UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 29 07 13 011 0

8-71

PL 189 M44 1897 v.2-4

Mehmed Salahi Bey
Kamus-ı 'Osmani

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

1315
Vols 3-4

قاموس عثمانی

ترکجه ده قوللانیلان عربی، فارسی، اجنبی کافهٔ لغاتی حاویدر

قسم ثالث

محرری

محمد صلاحی

صاحب وناشری :

احمد مظفرالدین

معارف نظارت جلیله‌سنك ٥٩ نومرو و فی ١ نیسان سنه ٣١٢
تاریخلو رخصتیله طبع اولونمشدر

مهرسز اولانلر ساخته‌در

استانبول

(محمود بك) مطبعه‌سی — باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده
نومرو ٧٢

١٣١٣

PL
189
M44
1977
V.2-

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ تَ ﴾

تَ { [حرف] الفبای عربیده اوچنجی والفبای عثمانیده دردنجی حرفدرکه ابجد حسابنده [٤٠٠] عددینه معادل اشارت رقمیه‌در . وبو حرفك اسمنه « تاء » دینیر : [مصدر تائی ، قصیدهٔ تائیه ، کسر تا ایله]

تَ { [ع] ادات قسم . لفظهٔ جلاله التصاقاً استعمال اولونور : (تالله)

تا { [ف] ادات انتهادر . لسانمزده‌کی « دك » و « دکین » و « قدر » اداتلری کبیدر . بعضاً الفسز اوله‌رق ده استعمال اولنور . مثلا [سرتسر] کبی . : [تابصباح] = صباحه‌دك . [تابغروب] = کونش کورنمز اولونجه‌یه دکین . [تابکلو] = انسانك بوغازینه قدر . [تابسحر] = سحر وقتنه دك . [تابحشر] = یوم قیامته دکین . [تابکی] = نه وقته قدر کبی برمعنایی افاده ایدر . (تا) ادات انتهادر . (کی) قچن دیمکدر . بوتعبیر الیوم متروکدر . بومثللو تعبیراتدن بعضاً (ب) ادات الصاقنك حذف وطی ایدلمه‌سی شیوهٔ لسانه وذوق سلیمه عائد بر کیفیتدر . مثلا [سرتاپا] ایله (سرتاپا) و [تابابد] ایله (تاابد) تعبیرلرنده معناجه اصلا فرق یوقدر . لکن شیوهٔ لسانه کوره برینك یرنده دیکری قوللانیله‌ماز . بعضاً اشبو ادات تأکید ایچون قوللانیلیر : مثلا (تا بوغازك خارجنه قدر تعقیب ایده‌جکدر) کبی § ادات توقیت اولور وبوصورتله بالخاصه نظمده استعمال اولونور وبعضاً (که) علاوه قیلنور . مع مافیه بوصورت استعمالیله برنجی معنی آره‌سنده فرق یوق کبیدر : § ادات تعلیل اوله‌رق استعمال قیلندیغی تقدیرده بعضاً ینه (که) علاوه ایدیلیر :

« سنسك اول خورشید اوج آرای شوکت کیم سنك »
« طوتدی دهری نور عدلك قیروان تاقیروان »
(حقی)

« تا که کورینوب حریم اقصی »
« عبدیتك اولدی سری پیدا »
(حسن وعشق — غالب)

« کوسترر هر نکهمده بکا برنقش دکر »
« کدرمدن الم وحزن ایله شب تا بسحر »
(واصف)

« اول کیجه واقعه‌ده کوردی رسول »
« تامرا پرده‌سنه ایتدی نزول »
(خاقانی)

« تابکی زمزمه پیرای تغزل کاظم »
« ایله اوصافنه اول‌شاه انامك آهنك »
(کاظم پاشا)

« حکمی کردونده مرام ایتسه‌یدی سعد برقرار »
« ایلمزدی تاابد برجیسه کیوان اقتران »
(حقی)

« منصور ایده هر برده خدا رایت بختن »
« تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر »
(نفعی)

« تاکهان جوشه کاوب لجهٔ عون ازلی »
« ایلدی بنده‌لرین تابکلو غرقهٔ کام »
(نابی)

« مهتابه اولوردی سایه کستر »
« تا اولمیه نوری بار دلبر »
(غالب)

« فضل حق وهمت جند رجال الله ایله »
« اهل کفری سرتسر قهر ایله مکدر نیتم »
(حضرت فاتح)

تا [ف] قات ، بوکلم . یالکز قوللانیلماز . مطلقا ترکیب ایله استعمال اولونور : (یکتا) = برقات ، برنجی ، اشی یوق . (دوتا) = ایکی قات ، ایکی بوکلم : (قد دوتا) = ایکی بوکلم اولمش بوی ، بلی بوکك ، اختیار .

تائب [ع] توبه ایدیجی ، توبه ایدن ، ارتکاب نواهی ایتدیکنه اظهار ندامتله توبه‌کار اولان . (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : « تائب ومستغفر اولدی »

« هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام ایتدم »
« اکرویسی اوخرلکده قالورسه‌ینه ارزانی »
(نفعی)

تاب [ف] معانیٔ متعدده‌یی افاده ایدر . (۱) طاقت ، توان ، انسانك معناً ومادةً طایانیشی : [تاب آور] = طاقت کتیریجی ، طایانیجی ، اقتدارلی . [تاب آور مقاومت] = قارشی طورمغه مقتدر . اشبو لفظك ابتداسنه ادات نفی اولان (بی) کتیریله‌رك ترکیب ایله‌ده استعمال اولونور : (بی‌تاب) = طاقتسز ، درمانسز ، طایانیقسز . (بی تابی) = طاقتسزلك ، زبونلك ، طایانیقسزلق ، درمانسزلق . [بی تابانه] = درمانسز اولانه یاقیشه‌جق طرزده ، طاقتسزجه‌سنه : [مرد بی تاب ، مریض بی‌تاب ، حال بی‌تابی ، اطوار بی‌تابانه] (تابنما) = قوتی تجربه آلتی .

« قالمدی صبر ایله مکده دلده تاب »
(معلم ناجی)

« اول روز حشری سیر ایدن اولماز جهانده کیم »
« دیدار کوردی هر کسی بی‌تاب انتظار »
(نوعی)

« عرصهٔ مدح وثنانك حدی یوق پایانی یوق »
« پیك اندیشه عجبی اولسه بی تاب وتوان »
(نفعی)

« صرف ایله‌یوب آکا جمله تابی »
« بك شیوه‌لی یازمش اول کتابی »
(مقدمه)

« اول صفدر یکانه که تاب مهابتی »
« چوشن کداز تهمتن وقهرمان اولور »
(نفعی)

« نجم شعرانوررأیکدن آلور فیض فروغ »
« برج جوزاقرب بختندن بولور تاب وتوان »
(حقی)

« تاب دیدار خدا ایله رسول »
« برهلال اولدیغنه دال ایدی اول »
(خاقانی)

« اول که تاب آورتمکین احاطه اوله ماز »
(منیف قدیم)

§ (٢) قیوریم، بوکلم، بوروشیق:
(تاب کیسو ، تاب زلف) .

« باغلانوب زلف هزاران تابنه »
« عبرت اولدم آه عشق اربابنه »
(معلم ناجی)

§ (٣) حرارت ، ضیا ؛
صیجاقلق ، پارلاقاق : [تاب می ، تاب خورشید ، تاب سموم]

« تاب رخك اولدقجه فزون شعلهٔ میدن »
« برلمعه‌سی دنیایی یاقار برق بلاسك »
(نائلی قدیم)

« کاکاك رخ برتابکی کوستر جانا »
« بیله‌لم بزده جهانده کیجه‌مز کوندزمز »
(منیف)

« تاب غمدن شعلهٔ سوزان اولور آغزمده دل »
« اولسه مدحکله کر سوسن کبی رطب اللسان »
(نفعی)

« ساقی ویر اول پیالهٔ الماسه فروتاب »
« الماس ایچنده موج اوره اما که لعل ناب »
(شیخ غالب)

« تاب خورشید ستم سوزان ایدردی عالمی »
« کرسحاب عدل ودادك اولمه‌سه یدی سایبان »
(نفعی)

§ (٤) حرارت وضیا ویریجی معناسنده ، وصف ترکیبی طرزنده استعمال اولونور : (خورشید جهانتاب ، مهر عالمتاب کبی.

§ (٥) رنج واضطراب معناسنه‌در:
(تب وتاب) .

§ (تابیدن) مصدرندن اسم فاعل مرخم اولور ، ترکیب ایله قیوریجی ، بوکیجی معناسنده قوللانیلیر: (رسنتاب ، موتاب) کبی. فارسیده اشبو معنالردن ماعدا غضب ، اوفکه وقیزغین تیمور ودرد ومحنت معنالرینی‌ده افاده ایدر.

« جرعه‌که ویرمزدی جان هرعاشق افسرده‌دل »
« اولماسه‌ك تاب افکن هرخاطر بی‌تاب وتنك »
(نفعی)

تابان [ف] ضیادار، پارلاق : (ماه تابان ، نجم تابان ، وجه تابان)

« آی وکوندر دور حسنکده جمالك عاجزی »
« کویا آناك مه تاباندر آناك آفتاب »
(فضولی)

« نجم امیدمی یارب تابان ایله »

تابخانه [ف] جامکان(جامه کن)، چیچك صوباسی ، حمام

صوغوقلغی کبی صیجاق محل دیمکدر . اکثریا عمارتکاهلرده غربانك ، فقرانك طعام وآرام ایتدکلری محلره اطلاق اولونور . ترکجه مشهوری (تاوخانه) درکه باشقه معنالری‌ده افاده ایدر . (تاوخانه) یه ده باقکز . فارسیده ضیادار یازلق اوطه ، کوشك معناسنده دخی قوللانیلیر .

تابدار [ف] ضیالی ، پارلاق ، پارلتیلی : (دیدار تابدار ، رخسار تابدار ، وجه تابدار) موقع استعمالنه کوره شعله ، ضیا معناسی‌ده اراده اولنور . § بوکلی ، قیوریملی معناسنی افاده ایدر : (زلف تابدار ، کاکل تابدار) [تابداری] = هرایکی معناسنه کوره تابدارلق .

« بیك شمس تابدار وهزاران مه منیر »
« یوزبیك ثوابت ونیجه سیارهٔ عیان »
(لا)

تابده [ف] لفظ مرکبدر . ایکی معنایی افاده ایدر . برنجیسی ضیا ویریجی دیمکدر : [تابده قلوب فقرا اولان مهر نوّار شفقت همایون] § ایکنجیسی ایپلك بوکیجی دیمکدر . بومعنا اعتباریله ایپك بوجکنه اطلاق اولونور .

تابستان [ف] یاز موسمی : (فصل تابستان) « تاب » حرارت و « ستان » اسم زمان اولوب بالترکیب [تابستان] حرارت زمانی دیمکدر . (تابستانی) = یازه منسوب ، یازلق .

تابش [ف] « تابیدن » لفظندن حاصل مصدردر . پارلایش ، پارلدایش ، ایشلدایش دیمکدر : (تابش جمال ، تابش رخسار)

[اوطه‌نك مهمیت مناظریله باغچه‌نك تابش مشمسی آراسنده ، ایشته شوراجقده ، پنجره‌نك شو کنار آسوده سنده اوقومق — مائی وسیاه — خالد ضیا]

تابع [ع] برینك حکم وامری آلتنده بولونان ، برینك حکم ومسلکنه اویجی ، تحت نفوذ واطاعتنده بولونیجی ؛ برینك اثرینه ، بولنه کیدیجی دیمکدر : [امت محمدیه شریعت مطهره‌یه تابعدر ، اکثر اعاظم علما نحوده امام سیبویهه تابع اولمشدر ، بلغارستان امارتی سلطنت سنیه یه تابعدر] ، [دکان تابعی] دکانك چراغی دیمکدر . جمعی (توابع) در :

« سحاب آسا یورورلر یوده جامد کوردیکك طاغلر »
« بتون ذرات برقانون استمراره تابعدر »
(لا)

« هر شمس ایدر توابع مخصوصه سیله سیر »
« هر تابعه توابع اخری ایدر قران »
(لا)

« سرینه تابع ایدردی جسدی »
« بونی ترك ایتمشدی ابدی »
(خاقانی)

تابعیّت { [ع] تابعلك ، برینه اویمقلق § بر دولتك تبعه‌سندن بولونمقلق : (تحت تابعیت عثمانیه‌ده بولونان اقوام مختلفه‌نك سلامت وسعادتحالنه دلیل قوی اوله‌رق ...) ، (تابعیت نظامنامه‌سی) = اصول وشرائط معینهٔ تابعیتی متضمن قانون . (تابعیت قلمی) = ممالك عثمانیه‌ده متمکن نفوسدن تابعیت اجنبیه‌ده بولوندیغی ادعا قلنان افراد حقنده نظامنامهٔ مخصوصی احکامنه توفیقاً اجرای تدقیقات واکمال معاملاته مأمور اولان هیئت رسمیه .

تابعین { [ع] « تابع »ك جمعیدر . لسان شریعتده نبی محترم صلی الله علیه وسلّم افندیمز حضرتلرینك اصحاب کرامنك مجالس مقدسهٔ هدایت آموزلرینه داخل اولوب احادیث شریفه نقل وروایت ایدن ذوات محترمه‌یه اطلاق اولونور : (اویس القرانی) کبار تابعیندن ایدی . [تبع تابعین] = کذلك اصطلاح شریعتده تابعینك زمانلرینی ادراك ایدوب آنلردن نقل وروایت احوال واقوال ایدن اشخاص معتبره دیمکدر .

تابل { [ع] تلذیذ ایچون طعامه قونیلن نانه (نعنع) ، بور ، دارچین ، قرنفیل کبی شیلر دیمکدر . بونلره (ابزار) ده دیرلر . جمعی (توابل) در .

تابناك { [ف] ضیالی ، پارلاق ، ایشیقلی : [روی تابناك ، رخ تابناك ، وجه تابناك] .

تابنده { [ف] کذلك ضیادار ، پارلاق دیمکدر :

« عاشق اولدم عارض تابنده که »
« رحم ایدوب بر بوسه ویرکل بنده که »
« ظلمته اصحاب عمی بنده‌در »
« نورایسه بینالره تابنده‌در »
(معلم ناجی)

« ذره‌سی مهر جلی شعشعهٔ اوج ابد »
« قطره‌سی جوهر تابندهٔ دریای ازل »
(کاظم پاشا)

تابوت { [ع] میتلرك ، اولولرك قبرستانه نقللری ایچون قوللانیلان اوستی قاپاقلی معروف اوزون صندوق . (تابوت) اکثریا تخته‌دن وبعضاً الواح معدنیه‌دن دخی اعمال اولنور :

«سایه‌سن درویش بی برك ونوادن دور ایدن»
«صاقلاسون آرایش تابوته نخل قامتن»
« منطق »

«عاشق افنای وجود ایله‌مه‌دن قصدی بودر»
«ایسته‌مز کیمسه‌یه بار اولدیغنی تابوتك»
(نابی)

« فیله ناچار مکر یوکلده‌لر تابوتك »
(نفعی)

تابه { [ف] مطبخ آلاتندن ترکجه‌ده (تاوه) دینیلن آلتدر که آشچیلر ایچنده ات وبالق وسائره

قیزارتیرلر . معناسی قیزدیره جق دیمکدر . [تابهٔ زر] = کونشدن کنایه‌در .

تات
تاجیك } [ارمنیجه‌دن] سفیل ، ذلیل ، بیانجی معناسنه‌در . وقتیله ترك اداره‌سنه کیرمش اولان ایالتلرك کردوعجم کبی جنسی باشقه اولان نفوسی .

قوم عرب آسیای وسطی‌یی استیلالری هنکامندن صوکره اهل اسلامك آره‌سنه کیرن زمرهٔ اعجامه (تاجیك) اطلاق بوندن نشئت ایتمشدرکه بیانجی ، سفیل دیمکدر . بو لفظك معربی (تازی) در . اوائل اسلامده زمرهٔ اعجامدن اهتدا ایله مسلمانلر آره‌سنه داخل اولانلره (تاجیك) دینیدیکی کبی مؤخراً ظهور ایدن اتراك دولتنده حکومته قاریشه‌میان عوام ناسه ویرلمش براسمدر . الیوم ارمنیلر کندیلرندن غیری ناسه (تاجیك) دیرلر .

تاتار } [اسم مشترك] طائفهٔ مغولدن بر کوچوك عشیرت ایکن زمام حکومتی اللرینه کچیروب زیر اداره‌لرنده بولونان سائر طوائف اتراکك جمله‌سنه (تاتار) عنوان عمومیسنی قبول ایتدیرمشلردر . الیوم (تاتار) عشیرتی قالمامش کبی‌در . یالکز (اوزبکلر) تاتارلردن برشعبه‌در . (تاتار عشیرتی) = ایچ ایلده ارمناك قضاسنه تابع براوبه‌اقدر . (تاتارجق)= موذیاتدن براوفاق سینکدرکه صوقدیغی یری یاقار ، قاشیندیرر . (تاتار قالپاغی) = شوباره ، قیویرجیق تویلو برنوع سرپوش ، باشلق . (تاتاری)= یاری پیشمش یاری چی ات ، کباب . (تاتارستان) = آسیاده مانچور ومغول و چونغار ولایتلرینی حاوی بر خطهٔ جسیمه‌درکه الیوم روسیه دولت فخیمه‌سنك زیر اداره‌سنده‌در . (مشك تاتاری)=طائفهٔ تاتارك ساکن اولدقلری مملکتده حاصل اولان اك اعلی مسك . (نافهٔ تاتار) دخی دیرلر . § (تاتار) =سوره‌جی ، اولاق ، برید ، ساعی ، پوسته‌جی . (تاتار آغاسی) = پوسته جانطه‌لرینی کوتوروب ، کتیرمکه مأمور اولان طائفه‌نك آمری ، بیوکی :

« کتورك اکل ایده‌لم ما حضری »
« پخته‌اولمازسه‌ده اولسون تا تری »
(نابی)

« لشکر ابرچن ملکنده آقن صالدی »
« طورمه یاغماده بنه نته‌که باغی تاتار »
(باقی)

« بو لطف ایله کیم قیلدی چمن صحننی چینی »
« طعن ایتسه نوله نافهٔ تاتاره بنفشه »
(نجاتی)

« همان خطاب ایدوب ای آفتاب نازدیدم »
« که ای فدا او سیه زلفه نافهٔ تاتار »
(ندیم)

« ای نسیمی درکهك عطردماغ هردیار »
« خاك کویك نفحه‌ریز نافهٔ مشك تتار »
(نظیم)

تاج { [ع] ایکلیل، افسر؛ مطلقا باشه مخصوص عمامه‌لی کسوه دیمکدر. اصطلاحده سلاطین قدیمه ایله الیوم اوروپا حکمدارانڭ باشلرینه کیدکاری مرصع وسرغوچلی کسوه‌یه اطلاق اولونور . § بعض مشایخ و درویشانڭ کذلك باشلرینه کیدکلری اشکال مختلفه‌ده‌کی کلاهلرده (تاج) دینیلیر. جمعی (تیجان) در . (تاج لیمك) = رسم تتوج ، حکمدارانڭ بعدالجلوس مراسم مطنطنه ایله اکتسای تاج ایتمه‌لریدر . (تاج سر) = باش تاجی. [تاج بخش] = حکمدار نصب ایدن ، تاج ویرن دیمکدر .

« خاك اول که خدا مرتبه‌کی ایله‌یه عالی»
« تاج سر عالمدر او کیم خاك قدمدر »
« کمتر احسانی سعادت تاجی »
« تاجداران جهان محتاجی »
(توحیدباری — خاقانی)

تاجدار { [ف] تاج طوتن، تاج صاحبی ، حکمدار . [تاجدارانه] = تاج صاحبی اولانه، حکمداره یاقیشه‌جق صورتده . [تاجداری] = حکمدارلق، حکمداره منسوب دیمکدر . (تاجور) دخی پادشاه، حکمدار معناسنه لغتدر :

« شهریار شهریاران جهان »
« تاجدار تاجداران زمان »
(مرصع قصیده)

تاجر { [ع] آلیم صاتم ایله مشغول اولان، تجارت ایدن آدم دیمکدر. قانوناً تجارتی صنعت ومشغولیت دائمه اتخاذ ایدوب سندلی، سندسز عقد مقاوله‌یه مقتدر و سربست بولونان شخصه (تاجر) اطلاق اولونور . جمعی (تجار) در :

تاجیك { [اسم مشترك] یوقارده عرض ایدلدیکی وجه ایله تازیك، تاژیك کبی . ترك حکومت قدیمه‌سنده صنف عوامه اطلاق اولونوردی . اوائل اسلامده اعجامدن اهتدا صورتیله عربه قاریشان افراده بو اسم تخصیص ایدلدی که بیانجی معناسنی افاده ایدردی . مؤخراً اعجام ایچنده یتیشن اولاد عربه اطلاق ایدلدی . ارمنیلر کندیلرینه (هایك) و همجنسلرندن غیری‌یه (تاجیك) دیرلر .

تاخت { [ف] یاغما ، چاپول ، صویغون . (تاخته)= یاغما ، غارت ایدلمش دیمکدر .

تار { [ف] فارسیده معانی متعدده‌یی افاده ایدرسه‌ده ترکجه‌ده یالکز اوچ معناده قوللانیلیر . (۱) « تاریك » لفظندن مرخم اوله‌رق مظلم، قارا کلق، قارارمش معناسنده استعمال اولونور . (تاران) ده بو معنایه لغتدر : [شب تاریك]

دینیلدیکی کبی (شب تار) ده دینیلیر. (بخت تاریك) ایله (بخت تار) ده بویله در.
§ (٢) تل معناسنه کلیر. ابریشم ، ساز تلنه اطلاق اولوندیغی مثللو صاچ تلنه ده دینیلیر . مثلا [تار زلف ، تار کاکل ، تار کیسو] دینیلدیکی کبی [تار عود ، تارکمان] ده اطلاق اولونور . (تار عنکبوت) = اورومجکك آغی دیمکدر : [کیسوی زرتار] = آلتون تللی صاچ . (تارتار) = پاره پاره ، تل تل دیمکدر . § (٣) آرش دیمکدر . آرغاجك مقابلی . بو معناده اکثریا آرغاج معناسنه اولان (پود) ایله برلکده استعمال اولونور: (تار وپود)

«آکدقجه بوی خلقکی درد کله لاله وش»
« اولسون درون نافهٔ مشك تتار تار »
(باقی)

«کیدلدن سوزن مژکان وتار کاکلك الدن »
« رفوی عافیت چاك کریبانمله دشمندر »
(نابی)

« تیر مژکانی سیاه ایدی انك »
« تار کیسوسی کبی حوزانك »
(خاقانی)

تاراج } [ف] یاغما ، چاپول ، یاغما ایتمه : (تاراجکر) = یاغماجی، یاغما ایدیجی. (تاراجکرده) = یاغمالانمش، یاغما ایدلمش دیمکدر . [تارات] ده بو معنایه لغتدر .

تارك } [ف] تپه ، باش تپه سی . (تار) علی الاطلاق تپه دیمکدر. آخرینه ادات تصغیر علاوه سیله (تارك)دینلمشدر که تپه جك دیمکدر. بو حالده دخی هر شیئك اوجی وخصوصاً انسان تپه سی اراده ایدلمش اولور . مثلا(تارك سنان)، [تیغ تارك شکاف]

تارك } [ع] ترك ایدیجی ، براقیجی، وازکچیجی دیمکدر: (تارك دنیا)= امور معاشدن فراغت واختیار کوشهٔ عزلت ایدن دیمکدرکه مجوسیلرله خرستیانلرك بر صنف پاپاسلرینه اطلاق اولونور . اصطلاح صوفیانه ده ترك ماسوا مقصوددر . خرستیانلرك نسواندن مرکب اولان وعمرلرینی کلیسانك عبادتنه واعمال خیریه سنه وقف ایدن بر صنف راهبه لرینه ده (تارکهٔ دنیا) اطلاق ایدلدیکی کورلمشدر [تارك صلاة] = نمازی ترك ایدن ، نماز قیلمایان .

« تارك این وآن دهر اوله لم »
(معلم ناجی)

تارمار } [ف] طاغنیق، پریشان ، قاریشیق معناسنه در . مادیاتده استعمال اولونور . (تار) ذاتاً پاره پاره، ریزه ریزه معناسنی افاده ایدر.(مار)اتباع قبیلندندر. جغتایجه ده (آلاقاق) = بو معنایی افاده ایدر . الیوم لسانمزده طارمه طاغین ، قارمه قاریش معناسنده (آلاق بولاق)

تعبیری استعمال اولونور: (زلف تارمار، کاکل تارمار)

« دیده مخمور وگریبان چاك وکاکل تارمار »
« حیرت افزا درقیامك جامه خوابكدن سنك »
(ندیم)

تاره / **تارةً** } [ع] کرّه، دفعه معناسنه بر ادات عربیه‌درکه جمعی (تارات) در . نادراً (تارةً بعد اخری) = طرزنده استعمال اولونور و قاچ کرّه ، چوق دفعه معناسنی افاده ایدر .

تاریخ : } [ع] دنیاده بزدن اول یاشامش اولان ابنای بشرك احوال عمومیه‌سندن وظهور ایدن وقایع مختلفه‌دن بحث ایدن بر فندر . « تاریخ » فن اولمق اعتباریله بوصورتله تعریف اولندیغی کبی (هر شیئك احوال سابقه‌سندن وبالتدریج پیدا ایتدیکی تکملات وترقیات ویاخود تدنیاتندن باحثدر) طرزنده‌ده تعریف ایدیله‌بیلیر : [تاریخ عمومی ، تاریخ طب ، تاریخ عثمانی ، تاریخ طبیعی] § بر شیئك زمان وقوعندن اعتباراً طوتیلان کون ، آی ، ییل حسابی : [تاریخ هجرت ، تاریخ میلاد ، تاریخ جلالی ، تاریخ رومی] § اوراق ومحررات ومکاتیب اوزرینه وضع اولونان وزمان معینی بیلدیرن اشارت : مثلا [١٦ کانون ثانی سنه ٣١٢ تاریخلی کرمنامهٔ والالری] § ابجد حسابیله بر زمان معینی ارائه ایدن منظوم ومنثور عباره ویاخود اوصورتله سویله نلمش بر مصراع ویابیتی حاوی منظومه‌یه اطلاق اولونور : [چشمه تاریخی ، ولادت تاریخی ، وزارت تاریخی] « تاریخ » ك جمعی اولان [تواریخ] لفظی معانیٔ مسروده‌نك جمله‌سنده استعمال اولونور .

«هر عالمك سنین و تواریخی مختلف»
«هر برزمینده باشقه حساب اوزره‌درزمان»
(لا)

« نظم قدما وفن تاریخ »
« کل نخل فصاحته بن وبیخ »
(مقدمه)

« ایکیدر تاریخ تامم وارایسه مثلی صلا »
« قیلدی عزم ارباب دین آلدی عریشی اولا »
(سروری)

« تاریخ تماشاکه ارباب نظردر »
« هر صفحه‌سی آیینهٔ اطوار بشردر »
(معلم ناجی)

تاریك } [ف] قاراکلق : [شب تاریك] ، [تاریك بخت] = قاراکلق بختلی . [تاریکی] = ظلمت ، قاراکلق اولش : [تاریکیٔ شب]

« برشب تاریکدر کویا سواد کائنات »
« تاب نور کوکب اقبالی بختك ماهتاب »
(نفعی)

تار : } [ف] قوشمه ، قوشش معناسنه در . لسانمزده سکرتمه ، سکرتش معناسنه اولان [تك] لفظی ایله برلکده استعمال

اولونور . « تاز » فارسیده معانیٔ
سائره‌یی دخی افاده ایدر . مثلا ادبیات
فارسیه‌ده کوریلن (ناز تاز) تعبیرینی
بز قوللانمه‌یز . چونکه بو لفظك
او معناسی ادبیات عثمانیه ده معتبر
ومستعمل دکلدر : [تك وتاز]

تازگی } [ف] تازه‌لك ، کورپه‌لك ، طراوت ، یکیلك .

تازنده } [ف] قوشمق معناسنه اولان «تازیدن» مصدرندن
اسم فاعلدر . قوشیجی ، سکردیجی
معناسنی افاده ایدر . آز قوللانیلیر :
[اسب تازنده ، غزال تازنده]

تازه } [ف] یکی ، نوظهور . « کهنه » نك ضدی :
(طرز تازه ، فکر تازه ، ادای تازه ،
ناز تازه ، اسلوب تازه) § کنج ،
کورپه ، صولو ، یاش معناسنی افاده
ایدر . بومعناده (خشك) مقابلیدر .
یعنی قورو دکل دیمکدر . مثلا « تازه
جوان » تعبیریله هنوز بییق وصاقالی
ظهور ایتمه‌مش کنج اراده اولونور .
« تازه فصولیه ، تازه اوزوم ، تازه
بامیه » تعبیرلرندن دخی قورو اولمدقلری
آکلاشیلور - بعضاً بومعناده طراوت
ورطوبتی مبالغه ایله افاده ایچون
« یاش ، صولو ، لطیف » معناسنی
افاده ایدن [تر] لفظی ایله برلکده
ایراد و استعمال اولونور . مثلا
(تر وتازه بردختر) = غایتله لطیف ،
کوزل ، کورپه بر قیز . (تر و تازه
میوه) = هنوز اغاجندن قوپارلمش ،
صولو ، دومانی اوستنده میوه دیمکدر .
بوصورتله بعضاً ده (پك یکی) معناسنده
قوللانیلیر : [آل سکا بر تر و تازه
حوادث ، بوروایت تروتازه] § بایات
اولمه‌یان ، بایاتك ضدی اولان : [تازه
پنیر ، تازه اتمك ، تازه یومورطه] .

« کل کبی عهدی تازه غزللر ایدرمی طرح »
« اول عندلیب کلشن عرفان نه دمده‌در »
(روحی)

« وادیٔ عشقه دوشوب تازه جوان سودی مکر »
« بوکدی قدین نته‌کیم پیر معمر خاتم »
(باقی)

«نوله فیض بهاری ایسته مزسه شمدی استعداد»
«یانده سنك خارا ایله نخل تازه یکساندر»
(ریاضی)

« اینجه جورینه دها اول ماه تازه‌در »
« بیلمز نوازش دلی بالله تازه‌در »
« بیکانه‌لرله جنبش اول نخل نورسك »
« آهه حواله ایلر ایدم آه تازه‌در »
(آکاه)

« تازه کل کبی مطرا ایدی هپ »
« بدن پاکی مصفا ایدی هپ »
« خاقانی »

تازی } [ف] عربی دیمکدر : مثلا [اسب تازی]
دینیلیرکه صوی آت، جنس عرب آتی
معناسنی افاده ایدر . (زبان تازی) =
عرب لسانی دیمکدر . قوشیجی ،
سکردیجی معناسنه اولان [تازیدن] =

مصدرندن حاصل مصدر وصفت
اوله‌رق ده استعمال اولونور. اوتقدیرده
معلوم الجنس آوکوپکنه و آته یالکز
« تازی » دینیلرکه زیاده قوشان،
پك سکرتن معناسنی افاده ایدر.
[تازی کارد] = برنوع عرب بچاغنه
اطلاق اولنور. [تازیان] = جمع
اوله‌رق عربان، عربلر دیمکدر:
« اسب تازی اکر ضعیف بود »
« همچنـان از طویلهٔ خر به »
(شیخ سعدی)

تازیانه [ف] قرباج، قامچی. کتابت قدیمه‌ده (تازیانهٔ
تشویق، تازیانهٔ ترغیب) = تعبیرلری
برنوع مکافاة معناسنده قوللانلمش ایسه‌ده
پك خایبده اولدیغندن لسان جدی یه
آلمغه شایان دکلدر. (تازانه) = عین
معنایه لغتدر. فارسیده هر ایکیسی
استعمال اولنور. لکن طنبور، لاوطه
وامثالی الات موسیقیه مضرابی معناسنی
افاده ایتمز. آنك طوغریسی (تارزنه) در.

تاسع [ع] طوقوزنجی دیمکدر: [جزء تاسع، جلد تاسع،
فصل تاسع، رسالهٔ تاسعه، مقالهٔ
تاسعه]

تاسعاً [ع] طوقوزنجی مرتبه‌ده، طوقوزنجی اوله‌رق دیمکدر:
[سادساً، سابعاً، ثامناً، تاسعاً]

تاسه [ف] غم، غصه، کدر، ایچ صیقنتیسی، قایغو:
[تاسه‌لو] = مکدر، غملی. [تاسه‌سز]
= قیدسز، قایغوسز، یورکی بول آدم.
[تاسه چکمك] = غملنمق، مضطرب،
متأسف اولمق. [تاسه‌سنی چکمك] =
باشقه‌سنك درد وغمیله بی قراراولمق.
[تاسه‌لانمق] = محزون، مکدر
اولمق، آجینمق.

تاش [ف] ادات شرکت. فارسیده اوچ معناده قوللانیلیر.
لسانمزده سلیقهٔ ترکیه اوزره (تا) (داله)
تبدیل اولنه‌رق یالکز ادات شرکت
طرزنده استعمال ایدیلیر: [دینداش،
وطنداش، اداش] کبی اوچنجی
مثالده دال حرفی تکرر ایتدیکندن
بونك بری حذف اولونوب « آداش »
طرزنده استعمال شایعدر.

تافته [ف] بوکلمش ایکدن، ابریشمدن اینجه طوقونمش
ظریف برنوع قماش. (جانفس) وامثالی
اقمشهٔ حریریه دیمکدر. لسانمزده معانی
سائره‌سی مستعمل دکلدر.

تاك [ف] اوزوم چوبوغی، باغ کوتوکی، آصمه.
[تاکدانه] = اوزوم چکردکی.
« جانویرر رایحهٔ تربت پاکك ای تاك »
(فضولی)
« تقاطر ایله‌مدکجه سرشك دیدهٔ تاك »
(نابی)

تاکی [ف] نه وقته قدر معناسنه [تابکی] لفظنك مخففیدر:

«می کبی نی کبی هی‌هی کبی شیلر تاکی»
«هی کیدی صنعت تکرار ومکرر دیدیکك»
(صفا)

تال { [ف] کوموش وباقیردن معمول اینجه تپسی § پرنجدن یاپلمش زیل ، چارپاره دیمکدر .

تالاج { [ف] صدا ، سس ، چاغرشمه § مشعله معناسنه‌در .

تالار { [ف] بیوك اوطه ، دیوانخانه ، صالون .

تالاز { [رومجه‌دن] تلاطم ، تموج کبی طالغه‌لانمه . [تالازلانمق] = طالغه‌لانوب قاریشمق دیمکدرکه اکثریا ایپك ، ابریشم کبی شیلرك طولاشوب قاریشمه‌سنده استعمال اولنور .

تالان { [ف] یاغما ، چاپول . [تالیدن] = یاغمالامق [تالانگر] = یاغماجی ، چاپولجی .

تالانه { [ف] تویسز رنکلی شفتالو ، اریکه مشابه شفتالو .

تالد { [ع] انسانك خانه‌سنده بولنان کوله ، جاریه ، دواب ، مواشی کبی اموال قدیمه دیمکدر . (طارف وطریف) = مقابلیدر . [تلد ، تلاد ، تلید ، اتلاد ، متلد] ده عین معناسیه لغتدر .

تالی { [ع] آردی صره کیدیجی ، کیدن : [بند تالی ، مقالهٔ تالیه] . § عساکر ردیفه‌نك ایکنجی قسمی . افراد ردیفه ایکی قسمدن مرکبدر . برنجی قسمه [صنف مقدم] ، ایکنجی قسمه [صنف تالی] اطلاق اولنور . ع تلاوت ایدیجی ، اوقویجی . صوك معناده آز قوللانیلیر .

تام { [ع] بتون ، اکسیکسز ، نقصان اولمیان : وقوف تام ، اطلاع تام ، معلومات تامه ، تحقیقات تامه . (تام الشعور) = عقلی یرنده ، (تام الوزن) = طارطیسی نقصانسز . (تام الاعضا) = هرعضوی بتون دیمکدر .

« سوز تمام اولدی خلوص تام ایله کل ای نظیم »
« ال آچوب باشله نیازه وقتیدر شمدنکری »
(نظیم)

تاو ـ طاو { [محرف] اصلی فارسی (تاب) در . بو لفظك معانیٔ کثیره سندن [قیزمق ، قیزدیرمق ، بوکمك] معناسنده اولان (تابیدن) مصدرینك اسم فاعل وحاصل مصدر اولدیغی تقدیرده‌کی معناسنه کوره استعمال اولندیغی والیوم لسانمزده نصاب ، چاغ ، تیمار ، بسی معناسنده قوللانیلدیغی معلومدر : [تیور تاونده ایش چاغنده کرك ـ مثل] (تاوخانه) = فقرا وغربایه مخصوص تیمارمحلی . « تاوخانه » کبی آلت واوست = قارمه قاریشیق . (تابخانه) =

جامه کبی آنشلی ، صیجاق محل .
[تاولو] = بسلو ، حاضرلانمش :
مثلا (تاولو قوزی ، تاولو قاز ، تاولو
هندی . [تاولو تیمور] = قیزغین ،
قیزدیرلمش . [تاولو چوقه] = پارلاق ،
[تاولو توتون] = نملی ، صوسه پلمش .
[تاو ویرمك] = اوتو ایچون صو
پوسکوروب چاغنه کتیرمك . [تاولانمق]
= سمیرمك ، بسیلنمك [تاوصاومق]
= تاوی ، رواجی ، چاغی کچمك
دیمکدر .

تاوَه } [محرّف] طوغریسی فارسی (تابه) درکه مطبخ آلاتندن
صابلو معروف قابدر . بوقابك ایچنده
یاغ اریدوب ات ، بالیق ، بوره‌ك وسائره
قیزارتیلیر : (یومورطه تاوه‌سی) =
درونی مدوّر وچوقورجه یومورطه
قیرمغه مخصوص یرلری حاوی برنوع
قابدرکه بوقابده اویله قاچ چوقورجه‌یر
وار ایسه اول قدر یومورطه قیریلوب
پیشیریلور . [تابه] = لفظنه‌ده
مراجعت ایتمه‌لیدر .

❋ تا — همزه ایله ❋

تَأَبُّد } [ع] توحش کبی وحشتلنمك ، اورکوب چکنمك § ارگن
طورمق ، تأهل ایتمه‌مك .

تَأَبُّه } [ع] تکبّر کبی کبرلنمك § علو جناب کوسترمك ،
برشیدن عالیجنابانه برصورتده اعراض
ایتمك .

تَأَبُّن } [ع] ایزه اویمق ، برینك کیتدیکی جهته کیتمك .

تَأْبِید } [ع] باقی ، دائم ، مؤبّد قیلمق ، قیلنمق § ابدیلشدیرمك .

تَأَبِّی } [ع] برکیمسه‌یی بابا ایدنمك ، بابا عد ایتمك .

تَأْبِیر } [ع] ایکنه صوقمق صورتیله علاج ایتمك ،
آشیلامق . خرما اغاجنی ارکك تخمیله
بویله تلقیح ایدرلر .

تَأْبِیس } [ع] حقارت ایتمك ، خوارلامق .

تَأْبِین } [ع] برکیمسه‌یی یوزینه قارشی عیبلامق ، وفات
ایلمش بر آدمك محاسن اوصافنی یاد
ایدرك مدح وثنا ایتمك . عربیده بولفظ
انسانك حال حیات ومماتنده تناقض
وتضاد صورتیله استعمال اولنوردیمکدر .

تَأَثُّر } [ع] حزن وانفعال طرزنده حسلنمك ، محزونیتله ایچلنمك ،
بو صورتله طریغولانمق ، تاسه‌لانمق

§ بر مؤثرك تأثیری آلتنده بولنمق: (فرط تأثر ، كمال تأثر ، شدت تأثر) « تأثر بخش ، تأثر بخشا » = تأثر ویریجی ، تاسه‌یه دوشوریجی . [سریع التأثر] = چابك محزون ومتأثر اولان ، سرعتله ایجلانن . جمعی (تأثرات) در.

« تأثر بخش دلدر صوت بلبل »
« معلم ناجی »

« بیهوده دكل تأثراتی »
« لكن كیمه آ كلادیرسك ایواه »
(وله)

تأثم [ع] كناهدن صاقنمق ، كناهدن توبه واجتناب ایتمك .

تأثیر [ع] اثر ایتمك، ایشله‌مك، نشانه‌پیدا ایله‌مك. مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : (طوغری سوز آجی علاج كبیدر انسانه تأثیر ایدر.) (قورشون تخته‌یه تأثیر ایتمدی) « صاعقه تأثیر » = ییلدیرم كبی شدتله تأثیر ایدیجی. [تأثیر بلیغ] = فوق الحد، زیاده تأثیر. [پرتأثیر]= چوق تأثیرلی . [بی تأثیر] = تأثیرسز . (سریع التأثیر= چابك، تیزتأثیرایدن:

«چشم شوخكدر دل عاشقده تأثیر ایله‌ین»
«سودیكم مهرسلیمانك جهانده آدی وار»
(ندیم)

« نظرهٔ صاعقه تأثیر سلیم اول »
« نیجه آهندل بدخواهی مذاب ایتمشدر »
(معلم ناجی)

جمعی (تأثیرات) در: « تأثیرات كلیه، تأثیرات جزئیه ، تأثیرات بلیغه . »

تأثیم [ع] بر كیمسه‌یه كنهكار اولدك دیمك ، بر آدمی كناهه نسبت ایتمك : [آلودهٔ چرك معاصی اولانی هركس تأثیم ایدر] .

تأجج [ع] آتش آلمق ، طوتیشوب آلولنمك .

تأجل [ع] وقت معینه قدر مهلت ایسته‌مك.

تأجم [ع] اوفكه لنمك ، غضبلانمق، طارلمق.

تأجیج [ع] طوتشدیروب آلولندیرمك، طوتشدریلوب آلولندیرلمك .

تأجیل [ع] صوكره‌یه براقمق معین برزمان ویرمك . اصطلاحات شرعیه‌دندر . ادای دینی تأخیر ، بو یولده مهلت تعیین ایتمك دیمكدر . مهر معجل . مهر مؤجل . (تعجیل)ك مقابلی. جمعی [تأجیلات] در

تأخر [ع] صوكره‌یه، كری‌یه قالمق، كچیكمك : [تأخر مواصلت، تأخر عودت ، تأخر عزیمت] بولفظ « ایتمك » ماده‌سیله قوللانیلیر . جمعی [تأخرات] در : (تأخرات واقعه)

تَأْخِير { [ع] صوڭره یه، كرى یه براقمق ؛ گجیكدیرمك ، گجیكدیرلمك : (تأخیر سوقیات، تأخیر نقلیات) جمعی (تأخیرات) در. [جلول موسم زمستان ینه مانع بناء تعمیرواتمام مرامی قدوم نوبهاره باعث تأخیر اولدی — چلبی‌زاده تاریخی — صحیفه ۲۷۱]

« یاره تأثیرده تأخیر ایدرسین ای آه»
«ههدم اولسون سنی ده ترك ایده‌یم ناله كبی»
(رئیس الكتاب واصف)

تَأَخّى { [ع] برینی قارداش ایدینمك، بر كیمسه ایله قارداش اولمق.

تَأَدُّب { [ع] ادبلنمك، ادبی طاقنمق ، اوتانمغه دلالت ایده‌جك صورتده ادبلو طاورانمق: (اویله براديب كاملك حضورنده شق شفه ایتمكه تأدب ایدرم) « تأدُّباً » = تأدب صورتیله، دیكرینه حرمةً ادبلی طاورانرق: [تأدباً سكوت ایتدم] ، (طالعلرندن منفعل ومستغرق انواع غوائل اولانلرك ایفای وظائفده امساك همت ایتملری طبیعی بولندیغی حال آشنای فتور اولان وجدان منصفانه‌لری حضورنده اثباته قالقشمقدن تأدب ایدرم)

« اسماعیل صفا »

«سرگده نشوهٔ صهباعطاسیدر خاكك»
« تأدب ایله رخ خاكه جرعه باش اولمه»
(نابی)

تَأْدِيب { [ع] ادبلندیرمك ، ادبلندیرلمك ؛ حد تأدیب = بر آدمی اقوال وافعال قبیحه‌سندن طولایی كندیسنجه موجب انتباه وامثالنجه مدار عبرت اوله‌جق صورتده مؤاخذه، تعزیر، ضرب ایتمك: [یارامار چوجق تأدیبه مستحقدر] جمعی [تأدیبات]در .

« نشئه بولسه كیشی كركیفه اویوب برتقریب »
« شحنهٔ رنج خمار ایلر اوساعت تأدیب »
(واصف)

تَأْدِيه { [ع] ادا ایتمك ، ایدلمك ؛ اوده‌مك ، اوده‌نلمك . تشدید ایله غلطدر . (تأدیهٔ دین)= بورج اوده‌مك . (ادا) ایله موقع استعمالجه فرقلیدر . بونك قوللانلدیغی یرده (ادا) ده استعمال اولنه بیلیر. فقط (ادا) نك هر قوللانلدیغی یرده (تأدیه) استعمال اولنه‌ماز : (دیون اجنبیه‌نك تأدیه‌سی) جمعی (تأدیات)در .

تَأَذّى { [ع] اینجنمك ، اذا كورمك ، زنجیده اولمق :

تَأْذِين { [ع] اذان اوقومق ، بیلدیرمك . عربیده بر كیمسه‌نك قولاغنی بورمق ، برشیئه قولاق طاقمق معنالرنده قوللانیلیر : [قسطنطینیه‌نك یوم فتحنده طوغریجه ایاصوفیه‌یه داخل اولان حضرت فاتح تأذین وتكبیر ایله سجده بر شكران اولمشیدی]

تَأَرُّب { بر كیمسه‌یی كیجه اویقوسز براقمق ، براقلمق . یعنی اویوتمامق، اویودلمامق : [سودیكمك.

آقشامدن اول طلب ایتدیکی برنشیده‌یی، یاخود قصیده‌یی صباحلین خاك پای معشوقانه‌سنه عرض وتقدیم ایتمك شوق و هوسی بنی بر چوق کیجه‌لر تأریق ایتمشدر] ، « اطفالك تأریقی قاعدهٔ حفظ الصحه‌یه کلیاً منافیدر » .

تَأَزُّر [ع] بورنمك ، اورتنمك ، جارلانمق . [اِزار] = فوطه ، اورتو دیمکدر .

تَأْزِیر [ع] بوریمك، صارمق § قوتلندرمك .

تَأَشُّر [ع] اویالاندرمق، اویالاندیرلمق ؛ بر کیمسه‌یی بهانه ایله مقصدندن آلیقویمق .

تَأَسُّس [ع] اساسلانمق ، یرلشمك ، تمللنمك ، یر طوتوب قوتلنمك : (رژی اداره‌سنك بدایت تأسسندن بری) .

تَأَسُّف [ع] اسفلنمك، کدرلنمك، آجی طویغو ایله تأسه‌لانمق، قلباً راحتسز اولمق. (اولنمق) و(ایدلمك) ماده‌لریله استعمال اولنور. جمعی (تَأَسُّفات) در : [فلانك سفالت حالنه تأسف اولنور، تأسفات عظیمه]:

« دوکونسه مشت تأسفله نوله سینهٔ عمر »
« که ضایع اوله‌در یوق یره خزینهٔ عمر »
(نابی)

تَأْسِیَه / **تَأَسِّی** [ع] ایکنجی کلمه برنجینك مطاوعیدر. مغموم ومکدر اولان آدمه کوکل آوو ـ تجق طرزده تسلیت ویرمك ، تسلی کونه سوزلرله صبره میل ایتدیرمك .

تَأْسِیس [ع] وضع اساس ، تمل آتمق، تمل قورمق؛ محکم بر طرزده وجوده کتیرمك . مادّیات ومعنویاتده استعمال اولنور : (تأسیس مکاتب ، تأسیس مدارس ، تأسیس قوانین ، تأسیس نظامات ، تأسیس محاکم جدیده) بونك جمعی اولان [تأسیسات] = ابنیهٔ نافعه وآثار خیریه مقامنده‌ده قوللانیلیر : (تأسیسات علمیه ، تأسیسات طبیه ، تأسیسات عسکریه) .

تَأَفُّف / **تَأْفِیف** [ع] اوف اوف دیه اظهار اضطراب ایتمك.

تَأْفِیك [ع] یالان سویله‌مك . جمعی (تَأْفِیکات) در .

تَأَکُّد [ع] محکم اولمق، قوت بولمق ، قویلشمق . معنویاتده قوللانیلیر : [اصول قدیمهٔ موضوعه اوامر جدیده ایله تأکد ایتدی] .

تَأَکُّل [ع] ینمك ، اکل اولنمق. اصطلاحات طبیه‌دندر. یاره‌نك استعدادی نسبتنده ینیك کبی اویوله‌سنه وآچیلوب ییومه‌سنه اطلاق اولنور .

تَأْکِید [ع] قویلشدیرمك ، محکم قیلمق؛ قوتلندیر.

مك ، قوتلندیرلمك . بوده معنویاتده استعمال اولنور . (تأكیداً) = قوتلندیرمك صورتیله . [تأكیدنامه] = بر ماده حقنده اولجه ویریلن امری محكم قیلمق ایچون صوكره یازیلان مكتوب . (تأكید لفظی) = اصطلاحده اول قوللانیلان بر لفظك تكرار اولنمسنه اطلاق اولنور . جمعی [تأكیدات]در : (شمدی یه قدر جواب وارد اولمیشنه كوره بوماده نك تأكیداً اشعار ایدلمسی لازم كلیر . جواب اخیر اخبارات سابقه یی تأكید ایتدی) .

تأكیل { [ع] یدیرمك ، یدیرلمك ؛ بر كیمسه یی اطعام ایتمك .

تألف { [ع] الفت پیدا ایتمك ، آلیشمق ، خوش كچنمك .

تألم { [ع] الملنمك ، تاسه لانمق ، كدرلنمك :

« یار ایتدكجه تألم حزن دل افزونلنیر »

تألیف { [ع] الفت ، امتزاج ایتدیرمك ، ایتدیرلمك : (امریقا واسپانیا مرخصلری آره سنده « فیلیپین » ماده سندن طولایی تألیف افكار اولنه میه جغی) ، (بونلرك بینلرینك تألیفی ممكن ایسه) . [تألیف بین] = آره بولمق ، باریشدیرمق . [تألیف قلوب] = كوكللری امتزاج ایتدیرمه ، باریشدیروب خشنود ایتمه . § كتاب یازمق ، یازلمق : [«سانحات العرب»ی مرحوم ناجی افندی تألیف ایتدی ، « المشذب » ك تألیفندن ارباب تحصیل مستفید اولدی] § مؤلف یعنی كتاب معناسنده ده قوللانیلیر [تألیفكرده] = تعبیری ده عین معناده وجمعی اولان (تألیفات) دخی اكثریا مؤلفات یعنی كتابلر مقامنده استعمال اولنور .

تأمر { [ع] آمرلنمك ، آمرلك طاسلامق ، تغلب طورنده بولنمق .

تأمل { [ع] اینجه دوشونمك ، دقتله دوشونوب طاشینمق ، حقیقت ماده یی آكلامق ایچون كركی كبی دوشونمك . جمعی [تأملات]در . (بلا تأمل) = دوشونمكسزین ، دوشونمه دن : [تأملسز سوز سویله ین اكثریا نادم اولور] :

« تأمل ایتمه لیدر بو جهانه بركلیشی »
« كیدرمه لی كدری باقه لی صفایه كیدیشی »
(محمود ندیم)

تأمم { [ع] آنا ایدینمك ، بر خاتونی آنالق ایتمك .

تأمی { بر آدم جاریه ایدینمك معناسنه در .

تأمیت { [ع] بر شیئك ذهناً مقدارینی تخمین ؛ بر نسنه نك مقدارینی اولچی ، اولچك قوللانمقسزین تقدیر ایتمك .

تَأْمِين | [ع] امين ايتمك، ايدلمك؛ امنيت ويرمك، ويرلمك؛ صاغلاملامق : [اقصاى شرقده صلح وآسايشك تأمينى] بونك جمعى اولان [تَأْمِينَات] = وعد قوى ، تعهد ، آقجه ايله كفالت كبى معنالرده ومفردينك خلافنه اوله‌رق (ويرمك)و(آلمق) ماده‌لريله استعمال اولنور .

« ايلر اثر حياتى تأمين »
« ارواح اداره‌درقوانين»
(آلاى بكى زاده ناجى)

تَأَنِّى | [ع] برايشده عجله وخفت كوسترمه يوب تمكينلى طاورانمق ، ملاحظه ووقارلى بولنمق، آغر طورمق : (تأنى ايدن آلدانماز) جمعى [تَأَنِّيَات] در .

تَأْنِيث | [ع] مؤنث قيلمق ، قيلنمق . قادينلره عائد طرز وشكله قويمق : [صفات عربيه‌ده اكثريا تأنيثه رعايت اولنور] . قادينلاشمق معناسنى افاده ايدن (تَأَنُّث) لفظى مأنوس دكلدر ،

تَأْنِيس | [ع]مونس قيلمق، قيلنمق؛ وحشى‌ازاله‌ايدوب‌انسانه صوقولمغه آليشديرمق ، آليشديرلمق: [قوشجى بر وحشى غزالى تأنيس ايتدى ، ببر دينيلن جانوارك تأنيسى مشكلدر]

تَأَوُّد | [ع] اكريلمك ، ايكى قات اولمق . بر نسنه‌يى انسانه ويرمك معناسنى ده افاده ايدر .

[تَأْوِيد] = بر نسنه‌يى اكوب ايكى قات ايله‌مك ، اكريلتمك و اكر يدلمك معناسنه‌در .

تَأَوُّل | [ع] مؤول اولمق، باشقه معنايه كلمك .

تَأَوُّه | [ع] آه و انين ايتمك ، آه و فغان ايله‌مك . جمعى (تَأَوُّهَات) در .

تَأَوِّى | [ع] اوطوره‌جق بر ايديتمك ، مسكن پيدا ايتمك ؛ يورت طوتمق .

تَأْوِيل | [ع] بر قولك معناى ظاهريسنى ترك ايله ديكر معنايه حمل ايتمك ، بر لفظ معناى موضوعندن چيقاريلوب ملايم ومتقارب اولان باشقه معنايه صرف ايدلمك : (زروه تأويل كوتورمز — مثل) جمعى اولان (تَأْوِيلَات) = الفاظك قبول ايتمديكى معانئ بعيده وممتنعه معناسنده قوللانيلير . [تَأْوِيلِ عَقْد] و [تَأْوِيلِ مُلْك] تعبيرلرى اصطلاحات فقهيه‌دندر .

تَأَهُّل | [ع] اهل ايديتمك معناسنه‌دركه زوجه آلمق، اولنمك ديمكدر .

تَأْهِيل { [ع] مسافرى كلمات خاطر نوازانه ايله تلطيف ايتمك معناسنه‌در: (رسم تأهيل) § بر آدمى بر شيئه اهليتلى ومستحق كورمك ، بر آدم بر نسنه‌يه مستحق كورلمك . « اِسْتِيهال » دها قوتليدر و زياده قوللانيلير . § اهل قيلمق ، اهليتلى قيلمق . بو معنا جهت طبيه‌جه اولان طرز استعماله كوره‌در .

تَأَيُّد { [ع] قوّتلنمك ، قوّت بولمق . ماديّات ومعنوياتده استعمال اولنور: [فرانسه قابنه‌سنك استعفاسى خبرى بو اقشامكى تلغراف ايله تأيّد ايتدى]

تَأْيِيد { [ع] قوّتلنديرمك ، قوّتلنديرلمك . اكثريا معنوياتده قوللانيلير . جمعى [تَأْيِيدات] در : [بوكونكى خبر دونكى روايتى تأييد ايتدى ، بوادعانك تأييدى براهين قويه‌يه محتاجدر] ، « تَأْيِيدات اِلٰهِيَّه »

« نه تأييد الهيدركه بو هر مبحث دشوار »
« نه‌دكلو اولسه دشوار اول‌قدر ذاتنجه آساندر »
(لا)

« سينه‌م آينه اولوب شاهد فيض عشقه »
« ايلسون طبعمى الهام الٓهى تأييد »
(ك)

تَأْيِيس { [ع] يأسه دوشورمك ؛ مأيوس ايتمك ، ايدلمك : [منتظر لطف اولانى تأييس ايتمك شان انسانيته ياقشماز]

❁ تَ ❁

تَب { [ع] صيتمه ، حمى . [تب‌زَده] = حمايه ، صيتمه‌يه طوتلمش .

(تب لَرْزَه) = صيتمه تتره‌مه‌سى .

« اولمه‌سه درد تب عشقكله كر بيمار شمع »
« بويله يانوب ياقيلوب اولمازدى زرد وزار شمع »
(رياضى)

تَبّ ، **تَباب** } [ع] زيان ، خسار ، هلاك .

تَبابِعَه { [ع] زمان قديمده ملوك يمنك عنوان مخصوصلرى ايدى . (تُبَّع)ك جمعيدر . بو لفظك ايكى معناسى وار . برى شمسه تابع اولمق قرينه‌سيله « كولكه »يه اطلاق اولنور ؛ ديكرى آرى قوغاننك بكى ديمكدر . ابتدا (تُبَّع) عنوانيله ياد اولنان ملك (سعد ابو كرب) ايدى . ملك مذكور حكومتده سلفنه تابع اولديغى ايچون اشبو عنوان ايله تلقيب اولنمشيدى . بعده (كسرى) و (قيصر) كبى علم مخصوص اولدى . كعبهٔ مكرمه‌يى برنجى دفعه اكسا ايدن بوذاتدر . ملك موما

اليه ايله اخلافنه تاريخجه (تبابعهٔ يمن) اطلاق اولنور . (دارالتبابعه) = مكهٔ مكرمه‌ده بر خانه‌دركه فخر عالم صلى‌الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرى اوراده تولد ايتديلر .

تَبَادُر [ع] آنسزين ، بردن بره ذهنه كلمك :

تَبَادُل [ع] بربرينه بدل اولمق ، بربرينك يرينه چكمك ، دكيشلمك : [حرفلرك بو تبادلندن اكثريسنه آيرى آيرى آدلر ويرلمك ايجاب ايدر — اقدام ١٧١٦ — مصاحبه]

تَبَاذُل [ع] صاقينمه‌يوب بربرينه بخش ايتمك ، ويرمك .

تَبَار [ع] هلاك معناسنه‌در. فرقان كريمده‌وارد اولان الفاظدندر.

تَبَار [ف] اصل ، نسل، صوى : [عالى تبار ، والاتبار] = نسلى يوجه ، صويى ايى ديمكدر .

« حكمدار عالى تبار »
« افتخار ايلر كمالكله كمالات جهان »
« بيك ياشا عالمده اى علامهٔ عالى تبار »
(شيخ وصفى)

تَبَارُز [ع] جنك ايتمك ايچون ايكى خصم برى برينه قارشى ميدانه چيقمق: (اقوام قديمه‌ده تبارز قاعده‌سى جارى ايدى)

تَبَارَكَ‌الله [ع] استحسان بليغ مقامنده و برنوع دعا حكمنده ايراد اولنور . [تَبَارَكَ] فعلى افعال وصفات الهيه‌يه مخصوصدر.

جميع خيرات‌وبركات ازلى‌وابدى اوله‌رق ذات اجلّ و اعلاسنه مخصوص اولمغله اشبو فعل اشياى سائره‌ده ومخلوقاتده استعمال اولنماز :

« اى طائر غيب صانك‌الله »
« پروازيكه بيك تبارك‌الله »
(معلم ناجى)

تَبَاشِير [ع] مژده وهر شيئك اوّلى معناسنه بنيهٔ جمع اوزره وارد اولان كلماتدندر. معناسنده مبالغه موجوددر . [تَبَاشِيرِ فَجر] ؛ [تَبَاشِيرِ صُبح] = وقت صباحك اوائلى، ايلك آيدينلقى، طاڭ يرينك آغيرمسى كه « فجر كاذب » ديمكدر .

« تاكه آثار تباشير فروغ نصرت »
« اوج چرخى طوته چون شمشمهٔ صبح اخير »
(حقى)

تَبَاشِير [ف] تركجه ده تحريف ايله (تَبَه شير) دينيلن طبيعتى بارد وجنسى كوشه‌ك وبياض برنوع معدن . اشبو معدنى طوپراق مصنوعات معدنيه نك جلالنديرلمه‌سنده قوللانيلير . بيت آتى مرحوم معلم ناجى طرفندن « مسرور » نامنده بر زنجى خدمتجى‌يه خطاباً سويلنمشيدى :

« تبيضه تباشير ايله اولسون چاليشيردم »
« مسرور ! بنم بخت سياهم سن اوليدك »

تَبَاعُد [ع] اوزاقلاشمق ، ايراقلاشمق :

«كوزلرك بر لحظه كوكلمدن تباعد ايله من»
«كوز كوز ايتمشدر دل سودا پناهى كوزلرك»
(معلم ناجى)

تَباعُل { [ع] زوج زوجه سيله اويناشمق ، ملاطفه ايتمك معناسنه‌در .

تَباغُض { [ع] بغض ايديشمك ، سويشمه‌مك .

تَباكى { [ع] آغلار كبى كورنمك ، صنعتله آغلامق : (تباكئ واعظ ، تباكئ سائل) .

تَباْنْجَه { [ف] سيلى ، طوقات معناسنه‌در .

تَباه { [ف] فنا ، بوزوق ، چوروك ، برباد ، خراب ، محواولمش ، ايى بر حالدن فنا حاله دونمش . [تَباهْكار] = فنا ايدن ، خراب ايديجى . (تَباهْكارى) = فنا ايديجيلك ، تباه ايديجيلك :

« كرچه بن كنديمى تباه ايدرم »
« بارى ابقاى نام ايدر كيدرم »
(معلم ناجى)

« ايتمز بزه اول شوخ ستم پيشه نكاه »
« حال دلمز اولمه‌ده كيتدكجه تباه »
(كبوترى)

« تباهكارئ عشقه خرد دكل حائل »
(سيد وهبى)

تَباهى { [ع] تفاخر يعنى اوكنمكلك معناسنه‌در .

تَبايُن { [ع] آيريلاشمق ، ايكى شيئك بربرينه ضد اوليشى : (تباين ظنون ، تباين افكار ، تباين عقائد) .

تَبَتُّل { [ع] كسيلمك ، ماسوادن كسيلوب اخلاص تام ايله جناب حقه توجه وعبوديت ايتمك ؛ قول ديكره كوره تزوجى ترك ايله اختيار زهادت وعبادت ايله‌مك معناسنه‌در . (تَبْتيل) ده بو معناده لغتدر . بونلر فرقان كريمده وارد اولمشدر .

تَبَثُّر { [ع] انسانك دريسنده سيويلجه‌لر پيدا اولمق ، آدمك بدنى سيويلجه‌لنمك : (تبثر وجه)

تَبْجيل { [ع] تعظيم كبى بيوك طوتمق ، بيوك صايمق معناسنه‌در . (اِجْلال)دن دها قوتليدر .

جمعى [تَبْجيلات] در :

«آيت نور رخك اول دمكه ترتيل ايلرم»
«روح داودى مناقبخوان تبجيل ايلرم»
(على روحى)

« تبجيل ايديلور نوشروان ايله سليمان »
(لا)

تَبَحُّر { [ع] دريالانمق ، دكز - لشمك . عربيده ايكى صورتله استعمال اولنور . كثرت ووسعتده دكز كبى بيكران اولمق علاقه‌سيله مال قارونه مالك اولان آدمه « تبحر فى المال» وعلم وفضيلتده توسع وتعمق ايدن ذاته‌ده « تبحر فى العلم » ديرلر . لسان عثمانيده اكثريا وسعت علم ودانشده قوللانيليرـ

تَبْخال [ف] حرارتدن دوداقلرده ، آغیزك اطرافنده

تَبْخالَه پیدا اولان قابارجق ، اوچوق .

تَبَخْتُر [ع] كوزل یورومك ، صالنه‌رق ناز ایله یورومك : (تبختر نوجوانانه)

تَبَخُّر [ع] بخاره نقلاب اتمك ، بوغو حالنه كلمك . بومعنایه كوره اصطلاحات طبیه‌دندر : (صو قاینایه‌قاینایه تبخر ایتدی) § توتسولنمك ، بخور یاقیله‌رق قوقولانمق . جمعی اولان (تبخرات) هر ایکی معناده استعمال اولنور .

تَبْخیر [ع] بوغو حالنه كتیرمك ، بخاره قلب ایدلمك : (صویك تبخیری سانتغراد اعتباریله یوز درجه حرارته متوقفدر) ، (تبخیر ماء ممكندر) § توتسوله‌مك ، توتسولنمك . جمعی اولان « تَبْخیرات » اكثریا معنای ثانیده استعمال اولنور . هر ایکی معنا اعتباریله كیمیای طبی‌یه عائد اصطلاحات فنیه‌دندر : (بحر سیاهدن كله‌جك بالجمله یولجیلره قواق تحفظخانه‌سنده تبخیرات مكمله اجراسی مقرردر) لسانمزده بومثللو كلمات ، اصطلاحات موجود ایكن « ده‌زنفكته » « ده‌زنفكسیون » كبی الفاظ اجنبیه‌یی قوللانمق یالكز عبث دكل عیبدر ، كناهدر .

تَبْخیل [ع] برآدمی بخله نسبت اتمك ، ایدلك ؛ برآدمه بخیلسین دیمك ، دینلمك : (تبخیل نامرد) .

تَبَدُّع [ع] اهل سنتدن آیریلوب ارباب بدعته التحاق اتمك .

تَبْدیع [ع] بدعته نسبت اتمك ؛ اهل بدعتسین دیمك ، دینلمك :

تَبَدُّل [ع] دكیشمك ، باشقه بر حاله كیرمك ، (تبدّل هوا) جمعی (تبدّلات) : (تبدّلات هوائیه)

« اولمش بو تبدّل لسانه »

« باعث ایکی خسرو یكانه »

(مقدمه)

تَبْدیل [ع] دكشدیرمك ، دكشدیرلك ؛ باشقه حاله كتیرمك ، كتیرلك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (تبدیل مسلك اتمدكجه فلاح بوله‌ماز ، تبدیل لسان ، تبدیل قیافت) ، [تَبْدیلِ هَوا] = هوا دكشدیرمك ، وجودجه و صحتجه استفاده مقصدیله هواسی كوزل باشقه برمحله كیتمك دیمكدر . (تبدیلاً) = دكیشدیرمك صورتیله . (تَبْدیل) = اوللری قیافتی دكیشدیرلش مفتش ، خفی مأمور مقامنده وضابطه خدمتنده استعمال اولنوردی . جمعی (تبدیلات) در

تَبْذیر [ع] تخمی صاچوب طاغتمق § مالی اسراف صورتیله محو و پراكنده اتمك ، مال

و نقدی لزومسز اوله‌رق طاغتمق ، طاغیدلق : (تبذیر اموال ، تبذیر نقود) جمعی (تبذیرات) .

تبر { [ف] بالطه معناسنه‌در § بعض درویشانك وسیاحین شرقیه‌نك ایادیٔ سائلانه‌لرنده بولندیردقلری کوندره مربوط آی شکلنده‌کی بالطه. (تبردار) = بالطه‌جی (تبرداران)= زمان سابقده حرم همایونك اللری بالطه‌لی خدمه‌سی دیمکدر . مثلا « تبردار محمد پاشا ، تبردار مصطفی افندی» ذوات تاریخیه‌دندر. (تبرداران خاصه) = زمان قدیمده رکاب همایونه مأمور پیشکاره ، صولاقلره اطلاق اولنوردی. [تبرداران اوجاغی] = الیوم سرای همایونده موجود در . بالطه‌جیلرك سلك مخصوصی دیمکدر . (سنبل تبر) = زنبق فصیله‌سندن قوقوسی لطیف، رنکی بیاض برچیچك.

تبرئه { [ع] بری قیلمق ، بری قیلنمق؛ برآدمك معصومیتی تحقق ایتمك ، ایتدیرلمك . (وزنه‌دار افندی درجات ثلثهٔ قانونیه‌جه اجرا قلنان محاکمه نتیجه‌سنده تبرئهٔ ذمت ایتدی) :

« کورسه بوهرزه‌لری تبرئهٔ ذمت ایله »
« یقاسن سیلکر ایدی اهل تبرای سخن »
(وهبی)

تبرا { [ع] بری اولمق § سومه‌یوب یوز چویرمك . اصلی [تبری] در :

« تبرا ایلمشدر الفت ارباب غفلتدن »
« انیس سافلین اولماز دل بیدار عالیدن »
(معلم ناجی)

تبرخون { [ف] محرفی [طبرخون] در . بر قاچ معناسی واردر. (١) عناب دینیلن میوه .(٢) قزیل آغاج ، قزیل سکود دینیلن آغاج که بقم آغاجی دیه معروفدر . بوکا بویا آغاجی ده دیرلر . (٣) طرخون تعبیر اولنان سبزه‌در. لسانمزده ایکنجی معناده مستعملدر .

تبرد { [ع] صوغومق، صوغوق اولمق : (تبردماء ، تبرد هوا) .

تبرر { [ع] الله‌ه انقیاد وطاعت ایله‌مك ، رضاء الٰهی یی تحصیله چالیشمق : « الله جمله‌یه تبرر صفتیله اتصافی نصیب ایلیه »

تبرز { [ع] میدانه چیقمق معناسنه‌در : (تبرز قهرمان، تبرز صیاد) .

تبرطم { [ع] بر سبیله طارلمق ؛ طارغینلق ایله صومورداتمق ، غضبلانمق ، آوورت طوتمق، ساخته عظمت کوسترمك معنالرینی افاده ایدر : [تبرطم فرومایه ، تبرطم جاهل]

تبرع { [ع] عهده‌سنه واجب اولمایان عطیه‌یی، هدیه‌یی ویرمك . (تبرعاً) = بلا مجبوریت ویرلمك صورتیله دیمکدر . جمعی (تبرعات) در .

تَبَرْقُعْ [ع] نقاب طوتمق ، پچه لنمك ، يوزی اورتمك : [تبرقع نسوان] .

تَبَرُّكْ [ع] مبارك عد ايتمك ، بر شیء كندی حقنده يمنلی ومسعود صايمق . (تَبَرُّكاً) = مبارك و متيمن عد ايدلمك صورتيله . جمعی اولان (تَبَرُّكات) = هدايای عزيزه و اشيای مقدسه مقامنده استعمال اولنور .

تَبَرّی [ع] اصلی (تَبَرُّؤ) در . بری اولمق ، سومه‌يوب يوز چويرمك ، اوزاقلاشمق : (تبری آثام) .

تَبْرِيدْ [ع] صوغوتمق ، صوغو- دلمق ، ماديات ومعنوياتده استعمال اولنور : (قاربوزی تبريد ايچون نه يابمليدر ، صويك تبريدی ايچون قارلق لازمدر) :

«عدوبندنسنی تبريده اولسه اتفاق اوزره»
«نه‌باكم وارخلوص البته غالبدر نفاق اوزره»
(نابی)

«كرهٔ ناری ياقار بلكه كينه شرری»
«ايله‌مزسه صوسپوب لجهٔ لطفك تبريد»
(ك)

تَبْرِيكْ [ع] مباركله‌مك ، مبا- ركله‌نلمك . مبارك اوله ديمك ، تهنيت ايتمك ، ايدلمك : (تبريك عيد سعيد) ، (تبريك ليلهٔ رغائب) جمعی (تَبْرِيكات)= تهنيه‌لر ، مباركله‌يشلر :

« بيلدی زاری رتبهٔ بالای عشقه مظهرم »
« كلدی احباب ايلدی تبريك تبريك اوستنه »
(اندرونی زاری)

تَبَزُّقْ [ع] توكورمك معنا- سنه‌در .

تَبَزُّلْ [ع] يارلمق ، بر شيئك قابل شق اولمق . (تَبْزِيل) = يارمق ، شق ايتمك ، دلمك معنالرينی افاده ايدر .

تَبَسُّلْ [ع] غضب ويا شجاعتدن صورتمق ، اكشی يوزلو طورمق .

تَبَسُّمْ [ع] كولمسه‌مك . (اِبْتِسام) ده بومعنايی افاده ايدر . فقط (ابتسام ايتمك) تعبيری يرنده (تبسم ايتمك) ماده‌سی قوللانلمليدر . زيرا سليقه‌مزه بو دها موافقدر :

« كوكلمجه تبسّم اولدی معتاد »
« چشممده جهان تبسّم آباد »
(معلم ناجی)

« آچلور كوكلم كهی كيم كريهٔ تلخم كوروب »
« آچار اول كلرخ تبسم برله لعل نوشخند »
(فضولی)

« او شيوه‌لرله تبسم او نازلرله عتاب »
(سيرتی)

تَبَشْبُشْ [ع] بر كيمسه‌يه كولر يوز كوستروب التفات ايتمك . حديث شريفده وارد اولمشدر .

تَبْشِيرْ [ع] مژده‌له‌مك ، مژده- له نلمك ؛ سوينيله جك بر

خبری بیلدیرمك ، اویله بر خبر مژده ایدلمك . جمعی [تبشیرات] :

« طوندی کلبانك ظفر عرش عظیمی اویله »
« ایتدی جبریل امین روح اویسی تبشیر »
(حق)

تَبَصْبُص { [ع] یالتاقلانمق ؛ محقورانه و مسکینانه اوضاع ایله عرض اخلاص و اختصاص ایتمك . ذمایمدندر . جمعی [تبصبصات] : (تبصبصِ کلبی ، تبصبصِ کلبانه ، تبصبصاتِ کلبیه) .

تَبَصُّر { [ع] کوز آچیقلغی ، دقتله ایلری‌یی کورش ، دقتله کوزه‌تش : (ارباب تبصّر) .

تَبْصِرَه { [ع] نظر دقتی جلب ایده‌جك ، انسانك کوزینی آچه‌جق و فکره انتباه ویره‌جك خصوص ؛ عبرت بخش کیفیت دیمکدر : [تبصرهٔ عاکف پاشا] = منشیٔ مشهور عاکف پاشانك حائز اهمیت و موجب عبرت بر رسالهٔ سیاسیه‌سیدر .

تَبْصِیر { [ع] کوزی آچه‌جق و انتباه ویره‌جك صورتده تعریف و ایضاح ایتمك ، بیلدیرمك معناسنه‌در .

تَبْطِئَه { [ع] آغرلشمه ، یاواشلانمه ، بطی اولمه دیمکدر .

تَبَعاً { [ع] اتباع ایله ، اویه‌رق ، اویمق صورتیله . بومقامده (بالاتّباع) و (بالتّبعیّه) تعبیرلری‌ده استعمال اولنور .

تَبَعُّض { [ع] جزء جزء ، پاره پاره اولمق .

تَبَعَه { [ع] « تابع »ك جمعی . موقع استعمالنه کوره هم مفرد هم جمع حکمنده و بر دولتك ، بر حکومتك زیر تابعیتنده بولنان اهالی و اشخاص معناسنده قوللانیلیر . مفردی بو معناده قوللانیله‌ماز : (تبعهٔ ایرانیه ، تبعهٔ یونانیه) (هر صنف تبعهٔ شاهانه‌نك قلبلرنده پیدا اولان حسیات صداقتکاری و شکر کذاری حد معروفك قات اندر قات فوقنده بولنمغله — افکار رساله‌سی — صحیفه ۲۱)

تَبَعِیَّت { [ع] تابع اولمق ، اویمق ؛ بر حکومته مطاوعت ایتمك اوزره مربوط اولمق . [تَبَعِیَّه] = اویمق صورتیله : [ترك تبعیت] = بر حکومته اولان مربوطیتی کسوب براقمق : (فلان تبعیّت ایرانیه‌یی قبول ایتمش .)

تَبْعِید { [ع] اوزاقلاشدیرمق ، اوزاقلاشدیرلمق ؛ ایراقلاندیرمق ، ایراقلاندیرلمق . (طرد وتبعید) = قوغوب اوزاقلاتمق دیمکدر : (وقوعات مکرره اصحابندن اولوب اخیراً ینه ارتکاب جرائم ایده‌رك ضابطه‌جه دردست و حبس ایدلمش

اولان اشرّادن بعضلری عکایه طرد وتبعید اولنمشلردر .)

تَبَعُّض [ع] جزء جزء ایتمك ، پاره پاره ایدلمك .

تَبَغُّض [ع] بغض کوسترمك ، برآدمه قارشی کندیسنی سومدیکنی حال وطوریله بیلدیرمك .

تَبَکُّم [ع] سوز سویلر ایکن طوتیلوب قالمق ، دیلی طوتلمق .

تَبْکیت [ع] برآدمی ذم ودشنام و یاخود سرزنش تام ایله مغبر ورنجیده ایتمك معناسنه درکه ترکجه ده باشه اورمق ، باشه قاقمق دنیلیر . § ایراد برهان ودلیل ایله مخاطبی افحام واسکات ایتمك معناسنده دخی قوللانیلیر .

تَبْکیه [ع] بکا ایتدیرمك ، ایتدیرلمك؛ مرثیه اوقوتوب آغلاتمق، آغلاتدیرلمق : (تبکیهٔ نسوان ، تبکیهٔ نوحه‌کران)

تَبَلْبُل [ع] لسانلر مختلف ومختلط اولمق ودیلدن چیقان سوزلر قاریشوب بربرینه مخالف بولنمق : (تَبَلْبُلِ السن) [اصطلاحاتده بویله بر تبلبل عظما هیچ خاطره کله بیلوردی ایدی — عبدالرحمن ثریا — مقاله]

تَبَلُّر [ع] مولداتدن واصطلاحات کیمیویه‌دندر . بلورلانمق ، اجسامك بلور کبی طونشی . فرانسزجه‌سی (Cristallisation) قریستالیزاسیون و (Cristalliser) قریستالیزه‌در .

تَبَلُّغ [ع] یتشمك ، ایریشمك ؛ آکلایوب آلمق . جمعی (تَبَلُّغات) :

« البته اولور نبیّ بالحق »
« تبلیغ و تبلّغاته الیق »
(الای بکی‌زاده — ناجی)

تَبَلُّل [ع] ایصلانمق، نملی اولمق . (تَبْلیل) = ایصلاتمق ، ایصلادلمق ؛ صو یه قویمق ، صویی یوسکوروب تاولامق : (تبلیل کاغد)

تَبَلُّه [ع] احمق اولمق ، ابلهلك کوسترمك ، احمق کبی کورنمك . معانیٔ سائره‌سی قوللانیلماز .

تَبْلیغ [ع] یتشدیرمك ؛ ایریشدیرمك، ایریشدیرلمك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر . جمعی (تَبْلیغات) = اکثریا رسماً ویریلان امرلر معناسنی افاده ایدر . مع مافیه شخصیاتده دخی بیلدیریلن شیلر حکمنده استعمال اولنور : (قرار اخیری کندیسنه تبلیغ ایتدم، قرار مذکورك تبلیغی، تبلیغات رسمیه)

« شویله تبلیغ حقیقت ایله‌یوردی کوشمه »
« ای زواللی مرد غافل ایله‌مه ریب وکمان »

تَبَنّی [ع] اولاد ایدینمك، بریني کندینه اوغل دیه آلمق .

تَبَوُّلْ [ع] بول ایتمك ، قاشانمق ، سیدیکی آقیدوب دفع ایله‌مك .

تَبْوِيبْ [ع] باب باب ترتیب ایتمك ، قسم قسم آییرمق معنا-سنه‌در : (تبویب کتاب)

تَبَهْ [ف] بوزوق ، خراب ، برباد معناسنه اولان (تَباهْ) ك مخففیدر . [تَبَه‌کار ، تَبَه‌کاری] ده دینیلیر .

تَبْهِيجْ [ع] کوزللشدیرمك ، کوزللشدیرلمك : [چرکین برعروسی آلکونه ایله تبهیج ایدییوردلر]

تَبْمِيعْ [ع] بر آدمك یاوری و یاردیمجیسی ، یارداق دیمکدر § مال و صیغیر یاورروسی معناسنی‌ده افاده ایدر . قرآن کریمده وارد اولان الفاظدندر .

تَبَيُّنْ [ع] عیان و آشکار اولمق ، آچیغه چیقمق ، وضوح ایله آکلاشلمق : [فلانك معصومیتی بالتحقیق تبین ایتدی] معنویاتده استعمال اولنور :

« بلایه قارشی ثباتم تبین ایتمدی می ؟ »

تَبْيِيضْ [ع] آق ایتمك ، آغارتمق ، آغاردلمق § اقلام رسمیه اصطلاحاتنجه مسوده طرزنده یازلمش برشیئی بیاض کاغده چکمك ، یکیدن و دوزکون یازمق دیمکدرکه بیاضه چکمك ، بیاض ایتمك تعبیر اولنور :

[مضبطه‌نك سرعتله تبییضی قلم مدیریته تنبیه ایدلمشیدی] .

تَبْيِينْ [ع] عیان ایتمك ، بیان ایدلمك ، آچیغه چیقارمق ، چیقارلمق . معنویاتده قوللانیلیر .

تَتابُعْ / **تَتالی** [ع] پی درپی اولمق ، بربری آردی صره کیتمك ، بربرینی ولی ایتمك ، بری دیکرك آردنجه کلمك :

(تتالیٔ سنین و اعوام) ، (تتابع اضافات) = تلفظی لسانه و استماعی صماخه خوش کله‌ین برقاچ لفظك مسلسلاً یکدیکره ربط ایدیلمیشی :

« اوزانده تحرز زحافات »
« تکثیر تتابع اضافات »
(مقدمه)

« نظر اولنسه تتالیٔ نوع وجنسه اکر »
« دکل طبیعت اشیاده دور واستکرار »
(لا)

تَتَبُّعْ [ع] آردینه دوشوب آراشدیرمق ، کرکی کبی یوقلامق ، دقتله باقمق . استعمالی معنویاته محصوردر : (شو رساله‌یی کوزلجه تتبع ایت) جمعی اولان (تَتَبُّعات) = کرکی کبی آراشدیرمق معناسنی افاده ایتدیکی کبی دقتله ، آردینی براقمقسزین اوقومق معناسنی‌ده افاده ایدر . مثلا [تتبعات قیدیه ، تتبعات قیودیه ، تتبعات فنیه ، تتبعات علمیه] .

تَتِمَّه [ع] بر نسنه‌نك اکسیکی کندیسیله مکمل اولان ،

نقصانلی برنسنه‌نك اتمامی ایچون علاوه ایدیلن شی دیمکدر. (تَتِمّه) طرزنده ایکنجی تانك ضمیله تلفظی غلطدر، یا کلشدر. جمعی اولان [تَتِمّات] = هم اکسیك شیلر معناسنده وهم لوازم، طاقم مقامنده استعمال اولنور: (تتمهٔ کلام، تتمهٔ مقال) و(تتمه مدرسه‌لری) و (جمعیتك اکمال تماتی البته نظر دقته آلنه‌جقدر)

تَتْمِيم | [ع] تاملامق؛ تمام ایتمك، ایدلمك. (اِتْمام) دن معناجه زیاده قوتلیدر: (انسان باشلادیغی ایشی تتمیم ایتمه‌لیدر، کتابك تتمیمی)

تَتَوُّج | [ع] تاجلانمق، تاج کیمك: (رسم تتوّج) = حکمدارانك تاج کیمك عادت مرعیه‌سی.

تَتْوِيج | [ع] تاج کیدرمك، کیدیرلمك.

تَثاؤُب | [ع] اسنه‌مك. غفلتده بولنمق معناسنی‌ده افاده ایدر.

تَثابُر | [ع] ملازمت ایتمك، بر شیئه دواماوزره بولنمق.

تَثاقُل | [ع] آغرلانمق، اوشنوب آغرلاشمق § جنکه لیتمکه تشویق ایدلمش ایکن اویالانوب کری قالمق.

تَثَبُّت | [ع] ثابت اولمق، ثبات کوسترمك، صبر ایله طورمق: (میدان شهادتده تثبت ایدن جنود اسلامیه‌نك صولت شیرانه‌لرینه قارشی)

تَثْبِيت | [ع] ثابت، پایدار قیلمق، قیلنمق: [جناب حق فرقان کریمی ایله دین اسلامی یوم حشره قدر تثبیت بیوردی، بو دین مبینك روز رستخیزه‌قدر تثبیتی موعود الهیدر]

تَثْرِيب | [ع] عیبلامق، طارلمق، باشه قاقمق معنالرینی افاده ایدر.

تَثَقُّب | [ع] دلیکلنمك، دلیك دلنمك: (تثقب عقیق)

تَثْقِيب | [ع] دلمك، دلیك آچمق؛ دلنمك: (تثقیب لؤلؤ، تیمورك تثقیبی)

تَثْقِيل | [ع] آغرلاشدرمق، آغرلاشدیرلمق؛ آغرلغی آرتیرمق، آغرلق آرتیرلمق: [بر دنك‌دها قوینجه هکبه‌نك اوته‌کی کوزینی تثقیل ایتدی. هکبه آشاغی‌یه یووارلاندی، کفهٔ میزانك تثقیلی]

تَثْلِيث | [ع] اوچله‌مك، اوچه بولمك؛ اوچه ابلاغ ایتمك § اقانیم ثلثه‌یه قناعت واعتقاد معناسنه‌در. [ارباب تثلیث] = اقانیم ثلثه‌یه معتقد اولانلر، موحد اولمایانلر، خرستیانلر دیمکدر.

تَثْمِير | [ع] آغاجلرك چیچکلرینی دوکوب یمش باغلامه‌سی § بر آدمك مالنی برکتلندیروب نشو ونما ایله چوغالتمه‌سی دیمکدر.

تثمين [ع] سكزه ابلاغ ايتمك § سكزه بولمك .

تثنيه [ع] معناى لغويسى بر آدمى مدح وياخود ذم و بالخاصه مدح جهتيله ذكر وبيان ايتمك § معناى اصطلاحيسى قاعدهٔ عربيه‌يه تطبيقاً ايكيله‌تن ، ايكى‌يه دلالت ايدن كلمه ديمكدر .

تثويب [ع] ثوابلانمق ، فرض اولان نمازدن صوكره نافله نمازقيلوب ثواب‌قازانمق‌معناسنه‌در.

تجارِب [ع] دنه‌مه‌لر، صنايشلر ديمكدر. (تجرِبه) نك جميدر . (تجارُب) طرزنده رانك ضميله استعمالى غلطدر . [تجاريب] صورتنده‌ده استعمال‌اولنور: [تجارب فنيه ، تجاريب كيمويه] .

تجازر [ع] شتم ايد يشمك ، سوكشمك ؛ ايكى كشى بربرينه اطالهٔ لسانده بولنمق .

تجاسر [ع] جسارتله قفا طوته‌رق آتلمق ، جسارتلنوب غيرت وجرأت كوسترمك .

تجانب [ع] صاقنمق، چكينمك. [اجتِناب]بوندن‌اقوادر.

تجانس [ع] جنسلشمك ، جنسى اويغون‌اولمق، برجنسدن اولمق : (تجانس حرفين)

تجاوز [ع] لغتده بر آدمك جنحه‌وفضيحه‌سيله‌مؤاخذه ايتمه‌يوب كناهنى اغماض ايله عفوايتمك § اصطلاحده برشيده حد اعتدالى كچمك معناسنه‌در . لساننمزده معناى لغويسى معتبر ومستعمل دكلدر . ايكى معناده قوللانيلير (١) كچمك ، اوته‌يه كچمك. بو طرز استعمالى يكديكرندن فرقسز كبيدر . مثلا (سنى طقسانى تجاوز ايتمشيكن) دينيلديكى كبي (مسافهٔ معينه‌دن آتيلان مرميلرك جمله‌سى هدفى تجاوز ايتدى) ده دينيلير. (٢) حد معروفى كچمك ، آزيتمق ، طاشقينلق ، صارقنديلق ايتمك معنالرينى افاده ايدر. [تجاوزكار] = تجاوز ايدن ، غدار [تجاوزكارانه] = غداره ياقيشه‌جق طرزده [تجاوزكارى] = غدارلق ، تجاوزكارلق. (تجاوزى)و[تجاوزيه] = تجاوزه منسوب ، ايلرى‌يه صارقينديلق ايتمك بوللو، هجوملو: (جنك تجاوزى ، حرب تجاوزى ، هجوم تجاوزى ، حركات تجاوزيه) جمعى (تجاوزات) در .

« حد ابى تجاوز ايدن راز (نابيا) »
« بركونده كردش‌ايله‌مدك انجمن‌مى‌قور»
(نابى)

تجاهُل [ع] بيلمزلكدن كلمك، بيلمز كبي كورنمك ، بيلمزلنمك : [تجاهلِ عارف] = برنكتهٔ مخصوصه‌يه مبنى معلومى مجهول طرزنده سوق وايراد ايله‌مك ، بر سوزى برنكته‌يه مبنى حقيقت ماده

مجهول ایمش كبی سویلەمك دیمكدر . بوكا [تجاهل عارفانه] ده دینیلیر . (تجاهلكاری)= بیلمز كبی كورینیجیلك . (تجاهلكارانه) بیلمزلنیرجەسنه . جمعی [تجاهلات] در .

« كل عارف اول كه معرفت اولسون تجاهلك »
(شیخ غالب)

تَجَبُّر [ع] كبرلنمك ، كندینی حد ذاتنده هرنه ایسه آنك فوقنده كوروب بیرلنمك، زور كوسترمك معناسنەدر : جمعی (تجبّرات) :

« تجبّرات نمرودانه »

«قندەقالدی بوندن اولكی تجبر، اعتلا»
«ایكی تاریخم ایدر كفاری درده مبتلا»
(سروری)

تَجْبِیر [ع]اصطلاحات طبیەدندر. قیریق كمیكی اصولنه توفیقاً صاروب ایی ایتمك ، ایلتمك ؛ قیریق كمیك صاریلوب ایی ایدلمك : (تجبیر عَظْم ، تجبیر عِظام)

تَجْبِین [ع] قورقاق عد ایتمك، قورقاقلغه نسبت ایدلمك : (سداندە جسیم براردو ایله آلمانلره تسلیم سلاح ایدن ناپولیونی بتون جهان تجبین ایتدی)

تَجَدُّد [ع] تازەلنمك، یكیلنمك، یكی اولمق . جمعی (تَجَدُّدات) : « تجدّدات یومیه » ، « تجدّدات ادبیه »

« اسكیوب كرچەخانه كیتمەدەدر »
« فكرم اما تجدّد ایتمەدەدر »
(معلم ناجی)

تَجْدِید [ع] یكیلەمك، یكیلەنمك. مادیات ومعنویاتده مستعملدر. جمعی (تجدیدات) : (تجدید لباس ، تجدید اثواب ، تجدید كیف) .

« فیض تجدیدمله ملّت جانلی دولت شانلیدر »
(فاتح لساندن ـ معلم ناجی)

« صكره ایدیلوب بوشیوه تجدید »
« آثار عجم اولندی تقلید »
(مقدمه)

تَجْدِیر [ع] جوجق جیچك چیقارمق معناسنەدر .

تَجْدِیع [ع] جوجغی اغدیهٔ مضره ایله بسلەمك § بر كیمسەیە هرشیئ نشوونما بولەمسون ومحروم فیض اولسون دیه بد دعا ایتمك معنالرینی افاده ایدر . [تَجَدُّع] = اصطلاحات طبیەدندر. تغدینك فنالغندن ونشوونمانك انقطاعندن طبقهٔ مشیمهٔ عینیەنك آرقەدن انشقاقی دیمكدر .

تَجْدِیل [ع] یره چالق ، یره ییقمق .

تَجْذِیر [ع] بر عددك جذرینی چیقارمق ، جذری چیقارلمق . اصطلاحات فنیەدندر .

تَجْذِیم [ع] كسمك معناسنەدر. لسانمزده (قَطْع، اِنْقِطاع) زیاده قوللانیلیر .

تَجْرِبَه [ع] دنه‌مك ، صنامق ؛ دنه‌مه ، صنانمه . (را) نك ضميله (تَجْرُبَه) دينلمسی غلطـدر ، يا گلشدر: (تجربهٔ طالع ، تجربهٔ قلم ، تجربهٔ اقتدار ، برای تجربه ، برعلاجك تجربه‌سی)

«دوشدی جدا نعيم صفادن ابو البشر»
«اولدی حليله تجربه گه كردن پسر»
(لا)

« مزآته باقه برايكی كون ايله تجربه »
« صبر ايله‌مك فراقكه مشكل دكليدر »
(نخيفی)

تَجَرُّد [ع] صويمق ، چيپلاق اولمق § بيكار قالمق ، اولنمه‌مك حالی § اصطلاحات صوفيه‌جه ماسوادن كلياً انقطاع نفس ايله جناب حقه متوجه اولمق حالی . اكثريا معنوياتده قوللانيلير : (هر درلو معانيدن تجرد ايتمش برمقدمهٔ مغلقه ، عالم تجردك اذواق فانيه‌سنه ، ظاهراً خرقهٔ تجرده بورونمش اولان) ، [تَجَرُّدِ أَوْرَاق]= ياپراقلرك دوكلمه‌سی .

« اكتسای ثوب وصلتدر تجرددن مرام »
« صانمه كيم يهوده قيلدی قيس نالان انسلاخ »
(ممدوح پاشا)

تَجَرُّع [ع] جرعه ايله ايچمك ، يودوم يودوم ايچمك ؛ تكلفله و سوزه سوزه ايچلمك : (تَجَرُّعِ غُصَّه) = غم يمك .

تَجْرِيد [ع] صويمق ، صويلو § ماسوادن قطع نفس ايله جناب اللهه متوجه بولنمق حالی : (اهل تجريد) = دنيادن فراغت ايدن درويشان ديمكدر .

« مسلك تجريد در فراغت اوی »
« ترك مال ايله خانماندن كچ »
(فضولی)

تَجْرِيع [ع] يودوم يودوم ايچيرمك ، تكلفله ايچيرلمك : (تجريع دوا ، هند ياغنك تجريعی)

تَجْرِيم [ع] معنای لغويسی برندن جريمه آلمق ، آلنمقدر § معنای اصطلاحيسی بر شخصی كرك مالاً وكرك بدناً جزايه چارپمق ، جريمه صورتيله جزالنديرمق . جمعی [تَجْرِيمَات]

تَجْزِئَه [ع] جزء جزء ايتمك ، ايدلمك ؛ بتون شيئی اوفاق اوفاق پارچه‌لره آييرمق ، آييرلمق : (تجزئهٔ فرقان كريم ، مصحف شريفك تجزئه‌سی) . (تَجْزِيء) ده بو معنايی افاده ايدرسه‌ده سليقه‌مزه موافق كلمديكندن قوللانيلمه‌مسی اولادر .

تَجَزِّی [ع] جزء جزء اولمق ، بتون برشی اوفاقلانمق . اصلی (تَجَزُّؤ) در .

تَجَسُّد [ع] جسدلنمك ، جسد پيدا ايله‌مك : [تجسد جنين]

تَجَسُّس [ع] دقتله آراشديرمق، كيزلى آراشديرلق :
— جمعى « تجسسات » .

تَجَسُّم [ع] جسملنمك ، قاباروب جسم پيدا ايتمك ، جسملى كورنمك : (تجسّم خيال)

تَجْسِيم [ع] جسملندرمك ، جسملنديرلك ؛ جسملنمش كوسترمك ، كوسترلك : (روسيه اركان حربيه هيئتى طرفندن باپيلان بر بيوك خريطهده قافقاسيا قطعهسنك عوارض طوپوغرافيهسى كاملاً تجسيم ايدلمشيدى)

تَجَعُّد [ع] صاچ قيويرجق اولمق، بوكلم بوكلم اولمق : (تجعد زلف) (تَجْعِيد) = صاچى قيويرجق ياپمق، صاچ بوكلم بوكلم ياپلق: (تجعيد كاكل)

تَجَفُّف [ع] ياش ايكن قورومق، قورويوب قاتى اولمق : (تجفّفِ جلود) . [تَجْفِيف] = قورتمق ، قوريدلق : (تجفيف جلود، تجفيف اثواب)

تَجَلّا [ع] آچيلوب عيان اولمق، روشن كورنمك.

تَجَلّى § جناب حقك قابليات مختلفهيه كوره اشياده بروز آثار قدرتى. [تجليگاه ، تجليگه] = تجلى يرى . (تجلى زار) = قدرة الهيهنك بروز آثاريله مملو محل ديمكدر. § مظهريت ، طالع ، قدر : (هركسك تجلّيسى براولماز ، اوزوالّلى اوكسوز تجلّيسنه كوسسون) ۶ آثار فيض الهينك قلوب مؤمنينده ظهورى . جمعى اولان (تَجَلّيات) دهكى (يا) نك تشديد ايله تلفظى يا كلشدر :

« تجلى برق اوورر بربر سواد داغ جانمدن »
(غالب)

« كلامم سرتسر شرح مزاياى تجلادر »
(نفعى)

« برصبحدم ايتدى فيض مولا »
« دل بيتنى مطلع تجلا »
الاى بكىزاده ـ ناجى

« بر تجلى ايله كيم زير نقاب طرهدن »
(حكمت)

« هركسك حانجه واردر بر تجليگاه عشق »
« بيستون فرهاده كوه طور شكان كوستر »
(اسعد مخلص پاشا)

« تجلّيدن نهدر مقصودى يارك بنده حيرانم »
« تجلى ديده سر كردان تجلى زار حيرتده »
(معلم ناجى)

« انواع تجلّيات يزدان »
« اول حالده نصل اولور نمايان »
(الاى بكى زاده ـ ناجى)

« كيمسهين بيلنمدك شوقدر واركه ايلدك »
« شمع تجلياتكه پروانه عالمى »
(معلم ناجى)

تَجَلُّد [ع] تكلفله جلادت كوسترمك ، حد ذاتنده

جلادت یوغیکن او صورتله کورنمکه چالیشمق ؛ عناد سرکشانه وجرأت خود پسندانه‌ده بولنمق . بونك اسم فاعلی اولان « مُتَجَلِّد » زیاده‌قوللانیلیر: (اطوار متجلّدانه‌سی حد معروفی تجاوز ایتدیکندن . . .)

تَجْلِید { [ع] لغتده معناسی بوغازلانمش حیوانك دریسنی یوزوب چیقارمق دیمکدر . لسانمزده بو معنی معتبر دکلدر . § معنای اصطلاحیسی جلدله‌مك ، جلدلنمك دیمکدرکه بوندن مقصد کتابه یاخود کتاب کبی اوراق مجموعه‌یه قاب یاپمقدر . (ایتمك ، ایتدیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : (تجلید کتب ، تجلید رسائل ، مصاحفك تجلیدی ، کتابك تجلیدی) ، (مجلد حاجی « صحیح البخاری »یی کوزل تجلیدایتدی ، «قاموس» ی الافرانغه تجلیدایتدیردم)

تَجْلِیل { [ع] چوللامق ، چوللانمق ؛ چول اورتمك ، اورتلمك : (تجلیلِ افراس)

تَجْلِیَه { [ع] جلاویرمك، پارلاتمق، پارلادلمق . (یا) نك تشدیدی یاکلشدر : (تجلیهٔ سیوف، تجلیهٔ مرآت)

تَجَمُّع { [ع] طوپلانمق، بریره کلمك، بریکمك: (اوق‌میدانده تجمع ایدن عساکر شاهانه طرفندن غایتله منتظم بر چکید رسمی اجرا ایدیلوب . .) جمعی (تَجَمُّعات) در .

تَجَمُّل { [ع] سوسلنمك ، سوس مقوله‌سیله کوزللنمك : (تجمّل عروس ، تجمّل عجوز) جمعی اولان(تجمّلات) بومعناده‌قوللانیله‌ماز.

« ایله‌مش مولی تجمّلدن جمالن بی‌نیاز »
(معلم ناجی)

« کیم شرعنه ایلەسه توسّل »
« انسانلق ایله ایدر تجمّل »
(مقدمه)

تَجَمُّلات { [ع] بالاده کوستردیکی وجه ایله (تجمّل) ك جمعی ایسه‌ده اصطلاحمزده لوازم ، تمات ، ادوات ؛ خصوصیله اشیا ، آلات معنالرنده قوللانیلیر : (تجمّلات بیتیه)

تَجْمِیل { [ع] سوسله‌مك ، سوس مقوله‌سیله کوزللندرمك. جمعی [تجمیلات] : (تجمیل عروس)

تَجَنُّب { [ع] صاقنمق ، چکنمك ، قاچنمق . (تَجانُب) کبی استعمالی نادردر . بومعناده (اِجتِناب) زیاده قوللانیلیر .

تَجْمِید { [ع] طوکدیرمق، طوکدیرلمق : (تجمید لبن)

تَجَنُّن { [ع] دلیرمك، دلی اولمق:

تَجَنّي [ع] ميوه طوپلامق ، ميوه دوشيرلمك. بومعناده (اِجْتِناء) زياده مستعملدر § برآدمه جنايت اسناد ايتمك ، صوچ آتمق .

تَجْنيس [ع] ايكي شيئي بربرينه مشاكل قيلمق ، جناس ياپمق كه مختلف معنالري افاده ايدن ايكي لفظك بربرينه مشابهتي حسبيله مقام مناسبتده ايراد ايدلمسي ديمكدر . (تَجْنيس) (جِناس) مقامنده‌ده قوللانيلير. (جِناس) = انواع عديده‌يي حاوي برصنعت ادبيه‌در .

تَجَوُّز [ع] جائز اولميان شيئي جائز كورمك § سوزي مجاز صورتيله سويلمك. (تجوزات) جمعيدر .

تَجَوُّف [ع] برشيئك ايچي بوش وياخود قوووق اولمق، ايچي بوشالمق § ايچنه نفوذ وتأثير ايتمك معنالريني افاده ايدر .

تَجْويد [ع] معناى اصليسي بر نسنه‌يي كوزل ايتمك و خوشجه ياپمق معناسنه‌در § اصطلاحمزده قرآن عظيم الشانك حسن تلاوتي تعليم ايدن علم مخصوص ديمكدر . [تجويد حروف] = حرفلرك هر بريني مخرجلرندن صفتلريله وحقيله ادا ايلمكدن عبارتدركه بومناسبتله علم مذكوره عنوان اولمشدر : [اوائل حالنده شيخ القرا شهاب الدين احمد حنبليدن قرائت سبعه ايله حفظ قرآن عظيم وشمس الدين اسكندريدن احكام مبانئ تجويد نظم كريم ايليوب — ذيل عطائي جلد ثاني — صحيفه ٣٩٨]

تَجْوير [ع] برآدمي جوره نسبت ايتمك ، برآدم جوره نسبت ايدلمك : (تجوير زنان، خوبانك تجويري)

تَجْويز [ع] روا وجائز كورمك، كورلمك ؛ برشيئك حد ذاتنده بأس كورمه‌يوب وقوعنه مساعده كوسترمك، كوسترلمك : (تجويز تراخي)

تَجْويع [ع] آجيقدرمق ، آجيقديرلمق. [اجاعه] ده بومعناده مستعملدر : [تجويع كلب]

تَجْويف [ع] بر شيئك ايچني اويمق، وقوووق ياپمق؛ ايچي قوووق ايدلمك : [تجويف شجره، شجارك تجويفي]

تَجَهُّز [ع] جهازلانمق، لوازمي موجود ومنتظم اولمق ، حاضر بولنمق : (تجهز سفائن ، تجهز جنود ، تجهز عروس)

تَجْهيز [ع] جهازله‌مق؛ لوازمي ترتيب واحضار ايتمك ، لوازمي تنظيم واحضار ايدلمك: (تجهيز جنود ، افراد رديفه‌نك جمع وتجهيزي ؛ تجهيز سفائن، سفائن حربيه‌نك تجهيزي ، آمريقا اغنياسندن مشهور «واندر بيلد»

کریمه‌سنك تجهیزی ایچون بر ملیون دولار صرف ایتمشیدی) جمعی (تجهیزات) : (تجهیزات عسکریه)، [تجهیز میّت] = کفن، پاموق وسائره کبی اشیایی تدارك دیمکدر. بو مقامده اکثریا (تجهیز وتکفین) طرزنده قوللانیلیر: [غرائب اعتباریه‌دندرکه اول شاه ملازمت فن تجهیزینه کفن لازم اولدقده — ذیل شقایق جلد اول — صحیفه ۳۸۲]

تَجْهِیل } [ع] جهالته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بر آدمك بیلمدیکنی یعنی بیلکیسی اولمدیغنی میدانه قویمق، یوزینه اورمق وجاهلدین دینلمك: [هر سازدن سوز آچانی اربابی تجهیل ایدر، بداهت فنیه‌یه قارشی سوز سویله‌ینك تجهیلی طبیعیدر]

تَجْییف } [ع] زیاده قورقمق § اورمق صورتیله قورقوتمق.

تَحابّ } [ع] سو یشمك، بربریله دوستلق ایتمك. (تفاعل) بابندندر. اصلی [تَحابُب] ایدی. بونك اسم مفعولی اولان (مُتَحابّه) صفت اوله‌رق قوللانیلیر: (دول متحابّه)

تَحادُب } [ع] قانبور اولمق، قانبورلاشمق: (برشخص سوء استعمالات نفسانیه‌یه انهماك ایدر ایسه تحادب ایلر) «تَحَدُّب» بومعنایی افاده ایدرسه‌ده آنده برکیمسه‌یه ویا برنسنه‌یه ارتباط وتعلق حاصل ایتمك، برکیمسه‌یه قانبورلق کبی یاپیشوب تعلق ایله‌مك دقیقه‌سی‌ده محتویدر.

تَحاسُد } [ع] حسدلشمك، ایکی آدمك بربرینی مظهر اولدقلری نعمتدن محروم کورمك املندن منبعث حالت مذمومه. نظمده (محاسده) مقامنده قوللانیله‌بیلیر.

تَحاشا } [ع] قورقوایله چکنمك، برشیدن اورکوب صاقنمق. برنجیسی نظمده،
تَحاشی } ایکنجیسی نظم ونثرده استعمال اولنور. [بی تَحاشی] = کوزی پك، قورقوسز، چکنمز، چکنمه‌یرك دیمکدر: [کوربینور قضادن تحاشی ایتمه‌لیدر]

« دریا بنی ایله بر تماشا »
« سندن ایده جکمی‌یم تحاشا »
(معلم ناجی)

تَحامُق } [ع] احمقلغه اورمق، کندینی احمق کبی کوسترمك.

تَحالُف } [ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر. حاکم الشرعك خصمیندن هرایکیسنه یمین ویرمه‌سی، یمین ایتدیرمه‌سی دیمکدر.

تَحامی } [ع] نفسنی حمایه ایتمك، صاقنمق:

« قبایحدن تحامی باعث نیل فضائلدر »
(معلم ناجی)

تحاور { [ع] سويلشمك ، جوابلاشمق. نظمده (محاوره) مقامنده استعمالی جائزدر .

تحايا { [ع] جعدر، خير دعالر ، سلاملر ديمكدر . مفردی (تحيّه) در . (تحيّات) ده بونك جمع ديكريدر :

« اهدای تحايا ايدەلم روح رسوله »

تحبّس { [ع] حبس نفس ايتمك ، كنـدی كنديني بر يره قاپامق ديمكدر .

تحبّذ { [ع] نه كوزل ، نه ظريف ، نه سويملی كبی برمعنايه دلالت ايدن (حبّذا) ادات تحسيننی ذكر ايتمك : (تحبيذ شاعر)

تحت { [ع] آلت ، آشاغی معناسنه. ماديات ومعنوياتده استعمال اولنور. (فوق) مقابليدركه بونك تركجه‌سی (يوغ) در . فارسيده مقابلی (زير) لفظيدر : (تحت قدم، تحت تأمين ، تحت اعتراف) . قاعدهٔ عربيه‌يه توفيقاً اضافتله قوللانيلديغی تقديرده نصب ايله اوقونور وظرفيت معناسنی افاده ايدر : [تحت‌الارض ، تحت‌الجلد ، تحت‌القلعه ، تحت‌البحر] . بعضاً حال موقعنده استعمال اولنان تعبيرات واردر. ازجمله [تحت‌الحفظ]= تعبيری محافظه آلتنده اوله‌رق ديمكدر:

« اوله‌لر تحت‌الثراده كاو وماهی مضطرب »
« اولسه كر فوق‌العلاده سايهٔ انداز وقار »
(نعت — نظيم)

تحتانی { [ع] آلتنده بولنان ، آلتده‌كی ، آشاغيده‌كی قات معناسنه‌در. « فوقانی » مقابليدر:

(فوقانی وتحتانی ايكی جسيم صالونی]

تحتّم { [ع] شدتله لازم ، واجب اولمق ؛ مرتبهٔ وجوبده بولنمق . بوندن مشتق اولان (متحتّم) زياده استعمال اولنور .

تحثّر { [ع] قويولانمق ، بيختيلانمق. اصطلاحات طبيه‌دندر : (تحثّر دم)

تحجّر { [ع] طاش كسلمك ، طاش اولمق : (بعضاً زير ترابده تحجّر ايتمش اجسام مختلفه‌يه تصادف اولنيور) بعض كره كنايه طريقيله‌ده قوللانيلير .

تحجّم { [ع] حجملنمك ، جثه‌جه بيوكلنمك ، وجود ايريلشمك : (تحجّم صبی)

تحجير { [ع] لغتده آی آغيللانمق يعنی آيك اطرافی اينجه بولوط ايله هاله شكلی پيدا ايتمك ، دوه‌نك كوزلرينك چوره‌سی داغلانمق معناسنه‌در § اصطلاحده بر كيمسه‌نك وضع ايدیٔ تعرض ايتمه‌سی ايچون اراضينك اطرافنه طاش ديكمك ، طاش ييغمق صورتيله موانع پيدا ايدلمكه اطلاق اولنور .

تَحْجِيل { [ع] كلينى ويا كويكى يى زفافخانه يه قويمق ، قونلق : [تحجيل عروس ، دامادك تحجيلى] § آتك آياقلرنده ديزلرينى تجاوز ايتمه مك اوزره بياض سكيل بولنمسنه اطلاق اولنور . بويله آته « محجل » دينور . زمان جاهليه ده فرس ارجل ايله تشأم واحجل ايله تفأل ايدرلردى . رسول اكرم صلى الله عليه وسلم فرس محجلى ميمون ومبارك عد ايتديلر .

تَحَدُّب { [ع] برنسنه يه قانبورلق كبى تعلق حاصل ايتمك ، قانبورلاشمق ، قابارمق ؛ طيشارى يه طوغرى چيقنتى پيدا ايتمك : [تحدّب خشب]

تَحَدُّث { [ع] يوق ايكن وجوده كلمك ، حادث اولمق ، صكره دن ظهور ايتمك . استعمالى معنويانه منحصردر : [پارسده منعقد صلح قوميسيوننده امريقالى مرخصلرله اسپانيا مرخصلرى بيننده تحدث ايدن اختلاف] ، (تحدث دعوى ، تحدث نزاع)

تَحَدُّر { [ع] سرعتله نزول ، يوقوش آشاغى ايتمك ، اينشه طوغرى آقوب كيتمك : [تحدّر سيل ، تحدّر مياه]

تَحَدِّى { [ع] قصد ايله بر شى ياپمق ، مغالبه فكريله تغلب قصديله منازعه ومعارضه ايتمك . جمعى [تحدّيات] در .

تَحْدِيب { [ع] قانبورلاشديرمق ، قانبورلاشديرلمق ؛ قبه لندرمك ، قبه لنديرلمك .

تَحْدِيث { [ع] معناى اصليسى خبرويرمك ، ويرلمكدر . اصطلاحمزده لسان شكران ايله بيان ايتمك ، ايدلمك معناسنه در : [تحديث نعمت ، نعم آلهيه نك تحديثى] § نقل وروايت معناسنى ده افاده ايدر . جمعى (تحديثات) در .

تَحْدِيد { [ع] حد تعيين ايتمك ، ايدلمك ؛ صينير كسمك ، كسلمك . ماديات ومعنوياتده مستعملدر : [تحديد خط فاصل ، تحديد اراضى ، تحديد حركت ، تحديد اقتدار]

تَحْدِيق { [ع] دقتله باقمق ، كوز ببكنى اويناتميوب برشيئه حصر نظر ايتمك . آز قوللانيلير .

تَحَذُّر { [ع] قورونه رق حركت ايتمك ، صاقنمق . اكثريا معنوياتده استعمال اولنور : [اهل ايمان عقوبت آلهيه دن تحذّر ايدر]

« ايلدى تقدير صندوق تحذرده نهان »
« موسم ايام عيده صاقلانان كالا كبى »
(نابى)

تَحْذِير { [ع] حذر ايتديرمك ، ايتديرلمك ؛ صاقندرمق ؛ صاقنديرلمق : سوء اخلاقدن اطفالى

تحذیر ، اطفالك اخلاق ذمیمه‌دن
تحذیری]

«فتنه باش قالدیره‌مازحشره دکین تااوقدر»
«ایتدی قهر کله قضا اهل شقاوتی تحذیر»
(حق)

تَحَرُّز : [ع] چکنمك، صاقنمق ، قورنمق . استعمالی مادیاته منحصردر . [اِحتراز] زیاده قوللانیلیر :

« اوزانده تحرز زحافات »
« تکثیر تتابع اضافات »
(مقدمه)

تَحَرُّس : [ع] کذلك صاقنمق ، قورنمق . بو ماده مادیاتده فقط آز قوللانیلیر .

تَحَرُّك : [ع] حرکت ایتمك، قیملدانمق : (تحرّك اوراق اشجار) § حرکه‌لنمك ، سکونك ضدینی پیدا ایتمك : [تحرّك حروف ساکنه]

تَحَرُّم : [ع] حرامدن چکنمك ، عزت نفس سائقه‌سیله فنا شیلردن قورنمق : (ارباب تحرّم)

تَحَرِّی : [ع] معنای لغویسی هرشیئك الك مناسبنی آییروب ایسته‌مك ، برشیئه صحیح قصد وعزم ایتمك، بر یرده اوطورمق ایسه‌ده لسانمزده بو معنالری معتبر دکلدر . ترکجه‌ده آراشدیرمق ، آراشدیرلق معناسنده‌و مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (تحری نفوس مکتومه، تحری معادن، تحری احبا ، تحری مسئله) جمعی (تحرّیات)در : [مدرسه‌لرده — تحری حقیقت ایچون — تحصیل ایله زیاده مشغول اولدم — امیرحسینی — فیض آباد]

تَحْرِیر : [ع] یازمق ، یازلمق : [برمقاله سیاسیه تحریری ، بر بندك تحریری ، بر فقره مضحکه‌یی تحریر] . (تَحریری) = یازمق ایله ، یازی ایله، تحریره منسوب: [اِمتحان تحریری] . [تَحریراً] = یازمق صورتیله، یازیله‌رق : (تحریراً عرض کیفیت) .

«بنده بیك شوق ونشاط ایله اودمده ایتدم»
« مدحت ذات همایونکی بویله تحریر »
(حق)

تَحْرِیرات : [ع] بالاده‌کی (تحریر) ك جمعیدر . فقط اصطلاحمزده و مفرد مقامنده رسمی وغیر رسمی یازلمش کاغد معناسنی افاده ایدر . عادتا «مکتوب» دیمکدر . توصیفنده قاعده اصلیه‌سنه توفیقاً شرط تأنیثه رعایت اولنمیلدر :[تحریرات سامیه ، تحریرات رسمیه، تحریرات بهیه، تحریرات والالری] . دوائر وادارات رسمیه‌ده محررات رسمیه‌یی یازمق وظیفه‌سیله مکلف اولان اقلامه مکتوبجی بولنمایان محللرده (تحریرات قلمی) دینیر . مثلا درسعادتده نظارتلرله ولایاتده بو وظیفه‌یی ایفا ایدن اقلامه (مکتوبی قلمی) و اشبو قلمك آمرینه (مکتوبجی) و شعبات اداره ایله

الویه‌ده کیلره (تحریرات قلمی) و آمر-
لرینه « تحریرات مدیری » اطلاق
اولنور وقضالرده قلم مخصوص بولنمیوب
یالکز (تحریرات کاتبی) موجوددر .
[تحریرات یازمق] = تعبیری وهلهٔ
یاکلش کورینورسه‌ده « تحریرات »
لفظی یازیلان کاغده علم اولمق اعتباریله
طوغریدر. نصل که [مکتوب یازمق] =
تعبیری ده عین اعتبار ایله یاکلش
عد اولنمیور .

تَحْریص { [ع] حرصه دوشور- مك ، دوشورلمك ؛
حرصلاندرمق ، حرصلاندیرلمق ؛ بر
آدمی بر شیئه حریص ایتمك ، بر آدم بر
نسنه‌یه حریص ایدلمك . اکثریا
مذموماتده استعمال اولنور: [تحریص
محتکر، اهل احتکارك تحریصی قولایدر].
جمعی [تحریصات] در .

تَحْریض { [ع] بر کیمسه‌یی بر شیئه تشویق ایله
قاندرمق ، بر آدم بر نسنه ایچون
شوقلندیریلوب قاندیرلق . اکثریا
ممدوحاتده قوللانیلیر . (تشویق) دن
اقوادر . جمعی [تحریضات] :
[جنتمکان یاووز سلطان سلیم خان
حضرتلری اکثریا بیوك محاربه‌لرك
وقوعندن اول ایراد ایتدیکی خطبهٔ
قهرمانانه ایله جنود مسلمینی جنکه
تحریض ایدردی ، قحطزدکانه معاونت
ایچون اهالینك تحریضی ، تحریضات
حربیه] .

تَحْریف { [ع] بر طرفه میل ایتدیرمك ، دوندرمك ؛
تبدیل و تغییر ایتمك § یازلمش شیئی
بوزمق صورتیله تغییر ، یازلمش شیئك
او صورتله تغییری : [انجیلی تحریف ،
تورانك تحریفی] § معنایه ایلشمکسزین
یالکز الفاظی تغییر ایتمکده ده اطلاق
اولنور: [جامه‌شور]ی [جاماشیر]
و [صهرنج] ی [صارنج] شکلنه
قویمق کبی .

تَحْریق { [ع] زیاده یاقمق ، چوق یاقلمق § صو
ویرمه‌یوب زیاده صوصاتمق ،
صوصادلمق .

تَحْریك { [ع] حرکت ایتدیرمك ، ایتدیرلمك ؛ قیملداتمق ،
قیملدادلمق. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر:
[تحریك دولاب ، دولابك تحریکی ،
تحریك مهد ، کهواره‌نك تحریکی ،
تحریك حدت ، تحریك غضب]
« تحریك غضبدنمی رجادنمی کلیرسین »
(نابی)
§ پارماقلامق ، آزدیرمق ، فنالغه
آیارتمق . بومعناده جمعی ده استعمال
اولنور : (کوبا آطه‌سنده سنه‌لرجه
دوام ایدن اغتشاشاتك اجنبیلرك اثر
تحریکی اولدیغی ذاتاً معلوم ایدی ،
کوبالیلرك تحریکات اجنبیه‌یه قاپیلوب ...)
§ ساکن بر حرفی حرکه‌لی قیلمق ،
قیلنمق : (تحریك حروف ، حرف

ساكنك تحريكى) . جمعى [تحريكات] در .

«وصف پاك داوره ايلردى تحريك زبان»
«بولمش اولسه يدى اكر كيم قدرت كفتار شمع»
(رياضى)

تَحْرِيم { [ع] حرام قيلمق ، قيلنمق : (تحريم مسكرات ، تحريم خمر ، قمارك تحريمى) . « كراهتِ تحريميه) = حرام مرتبه سنده كى مكروهيت شديده . (تَحْرِيمَه) = نمازده ايلك تكبير . (تَحْرِيمى) = تحريمه منسوب ومتعلق اولان .

تَحَزُّب { [ع] طائفه ، انسان كروهى ديمك اولان (حزب) دندر . كروه كروه ، طاقم طاقم انسانلر طوپلانمق ، جمع اولمق ديمكدر : (تحزّب حجّاج)

تَحَزُّن { [ع] حزنلنمك ، محزون اولمق : « تحزّن دوست»

« نه ده جملى ايمش تحزن يار »
« صوصه يم بارى كولسون اغيار »
(معلم ناجى)

تَحْزِيب { [ع] كروه كروه ، طاقم طاقم جمع ايتمك ، ايدلمك : [تحزيب غزات ، تحزيب جنود]

تَحْزِين { [ع] حزنلندرمك ، محزون ايتمك ، ايدلمك : [تحزين دوست ، تحزين پدر لايق دكلدر ، تحزين قلب ، برقلب مأيوسك تحزينى] § رقت صوت ايله حزين حزين اوقومق : (تلاوت قرآن كريمده اوقدر التزام شيوهٔ تحزين ايديبوردى كه استماع ايدنلرك بر شوق روحانى ايله كوزلرندن طاتلى ياشلر آقيتمه ملرى محال ايدى .]

تَحَسُّر { [ع] حسرتلنمك ، حسرت چكمك ؛ الده اولميان ويا الده ايدلمسى آرزو اولنان شيئى دوشونوب اضطراب چكمك . «ايتمك ، چكمك» ماده لريله استعمال اولنامليدر . جمعى [تحسّرات] : « تحسّر اولاد ، تحسّر يار »

«اول ذاته تحسّردن صاندم كه زمان آغلر»
(اكرم)

تَحَسُّس { [ع] حوادث واخبار خيريه نامى آراشديروب آكلامق § حسّلنمك ، طويمق معناسنده و [احتساس] مقامنده ده قوللانيلير . [تَحَسُّسات] جمعيدر .

تَحْسِين { [ع] عربيده اولديغى كبى حسنلندرمك ، كوزل قيلمق معناسى لسانمزده معتبر ومستعمل دكلدر . بو لفظ لسانمزده ايكى معناده قوللانيلير . (١) برشيئى كوزل كوروب بكنمك ، او صورتله بكه نلمك : [ابراز ايتديكى فرط حميتى تحسين ايتمه مك محالدر ، ابذال ايتديكى نقدينهٔ حميتك تحسينى طبيعيدر]

(۲) آفرین، بکنمه آلقشی. [تحسین خوان] = بکنوب آلقشلایان، آفرین دییجی. [تحسین خوانی] آفرین دییجیلك، بکنوب آلقشلاییجیلك؛ جمعی (تحسینات).

« تحسین سکا که کوکلم اوین تیره قویمه‌دك »
« هر زخم ناوکك بکا برروزن ایلدك »
(فضولی)

«حسن خط عزتی کیم کورسه تحسین خوان اولور»
(معلم ناجی)

تَحَشُّد [ع] بیریکمك، طوپلانمق. انسانه مخصوص اولان بو کلمه اکثریا عسکر حقنده استعمال اولنور. جمعی [تحشدات]: (ایکنجی اوردونك ایکنجی ردیف فرقه‌سی طابورلری باندرمه‌ده تحشد ایده‌جکندن)، « تحشدات عسکریه »

تَحْشِید [ع] بیریکدرمك؛ بریره جمع ایتمك، ایدلك. یوقاروده‌کی لفظ کبی بوده انسانه مخصوص واکثریا عسکر حقنده مستعملدر جمعی «تحشیدات»: (افراد احتیاطیه‌نك سرعت ممکنه ایله تحشیدی).

تَحْشِیَه [ع] حاشیه یازمق، یازلق؛ کنار یازمق، درکنار ایتمك، ایدلك. تشدید (یا) ایله اوقومق غلطدر: [طاشکوپریلی مرحوم اوقودیغی هر کتابی تحشیه ایدرمش، او فقره‌نك تحشیه‌سی لازمدر]

تَحَصُّل [ع] حاصل اولمق، حصوله کلمك، وجود بولمق. معنویاتده مستعملدر: (بو ییله تحصل ایدن مسرت عمومیه).

تَحَصُّن [ع] مستحکم بر یره صیغنمق، محافظه‌لی بر برمحله قاپانمق: [بز رعایا مقوله‌سندن اولوب بو محله اهل وعياللريمز ایله تحصن ایتمشیدك دیو جوینده عفو وامان اولملریله — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۸۳]

تَحْصِیل [ع] حاصل ایتمك، ایدلك؛ اله کتیرمك، کتیرلك. مادیات ومعنویاتده استعمال اولنان بو لفظ علی الاطلاق ایراد اولنورسه «تحصیل علم» اراده ایدلمش اولور: مثلا [فلانك تحصیلی مکملدر، فلان تحصیله جداً غیرت ایدییور، چوجغك تحصیله هوسی یوق] کبی. (تحصیل هنر قولای دکلدر، ویرکونك تحصیلی، اغنام رسومنك تحصیلی ایچون).
[تحصیلدار] = میری‌یه عائد آقچه‌یی طوپلامغه مأمور اولان. [تحصیلداران] = رسوم دواتی طوپلایان مأمورلر. جمعی اولان [تحصیلات] = یالکز تکالیف، ویرکو، رسوم کبی میری‌یه عائد آقچه‌لرك طوپلانمه‌سی مقامنده قوللانیلیر: مثلا «تحصیلات قومیسیونی» کبی. بو لفظك بعض معانیده بعضلرجه مترادف ظن اولنمسی صواب اولمسه کرکدر. مثلا [استحصال مأموریت] مقامنده (تحصیل مأموریت) دیمك مناسب وملایم دکلدر.

زیرا «استحصال» لفظی طلب معناسنی ده متضمن اولدیغندن بوموقعده استعمالی دیکرندن انسبدر.
« تحصیل کمالات کم آلات ایله اولماز »
(لاادری)
« زنبور کیمدن ایلدی تحصیل هندسه »
(لا)
« تحصیل کامه صانمه دکلدر امك کرك »
« دیرلر امکسز آدمه اولماز یمك کرك »
(اسعد پاشا)

تَحْصِین { [ع] استحکام وقلعه کبی طیانقلی وصاغلام قیلمق، قیلنمق : [تحصین مواقع عسکریه ، مواقع عسکریه نك تحصینی] بو کلمه [اِحْصان] ایله مترادف اولوب معناجه آندن اقوادر.

تَحْضِیض { [ع] رغبت ایتدیرمك، شوقلندرمك : [تحضیض ایچون اولان شرطیهٔ بسیطه نك نهایتنه وجوباً حرف ندا الحاق اولنور — میزان البلاغه ۱۱۲ ص]

تَحَفُّظ { [ع] حفظ ایتمك، صاقنمق، قورنمق : [تأثیر برودتدن ممکن مرتبه تحفظ لازمدر]. « تَحَفُّظِی » = تحفظه منسوب دیمکدر که مقصد باشقه سنه هجوم ایتمه یوب کندینی قورومقدر : (حرب تحفظی ، جنك تحفظی) اصطلاحات عسکریه جه « تَجاوُزِی » و « تَدافُعِی » تعبیراتی قوللانیلدیغی کبی [تحفظی] ده دینیلیر. [تحفظخانه] = ادارهٔ صحیه جه بولاشیقی عداولنه رق قرانتنه آلتنده بولندیریله جق اولان یولجیلرك مدت معینه یی امرار ایچون اقامتلرینه تخصیص ایدیلن محللره اطلاق اولنور : مثلا [طوزله تحفظخانه سی ، قلازومن تحفظخانه سی].

تَحَقُّد { [ع] کینلنمك، کین طوتمق : « اهل تحقّد منفور عالمدر».

تَحَقُّق { [ع] حقیقت اوله رق میدانه چیقمق، برشیئك طوغری وکرچك اولدیغی اکلاشلمق : (روایت سابقه تحقق ایتدی، مسئله نك حکمسزلکی تحقق ایتدی).

تَحْقِیر { [ع] خوارلامق، خوار لانمق ؛ حقیر طوتمق ، طوتلمق ؛ سوء معامله ایدوب آلچاقلامق آلچاقلانلمق : (فقیری تحقیر شان انسانیته یاقیشماز، فقیرك تحقیری عیبدر] [تحقیر آمیز]= تحقیرلی ، حقارتله قاریشیق . معناجه (احتقار، استحقار) ایله مترادف ایسه ده آنلردن اقوادر. جمعی [تحقیرات].

تَحْقِیق { [ع] برشیئك حقیقتنی، اصلنی آرایوب میدانه چیقارمق ؛ حقیقتی ، طوغریسی آرانیلوب ظاهره چیقارلمق : (تحقیق کیفیت ، تحقیق ماده ، کیفیتك تحقیقی، بوایشك تحقیقی). جمعی « تَحْقِیقات»در

[تحقیقات اوّلیه]. (علی التحقیق) = حقیقت اوزره ، طوغرو اوله‌رق مقامنده مستعمل بر تعبیر قدیمدر :

« حقلی بی‌حقسزی امعان ایله تفریق ایده‌لم»
«طورتلاش ایتمه، افندی! ایشی تحقیق ایده‌لم»
(معلم ناجی)

تَحَکُّم { [ع] فضولی و بغیر حق ، احاکملك طاسلامق ، کبر وجبر ایله حکم ایتمکه قالقشمق ، جمعی اولان [تَحَکُّمات] ده قوللانیلیر .

تَحْکیم { [ع] متین ، محکم قیلمق قیلنمق؛ قویلشدرمك ، قویلشدیرلمك : [ریختمك اساسنی تحکیم ایچون اوسته‌کی طاشلری قالدیریورلر اواسکی بنانك تحکیمی لازم کلیر .] مادیّاتده استعمالی غالبدر. [اِحکام]ده بومعنایی افاده ایدر. فقط بینلرنده فرق واردر. اوا کثریا معنویاتده قوللانیلیر. واقعا عربیده (تَحْکیم) برآدمی بر ماده‌نك حل وفصلی ایچون حَکَم نصب ایتمك معناسنی افاده ایدرسه‌ده اسانمزده بو معناده قوللانیلماز . بومعنی لسان شریعته مختصدر .

هرلسانده جاری اولدیغی کبی لسان عثمانی دخی السنهٔ سائره‌دن وخصوصیله عربیدن اقتباس ایتدیکی بر طاقم کلماتی معانیٔ اصلیه‌لرنده دکل احتیاجاته کوره معانیٔ ملایمهٔ سائره‌ده استعمال ایله بر تصرف خصوصنده بولنمشدر. «تحکیم»ی « اِحکام» مقامنده قوللاندیغمزه اعتراض ایدنلر لسان عثمانیده و قوفسزلقلرینی کوسترمکدن ماعدا برهنر اثبات ایتمش اولمازلر. عربجه‌نك [تحکیم] ی باشقه لسان عثمانیده‌کی [تحکیم] ینه باشقه‌در آنلر ، شاید ترکجه یازدقلری زمان (تحکیم) مقامنده (اِحکام) لفظنی استعمال ایدرلرسه عثمانلی ارباب قلمی ایچون براضحوکهٔ نوین ابداع ایتمش اولورلر.

تَحَلُّب { [ع] لغتده‌معناسی تروصو مقوله‌سی صیزمق دیمکدر § اصطلاح طبده سوت پیدا ایتمك معناسنه‌در .

تَحَلُّل { [ع] حل اولمق ، برشیئك اجزاسی طاغیلوب آیرلمق اصطلاحات کیمیویه‌دندر: [تحلّل اجسام]. جمعی (تحلّلات) .

تَحِلَّه { [ع] یمینه حانث اولمامق ، یمینك حکمندن چیقمق ایچون ویریلن کفارت؛ اوصورتله حکم یمیندن چیقمق .

تَحَلّی { [ع] زینتلنمك ، طونانمق، کوزل شیله بزنمك، [تحلّیٔ نسوان ، سجایای حمیده ایله تحلّیٔ نفس ایتمش] جمعی (تَحَلّیات) در . تشدید (یا) ایله اوقومه‌ملیدر.

تَحْلِيفْ { [ع] يمين ايتديرمك ، ايتديرلمك كه تركجه‌ده
(آند ايچيرمك) تعبير اولنور : (رسم تحليف ، تحليف شهود ، مأمورينك تحليفى) . [بعدالتحليف] = يمين ايتديردكدن صوكره . جمعى (تحليفات) در .

تَحْلِيقْ { [ع] تراش ايتمك ، ايدلمك ؛ قازيمق ، قازيمق :
(تحليق رأس ، تحليق لحيه) .

تَحْلِيلْ { [ع] عربيده بر چوق معنالرى افاده ايدر .
لسانمزده ايسه بوسبتون باشقه معناده ، تعبير اخرى ايله بالكز اصطلاحات كيمويه‌دن اولوب حل ايتمك ، جزء جزء ايله‌مك ، اجزاسنى آييرمق ، اجزاسى آييرلمق معناسنده قوللانيلير . جمعى [تحليلات] در : [تحليل مركّبات ، مركّبك تحليلى ، تحليلات كيمويه] :

« اولديغن آنگلار بوعالم بر معماى غريب »
« فهم ايدن استادينك تركيب وتحليل ايتديكن »
(نابى)

تَحْلِيَه { [ع] تزيين ايتمك ، ايدلمك ؛ طوناتمق ، طونادلمق .
معنويانده استعمالى غالبدر : [اهل دنيا ظاهرى ، اهل تقوى باطنى تحليه‌يه چاليشير] .

تَحَمُّصْ { [ع] بوزلمك ، بوزيلوب بوروشمق ؛ ات قوريمقله چكيلوب بوروشمق معناسنه‌در .

تَحَمُّضْ { [ع] اصطلاحات كيمويه‌دندر . اكشيلك پيدا ايتمك ، اكشيمك .

تَحَمُّلْ { [ع] مادى ومعنوى يوكلنمك ، يوك آلتنده بولنمه‌قاتلانمق .
[تحمّل فرسا] = تحمّل آزالديجى ، تحمّل كيدريجى . (تحمّل سوز) = تحمّل ياقيجى ، تحمّل محو ايديجى . [تحمّل گداز] = تحمّل اريديجى ، تحمّل بتيريجى . جمعى (تحمّلات) :

« بن دكل مفتون حسنك مبتلا عالم سكا »
« بر پرى روسين تحمل ايده‌من آدم سكا »
(لا)

تَحَمِّى { [ع] كنديني حمايه ايتمك ، قورنمق : (آنامدن تحمّى)

تَحْمِيدْ { [ع] حمد ايتمك ، الحمدلله ديمك . جمعى (تحميدات) .

تَحْمِيسْ { [ع] دوامقوله‌سى شيلرى آتش اوزرنده قيزديروب طاولامق معناسنه‌در . مقارنت معنى ايله لسانمزده قهوه‌يى قاوورمقه ومؤخراً كثرت استعمال سببيله قهوه قاوريلوب صاتيلان محله (تحميس) اطلاق اولنمشدر .
(تحميض) لغتده نصف نهار وقتنده آهو صيد ايتمك معناسنه تخصيص اولنمشدر . واقعا (محمّص) قاورلمش دانه معناسنى افاده ايدرسه‌ده « تحميص »ك معناى موضوعنه

کلیاً مخالف اولان قهوه قاوورمق معناسنده استعمالی صواب اولمه‌سه گرکدر . بناءً علیه « لهجهٔ عثمانی » و « لغت ناجی » ایله سائر بعض لغات کتابلرنده (تحمیص) ك بو معناده کی تعریفی تصویب ایدیله‌مز .

تَحْمیق [ع] بر آدمی حماقته نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ برشخصه احمقسین دیمك ، دیئلمك . جمعی (تَحْمیقات) :

« نیجه بیك مسئله تحقیق ایتمش »
« نیجه فهامه‌یی تحمیق ایتمش »
(کانی)

تَحْمیل [ع] یوکلتمك ، یوکلدلمك . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : (اشیایی آرابه‌یه تحمیل ، بو قوچینك حماله تحمیلی ، بوایشی براهلنه تحمیل ایتملی) ، [تحمیل منّت] = منت آلتنه آلمق ، منتدار ایتمك . جمعی اولان [تَحْمیلات] اکثریا مادیّاتده قوللانیلیر .

« نقطه‌یی ادراك ایدرحرف اوزره تحمیل ایتدیکن »
« کاتب صنعك بیلن اجمالی تفصیل ایتدیکن »
(نابی)

تَحَنُّن [ع] آجینه‌رق کال اشتیاق کوسترمك ، شدتله آرزومند اولمق . انسان وحیوان حقنده استعمالی جائزدر : (زواللی قادین چوجغندن آیریله‌لی تحنن ایدییور) .

« آیرلدی قوزی اولوب مکدر »
« اظهار تحنن ایتدی مادر »
(معلم ناجی)

تَحَنّی [ع] اکلمك ، اکرلمك . بنه بومعناده [اِنْحِناء] زیاده قوللانیلیر .

تَحْنیط [ع] کفن میّتی (حَنُوط) دینیلن خوشبو شیلردن مرکب طیب ایله توتسوله‌مك . [حَنُوط] = کافوری ، صندل ، رمث دینیلن اجزا واوتلردن مرکبدر . (تَحَنُّط) ده کفن میّت حنوط ایله تعطیر اولنمق ، طیبلنمق معناسنه‌در . اصطلاحات طبیه‌جه جسد میتی تفسخدن منع ایچون داخلاً تطهیر ایدوب قوقولو اجزا ایله طولدیرمق دیمکدر : (تحنیط میّت) .

تَحَوُّل [ع] باشقه دراو اولمق ، بر حالدن باشقه حاله کیرمك ، دکشمك معناسنه‌در : (تحوّل ادوار ، تحول احوال) جمعی [تَحَوُّلات]در : (تحوّلات هوائیه) :

« کوسترمك ایچون نکات نظمی »
« ازمان تحوّلات نظمی »
(مقدمه)

تَحْویط [ع] دیوار چکمك ، چکلمك . دیوار معناسنه اولان « حائط » چکمك دیمکدر . استعمالی اندردر .

تَحْویل [ع] دکشدیرمك ، دکشدیرلمك ؛ باشقه‌دراو ایتمك ، ایدلمك : [متالیکك مجیدیه‌یه تحویلی ،

فلان اسم قديمی پترویه تحویل ایتدی]
§ مالی برندن دیکرینه نقل ایتدیرمکه سبب ، واسطه اوله‌جغی ایچون بورج اوله‌رق آلنان پاره‌یه مقابل ویریلن سنده اطلاق اولنور: (خزینه تحویلی) جمعی اولان [تحویلات] ده بو معناده مستعملدر : (روم ایلی تیمور یولی تحویلاتی، قاصه‌ده ظهور ایدن تحویلاتك اصولاً معاینه‌سی اجرا)

تحیات [ع] آشاغیده کوستریلن « تحیه » نك جمعیدر . سلاملر ، خیر دعالر دیمکدر :

«نماز شام غمك قعدهٔ اخیره سیدر»
«کوکل قابوکده تحیات یأسه ایتدی قعود»
(ثابت)

تحیر [ع] شاشیرمق ، حیران اولمق ، حیرته دوشمك ، شاشه قالمق . جمعی [تحیرات] در :

« دلخسته ایدم تأثرمدن »
« دمبسته ایدم تحیرمدن »
(معلم ناجی)

« قیل صنعت استادی تحیرله تماشا »
«دم اورمه اکر عارف ایسه‌ك چون وچرادن»
(لا)

تحیز [ع] لغتده قیوریلق ، بر مکاندن چکیلوب آلارغه اولمق معناسنه‌در . مؤخراً بو معنا توسیع ایدیلوب حکمت طبیعیه اصطلاحاتنجه بر طوتمق ، برضبط ایتمك طرزنده استعمال اولنمشدر : (تحیز اجسام) § اصطلاحمزده موقع مخصوص اعتبار طوتمق ، شرف واهمیت کسب ایتمك معناسنده قوللانیلیر: (بین الاقران تحیز ایتدی ، اصحاب تحیزدندر ، قلمجه تحیز ایدن خلفادندر) .

تحیه [ع] سلام ویرمك ، خیر دعا ایتمك § ملك، مالکیت، بقا معناسنه‌در : (بعدالسلام والتحیه ، التحیة لله) « تحیة المسجد » = بر مسجده کیرنجه اوطورمه‌دن قیلنان ایکی رکعت نافله نماز دیمکدر. [تحیت] طرزنده‌ده قوللانیلیر . دیکر جمعی (تحایا) در .

تخادع [ع] آلدانمامش ایکن آلدانمش کبی کورنمك : [تخادع رقیب] .

تخارج [ع] چیقشمق معناسنه‌در. لسان شریعتده شرکانك بعضیسی خانه وبعضیسی اراضی وکذلك ورثه‌دن بعضیسی نقود وبعضیسی عروض اوزره عقد صلح وقبض ایله‌مسی دیمکدر.

تخارش [ع] خیرلداشوب طالاشمق (تخارش کلاب)

تخاصم [ع] خصومت اوزره بولنمق، دشمنلك ایدیشمك. بومعناده (مخاصمه) زیاده قوللانیلیر.

تخالف [ع] خلافلاشمق، بربرینه اویغون اولمامق ، عکسی حالده بولنمق :

« بو تخالفده محض حکمتدر »
« بر لسان بدیع قـدرتدر »
(نشیده — ناجی)

تَخْت { [ف] سریر حکمداری، پادشاه صندالیه‌سی ، حضرت پادشاهك ایام معتادەده اوزرینه قعود ایدوب اجرای رسم کزین ایتدیکی مزین سدیر . [تَخت نشین] = سریرده اوطوران، حکمدار دیمکدر. [تَخْتگاه، تَخْتگَه] = دارالسلطنه، تخت محلی ، پادشاهك اوطوردیغی شهر . بونلر « تخت » مقامنده دخی استعمال اولنه‌بیلیر . اصلی [گاه تخت] ایدی که بالاده بیان ایدلدیکی وجه ایله تخت محلی ، یری دیمکدر . علمیت اعتباریله مضاف الیه تقدیم اولنمشدر . [تَخت رَوان] = اوائلده بر نوع محفه ، تکرلکسز بر درلو آرابه ایدی که سلاطین وکبرا راکب اولورلردی . زمانمزده یالکز صرهٔ همایون الایلرنده صره امینی بولنان ذاتك حج یولنده رکوبنه مخصوصاً اعمال ایتدیردیکی « تخت روان » یادکار قدیم اوله‌رق سنه‌ده برکره منظور جهان اولیور . (تخت فیروزه‌فام) = آسمان ، کوك دیمکدر .

تَخْتَه { [ف] یونیلوب بیچلمش ، بیچقی ایله دوز کسیلمش آغاج . لسانمزده « تختـه » معروف اولدیغی کبی (بیچمه) ده تعبیر اولنور: (ساج تخته‌سی ، میشه تخته‌سی ، چام تخته‌سی ، قلاص تخته‌سی) ، (سرن بیچمه‌سی) = دوشـه‌مه‌لك اکلی تخته دیمکدر. (کُورك تخته‌سی) = یاریم طولوم . [تخته بنا] = اخشابدن یاپیلان ، کارگیر اولمیان خانه وسائره دیمکدر . § لوح ، لوحه یعنی اطرافنه پروازچوریلمش صفحه حالنده ، یاصسی اولان شی دیمکدر : (رسم تخته‌سی ، مشق تخته‌سی، حساب تخته‌سی، شطرنج تخته‌سی، دامه تخته‌سی، یازی تخته‌سی، آقچه تخته‌سی) ، (ارتفاع تخته‌سی) = ربع دائره . [تَخْتَه پَرْدَه] = آچیق بیرك اطرافنی ستر ایچون دیوار کبی آغاج وبیچمه‌دن یاپیلان شی . بوکا بعضاً « تخته حواله » ده دینیلیر . [تَخْتَه پُوش] = خانه‌لرك اوستنده تخته دوشه‌مه‌لی وکنـاری پارمقلقلی اوستی آچیق محل .

« بزده ایلر امتحان چشمانی هپ سحرین (ندیم) »
« تختـهٔ مشق فسونز شمدی بز جادولره »

تَخَتُّم { [ع] پارمغه خاتم ، یوزوك طاقمق . معانیٔ سائره‌سی لسانمزده معتبر دکلدر: (تختم نسوان)

تَخْتیم { [ع] مهر باصمق، مهرله‌مك معناسنده استعمال اولنیور.

ترجمهٔ قاموسده « تَخَتُّم » کوسترلمش ایسه‌ده « تَخْتیم » وارد اولمامشدر . یالکز (اختری) بو لفظی عین معناده

ذکر و ایراد ایله‌مشدر . بو معناده (تمهیر) لفظنك استعمالی غلطدر . آنك معناسی آشاغیده کوستریله‌جکدر .

تَخْجیل [ع] اوتاندیرمق، اوتاندیرلمق : (بر معصومی علناً تخجیل ایتمك روامیدر ؟ ، زواللی چوجغك تخجیلنه‌وجدانم‌راضی‌اولمیور). جمعی اولان (تخجیلات) آزقوللانیلیر.

تَخَدُّر [ع] اورتولنمك ، پرده طوتنمق . بو معناده اصلی (خِدر)در:(تخدّر ابکار) § اویوشمق، اویوشدیرمق معناسی مطلوب اولنجه اصلی (خَدَر)درکه آنك ایچون افعال بابندن اولان الفاظه باقلیدر . مثلا آنك اسم فاعلی اویوشدیریجی معناسنه (مُخدِر) در .

تَخَدُّع [ع] برمقصده‌مبنی‌بیله‌رك خدعه‌یه‌دوشمك، آلدانمق: [بو انخداع دکلدربکم تخدّعدرـلا].

تَخْدیر [ع] اورتولندرمك ؛ پرده طوتندیرمق ، طوتندیرلمق : (تخدیر دوشیزکان ، قیزلرك تخدیری وظائف‌مادریه‌ندر).

تَخْدیش [ع] طیرمالایوب راحتسز ایتمك ، طیرمالانوب راحتسز ایدلمك ؛ طیرناق‌ایله قاشیمق . مادیات و معنویاتده استعمال اولنور : (تخدیش رأس ، تخدیش بشره) . جمعی «تَخْدیشات» در .

«کاه اندیشهٔ سرمایهٔ سامان معاش»
«کاه تخدیش سرناخن ایفای دیون»
(منیف)

تَخْذیع [ع] پاره پاره کسمك، برعضوی بدندن آییر . میه‌جتی صورتده بچاق اورمق .

تَخْذیل [ع]خذلانه‌دوشورمك، ذلت ایچنده براقمق ، امدادسزلق‌وچاره‌سزلك‌حالنده براقلمق: (نانکوری تخذیل ، کفران نعمت ایدنك تخذیلی) .

تَخَرُّش [ع] اصطلاحات‌موضوعهٔ طبیه‌دندر . طیرمالانمق، طیرمیق یمش کبی کیدیشمك معناسنه‌در: (تخرش جلد) .

تَخَرُّق [ع] ییرتلمق ، قوپارلمق معناسنه‌در : (تخرّق اثواب) § یالان‌اویدورلمق معناسنی‌ده افاده ایدرسه‌ده بومقامده [اختلاق] زیاده قوللانیلیر .

تَخْریب [ع] خراب ایتمك ، ایدلمك؛ بوزوب‌ییقمق، بوزیلوب ییقلمق : [هلاکو خان معیتنده‌کی مغول حشراتیله معمورهٔ عراق تخریب ایتمشیدی ، آثارقدیمه‌نك تخریبنی کیمسه تجویز ایتمز] جمعی (تخریبات) در :

«دیوار ودرسینه‌بی تخریب‌ایدیبوردل»
(معلم ناجی)

تَخْريش [ع] طیرمالامق، طیرمالانلق : (تخریش بشره ، چهره‌نك تخریشی) .

تَخْريق [ع] قوپارمق؛ ییرتمق، ییرتلق : (تخریق لباس ، البسه‌نك تخریقی) .

تَخْسير [ع] خساره اوغراتمق، اوغرادلق، ضرره دوچار ایتمك ، ایدلك . معناجه (اِضرار) دن قوتلیدر : (تخسیر شریك ، شركانك تخسیری) .

تَخَشُّع [ع] خشوع کوسترمك، خشوعلانمق ؛ کندینی آلچق طوتوب ادب و حیالی طورانمق: (اهل تقوی تخشعی سور) .

تَخَشُّن [ع] خشونتلنمك؛ سردلك پیدا ایتمك ، قابالاشمق . اشخاص و اشیاده استعمال اولنور : [فلانك اختیارلادقجه رقت قلبی آرته‌جغنه بالعکس طبیعتی تخشن ایدییور، تخشن بلوری] .

تَخَشّي [ع] خشیتلنمك ، تعظیم ایله ممتزج خوف معناسنه‌در. مثلا (ناسك حکمداره، اولادك ابوینه قارشی اولان طوری) کبی. [تَخْشِيَه] = خوفه دوشورمك ، دوشورلمك ؛ قورقوتمق ، قورقوتلمق : (تخشیهٔ قلوب) .

تَخَصُّص [ع] بر شیئه خاصةً منتسب وبرینه قوتله مربوط اولمق . بو معناده [اِختِصاص] دها زیاده قوللانیلیر .

تَخْصيص [ع] خاص قیلمق ، قیلنمق؛ برشیئی یالکز بر شیئه حصر وتعیین ایتمك ، برشی سائر نسنه‌لردن آیریلوب منفرداً تعیین ایدلك . (تَعْمیم) کلمه‌سنك ضدیدر : (معارف مدیریتنه اوچ بیك غروش معاش تخصیص ایدلمش ایدی) . [بَتَخْصيص] = علی‌الخصوص ، خصوصاً ، (بالتَخْصيص) = تخصیص ایله ، تخصیص ایده‌رك ، ایدیله‌رك ، [تَخْصيصاً] = تخصیص صورتیله دیمکدر. بونك جمعی اولان [تَخْصيصات]= مفرد مقامنده و «مُخَصَّصات» معناسنده استعمال اولنور که بر دائره‌نك مصارفات مختلفه‌سنه وبر مأمورك خدمتنه مقابل خزینهٔ دولتدن معین صورتده ویریلن آقچه دیمکدر .

« براق عزت وجاهی ایدوب پابستهٔ تخصیص »
« سمند رحمت عامك عنانی ایله مش ارخا »
(نابی)

تَخَضُّع [ع] خضوع کوسترمك، نفسی تکبردن منع ایتمك.

تَخْضيب [ع] بویامق، بویانمق. (اِختِضاب) ده بو معنایه‌در : (تخضیب لحیه ، تخضیب کاکل، کیسولرك تخضیبی) .

تَخَضُّر [ع] يشيللنمك ، يشيللك پيدا ايتمك . بو معناده (اِخضِرار) زياده قوللانيلير .

تَخضير [ع] يشيللندرمك ؛ يشيل رنك ويرمك ، ويرلمك . نادراً قوللانيلير .

تَخطِئَه [ع] برشيئى خطايه نسبت ايتمك ، ايدلمك ؛ برشيئك ياكلشى بولوب ميدانه چيقارمق ، بر نسنه‌نك ياكلشى بولنوب ميدانه چيقارلمق ؛ بريسى حقنده خطا ايتدى ديمك ، دينلمك . ناجى مرحوم كتابنده بوكلمه‌يه مثال اوله‌رق شو جملهٔ لطيفه‌يى يازييور : (بنى تخطئه‌يه شتاب ايتمه . احتمال كه خطا ايدن سنك دايه‌كك همشيره زاده‌سيدر — زنى زاده)

تَخَطُّر [ع] درخاطر ايتمك ؛ خاطرلامق ؛ خاطره كتيرمك وكتيرلمك ديمكدر . جمعى (تَخَطُّرات) = ذاتاً بيلندكلرى حالده مؤخراً اونوديلوب صوكره عقله كلن وايام ماضيه‌يه عائد اولان اولان شيلر ديمكدر : (تخطّر ماضى ، تخطّر ايام شباب ، تخطّر احباب ، متوفى پرنس « بسمارق » ك تخطّرات سياسيه‌سى).

« خلل ويررسه كاه‌كاه سكون ليله پرنوا »
« برنجى اعترافمى تخطّر ايت ترنم ايت »
(مصطفى رشيد)

تَخَطّى [ع] بر نسنه‌يى آتلايوب كچمك ، بر نسنه آتلايوب كچلمك كه لسانمزده موقع استعماله كوره « تجاوز » معناسنى افاده ايدر : (سرحدّى تخطّى ، حدودى تخطّى ، حدودك تخطّيسى) جمعى اولان (تَخَطِّيات) تخفيف يا ايله اوقونمليدر : [تخطّيات دشمن دوام ايتدكجه قوهٔ عسكريه‌نك حدوده طوغرى تحريكى حكم ضرورت كسب ايده‌جكى) بعض لغت كتابلرنده بولفظك (خطا ايشله‌مك) صورتنده تعريفى خطاى فاحشدر .

تَخطيط [ع] معناى اصطلاحيسى چيزكى چكمك ، چيزكى چكلمك ؛ چيزكى ايله خريطه ورسم ياپمق ، ياپلق ديمكدر . فن هندسه‌يه عائد تعبيرات مخصوصه‌دندر : (تخطيط اراضى ، اراضينك تخطيطى ، حريق محلنك تخطيطى ، عرصه‌يى تخطيط)

تَخَفُّف [ع] خفيفلنمك ، خفيف اولمق . آغيرلاشمه‌نك ضدى . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : (تخفف حموله ، تخفف بار ، تخفف اضطراب ، تخفف اشتياق ، تخفف محبت) § قونجلى آياق قابى كيمك معناسى لسانمزده معتبر ومستعمل دكلدر .

تَخفيف [ع] خفيفلتمك ، خفيفلدلمك ؛ خفيف قيلمق ، قيلنمق . ماديات ومعنوياتده مستعملدر : (تخفيف جزا ، تخفيف اضطراب ، تخفيف حموله ، حمالك يوكنى تخفيف ، حموله‌نك تخفيفى) § بوكلمه بعضاً مخاطبى

خفیف کوروب ملایمتله وضمناً تزییف وتحقیر ایتمك کبی برمقامده‌ده قوللانیلیر. فقط بوصورتله استعمالی بر نکتهٔ ظریفه وبر کنایهٔ لطیفه ایله ممزوجاً واقع اولمقله مشروطدر . صورت صریحه‌ده وارد اولورسه بالعکس معیوبدر .

تَخَلُّدْ { [ع] دائمی اولمق، بریرده دائمی صورتده قالمق : (جهنمده تخلّد مشرکینه مخصوص بر جزادر) . (تَخْلِیدْ) == دائمی صورتده براقمق ، براقلمق : (تخلید مشرکین)

تَخَلْخُلْ { [ع] معنای لغویسی آیاغه خلخال طاقمق دیمکدر .

§ معنای اصطلاحیسی شیشوب قابارمق، انبساط بولوب زیاده یر قاپلامقدر . حکمت طبیعیه اصطلاحاتندر .

تَخَلُّصْ { [ع] قورتلمق ، خلاص اولمق : [تخلص جزا ، درددن تخلّص] § بعض اسباب اوزرینه اسم معروفدن باشقه اسم ثانی طاقنمق ، مخلص ایدینمك : مثلا جنتمکان فاتح سلطان محمد خان حضرتلری (عونی) وخلداشیان سلطان محمود ثانی حضرتلری (عدلی) تخلص بیوررلردی .

تَخَلُّطْ { [ع] قارشمق ، قاریشیق اولمق ؛ ایکی شیئی بربرینه قارشدیروب ییدیرمك . دائما اشیا حقنده قوللانیلیر . (اِخْتِلاطْ) بونك مقامنده استعمال اولنه‌ماز : (سوتك کیرج صوییله تخالطی عملی مانعدر) .

تَخَلُّفْ { [ع] خلاف اوزره بولنمق، اویغون اولمامق ، باشقه‌لشوب اویمامق. اکثریا اشیاده استعمال اولنور : (بودوای مؤثر تخلف ایتمز، بوساعت دائما تخلف ایدر ، موقتخانه‌لرك ساعتلری تخلف ایدییور)

« احکام قدر تخلف ایتمز »
« بوحالی بیان تکلف ایتمز »
(لا)

« بو بیتم یادکار اولسون جهانه »
« تخلفله درونم غمله طولدی »
« اسعد »

تَخَلُّقْ { [ع] طبیعت ایدینمك ، خوی ایتمك ، خویلانمق : (اخلاق حمیده ایله تخلق ایدنلر دائما ممدوح اولورلر)

« لیك هرشخصه تملق ایتمه »
« طور ذلتله تخلق ایتمه »
(وهبی)

تَخَلُّلْ { [ع] خلل بولمق ، خلل پذیر اولمق : (معاملاتك تخلل ایتمه‌مسی مقصدیله تدابیر عاجله اتخاذ ایدلدی) § آکشیمك ، سرکه کسیلمك § آره‌لغه صوقولمق ، آره‌یه کیرمك .

تَخَلِّی { [ع] بوشالمق ، بوش قالمق، خالی اولمق : (تخلیٔ ابریق)

تَخْلِیصْ { [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : (دکزه‌دوشن

آدمی کیم تخلیص ایدرسه طرف حکومتدن برمدالیه آلمغه مستحق اولور ، دکزده دوشنك تخلیصی وجیبهٔ انسانیتدر) . [تخلیص مدالیه‌سی]=دکزده دوشنلری قورتارمق ایچون حیاتنی تهلکه‌یه آتمق صورتیله ابراز انسانیت ایدنلره طرف دولتدن احسان بیوریلان بر نشانهٔ افتخاردر ، (تَخْلیصیّه صندالی) = بحر سیاه بوغازینك خارجنده ایکی ساحلده مؤسس بولنان وفورطنه اثناسنده قضازده اوله‌جق سفائن ایله طائفه‌لرینی قورتارمق وظیفهٔ انسانیتپرورانه‌سیله مکلف اولان هیئت مخصوصه‌نك اثنای عملیاتده قوللاندقلری مانطارلی بر نوع صندال . [تخلیص گریبان] = یاقه‌یی قورتارمق .

تَخْلیط [ع] قارشدرمق ، قارشدیرلمق. اشیاحقنده قوللانیلدیغی کبی بعضا کلام ایچون استعمال اولنور : (بعض طمعکار تاجرلرك روسیه‌دن جلب ایتدکلری خالص سبیر یاغنی بوراده‌کی مغازه‌لرنده ایچ یاغی ایله تخلیط ایتدکلری ، زیتون یاغنك پاموق یاغی ایله تخلیطی ، تخلیط مقال ، مقاله‌نك تخلیطی) جمعی (تَخْلیطات) در .

تَخْلیل [ع] خلاللامق ، خلاللانمق؛ صاقالك وپارماقلرك آره‌لرینی ایصلادوب تمیزله‌مك : (تخلیل اسنان ، تخلیل لحیه ، لحیه‌نك تخلیلی) § اکشیمك ، سرکه ایتمك .

تَخْلِیَه [ع] بوشالتمق ، بوشالدلمق ؛ بوش براقمق ، بوش براقلمق : (مغازه‌یی تخلیه ، دبویك تخلیه‌سی) « تَخْلیهٔ سَبیل » = محبوس وموقوفی صالیویرمك . یانك تشدیدی جائز دکلدر .

« سنسین اول گوهر نایاب‌که مثلك بوله‌ماز »
« ایتسه غواص قدر تخلیهٔ کیسهٔ یم »
(نابی)

تَخَمُّر [ع] اصطلاحات کیمیویه‌دندر . شراب اوله‌جق مایع قاینایوب قباروب کالنی بولمق . اسپرطو حاصل ایتمك دیمکدر . § اورتو اورتنمك ، یاشماقلانمق ؛ مایه‌لنمك ، اوزلنمك معنالرینی‌ده افاده ایدر .

تَخْمیر [ع] یوغورمق ، مایه‌لندیرمك ، مایه‌لندیرلمك :

« تخمیر اولنوب وجود آدم »
« نفخ ایلدی روح ذات ارحم »
(نشیده — الای بکی ناجی)

« تخمیر ایدنجه طینتك استاد لم یزل »
« ایتمش فروغ نور ایله پرورده کردنك »
(شیخ الاسلام اسحق)

تَخْمیس [ع] بشه تقسیم ، بشه بولمك ؛ بر شیئی بش ایتمك : (شرکتك بش حصه‌داردن مرکب بولنمسی حسبیله برسنه‌لك معاملات عمومیه‌سی یکونندن سرمایه ومصارفات تنزیل ایدلدکدن صوکره صرف تمتع

اوله‌رق قاله‌جق آقچه‌نك تخمیس اولنمسی ایجاب ایدر) § اصطلاحات ادبیه‌جه بر منظومه‌نك هربیتنه اوچر مصراع علاوه‌سیله بیتلرك بشر مصراعه ابلاغی؛ ابیاتی بشر مصراعه ابلاغ ایدلمش منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سی دیمکدر. بومثللو منظومه‌لره «مُخَمَّس» ده اطلاق اولنور. جمعی اولان (تَخمیسات) اکثر یا بو معناده قوللانیلیر. مثلا آتیده‌کی منظومه‌نك ایلك اوچ مصراعی (نابی) نك وصوك ایکی مصراعی‌ده (فضولی) نك بر غزل عاشقانه‌سنك مطلع بیتیدر که (نابی) طرفندن — بالاده عرض اولندیغی وجه ایله — تخمیس ایدلمشدر

« ایدوب میل ستم اشك ایله آه آله کدالردن»
« ساقین ای نو نهال ناسزا آب هوالردن »
« یازیقدر دور طوتمه جام لطفك مبتلالردن »
« کرم قیل کسمه ساقی التفاتك بی‌نوالردن »
« الکدن کلدیکی خیری دریغ ایتمه کدالردن»

تَخْمِین ([ع] ظن ایله بیان رأی، دلیل وظن ضعیفله حساب ایتمك که ترکجه‌ده (اورانلامق) تعبیر اولنور. ترکجه ده (اوران) طرز ، طور متناسب ؛ اولچی ، ظن ، بیچیم ، کشف معنالرینی افاده ایدر . (اورانلامق) = ظن ایله اولچیله‌مك، عقلاً اولچوب بیچیمنی کشف ایله‌مك دیمکدر. مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : (تخمین طول مسافه ، تخمین ایله حرکت ، تخمین ارتفاع) (تَخمیناً)= حکم ظنی اوله‌رق : [تخمیناً سفینه‌نك طولی یوز یکرمی سکز قدمدر] ، (تَخمینی) = تخمینه منسوب ، تخمین ایله : (حساب تخمینی ایله بش بیك غروش صرفی اقتضا ایدر) ، (تخمین کَرده) = تخمین ایدلمش دیمکدر . جمعی (تَخمینات) در.

« چیقمدی برنیمتن قد بلند همته »
«اطلس کردونی برقاج کره تخمین ایتدیلر»
(نورس قدیم)

تَخَنُّق ([ع] بوغمق. ینه بومعناده (اِخناق) زیاده قوللانیلیر .

تَخَوُّف ([ع] قورقولانمق ، قورقویه دوشمك .

تَخْوِیف ([ع] قورقوتمق، قورقودلمق : (اشرّاینی تخویف ، ارباب شقاوتك تخویفی) . [تَخویفاً] = قورقوته‌رق، قورقوتمق صورتیله ، قورقوتمق ایچون دیمکدر. جمعی (تَخویفات) .

« جاهل بزی تخویف ایله تشویشه دوشورمه»
« سن محکمهٔ روز جزادن‌می کاورسین»
(نابی)

تَخْوِین ([ع] بر آدمی خیانته نسبت ایتمك ؛ برشخصه خائن دیمك ، دینلمك .

تَخَیُّل ([ع] خیاله آلمق ، آلنمق؛ بر شیئی ذهناً دوشونوب

قورمق و موجود کبی وهم و خیال ایتمك ، ایدلمك : (جنّتك تخیّلی محالدر) جمعی (تخیّلات) = ذهنده وجود پذیر اولان قوروتتیلر ، خیاللر دیمکدر.

« وار ایله اوکلشنی تخیّل »
« پروانه‌سی کل چراغی بلبل »
(غالب)

« تخیل ایله‌سه دل رویمالیٔ خاکن »
« مشام جانه ویرر دود آه نکهت‌عود »
(سامی)

تَخْییب [ع] محروم ، امیدسز قیلمق ، قیلنمق : (امید ایله یاشایان بر عاجزی تخییب ، بر عاجزه‌نك تخییبی انسانیت شانته یاقشماز).

تَخْییر [ع] ایکی شی بیننده ، ایکی شقدن برینی قبولده مخیر قیلمق ، قیلنمق ؛ برآدمی ایکی درلو حرکتدن برینی‌ترجیح وقبول‌خصوصنده مختار براقمق ، براقلمق : [فلانی بو مأموریتی قبول و رد ایتمکده تخییر ایتدم ، مکتبه کیدوب کیتمه‌مکده چوجغك تخییری اصلا جائز دکلدر]:

« ایتدی قیصر قصورخدمتده »
« قالدی مختسرای ذلّتده »
« اوله‌دی کامور حقیقتده »
« قیلدی تخییر آنی سعادتده »
« فخر عالم محمّد عربی »
(نشیده‌ــ ناجی)

تَخْییل [ع] ذهنده خیاله صورت ویرمك ، ویرلمك . جمعی (تخییلات) . (تخیّل) دن اقوی‌عد اولنور :

« جوش حیرتدن تجلّی خانهٔ تخییلده »
« لال اولور دل بینات حسنکی ترتیلده »
(معلم ناجی)

تَدابِیر [ع] « تدبیر » ك جمعیدر . اورایه مراجعت اولنه : (تدابیر عاقلانه ، تدابیر حکیمانه ، تدابیر احتیاطکارانه) .

تَداخُل [ع] بربرینه کیریشمك ، ایکی شیدن هر بری دیکرینه داخل اولمق . § لساننزده اکثریا (تأخر) معناسنده و تقاسیط دیون وسائره حقنده استعمال اولنور: [تداخله یتمك] = وقتندن صوکره‌یه قالوب چوغالمق ، وقتی کچوب بیریکمك دیمکدر .

تَدارُك [ع] معنای لغویسی (وصول ، لحوق) در . یعنی برجماعتك صوڭ قسمی اوڭ قسمنه ایریشوب یتشمك دیمکدر . لسان عثمانیده معنای اصلیسنه بوس بتون مغایر بر معناده استعمال و تصرف اولنمش و (ر) حرفنك کسریله شایع اولمشدر . بوکلمه لساننزده حاضرلانمه ، حاضرلامه ، اکسیکاری وجوده کتیروب حاضر ایتمه ، حاضرلق معنالرنده مستعملدر :

« بیدردم ای فلك بکا برغم تدارك ایت »
« براوزکه ذوق باشقه برعالم تدارك ایت »
(نورس قدیم)

جمعی اولان [تَدارُكات] ده بو معنالرده قوللانیلیر : [وقت مساعد ایکن تدارکده قصور ایتمه ملیدر ؛ ولیمه جمعیتی ایچون اقتضا ایدن مالزمه نك کافه سی تدارك ایدلمشدر ؛ نیچون وقتیله تدارکنه باقلمامش دیرلرسه نه جواب ویررسکز ؛ تاتار کبی، سیار کبی وقتلی، وقتسز اجرای سیروسفره مجبوراولان پوسته مأمورلری دائما تدارکلی بولنملیدر]
(تَدارُکلی) = حاضرلقلی ، مهیا ،
(تُمّ التَدارُك) = وقتندن صوکره ، درحال بولنمش ؛ درمه چاتمه .
(تَدارُکات سَفَرِیّه)= یول حاضرلقلری
(تَدارُکات حَرْبِیّه) = غوغا حاضرلقلری دیمکدر .

تَدافُع { [ع] بربرینی دفع ایده‌رك ایتشمك ، قاقشمق ؛ ایکی قوهٔ متقابله نك بربرنده تأثیر کوسترمه سی § دفع دشمن ، ایلرو کلنی کری یوسکورتمه . (تَدافُعی) = دفع دشمنه متعلق ، یرنده طوروب ایلرو کلن دشمنی دفع ایتمك صورتنده دیمکدر .
(حَرْبِ تَدافُعی) = (تَعَرُّضی) و (تَجاوُزی) نك ضدی .

تَداوُل { [ع] الدن اله کزمك، الدن اله سورولوب دور ایتمك ، الده طولاشمق : (ایادیٔ ناسده تداول ایدن یاتقنوتلرك بعضلری بك فرسوده). بو کلمه نك اصلی (متعدی) اولدیغی حالده (لازم) اوله‌رق استعمال ایدیلیر. § بعضاً دیلده کزمك، دیلده طولاشمق معناسنده ده قوللانیلیر: [السنهٔ انامده تداول ایدن کونا کون شایعاتك صدق وکذبه احتمالی اولدیغنی اونوتمامالیدر] .

تَداوی { [ع] دوا ایتمك، ایدلمك: (برای تداوی) =علاج یاپمق ، دوا ایتمك ایچون. [برمریضك تداویسی ، مریضی تداوی ، خسته‌یی تداوی] . جمعی تخفیف یا ایله [تَداوِیات] در : [علتك شدتی تداویات واقعه ایله رفع ایدیله‌مدی].
(تَداوِی بِالْماء) = اصطلاحات طبیه‌دندر . خسته‌یی بعض تدابیر مخصوصه ایله ایچه ترلدوب متعاقباً صوغوق صو ایله ییقامقدر . (تَداوِی بِالْعِنَب) = کذلك اصطلاحات مذکوره‌دندر . اوزوم ایله دوا ایتمکدر :

« لیمدر ویرن علیله تداوی‌یه احتیاج »
« کیمدر قویان مزیت اصلاحی مرهمه »
(لا)

تَدَبُّر { [ع] عاقبتی ، حقیقتی کوز اوکنه کتیروب حاله کوره

چاره‌دوشونمك؛ حاله اویغون طاورانمق: (امور سیاسیه ده تدبر شرط اول حکمنده‌در). جمعی [تَدَبُّرات] در.

تَدْبیر [ع] امور خیریه وشریه‌یه متعلق هر دراو ماده‌نك انجامنی تفکر وعاقبتنه حصر نظر ایده‌رك حصولی چاره‌لرینی تهیئه واسبابنی ترتیب ایله‌مکدر. بو کلمه‌نك احتوا ایتدیکی معنانك خیر وشره شمولی [حسن تدبیر، سؤ تدبیر] تعبیرلریله ثابتدر: [اتخاذ تدبیر، تدبیر امور]. (تدبیر منزل) = (Économie domestique ئه. قونومی دومستیق) که اداره‌ٔ بیتیه‌یه متعلق خصوصاتك قواعدی:

« نه ایتدی ایتدیکی تدبیر ضبطی اسکندر »
« نه کوردی کوردیکی دارات شوکتی دارا »
(نفعی)

تَدْخین [ع] بخورلامق، دومان چیقارمق، توتسوله‌مك: (تدخین حمام).

تَدَرُّج [ع] درجه‌درجه حرکت ایتمك، آدیم آدیم ایلرو‌له‌مك.

تَدَرُّس [ع] درس آلمق، درسه چالیشمق: (او یله نادر بر خواجه‌دن تدرس ایتمك نه بیوك سعادتدر) جمعی (تَدَرُّسات).

تَدَرُّع [ع] زرهلنمق، زره کیمك: (تدرع مبارز)

(تَدْریع) = زره کیدیرمك، کیدیرلمك معناسنه‌در.

تَدْریج [ع] درجه درجه حرکت، آهسته آهسته وارمه: [تدریج ایله مناصب عالیه‌یه مظهر اولدی]. (بالتدریج، تدریجاً) = درجه درجه حرکت ایله، تدریج ایله. [عَلَی التدریج] = تدریج اوزره. (تَدْریجی، تَدْریجیّه) = تدریجه منسوب، تدریجلی: [ادمان تدریجی، حرکات تدریجیه]. جمعی [تَدْریجات]

تَدْریس [ع] درس ویرمك، ویرلمك؛ درس صورتیله اوقوتمق، اوقودلمق: (کلستانی تدریس، کلستانك تدریسی)

تَدْسیم [ع] اصابت عینی دفع ایچون کوچك چوجغك چکه چقورینی سیاه ایله بنکله‌مك، سیاه اشارت قومق.

تَدْفین [ع] «دفن» مقامنده یعنی یره کومك، یره کوملك معناسنده استعمال اولنور:

تَدْقیق [ع] دقتله واینجه‌دن اینجه‌یه آراشدیرمق، آراشدیرلمق: (تدقیق امور، مسائل مالیه‌نك تدقیقی). جمعی (تَدْقیقات) در: (تَدْقیقاتِ شَرْعیّه) = امور ومصالح شرعیه‌یه متعلق احکامك مرجع استینافی

اولان مجلسك عنوان رسميسيدر .
(تحقيق) ايله بينلرنده فرق واردر .

تَدَلُّك { [ع] سورتمك ، اوغوشديرلق .

تَدَلّی { [ع] شيوه وادا ايله نازلانمق . جمعی تخفيف يا ايله (تدليات) در .

تَدْلِيس { [ع] حين بيعده عيب متاعی مشتريدن ستر ايچون بايع طرفدن حيله ايدلمك .

تَدَمُّع { [ع] كوز ياشارمق ، كوز پيكاری علتی ديمكدر .

تَدَمُّل { [ع] ترلابی كوبره‌لمك ، تارلايه كوبره دوكمك .

تَدْمِيج { [ع] بر نسنه‌يی ديكر برشيئك ايچنه كركی كبی يرلشديرمك .

تَدْمِير { [ع] محو ، هلاك ايتمك ، ايدلمك : [تدمير اشقيا ، اشقيانك تدميری] . جمعی (تَدْمِيرات)

« ايلدك حكمكه سكانی منقاد ومطيع »
« خارجينك ايدوب اعيان عصاتی تدمير »
(حق)

تَدَنُّس { [ع] كيرلنمك ، پيس اولمق ، پاسلانمق : (تدنس اثواب) .

تَدَنّی { [ع] آشاغيلامق ، كريله‌مك . « ترقی » نك ضدی : (تدنیٔ قدر ومنزلت) . بعضاً اوجوزلامق معناسنده قوللانيلير : (تدنیٔ فيئات اسعار) . جمعی تخفيف يا ايله (تَدَنِّيات) در .

« بی‌ارتياب هرنه‌دن اعراض ايدرسه خلق »
« بالطبع رفته رفته تدنی نمون اولور »
(معلم ناجی)

تَدْنِيس { [ع] كيرلتمك ، كيرله‌دلمك : (تدنيس لباس ، جامه‌نك تدنيسی) جمعی (تَدْنِيسات) .

تَدْوِير { [ع] دوندرمك ، دونديرلمك ؛ چويرمك ، چويرلمك : (تدوير چرخ ، دولابی تدوير ، چرخك تدويری) § برشیٔ يووارلاق قيلمق ، بر شی الدن اله كچه‌رك دور قيلنمق : (تدوير شكل بيضی) [تدوير عواطف ولی‌نعميلر بله بخت خوابيده‌سی بيدار واختر مطلبی نمودار اولمق — سراطبابه تذكره — عاكف پاشا]

تَدْوِين { [ع] ديوان شكلنه قويمق ، بر علم وفنه عائد مسائلی بريره جمع وترتيب ايله كتاب طرزينه افراغ ايتمك : [علم فقهی تدوين ، علم منطقك تدوينی] « تدوين آثار » = مقالات ادبيهٔ مختلفه‌يی جمع ايله جلد تشكيل ايتمك معناسنده مستعملدر . جمعی (تَدْوِينات) در .

تَدَهُّن [ع] یاغلانمق ، یاغ سورنمك . (ادِّهان) ده بو معناده لغتدر .

تَدَهّی [ع] داهیه‌لشمك ، اصحاب دهایه یاقیشه‌جق حرکتده بولنمق .

تَدْهیش [ع] دهشت ویرمك ، دهشته دوشورمك ؛ زیاده قورقوتوب دترتمك : (حریق ظهورنده اثر تلاش کوستروب نسوان و صبیانی تدهیش ایتمه‌ملی) جمعی (تَدْهیشات) در .

تَدْهین [ع] یاغ سورمك ، یاغلامق . یاغك قوقوسی مشروط ومعتبردکلدر : (تدهین کاکل ، خورجلرك تدهینی)

تَدَیُّن [ع] دین طوتمق ، بردینك احکامنی قبول و اجرا ایتمك § بورجلانمق ، بورج ایدینمك : (بو ایش ایچون برخیلی مقدار تدین ایتدم)

تَذاکُر [ع] « تَذَکُّر » نك جمعی : (تذاکر وارده ، تذاکر رسمیه) اورایه باقکز .

تَذَبْذُب [ع] نظامسزلق ، انتظامسزلق ، قاریشقلق ، قرارسزلق ایله سورنجمه‌ده و تردد ده قالمق : (تذبذب امور ، تذبذب معاملات ، حال تذبذب) جمعی تَذَبْذُبات) : (تذبذبات معاملات)

تَذَرْو [ف] سوکلون دینیلن معروف قوش . بعض دیارده بو قوشه « قیل قویروق » و « صونه » دیدکلرینی « برهان » روایت ایدییور .
[تَذَرْوِ زَرّینْ پَرْ] = کونشدن کنایه‌در :

« کیمدر دوشورن هوایه سروی؟ »
« آلماز قاناد آلتنه تذروی »
(غالب)

« ایلر تذروی پنجهٔ غدرنده بازخوار »
(ترجیع)

تَذْکار [ع] یاد ایتمك ، ایدلمك؛ آکمق ، آکلمق : (تذکار مجالس لطیفه ، تذکار عنایت سابقه ، آرتق ماجرای قدیمك تذکاری اوصانج ویردیکندن) لسانمزده غلط اوله‌رق کسر نا ایله معروف ومستعملدر :

« بلبل کویا سنك تذکاری چون ووردملك »
« صبحدم اوصاف شاهنشاه قدسی آستان »
(حقی)

تَذَکُّر [ع] خاطره کوتوروب ذکر ایتمك ، درخاطر ایدلمك : (تذکّر شبابت ، ماضینك تذکری) § برماده‌یه ، برایشه دائر استشاره ایتمك ، سویلشمك وسویلشلمك. بو معناده اکثریا رسمیاتده قوللانیلیر : (انجمن خاص وکلاده موقع تذکره

وضع اولندیغنی غزته یازییور ، مجلس اداره‌جه تذکر اولندقده) جمعی اولان (تَذَکُّرات) بومعناده استعمال اولنور : [شورای دولتجه تذکرات عمیقه‌یی ایجاب ایدن رژی ماده‌سنه هنوز برقرار ویریله‌مدی]

تَذْکِرَه { [ع] یادایتمکه، آکمغه سبب اولان شی، وسیلهٔ تذکر : « تذکرة الاولیا ، تذکرة الشعرا ، تذکرة الحکما » § برمملکت داخلنده بولنان دوائر رسمیه‌دن یکدیکره کوندریلن کاغده ، کذا برشهر درونده متمکن اشخاص آره‌سنده تعاطی قلنان ورقپاره‌یه (تذکره) اطلاق اولنور: [تذکرهٔ رسمیه ، تذکرهٔ علیه ، تذکرهٔ خصوصیه] ، (تذکرهٔ سامیه) = مقام جلیل صدارت عظمادن تسطیر بیوریلان شقه . § اصناف وخصوصات سائره‌ده افراده ویریلن ورقهٔ رسمیه‌یه اطلاق اولنور : (مرور تذکره‌سی) = مملکتندن خارجه کیده‌جکلره ویریلن رخصتنامه ، (نفوس تذکره‌سی) = برشخصك هویتنی مبین اولان تابعیت ورقپاره‌سی . (کومروك تذکره‌سی ، ردیف تذکره‌سی ، استبدال تذکره‌سی) اشبو لفظ محاورانده فتح کاف ایله معروف ومستعملدر .

« یادایت بنی کاهی دیه برتذکره یازدم »
«وضع ایلرایکن ظرفه دوشوندم کوله یازدم»
(لا)

تَذْکِیر { [ع] یاد ایتدیرمك ، ایتدیرلمك ؛ آکدیرمق ، آکدیرلمق : (تذکیر ماضی ، تذکیر وقعه ، حادثه‌نك تذکیری) § مذکر قیلمق ، مذکر طرزینه قویمق ، قوتلق [تأنیث] ك ضدی : (تذکیر کلمه) § وعظ ایتمك ، تنبیه ونصیحت ایله‌مك : (شیخ مبرورالانفاسك تذکیر وفیر التأثیری) بومعناده جمعی (تَذْکیرات) در.

تَذَلُّل { [ع] کندینی آلچاق طوتمق ، نفسنی ذلیل کوسترمك ، اظهار ذلت ایتمك : جمعی [تذللات]. (اظهار تذلّل) دینیله‌مز .

تَذْلِیل { [ع] ذلیل ایتمك ، ایدلمك ؛ آلچاقلامق ، حقیر طوتمق ، طوتلمق : (نانکوری تذلیل ، نعمت ناشناسك تذلیلی) . جمعی (تَذْلیلات) در:

« ضرب سکه ایله اولور زر نامدار اشتهار »
« مستعد عز ایدر استاد تذلیل ایتدیکن»
(نابی)

تَذْنِیب { [ع] قویروق طاقمق . § علاوه اوله‌رق ایراد ایله‌مك . جمعی (تَذْنیبات) در .

تَذَوُّق { [ع] ذوق آلمق ، ذوقیاب اولمق § طاتمق ، طادلمق : (تذوق خوشاب) جمعی (تَذَوُّقات) در.

تَذْوِیب { [ع] اریتمك ، اریدلمك . (اِذابه) کبی : (تذویب

اسرب). جمعی (تَذوِیبات). اصطلاحات طبیه دندر .

تَذویق { [ع] ذوق آلدیرمق ، ذوقیاب ایتمك § طاتدیرمق ، طاندیرلمق .

تَذهیب { [ع] آلتون سورمك ، سورلمك ؛ یالدیزلامق ، یالدیزلانمق : (تذهیب جلد ، قابك تذهیبی) جمعی [تَذهیبات] در .

« سرورا سرلوحهٔ اوصافکی تذهیب ایچون »
« ایلدی دستنده بر آلتون ورق احضار شمع »
« ریاضی »

تَذییل { [ع] ذیل اوله رق ایراد کلام ایتمك ، ایدلمك ؛ صوکنه علاوه صورتیله یازمق ، صوکنه اتك کبی علاوه ایتمك : (بر مادهٔ ادبیه نك تذییلی ، اوفقره یی تذییل) :

« دیدم لایق دکلدر قاله بویله اول اثر ناقص »
« بورسم اوزره آنی تذییله قیلدم خامه جنبانی »
(رشید)

تَر { [ف] ادات تفضیل ومبالغه در . صفات عربیه وفارسیه یه لاحق اولور : لاحق اولدیغی کلمه نك حکمنی تفضیل ایدر . کرك نقصان اولسون کرك زیاده . (مُشکلتَر ، کمتَر ، فزونتَر ، نازکتَر). بعضاً بوکا (ین) علاوه سیله وبوتقدیرده اکثریا اضافت حالنده استعمال اولنورکه معنای مطلوب حکم الفاظده تفضیل ومبالغه در . [مشکلترین امور ، ابلهترین عوام ، نازکترین ابکار ، کمترین بندکان] § یاش ، یاشلی ؛ نملی ، رطوبتلی . ضدی (خُشك) در . (چشم تر ، دیدهٔ تر) § تازه ، طراوتلی ، لطیف : (میوهٔ تر ، کل تر ، مشك تر) « تروتازه » = پك لطیف ، پك کوربه . « تَرمِزاج » = الك عادی بهانه لرله کوجنمك ، طارغین اولمق ایسته ین . بواوطدن نم قاپان : (محب ترمزاج ایله الفت وامتزاج پك کوجدر)

تَرائِب { [ع] کوکس معناسنه اولان (تَریبه) نك جمعی . کوکس تخته لری دیمکدر . مفردی قوللانیلماز .

تَراتُر { [ع] لسانمزده معروف (تراطور) درکه فندق ، بادم ، جوز ایچلرینی ایچنه دوکدکدن صکره اتمك ، سرکه ، صارمساق قاریشدیریلوب یاپیلان و بعض طعام ونبات اوزرینه دوکیلن برنوع صلاطه سالچه سی دیمکدر . عربیده (تراتر) صارصه صارصه دوکولن شی دیمکدر . « زلزله » وزننده (ترتره) = ایرغالامق ، صارصمق و (تَرتُر) ایرغالانمق ، صارصلمق معناسنه در . بونك اسمیله طرز اعمالی آره سنده مناسبت کامله واردر .

تَراجِمْ { [ع] براسانی دیکر لسانه نقل وبیان معناسنه اولان

(تَرْجَمَه) نك جمعیدر : تراجم احوال) جیمك ضمیله غلطدر ، یا کلشدر .

تَراخی { [ع] رخاوت کوسترمك کری طورمق ، تنبلله - شوب کیوشه‌مك ، کیوشك وآغیر طاورانمق : (برمأمور وظائف رسمیه سنك ایفاسی امرنده تجویز تراخی ایدرسه البته مسئول اولور ، دائما طور تراخی کوسترن آدمدن نه خدمت بکله نیر)

تَرادُفْ { [ع] یکدیکره اویوب تعقیب ایتمك ، بر برینك آردنجه کیتمك : (ترادف سفائن ؛ زلزله ، قحط ، حرب کبی مصائب ترادف ایتدیکندن) § ایکی ویا بر قاچ الفاظ برمعنایه اولمق ، برمعنایه دلالت ایتمك : (مار) ییلان معناسنه اولدیغی کبی (بُرْسانْ) دخی عین معنایه لغتدرکه بینلرنده ترادف واردر . [تَزَلْزُلْ] ایله [تَتَرْتُرْ) دخی اوقبیلدندر .

تَرازْ { [ف] خام ایپلك تلی معناسنه در . لسانمزده دخی عین معناده وبرقماشك کسیك طرفلرنده کی ایپلکلرك آچیلمه‌سی مقامنده استعمال اولنور : [خرقه‌نك قولی ترازلاندی ، انتارینك اتکی ترازلاندی)

تَرازُو { [ف] هرکسجه معلوم اولان طارتی آلتی : (مثل = ترازو دیلی کبی ایکی طرفه آقار) تعبیر مجازی اولان (صو ترازوسی) نه دیمك اولدیغی معلومدرکه مرتفع صو مقسمی دیمکدر . « ایشی یاخود سوزی ترازویه اورمق » = ملاحظه ایتمك ، دقتله دوشونمك دیمکدر.

« چارسوی قابلیتده ترازو قالمامش »
(نابی)

« ترازوی عیار محنتم بازار عشق ایچره »
« کوزم هردم طولوب بیك طاشه هرساعت دکرباشم »
(فضولی)

تَرّاسْ { [ع] قالقانجی ، قالقان استعمال ایدن . [تَراسَتْ] = قالقانجیلق ، [تُرْسْ] = اوائلده سلاحشوران ایله ارباب مبارزه‌نك استعمال ایتدکلری « قالقان » دیمکدر. جمعی (اَتْراسْ) در.

تَراسُلْ { [ع] خبرلشمك ، مکتوبلاشمق . بونك استعمالی نظمه مخصوصدر. بومعناده [مُراسَلَه] زیاده قوللانیلیر .

تَراصُفْ { [ع] طاش طاشه‌یامانوب محکم اولمق ، قالدیرم طاشلری کبی بربرینه بتیشوب صیقشمق . (تَرْصیف) = بوصورتله محکم ایتمك ، طاشی طاشنه باصدیروب متین قیلمق دیمکدر .

تَراضی { [ع] بربرندن راضی اولمق که ایکی کیمسه‌نك

بینلرنده کوکللری ایله اویوشمه‌لری دیمکدر. [علی التراضی] = بوصورتله حصوله کلن اویوشمه اوزرینه معناسنه در. (تراضیء طرفین) = ایکی طرفك کوکللریله اویوشمه‌لری [بالتراضی] = ایکی طرفك اویوشمه‌لریله دیمکدر.

ترافد { [ع] طرفین یاردیم ایدیشمك، بربریله یاردیملاشمق .

ترافع { [ع] فصل ورؤیت دعوی ،قصدیله حضور حاکمده « مرافعه » اولنمق ، دعوایه طورشمق معناسنه‌در . (مرافعه) حکمنده استعمال اولنور. (بالترافع ،لدی الترافع) = مرافعه ایله، مرافعه حالنده دیمکدر.

تراقص { [ع] قارشی قارشی یه رقص ایتمك، اویناشمق. (مراقصه) معناسنه‌در .

تراك { [ف] چاتلاق ، یاریق § چاتیرتی ، کودلتی . « تراکیدن » مصدرندن اسمدر . برهانك روایتنه کوره (طراق، طراقه) بوندن معربدر .

تراکم { [ع] بیریکمك ، بربری اوستنه جمع اولمق . ذی‌روحك غیریده مستعملدر: (تراکم اوراق ، تراکم تقاسیط ، تراکم میاه)

تراکیب { [ع] بربرینه مرتبط برقاچ لفظ وعباره دیمك اولان (ترکیب) ك جمعی : (تراکیب فصیحه)

ترانه { [ف] آهنك ، نغمه ، مقاملی سس : (ترانه پرداز) = تغنی ایدیجی . (ترانه پردازی) = آهنك ایله اوقویجیلق § اقسام شعردن « رباعی » یه اطلاق اولنور :

« یانمده دلبر ایسترم »
« ترانه پرور ایسترم »
(معلم ناجی)

« اولورسین اودم ترانه پرداز »
« هرنغمه‌ك ایدر بیان صد راز »
(نرکسی)

تراویح { [ع] « ترویحه » نك جمعی . مفردی قوللانیلماز. رمضان کیجه‌لرنده یاتسو وقتنده قیلنان یکرمی رکعت نمازه اطلاق اولنورکه سنت مؤکده‌در. [ترویحه] = لیالیء رمضانه مخصوص نمازك هر درت رکعتنه دینیلیر . « راحت » کلمه‌سندن مشتق اولوب (تفعیله وتسلیمه) کبیدر . (تسلیمتین) آراسنده براز آرام و راحت اولنمسی سبب تسمیه اولمشدر .

تربص { [ع] طوروب بکله‌مك ، انتظار ایتمك. اصطلاحات

فقهیه‌دندر . وقف عرصه‌یه اذن متولی
لاحق اولمقسزین تغلباً بنا یاپان شخصی
بنایه کیروب اوطورمقدن منع و منهدم
اولنجه‌یه قدر اجارهٔ لازمه‌سنی اعطایه
اجبار یولنده سوز سویله‌مکه اطلاق
اولنور .

تَرْبِیع { [ع] درده ابلاغ ، درت
ایتمه § درده تقسیم ،
درده بولمه . (تربیعاً) = مربع
اوله‌رق ، درت کوشه‌لی اوله‌رق دیمکدر .
§ برمصراعه اوچ ، بربیته ایکی مصراع
ضمیله درده ابلاغنه وبوطرزده سویله‌
نلمش بر منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سنه
(تَرْبِیع) اطلاق اولنور . جمعی
[تَرْبِیعات] در .

تَرْبِیَه { [ع] بسله‌یوب بیوتمك ، یتشد-
یروب کماله ایردیرمك :
(تربیهٔ نبات ، تربیهٔ ازهار ، تربیهٔ
اشجار) ، (اوفاق برفدانی تربیه ایدرك
آز زمانده میوه یتشدیرتمك ممکندر)
§ فضائل اخلاقی تعلیم ایله روحانی
وجسمانی اصلاح احوال ایله‌مك . بومعناده
(ایتمك) ، (آلمق) ، (ویرمك)
ماده‌لریله قوللانیلور : (تربیهٔ اطفال ،
تربیهٔ اولاد ، تربیهٔ بنات) ، (البته
پدر اوغلنی تربیه ایتمکه چالیشیر ،
قیزینه تربیه ویرمك ایسته‌مه‌ین والده
مطلقا تربیه‌سزدر . اوچوجقده کوریلن
حسن اطوار ابویندن آلدیغی تربیه‌نك
ثمره‌سیدر) ، [همشهریلرینك اکمال
معرفتلرینه سعی ایدنلر اولادینی حسن
تربیه ایدن والده بکزر . تربیه‌نك
منافع مادیه‌سندن اولاد مستفید اولور
فقط شان معنویسی پدره عائددر .
— کمال] § تعلیم حسن حال وحرکت
ایله حاصل اولان صفت حسنه ، حالت
مستحسنه‌یه‌ده اطلاق اولنور ، طیاق
ایله اصلاح ایتمك‌ده بو معنایه داخلدر :
(تربیه‌لی چوجق ، تربیه‌لی اوشاق ،
تربیه‌لی حیوان) (تربیه‌لی مایمون کبی
طوریور — مثل) بعضاً بوکلمه (تَرْبِیَت)
طرزنده‌ده استعمال اولنور : (تربیت
بنات) = دیکرندن دها مناسبدر .

« ماری تهدید عذاب غضبك مورقیلوب »
« پشه‌یی تربیتك عز ایله عنقا ایلر »
(فضولی)

تربیه ایدلمش دیمك اولان (تَرْبِیَه
کَرْدَه) ، (تَرْبِیَت کَرْدَه) تعبیرلری
یالکز انسان حقنده قوللانیلیر : مثلا
(سلیم پاشا صبحی پاشانك تربیت
کرده‌سیدر) دینیلیر . هر مقامده
(تَرْبِیَه) یه بدل (تَرْبِیَت) استعمال
اولنه‌ماز . بونلرك صورت ومقام
استعماللرینی سلیقه تعیین ایدر . بونلرك
تشدید ایله تلفظی غلط فاحشدر ،
یاکلشدر .

§ بعض اطعمه‌یه چاشنی ویرمك
ولذت بخش ایتمك ایچون علاوهٔ

قونيلان ويومورطه ، ليمون ، خردل ،
بهاركبی شيلردن تركيب واعمال اولنان
شيشه — كه نام ديكری روايته كوره
ايتاليانجه‌دن منقول (سالچه) در —
مجازاً « تربيه » دينيلير : (تربيه‌لی
پاچه ، تربيه‌لی اشكمبه چورباسی ،
تربيه‌لی كردويز) بومعناده (قومق) ،
(ياپمق) ماده‌لريله قوللانيلير . مثلا
(پاچه‌يه تربيه قوی ، چورباپی تربيه‌لی
ياپ) دينيلير § « تَرْبِيَه » = قوشو
آتلرينك ديزكينی ديمكدر : [برمرشد
حكم آموزك تحت تربيه‌سنده بولونكه
انسان ايچون بلای جهالتدن بدتر بر
آفت تصور اولنه‌ماز — نصيحت‌جامی —
فيض آباد]

«عفو راجحدر برای تربيت تكديردن»
(عاصم چلبی زاده)

« كورسه بردم نظر تربيت قهرينی كر»
«شيرچرخی‌ايده صدپاره غزال‌تصوير»
(حقی)

تَرَتُّب [ع] بر سبب ظهوريله تعلق ايتمك ، عائد اولمق :
[عهدهٔ عبوديتده ترتب ايدن وظيفهٔ
دعا خوانی‌يی ايفا ايتمك] § بر حالت
وياحركتك نتيجه‌سی اوله‌رق حاصل اولمق :
[نفوذ وصلاحيت‌مأموريتی سؤاستعمال
ايدن شخصه مسئوليت ترتب ايتمزمی؟]

« اصلنه نسبتله ترتب ايدر اثبات قدم »
« طورفرعيت‌وصورتده‌در انشای‌حدوث »
(عارف حكمت)

تَرْتِيب [ع] ديزمك ، ديزلك ؛ هرشيئی يرلی يرينه
قويمق ، قونلق ؛ نظاملامه‌مق ، تنظيم
ايدلك : (ترتيب صفوف عسكريه ،
ترتيب صنوف مأمورين ، ترتيب‌اصول
جبايت ، ترتيب اشيا) « ترتيبلی » =
منتظم ، يرلی يرنده ، دوز كون‌ديمكدر .
§ مرتب طاقم ، بولنه‌قونلمش شی :
(ترتيب اول ، ترتيب‌ثانی ، ترتيب‌عتيق ،
ترتيب مخصوص) جمعی (ترتيبات)
در . § حاضرله‌مق ، تدارك ايتمك ،
حاضرلق ، پروزه ، پلان : (ترتيب
لوازم ، ترتيب مالزمه ، ترتيب‌ضيافت ،
ترتيب بزم صفا) (ترتيب كرده) =
احضارايدلمش ، حاضرلانلمش ، (ترتيب
ساز) = تدارك ايديجی ، حاضرلايان .
(ترتيب‌سازی) = تدارك ايديجيلك ،
حاضرلايجيلق . (برترتيب علاج) =
اجزا ومقادير مختلفه‌دن مركب ومعمول
دوای مستحضر ، آنی حاوی رچته
ديمكدر . (ضعيف‌ترتيب) = تركجه‌ده
بنيه‌سی ضعيف ، چيليز . § مطبعه
وياخود صنعت طباعت اصطلاحاتنجه
(ترتيب) = عمله‌نك معدنی حروفی
ديزه‌رك وجوده كتيرديكی صحائف
مرتبه ديمكدر . ايكی طرفی مطبوع
ورقه اطلاق اولنوركه مختلف‌الاعداد
صحائفدن مركب اولور . علی‌الاكثر
اون التی صحيفه برفورمه اعتباراولنور

١٦ صحيفه‌دن مركب برفورمه‌سی ٣٠ پاره‌در

« ترتيب سهوى » = حروف هجـايى ديزنلرك يا كلشى . « ترتيبيه » = حروف ديزمه اجرتى : (شـو كتاب قاچ ترتيبدر، بش ترتيب اون فورمه‌در)
« بزم عالمـده بو واديده قورلمش ترتيب »
«ذوق وغم، شوق ومحن بر برين ايلر تعقيب»
(واصف)

ترتيل { [ع] آغير آغير واصول، قاعده‌سنه توفيقا كوزل برطرزده اوقومق : (ترتيل قرآن ، ترتيل فرقان) .
« باقدم اولمش پر كواكب آسمان »
« خالق اجرامى تبجيـل ايلـدم »
« طولدى كوكلم نور ايله بى‌اختيار »
« سورهٔ (والنجم) ى ترتيل ايلدم »
(معلم ناجى)

ترجمان { [ع] ايكى ويا دها زياده لسانه آشنا اولوب بر برينـك ديللرينى آكلاميـان ايكى شخصك لاقيرديلرينى كندى لسـانلريله كنديلرينه بيان و افهام ايدن ديمكدر: (ترجمان فصيح البيان) (لهجهٔ عثمانى)ده تركجه‌سى « ديلماج » اولديغى كوستريليور. [سفارت ترجـانى] = نزدنده مقيم اولديغى دولتك لسان رسميسنه واقف اجنبى مأمورى.
« بيان مقصد ايچون ياره ترجمانم وار »
« بلايه باق كه آنى ترجمانه آكلادمم»
(معلم ناجى)

« غمزك سؤاله باشلاسه عشاقه هر مژه‌ك »
« كويا لسان حالله بر ترجمان اولور »
(نفعى)
§ مجاز صورتيله‌ده استعمال اولنور: (فلانك ترجمان وجدانى اولان اشعار وآثارى) ، « لسـان حالى وجدانـك ترجمان فصيح المقالى ايدى » .

ترجمه { [ع] برلسانى ديكر لسان ايله بيان ايتمك ؛ بر لسانه عائد كلام ومقالى آخر لسـانه نقل : (قاموسى عربجه‌دن تركجه‌يه ترجمه ايدن عاصم مرحومدر) ، (بو حكايه المانجه‌دن ترجمه‌در) ، [ترجمـه اوطه‌سى] = امور خارجيه نظارت جليله‌سى دائره‌سنده‌كى ، سـفارات سنيه ايله سفارات اجنبيه طرفلرندن كوندريلن تقـارير ومقام عالى‌يه اجانب طرفنـدن ويريلن اوراق مندرجاتنى تركجه‌يه نقـل ايتمك وظيفهٔ تحريريه‌سيله مكلف قلم. [ترجمهٔ حال]= بر آدمك احوال خصوصيه‌سنى حاوى اولان مقاله وياخود رسـاله‌يه اطلاق اولنور. جيمك ضميله (ترجمه) غلطدر.

ترجى { رجا ايتمه ، يالوارمه ؛ نيـاز ايله اومق . آز قوللانيلير .

ترجيح { [ع] بر شيئه زياده اعتبار ايدوب ديكر شيئه تقديم ايتمك ، برشيئى ديكرشيئه اوستون طوتمق ، طوتلق : [ارباب

حقیقت آزادیٔ حالی هر شیئه ترجیح ایدر ، مالی علمه ترجیح ایدن احمقدر ، اهل ناموس عندنده موتك ناموسسز-لغه ترجیحی طبیعی کبیدر] . (تَرْجیحِ بِلا مُرَجِّح) = سببسز ، وجهسز بر صورتده ترجیح ایدش . جمعی (تَرْجیحات) ، (تَرْجیحِ بَیِّنات) = اصطلاحات فقهیه دندر . ارباب مرافعه نك برماده حقنده اقامه ایده جکاری بینه لردن برینی استماع امرنده دیکرندن مقدم کورمك دیمکدر.

« ای طالبهٔ صفای معنی »
« ایمان ایله باقی شکوفه زاره »
« ازهار ادب شمیمی صولماز »
« ترجیح ایدر اهل دل بهاره »
(شیخ وصفی)

تَرْجیع | [ع] بوغازدن چیقارکن سسی نغمه لندیروب اطرافه عکس ایده جك مرتبه ده یوکسلتمك : (ترجیع صوت) § شهادتیندن هر برنی آهسته اوقودقدن صوکره تکرار دیك سس ایله اوقومق : (ترجیع مؤذن) § رجعت ایتدیرمك ، تکرار-لامق : (ترجیع بند) = مختلف قافیه لی متعدد اقسامدن مرکب اولان وهر قسمك صوکنده یالکز بر بیتی تکرار ایراد اولنان منظومه یه اطلاق اولنور . جمعی (ترجیعات) .

تَرَح | [ع] غم ، غصه ، تاسه . (فرح) ك ضدی :

[کیمدرکه روزکارك . شرفنی بی وبال ، قدومنی بی ارتحال ، فرحنی بی ترح وبلا ، منحتنی بی محنت وابتلا .. کورمش اوله ! . — تفرعات — سنان پاشا]

« ثباتی یوق بوعالمك آ کاکیم اعتماد ایدر »
« فرح کلیر ترح کیدر ترح کلیر فرح کیدر »
(معلم ناجی)
« (باقی) یه ساقیا فرح ویرکه فنابوله ترح »
(باقی)

تَرَحُّل | [ع] بریردن باشقه بره کوچمك : (ترحل کاروان ، ترحل قافله) . « اِرْتِحال » معناسنده قوللانیله ماز .

تَرَحُّم | [ع] مرحمت ایتمك ، آجیمق . (تَرَحُّماً) = ترحم صورتیله ، آجیمقدن طولایی ، آجییه رق دیمکدر . جمعی [ترحمات] :

« شیرین ترحم ایلدی فرهاد زرده سین »
(معلم ناجی)
« کوکلك آهمدن ترحم صورتن کوستردیلیك »
« موجدن صو نقشنه چوق ایتمك اولمز اعتماد »
(فضولی)
« شاید کوروب ترحم ایده خاکسارینی »
« عمرم کچنجه بکله یه یم رهکذارینی »
(باقی)

تَرْحیب | [ع] مرحبا دیمك ، سلام ویرمك : (ایفای رسم ترحیب) . جمعی (ترحیبات) .

تَرْحیل | [ع] بریردن بر محله کوچورمك ؛ نقل ایتمك ،

ایدلمك : (ترحیل عائله ، عائله‌نك ترحیلی) .

تَرْحيم [ع] رحمتله یاد ایتمك ، الله رحمت ایتسون دیمك.

جمعی (ترحیمات) . [رحمة الله علیه رحمةً واسعة] ترکیبنك طوغری اولدیغنی و [رحمه الله رحمةً واسعه] دینلك لازم کله‌جکنی مرحوم ناجی غزته ایله اعلان ایتمشیدی .

تَرْخانَه [ف] « تَرْخینه » و « تَرْخرانه » ده دینیلیر.

لسانمزده یالکز برنجیسی قوللانیلیر . یوغورت، اون ، اتصویی ایله یاپیلوب کونشه قارشی کوزلجه قوریدلمقده وقیشین هر دفعه‌سنده کافی مقداری ایصلادیلوب چوربا پیشورلمکده اولان بر نوع اکشیمسی ، چوربالق خمیر ایشی دانه‌لره اطلاق اولنور : [کاهی خانهٔ ویرانندن شکایت ایدوب احسانه بهانه ، کاهی ذخیره فقدانندن حکایت قیلوب رجای بهای ترخانه ایدردی — ذیل شقایق جلد ثانی — صحیفه ۲۹۶].

تَرْخیص [ع] رخصت ویرمك، ویرلك؛ مأذون ایتمك، ایدلمك : (افراد احتیاطیه‌نك ترخیصی مقرر اولدیغی، ترخیص مأمورینی ایچون مرعی الاجرا اولان قاعدهٔ متخذه یه توفیق معامله اولنملیدر) جمعی (تَرْخیصات):

« ترخیص دخول ایمیجك صاحب دیوان»
« بی فائده در وعدهٔ در بانه تشبث »
(عارف حکمت)

تَرْخیم [ع] حالت ندادہ — قاعدهٔ عربیه‌یه توفیقاً — اسمك صوك هجاسنی حذف ایتمك : (عبدل) ایله (عبدالله) کبی .

تَرْدامَن [ف] افعال غیر مشرو. عه‌ده بولنان قادین § آلودهٔ چرکاب خطا اولان :

« تردامن اولانلر بزی آلوده صانورلیك»
« بز مائل بوس لب جام وکف ودستز »
«روحی بغدادی»

تَرَدُّد [ع] ایکی خصوصدن برینه ذهنده قرار ویره‌میوب دوشونتیده بولنمق ، ایکی نسنه آراسنی ذهناً کسدیره‌مه‌مك : (امور خیریه‌ده تردّد جائز دکلدر) (بِلا تَرَدُّد) و (بی تَرَدُّد) = تردّد سز ، دوشونتیده قالمقسزین دیمکدر .

تَرْدَسْت [ف] الی چابك ، الی ایشه یاقیشان؛ ماهر، اوسته دیمکدر . (تَرْدَسْتی) = ال چریکیلکی ، الك چابکلکی ، الی ایشه یاراشیق اولمق :

«قطره‌لر فیض اهلنك چشمنده‌عماندر بتون»
«نظره‌لر تردستیٔ فیاضه حیراندر بتون»
(لا)

تَرْدید [ع] رد ایتمك، کیرو لتمك، رجعت ایتدیرمك § حکم قطعی ویرمیه‌رك احتمالی صورتده ادارهٔ لسان ایتمك : (برقوماندانك معینی ضابطانه ویره‌جکی امرلر تردید و تعقیددن

كلياً عارى اولمليدر) اصطلاحات فقهيه جه
عاقدينندن برى ديكرينى متعدد شيلردن
برينك قبولنده مخيّر براقمق ديمكدر .

تَرْديف { [ع] آردى صره يورتمك ، يوريدلمك §
آردى صره ايراد ايتمك ، ايدلمك .
(ارداف) ايله معناجه فرقسزدر .
[تَرْديفاً] = آردى صره يورتمك ،
ايراد ايتمك صورتيله : (او يتيمه نك
دخى اماتنجى‌يه ترديفاً بوطرفه اعزامى ،
دعاى افزونترئ عمر وشوكت جناب
پادشاهى‌يه ترديفاً دوام ايّام اقبال
جناب صدارتپناهيلرى تمنيات خالصانه سى
رفع اجابتكاه پروردكار قيلنمشدر)

تَرْدِيَه { [ع] اورتو ايله قاپامق ، اورتمك [تردية تابوت]

تَرْذيل { [ع] رذيل ايتمك؛ رسوا ايدلمك؛ برآدمك يوزينى
قارارته جق فنالقلرينى بيان ايله نفسنى
آلچاتمق : (خائنى ترذيل ايتمه‌ليدر ،
ادبسزى ترذيل ممكن ميدر ، نانكورك
ترذيلى) [تَرْذيليّات] = ترذيل ايچون
سويله‌نيلن سوزلره اطلاق اولنور .

تَرْزَبان { [ف] مخاطب سريع الانتقال ، حاضر جواب كيمسه :
(ترجمان ترزبان) . [تَرْزَبانى] =
حاضر جواب صاحبى اولمق :

« طبعمك بر ترجمان ترزبانيدر قلم »
« خامه‌مك برهمزبان نكته‌دانيدر سوزم »
(نعت — نفعى)
« ادّعاى ترزبانى باقلى رسوا ايدر »
« معلم ناجى »

تَرْس { [ف] قورقو . «تَرْسناك» = قورقمش، قورقولى اولان.
(ترس اَنگيز) = قورقو ويريجى ،
قورقوتيجى : (غزال ترسناك ، خنزير
ترس انگيز) .

تَرْسا { [ف] الف مبالغه ايله زياده قورقوجى ، قورقاق : §
نصارا ، خرستيان ديمكدر . جمعى
(تَرْسايان) ، (تَرْسابچه) = خرستيان
ياوروسى ؛ [تَرْسابچگان] = خرستيان
چوجقلرى :
«بحق كردكار منعم وبخشنده كيم لطفى»
«مربئ مسلمان ويهود وكبر وترسادر»
(الياس پاشا حقنده — نفعى)
« بوحسن ايله كرناره كيره اول بت ترسا »
« دوزخده اولان اهل هوابى كدر اولسون »
(وجدى)

تَرْسان { [ف] قورقوجى، قورقاق. (تَرْسان تَرْسان) =
قورقه قورقه :
« كوردى كيم طورمغه يوقدر امكان »
« عزم راه ايلدى ترسان ترسان »
(معلم ناجى)
«آه طورسون هله شمشيرزبان چكسه‌م اكر»
«نه‌چكر بن بيلورم هپ دل ترسان فلك»
(نفعى)

تَرْسانَه { [ع] بولفظ محرّفدر . سفن حربیه وسفائن سائره‌نك انشاسنه وآلات و لوازم بحریه‌نك اعمالنه وعساكر بحریه‌نك ترتیب وتعلیمنه والحاصل كافهٔ امور بحریه‌نك رؤیت واجراسنه مخصوص محل دیمكدر . بولفظك اصلی وصورت تحریفی حقنده‌كی روایات مختلفه‌نك فذلكهٔ تدقیقاتی اوله‌رق (مكتب فنون بحریه) معلملرندن یوز باشی (محمد شكری) افندینك [اسفار بحریهٔ عثمانیه] عنوانیله تحریر ونشر ایتمش اولدیغی اثر نفیسك ١٤٨ نجی صحیفه‌سنده مندرج اولان فقره‌نك عیناً بورایه نقل ودرجی مناسب كورلمشدر . « السنهٔ اجنبیه‌دن آلنوب‌ده خلقمز بیننده دخی استعمالی شیوع بولمش اولان — ترسانه ، آمیرال ، قپودان ، لوندكبی علم اوله‌رق قوللانیلان لغتلرك هانكی لسانلردن ونه وجه ایله آلنمش اولدقلری كیفیتی محررین عثمانیه‌دن بعضیلری طرفندن موقع بحث وتدقیقه چكلمش وهربریسی بروجه ایله بیان مطالعه ایله‌مشدر . ازجمله (رفعت افندی) « لغات تاریخیه وجغرافیا » سنده (ترسانه) لفظی (ترساخانه)دن محرف اولوب بعدالفتح شمدیكی ترسانهٔ عامره‌نك موقعنده اسرای حربیه‌نك توقیفلری ایچون «ترساخانه» اسمیله انشا قلنمش بر محلك بولنمسندن ایلری یه كلدیكی وبو تعبیرك «دارالصناعه» لفظندن تحریف ایدلمه‌مش اولدیغی وتقویهٔ دعوی ایچون عربلرده «مرسی» لغتی وار ایكن « دارالصناعه » تعبیرینی قوللانمغه احتیاجلری اولمیه‌جغی بیان ایدلمكده ایسه ده تحقیقات مخصوصهٔ عاجزانه‌مزه نظراً (ترسانه) لفظی « ترساخانه » دن محرف اولمیوب اسپانیول لساننده اسلحه وادوات حربیه‌نك اعمال ومحافظه‌سنه مخصوص بر دائرهٔ عمومیه معناسنی متضمن اولان [دارسینا d'arcinah] لفظندن محرف اولدیغی شوایكی صورتك هم معناً هم‌ده شكلاً یكدیگرینه غایت مشابه اولملریله مثبتدر . «دارسینا» لفظنك ایسه (دارالصناعه) دن تحریف ایدلمش اولدیغی شبهه ایدیله‌میه‌جك درجه‌لرده‌كی مشابهتلریله ثابتدر . مع‌مافیه لیمان بولنان محلده ترسانه بولنه‌میه‌جغنه نظراً (مرسی) لغتنك دلالت ایتدیكی معنا ایله (دارالصناعه) تعبیرینك مدلولی بولنان معنانك هیچ بروجه ایله توفیق قبول ایتمز درجه‌لرده فرقلی اولدیغی لغات جغرافیا صاحبی طرفندن دخی تصدیق ایدیلیر ظننده‌یز . تأیید مدعا ایچون شونی دخی عرض ایده‌لم كه علم الالسنه علماسندن مدقق مشهور انكلیز [وه‌بستر Webster] تألیف ایتمش اولدیغی مختصر « دیكسیونر » ك یكرمی طقوزنجی صحیفه‌سنك برنجی ستونی نهایتلرنده « حاوس اوف ایندستری » (House of industry) یعنی (دار الصناعه) تعبیرینك عیناً

معناسی مفید اولان (دارسینا) لغتنی اسپانیوللرك عربلردن آلمش اولدقلرینی افاده ایلەمکدە اولوب پورتکیز ، ایتالیان ، فرانسز ، انکلیز کبی ترقیات بحریەلریلە تاریخجە مهم موقعلر قازانمش اولان اوروپا ملل مشهورەسنكدە تعبیر مذکوری ــ طوپخانه، جبەخانه، سلاحخانه ، ترسانه ــ معنالرینی تضمن ایتمك اوزرە جزئی وکلی تحریفات ایله لسانلرینه بالقبول استعمال ایلەمکدە اولدقلرینی سویلەمکدەدر . ازجمله انکلیز و فرانسزلر « آرسینال » (Arsenal) وایتالیانلر « آرسینالی » (Arsinali) صورتلرندە تحریف ایله قوللانمقدەدرلرکه بوقبیلدن اولەرق عثمانلیلر دخی اسپانیوللرك ذاتاً محرف اولان استعماللرینی برقات دها تحریف ایله « ترسانه » صورتندە قوللانه کلمشلردر . حاصل کلام تعبیر مذکورك (دارالصناعه) دن غلط اولدیغی مرتبهٔ وثوق وبداهتدەدر. »[ترسانهٔ عامره] = غلط معروفدر .

« مجدد حوضلر، انبارلر، آلات یاپدردی»
« بتون ترسانه‌نك اکمال اولندی نه‌یسه نقصانی»
(ذیل راشد)

تَرَشُّب [ع] مایعك طورتیسی دیبنه چوکمك یعنی صولی برشیئك ایچندەکی طورتی دیبنه بریکمك.

تَرْسیب [ع] مایعك طورتیسنی دیبنه چوکلتمك ، مایع دروننده‌کی طورتی‌یی دیبنه بریکدرمك. بونلر اصطلاحات فنیه‌دندر .

تَرْسیل [ع] « تَرتیل » لفظیله مترادفدر. اورایه باق.

تَرْسیم [ع] رسم ایتمك ؛ بر شیئك رسمنی یاپمق ، رسمی یاپلدق : (صولی بویا ایله فنار باغچه‌سنی ترسیم ایتمش ، بوقدر لطیف برواد‌ینك نظر ربا برطرزده ترسیمی بیوك بر مهارته متوقفدر] « تَرَسُّم » = رسملمك معناسنده قوللانیله‌بیلور.

تَرَشُّح [ع] مایع صیزمق ، ترکبی طیشاری‌یه چیقمق: [مصر معمولات ترابیه‌سندن برنوع صوقابلری واردرکه دائما زیاده ترشح ایدر] § مجازاً بللی اوله‌جق بر شیء استخراج ، خارجه اورمق معناسنده قوللانیلیر : مثلا (فلان کتم مرامه چالیشیور سه‌ده طرز افاده‌سندن مضمری ترشح ایدییور ، قونفرانسجه مذاکراتك مکتوم طوتلمسی قطعیاً مطلوب اولدیغی حالده اخیراً بعض معلومات ترشح ایتدیکی غزته‌لرك مندرجاتندن آکلاشیلیور.) جمعی (تَرَشُّحات).

«تیغ مژگانی دکل قابل وصف، ایتمیه‌جك»
«خون اندیشه ترشح جکر معنادن »
(لا)

تَرْشیح [ع] بسله‌یوب تیمار وتربیه ایتمك. بومعناده استعمالی اندردر § زینتله‌مك . معنای

اصطلاحینی عبارەدە مشبه‌بهە ملایم برشی ایراد ایتمکدر . (تَرْشیحات) جمعیدر .

تَرَشُّش [ع] سرپمك ، صاچیق ؛ طاقـا مایع حقنـده استعمال اولنمیدر .

تَرَشُّف [ع] صوبی اممك . (اِرْتِشاف) ایله مترادفدر . اورایەدە باق ،

تَرَصُّد [ع] برشیئه حصر نظر ایدوب دقتله کوزتمك ، اول صـورتله کوزەدلك : (قـلەدە بولنان عسکرلرك دوشمـانك حرکاتنی ترصد ، دشمن اردوسنك ترصدی) .

تَرْصیص [ع] ایکی شیٔ بربرینه یاناشدیروب یاپشدیرمق ، قورشونلامق § خاتونك یالکز کوزلری کورنەجك صورتده یوزینی کاملاً اورتمك . لسانمزده معنای اولیده قوللانیلیر .

تَرْصیع [ع] الماس ، جواهر اوطورتمق ، جواهر اوطورتەرق تزیین ایتمك : (انفیه قوطیسنك قاباغنی بر صورت بدیعەدە ترصیع ایتمش ، توتون طبقەسنك ترصیعی) ؟ نظم ونثردەایکی مصراعدن ویا ایکی فقرەدن هربرینی تشکیل ایدن کلمات وزن وقافیەجه یکدیکره توافق تامندن عبارت بر صنعت ادبیەدر . اشبو ترصیع قرآن کریمده دخی وارد اولمشدر . جمعی (تَرْصیعات) در معنای ثانی یه بیت آتی برمثالدر :

« منحصردر سوزلرم اوصافکه »
« منتظردر کوزلرم الطافکه »
(لا)

تَرْصیف [ع] بربرینه بتشدیروب متانت ویرمك ، طاشی طاشـه بتشدیروب بنایی محکم قیلمق : (ترصیف جدار)

تَرْصین [ع] رصانت و متانت ویرمك ، ویرلمك ؛ کەنتلەیوب محکم قیلمق ، متین قیلمق : [بر قلعەنك ترصینی ، بر طابیەیی ترصین] ، (تَرْصینات) جمعیدر : [تملرك ترصیناتنه فوق العادە اعتنا ودقت اولنیور .]

« عرش تمکین وقدر مقدرت ودهرثبات »
« لوح ترصین وقضا تمشیت وبرق برنك »
(ك)

تَرْضِیَه [ع] « رضی الله عنه » دیه دعا ایتمك : [صحابهٔ کزین حضراتنك اسملرنی ذکرایتدکجه ترضیه ایتمك اهل سنتك معتادیدر] § مغبر الخاطر ورنجیـده دل اولان طرفك عفو ورضاسنی تحصیل ایچون کوستریلان معاملهٔ ندامتکارانەیه اطلاق اولنور . بومعنادە [ویرمك ، آلمق ، ایستەمك] مادەلریله استعمال اولنور : (تَرْضِیَه ویرمك) = عذر و عفو دیلەمك . [ترضیه آلمق] = عزت

نفسنی تطمین ایده‌جك صورتده عفو دیله‌مك . [ترضیه‌ایسته‌مك] = فلانك شو معامله‌ٔ تجاوزكارانه‌سنی عفوایتدیرمك ایچون شو صورتله اعتذار نادمانه‌ده بولنمسنی طلب ایتمك : [طبقهٔ اولی‌ده بولنان دولتلردن معدود ایكن حسن اداره‌ٔ حقیرانه‌مله پروسیاایلچیسی طرفندن جزئی وكلی بركونه ترضیه طلبنه دخی مبادرت اولنه‌مدیغی قضایای معلومه‌دندر — عاكف پاشا — بر مسوده] ، [فقط عباس میرزا طرفندن توقیرلو بر ترضیهٔ رسمیه ایله قپانوب — عاكف پاشا — برمسوده] .

« ترضیهٔ خالص وجدانفروز »
« زمرهٔ اصحاب كرامه سزا »
(الای بكی‌زاده — ناجی)

تَرْطیب [ع] رطوبت ویرمك ، ایصلادلمق : [توتونی خرمن ایتدكدن‌صوكره صویی پوسكورەرك ترطیب ایدرلر ، تنباكونك ترطیبی ایجاب ایتمز] § خوشلاندرمق ، خوشلاندیرلمق : [ترطیب لسان ، ترطیب دماغ] .

تَرْطیل [ع] « رطل » تعبیر اولنان اولچك ایله طارتمق § صاچی یاغلایوب قیوریجقلرینی آچمق . معنای اولیده نادراً قوللانیلیر .

تَرَعُّد [ع] تتره‌مك . (ارتعاد) ایله مترادفدر .

تَرْعیب [ع] چوق قورقوتمق . (تخویف) دن اقوی عد اولنور .

تَرْعیش [ع] تترتمك ، تتره‌دلمك . (ارعاش) ایله مترادفدر .

تَرْغیب [ع] رغبت ایتدیرمك ، ایتدیرلمك ؛ ایستك ویرمك ، ویرلمك : [اطفالی تحصیل علمه ترغیب ، اهالینك صنعت و تجارته ترغیبی] جمعی (ترغیبات)در : (بروسه وحوالیسی اهالیسنك قوزه‌جیلقده ابراز ایتدكلری آثار ترقی دیون عمومیه اداره‌سنك ترغیباتی ثمره‌سیدر]

تَرْغیم [ع] یره سورتمك ، سورتلمك . اكثریا اَنف ، اُنوف) لفظلریله (بورنی — یاخود — بورنلرینی یره سورتمك) معناسنده و شدت تحقیر مقامنده استعمال اولنور . (ارغام) ایله مترادفدر : [ترغیم انف متكبر ، ترغیم انوف خصما] .

تَرَفُّع [ع] یوقاری قالقمق ، یوكسلمك . مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : (ترفع ایوان ، ترفع قدر ومنزلت) .

تَرَفُّق [ع] رفق وملایمتله یعنی طاتلی دیل وكولر یوزایله معامله ایتمك : [عجزه یه قارشی التزام ترفق موافق شان مردیدر] .

تَرَفُّه { [ع] رفاه بولمق ، رفاهلا- نمق ؛ امر معاشه وسعته نائل اولمق : (بیچارکانك ترفه احوالنه چاره‌ساز اولمق عالیجنابلق شانیدر) .
« بو دمده کرچه بو کونه ترفه عالم »
« اولور وجوهله حیرتفزای عقل سلیم »
(نفعی)

تَرْفیع { [ع] یوقاری‌یه، یوکسکه قالدیرمق ؛ یوکسلتمك ، یوکسلدلمك . مادیات ومعنویاتده قوللا- نیلیر : (ترفیع بنیان ، ترفیع رتبه). « تَرْفیعاً » = یوکسلتمك ؛ یوکسلدلمك صورتیله . جمعی (تَرْفیعات). [الٰهی ! منشور لولاك ایله قدر والاسی کافۀ مخلوقاته قارشی ترفیع اولنان پیغمبر آخرالزمان حقیچون (جامی) بی‌قلندران حقیقت مجلسنده بادۀ عشقکله مدهوش ایله که حجاب هستیدن خلاص اولسون — فیض آباد] .

تَرْفیق { [ع] برینی برینك یانته قاتمق ، قاتلق ؛ برینی برینه آرقداش ایتمك ، ایدلمك : (چوجغی قاطرجی‌یه ترفیق ایتمش ، اوشاغك سوریجی‌یه ترفیق) «ترفیقاً» = یانه قاتمق ویا قاتلق صورتیله : (سواکنه مدیر نصب اولنان ذاتی یمن باش مدیرینه ترفیقاً اعزام ایتمك)

تَرْفیل {[ع] معنای لغویسی بیوتمك ، اوزاتمق § معنای اصطلا- حیسی عروضده برسبب خفیف زیاده ایله‌مك مثلا (متفاعلن) جزئنك نونی الفه ابدال ایدلدکدن صوکره آخرینه (تن) علاوه ایتمك کبی .

تَرْفیه { [ع] رفاه ویرمك ؛ رفاهلاندیرمق ، رفاهلا- ندیرلمق . « اِرْفاه » ایله مترادفدر. فقط بوزیاده استعمال اولنور: (ترفیه تبعه، رعایانك ترفیهی)

تَرَقُّب { [ع] بکله‌مك ، کوزتمك . (اِرْتِقاب) ایله مترادف ایسه ده بوزیاده قوللانیلیر و(انتظار)دن اقوی عد اولنور. معناجه اولان فرقه وخاییده لکنه نظراً (ترقب وانتظار) تعبیر قدیمی استعماله صالح کوریله من .

تَرَقُّص { [ع] صالانوب اوینامق، رقص ایتمك : [اوروپا نسوانجه ترقص برعادت مرغوبه‌در]

تَرْقُوَه {[ع] اصطلاحات طبیه‌دندر. کوکسك یوقاروسنده بوغازك اوکنده اولان کوپریجك کمیکنه اطلاق اولنور . لسانمزده (بیون حلقه‌سی) و (یادس) کمیکی دینیر .

تَرَقّی { [ع] معنای لغویسی یوقاری چیقمق ، یوکسلمکدر . اصطلاحمزده ایسه مادیات ومعنویاتده ایلروله‌مك ، ایلری کیتمك ، حال حاضردن دها ایی حاله کلمك ، بر طرز مستحسن آلمق دیمکدر : [تَرَقّی پَرْوَرْ] = ترقی بسله‌یجی ، ایلروله‌مکی ایسته‌یجی .

[ترقی پرورانه] = ایلروله‌مك ایسته‌ینه یاقیشه‌جق صورتده. [تَرَقّی جو-ی] = ترقی آرایجی ، [ترقی جو-یانه] = ترقی آرایانه یاقیشه‌جق طرزده . [تَرَقّی‌دار] = فیض ترقی‌یه مظهریت ، ایلروله‌مش . جمعی تخفیف (یا) ایله (تَرَقّیات) در : [ترقیٔ صحیح ایسه عالم انسانیتك ترقیات مکتسبه‌سنه وقوف ایله حصول بولور — س — نمونهٔ ادبیات عثمانیه]

« نوبهار رخی بولدقجه ترقی اوکلك »
« شرمله‌مهر جهانتاب اوزاقدن طولانیر »
(نابی)

تَرْقیش [ع] کوزل الفاظ ایله کلامی تزیین ایتمك ، زینتله‌مك . جمعی (تَرْقیشات) در .

تَرْقیص [ع] اویناتمق ؛ رقص ایتدیرمك ، ایتدیرلمك : (بر رقاصی ترقیص ، بر رقاصه ترقیصی)

تَرْقیع [ع] یامامق ، یاماتمق ، یامه قومق ، قوندق : (پانطولونك ترقیعی ، یپرتیق خرقه‌یی ترقیع) .

تَرْقیق [ع] بر کیمسه‌یی قول وکوله وجاریه ایتمك § اینجلتمك ، نزاکتله ممزوج اولان کلامك معناسنی کنایه‌دار ایتمك . ترقیق الکلام خلاف التغلیظدر :

« فکری ترقیق ایدر لسان عرب »
« ذهنی تدقیق ایدر لسان عرب »
(نشیده — ناجی)

« نظم ایتدیکی هر غزل کوزلدر »
« ترقیق سخنده بی بدلدر »
(معلم ناجی)

تَرْقیم [ع] رقم آتمق ، آتلمق : (مصاریف شهریه‌یی حاوی جدولك ترقیمی ، اغنام موجودہ‌نك تعداد وترقیمی . جدول کرّاتك ترقیمی ، یکون حاصلاتك ترقیمی ، عدد صحیحی ترقیم) § یازمق ، یازلمق : (ترقیم شقه ، امرنامه ترقیمی ، ورقه‌نك ترقیمی)

تَرْقین [ع] بوزمق ، بوزلمق ؛ ابطال و ازاله ایتمك ، ایدلمك : (جرم وجنایتله محکوم اولان بر مأمورك قیدی ترقین اولنور ، مطلوبات خزینه‌یه متعلق برقیدك ترقینی بالاستیذان ارادهٔ سنیه استحصالنه متوقفدر)

تَرْك [ع] براقمق ، براقلمق ؛ واز کچمك ، واز کچلمك : (ترك دنیا) = اختیار انزوا . (ترك ادب) = رعایتسزلك ، حرمتسزلك .

« جمیع خلقدن قطع ایلمش سررشتهٔ الفت »
« اکرسن هم ترحم قیلمه‌سه‌ك ترك دیار ایلر »
(فضولی)

« خیلی مشکلدر کیشی ترك ایله‌مك معتادینی »
(خیالی)

تَرَكُّب [ع] برشى ديكر شى ايله قاريشوب برلشمك ، مختلف نسنه‌لر برآرايه كتوريله‌رك قاريشوب امتزاج ايتمك كه بوصورتله حاصل اولان شيئه مركّب اطلاق اولنور . ايشته بوقبيلدن اوله‌رق يازى ايچون قوللانيلان مايع سياه برقاچ شيئك بربرينه قاريشديريلوب امتزاج ايتديرلمسى صورتيله وجوده كتيرلديكندن يعنى تركّب ايتديكندن طولايى [مُرَكَّب] اسميله ياد ايدلديكى معلومدر . جمعى (تَرَكُّبات) .

« بسائطه شرف محرميت وحدت »
« مركباته قبول تركب اجزا »
(فضولى)

تَرْكَش [ف] اوق محفظه‌سى ، اوق جانطه‌سى . اصلى (تيركش) در . بوآنك مخففيدر :

« بوزخم عشقمه بادى نكاهم اولمشدر »
« ينه بوتير بكا كندى تركشمدندر »
(نابى)

تَرَكُّن [ع] ركنلشمك ، اركان صره‌سنه كچمك ، معنى وقار وقوت بولمق : [فلان بوممالكته مهاجر صفتيله كلديكى حالده درايت ذاتيه‌سيله مدت جزئيه ظرفنده تركن ايلدى] .

« بر بلده‌ده وار تمكّن ايله »
« كسب شرف ايت تركّن ايله »
(معلم ناجى)

تَرْكَنْد ، **تَرْكَنْده** [ف] كذب ، دروغ ، يالان § مكر ، حيله ، تزوير معنالرنده استعمال اولنور .

تَرِكَه [ع] ميّتك مخلفاتى ، برآدمك بعدالوفات ورثه‌سنه قالان اموالى . محاوراتده فتح را ايله مستعمل ايسه‌ده ياكلشدر ، غلطدر . جمعى [تَرِكات] در .

تَرْكيب [ع] برشيئى ديكر شى ايله قاريشديرمق ، مركب قيلمق : (تركيب اجزا ، تركيب بسائط) § بربرينه ربط ومزج ايدلمش ايكى وياخود دها زياده جمله ، عباره . بومعناده (تَراكيب) طرزنده ده جمعلنير : (تراكيب لطيفه) § برقاچ درلو شيئك برلشديرلمسيله وجوده كلن دوا ، علاج . بومعناده « مركّب » معناسنده قوللانيلير . جمعى « تَرْكيبات » در .

(تركيب بند) = قافيه‌لرى مختلف متعدد بندلردن عبارت منظومه‌لردركه هربندك صوكنه باشقه باشقه قافيه‌لى وبندك محتوياتى متمم بر بيت ايراد اولنور . هر بندك صوكنده كى بيت دائما تكرر ايدرسه « ترجيع بند » دينيلير :

« تركيب عجيبز ايكى خاصيّتمز وار »
(لا)

تَرْكيك [ع] ركيك ، ضعيف قيلمق ؛ لسانى ياخود

عبارەیی قصورلی ، بوزوق ایتمك : (ترکیك جمله، ترکیك عباره ، ترکیك فقره ، ترکیك بیت)

ترمیم | [ع] خلل بولمش اولان برشیئی اصلاح ایلەمك،

یعنی اوکارمق معناسنه اولان (رمت) لفظندن تعمیر ایتمك . دوزلدوب یکیلەمك معناسنه تصرفات خصوصیه مزدندر.

عربیده دیکر معناده اولەرق (ترمّم) وارد اولمش ایسەده (ترمیم) یوقدر. لسانمزده معناجه (تعمیر) ایله فرقسزدر.

جمعی (ترمیمات) در :

« خانهٔ قلبم ایلەسون ترمیم »
« کعبهٔ یاپمق دیلرسه ابراهیم »
(باقی)

ترن | [ف] (نسرین) و (نسترن) دینیلن معروف کلك نام مخففیدر .

ترنجبین | [معرب] اصلی فارسی (ترنکبین) در. قدرت حلواسی قبیلندندر . عربیده بوکا (من) وترکیده (بالصره) و (بصره بالی) وبرنوعنه (ایلغین بالی) دینلدیکنی « برهان قاطع » بیان ایدییور . دوه دیکنی اوزرینه شبنم کبی کیجەلری نازل اولان طعمی حلاوتلی برشیدر .

ترنّم | [ع] خوش، لطیف ویست، تیز ازکیلر ایله اجرای نغمه و آهنك ایتمك . (ترنّم ساز) = او یولده آهنك ایدیجی . (ترنم سازی) = اوصورتله آهنك ایدیجیلك . جمعی (ترنّمات) در :

« ترنم ایله بلبل مطربم چنکم ربابمسین »
(ندیم)

« مادام که بتمیور حیاتم »
« ظن ایتمه بیتر ترنماتم »
(معلم ناجی)

« چون حمد خدا ایله ترنم »
« لازم ایده جملەیه تقدم »
(لا)

ترنیان | [ف] اینجه چیت و یا چبوقدن معمول میوه سپیدی . (تریان) (ترینان) ده بومعناده لغتدر .

تروّح | [ع] برشیدن قوقو آلمق، رایحه لانمق : (تروح لباس) .

ترویج | [ع] بر شیئه رواج ویرمك ویرلمك ؛ رواجلاندرمق ، رواجلاندیرلمق : (ترویج مرام ، مقصدك ترویجی) جمعی (ترویجات) در :

« ترویجه سعی ایدر کیشی البت متاعنی »
(معلم ناجی)

ترویح | [ع] رایحه ویرمك ، ویرلمك؛ رایحه لاندرمق، رایحه لاندیرلمق : (بر اثوابی ترویح ، برحرقەنك ترویحی) § راحتلاندرمق،

راحتلاندیرلمق : (ترویح زائر ، مسافرینك ترویحی)

تَرْوِیحَه } [ع] رمضان کیجه‌لرینه مخصوص اولان تراویح نمازینك هر درت رکعتنه اطلاق اولنور. جمعی اولان (تَراویح) ه ده باقکز.

تَرْوِیق } [ع] سوزوب صافی ایتمك، طورولتمق ؛ سوزیلوب طورالملق : (ترویق ماء ، شرویك ترویقی)

تَرْوِیَه } [ع] کرکی کبی تفکر ، اینجه‌دن اینجه‌یه ، درین دوشونمه § صو یه قاندرمق ، سیراب ایتمك . (یوم الترویه ، یوم ترویه) = ذی الحجه‌نك سکزنجی ، یوم عرفه‌دن اول اولان کون . حجاجك اوکون صوبی اولمیان (مینا) یه کیته‌جکلری کون اولوب عزیمتدن اول نفسلریله دابه‌لرینی سیراب ایتدکلری ویاخود ابراهیم علیه السلام رؤیای ذبحی اوکیجه کوروب کوندوز کرکی کبی ، درین تفکراتده بولندقلری ایچون بویله تسمیه اولنمشدر .

تَرَه } [ف] فارسیده تازه سبزه‌نك انواعنه اطلاق اولنور . لساننمزده بر درلو آجیمتراق اوتدرکه صلاطه قبیلندن ینیلیر . روجه نام دیکری (روقه) در . (تره اوتی) = باشقه جنس برسبزه‌درکه بوده کرك صلاطه‌ده ، کرك بعض خمیر ایشلریله اطعمهٔ سائره‌ده قوللانیلیر . نام دیکری (تبرخون) و (جرجیر) در . بونك بیانیسی (ایهقان) دینیلندر . (فرنك تره‌سی) = لاتین چیچکی دیمکدر . [تره‌باغی] = بایه‌یقدن چیقمش تازه ساده روغن دیمکدر . ایکی نوعدر . سوزلمش . الك اعلی جنس یاغدر . سوزلمه‌مشی آیرانلی یاغ دیمکدر.

تَرْهِیب } [ع] زیاده قورقوتمق، قورقودلمق: (ترغیب وترهیب). [تَرْهِیباً]= قورقوته‌رق، قورقوتمق صورتیله، جمعی(تَرْهِیبات)در [مجازات ترهیبیه] = قتل، مع التشهیر مؤبدا ویا موقتاً کورکه قوتمق ، قلعه بند اولمق ، نفی ابد ، مؤبداً رتبه ومأموریتدن محرومیت، حقوق مدنیه‌دن اسقاط ماده‌لریدر.

« بوترغیبات وترهیباتدن مقصود ربانی »
« بتون ابنای آدمده حصول استقامتدر»
(لا)

تَرِیکَه } [ع] تزوجنه کیمسه طرفندن رغبت اولنمیوب خانه‌ده قالمش اولان قیزه اطلاق اولنور .

تَزاحُف } [ع] حین محاربه‌ده طرفین عسکری بربرینه چاتمق ، چاتشمق : [تزاحف صفین ، تزاحف افواج].

تَزاحُم } [ع] غلبه‌لکدن، بربر- ینك اوستنه کلمکدن صیقشمق : [تزاحم ناس، تزاحم افکار،

تزاحم عموم] . (ازدحام) ایله معناجه مترادفدر . فقط ازدحام اکثریا انسان حقنده و تزاحم معنویاتده قوللانیلیر . [تزاحمات] جمیدر .

تزاور { [ع] بربرینی زیارت ایتمك، زیارتده بولنمق : (رسم تزاور، تزاور معتاد) جمعی (تزاورات) در .

تزاید { [ع] چوغالمق، آرتمق . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : [تزاید عمر واقبال]. [آرزومك حصول پذیر اولمیه‌جغنی دوشوندکجه مأیوسیتم تزاید ایدیپوردی . مأیوسیتم تزاید ایتدکجه بن ده اولانجه جرأتمی طوپلایوب عزممده ثبات ایدیپوردم — شیخ نظامی — فیض آباد] .

تزبد { [ع] کوپوکلنمك، کوپورمك : (تزبد فم) ، (تزبد دهن) § قایماقلانمق ، تره‌یاغی حاصل اولمق : [تزبد لبن] .

تزبب { [ع] باشیمشی قورورتمق . (زبیب) = قورو اوزوم . (تزبیب ارمود) .

تزبیر { [ع] یازمق ، یازلمق : (نتیجهٔ تحقیقاتك تزبیری، تزبیر کیفیت) اکثریا کتابت رسمیه‌ده قوللانیلیر . بونك خصوصیاتده ، هله جمعی اولان [تزبیرات] ك جدیاتده قوللانلماسی اولادر .

تزبیل { [ع] کوبره ایله طوپراغی تیمار ایتمك، کوبره‌له‌مك : (ترلایی تزبیل ، باغچه‌نك تزبیلی) .

تزفیت { [ع] زفتله‌مك، زفتلنمك : (تزفیت سفائن، معونه‌نك تزفیتی) .

تزقم { [ع] کلفتله، زحمتله یوتمق، یوتلمق . معنای اصلیسی خرمایی قایمق ایله قاریشدیروب یمك دیمکدرکه اونوع طعامه (زقوم) اطلاق اولنور . اکثریا ذم وتحقیر مقامنده استعمال اولنور : (او برقاچ بیك غروشی تزقم ایدنجه قدر نه‌ورطه‌لر آشیردی ، تزقم لقمه) .

تزکی { [ع] پاکلنمك، اهل صلاح اولمق: (تزکی ایدن مظهر سعادت دارین اولور .)

تزکیه { [ع] صلاح حاله کتیرمك کتیرلمك : (تزکیهٔ نفس) § برکیمسه‌نك اهل صلاحدن اولوب اولمدیغنی ارباب وقوفه صوروب آکلامق معاملهٔ شرعیه‌سی : (تزکیهٔ شهود ، تزکیهٔ میت) . (تزکیه‌سی بوزوق) = حقنده کیمسه طرفندن حسن شهادت ایدلمه‌ین، مذموم شخص . (تزکیهٔ شهود) = شاهدلرك شهادتجه عادل ومقبول الشهاده اولوب اولمدقلرینی منسوب اولدقلری محله و دائره ویا جماعتدن صوروب آراشدیرمقده اصطلاح شرعیدر .

تَزَلْزُلْ [ع] ایرغالانمق ، صار- صیلق ، صاللانمق . مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : (تزلزل ارض ، تزلزل اقدام ، تزلزل افکار ، تزلزل بیوت) .

« اشعاره کلور ایسه تنزل »
« البته لسان بولور تزلزل »

تَزَلُّقْ [ع] قایمق ، سورچمك : (تزلّق اقدام) .

تَزْلِیقْ [ع]قایدرمق، قایدیرلمق؛ سورچدرمك ، سورچد- یرلمك .

تَزَمُّلْ [ع] بورونمك، صارنمق . (تَزْمِیل) = صارمق ، صارلمق معناسنی افاده ایدر .

تَزْمِیمْ [ع] یولارلامق ، یولار طاقمق. (تزمیم فرس)

تَزَنْبُرْ [ع] کبرلنمك ، روحی صیقه‌جق طرزده قورولمق: (تزنبر متیشخ) .

تَزَنْدُقْ [ع] زندیق اولمق ، طریق حقدن چیقمق: (تزندق جهله) .

تَزَوُّجْ [ع] اولنمك، نكاح ایله زوجه‌ایدینمك، ایدینلمك: (تزوج باکر ، ثیبك تزوجی) .

تَزَوُّدْ [ع] یانینه آزیق ، ییه- جك آلمق ، یول ایچون طعام تدارك ایتمك . (تَزْوِید) = یول ایچون طعام و ذخیره تدارك ایتدیرمك .

تَزْوِیجْ [ع] قوجه‌یه ویرمك، ویرلمك : (بربا کرك تزویجی ، تزویج مخدّرات) جمعی (تَزْوِیجات) در .

تَزْوِیرْ [ع] یالان سوزی حیله، خدعه ایله حسن صورته قویوب ترویج ایتمك، یالانی زینتله‌یوب حقیقت دیه سورمکه چالیشمق . کذب مزیّن . (تَزْوِیراً) = یالان سوزه حسن و زینت ویرمك صورتیله . جمعی (تَزْوِیرات) در :

« یارب دیلی سهو وخطادن صاقله »
« اندیشه‌می تزویر وریادن صاقله »
(نفعی)

« ایکی اکری شاهد ایله کور نه تزویر ایله‌مش »
(احمد پاشا)

تَزَهُّدْ [ع] زاهد اولمق ، زهد وعبادتی اختیار ایتمك :

« پك کنج ایکن ایله‌مش تزهّد »
« اولمق دیله‌مش ولیّ معصوم »
(معلم ناجی)

تَزَهُّرْ [ع] اصطلاحات مولده طبیه‌دندر . چیچکلنمك : (تزهّر اشجار) § پارلدامق ، طوز وکهرچله کبی معدنی اجسامك یردن فیشقیروب چیقمه‌سی که بونلرده برنوع پارلدایش موجود در . بو معناده اکثریا جمع طرزنده استعمال اولنور (تَزَهُّرات) جمعیدر .

تَزَیُّن { [ع] بزنمك ، سوسلنمك ، زینتلنمك. جمعی (تَزَیُّنات) در: (تزین نسوان) .

« زینتی بولور چیچکله دستك »
« دستکله چیچك تزیّن ایلر »
(معلم ناجی)

تَزْیید { [ع] آرتیرمق، آرتیرلمق؛ چوغالتمق ، چوغالدلمق . مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : (تزیید بضاعه ، تزیید معاش ، تزیید کتب، تزیید آلام، تزیید واردات) .

تَزْییف { [ع] زیوفه چیقارمق که لسانمزده‌کی تعبیرمعروفی قلبه (قالپ) چیقارمقدر . ذم ایدوب بوزمق ؛ قلب اوله‌رق کوسترمك ، کوسترلمك : (تزییف متکبر ، تزییف کتاب ، مؤلفك تزییفی) جمعی (تَزْییفات) در .

تَزْیین { [ع] زینتله‌مك ، سو- سله‌مك، طوناتوب بزه‌مك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلور: [تزیین دائره ، تزیین کلام ، تزیین ذات ، تزیین خانه] .

«حجله کاه خسروی اول شب که تزیین ایتدیلر»
(نورس قدیم)

تَسَأُّل { [ع] دیلنمك، دیلنجیلك ایتمك :

تَسائُل { [ع] صورشدیرمق ، بربرینه صوروشمق : (تسائل اخوان) .

تَسابُق { [ع] یاریش ایتمك، ایکی طرف بربری کچمکه چالیشمق :

تَساقُط { [ع] بربری آردنجه دوشمك ، دوششمك : (تساقط شاهدَین) .

تَسامُح { [ع] بربرینه صعوبت کوسترمیوب سهولت ومساعده ایله معامله ایدشمك ، دقتسز وقیدسز حرکت ایتمك : (برمأمور وظیفهٔ رسمیه‌سنده اثر تسامح کوسترر ایسه البته معاتب ومسئول اولور) جمعی (تَسامُحات).

تَساوی { [ع] عین رادده‌وعین حالده اولمق ، ایکی ویا زیاده نسنه قدر وماهیتجه‌عین درجه‌ده بولنمق : (تساویٔ لیل ونهار) = کیجه وکوندزك عین ساعت ، عین زماندن عبارت بولنمسی . (تَساویٔ قُوی) = ایکی قوتك بر رادده‌ده بولنشی.

تَساهُل { [ع] خشونت کوستر- میوب رفق و ملایمت ایله معامله ایدشمکدن عبارتدر . جمعی (تَساهُلات) در. معناجه تسامح ایله فرقسزدر.

تَسَبُّب { [ع] سبب اولمق (تَسَبُّباً) = سبب اولمق صورتیله سبب اوله‌رق . [تَسَبُّباً جرح] = اصطلاحات فقهیه‌دندر . بر کیمسه‌نك

على العاده مجروح اولمسنه سبب اولان فعلی احداث ایتمکدر. مثلا بلااذن طریق عامه بر شخص طرفندن قازیلان قویویه دیکر برشخصك دوشوب مجروح اولمسی کبی. [تسبیباً اتلاف]و[تسبیباً قتل] = کذلك بونلرده اصطلاحات فقهیه‌دندر.

تَسْبِیح [ع] جناب حقی تنزیه وتقدیس ایتمك، سبحان الله دیه دعا ایتمك. جمعی (تسبیحات) :

« ای موحدلر یك آهنك حریم شوق اولك »
« عرشی طوتسون نغمهٔ علیای تسبیحاتکز »
(معلم ناجی)

§ ابریشمله بوکه‌یه دیزلمش قیمتدار وقیمتسز درلو درلو خشب وحجر پاره‌لردن مصنوع وطقسان طقوز دانه‌دن مرکب اوراد واذکار ایچون قوللانیلان آلت. (چکمك)ماده‌سیله قوللانیلیر. (تسبیح بوجکی)=کندیسنه برشیئ تماس ایدنجه بوزیلوب تسبیح دانه‌سی شکلنه کیرن اوستی بر برینه مربوط پارچه پارچه قابوقلی برنوع بوجك :

« کیرمش کمر وحدته آلمش اله تسبیح »
(روحی)
« داخلم سلکنه سرکشته دعاجیلرینك »
« بنی ترك ایلمه مانند نشان تسبیح »
(یسری)

تَسْبِیع [ع] یدی‌یه آییرمق، یدی‌یه ابلاغ ایتمك، یدیله‌مك (تسبیعاً) = یدی‌یه آییره‌رق یدی‌یه بولق صورتیله.

تَسْبِیك [ع] اریدوب قالبه دوکمك، اریدیلوب قالبه دوکلمك : (تسبیك ذهب ، کهنه کوموش شمعدانلرك تسبیکی) .

« استخوانم جسمی کور کیم نه شکله کیردی آه »
« داغ فرقت ایلدی تسبیك تسبیك اوستنه »
(اندرونی‌زاری)

تَسْبِیل [ع] معنای اصلیسی بر شیئی الله یولنه وقف ومباح قیلمقدر. § یوله قویمق یعنی یوللامق ، کوندرمك معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

تَسَتُّر [ع] اورتمك، برنسنه‌نك ایچنده ویا آرقه سنده کیزلنمك . نسوان اسلامك نامحرمدن صاقینمق ایچون اجراسنه مجبور اولدقلری تقیدات مشروعه‌یه اطلاق اولنور . (اِسْتِتار) = معناجه مترادف ایسه‌ده بومقامده استعمال اولنه‌ماز : (قاعدهٔ تستر ، اصول تستر ، تستر نسوان). [تَسْتیر] = اورتمك ، کیزله‌مك معناسنه‌در .

تَسَجُّد [ع] سجده ایتمك، باشنی یره قویوب جناب حق تقدیس ایتمك :

« اس ای صبا لطیف اولور چنلرك تسجّدی »
« جناب حقه آنلرك عجب بومی تعبّدی »
(معلم‌ناجی)

تَسْجِيع [ع] كلامده سجع كتيرمك ، سوزك صوكلرندهكى لفظلرى بربرينه مشابه قيلق، قيلنمق : (جملهلرك تسجيعى ، تسجيع عبارات) جمعى (تَسْجِيعات).

تَسْجِيل [ع] دفتره كچيرمك ، سجله قيد ايتمك ، كوتوكه يازمق ، يازلمق : (تسجيل اسامى ، مضابطك تسجيلى ، تسجيل دعاوى) جمعى (تَسْجِيلات) .

تَسْجِين [ع] ارباب جرايمى حبسه قويمق، قونلمق: (تسجين جانى ، قاتلك تسجينى) .

تَسْحِير [ع] سحر ايتمك، ايدلمك؛ خدعه ايله آلداتمق ، آلدادلمق: (تسحير عيون ، تسحير دل، قلوبك تسحيرى) .

تَسَخُّر [ع]مسخرهلنمك،ذوقلنوب استهزا ايتمك ، عالمه كولنج اولمق : (تَسَخُّركار) = عالمه كولنج اولمغى، مسخرهلغى كنديـنه ايش ايدن آدم . (تَسَخُّركارانه) = اويله آدمه ياقيشهجق صورتده .

تَسَخُّن [ع] ايصنمق ، قيزمق : (تسخّن حجره ، تسخّن طاس) .

تَسْخِير [ع] اطاعت و انقياد ايتديرمك ؛ اله ايتمك ، ايدلمك ، طرزحقيقى ومجازيده استعمال اولنور : (تسخير قلوب ، تسخير بلاد):

« سنى تسخيرايچون اى مغبچهٔعيسى دم »
« ياقارم دير محبتده بخور مايم »
(لا)

« فتح خيبر اولهلى ايلهمهمشدر كيمسه »
« زور بازو ايله بربويله حصارى تسخير»
(نفعى)

« تسخيرايچون كيميسى يازار نسخهٔ دعا »
(لا)

تَسْخِين [ع] ايصتمق،ايصيدلمق؛ قيزديرمق ، قيزديرلمق: (تسخين طاس ، قابك تسخينى) .

تَسْدِيد [ع] اوزونلغنه طوغرو. لتمق ، طوغرولدلمق : (تسديد سيف، تسديد چوب، سنانك تسديدى) .

تَسْدِيس [ع] آلتى يه بولمك ، آلتى يه ابلاغ ايتمك .

§ بربيتـه درت بيت دها علاوهسيله التى بيتدن مركب اولان و قافيهلرى بربرينه موافق اولان منظوماته اطلاق اولنور . جمعى (تَسْدِيسات) .

تَسَرُّع [ع] قوشمق ، سرعتلى طاورانمق. شرور حقنده مستعملدر .

تَسَرِّى [ع] اوطهلق ايدينمك ، جاريه آلمق :

« عقلا آنده تحرى ايلر »
« اكثرى ميل تسرى ايلر »
(سنبلزاده وهبى)

تَسْرِيب { [ع] كوندرمك ، كوندرلك . امور عاديه حقنده مستعملدر : [تسريب اشيا ، تسريب اغنام ، اشرانك سوق وتسريبي] .

تَسْرِيج { [ع] حيوانى اكرلهمك ؛ اكر اورمق ، اورلمق : (تسريج فرس ، حمارك تسريجى) .

تَسْرِيح { [ع] آييرمق ، صالیويرمك ، بوشامق . اكثريا (تطليق) مقامنده و صوك معناده قوللانيلير : (تسريح زوجه) .

تَسْرِير { [ع] سويندرمك ، سويندیرلمك . بوكلمه عربيده مستعمل اوليوب تصرفات عثمانيه‌دندر . فقط لسانمزده استعمالنه شدتله احتياج بولنديغندن ترك ايدلمسى جائز دكلدر . جمعى [تَسْرِيرات] : (قدملی برمأمورك تسريرى ، تسرير فقير] .

تَسْرِيع { [ع] سرعتلندرمك ، چابوقلاندرمك ، سرعت ويرمك ، ويرلمك : [تسريع حركت ، تسريع سوقيات ، تسريع مصلحت ، امور مهمه‌نك تسريع جريانى] جمعى [تسريعات] . (تسريعاً) = سرعتلندرمك صورتيله ، تسريع ايچون .

تَسْرِيه { [ع] غم وكدرى برطرف و زائل ايتمك ، ايدلمك : (تسرية احزان ، تسرية اتراح) .

تَسْطِيح { [ع] ياصيلاتمق ، دوز ايتمك : (تسطيح احقاف ، تسطيح كره) .

« كويا ايدوب طبيعت كوى زمينى تسطيح »
« تبت آشاغى دوشمش چين وختن يوقارى »
(نديم)

تَسْطِير { [ع] سطرلامق ؛ سطر سطر يازمق ، يازلمق . اكثريا كتابت رسميه‌ده قوللانيلير : (تسطير امر عالى ، امرنامه تسطيرى ، تحريرات عليه‌نك تسطيرى)

تَسْعِيد { [ع] تصرفات مخصوصه‌دندر . اوغورلو عد ايتمك ، متيمن اولسون معناسنده و (تبريك) ايله برلكده استعمال اولنور .

تَسْعِير { [ع] نرخ قويمق ، برشيئك صاتيشنه قيمت تعيين ايتمك § ياقوب آلولندیرمك : (تسعير ارزاق)

تَسْفِيف { [ع] اصطلاحات طبيه‌دندر . قاتى و بيوك دانه‌لى و يا يكپاره شيلرى ازه‌رك ، دووه‌رك توز حالنه كتيرمك ، كتيرلمك : (تسفيف اجزا ، تسفيف حبوب)

تَسْفِيل { [ع] آشاغيلامق ؛ باياغى ايتمك ، ايدلمك ، ماديات ومعنوياتده مستعملدر : (تسفيل شخص ، برآدمك تسفيلى)

تَسْفِيه { [ع] سفاهته نسبت ايتمك ، برآدمى سفيه عد ايتمك ؛ برآدم سفيه عد ايدلمك : (تسفيه ميراثخوار ، ناموسسزك تسفيهى)

تَسْقِيم { [ع] خسته ايتمك ، ايدلمك § سقامته نسبت ايتمك ؛

سقامتلی عد ایلەمك ، ایدلك . اکثریا معنای ثانیده استعمال اولنور: (تسقیم فکر ، شو رأیك تسقیمی)

تَسْقِیَه { [ع] « اسقا » کبی صولامق، صولاتلق. « یا »نك تشدیدیله غلط اوقومەملیدر : (تسقیهٔ اراضی)

تَسَکُّر { [مولده] اصطلاحات طبیهدندر . شکرلنمك ، شکر لسیلمك . شکر علتی . § سرخوش اولمق .

تَسَکُّن { [ع] کسب سکون ایتمك، یاتشمق: (تسکن نزاع، تسکن شدت دریا)

تَسْکیر { [ع] سرخوش ایتمك . [اسکار] ایله معناجه مترادفدر . فقط بوآندن اقوی عد اولنور .

تَسْکین { [ع] راحت و ساکن قیلمق، قیلنمق؛ برشیئك شدتی یاتشدیروب حال سکونه کتیرمك، کتیرلمك : (تسکین حدت ، تسکین حرارت ، اوجاغك تسکینی)

« تسکین جوشش دل ایدن اشك دیدەدر »
« باران اولنجه اولماز ایمش پایدار موج »
(عزت علی پاشا)

« کل آغلاتمه علاج ناپسند کله بومسکینی »
« طبیبا خاك کوی یاردندر اشك تسکینی »
(فضولی)

« تسکین بولور جکرده حرارت سرشك آه »
« سوزدل ایله سینەدە راحت اولور فزون »
(وله)

تَسَلُّب { [ع] صوینمق § زوجی وفات ایدن خاتون ترك زینت ایدەرك لباس ماتم کیمك .

تَسَلُّح { [ع] سلاحلانمق ، سلاح قوشانمق: (تسلّح ابطال، تسلّح غزاة)

تَسَلْسُل { [ع] سلسلەلنمك، زنجیر کبی بربرینه اولاشوب کیتمك ، بربری آردنجه بر دوزی‌یه اولمق : [تسلسل وقایع ، تسلسل اعوام ، تسلسل جبال ، تسلسل روایات] جمعی (تَسَلْسُلات)

« بلبللر ایدنجه فصله آغاز »
« وادیده ایدر تسلسل آواز »
(معلم ناجی)

« زلف ورخك مؤلف حکمت نویس صنع »
« کوستردی دور حاشیەسندە تسلسلك »
(لا)

تَسَلُّط { [ع] صاتاشمق ، کندی امر واملنی انفاذ ایتدیرمك ایچون دیکرك حقوقنه تعرض ایدوب جبر وزور کوسترمك : [بلا سبب آخره تسلط ایدن تأدیبه مستحق اولور، قانون ایلەاداره اولنان مملکتده تسلط نادراً واقع اولور] جمعی (تَسَلُّطات) : (جنکیزك تسلطات واقعەسی...)

تَسَلُّل [ع] اصطلاحات طبیه دندر. ورم علتنه دوچار اولمق، ورملنمك.

تَسَلُّم [ع] تسلیم اولنان شیء اخذ وقبض ایتمك، ویریلن نسنه‌یی آلمق: (خلف وسلف بیننده قاعدهٔ تسلیم وتسلّمك اجراسی حكم نظام اقتضاسندندر)

تَسَلّی [ع] غم، مصیبت، یأس كبی حالات ایله كوكلی قیریق اولان كیمسه‌یه اوصلی اوكودلر، سوینجلی خبرلر، طاتلی سوزلرله راحتلنمك، فرح بولمق دیمكدر. اسلوب فارسی‌یه تطبیقاً [تَسَلّا] طرزنده‌دخی استعمال اولنور. فقط بو صورتده استعمالی نظمه مخصوص كبیدر. نثرده نادراً وارد اولور. بوكلمه لسانمزده [بولمق، ویرمك] ماده‌لریله مستعملدر. جمعی تخفیف یا ایله [تَسَلِّیات] در. [تَسَلّی پَذیر] = تسلّی قبول ایدیجی، ایدن. [تَسَلّی ناپَذیر] = تسلّی قبول ایتمه‌ین. [تَسَلّی یاب] = تسلّی بولیجی، بولان. [تَسَلّی بَخش] = تسلی ویریجی:

« كوكلی آلدك تسلی ویردك ای دلبر بكا»
(لا)

« نه‌دردردك ای روح علوی مسیر »
« نیچون اولیورسین تسلی پذیر »
(معلم ناجی)

«ارسطو دانشا، حكمت شناسا نشوهٔ لطفك»
«مزاج كائناته كیف تركیب تسلادر»
(صبری شاكر)

تَسْلِیَت / **تَسْلِیَه** [ع] تسلی ویرمك، ویرلمك؛ كدرلی آدمی فرحلی برصورتده آووتمق. [ویرمك، ایتمك] = ماده‌لریله استعمال اولنور. [تَسْلِیَت بَخْش] = تسلّی ویریجی. تشدید یا ایله غلطدر: [اولامه پاشایه تسلیهٔ خاطر قیلنوب بر كزیده وپسندیده منصب ایله بهره‌مند اولمسنه وعد كریملری صادر اولدی — پچوی جلد اول — صحیفه ۱۷۵]

« تسلیت بخش آراردی قلب حزین »
« بولدی بر عاشق خرابه كزین »
(معلم ناجی)

«باری‌سن ای آه حسرت طرمكتوب غم اول»
«تسلیت ویر اول كل خندانه الله عشقنه»
(شیخ غالب)

تَسْلِیح [ع] سلاحلاندرمق، سلاحلاندیرلمق: [تسلیح جنود، عسكرك تسلیحی].

تَسْلِیخ [ع] دریسنی یوزوب چیقارمق، دریسی یوزیلوب چیقارلمق: [تسلیخ حیوان مذبوح، قربانك تسلیخی]

تَسْلِیط [ع] صاتاشدرمق، صاتاشدیرلمق؛ اوستنه صالدرتمق، صالدردلق: [تازی‌یی طاوشانه تسلیط، آو كوپكنك خنزیره تسلیطی].

تَسْلِيل { [ع] صييروب چكمك ، صييريلوب چكلمك . [سلّ] مقامنده استعمال اولنور : [تسليل سيوف] .

« صمصامه‌يی ايلدكجه تسليل »
« تسليم سيوف ايدردی اعدا »
« معلم ناجی »

تَسْلِيم { [ع] طاپشيرمق ، طاپشيرلمق ؛ برشيئی يرينه ويرمك ، برنسنه يرينه ويرلمك : [مرسلك امانتی مرسل‌اليهه تسليم ، خرسزك ضابطه‌يه تسليمی] ، (تسليم روح) = جان ويرمك § ادعا اولنان بر ماده‌نك صحيح اولديغنی اعتراف ايتمك ، ايدلمك : [معجزات نبويه‌يی صناديد قريش بيله تسليم ايدردی] § امر ورأيه طوعاً انقياد ايتمك ، رضا كوسترمك ، بيون اكمك : (طريق تسليم وتوكّل) § سلام ويرمك ، سلامتله دعا ايتمك : (تصليه وتسليم) جمعی اولان [تَسْلِيمَات] اكثريا معنای اولايه عائد مواده يعنی ويرلمش اولان نقود وسائره مقامنده استعمال اولنور : [قاصه‌نك تحصيلاتيله تسليماتی موازنه اولندقده شوقدر فضله مأخوذاتی بولنديغی]

« بنده ايده‌رم بوقولی تسليم »
(مقدمه)
« (نابی) تنزل ايله‌مز اسباب خواهشه »
« تسليم ايله توكل ايله اتحاد ايدن »
(نابی)

تَسْلِيمِيَّت { [ع] امر ورأيه بلا اعتراض انقياد ايتمك ، ومطاوعت كوسترمك ، بيون اكوب ديكيرك حكمی آلتنه كيرمك معناسنده برينه كوره دفع التباس ايچون قوللانمغه مجبور اولديغمز بوكلمه عربيده يوقدر . واقعا (تسليم)ده بومعنايی افاده ايدر . فقط تصرفات مخصوصه‌مزدن اولان (تسليميت) يالكز برمعناده وديكرندن اقوی حكمنده قوللانلديغندن هيچ بر وقت ترك ايديله‌مز . اسانمزجه كوريلن احتياج بو تصرفی ايجاب ايتمشدر . [كوسترمك ، ايتمك] ماده‌لريله قوللانيلير :

تَسَمُّم { [ع] زهرلنمك ، زهرلی مواد استعماليله متأثر اولمق .

تَسَمُّن { [ع] سمزلنمك ، سميرمك ، شيشمانلامق : [تسمن انعام] .

تَسْمِيع { [ع] ايشتديرمك ، ايشتديرلمك . معناجه (اسماع) دن اقوی عد اولنور . مساوی ومعايبی خلقه بيلديرمك خصوصنده استعمالی لازم كلير .

تَسْمِيم { [ع] زهرله‌مك ، زهرله‌نمك . [تَسْمِيماً] = زهرله‌مك ، زهرله‌نمك صورتيله ديمكدر .

تَسْمِين { [ع] سمیرتمك، سمیردلمك: [تسمين طيور ، حيوانى تسمين ، طاووغك تسمينى] .

تَسْمِيَه { [ع] اسم ويرمك ؛ آد قويمق ، قوشمق: (فلانك بر اوغلى اولدى. « ظهيرالدين » تسميه ايتدى ، چوجغنه « مظفرالدين » تسميه‌سى تاريخ ولادتى اولان ١٣١٥ سنه‌سنى كوسترديكندندر) § بسم الله ديمك : (بعدالتسميه ذبح قربان) بو معناده استعمالى اندردر. تشديد يا ايله غلط قوللانمه‌مليدر .

تَسْنِيم { [ع] جنت اعلاده بر ايرماغك اسميدر . § اوركچ شكلنه قويمق، قوشمق :

« جبرئيل آسمان چوقدن برى سيرابدر»
« قائدى تسنيم وحيه جبرئيل جان هنوز»
(معلم ناجى)

تَسَوِّى { [ع] دوزلتمك ، دوز ايتمك: (تسوىٔ اراضى)

تَسْوِيد { [ع]سياهلامق، قارارتمق، قاراردلمق: [بياض بزى تسويد ، تسويد بدن ، برروى سفيدك تسويدى] § مسوده اوله‌رق يازمق، يازلمق : [حرير معمولاتى مسابقه‌سنه دائر خداوندكار ولايتنه بر جوابنامه تسويدى ، فلان ماده‌يى تسويد] § مسوده مقامنده قوللانيلير : (فلان ماده‌يه دائر اولان تسويد كيمكدر) بو ايكى معناده استعمالى كتابت رسميه‌يه مخصوص كبيدر . جمعى [تَسْوِيدات] :

« دفتر نه فلكه صيغديره‌من فهرستن »
« ايتسه منشئ قضا نسخهٔ وصفن تسويد »
(كاظم)

تَسْوِيف { [ع] صوكره‌يه براقمق، يولسزسببسز تأخيرايتمك، ليت ولعلّ ايله كجيكدرمك : [تسويف مصالح عباد مرضىٔ عالى يه مغايردر ، تسويف رؤيت امور ، تسويف نماز] جمعى (تَسْوِيفات). [محبوب پروردكار تسويفدن توقى ايدلمسنى « هلك المسوفون — » حديث شريفيله اخطار ايديور — فيض آباد] .

تَسْوِيل { [ع] حدذاتنده چركين، كوتواولان شيئى كوزل، ايى كوستروب آلداتمق . اكثريا جمعى اولان (تَسْوِيلات) قوللانيلير : [تسويلات نفسانيه، تسويلات شيطانيه.

تَسْوِيَه { [ع]دوزلتمك،دوزلدلمك: (تسويهٔ طريق ، تسويهٔ آراضى ، تسويهٔ تراب ، جاده نك تسويه‌سى ، شمن دوفر كذركاهنك تسويه‌سى) § ياپمق، ياپلمق؛ بجرمك، بجرلمك ؛ بيترمك ، بيترلمك: [تسويهٔ امور، تسويهٔ دين، شوايشك تسويه‌سى ، مصالحك تسويه‌سى] .

تَسْهِيل { [ع] قولايلاشدرمق ، قولايلاشديرلمق:[تسهيل امور، تسهيل مراسلات، تسهيل سوقيات، اصول تحصيلك تسهيلى، مواردانك

تسهیلی] جمعی اولان (تسهیلات)
اکثریا قولایلقلر معناسنده قوللانیلیر .

تسیار { [ع] سیر ایتدیرمك ، ایتدیرلمك ؛ کوندرمك ، کوندرلمك . غلط اوله‌رق زبانزدی (تسیار) در . اشیا حقنده استعمال اولنور : [تسیار مکاتیب ، تسیار محررات ، کتابك تسیاری ، پاکتك تسیاری] .

تسیّب { قیدسزلق ، اهمالجیلك ، اوشنمکلك ، تنبللك : جمعی (تسیبات) .

تسییر { [ع] یورتمك ، یوریدلمك : (تسییر سفائن ، تسییر انعام ، حیواناتك تسییری) .

§ کوندرمك ، کوندرلمك : (تسییر هدایا ، مکتوبك تسییری) :

« قوپمش می نه‌در قیامت ایواه »
« تسییر ایدییور جبالی الله »
(معلم ناجی)

تسییل { [ع] سیل کبی آقتمق ، آقیدلمق . معناجه [اساله] دن اقوادر .

تشابه { [ع] بربرینه بکزه‌مك . موقع استعمالجه (مشابهت) ایله بینلرنده فرق واردر . بونلرك محل استعمالنی سلیقه تعیین ایدر : (تشابه اخوان ، تشابه اطوار) جمعی [تشابهات] :[ایمدی الفاظ متشابه‌ده وجه تشابه یامادیدر « باش » لفظنك بحسب الوضع انسان باشنه ومن حیث التشابه لحنه‌یه ، صوغانه دلالتی کبی — میزان البلاغه]

تشاتم { [ع] سوکشمك .(مشاتمه) مقامنده استعمالی قابلدر:

(تشاتم اشرا ، تشاتم اوباشان) .

تشاجر { [ع] آغاجلرك داللری کبی اشخاصك بربرینه کیریشوب نزاع وغوغا ایدیشمه‌سی دیمکدرکه لسانمزده بنه بو معناده (مشاجره) زیاده قوللانیلیر .

تشارك { [ع] اورتاق اولمق ، اوتاقلق ایتمك . [مشارکت] مقامنده قوللانیلیر .

تشاعر { [ع] شاعر طوری طاقنمق ، شاعرلك طاسلامق :

«ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدی»
«یوق اویله دکل، شاعرك آنجق آدی قالدی»
(معلم ناجی)

تشاکل { [ع] « مشاکله » کبی بربرینه اویمق، دیکرك شکلنه حالنه کیرمك . « مشاکله » زیاده مستعملدر .

تشاکی { [ع] بربرینه شکایت ؛ ایتمك ایکی کشی یکدیکرینه یانوب یاقلق ، دردلشمك . استعمالی اندردر .

تشاؤم { [ع] اوغورسز عد ایتمك، شئامتلی کبی حس ایله‌مك:

[تشأم شرعاً ممنوعدر ، امر پیغمبری تشأمی منع ایدر . امر نبوی وارایکن خسوف وکسوف کبی حالات طبیعیهٔ فلکیه ایله تشأم ایتمك جهله ، ضعف اعتقاده دلالت ایدر] .

تَشاوُرْ [ع] بربریله دانشمق ، مشورت ایتمك ، «مُشاوَره» مقامنده قوللانیلیر .

تَشَبُّثْ [ع] ایشـه یاپشمق ، عزم قوی ایله ایش طوتمق . جمعی [تَشَبُّثات] در : (حسن نیتله تشبث ایدن اکثریا موفق اولور) ، (تشبث جرم) = اصطلاحات قانونیه‌دندر .

« اوشامل الکرمك خیره‌در تشبثی هپ »
« موفق ایلیه مولی تشبثاتنده »
(معلم ناجی)
« مرام ایدنجه مسبب برآدمك کارین »
« ید تشبثنی جستجو ایدر اسباب »
(نابی)

تَشَبُّكْ [ع] اجزاسی بالق آغی کبی بربرینه چوب صوقشمق ، شبکه شکلنی آلمق ، (تشبك اغصان اشجار)

تَشَبُّهْ [ع] بکزه‌مك ، آکدیرمق :

تَشْبیبْ [ع] شاعرك سویله‌یه‌جکی نشیده‌یه سودیکنی ویاخود بدایع طبیعتی توصیف یوللو برغزل ویا بعض ابیات ایله باشلامه‌سندن عبارت برصنعت ادبیه‌یه اطلاق اولنور: [اسکدارده واقع والده سلطان مدرسه‌سنده سلفنی تعقیب ومنشور اجلالنی اول جاه بی مثال ایله تشبیب ایتمشیدی — ذیل شقایق جلد ثانی — صحیفه ۳۹۱]

تَشْبیكْ [ع] اجزاسنی بالق آغی کبی بربرینه کچیروب صوقشدیرمق ؛ شبکه شکلنه قویمق ، قونمق : [تشبیك اصابع ، پارمقلرك تشبیکی) .

تَشْبیهْ [ع] بکزه‌تمك ، بکزه‌دلمك : [برقهرمانی ارسلانه تشبیه ، برمعصومه‌نك ملکه تشبیهی] (لاتَشْبیه) = تشبیه‌سز ، بکزه‌تمکسزین . جمعی [تَشْبیهات] .

« سکا ای نور مجسم نیجه تشبیه ایده‌یم »
« یوغیکن وجه شبه تازه نهال چنی »
(ابن کمال)
« غلط ایتدم نه‌روا جنته تشبیه ایتمك »
« باشقه‌در نعمت آسایش مأوای عدم »
(عاکف پاشا)

تَشَتُّتْ [ع] طاغلمق ، طاغنیق اولمق . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : (تشتت معاملات) .

تَشْتیتْ [ع] طاغتمق ، طاغیدلمق . کذلك اکثریا معنویاتده مستعملدر .

تَشْجیعْ [ع] شجاعتلندرمك ، شجاعتلندیرلمك ؛ یو-

رکلندیرمك، یورکاندیرلمك : (تشجیع مهاجمین، تشجیع جنود، غزاتك تشجیعی) جمعی (تشجیعات) .

تَشْحِیذْ [ع] بیله‌مك ، بیلنمك، کسکینلتمك، کسکینله‌دلمك. مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : [تشحیذ اذهان ، سیوفك تشحیذی] جمعی (تشحیذات) .

تَشَخُّص [ع] شخص حالنه کلمك، شکل وجسم پیدا ایتمك : (فضولی دیوانی اوقورکن صاحبی پدش نظرمده تشخص ایدییور) § برینك شخصی خاطره کتیرمك ، برینك شخصی خاطره کتیرلمك : (بیقلی اوله‌رق آمریقایه کیتدی ، آره‌دن خیلی سنه‌لر کچدی . استانبوله عودتنده صاقاللی کورنجه تشخص ایده‌مدم ، او قدر ماهرانه تبدیل شکل و قیافت ایدرکه تشخصی ممکن اوله‌ماز) جمعی (تشخصات).

تَشْخِیص [ع] طانیمق ، سچوب بیلمك : (کندیسنی کورنجه تشخیص ایده مدم ، اوقدر غلبه‌لکده بونجه سنه‌دنبری کورمدیکی برآدمی تشخیص ایتمك قولای دکلدر) § کشف امراض معناسنده اصطلاحات طبیه‌دندر : (تشخیص مرض) = خسته‌لغك نه‌دن عبارت اولدیغنی بولوب تعیین ایتمك دیمکدر. «تشخیص امراض» = طبك اك مهم قسمیدر . بر طبیبك حذاقتی بونکله ثابت اولور . جمعی (تشخیصات) .

« سازعشقك ایده‌من کیمسه هواسن تشخیص »
« اول قدر وارکه همان ایشیدیلور برسسدر »
(روحی)

تَشَدُّد [ع] شدتلنمك، شدت پیدا ایتمك ، ایدلمك : (تشدد امراض ، تشدد عات) (اشتداد) ایله معناجه مترادفدر .

تَشْدِید [ع] شدتلندرمك ، شدتلندیرلمك ؛ شدت ویرمك ، ویرلمك : (تشدید غضب، تشدید مرض ، تشدیدمعامله ، جزانك تشدیدی) § شدّه‌له‌مك ، شدّه‌لنمك: (حرفك تشدیدی ، تشدید کلمه) § شدّه یعنی شو (ّ) اشارت .

تَشَذُّب [ع] طاغلمق، طاغنیق اولمق . (تشذیب) = آغاجك قابوقلرینی صویمق ، فضله داللرینی کسوب بودامق معناسنی افاده ایدر .

تَشَرُّع [ع] شریعته اویمق ، شرع شریفه او یغون اعمالده بولنمق : (ارباب تشرع) .

تَشَرُّف [ع] شرفلنمك ، کسب شرف ایتمك : (ملاقاتیله تشرف ایتدم ، قدومیله تشرف ایده‌رز) جمعی (تشرفات) .

تَشْرِیح [ع] دیلم دیلم، پارچه پارچه یاروب کسمك،

کسیلمك. اصطلاحات طبیه‌دندر : (فن تشریح ، تشریح نباتی، جسدی تشریح، جسمك تشریحی ، عملیات تشریحیه) § حل و تفسیر ایله‌مك ؛ اطرافیله شرح ایتمك، ایدلمك: (تشریح مسئله ، مقاله‌نك تشریحی، تشریح مبحث وضوء) جمعی (تَشْریحات) .

تَشْریع { [ع] وضع قانون. حق تشریع، وظیفهٔ تشریع.

تَشْریف { [ع] شرفلندرمك ؛ شرف ویرمك : (خانهٔ فقیرانه‌می تشریف ایتدی) § لباس فاخر ، خلعت فاخره . الیوم بومعناده استعمالی متروك حکمنده‌در :

« بی‌تعب شایستهٔ تشریف اولورمی دوشلر »
(راغب پاشا)

« برکیجه تشریف ایدوب مخفیجه چاکرخانه‌می »
(واصف)

تَشْریفات { [ع] « تشریف » ك جمعیدر . اصطلاحات رسمیه‌ده مراسم معتاده ، ارباب مناصب ومراتبك مقام ورتبه‌لرینه کوره معتبر ومرعی اولان اصول تقدم وتأخر دیمکدر: « اصول تشریفات، تشریفات قلمی » ، (تشریفاتی) = تشریفاتجی ، مراسم معتاده مأموری .

تَشْریق { [ع] ضیالاندیروب پارلاتمق ، پارلادلمق :
[تکبیر تشریق] = « الله اکبر الله اکبر لااله الاالله والله اکبر الله اکبر ولله الحمد » دیمك. [ایّام تشریق] = عید اضحانك ایکنجی یعنی ذی الحجه‌نك اون برنجی ، اون ایکنجی ، اون اوچنجی کونلریدر . § شرق طرفنه توجه ایتمك ، ایتدیرمك معناسنی‌ده افاده ایدر .

تَشْریك { [ع] شریك یعنی اورتاق ایتمك، ایدلمك: (فلانی تشریك ایتدی ، اوآدمك بو ایشده تشریکی جائز دکلدر) § شرك قوشمق، شرکه قائل اولمق :

« تنزیه ایکن اقتضای عرفان »
« تشریکه صاپارمی اهل اذعان »
(آلای بکی زاده ناجی)

تَشَعُّب { [ع] شعبه‌لنمك ، شعبه پیدا ایتمك ؛ آیریلوب قول قول ، طاقم طاقم اولمق: (تشعب قبائل ، تشعب سلاله ، تشعب مسائل، تشعب انهار) جمعی « تَشَعُّبات » .

تَشَعُّر { [ع] قیل پیدا ایتمك ، قیللانمق: (تشعر جهره).

تَشَعْشُع { [ع] شعشعه‌لانمق ، پارلاقلق حاصل ایتمك:
[تشعشع سور] اسانمزده بوکلمه معنای اصلیسیله برابر مکلفیت ، مکملیت ، دبدبه‌لی کبی معنالری اشراب ایدر . عربیده معانیٔ سائره‌یی افاده ایلر .

تَشْعیب { [ع] شعبه‌لندرمك ، شعبه‌لندیرلمك: [تشعیب مسئله ، دعوانك تشعیبی] جمعی (تَشْعیبات) .

تَشَفِّى [ع] شفا و راحت بولمق: « بوعلت قابل تشفی دكلدر » بو معناده [تَشْفِيه] صورتيله‌ده قوللا - نيليور !. § حقنده غضب و غيظی اولان آدمدن انتقام آلمقله يورك صوغومق. [تَشَفِّیِ صَدْر] = انتقام آلدقدن صوكره يوركك صوغومه‌سی.

تَشَقُّق [ع] شق اولمق، ياريلوب آيرلمق: (تشقق صخور).

[تَشْقِيق] = شق ايتمك ، ايدلمك ؛ پارچه پارچه يارمق ، يارلمق: [تشقيق جبل ، صخره‌نك تشقيق] .

تَشَكُّر [ع] شكر ايتمك؛ نعمته، احسانه ، ايلكه قارشی ثناودعاده بولنمق : (التفاتكزه تشكر ايدر) . بعضاً مقام تهكمده قوللانيلير: « تشكر اولنوركه او مقوله‌لرك مدح وثنالرندن بری يز » جمعی (تَشَكُّرات).

تَشَكُّك [ع] شكه دوشمك ، شكده قالمق، شبهه ايتمك.

تَشَكُّل [ع] شكله ، صورته كيرمك ؛ شكل آلمق، شكللنمك : [تشكل بدن، تشكل وجود انسان ، دولت عثمانيه‌نك تاريخ تشكلی « ٦٩٧ » سنهٔ هجريه‌سيدر] جمعی (تَشَكُّلات) : « تشكلات دوليه »

تَشَكِّى [ع] شكايت ايتمك ؛ بر فنالغی ، حقسزلغی يانوب ياقيله‌رق سويله‌مك :

تَشْكِيك [ع] شكه دوشورمك، دوشورلمك ؛ شبهه‌ده براقمق ، براقلمق : [اعتقادياتده جهلايی تشكيك ايده‌جك كلامی ايراداتمه‌مليدر، آنك تشكيكی] جمعی (تَشْكِيكات) .
« دفترعشاقده قيدم يوق ديو كيم دمبدم »
« پاره اغيار ايتديرر تشكيك تشكيك اوستنه »
(اندرونی زاری)

تَشْكِيل [ع] شكله ، صورته ، هيئته قويمق وقونلمق؛ شكل ويرمك ، ويرلمك : (شورای دولتك تشكيلی ، ديون عموميهٔ عثمانيه اداره‌سنك تشكيلی ، مجلسی تشكيل ، قوميسيونی تشكيل) جمعی [تَشْكِيلات]= « تشكيلات جديده »

تَشَلْشُل [ع] آتيله‌رق آقمق، يوكسكدن كلن صو شارلتی ايله آشاغی‌يه دوكلمك كه تركجه‌ده بو صورتله آقان صولره (چاغلايان) تعبير اولنور : (تشلشل نهر، ايرماغك تشلشلی) ؛ اصطلاح طبجه يوكسكدن آقيديلان صوغوق صو ايله دوش يابمق ديمكدر . جمعی [تَشَلْشُلات] : (آمريقای شمالی‌ده كائن « نياغارا Niagara » شلاله‌سنك تشلشلات مدهشه‌سی) .

تَشَمُّس [ع] كونشلنمك ، كونش اورمق، كونشك تأثيريله مضطرب اولمق :

تَشَمُّع [ع] شمعلانمق ، موم باغلامق ، اریمش بال مومی سورلمك . [تَشَمُّعِ كَبِد] = اصطلاح طبجه قره جكرك طمر وانسجهٔ سائره سنك كوچولوب بوزلمه سی وبال مومی حالنی آلمه سی دیمكدر .

تَشَمُّم [ع] قوقلامق . «اِسْتِشْمام» ایله معناجه مترادفدر . فقط بو دیكرندن اقوی عد اولنور . معمافیه لسانمزده (استشمام) زیاده قوللانیلیر : (تشمم كاكل ، تشمم كل)

تَشْمیر [ع] صیغامق ، صیغانمق : (كوملكی تشمیر ، پاچه لرك تشمیری) لسانمزده برایشه كیریشمك معناسنده اكثریا « پاچه لری صیغامق » تعبیری قوللانیلدیغی كبی كذلك برایشه حاضرلانمق معناسنده ومجاز صورتیله (تشمیرساق ، تشمیرساعد) تعبیرلری ده استعمال اولنور .

تَشْمیع [ع] اریمش بال مومنه باتیرمق ، باتیرلمق : (آستارك تشمیعی ، بزی تشمیع) .

تَشْمیل [ع] « تفعل » بابندن علی خلاف القیاس مصدر ثانی اولوب احرامه بورنمك دیمكدر . « تَشَمُّل » بومعناده لغتدر . § كتابت رسمیه ده دیكره تعلق ودیكری احاطه كبی برمعناده مستعملدر : (بو اصولك آنلرده تشمیلی اداره جه مناسب كورلدی) .

تَشْمیم [ع] قوقلاتمق ، قوقلادلمق : (تشمیم شكوفه ، قالیه نك تشمیمی ، سنبلك تشمیمی) .

تَشَنُّج [ع] بوروشمق ، بوروشوق اولمق § اصطلاح طبجه پاره نك كرلوب بوروشمه سی وآزمه سی ، عضلاتك وخصوصیله ال و آیاغك وجهنك اوله رق بوزیلوب ویاخود دتره یوب بوروشمسندن عبارت اولان عارضهٔ عصبیه دیمكدركه بوكلمه بین العوام « تَشَنُش » طرزنده تحریف اولنمشدر . [تشنج جریحه ، جلدك تشنجی] جمعی (تَشَنُّجات) : (دفنه یاپراغنك ممالك جنوبیه اهالیسنجه اولان كثرت استعمالی ده شدتلی اولان قوقوسیله هاضم ، مضاد تشنجات ، مسكر ، مطمث اولمسندن نشأت ایدر) [تَشَنُّجِ مِزْمار] = اصطلاحات طبیه دندر . مینی مینی چوجقلره عارض اولوب حواله دینیلن علت عصبیهٔ اختلاجیه دیمكدر .

تَشَنُّف [ع] كوپه طاقمق :

« پرلانته كوپه تشنف ایتمش »
« سوسلمه ده پك تكلف ایتمش »
(معلم ناجی)

تَشْنَگان [ف] صو صامش معناسنه اولان «تشنه» نك جمعیدركه صوصامشلر دیمكدر . بوكلمه نك كرك مفرد ، كرك جمعی پك هوسكار ، پك آرزوكش ، پك ایستكلی

کبی معنالری ده افاده ایدر . مثلا [تشنگان دشت کربلا] = جمله سی کربلا دینیلان اووه نك صوصامشلری معناسنی افاده ایتدیکی کبی (تحصیل علومه تشنه ایدی) جمله سی ده عملری اوکرنمکه پك ایستکلی ایدی معناسنی بیان ایدر .

تَشْنَگی [ع] تشنه لك ، صوسزلق : (حال تشنکی ، دفع تشنکی)

تَشْنَه [ف] صوصامش ، صوسز ، [لَبْ تَشْنَه ، تَشْنَه لَب] = دوداغی قوریمش ، پك صوصامش « لَبْ تَشْنَگان » طرزنده جمعلنیر . [تَشْنَه لَبی ، لَبْ تَشْنَگی] = دوداغی قوریمش ، زیاده صوصامش اولمه . [دِلْ تَشْنَه ، تَشْنَه دِلْ] = یورکی حرارتلی ، پك ایستکلی . [دِلْ تَشْنَگی ، تَشْنَه دِلی] = زیاده هوسکارلق ، پك ایستکلك :

« آدمك حالنی هم حالی بیلیر »
« تشنه نك حالنی بیلمز سیراب »
(معلم ناجی)

« یارب نه وادیدر بو کیم جان تشنه جانان تشنه در »
(باقی)

« تشنهٔ شهد وصالکدر فضولی ناتوان »
(فضولی)

« رشحهٔ فیضنه ارباب فصاحت تشنه »
« کوییا چشمهٔ الهام خدادر خامه‌م »
(بیوك رشید پاشا)

تَشْنِیع [ع] زیاده عیبلامق ؛ یرمك : « تشنیع لسان ادبه یاقشماز » جمعی [تَشْنِیعَات] در :

« تشنیعات حسودانه »

« ینه سن ایله‌مه طعن و تشنیع »
« اهلنه راجع اولور فعل شنیع »
(وهبی)

تَشْنِیف [ع] کوپه طاقمق ، طاقمق : (کوش عروسی تشنیف ، کوش عروسك تشنیفی) لسانمزده بو کلمه قولاغی تزیین ایتمك معناسنده استعمال اولنور .

[تشنیف ساز] = زینت ویریجی ، سوسله‌ییجی : (اوقات خمسه ده تشنیف ساز آذان امت اولان اذان محمدی)

« بودر امید اولنه کوش منیف »
« خبر عافیتکله تشنیف »
(منیف)

تَشَوُّش [ع] قارمه قاریشیق اولمق : [تشوش امور ، تشوش شعور] .

تَشَوُّق [ع] زیاده رغبت و ایستك کوسترمك ، شوقلنمك : (کال تشوق ، اوبورك طعامه تشوقی)

تَشْوِیر [ع] صاتیلق حیوانی بازاره چیقاروب کوسترش ایتمك § برآدمه عار وحیا ویره‌جك ، اوتاندیره‌جق برایش ایشله‌مك دیمکدر § استیعاب ، احتوا ، اخفا معنالرینی افاده ایدر .

« عشقدر اول نشوهٔ کامل کیم آندندر مدام »
« میده تشویر حرارت، نیده تأثیر صدا »
(فضولی)

تَشْوِیشْ [ع] قارمه قاریشیق ایتمك ، ایدلمك : [تشویش امور ، تشویش شعور ، تشویش معاملات ، تشویش افکار] جمعی [تَشْوِیشات] در : [امور جاریه‌ده کوریلن تشویشات] .

« بریدر چرك تشویشات و چرك خودنماییدن »
« ملامت اهلنی آزادهٔ زرق وریا بولدم »
(عارف حکمت)

« زوّار ! بوکفت وکو روامی »
« تشویش ایدییورسکز صفامی »
(معلم ناجی)

« پارلاق کورینور اکرچه سامی »
« تشویش ایدر اکثر کلامی »
(مقدمه)

تَشْوِیقْ [ع] شوقه کتیرمك وشوقلندرمك، شوقلندیرلمك ؛ ایستك ویرمك ، ویرلمك : [اطفالی تحصیل علومه تشویق، اطفالك اوصلی وناموسلی اولمرینه تشویقی] جمعی [تَشْوِیقات] در : « تشویقات واقعه‌نك ثمرات نافعه‌سی »

تَشَهُّدْ [ع] قعده‌ده شهادتینی مشتمل اولان تحیاتی اوقومق . [تشهد مقداری] = آزوقت، براز زمان دیمکدر : [جامع شریفده شیخ افندی ایله تشهد مقداری کوروشدك] .

تَشَهِّی [ع] اشتها لانمق . بر شیئی میل و حرص ایله ایسته‌مك .

تَشْهِیرْ [ع] شهرتلندرمك ، شهرتلندیرلمك : [هوس تشهیر ، مقصد تشهیر] § میدانه تویمق قونلق ، خلقه بیلدرمك، کوسترمك ، کوسترلمك : [تشهیر جانی ، قاتلك تشهیری ، اشیانك تشهیری ، اقمشه‌نك تشهیری] § چکوب صییرمق، چکیلوب صییرلمق : [تشهیر سلاح ، سونکوبی تشهیر، بچاغی تشهیر، سلاحك تشهیری]. « ایتمك » ماده‌سیله قوللانیلیر . جمعی، معانیٔ مختلفه‌ده [تَشْهِیرات] در .

« بن تنزل ایله‌مش اولسه‌م رقیب حاسدی »
« رعد هجومله بتون دنیایه تشهیر ایلرم »
(شیخ وصفی)

« حسنکی اشعار مشهوره‌مله تشهیر ایلدم »
(معلم ناجی)

تَشَیُّخْ [ع] اختیار کبی کورنمك، قوجالامق ، اختیار طوری طاسلامق : [کنجلکده طور تشیخ یاقیشیق آلماز] § شیخ اولمدینی حالده شیخ ایمش کبی کورنمك ، شیخلق طاسلامق: [آداب طریقتی بیلمه‌ینلرك اوضاع تشیخکارانه‌لری باعث ابتسام انام اولور] .

تَشَیُّدْ [ع] مرتفع، محکم اولمق: [تشید بناء، تشید برج].

تَشَیْطُنْ [ع] شیطانلق ایتمك ، شیطنتکارانه حرکتده بولنمق ؛ شیطانلاشمق .

تَشَیُّع { [ع] شیعه‌دن اولمق ، شیعیلکه کیرمك ، شیعیلکی قبول ایتمك .

تَشْیید { [ع] یوکسك ومحکم قیلمق ، قیلنمق : [اطراف بنایی تشیید ، باروی قلعه‌یی تشیید] § تقویه وتحکیم معناسنده معنویاتده‌دخی قوللا - نیلیر : [زیدك بو حرکتی عمروك ملاحظه‌سنی تشیید ایلدی] .

[قلعهٔ منیعهٔ استانبولك محتاج تعمیر اولان محللرینك فوق‌المأمول تشییدی حاصل اولدی — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۷۱]

تَشْییع { [ع] قارشیلامق معناسنه اولان (استقبال) ك مقابلیدر . معناسی = یوله کیدن بر آدمی آیریلق محلنه قدر کتوروب وداع ایتمك ، بریره کیدن آدم آیریلق یرندن کچیرلمك : [رسم تشییع ، مراسم تشییعیه ، سفیری تشییع ، فلانك تشییعی] .

تَصاحُب { [ع] صاحب چیقمق ، صحابت ؛ صیانت ایتمك ، ایدلمك . بومعناده (تَصَحُّب)ده‌قوللانیلیر . جمعی اولان (تَصاحُبات)ك مقام‌ذمده استعمالی اکثردر .

تَصادُف { [ع] راست کلمك ، آرامقسزین بولمق . جمعی (تَصادُفات) . تصادفاً ، بالتصادف = تصادف صورتیله ، تصادف ایله ، آرامقسزین . (تصادفی) = راست کله ، تصادفه منسوب دیمکدر .

تَصادُم { [ع] مصادمه معناسنه‌در . یعنی قاتی ایکی جسم بربرینه چاتمق ، اوروشمق دیمکدر : [تصادم سفائن]

تَصارُع { [ع] بربریله کورش ایتمك .

تَصاریف { [ع] (تصریف) ك جمعی . اورایه مراجعت .

تَصاعُد { [ع] یوقاری چیقمق ، آغمق : [تصاعدابخره ، بخارك تصاعدی ، بالونك تصاعدی ، دومانك تصاعدی] . جمعی (تَصاعُدات)

تَصاغُر { [ع] کوچوك کورونمك ، کوچولمك ، کندینی کوچوك کبی کوسترمك .

تَصالُب { [ع] اصطلاحات طبیه‌دن کلمهٔ مولده‌در = خاچواری چاپراز اوله‌رق طمارلرك بربرینه قاووشمسنه وبینمه‌سنه اطلاق اولونور .

تَصانیف { [ع] (تَصْنیف) ك جمعی . کتابلر ، اثرلر ، دیمکدر : [تصانیف معتبره] .

تَصاویر { [ع] (تَصْویر) ك جمعی . رسملر ، صورتلر دیمکدر : [تصاویر نادره] .

تَصْحیح { [ع] صحیح قیلمك ، قیلنمق : [تصحیح نسب ، تصحیح شایعه ، تصحیح روایت] § یا کلش

١٢ صحیفه‌دن مرکب فورمه‌سی ٣٠ پاره‌یه‌در

طوغرلتمق ، طوغریدلمق : [تصحیح کتاب ، تصحیح عباره ، تصحیح ذهاب] . (عزته صحیفه سنی تصحیح) = اصطلاح طباعتجه مرتبلرك یاكلشنی دوزلتمك دیمكدر . (تصحیح مزاج) = وجودك فنالغنی دوزلتمك مقامنده استعمال اولونور . جمعی (تصحیحات) .

« مزاج عالی تصحیحه سعی ایدن هرگاه »
« کورر دوا کبی چین جبین استکراه »
(سعید سری »

تَصْحِیف { [ع] یازیده خطاء تغییر ایتمك ، ایدلمك مثلا : [معموری] ی [مغمور] و [سور]ی [شور] یازمق کبی. جمعی (تصحیفات).

تَصَدُّر { [ع] الك باشه اوطورمق، صدرمجلسه گچمك ، مجلسده الك اوستده اوطورمق : [کبر ونخوت جبلیه سی اقتضاسنجه هرزه ده بولونسه تصدر ایتمك ایستردی] .

تَصَدُّع { [ع] طاغلمق، پراکنده اولمق، آیرلمق؛ یاریلوب چاتلامق : [تصدع ارض ، تصدع زمین] .

تَصَدُّق { [ع] صدقه ویرمك ، ویرلمك: [فقرایه تصدق امر شرعیدر] جمعی (تصدقات) .

« متکبرلره کبر ایتمه تصدق صاییلیر »
(ك)

تَصَدِّی { [ع] شروع، مباشرت ، تشبث ؛ باشلامه :

« بیل علتی قیل صوکره مداواته تصدی »
« هرمرهمی هریاره‌یه مرهم می صانیرسك »
(لا)

« جوابه ایتمه تصدی سؤالی آکلامه‌دن »
(معلم ناجی)

تَصْدِیر { [ع] منشی ومؤلف اثرینه وکتابنه دیباجه وضع ایتمك § اسطار ایتمك ، صدور ایتمك. برنجی معنا لسانمزده نادراً مستعملدر . معنای مشهوری ایکنجیسیدر . مثلا : [دیوان همایوندن تصدیر بیوریلان فرمان عالی] تعبیری کبی . جمعی (تصدیرات)

« ایلیوب طی طوامیر سخن ای حق »
«یریدر ایلر ایسه‌ك غیری دعایی تصدیر »
(اسماعیل پاشا زاده)

تَصْدِیع { [ع] باشنی آغیرتمق ، باش آغرتمق ، باش آغریدلق . جمعی (تصدیعات) ؛ (تصدیع سر) تعبیری خطای فاحش اولدیغندن قوللانمه‌ملیدر .

تَصْدِیق { [ع] برآدمك کلامنه کرچکدر دیمك ، دینلمك ، صدقنه حکم ایتمك ، حکم ایدلمك : (تصدیقاً) = تصدیق صورتیله ، (بالتصدیق) = تصدیق ایله . جمعی (تصدیقات) : [هر سوزی بلا تحقیق تصدیق ایتمه‌ملیدر ، بو ماده‌نك تصدیقی جداً تدقیقه محتاجدر] .

تَصَرُّف { [ع] معانیٔ عدیده‌یی افاده ایدر . استعمال یعنی : قوللانمق معناسنه دلالت ایدر . مثلا : [تحکیم ، کلمه‌سنی محکم قیلمق معناسنده تصرف ایتمشزکه معنای عربیسنه مخالفدر] § دیله‌دیکنی یاپمق صورتیله بالاقتدار اداره ، کائناتده تصرف آلهی :

« اسرار خفیه وار بیلمز »
« اطوار تصرف خداده »
(لا)

§ فاعل مختار اولمق صورتیله ضبط ایتمك ، ایدلمك : [برخانه‌یی تصرف ، تصرف املاك ، حق تصرف] . بو مقامده اصطلاحات فقهیه‌دن اولوب صور مختلفه‌ده استعمال قلنمشدر § اسرافسز اداره ایتمك ، اسرافدن صاقنمق : [قاعدهٔ تصرف ، تصرفه رعایت ایدر] § (اقونومی) مقابلی بولنان (اقتصاد) ه رعایت ایله آرتیرمق : [محمدبك آیده اون لیرا تصرف ایتمدکجه راحت ایده‌مز ، مصارف کشفیه‌دن برخیلی آقچه‌یه تصرف ایتدی] § [بالتصرف] = تصرف صورتیله ، تصرف ایله . جمعی (تَصَرُّفات) § منکوحه ویا جاریه‌یه معاملهٔ زوجیه اجرا ایتمك :

« خلقه خوبلردن وصال راحت افزادر غرض »
« عاشقه آنجق تصرفسز تماشادر غرض »
(فضولی)

« اللدن آلدی زمام تصرفی شمدی »
« ید مؤید بخت خدایکان کریم »
(نفعی)

تَصْرِیح { [ع] آچیغه اورمق ، آچیق سویله‌مك ، آچیق بیلدرمك ، بیلدیرلمك : [تصریح مرام = مرامك تصریحی]

« دل ویردیکمز یاره نکاه غضبندن »
« تصریحه مجال اولمدی ایما ایله کچدك »
(نائلیٔ قدیم)

[تصریحاً] = تصریح صورتیله ، [بالتصریح] = تصریح ایله یعنی آچیقدن بیلدیریله‌رك . جمعی (تَصْرِیحات) .

تَصْرِیف { [ع] کیف مایشا قلب وتحویل معناسنه‌درکه حق آلهیده قوللانیلیر . (تَصارِیف) طرزنده اولان جمعی بومعنایه مخصوصدر : [تصاریف مبدع بی‌مثال] . [تصریف ریاح] = روزکاری برسمتدن دیکر جهته دوندرمکدرکه بونك متصرفی مقلب الاحوال اولان جناب رب الفلقدر . § علم صرف اصطلاحنجه برکلمه‌یی صیغه‌له‌مق ، صیغه‌لنمق دیمکدر . مثلا : (ضَرَبَ) ماده‌سندن [ضَرَبَ ، یَضْرِبُ ، ضَرْباً ، ضارِبٌ] تصریفی کبی [فعلك تصریفی ، کلمه‌یی تصریف ، علم تصریف] بومعناده جمعی (تَصْرِیفات) در .

« قدیمی مانده پرورد آستانکدر »
« وایك اولدی تصاریف دهر ایله مهجور »
(نابی)

تَصَعُّب [ع] كوج اولمق ، كوجلشمك: [تصعب امور، تصعب تعلم] .

تَصَعُّد [ع] يوقارى چيقمق ، يوقارى آغمق ، يوقاريله‌مق، يوقاريلانمق . جمعى (تَصَعُّدات) اكثريا (ابخره) و (روايح) حقنده قوللانيلير : [تصعدات مرزغيه] = صو ايركيلوب قالان بتاقلق يرلرده هوايه چيقان قوقولر .

تَصْعيب [ع] كوجلشديرمك ، كوجلشديرلمك: [تصعيب امور ، تصعيب مصلحت ، بر كيفيتك تصعيبى ، بو ايشك تصعيبى] جمعى (تَصْعيبات). بو لفظ (تَسْهيل)مقابليدر.

تَصْعيد [ع] يوقارى چيقارمق ، چيقارلمق ؛ آغدرمق ، آغديرلمق . § معدنياتى اريدوب بخار حالنده اوچورمق ، هوالنديرمق معناسنى ده افاده ايدر .

تَصْغير [ع] كوچولتمك، كوچولدلمك . [اسم تصغير]= معناسى كوچوكلكه دلالت ايدن اسم . بوكبى اسملرك حرف اولى قاعدةً مضموم اولور. مثلا (فعيل ، شويعر، عبيد) كبى : [تصغير صحيفه ، تصغير حروف، تصغير ستون] جمعى (تَصْغيرات) .

تَصَفّى [ع] صافيلنمك ، صافيلك پيدا ايتمك : [تصفىٔ ماء ، تصفىٔ قلب] (تَصْفيَه) كلمه‌سنه‌ده باقيكز .

تَصْفيح [ع] ال چرپمق ، ال ايچلرينى بربرينه اورمق. جمعى (تصفيحات) : [تصفيحات اوباشانه ، تصفيحات سرخوشانه] § برشيئى ياپوان ياپمق يعنى صفحه صفحه ايتمك معناسنى‌ده افاده ايدر .

تَصْفير [ع] ايصلق چالمق، ايصلق چالار كبى سسلنمك : [تصفيرات پاسبانان] جمعى (تصفيرات)

تَصْفيف [ع] صيره‌لامق ، صف صف ديزمك ، ديزلمك [تصفيف جنود ، شاكردانك تصفيفى] جمعى (تَصْفيفات) : تصفيفات عسكريه .

تَصْفيق [ع] قاناد چيرپمق. جمعى (تَصْفيقات) .

تَصْفيه [ع] صافى قيلمق، قيلنمق؛ صافيلتمك ، صافيلدلمك : [تصفيهٔ ماء ، تصفيهٔ قلب ، تصفيهٔ مشروبات ، تصفيهٔ ديون] تشديد «يا» ايله غلط فاحشدر .

« ايده‌يم تصفيهٔ قلب ايله آغاز دعا »
« تا كه مرآت اجابتده اوله چهره‌نمود »
(منيف)

تَصْقيل [ع] صيقل اورمق ، جلا ويرمك، ويرلمك : [تصقيل حديد ، تصقيل مرآت ، مراياى تصقيل] .

تَصَلُّبْ [ع] قاتیلاشمق: [تصلب مایع] جمعی (تَصَلُّبات) § امور دینیه‌ده زیاده تعصب وغیرت کوسترمك معناسنده‌ده قوللانیلیر.

تَصَلُّفْ [ع] اوکونمك، حد واقتدارندن خارج نفسنده فضل وظرافت ادعاسنده بولنمقدر که بو مثللولرك مسلکی باشقه‌لرینه تمدح ایله کندی ادعاسنی تصدیق ایتدیرمکدر. جمعی (تَصَلُّفات): (تصلفات نفعیانه) [بویله برامر خطیرده اصحاب تصلفك غرضی سینه‌سندن ارباب هنرك قوهٔ ممیزه‌سنه التجا ایدرم — تصویرافکار]

تَصْلِیبْ [ع] قاتیلاشدرمق، قاتیلاشدیرلق: [تصلیب مایع، لبنك تصلیبی] جمعی (تَصْلِیبات)

تَصْلِیَه [ع] صلوات شریفه کتیرمك، صلی الله علیه وسلم دیه دعا ایتمك: [تصلیه خوان= صلوات کتیریجی، تصلیه ایدیجی دیمکدر. تشدید «یا» ایله غلطدر: [نام حضرت پیغمبری یاد اولندقجه تصلیه ایتمك لازمدر]

«نام نبوی منتقش لوحهٔ جاندر»
«دل پیش جلیلنده آنك تصلیه خواندر»
(معلم ناجی)

تَصْمِیمْ [ع] برشیئه قطعیاً نکول ایتمه‌مك اوزره نیت ایتمك، عزم ایتمك، صورت قطعیه‌ده نیت ایتمك: [تصمیم سور، تصمیم کیفیت، تصمیم ختان] جمعی (تَصْمِیمات).

تَصَنُّعْ [ع] صنعت وکلفت ایله بر شیئی ماهیتندن دها ایی، دها زینتلی وقیمتلی کوسترمك، اویله کورنمك: [تصنع عباره، تصنع متشیحانه].

تَصْنِیعْ [ع] صنعتجه غایتله استادانه بر طرز بدیعده یاپمق، یاپلق: [بر ساعتی تصنیع، برآلتك تصنیعی] § ساخته اوله‌رق یاپمق، دوزمه اوله‌رق پیدا ایتمك: [بر حکایه‌یی تصنیع، تصنیع حوادث، تصنیع اراجیف] جمعی اولان (تَصْنِیعات) دخی یالان ودوزمه شیلر معناسنده قوللانیلیر. (تَصْنِیعْ) = اصطلاحات طبیه‌جه برقطعه بدنك نقصان اولان قسمی دیکر اعضانك جلدندن بر شریحه آلنه‌رق اتمام ایدلمك دیمکدر.

تَصْنِیفْ [ع] صنف صنف ایتمك، ایدلمك؛ طاقم طاقم آییرمق، آیرلق: [تصنیف مسکوکات عتیقه، تصنیف آثار قدیمه، تصنیف آثار منظومه، حبوبات مخلوطه‌یی تصنیف] § یاپمق، یاپلمق: [بر کتابك تصنیفی، بر کتابی تصنیف] بو معناده (تألیف) بوندن اقوادر. بومعنا اعتبار یله کتاب وجوده کتیرن ذاته (مُصَنِّف) دینیله بیلیر. جمعی

اولان (تَصْنِيفَات) وجوده کتیرلمش، یابلمش کتابلر دیمکدر.

تَصَوُّر { [ع] ذهنده صورت ویرمك، ویرلمك؛ برشیئی ذهنده صورتلندرمك ، برشی ذهنده صورتلندیرلمك . مادیات و معنویاتده قوللانیلان بولفظك جمعی (تَصَوُّرَات) در: [کندینی عاقل تصور ایدییور، زهی تصور باطل]، [تصوّرات و تصدیقات = منطقك نظری و عملی اقسامی] (تَصَوُّرِی، تَصَوُّرِیَه) = تصوردن عبارت اولان یعنی وجود خارجیسی اولمیوب خیالی ، وهمی بولنان :[امر تصوری، امور تصوریه] ، [امور عسکریه و ضبطیه‌سنی ومجالسنی یولنه قویمق ایچون تصور بیورلمش اولان شیلر — فؤاد پاشا] .

« سحر ایدردم مدحکه کلدکجه امانیلیم»
«ایلمش حق وصفکی قید تصوّردن بری»
(نفعی)

« کیمدر ویرن تصوّر تفتیش آدمه »
(لا)

تَصَوُّف { [ع] شرعیات واعتقادیاتی ایهاملی ، رموزلی بر صورتده بیان ایدن علم ومسلك که بونك اربابی ظاهری وباطنی آداب نبویه ایله تحلیهٔ ذات واکتساب فیوضات ایتمش بولنانلردر. آنلره اهل تصوّف، متصوّفه، صوفیون دینیلیر . اصطلاح عوامه کوره مغلق، کوچ اکلاشیلان سوزه — تصوّف — اطلاق اولنور. جمعی (تَصَوُّفَات) .

« اوقوسه‌ڭ علم تصوف نه‌ضرر »
« بالـْ بیل تصفیهٔ باطن ایدر »
(وهبی)

تَصْوِیب { [ع] بر آدمك قول ویا فعلنه صوابدر دیمك دینلمك؛ صوابه نسبت ایتمك، ایدلمك : [بورأیی تصویب ایدی، اوقول تصویب ایدلدی، برسوزی آکلامه‌دن تصویب ایتمك بدلالقدر] جمعی (تصویبات).

تَصْوِیت { [ع] سسلنمك ، سس چیقارمق : [تصویت مزمار ، تصویت نای] .

تَصْوِیر { [ع] صورت ویرمك، ویرلمك ؛ صورتلندرمك صورتلندیرلمك : [تصویر افکار ، تصویر وقایع ، مسئله‌نك تصویری] بو معناده جمعی (تصویرات) در . § رسم ایتمك یعنی برشیئك صورتنی ، شکلنی یاپمق : [تصویر سیما ، تصویر چهره] § (تصویر) رسم ایدلمش اولان صورت، شکل: [تصویر دلبر، تصویر جانان] بو ایکی معناده جمعی (تصاویر) در : [مجموعهٔ تصاویر، تصاویر نادره] .

«سوار اولدقجه تصویرنده عاجزدر مصورلر»
«نه‌دنکلو دقت ایلرسه اکر بهزاد اکرمانی»
(نفعی)

«کنوب برآل اتکلك هالەدن میدانه عزم ایتمش»
«سماده مولوی آیینی تصویر ایدر مهتاب»
(بلیغ)

« تعالی الله زهی رخش همایون هماسایه »
« که تصویر دلارامی یتر اکانجه دنیایه »
(نفعی)

تَضادّ { [ع] بربرینه ضد اولمق :

« کسب صورت ایلیوب جمع تضاد »
« آب وآتشده کورونمش اتحاد »
(ك)

§ بر عبارەدە معانیٔ متقابلەیی جمع ایتمکدن عبارت اولان بر صنعت ادبیەدرکه آکا صنعت (تضاد) اطلاق اولنور : مآلی آیت کریمەدن مقتبس اولان شومثال کبی [ای مالك الملك دیلەدیکنی اعزاز ، دیلەدیکنی اذلال ایدرسین] [وتضاد طبیعتدن باشقه غالبا بیلمزده هیچ مناسبت سماویه اولمدیغندن — تصویر افعال — عاکف پاشا] .

تَضاعُف { [ع] چوغالمق ، ایکی مثلی آرتمق ، مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور . جمعی (تَضاعُفات) : [تضاعف عمر ، تضاعف درد ، تضاعف آلام ، تضاعف باران ، تضاعف سیل] [انسانلرك تحصیل معارفدەکی تکاسللرینه باقوبده سعیکه فتور کتیرمه . چالش ! زیرا عمرك تضاعفی ممکن دکلدر — ملاجامینك اوغلنه نصیحتی — فیض آباد] .

تَضَرُّر { [ع] ضرره ، زیانه اوغرامق ، ضرر دیده اولمق : [تضررناس ، موجب تضرر]

تَضَرُّع { [ع] ذلیلانه یالوارمق ، نفسی آلچالتوب یالوارمق .

جمعی (تَضَرُّعات) : [تضرعات کنهکارانه ، تضرعات ذلیلانه] .

تَضْعیف { [ع] برقات دها زیاده لشدیرمك ، زیاده لشدیرلمك . مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : [مقدار معاشك تضعیفی ، اضطرار درونك تضعیفی ، تضعیف مبالغ ، تضعیف آلام] جمعی (تَضْعیفات)

§ ضعیفلندرمك ، ضعیف قیلمق ، ضعیف عد ایتمك : [تضعیف غنم] .

تَضْلیل { [ع] طوغری یولدن صاپتمق ، ضلالته دوشورمك .

(اضلال) زیاده قوللانیلیر . فقط بو آندن اقوادر .

تَضَمُّن { [ع] حاوی ، مشتمل اولمق ، ایچنه آلمق . [بومکتوبك تضمن ایتدیکی معانیٔ لطیفه ، بو سوزك تضمن ایتدیکی کنایه] .

تَضْمید { [ع] یارەیی مرهملی باغ ایله باغلامق ، یارەیه لاپه اورمق معناسنەدر .

تَضْمین { [ع] سبب اولنان ضرر وزیانی اودەمك ، سبب اولنان ضرر وزیان اودنمك : [امانت ضایعەیی تضمین ، دین معلوم المقداری تضمین ، اشیای ضایعەنك اثمانی تضمین ، تضمین دین] § بر نسنەیی دیکر بر نسنەیه ادخال ایتمك . بو معنا اعتباریله

باشقه سنك موزون ويامنثور برسوزيني كندي سوزي آراسنده ايراد ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه‌در .

« بو محله عجب اوصافكه چسبان كورينور »
« نوله بو بيتني باقينك ايدرسه‌م تضمين »
(نفعي)

« بحمدالله زماننده بقول صبري شاكر »
« كريبان فلك مهجور دست آه شكوادر »
(نفعي)

جمعي اولان (تَضمِينات) باشقه معناده قوللانيلير . مطلقا برضرره مقابل ويريلان پاره ديمكدر : [تضمينات حربيه]

تَضْيِيع { [ع] ضايع ايتمك ، محو ايله‌مك ، تلف ايتمك : [تضييع اوقات ، تضييع عمر ، تضييع نفس]

« بريرده‌كه يوق نغمه كي تقدير ايده‌جك كوش »
« تضييع نفس ايله‌مه تبديل مقام ايت »
(لا)

« ايله‌يم بيهده تضييع مداد وارقام »
(نابي)

تَضَيُّق { [ع] طارالمق ، صيقيشمق . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : [تضيق مكان ، تضيق معيشت] .

تَضْيِيق { [ع] طارالتمق ، طارالدلمق ، صيقيشدرمق ، صيقيشديرلمق : [قورصه قزك جسم لطيفني تضييق ايديور ، حقيقتي اعتراف ايتديرمك ايچون مظنوني تضييق] ، [موقني تضييق ، برفكرك تضييقي ، بر قابي تضييق] جمعي (تَضيِيقات) در :

« تضييق عروض بر جهتدن »
« هم قافيه و رديف رهزن »
(مقدمه)

« خيلي تضييق ايدلدي اهل حرم »
« ناكهان ايتدي رب كعبه كرم »
(معلم ناجي)

تَطابُق { [ع] بربرينه اويمق ، يكديكرينه اويغون دوشمك . ماديا تدن زياده معنو ياتده استعمال اولنور : [تطابق افكار ، تطابق معنى ، تطابق آرا] جمعي (تَطابُقات) .

تَطاوُل { [ع] اوزامق ، اوزون اولمق : [تطاول ايام محاصره] . (اِستِطاله) دن زياده قوللانيلير § ال اوزاتمق ، ظلم وتعدي ايتمك : [تطاول اشرّه] جمعي (تَطاوُلات) اكثريا ايكنجي معنايه كوره قوللانلمشدر : [تطاولات حراميان] كبي .

« مكر مقدمهٔ صحت و سلامت ايمش »
« زمانك تطاول علتله قالديغي رنجور »
(نابي)

تَطايُر { [ع] پراكنده ، پريشان ، طاغنق اولمق : [تطاير سحاب] .

تَطَبُّب { [ع] كنديني طبيب سوسي ويرمك ، علم طبه آشنا ومنسوب اولمديني حالده طبيب كبي كورونمك . مقام مؤاخذه و تزييفده قوللانيلير .

تَطْبيق { [ع] اویدرمق، اویدیرلمق. مادیات ومعنویاتده استعمال اولنور : [معاملاتك قانونه تطبیقی، مظروفك ظرفه تطبیقی ، قولیات وفعلیاتك شرعیاته تطبیقی] § قارشیلاشدیروب او یغون اولدیغنه باقمق ، باقلمق . بو معناده « ایله » اداتیله قوللانیلیر : [مضبطه‌یی مسوده ایله تطبیق ، حجتی سجل ایله تطبیق، میزانی ژورنال ایله تطبیق، دفترك جدول ایله تطبیق] جمعی (تَطْبیقات) ، (تطبیق مهری) = اصحاب معاشك دوائر رسمیه‌ده صورتلری اصولاً مسجل اولان خاتم شخصیلرینه اطلاق اولنور . (تَطْبیقاً) = مطابق اوله‌رق اویدرمق وقارشیلاشدیرمق صورتیله دیمکدر .

تَطْحين { [ع] اوکودمك ، اوکودلمك : [تطحین حنطه، شعیرك تطحینی] جمعی (تَطْحینات) .

تَطَرُّق { [ع] یول بولمق ؛ حلول ایتمك : [تطرق خلل].

تَطْريب { [ع] طربلندرمك، شوقه کتیرمك. کرك بوکلمه وکرك طربلنمك معناسنه اولان (تَطَرُّب) لفظی آز قوللانیلیر .

تَطْليق { [ع] زوجه‌یی بوشامق . (اِطلاق) ده بو معناده قوللانیله بیلیر .

تَطْلِيَه { [ع] طلا ایتمك ، ایدلمك؛ سورروب صیوامق ، سوریلوب صیوانمق . تشدید ایله غلط قوللانلمه ملیدر : [تطلیۀ جدار] .

تَطْمين { [ع] انسانك قلبنده اینانمق ایله حاصل اولان تلاشسزلق حالنه (اِطمینان) دینیرکه (تطمین) ده اوحالت سکونی ویرمك پیدا ایدیمك دیمکدر : [تطمین قلب، نفسك تطمینی] کبی جمعی (تَطْمینات) درکه = قلبی قورقوسزلق ایله سکونته کتیرن معامله‌لر ، سوزلر دیمکدر .

تَطَوُّع { [ع] نافله نماز قیلمق . (تَطَوُّعاً) = نافله اوله‌رق دیمکدر .

تَطَوُّق { [ع] بویونه کردنلك وساتره طاقمق. (تطویق) = بویونه کردنلك و ساتره طاقمق ، طاقلمق معناسنه‌درکه هر ایکیسیده نادراً استعمال اولنور .

تَطْويل { [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق . اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر : [تطویل کلام ، تطویل مقال ، مقاله‌نك تطویلی ، بحثك تطویلی] جمعی (تَطْویلات) = جان صیقیجی اوزون ولزومسز سوزلر دیمکدر :

« منتظر حسن اجابت ، مترقب توفیق »
« کلدی هنگام دعا ایله‌مه تطویل کلام »
(نابی)

تَطَهُّر [ع] مادی و معنوی تمیزلنمك ، پاكلنمك : [تطهّر بدن، تطهّر قلب ، چركك مناهیدن تطهّر] جمعی (تَطَهُّرات) .

تَطْهِیر [ع] مادی ومعنوی تمیزلەمك ، تمیزلنمك ؛ پاكلەمك ، پاكلنمك : [تطهیر لباس، تطهیر مجرا ، تطهیر قلب، قابك تطهیری، جنبدن تطهیر] جمعی (تَطْهِیرات) .

« بغات وسركشانی هر طرفده پایمال ایتدی »
« اولندی همتیله دولتك تطهیر دامانی »
(ذیل فهرس عثمانی)

تَطَیُّب [ع] كوزل قوقولی شی ایله قوقولانمق ، قوقو سورونمك : [تطیب سنن سنیهٔ حضرت پیغمبریدندر] .

تَطَیُّر [ع] [تَشَأُّم] ایله معناجه مترادفدر كه ، اوغورسز صایمق ، اوغورسزلغه سبب اولەجق كبی طویغولانمق : [حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم تنبیه قطعی ایله امت مرحومەلرینی تطیّردن منع بیورمشلردر] .

تَطْیِیب [ع] خوش ایتمك ، ایی ایدلمك : [تطییب خاطر، تطییب قلب] كثرت استعماله مبنی اكثریا موصوفسز اولەرق قوللانیلیر: [فلانی تطییب ، شوذاتك تطییبی] كبی جمعی (تَطْیِیبات) .

تَظَاهُر [ع] بربرینه كورونمك، طرفیندن ظهور ایتمك : [ایكی فرقەنك تظاهری ، سفائنك تظاهری] § بربرینه معاونت ایتمك : [ملونا چكیدنده حیدر پاشا فرقەسنك تظاهری اردوی همایونك مظفریتنی تأمین ایتدی] جمعی اولان (تَظَاهُرات) اكثریا ایكنجی معناده قوللانیلیر. (تَظَاهُر) ی (ظُهُور) مقامنده قوللانمق عبثدر .

تَظَلُّل [ع] كولكەلنمك، كولكەده اولمق . معناجه (اِسْتِظْلال) ایله مترادفدر .

تَظَلُّم [ع] ظلم وغدردن شكایت ایتمك كه ، تركجەده دردینی یانمق ، حالنی آكلاتمق دیمكدر. (تظلم حال) = دردینی یانەرق بویون بوكمك، مرحمت دیلەمك. بو كلمەده ذاتاً میدانه دوكمك، آشكار ایتمك معناسی موجود در. بناءً علیه [اظهار تظلم] دیمك طوغری دكلدر . جمعی : (تَظَلُّمات).

تَعَادُل [ع] بربرینه عدیل اولمق، بربرینه دنك كلمك. اشخاص واشیاده استعمال اولنور : [ایكی حمولەنك تعادلی ، تعادل مبارزین] جمعی (تَعَادُلات)

تَعَادِی [ع] دشمنلك ایتمك ، ایكی طرف بربرینه عداوت ، خصومت ایتمك. (معادات) كبی جمعی تخفیف ایله (تَعَادِیات) در .

تَعارُض { [ع] حکم ، رأی ، فکرجه بربرینه ضد وعکس اولمق . جمعی (تعارضات) .

تَعارُف { [ع] برشیئی هرکس بیلمك ، بر شی جمله‌جه معلوم اولمق . مثلا : [تلغرافك فائده‌سی] ، [حضرت شیخ الاکبرك عالم اسلامیتجه تعارفی] .

تَعاسُر { [ع] بر شی کوجلشمك ، کوج اولمق . ینه بومعناده (تعسّر) زیاده قوللانیلیر .

تَعاضُد { [ع] قول قوله طوتمق ، بربرینه قول ویرمك . اکثریا (تعاوُن) مقامنده قوللانیلیر .

تَعاطُف { [ع] بربرینه محبت ، شفقت ایتمك ؛ محبت ، شفقت کوسترمك : (تعاطف پدر و پسر) § معطوف ومعطوف علیه اولمق ، عطفلاشمق : (تعاطف کلمتین) جمعی [تعاطفات] .

تَعاطی { [ع] بر برینه ویرمك ، ویرشمك : [تعاطیٔ افکار ، تعاطیٔ اقداح ، تعاطیٔ مکاتیب]

تَعاظُم { [ع] نظرده بیومك ، بیوك کورنمك : (تعاظم امواج) .

« کوکلم بیویور تعاظمکدن »
« پرجوش اولیور تلاطمکدن »
(دریایه خطاب — معلم ناجی)

تَعاقُب { [ع] بر برینك آردی صیره یوریمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : [تعاقب لیل ونهار ، تعاقب امواج ، تعاقب امور]

« ایتسون اسباب معالیسی تعاقب اولسون »
« خاطر نازکی خوش ، قلب لطیفی خرّم »
(نابی)

تَعاقُد { [ع] عقدلشمك ، معاقده ایلمك . آز قوللانیلیر .

تَعالی { [ع] یوکسك اولمق ، یوکسلمك . اکثریا معنویاتده و (ایتمك) ، (ایلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر . معناجه (تعلّی)دن اقوادر .

[تعالی پرور] = یوکسلمکی التزام وترویج ایدن ، ایدیجی دیمکدر .
[تعالی‌الله] — الله یوکسلتسون مقامنده جملهٔ دعائیه‌درکه استعمالی نظمه مخصوص کبیدر : [انسان اودرکه قلبندن هیچ برزمان فکر تعالی‌یی چیقارماز . ترقی‌یی کندینه برمعشوقهٔ تعالی خواه اتخاذ ایده‌رك کوکلنی پیش نظرندن آییرماز — فیض آباد]

« اعداسنك آلچاقلغی ایتدکجه توالی »
« ایلر او ضیا کسب آفاق تعالی »
(شان حضرت پیغمبریده — معلم ناجی)

« تعالی پرورم نشر ایتدیکم افکار عالیدر »
(وله)

« تعالی‌الله زهی دور دل آرای صفا آور »
(نفعی)

تَعامُل { [ع] بریرده ، بر شیده اوته‌دنبری جاری اوله کلان وعمل و اعتبارجه اصول و عادت

مرتبه‌سنه واران معامله ، صورت اجرا دیمکدر . جمعی (تعاملات) : [تعامل قدیم ، حکم تعامل]

تَعامی { [ع] کورمز کبی کورنمك، کورمزلنمك ، کندینی کور کبی کوسترمك : [آثار فعلیه‌یه قارشی تعامی ایتمك جهل وغرضه حمل اولنور].

تَعانُق { [ع] (مُعانقه) کبی بربرینك بویونه صارلمق معناسنه‌در .

تَعاوُن { [ع] بربرینه یاردیم ایتمك ، یاردیملاشمق : [جناب حق فرقان کریمنده تعاون ایله امر ایدییور] :

« بو نه انجامی یوق تغابندر »
« بشره شان ویرن تعـاوندر »
(معلم ناجی)

« نه کشوراوستنه‌رایت‌کش‌جهاداولسه‌ك »
« اواور تعـاونه ارواح انبیا مأمور »
(نابی)

تَعاهُد { [ع] (مُعـاهده) کبی بربریله عهد ایتمك ، عهدـ لشمك معناسنه‌در . جمعی (تعاهدات).

تَعَب { [ع] زحمت ، مشقت ، یورـ غونلق :

« ایللره قارشومده ایدنلر تعب »
« کورمدیکم پرده نه‌ایلر عجب »
(یحیی)

تَعَبُّد { [ع] عبادت ایتمك ، قوللق ایتمك : [جناب حقـه تعبد فرضـدر] § افراط خلـوص وتملق کوسترن ریاکارانك معاملهٔ کاسه‌لیساـ نه‌لرینی تعریف وکندیلرینی تحقیر وتزییف ایچون‌ده قوللانیلیر : [فلانك حضورنده تعبد ایدرجه‌سنه حرکت ایدییوردی].

« تعبد ایدوب ذاتکه روز وشب »
« رضـای آلهیکی قیلدی طلب »
(معلم ناجی)

« نه بر اهل دنیایه ایتدم تعبد »
« نه بر اهل‌تقوایه وار انتسابم »
(وله)

تَعَبُّس { [ع] یوزنی اکشیتمك ، اکشی یوز کوسترمك .

تَعْبیر { [ع] مضمرات ومعانیی لفظ وعباره ایله بیان ایلمك :

[حسن تعبیر ، سؤ تعبیر] :

« تعبیر ایده‌مم طینت پاکنده‌کی لطفی »
(نفعی)

« حسن تعبیر وبلاغتده بولنماز امثال »
« قصیده »

« آکا تنها کوشه تعبیرایتمك ای‌کلك بسیم »
« حق‌بوکیم‌غایت‌خطانك زروهٔ‌علیاسیدر»
(ندیم)

§ لفظ و معنا : [تعبیر شـنیع ، تعبیر بلیغ ، تعبیر غریب ، تعبیرلطیف]، [تعبیر مشهور] = معناسی‌ضرب مثل حکمنی آلمش و نزد عامه‌ده شـهرت بولمش‌اولان سوزلر دیمکدر . ؟ دوشی یورمق، یورلمق : (تعبیر رؤیا، رؤیانك تعبیری). جمعی (تعبیرات): «تعبیرات لطیفه ، تعبیرات حسنه » .

تَعْبِیَه { [ع] قویمق ، یرلشدیرمك معناسنه‌در . فقط اکثریا

مواقعده عسکری فن حربه توفیقاً نقاط منتخبه‌یه قویوب آماده ایتمك، اول صورتله عسکر یرلرینه قونیلوب آماده ایدلمك معناسنده استعمال اولنیور : (تعبیة ـ الجیش) = اصطلاحات عسکریه‌دندر. عسکرك اقتضای حال و موقعه کوره یرلشدیرلمسی فنی . بولفظی تشدید ایله اوقومق غلط فاحشدر .

« چکیدهٔ قطراتندن آفرینشده »
« اولندی تعبیهٔ خلقت و حقیقت بود »
(سامی)

تَعَجُّب [ع] شاشمق : [شایان تعجب ، جالب تعجب] .

تَعَجُّل [ع] عجله ایتمك، عجله جیلك ایتمك . جمعی (تعجّلات).

تَعْجیب [ع] شاشدرمق ؛ حیرته دوشورمك ، دوشورلمك . (اِعْجاب) دن اقوادر .

تَعْجیز [ع] صیقنتی ویرمك ، ویرلمك ؛ جانی صیقمق ، جانی صیقلمق ؛ راحتسز ایتمك ، ایدلمك. جمعی (تعجیزات) : [تعجیزات واقعه]، [چوق تعجیز ایتدی ، بو قدر تعجیزك معناسی یوق] .

تَعْجیل [ع] عجله ایتمك: [بوقدر تعجیله سبب نه‌در] § عجله ایتدیرمك ، ایتدیرلمك : [تعجیل امور، تعجیل انشاآت، تعجیل سوقیات] جمعی (تعجیلات) .

تَعْجیم [ع] یازی‌یی نقطه‌لامق ، یازی نقطه‌لانمق :[تعجیم حروف ، تعجیم سطور] (اِعْجام) ایله مترادفدر .

تَعْجین [ع] بوغورمق ، خمیر ـ لشدیرمق : [دقیقی تعجین ـ دقیقك تعجینی] .

تَعْداد [ع] صایمق ، صایلمق : [تعداد نفوس ، تعداد حروف ، تعداد نقود ، ادواتك تعدادی ، تعداد وترقیم].

«خلقك اوستنده اولان حقی اولنماز تعداد»
(نابی)

تَعَدُّد [ع] عددلنمك ، بردن زیاده اولمق ، عددی چوغالمق : [تعدد زوجات].

تَعَدّی [ع] ظلم ایتمك : [تیمورلنك کزدیکی یرلرده اهالی‌یه اولان تعدیسی § تجاوز ایتمك [فعلك مفعوله تعدیسی] جمعی تخفیف « یا » ایله (تَعَدّیات) درکه مظالم معناسنده قوللانیلیر . § اصطلاحات فقهیه‌جه عرف عادت وتعاهدك خلافی اولان حرکاته اطلاق اولنور.

تَعْدیل [ع] معتدل قیلمق ، قیلنمق ؛ ایکی طرفی بر ایتمك، ایکی طرفی برایدلمك : [تعدیل ترازو] § اعتدال حالنه کتیرمك ، کتیرلمك ، دکیشدیروب خفیفلتمك : [تعدیل حدت ، تعدیل شدت، تعدیل

قیمت ، مسودەنك تعدیلی ، تعدیل تعبیرات] جمعی (تعدیلات) .

« ممکن میدر حقیقت اشیایی وزن ودرك »
« میزان عقله درهم تعدیل ایکن ظنون »
(ترجیع)

تَعْدِیَه { [ع] متعدی قیلمق ، قیلنمق : [برفعلی تعدیه ، برفعلك تعدیه‌سی] لسانمزده « در » ادات تعدیه‌در . مثلا : « یاپمق » فعل لازمنی تعدیه ایتمك ایستر ایسه‌ك « یاپدرمق » طرزینه افراغ ایدرزکه ایشته بوکا (تعدیه) اطلاق اولنور .

تَعَذُّر { [ع] ممکن اولمه‌مق ، محال اولمق : [تعذر جمع اضداد] § کوجلشمك ، عذرلنمك : [وظائف خصوصیه‌یی ایفاده تعذر وقوعنده ...] .

تَعْذِیب { [ع] عذابه کرفتار ایتمك ، اشکنجه ایتمك ، ایدلمك : [تعذیب روح] = جانی صیقمق ، [تعذیب حیوان] = فائده‌سز نافله یورمق . جمعی (تعذیبات) .

تَعْذِیر { [ع] عذر کاذب ایراد ایلمك ، ساخته عذر درمیان ایتمك : [یالانجی‌نك تعذیراتی کمسه نظر اعتباره آلماز] جمعی (تعذیرات)

تَعْذِیل { [ع] لوم وتعییب ایتمك . جمعی (تعذیلات) نادراً قوللانیلیر .

تَعَرُّض { [ع] ایلیشمك ، طاقیلمق ، صاتاشمق : [اهل ادب کمسه‌یه تعرض ایتمز] . (تَعَرُّضی) = اصطلاحات عسکریه‌دندر . (تدافعی) نك مقابلیدر : [حرب تعرضی ، اتفاق تعرضی ، طور تعرضی ، حرکات تعرضیه ، ترتیبات تعرضیه] . جمعی (تعرضات) .

« حمایت ایت که سنك بریانار چراغکدر »
« تعرض ایله‌مسون روزکار بدکردار »
(ندیم)

تَعَرُّف { [ع] برشیئی آراشدیره‌رق بیلمك ، وقوف کسب ایتمك : [غوامض معنویه‌یی تعرف دشواردر] بوکلمه‌یی « تعارف » مقامنده قوللانمق یاکلشدر .

تَعْرِفَه { [ع] بر ماده‌یه متعلق ایضاحاتی حاوی ورقه ، رساله ، تعریفنامه . مثلا (کمرك تعرفه‌سی) = امتعه واشیادن آلنان کمرك رسمنك درجات ومقادیرینی حاوی دفتر . (واپور تعرفه‌سی ، شمندوفر تعرفه‌سی) = واپورلرك وترنلرك اوقات حرکاتنی ویاخود مواقفه کوره سیروسفر اجوراتنی مبین لوحه ، ورقه دیمکدر .

تَعَرُّق { [ع] ترله‌مك .

تَعَرِّی { [ع] صویتمق چیپلاق اولمق . استعمالی مادیات ومعنویاته شاملدر : [ثوابدن تعری ، رذائلدن تعری ، قبایحدن تعری]

تَعْرِيب [ع] عربی حالنه قویمق، عربجه‌لا شدرمق ، عربجه‌لاشدیرلمق : [براسمی تعریب ، برکلمه‌نك تعریبی] جمعی (تعریبات) .

تَعْرِيض [ع] کنایه وتوریه صورتیله سوز سویله‌مك . معنای اصطلاحیسی بر اثره ، برماده‌یه ، برکیفیته صاتاشمق، ایلیشمك دیمکدر. جمعی (تعریضات): [تعریضات واقعه نابجا ایدی] .

« بزه تعریض ایده‌نه بزدخی تعریض ایدرز »
(معلم ناجی)

«دشنام ایدرسه قصدی اوشوخك جفا دکل»
«تعریضدر رقیبه کوکل سوز سکا دکل»
« لا »

تَعْرِيف [ع] برشیئی علامتلریله، اطرافیله آکلاتمق ، آکلادلمق ، برنسنه‌یی آکلاشیله‌جق صورتده بیلدرمك ، بیلدیرلمك : [بر موقعك تعریفی ، بر ماده‌یی تعریف ، مسئله‌نك تعریفی] .

«کلی تعریفه نه‌حاجت نه‌جیجکدر بیلیرز»
(لا)

§ برشیئك ماهیتنی بیلدیرن کلام، عباره : [شعرك تعریفی] § معرفه قیلمق، قیلنمق: [کلمه‌یی تعریف، کلمه‌نك تعریفی] جمعی (تعریفات) .

تَعْرِيق [ع] ترلتمك، ترلدلمك [مریضی تعریق ، مریضك تعریقی] .

تَعْرِيَه [ع] صویمق، صویلمق، چپلاق ایتمك ، ایدلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. شدّه‌ایله اوقومق غلطدر : [شنایعدن تعریهٔ نفس ، خسته‌یی اثوابدن تعریه] .

تَعَزُّز [ع] عزت کسب ایتمك ، شرف صاحبی اولمق § عزت صاحبی کورنمك، عزت صاحبلکی طاسلامق که نفسنی غیری یه ترجیح ایله‌مك یاخود نفسنی کوزتمك دیمکدر: [انسان کامل نفسنی تعززه دکل هم جنسنی اعزازه چالیشیر] .

تَعْزِير [ع] لوم ، توبیخ ایتمك؛ آزارلامق . اصطلاحات فقهیه‌دندرکه برکیمسه‌نك جرمنه کوره حد شرعی اورلمق صورتیله تأدیبی دیمکدر. جمعی (تعزیرات) در . [طرف باهرالشرف آصف صائب تدبیردن مظهر کوشمال تعزیر اولمش ایکن ینه متنبه اولمیوب — چلبی‌زاده تاریخی — صحیفه ۲۶۸].

تَعْزِيز [ع] عزتله‌مك، عزتلندرمك؛ شرفلی، قوتلی قیلمق . معناجه « اعزاز »دن اقوادر: [تعزیز اخیار] .

تَعْزِيَه [ع] مصیبت زده اولان برآدمی صبر و تحمله دائر سوزلرله تسلی ایتمك . ترکجه‌سی «باشکز صاغ اولسون » دیمك . طرز فارسیده یعنی « تعزیت » صورتنده دخی قوللانیلیر. تشدیدایله استعمالی غلط فاحشدر.

[تعزيتنامه] = مصيبت ديده بر آدمه يازيلان مكتوب ديمكدر :

« آلهى دكلدر سوزم افتخار »
« تسلى يه مادر ايچون برمدار »
« بو اسلوب ايله مقصدم تعزيت »
« او محزونه قلبنى تقويت »
(معلم ناجى)

تعسر { [ع] كوج اولمق ، كوجلشمك : [تعسر امور ، كشفياتك تعسرى] .

تعسير { [ع] كوجلشدرمك ، كوجلشديرلمك : [تعسير امور] . بومقامده « تصعيب » زياده قوللانيلير .

تعشق { [ع] عاشق اولمق، كوكل ويرمك .

تعشير { [ع] اونده برينى آلمق، اونده برى آلنمق : [تعشير مزروعات، محصولاتك تعشيرى] § اونه ابلاغ ، اونه تقسيم ايتمك. جمعى (تعشيرات)

تعصب { [ع] معناى لغويسى اقربا و متعلقاتى و منسوب اولديغى قوم افرادى حقنده معاونت ومظاهرت قيدنده بولنمقدر . معناى اصطلاحيسى امور دينيه وعادات ، اخلاق مليه وسائرهده لزومسز ايجابسز ثباتكارانه طرفدارلق وغيرتكشلك كوسترمك ديمكدر. « تعصب » نوعينى شاملدر. برى — خصوصات معقولهده درجهٔ افراطه وارمامق شرطيله ممدوح. ديكرى — شرعاً وعقلاً ممدوح اولميان حالاتده مذمومدر . بوكلمه هرصورتله سوء تفسير واستعماله اوغرامش وهيچ بر وقت معنا واستعمالجه افراط وتفريطدن قورتلامشدر . [تعصبكارانه] = تعصب ايديجى يه ياقيشهجق صورتده [تعصبكارى] تعصب ايديجيلك : [بر آلاى كنديني بيلمز نسناس مقولهسى مخلوقات تعصب جاهلانه ايله نظام جديد كبى برجند منتظمك محوينى التزام ايله دنيا وآخرتلرينى خراب ايلديلر— قوجه سكبان باشى — لايحه]

« اولمش انسانه تعصب براوكلماز علت »
«حسن تدبيرك ايله قورتيلور آندن ملت»
(شناسى)

تعصير { [ع] بر شيئى ايچندهكى مايعى يعنى صويى ، ياغى چيقارمق ايچون صيقمق : [تعصير عنب ، زيتونك تعصيرى] جمعى (تعصيرات) .

تعطر { [ع] عطرلانمق ، كوزل قوقولى شى سورونمك : [تعطر اثواب ، تعطر نسوان] .

تعطف { [ع] شفقت واحسان ايتمك. جمعى (تعطفات): [تعطفات سنيه] . جمعى زيادهقوللانيلير.

تعطيل { [ع]بوشلامق،بوشلانمق: [تعطيل اشغال ، ايشك تعطيلى] § ايشدن ، كوجدن فارغ

ایتمك ، ایشلتمه‌مك ، ایشلدله‌مك : [ایام تعطیل ، زمان تعطیل ، تعطیل عمله ، تعطیل مکاتب] § طوردرمق ، طوردیرلمق : [تعطیل حرکت ، تعطیل تأدیات ، تعطیل چرخ ، ماکنه‌نك تعطیلی] جمعی (تعطیلات) .

تَعَظُّم • [ع] بیوکلك صاتمق ، بیوکلك طاسلامق ، قورولمق : [فلانك طور تعظمی شایان نفرتدر] . اصطلاحات طبیه‌جه معناسی بشقه‌در .

تَعْظِیم • [ع] بیوکله‌مك ، اوولامق ؛ بیوك عد ایدوب حرمتلی طاورانمق : [کتاب اللهه تعظیم ، علمایه تعظیم] .

« سنسك اول خاقان اعظم کیم ایدر تعظیم ایله »
« آستانکده خواقین جهان وضع جبین »
(نفعی)

« تعظیم ادین بیلیر سرشکم »
« دامانه سر پیلیر سر شکم »
« معلم ناجی »

§ [تعظیماً] = اولولامق صورتیله ، بیوکله‌مك ایچون : [بغتةً صالونه کیرنجه حاضرونك جمله‌سی تعظیماً قیام ایتدیلر] جمعی (تعظیمات) .

تَعَفُّف • [ع] عفتلی اولمق ، عرض وناموسه طوقونه‌جق فنا شیلردن چکنمك .

تَعَفُّن • [ع] فنا قوقمق ، لاشه کبی چوروبوب قوقمق : [تعفن ایدن محلده اوطورمق طباً جائز دکلدر] جمعی (تعفنات) .

تَعَقُّد • [ع] دوکوملنمك ، باغلانمق ، مغلق یعنی آکلاشلماز طرزده اولمق : [تعقد کلام ، تعقد رشته] .

تَعَقُّل • [ع] صرف ذهن ایله برشیئی آکلامق ، عقل ایردیرمك .

تَعْقِیب • [ع] آردی صیره کیتمك ، آردی صیره کلمك § آردینه دوشمك ، دوشولمك : [تعقیب اشقیا ، تعقیب مصالح] جمعی (تعقیبات) .

« ذوق وغم ، شوق ومحن بربرین ایلر تعقیب »
(واصف)

تَعْقِید • [ع] دوکومله‌مك ، دوکوملنمك : [تعقید رشته] § عبارەیی مغلق ایتمك ، آکلاشیلماز طرزه صوقمق : [تعقید کلام ، کلامك تعقیدی] § عبارەده وضوحسزلق یعنی آکلاشیلیه‌جق طرزده اولمقلق که اصطلاحات ادبیه‌دندر . « تعقید » ایکی قسمدر . بری (تعقید لفظی) دیکری (تعقید معنوی) در جمعی (تعقیدات) .

« تعقید ورکیکه اوغراماز هیچ »
« ایلر اوقودقجه طبعی تهییج »
(مقدمه)

١٦ صحیفه‌دن مرکب بر فورمه‌سی ١٠ پاره‌در

تعلّق { [ع] ایلیشکی، رابطه‌سی، مناسبتی اولمق : [بو یله بر مادهٔ مهمه‌یه تعلق ایلدیکی جهتله]، [بو ایشك بكا تعلقی یوقدر ، كندیسنه تعلقی اولدیغندن] § اصل معناسی « آصیلمق » ایكن سومك ، محبت ایتمك مقامنده قوللانیلیر : [تعلّق قلب ، قلبك تعلّقی] جمعی اولان (تعلّقات) متعلقات معناسنده‌ده قوللانیلیر :

« آزاده‌لره قید تعلق نه بلادر »
(نفعی)

تعلّل { [ع] بر ایشك اجراسنی كیری براقمق ایچون ویاخود اجراسنی ایسته‌مكدن طولایی سبب وبهانه كوسترمك : [بو مأموریتی كوچوك كور دیكندن عزیمتده تعلل ایدییور] جمعی (تعلّلات) : [متعهدك تعللات واقعه‌سی نظر اعتباره آلنه‌ماز].

« تعلل ایتمه كه دمدر امانت اوله ادا »
(فضولی)

تعلّم { [ع] علم حاصل ایتمك ، ایدلمك ، اوكرنمك ، اوكره‌نلمك : [برفنی تعلم ، تعلم فنون ، علم طبك تعلمی] .

تعلّی { [ع] یوكسلمك ، یوكسك اولمق . جمعی تخفیف « یا » ایله (تعلّیات) در .

تعلیق { [ع] آصمق ، آصیلمق : [تعلیق قندیل ، تعلیق لوحه] § آصیلتیده براقمق ، آصقیده براقیلمق : [تأدیاتك آتی باشنه تعلیقی ، بوایشك فردایه تعلیقی] .

« بزدییوردقكه بوایشلر كوریلور بر كونده »
« ایشدی فردالره تعلیق بر آویختنی »
(معلم ناجی)

§ [خط تعلیق] = خطوط اسلامیه‌دن برنوع یازی‌یه اطلاق اولنور . جمعی اولان (تعلیقات) = اصطلاحجه بر كتابك مندرجاتنی تصحیح ویا ایضاح ایچون یازیلان ملاحظاته اطلاق اولنور.

تعلیل { [ع] سبب وعلّت اولمق اوزره كوسترمك ، كوسترلمك : [شمدی‌یه قدر كیتمه‌مه‌سنی نه صورتله تعلیل ایدییور .] « حسن تعلیل » — صنایع ادبیه جمله‌سندندر. جمعی (تعلیلات) .

تعلیم { [ع] اوكرتمك ، اوكره‌دلمك : [بر فنی تعلیم ، سلاح استعمالنی تعلیم ، فنونك تعلیمی ، تعلیم ادبیات]

« كاشانه بوذوقی تعلیم ایت »
« رحمت حقی خلقه تعلیم ایت »
(معلم ناجی)

« بلبلاره كیم ایلدی تعلیم زمزمه »
(لا)

« ایله‌سه‌ڭ طوطی‌یه تعلیم ادای كلمات »
«سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز»
(فضولی)

§ اصطلاحات عسكریه‌جه فنه مستند انواع حركات ، سكناتی مشق ایتدیرمك ، اوكرتمك دیمكدر : [پیاده تعلیمی

سواری تعلیمی ، طوپجی تعلیمی ، مچ
تعلیمی ، سلاح تعلیمی] ، [بلوك ،
طابور ، آلای ، فرقه تعلیمی] .
(تعلیمخانه] = برشی اوکرنمك ،
مشق ایتمك ایچون مخصوصا یاپیلان
محل . جمعی اولان (تعلیمات) اکثریا
مفرد حکمنده برمأموره کرك تحریراً
وکرك شفاهاً ویریلن اوامر وبواوامری
حاوی اولان ورقه، مکتوب دیمکدر.
[اولبابده‌کی تعلیماته توفیقاً اکمال معامله
ایدلمسی] .

« اولاً ایلدی رجای ثبات »
« ثانیاً ویردی شوبله تعلیمات»
(معلم ناجی)

تعلیه [ع] برنسنه‌یی یوکسلتمك ، برشیئك یوقاروسنه چیقمق.
معناجه (اعلا) دن اقوادر. § سرنامه
یازمق مقامنده‌ده قوللانیلیر : [تعلیهٔ
نامه] = مکتوبه سرنامه یازلمسی .
تشدید ایله غلطدر .

تعمد [ع] بر فعله عزم وقصد ذهنی ایله باشلامق .
(تعمداً) = ذهناً عزم ایتمك صورتیله
بر فعله باشلامه . [تعمداً جرم] =
اصطلاح فقهجه قصداً جرم ایشله‌مکدر،
بوتقدیرده اوچ شرط لازمدر. اولاً =
قصدك موجودیتی. ثانیاً = عزم ذهنی‌یه
مبتنی اولمسی . ثالثاً = فعلك وقوعیله
عواقبنی دوشونه‌جك قدر زمان مروری .
[تعمداً قتل] = حقوق جزا اصطلاحنجه
اولجه دوشونیله‌رك ایقاع ایدلمش اولان
قتلدر . تعمداً قاتل اولدیغی تحقق ایدن
آدمك قانوناً اعدامنه حکم اولنور .

تعمق [ع] درینلشمك، درینلتمك، درینه کیتمك : (تعمق
بحث ، تعمق بئر) جمعی (تعمقات) .

تعمم [ع] عمومیلشمك، عمومی اولمق، جمله‌یه شامل اولمق:
[تعمم معارف ، خدمت عسکریه‌نك
تعممی ، تعمم نعمت الٓهیه]

تعمی [ع] کوراولمق ، کوزلری کورمز حاله کلمك .

تعمیر [ع] بوزوق شیئی دوزتمك، بوزوق شی دوزلدلمك؛
اوکارمق یعنی فنا شیئی ایی ایتمك :
[بنایی تعمیر ، تعمیرخانه ، تعمیر خطا،
کوشکك تعمیری] مادیات ومعنویاتده
قوللانیلیر . جمعی (تعمیرات) .

« ایله خاطرلری تعمیره شتاب »
« ایلمه عرش الٓهی‌یی خراب »
(نابی)

تعمیق [ع] درینلشدیرمك ، درینلشدیرلمك ، مادیات
ومعنویاتده قوللانیلیر : [تعمیق انهار،
نهرلرك تعمیقی ، تعمیق افکار ، تعمیق
بحث] جمعی (تعمیقات) .

تَعْميم [ع] عموميلشديرمك ، عمو ميلشدير لمك ، جمله يه شامل قيلمق ، قيلنمق : (تعميم معارف ، تعميم اوامر ، عسكرلـكك تعميمى) .
[تَعْميماً] = عمومى اولمق صورتيله : (مقام جليـل صدارتعظمادن ولاياته تعميماً يازيلان امر نامه‌ده) . جمعى (تَعْميماتْ) .

تَعْمِيَه [ع]معناى لغويسى ستروا خفا ايتمكدر . معناى اصطلا - حيسى ابجد حسابيله سـويله‌نيلن تاريخ منظومه‌ده ضمنى ويا تنزيلى لازم كلن عددى ايما واشارت صورتيله كوستر - مكدر. تشديد ايله غلط قوللانلمليدر .

تَعَنُّت [ع] خطاجولق ايتمك ، هركسك خطاسنى آرامق ، حالك قصورينى ويا يا كلشـنى بولمغـه چاليشمق . نادراً قوللانيلمشدر .

تَعَنُّد [ع] عنـاد ايتمـك ، فكر وعزمندن دونمه‌مك . اخلاق ذميمه‌دندر . جمعى [تَعَنُّداتْ] .

تَعْنيف [ع]شدتله تكدير ايتمك ، آزارلامق ، طارلمق : (برمعصومه قارشى بوقدر تعنيف ايله معامله ناروادر) جمعى (تَعْنيفاتْ) .

تَعَوُّج [ع] اكرى اولـمق ، اكريلمك : (تعوّج نهال تعوّج قامت ، تعوّج ساعد). « ايتمك » ماده‌سيله‌ده قوللانيلير.

تَعَوُّذ : [ع] صيغنمق ، اعوذبالله چكمـك . ينه بو معناده (اِستعاذَه) زياده قوللانيلير .

تَعَوُّض [ع] عوض، بدل آلمق ؛ عـوض ، بدل اوله‌رق آلنمق : [برشيئى تعوّض ، برشيئك تعوّضى]

تَعَوُّق [ع] اويالانوب اكلنمك ، گجيكمك : [تعوّق ماده ، مصلحتك تعوّقى ، فلانك اوراده تعوّق ايدوب طورمه‌سى] .

تَعْويذ : [ع] نظر دكمـك كبى مضراتدن مصـون اولمق ايچـون چوجقلره وسـائره‌يه طاقيلان نسخه‌يه دينيلير : [تعليق تعويذ] .
«بن دخى غم‌مى چكردم نظر اعدادن»
«بازوى وصلده تعويذم اوله‌يدى حاميم»
(نابى)

تَعْويض [ع] بدل ويرمك ، بدل اوله‌رق ويرلمك : [آقچه‌نك تعويضى ، دوائر رسميـه‌ده تعويض معامله‌سى كلياً ممنوعدر، تعويض مبلغ] . « تَعْويضاً » = قارشـولغى بولنمـق صـورتيله ويرمك . جمـعى (تَعْويضاتْ).

تَعْويق [ع] اويالانديروب اكلنديرلمك ؛ گجيكدرمك، گجيكديرلمك : [كونديريله‌جك مأمورك تعويقى ، تعويق مصلحت]

تعهّد [ع] اوزرينه آلمق ، بر ايشك اجراسى ايچون سوز ويرمك ، ويرلك ؛ برايشى ياپمنى درعهده ايتمك ، ايش ياپق درعهده ايدلمك : [بو سپارشك بوليله اجراسنى تعهد ايتدى ، تعهدماده] جمعى [تعهّدات]

تعيّش [ع] ياشامق ، چكينمك : [مدار تعيش ، طرز تعيش ، تعيش كبارانه ، تعيش فقيرانه] ،

« هندلى وچينلولر كبى صرف پرنج ايله تعيش ايدن اهاليده = نوسال عافيت »

« تعيشم كرم سفرهٔ عطادندر »
(نابى)

تعيّن [ع] عيان اولمق ، آشكار اولمق ، ميدانه چيقمق : [تعيّن حقيقت ، تعيّن مقصد ، تعيّن حال ، تعيّن امنيه ، تعيّن ماده] § شهرتلنوب ميدانه چيقمق ، بللى باشلى آدم اولمق ، شهرتلى ومعروف آدملر صيره سنه گچمك : جمعى [تعينات] . [حال بوكه تاريخسز برمكتوبك ، بروثيقه نك هويّتى اطرافيله زورتعين ايديبور — تحرّيات تاريخيه — على كمال]

« بولمه سون يارب تعيّن ناسزالردن برى »
(راغب)

« ابتدا حق تبين ايتمليدر »
« حقلى حقسز تميين ايتمليدر »
(معلم ناجى)

تعييب [ع] عيبلامق ، عيبلانمق : [تعييب سفها ، تعييب اراذل ، تعييب معامله ، ادبسزك تعيينى] . جمعى (تعييبات) .

«هب باشمزده در غم سوداى زلف يار»
«مجنون دشت محنتى تعييب ايدرمى يز»
(يسرى)

«كيسه نك بركيسه يى تعييبه بوقدر جرأتى»
«اولسه ديوانخانهٔ اسلامه آتموغ پاسبان»

تعيير [ع] قباحتى يوزه اورمرق اوتاندرمق ، اوتانديرلمق : [تعيير مرتكب] .

تعيين [ع] عيان وبللى ايتمك ، ايدلمك كه موقع استعمالنه كوره (نَصب) معناسنى افاده ايدر : [فلانك مديريته تعيينى ، تعيين مقصد ، تعيين ماده] § اصطلاحمزده عسكره ويريلن ارزاق ومأكولاته اطلاق اولنور . جمعى اولان (تعيينات) ده بومعناده قوللانيلير : [برنفر تعيينى ، قول آغاسى تعيينى ، عسكر تعيينى ، تعيين اتمكى ، تعيينات لحميه ، تعيينات بدلى]

«كريه يى اول دمكه اهل عشقه آيين ايتديلر»
«ديدهٔ كريانمى سرچشمه تعيين ايتديلر»
(نورس)

تغابن [ع] بربرينى آلداتمق ، بربرينى آلدادش : [يوم التغابن ، يوم تغابن]= قيامت كونى ، روز محشر :

تَغافُلْ { [ع] غافل كورنمك ، غافل كبى طاوراتمق ؛ قصداً غفلت كوسترمك ، كوسترلمك . جمعى [تَغافُلاتْ] .
«كوزلرم ناجى نصل بيكانهٔ خواب اولەسون»
«كوزلرندن كورديكم يارك تغافل خوابيدر»
(معلم ناجى)
«همان مرامى تغافلدر اول بتك يوقسه»
«زبانى بستهٔ ناز ايسه چشمى لاليدر ؟»
(نديم)

تَغايُرْ { [ع] « مُغايَرَتْ » كبى ضد اولمق ، باشقه اولمق . جمعى (تَغايُراتْ) : [تغاير مسالك ، تغاير مشارب ، تغاير مقاصد] .

تَغَدّى
تَغَذّى { [ع] ايكيسى دە غدالانمق، بسيلنمك معناسندە باشقه باشقه لفظلردر : (لحم ايلە تغدّى ، سوت ايلە تغدّى ، سبزە ايلە تغدّى) جملرى تخفيف (يا) ايلە (تغديات، تغذيات) در: (تَغَدّىٔ نَباتى، تَغَذّىٔ حَيْوانى).

تَغْذِيَه { [ع] غدالاندرمق ، غدالانديرلمق ؛ بسيلەمك ، بسيلنمك : (تَغْذِيَهٔ اَطْفالْ) چوجقلرك تغذيەسى . بونكدە اصلى (تغذِيَه)در. تشديد « يا » ايلە غلط قوللانماميلدر .

تَغَرُّدْ { [ع] قوشلرك كوزل اوتوشمەسنە اطلاق اولنور: (تغرّد بلبل) جمعى (تَغَرُّداتْ) : (تَغَرُّداتْ طُيُورْ) .

تَغْرِيبْ { [ع] غربتە كوندرمك ، كوندرلمك ؛ مملكتندن جدا ايتمك ، ايدلمك . اكثريا (نفى وتغريب) طرزندە قوللانيلير .

تَغْرِيرْ { [ع] اخذ واعطادە بايع مشترى يى آلداتمق معناسنە اصطلاحات فقهيەدندر .

تَغْرِيمْ { [ع] اداسى لازم اولان شىء اودتمك ، لازم التأديە اولان شى اودەدلمك : (دينى تغريم ، داينك تغريمى) .

تَغَزُّلْ { [ع] شاعر غزل سويلەمك ، غزل يازمق :
« تغزّل تنزّل دكلدر — اكرم »

تَغَسُّلْ { [ع] ييقانمق ، صو ايلە بدنى كاملاً تطهير ايتمك : (تغسّل شرعك وطبك ايجاب ايتديكى وظائف حفظ الصحە جملەسندندر)

تَغَشّى { [ع] بورنمك ، اورتمك [تَغَشّىٔ فَقيرْ] § غشى اولمق ، كنديندن كچمك ، بايلمق : [تغشّىٔ ذاكران ، تغشّىٔ عاشق] .

تَغْشِيَه { [ع] اورتمك ، اورتلمك § غشى حالنە كتيرمك ، غشى ايدلمك . تشديد ايلە غلط قوللانيلماميلدر .

تَغْشِيشْ { [ع] صافى ، خالص اولميوب قاريشيق اولمق

معناسنى افاده ايدن (غشّ) ماده‌سندن مشتق اولان اشبو كلمه صافيت وخالصيتى كيده‌روب خلط ايتمك ، قاريشديرمق معناسنه‌در. معانىٔ سائره‌سى لسانمزده معتبر ومستعمل دكلدر : [تغشيش مسكوكات] جمعى [تغشيشات]: (اشبو غدانك استحضارنده تغشيشات يوق كبى ايسه‌ده — نوسال عافيت — ايتمك)

تَغَضُّب { [ع] غضبه كلمك ، غضبلانمق ، طارلمق .

تَغَفُّل { [ع] غفلت كوسترمك ، بيلمه‌مزلكدن كلمك . « تغافل » ايله مترادفدر.

تَغْفِيل { [ع] غافل آولامق ، آولانمق : [تغفيل اشقيا]

تَغْطِيه { [ع] اورتمك ، ستر ايتمك. اكثر معنوياتده قوللانيلير ، تشديد ايله غلطدر.

تَغَلُّب { [ع] حقسز ونامشروع استيلا وتحكم معناسنه‌دركه تركجه‌ده زوربالق تعبير اولنور . جمعى (تغلّبات) .

تَغَلُّط { [ع] غلطه دوشمك ، ياكلمق .

تَغَلُّف { [ع] غلافلانمق ، برشى قيننه كيرمك معناسنه‌در. اصطلاحات طبيه‌دن اولان [تغلّف امعاء] = باغرصاقلرك طوللرنجه طرف معكوسه طوغرى ايچ ايچنه كچمسنه اطلاق اولنوركه برمرض وخيم العاقبه‌در.

تَغَلِّى { [ع] غاليه سورنمك ، قاينامق . نادراً استعمال اولنمشدر.

تَغْلِيَه { [ع] قايناتمق § بهايه چيقمق ، بهالانمق. ايكنجى معناده (اغلا) ايله مترادف ايسه‌ده آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر .

تَغْلِيط { [غلطه نسبت ايتمك ، ايدلك ؛ غلط ايتدى ديمك ، ديدلك § غلطه دوشورمك ، دوشورلمك ، ياكلتمق ، ياكلدلمق : [تغليط اذهان ، صافدلانك تغليطى] جمعى (تغليطات) .

« غرض اخلاص ايكن ختم سوردن »
« ريا تغليط ايدوب تبت‌ده قالدم »
(برتو پاشا)

تَغْلِيظ { [ع] قابا وغليظ ياپمق ، قابا سويلك . اصطلاحات كيمويه‌دندر.

تَغْلِيف { [ع] غلافه قويمق ، قونلمق: (تغليف سيوف ، خنجرك تغليفى] .

تَغْلِيق { [ع] قپامق ، قاپانلمق § مغلق يعنى قاپالى سويله‌مك. معناجه [اغلاق] ايله مترادف وآندن اقوادر. جمعى [تغليقات].

تَغْمِيد { [ع] قيننه قويمق ، قونلمق: [تغميد سيوف ، تغميد خنجر] .

تعملس { [ع] باتيرمق ، طالدر. مق .

تغنج { [ع] نازلانمق، ناز كوستر. مك. جمعی (تغنجات) .

تغنی { [ع] نغمه ایتمك ، شرقی وغزل اوقومق معناسنه درکه

ترکجه ده تعبیر قدیمی (ایرلامق) در ، جمعی تخفیف یا ایله [تغنیات] در .

« اولماز ترنمانه هردم فلك مساعد »
« ایت روزوشب تغنی هیچ ایتمه فوت فرصت »
(رشید)

تغنیه { [ع] بر آدمی زنکین ایتمك ، غنیمت بخش ایتمك . معناجه

مترادفی اولان (اغنا) دن اقوادر .

تغول { [ع] غوللشمك ، رنکدن رنکه کیرمك .

تغویه { [ع] آزدیروب یولدن چیقارمق ، صاپدرمق .

معناجه (اغوا) دن اقوادر . تشدید ایله غلطدر .

تغیب { [ع] غائب اولمق ، کوزدن نهان اولمق .

تغیر { [ع] باشقه لاشمق ، باشقه درلو اولمق؛ حالی دکشمك :

(تغیّر احوال ، تغیّر الوان ، تغیّر اطوار ، تغیّر افکار ، تغیّر زمان) جمعی (تغیّرات) :

(تغیّرات اصول) .

« کلمز تغیر اصلنه بردر حقیقتی »
« دریاده کرچه ظاهر اولور صدهزار موج »
(راتب)

تغیظ { [ع] غضبه کلمك ، طارلمق .

تغیم { [ع] بولوتلانمق : (تغیّم سما)

تغییر { [ع] باشقه لاشدیرمق ، باشقه درلو ایتمك ، ایدلمك؛

دکشدیرمك ، دکشدیرلمك : (تغییر طرز قدیم ، تغییر موقع ، تغییر احکام) جمعی (تغییرات) .

« کر قاره طاشی قزل قان ایله رنکین ایتسه‌ك »
« طبعه تغییر ویروب لعل بدخشان اولماز »
(فضولی)
« اعجاز دکلیدرکه باری »
« تغییردن آنی قیلدی عاری »
(مقدمه)

تغییظ { [ع] حدته کتیرمك ، طارلتمق ، غضبلاندرمق

معناجه (اغضاب) دن اقوادر .

تف { [ف] حرارت ، صیجاق : (تف تموز) بعضاً مرادفی

اولان (تاب) لفظیله برلکده قوللانیلیر : (شدت تف وتاب) .

« برمی ایچیرك عاشقه کیم تاب وتفندن »
(عونی)

تفاخر { [ع] بر آدم متصف اولدیغی خصائل و فضائل ایله

اوکونمك معناسنه درکه اخلاق و ادابجه

معیوب ومذمومدر. ترکجه‌ده (کیشی‌یی کندی دکل ایل اوغلی اوگملیدر) سوزی مشهوردر § بعضاً (مفاخره) معناسنه‌ده قوللانیلیرکه ایکی کیشی بربریله فخرلشمك دیمکدر. جمعی (تفاخرات).

« اب وجدیله تفاخر ایدن انجد خوانك »
« اهل اولان رد وقبولینه‌ویررمی احکام »
(نفعی)

تَفاریج [ع] جمعدر. پیرتماجلر، آره لقلر دیمکدر، (تفاریج اثواب، تفاریج اصابع) مفردی اولان (تفرجه) قوللانلماز.

تَفاریق [ع] (تفریق) ویا (تفرقه) نك جمعی اواوب طبعه خوش کورینان اوفاق تفك شیلر، ظریف ومنتخب پارچه‌لر معناسنده اصطلاح اولمشدر. اکثریا حاجیلرك کتیردکاری هدیه‌لره اطلاق اولنور.

تَفاسیر [ع] تفسیرلر یعنی قرآن کریمك معانئ منیفه‌سنی شرح و ایضاح ایچون یازلمش اولان کتابلر: (تفاسیر شریفه)

تَفاصیل [ع] (تفصیل) ك جمعی: (تفاصیل متون)

تَفاضُل [ع] فضل و مزیت یاریشنه‌چیقمق، طرفین فضل ومزیته مالکیت ادعاسنده بولنمق. § فضلهٔ مقدار. (حساب تفاضلی) = اصطلاحات ریاضیه‌دندر.

تَفاوُت [ع] ایکی شی بربرندن فرقلی اولمق، ایکی شیئك بربرینه مخالف وغیر متناسب اولمسی. اکثریا فرق معناسنده قوللانیلیر: (تفاوت مقادیر، ساعتلرك تفاوتی)

« بو شعر تازه برابر دکاسبه باقی‌یه »
« بودر تفاوتی وجدی اوکهنه بوتازه »
(وجدی)

« رونمادر نشئه‌سنده هب تفاوت عالمك »
« ساقئ صنعك‌ولی‌جام‌جهان پیراسی بر »
(حلیمکرای)

تَفاعیل [ع] تفعله‌لرکه اصطلاحات عروضده مصراع ویا بیتك اجزای وزنندن عبارتدر: (بر سوز مجرد افاعیل وتفاعیله مطابق اولمغله شعردن معدود اوله‌میه‌جغی. — کمال).

تَفَأُّل [ع] فال آچمق، فال طوتمق: (تفأل بالخیر) = خیر ایله تفأل دیمك یعنی خیره یورمقدر. بومعناده (ایله) اداتیله قوللانیلیر. جمعی (تَفَأُّلات).

تَفْئیل [ع] فال آچدیرمق، فاله باقدرمق.

تَفَتُّت [ع] ریزه ریزه اولمق، اوفاق اوفاق پارچه‌لانمق: [تفتت زجاجه].

تَفْتَه [ف] قیزمش، قیزغین، حرارتلی: [آهن تفته].

تَفْتیت [ع] ریزه ریزه ایتمك، ایدلمك، پارچه‌لامق: (تفتیت زجاج).

تفتیخ [ع] معده‌یی آچمق یعنی ککرمك معناسنده قوللانیلیر.

تفتیر [ع] فتور ویرمك ، ویرلمك. جمعی (تفتیرات).

تفتیش [ع] کرکی کبی صورروب آراشدرمق، صورر یلوب آراشدیرلمق : [تفتیش احوال ، تفتیش امور] ، [تفتیش مأموری] = بعض اموری صورروب آراشدیرمق ایچون حکومت طرفندن نصب اولنان مأمور . جمعی (تفتیشات) : [اجرای تفتیشات] .

تفتیق [ع] یارمق ، یارلمق : [تفتیق خشبپاره ، حطبك تفتیق] .

تفتیك [ع] دیتمك ، دیدلمك ، [تفتیك کتان] . لسانمزده تحریف اولنه‌رق کسر تا ایله (تفتیك) طرزنده قوللانیلیر .

تفتیل [ع] بوكمك ، بوكلمك : (تفتیل رسن).

تفتین [ع] فتنه‌یه دوشورمك ، دوشورلمك § مفتون ایتمك، ایدلمك : [تفتین قلب شاعر].

تفجر [ع] طاش یری آچیلمق : شفق سوكمك § زمیندن صو قاینایوب آقمق. جمعی [تفجرات]. ایكنجی معنا اعتباریله اصطلاحات طبیه‌دندر كه ایسیلك كبی دری اوزرنده حاصل اولان قیرمزی قابارجقلر دیمكدر .

تفجع [ع] برمصیبت وقوعیله دردناك اولمق ، یوركدن آجیمق .

تفجیر [ع] صو آقتمق ، آقیدلمق . استعمالی اندردر .

تفجیع [ع] آجیتمق، آجیدلمق؛ آجیدوب آغرتمق : [تفجیع قلب ، بر عضوك تفجیعی] جمعی (تفجیعات).

تفحص [ع] بر شیئك ، بر ماده‌نك ایچ یوزینی دقتله آراشدیرمق، برشیئك ایچ یوزی دقتله آراشدیرلمق : (تفحص امور، تفحص علت ، كیفیتك تفحصی) : جمعی (تفحصات).

تفخر [ع] اوگونمك. (افتخار) ایله معناجه مترادفدر . جمعی [تفخرات]: [تفخرات شاعرانه].

تفخیم [ع] تعظیم ، بوجه عد ایتمك ، اواولامق § حرفی قابا ، قالین تلفظ ایتمك .

تفدیه [ع] نفسنی غیره فدا ایتمك، جانم فدا اولسون دیمك. تشدید ایله اوقومامليدر .

تفرج [ع] كوكل فرحلاندرمق ایچون قیره چیقمق ،

سیره گیتمك . § فرحلانمق ، گزمكله دفع غم ایتمك . جمعی (تَفَرُّجات) . [تفرجگاه ، تفرجگه] = سیر یری ، اگلنجه محلی .

تَفَرُّح [ع] فرحلانمق، کسب فرح ایتمك : (تفرح قلب) .

تَفَرُّد [ع] تك اولمق ، اشی اقرانی اولمامق : [داعیهٔ تفرد] = اشی اقرانی اولمامق دعواسی، املی .

تَفَرُّس [ع] سزمك صورتیله طوغری آکلامق : [کندیسی بر شی سویله‌مدیکی حالده طور و حرکتندن تفرس ایتدی] . جمعی (تَفَرُّسات) .

« کله‌دن سن تفرس ایتمش ایدم »
(معلم ناجی)

تَفَرُّش [ع] دوشنمك : (تفرّش بساط ، تفرّش قالیچه).

تَفَرُّع [ع] اصل مسئله‌دن احکام عدیده منشعب اولمق ، فرعلنمك ، داللانمق . جمعی اولان [تَفَرُّعات] = « مُتَفَرِّعات » مقامنده قوللانیلیر : (تفرعات امور) .

تَفَرُّغ [ع] فارغ اولمق ، واز کچمك : [تفرّغ امور ، تفرغ خدمت] .

تَفَرُّق [ع] بربرندن آیرلمق § طاغلمق . بو معناده (افتراق) ایله مترادفدر .

تَفْرِقَه [ع] فکر آیریلغی، فکرجه باشقه‌لق : (بو مسلك موجب تفرقه اولور) § بربرندن آیریلق ، اویغونسزلق : (بینلرینه تفرقه دوشدی) § طاغنیقلق، آیری آیری اولمق که غزته‌لرده اقسام سیاسیه‌دن افقی بر چیزگی ایله آیریلان قسمه اطلاق اولنور. بوقسمده اکثریا مقالات ادبیه وفقرات مخصوصه مندرج بولنور .

تَفْریح [ع] فرحلاندرمق ، فرحلاندیرلمق : [تفریح دل] .

تَفْریخ : [ع] کوکلدن قورقو زائل اولمق ، نشوونما بولمق ، فلیزلنمك . [وَقتِ تَفْریخ] = اصطلاحات طبیه‌جه چیچك علتی آشیسنك زمان اجراسندن آثاری ظهور ایدنجه‌یه قدر کچن ایامه اطلاق اولنور .

تَفْرید [ع] علم دینده تبحّر ایله امر و نهی الهی‌یی بروجه کمال یرینه گتیرمك ایچون اختیار عزلت] معناسنه‌در :

« مرکز دائره پیرای علو وعظمت »
« قطب دین کعبهٔ دنیا و جهان تفرید »
(کاظم)

تَفْریش [ع] دوشه‌مك ، دوشنمك : [حجره‌یی

تفریش ، تفریش حجله گاه ، بر دا-
ئره‌نك تفریشی] جمعی (تَفریشات) .

تَفریط { [ع] تقصیر ایلمك ، نقصان ایشله‌ماك . (افراط) ك
ضدی : [افراط و تفریط نه معقول ونه مقبولدر] آنكچون هرشیده حد اعتدال مقتضای مسلك اهل كمالدر .

تَفریع { [ع] اصل ماده‌دن فرع پیدا ایتمك ، ایدلمك ؛
فرعلندرمك ، فرعلندیرلمك : (تفریع مسئله ، تفریع حكم) .

تَفریق { [ع] آییرمق ، آییرلمق : (تفریق اوراق ، تفریق
امور ، تفریق نیك وبد) .

«تفریق ایچون كیمیسی اوقور رقیهٔ فسون»
«تسخیر ایچون كیمیسی یازار نسخهٔ دعا»
(لا)

تَفزیع { [ع] بلیكلتمك ، بلیكله-دلمك ؛ حیرتله باقدیرمق ،
شاشقین شاشقین باقدیرلمق : (تفزیع نائم) .

تَفَسُّخ { [ع] چوروپوب دوكولمك ، بوزولمق . اصطلاحات
طبیه‌جه بر جسمك اجزای مركبه‌سی تعفن ایده‌رك چوروپوب طاغلمق دیمكدر .

تَفسِره { [ع] خسته‌نك بولنه باقمق ، خسته‌نك معاینه اولنان
بولی .

تَفسیده { [ف] قیزغین ، آتشلی : [تفسیده دل] = یوركی
یانیق ، (تفسیده لب] چوق صوصامش .

تَفسیر { [ع] معنای لغویسی لفظ مشكلدن معنای مطلوبی
بیان وایضاح ایتمك ، بوصورتله ایضاح ایدلمكدر : (تفسیر آیت ، تفسیر عباره ، بر آیتك تفسیری ، بر كلمه‌یی تفسیر) [حسن تفسیر] = برشیئه كوزل معنا ویرمك ، [سوء تفسیر] = برشیئی برعباره‌یی فنا صورتده ایضاح ایتمك § عرف مفسرینه كوره حسن تأویل مقامنده مستعملدر . قرأن كریمك معانئ منیفه‌سنی ایضاح ایچون یازیلان كتاب شریفه‌ده اطلاق اولنور .

« بن اول اسرار كوی نسخهٔ ام الكتابم كیم »
« چیقار تفسیر بسم الله هرحرف بیانمدر »
(غالب)

« قدرت صانعی ایدر تفسیر »
« اونه پارلاق كتابدر بیلیرم »
(صفا)

تَفسیق { [ع] فسقه نسبت ایتمك ، ایدلمك .

تَفَصُّم { [ع] قیرلمق ، منكسر اولمق . [انفصام] ایله
مترادفدر .

تَفصیل { [ع] بر شیٔ اطرافیله ، اطرافلی اوله‌رق بیان
ایتمك : [تفصیل كیفیت ، تفصیل حادثه ، وقعه‌نك تفصیلی] جمعی (تَفصیلات) .

«او مجمل نقطه‌نك تفصیل آثارین تماشا ایت»
«اولور بر تخم كمتردن درخت بارور پیدا»
(نابی)

تَفَضُّلْ [ع] ادعای فضل ایتمك ، فضل وكمال صاتمق، فاضللق طاسلامق . جمعی (تفضلات) :

تَفْضیحْ [ع] رسوا ایتمك ، ایدلمك ؛ بر آدمی عیبنی ، فضایحنی عالمه اعلان ایله‌مك صورتیله بدنام ایتمك . (اِفْضاح) دن اقوادر . جمعی (تَفْضیحاتْ) .

تَفْضیضْ [ع] كوموشله‌مك ، كوموشلنمك، كوموشه قاپلامق ، قاپلانمق : (تفضیض قبضهٔ سیف) .

تَفْضیلْ [ع] برینی چوق ، زیاده مزیتلی عد ایدرك امثالنه ترجیح ایتمك : (حضرت ابوبكرك حضرات خلفایه تفضیلی)

تَفَطُّرْ [ع] یارلمق ، آیرلمق . (اِنْفِطار) كبی .

تَفَطُّنْ [ع] ادراك ایلمك ، فرقنه وارمق، آڭلامق.

تَفْطینْ [ع] آڭلاتمق ، ادراك ایتدیرمك ، فرقنه واردیرمق .

تَفْعَله [ع] اصطلاحات عروضدندركه مصراعك حاوی اولدیغی اجزای وزنیه‌دن برجزء وزنیسی دیمكدر.

تَفَقُّدْ [ع] آرایوب صورمق ، آرانوب صورلمق : (تفقد احوال ، تفقد حال و خاطر) جمعی (تَفَقُّداتْ) .

تَفَقُّهْ [ع] فقه تحصیل ایتمك ، فقیه اولمق. § آڭلامق معناسنی‌ده افاده ایدر .

تَفْقیهْ [ع] تعلیم ، تفهیم ایتمك § فقه اوكرتمك .

تَفَكُّرْ [ع] دوشونمك، دوشونلمك: (احوال ماضیه‌یی تفكر ، عاقبت حالی تفكر ایدییورم ، اصل مسئله‌نك تفكری) جمعی (تَفَكُّراتْ) .

« اولان مخاطب مضمون یا اولی‌الابصار »

« اولور تفكر آلای حقده لیل ونهار »

(لا)

تَفَنُّنْ [ع] فنونه واقف اولمق ، فنوندن بهره‌مند اولمق § سوزی درلو درلو سویله‌مك ، بر صیره‌ده مكرراً ایراد اولنان عین معنایی باشقه باشقه سوزلرله‌سویله‌مك، مهارت كوسترمك .

تَفَوُّضْ [ع] عهده‌یه آلمق ، آلنمق : (بو خدمتی كیم تفوّض ایده‌جك ، بویله مشكل بر مأموریتك تفوّضی) اصطلاحات فقهیه‌دندر .

تَفَوُّقْ [ع] اوسته چیقمق، فائق اولمق ، اوستون اولمق: (داعیهٔ تَفَوُّقْ)= یوكسلمك، اوستده بولنمق دعواسی، املی. (فلانك اوغلی فضل و مزیت جهتیله اقرانته تفوّق

ایتدی) [زایجهٔ حال وقالندن احکام لیاقتی واقران وامثالنه تفوّق ورجحانیتی ظاهر اولور — سراطبابه تذکره — عاکف پاشا] .

تَفَوُّه { [ع] آغیزه ، لسانه آلمق، آلنمق. اکثریا فنا سوز سویلهمکده استعمال اولنور: (اومثللو الفاظ غلیظهیی اولسه بنه او مقوله اشرا تفوّه ایدر) جمعی(تَفَوُّهات): (تفوهات ابلهفریبانه) .

تَفْویض { [ع] برشیئی ویا برایشی برینه احاله وسپارش ایتمك ، ایدلمك : (تفویض وظیفهٔ خطابت ، بووظیفهٔ مهمه نك آنك عهدهٔ درایتنه تفویضی) .

« کلور البته ظهوره نه ایسه حکم قدر »
« حقه تفویض امور ایت نه الم چکك نه کدر »
(واصف)

تَفَهُّم { [ع] تکلفله آکلامق ، ادراك ایتمك ، ایدلمك : (مسئلهیی تفهّم ، ماده نك تفهّمی)

تَفْهیم { [ع] آکلاتمق . معناجه (اِفهام) دن اقوادر : (کوج حال ایله مرامنی تفهیم ایده بیلدی) جمعی (تفهیمات) .

تَفَیُّض { [ع] فیض آلوب ایلرولهمك، فیضلنمك ، فیض بولمق : (فلان بحق تفیض ایتدی).

تَقابُل { [ع] قارشی قارشی یه قاووشمق ، قارشی قارشی یه کلمك ، قارشیلاشمق : (تقابل صفین ، تقابل فریقین ، تقابل سلب وایجاب).

« ترازوی تقابل وضع ایدرب بازار امکانه »
(نابی)

تَقاتُل { [ع] بر برینی قتل ایتمك. (مُقاتَله) مقامنده استعمالی جائزدر .

تَقادُم { [ع] کچمش بولنمق : (تَقادُمِ زمان) = بر ماده اوزرینه مرور زمان واقع اولمق معناسنده اصطلاحات فقهیهدندر .

تَقادیر { [ع] احکام الهیه ، مقدّرات. (تقدیر)ك جمعی.

تَقادیم { [ع] تقدمه لر ، عرض اولنان هدیه لر.

تَقارُب { [ع] بر برینه یقین کلمك، یکدیکره یاقلاشمق : (تقارب کوکبین) .

تَقارُن { [ع] بر برینه قرین اولمق، یکدیکرك یانینه کلمك : (تقارن خصمین).

تَقاریر { [ع] تقریرلر ، افاده لر، انهالر : (تقاریر رسمیه ایله تبلیغ کیفیت ایدلمشدر) .

تَقاسُم { [ع] عینلشمك، آیدلاشمق، § بولشمك ، بولیشمك : (تقاسم میراث ، تقاسم اموال) بو معناده (مُقاسَمه) ایله مترادف ایسه ده اوزیاده قوللانیلیر.

تَقاسيط { [ع] جزءلر ، تقسيطلر (تقاسيط معينه‌يى منتظماً
ويرمك تزييدامنيتى موجب اوله‌جقندن)

تَقاصّ { [ع] اودشمك ، آله‌جغنى ويره‌جكنه قارشى طو -
توب صايشمق .

تَقاصُر { [ع] برشيئى ياپمغه مقتدر اولديغى حالده چكينوب
ياپمامق .

تَقاضى { [ع] مديوندن حقنى قبض ايتمك ، مديونى
صيقشديرمق ، طلب‌دين ايتمك صورتيله
سرزنشده بولنمق . اكثريا اسلوب
فارسى‌يه توفيقاً (تَقاضا) طرزنده
قوللانيلير :

« قيامه ايتدى تقاضا دعائم هيئت »
« قمودەاولدى كمر بندكارگاه امور »
(نابى)

« ايرمه‌دن وقت مرامينه تقاضا قيلماز »
« هر محقق كه خبيرم ديو دعوى ايلر »
« فضولى »

تَقاطُر { [ع]قطره‌قطره دوكلمك ، طاملامق : (تقاطراشك
فرقت ، تقاطر باران نيسان) .

« تقاطر ايله‌مدكجه سرشك ديدۀ تاك »
« اولورمى باغ تمناده‌ء خوشۀ انكور »
(نابى)

تَقاطُع { [ع] بر برينى كسمك ، كسشمك ؛ اصطلاحات
رياضيه‌دندركه خطينك يكديگريله بر
نقطه‌ده بربرينى قطع ايدرجه‌سنه بر -
لشمه‌لرى ديمكدر .

تَقاعُد { [ع] مأموريتدن چكيلوب چراغ اولمق ، ايشدن فارغ
اولوب اوطورمق . بعضاً (مُتَقاعِد)
مقامنده‌ده استعمال اولنور . [تَقاعُديه]
= تقاعد معاشى . [تَقاعُد صندوغى
نَظارتى] = تقاعد معاملاتى ، معاشاتى
ايفايه مأمور دائره .

تَقاليب { [ع] بر طوربه‌نك ، بر كيسه‌نك ايچنى طيشنه
چويرشلر ، دوندرشلر . « تَقليب »ك
جمعيدر .

تَقامُر { [ع] قمار اوينامق . (مُقامَره) ايله‌مترادفدر.
الفاظ مذكوره‌نك افاده ايتديكى فعل
شرعاً و عقلاً ممنوع اولان افعال
ذميمه‌دندر .

تَقاويم { [ع] تقويملر،روزنامه‌لر. مفردى اولان(تَقويم)ه
مراجعت اولنه .

تَقَبُّض { [ع] بوزيلوب طوپلانمق ، قبض اولمق ؛ بر آدمك
حظ ايتمديكى ياخود صيقلديغى برشيدن
طولايى ازيلوب بوزلمه‌سى معناسنى ده
افاده ايدر § اصطلاحات طبيه‌جه عضلا -
تك اجراى فعل ايچون مربوط اولديغى
قسم عضو اعتبارزيله بوزيلوب طوپلانمه‌سى
ديمكدر .

تَقَبُّل [ع] قبول ایتمك، ایدلمك: « تقبل دعا ، تقبل هدیه» اصطلاحات فقهیه‌دندر .

تَقْبیح [ع] قبحه نسبت ایتمك، ایدلمك : برنسنه‌یی یاخود برفعلی چركین كوروب اوصورتله بیان ایتمك : (حركات بی‌ادبانه‌سنی هركس تقبیح ایتدی) جمعی (تقبیحات) .

تَقْبیل [ع] اوپمك، او پلمك: [تقبیل خرقهٔ سعادت ، تقبیل مصحف شریف ، دست معلمی تقبیل، لحیهٔ شریفك تقبیلی] .

«بنده‌سیدرخان محمودك بتون خلق جهان»
«كیم ایدرلر سوبسو تقبیل خاك پاینی»
(لبیب)

تَقْتیل [ع] چوق اولدرمك ، اولدیرلمك : [تقتیل اشقیا تقتیل سباع] .

تَقَدُّس [ع] زیاده‌سیله پاك اولمق ، مقدس اولمق : (تقدس قرآن. تقدس نبی آخرزمان).

تَقَدُّم [ع] اوكه كچمك ، ایلری كچمك ، اوكده بولنمق: (فضل تقدم) = اوكده بولنمق ، ایلری كچمك مزیتی دیمكدر. [تشریفات رسمیه قاعده‌سنجه فریقان كرام رتبهٔ اولی صنف اولی رجالنه تقدم ایدر]

تَقْدِمَه [ع] برآدمك كندیندن بیوك ذواته تقدیم ایتدیكی بركذار ، هدیه دیمكدر .

تَقْدیر [ع] علم آلهینك هیچ بر شی خلق اولنمه‌دن اول هرشیئك نصل اوله‌جغنه تعلق ایتمسی ، جناب حقك قبل الایجاد هرشیئك نصل اوله‌جغنی لوح محفوظـه ثبت ایلمسی : [تقدیرات الٓهیه]

« تقدیر خدا قوت بازو ایله دونمز »
(نابی)

§ قیمت بچمك ، دكرینی سویله‌مك: [قماشك بهاسنی تقدیر ایتدی] .

« تقدیر بها ایلیه‌من صیر فیٔ دهر »
« برجوهره كیم خاك سیاه ایچره نهاندر»
(عونی)

§ بكنمك، بكنلمك؛ قدرینی بیلمك، قدری بیلنمك: (تقدیر خدمت، تقدیر لیاقت ، هنرك تقدیری ، بر نشیده‌نك تقدیری ، برآرتیستك تقدیر مهارتی) (تقدیراً) = بكنلمك صورتیله ، بكنه‌رك دیمكدر : (صداقتنی تقدیراً بیوك مكافاته مظهرایتدی) § احتمال ، صورت، حال : [مجبوریت قویه اولدیغی تقدیرده ، بالفرض والتقدیر] ، [علی كلا التقدیرین] = بوایكی احتماله، صورته كوره دیمكدر. جمعی (تقدیرات).

« نه‌بیاور قدریمی ارباب معانی وبیان »
« سوزمی عارف بالله ایدر انجق تقدیر »
(نفعی)

تَقْدیس [ع] پاك ، صاف ، منزه طوتمق ؛ شرك وعیوبدن ونقایصدن قطعیاً وكلیا بری

عد ایتمك : (تقدیس حضرت پیغمبر ، قرآن كریمك تقدیسی) جمعی (تقدیسات) :

« مظهر اولمش التفات حضرت پیغمبره »
« منعطفدر دیدهٔ تقدیس امت كلره »
(شیخ وصفی)

تَقْدیم [ع] اوكه كچیرمك ، ایلری كچیرمك ، كچیرلمك [بو ایشی كافهٔ اموره تقدیم ایتمه‌لیدر] § آیاق آلتنه قومق ، حضوره صونمق ، عرض ایتمك : [فلانی فلانه تقدیم ، فلانك تقدیمی ، شو اثری تقدیم] .

تَقَرُّب [ع] یاقلاشمق ، یاناشمق . (اقتراب) ایله مترادفدر . (رمضانك تقربی ، رأس سنه تقرب ایتدی ، آتشه تقرب ایتمه‌ملیدر)

« كمان مثال كج اول مقصدك تقرب ایسه »
« آتلـه اوق كبی یابانه استقامت ایله »
(نابی)

تَقَرُّح [ع] اصطلاحات طبیه‌دن اولوب قرحه لانمق ، چیبان یاخود یاره درینلشوب بیومك دیمكدر .

تَقَرُّر [ع] قراربولمق ، قرارلشمق : (فلانك درسعادته جلبی تقرر ایتدی ، سور ختانك اجراسی تقرر ایتدی) .

تَقْریب [ع] یاقلاشدرمق ، یاقلاشدیرلمق : (صندالك ریختمه تقریبی ، قایغك اسكله‌یه تقریبی) § تخمین یعنی ظن ایله بیان رأی ایتمك معناسنده‌ده استعمال اولنور . مثلا (تقریباً ، تقریبی) كبی . § یولنی بولمق ، اویدورمق معناسنده‌ده قوللانیلیر . (بوایشی بجرمك ایچون بردرلو تقریبنی بوله‌میورم ، او ورطه‌دن بر تقریب ایله قورتولدی) .

« نشئه بولسه كیشی كر كیفه اویوب بر تقریب »
« شحنهٔ رنج خمار ایلر او ساعت تأدیب »
(واصف)

تَقْریر [ع] یرلشدرمك ، یرلشدیرلمك ، ثابت قیلمق : [هر كونكی درسی ذهنده تقریره چالیشمه‌لیدر) § شفاهی افاده ، بیان دیمكدر : (تقریر دعوی ، حكایه‌نك تقریری) ، (حسن تقریر) = سلاسته ، طاتلی وكوزل بر طرزده سویله‌مك دیمكدر . بومعناده جمعی (تَقْریرات) در . § بر مادده‌یه دائر یازیلان مقالهٔ رسمیه : (سفیرك كوندردیكی تقریر ، مدیر طرفندن ویریلان تقریر) بومعناده جمعی (تَقاریر) در . (تقریرلك كاغد) = بیوك تذكره‌لك كاغدكه اقلام رسمیه‌ده قوللانیلیر .

« شیخه باق كتم عدمدن دیوتقریرایلر »
« بیلماز اماكه نه‌در معنیٔ اخفای عدم »
(عاكف پاشا)

« حال دلی اول آفته تقریره نه‌حاجت »
« برواقعه كیم خیر اوله تعبیره نه‌حاجت »
(عارف)

تَقْرِيضْ { [ع] مدح ايتمك ، ايدلك . اكثريا مؤلفات حقنده مستعملدر : (بو كتابك تقريضي ، كتابه تقريض) بو معنايه كوره جمعي (تَقْرِيضَاتْ) در . § مؤلفاتي مدح طرزنده يازيلان منظوم ومنثور مقاله يه اطلاق اولنور : (او اثرده يكرميدن زياده تقريض واردر) بو معناده جمعي [تَقَارِيضْ] در .

« ايتدي تقريضنه صرف مكنت »
« كچه جي زاده محمد عزت »

تَقْرِيظْ { [ع] برشيئك ايولكني ، خطاسني محاكمه ايتمك . (تقريض) كبي مؤلفات حقنده قوللانيلير .

تَقْرِيعْ { [ع] توبيخ ، تعنيف ، باشه قاقمه .

تَقْرِينْ { [ع] قرين ايتمك ، ايدلمك ، برلكده بولندرمق ، بولنديرلمق .

تَقْسِيطْ { [ع] اوقات معينه ده اودنمك اوزره پارچه پارچه ايديلان بورجك هر برقسمي ، بولونمش جزءلري : [سهم تقسيطي ، دين تقسيطي ، برنجي تقسيط ، بشنجي تقسيط] .

تَقْسِيمْ { [ع] قسم قسم ايتمك ، ايدلمك ، بولمك ، بولنمك § فن حسابده اعمال اربعه دن برينه اطلاق اولنور : [اوتوزي اونه تقسيم ، تقسيم ميراث ، اثمان مخلفاتك بين الورثه تقسيمي] § مقسم مقامنده صولرك ماصوره ماصوره بولونديكي محل : (صو تقسيمي ، تقسيم صويي) § فن موسيقيده برمقامه عائد نغماتك بولونمه سي : (عشاق تقسيمي) جمعي اولان (تَقْسِيمَاتْ) = اكثريا ابنيه نك داخلنده كي بولمه لر معناسنده قوللانيلير .

تَقْشِيرْ { [ع] قابوغني صويمق ، قابوغي صويلق : [بادامك تقشيري] .

تَقَشُّعْ { [ع] اصطلاحات طبيه دندر . خسته نك بلغم چيقارمه سنه ، قيرمزيلي توكورمه سنه اطلاق اولنور .

تَقَصِّي { [ع] برشيئك نهايتنه وارمق ، اصلني آراشديرمق . معناجه مترادفي اولان (اِسْتِقْصَاء) زياده قوللانيلير .

تَقْصِيرْ { [ع] برشيئي يابمغه قدرتي وار ايكن چكينوب يابمامق . (تَقَاصُرْ) كبي § قصور ايتمك ، قباحت ايشله مك ، ا كسيكلكده بولنمق : (تقصير ايتديكني انكار ايده مز) (پُرْتَقْصِيرْ) = قصورلي ، قباحتلي ديمكدر . جمعي (تَقْصِيرَاتْ) : (اغماض تقصيرات ايله اداره مصلحت ايدييورردي) .

« بی مجالم ستم دهر ایله غایت عفو ایت »
« وصف پاککده کرایتدمسه ضروری تقصیر »
(حقی)

تَقَطُّر { [ع] طاملامق ، طامله طامله آقمق ، (تقاطر) کبی .

تَقْطِیر { [ع] قطره قطره دوکمك دوکلمك ؛ طاملاتمق ، طاملادلمق :
« دُرّ ایله سایه‌کده تزیین ایلدم بالککی »
« کوزلرمدن ایتدی تقطیر لآلی کوزلرك »
(معلم ناجی)
« خنده‌سی آواز قلقل کریه‌سی تقطیری »
« ماجرای مجلسه ساغر هم‌آغلر هم‌کولر »
(پرتو پاشا)

تَقْطِیع { [ع] پارچه پارچه کسمك ؛ کسلمك § کلام منظومك هر جزئی عائد اولدیغی بحرك افاعیل وتفاعیلندن برینه کوره پارچه‌لانمه‌سی : (تقطیع بیت) جمعی (تقطیعات) .

تَقْفِیل { [ع] کلیدله‌مك ، کلیدلنمك : (تقفیل ابواب).

تَقْفِیَه { [ع] قافیه‌له‌مك ، قافیه‌لنمك ؛ قافیه‌لی قیلمق ، قیلنمق : (تَقْفِیَهٔ شعر) . تشدید ایله غلطدر .

تَقَلُّب { [ع] دونمك ، ده‌کشمك ، طرز دیکره کیرمك :
(تقلب اصول ، تقلب عادات) جمعی

(تَقَلُّبات) : (تقلبات دهور واعوام ایله) .
« اولماز اوکلامی محوه باعث »
« انبوه تقلّب حوادث »
(مقدمه)
« مستان خراباته صلادر نه طوررلر »
« زهاده تقلّب ایده‌جك دم بوزماندر »
(نفعی)

تَقَلُّد { [ع] طاقنمق ، طاقینلمق ؛ قوشانمق ، قوشانلمق :
(تقلّد سیف ، سیفك تقلّدی) § درعهده ایتمك ، اوزرینه آلمق : (تقلّد امور اداره ، امور حکومتك تقلّدی)

تَقَلُّص { [ع] چکیلوب ، طوپلانوب بوزشمك . اصطلاحات طبیه‌دندر : (تقلّص عضلات ، تقلّص اعصاب)

تَقَلُّل { [ع] آزالمق ، آز اولمق : (تقلّل ماء نیل ، تقلّل حبوبات) .

تَقْلِیب { [ع] ترسنه چویرمك ، چویرلمك ؛ بر یاندن بریانه دوندرمك ، دوندیرلمك : جمعی (تقلیبات) .

تَقْلِید { [ع] طاقمق ، طاقلمق ، قوشانمق ، قوشادلمق :
(تقلید سیف ، حمائلك تقلیدی) § برشیئك اصلنه بکزتمه طرزنده قلبنی ، ساخته‌سنی یاپمق . لسانمزده بومعناده مفعول به ، مفعول الیه آلیر . حین

استعمالده بونك تعيينی ذوق سليقه‌يه قالدر [اهل تقليد] = صورتا زهد و صلاح آثاری كوسـتروب حقيقتده منهيات ايله مشغول اولان رياكاران. § بكزتمه صورتيله ياپيلان ساخته شی : (تقليد اينجو ، تقليد ساعت ، پرلانته تقليدی) § اوته كينك بريكنك حال وقالنی بكزتمـك صورتيـله مزيفـانه مسخره‌لق ايتمك كه تقليد ياپمق دينيلير . [تقليدجی] = او يله‌جـه مسخره‌لق ايدن آدم .

« قور بغه مانداپی تقليد ايده‌مز »
« ياقيشـيرمی دەوەيه قزازلق »
(صفا)

« تقليد زاغ كبك خرامانی كولدير ر »
(يحيى)

تَقْلِيع { [ع] زياده قلع ايتمك ، يارمق ، يرندن قوپارمق .

تَقْلِيف { [ع] قالافاتلامـق ، قالافاتلانمق : (تقليف سفن ، صندالك تقليفی) .

تَقْلِيل { [ع] آزالتمق ، آزالدلمق : (تقليل مقدار ، مصارفك تقليلی) .

« برنوادن بر درخت بارور ايلر ظهور »
« خاك ايدر تكثير دور چرخ تقليل ايتديكن »
(نابی)

تَقْلِيم { [ع] كسمك ، لسلمك . طرناق وقامش كبی شيلر حقنده قوللانيلير : (تقليم اظفـار ، تقليم نای) .

تَقَوُّت { [ع] بسلنمك ، كچنمك .

تَقَوُّس { [ع] اكريلمك ، اوق يايی شـكلنه كيرمك ، قوسلنمك : (تقوّس قامت ، تقوّس خط)

تَقْوَی { [ع] جناب حقدن صاقنمه ، مخـافةالله ايله مناهيـدن اجتناب ايتمك : (اهل تقوی) = بوصورتله حركتی اختيار ايدنلر ديمكدر . اسلوب فارسی ايله (تقوِی) طرزنده‌ده قوللانيلير .

« نه بر اهل دنيايه ايتدم تعبد »
« نه بر اهل تقوايه وار انتسابم »
(معلم ناجی)

« صائمه منشور خرد ياعفت وتقوی يورر »
« بزم جمدر بونده حكم جام غمفرسا يورر »
(راغب پاشا)

تَقَوِّی { [ع] قوت بولمق ، قوتلنمك (تقوّیٔ مريض)

تَقْوِيب { [ع] يری قازمق ، بر شـيئی يرندن چكوب قوپارمق .

تَقْوِيد { [ع] يدمك ، يدلمك : (تقويد اعمی) .

تَقْوِيس { [ع] مقوس ايتمك ، ايدلمك ؛ يای شـكلنه قويمق ، قوتلمق : (تقويس نهـال ، چبوغك تقويسی) .

تَقْوِيل { [ع] بر كيمسه‌نك سويله‌مديكی سوزی كنديسنه

اسناد ایتمك، برسوزی شویله سویلدی دیه برینه عطف ایله‌مك كه ترجمه‌سی بركیمسه‌نك خبری اولمقسزین آكا اسناد ایله دیدی قودی ایتمكدر. جمعی (تقویلات) .

تَقْویم [ع] اكری‌یی طوغرلتمق، اكری طوغرلدلمق .
(تقویم غصون ، نهالك تقویمی) § شهور ومواسمی واوقات شرعیه وسائره‌یی حاوی سنه‌ده بركره ترتیب ونشراولنان اثر ، رساله‌جك. جمعی (تقاویم) .

« چیقاوررلر سنه‌ده بر تقویم »
« اولمه‌سن طالب علم تنجیم »
(وهبی)

تَقْوِیَه [ع] قوت ویرمك ، ویرلمك ؛ قوتلندرمك ، قوّتلندیرلمك . مادیات و معنویاتده [ایتمك] ماده‌سیله استعمال اولنور. اسلوب فارسی اوزره [تَقْوِیَت] صورتنده اولورایسه (بولمق، ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : (تقویۀ حكم ، تقویۀ بنا ، تقویۀ جدار ، ایشه تقویت ویره‌جك یولده) .

« اولسه‌كر معدلتی تقویه بخش عجزه »
« بره آهویه كزند ایردیره‌مز صولت شیر »
(حقی)

« بونسل پاك ایله دین محمد تقویت بولدی »
« شرفبخش اولدی دهره بونلرك آیین واركانی »
(همدمی)

تَقْهیر [ع] قهر ایتمك، ایدلمك . جمعی (تقهیرات) : (تقهیر اعدا ، اشقیایی تقهیر) .

تَقِیّ [ع] تقوی صاحبی ، تقوی ایله متصف آدم .

تَقَیُّح [ع] ایرینلنمك . اصطلاحات طبیه‌دندر : (تقیّح جریحه)

تَقَیُّد [ع] قیدلی بولنمق ، دقتلی طاورانمق ؛ مقید اولمق ، وظیفه ایدنمك : (ایشنده تقیّد ایتمز ، اجرای تقیدده قصوری یوقدر) (عدم تقیّد) = قیدسزلق، وظیفه ایدنمه‌مك. جمعی (تقیّدات) .

تَقْیید [ع] مطلق براقیوب قیدلامق ، قیدلانمق . جمعی (تقییدات) :

« هرنه حكم ایلسه آزادۀ تقیید سؤال »
(جناب باری حقنده ـ لا)

تَك [ف] قوشمه ، سكیرتمه ـ (پوی) یاخود (تاز) ایله قوللانیلیر: (تك وپو، تك وتاز) .

تَكاپو [ف] تلاش ایله تحری ، تلاشله آردندن سكیرتمه :

« تكاپویه دكمز او سفلی مطالب »
« او سفلی مطالب تكاپویه دكمز »
(معلم ناجی)

« یكدیكره ایلیوب تكاپو »
« دیرلركه افندی بویله‌در بو »
(شیخ غالب)

« چوق تكاپو ايلدم پست وبلندئ عالمك »
« بولمدم تسليمدن غيرى طريق اسلم »
(نابى)

تَكاثُرْ { [ع] چوقالق . (تَكَثُّر) ايله مترادفدر .

تَكاثُفْ { [ع] صيقلاشوب بربرينه كيره‌رك قالينلاشمق ، كثافت پيدا ايتمك ، كثيف اولمق : (تكاثف سحاب ، تكاثف بخار) .

تَكاسُلْ { [ع] اوشنمك ، تنبلجه‌سنه طاورانمق : (وظيفه‌سنجه تكاسلى كورلدى ، تكاسل ايدييور ، وظيفه‌سنده تكاسل ايتمز) جمعى (تكاسلات) .

« بن كويكه اميد شهادتله كلمشم »
« اولدر تكاسل ايله‌مه قربانك اولديغم »
(عونى)

تَكافُؤْ { [ع] برابرلشمك ، بربرينه كفو اولمق . استعمالى اندردر .

تَكالُبْ { [ع] كوپك كبى بربرينك اوزرينه صيچرايوب آتلمق : (تكالب اوباشان) .

تَكاليفْ { [ع] بريسنه بر ايش ايشله‌مكى امر ايتمك معناسنه اولان (تَكْليف) ك جمعى . بوطرز جمعى اكثريا شريعتك ، حكومتك امرى معناسنده ، ويركو مقامنده قوللانيلير : (تكاليف شرعيه ، تكاليف اميريه ، تكاليف رسميه) .

تَكامُلْ { [ع] « تَكَمُّل » ايله مترادفدر . اورايه مراجعت اولنه .

تَكاوَرْ { [ف] قوشيجى ، سكيرديجى ، سريع الحركه : (اسب تكاور) .

تَكايُدْ { [ع] بربرينه حيله ايتمك ، حيله ايدشمك : (تكايد ارباب طمع) جمعى (تَكايُدات) .

تَكَبُّدْ { [مولده] قاتيلاشمق . اصطلاحات طبيه‌دندر .

(تَكَبُّدِ رِئَه) = جكر علق ، آق جكرك شيشوب وظيفه وشكلى خللپذير اولمق .

تَكَبُّرْ { [ع] كبرلنمك ، بيوكلنمك ، نفسنى بيوك كورمك :

« تكبّر اك منفور ، اك مذموم خصلتدر » .

« لازم دكل عنايتى اهل تكبرك »
« بخش ايلدم عطاسنى وجه عبوسنه »
(نجاتى)

تَكْبيبْ { [ع] كباب ياپمق ، كباب ايتمك ، ايدلمك : (تكبيب شكار) .

تَكْبيرْ { [ع] الله اكبر ديمك : صداى تكبير ، افتتاح تكبيرى) لسانمزده (كتيرمك) و (آلمق) ماده‌لريله قوللانيلير . جمعى (تكبيرات) .

« كوش جانمده‌در اول غلغل تكبیرهنوز »
(معلم ناجی)

« اولدی ارواح رسل غلغله سنج تكبیر »
(حق)

تَكَثُّر [ع] چوق اولمق ، چوغالمق : (تكثر اموال، تكثر نقود ، تكثیر نفوس)

تَكْثیر [ع] چوغالتمق، چوغالدلمق : (تكثیر واردات ، تكثیر اشیا ، سرمایه‌نك تكثیری) .

تَكْثیف [ع] صیقلاشدیرمق؛ كثافت ویرمك ، ویرلك . اصطلاحات كیمیویه‌دندر .

تَكَحُّل [ع] كوزینه سورمه سورنمك. (اِكْتِحال) ایله مترادفدر .

تَكْحیل [ع] سورمه‌له‌مك ، سورمه‌لنمك: (تكحیل عیون ، چشمان عروسك تكحیلی) .

تَكَدُّر [ع] كدرلنمك : (سبب تكدر ، تكدر خاطر) ؟ بولانمق (تكدر ماء) .

تَكْدیر [ع] آزارلامق، آزارلانمق : (تربیه‌سزی تكدیر واجبدر ، اوشاغك تكدیری لازم كلدی .) § بولاندرمق ، بولاندیرلق : (آب صافی تكدیر) جمعی (تَكْدیرات) .

« تكدیر ایله اوصلانمایانك حقی كوتكدر »
(تركیب بند)

تَكْذیب [ع] كذبه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ یالانه چیقارمق، یالاندر دیمك : (شایعه‌نك تكذیبی ، تكذیب روایت) جمعی (تَكْذیبات) .

تَكْرار [ع] برشیئی ایكی ویا دها زیاده كره اجرا معناسنه‌در : (بر سوزی تكرار ، رجای واقعی تكرار، تكرار نیاز) . (تكرار علی التكرار، تكرار بتكرار) = بر چوق دفعه دیمكدر . § مكرر اوله‌رق :

« قوندی سربامه بارك الله »
« تكرار هوالانیرسه ایواه »
(معلم ناجی)

تَكَرُّر [ع] مكرر اولمق، بردن زیاده وقوع بولمق : (تكرر عباره ، تكرر وقوعات ، تكرر معامله) جمعی (تكررات).

« ایكی دفعه تكرر ایتدی خطاب »
« ویرمه‌مشدی هنوز كیسه جواب»
(معلم ناجی)

تَگَرْك [ف] یاغان طولو : (باران وتكرك) .

« باران فرح تكرك آفات »
(غالب)

تَكَرُّم [ع] تعظیم وحرمت كورمك ، كرمكار بولنمق :

« كريم ابر كفا، كامكار بحر دلا »
« ايا محيط جهان تكرم وتكريم »
(نفعى)

تَكَرُّه [ع] بر شيئى كريه كوروب ايكرنمك ؟ بو معناده (اِستِكراه) زياده قوللانيلير.

تَكرير [ع] تكرارلامق ، تكرارلانمق: (تكرير رجا ، تكرير عباره) .
« حق انصاف بودر نني نظير كدمه سنك »
« حانث اولمام اكر ايتسه م دخى تكرير قسم »
(نابى)

تَكريم [ع] تعظيم و حرمت ايتمك ، علامت حرمت كوسترمك . اكثريا مفعول به ، بعضاً مفعول اليه آلير. مثلا (قرآن كريمى تكريم) دينيلديكى كبى (قرآن كريمه تكريم) ده دينيله بيلير. (تكريماً) = حرمت ايتمك صورتيله. جمعى (تكريمات)
« ايا محيط جهان تكرم وتكريم »
(نفعى)

تَكريه [ع] كريه كوستروب سودرمه مك ، سودير لمه مك : (تكريه فضايح ، منهيات تكريهى) جمعى (تكريهات) .

تَكَسُّر [ع] قيرلمق ، پاره پاره اولمق ، پاره لنمك : (تكسّر قدح) . (اِنكِسار) ك بونجى معناسيله مترادفدر .

تَكسيب [ع] كسب ايتدرمك، ايتديرلمك ؛ قازاندرمق ، قازانديرلمق: (تكسيب اموال)

تَكسير [ع] زياده سيله قيرمق، قيرلمق : (تكسير زجاج ، تكسير خاطر) .

تَكشيف [ع] زياده سيله آچمق، آچلمق : (تكشيف اسرار ، تكشيف طرق) .

تَكَفُّل [ع] كفيل اولمق ، كفالت ايتمك :
« كيم اعتماد ايده جك مفلسك تكفّلنه »
(سيد وهبى)

تَكفير [ع] لسانمزده كفره نسبت ايتمك ، كافر اولدى ديمك صورتيله استعمال اولنور كه (اِكفار) ايله مترادفدر . فقط (اكفار) نادراً قوللانيلير: (تكفير مسلم موجب كفردر) .

تَكفيل [ع] كفيل ايتمك ، ايدلمك: (فلانى تكفيل، فلانك تكفيلى) .

تَكفين [ع] كفنه صارمق ، صارلمق ؛ كفنله مك . كفنلنمك : (تكفين ميت ، امواتك تكفينى) .
« بر عجب فيض مجرد وار كه تيغ غمزه ده »
« ثقلت تكفيندن ايتمش شهيدان انسلاخ »
(ممدوح پاشا)

تَكَبُّسْ [ع] كيرجلنمه ، كيرج حالنه منقلب اولمق . بر شيئى كيرج حالنه قويمق، كيرجلندرمك معناسنه اولان (تَكْبِيس) كبى بوده اصطلاحات كيمويه دندر .

تَكَلُّفْ [ع] كلفتلى ايش طوتمق، اختيار زحمت ايتمك : (احباب آره‌سنده تكليف تكلّف اولماز) جمعى اولان (تَكَلُّفَاتْ) = مبالغه ، اقتضاده افراط معناسنه‌در . [بى تكلّف] = كلفتسز اوله‌رق .

« پيرانه تكلّف ايتمش الحق »
« ويرمش هله كاردزده‌رونق »
(شيخ غالب)

« اضطرابنا بهنگام ايسته‌من تحصيل كام »
« موقعنده بى تكلّف كار كندين كوسترر »
(راغب)

تَكَلُّمْ [ع] سويله‌مك ، سوز سويله‌مك :

« اوكرن لسان عصر ورسوم زمانه‌يى »
« باق طبع ناسه حاله مناسب تكلّم ايت »
(نورس قديم)

« اوخنده‌لرله تكلّم اوعشوه‌لرله خطاب »
(سيرتى)

تَكْلِيفْ [ع] بريسنك بر ايش ايشله‌مسنى ايسته‌مك ، بر ايش ايشله‌مسى ايستنلمك : [شو خدمتى تكليف ايده‌لم، تكليف رياست، مدير يتك تكليفى] [تكليف ما لا يطاق] = طاقت كتيريله‌ميه‌جك شيئى تكليف § شر يعتك ، حكومتك امرى . جمعى اولان (تَكَالِيفْ) = اكثريا طرف حكومتدن اهالى يه طرح اولنان ويركولر معناسنده مستعملدر . برنجى معنايه كوره جمعى (تَكْلِيفَاتْ) در : (تكليفات واقعه‌يى قبول ايتدى) [تكليف خام — ياخود — خام تكليف] = شايان قبول اولميه‌جغى آشكار بولنان شيئى تكليف ديمكدر .

« آتشين آمله ايلرسين بكا تكليف باغ »
« باغبان كلبرك خنداك كركزمى سكا »
(فضولى)

تَكَمُّلْ [ع] كماللنمك، كمال بولمق، كامل اولمق : (تحصيل علوم و فنون ايله تكمّل ايتمشدر) . جمعى (تكمّلات) .

تَكْمِلَه [ع] علاوه ، ذيل كبى اكمال نقصان ايچون صوكره‌دن ياپيلان شى .

تَكَمُّنْ [ع] كيزلنمك ، پوصويه كيرمك : (تكمّن اشقيا ، تكمّن سريه).

تَكْمِيلْ [ع] بيترمك، بيترلمك؛ تمام ايتمك ، ايدلك : (تَكْمِيل ثَلَاثِينْ) = اوتوزى بيترمه . (تكميل انفاس) § بتون ، تام : (دوكرن تداركاتى تكميل اولدى ،

تكميـل امرا الابده موجود ايدى ، باشلاديغى ايشى تكميل ايدر) .

« سرير سلطنتده ايلدى اون دردى چون تكميل »
« سكز يوز بشده آخر ايتدى ترك عالم فانى »
(همدمى)

تَكْنِيَه { [ع] كنيه وضع ايتمك ، ايدلك ؛ كنيه‌لمك ، كنيه‌لنمك . تشديد ايله غلطدر : [اليوم عربلرده تكنيه جاريدر] .

تَكَوُّنْ { [ع] پيدا ، واراولمق ، موجوداولمق . استعمالى معنوياته مخصوصدر : (تكوّن روايات ، تكوّن مناقشه ، تكوّن اختلاف) .

تَكْوِينْ { [ع] اولدرمق ، اولديرلمق ، احداث وايجاد ايتمك . صفـات الهيه‌دندر : [تكوين اشيا ، تكوين عوالم] ، [عالم تكوين] = وجود وحـدوث عالمى . (كتاب التكوين) = توراتك برنجى قسمى .

« نور وحدتدن اولوب شعله پذيراى حدوث »
« ويردى فر عالم تكوينه مراياى حـدوث »
(عارف حكمت)

تَكَه { [ف] اركك كچى .

تَكَهُّنْ { [ع] كاهنلك ، فالجيلق ، باقيجيلق ايتمك .

تَكَيُّسْ { [ع] ظرافت صاتمق ، ذكا فروشلق ايتـمك كياستلى كورنمك .

تَكَيُّفْ { [ع] بركيفيتله متصف اولمق ، كيفيتلنمك .

تَكْيَه { [ف] درويشلره مخصوص اقامتگاه ، عبـادتگاه .

[تَكْيَه‌گاه] و (تَكْيَه‌گه) = تكيه محلى وتكيه مقامنده قوللانيلديغى كبى طـايانه‌جق بر معناسـنده‌ده استعمال اولنـور . (تَكْيَه‌زَن) = طايانيجى ، [تكيه نشين]= تكيه‌ده اوطوران ، درويش ديمكدر : (مثل مشهور — تكيه‌يى بكله‌ين چورباىى ايچر) .

تَلاحُظْ { [ع] كوزاوجيله بربرينه باقمق ، كوز اوجيله باقشمـق : (تلاحظ عارفان ، تلاحظ نيزنان) .

تَلاحُقْ { [ع] بربرينه قاتلمق ، ملحق اولمق ، قاتشمق : (تلاحق افكار ، تلاحق اجزا) .

تَلّ { [ع] تپه ، كومه ، ييغين . اكثريا برنجى معناده‌استعمال اولنور . مثلا (تلّ صغير) = كوچك تپه ، (تلّ رفيع) = يوكسك تپه (تلّ جبـل) = طـاغ تپـه‌سى . جمعى [تلال] در : (تلال رفيعه ، تلال جبال) .

تَلاتين { [اسم اجنبى] مسـقو مشيلى ديمكـدر . زمان اوائلده بلغارتعبير اولنان كوزل‌قوقولى درى يه اطلاق اولنوركه آنكله مطره وسلاحلق كبى شـيلر اعمال ايديليرر . دشت قيچاق بلغارلر ينـك ايجـادى اولديغى مرويدر .

تَلاشْ { [ع] اضطراب ایله قاریشیق عجله ایتمك .

تَلاصُقْ { [ع] بربرینه یاپیشمق ، بیتشمك : (تلاصق خطین).

تَلاطُفْ { [ع] رفقـله خوش معامله ایتمك ، نازکانه رفقله ایشله‌مك . جمعی (تَلاطُفات) .

تَلاطُمْ { [ع] اورشمق ، چارپشمق . اکثریا دکیزك طالغه‌لا- نوب بر بری اوستنه چارپشمه‌سنده ، زیاده طالغه‌لانمه‌سنده قوللانیلیر : (تلاطم دریا ، تلاطم امواج) .

« اولـکی وقار نرده قالدی »
« کیتدیکجه تلاطمك چوغالدی »
(دریایه خطاب — معلم ناجی)

« ضمیری فکر سوی عشقدن ایدرمی تهی »
« تلاطم ایلسـه دریا ینه کهر بولنور »
(عاکف پاشا)

تَلاعُبْ { [ع] اوینامق ، اویناشمق (مُلاعَبـه) کبی : (تلاعب صبیان) .

تَلافی { [ع] الدن کیـدن شیئی صکره‌دن تدارك ایتمك ، ایدلـك : (تَلافیٔ مافات) = فوت اولان شیئی الده ایتمك ، یرینه کتیرمك . (ناقابل تلافی) = الده ایدلمسی ، یرینه کتیرلمسی ممکن اولمیان دیمکدر .

« نه داعیـهٔ تدارك اوقات ایت »
« نه دغـدغهٔ تلافیٔ مافات ایت »
(نابی)

تَلافیفْ { [ع] ایچ ایچـه قویمق کبی بر معنایی افاده ایدن [تَلْفیف] ك جمعی اولان بولفظ طاقم طاقم ، بربرینه صارماشمش نباتات کثیره معناسنده قوللانیلیر . مفردی بو معناده قوللانیـلمز : (تلافیف صحرا ، تلافیف وادیٔ شط) § اصـطلاح طبجه دماغك سطحنی تشکیل و سـتر ایدن بوکونتیلره اطلاق اولنور .

تَلاقی { [ع] بربرینه قارشی کلوب بولشمق ، بربرله بولشمق ؛ بربریـنه قاووشمق : (تلاقیٔ محبین ، تلاقیٔ اخوان) ، (موعد تلاقی) = rendez - vous تعبیری لسانمزده « راندوو » مقابلنـده و تعیین موقع ملاقات معناسنده ترجمه واستعمال ایدلمش .
(یوم التلاق) = قیامت کونی .

« برکون او امید پرسـتك یری »
« صـدر طربکاه تلاقی اولور »
(معلم ناجی)

تَلاكُمْ { [ع] بربریـنه یومروق اورمق ، یومروق اورشمق .

تَلاهی { [ع] آلات لهو ایله اوغراشوب اوینامق .

تَلأْلُؤْ { [ع] پارلدامق . لمعان ایتمك .

تَلَبُّسْ { [ع] لباسلانمق ؛ کیمك ، کیلمك : (تلبس جامه) جمعی (تلبّسات) . [دائما اطعمهٔ نفیسـه اکلی ، ثیاب فاخره تلبّسی

عادت ایدنمه — نصیحت جامی — فیض آباد] .

تَلْبِیس { [ع] بر شیئك عیبنی ستر ایتمك ، حقی ستر ایتمك ، صورت حقدن کوربنه‌رك حیله ایدوب آلداتمق : (ابلیس پر تلبیس) جمعی (تَلْبِیسات) : (تلبیسات ابلهفریبانه) .

[محسود ابلیس پر تلبیس اولان آدمی ارواح مقدسه‌یه قارشی لطف مخصوصك ایله مکرم قیلدك — مناجات جامی — فیض آباد] .

« (ایتمه بویله) ندای قلبیسی »
« نه‌اولور بوزسه حکم تلبیسی »
(معلم ناجی)

تَلْبِیَه { [ع] لَبَّیْكَ چاغرمق ، لبیك دیمك ، [تلبیهٔ حجاج مسلمین] . تشدید ایله غلطدر .

تَلَثُّم { [ع] یاشماق طوتنمق ، یاشماقلانمق :

« چهره‌کده نه‌در بوحسن تابش »
« صاندم که قمر تلثم ایتمش »
(معلم ناجی)

تَلْثِیم { [ع] بریسنك آغزینی اوپمك ، آغزی او پلمك : (تلثیم دهان صبی) لسانمزده یالکز آغز اوپمك معناسنده دکل مطلقا اوپمك معناسنده قوللانیلیر . آنکچون (تلثیم دهان) تعبیری طوغرودر . مثلا (ذات والای ولایتپناهی دخی یکرمی اوتوز خطوه ایلرودن بالاستقبال راحهٔ تعظیمکاری‌یی ایفایه مسارعت ومنشور عالی‌یی تلثیم ایله وضع سر مفخرت ایله‌مش] .

تَلَجْلُج { [ع] سوزی دیلی چیکنه‌یه‌رك سویلمك ، اکلاشیلیر آکلاشیلماز صورتده سویله‌مك : (تلجلج خائف ، تلجلج خائن)

تَلَحُّز : { [ع] بریسی اکشی برشی یر ایکن دیکرینك آغزی صولانمق : (تلحز زورنازن) .

تَلْحِید { [ع] قبری لحدله‌مك ، قبر لحدلنمك : (تلحید قبر ، قبرك تلحیدی) § (تدفین) کبی دفن ایتمك ، کومك معناسنده‌ده قوللانیلیر : (تلحید شهید) .

تَلْحِین { [ع] قرائتده تغییر کلمه ایتمك § ازکی ایله ، نغمه ایله اوقومق § تخطئه معناسنی‌ده افاده ایدر . جمعی (تلحینات) ،

تَلْخ { [ف] آجی دیمکدر : [تلخ وشیرین] ، (تلخاب ، تلخابه] = طعمی آجی ، ناخوش اولان ایچیله‌جك شی . (تلخابه) زیاده مستعملدر : (نوش تلخابهٔ آزار) . (آب تلخ) = آجی صو دیمك ایسه‌ده شرابدن کنایه اوله‌رق‌ده قوللانیلیر . [کفتار تلخ] = آجی سوز ، [تلخ کفتار] = آجی سوزلو . [تلخکام] = مأیوس ، نومید . کدرلی . [تلخکامی] = مأیوسیت ، امیدسزلك ، مکدر اولمق . [تلخی] =

آجیلق . [تلخکو] = بدزبان ، آجی سویله‌ین . (تلخ مزاج) = کوتو خویلی . (تلخی چشیده) = آجی طاتمش ، مشقت چکمش اولان .

« باده تلخ اولدقجه آرتار نشئه‌سی قوتلنور »
(قوجه راغب)

« تلخکام ایتمز سنك شیرین کلامك نورسی »
« سن همان ایله تکلم راضی‌یم دشنامه بن »
(نورس)

« تلخکامیدر نصیبی نوش صهبادن بیله »
(جوری)

« ناقص اولماز فیض ذاتی تلخیٔ ایامدن »
(قوجه راغب)

تَلْخِیص [ع] خلاصه ایتمك ، ایدلك ، اوزون یازیلی شیٔ قیصالتمق ، قیصالدلمق : [تلخیص کتاب، رساله‌نك تلخیصی). [تلخیصاً] = خلاصه ایدلك صورتیله . جمعی [تلخیصات] . § مصالح مهمهٔ دولته دائر باب عالیدن عتبهٔ علیای حضرت پادشاهی‌یه عرض اولنان خلاصه‌لرده [تلخیص] اطلاق اولنور. [تلخیصی] = باب عالینك تلخیصاتی سرای معلای همایونه کوتوروب کتیرمکه مأمور اولان :

« بریسی پنجهٔ فرمان بریسی صح صحیح »
« بریسی صفحهٔ تلخیص بری نوك قلم »
(نابی)

تَلَذُّذ [ع] لذت بولمق، آلمق. جمعی (تلذّذات): (تلذذات روحانیه) .

تَلْذِیذ [ع] لذتلندرمك ؛ لذت ویرمك، ویرلمك: (تلذیذ دماغ ، تلذیذ طعام) .

تَلَزُّج [ع] لزوجتلی اولمق ، قویولاشوب یاپیشقق حاله کلمك : (تلزّج مایع) .

تَلَسْقُوب [رومجه‌دن] اوزاق کورن . رصد دوربینی دیمکدر .

تَلَطُّف [ع] لطف ایله، طاتلیلقله معامله ایتمك . جمعی (تلطّفات) .

تَلْطِیف [ع] لطفلاندرمق یعنی لطفه نائل ایتمك، برآدمی خوشه کیده‌جك بر شی ایله یاخود خوشلانه جق طرزده اوخشامق : [بندکانی تلطیف، مستحقینك تلطیفی]. (تلطیفاً) = تلطیف صورتیله ، تلطیف ایچون. جمعی (تلطیفات) .

تَلَعُّب [ع] اوینامق ، اویون ایله اشتغال ایتمك . (تلعّب اطفال) .

تَلَعْثُم [ع] جواب ویریله‌جك یرده ویره‌میوب ایرکیلمك

§ صاچه صاپان ، ایرکیلەرك جواب ویرمك . اکثریا (بلا) اداتیله معاً استعمال اولنور. مثلا (اثنای استنطاقده مظنون بلا تلعثم اعتراف جنایت ایتدی)

تَلْعِين { [ع] مبالغه ایله لعنت ایتمك، زیاده لعن ونفرت کوستر- مك : (ابلیسی تلعین) .

تَلَغْرَاف { [روجه‌دن]دور نویس معناسنه‌در . سیاله برقیه‌یی تل واسطه‌سیله مخابره‌ده استخدام . بو اصول ایله مخابره . لسانمزده (تَلغِراف) طرزنده تلفظی شایع اولمشدر. (تلغرافخانه) بواصول ایله مخابره اجراسنه مخصوص محل . اکثریا (تلغراف چکمك ، تلغراف کشیده ایتمك) صورتنده قوللانیلیر . (تلغراف اورمق ، تل اورمق) تعبیرلری پك عامیانه عد اولنور .

[تلغرام] = تلغرافنامه دیمکدر . فقط لسانمزده استعمالی شایع اولمامشدر.

تَلَفْ { [ع] بوش یره ضایع ، هلاك ، یوق ایتمك. (ایتمك واولمق) ماده‌لریله قوللانیلیر. (ایتمك) = ماده‌سیله استعمالی تقدیرده (اِتلاف) مقامنده قوللانیلمش اولور . فقط بو ماده علاوه اولنمقسزین ینه اومقامده قوللانیله‌ماز. یعنی بولفظ مجرد اولدیغی زمان (اتلاف) معناسنی افاده‌ایده‌مز. مثلا (قودوز برحیوانی اتلاف جائزدر) جمله سنده‌کی (اتلاف)ك یرنده (تلف) لفظی قوللانیلماز. [اولمق] = ماده‌سیله قوللانیلدیغی زمان ضایع وتبـاه حکمنی تضمن ایدر . ایشته (تلف نفس ، تلف عمر) کبی تعبیرلرده (اتلاف) معناسی مقصود اولمیوب اصل معنـای مطلوب (نفسك تلف اولمسی ، عمرك تلف اولمسی) در. حاصلی مقام وصورت استعمالی دقته محتاجدر . جمعی اولان [تَلَفات] = تلف اولانلر یعنی اولمش اولانلر معناسنده قوللانیلیر .

« یازیق یازیق تلف ایتدم متاع جان ودلی »
« بو چارسوی محبتده کار اولور صاندم »
(عاصم)

تَلَفُّظ { [ع] اصواتی آغیزدن لفظ حالنده چیقارمق دیمکدر: (برکلمه‌نك تلفظی ، بو حرفی تلفظ) .

عربیده (تلفظ) ایله (تَکَلُّم) بیننده معناجه فرق اولمدیغی قاموسك مندرجاتنده کوستریلیورسه‌ده ترکجه‌ده بوایکی کلمه‌نك معنالرنجه خیلی فرق بولندیغی اهل لسان عندنده مسلماتدندر. مثلا (فلان فرانسزجه‌یی پك کوزل تکلم ایدر) دینیلیرده آنك یرنده (تلفظ) قوللا- نیله‌ماز. ترکجه‌ده تلفظ (سوزسویله‌مك) وتکلم (لاقیردی ایتمك) مقاملرنده استعمال اولندقلرندن هر تکلمده تلفظ واقعدر ، فقط هر تلفظده تکلم واقع دکلدر. جمعی (تَلَفُّظات) .

تَلَفُونْ { [رومجه‌دن] سسی اوزاغه نقل ایدن آلات مخصوصه، (ناقل الصوت) یاخود (دورشنو) .

تَلْفِیفْ { [ع] صارمق، بورمك، اورتمك .

تَلْفِیقْ { [ع] بربرینه ضم ایتمك ، ایدلمك : (اوکتاب جمع وتلفیق صورتیله وجوده کتیرلمشدر).

تَلَقُّبْ { [ع] کندی ایچون لقب اتخاذایتمك ، لقب طاقنمق، لقبلنمك : (جنتمکان سلطان محمود خان ثانی « عدلی » مخاصیله تلقب ایتمشیدی).

تَلَقُّمْ { [ع] پاره‌لیوب لقمه لقمه یوتمق . [التقام] ایله مترادفدر .

تَلَقِّی { [ع] قارشولامق، برنسنه‌یه قارشو تصادف ایدوب یاقلق وباقلمق ؛ برشیء قبول ایتمك ، ایدلمك. بوراده قبولك ادراکه ، اعتقاده کوره قیدیله ذکری زائددر . چونکه بویله اولمسی ذاتاً طبیعیدر : (بو تبلیغاتك اوراجه نه‌یولده تلقی ایدیله‌جکی مجهولدر، امرعالیلرینك مخانجه حسن تلقی ایدیله‌جکی وارستهٔ اشتباهدر) جمعی تخفیف یا ایله (تَلَقِّیات) در .

تَلْقِیبْ { [ع] لقب وضع ایتمك، ایدلمك؛ لقبله‌مق، لقبلانمق : (حضرت عمرك (فاروق) ایله تلقیبی اظهار حق واجرای عدالتده فوق‌العاده التزام دقت ایله‌مسنه مبنی ایدی) . جمعی [تَلْقِیبات] .

تَلْقِیحْ { [ع] آشی اورمق ، اورلمق ؛ آشیلامق ، آشیلانمق : (تلقیح اطفال ، تلقیح اشجار). [تلقیح جدری] چیچك‌علتی آشیسی . جمعی [تَلْقِیحات] .

تَلْقِیمْ { [ع] لقمه ویرمك ، ویرلمك ؛ لقمه‌لقمه اوله‌رق یدرمك ، یدیرلمك .

تَلْقِینْ { [ع] برسوزی‌سویله‌یوب مخاطبه ایچه آکلاتمق ، آکلادلمق : (تلقین دین مبین، بومادهٔ مهمه‌نك اوصاغره‌تلقینی قولای‌دکلدر) § بعدالدفن میّته خطاباً قبرینك اوزرنده امام طرفندن ایراد ایدیلن اخطارات دینیه‌یه اطلاق اولنور: (تلقین‌میّت) جمعی (تَلْقِینات) .

« برك کلّه عندلیب زاری تکفین ایتدیلر »
« بر کلستان بیتنی اوستنده تلقین ایتدیلر »
(شرف)

تَلَمُّذْ { [ع] شاکردلك ایتمك صورتیله تعلم ایله‌مك : (فن جرّاحی‌یی پارسده معلم مشهور (شارقو) دن تلمذ ایله‌مشدی.)

تَلَمُّعْ { [ع] پارلامق . (اِلْتِماع) ایله مترادفدر .

تَلْمِیحْ { [ع] قولاً ایما یعنی اثنای کلامده بر قصه‌یه ویا بر نکته‌یه ویاخود بر وقعه‌یه اشارت

ایلمکدر . (فن بیـان) ده صنـایع بدیعه‌دن بر صنعت ادبیه‌در که مثال آتیده وارد اولمشدر .

« ایله خاطرلری تعمیره شتاب »
« ایلەمـه عرش الـهی بی خراب »
(نابی)

مصراع ثانیده‌کی عرش الـهی تعبیریله [قلب المؤمن عرش الرحمن] حـدیث شریفنه تلمیح ایدلمشدر .

تَلْمیع [ع] لمعان ایتدرمك، ایتد- برلمك؛ پارل پارل پارلاتمق: (تلمیع سیف ، اسلحه‌نك تلمیعی) § (فن بیان)ده صنایع لفظیه‌دن شعری بر ایکی و یا اوچ لسانی مزج ایده‌رك سویله‌مکدن عبارت برصنعت ادبیه‌در:

« خلف معتبر آدم وحوا سنسین »
« جعـل الله فـداء لك امی وابی »

تَلَوُّن [ع] رنکدن رنکه کیرمك: [تلوّن سیمـا ، تلون بوقلون] § بر حالـده طورمیـوب دونکلك کوسـترمك ، ثباتسز اولوب حالـدن حاله کچمك : (تلوّن مزاج ، تلون افکار) جمعی [تلوّنات] .

« هزار احباب اولان اهل تلوّندن وفا کلمز »
(راغب)

« نیه منجر اوله حالم بو تلوّنله بنم »
« دل پشیمان کنه توبه‌یه وارماز دهنم »
(شیخ غالب)

تَلْویث [ع] بولاشدیروب پیس ومردار ایتمك، ایدلمك :

« خوشجه برکیف ایدی انفیه خبیث »
« ایتمه‌سـه ریش و بورونی تلویث »
(وهبی)

(تَلَوُّث) = بولاشوب پیس اولمق معناسنه‌در.

تَلْویح [ع] واضح وعیان قیلمق. جمعی (تلویحـات) § ادبیاتده « کنایه » بحثنك اقسـامندن برقسمه (تلویح) اطلاق اولنورکه کنایهٔ وارده‌ده معنـای مقصـودی ادراك ایچـون لازم و ملزوم بیننده وسـائط کثیره بولنه .

تَلْویع [ع] یاقـوب دردناك ایتمك، ایدلمك : (تلویع قلب ، تلویع دل عاشـق) جمعی (تلویعات) .

تَلْویم [ع] آزارله‌مق ، لوم وسرزنش ایتـمك . جمعی (تَلْویمات) .

تَلْوین [ع]رنك‌ویرمك، ویرلمك؛ بویامق ، بویانلق: [خانه‌یی تلوین، جامه‌یی تلوین، کوشکك تلوینی، قاشك تلوینی] جمعی (تَلْوینات) .

تَلَهُّب [ع] آلولنمك، آلولنوب یانمق .

تَلَهُّف [ع] حزن وکدر ، یأس وحسرتله یانوب یاقلمق ؛ چاغریشوب آغلامق. جمعی (تَلَهُّفات).

تلهّی { [ع] اوینامق ، اویونله وقت کچیرمك . (تلاهی) . ایله مترادفدر .

تلهیب { [ع] آلولندیرمك ، آلولندیرلمك . جمعی [تلهیبات] : (تلهیب نار ، آتشك تلهیبی) .

تلیّث { [ع] ارسلان روشلی ، ارسلان یورکلی اولمق : (تلیّث غزاة) .

تلید { [ع] بلاد عجمده ، یعنی دیاراسلامیه‌نك غیریده تولد ایدوب کوچوك ایکن دار اسلامه کتورملکه ، داراسلامده بیومش اولان کیمسه‌یه دینور . بوراده عجمدن مقصد عربك غیری اقوام دیمکدر . علی الاطلاق قول جنسنی افاده ایدر . کوله اولورسه (تلید) جاریه اولور ایسه (تلیده) دینیلیر .

تلیّن { [ع] یوموشاق اولمق ، یوموشامق . (تقبّض)ك ضدی : (تلیّن طبیعت) .

تلیین { [ع] یوموشاتمق ، یومو- شادلق ؛ لینت ویرمك ، ویرلمك : (تلیین طبیعت) .

تماثل { [ع] بربرینه مماثل اولمق ، مساوی بولنمق . § حسابده بلاکسر تقسیم قبول ایتمك .

تماثیل { [ع] تمثاللر ، صورتلر ، نظیرلر دیمکدر :

« قونمش بوچارسویه بر آینهٔ حیات »
« صورتور اولمش آنده تماثیل کائنات »
« لا »
« تحقیق اولنسه نقش تماثیل کائنات »
« یا خواب ویاخیال ویاخود فسانه‌در »
(ترجیع بند)

تماجد { [ع] مجدینی ، شرفنی یاد ایله افتخار ایتمك § ایکی ویادها زیاده آدم مجدوشرف خصوصنده مفاخره‌ده بولنمق .

تمادی { [ع] زیاده اوزامق ، زیاده اوزون اولمق : (تمادیٔ ایام افتراق ، تمادیٔ عمر) .
[سن ایسه انفلاق صباح هرکس ایچون باعث انشراح ایکن ظلام لیلك تمادیسنه دعاخوان اولان اشرا کبی حرکات ریاکارانه کی وقایهٔ کیجه‌دن استفاده ایتمك ایسته‌یورسین — شیخ نظامی — فیض آباد] .

تمارض { [ع] خسته کبی کورنمك ، یالاندن خسته اولمق : (خدمتدن قورتلمق ایچون تمارض ایدییور)

تماس { [ع] دکمك ، طوقنمق : (الی الـه تماس ایتدی ، باستونك اوجی اتکنه تماس ایتدی) .

تماشا { [ف] ذوق وحظ جهتیله ویاخود عبرت آلمق مقصدیله نظر ایتمك ، باقمق . ذاتاً معنای مصدری‌یی حاوی اولان بو کلمه معلوم ومجهول اوله‌رق قوللانیلیر : [براویونك

يقيندن تماشاسى ، دونمانك اوزاقدن تماشى] (شايان تماشا) ، (جالب تماشا) مقاملرنده قوللانيلديغى دەواقعدر ، مثلا:
[تماشاگاه ، تماشاگه] = اطراف سير ايده‌جك محل وسير يرى . [تماشاخانه] = كذلك اطرافى سير ايليه‌جك او . [تماشاگر] = سير ايديجى ، سيرجى . [تماشاگرى] = سير ايديجيلك .

« الله الله نه تماشادر بو »
(لا)

« دريادە ايدن اول دريكتايى تماشا »
(طالب)

تمالك { [ع] نفسنه مغلوب اولمامق ، نفسنى ضبطه مقتدر اولمق ، كنديته مالك اولمق .

تمام { [ع] بتون ، نقصانسز ، اكسيكسز : (بر ايش تمام اولمه‌دن ديكرينه باشلانماز) . § تام اولمق ، بتمك : [تمام تحصيل ، تمام حساب ، تمام عمر] (تماماً) = نقصانسز اوله‌رق . [بالتمام ، بتمامه]= تماميله، نقصانسز (ناتمام) = اكسيكلى، تمام ايدلمه‌مش .

« نيم صون پيمانه‌يى ساقى تمام ايتدكبنى »
(نديم)

«سويلدكجه سن اواسبابى تماماً بن دخى»
«ايلرم فرط كدرله اشكمى سيل روان»

تماميت { [ع] تمامق ، تاملق ، نقصانسزلق، بوتونلك . قاعدهٔ عربيه‌يه موافق اوليان بو كلمه تصرفات عثمانيه‌دندر . لسانمزده قوللانيلان معنالرينه كوره (تمام) ايله (تماميت) بيننده چوق فرق بولنديغندن استعماله احتياج قوى واردر : [دولت عليهٔ عثمانيه‌نك تماميت ملكيه‌سنى تأمين ايدن دول معظمه‌نك دخى — رشيد پاشا]

تمايل { [ع] ميل ايتمك، ميللنمك . ماديات ومعنوياتده مستعملدر: (تمايل قلب، نهالك تمايلى) جمعى (تمايلات).

« اونهال باغ عشوه سكاده ايدر تمايل »
« آ كوكل نه آه ايدرسين بو كبا روزكاردير لر »
(سرى)

تمتع { [ع] فائده‌لنمك ، كار ايتمك : (بوسنه سركيدن خيلى تمتع ايتمش) ، (تمتع ويركوسى= بلديه‌نك اصنافدن آلديغى ويركو) . § فائده ، كار : [اورتاقلرك حصه‌لرى چيقدقدن صوكره كنديسنه اون بيك غروش صرف تمتع قالمش) . بولفظ معنوياتده قوللانيلماز . جمعى (تمتعات) .

تمتيع { [ع] فائده‌لندرمك ، فائده انديرلمك ، كار ايتدرمك ايتديرلمك . استعمالى اندردر.

تمثل { [ع] برشيئك صورتنه كيرمك : [شيطان انسان صورتنه تمثل ايدوب] § بر سوزى تمثل اوله‌رق ايراد ايتمك ، بر سوز او صورتله ايراد ايدلمك : (شاعرك بيتيله تمثل ، اومصراعك تمثلى) .

« مثلی یوق آیینه ده ایتسه تمثل فی المثل »
« یینه یوق شکلن عیان ایلر مثالك صورتی »
(نورس)

تَمْثِيل { [ع] مثال کتیرمك ، کتیرلمك ؛ مثال اوله رق ایراد ایتمك ، ایدلمك : (او وقعه یی تمثیل طریقیله بیان ایتدی ، برعباره نك تمثیلی) § برشیئك صورتی عیناً دیگر شیئه نقش ایتمك که بومعناده (طَبع) ایله مترادفدر : (بوکتابك تمثیلی ، بر رساله تمثیلی ، تمثیل اوّل) . جمعی (تمثیلات) .

« کندی طورنده مکس ادنی دکل طاوسدن »
« آ که حقك (نابیا) قرآنده تمثیل ایتدیکن »
« ایله مش اهل حکم موج ایله بحری تمثیل »
« تا که معلوم اوله ماهیت معنای حدوث »
(عارف حکمت)

تَمَجُّد { [ع] مجد صاحبی اولمق ، کسب مجد ایتمك : [آحاد ناسدن برینك تمجّدی] .

تَمْجِيد { [ع] ثنا ایله تعظیم ، اولولامق : (تمجید رسول ، تمجید اهل بیت) § ثنا وتعظیم ایله صباحه قارشی مناره لرده اوقونان دعا . بو دعا اکثریا سحور وقتنده تلاوت اولندیغندن بین العوام (سحور) معناسنده قوللانیلیر ، تمجید وقتی دینیلیر : (تمجید پلاوی کبی ایصیدوب ایصیدوب یر — مثل مشهور) جمعی [تَمجِیدات] .

تَمَدُّح { [ع] کندینی مدح ایتمك ، اوکونمك : (تمدّح معیوب باتندر) جمعی (تمدّحات) : (تمدّحات عجمانه) .

تَمَدُّن { [ع] کسب مدنیت ایتمك ، مدنی اولمق : (ژاپونیا - لیلرك امر تمدّنده کوستردکاری سرعت وغیرت جداً شایان حیرتدر) ، (مبنای تمدّن ماده ٔ تعاون اولماسیله — مسئله مقاله نی — شناسی) .

تَمْدِيح { [ع] مبالغه ایله مدح وثنا ایتمك . (مَدح) دن اقوادر .

تَمْدِيد { [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق . مادیات و معنویاتده مستعملدر : (مدت مأذونیتی تمدید ، تمدید اقامت ، تلغراف خطنك تمدیدی ، تمدید مکالمه) .

تَمْر { [ع] « خرما » دینیلن میوه . [دمیر هندی] تعبیرینك طوغریسی (تمر هندی) در .

تَمَرُّد { [ع] عنادو استکبار ایتمك که ترکجه ده دیك باشلیلق ، دیك کلك دینیلیر : (ارباب جهل قبول حقده تمرّد ایدر) .

تَمَرُّن { [ع] ادمان ایتمك ، ملازمت ایتمك ، آلیشمق ایچون دوام ایله چالیشمق : (فن جراحی یی تحصیلده تمرّن ایده ایده عاقبت بر استاذ مشهور اولدی) .

تَمْرير { [ع] آجی ایتمك، ایدلمك. ماديات ومعنوياتده قوللا- نیلیر : (تمریر ماء، مایعك تمریری، تمریر حیاة، تمریر عمر، تمریر دماغ).

تَمْريض { [ع] ضعفه نسبت ایتمك، ایدلمك ؛ ضعیف کو- سترمك، کوسترلمك. اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر : (مورخ بو قولی تمریض ایتمشدر ، بر قولك تمریضی براهینه محتاجدر).

تَمْرين { [ع] ادمان ایتدرمك، ایتدیرلمك ؛ بر شیئه آلیشدیرمق مقصدیله چالیشدیرمق : [طلبه‌یی درسلرینه تمرین ، شاکر- دانك درسلره تمرینی] جمعی [تَمْرِينات].

تَمَزُّق { [ع] ییرتیلمق، پاره‌لنمك : (تمزّق اثواب).

تَمْزيق { [ع] ییرتمق، ییرتلمق : (تمزیق اوراق، تمزیق مکتوب، تمزیق جرائد عتیقه).

تَمَسُّح { [ع] برشیئه ال سورمك، مسح ایتمك. § بر شیئه سورنمك.

تَمَسْخُر { [ع] مسخره‌لانمق، مسخره- لق ایتمك. § مسخره‌لق کوستروب استهزاده بولنمق. جمعی (تمسخرات).

تَمَسُّك { [ع] اهتمام ایله طوتمق، یاپشوب صیق طوتمق : [شریعت غرایه تمسّك، برهان قاطعه تمسّك] بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر. § سند. بورج ایچون آلنوب ویریلن کاغد وحین استملاکده آلنان حجت دیمکدر : (یدنده تمسّك وارمی، تمسّکنی چیقارسون).

« باص مهری تمسّکاره اصنافی طولاندر »
(لا)

تَمَسْكُن { [ع] مسکین اولمق، مسکینلشمك، مسکینلك کوسترمك : (تمسکن نسوان، تمسکن تنپروران).

تَمْسِيَه { [ع] بریسنه « الله اقشاملکی خیر ایتسون » دیه دعا ایتمك. تشدید ایله غلطدر :

« شیقدر هنرنما بکم اعلی لسان بیلیر »
« اجرای رسم تمسیه‌ده بون‌صو آر دیر »
(معلم ناجی)

تَمَشُّط { [ع] صاچنی، صاقالنی طارامق، طارانمق.

تَمَشُّق { مشق آلمق، مشق اتخاذ ایتمك ؛ تعلم ایله‌مك. اکثریا حسن خطی اوکرنمکده قوللا- نیلیر : (کیمدن تمشق ایتدی، فلاندن تمشق ایله‌دی).

تَمَشّی { [ع] یوریمك. معنویاتده مستعملدر : (تمشیٔ امور، تمشیٔ مصالح).

تَمْشِيَت { [ع] یورتمك، یورید- لمك. کذلك مادیاتده قوللانیلاز : (تمشیت امور، تمشیت مصالح). بعضاً (ویرمك) ماده‌سیله

قوللانیلیر . مثلا : [بوراجه ایشلره تمشیت و یرلمکده‌در .] دینیلیر . (تَمْشِیَه) طرزنده قوللانیلدیغی زمان (اتمك) ماده‌سی الحاق اولنور . مثلا [مصالحی تمشیه اتمك ایچون] تشدید ایله غلط اوقومامليدر .

« لوح ترصین وقضا تمشیت وبرق‌پرنك »
(کاظم)

تَمْشِیط { [ع] طارامق ، طارانمق : (تمشیط کاکل ، کسولرك تمشیطی) .

تَمْغا { [ف] مهر کبی کاغد ، قماش مقوله‌سنه و اشیای سائره‌یه اوریلان علامت ، نشان ، پول : (تمغا رسمی) = بعض امتعه واوراق تجاریه‌یه اوریلان نشانهٔ رسمی و پول ویرکوسی دیمکدر .

« آقچه‌ ایتمز قماشی تمغاسز »
« نه‌خطایی وار آنده نه‌خاره »
(ندیم)

تَمَکُّن { [ع] مکانلانمق ، مکان طوتمق ، یرلشمك : [تسالیادن مهاجرت ایتدکدن صوکره بر مدت سلانیکده توقف و مؤخراً اناطولی‌یه کچوب مغنیسا شهرنده تمکن ایتدیلر] .

تَمْکِین { [ع] وقار ، مکانت ، آغیر باشلیلق . خفت مزاجك ضدی . [اهل تمکین] = وقار نفس ، مکانت مزاج صاحبی .

[پرتمکین] = زیاده آغیر باشلی ، چوق وقارلی : [رئیس پرتمکین] .

« اهل تمکینم بنی بکنزتمه ای‌کل بابله »
(فضولی)

« آرانماز نشئهٔ تمکین رند لاابالی‌ده »
(واصف)

تَمَل { [روم‌جه‌دن] اصل ، اساس ، رکن دیمکدر . ترکجه‌سنك (قویوق) لفظی اولدیغنی مرحوم احمد وفیق پاشا اثرنده کوستریور : (تمل آتمق) = بنانك تمل طاشنی قومق ؛ بریرده یرلشوب قالق . (تمل‌طوتمق) = تمللشمك ، بردوام وپایدار اولمق . (تمل دیرکی) = اساس بنا اوزرینه قونیلان درت دیرکدن هر بری . (تملسز) = فانی ، واهی ، اصلسز دیمکدر .

« ترکی سخنه تمل قومشلر »
« کرچه تملی‌کوزل قومشلر »
(مقدمه)

تَمَلُّق { [ع] یالطاقلانمق : [تملق افعال مذمومه‌دندر] جمعی (تملقات) : « تملقات مسکینانه »

« دل کیمسه‌یه ایلز تملق »
« اول خالق ایله ایتمه‌مش تخلق »
(معلم ناجی)

تَمَلُّك { [ع] ملك ایدینمك ، ایدینلمك ؛ بریری صاتون آلوب مالك و صاحب اولمق ، بر یر تحت تصرفه آلمق : [بر خانه‌یی تملك ، بر ترلایی

تملك ، بر عرصه‌نك تملکی ، دکانك تملکی] جمعی [تملکات] .

تَمْلیح | [ع] طوزلامق، طوزلانمق : (تمليح سمك ، سمکه‌نك تمليحی ، تمليح طعام) § اثنای کلامده لطيف برمضمون و يا دلنشين برتعبير ايراد ايتمکدن عبارت بر صنعت ادبيه‌در . جبان بر شخصه (قوجه ارسلان کل باقه‌لم) ديمك کبی .

تَمْلیك | [ع] ملك ايتمك، ايدلمك؛ بريری برينك عهده‌ٔ تصرفنه ويرمك، بر يری برينه ويرلك : [شو باغچه‌نك فلانه تمليکی ، شو دکان فلانه تمليك ايدلدی] ؛ [تمليکاً] = کندی تصرفنه کچمك صورتيله : [شو قوناق تمليکاً فلانه ويرلدی] جمعی (تمليکات) .

تَمَنّی | [ع] ديله‌مك ، آرزو ايتمك، ايدلمك : (تمنیٔ موفقيت ، تمنیٔ اقبال ، تمنیٔ ترق) . عين‌معناده اسلوب فارسی اوزره (تَمَنّا) طرزنده‌ده قوللانيلير . § [تَمَنّا] = الى باشنه قالديروب آشنالق ايتمك معناسنده وسلام اشارتی مقامنده‌ده مستعملدر : « قيصه تمنّا ، قنديللی تمنّا » . جمعی معنای اولايه کوره تخفيف يا ايله (تَمَنّيات) .

« کوکل آشفته، يار آلفته، چشم بخت ايسه خفته »
« عجب عاشق، عجب دلبر، عجب اولماز تمنّادر »
(نفعی)

« نيازمند وصال اول قوشرمی ای نابی »
« نه وار تمنیٔ وصلت خلاف عاده دکل »
(نابی)

« هر کسك ذکری همان ادعيهٔ عزّ وشکوه »
« هرطرفدن چيقيور بانك تمنّای کرم »

تَمَوُّج | [ع] طالغه‌لانمق، طالغه‌لی اولمق : [تموج رايت ، تموج دريا ، تموج نباتات] جمعی (تموّجات) .

« تموج ايتمه‌ده ير ير چمن لطيف لطيف »
(معلم ناجی)

تَمُّوز | [سريانيدن] ياز موسمنده‌کی معروف آی . (برهان قاطع) ده حرارت شديده معناسنه اولديغی کوستريليور : (تاب تموّز) نظمده ميمك تخفيفيله‌ده قوللانيلير .

« کر تاب تموز غضبی ايتسه سرايت »
« هر قطرهٔ بارانی هوا بر شرر ايلر »
(نفعی)

تَمَوُّل | [ع] مالی اولمق؛ چوق مال صاحبی ، زنکين اولمق : (فلان تجارتله تموّل ايتدی).

تَمْويل | [ع] مالدار ايتمك ، ايدلمك . استعمالی اندردر .

تَمْويه | [ع] سوزی يالديزلامق صورتيله سويله‌مك، باطل سوزه حق سوسی ويرمك . غلط فاحش اوله‌رق (تَمْويَه) طرزنده تلفظ ايتمه‌مليدر . جمعی اولانی (تمويهات)

مفردندن زیاده قوللانیلیر: (تمویهات زندیقانه) .

تَمَهُّد } [ع] یاییلوب دوشنمك : (تمهّد بساط) .

تَمَهْدی } [ع] مهدیلك دعواسنه قالقشمق ، مهدیلك دعواسنده بولنمق .

تَمَهُّر } [ع] ماهر اولمق ، کسب مهارت ایتمك : (دباغتده تمهّر) .

تَمْهید } [ع] یایوب دوشه‌مك ، دوشنمك : (تمهید مقدمه بساطك تمهیدی) جمعی (تمهیدات) .

« سکا قالدی مدد ومرحمت ای صهرنبی »
« نه‌دوشرسه آنی قیل شانکه بسط وتمهید »
(کاظم)

تَمْهیل } [ع] بر آدمه بر ماده‌ده مهلت وزمان ویرمك ، صوکره‌یه براقمق: (ادای دینك تمهیلی) (اِمْهال) ایله معناجه مترادف ایسه‌ده (امهال) اکثریا حق الٓهیده قوللانیلیر. جمعی (تمهیلات) .

تَمَیُّز } [ع] معنیٰ امثالندن آیر یاوب سچلمك ، موقع مخصوص طوتمق: (اقرانی آره‌سنده بحق تمیز ایتدی) [مابه التمیّز] = کندیسیله تمیز ایدیلن شی. جمعی (تمیّزات) .

تَمَیُّع } [ع] صیو یق اولمق ، صیویقلاشمق ؛ مایع حالنه کلمك .

تَمیمه } [ع] بدنظردن محافظه ایچون صبیانه وبعض حیواناته آصیلان نظر بونجغی ، نظرلق دیمکدر.

تَمْییز } [ع] دقتله آییرمق ، آییرلق ؛ تدقیق ایدوب سچمك ، سچلمك؛ فرق ایتمك، ایدلمك: [تمییز نیك و بد ، تمییز خیر وشر ، تمییز خطا وصواب ، تمییز نفع وضرر ، شاب ایله شکرك تمییزی] [محکمهٔ تمییز] = محاکم حقوق وجزائیه‌دن صادر اولان حکملرك قانونه موافق اولوب اولمدیغنی تدقیقه مأمور اولان هیئت : (تمییز دعوی ، دعوایی تمییز ایتدی) . [تمییزاً] = هیئت مشارٌالیها معرفتیله دیمکدر . § قوهٔ ممیّزه، ایی کوتویی وفائده یاخود ضرری فرق ایدیرن قوّت : (اهل تمییز ، ارباب تمییز ، تمییزسز آدم] . § فارسیده اولدیغی کبی بولفظك نظمده مخففاً یعنی (تَمیز) طرزنده استعمالی نادراً واقع ایسه‌ده مقبول طبع سلیم دکلدر . فقط محاوراتده بوطرز تلفظی عادتا ترکجه‌لشدیرلمش وصفت حکمی ویریله‌رك پاك ، نظیف ، طاهر ، نفیس ، صاف کبی معنالرده زبانزد اولمشدر : [تمیز صراحی ، تمیز بارداق ، تمیز برکباب ، تمیز برقات اوربه ، تمیز برکوپه] .

« نه‌در تصوّر تمییز حسن وقبح امور »
« نه‌در تقابل امتداد جملهٔ کردار »
(قصیده — لا)

« تمیزه یوغیدی اقتدارم »
(مقدمه)

تَنْ [ف] وجود، بدن، کووده، (تنپرور) = وجودینی بسله‌مکی دوشونن ، وجودینی بسله‌مکه اعتنا ایدن آدم . (تنپرورانه) = وجودینی بسله‌مکله مشغول اولان آدمه یاقیشه‌جق صورتده . [تنپروری] = وجود بسله‌ییجیلك . [تن درست] = صحتی یرنده ، وجودی صاغلام اولان آدم. [تن درستی] = صحت وجود، وجود صاغلاملغی . [آهن‌تن] = پك صاغلام وجودلی [نرم تن] = یوموشاق وجودلی. [تن آور، تناور] = طولغون وجودلو ، اتلی جانلی . [تن آسان ، تناسان] = راحت وجودینی آرایان ، کندی راحتنه باقان آدم .

« بختیاری جهانده صحتدر »
« تندرستی بیوك سعادتدر »
(صفا)

«ناتوانلق اوقدرایتدی سرایت تنه کیم»
«قالقه‌مازعارض خوبانه دوشونجه نکهم»
« نابی »

تَنادّ [ع] بربرندن اورکمك ، جاغریشوب قاچشمق .
[یوم‌التناد ، یوم تناد] = روزمحشر، قیامت کونی .

تَنادُر [ع] نادرلشمك ، بولنماز اولمق. استعمالی نادردر.

تَنادُم [ع] بربریله مصاحبت ایتمك، قونشمق . (منادمه) مقامنده قوللانیله‌بیلیر .

تَنادی [ع] بربرینه ندا ایتمك، ندا ایدشمك . معلم مرحومك لغت کتابنده ایضاح ایتدیکی وجه ایله بر قوله کوره قیامت کوننه (یوم‌التنادی) ده دینیله‌بیلیر .

تَنازُع [ع] بربریله نزاع ایتمك، خصومت ایدشمك . (تنازع بالایدی) = اصطلاحات فقهیه‌دندرکه ایکی کشینك ذی‌الید اولدقلری عقار ایچون نزاع ایتملری دیمکدر .

تَناسُب [ع] بربرینه مناسب واویغون اولمق، کوزل نسبتده بولنمق : (تناسب اندام ، تناسب اعضا ، تناسب الفاظ)§ صنایع ادبیه‌دن (مراعات نظیر) دینیلن صنعت بدیعه‌نك نام دیکری § (تناسب عددی) = اصطلاحات ریاضیه‌دندر .

« نه‌در مباینت آفرینش اشکال »
« نه‌درتناسب‌اندام‌وحسن‌نقش‌ونکار »
(لا)

تَناسُخ [ع] بر طائفهٔ ضاله‌نك قولی اوزره روحك بر جسمدن آیریلیر آیریلماز دیکر بر جسمه تعلق ایتمسی : (تناسخ ارواح) . (تناسخی) = تناسخ مذهبنده بولنان آدم .

تَنَاسُلْ { [ع] بربرندن طوغوب اوره‌مك ، توره‌مك ؛ نسل يتشديرمك : (تناسل بنی آدم ، امر تناسل ، تناسل حيوانات) .

«طوت‌كه بونلرواراتمش اما فلك محوايله‌مش»
«ايچلرندن بر تناسل ايتمش آدم يوقميدر»
(نسيب)

تَنَاشُدْ { [ع] بربرينه شعراوقومق . (مناشده) ايله مترادفدر .

تَنَاشِيرْ { [ع] چوجق يازيسی ، عجمی يازيسی . مفردی اولميان جمعدر .

تَنَاصُرْ { [ع] بربرينه نصرت ايتمك ، ياردعلاشمق . (تعاون) ايله معناجه مترادفدر . فقط اوا كثريا ماديات ومعنوياتده ، (تناصر) اكثريا يالكز مادياتده قوللانيلمق اوزره معروفدر : (تناصر ارباب قلم) .

تَنَاظُرْ { [ع] بربرينه باقمق ، باقشمق ، قارشولقلی باقمق : (تناظر خصمين) .

تَنَافُرْ { [ع] بربرندن نفرت ايتمك ، اوركمك : (تنافر عالم وجاهل) (تنافر حروف) = كلمه‌نك اثنای تلفظده لسانه ثقلت وعسرت ويره‌جك حرفلردن مركب اولمسی . [تنافر كلمات] = كلمه‌لرك بر برلرينه عدم امتزاجندن طولايی حين تلفظده لسانه ثقلت واضطراب ويره‌جك برحالده بولنمسی ديمكدر .

«گاه التفات وگاه تنافر ايدر بيان»
«رمز بديع غمزه ايله هر نظاره‌دن»
(منيف)

«يوق ذره تنافر عبارات»
« مقدمه »

تَنَافُسْ { [ع] حسد ايدشمك ، رقابت ايتمك . (منافسه) زياده قوللانيلير .

تَنَاقُصْ { [ع] آزالمق ، اكسيلمك : (تناقص دم ، تناقص عمر ، تناقص سرمايه) .

تَنَاقُضْ { [ع] بر ماده‌يه عائد ايكی سوزبربرينه مخالف واويماز اولمق ؛ ايكنجی سوز برنجی سوزه اويغون اولمامق : [فلان سوزنده تناقض ايتدی ، تناقض عباره] جمعی (تَنَاقُضَات) .

تَنَاكُحْ { [ع] نكاحلاشمق ، بربريله مشروع زوج وزوجه اولمق .

تَنَاكُرْ { [ع] تجاهل ايتمك ، بيلمزلنمك .

تَنَاوُلْ { [ع] آلوب يمك ، آلنوب يمك : (تناول طعام ، چيلكك تناولی ، اثنای تناولده) .

تَنَاوُمْ { [ع] اويور كبی كورنمك ، يالاندن اويومق : (تناوم كربه ، تناوم نگهبان) .

تَنَاهِی { [ع] نهايت بولمق (بی‌تناهی) = نهايتی اولميان ، صوكسز .

(انتها) ایله بینلرنده کی فرقه دقت لازمدر. (انتها) نهایت مقامنده قوللانیلیر. اما بوقوللانیلماز:

« ای قدرتنه اولمیان آغاز وتناهی »
« ممکن دکل اوصافکی ادراك کاهی »
(لا)

تنباکو [ف] نارکیله ایله ایچیلن معروف نبات، نارکوله‌ده ایچیلن قییلمش معلوم نبات. تومبکی طرزنده زبانزد اولمشدر. اصلی (طباقو) در. بالتحریف فارسی‌یه بو طرزده مال ایدلمشدر.

تنبت [ع] یردن بتمك : (تنبت چمن) جمعی اولان (تنبتات) اصطلاحات طبیه‌دندر :

[تنبتات لحمیه] = اثر مرض اوله‌رق بدنك برمحلنده توت ویا بکوردلن شکلنده ظهور ایدن ات چیقنتیسنه اطلاق اولنور.

تنبل [ع] اوشه‌نیجی، اوشنکن: (تنبله ایش بیور. سکا عقل اوکرتسون — مثل مشهور) بر لغت کتابنده بوکلمه‌نك اصلی (تنپرور) دینیلیورسه‌ده اویله دکلدر. فارسیده (تن پرور) باشقه و (تنبل، تهبل، تمهل) باشقه‌در. (تنبلخانه) = ایش کوزله‌ین محل، مسکینلر یری.

تنبلیت [ف] حیوان یوکی، کوچك یوك :

« مرکب اوزره بوکله دیرلر تنبلیت »
(سروری)

تنبؤ [ع] نبوت کاذبه ادعا ایلمك ، یالان اوله‌رق پیغمبرلك دعواسنده بولنمق.

تنبه [ع] اویانمق ، عقلی باشه کلمك (انتباه) ایله مترادفدر.

تنبیه [ع] فی الاصل اویاندرمق معناسنه‌در. فقط لسانمزده اویاندیره‌جق، کوزلرینی آچدیره‌جق طرزده امر ایتمك ویاخود نهی ایله‌مك معناسنده مستعملدر: (کندیسی کلنجه قدر بکله‌مسنی تنبیه ایتدی، بو ماده‌یی کوزلجه تنبیه ایتملی.) جمعی (تنبیهات).

تنته [ایتالیانجه‌دن] کونشه، یاغموره قارشی سفائن وسائره‌نك اوزرینه چکیلن بز. بو کلمه‌نك فارسیده اوروجك آغی معناسنه اولمسنه ومعروفی ایله مناسبتی بولنمسنه کوره عیناً فارسیدن آلنمش اولمسی‌ده وارد خاطر اولور :

« بلکه بسط ایتمش اولوردك سایهٔ اندیشه‌می »
« نوردن برتنته چکسه‌ك آسمانك فوقنه »
(معلم ناجی)

تنثر [ع] صاچلمق، یاییلمق، سرپلمك.

تنثیر [ع] صاچمق، سرپمك، یایمق: (تنثیر نقود) § نثره تحویل ایتمك: (بربیتك تنثیری، مصراعی تنثیر).

تنجیم [ع] فی الاصل بر نسنه‌یی وقت وقت ادا ایتمك معناسنه‌در. « اختری » ده بیان اولندیغنه کوره بر نسنه‌یی کیجه کوکبه قارشی قویمق معناسنی‌ده افاده ایدییور.

اسانمزده کیجه کواکبی ترصد ایتمك ، علم نجوم ایله اشتغال ایلهمك معناسنده استعمال اولندیغی آثار اسلافده کوریلور :

« بونك حقیقتی ظاهر دکلی دنیاده »
« قوسون تجاهلی ارباب حکمت وتنجیم »
(نفعی)

تَنْجِيَه [ع] خلاص ، نجات ویرمك ، قورتارمق . تشدید ایله غلطدر .

تَنَحْنُح [ع] بوغازینی مکرراً خیرلدادوب سسلندرمك ؛ بوغازده حاصل اولان بلغمی دفع ایچون بالالتزام وقوعه کتیریلن خیرلتی : (تنحنح نارکوله کش) جمعی [تَنَحْنُحات].

« کوسترمسون اوقحط سخن مجلسن خدا »
« کالودهٔ تنحنح اوله لفظ نسته لر »
(نابی)

تَنَدُّم [ع] ندامت کتیرمك ، پشیمان اولمق : (تندم کنهکار ، تندم قاتل) .

تَنْدِيَه [ع] نمناك ایتمك ، ایدلمك : (تندیهٔ کاغذ) شدهسز اوقونملیدر .

تَنْذِير [ع] برخصوصك تبلیغیله قورقوتمق . (اِنذار) ایله مترادفدر. فقط بوآندن اقوادر.

تَنَزُّل [ع] آشاغی اینمك، آشاغیلامق : (تنزل قیمت ، تنزل فیئات ، بپاسه تنزل ایتدی) بو معناده (تدریج) حکمی موجود در ؛ § آلچاق کوکللی اولمق یاخود کوکل آلچاقلغی ایتمك ، قدر و وقار ذاتیدن آشاغی عد اولنهجق صورتده معاملهده بولنمق : (برفقیری زیارته تنزل ایتدی ، بخشش آلمغه تنزل ایتدی) . (تنزلاً) تنزل صورتیله .

« تنزل ایتمدی بوی وفا دماغمزه »
« سبب بواولدی جهاندن بزم فراغمزه »
(سالم)

« دل تنزل ایلهمز هرخوبه نام ونشکی وار »
(شیخ وصفی)

تَنَزُّه [ع] کسب انشراح ایتمك ، کسب انشراح ایچون فرحلی یرلرده کزنمك . فی الاصل بوکلمه ایراقلاشمق وبری اولمق معناسنه اولدیغی حالده لسانمزده اومعنی معتبر دکلدر . یالکز (تنزهت ذاته عن النقصان) کبی بعض عبارات عربیهده اومعنی قصد اولنور : (برای تنزه عالم طاغنه کیتدیلر ، جمعه کونی بوغاز ایچنده تنزه ایتدم) .

تَنْزِيل [ع] تدریجله ایندیرمك معناسی اعتباریله قرآن کریمه اطلاق اولنور : (تنزیل مبین ، تنزیل جلیل) . (اِنزال) بو معناده قوللانیلماز § آشاغی ایندیرمك ، ایندیرلمك : (تنزیل قدر و منزلت ، تنزیل قیمت ، تنزیل فیئات ، تنزیل بها ، کشاف فانبوطنك دریایه تنزیلی) § طرح ، آشاغی وارمق : (یکوندن

شـوتمدرك تنزيلی) جمعی (تنزيلات) (انزال) بومعنالرده قوللانيله‌ماز .

تَنْزِيه [ع] قبايحدن بری قيلمق، قيلنمق : (تنزيه نفس) . حق آلهيـده استعمـالی تقـديرنده واجب‌الوجودك كافهٔ نقـايصدن بری اولديغنی تصـديق و اعـتراف حكمی ملتزمدر. جمعی (تَنْزِيهات) .

تَنْسُخ [ف] غايتله نفيس، نادر، بی‌نظير معناسنه‌در. معرّبی (تَنْسُوق) در . اكثريا زنجيه جاريه ـ لره اسم اوله‌رق قوللانيـلير . بعض لغتلرده باشـقه معنـالرده كوسـترلمسی ياكلشدر :

« ای كل ديه‌مم سكا قر رخ »
« مهده اوله‌ماز بو رنك تنسخ »
(معلم ناجی)

تَنَسُّم [ع] روزكار استشمـام ايتمك ، ايدلمك ؛ روزكار آلمق ، آلنمق :

« حلول نوبهار ايله كوكل هوا پرست اولور »
« نسيم كوی دلبرك تنسميله مست اولور »
(معلم ناجی)

تَنْسِيب [ع] مناسب كورمك ، كورلمك ؛ اويغون بولمق، بولنمق : (بو ماده‌نك شوصورتله حل ايدلمسی تنسيب ايدلدی، فلانك مديريته نصبی تنسـيب اولندی) . (ايتمـك ، قيلمق ، اولنمق) ماده‌لريله قوللانيلير.

تَنْسِيق [ع] نظام‌اوزره ديزمك، ديزلمك ؛ نظامنه قويمق، قونلمق ؛ تنظيم ايدوب دوزلتمك ، او صورتله دوزلدلمك : (تنسيق امور ، تنسيق معاشـات ، اشـيانك تنسـيق) (تنسيق‌الصفات) = اوصاف عديده‌يی بر برينی متعاقب ايراد ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه . جمعی (تنسيقات) : (تنسيقات عسكريه) .

« بولمدی كيمسـه بوتنسيق اموره توفيق »
« دها برفرده‌نصيب‌اولمدی بوشان‌وبونام »
(نابی)

تَنَشُّر [ع] آچيـلوب ياپلمق . (انتشار) ايله‌مترادفدر.

تَنَشُّط [ع] نشاطلانمق ، فرحلا- نوب سوينمك : (تنشط شبّان) .

تَنَشُّف [ع] صوبی ، رطوبتی كنديته چكوب ايچمك : (تنشف تراب) .

تَنْشُوـی [ف] شـوينده‌، بدن، بدن يقايجی، بين‌العوام تحريف ايله (تنه‌شـير) طرزنده ميّت غسـل ايديلن تختـه‌يه اطلاق اولنور .

تَنْشِير [ع] آچوب ياپمـق ، سرپمك . (نشر) ايله مترادف وآندن اقوادر .

تَنْشِيط [ع] نشاطلاندرمق ، نشاطلانديرلمق ؛ فرحلا- نديروب سـويندیرمك ، فرح ايله

سویندیرلمك: (تنشیط قلوب، تنشیط مجلس ، تنشیط انام) .

تَنَشُّف [ع] صوپی ، رطوبتی ایچیرمك ، ایچیرلمك ؛ امدرمك ، امدرلمك . استعمالی اندردر .

تَنَصُّب [ع] دیکیلوب طورمق، عقلی شی واحده مرکوز اولمق . برنجی معناده (اِنتِصاب) ایله مترادفدر .

تَنَصُّح [ع] نصیحت آلوب قبول ایتمك ، اوکوت آلمق : (تنصّح ایدن دائما کارلی چیقار) .

تَنَصُّر [ع] خرستیان اولمق ، خرستیانلغی قبول ایتمك : (میسیونرلرك تشویقیله ژاپونیالیلردن بعضلرك تنصّر ایتدکلری غزته‌لرده کورلمشدی) .

تَنْصِیر [ع] بریسنی خرستیان ایتمك ، بری خرستیان ایدلمك . استعمالی اندردر .

تَنْصِیص [ع] بعدالتدقیق قرار ویرمك ، ویرلمك : (تنصیص ماده ، برمسئله‌نك تنصیصی).

تَنْصِیف [ع] ایکی یه بولمك ، بولنمك ؛ بری ایکی نصفه آییرمق ، آییرلمق : (سرمایه‌نك تنصیفی ، میوه‌یی تنصیف) .

تَنْضِیر [ع] تروتازه قیلمق ، رونقدار قیلمق: (تنضیر حدیقه ، باغچه‌نك تنضیری) .

تَنَطُّر [ع] دوشونه‌رك دقتله باقمق ، دقتله باقه‌رق دوشونمك .

تَنَظُّف [ع] مادةً تمیزلنمك ، پاکلنمك .

تَنْظِیر [ع] نظیرینی یعنی اشنی یاپمق ، نظیری یاپلمق . اکثریا شعر حقنده قوللانیلیر : (فضولینك غزلنی تنظیر، برمنظومه‌نك تنظیری) . (تَنْظِیراً) = تنظیر صورتیله . جمعی (تنظیرات) .

« قونغره چوقدر بونو ابیاتمی تنظیرایچون »
«شاعران یاپسونلر ایسترلرایسه برقونفرانس»
(نظیف)
« غزلن ابتدی (سروری) ینه کندی تنظیر »

تَنْظِیف [ع] مادةً تمیزله‌مك ، تمیزلنمك : (تنظیف بدن ، تنظیف لباس ، تنظیف ازقه، یوللرك تنظیفی) جمعی (تنظیفات) : (تنظیفات آرابه‌سی ، تنظیفات رسمی) .

تَنْظِیم [ع] دیزمك ، دیزلمك : (تنظیم سبحه ، تنظیم لآلی] § یاپوب یاقشدیرمق، یاپیلوب یاقشدیرلمق : (تنظیم راپور ، لایحه تنظیمی ، مضبطه تنظیمی) § یولنه قویمق ، قونلمق : (اوطه‌نك تنظیمی، باغچه‌یی تنظیم ، کتبخانه‌نك تنظیمی) جمعی [تنظیمات] : [تنظیمات خیریه]= ۱۲۵٦ تاریخنده باخط همایون کلخانه‌ده نشر واعلان اولنان قانون اداره‌یه

اطلاق اولنور. [تنظیمات دائره‌سی] = شورای دولتك مرکب اولدیغی دوائردن بریدر. دولتجه تنظیم وتعدیل اولنه‌جق قوانین ونظامات دائرهٔ مشارالیهاجه ترتیب وتدقیق اولندیغی کبی اصول اداره‌جه قوانینه تعلق ایدن هرکونه مواد ومسائلك حل ورؤیتی اورایه عائددر.

«مقدّم همدمی ایله رشید ایتمش ایدی تنظیم»
«خلاصه وجهله تاریخ نسل آل عثمانی»
(ذیل ضیا)

تنعّم [ع] نعمت ورفاه ایله راحت یاشامق. جمعی (تنعمات):

« ارباب تنعّم نه بیلیر محنت فقری »
« ممکن می اولو و تجربه‌سز فهم حقیقت »
(معلم ناجی)

تنعیم [ع] نعمتلندیرمك، نعمتلندیرلمك؛ نائل رفاه ایتمك، ایدلمك:

تنغّم [ع] نغمه‌پردازلق ایتمك. مقام تزیینده استعمال اولنه‌بیلیر. جمعی (تنغّمات): (تنغمات سامعه‌خراشانه).

تنفّر [ع] نفرت ایتمك: (فضایحدن تنفر، قبایحدن تنفر، رذائلدن تنفر).

« برق آهم کوکی یوزین طوتمش سرشکم یریوزین »
« صحبتمدن هم وحوش ایلر تنفر هم طیور »
(فضولی)

« صحبتندن عالم ایتمشیدی تنفر، مردارك »
« جسم ناپاکی آتیلدی زیرخاکه عاقبت »

تنفّس [ع] صولوق آلمق، نفسلنمك، نفس آلوب ویرمك: (حیاتك موجودیتنه علامت تنفسدر، براز تنفس ایده‌لم، وقت تنفس) [تنفّسخانه] = دوائر رسمیه‌ده ومکاتبده مأمورین ایله طلبه‌نك اشتغالدن فراغتله یورغونلغی دفع ایچون دینلنه‌جکاری محل. جمعی (تنفّسات).

« تنفسم نفس رحمت خدادندر »
(نابی)

« کاهی تنفس ایلیجك اژدر زمین »
« کوه شرر فشانلر ایدر ارضی لرزه‌ناك »
(ترجیع)

تنفیح [ع] زیاده‌سیله اوفله‌مك، اوفلنمك § اوفله‌یوب شیشرمك، اوفله‌نوب شیشرلمك. جمعی (تنفیحات).

تنفیذ [ع] برشیئی مرعی قیلمق، نفوذلندیرمق؛ حکمنی ویرمك، حکمی اجرا ایدلمك. جمعی (تنفیذات). (تنفیذ احکام قوانین، تنفیذ فرمان همایون).

تنفیر [ع] نفرت ایتدرمك، ایتدیرلمك: (شو آدمی عشرتدن تنفیره بر چاره بولنسه) جمعی (تنفیرات).

تنفیس [ع] نفسلندرمك، نفسلندیرلمك.

تنفیش [ع] یاموق آتمق، آتلمق؛ یوك کبی دیتمك.

تَنَقُّلْ [ع] بر يردن ديكر يره كوچمك : (تنقل مكان ، قوناقدن يالىيه تنقل) .

تَنْقِيحْ [ع] زوائدى چيقاروب آزالتمق ؛ دوزلتمك ، دوزلدلمك: (تنقيح كلام، تنقيح مصارف). جمعى اولان (تنقيحـات) = اكثريا ادارهٔ دولتجه مأمورين ويا معاشـاتك آزالدلمسى ماده‌لرنده مستعملدر .

تَنْقِيدْ [ع] ادبى ، فنى ، صناعى آثارى تدقيـق ايله ايى وفنا جهتلرينى شخصياته تعرض اولنمقسزين بالمحاكمه كوسـترمك ، او صورتله ايى وفنـا جهتلرى كوسـترلمك . تصرفات عثمانيه‌دندر . اكثريا آثارادبيه حقنده قوللانيلير. (اِنْتِقاد) ه ترجيحاً بو بولده استعمالى ارباب قلم نزدنده تعمم ايتمشدر. جمعى (تنقيدات) .

تَنْقِيشْ [ع] نقش ايتمك، ايدلمك؛ نقشلامق ، نقشلانمق : (برصورتى ديواره تنقيش ، ديوارك تنقيشى ، تنقيش سـقف) جمعى (تنقيشات) .

تَنْقِيصْ [ع] اكسلتمك ، اكسلدلمك : (تنقيص مصارف ، تنقيص مقـدار ، عمـله‌نك تنقيصى) جمعى (تنقيصات) . [بعض كيمسه‌لر عندنده هرنه‌دنسه على الاطلاق مالا يعنى عد اولنـان شـيلره رغبتمى تنقيص حقنده — سنوحات — صفا].

تَنْقِيطْ [ع] نقطه‌لامق ، نقطه‌لانمق: (حروفى تنقيط، كلمه‌نك تنقيطى) بو معناده (اِعْجامْ) ايله مترادفدر § يازى سهولتله وطبيعى برصورتده اوقونمق ايچـون جمـله‌لرك صوكلريله بعض كلمات آره‌لرينـه نقطه واشـارات معروفه قويمق : [اصول تنقيـط] .

تَنْقِيَه [ع] پاك ايتمك، تميزله‌مك. اصطلاحات طبيه‌جـه مايع بر علاج ايله احتقـان ايتـمك ، ايچى تميزله‌مك وبو صـورتله مرتب عـلاج ديمكدر : [خسته‌يه تنقيه لازمدر ، كونده بركره تنقيه ايدليدر] .

تَنْگْ [ف] طـار ، صيق ، صيق ، صيقنتيلى: (خانهٔ تنك ، قافيـهٔ تنك ، دهن تنك) (دلِ تَنك) = طار يورك . (تَنك دلْ) = طار يوركلى، قلبى مضطرب (تَنْگدَسْت) = الى طار، زوكورد (تَنْگدَسْتِى) = زوكوردلك (تَنْگدلى، دِلْتَنْگى)طار يوركليلك، اضطراب درون . (تنك چشم) = آج كوزلو (تنـك چشمى) = آج كوزلولك (تنـكنـاى) = طارير، صيقنتيلى محل (تنـگى) = طارلق: تنـگىٔ دل ، تنـگىٔ معيشت) .

« تنكنای قلعه ده دشمن سموم صیقله »
« ترله‌يوب قان ناله ایلردی صدای حیفله »
(سروری)

«قافیه تنك اولدی زیرا برقومیسیون ایسته‌یور»
(راشد)

« سویله بالله دهنك تا اوقدر تنكمیدر »
(لا)

تَنْگ { [ف] ترجه‌ده تحریف ایله دنك : (یوك دنكی) = باغلانمش اشیا .

« دوشسه بیك تنك شكر بحره حلاوت كلمز »
(سید وهبی)

تُنُك { [ف] یوفقه ، اینجه ، ناربن ، تحملسز : (تُنُك روی) = یوزی طوتمه‌یان ، یوزی یوموشاق آدم (تُنُك حوصله) = حوصله‌سی تحملسز آدم .

تَنَكُّر { [ع] بیلنمیه جك ، طانلیه جق قیافته كیرمك : (صربستان قرالنك تنكراً سیاحته چیقه‌جغی) .

تَنْكیح { [ع] شرعاً نكاح ایتمك ، ایدلمك : (بر خاتونك بر پیر ناتوانه تنكیحی ، قیزك فلان ذاته تنكیحی) جمعی (تنكیحات).

تَنْكیر { [ع] نكره قیلمق ، قیلنمق : [بر اسمی تنكیر ، براسمك تنكیری) .

تَنْكیس { [ع] باش آشاغی ایتمك ، ایدلمك .
(تَنَكُّس) = باش آشاغی اولمق . استعمالی اندردر .

تَنْكیل { [ع] بریسنه سائرلره مدار خوف وعبرت اوله جق صورتده معامله ایتمك ، ایدلمك. جمعی (تنكیلات) : (تنكیل اشقیا ، حیدودلرك تنكیلی) .

« دائما اغیار بی‌اذعانی تنكیل ایلرم »
(شیخ وصفی)

تَنْمیق { [ع] یازمق ، یازلمق : (تنمیق نامه ، شقه‌نك تنمیقی) .

تَنْمِیَه { [ع] نمالاندرمق ، نمالاندیرلمق ؛ برکتلندیروب آرتیرمق ، برکتلندیریلوب آرتیرلمق : (تنمیهٔ نقود ، سرمایه‌نك تنمیه‌سی) تشدید ایله غلط اوقوماملیدر .

تَنُّوب { [ع] چام آغاجی ، چیره آغاجی، قطران آغاجی.

تَنَوُّح { [ع] نوحه ایتمك ، میته فریاد ایدوب آغلامق . جمعی (تنوّحات) .

تَنَوُّر { [ع] نورلانمق ، روشن اولمق ، آیدینلق اولمق : (تنوّر قلب ، تنوّر چشم) .

تَنُّور ۰ [ع] اتمك پشيرمك ايچون طوپراقدن اعمال ايديلن فرون. تركجه‌ده تحريف ايله (طاندير) طرزنده زبانزد اولمشدر.

« درونك (نابيا) آيينهٔ رخسار رازايله »
« دلك تنور آتشخانهٔ سوز وكداز ايله »
(نابی)

تَنُّورَه [ف] طريقت عليهٔ مولويه درويشلرينك آيين شريف اجراسى ايچون كيدكلرى بل طرفى قيرمه‌لى كنيش اتكلك: (تنوره‌پوش) = اويله اتكلك كيين ، درويش.

تَنَوُّع ۰ [ع] نوعلنمك ، نوع نوع يعنى درلو درلو اولمق : (تنوّع امور ، تنوّع مقاصد ، تنوّع حروف، تنوّع نباتات) جمعى (تنوّعات)

« تصورات معانى تبدلات شئون »
« معاملات قضايا تنوع اسرار »
(قصيده — لا)

تَنُومَنْد [ف] (تناور) ايله مترادفدر ؛ كووده‌لى، كوجلى قوتلى ، بويلى بوصلى اولان : (مرد تنومند) . (تنومندى) = كووده‌لى ، قوتلى اولمق .

تَنْوِير ۰ [ع] نورلاندرمق، آيدينلانمق ؛ روشن ايتمك ، ايدلمك: (شهرشهيرك الكتريق ضياسيله تنويرى) جمعى (تنويرات) .

« اى كوكل مهر حقيقت هر برى تنوير ايدر »
« بيت معموره دكشمم كلبهٔ احزانمى »
(شيخ وصفى)

تَنْوِيع ۰ [ع] نوعلندرمك ، نوعلنديرلمك؛ درلو درلو ايتمك ، ايدلمك. جمعى (تنويعات) :

« بونلردر ايدن لسانى توسيع »
« بونلردر ايدن بيانى تنويع »
(مقدمه)

تَنْوِيم ۰ [ع] اويوتمق، اويودلمق: (تنويم صبى ، چوجغك تنويمى) جمعى (تنويمات) .

تَنْوِين ۰ [ع] ايكى اوستون ، ايكى اسره، ايكى اوتره . آخر كلمانده‌كى حرفلر اوزرينه قونيلان جفته حركه‌لرى نون كبى اوقومق . جمعى (تنوينات) .

« دهنك نسخهٔ رويكده چونون تنوين »
« سوزده پيدا وتكلمده نهاندر جانا »
« راغب پاشا »

تَنَه [ف] وجود ، بدن ، جثه. استعمالى اندردر :

«سوردكجه خصمه‌يك تنه باقمازسلاح جوشنه»
« بر قالماز اصلا دشمنه الاّ بيابان عدم»
(نفعى)

تَنْهَا [ف] يالكز ، اصسز، خالى: (تنها آولامق) = يالكز باقه‌لامق . (تنها محل) = اصسز ، صاحبسز بوش بر. (تنهارو) =يالكز كيدن (تنها نشين) = يالكزاوطوران (تنهايى) = يالكزلق ، خاليلك : (ليال تنهايى) .

« كوكل غم كونلرين تنها كچيرمه ايسته برهمدم»
« فضولى »

تَنيده { [ف] منسوج، طوقونمش، طوقومه § اورمجك آغى.

تَنيزه { [ف] اوج، اتك : (تنيزهٔ كوه) = طاغ اتكى .

تَوّاب { [ع] قوللرينك توبه سنى قبول ايدن، جناب حق : (توّاب رحيم ، توّاب كريم) .

« ذنب ايله مغلوب يأس اولمم خدا توّابدر »
(معلم ناجى)

تَوابِعْ { [ع] (تابع)ك جمعيدر . بركمسه نك خدمت مخصوصه. سنده بولنانلر ديمكدر. معناجه (اَتْباع) ايله فرقليدر . (اتباع) اوشاق و خدمتكارلر ديمك اولديغى حالده (توابع) آنلردن ممتاز اولان معيت خاق معناسنى افاده ايدر : « توابعيله اردوكاهه كلوب التجا ودخالت ايتدى » § بر ذاتك مسلكنى طوتانلر، قولنه اويانلر:

« هر شمس ايدر توابع مخصوصه سيله سير »
« هر تابعه توابع اخرى ايدر قران »
(ترجيع)

« اولمقسه مرامكز او باشقه »
« عاشق عمرك توابعندن »
(معلم ناجى)

تَواتُرْ { [ع] كذب اوزرينه اتفاقلرى عقلاً جائز اولميان برجماعتك خبرى: (بو حديث تواتر ايله ثابتدر) § برماده، برخصوص افواه ناسه دوشوب شايع اولق ، سويلنمك: (تواتره كوره، بويله بر تواتر وار) (تَواتُراً) = افواه ناسده دوران ايتمك صورتيله . جمعى (تَواتُرات) .

تَوارُثْ { [ع] برندن ديكرينه ميراث قالمق، ارثاً انتقال ايتمك : (توارث اموال واملاك ، فضيلت وعرفان توارث ايتمز ، امراض افرنجيه توارث ايدر) جمعى (تَوارُثات).

تَوارُدْ { [ع] كلمك. معناجه حكمى كثرته محولدر : (توارد مكاتيب ، توارداخبار ، توارد اوراق) § ايكى شاعرك برزمانده وياخود بربرندن خبردار اولمقسزين باشقه زمان ومكانده مألّلرى وياخود معنا ولفظلرى يكديكرينك طبق اولەرق سويلدكلرى شعره ده اصطلاح اولمشدر : (باقينك بو بيتى توارد قبيلندندر) .

«سلخ والمام وتوارد ديو صكره چاليشور»
«عيبنى ستره نيجه دزد توانای سخن»
(وهبى)

تَوارى { [ع] كيزلنمك: (كرهٔ قمر آره صيره سحائب مظلمه آرقه سنده توارى ايدييوردى) .

« خرمن دنيايى ايتدى چون صواعق تارمار »
« ايتدى ابرايچره توارى بيضهٔ بيضا كبى »
(نابى)

تَوارِيخْ { [ع] (تاريخ) ك جمعى ؛ تاريخلر : (تواريخ مختلفه، تواريخ سلف ، تواريخ معتبره) .

تَوازُنْ { [ع] ايكى طرفك وزنى مساوى اولمق، براولق: (بودجه ده توازن حصولى مصارفك

وارداتدن فضله وقوعبولهمسیله ممکن اولهجغی بدیهیدر ، توازن اثقال ، (توازن کفتین) .

تَوَاصُلْ [ع] بربرینه واصل اولمق، اولاشمق: (تواصل خطین ، سومیلرك تواصلی) جمعی (تواصلات) « مواصلت » بو معناده قوللانیلماز .

تَوَاصِی [ع] بربرینه توصیه ایتمك. نادراً استعمال اولنور .

تَوَاضُعْ [ع] آلچاق کوکللولك ایتمك ، کوسترمك : [اهل تواضع] = الچاق کوکللولك ایدنلر . (تواضعکار) = متواضع، الچاق کوکللولك ایدن. (تواضعکاری)= تواضعکارلق . جمعی (تواضعات) .

« حق تواضع ایدنك قدرینی ترفیع ایلر »
(معلم ناجی)

«خمیده قد ایله چرخی کوروب آلدانمه ای نابی»
«مناققدر تواضع کوستر احباب شکانده»
(نابی)

«عادتك اولسه تواضع اهل کبر ونخوتك»
«بزمنه وارسه ك او اورسین هر نظرده احقری»
(نظیم)

تَوَافُرْ [ع] چوغالق، چوق اولمق: (توافر عز واقبال ، توافر عمر واجلال ، توافر شان وشرف ، توافر مال) جمعی (توافرات) .

تَوَافُقْ [ع] اویمق، اویغون کلمك : (توافق افکار، توافق مقاصد ، آنك رأیی بنم فکرمه توافق ایدییور .)

« توازوی تقابل وضع ایدوب بازار امکانه »
« نقیضینه توافقله تخالف ایلهمش القا »
(نابی)

تَوَاقِیعْ [ع] (توقیع) ك جمعی، فرمانلر .

تَوَاكُلْ [ع] بربرینی وکیل ایتمك، (تواکل ائمهٔ جوامع)

تَوَالُدْ [ع] طوغوب طوغورمق . « تناسل » کبی : (توالد حیوانات).

تَوَالِی [ع] بربری آردنجه کیتمك، ولی ایدوب آردی کسلمهمك: (توالیٔ لیل ونهار ، توالیٔ شهور، توالیٔ دهور واعوام) (تتالی) ایله مترادف ایسهده بوزیاده قوللانیلیر . [عَلَى التَّوَالِي] = توالی اوزره ، آرقهسی کسلمهیهرك .

تَوَانِی [ع] کوشکلك ، کوشك طاورانمق؛ برایشده قصور وفتور کوسترمك. « تفاعل » بابندندر: (ضعف وتوانی ، عجز وتوانی) فارسی (تُوان) لفظندن قیاس ایله [تا] یی ضم ایله اوقومق خطای فاحشدر .

تَوْءَمْ [ع] ایکیز [تَوْأَمَان] = ایکیزلر، ایکیسی بردن اولانلر ؛ ایکیز چوجقلر . [تَوْأَمِی ، تَوْأَمِيَّت] = ایکیزلك . [تَوْأَمَه] = مؤنثیدر .

« مسیحا یچینور اماخر دجّال ایله توأم »
(نفعی)

تَوْبَه [ع] کناهدن ، قباحتدن رجوع ایله من بعد ایشلممکه قصد ایتمك. [توبهٔ نصوح] = صدق وعزم قوی ایله ایدلمش اولان توبه که ترکجه‌ده توبه‌لر توبه‌سی یاخود (نصوح یوسف) توبه‌سی دیرلر. بواسمده بر ذاتك توبه‌سندن کنایه طریقیله زبانزد اولمشدر. [توبه‌کار] = توبه ایدیجی [توبه‌کاری] = توبه ایدیجیلك [توبهٔ شکسته] = بوزلمش توبه [توبه‌شکن] = توبه بوزیجی ، بوزدیریجی .

«نه دیدم توبه‌لر اولسون بوده فعل شردر»
(شناسی)

«توبه‌نك بنیادینی خاطرده محکم بولمدم»
(نفعی)

تَوْبِیخ [ع] قبایح ومعایبنی تعداد ایله تکدیر ایتمك، سرزنش ایله ، آزارلامق : (وظیفه سنده قصور ایدن مأمورك توبیخی لازم کلور، عارسز چوجق هروقت توبیخ اولنور) . (توبیخاً) = توبیخ صورتیله، توبیخ ایچون. جمعی (توبیخات): [وجدانك توبیخات محقانه‌سنی هیچه صایدیغك حالده نامکی خلقك دشنامنه سپر ایتمه‌مك ایچونمی کیجه یاریسی تصدیع ایدییورسین — شیخ نظامی — فیض آباد].

تَوَتُّر [ع] کرلمك ، کرکین اولمق (توتّر اعصاب) اصطلاحات طبیه‌دندر .

تَوَثُّق [ع] وثوق ایله طوتمق، اعتماد ایله استناد ایتمك : (هیچ اویله وعده توثق اولنورمی؟) استعمالی معنویاته مخصوصدر.

تَوْثِیق [ع] محکم قیلمق ، قیلنمق ؛ قویلشدرمك ، قویلشدیرلمك. بوده معنویاتده مستعملدر [توثیق عهد ، توثیق پیمان ، توثیق کفالت).

تَوَجُّد [ع] حاللنمك ، وجده کلمك : (توجد قلب).

تَوَجُّع [ع] آغریمق،وجعلانمق، (بر عضوك توجّعی ، توجّع بطن) § معنیً متأذی اولمق معناسنده‌ده قوللانیلیر : توجّع قلب ، توجّع روح . جمعی (توجّعات) .

تَوَجُّه [ع] یوزینی بر جهته دوندرمك . ترکجه‌ده (یوکلمق) = یونولمق دینیلیر. (محرابه توجّه . قبله‌یه توجّه، کعبه‌یه توجّه، قلباً اللهه توجّه) »

« فکر حسنکله‌در تنزّه دل »
« سنکادر دائما توجّه دل »
(معلم ناجی)

§ بر آدمك دیکر برشخص حقنده حاصل ایتدیکی حس ومیل قلبی ، (حسن توجّه ، سوء توجّه) اکثریا

بیوك ذواته اسناداً حسنیاتده قوللانیلیر:
(توجهٔ عالی، توجهٔ سنیه) جمعی اولان
(توجهات)ده ایکنجی معنی اعتباریله
مستعملدر : (توجهات سنیه، توجهات
جلیله) .

« یاشاسون ایسته‌ین ترقیمی »
« کوستروب‌ده توجهات بکا »
(صفا)

« توجه ایله‌سه دانشوران دهره قضا »
« ویررافندی ضروری همان قضایه رضا »
(بلیغ)

تَوْجیه { [ع] برشیئك یوزینی بر جهته چویرمك ، یوزی برطرفه دوندیرلمك : [توجیه خطاب، توجیه نظر] § بر سوزی ، بر فعلی باشقه بروجه ایله بیان ایتمك و یا باشقه برحکم ایله کوسترمك. بومعناده اکثریا (تأویل) ایله برابر قوللانیلیر : (بو معامله قابل توجیه دکلدر ، حرکات واقعه‌سی توجیه وتأویل قبول ایدر حالاتدن اولمدیغی) § اعطا ، احاله ایتمك ، رتبه ومأموریت ویرمك معناسنده قوللانیلیر : مثلا (توجیه رتبهٔ وزارت ، توجیه تولیت ، رتبهٔ بالا توجیهی ، فلان ولایتك فلان ذاته توجیهی، جهت خطابتك فلانه توجیهی) § بر سوزی مختلف ایکی معنایه محتمل اوله‌رق ایراد ایتمکدن عبارت برصنعت ادبیه‌یه اطلاق اولنورکه فن بدیعه عائد صنایع معنویه‌دندر . جمعی اولان (توجیهات) اوچنجی معنا اعتباریله قوللانیلیر :

« بویله لاف ایله کچر اوقاتی »
« کوزه‌در لیلهٔ توجیهاتی »
(وهبی)

تَوَحُّش { [ع] اورکمك،وحشتلنمك. انسان و حیوان حقنده قوللانیلیر : (تربیه کورمه‌ین حیوان البته انساندن توحش ایدر ، هیچ برشی کورمه‌مش کبی هرکسدن توحش ایدر).

« ایتدی کویا توحش ابن زیاد »
« متمارض اولوب دیدی فریاد »
(معلم ناجی)

تَوْحید { [ع] برقیلق ، قیلمق ؛ برلشدرمك، براشدیرلمك: (توحید افکار ، توحید امال، توحید دیون ، معاملاتك توحیدی) § جناب حق برله‌مك ، جناب حق برلنمك : (توحید باری ، توحید حق ، خالق ذوالجلالك توحیدی) § توحید الٓهی‌یی متضمن ذکر: [اهل توحید] § توحید الٓهی‌یی شامل منظوم و منثور کلام . جمعی (توحیدات) :

« کیم ایلدی مصطفی مثالی »
« توحید جناب لا یزالی »
(مقدمه)

« سمعی یمانهٔ انوار خطاب عزت »
« قلبی خمخانهٔ اسرار شراب توحید »
(لا)

« اویماز آکا بك قصیده نظمی »
« توحیدیدر الك کزیده نظمی »
(مقدمه)

تَوْحِيش { [ع] وحشتلندرمك ، وحشتلنديرلمك؛ اور- كوتمك ، اوركودلمك : (بر طفل نورسيده‌يی توحيش ايتمه‌مليدر ، نعره و نقاره ايله حيوانی توحيش ايتدی)

« بندن اول آهوی انس آموزی توحيش ايتديلر »
(معلم ناجی)

تَوَدُّد { [ع] محبت، دوستلق ايتمك؛ سويشمك : [كمال تودّد، اظهار تودّد ، آثار تودّد] .

تَوْدِيع { [ع] وديعه اوله‌رق تسليم ايتمك ، امانت طرزنده ويرمك : (اشيايی بريولجی يه توديع، آقچه‌نك پوسته يه توديعی ، توديع خدمت ، توديع امور) [توديعاً]= امانت، وديعه‌اوله‌رق ويرمك صورتيله. جمعی (توديعات) .

تَوْرات { [ع] حضرت موسايه نازل اولان كتاب سماوی :

« تورات اوله‌می ياخود اناجيل »
« هم‌منقبت كتاب تنزيل »
(مقدمه)

تَوَرُّث { [ع] وارث اولمق .

تَوَرُّع { [ع] پرهيزكار اولمق ، ورع صاحبی اولمق : (تورّع مشايخ ، تورّع صوفی، تورّع درويش) .

تَوَرُّق { [ع] ياپراقلانمق : (تورّق اشجار) .

تَوَرُّم { [ع] ورم علتنه گرفتار اولمق . (ايتمك) ماده‌سيله مستعملدر . فی‌الاصل برعضوك جلدی وياخود كنديسی قباروب شيشمك معناسنه‌در . لسانمزده ايسه آق جكرده حاصل اولان علت وخيمه يه طوتلمق معناسنده شايع اولمشدر : (زواللی چوجق تورم ايتمش) .

تَوْرِيث { [ع] وارث قيلمق، مالنی برينه براقمق . فی‌الاصل (ايراث) ايله مترادف ايسه‌ده لسانمزده (ايراث) ك طرز استعمالی بو معنايه مغاير اولديغندن يكديگرينك مقامنده قوللانيله‌ماز .

تَوْرِيخ { [ع] تاريخله‌مك ، تاريخلنمك ؛ تاريخ قويمق، قونلمق : (نامه‌يی توريخ ، سندك توريخی) § تاريخ سويله‌مك : (توريخ شاعر) جمعی (توريخات) .

تَوْرِيَه { [ع] بری قريب، ديگری بعيد اوله‌رق ايكی معنايه گلان بركلمه‌يی ايراد ايدوب معنای بعيدی قصد ايتمكدن عبارت اولان صنعت ادبيه‌يه اطلاق اولنور . تخفيف (يا) ايله‌در . او يولده‌كی كلامه (توريه‌لی سوز) ديرلر .

« شاعر نادره‌گويم نه‌ديسه‌م حصه‌جيقار »
« دشمن و دوسته بی توريه و بی‌ايهام »
(نفعی)

تَوْزِيع { [ع] طاغتمق، طاغيدلمق: (توزيع مكاتيب ، توزيع مكافات ، توزيع اوراق ، ارزاقك

توزیعی ، غزته‌لرك توزیعی) جمعی (توزیعات) .

تَوَشُّح [ع] كیرله‌نوب پاسلانمق . (تَدَنُّس) ایله مترادفدر .

تَوَسُّد [ع] یاصدیغه طایانمق : (بالین نرمینه توسد ایتمشیدی) .

تَوَسُّط [ع] آره‌یه كیرمك ، وساطت ایتمك : (توسّط ایتمكه كیمسه جرأت ایده‌میور ، فلانك توسطیله‌زیانسز دفع نزاع میسر اولدی)

تَوَسُّع [ع] كنیشلنمك ، وسعتلنمك . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : (توسّع معده ، توسّع قلب ، توسع طرق ، توسع معلومات) جمعی (توسعات) .

تَوَسُّل [ع] وسیله اتخاذیله معنیً طوتنمق ، صارلمق : (روحانیت حضرت پیغمبری‌یه توسل ایدوب) (تَوَسُّلاً) = توسل صورتیله ، توسّل ایله .

تَوَسَن [ف] سركش ، سرد آت ، آزغین حیوان :

« كرد پای توسنی كورایتدی چشم دشمنی »
(معلم ناجی)

« نیلسون رایض اندیشه نیجه ضبط ایتسون »
« رخش طبعم كبی بر توسن چابك پایی »
(نفعی)

تَوْسِیخ [ع] كیرلتمك ، مردار قیلمق . (تَدْنِیس) ایله مترادفدر .

تَوْسِید [ع] یاصدیغه طایاندرمق ، طایاندیرلمق .

تَوْسِیط [ع] واسطه ایتمك ، ایدلمك ؛ آرایه قومق ، قونلمق : (اعادهٔ مناسبت ایچون كیمی توسیط ایتدیسه موفق اوله‌مدی ، فلانی توسیط ایده‌رك) جمعی (توسیطات) .

تَوْسِیع [ع] واسع قیلمق ، قیلنمق ؛ كنیشلتمك ، كنیشله‌دلمك . مادیات ومعنویاتده مستعملدر : (توسیع طریق ، توسیع دائره ، توسیع معلومات ، جاده‌نك توسیعی) ، (توسیع انتقال) = املاك موقوفه‌نك حد وحق انتقالنك بیودلمه‌سی دیمكدر . جمعی (توسیعات) .

تَوْسِیم [ع] علامتله‌مك ، علامتلنمك ؛ نشانلامق ، نشانلانمق : (حیوانی توسیم ، حیوانك توسیمی) لسانمزده اكثریا اسم قومق ، اسم طاقمق معناسنده قوللانیلیر : (چوجغی نه اسم ایله توسیم ایتدی .) جمعی (توسیمات) .

تَوَشُّح [ع] فی‌الاصل خاتون وشاح دینیلان كردنلكی طاقنمق معناسنه‌در . تركجه‌ده طاقوب طاقشدرمق ، قوشانوب بزنمك معناسنده قوللانیلیر .

تَوْشِیح [ع] تزیین معناسنه قوللانیلیر . بونده‌ده طاقشدرمق ، قوشانوب بزنمك حكمی موجود در . جمعی (توشیحات)

تَوْشِيم { [ع] بدنه ايكنه ايله شكل ياپمق ، ياپلق : (قوانسه بر باليق شكلى توشيم ايتمشيدى) جمعى (توشيمات): [قدسه كيدن خرستيانلرك توشيماتى]

تَوَصُّل { [ع] اولاشمق ، واصل اولمق ، قاووشمق : (خطينك توصلى ، بر غريبك كندى ديارينه توصّلى ، اعاظم عصره توصّل باعث وصول مطالبدر ــ فضولى) .

تَوْصِيف { [ع] وصف ايتمك ، اوصافنى برر برر تعداد وبيان ايتمك ، بوبولده اوصافنى بيان ايدلمك : (توصيف طلوع ، توصيف غروب ، توصيف فجر شمالى، توصيف مهتاب ، نوبهارك توصيفى) جمعى (توصيفات) .

« زماننده ترقى بولدى دولت بنده لايقدر »
« ايدرسم مطلع مخصوص ايله توصيف اوخاقانى »
(ذيل فهرست عثمانى)

تَوْصِيل { [ع] اولاشدرمق ، اولاشديرلمق؛ واردرمق، وارديرلمق: (محرراتى توصيل، اشياى وارده نك محلنه توصيلى) . (ايصال) ايله مترادفدر .

تَوْصِيَه { [ع] بر ايشى بريسنه سپارش ايتمك ، برايشك ياپلمه سى بريسنه سپارش ايدلمك : (او ماده يى فلانه توصيه ايتدم ، توصيه ايدلن ايشى يوليله كوردى ، فلانى توصيه ايدييور .) (توصيه نامه) = توصيه يى حاوى مكتوب ، تذكره . تشديد ايله غلط اوقومامليدر . (تَوْصِيَتْ) = طرزنده استعمالى نظمه عائددر : [بومجموعه ده مندرج ابياتك اسلوب رنكيننددن آيرلميوب ترقيات ادبيه يى بو اسلوبك توسيع وتزيينده آرامكزى ازجان ودل توصيه ايدرم ــ شكوفۀ استغراق ــ تقريض] .

تَوَضُّح { [ع] وضوح حاصل ايتمك، واضح وعيان اولمق : (توضح مقصد ، توضح كلام ، توضح مسئله) .

تَوَضُّؤ { [ع] آبدست آلمق : (توضّؤ جماعت مسلمين) .

تَوْضِيح { [ع] واضح وعيان قيلمق ، ايضاح ايتمك . معناجه (ايضاح) دن اقوادر : (توضيح مرام، توضيح افكار، توضيح مقصد) .

« قلبه قوّت ويرر مقال صريح »
« ايله رأى سديدكى توضيح »
(معلم ناجى)

تَوْطِئَه { [ع] ايلريده بيان اولنه جق مقصده موافق بعض كلماتك اول امرده ايرادى ، ايلريده بيان اولنه جق مقصدى ضمناً كوستره جك صورتده سرد مقدمه . فى الاصل ملايم قيلمق ، يول آچه رق دوزله يوب مانعدن آزاده ايتمك معناسنه در .

تَوَطُّن [ع] وطن طوتمق ، وطنلانمق : (مهاجرينك برقسمی فرات واديسنده توطن ايتدی، قازاقلرك وولغا حواليسنده توطنی) .

تَوْطين [ع] وطن طوتدرمق ، طوتديرلمق : (توطين مهاجرين ، توطين عجزه) .

تَوْظيف [ع] وظيفه تعيين ايتمك، ايدلمك ؛ بدل معيشت ويرەرك وظيفەلندرمك ، وظيفەلندرلمك : (توظيف ملازمين ، توظيف ائمه ، خدمەنك توظيفی) .

تَوْعيد [ع] كلەجكده شويله اولەجق بويله اولەجق ديه تخويف ، وعيد ايله تخويف ، قورقتمق .

تَوَغُّل [ع] زيادەسيله مشغول اولمق ، مشغول اولمقده ايلری كيتمك : (مسائل رياضيه ايله توغل ، امور سياسيه ايله توغل ، حكمت طبيعيەده توغلی يوقدر) جمعی (توغلات) .

« شعر عربه توسل ايله »
« نحو و لغته توغل ايله »
(مقدمه)

تَوَفُّق [ع] موفق اولمق، توفيقه مظهر اولمق : (توفق امور خيريه) .

تَوْفير [ع] چوغالتمق، آرتيرمق. (تكثير) ايله مترادفدر : (توفير امور ، توفير معاملات ، توفير مال) .

تَوْفيق [ع] اويدرمق، اويديرلمق. معنوياتده مستعملدر: [اوامر ساميه‌يه توفيق حركتله ، دائما حركاتی شرعه توفيق ايدردی ، قانونه توفيق معامله الزمدر] . [توفيقاً] = اويدرمق صورتيله ، اويديريلەرق : [حكم نظامه توفيقاً خانەنك انشاسی لازم كلدی] § عون الهی‌يه نائليت . يعنی ارادۀ الهيەنك عبد خالص الفؤادك مقصدينه اويغون اولمسی؛ تعبير ديكرله جناب حقك ارادۀ ازليەسنی قولنك املنه موافق قيلمسی ، ايشنی اويغون كتيرمەسی . جمعی (توفيقات) : « توفيقات الهيه ».

«جلوسندن بری اصلاح ملكه حصروقت ايتدی»
«كورلدی هر ايشنده فيض توفيقات ربانی»
(ذيل فهرست عثمانی)

«بزه ويرسونمی خدا آب حيات توفيق»
«خضری بواسەقره ظلمتده كلاهن قاپارز»
(عزت ملا)

« حق يول آرامق واجبه‌در عقل سليمه »
« توفيقی ايسترسه خدا راهبر ايلر »
« شناسی)

تَوَقان [ع] زياده حرصلی ، استكلی اولمق . واوك سكونيله غلطدر .

تَوَقُّد [ع] طوتيشوب يانمق . (توقد نار) .

تَوَقُّر [ع] وقارلانمق ، وقار پيدا ايتمك : (توقر پسپايه) .

تَوَقُّع { [ع] امید ایتمك ، ایدلك؛ برشیئك وقوعنی اوممق ، وقوعی اوملق . لسانمزده رجا ونیاز ایله امید وار اولمق معناسی غالبدر : (امنیهٔ چاکرانه‌سنی توقع ایدییور ، توقع لطف) .

تَوَقُّف { [ع] اکلنمك ، طورمق: [براز توقف ایتسون ، خیلی زمان توقف ایتدی] § تعلق ایتمك ، اواولمدقجه دیکری اوله‌مامق: (یوللرك اعماری آقچه‌یه توقف ایدر ، لیلك حلولی شمسك افولنه توقف ایدر) .

« نه در مرام توقف نه‌در امید سفر »
(علی کمال)

تَوَقِّی { [ع] صاقنمق، چکنمك :

« ایتمیك بی جا تعرّضدن توقی سویلیك »
(معلم ناجی)

« ایتمش اوراده فنون ترقی »
« تحصیلدن ایله‌مه توقی »
(مقدمه)

تَوْقِیت { [ع] تعیین وقت ایتمك ، وقت کسمك .

تَوْقِید { [ع] طوتشدیروب یاقمق ، یاقلمق : (توقید نار ، توقید آتش فرقت) .

تَوْقِیر { [ع] آغیرلامق ، آغیرلانمق ؛ وقارلی طوتوب حرمت ایتمك، ایدلك: (توقیر مسافرین، توقیر زوار ، مهمانك توقیری) .

« شان رخشانکی تقدیر ایدرز »
« سکا حلیه‌ك کبی توقیر ایدرز »
(خاقانی‌یه خطاب — معلم ناجی)

تَوْقِیع { [ع] اوامر سنیه‌یه کشیده بیوریلان نشانهٔ همایون :

« قاشلرك توقیع طغرای شهنشاهی میدر »
« یا سپهر وجهك اوزره غرهٔ غرا میدر »
(باقی)

[تَوْقِیعی] = دیوان همایونده‌کی طغرا کشلرك رئیسی .

تَوْقِیف { [ع] طوردرمق، طوردیرلق ؛ آلیقویمق ، آلیقونلق : (جانی بی توقیف، سارق توقیف ، اشبو اوراقك برمدت توقیفی)
[توقیفخانه] = قباحت وجنحه وجرائم ایله مظنون اولانلرك آلیقونلدقلری محل .

تَوَکُّل { [ع] هر ایشده اسبابه تشبثله برابر جناب حقه تسلیمیتله انقیاد ایتمك ، گوگنمك . (اسبابه تشبثی ترك) جائز دکلدر : (عطالتله اظهار توکل شان اسلامیته یاقشماز) .

« اللهه توکل ایدنك یاوری حقدر »
(لا)

«توکل ایلیوب صدقیله لطف وجودینه دائم»
«رجا ایلر خلوص قلبله افضال واحسانك»
(ندیم)

تَوْکِید { [ع] محکم ، استوار ایله‌مك . (تأکید) ایله

مترادفدر . بو اوته‌کیندن افصح ایسه‌ده او زیاده قوللانیلیر .

تَوْکیل [ع] برآدمی وکیل نصب ایتمك ، باشقه بری وکیل ایدلمك : (فلانك توکیل ایتدیکی شخص) .

تَوَلُّد [ع] طوغمق، پیدا اولمق. حقیقی و مجازی اوله‌رق قوللانیلیر : (هنوز تولد ایدن بر چوجغك اوصاف متمازه‌سی نشوونما- سنده‌کی فعالیتدر — نوسال عافیت — دوقتور یانقو) ، (بو معاملات نظام شکنانه‌ده دوام ایتمکدن تولد ایده‌جك مسئولیت کیمه راجع اوله‌جق) جمعی (تَوَلُّدات) : (چونکه قادینلرك تدنیسی تولداتك و تولداتك تدنیسی نفوسك و نفوسك تدنیسی ترقیات و معموریت مملکتك تدنیسنی ایجاب ایلیه‌جکندن قادینلرك و چوجقلرك محافظهٔ حیاتلرینه اعتنا الزمدر — نوسال عافیت — ابه‌لرمز مقاله‌سی) .

تَوَلْوُل [ع] ولوله ایتمك : (تولول جمهودان) . جمعی [تولولات] .

تَوَلُّه [ع] حیران، سراسیمه اولمق؛ وله کتیرمك .

تَوَلّی [ع] بریسنی دوست ایدینمك، سومك : اسلوب فارسی اوزره (تولّا) طرزنده زیاده استعمال اولنور : (تولّا ، تبرّا) § بر ایشی درعهده ایتمك : (تولیٔ امور مهمه).

تَوْلِیَت [ع] وقف ایشنه باقق وظیفه‌سی : (جهت تولیت ، تولیت براتی) تشدید ایله غلط قوللانلماملیدر .

تَوْلید [ع] طوغورمق، طوغو- رلمق : (بو معامله‌نك بالآخره تولید نزاع ایده‌جکی شبهه‌دن بریدر ، برکدینك یدی یاورو تولید ایتدیکی کورلمشدر) § طوغورتمق : (قابله چوجغی سهولتله تولید ایتدی ، چونکه بزده اثنای تولیدده اك آشاغی آلتی یدی قادین بولنور — نوسال عافیت — ابه‌لرمز) .

تَوَهُّم [ع] وهم ایتمك ، وهمه دوشمك : قورتی ایله قورقمق . جمعی (توهّمات) : « توهّمات ابلهانه » .

تَوْهیم [ع] وهمه دوشورمك ، دوشورلمك : برآدمی قورتی‌ده قاله‌جق صورتده قورقولی شبهه‌ده براقق : (عاقل جسورك توهیمی پك زوردر) جمعی (توهیمات).

تَوْهین [ع] ضعیف قیلمق، قیلنمق؛ ضعفه نسبت ایتمك، ایدلمك: (توهین روایت ، اقوال وارده‌نك توهینی) جمعی (توهینات) .

تَه [ف] قعر، دیب؛ جانب اسفل: (تهِ دریا ، تهِ سبو) کسرالله غلط اوقوماملی .

تهاجم } [ع] بربرینه هجوم ایتمك، آتیلوب صالدرمق. (مهاجمه) كبی یالكز بر طرفدن هجوم ایتمك معناسندەده قوللانیلیر : (تهاجم غازیان ایله طابیەلر ضبط ایدلدی) جمعی (تهاجمات) .

تهاجی } [ع] بربرینی ذم وهجو ایتمك. یالكز برطرفدن هجو ایدلمك معناسندەده مستعملدر : (تهاجیٔ وهبی وسروری) .

تهافت } [ع] برشیئك حرص ایله اوزرینه دوشمك ، بر شیئه كمال اشتیاق ایله آتلق : (پروانەنك شمعه تهافتی ، انسانك ممنوعاته تهافتی) .

تهالك } [ع] هلاكه آتلق یعنی بر شیئه صبرسزلقله جان آتمق ، بر نسنەیه میل شدید ایله دوشكونلك كوسترمك . معناسندە عجلەملاحظەاولنور. جمعی (تهالكات) .

تهاون } [ع] برایشی مهمسەمیوب آغیر طاورانمق: (مأمورینك زنهار اثر تهاون كوسترملرینه میدان براقلماسی) .

تهتك } [ع] ییرتلق : (تهتك پردهٔ عار) § رسوایلقدن اوتانمیەجق حالده بولنمق .

تهتیك } [ع] ییرتمق، ناموسه خلل كتورمك :

« یوق نیاز وصله طاقت جامهٔ تاب تنم »
« قیلدی قلاب الم تهتیك تهتیك اوستنه »
(زاریٔ كریدی)

تهجد } [ع] كیجه اویانوب نماز قیلمق § كیجه وقتی قیلنان نماز :

« ایلردی تهجد شبانگاه »
« قلبنده طورردی خشیةالله »
(نعت شریف)

تهجی } [ع] حروف هجایی صیره ایله تلفظ ایتمك، هجالەمك. (تهجیە)ده بو معنادەقوللانیلیر.

تهجین } [ع] ذم وقدح ایتمك .

تهدم } [ع] ییقلمق .

تهدی } [ع] هدایتلنمك ، هدایت بولمق . (اهتدا) كبی اسلامی قبول معناسنده قوللانیلەماز . بونك استعمالی مثلا [عمرو فاسق وفاجر ایدی شمدی تهدی ایتدی] طرزندەدر . حاصلی (اهتدا) ایله بونك موقع استعماللری باشقەدر .

تهدید } [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق ؛ قورقو ویرمك ، ویرلمك : [سارقلر بیچارەیی اولومله تهدید ایتدكارندن] (تهدیداً) = قورقوتەرق ، قورقوتمق ایچون. جمعی (تهدیدات) .

« تهدید وهجوم باغیاندن »
« خوف ایتمدی برزمانزبیرم »
(معلم ناجی)

تهديم { [ع] بنايى ييقمق، خاك ايله يكسان ايتمك . (هدم)دن اقوادر: (طوپ‌مرمياتيله قلعه‌يى تهديم ايتديلر) .

تهدين { [ع] چوجوغى آووتمق طاتلى سوز ايله صوصدرمق، يالاندن يوزه كولوب مدح ايتمك. استعمالى اندر.

تهذيب { [ع] برنسنه‌نك زوائدينى كيده‌روب اصلاح ايتمك، برشيئه خالص ومنقح ايتمك صورتيله رونق وحسن حال ويرمك ، ويرلمك . اكثريا اخلاق حقنده قوللانيلير : (ادبيات برملتك تهذيب اخلاقنه مدار اولان وسائطك بر نجيسيدر) جمعى (تهذيبات).

تهريب { [ع] قاچيرمق،قاچيرلمق (اشقيانك تهريبى ، تهريب دشمن).

تهزز { [ع] قيملدانمق، دپرنمك. [اهتزاز] ايله‌مترادفدر.

تهزيز { [ع] حركت ايتدرمك، ايتديرلمك ؛ تترتمك ، تتره‌دلك : (تهزيز خامه ، تهزيز كهواره ، اوتار كمانك تهزيزى).

« برشهك انديشهٔ قهريله لرزاندركه دل »
« تتره‌در بيك قلبى برتهزيز مژكان ايتمه‌ده »
(معلم ناجى)

تهزيل { [ ] ضعيف ايتمك ، ايدلمك : (تهزيل بدن ، تهزيل دواب ، مواشينك تهزيلى) جمعى §

هزل طرزينه قويمق ، قونلمق: (جدى برسوزك تهزيلى عيبدر، اقوال جديه‌يى تهزيل موجب خجالتدر) جمعى(تهزيلات)

تهكم { [ع] استهزا ايتمك ، ذوقلنمك . اصطلاحات ادبيه‌دندر. [تهكماً]= تهكم‌صورتيله، استهزا ايچون ديمكدر : [بوندن‌باشقه مقام تهكم واستهزاده مفهوم‌مخالفى قصد اولنان جمله‌لرك كافه‌سى تعريض مجازى قبيلندن اولوب — ميزان البلاغه — صحيفه ۲۹۷]

تهلكه { [ع] سبب هلاك اوله‌بيله‌جك حال ، نسنه . لامك كسريله تلفظى غلط مشهوردر : [تهلكه‌دن احتراز واجبدر، تهلكه‌لى ايشه كيريشمه‌مليدر] .

تهليك { [ع] هلاك ايتمك ، اولدرمك . (اهلاك) مترادفدر . آندن اقوادر .

« غمزهٔ جلادجانان‌دسته كاردغم آلوب»
« عالمى‌ايتمك ديلر تهليك تهليك اوستنه »
(زارئ كريدى)

تهليل { [ع] [لااله الاّالله]قول شريفنى ذكر ايتمك : (تسبيح وتهليل) جمعى (تهليلات).

« هلالى‌هرنه‌زمان‌كورسه‌م‌ايلرم‌تهليل »
« دكلى وحدتنه صانعك دليل جليل »
(معلم ناجى)

تهمتن { [ع] زال اوغلى رستمك لقبيدر. (تهم) شجاعتلى،

بويلى بوصلى يكيت. (تَن) ده وجود معناسنه‌در، بالتركيب (تهمتن)= ايرى وجودلى جسور قهرمان ديمكدر. صفت اوله‌رق شجيع پهلوانه‌ده اطلاق اولنور:

« اول صفدر يكانه‌كه تاب مهابتى »
«جوشن كداز تهمتن وقهرمان اولور»
(نفعى)
«آنلرك ماهيتن ميدانه چيقسونلرده كورز»
«مجلس عشرتده قورقاقلر تهمتندر بتون»
(معلم ناجى)

تَهْنِيَت | [ع] تبريك ، تسعيد ايتمك ؛ مبارك اولسون ديمك : (تهنيت غزا ، تهنيت سور) (تهنيه) طرزنده استعمالى دها معروفدر. فصيحى (تَهْنِئَه) در . بين العوام حجدن عودت ايدنلرك تبريك قدومى ايچون ترتيب اولنان جمعيته (حاجى تهنيه‌سى) ديرلر . تشديد ايله غلطدر .

تَهَوُّر | [ع] صوكنى دوشونمكسزين بردن بره حد تلنمك، جرأتله آتلمق : (فلان فرط تهوّر ايله مشهور راس ادن ايدى) جمعى (تهوّرات).

تَهْوِيل | [ع] قورقويه دوشورمك، دوشورلمك : (اثناى نزل باراننده دوام ايدن شدت رعد وبرق خلقى تهويل ايديوردى ، كيجه وقتى اوبله بر طراقهٔ مدهشه ايله خلقك تهويلى) جمعى (تهويلات) .

تَهْوِين | [ع] اهونلشدرمك ، اهونلشديرلمك ؛ اوجوزلاتمق ، اوجوزلادلمق : (تهوين اسعار ، تهوين جزا ، فيئاتك تهوينى) جمعى (تهوينات) .

تُهِى | [ف] بوش ، خالى : (تهى دست) = الى بوش ، مفلس ، فقير، زوكورد. [تهى‌دستى]= مفلسلك ، زوكوردلك ، فقيرلك [تهى مغز] = بوش قفالى [تهى مغزى]= بوش قفاليلق . [تهى ميان] = ايچى بوش .

« كيسهٔ اميد خالى، دست استغنا تهى »
« منزل فرصت بعيد وپاى استدعا شكست»
(درويش قديم)

تَهْيِئَه | [ع] حاضرلامق ، حاضرلاتمق : (تهيئهٔ لوازم حربيه ، تهيئهٔ اسباب سفريه ، مهمات حربيه‌نك تهيئه‌سى) (تَهيِه)= طرزنده استعمالى دها زياده شايعدر . جمعى (تهيّات) در : [سعد آباد ده ينه سلطان انام حضرتلرينه تهيئهٔ ضيافت ويكشنبه كيجه‌سى سعد آباد ده‌كى قصورك جمله‌سى بى قصور قناديل وماهيه‌لر ايله پرزيب وزينت قلندى — چلبى زاده تاريخى — ص ٢٨٥] .

تَهْيِيج | [ع] يرندن اوينامق ، حركته كلمك ، دپرنمك :

(تهیج اعصاب ، تهیج افکار، تهیج قلب) جمعی (تهیجات) .

« بر مایع ایکن تهیج ایتمش »
« بیك بویله جبل تموج ایتمش »
(معلم ناجی)

تهیم [ع] متهم ، تهمتلی : (تهیم لئیم) .

تهیؤ [ع] حاضرلانمق . جمعی (تهیؤات). بو آز قوللانیلیر .

تهیب [ع] مهابتلی کوسترمك ، کوسترلمك : (تهیب پهلوان) .

تهییج [ع] هیجانه کتیرمك، کتیرلمك؛ حرکتلندرمك، حرکتلندیرلمك: (تهییج غضب، طبیعتك تهییجی) جمعی (تهییجات) .

« تعقید ورکیکه اوغراماز هیچ »
« ایلر اوقودقجه طبعی تهییج »
(مقدمه)

تیبس [ع] قورومق ، قورو اولمق (تیبس دماغ ، تیبس ارمود) جمعی (تیبسات) .

تیبیس [ع] قوروتمق، قورودلمق (تیبیس میوه) .

تیس [ع] ارکك کچی ، تکه : (تیس سریع السیر)

تیسر [ع] قولایلقله حصوله کلمك، قولایلانمق: (تیسر آمال، تیسر مقاصد) جمعی (تیسرات).

تیسیر [ع] قولایلقله حصوله کتیرمك ، کتیرلمك ؛ قولایلاتمق ، قولایلادلمق : [تیسیر امور، تیسیر مقاصد) جمعی (تیسیرات).

تیقظ [ع] اویانیقلق ، اویانیق اولمق . (غفلت) ك ضدیدر . معناسنده فکرجه اویانیقلق اراده اولونور . (انتباه) ایله مترادفدر. جمعی (تیقظات) .

تیقن [ع] ایی بیلمك ، ایی بیلنمك : (تیقن موت، تیقن خبر ، تیقن حقیقت) جمعی (تیقنات) .

تیمم [ع] صو بولنمدیغی تقدیرده وجه شرعی اوزره طوپراقله آبدست آلمق، یوزایله دیرسکه وارنجه یه قدر اللره طوپراق مسح ایتمك :

« صو بولنمازسه ضرورتده تیمم جائز »
(غباری)

تیمن [ع] برشیئی یمنلو صایه‌رق آندن میمنت اومق ، بر شیئی مسعود واوغورلی عد ایتمك . (ایله) اداتیله قوللانیلیر : (او ذات ستوده صفاتك قدومیله تیمن ایدرلردی]. (تیمناً) = تیمن صورتیله، تیمن ایچون. جمعی (تیمنات) .

﴿ تِ ﴾

تِبْنْ } [ع] صامان . [تبنی] = صامان رنکنده اولان ، صامان رنکلی. فتح (تا) ایله ده لغتدر.

تِبْیانْ } [ع] آچیق صورتده بیان، آچیق افاده دیمکدر . (ایتمك) ماده سیله قوللانیلماز . فتح (تا) ایله ده لغتدر .

تِجارَتْ } [ع] آلیش و یریش ایتمك، بازرکانلق ، آلم صاتم : [تجاری ، تجاریه] = تجارته متعلق، تجارته عائد : (امتعهٔ تجاریه، معاهدات تجاریه، متاع تجاری) . (تجارتکاه، تجارتکه) = تجارت محلی ، یری : (سلانیك کبی تجارتکاه برشهرده) § آلم صاتمدن حاصل اولان فائده ، کار معناسنده ده قوللانیلیر : (بوسنه بوستان محصولندن خیلی تجارت ایتدی] ، (تجارت محکمه سی)= دعاوی تجاریه یی قانون موضوعنه توفیقاً حل ورؤیته مأمور اولان هیئت عدلیه دیمکدر .

« تجارتخانهٔ دانا فریب دهرك ای نابی»
« کرکدر احتراز ایتمك زیانی دکلو سودندن»
(نابی)

تِراشْ } [ف] یونتمه، یونمه، قازیمه: [صاقالی تراش ایتمك ، طاش تراش ایتمك] .

« خط رخنی تازه تراش ایتدی یار »
« کچدی قیلیجدن فتن روزکار »
(صبری شاکر)

« تراش اولدقجه خط یار رویندہ جلا آرتار »
« فتیل شمعه بکزر کیم کسلدکجه ضیا آرتار »
« نحیفی »

§ یوزده قازینه جق توی معناسنده ده قوللانیلیر : (تراشی کلمش ، بربر تراشم آقمی قاره می دیه ایراد اولنان سؤاله اوکنه دوشرسه کوررسك دیمش — مثل]. وصف ترکیبی طرزنده استعمالی تقدیرنده (تراشنده) معناسنی افاده ایدر . مثلا [بت تراش] = صنم یونیجی، (سرتراش) = باش یونتان، بربر (سنك تراش) = طاش یونیجی. (قلم تراش) = معروف اولان آلت قاطعه . (هیکل تراش) = هیکل یونیجی . بوکلمه یی (طراش) یازمق ، صوکره تراشلی آدمه (مطروش) دیمك محض هذیاندر .

تِراشَنْدَه } [ف] اسم فاعل . تراش ایدیجی. نادراً قوللانیلیر.

تراشه { [ف] یونغه، طالاش .

تراشیده { [ف] تراش ایدلمش ، یونلمش : (سنك تراشیده، ریش تراشیده) § معنی آلتی ، چالق مقامنده‌ده قوللانیلیر: مثلا (بو فکر فلانك کتابندن تراشیده‌در ، بو فقره فلان اثردن تراشیده‌در) دینیلیر.

[ناتراشیده] = یونلمامش، قابا آدم:

« باقه تل قیرمه سنه مبرخط آور! (سیمون)ك »

« ناتراشیده اولور چاره نه بربر دیدیکك »

(معلم ناجی)

« خط بر آورده‌لرك روی تراشیده‌لری»

« حکی حجت کبیدر دعوی تزویر اوزره»

(عزت علی پاشا)

ترامپته { [فرانسزجه‌دن] اصلی بورو دیمك اولان (ترومپت Trompette) در. لسانمزده عسکری موسیقه‌لرنده چفته چوماقله ضرب ایدیلن کوچوك طاووله اطلاق اولنور.

ترامپه { [ایتالیانجه‌دن] دکشمه، مبادله معناسنده قوللانیلیر مثلا (ایکی قوندره‌یی بر فوطین ایله ترامپه ایتدم) دینیلیر.

ترامواى { [انکلیزجه‌دن] شهرلرده حیوان ویاخود قوهٔ بخاریه ویاالکتریقیه ایله ایشله‌دیلن عمومی آرابه‌لر ایچون یاپیلان دمیریول.

ترانسیت { [فرانسزجه‌دن [Transit] امتعهٔ تجاریه‌یی برشهردن ویابراولکه‌دن کمرك رسمی ویرمکسزین کچیرمك حق وصلاحیتی : (ترانسیت انباری) = او مثللو اشیانك وضعنه مخصوص محل .

تراورس { [فرانسزجه‌دن [Traverse] دمیریول چبوقلرینك آلتنه قونیلان طبان آغاجی.

ترن { [فرانسزجه‌دن Train] بر لوقوموتیف طرفندن کوتوریلن دمیریول آرابه‌لری، شمن دوفر قطاری.

تریاق [ع] { سمیاتی دافع وصانجی، اوکسوروکه نافع

تریاك [ف] { بر دوای مرکب ، افیونلی بر معجون.

استعمالی مطلقا بر طبیبك تعیيننه متوقفدر:

« زهری تریاك ایله‌یوب تریاکی زهر ایلردی خلق»

« اولمسه تغییر ماهیات اشیا ممتنع »

(عونی)

تریاکی { [ف] مکیفات استعمالنه دوشکون اولان ؛ تتیز وخویسز آدمه‌ده اطلاق اولنور : (اما تریاکی ایمش) ، (توتون تریاکیسی ، افیون تریاکیسی) .

« برکیجه طالدی اجل اویقوسنه تریاکی»

(تاریخ سروری)

« تلخ اولور ذائقهٔ ادراکی »

« شکر ایلرایسه دخی تریاکی»

(وهبی)

ترید { [ف] یاغلی ات صوینه اتمکی دوغرایوب ایچه قاینامق صورتیله وجوده کتیریلن بر

١٢ صحیفه‌دن مرکب بر فورمه‌سی ١٠ پاره‌یه‌در

نوع طعام : (صوينه ترید) = طاتسز، یاغسز غدا . اصلی (تا) نك فتحیله‌ در عربیسی (ثَرِيد) در . § لسانمزده مجازاً پك اختیار، قوجامش معناسنده‌ده مستعملدر : (ترید اولمش ، ترید لنمش) = غایتله زبون ، اختیار دیمکدر .

تِسْعَه { [ع] طوقوز . صفت اوله‌رق اسلوب فارسی اوزره قوللانیلیر : (جزائر تسعه ، قلاع تسعه ، افلاك تسعه) قاعدهٔ عربیه ایله (تِسع) طرزنده هیچ قوللانیلماز.

تِسْعِين { [ع] طوقسان (تِسعون) دخی دینیلیر .

تِشْرِين { [سریانیدن] شهور رومیه‌دن موسم خریفه تصادف ایدن سکزنجی ، طوقوزنجی آیلرك اسمیدر . برنجیسنه (تشرین اوّل) ایکنجیسنه (تشرین ثانی) دینیر . فتح ایله تلفظی غلطدر.

تِلاَل { [ع] (تَلّ) ك جمعی . تپه‌لر دیمکدر : (جبال وتلال).

تِلاَمِذَه } [ع] (تلمیذ) ك جمعی . شاگردلر دیمکدر . ایکیسی‌ده تانك فتحیله غلطدر.
تِلاَمِیذ }

تِلاَوَت { [ع] قرآن عظیم الشان اوقومق ، اوقونمق : (بر سورهٔ مبارکه تلاوت ایتدی ، بر آیت کریمه تلاوت ایتدم) .

« اولمایه زبانکذار آیت بخل »
« ممدوحمز ایله‌مز تلاوت قرآن »
« نابی »

تِلْقاء { [ع] طرف ، جهت ، حذا : (تلقاء بطحا).

تِلْمِیذ { [ع] شاگرد ، طالب : (تلمیذ غیور) [تِلْمِیذِیَّت] = شاگردلك [تِلْمِیذانَه] = شاگرده یاقیشه‌جق صورتده. فتح تا ایله غلطدر.

تِمْثال { [ع] علی الاطلاق مصنوع صورت : (تمثال بی مثال) تعبیری معروفدر . فتح تا ایله تلفظی غلط فاحشدر .

« ای مصور رهکذاری اوزره‌جك تمثالی »
(فضولی)

تِمْساح { [ع] اقطار حاره‌ده واقع بیوك نهرلرده بولنور بر نوع جسیم جانوردر . کرتنکله‌یه مشابه اولان بو جانورك بعضاً اون متره‌یه قریب طولنده بولنانلری کورلمشدر .

تِنْبال { [ع] تیمبه‌جق بویلو ، بودور آدم : (تنبال صاحب وبال) .

تِنِّین { [ع] بیوك ییلان ، اژدرها : (تنّین فلك) = کهکشان دیمکدر .

تِهامَه { [ع] مکهٔ مکرمه‌نك اسمیدر : (ارض تهامه) = حجاز طوپراغی ، دیاری .

« اول نور تهامه‌ده آچلدی »
« دنیایه شراره‌سی صاچلدی »
(نعت شریف — ض)

تیاترو [فرانسزجه‌سی Théatre] لسانمزده ایتالیان شیوه‌سیله معروف اولان بولفظ وقایع وحکایاتك اشخاص طرفندن تصویر وتقلید ایدلدیکی محل دیمکدر § صورت معروضه‌ده ترتیب واجرا اولنان اویونه‌ده اطلاق اولنور .

تیجان [ع] « تاج » ك جمعی . نادراً قوللانیلیر .

تیر [ف] اوق : (تیر وکمان) . (تیر انداز) = اوق آتیجی
[تیر اندازی] = اوق آتیجیلق .
[تیر کش] = اوق قابی ، اوقلق ، ترکجه‌ده تخفیف ایله ترکش .

« بوقدر سپر بوقبهٔ فیروزه فامده »
« ذرات جمله تیر قضایه نشانه‌در »
(ترجیع) .
« ساعدکده قالمدی تیر وتفنکه اقتدار »
« وارایسه نیروی جنبش کردن خوبانه آت »
(راغب پاشا)

تیرپیدن [روجه‌دن] اوفاق قازمه ، باغجوان قازمه‌سی . بین العوام تحریف ایله (کیرپیتیل) دیه معروفدر .

تیراژه [ف] بولوطلی ، یاغشلی هوالرده کوك یوزنده حاصل اولان کمره مشابه شکل ملوّن ، علائم السما ، قوس قزح دیمکدر .

تیره [ف] بولانیق ، قرامتق : (آب تیره ، هوای تیره ، تیره بخت) ، [تیره دل] = قلبی قاره
[تیره رای] = بولانیق رأیلی ، تدبیرسز آدم [تیره شب ، شب تیره]=قاراکلق کیجه [تیرگی] بولانیقلق ، قاره‌لك .
[تیره بخت] = طالعسز ، بختی قاره
[تیره گون] رنکی بولانیق ، قاره رنکلی .

«شدت نارو غادن کیم اولوردی آهن آب»
«خون دشمن تیره ایتزمی نه‌دکلو اولسه ناب»
« سروری »
« تیره اولمازمی جهان پنهان اولنجه آفتاب »
(فضولی)

تیز [ف] کسکین . مادیات ومعنویاتده مستعملدر : (تیغ تیز ، فکر تیز ، ذهن تیز) ، (تیزچشم)= کوزی کسکین § چابوق (چابك) ، عجله : (تیزپا — ی) = آیاغی چابوق
[تیزپر ، تیز پرواز] = سرعتله عجله اوچیجی [تیز رو ، تیز رفتار]=چابوق کیدیجی ، عجله یوریجی [تیز مشرب]= تنیز ، عجله‌جی . [تیزی]=کسکینلك ، چابوقلق .

ا پریشور منزل مقصودینه آهسته کیدن »
« تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشور »
« ادرنه لی خانمی »

تیزاب } [ع] بین العوام غلط اوله رق (کزاب) دینیلان یاقیجی صو .

تیشه } [ف] ناجاق، بالطه، کولنك:

«رجای وصل ایله کار ایتدی تیشهٔ سنك خارایه»
«طوقندك خاطر شیرینه ای فرهاد نیلرسین»
(لا)

تیغ } [ف] قیلیج ؛ اوجی سیوری قانجه لی وکسکین بیوك ایکنه ، (دیکیجی تیغی، اسکیجی تیغی، نقش تیغی ، اورکو تیغی) [تیغ زبان] = دیل قلیجی، قیلیج کبی تأثیرلی اولان دیل [تیغ زبان] = قیلیج دیللی ، دیلی قیلیج کبی تأثیرلی اولان (تیغ زن) = قیلیج اوران ، قلیجی ایی قوللانان . [تیغ کوه]= طاغك تپه سی ، سیوری یری . [« القاص» میرزایه دخی مرصع تیغ ایله اوتاغ واحسان ملوکانه وپوستین امیرانه انعام واحسان اولندی — پچوی جلد اول — صحیفه ۲۷۹]

«زینت خاك شهادت اولمسون بر تیغ زن»
«شان عثمانی یی دلخواه اوزره اعلان ایتمه دن»
(معلم ناجی)

تیمار } [ف] باقیم ، بر نسنه یه ای[illegible] اولمق قیدیله باقمق. اصطلا[illegible] طبجه خسته کان ومجروحینك یاره لرینـ[illegible] فنه تطبیقاً بیقایوب علاج ومرهملری[illegible] سوره رك اوستلرینی صارمق وباغلامقد[illegible] عبارت عملیات دیمکدر. [تیمارجی]=[illegible] خسته خانه لرده جراحلرك رفاقتنده بولنا[illegible] خسته خدمه سی که بالاده کی عملیا[illegible] اکثریا بونلرك معرفتیله اجرا ایتدیریلور[illegible] (حیوانی تیمار ، طوبراغی تیمار) [illegible] وقتیله سپاهی دینیلن صنف عسکری[illegible] ویریلان اراضیٔ امیریه حصه سنه ده اطلا[illegible] اولنوردی. [تیمارخانه]= دارالشفا[illegible] مختل الشعور اولانلرك ضبط وتداوی[illegible] مخصوص محلدر .

«ایلدم توجیه ایچ ایلدن داغ دل تیمار[illegible]
«اندرون سینه دن چیقسون چراغم اولسون[illegible]
(علی رضا)

تین } [ع] انجیر : [تین هندی[illegible] تین افرنجی] .

تیه } [ع] بیابان، چول: [وادی[illegible] التیه] = طورسینا صحراسی[illegible]

« حیف کیم کم کشته راه تیه حیرت اولمشز[illegible]
« برصدا کوش ایلرز اما که قائل نابدید[illegible]
« لا »

تیهو } [ف] چیل قوشی. فتح تا[illegible] غلطدر : [تیهوی شکسته] .

« باروته شتاب ایدردی آهو »
« آغز اوتنه کلوردی تیهو »
(شیخ غالب)

﴿ تُ ﴾

تُبَّت { [اسم] چين قطعه‌سنك طرف غربيسنده و هيمالايا سلسلهٔ جبالنك جانب شماليسنده كائن برمملكت وسيعه‌در :

« كو يا ايدوب طبيعت كوى زمينى تسطيح »
« تبّت آشاغى دوشمش چين وختن يوقارى »
(نديم)

تُبَّع { [ع] ازمنهٔ قديمه‌يه عائد يمن ملوكنك عنوان مخصوصلريدر. اكثريا بونك جمعى اولان (تَبابِعه) قوللانيلير .

تُتُق { [ع] پرده ، اورتو، پچه . « لهجهٔ عثمانى » ده بو كلمه‌نك (طوتوق) لفظ تركيسندن معرّب بولنديغى كوستريليور :

« جمع اضدادى مرام ايلسه كرمقدرتى »
« برلشور شام ابدله تتق صبح ازل »
(لا)

تُحَف { [ع] « هديه » معناسنه اولان (تحفه) نك جميدر. لساننزده اكثريا مفرد حكمنده استعمال اولنور : (تحفجى دكانى، تحفجيلر باشى) معناى اصليسنده نادیده ، نو ظهور ، ترفنده كبى حكملرده موجود اولديغندن مثلا (نه تحف شيلر ، نه تحف شى) طرزنده‌كى تعبيراتدن فكره كورلمه‌مش خوش ، ظريف شيلر معناسى تبادر ايدر :

تُحْفَه { [ع] هديه، ارمغان : (تحفهٔ وهبى) § نوپيدا، ناديده، ترفنده شى. فتح ايله‌ده لغتدر.

« اولسون دخى تحفهٔ تحايا »
« اصحابنه ، آلنه هدايا »
(نعت شريف)

تُخْم { [ف] طوپراغه اكلدكده كندى جنسندن بر نبات، برسبزه ، برفدان وجوده كتيرن دانه‌يه اطلاق اولنور ، حبوبات ده بو قبيلدندر : (اوت تخمى ، سبزه تخمى ، كتان تخمى) . (تخم آتمق) = حراثت ، اكين اكمك . (تخماق) = بچلمش، جنسى ايى دانه § مادهٔ وجود انسانى وحيوانى ، نطفه . مجازاً اصل ، منشاء معناسنه‌ده كلير . (تخم مرغ) = يومورطه .

«بترتخم شررلطف هواسندن دخان اوزره»
(لا)

تُخْمَه { [ع] امتلاء معده ، معده طولغونلغى :

« كيرسه زورقجه‌يه او تخمه ايله »
« بارينى چكمكه كوره كمى قالوز »
(سنبلزاده وهبى)

تُراب } [ع] طوپراق : (آياق ترابی) = خاك پای تعبيری
تُرْب } كبی بركلام متواضعانه دركه بين العوام زبانزد در .

[تُرابی] = طوپراغه منسوب ، طوپراقدن ديمكدر : (اَوانیٔ تُرابيّه) جمعی (اَتْرِبَه) و (تِرْبان) در .

«ايدرسه‌وجهی‌وارنی‌ايكی‌جهانده‌سرفراز»
« خـدا بيلير حبيبنك آياغنك ترابی‌يم »
(معلم ناجی)

«چوق نعمتنك حق‌وار اوستكده حجاب‌ايت»
« آداب ايله باص پايكی رو يـنـه ترابك »
(نابی)

تُرْب } [ف] تحريف ايله طورب ديـنيلن نبـات معروفدر : (طورب صلاطه‌سی ، باير طوربی).

تُرْبَه } [ع] ميتك دفن ايدلديكی طوپراق ، محـل § اكثريا ميّت مدفونك اوزرينه ياپيلان بنا معنا- سنده قوللانيلير . اسلوب فارسی اوزره [تُربَت] طرزنده استعمالی نظمه مخصوصـدر . [تُرْبَه‌دار] = تربه محافظی ، بكجيسی . [تُرْبَه‌داری] = تربه‌دارلق .

تُرْس } [ع] قالقان كه‌ادوات‌حربيهٔ قديمه‌دندر. جمعی[اَتْراس] و [تُرُوس] در .

تُرُش } [ف] اكشی . (تُرْشی)= اكشيلك ؛ طوز و سركه ايله تربيه‌ايديلن سبزه وميوه معناسنده تحريف ايله (طورشی) طرزنده قوللا- نيلير. [دوغ تُرش] = اكشی آيران [رُوی ترش] = اكشی يوز [تُرش رُو ــ ی] = اكشی يوزلو [ترش رُوبی] = اكشی يوزلولك .

تُرُشه } [ف] نباتاتدن‌قوزی‌قولاغی ديـنيـلن معروف اكشی اوت .

تَرفَنْدَه } [ف] تازه ، وقتندا ول وياخود موسمندن صكره يتيشن ميوه وسبزه يه اطلاق اولنور . لسانمزده اكثريا موسمندن اول اولان (ايلك) وصوكره اولان (صـوك) لفظلريله قوللانيلير : (ايلك ترفنـده جيلك ، صوك ترفنده سلطه‌لق) بو كلمه فی‌الاصل فتح تا ايله‌در .

تُرْك } [اسم] منسـو بيتيله مفتخر بولنديغمز عرق‌عالیٔ انسا- نينك نام عموميسيدركه « ترك بن يافث بن نوح » سلاله‌سندن منشعب اولملری بو اسمله ياد ايدلملرينه سبب اولمشدر . اساساً تركلر اوچ سلاله‌يه منشعب وهر سلاله برچوق‌اولوسلردن يعنی‌قوملردن مركب‌ايدی. تاريخه عائد اولان حركات عموميه و احوال خصوصيه‌لرينی بوراده ايضـاحه لزوم يوقدر § بو عرق ، بو صنف افرادندن هر برينه‌ده (ترك)

دینیلیر . (تُرکی ، تُرکیّه) = ترکه منسوب دیمکدر : (لسان ترکی، اخلاق ترکیّه) (تُرکی) = طرز مخصوص لحندر که مطلقا تغنی مشروطدر : [کیمك آرابه سنه بینرسه آنك ترکیسنی چاغیرر — مثل] (برینك ترکیسنی چاغیرمق) = غیرتنده، طرفدارلغنده بولنمق دیمکدر . (تُرکیّات) = ترکجه یازلمش اثرلر .

تُرْكْ تازْ [ف] قوشمه، سکرتمه:

« بیهوده می بویله ترك تازك »
« واردر بوملال ایچنده امید»
«مادردرایدن امیدی تولید»
« یکمزمی اومهربانه نازك »
(معلم ناجی)

تُرْكْ جُوشْ [ف] تاتاری، یاری پیشمش شی .

تُرْكْمانْ [ف] خلفای عباسیه دورنده آسیادن دیار اسلامه کلوب قبول اسلام ایتمش اولان عشائر متفرقه یه اطلاق اولنور: (ترکمان اوبه سی، ترکمان قزی) (ترکمان اولری بکلر بکیلری حیدر پاشا ایله طوروب وآلایلرین دیزوب لایق پسند وتحسین کورلدیلر — پچوی جلد اول — صحیفه ۳۱۰) :

« کیمی مانی کیمیسی وادیٔ ترکانیده »
« قاره اوغلان قیا باشیسی یللای سخن »
(وهبي)

تُرُنْج [ع ف] و « نارنج » = پورتوقاله شبیه بر نوع میوه در که اکشی و طاتلی نوعلری واردر . (تُرُنْجی) = ترنجه منسوب ، ترنج رنکنده دیمکدر که پورتوقال رنکنه مشابه و براز دها قویجه‌در . [چین ترنجی] = ماندارین دینیلن اینجه قابوقلی نوعیدر .

«ترنجی باغ حسنك ای دل اعلادر کراسندن»
(ندیم)

تُرَّهات [ع] هرزه، عبث، باطل، بیهوده ، صاچمه صاپان سوزلر. (تُرَّهه) نك جمعیدر. مفردی هیچ قوللانیلماز .

تُسْع [ع] طوقوزده بر دیمکدر.

تُفّاحْ [ع] الما دینیلان میوه . [تُفّاحي، تُفّاحیه] = الما جنسنه منسوب نباتات. [تفّاح الأرض] = یر الماسی .

تُفَكْ
تُفَنْكْ [ف] معروف سلاح ، آلت رمیدر که انواعی کثیردر: (مارتینی هانری تفنکی ، ماوزر تفنکی ، آو تفنکی) .

«طولدوررکن تفنکی چوب ایله صاندی عدو»
« اژدر موسادر ایتمش مارسحری التقام »
(عبدالغنی نادری)

تُكْمَه { [ف] اثوابك ايليك يرلرينك قارشولغنه ديكيلن شيكه لسانمزده تحريف ايله (دُوكْمَه) ياخود (دُويمَه) دينيلير :

«چوز تكمه‌لرك عارضك اولدقجه عرقريز»
(معلم ناجی)

« سمنك سينهٔ سيمين آچوب باد سحر»
« چوزدی کاشنده کلك تکمه‌لرين ناخن خار»
(باقی)

تُنْبَكْ { [ف] دنبلك . (تُنْبَك زَن) = دنبلك چالان .

تُنْد { [ف] سرد، شدتلی ، حدتلی : (باد تند) = سردروزکار، فورطنه . [تُنْد خُوی] و [تند مشرب] = سردخويلی، حديدالمزاج، تيز . [تُنْدرُوی] و[تُنْدچهره]= عبوس‌الوجه، چاتيق‌يوزلی [تُنْدلِجام، تُنْدلِگام] = باشی‌سرد آت [تُنْدی]= سردلك ، حدت وشدت :

« کوکلده آه پيابی کدر علامتيدر »
« بو تندباد بنه بر خبر علامتيدر »
(اسعد بغدادی)

«آجتدی بنی آجی سوزك تندنکاهك»
«وی نخل ملاحت نه بلا تلخ برك وار»
(فضولی)

تُوی { [ف] قات ، قاتمر : (تُوبَرتُو، تُوی بَرتُوی)= قات قات ياخود قاتمرلی :

« گه ظلمت اولوردی توی برتوی »
« گه نور ياغاردی سوی برسوی »
(شيخ غالب)

تُوآلَت { (فرانسزجه‌دن Toilette) يوز ييقامه ، باش‌طارامه، کييمه، سوسلنمه‌ايشی § آينه، طاراق، ليکن ابريق کبی آلات طاقمی .

تُوانْ { [ف] قوت، طاقت ، کوج : (تاب وتوان) (ناتُوان)= ضعيف ، درمانسز ، طاقتسز . (ناتوانی) = ضعيفلك ، طاقتسزلك. (بی‌توان) طرزنده قوللانيلماز . فقط (تاب) ايله برلکده اولورسه (بی‌تاب وتوان) دينيلير .

« ای خامه اکرچه نا توانسين »
« ظاهرده خموش وبی زبانسين »
(نرکسی)

«عرصهٔ مدح وثناڭك حدی‌يوق پايانی‌يوق»
«پيك انديشه عجبمی اولسه بی‌تاب وتوان»
(نفعی)

تُوانا { [ف] طاقتلی ، کوجلی ، قوتلی . (توانايی) = توانالق ، کوجلی اولمق . آدم وحيوان حقنده قوللانيلير : (توانا برجوان ، توانا براسب تازی) بوکلمه فارسيده (مقتدر) معناسنده‌قوللانيليور ومثال اوله‌رق (فردوسی) نك (توانا بود هرکه دانا بود) مصراع مشهوری ايراد اولنيورايسه‌ده لسانمزده بومعناده استعمالی مسبوق دکلدر :

«سلخ والام وتواردد بوصکره چالیشور»
«عیبنی ستره نیجه دزد توانای سخن»
(وهبی)

توانگر } [ف] صاحب ثروت ، زنکین: [تاجر توانگر].
(توانگری) = زنکینلك .
« اوغلم سنی حق توانکر ایتسون »

توت } [ف] میوهٔ معروف که ترکجه‌ده دخی دوت دینیر:
« زهی صانع که ایلر برك توت وکرم بدبودن »
(نابی)

توتیا } [ف] بو اسم ایله معروف برطاشك دوکیلوب کوزه چکیلن توزینه اطلاق اولنور :
«فلك سداولسه ویرمز دیدهٔ خونپاشه تمکینی»
«ندکلو توتیا ویرسه‌ك قوروتمز چشم نمکینی»
(نابی)

توده } [ف] کومه، ییغین : [تودهٔ خاك ، تودهٔ کندم] .
بعضاً « توده بتوده » طرزنده قوللانیلیر. (توده برتوده) = ییغین ییغین اوستنه دیمکدر .
«باشنه ابنای جنسك باق نه‌لر کلمش نه‌لر»
«توده توده باصدیغك طوپراقلر انساندر بتون»
(معلم فیضی)

توشه } [ع] کفاف نفس؛ اولمیه‌جك قدر یته‌جك شی، آزیق :
« هزاران توشهٔ شیرین، هزاران نعمت اعلا »
(نابی)
« قناعت اهلنه (یحیی) یتر برکوشه برتوشه »

توغ } [ف] ترکجه ده « طوغ » . (فرهنك شعوری) نك تعریفنه کوره نیزه باشنه طاقیلان آلاجه قیلدن معمول علامت که اوائلده عثمانیلر نزدنده نشانهٔ شان وشهرت وعلامت وزارت ایدی : (اوچ طوغلو وزیر، درت طوغلو وزیر ، یدی طوغلو وزیر) (توغ شاهی) = بر نوع زنبق چیچکی :
« توغ شاهی چیقوب آلای ایله صحن چمنه »
« صبیح »

تونل } [Tunnel انکلیزجه دن] یر آلتندن آچلمش یول : (غلطه تونلی) .

تونی } [ف] رذیل ، کلخن بکی .

تهم } [ع] (تهمت) لك جمعی : (اصحاب تهم) .

تهمت } [ع] سبب اتهام اولان قباحت، صوچ . (تهمتلی) = متهم ، علیهنده تهمت اسناد اولنان :
«حقك احسان خاصیدر بو حیات»
«آنی حفظ ایله‌مکده ایله ثبات»
«آنی تحقیر تهمت اولمازمی»
«عین کفران نعمت اولمازمی»
(معلم ناجی)

﴿ ثَ ﴾

ثَ / ثاء } [ثَ] = الفبای عثمانیـده بشنجی حرفـدر . ابجـد حسـابنجه (٥٠٠) عددینـه عـلامتدر . [ثاء] = بو حرفك اسمیـدر : [حرف الثاء ، ثاء مثلثه]

ثائِب } [ع] یاغمور طو پلایجی اولان شدتلی روزکار ، یاغمور بوراسی : [ثائب البحر] = مدّ وجزر وقوع بولان ممالکده دکزك جزردن صوکره مدّ وقوعنده ساحلی استیلا ایدوب طولدیران صویی دیمکدر.

ثابِت } [ع] ثباتلو، برقرار اولان؛ یرندن قیملدانمایان :

« مانـنـد شجر نابت اولور ثابت اولانلر »
« هر فننی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت »
(لا)

§ تحقق ایدن ، ثبـوت بولان : (بلا برهـان دعوی ثابت اوله‌ماز) .

(ثابت قَدَم) = یرنده و سـوزنده طوران دیمکدر :

« بن هرنه قدر کوردم ایسه بعض مضرت »
« ثابت قدمم بنـه بو رأیك اوزرنده »
(لا)

(ثَبِت) ده « ثابت » معناسـنه لغتدر .

ثابِتات } [ع] « ثابِتَه » نك جمعی. سیار اولمایان ویرنده ثابت اولان کواکب. بویله اولمایان کواکبه (سیّارات) دینیلیر :

« کرسی یه باصنجه پای رفتار »
« شوق ایلدی ثابتاتی سیّار »
(در وصف معراج — غالب)

ثابِتَه } [ع] « ثابت » ك مؤنثی : (اسنادات ثابته) . سیّاره مقابلی اوله‌رق ثابت اولان کوکبده علم اولمشـدر : [برسیّاره ایله برثابتـه‌نك فرق بعدیتی] جمعی [ثابِتات، ثَوابِت].

ثار } [ع] انتقام ، اوج. (اخذ ثار) = اوج آلمق. (انتقام آلمق) تعبیری زبانزد در . فقط (ثار آلمق) تعبـیری قوللانیلمـاز . اصلی (ثَأْر) ایسه‌ده معروفی (ثار) در .

ثاقِب } [ع] بر طرفدن دیکر یانه دلوب کچن: (فکر ثاقب، سهم ثاقب) ، (نجم ثاقب) = غایتـله پارلاق (زحل) نام کوکبه اطـلاق اولنـورکه پرتوی ظـلام شبی دلوب کچمه‌سندن کنایه‌در .

ثالث [ع] اوچنجی دیمکدر : (باب ثالث ، جلد ثالث ، مادهٔ ثالثه ، رتبهٔ ثالثه) . (ثالثاً) = اوچنجی مرتبه‌ده ، اوچنجی اوله‌رق . (ثالثه) = بر دقیقهٔ ساعت آلتمش « ثانیه » دن مرکب اولوب بر ثانیه‌نك آلتمشده برقسمنه‌ده (ثالثه) اطلاق اولنور . تعبیر دیکرله آلتمش ثالثه بر (ثانیه) وآلتمش ثانیه بر (دقیقه) وآلتمش دقیقه بر (ساعت) اعتبار اولنمشدر .

ثامن [ع سکزنجی دیمکدر : (جلد ثامن ، فصل ثامن ، درجهٔ ثامنه) . (ثامناً) = سکزنجی مرتبه‌ده ، سکزنجی اوله‌رق .

ثانی [ع] ایکنجی دیمکدر . (ثانیاً) = ایکنجی درجه‌ده ، ایکنجی اوله‌رق : (جلد ثانی ، باب ثانی ، رتبهٔ ثانیه ، دفعهٔ ثانیه) . (ثانیه) = بردقیقه‌نك آلتمش جزءده بر جزئی دیمکدر . هر ایکی معناسنه کوره تشدید ایله اوقومق غلطدر : (جنتمکان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری اویله برغازیٔ بی‌مدانی‌درکه مظهر مدیحهٔ سنیهٔ جناب پیغمبری اولمشدر)

ثبات [ع] پایدار ، برقراراولمق ؛ دکیشمه‌یوب ودونمه‌یوب بر سیاقده طورمق : (انسانی انسانیتك مستعد اولدیغی مراتب کمالاته سوق وایصاله دلالت ایدن انجق سعی وثباتدر) ، (برمسلك مصیبده ، بر فکر مستقیمده ثبات ایتمك انسانك شانی اعلا ایدر ، موقع حربده ثبات حس حمیت پرورینك کمالنی اثبات ایدر) . (ثباتکار) = ثبات ایدیجی ، بر حالده طوران . (ثباتکارانه) = ثبات ایدیجی‌یه یاقیشه‌جق صورتده . (ثباتکاری) = ثبات ایدیجیلك . (بی‌ثبات) = ثباتسز ، برحالده طورمایان : (عالم بی‌ثبات ، جهان بی‌ثبات ، دهر بی‌ثبات) . (بی‌ثباتی) = ثباتسزلق ، بر حالده طورمه‌مازلق .

« مسلکك نه‌یسه آنده ایله ثبات »
(لا)

ثبت [ع] یازمق ؛ قید ایتمك : (ثبت دفتر) = دفتره یازمق ، چکیرمك .

« اول دمکه قلم ثبت ایچون آثارخیالم »
« دستمده سراندرخم آغوش بتاندر »
(نفعی)

ثجاج [ع] شارلدایه‌رق آقان صو : (سیل ثجاج)

ثجیر [ع] جبره ، پوصه : (ثجیر عنب)

ثخانت [ع] قالینلق ، پکلك ، صیقیلق : (ثخانت قماش ، ثخانت عبا ، ثخانت پرده)

ثخين [ع] قالين ، قاتی ، صیق : (عباء ثخين ، حصیر ثخين ، منسوجات ثخينه) .

ثدی [ع] ممه ، امجيك ؛ خاصة نسوان ممه سی . (ذات الثدی) = ممه‌لی ، امزیریجی حیوانات .

ثرب [ع] اصطلاحات طبیه‌دن اولوب انسانك معده‌سیله باغیرساقلری آره‌سنده‌کی ایچ یاغنه اطلاق اولنور . جمعی (ثروب) .

ثرثار [ع] کوه‌زه ، هرزه‌کو آدم : (ثرثار مفقود الآثار) .

ثروت [ع] نقود و اموالك چوقلغی ، زنکینلك : (صاحب ثروت ، ثروت مملکت ، اکتساب ثروت) معنویاتده دخی قوللانیلیر : (ثروت عقل ، ثروت علمیه) .

ثری [ع] طوپراق ، ارض دیمکدر : (تحت الثری) = یر التی ، مزار . (فوق الثری) = یر یوزی ، طوپراق اوستی . ترکیبات عربیه‌ده صوکده‌کی (ی) الفه قلب اولنور [طاب ثراه] کبی . (این الثری والثریا ، این الثریا والثری) = ترجمه سی یر نره‌ده اولکر نره‌ده — یاخود — اولکر نره‌ده یر نره‌ده دیمك اولان بو جمله‌لرك ایکیسی ده قوللانیلیر . (از ثری تا بثریا) = یردن کوکده‌کی اولکره قدر معناسنده بر ترکیب فارسیدر که ترکجه (یردن کوکه قدر) تعبیرینك مقابلی عد اولنه بیلیر .

ثعلب [ع] تیلکی دینیلن حیوان ، جمعی (ثعالب) . (داء الثعلب) = صاچ ، صاقال دوکولمك علتی . (عنب الثعلب) = ایت اوزومی . مسحوق صو یاخود سوت ایله پیشیریلوب ایچیلن معروف کوکه (ثعلب) اطلاقی غلط فاحشدر . اسم صحیحی (تحلب) در .

ثفن [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . ال و آیاقلرده جلدك سردلشمه‌سیله حاصل اولوب ناصیر دینیلن شی دیمکدر .

ثقب [ع] دلك ، دلنمك : (ثقب دانه ، ثقب جوهر ، اینجونك ثقبی) § برطرفدن دیکر طرفه قدر آچیق اولان دلیك .

ثقلان ، **ثقلین** [ع] بنی بشر ایله طائفهٔ جن دیمکدر : (سید الثقلان ، رسول الثقلین) = نبی آخرزمان حضرت پیغمبر ذیشان صلی الله علیه وسلم .

« قربانی یم الله و رسول الثقلینك »
(ك)

ثقیل [ع] آغیر ، کران : (حمل ثقیل) = آغیر یوك دیمکدر . بوکلمه حقیقت و مجاز صورتلریله قوللانیلیر . § کریه ، غلیظ ، چرکین معنالرینی افاده ایدر : (ثقیل الروح) =

حضوری، صحبتی انسانی بیزار ایدن ، قلبه صیقنتی ویرن شخص . (نه قدر ثقیل اولمش ، اوطه‌نك تفریشاتی پك ثقیل ایدی ، الفاظ ثقیله، کلمات ثقیله).

ثَلاثُونْ / **ثَلاثِينْ** [ع] اوتوز دیمکدر : (حد ثلاثین) اکثریا برات وفرمان همایونلرك تاریخلرنده استعمال اولنور .

ثُلاثَه / **ثَلَثَه** [ع] اوچ. اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر : (بلاد ثلثه ، شهور ثلاثه ، اقالیم ثلاثه، ازمنهٔ ثلثه) . لسانمزده هرنه صورتله اولورسه اولسون قاعدهٔ عربیه توفیقاً (ثلاث) طرزنده قوللانیلماز .

ثَلْج [ع] قاردیمکدر. (ثلاّج)= بوز وقار صاتان شخص .

ثِمار [ع] « ثمره » کبی میوه معناسنه‌در . آزقوللانیلیر.

ثَمانْ [ع] سکز دیمکدر: (صحن ثمان) = مراتب علمیه‌دن برمرتبه‌یه اطلاق اولنور .

ثَمانُونْ / **ثَمانِينْ** [ع] سکسان عددی . امثالی کبی موقع استعماللری محدوددر .

ثَمانِیَه [ع] سکز دیمکدر : عجائب ثمانیه ، قلاع ثمانیه جزائر ثمانیه) تشدید ایله غلط اوقونمه ملیدر.

ثَمَرْ [ع] میوه : [شجرِ بی ثمر، درختِ بی ثمر] = میوه‌سز آغاج دیمکدر. جمعی (ثمار) در. (اثمار) جمع الجمعیدر : (اثمار خوشگوار) .

ثَمَرَه [ع] بوده میوه دیمکدر : (ثمرهٔ شجر ، ثمرهٔ درخت تازه) § اکثریا محصول معناسنده قوللانیلیر : [ثمرهٔ مساعی، ثمرهٔ اجتهاد ، ثمرهٔ سعی، ثمرهٔ غیرت] . (ثمرهٔ فؤاد) = اولاد دیمکدر. جمعی (ثمرات) در .

ثَمَنْ [ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر. قیمت ، بها ، دگر دیمکدر . (تقدیر ثمن ، تعیین ثمن) . جمعی (اثمان) در . [ثمنِ مثل] = اصطلاحات فقهیه‌دن اولوب ارباب وقوف معرفتیله صاتیلان برشیئك امثالنه قیاساً تقدیر ایدیلن قیمتی، بهاسی دیمکدر. (ثمنِ مسمی) = طرفینك بالتراضی برشی ایچون تعیین ایلدکلری قیمت دیمکدر که اوشیئك قیمت حقیقیه‌سنه موافق ویاخود زائد ویاناقص اولمسی نظر اعتباره آلنماز .

ثَمِينْ [ع] قیمتدار ، بهالی : [گوهر ثمین ، دُرّ ثمین] .

ثَناء [ع] مدح ، وصف معناسنه‌در . اصل ترجمه‌سی (اوگوش) در . (اوگوجی) =

مادح ، مداح دیمکدر . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : (فلانی ثنا ایدییور ، نه‌قدر ثنا ایدلسه بجادر) [ثَنا خوان ، ثَناوَر ، ثَنا کار ، ثَنا گو — ی] = ثنا ایدیجی ، اوگوجی. [ثَنا کارانَه ، ثَنا گویانَه] = اوگوجی اولانه یاقیشه‌جق طرزده. [ثَناکاری ، ثَناوَری ، ثَنا خوانی ، ثَنا گویی]= ثنا ایدیجیلك، اوگوجیلك وثنا ایدیجی‌یه ، منسوب دیمکدر . جمعی (اَثْنِیَه) .

ثَنَوی [ع] بری خالق الخیر ، دیکری خالق الشر اولمق اوزره ایکی یارادان تصور ایدن طائفهٔ ضالّه افرادندن هربری. (ثَنَوِیّه) = اشبو طائفهٔ مجوسیه‌یه اطلاق اولنور.

ثَواب [ع] اجر ، جزای خیر دیمکدر : [مجتهد اجتها- دنده مصیب اوله‌سه‌ده مظهر ثواب اولور] . کناه مقابلی اوله‌رق‌ده استعمال اولنور : [فقرایه تصدق ثوابدر ، ایتامی سو یندرمك ثوابدر ، ثواب قازانمق ایسته‌ین خیر ایشله‌ملیدر].

« گمی میانکی قوجدر گمی لبك امدیر »
« وبالی وار ایسه جانا بنم ثواب سنك »
(علی ادرنه‌لی)

ثَوابِت [ع] « ثابِتَه » نك جمعی . مرکزلرنده ثابت اولان کوکبلر دیمکدر: (ثوابت وسیّارات). کرك « ثَوابِت » کرك « ثابِتات » دائما موصوفسز اوله‌رق قوللانیلیر. مفردی اولان (ثابِتَه) « سیّاره » یه مقابل ایراد اولنور ایسه موصوفه حاجت قالماز .

ثَوْب [ع] لباس، روبه ، کی‌یله‌جك شی. جمعی (اَثْواب ، ثِیاب) در . عربیده اولدیغی کبی مطلقا بَزّ معناسنده استعمالی لساننزده شایع دکلدر . آنك ایچون انتاری یه (ثوب)دیدیکمز کبی باش اورتوسنه‌ده (ثوب) دییه‌مه‌یز، بزم طرز استعمالمزه کوره (ثوب) مطلقا کی‌یله‌جك شی دیمکدر .

ثَوْر [ع] اوکوز دیمکدر: (بُرج ثور) = بروج ربیعیه‌دن ایکنجی برجه اطلاق اولنور که دائره‌سنده مجتمع اولان کواکب اوکوز شکلی کوستردیکی ایچون تسمیه قیلنمشدر . کونش شهر نیسانك سکزنده اشبو برجه دخول ایدر .

ثَوَران [ع] برنسنه‌یرندن توزوب قالقمق معناسنه‌در. توزك وطالغه‌نك قالقمه‌سی کبی. نادراً قوللا- نیلان الفاظدندر .

ثَیِّب [ع] ذات الزوج اولمایان یعنی طول قادین . کرك

طلاق ، كرك وفات سببيله ارككسز قالمش اولان قادينه اطلاق اولنوركه ( ) مقابلى ديمكدر . جمعى (ثَيِّبات) در . (ثَيِّبَه) غلط فاحش اولديغندن اصلا قوللانلمامليدر .

﴿ ثِ ﴾

ثِخَنْ [ع] قالينلق . « ثَخانَتْ » ايله مترادفدر : (برطوبك ثخنيله چاپى متناسب اولمق شرطدر ، سفينه‌يه قاپلانيلان زرهك ثخنى سكز پوسدن زياده‌در) فتح (ثا) ايله غلط اوقومه‌ملى .

ثِقالْ [ع] « ثَقيلْ » ك جمعى . اشيا و اشخاص حقنده قوللانيلير .

ثِقَلْ **ثِقْلَتْ** [ع] آغيرلق ، آغير اولمق . حالى . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : (ثقل جسد ، ثقل بنا ، ثقلت اجسام ، ثقلت كلام) .

« ويرمه ثقلت ظرفا مجمعنه »
(سنبلزاده)

ثِقَه [ع] سوزينه اينانيله‌جق كيمسه ، سوزلرينه اعتماد اولنور آدملر . بو كلمه مفرد ايسه‌ده اكثريا جمع حكمنده قوللانيلير : (فلان ثقه‌دندر ، بو ماده ثقه‌دن مرويدر) كبى . تشديد ايله (ثقّه) غلط و (ارباب ثقه) تعبيرى غلط فاحشدر .

ثِيابْ [ع] « ثَوْبْ » ك جمعى . لسانمزده مفرد كبى استعمالى شايعدر . مثلا (ترك ثياب ، ثيات فقيرانه ، ثياب فضائل) . (اَثْوابْ) (ثَوب) ك جمعى اولديغى حالده بونك استعمال اولنديغى مقاملرده قوللانيله‌ماز . هر ايكيسنك موقع استعماللرى باشقه‌در . آنك ايچون طرز استعماللرينه دقت لازمدر .

﴿ ثُ ﴾

ثُبوتْ [ع] ثابت اولمق يعنى تحقق ايتمك ، سوز كوتوره‌ميه‌جك صورتده ميدانه چيقمق : (ثبوت مدعى ، ثبوت دعوى) . (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير :

« دعوى ثبوت بولماز اولنجه كواه مست »
(غالب)

ثبور [ع] عذاب ، هلاك . استعمالی اندردر .

ثخونت [ع] « ثخانت » ایله مترادفدر. اورایه باق.

ثریا [ع] ترکجه‌ده « اولکر »، فارسیده « پروین » دینیلن طوپ کواکبه اطلاق اولنور. (این الثریا والثری) مثل عربیسی مشهوردر .

(عقد ثریا) = اشبو کومه کواکبه دینیلیرکه هیئت مجموعه‌سنك گردنلکه مشابه اولمسی سبب تسمیه اولمشدر :

«بولیدی کر بونکله زیب وزینت گردن زهره»
« فلکده ظن ایدردی سیرایدن عقد ثریادر »
(نفعی)

ثطاع [ع] زکام ، نزله دینیلن خسته‌لق .

ثعبان [ع] فارسیده « اژدر ، اژدرها » دینیلن ایری، بیوك ییلان :

« گه عصا ثعبان اولور اما ید بیضا ایله »
(لا)

ثغور [ع] « ثغر » ك جمعیدر . سرحدلر ، دشمن آغزی واوغراغی اولان یرلر معناسنده قوللانیلمشدر . مفردی اولان (ثغر) هیچ قوللانیلماز : (ثغورده کائن اشبو قلاع قدیمه‌نك ترمیمنه مقتضی آقچه طمشواردن مرتب اولمغله — سلانیکلی تاریخی]

ثفل [ع] چوکنتی ، طورطو : (ثفل میاه) .

ثقبه [ع] دلیك. اوته طرفی آچیق اولسون اولمسون اطلاق اولنور . جمعی (ثقبات) در .

ثقلاء [ع] « ثقیل » ك جمعی حضوری ، صحبتی ای صیقنتیسی پیدا ایدن آدملر حقنده قوللانیلیر. « ثقیل » ك معنای دیکری حقنده اشبو کلمه استعمال اولنماز .

ثقوب [ع] اوبر طرفی آچیق دلیك معناسنه اولا (ثقب) ك جمعی .

ثلاثی [ع] اوچلی ، اوچ حرفلی کلمه. اشبو کلمه علم صرف عربی اصطلاحاتندن اولدیغی کبی بعدالترکیب اصطلاحات نباتیه جمله‌سن داخل اولور : (ثلاثی الازهار ثلاثی البذور) کبی .

ثلث [ع] اوچده بر، اوچ قسمد برقسمی : (اون سکزا ثلثی آلتیدر) .

ثلثان [ع] « ثلث » ك تثنیه‌سیدر اوچده ایکی ، اوچ قسمد ایکی قسم دیمکدر : (اون سکزا ثلثانی اون ایکیدر. (ثلثین) طرزند دخی قوللانیله بیلیر .

ثلمه [ع] رخنه، کدیك ، چاتلاق اصطلاحات طبیه‌دن اولو کمیکارده‌کی دلیك وآرالقلره اطلاق اولنور .

ثُلَّه } [ع] جماعت انسانیه ، برگروه انسان دیمکدر . (ثا) نك فتحیله (ثَلَّه) = قویون ، کچی سوریسنه اطلاق اولنور . انسان گروهی ایله قویون سوریسنی فرق ایتمز مآلنده اولان (لایفرق بین الثَّلَّة والثُّلَّة) تعبیر عربیسی معروفدر .

ثُمْن } [ع] سکزده بر ، سکز قسمده برقسم . (ثُمُن) ده دینیلیر : (یکرمی دردك ثمنی اوچدر)

ثُنائی } [ع] ایکیلی § ایکی حرفلی کلمه .

ثُؤْلول } [ع] ممه‌نك اوجی ، تپه‌سی § بدنده حاصل اولان وسکیل تعبیر اولنان دانه‌لره اطلاق اولنور .

ثُوم } [ع] صارمساق . (فُوم) ده دینیلیر .

«ثوم وبصل چونرکس ولاله کشاده‌ اب»
(لا)

﴿ ج ﴾

ج } [حرف] الفبای عثمانیده التنجی حرفدر . حسابجه اوچ عددینه اشارتدر .

جا ـ ی } [ف] یر ، محل . حقیقی ومجاز اوله‌رق قوللانیلیر : [جای راحت ، جای ملاحظه] [جابجا] = یر یر ، محل محل : [بی جا] = محلسز ، مناسبتسز ، یرنده اولمیان . [بوسه جای] = اوپه‌جك یر . (جایگیر) = یرطوتیجی ، یرلشمش :

« موسم گل ، نالش بلبل زماننده عجب »
« سوی سعد آباده بگزر وارمیدر جای صفا »
« جابجا طرح عمارت ایتدی »
« ملکك اعمارینه همت ایتدی »
(لا)

« وضع تاریخمه پرتو دیه منزلر بی جا »
« یك بجنا مرکز تقویم وقایعدر بو »
(پرتو پاشا)

« خاك پای آستانی بوسه جای انس وجان »
(نفعی)

جائِر } [ع] جور ایدیجی ، ظلم ایدن : (دلبر جائر)

جائِز } [ع] ایشلنلمه‌سنده جواز اولان ، بأس اولمایان : (صو بولونمایان یرده تیمم جائزدر ، آیاغی سقط اولان ایچون قیامسز ادای

صلاة جائزدر) . مرحوم معلم ناجینك دیدیکی کبی [« جائز » ی (جائز) یازمق جائز دکل] در .

« سن بکا زیبورسین لکن خیاله
« رؤیا دیسه‌م بن جائز بو حاله »
(لا)

جائزِه { [ع] تقدیم قیلنان برشیئه مقابل ویریلن عطیه ، بخشش . اکثریا شعرانك اوصاف ومدایحی متضمن تقدیم ایتدکاری قصائد مقابلنده ویریلان عطیه‌یه اطلاق اولنور . تا اوائلك عادات جاریه‌سندندر :

«سروری جائزه ایستر شفاعت یارسول الله»
(سروری — تاریخ)

جائِل { [ع] جولان ایدیجی ، دونوب طولاشیجی :

« ناکاه اوله‌رق زمینه نازل »
« برلکده اولورسنکله جائل »
(قیرلانغجه خطاب — معلم ناجی)

جائِلَه { [ع] دروندە دونوب طولاشان خاطره :

« بر جائله‌درکه فکر چشمك »
« دلدن ابدا تباعد ایتمز »
« معلم ناجی »

جابِر { [ع] قیریق صاریجی ، قیریقجی . بومعناده استعمالی شایع دکلدر . § جبرایدیجی ، زورلایجی : (آمرجابر ، محتسب جابر) . بومعناده مستعمل ایسه‌ده «مُجبِر» زیاده قوللانیلیر .

جابْلُوس { [ع] تملّق ، تکابو ، یالتاقلانمه ، باش صاللا یوب آلچاقلانمه § متملّق ، یالتاقلانیجی ، طالقاووق . (جابْلُوسی) = یالتاقلانیجیلق ، طالقاووقلق .

«طوردی حضورنده ایدوب جابلوس»
(نابی)

جابی { [ع] اوقاف اجاراتی طوپلامق وظیفه‌سیله مکلف اولان مأمور ، آدم . اوائلده ویرکو طوپلامغه مأمور لان آدملره‌ده دینیلیر ایمش :

« قونغی دفترلی او جابی نه بلا »
(وهبی)

جاثْلیق { [ع] بیوك پاپاس ، باش پاپاس دیمکدر . (قاتولیك) لفظندن معربدر .

جاحِد { [ع] بیلیرایکن انکارایدن : خصم جاحد ، رقیب جاحد ، حاسد جاحد) .

جاحِظ { [ع] باطلاق کوزلو آدم . ترکجه‌ده (لقمه کوزلو) دینیلیر .

جادُو { [ف] ساحر ، سحرباز ، سحر یاپیجی . ترکجه‌ده (جادی) طرزنده زبانزددر . اکثریا اجرای مکر وفتنه‌ده صرف یارای غیرت ایتدکلری ایچون قوجه قاریلره (جادو) وجادی خویلی معناسنده (جادالوس) اطلاق اولنور . [جادُو فنّ] = فن سحره واقف ، بویوجی .

[جادو سخن] = سحرلرجه‌سنه سوز سویله‌ین ، خطیب بلیغ ، ادیب بلیغ .
[جادویی ، جادوگری] ساحرلك ، جادیلق ، مکاره‌لك .
§ (جادو) = خورتلاق ، غول ، قره قونجلوس ، فرانسزجه‌سی (وامپیر Vampire) دیمکدر .

« بر پیره‌زن ایمش انده مأوی »
« جادوی مخوف دیو سیما »
(غالب)

« صاقن اونرکس جادوفن اولمسون ناجی »
« سنی بو مرتبه مسحور ایدن نه‌در بیلمم »
(معلم ناجی)

جادّه { [ع] کنیش ، ایشلك ، بیوك یول : (بایزید جاده‌سی ، آقسرای جاده‌سی ، جاده بوستانی) . نظمده تخفیف ایله استعمالی جائزدر .

«جاده‌سی کلزار مقصودك طریق صبردر»
«سمت سعد آباد طوغریدر ره ایوبدن»
(شریف)

جاذب { [ع] جذب ایدیجی ، کندی طرفنه چکیجی : (حسن جاذب ، نظر جاذب ، چشم جاذب) .

جاذبه { [ع] « جاذب » ك مؤنثی : (انظار جاذبه ، لحظات جاذبه) § جذب ایدیجی قوت . اکثریا بو معناده و (قوهٔ جاذبه) تقدیرنده استعمال اولنور : (جاذبه قانونی) . موقع استعمالنه کوره آنلی ، سویملی کبی بر معنایی‌ده افاده ایدر . (جاذبه‌دار)= جاذبه‌لی (جاذبه سوز) = جاذبه محو ایدیجی :

« ای جاذبه سوز دلفریبان »
« سودم سنی دلستانم اولدك »
(معلم ناجی)

«کونشده وارسه جاذبه سنك یوزکده یوقیدر»
«جمالکه کوکل کبی جهانك انجذابی وار»
(لا)

« بر قوهٔ جاذبه‌یله اجرام »
« ایتمکده سماده سیر وآرام »
(لا)

جار { [ع] قومشو ، یقین : (جار الجنب ، جار ملاصق)= بیتیشیك قومشو . (جار الجنب) = اقربادن اولمیان ، یابانجی قومشو .

«نه‌دکلو آفت اولسه مردم اولان جارین ایجتمز»
«یاقارمی پنبهٔ مینایی باق صهباکه آتشدر»
(لا)

جارّ { [ع] جر ایدیجی ، چکیجی : (حروف جاره) ، (جار ومجرور) .

جارح { [ع] جرح ایدیجی ، یاره‌لاییجی : (جارح فرار ایتمش ایسه‌ده دردست ایدیله‌جکی شبهه‌سزدر) § بعضاً ناقض ، باطل کبی بر معناده‌ده قوللانیلیر . مثلا (فلانك

مطالعات اخیره‌سی اقوال سابقه‌سنی جارحدر) دینیلیر .

جارِحَه { [ع] « جارح »ك مؤنثی : (آلات جارحه. براهین جارحه) § انسانك چالیشوب قازانمغه آلت اولان اعضاسندن هربری . ال وآیاق کبی § ییرتیجی حیوانلر وقوشلردن هربری ، اکثریا قوشلره اطلاق اولنور .

جاری { [ع] جریان ایدیجی ، آقوب کچیجی : [نهر جاری ، امر جاری ، شهر جاری ، ماء جاری]

« ماء جاری طرف چاغلر »
« باد خوشبو اسر خفیف خفیف »
(معلم ناجی)

جارِیَه { [ع] « جاری »ك مؤنثی : (انهار جاریه، سکهٔ جاریه، میاه جاریه، وقایع جاریه، عادات جاریه) § سریه ، خلایق ، خدمتجی قیز . (بیاض جاریه) = چرکس قیزی ، [عرب جاریه] = زنجی قیزی . بو معناده جمعی (جَواری) .

جازِم { [ع] جزم ایدیجی ، برشیئك ایجاب ونتیجه‌سنی کسدیروب آتیجی : (عقل جازم ، رأی جازم)

جاعِل { [ع] ایشلەین ، یاپان ، یارادان : [جاعل اللیل والنهار] = کیجه‌وکوندوزی یارادان، جناب حق .

جالِب { [ع] جلب ایدیجی ، کندی طرفنه کتیریجی ، چکن : (جالب نظر حرص وطمع، جالب نظر دقت ، جالب مرحمت) .

جالِس { [ع] اوتوریجی ، اوتوران .

جام { [ف] صرچه ، پنجره‌لره طاقیلان الواح زجاجیه : (جام رنکین) « جامجی » = جام صاتان طاقان آدم § قدح ، اوفاق بارداق : (جام جم) = جمشیده نسبت اولنان عشرت قدحی دیمکدر :

« آچسون بزمده کوکلز »
« ساقی مدد صون جام جم »
(نفعی)

« مرحبا ای جام مینای می یاقوت رنك »
(وله)

« جوهر صهبا که ایلر جام میනادن ظهور »
« روحدر کویا ایدر جیب مسیحادن ظهور »
(نورس)

جامِد { [ع] طوکمش، طوکوق : (ماء جامد، میاه جامده)، (اسم جامد) = مشتق اولمایان اسم دیمکدر .

جامِع { [ع] جمع ایدیجی ، ایدن ؛ طوپلایان : (افرادینی جامع و اغیارینی مانع) تعبیری معروفدر ، (جامع المحاسن ، جامع الحروف، جامع الفضائل) ، (کلام جامع) = لفظی آز ومعناسی چوق اولان سوز دیمکدر.

(جامِعیّت) = طوپلاو اولمق، جامعلك:

« جهت جامعیّت » § اهل اسلامه

مخصوص عبادتخانۀ عمومی‌یه اطلاق اولنور. کوچوك اولورسه «مَسْجِدْ»، بیوك اولدیغی حالده ناسی عبادته جمع ایلدیکی ایچون «جامع» دینیلیر: (ایا صوفیه جامع شریفی، عرب جامع شریفی.)

« ماه نو صانمه کوروب غرۀ شهرصومی »
« جامع مغفرته بر علم و الا شان »
(نفعی)

« ای مدفن پاك ابن عباس »
« ای مسکن جامع‌المعارف »
(لا)

جامُوسْ { [ع] صو صیغیری، مانده: (جاموس‌جسیم‌الجثه نهره یوروودی).

جامَه { [ف] لباس، خفتان؛ اوستمزه کیدیکمز شی. (جامۀ حیات) = عمر، (جامۀ فنا) = کفن، (تبدیلِ جامه) = اوربه دکیشدیرمك. (جامَه خَواب) = یاتاق. (جامَه خانَه) = یوك، یرلی دولاب. (جامَه‌دانْ) = صندوق‌کبی اثواب قونیله‌جق ظرف. (جامَه‌شوی) = اثواب ییقایجی، چاماشیرجی. محرف اولان «چاماشیر» ك اصلی، طوغریسی (جامه‌شور) در.

برلغت کتابنده (چاماشیر)ك اصلی کردجه (چماچیر) اولدیغی ظنی بیان اولنیور ایسه‌ده بو ذهاب پك باطل، پك واهیدر. بونك اصلی بالاده دخی کوستردیکی کبی (جامه‌شور) در. (شُورِیدَنْ) کلمۀ فارسیه‌سنك معانی مختلفه‌سندن بری ده یومق، غسل ایتمك، تمیزله‌مك معناسیدرکه بوتقدیرده معنای ترکیب اثواب تمیزله‌ییجی، البسه یونیجی دیمك اولور. معناسی بوقدر صریح وخصوصیله لسانمزده محرف اولدیغی حالده ترکیبك حروف اصلیه‌سندن بولنان «شین» حرفی عیناً تلفظ اولنمقده ایکن آرتق بونی کردجه دیمك خطا دکلیدر.

(جامه کان) — طوغریسی «جامه‌گن» — حمامده صویغنه مخصوص صوغوقلق تعبیر اولنان محل، اطرافی واوستی جام ایله مستور اولان یر:

« دیده‌مخمور وکریبان‌چاك، کاکل تارمار »
« حیرت‌افزادر قیامك جامه‌خوابکدن سنك »
(محمود ندیم)

« صوغوقلر، صیجاقلر وظیفه‌مده‌اولماز »
« لحافم عبا، پیکه‌در جامه خوابم »
(لا)

جانْ { [ف] روح، مادۀ حیاة: (خوی‌جانك آلتنده در — مثل)، (جانْخِراشْ) = جان‌صیقان، روحه اذیت‌ویریجی‌اولان: «برواولۀ جانخراش ایله میدانه آتیلدی». (جانسپار) = جان طاپشیریجی، جان اصمارلایجی یعنی جانی فدا ایدیجی. (جانسپارانه) = صرف جان ایده‌نه

یاقیشەجق صورتده ، فدای جان ایدرجەسنه . (جانسپاری) = فدای جان ایدیجیلك . بونلرده (سین) حرفنی کسر ایله اوقومق خطادر . (جانپرور) = روح بسله‌یجی، روحه خوش کلن . (جانستان) = روح آلیجی ، جان چیقاریجی : (بر شوخ جانستان) . (جانبخش) = حیات ویریجی ، جان ویرن . (جانباز) = (١) جانله اوینایان ، جانی تهلکه‌یه قویان : (ایپ جانبازی، آت‌جانبازی). (٢) آت بازارنده آت آلوب صاتمقله اشتغال ایدن آدملر : (جانباز الندن حیوان آلاملیدر ، جانباز مالی ..) ، (جانبازی) = جانبازلق. (جانبازانه) = جانبازه یاقیشه‌جق‌طرزده (جاندار) = ذی‌روح، جانلی. (جان بلب، جان برلب) = جان دوداغنده ، تسلیم روح ایده‌جك حالده بولنان :

« دون کیجه جانانی بکزتدم باقنجه حالنه »
« جان بلب بر عاشقك امید استقبالنه »
(معلم ناجی)

(جانفزا - ی) = جان آرتیریجی، قلبه انشراح ویریجی . (جانکاه) = فارسیده لازم ومتعدی صورتیله مستعمل اولان وا کسلمك ، اکسلتمك معنالرینی افاده ایدن (کاهیدن) مصدرندن مشتق ومرکبدرکه اشبوترکیبك معناسی روح اکسلدیجی ، جان آزالدیجی دیمکدر: (آه جانکاه) . (جانکاه) ه دیکر برلغت کتابنده سینه، جان‌اوی، معده معناسی ویرلمسی تدقیق وتتبعسز تحریر ایدلمش اولمسندن منبعث اولملیدر. (جان آور، جانور) = ذی‌روح یعنی جانلی دیمکدر . مقصد حیوان ایسه‌ده انسان حقنده استعمالی نادردر اکثریا حیوان غیر ناطقه وخصوصیله ییرتیجی، وحشی حیوانلره و خنزیره اطلاق اولنور .

« اینسه تصویرم توجه عالم‌ارواح اولور »
« انعکاس پیکر جانپرورمدن مستنیر »
(معلم ناجی)

« کلدی هاتفدن صماخ جانه بربانك کران »

جان [ع] جن طائفه‌سی: (خالق انس وجان) .

جانان، جانانه [ف] معشوق ، معشوقه ؛ کوکل ویرلمش ، سولمش اولان دیمکدر . (جانانه) آز قوللانیلیر :

«وصل ایسته‌میوب هجرله خوش کچدیکی بوکیم»
« مسکین غم جانانه‌یه معتاد اوله‌یم دیر»
(روحی)

« جانان کلیویردی غم ایله پنجه‌لشیرکن »
« مغلوب ایدم امدادمه الله یتشدی »
(معلم ناجی)

جانب [ع] طرف، جهت، یان : (جانب سنی‌الجوانب حضرت

جهانبانیدن ، آیاصوفیه جامع شریفنك جانب یمین و یسارنده کی پاینده‌لر « پایندَه ».) (جانِبدار) = طرفدار (لیّن‌الجانب) = اخلاقی درشت دکل اویصال اولان ادم (جانِبَین) = ایکی طرف ، ایکی یان . جمعی (جَوانِب): « معمورالجوانب ، جوانب اربعه » .

« صیت عدل وصوت قهری پایـلوب هرجانبه »
« آستان پاکنه‌یوز سوردی خیلی قهرمان »

جانی { [ع] جنایت ایشله‌ین ، ایشله‌ییجی دیمکدر . مؤنثی (جانیِه) در : [غلبه‌لقدن استفاده ایله جانی فرجه‌یاب فرار اولمش ایسه‌ده ضابطه مأمورلری کمال دقتله تعقیب ایتدکلرندن بر مدت صوکره دردست وتوقیف قیلنمشدر .]

جاوید ، **جاوِد** | [ف] باقی ، دائم ، ابدی دیمکدر . (جاودان ، جاودانه ، جاودانی ، جاویدان ، جاویدانه) دخی کذلك عین معنایه لغتدر . صوك ایکی لفظك استعمالی نظمه مخصوصدر : (حیات جاودانی ، عالم جاوید) .

« بر قاعده‌در بو جاودانه »
« البته کیدر کلن جهانه »
(فضولی)

« ویره‌مه‌ین جانی سکا بولماز حیات جاودان »
« زنده‌ٔ جاوید آکا دیرلر که قرباندر سکا »
(وله)

« کوپریلی پاشالرك ده همت مردانه‌سی »
« خاطر امتده طوتمشدر مکان جاودان »

جاه { [ع] قدر ، منزلت ، منصب . [جاهه] = عین معنایه لغتدر . فقط لساننزده قوللانیلماز . (جاه) فارسیده ده عین معنالرده استعمال اولنور : (پادشاه جم جاه ، جاه والا ، جاه وحشمت) :

« نه جاه ایله‌در نه مال ایله‌در »
« بکم اولولق کمال ایله‌در »
(شاهدی)

جاهد { [ع] جهد ایدیجی ، چالشقان :

« تحصیل علومه جاهد اولمش »
(معلم ناجی)

« رموز عشقده حیرتکزین جاهدلر »
« جدال دانش ایله دم‌اورر معاندلر »
(بهجت)

جاهِل { [ع] جهل ایله متصف اولان ، هرشیدن بی‌خبر یاخود هیچ بر شی بیلمز اولان . [جاهِلانَه] = جاهل اولانه یاقیشه‌جق طرزده : (جرأت جاهلانه) ، [جاهلیّت] = جاهل اوله ، جاهللك : (زمان جاهلیّت) = بعثت نبویه‌دن اولکی زمانه اطلاق اولنور .

« اهل علم اوغلی اولوب مدرسهٔ عالمده »
« جاهل اولمقدن ایسه طوغمه دن اولمك یکدر »
(ابن کمال)

جائِع { [ع] قارنی آجیقان ، آج اولان : (فقیر جایع ، اسیر جایع) .

جَبابِرَه { [ع] جبر ایدیجی معناسنه اولان (جَبّار)ك جمعیدر. ملوك قدیمه دن غدرایله مشهوراولانلره اطلاق اولنور : (حجّاج کبی ، جنکیز کبی ، هلاکو کبی ، تیمور کبی) .

جَبّار { [ع] صاحب جلال وعظمت ، قهر وعزت اولان جناب حقك اسماء الٓهیه سندندر § (جَبّارانَه) = جبارجه سنه (جَبّارِیَت) = جبّارلق [جَبّاری] = کذلك جبّاراق ، جبّاره منسوب .

جَبْر { [ع] قیریغی دوزلدوب طوغرولتمق ، قیریق دوزلدیلوب طوغرودلق ؛ اصلاح واکمال ایدلمك : (اناء مکسوره نك جبری ، جبر عَظْم مکسور) . [جبرِخاطر] = کوکل آلمق ، کوکل یاپمق . (جبرِ مافات) = فوت اولان یعنی الدن چیقان بر شیئك یرینی طولدیرمق . (جبرنقصان) = اکسیکی اکمال ایتمك . § زور ، زورلامق : (زمان قدیمده دشمن طرفندن دردست ایدیلن اسرا حقلرنده اول مرتبه اجرای جبروشدت اولنوردی که ..) [جَبْراً ، جَبْری] = قهر صورتیله ، زور ایله (جَبْرِنفس) = نفسی زورلامق ، نفسی قیروب یتمك . § ریاضیاتدن عملیات معروفه که « جبر ومقابله » دخی دینیلیر : (مسائل جبریه) :

« ویردی آنك یرینه بوسنه بردیکرینی »
« جبر نقصانه کرم ایلدی اول رب ودود »
(بهجت)

« مبحث جبر وقدردن اوقدر بیزارم »
« شوقدر فهم ایدرم بن که معاصی کارم »
(عزت ملا)

جَبْرائیل { [ع] ملائکهٔ مقربیندن انبیای عظامه انزال وحی واوامره واسطه ومأمور اولان. بولفظك اصلی عبرانی اولدیغی مرویدر. (جبرائِل ، جبرئِیل ، جِبْرِیل) صو - رتلرنده دخی قوللانیلیر :

« دوشدی حسین آتندن صحرای کربلایه »
« جبریل ! وار خبر ویر سلطان انبیایه »
(مرثیه)

« بنی بیرون ایده مز دائرهٔ حیرتدن »
« جبرئیل اولسه مددکار دل مبهوتم »
(عونی)

« رهکذار بن سدایدر خیل ملائك رشك ایله »
« سینهٔ جبریلی آماج ایلسه تیرك سنك »
(معلم ناجی)

جَبَرُوت { [ع] پك زیاده کبر ، عظمت ، جلالت . صفات الٓهیه دندر . انسان حقنده ذم

و تزییف طریقیله استعمال اولنور .

جبریه { [ع] انساندن ارادهٔ جزئیه‌یی سلب ایله افعال بشریه‌یی رعشه ، عطسه قبیلندن عد ایدن مذهبه اطلاق اولنور که «قدریه» نك ضدیدر. « قدریه » ایله مشاکله حصولی ایچون بعضاً فتح با ایله (جَبَریه) دینلدیکی ده واقعدر . اشبو مذهبه منتسب اولانلره (جبری) دینیلیر .

جبل { [ع] طاغ : (جبل عرفات ، جبل احد ، جبل لبنان ، جبل قافقاس) جمعی (جبال) .

جبه { [ع] حلقه شکلنده پولدن یاپلمش زره : (جبه خانه) = اوائلده اسلحه و لوازم حربیه‌نك حفظنه مخصوص محله اطلاق اولنوردی الیوم باروت ، فشنك ، کله کبی مهماته وبو مثللو مهمات حربیه حفظ اولنان محل و انباره تخفیف ایله (جبخانه) دینیلیر .

جبهه { [ع] آلین : [جبهه‌سا-ی] = آلینی سوریجی §
اصطلاحات عسکریه‌جه متعرض بر اردونك صاغ و صول جناحلرینك اورته‌سی دیمکدر .

« ایده نقش سعادت جبههٔ ایامه حق نامن »
(شریف)

«ای که قرص شمس حکمت جبههٔ پاکنده نور»
(بهجت)

جبیره { [ع] قیریق و چیقیق اولان برعضوه صاریلان تخته ، تخته‌لر دیمکدر .

جبین { [ع ف] آلین : (وضع جبین ، واضع الجبین) ، (واسع الجبین) = آلینی گنیش (چین جبین) = آلین بوروشوغی ، اثر غضب : (.. اظهار چین جبین ایتدیکنه مؤخراً نادم اولدیغی ..) (جبین سا ـ ی) = آلین سوریجی .[زهره جبین] = آلینی پارلاق (ماه جبین ، مه جبین) = آلینی آی کبی اولان ، پارلاق آلینلی .

« اومه جبین منور او چرو ابرولر »
« اوجعد زلف معنبر او کاکل پرتاب »
(سیرتی)

« جبیننك عالمی تسخیره وفق نوردر گویا »
(شریف)

جحد { [ع] بیله‌رك انکار دیمکدر : (جحد مطلق ، جحد مستغرق) = اصطلاحات صرفیه‌دندر .

جحود { [ع] بیله‌رك انکار ایدیجی ، ایدن. یهودیلر نبوت محمدیه‌یی بیلدکاری حالده انکار ایتدکلرندن (جحود) عنوانیله تشهیر اولنمشلردر . [جحودانه]=چیقنجه‌سنه.

جحیم { [ع] دارالعذاب ، جهنم : (نار جحیم) .

« آتشی اوزره صاچوب آتش اوجاقلی غازیان »
« کافره حصنی جحیم اندر جحیم ایتدی همان »
(سروری)

جَدّ { [ع] بیوك بابا ، بابانك ویاخود آنانك باباسی كه
تركجه‌ده (دده) دینیلیر: (جَدّ بَجَدّ) = بیوك بابادن بیوك بابایه انتقال صورتیله ، سلسله طرزیله . (جَدّه) = بیوك آنا ، پدر ویا والده‌نك آناسی دیمكدر . جمعی (اَجْداد) .

« اب وجدّیله تفاخر ایدن ابجد خوانك »
« اهل اولان ردوقبولینه ویررمی احكام ،
(نفعی)
« بهجتا باق سكا اورب احد »
« برملك زاده ویردی جدبجد »
(بهجت)

جَداوِل { [ع] « جدول » ك جمعیدر . اورایه باق .

جَدَرِی { [ع] وجودده چیقان چیچك علتی : (تلقیح جدری) = چیچك علتی ایچون اوریلان آشی عملیاتی . (جدری كاذب) = صو چیچكی دینیلن قبارجقلر . (جَدَرِیِ بَقَرِی) = اوكوز ، واینك جنسی حیوانلرده حاصل اولان چیچك خسته لغی .

جَدَلْ { [ع] شدتلی نزاع ، غوغا . مشهودات ویا مسلماتدن
مؤلف اولان قیاسه (جدل منطقی) دینیلیر :

« نه حسد وار نه نزاع ونه جدل »
« كورمدم بزم صفا مجلس تصویر كبی »
(لا)

جَدْوَلْ { [ع] دكزدن ویا بیوك ایرماقدن آیریلوب حاصل
اولمش كوچوك ایرماق ، دره . « اكثریا صناعی مجراره » اطلاق اولنور . § كاغد اوزرینه عمودی ویا افقی خانه خانه بولنوب چیزیان خطلره ، اوسته خانه خانه چیزكی ایله بولنمش دفترولوحه‌یه‌ دینیلیر: (نفوس جدولی ، مصارفات جدولی) هرایكی معنایه كوره جمعی (جَداوِل)در .

« جدول سیم ایچره آدم بنسه برزورقچه‌یه »
« ایستسه ممكن وارلق جنتك تا یانه‌ »
(دروصف كاغدخانه — ندیم)
« جولانیله آب خوشجریان »
« ایكی اوچ جدول ایلمش پیدا »
(معلم ناجی)

جَدْی { [ع] اركك اوغلاق ، كچینك اركك یاوروسی § بروج
فلكیه‌دن هیئات مجتمعه لری اوغلاق رسمی تشكیل ایدن برج بو نام ایله معروفدر . كونش « جدی » برجنه كانون اولده انتقال ایدر .

جَدِیدْ { [ع] یكی : (طرزجدید ، اثواب جدیده ، شوق
جدید ، اوزان جدیده). [جَدیدان ، جَدیدَین] = كیجه وكوندوز دیمكدر . دائما یكیدن حلول ایلدكلرندن بویله اطلاق اولنمشدر .

«عید ایرشسون باعث شوق جدید اولسونده کور»
«سیرسعد آبادی سن برکره عید اولسونده کور»
(ندیم)

جَدیر [ع] لایق ، مناسب ، اویغون :
« فرش خاك حرمی اطلس چرخ اولسه جدیر»
(حقی)

جَذّاب [ع] پك جذب ایدیجی ؛ زیاده چکوب آلیجی ، آلان (جذوب) = عین معنایه لغتدر: (چشم جذاب) .

جَذْب [ع] کندینه طوغری چکمك ، چکلمك : (مقناطیس ایکنه‌یی جذب ایدر) ، (جذب قلب ، جذب نظر) .
«قبچه مهتاب ایلیورمش ارضه طوغری انجذاب»
«بنجه جذب ایلر قلوبی حسن روی ماهتاب»
(لا)

جَذْبَه [ع] عبدك جانب الهی‌یه انجذابندن حصوله کلن حالت معنویه : (جذبهٔ ربانیه) § فیضان طبیعت ، هیجان روح . (جذبه افکن . جذبه فکن) = جذبه ویریجی ، جذبه‌یه دوشوریجی . (جذبه‌دار) = جذبه‌لی . جمعی (جذبات) .
« دور چشمانکده کورمم جذبه‌دن خالی بصیر »
« چوق کورلمز اینسه مجذوب اهل حالی کوزلرك »
(معلم ناجی)
« احوالمی آکلامقسه مطلوب »
« کل ، اول جذباته سنده مغلوب »
(معلم ناجی)

جَذْر [ع] اصل ، کوك معناسنه‌در . علم نباتات اصطلاحاتنده کثرتله قوللانیلیر: (جذر عمودی ، جذر متشعب) § اصطلاحات ریاضیه‌جه نفسنه ضرب اولنوبده حاصل ضربی عددتام اولان مضروب دیمکدر. مثلا بش عددی نفسنه ضرب ایدلدکده یکرمی بش اولورکه اشبو مضروبك بش عددی جذری دیمکدر .

جَرّ [ع] چکمك ، ایلروده‌کی شیئی بری‌یه چکمك: (جر اثقال ، جرمیاه ، لوقوموتیف قطاری جر ایده‌میوردی) § نحو عربیده عاملك معمولی مجرور ایتمسی دیمکدر§ پاره واشیاء سائره چکمك : (جر منفعت ، جرنقود) . (جره کیتمك) = طلبهٔ علومك شهور ثلثه‌ده بلاد مناسبه وقرای جسیمه‌یه عزیمت وتعلیم اداب دینیه واجرای مواعظ لازمه‌یه سعی وغیرت ایده‌رك جمع ارزاق ونقود ایدیشلری دیمکدر .

جَرائِد [ع] « جریده » نك جمعیدر . (جرایِد) طرزنده یازمه‌ملیدر: (جرائد معتبره)

جَرائِم [ع] « جریمه » نك جمعیدر . (جرایِم) طرزنده یازمق یاکلشدر : (جرائم مشترکه) اصطلاحات قانونیه‌دندر .

جَرّاح { [ع] یاره تیمار وتداوی ایدن ، وجود بشرده عملیات اجرا ایتمك اصولنی بیلن . (جرّاحی) = جراحلق : (فن جرّاحی چوق ترقی ایله‌مشدر) .

جَراحَتْ { [ه] یاره § یاره‌ده حاصل اولان ، یاره‌دن آقان ایکرنج مایع معناسنده دخی قوللانیلیور . اصلی کسر جیم ایله‌در .

جَرادْ { [ع] چکیرگه . اسم جنسدر . مفردی اولان (جراده) قوللانیلماز . (جرادُ البحر) = دکزدن چیقاریلان وتکه دینیلن قرمزی اوفاق بوجکه دینیلیر . (جراد منتشر) تعبیری معروفدرکه اکثریا کثرت ناس حقنده قوللانیلیر .

جَرّار { [ع] جرّ ایدیجی ، برشی مقابلی اولمقسزین کندینه منفعت مادیه جلب ایدیجی . اکثریا هرکوردیکنی ایسته‌مکدن حجاب ایتمیان سائللر حقنده استعمال اولنور :

«جرّار دیه‌ویرمز اولور تکری سلامن»
(روحی)

جَرَبْ { [ع] اویوز علّتی ، اویوزلق : (جرب العین) = کوزك حدقه‌سنده پیدا اولان سیکلجه‌لر .

جُرْبُزَه { [ع] مکّارلق ، عیّارلق ، بجریکیلك . اکثریا لسانه عطف اولنور . هریرده وهرشی حقنده سربستانه اداره لسان ایدن آدمه «جربزه‌لی» دینیلیر . کتب اخلاقیه‌ده قوهٔ مدرکه‌نك افراطنه (جُربُزه) دینیلیور . تفریطی (غَباوت) در . اعتدالی (حِکمَت) درکه مقبول وممدوح اولانده اودر .

جَرْح { [ع] یاره‌له‌مك ، یاره‌لاتمق § رد ایتمك ، ایدلمك : (جرّاح عملیاتك نقصانی حقنده درمیان اولنان ادعایی جرح ایتدی ، معقول برسوزك جرحی قولایمیدر ؟)

جَرَسْ { [ع] چاك ، بیوك چینغراق : (صوت جرس) .

«صالالانیردی یورکی عشق ایله مانند جرس»
(ثابت)

«اول کعبه روانزکه حریم حرم عشق»
«پر شور فغان جرس جر محملمز در»
(نائلی قدیم)

جَرْش { [ع] بر نسنه‌یی قازیمق ، قابوغنی صویوب کیدرمك ؛ بر شیئی دوکه‌رك ازمك : (جرش خطّی) اصطلاحات طبیه‌دندر .

جَرْع { [ع] صویی یودوم یودوم ایچمك . اصطلاحات طبیه‌دندر .

جَرَیانْ { [ع] آقمق : [جریان ماء ، جریان دم] ، (بطیء الجریان) = آقیشی آغیر ، یاواش یاواش آقان (سریع الجریان) = آقیشی سرعتلی (خوش جریان) = آقیشی

کوزل . § کچمك ، کچوب کیتمك : (جریان امور ، جریان مصالح ، جریان مذاکره ، جریان هوا) .

« بکذرر فلك اول چنبر فانوس خیاله »
« کیم نقش تماثیلی سریع الجریاندر »
(لا)

« جولانیله آب خوش جریان »
« ایکی اوج جدول ایلمش پیدا »
(معلم ناجی)

جَری‌ء { [ع] بهادر ، جرأتلی ، یلك یورکلی : « شخص جری » . (جری‌ء اللسان) = دیلی جرأتلی ، سوزینی اسیرکه‌مز اولان . (جری‌ء القلم) = قلمی زورلی ، جرأتله یازان .

جَریب { [ع] وزنی مختلف برنوع بیوك اولچك § دونم . ترلا واراضی اولچیسی .

جَریح { [ع] یاره‌لنمش ، یاره‌لی . (جریح القلب) ، (جریح الفؤاد) = یورکی یاره‌لی : « عاشق جریح القلب » .

جَریحَه { [ع] یاره : (جَریحه‌دار) = یاره‌لی . [جَریحهٔ التیام ناپذیر] = التیام قبول ایتمه‌ین ، اوکولمه‌ین یاره .

جَریدَه { [ع] دفتر ، خلاصهٔ معاملات وفذلکهٔ وقوعاتی ضبط وتحریره مخصوص دفتر . معانیٔ لغویه‌سی لسانمزده معتبر ومستعمل دکلدر : (جریدهٔ نفوس) = نفوس دفتری § دیکر بر لغت کتابنده بیان قلندیغی وجه ایله ۱۲۵۶ تاریخنده مملکتمزده ایلك دفعه نشر اولنان غزته (جریدهٔ حوادث) عنوانیله تسمیه اولنمشیدی . مؤخراً خواص وعوام لساننده (جریده) لفظی غزته ، ژورنال مقامنده استعمال اولنه اولنه عَلَمیّت درجه‌سنه وارمش و زمانمزده غزته‌لره (جریده) اطلاق اولنمقده بولنمشدر : (جریدهٔ معتبره . کزك دونکی نسخه‌سنده مندرج مخطره عنوانلی مقاله‌ده ..) جمعی (جَرائِد) .

جَریم { [ع] قباحت و جنایت صاحبی ، صوچلو : (جریم لئیم) .

جَریمَه { [ع] جُرم ، صوچ . § جرم صاحبندن آلنان آقچه ، اوص بهاسی . جمعی (جَرائِم) در: (جرائم قانونیه ، جرائم سیاسیه ، جرائم اعتیادیه ، جرائم مشترکه) .

جَزاء { [ع] صوچ صاحبنه قانوناً چکدیریلن عقاب: (قانون جزا ، جزای شرط ، جزای مستحق ، جزای عمل) ، (جزای سزا) = لایق اولان جزا . (جملهٔ شرطیه‌نك جملهٔ جزائیه‌دن تأخیری ــ میزان البلاغه) بو لفظ لسانمزده ــ عربیده اولدیغی کبی ــ مکافاة مقامنده قوللانیله‌ماز . (جزای نقدی) = آقچه اخذیله مجازاتده اصطلاح رسمی اولمشدر [جَزاءً] =

جزا صورتیله ، جزا اوله‌رق . [روز جزا] = یوم قیامت .

« سن‌سین فقط شفیعم روز جزاده مادام »
« چیقمازمی یم حضوره بی باك یا محمد »
(نعت شریف)

جَزائِر } [ع] « جزیره » نك جمعی ، اطه‌لر : (جزائر بحر سفید ، جزائر سبعه) [جَزایِر] طرزنده یازلماملی . چونکه « جزایر » آفریقانك طرف شمالیسنده وبحرسفید ساحلنده برقطعهٔ فسیحه‌نك اسمیدر .

جَزّار } [ع] دوه قصابی : (جزار احمد پاشا) = وقتیله عکا جهتنده ناپولیون بوناپارطك برادروسی هزیمت قهقری‌یه دوچار ایدن غازئ نامدار .

جَزالَت } [ع] پك اولمیوب درست وراست اولمق ، رکاکتسزلك : (جزالت لفظ ، جزالت معنی)

جَزر } [ع] تأثیر قمر ایله دکیز وایرماقلرده صویك ساحلدن چکیلوب اکسلمه‌سی . بونك ضدینه (مدّ) تعبیر اولنور : (بصره وبغداد کبی شط ساحلنده کائن بلده‌لرده جزر ومدّ وقوع بولور)

« وضع خلاف اهل کرم حکمت اوزره‌در »
« گه جزر وگاه مدّی ایدر آشکار موج »
(سامی)

جَزَر } [ع] هاویج . فارسی (گزر) ك معرّبیدر . اصطلاحات نباتیه‌دندر . [جزرالتراب] = یبانی هاویج . (جَزَری الشکل) = هاویج رسمنده دیمکدر .

جَزَع } [ع] صبرسزلق ایله صبر لانمق، تلاش واضطراب اثری کوسترمك : (عاقبت ترك جزع وفزع ایلدی)

جَزل } [ع] رکاکتسز ، درست اولان . اکثریا الفاظ وکلماته وصف اوله‌رق قوللانیلیر : (لفظ جزل ، کلمهٔ جزله)

جَزم } [ع] برشیئی کسدیروب آتمق، برشیئه قطعیاً حکم ایتمك ، ایدلمك : (نتیجهٔ مصلحتك بویله سهولتلی اوله‌جغنی ذاتاً جزم ایتمشیدم) (جزماً) = کسدیروب آتمق صورتیله § اصطلاحات نحویه‌ده برکلمه‌نك آخرنده حرف ویاحرکه‌یی اسقاط ایتمه دیمکدر .

جَزیره } [ع] آطه ؛ قره‌دن صو ایله آیرلمش اولان ارض برکه هرجانبی صو ایله محاط دیمکدر : (جَزیرة العرب) = عربستان قطعه‌سنه اطلاق اولنورسه‌ده تام جزیره دکلدر . زیرا جهت شمالیه‌سندن آسیا قطعه‌سنه مربوط اولمغله بیوك بر (شبه جزیره) یاخود (نیم جزیره) در . (اَلجَزیرَه) = بین النهرین اولان اراضی ، (دجله) ایله (فرات) نهرلری آراسنده‌کی قطعهٔ

ارضه اطلاق اولنورکه اوروپالیلرجه [مزه پوتامیه] دینیلیر . جمعی (جَزائِر) در : (جزائر اوقیانوس)

جَزِیل { [ع] بلتك وبوزوق اولمایان، درست اولان : (لفظ جزیل ، معنای جزیل) § کثیر ، بسیار ، چوق : (اجر جزیل ، صبر جزیل ، آثار جزیله ، مکافات جزیله)

جَسارَت { [ع] یکیتلك ، پك یورکلی اولمق ، هیچ بر شیدن قورقمیوب صالدیرمق . (جَبانَت) كڭ ضدی . [او قصیده‌یی هراوقودقجه غلیان ایدن حسّیاتم بکا اویله برجسارتی ویرمکه کافی ایدی — صفا]

جَسامَت { [ع] مادی ومعنوی بیوکلك : (جسامت جدار، جسامت طاق، جسامت سفینه، جسامت مصلحت) . معنیً بیوکلك طرزنده استعمالی تقدیرنده بر نوع اهمیتلیلك حکمی قصد اولنور .

جَسْتَه { [ع] صیچرامش ، فیرلامش :

« اولمش اول دمده جستهٔ زنجیر »
(معلم ناجی)

« برجسته » ایچون قسم مخصوصنه مراجعت اولنه § لسانمزده اشبو لفظك برمحلده تکریر استعمالی تقدیرنده « پارچه‌پارچه » ، « قسم‌قسم » معناسی اراده اولنمش اولور . مثلا فلانه اولان دینی بعدما جسته جسته تأدیه ایتمك اوزره بر سند یازوب ویردم) کبی .

جَسَد { [ع] وجود ، بدن ، کووده . اکثریا اموات حقنده قوللانیلیر : (جسد میّت ، جسد بی‌روح) (جَسَد) ایله (جِسم) معناجه فرقسز کبی ایسه‌ده موقع استعمالجه چوق فرقلیدر . (جسم) (جسد)كڭ یرنده قوللانیله‌بیلیر . فقط (جسد) (جسم)كڭ مقامنده استعمال اولنمه — مرحوم ناجی افندینك لغت کتابنده یازدیغی وجه ایله — کولنج اولور . بو سببله موقع استعماللرینه دقت اولنملیدر . جمعی (اجساد) .

جَسُور { [ع] پك یورکلی، یکیت، نفسنی برشیدن قورقوب صاقینمایان آدم. (جَسورانَه) = جسورجه‌سنه، یکیتجه‌سنه. (الجاهل جسور) قول مشهورنده‌کی تلمیح دائما نظر امعانه آلنه‌رق بوکلمه‌نك مقامنه کوره طرز استعمال وتلقیسنده احتیاط اولنملیدر.

جَسِیم { [ع] مادی ومعنوی بیوك، قوجامان : (جسیم بر بالیق ، جسیم برکمی ، بنای جسیم ، امر جسیم، ابنیهٔ جسیمه، مصالح جسیمه، قلاع جسیمه ، جسیم الجثّه)

جَصّ { [ع] کیرج. « جصّاص » = کیرججی ، صیواجی.

جَعْد { [ع] قیویرجق: (کیسوی جعـد ، ریش جعـد)

(جُعادت) = قیویرجقلق .

« اوجعد زلف معنبر او کاکل پرتاب »
(سیرتی)

جَعْلی { [ع] ساخته. تقلید، یاپمه، دوزمه : (تعزیر جعلی ، اوضـاع جعلیّه ، اطـوار جعلیّـه) .

(جَعْلیات) = ساخته ، دوزمه ، یاپمه اولان خصوصات .

« نه ده جعـلی ایمش تحزّن یار »
« صوصه‌یم باری کولمسون اغیار »
(معلم ناجی)

جُغْرافْیا { [یونانیدن — یه‌ئوغرافی‌یا] اصلی اعتبار یله تلفظی بویله اولمق ایجاب ایدر . کرهٔ ارضی تعریف و بیـان ایدن فن مخصوصـك اسمی که معنـاسی‌ده کرهٔ ارضی تعریف دیمکدر: (جغرافیای ریاضی، جغرافیای طبیعی ، جغرافیای سیاسی، جغرافیای تاریخی) جیمك ضمیله زبانزددر .

جَفّ { [ع] معانیٔ عدیده‌یی افاده ایدن اشبو لفظك لسانمزده بالترکیب قوللانیلدیغی موقعه کوره معنـاسی کلّی ، جمله ، هپ ، بتون کبی برحکمی محتـویدر . [جَفَّ القَلَم] = دفعةً ، همان .

جَفاء { [ع] اذیت ، آزار ، اینجتمه . [جَفاکار] = جفاجی ، جفا ایدیجی . (جفاکارانه) = جفاجی‌یه کوره ، جفاکارجه‌سنه . (جفاکاری)=جفاجیلق.(جَفاجو)= جفا ایدن (جَفاکَش)= جفاچکیجی، چکن .

جَفْن { [ع] کوز قاپاغی . جمعی (اَجْفان) .

جَلّ { [ع] « جَلیل » کبی اولو ، بیوك معناسـنه‌در . مقـام تعظیمده قوللانیلیر :

« بزده وار خوف خدا عزّوجلّ »
« قورقوتورمی بزی عالمده اجل »
(لا)

جَلاء { [ع] مملکتندن آیرلمق ، غربتـه دوشمك . کسر جیم ایله یاکلمش اوقومه‌ملیدر .

جَلائِل { [ع] «جَلیله» نك جمعی. یوجه ، بیـوك اولان شیلر : [جلائل مصالح دولت] .

جَلابیب { [ع] قادینلرك یوزلرینی وباشلرینی اورتدکاری یاشمق معناسـنه اولان (جِلْباب) ك جمعی که یاشمقلر دیمکـدر : (جلابیب نسوان) .

جَلّاد { [ع] قانوناً جزای اعدام ایله محکوم اولان اشخاصی اولدیرمکه مأمور بولنان شخص منفور:

« نه‌مدهش صحنه درشورشگه هیجا تخیل قیل
«همان بردمده بیك مقتول بیك جلاد اولور پید
(لا)

جَلادَتْ { [ع] متانت و شدتله قار يشيق ييكيتلك ،
قهرمانلق :

« برق خاطف صاعقه اولمشدر سلم اوّلك »
« دست پرزورنده شمشير جلادت منجلى »
(معلم ناجى)

جَلالْ / جَلالَتْ { [ع] صوك درجه ده عظمت ، فوق الغايه اولولق . اكثريت استعمال برنجى يه عائد
اولمق اوزره اشبو صفتلرله جناب حق
دخى موصوف اولور : (اسم جلال ،
لفظهٔ جلال) = « الله » اسم شريفى .
(ذُوالجَلالْ) = جلال صاحبى ديمكدركه
اكثريا (الله ذوالجلال) صورتنده
قوللانيلير . جناب حقك لطف ايله
تجليسنه « جَمالْ » اطلاق ايدلديكى كبى
بونك مقابلى اولەرق قهر ايله تجليسنه
دخى « جَلالْ » دينيلير : (صاحب جاه
وجلال ، جلالت قدر ، جلالت شان)
لسانمزده (جَلالْ) لفظى انسان حقنده
قوللانيلديغى زمان برنوع خشم وغضب
معناسى اراده ايدلمش اولور : (بوكون
بك جلاللى ، بردن بره جلالاندى)
(جَلالى) = جلاله منسوب ديمكدركه
بو صورتله لسانمزده ايكى وجه ايله
استعمال اولنور . برى وقتيله اناطوليده
« جلال » اسمنده تورەمش اولان بر
سرسرينك توابعنه ، ديكرى ده سلاطين
سلجوقيه دن (جلال الدين ملكشاه) ك
عهد حكمرانيسنده بر هيئت علميه
معرفتيله زيج وترتيب ايتديريلن تقويم
شمسى يه اطلاق ايديلير : (كروه جلالى ،
تاريخ جلالى) .

«متناسب ايلدى فيض حق قلمده قدرت وشهرتى»
«نه قدر طلاقق وآرايسه اوقدر جلالت شانى وار»
(معلم ناجى)

جَلَبْ { [ع] مواشى وخصوصيله قويون سوريسى كتيروب
صاتمقله مشغول اولان آدم : [جلبلر
كهياسى]

جَلْبْ { [ع] كندى طرفنه چكمك ، چكلمك ؛ كتيرتمك ، كتير-
دلمك : (جلب توجه ، جلب نظر ،
جلب قلوب ، جلب آلات ، جلب نقود) ،
(جَلْبْنامَه) = بر محكمه طرفندن
دعاوىٔ حقوقيه ده مدعى ويامدعى عليه
كوندريلن دعوت كاغدى . مواد
جزائيه ايچون يازيلان دعوتنامه لره
(جلب مذكره سى) دينيلير :

جَلْسَه { [ع] اوطورمه : (جَلْسَهٔ خَفيفَه) = ايلشمك
صورتيله اوطورش ، ينه قالقمق اوزره
ايلشمه . جمعى (جَلَسات) .

« اثناى سفرده چشم امعان »
« كوردكجه مواقع لطيفه »
« بولمازى طبيعتنده انسان »
« بر خواهش جلسهٔ خفيفه »
(معلم ناجى)

جَلِی { [ع] عیان ، آشکار ، میدانده ، بللی : (برهان جلی ، دلیل جلی ، براهین جلیه) جمعی اولان [جَلِیّات] میدانده ، بللی اولان شیلر معناسنده و (خَفِیّات) مقابلی اولەرق قوللانیلیر § اوزاقدن بللی اولەجق درجەده پك قالین یازیلان ثلث یازوسنه اطلاق اولنور : (خط جلی) .

« رباعیدن قاشکدر بیت اول »
« جلی خط ایله یازمش کاتب آنی »
(خرم پاشا)

جَلِیس { [ع] رفیق ، برلکده اوطوران ، آرقداش :

« وحدت ایدی کوکلمك انیسی »
« بر کولرك اولمدم جلیسی »
(معلم ناجی)

جَلِیل { [ع] جلالتلی ، پك بیوك ، پك اولو : (رب جلیل ، رسم جلیل ، امر جلیل ، اوامر جلیله ، نظارت جلیله ، جلیل المناقب ، جلیل الشان) .

« آکا برنجل اصیل ایتدی کرم رب جلیل »
« قیلدی کلدسته ایله صان آنی طیب خاطر »
(بهجت)

« مظهر حق ایکن اول صنع جلیل »
(حلیهٔ خاقانی)

جَم { [ف] ازمنهٔ قدیمەده ایرانده اجرای حکومت ایتمش اولان طبقات ملوکدن طبقهٔ پیشدادیانك دردنجیسی ایدی که اسمی (جَمْ — یاخود — جَمْشِید) در. شعرای عثمانیه جانبندن (جمشید) نادراً فقط (جم) دها زیاده وهله بادەیی ایجاد ایتمسندن کنایه اولەرق (جام جم) فوق العاده قوللانیلمشدر :

« مرحبا ای یادکار مجلس دوران جم »
« آبروی دولت جمشید وآیین پشنك »
(نفعی)

§ ابو المغازی فردوس آشیان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك ایکی مخدوم مکرملری وارایدی . برنجیسنك نام والاسی (بایزید) ، ایکنجیسنك اسم عالیسی (جَمْ) تسمیه بیورلمشیدی.

جَمّ { [ع] چوقلق ، جماعت ، غلبەلك . لسانمزده یالکز قوللانیلماز . مطلقا ستر واخفا ایدیجی معناسنه اولان (غَفِیر) لفظیله برلکده قوللانیلیر . اطرافی ستر ایدەجك قدر چوق ، طوپلی اولان جماعت ، خلق معناسنی قصد اولنور : (جم غفیر ایله صول جناحدن ظهور ایدنجه . .)

جَماد { [ع] حیاتسز اولان طاش ، طوپراق کبی اجسامك هربری . جمعی (جَمادات) = حیاتدن عاری اولان جسملر : (مَوالِید ثلثه = حیوانات ، نباتات ، جمادات) .

جَمّاز } [ع] سرعتله كیدن اركك دوه. مؤنثی (جَمّازه) در .
[جمّازه سوار] = جمّازه‌یه راكب اولان .

جَماعَت } [ع] طوپلو انسان ، قول واحده قائل وياخود برطریقهٔ معنویه‌یه سالك اولمش انسان كروهی ، حاصلی برصورتله طوپلانمش خلق : (جماعت اسلامیه ، جماعت فقها ، جماعت مسلمین ، ارمنی جماعتی ، روم جماعتی ، قاتولیك جماعتی) [جماعت ایله نماز قیلمق] = نمازی یالكز قیلمیوب سائر مسلمین ایله برابر امامه اقتدا ایله ادا ایتمك . جمعی (جَماعات) . [صهیب رومی دخی اوقات خمسه‌ده جماعت مسلمینه امامت وباب شوری ایشلرینه نظارت ایلردی — ج]

جَمال } [ع] ظاهری وباطنی كوزللك . لسانمزده اكثریا حسن ظاهری یعنی یوز كوزللكی معناسنده قوللانیلیر . بو اعتبار ایله مجازاً كوزل چهره‌یه دینیلیر: (بشرده دائم اولالكالدر جمال متحول اولور— تصویر افكار] ، (عرض جمال) = یوز كوسترمك .

«تماشای جمال نوعروس راحت ایسترسه‌ك»
«وار اول دیدهٔ عرفانله كحل مدارا چك»
(نابی)

§ صفات الهیه‌دن (جلال)ك مقابلیدر : (جمال الله) = لطف الهی.

« نوال ظاهر وباطنله ایتدی پرورده »
« بتمله چكدی ظهور جمالنه پرده »
(نابی)

جَمّال } [ع] دوه سوروجیسی ، دوه‌جی : (مثلا كیجه یاریسی كچركن برهنه‌پا اوله‌رق ماشیاً دوه‌لره رهنمالق ایدن جمّالارك دشت وهامون و جبال تسلسل نمونه عارض اولان سكوت و سكونی اخلال ایچون كندیلرینه مخصوص برشیوهٔ عربی ایله اجرا ایتدكلری تغنیات شاطرانه — خذ) .

جَماهیر } [ع] « جمهور »ك جمعی: [آمریقا جماهیر متفقه‌سی]

جَمَد } [ع] بوز ، قار .

جَمْرَه } [ع] آتش قوری § شهر شباطده هوایه ، صویه ، طوپراغه عارض اولان حرارتلرك هربرینه اطلاق اولنور وبونلره (جمرهٔ اولی ، جمرهٔ ثانیه ، جمرهٔ ثالثه) دینیلیر § اوفاق چاقل طاشی. جمعی [جَمَرات] : [بین الجمرات هوانك كسب اعتدال ایله‌سی امید اولنور ایكن تكرار شتا اول قدر برودتله چهره‌نما اولدی كه..]

جَمْع } [ع] طوپلامق ، طوپلانلق؛ بیریكدیرمك ، بیریكدیرلمك: [جمع نقود ، جمع مال ، جمع ثروت ، جمع آثار] اسم مفعول معناسنده دخی قوللانیلیر. (اولمق) ماده‌سیله استعمالی یالكز بوصورتده محصوردر. § كلمه‌نك

بردن ویا ایکیدن زیاده شیئه دلالت ایدن حالتی. « مفرد » و « تثنیه » مقابلی. ترکجه‌ده « لر » ادات جمعدر. § علم حسابده « اعمال اربعه » دن برقاچ عددی طوپلایوب بر یکون معلوم قیلمقدن عبارت اولان قاره جمله دیمکدر. (جمعاً) = طوپلامق صورتیله، طوپلانمش اوله‌رق.

جمعیّت { [ع] اشخاص متعدده‌نك بریره طوپلانمسندن پیدا اولان هیئت، افراد کثیره‌نك طوپلانمسندن متحصل طاقم: (جمعیت فنیه، جمعیت علمیه، جمعیت طبیهٔ عثمانیه، جمعیت صرّافیه). اقربا و احبّانك طوپلانوب اجرای آیین شادمانی ایتملرینی موجب اولان (دوکون، درنك) ه‌ده « جمعیت » اطلاق اولنور: (ولیمه جمعیتی، ختان جمعیتی) § پریشان اولمامق حالی، طوپلولق: (جمعیت خاطر، جمعیت شعور) § سوزك یا معنی جهتیله وجوه عدیده‌یی ویاخود الفاظ متناسبه‌یی محتوی اولمسنه ده اطلاق اولنور: (نه جمعیتلی سوز، چوق جمعیتلی بریتدر.) جمعی (جمعیّات) در: (جمعیّات فنون، جمعیّات مالیه)

« زمان زمان ترقی جهان جهان علوم »
« اولورمی جهل ایله قائم بقای جمعیّات »
(لا)

« بزمست می میکدهٔ عالم جائز »
« سرحلقهٔ جمعیت پیمانه کشانز »
(روحی)

جَمَل { [ع] ارکك دوه. جمعی (جِمال).

جَمیع { [ع] جمله، هپ، بتون: [جمیع اقوام، جمیع علماء، جمیع ناس].

جَمیل { [ع] کوزل. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: (وصف جمیل، ذکر جمیل، خلق جمیل، صبر جمیل، وجه جمیل، مناسبت جمیله، آثار جمیله). (جمیله) = بعضاً بالکز اوله‌رق خوشه کیتمك ایچون یارانمه، یارانمق ایچون یاپمه کبی برمعناده قوللانیلیر.

جَناب { [ع] معنای اصلیسی سرای وخانه‌نك اطرافی وحوالیسی دیمکدر. لسانمزده بو معناده اصلا قوللانیلماز. معانیٔ معروفه‌سی بروجه آتی کوسترلمشدر. (۱) « حضرت » کبی کلمهٔ تعظیم اوله‌رق قوللانیلیر: (جناب حق، جناب الله، جناب پیغمبر). (جناب) ایله (حضرت)ك برلکده استعمالی جائز دکلدر. (۲) هرشیئه تنزل ایتمیوب بیوکلکه لایق طرز ده وقارلی طاورانمق حالی، حیثیت، شرف: (علوّ جناب، عالی جناب)

« دییورلرکه : دردڭ نه؟ بردر جوابم »
« علو جنابم علو جنابم »
(معلم ناجی)

«جهد ایدوب آلدی عریشی شه سلیم جم جناب»
(تاریخ — سروری)

جَنّات { [ع] « جنّت » ڭ جمعی : (جنّات عدن) .

جَناح { [ع] قاناد : (جناح طائر ، جناح سمك ، جناح باب) . بر اردونڭ طرفیننـدن هر برینه ده (جناح) دینیلیر : (صاغ جناح ، صول جناح) (جناحین) = ایکی جناح . (ذوالجناحین) = ایکی قانادلی دیمك اولوب جناب جعفر بن ابی طالب رضی الله عنهڭ لقبیدر. ظاهری وباطنی معمور اولان ذاته وصف اوله‌رق قوللانیلیر . [باجناح] = تحریف ایله « باجاناق » كه ایکی همشیره‌یه زوج اولان ارككلردن هربری یکدیکرینڭ باجناحیدر :

« آواره دل كه زلفڭ ایله همجناحدر »
« بر آشیانه‌دن ایکی مرغ پریده‌در »
(نائلئ قدیم)

جَنازه { [ع] میت ، نعش ، انسان اولوسی : (جانلی جنازه) = اولو کبی رنکسز ، درمانسز اولدیغی حالده آیاقده کزن اشخاص حقنده قوللانیلیر . (جنازه آلایی) = جسد میتی تابوته قویوب مراسم مخصوصه ایله قبرستانه کوتورمکه اطلاق اولنور. کسر جیم ایله « تابوت » معناسنه‌در .

جَنان { [ع] قلب ، کوکل : (انسان ایچون لسان دائما ترجمان جنان اولملیدر) ، (خالص الجنان) = یورکی تمیز ، صاف اولان . بومعناده جیمڭ کسریله تلفظی غلطدر .

« کلدی وقت رؤیت دیدار ظن ایلر عیون »
« دوشسه بر پرتو جنانمدن جنانڭ فوقنه »
(معلم ناجی)

جَنب { [ع] یان طرف ، یان : (ذات الجنب) = یان صانجیسی ، « غشاء جَنب » جکرڭ اورتوسنده حاصل اولان التهاب كه وجع شدید ایله ظاهر اولور. امراض مهلکه‌دندر . [جنبی ، جنبیه] = یان طرفه طاقیلیر برنوع خنجر .

جَنّت { [ع] سایه دار اشجاری حاوی باغچه § جناب حقڭ بعدالحشر مؤمنلرڭ دخولی ایچون وعد بیوردیغی نشاطکاه ابدی ، بهشت. (جنّت مکان) = یری جنّت اولان. (جنت مقام ، جنت مقر) ده دینیلیر.

« مکانم جنت آسا بر مکاندر »
« کل اندامم بهار بی خزاندر »
(معلم ناجی)

جَندَره { [ع ف] اصلی یونانی . منکنه ، سیلندر. قماش منکنه‌سی : [جاشیر جندره‌سی] .

مجازاً دخی استعمال وطار؛ صیقنتیلی یره ده اطلاق اولنور : [جندره بوغازی] = کاغدخانه‌نك ایلروسنده برمحل معروف . [جندره بقلواسی]= قالبن اوفلاوه‌یه صاریله‌رق یاپیلان برنوع خمیر طاتلیسی .

جنرال { [فرانسزجه‌دن Général] مراتب عسکریه‌دن میرالای رتبه‌سنك نوقنده اولان مرتبه . بزده مقابلی (میرلوا) دیمکدر. (Général de brigade جنرال دوبریغاد) = میرلوا (Général de division جنرال دو دیویزیـون) = فریق . [جنرال قونسلوس] = باش‌شهبندر.

جنك { [ف] حرب ، غوغا ، دوکش، صاواش: (جنکاور) = جنکجی، غوغاجی. [جنکاورانه]= جنکجی اولان آدمه لایق اوله‌جق صورتده . (جنکاوری) = جنکجیلك. (جنك جوـ ی) = غوغاجی، جنك آرایجی. (جنك زرگری) = ساخته جنك. [درجنك اول] = ایلك حمله‌ده، ایشه باشلار باشلاماز معناسنی افاده ایدر برتعبیر قدیمدر :

« حاضر اول جنکه اکر ایستر ایسه‌ك صلح وصلاح »
(لا)

« جنك ایدوب آلدی عریشی جنکجویان سفر »
(سروری)

جنوب { [ع] جهات اربعهٔ اصلیه‌دن (شمال) مقابلی. شرقه توجه ایدن آدمك صاغ طرفنه تصادف ایدن جهت ارض: (جنوب‌روزکاری) = لدوس. (جنوبی)=جنوبه منسوب: (افریقای جنوبی، ممالك جنوبیه) .

جنین { [ع] آنا رحمنده‌کی دول، آناسنك قارننده اولان چوجق : [اسقاط جنین] ، [القای جنین] = چوجق دوشورمه، [جنین ساقط] = دوشن چوجق ، دوشوك.

« حملی وضع ایتدی احرازشهادت ایلدی »
« رهنما اولدی آنگ شهراه جنتده جنین »
(لا)

« مادر کافر کدرله قیلدی القای جنین »
(سروری)

جو { [ف] آرپه . (جوین) = آرپه‌دن عبارت: (نان جوین) = آرپه اتمکی . (دانهٔ جو) = آرپه دانه‌سی .

جو { [ع] سمانك بوشلغی، هوادن عبارت اولان بوشلق . (جوی ، جویه) = بوشلغه متعلق، جوه عائد : (علائم جویه ، حادثات جویه). (جوهوا) = هوا بوشلغی.

جواب { [ع] صوریلن‌شیئه قارشی سویله‌نیان سوز ، سؤاله قارشولق اولان سوز . (ویرمك ، آلمق)ماده‌لریله قوللانیلیر. [جوابنامه] = جواب طرزنده یازیلان مکتوب ؛

ورقه . [جَواباً] = جواب اوله‌رق ، جـواب طرزنده . جمعی (جَوابات ، اَجوِبَه] در . ایکنجیسی چوق قوللا . نیلیر : (اَجوِبهٔ مُسکِتَه) .

« نصل سکوت ایله قطعی جواب ویرمیه‌یم »
«لاقیردی آکلامیور آکلادم سؤالندن»
(معلم ناجی)

« جواب لطف ویروسه اکر زهی نعمت »
« زهی سعادت اکر کیم ایدرسه ده آزاد »
(ندیم)

جَوادْ [ع] کریم الطبع . سخاوتلی ، جومرد « جوانمرد » ، الی آچیق آدم .

جَوارِحْ [ع] « جارِحَه » نك جمعیدر . اورایه مراجعت اولنه .

جَواری [ع] «جارِیه» نك جمعی . خلایقلر .

جَوازْ [ع] جائز اوله ، حقلی ومناسب کوروب رخصت ویرمه : [جَوازِ شرعی] = شریعتجه جائز کورله . (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر .

جَوّالْ [ع] زیاده جولان ایدیجی ، ایدن: (فکرِ جوّال ، نارِ جوّال ، شعلهٔ جوّاله) .

« آنده هر بیت بر سحابهٔ شرق »
« فکرِ جوّال ایچنده رخشش برق »
(تقریض ـ معلم ناجی)

جَوامِدْ [ع] « جامِد » ك جمعیدر . حیاتسز ، طوکمش شیلر .

جَوامِعْ [ع] «جامِع»ك جمعیدر: (جوامع شریفه) . [جَوامِعُ الکَلِم] = لفظلری آز ، معنالری چوق اولان سوزلره اطلاق اولنور .

جَوانِبْ [ع] « جانِب »ك جمعی . طرفلر دیمکدر: [جوانب اربعه]= درت طرف. [سَنیّ الجوانب]= طرفلری عالی ، یوجه . [سَنیّ الهِمَم]= همتلری عالی ، بیوك دیمکدر.

جَواهِرْ [ع] «جَوهَر»ك جمعی. اکثر یا ذیقیمت احجار یعنی الماس ، زمرد ، یاقوت کبی شیلر حقنده قوللانیلیر . (جَواهِری) = جواهرجی ، الماس آلوب صاتان .

« نه جواهردیزه‌یم سلك ثنا که کورمه‌سین »
« که ایده شعشعه‌سی چرخ دورنکی یکرنك »
(نفعی)

جَوْدَتْ [ع] فناالقدن و بوزو - قلقدن عاری اوله ، ای اوله : [جودت قریحه ، جودت فکر ، جودت کلام] .

« ادراکی اولانلره عیاندر »
« فکرنده‌کی جودت وسلامت »
(معلم ناجی)

جَوْر { [ع] اذيّت، ظلم، اينجيدوب صيزلاندرمه. اكثريا السنهٔ شعرادن دلبرلر حقنده صادر اولور: (جور وجفا) تعبيرى معروفدر.

« قسمتلرى ديرسين ازلى جور وجفادر »
« جوراوله نيچون ذوق وصفا اوليه قسمت »
(روحىٔ بغدادى)

جَوْرَب { [ع] لسانمزده تحريفله « چوراب » ديديكمز آياغه كچيريلن يوكدن وياخود پاموقدن معمول شى.

جَوْز { [ع] معلوم اولان ميوه: (تازه جوز، قورو جوز، جوز ايچى، هندستان جوزى) لسانمزده واوى تحريك اولنور:

«شيطان ايله جوز اويناما، لازم مى چوجقلق»
(معلم ناجى)

جَوْزاء { [ع] بروج معروفه‌دن هيئات مجتمعه‌سى بربرينه بيتيشيك ايكى انسان شكلى كوسترن كواكب كومه‌سى كه شمس شهر مايسك قسم اولنده اشبو برجه انتقال ايدر:

« نه كوش زهره منكوش ايلمش هركزنه وضع ايتمش »
« اوله بر دانه‌سن دوران نطاق پاك جوزايه »
(شريف)

جَوْشَن { [ع‌ف] زره، دوكمه پول ايله دمير حلقه‌دن اورمه كبى ياپلمش برنوع جنك لباسى. (جوشن پوش) = زرهلى، زره كيمش آدم. (جوشن شكاف) = زره ياريجى، زره قوپاريجى.

« داغدار اوله تن دشمنى اول مرتبه كيم »
« كيبيدى صانسون كورن اول روبه‌هر اسى جوشن »
(عزت)

جَوْف { [ع] ايچ، ايچ بوشلنى؛ جوقور و بوش ير: (جوف الارض، جوف بدن، جوف خم).

جَوَلَان، جَوْلَان { [ع] طولانمق، دونوب طولاشمق. اصلى واوك فتحيله‌در. وزنك عدم مساعده‌سنه مبنى اكثريا نظمده و تركيبات فارسيه‌ده واوك اسكانيله تلفظ اولنور. (جَوَلَانِ دم، جولانِ فكر، سريع الجولان) (جَوْلَانْگَر) = جولان ايديجى، ايدن. (جَوْلَانگاه، جَوْلَانگَه) = جولان ايده‌جك محل:

« ملك موروثم نه در دنيا دكل كافى بكا »
« هانكى فكر بى سكون فكرم قدر جولانيدر »
(معلم ناجى)

« عالم قالير اورته‌سنده ارزن »
« جولانكهى بو يله ايسترم بن »
(معلم ناجى)

جَوْهَر { [ع] اصلى فارسى « كوهر » در. بر قاچ معناده مستعملدر. (١) ارباب حكمت اصطلاحنجه بنفسه قائم و موضوع مقوّمدن مستغنى موجود، شيدر. متكلمين عندنده متحيّز بالذاتدركه مقابلى عرضدر

قاموس بوصورتله كوستريیور . (٢) اصل ، مايه، جبلت: (جوهرقابليّت ، جوهر استعداد)
« هنردر كوسترش آدمده اصل جوهرآكلانماز »
« اولورنقش نكين ظاهرنه‌در انكشتر آكلانماز »
(شريف)
« شخصك استعدادى لطف پیكرندن بلليدر »
« كيمياى قابليّت جوهرندن بلليدر »
(نائلئ قديم)
« جانمك جوهرى اول‌امل شكر پاره‌فدا »
« عمرمك حاصلى اول شيوهٔ رفتاره فدا »
(فضولى)
(٣) ذيقيمت احجار. الماس، زمرد، ياقوت وسائره كبى. (جوهر فُرُوش، جَوْهَرِى)= جوهرصاتان (٤) اكثريا اسكى خراسان وشام معمولى قيليجلرك دميرلرنده كوريلن سياه وبياض طالعه‌لى بنكلر ، خطلر : (تيغ جوهردار ، سيف جوهردار) (٥) نقطه‌لى حرف: (تاريخ جوهردار ، تاريخ جوهرين) = ابجد حسابنجه يالكز نقطه‌لى حرفلرى حساب ايديله‌رك سويله‌نيلن تاريخ . (جوهر فرد) = جمعى تركيب ايدن ناقابلِ انقسام اجزانك هر برى . (جَوْهَرَه) = تك جوهر ، بر دانه جوهر ديمكدر. جمعى اولان (جَوَاهِرْ) اكثريا اوچنجى معناده قوللانيلير .
« بويله جوهر وار الده نيله‌يم دنيايى بن »
« باشنه چالسون فلك آيينهٔ اسكندرى »
(نفعى)

جَهَابِذَه [ع] « جِهْبِذْ » ك جمعى. خبردار حقايق، واقف احوال ، نقّاد امور اولانلر . مفردى هيچ قوللانيلماز : [جهابذهٔ علوم ، جهابذهٔ متصوفين]

جَهَازْ [ع] لسانمزده يالكز كلين ايچون لازم كلن اشيا وتمّات سائره معناسنده قوللانيلير . ديكر بر لغتده كوسترلديكى وجه ايله ميت و مسافرك محتاج اولدقلرى اشيا معناسنده قوللانيلماز. معانئ اصليه‌سى اوبله اولسه بيله لسانمزده صورت استعمالى اوبله دكلدر. (جِهِيزْ) طرزنده تلفظى مشهوردركه اسلوب فارسى اوزره‌در . كسر جيم ايله عين معنايه لغتدر : (جهاز جمعيتى)

جَهَالَتْ [ع] جهل ايله متصف اولمه، برشى بيلمز اولمق، بيلمزلك حالى : (انسانلرك زبونى بولندقلرى الك بيوك مرض جهالتدر ، جهالت موجب سيئاتدر.)
« نه‌جهالت بوكه‌آندن اومارم داد هنوز »
« اريدم بن دل جانان ايسه پولاد هنوز »
(معلم ناجى)

« نيّر اعظم عدالتدر »
« ماحئ ظلمت جهالتدر »
(لا)

جَهَانْ [ف] صيچراييجى ، فيرلاييجى ، سرعتله حركت ايدن : (برق جهان ، اسب جهان)

« جملهٔ اندوهمك چیقمز یكونی حاصلی »
« جمع وتعداد ایتدیرلسه جمله ذرات جهان »
(لا)

جَهْد [ع] زیاده چالیشمق: [بخث اولمدقجه جهد پاره ایتمز— قول مشهور] معناجه « سعی » دن اقوادر .

« جهد ایله همان غیر الله باقمیه كوركیم »
« بندن نه سكا فائده سندن نه بكا وار »
(روحی)

جَهْر [ع] رفع صوت ، سسی یوكسلتمك . (جهراً) = یوكسك سس ایله ، سس ایشیدیله‌جك صورتده: (جهراً قرائت). (جهری ، جهریه) = جهر ایله .

جَهْرَةً [ع] آشكار اوله‌رق ، آچیقدن آچیغه .

جَهْل [ع] بیلمه‌مك . « علم » ڭ ضدی ، بعضاً مجهول حكمنده قوللانیلیر :

« ایتمه عار اوكرن اوقو اهلندن »
« هر شیئڭ علی كوزل جهلندن »
(نابی)

« سن جهلی یارب ایله تنقیص »
« علم وار ایسه زیاده ایله »
(لا)

§ جاهللك ، بیلمزلك : [جهل بسیط] = بیلدیكنی بیلك طرزنده‌كی جاهللك [جهل مركب] بیلدیكنی‌ده بیلمه‌مك صورتنده اولان جاهللك .

جمعی [جَهَلَه ، جُهّال ، جُهَلا] در .

« زلفكله خطك علم وفا بحثن ایدر هپ »
« بیری قره جاهل بریسی جهل مركب »
(انوری)

جَهَنْدَه [ف] « جهان » كبی صیچرایجی ، فیرلایجی . (شیر جهنده ، برق جهنده) .

جَهَنَّم [ع] فی الاصل دیبی درین قویو معناسنه‌در . معنای معروفی . آخرتده كنهكار اولان قوللرك القا قیلنه‌جغی دارالعذاب . ترجمه‌سی (طامو) . [جهنمی] = زبانی ، جهنملك . [جهنم طاشی] = یشیل ومائی كبی رنكلی برنوع طاشدركه امور جراحیه‌ده قوللانیلیر :

« خدا بیلیركه عشقكڭ جهنمی عذابی وار »
« یاقار یقار كوكللری بلالی اضطرابی وار »
(لا)

جُهُود [ع] زیاده چالیشان ، چالیشقان معناسنه‌در . طائفهٔ یهودده اطلاق اولنمشدر . [جهودانه] = چیفتجه‌سنه .

جَهُول [ع] پك جاهل . [جهولانه] = زیاده جاهل اولانه مناسب كوریله‌جك صورتده : (عناد جهولانه) .

جَیْب [ع] یاقه : (جیب تفكر) بو معناده آز قوللانیلیر § البسه‌نك خارجاً وداخلاً مناسب

برلرینه دیکیلان کیسه طرزنده اولان ظرف . بو معناده چوق قوللانیلیر : (یان جیبی ، ساعت جیبی ، قوپون جیبی ، پانطولون جیبی) . [درجیب] = جیبده . [درجیب ایتمك] = حیله‌کارلقله آلوب جیبه قویمق ، آپارمق . [جیبی دلیك] = مفاس ، زوکورد .

« غم فراقك ایله جیب صبری چاك ایدرم »
« بودرده بن طویه‌مم کندیمی هلاك ایدرم »
(شیخ الاسلام سعدالدین)

جیّد } [ع] صاف ، ایی ، بوزوقلقدن عاری : [نظم جید ، قول جیّد ، جیّد هوا ، افکار جیّده] (نفعینك لسانمزده تعبیرات جیده اختراعی خصوصنده قصب السبق انفراد اولدیغی عموماً مسلم اولمقله برابر — مستجابی زاده عصمت — نائلیٔ قدیم) .

جَیش } [ع] لشکر ، عسکر جمعیتی : [مقدمة الجیش] = اصطلاحات عسکریه‌دن اولوب اوردونك طلیعه‌سی ، ایلرویه سوق اولنان مفرزه‌سی [تعبیة الجیش] = کذلك اوردونك میدان حربده ایجابات موقعیه‌یه کوره یرلشدیریلمه‌سی .

«طال قیلیجلرله حصاره طالدی ارباب صلاح»
«جیش محصوری جحیمه صالدی ارباب صلاح»
(سروری)

﴿ جِ ﴾

جِبال } [ع] (جَبَل) ك جمعی . طاغلر : [سلسلهٔ جبال ، جبال شاهقه]

« دوشمشدی شواهق جبالك »
« تا نصف فضایه دك ظلالی »
« حالا او جبالك ، اول ظلالك »
« پیش نظرمده در خیالی »
(معلم ناجی)

جِباه } [ع] « جبهه » نك جمعی . آلینلر : (جباه طاهره ، جباه مسلمین) .

جِبایت } [ع] اجاره ، ویرکو ، رسوم کبی جانب وقفه یاخود خزینه‌یه عائد آقچه‌لری دیوشیرمك وطوپلامق ، طوپلانلق : [اجارات سنویه‌یی جبایت ، واردات معینه‌نك صورت جبایتی] § جابیلك : (جبایت جهتی ، برات جبایت) .

جِبِلّت } [ع] مایهٔ اصلی ، خوی ، یارادیلش . لسانمزده اکثریا مقام ذمده قوللانیلیر : [جبلّت ردیئه ، جبلّت خبیثه ، جبلّت قبیحه] « جبلیّت » طرزنده تلفظی غلط فاحشدر .

جِبِلّی } [ع] اصلی ، طبیعی ، یارادیلش اقتضاسی . هم

مدح و هم ذمده استعمال اولنور : (فلانك سخاوتی جبلیدر، خبث جبلی، دنائت جبلّیه) .

جِدّ { [ع] بر ایشی کرچکدن چالیشوب ایشله‌مه. «هزل» مقابلی . (جِدّاً) = جدّ صورتنده ، کرچکدن : (اصلاح معاملاته جدّاً صرف مساعی اولنیور] . (جِدّی)= جدّه متعلق ، کرچکدن طوتیلان ایش: (تدبیر جدّی ، مصلحت جدّیه) § ایشی کرچکدن طوتان آدم : [آدم جدّی، مرد جدّی). « جِدّیّات » = کرچکدن چالیشیله‌جق ایشلر : (فلان دائما جدّیات ایله اشتغال ایدر) .

جِدار { [ع] دیوار: (جدارقدیم، جدارقوی ، جدار مائل، جدار حدیقه) .

جِدال { [ع] شدتله غوغا ایتمك ، زیاده طالاشمق : [جنك وجدال] .

« رموز عشقده حیرتکزین جاهدلر »
« جدال دانش ایله دم اورر معاندلر »
(بهجت)

جِرم { [ع] برشیئك وجودی ، جثه‌سی . غالباً جماداتده مستعملدر : (صغیرالجرم ، کبیرالجرم، جرم قمر ، جرم لسان) .

جِزیه { [ع] اوائلده ذمی دینیلن خرجکذارتبعهٔ غیرمسلمه‌دن آلنان ویرکویه اطلاق اولنوردی .

(جزیه کُذار) = طائفهٔ مرقومه

(جزیه‌دار) = خراججی ، جزیه تحصیل ایدن .

جِسر { [ع] کوپری : (جسر عتیق ، جسر جدید)

(جِسرَین) = ایکی کوپری : (بین‌الجِسرَین) = ایکی کوپری آره‌سی .

(جِسرِ مُعَلَّق) = آصمه کوپری .

جِسم { [ع] بدن، کووده: (جسم لطیف ، جسم ضعیف ، جسم وجان) § طول ، عرض ، عمق اولان وبریری قاپلامغه صالح بولنان شی : (جسم ثقیل ، جسم کثیف ، جسم جامد) . (جِسماً) = جسم جهتیله .

« قلعه‌دیوارین غزاة ایتدکجه‌ویران‌طوپ‌ایله»
«دشمن‌دینك‌اولوردی‌جسمی‌لرزان‌طوپ‌ایله»
(سروری)

« جسم منحوس عدوده قالمدی‌جاندن‌رمق »
(وله)

جِسمانی { [ع] جسمه منسوب ، جثه‌یه، کوودە‌یه‌متعلق. « روحانی » مقابلی : (مرض جسمانی، علّت جسمانیه) بونك یرنده (جِسمی) لفظی قوللانیله‌ماز .

جِفر { [ع] انسانی غیبه واقف ایدر ؛ اربابی مغیباتدن خبر

ویرر بر علم ناموجود . اصلی فتح ایله
(جَفر) درکه یتشمش قوزی معناسنه .
در . (جِفری ، جَفّار) = جفرجی ،
بو علم موهوم ایله اشتغال ایدن .
(جِفریات) = جفره متعلق آثار و
خصوصات .

جِگَر [ف] کبد ، ترکجه‌سی « باغِر » که معروفی (قره
جگر) در . (جگر پاره) = جکر
پارچه‌سی دیمکدرکه اولاد مقامنده
قوللانیلیر . (جگر فروش) =
جکرجی ، جکر صاتان . (جگر
سوز) = باغر یاقیجی .

« طوز اکوبده تازه‌له‌مه جگرم پاره‌سنی »
« ای جگرم پاره‌سی کل ویر جگرك پاره‌سنی »
(رمزی بابا)

« جگر بیك پاره اولسه تیغ جور کله ینه جانا »
« لسان حال ایله هر جزئی کویای محبتدر »
(لا)

جِلاء [ع] معمولات معدنیه واوانیٔ خشبیه ومنسوجاتده
برر صورتله پرداخت یاپیلوب حاصل
ایدیلن پارلاقلق . [جِلا] معنویاتده
رونق معناسنی افاده ایدر . [جِلا بخش]
= پارلاقلق ویریجی . [جِلادار] =
جلالی ، پارلدایشلی :

« کاکونه‌دن جمالکه کاك ضیا عبث »
« مرآت آفتابه ویرلك جلا عبث »
(شریف)

جِلباب [ع] کوملك ، جار ، فراجه : (جلباب عجوز) .

جِلد [ع] دری : (جلد جاموس ، جلد بشر) ، (امراض
جلدیّه) = دری خسته‌لقلری . § کتابك اوزرینه یاپیلان قاب : (کتابلرمك
چوغی جلدلیدر) § بر کتابك هیئت
مجموعه‌سی وآیری آیری قاپلانمش
اقسامندن هر بری معناسنده دخی
قوللانیلیر .

جِلوه [ع] دلبرك آچیلوب نازلانمه‌سی ، اطوار دلبازانه‌ده بولنمسی . معنای اصلیسی کوه‌کی‌نك
کلینه برمعتاد ویردیکی یوز کوروملکی
دیمکدر . § رفتار لطیف ایله کورونمه :
§ تجلّی معناسنی افاده ایدر : (جلوهٔ
آلهیه) (جِلوه گاه ، جِلوه گه) =
جلوه محلی ، جلوه ایده‌جك یر .
(جِلوه‌گر ، جِلوه ساز) = جلوه
ایدیجی . (جِلوه کُنان) = جلوه
ایده‌رك . (جِلوه نُما) = جلوه
کوستریجی .

جِمال [ع] « جَمَل » ك جمعی . دوه‌لر .

جِماع [ع] ارککله دیشینك تقربی .

جِنّ [ع] روحانیوندن بر طائفه. درکه (انس) مقابلیدر. اشبو طائفه‌یه (جِنّه) ده دینیلیر. افرادندن هر برینه (جِنّی) دینیر: (جنّ طوتانه برنسخه یتر، جنّ باشقه شیطان باشقه — مثل مشهور).

جِناس [ع] الفاظك وکلماتك بربرینه مشابهتیله جاری اولان برصنعت ادبیه‌در. انواعی کتب ادبیه‌ده مصرحدر. ترجمه‌سی تلمیحلی، ایمالی سوز سویلمه.

جِنان [ع] «جنّت» ك جمعی: (کلزار جنان، صحن جنان، باغ جنان).

«کلدی وقت رؤیت‌دیدار ظن ایلر عیون»
«دوشسه بربرتو جَنانمدن جِنانك فوقنه»
(معلّم ناجی)

جِنایَت [ع] معنای لغویسی آخره طوقونه‌جق بر قباحت، برصوچ ایشله‌مکدر § اصطلاحات فقهیه وقانونیه‌دندر. معناسی شرعاً وقانوناً ممنوع اولان و انسانك نفسنه ویا اعضای بدننه ویا عرضنه ویاخود مالنه ضرر ویرن فعل دیمکدر. اصطلاحات عدلیه‌ده مجازات ترهیبیه‌یی مستلزم برفعلده بولنمقدر. (جِنایَتکار) = جنایت ایدیجی، جانی (جِنایَتکارانه) = او مثللو فعللری، صوچلری اجرا ایدنه اویه‌جق طرزده. (جِنایَتکاری) = جانیلك. جمعی (جِنایات).

جِنس [ع] صنف، قسم: (ابنای جنس، اسم جنس، جنس واحد) فی‌الاصل (نَوع) لفظندن اعمدر. لسانمزده بوکا اعتبار اولنماز. (جِنسیّت) = برجنسدن اولمق حالی: (سائقهٔ جنسیّت).

«کندی جنسیله مساوات اوزره بولشدر ثبات»
(سروری)

جِوار [ع] یقین، یقین بر: (آیا صوفیه جوارنده) (هَمجِوار) = یری، سمتی بر؛ قوکشو.

جِهاد [ع] اعدای دین ایله جنك ایتمك، طالاشمق: (ارباب جهاد) = جنود اسلام. (جِهادی، جِهادیَه) = جهاده منسوب: (لوازم جهادیه، نظارت جهادیه).

«کوش ایدوب یازدم ایکی تاریخ بی‌نقص وزیاد»
«آلدی حمد اولسون عریشك قلعه‌سن اهل جهاد»
(تاریخ — سرودی)

جِهان [ف] دنیا: (جهان فانی، جهان بی‌ثبات).

«عبثدر دور ناسازفلکدن بحضور اولمق»
«غم وشادی‌یه باقمه ذوقه باق مخلص جهاندر بو»
(اسعد مخلص پاشا)

« بیك بیل پاشاسه‌ڭ یڭه جهان بو »
« كردش بو ، زمین بو، آسمان بو »
(لاادری)

« آسوده اولم دیرسه‌ڭ اكر كلمه جهانه »
« میدانه دوشن قورتیله‌ماز سنك قضادن »
(لا)

§ علی‌الاطلاق عالم :

« پرورده اوغرامش نكهی درد جان ایكن »
« دوشمش بلایه كندی بلای جهان ایكن »
(عزت ملا)

(جِهانْ آرا) = عالمی تزیین ایدیجی، ایدن : (شمس جهان آرا). (جِهانْ آفَرینْ) = جهان یارادیجی ، جناب حق . (جِهانْبانْ) = عالمی كوزه‌تیجی، پادشاه ، حكمدار. (جِهانْبانی) = پادشاهلق ، حكمدارلق ؛ پادشاهه منسوب . (جِهانْ بینْ) = متبصر ، جهانی كوریجی : (چشم جهانبین) . (جِهانْ پَناهْ) = حامیٔ عالم، پادشاه . (جِهانْ پَناهی) = سلطانلق، پادشاهه منسوب. (جِهانْدارْ) = جهان طوتیجی، حكمدار ، پادشاه . (جِهانْداری) = حكمدارلق، پادشاهلق. (جِهانْدارانَه) = پادشاهه یاقیشه‌جق طرزده ، حكمدارجه‌سنه . (جِهانْتابْ) = دنیایه حرارت وضیا ویرن: (خورشید جهانتاب ، مهر جهانتاب). (جِهانْ دیدَه) = عالمی كورمش ، تجربه‌لر كچیرمش، وقوفلی : (وزیر جهاندیده، پیر جهاندیده) . (جِهانْسِتانْ) = عالمی ضبط ایدیجی، ایدن، پادشاه (جِهانْسِتانی) = حكمدارلق، پادشاهلق. (جِهانْگیرْ) = جهانی ضبط ایدن، قوتلی حكمدار. (جِهانْگیرانَه) = جهانگیر اولانه یاقیشه‌جق طرزده (جِهانْگَرْدْ) = دنیایی طولاشان: (قهرمان جهانگرد) (جِهانیانْ) = اهل جهان ، خلق عالم . (جِهانْ جِهانْ) = كلیتلی ، چوق چوق ، طاقم طاقم . بو تعبیرده كثرت ومبالغه مطلوبدر. (جِهانْ نُما) = عالمی كوسترن ، علی‌الاطلاق مرتفع ، یوكسك یر .

« اوله برایوان عالیدركه خاك پاكنی »
« بروقتلر كحل عین ایلردی اعیان جهان »

جِهَتْ } [ع] طرف ، یان : (شمال جهتی ، جنوب جهتی ، صاغ جهتی ، صول جهتی ، شش جهت ، جهت غربیه) § سبب: (واپوره یتشه‌مدیكی جهتله آطه‌ده قالدی ، دوكون اولمق جهتیله خانه‌نك قاپوسی آچیق طورییور) (مِنْ جِهَةٍ) = بر طرفدن ویا سببدن : (من جهة

حقنی تسلیم ایتمك لازم کلیرور) § وظیفه، خدمت: (جبایت جهتی، امامت جهتی، خطابت جهتی ، تولیت جهتی) . جمعی (جِهات) : (جهات اربعهٔ اصلیه ، جهات ستّه ، جهات مختلفه) . [من جهة العمل « والمدبرات امرا » معنای شریفندن غیر غافل اوله‌رق — سراطبایه مکتوب — عاکف پاشا] .

« بو نقطه‌در یمین وشمالی بیان ایدن »
« ایلر جهاته عقل بومرکزدن انسلاك »
(ترجیع بند)

جِیادَت { [ع] ایلك، بوزوقلقدن عاری اولقلق، صاغلاملق : (جیادت هوا) .

جِیران { [ع] قوکشو دیمك اولان (جار)ك جمعی. قوکشولر دیمکدر :

« (ذی سلم) ده وار ایدی جیرانك »
« اورا ده قالدی بتون یارانك »
(لا)

جِیرو { [ایتالیانجه‌دن] ارباب تجارت طرفندن تنظیم ایله پیاسه‌یه چیقاریلان سندات نقدیه‌ و پولیچه ایله بومثللو اوراق معتبره‌نك بر اسمدن دیگر اسمه دور و حواله ایدلمسی دیمکدر .

جِیفه { [ع] لاشه. جمعی (جِیَف).

جِیواطه { [ایتالیانجه‌دن] اویوق، ویده دلیکی؛ ویده کبی بیوك اکسر . (جیوادره) اولورسه سفینه‌نك باش طرفنه طوغری قونیلان دیرك دیمکدر .

﴾ جُ ﴿

جُبّ { [ع] قویو : (جبّ علی) = تحریف ایله « جِبالی » دینیلن محلك نام صحیحی .

جُبْن { [ع] قورقاقلق. (جَبانَت) ایله مترادفدر . [جَبین ، جَبان]ده اودلك معناسنده بوندن مشتقدر.

جُبْن { [ع] پنیر دیمکدر. (جُبنی) = اصطلاحات طبیه‌دن

جُبُن { اولوب پنیر حالنده اولان شیئه اطلاق اولنور .

جُبّه { [ع] اوسته کییلن بول لباس:

جُثّه { [ع] جسد ، بدن ، قالب ، کووده : [عظیم الجثّه]= کووده‌سی بیوك .

جُحُود { [ع] « جَحود » ایله مترادفدر . اورایه مراجعت اولنه .

جُدا { [ف] آیری . (جُدایی) = آیریلق ، افتراق .

(اولمق) و (دوشمك) ماده‌لرينده قوللانيلير :

« ايله‌مز خلوتسراى سرّ وحدت محرمى »
« عاشقى معشوقدن معشوقى عاشقدن جدا »
(فضولى)

جُدَرى [ع] چيچك علتى . لسان ناسده جيمك فتحيله معروفدر : (جُدَرِئ بقرى) = اصطلاحات طبيه‌دندر . اينك ويا اوكوزده ظهور ايدن چيچك علتى ديمكدر . (جُدَرِئ كاذب) = صو چيچكى .

جُذام [ع] مسكينلك ديه معروف اولان بر علتدركه بدن انسانده شفا ناپذير چيبانلر ، ياره‌لر حاصل ايدر .

جُذور [ع] « جَذر » كـ جمعى كوكلر .

جُرأت [ع] قورقمايوب ايلرى‌يه آتلمق ، پكيتلكله جسارت كوسترمك . ماديات و معنوياتده مستعملدر . [جرأتكار] = كوز پكلكيله ايلرى‌يه آتيلان ، جرأتلى . [جرأتكارانه] = اويله يوركلى آدمه ياقيشه‌جق صورتده . [جرأتكارى] جرأتكارلق :

جُرثومه [ع] ديب ، كوك : (جرثومهٔ درخت) .

جُرح [ع] ياره . جمعى (جروح).

جُرعه [ع] يودم ، ايچيم . معناى معروفى ايچلدكدن صوكره قدحك دييبنده قالان جزئى شى ديمكدر :

« جرعه‌كه ويرمزدى جان هر عاشق افسرده دل »
« اولمه‌سه‌ك تاب افكن هرخاطر بى‌تاب وتنك »
(نفعى)

جُرم [ع] كناه ، صوچ . (جرمناك) = قباحتلى ، صوچلى . (بى‌جرم) = صوچسز ، قباحتسز . (جُرم) = حقوق جزائيه‌جه قانون جزانك منع ونهى ايتديكى برفعلى ايشله‌مكدر . (جرم مشهود) = اصطلاحات قانونيه‌دندر . اجرا اولنمقده وياخود كوز اوكنده اجرا ايدلمش اولان جرم ديمكدر .

جُزء [ع] قسم ، پارچه . « كُلّ » مقابليدر : (برجزء قرآن) = فرقان جليلك اوتوز قسمندن بر قسمى . (جُزئى) = آز ، اهميتسز : (مقدار جزئى ، مصارف جزئيه) . (جُزئيات) = اهميتسز شيلر : (جزئيات مصالح ايله مشغول اولمه) . (جزء لا يتجزى) = انقسامى قابل اوليميان پارچه . نظمده همزه‌نك اسقاطى تجويز اولنيور :

جمعى (اَجزاء) : « اَجزاء شريفه » = قرآن كريمك اوتوز قسمى . « اَجزاء

١٢ صحيفه‌دن صوكره بر فورمه‌سى ١٠ پاره‌در

مرکّبه » = ترکب ایتمش اولان قسملر، پارچه‌لر دیمکدر . [جزدان] = جزء محفظه‌سی، اوراق وضعنه مخصوص الده و یاخود جیبده طاشینیلان مشین قاب ، بونده‌ده همزه اسقاط اولنور .

جُستجوی [ف] آرامق معناسنه اولان « جُستن » مصدرندن (جُست) فعل ماضی اولوب (جو) دخی صیغهٔ امردر . بالترکیب آرایوب صورمق ، آرایوب صورشدیرمق معناسنده قوللانیلیر :

« اول آرزونك ایتمه هوس جستجوسنه »
« کیم حاسدك مؤدی اوله کفتکوسنه »
(نابی)

جُغد [ع] بایقوش ، پوغو قوشی .

جُفت [ف] جفت ، ایکیلی ، اشی اولان. ترکجه ده جیم (چ) حرفنه قلب اولنه‌رق کسره ایله تلفظ اولنور . مثلا (بر چفت ترلك ، برچفت قوندره) کبی .

جُفته [ف] جفته . آت ، قاطر کبی درت آیاقلی بعض حیوانلرك ایکی آرقه آیاقلریله کری‌یه تپه‌سی دیمکدر . [جُفته انداز] = چفته آتیجی ، تپه‌له‌ییجی .

جُل [ع] چول . (جُلاه) = چولبه ، چول طوقوییجی .

جُلاب [معرّب] اصلی فارسی (گلاب) در. گل صویی. تشدید ایله ده قوللانیلمشدر § مسهل شربت دیمکدر .

جُلجُل [ع] کوچك چاك، اوفاق چینغراق . [جُلجُله] = خدمه‌یی چاغیرمق ایچون قوللانیلان ال چینغراغنه اطلاق اولنه‌بیلیر. § دف پولی. بومعناده جمعی اولان (جَلاجِل) زیاده مستعملدر .

جُلَساء [ع] برابر اوطوران معناسنه (جَلیس) ك جمعی .

جُلّنار [معرب] اصلی فارسی (گلنار) در. نارچیچکی، لامك تخفیف واسکانیله‌ده قوللانیلیر .

جُلوس [ع] اوطورمق § شوکتلو پادشاهمز افندیمز حضرتلرینك تخت عالیبخت سلطنت عثمانیه‌یه شرفیاش اولمسی: (یوم جلوس میامن مأنوس حضرت خلافتپناهی)

« جُلوسیّه » = جلوس همایونه دائر سویله‌نلمش منظومه ویاخود یازلمش مقاله.

« ایتدی شهنشاه معظّم جلوس »
(معلم فیضی)

جُمادَی الاُولیٰ / **جُمادَی الآخِرَه** [ع] شهور عربیه دن بشنجی والتنجی آیلرك ناملریدر .

[جمادى الاول، جمادى الآخر] طرز-
لرنده غلط، يا گلش اوله‌رق قوللانيلير.
بونلره (جمادى) ديلمه‌سنك سببى وقت
تسميه‌نك عربستانده انجماد وقوعى
زماننه تصادف ايتمه‌سيدر .

جمجمه { [ع] اصطلاحات طبيه‌دندر. باش طاسى، دماغك ظرفى
ديمكدر : (جمجمة الرأس) .

جمعه { [ع] معروف كون . اهل اسلامك اوكون جامعلرده
اجتماعى سبب تسميه اولمشدركه عيد المؤمنين
عد اولنور . ميمك ضميله لغتدر . جمعى
[جمعات ، جمعات ، جمعات] در :
(جمعه ايرته‌سى) = يوم السبت ،
هفته‌نك يدنجى كونى .

جمل { [ع] « جمله » نك جمعى : (جمل منتخبه) .

جمله { [ع] مجموع ، بتون ، هپ:
« جمله‌مز بر پادشاهك زير دستانندنز »
(معلم ناجى)
« جمله‌نك مقصودى بر امار روايت مختلف »
(محبى)
§ فعل ايله فاعلدن ويا مبتدا ايله
خبردن متركب سوز : (جملهٔ فعليه ،
جملهٔ اسميه) بو معنى اعتباريله جمعى
(جمل) در . [جملةً] = جمله‌سى ،
هپسى . (از جمله ، من الجمله) = بر
چوق امثالندن برى، برازى اوله‌رق.
برنجيسى زياده قوللانيلير. (فى الجمله)
= آز ، آز اوله‌رق ديمكدر .

جنبان { [ف] قيملداييجى ، حركت ايديجى ، صاللانيجى :
« ايلر ممه‌يى باشيله تهزيز »
« دنباله ايسه هميشه جنبان »
(قوزى — معلم ناجى)
§ قيملدايجى، حركت ايتديريجى،
صاللايجى . اكثريا بو معناده وصف
تركيبى طرزنده قوللانيلير : (دنباله
جنبان) = قويروق صاللايان. (سر
جنبان) = باش صاللايجى . (قادمه
جنبان) = قانادك اوزون اوجلرينى
حركت ايتديرن .

جنبش { [ف] حركت ، قيملدانمه: (جنبش ابروان، جنبش
مژكان ، جنبش گهواره) § ذوق ،
اكلنجه . بانك ضميله غلط مشهوردر .
بومعناده (ايتمك ، ايله‌مك) ماده‌لريله
قوللانيلير .

جنبيده { [ف] قيملدانمش، حركت ايتمش ديمكدر .

جنحه { [ع] اصطلاحات قانونيه‌دن اولوب مجازات تأديبيه‌يى
مستلزم اولان افعاله اطلاق اولنور .
كوچك قباحت ، اوفاق جرم ديمكدر.

جند { [ع] عسكر ديمكدر: (جند ارواح ، جند اعدا)
[جندى] = بينجيلكده ماهر آدم
ديمكدر: بوكلمه جيمك كسريله (جندى)

دیه معروف ایسه ده فی الاصل ضم جیم ایله صحیح اولسه گرکدر . (جُنْدیانه) = جندیجه سنه : (حرکت جندیانه):

« اوغراردی قضایه طبع تندی »
« اولسه یدی یرمده باشقه جندی »
(خیری)

جُنُود [ع] « جُنْد » ك جمعی : (جنود مسلمین ، جنود اسلام ، جنود عثمانیه) .

جُنُون [ع] دلیرمه ، چیلدیرمه ، دلیلك : (الجنون فنون)

جُوالْ [ف] چوال دینیلن بیوك طوربه . (جُوالدوز)= چوال دیکیلن بیوك ایکنه .

جُوانْ [ف] گنج ، تازه . علی الاطلاق ذکر اولنورسه اکثریا ارککه معطوف اولور: (زنِ جوان)= گنج قادین . (جُوانی) = جوانلق ، گنجلك (ایّام جُوانی) . [نَوجوان]= پك گنج ، پك تازه . (نَوجوانی) = نوجوانلق . [جُوانمَرد] = سخی ، جومرد . [جُوانمردانه] = جومرد اولانه یاقیشه جق طرزده . (جوانمردی) = جومردلك . (جُوانْ بَخت) = طالعی مساعد ، اویغون . جیمك فتحیله ده لغتدر . کسر ایله تلفظی غلطدر .

جُود [ع] سخیلك ، جومردلك ، مروتلیلك : (صاحب جود) .

جُودِیّ [ع] هنگام طوفانده (نوح) علیه السلامك راکب اولدیغی سفینه نك موصل شهری قربنده اوطوردیغی طاغك اسمی .

جُوشْ [ف] قاینامه ، جوشمه . (پرجوش) = جوشی زیاده ، پك جوشقون :

« دریا کبی بردن ایلیوب جوش »
(غالب)
« سرتا بقدم بهار کلپوش »
« صهبا کبی لعلی رنك و پرجوش »
(وله)

جُوشانْ [ف] جوش ایدیجی ، قاینایان : [سرشك جوشان ، نهرجوشان ، آب جوشان] .
[جُوشانی] = جوشانلق .

جُوشِشْ [ف] قاینایش ، آشوب طاشش : [جوشش دریا ، جوشش انهار ، جوشش طبیعت] .

جُوشیده [ف] قاینامش ، جوشمش :[آبارجوشیده]

جُوعْ [ع] آجلق : (دفع جوع)

جُویْ [ف] ایرماق : [جوی جاری ، جوی روان] .
(لَبِ جُو - ی)) = ایرماق کناری .

§ جونیده ، آرایجی ، آرایان . بو معناده وصف ترکیبی اوله رق قوللانیلیر: [عربده جو ، جنگجو ، بهانه جو] کبی .

« وار یوری ایسترسه ك ای اشك روان جولرله سن »
(ندیم)

جُويا { [ف] آرايجى ، آرايان : [جوياى فلاطون، جوياى كنار] .

«اولسه شايسته جهان جان ايله جوياى عدم»
(عاكف)

جُويبار { [ف] بيوك ايرماق ، آقار صوبى چوق ير :

«بن اولسهم برده مطرب برده طرف جويبار اولسه»
(نديم)

جُوينده { [ف] آرايجى ، آرا- شديريجى . [جويندگى] = آرايجيلق ، جوينده لك :

« جوينده صدر مجلس اولم »
« سحبان (١) كبى اولسه ارتجالم »
(معلم ناجى)

جُهّال } [ع] هيچ بر شى بيلمز
جُهَلاء } معناسنه اولان (جاهل)ك جمعى :

« فهم ايدر آنلرى ارباب كمال »
« طعن وتشنيع ايده طورسون جهّال »
(سنبلزاده)

جُيُوب { [ع] (جَيب) ك جمعى .

جُيُود { [ع] بوبونلر . (جِيد) ك جمعى .

جُيُوش { [ع] عسكر معناسنه اولان (جَيش)ك جمعى :

[جيوش موحدين ، جيوش مرتّبه] .

﴿ چ ﴾

چ { [ف] الفباى عثمانيده يدنجى حرفدر . اشبو حرف عربيده يوقدر . ابجد حسابنده جيم ايله مساوى عد اولنور .

چابُك { [ف] چابوق . (چابك دِست) = الى چابوق .

(چابك دَستى) = ال چابوقلغى ، (چابك پا) آياغى چابوق ، (چابك رو) = چابوق كيديجى ، كيدن .

چاپارى { [روجه] اوجى مسينه لى قرق قدر ايگنه لى بر نوع باليق اولطه سى . اكثريا اوسقومرى جورومنده قوللانيلير .

چاپه { [لاتينجه] قازمه ايله بيل آراسى بر نوع باغجى آلتى .

(چاپه لامق) = بللمش طوپراغى قابار دوب اوتلرينى قوروتمق . (چاپه جى) = موسمنده ترلا ، بوستان تميزله ين عمله ،

---

(١) [سَحبان] = وائل قبيله سندن بر شاعر وفصيح مشهوردركه زمان جاهليتى ادراك ايتمكله برابر مؤخراً شرفياب اسلام اولمشدر .

زنجیر § كمی چاپه‌سی ، قولاقلی لنكر . كمیلرك دكیز اوستنده برمحلده طورمق ایچون اوجی زنجیر ایله كمی یه مربوط اولدیغی حالده دكیزك دیبنه براقدقلری تمیوردن معمول شی .

چادَرْ [ف] چادر § قادینلرك باشلرینه بورندكلری اورتو:
«برعجب دریادر اردوی همایونك سنك»
«كیم حباب برقرار اولمش آكا هر چادری»
(نفعی)

چارْ [ف] (چِهارْ) مخففی : (چار اقطار ، چار جهت ، چار چشم)، (چاریار) = صحابهٔ مجلهٔ جناب پیغمبری ابو بكر ، عمر ، عثمان ، علی حضراتی رضی الله عنهم. (چار ابرو)= درت قاشلی یعنی تربیقلی كنج . (چار بالش) = جاه والا ، مسند بلند ، مقام عالی . (چارپا) = درت آیاقلی حیوان . (چارچوبه) = چرچوه . (چارسو) = چارشی ، (درت طرف) دیمكدر . (چارشب) = چارشاف اصلی (چادرشب) درکه كیجه اورتوسی دیمكدر . (چارطاق) = چارداق . (چارگوشه) = درت كوشه‌لی ، (درت كوشه) دیمكدر . (چارم) = دردنجی : (چرخ چارم) (چارم كتاب) = قرآن كریم . (چارمین) دخی (چارم) معناسنده قوللانیلیر .

(چارناچار) = ایستر ایستمز . (چار یك) = درتده بر . (چارپاره) = چالپاره دینیلن درت پارچه تحته‌دن معمول رقص آلتی ، تحته زیل . (چارگاه) = موسقیده برمقام ، پرده . (چارمیخ) = صلیب ، درت كوشه‌یه درت میخ . تحریف ایله (چارمیق) = كمی دیركنك یلكن آچیلان آرمه‌سی نردبانلری . (چارشنبه) = چهارشنبه‌دن تخفیف ایدلمشدركه هفته‌نك دردنجی كونیدر .

چارْ [سلاوجه] روسیه حكمدارلرینك عنوان مخصوصیدر . بو كلمه‌نك « قیصر » ، « جسار » ، « چاسار » كبی (چه‌زه‌ر) لفظندن آلنه‌رق هر لسانك شیوهٔ خصوصیسنه كوره تحریف ایدلمش اولدیغی ظن ورروایت ایدنلرده موجوددر . مؤنثی [چاریچه] در .

چارُوبْ [ف] سپورگه . (چاروبفروش) = سپورگه صاتیجی ، سپورگه‌جی .

چارَه [ف] علاج ، تدبیر ، مدد . (چاره‌جو)= چاره آرایجی ، آرایان (چاره‌جویانه] = چاره آرایانه مناسب كوریله‌جك صورتده (ناچار)= چاره‌سز ، مضطر ، مجبور دیمكدر .

(چاره جوبی) = چاره آرایجیلق

(چاره‌ساز) = چاره‌بولیجی ، بولان

(چاره‌سازی) چاره بولیجیلق .

چاسار [مجارجه‌دن] اوائلده المانیا ایمپراطوری عنوانی حائز اولان نمچه حکمدارلرینه اطلاق اولنوردی . (چه‌زار) دن محرف و « قیصر » معناسنه اولدیغی مرویدر .

چاشنی [ف] لذت ، طاد . لسانمزده (چشنی) طرزنده معروفدر . (چاشنیگیر) = اوائلده حکمدارك طعاملرینك اثنای طبخنده طاده‌رق لذت ونفاستنه باقمغه مأمور اولانلره اطلاق اولنوردی ، (طائفهٔ چاشنیگیران) = یکیچری دورنده دیوان کونلرنده ویریلن ضیافتلرده خدمت ایتمکله مکلف بربلوك عسکر ایدی ،

چاغنوش [روجه‌دن] دکیز ینکیجی : (آقنتی چاغنوسی ، دره چاغنوسی) .

چاك [ف] یاریق ، ییرتیق ، ییرتماج . (چاك گریبان) = یاقه ییرتماجی (چاك چاك) = زیاده ییرتیق ، پارچه پارچه :

« کوررلرسه کوکللر چاك اولور چاك گریبانك »
« آلنماز اللرندن اهل عشقك صکره دامانك »
(فصیح)

« خاك کوی یاری قیلمش اشك جوشان چاك چاك »
(لا)

چاکر [ف] قول ، کوله . (چاکرانه) = کوله‌جه‌سنه (چاکری) کوله‌لك ، قول وکوله‌یه منسوب . (چاکر پرور) = قول قایریجی . (چاکر پرورانه) = قول قایریجیلغه لایق صورتده . (چاکر پروری) = چاکر پرورلك ، چاکر پروره منسوب (چاکر نواز) = قول تلطیف ایدیجی ، قول اوقشاییجی . (چاکر نوازی) = قول اوقشاییجیلق (چاکر نوازانه) = چاکرنواز اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

چالاك [ف] حرکتی سرعتلی ، روشی قیوراق اولان . (چالاکی) = چالاکلك دیمکدر : (فکر چالاك ، مردچالاك ، طبع چالاك).

« ای خرده شناس معنیٔ پاك »
« کوش ایت که نه‌دیر بوکلك چالاك »
(غالب)

چاماریوا [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر . کمی طائفه‌سنه آرمه‌یه چیقمق ایچون ویریلن امر ، آرمه‌یه چیقمه امری ،

چاه [ف] قویو ، چوقور . تخفیف ایله (چه) طرزنده‌ده قوللانیلیر : (چه زنخدان) .

چای [ف] چینده کثرتله حاصل اولان وقایناديلوب ایچیلن معروف یاپراق که منبهاتدندر :

«شمدی ایرانده قناعت ایدرز چای ایله بز»
(منیف)

چپ [ف] صول : « چپ وراست» (چپ انداز) = حیله کار. (چپ اندازی) = خدعه کارلق :

« امتنان ایله مسون چرخ چپ اندازبکا»
(راغب)

چتر [ف] چادر ، کولکه‌لك . (چتر عنبرین) = قارا کلق کیجه (چتر فیروزه فام) = مائی رنکلی کوك دیمکدر :

« چتر اقبالك اوله کون ومکانه سایبان»
« سایه‌سنده کائنات آسوده تاروز حساب»
(نفعی)

چرا [ف] اوتلامه. (چراگاه ، چراگه) = حیوان اوتلایه‌جق یر، چایر . کسر ایله غلط تلفظ اولنمامليدر.

چرب [ف] سمیز ، یاغلی : [چرب وخشك = سمیز وقورو. (چرابه) = قایماق .

چرخ [ف] فلك ، سما ، کوك: § تکرلك کبی دوروحرکت ایدن شی که لسانمزده تحریف ایله (چارق) دینیلیر : (چرخ دوار ، چرخ کردان ، واپور چرخی ، قویو چرخی ، چرخ کمیسی ، چرخجی، چرخ ایشی) . (چرخ اورمق) = دائره تشکیل ایده‌رك دونمك، (چرخ زن) = چارق اوریجی ، اوران . (چرخ فلك) = (۱) کردش فلك، مدار فلك (۲) قات قات دائره شکلنده ، یانارکن چرخ کبی دونه‌رك آتش پوسکورر بر نوع فشنك (۳) خانم الی کبی برنوع چیچك. (چرخ برین) = عرش اعلادن کنایه‌در.

چرخه [ف] چیقریق کبی دور ایدن تکرلك طولاب ؛ اردونك ایلری یسنده بولنان مفرزه عسکریه‌نك اصول دوریه ایله اجرا ایتدکلری حرکت عسکریه : (چرخه‌جی، چرخه طوپی ، چرخه جنکی) .

چسپان [ف] لایق ، مناسب، یاقیشقان. (ناچسپان) = مناسبتسز ، یاقیشقسز اولان .

چشم [ف] کوز : (چشم مخمور، چشم سیاه) . [چشم آشنا] = کوز آشناسی (چشم آشنایی) = کوز آشنالغی . (چشم آویز) = نقاب ، پچه ، یوز اورتوسی . (چشم زخم) = اصابت عین ، نظر دکمه . (چشم دریده ، دریده چشم) = بی ادب ، حیاسز (مردمك چشم) = کوز ببکی . جمعی [چشمان] .

چشمه [ف] بیكار، صوقایناغی. مخصوصاً یاپیلان ودرو ننده صو بریكن موصلقلی خزینه . [چشمه‌سار] = چشمه‌سی چوق اولان یر . اكثریا (چشمه) و (چشمه باشی) مقامنده قوللانیلیر . [چشمهٔ حیوان ، چشمهٔ خضر] = آب حیات دینیلن ماء موهومك چشمه‌سی :

« بن سنك آب حیات لبكك تشنه‌سی‌یم »
« طالب چشمهٔ حیوان ایسه‌م انسان دكلم »
(عونی)

چشن / **چشن** [ف] عید ، ضیافت ، دوكون: (چشن نوروز ، چشن عظیم) .

چغانه [ف] بیوك چار پاره ، چنكی دفجكی . اكثریا (چنك) ایله برلكده قوللانیلیر :

« ویرر باشته حالت دل عاشقانه »
« بو دلكش هواده بو چنك وچغانه »
(معلم ناجی)

چك [ف] فی الاصل (برات ، مكتوب ، حجت) معناسنه‌در . الیوم آقچه حواله نامه سی ، پولیچه معناسنده قوللانیلیور. بو معناده انكلیزجه‌دن منقول اولدیغنی بیان ایدنلر وارسه‌ده فارسیده‌كی معنالرینه و الیوم قوللانیلان معناسنه كوره انكلیزجه‌دن منقول اولماسی لازم كلیر .

چكاچاك [ف] اجسام صلبه‌نك ، باخصوص اسلحه‌نك چارپشمه‌سندن حاصل اولان سس : (چكاچاك سیوف ، چكاچاك خنجر) .

چكیده [ف] طاملامش . [چكان] = طاملایجی. [خونچكان] = قان طاملایجی .

چلیپا [ف] صلیب ، خاچ :

چمان [ف] صالنیجی ، صالنه‌رق یورین : (برك چمان ، نخل چمان ، شوخ چمان) .

چمن [ف] آغاجلی ، چیچكلی ، چیملی محل: § تازه ، اینجه یشیل اوت: (برك چمن)، (چمنستان، چمنزار] = ایكی معناسنه كوره چمنلك، چیملی یر. جیمك كسریله غلطدر .

چنار [ف] معروف آغاج. جیمك كسریله زبانزد در :

« چنار آسا درونندن طوتشمش نخل زیبادر »
(صبری)

شو مصراعده شاعر چنارك مرور زمان ایله كندی كندینه طوتشوب یاندیغی روایتنی كوسترمش ایسه‌ده بو روایتی كیمسه نظر اعتباره آلماز .

چنبر [ف] دائره شكلنده آغاج وتیمور ویاخود ساجدن معمول باغ ، قوشاق كه بعض دنكلرك وخصوصیله فوچیلرله قوغه‌لرك اطرافنه

چكيريلوب ميخلانير. § حلقه ، قاصناق كبى چكيريلن نسنه‌لرده اطلاق اولنور: [دف چنبرى] ، [بويون چنبرى] = باشـه وبويونه باغلانيلان بر دكرمى بزيمنى ؛ بويونه قريب اولان ترقوه كميكلرى . (چنبر قايق) = دكرمى قيچلى اوطون قايغى . (چنبرى) = چنبر شكلنده ، چنبر كبى اولان : (ريش چنبرى) . (در چنبر) = چنبر ايچنده ، ضبط آلتنده ديمكدر .

« ييكيتمى اولدك آجانم نه‌در بو قيرمزى شال »
« باشكده دون‌دها باغليدى قيرمزى چنبر »
(نديم)

چند [ف] برقاچ ديمكدر. زمانمز ارباب قلمى بو لفظك ترك استعمالنى التزام ايديورلر .

چندان [ف] اوقدر معناسنه‌در. بوده ديكرى كبى قوللانيلمامغه باشلامشدر . (چندان رغبت ايتميورلر) كبى تعبيراته اليوم هيچ رغبت ايدن قالمامشدر .

چنگ [ف] ال ، پنجـه . بو معناده آز قوللانيلير :

« كوكلم الدن كيتدى سودانك نه‌غالب چنكى وار »
(معلم ناجى)

§ قانونه مشـابه ديك طوتيـله‌رق چالينير برنوع ساز: (چنگ وچغانه). (چنگى) = اونوع سازچالان رقاصه، اويونجى ديمكدر . لسانمزده تخصيصله نسـواندن اولان اويونجيلره اطـلاق اولنور : (برقول چنگى) .

« برچنگى كوزل سودم سرمايه‌يى چالدردم »
(ذاتى)

چنگال / **چنگل** [ف] چنكل ، تيمور طيرناق : (چنگال اهمال) § پنجـه ، ييرتيجى حيوان الى: [چنگالِ شاهين ، چنگلِ شهباز].

چوگان [ف] اكرى باشلى بر نوع جريد : [تيغ وچوگان] .

چهار [ف] درت . بونك مخففى اولان (چار) زياده قوللانيلير: (چهار بالش ، چاربالش) = تخت ، سـدير . (چهارپا ، چارپا) = درت آياقلى حيوان . (چهار پاره ، چار پاره) = تحريفـله چالپاره دينيلن اويونجى آلتى. [چهارشنبه] = هفته‌نك دردنجى كونى. (چهارم) = دردنجى. جيمك كسريله تلفظى غلطدر .

چهره [ف] صورت ، وجه ، يوز ؛ تخصيصله انسـان يوزى : [خوب چهره] = كوزل يوز . [بد چهره] = چركين يوز . [چهره كشا] = يوز آچيجى، يوزينى آچان [چهره پرداز] = رسام، مصور (چهره زوكوردى) = چركين ،

چوپور § لسانمزده « تَعبُّس » كبى يوزنى اكشيتمك ، اكشى يوز كوستر. مك ، اكشى يوزلى اولمق معناسنده‌ده قوللانيلير . مثلا (چهره ايديبور ، چهره‌سندن طورليور ، چهره‌سندن دوشن بيك پارچه اوليور) كبى . اصلى جيمك كسريله‌در .

« آغلامش چهره‌لى صوفى نه بلا »
« جنته كيرسه ده كولمز مثلا »
(وهبى)

﴿ چ ﴾

چِرا | [ف] نصل . (چون) لفظنه باقيكز .

چِراغ | [ف] فتيل ، موم ، قنديل . [روشن چراغ] = قنديلى پارلاق يانان ، مقبل وبختيار.

«فروزاندر چراغ شهرت پروانه‌تا محشر»
(راغب)

§ چراق ، شاكرد ، متقاعد كبى معنالرى افاده ايدر . [چراق] = دكان اوشاغى ، عجميسى ديمكدر . (چراغ اولمق) = تقاعد ايدلمك (چراغ چيقمق) = آيروجه ايش وكوج ، او وبارق صاحبى اولمق .

چِرْك | [ف] كير ، پاس : (چِرك آلُوْد) = مردار ، كيرلى ، بولاشيق . (چِركين) = بتون مردار ، بك كيرلى معناسنه‌در . لسانمزده (كوزل) ك ضدى اوله‌رق حسنسز معناسنده مستعملدر :

«چيقمازاول چرك كه پيراهن بقالده‌در»
(نابى)

چِرْكاب | [ف] مردار صو ، چركف : (چركابه طاش آتيلماز — قول مشهور)

چِرْپيق | [بلغارجه‌دن] ايكى باشى كسيك طاليان قايغى .

چِلْ | [ف] قرق ديمك اولان (چِهِل) ك مخففى .

چِلّه | [ف] ابريشم ، ايپلك كبى شيلرك دسته‌سى ، طره‌سى § طرق عليه‌يه منتسب درويشلرك خلوته قاپانوب خدمات مخصوصه ويا عبادات دائمه‌ده بولنملرى كه اكثريا قرق كوندن وطريقت مولويه‌جه بيك بر كوندن عبارتدر . بولفظ لسانمزده شده‌سز قوللانيلير . فقط نظمده اكثريا سبك فارسيده اوله‌رق تشديد ايله استعمال اولنور . § محنت ومشقته اوغرامق ديمكدر § ياى كيريشى معناسنه‌ده كلير . مثلا شاعرهٔ مشهوره (فطنت) ك شومصراعنده بولفظك ايكى معناسى‌ده جمع وقصد اولنمشدر :

« چلّهٔ سختى چكرهردم كمان ابرولرك»
(لا)

چِمْ [ف] فی الاصل رطوبتدن حاصل اولان (یوصون) دیمکدر . کسلمش چمنلی یرلره اطلاق اولنور .

چِه [ف] ادات استکناه که ترکجه سی (نَه) در : [چه سود ، چه گونه ، چه فائده) الیوم (چِه گُونَگی) تعبیر خایده سی متروك حکمنده در .

«طعن اعدادن نه غم ، مدح احبّادن چه سود»
(اشرف)

بو مصراعده ادات مذکوره نك هم ترکجه سی ، همده فارسیسی جمع واستعمال اولنمشدر .

چِهِلْ [ف] قرق : [چِهِل سال] = قرق ییل . [چِهِلپا] = قرق آیاق دینیلن حیوانجق .

چیدَه [ف] طوپلانلمش ، دوشیرلمش : (میوهٔ چیده) . میوه حقنده قوللانیلمایان (بَرچیدَه) تعبیری چکیلوب طوپلانلمش اتکه اطلاق اولنور . [دامن برچیده] = طوپلی اتك . (بَرچیدَه دامَن) = تعبیری که اتکی طوپلی دیمکدر ـ اکثریا مستغنی ، نازلی مقامنده قوللانیلیر .

چیرَه [ف] غالب ، بهادر . (چیرگی) = بهادرلك ، ییکیتلك . (چیره دَست) = الی یاقیشقلی ، الی زورلی که طوتدیغی ایشی چابوق وایی یاپان ماهر ، استاذ دیمکدر .
[چیرَه دَستی] = چیره دستلك .

چیز [ف] شی ، نسنه . (ناچیز) = برشی دکل ، هیچ حکمنده ، پك اهمیتسز نسنه دیمکدر : [تحفهٔ ناچیز ، بندهٔ ناچیز ، اثر ناچیز) . [ناچیزی] = ناچیزلك . (ناچیزانَه) = ناچیز اولان شخصه یاقیشه جق طرزده : (هدیهٔ ناچیزانه) .

چیغارَه [اسپانیولجه Cigarre سیغارر] توتون یاپرا- قلرینك بوکلمشی دیمکدر : (هاوانه سیغاره سی ، فرنك سیغاره سی) کاغد ایچنده یاپیلان اوفاق نوعنه (Cigarette سیغارت) دینیر .

چیما [ایتالیانجه دن] کمیلرك قاره یه ، اسکله یه آتدیغی اینجه خلاط . (چیماجی) = کمیلردن اسکله لره آتیلان خلاطلری آلوب ویرن آدم .

چین [ف] قیوریم ، بوکلم ، بوروشوق : (چین ابرو ، چین کیسو ، چین جبین) § (چیننده) = طوپلایجی ، دوشیریجی . بو معناده وصف ترکیبی طرزنده قوللانیلیر : (میوه چین ، خوشه چین ، دانه چین) § آسیا قطعه سنده جسیم بر دولت وممکلتك اسمی : (خطّهٔ چین) .

چپاقوب { [رومجه] « لوفر » دینیلن بالیغك كو- چوكی .

چپقو { [ایتالیانجه دن] توتیا دینیلن معدن ، اشبو معدندن معمول الواح .

چینه { [ف] قوش یمی : (چینه‌ریز) = یم دوكیجی ، دوكن .

چینی { [ف] چین دیارینه منسوب سرلی ، منقش اوانیٔ ترا- بیه كه اعلاسنه « فغفوری » وعادیسنه « كاشی » اطلاق اولنور .

﴿ چُ ﴾

چُست { [ف] سریع الحركه ، چویك . لسانمزده (چالاك) لفظیله برابر قوللانیلیر : (چست وچالاك) . [چستی] = چویكلك . عربی جیم ایله غلطدر .

چُمچمه { [ف] چامچاق دینیلن آغاج چناق ، قاب .

چوال { [ف] قاشدن ویا قیلدن یاپلمش طوربه كبی بر نوع ظرف ، قاب : [كومور چوالی ، شكر چوالی] . (چوالدوز) = چوال دیكمكه مخصوص اوجی اكری ، یاصسی اوزون ایكنه .

چوب { [ف] آغاج دكنك ، اودون ، صوپا : [چوب خشك] = قوری دكنك [چوب عنب] = اوزوم چوبی . (چوبین) = صرف آغاج ، آغاجدن یاپمه شی ، دكنك كبی قوری نسنه : (پای چوبین ، كاسهٔ چوبین) [چوبینه ، چوبك] ده بو معنایه لغتدر . (چوبخوار) = آغاج قوردی .

چوبان { [ف] قویون ، كچی ، صیغیر كبی حیوانلری اوتلامغه كوتوروب كتیرن آدم : [چوبان ارمغانی چام ساقزی — قول مشهور] .

چوخه { [ف] چوقه ، یوكدن معمول قماش . (چوخه‌دار) = اوائلده امرا و حكامك اقامتكاهلرینك پرده‌سنی طوتان چوقه ملبس خدمتجی ، ایچ اغاسی . (قاپو چوخه‌داری) = خارجه متعلق اولان امور و خصوصاتك تعقیب و تسویه‌سنه مأمور ، اوته‌یی بری‌یی طولاشوب آیاق خدمتنی كورن آدم .

چوقولاتو { [فرانسزجه‌سی Cho- colat] قهوه‌یه

مشابه اولوب (قاقائو) دینیلن دانه‌لرك مسحوقیله شکردن مرکب بر مادهٔ غدائیه‌در . اشکال مختلفه ده یاپلمش شکری موجود اولدیغی کبی اوروپالیلر بیننده قهوه طرزنده مایع اوله‌رق ده استعمال اولنور .

چون [ف] نصل دیمکدر. لسانمزده دائما (نیچون) معناسنه اولان (چرا) ایله برلکده قوللانیلیر : (چون وچرا) = نصل ؟ ونیچون ؟ دیمکدر . بونلرك ایکیسی ده یالکز اوله‌رق اصلا قوللانیلماز :

« بحرافکاره طالوب چکمه امك »
« نکتهٔ چون و چرادن ال چك »
(خاقانی)

چونکه [ف] ادات (تعلیل) در: [تحصیل معارفه کیجه کوندوز چالیشیورز ، چونکه تفیض وترق ایلمده‌یز] § ادات (توقیت) اولدیغی تقدیرده (مادام که) حکمنی آلیر :

«چونکه بلبلسین کوکل برکلستان لازم سکا»
(ندیم)

(چونکیم) طرزنده استعمالی لسان تحریر وکتابتمزدن مطرود حکمنده‌در. تخفیف ایله ادات تشبیه وتوقیت اوله‌رق [چون] طرزنده استعمالی — واوکه نظمده اولسه بیله — زمانمزده خوش کورلمیور ، طرز اصلیسنده استعمالی مرجح ومقبول طوتلیور.

﴿ ح ﴾

حاء [ع] الفبای عثمانیده سکزنجی اولان (ح) حرفنك اسمی . ابجد حسابنده (۸) عددینه مقابل عد اولنور: [حاء مهمله، حاء مفتوحه].

حائر [ع] حیرتده قالمش ، شاشیرمش دیمکدر :

(شخص حائر) (مؤذن افندینك معارفهٔ سابقه‌سی وار کبی سلامنه نائل اولدقده تعجبی تزاید ایتسیله متفکر وحائر اولسنه مقابلهٔ — تاریخ عطا جلد رابع — ۱۵۲ صحیفه)

حائز [ع] بر نسنه‌یه صاحب ومالك اولمق معناسنه‌در: [فلان رتبهٔ ثالثه‌یی حائز، نشان ذیشان مجیدی یی حائز ، حائز اهمیت ، حائز ثروت] معنویاتده استعمالی غالبدر .

« دیرسه‌ك اولیه‌یم کمالی حائز »
« تضییع زمانی کورمه جائز »
(معلم ناجی)

حائط { [ع] دیوار : (حائط جسیم) جمعی (حیطان) (للحیطان آذان) = دیوارلرك قولاقلری واردر .

حائف { [ع] غدر وستم ایدن ، ایدیجی : (الحائف خائف) = حائف خائف اولور .

حائل { [ع] مانع اولان ، آره‌یی قاپایان ، ایکی شی آره‌سنه کیرن دیکر نسنه : [دیوار حائل اولدیغندن باغچه‌نك ایچی کوریله‌میور]

حاتم { [ع] قبائل عرب بیننده مشهور اولان (طیّ) نام قبیله‌یه منسوب وسخاوتله مشهور اولان (ابن عبدالله بن سعد) ك عنوان معروفیدر. «حاتَم» فی‌الاصل کسر (تا) ایله (حاکم) وزننده و معناجه آنك مرادفیدر. بین‌العرب قیزیل قارغه‌یه‌ده اطلاق اولنور ایمش. سخاوتله مشهور اولان بو آدمه لسانمزده قبیله‌سنه نسبتله (حاتم‌طائی) دینلدیکی کبی (حاتم‌طی)ده دینیر.

« جم بزم وحاتم‌مکرمت ممدوح اصناف‌امم»
(نفعی)

بولفظ ایله برچوق وصف ترکیبلر تشکیل واستعمال اولنور. (حاتمانه) = حاتمه یاقیشه‌جق صورتده ، حاتمجه‌سنه : (لطف حاتمانه ، احسان حاتمانه).

حاجب { [ع] قاپوجی، پرده‌جی. اوائل دور اسلامده وزرایه ، امرایه اطلاق اولنوردی. § اصطلاح طبجه کوزلرك اوستنده بولنان قاش : [حاجبین] = ایکی قاش ، قاشلر (بین‌الحاجبین) = قاشلر آره‌سی. (حاجب یمین، حاجب یسار) = صاغ قاش ، صول قاش :

« صاحب کنجینهٔ عرفان و حلم »
« حاجب یکتای در شهر علم »
(نظیم)

حاجت { [ع] انسانك محتاج اولدیغی ، انسانه لزوملی اولان شی . خصوص: (عرض حاجت، نیاز حاجت ، طلب حاجت) جمعی « حاجات » : [حاجات بشریه] . (قاضی‌الحاجات) = حاجتلری اسعاف واحسان ایدن، جناب حق. § احتیاج، لزوم معناسنده‌ده قوللانیلیر : (او کافته حاجت قالمدی) [نه‌حاجت] یاخود (حاجت‌نه) تعبیرلری (نه‌احتیاج وار ، نه‌لزوم وار) مقامنده‌قوللانیلیر:

« ضمیر صافه اسرار دلی اعلامه حاجت‌نه »
«اولورمرآته‌صورت‌مرتسم‌رسامه‌حاجت‌نه»
(سید وهبی)

حاجّ { [ع] حاجی . لسانمزده (الحاجّ) طرزنده‌استعمالی معروفدر. مناسك شرعیه‌یه اتباع ایله موسم مخصوصنده حرمین شریفینی یعنی مکهٔ مکرمه‌یی ، مدینهٔ منوره‌یی زیارت ایدن‌ذاته (حاجّ‌الحرمین) اطلاق اولنور

حاجی [ع] حج ایدن ، موسم مخصوصنده حجازه کیدوب
فریضهٔ اسلامیه‌یی ایفا ایله‌ین آدم .
(حاجّ) ك جمعی [حجّاج] ، مؤنثی
(حاجّه) بونك جمعی (حواجّ) در .
(حاجی تهنیه‌سی) = حجدن سالماً
عودت ایدنلری تبریك ایچون یاپیلان
جمعیت .

حادث [ع] حدوث ایله متصف اولان ، اولجه یوق ایکن
صوکره‌دن ظهور ایدن . (قدیم) ك
ضدّی : (عالم حادثدر ، علاقه‌داران
بیننده اختلاف حادث اولدی ، بین
الورثه مباینت کلیه حادث اوله‌رق) .
(اختلاف حادث ، مناقشات حادثه)

حادثه [ع] حدوث ایدن حال ، وقعه ، قضا : (حادثهٔ
غریبه ، حادثهٔ کربلا) جمعی اولان
(حادثات) یکیدن یکی‌یه وقوع بولان
حالات مقامنده قوللانیلیر : (احکام
حادثات ، حادثات دهر) جمع دیکری
(حوادث) در .

«ویرمز بنای فقره خلل جوش حادثات»
«غرق ایده‌مز کمینه خسی صدهزار موج»
(سامی)

حادّه [ع] معدنی تل وصیرمه دوکه‌که ، چکوب اینجلتمکه
مخصوص و چلیکدن معمول دلیکلی
سیمکش آلتی : (حادّهٔ تدقیق) =
دقتله آراشدیرمق حادّه‌سی یعنی حادّه
کبی اولان تدقیق معناسنی متضمن بر
تعبیر تشبیهیدر . بولفظ = کسکین
وسیوری معناسنی حاوی اولان واصطلاح
طبجه برخسته‌لغك فرق کون ایچنده اك
شدتلی دوره‌سنه اطلاق اولنان (حادّ) ك
مؤنثیدر : (سیوف حادّه ، رائحهٔ حادّه)
(زاویهٔ حادّه) = هندسه اصطلاحنجه
زاویهٔ قائمه‌دن کوچك اولان سیوری
کوشه‌یه اطلاق اولنور . بومعناده
(حدّه) استعمالی غلطدر .

حادی [ع] برنجی : (حادئ عشر) = اون برنجی
§ حیواناتی ، بالخاصه دوه‌لری نغمه‌پرداز
اوله‌رق رعی ایدن .

حاذق [ع] حذاقتلی ، صنعتنده ماهر ، استاذ طبیب .
بولفظ لسانمزده اکثریا اطبایی توصیف
ایچون قوللانیلیر : (طبیب حاذق)
(حاذقانه) = حاذق اولانه یاقیشه‌جق
طرزده دیمکدر . (حاذقیّت) =
حاذقلق .

حارّ [ع] حرارتلی ، صیجاق اولان : (علاج حارّ ، دیار حارّ ،
ادویهٔ حارّه ، اقالیم حارّه ، بلاد حارّه) .

حارث [عه] چفتچیلك ایدن ، ترلایی سوروب تخم اکن ،
اکینجی ، چفتچی : (حارث غیور) .

حارِس { [ع] محافظ ، بکجی ، کوزله‌یجی : (حارس ممالك عثمانیه) = بوتقدیرده حافظ معناسیله برابر حمایت حکمنی‌ده تضمن ایتدیکندن حکمدار ذی‌شان و پادشاه جلیل العنوانمز افندیمز حضرتلری دیمکدر.

حارِق { [ع] یاقیجی ، یانان . لسانمزده یالکز اوله‌رق اصلا قوللانیلماز . فقط ادبای جدیده طرفندن شعرده [مُحرِق] مقامنده قوللانیلدیغنی کوریلیور: (فکر حارق، شعر حارق ، خیال حارق ، افکار حارقه، اشعار حارقه، خیالات حارقه).

حارِقه { [ع] آتش ، اود : [حارقهٔ ندامت ، حارقهٔ سودا ، حارقهٔ مصیبت] .

حازِم { [ع] حزملی ، احتیاطلی ؛ ایشنده کوزی آچیق ، صاغلام اولان : [مرد حازم، رئیس حازم ، شخص حازم] ، (حازمانه) = حزملی ، احتیاطلی اولان آدمه یاقیشه‌جق صورتده دیمکدر .

حاسّه { [ع] حس ایدیجی ، طویجی معناسنه اولان (حاسّ) ك مؤنثیدرکه طویجیلق قوتنه اطلاق اولنور . انسانده طبعاً موجود اولان (قوای حاسّه) یاخود (قوهٔ حاسّه) بش درلودر. (١) طوقونمقله طویمق. (٢) طاتمق. (٣) قوقلامق. (٤) کورمك . (٥) ایشتمك که اشبو قوای طبیعیه‌یه (حواس خمسه) ده دینیلیر . اکثریا موصوفی حذف اولنه‌رق قوللانیلیر : [حاسّهٔ رؤیت ، حاسّهٔ لمس] کبی .

حاسِد { [ع] حسد ایدیجی، ایدن؛ دیکرلرینك نائل اولدقلری شیلردن محرومیتلرینی آرزو ایدن دیمکدرکه الك مذموم ، الك منفور خویدر. بوخصلت مذمومه ایله متصف اولان اشخاص قیصقانجلقلری یوزندن هیچ برزمان راحت ایده‌مزلر : (دشمن حاسد ، رقیب حاسد) جمعی [حَسَدَه] در .

« لطف ایله حاسد بد خواهه ندامت کلمز »
(نابی)

« آز بلا صانمه افندی حسدی »
« محوایدر حاسدی کندی حسدی »
(معلم ناجی)

حاسِر { [ع] حسرت چکیجی ، چکن § اوسق چپلاق، الی بوش مدافعه‌دن عاجز آدم. لسانمزده اکثریا (خائب) لفظیله برابر قوللانیلیر : [فلان عاقبت خائب و حاسر قالدی] .

حاسِم { [ع] قطع وفصل ایدیجی ، ایدن : (حاکم حاسم ، قاضئ حاسم، حُکم حاسم، فکر حاسم).

حاشا { [ع] ادات (تنزیه) در: [حاشا ! جناب حق ظلم

ایجز] استفهام انکاری بی محتوی اولان جمله‌لرده اکثریا تأخیراً ایراد اولنور : [فلان کافر نعمتمیدر ؟ حاشا ، او فضیحه‌نك آندن صدور ینه احتمال ویریلورمی ؟ حاشا] بعضاً (که) ایله ایراد اولنور :

« حاشا که بو اندیشه‌ده نفعی ضرر ایلر »

حاشِر { [ع] حشر ایدیجی ، جمع ایدن : [ندای حاشر ، طراقهٔ حاشره] .

حاشَ لِلّٰه { [ع] مقتبسات قرآنیه‌دن اولوب (حاشا) مقامنده اکثریا نظمده ایراد اولنور :

« حاش لله کیم قناعت کنجینك سکّانه »
« مطرح مکر اوله درکاه عنایت دستگاه »
(فضولی)

حاشِیَه { [ع] کنار ، پرواز § کتاب ومکتوب کنارینه یازیلان خاطره ، ملاحظه § بر کتابك مندرجاتنی ایضاح ویاخود تدقیق صورتیله وجوده کتیریلن اثر : [حاشیهٔ کلنبوی ، حاشیهٔ قسطلانی]

حاصِب { [ع] توزی ، طوپراغی کوکه صاووران شدتلی یل ، تیپی .

حاصِد { [ع] اکین بیچن آدم ، اوراقجی .

حاصِر { [ع] حصر ایدیجی ، اطرافنی قوشادیجی : (جنود حاصره) .

حاصِل { [ع] حصوله کلن ، حصول بولیجی ، پیدا اولان : (بو ایشده حاصل اولان ندامتدن عبارتدر ، اطفکله کوکلك آرزوسنی حاصل ایتدك) . (حاصِلی ، اَلْحاصِل ، حاصِلِ کَلامْ) = سوزك قیصه‌سی ، سوزك نهایتی ، سوزك نتیجه‌سی شودرکه مقامنده ایراد اولنورلر . (حاصلی تحصیل) = بیهوده ، نافله ، عبث دیمکدر . جمعی اولان (حاصِلات) = برنسنه‌دن ، بر ایشدن حصوله کلن فائده‌لره ، شیلره اطلاق اولنور : (حاصلات صناعیه ، حاصلات ارضیه ، حاصلات سنویه ، حاصلات عمومیه ، حاصلات صافیه ، کمرك حاصلاتی ، پوسته حاصلاتی ، حاصلات نقدیه) .

حاصِنْ / **حاصِنَه** { [ع] عرض اهلی ، عفتلی ؛ نامحرمدن اورتنوب چکینن قادین . جمعی [حاصِنات] .

حاضِر { [ع] حضورده ، میدانده ، کوز اوکنده موجود اولان : (امر حاضر) = یاپ . (امر غائب) یاپسون . جمعی (حُضّار ، حاضِرُون ، حاضِرِین) § اجرا ایتمك ، ایدلمك ایچون لازم کلن حال وکیفیت اوزره بولنان شخص ، شی : (سفره حاضردر ، احمد اغا حاضر ، آرابه

حاضر طوریبور) ، (حاضرٌ بالمجلس) = مجلسده حاضر اولان آدم . (حاضر جواب) = هر سوزه درحال ، دوشونمکسزین اویغون جواب ویرن :

« آیت سجده کلدی حاضر اولك »
(وحید)

« برسؤاله بر قوماز اول غمزهٔ حاضرجواب »
(نفعی)

حاضِنَه { امزیریجی ، سود ننه ، دایه ؛ مربیهٔ اطفال : (حاضنهٔ نظیفه ، حاضنهٔ شفیقه) .

حاطِب { [ع] اودون طوپلایجی ، طوپلایان § ایی یی ، کوتویی فرق ایتمز شخص : [حاطب لیل ، حاطب اللیل] = کیجه اودون طوپلایجی معناسنی افاده ایدن بو تعبیر صاچمه صاپان سویله‌نن ، سویله‌ین شخص مقامنده ایراد اولنور .

حافِر { [ع] قازیجی ، قازان : (حافر بئر ، حافر قبر) § طوپراغی قازان حیوانك طیرناغی . جمعی (حوافر) .

حافِظ { [ع] حفظ ایدیجی ، صاقلایجی : (حافظ نقود ، حافظ ممالك) ، (حافظ مطلق ، حافظ حقیقی) = صون صمدانیسیله صاقلایان ، جناب حق . (حافظ کتب) = کتابلری حفظ ایدن ، کتبخانه مأموری § ازبرله‌یجی ، ازبرله‌ین ؛ خصوصیله قرآن کریمی ازبرله‌مش اولان : (حافظ افندی ، حافظ پاشا) بو صورتله مطلق ایراد اولنورسه (حافظ قرآن) دیمك اولور . جمعی (حفاظ) .

حافِظه { [ع] حس ایدیلن ، بیلنن ، کورولن شیلرك ؛ ایشیدیلن ، قونوشیلان لاقیردیلرك ؛ طوییلان ، اوقونیلان سوزلرك ازبرله‌نیلان یازیلرك ، کتابلرك اثرلرینی ذهنده حفظ ایدن قوّت ، ذهن بشرده‌کی اونوتمامق قوّتی : (قوّهٔ حافظه) . اکثریا موصوفسز اوله‌رق قوللانیلیر : (حافظه‌سی متین ، حافظه‌سی غالب) . (حافظه پیرا) = حافظه زینتله‌یجی . بو مثللو ترکیبلرده موصوفی دائما حذف اولنور .

حافَه { [ع] کنار ، ساحل ، قیی : (حافهٔ نهر ، حافهٔ طریق) جمعی (حافات) . § اصطلاحات طبیه‌دندر : (حافهٔ انسیّه ، حافهٔ علیا) .

حافی { [ع] شوق ایله‌زیاده اکرام ایدن آدم § یالین آیاق قوشان . (حافیاً) = یالین آیاق اوله‌رق .

حاقّه { [ع] بلیّهٔ ثابته § قیامت ، روز محشر .

حاکِم { [ع] حکم ایدیجی ، ایدن : (حاکم مطلق ، حاکم حقیقی) = جناب حق ، تکری . § ناس بیننده ظهور ایدن دعاوییی حل وفصله مأمور اولان قاضی ، نائب ، حاکم الشرع .

محاكم نظاميه مأمورلرينه‌ده (حاكم) و (حُكّام) اطلاق اولنور. (حاكمانه) = حاكم اولانه ياقيشه‌جق صورتده : (وقار حاكمانه) . (حاكميت) = حاكملك .

حاكى { [ع] حكايه ايديجى، ايدن: [تحريراتك حاكى اولديغى ماده‌نك اهميتى بديهيدر. حاكئ ماده‌نك سوزينه اعتماد جائز ايسه] .

حال { [ع] هر شيئك وصف متغيّرى ، صفت متغيّره‌سى ؛ هر شيئك ايچنده بولنديغى كيفيت و هيئتى : (حال عالم باعث شكران ايمدر ، حالى نصل ، حالى يولنده ، حالنه شكر ايتسون) .

« حال دلى اول آفته تقريره نه‌حاجت »
(عارف)

§ جذبه، بايغينلق ، جوشغونلق: (اهل حال) = صوفيون ودرويشاندن كنديلرينه بعضاً كيفيت مخصوصه عارض اولانلر . § حال : ايچنده بولنيلان آن غير ثابتدركه هر وقته كوره ماضى ايله مستقبل آره‌سى ديمكدر : (بزم ايچون مستقبل ايلروده حال وزمان حال ايسه ماضى اوله‌جقدر ، مستقبل البته حال اوله‌جق) (حال حاضر) = ايچنده بولنيلان آنى افاده ايدر بر تعبير ايسه‌ده هرشيئك شكل آنيسى ، كيفيت موجوده‌سى مقامنده‌ده ايراد اولنور. مثلا (شوخانه حال حاضرنده قاچ بيك غروش ايدر ، كوشكك حال حاضرى قابل انهدام اولديغنى كوستريور) . (حالاً) = حال جهتيله ، حاله كوره § حاله دلالت ايدن صيغه ، تعبير : (درحال ، فى الحال) = عجله ، شمديجك ، همان ، چار چابوق (باى حال ، بهمه‌حال) = نصل اولورسه اولسون، هرحالده ، البته. (على كلّ حال) = اولوربله ، اولديغى قدر . (حالا) = الآن ، شمدى ، هنوز. بو لفظ (حالاً) لفظنك مخففيدر . فقط تخفيف ايله موقع استعمالى تبدل ايتمشدر . معناجه (حالا) نك اسكى ارقداشى اولان (حاليا) تعبيرخاييده‌سى اليوم كلياً متروك حكمنده‌در . (عرض حال) = حالى بيلديرمه ، كوز اوكنه قويمه ؛ حالى بيلديرمك ايچون يازيلان ورقپاره ، كاغد. (سال حال، شهرحال) تعبيرلرنده‌كى (حال) زمان حاضره دلالت ايدن لفظ اولميوب (حُلول) لفظندن اسم فاعل اولان شدّه‌لى (حالّ) دركه حلول ايديجى، ايدن ؛ كلوب داخل اولان ، كيرن ديمكدر . (سنهٔ حالّيه) تعبيرنده‌كى (حال) ايسه حلولدن دكلدر. چونكه حلولدن كلن (حالّ) ك صيغهٔ مؤنثى (حالّه) در . بوايسه حاله منسوب،

شمدیکی معناسنده زمان حاضر دیمك اولان (حال) لفظندن مشتقدر .
(حاللو) = قوتلی، ثروتلی، زنکین
(حاللشمك) = ایکی کشی بکدیکرینه حالنی سویلمك ، دردلشمك دیمکدر. جمعی (احوال).

« شیخمز حالا بزی ارشاد سوداسنده‌در »
(معلم ناجی)

حالَتْ { [ع] «حال» ك مترادف و مؤنثیدر. فقط معناجه براز فرقلیدر . بو لفظك معناسنده (جالب رقت ، شایان دقت حال) حکمی موجوددر . ذاتاً موقع استعماللرینه دقتله بو فرق معنی تظاهر ایدر . مثلا [رفاه حال ، حسن حال] تعبیرلریله (حالت غشی ، حالت عشق ، حالت احتضار ، حالت نزع) کبی تعبیرانك مدلوللری بیننده‌کی فرق آشکاردر .
(اَلْحالَةُ هٰذه) = شمدیکی ، بولندیغی حالده دیمکدر :

« دواسازین براقمش حالت بیمار حیرتده »
(معلم ناجی)
« نه عجب حالت اولور حالت وصلت یارب »
(لا)

حامِدْ { [ع] حمد ایدیجی، ایدن : (عبدحامد، چاکرحامد)
جمعی (حامِدون ، حامِدین) .

حامِضْ { [ع] اکشی. (حامِضیَّت) = اکشیلك . اصطلا - حات کیمیویه‌دندر : ([حامض کبریت ، حامض حدید ، حامض فحم ، حامض قاربون) . جمعی [حامضات] .

حامِلْ { [ع] طاشییجی، طاشیان؛ کوتوریجی ، کوتورن : (حامل بارکران ، حامل ورقپاره ، حامل توصیه‌نامه ، حامل نشان ذی شان عثمانی).(حاملاً) = طاشیمق صورتیله، اوستنده اولدیغی حالده . § (حامِل، حامِلَه) = کبه قادین .

« مریم فکرم اولوب حاملهٔ فیض خدا »
« طوغدی کهوارهٔ طبعمده مسیح معنی»
(نظیم)

حامی { [ع] حمایه ایدیجی ، ایدن؛ قوریبجی، قوریان:[حامیٔ شریعت غرّا ، حامیٔ دین مبین ، حامیٔ عباد، حامیٔ بلاد] = پادشاه جلیل الشان اسلام افندیمز حضرتلری .

« رونق سلطنت مملکت هفت اقلیم »
« حامیٔ دین، علم افراز جهان آرایی »
(نفعی)

جمعی (حُماة) در . شدّه ایله غلط اوقومه‌ملی .

حانِثْ { [ع] ایتدیکی یمینی یرینه کتیرمه‌ین ، قسمنك حکمنی طوتمایان ، آندینی بوزان . (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : (انسان حانث اولمامليدر ، حانث اولمق فنادر).

حانوت { [ع] دكان، ميخانه. جمعى (حوانيت) .

حاوى { [ع] جمع ايديجى ، جامع اولان ؛ برنسنه‌يى ايچنه آلوب طوپلايان ، كنديـنه آلان : [موادّ مهمه‌يى حاوى تحريرات، مسائل نافعه‌يى حاوى رساله] (حاويه) = تنكه‌جيلرك اوجيله‌لهم (لحام) وقالاى آلوب سوردكلرى آلت مخصوصه . آلت مذكوره‌نك اوجى قالايى طوپلايوب كنديـنه آلديغى ايچون (حاويه) تسميه قيلنمشدر .

حَبّ { [ع] دانه . تحريف ايله (حاپ) دينيلير . دانه شكلنده يعنى يووارلاق ياپيلان علاج ، دوا . جمعى (حبوب) .

حبائل { [ع] اينجه ايپدن معمول طوزاق ، آغ ديمك اولان (حِبالَه) نك جمعى : (حبائل الشيطان، حبائل شيطان) = قادينلر. (حبائل الموت، حبائل موت) = اسباب موت ديمكدر .

حَباب { [ع] صوا وزرنده حاصل اولان قابارجق :

« رخت وبختن صويه صالمش باده ويرمش وارينى »
« بى دل وبى خانمان بى چاره بر بن بر حباب »
(فانى)

حَبَّذا { [ع] نه سويملى ، نه كوزل مآلنده ادات تحسيندر :

« حبّذا عاطفت بى بدل ربّانى »
« مرحبا مرحمت خاص خداوند اجلّ »
(لا)

حَبس { [ع] بريره قاپامق، قاپانمق : [جارحك حبسى ، مظنونك حبسى] بعضاً (محبس) معناسنده‌دخى قوللانيلير : (اليوم جانى نره‌ده‌در ، حبسده‌در . قاتلى نره‌يه كوتورديلر ، حبسه كوتورديلر) . § آليقويمق : [حبس مال ، حبس دم ، حبس نفس] (حَبسخانه) = محبس، مجرمينك توقيف اولندقلرى محل مخصوص .

حَبَش { [ع] آفريقانك بحر احمر ساحلنه جوار اولان بر قطعه‌سنده متمكن برقومك اسميدركه رنكلرى سياه دكل اسمر يعنى آچيق قاوورولمش قهوه رنكنه مشابهدر . [حبش كبى] = زياده اسمر (حَبَشى) = قوم مذكوره منسوب ديمكدر : (اسير حبشى ، غلام حبشى ، جاريۀ حبشيه) .

« بويله اولمازدى جلى پرتو عالى كوكب »
« آستانده زحل اولمه‌سه عبد حبشى »
(نظيم)

حَبط { [ع] باطل، بيهوده قيلمق ؛ بوزوب فائده‌سز قيلمق . اكثريا بربحث ويا ادعاده مخاطبى اسكات ايله‌مك معناسنده قوللانيلير : [جاهلانه ادعاده بولنان البته پك قولاى حبط اولور ، آووقات مدعى‌يى بر سوزله حبط ايتدى] بوكلمه (ايتمك ، اولمق) ماده‌لريله قوللانيلير .

حَبَق { [ع] برنوع قوقولى اوت، يارپوز . انواعى كثيردر .

حَبْل [ع] خلاط، اورغان، ایپ: (حبل متین ، حبل الله) قرآن کریم ، شرع شریف ، دین اسلام دیمکدر . (حبل الورید، حبل ورید) = بویون طاماری ، شاخ طاماری :

« تا اوله امّتنك حبل متین شرعی »
« زیور کردن تسلیمی ثنا زیب لبی »
(نظیم)

حَبَّه [ع] دانه، یووارلاق شکلده اولان شی : (حبّه‌یی قبّه ایتمك) = حد ذاتنده اهمیتی اولمیان نسنه‌یی مبالغه ایله اعظام ایله‌مك .

« تربیت چوق قابه قور انسانی »
« حبّه‌یی قبّه ایدر بستانی »
(عطایی)

حَبیب [ع] سوکیلی ، سویلن: (حبیب الله ، حبیب خدا) = جناب حقك سوکیلیسی ، حضرت پیغمبر .

« سودی اول نوری حبیبم دیدی حق »
(خاقانی)

حَتْف [ع] اولوم ، اولمه : [حَتفَ انفه وفات] = تعبیر قدیمی ضرب ، جرح ، قتل ، غرق کبی بر سبب اولمقسزین راحت دوشکنده اجل موعودیله اولمك که موت طبیعی دیمکدر . الیوم بو کبی تعبیرلر استعمالدن ساقط اولمشدر .

حَتّی [ع] معطوفی حقنده نظر دقت مخصوصه‌یی جلب ایدن عطف تنبیهی اداتیدر : [بوسنه اورالرده بك قوراق کچمش ، حتی قویولرده صو قالمامش] (حتّی) دن صوکره بعضاً سلیقه‌نك کوستره‌جکی لزوم اوزرینه [بیله] اداتی ایراد اولنور .

حَثّ [ع] ترغیب و تشویق ؛ برکیمسه‌یی بر ایش ایچون قاندیروب آیارتمق . بو لفظ یالکز اصلا قوللانیلماز . مطلقا دیکر بر کلمه ایله برلکده ذکر و ایراد اولنور . مثلا (حثّ واغرا) کبی .

حَجّ [ع] شرائط خمسهٔ اسلامیه‌دن بری بولنان کعبةاللهی زیارت فریضه‌سنی ادا ایچون مکهٔ مکرمه‌یه توجه و عزیمت ایتمك : (حجّ اکبر ، امیر حجّ) .

حَجّاج [ع] احوالی کتب تواریخده معلوم اولان (یوسف بن ثقفی) نك عنوان مشهوریدر. دلیل وبرهان ایله غالب اولمق معناسنه اولان (حجّ) لفظندن مبالغه ایله اسم فاعلدر.

حَجّام [ع] حجامت ایدیجی ، حجامتچی : (شیشهٔ حجام)

حِجامَت [ع] بوینوز ویا شیشه ایله بدنك بر عضوینه قانی طوپلادقدن صوکره نیشترومنکنه دینیلن آلتلرله قان آلمق . فی الاصل کسر (حا) ایله‌در . (اولمق ، ایتمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : (حجامت طاقمی ، حجامتچی شیشه‌سی) .

حَجْر { [ع] اصطلاحات فقهيه دندر. بر شخصى مالنده تصرف قوليسندن منع ايتمكه اطلاق اولنور .
(حجراً) = مالنده تصرفدن منع صورتيله . § آغوش ، قوجاق : (مشاهير اطبّاى عثمانيه‌دن « حاجى پاشا » مصرده [شيخ اكمل‌الدين] كبى برفاضل بى‌نظيرك حجر تربيتنده يتشمش ايدى) .

حَجَر { [ع] طاش : [حَجَرِ اَسْوَد] = كعبهٔ معظمه‌نك ديوارنده اولان معروف ، مبارك سياه طاش .
[حَجَرِ ثَمانى] = بعض اسباب جويه ايله نادراً كوكدن يره دوشن طاش .
(حجر شجر مقوله‌سى) = اهميتسز اشيا . جمعى (اَحْجار) ديكر جمعى اولان (حِجارَه) قوللانيلماز .

حَجْز { [ع] منع ايتمك ، ايكى نسنه‌نك آره‌سنى فصل ايله‌مك . اصطلاحات نظاميه‌دن اولوب مدعىٰ عليهك وياخود كفيلك املاك واموالنى ياكاملاً ويا قسماً بيع وفراغدن منع ايتمك ديمكدر .

حَجَلَه { [ع] بيت الزفاف ، كلين اوطه‌سى ، كردك .
(حَجَلَه گاه) = عين معناده مستعملدر.

حَجْم { [ع] برنسنه‌نك جثه‌سى ، قطعه‌سى ، بيوكلكى . اشيا حقنده قوللانيلير : (صندوقك حجمى ، كتابك حجمى ، كمينك حجمى) .
(حَجْماً) = حجم جهتيله ، قطعه‌جه .

حَجِيف { [ع] اصطلاحات طبيه‌دندر. قارن غورلتيسى ديمكدر.

حَدّ { [ع] سنور ، ايكى نسنه بيننده حائل اولان شى ، برشيئك غايت ومنتهاسى : (حدّ امكان) امكانك غايتى ، صوكى (سرحدّ) = ايكى دولت طوپراغنك بربرينه يتشديكى ير ، هر ايكى طوپراغك منتهاسى § درجه ، مرتبه : [حدّنى بيلمك] = بر آدمك مرتبهٔ اقتدار وصلاحيتنى دوشونوب آڭا كوره طاورانمه‌سى .
(حدّنى تجاوز ايتمك) = درجهٔ اقتدار وصلاحيتى خارجنده شيلر ياپمق .
(حدّ ناشناس) = (حدّنى بيلمز) = درجه‌سنى ، مرتبه‌سنى دوشونمز .
[حدّ ناشناسانه] = حدنى بيلمزجه‌سنه.
§ برشيئك كسكين اولان يرى ، آغزى : (حدّ سيف) § مجرمك كنديسنى وديكرلرينى ارتكاب جرمدن منع ايده‌جك صورتده تعزير وتأديبى : (حد شرعى): « آلچاليبر البته حدّندن زياده يوكسلن »
(ژبلبر - معلم ناجى)

حَدائِق { [ع] باغچه‌لر ديمك . [حَدِيقَه] نك جمعى .
(حدايق) طرزنده يازماملى : (حدائق خاصه) .

حَداثَت [ع] بر شيئك اوّلی ، ابتداسی ؛ تازه‌لك ، كنجلك : (حال حداثت ، ايام حداثت ، حداثت سن] .

حَدّاد [ع] دميرجی ، دميرايشلری ياپان :

«بيلدير رحدّك سكّا تنك ايليوب حدّاد چرخ»
«وسعت ايسترسه‌ڭ فضای عالم پهناوزی»
(نظيم)

حَدَب [ع] يومرولی اولمه ، قانبورلق . (حدبه) = اعضای بدنده ، خصوصيله كميكلرده پيدا اولان يومرو ومناسبه اصطلاحات طبيه‌دندر .

حَدَث [ع] يكی اولمه ، يكی پيدا اولان شی ؛ آبدست بوزان شيلر .

حَدس [ع] ظن ، تخمين : (حدسيّات) = ظنّيات ، تخمينيّات ديمكدر .

حَدَقه [ع] كوزك قاره‌سی ، كوز ببكی : (حدقهٔ عين) جمعی (احداق) .

حَديث [ع] حضرت فخر كائنات عليه اكمل التحيات افنديمزك لسان حكمت بيان پيغمبريلرندن صادر اولان كلمات قدسيّه ، آندن بحث ايدن علم شريف § روايت ، خبر ، سوز : (حديث غرام) § يكی ، تازه : (حديث السنّ) = نوجوان ، كنج .

حَديد [ه] حدّتلی ، تيز : [حديدالمزاج] = تيز مشربلی ، سرد خويلی . § كسكين : [حديدالبصر] = كوزی كسكين . [حديدالنظر] = كوروشی كسكين . (سيف حديد) = كسكين قليج § دمير : (حديديّه) = دميره متعلق ، دميردن شيلر : (ادوات حديديّه ؛ آلات حديديّه) ،

حَديقه [ع] آغاجلی باغچه ، بوستان : [حديقهٔ فرحفزا ، حديقة السعدا] .

حَذاقَت [ع] بر عمل وصنعتده چاليشه چاليشه مهارت كسب ايتمك ، آكلايشلی مهارتلی استاد اولمق . اكثريا طبيبلر حقنده ايراد اولنور .

حَذَر [ع] صاقنمق ، قاچنمق ، قورنمق :

«اول صفدر دشمن كش نظمم كه خصوصاً»
«شمشير زبانمدن احبا حذر ايلر»
(نفعی)

حَذف [ع] آره‌دن كيدرمك ؛ يوق ايتمك ، ايدلمك : (حركه‌نك حذفی ، كلمه بی حذف)

حَرّ [ع] حرارت ، صيجاقلق : (حرّتموز ، حرّشديد) .

حَرَاثَت { [ع] اكينجيلك ، چفتجيلك. (حراث) = چفتجي، اكينجي .

حَرَارَت { [ع] صيجاقلق : (حرارت هوا، حرارت شديده، حرارت غريزيه)

حَرَام { [ع] امر الٓهي ايله شرعاً ممنوع اولان شي. (حلال) مقابليدر. (حرام اولسون) = حقنده مضر اولسون، فنا اولسون معناسنده بر تعبير انكساريدر :

« چنده ناسزالرله اوشوخك »
« حرام اولسون خرام نازي بنسز »
(نيلي)

حَرْب { [ع] جنك. غوغا. صاواش: (فن حرب، ميدان حرب، دار الحرب، اعلان حرب، تعطيل حرب). (حربي، حربيه) = حربه منسوب، غوغايه عائد : (اركان حربيه، مهمات حربيه. تداركات حربيه، حربيه دائره سي). (حرباً) = جنك ايده رك، غوغا ايتمك صورتيله .

حَرْبَه { [ع] زبانزدي (حربي). قيصه مزراق : (تفنك حربه سي)= تفنك طولديرمغه مخصوص چبوق .

حَرْشَف { [ع] باليق پولي § انكنار ديديلن سبزه.

حَرْف { [ع] برلسانك الفباسني، كلماتي تشكيل ايدن اشارات معلومه دن هربري : (حرف التاء، حرف الثاء، الف حرفي § سوز : (حرف انداز) = سوز آتيجي، آتان. (حرف اندازي) = سوز آتيجيلق . جمعي (حروف).

« ايله هر حرف خطايه دوهزار استغفار »
« وقتيدر درگه حقه آچيله دست دعا »
(نظيم)

حَرْق { [ع] ياقق . (احراق) ايله مترادفدر .

حَرْقَفَه { [ع] اصطلاحات طبيه دن اولوب قالچه كميكي ديمكدر : (حرقفي) = مذكور كميكه عائد معناسنده كذلك طبجه بر اصطلاحدر .

حَرَكَت { [ع] دپرنمك، قيملدانمق يوروبوب كيتمك : (نرده حركت اوراده بركت — قول مشهور)، بوندن مقصدسي وعمل مشروع ديمكدر (حركت حشرات، حركت ارض، حركت محوريه ، بطي الحركه ، سريع الحركه ، حركت دوريه) § فعل، ايش: (حسن حركت ، سوء حركت ، حركت مقدوحه، حركت پسنديده) . جمعي (حركات):(حركات عسكريه، حركات احتياطيه) ، (حركات وسكنات) = اطوار ومشوار .

حَرَكَه { [ع) اوستون، اسره، اوتره ديديلن اشارات مخصوصهٔ خطيه دن هربري : (وضع

حركه، حذف حركه) حرفك ساكن اولمامسنه‌ده (حركه) اطلاق اولنور. بو معنالرده (حركت) صورتنده یازیله‌ماز.

حَرَم [ع] مكۀ مكرمه ومدینۀ منوره‌ده معروف الحدود مواضع شریفه: (حرم شریف، حرمین الشریفین، حرم شریف مكه، حرم شریف مدینه). (شیخُ الحَرَم) = حرم شریفك ناظری، محافظی . § بیوت اسلامیه‌نك قادینلره مخصوص اولان قسمی : (حرم دائره‌سی)، (حَرَم سرا-ی) = نسوانه مخصوص دائرۀ فاخره . § برذاتك زوجه‌سی، اهل وعیالی : (فلانك حرمی، حرم طاقمی) § «حرم بیوت» = مصونیت وممنوعیت دار معناسنی متضمن اصطلاح فقهیدر :

« باشلا نعتنه نبیّ حرمك »
« محرم حضرت اولان محترمك »
(خاقانی)

حَرَمَین [ع] مكۀ مكرمه ایله مدینۀ منوره‌یه اطلاق اولنور : (خادم الحرمین الشریفین) = پیرایۀ اورنك خلافت مقدسه اولان پادشاهمز افندیمز حضرتلرینك عنوان علویت نشان مفخرت جهان قیمت همایونلری. (حرمین پایه‌سی) = مراتب علمیه‌دن میرلواغه، میرمیرانلغه، رتبۀ اولی صنف ثانیسنه معادل بر رتبه. (حرمین ترجمانلغی) = امور حرمین ایله متوغل بر مأموریت مخصوصه .

« شاه كونین وامام الحرمین »
« جدّ سبطین ونبیّ الثقلین »
(خاقانی)

حَرُون [ع] ایلری سورلدكجه كرولەین خویسز حیوان، آت. (حَرُونی) = حیوانك خویسزانی : (اسب حرون) .

حَرِیر [ع] ایپك : (ثوب حریر، قماش حریر، جامۀ حریر) (حَرِیری، حَرِیرِیّه) = ایپكه منسوب، ایپكدن : (منسوجات حریریّه ، اقمشۀ حریریّه) § حرارتلی، آتشلی: (قلب حریر، عاشق حریر) .

حَرِیص [ع] حرصلی ، بر شیئه زیاده‌سیله دوشكون ، لزومندن زیاده ایستكلی : (حریص جاه ، حریص شهرت، حریص مال) (حَرِیصانه) = حریص اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

« اوله‌ای طبع حریص انبانكشای اضطراب»
(نابی)

حَرِیف [ع] بر كیمسه‌نك هم صنعتی، همكاری. بر ایشده بر صنعتده بولنانلرك هربری. (حَرِیفانه) = بر اصناف طاقمی ، همسلك بر كروه طرفندن اورتاقلاشه پاپیلان تفرّج ، ضیافت . (عارِفانه) تعبیری بوندن غلطدر . § تكلّفسز آرقداش،

دوست : (حریف نکته‌دان ، حریف خیرخواه) :

« بزم دهر ایچره حریف لاابالی قالمدی »
(فضولی)

برلغت کتابنده (ضد) معناسنه قوللانیلدیغی کوستریله‌رك مثال اوله‌رق [قوجه حریف ، یاقیشقلی برحریف] تعبیرلری ایراد اولنیور ایسه‌ده طوغری دکلدر . چونکه اشبو مثاللرده‌کی (حریف) لفظلری « آرقداش » معناسنه‌در § شخص عادی ، بایاغی آدم . بومعناده حرمتسزلك حکمی موجوددر : (حریفك بری چوجغی دوکمکه باشلامسونمی ؟ نه تربیه‌سز حریف) :

« غیری واز کچ نه زمان اوصلانه‌جقسین آ حریف »
(واصف)

حَریق } [ع] یانغین : [حریق خانمانسوز] ، (حریق قله‌سی) = مملکتك نه طرفنده یانغین ظهور ایتدیکنی کوروب اعلان ایتمکه مخصوص یوکسك محل :

« بن اول آتش دم نظمم که اولور حسادك »
« خرمن ناطقه‌سی برق خیالمله حریق »
(نظیم)

حَریم } [ع] بر خانه‌نك ایچی کبی آخرك تعرضندن مصون اولان محل محفوظ ، حرم : (حریم کعبه) .

« ای حریم حرم لم یزلی »
« محرم پرده سرای ازلی »
(نظیم)

حَزم } [ع] رشد وبصیرتله احتیاط . طکارانه اداره‌ٔ امور . آچیق تعبیر ایله غفلت ایتمیوب ایشلرینی صاغلام بریولده ، آچیق کوزلو وعقللی برآدمه لایق صورتده کورمك : (بر آدمك عزمی حزمه مقرون بولنورسه دائما کارلی چیقار) .

حَزَن } [ع] غم ، کدر ، غصه : (باعث حزن ، دافع حزن) . (بیت الحزن) = غم اوی ، حزنلی محل :

« ایلر بنی طورمیوب زیارت »
« بیت الحزنمده بیك مسرت »
(معلم ناجی)

حَزیران } [سریانیدن] شهور شمسیه‌نك دردنجیسیدر . موسم صیفك ابتداسی دیمکدر .

حَزین } [ع] حزنلی ، غملی ؛ انسانی محزون ایده‌جك صورتده تأثیرلی : [قلب حزین ، انین حزین] .

« تسلیت بخش آراردی قلب حزین »
« بولدی بر عاشق خرابه کزین »
(معلم ناجی)

حَسّاس } [ع] حس ایدیجی ، حس صاحبی ؛ زیاده طویغولی : [قلب حساس ، جسم حساس] .

حَسَب } [ع] اصلی سینك ده فتحیله (مقدار) معناسنه‌در .

لسانمزده عربی ترکیبات ایله (سبب) و (جهت) معنالرنده قوللانیلیر. (بِ) اداة الصاقیله برابر اولورسه (سین) مفتوح و (بِ) اداتی اولمقسزین ساکن اوقونور . مثلا (بِحَسَبِ الاِستطاعه ، حَسَبَ الاِستطاعه) کبی که اقتداری ، استطاعتی مقدارنجه دیمکدر. بومعناده استعمالی آزدر . اکثریا (سبب ، جهت) معنالرنده اداتسز قوللانیلیر : (بِحَسَبِ الاِقتضا ، حَسَبَ الاِقتضا) = اقتضا جهتیله دیمکدر. (حَسَبَ الحال ، حَسَبَ الحَمِیّه ، حَسَبَ الاِیجاب ، حَسَبَ اللزوم ، حَسَبَ البَشَرِیّه) . (حَسْبِ حال) = حالشمك ؛ بر برینه دردینی یانه‌رق حالنی ، باشندن گچنی سویله‌مك معناسنده قوللانیلیر . بوتعبیرده (سین) دائما ساکن اوقونور . بونی (حسبحال) طرزنده یازمامغه دقت ایتملیدر:

« حسب حالك ایتمه هر انسانه عرض »
(نجار زاده)

حِسْبَةً لِلّه { [ع] فی الاصل کسر (حا) ایله (حِسْبَه) = اجر ، ثواب دیمکدر . لسانمزده فتح حا ایله « الله رضاسی ایچون » مقامنده قوللانیلان بر تعبیر معروفدر.

(حَسْبِی) = عوضسز ، بدلسز ، باش صورتیله که رضاءً لله دیمکدر . اصلی کسره ایله‌در .

حَسَب { [ع] آبا واجداد جهتندن اولان شرف ، اصالت ؛ صوی شرفی :

« حقه منت اوشه ذوالحسبك »
« یعنی پیغمبر عالی نسبك »
(خاقانی)

حَسَد { [ع] باشقه‌سنك نائل اولدیغی نعمت ، ثروت ، اقبالك زوالنی ویاخود کندینه انتقالنی ایسته‌مك : (حسد غایتله مذمومدر).

«حسدقلب عدولطف ایله اولماز زائل»
«سنکده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر»
(لا)

حَسْرَت { [ع] فوت اولمش ، الدن چیقمش ویا اله کیرمه‌سی مطلوب بولنمش اولان شیلر ایچون کمال آرزو ایله حصوله کلن تأسف ، اضطراب : (حسرت یار ، حسرت دیدار ، حسرت جانان ، گریهٔ حسرت ، نالهٔ حسرت] § « مُتَحَسِّر » مقامنده‌ده قوللانیلیر :

« دکل مکتوبه شمدی برسلامه حسرت اولدم بن »
(لا)

برنجی معناده اکثریا (چکمك) وایکنجی معناده (اولمق ، قالمق) ماده‌لریله مستعملدر . (حَسْرَتزَده) = حسرته دوشمش ، حسرته اوغرامش . (حَسْرَتکَش)= حسرت چکیجی ، چکن . (حَسْرَتکَشانَه) = حسرت چکنه باقیشه‌جق صورتده دیمکدر .

حَسْم { [ع] کسمك، کسلمك. حکم قطعی ایله فصل ایتمك ، حل ایدوب بتیرمك معناسنده قوللانیلیر: (حسم دعوی ، حسم مسئله ، منازعه‌نك حسمی) ، (حَسْماً) = حکم قطعی ایله فصل ایدوب بتیرمك صورتیله دیمکدر .

حَسَن { [ع] حُسنلو ، کوزل : (طبع حسن، قول حسن، فکر حسن ، طور حسن، وضع حسن، فعل حسن ، افعال حسنه ، احوال حسنه ، صورت حسنه ، نیت حسنه) ، (حسن الوجه) = کوزل یوزلو.

« سبز قبا غنچهٔ جنت حسن »
« سرو چمنزار سیادت حسن »
(نظیم)

« حلیهٔ پاکی کیم کورسه بنم »
« اوله کورمش کبی وجه حسنم »
(خاقانی)

حَسْناء { [ع] کوزل قیز، قادین: (جاریهٔ حسناء، عروس حسنا) .

حَسَنَه { [ع] ایلك ، ایی حال ، ایی عمل ، خیرلی ایش . (سیئه) مقابلی . جمعی (حَسَنات) . اکثریا جمعی قوللانیلیر . : (حسنات سیئاتی محو ایدر ، حسناتی سیئاتنه غالبدر) .

حَسُود { [ع] آخرك نائل اولدیغی نعمت واقباله، سعادتحاله قیصقانجلقله کوز دیکن؛ یاراد یلشنده حسد ایدیجی اولان آدم : (الحسود لایسود) = حسود فائده‌مند اولماز، نفع وفلاح بولماز .

« مسند آرای بیانمله‌در معنایی »
« ایلدم خنده‌زنان روی حسوده تعلیق»
(نظیم)

حَسِیب { [ع] حسب صاحبی، یعنی آباواجداد جهتندن شرف واصالتی حائز دیمکدر . اکثریا اشخاصده اسم اولەرق قوللانیلیر :

حَشْر { [ع] فی الاصل برجماعتی مقر ومسکنلرندن نفیراوزره اخراج واجلا ایتمك معناسنه‌در. اصطلاحده میّتی ویا بالجمله امواتی دیرلدوب میدان قیامته چیقارمق معناسنده قوللانیلشدرکه صفت مخصوصهٔ الهیه‌در : (حشر اموات، حشراجساد، یوم الحشر، روز حشر) . (زمان حشر) مقامنده (حَشْرَه دَكْ) طرزنده قوللانیلیر . بو صورتله استعمالنده (زمان) ك علاوه‌سی دکل حذفی لازم کلیر :

« اومارم حشر ایدر اول رب غنی »
« آنی دنیاده کورنلرله بنی »
(خاقانی)

حَشْل { [ع] هرشیئك فناسی، بایاغیسی . [حَشَل] = عادی، رذیل اولمق، بایاغیلك :

«سویله‌سه‌م بیکده‌برین عالمه بر نکته کیرر»
«وجه پاکیزهٔ تقوی ایله اوضاع حشل »
(لا)

حَشَرات [ع] كوچوك بوجكار، اوروجك، قاريجه، فاره، عقرب، كار، ييلان و سائر موذيات. مفردى اولان (حَشَره) لسانمزده قوللانيلماز. (نفعى) نك بيت آتيده قوللانمش اولديغى (حَشَر) لفظنك — كثرت اعتباريله — (حَشَره) نك جمع جنسى اولمسى اغلب احتمالدر. چونكه (نفعى) كبي بر شاعرك — باخصوص ممدوحى بولنان ذات عالئ نكته شناسه قارشى — بر خطاى اختيارى اوله رق (حشر) لفظنى (ضَرَر) وزننده و (حَشَر) طرزنده ايراد ايتمش اولمسى ذهنه اصلا ملايم كورنمز: (ظهور حشرات، حركت حشرات).

« خورشيد كواكب حشم روى زمين كيم »
« عسكرله جهانى حشراندر حشرايلر »
(نفعى)

حَشَم [ع] اتباع، خدمه؛ بريئك دشمنلرينه قارشى غيرتى كودن تبعه ومتعلقاتى ديمكدر:

« خدم وحشم، جم حشم، كواكب حشم »
« بيك ياشا اى پادشاه محترم، دارا حشم »

حَشْمَت [ع] حَشَمدن حاصل اولان طنطنهٔ عظمت، طرز هيبت: (حشمتلو) = صاحب حشمت ديمكدر. لسانمزده اجنبى حكمدارانه مخصوص القابدندر:

« سپه حشمتنه عون خدا ياوراولوب »
« اوشهك ايتديكى دم عزم چتزار غزا »
(نظيم)

حَشْو [ع] معناى لغويسى مندر وياصديق كبي شيلرك ايچنه طولديريلان پاموق، قيتيق، قورو اوت مقوله سى ديمكدر § معناى اصطلاحيسى سوزده اصل معنايى بوزان فضله، زائد، سوزك مقتضاى حالدن فضله سى، زائدى ديمكدر. (حَشْو) برقاچ دراودر: (حشو مليح، حشو متوسط، حشو مفسد، حشو قبيح) جمعى (حَشْويات) دركه سوزده اولان فضله وزائد شيلر ديمكدر.

حَشيش [ع] قورى اوت § مكيفاتدن اولوب اسرار دينيلن (هندكنوبرى) ياپراغنه اطلاق اولنور. (حشيشه) = يالكز اوت معناسنه اصطلاحات نباتيه دندر: (حَشيشَةُ البُزاق، حَشيشَةُ الحِمار) وسائره.

حَصات [ع] چاقل طاشلرى ، چوق بر ديمكدر. § معناى اصطلاحيسى مثانه ده طاش پيدا ايدن علتدر: (حَصاةُ الأمعاء، حَصاةِ احليليّه) مثللو تعبيرات اصطلاحات طبيه دندر.

حَصادْ { [ع] اكين، چاير بيچمك، بيچلمك: (حصاد مزروعات ، ترلانك حصادى) ترلالرى بيچمه زمانى معناسنده‌ده قوللانيلير . (ح) نك كسر يله تلفظى جائزدر : (وقت حصاد ، موسم حصاد) .

« قلم وقت حصاد اولسه نوله سنبله چين »
(نظيم)

حَصافَتْ { [ع] رشد وعقلى قوى، رأى وفكرى متين، درايتى غالب اولمق معناسنى افاده ايدر.

حَصانَتْ { [ع] بر بنا وياخود محلك — طبيعى ويا صنعى اولسون — ضبط اولنه‌ميه‌جق درجه‌ده متانتلى ، صرپ اوليشى : (حصانت حصار ، حصانت موقع ، طابيه‌نك حصانتى) .

حَصْبَه { [ع] قيزامق علتى، طاعون چيبانى معناسنه‌در. بين العوام يارا ماز چوجقلره اطلاق اولنور. (ص) نك فتحيله‌ده لغتدر .

حَصْر { [ع] برنسنه‌نك اطرافنى قوشادوب صيقشديرمق، اطرافى قوشاديلوب صيقشديرلمق : [حصر قلعه ، طابيه‌نك حصرى] § مخصوص قيلمق ، قيلنمق ؛ باشقه طرفه تجاوز ايتديرمه‌مك ، ايتديرلمه‌مك : (برنقطه‌يه حصر نظر ، حصر افكار، حصر اوقات، ايكيچيلك صنعتى بروسه حواليسى اهاليسنه حصر اولنمش كبيدر؟) . § لاقيردى سويلركن وياخود جهراً اوقوركن طوتيلوب قالمق . بو معناده « صفت » موقعنده قوللانيلير: [حافظ سورهٔ والذارياتى اوقوركن حصر اولدى قالدى] بويله طوتيلانلره (حَصِير) دينيلير : (خطيب حصير، حافظ حصير) .

حَصِير { [ع] معروف سازدن اورمه دوشه‌مه : (قابا حصير، اينجه حصير ، حصير پاره) سازلرك بربرينى حصر وتضييق ايده‌رك اعمالى سبب تسميه‌در. (حصيرجى) = حصير ياپان، صاتان :

« احسنت اول گدای تحمل بدوشه كيم»
« يانسه جهان ايچنده حصيرى بولنميه »
(نائلىٔ قديم)

حَصِيف { [ع] حصافتله متصف، حصافتلى آدم : (مدير حصيف، رئيس حصيف). [حَصِيفانَه] = حصافتلى آدمه ياقيشه‌جق صورتده .

حَصِين { [ع] حصانتلى، محكم، صرپ ير : (موقع حصين، بناى حصين، قلعهٔ حصينه).

حَضَر { [ع] اوتوريجى اولمق حالى (سفر) مقابلى . يولجى اوله‌يوب ودشمنه مقابله ايچون حاضر بولنميوب برنده قرارايتمك. (حَضَرِى) = حضره منسوب، اوتوريجيلق حالنه عائد (سفرى) مقابلى . بونلر اصطلاحات عسكريه دندر : (حال سفر وحضر ،

ترتیب حضری ، ترتیبات حضریه ،
وقت حضر) (مُحْضَر) = حاضر
اولان ، موجود بولنان شی :

« میزبان اولسه‌ك اگر دویمز دوچشم مهمان »
« ماحضر ایتسه‌ك آكا خون دل واشك تری »
(نظیم)

حَضْرَت { [ع] لغتده قرب ، پیشگاه معناسنه‌در . ابتدالری فلانك پیشگاهنه ، حضورینه موقعنده قوللانیلوب مؤخراً كثرت استعمال ایله كلهٔ تعظیم حكمنی آلمشدر. الیوم بو معناده استعمال اولنیور . بو استعماله كوره (قرب ، حضور) (ذات) دن كنایه‌در . [جناب] ده بونك كبیدر . شان قدسیسنی تعظیماً مصحف شریفه دخی (حضرت قرآن) دینیلیر . لكن بو مقامده (جناب) قوللانیلماز. بعضاً بربیوك ذاتدن كنایه اوله‌رق یالكز [حضرت] قوللانیله بیلیر. بوموقعده كذلك (جناب) قوللانیله‌ماز. جمعی (حَضَرات) در : [حضرت الله ، حضرت پیغمبر ، حضرت علی ، حضرت پیر مولانا جلال الدین رومی].

« سن الم چكمه كوكل حضرت الله یاپار »
(كانی)

« باشقه برقوّت ویرر جنكاورانك قلبنه »
«قاب لشكر كاهده اولدقجه حضرت متجلی»
(معلم ناجی)

حَضیض { [ع] « اَوج » مقابلی . معنای لغویسی آلچاق ، دوز اوتوراقلو یر :

«بن حضیض خاكده‌یم سن اوج استغناده‌سك»
(نائلیٔ قدیم)

§ علم هیئت اصطلاحنجه كواكب سیّاره‌نك كرهٔ ارضه الك یقین بولندقلری ، تعبیر دیگرله كرهٔ ارض وكواكبك مركز شمسدن الك اوزاق اولدقلری نقطه دیمكدر . بو اصطلاحه كوره‌ده مقابلی (اَوج) در .

حَطَب { [ع] اودون. (حَطّاب) = اودونجی. (حَطیبه) = اودونلق ؛ اورمانلق : (حطب انباری ، حطب امینی)

« دم روح القدس اولسه اوشهك لایقدر »
« مطبخ عزتنك شعله فروز حطبی »
(نظیم)

حَظّ { [ع] فی الاصل خیر جهتندن اولان بهره ، نصیب معناسنه‌در: (حظّ جزیل ، حظّ قلیل)
§ خوشه كیتمه ، خوشلانمه. اسانمزده اكثریا (ایتمك) ماده‌سیله بومعناده قوللانیلیر :

«غم عشقك جهان ملكنده بولدم شادمان اولدم»
« كیشی غربت دیارنده ایدرمش آشنادن حظّ »
(باقی)

حظیره { [ع] فی الاصل برنسنه‌یی دائراً مادار محیط اولان شیئه دینور. بومناسبتله اطرافی چالیدن ویاخود سازدن معمول چیت ایله مستور اولوب ایچنه دخول ممكن اولمدیغی

ایچـون درونـنده مواشی یاتیردقلری (آغیل) ه اطلاق اولنور . § بنـه بو معنی قرینه‌سـیله اطرافی پارمقلق ، یاخـود دیوار ایله مستور طوتیـلان جوامع شریفه وتربه وتکیه باغچه‌لرینه دینیلیرکه اکثریا درونلرینه دفن اموات اولنور . بو حاله کوره اطرافی محفوظ محل دفن ، قبرستان دیمکدر : [معلم ناجی مرحوم جنتمکان سلطان محمود خان حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌لری حظیره‌سنده مدفوندر — رحمة الله علیه رحمةً واسعه] جمعی (حَظائِر) در. [حظیرة القـدس ، حظیرهٔ قدس] = جنته اطلاق اولنور . غلط فاحش اوله‌رق بولفظی (خَطیرَه) صورتنده قوللانماملی.

حَفْر [ع] قازمق ، قازلق : (تملری حفر ایتـدیلر ، قویونك حفرینـه باشـلاندی) ، (حَفْرِیات) = حفر ایتملر، قازشلر.

« کنار جوی فراوانده حفرچاه عبث »
(سامی)

حَفَظَه [ع] « حافظ » ك جمعی. فقط اومعناده قوللانیلماز. انسانك اعمالنی یازمغه من عندالله مأمور اولان ملائکهٔ کرامه اطلاق اولنور.

حَفید [ع] طورون . انسـانك اولادینك اولادی دیمکدر. مؤنثی [حَفیده] در . جمـعی اولان (اَحْفاد) مذکر ومؤنثه شاملدر .

حَفیر
حَفیرَه [ع] درینجه قازلمش یر، چوقور، قبره‌ده اطلاق اولنور : (شـوحفیرهٔ ابدی‌ده مدفون اولان کنجك مدت حیاتی اون یدی بهـاردن عبارتدر . بهـار عمرینـك الك رونقلی چاغنده ایکن صرصر شدید اجلك تأثیر بی امانیله — وقت خزان ایرمه‌دن یره دوشن صولوق، صاری یاپراقلرکبی — خاك سیاهه دوشمشدر) جمعی (حَفائِر) در .

حَفیظ [ع] اسماء حسنادندر . (یاحافظ) کبی حفظ ایدیجی ، اسیرکه‌ییجی معناسنده یالـکز حق الٓهیده ایراد اولنور : (یاحفیظ ، حفیظالله)

« خامهٔ قدرت (رضا) نك جبههٔ آمالنـه »
« ایلمش تحریر [اللّهمّ سهّل یاحفیظ] »

حَقّ [ع] الله ، تکری : (حضرت حق ، حق تعـالی ، جناب حق ، حق جل وعلی شانه)

« حق تعـالی عظمت عالمینك پادشهی »
« لامکاندر اوله‌ماز دولتینك تختگهی »
(شناسی)

§ نفس الامره مطـابق ، متحقق ، ثابت ، طوغری. (باطل) ك مقابلی، ضدی : (اعتقاد حق، مذهب حق، دین حق، قول حق) بومعناده مؤنث اوله‌رق (حقّه) طرزنده‌ده قوللانیلیر : (اعتقـادات حقّه ، مذاهب حقّه) §

انسانك كنديسنه لازم وعائد اولان
خصوص، نسنه : (حق صريح، حق
ظاهر ، فلان حقنى طلب ايديور) .
(متعلّق) معناسى قصد اولنه‌رق ايراد
ايديلنجه دائما (ده) اداتيله برلكده
قوللانيلير . مثلا (بو ايش حقنده نه
دييور) ، (آنك حقنده بويله دييور)
دينيلير. (حقّ بين) = حق كوريجى ،
حقى كوريجى . (حقّ بينانه) = حق
كوريجى‌يه كوره . (حقّ شناس) =
حق طانيجى ، طانيسان ؛ حقه رعايت
ايديجى ، ايدن (حقّ شناسانه) =
حق‌طانيجى اولانه ياقيشه‌جق صورتده
(حقّ پرست) = حقه‌طاپيجى، طاپان
(حقّ پرستانه) = حقه طاپانه لايق
طرزده (حقّ گو) = طوغرى‌سويله‌
يجى ، سويلين (حقّ گويانه) =
طوغرى سويله‌ينه لايق صورتده
(حقّ گويى) = طوغرى‌سويله‌يجيلك.
(بحقّ) = حقله اوله‌رق ، حقيله
(ناحق) = حق دكل ، حقسز :

«طبيعت روشن اولمازاولمدقجه ديده حق‌بين»
«آليرمى بيت بى روزن ضيا خورشيد انوردن»
(فطنت)

حقّا } [ع] طوغريسى ديمكدر .
(كه) اداتيله برلكده ايراد
اولنورسه (طوغريسى بوكه) ديمك
اولور. بونك يرنده بعضاً (الحقّ)ده
قوللانيلير :

« نزول ايتدى زمينه آيت رحمت ايدى حقّا »
(نعت ــ ثابت)

« حقّا كه قصيده ده ظهيره »
« نظم ايتمدى كيمسه‌لر نظيره »
(لا)

§ بعضاً (حق اوله‌رق، كرچكدن)
معناسنده (حقّاً) دن مخفف اوله‌رق
استعمال اولنور : (حقا مؤمنم ، حقا
مسلمانم)

« نيك تدبير ايدرك حقا اول آصف منزلت »
« قلّه‌يه ديكدى لواء فتحى جانندن چوب »
(لطفى)

حقارت } [ع] خوار كورمك،
عادى وباياغى صايمق ،
باياغى معامله ايتمك : (علو جناب
صاحبى حقارته كلمز ، عزت نفسه مالك
اولان حقارت چكمز) § بعضاً
« حقيرلك » معناسنده قوللانيلير :
(فلان حقارت ايچنده ياشادى)

« كوروب آلوده بنى ايتمه حقارتله نكاه »
(واصف)

حقّانى } [ع] حق التزام ايدن ،
عادل : [مرد حقّانى]
§ حقه مقرون ، موافق حق اولان :
(امر حقّانى ، حكم حقّانى)

حقّانيت } [ع] حقّانيلك، عدالت؛
واجب اولانى اجرا

ایتمك : (افعال وحركاتنده حقانیتدن آیرلمایان محبوب القلوب انام اولور)

حَقایِق [ع] طوغری اولان اصللر ، شبهه‌سز بولنان شیلر. (حَقیقَت) ك جمعیدر: (آشنای حقایق ، روزنامهٔ حقایق) تراکیب عربیه‌ده (یا) ایله یازلماز . مثلا (جریدة الحقائق ، خلاصة الحقائق) کبی مطلقا همزه ایله یازیلیر :

« بندن صورك حقایق اسرار آدمی »
(نابی)

حَقُود [ع] پك كیندار ، زیاده كینجی: (شخص حقود، دشمن حقود) ، (حَقُودانه) = حقودجه‌سنه .

حَقیر [ع] قدر و اعتباری اولمایان ، عادی وبایاغی اولان : (شیٔ حقیر ، بدل حقیر ، عبد حقیر، شخص حقیر) . بری نفسنه اسناداً استعمال ایتدیکی تقدیرده تواضع ومحویت حكمنی احتوا ایدر. [حقیرانه] = حقیر اولانه ، نفسنی حقیر كورنه مناسب كوریله‌جك صورتده دیمكدر.

« لیك بر بندهٔ حقیرم بن »
« عملم اهل خیره خیر دعا »
(فضولی)

حَقیق [ع] لایق، واجب اولان؛ حق ثابت بولنان :

«فخر عالم كه آنك مدحن ایدردم شب وروز»
« سخنم مدحتنه اولسه سزاوار وحقیق»
(نظیم)

حَقیقَت [ع] بر شیئك طوغری اولان كنهی ، اصلی :
(بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افكاردن چیقار — قول مشهور)

« برحقیقت قالسون عالمده اللّهم نهان »
(معلم ناجی)

(حَقیقَةً) = حقیقت یعنی طوغری اولەرق ، كرچكدن . (فی الحَقیقَه) = حقیقتده ، كرچكدن دیمكدر . بعضاً (طوغریسی) موقعنده قوللانیلیر : (حقیقت ! انسان فانی اولدیغی حالده ینه حیات ابدیه‌یه مظهر اولەجق كبی چالشملیدر — سعی مقالەسی) § اصل وضع اوزره ثابت ومستعمل اولان كلمه . (مجاز مقابلی) § انسانه حفظ و رعایتی حق و لازم اولان وفادارلق ، نعمت شناسلق ، مودت‌پرورلك كبی وجائب ممدوحه : (حقیقتلو قارداشم ، نه حقیقتسز آدم ایمش) كبی تعبیرات بو معنایه كوره‌در. (حَقیقَت شِناس) = حقیقتی طانیان، بیلن . (حَقیقَت شِناسانه) = حقیقتی طانیانه یاقیشه‌جق صورتده . (حَقیقی) = حقیقته منسوب، كرچك اولەرق.

«حقیقتسزلك ایتدك سودیكم رنجیده‌یزسندن»
(لا)

حَكّ [ع] قازیق ، قازیمق . بر شیئك اوزرینی جلیك قلمله

یازی ویاخود رسم اوله‌رق اویمق : (حك مهر ، حك سهو ، غلطك حكی) .

حَكّاك } [ع] صنعت حك ایله اشتغال ایدن آدم ، صنعتكار : (حكاك مشهور حسنی ، حكاكلر چارشوسی) ، (حَكّاكی) = حكاكلك .

« درون پرهوس مجموعهٔ حكاكه دونمشدر »
(نابی)

حَكَم } [ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر . (ایكی خصمك بینلرنده موجب نزاع اولان ماده‌یی ، دعوایی فصل ایچون رضالریله حاكم نصب ایتدكلری كیمسه‌یه اطلاق اولنور .

حَكیم } [ع] حكمتله متصف ، موجوداتك حقایق ودقایقنه واقف اولان مرد عاقل وكامل : (مورخ مشهور ابن خلدون بر حكیم ذوفنون ایدی ، مصاحب سنان پاشا برحكیم حقیقت آشنا ایدی) § اوائلده اكثریا حكما فن طبه آشنا بولنمق حسبیله لسانمزده (حكیم) « طبیب » معناسنده قوللانیلمشدر . بولفظی (هكیم) طرزنده یازمق غلط فاحشدر . (حكیمانه) = حكمتله متصف اولانه یاقیشه‌جق صورتده دیمكدر :

« نافع اولماز مرض عشقه مداوات حكیم »
(نوعی)

حَلّ } [ع] چوزمك ، چوزلمك : (عقده‌نك حلی ، حل عقده) § تردده محل قالمیه‌جق صورتده ایضاح ماده ایتمك ، ایدلمك : [حل مسئله ، حل مشكلات ، معادله‌نك حلی] § « تحلیل » مقامنده یعنی مركباتی اصول كیمیایه توفیقاً یكدیكرندن تفریق ایدوب ویا اریتوب جزء جزء ایتمك معناسنده دخی قوللانیلیر :

« نوله حلنده عاجز اولسه عقل جوهر اول »
« همایون‌نامهٔ اوصافی بر متن معقددر »
(نظیم)

حَلّاج } [ع] پاموق آتان صنعتكار .

حَلال } [ع] شرعاً حرام اولمیان ، جائز و مباح اولان . (حلال ایتمك) = برشیئك عوضندن كچوب باغشلامق ، عفو ایتمك . (حلال زاده) = عفیف ، طوغری ، پاك مایه . (حلالنه آلمق) = تزوج ، نكاحلی قادین ایتمك : (آنا سودی كبی حلال) ، (حَلالی) = آریشی بورومجك ، آرغاجی پاموق بز : (حلالی كوملك) .

حَلّال } [ع] حل ایدیجی ، ایدن ؛ آییروب آچیجی ، آچان : (حلال مشكلات ، حلال غوامض)

حَلاوَت } [ع] طاتلیلق ، طاتلی اولمق : (حلاوت كلام ،

حلاوت تكلّم ، حلاوت امرود) ، (حَلاوتبخش) = طاتليلق ويريجى . (حَلاوتياب) = طاتليلق بوليجى .

حَلَزُون { [ع] سموكلى بوجكك قابوغى، قابوقلى بوجك. اصطلاحجه اوقابوق كبى يعنى ساعت زنبوركنه مشابه قيوريق قيوريق اولان شكل دورى يه (حلزونى)د ينيلير : (فصيلهٔ حلزونيّه ، اشكال حلزونيّه).

حَلْقَه { [ع] دائره شكلنده اولان شى : (بويون حلقه‌سى ، قاپو حلقه‌سى ، يوزوك حلقه‌سى، زنجير حلقه‌سى، قولاق حلقه‌سى) ، (حلقه بگوش) = قولاغى حلقه‌لى. § بر قاچ انسانك دائره شكلنده اجتماعى : (حلقهٔ درويشان ، حلقهٔ تدريس ، حلقهٔ فضلا) بو معناده لامك فتحيله‌ده تلفظى جائزدر . (حلقوى) = حلقه شكلنده، اورته‌سى بوش تكرلك رسمنده ديمكدر :

« خادم حلقه بگوش درى سادات كرام »
« بندهٔ بارگه جودى هزاران چلبى »
(نظيم)

حَلْوا { [ع] انواعى چوق معروف طاتلو طعام: (اون حلواسى، ايرمك حلواسى، طحين حلواسى، صوسام حلواسى، قازيلر حلواسى)، (حلوايى، حلوافروش) = حلوا صاتان، حلواجى:

« طبعمه فيض خدا ذائقه بخش الهام »
« قند معنى لب انديشه‌مه حاضر حلوا »
(نظيم)

حَليلَه { [ع] زوجه، نكاحلو قادين : (فلانك حليله‌سى خانم). (حليل) زوج، قوجه ديمك ايسه‌ده لسانمزده قوللانيلماز. (حلائل) = حليله‌لر، حرملر ديمكدر .

حَليم { [ع] حلم ايله متصف، حلم صاحبى؛ طبيعتى يوموشاق اولور اولماز شيئه طارلماز آدم. (حليمانه) = اويله يوموشاق مزاجلى آدمه ياقيشه‌جق صورتده :

حَمائِل { [ع] (حماله)و(حميله)نك جمعى. معناى اصليسى قيليج باغيدر. لسانمزده بويونه آصيلان نسخه‌يه اطلاق اولنور ومفردحكمنده قوللانيلير. مفردلرى اصلا قوللانيلماز . تحريف ايله (حمايل) طرزنده يازلمالى.

حَمائِم { [ع] (حمامه)نك جمعى. كوكر جينلر ديمكدر . (حمايم) طرزنده يازلمالى .

حَماسَت { [ع] شجاعت فطريه، بهادرلك، قهرمانلق : (شهزادهٔ جوانبخت جناب (بايزيد)ك قوصوه ملحمهٔ كبراسنده ابراز ايتديكى فرط حماست (ييلديرم) عنوانيله تلقيبنه سبب اولمشدر) .

حماقت [ع] احمقلق، بوكَلك، آكلامه‌مق حالی: (حماقت برعلتدركه تداوی اولنه‌ماز) .

حمّال [ع] یوك طاشیان، یوك كوتورن آدم: (حمال سهری صیریق حمالی، اسكله حمالی، اوددون حمالی، اجرت حمالیه)، (حمّالانه) = حمالجه‌سنه .

« یوك دكلدركندینه صیرتنده حمّالك سهر»
(سروری)

حمّام [ع] ایچنده ییقانیله‌جق صیجاق یر، محل معروف : (قدرت حمّامی) = صیجاق قایناریجه، قابلوجه . (حمّامی) = حمامجی . حمام یاپان دیوارجی‌یه‌ده (حمامجی) دینیر.

حمامه [ع] كوكرجین § قومری دینیلان قوش .

حمد [ع] فضیلت ایله ثنا وسپاس. جناب حقه مخصوصدر . انسانك اوزرینه لازم كلن منت نعمتی ادا دیمكدر: (حمداً لله، حمداً ثم حمداً)

« طبعمی فیض نعوتك ایلدی حسّان روم»
« حمدلله شاعران دهرك اولدم اشعری»
(نظیم)

حمدله [ع] الحمدلله دیمك كه بوندن منحوتدر .

حمراء [ع] چوق قیرمزی، پك قیزل . معناسنه اولان (اَحمَر)ك مؤنثی : (قصرالحمراء)= اندلس دیارنده زمان اسلامده انشا اولنمش برسرای مشهوردركه حالا موجوددر . (كل حمرا، لالهٔ حمراء، بساط حمرا) .

« غنچهٔ كلزاری سیرایت لالهٔ حمرایه باق»
(باقی)

حمقاء [ع] (اَحمَق)ك مؤنثی: (جاریهٔ حمقا. خادمهٔ حمقا)

حمل [ع] یوك . بومناسبتله كبه‌نك یوكنه یعنی آناقارننده اولان یاورویه اطلاق اولنور :(وضع حمل) = چوجق طوغورمق § یوكاولك، كبه‌لك : (آثار حملی، مدت حمل، حالت حمل) § اسناد معناسنده‌ده قوللانیلیر : (سكوتی جهلنه حمل ایتمك خطادر) . (یوكلمك) معناسنده قوللانیله‌ماز .

حَمَل [ع] قوزی. بروج فلكیه دن كندیسنده اجتماع ایدن كواكبك شكلی قوزی‌یه مشابه اولان بربرجك اسمیدركه كونش شهرمارتده اشبوبرجه نقل ایتمكله تساویٔ لیل ونهار ربیعی وقوعبولور :

«جلوه كاهن ایده‌خورشیدفلك برج حمل»
(نفعی)

حمله [ع] صالدیرمه، صالدیریش، آتله : (حملهٔ رستمانه، حملهٔ اولی) جمعی [حَمَلات] : (حملات قهرمانانه) (حمله‌جی) = قایقجی .

« ضرب تیغ قدر انداز قضا بیكاری »
« ایتدی هرحمله‌ده دشمنلرینی رو بقفا »
(نظیم)

حَمَلَه [ع] (حامل)ڭ جمعی : (حمله‌ٔ قرآن) = فرقان کریمڭ مزایاسنه واقف اوله‌رق حافظی اولوب مقتضاسنجه عامل اولمغه چالیشانلر دیمکدر . مآل آشنا اولمایان حافظلره تبرکاً اسناد اولنور .

حَمُول [ع] تحمللو، حوصله‌سی گنیش آدم : [هرآدم اوقدر حمول اوله‌ماز]، (حَمُولَانه) = حمولجه‌سنه : « سکوت حمولانه »

حَمُولَه [ع] یوك . اکثریا کمیلر ایله سوق وجلب اولنان یوکلره اطلاق اولنور : (مقدار حموله، حموله‌نڭ تولی، اخذ حموله) .

حَمِیَّت [ع] غیرت وناموسه تعلق سببیله برشیدن عار و استنکاف ایتمکدرکه انسانیته وبا . خصوص ملیته عائد کافهٔ فضائلڭ زبدهٔ معانیسنی جامع برخصلت پاکیزه در : (حمیت دینیه، حمیت ذاتیه، حمیت اسلامیه صاحب حمیت)، (حمیت مَند)= حمیتلی (حمیت مَندانه) = حمیتلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده. (حمیت مَندی)= حمیتلیلك . (حمیت جاهلیه) = تعبیری جهل ایله قاریشیق اولدیغندن بوس‌بتون باشقه معنایی حاویدر :

حَمِید [ع] اسماء حسنادندر : (رب حمید، حمید مجید)§ حمد وسپاسی جالب اولان خصائل وفضائل عالیه ایله متصف ذات .

حَمِیم [ع] صوی صوب § پك صیجاق، پك قاینار نسنه :

« شرر نائرهٔ قهری معاذالله اگر »
« آب حیوانه اثر ایتسه اولور ماءحمیم »
(نظیم)

حَنّان [ع] کذلك اسماء حسنادندر « رحیم » معناسنه در . ذاتاً (حَنان) = مرحمت، رقت، رأفت دیمکدر .

حَنجَرَه [ع] بوغاز، خصوصیله غیرتلاقده سس ظهور ایدن قسم . اصطلاحات طبیه‌دندر . (حَنجَرِی، حَنجَرِیَّه)= بوغازه، غیرتلاغه متعلق : (امراض حنجریه) .

حَنظَل [ع] ابوجهل قارپوزی دینیلان برنوع نباتدرکه بعض امراضه نافعدر .

« قیلار مضرت بلغمی ازاله حنظل »
(فضولی)

حَنَفِی [ع] امام اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت رضی الله عنه حضرتلرینك مذهبنه تابع اولان : (مذهب حنفی ، حنفی المذهب ، رجال حنفیه، فقهای حنفیه) جمعی (حَنَفِیُون)

حَنَك [ع] آغیز طاوانی، داماق. آغیزك آلت جهتنه‌ده دینیلیر. (حَنَکِی) = داماغه متعلق. بونلر اصطلاحات طبیه‌دندر .

حَنِينْ { [ع] شـوق ، آرزو § شدت اشتياقدن آغلايوب فرياد ايتمك : (حنين حزين) .

حَوّاء { [ع] (آدم) عليه‌السلامك زوجه‌سى ، ام‌البشر .

حَواجِبْ { [ع] « حاجب » ڭ جمعى. اورايه مراجعت اولنه .

حَوادِثْ { [ع] «حادثه» نك جمعى. عالمده هر كون يكيدن يكى‌يه وقوعـه كلن ايى ، كوتو حاللر ديمكدر . اكثريا مفرد حكمنده قوللانيلير. يرينه كوره جمع اوله‌رق استعمال اولنور . مثـلا (جريدهٔ حوادث ، حوادث مملكت) كبى. (حادثه) ايله معنالرى وموقع استعماللرى فرقليدر . بونك موقعنده (حادثه) قوللانيله‌ماز. فقط جمع ديكر اولان (حادثات) بونك مقامنده قوللانيلير . ذاتاً جمع اولان (حوادث) ى تكرار (حَوادِثات) طرزنده جمعلنديروب استعمـال ايتمك عبثدر، لزومسزدر : (حوادث ساره، حوادث جديده ، حوادث مؤلمه) .

« بى‌غايه‌در آمد شد امواج حوادث »
(توفيق)

حَوارِيُّونْ { [ع] (عيسى) عليه‌السلامك اصحابى اولان اون ايكى ذاته اطـلاق اولنـور . مفردى امدادجى ، ياردیمجى معناسـنه (حَوارِى) در .

حَواسّ { [ع] (حاسّه)نك جمعى: (حواس خمسه) . اورايه ده باقيكز .

حَواشِى { [ع] (حاشـيه) نك جمعى: (حواشئ وجيزه) مفردينه مراجعت اولنه .

حَواصِبْ { [ع] (حاصب) ڭ جمعى . شدتلى روزكارلر : (هبوب حواصب) .

حَوالَه { [ع] اصطلاح فقهيه دينى برذمّتدن ديكر ذمّته نقل ايتمكه اطـلاق اولنور . حـواله‌نك انعقادنده محيل بشرط‌السـلامه ذمّتدن برى اولور . آنكچون بعدالانعقـاد محال عليه افلاس ايتسه محال‌له ينه محيله رجـوع ايدر : (حَوالهٔ مبهمه) = تعجيل ويا تأجيلى ذكر اولنمايان حواله. (حَوالهٔ مُطلقَه)= محيلك محال عليهده‌كى مالندن اداسى مقيّد اوليان حـواله . (حَـوالهٔ مُقيَّده) = بالعكس محـال عليهك ذمتنده ويا يدنده بولنان مالدن اداسى مذكور اولان حواله ديمكدر. بونلر اصطلات فقهيه‌دندر . § برشئ سپارش ايتمك، برايشى توصيه‌ايله‌مك: (خانه‌يه لازم اولان اشيانك‌مبايعه‌سنى قارداشمه حواله ايتدم ، مغازه‌نك امر انشاآتنى معماره حواله ايتدم، اوايشى كيمه حواله ايتـدى) § مانع ، حائل معناسنده قوللانيلير : (تخته حواله ،

حواله‌لی) § اختلاجات عصبیه ویاشدتلی نوبت ایله چوجقلرده ظهور ایدن مرض معلومدرکه اکثریا دیش چیقه‌جنی زمانلرده مشاهده اولنور : (حواله علّتی، حواله کلدی) ، (حوالهٔ) =حواله اوله‌رق، حواله صورتیله. (حواله‌نامه) دیکرینه چویریلن آقچه‌یی حاوی کاغد . (حواله سندی) = دین ، ذمّت کاغدی . جمعی (حوالات) .

حَوالی { [ع] بر دیارك اطرافی ، جوارلری معناسنه (حول)ك جمعیدر . مفردی بونك یرنده قوللا-نیله‌ماز : (حوالیٔ حجاز ، حوالیٔ شام، قونیه حوالیسی) .

حَوائج { [ع] (حاجت) ك جمعی . استعمالی مادیاته منحصردر . (حاجات) بونك موقعنده قوللانیلماز : (حوائج ضروریه، حوائج شتائیه ، حوائج بیتیه) .

حَوزَه { [ع] بر حکومتك زیر اداره‌سنده بولنان ممالکك مجموعی ، دائرهٔ اداره‌سنك جمله‌سی : [حوزة الاسلام] = بلاد اسلامیه .

حَوصَلَه { [ع] فی الاصل قوش قورصاغی ، معده ، جوف بدن کبی معانی‌یی متضمن ایسه‌ده لسانمزده انسانك صبر وتحمل خصو-صنده‌کی طاقت درونیسنه اطلاق اولنور: (حَوصَلَه سوز) = طاقت ، تحمل یاقیجی ، محوایدیجی ، (تَنك حَوصَلَه)= حوصله‌سی طار ، صبرسز (تَنك حَوصَلَه)=حوصله‌سی یوفقه، طایانماز. § اصطلاح طبجه قویروق صوقومی کمیکی ایله قالچه کمیکلرینك تشکیل ایتدکلری بوشلغه ، چوقوره دینیلیر :

« دردمز حوصلهٔ خامه‌یه صیغماز نابی »
« آنی وابستهٔ هنکام ملاقات ایدەلم »

حَوض { [ع] درونده صو بریکد-برمکه مخصوص چوقوردرکه آلتی واطرافی طاش ویاطوغله‌دن کیرج وخراسان وچمنتو ایله مخلوطاً یاپیلان خرج ایله دیوار اوله‌رق اعمال اولنور: (حوض صغیر، کنارحوض، حوض‌تهی حوض‌بهشتی) § سفائنك اجرای تعمیراتنه مخصوص محل‌که عندالاقتضا ایچنه صو طولدیریلوب بوشالدیلیر. ترسانهٔ عامره‌ده بونك برده دکیز اوستنده طوردیغی حالده استعمال اولنان نوعی واردرکه آکا (حوض سابح) = (یوزیجی حوض) دینیلیور :

« بر حوض مبارك اول مقامی »
« سیراب ایدردی فیض تامی »
(غالب دده)

حَول { [ع] ییل : (حول تام) § اطراف، چوره : (حول بیت ، حول کعبه) § قدرت معنا-سنی‌ده حاویدر: (لاحول ولاقوة الا بالله) بوراده‌کی (حول) قدرت معناسنی افاده ایدر . (حَولی) = خانه‌نك

درون تحتانیسی دیمکدرکه تحریف ایله (آولو) دینیلیر .

حَیّ { [ه] اسماء حسنادندر : (جناب حیّ لایموت) :

« ای حیّ وقدیر اولان آلهی »
« بی‌مثل و مشابه و مضاهی »
(مقدمه)

§ حیات ایله متصف اولان، دیری: (حیّ ومیّت)(حیّاً) = دیری اوله‌رق، اولدیغی حالده دیمکدر: (رئیس اشقیایی حیّاً دردست ایتدکلری) .

حَیاء { [ع] ایکی نوعدر . بری لوم و تعییب اولنه‌جق اوضاعدن اجتناب وحجاب ایتمه، چکینوب اوتانمه‌که بوڭا (حیاء فطری) دینیلیر. مثلا (عندالناس کشف عورتدن وافعال مماثلهٔ سائره‌دن حیا) کبی ؛ ایکنجیسی خوفاً من‌الله معاصی ومناهیدن اجتناب وامتناع ایتمکدرکه بوڭا (حیاء ایمانی) اطلاق اولنمشدر . حدیث شریفده ذکر اولنان حیا بو ایکنجی نوعیدر .

(بی‌حیا) = عارسز ، اوتانماز :

« بریسی بحرعطادر بریسی قلزم داد »
« بریسی کان حیادر بریسی کنج سخا »
(نظیم)

حَیات { [ه] جانلیلق، دیریلك: (حال حیات ، مدت حیات) ، (حیات افزا) = حیات آرتیریجی ، آرتیران (حیاتبخش) = حیات ویریجی ، ویرن :

« ویره‌مه‌ین جان سکا بوللاز حیات جاودان »
(لا)

« قادر بیچون حیات وممات »
(نظیم)

حَیّاكَ اللّٰه { [ع] الله عمریكی اوزون ایتسون معناسنده برجملهٔ دعائیه‌درکه کمال تحسین مقامنده ایراد اولنور .

حَیث { [ع] ادات . یالکز اصلا قوللانیلماز. غایت اعتباریله بالترکیب قوللانیلیر . بوتقدیرده آخری مضموم اوقونور : (مِن حَیثُ المَجموع) = غایهٔ یکوندن ، طوبدن دیمکدر .

حَیثیّت { [ع] مزیت، اعتبار، شرف: (حیثیت ذاتیه، حیثیت رسمیه)،(فضیلت علم واخلاقك انسانه اعطا ایده‌بیله‌جکی حیثیت ومزیته هیچ بر عاقلك شریعهٔ حکمهٔ بر سوز سویلمکه حتی یوقدر — حیثیت مقاله‌سی) .

حَیدَر { [ه] ارسلان § حضرت امام علی رضی‌الله عنه :

(حیدر کرّار) = دونه‌دونه حمله‌ایدن، حضرت امامك اوصاف شریفه‌لرندندر.

(حیدرانه) = ارسلانجه‌سنه ،

(حیدری) = ارسلانلق ، حیدره منسوب § اکثریا مولوی درویشانك کییندکلری اوکی تکمه‌سز ، قولسز بر نوع یلك :

« معرکه پرداز پسندیده رای »
« یوسف حیدر شیم روزکار »
(نفعی)

« سرور دین پادشه نامدار »
« حیدر خصم افکن ودلدل سوار »
(نظیم)

حَیْرَانْ [ع] شاشه قالمش ، شاشمش ، شاشرمش :
« ای ملك سیما کەسندن اوزکه حیراندرسکا »
« حق بیلورانسان دیمزهرکیم کەانساندرسکا »
(فضولی)

حَیْرَتْ [ع] نه یاپه جغنی بیلمه یه جك صورتده شاشیرمه ، شاشیروب قالمه : [القصّه شدت حرمان کماله یتدکده و دریای حیرت طغیان ایتدکده خاطرمه بو یتدی — فضولی]. (حیرت اَفزا) = حیرت آرتیریجی ، آرتیران . [حیرتبخش] و[حیرتبخشا] = حیرتویریجی، ویرن . (حیرتزده) = حیرتاورمش، شاشقیناقده قالمش.
« دیده مخمور وکریبان چاك وکاکل تارمار »
« حیرتافزادر قیامك جامەخوابکدن سنك »
(محمود ندیم)

حَیِّزْ [ع] طرف، میدان، مکان: [حیّز امکان، حیّز اعتبار، حیّز افتخار] .

حَیْضْ [ع] طائفهٔ نسانك عادت طبیعیهٔ شهریه‌سی .

حَیْفْ [ع] ایواه ، یازیق کبی ادات تأسف: (حیف صد حیف) (حَیْفًا) ده عین معناده وبعضاً هرایکیسندن صوکره (که) ویا (کیم) علاوه سیله قوللانیلیر :
« واردق در سعادتنه یاری کورمه‌دك »
« کیردك بهشته حیف که دیداری کورمه‌دك »
(شیخ غالب)

حَیْلُولَتْ [ع] آره‌یه کیرمك ، آره‌ده پرده کبی مانع اولمق : (حیلولت موانع ، بعض امور مهمه‌نك حیلولتی) .

حَیَوانْ [ع] جانلی ، دیری مخلوق قاتك جنسنه اطلاق اولنورکه جمیع انواعنه شاملدر . § اصطلاحده انساندن ماعدا جانلی مخلوقات اراده اولنورکه جمعی اولان (حیوانات)ده بو معنا اعتباریله استعمال ایدیلیر . بعضاً تشبیه طریقیله ادراکسز ، اجق آدملرده ده اطلاق اولنور . (حیوان ناطق) = انسان دیمکدر .§ حیات، جان معناسنی ده افاده ایدر : (آب حیوان) . [حَیَوانی] = حیوانه منسوب ، دیریلکه عائد : (لذّات حیوانیه) .

حَیَّه [ع] ییلان: (حیّهٔ اسود)= اکثریا دیار مصرده پیدا اولان قاره ییلان . جمعی (حیّات) .

﴿ ح ﴾

حِبال { [ع] (حَبل) كُ جمعى . ايپلر ، خلاطلر ديمكدر .

(حبّال) = ايپجى ، اورغانجى .

حِبالَه { [ع] آغ ، طوزاق : (حبالهٔ تلبيسات)

حِبر { [ع] مركّب دينيلن يازى يازمغه مخصوص رنكلى مايع ، مداد § اوقومش بيلكج . بو معناده بالخاصه بنى اسرائيل يعنى موسوى خاخاملرينه اطلاق واكثريا جمعى اولان [اَحبار] استعمال اولنور : (احبار بنى اسرائيل ، احبار يهود) .

حِجاب { [ع] پرده ، اورتو ، ايكى شى آره سنده كى مانع : [حجاب چهره] = نقاب ، يوز اورتوسى (حجابِ حاجِز ، حجابِ صَدر) = اصطلاح طبجه كوكس ايله قارنى تفريق ايدن اورتو ديمكدر . (حجابِ قلب) = اصطلاحده جوف قلبى برطاقم حجره‌لره آييران پرده‌لره اطلاق اولنور . § اوتانمه ، صيقلمه : [بى حجاب] = اوتانماز ، صيقلماز .

« غصه‌سندن باشمك قيل كبى اينجلمش تنم »
« كيم تمله تينى اورتاسنده باشمدر حجاب »
(فضولى)

« رفع اولدى حجاب شاهد راز »
« عشق اولدى ملامت ايله دمساز »
(وله)

حِجاز { [ع] جزيرة العربده مكهٔ مكرمه ، مدينهٔ منوره ايله طائف وحواليسندن عبارت اولان ديار معروفه : (حجاز ولايتى ، جانب حجاز مغفرتطرازه عزيمت ايتدى) . § موسيقئ شرقيده مقام ، پرده : (حجاز پرده‌سى ، حجاز پيشروى) موسيقئ غربيده (ده مينور) بونك مقابليدر . (حجاز كار) باشقه‌در .

حِجال { [ع] كلين اوطه‌سى ديمك اولان (حَجَلَه) نك جمعى . (رَبّاتُ الحجال) = (رَبّات) (ربّ) كُ صاحبيّت ، مالكيّت معناسندن جمع مؤنثيدركه حجله صاحبه‌لرى يعنى كلينلر ديمكدر :

« زهى مشاطهٔ زينت فزاى طبع نظم آرا »
« عروس بكر فكرم رشك ربات الحجال ايلر »
(نيلى)

حِجّه { [ع] بردفعه حج ايتمه : (حِجّةُ الوداع) = باعث نزول قرآن ، مبلّغ احكام ايمان حضرت پيغمبر عظيم الشان افنديمزك

هجرت سنیهٔ نبویه‌لرینك اونجی سنه سنده
یوزبیکی متجاوز اهل ایمان ایله برلکده
ایفا بیوردقلری حج شریفدرکه ایرته‌سی
سنه‌ده ارتحال نبویلری وقوع بولمشدر.
(ذی الحجّه) = شهور عربیه‌دن اون
ایکنجی آی .

حِدَّت { [ع] انسانه عارض اولان طارغینلق ، تیزلك ،
اوفکه کبی کسکینلك حاللری : (اوقدر
حدتلنمش ایدی که آغزندن چیقان
سوزلری قولاغی ایشتمه‌یوردی ، اك
عادی بر قصور فوق العاده حدتی
موجب اولیور) § کسکینلك : (حدّت
تیغ ، حدّت سیف) .

حِذاء { [ع] بر شیئك مقابلی ، قارشیسی § برخط مستقیمك
دوامیله حاصل اولان جهت که ترکجه‌ده
برهسه ، چرپی تعبیر اولنور :
(دکانلرك کافه‌سی بر حذاده ایدی ،
چشمه‌نك حذاسنده بر دیوار واردر .)

حِراثَت { [ع] اکین اکمك ، اکلك. اکینجیلك : (ترلانك
حراثتی ، موسم حراثت) .

حِراسَت { [ع] قوریمق ، قورغمق ؛ حفظ ایتمك ، ایدلمك :
(بلده‌نك حراستی ، خانه‌نك حراستی ،
حراست مملکت) .

حِرْز { [ع] محافظهٔ نفسه وسیله اولمق ایچون طاقیلان نسخه ،
طلسم کبی شیلره اطلاق اولنور : (حرز
جان ، حرز امان ، حرز مکرّم) .

« فارغ ایتدی عشقك اوزکه مهلقالردن بنی »
« حرز جاندر صاقلادی عشقك بلالردن بنی »
(فضولی)

حِرْص { [ع] بر شیئه زیاده‌سیله دوشمك ، برشیئی زیاده
ایسته‌مك . اکثریا مذموم اولان
حالاتده استعمال اولنور : (حرص
مال ، حرص اقبال ، حرص جاه ،
حرص نقود ، حرص پیری) .

حِرَف { [ع] (حرفت) ك جمعی : (حرف وصنایع) .

حِرْفَت { [ع] رزقه ، کچنمکه مدار اولان عمل ، کار ،
صنعت : (اهل حرفت) = اصناف ،
صنعت صاحبی .

حِرْمان { [ع] فی الاصل محروم ایتمك معناسنه‌در . لسا .
نمزده بو معنی معتبر دکلدر . محروم
اولمق ، محروم قالمق معناسنده قوللا.
نیلیر :

« متصل حرمان قالور حاصل طمعدن اهل حرص »
« طرفه کیم آرتار بکا کلدکجه حرماندن طمع »
(فضولی)

حِزْب { [ع] طائفه ، برطاقم ، بر کروه انسان : (حزب
قلیل ، حزب مجاهدین) .

« برحزب قلیل ایدی معینم »
« اعدا ایسه لشکر عرمرم »
(لا)

§ قسم ، بلوك : (حزب قرآن) § دوام اوزره اوقونان شی ، ورد ، دعا : (حزب شریف) .

حِسّ [ع] روحده‌کی طویمق قوتی ، ترکجه‌سی [طویغو] : (حس ظاهری ، حس باطنی ، حس رقیق ، حس آنی) ، [حسّ ایتمك] = طویمق ، ادراك ایتمك . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : (معامله‌ء بارده‌دن مقبر اولدیغنی حس ایتدم) . (حِسّی ، حِسیه) = طویغویه متعلق ، منسوب .

حِسابْ [ع] صایمق : (حساب قلیل ، حساب سریع) § قواعد مخصوصه‌سی واسطه‌سیله معلومات عددیه‌دن مجهولات عددیه‌یی استخراج ایدن علم : (علم حساب ، حساب اعشاری ، حساب تمامی ، حساب تفاضلی) (عَلَی الحِسابْ) = مقدار معیّنك برقسمی اوله‌رق . (عِنْدَالحِسابْ ، لَدَی الحِسابْ ، بِالحِسابْ) = حساب ایدلدکده . (یوم الحساب ، روزحساب) = قیامت کونی . (حِسابی) = حسابه منسوب § طمعکار ، خسیس آدم . (حِسابیات) = حسابه متعلق خصوصات :

« مخلص ایی باق دفتر الطاف خدایه »
« نه مصرفی قید ایله نه ایرادی حساب ایت »
(اسعد مخلص پاشا)

حِسّیاتْ [ع] روحك ادراکاتی ، حواس واسطه‌سیله روحده حاصل اولان طویغولر : [حسّیات مادرانه ، حسّیات عاشقانه ، حسّیات الیمه ، حسّیات شدیده] .

حِصارْ [ع] اطرافی مستحکم محل ، قلعه : (روم ایلی حصاری ، اناطولی حصاری ، آق حصار ، قاره حصار) ، (بالا حِصار) = قلعه‌نك مرتفع قسمی ، ایچ قلعه‌سی .

حِصَصْ [ع] (حِصّه) نك جمعی : (حصص موجوده ، حصص مقیّده) .

حِصْنْ [ع] محکم ، صرپ محل ، قلعه : (حصن حصین) = پك متین ، صرپ قلعه . (حصن منصور) = دیار بکر ولایتنده برموقع .

حِصّه [ع] پای : (حصّهٔ منفعت ، حصّهٔ عبرت ، قصّه دن حصّه) . (حِصّه دارْ) = حصّه‌لی ، پایی اولان (حِصّه یابْ) = حصّه بولیجی ، بولان :

«اولانلر فیض یاب انتباه آثار قدرتدن»
«آلیرلر حصّهٔ عبرت تماشای طبیعتدن»
(رجائی زاده اکرم)

حِضانَتْ [ع] سوت آنالغی ، دایه‌لك .

حِفْظ [ع] صاقلامق ، صاقلاتمق : [حفظ نقود ، کتابك

حفظی ، حفظ صحت ، حفظ لسان) ، (تحت الحفظ) صاقلانه‌رق ، مأمور مخصوصه توفیقاً دیمکدر. § ازبرله‌مك، ازبرلنمك : [حفظ قرآن ؛ قصیدهٔ برده‌نك حفظی) . (حفظه چالیشمق)= قرآن کریمی ازبرله‌مکه غیرت ایتمك :

«بغری یاغی اریمزدی اثر تابندن»
«نورحفظندن اکرشعلهٔ شمع آلسه ضیا»
(نظیم)

حِقْد { [ع] کین طوتمق ، دشمنلکی قلبنده صاقلامق که اوج آلمق ایچون فرصته انتظار ایتمك دیمکدر. مذموماتدندر : (حقد وحسد) .

حِکایَه / **حِکایَت** { [ع] نقل وبیان ایتمك، اطرافیله یعنی صایوب دوکدرك سویله‌مك : [حکایهٔ حال ، حکایهٔ سرگذشت ، حکایهٔ ماجرا ، وقعه‌نك حکایه‌سی] § بعض وقایعك هیئت عمومیه‌سی که رومان ، ماصال دیمکدر : (حکایهٔ لیلی ومجنون ، حکایهٔ خسرو وشیرین، حکایهٔ غریبه) جمعی [حِکایات]. (حِکایه نُویس) = رومانجی ، ماصال یازان . [حکایه‌نویسی] = رومانجیلق، ماصال یازیجیلغی .

« دیگله نیدن کیم حکایت ایتمه‌ده »
« آیریلقلردن شکایت ایتمه‌ده »
(نحیفی)

حِکَم { [ع] «حکمت» ك جمعیدر : [حکم خفیه ، حکم آلهیه)

« نیجه قصیده برکتاب ، مجموعهٔ پرانتخاب »
«هرنکته‌سی فصل الخطاب هربیتی برکنج حکم»
(نفعی)

« ذاتیدر ماحصل نسخهٔ اسرار حکم »
(نابی)

حِکْمَت { [ع] فضائل و خصائل عالیه‌نك اجتماعندن تحصل ایدن صفت حسنه :

« هپ بو معنایی بیلیر اهل قبول »
« حکمت آموز ایدی اوضاع رسول»
(خاقانی)

§ آداب واخلاقه دائر عبرت وانتباه بخش اوله‌جق مختصر کلام، نصیحت : (حضرت حکیم رومی‌نك هر قول وجیزی بر درس حکمتدر) § حقایق موجودات و اشیایه عائد معرفت : (علم حکمت ، فن حکمت ، حکمت طبیعیه) § سبب خفی ، منشأ خفی : (حکمت آلهیه، حکمت ربانیه) بعضاً سبك عربیده [بحکمة الله تعالی] طرزنده‌ده قوللانیلیر . قاعدهٔ عربیه‌یه توفیقاً نسبتنده (حِکَمی) دیمك لازم کلیرسه‌ده سلیقهٔ ترکیه (حِکْمی) طرزینی ترجیح وقبول ایتمشدر . بو نسبت (حِکَم) لفظنه‌ده عطف ایدیله‌بیلیر: (مواد حکمیه، مباحث حکمیه، مقالات حکمیه) ، (حِکَمِیّات) = حکمته متعلق سوزلر.

حِلّ { [ع] شرعاً حلال اولان شی، حلال § ارض مكه‌ده حرم شریفك دائره‌سی خارجنده اولان یر .

حِلْتیت { [ع] اصطلاحات نباتیه‌دندر . فنا قوقولی برنوع صمغ‌دركه تركجه‌ده (شیطان‌ترسی) دینیلیر .

حِلْم { [ع] انسانك طبیعتنده اولان یاواشلق، یوموشاقلق: (حلم حكیمانه) ممدوح، (حلم حماری) شرعاً وعقلاً مذمومدر: (فلان حلم ایله متصف ایدی)

« بری صدقیله بری عدله بی همتادر »
« بری حلمیله بری علم ایله فرد یكتا »
(نظیم)

حِلْیَه { [ع] زینت، سوس § خلقت حسنه، صورت حسنه، صفت حسنه : [حلیهٔ شریفه] = نبی محترم علیه الصلوة وسلّم افندیمز حضرتلرینك شمائل شریفه وصفات قدسیه‌لرینی حاوی كتاب، لوحه :

« بوحدیث ایچره بودر قول اهم »
« یعنی الله تعالی اعلم »
« نیجه پاكیزه سخندن صكره »
« فخر عالم دیدی بندن صكره »
« حلیهٔ پاكمی كیم كورسه بنم »
« اوله كورمش كبی وجه حسنم »
(خاقانی)

حِمایَه { [ع] حالات موذیه‌دن قورتمق قورومق . انسان حقنده استعمالی غالبدر : [عجزه وضعفایی حمایه مقتضای شان آدمیتدر] (حِمایت) طرزنده‌ده قوللانیلیر .

حِمار { [ع] عربیده اركك اشك معناسنه ایسه‌ده لسانمزده ارككی، دیشیسی تفریق اولنمیه‌رق جنس معروف حیوانه اطلاق اولنور. (حماری) = حماره منسوب، اشككه.

حِمْل { [ع] یوك : (حمل ثقیل ، حمل جسیم ، حمل خفیف).

«مهمان اولسه‌ك چكلمز امتنان میزبان»
«محو اولوردی حمل منت چكسه چرخ چنبری»
(نظیم)

حِمْیَر { [ع] خطهٔ یمانیه‌ده (صنعا) شهرینك طرف غربیسنده برموقعك اسمی § ینه یمنده عرب متعربه‌دن برقبیله‌نك نام جدیدركه (حمیر بن سبأ) در .

حِمْیَه { [ع] پرهیز، ایچمكده اعتدال، پرهیز دیمكدر : (الحمیة رأس كل دواء) = [رأس ادویه ، پرهیز وحمیه‌در — لا]

« معده‌یه دیدی نبی بیت الدوا »
« حمیه حقنده دیدی رأس دوا »
(نابی)

حِنّاء { [ع] فی الاصل شده ایله (حنّاء) در . لسانمزده تحریف ایله (قنا) دینیلن معروف قیرمزی بویا اوتی كه قادینلر اللرینی ، آیاقلرینی آنكله بویارلر . (اورمق ،

قویمق) ماده‌لریله قوللانیلیر : (قنا کیجه‌سی) = اوائلده کلین اوله‌جق قیزلرك اللرینی . آیاقلرینی قنالامق ایچون قادینلرك طوپلانوب اجرا ایتدکاری ذوق شبانه‌یه اطلاق اولنوردی .

(حنائی) = قناجی .

«طرفه کلکون فریبنده روش کیم صانه‌سین»
«جمله اندامنه اورمش ید قدرت حنا»
(نفعی)

« ویردی یال ودم یاکیزه‌سنه رنك حنا »
(نظیم)

حِنْطَه { [ع] بغدای . جمعی (حنط) در .

حِیَل { [ع] (حیله) نك جمعی : (حیل ودسائس) .

حیلَه { [ع] دوباره ، مکر ، دك ، دیکرینی آلداتمق ایچون یاخود آلداته‌جق صورتده یاپیلان شی . مذموماندندر . (حیله کار) = حیله ایدیجی ، ایدن (حیله کارانه) = حیله جی اولان آدمه یاقیشه‌جق طرزده . [حیله کاری] = حیله کارلق ، حیله‌جیلك . (حیله باز ، حیله‌ساز) دخی عین معناده استعمال اولنور .

حِین { [ع] زمان ، وقت معناسنه‌در : (حین عزیمت ، حین ولادت ، حین حاجت ، حین تحصیل) . جمعی (احیان) .

« حین رؤیتده آچاردی نظری »
« نکتهٔ سرّ کلمح البصری »
(خاقانی)

* ح *

حُبّ { [ع] سوکی : (حب الوطن من الایمان) = وطن سوکیسی ایماندندر . (حب نفس ، حب جاه ، حب دین) .

حُبْلی { [ع] کبه . [اللیلة حبلی] = لیجه کبه‌در :

« کونده بیك شی طوغورر لیله حبلای عدم »
(عاکف پاشا)

حُبُوب { [ع] (حَبّ) ك جمعیدر : دانه‌لر .

حُبُوبات { [ع] (حبوب)ك جمعی . آرپه ، بغدای ، داری کبی دانه‌دن عبارت اولان ذخائره اطلاق اولنور : (حبوبات بازاری ، حبوبات انباری) .

حُبُور { [ع](سرور)ك مرادفیدر . فرح ، سوینج معناسنه‌در :

« كوروب مهابت ايله رستمانه اطوارين »
« اولور طبيعت توفيق نشوه ياب حبور »
(نابى)

حُجّاج [ع] (حاجّ) ك جمعى . حاجيلر ديمكدر : (قافلهٔ حجّاج) .

حُجُب [ع] پرده معناسنه اولان (حِجاب) ك جمعى .

حُجَّت [ع] دليل ، برهان ؛ بر فعل ويا قولك ثبوتنه مدار اولان نسنه :

« آدمك دعواى عرفان حجّت خسرانيدر »
(لا)

§ حاكم شرعيه دن صادر اولان حكمنامهٔ شرعى ، حكم اعلامى . جمعى (حُجَج) در .

« غيبه ايمان كتير اى ملحد فاجر كه سكا »
« آخرتدن خط تعليق ايله حجّت كلمز »
(ثابت)

حُجْرَه [ع] كوچك اوطه : (حجرهٔ درويشانه) § اوطه لرك ديوارلرينه ياپيلان قاپوسز دولاب كبى يرلره اطلاق اولنور كه اسكى زمان خانه لرنده چوق كوريلور. جمعى (حُجَرات ، حُجْرات ، حُجُرات) دركه اصطلاحات فنيه دندر . كافهٔ اجسام عضويه وآليه نك مابه الحصولى اولان مادهٔ ناميه يى حاوى مرئيات جسميه نك هيئت مجموعه سنه اطلاق اولنور .

حُجَيْرَه [ع] بك كوچك اوطه ، اوبوق. جمعى [حجيرات] در. بو معناده كذلك اصطلاحات فنيه دندر ،

حُدُوث [ع] يوق ايكن صوكره دن پيدا اولمق. (قِدَم) مقابلى :

نور وحدتدن اولوب شعله پذيراى حدوث
ويردى فرعالم تكوينه مراياى حدوث
اصله نسبتله ترتب ايدر اثبات قدم
طور فرعيت وصورتده در انشاى حدوث
ايله مش اهل حكم موج ايله بحرى تمثيل
تا كه معلوم اوله ماهيت معناى حدوث
(عارف حكمت)

حُدُود [ع] كنار، صينور معناسنه اولان (حدّ) ك جمعى :
(حدود بلاد ، حدود ممالك ، حدود شرعيه)

« او شهريار سرير بقا كه بوقدر آنك »
« قلمرونده ثغور وممالكنده حدود »
(ثابت)

حُرّ [ع] اسير، كوله اولمايان : (حرّ الاصل). مؤنثى (حرّه) § صورت مشروعه ده كندى فكر واراده سيله حركت ايدن، سربست آدم. مصدرى (حرّيت) دركه سربستلك ديمكدر :

« حرّ ايكن دوشدم بلا كردابنه »
« عبرت اولدم آه عشق اربابنه »
(معلم ناجى)

حُرْقَت { [ع] يانمق، يانيق : (حُرْقَةُ الْبَوْل) = اصطلاح طبجه بل صوغوقلغى دينيلن علّت ديمكدر: (حرقت اولاد تأثيريله كوزينه دنيا كورنميه‌رك اول سختيانى كه بعضلر قاپلان و بعضلر ببر دريسيدر ديرلر — برهان قاطع ترجمه‌سى — عاصم)

حُرْمَت { [ع] عرض، ناموس كبى هتكى حلال اولميان، بالعكس رعايتى واجب اولان شيئه دينيركه لسانمزده حيثيت، شرف، تعظيم مقامنده قوللانيلير :

« مرحمت قيل شوفقيره! آل‌عبا حرمتنه »

§ حرام اولمق، حراملق كه برشيئك استعمالنى نهى ومنع ايتمكدر: (حرمت خمر)

« حرمتك انكار ايدن عالمده حرمت بوله‌سون »

(نفعى)

(نفعى)نك ساق نامه‌سنده كى شو مصراعده كوريلن « حرمت » لفظلرينك برنجيسى (حرمت)ك ايكنجى معناسنه، ايكنجيسى ده برنجى معناسنه مثالدر .

حُرُوب { [ع] غوغا، صاواش معناسنه اولان (حرب)ك جمعى: (حروب ومقاتلات جسيمه)

حُرُوف { [ع] (حرف)ك جمعى: (حروف هجا، حروف علّت، حروف مقطعه، حروف منقوطه) (حرف)ك جمع الجمعى اولان [حُرُوفات] =مطبعه‌لرده قوللانيلان معدندن دوكمه يازيلره اطلاق اولنوركه انواعى موجود واعدادى يوزلرى متجاوزدر: (حروفات قاصه‌سى، حروفات ماكنه‌سى، حروفات باصمه‌سى).

حُزْن { [ع] تاسه لانمق حالى، قايغولانمق عارضه‌سى؛ كوكل قيريقلغى حالى. (حزن آور) = حزن كتيريجى. (حزن افزا)= حزن آرتيريجى.

حُسام { [ع] كسكين قيليج : [حسام الدين] = دينك كسكين قيليجى.

حُسْن { [ع] كوزل، كوزللك معنالرنده قوللانيلير. برنجى معنايه كوره مثال: [حسن اداره، حسن حال، حسن معامله، حسن معاشرت، حسن تعبير، حسن خط، حسن ظن] ايكنجى معنايه مثال : (حسن وقبح ، حسن صورى، حسن معنوى)، (حُسْنِى) = حسنه منسوب، كوزللكه عائد ديمكدر. بونك جمعى اولان (حُسْنِيات) = كوزل اولان خصوصات :

«حسن و آنى كوركورنسون ديرايسه‌ك آينه ده»

« لفظدن معنايه حسن انتقالك صورتى »

(نورس)

حُسْنى { [ع] زياده كوزل ، بك كوزل معناسنه‌دركه عمل خير و خصلت جميله‌دن عبارتدر : (اسماء الحسنى) .

حُسُوم { [ع] اوغورسزلق § توالى اوزره بولنمق ،

بر بری آردنجه بردوام اولمق. بومعنایی نظر اعتباره آله‌رق شدتلی وسودکلی اسن روزکاره ؛ فورطنه‌یه اطلاق ایتمشلردر .

حُسَیْن [ع] کوزلجك. بوبالکز اسم اوله‌رق قوللانیلیر . (حُسَیْنی) = موسیقی شرقیده برمقام مخصوصدر : (حسینی پشروی).

« جبریل وار خبر و بر سلطان انبیایه »
« دوشدی حسین آتندن صحرای کربلایه »
(لا)

حُصُول [ع] حاصل اولمه ، وجوده کلمه. (کلمك ، بولمق) ماده‌لریله قوللانیلیر. (حُصول پَذیر) = حصول بولیجی ، وجوده کلیجی: [ترقی صحیح ایسه عالم انسانیتك ترقیات مکتسبه‌سنه وقوف ایله حصول بولور ـــ برمکتوب] .

حُصُون [ع] (حِصن) ك جمعی . قلعه‌لر : (حصون رفیعه) .

حُضّار [ع] (حاضر) ك جمعی. حاضر اولانلر دیمکدر . اشخاص حقنده قوللانیلیر : [حضّار مجلس ، حضّار کرام] .

حُضُور [ع] حاضر وموجود اولمه: [حین مرافعه‌ده حضور شهود الزمدر] § پیش ، اوك: (حضور جناب پیغمبری ، حضور حضرت پادشاهی ، حضور همایون) § راحت ، اضطرابسز اولمق : (کسب حضور ، سلب حضور، حال حضور) ، (منسلب الحضور ، بی حضور) = راحتسز ، اضطرابلی. (حضور قلب) = کوکل راحتی، انفعالات نفسانیه‌دن بری بولنمق :

« میدانه کلدی نعش رقیب افسانه‌ساز »
« قیلدم حضور قلب ایله عمرمده بر نماز »
(ثابت)

حُطام [ع] قورو اوت و قابوق قیرنتیسی، صامان پارچه‌سی کبی فائده‌سز یاخود نفعی آز نسنه : [حطام دنیایه طمع ایتمك کار عاقل دکلدر] .

حُطَمَه [ع] شدتلی آتش § جهنم .

حُظُوظ [ع] (حظّ) ك جمعی. بونك جمع الجمعی اولان [حُظُوظات] = انسانك خوشنه کیدن شیلر معناسنده دائما استعمال اولنور : [حظوظات قلبیه، حظوظات نفسانیه، حظوظات دنیویه] .

حُفّاظ [ع] ازبرله‌ییجی ، ازبر ایدیجی معناسنه اولان (حافظ) ك جمعی : (حفّاظ کرام ، حفّاظ حدیث) .

حُفْرَه [ع] قازلمش چوقور : [ای زائر ! شومرکز سکوندن اوقدر سرعتله چکوب کیتمکه

چالیشمه . زیرا هرآدمك سنی بورایه تقریبدن باشقه برفائده حاصل ایده‌مز . عالمك آلامنی بزه ترك ایده‌رك شو حفرهٔ آرامه التجا ایدن ... مرحومه‌نك روحنی بر فاتحه ایله شاد ایله كه هیزك قرارگاهی شمدی هیچ اهمیت ویرمیه‌رك چیكنه‌یوب چیدیكمز شو طوپراقلرك آلتنده بویله بر چوقور اوله‌جقدر . — ترجمان حقیقت — بشكطاشده عقارات اتصالنده كائن مقبرهٔ مخصوصه‌ده والده‌مك كتابهٔ سنك مزاری] جمعی (حفر) : (حفر نیران ، حفر جهنم) تصغیری (حفیره) = قازلمش كوچك چوقور ، چوقورجق .

حُقنه { [ع] دفع احتباس بول و ازالهٔ انقباض ایچون قوللانیلان دوا ، علاج § ادویهٔ مذكوره‌یی داخله ایصال ایچون قوللانیلان آلت مخصوصه ، شرینغه : (شربت وحقنه) .

حقوق { [ع] (حق) ك جمعی . برلغت كتابنده اشخاص آره‌سنده اولان آشنالق معناسنده‌ده قوللانیلدیغی بیان اولنیورسه ده یاكلشدر . طوغریسی كثرت الفت ورفاقت ومعامله ایله اشخاص آره‌سنده یكدیكره قارشی پیدا اولان حقلر دیمكدر : (حقوق ناس ، حقوق عباد ، حقوق قدیمه) . اصطلاحات

نظامیه آتیده مندرجدر : (حُقوق شخصیه) = كرك دولتك ، كرك افرادك منافع مخصوصه‌لرینه عائد اولان حقوق . [حُقوقِ ادارهٔ مُلكیه] = دوائر وشعبات رسمیه‌نك وظائف عمومیه‌سیله افرادك معاملات ومنافعنه عائد روابط ومناسباتی تعیین ایدن قواعدك هیئت مجموعه‌سی . (حُقوقِ اساسیه) = برحكومتك صورت‌تشكیله تبعه‌سنه عائد مناسباتی حاوی قواعد . (حقوقِ دُوَل ، حُقوقِ بین‌المِلَل) = دولتلرك آرالرنده جاری اولان مناسبات ومعاملاتك وملل مختلفه افرادی بیننده‌كی مناسباتك مستند اولدیغی قواعدعمومیه دیمكدر . (حُقوقِ بحریه) = عقود و معاملات بحریه‌یی و طرز جریانیله مرتبهٔ مرعیتنی تعیین ایدن قواعددن عبارتدركه ایكی قسمدن مركبدر . برنجیسی (حُقوقِ بحریهٔ خصوصیه) ، ایكنجیسی (حُقوقِ بحریهٔ عمومیه)در . (حقوقِ حربیه) = حال حربده ایكن دولتلرك مرعی‌الاجرا طوتمغه مجبور بولندقلری قواعد دیمكدر . (حقوقِ جزائیه) = مستحق اولانلر حقلرنده

مجازات لازمه اجراسیچون موضوع اولان قوانینك هیئت مجموعه‌سی . (حقوق مدنیه) = افرادك یكدیكریله اولان مناسباتنی تعیین ایدن قواعد ایله بر شخصك مستفید اوله‌جغی هركونه مساعدات قانونیه . (حقوق عمومیه) = برحكومتك تشكلاتنه وافراد تابعه‌سیله اولان مناسباتنه وحكومات سائره ایله بینلرنده‌كی معاملاته متعلق قواعد . (حقوق سیاسیه) = بر حكومت متبوعه‌نك افراد تابعه‌سنی اداره خصوصنده‌كی وظائفیله افراد مذكوره‌نك حكومت متبوعه‌لرینه قارشی اولان وظائفنی بیلدیرن قواعد دن عبارتدر. (حقوق عقد) = اصطلاحات فقهیه‌دن اولوب مقتضای عقد اوله‌رق طرفین معاقدینك نائل اولدقلری صلاحیته اطلاق اولنور . (حقوق شناس) و (حقوق پرور) = وفادار، حقوق طانیان صادق دوست. (حقوق شناسانه ، حقوق پرورانه) = حقوق طانیانه یاقیشه‌جق صورتده . (حقوق شناسی) = حقوق طانیمجیلق: [هر انسانك بولندیغی حال نسبتنده مستحق اولدیغی بعض عائداتی اولوركه لسانمزده حقوق تسمیه قلنور — حقوق ومحاكم مقاله‌سی] .

حُقّه [ع] معدنی ، ترابی ، بلوری معمولاتدن ایچی اویوق یكپاره اوفاق قوطی ، قاب : (مركب حقه‌سی ، بویا حقه‌سی) (حقه كبی آغیز) تشبیه عامیانه‌سنك طرز دیكری اولان (حقهٔ دهان) تعبیری زمانمزده متروكات ادبیه‌دن عد اولنیور .

حُقّه باز [ف] ال چابكلكی ایله یووارلاق دانه‌لرله حقه اویناتان، هنر كوسترن صنعتكار یاخود حیله كار . (حقه بازی) = ال چابكلكی ایله یاپیلان صنعت ، حقه بازلق.

حُكّام [ع] (حاكم) ك جمعی . محاكم شرعیه ونظامیه هیئاتنه اطلاق اولنور: (حكام شرعیه، مفتش حكام ، حكام عدلیه) .

« نور چشم وزرا قوت قلب علما »
« تاج فرق وكلا قرهٔ عین حكام »
(نابی)

حُكْم [ع] قضا معناسنه‌دركه بو ایش بویله‌در ویاخود دكلدر دیه قطعیاً رأی ویرمك ، كسوب آتمق : (محكمه‌نك حكمی محض عدالتدر ، مدعی بو حكمی استیناف ایتدی . اووقات حكم لاحقك قبولنی توصیه ایدییور) § امر ، اراده معناسنده قوللانیلیر : (حكم الهی، حكم

دينى ، حكم سلطانى، حكم وجدانى)،
(هرقوت منفرديه غالب اولەجق وامر
وحكمى طرفين منازعينه جبراً قناعت
ويرەجك برقوت غالبه وحاكمه ايقاعنه
لزوم كورينوب — حقوق ومحاكم مقا.
لەسى) § تأثير، اهميت: (موسم شتا
حكمنى شدتله اجرا ايدييور ، حكمى
يوق ، حكمسز شى) § قيمت، منزله ،
مشابه : (تيزه آنا حكمندەميدر ؟)
(حُكمدار ، حُكمران) = بر قومك
متبوعى ، اولوسى اولان ذات معظم
(حُكمدارى، حُكمرانى) = متبوعلق،
سلطانلق : (تاج حكمدارى ، حقوق
حكمرانى) .

حُكُومَت { [ع] هيئات اجتماعية تابعەنك منافع خصو-
صيه وعموميەسنى محافظه وتبعەسى
اوزرنده امر ونهيى انفاذ ايدن قوهٔ
اجرائيه ، قوت اداره : (نفوذ
حكومت ، حقوق حكومت ، حكمت
حكومت ، حكومت سنيه ، حكومت
محليه) § اجراى حكومته مخصوص
دائره معناسندەده قوللانيلير: (حكومته
مراجعتله ، حكومته كيدوب بيان حال
ايلدى ، باب حكومت) (حُكومتِ
مستقلّه) = حقوق حاكميت واستقلاليتك
تمامنى حائز اولان . [حُكومتِ غيرِ
مستقلّه]= حقوق حاكميت واستقلاليتك
تمامنى حائز اولمايوب باشقه بردولته
مربوط بولنان حكومت ديمكدر .

حُلقُوم { [ع] انسان وحيوانك بوغازى: (راحة الحلقوم،
راحت حلقوم) = نشاسته وشكر ايله
اعمال ايديلان برنوع معروف يوموشاق
شكر. فستقلى، بادملى، قايماقلى اولەرق
انواعى واردر .

حُلو { [ع] طاتلى: [حلومذاق] = طاتمەسى ، طاديمى طاتلى.
جمعى اولان [حُلويّات] = طاتلى يه
متعلق يمه جكلر معناسنده چوق
قوللانيلير .

حُلول { [ع] كلوب چاتمق ، كيريشمك : (حلول شتا ،
حلول رمضان، وقت معينى حلول ايدنجه)

حُلّه { [ع] برى بلدن يوقارى صرته ، ديكرى بلدن آشاغى
باجاقلره تلبس اولنان ايكى پارچەدن
عبارت لباس : (حلهٔ بهشت] § بر
قادينك طلاق ثلثه ايله زوجندن افتراق
ايتدكدن صوكره ينه اسكى زوجنه
وارمەسى شرعاً ممكن وحلال اولمق
ايچون ديكر بر اركك ايله ازدواج
ايدەرك تكرار اطلاق اولنمسى .

حُلِى { [ع] (حلى) ك جمعى . الماس ، ياقوت ، زمرد ،
آلتون ، كوموش زينتلره اطلاق
اولنور . مفردى هيچ قوللانيلماز .

جمع الجمعی اولان (حُلِیّات) قیمتلی زینتلر ، مجوهرات طاقملری معناسنده چوق قوللانیلیر .

حُمّاض [ع] (قوزی قولاغی) دینیلن سبزه . قوزی قولاغی صوییله شکر قایناديلوب لعاب یاپیلور . بوده ایسته‌نلدیکی زمان صو ایله ازیلوب شربت حالنه کتیریلورکه بوکا (حمّاض شربتی) دیرلر ،

حُمْرَت [ع] قیرمزیلق، قیزیللق: (حمرت عارض ، حمرت شفق ، حمرت خد ، حمرت حجاب)

« مست عشق اولمغین اول چشم خمار »
« حمرته مائل ایدی بر مقدار »
(خاقانی)

حُمْرَه [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . (پیلانجق) دینیلن علت . اشبو مرضه (آلازلامه) ده دیرلر .

حُمْق [ع] عقل نقصانلغی ، بوکلك ، سرسملك . (حماقت) ایله مترادفدر ، اورایه‌ده باقکز .

حُمَقاء [ع] احمق معناسنه اولان (حمیق) ك جمعی . مفردی هیچ قوللانیلماز : (هبنقه مشاهیر حمقادندر) .

حُمُوضَت [ع] اکشیلك: (مولد الحموضه) (حمض) = اصطلاح کیمیاجه اکثریا معادنك ونادراً شبه معادنك هوانك (مولّدالحموضه) دینیلن تنفسه صالح جزئیله برلشمه‌سندن حاصل اولان ترتیب کیمیوی یه اطلاق اولنور : (حُمض اوّل اسرب ، حمض اوّل زیبق ، حمض اخیر فضّه) کبی کیمیایه عائد اصطلاحات فنیه‌یك چوقدر.

حُمّی / **حُمّا** [ع] خسته‌لك اثری اوله‌رق وجودده حاصل اولان حرارت شدیده § صیتمه : (قره حمّا) = تیفوس .

حُوت [ع] بیوك بالیق § بروج فلکیه‌دن برینك اسمیدرکه کواکبدن مرکب بالیق شکلی ارائه ایتدیکی ایچون بویله تسمیه قیلنمشدر . کونش اشبو برجه شباط آینده داخل اولور :

« یونسی حوت اجل ایلدی آه التقام »
(تاریخ — سروری)

حُور [ع] فی الاصل آهوکوزلو دیمك اولان (اَحوَر) ایله آنك مؤنثی اولان [حَوراء] نك جمعیدرکه آهو کوزلولر دیمکدر . اصطلاحده جنت قیزی معناسنه‌در . (حُوری) = ینه بو معناده مفرد اوله‌رق قوللانیلیر . (حُور) اسلوب فارسی اوزره (حُوران) و (حُوری) کذلك (حُوریان) طرزنده جمعلنیر :

« سر بالیننه کلسه‌ك ای حور »
« ایندی دیرلردی شهیداوستنه نور »
(ثابت)

خُوَیْصَل [ع] بشره‌ده پیدا اولان ایچی صولی اوفاق قابارجق . جمعی [خُوَیْصِلات] = التهابات جلدیه‌دن طوزلاو بلغم واوچو-قلامه دینیلان امراض. بونلر اصطلاحات طبیه‌دندر .

خُوَیْنات [ع] کوزایله کورلمه‌ین یعنی رؤیتی (خرده‌بین) ایله ممکن اولان غایتله اوفاق حیوانجقلره اطلاق اولنور که مفردی (خُوَیْن) فرانسزجه‌سی (Micorbe = میقروب) در .

﴿ خَ ﴾

خاء [ع] الفبای عثمانیده طوقوزنجی حرفك اسمی. ابجد حسابنده (٦٠٠) عددینه مقابل طوتیلور : (خاء معجمه ، خاء مفتوحه)

خای [ف] (خاییدن) مصدرندن اسم فاعل مرخم‌درکه چیکنه‌ییجی دیمکدر . اصلی (خاینده) ایدی . برکلمه‌یه الحاق‌ایله وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر . مثلا (شکرخا) کبی که بونك اصلی (خاینده‌ٔ شکر) در:

« آغزینه آلماز اکر قند مکرر اولسه »
« لفظ خاییده‌یی طوطی شکرخای سخن »
(وهبی)

خائِب [ع] بهره‌سز ، امیدسز اولان ؛ سعي ثمره‌دار اولمایوب محروم، مأیوس قالان؛ ضرر، زیانه اوغرایان . اکثریا (خاسر) ایله برلکده قوللانیلیر : (خائب وخاسر)، (خائباً) = خائب اولدیغی حالده ، خائب اوله‌رق .

خائِف [ع] قورقوجی، اوردلك. (خائفاً)= قورقه‌رق. (خائفانه) = اوردلکجه‌سنه .

خائِن [ع] خیانتله متصف اولان، ایبلکه قارشی کوتولك ایدیجی، ایدن . (خائنانه) = خائنجه‌سنه .
بوکلمه‌لرده‌کی همزه‌لری (یا) ایله یازمه‌ملی.

خاتَم [ع] مهر ، اوستی مهرلی یوزوك : (وضع خاتم، خط

خاتم، خاتم زمردین) § صوك، الصوك [خاتم الانبیاء، خاتم المرسلین] = پیغمبران ذی شان حضراتنك اك صوكره كلنی، سیّد الانام علیه الصلوة والسلام افندیمز حضرتلری . كسر (تا) ایله ده لغتدر . فقط لسانمزده فتح (تا) ایله معروفدر:

« بدل اولماز بو كاز یرا كه سنك نامكدر »
« طوتهماز مهر سلیمان یرین آخر خاتم »
(باقی)

خاتِم { [ع] مهرله‌یجی، مهرله‌ین § ختم ایدیجی . بتیریجی، بتیرن : [خاتم قرآن]

خاتِمَه { [ه] بیتكین، صوك : [حسن خاتمه، خاتمهٔ كتاب، خاتمهٔ حیات، خاتمهٔ كلام)، (خاتمه كش) = صوكی چكیجی، نهایت ویریجی، ویرن.

خاتون { [ع ـ ف] قادین . معناسنده شرف حكمی موجوددر. نصل كه بونك محرفی اولان [قادین] ایله (قاری) بیننده ده برفرق معنی واردر. [خاتون قیامت] = حضرت فاطمة الزهرا رضی الله عنها

خادِع { [ع] خدعه ایدیجی، ایدن؛ آلدادیجی . آلداتان : (بایع خادع) = حیله كار صاتیجی.

خادِم { [ع] خدمت ایدیجی، ایدن، خدمتجی: (خادم الفقرا).

خار { [ف] دیكن : [خارزار] = دیكنلك ، چالیلق . (خارِ اشتر) = دوه دیكنی . (خارپشت) = كیرپی .

« اول نهال گلشن دولت كه شاخ گل كبی »
« لطف وقهرندن ویررا حبابه گل، اعدایه خار »
(فضولی)

« یار ایچون اغیاره منت ایتدیكم عیب ایله‌مه »
« باغبان بر گل ایچون بیك خاره خدمتكار اولور »
(لاادری)

خارخار { [ف] دغدغهٔ خاطر، درد دل، خلجان معناسنه‌در:

« امّی اولدقجه كلیچین سرور باغ سور »
« دشمنی اولسون فكار خارزار خارخار »
(نعت ـ نظیم)

خارا { [ف] قاتی، پك طاش، مرمر. (سنك خارا) صورتنده ده استعمال اولنور . (خارا شكاف) = مرمر یاریجی ، یاران :

« خدا قادردر ایلرسنك خارادن گهر پیدا »
(لا)

« مالك اولسه‌م كاشكی برقلبه سنك خاره‌دن »
(معلم ناجی)

§ برنوع قماشدركه صوف كبی موجلی موجلی اولور . بوكا (خاره) ده دینیلیر . (برهان قاطع) ك روایتنه كوره بو قماش ایكی جنس اولور . بری (خارای عنابی) دركه مخترعی اولان (عناب) ك اسمنه نسبتله مشهوردر . دیكرینه ده (خارای ساده) دینیلیركه بك رنك اولور :

« نورمواج معانی‌ی سوزمده برق اوران »
« یا لباسی نظممك بر آتشین خارامیدر »
(نفعی)

اسلاف شعرادن بعضیلری فارسیده اولدیغی کبی برنجی معناده دخی (خارَه) طرزنده قوللانمشلردر . زمانمزده دخی هم بو صورتله استعمال وهم قماش مذکوره اطلاق اولنور. (فضولی)نك بیت آتیسنده طاش معناسنده او صورتده قوللانیلمشدر :

« قیلمغیچون تازه کلزار نبوّت رونقن »
« معجزندن ایله‌مش اظهار سنك خاره‌صو »

خارِج { [ع] شو لفظك معنای اصلیسی برشیدن چیقیجی دیمکدر . لسانمزده طیش، طیشاری ؛ طیشده، طیشاریده معنالرنده قوللانیلیر: (اویله شیلر بنم وظیفه‌مدن خارجدر) ، (خارجاً) = طیشدن ، طیشاریدن . (خارِجِ قِسْمَت) = حاصل تقسیم ، بر عدد کلیده ، بر عدد جزئی‌نك قاچ دفعه بولندیغنی کوسترن عدد. [خارج حدود] = سینیرك طیشاریسی (خارج بلده) = مملکتك طیشاریسی ، طیشی (خارج از حساب) = حسابدن طیشاریده دیمکدر . (خارِجی) = طیشاری‌یه منسوب ، طیش طرفه متعلق : [فصل خارجی، قسم خارجی، امور خارجیّه ، تلوینات خارجیه ، ترتیبات خارجیّه] || وقتیله حضرت امام علی رضی الله عنهه مخالفت ایدن کروهك هر برینه — دائرهٔ عدل وحقدن طیشاری چیقدقلری ایچون — (خارجی) اطلاق اولنورکه بونك جمعی (خَوارِج) در.

خارِق { [ع] ییرتیجی ، ییرتان . ترکیب ایله قوللانیلیر : [خارق العاده ، خارق عاده] = عادتی ییرتیجی ، عادتك طیشاریسنده دیمکدرکه معناجه (فوق العاده) تعبیرندن اقوادر .

خارِقه { [ع] عادتك خارجنده اوله‌رق تشمش ، غایتله ممتاز آدم :

« سائره بکزرمی سخندانلرك »
« هر بری بر خارقه درآنلرك »
(معلم ناجی)

بو کلمه‌نك صوکنده‌کی (ه) مبالغه افاده ایدر ایسه‌ده (خارق) ك مؤنثی اوله‌رق قوللانیلدیغی تقدیرده (ه) علامت تأنیث اوله‌جغندن انسانه وصف اوله‌ماز . اوحالده (امور خارقه ، کیفیّات خارقه) دینیلیرده (رجال خارقه ، اشخاص خارقه) دینیله‌مز . جمله‌لرده موقع وطرز استعمالنه دقت ایتمه‌لیدر .

خارَه { [ع] (خارا) یه باقکز. هرایکی معناده آنك مرادفیدر ، لسانمزده بوزیاده قوللانیلیر :

« کل یا کاقلی کلکلی کرّاکه‌لی مورخاره‌لی »
(ندیم)

خازِن { [ع] خزینه‌دار ، خزینه محافظی : (خازن اسرار ، خازن اموال) .

«نامکی نظم بلندمله چیقاردم فلکه»
«ایده تا خازن اسرار قضا نقش ختام»
(نفعی)

خاسِر { [ع] ضرر ، زیانه اوغرایجی ، اوغرایان : (تاجر خاسر ، مرد خاسر) ، (خاسِراً)= ضررديده اولدیغی حالده ، زیانه اوغرایه‌رق . جمعی (خاسرون ، خاسرین) .

خاشاك { [ف] چور چوب ، یونقه . فارسیده (خاش خاشك) صورتنده دخی قوللانیلیر . لسانمزده اکثریا معناجه مرادفی اولان [خس] لفظیله برابر استعمال اولنور . لسانمزده « خرده » ایله برلکده قوللانیلیر . (خس وخاشاك) .

«دل جوش عشقده تن صدچاك بی خبر»
«دریا تموج ایتمه‌ده خاشاك بی خبر»
(روحی)

« د کسه خاشاك حقیره نظر تربیتی »
« قاب قوسینه اولور قدرومزیتله خدنك »
(لا)

« تم خاشاکنه اوتلر اوربدر برق هجرانك »
(فضولی)

خاشِع { [ع] کوکل آلچاقلغی کوستریجی ؛ نفسنی عادی ، کوچك کوسترن : [عبد خاشع ، قلب خاشع] ، (خاشِعاً) = خاشع اوله‌رق ، اولدیغی حالده . (خاشِعانَه) خاشع اولانه مناسب کوریله‌جك صورتده .

خاصّ { [ع] برقاچ شیئه شمولی اولمایوب یالکز برشیئه عائد اولان : [اسم خاص ، طور خاص طرز خاص ، شیوهٔ خاص ، نشوهٔ خاص ، اوشیوهٔ تکلّم کندیسنه خاص ایدی ، خاص باغچه ، خاص آخور] مؤنثی (خاصّه)در : [خزینهٔ خاصّه ، عساکر خاصّه ، خدمهٔ خاصّه] § متمیز ، ممتاز ، ایلروکلن کیمسه‌لر : (خاص وعام) بومعنی اعتباریله جمعی (خَواصّ)در : (خواص وعوام) ، (خاصّ الخاصّ)= خاصدن خاص ، اك خاص § بوزوق ، قاریشیق اولمایان : (خاص اتمك ، خاص بویا ، خاص کوموش ، خاص فرانجله ، خاص ایپك ، خاص اون)

« مونس حجرهٔ خاصّ نبوی »
« انس اول کعبهٔ دین راه روی »
(خاقانی)

خاصَّه { [ع] برشیده بولنوب دیکرنده بولنمایان قوّت ، کیفیّت ، حالت مخصوصه : [مقناطیسده تیموری ، کهرباده صامانی چکمك خاصّه‌سی بولندیغی معلومدر) [خاصّةً ، بالخاصّه] = سائرلرندن آیری ، مخصوص

اوله‌رق . (خاصّگی) = آخرنده کی
(ه) کاف فارسی‌یه قلب اولنمشدر .
خادمهٔ حسنه || مقرب ، قرین ملوك
اولان خدمه معناسنه‌در . اوائلده
بوستانجی اوجاغی ضابطانیله مباشرلره
وذکور واناثدن خدمت مخصوصه‌ده
بولنانلره اطلاق اولنوردی : [خاصگی
اغا، باش خاصگی ، خاصگی اوسته ،
یول خاصگیسی] .

خاصیّت { [ع] قوت، کیفیت، فائدهٔ مخصوصه ؛ تأثیر
مخصوص. [خاصیّتلو] = نافع، فائده‌لی،
تأثیرلی دیمکدر : (خاصیّتلو هندبا ابه
کومه‌جی، خاصیّتلو طورب، خاصیّتلو
کلینجك چیچکی) .

« بو خاصیّتله سن زخم درونه مرهم اولمازسین»
(ثابت)

« ماهیّت حسن وعشقه عارف »
« خاصیّت کرم وسرده واقف »
(غالب)

خاضع { [ع] آلچاق کوکوللولك کوستروب باش اگیجی
اولان : (عبد خاضع)

خاطر { [ع] فی‌الاصل انسانك درونده اولان طویغو،
دوشونجه معناسنه‌در . الیوم کوکل
معناسنده قوللانیلیور . بعض مقامده
فکر معناسنی افاده ایدر. (خاطرمانده)
خاطری قالمش، کوجنمش. (سؤال خاطر)
کوکل صورمق ، کوکل آلمق .
(خاطرشناس) = کوکل طانیبجی،
کوکل یابان (خاطرشناسانه) = کوکل
یابانه یاقیشه‌جق صورتده (خاطر
شناسی) = کوکل طانیبجیلق .
(خاطرنشان) = کوکلده یر ایتمش،
اونودلمه‌مش اولان (درخاطر ایتمك)
= کوکلده طوتمق ، عقله کتیرمك ،
اونوتمامق . (خاطرنواز) = کوکل
اوخشاییجی ، اوخشایان . (خاطر
قیرمق) = کوکل اینجیتمك .

خاطره { [ع] انسانك درونده سانح اولان رأی ،
فکر : (بونی خاطره اوله‌رق عرض
ایدییورم) § خاطرده قالمش اولان
خصوصی ، شی : (خاطرهٔ حیات ،
خاطرهٔ شبابت ؛ خاطرهٔ پیری)
جمعی (خاطرات) . بونلر ممدوحات
ومذموماتده قوللانیلیر . جمع دیکری
اولان (خواطر) ه ده باقکز .

خاطف { [ع] قاپیجی ، کوز آلیجی ، قاماشدیریجی،
قاماشدیران. اکثریا (برق) ه وصف
اوله‌رق قوللانیلیر : (برق خاطف)

« برق خاطف صانمه اولمشدر سليم اوّلك »
« دست پرزورنده شمشير جلادت منجلى »
(معلم ناجى)

« نه‌دم عزم ایلیوب میدانه آت صالسه یدی کفاره »
« صانه یدك برق خاطفدر النده تيغ برّانى »
(همدمى)

خافِضْ { [ع] آشاغى دوشوريجى ، آلچالديجى ، آلچالديران . اسماء الحسنادندر .

خافِقانْ { [ع] مغرب ايله مشرق ديمكدر . [خافِقين] ده عين معناده قوللانيلير : [اخبار خافقين]

خاقانْ { « ف = ترك » حكمدار عظيم الاقتدار ، پادشاه شهر- تشعار ديمكدر . فى الاصل [مغول ، ترك] حكمدارلرينك عنوان مشهوريدر : [حدود خاقانى ، قيود خاقانى ، قلاع خاقانى ، سند خاقانى ، دفتر خاقانى] ، (خاقانى) = خاقانه منسوب خاقانلق .

« خاقان عثمانى نسب كيم مندرج ذاتنده هپ »
« اسلام فاروق عرب اقبال پرويز عجم »
(نفعى)

خاكْ { [ف] طوپراق : (خاك پاك) = تميز طوپراق (خاكِ پاى) = آياق طوپراغى . بو تعبيرده كى (كاف) ايله (پا) يى بيتيشيك يازمه‌مليدر . (خاكدان) = دنيا ، ير . (خاكروب) = سپورگه . (خاكسار) = توز طوپراق ايچنده سورونن حالى پريشان فقير ، حقير ، دوشكون . (خاكسارى) = پريشان حال اولمق ، دوشكونلك . (خاك نشين) = فقير ، ديلنجى (خاكى) = طوپراغه منسوب ، طوپراقدن. بونك جمعى اولان (خاكيان) = اهل دنيا ، انسانلر ديمكدر. (خاكى نهاد) = متواضع ، الچاق گوكللى :

« خاك اول كه خدا مرتبه كى ايليه عالى »
(روحى)

« قدرينى انكار ايدن ايكى جهانده خاكسار »
(نظيم)

خاكِستَرْ { [ف] كول ، آتش كولى . (خاكسترى) = كوله منسوب ، كول كبى : (رنك خاكسترى) .

« سرمهٔ چشم ايله‌مشلر شمعلر خاكسترم »
(فضولى)

« ويرسه طبع آتشه گر برق تيغى تربيت »
« معدن الماس ايدردى تودهٔ خاكسترى »
(نفعى)

خالْ { [ع] والده‌نك اركك قارداشى ، دايى . لسانمزده بو معناده قوللانيلماز § انسانك بدننده ، يوزنده اولان قره بنك ، بك : [خال سياه ، خال مشكين] ، (خالدار) = بكلى ، بنكلى .

« نقطۀ خال سیه طرف رخ دلدارده »
« حبةالسودا یا ملل ایکیدن خالی دکل »
(منطق)

خالِدْ { [ع] ابدی ، دائم ، باقی . جمعی (خالِدون، خالِدین).

خالِصْ { [ع] پاك وصاف اولان؛ قاریشیق اولمایان شی : (قلب خالص) = تمیز ، صفوتلی یورك . (خالص القلب) = یورکی تمیز، غل وغشدن خالی (زر خالص) = قاریشیق اولمایان، صافی آلتون (نیّتِ خالصه) = غرض ، فساددن عاری نیّت (خالصاً) = خلوص وصفوتله ؛ صافی ، پاك اوله‌رق [خالصانه] = پاك، صاف اولانه یاقیشه‌جق صورتده . [خالصیّت] = پاکلك ، صافیلك ؛ قاریشیقدن عاری اولمق .

« صاف وبرّاق وضیا کستر ایدی »
« یعنی خالص کوموشه بکزر ایدی »
(خاقانی)

خالِقْ { [ع] اسماء حسنادندر . یارادیجی، یارادن؛ یوقدن وار ایدن ، تکری . [خالقیّت] = یارادیجیلق : [خالق السموات ، خالق انس وجن] .

خالَه { [ع] بابانك قیز قارداشی . عربیده والده‌نك قیز قارداشنه یعنی تیزه‌یه اطلاق اولنور : (خاله خانم ، خاله زاده) .

خالی { [ع] تنها، بوش: (دکان خالی، مکان خالی) بونك مؤنثی اولان (خالیَه) تشدیدایله غلط اوقونماملیدر : [بیوت خالیه، ایام خالیه، اراضیٔ خالیه] (خالیاً) = بوش اوله‌رق، بوش اولدیغی حالده . (خالی الذهن) = ذهنی بوش، بوش قفالی .

« عارضك یالاله یا کل ایکیدن خالی دکل »
« امل نابك غنچه یامل ایکیدن خالی دکل »
(منطق)

خام { [ف] چیگ، پیشمه‌مش، اولمامش : (میوهٔ خام، خام ارمود، خام شکر) (خام آدم) = تربیه کورمه‌مش، جاهل . § ایشلنمه‌مش، صنعتکار الندن کچمه‌مش، حال طبیعیده اولان : [خام اشیاء، خام کوموش، خام باقیر] § بیهوده، بوش، فائده‌سز: (خیال خام، طمع خام، امل خام، فکر خام](خامی)=(خاملق) =کسیکلك، کوشکلك، یورغونلق. [خاملامق] = قوتدن دوشمك ، ادمانسزلق .

«عطرسوزاولمق ایچون بزم کله‌دخی نسیم»
«هاون لاله‌ده سحق ایتمزایدی عنبرخام»
(نفعی)

خامِس [ع] بشنجی : [جلد خامس، فصل خامس، رتبهٔ خامسه، دفعهٔ خامسه]، (خامِساً) = بشنجی اوله‌رق .

خامُوش [ف] (ساکِت) کبی صوصیجی ، صوصان. (خامُش ، خَمُوش ، خَمُش)صورتلرنده مخففاً دخی قوللانیلیر. فارسیده اولدیغی کبی بونلرك (صوص) امری مقامنده استعمالی وقتیله لسانمزده دخی تجویز اولنمش ایسه‌ده الیوم مهجوردر . [خاموشی] = سکوت ، صوصیجیلق. [وادیٔ خاموشان ، محلهٔ خاموشان] = مزارلق . قبرستان :

(جویلر چون ایردیلر دریایه خاموش اولدیلر)
(لا)

«جدلکارانه خاموشی‌قدر رنکین جواب‌اولماز»
«سکوتن مرد دانا خصمی الزام ایچون صاقلار»
(راشد)

« سپر انداز عجزه خصمی تیغ‌خونفشان‌چکمز »
« خموشان ادب اندیشهٔ زخم زبان چکمز »
(کوپریلی زاده — اسعدپاشا)

خامَه [ف] قلم ، یازی یازمغه مخصوص قامش ویاخوددمیر آلت . [خامهٔ موی ، خامهٔ مویی ، خامهٔ موین] = قیل قلم . [خامه‌ران] = قلم یوریدیجی ، یوریدن :

« خستهٔ ناطقه‌یه روح فزادر خامه‌م »
« ذات عیسی کبی اعجاز نمادر خامه‌م »
(رشید پاشا »

« جسم‌الفاظه روان‌بخش ادادر خامه‌م »
« مهد خلیایه صور زای صفادر خامه‌م »
(جودت پاشا)

خان [ف] اصلی ترکی (خاقان) درکه ملك، حکمدار معناسنه‌در. ترك نسلندن‌اولان حکمدارانه مخصوص عنواندر. الیوم ایرانده‌وزرا ورجال دولته ویریلور القابدندر .

خاندان [ف] اصلی. نسلی‌معروف برذاتك اهل‌بیتیله اقربا ومتعلقاتی : [خاندان قدسیت عنوان حضرت پیغمبری، خاندان جلیل‌الشان عثمانی] § کریم‌الطبع، مسافر پرور، فقرا نوازذوات‌معتبره‌یه اطلاق‌اولنور. صوی، اوجاق، یورد صاحبی کیشی زاده‌لرده دینیلیر :

«خاندانی حشره‌دك معمورواوب‌اول‌خسروك»
« ذات پاکی ایله فخرایده عظام دودمان »
(اسماعیل‌حقی)

خان [ف]شهرلرك‌داخل‌وخارجنده مسافرقونمق ایچون‌مخصوصاً یاپیلان‌بنا، قوناقدرکه الیوم‌مسافرخانه، اوتل دینیلیور .

خانِق [ع] بوغیجی ، بوغان . (خانِقُ‌النِمر)= اصطلاحات نباتیه‌دندرکه قورت‌بوغان دینیلان‌برنوع حشیش‌اوتنه اطلاق اولنور.

خانقاه [ف] تکیه. (خانگاه) لفظندن‌معربدر: (خانقاه مولوی ، خانقاه رفاعی] .

١٦ صحیفه‌دن مرکب فورمه‌سی ١٠ پاره‌در

خانگی [ف] خانه‌ده کیلردن ، اوده بولنان ، اودمکی ،

خانمان [ف] او بارق ، خانه ، خانه خلقی ، عیال واولاد ، ماملك والحاصل جمله‌سی . (خانمانسوز) = خانمان یاقیجی ، یاقان (خانمان بر انداز) = خانمان محو ایدیجی ، ایدن [بی خانمان] = یرسز یوردسز ، عائله‌سز ، پریشان حال :

« ملك تجرید در فراغت اوی »
« ترك مال ایله خانماندن کچ »
(فضولی)

خانه [ف] او : [خانهٔ نوین ، خانهٔ قدیم ، صاحب خانه] (خانهٔ خدا) = بیت الله ، کعبهٔ معظمه . (خانه خراب) = جاهل ، سفیل ، مفلس ، پریشان حال . (خانه بدوش) = اوی اوموزنده یعنی نرده اقشام اولورسه اوراده صباح ایدن قیدسز ، یوردسز سرسری آدم دیمکدر . بعض اسما والفاظه تلاحق ایدن [خانه] لفظی فی الاصل مضاف اوله‌رق الحاق اولنور . مثلا [باروتخانه ، طوپخانه ، تلغرافخانه ، اجزاخانه ، سیمکشخانه] کبی . § کوز کوز ، دلیك دلیك ، قسم قسم اولان شیلرده (خانه) اطلاق اولنور . مثلا حساب جدوللرنده ، کاغد اوزرنده چیزی کیلردن ، رقلردن متشکل اقسامه (خانه) دینلدیکی کبی شطرنج تخته‌سنك منقسم اولدیغی مربع دائره‌لرده ده (خانه) اطلاق اولنور :

« بیت دلنی دانش ایله ایتمه‌ین آباد »
« معمور صانیر صدرینی هر خانه خرابك »
(لا)

خاور [ف] شرق ، مشرق . (خاوری) = شرقه منسوب ، مشرق . (باختر) = غرب ، مغرب دیمکدر . [خاور وباختر] = شرق وغرب :

« وار امیدم تا بو دریا اوزره کشتئ هلال »
« گاه سیر خاور ایلر گاه کشت باختر »
« فضولی »

« برق اوران دستکده تیغ پر کهر میدر یاخود »
« ایلدی دریایه غوطه آفتاب خاوری »
(نفعی)

خاویه [ع] شنلکسز یر ، بوش چول . (خاوی) ده بو معناده لغتدر . تشدید ایله غلط اوقومالی .

خاییده [ف] آغیز ایله چیکنمش . اکثریا آغیزدن آغیزه طولاشمش ، بایاغی سوز حقنده ایراد اولنور . نصل که کتابمزده صیره‌سی کلدکجه خاییده اولان الفاظی ذکر وبیان ایدیورز . (خاییده گو) = بایاغی سوز سویله‌ین :

« خاییده سخن مرد سخندانه یاقیشماز »
(نجار زاده)

خایگینه { [ف] یموزطه واون ایله یاپیلان برنوع طاتلی .
ترکجه‌ده محرفی (قایغنه) در .

خایه { [ف] قوش کبی حیوانلرك یومورطه‌سی ؛ بدن انساننده یومورطه‌یه مشابه اولان عضو معلوم .
(خایهٔ ابلیس) = شیطان خایه‌سی دینیلن برنوع طاش .

خَبائِث { [ع] (خبیثه)نك جمعی . کوتوشیلر ، رسوایلقلر :
(ام‌الخبائث) = شراب که استعمالی تقدیرنده انسانی رذائل احوالی ارتکابه سبب اولدیغندن بو صورتله تشهیر قیلنمشدر :

خَباثَتْ { [ع] کوتولك ، مردارلق ، پیسلك :

خَبّازْ { [ع] اتمك صاتان ، اتمکجی . اسلوب فارسیده جمعلنیر :
(خبّازان جمعیتی) = اتمکجیلر لونجه‌سی که شهر امانت جلیله‌سی دائره‌سنده رسماً متشکلدر .

خَبایا { [ع] (خبیئه)نك جمعی . کیزلی شیلر . مفردی قوللانیلماز : (خبایای امور ، خبایای مسئله ، واقف خبایا) .

« پرده‌انداز خفایای بطون »
« روشناساز خبایای فنون »
(لا)

خَبَر { [ع] نقل اولنان سوز ، بیلدیریلن لاقیردی ، ماده : [خبر صحیح ، خبر خیر ، خبر صادق ، خبر کاذب] § وقوف ، معلومات : (خبرم وار ، خبرم یوق ، خبر آلمدم ، خبر ویرلمه‌مش ، افندینك خبری اوللی) (خبر آلمق) ، (ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر . شعرای قدیمه ادبیاتنده (ایتمك) ، (ایله‌مك) ماده‌لریله‌ده قوللانمشلردر . (خبردار) = وقوفی ، معلوماتی اولان (باخبر) = بوده واقف ، معلوماتلی دیمکدر . (بی‌خبر) = خبرسز ، طویغوسز ، معلوماتسز . (بی‌خبرانه) = معلوماتسز ، طویغوسز اولانه یاقیشه‌جق طرزده . (بی‌خبری) = معلوماتسزلق ، طویغوسزلق . (خبری) = خبره منسوب ، خبردن عبارت : (جملهٔ خبریه) :

« صبا لطف ایتدك اهل درده درماندن خبر ویردك »
« تن مجروحه جاندن جانه جاناندن خبر ویردك »
(فضولی)

« نوح دورندن ویرر بر برسؤال ایتسه‌ك خبر »
(وله)

« خبر آلدق اوطرفدن بزه آدم کلدی »
(لا)

خَبْط { [ع] عربیده معانی عدیده‌یی افاده ایدر . لسانمزده کی موقع استعمالی اعتباریله کیجه وقتی راست کله باصه‌رق کورجه‌سنه یوریه‌رك کیتمك معناسندن یا کاش تحرك ایتمك معناسی قصد اولنور و

اكثريا (خطا) و (خَلَل) لفظلرندن بريله برابر قوللانيلير: [خبط وخطا ، خبط وخلل) .

خَبيث [ع] كوتو ، مردار ، پيس : (مال خبيث ، شئ خبيث ، اموال خبيثه ، افكار خبيثه)§ صويسز، اصلى نسلى بليرسز، آلچاق آدم: (شخص خبيث، افرادخبيثه، اعوان خبيثه) (خَبيثانَه) = فرومايه، آلچاق اولانه مناسب كوريله‌جك صورتده : (اطوار خبيثانه) . جمعى فرقان كريمده وارد اولديغى اوزره (خَبيثُونْ) و (خَبيثينْ) و مؤنثى اولان (خَبيثَه) نك جمعى (خَبيثاتْ) در .

خَبيثَه [ع] فنا خوى، فنا حال ، چيركين شى ، كوتوحركت كبى فرومايه‌لكدن ، آلچاقلقدن متولد حالت. (رَذيلَه) كبى. بومعنى اعتباريله جمعى (خَبائِثْ) در . (خَبيث) ك مؤنثى باشقه‌دركه بالاده ذكر اولندى.

خَبير [ع] خبردار ، واقف . (خَبيرانَه) = واقف‌اولانه ياقيشه‌جق صورتده : [ربّ خبير].

خَتْم [ع] مهرله‌مك ، مهرلنمك : [ختم نامه، ختم سند، مكتوبك ختمى] بومعناده (تَخْتيم) زياده‌قوللانيلير . § تمام ايتمك ، بيترمك : (ختم قرآن ، ختم كلام ، ختم كتاب ، ختم حيات) . (خَتْمَه) = بركتابى بركره باشدن صوكه قدر بيترمه ، ختم‌ايتمه . بونك جمعى (خَتَماتْ) در : (ختمات فرقان كريم) .

خَجالَتْ
خَجَلْ
خَجْلَتْ
[ع] اوتانمه، اوتانمقله شاشيروب قالمه :

« ايلدى رنك رخك كللره ايراث خجل »
(معلم ناجى)

« نه‌قدر يوزله‌سه‌لر يوزسزه خجلت كلمز »
(وله)

« بزه خجالت عقبا قصورى يتمزمى »
« بوخاكدان فناده قصورى نيليه‌لم »
(نائلئ قديم)

خَدّ [ع] ياكاق : (لالَه خَدّ) = لاله ياكاقلى .

« خال خدّكمى بويا سوخته پروانه ميدر »
« قراروب دوشمش اوله شمع شبستان اوزره »
(رحمى)

خَدْشَه [ع] وسوسه ، مراق ، اوركنتى ، راحتسزلك: (خدشهٔ درون ، خدشه بخشا) جمعى (خَدَشاتْ) .

خَدَمْ
خَدَمَه
[ع] خدمتكار ، خدمت ايدیجى معناسنه اولان (خادم) ك جمعى: [مير صاحب حشم وخدم] ،

(خدمهٔ خاصّه ، خدمهٔ جوامع، خدمهٔ ضبّاط) (خدمه) بعضاً مفرد مقامنده ده قوللانیلیر : (فلان محکمه خدمه سیدر) .

خَدَنْك [ف] قاین آغاجی ؛ او آغاجدن یاپیلان اوق:

« دکسه خاشاك حقیره نظر تربیق »
« قاب قوسینه اولور قدرومزیّتله خدنك »
(نعت — لا)

خَدیج [ع] مدت حمل تمام اولمه‌دن طوغان چوجق. لسانمزده بوقوللانیلماز . فقط بونك مؤنثی اولان [خدیجه] قوللانیلیر.

خَدیعَه [ع] « خُدعَه » نك مرادفی ، معناجه آندن اقوادر . اوسته‌لقلی آلداتمه دیمکدر. نادراً (خَدیعَت) طرزنده‌ده قوللانیلیر. جمعی (خَدایِع) در . (خدائع) یازمه‌ملی .

خَدین [ع] یار شفیق ، دوست وفادار ، همدم صادق معناسنه‌در : (خدین حزین ، خدین قدیم) .

خَذَلَه [ع] مفردی نادراً قوللانیلان (خاذِل) ك جمعی. اراذل ناس، آلچاق اشخاص، فرومایه آدملر دیمکدر .

خَذُول [ع] یاردیمسز، کیمسه‌سز قالوب ذلیل اولمه ، هر شیدن محرومیتله سورنمه. (خَذُولانَه) = خذول اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

خَر [ف] اشك. (خَرْبانْ) = اشکجی . (خَرْبَنْدَه) = اشکه وسائر یوك حیوانلرینه باقان آدم. (خَرِدَشْتی) = یابان اشکی. (خَرکُرَّه) = اشك یاورویی. (کُرَّه خَرْ) = یاورو اشك . (خَرْگَلَّه) = اشك سوریسی . تعمیم ایله آت ، قاطر کبی دیکر حیوان سوریلرینه‌ده اطلاق اولنور . (گَلّه) فارسیده سوری دیمکدر .

خَرابْ [ع] ویران ، اسکییوب بوزولمش ؛ ییقیله‌جق حاله کلمش ، قاغشایوب ویران اولمش دیمکدر. (مَعْمُور) ك ضدی: (موقع خراب ، مکان خراب) ، (خَرابی) و (خَرابیَت) = خرابلق معناسنه‌در. (خراب) لفظی ذاتاً ییقلق معناسنه مصدر اولدیغندن بالاده کیلرك موقعنده بوده قوللانیلیر . ییقیله‌جق حالده بولنان سرخوشه مجازاً (خَرابْ) و اکثریا (مستِ خراب) اطلاق اولنور .

خَراباتْ [ع ف] میخانه، بیوك غازینو ، عشرتخانه‌لر مجموعی. (خَراباتی) = اویله یرلره منسوب، مداوم اولان آدم . (خَراباتیانْ) =

اویله محلاره مداوم اولان اشخاص .
(خرابات) لفظی (خرابه) نك جمعی
اوله‌رق قوللانیلیرسه پك مناسبتسز
اولور :
« خراباتك میان میکشانده نامی قالمشدر »
(لا .)
« رندانك اولور یری خرابات »
(لا .)
«خراباتی کورنلر هر یری بر حالتن سویلر »
(قوجه راغب)

خرابه { [ع] ویرانه ، ییقلمش ابنیه محلی . [خرابه‌زار] = ویرانه‌لك ، خرابه‌سی چوق محل .
[خرابه‌نشین] = ویرانه‌ده اوطوران :
« ای خرابه مطاف آه‌مستین »
« مرکز حیرت نکاه‌مستین »
(معلم ناجی)

خراج { [ع] تبعهٔ غیر مسلمه‌دن آلنان ویرکودر که الیوم بدل عسکری نامیله تسمیه اولنور . (خراجگذار) = خراج ویریجی ، ویرن .

خراخر { [ع] خیراتی ، ویزلتی معناسنه اولان (خرخره) نك جمعی . اصطلاحات طبیه‌دندر . مفردی قوللانیلماز : (خراخر فرقیه ، خراخر کهفیه) .

خربزه { [ف] قاوون ، قاربوز معناسنه‌در . بونك مخففی (خربز) ـی معربی (قاربوز) دور . (خربزهٔ هندی) = بالخاصه قاربوزه دینیلیر . (خربزهٔ روباه) = ابوجهل قاربوزی .

خرکله { [ف] صو دولابی ، بوستان دولابی .

خرج { [ع] مصرف : (خرج مطبخ) ، (وکیل خرج) = مطبخ وکیلار مصارفی مدیری § صرف : (بوکون تحسب الایجاب چوق پاره خرج ایتمش ، الده‌کی پاره‌یی خراج ایدییور) § بعض اجزادن مرکب خلیطه : [بنا خرجی ، دیوار خرجی ، خراسان خرجی ، لوکون خرجی ، خرجله یاپلمش صاغلام دیوار] § البسه اوزرینه و اثواب کنارلرینه ایکله ، قایطانله یاپیلوب دیکیلن سوسلی شرید وساره : (آغیر خرجلی انتاری) § عمل ، ایش معناسنده ده قوللانیلیر : (بیهوده تکلیف) اتمه بو ایش آنك خرجی دکل ، قیشین زمهریرده اوضوویه ایتمك هر بیکیتك خرجی دکل) . (خرج عالم) = هر کسك ایشنه کلیر ، یارار معناسنی افاده ایدر . (خرجلق) = مصرفه عائد آقچه ، جزئیات مصارفه مخصوص پاره . (خرجراه) = یول مصرفی ، مأمورینه رسماً ویریلن یول پاره‌سی :
« یولنه خرج ایده‌یم نقد حیاتم الده ایکن »
« نکه بکر فرصت عمر کذران کیرمز اله »
(ابو السعود)

خرچنك [ف] ينكچ . اكثريا نظمده قوللانيلير :

« جارايدرصيدوشكار ايتمكه نيّرفلكی »
« لب دريای جلالنده كی ادنی خرچنك »
(لا)

« بولسه كر تربيت معدلتك آتش وآب »
« براولور طبع مندرله مزاج خرچنك »
(نفعی)

خردل [ع] برنوع نبات تخميدركه اشتها آچيق ، طعامه لذت ويرمك ايچون معجون كبی اعمال واستعمال اولنور. (خردله) = خردل دانه سی. (خردل لابه سی) = خردلی مايه . (خردل ياقيسی) = خردل سوريله رك ياپلمش ياقی كاغدی .

خرق [ع] يازوب ييرتمق ، ييرتلق : (خرق لباس ، خرق كريبان ، خرق عادت ، انوابك خرقی) § صو آقه جق يارق : (ذكرمن خرقی ، بوستان خرقی) ، (خرق آچمق) = صو آقيتمق ايچون يارق آچمق . لسان عوامده تحريف ايله (آرق) دينيلير .

خرگاه [ف] بيوك چادر ، اوتاق . مخففی (خرگه) . (خرگه ماه) = هاله ، ترجمه سی آی آغيلی .

خرگله [ف] اشك ، آت سوريسی § قوللانيلمغه آليشمامش خويسز جنس فرس ؛ بينك آتی § مجازاً تربيه سيز ، نيك و بدی فرقدن عاجز ، زبون آدم : (معقوله خرگله بر طاقم اشخاص) .

خرگوش [ف] طاوشان . فی الاصل بيوك ، اشك قولاقلی ديمكدر . (خواب خرگوشی) = طاوشان اويقوسی ؛ چيت اولسه اويانه جق قدر خفيف اويقو .

« خداقادردر ايلركربه دن خرگوشلر پيدا »
(حالت)

« خرگوش كبی كوزی آچيق اويقويه وارمش »
« ايرمزسه نه طالع دولت بيداره بنفشه »
(نجاتی)

خرمن [ف] فی الاصل (خا) نك كسريله در . فقط لسانمزده فتحهٔ ممدوده ايله (خارمان) ديه معروفدر . بغدای كبی محصولاتك بيچلدكدن صوكره دانه لرينی صاماندن تفريق ايچون جمع ايدلديكی ييغين ، كومه معناسنه در . (خرمنگاه) = خارمان محلی :

« آسياب چرخه كنندم كلديكم عيب ايله مه »
« بزده معنی خرمنندن صچرامش بردانه يز »
(غوثی دده)

خرمهره [ع] قاطير بونجغی دينيلن اوفاق ديكير بوجكلری قابوغی كه اكثريا يوك حيوانلری ايچون يايلان باشلقلرك كنارلرينه ماوی بونجقله قاريشيق ديكيلرلر :

« ايك خرمهره قدر قيمتنی بيلزلر »
(نفعی)

خَرْنُوب { [ع] كچى بوينوزى دينيلن قورو ميوه : (خرنوب شربتى) (خُرُّوب) مترادفيدر : (خروب هندى) .

خَرِيدَه { [ع] باكره ، قيزاوغلان قيز . § دلنمه‌مش اينجو . جمعى (خَرائِدْ). هرايكى معناسنه كوره بونك جمعى جدّياتده قوللانيلماملى .

خَرِيطَه { [معرّب] اصلى يونانيدر . بر مملكتك ، و يا بر اولكه‌نك مسطح رسمى ديمكدر: (خريطهٔ مجسمه) = قابارتمه خريطه . (خريطهٔ عالم ، خريطهٔ جزيره ، آمريقا خريطه‌سى).

خَرِيف { [ع] فصول اربعه‌نك اوچنجيسى كه تركجه‌ده (كوز) دينيلير : [فصل خريف ، موسم خريف] .

خَزائِنْ { [ع] (خَزِينَه) نك جمعى . اورايه‌ده مراجعت اولنه . همزه‌نك يرينه (يا) تحرير ايدلمه‌ملى : (خزائن شاهانه) .

« جهان نتيجهٔ جود خزائن رحمت »
(نابى)

خَزانْ { [ف] ياپراق دوكى موسمى ، (كوز) دينيلن فصل ايامك صوكى ، (قاسم) ك اوائلى : (وقت خزان ، باد خزان ، خزان ياپراغى) ، [خَزانْدِيدَه] = خزان كورمش ، صاراروب صولمش: (برك خزانديده) ، (خَزانى) = خزانه منسوب : (رنك خزانى ، حزن خزانى) اكثريا نظمده (بهار) ه مقابل ايراد اولنور :

« بيليورميسين كه آسوديكم هله آه او عالم وصلتك »
« نه كوزل نهارى ليالى وار! نه كوزل بهارى خزانى وار»
(لا)

« بن اولمه‌ده‌يم هزاره ثانى »
« دينسون بكا بلبل خزانى »
(معلم ناجى)

خَزانَه { [ع]«خزينه»معناسنه‌در. بويله فتح خا ايله غلطدر ، اصلى (خِزانَه) در § مجازاً انسانك قلبى ، كوكلى . اسلنه‌ده باق :

« كم قدر قفل آهنه محتاجدر بنه »
« مملوايكن درونى كهرله خزانه‌نك»
(نابى)

خَزَفْ { [ع] چاناق ، چوملك كبى چاموردن ياپيلوب آتشده پيشيرلدكدن صوكره قوللانيلان قاب قاجاق ، اوانئ ترابيه . (خزفپاره) = چاناق پارچه‌سى ، چوملك قيريغى :

« پست ايدر قدرينى مانند خزفپاره كساد »
(اشرف)

خَزِينَه { [ع] نقودو اموال قونيلوب صاقلانه‌جق محكم ، رصين محل ، انبار وسائره . مجازاً هر شيئك كثرتله بولنديغى يرده اطلاق اولنور: (خزينهٔ جليلهٔ ماليه ، خزينهٔ خاصهٔ شاهانه ، خزينهٔ كتب ، صوخزينه‌سى)،

(خَزینه‌دار) = ذی قیمت اوانی و اشیا واموالك موضوع اولدیغی محلی حسن محافظه‌یه مأمور اولان (خزینه‌داری) = خزینه‌دارلق . (خزینه کهیا «کَدخُدا » سی) = طوپ قاپو سرای همایوننده‌کی « خرقهٔ سعادت » ایله ایچ خزینه‌نك باش مأموری ، محافظی و اندرون همایون خدمه‌سنك رئیسی ، ناظری دیمکدر . (خَزینه مانْدَه) = قیدی ترقین اولنه‌رق دولتده قالان مال ، آقچه . (نَفعاً لِلخَزینه) = خزینه‌نك منفعتی ایچون . بوکبی تعبیراتی ضرورت مس ایتدکجه قوللانمه‌ملیدر . (خزینه وکیلی) = سرای همایون آغالرینه مخصوص صندوقچارلق خدمتی . جمعی (خَزائِن) : (خزائن دولت) .

خَس [ف] اوت پارچه‌سی ، چورچوب : [خس وخار ، خس و خاشاك] ، (خَس‌پوش) = حیله‌کار ، مرائی ، یالانجی آدم .

« مسکن ای بلبل سکا گه شاخ گاه درگه قفس »
« نیچه عاشقسین که آهندن طوتشمز خاروخس »
(فضولی)

« مهیا ایدی سینه‌ده خاروخس »
« قودی برشراره اول آتش نفس »
(عزت ملا)

خَسائِس [ع] (خَسیسه) نك جمعی . اورایه‌ده مراجعت اولنه .

خَسار ، **خَسارَت** [ع] ضرر ، زیان . اکثریا مادیاتده قوللانیلیر : (خسار عظیم ، خسارت عظیمه) جمعی (خَساراتْ) : (آمریقاده وقوع بولان قاصرغه‌نك مملکته ایراث ایتدیکی خساراتك میلیونلرجه دولاره بالغ اولدیغی غزته‌لرده کورلمشدر)

« اوغراتدی فلك خساره ناگاه »
« اما نه خسار عیاذ بالله »
(نورس قدیم)

خَساسَت [ع] فرومایه‌لك ، آلچاقلق ، بایاغیلق : (خساست طبع ، خساست مزاج ، خساست فکر ، خساست طور ، معامله‌نك خساستی) ، (خِسّت) ده باقه‌لی .

خَسْتَه [ف] فی الاصل (خَسْتَن) مصدرندن اسم مفعول اولان بولفظ مجروح ، یاره‌لنمش معناسنه‌درکه مثلا (دِلْخَسْته ، خَسْته‌دِل ، خَسْتَه خاطِر) کبی ترکیبلرده بومعنی قصد اولنه بیلیر . لسانمزده ایسه مرضه مبتلا اولمش ، کیفی بوزولمش ، مزاجنه فنالق کلمش معناسنده وذی روح حقنده قوللانیلیر : (اوشاق خسته‌لنمش ، بوآدم خسته‌در ، حیوان خسته) (خَسْتَگی) = خسته‌لق . جمعی (خَسْتَگان) . (خَسته خانَه) =

کیفسز، علل وامراضه مبتلا اولانلری تداوی ایچون مخصوصاً یاپلمش محل .

§ علت ، مرض ، خصوصیله طاعون ، قولره کبی امراض ساریه مقامنده (خسته‌لق) تعبیری قوللانیلیر : (اسکندریه‌ده خسته‌لق ظهور ایتمش ، اوجوارده خسته‌لقدن اثر قالمه‌مش) . بو تعبیر (صاغلق) مقابلنده‌ده استعمال اولنور : (خسته‌لق ، صاغلق انسان ایچوندر) ، (خسته‌لقلی) = علیل الوجود ، مریض اولان آدم .

« یار سؤال ایتسه‌که حالك نه‌در »
« خسته فضولی نه ویررسك جواب »

« بالذات عبادته کیدردی »
« دلخسته‌لره شفا ایدردی »
(حضرت پیغمبر حقنده)

خَسیر [ع] (خاسر) ایله مترادفدر . اوراپه‌بلق : (فقیر خسیر ، بنده خسیر) .

خَسیس [ع] جمری ، اقتداری نسبتنده صرفیاتده بولنمایوب دائما حفظ نقود واموالده وشکون اولان آدم : « خسیس ایله جومردك خرجی بردر » § عادی ، آشاغی ، بایاغی ، دگرسز : (شیء خسیس ، کار خسیس ، اشیای خسیسه ، مشاغل خسیسه ، شخص خسیس) . بو کلمه‌نك برنجی معناسی (خِسّت) دن ، ایکنجی معناسی (خساست) دن مشتقدر : [الٓهی ! هرکیمی قبول ایدرسه‌ك عزیز (ایدرسنك) هرنه‌قدر خسیس ایسه — سنان پاشا]

خَسیسَه [ع] کوتو خوی ، آلچاق طبیعت : [خسیسهٔ خود بینی ، خسیسهٔ کاسه‌لیسی ، خسیسهٔ کدائی] .

خَشَب [ع] کراسته یاپیلان قالین قوری آغاج . جمعی (اخشاب) دیگر جمعی قوللانیلماز . (خشبپاره) = آغاج ، تخته پارچه‌سی . (خشبه) = کذلك آغاج پارچه‌سی . بونك جمعی (خشبات) در : (خشب صادق ، خشب کاذب) اصطلاحات نباتیه‌دندر .

خَشخاش [ع] معروف برنوع نباتدرکه انواعی واردر . « افیون » بو نباتك باشلری اوزرینه مخصوصاً آچیلان چیزکیلردن ترشح ایدن سوتدن عبارتدر : (آق خشخاش) = بستانی اولان نوعی (فصیلهٔ خشخاشیه) = اصطلاحات نباتیه‌دندر .

خَشِن [ع] خشونتله متصف ، سرد ، قاتی اولان :
خَشین (شیء خشن ، مرد خشن ، بساط خشین ، قلب خشین ، خشین آدم ، اشیای خشینه ، مفروشات خشینه) .

خَشیَت [ع] تعظیمله قاریشیق قورقو ، اولولغه قارشی قورقو که عبادك جناب حقدن ، اسرانك

صاحبلرندن، چوجقلرك ابوینندن خوفی کبی . (خَشْیَة) = خشیت صورتیله، تعظیملی قورقو سببیله : (اثر خشیت ، استیلای خشیت) .

« ایلردی تهجد شبانگاه »
« قلبنده طورردی خشیة الله »
(نعت — لا)

« اول شه صاحبقرانسین سن که زور هیبتك »
« نیجه یوز بیك قهرمانه ویردی خوف وخشیتی »
(واصف)

خَصائِص [ع] حالت مخصوصه معناسنه اولان (خَصیصه) نك جمعی . (خصایص) طرزنده یا کلش یازمه‌ملی : (خصائص جلیله ، خصائص برگزیده ، خصائص جمیله ، خصائص انسانیه) . (خصیصه) یه ده باق .

خَصائِل [ع] خوی معناسنه اولان (خَصلت) ك جمعی . (خصایل) طرزنده یا كلش یازمه‌ملی : (خصائل مقبوله ، خصائل حسنه ، خصائل عالیه ، خصائل سنیه) .

خَصاصَت ، **خَصاصَه** [ع] فقر ، احتیاج ، یوقسوللق ، زوگوردلك : (حال خصاصت ، سائقهٔ خصاصت ایله ذل سؤالی ارتکاب ایتمش ، خصاصهٔ فوق العاده) ، (حسب الخصاصه) = یوقسوللق ، زوگوردلك سببیله .

خَصْلَت [ع] انسانك فطرتنده موجود اولان صفت ، طبیعت ، خوی . حسنیات وقبحیاتده مستعملدر : [ملك خصلت ، ولی خصلت ، خصلت ردیئه ، خصلت حسنه ، خصلت جوانمردی] .

« او خداوند خدا خالق و بی خصلت کیم »
« عقل كل پیش رکابنده اورر رقص وشلنك »
(لا)

« کیم واردی عربده برقبیله »
« مستجمع خصلت جمیله »
(غالب دده)

خَصْم [ع] دشمن . ترکجه‌سی (یاو) مثلا (دوست مدجنسدن نه اصی یاو ذمندن نه غم) (خصم جان ، خصم جاحد ، خصم قوی) .

« استقامت شر اعدادن سنی ایلر مصون »
« حق ایدر اصحاب صدقك خصمنی البت زبون »
(لا)

§ برینه غلبه ایتمکه چالیشان ، خلاففکیر ، مدعی : (حضور حاکمده خصمك دلائل مقنعه سرد ایتمه‌سی) (خصمانه) = دشمنجه‌سنه ، مدعی اولانه یاقیشه‌جق صورتده : (نکاه خصمانه ، مدافعهٔ خصمانه)

« خصمك سنمن آشکار امامق خصمه ستمدر »
(لا)

« خصمه قارشی هر صف سیار آتش پوسکورر »
(معلم ناجی)

« یااول کیشی کیم تیر جکردوز قضایه »
« خصمانه چکوب تیغ زبانی سپر ایلر »
(نفعی)

« خصم بدخواهنك اولسون بوجهانده دائم »
« کاری ایواه ندم حاصلی زخم شمشیر »
(اسماعیل حقی)

خَصِیّ { [ع] خایه‌سی چیقارلمش حیوان ناطق § بورولمش حیوان . اکدیش .

خَصِیب { [ع] اوجوزلق ، بوللق یر : (شهر خصیب ، بلدهٔ خصیبه) § صاحب خیر ، مکرم آدم .

خَصِیصَه { [ع] برشیئه مخصوص حالت که دیکرنده بولنمیه ؛ باشقه‌سنده بولنمایان حالت مخصوصه . (خَصِیصَه) اکثریا اشخاص حقنده ، (خاصّه) اکثریت اوزره اشیا حقنده قوللانیلیر : (خصیصهٔ عدل ورأفت ، خصیصهٔ حلم وحیا ، خصیصهٔ جودوسخا) کبی . جمعی (خَصَائِص) اورایه‌ده باق .

خَصِیم { [ع] ایکی دشمنك هر بری ؛ خصومت ایدیجی ، ایدن : (خصیم لئیم ، خصیم عنود) . (خَصِیمَانَه) = دشمنانه ، خلافکیرانه . جمعی (خُصَمَاء) در .

خَضْرَاء { [ع] بك یشیل معناسنه اولان (اَخْضَر) ك مؤنثیدر : (کسوهٔ خضرا ، عمامهٔ خضرا ، حلّهٔ خضرا ، حدیقهٔ خضرا) اسماء فارسیه‌یه‌ده (اخضر) کبی صفت اولور : (باغچهٔ خضرا ، دشت خضرا ، درخت خضرا ، شاخ خضرا ، برك خضرا) § سبزوات ، اکل اولنان یشیل اوتلر . جمعی (خَضْرَاوَات) = سبزوات. (خَضْرَاءِ دِمَن) = سوپورنتیلکلرده بیتن یشیل فیلیز دیمك ایسه‌ده حدیث شریفدن اقتباساً فرومایه ، صویسز کوزل قیز وقادیندن کنایه اوله‌رق استعمال اولنور :

« هوا عرائس کلزاره اولدی چهره کشا »
« بهار کلشنه کیدردی حلّهٔ خضرا »
(فضولی)

« کییوب اکنونکه مائی جامه‌لر سیرچن قیلسه‌ك »
« یم خضراده خضره کوکده‌کی عیسایه بکزرسین »
(خسرو)

« قبهٔ خضرا دکل نوغنچهٔ لاهوتدر »
« کیم یوزندن برق اورر نور مبین مستمان »
(لا)

« طراوت بین صورت اوله خضراء دمندن کچ »
(علی روحی)

خَضِیب { [ع] بویالی ، بویانمش § قنالی ، قنالانمش : (لحیهٔ خضیب ، دیش خضیب = قنالی ، قنا قونمش صاقال . [بنان خضیب] = قنالی پارماق اوجلری . (کفّ خضیب) = قنالی پنجه ، ال . (کفّ الخضیب) =

اهل نجوم عندنده معروف بر کوکبك اسمی . (خضیب) ك مذکری ، مؤنثی مساوی ایسه‌ده (خَضیبَه) صورتنده تأنیثی ممکندر : (اصابع خضیبه) .

خَطّ { [ع] چیزکی : (خطّ مستقیم) = هندسه‌ده طوغری چیزکی (خطّ منحنی) = اگلمش ، چارپیق چیزکی (خطّ فاصل) = فصل ایدیجی ، آییریجی چیزکی (خطّ وصل) = بیتشدیریجی ، بتیشدیرن چیزکی . (خطّ استوا) = کرهٔ ارضی اورته‌سندن ایکی قسمه آییران دائرهٔ موهومه ، چیزکی . § مجازاً صیره ، صف ، یول : [خط مدافعه ، خط رجعت ، خط حرکت ، تیمور یول خطی ، تلغراف خطّی ، خطّ حرب ، خطّ مخابره] § یازی : (حسن خطّ ، خطّ کوفی ، خطّ رقعه ، خطّ تعلیق ، خطّ جلی ، خطّ ثلث ، خطّ نسخ ، خطّ دیوانی ، خطّ ریحانی ، خطّ سیاقت) ، (خطّ همایون) = بالاسی خطّ دست موفقیت پیوست حضرت پادشاهی ایله موشح اوله‌رق شرفصادر اولان امر شریف . فرمان عالی . جمعی اولان (خُطُوط) بو معنالر اعتباریله قوللانیلیر . آتیده کی معنایه شامل دکلدر . (خطّ دست) = ال یازیسی . نظمده (ط) حرفنك اسکانی جائزدر . « نفعی » نك بیت آتیسنده هم شدّه‌لی ، هم ساکن اوله‌رق استعمال ایدلمشدر : [نوخطان شیرین کار ، ساده‌رویان رنکین عذار — کانی]

« سخنور اولدیغندن ماعدا سیرایله‌ین کیمسه »
« خط تعلیقی ترجیح ایدر خطّ عماداوزرمه »

§ تازه ظهور ایتمکه باشلامش اولان صاقال : (خطّ مشکین ، خطّ وخال) . (خطّ آور) = صاقالی بلیرمش اولان . (خطّ نَوْ ، خطّ نوخیز) = هنوز کورنمکه باشلایان صاقال . (نوخط) = صاقالی هنوز کورنمکه باشلایان کنج (خط آوَرْدَه ، خط بَرْآوَرْدَه) = صاقالی کلش ، چیقمش اولان :

« نه ممکن روی خوبان شمعدی اولمق خط برآورده »
« جهان یك فیض ویك خاصیت فردوس اعلادر »
(صبری)

« ویرر رونق عذاریاره خطّ مشکبار البت »
« طراوتبخش اولور کلزاره ابر نوبهار البت »
(فطنت)

« آفرین ای شوخ نوخط سن دمی اولدك ادیب »
(معلم ناجی)

« خطّ رخن تازه تراش ایتدی یار »
« کچدی قلیجدن فتن روزکار »
(صبریٔ شاکر)

« آلدی دل نالانمی برمغبچه دلبر »
« جزئیجه خط آور »
(لا)

خطاء { [ع] یاكلش، یاكلشلق: (معترضك بو قولی خطادر، بو جمله‌ده خطا وار، تصحیح خطا، خطا وصواب جدولی) § قباحت، یا كلمه: (قولده خطا چوق اولور، عفو ایدر افندینی — مثل مشهور) (خطابخش) = خطا باغشلایجی. (خطا پوش) = خطا اورتیجی. (خطاكار) = خطا ایدیجی، ایدن. (خطأ) = دخی یاكلمه معناسنه لغت اولوب یالكز (خطأ) شكلنده و یا كیله‌رق، یاكلمق معناسنده قوللانیلیر. (خطاء) طرزنده قوللانیلماز: (خطأ قتل) = اصطلاحات فقهیه‌دن اولوب قصده مقرون اولمدیغی حالده یاكلمه صورتیله وقوع بولان قتل دیمكدر.

« خطا تیره تشبیه مژكانی »
« آلور قویمه‌دن آدمك جانی »
(عزت ملا)

خطّاط { [ع] كوزل یازی یازان استاذ، حسن خط خواجه‌سی: (اسهام عثمانیه‌ده‌كی خطوط مختلفه مشاهیر خطّاطیندن مرحوم «وحدتی» نك خط دستیدر)، (كلّ خطّاط جاهل) قولی مشهوردر.

خطایا { [ع] (خطیئه) نك جمعی. اورایه‌ده باق: (خطایای سابقه، خطایای خفیفه)

خطر { [ع] هلاكه تقرب، تهلكه: (شفر بوخطر، خطر عظیم، طریق پرخطر)، (خطرناك) = خطرلی، تهلكه‌لی: (وادیء خطرناك) جمعی (اخطار) در، جمع الجمعی اولان (خطر) = علو قدر وشان معناسنی ده افاده ایدر. مع ما فیه فی الاصل اوتلق، دوه‌یه مخصوص تعا، بعض جن معنالرینی افاده ایدن (خطره) نك جمعی اولان (خطرات) ده (خطر) ك جمعی اعتبار ولسانمزده اول صورتله استعمال اولنور.

« محو اولوب دفتر دلدن اثر خوف وخطر »
« دوشدی پیغوله ادباره غموم وآلام »
(نابی)

« اولنجه یكا بوخطر رونمون »
« عیان اولدی فحوای المخلصون »
(عزت ملا)

« نهایت خطرات طریق مأمندر »
« توقف ایله (عونی) علیك مؤن الله »
(عونی)

خطف { [ع] قاپمق § شیمشك كوزی قاماشدرمق، كوزی آلمق: (خطف ابصار، خطف بصر)، (خطّاف) = قاپیجی، قاپوب آلیجی § قیرلانغج دینیلن قوش.

خطمی { [ع] معروف بر نوع نبات و چیچكدر. انواعی واردر: (آق خطمی، كل خطمی،

قاره خطمی ، خطمی شروبی ، خطمی کوکی) طبجه بعض امراضك تداویسی خصوصنده ادویهٔ مؤثره‌دن اوله‌رق استعمال اولنور .

خَطْوَه { [ع] آدیم : (خطوهٔ واحده ، خطوهٔ اولی) . (فسیح الخطوه) = آدیمی کنیش ، کنیش آدیم آتان . (خَطْوَه انداز) = آدیم آتیجی ، آتان . (خطوه اندازی) = آدیم آتیجیلق . (خطوه شمار) = آدیم صاییجی ، صایان . جمعی (خَطَوات) در .

« کیمی پرکار کبی خطوه شمار حرکت »
« کیمیسی نقطه کبی پای بدامان سکون »
(منیفا)

« ای خطوه شماران چکیلك رهگذرمدن »
(معلم ناجی)

خَطِیئَه { [ع] کناه ، قباحت ، صوچ : (انسان ارتکاب ایتدیکی فعلك برخطیئهٔ عظیمه اولدیغنی آکلاینجه اظهار ندامت و توبهٔ قویه ایله طلب عفو و مغفرت ایتملیدر) (خَطِیئَت) طرزنده دخی قوللانیلدیغی واردر . جمعی (خَطَایا ، خَطِیئات) در : (والامهات الخطیئه اطلاق اولنان حرص وحسد و کبر ایسه قوای فعاله‌سی اولدیغندن ــ تبصره ــ عاکف پاشا) .

خَطِیب { [ع] خطبه اوقویان : (خطیب خوش آواز ، خطیب شیرین صدا) § جماعت مواجهه‌سنده نطق ایراد ایدن آدم : (خطیب لاابالی طور ، خطیب بی پروا) . (خَطِیبانَه) = نطوق ، ناطقه پرداز اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

« مسجد اقصای مقصودك امام اعظمی »
« جامع اسرار وعرفانك خطیب منبری »
(نعت شریف ــ نظیم)

« بویله آغاز ایله‌سون شمدنکیرو القابکده »
« جامع نه قبهٔ کونك خطیب منبری »
(نفعی)

خَطِیر { [ع] شرف وشان صاحبی اولان : (امیر خطیر ، علامهٔ خطیر) § رفیع ، عالی ، یوجه اولان : (فکر خطیر ، رأی خطیر ، اثر خطیر) بیوك ایش معناسنده قوللانیلان (امر خطیر) تعبیری عربیده دخی عین معنی ایله استعمال اولنور . بو کلمه‌نك معناسنده (خَطَر ، مخاطره) لفظلرینك معنالریله اصلا مناسبت یوق ایکن مرحوم معلم ناجی افندینك لغت کتابنده (خَطِیر) ی مخاطره‌لی ، خطرلی دیه تفسیر وتعریف ایله‌مسی ودیکر برلغت کتابنده دخی معناسی بوصورتله کوسترلدکدن ماعدا (امر خطیر) تعبیرینك دخی بوکامثال اوله‌رق ذکر ایدلمسی خطایه حمل اولنه‌بیلیر .

خَفَاء { [ع] کیزلی اوله ، کیزلیلك : (عیان وخفا ، خفای معنی) .

« دبيرباد و يروب طفل عندليبه سبق »
« كوتوردى چهرهٔ هزاردن نقاب خفا »
(فضولى)
« زهى فاتح كه اغصان خفادن ايتمه‌ده ابراز »
« نقاب برك پيچيده هزاران ميوهٔ اشهى »
(نابى)

خَفّاف { [ع] چيزمه ، مست ، پابوج كبى آياق قابى صاتان اصناف ديمكدركه لسانمزده تحريف ايله (قواف) دينيلير . عربيده (خُفّ) دينيلن آياق قابى يابان معناسنه دركه بو معنا اعتباريله لسانمزده (خَفّافيه) صورتنده قوللانيلير : (مَعْمولاتِ خَفّافيه) .

خَفايا { [ع] جمع . كيزلى شيلر ، آشكار اولمايان خصوصات : (خفاياى وجدان) ، [آثار ادبيه‌يه زادهٔ طبيعت دينلر خفاياى قلبه نه‌بيوك وقوف كوسترمشلر — لا] مفردى باشقه معناده قوللانيلير :
« طبع آينهٔ الهام فيوضات خدا »
« بكا كشف اولدى بوصورتله خفاياى سخن »
(وهبى)
« پرده انداز خفاياى بطون »
« روشناساز خباياى فنون »
(لا)

خَفْتان { [ه] فى الاصل جنكده زره اوزرينه كيلن پاموقلى لباس ديمكدر . مؤخراً استارسز اوزون قماش انتارى‌يه اطلاق اولنمش وكيت كيده « خلعت » كبى ايپكلى قماش لباس مقامنده قوللانيلمشدر . تحريف ايله زبانزدى (قفتان) در : (قفتان آغاسى) = اوائلده وزرانك البسه‌سنى حفظ وترتيبه مأمور اولان خدمتكارلرينه دينيليردى .

خَفَقان { [ع] يورك چارپنتيسى ، يورك اوينامه‌سى . فى الاصل ديره‌نوب اوينامق ، حركت ايتمك معنا‌سنه ايكن مؤخراً تخصيص ايله (يورك اوينامه‌سى) معناسنده قوللانيلمشدر . بناءً عليه (خفقان قلب) ديمكه لزوم يوقدر .

خَفى { [ع] كيزلى . (جَلى) مقابلى : (خفى وجلى) مؤنثى اولان (خفيّه) دخى ايكى صورتله قوللانيلير . برى آشكار اولمايان ايشلرده استخدام اولنان آدم || ديكرى‌ده صفتدر . (عنايات خفيه) و (الطاف خفيّه) كبى . (خَفِيّات) = آشكار اولميان شيلر : (عالِمُ الخَفِيّات ، عالم خفيّات) = جناب الله . (خَفِيّاً) = آشكار اولميه‌رق ، كيزليجه .
« عالم سرّ خفيّات جهان »
« واقف جملهٔ ذرّات نهان »
(حليهٔ شريف — خاقانى)
« قيلدى اول لطفى خفى الالطاف »
(وله)

خَفيف { [ع] آغير اولمايان . (ثَقيل) ك ضدى .
اصل تركجه‌سى (يڭنى) لفظى ايسه‌ده اليوم مهجور حكمنده‌در : (آغير يا صنجه يڭنى قالقار — مثل قديم)، (بار خفيف ، شئ خفيف ، خفيف صو ، اشياى خفيفه، خفيف يوك، تكديرات خفيفه) (خفيف المزاج) = مشربى خفيف ، خوپپا ، قرارسز، تمكينسز، تربيه‌سز، دليشمن آدم . (خفيف الروح) = خوشكو ، خوش صحبت ، انسانه الفتى صيقنتى ويرمه‌ين آدم . (ثقيل الروح) ڭ ضدى :

« جسمنك لحمى خفيف ايدى تمام »
« لحم وشحم اسى دكلدى اوهام »
(خاقانى)

خَلّ { [ع] سركه : (حامض خلّ) = اصطلاحات كيميويه‌دن اولوب سركه طوزى ديمكدر :

« ويرر كندى امرى ايله خوشه تاك »
« كيمين باده ايلر كيمين خلّ پاك »
(عزت ملا)

خَلاء { [ع] تهى ، بوش ير § ممشايه، آبدستخانه‌يه اطلاق اولنور . نصلكه عربيده دخى (بيت الخلا ، دارالخلا) دينيلير :

« بهار كلشنى ازهار ايله قيلوب مملو »
« يقينم اولديكه ممكن دكل وجود خلا »
(فضولى)

خَلائِق { [ع] طبيعت وناس معناسنه اولان (خَليقه) نك جميدركه لسانمزده مخلوقات، خصوصيله بالجمله ابناى بشر معناسنده قوللانيلير . بومعناده (خلايق) طرزنده يازيله‌ماز . مفردى اصلا استعمال اولنماز: (كافهٔ خلائق) § (خَلايِق) = مفرد حكمنده ، خدمتجى جاريه معناسنده قوللانيلير كه بوطرز استعمالى اعتباريله عادتا تركجه‌لشمشدر :

« شفاعت ايله او روز بلاده بنده كه كيم »
« خلائقى بهم آغوش ايدر زبانه ودود »
(ثابت)

« ريزه ريزه جوهر جان خلائقدر بتون »
« ساحه‌سنده پايمال ناس اولاز ريك روان »
(لا)

خَلاص { [ع] قورتارمه . بومعناده (ايتمك ، ايله‌مك) ماده‌لريله قوللانيلير : [دڭيزه دوشن چوجغى چيماجى خلاص ايتدى، جسور بر آدم بولنمسه‌يدى بيچاره قادينى خلاص ايدردى] § قورتلمه ، قورتلش : (امكان خلاص ، چارهٔ خلاص ، اميد خلاص ، خيال خلاص) § قورتلمش، قورتيلان . بومعناده (اولمق) ماده‌سيله قوللانيلير . (خلاص اولمق) = قورتلمق : (بيچاره درد معيشتدن خلاص اولدى ، خسته‌لكدن خلاص اولدى) .

« بو غمدن بنی ایله یارب خلاص »
« دوشنلر قپوکدن بولورهب خلاص »
(عزت ملا)

«خلاص ایلردی جان دردمندك اولسه درمانی»
(شیخ الاسلام یحیی)

« ره متابعتکدر طریق فوز ونجات »
« هوای مرحمتکدر امید خیر وخلاص »
(نعت ـ فضولی)

خَلّاق { [ع] اسماء حسنادندر . یارادیجی . یارادان ؛ یوقدن وار ایدن : (خلّاق عالم ، خلّاق کائنات) ، (خلّاق المعانی)= تخصیص ایله شاعر ایرانی « کمال » اصفهانی نك عنوان مشهوری ، تعمیم ایله معانیٔ جزیله خلق وابداع ایدن شاعر وسیع القریحه یه اطلاق اولنور :

« خلّاق جهان عاله قیلدقده تجلّی »
« هر شخصی بر رحال ایله قیلمش متسلی »
(جلال چلبی)

« ایله مشدی آنی خلّاق ازل »
« حسن اخلاق ایله بی مثل وبدل »
(خاقانی)

«اشته خلاق معانی شمدی کلدی عالمه»
«کوش ایدك آثارنی کیم ترجمانیدر سوزم»
(نفعی)

خَلَجان { [ع] اضطراب، تترمه، دپرنمه . اکثریا قلبه عطف اولنور : (خلجان قلب ، خلجان درون) ، (خلجانه اوغرامق) = وهمیاته قاپیلوب یورك چارپنتیسی چکمك :

(بر وقتده که یورك ابتلای سودای آفت نمون ایله مشغول خلجان وبین توارد افکار کونا کون ایله دائمی الغلیان اوله ـ نمونهٔ ادبیات)

« ساقی بزه می صون که دل تجربت آموز »
« اندیشهٔ انجام ایله وقف خلجاندر »
(لا)

خَلْخال { [ع] بعض دیار قادینلرینك زینت مقامنده آیاقلرینك طوپوقلریله بالدیرلری آره سنه یعنی آیاغك بیلکنه طاقدقلری کوموشدن ویا آلتوندن معمول حلقه ، آیاق بیله زیکی :

« نیجه دریا سرامواجی ایرمش اوج افلاکه »
« که هر کردابی بر خلخال ساق عرش رحماندر »
(ریاضی)

«خیال بوس پایه دست امیدم صارلقدن»
«کوکلده حلقه حلقه آهلر خلخاله دونمشدر»
(نهاد)

« پای زیبای زنان اوزره نه لازم خلخال »
(معلم ناجی)

خَلَّدَ اللّٰه { [ع] الله دائم وباقی ایتسون معناسنده بر جملهٔ دعائیه درکه اکثریا سلاطین عظام حضراتی حقلرنده ایراد اولنور :

« خلّد اللّهم سلطانا سقی ارض العراق »
(فضولی)

خَلْط { [ع] قاتوب قاریشدیرمق ، قاتیلوب قاریشدیرلق :
(خلط اجزا ، خلط معادن ، خلط میاه ، اجزانك خلطی) § عادی، فنا،

غليظ، مضر سوز سويلمه: (خلط کلام) = هذيان، صاچمه صاپان. (خلطه) = معاشرت، انسيت، الفت معناسنه‌در:
« دخی بر کیمسه رسول ایله مدام »
« ایله‌سه خلطه ایدوب بعض کلام »
(خاقانی)
« اکثری خلط کلامك هذيان محموم »
« عجبا طوتدی‌می شاعرلری حمّای سخن »
(وهبی)

خَلْف { [ع] آرد، آرقه: (خلف امام)

خَلَف { [ع] باباسندن صوکره قالان اوغل: (خيرالخلف، خیرخلف) = ايی عمللی، خیرلی اوغل.
« اوقومازکن اوخليلك خلفی »
« ایتدی ملزم علمای سلفی »
(خاقانی)
§ برینك برینه کلن، برینك آیرلديغی یره صوکره‌دن کچن: (خَلَفاعن‌سلف) = اولجه کچندن صوکره کلنه انتقال صورتيله. بوکلمه اکثريا ذکورحقنده قوللانیلیر. جمعی (اَخْلاف) :
« اول‌دُرّ ایسه دل آکا صدفدر »
« جانان ایله جان خلف سلفدر »
(شیخ غالب)
« هم اوسرمايهٔ فضل وشرفك »
« سلف اشرافنه خير الخلفك »
(خاقانی)

خَلْق { [ع] یاراتمق، یارادلمق: (جناب حق آدمی طوپراقدن خلق ایتدی، انس وجنك خلقی (خَلْقاً) = صورت ظاهره اعتباريله.
§ کافهٔ ابنای بشر، انسانلر: (خلق جهان، خلق عالم)
« زهی باری که لعبت‌خانهٔ صنعنده خلق ایلر »
« هزاران دلبرموزون هزاران دلبرحسنا »
(نابی)
« محتاج آکا جمله خلق عالم »
« آنکله بولور حیاتی آدم »
(غالب)
« تکری بر حکمدار عادلدر »
« فیضی مجموع خلقه شاملدر »
(فضولی)
« آنی خلق ایتمشیدی حق ممتاز »
« اعتدال اوزره نه کوته نه دراز »
(خاقانی)
« هرکوشه طربزار صفا خلق ممالك »
« فرخنده درون کل کبی خرّم سرعالم »
(نشاطی)
« مثلی یوق‌ماننده‌یوق بر ماهه کوکلم منجذب »
« کاشانی خالق ایدن اللهه کوکلم منجذب »

خَلَل { [ع] نقصان، ضعف، بوزوقلق، اکسیکلك. (کلمك، کتیرمك، ویرمك) ماده‌لريله قوللانیلیر: (شیرازهٔ انتظامه خلل ویرمديکی، ترتيبده خلل وار، ایشنه خلل کلمش)، (خَلَل‌پَذیر) = خلل بولیجی، بوزولیجی.
« بونظم سلسله‌سی ایلمز قبول خلل »
(فضولی)

خَلْوَت [ع] تنها ، تنهایه چکلمه، تنهالق ، یالکزلق : (اختیار خلوت ، کوشهٔ خلوت، طلب خلوت) § خالی ، تنها اوطه وحمامده اوطه کبی اوفاق ، آیری بیقانیله‌جق محل: (خلوته چکلدی، خلوته کیردی، خلوتدن چیقدی) (خَلْوَتخانَه) = کیمسه‌سز ، ایشسز قالوب استراحت ایدیله‌جك محل . (خَلْوَتسَرا —) = مکلف خلوت محلی. (خَلْوَتگاه، خَلْوَتگَه) = محل انزوا . (خَلْوَت گُزیدَه) = خلوتی اختیار ایتمش اولان (خَلْوَت گُزین) = منزوی، اختیار انزوا ایدن (خَلْوَت نشین)= تنهالقده اوطوریجی، اوطوران :

« خدا یگانهٔ خلوتسرای قربیت »
« خدیو ملك نبوت شه فرشته جنود »
(سامی)

« نور چشمم پرده‌لندی کعبهٔ علیا کبی »
« کوشه‌کیر خلوت اولدی دیدهٔ بینا کبی »
(نابی)

« غیردن بزی خلوت ایتمش ایدك »
« بر پری‌چهره دعوت ایتمش ایدك »
(وحید)

خَلُوق [ع] اخلاق کوزل، تواضع کوستریر ، انسیتی طاتلی، سویملی آدم : (مرشد خلوق)

« ادیب ونطوق وظائف شناس »
« لبیب وخلوق ولطائف شناس »
(عزت ملا)

خَلیج [ع] دکیزك بیوك ایرماق شکلنده ایکی قاره آراسنده اوزامش کیتمش اولان قسمی که طبیعی لیمان دیمکدر : (خلیج قسطنطینیّه)= استانبول لیمانی

خَلیدَه [ف] دورتیلوب باتیرلمش، صاپلانمش : (تیغ خلیده، خنجر خلیده ، پای خلیده)

« بر رتبه ایدردی نرم رفتار »
« اولمازدی خلیده پاینه خار »
(غالب دده)

خَلیطَه [ع] قاریشدیرلمش ، قاریشیق ، معدنیات ومایعاتك یکدیکریله امتزاجندن حاصل اولان مرکباته اطلاق اولنور . اصطلاحات کیمیویه دندر : (قورشون وآنتیمون خلیطه‌سی ، باقیر وقورشون خلیطه‌سی ، کوموش و باقیر خلیطه سی) .

خَلیفَه [ع] خلافت کبرای اسلامیه‌یی بالارث والا ستحقاق حائز اولان شوکتلو پادشاه شهنشاه اجداد افندیمز حضرتلرینك عنوان علویت بیان ملوکانه‌لریدر : (خلیفهٔ رسول الله) (خلیفة الله) عنوان قدسیت نشانی، اسلام پادشاهلری حضراتنه اطلاق شرعاً قرین جواز کورلمش اولان القاب تعظیمیهٔ مخصو صه‌دندر . بوکلمه لسانمزده تحریف ایله معانی سائره‌ده دخی قوللانیلیر .

« نه کونه نیّر اعظم خلیفهٔ عالم »
« نظام بخش امم سایهٔ خدای شکور »
(نابی)
« یاردیمجك اولوب جناب الله »
« بیکلر پاشا ای خلیفة الله »

خَلیل { [ع] خالص، صادق دوست. مؤنثنده (خَلیله) دینیر. جمع مذکری (اَخِلّاء) در. (خلیل الله) = حضرت ابراهیم علیه السلام. (خلیل آزر) = خلیل بن آزر دیمکدرکه پیغمبر مشار الیهدر. یالکز (خلیل) اکثریا علم شخص اولەرق قوللانیلیر:

« کعبه بنیاد خلیل آزرست »
« دل نظرکاه جلیل اکبرست »
(لا)
« شمدی کازار خلیل الله مسکندر بکا »
(جلال)
« چون ازلدن باکا عشق اولدی دلیل »
« یانار ایسەم بن یانایم ای خلیل »
(معراجیه ـ سلیمان)

خَم { [ف] اکری، بوکلمش: (قدّ خم، قامت خم، ابروی خم)

« سنبل خم اولور رشك ایله کاکل بوکیلنجه »
(فطنت)
« خم ابروسنه اولمازدی مثال »
« قنادین بوکسه همای اقبال »
(حلیه ـ خاقانی)

§ بوکلم، قیوریم: (خم زلف، خم کیسو، خم کاکل)، (خَمْ بِخَمْ، خم دَرْخم، خم اَنْدَرْخم) = بوکلم بوکلم، قیوریم قیوریم. (خم شده، خم کَشْته) = اکریلمش، بوکلمش: (قدّ خم شده، کیسوی خمکشته).

« کل طوغروله‌لم میکده‌یه رغمنه آنك »
« کیم بار ریادن قد برکشته‌سی خمدر »
(روحی بغدادی)
«ذوقی اوروندایلر تمام کیم طوته مست وشادکام»
«برالده جام لاله‌فام برالده زلف خم بخم»
(نفعی)
«صاقلاسون جانا نقاب ایت زلف خم درخم سنی»
«عالمی سیر ایله سن سیر ایتسون عالم سنی»
(معالی)
«ای زلف خم بخم دوکیلوب سینه‌م اوستنه»
«زنجیر پای عمر شتابانم اول بنم»
(ندیم)
«قامتی خمکشته الده کاسهٔ دریوزه‌سی»
«سائل درکاهی ایتمش پیر چرخ اخضری»
(نعت ـ نظیم)

خَمّار { [ع] خمر یعنی شراب صاتیجی، میخانه‌جی. (دارالخَمّار، خانهٔ خمّار) = میخانه، شرابخانه:

« خراب جام عشقم نرکس مستك بیلور حالم »
« خرابات اهلنك احوالنی خمّار اولاندن صور »
(فضولی)

خَمْخَمه { [ع] سوزی ککزدن سویله‌مه که خمخملق اثری. (خِمْخِم) لفظی بوندن محرف

اولسه کرکدر . زیرا عربی لهجه‌لرده [خَخْمَخ] سوتی چوق ممه ومصرده حاصل اولان برنوع دیکنلی نبات معناسنه‌در . (اختری) یه کوره معنای ثانیده مکسوردر . برده (خُخْخُمْ) دریادن ظهور ایدن کوچك جانورلردن برینك اسمیدر که بونلرك ایکیسنك‌ده ترکجه قوللاندیغمز (خمخم) لفظیله مناسبت ومقارنتلری اولدیغی آشکاردر . بناءً علیه یوقاروده عرض اولندیغی وجه ایله بولفظك (خَخمَخَمه) دن محرف اولمسی اغلب احتمالدر .

خَمْر [ع] شراب ، انسانی سرخوش ایدن اسکیمش اوزوم شیره‌سی ؛ علی الاطلاق سرخوش ایدیجی مایعاته اطلاق اولنور . (خَمری) = شرابه منسوب ، عائد (خَمْرِیّه) = شرابه دائر سویله‌نیان قصیده ، منظومه :

« بو عشرتخانهٔ فانیده خمر بی خمار اولماز »
(معلم ناجی)

« اوقوندقجه خمریه‌لر گاه گاه »
« ایدردك خم باده ایچره شناه »
(عزت ملا)

خَمْس / **خَمْسَه** [ع] بش . برنجیسی نادراً وایکنجیسی اکثریا اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر : (اوقات خمسه ، حواس خمسه ، اصابع خمسه) موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربیه رعایتله (خَمس) دینیله‌مز . مثلا (لطائف خمس) اصلا دینلمز . شیوهٔ لسان اقتضاسنجه مطلقا (لطائف خمسه) دینیلیر : (خمسهٔ عطایی ، خمسهٔ نوایی ، خمسهٔ یحیی) .

« کورمش آنی صکره‌دن عطایی »
« خمسه پازوب ایتمش ادعایی »
(مقدمه)

« عجز ایدر هر بری بحث قدره »
« حس خمسه ایله عقول عشره »
(حلیهٔ شریف خاقانی)

خَمْسِین [ع] اللی . (خَمسُون)ده دینیر : (ایام شتا اربعین ایله خمسیندن عبارتدر) .

خَمُوش [ف] صو ، صیجی معناسنه اولان (خاموش)ك مخففی . (خَمُش) صورتنده‌ده تخفیف اولنور . سه‌ده استعمالی اندردر :

«ضحکی قویدون ظرفا کریه‌دن اورسون دم کیم»
«اولدی هم بزم خموشان او لطافت کانی»
(سروری)

« برو ایکیشر باده نوش ایلدك »
« لب بلبلانی خموش ایلدك »
(عزت ملا)

خَمْیازَه [ف] اسنك ، اسنمه : (خمیازهٔ رسن ، خمیازهٔ غیر اختیاری) ، (خمیازه کَش) = اسنه یجی ، اسنه‌ین § انسانك روحنه

ثقلت، طبعنه نفرت ویرن اطوار واوضاع
مقامنده دخی ایراد اولنور :

« نیجه شمشیر اوبر دلبر عریاندر کیم »
« اولدی خمیازه کش حسرت پهلوسی نیام »
(جوری)

خَمیده } [ف] اکرلمش ، بوکلمش :
[عجوز قد خمیده ،
سالخوردهٔ خمیده‌قامت) ، [خَمیدگی] =
اکریلك ، بوکریلك .

خَمیر } **خَمیره** } [ع] تحریف ایله (خَمُور).
یوغرولمش اونك مایه‌لا-
نمشی ، مایه‌لانمش اولان
شی . [خَمیرکار] =
خمور یاپیجی ، یوغوریجی § (خمیر مایه)
یاخود (خمیر ، خمیره) = اصل طینت ،
اجزای فطرت مقامنده دخی استعمال
اولنور. (خمیرطوتمق) = یوغورمق.
(خمیر ایتمك) = قاریشدیروب یووار-
لامق. (خمیر اَتمك) = ایی پیشمه‌مش
اولان ، پیشکین اولمایان اتمك . (خمیر
اولمق) = کیوشه‌یوب یوموشامق .
(خمیر ایشی) = اون ایله یوغروله‌رق
یاپیلان بورك وانواعی . (خمیرجی) =
آشجیلرك یالکز خمور ایشی یاپمقده
ماهر اولانی. (خمیرسز) = یهودیلرك
ایام مخصوصه‌لرنده اکل ایتدکاری
مایه‌سز اتمك : (خمورسز بایرامی) =
یهودیلرك معلوم بایرامی :

« سمی ایله کشفه مقنعهٔ راز مبهمی »
« آنکه نه در خمیرهٔ اجزای عالمی »
(لا)

خَنازیر } [ع] طوموزدیك اولان
(خِنزیر) ك جمعی §
طبجه (داءالخنازیر) = اکثریا بویونده
پیدا اولان وصراجه وطوموز باشی
دینیلن علت .

خَنّاس } [ع] انسانی ذکرالله
وعبادتدن منع وتعویق
ایتدیکی ایچون (شیطان) ه اطلاق
اولنور. (خَنّاسی) = شیطانه منسوب،
عائد اولان : (وساوس خنّاسیّه) .

خَنْجَر } [ف] اوجی سیوری، شکلی
اکری معروف بر نوع
بیچاق . لسانمزده (چ) حرفیله قوللا-
نیلیر . مع مافیه جیم عربی ایله تحریره
دقت ایدلمیدر. (خَنْجَری) = خنجره
منسوب ، خنجر شکلنده اولان :
(خَنجَرِیُّ اللحیَه) = اینجه اوزون
صاقاللی .

« مژه‌ك قانم دوکوب غمزه‌ك آلور جانم عجب صانمه »
« ایشیدر دوکسه قان اوق عادتیدر آلسه جان خنجر »
(فضولی)

خَنْداخَنْد } [ف] یك جنس اولان
اشبو ایکی لفظك آره-
سنده‌کی الفه الف مساوات دینیلیر که
ایکیسنی معنی جهتیله تسویه ایدییور
دیمکدر. بوحالده معناسی زیاده، سورکلی

كولیجی؛ كوله كوله، پك كولنجلی دیمك اولور. مثلا (برزم خنداخند) دینیلیرسه اریابی سوركلی كولن، یاخود زیاده كولنجلی برمحل آكلاشیلیر :

« صوكره عالملر كولر احوال عبرتبخشكه »
« اوله خواهشكر بودهرك بزم خنداخندینه »

خَنْدان { [ف] كولیجی، كولن : (لب خندان، دلبرخندان دوشیزهٔ خندان، چهرهٔ خندان، روی خندان)، (خندان رویی)= كولر یوزلو، بشوش الوجه . (خندان خندان) = كوله كوله، كولهرك .

« كل خندانه دونوب آچسه دهان »
« نشر نور ایلر ایدی اول دندان »
(خاقانی)

خَنْدَق { [ع] قلعه، طابیه كبی مواقع مستحكمه نك اطرافنه آچیلان اوزون چوقور كه لسانمزده تحریف ایله (هَنْدَكْ) دینیلیر . [ترلا خندق] = سیللرك آقمسی ایچون آچیلان آرق كه طوغریسی (خَرق) در.

خَنْدَه { [ف] كوله : (خندهٔ مستانه، خندهٔ لا ابالیانه، خندهٔ مستهزیانه)، (خندهٔ زمین) = فیض بهار ایله یرك یاشاروب یشیللنمه سی . (خندهٔ جام) = طولدیریلنجه قدحده پیدا اولان رونق . (خنده فرما، خنده فزا، خنده بخشا) = مضحك، كولدیریجی .

« خندهسی ایدی تبسم اوكلك »
« یعنی سلطان كروه رسلك »
(خاقانی)

خَنْق { [ع] بوغازینی صیقوب بوغمق، بوغازی صیقیلوب بوغلمق : (خَنْقاً) = بوغمق صورتیله دیمكدر . بومقامده اكثریا (اِخْناق) قوللانیلیر .

خوابْ { [ف] اویقو . (خواب گرانْ) = آغیر اویقو. (خواب نُوشین) = طاتلی اویقو . (خواب آلود، خواب آلُودَه) = اویقوباصمش، اویقوسی كلمش، طالغین. (خواب آلُودگی) = اویقو باصمق حالی، خواب آلودهلك، طالغینلق . (خواب خرگوش) = طاوشان اویقوسی كه حیله، اغفالدن كنایه اولهرق قوللانیلیر. (خوابگاه، خوابگه)= اویقو اویویهجق محل، یاتاق اوطهسی. [خوابناك] = اویقوسی كلمش، (خوابناكی) = اویقوسی كلمكلك. § (رؤیا) معناسنده ده قوللانیلیر : (عالم خواب، تعبیرخواب)، (خواب دیده) = رؤیا كورمش دیمكدركه بالغ، بلوغه ایرمش كنجدن كنایهدر. (خواب نادیده) = نابالغ، بلوغه ایرمهمش چوجقدن كنایهدر .

«طرز طاق ورواق همسر ذات البروج»
«سايهٔ سقف بلندى خوابگاه اختران»
(نفعى)

«خوابگاه ياره كيردم عرض ايچون احوالمى»
«بر پريشان حالنى كوردم اونوتدم حالمى»
(محمود جلال الدين)

«مذهبنده سكا ايلرستم ونازى حلال»
«شوق خدمتله ايدن ديده سنه خوابى حرام»
(نابى)

خوابيده [ف] اويومش، اويقويه طالمش: (طفل خوابيده) جمعى (خوابيدگان).

خواتم / خواتيم [ع] (خاتم) ك جمعى. مهرلر: (خواتم رسميه، خواتم شخصيه) خاتمه‌لر مقامنده دخى استعمال اولنور: (خواتم مصالح، خواتيم اعمار).

خواتين [ع] (خاتون) ك جمعى: (خواتين عصمت قرين)

خواجه [ف] لسان عوامده (خوجه) ديه معروفدر. طريق علميه رجال ومنسوبينى. (خواجهٔ دوسرا، خواجهٔ عالم، خواجهٔ كائنات) = پيغمبريمز مفخر موجودات عليه اكمل التحيات افنديمز حضرتلرى. (خواجه تاش) = برافنديك متعدد بنده‌لرندن هربرى. (خواجه سرا) = خادم زنجى. يالكز ايراد اولنورسه معتبر ذات ديمكدر. § استاد، معلم، اوقوديجى، اوقودان. (خواجگى) = خواجه‌لك، افنديلك: («برّازستان» بدستان خواجگيسى، بدستان خواجگيلرندن) بونك جمعى اولان (خواجگان) = اليوم بومعنالرده قوللانيلمايوب يالكز بوعنوان ايله معروف رتبهٔ رسميه ايله آنى حائز اولانلره اطلاق اولنور. ازمنهٔ سابقه‌ده (خواجگان ديوان همايون) = ديوان عالى افنديلرى معناسنده رجال دولته اطلاق اولنوردى: (جدم دانش بك خواجگان ديوان همايوندن ايدى)

«خواجه كه ايله بغايت تعظيم»
«حق استاد عجب امر عظيم»
(وهبى)

خوار [ف] خور، حقير، ذليل: (خوار بى مدار). (خوارى) = خورلق، حقيرلك. (خواركار) = تحقير ايديجى، ايدن.

«بوغبار قدم آل عبا»
«موردن خوار در الحق اما»
(خاقانى)

§ (خوار) ييجى، يين. يمك معناسنه اولان (خوردن) مصدرندن اسم فاعل مرخمدركه اصلى (خوارنده) در. لكن بومعناده تركيبسز قوللانيلماز: (وظيفه خوار، كبابخوار،

غمخوار، ضربه خوار) ، (مردمخوار) = یامیام. (میخوار) = عشرت ایدن، سرخوش . (شیرخوار) = سوت ایچن .

« میهمان میزبان لطفی خاقان وکدا »
«حمدخوان خوان جودی پیر وطفل شیرخوار»
(نعت شریف — نظیم)

خوارج { [ع] « خارج » کلمه سنه مراجعت اولنه :

خوارق { [ع] «خارقه» نك جمعی : (خوارق عادات) .

خواره { [ف] ییه جك ، ییینتی : (خوارهٔ فقیر) .

خواستکار { [ف] ایسته ییجی ، ایسته ین، طالب : (خواستکار شرف ، خواستکار شهرت) . [خواستکاری] = طالبلك، ایسته ییجیلك .

« بموسیٔ ارنی کوی، لن ترانی کوش »
« بخواستکاریٔ رؤیت بانتظار شهود »
(سامی)

خواسته { [ف] مطلوب ، ایسته . نلمش ، ایسته نیلن : (خواستهٔ انام ، خواستهٔ عالم) .

خواص { [ع] «خاص» و «خاصه» نك جمعی : (خواص قرآن، خواص وکلا، خواص بندکان، خواص احبا ، خواص ادویه) بعض امراضه تأثیرات معنویه اجراسی ایچون اوقونیلان ادعیه وعزایم مخصوصه یه ده (خواص) و بو مثللو عزیمتلری ، دعوتلری اجرا وقرائت ایدنلره [اهل خواص] اطلاق اولنور :

« خواص خاك پایك شرحنی تحقیق ایدن مردم »
« غبار ایله بیاض دیدهٔ خونباره یازمشلر »
(فضولی)

« سوادنده فروغ نور وحدت »
« حروفنده خواص اسم اعظم »
(نفعی)

« اوپمه مش کیمدر آنك دامن عالیجاهن »
« ایشته افواه خواص ایشته شفاه اعلام »
(نابی)

خواطر { [ع] « خاطره » نك جمع دیکری. اورایه ده باق. مفردیله جمع دیکری اولان (خاطرات) ممدوحات ومذمومانده قوللانیلدیغی حالده (خواطر) یالکز مذمومانده استعمال اولنور . مثلا نماز قیلارکن ذهنه کلن (خواطر نفسانیه) کبی .

خوان { [ف] یمك سفره سی ؛ اوستنه طعام قونیلان صینی ، تپسی . (خوانچه) = کوچك تپسی . (خوانسالار) = سفره جی، کیلارجی .

« ای بنی محروم ایدوب بزم وصالندن مدام »
« غیری خوان التفاتی اوزره مهمان ایله ین »
(فضولی)

§ مائده، طعام، يمك : (خوان كرم، خوان احسان، خوان عنايت، خوان بى پايان، خوان فراوان)، (خوان يغما) = فقرايه، محتاجينه ويريلن اطعمه؛ عمومه ويريلان مائده. § اوقومق، چاغيرمق معناسنه اولان (خواندن) مصدرندن اسم فاعل مرخمدركه اصلى (خواننده) در. لساننزده اصلنك موقع استعمالىده باشقه‌در. لكن اسم فاعل مرخم اولديغى تقديرده اصلا يالڭز قوللانيلماز. مطلقا وصف تركيبى طرزنده قوللانيلير: (نعت خوان، مرثيه خوان، غزل‌خوان) = نعت، مرثيه، غزل اوقويجى، اوقويان. (صلاخوان) = صلا چاغيريجى، چاغران. (نظيم)ك نعت شريف اوله‌رق آتيده‌كى بيتى هر ايكى معناسى ايچون مثال مناسبدر:

« مهمان ميزبان لطفى خاقان وكدا »
« حمدخوان خوان جودى پيروطفل شيرخوار »
(نظيم)

« روح معنى غداى جانمدر »
« فيض قدسى طفيل خوانمدر »
(رياضى)

« بن فلاطون حكمت سخنم »
« دل ارسطوى لوح خوانمدر »
(وله)

« جامع وصفكده هر سطر بيانم چكدى صف »
« خامهٔ معنى صريرم الصلا خوان منار »
(نظيم)

خواننده { [ف] اوقويجى، چاغريجى معناسنه‌در. لساننزده تخصيصله چالغى طاقملرنده اصول موسيقى ايله بسته‌لنمش شرقى، غزل كبى منظومه‌لرى اوقويان اشخاصه اطلاق اولنور. جمعى (خوانندگان) در:

« خواننده گلستان ايدڭ سن »
« وجد آور عاشقان ايدڭ سن »
(معلم ناجى)

خواه { [ف] ايسته‌مك معناسنه اولان (خواستن) مصدرندن اسم فاعل مرخمدركه اكثريا لساننزده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: (دلخواه، بدخواه، خيرخواه) بو لفظ اوته‌دنبرى (ايستر) مقامنده مكرر اوله‌رق نثرده، نظمده قوللانيليردى. اليوم نثرده استعمالى متروك اولوب يالڭز نظمده ينه اول وجه ايله قوللانيلقده‌در. (طوعاً وكرهاً) معادلى وايستر ايسته‌مز ديمك اولان (خواه ناخواه) تعبيرى اليوم نثرده ونظمده قوللانيلير:

« رموز حكمتى ايلر بيان مراتب ايله »
« جميع حال بشر خواه فقروخواه غنا »
(فضولى)

« بن خيرخواه جهانم بيله‌يور كيمسه بنى »
« حضرت الله بيلير اميد غفران ايلرم »

خواهر { [ف] همشيره، قيز قارداش : [برادر

وخواهر]، (خواهر زاده) = قیز قارداش چوجـغی . (خواهری) = قیز قارداشه منسوب ، قیز قارداشلق.

« خواهر! اویو آرتق ایله آرام »
« ال ایشلری چوقجه‌در بو آقشام »
(معلم ناجی)

خواهش [ف] ایستك، ایستمه . یش: (خواهش طعام، خواهش تحصیل) ، (خواهشکار ، خواهشگر) ایستکلی ، ایسته‌یجی .

« امر ایت اوله‌یم کر سکا بار ایسه حیاتم »
« محشرده دخی خواهشك اولمازسه دیرلم »
(نورس)

خورنق [ع ف] قدمای ملوك عراقدن (نعمان بن منذر) ك معمار معروف [سنمار] معرفتیله ظهر کوفه‌ده غرائب دهردن اوله‌رق انشا ایتدیردیکی کوشکك اسمی: (قصر خورنق) شکل عجیبی ایله فرس وعربده غایتله شهرتیابدر. معمار مشهورینك اسمی عربیده بالاده کوستردیکی کبی اولوب فارسیده ایسه (سنمار) دیه معروفدر.

« کهنه مضمون سنمار خورنق آسا »
« بیتدن بیته کیروب چیقمه‌دن اولدم بیزار »
(صفوت)

خوف [ع] قورقو : (خوف آزار ، خوف موت ، خوف جزا) § قورقـه : (خوف ورجا) ، (خوفاً) = قورقـه‌دن ، قورقو جهتیله :

« بیلك خوف ایله چشم جانی باز ایت »
(شیخ غالب)

خونه [ع] (خائن) ك جمعی : [عونه خونه] .

خویار [رومجه دن] الف ممدوده ایله (خاویار) طرزنده معروفدر . «مرسین» بالیغنك یومورطه‌سنك مملوحی . [قیرمزی خاویار] = « مورینه » دینیلن بالیغك یومورطه‌سی . (کفال خاویاری) = معروف بالیق یومورطه‌سی : (خاویار ازمه‌سی) = خاویارك زیتون یاغی ولیمون صویی ایله حل ایدیله‌رك سیاه ایکن آچیق کول رنکنده ازکین بر حاله کتیرلمه‌سی .

خیاط [ع] دیکیجی ، ترزی : (خیاط ماهر ، خیاط بی‌احتیاط) .

« کسسه چرخ اطلسن بیك مثلی خیاط صنع »
« اشهب اجلالنه چیقمازدی بر برکستوان »
(نعت - لا)

خیال [ع] قوه متخیله : (اوپری چهره اوقدر وحشی‌درکه امکان اولسه عاشقك خیالنده بیله کورنمز) .

« طبیعتم باقه‌لم هانکیکزله اکلنه‌جك »
« برر برر کچك ای کار خان خیالمدن »
(معلم ناجی)

«بلکه قانون سخنده حل وعقد نکته ده»
«حکمت فکر وخیالك فیلسوف اکبری»
(نفعی)

§ اشبو (متخیّله) دینیلن حاسهٔ باطنه‌ده موجود اولان شکل، صورت: (خیال یار، خیال جانان، خیال اولاد).

«ای خیال یار طورمه دلده قیل چشمم مقام»
(لا)

«آدمی عالمده کورمه عالمی آدمده کور»
«ایله‌مه عالمده یعنی هرکسی آدم خیال»
(روحی)

§ بالاده‌کی حاسهٔ باطنه‌نك کوز اوکنه کتیردیکی شکل وصورت:

«خیالك کلز اولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه»
(ندیم)

«کیتمز کوزمدن بر دم خیالی»
(شوقی)

§ تخیّل، تصوّر معناسنده (ایتمك، ایله‌مك) ماده‌لریله قوللانیلیر:

«حیرت ای بت صورتك کورد کده لال ایلربنی»
«صورت حالم کورن صورت خیال ایلربنی»
(فضولی)

«ایسته‌دم روین تخیل ایتمك انجق نازدن»
«صیغمدی آیینهٔ چشمه خیالك صورتی»
(نورس)

§ قورقی: (خیال ثروت، خیال ترقی، خیال تفیض، خیال محال)

«ذوق وصلن سویله‌سه‌م دیرلر خیالکدر سنك»
«طالب اولوردم اکر ذوق اولدیغن بیلسه‌م خیال»
(روحی)

«زلف عرفانه دلبسته عروسان خیال»
«چشم ادراکنه دلداده سواد افهام»
(نابی)

§ عکس ایدن شکل، صورت موهومه: (حوضه، آب صافه دوشن خیال) کبی. (اودلبر دوشیزه اوقدر مستثنا بر حسن نظر ربایه مالك ایدی که آیینه‌یه باقدقجه کندی خیالنه کندیسی حیران اولوردی). (خیالی) = خیاله متعلق، خیال ایله، تخیّل ایله اولان ‖ خیال دینیلن اویونی اوینادان. معروف اویونلردن (قره کوز) یاخود (خیال) دینیلن اویونی اجرا ایدن صنعتکار، بو مقامده (خیال باز) ده دینیلیر: (مشهور خیالی صالح افندی).
(خیالیّات) = خیاله عائد شیلر: (خیالیّات شاعرانه). (خیالاً) = خیال اوله‌رق، قورقی یاخود تخیل صورتیله: (خیالاً شرق وغربه سیاحت) جمعی (خیالات)

خَیالَتْ [ع] وجودی اولمدیغی حالده کوزه کورینیور کبی وهم اولنان شکل، صورت. جمعی (خیالات): (خیالات لطیفه)

خَیْبَتْ [ع] مطلوبه نائل اولمیان، مأیوس قالان، مأیوسیت:
(خیبت زده) = مأیوسیته دوشن: (تاجر خیبت زده).
«پامال خیبت ایله‌مه امید واریکی»
(معلم ناجی)

خَیْر { [ع] ایی شی، نافع ایش، هر عاقللك میل ومحبت، آرزو ورغبت ایلدیکی نسنه. (شَرّ)لِك مقابلی. (خَیْر) ایکی نوعدر . برنجیسی خیر مطلقدرکه هرکس ایچون خیر اولور، (عِلْم) کبی. ایکنجیسی خیر مقیّددرکه برشخصه کوره خیر اولدیغی حالده شخص آخره کوره شرّ اولور. (اقْبال) کبی. بوکلمه لسانمزده اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر. صفت اوله‌رق ایراد ایدیلنجه (خیرلی) دینیلیر. (خیرالامور، خیر الناس) کبی تراکیب عربیه‌ده بوقبیلدندرکه ایشلرك خیرلیسی، انسانلرك خیرلیسی دیمکدر. [خیر خبر، خبر خیر]=خیرلی خبر. (خیر اَنْدیش)= خیرلی ایش دوشونن. (خیر اَنْدیشانَه) = خیرلی ایش دوشونیجی‌یه لایق صورتده. (خیر اَنْدیشی) = خیرلی ایش دوشونیجیلك. (خَیْر خواه) = خیر ایسته‌یجی، ایلك ایسته‌ین (خیر خواهانَه) = ایلك ایسته‌ینه یاقیشه‌جق صورتده. (خیرخواهی)= خیرلی ایش ایسته‌یجیلك. (خیرالبشر)= حضرت فخرکائنات علیه اکمل التحیات.

«ایته‌اطناب سخن غیری بودملرده منیف»
«فرضدر ادعیهٔ خیر دوام دولت»
(منیف قدیم)

«بونده‌در باقی نشان معجز خیرالبشر»
«طاق کسری نسخهٔ ملك ملوك کامکار»
(فضولی)

«بن خیرخواه جهانم یلمه‌یور کیمسه بنی»
«حضرت‌الله بیلور امیدغفران ایلرم»

خَیِّر { [ع] خیری کثیر، ایی وفائده‌لی ایشی چوق آدم. بونادراً، فقط جمعی اولان (اَخْیار) دائما قوللانیلیر: [سلام برتحفهٔ لاهوتیدرکه جناب حق خیرامّتی اول هدیه‌ایله بربرلرینه منجذب القلوب ایلمشدر — نمونهٔ ادبیات عثمانیه]

«نبیّ پاك شیم نخبهٔ بنی آدم»
«شه سربردوعالم کزیدهٔ اخیار»
(نعت — لا)

خَیْرات { [ع] خیرلی ایش معناسنه اولان (خَیْره) نك جمعی . لسانمزده خیر ومنفعتی عمومه عائد اولمق اوزره فی سبیل‌الله یاپیلان شیلره، اثرلره اطلاق اولنور. مفردی هیچ قوللانیلمدیغی حالده جمعی زیاده واکثریا مفرد حکمنده قوللانیلیر: (کثیر الخیرات، صاحب الخیرات والحسنات، مرحومك خیراتی چوقدر)

خَیْشُوم { [ع] کِکْیز. (خَیشومی) = کِکْیزه منسوب، کِکْیز دن کلن: (صوت خیشومی)

خَیْط { [ع] ایپلك ، ایپلك تلی: (خیط الشعاع ، خیط

شعاع) = كونشك ايپلك كبی كورينن شعاعی ، پارلاق ايشيغی . (خيط ابيض) = فجر ظهورنده افقده ايپلك ايپلك پيدا اولان بياضلق (خيط اسود) = غروب شمسی متعاقب افقده كورينن سياهلق (خيط الرقبه) = بويونده اولان سردار ايليك ديدكلری بياض اوزون نسنه ديمكدر . جمعی (اَخْياط ، خُيُوط) در .

خِيْطَه { [ع] ايپ ، اورغان § قازيق : (خيطهٔ خيمه)

خَيْل { [ع] آت سورويی ؛ آتلی عسكر ، سواری قسمی . جمعی اولان (خُيُول) اكثريا بومعنالرده قوللانيلير : (پامال خيول) § كروه ، جماعت ، فرقه ، طاقم ، زمره معنالرنده واكثريا ذی روح حقنده استعمال اولنور : (خيل عاشقان ، خيل شاعران ، خيل مرغان) . (سَرخَيل) = سركرده ، فرقه باشی ، باش بوغ : (سرخيل غزاة ، سرخيل فضلا) . (خَيْلی) = ايجه ، چوقجه معناسنه‌در . (خَيْل) لفظنك فارسی ياء تنكير علاوه والحاق ايدلمشيدر . (خيليدن خيلی) = چوقدن چوق ديمكدر :

« سرور جمع رسل سردار خيل انبيا »
(نظيم)

« حضرت روح الامين غاشيه بردوشی ايدی »
« قونمه‌دن داخی خيول فلكه نام جياد »
(نابی)

« سرلوحهٔ دفتر فتوّت »
« سرخيل عرب نبی محبّت »
(شيخ غالب)

« دركهٔ والاسنه دلدادهٔ جان جبرئيل »
« سدهٔ علياسنه زخسوده خيل انس وجان »
(حقی)

« قپوسن خيل ملك بكلر ايدی »
« جمله خدّامی فرشتهلر ايدی »
(حليه ـ خاقانی)

خَيْمَه { [ع] چادر . (خَيْمَه نشين) = چادرده اوطوريجی ، اوطوران . (خيمه نشينی) = چادرده اوطورمـاق ، بدويت اثری . (خيمهٔ ازرق . خيمهٔ كبود) = كوك يوزی ، قبهٔ آسمان . (خيمه گاه ، خيمه گه) = چادرلر قوريلان محل . جمعی (خَيَمات ، خِيام ، خَيَم ، خِيَم) كلور :

« زمين بساط قدر چرخ خيمهٔ عظمت »
« نجوم ثابت وسياره مشعل قدرت »
(نابی)

« اودر اول شمس منير افق دولت كيم »
« كورمدی مثلنی چرخ ايليه‌لی نصب خيم »
(نابی)

﴿ خ ﴾

خبازت { [ع] اتمكجيلك ، اتمك يابيجيلق : (صنعت خبازت)

خبره ، خبرت { [ع] برشيئى كنهيله : حقيقتيله كركى كبى بيلمه : (اصحاب خبرت ؛ اهل خبره) = برشى حقنده معلومات كامله سى، وقوف خصوصيسى اولان آدملره اطلاق اولنور. بين العوام يا كلش اوله رق (اهل قبله) دينيلير. اكثريا برنجيسى قوللانيلير.

ختام { [ع] صوك : (ختام ختان، ختام طعام، ختام كلام) § بتمه ، نهايت بولمه: (ختام كشفيات، ختام ترتيبات ، ختام انتخابات ، ختام انشاآت). (بولمق، ايرمك) ماده لريله قوللانيلير . (ختام پذير) = صوك بوليجى، نهايته ايريجى. (مسك الختام، ختامه المسك) تركيبلرى حسن ختام مقامنده ايراد اولنور :

« نقصانكى بيل بر ايشه يا باشلامه اول »
« يا باشلاديغك كارى پذيراى ختام ايت »
(لا)
« بولمه سون بنيان اقبالك ختام »
« اولمه سون ديوان اجلالك تمام »
(لا)

ختان { [ع] سنّت اتمه ، اركك چوجقلرده اجراسى مسنون اولان عمليهٔ جراحيه: (اجراى ختان، سور ختان، ختان اطفال). (ختانت) = سنّتجيلك صنعتى .

خدم { [ع] « خدمت » ك جمعى: (ممدوح الخدم). جمع ديكرى اولان (خدمات) زياده قوللانيلير.

خدمت { [ع] ايش ، وظيفه : (خدمت دولت، خدمت كتابت ، خدمت مخصوصه ، خدمت مهمه ، خدمت عسكريه، خدمت خصوصيه) § ايش كورمه ، آخرك ايشنى كورمه : (صوقولّلينك بو دولت ابدى الدوامه ايتديكى خدمتك درجاتنى تقدير ايچون لسان تاريخك شهادت وصافانه سنه احالهٔ صماخ دقت اولنمليدر)

« فكر ايت قلماً نه خدمت ايتمش »
« هر نامه يى درس حكمت ايتمش »
(معلم ناجى)

بعضا تركيب عربى اوله رق استعمال اولنور: (مشكور الخدمه) كبى. فتح خا ايله ده لفتدر. آنك ايچون جمعنده (خدمات) ده دينيلير (خدمات) ده

دینیلیر. (خدمتکار) = خدمتجی، ایش کورن. (خدمتگذار) = اوته‌کینك بریکینك ایشلرینی کوریرن :

« شاه ملك شام ایکن روشن چراغك اولمه »
« مجلسکده اولدی خندان آدلو خدمتکار شمع »
(ریاضی)

خِدیو [ع] بیوك وزیر، باش وزیر، حاکم. خصوصیله صدارت پایه‌سنی حائز اولان مصر والیلرینه اطلاق اولنور: (خدیو افخم) = صدر اعظم، (خدیو مصر) = مصر والیسی. (خدیویت) = غلطات ضروریهٔ رسمیه‌دندر. (خدیوی) = خدیوه منسوب، خدیولك.

« خوش کلدك ایا خدیو اکرم »
« لطفکله کوکلر اولدی خرّم »
(ندیم)

« خواجهٔ بندرگه عرفان خدیو ملك نظم »
« شاعر عالی طبیعت ساحر کوهر فشان »
(قصیده - درحق مفتی عارف حکمت)

خِذلان [ع] یاردیمسز، معینسز، کیمسه‌سز؛ یالکز باشنه قالوب سفیل، ذلیل اولمق؛ دوشکونلك: (مزلقهٔ خذلان، وادئ خذلان، دوچار خذلان).

خِراش [ف] طیرمالامق، قاشیمق، قازیمق معنالرینی افاده ایدن (خراشیدن) مصدرندن صیغهٔ امر ویاخود اسم فاعل مرخّمدرکه لسانمزده اکثریا وصف ترکیبی طرزنده استعمال اولنور. (دلخراش، روخراش) کبی. فارسیده طیرناق یاره‌سی و بیچقیدن چیقان تالاش معناسنده دخی قوللانیلیرسه‌ده اشبو معنالری لسانمزده معتبر ومستعمل دکلدر :

« زبانم بر مجوهر تیغ براندرکه همواره »
« خراش ایلر خیالی سینه‌لرده زخم ناسوری »
(نفعی)

خِرام [ف] صالنمه، صالنه‌رق ادالی یوریمه : (خرام صنوبرانه)

« اهتزاز کلدن ایدر تعلیم اطوار خرام »
« حسن رفتار اوکره‌نور آهو شتابکدن سنك »
(محمود ندیم)

« کورسون نهال سرو صنوبر خرامکی »
« آرتق چمنده بسله‌مسون باغبان بان »
(باقی)

خِرامان [ف] خرام ایدیجی، صالنه صالنه یورویجی:

« آه ایلدیکم سرو خرامانك ایچوندر »
« قان آغلادیغم غنچهٔ خندانك ایچوندر »
(فضولی)

« کل و بلبل ینه بری بریله ایتدیلر پیمان »
« چنار و سرو کلشن ال اله ویرمش خراماندر »
(ریاضی)

خِرامنده [ف] صالنیجی، صالنه صالنه یورویجی: نظمده (خرامان) مقامنده قوللانیلیر.

خِرَد } [ف] عقل، اوص. (خرد مَنْد) = عقلي ، اوصلي. (خردمَنْدانَه) = عاقل اولانه ياقيشه‌جق صورتده . (خردمَنْدي) = عقللولق . (بي خِرَدْ) = عقلسز ، (بي خِرَدانَه) = عقلسزجه‌سنه . (بي خِرَدي) = عقلسزلق . (خِرَدفرسا) = عقل يوريجي ، عقل بيپراتيجي . (خِرَدْ سوزْ) = عقل ياقيجي :

« خرددركنده عاجز صنعتن فهمنده دل حيران »
« تعالى‌الله زهى صانع تعالى‌الله زهى دانا »
(نابي)

« دوشدم بلاى عشقه خردمند عصرايكن »
« ايل شمدى بندن آلديغى پندى بكا ويرر »
(فضولي)

« اوطعن ايله‌ين جاهل بي‌خرد »
« بني عقلي اوزره ايدر كرچه رد »
(عزت ملا)

خِرْس } [ف] آيي . (خِرْسَك) = آيي ياوروسي . برلغت كتابنده هيچ مناسبتي اولمديغي حالده (خِرْسِز) تعبيري اشبو لفظ فارسي صره‌سنده ذكر اولنه‌رق اصلي‌ده تصريح قيلنمامش اولديغندن بورادە ايضاحه لزوم كورلمشدر . (خِرْ) كلمه‌سي فارسي فرهنكلره نظراً ايكي معنايي افاده ايدر . برنجيسي خوش ، خوشحال معناسيدر . ايكنجيسي صاتون آلمق معناسنه اولان (خِريدَنْ) مصدرندن امر حاضردر . ياخود اسم فاعل مرخمدر. (صاتون آل) ياخود (صاتون آليجي) معناسني احتوا ايدر. شوتقديرده لسانمزده موجود اولان (خِرْ) لفظي بالاده كوستريلان كلمه ايسه (خِرْلي) تعبيري خوشحاللي ، حالي خوش اولان و (خِرْسِزْ) تعبيري دخي ــ كه (سِزْ) تركجه ادات نفي وسلبدر ــ حالي خوش اولمايان ، فنا اولان ديمك اولوركه مدلولنه‌ده توافق ايدر .

خِرْط } [ع] برنجيسي خسته‌لق سببيله صاري صو ايله قاريشيق و كسيلمش كبي پاره پاره بولاشيق سوت

خَرْط } واركك ككلك ديمكدر . ايكنجيسي ال ايله آغاجك داللرندن ياپراق صييرمق وقابوغني صويوب چيقارمق معناسنه‌در . معانئ سائره‌سي معتبر ومستعمل دكلدر . [اصعب من خرط القَتادْ] = داللرينك اوزري ايكنه كبي ديكنلي ، غايتله سرد برنوع آغاج ديمك اولان (قَتاد) ك ياپراقلريني ال ايله صييرمقدن دها كوج واذالي معناسني افاده ايدن اشبو مثل عربي‌دن اختصار صورتيله ايراد واستعمال اولنور .

بو آغاجك بيوك وكوچك نوعلرى اولوب ايكنجى نوعندن « چريش » دينيلن ماده حاصل اولور :

« برينه مس حرير وبرينه خرط قتاد »
(نابى)

خِرْقَه [ع] فى الاصل بز پارچه‌سى ، يامه معناسنه‌در . معناى معروفى اوسته كيبان عابدن ، ياخود پاموق ايله بز دن ياپلمش لباس ديمكندر : (خرقهٔ فقيرانه ، خرقهٔ درويشانه) . (خرقه‌پوش) = خرقه كيين فقير ، درويش . (خرقه‌پوشانه) = درويشجه‌سنه ، فقيرجه‌سنه . (خرقه پوشى) = درويشلك ، فقيرلك .
« خرقهٔ سعادت » = نبى مقدسمز عليه السلام افنديمز حضرتلرينك اكتسا بيورمش اولدقلرى بردهٔ شريفه :

« شمدى سجادهٔ معنى‌ده بنم مرشد كلّ »
« خرقه‌پوشان بيان بندن آلور فيض كلام »
(نفعى)

« خرقه‌پوش عشق وسودايم كييمم جامه‌بن »
(نيازى)

« خرقهٔ بيضا وجود دولتيله كامين »
« مسند فتوى بقاى رفعتيله كامران »
(لا)

خِرْمَن [ف] خارمان . طوغريسى كسرخا ايله بودر . لكن تركجه‌ده فتح خا ايله معروف اولديغندن قسم مخصوصنده يازلمشدر . اورايه مراجعت اولنه :

« برخرمن نور اولوب نُه افلاك »
« خورشيدى قاپاندى پرتو خاك »
(شيخ غالب)

خِرِيدار [ف] مشترى ، صاتون آليجى . (خريدارى) = مشتريلك . (خريدار خواهشگر) = ايستكلى مشترى :

« نقد جان بر كف جهان اولمش خريدارك سنك »
(على روحى)

« سنك بازار عشقكده ايدر دلّال جان فرياد »
« متاع عقل كاسددر خريدار اولمه‌سون كيسه »
(احمد پاشا)

خِرِيدَه [ف] صاتون آلنمش ، آلنان : (متاع خريده ، قماش خريده ، جوهر خريده) .

خِزانَت [ع] خزينه‌دارلق : (امر خزانت حائز اهميتدر) نادراً قوللانيلير .

خِزانَه [ع] (خزينه) معناسنه‌در . لسانمزده غلط اولەرق فتح خا ايله معروفدر . بومقامده (خزانت) طرزنده اصلا قوللانيلماز § مجازاً قلب ، كوكل معناسنده‌ده قوللانيلير . بعضاً سبك عربيده (خزانة الكتب) طرزنده ده استعمال اولنور :

« لبريز كوهر اولمه‌سه كوكلم خزانه‌سى »
« دوكمزدى بويله چشم ترم اينجو دانه‌سى »
(معلم ناجى)

خِزْی / **خِزْیه** [ع] رسوایلقله ذلیل اولمه، رسوایلقدن حاصل اولان ذلت. اکثریا (خذلان) ایله برلکده قوللانیلیر: (دوچار حزی وخذلان اولدی، خزیهٔ عظیمه).

خِسّت [ع] جمریلك، ناکسلك؛ اقتداری نسبتنده صرفیاتدن چکینوب حفظ وتزیید نقود واموال ایچون عزت نفسنی اصلا دوشونمه‌مك وبالعکس بو مقصدله نفسنی هرشیدن محروم ایتمك که نقلاً وعقلاً مذمومدر: (خسّت طبع، خسّت جبلیه) معنی و موقع استعمالجه بو لفظ باشقه، (خساست) ینه باشقه‌در. بر برینه بدل اصلا قوللانیله‌ماز:

« بخشش آموز همم حوصله‌سوز خسّت »
« کیسه پرداز کرم قافله سالار کرام »
(نفعی)

خِشْت [ف] کرپیچ، طوغله: (خشت خام، خشت پخته). (خشتك) = کوچك کرپیچ، طوغله‌جق (خشت تابه) = طوغله اوجاغی. (خشت‌زن) = طوغله‌جی.

§ قیصه ال مزراغی، قالین حربه: (اشهب سوار خشت بدست). (خشت خشت) یاخود تخفیفله (خش خش) = طیقیرتی، خیشیرتی.

خِشْم [ف] غضب، تهوّر، طارغینلق. (خشم آلود، خشمناك، خشمگین، خشمین) = طارلمش، غضبلانمش:

« نور عفوی مجلس‌راحت‌فروز اهل خلد »
« برق خشمی خرمن آرامسوز اهل نار »
(نظیم)

خِصاء [ع] انه‌مك، خایه چیقارمق که بوغایی اوکوز، آیغیری ایدیش ایتمك دیمکدر. انسان حقنده‌ده مستعملدر. (خصاء حیوانات).

خِصال [ع] خوی معناسنه اولان (خصلت) ك جمعی: (خصال حسنه، خصال ممدوحه، خصال جمیله، ممدوح الخصال، حمید الخصال).

« سرفراز ونیك امر ونیك رأی ونیك خو »
« سرور پاکیزه اطوار وپسندیده خصال »
(فضولی)

خِصام [ع] خصملر معناسنه‌در. (مخاصمه) معناسنی‌ده افاده ایدر:

« دیدهٔ لطفی نگهدار لوای اسلام »
« صدمهٔ قهری نگونساز خصام دولت »
(منیف)

« طبع معماریٔ تقدیره هزاران تحسین »
« که ایدوب هدم مبانیٔ فلکسای خصام »
(نابی)

خِصْب [ع] اوجوزلق، بوللق: (خصب ورفاه)

خِضاب { [ع] بويا : (خضاب لعلين، خضاب زمردين)

« الفاظه يكى خضاب ويرمش »
« برقات دها آب وتاب ويرمش »
(لا)

خِضْر { [ع] انبياى عظام حضراتندن حيات جاويدا.

خِضِرْ { نبى يه مظهريتله مشهور اولان بر پيغمبر جليل القدرك اسم شريفى . نبى مشاراليه حالا بر حيات اولوب برسببله ناچار حالده قالان اصحاب اخلاصك امدادينه يتشمكله مشهوردر . (خضر كبى امدادمه يتشدى) تعبيرى ده معروفدر. نيسان روميسنك يكرمى اوچنجى كوننه طرز عاميانه سى (خضرالز) وطرز صحيحى (خضر والياس) دينيلمه سنك سببى نبى مشاراليهك كنديسى كبى حيات جاودانه مظهر اولان (الياس) عليه السلام ايله اوكون وقوع تلاقيلرى اولديغى بين الناس مشهور ايسه ده لغت ناجيده دخى كوستر لديكى وجه ايله (روز خضر) ك سبب تسميه سى اواسط شهر نيسانده اخضرار ارضك مرتبهٔ كماله ايريشمه سى ماده سى اولمق دها زياده محتملدر .

« خضر عيسى دم اعجاز طراز عصرم »
« طوتدى صيت سخنم دهرى چو وحى منزل »
(لا)

خِطاب { [ع] توجيه كلام ايتمك ؛ برشخصه ، شيئه توجهله سوز سويله مك : (جماعته خطاب ، شاكردانه خطاب ، سحابه خطاب ، مقبره يه خطاب). (خطاباً) = خطاب صورتيله : (ضابطه خطاباً ديديكه..).

(خطابيات) = خطابدن عبارت اوله رق سويله نيلن سوزلر . (فصل الخطاب) = خطاب فاصل، ديه جك سوز بولنميه. حق صورتده معقول خطاب . جمعى (خطابات) : (خطابات متصوفانه) :

« او شيوه لرله تبسم او نازلرله عتاب »
« او خنده لرله تكلم او عشوه لرله خطاب »
(سيرتى)

« هر خيالك صيقل آيينهٔ حسن ادا »
« هر كلامك كوهر كنجينهٔ فصل الخطاب »
(نفعى)

خِطابت { [ع] خطيبلك ، جوامع شريفه ده خطيب اولمه: (جهت خطابت ، وظيفهٔ خطابت ، حسب الخطابه)§ نطوقلق، ناطقه پردازلق: (مع هذا طوتهلم كه كتابت وخطابتى هيچ معيوب ومدخول اولمسون — تبصره — عاكف پاشا)

خِطّه { [ع] ديار ، مملكت ، اولكه: (خطهٔ مصريه ، خطهٔ حجازيه ، خطهٔ يمانيه ، خطهٔ عراق ، خطهٔ جسميه)

« خطهٔ حشمته سلطان قضا جاه وجلال »
« عالم قدرته شاهنشه تقدير عبيد »
(لا)

خِفَّت { [ع] خفيفلك . (ثقلت)ك يعنى (آغيرلق) كضدى : (خفّت وجود ، خفّت جسم ، خفّت احمال) § وقارسزلق ، خوببه‌لق : (خفّت عقل ، خفّت مزاج ، خفّت مشرب)

« طبيعت كرم و بخل وثقلت وخفّت »
« سجيّهٔ غضب وحلم ورحمت وآزار »
(لا)

خِلاٰف { [ع] يالان : (قول خلاف ، خلاف سوز ، خلاف سويله‌مش) كبى تعبيراتده بومعنايى افاده ايدر :

« رقيبه سويليكز اويله‌لاف سويله‌سون »
« ره صداقته كيتسون خلاف سويله‌سون »
(معلم ناجى)

§ مخالف ، عكس ، قارشو : (خلاف مشرب ، خلاف طبيعت ، خلاف قاعده ، خلاف اصول ، خلاف انسانيت ، خلاف قانون ، خلاف شريعت ، خلاف ظن ، خلاف مأمول)

« كويا جهلك خلافيدر علم »
« جهلك صرف اعترافيدر علم »
(لا)

« خلاف طينتمدر طبع احبابه كدرويرمك »
(راغب)

« خلاف قاعده ميل طبيب وذكر شفا »
(فضولى)

§ مخالفت ، اختلاف . (خِلاٰفاً) = مخالف ، عكس اوله‌رق : (شاكرد قلفه‌نك اخطارينه خلافاً درسه چاليشمدى) . (خلاٰفكير) = مخالفت ايديجى ، عكسنى التزام ايديجى ، ايدن . (خلاٰفكيرانه) = مخالفت ايديجى‌يه كوره . (خلاٰفكيرى) = مخالفت ايديجيلك .

خِلاٰفَت { [ع] اصطلاحده (خلافت كبراى اسلاميه) = حضرت پيغمبر افنديمزك وكالت سجيلهٔ جليله‌سى ، خاتم الانبيا عليه اكمل التحايا افنديمزدن صوكره مقام قدسيت اتسام خلافتده چهار يار كزين حضراتى بولنمشلردر . بعده جدّ بزركوار حضرت پادشاهى ياووز سلطان سليم خان حضرتلرينك عهد سلطنتلرنده (صفت مقدسهٔ خلافت) (خادم الحرمين الشريفين) عنوان مفخرتيله خاندان جليل الشان عثمانى‌يه انتقال ايله‌مشدر . جناب اللهك وحضرت رسول اللهك خلافتى ديمك اولان (خلاٰفَتِ كُبرٰى) اليوم حامئ دين مبين ، حارس شرع متين سلطان بى مدانى ولى نعمت بى منتمز شوكتلو غازى (عبدالحميد خان) ثانى افنديمز حضرتلرينك صفت مقدسه‌لريدر .

(خلاٰفتپناه) = حامى وحافظ خلافت اولان پادشاه معالى اكتناه اسلام شوكتمآب افنديمز حضرتلرى .

(خلاٰفتپناهى) = خلافتپناهلق ، خلافتپناهه منسوب . (دارالخلافة العليه)

= سلطنت سنیهٔ عثمانیه‌نك پای تختی ،
حضرت خلیفة اللهك مرکز شهیر اقامتی .
بو لفظك معنای لغویسی برشخصك مقامنه
قائم اولمق دیمکدر : (حدیث صحیحدرکه
السلطان ظل الله و آندن استغنا خطادر .
خبر صریحدرکه لارتبة فوق رتبة
السلطان الا لنبیّ مرسل ، اَوْملك مقرّب .
و آندن انحراف نارَوادر . خصوصاً
بزم پادشاهمزکه رتبهٔ سلطنتی معنی‌ده
پایهٔ خلافتدر وسریر حکومتی حقیقتده
مسند امامتدر — فضولی) .

« هم خلافت حکمنی هم سلطنت فرمانتی »
« بوندن ایتمش عالمه جاری مرور روزکار »
(فضولی)

خِلال [ع] دیش قاریشدیرمق کبی شیلرده قوللانیلان آره‌لق آلتی ، اوجی سیوری چوب : (استعمال خلال نظافته دالدر) § آره ، آره‌لر : آره‌لق ، آره‌لقلر : (خلال خطوط ، خلال سطور ، خلال احجار) . اوقاتی بیان ایدن الفاظ ایله برلکده ایراد اولنور . مثلا (خلال شوالده ، خلال شعبانده) کبی‌که شوال ایچنده ، شعبان ایچنده دیمکدر :

« که او القاب خلالنده‌در اسم اعظم »
(نابی)

خِلْط [ع] مزاج انسانده‌کی اخلاط اربعه‌دن هر برینه دینورکه صفرا ، سودا ، دم ، بلغم § بر شیئه قاریشمش اولان دیکر نسنه : (خلط صفرا) . (جزء) قاریشمش ، قاریشماش اولان نسنه‌یه دینیلیر . (خلط) بالکسر قاریشمش اولان شیئه اطلاق اولنور . موقع استعماللری دقته شایاندر .

خِلْعَت [ع] ازمنهٔ سالفه‌ده اعاظم طرفندن شایان التفات و تلطیف کوریلن اعیان و اشراف ومأمورینه کیدیریلن مکلّف ، مزیّن اوست لباسی : (خلعت حکمداری ، خلعت فاخره) .

« زهی خیّاط خلعت دوز بازار حقایق کیم »
« قد معنایی ایتمش جامهٔ ترکیب ایله بریا »
(نابی)

« گه ظهور ایلر ایدی اول کل آل »
« خلعت سرخله خورشید مثال »
(خاقانی)

خِلْقَت [ع] یارادیلش ، یارادلمه : (خلقت عوالم ، خلقت آدم ، خلقت بشریه ، خلقت جهان) . (خلقةً) = یارادیلش جهتیله ، یارادیلشجه :

« اقتضا ایتدی منزه ذاتی »
« سبب خلقت موجوداتی »
(حلیه — خاقانی)

خِلْقی [ع] خلقته منسوب ، یارادیلشده اولان : (فضائل خلقیه ، جود خلقی ، مزیات خلقیه) . (خلقیّات) = خلقته متعلق ، یارادلشده اولان اوصاف : (خلقیات عالیه) .

خلقیت [ع] خلق اولمه ، یارادیلشده اولمق : (بر مقتضای خلقیت غایتله جسور اولدیغندن)

خنزیر [ع] طوموز : (لحم خنزیر) جمعی (خنازیر) مؤنثی (خنزیره) درکه اکثریا حیله کار ، فتنه ساز نسوان حقنده قوللانیلیر . بونك جمعی (خنزیرات) در .

خنصر [ع] صرچه پارماق . صادك فتحیله بنه بومعنایه لغتدر .

خنك [ع] قیر رنكلی آت : (خنك باد پا) .

خویش [ف] (خویشتن) کبی کندی ، کندیسی معناسنه‌در . § کندینك کی ، اقربا ، صوی صوپدن هر بری : (خویش وبیکانه) بومعناده جمعی (خویشان) درکه اقربا ومتعلقات ، کندینك کیلر دیمکدر . جغتای لساننده بونك مقابلی (کیش) در . نصل که الیوم لسانمزده دخی (کیشی) لفظی موجود ومستعملدر . (کیش قارام) جغتایجه اقربا ومتعلقات دیمکدر .

خویشاوند [ف] اقربا ، صوی صوب معناسنده (خویش) ایله مترادفدر . لکن بوجمع مقامنده‌ده قوللانیلیر . مفرد اعتبار اولندیغی تقدیرده جمعی (خویشاوندان) اولور : (خویشاوندی) = قرابت ، خصملق .

خیابان [ف] صره آغاج دیکیلی باغچه یولی ، ایکی طرفی آغاجلی منتظم یول : (برطرفی خیابان بهشت وار ، برجهتی چمنزار لطافت نثار ایدی) .

« ینه سیرایله نخلستان دورادور معنایی »
« کلستان درکلستاندر خیابان در خیاباندر »
(ریاضی)

خیار [ع] معروف صلاطه‌لق سبزه : (خیار ترشیسی ، خیار صلاطه‌سی) . (خیارجق) = اکثریا قاصیقلره طوغری ظهور ایدن خیار شکلنده بر ورمدر . § خیری ، ایلکی چوق آدم معناسنه اولان (خیر) ك جمعی اولور : (خیارقوم ، خیار امت) § (اختیار) ك معنای لغویسندن اسم اولور . ایکی شیئك خیرلیسنی طلب ایلمك معناسنه که اصطلاح فقهده قابل فسخ اولان عقدلرده مخیرلك دیمکدر . (خیارات) = اصطلاحات فقهیه‌دن اولوب « مخیر » لکلر معناسنه‌در : (خیار تعیین ، خیار شرط ، خیار رؤیت ، خیار عیب ، خیار نقد ، خیار وصف) اشبو خیاراتك تعریفات فقهیه‌سنی ایضاح وبیانه صحیفهٔ کتاب مساعد دکلدر .

خِیاطَتْ { [ع] ترزیلك صنعتی . (خیاط) = دیكیش
ایپلكی ، ابریشم ، تیره § دیكیش
ایكنه‌سی .
« روضهٔ خلد نجاته كیره‌من اعداسی »
« یكسه بیلك سمّ خیاطی سوزیلوب جسم جمل »
(لا)

خِیام { [ع] چادر معناسنه اولان (خَیمه) نك جمعی : (نصب
خیام ، رفع خیام ، ركز خیام ، فلك
خیام) :
« حشره‌دك تا كه اوله بستهٔ اوتاد خلود »
« ساحهٔ دهرده اطناب خیام دولت »
(منیف)

خِیانَتْ { [ع] امانته غدر ایتمك ، قییمق ؛ كندی حقنده
آخرك حاصل ایتدیكی امنیته مغایر
حركت قصدیه ده بولنمق كه خائنلك
ایتمك دینیر : (امانته خیانت اولماز-
قول مشهور) (خِیانَهً) = خیانت
طریقیله ، خائنلك صورتیله . جمعی
(خیانات) در § بین العوام محاوراتده
(خائن) مقامنده‌ده قوللانیلیر : (نه
خیانت آدم) .

خِیَره { [ع] تفضیل و ترجیح ایتمك ، برنسنه‌یی ویا كیمسه‌یی دیكر-
لرینه ترجیحاً سچوب آییرمق : (حق
خیره ، وظیفهٔ خیره) . اسم مفعول
معناسنده دخی قوللانیلیر : (خِیرةُ اللّه)
= جناب حقك سچدیكی . (خیرهٔ ناس) =
خلقك سچلمشی .

خیره { [ف] قاماشیق ، طونوق ، فرسز : (خیره‌چشم) =
قاماشمش ، فرسز كوزلو . (خیرگی)
= طونوقلق ، قاماشیقلق ، شاشقینلق .
§ حیران ، شاشقین ، ادبسز ، معاند ،
بی‌معنی ، هرزه كبی بر خیلی معنالری
حاویدر كه بونلرك بعضلری بالتركیب
لسانمزده قوللانیلیر . مثلا (خیرگی
بخش) = تعبیری قاماشدیریجی معنا .
سنده قوللانیلدیغی مثللو موقع استعمالنه
كوره حیرت ویریجی ، شاشیرتیجی
معناسنیده افاده ایدر . (خیره دست)
= الی صاقار ، اوغورسز ؛ طوتدیغی
ایشی بجره میوب برباد ایدن آدم .
(خیره سر) = سرسم ، آلیق .
(خیره‌رای) = رأیی‌مضر ، فناراًیلی ،
تدبیری خطالی آدم :
« ای صفاتك ده خیره هرمدرك »
« ما عرفناك حق معرفتك »
(فضولی)
« غزاده شعلهٔ شمشیرینی تصورایدن »
« بولور نكاهنی خیره خیالنی مجرور »
(نابی)

خیز { [ف] « خیزیدن » مصدرندن صیغهٔ امردر كه وصف
تركیبی اولرق قوللانیلیر . صچرایجی ،

قالقیجی ، آتیلیجی معناسنی افاده ایدر : (سحرخیز ، موج خیز ، کدر خیز) کبی :

« اودرکاه کرم کیم خاکی احسان خیز رحمتدر »
« نه قادردر عمل مستوجب لطف اولمغه حاشا »
(نابی)

« خالی باد سحر خیز که سیران ایلر »
« وارسه ملك یمنه هر نفسن جان ایلر »
(جوری)

خیزاب { [ف] طالغه : (خیزاب انگیز)= طالغه قالدیریجی ،طالغه لاندیریجی .(خیزاب دریا).

خیزان { [ف] فی الاصل حمله ایدیجی، آتیلیجی معناسنه در . لسانمزده اکثریا (افتان) ایله برلکده قوللانیلیرکه دوشه قالقه رق، دوشه قالقه معناسنی افاده ایدر :

« ینه باد صبا افتان و خیزان ایردی کلزاره »
« دم عیسی وش احیا ایلدی ازهار و اشجاری »
(نفعی)

خیزران { [ف] لسان ناسده تحریف ایله (هزارن) دینیلن معروف قامش جنسندن بر آغاجدرکه باستون، قامچی، دکنك، اسکمله وسائره اعمال اولنور . (خیزران بلدی)= آس بری یعنی یبان مرسینی دینیلن آغاج .

خیزنده { [ف] صیچرایجی ، قالقیجی ، آتیلیجی ، فیرلایجی : (غزال خیزنده ، مار خیزنده)

خیك { [ف] طولوم : (خیك می ، خیك روغن)

خیم { [ع] چادر معناسنه اولان (خیمه)نك جمع دیکریدر :

« کورمدی مثلنی چرخ ایلیه لی نصب خیم »
(نابی)

﴿ خُ ﴾

خبث { [ع] مردارلق، پیسلك، کوتولك معناسنه اولان (خباثت)ایله مترادفدر : (خبث نفس، خبث ظاهری، خبث باطنی، خبث طینت) « خباثت » بونك یرنده قوللانیله بیلیر. لکن « خبث » آنك موقعنده استعمال اولنه ماز مثلا [خباثت ظاهریه ، خباثت باطنیه] دینیله بیلیر . فقط [اشرادن فلانك اجرا ایتدیکی خباثتلر قالمدی] جمله سنده کی (خباثتلر) کلمه سی یرنده (خبث) یاخود (خبثلر) الفاظی قوللانیله ماز . بونی سلیقه بر وجه ایله تجویز ایتمز .

خُبَثاء { [ع] « خبيث »ك جمعی : (خبثای عوام) مفردينه مراجعت اولنه .

خُبْز { [ع] اتمك : (خبز حنطه) = بغدای اتمکی . (خبز شعیر) = آرپه اتمکی . (خُبْزَه) = بر پارچه اتمك ، اتمك پارچه سی § کول پیده سی .

خُتَن { [ف] آسیاده الیوم چینه تابع اولان ترکستان شرقیده قرق بیك نفوس مسلمه یی حاوی بر بلده قدیمه نك نام مشهوریدر كه اوراده غایتله لطيف اقمشهٔ حریریه نسج واعمال اولنور ومشك آهولری چوق بولنور ایمش : (مشك ختن) مشهوردر .

« جنبشندن داغ بردلدر غزالان ختن »
نافه ریزکام خواهش کیم اوکا کلدر بکا »
(نائلی قدیم)

خُجَسْتَه { [ف] اوغورلو ، خیرلی ، سعادتلی ، قوتلو : (وقت خجسته ، دور خجسته ، نام خجسته ، ایام خجسته) ، (خجسته فال) = فالی اوغورلی ، یمنلی .

« وارایدی (ری)ده بر خجسته خصال »
« ماه طلعت نکار مشکین خال »
(فضولی)

«لکل مازاغ البصرله اول خجسته منظرك »
«نرکس مکحولی حیران ایتدی چشم عبهری »
(نظیم)

خُدا { [ف] الله ، تکری . (خُدا پرست) = جناب حقه عبادت ایدیجی ، ایدن (خُدا پَرَسْتانَه) = اللهه قوللق ایدنه لایق صورتده (خدا پرستی) = جناب حقه عبادت ایدیجیلك . (خُداداد) = موهبهٔ الٰهیه ، الله ویرکیسی : (استعداد خداداد ، ذکای خداداد ، دهای خداداد) (خدافروش) = مرائی صوفی . (خدا فروشی)= ریاکارانه صوفیلق . (خدایی) = الوهیت ، خدالق ؛ خدایه منسوب : (خدایی نابت) = اکله دن کندی کندینه بتمش ، تربیه ایدلمه دن کندی کندینه یتشمش . (سیلیٔ خدایی) = خدالق توقاد ، حق توقادی . (خدایی فروش) = فرعون کبی ، نمرود کبی الوهیت دعواسنده بولنان . (خداشناس) = جناب حقی طانیان ، موحد . (خدا شناسی) = موحدلك . (خدارا) = الله ایچون . (خدایا)= ای خدا ، یاالله § صاحب ، مالك معناسنی ده افاده ایدر : (خدای خانه ، خانه خدا) ، (خانه خدایی)= صاحب خانه لك

« خدا دیوار دولتخانهٔ ارباب اقبالی »
« گهی برلانهٔ کنجشك بی آرام ایچون صاقلار»
(رازی)

«ایسترایسه لك حفظ ایده عرضك خدای لم یزل»
«عرضنه اعدای بدخواهك بیله ویرمه خلل»
(لا)

« ينه بردفعهٔ اخراده خـدا »
« باقدى افراط محبتـله آ كا »
(حليه ـ خاقانى)

« كورمه‌مشـدر رصـد انكيز قدر »
« كوزلرى كبى خـدابى كوزلر »
(وله)

« سكا بو فيض خداداد ايله همرازاوله‌ماز »
« فخررازى كبى علامهٔ صاحب تفسير »
(حقى)

خُدّام { [ع] خدمتكار، خدمتجى معناسنه اولان (خادم)ك جمعى، (اتباع وخدّام) بومعنـاده آز قوللانيلير § معناى اصطلاحيسى بعض عزايم وخواص اوقويان خواجـه‌لرك جن طائفه‌سندن ايسته‌دكلرى ايشـلرى كورديرمك ايچون قوللاندقلرى جنيلره ديمكدركه بونلره (اهل خدّام) دينيلير:

« افتخار ايلرايسه محشره‌دك لايقدر »
« خاندانك ده‌كى اولاد وعبيدوخدّام »
(نابى)

« قپوسـن خيل ملك بكلر ايدى »
« جمـله خـدامى فرشـتهلر ايدى »
(حليهٔ خاقانى)

خُداوَنْد { [ف] الله، تكرى : (خداوندكائنات، خداوند يكانه) .

« اى خالق‌وار ايدن خـداوند »
« اى آدمى زار ايدن خـداوند »
(لا)

§ حكمدار، مالك، حاكم، صاحب: (خداوندجهان، خداوندمعظّم، خداوند افخم، خداوند اسـلام، خداوند خانه) (خداوندانه) = خـداوند اولانه ياقيشه‌جق صورتده: (الطاف خداوندانه، التفات خداوندانه) . (خداوندى)= حكمدارلق ، صـاحبلك ، (سرير خداوندى، شان خداوندى).

« اول خداوند خداوندانك »
« يعنى اول ذات عظيم الشـانك »
(حليهٔ خاقانى)

«اول خداوند خداوندان فضل وجاه كيم »
«علم وعرفان ايله اولمش عز ودولت توأمان»
(نفعى)

خُداوَنْدكار { [ف] ايش صاحبى معناسـنه اولوب (خـداوند) مقـامنده قوللانيلـير . اعاظم سلاطين عثمانيه‌دن جنتمكان سلطان غازى مراد خان اول حضرتلرينك عنوان شهيريدر . بروسه ولايتى غازىٔ مشار اليهك مخلصيله تسميه اولنمشدر . سـلاطين عثمـانيه حضراتنك عنـوان عاليلرى اولان (خنكار) لفظنك اشبو (خداوندكار) تعبـيرندن اختصـار اولنديغى روايتى شـايان قبول واعتبار دكلدر . (خنكار) لفظنه مراجعت اولنه .

خُدايكان { [ف] اعظم السلاطين، ملك الملوك، شاهنشاه معناسنه‌در . يعنى شـوكت ، قدرت ،

سطوت عظیمه‌یه مالك اولو پادشاه دیمکدر :

« خداٰیگان معظم شهنشه عالم »
« محیط جودوکرم آسمان‌عقل‌وشعور »
(نابی)

خُدْعَه } [ع] حیله ، دوزن ، اویون : (خدعهٔ حربیه ، خدعهٔ خصمانه ، خدعهٔ دشمن ، خدعهٔ کتابت) . (خُدْعَه‌کار) = حیله‌جی ؛ دوزن ایدیجی ، ایدن (خُدْعَه‌کاری)= حیله‌جیلك ، دوزن ایدیجیلك .

خُرَاج } [ع] چیبان : (خراج بارد، خراج حار ، خراج انتقالی ، خراج متراکم) = بونلر اصطلاحات طبیه‌دندر . جمع اولدیغی حالده مفرد حکمنده قوللانیلیور و (خُرَاجات) دیه جمعلندیریلیور .

خُرَافَه } [ع] قبائل عربدن (عذره) دینیلن قبیله‌یه منسوب برشخصدر. کویا برزمان طائفهٔ جن طرفندن آشیرلمش اولان بوآدمك مملکتنه عودتنده طائفهٔ مذکوره آره‌سنده بولندیغی اواندەکی مشاهداتی اوقلق اوزره عقل قبول ایتمیه‌جك صورتده نقل وروایت ایلدیکی عجائب وغرائبی عامهٔ ناس رد ایله تکذیب ایله‌مشلر وآندن صوکره (کذب صریح) ه (حدیث خرافه) اطلاق ایتمشلر. لطیف اولمقله برابر اصلی اولمایان حکایات وصاچه صاپان اقوال وروایاته (خُرافات) دینیلیرکه بونك جمعیدر .

خُرْج } [ع] بیوك هکبه ، تلاتین ویاخود مشیندن معمول بیوك قاب . زبانزدی (خُورج) در.

خُرْد } [ف] کوچك ، اوفاق : (دانهٔ خرد)،(خردسال)= کوچك یاشلی ، کنج . (خُردی) = اوفاقلق ، کوچکلك . اشیا واشخاص حقنده قوللانیلیر .

خُرْدَه } [ف] برشیئك اوفالمشی ، پارچه ایدلمشی ؛ اوفاجق : (خردهٔ زر، خردهٔ زجاج) قیریق، قیرینتی ، طالاش ، چورچوپ معناسنه اولان (خاش) لفظی ایله برلکده پارچه‌پارچه ، قیریق دوکوك، بوزوق وخراب کبی بر معناده قوللانیلیر : مثلا (زنجیراسکله‌دن‌دوشدی،وجودی « خرده خاش » اولدی) دینیلیر . § دقیقه ، نکته: (خُرده‌بین)= برنجی معنایه کوره کوچك ، اوفاق حویناتی واشیایی بیوك کوسترن آلت مخصوصه‌نك اسمیدرکه فرانسزجه‌سی (میقروسقوب) در . ایکنجی معنایه کوره مدقق ، اینجه شیلری کوریجی ، کورن دیمکدر: (سیاسیٔ خرده‌بین). (خُرده‌بینانه)= مدقق اولانه ، اینجه شیلری کورنه یاقیشه‌جق صورتده . (خُرده‌بینی) = مدققلك . (خُرده‌فروش) = اوفاق

تفك شیلر صاتان. ذاتاً چرچی مقوله‌سی اوفاق تفك اشیایه (خرده‌وات) دینیلیر. معلومات سطحیه اصحابندن اولدقلری حالده کندیلرینی علامهٔ ذوفنون کوسترمك ایسته‌ینلره دخی — ماهیتلرینی ایما مقصدیله — « خرده فروش » اطلاق اولنور. (خُرْدَه‌دان) = دقت صاحبی، نکته طانیان، اینجه شیلری وایشلری بیلن آدم. (خُرْدَه دانی) = دقت صاحبلکی، نکته طانیجیلق. (خُرْدَه‌گیر) = سوزده قصورطوتیجی، سوزك عیب وقصورینی آرایوب بولان:

« داورا داد آورا شاه معارف پرورا »
« ای خدیو قدردان ای پادشاه خرده بین »
« لا »
« خرده‌بینان خبایای اموره بسدر »
(منیف)

« آغزك حدیثنه آچه ماز ذره‌جه دهان »
« اسرار طبعه واقف اولان طبع خرده‌دان »
(فضولی)

خُرْسَنْد [ف] قسمتنه راضی وقانع اولان، شوق ایله قناعت ایدیجی، طوق کوزلو. (خُرْسَنْدانه) = قناعتکارانه، قناعت ایدیجی‌یه کوره. (خُرْسَنْدی) = قناعت ایدیجیلك، قانعلك:

« بیل حدیکی اول شان حقیق ایله خرسند »
« مفتون‌وش اولوردی اول خردمند »
« بر ساده نظاره ایله خرسند »
(شیخ غالب)

خُرْطُوم [ع] فیلك بورنی § مشیندن ویاخود بز ولاستیقدن معمول اولوب طولومبه‌یه طاقیله‌رق صویی اوزاغه نقل ایدن بورو شکلنده‌کی آلات مخصوصه‌نك اسمی.

خُرَّم [ف] مسرور، شادان، سوینجلی: (باغ خرّم، طالع خرّم، دل خرّم، آن خرّم، مکان خرّم). (خُرَّمی) = شادانلق، سوینجلیلك. (خُرَّمگاه، خُرَّمگَه) = مسرتلی محل، سوینجلی یر:

« هرکوشه طربزار صفا خاق ممالك »
« فرخنده‌درون کل کبی خرّم‌سر عالم »
(نشاطی)

« نصر وتوفیق سکا عالم معنادندر »
« اولسون آیینه کبی قلب شریفك خرّم »
(نابی)

خُرْما [ف] عربیسی (تَمْر) = معروف میوه: (مدینه خرماسی، شام خرماسی، طربزون خرماسی، قورو خرما)، (بالچیق خرماسی) = طوروبه‌یه باصدیرلمش ویجیق ویجیق از کین خرما. (خرما طاتلیسی) = اون، یاغ، شکر ایله یاپیلوب خرما شکلنده سپده سوریله‌رك

اوستی پورتوك پورتوك اولان برنوع خمیر طاتلیسی .

خُرُوج [ع] چیقمق، طیشاری چیقمق : (واپوردن خروج ، قاپودن خروج ، خانه‌دن خروج) .

خُرُوش [ف] طاووغك اركگی، اشی : (خروس کبی اوتیور) .

خُرُوش [ف] شماته ، کورلتی ، چاغلتی : (خروش دریا، خروش انهار) ، (جوش وخروش) = طاشوب چاغلامه .

« سپیده دم که اولوب دیده خوابدن بیدار »
« خروشه باشلادی ناگاه سرده دردخمار »
(ندیم)

« درّ شهوار مضامین ایله مملو سینه‌م »
« دل پرجوش وخروشم سردریای سخن »
(وهبی)

« خروش رحمتندن مستعار آرایش هستی »
« کلام عزتندن مستبان اسرار ما اوحی »
(نابی)

خُرُوشان [ف] شماته، کورلتی، چاغلتی ایدیجی ، ایدن؛ کورله‌ین، چاغلایان: (اشك خروشان، رعد خروشان ، جنك خروشان ، جوی خروشان) .

خُسْران [ع] ضرر، زیان معناسنه اولان (خَسار ، خَسارَت) ایله مترادفدر . لکن بو کلمه ضرر دیده ، معناسندن زیاده (ضَلالَت) معناسنده قوللانیلیرکه دیکر ایکی لفظك مداولی مادیّانه ، بونك مفهومی ایسه معنویّانه‌عائد دیمکدر: (دوچارخسران). (خسر) ده عین صورتله قوللانیلیر.

« دوستی کر معصیت قیلسه اولور غفران پذیر »
« دشمنی بیك طاعت ایتسه موجب خسران اولور »
(فضولی)

خُسْرَو [ف] پادشاه ، حکمدار: (خُسْرَوانَه) = پادشاهجه‌سنه ، پادشاهه یاقیشه‌جق صورتده . (خُسْرَوی) = پادشاهلق ، پادشاهه منسوب . (خُسْرَوانی) = نفیس ، فاخر ، اعلی ، عظیم : (خلعت خسروانی ، سیف خسروانی) . (خسروِ خاور ، خسروِ انجم ، خسرو سیارگان) = کونش. (خُسْرَوان) = خسرولر ، حکمدارلر :

« طرب اتمش ایدی قلعهٔ کردونه خیل شام »
« اولدی لوای خسرو خاور همان عیان »
(فضولی)

« ای خسرو جم کوکبهٔ مملکت آرا »
« کیم سلطنتك عالمی برزیب وفر ایلر »
(نفعی)

« کولسه اول خسرو سیاره سیاه »
« شوقدن تترر ایدی عرش الله »
(حلیهٔ شریف — خاقانی)

خُسُوف [ع] آی طوتلمه‌سی : (خسوف جزئی ، خسوف کلّی) .

« فلکده گاه نظر بند چشم حیرت اولان »
« دکل خسوف وکسوف وسواد لیلهٔ تار »
(لا)

خُشْك [ف] یابس ، قورو : (میوهٔ خشك) = قورو یمش ، (نانِ خُشْك) = قورو اتمك . (بادِ خُشْك) = قورو یل . (خشك وتر) = قورو ویاش . (خُشْك مغز) = قورو بینلی ، بوش قفالی . (چوبِ خُشْك) = قورو دکنك . (گیاه خُشْك) = قورو اوت § قابا ، صوغوق : (طبع خشك ، مزاج خشك ، شخص خشك) ، (خشك جان) = جاهل ، نادان . (خشك سر) = دماغی قورو ، مجذوب (خُشْكِی) = قورواق .

« ایدوب آمیخته خشك وتر کرم وسردی »
« چار رکن اوستنه یاپمش بو بنایی استاد »
(نابی)

« چوب خشك اولسه ده حاشا عدم رغبتله »
« دیدهٔ دشمنکه اولمه دکزمی دیکن »
(عزت ملا)

« صکره کلسه دهره خلّاق معانیدن نوله »
« قالب خشك خیاله روح ثانیدر سوزم »
(نفعی)

« خشك و باریك دکل طولی ایدی »
« خالقك مقبل و مقبولی ایدی »
(حلیه ـ خاقانی)

خُشْنُود [ف] راضی ، ممنون ، کوکلی خوش . (خُشْنُودی) = خشنودلك . (خشنودیّت) غلط فاحشدر . اصلا قوللانماملی :

« تیغکه نوله یمین ایلرسه روح مرتضی »
« برغزا ایتدککه خشنود ایلدك پیغمبری »
(نفعی)

خُشُوع [ع] حیا ایله تواضع کوسترمك . الچاق کوکللیلك ایله معامله ایتمك : (خضوع وخشوع) .

خُشُونَت [ع] درشتلك ، سردلك ، قاتیلق : (خشونت طبع ، خشونت مزاج ، خشونت لباس ، خشونت بساط) مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر .

خُصَماء [ع] (خصیم) لكجمعی . اورایه مراجعت اولنه .

خُصُوص [ع] کیفیت ، ماده ، ایش :

« عجب حیرتده یم بن سد اسکندر خصوصنده »
(راغب پاشا)

§ مخصوص اولمه ، مخصوصلق . (خصوصا ، بالخصوص ، باخصوص ، علی الخصوص) = باشقه جه ، آیریجه ، هله :

« اوله خصوصا که مربّی آکه »
« همت صاحب کرم روزکار »
(نفعی)

« باخصوص اول رهتحقیقه رفیق »
« ظل حق حضرت صدیق عتیق »
(خاقانی)

(خصوصى)=برشيئه، برصنفه، برشخصه، برزمانه، برصورتله مخصوص: (تحريرات خصوصيه، نامهٔ خصوصى، مكتب خصوصى، مكاتب خصوصيه، اوراق خصوصيه، كاتب خصوصى، امتحان خصوصى)، (خصوصيت)= خصوصيلك، خصوصى اولمق، اختصاص، حب، انتساب: (خصوصيت موقعيه، خصوصيت احوال نسا، خصوصيت قديمه، خصوصيت حال) جمعى اولان (خصوصات) = كيفيات، امور، ايشلر ديمكدر.

خصوم { [ع] (خصم) ك جمعى. اورايه مراجعت اولنه.

خصومت { [ع] خصملق، خلا-فكيرلك، دشمنلك: (رفع خصومت، سبب خصومت)

خصيه { [ع] خايه، ارككلك يومورطه‌سى. (خصيتين، خصيتان) = خايه‌نك چفتى، يومورطه‌لر. (خصية السمك) = باليق يومورطه‌سى.

خضاره { [ع] سبزه، سبزوات؛ يشيللك، يشيللنمك. معناى اخيرده (خضارت) طرزنده قوللانيلير.

خضرت { [ع] يشيل رنكليلك، يشيللك.

خضوع { [ع] سكون وادبله كال تواضع كوسترمك. (خشوع) ايله مترادفدر. بركره‌ده اورايه مراجعت اولنه.

خطاف { [ع] قيرلانغج ديديكمز قوش.

خطب { [ع] (خطبه) نك جمعى. (خطب مؤثره).

خطباء { [ع] (خطيب) ك جمعى. اورايه باقيكز.

خطبه { [ع] جوامع شريفه‌ده (خطيب) لرك منبرلرده اوقودقلرى ادعيه ومقالات مستحسنهٔ مشروعه: (قرائت خطبه) § بربلوك خلقه، بر جماعته قارشى ايراد اولنان مقالهٔ ممدوحه ومشروعه. بو معناده (نطق) ايله مترادفدر: (خطبهٔ بليغه، حضرت (على) نك خطبهٔ مشهوره‌سى).

« ملوك عالم ايچنده كيمه ميسردر »
« كه اوله خطبه‌سى بيت الحرامده مذكور »
(نابى)

« دونسه شمشير خطيبه نوله شمشير زبان »
« ملك نظمك خطبهٔ امن وامانيدر سوزم »
(نفعى)

خطوب { [ع] مصلحت، ايش معناسنه اولان (خطب) جمعى. ايشلر، مصلحتلر ديمكدر. مفردى اصلا قوللانيلماز: (خطوب مهمهٔ دولت، خطوب عظيمهٔ مملكت)

خطور { [ع] عقله، خاطره كلمك. (تخطر) ايله معناجه

١٦ صحيفه‌دن مركب برفورمه ١٠ پاره‌در

مترادفدر . (خاطر) لفظیله برلکده
قوللانیلیر :
« هرنه کیم خاطره ایلرسه خطور »
« آنده اعلاسینك اعلاسی اولور »
(نابی)

خطوط } [ع] « خط » ك جمعی : (خطوط مستقیمه ،
خطوط منحنیه) اورایه‌ده مراجعت اولنه .
« اولوب خورشید ومهدن مهره کش اوراق افلاکه »
« خطوط روز وشبدن نسخهٔ صنع ایلمش انشا »
(نابی)

خف } [ع] آبدست آلنیرکن اوستنه شرعاً مسح جائز
اولان مست ، چدیك کبی آیاق قابی .
(خفاف) بوندن مشتقدر .

خفاش } [ع] نام دیکری (وطواط) اولان وترکجه‌ده (یاراسه)
دینیلن قوش . فتح (خا) ایله غلط
اوقومامالی . بوقوشك کوزلری کوچك
وضعیف اولوب کیجه‌لری کوره‌بیلمکندن
بونام ایله تسمیه اولنمشدر . (خفش) =
رؤیتی ضعیف کوچك کوزلو ، آیدینلقده
کوره‌میوب کیجه کورر اولمق معناسنه .
درکه (خفاش) بوندن مشتقدر . جمعی
(خفافیش) در :
« رنجیده اولور دیدهٔ خفاش ضیادن »
(لا)
« مهر اجلالنی ممدود ایدوب حضرت حق »
« دشمن دولتی خفاش کبی اوله ضریر »
(حق)

خفته } [ف] یاتوب اویومش . (خفتگان) جمعی ، یاتوب
اویومش اولانلر . (خفتگی) =
اویقوده ، اویومش اولمق :
« ای خفته چشم اویان که عبادت زمانیدر »
(نابی)

خفیه } [ع] کیزلنمه ، صاقلانمه . (خفیةً) = کیزلنمك
صورتیله ، کیزلیجه : (شقی متمرد
خفیةً حکومته دخالت واستیمان ایلدی)

خلاصه } [ع] بر شیئك اوزی ، مادهٔ صافیه‌سی ، روحی :
(قنه قنه خلاصه‌سی ، خلاصهٔ افکار ،
خلاصهٔ آمال) ، (خلاصةً) =
زوائددن ، تفصیلاتدن عاری اوله‌رق
(خلاصة الخلاصه) = خلاصه‌نك
خلاصه‌سی ، برشیئك صافیسنك صافیسی
دیمکدر . (حاصل کلام) تعبیری
مقامنده دخی قوللانیلیر : (خلاصه
صادق القول وصاف سیرت ، اهل سنت
والجماعت دینمکه شایان اولان ذوات
نزاهت سماته سلام ایدرز — نمونهٔ ادبیات
عثمانیه)
« کوروب شکان البت ایدر وسوسه »
« اوتورماز خلاصه بیلن هندسه »
(عزت ملا)

خلت } [ع] محبت صمیمیه ، حقیقی دوستلق . خالص دوست
معناسنه اولان (خلیل) ایله جمعی
بولنان (اخلاء) بوندن مشتقدر .

خُلْد { [ع] جنّت، بهشت، دارالسرور اخروی . § ابدی . دائمی
صورتده قالمق ، حالت اصلیه‌سی تغیّردن
مصون وباقی اولمق . بو معنی اعتباریله
(دارالخلد ، خلدِ برین) = ینه جنت
دیمکدر :

« نورعفوی مجلس راحت فروز اهل خلد »
(نظیم)

خُلْف { [ع] ویردیکی سوزی یرینه کتیرمه‌مك . سوزینی ایفا
ایتمه‌مك : (اوغلم ! وعدکده خلف
ایتمه که مردلکله شهرتیاب اوله‌سین)

خُلَفاء { [ع] خلیفه‌نك جمعی : (خلفای راشدین) =
حضرت ابوبکر ، عمر ، عثمان ، علی
رضی‌الله عنهم § (خلفای اقلام) = قلم
مأمورلری .

خُلْق { [ع] طبیعت، خوی، طمار: (خلق حسن ، خلق کریم)،
(خُلْقاً) = طبیعت ، خوی جهتیله .
(خُلُق) ده عین معنایه افتدر :

« اکمل الخُلُق ایدی اوخوب خصال »
« ذوالجلال ایتمشیدی فیض جمال »
(حلیه — خاقانی)

« یعنی کیم خلقاً وخلقاً تقدیر »
« ذاتمه ایتمشیدی آنی نظیر »
(حلیهٔ شریف — خاقانی)

« باقماز خطای اهل بلایه کرموران »
« زیرا عفو کناه شیوهٔ خلق کریمدر »

خُلُوّ { [ع] خالیلك ، بوشلق ، بوش اولمه : (خلوّ دماغ ،
خلوّ ذهن ، خلوّ مکان)

خُلُود { [ع] دوام وبقا واوزره اولمق ، الی‌الابد قالمق: (یَوم خُلُود)
= روز محشر ، قیامت کونی .

« مرام ومقصد عالم پناهکاه امم »
« امید روز ندم ملتجای یوم خلود »
(ثابت)

« حشره دك تا که اوله بستهٔ اوتاد خلود »
« ساحهٔ دهرده اطناب خیام دولت »
(منیف)

خُلُوص { [ع] صافلق ، صافیلك ، خالصلق ، پاکلك :
(خلوص نیّت ، خلوص قلب ، خلوص
درون ، عرض خلوص) .

«غرض عرض خلوص وبذل مقدور ایتمه‌در یوقسه»
«اولور حق اوزره مدحکده زبان ناطقه ابکم»
(نفعی)

(خلوصکار) = ساخته اوله‌رق
صافیلك کوسترن ، خلوصلی کورینن ،
ریاکار .

خُم { [ف] کوپ : (خُم مَی) = شراب کوبی (خُمخانه) =
کوب اوی یعنی میخانه دیمکدر .

«دونسون ینه پیمانه‌لر اولسون تهی خمخانه‌لر»
«رقص ایلسون مستانه‌لر مطربلر ایتدکجه نغم»
(نفعی)

« بادهٔ ادراکمك توحید سرجوش خمی »
« ساقیٔ اندیشه‌مك تحقیق درد ساغری »
(وله)

خُمار [ف] هر نوع ایچکینك کیفی ، نشوه‌سی گچدکدن صوکره عارض اولان باش آغریسی ، وجود راحتسزلغی ، سرسملك دیمکدر :

«ذکر نعتن دردینی درمان بیلور اهل خطا »
« اولیه کیم دفع خمار ایچون ایچر میخواره صو »
(فضولی)

خُماسی [ع] بشلی ، بش حرفلی . صرف عربی اصطلاحاتنده‌ندر : (مصدر خماسی)

خُمبَره [ف] لسانمزده تحریف ایله (قومباره) دینیلیر . کوچك کوب ، کوبجکز دیمکدر . ایکی معناده مستعملدر . برنجیسی ایچی بوش کره رسمنده دمیردن اعمال اولنوب درونه باروت ایله دمیر و قورشون پارچه‌لری طولدیرلمش بر نوع مرمی در که اثنای حربده هاون طوپی ایله آتیلیر . ایکنجیسی ینه عین شکلده و ایچی بوش طوپراقدن معمول ال حقه‌سیدر که آغزی یوقدر . اوست طرفنده اوزون اینجه بر دلیکی واردر . چوجقلر بونك ایچنه پاره آتوب بیریکدیررلر : (طوپ خمبره‌سی ، آقچه خمبره‌سی) ، (خمبره خانه) = وقتیله خمبره اعمال اولنان دار الصناعه . (خمبره‌جی یوقوشی) = طوپخانه‌نك قله قپوسی جهتندن بك اوغلنه چیقیلن یول .

خُمس [ع] بشده بر ، بش قسمك بری : (مالنك خمسیله بر چشمه انشاسنی وصیت ایتمشیدی) .

خُمود [ع] آتشك قوری سو . نمه‌یه‌رك آلوی باصیلق : (خمود نار) .

« زهی کرم کاوله یك قطره فیض لطفندن »
« شواظ پرتف دوزخ فرونشین خمود »
(ثابت)

خُنّاق [ع] بوغازده ظهور ایدن معروف علت . اصطلاح طبجه حلقومك غشاء مخاطیسنك التهابنه اطلاق اولنور که وجع واضطراب مزعجیله مریضی بی‌تاب ایدر . (خُنّاقِ اوزی ، خُنّاقِ صَدری) اصطلاحات طبیه‌دندر .

خُنثی [ع] کندیسنده هم دیشیلك هم ارککلك علامتی موجود اولان شخص .

خُنکار [ف] بختلی ، سعادتلی معناسنه اولان (خُنُك) لفظی ایله (آریدَن) مصدرندن اسم فاعل مرخم اولان (آر) لفظندن مرکب وصف ترکیبیدر . سلاطین عظام عثمانیه حضراتنه مخصوص بر عنوان عالیدر که مسعود و بختیار معناسنی افاده ایدر . بعضاً اولیاء الله و اعاظم اخیار امت حقنده‌ده تعظیماً قوللانیلیر . مثلا (ملّا خنکار) تعبیری کبی که حضرت

پیر مولانا (محمد جلال الدین) رومینك قدرعلویء حکیمانه‌لرینه تعظیماً بوعنوان ایله تسمیه قیلندیغی معلومدر. (خنکاری)= حضرت پادشاهه منسوب، متعلق || غایتله اعلی، نفیس دیمکدر: (طرزخنکاری)، (خنکاری کاغد) = عرضلق دینیلان بیاض، کوزل کاغد. [خنکارصویی] = بوغاز ایچنده صاری یار دینیلن محلده (صولر) دیه شهرتیاب اولان میره‌ده اولدقجه مرتفع برطاغك ذروه‌سنه قریب برسدّ اوزرنده نبعان ایدن ایی برصودرکه غایت خفّت ونفاستندن بو نام ایله مشهوردر. (خنکار اسکله‌سی) = بوغاز ایچنده بکقوز قریه‌سنك اوست طرفنده‌کائن قصرهمایونك چایرجهتنده‌کی اسکله‌در. (خنکار بکندی) = کولده پیشمش بادنجانك سوت وتره‌یاغیله حل ایدیلن ایچی ایله طاس کبابی ترتیبنده پیشیرلمش ات پارچه‌لرندن مرکب برطعامدرکه کمال لذت ونفاستی حسبیله بونام ایله شهرتیاب اولمشدر.

خوب [ف] کوزل: (خوب رو) = کوزل یوزلو. (روی خوب) = کوزل یوز، (زن خوب)=کوزل قادین (آوازخوب)= کوزل سس (خوب آواز) = کوزل سسلی. جمعی (خوبان) کوزللر. (خوبی) = کوزللك. (خوبتر، خوبترین) = پك کوزل، الڭ کوزل:

« آلدیلر عقلم بری رولر پریشان ایتدیلر »
« بر یره کلمز مکر جمعیت خوبان اوله »
(بیانی)

« شولقدر خوب ایدی اول انف منیف »
« ایده‌مز اهل معارف تعریف »
(حلیه - خاقانی)

خوج [ف] ایبیك، خاصّة خروس ایبیکی. (خوچ، خوچه) ده دینیلیر. (خروچ) = خروس (خوچ خروچ، خوج خروس) = خروس ایبیکی دیمکدر.

خود [ف] کندی. (خود - بخود) کندی کندینه، کندیلکندن (خودبین) = کندینی کوریجی یعنی نفسیله مغرور، متکبّر. (خودپرست) کندینی زیاده بکنن. (خودپسند) = کندینی بکنن. (خودرای) = ایی کوتو کندی رأییله حرکت ایدن، دیك باشلی آدم. (خودفروش) کندینی صاتیجی، نفسنی مدح ایدوب طوران، شارلاتان. (خودرو - ی) = کندی کندینه بیتن، یبانی. (خودستا - ی) = کندینی مدح ایدن. (خودسر) = کندی باشنه کیدن، معند. (خودکام)= کندی مرامندن باشقه برشی دوشونمه‌ین. (خودنما - ی) = کندینی کوستریجی،

كنديني اورته‌يه آتوب ادعای ليـاقت
ايدن . (خودی) = كنديلك ، بنلك .
بونلری (واومعدوله ايله) اوقوملی :

« زائر قبر كه خود وعد شفاعت معلوم »
« نيجه قابل كه بنی ايده جهنم ايقـاد »
(نابی)

« سنی ستايشه تشـويق ايدر بنی قلمم »
« كونش يانده‌اولور ذره خودنمای وجود »
(نورس)

« غالب اولمشدر اميدی سنك ايامكده »
« كامياب اولمغه بر رغم سپهر خودكام »
(نابی)

خور { [ف] (واومعـدوله ايله) اوقوملی . (خورشيد) ك مخففی . يعنی كونش ديمكدر . بومعناده نادراً مستعملدر . § ييه‌جك ، يينتی : (خوركدا) § ييمك معناسنه اولان (خوردن) = مصدرندن صيغهٔ امر اولور . بوتقـديرده وصـف تركيبی اوله‌رق قوللانيلير : (كوفتـه خور ، هرزه خور ، می خور) بعضاً بونك يرنده (خوار ، خـواره) لفظلری‌ده استعمال اولنـور : (هرزه خوار ، ميخوار ، ميخواره)

« بنم اوغوطـه خور قلزم كنهكاری »
« كه‌موج يأس اولور انجق بكا كناره شود »
(سامی)

خورا { [يونانيدن] برنوع رقص ، كويلو اويونی . (خورا تپمك) = رقص ايتمك ، اوينامق . (خورا هواسی) = بودرلو اويونه اويغون كان موسيقی مقامی .

خوراطه { [رومجه‌دن] (Horos) يعنی (رقص) لفظ يونانيسندن مشتق اوله‌رق روم لسـان عوامنده (Horatas) لطيفه‌ديمكدر . (خوراطه‌جی) = لطيفه‌جی ، شاقه‌جی ، كولنج .

خورد
خوردنی { [ف] (واو معدوله ايله) ييه‌جك ، يينتی معنا- سنه‌در . آثار عتيقه‌ده قوللانيلديغی نادراً مصادف نظر تتبع اولورسه‌ده اليوم الفاظ مهجوره حكمنده‌در : (خوردوخواب) = ييه‌جك واويقو ديمكدر . بعضاً كنايه طريقيله غيرتسز ، تنبل اشخاص حقنده ايراد اولنور :

« حرام ايلدی خورد وخوابی دخی »
« براقدردی الدن كتـابی دخی »
(نابی)

« فريب خورد سراب اميـد اولوب ايتمه »
« غبـاردركه ارباب جاهی ناصيه سـود »
(ثابت)

خورده { [ف] (واومعدوله ايله) ييمش ، يينلمش . (خوردن) مصـدرندن اسم مفعولدر : (طعام خورده) = ييمك ييمش . (سالخورده) = ييل ييمش ، قوجامش ، اختيـار .

(تیرخورده) = اوق یمش، اوق ایله
مجروح اولان . (دانه خورده) =
قورشون یمش : (خوك دانه خورده).

خورشید { [ف] کونش :(خورشید اشتهار) = موقع
وطرز استعمالنه کوره شهرت
کونشی ، کونش قدر شهرتلی معنالرینی
افاده ایدر :

« آسمان دولتك خورشید قدسی پرتوی »
« بزمگاه شوکتك جمشید خورشید افسری »
(نفعی)

خوریات { [یونانیدن] فی الاصل (Horion خوریئون)
یعنی (کوی) لفظ یونانیسندن مشتق
اولوب (Horiatis = کویلی)
دیمکدر. لکن رومجه‌ده تربیه‌سز. قابا،
درشت آدم معناسنده استعمال اولنورکه
لسانمزده عین معناده ، فقط تحریف
ایله (خوریات) طرزنده مستعملدر .

خوش { [ف] (واومعدوله ایله) طبعه اویغون ، کوزل ،
ایی : (خوش آمد) = خوش کلدی .
(خوش آمدگو) = خوش کلدی
دیجی، مداهن. (خوش آمدی) خوش
کلدك. (رسم خوش آمدی)=خوش کلدك
عادتی ، وظیفه‌سی . (خوش نما) =
خوش کورینیجی ، کورینن : (جزیرهٔ
خوش نما) بوترکیب خوش کوستریجی
معناسنی‌ده افاده ایدر : (آیینهٔ خوش
نما) کبی. (خوشا) = نه خوش نه قدر
خوش . (خوش دل) = کوکلی
خوش ، ممنون ، متشکر . (خوش
صحبت) = قونوشمه‌سی کوزل .
(خوش خوان) = اوقویشی کوزل.
(خوش آواز) = سسی کوزل .
(خوش حال) = حال، وقتی یولنده،
اویغون .(خوشبو)= کوزل قوقوجی،
قوقولی . (خوش قدم) = میمنتلو،
آیاغی اوغورلو . (خوش گو) =
طاتلی دیللی ، کوزل سویله‌یجی .
(خوش منش، خوش طبع) = خویی،
طبیعتی ایی. (خوشگوار) = لذیذ،
طاتلی ، هضمی قولای اولان شی :
(امرود خوشگوار، آب خوشگوار).
(خوش نوا) = کوزل سسلی چالغیجی.
(خوشتر) = پك کوزل . اك ایی :

« نه خوش ایدی بودهرك بوستانی »
« کر اولماسه‌یدی آسیب خزانی »
(سنان پاشا)

« سن نامه یاز ایله‌یم بن ایصال »
« بردم دخی بویله خوش کچر حال »
(شیخ غالب)

« دانهٔ در کبی روینده تری »
« خوشنما ایلرایدی اول کهری »
(حلیه — خاقانی)

« برك كل كبي اولوردی نیکو »
« ترلدکجه اوغـدار خوشبو »
(وله)

« تیغ ایدی عرشه آصلمش یا مکر »
« وجه پاکنده‌کی انف خوشتر »
(وله)

خُوشاب { [ف] (واو معدوله ایله) فی‌الاصل ابی صو معناسنه‌در . معنای اصطلاحیسی بعض نوع میوه‌لرك تازه ویاقوروسندن پیشیریلن صولی طاتلی دیمکدر. بین‌العوام آخرنده‌کی (با) = (فا) یه تبدیلاً تلفظ اولنور : (خوشابك یاغی کسیلدی — مثل) .

خُوشَه { [ف] سُنبُلَه ، باشاق ، صالقم : (خوشه چین)= خرمن صوکی ترلاده قالان کسیك ، دوکنتی باشاقلری طوپلایيجی ، طوپلایان . || اوته‌کینك بریکنك آثار موجوده‌سندن اقتباس صورتیله اثر وجوده کتیرن محرر وشاعرلرده اطلاق اولنور . (خوشه‌چینی) = هر ایکی معناسنه کوره خوشه‌چینلك . (خُوشَهٔ اَنکُور)= اوزوم صالقمی . (خُوشَهٔ خُرما) = خرما صالقمی . (خُوشَهٔ چرخ ، خُوشَهٔ سپهر) = سنبله دینیلن برج .
« ویرر کندی اسمی ایله خوشه تاك »
(عزت ملا)

« فلك شمدی ثریا ریز پای خوشه چیناندر »
« قضا کنج افکن جیب تهی دست تمنادر »
(صبری)

« تقاطر ایله‌مدکجه سرشك دیدهٔ تاك »
« اولوزمی باغ تمناده خوشهٔ انکور »
(نابی)

خُوك { [ف] طوموز : (خُوك زَخم خورده) = یاره‌لی طوموز ، (خُوکبان) = طوموز چوبانی دیمکدر .

خُولیا { [یونانیدن] قورنتی . بوکلمه‌نك فارسی اولدیغی بعض لغت کتابلرنده کوستریلیور . واقعا فارسیده هرکسجه تصرفنه مانع اولمایان شی معناسنده بویله بر لفظ موجود ایسه‌ده بزده‌کی طرز استعمال ومعناسیله آنك مدلولی مقارن اولمدیغندن فارسی اولدیغنده تردد اولنور . فقط یونانیده (Melanholia مه‌لان‌خولی‌آ) لفظی موجود اولوب مقارنت معنی جهتیله اوته‌کیندن دها مناسبتلی اولدیغی کبی بین العوام (مال‌خولیا) تعبیرینك زبانزد اولمسنه نظراً اشبو لفظ یونانیدن محرف بولنمسی اغلب احتمالدر. (خُلیا)طرزنده یاکلش یازمامغه دقت ایتملی :
« یوق اسمی دخی عین مسمّاسی کبی »
« املم اولسه اکر داخل خولیای عدم »
(عاکف پاشا)

« اولور مال خولیا ایله کامیاب »
« کیم ایلرسه درکاهمه انتساب »
(عزت ملا)

خُون } [ف] قان . (خُوناب ، خونابه) = قانلی صو . (خُون آلود ، خُون آلوده) = قانه بولاشمش . (خُون آشام) = قان ایچیجی . (خُونبار) = قان یاغدیریجی . (خُون بها) قان بهاسی ، دیت . (خُونریز) = قان دوکیجی : (جنکیز خونریز) . (خُون چکان) = قان طاملادیجی ، طاملایان . (خُون افشان ، خُون فشان) = قان صاچیجی . (خُونخوار) = قان ایچیجی . (خُونخواه) = قان ایستهییجی ، قان کودن ، منتقم . (خُونی) = قانه منسوب ، قانلی . (خُونین) = کذلك قانلی : (چشم خونین) :

« دیده‌لردر ظاهر وباطن جمالك سیرینه »
« دلده زخم نوك تیرك تنده داغ خونفشان »
(نفعی)
« غرق خون ایتمشیدی نافه‌مثال »
« ختن آهولرین اول چشم غزال »
(حلیه — خاقانی)
« نیجه شمشیر اوبرغمزهٔ دلسکشدرکیم »
« بردم آرام ایده‌مز اولمیجق خون آشام »
(جوزی)
« سندن آیرلق همان اولمکدر ای خونی بکا »
(نائلیٔ قدیم)
« کوزده خون آلوده بیکانك خیالیله خوشم »
« هربری کویا که بر برك کل تردر بکا »
(فضولی)
« کوره‌لی غمزهٔ خونریزینی حازم یارك »
« تیغنه آندایچرم سومه‌مشم باشقه کوزل »
(حازم)
« سا کنان حرم کردونی »
« اولدی خونی کوزینك مفتونی »
(حلیه — خاقانی)
« افاضه بخشیٔ حالات عشقدر ای دل »
« هزار باغده خونین ترنمات وسرود »
(سامی)
« بولانور کریهٔ خونینم ایله بحر وجود »
« صارارور آهم ایله سبزهٔ صحرای عدم »
(عاکف پاشا)

خُوی } [ف] انسانك یارادیلشنده تقررایدن صفت ، طبیعت ، مزاج : (خـوی جانك آلتنده‌در ، خوبلی خویندن چقمز ، جان چیقمدقجه خوی چیقماز ، یاخویندن یاصویندن — مثل مشهور) (خـوی بد) = فنا خوی . (خُوی نیك) ایی خوی . ترکیباتده اکثریا (خُو) صورتنده قوللانیلیر : (بدخو) = فناخویلی ، تنیز ، خرچین که ترکجه‌ده (خویسز) ده دینیلیر . (ملك خو) = ملك خویلی ، کوزل طبیعتلو . (خـوگرده) =

خـوی ایتمش ، آلیشمش ؛ مألوف ، آلیشلمش .

« هم زیور اخلاقله خوش ذات ملك خو »
« هم بهجت اندام ایله مـه پیکر عالم »
(نشاطی)

« چرخك آكاه اولان خویندن »
« بویاغمورك ایچمه‌مش صویندن »
(لا)

خُوی { [ف] (واومعدوله‌ایله)تر، بدندن ترشح ایدن صو.
(خُوی کَرده) = ترله‌مش، ترلی:

« اودمـده کیم نظر پاك کبریائیـدن »
« اولنجه نورجبینك خویی حجاب آلود »
(سامی)

خُیُوط { [ع] (خَیط) ك جمعی . ایپلر ، ایپلکلر : (خیوط رقیقه)

خُیُول { [ع] (خَیل) ك جمعی . آت سـوریلری ، آتلی عسکرلر : (پامال خیول، خیول مجتمعه)
« حضرت روح الامین غاشیه بردوشی ایدی »
« قونه‌دن داخی خیول فلکه نام جیاد »
(نعت ــ نابی)

﴿ دَ ﴾

دٰاء { [ع] مرض، درد ، علّت، خسته‌لق : (داءالکلب) = قودوز علّتی . (داءالافرنج)=فرنکی خسته‌لکی. (داءالخنازیر) = صراجه علّتی (داءالقلب) = یورك چارپمه‌سی. بونلر وامثالی تراکیب کافهٔ اصطلاحات طبیه‌دندر .

دٰائِر { [ع] دور ایدیجی، ایدن: (دولاب دائر، چرخ دائر)
[دائراً مادار] = چپ چـوره ، بر محلك کاملاً اطرافی . § متعلق ، عائد معناسنده‌ده استعمال اولنور : [فن طبه دائر تألیف اولنان ، مصلحته دائر حرف واحد سویله‌مدی]
« فـکرم کبی آه طائر اولسه‌م »
« دائم حرمکده دائر اولسه م »
(معلم ناجی »

دٰائِره { [ع] بو وارلاق شـکل هندسی یه اطلاق اولنور:
(دٰائرۀ نِصفُ النَّهار)= کرۀ ارضك قطب شمالیسندن اعتباراً قطب جنوبیسنی طولاشـه‌رق ینه قطب دیکره منتهی اولمق اوزره مفروض بر دائره‌درکه دنیایی شمالدن جنـوبه طوغری ایکی

قسم حقیقی‌یه تفریق ایدر. (ربع دائره) = ارتفاع تخته‌سی § مقامات رسمیه‌دن هر بری : (دائرهٔ صدارت عظمی ، دائرهٔ امور مالیه ، دائرهٔ امور عسکریه ، دائرهٔ امور داخلیه ، دائرهٔ امور بحریه. تنظیمات دائره‌سی، محاکمات دائره‌سی ، مالیه دائره‌سی ، ملکیه دائره‌سی ، لیمان دائره‌سی ، پاشا دائره‌سی ، بلدیه دائره‌سی) جمعی اولان (دَوائِر) = اکثریا بو معناده قوللانیلیر : (دوائر رسمیه ، دوائر بلدیه ، دوائر دولت) § هر بنانك داخلنده‌کی بلوکاری ، تقسیماتی: (شو قوناق اوچ دائره‌یه منقسمدر ، حرم دائره‌سی ، سلاملق دائره‌سی، کیلار دائره‌سی) ، (دائره خلق) = بر قوناغك اتباعی ، خدمه‌سی § یووارلاقلغی اعتباریله «زیللی دف» معناسنده‌ده قوللانیلیر : (دائره چالیور، خواننده اولان دائره چالماز اولماز)

« اوله اول دائره‌ده دائره‌زن »
(سنبلزاده)

« حضرت قطبك اولور دائره‌سندن خارج »
« علمنه اولمق ایله وارث کامل افراد »
(نابی)

دائِم [ع] دوام اوزره ، دوام ایدیجی ، بر دوزی‌یه طوریجی اولان : [حاصلی عزیزم ! سز محبتده دائم ، بنده خدمتمده قائم — مکتوب — عاکف پاشا] (محبت دائمه ، مودت دائمه) ایجاب کلامه کوره بونك یرنده (دائمی) ده دینیلیر: (غرام دائمی ، شوق دائمی ، سرور دائمی، نشوهٔ دائمی ، تدقیق دائمی) . (دائماً) = دائم اوله‌رق ، هر وقت دیمکدر. اصلی کبی (دائِماً) طرزنده‌ده قوللانیلیر :

« چرخ حفظ ایده وجودك دائماً آفاتدن»
« نته‌کیم فانوسده محفوظ اوله هر بار شمع»
(ریاضی)

«سعادتله او عشرتکاه خوش طرح و دلآراده»
«صفالر کسب ایده دائم دل پرفیض مسروری»
(نفعی)

دابَّه [ع] هرجنس بینك حیوانه اطلاق اولنورکه ترکجه‌سی (طوار) در : (دابّه سُوار) = حیوانه بینیجی . جمعی (دَوابّ) . (دابّة‌الارض) = ظهوری اشراط ساعتدن اولان برنوع حیوان منتظردر.

داحِس [ع] اصطلاحات طبیه‌دن اولوب پارمغك اوجنده، طیرناق دیبنده ظهور ایدن « طولامه، ات یاران » دینیلن مرضه اطلاق اولنور . فی‌الاصل طوارك طیرناقلرینه یقین آیاقلرنده پیدا اولان برنوع علّت معناسنه اولان (دَحَس) لفظندن اشتقاقاً تسمیه اولنمشدر .

داخِلْ { [ع] ایچ، ایچری: (داخل بلده، داخـل دائره، داخل قلعه، داخـل سور) § ایچری کیریجی، کیرن: (قلعه‌یه داخل اولدی، مجلسه‌داخل اولدی) § ایچری کیرمش، ایچریده: (قرطاسیه اثنانی‌ده حسابده داخلدر، بو جهت خریطـه‌ده داخـل دکلـدر). (داخلاً) = ایچـدن، ایچرودن: (خارجاً وداخلاً تلوینات لازمه نك اجراسی) (داخِلی) = ایچه منسوب، ایچری‌یه متعلق، ایچریده‌کی: (انضباط داخلی، امن داخلی) مؤنثنده: (انتظامات داخلیـه، امور داخلیـه، ترتیبات داخلیه) دینیلیر. (داخلَه) = بر نسـنه‌نك ایچ یوزی ‖ انسـانك درونی، ضمیری دیمکدر: (داخلة الارض، داخلهٔ ارض) = طاغ دیبلری کبی قویـتو یرلره اطلاق اولنور. بومعنـاده جمعی (دَواخِل) در.

« املم اولسه اکر داخل خولیای عدم »
(عاکف پاشا)

« طفل ابجـد کبی تاریخ رکیکن ایده‌مز »
« بیك حساب ایتسه ینه داخل معنای سخن »
(وهبی)

داخِنَه { [ع] دومان چیقان باجه. جمـعی (دَواخِن) در.

دادْ { [ف] انصـاف، عـدالت: (دادگَر) = عادل، منصف.

(دادخواه) = حق، عدالت ایستیه‌ین؛ مشتکی. (دادبَخش) = احقاق حق ایدن، عدالت ویریجی. (دادگُستَر) = عدالت یاییجی، عدالت اجرا ایدن. (دادگُستَری) = عـدالت اجرا ایدیجیلك. § فریاد، صیزلانمه:

« داد مخموری چشم نیم خوابکدن سنك »
« الامان شوخی ابروی عتابکدن سنك »
(محمود ندیم)

« داد الندن کوکلك فریاد الندن کوکلك »
(نوعی)

§ عطـا، ویرکو، ویریش: (دادوستاد، دادوستَد) = اخـذ واعطا، آلیش ویریش:

« خواجهٔ دادوستد زیور بازار ایده‌تا »
« دمبدم تازه ظهور امتعهٔ کوناکون »
(منیف)

(داد حقّ، داد خُدا) = موهبهٔ آلهیه، تکری ویرکوسی. بو مقامده (خُداداد) ترکیبی‌ده قوللانیلیر. مثلا (استعداد خداداد) کبی. (دادَه) = ویرکو، ویرلمش، ویرمش: (دادهٔ خدا)، (دادگاه) = دیوان‌عدالت، محکمه. (دادفرما ـ ی) = داد بیو. ریجی، ویریجی معناسـنده حق آلهیده ومجازاً پادشاه عالیجاه حضرتلری‌واعاظم حقنـده ایراد اولنور: [داد فرمای عالم]:

« شهریار داد فرما کیم علوّ طبعنی »
« اعتراف ایتمکده‌در حیرتله هرعقل‌سلیم »
(لا)

« اول شهسوار مملکت عدل‌وداد کیم »
« آتی او گنجه‌اولسه‌روا خسروان‌روان »
(باقی)

« تاب‌خورشید ستم‌سوزان ایدردی‌عالمی »
« گر سحاب‌عدل‌ودادك اولمه‌سه‌یدی‌سایبان »
(نفعی)

« سر بهم دادهٔ دست احدیتدر هپ »
« یك بیك سلسلهٔ نسبت انشای قرون »
(منیف)

دادا { [ف] ترکجه‌ده « دادی » چوجقلره باقان‌جاریهٔ مخصوصه ، خصوصی خدمتجی : (دادای نازك ادا ، دادای شفقت نما) . (دادو) = چوجغه باقان ارکك خدمتکارکه ترکجه‌ده (لالا) دینیلیر .

دادار { [ف] جناب حق ، تکری § حکمدارعادله‌ده اطلاق اولنور :

« دادار جهان ایله‌مسون عالمی سنسز »
(باقی)

دادر { [ف] برادر کبی ارکك قارداش . (دادر اندر) = اوکی قارداش دیمکدر : (دادر اکرم ، دادر مکرم) .

« صورمیورسین که دادرم نره‌ده »
« پدرم نره‌ده ؟ مادرم نره‌ده »
(معلم ناجی)

دار { [ع] بنا ، مکان ، قوناق ؛ برقاچ اوطه ودائره‌یی‌حاوی محل ، یر : (دارالفنون ، دارالمعارف ، دارالتعلیم ، دارالفیض ، دارالشفقه ، دارالسعاده ، دارالشفا ، دارالصناعه ، دارالتداوی) ، (دارالحرب) = غوغا میدانی ، جنك یری . (دارالملك عثمانی ، دارالسلطنة العلیّة العثمانیه) = عثمانلی دولتنك پایتختی ، شهر استانبول . مجازاً‌ده قوللانیلیر : (دار دنیا ، دار فنا ، داربقا ، دارآخرت) ، (دارین) = دنیا وآخرت . (دارالخلد) = بقا اوی ، جنّت . (دارالسعیر ، دارسعیر) = جهنّم ، طامو :

« باقسه‌ك گورینور بودار عبرت »
« صیّاد ایله صیددن عبارت »
(معلم ناجی)

« دوشسه کمتر شرر شعلهٔ برق غضبی »
« باغ فردوس اولور آتشکدهٔ دارسعیر »
(حقی)

« خلق عالم سرتسر بیمار درد احتیاج »
« زهر بردارالشفا لطفك طبیب‌مهربان »
(نفعی)

« قیله اعدای شقا پیشه‌سنی حق مقهور »
« بندکانی اوله دارینده مبرور وسعید »
(لا)

دار { [ف] معانیٔ‌عدیده‌یی‌حاویدر . لسانمزده معتبر ومستعمل اولان‌معنالری بروجه‌آتی گوستریلمشدر .

[۱] علی‌الاطلاق آغاج معناسنده قوللا-

نیلیر . مثلا (دار سیاست) کبی که مجرمینك برموجب حکم قانون صلباً اعدامنه مخصوص اولان آغاجدر . نصل که (بَرْدار) = آغاج اوزره ، آصلمش دیمکدر . بو معنی اعتبار یله اولملیدرکه بین العوام بو آغاجه غلط فاحش اوله‌رق (دار آغاجی) دینیلیر . بو حالده آغاج آغاجی دیمك اولوب معناسز بر تعبیردر . لکن بین العوام اوقدر مشهور برغلطدرکه تصحیحی غیر قابلدر . (داره چکمك) = آصمق معناسنی افاده ایدر . ینه بو اعتبار ایله شونلرده قوللانیلیر : (دارچین ، دار فلفل ، دار رومی) . (دار زرد) = برنوع صاری آغاجدرکه نام دیکری (زرده چوب) یاخود (زرده چال) در . [۲] طوتمق ، صاقلامق معناسنه اولان (داشتن) مصدرندن صیغهٔ امر ویاخود اسم فاعل مرخمدرکه وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر . مثلا (درمدار ، آیینه‌دار ، دفتردار ، خزینه‌دار ، سنجاقدار ، بایراقدار ، دیندار ، پایدار ، سلحدار ، ابریقدار ، مهردار ، سردار ، کیسه‌دار) کبی [۳] صاحب ، مالك معناسنی افاده ایدر : مثلا (جهاندار ، تاجدار ، حکمدار ، مالدار ، حصه‌دار) کبی .

« وایه‌دار اولسه اکر عاطفت فیضندن »
« اولور آرایش سجاده جبین الحاد »
(نابی)

دارا } [ف] ملوك قديمهٔ فرسدن طبقهٔ کیانیانك طوقوزنجیسی اولان ذاتك عنوانی . بوکا (دارای اکبر ، داراب) ده دیرلر . عنوان دیکری (کَیْ قباد) در . مجازاً قوی الشکیمه ، حکمدارلر حقنده قوللانیلیر .
§ طورطو ، پوصه ؛ بومعنادن توسیعاً لسانمزده بر نسنه‌نك اصلندن معدود اولمه‌یوب خارجه چیقارلمسی ، طیشاریده طوتلمسی لازم کلن شی معناسنده وظرف ، قاب ، طوزبه ، چوال کبی شیلر حقنده قوللانیلیر : (داراسنی چیقارملی ، دارایه چیقار ، داراسنی حسابه داخل ایتمه ، داراسی نه‌دن عبارتدر) .

« ینه هرنام امامك زیوردست وسری شمدی »
« کل افشان ساغر جدر درافشان تاج دارادر »
(صبری)

« دانای رای حکمت ودارای دادکار »
(نوعی)

« سلطان شرق وغرب شهنشاه بحر وبر »
« دارای دهر شاه سلیمان کامران »
(باقی)

دارات } [ف] شان ، شکوه ، دبدبه ، طنطنه :

« طمطراق سنخم فوج سپاه نظمم »
« خسروان هنره ایتمه‌ده عرض دارات »
(نظیم)

« ای داور دادآور دارا دارات »

دارنده } [ف] (داشتن) مصدرندن اسم فاعلدرکه طوتیجی ، صاقلاییجی دیمکدر : (دارندهٔ تذکره ،

دارندهٔ نمیقه) بو کلمه کتابت قدیمه مستعملاتندندر :

« سنسین اول دارندهٔ برلیغ احکام قدر »
« خامه‌ڭ اولمشدر رموز آسمانه ترجمان »
(نفعی)

دارو { [ف] علاج : (داروی تلخ ، داروی شیرین) .

داروبرد { [ف] شکوه ، ابهت ، احتشام معناسنه بر ترکیبدر . (دار) = (داشتن) دن طوت معناسنده صیغهٔ امردر . (برد) = صاوولق ، آلارغه اولمق ، برطرفه چکلمك معناسنه اولان (بردن) مصدرندن صاوول معناسنده کذلك صیغهٔ امردر :

« نرده دیوان فریدون ، مجلس جنك پشنك »
« نرده دارات سکندر ، داروبرد کیقباد »

داروگیر { [ف] عربده ، جنك ، صاواش . (دار) = (داشتن) دن صاقلا معناسنه صیغهٔ امردر . (گیر) = (گیرفتن) مصدرندن طوت معناسنه کذلك صیغهٔ امردرکه بالترکیب معناسی طوت صاقلا دیمك اولور . (غوغا) معناسنده مستعملدر : (دارای داروگیر) .

داس { [ف] اوراق : (داس زرین) = آلتون اوراق که هلال قمردن کنایه‌در . § ایکی طرفی کسکین سیوری سلاح که ترکجه‌ده (مچ) دینیلیر . [داسه] ده لغتدر .

داستان { [ف] قصه ، حکایه ، ماصال (مثل) . اکثریا منظوم اولان وقعه ، حکایه‌لره اطلاق اولنور : (داستانسرا — ی) = (سرا) لفظی (سراییدن) مصدرندن اسم فاعل مرخمدرکه ایرلایجی ، تغنی ایدیجی دیمکدر . اشبو وصف ترکیبیده معناسی داستان اوقویجی اولور :

« تا که معنای لطیف لفظ رنك آمیز ایله »
« روزکارك بردلارا داستانیدر سوزم »
(نفعی)

داشته { [ف] کهنه ، اسکیمش ، ییپرانمش : (عبای داشته) .

داعی { [ع] دعوت ایدیجی ، ایدن . بو معناده اکثر مذاهب ضاله نشریله مشغول اولان اشخاص ضلالت اختصاصه اطلاق اولنورکه جمعی (دعات) در § سبب اولیجی ، سبب اولان : (داعی وفاق اولان احوالك برنجیسی ، انتباهه داعی اوله‌جق تدابیر جدیه ، داعی مضرت ، داعی آمیزش و ائتلاف اولان ماده) § دعا ایدیجی ، دعا ایدن : (داعی دیرینه ، داعی کمتر ، داعی قدیم ، داعی دیرین ، داعی کمترین) تذاکر و محرراتده امضانك اوستنه وضع ایدیلن (بنده) یرنده طریق علیه

منسوبین ورجالی طرفندن (الداعی) یاخود (داعیلری) لفظی استعمال و اثنای محاوراتده دخی (بنده کز) و (بنده لری) مقامنده (داعیکز ، داعیلری) کبی تعبیرات ایراد اولنور.

داعیَه { [ع] انسانی برخصوصه ، بر شیئه قلباً انهماك کوسترمکه سبب اولان وتحریص ایدن حالت معنویه : (داعیهٔ تفوق ، داعیهٔ تفرد ، داعیهٔ خود پرستی) [فرط فطانت و شرط صداقتده جمله یه تفوق داعیه سنده کورندیکنه نظراً — مسوده — عاکف پاشا] تشدید ایله غلط اوقوماملی .

داغ { [ف] انسان وحیوانك جسمنه قیزغین دمیر وآلات سائره ایله اور یلان نشانه ، تمغا ، یاقی . (داغزَن) = نشانه ، تمغا اوریجی ، اوران . § انسانك اونوتەمیەجق وخاطرندن چیقارەمیەجق درجەده شدتلی اولان تأثرات قلبیه سندن کنایه اولەرق قوللانیلیر : (داغ درون ، داغ دل) کبی که کوکل یاره سی دیمکدر. (داغدار) = پك متأثر ، زیاده کدرلی (داغ بَردِل) = متأثرالقلب ، کوکلی کدرلی . [داغ برداغ] = یاره یاره اوزرینه ، قات قات تأثر ، قاتمرلی تأثر دیمکدر. (جکری داغلو) = متأثر ، هجرانلی ، کدرلی . (داغلامق) = قیزغین دمیرایله نشان اورمق . لسانمزده ایصیرغان اوتی وآزغین حیوان صوقوب یاقمق معناسنده اولەرق تخفیف ایله (دالامق) صورتنده ده استعمال اولنور .

« بیلسەم شوقوزی نەدن غم آلمش »
« هر ناله سی قلبه داغزندر »
(معلم ناجی)

« بر بر آچمش لالەلر مانند داغ عاشقان»
(لا)

دافِع { [ع] دفع ایدیجی ، ایدن ؛ صاویجی ، بریردن سوروب کیدریجی : (دافع سراق ، دافع کدر ، دافع غم ، دافع تأثر ، دافع وجع ، دافع تعفن ، دافع حما ، دافع صداع) ، (قوّهٔ دافعه) = بریردن سوروب یوسکوردیجی قوّت § جناب حقه ده اطلاق اولنور : (دافع حقیقی ، دافع بلیّات ، یادافع الامراض) .

دافِق { [ع] آتیلەرق دوکیلیجی ، دوکیلان : (سیل دافق ، ماء دافق) .

دال { [ع] الفبای عثمانیده اونجی حرفك اسمی : (دال مهمله). ابجد حسابنده درت عددینه معادل واشارتدر . (دالیّه) = (د) حرفی شکلنده اولان بیانی آصمه : (دالیّة السودا) = سمیز قاباق دینیلن نسنه درکه قادینلر ملاحت پیدا ایتمك ایچون یوزلرینه سوررلر .

دال { [ع] دلالت ایدیجی، ایدن: (شومثال خیره دالدر).

دام { [ف] طوزاق، آغ: [دام مرغ، دام ماهی]، (دامگاه، دامگه) = طوزاق قوریلان یر؛ مجازاً استعمال اولنور: (دام تزویر، دام تلبیس، دام غرام)

« کوردگمی بو دامگهده آزاد »

« بردامك اسیری صید و صیاد »

(معلم ناجی)

« خالـکی کوردم اسیر اولدم کمند زلفکه »

« دانه‌ایچون کندیمی صالدم دوشوردم دامه‌بن »

(نورس)

داما { [فرانسزجه‌دن dame] مربع خانه‌لره منقسم دوز تخته اوزرنده سیاه و بیاض طاشلرله اوینانیلان معروف اویون که شطرنجك طرز دیکریدر: (دامه تخته‌سی damier)، (دامه طاشی dame)، (دامه‌چیقمق damer).

داماجانه { [dame-jeanne فرانسزجه‌دن] بیکللك دینیلن بوقالك بیوکی، حصیرلی بیوك شیشه.

داماد { [ف] کوینکی. پدر ومادری صاغ اولان بر قیزك قوجه‌سی:

« بریسی داماد شه انبیا »

« شیر خدا یعنی علی مرتضی »

(نظیم)

داماسقو { [ایتالیانجه‌دن] فرانسزجه‌سی (Damas) درکه هم شام شهرینه، همده دمشق اولان او قماشه اطلاق اولنور. دمشق منسوجات منقشهٔ حریریه‌یه تقلیداً نسج واعمال ایدلمش وبونام ایله شهرت بولمش برنوع چیچکلی، موجلی ایپك قماش. بونك پاموق ایله قاریشیق نسج ایدلمش نوعی‌ده موجوددر.

دامان | **دامن** [ف] ذیل، اتك: (دامن کوه) = طاغ اتکی، طاغك کناری. (دامن بوس) = اتك اوپیجه (دامن بوسی) = اتك اوپمکلك، اتك اوپمك. (دامن درمیان) = اتکی بلنده، ایشه حاضرلانمش. (دامن گیر) = اتك طوتیجی، اتکه یاپیشان؛ خصم، دعواجی. (تر دامن، پاکدامن) = تمیز، صاف اتك؛ ناموسلی، عفیف:

« دامن خوف ورجا چکدی اودم کیم الله »

« تتق صبح ازلده یوق ایدی رنك سفید »

(لا)

« بنه راهی بزم سوارانك »

« طوتدی دامان کوهساری »

(معلم ناجی)

دامعه { [ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر. قانی قطره قطره؛ آهسته آهسته چیقوب طوران یاره‌یه اطلاق اولنور.

١٦ صحیفه‌دن مرکب برفورمه ١٠ پاره‌یه‌در

دامِغَه { [ع] باشك طاس كميكنى چوب دماغه‌قدر ايشله‌ين يارهيه اطلاق اولنوركه بو باش يارىقلرينك صوك درجه‌سيدر .

دامِيَه { [ع] اصطلاحات فقهيه دندر . قانى چيقوب لكن آقمايان باش يارهسنه اطلاق اولنور . ديكر برلغت كتابنده (دامِيَه) قانى آقان ، (دامِغَه) قانى آقمايان ياره ديه تعريف اولنمشدر .

دان { [ف] ظرف مكان اداتى : (جزءدان، قلمدان ، جامه‌دان، آتشدان) كبى § بيلمك معناسنه اولان (دانستن) مصدرندن صيغهٔ امر واسم فاعل مرخم اولديغى تقديرده وصف تركيبى طرزنده قوللانيلير: (نكته‌دان، قدردان ، سخندان، دقيقه‌دان) كبى. (نادان) = « نا) ادات سلبدر . داخل اولديغى كلمه‌نك مدلولنده‌كى وصفى سلب ايدر . « دان » بيلجى ديمكدر . معناى تركيب بيلجى دكل ، جاهل ديمك اولور . لسانمزده دخى جاهل ، قابا ترس سوزلى آدم معناسنده قوللانيلير . (نادانى) = جاهللك، قباق ، ترسلك :

« تنهاى سياحتم ؟ دكلدر »
« وار يرده رفيق ترزبانم »

« كفتارى كزيده، طبعى نادر »
« كيمدر ؟ قلم دقيقه دانم »
(معلم ناجى)

دانا { [ف] بيلجى ، بيلكيچ : (مرشد دانا ، دل دانا ، مرشد دانا) . (دانايى) = بيلجيلك، بيلكيچلك .

« بو كارخانه براستاددن دكل خالى »
« كرك بو قدرته البته قادر ودانا »
(فضولى)

دانِش { [ف] بيلكى ، بيلمه ، بيلش . (دانِشور) = علم صاحبى . (دانِشورى) = عالملك ، صاحب علم اولمق . (دانِشكَر) = كذلك علم صاحبى . (دانشمَند) = اصحاب علمدن معدود اولان ذات . (انجمن دانش) = علوم وفنون مختلفه اربابندن مركب هيئت ، مجلس مخصوص .

«زهى خورشيد نوروز سخن كيم پرتو حكمى»
«هواى دانش افروز وسحاب جهل فرسادر»
(صبرى)

« پادشاه بحروبر داد آور دانشقرين »
« خسرو صاحبقران دانشور صاحب يقين»
(لا)

دانك { [ف] بر درهمك درتده برى ، بر مثقالك كذلك درتده برى كه التى چكردك بر دنك

اعتبار اولنور. لسانمزده الفـزاوله‌رق
«دَنْك) صورتنده معروفدر . حال‌بوکه
(دنك) باشـقه معنایه لغتدر. § فتح
نون ایله (دانَكْ) = دانه‌جك‌دیمکدر.
آخرنده‌کی کاف ادات تصغیردر . ضم
نون ایله (دانُك) چوجقلرك دیشلری
چیقمغه‌باشلادیغی زمان هرنوع حبوباتدن
برر مقـدار قاریشدیریلوب پیشیریلن
بردرلو طاتلی طعامه اطلاق اولنورکه
ترکجـه‌ده (دیش بغـدایی) دینیلیر .
بین‌العوام بو طعام پیشیرلمکله چوجغك
دیشی قولای ، المز چیقه‌جغی اعتقاد
اولنور . معرّبی (دانَق) در. (داناق)
صورتنده‌ده مرویدر . جمعی برنجی‌یه
کـوره (دَوانِق) ایکنجی‌یه کـوره
(دَوانِیق) در .

دانَسْتَه { [ف] (دانَسْتَن) مصدرندن اسم‌فاعل. بیلیجی:
(داننده‌ٔ رموزونکات، داننده‌ٔ سرائر
وغوامض) .

دانَه { [ف] آربه ، بغدای مقوله‌سی حبوباتك هرنوعنـه اطـلاق
اولنور. عربیسی (حبّه) در . لسانمزده
مجـازاً هردرلو اوفاق یووارلاغه ،
چکیردکه ، تفنك قورشوننه دینیلیر .
عدد ، صایی مقـامنده ایراد ایدیلیر :
(دانهٔ خردل ، دانهٔ سیب ، دانهٔ‌خال،
قورشـون دانه‌سی ، فندق دانه‌سی ،
انجودانه‌سی) ، (قاچ دانه، بش‌دانه،
بر دانه ، اللی دانه) . (دانَه‌چِین) =
دانه طوپلایجی ، دوشیریجی . (دانَه
دانَه) = آیری آیری ، دیش دیش
(دانَه‌لَنْمَكْ) = اوفاقلانوب آیرلمق ،
بر شـیئك اجزای فردیه‌سی بوزولوب
طاغیلمق || باشـاق کبی اوفاق ثمره ،
میوه ، نسنه حاصل ایتمك :

« دانه‌چین اولمق‌ایدی مقصدمزغربتدن »
« دانهٔ خالنی کوردکـده طوتلدق قالدق »
(کانی)

«کل دانه‌یه قاچه ای کبوتر »
« حیرانکی صانمه دام کستر »
(معلم ناجی)

داو { [ف] شطرنج ، دامه ، طاوله کبی اویونلرده طوتیـلان
صیره ، نوبت: (داو اول، داوثانی).
اکثریا « طاوله » اویونلرندن (توقاد)
دینیلن برنوع اویونی اوینـایانلر بیننده
زیاده استعمال اولنور . (اوچنجی داو
سنده ، بن داو دییه‌جکم ، داو دیمکه
حقك یوق) .

داوَر { [ف] اصـلی (دادآوَرْ ، دادوَر) اولـوب کـثرت
استعمال ایله تخفیف اولنمشدر . حاکم
حقیـقی اولان جناب حقـه مخصوص
اسمادندر :

«زهدشماوفسق‌ماچون همه‌حکم داورست»
(حکیم خاقانی)

§ مجازاً حکمدار عادل ، حاکم فاضله اطلاق اولنور (داوری) = حکمدارلق ، حاکملك. (داورانه) = عدل وحکم صاحبی اولانه یاقیشه‌جق صورتده دیمکدر :

« داور صاحب عدالت شاه فاروق صفت »
« ماحیٔ ظلم وضلالت حامیٔ شرع مبین »
(لا)

« صاحب تیغ وقلم مالك جام وخاتم »
« آصف جم عظمت داور جمشید وقار »
(باقی)

داهی { [ع] شدت ذکا ، جودت فکر ، اصابت رأی ، حسن تدبیر کبی مزیاتی جامع وغایة الغایه زیرك ، جن فکرلی آدم دیمکدر .

داهیه { [ع] آخرنده‌کی « ها » مبالغه ایچوندر . غایتله ذکی ، جن فکرلی آدمه اطلاق اولنور: (داهیهٔ زمان ، داهیهٔ عرفان) § امر عظیم ، بلیهٔ عظیمه ، بیوك آفت ، مصیبت معناسنده دخی قوللانیلیر . بو معناده تأکید ایچون (دهیاء) وصف و (دهواء) ده صفت اولور: (داهیهٔ دهیا ، دهوای داهیه)

« بر داهیهٔ ملك قیافت »
« شیطانی‌ده آلدادر اوآفت »
(معلم ناجی)

داین { [ع] بورج اولەرق شخص آخره پاره ویرن آله‌جقلی: [داین ایله مدیون] .

دایه { [ف] چوجغه باقان خدمتکار ، جاریه. اصطلاحمزده چوجغه سوت امزیرمك ایچون آلنان یاخود طوتیلان جاریه ، قادین‌که تبدیل حرف ایله (طایه) دینیلور . (دایگی) = دایه‌لك دیمکدر.

« برکون آنی کزدیردی دایه »
« دردینی یتورمکه دوایه »
(فضولی)

دأب { [ع] عادت ، اصول : (دأب دیرین ، دأب قدیم ، دأب مصافحه) .

«اولورسه عفوك ماچرخ دون سفله پروردن»
«برازبحث ایلیه‌یم دأب قدیم شاعران اوزره»
(لا)

دبّاغ { [ع] لسانمزده تحریف ایله « طاباق » دینیلن اهل صنعت ؛ مشین ، کاوساله یابمق ایچون حیوان دریلرینی سپیله‌ین آدم : (دبّاغ اصنافی ، دبّاغخانه عمله‌سی ، بکقوز دبّاغخانه‌سی) .

دبدبه { [ف] کورولتی ، پاتیردیلی سس : (دبدبهٔ کوس ، دبدبهٔ طبل) § خدملی ، حشملی کوسترش؛ کورولتیلی عظمت ، اولواق :

« دنیایی طوته دبدبهٔ عدلله نامك »
« پرامن وامان اوله همه کشورعالم »
(نشاطی)

دبستان { [ف] مکتب ، چوجقلرك تعلیم محلی . (دبستانی)

= مکتبلی : (دبستان ایرانیان)= درسعادتده متمکن تبعهٔ ایرانیه طرفندن تأسیس وادارهاولنان برمکتب خصوصی.

دَبُور { [ع] باطی روز کاری ، باطی طرفندن اسن یل.

دَبُّوس { [ع] تحریف ایله لسانمزده (طوپوز) دیه معروفدر. باشی یووارلاق، قولی اینجه آغاج، یاخود تیموردن معمول کرز، آلت ضرب وحرب که باشی طوغانه مشابه اولدیغندن (بوز طوغان) نامیله‌ده یاد اولنور :

(دَبُّوسِ آهَنِینْ) = تیمور طوپوز .

(دَبُّوسِ خَشَبِینْ) = سرد طوپوز .

جمعی (دَبَابِیس)در . § فارسیده باء موحده ایله هم بومعناده قوللانیلیر . همده (دَبُوسَه) کبی کمینک قارهسنی، دومنی معناسنی افاده ایدر : (دبوسهٔ کشتی، دبوس کشتی)

دَبُّوی { [فرانسزجه‌دن débôt ده بو] نه مناسبتله بای مشدده ایله تلفظ واستعمال اولندیغی بیلنمیور . فی الاصل معانیسی وصور استعمالاتی متعدددر . لسانمزده ایکی معناسی معتبر ومستعملدر . (۱) امتعه، اشیا قونیلان مغازه، مخزن، انبار : (دائرهٔ عسکریه دبویی، دبوی مدیری، ردیف دبویی، دبوی جاوشی) . (۲) امانت براقه، تودیع . بر آدمک کیریشمک ایستدیکی برایشی جداً درعهده ایتمک، یاخود تعهداتی اجرا ایلهمک خصوصنی تأمین ایچون براقنه اصولاً مجبور اولدیغی آقچه . اکثریا مناقصات ومبایعات رسمیه ایله معاملات تجاریه‌ده قوللانیلیر . مع مافیه بوایکنجی معناده (ده‌پوزیتو) تعبیری دهازیاده استعمال اولنمقده‌در .

دَبِیر { [ف] کاتب، منشی، یازیجی. (دَبِیرِسْتَانْ) = کتبه‌نك اوطوردقلری محل، اصطلاحمزده قلم اوطه‌سی :

«دبیرستانه آلتی ایستیورزاول طفلی روزوشب»
(ثابت)

§ مدبّر، مستشار معناسنی‌ده افاده ایدر: (دبیرفلك) = عطارد کوکبی . (دبیرالسلطنه، دبیرالدوله) کبی عنوانلر ایرانده رسماً استعمال اولنور .

«اوحه بویله نقش ایدروصفم دبیر آسمان»
(لا)

« دست اورمش ایدی کالك شهابه دبیرچرخ »
« طغرا نویس حکم خداوند انس وجان »
(باقی)

دَپُوزِیتو / دَه‌پُوزِیتو { [ایتالیانجه‌دن] صورت رسمیه ویا خصوصیه‌ده درعهده اولنان شرائطك اجراسنی تأمین ایچون صاغلام محله قونیلان آقچه، رهن. بوکلمه ایکی صورتله‌ده یازیلیورسه‌ده اصلنه کوره دال حرفندن صوکره (ه) حرفنك یازلمسی دهامناسب واقوپانلرجه

سهولتی موجب اوله‌جغی آشکار در. (دبوی) کلمه‌سنه‌ده مراجعت اولنه.

دَجّالْ { [ع] آخر زمانده ظهور ایده‌جك اولان کذّاب مشهور. ظهوری علائم قیامتدن معدوددر.

دَخالَتْ { [ع] عربده وارد اولمایان بولفظ تصرفات عثمانیه‌دندر. مصدر صحیح عربی اولان (دُخُول) کبی کیرمك § برینك سایهٔ مرحمت وحمایتنه صیغنمق معنالرنده قوللانیلیر: (فلان افندی قلمه دخالتله فیضیاب اولمق ایسته‌یور، مرحمت سنیهٔ حضرت ملوکانه‌یه دخالت، شقیٔ مرقوم حکومت سنیه‌نك عفو و مرحمتنه دخالت واستیمان ایلدی)

دَخْلْ { [ع] قاریشمه، تأثیر: (بوایشده آنك نه دخلی وار، بونده دخلی اولمدیغنی اثبات ایتملی) § طوقونمه، لوم و تعریض ایتمه. § ایرادکه ترجمه‌سی (کَلُور)در: (هروقت دخل وخرجنی بیلن بر وقت آخره محتاج اولماز) لسانمزده اکثریا بوندن اوّلکی ایکی معناده قوللانیلیر. بو معنی عربی‌یه مخصوص کبیدر:

« دخل ایدن‌ده سوزمه باری براستاد اولسه »
(نفعی)

« واعظ اولسه‌ك دخل ایدرلر جمع اولوب اهل هوا »
(نظیم)

دَخْمَه { [ف] میّت، اولو دفن ایدیلان کنبد، تربه، لحد، قبر: (دَخْمَه گُشا) = مزارجی، قبر یعنی چوقور آچیجی. بو معناده استعمالی نادردر. § ارکك دوه‌نك کوکره‌دیکی اثناده آغزندن صاچیلان کوپوك. بو معنایه مقارنت ومناسبتی اولمق حسبیله لسانمزده دونما وشنلك یاپلدیغی کیجه‌لرده هوایه آتیله‌رق یوکسکده پاطلایوب آشاغی‌یه رنکارنك اجرام مضیئه نشر ایدن وبولندیغی یرده یاقیله‌رق هوایه طوغری رنکارنك قیغلجملر پوسکورن فشنکه (دَخْمَه) اطلاق اولنور: (دَخْمَه اَنْداز) = لغم وفشنك آتیجی. (دَخْمَه فَشان) = لغم صاچیجی، صاچان دیمکدر. دونما، شنلك ایچون اشکال مختلفه‌ده اجزای ناریه‌یی حاوی اوله‌رق اعمال اولنان جسیم وسملردرکه یاندقلری زمان زمین وآسمانه کونا کون فشنکلر، لغملر صاچار.

دَخِیلْ { [ع] خارجدن کلوب برینك سایهٔ مرحمت وحمایتنه صیغنان: (دخیلك یارسول الله)

« دخیل درگه لطف ومروتك اولدم »
« امان امان ایا سرور ستوده شعار »
(نعت — لا)

دَرْ { [ف] قاپو: (درِ خانه، درِ مسجد). (درعلیّه) = طوغریسی (درِ دولت علیّه)، (درِ سعادت) = استانبول. (دَرْبان) = قاپوجی: (دربان فلك) = کنایهٔ کونش، آی. (درِبار) = دیوان

قاپوسی. (دربدر) = قاپوقاپو کزن:
« دیله‌سه قدرتی اسکندر ایله جمشیدی »
« درگه دولت و اجلالنه دربان ایلر »
(جوری)

دَرْ { [ف] ادات ظرفیت که « اَنْدَرْ » ك مخففیدر. ترکجه‌ده مقابلی (ده) اداتیدر. عربیسی (فی) در. مثلا : (درآغوش) = قوجاقده ، قوجاق ایچنده (در انبار) = انبارده. (در انبار ایدلمش) = مدخر، انباره طولدیرلمش. (درحال) = بوآنده ، وقت کچیرلمکسزین. (درپیش) = اوکده ، اوکنده. (دردست) = الده ، یاپلمق اوزره. (درعهده) = اوستده ، اوزرنده ، اوسته آلنمش. (درکنار) = کنارده ، مکتوبه واوراق رسمیه اوزرینه یازیلان برقاچ سطر یازی || قوجاغه آلمه ، قوجاقلامه (درکار) = ایشده ، بللی. (درمیان) = آره‌ده معناسنه‌در. (درمانده) = اسم مفعول اولان « مانده » آپیشمش، قالمش دیمکدرکه بوحالده معناسی ظرفیت اعتباریله (قاپوده قالمش) اولور. لفظ مفرد مقامنده بیچاره ، عاجز دیمکدر. لسان جغتاییده بونك مقابلی (ایلیندی) ایمش. (درماندگی) = عاجزلك.

« مادری معصومی ایتمش درکنار »
(معلم ناجی)
« درخواب ایدی صانکه اولدی بیدار »
(وله)

دَرْ { [ف] ییرتمق معناسنه اولان (دریدن) مصدرندن صیغهٔ امردرکه وصف ترکیبی طرزنده‌ویرتیجی معناسنده قوللانیلیر : (صفدر) = صیره ییرتیجی ، صیره بوزیجی. (جگردر) = باغر ییرتیجی. (پرده‌در) = پرده ییرتیجی ، عفتسز، حیاسز :

« سنسك او سخنور جکردر »
« بی واهمه شهسوار معنی »
(درحق نفعی — انسی)
« نه عشق ، ماشطهٔ حجله گاه بیداری »
« نه عشق ، پرده دَر بزمگاه چشم‌رقود »
(سامی)

دَرّ { [ع] فی‌الاصل ذات ، نفس معناسنه‌در . بر شیئك شی آخردن تولد ایله‌مسنه موضوع اولوب برنسنه‌ده حرکت واضطراب معناسنده دخی بالمناسبه استعمال اولنور. بونکله برابر سوت چوق اولمق معناسنه‌مصدر اعتبار اولندیغی تقدیرده سوت محض نفع وخیر اولمق مناسبتیله انساندن صادر اولان عمل حسن واثر خیرده‌ده اطلاق اولنور. مدح ودعا مقامنده ایراد اولنان (لله دره) جملهٔ دعائیه بوتقدیره کوره‌درکه جنس عمل مقتضا- سنجه جزا ، مکافات تعیینی ربّ‌المجاز ته

حواله اولنور. یعنی عمل خیرینه کوره اجرای مکافاته انسان مقتدر اولمدیغندن الله مکافاتلاندیرسین دیمك اولور. نصلکه ذمّ وبددعا مقامنده‌ده (لاَدَرَّ دَرّه) تعبیری ایراد اولنورکه عملی خیرلی اولمه‌سون دیمکدر. بالاده‌کی برنجی جمله مدح بلیغ مقامنده واکثریا کلام حقنده ایراد اولنور.

دَبّاجَه } [ع] «دَبّابَه» کبی ازمنهٔ سابقه‌ده اوستی صیغیر کونیله مستور اولوب تکرلکلری ایچنده دونر و یاواش یاواش قلعه، حصار دیبنه صوقلمغه مخصوص بر نوع آلت حرب ایدی. اشبو آلت جرّ صورتیله یوریدله‌یوب اوستنده‌کیلر طرفندن چرخلری تحریك ایدلدیکی جهتله الیوم استعمال اولنان واوزرینه بینیلوب بربری آرقه‌سنده‌کی ایکی تکرلکلری آیاقله چویریله‌رك یوریدیلن و(فرانسزجه Vélocipède وه‌لوسیپید) دینیلان آرابه‌یه (دَرّاجَه) اطلاقی ارباب قلم طرفندن تنسیب وقبول اولنمشدر.

دَرا } [ف] چاك، چینغراق: (درای قافله، درای کنیسا).

دَرایی } [ف] دیرلامق، متصل سویلنمك معناسنه اولان (دَرایِیدَن) مصدرندن صیغهٔ امردرکه وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: (یاوه‌درای، هرزه‌درا).

دَراری } [ع] رونقدار، پارلاق معناسنه اولان (درّی)نك جمعی.

دَرّاك } [ع] سریع الادراك، قولای وچابق آکلایشلی دیمکدر: (شخص درّاك، عقل درّاك) مؤنثنده (درّاکه) دینیر: (اِمرأةٌ درّاکةٌ = امرأهٔ درّاکه) = زیاده چابق آکلایشلی بر قادین. (قوّهٔ درّاکه) = قوهٔ مدرکه مقامنده، شدّت معنی قصدیله استعمال اولنور:

«فکر چالاکنه اسرار قضا نامستور»
«عقل درّاکنه آثار قدر نامبهم»
(نابی)

«رشك ایدر فضل وکمالاتکه سعدوکشّاف»
«جان ویرر قوهٔ درّاککه‌استاد نصیر»
(حقی)

دَراهِم } [ع] کسره ایله (دِرهَم)ك جمعی. مفردینه‌ده مراجعت اولنه.

دَربار
دَربان } [ف] ایکیسی ایچونده (دَر) لفظنه باقکز: (دربار شوکتقرار)، (دربان ناتوان).

«چوپ زرّین ایله‌ایلر هرسحر اظهار شوق»
«اولمغه دربان درگاهی شه خاورستان»
(نفعی)

دَرْبَنْد { [ف] سرحدده بولنان کوچك قلعه § طاغلرده، تپه‌لرده زحمتله کچیلن طار بوغاز، کچید. اویله محللرده بولنان قره‌غولخانه‌یه اطلاق اولنور. بین‌العوام تحریف ایله (دروند — یاخود — دورند) دینیلیر: (دَرْبَنْد آغاسی) = اوائلده کچید قره‌غولخانه‌لرنده بولندیریلان محافظه، ضابطه اطلاق اولنوردی.

« غازیان درجنك اوّل آچدی دربندعسیر »
(سروری)

دَرْج { [ع] آره‌یه صوقمق، صوقلمق ؛ ادخال ایتمك، ایدلك. معنویانده مستعملدر. عربیده معانیٔ عدیدهٔ سائره‌یی افاده ایدر: (بو فقره‌نك لایحه‌یه درجی لازمدر. کتابه درج اولنمیان ماده) § بعضاً جمع ایتمك، بیریکدرمك معناسنده قوللانیلیر: (درج دنانیر ونقوده حریص ایدی) § خطاطلرك یازدقلری مشق طوماری، فارسیده منقش کاغده یازلمش یازو معناسنه‌در:

« نظمنی درج ایدوك والئ دریاهمّك »
(عزت ملا)

دَرَجَه { [ع] آشاغیدن یوقاری‌یه طوغری بربری اوزرینه اولان قدمه، پایه، باصامق: (درجهٔ سُلَّم، درجهٔ مِرْقات)، (اسکیشهره متوجهاً حرکت ایدن ترن «کوبلی» موقفنی کچدکدن صوکره درجه درجه یوکسلیر. بر ایکی منحنی طولاشه‌رق مملکتك ایچندن، اوستندن کچوب اویله مرتفع بر نقطه‌یه واصل اولور که واغونك پنجره‌سندن قوش باقیشی آشاغی‌یه طوغری عطف نگاه ایدن بریولجی «کوبلی» قصبه‌سنك غایتله درین بر چوقور آره‌سنده کومولمش قالمش اولدیغنی نظر دهشتله کورر) § مرتبه: (نه درجه) = نه مرتبه، نه قدر. (میزان الحراره اوتوز بش درجه‌یی کوستریبوردی). (درجهٔ علیا، درجهٔ بالا، درجهٔ والا، اك عالی درجه) § قسم، بولوك. بر دائره محیطنك متساویاً اوچیوز التمشه تقسیمندن حاصل اولان هر بر قسمه اطلاق اولنور. مثلا (درجهٔ طول، درجهٔ عرض). جمعی (دَرَجات) در: (درجات جنّت) = دارالسرور اخرویه‌نك منازل مختلفه‌سنه اطلاق اولنور.

دَرْد { [ف] کدر، غم؛ تاسه، قایغو؛ مادی، معنوی انسانی متأذی وبیحضور ایدن هر درلو حالات. (دَرْدْناك) = دردلی، قایغولو. (دَرْدْمَنْد) = درد صاحبی، تاسه‌لی، قایغولو. (دردناخن) = طیرناق دیبنده پیدا اولان طولامه، ات یاران. (دَرْددل) = کوکل تاسه‌سی، قایغوسی. بین‌العوام (علّت) و(یومرو) معنالرنده‌ده قوللانیلیر: [دَرْدِ سیاه] =

حمای محرقه دینیلن علت مهلکه .
(دردلشمك) = ایکی کیشی بربرینه حالنی آکلاتوب قونوشمق. (دردلی) = علتلی: (بوینکده‌کی دردی چیقارتمش) (الله درد ویروب درمان آراتمه‌سین. قول مشهور)

« جام عشقن ایچدم اولدم درد ناك »
« عرض ایچون کالدم حضوره سینه چاك »
(لا)

« درد دلی سویلتمیه‌جك رازصانیردم »
(لا)

« درد دله نسخهٔ شفاسك »
« عالمده برآیت خداسك »
(فضولی)

« شاد ایلدی درد مندی درمان »
« فریاد ایده‌جك دهانه قالدی »
(معلم ناجی)

دیردم : « بوده وار ایمش قدرده »
« مادام که دوشدی دل بودرده »
(وله)

دَرْز { [ف ع] هرشیده اولان ییو، خصوصیله دیکیش ییوی . جمعی (دُرُوز) در. (بنات الدروز) = کهله، بتلره دینیلیرکه دیکیش ییولرنده صاقلانوب ایوا ایتملری سبب تسمیه‌در. فارسی وعربیده مشترکاً وعیناً مستعملدر. لسانمزده بومعنی مناسبتیله دیوار، صیوا کبی ایشلرده طاشلرك کنارلرینه ویاخود کلیشی کوزل بولمه‌لرینه مالا وخرج ایله یاصسی چیزکی چکه‌رك استحکام وانتظام ویرمکه (دَرْز) اطلاق اولنورکه اول صورتله چکیلان چیزکیلر فی الحقیقه ییوه مشابهدر .

دَرْزی { [ف] ترکجه‌ده (ترزی) که بالاده کوستریلن (دَرْز) ه منسوب یعنی ییوجی. دیکیش ایله ییو یاپیجی دیمکدر . اثواب والبسه دیکن. عربیده (خَیّاط) دیرلر. لسانمزده هر ایکیسی قوللانیلیر : (درزی سوکوکنی دیکه‌مز — قول مشهور)

دَرْس { [ع] برشیٔ اوکرنمك، برشی اوکره‌نلك اوزره اوقونمق وحفظ واتقان اولنمق: (قرآن درسی، جغرافیا درسی، لسان درسی، درس کتابت، درس قرائت). (درس ویرمك) = اوقوتمق، عقل خواجه‌لغی ایتمك که اغوا دیمکدر، (درس آلمق) = اوقومق، اوقومغه چالیشوب اوکرنمك. (درس عبرت) = انسانك کوزینی آچه‌جق، کوز آچیقلغنی موجب اوله‌جق شی؛ اوص یاپی. (درس ناظری) = مکتبلرده درسلرك وقت وزمانیله ومعلملری طرفلرندن یولیله اوقونوب اوقونمدیغنه وترتیبات سائره‌سنه دقت ایتمکله مکلف مأمور. (درس وکالتی) = باب فتواده طلبهٔ علومك بعض امور وخصوصاتی رؤیتله موظف برمأموریت. (دَرْسخانه) = مکتب ومدرسه‌نك تعلیم محلی، درس یری ، (دَرْسِ عام) = رحلهٔ تعلیمه چکوب طلبه‌یه، عمومه درس ویرمکه

مأذون مدرّس . جمعی (دُروس) .

« بن گرچه بر بیحاصلم شاگرد درس مشکلم »
« هم مکتب اهل دلم خلق اوله‌دن اوح وقلم »
(نفعی)

دَرَقه { [ع] دریدن معمول قالقان دیمکدر که جمعی (دَرَق ، أَدْراق ، دِراق) در . بوکلمه عیناً لسانمزده قوللانیلماز . لکن بوندن مشتق اولان (دَرَقی) اصطلاحات طبیه‌دن اوله‌رق استعمال اولنور . غیرتلاغك طرف علویسنده کائن خنجره‌یی تشکیل ایدن قیقرداقلردن قالقان شکلنده اولان قیقرداغه‌دینیلیر : (دَرَقیٔ بلعومی ، دَرَقیٔ خلقوی ، دَرَقیٔ طرجهالی) = وجودك قالقان رسمی کبی بعض قیقرداقلری که جمله‌سی اصطلاحات طبیه‌دندر .

دَرْك { [ع] فی الاصل هر نسنه‌نك نهایت قعرینه ایریشمك ، کالنه یتشمك معناسنه‌در . بو معناسیله هر شیئك کنهنی آکلامق ، نهایتنه عقل ایردیرمك معناسنده قوللانیلدی : (درك غوامض ، درك حقایق ، درك دقایق ، درك نتایج) § الك آشاغی قات ، دیب . بو معناده فتح (را) ایله‌ده لغتدر : (درك اسفل جهنّم ، درك اسفل جسد) = طامونك دیبی ، وجودك دیبی .

« عجب وضع ایلمش بو بارگاه حکمت آمیزی »
« که کمتر صنعنی درك ایلینجه پیر اولور برنا »
(نابی)

دَرْکار { [ف] « دَرْ » ماده‌سنه مراجعت اولنه .

دَرْگاه ، دَرْگَه { [ف] فی الاصل « قاپو یری » معناسنه‌در که حقیقتده ، جناب باری‌یه نسبت اولنور : (درگاه آلهی) . مجازاً حکمداران ایله اعاظمك آستانه‌لرینه وطرق علیه‌یه منسوب مشایخ ودرویشانك اقامتگاهی اولان تکیه‌لره اطلاق اولنور : (درگاه مولوی ، درگاه مولانا ، درگاه رفاعی) .

« طرید درگهك ایتمه بو عبد روسیهی »
« ایدرمی عکس رخ زشتی آینه مردود »
(سامی)

«شاه اورنك ولایت که سزادر دینسه »
« سك درگاهی سپهرك اسدندن افضل »
(درحق امام ـ لا)

دَرْکَنار { [ف] « دَر » ماده‌سنه مراجعت اولنه :

« اول اسب بادپای ایله اول قد سرفراز »
« برجویبار ایدی کیم ایده سروی درکنار »
(نوعی)

دَرَکه { [ع] آشاغی اینه‌جك باصامق . (درجه) نك ضدّی : (درکهٔ مرقات) = نردبانك الك اشاغیده‌کی قدمه‌سی ، (درکهٔ میزان البروده) = صغوغك کیفیتنی کوسترن آلتك آشاغی‌یه طوغری بربری آلتنجه اولان صیره‌سی . § الك آشاغی قات : (درکهٔ جهنّم) = طامونك الك

آلت قاتی . (درکهٔ سفلی) تعبیری معروفدر . جمعی (دَرَکات) : (درکات جهنّم) .

دَرْمان { [ف] علاج ، چاره : (درد ویرن درمانی‌ده ویرر – قول مشهور) § طاقت ، قوّت معناسنده قوللانیلیر : (درمانی قالمامش ، بیچاره‌نك یورومکه درمانی یوق . بوقدر کیم قوشسه البته درمانی کسیلیر) .

«باقمه‌دك برکرّه اولسون دردمند عشقکه»
«یوقسه‌ای چشم تغافل پیشه درمانك‌می یوق»
(معلم ناجی)

دَرْمانْدَه { [ف] « دَرْ » « در » ماده‌سنه مراجعت اولنه .

دَرَنْ { [ع] فی الاصل کیرلنمك ، بولاشمق معناسنه در . اصطلاح طبده « وَرَم » دینیلن مرضك بولندیغی محلده پیدا اولان داریدن اوفاق مادهٔ غیر عضویهٔ اصلیه یعنی ورمك ترکیبه‌سی اولان (اویکن) علتنك یومروجقلری دیمکدر . (دَرَنی) = طبیعتی ورم علتنه مشابه اولان امراضه مثلا صدر علتنه واصطلاح قنجه بعض چیچك ونبات کوکنه اطلاق اولنور . « وَرَم » علتنك پیدا ایتدیکی غایتله اوفاق یومروجقلرك ایلك ظهورنده قاتی اولدیغی حالده مؤخراً یوموشایه‌رق بولندیغی محل ایله جوارینی خراب واویوق ایتمکده یعنی ابتدا کیر ، لکه کبی باشلایوب صوکره بولاشمقده اولمسی مناسبتیله مذکور مادهٔ غیر عضویهٔ مرضیه‌یه (دَرَنْ) اطلاق اولندیغی کبی لسان طبده مادهٔ مَرَضیهٔ مذکوره برعضوده پیدا اولمق معناسنه ، عربیده وارد اولمدیغی حالده تصرفات عثمانیه جمله‌سندن اوله‌رق (تَدَرُّنْ) کلمه‌سی ایجاد واستعمال ایدلمشدر : (تَدَرُّنْ دِماغ) = اصطلاحات طبیه‌دن اولوب بین الناس (بینَ ورمی) دینیلن مرض مهلك . (تَدَرُّن رِئَه) = کذلك آق جکر ورمی دینیلن مرض مدهش .

دَرَنْدَه { [ف] «دریدن» مصدرندن اسم فاعل . ییرتیجی دیمکدر . اکثریا تشدید (را) ایله قوللانیلیر : (شیر درنده ، گرك درنده) .

دَرْوازَه { [ف] دائما آچیق طوران ، احتیاج کورلدکجه قاپا- نمایان بیوك قاپو . سور ایله محاط بیوك شهرلرك ، اعاظمه مخصوص سرایلرك ، درویشان وفقرایه مخصوص تکیه و عمارتخانه‌لرك قاپولری کبی . (دَرْ) قاپو (وازْ) = (بازْ) کبی آچیق معناسنه اولوب آخرنده‌کی (هـ) حرفی ایسه اکثریا ترکیباته لاحق اوله‌رق معنای خاص علمیت پیدا ایدر : (دروازهٔ

شهر ، دروازهٔ جهان) . مع‌مافیه تخفیفله (درواز) صورتنده دخی قوللانیلیر . (دروازهٔ گوش) = کنایه‌صورتیله‌قولاق دلیکنه (دروازهٔ نوش) = کذلك آغیزه اطلاق اولنور .

« نته‌کیم اوله‌سالم بوحصارشیشه دیوارك »
« کزند منجنیق فتنه‌دن دروازه‌وسوری »
(نفعی)

دَرُون [ف] برشیئك داخلی ، ایچی : (درون مملکت، درون مکتب ، درون خانه ، درون دکان ، درون سفینه) § ایچ یوز ، جوف‌صدر ، کوکل : (درد درون، اضطراب درون ، آتش درون ، انشراح‌درون) ، (درونی) = داخله، ایچه ، منسوب ، ایچدن کوکلدن : (آه درونی) .

« طولدردی بنم او مرد میدان »
« همتله درونم آب حیوان »
(شیخ غالب)

« پیش وپسه ایلدکجه دقت »
« کلکده ایدی درونه رقت »
(معلم ناجی)

« هوهولری آه پك درونی »
« عاشق بکنیر بو ارغنونی »
(وله)

دَروِیش [ف] بیوایه ، فقیر : (درویش دلریش ، توانکرودرویش)§ حب‌الله،رضاءالله ایچون فقر وقناعتی اختیار و ذکرالله ایله اشتغال‌ایدن طرق‌علیه سالکیندن هربری : (درویش عباپوش) طرق علیه‌یه یالکز انتساب ایتمش اولان ذواته (محب) دینیلیر .

« امیدوار نوالك توانکر ودرویش »
« دخیل‌باب‌امانك کدای وبای وجود »
(نورس)

دَرَه [ف] ایکی طاغ آراسنده واقع آچیق، چوقور محل، وادی § طاغ آراسنده‌کی سیل‌آقان‌یر. (آقاردره) = اوفاق‌چای. (دره‌تپه)= دوز اولمایان اینشلی، چیقشلی‌یر: (بلبل دره‌سی، کاغد خانه‌دره‌سی ، قوربغه‌لی دره) فارسیده (را)نك تشدیدیله‌ده استعمال اولنور : (درّهٔ آسمان)= کهکشان ، صامان اوغریسی دینیلن کواکب . (بیك دره‌دن‌صوکتیرمك) = قبول ایدلمیه‌جك شی ایچون بهانه سرد ایتمك. (دره‌دن تپه‌دن‌قونوشمق) = بوش، هوایی لاف ایتمك . (دره اوتی)= بعض طعاملرله صلاطه‌لرده قوللانیلان اینجه یاپراقلی برنوع زرنه. نسبتنده (دری) دینیلیر : (کبك دری) = دره ککلکی .

« آقیور نور ، کوردیکم دره‌دن »
« آب واشجاری برق برق اولمش »
(معلم ناجی)

دَرْهَم { [ف] قاریشیق ، مضطرب ؛ طوپلانوب بوزبوزوشدیرمه ، اینجنمه :

« صوفی که صفاده کچینیر مالك دینار »
« بردرهمی آلسه ئاولور خاطری درهم »
(روحی بغدادی)

« ملك نظمنده اكر حكمنه اولسه واقف »
« زلف محبوبی هوا ایلیه بیلز درهم »
(فضولی)

دَری { [ف] لسان فارسینك فصیحی ، صحیحی . قاعدهٔ عربیه‌یه توفیقاً (دَرِیّه)ده دینیلیر :

[لسان دری ، لغت دریّه] .

« نه خجالت که هنوز برابی ترکی بیلز »
« طرزتازی ودری‌ده ایده پیدای سخن »
(نفعی)

دَرْیا { [ف] دکیز : (دَرْیادِل) = كوكلی بیوك ، حوصله‌سی کنیش ، همتی بوجه . (دریاچه) = کوچك دکیز ، کول . (دَرْیابَنْد)؛ = لیمان || کمی انشاسنه ، تعمیرینه مخصوص محل . (دریای اخضر) = کنایه صورتیله سماء ، کوك . (دریای لعل) = شراب کوبی ، فوچیسی . (دریا بار)= دکیز کبی جوشیجی || دکیز کنارنده کی مملکت . (دریا کَش ، دریانُوش) = چوق ایچکی ایچن . (قپودان دریا) = دونانمای همایون عموم قوماندانی :

« بیك یاشا ای وزیر دریا دل »
(شناسی)

« گوه ودریا ایکی جانبدن در آغوش ایله‌مش »
« صانکه دریادایه‌سی ، گهسار ایسه لالاسیدر »
(ندیم)

« الفاظه صیغشمیور معانی »
« دریایی آلیرمی هیچ اوانی »
(معلم ناجی)

دَرِیچَه { [ف] بعض بیوك قاپولرك دائما آچلامسی و آچیلوب قاپانمه‌سی کوچ اولمسی حسبیله ایکی بیوك قانادلرندن برینك آیینه تخته‌سی آدم کیروب چیقه‌جق درجهٔ جسامتده متحرك وقاناد شکلنده اعمال ایتدیریلوب براوفاق قاپوجق وجوده کتیریلور که ترکجه‌ده (اویمه قاپو) دینیلیر . ایشته بوکا فارسیده (دَریچه) اطلاق اولنور § بتون آچلمه‌سی ممکن اولان بعض پنجره‌لرده بتون آچلدیغی زمان قوللانلمق اوزره مخصوصاً کوچك ومتحرك برر قاناد یاپدیریلور که آکا (پنجره‌جك ، پنجره قانادی) دینیلیر . بومناده‌ده دخی مستعملدر :

« خدا که یك دریچه ببندد هزار بکشاید »
(لا)

« الله برقاپویی قاپارسه بیك دانه آچار »

دَرِیدَه { [ف] ییرتلمش ، ییرتیق : (جامهٔ دریده ، کریبانِ دریده) بومقامده (چاك) لفظی زیاده قوللانیلیر . (پَرده دَرِیدَه ، نقاب دَرِیدَه)

= عفتسز، ناموسسز دیشی. (دَریده دِهَن) = بوش بوغاز؛ دیك سوزلی.

دَرْیوزْ | دَرْیوزَه [ف] دیلنجیلك . (دَرْیوزَه گَرْ) = سائل، دیلنجی:

« نشوه‌خواه‌اولمق‌روامی‌کاسهٔ دریوزه‌دن »
(ندیم)

« جرعهٔ ساغراحساتی جرّ ایله‌مکه »
«دست‌دریوزه‌اولوربزمنه‌جام‌خورشید»
(لا)

دَسائِس [ع] « دَسیسَه »نك جمعی. اورایه مراجعت اولنه .

دَساتیر [ع] « دُستور » ك جمعی . اورایه مراجعت اولنه .

دَسّاس [ع] زیاده دسیسه‌جی، دك ایدیجی .

دَسْپوت [یونانیدن]فی‌الاصل آغا معناسنه اولدیغی مرویدر . الیوم اورتودوقس متره‌پو-لیتلرینه اطلاق اولنور: [تکفورطاغی دسپوتی ، یکی کوی دسپوتی، دسپوت بالقانی) .

دَسْت [ف] ال : [دست‌وپا] = ال‌وآیاق. (دَسْتکَش) = ال جکیجی ، فارغ اولان . (دَسْتگیر) = ال طوتیجی، معین ، ظهیر . (دَسْت آموز) = یاورودن بسله‌نوب اله آلشدیرلمش، ال اوکره-دلمش. (زیردَسْت) = ال آلتی ، تابع. (زیردَسْتان) = ال‌آلتنده‌کیلر، تبعه دیمکدر. (دَسْت بدَسْت) = ال اله، پشین صاتش.

« مرغ دست‌آموزی صید ایتمك قولایدردامسز»
(لا)

« جکمه غم دستگیردر الله »
(لا)

« دور ایتمه‌ده دست قدرتنده »
« یوز بیك کره ملك حکمتنده »
(معلم ناجی)

دَسْتار [ف]صاریق. (دَسْتاربَنْد) = صاریق صاران ، صاریقلی. (دَسْتارْچَه) = مندیل ، یاغلق .

دَسْتاسَنْك [ف] مهره ؛ صایان. (دَسْت سَنْك) ده دیرلر .

دَسْتان [ف] مکر، حیله ، تزویر. (دَسْتانزَن) = ساحر، مکّار، حیله کار .

دَسْتاویز [ف] هدیهٔ جزئیّه ، هدیهٔ عاجزانه . قدر وحیثیت، فضل ومزیت جهتیله کوچك اولاندن بیوك اولانه تقدیم‌قیلنان‌هدیه. فارسیده (نیاز) مقامنده‌ده قوللا نیلیر .

« هما دیدکاری امید مرغ دست آویز »
« عطا دیدکاری مانند بندهٔ مجبور »
(نابی)

دَسْت اَرَّه | **دَسْتَرَه** { [ف] ال بیچقیسی . آغاج ، دیرك ، تحته کبی شیلری دوز کون اوله رق کسمکه مخصوص معمار آلتی . لسانمزده ، فارسیده اولدیغی کبی (دَستَرَه) دینلمز.

دَسْتبُرْد { [ف] غلبه ، ظفر ؛ معرفت بدیعه : (دستبرد رستمانه‌سیله خصمنی فراره مجبور ایلدی).

« سرفراز ایتدك لواءالحمد دین احمدی »
« کافره کوستردك الحق دستبرد حیدری »
(نفعی)

دَسْتبُوس { [ف] ال اوپمه . (دَست بوسی) = ال اوپمك : (ایفای وجیبهٔ دستبوسی ایلدی) .

دَسْتَرَس { [ف] ال ایریشمه . فی‌الاصل قدرت ، اقتدار معناسنه ایسه‌ده لسانمزده موفّق ، نائل ، ظفریاب ، ال ایریشدیرمك معنالرنده قوللانیلیر : (اوزالرده تحریات معدنیه‌ده بولندقلری حالده بر شیئه دسترس اوله‌مدیلر) .

دَسْتَك { [ف] فی‌الاصل باموق ، یوك ایپلکی اکیرمکه مخصوص اولان آلت دیمکدرکه ترجه‌ده (اِیی ، اِیك) دیرلر. برده آخرنده‌کی کاف ادات تصغیر اولمق اعتباریله « اَلْجِك » یعنی کوچك ال معناسنه‌در . لسانمزده دیواره اوریلان ، قاپو آرقه‌سنه قونیلان قول ، طیاق معناسنده قوللانیلیر .

دَسْتگاه | **دَسْتگَه** { [ف] ال یری ، ایش محلی دیمکدر. فارسیده اقتدار ، ثروت کبی معانیٔ مختلفه‌ده مستعمل ایسه‌ده لسانمزده یالکز ایش یری معناسنده وتحریف ایله (تزگاه) صورتنده قوللانیلیر . بعضاً یالکز (محل ، مقام) معناسنده‌ده استعمال اولنور: (بزّ دستکاهی ، دکّان دستکاهی ، مارانغوز دستکاهی) (دَستگاهدار) = بردکانده ، ایش محلنده بولنان خدمه یاخود عمله‌نك باشی ، اوسته‌سی.

« دستگاه قلم رشك بنان ناهید »
« پرنیان سخنم لایق تمغای پرن »
(عزت ملا)

دَسْتگیر { [ف] (دَست) لفظنه مراجعت اولنه :

« دستکیر دین‌ودولت کام بخش سروری »
(نفعی)

دَسْتمال { [ف] ال سیله‌جك بزّ ، ال بزّی .

دَسْتمایَه { [ف] سرمایه ، بضاعه معناسنه‌در .

دُسْتُور { [ف] رخصت ، اذن : (دستورسز باغه‌گیرلمز ، حرمه گیررکن دستور دینیلیر)

« نه جانی وار چیقه بوی وردی کلشندن »
« نسیم آلمیجق باغباندن دستور »
(نابی)

دَسْتَه { [ف] فی‌الاصل هر شیئك طوتیله‌جق یرینه ؛ مثلا قیلیج ، بچاغك قبضه‌سنه وکان ، طنبورك قولنه ودستی ، صراحینك قولبنه اطلاق اولنور § دمت . طاقم طاقم باغلانمش هردرلو شیئه ، هرنوع دمته اطلاق جائزدر : (بردسته چیچك ، بردسته چوراب ، بردسته کاغد ، بردسته‌فس ، چیچك دسته‌سی ، مندیل دسته‌سی ، کاغد دسته‌سی) (دَسْتَه دَسْتَه) = طاقم طاقم ، دمت دمت .

« جمله آویخته‌در میخ سویداسنده »
« دسته بردسته مقالید امور عالم »
(نابی)

« برچشمه‌نك باشنده اوطورمش اوکابدن »
« کوردم النده وار ایدی بردسته یاسمن »
(لا)

دَسْتِی { [ف] قولپی اولوب امزیکی اولمایان و ایچنه مایع شی طولدیریلان معروف قاب : (صو دستیسی ، بال‌دستیسی ، پکمز دستیسی ، چینی‌دستی) ، (صویی کتیرنله دستیی قیران برطوتیلیرمی ؟ .) .

دَسْتْیار { [ف] معین ، ظهیر ، یاردیمجی . (دَسْتْیاری) = معاونت ، یاردیمجیلق .

دَسْتینَه { [ف] ال بیله‌زیکی . معانیٔ سائره‌سی معتبر دکلدر .

دَسْکَرَه | [ف] خسته نقلنه مخصوص درت قوللو
دَسْتْگارَه | برنوع تخت روان معناسنده زبانزد

اولان (دَسْکَرَه) لفظی فارسیده بلده ، شهر معناسنه‌در . بوکلمه‌یی بز تحریفله قوللانیلیورز . بعض لغت کتابلرنده (دسکره) دیه کوسترلمسی طوغری دکلدر . بونك اصلی (دَسْتْگارَه)در . فارسیده (گارَه) = یوك ، خصوصیله آرقه ایله کوتوریلن یوك معناسنه‌در . واسطهٔ نقلیهٔ مذکوره‌یی اوك و آرقه‌ده‌کی درت قوللرینی ایکی کیشی طوتوب کوتوردیکی مناسبتله (دَسْتْگارَه) = یعنی ال یوکی تسمیه قیلنمشدر (خرج ، کیرج دسکره‌سی) = یاپولرده‌رنجبرلرك کیرجلی چامور طاشیدقلری اوفاق ، تك قوللو طبله .

دَسَم { [ع] چرویش یاغی . (دَسَمی) = اصطلاحات طبیه‌دن اولوب یاغه مشابه شیلره اطلاق اولنور .

دَسیسَه { [ع] کیزلی حیله ، دك ، اویون . (دَسیسَه‌کار) = کیزلی حیله‌جی .

دَشْت { [ف] صحرا ، اووه : (دشت قبچاق) =

١٢ صحیفه‌دن مرکب برفورمه ١٠ پاره‌ده‌در

ترکستانده ، (دشت مغان) = آذربایجانده براووه اسمیدر .

« چوقدن بری دل مثال صیاد »
« آوارهٔ دشت ابتلادر »
(معلم ناجی)

دَشْنَه { [ف] خنجر : (دشنهٔ لاری = « لار » دیارینه مخصوص خنجر . (دَشْنَهٔ صُبح) = عمود شفق ، طالع بری که ابتدا خنجر شکلنده کورنمه‌سی سبب تشبیهدر .

دَعائِمْ { [ع] دستك ، پاینده دیمك اولان (دعامه) نك جمعی . همزه‌نك برینه (ی) یازمامغه دقت ایتملی .

دَعاوی { [ع] « دعوی » نك جمعی : (دعاوی تجاریه) ، (وکلای دعاوی) .

دَعْوَتْ { [ع] چاغیرمه : (دعوت تذکره‌سی ، دعوتنه اجابت لازمهٔ فتوتدر) § ضیافت ، اکلنجه جمعیتی : (دون کیجه دعوت واردی ، بکن اقشام دعوتده ایدك) § بعضاً دعا معناسنده‌ده قوللانیلیر : (مستجاب الدعوه) ، (دعوات خیریه) لکن یالکز (دعوت) بو معناده اصلا قوللانیلماز . (دَعْوَتِیّه) = محاکم نظامیه طرفندن جلب اولنان اشخاصه کوندریلن ورقپارهٔ رسمی || اشبو ورقپاره‌یی ایصال ایچون آلنان آقچه .

« بریتیم ایدرسه حزنی دعوت »
« بردیکری بخش ایدر مسرّت »
(معلم ناجی)

دَعْوی { [ع] برشی ایچون بویله‌در ویا اویله دکلدر دیمك ؛ بوشی بنمدر ، بونده حقم وار ویاخود آنك دکلدر . حتی یوقدر دیه محکمه‌یه ، حاکمه مراجعت ایتمك که اصطلاح فقهده برشخصك شخص آخردن حقنی طلب ایتمه‌سنه اطلاق اولنور :

« حسب حالدر خصوصاً لاف دعوی برطرف »
« کرچه صاحب لاف اولور ارباب طبعك اکثری »
(نفعی)

اکثریا مؤنث اعتبار اولنور : (دعوای باطله ، دعوای کاذبه) . نظمده اسلوب فارسی اوزره (دَعْوی) طرزنده‌ده قوللانیلیر . (دعوی وکیلی) = حضور محاکمده اصحاب حقوقه وکالةً مرافعه ومدافعه‌ده بولنان آدم ، آووقات . (دَعْوالُو) = بیلکیجلك ادعاسنده بولنان آدم .

« دعوایه دوشدی شمدی بزمله کواهمز »
(لا)
« ایدر وجودك ایله دعوی مباهاتی »
« زمین سپهر برینه زمینه چرخ کبود »
(سامی)

دَغْدَغه { [ع] اضطراب ، راحتسزلك ، تلاش : (دغدغهٔ جهان ، دغدغهٔ دنیا ، دغدغهٔ عالم ، دغدغهٔ معیشت ، دغدغهٔ حیات) .

دَغَل [ف] مكر، حيله، خباثت، حيله كار : (دَغَلباز) = حيله‌جى، دوباره‌جى. ينه فارسى اولان (دَغا) لفظيله معناجه مترادفدر.
(دَغلدار) = نقيصه‌جو، منافق.
« اميد وفا ايله‌مه هرشخص دغلدن »
(لا)
« غالب اولماز نه‌قدر اولسه دغلباز بكا »
(قوجه‌راغب)

دَفّ [ع] « دائره » دينيلن معروف آلت موسيقى كه اكثريا خوانده‌لر قوللانير. بين‌العوام (تَف) دينيلير. (دَفزن، دَفّاف) = دف چالان :
« بوچرخ چنبريده طوتوب دور اصولى »
« دفّاف مهر قيلمش‌ايدى چهره‌سن‌نهان »
(باقى)

دَفائِن [ع] (دَفينَه) نك جمعى. همزه‌نك يرينه (ى) يازماملیدر.

دَفاتِر [ع] (دَفتَر) ك جمعى: (دفاتر رسميه ، دفاتر تجاريه).
« دفاتر حسناتى هزار اولورسه دخى »
« نه‌فائده اكر اول‌حضرت اولميه خشنود »
(ثابت)

دَفتَر [ع] بربرينه ضم و ربط اولنمش اوراقدن متشكل طولانى مجموعه. انواعى واردر : (واردات دفترى، دفتر اعمالات، دفتر مصارفات)، (دفتر كبير) = كوتوك، خلاصهٔ احوال ماليه‌يى جاوى اساس دفترى. (دفتر اعمال) = بر شخصك حسنات وسيئاته عائد كافهٔ احوال وافعالنى‌حاوى مجموعه. (اصول دفترى) = حسابات ماليه‌نك قواعد جاريه‌سنى كوسترن قسم رياضى. (دَفتَرى) = دفتره منسوب، دفترجى. (دَفتَرخانَه) و (دفترخاقانى) = تحرير املاك قيودينى حاوى دفاترك حفظ اولنديغى محل. (دَفتردار) = اوائلده ماليه ناظرلرينك عنوان رسميسى ايدى. اليوم ولايات شاهانه‌ده جبايت اموال دولتده مأمور اولان الك بيوك ذاته اطلاق اولنور.
« يازسه كر محمدت ذاتى منشئ قدر »
« زيور سر ورق دفتر امكان ايلر »
(جورى)

دَفع [ع] صاومق، صاوِلق؛ كيدرمك، كيدرلمك: (دفع مدعى، دفع سائل، دفع بلا، دفع ضرورت، طرد ودفع)، (دفع‌حاجت) = آبدست بوزمق، صيقنتى‌يى كيدرمك. بومعنالرده (ايتمك، ايله‌مك) ماده‌لريله قوللانيلير. اسم‌مفعول معناسنده قوللانيلديغى زمان مطلقا (اولمق) ماده‌سى ايراد اولنور. مثلا [دفع اولدى كيتدى؛ دفع اوله‌سى، نره‌دن كلدى] (ينه انسان‌واردركه بررفيقنك فوتندن

طولانی کونلرجه بر ساده چوربا ایله دفع شدت جوع و سد رمق حیات ایتمکه قائل اولور — محسن بك — اکرم].

دَفْعَه | [ع] کرّه ، نوبت : (دفعهٔ اولی ، دفعهٔ ثانیه ، چند دفعه) ، (دَفْعَةً) = بردن بره ، آکسیزین . جمعی (دَفَعات) در : (بِالدَّفَعات) = کره‌لر ، نوبتلر ایله ، مکرر اوله‌رق .

« فرق اولدر شانك محشرله جمع وانتشار »
« آنده‌برکز٬ بونده اون‌دفعه اولورکونده عیان »
(لا)

دَفْن | [ع] طوپراغه کومك ، کوملك : (دفن جنازه ، دفن میّت ، امواتك دفنی) .

دَفْنَه | [یونانیدن] عربیده (غار)، بین‌العوام (تَفْنَه) دینیلن معروف آغاج . قدیم یونانیلر عندنده دفنه دالی نشانهٔ ظفر عد اولنوردی‌که الیوم اوروپالیلرجه دخی بو اعتبار جاریدر . (دفنه تُخْمی) = زیتونه مشابه بوآغاجده حاصل اولان تخم که عربیده (حَبُّ‌الغار) دیرلر .

دَفِین | [ع] کومِلمش ، کومیلو . (مَدفُون) ایله مترادفدر . اکثریا کومیلو اولان اشخاص حقنده قوللانیلیر . مثلا (انقرده دفین خاك عطرناك اولان اسماعیل حقی حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌سی) .

« برکون بزم کبی بودخی برحیات ایدی »
« شمدی دفین خاك سیاه اولدی حسرتا »
(بهجت)

دَفِینَه | [ع] یرده کومیلو اولان ماله اطلاق اولنور . جمعی (دَفائِن) . بعضاً مجاز صورتیله‌ده قوللانیلیر :

« چاتلاسه یرده دفینه بوله‌ماز »
(وهبی)

دَقّ | [ع] اورمق ، چالق؛ اورلق ، چالنمق : (دَقِّ باب ، باب مسدودك دقّی) .

دَقایِق | [ع] (دقیقه) نك برنجی معناسی اعتباریله جمعیدرکه آکلاشلمسی دقّته محتاج ، کوچ اولان کیفیّات دیمکدر: (دقایق فنیه، دقایق سیاسیه ، دقایق ادبیّه) .

دَقِیق | [ع] نازك ، خرده ، پك اینجه . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: (فکر دقیق، رأی دقیق، مطالعهٔ دقیقه ، ملاحظات دقیقه) § توز حالنه کتیرلمش شی ، اون : (دقیقِ حنطه ، دقیق شمیر ، دقیق ارز) .

دَقِیقَه | [ع] آکلاشلمسی دقّته محتاج ، کوج اولان نازك واینجه ماده ، کیفیت : (دقیقهٔ فنّیه ، دقیقهٔ ادبیّه ، دقیقهٔ صناعیّه) .

(دقیقه‌دان) = آكلاشلمسی كوج ، مشكل اولان كیفیاتی بیلن . (دقیقه سنج) = اومثللو مواد واموری طارتوب آكلایان . (دقیقه‌شناس) = آكلاشلمسی دقته محتاج ، كوج اولان كیفیاتی فرق ایدوب طانیان . § بر ساعتك ، برساعت زمانك آلتمش قسمده برجزئی ، آلتمشده بری : (بر دقیقه آلتمش ثانیه‌در) .

دك { [ف] فی‌الاصل صدمه ، چاتمه ، طوقشمه معناسنه‌در . فارسیده معانئ سائره‌ده دخی مستعمل ایسه‌ده لسانمزده بومعنی اعتباریله برینی صدمه‌یه ، چاتشوب طوقشمغه دوشورمك ایچون یاپیلان حیله ، دسیسه ، اویون معناسنده قوللانیلمشدر : (بكا دك ایتمه قیزارم . او سكا دك ایدییور . فلان هركسه دك ایدر) . (دكباز) = حیله‌كار ، دسیسه‌جی ، اویونجی .

دكاكین { [ع] (دكان) ك جمعی : (بیوت ودكاكین) .

دلائل { [ع] (دلیل) ك جمعی . همزه‌نك یرینه (ی) یازلمالی .

دلاك { [ع] دلك ایدن ، حمامده آدمی اوغشدیروب ییقایان اوشاق : (دلاك چالاك) .

دلال { [ع] ناز ، عشوه ، جلوه ؛ انسانه خوش ، سویملی كورینه‌جك حال ، طور : [صاحبة الجمال انسانی دلال ایله لال ایدر] .

دلال { [ع] آلیش ویریشده ، آلیجی ایله صاتیجی آره‌سنده واسطه اولان || برینك صاتیله‌جق شیئنی ندا ایده‌رك صاتان آدم : (قویومجی دلالی ، واپور دلالی) .

دلالت { [ع] یول كوسترمك ، قلاغوزلق ایتمك : (شهراه ترقیده بكا دلالت ایدن ذاته الی‌الابد منتدار اولورم)

« اكرچه واسطهٔ وحی ایدی سكا جبریل »
« دلالت ایتمه‌سه‌ك اولمازدی بركشای وجود »
(نعت - نورس)

§ كوسترمك معناسنده‌ده قوللانیلیر : (بو معاملهٔ جمیله نزاكت طبعه دلالت ایدر) ، (بو كلمه شو معنایه دلالت ایدر)

« بن عقلدن ایسترم دلالت »
« عقلم بكا كوسترر ضلالت »
(فضولی)

§ بعضاً (دلیل) مقامنده‌ده ایراد اولنور :

« آدم اولانك خیر اولور آدمله قصدی »
« انسانلغه انسانده بودر ایشته دلالت »
(لا)

دلق { [ف] اسكی لباس ، یامه‌لی دیلنجی خرقه‌سی . (دلقپوش) = فقیر ، ریاكار آدم .

دَلْك { [ع] الْسورتمك ، اوغشدرمق، اوغشدبرلمق: (دلك وغماس) ، (تیمورك طاشـه دلـكی ، طوتمش وجودی دلك)

دَلْو { [ع] قوغه دیمكدر . بروج اثنی‌عشردن برینك كوا كبدن مركب اولان شـكلی قوغه یه مشابه اولدیغندن (برج دَلو) تسمیه اولنمشدركه كونش شهر كانون ثانی‌نك سكزنجی كونی مذكور برجه دخول ایدر . نصل كه تقـویملرده (تحـویل شمس بدلو) دیه كوستریلور. نادراً (دَلْوَه)صورتنده‌ده قوللانیلیر :

« چاهنك بردلوهٔ ناچیزی اولماز آفتاب »
« بوینته تار شعاعن قیلمه بند ریسمان »
(درحق روضهٔ نبویه ـ لا)

دَلِیل { [ع] قلاغوز، یول كوستریجی : (دلیل طریق مستقیم، دلیل شـاهراه ترقی) بو معناده جمعی (اَدِلّاء)در. § بیلمه‌ین نسنه‌یی بیلمكه، بیلدیرمكه وبیلنن شیئك ماهیتنی، صحتنی اثباته مدار اولان خصوص ، ماده دیمكدر: [دلیل قوی ، دلیل قاطع ، دلیل مقنع] بومعناده جمعی (اَدِلّه) و (دَلائِل)در:

« اولماز ایسه‌ده خلاف عفّت »
« البتّـه اولور دلیـل خفّت »
(معلم ناجی)

دَم { [ع] قان: (اراقهٔ دم) جمعی (دماء) در .

« ایدر اراقهٔ دم حسرتكله چشمانم »
« ترحم ایت نیجه دمدر اسیر هجرانم »
(معلم ناجی)

« دم كاور حسرت ایله چشم تره نم برینه »
(نجّار زاده)

دَم { [ف] نَفَس، صولوق: (دم واپسین) = صـوك نفس . (دم چیقـارمق) = دودوك ، نی اوفلمك (دم چكمك) = بلبل كبی خوش صدالی قوشلرك اوتدكلری اثناده زمزمه‌لرینی كسمه‌یوب اوزاتمه‌لری || نی اوفله‌ینلرك ترنمساز اولدقلری صره‌ده (نی) ك سسنی كسمه‌یوب اوزاتشلرینه‌ده اطلاق اولنور :

« بن نه مسیحی نه مسیحا دمم »
« ذوقی حقیقتده آرار آدمم »
« معلم ناجی)

§ (چكمك) ماده‌سیله عشرت ایتمك معناسـنده دخی قوللانیلیر . § (دم اورمق) = بحث ایتمك ، سوز آچمق ، قوری لافله ادعاده بولنمق معنـالرینی افاده ایدر : [بر خونریزك مرحمتدن دم اورمه‌سی نه‌قدر غریبدر!] § آن ، وقت ، زمان معناسـنی افاده ایدر : (دم سحر) = شـفق وقتی ، طاڭ یری آتدیغی زمان :

« هردم باشمه جهانی اما »
« تنك ایتمه‌ده حسرت مسمّا »
(معلم ناجی)

دَمادَم { [ف] متصل، دائما؛ وقت وقت : (نالهٔ دمادم).

« جدا دوشسه سودیكندن بر آدم »
« پریشاندر آنك عقلی دمادم »
(نوری)

« عقلم او یكانه ماهوشده »
« فكرم طرب دمادمنده »
(معلم ناجی)

دَمار { [ع] هلاك، اولوم: (سبب دمار) . (دمار آور) = انتقام آلیجی ، هلاك ایدیجی .

دَمان { [ف] شوق و مسرت، غضب وحدت سببیله چاغروب باغرمه || هیبت وزور ایله صالدیرمه ، مهیب وزورلی معنالرینه‌در . اكثریا (فیل) ه صفت اوله‌رق ایراد اولنور: (پیل دمان) ، (نهنك دمان) = « نهنك » = ایری دكز مخلوق || تمساح دیمكدر . بعضاً ذی روحك غیریده‌ده قوللانیلیر : (سیل دمان).

دَمبَدَم { [ف] وقت‌وقت؛ متصل، دائما معناسنه‌در :

« كلشن اقبالی اولسون دمبدم شادابتر »
« نوبهار عمری یارب كورمه‌سون روی حزان »
(لا)

دَمبَستَه { [ف] نفسی طوتلمش ، صولوغی كسلمش ، اكثریا حبط اولمش ، سویلیه‌جك سوز بوله‌میوب طوتیله قالمش اولانه وصف اوله‌رق ایراد اولنور : (بلبل دمبسته، خطیب دمبسته) . (دَمبَستَگی) = طوتلمش قالمش اولاق ، دیل طوتقانی .

« هم مجلس شوق ایكن جوانلر »
« دمبسته طوررمی خوشزبانلر »
(معلم ناجی)

« طعن حسّاد ایله دمبسته ولال اولدم آه »
(وهبی)

دَمَت { [یونانیدن] طاقم طاقم ، قسم قسم باغلانمش هرشیئه اطلاق اولنور : (چیچك دمتی ، كل دمتی، باشاق دمتی ، چالی دمتی) .

دَمدَمَه { [ع] خلقی استیصال صورتیله قیروب كچیرمه § بر آدمه خشم وغضبله خوموردانه‌رق سوز سویله‌مه ، آزارلامه . اصلی (عذاب) معناسنی‌ده افاده ایدر .

دَمدَمَه { [ف] مكر ، فسون ، آلداتمه: (دمدمهٔ زنان) حضرت حكیم رومی مثنوی شریفنده بوتعبیری ایراد بیورمشدر . § آوازه، مدح وشهرت كه تركجه‌ده (اوك) تعبیر اولنور: (دمدمهٔ جاه‌وحشمت) § طبل، نقاره ، كوس . بومعناده (دَمامَه) ده قوللانیلیر § غوغا ، غلبه .

دَمساز { [ف] محب، دوست موافق؛ اویغون آرقداش.

[دمسازی] = صمیمی دوستلق، حقیقی آرقداشلق :
« قالقمکز ای رفیقلر کیده‌لم »
« اوبتك وارهزار دمسازی »
(معلم ناجی)

دمع { [ع] کوزیاشی . (دمعه)= برطامله کوزیاشی : (دمعهٔ صبی) . (دمعة الکرم) = بودانیلان آصمه‌دالندن چیقان یاش، صوطامله‌لری. (ذوالدمعه) = امام حسین افندیمزك مخدوم مکرملرینك حفیدی (حسین بن زید)ك لقب معروفیدر ، رضی الله عنهم . (دمعان) = ایچی‌بك طولو، طاشقین‌قاب : (قدح دمعان) .
« تخفیف الم ایتمدك ای شعر روانم »
« سن طور، یوریسون دمع دمادم جریانم »
(معلم ناجی)

دمگذار { [ف] وقت کچیریجی، کچیرن : (جناب حق کیمسه‌یی محنتله دمکذار ایتمه‌سون). (دمگذاری) = وقت کچیریجیلك .

دمکش { [ف] نفس، صولوق چکن . نی چالانلرك بردوزی‌یه اوفورنلرینه، بلبل کبی بعض قوشلرك مطرد ومتصل زمزمه‌ساز اولانلرینه وخصوصیله اوتلك برنوع کوکرجین قوشنه اطلاق اولنور .

دمنده { [ف] کوکره‌یوب، حایقیروب صالدیریجی : (شیردمنده، پلنك دمنده) § نشوونما بولیجی، بیتیجی معناسنی‌ده افاده ایدرسه‌ده لساننمزده بومعناسی معتبر دکلدر § اوفله‌یجی، اوفله‌ین :
« اوراقه نی دمنده یازارایتسه اقتضا »
(لا)

دمنه { [ف] « شغال » تحریفله چاقال دینیلن حیوان . (دمنه وکلیله) = فی الاصل هندولسانیله تألیف ایدلمش بهایمه اسناداً حکایات غریبه‌یی حاوی برکتابدرکه مؤخراً (حسین واعظ) نام علامه طرفندن زبان فارسی‌یه بالترجمه (انوار سهیلی) تسمیه‌ایدلمش ودها صوکره لسان عثمانی‌یه ده نقل وترجمه اولنه‌رق (همایوننامه) نامی ویرلمشدر .

دموی { [ع] قانی چوق، چوق قانلی. طبع ومزاجه وصف اوله‌رق قوللانیلیر : (دموی المزاج ، دموی‌مزاج، دموی الطبع)
« بهاردن تن کلبنده ایلیوب هیجان »
« حرارت دموی قیلدی عقده‌لرپیدا »
(فضولی)

دمیده { [ف] نشوونما بولمش، بتمش یتشمش : (شکوفهٔ نودمیده، غنچهٔ نودمیده، سبزهٔ دمیده)

دنائت { [ع] فرومایه‌لك، دنیلك آلچاقلق : (دنائت طبع، قبول دنائت)، (کفران نعمت برهان دنائتدر)

دَنَاسَتْ { [ع] كيرليلك، پاسليلق: (دناست لباس، دناست اخلاق) . (دَنَسْ) = كير، پاس. (دَنِسْ)= كيرلى، پاسلى. بونلر ماديات ومعنوياتده قوللانيله بيلير.

دَنَانِيرْ { [ع] (دِينَار)ك جمعى . آلتونلر: (دنانير موجوده)

دَنْدَانْ { [ف] ديش. اكثريا آغيزده بولنان ديشه (دَنْدَانْ)

دَنْدَانَه { وغير ذى روحده مثلا طاراق وچرخ ودستره چنتيكلرى كبى ديشه مشابه شيلره (دَنْدَانَه) اطلاق اولنور. (دَنْدَانْ مزد)=ديش كراسى ديمكدر :

« باريك بين اولانلر ايدرقاشلرك خيال »
« دندانكى تصورايدر طبع خرده دان »
(باقى)

دَنْدَنَه { [ف] (دَنْدَنَنْ)مصدرندن مشتقدر . ياواش ياواش كندى كنديـنه سويلنمه ، ميرلدانمه : (دندنهٔ آزار خوار ، دندنهٔ فرتوت، دندنهٔ عجوز).

دَنْكْ { [ف] حيران ، متحيّر ، شاشقين :

« يوسف خلقيدر اول شاهد مغنى كيم اولور »
« دل ، عقل آفت عشقيله سراسيمه ودنك »
(نفعى)

دَنِى { [ع] فرومايه، صويسز ، آلچاق: (مرددنى، دنى آدم)

« برطرفدن غم دنيـاى دنى برياندن »
« فكر جرم وكنه وشدت روز تهديد »
(لا)

« انتسابم بيـله ايدن بريدر معرفته »
« ايلدى چرخ دنى جور واذاى تكثير »
(حقى)

دَنِيئَه { [ع] عيب، نقيصه؛ اهل ناموس عنـدنده چركين كوربله جك حال : (دنيئهٔ دينار پرستى، دنيئهٔ تملق) .

دَوَاءْ { [ع] علاج، چاره. جمعى (أَدْوِيَه)در.(دَوَاسَاز)= علاج ترتيب ايدن ، چاره بولان . (دَوَاءِ مسك) =كوزل قوقولى برنوع شكر حلواسيدركه (ادرنه) شهرنده ياپيلانى مشهور ومقبولدر:

« جميع وقت شفا خانهٔ شفاسندن »
« جميع خلقه ميسر جميع درده دوا»
(فضولى)

« كلدى برنامه سى مخدوم شرف منقبتك»
«مشك الفاظى دوا بخش اوله رق ادرنه دن»
(عزت ملا)

دَوَائِرْ { [ع] (دَائِرَه)نك جمعى. همزه نك يرينه (ى) يازمامغه دقت ايتملى . اورايه مراجعت اولنه : (دوائر دولت، دوائر رسميه).

دَوَابّ { [ع] (دَابَّه) نك جمعى. اوزرينه بنيله جك حيوانلر ديمكدر .

دَوَات [ع] يازو طاقمى ، حقه‌لى قلمدان كه تركجه‌ده تحريف اولنه‌رق (دِوِيت) دينيلير. (دَوَاتدار) =اوائلده دِوِيتدار، يازيجى ديمك ايدى:

« اولدى خميازه كش دهان دوات »
« آخر نظم داستانمدر »
(رياضى)

دَوَّار [ع] دور ايجى ، دونيجى؛ زياده دونن: (چرخ دوّار، فلك دوّار ، مهر دوار)

« آ بكوندر كنبد دوّار رنكى بيلرزم »
« يامحيط اولمش كوزمدن كنبد دوّاره صو »
(فضولى)

« دوّار بر آسيابدر بو »
« برعالم پيچ وتابدر بو »
(لا)

دُوَار [ع] اصطلاحات طبيه‌دندر. باش دونمه‌سى خسته‌لكى . دالك ضميله‌ده لغتدر .

دَوَّاره [ع] پركار ، تحريفله (پَرْكَل) دينيلن هندسه آلتى ديمكدر .

دَوَاعى [ع] (داعِيَه) نك جمعى: (دواعى الدهر)مفردينه مراجعت اولنه .

دَوَالِب [ع] (دولاب)كـ جمعى: (دواليب اختيالات)

دَوَام [ع] دائم اولمه ، بر حال اوزره سوروب كيتمه ، دكشمكسزين برسياقده طورمه : (دوام عمر واقبال) . (على الدوام) = دكشميه‌رك ، برحال اوزره، بردوزى‌يه (بَردوام) = برحال اوزره، برسياقده ديمكدر . بونلرك موقع استعماللرنجه فرق واردر . مثلا فلانك التفاتى بردوامدر ، صحت وعافيتى بردوامدر) دينيليرده (على الدوام) در دينيلەمز. كذلك اوچ كون على الدوام قارياغدى، ايكى كون على الدوام لدوس اسدى) جمله‌لرنده‌كى (على الدوام) كـ يرنده (بردوام) قوللانيله‌ماز :

« مانند شجر ثابت اولور ثابت اولانلر »
« هرقنغى ايشك اهلى ايسه‌كـ آنده دوام ايت »
(لا)

« ذوقم ، كدرم دوامسزدر »
« هر عالم انتظامسزدر »
(معلم ناجى)

دَوَان [ف] قوشيجى ، سكردبجى. اكثريا آته صفت اوله‌رق قوللانيلير : (اسب دوان)

« هرقنده‌كه عزم ايله‌سه اقبال وسعادت »
« پهلوى ركابنده ايكى پيك دواندر »
(نفعى)

دَوَاوِين [ع] مجموعهٔ اشعار معناسنه اولان (دِيوَان) كـ جمعى : (دواوين نادره)

دَوَاهِى [ع] (داهِيَه) نك جمعى: (آفات ودواهى) مفردينه‌ده مراجعت اولنه .

« بیكانه‌لره منحصر انواع حظوظات »
« محنت زدهٔ عشقكه مخصوص دواهی »
(لا)

دَوْحَه } [ع] بیوك ، اولو آغاج دیمكدر.

دَوْر } [ع] دونمك ، چرخ كبی تكرلك كبی دونمك :

« صانمك كه فلك دور ایله شامی سحر ایلر »
« هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ایلر »
(نفعی)

« دور ایتمه‌ده دست قدرتنده »
« یوز بیك كره ملك حكمتنده »
(معلم ناجی)

§ دونوب طولاشمق ، دونیاوب طولاشلق: (دور عالم، دور ولایت، دور ممالك، دائرهٔ ولایتك دوری):

« خیلی زمان عالمی دور ایلدم »
« خلقه دكل كندمه جور ایلدم »
(معلم ناجی)

« چون حریم عرش اعظم بولمغه فیض قبول »
« دور ایدر پیرامنن شام وسحر كروبیان »
(حقی)

§ برینك عهده‌سندن چیقاروب دیكرینك اوزرینه كچیرمك ، اول صورتله كچیرلمك: (دور وظیفه، دور وتسلیم، اشیانك دوری، انبارك دوری) § بر مدت ، وقت ، موسم، عهد معنالرنده قوللانیلیر : (دور كل ، دور حزان ، دور جدید، دور عتیق، دور فاروق:

« كل دوری عیش ایامیدر ذوق وصفا هنكامیدر »
« عاشقلرك بایرامیدر بوموسم فرخنده دم »
(نفعی)

§ یوقاریدن آشاغی‌یه اوقومق ، متسلسلاً ختم ایتمك. بومعناده اكثریا قرآن كریمك دور وتسلسل صورتیله تلاوتی مقامنده قوللانیلیر: (دَوْرخوان) = فرقان كریمی دور وتسلسل صورتیله اوقویان. (دَور دائم) = بردوزی‌یه دونمه ، دونش .

دَوَران } [ع] دونمك ، چرخ كبی دونمك : (دوران دم، دوران چرخ، یلقوانك دورانی، دوران رأس) . § سكون (واو) ایله (دَوْران) = طرزنده ودهر ، فلك ، زمان مقاملرنده قوللانیلیر : (ساقئ دوران ، دوران جم)

« اول شه كه جهان موسم عدلنده صفادن »
« دوران طربناك جمه خنده‌لر ایلر »
(نفعی)

« ایرسه برملكه اكر رحمت حق حاكمی »
« بویله برداور دین پرور دوران ایلر »
(جوری)

« زمان عیش وشادیدر دم اقبال دوراندر »
« فلك هپ ایتدیكی اوضاعه شمدی پك پشیماندر »
(ریاضی)

« برلطف ایله شهریار دوران »
« قیلدی ینه اصدقابی شادان »
(معلم ناجی)

دَوْرَه } [ع] دونش ، دونمه § برشیئك قیرطولایی اطرافی، كناری : (دَوْرَهٔ سَنَوِیَّه) = ییلده

بر دونش، بیله منسوب دونمه دیمکدر.
ایکنجی معناده نادراً قوللانیلیر:
« قیلسه تمکینلی کشتیٔ سپهره لنکر »
« دورهٔ عرش ایدر اظهار ضرورتله درنك »
(نعت ــ لا)

دَوْلَتْ { [ع] الیوم لسانمزده اصطلاح فارسی‌یه کوره
غنا، اقبال، قدرت، سعادت کبی معنالرده قوللانیلیور. ینه بومناسبتله « وزارت، مشیریت » پایهٔ جلیلنی احراز ایدنلره لقب رسمی اتخاذ بیورلمشدر: (دولتلو، دولتلی) = غنی، ذی اقتدار، صاحب سعادت دیمکدر. (دولت شهادت) اصلی اعتباریله بو ترکیبده دالك ضمیله اوقونمه‌سی دها موافق ایسه‌ده لسانمزده فتح دال ایله معروفدر. سعادت عظیمهٔ اخرویه معناسنی محتویدر.
« اولمیه دولت جهانده بر نفس صحت کبی »
(سلیمان قانونی)
« آه او عتاب، اول سخن شکرین »
« بزم وصالکده نه دولت ایدی »
(معلم ناجی)
« آتش هجرك ایله جان ودلم یاندی مدد »
« ویرمه کل دولت دیدارکه من بعد مهل »
(لا)

§ اصطلاح حقوقجه برقانون آلتنده مجتمع واول قانونی اجرا ایله مکلّف بر حکومتـه تابع اولوب عادات ومنافعی متحد وممالك مستقله‌یه صاحب بولنان افراد ونفوس کلیّه‌نك هیئت مجموعه‌سنه اطلاق وبو هیئت مجتمعه‌دن متحصل قوهٔ عمومیه برشخص معنوی اعتبار اولنور: (دولت علیهٔ عثمانیه، انکلتره دولت فخیمه‌سی) بو معنی اعتباریله جمعی (دُوَل) در: (دول معظمه، دول ستّه، دول متفقه).

دَوِیتْ { [ف] دیویت دینیلن یازو طاقمی محفظه‌سی.

دَهْ { [ف] اون: (دَه‌ساله) = اون ییللق، اون یاشنده. (دَه‌دله) = اون کوکللی معناسنه درکه بیوفا، هرجایی، هزار آشنا دیمکدر. آخرنده کی ها ادات تخصیصدر. (دهُم) صایی ده اونجی (ده یك) = عُشر، اونده بر دیمکدر.

دَهاء { [ع] هر شخصده بولنمایان ذکاء خارق العاده، غایة الغایه زیرکلك که جودت فکر، اصابت رأی، دقّت نظر، حسن تدبیر، سرعت انتقال، حسن محاکمه کبی خصائص برکزیده‌نك اجتماعیله وجود پذیر اولان بر موهبهٔ فطرتدر: (اصحاب دها).

دَهاقینْ { [ع] (دِهقان) ك جمعی. اورایه مراجعت اولنه.

دَهالیز { [ع] (دِهلیز) ك جمعی. اورایه مراجعت اولنه.
(ابناء الدهالیز) = صوقاغه، اوته‌یه بری‌یه آتلمش بیچلر دیمکدر.

دَهان ، **دَهَن** { [ف] آغیز : (دهان تنك) = طار ، اوفاق آغیز (گُل دهن) = كل كبی قیرمزی ، كوزل آغیزلی. دالك كسری ایله تلفظی غلطدر. (دَهانه) آغیز دیمك ایسه‌ده ذی‌روحك غیریده قوللانیلیر : [دهانهٔ تنور] = فرون آغیزی (دهانهٔ كوب) = كوب آغیزی .

« سندن بو نفس ، دهن‌ده سندن »
« شاعرده سنك ، سخن ده سندن »
(معلم ناجی)

« اینسه‌یدی بو نغمه آسماندن »
« لبیك چیقاردی هر دهاندن »
(وله)

دَهْر { [ع] زمان ، زمان مدید، ابدی مدت || دنیا، عالم : (دهر بی‌ثبات، دهرفانی). [دَهْرِی]= جهانك بقاسنه قائل ، عالم آخرتی منكر اولان طبیعیون ایله غلاة ملحدینه اطلاق اولنور :

« گلستان دهره گلدك رنك یوق بو قالمامش »
(نابی)

« دهرك نه‌صفا وار عجباسیم وزرنده »
« انسان براقیر هپسنی حین سفرنده »
(لا)

دَهْرَه { [ف] تحریفله بین‌العوام (طهره) دیرلر . آغاج دالی كسمكه مخصوص دیشلی دستره كبی بر درلو چاقی، باغ بودامغه مخصوص برنوع بیچاق .

دَهْشَت { [ع] عقلی شاشیره‌جق مرتبه‌ده قورقنج اولمه، زیاده قورقنج اولش : (دهشتلی دكیز ، دهشتلی آتش ، دهشتلی فورطنه ، دهشتلی برارسلان) § عقله شاشقینلق ویره‌جك صورتده قورقه ، قورقو :

« سیاره‌دن هیاكل نور آصدی بوینه »
« قیلدی سپهری دهشت شمشیری بی‌قرار »
(نوعی)

« قالدم شو جهانده زار وتنها »
« سیرانگهم اولدی كوه وصحرا »
« اول شیٔ كه جستجو ایدردم »
« آنلرده ده بولمایوب دریغا »
« بر دهشت بی حسابه دوشدم »
(اكرم)

دَهْلیز { [ع] خانه‌لرده صوقاق قاپوسیله ایچ قاپو آره‌سنده‌كی اوكی آچیق محل ، ایكی قاپو آره‌لغی ؛ یاخود صوقاق قاپوسیله خانه آره‌سنده‌كی آولویه ناظر صفه. دالك كسریله‌ده تلفظ اولنور :

« نوهوسلر كیم ایدر تنظیر شعر كاملان »
« صحبت صدره قاریشمق كیدر دهلیزدن »
(اسعد مخلص)

دَهْيَاء { [ع] (داهيه) لفظنى تأكيد ايچون صفت اولەرق قوللانيلير . اورايه مراجعت اولنه : (داهِيَةٌ دهيا).

دَىْ { [ف] فارسيده ايكى معناسى واردر . برنجيسى بر ملك ، فرشته اسميدر . ايكنجيسى سال شمسينك اونجى شهرى ناميدركه كونشك «جدى» برجنده مكثى مدتى و موسم شتانك ابتداسيدر . بو مناسبتله (قيش) معناسنده قوللانيلمشدر : (موسم دى ، فصل دى) .

« آچل اى فصل دى سن كلستانلردن آچلسون كل »
(نديم)

دَيَّار { [ع] (دَيْر) يعنى مناستر صاحبى § كيمسه ، فرد :

« يوق دارده سندن اوزكه ديّار »
(لا)

دَيَّان { [ع] اسماء الحسنادندر . حاكم ، مجازى‌ء ، قهّار معناسنه‌در : (يامنّان ياديّان) .

دَيْجُور { [ف] قاراكلق : (شب ديجور ، بخت ديجور) عربيده‌ده (ظلمت) معناسنده قوللانيلير : (ديجور ليل) .

دَيْدَن
دَيْدَنه { [ع] اصول ، عادت : (دَيْدَنَهٔ دِيرينَه) ، (دَيْدَنَهٔ حسنه) .

دَيْر { [ع] مناستر ، كليسا : (دَيْرِ زُورْ) = حلب ولايتنه ملحق برلوا مركزى . (دَيْرانى) = دير صاحبى ، ديرده اوطوران . جمعى (اَدْيار) .

دَيْمُومَت { [ع] دائملك ، زوالسزلك ؛ دائم اولمه : (ديمومت صحّت ، ديمومت سعادت) .

دَيْن { [ع] بورج . اصطلاح فقهده ذمتده ثابت اولان يعنى اودنج آلنان شى ديمكدر . (دَيْن) ايله (قَرْض) بيننده فرق واردر . برنجيسى اودنمك اوزره وعدهٔ معيّنه ايله ، ايكنجيسى كذلك بلاوعده آلنان شيئه اطلاق اولنور . جمعى (دُيُون) : (ديون عموميهٔ عثمانيه اداره‌سى) بعضاً جمع الجمع صورتيله‌ده قوللانيلير : (دُيُونات) : (خزينهٔ جليلهٔ ماليه‌نك ديونات متفرقه‌سى كاملاً تسويه قيلنديغى جهتله) .

« اهل حاجاته اولوركن اثرعين حيات »
« داغدر دَيْن تمسكاريته نقش ختام »
(نابى)

دَيُّوث { [ع] زوجه‌سنك شخص آخر طرفندن عرضنه تجاوزى قبول ايدن غيرتسز ، آلچاق آدم .

﴿ دِ ﴾

دِباغَت } [ع] دری‌یی سپیله‌مك، دری سپیلمك: (صنعت دباغت اربابی) .

دِثار } [ع] اوسته کییلن قفتان، لباس . بونك ثلاثیسی اولان (دَثْر) = مالده کثرت معناسنی محتوی اولمق مناسبتیله اولملیدر که لسانمزده کثرتدن کنایه اوله‌رق قوللانیلدیغی بعض لغت کتابلرنده بیان اولنیور . بوتأویل معنای ثلاثیسی نظر اعتباره آلنمق شرطیله مقبول اوله‌بیلیرسه‌ده مادامکه کنایهٔ بومعناده قوللانیلدیغی کوستریلمیور . اوحالده معنای اصلیسی دخی کذلك کنایه صورتیله قوللانیلمش اولسه نه بأس وار در . مثلا تأویل مبسوطه کوره (مرحمت دثار) = چوق مرحمتلی (مکارم دثار) = مکارمی چوق مقامنده اعتبار اولنه‌جغنه (مرحمت لباسلی، یاخود مرحمت اورتیلی؛ مکارم لباسلی) تقدیر ایدلسه دهاموافق اولمازمی؟ نصل که (لهجهٔ عثمانی) صاحبی مرحوم احمدوفیق پاشانك قیدایلدیکی معنی دخی بوصورته متقاربدر .

دِراز } [ف] اوزون: (عمر دراز مژکان دراز، کیسوی دراز) .
(دورودِراز) = اوزون اوزادی‌یه
(دِرازی) = اوزونلق . (دِراز دَست) = الی اوزونلغی، ال اوزاتان، تعدی ایدن .
(دِرازگوش) = قولاغی اوزون، طاوشان .

«اوله‌اعداسی نکون جاهی فزون عمری دراز»
(ثابی)

دِرایَت } [ع] تجربه وذکادن متحصل وقوف، بیلکلك .
(دِرایتکار، دِرایتمند) = درایت صاحبی درایتلی : (ارباب درایت) .

دِرَخْت } [ف] آغاج : (درخت دراز، درخت اسود)

« مقالی طعن جاهلدن نه‌غم ارباب عرفانه »
«آثارلرطبی البته درخت میوه‌داراوزره »
(مقالی)

«بردرخت آلتنه فرش ایلیه‌لم براحرام»
(لا)

« ای پیرکهنه ریشهٔ اندیشه‌دن چه‌سود »
«آخر درخت عمری دوبرمزمی روزکار »
(مجموعهٔ محمدمظفر)

دِرَخْش } [ف] نور، ضیا، پارلتی: (درخش برق، درخش شمشیر) اصلی دالك ضمیله‌در .

دِرَخْشان } [ف] (دِرَخْشَنْدَه) کبی ایشیلایجی، نورلی،

پارلاق، پارلدایان دیمکدر. هرایکیسیده (درخشیدن) مصدرندن مشتق ولسانمزده مستعملدر: (مهر درخشان، نجم درخشان). (درخشانی) = پارلاقلق، پارلدایجیلق. بوده اصلنده ضم دال ایله‌در:

« اولمه‌ده کیتدکجه درخشنده تر »
« فکر منوّر بکا رهبر یتر »
(معلم ناجی)

«بارشدق روزکار ایله آرایه کیردیلر شمدی»
«کرک ساقی مجلسدر کرک جام درخشاندر»
(ریاضی)

درع { [ع] زرهدن جنك لباسی، چلیك اینجه زنجیردن معمول حرب کوملکی. جمعی (دزوع) در:

« فوتنده بولندی درعی مرهون »
(لا)

درفش { [ف] بایراق، سنجاق. (درفش گاویانی) = مشهور دمیرجی کاوه‌نك سختیان بایراغی. مذکور بایراق (قادسیه) ملحمهٔ کبراسنده ایدیٔ غزاة اسلامه کچمشدر.

درم { [ف] اصلی یونانی (دراخمی) اولدیغی مرویدر. درهمك مخففی، آقچه، پاره. (درمسرا) = ضربخانه. (درمگزین) = صرّاف. (درمخریده) = آلنمش آقچه، مملوك. § درهم دینیلن مقدار وزن.

« سله‌خوار عدم رغبتیدر روی درم »
(نابی)

درنك { [ف] فارسیده معانیٔ مختلفه‌ده مستعمل اولان اشبو کلمه لسانمزده آرام، توقف، اکلمه معنالرنده قوللانیلیر. چینی وشیشه کبی اشیانك قیرلمه‌سندن وچاك وچینغراق چالنمه‌سندن حاصل اولان صدای متسلسل معناسنی ده افاده ایدرکه بومقامده اکثریا (درنگا درنك) صورتنده قوللانیلیر وبین العوام تحریف اولنه‌رق (تیرینغا تیرینغ) دینیلیر. بر لغت کتابنده اشبو کلمه‌نك معناسی (اکلنجه) دیه قید اولنمسی اثرسهو اولسه‌کرکدر:

« قیلسه ابروی هلال همّی دنیایه »
« برق خاطف قدر اظهار تجلیٔ درنك »
(لا)

« ویرر صبره درنك سایه طورسه سرو بالادر »
« رآلود چشم قراری کیتسه‌جوی سیم‌سیادر »
(صبری)

درّه { [ع] قیرباج. لغت ناجی وضیاده (ترکجه طوره) دینیلن شی دیه قید اولنمسی سهو صریحدر. (طوره) = (طُرّه) نك محرفیدر. محلنده کوستریله‌جکدر.

درهم { [ع] اصلی یونانی (دراخمی) آقچه، پاره. § وزن معلوم. برقیه‌نك درت یوز قسمده بریدرکه شرعاً یتمش دانه اورته بوی آرپه‌نك آغیرلغندن عبارتدر.

دِریغ { [ف] اسیرگه‌مه. (بی دریغ) = مبذول، اسیرگنمه‌مش.
§ ایواه، یازیق. (دِریغا) = واسفا، حیفا کبیدر :
« غم کونی ایتمه دل بیماردن تیغك دریغ »
(فضولی)
« آلفته‌یز دلداده‌یز بزدن دریغ ایتمه‌کرم »
(نفعی)
« جور دور ایله خوش اولدی دریغ »
« غلطه شیخی کبی نادره گو »
(شیخ غالبك وفاتنه تاریخ — سروری)

دِزداز { [ف] قلعه محافظی. (دز) = قلعه، حصار و (دَژ) = آچیق کوشك، چارداق دیمکدر.

دِعامَه { [ع] بنایه اوریلان دیرك، پاینده، دستك. جمعی اولان (دَعائم) ده باقك.

دِقّ { [ع] اینجه آغری، اریمه مرضی. (حمّاء دقّ) = بر نوع ورم خسته‌لغی.

دِقاق { [ع] دالك ضمیله‌ده جائزدر. هر شیئك اوفالمشی، قیرنتیسی، اینجه‌سی دیمکدر. اصطلاح طبجه اینجه باغرصاغك اوچ مختلف قسمندن الڭ آشاغیده‌کی اوچنجی قسمه اطلاق اولنورکه ترکجه‌ده اوپارچه‌یه (شیردن) دینیلیر.
(دِقاقی) = دقاقه منسوب، باغرصاغك اوچنجی قسمنه عائد دیمکدر.

دِقّت { [ع] اینجه‌لك: (دقّت نظر) = باقمه، باقش اینجه‌لکی.
(نظر دقّت) = اینجه‌دن اینجه باقش، اوزون اوزادی‌یه کوزدن گچیریش.
§ صرف ذهن واهتمام ایتمك صورتیله کوزی آچق، کوز آچیقلغی :
« تصویر یکزه ایدنجه دقّت »
« کلدی او ضیای ذات یاده »
(رسالهٔ فضیلت واصالت)
« آثاربنه ذات پادشاهی »
« توجیه نگاه دقت ایتدی »
« صاحب شرف وزارت ایتدی »
« برذات رشید خیر هواهی »
(معلم ناجی)

دِل { [ف] یورك، کوکل. یالکز اوله‌رق قوللانیلدیغی کبی ترکیب ایله‌ده استعمال اولنور. (دل) ایله (خاطر) بیننده‌کی فرقی تعریفه حاجت یوقدر :
« مدام نقدهوا خاطرمده درمکنون »
« همیشه فکر محبت دلمده در مذکور »
(فضولی)
« کعبه بنیاد خلیل آزرست »
« دل نظرگاه جلیل اکبرست »
(لا)
« درد دلی سویلنمه‌یه‌جك راز صانیرم »
(لا)
« افسرده دلاری طمع خام تازه‌لر »
(معلم ناجی)
الیوم قوللانیلمقده اولان ترکیبات آتیده کاملاً کوسترلشدر. (دِل آرا)

٢١ صحیفه‌دن مرکب برفورمه ١٠ پاره‌در

= کوکل بزه‌یجی، سوسله‌یجی، محبوب قلب : [روی دل آرا ، نظم دل آرا ، شـوخ دلارا ، باغ دلارا] . (دِل آرام) = کوکله راحت و حضـور ویریجی، ویرن : (محبوب دلآرام ، شوخ دلآرام ، طفل دلارام ، دختر دلآرام) . (دِل آزار) = کوکل اینجیدیجی . (دِل آشوب) = کوکلی قاریشدیریجی ، قلبه اضطراب ویریجی . (دِل آگاه) = کوکلی اویانیق، قلب کوزی آچیق اولان . (دِلاوَر) = یورکلی ، ییکیت . (دِل آزُرده) = کوکلی قیرلمش ، اینجنمش اولان . (دِلاویز) = کوکل آصیجی ، تعلق ایتدیریجی . (دِلبَر) = کوکل کوتوریجی، کوزل . (دِلبَسته) = کوکلی باغلی، باغلانمش، عاشق. (دِلپَذیر) = کوکل قبـول ایدیجی ، کوکله خوش کلیجی ، مقبول قلب . (دِلپسند) = کوکلك بکنديکی ، طبعه خوش کلن . (دِلجُـوی) = کوکل آرایيجی، کوکل چکیجی . (دِلخُون) = کوکلی قانلی، پك متأثراولان. (دِلدادَه) = کوکل ویرمش، عاشق. (دِلدار)= کوکل طوتیجی، معشوقه ، یار . (دِلرُبا) = کوکل قاپیجی . (دِلریش) = کوکلی یاره‌لی، دردلی اولان . (دِلساز) = کوکل‌دوزیجی، کوکل یاپیجی، تطییب قلب ایدیجی . (دِلستان) = کوکل ضبط ایدیجی، آلیجی . (دِلسوخته)= کوکلی یانمش . (دِلسُوز) = کوکل یاقیجی . (دِلخراش) = کوکل طیرمالایجی ، قازییجی ، قلبی مضـطرب ایدیجی. (دِلشاد)= کوکلی سرورلی ، سونمش. (دِلشُده)= کوکلی کیتمش، عاشق (دِلشکار) = کوکل آولایجی، کوکل الده ایدیجی . (دِلشکاف) = کوکل یاریجی اولان . (دِلشکسته) = کوکلی قیریق . (دِلفروز ، دِل افروز) = کوکله شوق‌وفرح ویریجی. (دِلفریب) = کوکل آلدادیجی . (دِلفکار ، دِل افکار) = کوکلی یاره‌لی، عاشق. (دِلکَش) = کوکل چکیجی، جذب ایدیجی. (دِلگُشا) = کوکل آچیجی. (دِلگُداز) = کوکل اریدیجی ، کوکله اذیت ویریجی . (دِلگیر) =

کوکل طونیجی ، کوکلی قیرغین ، کوجنمش . (دلمرده) = کوکلی اولو ، یورکی اولمش ، طویغوسز . (دلنشین) = کوکلده یر طوتان ، فرحلی . بو تعبیر انسان حقنده قوللانیلماز . (دلنواز) = کوکل اوخشایجی ، کوکلی خوش ایدیجی (دلخسته) = کوکلی غملی ، دردلی اولان . (دلتنك) = کوکلی طار ، جانی صیقلمش ، مغموم اولان (دلخواه) = کوکل دیلکی ، کوکل ایستکی . (دلدوز) = کوکل دلیجی . (دلشکفته) = کوکلی آچلمش ، شوقلی :

« یالکز زلفی خوشنما دکلی؟ »
« یا سادەلکی دکلی دلبر؟ »
(اکرم)

«اوسرو دلکشك مجری ایدردم آستانکاهن»
«کنار شهردن بحمزدم اویله «کوستم» اولسه م بن»
(معلم ناجی)

« برچهرهٔ دلنواز محسن »
« بر نور بدیعة الاحاسن »
(اکرم)

« برابر سرای دلکشادر هر بری ابیاتمك »
(نفعی)

«چوزله زلفکه ای دلربا دل باغلایانلردندن»
(واصف)

« زائد کورن اهل دل دکلدر »
« انسان قیافتنده آب وکلدر »
(معلم ناجی)

«شوایکی تاریخم اولدی دلپسند و دلپذیر»
«ایلدی جمله غریشك حصنی آلدی وزیر»
(سروری)

« عشقکه نوای دلنشینی »
« رقصان ایدییور موحدینی »
(معلم ناجی)

« عتاب غمزه آفت خشم چشم بی آمان آفت»
«جهانه حسن ایله صالدی اوشوخ دلستان آفت»
(جوری)

« سن نیجون بندن اولمدك ممنون »
« بوقدر دلفریب سوزلرله »
(معلم ناجی)

« برشعله مزاج دلفروزك »
« نار هوسیله مشتعلسین »
(وله)

دلیر [ف] یورکلی ، ییکیت ، جسور : (امیر دلیر ، مشیر دلیر) . (دلیری) = یورکلیلك ، ییکیتلك . (دلیرانه) = ییکیتجه ، شجیع اولانه یاقیشه جق صورتده : (اطوار دلیرانه) .

« حکم آموز و سخن سنج و معارف پرور »
« شفقت اندیشه ، کرم پیشه ، دلیر و اعقل»
(لا)

دماء [ع] قان معناسنه اولان (دم) ك جمعی .

دِماغ [ع] مغز، بین . تحریف ایله ترکجه‌ده (طَماق) دینیلیر. (ذهن) مقامنده‌ده قوللانیلیر:

« ویردیکه دماغه حدت افکار »
« بن سویلرم اول کتابت ایلر »
(معلم ناجی)

دِمنه [ع] سوپورنتیلك . جمعی (دِمَن) .

دِنامیت [فرانسزجه‌دن] اجزای ناریه‌نك برنوع شدیدی.

دِه [ف] ویرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن امر حاضردر که وصف ترکیبی طرزنده و (ویریجی) معناسنده قوللانیلیر . (دِهش) = ویرش، عطا، احسان:

« ساقی کتور اول باده‌یی کیم مایهٔ جاندر »
« آرام دِه عقل ملامت زدکاندر »
(لا)
« لطف طبعکله ایدوب شعره تنزل اولسه‌ك »
« در مضمونك ایله زیب ده نظم کلام »
(جوری)

دِه [ف] کوی معناسنه اولان (دیه)ك مخففی. (دِه خدا)= کوی اغاسی، کوی کهیاسی . بونك برنده (دِه‌دار) ده دینیلیر. (دِهی)= کویه منسوب، کویلی .

دِهقان [معرّب] اصلی فارسی (دِهگان)در. چفتجی، کویلی ، کوی آغاسی .

دِهلیز [ع] فتح دال ایله‌ده لغتدر. اورایه باقه‌لی .

دِیات [ع] « دیَت » ك جمعی . اورایه باقك .

دِیار [ع] مملکت ، اولکه : (دیار غربت) = بیانجی مملکتی || بیانجی خانه‌لری . فی الاصل خانه معناسنه اولان (دار) ك جمعیدرکه خانه‌لر دیمکدر :

« غریبه بر بولنورمش عدم دیارنده »
(لا)
« برعالم خار خاره دوشدم »
« بربیلمدیکم دیاره دوشدم »
(اکرم)

دِیانَت [ع] دینك احکامنه اطاعت، رعایت ومقتضای دینه کوره حرکت ایتمك که دیندارلق دیمکدر : [بحسب الدیانه صلاة خمسه‌یی ادایه غایتله اعتنا ایدر] . (دیانتکار)= دیانتلی ، دیندارلقده غیور .

« کیمین ایتمش دیانت شهرتیله عمدهٔ ایام »
« کیمین ایتمش کناه ومعصیتله عالمه رسوا »
(نابی)

دیبا [ف] ایپکلی قماش ، قالین جانفس : (دیبای منقش، دیبای فرنکی ، دیبای هندی) بونك معرّبی [دیباج] در .

« متاع نطقنه کلك ادیب غیب اندازه »
« دکان فکرتنده عقل کل نساج دیبادر »
(صبری)

« كون باشنه برخلعت ديبا ويرو اما »
« دامانى آلودهٔ خون جگر ايلر »
(نفعى)

ديباجه { [ع] مقدمه ، كتاب مقدمه‌سى :
«ديدى ديباجه‌سنده اولسه برسر نامهٔ توحيد»
«اولوردى نقصدن عارى مكمل نسخهٔ غرّا»
(نابى)

ديپلومات { [Diplomate فرانسزجه‌دن] امور سياسيه وخارجيه ايله مكلف ومتوغّل آدم § امور سياسيه ومناسبات خارجيه‌ده صاحب وقوف ، ماهر آدم ؛ سياسى . = [Diplomatique ديپلوماتيق] امور سياسيه‌يه منسوب ومتعلق || عهود وقوانين عتيقه وشهادتنامه ، امتيازنامه وبرات وامثالنى حل ايتمك فنى || سياستك حقوق اشخاصدن بحث ايدن قسمى : (برترك ديپلوماتى) = بيوك رشيد پاشا مرحومك ترجمهٔ حالنى حاوى بر رساله‌نك اسميدركه محرر عاجز طرفندن يازلمشدر. (ديپلوماسى) = پولتيقه ، سياست .

ديپلومه { [Diplome فرانسزجه] شهادتنامه ، اجازتنامه || امتياز ، برات : (ديپلومه‌لى اجزاجى ، ديپلومه‌لى ابه) ، (مكاتب فنون عسكريه‌دن نشأت ايدن ضابطانك ديپلومه‌لرى بوكون مكتب فنون حربيه‌ده توزيع ايديله‌جكدر)

ديت { [ع] نفس مقتول ويا عضو مجروح ومقطوع بدلى اوله‌رق جانى اوزرينه مقدّراً لازم كلن ماله اطلاق اولنور. اصطلاح فقهيدر. تشديد ايله غلطدر. جمعى (ديات) در:
« ايتمزدى وفا آلديغى نقد دل عشّاق »
« ابرولرينك كشته‌لرنده ديت اولسه »
(نابى)

ديدار { [ف] رؤيت ، كورمه ، كورش. «ايشتمك كورمك كبى دكلدر » كلام حقيقت نماسنى حكيم مشهور جناب (فردوسى) بيت آتيده ايراد بيورمشدر :
« اكر هست خود جاى كفتار نيست »
« وليكن شنيدن چو ديدار نيست »
§ جمال ، چهره ، يوز : (عرض ديدار ، پرتو ديدار ، تابش ديدار) § قوهٔ باصره ، كوز § ظاهر ، بديدار. بوصوك معنى اعتباريله متصوفانه معناى مجازيده دخى قوللانيله بيلير . لسانمزده معانىٔ معروفه‌سى برنجى ، وايكنجى معنالريدر . ديكر معنالرى اوته‌كيلر كبى معروف ومستعمل دكلدر.
« واردق درسعادتنه يارى كورمه دك »
« كيردك بهشته حيف كه ديدارى كورمه دك »
(فضولى)

ديدان { [ع] اوفاق صوغلجان ، قوردجغز ديمك اولان (دوده) نك جمعى . اصطلاحات فنيه‌دن اوله‌رق بروجه آتى قوللانيلير : (ديدانِ شريطيّه ، ديدانِ عريض ، ديدانِ

داخلی، دیدان امعا، دیدان اسطوانی، دیدان ارضیه) .

دیده { [ف] کوز : (نوردیده) = کوزنوری، یار، سویان.

« دیده الٔ سودافزا برصورتك حیرانیدر ،
(معلم ناجی)
« نور دیدهم اولدی دیده‌مدن نهان »

§ کورمش معناسنی‌ده افاده ایدر. بوتقدیرده مطلقا ترکیب ایله قوللانیلیر. مثلا: (لطفدیده، کرم دیده، احساندیده، جهان دیده ، ضرر دیده) کبی .
(نادیده) = کورمه‌مش، کورلمه‌مش، مثلی بولنماز ، عجیب ، ظریف شی .

دیده‌بان **دیدبان** { [ف] کوزجی، کوزله‌ییجی ، کوزه تیجی . اوائلده کرك قوللرینه علم مخصوص ایدی که

الیوم آنلره (مبصر) دینیلیور .
ایکنجی دها معروف وفصیحدر :
« ملائك خادمان یأمر بالعدل والاحسان »
« شیاطین دیده‌بان فرصت ینهی عن الفحشا »
(نابی)
« سراد قنده ملك دیدبانلغه مأذون »
« خزینه سنده فلك پاسبانلغه مأمور »
(نابی)

دیرین **دیرینه** { [ف] قدیم، اسکی: (ذأب دیرین ، آیین دیرین ، دیدنهٔ دیرینه ، قاعدهٔ دیرینه ، بندهٔ دیرینه)

« رسم دیرینی لوح عالمدن »
« محو ایدن کلك ترزبانمدر »
(ریاضی)
« تهی کلمز کلور البته دست آویز خنجرله »
« غم غمزه‌ك که دیرین آشنای جان شیدادر »
(صبری)

دیك { [ع] طاووغك ارککی ، خروس : (دیك افرق) = جاتال ایبکلی خروس . جمعی [ادیاك ، دیکه] در .

دیگ { [ف] چوملك ، طوپراق تنجره . حقیقی ومجازی اوله‌رق قوللانیلیر : (دیك جوشان) = طاشمش ، طاشفین ، طاشیجی تنجره .
(دیك سودا) = مجازاً عشق تنجره‌سی، محبت قازغانی ؛ خیالات غرام .
« دم جانبخش عیسی مریم »
« آتش افروز دیکدانمدر »
(ریاضی)

دیگر { [ف] آخر ، باشقه : (طرز دیکر ، نوع دیکر، شکل دیکر) تخفیف ایله (دگر) صورتنده‌ده قوللانیلیر :
« هر دونش عرض ایدر جهان دکر »
« هر جهان بشقه بر لطافتده »
(معلم ناجی)
(دیگرگون، دگرگون)=متغیر، بوزوق، باشقه درلو ، باشقه‌لاشمش ، پریشان.
(دیگربار)= باشقه دفعه، باشقه زمان .

(دیگرروز) = باشقه کون دیمکدر :

« باقی بیچاره‌نك احوالی دیگر کون اولور »

(باقی)

« وصلکده در اکرچه روحپرور »

« هجرکده‌ده وار صفای دیگر »

(معلم ناجی)

دین } [ع] معانیٔ شاملهٔ مختلفه‌سندن تجرید زوائد اولنه‌رق طرز استعمالی اعتباریله معناسی مجملاً تعریف اولنمق لازم کلیرسه صورت عمومیه‌ده برملتك ایمان، واعتقاد قوی ایله عموماً متمسك اولدیغی طریقت ، شریعت وصورت خصوصیه‌ده هرفردك معبودی بولنان ربّ العالمینه قارشی صفت عبدیّتنه مترتب اولان زهد وطاعت یولی دینیله‌بیلیر : (دین محمدی ، دین حق) . (دیندار) = اعتقاد وایمان صاحبی ، حمیتلی مسلمان . (دینپرور) = دینه خیر ومظاهرت ایدن ، متقی . جمعی (ادیان) : (ادیان ومذاهب مختلفه) .

« خسرو دنیا ودین شاهنشه روی زمین »

« ظل رب العالمین اسکندر دور وزمان »

« حقی »

« زادهٔ مفتیٔ دیندار در بحر علوم »

« فخر اجداد وپدر تازه کل باغ کهن »

(حقی)

« دین وایمانسه خیر ایله‌مه‌ین »

« خیر ایدرمی وطن ودولتنه »

(لا)

دینار } [ع] فی الاصل یونانیدر . سکه‌لی آلتون . شرعاً اون درهم شرعی سیم خالص قیمتنده اولان آلتونه اطلاق اولنور که جمعی (دنانیر) در .

دیو } [ع] شیطان دیمکدر § انسانه مضرتی اولان جنیٔ خبیث، مخلوق عجیب وهمی. بین العوام تخفیف ایله (دو) صورتنده تلفظ اولنور . (دیوچه) = آغاج قوردی، کوه (دیوباد) = شدتلی روزکار، قاصیرغه . (دیو آینه‌سی) = قار- شیسنده‌کنی بیوك کوسترن آینه :

« دیو نخلی خطهٔ جودکده اولمش رجم ایچون »

« کفّ دستك آسمان وکلك زرّینك شهاب »

(نفعی)

« اول سلیمانك شکوهی دیوه صالمش رستخیز »

« بو سلیمان صولتی کفاری ایتمش تارمار »

(فضولی)

دیوار } [ف] ترکجه‌ده دخی عین صورتله قوللانیلیر. طاش وخرج ایله ایسته‌نیلن شکل استقامت ویا انحناده ، کذلك لازم کلن ارتفاعده یاپلمش حائط حائلدر : (باغچه‌دیواری، قلعه‌دیواری، دیواردیبی) (دیوارگر)= دیوارجی .

«ذوق تیغکده عجب یوق اولسه کوکلم چاك چاك»

« کیم سرورایله براقور رخنه‌لر دیواره صو»

(فضولی)

دیوان { [ع] مذاکرهٔ امور ومشاورهٔ مصالح دولت ورؤیت دعاوئ عامه ایله اجرای احکام شریعت ایچون مجتمع مجلس مخصوص: (دیوان همایون) = حضور عالئ جناب پادشاهی‌یه عرض اولنه‌جق امور ومقررات ، اوراق وقیودانی رؤیت وتسویه، حفظ وتوقیف ایتمکله مکلف دائرهٔ مخصوصه . دائرهٔ مذکوره‌ده موجود مناصب عالیه آتیده کوسترلمشدر: (آمدیٔ دیوان همایون ، ترجمان دیوان همایون ، توقیعیٔ دیوان همایون ، تشریفاتیٔ دیوان همایون ، بکلکجیٔ دیوان همایون ، تلخیصیٔ دیوان همایون) . (دیوان حرب) = قانوننامهٔ عسکری‌یه توفیقاً اجرای محاکمه وترتیب مجازاة ایتمکله مکلف اولان محکمهٔ عسکریه . (دیوانخانه) = هیئت مذاکره ومحاکمه‌نك اجتماع ایده‌جکی بیوك اوطه ، عمومی صفه. (دیوان الهی)=محکمهٔ کبرای اخرویه ، روز حساب اخروی . (خط دیوانی) = دیوانه منسوب یازی که الیوم احکام دیوانیه، فرمانلر، براتلر، بیورلدیلر آنکله یازلمقده‌در. (دیوان طورمق) = اوائلده چاوشلرك دیوان عالیده ال ال اوسته‌قویوب منتظر امر طورمه‌لرندن توسیعاً الیوم مقام تعظیمده منتظر سلام اولمقده اصطلاح اولمشدر. (دیوان کاتبی ، دیوان افندیسی) = اوائلده طشره‌ده مأمور اولان وزرا وامرانك مکتوبجیلق وظیفه‌سنی ایفا ایچون معیتلرنده استخدام ایتدکاری اصحاب قلم . (دیوان قلمی) = اوامر عالیه تحریر ایدیلان قلم . § بر شاعرك حروف هجا صره‌سیله اشعار ومنظوماتی حاوی اولان مجموعه ، کتاب . بویولده مرتب اولان کوچك کتابه (دیوانچه) دینیلیر : (دیوان خاقانی، دیوان فضولی، دیوان نظیم ، دیوانچهٔ عارف) جمعی اولان (دواوین) بومعنایه مخصوص کبیدر:(برشاعر ایچون قوجه بر دیوان یازمغه نه حاجت ! بویله بر اثر براقق کافی. محتشمك احتشام بلاغتی قیامته قدر بونده کورینه‌جك — محمد مظفر مجموعه‌سی — معلم ناجی) .

« تعالی الله زهی دیوان طراز صورت ومعنی »
« که جسم لفظ ایله روح معانی ایله‌مش پیدا »
(نابی)

دیوانه { [ف] دیوطوتمش، دلیرمش، دلی . (دیوانگی) = دیوانه‌لك ، دلیلك . (دیوانه‌رو) = دلیجه‌سنه حرکت ایدن ، چیلغین .

« شعلهٔ مشکاتنه پروانه جان جبرئیل »
« آب فیض آیاتنه دیوانه روح قدسیان »
(لا)

« دیوانهٔ صد جنون عشقم »
« علامهٔ ذو فنون عشقم »
(معلم ناجی)

دیهیم { [ف] مرصع تاج ، الماسلی سرپوش .

﴾ دُ ﴿

دُبّ { [ع] آیی . مؤنثی (دُبّه) : (دُبّ اَکْبَر) = علم نجوم اصطلاحاتندن اولوب ترکجه‌ده « یدی یارلر » دینیلان وقطب شمالی جهتنه قارشی دوشن کومه کواکبك شکلی آیی‌یه مشابه اولدیغندن بونام ایله تسمیه قیلنمشدر. نصل که ینه جهت مذکوره‌یه محاذی اولان ودیکرندن شکلاً کوچك بولنان باشقه برکومه کواکبه‌ده (دُبّ اَصْغَر) دینیلیر . بونلره (بنات نعش کبری ، بنات نعش صغری) ده دینیلور .

دُبْر | [ع] آرد ، آرقه . (قبل)ك ضدی . عربیده (قبل ودبر) ،
دُبُر | فارسیده (پیش وپس) ، ترکیده (اوك وآرد) دینیر .

دُجاجَه { [ع] طاووق . دالك حرکات ثلثه‌سیله لغتدر : (دجاجهٔ مصریه ، دجاجهٔ هندیه) جمعی (دُجُج) در .

دُخان { [ع] توتون ؛ دومان : (انحصاردخان ، استعمال دخان ، دخان آتش) .

« شعله‌سی کل دودیدرکویا دخان لاله‌سی »
« ایلدی بزم صفا افزایی بر کلزار شمع »
(ریاضی)

« باشمدن آه ایله آتش چیقار دخان یرینه »
(بهجت)

دُخْت | [ف] قیز . (دخت رَز ، دختر رَز) = اوزومك
دُخْتَر | قیزی که شرابدن کنایه . در . (دُخْتَری) = قیزلق ، بکارت . بومقامده وعین معناده (دُخْتَره) ده لغتدر . (دُخْتَنْدَر)= اوگی قیز .

« هپسندن آنك کوزلدی ایواه »
« آلتنده یاتان زواللی دختر »
(اکرم)

« بهجت هله اوخالقك احسانلری چوقدر »
« ویردی کرمندن سکا بردخت نجیبه »
(بهجت)

دُخُول { [ع] ایچری کیرمك ، ایچنه کیرمك : (آیاصوفیه جامع شریفنه قبله جهتنده کی قاپودن دخول ایدوب ، مدرسه‌یه دخول ، بوپاره‌نك حسابه دخولی) . (دُخُولیّه)= ایچری‌یه کیرمه تذکره‌سی اجرتی .

« کشانه دخول ایلدم ابتدا »
« ایدوب پاسبان فلك برندا »
(عزت ملا)

دُرّ { [ع] اینجو. تخفیفله ده قوللانیلیر: (دُردانه) = اینجو دانه‌سی. (دُرِ ناسفته) = دلنمه‌مش اینجو. (دُرِ گرانمایه) = قیمتدار ایری اینجو. (دُرِ یتیم) = صدفده تك اوله‌رق ظهور ایدن ایری، بیوك اینجو. بو تعبیر کنایةً حق مقدس جناب پیغمبریده‌ده قوللانیلیر. (دُرّه) = کذلك بیوك اینجو دانه‌سی. (دُرّه) نك جمعی (دُرَر) و (دُرّات) در:

« آیریلیرم بیك دُرِ یکدانه‌دن »
« آیریله‌مم سیرت مردانه‌دن »
(معلم ناجی)

« قصد ایتسه خصوصاکه گهر سنج خیالم »
« بر نکته‌سنی شرح کتاب درر ایلر »
(نفعی)

« بر دُرّ صدفنشین ایدم بن »
« بر موجه ایله کناره دوشدم »
(اکرم)

دُرج { [ع] قوطی، حقه. (دُرْجه) ده دینیلیر: (دُرجِ دُر) = اینجو قوطیسی. (دُرجِ زَر) = آلتون قوطیسی. (دُرجِ تَنَك) = محبوبه‌نك آغزندن کنایه‌در.

« بوالبشردن سکا دك ای گهر دُرج وجود »
« نور روحانی ایدی بار قطار اجداد »
(نابی)

دُرد { [ف] طورطو، چوکنتی. (دُرده) ده قوللانیلیر:

« غالبا بر اهل دل طوپراغیدر درد شراب »
« کیم قیلوب حرمت بنالر طوتمش اوستنده حباب »
(فضولی)

دُرُسْت { [ف] صحیح، سالم، صاغ، طوغری، صاغلام، بتون: (تن‌دُرُسْت) = صاغ، صاغلام وجود (تن درستی) = وجودجه صاغلاملق (جسمِ دُرُست) = صاغلام کووده. (فکر درست، رأی درست) طوغری، سالم فکر ورأی. (دُرُستی) = طوغریلق، صاغلاملق، سالمیّت. (درست اوقومق) = صحیح وطوغری، یاکلش سز اوقومق دیمکدر:

« ینه میخواره‌لر ساقی ایله عهدی درست ایتدی »
« برالده دست جانانه برالده جام رخشاندر »
(ریاضی)

دُرُشْت { [ف] سرد، قاتی، قالین، قابا: (سخن درشت، طور درشت، کلام درشت، شیوهٔ درشت، فکر درشت، قماش درشت) (دُرُشتی) = قاتیلك، قابالق، قالینلق.

« ایدوب نرم ودرشتی لامسه تعیینه موقوف »
« مشامی بویه وقف ایتمش مذاقه لذتی اهدا »
(منیف)

دُرگَر | [ف] اصلی (دُرُودگَر) در. تخفیف اولنمشدر.

دُرُوگَر | ترکجه ده تحریف ایله (دولکر) دینیرکه یاپو

پایان ایشجی دیمکدر. عربیسی (نجّار) در .

دُرُودْ { [ف] دعا ، ثنا ، سلام ، تحیه § یونلمش ، یونمه آغاج ، کراسته معناسنی ده افاده ایدر. معنای اولایه مثال :

« هزاران درود هزاران سلام »
« زما بر محمّد علیه السلام »
(سعدی)

« نیاز عشق عاشقاندن فزون »
« روان پاك رسوله اوله سلام ودرود »
(سامی)

دُرُوسْ { [ع] « دَرْس » ك جمعی. اورایه مراجعت اولنه : (دروس نافعه ، دروس مختصره) .

دُرُوغْ { [ف] یالان : (دروغ مصلحت آمیز) مشهوردر. (دُروغزَنْ) = یالانجی. (دُروغزَنی) = یالانجیلق. (دُروغی) = یالانه متعلق ، منسوب .

دُرّی { [ع] پارلاق ، پارلتیلی ، اکثریا کوکبه وصف اوله رق قوللانیلیر :

« کوکب دری حکمت برزمان ایتمز غروب »
(وصفی)

دُزْدْ { [ف] خرسز . (دُزْدی) = خرسزلق . سرقت معناسنه اولان (دُزْدِیدَنْ) مصدرندن امر حاضر اولدیغی تقدیرده وصف ترکیبی طرزنده قوللانیلیر : (دِلْدُزْدْ) = کوکل چالیجی که کوزلدن کنایه‌در .

« کوهر کفتارینك کان مشتری مفلسی »
« کوچهٔ اسرارینك خورشید دزدشبروی »
(نفعی)

دُزْدِیدَه { [ف] چالنمش : (دُرّ دزدیده)=چالنمش اینجو. (نکاه دزدیده)=کوز اوجیله عجله باقش.

دُسْتُور { [ع] قوانین و نظاماتی حاوی کتاب ، مجموعه . (دُسْتُورُالْعَمَلْ) = احکامیله عمل اولنه جق قانون ، قاعده . (دستور ادویه) = اجزاجی کتابی § برشیئه عائد قاعدهٔ اساسیه : (دستور ریاضی ، دستور میخانیکی) § قانون ، اصول ، قاعده ایله حرکت ایتمکله مکلف اولدیغندن وزرا ، امرایه ده اطلاق اولنورکه بو صورتله استعمالی (صاحب دستور) معناسنه‌در : (دستور مکرّم)

« دستور مکرم که خدا ذاتی ایتمش »
« انواع مکارمله کرم کستر عالم »
(نشاطی)

دُشْمَنْ { [ف] (دُوسْت) ك ضدی. عداوت ایدن ، کوتولك فنالق ایتمك ایسته ین که ترجمه‌سی (یاو) در . (اسکی دوست دشمن اولماز — قول مشهور)

« دوست مدحندن نه‌آصی یاو ذمندن نه‌غم »
(لا)

« دشمنی دوست اولور صانمه صاقین »
« عرض اخلاصنه آلدانمه صاقین »
(وهبی)

« اولسه جهولانه جهان دشمنم »
« منقلب اولماز ینه فکرم بنم »
(معلم ناجی)

دُشنام { [ف] سویکمه، سویکوب صایمه :

« تلخکام ایتمز سنك شیرین کلامك نورسی »
« سن همان ایله تکلم راضی‌یم دشنامه بن »
(نورس)

دُشوار { [ف] مشکل ، کوچ : (امر دشوار ، کار دشوار) (دُشواری) = کوجلك .

« مهربان حال دشوار عصات رستخیز »
« عاجزان روز حشرك مشفق رحم آوری »
(نظیم)

« ای بنم دردمی دشوار کورن »
« ای بنی طعنه سزاوار کورن »
(صفا)

دُعاء { [ع] درکاه الهیدن نیاز وابتهال ایله خیر ورحمت رجاسی § بو صورتده قرائت اولنان عبارات مرتبهٔ مأثوره . (دُعاگو) = دعا سویله‌یجی ، دعاجی (دُعاخوان) = دعا اوقویجی . (دُعاگویی) = دعاجیلق (دعاخوانی) = دعا اوقویجیلق . § بر آدمی چاغیرمق ، بر شیئه سوق ایتمك معناسنی حاویدر . لسانمزده بومعناده مستعمل دکلدر . یالکز دعا ایدیجی ، دعوت ایدیجی معناسنه اولان (داعی) نك جمعی بولنان (دُعات) بومعناده قوللانیلیر.

دُعات { [ع] تشدید ایله غلط اوقومامل. بالاده عرض اولندیغی وجه ایله (داعی) نك جمعیدر. بوکلمه دعا ایدیجی معناسی اراده اولندیغی تقدیرده اسلوب فارسی اوزره (داعیان) صورتنده جمعلنیر . دعوت وسوق ایدیجی معناسی اراده اولندیغی حالده (دُعات) طرزنده جمعلنیر . ایکنجی تقدیره کوره ملحد پیشوالری دیمکدر.

دُکّان { [ع] چارشو ، بازارده اموال واشیا وضع وفروخت اولنان اوطه ، محل دیمکدر. تخفیف ایله‌ده استعمالی جائزدر . جمعی (دَکاکین) . (دُکّانچه) = فارسی ادات تصغیر ایله دکانجق دیمکدر .

«زمین بلوردن آویزه‌لرله قیلدی شهر آیین»
«دکل بوزلردرو دیوارهربیت ودکان اوزره»
(لا)

دُلدُل { [ع] طرف قدسی جناب رسالتپناهیدن حضرت « امام علی » یه بخش بیورلمش اولان قیر استرك اسمیدر. اسب واستر حقنده وصف اوله‌رق قوللانیلیر :

« حیدر كرّار میدان ثنای ذاتكم »
« اسب طبعم دلدل و چالاك خامه‌م ذوالفقار »
(نعت — نظیم)

دُم [ف] قویروق . (دُمچه) = قویروقجق ، قیصه قویروق . (دُمدار) = قویروق طوتیجی ، طوتان ؛ قویروقدن كان ؛ الك آرقه‌ده بولنان مفرزهٔ عسكریه ، قره‌غول .

دُمَل / **دُمَّل** [ع] اصطلاح طبجه بیوك قان چیبانی .

دُموع [ع] كوز یاشی معناسنه اولان (دمع) ك جمعی . (دموع جاریه)

دُنبال / **دُنباله** [ف] قویروق : (كوكب دنباله دار) . (دنباله رو) = قویروقدن ، آرقه‌دن كیدن ، تابع . (دُنبه‌لك) = (دُنبه) قویروق ، (لك) = معانیٔ متعدده‌یی افاده ایدر ایسه‌ده بوراده سپیله‌نمش یومشاق دری و سختیان معناسنه دركه بوحالده معنای لغویسی سپیله‌نمش قویروق دریسی دیمكدر . اصطلاحده بر نوع چنك ، چالغی آلتنه اطلاق اولنور . یوزی دری ایله مستور وشكلی مدوّر وآلتی یاصسی وایكیسی بربرینه مربوط بر آلت چنكدركه اكثریا زورنا ایله برلكده چالینور . فارسیده بونك مخففی اوله‌رق (دُنبك) = بكچی طاوولی ، كوچك طبل دیمكدر :

« ایلر ممه‌یی باشیله تهزیز »
« دنباله ایسه همیشه جنبان »
(معلم ناجی)

دُنیا [ع] اوستنده یاشادیغمز قاره طوپراغك عمومیتی اعتباریله اسمی كه عالم ، جهان‌ده دیرلر . (آخرت) مقابلیدر . اكثریا (دنیا و آخرت) تعبیری قوللانیلیر . (فانی دنیایه آلدانمه‌ملی) . (دنیا پرست) = دنیایه طاپیجی ، طمعكار ، حرصلی آدم . (اهل دنیا) = دنائتله متّصف ، آچاق . (تارك دنیا) = منزوی ، عابد ، زاهد . (دُنیالق) = مال ونقد ، ثروت (دنیاسی اویغون) = غنی ، زنكین ، حال واداره‌سی یولنده اولان آدم . نسبتنده (دُنیوی) دینیلیركه دنیایه متعلق دیمكدر : (آمال دنیویه ، هوسات دنیویه) .

« دنیا اونه ؟ برغریب رؤیا »
« وارلق اونه ؟ برعجیب خولیا »
(اكرم)

« كوله‌لم اوینایه‌لم كام آله‌لم دنیادن »
(ندیم)

دُو [ف] ایكی : (دوجهان) = دنیا و آخرت . (دورو‌ی) = ایكی یوزلو . (دوپای) = ایكی

آیاقلی . اکثریا زار اویونـه عائد تعبیراتده قوللانیلیر . مثـلا (شش و دو . پنج و دو ، دوشش) کبی .

« انظاردن آرزو عیـاندر »
« افکاره دو دیده ترجماندر »
(معلم ناجی)

دُوئَلّلو { [ایتالیانجه‌دن] فرانسزجه‌سی (Duel) . ایکی کیشی آره‌سنده وقوع بولان مبارزه؛ سلاحله چارپشمه ، آتشمه‌که قانوناً ممنوعدر .

دُوبارَه { [ف] (بارَه) معـانیٔ عدیده‌یی افاده ایدرسه‌ده بوراده (کرّه ، دفعه) معناسنه‌در . فارسیده برکره ، ایکی کره مقامنـده (یکباره ، دوباره) دیرلر . بولفظ « نَوبَت » معناسـنده‌ده قوللانیلیرکه اوتقدیره کوره « ایکی نوبت » دیمك اولور . اوائلده اکثریا زاراویونلرنده نوبتنه قائل اولمایوب برر بهانه ایله بر قاچ کره زار آتمق ایسته‌ین اویونجیلرك « دوباره » ایتمه‌مك شرطی درمیـان اولنه‌رق اویونه اشتراکلری قبول اولنور ایمش . مؤخراً بوصورتله کثرت استعمالی بالمناسبه حیله ، خدعه ، مکر معناسنده اصطلاح اولمسـنه سبب اولمشـدر . || زارلرك ایکیسی‌ده آتیلنجه ایکی نقطه‌لی کلمك . الیوم لسـانمزده بومعنـالرده مستعملدر . (دوباره‌جی) = حیله‌کار ، خدعه‌جی دیمکدر .

دُوتا { [ف] ایکی قات ، بوکلمش ، اکریلمش : (قد دوتا ، قامت دوتا)

دُوچار { [ف] فی الاصل ایکی‌درت دیمکدرکه فارسیده ایکی کیشی بربریله راست کله‌رك ملاقی اولمق معناسنی افاده ایدر . حتی فارسیده بواوشمق ، ملاقات مقامنـده کنایةً (دوچشم چارشدن) تعبیری‌ده معروفدر . لسانمزده دخی شـدتله آرزوی تلاقی معناسنده (چار چشمله مترقّب ، منتظر) تعبـیری قوللانیلیر . ایشـته بومعنی مناسـبتیله کیت کیده لسـانمزده راست کلمه ، چاتمـه ، اولاشمه ، طوتله ، اوغرامه معناسـنده قوللانیلمش والیوم بومعنـالرده مستعملدر . بالادنبری کوستریلن بواوچ کلمه‌ده‌کی واولر (واو اصـلیه) اولمیوب (واو رسمیـه) اولدیغندن اثنای تلفظده اظهاراولنمامق لازمدر :

« ایله‌من یولده دوچار اولسه دخی ردسلام »
(نابی)
« بالالره طوغری ایته پرواز »
« تا اولمیه‌سـین دوچار شهباز »
(معلم ناجی)

دُوخته { [ف] ایکنه ایله دیکلمش : (جامهٔ دوخته ، خرقهٔ دوخته) § صاغلمش : (شیر دوخته)

دُود / **دُودَه** { [ع] قوردجغز ؛ اوفاق بوجـك ، صوغلجـان . اصطلاحات طبیه‌ندر .

دُود [ف] دومان ، توتون . (دُودگاه) = دومان یری ، اوجاق . باجا . (دود آلود) = دومانلی . (دودِ آه) = بد دعا ، انکسار . (دود دماغ) = تکبّر ، بیرلنمك :

« اشك روان ودل پردود ایله »
« اوله‌ده‌در شمدی‌ده دریا نورد »
(معلم ناجی)
« جنت آباد کوردیکم یرلر »
« دود کاه جحیمدن بدتر »
(وله)
« تخیل ایله‌سه دل رویمالیٔ خاکن »
« مشام جانه ویرر دود آه نکهت عود »
« سامی »

دُودمان || **دُودَه** [ف] صوی صوب ، قبیله ، قوم، خاندان || اوجاق :

« خاندانی حشره‌دك معمور اولوب اول خسروك »
« ذات پاکی ایله فخر ایده عظام دود مان »
(حق)
« چراغ دودهٔ اجداد معدلت بنیاد »
(نابی)

دُور [ف] اوزاق : (دورودراز) = اوزون اوزادی . (دورا دور) ـ اوزاق اوزاق ، اوزاقدن اوزاق که معناجه غایت بعد مطلوبدر. || اوزون اوزون. [دور اندیش] اوزاق دوشونیجی ، ایلریسنی دوشونن . (دور اندیشی) = اوزاق دوشونیجیلك (دوری) = اوزاقلق . (دورنما ـ ی) = اوزاق کوستریجی ، کوسترن . (دورنویس) = اوزاق یازیجی ، اوزاغه یازان که تلغراف دیمکدر :

« ینه سیر ایله نخلستان دورا دور معنایی »
« کلستان در کلستاندر خیابان در خیاباندر »
(ریاضی)
« توجه ایلسه تفریق فتنه‌یه عزمی »
« اولوردو ابروی خوبان بری برندن دور »
(نابی)

دُورباش [ف] اوزاق اول معناسنه بر تعبیردر که اوائلده حکما و امرانك اوکلرنده سکیردن چاوشلر خلقی طاغتمق ایچون اللرنده طوتدقلری دکنکی ، عصایی صاللایه‌رق تلفظ ایدرلر وازدحامی دفع ایلرلردی . مؤخراً مذکور عصا ، دکنك ، نیزه کبی شیلره علم اولمش والیوم بومعناده مستعملدر .

دُوربین [ف] اوزاق کوریجی دیمکدرکه عاقل صاحب بصیرت وتدبیر معناسنده قوللانیلیر : (بیوك رشید پاشا کبی بر سیاسیٔ دوربین نادر یتیشیر) § اوزاقده کی اشیایی ، اوزاغی یقین کوسترن بر آلت رؤیتدر . تك کوز ایله باقیله‌جق نوع طولانیسی وجفت کوز ایله قوللانیله‌جق قبصه طرزی ، حاصلی درلو درلوسی

واردر : (رصد دوربینی ، جیب
دوربینی ، کمیجی دوربینی) .

« دوربینیٔ نکاه خرد ندندر کیم »
« وطنك زخمی ظهور ایتمه‌دن ایلرمرهم »
(نابی)

دوز { [ف] « دوختن » مصدرندن مشتق اولوب (دوزنده) کبی دیکیجی معناسنده ، وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : (زردوز) — صیرمه‌لی، صیرمه‌دیکیجی. (جوالدوز) = جوال دیکمکه مخصوص اوج طرفی اکری و یاصسی اوزون ایکنه. (دیده دوز) = نصب نظر ایدیجی یعنی کوز دیکوب متصل باقیجی ، بکله‌یجی : (دیده دوز انتظار) بو تعبیر قدیمده انتظار لفظی فضله ، حشودر . چونکه (دیده دوز) ذاتاً اومعنایی افاده ایدییور . آنك یرنده حسرت ، فرقت کبی الفاظ مناسبه ایراد اولنه‌بیلیر . (جکردوز) = جکری دلوب کچیجی دیمکدر :

«زردوز پالان اورسه‌ك اشك بنه اشکدر»
(لا)

«رستم طبعم اکر دشمن ایله جنك ایتسه»
« خامه‌می تیرجکر دوز دو پیکان ایلر »
(جوری)

« جامه‌دوز غضبی ایسته‌سه بیچمزمی کفن »
(عزت ملا)

دوزخ { [ف] جهنم ، طامو . (دوزخی) = جهنمه منسوب، زبانی. جمعنده (دوزخیان) دینیلیرکه ملائکهٔ عذاب ، زبانیلر دیمکدر :

« دوزخه کیرمز ستمکدن یانان »
« قابل جنت دکل اهل عذاب »
(فضولی)

« دوزخ نشین آتش فقر اولدیغك قالیر »
« ای آخرت خراب تهیدر توکلك »
(مجموعهٔ مظفر)

دوزنه { [ایتالیانجه‌دن] اون ایکی پارچه‌دن عبارت برطاقم، بردسته دیمکدر : (بردوزینه چوراب ، بر دوزینه قاشیق ، دوزینه ایله صاتیور) .

دوست { [ف] محب حقیقی ، غرضسز عوضسز سوکی ایله بربرینه قلباً مربوط اولان طوغری آدم : (عالمده اك کوچ شی دوست قازانمقدر ، صادق بردوستی بولنان آدم بختیاردر) § یار ، سوکیلی . (دوستدار) = دوست طوتان ، سوکیلیسی اولان (دوستانه) = محب ، سوکیلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده . (دوستی) = دوستلق ، محبلك .

« ایکیسی بردر معذب ایله‌مکده آدمی »
« کوکبی مسعود دشمن ، طالعی منحوس دوست »
(ثابت)

« ابریشمك ایستر ایدی خوان وصلکه لیکن »
« همان نصیب جم آخردعا ایمش ای دوست »
(جم)

دُوشْ [ف] اوموز : (دوش تحمّل ، دوش غیرت) . (بردوش) = اوموز اوزره ، صرتده ، آرقه‌ده . § دون گیجه دیمکدر . بومناسبتله لسانمزده رؤیا ، احلام معناسنده قوللانیلیر . (دوش آزمق) = احتلام اولمق ، غسل اقتضا ایتمك :

« بِردوش گیدر حق بوکه معنیده بوعالم »
« گیم گوز یوموب آچنجه زمانی گذر ایلر »
(نفعی)

« خانه بَردوش سینه چاك بنم »
« انزوا خواه زیر خاك بنم »
(معلم ناجی)

« ریزهٔ سنك دری اکلیل رجایه گوهر »
« پرنیان نظری دوش کاله اکسون »
(منیف)

دُوشْ [douche فرانسزجه‌دن] بوکسکه مربوط بیوك بر سوزگچدن ویا آچیقدن باشدن آشاغی‌یه صو دوکش . [doucher — دوشه] = اوصورتله صو دوکمك ، دوش یاپمق .

دُوشَس [duchesse فرانسزجه‌دن] دوق زوجه‌سی ویا کریمه‌سی ؛ بردوقه‌لغك صاحبه‌سی بولنان قادین .

دُوشیزَه [ف] باکره ، قیز ؛ قیز اوغلان قیز . (دُوشیزگی) = بکارت ، قیزلق :

« ای دلبر دوشیزهٔ رشك آور حوران »
(زاری)

« بر ساحرهٔ تحیّر افزا »
« دوشیزه‌روش فقط سخنرا »
(معلم ناجی)

دُوشینَه [ف] دون گیجه‌یه منسوب ، دون گیجه کی : (نالهٔ دوشینه ، آهنك دوشینه ، صحبت دوشینه ، وعد دوشینه) . (دُوشین) ده قوللانیله بیلیر .

دُوق [Duc فرانسزجه‌دن] ضمهٔ خفیفه ایله‌در . «دوقه» ایتالیانجه‌دن مأخوذدر . سردار معناسنه پایهٔ اصالت . (Grand) لفظی الحاق اولنه‌رق (غِراندُوق) صورتنده ده قوللانیلیر . بوعنوان اصالت بعض اوفاق حکومتلرك رئیسلرینه وخصوصیله روسیه ایمپراطورلرینك اوغللرینه ویریلور . (دوقا — Ducat) = منسوب اولدیغی مملکته گوره قیمتی اون ایله اون ایکی فرانق آره‌سنده تخالف ایدن بر نوع آلتون سکه‌درکه لسانمزده (دوقا آلتونی) نامیله معروفدر .

دُوق [Dock فرانسزجه‌دن] ضمهٔ ثقیله ایله‌در . اصلی انکلیزجه‌در . گمرك انباری § اصطلاحات بحریه‌جه سفائن تعمیر ایدیله‌جك محل ، قلفات یری ، § حوض ، سفائنه مخصوص ترسانه حوضی .

دُوقتُور [Docteur فرانسزجه‌دن] بر علم وفنده

ماذون ، اجازتنامه‌لی اولان § حکیم ، طبیب. [دوقتورا — Doctorat] = برعلم وفنده آلنان اجازت ، اذن || منتهیلك شهادتنامه‌سی : (دوقتورا امتحانی) .

دُوَل { [ع] « دولت » ك جمعی . اورایه باقکز : (دول معظمه ، دول ستّه ، دول متفقه ، دول متحابه) . (بین‌الدول) = دولتلر آره‌سنده (حقوق دول) = دولتلرك مناسبات سیاسیه ومعاملات عمومیه‌لرینك اصول وقواعدینی حاوی دستور فنی :

« پیرایهٔ ملك وملل سرمایهٔ دین ودول »
« کاولمش نصیبی تا ازل تاج‌فریدون، تخت‌جم »
(نفعی)

دُولاب . [ع] قویودن‌صوچیقارمغه مخصوص چرخ . انواعی معلومدر : (ساقز دولابی ، صو دولابی ، بوستان دولابی) § حیله ، خدعه ،دوباره:(ایشی کوجی‌دولاب، بن دولابه کله‌مم ، نه دولاب چویرر، فلانه بردولاب اوینادی‌که) § کرك منقول یعنی قالدیریلوب ایسته‌نیلن محله کوتورلمسی ممکن اولان وکرك غیر منقول یعنی یرلی یاپلمش بولنان ایچی رافلی ویا رافسز ، تك ویاخود چفت قنادلی طولانی اشیاقویمغه وساڑصورتله قوللانمغه مخصوص ظرف . بونك‌ده کذلك انواعی موجوددر : (آینه‌لی دولاب ، تل دولاب، دونمه دولاب، جویز دولاب ، بدستان دولابی)

« بسته‌در بربرینه چنبر دولاب وجود
« مرتبط بربرینه آب ایله خاك، آتش وباد
(نابی)

دُوُم / **دُومین** { [ف] ایکنجی . (حکایهٔ دوم ، باب دوم)

دُون { [ع] آشاغی : (دون‌قیمت، دون بها ، بوکوپه دکرجه شو یوزوکدن دون دکلدر) § دنی، سفیل ، صویسز ، آلچاق : (دشمن دون ، رقیب دون ، بخت دون)

« سنبلله بنفشه‌یی کورر دون »
« اول کاکلی ایلین تماشا »
(معلم ناجی)

دُونیم { [ف] ضمهٔ خفیفه ایله‌در . ایکی‌پارچه، ایکی‌یه آیرلمش، بولنمش :

« سیف غیرتله مقرردر دونیم اولمق بکا »
(عونی)

دُهات { [ع] شدّه ایله‌غلط اوقو. ماملی. (داهی) نك جمعی . اورایه‌ده باقکز : (عمرو بن‌العاص دهات عربدن ایدی) .

« یکه تاز سر میدان دهات عرفان »
« سرفراز قصب‌السبق کمالات وفنون »
(منیف)

دهن { [ع] سورینه‌جك یاغ : (دهن عـود) جمعی (ادهان) .

دهور { [ع](دهر)ك جمعی. اوزایه باقکز:(اعوام‌ودهور).

دیون { [ع] بورج معناسنه اولان (دَین)ك جمعی : (دیون عمومیهٔ عثمانیه اداره‌سی ، دیون‌عمومیه محاسبه‌جیلکی ، دیون عمومیه قلمی ، تسویهٔ دیون) .

﴿ ذَ ﴾

ذ { [حرف] الفبای عثمانیده اون برنجی حرفدر . حسابده یدی یوز عددینه مساوی اشارتدر . وضع تاریخده شهر (ذی‌الحجه) یه علامتدر . اسمی (ذال) در : (ذال معجمه) .

ذا { [ع] عربیـده مفرد مذکره مخصوص اسم اشـارت . شو، بو، اومقامنده‌در . لسانمزده ترکیبسز قوللانیلماز . مذکره اختصاصی معتبر دکلدر . (بعدذا) = بوندن، آندن صوکره . (کذا) = بویله، اویله .

ذائب { [ع] اریـیجی ، اریین . معدنیات حقنده استعمال اولنـور . همزه‌نك یرنده (ی) یازلاملی .

ذائق { [ع] طادیجی ، طادان : (ذائق کوثر محبت) ، (ذائق موت) . «کل نفس ذائقة‌الموت» ده‌کی طرز تأنیث قاعدهٔ عربیه مقتضیا‌تندندر . کذلك (ذایق) صورتنـده یازلملی .

ذائقه {[ع] انسانده مادی‌ومعنوی طاد وبریجی، ذوق‌طویدیریجی اولان قوت ، (قوهٔ ذائقه) ده دینیلیر . مثـلا (اوزوم شیره‌سی ذائقه‌مه خوش کلیور، قوزی منظومه‌سی فلانك ذائقه‌سنه اوقدر اویغـون کلیورکه اوقونورکن رقصـان اوله‌جق ظن اولنیور) همزه‌نك یرنده (ی) یازمامل‍ی :

« طاتلی‌سوزلرله یازوب‌وصفنی سمدآبادك »
« ایله شـیرین یـنـه کل ذائقـهٔ عرفانی »
(ندیم)

ذابح { [ع] بوغازلایجی، بوغاز . لایوب کسیجی: (ذابح غنم).

ذات { [ع] صاحب معناسنه‌اولان (ذو) نك مؤنثیـدرکه صـاحبه دیمکدر : (ذات الزوج) = قوجه صاحبه‌سی ، قوجـه‌لی (امرأهٔ ذات لزوج) = قوجه‌لی قادین معناسنی افاده ایدر . § عین ، کنه ، اصـل ، حقیقت معناسنده‌ده قوللانیلیر: (ذات

باری، ذات اجلّ واعلی، ذات مسئله، ذات ماده) (ذات البین) = آره‌ده‌کی حقیقت ، مناسبت (حدّ ذاتنده) = اصلنده ، عین مایه‌سنده § اشخاص حقنده نفسدن کنایه اوله‌رق استعمالی تقدیرنده اشخاصك نوعنه کوره تذکیر وتأنیثه رعایت اولنور. برارکك حقنده (ذات عالی) ارککلر اولورسه (ذوات عالیه) ، برقادین حقنده (ذات علیا) یاخود (ذات عالیه) قادینلر اولدیغی تقدیرده (ذوات عالیات) دینیلیر.
(ذاتاً) = اصلنده ، اصل اوله‌رق
(ذاتی) = ذاته منسوب ، نفسه عائد
(ذاتیات) = ذاته متعلق ، مخصه عائد خصوصات (بالذات) = نفسی ، کندیسی دیمکدر. § فن طب اصطلاحاتی عدادنده برچوق تراکیبه التحاق ایله استعمال اولنور. مثال اوله‌رق بعض اصطلاحات آتیده ذکر اولنور: (ذات الجنب) = غشاء جنب دینیلن آق جگر اورتوسنده پیدا اولان التهابه دینیلیرکه برمرض مهلکدر. (ذات الرئه) نسج رئونك یعنی آق جگرك التهابندن متولد برمرض مدهشدر. (ذات الطبل) = غشاء طبل دینیلن قولاق زارینك التهابی دیمکدر :

« انبیا ورسله اول شرف موجودات »
« کونه آخرده کلوب ذاتی اولندی تقدیم »
(نظیم)

« بو استمداد ذاتی کیم سنك واردر نهادكد
« اوقوت اسکندری اول الفدن ابتدا ایل
(ندیم)

« آصفا کیرمدی حقا که کف ایامه
« ذات پاکك کبی مجموعهٔ اخلاق حسن
(وله)

ذاكِر [ع] ذکر ایدیجی ، ایدن آکیجی ، آکان: (ذاکر اسم‌الله) § تکیه‌لرده اجرای آیین طریقت ایدلدیکی اثناده درویشانی ذکره تشویق ایچون اصول موسیقی ایله آلهیات اوقویان ذاتلره (ذاکر دینیلیر. جمعی (ذاکرون ، ذاکرین)

ذاكی [ع] پك کسکین قوقول مسك وعنبره وصف اوله‌ر قوللانیلیر: (مشك ذاکی) .

ذاهِب [ع] یول طوتیجی کیدیجی ، کیدن . اکثر ذهنیاتده قوللانیلیر: (بوفکرك بطلانن ذاهب اولدی ، بو سوزه باقه‌رق کوجندیکمه ذاهب اولدم) .

« بنده او طریقه ذاهب اولدم »
« انسانلر ایله مصاحب اولدم »
(لا)

ذاهِل [ع] ذهول ایدیجی ، ایدن اونوتیجی ، اونوتان: (کا ذاهل ، خطاط ذاهل) .

ذَبْح [ع] بوغازلامق ، بوغازلاتمق بوغازی کسیلمك : (ذبح قربان ذبح غنم ، حیوانك ذبحی ، دوه‌نك ذبحی).

ذَبِيحْ { [ع] بوغازلانمش، كسيلمش حيوان § فى سبيل الله قربان ايدلمكه الويرشلى اولان حيوان . (ذَبِيحَه) = عين معناده لغتدر . بونك جمعى (ذَبائِحْ) در .

ذَخائِرْ { [ع] (ذخيره) نك جمعى . همزه‌نك يرينه (ى) يازلماملى: (جمع ذخائر، فيئات ذخائر).

ذَخيرَه { [ع] حين حاجتده صرف اولنمق اوزره بيريكديريلوب انبارده صاقلانيلان حبوبات ومأكولات ومقوله‌ٔ سائره : (ذخيره انبارى، ذخيره بازارى، ذخيره چوالى، ذخيره‌جيلر) . (ذخيره‌ٔ آخرت) = خيرات وحسنات .

ذَرْعى { [ع] اصطلاح فقهى . آرشون ايله اولچيلان شى ديمكدر . جمعى (ذَرْعِيّاتْ) در .

ذَرّه { [ع] غايتله كوچك ، اوفاق قارنجه ديمكدركه بونوع قارنجه‌لرك يوز دانه‌سى برآربه وزننده‌در . بو مناسبتله برآربه‌نك يوزده برى قدر وياخود كوز ايله كوريلور كورلمز درجه‌ده اينجه ، اوفاق شى معناسنده قوللانيلير كه كونشك ايشيغى ايچنده اوچار كبى كورينن غايتله كوچك توز دانه‌لرى ديمكدر. اكثريا قلّت، جزئيت مقامنده استعمال اولنور. جمعى (ذَرّات) در: (ذره قدر) = بك اوفاق ، بك حكمسز، هيچ . (ذرّه وار) = ذره مثالى ، غايتله كوچك ، بك آز.

« جرمهٔ خورشيد در ذراتى كرچه دونديرن »
« كيم عجب اول جرمهٔ آتش فشانى دوندرر »
(لا)

« نديم كندى قولك ، كندى مستمندكدر »
« اونوتمه ذره‌كى اى آفتاب فيض آثار »
(نديم)

« قالمدى ذره قدر دلده بو دنيا هوسى »
(شاهى)

ذَريعَه { [ع] سبب ، فرصت ، وسيله : (ذريعهٔ جميله ، ذريعهٔ حسنه) .

ذَقَنْ { [ع] ايكى چكه كميكلرينك برلشديكى يركه تركجه‌ده (اَكَكْ) ديينيلير. (ذَقَنى) = اصطلاح طبي. چكه‌يه متعلق عضلات وسائره‌يه اطلاق اولنور .

« اى كه كعب همتك پيكر كيوانه ذقن »
(نديم)

« اى شاه حسن بونه ذقندر ديدم ديدى »
« آرامكاه روح روانكـدرر سنك »
(نظيم)

ذَكاء، ذَكاوَتْ { [ع] سرعت ادراك ، تيز آكلايشلى اولمق. ذهنده‌كى چابك آكلا- يبجيلق قوتى :

« شمس اشراقه شبه طبع منيركله ذكا »
« كهروآبه مثل ظرف زبانكله سخن »
(نديم)

ذَكَرْ [ع] (انثى) نك ضدى . يعنى اركك ديمكدركه جمعى (ذُكُورْ ، ذُكْرَانْ) در . لسانمزده بو معناده منحصراً (ذكور) لفظى مستعملدر. مفردى يالكز آلت رجل، علامت ذكورت معناسنده قوللانيلير.

ذَكِيّ [ع] ذكالى، تيزآ كلايشلى، سريع الفهم . بونك ضدى (غَبِي) در .

ذٰلِكَ [ع]شو، او. عربيده مفرد مذكر اشارتى. لسانمزده تركيب ايله قوللانيلير ، مذكره عائديتى معتبر دكلدر . (كَذٰلِكَ) = شونك كبى ، آنك كبى . (مَعَ ذٰلِكَ) = شونكله برابر، اونكله برابر ديمكدركه بوحالده كافلرك سكونى لازمدر. (بِنَاءً عَلَىٰ ذٰلِكَ) تعبير قديمى اليوم متروك حكمندهدر .

ذَلُولْ [ع] (سَرْكَش) ك ضدى. مطيع و منقاد ، ياواش باشلى. انسان وحيوان حقنده وصف اولهرق قوللانيلير : (شخص ذلول ، اسب ذلول) .

ذَلِيلْ [ع] خوار، حقير، آلچاق. بوده اكثريا انسانه وصف اولور. (ذَلِيلِى) = حقيرلك ، آلچاقلق .

« كيمك وار برلكنده اشتباهى »
« جهانك خالقى سنسين الٰهى »
« ذليل ايتمه بو عبد روسياهى »
« امان اى پادشهلر پادشاهى »
« واصف »

ذَمَائِمْ [ع] آشاغيدهكى (ذَمِيمَه) نك جمعى. همزهنك يرينه (ى) يازلمالى : (اصحاب ذمائم) .

ذَمّ [ع] بر شخص و يا هيئتك احوال وافعالنى بيان ومؤاخذه ايدهرك عيب وقصورى حقنده هتك شرف وكسر اعتبارينى موجب اولهجق صورتده عزويانده بولنمق كه تركجهده يَرمك ، يَرلك ؛ قنامق ، قنانمق دينيلير . (مَدْح) بونك ضديدر : (برشخصى ذم ، برشخصك ذمى) .

« يار مدحندن نه اصى ياو ذمندن نه غم »
(لا)

ذَمَّامْ [ع] ذم ايديجى، يَريجى ، قنامسيق : (ذمام بدنام)

ذَمِيمْ [ع] (مَذْمُوم) كبى يرلمش؛ يرمكه يرلكه مستحق فنا، كوتو حال ، شى : (فعل ذميم ، خلق ذميم، قول ذميم، افعال ذميمه، اخلاق ذميمه ، اقوال ذميمه)

« تربيتكردهٔ خلق حسنى اولسه طباع »
« حسن اخلاقه مبدل اولور افعال ذميم »
(نظيم)

ذَنْبْ [ع] قباحت، كناه ، صوچ: (ذنب عظيم، ذنب منفور)

« قطع امید ایتم عفوكدن قصور وذنبله »
« بن قولم قولدن خطا یارب جنابكدن عطا »
(واصف)

ذَنَب } [ع] قویروق ، صاپ . جمعی (اَذناب) .

ذَوات } [ع] (ذات) ك جمعی . اورایه مراجعت اولنه .

ذَوائِب } [ع] (ذُؤابه) نك جمعیدر. (ذُؤابه) = فی الاصل باشك اوك طرفندن آلینه ملاصق اولان بری دیمكدر . بعده باشك اوراسندن آرقه‌یه طوغری اوزانوب صارقان كاكل ، برچه اطلاق اولنمشدر. آتك برچنه اطلاق جائزدر . شو تقدیره كوره جمعی اولان (ذَوائِب) = كاكلر، برچلر دیمكدر. مفردی اصلا قوللانیلماز. جمعی ده اكثریا (ذُو) ایله برلكده یعنی (ذو ذوائب) صورتنده وكاكلی، قویروقلی كوكبلر معناسنده قوللانیلیر .

ذَوْب ، **ذَوَبان** } [ع] اریمك ، صو كبی اولمق: (ذوب رصاص، ذوبان نحاس) .

ذَوْق } [ع] برشیئك خوشه كیتمكلكی خصوصی ، طادینی طویمق ماده‌سی: (ذوق صحبت، ذوق طعام، ذوق سلیم) (ذوقه كیتمك) = خوشلانمق . (ذوقنه وارمق) = طادندن حظ ایتمك ، طادی خوشه كیتمك . § جنبش ، اكلنجه ، اكلنتی: (اهل ذوق ، بزم ذوق) ، (دون كیجه صباحه قدر ذوق و صفا ایله وقت كچیردك). (ذوقلنمك) = بین العوام برینی استهزا ایتمك ، بریله اكلنمك معناسنده قوللانیلیر . (ذوقه طالمق) = جنبش ، اكلنجه ایله وقت كچیرمك . (ذَوْقی) = ذوقه منسوب ، ذوقه متعلق. (ذَوْقِیّات) = ذوقه ، اكلنجه‌یه متعلق خصوصات :

« بن نه مسیحی نه مسیحا دمم »
« ذوق حقیقتده آرار آدمم »
(معلم ناجی)

« محنتی كندینه ذوق ایتمه‌در عالمده هنر »
« غم وشادیء فلك بویله كاور بویله كیدر »
(واصف)

ذَوی } [ع] (ذُو) نك سبب اضافتله نونی ساقط اولمش جمعیدركه صاحبلر دیمكدر . مطلقا اضافتله قوللانیلیر : (ذوی العقول ، ذوی الارواح ، ذوی الاحترام) .

ذَهاب } [ع] كیتمك : (ایاب وذهاب) § ذهناً بر یوله كیتمه یعنی ذاهب اوله ، فكرنده كندینه كوره صانوب بلله‌یش: (ذهاب باطل ، ذهاب سقیم)

« كیتمه‌ین یولنه عریان وفقیر اولسون هپ »
« چار مذهبده حرام اوله ذهاب وذهبی »
(نظیم)

ذَهَب } [ع] خالص آلتون : (ذهب كثیر) جمعی

(اَذْهاب ، ذُهُوب ، ذُهْبان) در .
(اَبُوالذَّهَب) = آلتون باباسی، چوق زنکین آدم . (ذَهِبْ) = آلتـون سورلمش ، یالدیزلی :
« اکرچه صبر ایدرسه قیمت اولماز »
« آکا یوز بیك ثمن سیم وذهبدن »
(ابن کال »
ذَیْل { [ع] اتك : (طویل الذیل) اتکی اوزون، آچیق حاللی، عفتسز . (ذَیل ازار) = پشتمـالك ، یاخود دسـتارك اتکی ، اوجی . § بر شیئك صوکی ، لاحقه ویا علاوه‌سی :
(ذیل کتـاب ، ذیل دسـتور ، ذیل طرزنده) . (ذَیْلاً) = صوك، علاوه اوله‌رق (ذَیْلیّات) = ذیله متعلق ، ذیل صورتیله یازیلان شیلر :
« رایت عزّتـه ذیل زر افشان خورشید »
« علم رفعتنـه جرم قمر مهچـهٔ سـیم »
(نظیم)
« بر ایکی مبحثه تعلیق اولنجـه انظـارم »
« اوزاندی ذیل مباحث چوغالدی قیل ایله قال »
(ندیم)

﴿ ذِ ﴾

ذِئْب { [ع] قورد. جمعی (ذِئاب).
(داءالذّئب) = قورد مرضی یعنی آجلق . (ذِئْبِ بَحْرِی) = دکز قوردی یعنی « برکی » دینیلن اوستی قالین پوللیییرتیجی برنوع بیوك بالیق .
ذِبْحه { [ع] اصطلاح طبی. اکثریا جوجقلرك بوغازلرنده پیدا اولان و (قوش بالازی) دینیـلن مرض مهلك دیمکدر: [ذِبْحَهٔ حَقیقیه] = اصل قوش بالازی دینیلن مرض مدهش (ذِبْحَهٔ کاذِبَه) = علائمی قوش بالازینه مشـابه اولدیغی حالده آثاری باشـقه درلو اولوب اکثریا شـفاپذیر اولان واکثریا ینه جوجقلرده ظهـور ایدن بر نوع خسته‌لقدرکه (خُنـاقِ صَرصَری، اِلْتِهابِ حَنجَرِهٔ صَرصَری)ده دینیلیر .
ذِراع { [ع] آرشین . (ذراع اعشـاری) = مترو . (ذراع معماری) = قلعه ودولـکرلرك قوللاندقلری آرشـین که یکرمی درت پارمقدن عبـارت طـول دیمکدر . § انسانك دیرسکی اوجندن اورته پارماغی اوجنـه قدر اولان بوی ، اوزونلق . جمعی (ذِراعات) .

ذِروه [ع] تپه، یوکسك برشیئك اڭ یوقار یسی : (ذروهٔ جبل) = طاغ تپه‌سی .

ذِکر [ع] آکمق ، آکلق ؛ یاد ایتمه، ایدلمه: (مقدمه‌ده ذکر اولنان ماده ، ذکر احباب) . (سالف الذکر ، آنف الذکر) = یوقاریده آکیلان ، شمدی آکیله‌سی کچن . (آتی الذکر) = آشاغیده آکیلان ، یاد ایدیلن ماده (ذکر جمیل) = کوزل صورتده یاد ایتمه ، مکتبلرده تربیه وتحصیل خصوصلرنده مکتب اداره‌سی طرفندن تقدیره شایان کوریلن اطفال و طلبه‌یه و یریلن تحسیننامه . § اسم حق آکمق، یاد ایتمك : (ذکرالله ، ذکر درویشان) جمعی (اَذکار) .

« اما نه ذکر و فکرکیم آگاه اولانلره »
« یاد عطای حالت کون و مکان و یرر »
(ندیم)

« قورتلغه کرداب خطردن ذکر ایت »
« لاحول ولا قوة الا بالله »
(فامی)

ذِلّت [ع] خوارلق ، حقیرلك ، آلچاقلق : (علو جناب صاحبی ذلّت ومسکنتدن عبارت بولنان برحیاته البته موتی ترجیح ایدر)

« ای داهیه سن شمدیلك اول صابر ذلّت »
(معلم ناجی)

« ایتمز کنار مطلبه کوهر نثار موج »
« تا اولمینجه ذلّت ایله خاکسار موج »
(سامی)

ذِمّت [ع] عهده ، اوست : (وجیبهٔ ذمّت انسانیت ، واجبهٔ ذمّت رعیت ، مترتب ذمّت صداقت) § عهده‌ده بولنان شی ، بورج: (ذمّت دفتری، ذمّت پوصله‌سی. ارباب ذمّت) . (ذمّت قید ایتمك)= اصطلاحات مالیه‌جه بورج چیقارمق. معنای ثانی اعتباریله جمعی (ذِمَم) جمع الجمعی ده (ذِمَمات) در . (برائت ذمّت) = اوستنه عطف اولنان تهمتدن صیبریلوب قورتلق دیمکدر :

« دعای عزّ وجاهك ذمّتمده فرض یلشدم »
« ایدردم روز و شب مدحکله مجلسلرده کویایی »
(واصف)

« مشرب اهل مروّتده وفا ذمّتدر »
« ذوق ارباب محبتده الم عادتدر »
(وله)

ذه [ع] عربیده مونثه مخصوص اسم اشارتدر . شو ، بو . لساننزده بو اختصاص معتبر دکلدر . الفسز (هاء) تنبیهیه ایله قوللانیلیر . یالکز اصلا قوللانیلماز: (هذه) = ایشته شو : (الحالة هذه) .

ذِهن [ع] قوهٔ مدرکه ، قوهٔ حافظه . دماغ بشرده فطرةً

موجود اولان آکلامق ، بیلمك ، اونوتمامق قوتی . (ذِهْناً) = ذهن جهتیله ، ذهن ایله : (مسئله‌یی ذهناً حله چالشیور) . (ذِهْنِي) = ذهنه منسوب ، ذهنلی : (حساب ذهنی ، شخص ذهنی). (ذِهْنِیّات) = ذهنه متعلق خصوصات. جمعی (اَذْهان) :

« ذهن وقادیکك اوصافنی یازدقجه سنك »
« کیجه‌لر کلکمك اطرافنه پروانه کلور »
(ندیم)

ذی { [ع] صاحب معناسنه (ذو) نك قاعدهٔ عربیه اوزره حالت جریدر . اسامزده هرایکیسی‌ده مطلقا ترکیب ایله قوللانیلیر . موقع استعماللری قاعده تحتنده دکلدر. حکم سلیقه‌یه کوره‌در. مع‌مافیه بعضاً سلیقه (ذی) یرنده (ذو) یی ، (ذو) یرنده (ذی) یی قبول ایتمز . مثلا (ذی شان) دینیلیرده (ذوشان) اصلا دینیلمز . بونك کبی (ذوفنون) یرنده (ذی‌فنون)ده دینیلدیکی کورلمه‌مشدر . دینیلسه بیله خوشه کیتمز . بونلر ترکجه ده (لی ، لو) اداتلریله نقل وایراد اولنور : مثلا (ذی‌شان) = شانلی ، شان صاحبی. (ذی‌حیات) = حیات‌صاحبی، جانلی. (ذی‌قیمت)= قیمتلی ، دکرلی . (ذی‌الحجه) = شهور عربیه‌نك اون ایکنجیسی . (ذی‌القعده) = شهور مذکوره‌نك اون برنجیسی. (ذی‌الید) = برعینه، بر شیئه بالفعل وضع ید ایدن ویاخود تصرفی ثابت اولان کیمسه معناسنده اصطلاح فقهیدر .

« بریده جامع قرآن مبین ذی‌النورین »
« منبع حلم وحیا حضرت عثمان حلیم »
(نظیم)

« بریسی مسند آرای قپودانی سعادتله »
« اوچی اول‌شهریارعالمك داماد ذی‌شانی »
(ندیم)

❁ ذُ ❁

ذُباب ، ذُبابَه { [ع] سینك : (طنین ذباب). (جناح ذباب) = سینك قانادی .

« اوله همپرواز عنقا نیجه ممکندر ذباب »
« هره‌نك شیر ژیان ایله اواورمی نسبتی »
(واصف)

ذباله [ع] موم ، قنديل فتيلى. نادراً مستعملدر .

ذبول [ع] پژمرده اولمق، صارا-روب صولمق: [قنقى سمن ملاحتدركه عاقبت باد سموم فنا ايله ذبول بولمادى — تضرعات — سنان پاشا] .

ذحول [ع] (ذحل) ك جمعى. عداوتلر ، دشمنلقلر ، انتقاملر ديمكدر . مفردى قوللانيلماز. جمعى مفرد حكمنده مستعملدر .

ذخر [ع] وقت حاجت ايچون بريكديريلوب صاقلانيلان شى. استعمالى معنوياته مخصوص كبيدر: (ذخر آخرت) = اعمال صالحه ، خيرات وحسنات .

ذريت [ع] انسانك ولدى ، نسلى ، دولى . جمعى (ذريات) در :

« باغلودر حالنجه بر قيد املده هركيشى »
« جمع مال ايلر كبى ، ايستر كبى ذريتى »
(لا)

ذكور [ع] اركك معناسنه اولان (ذكر) ك جمعى. اركك ديمكدر . مفردى باشقه معناده قوللانيلير : (ذكور واناث ، اولاد ذكور) . (ذكورت) = ارككلك : (ذكورت وانوثت) = ارككلك ، قادينلق .

« بسملەدر ورد اناث و ذكور »
« حرزدل وجان سروشان وحور »
(نظيم)

ذل [ع] معناجه (ذلت) ايله مترادفدر . اورايه مراجعت اولنه : (حصير پاره بدوش ذل ومسكنت اولان) .

ذنوب [ع] گناه، صوچ معناسنه اولان (ذنب) ك جمعى : (استغفار ذنوب ، توبهٔ ذنوب)

« وزن اولندقده ذنوبم كفهٔ ميزانده »
« هر گناه بيكرانم اوله بربار ثقيل »
(واصف)

ذو [ع] صاحب معناسنه‌در . (ذى) مادەسنه مراجعت اولنه : (ذوالاربعةالاضلاع) = درت كوشه‌لى . (ذوالفقار) = ايكى چاتاللى، آغيزلى . (امام على) رضى الله عنه حضرتلرينك سيف مشهورى . (ذوالوجهين) = ايكى وجهلى ، ايكى طرفلى يعنى حرم وسلاملق صورتيله قوللانيلان دائره . (ذوالمعاشين) = اصطلاح فنى ، هم قرەده وهم صو ايچنده ياشامغه قابليت خلقيه‌سى بولنان نوع حيوانه اطلاق اولنور .

« لوم حساددن ، آسيب نظردن دائم »
« ايليه ذاتكى محفوظ خداى ذوالمن »
(نديم)

« برى آنك اسدالله على‌در كه هنوز »
« ذوالفقارين اله آلدقجه اولور خصم دونيم »
(نظيم)

ذُهُول { [ع] برشيئى اونوتمش كبى قصداً ترك ايتمك § مشغوليت الجاسيله غفلت ايدوب اونوتمق. (غفلت، خطا) لفظلرى كبى ماقبلنده‌كى ماده‌ده ظرفيت اداتى اولان (ده) بولنديريله‌ماز : مثلا (معلم درسك بو قسمنده ذهـول ايله‌مش) دينيله‌مز . مطلقا (دن) اداتيـله ايراد اولنه‌رق (معلم درسك بو قسمندن ذهول ايله‌مش) دينيلير .

ذُيُول { [ع] (ذَيل) ك جمعى . اتكلر ، علاوه‌لر .

﴿ را ﴾

راء { [ع] الفباى عثمانيده اون ايكنجى حرفـك اسمى . حسابده (٢٠٠) عددينه اشـارتدر. وضع تاريخده (را) «ربيع الاول» علامتدر : (حرف الراء ، راءمهمله) .

رائِف { [ع] رأفتلى ، آجيوب مرحمت ايديجى . اشخاصده اسم اوله‌رق قولـلانيلير . همزه‌نك يرينه (ى) يازلاملى .

رائِق { [ع] خالص ، صافى ، ساده : (عسل رائق ، لبن رائق، روغن رائق، ادعيهٔ رائقه، تمنيات رائقه) همزه‌نك يرينـه (ى) يازلاملى .

رائى { [ع] رؤيت ايديجى ، كوريجى ، كورن § (را) حرفنه منسـوب ، متعلق معناسـنه‌ده اولور . لكن بو تقديرده آخرنده‌كى (ى) شده‌لى اعتبار اولنمق لازم‌كلير: (قصيدهٔ رائيّه) كبى. بوكلمه (رايى) طرزنده يازيليرسه يا كلش اولور .

رابِح { [ع] فائده‌لى ، قازانجلى ، قازانان . (رابِحـه) = عين معناده (تجـارت) لفظنه وصف اولور : (تجارت رابحه) = فائده‌لى ، قازانجلى آلش ويرش .

رابِط { [ع] ربط ايديجى ، باغلايجى ، بتيشديريجى : (حبل رابط ، حرف رابط) .

رابِطَه { [ع] قيد ، بند ، باغ . اكثريا (تعلّق) مقامنده معنوياتده قوللانيلير : (رابطهٔ قلبيه ، رابطهٔ مودت ، رابطهٔ اخوت ، فكّ رابطه ، قطع رابطهٔ الفت) § انتظام، اسلوب ، ترتيب ، دوزكونلك :

(رابطه‌لی آدم، رابطه‌لی ایش ، آنك هر شیٔ رابطه‌سز ، رابطه‌سز ایشی سومم) . (رابطه‌لی) = منتظم ، ترتیبلی . (رابطه‌سز) = انتظامسز ، یولسز. § ربط ایدیجی معناسنده اداته، آلاته اطلاق اولنور : مثلا (كه) ادات رابطه‌در . كذلك طویلی ایكنه آلت رابطه‌در .

رابِع | [ع] دردنجی : (باب رابع ، جلد رابع ، دفعهٔ رابعه ، رتبهٔ رابعه) . (رابعاً) = دردنجی اوله‌رق ، دردنجی مرتبه‌ده (رابع عشر) = اون درت .

راپورت | [Rapport فرانسزجه‌دن] تقریر ، مذكره ، انها ؛ دعوی تقریری ، ضبطنامه‌سی § اطبانك بر خسته‌یی ویا مأمورینك بر ماده‌یی معاینه وتدقیق ایتدكدن صوكره ویردكلری تقریر ویا شهادتنامه‌یه اطلاق اولنور . (اهل خبره راپورتی ، طبیب راپورتی) . (راپورتور (Rapporteur = تقریرجی ، بر ماده‌نك كشف وتدقیقیله تقریر وراپورت تنظیمنه مأمور آدم || آخرینه (se,) علاوه اولنورسه مخبر ، سخنچین ، منافق .

راتِب | [ع] صیره‌لاندیریجی ، پایدار ایدیجی . اشخاصده اسم اوله‌رق قوللانیلیر . (راتبه) = معاش ، وظیفه ، تعیینات : (راتبه خوار) :

« مجذوب شوق وصلی اولوب راتب اول مهك »
« كه جزرو گاه مدّ ایدر ایتمز قرار موج »
(راتب)

راتینَ [ع] ، راتینَج [ف] | چام ساقزی ، رچینه دینیلن برنوع صمغ. فارسیده (راتیان، راتیانه ، راتیانج) دینیلیر . (راتینج) صوك لفظك مخففیدر. ایكنجیسی لسانمزده اصطلاحات فنیه‌دن اوله‌رق قوللانیلیر. (راتینجی) = چام ساقزینه منسوب ، متعلق دیمكدر كه فناً عین صمغ تركیب وقوامنده اولان شیلره اطلاق اولنور . (راتینجیه فصیله‌سی) = اونوع ساقزلی، صمغلی آغاجلر .

راجِح | [ع] معنیً ویا مادةً معتبر ومقبول ، عین صورتله ایكی شیدن بربرینه نسبتله دها ایی واوستون اولان : (قول راجح ، رأی راجح ، فكر راجح).

راجِع | [ع] كیرودونیجی،دونن؛ طوقونان : (بو جمله‌ده‌كی « هو » ضمیری شو كلمه‌یه راجعدر)، (فعلك مسئولیتی فاعلنه راجعدر،بو ایشك شان وشینی سزه راجعدر) بو لفظك برنده (عائد) استعمال اولنور.لكن (عائد) ك قوللانیلدیغی هر موقعده بو كلمه قوللانیله‌ماز. چونكه سلیقه قبول

ایتمز ، خوشمزه کیتمز . مثلا (بو ایشك
فائده وضرری کندیسنه راجعدر)
جمله‌سنده (کندیسنه عائددر)دیمکده
هیچ بر بأس یوقدر . فقط (بو وظیفه
مقام ریاسته عائددر) جمله‌سنده (راجع)
لفظی قوللانیلیرسه خوش کوریله‌مز .

« خیر وشر جمله حقه راجعدر »
« کیمسه‌نك اختیاری الده دکل »
(لا)

« چون اولمشدر عمللر دیمزده نیّته راجع »
« بو پاکیزه عمل ده شبهه‌سز خیر عبارتدر »
(ندیم)

راجِلْ { [ع] یایا ، یوریجی : (فارس وراجل) .
اکثریا مجاز صورتنده استعمال اولنور.
مثلا : (هر خصوصده اولدیغی کبی
بو فنده‌ده راجلدر) دینیلیرکه اقتدارسز،
بضاعه‌سز معناسنی ایما ایدر .(راجِلاً)
= یایا اوله‌رق ، یوریه‌رك:(راجلاً
دور عالم سیاحتنه چیقدی)

راجی { [ع] رجا ایدیجی ، ایدن ؛ امید ایله یالواریجی ،
یالواران : (شخص راجی،عبدراجی،
درویش راجی)

« حق رحمتنه کرچه جهاندر راجی »
« بوفعل ایله حاشا که اوله‌م بن ناجی »
(ملا یوسف)

راح { [ع] باده ، شراب :

« راحسین راحتفزای خاطر مستانه‌سین »
(نفعی)

« لطف ایله کتیر راجی روحم ساق »
(معلم ناجی)

راحَت { [ع] مادی ومعنوی کدر و اضطرابدن آزاده
وآسوده اولمق ، کدرسز واذاسز بر
حالده بولنمق : (راحت قلب، راحت
وجود ، راحت جان ، راحت ذهن)،
(راحتسزلك) = حالت اضطراب ،
خسته‌لق . (راحت طورمق) =
تمکین وسکون ایله اوصلی طاورانمق.
(راحة الحلقوم ، راحت حلقوم) =
معروف برنوع یوموشاق شکر :

« ای قدسیان امان بکا امداد وقتیدر »
« برحیرت آلدی ناطقه‌مك تاب وراحتن »
(ندیم)

« کل مهد صفاده راحت ایله »
« بر قاچ کیجه‌جك فراغت ایله »
(شیخ غالب)

راحِل { [ع] رحلت ایدیجی ، کوچیجی ، کوچن .
نادراً قوللانیلیر .

راحِله { [ع] یوك دوه‌سی ، یوك حیوانی : (راحله‌ران
سمت عراق اولان)

راحِم { [ع] رحم ایدیجی ، آجییوب اسیرکه‌یجی : (آمر راحم،
حاکم راحم) جمعی (راحِمون،راحِمین).
(ارحم الراحمین) = جناب الله .

راحَه { [ع] آووج ایچی ، ال آیه‌سی: (راحهٔ ید ، راحهٔ قدم)
= اصطلاحات طبیه‌دندر . اصطلا-

حده‌کی طرز استعمالی معنای اصلیسنه موافق دکلدر . چونکه برنجیسنده (ید) لفظی فضله ، ایکنجیسنده‌ده طبان مقامنده قوللانیلدیغندن معناسی اصلیسی ایله طبان طبانه ضددر .

رادّه { [ع] مرتبه، درجه، صیره، کرته : (ساعت بش راده‌سنده، سنّی اوتوز بش راده‌سنده اولملی ، اولوم راده‌سنده اسیرفراش، اویله بر راده‌یه کلدی که قیزجغزك کوزلرندن یاشلر آقمغه باشلادی) § جیزیك ، چیزکی : (راده چکمك ، راده چکامك)

راز { [ف] سرّ، کیزلی شی، کیزله‌نیلن خصوص : (رازنهان ، راز درون ، کشف راز ، کتم راز ، افشاء راز) . (رازدان) = سرّ بیلیجی ، واقف اسرار اولان دوست، شخص :

« دیدی‌که آه سؤال ایتمه راز پنهانم »
« دل فکارمه زخم اورمه‌سنده دیکربار »
(ندیم)

رازِقی { [ف] تحریف ایله (رازاقی) دینیلن بر نوع اوزوم : (رازاقی خوشابی)

رازیانَج { [ف] رزنه دینیلن یبانی دره اوتی . (رازیانهٔ رومی) = آنیسون دینیلن نبات معروف.
رازیانَه

راسِب { [ع] صوکبی مایعاتك دیبنه‌چوکیجی، چوکن : (جسم راسب ، اجسام راسبه) .

راست { [ف] طوغری : (سخن راست، چوب‌راست).
(راستی) = طوغریلق. (رَه‌راست) = طوغری، کسدیرمه‌یول. (راستگو) = طوغری سویله‌ین . (راستکار) = ایشی طوغری ، اهل استقامت . (راست‌ کَلَه) = تصادفی اوله‌رق ، قضاءً . (راست کَلْمَك) = تصادف، اصابت ایتمك ؛ قاووشمق . (راست کَتیرمَك) = اصابت ایتدرمك ، طوتندرمق § موسیقیٔ شرقیده برمقام، پرده‌نك اسم مخصوصی : (راست پیشروی، راست‌فصلی، راست‌تقسیمی)

« آرامـاز نشئهٔ تمکین رند لا ابالی‌ده »
« گهی مست‌وگهی هشیار گاهی راست‌گاهی کج »
(واصف)

« راست کلدی پیك اندیشه‌م بوغرّا مطلعه »
« چرخ چارمدن اوته، عرش معلادن بری »
(ندیم)

راسُخت { [ف] لسانمزده محرف (راستُق) که یاقلمش باقردن معمول قره‌بویا . اکثریا قادینلر استعمال ایدرلر. (راستق طاشی) = آنتیمون دینیلن جوهر معدنی .

راسِخ { [ع] رسوخ صاحبی ، ملکه‌لی: بو معنی اعتبار یله

جمعی اولان (راسخون ، راسخین) = علوم دینیه‌ده رسوخ وملکه صاحبی اولان علمای امته اطلاق اولنور . § ثابت ، متین ، محکم : (ستون راسخ ، عماد راسخ ، اعتقاد راسخ ، عقائد راسخه) .

راشد { [ع] عقل ودینك كوستردیكی طوغری یولده . كیدیجی ، كیدن : (بالغ راشد) جمعی (راشدون ، راشدین) : (خلفاء راشدین) .

راشی { [ع] رشوت ویریجی ، ویرن . اصطلاح فقهیدر .

راصد { [ع] رصد ایدیجی ، دقتله كوزله‌یجی ، كوزله‌ین : (راصد كواكب ، راصد عواقب) .

« راصدان فرق ایده‌منزلر ارتفاع كوكبك »
« قیلسه‌لر برقاچ رصد بنیاد الغ میرزا كبی »
(ندیم)

راضی { [ع] رضا كوستریجی ، رضا ویریجی :

« حتی اظهار ایلر ایسه قاضی »
« بوكا هركس اولور البت راضی »

راطب { [ع] رطوبتلی ، نملی ، ایصلاتیجی : (راطب ویابس)

راعد { [ع] كورله‌یجی ، كورلده‌یجی ، كورلده‌ین : (سماء راعد ، سحاب راعد) . (راعده) = كورلده‌یجی ، كورلده‌ین بولوت دیمكدر : (راعدۀ مدهشه)

راعی { [ع] چوبان ، صغیرتماج ؛ اوتلاتیجی : (راعی مواشی)

« یوقسه سوریدن جدامی قالدك ؟ »
« فرقتمی بو اضطرابی داعی ؟ »
« قالمشلره باقه‌یورمی راعی ؟ »
« بی همره وبی نوامی قالدك ؟ »
(قوزی‌یه خطاب — معلم ناجی)

راغ { [ع] طاغ اتكی ، چایرلق ، چمنلك . اكثریا (باغ) ایله برابر قوللانیلیر :

« باغ وراغ دولت واجلالنه »
« اسمه‌سون بادخزان معزلت »
(ندیم)

راغب { [ع] رغبت ایدیجی ، جان وكوكلدن اوزله‌یجی ، اوزله‌ین : (راغب معارف ، راغب احبا)

رافض { [ع] ترك ایدیجی ، صالیویریجی . (رافضه) = فرق شیعه‌دن برینك اسمیدر . سبب تسمیه حضرت (زید بن علی) یی ترك ایدیشلریدر . (رافضی) = فرقهٔ مذكوره‌یه منسوب اولان هربر فرده اطلاق اولنور . جمعی (رافضیون) در . جمع دیكری اسلوب فارسی اوزره تخفیف (یا) ایله (رافضیان) در .

رافع { [ع] قالدیریجی ، یوكسلدیجی : (رافع فرمان) . § اسماء الحسنادندر : (یا رافع الدرجات) ، (یا رافع البلیات) .

راقم [ع] يازيجى ، يازان : (راقم الحروف، راقم رساله)

راكب [ع] بينيجى ، بينن : (راكب سفينه . راكب حمار) (راكباً) = بينمش اوله‌رق، بينه‌رك: (وابوره راكباً عزيمت ايتدى)

« اقليم رومه ايسته‌سه بردمده راكبى »
« اخبار چين وزينت هندوستان ويرر »
(نديم)

راكد [ع] جريان ايتمه‌يوب طوران ، طورغون اولان : (ماء راكد ، مياه راكده ، هواء راكد، دكز بوكون پك راكددر)

راكع [ع] ركوع ايديجى، باشنى يره طوغرى اكيجى . (راكعاً) = ركوع حالنده اوله‌رق: (راكعاً تسبيحه باشلادى)

رام [ف] مطيع ، منقاد اولان ؛ تسليميت كوسترن . انسان وحيوان حقنده (اولمق ، ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير : (اوشوخ تند مشرب كيمسه‌يه رام اولميور ، اوقدر حرون برحيوانى كنديسنه رام ايتدى)

« حق تعالى ايده اقبال وجلالن افزون »
« امرينه رام اوله دائم فلك بى آرام »
(نديم)

رامپه [ايتاليانجه‌دن] كمى كمى‌يه ياناشوب چنكل ، خلاط آتمق ديمكدر .

رامشگر [ف] مطرب، سازنده، خواننده معناسنه‌در . (رامشى) = دخى عين معناده استعمال اولنه‌بيلير. (رامشگرى) = مطربلق، سازنده‌لك .

رامى [ع] رمى ايديجى، آتيجى : (رامئ سهام ، رامئ دانه)

رامى [ف] رامه منسوب ، پك مطيع ، زياده منقاد § قرار معناسنه اولان (آرام) ك مخففى (رام) اولديغنه كوره (رامى) = (قرارى) معناسنى ده افاده ايدر .

ران [ف] اويلوق ، بدنك قالچه يعنى قيچ طرفى: (اول فارس بى نظيرك زير رانده بواتان اسب صبا رفتار) (رانين) = اويلغه مخصوص شلوار ، چاقشير ، پانطولون مقوله‌سى لباس .

« سنده آت طوت سايه‌سنده واصف اول شاه جهان »
« كام آلوبدر زير ران ايتدكجه رخش دولتى »
(واصف)

ران [ف] سورمك ، سوق ايتمك معناسنه اولان (راندن) مصدرندن صيغهٔ امردركه وصف تركيبى طرزنده قوللانيلير : (حكمران ، خامه‌ران ، كامران ، اسبران) .

راوند [ف] فارسيده (ريباس) دينيلن طعمى مايخوش بر نوع نباتك كوكيدركه دوامقوله‌سندندر . (راوند شروبى) مقبول ومشهوردر .

٢١ صحيفه‌دن صوكرا برفورمه ١٠ پاره‌در

بونك برقاچ نوعی واردر . الڭ اعلاسی (راوند چینی) در .

راوی { [ع] روایت ایدیجی ، خبر ویریجی ، روایت ایدن : (راویٔ حدیث ، راویٔ حادثه ، راویٔ قصه) . (العهدة علی الراوی) = روایتك صدق وکذبی راوینك عهده سنه ، راوی یه عائد . دائما حدیث ویاشعر روایت ونقل ایدن آدمه (راویه) دیرلرکه آخرنده کی (ها) مبالغه ایچوندر . اکثریا اسلوب فارسیده جمعی اولان (راویان) قوللانیلیر : (راویان اخبار وناقلان آثار) .

راه { [ف] مخففی (ره) درکه « یول » دیمکدر : (راه راست) = طوغری یول . (راه عشق) = عشق یولی . [راهبر ، رهبر] = دلیل ، قلاغوز ، یوله کوتورن . (راهنما ، رهنما) = کذلك قلاغوز ، یول کوستریجی . (راهدار) = دربندلرده اوطوران کرکجی ، قوللجی . (همراه ، همره) = یولی برابر ، برلکده بولنان ، یول ارقداشی . (راهزن ، رهزن) = یول اوریجی ، قطاع طریق ، خرسز . (راهنامه) = یول تعرفه سی ، بر بلده نك یوللرینی وتقسیماتنی مبین خریطه سی . (شاهراه ، شهراه) = طریق عام ، جاده ، بیوك یول . (راه حق) = الله یولی ، طوغری یول . (راه صواب) = سلامتلی ، طوغری یول . (راهوار ، رهوار) = تحریف ایله (راهوان) دینیلن اشکین یوریین حیوان ، آت :

« نیجه شاهد که خرام ایلسه راهنده طوروب »
« عشوه وناز ونیاز یله چکرلر کردن »
(ندیم)

« اولورسه پیرو اوچابك سوارنظمه ندیم »
« سمندطبعی عجب راهوار اولورکیده رك »
(وله)

« ذهنی چرخ نهمه راهنمای سرعت »
(وله)

« یارادوب حق بکا برراهبر آکاهی »
(واصف)

راهب { [ع] حالت تجردی اختیار ایله مناسترده ، کلیساده اوطوران پاپاس ، قره باش . مؤنثی (راهبه) درکه عمرلرینی حضرت یسوعه وقف ونذر ایتمش اولان باکرلره ، قیزلره اطلاق اولنور : (راهب کلیسا)

راهن { [ع] اصطلاح فقهیدر . مالنی ترهین ایدن ، رهن ویرن شخصه اطلاق اولنور .

راهیه { [ع] بال آریسی دیمکدر . بعض کتاب قاعده ناشنا . سانك یازدقلری کبی (راه) لفظندن کویا مؤنث اوله رق (یا) نك تشدیدیله (راهیّه) تعبیری — غلط فاحش اولدیغندن — اصلا قوللانیلمامیلیدر .

رأی [ف] (رأی) لفظ عربیسنك ملیّنی درکه سببك فارسیده ترکیب ایله قوللانیلیر. نظمده (را) طرزنده تخفیفی ده جائزدر: (خودرای، تیره‌رای، بدرای، خودرا، ستوده را) کبی. § هند ملوکنه مخصوص عنواندر. (راجه) ده دینیلیر:

« ناوك پرّانك اولسه نوله سرگرم شتاب »
« نامه بردر رای هندك سینهٔ عریانه »
(ندیم)

رایت [ع] سنجاق: (رایت اسلام، رایت عثمانی) جمعی (رایات).

« سایهٔ بزمك جلال جاهك آسایشگهی »
« رایت عزمك همای دولتك بال و پری »
(ندیم)
« مهچهٔ راياتی مهر عالم افروز ظفر »
(وله)

رائج [ع] فی الاصل همزه ایله (رائج) در. رواجلی، سوروملی اولان؛ بین الناس سوریلوب کچن: (رائج آقچه) = صاغ یعنی حقیقی آقچه‌نك ضدی، خلق بیننده سوریلان قیمتی. (رائج مال) = مالك بهاسی، دکری. (رائج وقت) = بر شیئك حال حاضرده‌کی بهاسی، دکری. بو مناسبتله محصولات وسائره‌نك پیاسه‌سی یعنی کلیتله صاتیلدیغی فیئات مقامنده قوللانیلیر: (ایپکك رائجی، قهوه‌نك رائجی،).

« نه در اول چارسوی پر انور »
« آنده رائج متاع فضل وهنر »
(ندیم)

رائحه [ع] قوقو. بالاده‌کی کبی فی الاصل (رائحه) در. لکن اوصورتله قوللانیلماز: (رائحهٔ طیّبه، رائحهٔ کریهه)

رایگان [ف] مجاناً، بادهوا، عوضسز زحمتسزاله‌کچن، قارشولنی ویرلمکسزین اله ایدیلان شی:

« ایتمه هرخواهشکر احسانه لطفك رایگان »
(شیخ غالب)

رائش [ع] اصطلاح فقهیدر. رشوت ویرن ایله رشوت آلان بیننده واسطه اولان شخص دیمکدر.

﴿ رَ ﴾

رأس [ع] باش: (رأس وقدم) (رأس سنه) = ییل باشی. (رأس جبل) = طاغ باشی. مجازاًده قوللانیلیر: (رأس الحکمة مخافة الله)، (رأس ادویه حمیه‌در) § برایشك، برخدمتك باشنده بولنان،

بیوکی ؛ منتهای درجاتی : (رأس اداره، رأس امور ، رأس مأموریت).
(رَأساً) = باش اوله‌رق ، باشدن : (رأساً مأمور اولان ، جانب ولایته رأساً تحریرات تسطیری) ‖ حیواناتده اسم عدد اوله‌رق قوللانیلیر: (التی رأس اسب توانا ، درت رأس قویون ، ایکی رأس اینك) . (رَأسَ المال) = سرمایه، مالك اصلی، اساسی. [مسقط رأس] باشك دوشدیکی محل ، انسانك طوغدیغی یر :

« مسقط رأس همدر دودمان دولتك »
« درکهك اهل کمالك ملجأ ومأواسیدر »
(ندیم)

رَأفت } [ع] رقت قلب ایله آجیوب مرحمت ایتمك ، زیاده اسیرکه‌مك ؛ شدت مرحمت : (صاحب رأفت) .

« رأفتکده پرورشیاب اولسه برکلشن یتر »
« لاله‌وش خاکنده فیض رنك، تاب دلبری »
(ندیم)

رَأی } [ع] اعتقاد ، نتیجهٔ تفکر ؛ بر شیٔ کوروب بیلمکله حصوله کلن حکم فکری: (رأی مصیب، اصابت رأی ، رأی سالم ، رأی شدید، رأی سقیم ، رأی منیر ، رأی فاسد) .
(رَأیَ العین) = کوز ایله کورمك : (فلانی رأی العین مشاهده ایتمش) .

« ملك یقینه عزم ایدن افکار صائبه »
« رأی منیری مشعلهٔ کاربان ویرر »
(ندیم)

رَئیس } [ع] باشده بولنان آدم ؛ بر جماعتك ، بر قومك ، بر هیئتك باشی، بیوکی : (رئیس قبیله، رئیس روحانی ، مجلس اداره رئیسی ، شورای دولت رئیسی ، رئیس وکلا).

رَبّ } [ع] کافهٔ مخلوقاتی تربیه ایدن ، بسله‌ین جناب حق ، تکری : (ربّ العالمین ، ربّ تعالی و تقدس ، ربّ الارباب) § صاحب ، مالك: (یاربّ البیت ، یاربّ الکعبه) = جناب حق . (ربّ عزّت) = عزت حقیقیه صاحبی اولان الله تعالی . (ربّ الدار) = او صاحبی. لسانمزده (یارَبّی ، یارَبّ ، یارَبْ) صورتلرنده قوللانیلیر . فی الاصل (یارَبّی) در . عرب بوندن یاء متکلمی اسقاط ایله (یارَبِّ) دیدیکی کبی فارسیده برقات دها تخفیف اولنه‌رق (یارَبْ)دینیلیر. نظمده اکثریا (یارَبْ) استعمال اولنور :

« اکر طاغلرجه‌ده وارسه وبالم »
« یوزیعه اورمه یارَبْ بی مجالم »
(واصف)

رَباب / **رَبابه** } [ع] (کمانچه) دینیلن سازکه طنبور شکلنده ، قیصه صاپلیدر. (ربابی)= کمانچه چالان :

« خدیو بیقرا مجلس که تار زلنی ناهیده »
« کمینه مطربی دیر سن بنم تار ربابمسین »
(ندیم)

رَبّانی { [ع] جناب حقه منسوب، رضای الهی‌یه مغایر کافهٔ احوال وافعالدن کلیاً مجتنب اولان عارف بالله ذات . (امام ربّانی ، سید ربّانی ، عالم ربّانی ، شیخ ربّانی) معنای نسبتی متضمن اولان تعبیراته مثال : (امر ربّانی ، لطف ربّانی ، اوامر ربّانیه ، الطاف ربّانیه) . جمعی (ربّانیون) و (ربّانیین) در .
(رُبوبی) = ده ربّه منسوب دیمکدر:
(علم ربوبی) = علم لدنی‌ده دینیلیر :

« عون ربانی‌ایله اولدقده شرق اقلیمنه »
« مهچهٔ رایاتی مهر عالم افروز ظفر »
(ندیم)

رَبْط { [ع] باغلامق ، باغلانمق : (ربط اوراق) = کاغدلری بربرینه یاپشدیرمق ویا بر شی ایله طوتدیرمق صورتیله طوپلامه ، (ربط کلام) = سوزلرك بربرینه اولان مناسبتی ، باغلانمه‌سی. (ربط قلب) = کوکل باغلامه . (ضبط وربط) = تأمین حضور و انتظامه عائد حسن اداره .

« لازم‌سه‌ده اسبابه کوکل ربطایتم »
« لا حول ولا قوّة الّا بالله »
(لبیب)

رَبُوب | **رَبِیب** | [ع] اوگی اوغل . زوجه‌نك اسکی قوجه‌سندن پیدا ایتدیکی چوجق . (ربیبه) = اوگی قیز || یاخود دایه دیمکدر .

رُبُون { [ع] اخذ واعطاده پی آقچه‌سی. اصطلاح شرعیدر.

رَبِیع { [ع] بهار ، فصل بهار دیمکدر . مترجم قاموسده دییور که « ربیع ایکی قسمدر . بری (ربیع الشهور) در . دیکری (ربیع الازمنه) در . (ربیع الشهور) سنهٔ هجریهٔ قمریه‌نك صفردن صوکره کلن اوچنجی ، دردنجی آیلریدر که (شهر ربیع الاوّل) و (شهر ربیع الثانی) تعبیر اولنور . بونلر ربیع الازمنه‌دن فرق ایچون « شهر » لفظیله ایراد واستعمال اولنورلر. (ربیع الازمنه)ده ایکی کونه‌در . بری ربیع اوّلدر که چیچکلر آچوب منتارك بتدیکی زماندر . (بهار) دینیلن موسمدر . دیکری ربیع ثانیدر که میوه‌لرك یتشدیکی وقتدر. بوده (کوز) دینیلن فصلدر . » . بو تقدیرده فصول اربعه دن برنجیسنه (ربیع اوّل) ، صره اعتباریله اوچنجیسی عد اولنانه ده (ربیع ثانی) دینیلیر .
(رَبیعی) = بهاره منسوب، متعلق.
(اَبُو الرَّبیع) = ابتداء بهارده ظهور

ایتدیکنه بناءً چاوش قوشنه کنیه اتخاذ اولنمشدر :

« یوق کرچه کشایش ربیمی »
« سویلتمه‌ده جوشش طبیعی »
(معلم ناجی)

رَتْق [ع] بر نسنه‌نك ییرتیق و یاریغنی قاوو شدیروب بیتشد- یرمك ، یاریقی قاووشدیریلوب بیتشدیرلمك . لسانمزده یالکز قوللانیلوب مطلقا (فَتْق) ایله برلکده وحسن تسویهٔ امور وادارهٔ مصالح معناسنده استعمال اولنور : (رتق وفتق امور مملکت)

رَتْقاء [ع] اصطلاح فقهیدر . آلت انوثیتی معاملهٔ طبیعیه یه مساعد اولمایان عورته ، قادینه اطلاق اولنورکه ترکجه‌سی (آصلَق) در .

رَتْمه **رَتَمه** [ع] محتاج اولان شیئی اونوتمامق ایچون انسانك پارمغنه باغلادیغی ایپلك معناسنه‌در .

رَثاثَت [ع] اسکیلك ، اسکیمش ییرانمش اولمق : (رثاثت لباس ، اثوابك رثاثتی) . (رَثیث) = کهنه ، اسکی .

رَثْیه [ع] اصطلاحات طبیه دندر . وجودك اکثریا اوینَاق یرلرنده شدید آغریلر پیدا ایدن بر مرضدرکه (ریح طیّار) و (روماتیزما) دینیلیر . تعبیرات طبیهٔ آتیه بوعلتك انواعنی کوسترر : (رَثیهٔ عُقدیّه ، رَثیهٔ عضلیه ، رَثیهٔ جنبیه) .

رَجاء [ع] نیاز ایله اوممه ، امید ایتمه : (فلانك تلطیفنی رجا ایتدی) کسر (را) ایله تلفظی غلطدر . (منقطع الرجا) = مأیوس ، نومید دیمکدر .

« وفور همتیله نامی عالمده اولوب مشهور »
« در والاسی دائم ملجاء اهل رجا اولدی »
(ندیم)

رَجَب [ع] فی الاصل هیبتلی ، عظمتلی کورلمکله تعظیم ایدلمك معناسنه‌در . شهور قمریهٔ عربیه دن یدنجی آیك اسمیدر . زمان جاهلیتده بوکا زیاده تعظیم ایدلمسی سبب تسمیه‌در .

رَجَز [ع] عروضده هرمصراعی درت کره (مستفعلن)دن عبارت بولنان بر بحر مخصوصدر . بعضاً (اُرجوزه) مقامنده‌ده استعمال اولنور .

رَجْسَه [ع]شدتلی کوك کورلتیسی . (رجس) ده عین معنایه لغتدر : (رجسهٔ نا کهانی) .

رَجْعَه [ع] بعدالموت دنیایه رجوع معناسنه‌درکه جمعی (رَجَعات) در .

رَجْفه [ع] شدتله صارصلمه ، دپرنمك : (رجفة الارض ،

رَجَفان رجفان ارض ، رجفان عین) اصطلاح طبده

بر عضوك صارصلمه‌سی دیمکدر . (رَجْف) ده اغتدر .

رَجُلْ { [ع] بالغ اولمش ارکك آدم: (رجل صالح) § اصطلاحده مقتدر ، اختصاصلی ، اهل کبی برمعناده قوللانیلیر. مثلا : (فلان بو ایشك رجلی دکلدر ، فلان او ایشك رجلیدر، انسان رجلی اولمدیغی خدمتی درعهده ایتمه‌ملیدر) بوطرز استعماله کوره فرانسزجه (قومپه‌تان — Compétent,e) لفظنه معادل ، عد اولنه‌بیلیر .

رَجْم { [ع] طاشه طوتمق، طاشلامق ، طاشلانمق : (رجم شیطان) § برینه آتیلان طاش . (رَجیم) = معنای اصلیسی طاشلانمش، معنای اصطلاحیسی قوغلمش ، طرد اولنمش دیمکدرکه خاصهٔ شیطانه وصف اوله‌رق قوللانیلیر : (شیطان رجیم ، ابلیس رجیم)

« هوادن دانهٔ هاون سر اعدایه دوشدکجه »
« کورن جند ملائك رجم ایدر ظن ایتدی شیطانی »
(واصف)

رُجُولِیَّت { [ع] ارکك اولمه ، ارککلك : (شان رجولیّت ، حال رجولیّت)

« اول که‌میدان رجولیتده بایراق بند اولور »
(ندیم)

رَچَتَه { [ایتالیانجه‌دن] طبیبلرك خسته‌لکان ایچون ترتیب ایتدکلری علاج ، دوانك طرز اعمال واستعمالنی حاوی کاغد .

رَچَلْ { [ف] غلط مشهور. انواع میوه‌لرك شکر ویا پکمز ایله یاپلمش مربّاسی ، قویو طاتلیسی دیمکدر. فارسیده طوغریسی (ریچال، ریچاله) و (ریچار) در .

رَحْل { [ع] سمر ، پالان : (شدّ رحل) = سفره چیقمق، یولجی اولمق: (تا خوقند دن شدّ رحل ایدرك دارالخلافة العلیه یه کلمش) .

رَحْلَه { [ع] اورته‌سنده مصحف شریف وکتاب وسائره قونلمق ایچون ایکی یانده‌کی آیاقلری اویمه‌لی ، کنار پروازلری واوزری دوز تخته‌دن معمول اسکمله ، کوچوك صیره : (رحلهٔ قرآن ، رحلهٔ تدریس) .

رَحْم { [ع] مرحمت ، آجیوب اسیرکه‌مه . (قاموس) ك بیاننه کوره فی الاصل افصحی ضم(را) ایله‌در . (رحم الله فلانا) کبی جملهٔ دعائیه‌لرده رقت قلب دکل احسان محض اراده اولنور . (اُمّ رُحْم، اُمّ الرُّحْم) = مکهٔ مکرمه‌نك کنیه‌سیدر . بوراده (رُحم) رحمت معناسنه اولمغله معنای کنیه (اصل رحمت) دیمکدر :

« رحم قیل امداده کل ای بیوفا »
(لا)

رَحِم | [ع] نسوانده وديشى حيوانده اولان دول ياتاغى، ياورونك پيدا اولديغى ير : (رحم مادر) . (اِخْتِناقِ رَحِم) = جملهٔ عصبيه‌نك تحرّشندن عبارت نَفَس طارلغى ديمكدر . قادينلرك اكثريا عصبى المزاج اولملرى سببيله وقتيله رحمك بوغولمه‌سى موجب بر مرض زعميله بويله تسميه اولنمش ايسه‌ده اليوم بو خسته‌لغك قادينلره خاصّ اولميوب اركككلرده دخى وقوعى ثابت اولديغندن اشبو اصطلاح طبى حكمسز قالمشدر § والده جهتندن وسائل قرابت ، خصلق ، اخوت كبى : (صِلَهٔ رَحِم) = غربتده بولنانك مملكتنه كيدوب اقرباسنه قاووشمه‌سى . جمعى (اَرْحام) در : (ذُوالْاَرْحام) = آنا طرفندن قرابتى اولانلر. (حا) نك سكونيله اوقومامللى :

« عدمدن ايتدى بنى قدرتى بَرآورده »
« فدامى ايلدى آماده رحم مادرده »
(نابى)

رَحْمان | رَحْمن | [ع] صاحب رحمت اولان الله ، تكرى . اسماء الحسنادندر . مخلوقه اطلاق جائز دكلدر .

(رَحْمانى) = رحمانه، تكرى‌يه منسوب « شَيْطانى » نك ضدّى : (رؤياى رحمانى) = شيطانى اولمايان رؤيا :

« كه اصل قاعدهٔ حفظ شرعدر بوعمل »
« بودر مقدّم اصناف طاعت رحمان »
(فضولى)

« طوتدى آفاق اودمده نَفَسِ رحمانى »
(حقى)

رَحْمَت | [ع] فى الاصل اسيركه‌مك، رقّتله شفقت ايتمك معنا سنه‌دور. رحمت احسانى مقتضى رقتدن عبارت ايسه‌ده الله تعالى يه وصف اولور ايسه رقّت اراده اولنماز. زيرا رقّت قلبك حالت مخصوصه‌سيدر . بو تقديرده غايت مقصد جناب حقك دنيا وآخرتده قولنه احسان صمدانيسى ، حسن معامله‌سى ديمكدر . قبل الموت اولان احسان الٰهى عامدر . مؤمنين ومشركينه شاملدر . بعد الموت اولان احسان الٰهى مؤمنينه خاصدر. اكثريا جناب حقك مظهر احسانى اولمق نيازيله اموات حقنده ايراد اولنور :

« الله رحمت ايليه بيمار حسرته »
(عونى)

« نه‌رتبه اولسه‌برعاصى‌ومسخ آلودهٔ عصيان »
« ايدر غرق يم رحمت شفاعت يارسول الله »
(واصف)

§ ايدىٔ تداولده بولنان لغت كتابلرنده و باخصوص لغت ضياده ياغمور معناسنه كوسترلمسى وباعث رفاه ونعمت اولديغى ايچون ياغموره ده اطلاق اولنور ديلمسى تتبع وتدقيق

ایدلمه‌مکدن متولد برخطادر. چونکه (رَحمَت) ك بومعناده استعمالنی ایجاب ایده‌جك لغات عربیه مدوناتنده هیچ بر قید وصراحت یوقدر. یالکز (رُهمت) لفظی موجود درکه متّصل، دواملی یاغان چسنتی کبی خفیف یاغمور دیمکدر. ایشته بوسهو قید واستعمال بو مشابهت الفاظدن انبعاث ایتمشدر. بونکله برابر (رَحمَت) ایله (رُهمَت) ی فرق وتمییزدن عاجز اولان جهلانك صورت استعمالی هیچ بروقت مدار استناد واحتجاج اوله‌مازکه لغت کتابلرنده تعریف معانی صره‌سنده بوقدر آچیق بر یاکلشلغه سبب طوتیله بیلسون. بناءً علیه بونلری یاکلش قوللانمامغه دقت ایتمك ارباب قلم ایچون واجب بلاغتدن عد اولنور: (بوسنه رهمتسز کچدی، یولده رهمته طوتیلوب صیرصیقلام اصلاندق، مزروعات رهمت ایستر، رهمت الهیه، کثرت رهمت).

رَحیق { [ع] اسکی، ایی شراب. صورت مجازیه‌ده استعمالی اکثردر. مثلا: رحیق محبت، رحیق بیان، رحیق الفت).

رَحیل { [ع] کوچ، کوچ ایتمه، کوچمه. اکثریا آخرته انتقال مقامنده قوللانیلیر: (یوم رحیل، کوس رحیل).

« آخرچالندی کوس رحیل ایتدك ارتحال »
« اوّل قوناقك اولدی جنان بوستانلری »
(باقی)

رَحیم { [ع] اسماء الحسنادندر. صاحب رحمت اولان الله، تکری: (ربّ رحیم). (رحمان) لفظی بوندن ابلغ اولوب مخلوقه اطلاق اولنماز. (رَحیم) مخلوقه‌ده اطلاق اولنور: (سلطان رحیم، قلب رحیم، اب رحیم).

« فرس قدیمی بیلمه‌ده اقرانی اولمایان »
« عبدالرحیم اوثانیٔ سلمان نه‌دمده‌در »
(روحی)

رَخاء { [ع] وسعت معیشت، بوللق ایله کچنمه: (نعمت رخاء، حالت رخاء).

رَخاوَت { [ع] سولپوکلك، گوشکلك، تنبللك: (رخاوت بدن، وظیفه‌سنجه کوستردیکی رخاوت، ایفای خدمتده رخاوتی کورلدی).

« املدن اولدیغمز بویله دور یزدندر »
« دکل فلکده رخاوت قصوریزدندر »
(راغب پاشا)

رَخت { [ف] فی الاصل اثواب واشیا کبی تجملات معناسنه اسم جامدر. بو معنی قرینه‌سیله آت ویول طاقملری معنالرنده ده قوللانیلمشدر. فارسیده معانیٔ سائره‌ده دخی استعمال اولنور. لسانمزده بالاده کوستریلن هرایکی معناده مستعملدر. مثلا (رَختِ عَروس) = کلین اشیاسی، جهاز طاقمی. (پنجره وقاپو رختی) = قاپوقانادلریله

پنجره سورمه وقانادلرینك طاقیلسنه لازم آلات واشیا . (رخت چیویسی) = اشیای مذکوره جمله سندن باشی طبله لی اوفاجق چیوی . (فانی) نك بیت آتیسنده معنای اصلیسنده ایراد اولنمشدر :

«رخت وبخت صویه صالمش باده ویرمش وارینی»
«بی دل وبی خانمان بیچاره برین بر حباب»
(فانی)

«زهی رخش مرصع رخت وزرین نعل وسیمین تن»
«که قیمتده دکر سطل صطبلی تاج دارایه»
(نفعی)

رَخش [ف] غایتله یوروك ، کوسترشلی آت . لسانمزده معانیء سائره سی مستعمل دکلدر . (رخش بهار) = موسم بهارده اکثریا دوام ایدن وهوایی بولوطلاندیران روزکار. مجازاده قوللانیلیر : (رخش همت ، رخش غیرت) || پرتو ، ضیا معناسنی ده افاده ایدر : (رخش خورشید) = شعاع شمس ، کونشك ضیاسی .

« تعالی الله زهی رخش همایون هماسایه »
« که تصویر دلارای تیر اکلنجه دنیایه »
(نفعی)

«چوقیدر بوشرف اول رخش مبارك قدمه»
«که سعادتله سوار اوله آکا ظلّ خدا»
« وله »

« ای صفدر جهان که فلك رخش عونکه »
« مهدن رکاب ، برق جهاندن عنان ویرر »
(ندیم)

رَخشا
رَخشان [ف] غایتله ضیادار ، پارلاق : (نجم رخشان ، شان رخشان ، لقای رخشا) .

«اودکلو سرخ ورخشان موی اندامی که لایقدر»
«قبای جسمنی کر بکزه درسه م آل دیبایه»
(نفعی)

« هیبت اجلالی دوشمش مهر رخشان اوستنه »
(ندیم)

رَخشَنده [ف] تابان ، پارلدایجی ، پارلدایان : (امید رخشنده ، خولیای رخشنده ، روی رخشنده) .

رَخنَه [ف] کدیك ، یاریق ، ییرتیق ، آره‌لق : (رخنهٔ دیوار ، رخنهٔ بنا ، رخنهٔ قبه) § ضرر ، زیان معناسنه در : (فلان چوق رخنه یه اوغرادی ، اوغرادیغی رخنه حالنی پریشان ایتدی) . (رخنه دار) = ضرر کورمش ، زیانه اوغرامش ، متضرر دیمکدر :

«یاصائب کورمش اولسه چارباغ اصفهان وصفن»
«نه کونه رخنهٔ دیواره ایلردی نهان آیا»
(ندیم)

رَخیص [ع] اوجوز : (متاع رخیص ، اقمشهٔ رخیصه) § ملایم ، نازك ، یومشاق ثوب : (رداء رخیص ، البسهٔ رخیصه ، بردهٔ رخیصه) § فجئةً وفات ، آکسزین اولان اولوم : (موت رخیص) . لسانمزده اکثریا برنجی معناده استعمال اولنور .

رَدّ [ع] كرى دوندرمك ، دونديرلك ؛ قبول ايتمه‌مك ، ايدله‌مك : (ردّ كلام) = سويله‌نيلن سوزى كرى‌دوندرمه ، قبوله‌ايتمه‌يوب كرى چويرمه . (ردّسلام) = سلام‌ايله مقابله‌ده بولنمق. (ردّفتق) = قاصيق چيقيغى يرينه صوقمه .

« زعمنجه اولور هركيشى‌نك ردّ وقبولى »
(نفعى)
« بنى ردّ ايتمه باب دولتكدن »
« دخيلك يارسول‌الله دخيلك »
(واصف)

رَدائَت [ع] كوتولك ، فنالق ، فاسدلك ، باياغيلك : (ردائت طينت ، ردائت خلقت ، ردائت‌اخلاق، ردائت طبيعت، ردائت لباس) .

رَدى [ع] كوتو ، فاسد، فنا ، باياغى : (رداى ردىٔ ، لباس ردىٔ ، اخلاق رديئه ، افكار رديئه) بو معناده (ردّى ، رديّه) طرزنده شدّه ايله تلفظ وتحريرى غلط فاحشدر . بناءً عليه حين استعمالده صحيح وفصيحنه دقت ايدلمليدر .

رَديف [ع] برينك آردى صيره كيدن ، آرقه‌دن كلن § عسكرك صنف معروفى ، خدمت نظاميه‌دن صوكره كچديكى صنف : (صنف رديف ، افراد رديفه ، مدت رديفه ، خدمت رديفه) § شعرده هر بيتك صوكلرنده مستقل اوله‌رق تكرر ايدن بر وياخود دها چوق الفاظ .

رَذائِل [ع] آتيده‌كى (رَذيلَه)نك جمعى. فنا، كوتو خويلر، حاللر ديمكدر : (فضائل ورذائل) همزه‌نك يرينه (ى) حرفى يازلماملى . (امّ‌الرذائل) = جهالت ، جهل .

رَذالَت [ع] عارسزلق ، رسوايلق ، صويسزلق ، آلچاقلق كبى پك چركين كوريلن حالات :

« دنياده وعقباده نه ذلّت نه رذالت »
(لا)

رَذيل [ع] عارسز ، فرومايه ، رسواى، ناموسسز، آلچاق آدم : (شخص رذيل) مؤنثى (رَذيلَه) در :

«واى‌اكر روزجزاده صاحب‌اولمازسه‌ك بكا»
«اولميه‌هيچ بن كبى بركيمسه‌رسواى‌ورذيل»
(واصف)

رَذيلَه [ع] كوتو خوى ؛ فنا ، چركين حالت ، شى. مثلا (يالانجيلق ، طولانديريجيلق ، طالقاووقلق ، تملّق ، سرخوشلق) برر (رذيله) در . اخلاق حميده وحسنه ايله متصف اولانلر بومثللو رذائلدن تبرّا ايدر .

رَزّ [ف] اوزوم آغاجى، كوتوك ياخود چوتوق ، آصمه :

(دُخت رَز) = (بنت العنب) كبى اوزومك قيزى يعنى باده ، شراب ديمكدر . (رَزْبان) = باغجى ، باغ بكجيسى . (تاك) ايله بونك فرق واردر . (تاك) = اوزون قوللرى ، داللرى ، بوداقلرى اولان اوزوم آغاجنه دينيركه تركجه‌ده مقابلى (آصمه) در . فقط (رَز) = كرك آصمه ، كرك كوتوك اولسون على الاطلاق اوزوم آغاجى ديمكدر :

« صاقلمه‌مك دختر رزى كوومم »
« سزك ايچون او يالكز دكل آ »
(« خانم » مؤيدزاده)

« عكس ايتدى سينهٔ ساقى نشان ايچون »
« رزدخترينه بركوموش آينه دان ويرر »
(نديم)

رَزّاق { [ع] اسماء الحسنادندر . جمله مخلوقاتك رزقنى ويرن جناب الله ، تكرى : (رزّاق عالم) .

رَزانَت { [ع] آغيرلق ، وقارليلق ، تمكينلى اولمق : (رزانت رأى ، رزانت طور ، رزانت حال) .

رَزْم { [ف] جنك ، صاواش . (رَزْمگاه ، رَزْمگه) = ميدان حرب ، جنك يرى . (رَزْم يوز) = جنكجو ، محارب ، غوغاجى . (رَزْمى) = جنكه منسوب ، جنكجى ديمكدر :

« عزم رزم ايلدك ارباب غزا يز شمدى »
(عزت)

« نيزه‌سن تير سبك پرواز ايلر پيشرو »
« رزمده كلسه اورخش برق جولان اوستنه »
(نديم)

رَزَنه { [ف] فارسى (رازيانه) دن محرفدر . اورايه مراجعت اولنه .

رَزّه { [ع] قاپو قانادينى سوگه‌يه ربط ايدن بربرينه كيرمه تيمور § زنبورك يرينه غروس دينيلن تيموره بينى ديل . § اوفاق چنكل . لسانمزده تخفيف ايله قوللانيلير .

رَزين { [ع] رزانتله متصف ، رزانتلى ؛ تمكينلى ، وقارلى : (رأى رزين ، فكر رزين ، وضع رزين)

رَس { [ف] ايريشمك ، يتشمك ، اولاشمق معنالرينى افاده ايدن (رَسيدَن) لفظندن صيغهٔ امردر . لسانمزده وصف تركيبى اوله‌رق قوللانيلير كه يتشيجى ، ايريشيجى ، اولاشيجى معناسنى بيان ايدر : (مژده‌رس) = مژده‌جى ، تبشيرايديجى . (فريادرس) = فريادە‌ايريشيجى ، ياردمجى . (مددرس) = امدادجى ، معاونته ايريشيجى (دسترس) = ال ايريشيجى ، مقتدر ، نائل ديمكدر :

« اى چاره رسم پادشهم داد بنالهم »
« واى حالمه بخش ايتمزايسه‌ك جرم وكناهم »
(واصف)

« سینهٔ تنکده بند ایت‌هله اوّل نفسك »
« صکره کور همّت والاسنی فریادرسك »
(ندیم)

رَسا { [ف] کذلك اولاشیجی ، ایریشیجی ، یتشیجی . (نا رَسا) = اولاشماز ، یتشمز ، ایریشمه‌ین : (دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا) (عزت ملا)

« آنك هر بریت دلجو ، طرح نوبنیادی حقا کیم »
« ادای معنیٔ بکر و مسرتده رسا اولدی »
(ندیم)

رَسائِل { [ع] (رِسالَه) نك جمعی . همزه‌نك برنده (ی) یازلمامغه دقت ایتملی . مفردینه مراجعت اولنه : (رسائل موقوته) .

رَسّام { [ع] رسم یاپان ، رسم چیزن صنعتکار .

رَسان { [ف] (رَساندَن) مصدر- ندن مشتق اولوب اسم فاعل مقامنده و ایریشیجی ، اولاشیجی معناسنده قوللانیلیر : (شرفرسان ، شرمرسان) .

« نظمم کورنجه روح ظهیر وثنایی هم »
« بیك نشاطه مژدهٔ راحت‌رسان ویرر »
(ندیم)

رَسانَه { [ف] افسوس ، حسرت ، تحسّر معناسنه‌در : (رَسانه‌خوار) = حسرت چکیجی ، تحسر ایدیجی .

رَستکار { [ف] قورتیلیجی ، قور- تیلان . (رَستکاری) = خلاص ، نجات ، قورتیلیجیلق .

رَسته { [ف] (رَستَن) مصدرندن اسم مفعول . قورتیلمش ، خلاص اولمش . جمعی (رَستکان) در .

رَسم { [ع] اثر ، نشان براقان چیزکی : (رسم حصار خراب) § طرز معروفده یاپیلان شکل ، صورت ، هیئت : (انسان رسمی ، حیوان رسمی ، خانه رسمی ، کوپری رسمی) § یازمق ، چیزمك : (انقره‌نك رسم املاسی باشقه ، طرز محرّلی باشقه‌در ؛ او کوزل چهره بو قدر فنا رسم اولنورمی؟) § عادت ، اصول : (رسم کشاد ، رسم معایده ، توزیع مکافات رسمی) . (رَسماً) = اصول اوزره ، اصوله عادته توفیقاً : (رسماً تبلیغ قرار اولنمدقجه) بو تعبیر ظاهراً کوسترش ونمایشدن عبارت اوله‌رق مقامنده‌ده قوللانیلیر . (رَسمی) = رسمه منسوب ، عادته اصوله متعلق : (امر رسمی ، قرار رسمی ، اوامر رسمیه ، مقررات رسمیه) (رَسمیّات) = ایکی صورتله مستعملدر . بری رسمی اولان و عادت و اصول دولته مطابق بولنان خصوصات ؛ دیکری صرف نمایش ظاهریدن عبارت اولان حالات دیمکدر . § ویرکو : (تمغا رسمی ، دخان رسمی ، توز رسمی) بو

معنایه جمعی (رُسُوم) در : (صید ماهی رسومی ، رسوم ستّه ، رسوم مقطوعه ، رسوم مجتمعه ، کمرك رسومی) ینه بومعناده جمع الجمع اوله‌رق‌ده قوللانیلیر : (رسومات اداره‌سی) = کمرك دائره‌سی (امانت رسومات) ، (عائدات رسومات) = کمرك امینلکی ، کمرك عائداتی دیمکدر :

« سیرتم آثار خامه‌مدن قیلنسون اجتهاد »
« صورتم بورسم ایله قالسون جهانده یادکار »
(لا)

« سپهر کینه جودن بیوفالق رسم عادیدر »
« فلکدن بی نیاز اولمق دخی براوزکه وادیدر »
(نائلی)

« خدا کویا که جسم نازکك بورسمه خلق ایتمش »
« قاتوب بوی کلی رنك شراب ارغوان اوزره »
(ندیم)

رَسَن { [ف] ایپ ، اورغان ، خلاط ، بالامار : (رَسَن بَنْد) = خلاط آتمش ، باغلی .

« سن همان جان ودلی زلفکه بردار ایله »
« چکه‌یم سودیجکم کندی الـله رسنم »
(شمعی)

« اختران تا که ایدوب جیش ظلام ایچره هجوم »
« چوره کاهکشان کردن کردونه رسن »
(ندیم)

رَسُول { [ع] ایلچی § انسانلری دین حقه دعوت ایچون طرف الٓهیدن کتاب قدسی ایله بعث اولنان پیغمبر جلیل القدر ؛ بالخاصه خاتم الانبیا علیه اکمل التحایا افندیمز حضرتلری : (رسول اکرم صلی الله علیه وسلم) ، (رسول الله) . جمعی (رُسُل) در :

« یارسول الله مشتاقم سکا »
(واصف)

رَسید { [ف] (رَسیدَن) مصدرندن صیغهٔ ماضی اولوب ایریشدی دیمکدر . اصطلاحات قدیمهٔ مالیه‌دن اولان بولفظ دفترده برمبلغك آلندیغنی ، یاخود حکمسز قالدیغنی کوسترر بر اشارتدر :

« بزو برمیه‌لم پاره‌یی سن بورجی رسیدایت »
(لا)

« کلدی جهانه تا کهان برآفتاب نورسید »
(ندیم)

رَسیدَه { [ف] ایریشمش ، یتشمش ، واصل اولمش : (میوهٔ رسیده ، پیام رسیده ، رسیدهٔ ایدی اجال) . (نارَسیدَه) = ایریشمه‌مش ، یتشمه‌مش ، کوریه . (نَوْرَسیدَه) = یکی یتشمش : (شاخ نورسیده ، ناظم نورسیده) = جمعی (نَوْرَسیدگان) .

« بهارکیم کله برجام لاله کون صوندی »
« نهال قدی آنك نشئهٔ رسیده‌سیدر »
(ندیم)

« اولوردی رنك تبسم شکفته کلبندن »
« هنوز اوله‌دن اول رسیدهٔ غنچهٔ تر »
(وله)

رَسیس { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر. حرارت مرضیه‌نك ابتداسی، حمّی خسته لغنك مقدّماتی)

رَشاد { [ع] كرك حسّی وكرك معنوی طوغری یول بولوب سلوك ایتمك ، طریق حقده ثبات ایله كیتمك معناسنه‌در .

رَشاش / **رَشاشه** { [ع] سرپنتی ، توزكبی اینجه چیسنتی یاغمور : (رشاشه پاش) = سرپنتی صاچیجی .

(رَشّ) = مایعی سرپمك معناسنه‌در : (رشّ كلاب) .

رَشْح { [ع] تره‌مك ، صیزمق : (رشح بدن ، رشح سبو) .

« ابرجودنده‌دراول فیض كه رشحندن آنك »
« كل اولوب كوره‌ٔ حدّاد كلستانه كلور »
(ندیم)

رَشْحه { [ع] صیزنتی ، طامله : (رشحهٔ قلم) ، (رَشحه پاش)= طامله صاچیجی : (رَشحه‌ریز)= طامله دوكیجی . جمعی (رَشَحات) :

« رشحاتی حرم جانه ویروب آب ایله تاب »
(جودت پاشا)

«عجب آب حیات اهل پروردر مدام اولسون»
«كه احیا ایلدی بر رشحه‌سیله بودل وجانی»
(ندیم)

« رشحهٔ فیضنه ارباب فصاحت تشنه »
« كوییا چشمهٔ الهام خدادر خامه‌م »
(رشیدپاشا)

رَشْف { [ع] اصطلاح طبیدر . صوبی امه‌رك ایچمك ، مایع امه‌رك ایچلمك .

رَشْك { [ف] حسد ، قیصقانمه ، چكه‌مه‌مه . اصل ترجمه‌سی (كُونُو) در . (رَشك آوَر) = حسد ایتدیریجی ، حسده دوشوریجی . (رَشكین) = حسود ، حسدایدیجی . § محسود ، حسداولنمش معناسنده‌ده استعمال اولنور : (رشك ارم ، رشك ملك ، رشك عالم :

« باقوب برخاره برده اول رخ زیبایه رشكندن »
« كلك هربركی برخاراولدی چشم باغبان اوزره »
(ندیم)

« ای دلبر دوشیزهٔ رشك آورحوران »
(زاری)

رَشیح { [ع] تَر : (رشیح بدن ، رشیح سبو) .

رَشید { [ع] طوغری یوله هادی وامور مقدره‌سنده حسن التقدیر اولان معناسنده و (مرشد) مقامنده صفات الهیه دندر : (ربّ رشید ، الله رشید) § وجوه مصالحه واقف ، اموالی ممنوعاته صرفدن ومصارفنده اسرافدن مجتنب عاقل ، بالغ كیمسه معناسنده مستعملات شرعیه دندر . § طوغری یوله سلوك ایدن : (سالك رشید) .

« رشیدوكاردان وهوشمندوصاحب تمكین »
« فضائل پروروكامل پسند وعاقل ودانا »
(ندیم)

رَصّاد { [ع] رصد ایدیجی ، کواکبك حرکات و هیئاتنی دقتله کوزله‌ییجی . (راصد) دن ابلغدر :

« کیمی صیّاد ماهیدر کیمی رصّاد ماه اولمش »
(لا)

رَصاص { [ع] قالای دینیلان معدن : (رصاص مُذاب) = اریدلمش قالای . (رَصاص اَبیَض) = اصل بیاض قالای . (رصاص اَسوَد) = قورشونلی قالای . (رَصّاص ، رَصاصی) = قالایجی . کسر را ایله غلطدر .

رَصافَت ، رَصانَت { [ع] متین اولمق ، محکملك ، صاغلام و طیانقلی اولمه : (رصانت جدار ، رصانت بنا ، قلعه‌نك رصانتی) مادیاتده استعمالی غالبدر . برنجیسی نادراً ، ایکنجیسی دائما قوللانیلیر .

رَصَد { [ع] برشیئی کوز دیکوب کوزتمك ، برشی اولصورتله کوزه‌دلك . اهل هیئتك حرکات کواکبی کمال دقتله کوزتمه‌لرنده اصطلاح اولمشدر : (رصد سیّارات ، نجومك رصدی ، رصد کواکب) (رَصَدخانَه) = آلات فنیهٔ مخصوصه ایله کواکبك حرکاتنی ، احوال جویه‌یی کوزتمکه مخصوص محل . (رَصَدگاه) = نجومی رصد ایتمکه مخصوص محل ، قله . (رَصَد دوربینی) = آلت رصد ، اجرام سماویه‌یی ممکن اولدیغی درجه‌ده بیوك کوسترن آلت که فرانسزجه‌سی (تەلسقوپ) Télescope در .

« کوکب عالیسن ادراك ایله مز ارباب فن »
« ایتسه‌لر وضع رصد تا طرح هامان اوستنه »
(ندیم)

« بویله رمز ایتمش آنی اهل رصد »
(وهبی)

رَصیف { [ع] طایانقلی ، صاغلام طاش تمل ، ریختم ، بنا : (رصیف الاساس ، رصیف البنیان) محکملك ، صاغلاملق معناسنه اولان (رَصافَت) دندر . (رَصف) = قالدیرم دوشه‌مك و (رَصَف ، رَصَفَه) = قالدیرم ، قالدیرم طاشلری و (رَصیفَه) = صو ایچنه یاپیلان سد ، ریختم معناسنه‌در . بونلر آز قوللانیلان الفاظدندر :

« قیلوب محفوظ باری کوهر ذات کرمکارین »
« مرجع افسر اقبالك اولسون مایهٔ رصفی »
(ندیم)

رَصین { [ع] متین کبی محکم ، طایانقلی ، صاغلام . بو چوق قوللانیلیر : (جدار رصین ، اساس رصین ، حصار رصین ، قلعهٔ رصینه) .

رَضاع / **رَضاعَتْ** [ع] ممه‌دن سوت امیك: (سن رضاع، مدت رضاعت، رضاع صبی) كسر (را) ایله‌ده لغتدر :

« زانولر بڭ ایله‌مش نهاده »
« تسهیل رضاع ایچون زمینه »
(معلم ناجی)

رَضِیَ [ع] صیغهٔ ماضی . الله خشنود اولسون مقامنده جملهٔ دعائیه‌ده قوللانیلیر : (رضی الله تعالی عنه) كبی.

رَضیع [ع] سود قارداش § ممه امن چوجق. جمعی (رُضَعاء) .

رَطْب [ع] یاش، نملی. (خُشك) مقابلی: (میوهٔ خُشك) = قوری یمش (میوهٔ رَطب) = یاش ، صولی یمش . (رَطب ویابس) یاش قوری دیمكدركه مناسبتلی ، مناسبتسز ؛ صاچمه صاپان سوز حقنده ایراد اولنور . مؤنثی (رَطبَه) در : (ثمرات رطبه) = یاش یمشلر. § نرم ، تازه ، ملایم : (جسم رطب). (رطب اللسان) = لسانی تازه ، ملایم سوزلی .

رَطْبَه [ع] یونجه دینیلن اوت § بدنی تروتازه اولان دلبر، محبوبه. (رَطب) ڭ مؤنثی اوله‌رق‌ده قوللانیلیر .

رَطیب [ع] یاش ، ایصلاق § تر وتازه ، ملایم شی : (محل رطیب ، مكان رطیب ، جسم رطیب) .

رَعایا [ع] (رَعیّه) نڭ جمعی . اورایه مراجعت اولنسه : (ترفیه رعایا) .

« اهالی عزّ ودولتده ، رعایا امن وراحتده »
« هنر اربابی رفعتده جهان یكپاره نورانی »
(ندیم)

رَعْد [ع] كوك كورلتیسی : (رعد وبرق) . (رعد انداز) = كورله‌ییجی، كوك كورلتیسی كبی دهشتلی سس ویریجی :

« ظن ایتمه رعد وبرقدر ایندی غلو »
« طوپ شنلكیدر حصارك ای‌ساقی بو »
(ندیم)

رَعْشَه [ع] (رعش) كبی تتره‌مه: (رعشهٔ دست) = ال تتره‌مه‌سی. (رَعْشَه‌دار ، رَعْشَه‌ناك) = تترك ، تتره‌ییجی :

« بر رعشه‌دار اله طولو پیمانه ویردیلر »
(لا)

رَعْنا [ع] كوزل ، لطیف ، خوش كورینن : (دختر رعنا ، كل رعنا) فی الاصل (رَعْناء) = بون ، چولپه ، سونه‌په ، صالقیق خاتونه اطلاق اولنور . مترجم قاموس

١٠ صحیفه‌دن مركب برفورمه ١٠ پاره‌یه‌در

دییورکه (لسان شعراده محبوبه‌یی
رعنا ایله توصیف استرخادن ناشی نهال
تازه کبی تمایلی اعتباریله‌در). (رعنا
معلوم‌مکن) طرزنده‌کی تعبیرات خابیده‌یی
قوللانمامليدر :

« حبذا ساحلسرا کیم رنك وبوی نوبهار »
« کلشن پر فیضنك برغنچهٔ رعناسیدر »
(ندیم)

« بویدن‌خوش‌رنکدن‌پاکیزه‌درنازك‌تنك »
« بسله‌مش‌قوینده کویا کیم کل رعناسنی »
(وله)

رَعْی } [ع] اوتلاتمق ، اوتلادلمق : (رعی مواشی ، اغنامك رعي) اوتلامق معناسنی‌ده افاده ایدر.

رَعِیَّه } [ع] بر حکومتك تحت تابعیتنده بولنان کافهٔ ناس. (رَعِیَّتْ) طرزنده دخی قوللانیلیر . جمعی (رَعایا) در . (رَعِیَّتپرور) = تبعه‌سنی ترفیه وصیانت ایدن حاکم ، حکومت . (رَعِیَّتپرورانه) = حاکم عادل وحکومت‌عادله‌یه شایان‌صورتده : (ترفیه رعیت ، حمایت رعیه) .

« اول جسم پاکی جانی کبی ایلدی نهان »
« آسوده قیلدی حال سپاه ورعیتی »
(باقی)

رَغائِب } [ع] (رَغیبَه) نك جمعیدر. مفردی رغبتله ایستنیلن شی || مقداری چوق عطیه معناسنه‌در. لکن نه (رَغیبَه) طرزنده نه‌ده (رَغیبَتْ) صورتنده قوللانیلماز. یالکنز جمعی مستعملدر: (لیلهٔ رغائب) = مفخر موجودات علیه اکمل التحیات افندیمز حضرتلرینه والدهٔ محترمه‌لری حضرت (آمنه) نك حامل قالدقلری شب متبارك که شهر رجبك ایلك جمعه کیجه‌سیدر. وجود قدسیت نمود جناب پیغمبریلری عطایای جزیلهٔ الهیه‌یه سبب محض بولندیغی اعتباریله بویله تسمیه قیلنمشدر . (رغایب) شکلنده یا کلش تحریر وتلفظ ایدلمه‌ملی .

رَغْبَتْ } [ع] میل قوی ایله دیله‌مك ، زیاده خواهش کوسترمك ، کوکل ایستکیله آرامق. (رَغْبَةً) = خواهش دل ایله دیله‌مك صورتیله . جمعی (رَغَباتْ): (رغبات عامّه) .

« طبع کوهرباره ویرمش رغبتك فیض سخن »
« مهردر کیم پرتوین صالمش بدخشان اوستنه »
(ندیم)

رَغْم } [ع] خوشه کیتمیه‌جك ، جرکین وفنا کوریله‌جك بر فعل وحرکتی برینه کورلك ونسبت ایتمش اولمق ایچون بالالتزام اجرا ایتمك؛ بریسنك خوشلانمیه‌جغی، جرکین کوره‌جکی ایشی عنادینه ایشله‌مك که ترکجه‌ده (کورلك ویرمك، بورون سورتمك) تعبیر اولنور. (رَغْماً) = رغم اوله‌رق،

نسبت وعناد صورتیله: (رغماً علی أنفه) = کورلك ویرمك، کوستردیکی عظمتی تحقیر ایتمك ایچون ؛ تحقیر مقصدیله . (علی رغم العدو) = دشمنی کورلك ویروب تحقیرایچون، دشمنك کورلکنه دیمکدر. (رَغمیّات) = رغم صورتیله، کورلك ایچون یاپیلان حالات وحرکات:

« کل طوغرولهلم میکدهیه رغمنه آنك »
« کیم بار ریادن قد برکشتهسی خمدر »
(روحی)

رَفّ } [ع] لسانمزده تحریفله (راف) صورتندهقوللانیلیرکه اوستنه اولماق تفك اشیا قونلق اوزره دیواره میخلانمش آلتی دستکلی دوز تخته دیمکدر .

رَفاقَت } [ع] رفیقلك، یولداشلق، آرقداشلق : (رفاقتنده بولنانلره رفق و نوازشله معامله ایدردی) ، (حَسَبَ الرَّفاقَه) = یولداشلق حسبیله، آرقداشلق سببیله.

رَفاه، رَفاهَت، رَفاهِیَت } [ع] وسعت معیشت ، وسعتلی دیرلك، بوللقله خوش کچینش: (حکومت سنیهجه تبعه ورعایانك دائما رفاهحاله مظهریتلری غایتله ملتزم اولوب ، بر پدر عیال و اولادینك رفاهیتنی تأمین ایچون چالیشیر ، حالت رفاهتده بولنانلرك فقرایی دوشونملری ذمت انسانیتلرینه مترتب بر وظیفهٔ مهمهدر .) (رَفاه) عربیده مستعمل اولیوب تصرفات عثمانیهدندر . (رَفاهیَت) ده (یا) نك تشدید ایله استعمالی غلطدر، دقت اولنملیدر .

رَفت } [ف] کیتمه. (آمَد) لفظیله برلکده قوللانیلیر . (آمَدُورَفت) = کلوب کیتمه. (رَفتیّه) = کمرك اصطلاحاتندن اولوب رسم اخراج معناسنده وضع و استعمال ایدلمش برغلط قبیحدر .

رَفتار } [ف] صالنهرق ادالی یوریش، کوزل کیدیش :

« اهتزاز کیدن ایدر تعلیم اطوار خرام »
«حسن رفتار اوکره نور آهوشتابکدن سنك»
(محمود ندیم)
« رفتارینه بند اولدیغم آفت بودر ایشته »
(لا)

رَفتَه } [ف] کیتمش، کچمش: (عمر رفته ، جنبش رفته) . (رَفتَه رَفتَه) = کیت کیده . کیده کیده ، تدریج ایله . مکرر اولهرق استعمالی غالبدر . (نارَفتَه) = کیتمهمش ، کیدلهمش :

« بی محابا ره نارفتهیه کیتمهمده نه وار »
« قهر خصم ایلهمکه الده عصادر خامهم »
(رشید پاشا)

رَفْرَف | **رَفْرَفه** [ع] پرده ، دوشـه‌مه پاپیله‌جق یشیل بز؛ اینجه، نازك قماش § هرشیئك كنـارلرندن صـارقان فضله‌سی ، صاچاق § بساط ، دوشك ، دوشـه‌مه § قوشی چـوق چرپار § داللری صالقم صالقم اولان لطیف آغاج . (رَفْرَفه) = خاصة قوش قانادلرینی اویناتمق ، پایمق معناسنی‌ده افاده ایدر . جمعی (رَفارِف) در .

رَفْض | **رَفَض** [ع] ترك ایله‌مك، طریق حقی براقمق . وقتیـله طائفهٔ شیعه‌دن (زید بن علی بن حسین بن علی المرتضی) رضی الله عنهم حضرتلرینی سبب ناحق ایله ترك ایدنلره (رافضه) اطلاق اولنمشدركه نسبتنده (رافضی)، جمنده (رافضیون) دینیلیر. (رفض) = آنلرك مسلکنه سلوك ایتمك دیمكدر .

رَفْع [ع] یوقاری قالدرمق؛ قالـدیرلمق : (والـده‌سی قوللرینی رفع ایده‌رك چوجغه طوغری قوشـدی) ، (رفع صدا) = سسی یوكسلتمك ، دیك سس ایله باغیرمق . (رفع عیسی) = حضرت مسیحك كوكه قالدیرلمسی. (رفع درجه)=مرتبه‌یی یوقاریلاتمق یوكسلتمك § قالدیرمق ، قالدیرلمق ؛ كیدرمك ، كیدرلمك : (رفع جدال، رفع نزاع ، یولسزلغك رفعی ، فلانك محاكمه‌سی بالا جرارتبه‌سنك رفعنه قرار ویرلدی، رفع زوائد) § بر كلمهٔ عربیه‌نك آخرنده‌كی حرفی (ایكی اوتره) دینیلان صورتده اوقومق : (كلمه‌نك نصب ورفعی) مثلا (سورهٔ یس) ده وارد اولدیغی وجه ایله (عَذابٌ اَلیمٌ) كبی .

« آنی رفع ایله مكده نیت پاك همایونی »
« همان آنجق رسول اكرمه اكرام وحرمتدر »
(ندیم)

رَفُو [ف] یامه، اورمه، اوركو. (رَفُوگَر) = اوریجی ، اوركوجی :

« رفوی عافیت چاك كریبانعله دشمندر »
(نابی)
« اول مغبچهٔ فروه فروش دلجو »
« عاشقلرینك ایچه‌ده زخمینه رفو »
(ندیم)

رَفیع [ع] عالی ، یوكسـك ، یوجـه : (جدار رفیع ، حصار رفیع، قلعهٔ رفیعه، رتبهٔ رفیعه) (رفیع القدر) = قدر ومنزلتی بیوك، یوجه اولان :

« خاك در رفیعك ایله ایتسه اكتحال »
« چشمان موره شعشعهٔ فرقدان ویرر »
(ندیم)
« هر بری اولشكن اول باب رفیعك چاكری »
(وله)

رَفيق [ع] يولداش، آرقداش : (رفيق شفيق ، رفيق حجّ) ، جمعى (رُفَقا) در. جمع ديكرى اولان (رِفقه) قوللانيلماز .

« برمناسبجه رفيق ايله كيررسه‌ك قايغه »
« شوقله قوللانيرز غيرى بزمدر ايام »
(نديم)

رَقّ [ع] كاغد يرينه اوزرينه يازى يازيلان اينجه درى ، جيلان دريسى‌كه « تِرشه » دينيلير . فرانسزجه سى (Parchemin — پارشومن) در . لسانمزده (تِرشه) و (رَقّ) لفظلرى واركن (پارشومن) لفظ فرانسويسنى استعمال ايله‌مك لسانه خيانت ايتمكدر .

رَقابت [ع] فى الاصل كوزله‌مك ، كوزتمك معناسنه‌در . اليوم لسانمزده ديكرينه ضدّ كيدوب كندى ايشنى ترويجه چالشمق ، باشقه‌سنك كار ومنفعتنى منع ايله كندى كار ومرامنى استحصاله چالشمق معناسنده قوللانيليركه تحصيل مرام وتأمين منفعت ايچون باشقه‌لريله ياريشمق ديمكدر : (حسب الرقابه) = رقابت حسبيله ، رقابتدن طولايى.

رَقّاص [ع] رقص ايديجى ، اويناييجى ، كوچك § آصمه ، اوتورتمه ساعتلرك ايچنده ايكى طرفه حركت ايدن كفچه شكلنده‌كى آلت مخصوصه : (رَقّاصِ مُعدِّل ، رَقّاصِ مُعَوِّض) = ساعتك آلت مخصوصه‌سى معناسنده اصطلاحات فنيه‌دندر.

« رقّاصى تماشا ايدرز ساعتمزده »
(سيّد وهبى)

« رقّاص بوحالت سنك اوينوكده‌ميدر »
« عاشقلرينك كناهى بوينوكده‌ميدر »
(نديم)

رَقَبه [ع] بويون ، انسه كوكى : (ضرب رقبه) § قول ، كوله ، جاريه : (اعتاق رقبه ، فكّ رقبه ، تطييب رقبه) جمعى (رَقَبات).

رَقص [ع] صچرايوب اويناماق: (اوكوزلى رقص ايدركن كورملى، رقص صبيان، رقص نسوان). (رَقص كُنان) = رقص ايده ايده ، رقص ايده‌رك ، رقص ايديجى :

« طوروب اماكه ينه رقصه سرآغاز ايديجك »
« دشت وهامون كورينور چشمنه نوك سوزن »
(نديم)

« نشوه سندن رقصه باشلار ساغر صهبا كبى »
(وله)

رَقصان [ف] رقص ايديجى ، ايدن، اوينايان. تصرفات فارسيه‌دندر .

رَقَم [ع] حسابده قوللانيلان عدد اشارتى : (٩) رقمى ، (٧) رقمى كبى . (رَقَمزَده) = يازلمش .

(رَقَمزَن) = يازيجى . || (رقم قويمق) = برشيئك اوزرينه اعداد ايله اشارت ايتمك ديمكدر. مصراع آتيده كورلديكى وجهله بعضاً بو معناده دخى قوللانيلمشدر:

« بن شبنم اشكم دوكه‌يم سن رقم ايله »
(صبرى)

« خامۀ معجز رقمله ايلدم بر بر حساب »
« كلدى بيك يوزقرق لفظ نصرله فتح قريب »
(نديم)

رَقيب [ع] ديكرينك كار و منفعتنى منع ايله كندى ايشنى ترويج ايتمكه چاليشان ، تحصيل مرام ايچون باشقه‌سنه انكل اولان. جمعى (رُقَبا) در . بعضاً اسلوب فارسيده (رَقيبان) طرزنده دخى جمعلنير :

« انصاف اولنسه بزده رقيبك رقيبى يز »
(نابى)

« نقاب ايله كوره‌مزكن بز آنى واحيفا »
« رقيب اوكردن سيمينى بى‌نقاب قوقر »
(نديم)

§ حافظ ، حفيظ معناسنده جناب حقه‌ده اطلاق اولنور. اسماءالحسنادندر:

« بعد ذا الرقيب اولور املا »
« كه حفيظ بليغدر مولى »
(شاكر احمد پاشا)

رَقيق [ع] رقتلى ، يوفقه ، اينجه: (رشتۀ رقيق ، شعر رقيق ، قلب رقيق). (رقيق القلب) = كوكلى رقتلى ، باغرى يوفقه :

« انسان آنكا ديرلركه ايده قلب رقيق »
« آلام بنى نوعى ايله كسب ملالت »
(لا)

رَقيمه [ع] يازلمش كاغد ، مكتوب: (صاحب رقيمه ، حامل رقيمه).

رَگْ [ف] طامار. (رگ جان) = « حبل الوريد » ياخود « باب الكبد » ديدكلرى شريان ، شاه طامارى. (رگزَن) = طامار اوريجى ، فصّاد ، قان آليجى. § اصل ، نسب ، صوى: (بَدْرَگْ) = نسبى بوزوق ، صويى فنا :

« طرفه سحر ايتمش زمين عارض كلفامنه »
« برچمنزار ايله‌مش پيدا رگ فيروزه‌دن »
(نديم)

رَكاكَت [ع] ضعيفلك ، كوكشكلك ، اكريلك ؛ سوزك ربطسز وقصورلى اولمسى ؛ ديل طوتقلغى : (ركاكت طبع ، ركاكت عباره ، ركاكت لسان ، كلامنده ركاكت وار) .

رَكْز [ع] يره صانجيمق ، صاپلايوب ديكمك ؛ صاپلانوب ديكلمك : (ركز خيام ، ركز عَلَم ، ديركك ركزى ، مزراغك ركزى).

رَكْعَت [ع] نمازده ركوعى حاوى اولان هرقومۀ مخصوصه يه اطلاق اولنور . فى الاصل بيرلكدن بل اكلمك ، يوز اوستى قاپانمق معناسنه‌در. تثنيه‌سنده (رَكْعَتَين)

وجمعنده (رَكَعات) دينيلير . كسر
(را) ايله غلطدر : (ركعت اولى ،
ركعت ثانيه ، صلاة الجمعه ايكى ركعتدر)

رَكيكْ { [ع] ركاكتلى ، قصورلى ؛ طوتوق ، بلتك : (نظم
ركيك ، كلام ركيك ، الفاظ ركيكه)
(ركيك اللسان) = ديلى طوتوق ،
بلتك .

رَكينْ { [ع] ارتفاعلى ، بوجه ، يوكسك ، § وقارلى ،
تمكينلى :
« شفاى صدر دولت قوّت بازوى امنيت »
« اساس معدلت ركن ركين دولتِ عظما »
(نديم)

رَمْ { [ف] اوركمه . تركيب ايله قوللانيلير : (رَمْكَرْدَه) =
اوركمش : (اسب رمكرده ، غزال
رمكرده) .

رَمادْ { [ع] آتشك كولى . (رَمادى) كول رنكنده ،
كول رنكلى : (قماش رمادى) .
« يازسه‌لر روضه‌سنك نامنى آتشدانه »
« زير آتشده اولور برچمن سبز رماد »
(نابى)

رَمّالْ { [ع] رمل دوكن ، رملجى ؛ اوائلده قوم ، اليوم كاغد
اوزرينه برطاقم نقاط وخطوط ياپوب
كويا كشف مغيّباته موفق اولان يالانجى
آدم :
« بن نكته شناسم بنى رمّال مى صاندك ؟ »
(خيالى)
« ديدهٔ عاشق مفلس كه خط وخالده‌در »
« چشم نكبت زده‌در صفحهٔ رمالده‌در »
(نابى)

رَمَدْ { [ع] كوز آغريمه ، كوز آغريسى . اصطلاح طبجه
كوز قاپاغنى داخلاً ستر ايدن اورتينك
التهابى ديمكدر :
« ديدهٔ كلكون بياض صائمه سرخ ايتمش رمد »
(نديم)

رَمْز { [ع] مرامى كيزلى ، اشارت صورتيله آڭلاتمق ؛ كيزلى
وقاپالى معنالى سوزلرله مرامى افاده
ايتمك . (رمزآشنا . رمزشناس) =
معناسى كيزلى اولان سوزلرله اشارتلرك
مفهومنه واقف آدم :
« كيم درك ايدر آنى كه اوله ذاتنه معلوم »
« رمز كتب مدرسهٔ عالم بالا »
(روحى)

رَمَضْ { [ع] اصطلاحات طبيه دندر . كوزده بيدا
اولان چاپاق ديمكدر .

رَمَضانْ { [ع] سنهٔ قمريهٔ هجريه نك طوقوزنجى آيى ، اوروج
طوتيلان عربى آينك اسمى :
« رمضان آيى كله آچيله جنّت قاپوسى »
(فضولى)
« پاسبان ويردى قدوميله جواب ايله‌ينه »
« رمضان كلدى مى آيا ديه‌رك استفهام »
(نديم)

رَمَقْ { [ع] وجودده قالان بقيّهٔ حيـات . § پك جزئی ، غايتـله آز مقامنده ده قوللانيلير . بو معناده (قالمق) مادهسيله استعمـال اولنور: (پنجره‌دن اوقدر صارقمشيدی كه باش آشاغی دوشه‌سنه رمق قالمشدی) . (سَـدِّ رَمَق) = اوليه‌جك قدر آز يَمه ، جزئی آزوق :

« جسم منحوس عدوده قالمدی جاندن رمق »
« ديكله قيلدم ايكی تاريخمده ذكر ماسبق »
(سروری)

رَمْلْ { [ع] قوم : (رمل نهر ، رمل وادی) § گويا بر طـاقم نقاط وخطوط ايله كشف غيب ايتمـك صنعت وعـلم غريبی : (رمل دوكمك) = او صـورتله كشف راز ومرامه چاليشمق . جمعی (رِمالْ) .

« قضای رمله ده رمل ايله فهم ايدوب قرابختن »
« يقايی آلدی حيفا غزه‌دن گيدی او نصرانی »
(واصف)

رَمَلْ { [ع] فن عروضـده بحر مخصوصه اطلاق اولنور كه الق كره (فاعلاتن) دن مركبدر .

رَمَنْدَه { [ف] اوركيجی ، اوركك . (رَمان) ده عين معنايه لغتدر : (رخش رمنده ، اسب رمان)

رَمه { [ف] سوری : (رمهٔ غزال ، رمهٔ پيل ، رمهٔ شغال) .

رَميدَه { [ف] اوركمش ، چكنمش : (غزال رميـده ، دل رميده) .

« نقش ايله ای مصوّر حسن جمال ياری »
« آهوی چشم شوخن امّا رميده گوستر »
(نابی)

رَميمْ { [ع] چوريمش ، چوروك . اكثريا كميكه وصف اوله‌رق قوللانيلير : (عُظم رميم ، عظام رميمه)

« فيض الطافيله بولسه تربيت عظم رميم »
« خرّم وسرسبز اولور شاخ گل زيبا كبی »
(نديم)

رَنْجْ { [ف] علّت ، محنت ، اضطراب ، آغری ، صيزی : (رنج دل ، رنج درون ، رنج شـديد ، رنج فراق ، رنج عشق) .

« آسان دگل اول شوخی عزايمله ده تسخير »
« تأثيرلی نيرنج دخی بی رنج بولنماز »
(نديم)

رَنْجْبَرْ { [ف] باغ وترلا ، چفت وچبوق ايشلرنده ؛ يا پولرده كوندەلكله قوللانيلان آدم . (رَنْجْبَرْلِكْ)= ترلا ، چفت چوبوق ايشچيلكی .

رَنْجِشْ { [ف] صيزلانش ، اينجينش ؛ آزار ، كدر :

« بيتاب وطاقت ايتدی بنی رنجش خمار »
« برباده صوك فقيركه ساقی صوابدر »
(هرسكلی حكمت)

رَنْجُورْ { [ف] كدرلی ، دردلی ، مريض ، مضطرب .

(رَنْجُورى) = دردليلك ، كدرلى اولمه ، خسته‌لق : (دل رنجور ، رند رنجور) (رَنْجَه) = خسته، دردلى || اذيت ، محنت معنالرينى افاده ايدر :

« سوء ظن ايليه‌مم غيريلره جانانم »
« درد عشقكله نديما هله رنجور كبى »
(نديم)

رَنْجِيدَه | [ف] مكدّر، اينجنمش : (مرد رنجيده ، دل رنجيده، رنجيده‌خاطر) . (رَنْجِيدَگى)= كدرلى اولمق ، رنجيده‌لك :

« رنجيده‌اولور ديدهٔ خفّاش ضيادن »
(لا)
« ايلدك نيله‌يم آخر بنى رنجيدهٔ خار »
« واصف»

رَنْدَه { [ف] بواسمله معروف آلت مخصوصه‌دركه انواعى واردر. يونتمق ، قازيمق ، صييرمق معناسنى افاده ايدن (رَنْدِيدَن) مصدرندندركه صييريجى ، قازيجى ، يونتيجى آلت ديمكدر : (صوغان رنده‌سى ، تخته رنده‌سى ، رنده انفيه ، اوزون‌رنده، ديشلى رنده) . (رنده‌له‌مك) = تخته‌يى دوزلتمك ، دوزله‌مك || نباتات و سائره‌ده اوفالتمق ، اوفالامق . (رَنْدِيدَه) = دوزلدلمش؛ اوفالدلمش: (تختهٔ رنديده ، پياز رنديده) .

رَنْك { [ف] بويانك كورينشنده‌كى كيفيت ، موجوداتك عكس ضيا وساطتيله قوهٔ باصره‌يه عرض ايتديكى چشيدكه تعريف مجملى برنسنه‌يى كورينشده آخر نسنه‌دن فصل وفرق ايدن حالت ديمكدر . (رنك‌ويرمك) = بويامق || آچيغه چيقارمق ، ميدانه وورمق(رنك‌ويرمه‌مك) = كتم‌ايتمك، آكلاتمامق. (رَنْكَا رَنْك)= چشيد چشيد رنكلى ، درلو درلو بويالى (رَنْگَامِيز) = قويو ، آچيق درلو رنكلى ديمكدر :

« رنك رخساريكه كلكون ديديلر»
(لا)
« رنك‌رخسارك كبى هررنكنك حيرانى‌يم »
«وجه باقينك بوحيرتكه‌ده يوزبيك رنكى وار»
(معلم ناجى)
«چهره‌سندن رنكى پروازايله‌مش صانمه شفق»
«هيبت اجلالى دوشمش مهررخشان اوستنه»
(نديم)

§ حيله ، مكر ، كوز بويامه . (رَنْگَاوَر) = حيله كار، خدعه‌جى ، كوز بويايجى :

« بلبل شوريده‌يه كللرعجب‌رنك‌ايتديلر»
(باقى)

§ طرز ، صورت : (ايشك رنكى دكيشدى) . (رنك مسئله‌يه نظراً شويله اوله‌جق) . (رنكدن رنكه كيرمك) = صورتدن‌صورته،طرزدن طرزه منقلب اولمق ، دكيشمك .

رَنْكِين { [ف] بويالى ، رنكلى: (قماش‌رنكين،قرطاس

رنکین) § کوزل ، لطیف ، طبعه خوش کورینن : (شعر رنکین، بیت رنکین) :

« بر اهل سخن که ایده تحسین »
« بیك چرخ دکر اوبیت رنکین »
(شیخ غالب)

« معنیٔ رنکیننه هربیتی کویا سلسبیل »
(ندیم)

رَنین } [ع] چاپقیرمه ، باغیرمه ، ایکلهمه ، ایکلتی . اکثریا حیوانات حقنده مستعملدر : [رنین اسب تازی ، رنین دبّ) .

رَوْ } [ف] کیتمك، یوریمك معناسنه اولان (رَفْتَنْ) لفظندن صیغهٔ امر واسم فاعل مرخمدر . لسانمزده ترکیب ایله کیدیجی معناسنده قوللانیلیر: (پیشرَوْ) = اوکده کیدن ، ایلروده یوریین|| موسیقیٔ شرقیده اصل مقامدن اوّل چالنان نغمهٔ مرتبه یه اطلاق اولنور. (راهرَو ، رَهرَوْ) = یول کیدیجی، یوله کیدن. (تیزرو)=عجله یوریجی، چابق کیدن. (آهسته‌رَوْ) = یاواش کیدن ، یاواش یوریین . (قَلَمرَوْ)= بر حاکمك نفوذی جاری اولدیغی دائره، اولکه دیمکدر .

رَوا } [ف] جائز، لایق. فارسیده (حاصل) معناسنده‌ده قوللانیلیر: (کامروا) کبی که مرامی حصول بولمش ، نائل مرام اولمش دیمکدر .

فضولینك شو جمله‌سنده هرایکی معناده قوللانیلمشدر : [بو برات ایله حاجتم روا قیلمنی رواکورمزلر .]

« یان ویروب ای مهلقا قاچه بوغمخوارزدن »
« آتش هجرانکه یانمغه کورمه روای »
(شاهینکرای)

« نامی کبی اولمشدر اوهم سعد هم آباد »
« استانبوله سرمایهٔ فخراولسه‌روادر »
(ندیم)

رَوابِط } [ع] (رابِطَه) نك جمعی . اورایه باقه‌لی : (روابط وضوابط ، روابط قویّه) .

رَواتِب } [ع] معاش ، وظیفه ، تعیینات معناسنه اولان (راتِبَه) نك جمعی. (راتِب)کلمه‌سنه مراجعت اولنه :

« وظائفم در انعام کبریادندر »
« رواتبم نعم مطبخ قضادندر »
(نابی)

رَواج } [ع] مادی ، معنوی بر نسنه‌نك سورومی، چکمی: (رواج متاع ، رواج معارف) . (رَواجدار) = رواجلی، سورومی. (بی‌رَواج) = رواجسز، سوروممسز:

« پادشاهم ایکی شاعر دروین نظمه‌رواج »
(ندیم)

رَواح } [ع] زوال شمسدن آقشامه قدر اولان زمان|| آقشام، غروبدن صوکره اولان وقت: (صباح و رواح) .

رَواغِدْ [ع] (راغِدَه) نك جمعی: (رواعد مدهشه) .
« راعد » ماده‌سنه باقکز .

رَوافِضْ [ع] (رافضه) نك جمعی . (رافِض) و (رَفض) ماده‌لرینه مراجعت ایتملی .

رَوانْ [ف] یوریییجی، کیدیجی، آقیجی معنالرنده قوللانیلیر:
(آب روان) = آقیجی ، آقار صو.
(رهروان) = یوله کیدیجی ، یولجی.
(تختروان) = یوریییجی ، کیدیجی سریر دیمکدرکه ایچنه یولجی اوتوروب ایکی جانبنده‌کی درت اوزون قوللری یا ایکی حیوانه ربط اولنه‌رق ویاخود ایکی آدم طرفندن طوتیله‌رق کوتوریلن بر نوع آرابه :
« اما که عسکره بویله سراپا زبان اولوب »
« قطعی جوابی تیغ چو آب روان ویرر »
(ندیم)
« همان اول دمده اول کوه گران عالم هیجا »
« روان اولدی مثال آب دریایه صلابتله »
(قالیون حقنده — ندیم)

رَوانْ [ف] نفس ناطقه ، روح مجرد ، جان . (رَوان بَخش، رَوان بَخشا) = جانلاندیریجی ، جان باغشلاییجی || برنجیسی فارسیده (روح القدس) معنامنده مستعملدر:
« بردم کلورکه لطف روان بخش آصفی »
« دلده هزار مژدهٔ امید جان ویرر »
(ندیم)

« مرغ روانی کوکاره ایردی هما کبی »
« قالدی خصیض خاکده برابکی استخوان »
(باقی)

رَوانَه [ف] یوریییجی ، کیدیجی ، آقیجی . اکثریا (اولمق) ماده‌سیله مستعملدر :
« کزمك هوسیله خانه خانه »
« اول پیر ایله اولدیلر روانه »
(فضولی)

رَوانی [ف] فی الاصل رواجلی ، رغبتلی، ذکرلی معناسنه‌در. معنای معروفی ایرمکدن مطبوخ برنوع طاتلی دیمکدر . وقتیله بو طاتلی‌یه زیاده رغبت اولنه‌رق رواجلی طوتلمش اولمسی سبب تسمیه اولسه کرکدر . یوقسه روسیه‌ده قره باغ ایالتنك مرکزی بولنان (رَوان) شهرینه منسوب دیمك میدر؟ هرنصل اولورسه اولسون اشبو لفظك — بعض لغت کتابلرنده کوستردیکی وجه ایله — (رَوغَنی) کلمه‌سندن محرف اولمسی پك مستبعددر. (رَوانی فروش)=روانیجی، روانی صاتان :
« درویش مصطفای روانی فروش کیم »
« روح روانی شاد اوله اهل وفا ایمش »
(تاریخ وفات — پرتو)
« تذکیرایچون فتح روان نعمتی شکرین »
« مجلسده کرك کیم کله حلوا وروانی »
(ندیم)

رَواهی { [ع] بال آریسی معناسنه اولان (راهیه) نك جمعی :

رَوایِح { [ع] قوقو معناسنه اولان (رایحه) نك جمعی . اصلی همزه ایله (روائح) در : (روایح طیّبه ، روایح لطیفه) .

رَوْح { [ع] راحت ، انشراح ، صفا : (رَوْحِ رُوح) = صفای جان ، جان راحتی . (رَوْحُ الله) = رحمت الٰهیه . § خفیف ، سرین اسن روزکارك وجوده ویردیکی خوشلق : (رَوحِ صبا ، رَوحِ نسیم) .

رَوْحانی { [ع] راحت ، فرح ویرن ؛ طبعه خوش کلوب کوکل آچان . اکثریا مقام ومکانه وصف اوله‌رق قوللانیلیر : (جامع رَوْحانی ، جای رَوْحانی ، قصر رَوْحانی ، کاشانهٔ رَوْحانی) . [رَوْحانیّت] = روحانیلك ، راحتلك ، فرحلی وصفالی اولمه . (رَوْحانیتلو) = فرحلنمش ، کوکل آچیجی ، خوش .

رَوْزَن { [ف] پنجره . (رَوْزَنه) = پنجره قانادی :

« غیری وقت اولدی که دربسته اولوب کاخ دوات »
« قصر دلده سر بالایه آچلسون روزن »
(ندیم)

« آچوب روزنلرین کاشیجه جانان کوسترکندین »
« امید وصل ایله چاك کریبان کوسترکندین »
(وله)

رَوِش { [ف] طرز ، اسلوب ، طور ، طوتوم ، کیدش : (روش احوال ، روش افاده) .

« رتبه شناس روش ساده‌یم »
(معلم ناجی)

« او جلوه‌لر اوروشلر مدد اوجنبشلر »
« اوغمزه‌لر اوباقشلر اونرکس پرخواب »
(سیرتی)

رَوْضَه { [ع] صولو ، صو یاتاغی اولان محل ؛ چمنلك ، چایرلق ، باغچه : (رَوْضَهٔ رِضْوان) = جَنّت ، آخرتده مؤمنلره موعود الٰهی اولان مکان نشاط ابدی . (رَوْضَهٔ مُطَهَّرَه) = خاتم الانبیا علیه اکمل التحایا افندیمز حضرتلرینك مدینهٔ منوره‌ده کائن قبر مقدسلری . جمعی (رَوْضات ، رِیاض) در :

« روضهٔ خاك درك باغ دکل جنّتدر »
« کیم که جنّت دیلراول روضه‌ده مأوی ایلر »
(فضولی)

« زیارتکاه سرخیل ملائکك روضهٔ پاکك »
« طواف درکهکدر حجّ اکبر یارسول الله »
(واصف)

رَوْغَن { [ف] یاغ : (روغن زیت ، روغن ساده ، روغن کل) ، (روغن خوش) = صوصام یاغی ، شیرلغن دخی دیرلرکه « شیرِ رَوْغَن » دن غلطدر . بوکلمه اسانمزده

ضم (را) ایله معروفدر . (روغنی) = خمیری یاغله یوغرولمش بوغاچه ، چورك ، ایرمیك حلواسی || یاغجی ، یاغ چیقاریجی || اوستی یاغ کبی قایبجی ، پارلاق شی ، سیاه دری . (روغنین ، روغنینه) = قاضی لقمه‌سی ، خمیری یاغلی طاتلی کوزلەمه ، بوغاچه .

« رنك رنك ایتدی چراغنده‌کی پرتو بزمی »
« مغز طاووسدن آلمش کبی طبع روغن »
(ندیم)

رَؤُف [ع] پك اسیرگه‌ییجی ، زیاده آجیوب مرحمت ایدیجی. اسماءالحسنادندر. حق الهیده‌ده استعمال اولنور : (ربّ رؤف ، عبدالرؤف) .

رَوَنْده [ف] کیدیجی ، کیدن . اکثریا (آینده) لفظیله برلکده قوللانیلیر: (آینده‌ورونده) = کلن کیدن .

رَوْنَق [ع] لطافت ، طراوت ، پارلاقلق ، خوشلق ، نظره ایی کورینش : (رونق ربیع ، رونق شبابت ، رونق جمال ، رونق سوز) .

« همیشه تا قاش زرکش وصف کرمکارك »
« ایده لبریز رونق دستگاه شعروانشایی »
(ندیم)

رَوِیّ [ع] علم عروض اصطلاحاتندندر. قافیه‌نك حرف اصلی، اخیری اولان و یا حرف اصلی اخیر منزله‌سنده بولنان حرف دیمکدر.

رَوِیَّت [ع] طوغری واییجه تفکر، ملاحظه ایتمك ؛ کرکی کبی دوشونمك : (فلاندرایت وروّیتله متصفدر) .

رَهْ [ف] (راه) ك مخففیدر . اورایه مراجعت ایتملی. (رهیاب) = یول بولیجی ، یولنه ایریجی :

« کیم اولور زور ایله مقصودینه رهیاب ظفر »
« کلور البته ظهوره نه ایسه حکم قدر »
(واصف)

« ره معراج عشقکده امید پای بوسکله »
« مثال ریك پامال براقم یارسول الله »
(وله)

رَها [ف] خلاص ، قورتلمه . (رهایی) ده دینیلیر . (رهایاب) = قورتیلیجی ، قورتیلان (رها یافته) = قورتلمش .

رَهابِنه ، **رَهابین** [ع] خرستیان پاپاسی دیمك اولان (راهب)ك جمعی. پاپاسلر: (رهابنهٔ کنیسای قامه، قاتولیك رهابینی) .

رَهْبانِیَّت [ع] راهبلك، پاپاسلق: (طریقهٔ رهبانیت). فخر عالم صلی الله علیه وسلّم افندیمز حضرتلری (لارهبانیة فی الاسلام) حدیث شریفی ایله نهی بیورمشلردر.

رَهب { [ع] قورقو ، زياده قورقو . (خوف) كبى اكثريا (هراس) ايله برلكده قوللانيلمشدر : (رهب وهراس ناس) .

رَهبَت { [ع] شدتله قورقق ، ييلوب چكنمك . اكثريا (رغبت) مقابلنده استعمال اولنور : (بهشته رغبت ، دوزخدن رهبت ايدن طريق حقدن آيرلماز) . (رَهبَة) = قورقمه ، چكنمه صورتيله . جمعى (رهبات) .

رَهبَر { [ف] يول كوستريجى ، قلاغوز . (رهبرى) = رهبرلك ، قلاغوزلق :

« هرنه سويه عزم ايدرسه اوله نصرت رهبرى »
« هرنه جايى قيلسه مأوى بوله شوق وراحتى »
(واصف)

رَهپيما { [ف] يول اولچيجى ، (رهپيمايى) = يولجيلق .

رَهرَو { [ف] يوله كيدن ، يولجى ، سالك . (رهروى) = يولجيلق . (راهرو ، رهروان) = طرزنده ده قوللانيليلر :

رَهزَن { [ف] يول اوريجى ، حيدود ، خرسز . (رهزنى) = حيدودلق ، خرسزلق .

رَهگذار ، رَهگذر { [ف] يچه جك يول ، كچيد . (راهگذار ، راهگذر) صورتلرنده دخى استعمال اولنور :

« بورهگذرده هزاران سلام آلير بولنور »
(نابى)
« كنار صفه سى ذوق وصفايه مسكن آرام »
« دروز روزنى باد صبايه رهگذار اولدى »
(واصف)

رَهل { [ع] اصطلاحات طبيه دندر . وضع حملى متعاقب ظهور ايدن صووك . (غشاء رهل) = جنين ايله صووكك محفظه سى اولان اورتو . (رهله) = شيشكينلك .

رَهن { [ع] اودنج ويا عاريت آلنان پاره وياخود اشيايه قارشو ويريلن شى كه فارسيسى (گرو ، گراو) تركجه سى (طوتو) در . تعريفات فقهيه سنه واقف اولمق ايسته ينلر مجلهٔ جليله نك قسم مخصوصنه مراجعت ايتمليدرلر :

« جوهر عقلى ويردم رهنه »
(فاضل)

رَهنما { [ف] يول كوستريجى ، قلاغوز ، دليل : (رهنماى سياحين)

رَهنمون ، راهنمون { [ف] يول كوستريجى ، قلاغوز . (رهنمونى) = قلاغوزلق :

« آه بلم نیابم یوق برموافق رهنمون »
(فضولی)

« وادئ حیرتده قالدم بولمدم بررهنمون »
« یاربی پروا فلك بی‌رحم دوران بی‌سکون »
(عطایی)

رَهْنَوَرْد { [ف] یولی طی ایدن، یولجی . (نَوَرْد) = طی ایتمك ، دورمك ، بوكمك كبی معنالری افاده ایدن (نَوَرْدِیدَنْ) مصدرندن مشتقدر.

رَهِینْ { [ع] رهن ایدلمش ، رهن قونلمش : (مال رهین ، ملك رهین) (رَهِینه) ده بومعنایه لغتدر. § قرین ، یقین مقامنده دخی قوللانیلیر : (صورت معروضه رهین جواز کوریلورسه ، بو معامله رهین تقدیر بیوریلورسه) ، (رهین ایقان ، رهین اطلاع ، رهین اذعان).

« جبیننده نور اصالت مبین »
« نکیننده فرو جلالت رهین »
(ندیم)

رَیاحِینْ { [ع] (رَیْحان) ك جمعی. کوزل قوقولو فسلکنلر: (شمّ ریاحین) .

رَیّانْ { [ع] سیراب، صویه قانمش اولان :

رَیْبْ { [ع] برماده‌ده، برنسنه‌ده بر حالت توهّمیله حاصل اولان شك، شبهه ، کمان . (بِلارَیْب) = شکسز ، شبهه‌سز دیمکدر § (رَیْب المنون) تعبیرنده کورلدیکی وجه ایله « ریب » وقعه ، حادثه معناسنی دخی افاده ایدر. (مَنُونْ) دهر دیمکدر :

« مرآت جمال شاهد غیب »
« اول حوض جلی ایدی بلاریب »
(شیخ غالب)

« بنی آواره قیلدی ریب منون »
« خانمانم خراب ، بغرم خون »
(معلم ناجی)

رَیْحانْ { [ع] کوزل قوقولو (فسلکن) دینیلن برنوع نبات. (رَیْحانَه) = بردسته ، برطوتام فسلکن : (کل وریحان) § رزق ، یچینه‌جك شی : (رَوْح و رَیْحانْ) = راحت ورزق . جمعی (رَیاحِین) .

« خطك که رشك فصل بهاران اولوب کلور »
« سرمایه بخش سنبل وریحان اولوب کلور »
(ندیم)

رَیْعانْ ، رِیْعانْ { [ع] هر شیئك اولی ، تازه حالی : (ریعان شباب) = کنجلك چاغی ، § هر شیئك برکتلی اوله‌سی ، آرتمه‌سی : (ریعان مزروعات ، ریعان محصولات) .

(رِ)

رِئَه [ع] آق جكر. (رئوى) = آق جكره دائر، عائد. (رِئَتَيْن) = ايكى آق جكر يعنى آق جكرك صاغ و صول طرفده بولنان قسملرى. (ذاتُ الرِئَه) = آق جكر اجزاسنك التهابيله پيدا اولان برمرض مدهش. (سِلُّ الرِئَه) = ورم دينيلان علت وخيمه . (حَشيشَةُ الرِئَه) = جوان پرچمى ، جكر اوتى . جمعى (رِئات) .

رِبا [ع] اودنج ويريلن آقچه‌يه ايچون مقدار مشروعدن زياده آلنان فائض ، نما. (رِباخوار، رِباخور) = معامله‌جى ، فائضجى.

رِباط [ع] باغ ، بند ؛ برشى باغلانه‌جق ايپ كبى نسنه : (رباط عشق ، رباط محبت ، رباط مودت) § تكيه ، خانه ، قوناق ، خان ، كرلى بنا : (رباط خراب ، كهنه رباط دهر، رباط عالم). (رِباطى) = اوطه‌باشى ، خانجى . بومعناده جمعى (رِباطات) . § اصطلاح طبجه اعضاى داخليه‌يى يرنده ومفاصلى محورنده ثابت قيلان بياض ، صاقى ، يومشاق وا كيلوب بوكلمكه مستعد اولان مختلف الاشكال ليفى و غشائى باغلرك هر برى ديمكدر. بومعناده جمعى (اَرْبِطَه) در:

«رباط كهنه دنيايى قيلدى لطف له تجديد»
« اولوب رأى رزينى كارساز ملت بيضا »
« نديم »

رِبْح [ع] تجارتده حاصل اولان نفع ، فائده ، كار، قازانج : (ربح مشروط ، ربح كثير).

رِبْقَه [ايلكى ايپ، ايلمك :

رِجال [ع] (رَجُل)ك جمعى. مفردينه مراجعت اولنه : (رجال ونسوان)

«هر حصه‌دن رجاله نسادن فزون دوشر»
(نابى)

§ مفردى مرد كامل ، مروتى زياده معناسنى محتوى اولديغندن (رجال) بللى باشلى ، ايلرو كلن ذوات معروفه مقامنده‌ده قوللانيلير : (رجال دولت ، اجلهٔ رجال ، باب عالى رجالى) . (رجال الغيب) = اولياء الله § يايا ، يايان معناسنه اولان (راجل)ك جمعى‌ده (رِجال) دركه پياده‌لر، يايانلر ديمكدر .

رِجس { [ع] عـذاب معنوی‌یی ایجاب ایدن عمل ، فعل مکروه ، کوتوایش § مادی ومعنوی مردارلق ، پیسلك . (رِجز) ده عین معنایه لغتدر . جمعی (اَرْجاس) در .

رَجعت { [ع] کری دونمك . خصوصیله ایلروله‌ین عسکرك کری دونمه‌سی : (امر رجعت ، خط رجعت ، منتظماً رجعت ، رجعت عسکریه) ، (رجعت علّت) = خسته‌لغك نکس ایتمه‌سی ، کری دونمه‌سی . (رجعت کواکب) = نجومك محورنده کری دونمه‌لری . (رِجعَتِ قهقریه) = ایزی اوزرینه کری دونمه ، عجله ایله کری چکلمه‌که انتظامسزلغی ، موفقیتسز-لکی افاده ایدر . فتح (را) ایله ده لغتدر . (رِجعه ، رَجعه) = اصطلاح فقهجه بر یاخود ایکی دفعه تطلیق ایدن ارککك مطلقه‌سنه رجوعی دیمکدر . (رِجعی) = رجعه‌یه منسوب ، رجعه ایله : (طلاق رجعی) .

رِجل { [ع] آیاق . (قَدَم) کبی : (رجل اسد ، رجل طاوس ، رجل دجاجه) (رِجلُ البحر) = دکز آیاغی یعنی کورفز . جمعی (اَرجُل ، اَرجال) در .

رِحال { [ع] دوه پالانی ، سمری معناسنه اولان (رَحل) ك جمعیدر : (اعمال رحال) . (رِحاله) = آت سمری ، یاخود قالتاقسز اکر دیمکدر .

رِحلت { [ع] فی الاصل علی الاطلاق کوچمك ، بر یردن دیکر یره نقل ایتمك معناسنه‌در . لکن لسانمزده بالخاصه دنیادن آخرته کوچمك ، وفات ایتمك معناسنده قوللانیلیر .

رِداء { [ع] بلدن یوقاری‌یه اورتیلن جار ، شال ، اوموزلق کبی اورتو .

رِزق { [ع] کندیسیله انتفاع اولنان ؛ ییه‌جك ، ایچه‌جك شی : (رزق مقدّر ، رزق مقسوم) جمعی (ارزاق) : (ارزاق مقدّره ، ارزاق انباری ، ارزاق مأموری) :

«نصیبسز آله‌مم رزقی خشك ایله تردن »
(نابی)

« یوق سنده قناعت کوزك آچ اولدیغی اولدر »
« رزقك ایریشور یوقسه اکر صبح وا کر شام »
(روحی)

رِسالت { [ع] رسول اولمق ، پیغمبرلك ؛ من قبل الرحمن عبادالله‌ه تبلیغ اوامر ونواهی ایله‌مك . فتح (را) ایله‌ده استعمال اولنور . (رِسالتپناه) = جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم . جمعی (رِسالات) .

رِساله { [ع] مسائل مختلفه‌یی ویا برماده مخصوصه‌یی حاوی مختصر ، کوچك کتاب . « مکتوب »

معناسنی ده افاده ایدر : (رساله فنیه ، رساله ادبیه ، رساله موقوته ، ارسال رساله) جمعی (رسائل) .

رشته { [ف] تل ایپلك ، تل ایپك : (رشته محبت ، رشته حیات) . (سررشته) = ایپ ، ایپلك اوجی :

« جان رشته سی بری بر یسی ماه هاله سی »
« طوتدی نتیجه انفس وآفاق زلف وخط »
(ندیم)

رشوت { [ع] نامشروع عطیه ، غرضه مبنی ویریلن هدیه ، تعریف فقهیسی غیر مشروع بر فعل وعملی ترویج ایتدیرمك ایچون اصحاب مصالح ودعاوی طرفندن بالذات ویاخود بالواسطه ویریلن نقد ومال دیمکدرکه شرعاً وقانوناً ممنوعدر . (رشوتخوار ، رشوتخور) = رشوت آلان ، رشوت ییین :

«رجانكده اوجنده رشوت ایستر اولمغه نافذ»
«هدفدن تیرك استرجاعی هپ تمرنسزلکندندر»
(یسری)

رضا { [ع] راضی اولمق ، برشیئك وقوعنه کوکلدن موافقت ایتمك ، بر فعل وعملك وقوعنه خوشنودلق کوسترمك : (تحصیل رضا) ، (رضاء الله ، رضای حق) = تکری رضاسی . (رضای طرفین) = ایکی طرفك موافقتی ، خشنودلغی . (رضاءً لله) = تکری یی خشنود ایتمك ایچون . (رضا داده) = قائل اولمش ، موافقت ایتمش . (رضاجو) = رضا و خشنودی تحصیلنه سعی ایدن . (رضاجویی) = تحصیل رضایه چالیشیجیلق . (رضا جویانه) = تحصیل رضایه چالیشانه یاقیشه جق صورتده دیمکدر :

« تسلیم ایدرم کردنمی طوق رضایه »
« هپ چکدیکجکم کندی جزای عملمدر »
(واصف)
« آب شمشیری رضاجوی ابوبکر وعمر »
(ندیم)

رضاع / **رضاعت** { [ع] فتحه ایله (رضاع) ماده سنه مراجعت اولنمسی اخطار قیلنور .

رضوان { [ع] راضی اولمه ، خشنودلق کوسترمه : (رضوان الله تعالی علیهم) § جنت خزینه دارینك اسمی :

« حوروغلمانی قالورکندیسنه رضوانك »
(فضولی)

رطل { [ع] برنوع طارتی ، یاخود اولچك : (بش رطل ارز ، بش رطل روغن) § بیوك قدح ، بارداق : (رطل کران) = بیوك آغیر قدح یعنی طولودیمکدر . (را)نك فتحیله ده لغتدر :

«رطل پیاپی صون بزه کیتسون کوکلردن الم»
(نفعی)

« دستمده جام کورسه‌نم سرنکون ایدر »
« نادانه ساغر ایسته‌سه رطل کران ویرر »
(وله)

« چکن سر دانه در رطل کران خون شهادتدن »
« اوجام تلخ‌کام ناکواری هرجبان چکمز »
(کوپریلی اسعد پاشا)

رِعایت [ع] کودمك، کوزتمك: (اصوله رعایت، مراسم معتاده‌یه رعایت ، قانونه رعایت) § حرمت ایتمك ، صایمق : (مسافره رعایت ، بیوکاره رعایت ، اختیارلره رعایت ایتملیدر) . (رِعایةً) = کوزتمك ، یاخود صایغی صورتیله دیمکدر : (فلانك خاطرینه رعایةً بویله یاپدم) . (رِعایتکار) = رعایتلی ، صایغیلی .

رِفعت [ع] یوکسکلك ، یوجه‌لك : (رفعت قدر ، رفعت منزلت ، رفعت مرتبه ، رفعت جاه ، اوج رفعت) اکثریا معنویاتده قوللانیلیر :

« نه دیسه‌م رفعتك اول مرتبه‌دن برتردر »
(نابی)

« خلافت ذات عالیشانکه مخصوص صدر شمدی »
« سکا نسبت ملوکك مضمحلدر رفعت شانی »
(ندیم)

رِفق [ع] ملایمت ، یاواشلق ، طاتلیلق : (رفق ایله معامله ایتملی ، معاملهٔ رفقیه) .

رِقّ [ع] قوللق ، کوله‌لك ، جاریه‌لك : (قید رقّ) § قول، کوله، جاریه. جمعی (ارقّاء) .

رِقاب [ع] (رَقَبه) نك جمعی. اورایه مراجعت اولنه :

« اول درچاکر نواز وبنده‌پرور کیم ایدر »
« حلقه‌سن بی اختیار آزاده‌لر طوق رقاب »
(نفعی)

« زمین بوس ایله یوب دستورا کرم عزّ ودولتله »
« در اول شاهنشه ذیشانه کیم مالك رقابسین »
(ندیم)

رِقّت [ع] یوفقه‌لق ، اینجه‌لك . اکثریا کوکل یوفقه‌لغی یعنی کوکلدن آجیوب رحم ایتمك معناسنده قوللانیلیر : (رقّت قلب ، رقّت کلام، رقّت کاغد) . (رِقّت آمیز)=آجینه‌جق، قلبه تأثیر ایدوب حزن ویره‌جك دیمکدر .

رِقّیّت [ع] قوللق ، کوله‌لك ، جاریه‌لك: (عرض رقّیت، بند رقّیت) .

« اکرچه خدمتی یوق ایك آکا یتربو شرف »
« که ایده خدمت رقّیتکده عمری کذار »
(ندیم)

رِکاب [غ] اوزنکی ، آته بینن آدمك اکره مربوط اولوب آیاقلرینی طاقه‌جغی شیلر . (رِکابدار) = حکمدارلرك آته بیندکاری زمان اوزنکیلرینی طوتان

اصطبل خاص خدمه‌سی . § پیشکاه ، حضور مقامنده‌ده قوللانیلیر : (رکاب همایون ، رکاب شاهانه ، معروضات رکابیه دائره‌سی ، معروضات رکابیه مأموری) (رسم رکاب) = حضور معالی موفور حضرت پادشاهی‌یه قبول رسمی :

« جمشید کامران که سوار اولسه رخشنه »
« دارا طوتار رکابنی خسرو عنان ویرر »
(نفعی)

« ای صفدر جهان که فلك رخش‌ عو نکه »
« مهدن رکاب، برق جهاندن عنان ویرر »
(ندیم)

رِمّ [ع] چورومش کمیك ، چوروك کمیك معناسنه بر اصطلاح طبیدر . انواعی واردر .
(رِمَّه) ده بو معنایه لغتدر .

رِماح [ع] (رُمح) ك جمعی . مزراقلر دیمکدر: (رماح ساطعه) .

«بر کون ارباب رماحی جمع ایدوب اول شهسوار»
«ساحهٔ کلخانه یه سوردی سمند رغبتی»
(واصف)

رِمال [ع] قوم معناسنه اولان (رَمل) ك جمعی .

رِند [ف] عارف لاابالی مشرب، فیلسوف لا قیدی روش ؛ صورتی ساده ، معتادی باده وفقط باطنی نور عرفان ایله پیراسته اولان حکیم . (رِندانَه) = رند اولانه یاقیشه‌جق صورتده . (رِندی) = رندلك . جمعی (رِندان) . (رِندَك) = رندلکی تقلید ایدن ، ساخته رند ، رندجك .

«آسمان نه توی چرخندن سپر در پیش ایدر»
«شیخ سنك انداز طعن اولدقجه رندان اوستنه»
(ندیم)

« رند عالی مشربم خمخانهٔ اندیشه‌ده »
« طاس معکوس فلك بر جرعه‌دان اولمازبکا »

رِواق ، **رُواق** [ع] قیل اوبه شکانده‌کی عرب اوینه، عرب اوینك یوقاریدن یره قدر صاچ لیوریلان پرده‌سنه وکذلك خانه‌نك اوکنده‌کی سقفه یعنی باپوشلق دینیلن بوش یرك اوزرینه یاپیلان کرلی چارداق ، شیروان ، شهنشین ، قبه ، کمر مقوله‌سنه اطلاق اولنور . (رواق العین) = قاش . (رواق اللیل) = کیجه‌نك ایلك اوّلی . جمعی (اَروِقَه ، رُوُق) در . (نُه رِواق ، رِواقِ بی سُتُون) = سما ، گوك . (رِواقی ، رِواقیّون) = رواقه منسوب، منسوبلر دیمکدرکه یونان فلاسفهٔ قدیمه‌سندن بر فرقه یه اطلاق اولنور . بو فرقه‌نك معلمی اولان فیلسوفك آتنه شهری قاپولرندن برینك رواقی تحتنده اقامت وتدریس علم حکمت ایتمه‌سی سبب

تسمیه‌در. § لسانمزده قایناامش طاتلینك
قوبولانمشنه (رَواق) دینیلیر سه‌ده
بونك اصلی باشقه‌در : (رواقلانمق ،
رواق باغلامق ، رواقلی) تعبیرلری
زبانزد در . عربیده (رَوْق) ك معانیٔ
مختلفهٔ عدیده‌سندن بری ده صافی ،
سوزولمش نسنه‌یه دینورکه صو وسائر
مایعاتدن هانکیسی اولورسه اطلاق
جائزدر. بونك جمعی اولان (اَرْواق)
کذلك صور مختلفه‌ده استعمال ایدلدیکی
مثللو میاه صافیه مقامنده ده ایراد
اولنور . بومعنالرده مقصد اصلی صاف
وطبعه پك خوش اولمسیدر . شو
ایضاحاته ولسانمزده بومعناده فتح (را)
ایله قوللانیلمسنه نظراً (ارواق)لفظندن
الفك اسقاطیله (رَواق) طرزنده
استعمالی عرف اولمشدر دینیله‌بیلیر :
« عرشله همدوش اوله طاق رواق حشمتك »
« پایدار ایتدکجه حق نه قبهٔ نیلوفری »
(ندیم)

رِوایَت } [ع] خبر نقل ایتمك ، ایدلك :(روایت حدیث ، روایت اخری ، روایت واقعه ، بر حادثه‌نك روایتی) جمعی (رِوایات) .

رِیاء } [ع] برکیمسه کندینی ناسه متصف اولمدیغی حاللرده کوسترمك ، ساخته صورتلرده ویابعه طورلرده کورونمك که منافقلق ، ایکی یوزلیلك . دیمکدر . مذموماتدندر : (رِیاکار) = مرائی ، ریا ایدیجی ، برریاکاره ویریله‌جك الك معقول جواب ، حکمای علمای اسلامیه دن « بایزید بسطامی » مرحومك شوکلام وجیزیدر. (یا اولدیغك کبی کورن یا کوروندیکك کبی اول) آدمیته لایق اولان صفت حسنه‌ده بودر :
« حجاب مانع اولورسه یانازایدرسه یاخود »
« ایدرسه زهد صاتوب صورت ریا اظهار »
(ندیم)

رِیاح } [ع] روزکار ، یل معناسنه اولان (ریح) ك جمعیدر : (ریاح لطیفه ، ریاح خفیفه) (مُرسِل الرِیاح) = الله ، تکری :
« ای مظهری مرسل الریاحك »
« اقشامکه اویمه یور صباحك »
« دریایه خطاب ـ معلم ناجی »

رِیاسَت } [ع] برقوم وجماعته ، یاخود مجتمع بر هیئته باش اولمق ؛ اویله بر قوم و هیئتك باشی ، سرکرده‌سی بولنمق : (جماعت اسلامیه ریاستی ، شورای دولت ریاستی ، ریاست وکلا ، ریاست مجلس ، مقام ریاست ، وظیفهٔ ریاست) عربیده اولدیغی کبی (رئاسه) صورتنده لسانمزده اصلا قوللانیلماز .

رِیاض } [ع] (رَوْضَه) نك جمعی . اورایه مراجعت ایتملی :
« یااول والاعلم کیم قامت دلجوسی اولمشدر »
« ریاض جنتك کو یاکه برسرو خرامانی »
(ندیم)

رِیاضَت { [ع] ییوب ایچمکی آزالتمق ، هر درلو شیده پرهیز ایتمك صورتیله تربیهٔ نفس ایلهمك یعنی نفسی قیروب اصلاح ایتمك : (عمری ریاضتله کچدی ، ریاضتی اعتیاد ایتمشیدی ، درویش ریاضته کیردی). (رِیاضَتِ بَدَنیّه) = حمیه ، ادمان ، حرکت ، ژیمناستیق .

« ریاضتسز جهانده کیمسه عرفان آشنا اولماز »
(بروسه‌لی امین)

رِیاضی { [ع] ریاضه منسوب || ریاضته منسوب . نفسی هرشیدن منع وحبس ایدوب تفکر صورتیله غوامضی حل اولنمق مناسبتیله حساب ، هندسه ، هیئت و علی‌العموم کمیاتدن باحث علوملك کافه‌سنه (رِیاضیّات) و (علوم ریاضیّه) و علوم مذکوره اهلنه (رِیاضی) وجمعنده (رِیاضیّون) دینیلیر .

ریح { [ع] روزکار ، یل : (ریح شمالی) = پویراز (ریح جنوبی) = لودوس دینیلن روزکار. (ریح طیّار) = روماتیزمه ، مفاصل وعضلاتده پیدا اولان صیزی. لسانمزده تأنیثنه اعتبار اولنماز :

« خزان یلی اثر ایتمش مثال ریح فراق »
« بوخسته‌نك بدن‌سردی قورقرم صرصر »
(ندیم)

ریخْتَم { [ف] بر شیئك سقفنی اورتمك ایچون بر بری اوستنه قونیلوب صیق صیق یاصلمش طاش وطوپراق معناسنه‌در . لسانمزده ایکی صورتله مستعملدر . بری طاش وخرجی دوکوب طولدیره‌رق یاپیلان اساس ، تمل . دیکری نهر ویا دکز کنارینه اوکی یکپاره طاش وکنتلی قایالر ایله وآرقه‌سنه دوکونتی طاش و خرجله صورت متینه‌ده یاپیلان سد دیمکدر : (غلطه ریختمی ، ازمیر ریختمی ، سلانیك ریختمی ، یالینك ریختمی) .

ریخْتَه { [ف] دوکیلمش ، آقیدلمش : (خون ریخته ، آب ریخته).

« یاپنه ریخته صدشرمله صو ، آب حیات »
« هر سرموینه آویخته بیك چین وختن »
(ندیم)

ریز { [ف] معانیٔ سائره‌سی لسانمزده معتبر دکلدر . دوکمك ، آقتمق معناسنه اولان (رِیخْتَن)مصدرندن صیغهٔ امر اولمق اعتباریله ، وصف ترکیبی صورتیله اسم فاعل مقامنده ودوکیجی معناسنده استعمال اولنور : (خون ریز) ، (اشك ریز) ، (عرق ریز) (آب ریز) ، (شکرریز) :

« طریق عشقدر باداشیٔ محنت سعادتدر »
« اوبزم خاصده خمیازه‌ریز اولمقده عشرتدر »
(ندیم)

ریزان { [ف] دوکیلیجی، دوکیلن: (آب ریزان ، اشك ریزان) .
« جانان کیده، رندان طاغیله، می اوله ریزان »
(لا)
« حسن مطلعده ایدوب چشمهٔ مهری ریزان »
« ایلدی حکمنی اجرا ینه طبع روشن »
(ندیم)

ریزش { [ف] دوکیلش ، آقش: (میاه صافیه‌نك یکرمی مترو ارتفاعنده‌کی قایالر آره‌سندن صورت ریزشی دهشتلی بر لطافت حاصل ایدییوردی) .

ریزه { [ف] دوکنتی ، قیرنتی : (ریزهٔ الماس ، ریزهٔ زجاج) . (ریزه ریزه) = اوفاق اوفاق ، پاره پاره . (ریزه چین) = دوکنتی ، قیرنتی طوپلایجی . (ریزه‌خور) = دوکنتی، قیرنتی ییجی، فقیر. (ریزهٔ سیمین) = کومش دوکوتی یعنی نجوم وکواکب .
« کفتاره کلدی تاکه آچوب لعل نوشخند »
« بر پسته کوردم آنده دوکر ریزه ریزه قند »
(فضولی)

ریسمان { [ف] ایپ ، اورغان :
« افتادهٔ قعر چاه بابل اولسه‌م »
« منتکش ریسمان نادان اولمم »
(درویش بلندی)

ریش { [ف] کسرهٔ صریحه ایله صاقال : (ریش سیاه ، ریش سفید ، ریش دراز) . (ریشدار) = صاقاللی: (ادیب ریشدار معروفدر) (ریش بز) = کچی صاقالی کبی سیوری اولان صاقال :
« ریش سفید وروی سیه، سرخئ حجاب »
« هپ ایتدك اختیار سفید وسیاه وسرخ »
(نظیم)

ریش { [ف] یای مجهوله یعنی کسرهٔ خفیفه ایله هرنه صورتله اولورسه اولسون جریحه، یاره دیمکدر: (دل ریش) = یاره‌لی کوکل . (ریشساز) = یاره دوزیجی یعنی جراح دیمکدر .
« تیغ ارباب غزادن جاننه یتدکده ریش »
« کیتدی کافر جایکاه ایتدی جحیمی یتدی ایش »
(سروری)

ریشخند { [ف] صاقاله کولمه ، استهزا صورتیله کولش: (ریشخند رقیب) .

ریشه { [ف] صاچاق، پوسکول : (ریشهٔ پرده) آغاجك کوکنده‌کی لیف کبی صاچاغه ده اطلاق اولنور : (ریشهٔ درخت) .
«خیال ایتدکجه زلفن تا سحر اول دامن زلفه»
«صارلدی ریشهٔ ریحان کبی خواب پریشانم»
(ندیم)

ریك { [ف] قوم ، یازی توزی: (ریك صحرا) ، (ریك

روان) = آثار قوم . (ريگدان)
= ريك قابى ، يازى توزى قونيلن
تپه‌سى اوفاق اوفاق دليكلى قاب :
« ره معراج عشقكده اميد پاى بوسكله »
« مثال ريك پامال براقم يا رسول‌الله »
(واصف)

ريم } [ف] ايرين ، چرك : (ريم ريش) ، (ريم آهن) = تيمور ترسى .

ريمه } [ف] چاپاق: (ريمهٔ چشم).

﴿ رُ ﴾

رُبا } [ف] قاپيجى معناسنه اولان (ربودن) دن مصدرندن مشتقدر. لسانمزده يالكز اصلا استعمال اولنماز. وصف تركيبى صورتنده وقاپيجى معناسنده قوللانيلير : (دلربا) = كوكل قاپيجى ، كوزل . (آهنربا)= تيمور قاپيجى ، مقناطيس . (كهربا) = چوب . صامان قاپيجى . چوبوق ، سيغ ره آغيزلنى ياپيلان صارى وقيمتلى نسنه‌يه اطلاق اولنوركه چوقه‌وامثالى يوكلى شيلرله اوغولجه صامان،چوپ، حصير پارچه‌سى كبى شيلرى قاپوب چكر . (نظر ربا) = كوز قاپيجى ، طبعه خوش كورينيجى ، لطافتيله انسانك نظرينى آليجى ديمكدر .

رُباعى } [ع] درده منسوب ، درت حرفلى مصدر || مصدرى درت حرفلى فعل : (رباعى مزيد ، رباعى مجرد) = صرف عربى اصطلاحاتندندر . (رباعى الاصابع ، رباعى البذود ، رباعى الجناح . رباعى الزوايا) اصطلاحات فنيه دندر. § درت مصراعدن مركب برنوع نظم . (رباعيات) = بوطرزده اولان نظملر . (رباعيه) = آغزك آلت واوست صره‌سنده بولنان اوك وآزو ديشلرى آره‌سنده‌كى درت ديشلره اطلاق اولنور :

« يارب ديلى سهو وخطادن صاقله »
« انديشه‌مى تزوير وريادن صاقله »
« باصدم ره وادئ رباعى‌يه قدم »
« طعن خر نادان دوپادن صاقله »
(نفعى)
« مثنوى سمتنده كچمشدر عطايى جمله‌سن »
« حالتى اوج رباعيده اوچار عنقا كبى »
(نديم)

رُبْع { [ع] درتده بر، درت قسمده برقسم : (برغروشك ربعى اون پاره در) . (ربع دائره) = تام دائره‌نك درتده بری كه برنوع رصد آلتيدر، (ارتفاع تخته‌سى)ده دينيلير. (ربع مسكون) = كرهٔ ارضك قاره اولان درتده برقسمى :

« اول ذكى طبع كه ديوان خلافت حكمن »
« ربع مسكونه آنك دقتى اجرا ايلر »
(فضولى)

رُبُوبِيَّت { [ع] صاحبيت، مالكيت؛ تكريلق ، بسله‌يجيلك معناسنه‌در . اشبو لفظ حق الهيدن غيريده استعمال اولنه‌ماز .

رُبُودَه { [ف] قاپيلمش ، قاپيلان. (ربودن) مصدرندن اسم مفعولدر . (دل ربوده) = كوكلى قاپيلمش :

« كل اى اسير زلف پريشانك اولديغم »
« بيلمزميسين ربودهٔ چوكانك اولديغم »
(نديم)

« دل ذره صفت شوقله كيرسه‌نوله رقصه »
« اولدق ينه برپنجهٔ خورشيده ربوده »
(وله)

رُتَب { [ع] (رتبه) نك جمعيدر: (رتب علميه ، رتب ملكيه، رتب عسكريه) .

رُتْبَه { [ع] پايه ، درجه، منزلت ، صيره ، قدر : (اصحاب رتبه ، رتبهٔ بالا ، رتبهٔ اولى ، رتبهٔ ثانيه ، رتبهٔ ثالثه ، اول رتبه غلبه‌لك كورندى‌كه ، رتبهٔ اقتدار). (رتبت) طرزنده‌ده مستعملدر : (رتبتلو) = رؤساى روحانيه‌يه مخصوص عنوان رسميدر . (رتبى) = رتبه‌يه منسوب، متعلق : (رجحان رتبى ، تقدم رتبى، مراسم رتبيه ، تشريفات رتبيه) :

«جناب آصف ذيشانكه آنلار رتبهٔ قدرين»
«كورن دامان لطف ورأفتكده دست دارايى»
(نديم)

« شهريارانك سرافرازى ملوكك سرورى»
« خسروان آل عثمانك شه جم رتبتى »
(واصف)

رُجْحان { [ع] برشى ديكرشيدن اوستون اولمه، اوستون كلمه . فى الاصل ترازونك بركوزنده‌كى نسنه ديكر كوزنده بولنان نسنه‌دن زياده اولمقله آغير كلوب آشاغى يه ميل ايتمك ، آغير باصمق معناسنه‌در. بومناسبتله فضائل ، خصائل ، فوائد، منافع جهتلريله برامر ويا شى وياخود شخصك ديكر امر ويا شى وياخود شخصدن اوستون اولمه‌سى ، اوستون طوتلمه‌سى مقامنده قوللانيلير:(برجاهلك بر عالمه . بر حمارك بر اسب تازى يه رجحانى تسليم اولنورمى).(رجحانيت) = اوستون اولمقلق . غلط معروفدر.

« عدوى دينى سدوبنده چكمكده بونك زيرا »
« هويدادر هزاراسكندرودارايه رجحانى »
(واصف)

رُجوع { [ع] دونمك ، كری دونمك : (حقه رجوع)
= حقنیز ادعادن واز كچوب حقی طانیمق . (فكرمدن رجوع ایتدم ، انسان ایچون قواندن رجوع بیوك نقیصه در) § بر نكتهیه مبنی كچن سوزی نقض ایتمكدن عبارت بر صنعت ادبیهیه اطلاق اولنور . مرحوم (ناجی) نك بیت آتیسی كبی :

« ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدی »
« یوق اویلهدكل شاعرك آنجق آدی قالدی »

رُجوم { [ع] (رَجْم) ك جمعی . مفردینه مراجعت ایتملی.

رُخ { [ع] شطرنج اویوننده معروف طاشلردن بری || غایتله جسیم بر قوش. (رخ الشطرنج) = قدر وحیثیتلی ، اعتبارلی . اشخاصده اسم اولهرق ده قوللانیلیر : (شاه رخ) كبی .

رُخ { [ف] یاكاق : (گل رخ، لعل رخ) = آل یاكاق . مجازاً سیما ، یوز معناسنده ده قوللانیلیر : (رخ زرد) كبی كه صاری یوز، صولغین چهره دیمكدر :

« یاقوت برخاره برده اول رخ زیبایه رشكندن »
« كلك هر برگی برخار اولدی چشم باغبان اوزره »
(ندیم)

رُخام { [ع] مرمر طاش. (رخامی) = مرمره منسوب ، مرمردن یاپلمش : (هیكل رخامی ، ستون رخامی) .

« بیتمك هر بری بربتگده دركیم یاراشور
« اولسهسنك دل خوباندن آكا فرش رخام
(نفعی)
« اگرچه نامی حوض اما یاپوب دریاچهٔ زیبا
« رخام صافی مرآت اندام ایتدی سرتاپا
(ندیم)

رُخسار | [ف] (رخ) كبی یاكاق. بعضاً چهره
رُخساره | یوز مقامنده ده قوللانیلیر : (گل رخسار)
= آل یاكاق (خط رخسار) = صاقال باشی .

« گوه صاقنمقده رخسارین طوغار كوندن آنك
« بحر ایسه آینهدار طلعت زیباسیدر
(ندیم)
« اصالت پرتوی رخسارهٔ دولت سرشتنده
« جبین صبح نورانیده كی خورشید وش پیدا
(وله)
« جفته بكلی سیم كردنلی كونش رخسارهلی
« كل یكاقلی كلكلی كرا كهلی ، مورخارهلی
(وله)
« رنك رخساریكه كلكون دیدیلر »
(لا)

رُخسوده | [ف] یوز سورمش. (رخسودگی) = یوز سورمشلك :

« اك شانلی اكابری جهانك »
« رخسودهٔ خاك آستانك »
(معلم ناجی)
«زمینه اولدی رخسوده ایدوب عرض پشیمانی
(واصف)

رُخْصَت { [ع] اذن ، جواز ، مساعده ؛ باشلی باشنه براقق، سربست براقق. (رخصتنامه) = بر شیئك ، بر ایشك اجراسنده بأس اولمدیغنه دائر كرك رسمی وكرك غیر رسمی صورتده برینه ویریلان تذكره، كاغد . (رُخْصَتِیّه) = اجرای صنعت ایچون اصنافه و یرگو مقابلنده ویریلن رسمی ورقه :

« آستان اوزره یوزین برایکی دفعه فرش ایدوب »
« مکره رخصتیاب اولور جم کیرمکه دیواننه »
(ندیم)

« رخصت بولنور دامن جانان اله کیرمز »
« جانان بولنور گوشهٔ دامان اله کیرمز »
(حشمت)

رُذَلاء { [ع] (رَذیل) لك جمعی : (رذلای ناس ، گروه رذلا ، جمع رذلا) .

رُسْتاخیز / **رُسْتَخیز** { [ف] قیامت . محشر : (روز رستاخیز) = قیامت گونی .

رُسْتاق { [ع] كوی ، كویلر . اصلی فارسی (روستا) در . (رُسْتاقی) = كویلی .

رُسْتَه { [ف] بتمش ، یتشمش معناسنده (رُسْتَن) مصدرندن اسم مفعولدر . آغاج ، میوه ، اوت حقنده قوللانیلیر. مجازاً مصلحت وسائره ایچون استعمال اولنور : (سبزهٔ رسته ، امرود رسته) . (نَورُسْتَه) = یکی بتمش ، یکی یتشمش ؛ مجازاً شابّ ، كنج . جمعی اولان (نَورُسْتگان) = اكثریا كنجلر مقامنده قوللانیلیر .

رُسُل { [ع] پیغمبر دیمك اولان (رَسول)ك جمعی. پیغمبرلر: (خاتم الرسل) = پیغمبریمز فخر عالم واشرف بنی آدم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری .

رُسوب { [ع] بر نسنه صوبك ، مایعاتك دیبنه چوكمك ؛ چوكنتی ، طورتو : (رسوب الخمر) = شراب طورتوسی . جمعی (رُسوبات).

رُسْوای { [ف] ناس عندنده رذیل ومحقّر اولان، قدر وحیثیتی قالمایان . (رُسْوایی) = محقّرلك ، حیثیتسزلك ، عارسزلق : (رسوای عالم ، رسوای خلق) = جهانك ، هركسك محقّری ، الك بایاغی آدم .

« ایدوب غبار پای جیوشکله روسیاه »
« قیلدك جنود دشمنی رسوا مبارکی »
(واصف)

« دوستلر قان یاش دوکوب قیلدی بنی رسوای خلق »
« وه که دشمن چیقدی آخر دیدهٔ پرخون بکا »
(فضولی)

رُسوخ { [ع] متین ، محکم ، ثابت ، قوتلی . اكثریا معنویاتده قوللانیلیر: (رسوخ اعتقاد،

رسوخ اعتماد) § مهارت ، ملکه مقامنده ده قوللانیلیر : (صاحب رسوخ ، کسب رسوخ) .

رُسُوم { [ع] (رسم) ك جمعیدر. اصول مالیه‌جه بو لفظ ویرگو ، باخصوص گمرك و یرگوسی دیمکدر : (تحصیل رسوم ، رسوم ستّه ، رسوم معینه، باتّخانه رسومی) § نادراً (اصول) مقامنده‌ده استعمال اولنور : (آداب ورسومه رعایت ، موافق رسوم معتاده اواوب اولمدیغی، عشقك رسوم و قواعدی یوقدر) (رَسْم) ك جمع‌الجمعی اولان (رُسُومات) = صرف گمرکلر معناسنده وگمرك امور و معاملاتیله مشتغل اولان بر دائرهٔ رسمیه‌نك اسمی اوله‌رق قوللانیلیر : (رسومات امانتی) .

رُشْد { [ع] طوغری یول یولوب گیتمك ، حسن سلوك وحسن تقدیرده بولنمق، عقل‌وتدبیرده قوی ومتین اولمق معناسنه‌در : (اهل رشد وصلاح، ارباب‌رشد ورویّتدندر) § عاقل ، بالغ اولمق ؛ نیك و بدی ، کار وضرری تمیز ایده‌جك چاغه‌ایریشمك: (حدّ رشد) = سنّ تمیز، عاقل بالغ اوله چاغی. (اثبات رشد) = عاقل بالغ اولدیغنی ادّعا ایله شرعاً قبول ایتدیرمك . (رُشْدی) = رشده منسوب ، سنّ تمیز صاحبی اولانه متعلق : (مکتب رشدی ، مکاتب رشدیّه) .

«بورتبه‌عقل ورشده‌مالك‌اولمق نیجه‌ممکندر»
«بر آدم‌بوعلی‌یاخود ارسطو اولسه‌ده‌فرضا»
(ندیم)

رُطُوبَت { [ع] نملیلك، یاشلق : (رطوبت هوا ، رطوبت لیل، زمان رطوبت، رطوبت محلیه) .

رُعَاف { [ع] اصطلاح طبیدر . بورون قانامسنه اطلاق اولنور : (منع رعاف) .

رُعَام { [ع] کذلك اصطلاح طبی. حیواناتك بورونلرنده پیدا اولان التهاب اثری ، آفنتیسی. انسانه سرایتی‌تقدیرنده بورونك‌ایچنده وجعناك یاره‌لر حصولنی موجب اولور .

رُعْب { [ع] قورقو، خصوصیله انسانی عمل و حرکتدن آلیقویه‌جق قورقو: (استیلای‌رعب).

رُعُونَت { [ع] بونلك، سونه‌پلك، جوالپه‌لق : (رعونت عجوز)§انسانه‌آغیرکله‌جك‌اوضاع‌وحرکات کوسترمك : (شمدی‌یه قدر انف رعونتنی کسر ایده‌جك معاملهٔ عنفیه‌یه تصادف ایتمدیکندن) .

« ای دابرعنا چکیلیرمی بو رعونت »
(معلم‌ناجی)

رُفَقَاء { [ع] (رَفیق) ك جمعی : (رفقای‌کرام). مفردینه باقلی .

رُقَباء [ع] (رَقیب) ك جمعی : (محو رقبا) مفردینه مراجعت اولنه .

رُقْعَه [ع] یازی یازیله‌جق کاغد، دری پارچه‌سی § یازلمش کاغد ، مکتوب : (رفع رقعه، عرض رقعه) § صورت عمومیه‌ده استعمال اولنان خط ، یازی : (خطّ رقعه)

رُقْیَه [ع] اهل خواصك اوقودقلری عزایم ، افسونلر دیمکدر: (رُقْیَه‌خوانْ) = افسونجی، سحرباز ، اوفوروکجی.

« تفریق ایچون کیمیسی اوقور رقیهٔ فسون »
« تسخیر ایچون کیمیسی یازار نسخهٔ دعا »
(لا)

رُکْبَه [ع] دیز . اصطلاح طبجه دیز قاپاغی ودیز آغرشاغی دینیلن کمیك . جمعی (رُکَبْ، رُکَباتْ) در .

رُکْن [ع] برشیئك محکم، متین، صاغلام اولان اساسی ، طرفی ، یری : (رکن کعبه ، رکن بنا ، رکن قلعه) § موقع ومقامی اعتباریله قوی ، پایدار ، ذی نفوذ اولان آدم : (رکن سلطنت ، رکن دولت ، رکن هیئت ، رکن مجلس) جمعی (اَرْکانْ) : (ارکان دولت) ، (ارکان حَرْبِیَه) = حربك مرتّب اساسیلری عداولنان یعنی اصل ترتیبات وصورت اداره‌سیله اشتغال ایدن بر صنف ممتاز ضابطان عسکری . (رُکْنُ البَیْع) = ماهیت بیعی معرف اصطلاح فقهیدر :

« حرزجان سلطنت نیروی بازوی ظفر »
« رکن صولت عنصر حشمت اساس صفدری »
(ندیم)

رُکُوب [ع] بینمك : (رکوب ونزوله مقتدر ، سفینه‌یه رکوب ، دابّه‌یه رکوب) .

رُکُود [ع] سکون اوزره طورمق ، طورغون اولمق : (رکود هوا ، رکود دریا)

رُکُوع [ع] ارکان صلاتدندر . نمازده قیامدن صوکره اللرینی دیز قپاقلرینه طایایوب بل دوز اوله‌جق درجه‌ده اوکه طوغری اکیلمکدن عبارتدر : (رکوع وسجود)

رُمّان [ع] « نار » دینیلن میوه . (رُمّانی) = نار چیچکی ، یاخود نار دانه‌سی رنکنده اولان : (یاقوت رمّانی ، جوهر رمّانی)

« معنئ رنکیننه هر بیتی کویا سلسبیل »
« جسر هر مصراعی آب لعل رمّان اوستنه »
(ندیم)

رُمْح [ع] مزراق . مجازاً تأثیری مزراقدن بدتر اولان (فقر وفاقه) یه‌ده اطلاق اولنور :

« نیزه‌یی الدن قویوب اولور سپر بردست خوف »
« کورسه رستم اول شهك دستنده رمح شوکتی »
(واصف)

رُمُوز { [ع] (رَمْز) ك جمعى : (رموز وكنايات ، رموز الحكم) بعضاً جمع الجمعى اولان (رُمُوزات) ده قوللانيلير . مفردينه مراجعت اولنه .

« ديرمش بكا كشف اولدى رموزات حقيقت »
« والله يالاندر سوزى بالله يالاندر »
(زوحى)

« ديكله كيم واردر ايكى تاريخ نامده رموز »
(سرورى)

رُو-ى { [ف] چهره . يوز : (روى خوب) = كوزل يوز (روى زشت) = چركين يوز . (روى بروى ، رو برو) = يوز يوزه ، يوزينه قارشى . (روى زمين) = ير يوزى (روى دريا) = سطح بحر ، دكزك اوستى . (روى زرد) = صارى وصولغون يوز :

« دوكيلوب روى عرقنا كنه شاداب اولدى »
« تازه سنبل كبى اول كاكل پرچين وشكن »
(نديم)

« روى زمينه شعشعهٔ اختران ويرر »
(وله)

« نديمك حق بوكيم بو نظمى شوق آميز دوشمشدر »
« صانورسين كيم طوروب بر دلبر ايله روبرو يازمش »
(وله)

رُوَاتْ { [ع] (راوى) نك جمعى . تشديد ايله غلطدر . مفردينه باقلى .

رُوبَاهْ | [ف] تيلكى . بو حيوانك بعضاً آدمى اغفال ايدهجك قدر شيطان مشرب
رُوبَهْ | اولمسى حسبيله حيله كار اولانلره صفت اولهرق استعمال اولنور .

(رُوبَهانَه) = تيلكيجه سنه ، تيلكى يه ياقيشه جق صورتده : (بهانهٔ روبهانه)

« روباه ايله شير اولورمى سيان »
(معلم ناجى)

« دشمنى حيرتله همچون روبهٔ تصويرايدر »
« شير وش كلدكجه اول كوه خرامن اوستنه »
(نديم)

رُوپُوشْ { [ف] يوز اورتوسى ، پچه ، ياشماق . § يوز اورتيجى ، يوز اورتن .

رُوحْ { [ع] جنس حيوانده ، جنس مذكورك اكملى اولان نوع انسانده مادهٔ حيات بولنان عنصر علوى ، وديعهٔ آلهيه كه نفس ناطقه ، جان ده دينيلير : (ذى روح) = روح صاحبى ، جانلى . (روح القدس) = جبرائيل عليه السلام . (روح الله) = عيسى عليه السلام . جمعى (ارواح) در : § اشيا ونباتاتدن تقطير اولنان مؤثر ، كسكين ماده ، ياخود خلاصه . عرق واسپرتو وعطريات ، مسكرات مقوله سى سائر درلو خلاصه لر : (افيون روحى ، طوز روحى ، لقمان روحى ، نشادر روحى ، قطران روحى ، مليسا روحى) ،

(روح ماده ، روح كلام) = برماده ویاخود لاقیردینك مآل اصلیسی ، خلاصهٔ مفهومی دیمكدر . (روح قوقلاتمق) = تعبیری بومعنی اعتباریله دركه بایلمش ، یاخود بایغین اولانلره بالاده مذكور مؤثراتدن برینی قوقلاتوب آیلتمغه چالیشمق دیمكدر :

« بكزه مز بر كیفه هیچ كیفك ده عالم وارسنك »
« روحین القصه راح اولماسه شبهه م وارسنك »
(نفعی)

« بوس لبك پیالهٔ روح روان ویرر »
« فیض تبسمك كل تصویره جان ویرر »
(ندیم)

« صورتده نوله ذره ایسه ك معنیده یوحز » [١]
« روح القدسك مریمه نفخ ایتدیكی روحز »
(روحیٔ بغدادی)

رُوحانی { [ع] روحه منسوب ، متعلق . جسمانی اولمایان : (فیض روحانی ، ذوق روحانی ، نشوهٔ روحانی) § طائفهٔ نصارا پاپاسی : (كروه روحانی ، هیئت روحانیه ، مجلس روحانی ، رئیس روحانی) § مَلَك ، جنّ || جنیلر یوزندن حاصل اولان علل واسقام : (روحانیلردن تحفظ ایچون اوزرنده تعویذلر بولندیرر ، مرض روحانی ، علت روحانیه) جمعی (رُوحانِیون ، رُوحانیّین) در . بعضاً اسلوب فارسی اوزره تخفیف ایله (رُوحانِیان) طرزنده ده جمعلنیر .

(رُوحانیّت) = روحانیلك حالی ، روحانی اولمه .

« نهال قدّینك افتاده سیدر سدره وطوبی »
« اسیر شفته سی روحانیان عرش رحمانی »
(ندیم)

رُود { [ف] (واو مجهول ایله) ایرماق . (جوی) ایله فرقلیدر . (جوی) ایرماغك یری (رود) = ایچنده آقان صو دیمكدر . معمافیه بونلر یكدیكری مقامنده ده قوللانیلیر . § كمانچه ، چنك كبی برنوع چالغی § ساز كیریشی ، ساز تللی :

« نه در اول تیره رود ، رشته بدن »
« آنی وار ایله‌مش خدا یوقدن »
(ندیم)

رُودَه { [ف] امعا ، باغرصاق . جمعی (رُودگان) .

رُوز { [ف] كون ، كوندوز : (نَوروز) = یكی كون ، شهر مارتك سكز ویا طقوزنده كونشك حمل برجنه انتقال ایتدیكی كون . (روزمرّه) = هر كونلك ، هر كونكی . (روز وشب) = كیجه وكوندوز . (روز حساب ، روز جزا) = محشر ، قیامت كونی . (روز بروز) = كوندن كونه . (روز افزون) كوندن كونه

[١] (یُوخ) = كونش دیمكدر .

چوق اولان . آرتان . (رُوزانَه) = یومیّه ، کوندەلك . جمعی (رُوزان) درکه کونلر دیمکدر :

« بوروز اودرکه صباحندە صد صفا مضمر »
« بوروز اودرکه مساسندە بیك فرح مدغم »
(ندیم)

« شه عالمپناهك دە اوله اقبالی روز افزون »
« که اول صدر کزینه مایه بخش احترام اولدی »
(وله)

رُوزگار | [ف] (باد) کبی هوا ، یل : (شدتله روزکار اسدکجه خانەیی تملندن صارصیوردی) § وقت ، زمان ، عالم : (روزکار زورکار) .

رُوزنامچه | [ف] تعبیرات قدیمەدندر . وقوعات یومیەیی ، قیود حسابیەیی حاوی دفتر یعنی محاسبه یومیه دفتری دیمکدر . اوائلده (روزنامچهٔ اوّل) ، (روزنامچهٔ ثانی) عنوانلرینی حائز اولان مأموریتلر تشکلات حاضرەیه کوره [محاسبهٔ عمومیهٔ مالیه] ایله [اعشار ورسومات ادارهٔ عمومیەسی] عد اولنەبیلیر . (روزنامچه جی) = محاسبەجی دیمك اولوب الیوم بو تعبیر یالکز مطبعهٔ عامره ادارەسنك امور حسابیەسیله مشتغل اولان ذات حقنده عنوان رسمی اولەرق مستعملدر .

رُوزنامَه | [ف] کذلك یومیه دفتری . مقبوضات ومدفوعات حسابیەیی ، وقایع وحوادث یومیەیی حاوی جریده . (روزنامهٔ حوادث) = وقتیله (چرچیل) ك نشر ایتدیکی غزتەنك اسمی .

رُوزَه | [ف] اورروج . (رُوزەدار) = اورروجلی :

« شویله بی تاب اولمش اول مهپاره تاب روزەدن »
« فرق اولنماز قامت خم غرهٔ یکروزەدن »
(ندیم)

رُوزی | [ف] قسمت ، نصیب ، رزق ؛ هر کونکی کچینەجك یەجك . (رُوزی رَسان) = رزّاق عالم ، تکری . (رُوزی خوار) = قسمتنی ییین ، مخلوق ذی روح :

« مطبخ روزەیی مفتاح عقیدەیله آچار »
« فتح روزی‌یه باقان آغزی مهرلی انسان »
(ثابت)

رُوزِینَه | [ف] یومیّه ، کوندەلك . (رُوزینەدار) = یومیه صاحبی ، کوندەلکجی .

رُؤس | [ع] باش معناسنه (رَأس) ك جمعی . § شخصه مخصوص اولەرق رسماً ویریلان برات : (رؤس همایون ، مدرسلك رؤسی) (رؤس قلمی ، رؤس خرجی) :

« قچن کلدم دراقباله اولدم دست احسانك »
« کف ناکامه صوندی رؤس سیم سیمابی »
(ندیم)

رُؤَساء | [ع] (رئیس) ك جمعی : (رؤسای محاکم ، رؤسای مجالس ، رؤسای روحانیه) .

روسپی | [ف] فاحشه ، زانیه ، کوتولکی قبول ایدن فنا خویلی قادین .

روستا | [ف] کوی. (روستایی) = کویلی .

روشن | [ف] آیدین، ضیالی ، پارلاق : (روشن دل، روشن ضمیر) = کوکلی ضیالی، واقف حقایق ، عارف دقایق دیمکدر . (روشنگیر) = جلاجی، پرداختجی. § بللی ، آچیق : (روشن بیان) = سوزی فصیح ، آچیق اولان . (نزد دقایقدانیلرنده روشندرکه ، ارباب وقوف عندنده روشن اولدیغی وجه ایله). (روشنی) = ضیادارلق، آیدینلق || آچیقلق ، بللی اولمق .

«چراغ ایندك بنی دائم سنك دعای کریم الشان»
«چراغك روشن ایتسون دیدهٔ مهر مجلابی»
(ندیم)

« صدر ملك آرا علی پاشای روشن رأی کیم »
«شمعنك، پروانه وش خورشیدلر زان اوستنه»
(ندیم)

روشنا | [ف] ایکی معناسیله (روشن) مقامنده قوللانیلیر . (روشنایی) = آیدینلق ، پارلاقلق || آچیقلق :

« باخصوص بویله حمام منور کیم آنك »
« روشنا هر مرمر صافی مثال ماهتاب »
(ندیم)

« پر صفا در تاب دیدار که بزم و بزمگاه »
« روشنایی بخش قلب ساغر و پیمانه سین »
(نغمی)

روگردان | [ف] یاخود (روی گردان= یوز دوندیریجی ، یوز چویریجی : (روگردانی) = یوز چویریجیلك .

رومال | [ف] یاخود (رویمال) = یوز سوریجی . (رومالی) = یوز سوریجیلك .

«کاوبرکونه رومال ایله مش کیم سیرایدن آدم»
« سم اسبنده میخ زر قیاس ایلر ثریایی »
(ندیم)

رونما | [ف] یوز کوستریجی ، ظهور ایدیجی. (رونمایی) = یوز کوستریجیلك :

« رونما چین جبیننده بیله سیمای لطف »
«حسن دیکر بخش ایدر موج آب دیوان اوستنه»
(ندیم)

رونمون | [ف] عین معنایله (رونما) مقامنده قوللانیلیر .

روی | [ف] واو مجهول ایله تونج. (روین) = تونجدن مصنوع وبتون تونج اولان : (روین تن) = تونج بدنلی، اسفندیارك لقبی.

« صدر جم کوکبه کیم نعلچه ایلر بولسه »
« موزهٔ پاینه ابرولری روپین تن »
(ندیم)

رؤیا { [ع] اویقو ایچنده کوریلن کیفیت، دوش . لسانمزده تأنیث وتذکیری مساویدر : (رؤیای صادق ، رؤیای کاذبه) .

« بنی رؤیاده باری ایله دیدارکله کام آور »
« کاله ایردی زیرا اشتیاقم یارسول‌الله »
(واصف)

« رؤیا کورر کبی کوردم جمله عالمی »
« سنسین مرام دل بو جهان خوابدر بکا »
(نهاد)

رؤیت { [ع] کورمك ، کورلمك : (رؤیت امور، رؤیت هلال) .

« ای چشم بخت میل شکرخواب تابکی »
« بیدار اول که رؤیت دیدار وقتیدر »
(واثق)

« بن ورای روزن قصری قیلوب جای قرار »
« ایلدم غایت خفی زیر قفسدن رؤیتی »
(واصف)

رُهبان { [ع] پاپاس معناسنه (راهب) ك جمعی .

رُهن رُهون { [ع] (رَهن) ك جمعی . مفردینه مراجعت اولنه .

﴿ زا ﴾

زاء { [ع] الفبای عثمانیده اون اوچنجی حرف اولان (ز) حرفنك اسمی . زیج وحسابده (۷) عددینه اشارتدر : (زاء معجمه ، زاء مفتوحه) .

زای { [ف]طوغمق،طوغورمق معناسنه اولان (زاییدن) مصدرندن مشتقدر . ترکیب ایله قوللانیلیر : (سخن‌زا) کبی :

« نه عیاراولدیغی معلوم اوعیارسخن »
« طبعنی بز قلم نادره زا دن بیلورز »
(فاضل)

زائد { [ع] آرتیق ، صوکره‌دن قاتیلان : (کلام زائد ، کلمات زائده § فضله ، لزومسز :

« وارلغم خالقمك وارلغنه شاهددر »
« غیری برهان قوی وارایسه ده زائددر »
(شناسی)

« ایتمکه عالمی مفتون یتر شیوه‌لرك »
« او باقشلر او روشلر کوزلم زائددر »
(فاضل)

(زاید) طرزنده یازماملی .

زائر { [ع] زیارت ایدیجی، ایدن؛ کورمکه کیدیجی ، کیدن :

« ای زائر اعتبار پرور »
« سیرایت نه کوزل طورر شو مقبر »
(اکرم)

بونده (زایر) شکلنده یازمق جائز دکلدر .

زائل [ع] زوال بولیجی، بولان: (ظلّ زائل، مسئلهٔ زائله) اشبو کلمه‌ده همزه‌نك یرینه (ی) یازلماملی .

زاج [معرّب] اصلی فارسی (زاگ) در که تیمورك طوزی ، کوز طاشی دیمکدر . یشیله مائل صاری رنکلی اولان نوعنه (زاج قبریسی) اطلاق اولنورکه بین‌الناس تحریفله (صاچی قبریس) دینیلیر . (زاج یاغی) بعض مرکبات وصنایعده قوللانیلیر .

زاجر [ع] زجر ایدیجی، منع ایله آلیقویجی: (استاذ زاجر، آمر زاجر) .

زاحف [ع] زحف صورتیله یعنی سورینه‌رك یوریین: (بیلان برحیوان زاحفدر ؛ کرتنکله حیوانات زاحفه‌دندر) بونوع حیواناته (زاحفه) ده اطلاق اولنور . بونك جمعی اولان (زاحفات) اصطلاحات فنیه‌دندر . بوجنس حیوانات حقنده قوللانیلیر .

زاخر [ع] طاشقین جوشقون . اکثریا دکزه وصف اولەرق قوللانیلیر : (بحر زاخر ، بحار زاخره) .

زاد [ع] آزیق ، یول ایچون احضار اولنان نوله ، قومانیا ، ییلەجك شی :
« مرد راه اولیانه زادسفر ویرمزلر »
(نائلیٔ قدیم)
« شهدصافی کبی ارباب دله زاد قلم »
(فاضل)

زاد [ف] طوغمش ، وجوده کلمش دیمك اولان (زاده)یه بدل ترکیب ایله قوللانیلیر: (ملکزاد ، پریزاد ، مادرزاد ، نوزاد)، (فضیل افندی مرحومك خانه‌زادی و آستان افاضل پناهیلرینك شرفیافتهٔ انتساب و استنادی اولمغین « فضیل افندی علیسی » دیمکله مشهور اولوب — ذیل شقایق جلد ثانی — صحیفه ٥٠٥) .

زادالله [ع] الله آرتیرسون معناسنه دعادر : (زاد الله عمره) .

زاده [ف] ولد، اولاد، ذرّیت؛ اوغل، طوغمش، طوغشلو . اکثریا ترکیب ایله قوللانیلیر: (شاهزاده ، اصیلزاده ، شیخ زاده ، عمرزاده) ، (زادهٔ طبع ، زادهٔ طبیعت ، زادهٔ خاطر) = شعر ، سانحه . بونك جمعی اولان [زادگان] = اصحاب اصالت مقامنده قوللانیلیر: (زادگان صنفی) . (زادگی) = زاده‌لك، اصالت دیمکدر:

(شرف زادگی) : [ابوالسعودزاده محمد افنـدی برینه اسـكدارده والده سلطان مدرسه‌سنده محراب‌نشین‌تحقیق وایقان اولوب — ذیل شقایق — جلد ثانی صحیفه ٦٦٠] .

زارْ { [ف] اسم‌مكان اداتی: كثرت افاده ایدر. بومعناده یالـكز قوللانیلماز: (چمنزار، كلزار، لاله‌زار).

زارْ { [ف] ایكله‌ییجی ، آغلاییجی؛ ایكله‌یوب آغلامه. (زاریدن) مصدرندن مشتقدر : (عاشـق زار ، بلبـل زار) . [زارْ زارْ] = یانیق یانیق ، حزین حزین دیمكدر :

« حكمت! جهانده اكلنه‌مم آه‌وزارسز »
(معلم ناجی)

« ایتدم تباعد ایلیه‌رك كریه زار زار »
(وله)

« سزای مرحمتم شویله‌كیم دل زارم »
« هـلاك رنج و الم یا محمـد عربی »
(فاضل)

زارْ { [ف]ضعیف، نحیف، رقیق، یوقفه كه تركجه ده (آریق) دینیلیر . بو معناده (نِزارْ) لفظنـدن مخففدر : (حال زار ، جسم زار) .

زارْ { [ع] اورتو ، پرده ، ایچ قابوقی‌كبی‌معنالرده قوللانیلان بو لفظك اصلی (اِزارْ) در . اورایه مراجعت اولنه : (یومورطه زاری ، صوغان زاری ، زاركبی اینجه) .

زارِعْ { [ع] زرع ایدیجی ، اكینجی ، چفتجی . جمعی (زُرّاعْ) در .

زارْغَنَه { [روجه‌دن] اوزون بو- رونلی، ماڭی‌كیكلی‌بیلان بالغنه مشابه برنوع اینجه اوزون بالق.

زاری { [ف] آغلایوب‌صیزلامه: (زاریٔ‌مأیوسانه.زاریٔ دل ، زاریٔ طفلانه) .

زاغْ { [ع ف] قارغـه : (زاغ سـیاه) . (زاغانه) = قارغه‌جه‌سنه .

زاكی { [ع] صالح، صافی، خالص، پاك: (شیخ‌زاكی، صلوات زاكیه) .

زالْ { [ف] اختیار، آق صاقاللی. § قهرمان‌قدیم ایرانی مشهور (رستم) ڭ پدری . [رستم زال]= رستم بن زال دیمكدر : (زال محمود پاشا) =وزرای‌قدیمۀ عثمانیه‌دن‌اولوب ایوب سـلطان جوارنده بنا كرده سی بولنـان جامع شریف خطیره سنده مدفوندر .

« دیسه‌عقباده سزا غبطه‌ایله رستم‌زال »
(لا)

زامِرْ { [ع]دودوك‌چالان، نیزن: (زامر ماهر) .

زامِلَه { [ع] كوچوك یوك § یوك طاشیمغه مخصوص‌حیوان : [طقسان‌سكز تاریخنده قضاسی‌حالنده اداء مناسـك حج و طواف و زاملهٔ

عزيمتن حرم محترمده ايقاف ايدوب سنهٔ مزبوره ذی القعده سنده منفصل اولدی — ذيل شقايق — جلد ثانی صحيفه ٤٤١] .

زانو { [ف] ديز . (زانو بزانو) = ديز ديزه . (زانوزن) = ديز چوكن . (زانوزده) = ديز چوكمش :

« قان اوطوردی سیلیٔ افسوسدن زانولره »
(نديم)

زانی { [ع] زنا ايدن اركك . مؤنثی (زانيه) در .

زاويه { [ع] كوشه ، ايكی خطك تلاقيسی ايله حاصل اولان هيئت : (زاويهٔ قائمه ، زاويهٔ حادّه ، زاويهٔ منفرجه ، زاويهٔ مجسّمه) = هندسه اصطلاحاتندندر . § تكيه ، حجره ، بوجاق : (زاويه نشين زهدو ارشاد اولان) .

زاهد { [ع] حقيقی ويا صوری زهد و صلاح ايله متصف اولان صوفی . (زاهدانه) = اويولده صوفی اولانه ياقيشه جق صورتده :

« خراباتی كورنلر هربری برحالتن سويلر »
« صفاسن نقل ايدر رندان زاهد نقلتن سويلر »
(توجه راغب)

« اوامرده نفوذی شويله كيم رندان اولور زاهد »
« تعلق ايتسه فكری منعنه فعل مناهينك »
(فاضل)

زاهر { [ع] پارلاق . اكثريا كواكبه صفت اوله رق قوللانيلير : (نجم زاهر ، كواكب زاهره ، اجرام زاهره) .

« هربر زمانده ظاهر وزاهر كمال حق »
« هربر مكانده حاضر وناظر جلال حق »
(شناسی)

زاهق { [ع] محو ومضمحل اولیجی . اكثريا (باطل) لفظی متعاقباً ايراد اولنور .

زاهل { [ع] اضطرابدن صوكره راحتلنمش اولان : (قلب زاهل) § زهول ايديجی ، اونوديجی : (شخص زاهل) .

زايچه { [ف] وقت معيّنده كواكبك وضع وهيئتلرينی واحكامنی كوستر دفتر نجومی ديمكدر .

﴾ زَ ﴿

زباد { [ف] (قليه مسك) دينيلن عطر معروف § علم حيوانات اصطلاحنجه (مسك كديسی) دينيلن حيوانه اطلاق اولنور .

زبان { [ف] ديل ، لسان : (زبان فارسی ، زبان شيرين بيان

عثمانی). (زباندراز) = دیلی اوزون، اوته‌کینه بریکینه طعن وتشنیع ایدن . (زبانزد) = سوز آره‌سنده مستعمل اولان. (آتش زبان) = طلیق اللسان، فصیح ، بلیغ اولان :

« اول‌کونه زبانزد سوزی کیم بولمغه قادر »
(نابی)

« شهنشاها ادای مدح ذاتك »
« ویرر لکنت زبان شاعرانه »
(فاضل)

زبانه { [ف] ترازو کبی طارتی آلتلرینك دیلی § آتش یالینی، آلو. (زبانه‌کش) = یالینلایبجی، آلولی :

« سوز کیم زبانه‌کله کویا زبانه‌در »
(یحیی)

زبانی { [ع] اهل جهنمی آتشه آتمغه مأموراولان‌ملائکهٔ عذابدن هر برینه اطلاق اولنور . اشبوملائکهٔ عذابك جمله‌سنه (زبانیه) دینیلیر. بونی شده‌ایله‌غلط سویله‌مه‌ملی. مع‌مافیه اسلوب فارسی ایله (زبانیان) طرزنده‌ده جمعلنیر :

« نه زبان ایله زبانیلر ایله سویلشه‌یم »
« سن اکر ویرمزایسه‌ك روزقیامتده‌جواب »
(فاضل)

زبد { [ع] کوپوك. (زبد، زباد) = تره‌یاغی وقایماق دیمکدر. (زبد) اصطلاح طبده تره‌یاغنه مشابه ماده‌لره اطلاق اولنور .

زبر { [ف] اوست. (زبرین) = اوستده‌کی. (زبردست) = الی اوستون، غلبه‌ایدیجی. (زبردستی) = الی‌اوستونلك، غالبیت. (زبروزبر) = آلت اوست .

زبرجد { [ع] زمرد کبی برجوهر معروفدر. بونك رنکی فستقی تعبیر اولنان آچیق یشیلدر . الیوم بوطاش زمرد کبی قیمتدار دکلدر.

زبور { [ع] کتاب ، مکتوب § حضرت(داود)علیه‌السلامه نازل اولان کتاب سماوی :

« بکتاب مشرف تورات »
« بزبور وبقدس جان افزا »
(فاضل)

زبون { [ف] ضعیف ، قوتسز ، عاجز. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: (زبون آت، طالع زبون، بخت زبون) . (زبونکش) = نفسنی مدافعه‌دن‌عاجز وبی‌اقتدار اولانی ازن، ضعفایه کوجی یتن . بو صفت مذموماتدندر . بونی (زبونکش) دیه اوقویانلر - (کش) ایله (کُش) ی فرق ایتمکدن عاجز بولنان - جهلای عوامدندرلر. (زبونی) = ضعیفلك ، عاجزلك :

« من زبون ناتوانم یا ابا القاسم مدد »
(فاضل)

زَبِيبْ [ع] قوری اوزوم § قوری انجیر § علم حیوانات اصطلاحنجه معنای دیکری حاویدر .

زَجَّاجْ [ع] صیرچه یاپان ، شیشه‌جی ، جامجی .

زَجْر [ع] کرك سس ایله ، کرك صداسز اوله‌رق اشارتله منع ونهی ایتمك ، ایدلمك ؛ بر شیئ یاپدرمامق ، برشی یاپدیرلمامق: (حکام وامرا ارباب تجاوزی زجر ایله مأمور- درلر ، بو مثللو متجاوزینـك درحال زجری ایجاب ایدر) .

زَحْف [ع] آیاقلرینی سوروییه‌رك یوریمك ، امکله‌مك : (زحف صبی) § دشمن اوزرینه ترتیب و سوق اولنان عسکر ؛ عسکر دشمنه قارشو یوریمك .

زَحْمَتْ [ع] اذیت ، زور ، صیقنتی : [زحمتسز بال ینیله‌مز — مثل] ، (زحمتك نقطه‌سی قالدیریلنجه رحمت اولور — قول مشهور)
« بوشهر فضیل ایچره چکن زحمتی انجق »
« فاضل کبی بی‌منبع و صاحب جریاندر »
(فاضل)

زَخَّارْ [ع] بك طاشقین، جوشقون. اکثریا دکزه وصف اوله‌رق قوللانیلیر : (بحر زخار) .

زَخَارِفْ [ع] آلتون ؛ ساخته زینت ، رونق کبی معنالری تضمن ایدن (زُخْرُفْ) لك جمعیدرکه لسانمزده سطحی نمایشلر ، ساخته آرایشلر معناسنده استعمال اولنور . مفردی اصلا قوللانیلماز . عربیده معانیٔ معروفه‌سی باشقه‌در : (زخارف دنیویه‌یه قاپیلمامليدر) .

زَخْم [ف] جریحه، یاره : (زخم تیغ، زخم خنجر) (زَخْمِین، زَخْمناك ، زَخْم خُورْدَه) = مجروح ، یاره‌لی . (زَخْمکار) = یاره آچیجی، یاره‌لاییجی :

زَخْمَه [ف] ساز چاله‌جق آلت ، تازنه § اوزنکی قایشی.

زَدْ [ف] اورلمه ، اورغون . ترکیب ایله قوللانیلیر: (زبانزد، گوشزد) کبی .

زَدَه [ف] اورلمش، دوچاراولمش. کذلك بوده ترکیب ایله مستعملدر: (حریق زده ، آفت‌زده، مصیبت زده ، سودازده ، سرزده).

زَرْ [ف] مسکوك اولسون اولما- سون آلتون . مطلقا آقچه معناسنده دخی قوللانیلیر. (زَر اَنْدُود) = آلتون یالدیزلی . (زَرْباف) = صیرمه‌لی قماش طوقویان ، استوفه‌جی. (زَربَفْت ، زَرْبافْتَه) = صیرمه‌لی قماش، استوفه. (زَرْتار) = آلتون تل ، صیرمه . (زَر دوز) = صیرمه ایشله‌ییجی ، سیمکش || صیرمه‌لی ،

قلابدانلی . (زَرافشان) = آلتون صاچیجی، آلتون قاقه. (زَرکار) = آلتون ایشلەمه. (زَرگر) = قویومجی. (زَرگری) = قویومجیلق. (زَرکوب) = آلتون دوکیجی ، آلتون ورق یاپیجی. (زَرگون) = آلتون رنکلی اولان . (زَرنشان) = قیلیج وساڑه اوزرینه ایشلەنیلن آلتون خط . یازی. (زَرنگار) = آلتون نقشلی، آلتونله منقش . (زَرشناس) = آلتون طانیجی ، صراف . (زَرّین) = آلتوندن یاپلمش ، آلتوندن عبارت اولان || آلتون کبی صاری، پارلاق: (اعمال جواهر استعداد و اشعال پوتهٔ اجتهاد ایتمکله زرکامل عیار کبی قابل‌سکهٔ اعتبار اولدقده — ذیل عطائی جلد ثانی — عبدالکریم زاده عبدالله افندی حقنده)

« ماثی قالیچهٔ زر بافتی پایدی کردون »
« تاکه پابوس شریفیله اوله رفعتیاب »
(فاضل)

« پوتهٔ هاله‌ده یاخود بوکه سیمین برقرص »
« زرکر چرخ آنی مقراض ایله قیرپار هر آن »
(وله)

« قدر زر زرگر شناسد قدر کوهر کوهری »
(لا)

« پرتو انداز اولیجق رخساری »
« پارلا در البسهٔ زرکاری »
(وهبی)

« زرّین کمری باغلادی برانجه بل اولدی »
« بر نخل تجلّی دیمکه محتمل اولدی »
(فاضل)

زَرافه / **زَرّافه** [ع] لسانمزده ضم زا ایله معروفدر . حیوانات بجترەدن بوینی و اوکی آیاقلری آرد آیاقلرندن اوزون بر نوع یوکسک حیواندرکه اعضای جسمی دوه ، اوکوز وقاپلانه مشابه اولدیغندن فارسیده (اشتر گاو وپلنک) دینیلیر :

« زرافه‌یه بکزردی ککز کرکدن اولسون »
(نفعی)

زَرّاق [ع] زیاده ریاکار، مرائی، ایکی‌یوزلو اولان: (شخص زرّاق) .

زَرد [ف] صاری: (روی زرد). (زَردی) = صاریلق : (زردیٔ چهره) . (زَردفام) = صاری رنکلی :

« طبیبا قیلمشم تشخیص درد عشقدر دردم »
« علامت آه سرد وروی زرد واشك آلمدر »
(فضولی)

« روی زردم اوزره نقش دلفریم کریه‌در »
(فاضل)

زَردالو [ف] قایصی‌یه شبیه معروف میوه. (زرد) ایله اریك معناسنه اولان (آلو) لفظندن مرکبدرکه (صاری اریك) دیمکدر .

زَرْدُشْت [ف] اصلی « زارتُشْت » در . تخفیف وتحریف اولنمشدر . دین مجوسی پیشواسی دیمکدر .

زَرْدَه [ف] زعفران ایله تلوین اولنەرق طبخ ایدیلن بر نوع طاتلی وصاری رنکلی پرنج آشیدرکه اکثریا دوکونلرده پیشیریلور : (پلاو زرده) .

زَرْدَەچاو **زَرْدَەچُوب** [ف] هند زعفرانی . بر نوع صاری کوکدرکه منسوجاتده بویا اولەرق قوللانیلیر . لسانمزده تحریفله (زرده چال) دیه معروفدر .

زَرْع [ع] تارلایه ، بره تخم صاچمق ، صاچلمق؛ طوپراقه تخم اکمك ، اکلمك : (زرع حبوبات ، زرع جَو ، حبوباتك زرعی) § اکلمش اکین : (زرع خوشنما)

« امید کندم ایتمه صاقین زرع جو ایدوب »
« عالمده نیك وبد کیشی هب اکدیکن بیچر »
(لا)

زَرْق [ع] ریا ، نمایش صوفیانه . (زرق آلُودْ) = ریا قاریشق ، ریالی .

زَرْقاء [ع] (اَزْرَق) ك مؤنثی . § کوك کبی مائی کوزلو قادین .

زَعْفَران [ع] لسانمزده تحریف ایله (صافران) دینیلن وتلوین ایچون زرده آشنه قاتیلان معروف صاری نبات. انواعی واردر. (زَعفرانی) = قویو صاری رنکنده اولان :

« زعفران جنس نباتك خواجه نصرالدینیدر »
(نابی)

زَعِیم [ع] زعامت صاحبی . زعامتە مراجعت اولنه . جمعی (زُعَماء) در .

زَغَن [ف] چایلاق دینیلان بیرتیجی قوش :

(بر دکلدر جنبش زاغ وزغن)
(لا)

زَفیر [ع] کوکس کچیرمه ، صولوغی اوزون اوزادی ایچری چکدکدن صوکره طشره ویرمه .

زَقُّوم [ع] قیرمزی ویا بیاض چیچك آچار ، یاپراغی غایتله آجی برنوع معروف آغاجدرکه آجیلغندن طولابی ترکجەده [آغو آغاجی] دیرلر . § جهنمه مخصوص بر آغاج § اهل جهنمك طعامی .

زَکاء [ع] اهل صلاح اولمه ، صلاح حال: [ذکا ایله زکایه صاحب اولان اخیار امتدندر] .

زَکات [ع] شروط خمسهٔ اسلامدندر . [حق الله] ده دینیر . انسانك مالندن وجه شرعی یه

توفيقاً اخراج و اعطا ايله يكي مقدار معيّن : قرآن كريم ايله عبارات عربيه‌ده كي طرز املاسی بويله (زكٰوة) در .

زَكِيّ { [ع] اهل صلاح، ديندار: (انسان همه ذكي هم زكي اولورسه دارينده مسعود اولور) .

زَلَّاتْ { [ع] (زَلَّه) نك جمعی . اورايه مراجعت .

زَلَازِلْ { [ع] آشاغيده‌كي (زَلْزَلَه) نك جمعيدر : (زلازل مشهوره .

زَلْزَلَه { [ع] ابرغالانمه ، صاللانوب صارصلمه ، اكثريا حركت ارض مقامنده قوللانيلير :

« نيجه‌شب زلزله انداز جهاندر اول شب »
« طاق كسری دل كفاركبی اولدی خراب »
(فاضل)

زَلَقْ } [ع] سورچمه، آياق‌قايمه .
زَلَقَه } (زلق الامعا) = بارصاق سورمه‌سی ، اسهال .

زَلَّه { [ع] سورچوب قايمه : (زَلَّةُ القَدَم) آياق قايمه‌سی§ خطيئه ، جنحه ، بادره ، جزئی كناه . جمعی (زَلَّاتْ) .

زَمَانْ { [ع] آز ، چوق وقت ، هنكام : (زمان ماضی ، مرور زمان)، (كچمش زمان اولوركه خيالی جهان ذكر ــ لا) ، (فی زماننا)= زمانمزده ، حالا ، اليوم ديمكدر .

زَمَانَه { [ف] دور ، وقت . اكثريا ذم مقامنده قوللانيلير :

« لال ايتدی بنی شيوهٔ بی‌جای زمانه »
(نفعی)

زَمْزَمْ { [ع] فی الاصل چوق صو معناسنه‌در . اصطلاحده كعبهٔ معظمه جوارنده‌كی مشهور ومبارك قويونك صويی ديمكدر . (آب زمزم)ده دينيلير :

« طوافه كعبهٔ كويك بقول باقیٔ مرحوم »
« درون دلده نيت آب زمزمدن مصفادر »
« نفعی »

زَمْزَمَه { [ع] ازكيلی آواز ، نغمه‌لی سس ، عكس ايدن ترانه: (زمزمهٔ جويبار، زمزمهٔ شلاله، زمزمهٔ عندليب، زمزمهٔ كوهسار).
(زمزمه‌پيرا) = نغمه ، ترنم ايديجی.

زَمِسْتَانْ { [ف] قيش ، قيش موسمی :

« زمستان كلدی حكم زمهرير ايردی جهان اوزره »
(لا)
« قيلسون دوروفلك بردها اجرای فصول »
« نه‌بهار ونه‌حريف ونه‌زمستان اولسون »
(مرثيه ـ فاضل)

زَمَنْ { [ع] وقت . (زَمَانْ) ايله مترادفدر . نادراً قوللانيلير .

زَمْهَرِيرْ { [ف] يك صوغوق ، شدتلی صوغوق§ قيش موسمنك الك صوغوق قسمی كه « قره قيش » تعبير اولنور .

زَمين [ف] ارض ، یر ، یر یوزی : (کرهٔ زمین ، زیر زمین ، روی زمین ، زمین‌خانه ، زمین تهـامه) . (زمین بوس) = تعظیم قصدیله یر اوپمك . (زمین‌بوسی) = اوصورتله یر اوپمکلك :

« بهار ایردی ینه‌دوشدی لطافت گلستان اوزره »
« ینه اولدی زمینك لطفی غالب آسمان اوزره »
(نفعی)

§ اوزرینه باشقه رنکارله نقشلر ، رسملر یاپیلش اولان برشیئك رنك اصلیسی : (زمینی پنبه چیچکاری بیـاض بر قماش حریری) § طرز بیـان ، اسلوب ، اسلوب افاده : (نوزمین) = یکی طرزده ، یکی اسلوبده دیمکدر :

« شمشیر طبع ایله آچدم بوزمینی راغب »
(قوجه راغب)

زَن [ف] قاری ، قادین ، زوجه : (زن بدخوی) ، (پیرەزن) = قوجه‌قاری . (زنپاره ، زندوست) = قادین سون . جمعی (زنان) .

زَن [ف] اورمق معناسـنه اولان (زدن) دن مصدرندن صیغهٔ امردرکه لسـانمزده وصف ترکیبی صورتنده و اوریجی معناسنده استعمال اولنور : (خنده‌زن ، دسـت زن ، عشوه‌زن ، نعره‌زن ، شمشیر زن)

« بن که اول تیشـه‌زن کوه بلای عشـقم »
« آفرین ایتدی عدمدن دخی فرهاد بکا »
(فاضل)

زَنابیر [ع] (زُنبور) لك جمعی . اورایه مراجعت اولنه .

زَنابیل [ع] (زَنبیل) لك جمعی . اورایه مراجعت اولنه .

زَنادقه / **زَنادیق** [ع] (زِندیق) لك جمعی . اورایه مراجعت اولنه : (مشاهیر زنادقه) .

زَنان [ف] قاری . قادین معناسنه (زَن) لك جمـعی : (مکر زنان ، حسن زنان)

« صاچنه باغلانوب آلدانمه زنانك سوزینه »
« سردیکم عقل نسا گه اوزانور گه قیصالور »
(فاضل)

زَنانیر [ع] (زُنّار) لك جمـعی . مفردینه باقلی .

زَنْبَق [ع] کوزل قوقولی معروف چیچك : (بیاض زنبق ، صاری زنبق) انواعی واردر . (فصیلهٔ زَنبَقیّه) = علم نباتات اصطلاحاتندندر .

زَنبورَك [ف] لسـانمزده محرفی (زنبرك) در . قوهٔ محرکه اوله‌رق قوللانیـلان چلیك و یا پرنجـدن معمـول یای . قورمق ویا صیقشدرمق صورتیله تحریك اولنور . انواعی موجوددر . § حیوان ایله نقلی ممکن برنوع کوچك طوپ .

زَنبیل [ع] ایچنه اشیا قونیلان حصیردن ، خرما الیافندن

اورلمش معروف ظرف، قاب: (زنبیل ایچنده کنی سن بیل — قول مشهور)، (زنبیللی علی افندی مشاهیر علمای عثمانیه‌دندر) فی الاصل کسر (زا) ایله‌در .

« فکرمده معانی برابچم صو اولمش »
« زنبیل دوات ایچره قلم نایپاره »
(فاضل)

زَنْج [ع] ، زَنْك [ف] | دریسی سیاه ، صاچی قیویرجق اولان انسان جنسی § بو طائفه‌نك مملکتی ، سودان قطعه‌سی .

زَنْجَبیل { [ع] بلاد حاره‌ده حاصل اولان و زنجفیل دینیلن آجی کوك. انواعی واردر. § شراب.

زَنْجی { [ع] (زنج) دینیلن سیاه دریلی، قیویرجق صاچلی جنس انسانك هربرینه اطلاق اولنور: (غلام زنجی ، جاریهٔ زنجیّه) .

زَنْجیر { [ف] تسلسل صورتیله بر برینه کچیرلمش دمیر حلقه‌لردن مرکب ایپ کبی اوزون نسنه‌درکه محاورانده کسر (زا) ایله قوللانیلیر :

« مسلسل موج انهاری کوموش زنجیر ایدر مهتاب »
(راغب پاشا)

زَنَخ ، زَنَخْدان | [ف] چکه ، اکك . (چاه زَنَخدان) چکه قویوسی یعنی چوقوری دیمك ایسه‌ده بالکز (زنخ ، زنخدان) ده بو معنایی افاده ایدر :

زَنْد { [ع] چاقماق دمیری § بیلك کمیکی : (عظم زند) = فن تشریح اصطلاحاتندندر. جمعی (زِناد).

(مدرسین کرام خدمتنده اعمال ذهن وقاد وفتیل ضمیر کبریت قبولان قدح زناد اجتهاد ایله ایقاد ایتدکدن صکره — ذیل عطائی جلد ثانی — صحیفه ٤٨٩)

زَنْد { [ف] «زردشت» ك كتابنك اسمی. بوکتابه (زنداوستا، زندوستا) ده دیرلر .

زِنْدَقه { [ع] واجب الوجودی ، آخرتی ، حشری انکار ایتمك ؛ دینسزلك ، دینسز اولمق.

زَنْك { [ف] دمیر ، آینه کبی شیلرده پیدا اولان پاس. § دریسی سیاه ، صاچی قیویرجق اولان طائفهٔ بشرك مملکتی، سودان. (زَنج) بونك معربیدر. [زَنکبار، — یاخود — زَنجبار] دخی عین معناده مستعملدر. || آفریقانك شرق جنوبی جهتنده بر اوفاق مملکتك اسمیدر :

« صیقل اور اوصر آنه که پر زنك المدر »
(روحیٔ بغدادی)

زَنْگار { [ف] پاس ، کیر . بو معناده (زنك) ایله مترادفدر . § (باقیر یشیلی) نامیله بویاجیلر عندنده معروف و مستعمل

اولان بر نوع باقیر پاسیدرکه رنکی یشیل وسم قاتلدر .

زَنْگَلَه / **زَنْگُل** / **زَنْگُولْ** | [ف] چاك، چینغراق، دف بولی § برنجیسی موسیقیٔ شرقیده بر مقام اسمیدر .

زَنْگِی { [ف] زنجی، سودانی: (موی زنگی) = قیویرجق قیل .

زَوائِد { [ع] (زائِدَه) نك جمعی. زیاده ، فضله شیلر . همزه نك یرینه (ی) یازلمه ملی : (زَوائِد مُتَّصِلَه ، زَوائِد مُنْفَصِلَه) اصطلاحات فقهیه دندر .

زَوائِل { [ع] (زائِلَه) نك جمعی . زائل اولیجی .. زوال بولیجی شیلر . (زوایل) طرزنده یازلمش یازمه ملی .

زَواجِر { [ع] (زاجِرَه) نك جمعی . ممنوع و مانع اولان شیلر .

زَوادْ { [ع] آزیق معناسنه اولان (زادْ)ك جمعی. ینیله جك شیلر .

زَوالْ { [ع] برنسنه یرندن آیریلوب چکمه ، کیتمه :

« سعادت ازلی قابل زوال اولماز »
« کونش یر اوستنه دوشمکله پایمال اولماز»
(فضولی)

(زَوالْ پَذِیرْ) = زائل، فانی اولان فنا بولان . (بی زَوالْ) = زوالسز ، فانی اولمایان (زَوالْ ناپَذِیرْ) = زوال، فنا بولمیان ، فانی اولمیان § کونشك وسط فلکدن ، نصف نهاردن سمت غروبه میلی که (وقت زوال) اطلاق اولنور .

زَواهِرْ { [ع] چیچکلر. (زُهْرَه) نك جمعی .

زَوایا { [ع] (زاوِیَه) نك جمعی . کوشه لر ، دیرسکلر .

زَوْجْ { [ع] جفت اولان ، تك اولمایان : (زوج وفرد) § برقادینك قوجه سی، اشی . یاخود برجفتدن هر بری یعنی دیشی و ارکك اش . بوصورت اصلنه مطابقدر. زیرا فی الاصل قاری قوجه دن هر برینه اطلاق اولنور . حال بوکه لساننزده (زَوْج) لفظنك ذکریله مطلقا ارکك، قوجه اراده ایدلمش اولور. جمعی اولان (اَزْواج) ده بوکا کوره قوللانیلیر . دیشی ، قادین مقصود اولنجه علامت تأنیثك تصریحیله مفردنده (زَوْجَه)، جمعنده (زَوْجات) دینیلیر . قرینه بولنسون بولنمسون بونلرك صورت معروضه نك غیری طرزده یعنی اسلوب عربی یه کوره استعمالی سلیقهٔ عثمانیه یه خوش کلمز ایسه ده بعضاً او صورتله ده

استعمال ايدنلر كورلشدر . (زَوْجَيْن) = اركك ايله قادين، برجفت ديمكدر.

زَوْجَه { [ع] اركككك اشى ، قادينى ، قاريسى . جمعى (زَوْجات) در .

زَوْجِيَّت { [ع] زوجلك وزوجه لك؛ چفت واش اولمق: (حقوق زوجيت ، وظيفهٔ زوجيت ، بحسب الزوجيه) .

زَوْرَق { [ع] قايق ، كوچك سفينه . (زَوْرَقْچِه) = اوفاق قايق ، صندال :

« دوشسه يدى ظلّ تمكينى محيط چرخ والايه »
« ايدردى زورق زرّين مهره زهره يى لنكر »
(نفعى)

§ مكهٔ مكرمه ده زمزم طولديرمغه مخصوص طوپراقدن معمول برنوع ابريق ، قاب || جيجك دستيسى ، قدحى . (زورق مكتوبى) = حرم شريفده زورق ايله حجاجه زمزم طاغيتان خدمه يه اجرت سقايت اوله رق كوندريلن صره وهديه يى حاوى تحريرات

زَهادَت { [ع] زهد وصلاح ايله اتّصاف ، آلايش دنيويدن اجتناب ايله پرهيزكارلق ، زاهدلك : (زهادت لازمهٔ عبادتدر)

زَهْر { [ف] تركجه سى (آغو) ، عربجه سى (سمّ) در . موت وهلاكه سبب اولان نباتى ، معدنى ، كيميوى نسنه كه معروفدر . لسانمزده طعمى آجى اولان هرشى حقنده (زهر كبى) تعبير تشبيهيسى ايراد اولنور. حتى تعزير وحدّتى، آزار وشدّتى تضمن ايدن كلام حقنده ده ينه بو تعبير قوللانيليرِ. (زَهْرآب، زَهْرآبه) = زهرلى صو . (زَهْر دارُو) = (پاد زهر) محرفى (پاذزهر) در. (زَهْرخَنْد) = آجى آجى كولمه ، انفعال واغبرار ايله كولش . (زَهْر آلُود) = آغو ايله قاريشيق ، زهرلى :

« ات اقمه سى لازم مى طويورمازمى سنى نان »
« زهراولسون او لقمه كاوله بسمانده دونان »
(روحىٔ بغدادى)

زَهْراء { [ع] (أَزْهَر) كـ مؤنثى. يوزى كوزل ، آق ، يارلاق اولان قادين : (حضرت فاطمة الزهراء) رضى الله تعالى عنها .

« حضرت زهرا ايله اول ايكى سرور عشقنه »
« من دخيل خاندانم يا ابا القاسم مدد »
(فاضل)

زَهْرَه { [ع] چيچك . (زَهْرَةُ الدُّنْيا) = دنيانك رونق ولطافتى ديمكدر كه فرقان كريمده (زهرة الحيوة الدنيا) صورتنده وارد اولمشدر .

زَهْرَه { [ف] اود ، جكره ملاصق اولوب ايچنده صارى يه مائل يشيل برمايع بولونان اينجه زاركبى .

يوارلاق شى . (زهره چاك) = اودى پاتلامش اولان :

« نعرهسندن چاك اولوردى زهرهلر »
(معلم ناجى)

« زهرهسن تيغ زبانمله چالوب چاك ايدهيم »
« دشمن شاد واحباسنى غمناك ايدهيم »
« نفعى »

§ جسارت، جرأت : (بى زهره) = اودلك ، قورقاق . (زهرهدار) = صاحب جسارت ، قهرمان .

« اقتحام ايلمكه زهرهسى يوق »
(معلم ناجى)

زهى { [ف] ادات تحسين واستغرابدر. نه خوش، نه كوزل معناسنه مثال :

« تعالى الله زهى رخش همايون هماسايه »
(نفعى)

« زهى مرآت ربانى كه اولمش »
نظارتگاه چشم قدسيانه »
(فاضل)

§ نه غريب ، نه عجيب ، مقامنده استعمالنه مثال :

« زهى تصور باطل ، زهى خيال محال »
(احمد پاشا)

زيت { [ع] زيتون ياغى: (زيات) = زيتون ياغجى ، زيتون ياغى صاتان .

زيتون { [ع] معروف ياغلى ميوه. تركجهده (زيتين) طرزنده زبانزددر . انواعى واردر: (سياه زيتون ، يشيل زيتون ، مدللى زيتونى، زيتون آغاجى). (زيتونى) = زيتون رنكنده ، زيتون رنكلى .

زيف { [ع] مغشوش، قلب آقچه: (نقد زيف) .

زين { [ع] زينت ، سوس، بزك: (زين العابدين) = عابدلرك زينتى . (زين الدين) = دينك زينتى، بزكى :

« هنكام شب كه كنكرهٔ قصر آسمان »
« زين اولمش ايدى شعلهٔ نوب شمع اختران »
(باقى)

اشبو بيتده (مزين)مقامنده ايراد اولنمش ايسهده اليوم بو صورتده استعمالى متروكدر .

❁ ز ❁

زحاف { [ع] فن عروض اصطلاحندندر. شعردهوجودى لازم كلن برحرفك سقوطى مادهسنه اطلاق اولنوركه عيوب شعردندر . جمعى (زحافات) .

زحام { [ع] غلبهلك، آدم چوقلغيله پيدا اولان صيقيشيقلق : (زحام ناس ، زحام خلق) .

زِراعَت [ع] اکینجیلك، چفتجیلك. (زَرع) مقامنده ده قوللانیلیر: [اهل زراعت، فن زراعت].

زِرنیخ [ع] } فاره اوتی ایله کو- کورت خلیطه‌سنه اطلاق اولنور که ایکی نوعدر: (زرنیخ

زِرنیق [ف] }

اصفر، زرنیخ احمر) سمیاتدن معدود اولدیغندن بین العوام (زرنیق ویرمز) تعبیری شدت بخلدن کنایةً ایراد اولنور. (زِرنیخی) = زرنیق رنکنده، آجی صاری رنکلی اولان.

زِرِه [ف] وقتیله دمیردن، چلیکدن اعمال اولنان جنك لباسی. (زِرِه‌پوش) = زرهلی، زره کیین. (زرهلی سفینه) = دیشاریسی پولاد زره قاپلی حرب کمیسی.

زِشت [ف] چرکین. کوزلك ضدی: (زشت خو، زشت رو، کار زشت). (زشتی) = چرکینلك: (زشتیٔ چهره).

زِعامَت [ع] جانب میریدن بر کیمسه‌یه تملیك واعشار شرعیه‌سی کندیسنه ترك و تخصیص اولنان قطعهٔ اراضی‌یه اطلاق اولنور. (بدل زعامت) = بو مثللو اراضیٔ متروکه‌نك طرف میری‌یه اعاده‌سیله اصحابنه خزینهٔ جلیله‌دن تخصیص قیلنان مقدار معاش دیمکدر.

زِفاف [ع] کلینی یاخود کویکی‌یی کردکه قویمق، کلینك یاخود کویکی‌نك کردکه کیرمه‌سی: (رسم زفاف، حجرهٔ زفاف، لیلهٔ زفاف).

زِفت [ع] چام، قطران، کوکنار آغاجلرندن چیقان قاره صمغ. بونك قایناديلوب آلنان نوعنه (زفت) دینیلیر. نوع دیکریده یردن چیقار معدنیدر. صو صیزمامق ایچون تخته قوغاله، قوچیلره سوریلور وبیوك کوچك مراکب بحریه‌نك اقسام خارجیه‌سی بونکله قالافات ایدیلور. (زفتلمك) = بغیر حق ارتکاب ایدوب بیمك.

زِلزال [ع] ایرغالانمه، صارصلمه. (زَلزَلَه) ایله مترادفدر. (زا) نك فتحی جائزدر.

زِمام [ع] یولار: (زمام امور)، (زِمامدار) = یولار طوتیجی، یولار یعنی ایش النده اولان دیمکدر.

زِناء [ع] ذکور واناثك ارتکاب ایتدکاری فعل حرام. (وَلَدُالزِّناء) = پیچ.

زِناد [ع] (زَند)ك جمعی. اورایه مراجعت اولنه.

زِندان [ف] حبسخانه. (زندان قاپوسی) = استانبولده قوروچشمه‌لر قربنده‌کی سور قسطنطینیه نك برباب قدیمی.

زِنْدَگانی { [ف] حیات، تعیش، معیشت ؛ صاغلق ، یچنمك : (بزمگاه زندگانی ، سبب زندگانی) .

زِنْدَگی { [ف] حیات، دیریلك: (مدار زندگی) .

زِنْدَه { [ف] حیاتده ، دیری § تندرست، چویك اولان.
(زنده‌دل) = کوکلی دیری یعنی واقف حقایق آدم دیمکدر .

زِنْدیق { [ع] آخرته ، اللهه ایمانی اولمایان دینسز .

زِنْهار { [ف] ادات تنبیه. (زینهار) دن تخفیف اولنمشدر . صاقین ، اصلا اولمیه معناسنده استعمال اولنور .

زِه { [ف] کیریش ، یای کیریشی. (زهگیر) = کمانکشلرك یعنی اوق آتانلرك زه حلقه‌سی. § غیطان، شریت § برشیئك اطرافنه ، کنارینه چکیلن خط ، چیزکی : (قیرمزی زه‌لی پانتولون)

« سیمدن یوقسه‌که انکشتنه زهگیرطاقوب »
« پهلوان فلك ایلر هوس تیر وکمان »
(فاضل)

زِیّ { [ع] هیئت، قیافت، قیلیق: [زیّ علماده‌بولنان] (زیء) طرزنده غلط اوله‌رق استعمالی عبثدر.

زِیادَه { [ع]چوق، آرتیق، فضله: (معامله‌ء نازکانه‌ کزدن زیاده‌سیله محظوظ وممنون اولدم . بو سنه محصولات زیاده‌در .)

« ساقی بوسنه باصدی شتا خارق عاده »
« مجلسده کرك آتش سیاله زیاده »
(فاضل)

زِیارَت { [ع] کورمکه، کورشمکه کیتمك ، کیدلمك :
(زیارت احباب ، زیارت احبا ، اوقداشلرك زیارتی) ، (اعادهٔ زیارت) = کورمکه ، کورشمکه کلن شخصك نزدینه عزیمتله مقابله‌ده بولنمق دیمکدر. § تبرك و تیمن قصدیله بر شیئه ، بر مقامه یاقلاشمه : (حضرت خالدك تربهٔ شریفه‌سنی زیارت ، زیارت خرقهٔ سعادت) (زیارتگاه) = تبرك نیتیله یاقلاشیلوب طواف ایدیلن مقام، یاخود شی .

زِیان { [ف] (نفع) ك ضدّی . ضرر. لسانمزده فارسیده اولدیغی کبی حیاتده ، یاشامقده اولان معناسنده اصلا قوللانیلماز. (زیانکار) = ضرر ایدیجی ، ضرر ویریجی ، قیروب دوکیجی، مسرف. (زیانکاری) = زیانکارلق .

« همان صرف ایلدم بود ونبودی »
« تهالك ایتمدم سود و زیانه »
(فاضل)

زیب { [ف] زینت ، سوس : (زیب آور) = زینتلندیر. یجی، سوسله‌یجی .

زیبای { [ف] زینتلی، رونقلی، یاقیشقلی : (چهره‌ٔ زیبا ، جامهٔ زیبا) ، (زیبایی) = رونقلیلق ، یاقیشقلیلق :

« بهار ایامیدر کاشـنلرك وقت تماشاسی »
« بشکطاشك بهشته بکزه‌دی هرباغ زیباسی »
(فاضل)

« بارك‌الله زهی سال سعادت پیرای »
« که‌قران ایلدی آنده ایکی ماه زیبای »
(وله)

زیبق { [ع] جیوه دینیلن معدن . (زیبقی) = جیوه یه منسوب ، جیوه‌دن عبارت . اصطلاحات کیمیویه‌دندر .

زیبنده { [ع] « زیبایش » کبی یاقیشقلی ، یراشـقلی ، رونقلی معناسنده قوللانیلیر : (تن زیبنده ، لباس زیبنده) :

« اوله زیبنـدهٔ آغوش قبول مولا »
« دین ودنیایه ملوکانه بوسعی مشکور »
(فاضل)

زیج { [ع] علم سیر کواکب کتابی . (زایچه) بوندن مأخوذدر || رصـدات کواکبك قید اولنـدیغی کتاب .

زیر { [ع] آلات موسیقیه ده قوللانیلان اینجه کیریش ، تل :

« خاقانی یم بن محتشم یانمده سرهنك حشم »
« حافظ اولورلب بسته دم خامه‌م ایدنجه زیروبم »
(نفعی)

زیر { [ف] تحت ، آلت ، آشاغی . (بالا) مقابلی : (زیرادارهٔ عثمانیه‌ده بولنان اقوام مسـعوده‌نك ، زیر پای) . (زیر دسـت) = ال آلتنده‌کی ، اهالی . (زیر دستان) = ال آلتنده‌کیلر ، تبعه . (زیرو زبر) = آلت واوست ، قارمه قاریشـیق . (زیرین) = آلتده‌کی ، آشاغیده‌کی (زیر زمین) = یرك آلتی ، یر آلتی .

« مؤثردر اورتبه نطقی کیم زیروزبرایلر »
« مسلط ایله‌سه برذره‌یی گوه‌کران اوزره »
(فاضل)

زیرا { [ف] ادات تعلیل . چونکه (زیراکه ، که‌ زیرا) صـورتلرنده قوللانلمغه غیرت ، دقت ایتملی :

« اول غنچه فم بلبل نالان کرکز »
« زیراکه دربسته‌یه دربان کرکز »
(فاضل)

زیرك { [ف] ذکی ، عاقل ، قورناز . (زیرکی) = زیرکلك . محاوراتده زانك فتحی ویانك سـکونیله قوللانیـلیر . مثلا (زیرك یوقوشی ، زیرك محمد افندی) کبی .

زیره { [ف] کمون ، کیمیون . استعمالی نادردر .

زین [ف] اگر ، رخت : (زین زرّین) . (زین پوش)= غاشیه اورتوسی .

زینت [ع] برشیئه حسن حاصل ایتمك ایچون علاوه اولنان نسنه که بزه‌ك ، طوناق ، سوس دیرلر:

« بو برماه مکرم کیم سواد لیلهٔ قدری »
« سیه برخال زینتدر جمال قدسیان اوزره »
(فاضل)

زنهار [ف] صاقین، امان. بونك مخففی اولان (زنهار) چوق قوللانیلیر .

زیور [ف] (زیب) ایله مترادفدر. بزه‌ك ، سوس دیمکدر :

« سنسین آرایش دین اسلام »
« ملت احمده زیور حیدر »
(فاضل)

﴾ زُ ﴿

زبده [ع] خلاصه ، هرشیئك سچیلمشی : (زبدهٔ مقاله ، زبدهٔ افکار) .

« حضرت شاه سلیم خان که زمانن خلقه »
« زبدهٔ مایهٔ ایام صفادن بیلورز »
(فاضل)

زجاج / **زجاجه** [ع] صیرچه ، جام ، شیشه : (زجاج ملوّن) (زجاجی)= صیرچه‌جی ، جامجی || صیرچه‌دن یاپمه .

زحل [ع] سیاراتك آلتنجیسیدر. کونشدن اك بعید اولان کوکب بودر. بعد وسطیسی ۸۷۱ ملیون میلدر. زحلك خط استواسی سطحندن اینجه وعریض برحلقه ایله محاطدر .

« صایلانور قوت ایله مغز دماغ زحله »
« تیری قصد ایتسه اکر قرص مه رخشانی »
(فاضل)

زخرف [ع] سطحی کوسترش، ساخته سوس .

زرّاع [ع] (زارع) ك جمعی . اهل زراعت ، چفتجیلر ، اکینجیلر دیمکدر .

زروع [ع] اکلمش اکین دیمك اولان (زرع) ك جمعی. ترلاده‌کی اکینلر معناسنه‌در .

زعم [ع] شبهه‌لی ظن ، ظن فاسد ، ظن مرجوح . (زعمیات) = زعمه متعلق مواد وخصوصات :

« زعمنجه اواور هرکشینك ردوقبولی »
(نفعی)

زقاق [ع] صوقاق . جمعی (ازقه) در .

زُكام { [ه] نازله ، نزله دینیلن خسته‌لق . شدّه ایله غلط تلفظ ایتمه‌ملی .

زُلال { [ه] صافی ، خفیف ، صوغوق صو || اصطلاح طبجه یومورطه آقی دیمکدر .

(زُلالی) = کذلك طب اصطلاحنجه یومورطه آقنه مشابه اولان مواد :

«زلال مدحتیله اوبله صفوت بولدی اندیشه‌م»
«که رشکنده بولاندی چشمهٔ آب‌تر الماس»
(فاضل)

زُلف { [ه] کوزل چهره‌نك ایکی طرفلرندن صارقان صاچ .

(زلف عروس) = کلین صاچی دیمکدرکه کوزل قوقولی برنوع چیچکك اسمیدر :

« آشفته‌لکم زلف پریشانك ایچوندر »
(فضولی)

« توبه یارب کناه ایله‌مه‌یم عهد اولسون »
« هوس زلف‌سیاه ایله‌مه‌یم عهد اولسون »
(فاضل)

زُلْفَه { [ع] اوفاق صاچاق § خط ثلثه مخصوص الفلرك اوجنده‌کی چنکله ده اطلاق اولنور (زلفهٔ الف ، زلفهٔ علم) .

زُلَیخا { [ع] حضرت یوسف علیه السلامك زوجه‌سی . قصه قسمنده باقکز :

« اول حسن زلیخا ایله اول یوسف ثانی »
« خاتمه ایدر انکشته هلال رمضانی »
(فاضل)

زُمُرُّد { [ه] معروف وقیمتدار یشیل طاش . (زمُرُّدی ، زمردین) = زمرد کبی ، زمرد رنکنده دیمکدر . محاوراتده (زمُرُد) طرزنده تلفظ اولنور .

زُمْرَه { [ع] انسان بلوکی ، فرقه ، طاقم ، جماعت : (زمرهٔ اصناف ، زمرهٔ کتاب) جمعی (زُمَر) در : (زمر اهل کفر) .

« ای سر افراختهٔ زمرهٔ افراد قلم »
« غبطه انداختهٔ سینهٔ حسّاد قلم »
(فاضل)

زُنّار { [ه] پاپاسلرك بللرینه باغلادقلری قوشاق . جمعی (زَنانیر) در .

زُوّار { [ه] (زائِر) ك جمعی ، زیارتجیلر : (زوّار عتبات عالیات) .

زُور { [ع] یالان ، یالان سوز : (قول‌زور ، شاهد زور) .

« کندی شاهد اوده واحد اوده زور »
(لا)

زُور { [ف] قوّت ، جبر ، کوج : (زور بازو ، زور ایله یاپیلیر) لسانمزده بو معنالردن ماعدا مشکل ، زحمتلی ، مرض کبی دها بعض معنالرده قوللانیلیر : مثلا (زور ایش ، زوره طیانه‌ماز ، زوری نه)

کبی تعبیرات معروفدر . (زوراکی)
= روبجه شیوه‌سنه اویدیرلمش بر
تعبیردرکه ایسته‌میه‌رك ، جبر ایله یاپمه
معناسنده قوللانیلیر . (زوربا) اصلی
(زورباز) = قوتله ، جبر ایله اوینا-
یجی یاخود قوت صاحبی ، جبار
دیمکدر . مؤخراً کثرت استعمال ایله
حرف (زا) اسقاط اولنمشدر .
لسانمزده معنای معروفی عربده‌جی ،
یاراماز ، باغی دیمکدر .

« طوپ بر زور جلال قهره »
« دشمنك اوله شکن جانگاهی »
(فاضل)

زهّاد [ع] (زاهد) ك جمعی :
(زمرهٔ زهّاد)

« رندانه تعزیه دخی زهاده تهنیه »
« بوشعرتازه تازه‌لدی سینه داغنی »
(فاضل)

زهد [ع] خصوصات وحظوظات
دنیویه‌یه رغبت ایتمه‌یوب
هر صورتله پرهیزکار اولمق ، دائما
التزام تقوی ایله عبادتده بولنمق :

« اولمیدرشیخ اولانلر زهدوتقوی صاحبی »
(لا)

زُهَرَه [ع] سیارهٔ معروفه .
اجرام سماویه ایچنده
کره‌مزه اك قریب و اك پارلاق اولان
(زهره) فجردن براز اوّل جنوب
شرق طرفنده و بعدالغروب غرب
جنوبی سمتنده کورندیکندن (کوکب
سحر ، کوکب عشاء) نامری ویریلور
وطشره‌لیلر بیننده (کروان قران)
و (چوبان) کوکبی دینیاور .

« زهره‌یی بابنه چارپچه ایدر »
« چرخدن استه‌سه دخترحیدر »
(فاضل)

زُیُوف [ع] آقچه قلب ، مغشوش
اوله § (زَیف)ك جمعی
اولدیغی تقدیرده قلب ، مغشوش
آقچه‌لر معناسنی افاده ایدر .

قاموس عثمانى

ترکجه ده قوللانيلان عربى ، فارسى ، اجنبى كافۀ لغاتى حاويدر

قسم رابع

محررى :

محمد صلاحى

صاحب وناشرى

احمد مظفر الدين

معارف نظارت جليله‌سنك ٥٩ نومرو وفى ١ نيسان سنه ٣١٢ تاريخلو رخصتيله طبع اولنمشدر

مهرسز اولانلر ساخته‌در

استانبول

(محمود بك) مطبعه‌سى — باب عالى جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده نومرو ٧٢

١٣٢٢

بسم الله الرحمن الرحیم

﴿ ژ ﴾

ژ { [حرف] اصلی فارسیدر. الفبای عثمانیـده اون دردنجی حرف اولوب الفاظ فارسیه وکلمات اجنبیه‌ده مستعملدر. ابجد حسابنده (۷) عددینه مساوی ومعادلدر .

ژاژ / **ژاژه** { [ف] دوه دیکنی ، غایتله دیکنلی چورچوب § باطل، بی‌معنی، هرزه ، هذیان ، بی‌ادبانه‌سوز. (ژاژخای) = اومثللو سوزلر سویله‌ین، هذیانجی. جمعی (ژاژخایان) در (ژاژخور) ده بومقامده قوللانیلیر .

ژاکت { [فرانسزجه‌دن] تحریفله (جاکت) دییورز . اصلی (Iaquette — ژاکت) در. بلی دیکیشسز ، بیچمی دوز بر نوع قیصه سترە دیمکدر .

ژاله { [ف] قیراغی ، چی .

ژرف / **ژرفا** { [ف]عمیق، درین: (دریای ژرف ، بحر ژرفا) ، (ژرفا) = صویك درین یری معناسنده‌ده قوللا- نیلیر (ژرفی) = درینلك .

ژرفین { [ف] قاپو سورمه‌سی ، قاپو طایاغی .

ژنده { [ف] یامه‌لی، اسکی پوسکو خرقه. (ژنده پوش) = پارچه پارچه ییرتیق ، یامه‌لی لباس کیین فقیر .

ژنك { [ف] (ارتنك) یاخود (ارژنك) مخففی § چهره‌ده پیدا اولان بوروشقلقلر § دمیر، آیینه وسائر معدنی شیلرده تأثیر رطوبتله پیدا اولان پاس، کوف § کوزچاپاغی.

ژنگار { [ف] (زنگار) ایله مترادفدر . اوراپه مراجعت اولنه .

ژنکله { [ف] درت آیاقلی حیوانلرك چاتال طیرناغی .

﴿ ژِ ﴾

ژیان } [ف] خشملی ، غضبلی ، قیزغین ، کوکرەمش : (شیر ژیان ، ببر ژیان ، پیل ژیان ، عقاب ژیان ، دریای ژیان) ارسلانه وصف اولەرق استعمالی غالبدر .

ژیمناس } [فرانسزجه دن] (Gymnase) اصلی یونانیدر. طلبەسنه ریاضت بدنیه اجرا ایتدیریلوب ادمان کسب ایتلرینه اعتنا اولنان مکتب. المانیاده درجۀ تالیەده بولنان لاتین لسانته وادبیات تدریسنه مخصوص مکتبلره اطلاق اولنور § جیمناستیق تعلیمخانەسی .

ژیمناستیق } [فرانسزجەدن] (Gymnastique) لسانمزده (جیمناستیق) طرزنده معروفدر . ریاضت بدنیەیه متعلق حرکات مختلفه معناسنده قوللانیلیرکه ادمان بدن دیمکدر § ریاضت بدنیەیه منسوب ومتعلق .

ژیوه } [ف] (جیوه) دیه تحریف ایله مستعملدر . معروف مادۀ مایعۀ معدنیەدرکه حال طبیعیسنده صنایعده ومرکبات خالصەسی ادویۀ طبیەده استعمال اولنور . عربجەسی (زیبق) در .

﴿ ژُ ﴾

ژورنال } [فرانسزجه دن] (Journal) وقوعاتك کونی کونه قید ایدلسنه مخصوص دفتر، ورقه، روزنامه § غزته، جریده . لسانمزده حرف جیم ایله معروفدر : (پولیس ژورنالی).

ژوری } [فرانسزجەدن] (Juri) ضمۀ خفیفه ایلەدر. لسان شریعتده « عدول » دینیلن هیئت حاکمه دیمکدر .

ژولیده } [ف] بربرینه کیرمش، قارمەقاریشیق، طاغنیق. اکثریا صاچەوصف اولەرق قوللانیلیر: (ژولیدەموی) = قاریشیق، طاغنیق صاچلی .

﴿ سَ ﴾

سَ { [حرف] الفبای عثمانیده اون بشنجی حرفدرکه ابجد حسابنده (٦٠) عددینه معادل عد اولنور : (سین مهمله) .

سا { [ف] کبی معناسنه اولان (آسا) نك مخففی . ادات تشبیه : (مشك سا) = مسك کبی ، مسك قوقولی . (عنبر سا) = عنبر کبی ، عنبر قوقولی .

سای { [ف] سوریجی ، سورن . لسانمزده ترکیب وصفی صورتنده قوللانیلیر : (جبهه سا) ، جبین سا ، چهره سا) .

سائبه { [ع] باشی بوش براقلمش حیوان ، دابهٔ مهمله .

سائر { [ع] باشقه ، غیری ، دیکر ، آخر ، ماعدا معنالرنده قوللانیلیر : [امور سائره ، سائر خصوصات ، بلاد سائره] § سیر وحرکت ایدیجی ، یوربیجی ، یورین : (سحاب سائر ، سحائب سائره) ، (مثل سائر) = دیللرده یوریوب کزن ، زیاده مشهور وشایع اولان دیمکدرکه بوتعبیرده کثرت شیوع وشهرت معناسی مقصوددر .

(سائر فی المنام) = اویودیغی حالده کزوب سویله ین .

سائره { [ع] اشخاص ، اشیا ، مواد کبی محذوف جمعلره صفت اوله‌رق قوللانیلیر . دائما معطوفاً قوللانیلغندن اوّلنه (و) کتیرلمدکجه ایراد اولنه‌ماز : (اودون ، کومور وسائره ؛ شخصیات ، ذاتیات وسائره ؛ تجره ، صحن وسائره) .

سائق { [ع] سوق ایدیجی ، ایدن : (سائق تقدیر ، سائق معنوی) .

« سوبسو سوق ایله ین هپ سائق تقدیردر »
« کیمسه نك دستنده یوق راغب عنان اختیار »
(قوجه راغب)

سائقه { [ع] سوق ایدن کیفیت ، حالت : (سائقهٔ حدت ، سائقهٔ غضب ، سائقهٔ یأس ، سائقهٔ شوق) داخل اولدیغی تعبیراتده بولنه‌جق الفاظ مرتبطه‌نك تأنیث وتذکیر صورتنده ایراد اولنملرنده بأس یوقدر .

سائل [ع] صوریجی ، صوران : [سائل ایله مجیب] § آقیجی ، آقان : (دم سائل) بومعناده اکثریا (سایل) صورتنده تلفظ اولنور § دیلنجی : (کشکول بدست نیاز اولان برسائل امید واری باب رأفتدن محروماً دوندیرمه) .

« براولورعند الله‌ده سلیمان ایله مور »
« درکه حقده همان شاه ایله سائل بردر »
(عزت)

سائمه [ع] کندی باشنه اوتلاغه چایره براقلمش اولان حیوانات .

سابح [ع] صو ایچنده یوزیجی ، یوزن ، یوزکج : (جسم سابح ، حوض سابح).

سابحه [ع] صواوزرنده یوزدیکی جهتیله گمی یه علم اولشدرکه جمعی (سابحات) در.

سابع [ع] یدنجی ، صایی‌ده آلتنجیدن صوکره اولان : (جلد سابع ، قسم سابع ، دفعهٔ سابعه ، مادهٔ سابعه) . (سابعاً) = یدنجی اوله‌رق .

سابق [ع] گچیجی ، گچن ؛ ایلروله‌مش ، ایلروله‌ین : (سال سابق ، سنهٔ سابقه ، مادهٔ سابقه ، حال سابق ، حالت سابقه) . (سابق ولاحق) = اولکی وصوکره‌کی . (سابقاً) = گچمش اوله‌رق .

سابقون **سابقین** [ع] «سابق» ك جمعی ، گچمشلر . ایلریده گلمش گچمش اولان اکابر دین ، اعاظم امت ، ذوات مشهوره مقامنده قوللانیلیر : (ابن زبیر مشاهیر سابقوندندر) رضی الله عنه .

« سرعت سیرندن اظهر درکه رخش همتم »
« هم عنان سابقون اولمق تمناسنده‌در »
(معلم ناجی)

سابقه [ع] گچمش اولان بر وقعه ، جنحه ، قباحت : (سابقه‌لی ، سابقه‌سی وار) اشبو معنای اصطلاحی اعتباریله مفردی اکثریا قبحیاتده وجمعی اولان (سوابق) هم قبحیات هم حسنیاتده قوللانیلیر : (سوابق احوال ، سوابق فاخره) .

ساتر [ع] اورتیجی ، اورتن : (خلعت ساتره ، البسهٔ ساتره) ، (ساترالعیوب ، ساتر عیب) .

ساجد [ع] سجده ایدیجی ، ایدن ؛ نمازده باشنی یره قویوب قالدیران : (عابد ساجد ، جماعت ساجده).

ساحر [ع] سحر ایدیجی ، ایدن ؛ بویو (بوگو) یاپان ، سحرباز : (شاعر ساحر).

ساحره [ع] (ساحر) ك مؤنثی ، سحرباز قادین : (ساحرهٔ ماهره) جمعی (ساحرات) .

ساحِل [ع] صوكنارى، قيى، يالى : (ساحل دريا، ساحل خليج، ساحل نهر). (ساحلخانه) = صو كنارنده اولان أو، صيفيه . جمعى (سَواحِل) .

« امتياز ثابت وسيارى مشكلدر خيال »
« ظن ايدرسكان كشتى ساحل دريا يورر »
(غالب پاشا)

ساحَه [ع] ميدان، عرصه، آچيق حولى، دوز وكنيش ير: (ساحهٔ وسيعهٔ ارض، ساحهٔ بيت معظم) (ساحَتْ) طرزنده ده استعمالى جائزدر.

ساخْتَه [ف] (ساخْتَنْ) مصدرندن اسم مفعولدركه دوزمه، ياپمه، قلب معناسنده وبرشيئى تقليد صورتيله واغفال قصديله كوسترشدن عبارت اولەرق ياپمق مقامندەقوللانيلير: (ساختَه وَقار) = تمكينى، آغرطاورانيشى تقليد صورتيله دوزمه اولان . (ساخته‌كار) = مقلّد، قلبزن، دوزوب اويديريجى. (ساختَگى) = ساخته‌لك، دوزمه‌جيلك .

ساداتْ [ع] (سيّد) لڭ جمع الجمعيدر . بر قومڭ بيوكلرى § نسل ونسب پاكڭ حضرت پيغمبريدن اولان ذوات كرامه اطلاق اولنور: (سادات كرام، سادات علويه).

« اويله برسيّدكه ذاتى فخر سادات كرام »

سادِسْ آلتنجى: (جلد سادس، فصل سادس، دائرهٔ سادسه، مادهٔ سادسه). (سادِساً) = آلتنجى درجه‌ده اوله‌رق . (سادِس عَشَر) = اون آلتنجى، اون آلتى.

سادَگى [ف] ساده‌لك، كلفتسزلك، زينتسزلك : (سادگئ افاده، سادگئ ثياب) .

سادَه [ف] كلفتسز ، زينتسز ، سوسسز: (اسلوب ساده، طرز ساده، لباس ساده) (سادَه‌كار) = قويومجى طاسلاقجيسى، قويومجيلغك زينت وكلفتدن عارى بولنان عملياتنى ياپان. § مخلوط اولمايان، صاف وخالص بولنان : (ساده ياغ ، ساده قهوه، ساده صويه چوربه) § يالكز، تك: (ساده بن مى كلدك ، اثناى راهده ساده برچوبانه راست كلمش) .

« ساده سنسين نقش لوح خاطرم »
(معلم ناجى)

(سادَه‌دِل) = يوركى تميز اولان، قورناز اولمايان، بون. (سادَه‌رُو) = تويسز دلبر، صاقالى بيتمى اولمايان كنج. (سادَه لَوح) = خاطرنده حيله وخدعه بولنمايان، قورناز اولمايان، بون. بو مقامده يالكز (سادَه) لفظنك ايراديله اكتفا اولندينى ده كورلمشدر. «فضولى» نك مصراع آتيسنده اويله‌جه قوللانلمشدر:

« من هنوز اى ساده اول مضمونى ادراك ايتمدك »

ساذج [ع] (ساده) نك معربی. عین معناده مستعملدر. جمعی (سواذج).

« سوز برنفس ساذج بی رنکدراما »
« برهمزن صورتکدهٔ کون ومکاندر »
« عونی »

سارّ [ع] سروروریجی، ویرن؛ سویندیریجی، سویندیرن: (کلام سارّ، حوادث ساره، آثار سارّه).

سارا [ف] صافی، خالص: (عنبر سارا) تعبیری معروفدر.

ساربان [ف] دوه‌جی. (سار) لفظی فارسیده اون معناده قوللانیلیرسه‌ده لسانمزده هپسی معتبر ومستعمل دکلدر. مستعمل اولانلر آتیده کوسترلمشدر. مثلا (دوه) معناسنی افاده ایدر. آنك ایچون دوه‌جی‌یه (ساربان) دینیلیر || (باش) معناسنه کلیر. بوسببله باش آشاغی مقامنده (نکونسار) تعبیری قوللانیلیر. حتی (سکسار) تعبیری‌ده بوندن مأخوذدرکه کوپك باشلی معناسنده حیوان معروفه اطلاق اولنور || ینه ینه (سار) صیغیرجق قوشی دیمکدرکه لسانمزده آخرینه آدات تصغیر علاوه‌سیله معروف کوچك قوشه (سارچه) محاوره‌ده تخفیفله (سرچه) دیرز. فارسیده‌ده صیغیرجغه اطلاق اولنور. || برشیئك کثرتله بولندیغی محل معناسنده ترکیب ایله قوللانیلیر. مثلا طوزله‌یه (نمکسار) وآغاجلغه، قورولغه (شاخسار) دینیلدیکی کبی. || مثل، نظیر، شبیه، اش معناسنده قوللانیلیر. مثلا (دیوسار، خاکسار) کبی. || صاحب معناسنی افاده ایدر. مثلا (شرمسار) کبی. (ساربان) تعبیری بین العوام تحریفله (صاوران) طرزنده قوللانیلیر.

سارت [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. اورمه خلاط و یلکن ایپی دیمکدر.

سارده‌لا [ایتالیانجه‌دن] معلوم طوزلانمش بالیق. تازه‌سنه (تیرخوس) = (آتش بالیغی) دینیر.

سارق [ع] سرقت ایدیجی، خرسز: (سارق مشهور، سارق اموال).

ساری [ع] سرایت ایدیجی، ایدن؛ بولاشیجی، بولاشان: (فیض ساری، مرض ساری، امراض ساریه).

ساز [ف] چالغی آلتی، چالنه‌جق چالغی، چالغی طاقمی: (اینجه ساز) = کمان، فلاووطه، قانون، عود، طنبور، کمانچه، نی کبی چالغی

طاقمی. (قبا ساز) = سرنا، بورو، طبل، دنبه‌لك کبی طاقم :

«سازفقرك باشقه در پست وبلند ناله‌سی»
(غالب پاشا)

«آ کلایانه سیوری سینك ساز، آ کلامایانه طاول سرنا آز کلور — مثل مشهور»

ساز { [ف] «ساختن» مصدرندن امر حاضر اولوب وصف ترکیبی صورتنده ویاپیجی، دوزیجی، ایدیجی معنالرنده قوللانیلیر: (چاره‌ساز) = چاره ایدیجی، یاردیم ایدیجی. (کرمساز، لطفساز) = کرم ایدیجی، لطفله سویندیریجی. (نمیمه‌ساز) = نفاق، فساد ایدیجی. (خاطرساز) = کوکل یاپیجی. (ناساز) = اویغونسز، مناسبتسز، موافق اولمایان: (ناسازی) = ناسازلق: (ناسازیٔ طالع) (ترنم ساز) = نغمه‌لرله آهنك ایدیجی.

سازکار { [ف] موافق، اویغون: (طالع سازکار). (سازکاری) = اویغونلق، اویجیلق: (سازکاریٔ طالع).

سازنده { [ف] اینجه چالغی چالان، اینجه چالغیجی: (سازنده جمعیتی) جمعی (سازندگان) در. || «ساختن» مصدرندن یاپیجی، دوزیجی معناسنی افاده ایدر. اسم فاعل اولور:

« مطرب؟ ینه همدم رباب اول »
« سازندهٔ خاطر خراب اول »
(معلم ناجی)

ساطع { [ع] ظاهر اولان، یوکسلجه یوکسلن : (برق ساطع، سیف ساطع، انوار ساطعه، رایات ساطعه).

« سینه‌سی غایت ایله واسع ایدی »
« نور ساطع کبی هم لامع ایدی »
(خاقانی)

ساطور { [ع] بیوك، اکلی قصاب بچاغی || ات قیمقده قوللانیلان آغزی کنیش، قیضه بالطه.

ساعت { [ع] وقتی بیلدیرن آلت معروفه : (جیب ساعتی، قویون ساعتی، چالار ساعت، دیوار ساعتی، آصمه ساعت) || برکونك اون ایکیده برجزئنه اطلاق اولونورکه بر ساعت التمش دقیقه‌دن عبارتدر. || وقت حاضر، زمان جاری. بو معنالرده جمعی (ساعات) در. || قیامت: (اشراط ساعت، قیام ساعت).

ساعد { [ع] بیلك: (ساعد بلور، ساعد سیمین) || جمعی (سواعد) در.

ساعی { [ع] سعی ایدیجی، چالیشیجی، چالیشان :

« تحصیل علومه اولدی ساعی »
(معلم ناجی)

§ سرعتله یورییجی، یوریین. بو معناده

اولاق مقامنده خبر، مکتوب کتیروب کوتورن آدمه اطلاق اولنور . حتی یکیچری بقیه‌سی اوله‌رق الیوم موجود اولان و(ساپی) اوجاغی دینیلن محلك نام صحیحی‌ده (ساعی) در. (ساپی) بونك غلطیدر. بونلر (سعی) دن مشتقدر. § قوغیجیلق ایدن ، غمز ایدیجی : (ساعیٔ خبیث الساعی) بومعناده (سعایت) دن مشتقدر .

ساغَر } [ف] قدح ، اوفاق صو باردغی :

« دوری دونمش ساغرك صهباده حالت قالمامش »

(نیلی)

سافِر } [ع] سفر ایدیجی، یولجی: (سافر بی دلیل) ، (قافلهٔ سافره) .

سافِل } [ع] آشاغی ، آلچاق : (مرد سافل ، فکر سافل ، طرف سافل). (سافله) = دیب ، برشیئك آشاغی‌سی ، آلت طرفی .

ساق } [ع] انجیك ، بالدیر : (ساق سیمین، ساق انسان، ساق حیوان) ، (تشمیر ساق) = بالدیری صیغامق تعبیری معروفدر :

«نمی ساقی اوله‌یم بزمه طورور کن سودیکم»

«بویله سیمین ساقلر بلور بازولرله‌یسن»

(ندیم)

§ سائر شیلرك‌ده خصوصیله نباتات واشجارك بالدیر مقامنده بولنان آشاغی قسمنه ، کوك طرفنه دخی اطلاق اولنور: (ساق شجر ، ساق نبات) ، (ساق الاسود) = بالدیری قاره دینیلن کوك .

ساقِط } [ع] دوشیجی ، دوشن: (حکم ساقط، حجر ساقط ، اعتباردن ساقط ، احکام ساقطه ، اوراق ساقطه) ، (جنین ساقط) = دوشوك .

ساقَه } [ع] (سائق) ك جمعی که سوق ایدیجیلر ، سوریجیلر دیمکدر. اردونك کریدن کان قسمی، عسکرك دمدارطاقمی که (ساقة الجیش) تعبیر اولنور .

ساقی } [ع] صو آریجی ، قدح صونان : (ساقیٔ سیمین ساق ، ساقیٔ کلچهره) .

« آچون بزمده کوکلز ساقی مدد صون جام جم »

(نفعی)

ساقِیَه } [ع] (ساقی) نك مؤنثی. صو آریجی قادین . جمعی (ساقیات) در § صو جدولی ، صو دولابی . جمعی (سواقی) در .

ساکِت } [ع] سکوت ایدیجی ، ایدن؛ صوصمش اولان، صوصان : (مرد ساکت ، شخص ساکت ، طفل ساکت ، جماعت ساکته)

« کنج وجدنده همان ساکت وقائل بردر»

(عزت ملا)

ساکِن } [ع] حرکتسز اولان ، آرام وسکون اوزره

طوران : (هوای ساکن ، بحر ساکن) § حالنده سکون اثری کورینن یوموشاق خویلی آدم : (بو چوجق نه قدر ساکن ، بویله ساکن آدم آز بولنور) § اوطوریجی ، اوطوران . بو معناده جمع اولەرق اکثریا اسلوب فارسی اوزره (ساکنان) قوللانیلیر : (جهانکیر محله‌سنده ساکن) § برکلمه‌نك حرکه‌سز ، جزملی قسمی : (حرف ساکن ، حروف ساکنه) .

سال { [ف] سنه ، ییل : (سال جدید ، نوسال ، سال‌حال)

(سالخورده) = ییل یمش یعنی چوق اختیار ، پك یاشلی آدم (سالدیده) = ییل کورمش ، چوق یاشامش ، تجربه‌لی آدم (سالنامه) = سنه‌ده برکره معلومات رسمیه وفنیه‌یی حاوی رسمی، غیر رسمی اوله‌رق نشراولنان تقویملی کتاب. (سالیان، سالیانه) = سنوی ویریلن وظیفه ، ویرکویه اطلاق اولنور .

« آره‌دن بیك بوقدر سال مرور ایتمش ایکن »
« دل حساسده حاکمدر او تأثیر هنوز »
(نوعی)

سالار { [ف] برجماعتك اولوسی، باشبوغ : (سالار قوم، سالار سپاه) .

« کیسه پرداز کرم قافله سالار کرام »
(نفعی)

سالاموره { [ایتالیانجه‌دن] طوزلی ، طوزلاق شیلره اطلاق اولنور : (سالاموره پنیری ، سالاموره سبزه) .

سالب { [ع] سلب ایدیجی، آلوب یوق ایدیجی ، ایدن : (سالب حضور وراحت، سالب شعور، سالب مضرت ، قضیهٔ سالبه) .

« سالب آرامدر ناجی دل فرقت سرشت »
« مالك اولسه‌م کاشکی برقلبه سنك خاره‌دن »

سالطه مارقه { [ایتالیانجه‌دن] اصلی «سانبه‌مارقه»

اصطلاحات بحریهٔ اجنبیه‌دن اولوب اوائلده عثمانلی کمیجیلری بیننده استعمالی تعمم ایتمشدر . کمیجیلرك اوموزه آتدقلری چوقه‌دن معمول قیصه نیمتن، چاکت ، چپکن .

سالف { [ع] کچمش ، کچن : (سالف الذکر ، سالف البیان ، دور سالف ، عصر سالف ، ادوار سالفه ، اقوام سالفه) .

سالك { [ع] سلوك ایدیجی ، یول طوتوب کیدیجی، کیدن: (سالك طریق صواب ، سالك مسلك سداد) § طرق علیه‌دن برینه منتسب اولان : (طریقت مولویه سالکانی ، طریقت قادریه سالکی) ، (سالکان عرش) = ملائکهٔ کرام .

سالم { [ع] سلامتله متصف ، قصور ونقصاندن عاری اولان : (سهو و خطادن سالم ،

سیئاتدن سالم) (سالماً) = سلامتله، سلامت ایچنده اوله‌رق : (بورادن حرکتلرینك ایکنجی کونی سالماً ازمیره واصل اولدیلر) § اصطلاح عروضجه عوارض وزندن عاری تام بحر دیمکدر.

سالُوس } [ف] ریا : (اهل سالوس، ترك سالوس) § ریاکار : (مرد سالوس ، صوفیٔ سالوس). (سالُوسی) = ریاکارلق.

سالَه } [ف] اردونك آرقه‌سنده طوروب قلب لشکری کوزله‌ین بلوك، فرقه دیمکدرکه اوائلده بین‌العرب (ساقة‌الجیش) عثمانلیلرجه (قفادار) دینوردی. الیوم (دمدار) تعبیری معروفدر § یاشلی ، ییللق ، ییللانمش. بومعناده ترکیب ایله استعمال اولنور : (کودك یکساله ، پیر صد ساله) کبی .

« فکری استاد کهن سالهٔ عقل اوّل »
« رأیی فرزند گرامی گهر صبح اخیر »
(نفعی)

سالیانَه } [ف] سنوی ویریلن وظیفه، ویرگو دیمکدر.

سام } [ف] سرسملك علتی § قوس قزح ، علائم السما § آتش، اود: (سام اندر) = مخفف (سمندر) ـــ که آتش ایچنده دیمکدر ـــ بر حیوان موهومدر. § حضرت (نوح) علیه‌السلامك اوغلی § ایران قدیمنده مشهور برقهرمانك اسمی :

« جهانستان بهادرکه طرز پیکاری »
« اونوتدیرر روش رزم رستم وسامی »
(نفعی)

سامّ } [ع] زهرلی ، باد سموم : (سام‌یلی) ، (سام ابرص) = آلاجه‌لی مضر کرتنکله ، کلر . بوکا (سامّه) ده دینور. بونکله برابر (سامّه) زهرلی حیوانلره اطلاق اولنور.

سامان } [ف] طاقم ، ترتیب ، اسباب ، انتظام حال ، سکون وآرام ، نشانه وکنار کبی معنالری افاده ایدر : (سامان سوز) = ترتیب وانتظام بوزیجی ، سکون وآرام کیدریجی (بی‌سروسامان) = باشسز ترتیبسز ، یولسز آرامسز معناسنده اکثریا سرسمانه حرکات حقنده ایراد اولنور.

سامح } [ع] سماحتلی ، جومرد ، الی آچیق آدم .

سامع } [ع] ایشیدیجی ، ایشیدن: (اذن سامع) § دیکله‌یجی، دیکله‌ین. جمعی (سامعون ، سامعین)

سامعه } [ع] ذی روحده اولان ایشیدیجیلك حاسه‌سی ، حواس خمسه‌دن ایشتمه قوتی . (قوهٔ سامعه) ده دینیلیر .

سامّه } [ع] ییلان ، عقرب کبی زهرلی حیوان دیمکدر ، جمعی (سَوامّ) .

سامی { [ع] بلند، یوکسك، یوجه. (عالی) ایله مترادفدر .

رسمیاتده استعماللرنجه بینلرنده فرق واردر : (امر سامی ، تذکرهٔ سامیه، مکتوب سامی) = مقام جلیل صدارتعظمادن یازیلان امرنامه‌لره اطلاق اولنور . (رتبهٔ سامیهٔ وزارت) ایشته بوکبی تعبیرات رسمیه‌ده (عالی، عالیه) لفظلری استعمال اولنه‌ماز .

سان { [ف] فارسیده معانیٔ عدیده‌ده قوللانیلان اشبو لفظ لسانمزده یالکز اوله‌رق اصلا قوللانیلماز. فقط (یکسان) طرزنده وبرابر، مساوی معناسنده استعمال اولنور: (خاك ایله یکسان) .

سانح { [ع] سنوح ایدیجی، ایدن؛ انسانده‌کی دوشونمك قوتیله ظهور ایله‌ین : (رأی سانح ، فکر سانح، افکار سانحه ، ارادات سانحه).

سانحه { [ع] سنوح ایدن فکر ، عقله کلن سوز . جمعی (سانحات) : (سانحات العرب) .

« برسانحه‌نك اولمسی حقیله مبجّل »
« اولمقله اولور سبك ومؤداسی مکمّل »

سانتیمترو { [فرانسزجه‌دن] ذراع اعشارینك معشاری. اون سانتیمترو بر (دسیمترو) ایدر .

ساهر { [ع] کیجه‌لری اویویه‌میوب دائما اویانیق طوران، سهر علتنه مبتلا اولان : (دربان ساهر ، شخص ساهر) .

ساهره { [ع] یر ؛ یر یوزی . بعضاً بوز رنکلی معناسنه اولان (غبراء) ایله توصیف اولنور : (ساهرهٔ غبرا) § بیابان ، چول : (ساهرهٔ خالیه ، ساهرهٔ واسعه) § یوم قیامتده حشر مخلوقات ایچون تجدید بیوریله‌جق ارض .

ساهور { [ع] کیجه وقتی اویانیق اوله ، کیجه اویومامق حالی § آی آغیلی، هاله: (ساهور قمر).

ساهی { [ع] سهو ایدیجی، ایدن؛ یاکیلیجی ، یاکیلان : (مرتب ساهی ، محرر ساهی) .

سایبان
سایه‌بان { [ف] کولکه‌لك، تنته، بیوك چادر که ترکجه‌ده تحریفله (سایوان) لفظی معروفدر . (مستظل) مقامنده استعمالی غلطدر.

سایس { [ع] آتك تیمارینه ، ونه وسائره‌سنه باقمق ایچون قوللانیلان آدم که تحریفله (سیس) دینیلیر . (سائس) صورتنده ده یازیلیر .

« آغلاشوب آخورده سایسلر دیدی تاریخنی »
« قاچدی دنیادن کم آلمز آه قردی کوستکی »
(سروری)

سایه { [ف] کولکه. (سایه‌دار) = کولکه طوتیجی ،

گولـگه‌لی : (شـجر سـایه‌دار) . (سایه‌گاه) = گولـگه‌لی محل :

« سایه‌بخش وصلت اول عشاق مهجور اوستنه »
« ایندی صانسونلر شهیدان غمك نور اوستنه »
(ادهم ساقزلی)

§ حمایت، صیانت : (سایهٔ شاهانه، سایهٔ حضرت پادشاهی، سایهٔ شریعت محمدیه) (سایه‌گستر) = حامی، حمایت یاپیجی . (سـایه‌انداز) = حمـایت صالیجی، صیانت آتیجی (سایه‌نشین) = کولکه‌ده یاخود حمایتده اوطوریجی . (سایه‌خواه) = حمایت ایسته‌یجی .

« سایه‌خواه اولسون می فکرم بویله پرتو بار ایکن »
(م ناجی)

سایِده [ف] سورلمش؛ ازلمش || اسکیمش ، پیرانمش : (جامهٔ ساییده، خرقهٔ سائیده) .

سَبّ [ع] سویگمك، سویگوب صایمق: (سبّ وشتم) .

سَبا / **سَبأ** [ع] برنجیسی معروفـدر . حضرت (سلیمان) علیه‌السلامك زوجه‌سی (بلقیس)ڭ یمنده صاحبة الحکم بولندیغی بلدهٔ معموره‌نك اسمی :

« ای هدهد امید سبادنمی کلیرسین »
(نابی)

سَبائِك [ع] (سَبیکه) نك جمعی . اریدیلوب قالبه دوکلمش پارچه‌لر دیمکدر . (سَبایِك) طرزنده یا کلمش یازمالی .

سَبّابه [ع] شهادت پارمغی، صاغ الك باشدن ایکنجی پارمغی .

(سَبّابه‌گزا) = حیرت وتعجبله شهادت پارمغنی ایصیران .

سَبّاح [ع] صـوده یوزیجی ، یوزکچ دیمکدر .

سَباحَت [ع] صوده یوزمك . اصلی کسر ایله‌در .

(سِبح) ده عین معنایه لغتدر .

سَبَب [ع] اصلی ایپ معناسنه‌در. اصطلاحمزده غیره واسطهٔ توصّل، برشیئك ظهور یاخود حصولنه واسطه ، علّت اصلیه ، بهانه ، جهت معنالرنده قوللانیلیر : (سبب نزاع ، سبب ترقی ، سـبب زیارت ، سـبب اقبـال) اکثریا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر. (سَبَبیَّت) = سبب اولمه، سببلك . بو کلمـه اکثریا (ویرمك) ماده‌سیله استعمال اولنور . (لِسَبَبٍ) = برسببدن طولایی .

سَبْت [ع] جمعه ایرته‌سی . (یوم السبت) = جمعه ایرته‌سی کونی (اَصحابُ السَّبْت) = طائفهٔ یهود .

سَبْز [ف] یشیل ، رنکی یشیل : (برك سبز) ، (سِبزین) ده عین معنایه لغتدر :

« او بولور جامهٔ سبزين ورقله رونق »
«سن ايسه احسن اولورسين چيقاروب پيرهنى»
(ابن كمال)
(سَبز فام ، سَبز رَنك) = يشيل رنكلى اولان. (سَبز پوش) = يشيل اورتيلى، يشيل لباسلى. (سَبزى) = يشيله منسوب ، يشيللى ‖ طراوت ، لطافت ؛ آب وتاب .

سَبزه { [ف] يشيللك ، پيشيريلوب ينيله جك يشيللك. (سَبزه زار) = چمنلك ، سبزه لى محل . كويا قاعدهٔ عربيه يه توفيقاً جمع اوله رق قوللانيلان (سَبزه وات) غلط فاحشدر.

سَبُع { [ع] ييرتيجى حيوان، جانور. (سبعيت) = ييرتيجيلق . (سَبُعى) = ييرتيجى يه منسوب، جانوره متعلق .

سَبعَه { [ع] يدى . فارسيسى (هَفت): (جزائر سبعه، سبعهٔ سياره) حالت تأنيثده اوله رق (سَبع) دخى قوللانيلير. (سبعون ، سبعين) = يتمش، يدى دفعه اون .

سَبق { [ع] ايلرى كچمك، ايلرو- لمك. (سَبقت) ده بو معناده قوللانيلير: (سبق ايدن احواله كوره) § ياريشده كچن حيوان .

سَبَق { [ع] درس ديمكدر. (سَبَق آموز) = معلم ، درس اوكره تن. (سَبقخوان) = شاكرد، درس اوقويان .

« ايستيورسه ك آلملى حكمت كتابندن سبق »
« خامهٔ قدرت نه يازمش صفحهٔ رخساره باق »
(خيالى)

سَبك { [ع] معدنى برشئ اريدوب قالبه دوكمك ، اريديلوب قالبه دوكلمك : (سبك ذهب ، سيمك سبكى) § عباره نك طرز ترتيبى، اصول موضوعهٔ كتابت : (اشبو حجتك صك وسبكى موافق اولمغله تصديق قلندى).

سُبك { [ف] خفيف، ينى؛ آغيرك ضدى : (سُبكبار) = يوكى خفيف ، آغيرلقسز ، غائله سز. (سُبكمغز) = بينى خفيف، عقلسز، بوش قفالى . (سُبكروح) = جانى خفيف ، آغير خويلى اولمايان . (سُبكى) = يڭيللك ، خفيفلك . (سُبكمايه) قيمتسز ، دكرسز ، اعتبارسز. (سُبكمزاج) = مزاجى خفيف ، اويناق ، خوپپا آدم . (سُبكپا ـ ى) = آياغى خفيف، چابوق يوريجى اولان . (سُبكپرواز) = چابوق وزياده اوچان . (سُبكرو) = چابوق كيديجى، كيدن. (سُبكسر)

= خفيف باشلى ، فرومايه ، سفيه .

« بارينى كردن احبابه ايدنلر تحميل »
« نه‌قدر اولسه سبكروح اولور البته ثقيل »
(قوجه راغب)

سَبَل [ع] كوزه عارض اولان اينجه پرده ، كوز قاپاغنده اوروجك آغى كبى حاصل اولان شى. (سَبَلناك) = كوزى پرده‌لى ، سبل علتنه مبتلا اولان § كوز قاپاقلرينك ايچ يوزنده قيل بيتيرن علت. (سَبَلاً) = اوزون كيرپيكلى كوزه وصف اولور: (عين سبلا) . (سَبَلَه) = مطلقا بييق دينيله‌مز . معانئ مختلفه‌يى افاده ايدر. فقط (سَبَلت) طرزنده وبييق معناسنده استعمالى غالبدر : (سبلت دراز) .

« آز ايدى سبلت فرخنده‌لرى »
« ملك رومك نته‌كيم مشك ترى »
(خاقانى)

سَبُو [ف] دستى، طوپراقدن ياپمه صو قابى . (سبوچه) = دستيجك . (سبوى تهى) = بوش دستى .

« سبوى باده مخموران شوقه بار دوش اولماز »
(قوجه راغب)

سَبُوح [ع] يوزكچ : (ملاّح سبوح) .

سَبُّورَه [ع] مشق تخته‌سى ، اطفالك يازوب بوزمق ايچون قوللانديغى تعليم تخته‌سى .

سَبْى [ع] اسير ايتمك ، ايدلمك : (سبى و استرقاق) . (سَبِي) = اسير ايدلمش، اسير اولان .

سَبيكه [ع] اريديلوب قالبه دوكلمش معدنى پارچه : (سُبيكهٔ ذهبيه). جمعى (سَبائك) در.

سَبيل [ع] يول ، بيوك يول ؛ ايشلك جاده : (فى سبيل الله) = الله يولنده ديمكدر . (ابن سبيل) = يولجى ، يولده عاجز وناچار قالان. (اَبناى سبيل) = يولجيلر. (اخلاى سبيل ، تخليهٔ سبيل) = محبوسى صاليويرمك، بوشلامق. § خير اولمق اوزره طاسلرله صو طاغيديلان اطرافى پارماقلقلى محللره اطلاق اولنوركه بونلرك فى سبيل الله ياپلمش اولملرى سبب تسميه‌در : (سبيلخانه بارداغى كبى ديزلمشلردى) § فى سبيل الله طاغيديلان صو : (سبيل ايتمك) ماده‌سنى مرحوم ناجى (صو يرينه ويرمك) صورتنده ايضاح ايله‌مش ايسه‌ده فقيره كوره (الله يولنده طاغتمق) مقامنده قوللانيلير ديمك دها يولنده اولسه كركدر .

« صهباى صفا كسترى لله سبيل ايت »
(لا)

سَبا [ف] اوچ آياقلى ، يوكسك اسكمله . اكثريا آياق

صاتیجیلری قوللانیر. اصلی (سه‌پا) در. بویله‌ده یازیله‌بیلیر.

سَپَدْ [ف] سازدن، اینجه‌چوبوقدن، حصیر وسائره‌دن اورمك صورتیله یاپیلمش قاب: (چماشیرسپدی، اوزوم سپدی، سپدجیلر، سپد صندق) معرّبی (سبد).

سَپِیدْ [ف] بیاض، آق. بعضاً (سفید) مقامنده قوللانیلیر. (سپیده‌دم) = صباح وقتی، صبح صادق زمانی. (سپیدی) = بیاضلق، آقلق:

«سپیده‌دم که اولوب دیده خوابدن بیدار»
«خروشه باشلادی ناکاه سرده درد خمار»
(ندیم)

سِتَّا [ف] اوچ تللی ساز || طنبور. اصلی (سه‌تا) در. طنبور مقامنده استعمالی غالبدر. اصلی اوزره ده یازلمسی جائزدر.

سَتّارْ [ع] ستر ایدیجی، اورتیجی. (ستارالعیوب) = قوللرینك عیبلرینی، کناهلرینی ستر وعفو ایدن جناب الله:

«خدا ستاردر طعن ایتمه‌رنده عیب بین اولمه»
(یحیی)

سَتْرْ [ع] اورتمك، اورتلك: (ستر عورت، سترعیب، ستر قباحت، رخنه‌نك ستری]

سَتِیرْ [ع] خفی، کیزلی، اورتولی، قاپالی. (مستور) ایله مترادفدر: (امر ستیر، مادهٔ ستیره). (سَتِیرَه) = (سَتِیرْ) ك مؤنثی‌در. فارسیده مستوره خاتون معناسنده قوللانیلیر.

سَجّادَه [ع] یره سریلوب اوستنده نماز قیلنه‌جق قالیچه، عبا وسائره‌درکه انواعی مختلف وکثیردر: (سجاده نشین) = سجاده‌ده اوتوران، پوست صاحبی شیخ.

سَجایا [ع] (سَجِیَّه) نك جمعی. خویلر، طبیعتلر: (سجایای حسنه، سجایای علویه).

سَجْدَه [ع] تکریه عبادت ویا تعظیم ایچون ایکی اللریله آلنی یره قومق § اوصورتده آلنی یره قومقدن عبارت وضع شرعی. (سجده‌گاه) = عبادت ایده‌جك، نماز قیلنه‌جق محل. (ایتمك، قیلمق، وارمق) ماده‌لریله قوللانیلیر:

«حبّذا معبد پرفیض ومقدس که بولور»
«آنده برسجده قیلان معرفت سبحانی»
(نفعی)

سَجْعْ [ع] اصطلاحده نثرده فواصل وفقرات صوکلرینك قافیه طرزنده توافقی دیمکدر: (نیجه هلال درخشان اولورکه هنوز بدر

اولەدن خسوف بولور. ونجه آفتاب تابان اولورکه افقدن ظاهر اولمەدن کسوف بولور — تضرعات — سنان پاشا) § فواصل وفقرات منثورەنك صوڭلرندە توافق ایدن کلمات. بالادەکی مثالدە کوریلن (خسوف، کسوف) لفظلری کبی بوکلمەنك معنای لغویسی لسانمزدە قوللانیلماز.

سَجَنْجَل، سَجَنْجَلَه [ع] آیینە. اصلی یونانیدر. نادراً قوللانیلیر.

سَجِيَّه [ع] خوی، طبیعت، ملکە: (سجیۀ حسنە، سجیۀ مرضیە، سجیۀ ممدوحە) جمعی (سَجَایَا) در.

سَحَائِب [ع] بولوت معناسنە (سَحَابَه) نك جمعی: (سحائب مظلمە). (سَحَایِب) طرزندە یازلمش یازمامالی. جمع دیکری (سُحُب) در.

سَحَاب [ع] بولوت. فی الاصل (سحابە) نك جمع دیکریدر. (سحائب) مقامندەدە قوللانیلیر.

سَحَابَه [ع] بولوت، تك بولوت: (سحابۀ رفیعە، سحابۀ لطیفە).

سَحَّار [ع] پك سحرباز، زیادە ساحر: (طبع سحار).

سَحَّاقَه [ع] طائفۀ نسواندن ارلك طاسلایانلرە مخصوص

اوصاف سیئەدندر. اصطلاحات طبیە جملەسندندر.

سَحَر [ع] طاڭ یری آچلمازدن اوکجە اولان وقت. (علی السحر) = ایرکندن. (سحرخیز) = ایرکن قالقیجی، صباحجی. (سحرگاه، سحرگه) = سحر وقتی. (سَحَری) = سحرە منسوب، سحر وقتندە دیمکدر: (دعای سحری، عبادت سحریە). (سحر وقتندە) مقامندە دخی مستعملدر.

«کیتدم سحری طاعت ایچون مسجدە ناکاه»
(روحیٔ بغدادی)

سَحْق [ع] بر نسنەیی دوکوب ازمك، برنسنە دوکیلوب ازلمك: (سحق اجزا، قرنفیلك سحق)
«اولماز مسیح ایدرایسە اجزاسنیدە سحق»
«شمشیر غمزە یارەلری مرهم آشنا»
(سامی)

سَحْلَب [ع] لسان عوامدە (سالَب) دینیلن توز حالندەکی شی. بر نباتك کوکیدرکە سحق اولنەرق وجودە کتیریلور: (سوتلی سحلب). (سحلبی) = سحلبجی، سحلب صاتان.

سَحُور [ع] تمجید یمکی § وقت سحور. (ساحور) طرزندە استعمالی غلطدر. (سحوری) = سحور طاووجیسی، سحوردەکی طاوول کورولتیسی.

سَخاء [ع] جومردلك ایتمه ، جومردلك : (فضیلت سخا ، اهل سخا) همزه‌سزده قوللانیلیر .

سَخافت [ع] ضعیفلك ، خفیفلك ، یوفقه‌لق ، بوزوقلق . معنویاتده قوللانیلیر : (سخافت فكر ، سخافت رأی) .

سَخانت [ع] صیجاقلق ، قیزغینلق : (سخانت هوا ، سخانت تنور) .

سَخاوت [ع] جومردلك . (سخا) ایله مترادفدر : (سخاوت فطریه) .

سَخت [ف] قاتی ، پك ، زورلی ، قوتلی : (طبع سخت ، درد سخت ، دل سخت ، روی سخت ، بازوی سخت). (سختی) = قاتیلك ، سردلك ، سفالت . (سَخت بازو) = قوتلی ، زورلی ، شدیدالبطش (سَخت رو) = سرد یوزلی ، طارغین چهره‌لی (سَخت‌گیر) = سرد طوتیجی ، قوتله طوتیجی ، طوتدیغنی قویویرمه‌یوب ضبط ایدیجی . (سَخت لِگام) = سرد باشلی آت .

سَختیان [ف] كچی دریسندن وطنا كوندن یاپیلان برنوع مشین . (سختیانی)= سختیانجی ، مشین صاتان .

سَخی [ع] سخا ایله مجبول ، جومرد اولان : (شخص سخی ، سخیهٔ مشهوره)

«جوانمرد جهاندرشو خ مشرب درملكخودر»
«سخی دراهل دلدر نكته داندر نكته‌پیرادر»
(نفعی)

سَخیف [ع] سخافتلی ، یوفقه ، بوزوق اولان : (عقل سخیف ، فكر سخیف ، افكار سخیفه ، آرای سخیفه) معنویاتده وصف اوله‌رق قوللانیلیر .

سَخین [ع] سخانتلی ، قیزغین ، صیجاق اولان : (ماء سخین ، مایعات سخینه) .

سَدّ [ع] قاپامق ، طیقامق ، قاپانمق ، طیقانمق : (سدّ باب ، سدّ رخنه ، قاپونك سدّی ، كدیكك سدّی ، سدّالبحر) .

« سكندر سیر ایسه‌كده سدّ نطق ایت پیش كاملده »
« ارسطوی حقیقت بینه نقل ماجرا اولماز »
(فنی)

§ ایكی شیئك آرالغنه حائل ، حاجز ، مانع اولان شی : (سدّ اسكندر) .

سَداجَت [ع] ساده‌لك : (سداجت كلام) (ساده) نك معربی اولان (ساذَج) دن مأخوذدر . كثرت استعمال ایله ذال داله قلب اولنمشدر .

سَداد [ع] صواب اولمق ، طوغریلق ، خطاسزلق :

(رشد وسداد ، طریق سداد ، سداد فکر) .

سَدّاد [ع] جراح طیقاجی ، شیشه طیپاسی .

سَدید [ع] سداد ایله متصف ؛ طوغری ، خطاسز اولان : (رأی سدید ، فکر سدید ، قول سدید) .

سَدیر [ع] اصلی (کوشك) معناسنه‌در . کره‌ویت ؛ یوکسك پیکه ومندر کبی اوستنه اوطوریله‌جق شیلره اطلاق اولنور .

سَر [ف] باش ، اوج ، تپه : (سر زلف ، سر تیغ ، سرکوه ، سرکار) .

سَرای [ف] بیوك قوناق ، خصوصیله حکمداران ایله اکابرك اقامتگاهلری : (سرای همایون ، سرای ایمپراطوری ، سرای قرالی ، کاربانسرا) § « تغنی » ایتمك معناسنه اولان (سَراییدن) مصدرندن امر حاضر اولدیغی تقدیرده وصف ترکیبی طرزنده قوللانیلیر . مثلا (نغمه سرا ، غزلسرا) کبی .

سَرائِر [ع] (سریره) نك جمعی : (سرائر عشق ، سرائر قلبیه) . (سرایر) طرزنده یاکلش یازلمالی . مفردینه مراجعت اولنه .

سَراب [ع] چولده کونشك عکس شعاعیله صو کبی کورینن خیال که ترکجه‌ده (آلغم سالغم) دیرلر . § کنایه صورتیله عالم بی‌بقایه‌ده اطلاق اولنور .

سَرابیل [ع] کوملك دیمك اولان (سِربال) ك جمعی : (سرابیل حریریه) .

سَراپا [ف] باشدن آیاغه‌دك ، تماماً ، کاملاً : (سراپا چرکین ، سراپا چامورلی) :

« یازلدی قطرۀ شبنم سراپا برك سوسنده »
« قطار جوهر معنی کبی تیغ زبان اوزره »
(نفعی)

سَراپَرده [ف] پادشاه اوتاغی § خانه‌نك اورته‌سنه چکیلن حرم پرده‌سی § چادر پرده‌سی ، توزلق :

« سریر دولتنه آسمان سراپرده »
(نفعی)

سَرّاج [ع] آت وسائر حیوانلره اکر ، یولار ، قوشوم وسائره یاپان صنعتکار دیمکدر . محاوراتده شدّه‌سز قوللانیلیر : (سراج باشی) = اشبو صنعت اربابنك بیوکنه ، [کهیا] سنه اطلاق اولنور . (سراجخانه) = استانبولده فاتح جوارنده آت بازاری قربنده حیواناته مخصوص آلات و ادوات مختلفه یاپیلان وصاتیلان محل دیمکدر .

سَراچه [ف] (سَرا) = قوناق ، أو . (چه) = ادات

تصغیردر . عندالترکب کوچك خانه ، خانه‌جك دیمك اولور: (سراچهٔ دماغ).

« زخل سراچهٔ اقبالنك نكهبانی »
(نفعی)

سَراسَر { [ف] باشدن باشه، بوس بتون § بو اسم ایله معروف برنوع قیمتدار قماش: (حضور آصفیده سراسره قاپلانمه کورك الباس ایدلدی — تاریخ نعیما) .

سَراسیمه { [ف] عقلنه خلل کلمش، شاشیرمش ، حیرتده قالمش معناسنه‌در. نظمده (آسیمه‌سر) طرزنده‌ده استعمال اولنور :

« بزمست سراسیمهٔ جام می عشقز »
(نفعی)

سَرآغاز { [ف] ابتدا ، دیباجه ، باشلانغج .

سَرافراز { [ف] باش قالدیران ، بوی کوسترن؛ مادةً ویا معنیً ممتاز ومستحسن اولان . همزه‌نك اسقاطیله استعمالی دها غالبدر.

« سرفراز ایتدك لواءالحمد دین احمدی »
(نفعی)

سَرآمَد { [ف] باشده کلن، ایلری کلن ؛ باشده ، ایلریده بولنان . اکثریا بونك جمعی اولان (سَرآمَدان) قوللانیلیر که ایلری کلنلر دیمکدر: (سرآمدان ادبادن،سرآمدان مملکت ، سرآمدان بلده) .

« شیوه و نازده سرآمد ایدی »
(وحید)

سَرانجام { [ف] برایشك صوکی § انسانك باشنه کلن عبرتلی وقعه، حالت دیمکدر. (انجام) مقامنده قوللانیله‌ماز .

سَرانداز { [ف]فدا کار، چکنمز، پرواسز ، باشندن قورقماز : (کروه سراندازان) = سردن کچدیلر ، بی‌باکانه هجوم ایدنلر. (سراندازی) = سردن کچدیلك ، پرواسزلق ، فدا کارلق :

« ایده منضم ینه اولکی کبی کشور رومه »
«چکوب صاغه صوله شمشیر بران سراندازی»
(نفعی)

سَرآهَنك { [ف] قره‌قول ، چرخه‌جی عسکر § چالغیجی باشی ، یاخود باش چالغیجی .

سَرایا { [ع] دشمن اوزرینه کوندریلن مفرزهٔ عسکریه معناسنه اولان (سریه) نك جمعیدر : (سرایای منصوره) .

سَراینده { [ف] تغنی ایدیجی، ایرلایجی: (سرایندهٔ بهار).

سَرباز { [ف] جسور ، بهادر ، ییکیت ؛ چکنمز ، قورقماز: (مرد سرباز). (سربازی) = بهادرلك، ییکیتلك، قورقوسزلق. جمعی (سربازان) :

سَرْپاشْ [ف] چوماق ، گُرْز : (سرپاش زال) .

سَرْبَسْتْ [ف] آزاده ، مانعسز اولمه واولان ؛ قيد وشرط آلتنده بولنمامه وبولنمايان. (سربستى) = آزادهلك ، مقيد اولمامقلق: (سربستىٔ تجارت) (سَرْبَسْتانَه) = سربستاولانه ياقيشهجق صورتده .

سَرْبَسْتَه [ف] باشى باغلى § اورتولو ، قاپالى ، گيزلى : (سرّ سربسته) .

سَرْبَسَرْ [ف] باشدن باشه ديمكدر. (باش باشه) مقامندهده ايرادى جائزدر .

سَرْبُلَنْدْ [ف] باشى يوكسك ، يوجه ديمكدركه مادةً ويا معنىً عالى ورفيع اولان شيلره وصف اولور: (سروسربلند، اديب سربلند) (سَرْبُلَنْدى) = سربلندلك ، معنىً ويا مادةً يوجهلك [سَرْبُلَنْدانْ] = اوصورتله عالى ويوجه اولانلر .

«آفرين اى پادشاهك سربلند عسكرلرى»
«حملهٔ شيرانهدن وازگچميهجك جنك ارلرى»

سَرْپُوشْ [ف] باشه كييلن هر چشيد شيشه دينير . بولفظى قادينلره مخصوص اولان باش اورتوسى، ياشمق معناسيله تعريف ايدن لغت صاحبى ياڭلمشدر. (سرپوش) مطلقا صنف ذكوره عائد باش كسوهسى ديمكدر . صنف اناثه مخصوص بولنان باش اورتوسنه (سَرْپُوشَه)، (سَرْپُوشْنَه) اطلاق اولنور .

سَرْتاجْ [ف] مطاع، منقاد، مدار افتخار بولنان .

سَرْتيزْ [ف] اوجى سيورى . كسكين ديمكدر : (تيغ سرتيز، خنجر سرتيز)

سَرْجْ [ع] اگر، آت اگرى. (سرج تركى) = اصطلاحات طبيهدن اولوب « عظم وتدى » يعنى اكسه كميكىنك چوقورى ديمكدر.

سَرْچَشْمَه [ف] پيڭار ، صو باشى § تركجهده «صو باشى» دينيلن ضابطه مأمورى؛ باشبوغ، سرگرده :

« گزن پيكانلرڭدر تنده ياجان باغنه عشقك »
« بلاسرچشمه سندن هرطرف صولر روان ايتمش »
(فضولى)
« گريه يى اول دمكه اهل عشقه آيين ايتديلر»
« ديدهٔ گريانمى سرچشمه تعيين ايتديلر»
(نورس)

سَرْحَدْ [ف] تركجهسى ثغور كه حدود باشى، ايكى دولت طوپراغنك بربرينه بتيشديكى محل ديمكدر : [سرحد نفراتى ، سرحد قولى، سرحدلو] = سابقده ثغورى، ثغور دربندلرينى بكلهين طائفهٔ عسكريهيه اطلاق اولنوردى . (سَرْحَدْلِقْ) = ياندن قوپچهلى كچى دريسندن معموله برنوع لاپچين .

سَرْخُوشْ { [ف] ایچکینك ، عشرتك تأثیریله عقل وارادەسنی غائب ایدەرك نه یاپدیغنی بیلمز اولان آدم : (سرخوشدن دلی بیله قورقار — مثل مشهور)

« فی الحال تغیر کلیر اول سرخوش نازه »
« ایتمز بر ایکی ساغر کلفامه تحمل »
(نائلی قدیم)

سَرْخَیلْ { [ع] سرگردە ، فرقه باشی ، خصوصیله آتلی عسکرینك رئیسی .

سَرْدْ { [ع] سوزی حسن ادا و انسجام ایله سویلەمك ، سوز بوصورتله سویلەنلك : (سَرد براهین) ، (دلائل قویەنك سردی) .

سَرْدْ { [ف] صوغوق : (سرد هوا ، هوای سرد ، باد سرد ، سرد روزکار) § یوموشاق مقابلی . قاتی ، پك ، ملایمتسز . بین العوام (دال) (تا) یه قلب اولنەرق « سرت » دیه تلفظ اولنور . اشخاص واشیا حقندە وصف اولەرق قوللانیلیر : (سرد جوز ، سرد توتون ، سرد اسپرتو ، سرد باشلی آت ، سرد خویلی ارکك) . (سَردی) = سردلك . هرایکی معنایه کورە قوللانیلیر : (سردیٔ هوا ، سردیٔ دریا ، سردیٔ طبیعت) شدت ، خشونت ، صلابت معناسندە (سردلك) تعبیری دە استعمال اولنور . فقط (سردی) ایله (سردلك) تعبیرینك وقوع استعماللری فرقلیدر . حدذاتندە ملایمتلی ایکن صوکرەدن سردلنمك ، قیزیشمق ، اشتداد ایتمك معناسندە (سردلشمك) تعبیری دە مستعملدر .

سَرْدابْ
سَرْدابَه { [ف] یر آلتندە اولان سرین وصوغوق اوطه ، بودروم . بویله محللر اکثریا بلاد حارەدە کوندوزلری شدت حرارتدن تحفظ ایچون مخصوصاً انشا ایدیلیر . آناطولینك بعض طرفلرندە بوکا (زیرزمین) دیرلر : (سردابەنشین)

سَرْدارْ { [ف] اصطلاحات عسکریە دندر . اوائلدە حضرت پادشاهك حال حرب اوزرە بولنان اردوی همایونلرندەکی وکیل مطلق دیمك ایدی : (سَردار اکرم) = هنکام حربدە بالجمله فرق عسکریەیە قوماندا ایدن بیوك باشبوغ ، باش قوماندان ، عمومی قوماندان . (سرداری) = باش قوماندانلق ، عمومی قوماندانلق .

سَرْرِشْتَه { [ف] ایپ اوجی ، برشیئك وقوعنه یاخود ظهور وحصولنه وسیلهٔ معنویه وسبب معنوی اولان شی ، معنوی طوتاماق . اصلی اضافتله (سَر رِشتَه) درکه ایپك اوجی دیمکدر .

« عقدهٔ سررشتهٔ راز نهانیدر سوزم »
(نفعی)

سَرْزَدَه [ف] اوج ویرمش، باش اورمش، ظهور ایتمش. (سرزده) یه برده (ظهور) علاوه ایتمك عبثدر، حشودر.

سَرْزَنِش [ف] (توبیخ) کبیدر. لکن لسانمزده سوز ایله باشه قاقمق، باشه اورمق معنالرینی ده حاویدر.

سَرْسَام [ع ـ ف] انسانه آلیقلق کتیرن بر نوع مرض دماغی: [علت سرسامه طوتلمش] § عقلی باشنده، برنده اولمایان، آلیق. بومعناده اکثریا تخفیف ایله (سَرْسَم) طرزنده قوللانیلیر. (سَرْسَمانه) = آلیقجه‌سنه.

سَرْسَری [ف] باشی بوش کزن، اوته‌ده بری‌ده قیدسز طولاشان § مناسبتسز، بوش، بیهوده سوز. بومعناده نادراً قوللانیلیر:

«عارفم دوشمنز بکا لاف وکذاف سرسری»
(نفعی)

سَرْشَار [ف] دوکیله‌جك، طاشه‌جق قدر طولو: (جام سرشار، ساغر سرشار) § حددن زیاده طاشقین: (نشوهٔ سرشار، ذوق سرشار) § حدی آشیرمش، طولغون: (مست سرشار). (سرشاری) = سرشارلق.

سَرَطَان [ع] ینکج. (سرطان بحری) = دکز ینکجی، چقانوز، § بروج فلکیه‌دن (جوزا) برجیله (اسد) برجی آره‌سنده وطقسانجی درجه‌ده کائن بر برجك اسمیدرکه کونش شهر حزیرانك طقوزنده مذکور برجه داخل اولور. § ترکجه‌ده «یکرجه» تعبیر اولنان بر علت وخیمه‌نك اسم طبیسیدر.

سَرْعَسْكَر [ف] دولتك بالعموم قوهٔ عسکریه‌سنی اداره ایدن وهیئت عسکریه‌نك ریاستنده بولنان ذات: (مقام سرعسکری، باب والای سرعسکری).

سَرَف [ع] «اسراف» کبی. صرفیاتده حد اعتدال واحتیاجی تجاوزله بیهوده طاغتمق ومحو، هدر ایتمك دیمکدرکه شرعاً ممنوع وحرامدر. (بذل) باشقه، (سرف) باشقه‌در. (ایتمك، ایله‌مك، اولمق، قیلمق) ماده‌لریله اصلا قوللانیلماز.

سَرْفِراز [ف] «سرافراز» ه باق. (سَرْفِرازی) = سرفرازلق:

«آزادکان قید املی سرفراز اولور»
(قوجه راغب)

سَرْفُرُو [ف] باش اکه. (ایتمك، ایله‌مك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانیلیر. (سَرْفُرُو بُرْدَه) = باش اکمش.

سَرَقَه [ع] (سارق) ك جمعی. آز قوللانیلیر.

سَرْكارْ [ف] مدير ، ناظر ، ايش باشى .

سَرْكَرْدَه [ف] بر كروهك باشى ، بر طاقمك رئيسى ، ايلرو كلنى . استعمالى (ادانى) يه مخصوصدر : (سركردهٔ اشقيا ، سركردهٔ اشرا) .

سَرْكَش [ف] باش چكيجى ، عنادجى ، ديك باشلى ، اطاعتسز : (مرد سركش ، اسب سركش) . (سركشى) = اطاعتسزلك ، ديك باشليلق .

سَرْگُذَشْت [ف] باشدن كچن ، باشه كلن وقعه ، حالات .

سَرِگِرانْ [ف] زياده جه سرخوش ، مخمور . (سَرْگِرانى) = طولغونجه سرخوشلق ، مخمورلق :

« سركران همتز برجام آتشناكدن »
(حكمت)

« سركران ايتدى بزى پيانهٔ غم نشوه سى »
(شيخ الاسلام يحيى)

سَرْگَرْدانْ [ف] باشى دونن ، شاشقين ، نه يا پهجغنى بيلمه ين . (سرگردانى) = سرگردانلق .

سَرْگَرْم [ف] باشى قيزمش ، سرخوش § دماغى حرارتلى .

سَرْگَشْتَه [ف] باشى دونن ، متحير ، شاشقين . (سرگردان) مقامنده قوللانيلير .

جمعى (سَرْگَشْتَگانْ) : « سرگشتكان عشق » . (سَرْگَشْتَگِى) = سرگشته لك ، شاشقينلق .

سَرْگِينْ [ف] گوبره ، فيشقى .

سَرْما [ف] صوغوق ، قيش ، قيش موسمى : (شدت سرما) . (سرماديده) = پك اوشومش ، طوكمش .

سَرْمايَه [ف] رأس المال ، اصل مال كه آنكله تجارت ايديلور ، قازانيلور ، بضاعه . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير . (سرمايه دار) = نقد وثروت صاحبى || هنر ومعرفتلى .

« سوددن فارغ اولان سرمايه دن ايتمز زيان »
(فهيم)

« علامهٔ رسطو خرد حكمت شناس محترم »
« پيرايهٔ اهل علوم سرمايهٔ جود وكرم »

سَرْمَدْ ، سَرْمَدِى [ع] دائم ، دائمى ، ابدى ، ازلى . معناجه (اَبَدْ) و (اَبَدِى) دن اقوادر (سَرْمَدِيَّتْ) = بقا ، دائملك ، دائميلك : (سعادت سرمديه ، عمر سرمدى)

سَرْمَسْتْ [ف] مسكرات ايله باشى دونمش ، پك سرخوش . (سرمستى) = زياده سرخوشلق .

سَرِمُوى [ف] قيل قدر ، جزئى : (شهراه استقامتدن سرمو انحراف ايتمدى)

سَرْنامَه [ف] مکتوب ویاتذکره‌کبی محرراتك باش طرفنه مرسل الیهك اوصاف و القابنی حاوی یازیلان جمله .

سَرْنِگُون [ف] باش آشاغی، آلت اوست اولان :

«دستمده جام کورسه‌نم سرنکون ایدر»
«نادانه ساغر ایسته‌سه رطل کران ویرر»
(نفعی)

سَرْنُوِشْت [ف] باش یازیسی، آلین یازیسی ، تقدیر خدا.

سَرْو [ف] معروف آغاجدرکه ترکجه‌ده تحریف ایله (سَلْوی) دینیلیر . اوچ نوعدر . برنجیسی (سَرْوِ ناز) درکه شاخلری اطرافه متمائل اولور . ایکنجیسی (سَرْوِ آزاد) درکه شاخلری طوغری یتمش ، سراپا کوزل اولور . اوچنجیسی (سَرْوِ سَهی) درکه اصلی طوغری بیومش ایکی شاخ اولور. اکثریا اوزون بوی بوسِّا تشبیه اولنور . (سَرْوِستان) = سرویلك .

سَرْوَر [ف] رئیس ، سیِّد ، اولو : (سرور انبیا ، سرور رسل). (سَرْوَری)=سرورلك، اولولق .

«صفدر دیندار یکتا نکته سنج روزکار»
«سرور عقده‌کشا دانای طوسی اقتدار»

سَرْهَنْك [ف] چاوش ، قوّاس ، یاساقجی، قاپوبکجیسی :

« خاقانی‌یم بن محتشم یانمده سرهنك حشم »
(نفعی)

سَرِیر [ع] تخت ، حکمدارانه مخصوص سدیر: (وجود بهبود همایونی پیرایهٔ سریر سلطنت) (سریرآرا) = تخته زینت ویرن . § اوطوره‌جق مکلف یر ، یوکسك یاتاق . (سریر مجروحین) = یاره‌لی خسته یاتاغی .

« سلطان سریر ملك عرفان »
« سجاده نشین شیر یزدان »
(شیخ غالب)

سَرِیرَه [ع] درونده کیزلی اولان سر، خصوص: (سریره‌دان) = درونده‌کی سری بیلن، بیلیجی.

سَرِیرِیّات [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . خسته‌خانه‌لرده خسته یاتاقلری یاننده اطبا طرفندن طلبه‌یه ویریلن طب درسلری: (سریریات معلمی). (سریریات داخلیه، سریریات خارجیه)

سَرِیع [ع] سرعتلی ، چابوق : (سیرسریع) . (سریعاً) = سرعتلی، چابوق اوله‌رق : (سریعاً اعزامی) .

سَرِیّه [ع] دشمن اوزرینه کوندریلن فرقهٔ قلیله ، مفرزهٔ عسکریه .

سَزا | [ف] لایق ، مناسب ، یاراشیق: (جزای سزا)
سَزاوار | (سزا) حسنیات وقبحیاتده و (سزاوار) یالکز حسنیاتده قوللانیلیر . (ناسَزا) = لایقسز ، مناسبتسز .

سَطح | [ع] اصلنده خانه‌نك طامی ، اوستی دیمکدر. فقط بر شیئك دوز اوستی ، طیش یوزی معناسنده قوللانیلیر : (سطح ارض، سطح زمین ، سطح دریا ، سطح عالم). (سطح مُستَوِی) = اینشلی، یوقوشلی اولمایان دوم دوز زمین (سطح مستدیر) = دیوریك، مدور اولان سطحه اطلاق اولنور . بونلر اصطلاحات ریاضیه‌دندر .

سَطحی | [ع] سطحه منسوب : (مساحهٔ سطحیّه) § ایچ یوزه متعلق اولیه‌رق یالکز طیش یوزدن ، اهمیتسز صورتده طیشدن ، اوستون کوری : (نظر سطحی ، فکر سطحی ، تحقیقات سطحیه) . (سَطحیّات) = سطحی اولان‌شیلر.

سَطر | [ع]صف ، صیره ، دیزی؛ بالخاصه یازی صیره‌سی : (سطر باشی) . (قلمی النه آلیرسه سطر سطر یازار) جمعی (سُطور)در.

سَطوَت | [ع] بطش و شدتله اخذ و قهر ایتمك اقتداری ، قوهٔ قاهره : (سطوت ملوکانه ، سطوت عسکریه ، سطوت حکومت) ، (ید یمین سطوتی قهر خصم ایله تسخیر ممالکه ودست یسار همتی نشر علم ایله اعمار ملکه وقف ایده‌رك قیلیجك شانی اعلا وقلمك حقنی ایفا ایلدی — لا) .

سَعادَت | [ع] بختی ، طالعی ایی اولمق ؛ برکتلی او-غورلی ، بختیار اولمق . (شقاوت) مقابلیدر : (سَعادَتمَند ، سعادتمآب) = سعادت صاحبی. (وقت سعادت) = زمان حضرت پیغمبری . (در-سعادت) = استانبول. (باب سعادت) = سرای همایونك قاپوسی (دارسعادت - یاخود - دارالسعاده) = سرای همایون .

سَعتَر | [ع] اصطلاحات نباتیه‌دندر. (ککیك)دینیلن کسکین قوقولو اوت: (سَعتَر بَرّی).

سَعد | [ع] قوتلولك ، مبارکلك، یمنلی اوغورلی اولمق : (سعد طالع) § مبارك ، قوتلو : (طالع سعد ، کوکب سعد). (سعد ونحس) (سَعدان ، سَعدَین) = کواکب سیاره‌دن « مشتری » ایله « زهره » یه اطلاق اولنور . بوندن ماعدا (مشتری) یه (سعد اکبر) و (زهره) یه (سعد اصغر) ده دینیلیر .

سَعَه [ع] وسعت ، بوللق ، كنيشلك : (سعهٔ حال) كسر ايله‌ده لغتدر .

سَعْى [ع] چاليشمق ، جهد ايله چابالامق : (انسان ايچون هرايشده سعى وثبات كركدر). (سعى بليغ) = امك صرف ايدوب كركى كبى چاليشمق. (سعى خزينه) = خزينه ايچون چاليشمه، تصرف. § يوريمك، سرعتله يوريمك : (مكهٔ مكرمه‌ده « صفا » ايله « مروه » آره‌سنده سعى).

سَعِيد [ع] سعادتله متصف اولان: (سعيد وشقى) (شهيد سعيد) § مبارك ، يمنلو ، اوغورلى : (عيد سعيد ، بخت سعيد) .

سَعِير [ع] آلولنمش، يانارآتش § جهنم، طامو: (عذاب سعير، هول سعير) . (نار سعير) تعبيرى برنجى معنايه كوره طوغرى اوله‌ماز .

سَفائِن [ع] كميلر. «سفينه» نك جمعى: (سفائن حربيه، سفائن تجاريه) « سفاين » طرزنده ياكلش يازملى .

سَفارَت [ع] ايلچيلك : (خدمت سفارت، وظيفهٔ سفارت، سفارت سنيه) § ايلچيلك مقامى : (سفارته مراجعت ، كتابت سفارت) . (سفارتخانه) = ايلچى قوناغى .

سَفّاك [ع] زياده سفك ايديجى: (ضحاك سفاك) .

سَفالَت [ع] يوقسوللق سببيله دوشكونلك، حقيرلك: (حال سفالت) .

سَفاهَت [ع] عقلسزلق، ادراكسزلك § عقلسزجه، بدلاجه بيهوده اسراف ايتمك ، حظ وذوق ايچون لزومسز پاره صرف ايتمك: (سفاهت موجب سفالتدر) .

سَفَر [ع] قطع مسافه ، يولجيلق، برمحلدن ديكر ايراق برمحله كوچمك : (موسم سير وسفر ، مشاق سفريه) (سفرطاسى)=يوله كيده‌جكلرك آزقلرينى قويمغه مخصوص وباقردن معمول يول طاسى § عسكرك حرب ايتمك اوزره دشمن قارشيسنه حركتى: (سَفَرى) = سفرحالنده آدم ، يولجيلغه منسوب وعائد: (حال حضر وسفر). (سفر بر) = سفر حالنده بولنان عسكر § حرب، جنك: (سفر بلانى)، (سفرده شهيد اولانلرك ايتام‌وارامله دولتجه معاشات كافيه تخصيصندن باشقه). (ميدان‌سفرده اظهارجلادت ايديوردى) § كره ، دفعه: (بوسفر ديه‌جك يوق ، هر سفر جواب رد ويرلمزآ، قاچ سفردر بويله اوليور)

« مرد راه اولمايانه زاد سفرويرمزلر» (نائلىٔ قديم)

سَفَرْجَل { [ع] آيوا . جمعی (سَفارِج) .

سَفْسَطَه { [ع] ظاهرده صادق وحقیقتده کاذب اولان قیاس ، طوغری کبی کورندیکی حالده نتیجه‌سی سقیم اولان اقوال. صاچمه : (سفسطه پَرْداز) = بو یولده سوز سویله‌ین .
«بیك سفسطه برمصرع برجسته یه دکمز»
(عونی)

سَفْك { [ع] دوکوب آقیتمق : (سفكِ دماء سفكِ دموع، سفك دَم) .

سَفید { [ف] «سَپید» کبی بیاض، آق : (بحرسفید، ریش سفید ، سفید وسیاه) .

سَفیر { [ع] ایلچی: (سفیر کبیر)= بیوك ایلچی .

سَفیل { [ع . مولد] حال سفالتده بولنان ، دوشکون .
تصرّفات عثمانیه‌دن اولان بو لفظك طوغریسی (سافل) در. فقط استعمالی اوقدر تعمم ایتمشدر که تصحیحی غیرقابلدر.

سَفینه { [ع] کمی: (سفینهٔ نوح ، سفینهٔ حربیه ، سفینة الشعرا) .

سَفیه { [ع] سفاهت ایله متصف اولان ، مسرف.اصطلاح فقهده مالنی بیهوده صرف وتبذیر واسراف ایله اضاعه واتلاف ایدن وابله وساده‌دل اولوب کار وتمتع واخذ واعطا یوللرینی بیله‌میه‌رك آلدانان کیمسه دیمکدر .

سَقّاء { [ع] صو طاشیان ، صو کتیرن : (سقّا قربه‌سی، سقّا قوشی) .

سَقام { [ع] خسته‌لك، کیفسزلك: (حال سقام، دوچارسقام)

سَقامَت { [ع] خسته‌لك دکل بوزوقلق، اویغونسز- لق ، دوزکون اولمامق معناسنده استعمالی معروفدر : (سقامت رأی، سقامت کلام، سقامت عباره) .

سَقَر { [ع] جهنّم ، طامو ، (سقرمقر) .

سَقَط { [ع]حال اصلیسی بوزولمش، جسمانی برعارضه‌یه اوغرا- مش اولان: (سقط ال، آیاغی سقط، قولی سقط ، سقط آدم) § کلامده خطا، بوزوقلق : (عباراتی سقط ، افاداتی سقط) .

سَقَطات { [ع] کلامده خطا ، بوزوقلق معناسنه اولان (سَقَطَه) نك جمعی . مفردی قوللا- نیلماز : (غلطات وسقطات) .

سَقْف { [ع]طاوان، طام: (سقف بیت، سقف منقش).

سَقَم { [ع] « سقام » کبی خسته‌لك دیمکدر . بوزیاده قوللا- نیلیر : (الم سقم) .

سَقَنْقُور [ع] اصلی یونانیدر . برنوع کلردرکه چول کرتنکله‌سی وقوم بالیغی دیه معروفدر § مکاتیب وهدایای محترمه صارمق ایچون قوللانیلان کرتنکله دریسی کبی دلیك دلیك یاپلمش برنوع تول .

سَقی [ع] صولامق، صووارمق: (سقی‌واروا، سقی‌حدائق).

« ایله‌من آب حیات لعل جان بخشن دریغ »
« سقی‌ما اجرینه‌واقف‌سه‌اوشوخ‌شیوه‌خو »
(طربزونی حلمی)

سَقیم [ع] سقامت ایله متصف اولان، بوزوق : (رأی سقیم ، فکر سقیم، قول سقیم، افکار سقیمه) § خسته : (شخص سقیم، افراد سقیمه) ،

« سوزمیدراول‌که‌چپ‌وراست دوشه‌مضمونی »
« نیجه معنای درستی بوزه برلفظ سقیم »
(نفعی)

سَگ [ف] کوپك. (سگ بچه) = کوپك یاوروسی، ایت انیکی . (سگ جان) = ایت جانلی.

سَگبان [ف] سابقده تفنکلی عساکر خفیفه ، باشی بوزوق : (سگبان باشی) = یکیچری امراسندن زمانمزه کوره لوا ویا فریق پایه‌سنی حائز بربیوك ضابط ایدی.

سَکْت [ع] سسی صولوق § آلمقسزین فصل ایتمك § کلام موزونده بر حرکه‌نك سقوطندن حاصل اولان آهنك قیریقلغی : (سکت ملیح) .

سَکْتَه [ع] کسیلوب طورمه ، طورغونلق، بوزوقلق : (ایشنه‌سکته کلمك، دولابه‌سکته‌کلمك، تجارته سکته ویرمك) . (سکته‌دار) = آهنکی‌بوزوق، دوزنسز . (سکتهٔ قلبیّه، سکتهٔ دماغیه، سکتهٔ رئویّه)= اصطلاحات طبیه‌دندر . § (سکت) مقامنده دخی قوللانیلیر .

سُکْر [ع] سرخوشلق : (حال سکر ، حدّ سکر) . (سکرحال) تعبیری غلط قبیحدر.

سَکَرات [ع] طالغینلقلر ، حیرتلر . (سَکْرَه) لفظنه‌ده مراجعت اولنه : (سکرات موت) .

سَکْران [ع] سرخوش ، ایچکی ایله کندینی بیلمه‌ین.

سَکْرَه [ع] سرخوشلق، واقع اولدیغی شخصه غلبه ایدن سرخوشلق . بومعنی اعتباریله معنویاتده قوللانیلیر . (سکرهٔ غرام، سکرهٔ سودا) § حیرت، طالغینلق: (سکرة الموت ، سکرهٔ موت) . (سکرت)طرزنده‌استعمالی‌ده‌جائزدر.

سَکَنات [ع] « مسکن » یعنی برندن قیملدانمایوب طورمق معناسنه اولان (سَکْنَه)

لفظنك جمعيدر: (حركات وسكنات).
مفردی قوللانیلماز .

سَكَنَه [ع] (ساكن)ك جمعيدر. اوطورانلر دیمکدر : (سكنهٔ بلده، سكنهٔ قریه) .

سَكْوَه‌سْتِرُو [ایتالیانجه‌دن] اموال و املاكی احكام قانونه توفيقاً حجز ایتمك . (سكوه‌سترو ایتمك) = تحت حجزه آلمق .

سَكِینَه [ع] وقار ، تمكين ، متانت قلب . (سَكِینَت) = صورتنده‌ده قوللانیلیر .

سَلّ [ع] چكوب صيرمق ، چكيلوب صيرلمق : (سلّ سيف ، سيفك سلّی) .

سَلَاسَت [ع] كلامده قولايلق، طاتليلق ايله ولطيف برآهنك ايله اوقونمق خاصه‌سی : (سلاست الفاظ ، سلاست عباره)

سَلَاسِل [ع] « سلسله » نك جمعی ، زنجيرلر ، زنجير كبی بربرينه اولاشوب كيدن شيلر § صويلر .

سَلَاطِین [ع] « سلطان » ك جمعی ، پادشاهلر : (سلاطين عظام) .

سَلَام [ع] عيوب وآفاتدن سالم وعاری اولمه § افراد بيننده ويريلوب آلنان سلام . بومعناده‌عرض دعادن عبارتدر . (دارالسلام) = جنت ، فردوس . (مدينةالسلام) = بغداد شهری .

سَلَامَه [ع] عيوب وآفاتدن ، قضا وكدردن بری اولمه. لسانمزده(سلامت)صورتنده‌قوللانيلير.

سَلَامَت [ع] اكدار وبلايادن بری‌اولمق،سالم‌بولنمق: (بوجليرك محللرينه سلامت‌وصوللری ، سلامتله كيتدی) .

سَلْب [ع] محو ايتمك ، كيدرمك § قاپوب آلمق ، صويوب آلمق. برنجی معناده‌استعمال اولنور : (سلب حضور ، امنيتی سلب ، سلب آسايش) .

سَلَب [ع] برندن‌قاپيلوب آلنان شی : (سلب قتيل) § برينك آرقه‌سندن صويلوب آلنان اثواب، اشيای‌سائره. جمعی(أسلاب).

سَلْبِی [ع] نفی وانكار صورتيله وسلبه‌متعلق، منسوب‌اولان.

سِلْجَم [ع] تحريفله « شالغام » دينيلن شی .

سَلْخ [ع] كسيلن حيوانك دريسنی يوزمك ، دريسی يوزلمك : (قربانك سلخی) § هر شهر عربينك صوڭ كونی : (سلخ شوال) .

سَلْخْخَانَه [فع]حيوانات‌كسيلوب دريلری يوزيلن محل مخصوص .

سَلْحَه [ع] اصداف بحریه‌دن « استریدیه » دینیلن قابوقلی حیوان .

سَلْسال، سَلْسَبیل [ع] خفیف ، لطیف ، طاتلی صو § ایکنجیسی جنتده بر قایناق ، یاخود چشمه .

سَلْطَنَت [ع] پادشاهلق، حکمدارلق، دولت : (سلطنت سنیهٔ عثمانیه) § عظمت ، شوکت ، اجلال ، دبدبه مقامنده‌ده قوللانیلیر : (نه‌قدر سلطنتلی) .

سَلَف [ع] یرینه کچیلن آدم ، مأمور: (خلف‌وسلف) § « اسلاف » مقامنده‌استعمالی اکثریا اخیار حقنده‌واقعدر: (سلف‌صالحین).

سَلَم [ع] موجوداولمایان محصولاته پیشین ویریلن قیمت ، عرف شرعده ثمنك تعجیلی ومثمن اولان مالك تأجیلنی موجب عقد دیمکدر .

سَلْعَه [ع] باشده اولان یاریق . جمعی (سَلَعات) § خیارجق دینیلن مرض .

سَلْوی [ع] بال § بنی(اسرائیل)ه ترزیق بیورلمش اولان بیلدیرجینه مشابه برنوع قوش .

سَلَّه [ع] تخفیف ایله « سَلَه » دینیلن قولبلی سپد ، زنبیل . (سلّه‌باف) = سپدجی ، کوفه‌جی .

سَلیب [ع] عقلی سالب ایدلمش ، مسلوب الشعور آدم . (مسلوب) مقامنده قوللانیله‌بیلیر : (سلیب‌العقل) .

سَلیط [ع] کوتو سوزلی ، فنا خویلی ، انسانی اینجیدن خاشاری آدم . مؤنثی (سَلیطه) در .

سَلیقه [ع] انسانك طبیعتنده انشای کلام خصوصنده حاصل اولان ملکهٔ راسخه : (حسن سلیقه) ، (سَلیقی) = سلیقه‌یه‌منسوب، متعلق: (لطافت سلیقیه ، ادای سلیقی).

سَلیل [ع] یکی طوغمش چوجق: (سلیل میّت) = اولو طوغمش چوجق .

سَلیم [ع] عیوب وآفاتدن ، غلّ وغشدن ، نقایصدن بری‌اولان یعنی سلامت‌اوزره بولنان . اکثریا معنویاتده وصف اوله‌رق قوللانیلیر : (ذوق سلیم ، عقل سلیم ، طبع سلیم) .

سَمّ [ع] زهر ، آغو : (سم قاتل) = اولدیریجی زهر . (سَمّ الفار) = صیچان اوتی (سم السَمَك) = اصطلاحات نباتیه‌دن (بالیق اوتی) دینیلن برنوع نباتك میوه‌سی .

سَماء [ع] آسمان ، کوك : (سماوات) = کوکلر ،

كوك يوزى (سَماوِىّ) = كوكه منسوب ، آسمانه متعلق (سَماوِيّات) = كوكه عائد ومنسوب اولان شيلر .

سَماجَتْ [ع] بد منظرلق ، چر-كينلك .

سَماحَتْ [ع] جوانمردلك ، طبعاً كرمكار ، جومرد اولق . (سماحتلى) = الى آچيق ديمكدر .

سَماعْ [ع] ايشتمه (سَماعاً) = ايشتمه صورتيله § طريقت مولويه منتسبلرينك آيين مخصوص ايله دونشلرينه اطلاق اولنور : (سَماعزَن) = آيين مذكور ايله دونيجى ، دونن (سماعخانه) = مولوى تكيه لرنده درويشلرك آيين اجرا ايده جكلرى محل مخصوص :

« نه آلادك بوسماع وبونايدن صوفى »
(نائلى)

سَمانَتْ [ع] سميرمك ، سميزلك : (سمانت غنم) .

سَمْتْ [ع] طرف ، جهت ، محل : (سمت رأس) = آسمانك باش اوستنده كورينن طرفى (سمت قدم) = سمت رأسه مقابل اولان ، كرۀ ارضك اوته طرفنده كورنمه ين يرى (سمت معروف) = هركسك بيلديكى محل .

سَمْعْ [ع] قولاق § ايشتمه : (واصل سمع انام اولان) .

« سوزين ديديكم جوهر علوى ايسه آنى »
« دوران صدف سمع قبوله گهر ايلر »
(نفعى)

سَمَكْ [ع] باليق «سَمَكَه» ده دينير . فارسيده (ماهى) دينيلير .

سَمَنْ [ع] ازكين ياغ § سميزلك : (سمن كاذب) بو معناده فى الاصل كسر سين ايله در § « ياسَمَن » مخففى . لطيف قوقولى معروف چيچك .

« توغه در رغبتمز زلف سمن سايرينه »
(بكلكجى عزت)

سَمَنْد [ف] آت ، قوله آت ، (سمد خامه) تعبيرى بك خايده در .

سَمَنْدَر [ف] صو كرتنكله سى دينيلن بر نوع حيوان . جسمنك ايكى طرفنده صو افراز ايدن كيسه لرى بولنان اشبو حيوان قيغلجملى كول اوستنده يوريه جكى طرفلرى صولايه رق كچديكندن يانماز ايمش || حرافات قديمۀ شرقيه دن آتش ايچنده پيدا اولوب آتش ايچنده ياشار بر حيوان موهوم . ادبيات ايرانيه وعثمانيه ده پك چوق ذكر اولنمشدر :

سَمُوحْ [ع] چوق سماحتلى ، زياده جومرد اولان :

سَمُّورْ [ع] دريسندن كورك ياپيلان بر نوع معروف حيوان ، كوركى مقبولدر . هم حيوانه هم كوركه اطلاق اولنور . محاوراتده تخفيف ايله ، نظمده شده لى وتشديدسز قوللانيلير :

سَمُوم [ع] سام یلی ‖ زهرلی شی .

سَمِیّ [ع] همنام دیمکدر . ترکجه‌سی (آداش) .

سَمِیر [ع] کیجه‌لری بر بریله صحبت ایدن آدملردن هر بری . (فضائل سمیر ، درایت سمیر) کبی تعبیرلرده « متصف » معناسنی افاده ایدر .

سَمِیع [ع] قوهٔ سامعه‌سی زیاده اولان ، زیاده ایشیدیجی § جناب حقه اطلاق اولنور : (سمیع الدعا) .

سَمِین [ع] سمیز ، یاغلی دیمکدر ، انسان وحیوان وبونلرك اعضاسی حقنده قوللانیلیر : (شخص سمین ، لحم سمین ، جاموس سمین ، بازوی سمین) .

سَنَاء [ع] برنوع نباتك اسمیدرکه « مسهل » اوله‌رق قوللانیلان ادویه‌دندر : (سَناءِ مکّی ، سناء رومی) بین‌العوام تحریفله (سِنامکی) دیرلر .

سَنَابِك [ع] حیوان طیرناغی اوجی معناسنه اولان (سُنبك)ك جمعیدر . مفردی قوللانیلماز : (سنابك خیول ، سنابك افراس) .

سَنَابِل [ع] باشاق معناسنه اولان « سُنبله » نك جمعی .

سَنْج [ف] « سَنجیدَن » مصدرندن مشتقدر . یالکز قوللانیلماز . مطلقا ترکیب ایله طارتیجی معناسنده استعمال اولنور : (سخن سنج) .

سَنْجِیده [ف] طارتلمش ، موازنه اولنمش ، منتظم : (سنجیدهٔ میزان دقت ، فکر سنجیده) .

سَنَد [ع] بورج و مواد سائره ایچون صورت مخصوصه‌ده یازیلوب وبریلن کاغد ، ورقهٔ رسمیه دیمکدر . یالکز بورج ایچون اولورسه (تحویل) تعبیری‌ده قوللانیلیر : (اسهام سندی) جمعی (سندات) : (سندات قلمی) ، (سندات رسمیه) = برموجب نظام مصدّق (سندات عادیه) = بالعکس غیر مصدّق اوراق دیمکدر § دلیل ، استنادگاه معنالرنده استعمالی پك نادردر .

سَنْدَرُوس [ع ف] قوبال آغاجندن چیقان صمغ ویاغ دیمکدرکه کهربا نوعندندر . تحریفله (صاندالوس) دیرلر .

سَنْطُور [عبرانیدن] « قانون » دینیلن سازك تللی نوعی . (سنطورلی) = شعشعه‌لی ، طنطنه‌لی دیمکدر .

سَنْك [ف] طاش ، عربیسی (حجر) ، (سنك خارا ، سنك خاره) = پك سرد طاش ، قایا : « آثارلر سنك خارایی درخت میوه‌دار اوزره » (لا)

سَنگِسْتان، سَنگلاخ { [ف] طاشلق، طاشی چوق یر ، قایالق .

سَنگِین { [ف] طاشدن ، بوس بتون طاش § قاتی، پك : (دل سنگین) .

سَنَوِی { [ع] سنه‌یه منسوب، بر ییللق: واردات سنویه).

سَنَه { [ع] ییل ، اون ایکی آیدن عبارت اولان زمان : (سنهٔ هجریه ، سنهٔ شمسیه ، سنهٔ میلادیه).

سَنِی { [ع] رفیع ، عالی ، یوجه : (نبی سنی ، سنی الهمم) مؤنثی (سَنیّه) در : (سنت سنیّه ، ارادهٔ سنیّه) .

سَواء { [ع] برابر اولمق، برابرلك؛ برحالده ، متساوی بولنمق. جمل عربیه‌ده قوللانیلیر: (سواء البطن والصدر) .

سَوابِق { [ع] «سابقه» نك جمعی، کچمش اولان حالات ، وقوعات دیمکدر. حسنیات وقبحیاتده قوللانیلیر : (سوابق جمیله ، فلانك سوابقی) .

سَواحِل { [ع] « ساحل »ك جمعی، دکز قییلری: (سواحل بحر سیاه ، روم ایلی سواحلی) .

سَواد { [ع] قارالتی ، سیاهلق ، قاره‌لك . (سوادالعین، سواد عین) = کوز قاره‌سی، کنایةً محبوبه ودلبر دیمکدر (تکثیر سواد) = لزومسز ، فائده‌سز یازوب کاغدی قاره‌لامق ، یازی‌یی چوغالتمق .

« باقمه یارب سـواد دفترمه »
« آنی یاق آتشه نم یرمه »
(لا)

سَوادِ اَعْظَم { [ع] بیوك شهر ، مکهٔ مکرمه .

سَوادْخوان { [ف] یازی اوقویه بیلن ، چیقاره‌بیلن ، عجمی .

سَواطِع { [ع] « ساطع »ك جمعی، ظاهر ومرتفع اولان شیلر.

سَوافِل { [ع] « سافل »ك جمعی. مفردینه باقملی .

سَوامّ { [ع] « سامّه » نك جمعی. زهرلی حیوانلر : (دفع مضرات سوامّ) .

سَوانِح { [ع] « سانحه » نك جمع دیکری. انسانك قلبندن طوغان فکرلر: (سوانح مرشدانه).

سَوائِم { [ع] «سائمه»نك جمعی، باشی بوش اوتلایان حیوانلر .

سَوْداء { [ع] هوس ، امل ، آرزو : (سودای خام) § شدتلی میل، عشق که عارض اولدیغی شخصی فوق العاده مغموم ومکدر ایدر. بونك بردرجهٔ شدیده‌سی واردرکه تلف نفسی موجب اولور . او نوعنه (قاره سودا) دینیلیر : (سَوْدازَده) = علت سودایه طوتلمش، عاشق دیمکدر

§ اخلاط اربعه‌دن بری ، اود § «اَسْوَد» ك مؤنثی اولور : (حبّهٔ سوداء ، صحیفهٔ سوداء) بو معناده استعمالنده همزه‌سی ابقا اولنمیلیدر .

سَوْدَاگَرْ { [ف] سودالی، عاشق § تاجر ، بازرگان .
(سوداگری) = عاشقلق || بازرگانلق.

سَوْدَاوِیّ { [ع] مراقلی، قورنتیلی § اخلاط اربعه‌دن سودایه منسوب ، متعلق : (مزاج سوداوی) .

سَوْط { [ع] قامچی ، قیرباچ . فارسیسی (تازیانه) .

سَوْق { [ع] ایلری سورمك ، ایلری‌یه سورلمك؛ کوندرمك ، کوندرلمك : (سوق عسکر ، سوق قوافل ، سوق اشیا) .

سَوْگَنْد { [ف] یمین، آند: (سوکند منافق) .

سَوِیّ { [ع] دوز ، هر طرفی برابر ، مساوی اولان .
(سَوِیّاً) = صورت متساویه‌ده ، فرقسز ، بردوزی‌یه دیمکدر .

سَوِیَّه { [ع] مساویلك ، دوزلك، برابرلك : (علی السویه) = مساوی، فرقسز، هپ براوله‌رق.

سَه { [ف] اوچ ، عربیسی (ثلثه). (سَه‌پا) = اوچ آیاقلی
(سَه‌شَنْبِه) = صالی کونی. (سَه‌پایَه) ده دینیلیر .

سَهَر { [ع] کیجه‌لری اویویه‌مایوب اویانیق طورمق ، اویقوسزلق : (مبتلای سهر، علّت سهر)،
(سَهْرَان) = اویانیق طوران آدم :
« مبتلایان سهر غبطه ایله دیر تاریخ »
« بر کیجه طالدی اجل اویقوسنه ثریا کی »
(سروری)

سَهْل { [ع] قولای ، « آسان » کبی : (سهل ممتنع) = قولای ظن اولندیغی حالده تقلید وتنظیری پك مشكل اولان کلام .
« بحر آتش صرصر آهم خروشم کورمه سهل »
(نائلیٔ قدیم)

سَهْم { [ع] اوق § حصه، خزینه‌دن آلنان ایراد قسطی یاخود خزینهٔ جلیله‌نك هر درلو دیون تحویلاتی § تقسیطلی ایراد : (بش سهمده اوچ سهمنه متصرف اولان) جمعی (اسهام) : (اَسْهام عمومیه) .

سَهْم { [ف] قورقو . (سَهْمناك، سَهْمگین) = قورقولی ، قورقونج .

سَهْو { [ع] یاکلش ، یاکلمه : (سهو مرتب ، سهو قلم ، سجدهٔ سهو) ، (سَهْواً) = یاکلشقله، یاکیله‌رق (سَهْوِیّات) = یاکلشلقدن ایلری کلن شیلر .

سَهى [ف] طوغرى . مادیاتده استعمالى غالبدر : (قدّ سهى ، سرو سهى) .

سَیّاح [ع] مملکتدن مملکته طولاشوب کزن، چوق سیاحت ایدن. جمعى (سیاحین) .

« سیّاح بى‌قرارك اولور آشناسى چوق »
(یحیى)

سِیاحَت [ع] مملکتدن مملکته طولاشوب کزمك . اصلى کسر سین ایله‌در : (سیاحت بحریه ، سیاحت بریّه) .

سَیّار [ع] یوروییجى ، کزیجى : (مخابر سیّار، سیار پوسته‌جى).

سَیّاره [ع] ثابت ومستقر اولمایان، یوروین کوکب . جمعى (سَیّارات) § قافله ، کاروان معناسنده الیوم لسانمزده قوللانیلماز .

سَیّال [ع] آقیجى، صوکبى آقان: (جسم سیّال، آتش سیّال).

سَیّالَه [ع] آقیجى ماده ، آقوب کیدن شى: (سَیّالهٔ بَرْقیه) = الکتریق قوتى. جمعى (سَیّالات) .

سَیِّئ [ع] فنا ، کوتو : (خلق سیّئ ، اخلاق سیّئه) .

سَیِّئَه [ع] کوتو ، فنا ایش ؛ صوچ. جمعى (سیئات) :

« سیئات انسانه نفس کمترندن کلور »
(دیاربکرلى سعید پاشا)

سَیِّد [ع] اولو ، بر قومك اولوسى ، بیوکى ، افندیسى : (سیّد اید) § حضرت پیغمبرك سلالهٔ طاهره‌سندن اولان ذات. (سَیّدان) = حضرت حسن وحسین رضى الله عنهما. « سید » ك جمعى (ساده) کلیر ؛ لکن لسانمزده اصلا قوللانیلماز . جمع الجمعى اولان (سادات) قوللانیلیر:

« اى خامهٔ ناقص بیان باشلا دعاى سیّده »
« ایت سنده صرف اقتدار طورمه ثناى سیده »

سَیْر [ع] یورومك: (سیر عادى) = قوشمه‌یه رق ، یاواش یاواش یورومه (سیر سریع) = عجله ایله ، چابق چابق یورومه § کزمه ، کزنمه : (سیره چیقمق) = کزه‌جك، کزینه‌جك یره کیتمك § تماشا، باقیله‌جق اکلنجه . (چیقمق ، ایتمك ، ایله‌مك) ماده‌لریله قوللانیلیر . (سَیْر فى‌اْلمَنام، سَیْر فى‌اْلنَوْم) = اصطلاحات طبیه‌دندر . اویومقده ایکن دوشکدن قالقوب یورودکدن، کزندکدن صوکره ینه یاتاغنه یاتمق کبى حالت غریبه‌یه اطلاق اولنور . بوحاله کرفتار اولانلر اویاندقدن صوکره سؤال ایدلسه حرکات واقعه‌لرندن اصلا خبر ویره‌مزلر :

« سرعت سیرندن اظهر درکه رخش همتم »
« هم عنان سابقون اولمق تمناسنده‌در »
(معلم ناجى)

سَیْرانْ { [ع] تماشا ایتمك، كزمك. (سَیْرانگاه) = كزمكه، تماشایه مخصوص محل .

سَیْف { [ع] قیلیج : (سیف مرصع ، تعلیق سیف) .

« تیغ توحید ایدی ابروی رسول »
« كورینوردی ایكی سیف مسلول »
(خاقانی)

سَیْل { [ع ف] كثرت وشدتله آقان صو . جمعی (سُیُول) .

« آفت سیل سرشك بی‌قرارمدن صاقن »
(فضولی)

سَیْلاب سَیْلابَه { [ف] كثرتله آقان، خصوصیله یاغموردن بیریكه‌رك شدتله آقان صو : (سیلاب اشك دیده) شیوهٔ فارسی‌یه كوره كسرسین ایله تلفظی جائزدر .

سَیْلخیز { [ف] طاشغون وجوشغون اولان صو .

سَیَلانْ { [ع] آقمق : (سیلان دم) ، (سَیَلانِ ابیض) و (سَیَلانِ منی) اصطلاحات طبیه دندر.

سَأَلَه { [ع] دیلنجیلر. « سائل »ك جمعیدر. فقط مفردی لسانمزده اكثریا باشقه معناده قوللانیلیر : (سئاله كروهی) .

﴿ سِ ﴾

سِباعْ { [ع] « سبع » ك جمعی ، یرتیجی حیوانلر، جاناورلر.

سِباقْ { [ع] برینك ایلریسنه كچمك، برینه تقدم ایتمك § عباره‌نك ایلریسی، اوست طرفی: (سباق كلام) .

سِبْطْ { [ع] (حفید) كبی طورون دیمكدر : (سبط نبی) ، (سِبْطَیْن) = حضرت فخرعالم صلی الله علیه وسلم افندیمزك ایكی طورونلری حضرت (حسن وحسین) رضی الله عنهما. (سِبْطَیْنِ مُكَرَّمَیْن) و(سِبْطانْ) ده دینیلیر :

« جدّ سبطین ونبیّ الثقلین »
(خاقانی)

سِپارْ { [ف] ایصمارلامق معناسنه اولان (سُپارِیدَن) مصدرندن صیغهٔ امردر . امثالی كبی لسانمزده وصف تركیبی طرزنده قوللانیلیر : (جانسپارانه) ضم وكسر سین ایله تلفظی جائزدر .

سِپارِش { [ف] ایصمارلامه، ایصمار‌لایش ؛ حواله ایتمه : (سپارش‌معاشی) = برمأمورك دیكر محلده بولنان عائله‌سنه یاخود داین وسائر آدمنه ترك وتخصیص ایتدیكی آیلق . كویا بونك جمعی اولمق اوزره قوللانیلان (سپارشات) بوس بتون یا كلشدر . طوغریسی (سپارشلر) دیملیدر .

سِپاس { [ف] حمد، شكر، ثنا، منت معنالرینی افاده‌ایدر: (سپاس بی‌قیاس) ، (سِپاسدار ، سپاسگذار) = ثناخوان، متشكر دیمكدر .

سِپاه { [ف] عسكر، چری :

« شاه سكندر افسر ودارا سپاه ایدی »

(باقی)

سِپاهسالار { [ف] سرعسكر، عسكرك الك بیوك آمری . اكثریا تخفیفله « سِپهسالار » صورتنده قوللانیلیر .

سِپاهی { [ف] « اسم » تخصیص ایله تیمارلو سواری عسكری دیمكدر . یكیچری دورنده منتظم سواری اوجاغی افرادینه‌دینیلیر‌دی . جمعی (سِپاهیان) در .

سِپَر { [ف] قالقان دینیلن اسكی حرب آلتی § آردینه كیزله‌نه‌جك ، صیغنه‌جق شی: (قلعه‌سپری، كمی سپری) ، (سپر صاعقه) =ییلدیریمی جذب ایدن و « پاراتونر » دینیلن آلت تحفظ . (سپرغم) = فسلكن دینیلن قوقولی معروف نبات.

سِپَنج { [ف] مسافر، قونوق . (سَرای‌سِپَنج) = دنیا.

سِپَند { [ف] اوزرلك تخمی كه « توتسو » لكده دیرلر ، آتشه آتیلنجه چیتیردی ایدر. اشعار قدیمه‌ده چوق ایراد اولنمشدر :

« سپند آسا ایدر هرروی آتشایدن‌فریاد»

(قوجه‌راغب)

سِپَه { [ف] « سپاه » ك مخففی ، عسكر، چری دیمكدر :

« سپه شكاف یكانه خلیل پاشا كیم »

(نفعی)

سِپَهبَد { [ف] سرعسكر، باشبوغ. معربی (اِصفهبد) .

سِپَهدار، سِپَهسالار { بونلر دخی سرعسكر، باشبوغ معناسنه‌در :

« بوله برمرتبه‌نصرت‌سپهسالار منصورك »

(نفعی)

سِپِهر { [ف] سما، كوك § فلك، دور :

سِتاد { [ف] آلش، صاتون‌آلش: (دادوستاد) .

سِتاره { [ف] كوكب ، كیجه‌لری كوكده اوفاق اوفاق و

پارلاق پارلاق كورينن جرملر: (ستاره شناس) = كوكب طانيان، منجم :

« جهان حشمته شاهنشه ستاره حشم »

(نفعی)

ستان [ف] ضبط ايديجی، آليجی معناسنه‌در : (دلستان) = كوكل آليجی (كشورستان) = اولكه ضبط ايديجی ، مملكت آليجی (جانستان) = جان آليجی (دادستان) = انتقام آليجی § ادات مكان اوله‌رق قوللانيلير ، كثرت افاده ايدر : (كلستان، لاله‌ستان، نيستان، سنكستان)

ستايش [ف] مدح ايدش، اوكش: (ستايش حضرت پيغمبر).

ستر [ع] پرده ، اورتو . جمعی (استار وستور) .

ستين [ع] آلتمش: (ستين سنه)، (ستون) ده دينيلير.

سته [ع] آلتی : (ستهٔ ثور ، رسوم سته ، جهات سته).

ستيز، ستيزه [ف] جنك، غوغا: (ستيزه كار) = غوغاجی (ستيزه‌جو) = غوغاآرايان.

سجال [ع] بيوك ، طولو صو قوغه‌سی معناسنه اولان (سجل) ك جمعی : (الحرب سجال) .

سجل [ع] محكمه دفتری ، قيدلری حاوی كوتوك : (سجل قلمی، سجل اداره‌سی) جمعی (سجلات) .

سجن [ع] محبس ، زندان ؛ صوچلی يی ايچنه قويوب صاقلايه‌جقلری محل: (سجن اضطراب، سجن مظلم).

سحر [ع] بركيمسه‌يه دوباره ، حيله ايتمك و باطل نسنه‌يی صورت حقده كوسترمك كه تركجه‌ده (بويو) و (جادولق ، بويوجيلك) دينيلير . (سحرباز ، سحرساز) = بويو ياپيجی، بويوجی (سحربازی) = بويوجيلك (سحرآميز) = بويو قاريشديريجی ، بويو كبی تأثير ايديجی (سحر حلال) = بيت وكلام بديع آره‌سنده هم كلمات سابقه‌نك تتمه‌سی وهم كلمات لاحقه‌نك مقدمه‌سی حكمنده بولنه‌جق برلفظ ويا تركيب ايراد ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه‌يه اطلاق اولنور.

سدره [ع] طربزون خرماسی نوعندن برآغاج وآنك ميوه‌سی § (سدرة المنتهی) = برمقام مقدس سماوی . (سدره‌نشينان) = اومقام قدسيده بولنان ملائكهٔ كرام :

« سدره‌دن قدسيه ايندكجه نكاه »

« روح قدسی دير ايدی (طوبی‌له) »

(خاقانی)

سِرّ [ع] كيزلى خصوص ، كيزلى شى. (سِرّاً) = كيزلى اوله‌رق، كيزليجه . (افشاىِ سِرّ) = كيزلى ماده‌يى هركسه سويله‌مك، طويورمق.

سِراج [ع] قنديل ، موم، يانار فتيل : (سِراجُ الدين) = دينك قنديلى .

سِراجَه [ع] معروف علّت ، بدنده ظهـور ايتـديكى يرك دريسنى تغيير ايدن عسيرالالتيام بر يارەدركه طبـده (داءُ الخنازير) ديـنيلير .

سِرايَتْ [ع] كچمك، بولاشمق: (قولرانك سرايتى) .

سِرْبال [ع] «قَميص» كبى كوملك جمعى (سَرابيل) .

سِرِشْت [ف] خلقت ، فطرت ؛ طبيعت، خوى: (خوب سرشت ، نيك سرشت) .
«سالب آرامدر {ناجى} دل‌فرقت سرشت»

سِرِشْتَه [ف] يوغورلمش ، خمير كبى ياپلمش. (سِرِشتَن) مصدرندن اسم مفعولدر .

سِرِشْك [ف] «كاف فارسى ايله» كوزياشى || قطره، طامله.

سِرْقَتْ [ع] چالمق ، چالنمق § خرسزلق: (سرقت نقود، سرقت اموال) .

سِرْكَه [ف] معروف اكشى اوزوم صويى: (سِرْكَه فروش) = سركه صاتيجى ، صـاتان § اكشى يوزلو آدم. (سركهٔ دِه ساله) = اون ييللق سركه ديمك ايسه‌ده كنايهٔ كين وعداوت قديمه معناسنده قوللانيلير .
(سِرْكَنگبين) = اكشى بال شربتى. « سَركه » و « انكبين » لفظـلرندن مركبدر .

سِعايَتْ [ع] قوغـجيلق ايتمك ، ايدلـمك ؛ قوغيلامق ، قوغيـلانمق ؛ برآدمى ديكر شـخصه چكشدرمك، كچمك: (سعايت اقربا) .

سِفال ، سِفالَه [ف] چاناق كوملك مقوله‌سى § اكين چيچه‌جك اوراق .

سِفالين [ف] چامـوردن ياپلمش شى ، چاناق چوملك : (كوزهٔ سفالين) .

سِفْر [ع] كتاب، جزء ؛ خصوصيله (تورات شريف) ك مركب بولنـديغى اجزادن بهر جزئه اطلاق اولنور .

سِفْلَه [ع] فرومايه ، آلچـاق . (سفله‌پرور) = اومقوله اشخاصى التزام واستخدام ايدن .

سِقايَتْ [ع] مكهٔ مكرمه‌ده حجاجه زمزم توزيعى خدمتى ، كعبه سقّالغى .

سِقْط [ع] وقتى ايرمه‌دن دوشن چوجق ، ياورو .

سِگال { [ف] فكر، انديشه، ظن. (بدسگال)=كوتوفكرلى.

سِگالِش { [ف] فكر ايدش ، قورش ، دوشونش: (سگالش دشمنانه) .

سِكَنْجَبين [ع] | **سِكَنْكَبين** [ف] | سركه ايله بال وياخود شكردن مركب اكشى شربت.

سِكّه { [ع] آقچه اوزرينه ضرب اولنان نقش، تمغا. (آلتون سكّه، كوموش سكّه) تعبيراتى (مسكوكات) مقامنده قوللانيلير § مولوى درويشلرينك كيدكلرى كلاه : (سكّهٔ ملاى روم) § پول ، زقاق: (سكّة الحديد) = دمير يول .

سِكّه‌زَن { [ف] آقچه ضرب ايدن استادلردن ، عمله‌دن هر برى .

سِكّه‌كَن { [ف] آقچه قالبى حك ايدن ، تمغا قازان صنعتكارلردن هر برى: (سكّه‌كن باشى)

سِلاح { [ع] تفنك ، قيليج ، سونكو ، بچاق ، طابانجه مثللو حرب وقتل آلاتنه اطلاق اولنور : (استعمال سلاح ، تشهير سلاح) جمعى (اسلحه) ، (سلاحخانه) = بو مثللو آلات و ادواتك حفظنه مخصوص اولان محل . (سِلَح) = مخففاً عين معنايه لغتدر. مثلا (سلحدار، سلحشور) صورتنده قوللانيلير . (سلحدار آغا) = اوائلده سرقرنا مقامنده سراى همايونك الك بيوك ضابطى ايدى . سلاحلرى طوتان ديمكدر . (سلحشور)= سلاحلرى قاريشديريجى، سلاحلر ايله اوينايوب اوغراشيجى، ديمكدركه زمان قديمده برصنف سلاحلى عسكره ، خصوصيله اسلحهٔ متنوعه استعمالنده ملكه ومهارت فوق العاده ايله ممتاز معيتده مستخدم افراده اطلاق اولنوردى ،

سِلسِلَه { [ع] زنجير § بربرينه اولاشوب كيدن شيلرك هيئت مجموعه‌سى : (سلسلهٔ جبال) § صوى صوب ؛ عرق ، اوجاق : (سلسله‌نامه) .

سِلْطَه { [ع] ايچنه قورو اوت ، صامان ، قيتيق ، پاموق مقوله‌سى طولديرلمش ديمكدركه لسانمزده تحريفله (شِلَته) ديليور .

سِلْعَه { [ع] اصطلاح طبده بدنده جلد ايله ات آراسنده حاصل اولان و« اور » ديليلن يومرويه اطلاق اولنور § متاع ، تجارت متاعى § سولوك . بومعنالرى لسانمزده معتبر دكلدر .

سِلْك { [ع] ديزى، صيره: (سلك تسبيح ، سلك اللآل)

§ مسلك ، يول : (سلك عسكرى ، سلك بوّابان) .

« آرايش سلك كبار حاجترس شهرتشعار »

« ذاتيله‌ايلر داعيان اظهار شوق وافتخار »

سِلْم { [ع] صلح ، باريشيق ديمكدر: (سلم وحرب) فتح سين ايله‌ده لغتدر .

سِمات { [ع] نشان ، علامت ، داغ معناسنه‌اولان (سمه) نك جمعى . مفردى قوللانيلماز . اشبو لفظ اكثريا وصف تركيبى طرزنده قوللانيلير: (ملكسمات ، مكارمسمات)

سِماط { [ع] فى‌الاصل صيره ، ديزى معناسنه‌در . مثلا (سماط‌الطّعام) = سفره‌يه ديزلمش اطعمه ديمكدر § لسانمزده سفره معناسنده‌ده قوللانيلير : (ترتيب سماط ، سماط اميرانه) .

سِماك { [ع] ايكى پارلاق كوكبدركه برينه « سماك اعزل » ديكرينه « سماك رامح » دينيلير .

سِمْسار { [ع] صاتيجى ايله آليجى بيننده توسط ايدن ادم، تجّار آراسنده آليم صاتيم ميانجيسى . « دلّال » باشقه‌در .

« تقدير ايده‌مز قيمت عقد درنظمم »

« انديشه كه سمسار كلام فصحادر »

(نفعى)

سِنّ { [ع] ياش : (سنّ طبيعى) ، (سنّاً) = ياشجه : (بسنّاً بندن بيوكدر) § ديش . جمعى (اَسنّه ، اُسُن) جمع ديكرى اولان (اَسنان) هرايكى معنا ايچون قوللانيلير .

سِنان { [ع] مزراق ، سونكو : (تيغ وسنان ، سنان پاشا) .

سِنْدِيَنه { [ايتاليانجه‌دن] كميلرك ديپ انبارى ، صو بيريكن يرى .

سِنْجاب { [ف] قيرقاقم ، دريسندن كورك ياپيلان حيوان معروف . (سنجابى) = او حيوانك رنكنده اولان .

سِنْديق { [فرانسزجه‌دن] Syndic برهيئت وجماعتك كندى افراد واعضاسى آراسندن انتخاب وتوكيل ايتديكى مرخص § تجاردن برينك افلاسى وقوعنده آلاجقليلرينك نصب ايتدكلرى وكيل ، سنديقه .

سِنْمار [ف]
سِنِّمار [ع] } ملوك قديمه‌دن (نعمان ابن منذر) ك « خورنق » ناميله انشا ايتديرديكى كوشكى ياپان معمار مشهورك اسمى : (جزاى سنّمار) .

سِنَّوْر { [ع] كدى : (سنّور جبلى) = طاغ كديسى ، بيابانى كدى .

سِنين { [ع] ييللر . « سنه » نك جمعى : (سنين سالفه) .

سِواء { [ع] غير ، ماعدا . (ماسواء) = مكوّنات ، مخلوقات :

« ماسوا شائبه‌سندن دلی تطهیره چالش »
(لا)
« ماسواءاللهه نظر قیلمدی هم »
« هیچ عیننده دکلدی عالم »
(خاقانی)

سِوارْ [ع] بیله‌زیك ، زینت حلقه‌سی : (سوار سیمین) .

سِهامْ [ع] اوق معناسنه اولان (سَهْم) ك جمعی : (سهام قضا) = شاعر مشهور « نفعی » ك هجویاتی حاوی مجموعه‌سنه ویردیکی عنوان .

سِیا [ایتالیانجه‌دن] مراکب بحریهٔ صغیره‌یی کوره‌کلری ترسنه آله‌رق کری یوروتمك : (سیا صندال) .

سِیادَتْ [ع] سیّدلك ، اولولق .

سِیاسَتْ [ع] اموره عامه‌یی : مصالح دولتی انتظام و آسایش ایله جریان ایتدیرمك صورتیله اولان حاکملك § مجرمین حقلرنده نظاماً ترتب ایدن مجازاتك اجراسی . (سیاستگاه) = محل جزا .

سِیاسِیّ [ع] سیاسته ، امور دولیه‌یه منسوب ومتعلق : (امر سیاسی ، امور سیاسیّه) ، (سِیاسیّات) = مصالح دولته وپولتیقه‌یه متعلق خصوصات دیمکدر § امور دولیّه‌یه واقف وپولتیقه ایله اشتغال ایدن ذات : (سیاسیٔ مشهور) .

سِیاقْ [ع] ایلری قاقمه ، سورمه ؛ طریق ، طرز کبی معنالری تضمن ایدر . بو مناسبتله سوق کلام ، سوزلرك کلیشی معناسنده قوللانیلمشدر : (سیاق وسباق) = عباره‌نك کلیشی یعنی اوّلیله آخرنده‌کی کلماتدن حاصل اولان معنی || معمافیه بالاده کوستریلن معنالرده‌ده قوللانیلیر . مثلا (برسیاقده کیدییور ، برسیاقده طورییور) دینیلیرکه بربولده کیدییور ، برطرزده طورییور دیمکدر . (سیاقلامه) تعبیر قدیمیده موجوددرکه بر صورتده ، بر طرزه افراغ ایتمك معناسنی افاده ایدر .

سِیاقَتْ [ع] بر نسنه‌یی آردندن ایلری سورمك ، ایلری قاقمق § اوائلده خزینه‌نك دفاتر و سنداتنی یازمق ایچون اختراع واستعمال ایدلمش برنوع چنکللی وچارپوق نقطه‌سز یازینك اسمی . (خطّ سیاقت) زمانمزده متروکدر وبیلن یازانده قالمامش کبیدر . (سیاقت واوی) = قانبور دیمکدر .

سِیّانْ [ع] بربرندن فرقسز ، تماميله مساوی ایکی شی . بوتثنیه‌در . مفردی (سِیّ) درکه لسانمزده اصلا قوللانیلماز .

سِیاهْ [ف] قاره ، « بیاض » ك ضدّی : (بحرسیاه) = قاره دکیز (سِیاهگوش) = قاره

قولاق ، بیوك نوع وشق که دریسندن کورك یاپیلیر، تلکی یه شبیه بر حیواندر. (سیاه بخت ، سیاه روز) = طالعی قاره ، بختسز (سیاه فام) = قاره رنکلی (سیاه پوش) = قاره لباسلی، ماتم زده || فارسیده سرهنك ، چاوش (سیاه دانه) = چوره ك اوتی (سیاهکار) = کناهلی ، صوچلی (سیاهی) = قاره لك || آفریقا زنجیلرندن هر بری .

سیب [ف] الما : (سیب زنخدان) عربیسی (تفاح) .

سیخ [ف] دمیر شیش: (سیخ کباب) ، (سیخ افرنج) = فرنك شیشی .

سیر [ع] « سیرت » ك جمعی ، روش ، اخلاق ، اطوار ، مشرب کبی انسانك احوال معنویه وعادات ظاهره سی: (سیر نبی، سیر ویسی).

« آفرین ای سیر نویس حبیب »
« اهل ایمانی ایلدك تطبیب »
(معلم ناجی)

سیر [ف] طوق ، طویمش ، قانمش : (دلسیر) .

سیراب [ف] صویه قانمش ، صویه طویمش § تازه ، طراوتلی: (سنبل سیراب، کل سیراب):

« اولیان مایهٔ فیض ازلیدن سیراب »
«آب خضری ینه خضر اولسه ده رهبر بوله ماز»
(قوجه راغب)

سیرت [ع] انسانك مادةً طوتدیغی یول ، کیدش؛ اخلاق ، طور، حرکت: (سیرت ظریفه، سیرت حسنه ، سیرت مذمومه) :

« سالك راه خدا ذات رفاعی سیرتی »
« مالك نور هدی مرآت پاك صورتی »

سیل [ف] جوشقون آقان یاغمور، قار صویی . (سیلاب ، سیلابه) ده دینیر. فی الاصل (سَیل) عربی وفتح سین ایله در. فارسیده هم فتح هم کسر سین ایله تلفظ واستعمال اولنمشدر. لساننزده برنجیسی محاوراتده تحریفله (سَل) طرزنده ، ایکنجی واوچنجیسی نظم ونثرده کسر سین ایله قوللانیلیر .

سیلی [ف] طوقات ، شامار : (سیلی خدایی، سیلی حق)، (سیلی خوار ، سیلی خور) = طوقات یین .

سیم [ف] کوموش: (سیم وزر) = کوموش وآلتون :

« ایکی ابرولرینك آره سی هم »
« سیم خالص کبی ایدی هردم ».
(خاقانی)

سیما [ع] یوز، چهره ، چهره نك طرز مخصوصی (لطافت سیما ، بد سیما) :

« بکزه یورمی دامنکدن نور اومان سیمالره »
« چهرهٔ ناجی یه عطف ایت نظرهٔ امعانکی »
(معلم ناجی)

سیّما [ع] باخصوص، على الخصوص، خصوصاً مقامنده بعضاً استعمال اولنور. (ولاسیّما ، لاسیّما) طرزنده‌ده قوللانیلیر .

سیماب [ف] ژیوه، جیوه . معربی (زیبق) در . اصل ترکیده (سندك) دینیلدیکنی «برهان» روایت ایدییور :

« آیینهٔ سینه بحر سیماب »
« عقد کهر اولمش آنده کرداب »
(شیخ غالب)

سیمکش [ف] صیرمه چکن صنعتکار . غلط اوله‌رق (صیرمه کش) صورتنده تلفظ ایدرلر. (سیمکشخانه) = استانبولده بایزید جوارنده صیرمه چکدکلری محل .

سیمرغ [ف] عنقا ، زمرد عنقا دینیلن موهوم قوش .

سیمیاء [ع] کیمیا واسطه‌سیله و اعمال حیل ایله صنایع غریبه اجراسندن عبارت معرفت مخصوصه‌یه اطلاق اولنور که اساسی وهمیّات و بوبابده‌کی حکایاتك کافه‌سی خرافاتدر.

سیمین [ف] بتون کوموش ، کوموشدن دیمکدر : (سیمین بدن) و (سیمین بر) = کوموش وجودلی (سیمین فواره) = قمر، آی.

« ایلمز هر کمعیار حسنه رغبت نائلی »
« قدر عاشق دلبر سیمین برندن بللیدر »
(نائلیٔ قدیم)

سین [ع] الفبای عثمانیده اون بشنجی حرفك اسمیدر . ابجد حسابنده التمش عددینه اشارتدر: (سین مهمله ، فصل السین) .

سیناء [ع] حضرت (موسی) علیه السلامه تجلیٔ الهی واقع اولان طاغك اسمیدرکه آسیا ایله آفریقا قطعه‌لرینك ملتصق اولدیغی محل جوارنده کائندر : (طور سینا) ، (سینا) یه بدل (طور سینین) صورتنده استعمالیده جائزدر .

سینه [ف] کوکس . عربیسی (صدر) : (سینهٔ بلور ، سینهٔ صاف ، سینهٔ سیمین) § قلب ، درون ، ایچ معناسنده‌ده قوللانیلیر : (سینهٔ پرکینه ، سینهٔ حرصنده‌کی) ، (سینه‌زن) = کوکس اوریجی ، کوکسنی دوکوب ماتم ایدن. (سینه‌سوز) کوکس یاقیجی ، یورك یاقان؛ انسانی مکدر ومضطرب ایدن .

سینی [ف] اصلی «صینی» درکه چینه منسوب ومتعلق دیمکدر . ذاتاً چیندن کلن سفره طبله‌سی ، کنارسز یووارلاق بیوك تپسی: (باقر سینی، پرنج سینی، میدان سینیسی) .

سیه [ف] قاره ، (سیاه) ك مخففی . اورایه‌ده مراجعت ایتملی:

« بر سیه پوش فقیر ایردی آکا »
« دیدی بر تحفه کتوردم که سکا »
(خاقانی)

« نور سیه اولسه پاره پاره »
« ایتمم بن او زلفه استعاره »
(شیخ غالب)

﴿ سُ ﴾

سُباعِی [ع] یدی حرفلی ایدیزلی، یدیلی.

سُبْحان [ع] هر درلو نقائصدن بری ومنزه اولان جناب الله.

سُبْحانَ اللّه [ع] جناب حق تقدیس وتنزیه ایدرم معناسنه ترکیبدر. (تسبیح) معناسنی تضمن ایدر. لسانمزده بوندن ماعدا استغراب واستعظام موقعنده‌ده ایراد اولنور. (حمدله) کبی (سُبحَله) ده (سبحان الله) دیمکدر.

سُبْحانِی [ع] جناب اللهه منسوب، متعلق: (کرم سبحانی، الطاف سبحانیه).

« دل که آینهٔ سبحانیدر »
« لوحهٔ حلیهٔ خاقانیدر »
(معلم ناجی)

سُبْحَه [ع] الده چکیلن تسبیح، طقسان طوقوز دانه‌دیزیلی شی. (سبحه گرد، سبحه گردان) = تسبیح دور ایدیجی، ایدن. (سبحه کش) = تسبیح چکن.

سُبُع [ع] یدی جزءده بری، یدیده بر. سکون (با) ایله ده لغتدر: (حاصلات صافیه‌نك سبعی).

سُبُل [ع] یول دیمك اولان (سَبیل) ك جمعی: (هادیٔ سبل).

سُبُّوح [ع] ذات اجلّ واعلاسی هر زمان ومکانده هر لسان ایله بتون انسانلر طرفندن تسبیح وتقدیس اولنان جناب الله: [برسبوح قدوس سنك که تسبیحك ایچون هزاران هزار — تضرعات — سنان پاشا].

سُتُرْك [ف] بیوك، ایری § قوتلی، شهامتلی § غضبلی، حدتلی، طارغین.

سُتْرَه [ع] پرده، اورتو: (سُترهٔ خضراء، سترهٔ بیضاء) § اوسته کیلن ارکك لباسی که فتح سین ایله زبانزد در. اشبو (ستره) و (سِتر، سَتْر) الفاظ عربیه‌سی موجود ومعناجه دخی مقارنتی آشکار ایکن (سَتَرَه) لفظنك فرانسزجه (سورتو) دن محرف اولدیغنه دائر « لهجهٔ عثمانی » ده سرد ایدلمش اولان مطالعه شایان قبول کوریلمز.

سُتُوده [ف] مدح وثنا اولنان، ممدوح معناسنه‌در:

(وضع ستوده ، طور ستوده ، ذات ستوده صفات).

«ویرمش بزه رازدان ادوار»
«بر پادشه ستوده اطوار»
(معلم ناجی)

سُتُور [ف] بنك حیوانی، ركوبه صالح هر جنس دواب. (سُتُوربان) = بو مثللو حیوانلره باقان ، سایس.

سُتُون [ف] دیرك : (ستون مصنع، ستون سنكین)§ صنعت طباعت اصطلاحنده بر غزته صحیفه‌سنك عموداً منقسم اولدیغی ایکی اوچ ویادها زیاده بولوكلردن هر بری دیمكدر : (غزته ستونی ، ایكنجی صحیفه‌نك برنجی ستونی ، اوچ ستونلق برمقاله).

سُجُود [ع] سجده ایتمه ، نمازده باشنی یره قویمه : (ركوع وسجودك اركان وآدابنه رعایت لازمدر).

سُخْرَه [ع] مسخره‌لقله خلقی اكلندیرن آدم، قشمر :

«كیسه عمروك كلاهن باشنه»
«سخرهٔ شیخ وشابدر پیكم»
(نفعی)

سُخَن، سُخُن [ف] كلام، سوز. فتحِ سین ایله تلفظی جائزدر.

سُخَن آرا [ف] سوزه سوس ویریجی، سوزی بزه‌ین؛ فصیح ، بلیغ دیمكدر. (سُخَن آرایی) = سوزه زینت ویریجیلك.

سُخَن پَرْداز [ف] سوز دوزیجی، سوزدوزن، فصاحتله ایراد كلام ایدن. (سُخَن پردازی) = سوز دوزیجیلك.

سُخَنْدان [ف] سوز بیلن ، فصاحتله سوزسویله‌ین. (سُخَندانی) = سخندانلق :

«حضرت نابیٔ استاده نظیره دیمكه»
«ثابت آساحدیك مردسخندانی می وار»
(ثابت)

سُخَنْران [ف] فصیح ، بلیغ ، اهل فصاحت.

سُخَن سَنْج [ف] سوز طارتیجی، واقفانه سوزسویله‌ین. جمعی (سُخَن سَنجان)

سُخَن شِناس [ف] مزایای كلامه واقف، سوزآكلار، اهل فصاحت آدم. (سُخَن فهم) ده بومعناده قوللانیلیر.

سُخَنْگو [ف] سوزسویله‌یجی ، سوز سویله‌ین. طلاقت صاحبی :

«انكاره كیمك جرأتی وارایسه دیسونلر»
«یاران سخن فهم ، سخنگویه صلادر»
(نفعی)

سُخَنْوَر [ف] فصاحتله سوز سویله‌ین ، فصیح. (سُخَنوری) = كوزل سوزسویله‌یجیلك :

« زعمنجه سخنور زمانه »
« سجاده‌نشین قهوه خانه‌ا »
(شیخ غالب)

سُخُونَت [ع] صیجاقلق، قیزغینلق. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر: «(سخونت حمام ، سخونت تابه)

سُداسِیّ [ع] آلتی حرفلی، آلتیلی.

سُدُس [ع] آلتی جزءده بری، آلتیده بر : (سدس حصه‌یه متصرف)

سُدَّه [ع] قاپو ، قاپو اشیکی : (سدهٔ سنیه) § بعض اعضایه عارض اولان طوتغونلق علتی، اعصابك عطالتی :

سُرادِق [ع] فارسی (سراپرده)نك معربی. جمعی (سرادقات) اومادەیه مراجعت ایتملی .

سُراغ [ف] اثر ، نشانه ، ایز . ترکجه‌سی (صوراق).

سُرّاق [ع] « سارق » ك جمعی ، خرسزلر: (حبس سراق).

سُرخ [ف] قیرمزی : (جامهٔ سرخ ، سرخ مرکب)، (سرخی) = قیرمزیلق ، قیزللق : (سرخیٔ حجاب) .

سُرخاب [ف] آنغیـد دینیلن اوردکه مشابه قیرمزی رنکلی حیوان § قیرمزی شراب § قان.

سُرعَت [ع] چابوقلق، آزوقتده چوق حرکت ایتمك :
(سرعت سیر ، سرعت ابتدائیـه ، سرعت وسطیه)، (سرعت انتقال) = چابوق ادراك ایتمك، همان آکلامق. (سرعت انفعال) = درحال طارلمق، چابوق کوجنمك .
« سرعت سیرندن اظهر درکه رخش همتم »
« هم عنان سابقون اولمق تمناسنده‌در »
(معلم ناجی)

سُرمَه [ف] کوزه چکیلن معروف سیاه توز، دارو.
(سُرمه‌دان) = ایچنه سرمه قونیلان ظرف ، قاب . « چکمك » ماده‌سیله استعمال اولنور . (سرمه‌کش) = بوترکیب هم فاعل، هم مفعول مقامنده یعنی سرمه چکیجی ، سرمـه چکمش معناسنده قوللانیلیر :
« اول ایکی دیدهٔ بی سرمه سیاه »
« دائم اولمشـدی نظرکاه الله »
(خاقانی)

سُرنـای [ف] « سورنا » مخففی، تحریف ایله معروفی « زورنا »در. (سرنازن) = زورنا چالان . (سورنا) و یا (سورنای) « سور » ایله « نای » دن مرکبدر . اکثریا دوکون جمعیتلرنده چالنمسی بویله تسمیه‌سنه سبب اولمشدر : (سورناده پیشرو اولماز نه چیقارسـه بختنه — مثل مشهور) .

سُروج [ع] اگر معناسنه اولان (سَرج) ڭ جمعی .

سُرود [ف] تغنی ، نغمه ، ایرلامه ، اوتمه : (سرود حزین ، سرود مؤثر) :

« سرود مژده ایله آسمان طربخانه »

(نفعی)

سُرور [ع] سوینج ، سوینمه . (دارالسرور) = سوینج أوی ، سوینجلی محل :

« نشاط خاطر عالم الكده‌در ساقی »

« بوغملری‌ینه برجامدر سرورایده‌جك »

(نائلی قدیم)

سُروش [ف] ملك || خصوصیله واسطهٔ وحی اولان حضرت « جبرائیل » علیه السلام .

(سُروشه) ده عین معنایه لغتدر .

جمعی (سُروشان) = ملکلر .

سُست [ف] گیوشك ، سولپوك ، یاواش ، تنبل . (سستی) = گیوشکلك ، تنبللك :

« تمکینمی بلای محبتده قیلمه سست »

« نادوست طعن ایدوب دیمیه بی‌وفانی »

(فضولی)

« اولورمی چست خرسست تازیانه ایله »

(نیلی)

سُطوح [ع] « سَطح » ڭ جمعی . اوزرایه باقلی : (سطوح مستویه) .

سُطور [ع] « سَطر » ڭ جمعی . مفردینه باقلی : (سطور مستقیمه) :

« صنف چكسه نه دم سطور خطك »

« ای صفدر رزمگاه معنی »

(نفعی)

سُعال [ع] اوكسوروك ، فارسیده (سرفه) دینیلیر . (سعال دیکی) = اصطلاح طبده بوغمه‌جه اوكسوروكی دینكدر :

سُعَداء [ع] سعادتله متصف ، سعادتلی دیمك اولان (سعید) ڭ جمعی : (سعدای امت ، حدیقة السعدا) .

سُفته [ف] دلنمش : (درسفته) = دلنمش ، دلیکلی انجی .

(ناسفته) = دلنمه‌مش ، دلیکسز .

(سفته‌گوش) = قولاغی دلنمش ؛ کنایةً عارف ، واقف معناسنده قوللانیلیر .

سُفَراء [ع] ایلچیلر ، (سَفیر) ڭ جمعیدر : (سفرای دول ، سفرای اجنبیه) .

سُفره [ع] اوزرنده یمك ینیلن یایغی ویاخود اوستی دوز ، مدور درت آیاقلی شی که تحریف ایله (صوفره) دیرلر : (سفرهٔ ضیافت ، سفرهٔ سور ، آداب سفره) .

سُفْلا [ع] آشاغی معناسنه اولان (اَسْفَل) ڭ مؤنثی : (جهت سفلا) .

سُفَلاء [ع] خوار، حقیر، آلچاق معناسنه اولان (سَفِیل) ڭ جمعی : (سفلای بلده) .

سُفْلی [ع] اعتبارسز ، آشاغی ، بایاغی ؛ پژمرده ، پیس قیافتلی . (سُفْلیّت) = بایاغیلك ، پژمرده‌لك ، خراباتیلك . (سفلیات) = دنیایه متعلق بایاغی ، عادی امور وخصوصات دیمکدر . (خدمات سفلیّه) = چوپچیلك ، سوپورنتیجیلك کبی شیلر .

سُفُن [ع] کمیلر ، «سَفِینَه» نك جمعی . جمع دیکری اولان اولان (سَفائِن) زیاده قوللانیلیر .

سُفُوف [ع] اصطلاح طبده توزحالنده اولان علاج : (ترتیب سفوف)

سُفَهاء [ع] «سفیه» ڭ جمعی ، اومادەیه باقلی :

«حقمده‌نه‌دیرلرسه اوگونه‌سفهانك»
«آثار طبیعتلرینه کیم نظر ایلر»
(نفعی)

سُقاطَه [ع] دوکونتی ، دوشوب دوکیلن شی : (سقاطهٔ سماط ، سقاطه خوار)

سُقُوط [ع] مادةً ویا معنیً دوشمك : (اجرام منوره‌نك سقوطی ، سقوط اوراق ، «دلی‌یانی» نك موقع اقتداردن سقوطی)

«کاه برحرف سقوطیله ایدرناصری‌نار»
«کاه برنقطه قصوریله کوزی‌کورایلر»
(فضولی)

سُقُوف [ع] طاوان ، دام معناسنه‌اولان (سَقف) ڭ جمعی . اومادەیەدە باقلی : (سقوف بیوت)

سُکاری [ع] سرخوش معناسنه اولان (سَکْران) ڭ جمعی .

سُکّان [ع] اوطورانلر ، اوطوریجی معناسنه اولان (ساکِن) ڭ جمعی : (سکّان قریه ، سکّان بلده) § دومن : (سکّان سفینه) بومعناده مفرد در ونادراً استعمال اولنمشدر :

«سکّان حرم نیلر ایمش قبله نمایی»
(سیدوهبی)

سُکْر [ع] شکر . (سُکْری) = شکردن اعمال اولنان طاتلی .

سُکْنی [ع] اوطوره‌جق محل ، خانه ، قوناق . دیکر لفظه اتصالی تقدیرنده صوکنده‌کی (ی) الفه قلب اولنور : (سکنای خراب ، سکنای کبیر) کبی § ساکن اوله ، اوطورمه : (قابل سکنی برکوشك بولنه‌مدی) .

سُكُوتْ [ع] ترك كلام ايتمك ، صوصمق ، صوصمه : (مقامنه كوره سكوت اك بليغ جوابدن دها معنيدار ، دها مؤثردر) ، (سُكُوتِي) = صوصمه يي اعتياد والتزام ايدن :

سُكُونْ [ع] حركتدن فارغ اولمق ، قيملدانامق ، طورمق، اصل تركجه سى (ديكمك)در: (حال سكون ، سكون هوا) § حركه سزلك : (سكون واو ايله) .

« ابدال مساعيده قصور ايتمه كه اولمش »
« وابسته بو عالمده سكونك حركاته »
(لا)

سُكُونَتْ [مولّده] حركتسز - لك ، طورمق؛ طور - غون اولمق . بالاده كى (سُكُونْ) ك يالكز برنجى معناسيله بردر . (سُكُونَتْيابْ) = سكونت بوليجى، بولان.

سُلَافْ [ع] شراب، اصل تركجه سى (سُجى) و (چاغير)
سُلَافَه در : (سلاف صاف ، سلافهٔ عشق) .

سُلَالَه [ع] ذرّيت، نسل، تركجه (دُول ، دُوش) در : (سلالهٔ طاهره ، سلالهٔ پيغمبرى) .

سُلْطَانْ [ع] پادشاه ، حكمدار، خنكار: (سلطان جهان) حضرت پادشاهك والده وكريمهٔ محترمه لريله همشيره لرينه ده اطلاق اولنور . (والده سلطان) تعبيرينك طوغريسى (والدهٔ سلطان) در. كثرت استعمال ايله علامت اضافت اولان آراده كى همزه اسقاط اولنمشدر . ديكرلرى اسملريله ذكر اولنور. مثلا (زينب سلطان ، صفيه سلطان) كبى. (سلطان زاده) = سلطانلردن مهد آراى وجود اولان بكار ، دامادپاشا - لرك اولادلرى . جمعى (سَلَاطِينْ) :

« قدرتم يوق حالمى عرض ايتمكه سلطانئه »
(اصولى)
« نامنى اعلا ايدك كه شانيدر سلطانلكز »
« شان دولتله برابر آثار البت شانلكز »

سُلَامِى [ع] اصطلاحات طبيه دندر. انسانك اللرنده و آياقلرنده كى پارماقلرك اينجه ، اوزون كميكلرينه دينيلير . اللرك هر پارمغنده اوچر (سُلَامِى) واردر. جمعى (سُلَامِيَاتْ). (سُلَيْمَه) = اشبو كميكلردن اورته ده كى ايكنجى كميك .

سُلَّمْ [ع] نردبان، مرديون: (سلّم فيض ورفعت ، سلّم ترقى).

سُلُوكْ [ع] يوله كيرمك ، يول طوتمق ، بر كروهه داخل وآنلرك عادات وافعالى ايله عامل اولمق: (طريق حقه سلوك ، طريقت مولويه يه سلوك ، طريق كتابته سلوك) .

سُمْ [ف] آت ، قاطر ، اوكوز كبى حيوانلرك طيرناغى .

(سُمتراش) = نعلبند بچاغی دیمکدرکه تحریف ایله « صونتراج » دیرلر .

سُمّاق [ع] بعض ممالکتلرده طعامه قاتیلان اکشی دانه‌لرکه تحریفله (صوماق) دیرلر. (سُماقی) = ابرولی ومقبول بر نوع طاشدرکه غایتله قاتی وجلادار اولور .

سُمرت [ع] قاره‌یاغزلق، اسمرلك : (سمرت سیما ، سمرت بدن) .

سُمعه [ع] هرکسه کوسترمك ، ایشتدیرمك مقصدیله ریاکارانه ایشله‌نیلن فعل وعمل .

سُموّ [ع] یوجه‌لك ، یوکسکلك : (سمو منزلت ، سمو پایه) عین‌معناده (عُلوّ) دها زیاده قوللانیلیر.

سُموحت [ع] « سماحت » کبی جوانمردلك، الی آچیق اولمق . اکثریا اوته‌کی قوللانیلیر .

سُموم [ع] زهرلر ، آغولر . « سَمّ » ك جمعی : (باد سموم) .

سُنبل [ف] موسم بهارده صوغاندن پیدا اولان کوزل قوقولی معروف چیچك : (قاله‌منك سنبلی ، قاتمرلی سنبل) ، (سُنبلی) = سنبل رنکنده دیمکدر . اکثریا کونشسز ، یاغمورسز هوایه وصف اولور : (سنبلی هوا) .

سُنبله [ع] باشاق . جمعی (سُنبلات) و (سَنابل) § یوز اللنجی درجه‌ده کائن برجه اطلاق اولنورکه کونش اشبو برجه شهر اغستوسده انتقال ایدر .

سُنّت [ع] سیرت حسنه ، خصوصیله پیغمبرمز مفخر موجودات علیه اکمل التحیّات افندیمزك سیرت قدسیّه ومعتادی اولان افعال شریفه‌لریدرکه عامهٔ اهل اسلام عندنده مرغوب ومرعی الاجرادر : (سنّت مؤکّده) ، (سنّة الله) = حکم الٓهی ، عادات الٓهیه § ختان : (سنّت دوکونی) .

« امّته بویله عمل سنّت ایمش »
(خاقانی)

سُندس [ع] اینجه دیبا ، نازك اطلس . (سُندسی) = اوقماشدن معمول لباس وسائر شی :

« بونی تحقیق بیل اورشك سروش »
« اولدی حورا کبی هم سندس پوش »
(خاقانی)

سُنَن [ع] سیرت حسنه معناسنه اولان بالاده‌کی (سنّت) ك جمعی: (سُنَن سَنیّه) = حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندیمزك افعال قدسیهٔ معتاده‌لری .

سنوح [ع] حسن صورتله ، سهولتله خاطره کلمه وقلبه طوغمه. جمعی (سنوحات) در . (سانحات) معناسنده‌ده قوللانیلیر : (سنوحات صوفیه) .

سنباره | **سنباره** [ف] تحریف ایله «زینباره» دینیلن برنوع سرت طاشك توزیدرکه قیلیچ ، بچاق کبی تیموردن و امثالی معدنیاتدن معمول اوانی‌واشیانك پاسنی آچوب جلا ویرمك ایچون قوللانیلیر . (سنباذج) بونك معربیدر .

سنی [ع] اهل سنت وجماعتدن اولان ذات : (سنی‌المذهب، جاریهٔ سنیه) .

سنون [ع] ییللر . « سنه » نك جمعیدر : (شهور وسنون) دیکر جمعی اولان (سنین) زیاده قوللانیلیر .

سوی [ف] جانب ، طرف ، یان : (سوی والای کریمانه‌لرینه)، (سوبسو) = طرف طرف ، هریانه :

« سوبسو سوق‌ایلدین هپ‌سائق تقدیردر »
(قوجه راغب)

سوء [ع] کوتولك . (حسن) مقابلی . اضافتله معنویاتده قوللانیلیر: (سوء ظن ، سوء حال ، سوء هضم، سوء حرکت، سوء معامله) .

سوار [ع] زینت اوله‌رق قادینلرك بیلهکارینه طاقدقلری بیله‌زیك . کسر سین ایله‌ده جائزدر . جمعی (اسوره) .

سوار [ف] بنمش: (اسب‌سوار) = آته بنمش (پیل‌سوار) = فیله بنمش (اشترسوار) = دوه‌یه بنمش . جمعی (سواران) .

سواری [ف] آتلی، آتلی‌عسکر: (سواری فرقه‌سی ، سواری بلوکی) § کمی‌یه بنمش اولمسی حسبیله بکلك کمی ضابطنه ، کمی قوماندانه اطلاق اولنور : (ارطغرل سفینهٔ همایونی سواریسی) .

سؤال [ع] برشیئی آکلامق ایچون برینه صورمق ، صورشدیرمق (سؤال‌وجواب‌طرزنده یازلمش) § دیلنمك : (ارتکاب ذل سؤال) جمعی (اسئله . سؤالات) .

« خسته‌یم دردم سؤال ایتمز طبیب »
(اسرار دده)

سوپیه [فرانسزجه‌دن] اصلی (Sous-Pieds) درکه « تحت‌القدم » معناسنه‌در . آیاغك آلتندن کچیریلوب پانتالونك ایکی کنارنده‌کی تکمه‌لره ربط ایدیلن قایش ویا قماش پارچه‌سی دیمکدرکه پانتالونك

یوقاری‌یه صیبریلوب چیقماسی ایچون قوللانیلیر .

سوخته [ف] یانمش ، یانیق . (سوخته‌دل) = کوکلی یانمش ، یورکی یانیق (نان سوخته) = یانمش اتمك § طالب علم ، طلبهٔ علومك هربری .

سود [ف] فائده ، نفع ، کار ، قازانج : (سود وزیان) ، (بی‌سود) = فائده‌سز ، بیهوده . (سودمند) = نافع ، فائده‌لی || فائده صاحبی ، مستفید ، کار ایدن .

سوده [ف] سورلمش ، سورتلمش . (رخسوده) = یوز سورلمش ، سورمش . (سوده‌رو) = سورلمش یوز .

سوده [فرانسزجه‌دن Soda] بر نوع معدنی طوزدرکه (لاطرون) ده دینیلیر. جامه‌شویجیلر صیجاق‌صوده ، بالقچیلر لاکرده بالیغی اعمالنده قوللانیرلر. ترکیبات سائره‌ده دخی مستعملدر.

سور [ف] دوگون ، اسباب متیمنه ایله اجرا قیلنان ضیافت ، سونجلی شنلك : (سور پرسرور ، سور ختان) .

« قلم اولسون الی اول کاتب بدتحریرك »
« که فساد رقمیله سورمزی شور ایلر »
(فضولی)

سور [ع] لاجل التحفظ برمحلك اطرافنه چکیلن متین حصار ، قلعه دیواری ، قلعه بدنی : (مدینهٔ منوره سور ایله محاطدر) .

سور [ع] آشاغیده یازیلی اولان (سوره) نك جمعی: (سور شریفه) اوماده‌یه‌ده باقلی .

سوراخ [ف] دلیك: (سوراخ جدار، سوراخ سنك)

« نایك که چیقار زمزمه سوراخلرندن »
« بلبللر اوتر صانکه کلك شاخلرندن »
(نائلی قدیم)

سوروتقه [ایتالیانجه‌دن] سوتك صویی پنیری کسد. یریلوب یاغی آلنمش نوعی . اصلی (سوروانقه) ایمش .

سوره [ع] قرآن کریمك حاوی اولدیغی یوز اون درت منزله‌نك هربرینه اطلاق اولنور :

« قاپلامشدی یوزینی نور سرور »
« سورهٔ نور ایدی یامطلع نور »
(خاقانی)

سوز [ف] حرارت، احتراق، یانمه: (سوزوگداز) = یانوب یاقلمه. اکثریا وصف ترکیبی صورتنده و (یاقیجی ، یاقان) معناسنده قوللانیلیر: (دلسوز، طاقتسوز، وجدانسوز، جانسوز) کبی .

سوزان [ف] یاقیجی ، یاقان : (آتش سوزان) § یانیجی ، یانان :

« باغ دهر ایچره بیتن هرغنچهٔ آتش‌نما »
« خاك اولان بی‌دللرك رسم دل سوزانیدر »
(نوعی)

سوزش [ف] مؤثرلك ، یاقیجیلق ، یانش ، یانمه : (سوزش درون) :

« اونه سوزش که اوقورکن انسان »
« بوله‌ماز ضبط بکایه امکان »
(معلم ناجی)

سوزن [ف] ایکنه : (چشم سوزن) = ایکنه دلیکی (سوزندان) = ایکنه‌لك . (سوزنی) = ایکنه‌یه منسوب ومتعلق ، ایکنه ایله ایشلندیکی ایچون انجه نقشه ، پسنده اطلاق اولنور .

سوزناك [ف] محرق ، مؤثر ؛ یاقیجی . آتشلی § موسیقهٔ عثمانیده بر مقام اسمی : (سوزناك فصلی ، سوزناك پشروی).

سوزنده [ف] یاقیجی ، یاقان : (سوزندهٔ عشق) معناجه (سوزان) ایله مترادفدر.

سوزنگر [ع] ایکنه‌جی ، ایکنه یاپان .

سوش [ع] علم نباتات اصطلاحنده « میان » دینیلن نباته اطلاق اولنور . « میان کوکی » مطبوخ ، مسحوق ، خلاصه ، پستیل اوله‌رق طبده قوللانیلیر .

سوس [ف] « گووه » دینیلن بوجك || آرپه . بغدای کبی حبوباته اوشن اوفاق بیت ، قورد .

سوسمار [ف] کرتنکله ، گلر .

سوسن [ف] مور رنکلی چیچك آچان « صوصام » . رنکجه انواعی چوقدر . (سوسنه) ده دینیلیر .

« سینی در سوسن باغ ملکوت »
(خاقانی)

سوق [ع] چارشی ، بازار : (سوق سلطانی) = مزاد محلی ، آلیم صاتیم یری . (سوق عکاظ) = زمان قدیمده بین‌العرب مشهور بر بنایر ایدی که هرسنه ذی‌القعده ابتدا . سنده (نخله) ایله (طائف) آراسنده‌کی صحراده قوریلور وشعرای عرب اوراده اجتماع ایله بر برلریله مشاعره ایدرلر ایدی . (سوقی) = چارشی‌یه ، بازاره منسوب ومتعلق || چارشیلی ، بازارجی .

سولطات [فرانسزجه‌دن Soldat] عسکر نفری ، عسکر ، نفر .

سولفاتو [فرانسزجه‌دن Sulfate] حامض کبریت ایله بر اساسدن مرکب ملح ، کبریتیت . انواعی واردر .

سُومْنَات [ف] هندستانده « كجرات » ديارنده وقتيله موجود ومشهور اولان بر تخانه‌نك نامى . سلطان (محمود غزنوى) نك ديار مذكورى فتح ايتديكى اثناده اشبو تخانه‌يى هدم وتخريب ايلديكى مرويدر:
« كوكل كه كعبهٔ تحقيقه واصل اولمشدر »
« جهان مهاجمه ايتدكجه سومناته كولر »
(معلم ناجى)

سُونْگَرْ [يونانيدن] اصلى (سپونغوس) دكيزدن چيقاريلان يوموشاق، لاستيقلى معروف شيدركه عربيده ، فارسيده (اسفنج، اسفنجه) ديئليير: (چوقه سونگرى، آرابه سونگرى، سونگر طاتليسى).

سُوهَانْ [ف] توربو، اكه كبى چيزيكلى دكلدر. (صيچان قويروغى توربو، آغيز توربوسى) .

سُوَيْدَاء [ع] يوركده اولان سياه نقطه ، سياهلق . (سويداءالقلب ، سوداءالقلب. اسود القلب، حبة القلب)ده ديرلر. فارسيده (دانهٔ دل) دينير .
« بر نفس چيقماز غم عشقك كوكلمدن اى صنم »
« صانكه اول سوداى قلبمده سويدا ايلدك »
(اصولى)

سُهَا [ع] بنات النعش صغرى ديئلن كومه كواكبك اورته‌سنده غايت كوچوك كورينن بر كوكبك اسمى .
« قاشلرى آره‌سن ايتمشدى خدا »
« اوج افلاك شريعتده سها »
(خاقانى)

سُهُولَتْ [ع] آسانلق، قولايلق: (مدار سهولت) .

سُهَيْلْ [ع] بر پارلاق اختردركه ديار يمنده پك پارلاق كورنديكى ايچون (سهيل يمنى) و(سهيل يمانى) ديه مشهوردر .

سُيُوفْ [ع] « سَيف »ك جمعى، قيليجلر: (سيوف قاطعه).

سُيُولْ [ع] شدتله آقان صو معناسنه اولان (سَيل)ك جمعى.

﴿ ش ﴾

ش [حرف] الفباى عثمانيده اون التنجى حرفدر. ابجد حسابنجه (٣٠٠) عددينه و اوراق ومكاتيب تاريخلرنده شعبان آينه اشارتدر .

شَاءَ [ع] « ديله‌دى » معناسنه صيغهٔ فعل ماضيدر. (ان شاءالله، ماشاءالله)جمله‌لرنده قوللانيلير. يالكز اوله‌رق اصلا قوللانيلماز .

شائبه [ع] اثر، اماره : (شائبهٔ غرض ، شائبهٔ امتناع) § شبهه: (اجتهاد بی‌شائبه) § عیب، چرك ، لكه : (شائبهٔ نفاق ، شائبهٔ نقصان) ، (شایبه) صورتنده تلفظ وتحریر ایدلهملی .

شائق [ع] شوقلی ، هوسلی ، آرزولی : (قلب شائق ، قلوب شائقه) .

شابّ [ع] كنج آدم : (شابّ امرد) = تویسز كنج ، یوزنده توی چیقمامش دلیقانلی . (شیخ وشابّ) = اختیار وكنج دیمكدر :

« طبعمه كلدی فتور اوضاع شیخ وشابدن »
(حلیمكرای)

شاب [ف] عربیده « شب » دینیر ، ایكی نوعدر . بری دكیزده پیدا اولان آغیز بورو. شدیریجی طاش كبی بیاض شیدركه بحر احمرده پك چوقدر . بو سببله «شاب دكیزی» دیه مشهوردر. دیكری بیاض برتركیب معدنیدر .

شاباش [ف] آفرین ، تحسین مقامنده ایراد اولنور بر تعبیردركه (شادباش) مخففیدر : (سزای شاباش ، مستحق شاباش)، (ساباش) صورتنده تلفظی غلطدر.

شاپقه [فرانسزجه‌دن] محرفدر. اصلی (Chapeau شاپو) در . اجنبیلرك سرپوشی ، باشلرینه كیدكاری شكللری مختلف كسوهٔ معروفه :

شاتم [ع] شتم ایدیجی، سوكوب صایان .

شاخ [ف] دال ، آغاج دالی : (شاخ میوه‌دار، شاخ كل) § بوینوز، چاتال : (شاخ آهو) = جیلان بوینوزی . (شاخ طاماری) § پاره ، قطعه، پارچه : (شاخ شاخ) = پاره پاره . « استطراد » بر لغت كتابنده (بویندوروق كبی آغاجدن یاپیلان آلت ضبط) دیه (شاخه) لفظی كوسترلدكدن صوكره مثال اوله‌رق (كرفتار دوشاخهٔ اضطراب) جمله‌سنك ایراد ایدلسی اثر غفلت اولمیدر. مثال طوغری، فقط كوستریلن لفظ یاكلشدر. بویندوروق كبی دینیلن شیكه تركجه‌سی (طومروق) در — اوائلده مجرمینك بوینلرینه كچیریلیر برچاتال آغاج ایدی. (فرهنك شعوری) ایله (برهان) ه كوره فارسیده بوكا (دوشانه. دوشاخه) دیرلر. (شاخسار) = داللق ، قورولق .

« قوپمدی شاخ كل امید دن بردانه كل »
(یحیی)

شاد [ف] مسرور ، سوینجلی . (شادی) = مسروریت، سوینجلی اولمق .

شاداب } [ف] طراوتلی، تروتازه؛ صولی، صویه قانمش .

(شادابی) = شادابلق :

شادان } [ف] ممنون ، مسرور ، سوینجلی .

شادروان } [ف] اصطلاحمزه کوره جامع حوالیلرنده کی اطرافنده بولنان متعدد موصلقلردن وفستیه‌سندن صو آقان حوض طرزنده قبه‌لی چشمه ، صو خزینه‌سی دیمکدر .

شادکام } [ف] پك سوینجلی. اشخاصه وصف اوله‌رق قوللانیلیر :

«ذوقی اوروند ایلر تمام کیم طوته‌مست شادکام»
(نفعی)

شادمان } [ف] پك مسرور، چوق سوینجلی . (شادمانی) = مسروریت ، زیاده سوینجلی اولمق.

شادی } [ف] مسروریت، سوینج ایله کوکل فرح اولمق :

(شادیٔ وصلت) .

شاذ } [ع] قاعدهٔ کلیه‌دن خارج، قاعده خارجنده اولان دیمکدر : (کلمات شاذه) .

شارب } [ع] ایچیجی ، ایچن : (شارب اللیل والنهار) = کیجه کوندوز ایچن § بییق : (قطع شارب) .

شارح } [ع] شرح ایدیجی ، ایدن؛ بر کتابك مشکل ومغلق اولان عباره ویافقره‌لرینی شرح وایضاح ایدن : (شارح مثنوی) .

شارع } [ع] واضع شریعت ، جناب اللّٰهه و اوامر ونواهیٔ الٰهیه‌یی تبلیغ بیوران خاتم الانبیا علیه اکمل التحایا افندیمز حضرتلرینه اطلاق اولنور : (اذن شارع) .

شارق } [ع] پارلایجی، پارلایان: (نجم شارق ، نجوم شارقه) تخصیص ایله کونشه اطلاق اولنور . (شارقه) = ضیا ، نور ، آیدینلق .

شاطر } [ع] شطارتلی ، هرشیٔ قوشوب یاپمغه وهر ایشه کیریشمکه حاضر وهوسکار اولان § فارسیده رکابده ، یانده پیك کبی قوشوب کیدن خدمتکار، تابع دیمکدر.

شاعر } [ع] تعریفی الك مشکل بر کلمه ، بونك ایچون صحیفه‌لر طولدیرملی. الك کسدیرمه تعریفی «شعر سویله‌ین ، شعر یاپان آدم» دییوب سوزی اوزاتمامالی : (شاعر مشهور نفعی) جمعی (شعرا) در : (شعرای روم، شعرای عرب، شعرای ایران).

« قلبك الهامکه مولادر »
« سکا شاعر دیمه‌مك اولادر »
(معلم ناجی)

شافع } [ع] شفاعت ایدیجی ، صوچی عفو ایتدیریجی : (شافع روزجزا) = حضرت پیغمبر. (شافعی) = « طائف » جوارنده بر قریه‌در که آنده متمکن اولان ناس

کندیلرینی ذخر انام علیه الصلوة والسلام
حضرتلرینك جدلری اولان « مطلب
بن عبد مناف » اولادندن « شافع » ك
ذرّیتندن زعم وظن ایدرلر . بونلره
(بنوشافع) دینیلیر . (امام شافعی)
رحمه‌الله آنلردندر . حضرت امامك
مذهبنه تابع اولانلره‌ده (شافعی)
اطلاق اولنور .

شافی [ع] شفا ویریجی، خسته‌یی
ایی ایدیجی: (دوای شافی).
(شافیٔ حقیقی) = جناب‌الله (ادویهٔ
شافیه) = شفالی علاجلر § قناعت
ویریجی . ویرن : (جواب شافی) .

شاقّ [ع] زحمتلی، مشقتلی؛ کوچ
وزور اولان . دائما بونك
مؤنثی اولان (شاقّه) قوللانیلیر :
(اعمال شاقّه ، خدمات شاقّه ،
عملیّات شاقّه) .

شاقول [ع] حکمت طبیعیه و
هندسه اصطلاحاتندندر.
برمحلك خط عمودی ومنخنیسنی تعیین
ایچون قوللانیلان اوجی قورشونلی ایپ.
دیوارجی و دروکر ایپی . تحریفاً
(شاووُل) دینیلیر . (شاوولامق)
= «شاقول» ایله طوغرییی اکرییی
دیه جهت آرامق . (شاقولی) =
اصطلاح هندسه‌ده شاقوله منسوب
ومتعلق اولان شی دیمکدر .

شاکر [ع] شکر ایدیجی . کور-
دیکی لطف ونعمته قارشی
ثنا ودعا ایدن: (شاکر نعمت . چاکر
شاکرالاحسانلری) .

شاگرد [ف] ملازم . چراق ،
علم ویا صنعت تحصیلنه
دوام ایدن : (شاگرد شاکر) ،
(شاگردی) = چراقلق ، ملازمت.

شاکی [ع] شکایت ایدیجی ،
ایدن. بومعناده (مشتکی)
دها چوق قوللانیلیر § آلات واسلحه‌سی
پك کسکین اولانه (شاکی السّلاح)
دینیلیر .

شال [ف] یوك قماش ، صوف ،
شایاق . بالخاصه هندستان
وایران بلادنده نسج و اعمال اولنان
معروف قماش معتبر: (کشمیری شال،
والده شالی ، طرابلس شالی ، طوسیه
شالی) . (شالی) = انقره تفتیکندن
منسوج اینجه قماش .

شام [ف] غروب شمس زمانی،
کیجه‌نك باشلانغجی ، آقشام:
(شام وسحر) = آقشام وصباح .

شامّ [ع] قوقلایجی . قوقوطویجی ،
طویان . اکثریا بونك مؤنثی
اولان (شامّه) قوللانیلیر: (قوهٔ شامّه).

شامپانیا [فرانسزجه‌دن] فرانسه-
نك « شامپانیه» ایالتنده

حاصل اولان اوزوملردن اعمال قیلنان
برنوع بیاض شرابدرکه او مملکتك
اسمیله شهرتیابدر .

شَأْمَتْ { [ع] اوغورسزلق ، اوغورسز اولمق :
(شأمت قدوم) .

شامِخ { [ع] عالی، یوجه، یوکسك: (جبل شامخ ، قلاع شامخه)
§ تعظم و تکبر ایله بورونی یوقاری یه
طوتان : (رجل شامخ) .

شامَّه { [ع] خواس خمسه‌دن قوقو طویجی قوت . (شمّ)
ماده‌سنه‌ده باقلی .

شامَه { [ف]باش‌اورتوسی.(شامه‌کش) = باشنه اورتو چکن.

شامَه { [ع] انسانك وجودنده (بِك) دینیلن سیاه بنك،
نقطه‌که فارسیده (خال) دینیر.

شان { [ع] نظر انامده بیوك کورینن وصاحبی ایچون مدار فخر
وشرف اولان حالت ، خصوص :

« ای اولوب معراج برهان علوّشان سکا »
«یره‌ایمش کوکدن استقبال‌ایدوب قرآن سکا»
(فضولی)
« شان رخشانکی تقدیر ایدرز »
« سکا حلیه‌ك کبی توقیر ایدرز »
(معلم ناجی)

شانَه { [ف] طاراق، صاچ وصاقال طارامغه مخصوص دیشلی آلت
معروفه . (شانه‌زن) = باشه طاراق
اوریجی ، باش طارایان .

« شانهٔ زلف سخندر اعتراض »
(لا)
« طولاشوب کاکل عنبر شکن جانانه »
« نه‌قدر خاطر محزونه طوقوندی شانه »
(یحیی)

شاه { [ف] خداوند ، آمر جلیل‌ـ الشان ، حکمدار؛ بالخاصه
ایران حکمدارانی حضراتنك عنوان
رسمیلریدر. (شاه‌ولایت) = حضرت
(علی) کرم‌الله وجهه . جمعی (شاهان)،
(شاهانه) = حکمداره لایق ویاقیشیق
صورتده دیمکدر .

« شاه جهان آرامیدر ماه زمین پیرامیدر »
« بهرام بی پروامیدر یا آفتاب پرکرم »
(نفعی)
« در یوزه کر جناب طبعك »
« شاهان جهانپناه معنی »
(وله)

شاهباز { [ف] بیاض‌وایری‌طوغان قوشی. بومعناده تخفیفله
(شهباز) ده دینیلیر . کنایةً ایری
وجودلی یاقیشقلی کنج آدمه‌ده اطلاق
اولنور .

شاهبال { [ف] قوش قانادینك اك اوزون تویلری .

شاهبندر / **شهبندر** { [ف] دولت علیهٔ عثمانیه‌ـ نك بلاد اجنبیه‌ده
بولنان تبعه‌سنك‌امور تجاریه وخصوصات
سائره‌سی حقنده حکومات محلیه ایله

اجرای مخابره ومعامله ایتمك اوزره نصب ایتدیکی مأمورینه ویریلن عنوان رسمی. دول اجنبیه‌نك بومثللو مأمورلری قونسلوس عنوانیله یاد اولنور: (پیره باش شهبندری، مارسلیا شهبندری)، (امور شهبندری مدیریتی) = مأمورین موما الیهمه عائد مصالحی رؤیتله مکلف دائرهٔ خارجیه‌ده بر اداره.

شاه‌بیت { [ف] برمنظومه‌نك اڭ کوزل بیتی.

شاهپر { [ف] «شاهبال» ایله مترادفدر. اورایه باقلی. بونلر (شهبال. شهپر) صورتنده تخفیف اولنورلر.

شاهتره { [ف] ترکجه‌ده دخی بو اسمله معروف برنباتدرکه بهارده حاصل اولور. آنك مسحوقندن یاپیلان (حب) اویوز علتنه نافع ایمش. (شاهترج) معربیدر.

شاهد { [ع] شهادت ایدیجی، ایدن؛ برماده حقنده کوردیکنی ویاخود ایشتدیکنی سویله‌ین: (شاهد عادل)، (شاهد زور) = یالانجی شاهد.

شاهد { [ف] دلبر، محبوبه؛ عیش وصحبتده حاضر اولان: (شاهد دوران) = دلبر مشهور (شاهد بازار) = آچیق مشرب، حیاسز قادین، روسپی.

شاهدانه { [ف] دانه‌لی هرنسنه‌نك ایریسی، بالخاصّه اڭ ایری وکوزل اینجی § کندیر تخمی. اکثریا اینجی حقنده ایراد اولنور.

شاهدارو { [ف] شرات، سُجی.

شاهراه { [ف] ایشلك، بیوك یول. بعضاً تخفیف ایله (شهراه) صورتنده‌ده قوللانیلیر: (شاهراه معرفت).

شاهزاده { [ف] پادشاه اوغلی، حکمدار اولادی. تخفیفله (شهزاده) طرزنده‌ده قوللانیلیر: (شاهزادهٔ عالیتبار. شهزادهٔ جوان بخت).

شاهسوار، شهسوار { [ف] آته کوزل بینیجی، پك ایی بینن: (شاهسوار میدان وغا).

«آفرین ای روز کارڭ شهسوار صفدری»
«عرصه آص شمدنکیرو تیغ ثریا جوهری»
(نفعی)

شاهق { [ع] عالی، یوجه، یوکسك. طاغ، بنا، آغاج مقوله‌سنه وصف اوله‌رق قوللانیلیر: (جبل شاهق، اشجار شاهقه، ابنیهٔ شاهقه) جمعی (شَواهِق).

شاهقه { [ع] ذروه، تپه؛ طاغك تومسکی، اوجی: (شاهقهٔ جبل).

شاهنشاه ، **شاهنشه** | اك بيوك پادشاه ، شاهلرك شاهى ، ملك الملوك ، جهانگير ديمكدر. (شهنشاه ، شهنشه) صورتنده تخفيف وتلفظ اولنور.

(شاهنشاهى) = اولو پادشاهلق ، واوكا منسوب ومتعلق :

« انبيانك يارسول الله شاهنشاهيسك »

(معلم ناجى)

شاهنشين ، **شهنشين** | [ف] حكمدارك اوطوره جغى مقام مخصوص § ملوكانه موقع اولمق اعتباريله خانه وبنالرك زقاغه ناظر چيقمه سى ، كلن كيدنى سير وتماشا ايچون ياپيلان جنبه كبى چيقنتى محل .

شاهوار ، **شهوار** | [ف] « شاه » ايله ادات تشبيه اولان (وار) دن مركبدركه شاه كبى معتبر ومنفرد ديمكدر. اكثريا مجوهراته وبالخاصه اينجى يه وصف اولهرق قوللانيلير . بعض كتابلرده (وار) ياخود (واره) يى ادات لياقت فرض ايله بوندن شاهه لايق معناسى چيقاريليورسه ده ادات مذكوره نك معناى لياقت افاده ايتمديكى فارسى فرهنك ولهجه لرك تتبعاتيله اكلاشلمش ومعناى مقصودك تشبيهدن عبارت بولنديغى مستبان اولمشدر : (در شاهوار ، كوهر شهوار) .

شاهى | [ف] برنوع لطيف حلوانك اسمى § شاهه منسوب ، حكمداره مناسب سچمه شيلر: (عطر شاهى ، مرمر شاهى ، توغ شاهى) § يكرمى پاره قيمتنده ايران سكه سى ، وقتيله ضربخانهٔ عثمانيه ده دخى « شاهى » ناميله برسكه ضرب اولنمشدر § اوائلده منزلى اوزون بر طوپ بونام ايله ذكر اولنوردى .

« عطر شاهى چيقوب آلاى ايله صحن چمنه »

(لا)

شاهين | [ف] طوغان ، آوجيلرك صيد ايچون قوللانديقلرى معروف ييرتيجى برقوش :

شايان | [ف] لايق ، مناسب ، ياراشير ، ياقيشير معناسنه در: (شايان مرحمت ، شايان مطالعه) .

شايد | [ف] ادات « احتمال » در. بلكه ، اوله كه ، اوله بيليركه معناسنده قوللانيلير. اشبو ادات اكثريا جمل شرطيه ده بولنور: (شايد فورطنه ظهور ايدرسه) .

شايستگى | [ف] لياقت ، ياراشيقلق .

شايسته | [ف] لايق ، مستحق ، ياراشيقلى . اكثريا حسنياتده قوللانيلير: (شايستهٔ عاطفت).

شايع | [ع] شيوع بولمش ، طويولوب لسانه دوشمش :

(کلام شایع، روایت شایعه) § تقسیم اولنمامش حصهٔ مشترکه. اصلی (شائع) ایسه‌ده لسانمزده اویله تلفظ وتحریر اولنماز.

شایِعَه [ع] شیوع بولمش، لسان ناسه دوشمش اولان ماده، کیفیت: (تکذیب شایعه، شایعهٔ کاذبه) جمعی (شایِعات).

شایقه [روسجه‌دن] اصلی (چایقا) قازاقلرك نهرلرده، دکیز کنارلرنده بندکلری کوچوك قایق.

شایگان [ف] چوق، بول. «بِسیار» کبی: (قافیهٔ شایگان)، (کنج شایگان) = «خسرو پرویز»ك خزینهٔ مشهوره‌سی. (شایگانی) = وفرت، بوللق، چوقلق.

شَب [ف] کیجه: (روزوشب) = کیجه‌وکوندوز. (شَبانروز) = برکون برکیجه‌دن عبارت زمان. (شب یلدا) = قیشك اك اوزون کیجه‌سی که شهر کانون اولك بشندن اون برینه قدر اولان کیجه‌لردر. (شب افروز) = آی ‖ آتش بوجکی.

شَبّ [ع] طوز کبی اکشی بر جوهر معدنیدر. لسانمزده (شاب) دیه معروفدر. او ماده‌یه‌ده باقلی.

شَباب [ع] کنجلك، تازه‌لك، جوانلق: (عهد شباب، هنگام شباب)، (شَبابَت) عین معنایه سلیقهٔ عثمانیه‌نك ایجاب ایتدیکی تصرفات مخصوصه‌دندر.

«بیلنمز قدری مخمور اولمدقجه نشوهٔ جامك»
«شباب ایامنك کیفیتی پیر دوتادن صور»
(فطنت)

شَبانگاه / **شَبانگَه** [ف] کیجه وقتی (آه شبانگاه) § کیجه یاتمغه مخصوص محل، آغل، ماندیره. لسانمزده برنجی معناسی معتبردر.

شَبانَه [ف] کیجه وقتنده‌کی حال، کیجه کچن حالت: (ضیافت شبانه، صحبت شبانه).

شَبان [ف] «شَب»ك جمعی، کیجه‌لر: (روزان وشبان).

شَباهَت [ع] بکزه‌دمك، بکزه‌یش. (مُشابِهَت) زیاده قوللانیلیر: (شباهت وجه).

شَب بوی [ف] کوزل قوقولی معروف چیچك. درلو رنکلی وقاتمرسز، قاتمرلی اولور.

شَبپَره / **شَبپَرك** یاراصه دینیلن قوش. عربیده (خفاش) دیرلر. اصلا آیدینلغه کونشه باقه‌ماز. کوندوزلری یوواسندن چیقماز، کیجه‌لری اوچار. آنکچون فارسیده بویله تسمیه اولنمشدر.

شَبْتاب } [فا] آتش بوجكى . (شب افروز) ده دينيلير :
« شبتابى بر كوررمى كشى آفتاب ايله
(نوعى)

شَبْچَراغ } [فا] كويا برنوع كوهر ايمش كه كيجه وقتى چراغ كبى نشر ضيا ايدرمش . جملهٔ خرافات شرقيه دندر . آثار سالفه ده قوللانيلمشدر :
« شببولرى شبچراغ ايمان »
« كلبرك خزانى جوهر جان »
(شيخ غالب)

شَبْخون } [فا] اثناى حربده كيجه چاپولى ديمكدر .

شَبْديز } [فا] « ديز » رنك معناسنه در . كيجه رنكلى يعنى قاره ياغز آته اطلاق اولنور . خصوصيله (خسرو پرويز) ك اسب مشهورينك اسميدر .

شَبْرَنك } [فا] كيجه رنكنده يعنى قاره رنكلى ديمكدر :
« كورسه كر بارقهٔ رأيى رؤياده اولور »
« شعلهٔ شمع سحر شبپر شبرنك غراب »
(نفعى)

شَبْ زِنْدَه دار } [فا] كيجه اويومايان ، كيجه يى عبادتله كچيرن § كيجه بكجيلكى ايدن .

شَبِسْتان } [فا] ياتاق اوطه سى ، حرم دائره سى § كيجه عبادته مخصوص محل :

« انورئ روز كارم كيم شبستان سخن »
« شمع فكرمله ضياى نير رخشان بولور »
(نفعى)

شَبَكَه } [ع] آوجى آغى § قفس كبى دليك دليك اولان پارمقلق . خصوصيله تربه لرده صندوقه لرك اطرافنه چكيلن پارمقلقلره دينير : (شبكهٔ سعادت) .

شَبْكَرْد } [فا] كيجه طولاشان قول ، بكجى وسائره § آى ، ماه .

شَبْكُون } [فا] (شبرنك) كبى قاره ، سياه ديمكدر .

شَبْكير } [فا] اوچ معناسى وار . (١) قائم الليل يعنى كيجه اويومايوب صباحه قدر اويانيق طوران . بو معنى اعتباريله كيجه يوله كيدن كاربانه اطلاق اولنور . كيجه وقتى ايشله نيلن ايشه وصف اولور . (٢) وقت سحر . زمان صبح . (٣) صباحه قارشى ، سحرده اوتن برقوش .

شَبْنَم } [فا] كيجه ياغان رطوبت ، چى :
« اهل تقليد ايله روشندل ايدرمى الفت »
« برك كلغنجهٔ تصويرده شبنم مى اولور »
(قوجه راغب) .

شَبَكَه } [فا ع] اصلى عربى (شَبَكَه) در . فارسيده بو استعمالى معروفدر . اومادهيه باقلى . عربيده « شبكه » باشقه شيلره ديرلر .

شَبِيه { [ع] بڭزه‌يجى، بڭزه‌ين:

« لعلڭ شبيه غنجه ديينلر آچلديلر »
« صيغماز نه‌بوكونه بيوك‌سوز دهانمه »
(قوجه راغب)

شَبَهْ { [ع] مثل، نظير، بڭزه‌يش:

« سكّا اى نور مجسم نجه تشبيه ايده‌يم »
« يوغيكن وجه شبه تازه نهال چمنى »
(ابن كمال)

شَتْمْ { [ع] سوڭمك، سوڭوب صايمق : (سبّ وشتم) .

شَتَّى { [ع] « شَتيت » ڭ جمعى ؛ طاغنيق ، باشقه باشقه ؛ آيرى آيرى معناسنه‌در . يالڭز قوللانيلماز، مفردى هيچ استعمال اولنماز: (امور شتّى، مباحث شتّى، مواد شتّى) .

شَجّ { [ع] اصطلاح فقهده باش يارمق ديمكدر . (شَجَّه) = باش ياريغى . (شَجّهٔ باضِعَه) = باشڭ دريسى خفيفجه كسيلوب ياريلان اتندن براز قان چيقـديغى حالده آقمايان ياريق (شجّهٔ حارِصَه) = باشڭ يالڭز دريسى جزئيجه ياريله‌سى (شَجّهٔ دامِعَه) = قان چيقوب كوز ياشى كبى آزجه بيريكن وفقط آقمايان ياره (شَجّهٔ دامِيَه) = قانى آقان ياريق ، ياره . اصطلاح فقهده بويله اون نوعى موجود ومعروفدر .

شَجاعَت { [ع] قورقوله‌جق يرلرده حاللرده قورقمامق ، يوركى قوتلى بولنمق ، ييكيتلك :

« شجاعت عرض ايدركن مرد قبطى مرفتن سويلر »
(قوجه راغب)

شَجَرْ { [ع] آغاج : (حجر وشجر مقوله‌سى)، (شَجَرُالزيتون) = زيتون آغاجى :

« شجر طور هميشه يد بيضا ويرمز »
(قوجه راغب)

شَجَرَه { [ع] جدول سلاله، سلسله نامه، انسابى حاوى كوتوك: (شجرهٔ آل عثمان) § آغاج معناسنده‌ده قوللانيلير : (شجرهٔ زقّوم) .

شَجيع { [ع] شجاعتلى، يوركلى، ييكيت. اشخاصه وصف اولەرق قوللانيلير : (امير شجيع ، محارب شجيع، سردار شجيع) .

شَحْم { [ع] ايچ ياغى: (لحم وشحم)، (شَحمه) = ايچ ياغى پارچه‌سى: (شَحمةُالاذن) = قولاغڭ يوموشاغى.

شَحْنَه { [ع] اصلى (شِحْنَه) در . اوائلده محافظ بلده، ضابطه مأمورى، سوء باشى كبى ذواته اطلاق اولنوردى. (شِحنةُالنجف) = حضرت (على) كرّم‌الله وجهه .

شَخْص { [ع] انسانڭ هيئت جسمانيه‌سى؛ اوزاقدن قرارتى

حالنده كورينشى، فرد، ذات (شَخصاً) = هيئت جسمانيه سى اعتباريله. (شَخصى) = شخصه منسوب ومتعلق : (غرض شخصى)، (شَخصيات) = برينك شخصنه عائد ومتعلق اويغونسز حاللر، سوزلر. (شخص متشخص) = حقوق، وظائفى وشخصيتى متعين اولان (شخص معنوى) = حقوق، وظائفى بولنوب شخصيتى اولمايان. قومپانيه لر، بانقه لر كبى.

«شخصك استعدادى لطف پيكرندن بللیدر»
«كيمياى قابليت جوهرندن بللیدر»
(نائلىٔ قديم)

شَدّ [ع] صيق باغلامق، صيق باغلانمق § سير وحركتده شدت كوسترمك يعنى سكيرتمك: (شدّ رحل) = برمنزلدن ديكر منزله سرعتله سير وسفر ايتمك، سكيرتمك ديمكدر.

شَدائِد [ع] «شَديده» نك جمعى: (شدائد دهر) .

شَديد [ع] شدتلى، قاتى، سرت، زورلى: (عذاب شديد، ضرب شديد ، حملهٔ شديده) .

شَديده [ع] آفت، مصيبت، بلا، شدتلى حالت مكدره . بومقامده اكثريا جمعى اولان (شدائد) قوللانيلير .

شَذَرات [ع] معدندن دبوشيرلن آلتون پارچه لرى . مفردى اولان (شَذر) قوللانيلماز.

شَرّ [ع] «خَير» مقابليدر. كوتولك؛ على الاطلاق ضررى وآخرك بغض وخصومتنى موجب اوله جق ايش، شى : (خير وشرّ اللّهدندر) .

شَراب [ع] ايچيله جك، ايچه جك شى : (طعام وشرابده اعتداله رعايت لازمدر) § اوزومدن چيقاريلوب ايچيلنجه انسانى سرخوش ايدن مايع كه تركجه سى (سُجى) در : (شراب ناب) = خالص، صافى شراب.

شَرارَت [ع] شريرلك، كوتولك يارامازلق :

شَرافَت [ع] شرف صاحبى اولمه، شرفليلك : (شرافت نسب، شرافت علما) § شريف منصبى، شريفلك : (شرافت مكهٔ مكرمه) .

شَراپُوى [مجارجه دن] بالانقه وقلعه واروشينك آغاج

شَراپُول قازيقى قاقيله رق ياپيلان باروسى . آغاج قازيقدن سپر .

شَرائِط [ع] معاملاتده موقوف عليه قيلنان نسنه معناسنه اولان (شَريطَه) نك جمعى: (شرائط اشترا)، (شرايط) صورتنده يازماملى.

شَرائِع [ع] « شریعت »ڭ جمعی، فقط احکام شریعت معناسنده قوللانیلیر .

شَرائِن ، شَرایین [ع] بدنده‌کی نابض ومتحرك طامارلر. (شریان) ڭ جمعی .

شَرْبَت [ع] شکر و یا بال ایله ویاخود درلو شروبلر ایله یاپیلوب ایچیله‌جك طاتلی شی. (شربت شکری) = شکرجیلرك قیرمزی رنکلی وبقلوا شکلنده ویاخود کناری اویمه‌لی مدور اوله‌رق شربت یاپلمق ایچون مخصوصاً اعمال ایتدکلری شکر: (ترنج شربتی ، قوروق شربتی) § مخصوصاً یاپدیریلوب ایچیلن مسهل علاج مقامنده‌ده قوللانیلیر :

« اصطلاحاتی سور معناسز »
« شربت وحقنه یاپار اجزاسز »
(نابی)

شَرْح [ع] آچمق ، آچلمق ؛ بر شیئك مخفی ومشکل اولان دقایق وغوامضنی ایضاح وتفسیر ایچون سویله‌نیلن سوزلر و بو یولده یازیلان کتابلر: (شرح کتاب، کتابك شرحی. شرح عقائد ، شرح مواقف ، شرح مثنوی) .

شَرْحَه [ع] کسلمش دیلم، یاریق : (شرحه شرحه)=دیلم دیلم.

شَرَر [ع] قیغلجم : (شررفشان) = قیغلجم صاچیجی، صاچان.

شَرْط [ع] معاملاتده موقوف علیه قیلنان شیدرکه دیکر شیئك وجودی آنك وجودینه توقف ایدر : (شرط بولنمانجه مشروط بولنماز) ، (شرط واقف ، ادات شرط ، جملهٔ شرطیه)، (شرطنامه) = برمعامله‌نك قیود متعینه‌سنی مبین کاغد (شَرطی ، شَرطیّه) = برشرطی مشعر وبرشرطه منوط ومتعلق اولان ؛ مقیّد .

شَرْع [ع] قبل التمهیدن وضع اولنان اوامری ونواهی‌یی مشتمل اصول شریفه، نبیّ محترم علیه الصلاة وسلّم افندیمز حضرتلرینك تبلیغ بیوردیغی اصول مقدسه : (شرع شریف)، (شرعاً) = شرع شریف موجبنجه دیمکدر . (شرعیاتچی) = باب فتواده احکام شرع شریفی حکمه درج ایدن مأموره اطلاق اولنور :

« آجیاز کسدیکی پارمق شرعك »
(لا)

شَرَف [ع] معنوی یوکسکلك ، اولولق ، مجد ، عزت ، اعتبار : (شرف ذاتی) = علوّ نسب وحسب ویاخود علم وکمال وادب جهتیله اولان مجد و اعتبار (شرف اضافی) = رتبه، پایه، حیثیت عارضیه صورتیله اولان شرف دیمکدر . (شرفبخش) و(شرفبخشا ـ ی) = شرفویریجی ،

ویرن. (شرفصدور) = شرفله چیقان شرفله چیقمه . اشبو تعبیر یالکز ارادات سنیهٔ جناب پادشاهی حقنده قوللانیلیر . (شرفیاب) = شرف بولان ، شرف بولمش اولان .

شَرَفه [ع] فی الاصل ضم شین ایله قلعه و دیوار اوزرنده اولان بارو، کنکره معناسنه در. اصطلاحمزده مناره لرده اذان اوقومغه مخصوص اولان محله ، طبقه یه دینیر. جمعی (شُرُفات)، (اوچ شرفه لی جامع شریف) .

شَرْق [ع] کونشك طوغدیغی طرف. (غرب) ك مقابلی:

«آفتاب بحروبر صاحبقران شرق و غرب»
(نفعی)

شَرْقی [ع] شرقه منسوب و متعلق: (طرف شرقی ، السنهٔ شرقیه) بونك جمعی اوله رق قوللانیلان (شَرْقِیّون) = شرقه منسوب اولانلر یعنی بلاد و ممالك شرقیه اهالیسی دیمکدر.

شَرْم [ف] حجاب ، اوتانمه : (شرم وحیا) :

«شرم جرمدن آچلماز دهنم»
(خاقانی)

شَرْمسار [ف] اوتانان ، اوتانمش. (شَرمسارِی) = اوتانمشلق، محجوبیت .

شَرْمگین [ف] اوتانغاج، اوتانغان: (دختر شرمگین) .

شَرْمَنْده [ف] محجوب، اوتانمش. (شَرْمَنْدگی) = محجوبیت ، اوتانمش اولمق :

«اغیاری جور ایله نه وار ای شوخ اولدیروب»
«ارباب عشقی لطف ایله شرمنده ایلسه ڭ»
(نائلیٔ قدیم)

شَرِیر [ع] کوتولك ایشله یجی ، کوتولك ایشلمکه دوشکون: (شخص شریردن هر کس احتراز ایدر).

شَرِیط [ع] یوکدن ، ایپکدن اورمه یاخود طوقومه اینجه شی . محرّفی (شریت) در : (صرمه شریت) .

شَرِیطَه [ع] «شَرْط» معناسنه در. اورایه مراجعت اولنه.

شَرِیعَت [ع] قبل التهیدن حضرت پیغمبر واسطه سیله وضع و تبلیغ بیوریلان احکام جلیله یی حاوی قانون الهی: (شریعت غرّا ، شریعت محمدیّه ، شریعت اسلامیّه) ، (اهل شریعت) = احکام شرعیه یه واقف و خادم اولان علما وفقها .

شَرِیف [ع] شرفلی : «شرع شریف ، نعت شریف»

§ سلالهٔ طاهرهٔ حضرت پیغمبریدن اولان ذات: (شریف مکهٔ مکرمه).

شَرِیك [ع] اورتاق، بر ایشده مادةً و یا معناً برلکده بولنان برقاچ آرقداشك هر بری :

(شريك تجارت ، درس شريكی ، شريك منفعت) :

« كوسترشدەيدی هلال ايله شريك »

(خاقانی)

شَشْت { [ف] تير اندازلرك باش پارمقلرينه كچيردكلری يوكسوك . بوكا (زهكير) ده ديرلر § باليق اولطەسی .

شَشْ { [ف] آلتی . عربيسی (ستّه) : (شش جهت ، دو شش) ، (شَشْ پا) = آلتی آياقلی حيوان (شَشْپَرْ) = آلات حربيهٔ عتيقەدن آلتی ديلملی طوپوز (شَشْتا) = آلتی تللی طنبور .

شَشْخانه { [ف] اسلحهٔ عتيقەدن ناملوسی آلتی يولی تفنك وطوب : (آلتی قاوال اوستی ششخانه — مثل) = آلتی اوستنه اوياز ، غير مناسب شی حقنده ضرب اولنور .

شَشُم { [ف] آلتنجی ، « سادِس » : (ماه ششم) = آلتنجی آی .

شَصْت { [ف] آلتمش § « شَست » مقامندەده قوللانيلير .

شَطارَت { [ع] شنلك ، شوخلق ، لا اباليلك : (فلان نه قدر شطارتلی آدم)

شَطْرَنْج { [ع] تحريف ايله (سانطرانغ) دينيلن معروف اويوندر . روايته كوره اصلی هند لساننده (شط رانغ) اولوب مؤخراً تحريف ايله عرب وعجم لسانلرينه انتقال اتمشدر .

شَعائِر { [ع] علامت معناسنه « شَعيرَه » نك جمعيدر .

(شعيره) حجّ ايچون اولان علامتلی قربان دوەسنه ومناسك حجّك موضعنه وآرپه دانەسنه دينير : (شعائر اسلام) ، (شعائر الحجّ) = حجّك مناسك ، علامات ، آثاری . همزه يرينه (ی) يازلمالی .

شَعْبان { [ع] شهور عربيەدن سكزنجی آيدر . شهور ثلثەنك ايكنجيسيدر كه رمضاندن اولدر .

شَعْر { [ع] قيل : (شعر شارب) = بييق قيلی . (شَعْرِيَه) = قيل كبی اينجه وتل تل اولان چوربالق قورو خميركه غلطی (شهريه) در .

شَعْشَعَه { [ع] پارلاقلق : (شعشعهٔ شمس ، شعشعهٔ رخت)

« اول كه فروغ كهر تيغيدر »

« شعشعهٔ صبحدم روزكار »

(نفعی)

شَعير { [ع] آرپه . (خبز شعير) = آرپه اتمكی . (شَعيرَه) = بردانه آرپه ، آرپه دانەسی || اصطلاح طبده انسانك كوز قاپاقلرنده چيقان وآرپەجق دينيلن سيويلجه ديمكدر .

شَغاف { [ع] اصطلاح طبده يوركك وبيوك طامارلرك منشألرينی ستر ايدن غلاف ، اورتو .

شَغال { [ف] تحريفله « چاقال » دينيلن حيوان . فارسيده (شَكال) ده دينيليور .

شَفاعَت { [ع] صوچلو، كناهكار وياخود محتاج اولان آدم ايچون عفو واحسان ديلهمك .

شَفّاف { [ع] جام و بلّور كبى بر طرفدن اوته طرفى كوريلن اجسامه وصف اولور: (جسم شفّاف).

« مى كلكونه رونق بخش اولور شفافىٔ مينا »
(قوجه راغب)

شَفْتالو { [ف] معروف لذيذ، تازه ميوه || كنايه صورتيله (بوسه) معناسندهده قوللانيلير .

شَفَق { [ع] كونش غروب ايتدكدن صكره افقده ظاهر اولان قيزيل آيدينلق ديمكدر. بونكله برابر « نهار » يعني كون معناسنىده افاده ايتديكندن لسانمزده كونش طوغمهدن اوّل افقده ظاهر اولان آيدينلق معناسنده قوللانيلمشدر . (شفق سوكمك) = كونشك طوغهجنى طرفدن كوك يوزى آيدينلامغه باشلامق. (شَفَقكُون) = شفق رنكلى .

شَفَقَت { [ع] رحم ورقّتله آجيبوب اسيركهمه : (شفقت مادرانه) سكون (فا) ايلهده قوللانيليير:

« كيرد كده زيرخاكه ايدر شفقتى ظهور »
« اهل كرم مروّت ايدر بر غريبنه »
(حالتى)

شَفَوات { [ع] دوداقلر. « شَفَه »نك جمعى. بو آز قوللانيلير. جمع ديكرى اولان (شِفاه) ه ده باقملى.

شَفَوِى { [ع] « شفه » يه يعنى دوداغه منسوب: (حرف شفوى) ، (حروف شفويّه)= (باء ، فاء ، ميم) حرفلرندن عبارتدر. (حروف شفهيه) ده دينيلير . || فن نباتات اصطلاحنجه چيچكى دوداق كبى ياريق اولان ككيك، مرزنكوش مثللو نباتاته اطلاق اولنور : (فصيلهٔ شفويّه) .

شَفَه { [ع] دوداق: (شقّ شفه) = دوداق آچمق : بو تعبير اكثريا منفيّاتده قوللانيلير. (بِنْتُ الشَّفَه) = دوداغك قيزى يعنى كلام ، سوز ديمكدر .

شَفيع { [ع] شفاعت ايديجى ، ايدن ؛ مجرم ايچون عفو ديله يجى : (شفيع روز جزا) = حضرت فخر كائنات عليه اكمل التحيّات افندمز § اصطلاح فقهده حق (شُفعه) يه مالك اولان كيمسه يه (شَفيعِ جارْ) دينيلير كه قومشونك بيتيشك اولان ملك خانه سنك صاتلمسنده حق شفعه يه مالك ديمكدر .

شَفيقْ { [ع] شفقتلی ، آجیوب اسیرگه‌یجی : (رفیق شفیق ، دوست شفیق) .

شَقّ { [ع] یارمق، یارلمق: (شق اوراق ، کاغدك شق) § یاریق ، چاتلاق : (شقّ جدار) = دیوار یاریغی (شقّ شفه) = دوداق آچمق .

شَقاءْ { [ع] شقیلك ، بدبختلق ، بدطینتلك: (اصحاب شقاء).

شَقاوَتْ { [ع] فی‌الاصل معناجه « شقاء » ایله‌مترادفدر. لسانمزده اکثریا عاصیلك ، حیدودلق معناسنده قوللانیلیر: (شقاوت‌مستمره اصحابندن) .

شَقايِقْ { [ع] پارلاق، بویوجك یاپراقلی وقیرمزی یاخود پنبه رنکلی نظر ربا بر چیچکدرکه « شقائق‌النعمان » و(شقایق‌نعمانیه)ده دینیلیر. ایکی نوعدر: (آغاج شقایق و یر شقایقی) ، (شقایق کلی) = شقایق‌چیچکنه مشابه‌ایری‌وپارلاق کل.

شَقِرّاقْ { [ع] یشیل ، قیرمزی ، بیاض رنکلرله منقش برقوش. کسر (شین) ایله‌ده‌لغتدر . لسانمزده شن، شاطر، لافزن اولانلره (شَقْراقْ) دینلمسی عجبا بو لفظدن‌می محرّف ومأخوذ در .

شَقِي { [ع] شقاوتلی، شقاوت‌صاحبی، هردرلو افعال‌شنیعه‌یی‌ارتکاب ایدن : (سعید وشقی) § حیدود ، طاغ خرسزی : (شقی مشهور فلان دردست اولنمشدر) .

شَقيقْ { [ع] اورته‌سندن یاریق اولان برشیئك‌ایکی‌قسمندن هر پارچه‌سی § اوز ارکك قارداش : (شقیق شفیق) .

شَقيقَه { [ع] اصطلاح طبده یاریم باش آغریسی دیمکدر § اوز قیز قارداش.

شَكّ { [ع]شبهه ، کمان معناسنه‌در. برشیئك، برقولك‌وجودیله عدمی وصدقیله کذبی بیننده تردد ایتمکدن عبارتدر. « یقین » ك ضدّی : (رفع شكّ ، ازالهٔ شكّ) جمعی (شُكُوكْ) در .

« روزه دار غمه سلطانمدن »
« حصّهٔ خوان عنایت کلدی »
« وقت افطارده شمدن صکره »
« شکّمز قالمدی ساعت کلدی »
(ثابت)

شَكَرْ { [ف] معلوم طاتلی نسنه. برنوع قامشدن ، برقاچ درلو نباتك صویندن ترکیبات کیمیویه ایله اعمال اولنور. الفاظ مشترکه‌دندر، نظمده کافك تشدیدی جائزدر : (كُلْ بَشَكَّرْ) = کل طاتلیسی.

شَكَرْ آبْ { [ف] شکر ایله‌صو، ایکی‌دوست آراسنده

حاصل اولان جزءی اغبرار، طارغینلق، صوغوقلقدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر:

« اولمدی هرکز او لعل نایاب »
« هیچ کمسه‌یله جهانده شکر آب »
(خاقانی)

شَکَرْخَنْد **شَکَرْخَنْدَه** [ف] طاتلی کولش. دلبرك نزاکتله سوز سویله‌مه کبی نیم تبسم ایدیشی. مقابلی (زهرخند) در.

شَکَرْرِیز [ف] شکر صاچیجی دیمکدرکه مرام طاتلی سوز یعنی خوشه کیده‌جك کلام فصیح ومعنیداردر § کریۂ شادی ، سوینج ایله آقان کوز یاشی .

شَکَرْگُفْتار [ع] طاتلی سوزلو: (مرد شکرگفتار)

شَکْل [ع] رسم، بچم، قیلیق: (شکل لطیف ، شکل قبیح) § هندسه اصطلاحنده بر و یا برقاچ حدود ایله مقطوع ومحدود اولان صورت : (شکل مربع، شکل مستطیل) § منطقده قیاسك هیئت ترتیبی .

شَکُور [ع] نعمت الٰهیه‌یه دائما شکر ایدن : (عبد شکور ، فقیر شکور) :

« شعار هیچکساندر رضای ناچاری »
« خلاف مشرب همت شکوری نیلرلر »
(نائلیٔ قدیم)

شَکْوَه **شَکْوٰی** [ع] شکایت ؛ انسانك نفسنه فنا کلوب خشنود اولمدیغی حالاتی بیلدیر-مك ، هر نه سببله اولورسه اولسون خشنودسزلغی کوستر-مك دیمکدر :

« اولمسیدی قلمك چاك کریبانی اکر »
« دیر ایدم قالمدی عالمده نشان شکوی »
(نابی)

شَکِیمَه [ع] شدیدالنفس بر آدمك دیکر بر کیمسه طرفندن کندینه واقع اولان تحکم ، تعدی، قهر کبی اوضاعه تحمل ایتمیوب عزم قوی ایله بی‌پروا مقاومت ومقابله ایله‌مسی دیمکدر: (شَدیدُالشَّکیمَه) = شدیدالنفس ، سرکش، صاحب عار وحمیت اولان وکیمسه‌یه سرفرو ایتمه‌ین آدمه اطلاق اولنور. فی الاصل (شکیمه) باشی سرت، دیك اولان آتلره طاقیلان کم آغیزلغی دیمکدر .

شَلَلْ [ع] اصطلاح طبده علت سببیله بدنك اعضای مختلفه‌سنده الك کوچکی ضرجك ، الك بویوکی ال آیه‌سی قدر حاصل اولان یشیله مائل صاری و یا موره مائل رنکده لکه‌یه دینیلیر § چولاق اولمق ، الی طوتماز اولمق. (شَلّاء) = چولاق ال.

شَلَنْك [ف] شاطر ، صویتاری کبی آدملرك آشاغی ، یوقاری صچرایوب پرنده ایتملری دیمکدر.

شَلْوارْ [ف] بول اوست طونی، شالوارکه عربیده (سِرْوالْ) دینیلیر. لغات کتابلرنده روایات مختلفه مندرج اولدیغندن (سروال) بونك معرّبی می یوقسه بو (سروال) ڭ مفرسی می تحقق ایده‌میور.

شَمّ [ع] قوقلامق ، قوقلاتمق : (شمّ ریحان، عطرك شمّی).

شَمائِل [ع] خوی، طبیعت معنا- سنه اولان (شِمال) ڭ جمعی . اخلاق یعنی خویلر دیمکدر § اشکال و صفات معناسنده‌ده قوللا- نیلمشدر . لسانمزده مفردی اصلا بو معنالرده قوللانیلماز. (شمایل) طرزنده یازماملی: (شمائل لطیفه ، شمائل شریفه):

« شتاب ایدنجه دونر اژدهای پرّانه »
« کیرر شمائل خوبانه جلوه هنکامی »
(نفعی)

شَماتَتْ [ع] بربرینه رقیب و دشمن اولانلرك برینه اصابت ایدن بلادن طولایی دیکرینك اظهار سرور ایتمسی : (شماتت اعدا) بونی « شماتَه » مقامنده قوللانمامل.

شَماتَه [ع] کورولتی ، پاتیردی ، یایغاره، باغریشوب چاغرشمه: (شماته‌لی) ، (شماته‌جی) = یایغاره ، پاتیردی ایتمك معتادی اولان .

شَمّاسْ [ع] باشنك اورته یری تراشلی بر نوع پاپاس ، دیاقوس . اسلوب فارسی اوزره جمعی (شَمّاسانْ) .

شَمّامَه [ع] فارسیده (دَسْتَنْبُویَه) جغتایجه‌ده (یبلغج) دینیلن وقاوونی ترنجی ، یشیل ، قیرمزی ، صاری رنکلرله قاریشیق ودیلیم دیلیم اولان کوچوجك قاوون شکلنده بر نوع میوه‌درکه غایتله کوزل قوقولودر.

شَمْس [ع] کونش: (شمس منیر) فی الاصل مؤنث ایسه‌ده لسانمزده تأنیثی معتبر دکلدر :

« شمس عصر ایدی عصرده شمسك »
« ظلّی ممدود اولور زمانی قصیر »

شَمْسَه [ع] کونش رسمنده اولان ایشلمه یاخود دوکمه زینت : (چیکن شمسه‌سی ، فراجه شمسه‌سی) .

شَمْسِیَّه [ع] کونشه منسوب و متعلق : (سنۀ شمسیه، شهور شمسیه) § کونشك تأثیرندن صاقنمق ایچون قوللانیلان سایه‌بان ، اوفاق ال چادری. بونی یاغمور ایچون سپر اوله‌رق دخی قوللاندیغمزه کوره (مَطَرِیَّه) دیه تفریق ایتمك مناسبدر

§ بعض کلمات عربیه‌نك اوّلنه حرف تعریف اولان (الف لام) داخل اولدیغی حالده حرف تعریف اوقونماز. بونك سببی کلمات مذکوره‌نك ابتدا- لرنده (حروف شمسیّه) دن بر حرفك

بولنمیسیدر. حروف شمسیه شونلردر: (ت ، ث ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص، ض ، ط ، ظ ، ن) ابتدالرنده اشبو حرفلردن بری بولنان کلماته حرف تعریف لاحق اولنجه حروف شمسیه تشدید ایله تلفظ اولنور .

شَمْشِیرْ [ف] قیلیج : (شَمْشِیرِ بُرّان، شَمْشِیرِ تیز) کسر (شین) ایله ده قوللانیلیر .

شَمْعْ [ع] یاقه‌جق موم § بال مومی :

« شمعی یاقمازمی اول آتش کیم یاقار پروانه‌یی»
(یحیی)

« عشق بر شمع السّهیدر بنم پروانه‌سی »
(خیالی)

شَمْعْدانْ [ف] اینجه موم دیکیلن معروف آلت که (شامدان) دینیلیر. (شَمْعْدانی) = شامدانجی.

شَمْعَه [ع] اینجه موم، بال موملی فتیل. اکثریا قیرمزی مهر مومنی یاقمق ایچون قوللانیلان صارمه اینجه فتیله اطلاق اولنور .

شَمْلَه [ع] عربلرك باش اورتوسی، قیلدن اورتو ؛ صاریق .

شَمَّه [ع] معنای اصلیسی بر کره قوقلامه‌در . لسانمزده پك آز مقدار، جزئی اثر معناسنده قوللانیلیر : (شمّهٔ مروّت ، شمّهٔ وفا ، شمّهٔ حقیقت) .

شَمِیمْ [ع] کوزل قوقو : (شَمِیمِ نسیم نوبهار) ، (شَمِیمَه) = کوزل قوقولو شی .

« ای ناشکفته غنچهٔ باغ نعیم ناز »
« ایتسون تبسمك ینه نشر شمیم ناز »
(نائلیٔ قدیم)

شَنْ [ف] ناز، جلوه ، کرشمه؛ نظره وکوکله خوش کورینن طور و حالت . لسانمزده فرحلی ، نشوه‌لی ، سو یجلی ومعمور ، آبادان معنالرنده‌ده قوللانیلیر :

شَناعَتْ [ع] زیاده چرکینلك ، کوتولك. اکثریا افعال مذمومه حقنده ایراد اولنور: (شناعت فعل، ارتکاب شناعت، شناعتله‌مألوف).

شَنایِعْ [ع] پك کوتو، زیاده‌چرکین و یاقشماز اولان افعال و حالات.« شَنِیعَه »نك جمی: (ارتکاب شنایع) .

شَنْبِه [ف] جمعه‌ایرته‌سی کونی : (چهارشنبه ، پنجشنبه).

شَنْشَنَه [ع] طبیعت ، اصول ، عادت .

شَنِیعْ [ع] شناعتلی، پك چرکین وکوتو اولان : (فعل شنیع ، افعال شنیعه) .

شَنِیعَه [ع] پك کوتو ایش : (بو بر شنیعه‌در که خذلهٔ ناسك الك بایاغیلرندن نادراً صادر اولور) .

شَوائِب [ع] «شائبه» نك جمعی: (شوائب تردد) مفردینه باقلی وهمزه‌نك یرینه (ی) یازماملی.

شَوارِب [ع] بییق معناسنه اولان (شارب) ك جمعی.

شَوارِق [ع] آیدینلق معناسنه (شارقه) نك جمعی.

شَوّال [ع] شهور عربیه‌نك اونجیسی، بایرام آیی: (شوال المکرّم).

شَوالِیه [فرانسزجه‌دن] «Che-valier» زادکان صنفنك اك آشاغیسنده بولنان آدم § قرون وسطاده مذهب ایچون جنك ایدن زادکان قسمی § اجنبی نشانلر ینك اك کوچوك رتبه‌سنی حامل اولان آدم § لسانمزده بویسز، اطرافی کنیش وآلچاق سپت کوفه‌یه‌ده (شوالیه) دینیر.

شَواهِد [ع] بر مسئله‌یی اثبات ایچون ایراد وارائه ایدیلن مثاللر و دلیللر دیمکدر. «شاهد» ك جمعی.

شَواهِق [ع] یوکسکلر، تپه‌لر. «شاهق» ك و «شاهقه» نك جمعیدر. اکثریا طاغ حقنده قوللانیلیر: (شواهق جبال).

شَوق [ع] کوکلك برشی حقنده‌کی کمال میل وهوسی: (شوق تام، فرط شوق):

« شوق برزنجیردر کوکلم آنك دیوانه‌سی »
(خیالی)

شَوك [ع] خار، تیکن. (شَوکِستان) تیکنلك.

شَوکَت [ع] پادشاه اسلام حضرتلرینه مخصوص هیبت، عظمت معناسنده قوللانیلیر. فی الاصل حدّت سلاح معناسنه‌در.

شَوهَر [ف] زوج، قوجه:

« شوهرین غائب ایدن همسر هم آغلار هم کولر »
(لا)

شَه [ف] «شاه» مخففی، اورایه باقکز.

شَهادَت [ع] شاهدلك ایتمه، شاهدلك، طانیقلق: (ادای شهادت، شهادت صادقه) § شهید اوله، شهیدلك: (حضرت حمزه‌نك شهادتی، مرتبهٔ شهادت) § کوزه کورینن اشیا، مکوّنات، جهان: (عالم شهادت)، (عالم الغیب والشّهاده) = جناب الله.

شَهامَت [ع] جسارت وجرأت بهادری ایله برابر شدت ذکا، سرعت انتقال § سیادت نافذه، نفوذ اوامره مقارن ریاست.

شَهباء [ع] {اَشهَب} ك مؤنثی، کول رنکنه یاقین آقچیل رنك: (بَغلَهٔ شَهباء) = قیرجل دیشی قاطر. اوزاقدن باقیلنجه آقچیل کورندیکی ایچون حلب شهرینه‌ده اطلاق اولنور: (حلب الشهباء).

شَهْبَازْ { [ف] { شاهباز } مخفف ، اورایه باقکز :

{ شهباز باقشلی آهو کوزلی }
{ شیرین حرکتلی شهد سوزلی }
(فضولی)

شَهْبَالْ { [ع] { شاهبال } مخفف ، اورایه باقکز .

شَهْبَنْدَرْ { [ف] {شاهبندر} مخفف ، اورایه مراجعت اولنه : (آتنه باش شهبندری) .

شَهْپَرْ { [ف] { شاهپر } مخفف ، او ماده‌یه مراجعت ایدلملی :

شَهْدْ { [ف] بال ، کوچ بالی . (شهداب ، شهدابه) = بال شربتی :

{ لذتندن کیم اوقورسه سخن شیرینم }
{ شربت شهد مصفی اولور آغزنده لعاب }
(نفعی)

شَهْدَانَه { [ف] {شاهدانه} مخفف || ایری دانه‌لی کتان تخمی که (شهدانج) ده دینیر.

شَهْرْ { [ع] برآیك بدء رؤیتندن ختام رؤیتنه‌قدر اولان زمان، برآی مدت : (شهر رمضان ، شهر محرم) جمعی (شهور) در : (شهور عربیه ، شهور رومیه) ، (شهری) = آیه منسوب ومتعلق؛ آیلق: (معاش شهری ، تخصیصات شهریه) .

شَهْرْ { [ف] بیوك بلده ، قصبه : (آق شهر ، شهر بازار ، شهر زور) . (شهر اماتی) = امور بلدیه واحتسابیه‌یه نظارت ایدن دائره رسمیه (شهری) = شهره منسوب کویلی اولمایوب شهرلی اولان .

شَهْرَاهْ { [ف] { شاهراه } مخفف بیوك یول .

شَهْرِیَارْ { [ف] قدرتلی پادشاه بیوك حکمدار دیمکدر

شَهْسُوَارْ { [ف] { شاهسوار مخفف ، اورایه باقکز

{ شهسوار صف میدان سعادت که ایدر }
{ پیك چالاك ظفر پیش رکابنده شتاب }
(نفعی)

{ شهسوارم دل مجروحی پاصوب‌کچمه اکر }
{ پایمالك برآووج خاك ایله یکسان‌ایسه‌د }
(نائلئ قدیم)

شَهْلَاءْ { [ع] { اَشْهَل } ك مؤنثی الا کوزلو قادین § لسا نمزده طاتلی شاشی ، یاریم شاشی باقا کوزه دینیلیر : (چشم شهلا) .

شَهْنَازْ { [ف] موسیقئ شرقیده بر مقام لطیف مخصوصدر:

{ مطربا سازك دل عشاقه دمساز ایلدك }
{ گه حجاز ایتدك مقامی گاه شهناز ایلدك }
(نجار زاده)

شَهَنْشَاهْ { [ف] {شاهنشاه} مخفف اورایه مراجعت اولنه.

شَهَنْشَه { کسر ها ایله‌معروفدر

شَهْنِشِین [ف] {شاهنشین} مخففی، پنجره چیقمه‌سی .

شَهْوار [ف] {شاهوار} مخففی. اورایه باقکز .

شَهْوانی [ع] شهوته منسوب و متعلق: (فکر شهوانی، میل شهوانی، قوهٔ شهوانیّه) § شهوتی شدید وغالب اولان آدم .

شَهْوَت [ع] فی الاصل برنسنه‌یی سووب آکا حرصله میل ورغبت کوسترمك معناسنه‌درکه غلبهٔ نفس ، نفسك میلان شدیدی ؛ نفسك حظ ایتدیکی وسودیکی ایچون کوستردیکی آزغینلق دیمکدر. (شهوت انکیز) = انسانك قوهٔ شهوانیه‌سنی تحریك ایدن حالت. (شهوت پرست) = نفسك میل وهوای شهوانیسنه تابع اولان آدم .

شَهِی [ع] رغبت ویریجی ، ایستکاندیریجی ، اشتهالندیریجی : (اطعمهٔ شهیه) .

شَهِید [ع] حق اوغورنده و حقانیت ایچون مقتول اولان آدم : (شهید کربلا) :

{ بر شهید حکمة الروحم بنی یاد ایلیك }
{ دوستلر روح شهید حکمتی شاد ایلیك }
(آطنه‌لی حق)

شَهِیر [ع] شهرتلی، شهرتلنمش. (مشهور) ایله مترادفدر: (شهر شهیر ، تحریر شهیر) .

شَهِیق [ع] صولوغی ایچری طوغری چکه‌رك سسلنمه: (شهیق حمار)

شَهِیم [ع] شهامتلی ، شهامتله متصف : (شـاه شهیم) مؤنثی (شَهِیمَه) در .

شَیْء [ع] نسنه . فارسی قاعده‌سی سنجه مضاف اولدیغی حالده مطلقا همزه‌سی اثبات اولنور: (شیء واحد ، شیء ناچیز) کبی . همزه حرکه‌لنمدیکی وقت دائما حذف ایدیلیر. مثلا (او شیلر قالدی) دینلیرده «شیئلر» دینلمز . سبك ترکی اوزره حرکه‌لنه‌جك ایسه هم اثباتی هم حذفی جائزدر. معمافیه اثباتی ترجیح اولنور. مثلا (شیه) دینیله‌بیلیرسه‌ده (شیئه) دیمك دها مناسبدر . اقوال و اجسام حقنده ایراد اولنور . جمعی اولان (اَشْیا) یالکز جسمیاتده قوللانیلیر .

شَیاطِین [ع] «شیطان» ك جمعی، اورایه باقکز .

شَیْب [ع] صاچ صاقال آغارمه، قوجامه ، اختیارلق :

{ کچدی ایام شباب ایتدی حلول هنکام شیب }

شَیْخ [ع] پیر، اختیار، قوجامش آدم: (شیخ الوزرا ، شیخ الحرم) § قبیله ، جماعت رئیسی : (شیخ منصور ، شیخ عبیدالله) § مرشد، طرق علیه‌یه منسوب درویشلرك

مقتداسی اولان ذات : (شیخ غالب ، شیخ نظیف ، مولوی شیخی) ، (شَیخَین) = حضرت { ابوبکر } و { عمر } رضی‌الله‌عنهما . (شیخ‌الاکبر) = حضرت امام محی‌الدین عربی .

« مست اولسه دلبر سوسه‌کر معذوردر شیخ‌الحرم »
(نفعی)

« کَیخُمان بی مثال حلّال کلّ مشکلات »
« شیخ بسطامی خصال آگاه کنه معضلات »

شَیخُوخَت { [ع] پیرلك ، اختیارلق :

« وارمیدر هنکام شیخوخته‌ده یوقلقدن بلا »

شَیدا { [ف] دیوانه ، دلی : (عاشق شیدا ، بلبل شیدا) ، (شَیدائی) = دلیلك .

شَیطان { [ع] فارسیده (دیو) دینیر. بوماده حقنده‌کی اقواله کوره انسانی غوایت و ضلالته سوق ایدن کرك ابنای بشردن وکرك طائفهٔ جندن عتوّ وتمرّد صاحبی ، آزغین اولانلره اطلاق اولنور . لسانمزده ذکی ، قورناز اولان وشرّ وخدعه قصدیله معامله ایدن آدمه (شیطان) دینیلیر . (شیطان) بعید عن‌الحق ، یاخود بعید عن‌الرحمه اولدیغی ایچون بویله تسمیه اولندی‌که « بُعد » معناسنه اولان (شُطُون)دن مشتقدر. یاخود (شیطان) قوهٔ ناریه‌دن مخلوق اولمق حسبیله یانمق معناسنه اولان (شَیط) ماده‌سندن مأخوذ در . قول دیکره کوره اصلی هلاك معناسنه‌در :

شَیطانی { [ع] شیطانه منسوب ومتعلق : عقل شیطانی ، وسوسهٔ شیطانیه) .

شَیطَنَت { [ع] شیطانلق ، قورنازلق. لسانمزده بولفظ (فرط ذکا) ، (فکر دقیق) کبی معنالر قصد اولندیغی تقدیرده مقام مدحده واکر مفسدلك ، شریرلك ، حیله‌کارلك کبی معنالر قصد اولنورسه مقام ذمده قوللانیلیر که قائلك طرز استعمالنه کوره مخاطب اولان شخصك یا انفعالنی ویاخود محظوظیتنی جلب ایدر .

شَین { [ع] معنوی عیب ، قصور ، لکه : (هرفعلك شان وشینی فاعلنه عائد در)

« خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه‌شین »
(باقی)

﴿ شِ ﴾

شِبه { [ع] برشیئك مثلی ، نظیری ، بکزری : (شبه جزیره ، شبه معدن) جمعی (اَشباه) :

« ای شبه وشریکدن منزّه »
« سرّ ازل و ابددن آکه »
(فضولی)

شتاء { [ع] قيش : (موسم شتا ، شدت شتا) :

« صيفى قيلار شتا وخزانى بهار ايدر »

(لا)

شتاب { [ف] عجله ، سرعت ، سگيرتمه :

« اهتزازكدن ايدر تعليم اطوار خرام »

« حسن رفتاراوكره نور آهو شتابكدن سنك »

(محمود نديم)

شتابان { [ف] عجله ايدن ، سرعتله كيدن ، سگيرتن :

« كچمه اى روح زوان عمر شتابانم كبى »

(نديم)

شدت { [ع] سرتلك ، قاتيلق § آرتيتلق ، زياده لك :

(كمال شدت ، اثر شدت ، شدت كامله ، شدت ضرب ، شدت شتا ، شدت ذكا) .

شراء { [ع] صاتين آلمه ، صاتين آلمه (ايتمك) ماده سيله قوللانيلماز. مثلا (شرا ايتمك ، شرا ايتدى) دينلمز. (بيع وشرا) = آلوب صاتمه ، آلنوب صاتلمه ديمكدر .

شرار ، شراره { [ع] قيغلجم . « شرر » ايله مترادفدر : (شرارهٔ حدت) .

شرارت { [ع] « شرارت » ماده سنه مراجعت اولنه .

شراع { [ع] يلكن : (فتح شراع ، شراعكشاى عزيمت) .

شرت { [ع] شرير اولمه ، شريرلك ؛ بدخويلق ، كوتولك (ارباب شرت) بولفظ مبالغه صورتيله صفت مقامنده قوللانلديغى كبى لسانمزده تركجه ادات مصدر علاوه سيله ده قوللانيلير . مثلا (شرت بر قارى ، يننه شرتلك ايديور) .

شرذمه { [ع] عددى آز اولان انسان جماعتى ، كروهى . اكثريا تأكيد قصديله (قليله) لفظى ايله توصيف اولنور: (شرذمهٔ قليله) .

شرك { [ع] — { حاشا } — واحد حقيقى اولان ذات اجل واعلايه شريك قوشمه ، جناب اللهه اورتاق اسناد ايتمه . كفردر :

« و يرديلر مجلس كفرى باده »

« شك وشركى قومادى دنياده »

(خاقانى)

شركت { [ع] اورتاقلق ، شخص واحدك يا پەمیه جغى شيئى حصوله كتيرمك ومتمتع اولمق ايچون بردن زياده اشخاصك صور مختلفه ايله اتحاد ايتملرى ديمكدر. شركتك انواعى حقنده كى تعريفات فقهيه يى بوراده ايضاح ايتمك ممكن دكلدر : (عقد شركت . فسخ شركت) عربيده معناجه (شرك) ايله فرقى يوقدر. فقط لسانمزده (شرك) مقامنده اصلا قوللانيلماز.

« كيجه لر عزم ايتديكم اول ماهه سايه م خوفيدر »

« بر طريق ايله قبول ايتمز محبت شركتى »

(فصيح دده)

شِرْیانْ [ع] بدنده حرکت ایدیجی اولان طامارلردن هر بری که بونلره (عروق نابضه) دینیر. فتح (شین) ایله ده اوقونور.

شِرِّیرْ [ع] شرّتی چوق اولان، زیاده کوتولك ایدن.

شِرِنْغَه [یونانیدن] احتقان آلتی، ایچنه مایع دوائی قونیله‌رق مقعد دن استعمال اولان انبوبه‌لی آلت مخصوصه.

شِعارْ [ع] مدار تمیّز اولان علامت، یاخود عادت دیمکدر: (شعار حمیت، شعار انسانیت، شعار اسلام) وصف ترکیبی طرزنده‌ده قوللانیلیر. مثلا (کرم شعار، ظفر شعار، معدلت شعار) کبی.

شِعْرْ [ع] تعریف معروفنجه موزون ومقفی سوز: (شعر لطیف) § الك بلیغ، پك بلیغ سوز. بوتعریفه کوره موزون اولان هر سوزه شعر دینیله‌مز. فقط غایتله بلیغ ومؤثر اولان هرسوز شعر دیمکدر.

شِفاءْ [ع] خسته‌لکدن قورتلمه، صاغالمه: (شِفایاب) = شفا بولمق، صاغالمق (دَرْدِ شِفاناپَذیر) = صاغالمه‌سی ممکن اولمایان خسته‌لق. علّت. (دارُالشِّفا) = صاغاله‌جق محل، تیمارخانه.

شِفاهْ [ع] دوداق معناسنه اولان (شَفَه) نك جمعی. (شِفاهاً) = آغیز ایله، دیل ایله (شِفاهی) = آغیزدن یعنی سویله‌یه‌رك: (افادهٔ شفاهیه)، (شِفاهِیّاتْ) = آغیزدن چیقان، سویله‌نیلن سوزلر.

شِقّ [ع] مسئله‌نك ایکی طرفندن هر بری، فی الاصل ایکی‌یه آیریلان بر نسنه‌نك هر بر پارچه‌سی دیمکدر. لسانمزده مادیاتده پك نادر قوللانیلیر: (ایکی شقّدن برینی ترجیح، شقّ اوّل، شقّ ثانی)، (شِقَّیْن) = مسئله‌نك ایکی جهتی.

شِقاقْ [ع] اختلاف، اتفاقسزلق، بوزوشمه: (نفاق وشقاق).

شِکارْ [ف] آو: (صید وشکار مراقلیدر)، (شِکاری) = آوه منسوب ومتعلق اولان || آوجی: (سك شکاری) § جالب طمع، دکرلی: (اوده شکار برشی می) کبی تعبیراتدن مقصود آولانه‌جق، آو صایله‌جق/بر شی دکل دیمکدر § آولایجی، آولایان. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللا- نیلیر: (دلشکار) = کوکل آولایجی. (شِکارْگاهْ) = آو محلی، آولانه‌جق یر.

شِکافْ [ف] یاریق، ییرتیق § یارمق، ییرتمق معناسنه اولان (شِکافْتَنْ) مصدرندن صیغهٔ امر

اولدیغی حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر که اوتقدیرده ییرتیجی، یاریجی. یاران معناسنی افاده ایدر. مثلا (دلشکاف، زهره شکاف، موشکاف، سینه شکاف، صف شکاف) کبی .

شِکافَه ([ف] مضراب ، زخمه ؛ تللی یاخود اینجه کریشلی سازلری چالمغه مخصوص پارمغه طاقیلان آلت . (شِکافَه زَن) = سازنده ، چالغیجی .

شِکایَت ([ع] انسانك نفسنه کوجکیدوب خشنود اولمدیغی کوتو حالاتی اظهار و اخبار ایتمك ، نفسنجه خشنودسزلغی موجب اولان شیئی سویله‌مك : (شکر وشکایت) جمعی (شِکایات) .

شِکَست ([ف] قیرلمش ، قیریق معناسنده (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر § قیرله، بوزوله: (شکست دل، شکست سبو، شکست خاطر) § قیرمه : (حدتله کاسه‌یی شکست ایتدی) .

شِکَسْتَه ([ف] قیرلمش، قیریق : (ساغر شکسته، خاطر شکسته ، قلب شکسته) ، (شکسته بال) = قانادی قیرلمش: (مرغ شکسته بال) ، (شکسته دل) = کوکلی قیرلمش، مأیوس ومکدر اولان (شکسته زبان) = پلتك، درست سوز سویله‌یه‌مه‌ین که عربیده (الکن) دینیر:

« بودر دعاسی سکا نفیء شکسته دلك »
« که دائما اوله سڭ شاد وخرم وبی غم »
(نفعی)

« حفظ آب ایتمز شکسته اولسه البت برسبو »
(طربزونی حلمی)

شِکَم ([ف] بطن، قارین. (شکم پَروَر) و (شکم پَرَست) = بوغازینه دوشکون، قارین بسله‌ین، چوق ییین: (شکم بَنْدَه) = او بور ، طویمق بیلمه‌ین کیمسه که عربیده « اَکول » دینیلیر .

شِکَمبه ([ف] اشکنبه ، یدیلن شیلرك داخل اولدیغی معده دیمك ایسه ده لسانمزده بیوك حیواناتك قورساغی دیمکدر . اصلی یاغلیظ ، چرکین ، یوغون معناسنه اولان (اِسْتَنْبَه) لفظی ویاخود (شکم بنده) در. برنجی جلدك (۳۶۶) نجی صحیفه‌سنه مراجعت .

شِکَن ([ف] بوکلم، قیوریم: (شکن طره ، شکن کاکل) § قیریجی ، قیران معناسنده مطلقا وصف ترکیبی طرزنده قوللانیلیر: (دل شکن، صف شکن، خاطرشکن، سپه شکن).

«دلیر صف شکندر ارد شیر شیرافکندر»
(نفعی)

شِکَنْج ([ف] « شکن » کبی قیوریم، بوکلم معناسنه‌در: (شکنج زلف ، شکنج گیسو) .

« هر برشکنج طره‌ده بیك مبتلاسی وار »
(ندیم)

شِكیب [ف] صبر ، ترجمه‌سی (چیدام) . « ایتمك » ماده‌سیله قوللانیلماز . لسانمزده غلط مشهوری فتح شین ایله‌در . (ناشكیب) = صبرسز . (شكیبا ، شكیبنده) = صبر ایدیجی ، ایدن .

شِمال [ع] صول . « یمین » ك ضدی . صول اله ، صول یانه ، صول طرفه اطلاق اولنور : (یمین وشمال) = صاغ و صول § كونشك طوغدیغی طرفه توجه ایدن آدمك صول یانده قلان طرف : (شمال وجنوب) ، (شمالی) = شماله منسوب وعائد : (باد شمالی ، قطب شمالی ، ممالك شمالیه) ، (شمالاً) = صولدن ، صول طرفدن اوله‌رق :

« شمالاً اصفهان وگنجه وتفلیس وشروانی »
(نفعی)

شِمشاد [ف] چمشیر آغاجی : (قشر شمشاد) .

شِناس [ف] طانییجی ، بیلیجی . (شناختن) مصدرندن صیغهٔ امر اولوب وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر : (سخن شناس ، موسیقی شناس ، قدر شناس) .

شِناوَر [ف] صوده یوزیجی ، یوزگیج . (شناوری) = سباحت ، یوزگجلك :

شِناه [ف] صوده یوزمه . فارسیده تخفیفله (شنا) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

شِنید [ف] ایشیدمه : (گفت وشنید)

شِنیده [ف] ایشیدلمش . (نوشنیده) =یكی ایشیدلمش . (ناشنیده) = ایشیدلمه‌مش :

« هپ كشف رازدل دهنگدن شنیده‌در »
« اول غنچه‌دن هزار طبیعت رمیده‌در »
(نائلیٔ قدیم)

شِهاب [ع] فی الاصل پارلاق آتش شعله‌سی معناسنه در . اصطلاحده كیجه‌لری بعضاً كوك یوزندن آشاغی‌یه دوشدیكی كوریلن آتش پارچه‌سنه اطلاق اولنور : (شهاب ثاقب) § عربیده جسور ، كاركذار ، آتشپاره آدم معناسنی‌ده افاده ایدر .

شیر [ف] آرسلان : (شیر ژیان ، شیر غرّان ، شیر غرین) = خومورданیجی . صالدیریجی غضبلی وهیبتلی آرسلان دیمكدر . (شیرانه) = آرسلانجه‌سنه : (حملهٔ شیرانه) § سوت : (شیر مادر) = انا سوتی (شیرخوار) و (شیرخواره) = سوت امن ، ممه‌ده اولان چوجق .

{ شیرلر پنجهٔ قهرمده اولوركن لرزان }
{ نیجه بركوزلری آهویه زبون ایتدی فلك }
(یاووز سلطان سلیم)

شیرازه { [ف] جلدلنمش کتابك یاپراقلرینی منتظماً ضبط وجلده ربط ایدن اوزون شریت کبی باغ ، اورکو : (شیرازهٔ کتاب) ، (شیرازه‌بند) = شیرازه‌لنمش، شیرازه ایله باغلی اولان . اشبو لفظ مجازاً دخی قوللانیلیر. مثلا (شیرازهٔ انتظام) کبی .

شیرپنجه { [ف] آرسلان الی، اکثریا دوچار اولانلری هلاك ایدن معروف والیم چیبان : (شیر پنجهٔ اجل) .

شیردان { [ف] شیردن، گیویش کتیریجی حیوانانك ایکنجی معده‌سی، گیویش باغیرصاغی.

شیردل { [ف] آرسلان یورکلی، قهرمان ، ییکیت .

شیره { [ف] اوزوم صویی: (شیرهٔ انگور) تازه‌تازه اولورسه شربی جائزدر. ایکی کون کچر وتخمر ایتمکه باشلارسه ایچلمز .

شیرین { [ف] طاتلی: (آب شیرین، سخن شیرین)، (شیرین زبان) = طاتلی دیللی (شیرین کام) = طاتلی امللی، مرامنه ایرمش (شیرین کار) = طاتلی ، خوش معامله ایدن ، مجلس آرا . (شیرینی) = طاتلیلق . (شیرین چهره‌لی) = چرکین اولمایوب نظره خوش کورینن .

شیشه { [ف] صیرچه‌دن یاپلمش ظرف ، قاب : (علاج شیشه‌سی ، غاز شیشه‌سی ، حجامت شیشه‌سی) ، (پول شیشه) = پك اینجه صیرچه قاب (حصیر شیشه‌سی) = قفسجیلرك اعمال وحصیرجیلرك استعمال ایتدکلری اینجه ، یاصی ، دوز تخته چوبوق (نه شیشه) = طوقوز شیشه ، افلاکدن کنایه‌در .

{خیلی دمدر شیشهٔ خاطرده واردر انکسار}

(یحیی)

شیعه { [ع] بر ذاتك مدار قوتی اولان متفقلری ، اتباع و انصاری . بعده امام (علی) کرم‌الله وجهه ایله خاندان جلیل‌الشانی سووب التزام ایدن فرقهٔ مسلمینه اسم خاص اولمشدر. جمعی (اشیاع وشیع) در.

شیعی { [ع] شیعه‌فرقه‌سنه منسوب اولان .

شیفته { [ف] شدت‌عشق ویا کدر ایله نه یاپدیغنی بیلمیه‌جك مرتبه‌ده پریشان وحیران اولان . وصف ترکیبی طرزنده استعمالی غالبدر: (شیفته‌دل، شیفته‌حال) ، (شیفتگی) = عشق ویا کدر ایله حاصل اولان سرسملك ، پریشانلق .

شیق { [فرانسزجه‌دن Chic] ظرافت ، یوصمه‌لق ؛ آلا فرانغه مقلدی .

شیلین { [انکلیزجه] یکرمی دانه‌سی بر انکلیز آلتونی قیمتنده انکلتره‌نك کوموش سکه‌سی.

شِيَم | [ع] « شيمه » نك جمعى : (حضرت ولى النعم كريم الشيم) .

شيمه | [ع] خصلت ، طينت ، طبيعت ، خوى . حسنياتده قوللانيلير : (شيمهٔ كريمهٔ عاجز نوازى) .

شين | [ع] الفباى عثمانيده اون التنجى حرفك اسمى : (شين مضمومه ، باب الشين ، فصل الشين) .

شيون | [ف] محنت ، مصيبت سببيله ايديلن ناله ، افغان ، ماتم : (شيونگاه) = ماتم يرى .

شيوه | [ف] گوزللرك طبيعته و نظره خوش گلن وانسانك گوكلنى كنديسنه ميل ايتديروب چكن نازى ، اداسى ، طورى : (شيوهٔ شوخانه) § قاعده ، طرز ، اسلوب : (شيوهٔ لسان ، شيوهٔ افاده) ، (شيوه كار) = ادالى ، نازلى . (شيوه باز) و (شيوه گر) = اوضاع لطيفه ايله جذب قلب ايدن .

شيهه | [ف] آت كيشنه‌مه‌سى ، عربيده (صهيل) دينير .

﴿ شُ ﴾

شُؤُون | [ع] امر ، حال معناسنه اولان (شأن) ك جمعى كه احوال ، وقايع ، امور ديمكدر : (شئون يوميه ، كيفيت شئون) جمع الجمع اولەرق (شئونات) صورتنده‌ده قوللانيلير : (شئونات طبيعت) مفردى بو صورتله قوللانيلماز . لكن همزه الفه قلب اولنەرق (شان) طرزنده‌وباشقه معناده استعمال اولنور .

شُباط | [سريانيدن] سنهٔ شمسيه‌نك اون ايكنجى آيى كه لسان عوامده (كوچك آى ، كودوك آى) ديه معروفدر :

« شباطك آخرنده فوت اولنجه سويلدم تاريخ »
« بهارى گورمدى درويش بلبل اوچدى دنيادن »
(١٢٢٥ سرورى)

شُبان | [ف] چوبان : (چوب شبان) .

شُبّان | [ع] گنجلر . « شابّ » ك جمعى : (شبّان اهل جنت ، شبّان بلده) .

شُبَه | [ع] « شبهه » نك جمعى . اكثريا جمع ديگرى اولان (شبهات) قوللانيلير .

شُبْهه | [ع] بر ماده‌نك صحت و حقيقتنى كسديره‌مه‌مكدن

ذهنده حاصل اولان تردد: برخصوصك اصلی اولیه‌می دکلی دیه ذهنجه کسدیره‌مه‌مك حالی. جمعی (شبهات) در:

«سن سلیماندن ایسه اشفق سك»
«شبهه یوق مظهر لطف حق سك»
(خاقانی)

شتر [ف] دوه. (اشتر) ك مخففی. (شتربان) = دوه کوزه‌تیجی. دوه‌جی. (شتر دل) = دوه‌خویلی، کینجی. اصلی (اشتر دل). (شتر گاو) = (اشتر گاو) مخففی که (زرافه) دینیلن حیواندر. (شتر گربه) = اویغون ، اویغونسز؛ ایپلی فنالی؛ گاه شویله گاه بویله، اطرادسز دیمکدر. (شتر مرغ) = (اشتر مرغ) مخففیدر که دوه‌قوشنه دینیلیر. (شتر بچه) = دوه یاوروسی.

شتوم [ع] سویکمك معناسنه (شتم) ك جمعی: (شتوم غلیظه)

شجاع [ع] شجاعتلی، یورکلی، کوزی‌پك: (شجاع الدین)

شجعان [ع] بهادرلر، بیکیتلر. «شجیع» ك جمعی: (شجعان ترك).

«زخم تیغ وتبره کرمه‌سه کوکسن مغفر»
«باشی اوزره‌یری شجعان آکا بی جا ویرمز»
(قوجه راغب)

شخوص [ع] «شخص» ك جمعی. جمع دیکری اولان (اشخاص) زیاده قوللانیلیر.

شد [ف] کیتدی، کچدی دیمکدر. یالکز اصلا قوللانیلماز؛ دائما «آمد» لفظیله برابر قوللانیلیر: (آمد شد) و (آمدوشد) = کلدی کتدی، کلوب کیتمه.

شذوذ [ع] شاذ اوله، شاذلق: (شذوذاً) = شاذ اولمق صورتیله، شاذ اوله‌رق.

شذور [ع] اریدلمه‌مش آلتون پارچه‌سی معناسنه اولان (شذره) نك جمعی. مفردی قوللانیلماز.

شرب [ع] ایچمك، ایچلمك: (شرب ماء، علاجك شربی، شربه صالح).

شرفاء [ع] «شریف» ك جمعی؛ نسل حضرت پیغمبریدن اولان ذوات کرام.

شرفات [ع] «شرفه» نك جمعی، مناره‌نك اذان اوقونیلان یرلری. لسانمزده مفردی فتح شین ایله معروفدر. اورایه‌ده باقلی.

شرکاء [ع] «شریك» ك جمعی؛ اورتاقلر.

شروح [ع] مؤلفاتك متون و دقایقنی ایضاح ایچون یازیلان آثار. (شرح) ك جمعی. اورایه‌ده مراجعت اولنه.

شُرُورْ [ع] « شَرّ » كُ جمعى ، ضرر و زيانه ، كدر و مصيبته سبب اولان نسنه‌لر : (اهون شرور) .

شُرُوطْ [ع] « شَرط » كُ جمعى ، او ماده‌يه مراجعت : (شروط مناقصه) .

شُرُوعْ [ع] باشلامق : (ايفاى وظيفه‌يه شروع) .

شُسْتْ [ف] ييقامه . دائما « شوـى » لفظيله برابر قوللانيلير : (شست وشوى تن) .

شُسْتَه [ف] ييقانمش : (جامهٔ شسته) ، (ناشُسْتِه) = ييقانمامش : (روى ناشسته) .

شُعاعْ [ع] كونشك منتشر اولان ضياسى ، كونشه باقيلنجه انسانك كوزينه تل تل ايپلك كبى كورينن پارلاق ايشيق : (شعاع شمس) لسانمزده مستعمل اولان جمعى (شُعاعات) در . (خَيْطُ الشُّعاع) = كونشك ايپلك تل كبى كورينن ايشيغى .

شُعُباتْ [ع] « شُعْبَه » نك جمعى . ديكر جمعى اولان (شُعَب) قوللانيلماز .

شُعْبَدَه [ف] حقه‌بازلرك ال چابوقلغى ايله كوستردكلرى هنر ، اويون . (شعبده باز) = او صورتله اويون ، هنر كوسترن كه (حقه‌باز) ديه معروفدر .

شُعْبَه [ع] بولنتى ، بولوك ؛ بر اصلك فرعى ، قسمى : (شعبهٔ اداره ، پوسته شعبه‌سى) .

شُعَراء [ع] « شاعر » كُ جمعى . « شاعر » ه مراجعت اولنه : (شعراى عجم ، شعراى روم) .

« زيرا شعرا زمره‌سنك طبع سليمى »
« آيينهٔ الهام خداوند جهاندر »
(عونى)

شُعْلَه [ع] آلو : (شعلهٔ نار) = آتشك آلوى . (شُعْلَه دار) = آلولى ، پارلايجى (شُعْلَه كير) = آلولنمش .

« تاب رخك اولدقجه فزون شعلهٔ ميدن »
« برلمعه‌سى دنيايى ياقار برق بلاسين »
(نائلئ قديم)

شُعُورْ [ع] برشيئى ايى آكلايوب بيلمه ، برشيئك مزاياسنى ايجه ادراك ايتمه : (بى شُعُور) = ادراكسز ، ناقص العقل (مختل الشّعور) = عقل وادراكنه خلل كلمش ، دلى . (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلماز .

شُغْلْ [ع] ياپيله‌جق ايش ، كوريله‌جك خدمت . آز قوللانيلير :

« شغلم بو بساط ايچنده چوقدر »
(فضولى) /

شُفَعاء [ع] شفاعتجيلر . « شفيع » ك جمعى .

شُفْعَه [ع] اصطلاحات فقهيه‌دندر . برملك مشترايى

مشتری‌یه هر قاچه مال اولدیسه اول مقدار بدل ایله تملّك] || متجدّدالملك اولان شریك اوزره عوض مقابلنده قهراً ثابت اولان حقّ تملّك ، (حقّ شفعه) الیوم بعض شرائط ایله مرعی‌الاجرادر .

شُقّه [ع] پارچه ؛ پاره . کاغد پارچه‌سی اعتباریله مکتوب معناسنده استعمال اولنور : (شقّهٔ ثناوری) .

« شقّهٔ زرّین علم روزکار »
(نفعی)

شُقوق [ع] یاریقلر ، چاتلاقلر . « شَق » ك جمعی : (شقوق‌الدار) .

شُکات [ع] شکایتجیلر . « شاکی » نك جمعی .

شُکر **شُکران** [ع] کوریلن نعمت واحسانك قدر وقیمتنی بیلوب ثنا و دعا ایله نشر ایتمك . (شکر) وجائب آتیه‌یه رعایتله مشروطدر . منعم ومحسنه قارشی خضوع وابتهال کوسترمك ، محبتله ثنا ودعا ایدوب کوریلن نعمتی اقرار و اشاعه ایله‌مك ، منعمك ویردیکی نعمتی خوشلانمدیغی صورتده صرف واستعمالدن چکنمکدر . (شکرگذار) = شکر ودعا ایدیجی ، ایدن (شکرگذاری) = شکرایدیجیلك .

(شکران) لفظی « ایتمك » ماده‌سیله قوللانیلماز . (شکرانیت) = تعبیری غلط وبی‌لزوم اولغله استعمالی جائز دکلدر :

« شکرکیم بی‌منّت وبی‌اضطراب روزکار »
(نفعی)

شکوفه [ف] چیچك : (شکوفه زار) = چیچك باغچه‌سی . کسر شین ایله فارسیده باشقه معنی افاده ایدر .

شُکوك [ع] « شَك » ك جمعی . اومادەیە باقلی .

شُکوه [ف] مهابت ، حشمت ، هیبت ، وقار معناسنه‌در : (کمال شکوه ودارات ایله) فارسیده حذف واو ایله‌ده قوللانیلیر .

شُمار [ف] صایی ، عدد : (بی‌شمار) = صاییسز ، حسابسز § صایمه ، حساب ایتمه : (شمار اعداد) § « شمردن » مصدرندن امر حاضر اوله‌رق وصف ترکیبی صورتنده و صاییجی ، صایان معناسنده‌ده قوللانیلیر : (خطوه شمار) = آدیم صاییجی ، (اخترشمار) و (انجم شمار) = کوکده‌کی کواکبی صاییجی ، صایان معناسنه‌در :

« ورق شمار کل‌عشرت اول کل ای‌واعظ »
« زمان عیش وطرب بدر کتابی نیلرسین »
(نائلیٔ قدیم)

شُمارَنْدَه } [ف] صايجی، صايان : (شمارندهٔ ايام، شمارندهٔ امواج) :

شُمُرْدَه } [ف] صايلمش : (نقود شمرده ، ايام شمرده) .

شُمُوسْ } [ع] كونشلر. « شَمْس » ڭ جمعی .

شُمُوعْ } [ع] موملر . « شَمْع » ڭ جمعی .

شُمُولْ } [ع] معنیً ايچنه آلمه ، احاطه ايتمه ، قاپلايوب اورتمه ، حكمی آلتنه آلمه : (بومعامله‌نك آنلره شمولی اوله‌بيليرمی ؟)

شُوبارَه } [لهٔ لساندن] يووارلاق تپه‌لی ، ديلملی چوقه قالپاق ؛ يڭيچری زماننده سواری عسكرك كيدكلری سرپوش . اليوم سواری و طوپچی ضباط ونفراتنك كيدكلری قالپاغك باشقه درلوسی ديمكدر .

شُوخْ } [ف] آچيق مشرب ، لاابالی ، لطيفه‌گو ، حاضر جواب ، شطارتلی معناسنه‌در . (شُوخی) = شوخلق :

شُوی } [ف] ييقامه. « شست » ايله برابر قوللانيلير : (شُستْ وشُو) § ييقامق معناسنه اولان « شُستَن » مصدرندن صيغهٔ امر اولديغی حالده وصف تركيبی صورتنده وييقايجی ، ييقايان معناسنده قوللانيلير . مثلا (دست شوی ، جامه شوی) كبی.

شُورْ } [ف] طوزلو ، طوزلولق : (آب شور) § شماته ، چيغلق ؛ قارغه‌شه‌لق، غوغا : (شور دريا) = دڭيزڭ چيغلتيسی، ايگلتيسی (شُورْ اَفْكَنْ) = قارغه‌شه‌لق آتيجی، قارمه قاريش ايديجی (شُورْ اَنْگيز) = شماته، غوغا چيقاريجی (شُورْگاه) = قارغه‌شه‌لق محلی ، غوغا يری . § نحس ، شوم ، اوغورسز : (زوز شور) § پاس، چرك، كير: (شُورابَه) = كيرلی ، آجی صو ؛ كوز ياشی § وصف تركيبی اوله‌رق ييقايجی معناسنی افاده ايدر : (جامه‌شور) :

« قلم اولسون الی اول كاتب بد تحريرك »
« كه فساد رقمی سورمزی شور ايلر »
(فضولی)

شُورِشْ } [ف] قارغه‌شه‌لق ، قاريشقلق، فتنه، غوغا: (تسكين شورش) :

«اولمسيدی محشر سودا سرپر شورشم»
« ديردم اولماز برآووج طوپراقده بر محشر نهان »
(معلم ناجی)

شُورَه } [ف] منبت اولمايان، اكيلن تخمی يتشديره‌مه‌ين چوراق ير : (زمين شوره ، شوره زار) .

شُوراء } [ع] مشاوره ، استشاره محلی: (شورای دولت).

شوریده [ف] سودالی ، عقلی پریشان؛ قارمه‌قاریشیق: (مرد شوریده ، زبان شوریده) :

« روزدن فرق ایلمز لیلی، دل شوریده‌یی »
« اول پرینك نوبهار حسنی در مجنون‌ایدن »
(ذاتی)

شوسه [فرانسز Chaussée جه‌دن] طریق ، ایکی طرفی خندقلی بالیق صیرتی کبی تسویه اولنمش و اوستنه قیرمه اوفاق طاش وقوم دوکیله‌رك دمیر سلندیر ایله باصدیرلمش یول .

شوم [ف] نحس ، اوغورسز : (بختشوم، طالع‌شوم) .

شوی [ف] زوج، قوجه: (شوی بی‌عار ، زن وشوی).

شهداء [ع] « شهید » لڭ جمعی . اورایه باقلی : (شهدای دشت کربلا) .

شهرت [ع] اون، بین‌الناس نام وشانی‌سویلنمه، اونلنمه: (شهرت کاذبه) ، (شهرتشعار ، شهرتگیر) = مشهور، شهرتلی .

شهود [ع] شهادت ایدیجی معناسنه اولان (شاهد) لڭ جمعی: (شهود عادله ، اقامهٔ شهود).

« الٓهی جهان آفرین ذوالجلالم »
« شهود ربوبیتکده عوالم »
(معلم ناجی)

شهود [ع] وجود بولمه، موجود اولمه ، میدانه کلمه، کوزه کورنمه : (عالم شهود ، مهدشهود) § کورمه ، مشاهده ایتمه : (اصحاب شهود) .

شهور [ع] آی معناسنهٔ « شهر » لڭ جمعی : (شهور عربیه ، شهور شمسیه) .

شیوخ [ع] « شیخ » لڭ جمعی ، اختیارلر ، درویشلرك مقتدالری، قبیله سرکرده‌لری: (شیوخ قبائل) طریقته منسوب یعنی مرشد معناسنه اولان (شیخ) لڭ جمعنده (مشایخ) لفظی زیاده قوللانیلیر .

شیوع [ع] بر نسنه ناس آره‌سنده بیلنمه ، هرکسجه طویلمه : (وقوعندن شیوعی دها کوتو اولان) .

﴿ ص ﴾

ص { [حرف] الفبای عثمانینك اون یدنجی حرفی. ابجد حسابنده (۹۰) .عددینه و اوراق و مكاتیب تاریخلرنده شهر صفره اشارتدر .

صائب { [ع] یاڭلمایان ، خطاسزلق ایله متصف اولان: (رأی صائب ، فكر صائب ، افكار صائبه ، مطالعهٔ صائبه) § طوغری نشانكاهه اوران ، هدفه واران : (سهم صائب) یاڭلش اولەرق (صایب) طرزنده یازماملی .

صائل { [ع] صالدیریجی، صالدیران: (دفع صائل، فرقهٔ صائله) یاڭلش اولەرق (صایل) یازماملی .

صائم { [ع] اوروجلو ، اوروج طوتان : (رجل صائم) « صایم » یاڭلشدر .

صابر { [ع] صبر ایدیجی ، ایدن : (سید صابر، درویش صابر).

صابون { [ع ف] صو ایله قوللانلدقده اجسام واشیادن چرك وكیری رفع وازاله ایدن معروف نسنه : (مسك صابونی) ، (صابونی) = صابونجی ، صابون یاپان وصاتان. (صابونیه) = نشاسته حلواسنك بر نوع دیگری .

صاپارطه { [ایتالیانجەدن] محرّفدر اصلی (ساپورده) ایمش . بر باتاریه طوپك بردن آتش ایدلمسی معناسنەدر. (صاپارطه‌یی یمك) = تعزیر ایشتمك دیمكدر .

صاحب { [ع] مالك و متصرف اولان ، بر شیئك كندیسنه عائدیتنی بیانده حقلی وصادق بولنان: (صاحب الدار، صاحب البیت، عرصه‌نك صاحبی) اسلوب فارسیده مضاف اولنجه اكثریا اضافتدن منقطع اولەرق قوللانیلیر : (صاحب خانه ، صاحب رساله) § صحبت ایدیجی ، ایدن . بو معناده استعمالی اندردر . مؤنثی (صاحبه) در: (صاحبة البیت، صاحبهٔ خانه) بونك جمعی (صاحبات) در:

« صاحبیچون نه بیوك دولتدر »
« زینت حافظهٔ ملتدر »
(معلم ناجی)

صاد { [ع] الفبای عثمانیده اون یدنجی حرفك اسمی: (صاد مضمومه) ، (فصل الصاد، باب الصاد).

صادر { [ع] صدور ایدیجی، ایدن؛ میدانه چیقیجی، چیقان : (كلام صادر ؛ اوامر صادره) .

صادِق { [ع] قول وفعلی حقیقته موافق وصداقتله متصف اولان ، طوغری ، کرچك : (رجل صادق ، کلام صادق، افادات صادقه)، (صادق القول) = طوغری سوزلو.

صارِم { [ع] کسیجی ، کسکین . قلیجه وصف اولەرق قوللانیلیر : (سیف صارم ، سیوف صارمه) .

صاعِد { [ع] یوکسکه چیقیجی ، صعود ایدیجی ، ایدن : (دود صاعد ، ادخنهٔ صاعده) .

صاعِقه { [ع] ییلدیرم : (نزول صاعقه) = ییلدیرم دوشمه‌سی (سپر صاعقه) = ییلدیرمی چکوب طوپراغه نقل ایتمك ایچون بیوك بنالره وضع اولنان آلت مخصوصه .

« سیف اسلامه دکل صاعقه تعبیری سزا »
« اویله برصاعقه ایندیرمدی تقدیر هنوز »
(معلم ناجی)

صاف { [ع] صفوت ایله متصف، بولانیق وقاریشق اولمایوب

صافی { طورو، خالص، پاك اولان: (قلب صاف، ماء صاف ، میاه صافیه) ، « صاف » = « صافی » نك مخففیدر :

« ای خداوندمزك وصافی »
« سکا حق ویرمش اوقلب صافی »
(معلم ناجی)

صالِح { [ع] صلاح ایله متصف ، خیر وصلاح صاحبی اولان، جناب اللّهدن قورقوب کناه ایشله‌مه‌ین : (رجل صالح) مؤنثی (صالحه) در § یارایشلی، الویرشلی ، اویغون: (بوطاشلر یوتمغه صالحمیدر) .

صالِحات { [ع] « صالحه » نك جمعی : (صالحات امت) = اوامر الٰهیه‌یه مطابق افعال خیریه‌ده بولنان اسلام قادینلری دیمکدر .

صالسه { [ایتالیانجه‌دن]درلو درلو یاپیلان صولی طعام تربیه‌سی .

صالون { [فرانسزجه‌دن Salon] دیوانخانه ، مسافراوطه‌سی § صنایع نفیسه‌یه عائد آثارك تشهیرینه مخصوص سرکی .

صامِت { [ع] « ساکت » ایله مترادفدر . او ماده‌یه باقلی : (برمدت ساکت وصامت اقامت ایتدکدن صکره) .

صانِع { [ع] پیدا ایدیجی، میدانه کتیریجی ، یاپیجی : (شو سیغاره قوطیسنك صانعی نه‌درجه‌ظرافت عملیه ممکن ایسه —) § جناب الله ، تکری : (صانع حقیقی، صانع لم یزل) :

{برهان حقدرای کوکل هر نسترن نسبتلی کل}
{ صانع اولان ممکن دکل مصنوعدن اوله جدا }
(فضولی)

صَبا { [ع] مطلع « ثریا » ایله «بنات نعش» بیننده هبوب ایدن لطیف روزکارك اسمی : (اسب صبا رفتار) .

صَباح {[ع] كون ابتداسى، قوشلق وقتى. (عَلَى الصَّباح) = ايركندن، كونش چيقنجه. {صَباحگاه} = بامداد، صباح وقتى ديمكدر.

صَباحَت {[ع] دلبرلك، كوزللك. اكثريا چهره ايچون وصف اوله‌رق قوللانيلير: {صباحت وجه، صباحت سيما}.

صَبّاغ {[ع] بويايان § درى آلتنده اولان مادهٔ ملوّنه.

صَباوَت {[ع] ياورولق، چوجقلق: {حال صباوت}:

{ممكن اوليدى عودت ايدردم صباوته}
{تعريف لطفى نجه او حالك محالدر}
(معلم ناجى)

صَبر {[ع] مصائب حدوث، وقوعنده تلاش، اضطراب، فرياد كوسترميوب ضبط نفس ايله‌مك و سكوت، سكون ايله متحمل اولمق ديمكدركه مقابلى (جَزَع) در. اكر محاربه‌ده واقع اولورسه (شجاعت) ومقابلى (جُبن) در. برحالت مكدّره وقوعنده اولورسه (رَحبُ الصَّدر) دينيركه مقابلى (ضَجرَت) در. اكر امساك كلام صورتيله واقع اولورسه (كِتمان) ومقابلنه (مَذَل) دينيركه قرآن كريمده بونلرك اوچنه‌ده «صبر» اطلاق اولنمشدر. اصطلاحمزده كرك مصائب وشدائدده، كرك حظوظات ولذائذده ضبط نفس ايتمك وبالخاصه مصائب وقوعنده تلاش واضطراب ارائه ايتميوب سكون وتحمل ايله قاتلانمقدر. (يمين الصبر) = قاضينك يمين ايدن آدمى يمين ايتدكجه صاليويرميوب حبس ايتمسى و يمين ايچون جبر وزور كوسترمسى صورتيله واقع اولور. (يمين قصاص) كبى. برآدم خود بخود ودلخواهى ايله يمين ايتسه اوكا (يمين‌الصبر) اطلاق اولنماز.

صَبغ {[ع] بويامق، بويانمق: (صبغ قماش).

صَبُوح {[ع] صباحلين ايچيلن، كيجه‌دن قالان شراب. فى‌الاصل ايركندن صاغيلان ناقه‌وسوت ديمكدر.

صَبُور {[ع] مصائب وبلايا حدوثنده جَزَع وفَزَع كوسترميوب سكون وتحمل ايله قاتلانان آدم § كنهكار و عاصى قوللرى حقلرنده انتقامنى تعجيل ايتميوب كمال فضل وكرمندن عفو ايله معامله وتأخير ايدن جناب رب ذوالجلاله اطلاق اولنور: (ياصبور ياغفور).

صَبِى {[ع] كوچوك اركك چوجق، اوغلانجق: (صَبىّ ذكى) كوچوك قيز چوجغنه (صَبِيّه) دينير: (صَبيّهٔ ذكيّه).

{ بر صبیّ رشید مکتبده }
{ ایتدی ختم تلاوت فرقان }
(سروری)

صَبیح { [ع] صباحتلی، حسن وجمال صاحبی ، کوزل : (وجه صبیح)، طفل صبیح، صَبیّهٔ صَبیحه).

صَحّ { [ع] تصدیق علامتی ، بعض اوراق وقیودات رسمیه‌نك صحتی تأمین ایچون بیوك مأمور طرفندن چکیلان برنوع امضا ویا اشارتدر || برده سیم اوانی ومعمولات سائره‌نك اوزرلرینه مغشوش اولمدیغنی تأمین ایچون ضربخانهٔ عامره طرفندن اوریلان تمغا دیمکدر :

{ باقی یه ایدوب اشارت دیدی صحّ الباقی }
{ باقی }

صَحائِف { [ع] «صَحیفه» نك جمعی : { صحائف جرائد } او ماده‌یه باقلی . همزه‌نك یرینه {ی} یازماملی .

صَحابَت { [ع] صاحب چیقمق، بر کیمسه‌یه حمایه صورتیله یاردیم ایتمك : { بر فقیری صحابت ، اثر صحابت } .

صَحابیّ { [ع] حضرت پیغمبرك اصحاب واتباعندن اولان ذات . مؤنثی { صَحابیّه } در .

صَحاری
صَحارَی { [ع] « صحرا » نك جمعی: { صحاری نشین، صحارای واسعه} برنجیسی چوق قوللانیلیر .

صَحّاف { [ع] کتاب آلوب صاتان، کتابجی : {صحّاف مشهور} .

صَحْراء { [ع] اووه ، دوزقیر . تأنیثی یوقدر : (صحرای قُدْس) = عالم لاهوت ، عالم غیب . (صَحْرا نشین) = بدوی (صَحْرائی) = اووه‌یه منسوب ومتعلق. جمع مستعملی (صَحارَی) و (صَحاری) در. ایکنجیسی زیاده قوللانیلیر .

« جبریل وار خبر ویر سلطان انبیایه »
« دوشدی حسین آتندن صحرای کربلایه »
{ کاظم }

صَحْن { [ع] دوز میدان ، اورته. یر ، برمکانك اورته‌سی : (صحن صفه ، صحن چمن) ، (صحن دُوَرنك) = لیل ونهار اعتباریله دنیایه اطلاق اولنور. (صحن سیم) = قرص قمردر § زیل ، باقردن معمول اولوب بربرینه اوریله‌رق استعمال اولنان ساز آلتی (صَحْنان) = چفته زیل § بویوك کاسه . لسانمزده ایچنه طعام قونیلان معلوم قابه (صَحْن) اطلاقی بو معنی اعتباریله در .

{ صحن صحراسنده بیك مجنون ولیلی جلوه کر }
{ فضولی }
{ اول قدر عاقل وزیر ونامدار مفتیلره }
{ صحن صدر صفه‌سی اولشدی دیوانامان }

صَحْنَه { [ع] فی الاصل طاشلق تپه‌لرده اولان دوزجه یره

اطلاق اولنور. الیوم لسانمزده تیاترووده اویونجیلرك اویون اوینادقلری محل مخصوص دیمکدر : (صحنهٔ تماشا) .

صَحْو [ع] سکر واستغراق کبی حاللردن قورتیلوب کندینه کلمك ، آییلمه .

صَحِیح [ع] صحت ایله متصف ، طوغری وخطاسز اولان وعیب، نقصان، خللدن بری بولنان : [ذهن صحیح ، عقل صحیح ، وجود صحیح، افکار صحیحه، بیانات صحیحه] .

صَحِیفَه [ع] کاغدك یوزی ، کتاب یاپراغنك بر یوزی. جمعی (صَحائِف و صُحُف) در: (صحیفهٔ ثالثه ، صحیفهٔ مُذَهَّبه) .

صَخْرَه [ع] بویوك، سرت طاش، قایا : [صخرة الله] فتح خا ایله تلفظی جائزدر. [صَخَرِی] = قایا نوعندن، قایایه متعلق اولان. جمعی [صُخُور وصَخَرات] در.

صَد [ف] یوز عددی: [صد سال] = یوز ییل . [صد هزار] = یوز بیك . [صَد بَرك] = یوز یاپراق ، قاتمرلی وقوقولی برنوع کلك اسمی .

صَدا [ع] آواز، سس: [صدای مؤثر ، صدای محرق] § سسلندکه طاغ وقبه کبی شیلره منعکس اولان سس ، یانقی .

صَدارَت [ع] فی الاصل هرشیئك اڭ باش طرفی ، قسم اعلاسنك باشلانغجی دیمکدر. اصطلاحده دولتعلیه‌نك رئیس الوکلاسی ومناصب رسمیه‌نك منتهاسی بولنان صدر اعظملغه اطلاق اولنور: [مقام جلیل صدارت عظما] § طریق علمیه‌ده شیخ الاسلاملق مقامندن اوّل احراز اولنان اناطولی وروم ایلی قاضیعسکرلکی پایه‌لرینه‌ده « صدارت » تعبیر اولنورکه سالکین طریقك اڭ باشی ، تعبیر اخری ایله مناصب علمیه‌نك منتهاسی اولمق اعتباریله‌در .

صَداقَت [ع] کرچکدن دوستلق، طوغریلق : [ارباب صداقت ، صداقت جدیه] .

صَدَد [ع] برنسنه‌نك قارشوسی، قربی دیمکدر اصطلاحمزده لاقیردی صره‌سی معناسنده قوللانیلیر: [کلامم صدده ، صدددن خارج ، صدد بحث] .

صَدْر [ع] اصطلاح طبده کوکس دیمکدر . وجود انسانك یوقاری واوڭ طرفنه دینیلیر . (ضیق صدر ، علل صدریه) § اڭ ایلری ، اڭ یوقاری ، اوست باش : [صدر اسلام ، صدر کلام ، صدر مجلس] § وکلای دولتك اڭ ایلریسنده ، اڭ بیوکی بولنمق اعتباریله وکیل مطلق اولان ذات فخامتنمآته اطلاق اولنور.

[صدر عالی ، صدر اعظم ، صدر لاحق] ، « صدارت » ماده‌سنده بیان اولندیغی وجه ایله مناصب علمیه‌دن روم ایلی واناطولی قاضیعسکرلکی پایه‌سنی حائز بولنانلرده‌ده اطلاق اولنور . مثلا [صدر روم ، صدر اناطولی ، صدرین محترمین] کبی . جمعی اولان [صُدور] یالکز قاضیعسکرلر حقنده استعمال اولنور : [صدور عظام] ٪ [صَدْر نشین] = اك باشده ، واك یوقاریده اوطوران ؛ موقع عالیده بولنان [صَدْری] = اصطلاح طبده کوکسه متعلق و منسوب اولان امراض و ادویه‌یه دینیلیر : [علّت صدریّه] .

صَدَف { [ع] اینجی قابوغی ، اینجندن اینجی چیقان بر نوع [اِستریدیه] نك پارلاق قابوغی . اشبو قابوق زینت مقامنده اشکال و اشیاء مختلفه‌ده قوللانیلیر . جمعی « اَصْداف » در . [صَدَفه] = اینجوقابی || قولاغك اینجی . [صَدَفچه] = صدفه مشابه کوچوك قابوق ؛ صدفك کوچکی .

{ کلمز صدف کونه بر اویله دُر یکتا }
{ روحیٔ بغدادی }

صَدَقه { [ع] صدق واخلاص ایله لوجه‌الله تعالی فقرایه ویریلن پاره ، شی . مثوباته صدق رغبتی اظهار ایلدیکی ایچون اویولده‌کی عطیه‌یه [صَدَقه] اطلاق اولنمشدر . جمعی [صَدَقات] در .

صَدْمه { [ع] چارپه : [صدمهٔ خفیفه] جمعی [صَدَمات] : [صَدَمات دهر) .

صَدید { [ع] اصطلاح طبده یاره‌دن آقان صاری صو دیمکدر .
[صَدید سَرَطانی] = یکرجه دینیلن یاره‌دن آقان فنا قوقولو صویه دینیلیر .

صَدیق { [ع] کرچك دوست ، محبتده صادق اولان دوست : [صَدیق قدیم ، صدیق شفیق] . § کرچك سوزلو آدم : [همدم صدیق ، شریك صدیق] جمعی [اَصْدِقاء] در .

صَراحَت { [ع] وضوح کلام یعنی سوزك شك وشبهه وکتمدن عاری و صاف اولمسی ، سوز آچیقلغی : [صراحت افاده ، صراحت کافیه] .

صَرّاف { [ع] آقچه بوزمقله مشغول اولان وآقچه‌یی فائضله آلوب فائضله ویرن اهل تجارت : (صراف بی انصاف) ، [صَرّافیه] = آقچه بوزمق ایچون صرافك آلدیغی مقدار ربع || صرافلغه متعلق : [معاملات صرافیه] .

{ فرق ایلمین جوهری صرّاف دکلدر }
{ نوعی }

صَرْصَرْ [ع] پك صوغوق ، پك كورلتيلى يل : [ريح الصرصر ؛ باد صرصر] .

{بحر آتش صرصر آهم خروشم كورمه سهل}
{نائلئ قديم}

صَرْع صَرْعَه [ع] اعضاء نفسيه‌يى افعالدن يعنى حركتدن قسماً منع ايدن بر علتك آديدر . علت عصبيهٔ مزبوره يه دوچار اولان آدم حالت مرضيهٔ ناكهانى تحدث ايدنجه يقلوب يره دوشر وزائل اولنجه‌يه قدر كنديني بيلمز . بومرض دوا ناپذيره لسان تركيده [توتارق] تعبير اولنديغى بعض كتابلرده بيان اولنمشدر .

صَرْف [ع] فى الاصل بر نسنه‌يى برحالتدن حالت اخرايه دوندرمك ، غيره ابدال ايلمكدن عبارتدر لسانمزده بومعنى ايله برابر قوللانمق ، قوللانلق يعنى خرج ايتمك ، ايدلمك معنالرنده استعمال اولنور: [صرف نظر ايدلسى ، اوجهتدن صرف نظره لزوم كورلدى ، صرف نقود ، صرف ذهن ؛ آقچه‌نك صرفى] § كلماتك تبدلاتندن بحث ايدن علم: [علم صرف قواعدى] .

صَرِيح [ع] صراحتلى ، آشكار ، آچيق اولان : [كلام صريح ، مقال صريح ، مؤاخذات صريحه] .

صَرِير [ع] غجيردى ، قلم غجيرديسى : (صرير خامه) ، (صرير الباب) = قاپو غجيرديسى .

{ صرير خامه صانمه اصطلاحاته بوغلمغله }
{ايدر بى‌چاره دائم شيوهٔ كتّابدن فرياد}
{قوجه راغب}

صَرِيع [ع] يره يقلمش ، صرعه‌لى آدم .

صَعْب [ع] (سهل) يعنى قولاى مقابلى . دشوار ، كوچ ، چتين : (امر صعب ، امور صَعْبه ، صعب الحصول) .

صَعْقَه [ع] بايلمه ، بايغينلق : { صَعْقَهٔ خفيفه } .

صَعْوَه [ع] قو يروق صاللايان قوش :

« هوالاندك يتر اى صعوهٔ دل ديده‌باز اولكيم »
{ ثابت }

صَغائِر [ع] جزاى اخرويسى خفيف اولان كناهلر ، كوچوك كناه معناسنه اولان { صَغِيرَه } نك جمعيدر : { ارتكاب صَغائِر } .

صَغِير [ع] كوچوك : (صغير و كبير) = بويوك وكوچوك . جمعى « صِغار » در : { صغار وكبار } .

صَغِيرَه [ع] جزاى اخرويسى خفيف اولان كوچوك كناه .

صَفّ { [ع] صیره ایله اوزون اوزادی دیزلمش شیلر ، صیره : (صف عسکر، صف جماعت) اکثریا تخفیف ایله قوللانیلیر . (صف نعال) = پاپوشلرك صیره ایله طوردیغی یر . (صَفشِکَن) = صف بوزیجی، جنکاور. (صف آرا) = صیره‌یه ، عسکر صفلرینه زینت ویرن (صَفبَستَه) صف باغلامش، صیره صیره دیزلمش اولان.

صَفاء { [ع] براقلق ، صافیلك ؛ کدرسزلك، کوکل شنلکی: (صفای خاطر ، موسم صفا ، اهل صفا) [صفایاب] = محظوظ ، صفالانمش ، صفا بولمش .

صَفح { [ع] یوز چویرمك ، یوز دوندرمك § کناه ، قصور باغشلامق: [عفو وصفح، صفح جمیل].

صَفحَه { [ع] برشیئك یاصی یوزی یاصی طرفی : { صفحهٔ قرطاس ، صفحهٔ چرخ برین } .

صَفَحات { [ع] (صَفحه) نك جمعی، برشیئك یاصی طرفلری: { صفحات قمر } .

صَفدَر { [ف] صف ییریجی، جنکاور، بهادر معناسنه وصف ترکیبیدر : { سرعسکر صفدر } ، (صَفدَرانَه) = بهادره لایق صورتده دیمکدر .

{ آفرین ای روزکارك شهسوار صفدری }
{ عرشه آص شمدن کیرو تیغ ثریا جوهری }
(نفعی)

صَفَر { [ع] شهور عربیه‌نك — رأس سنه محرم اولمق اعتباریله — ایکنجیسی که «صفرالخیر» نامیله معروفدر § « صاریلق » تعبیر اولنوب انسانك بکزینی کهربا کبی صاپ صاری ایدن مرض .

صَفراء { [ع] صاری رنك. اصطلاح طبده قره‌جکره مربوط اولان اود کیسه‌سی درونده‌کی یشیله مائل صاری و آجی صویه اطلاق اولنور که اخلاط اربعه‌دن بریدر . بوکا یالکز (اود) دخی دینیلیر . { صَفراوی } = مزاجنده صفرا غالب اولان .

صَفصاف { [ع] اسامیٔ اشجار. دندر. (آقجه سکود) دینیلن آغاج. (صَفصافین) = اصطلاح طبده بوآغاجك قابوقلرندن چیقاریلان جوهر مؤثره اطلاق اولنور .

صَفوَت { [ع] صافیلك، تمیزلك، پاکلك : (صَفوتِ قلب، صفوت سما ، صفوت ماء) .

{ ایواه صولدی می رخ کلبرکِ صفوتك }
(خیال معقب — ناجی)

صَفی { [ع] تمیز ، پاك ، صاف : { قلب صَفی . صفی القلب }، (صفی الله) = حضرت آدم .

صَفیح { [ع] سما ، کوك § یاصی اولان شی. کاغدك یوزی کبی .

صَفيحه { [ع]قاپو قانادلری § دوز، یاصصی ، اینجه طاش . بو مثللو معادن تحته‌لرینه‌ده اطلاق اولنور.

صَفیرْ { [ع] ایصلیق. اکثریا اینجه وکوزل سسلی مقامنده قوللانیلیر (صَفیرْ بلبل) .

صَكّ { [غ] قاضی حجتی : (علم صـك ، اصـول صـك)

(صَكّاكْ) = صك وحجت ترتیب ایدن محکمه کاتبی .

صَلاء { [ع] اعلام ایتمك ، بیلدیرمك ، دعا معناسـنی افاده ایدر : (جمعه صلاسی ، صلا وقتی) § لسانمزده میدان اوقومق معناسنده‌ده وکرك بوصورتده وکرك « الصّلا » طرزنده قوللانیلیر .

{ صلادر نکته‌سنجان زمانه‌هیچ لاف ایتم }
{بن‌اوکرتدم جهانه‌طرزشوخ‌وشعرهمواری}
{ نفعی }

صَلابَتْ { [ع] پکلك ، قاتیلق : (صلابت احجار) § معنوی متـانت كه قوّت قلبدن ایلری کلـیر : (صلابت دینیه) .

صَلاتْ { [ع] عبادت مخصوصه ، نماز : (ادای صلات ، صلات جمعه) § پیغمبره دعا . طرف الشهیدن رسول حقنده صادر اولدیغی تقدیرده حسن‌الثنا علی‌الرسول معناسی اراده اولنمش اولور: (صلات‌وسلام)، جمعی (صَلَوات) : (صلوات مفروضه)، (صلوات شریفه) .

{ صلواتیـله اولور غلغله‌لر }
{ بام افلاکده شب تابسحر }
{ خاقانی }

صَلاشْبُورْ { [انکلیزجه‌دن] بر نوع غایتـله سکرك استارلق ، باچاوره‌لق بز : (برطوپ صلاشپور) اصلی « ضالاشبور » درکه هندستانده کائن برقصبه‌نك اسمیدر . مذکور بز ابتدا اوراده اعمال اولنمغله مملکتك اسمیله شهرتیاب اولمشدر.

صَلاطَه { [ایتالیانجه‌دن] برنوع سـبزه ، طوز ، بوبر، لیمون سرکه ، یاغ ایله یاپیلوب ییلیر. انواعی اولور .

صَلاحْ { [ع] ضدالفساد ، استقامت حال ، فسـاد دن عاری اولمـه ، ایالك : (صلاح حال ، حال صلاح ، صلاح نفس) .

صَلاحِیَّتْ { [ع] لسانمزده وظیفه داخلنده حقلی حرکتده، حقلی معامله‌ده بولنمه معناسنده‌قوللانیلیر: (بوایشه نه‌حق وصلاحیت ایله مداخله ایدییور) .

صَلاخْوانْ { [ف] صلا اوقویان ، مؤذن § میدان‌اوقویجی، اوقویان. اکثریا ایکنجی معناده استعمال اولنور .

صَلْبْ { [ع] آصمق ، آصلمق : (بر قاتلی صلب ، جانینك صلبی) ، (صلباً اعدام) = آصه‌رق اولدیرمك .

صَلَوات } [ع] « صَلٰات » ك جمعى . اوررايه مراجعت اولنه.

صَلْوَلَه } [ع] حضرت پیغمبر حقنده صلوات شریفه کتیرمه معناسنه‌در. امام (سیوطی) نك (مزهر) نام کتابنده کی فصل مخصوصده ذکر وایضاحنه نظراً بوقبیلدن اولان (بسمله، حمدله) کبی الفاظه منحوت اطلاق اولنور. (نَحت) اصطلاح ادبیده ایکی کلمه‌یی بعدالاختصار ترکیب ایلمکدن عبارتدر

صَلیب } [ع] خاچ: (اهل صلیب، تعلیق صلیب) ، (القاء الصَّلیب فی الْماء) = خاچی صویه آتمه. (صَلیبی) = عیسوی ، خرستیان دیمکدر . جمعی (صَلیبیّون) ، (صَلیبیّه) = فن نباتات اصطلاحنده چیچکلری خاچه مشابه صورتده برقاچ یاپراقدن عبارت اولان برطاقم نباتاتك هیئت مجموعه‌سنه ویریلن براسم فاصلدر.

صَمْت } [ع] سکوت ، صوصمه : (صمت و سکوت) تعبیر قدیمنده بری حشو اولمغله ترك اولنمشدر.

صَمَد } [ع] عالی ، دائم ، اولو معناسنه‌در . اسماء الٓهیه‌دندر : (اللّه الصمد) ، (صَمَدانی) = صمده منسوب ، الٓهی : (عون صمدانی ، نعمت صمدانیه) .

{ ایتمه درد اهلنی ای فرد صمد }
{ هیبت « ثم رددنا » ایله رد }
{خاقانی}

صَمْصام، صَمْصامَه } [ع] یوزی دونمز کسکین قلیج .

{ جهانه شعشعه‌بار اولدی برق صمصامی }
{ نفعی }

صَمْغ } [ع] لسان عوامده تحریف ایله « ضمق » دینیلن آغاج صیزنتیسیدرکه صوکره قویولاشوب اوزلنیر : (صمغ عربی) تلفظ عامیانه وجه ایله تحریری عبثدر .

صَمَم ، صَمّ } [ع] صاغرلق، صاغر اولمه :

{ بویله‌می ایلردم ادا مدحکی }
{ اولمسه محکم صمم روزکار }
{ نفعی }

صُموت } [ع]زیاده سکوت ایدن، چهره‌سنی اکشیده‌رك صوصوب طوران : (جاهل صموت) .

صَمیم } [ع] فی‌الاصل برعضوك قوامی یعنی اول عضوی حامل اولان کمیکه دینیر. بوندن باشقه هر شیئك پاك وخالصی معناسنی افاده ایدرکه لسانمزده بومعناده مستعملدر: (محبت صمیمیه ، عن صمیم القلب) ، (صمیمی) = صمیمه منسوب . خالص اوله‌رق : (میل صمیمی، فکر صمیمی) .

صَنادید [ع] بهادر، شجیع ، اولو آدم معناسنه اولان «صِندید» ك جمعی: (صنادید قریش، صنادید عجم) .

صَنادیق [ع] «صندوق» ك جمعی، صندوقلر دیمکدر.

صَنایِع [ع] «صَنیعَه» نك جمعیدر، فقط لسانمزده «صنعت» ك جمعی عد اولنور. صنعتلر، ایشلر دیمکدر: (صنایع نفیسه ، صنایع ادبیه) .

{ بوساده نظمی اهل صنایع بکنمسه }
{ نوعی نه غم بزم سوزش عاشقانه‌در }
{ نائلیٔ قدیم }

صَنْدَل [ع] معروف قوقولو آغاجدرکه برقاچ نوعی واردر. اڭ معتبری بیاض نوعیدر. (یوم صندل) = بین العرب معروف برکوندرکه آنده قتال شدید وقوع بولمشدر. (صندل تسبیح) = مذکور آغاجدن معمول اولوب اکثریا حجازدن کتیریلن تسبیح .

{ بیم تیغ زبان کلکمدن }
{ فلکك رنك صندلی کورینور }
{سهام قضا ـ نفعی}

صَنْدَلی [ع] «صندل» ه منسوب؛ صندالیه، اسکمله دیمکدر. بالاده مذکور صندل آغاجی بهالی و غایتله سرت و مقبول اولدیغندن اعاظم ایچون اشبو آغاجدن یاپیلان کرسی ، اسکمله ، تخت کبی شیلره (صندلی) اطلاق اولنمشدر : (صندلیٔ حکومت، صندلی نشین امارت) .

صَنْدُوق [ع] ایچنه اشیا قونیلان معلوم قاپاقلی قاب : (صندوق امینی ، مال صندوقی ، صندوقچیلر) ، (صندوقچه) = کوچوك صندوق .

صَنْدُوقَه [ع] تربه‌لرده مزارلرك اوزرینه تخته‌دن صندوق کبی یاپیلان واوستنه یشیل چوقه اورتیلن شی : (صندوقهٔ مصنعه)، (صندوقهٔ مذهبه) .

صَنْعَت [ع] ایش، خصوصیله انسانك مدار معیشتی اولوب دائما ایشلدیکی ایش § برایشده دوام و اقدام ایله پیدا ایدیلن ملکه: (صنعت کتابت) § کلامده اعتبار مقبول : (مراعات نظیر صنعتی) .

صَنَم [ع] «بت» پوت: (صنمخانه) = بتپرستلرك عبادتکاهی § کنایه صورتیله نظمده محبوبه ، دلبر معناسنده‌ده قوللانیلیر .

صَنَوْبَر [ع] فستق حاصل ایدن چام آغاجی، چام قوزاغنه‌ده اطلاق اولنور : (شکل صنوبری ، صنوبری الشکل) .

صُنْع [ع] ایشله‌یش، ایشله‌نیلن ایش . بولفظده کمالك ، کوتولك معناسی مندمجدر .

صَنيعَه { [ع] یاپیلمش شی ، دوزمه ایش ، حیله صورتیله یاپیلان کوتو ایش : (صنیعهٔ کاذبه ، صنیعهٔ شنیعه) .

صَواب { [ع] یاکلمش اولمایان ، طوغری: (جواب صواب) (صَوابدیدَه) = تصویب ایدلمش ، صواب کورلمش. (صَوابنما) = صوابی کوستریجی.

صَوارِم { [ع] کسکین قیلیجلر ، « صارم » ڭ جمعی.

صَواعِق { [ع] ییلدیریملر، (صاعقه) نڭ جمعی.

صَوامِع { [ع] مناسترلر، (صومعه) نڭ جمعی .

صَوب { [ع] طرف ، جهت، یان : (صوب سامی، صوب والا).

صَوت { [ع] سس : (صوت اعلی، صوت شدید) .

صَولَت { [ع] صالدرمه ، اوستنه یورییوب صالدرمق : (صولت شیرانه) .

{ قهرمان صولت ویوسف صورت }
{ بوالعجب صنع خداوند علیم }
{ نفعی }

صَولَجان { [ع] (چوکان) ڭ معربی. اوائلده جرید بازلرڭ قوللاندقلری اوجی اکری آغاج .

{ صولجان ید قدرتله همین }
{ کلدی میدانه بوکز روی زمین }
{ خاقانی }

صَوم { [ع] اوروج: (صوم داود ، صوم وصلاة) .

صَومَعَه { [ع] درویشان ایله رهابین نصارایه مخصوص عزلتکاه، عبادتخانه. اکثریا تپه‌لرده وتنها محللرده کائن یاپاس عزلتکاهی ، حجره‌سی مقامنده قوللانیلیرکه بونلره « مناستر » تعبیر اولنور: (صومعهٔ خالیه، صومعهٔ راهب) .

{ روح یوق صومعه‌نڭ پیر عبا پوشنده }
{ حال وار میکده‌نڭ رند قدح نوشنده }
{ نائلیٔ قدیم }

صَون { [ع] حفظ ایتمك، قورومق. (صیانت) ایله مترادفدر : (صون باری ، صون صمدانی) .

صَهبا { [ع] شراب ، سچی . آل رنك معناسنه اولوب فی الاصل عربیده مؤنث اعتبار اولنان « خمر » ڭ صفتیدر. مؤخراً شرابه اسم اولمشدر: (می صهبا) = تعبیرنده‌کی (صهبا) صفت اعتبار اولنمیلدر .

{حاصل ایتدك آرزوسن کوکلمك لطف ایلدك}
{اولدی حتی جام سرشارمده صهبا موج موج}
{معلم ناجی}

صَهریج / **صَهریچ** { [ع] تحریفله (صارنج) دینیلن یر آلتنده طاتلی صو بریکدرمکه مخصوص اولان خزینه .

صَهل { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر، سس قیصیقلغی، سس بوغوقلغی

صَهيل [ع] آت كيشنه‌مه‌سى: (صهيل الفرس ، طنين صهيل) .
{ آواز صهيلى نفخهٔ صور }
{غالب}

صَيّاد [ع] آوجى ، حيوانات صيديله مشغول اولان آدم:
{سنى شهبازم ال اوزره طوتان صياددن قاچه}
{يحيى}

صَيّاغ
صَوّاغ [ع] قويومجى ، آلتون وكوموش ايشلريله كچينن صنعتكار . لسانمزده ايكنجيسى اوللرى زياده قوللانيلمشدر. مثلا (صوّاغ چارشوسى ، صوّاغلر ، صوّاغى) كبى تعبيرات حالا زبانزد در .

صَيحَه [ع] صوك درجه ديك سس ايله هايقرمه ، هايقريش: (صيحهٔ شديده ، صيحهٔ واحده) .

صَيد [ع] آو : (صيد وشكار) § آولامق، آولانمق: (صيد ماهى، بيلديرجين صيدى) . (صَيدگاه) = آو يرى ، آوى چوق اولان محل .
{ هركان صيدين آلوب كيتدى همان بن قالدم }
{نورس قديم}
« سنى صيد ايلمه ممكن مى ديدم دلداره »
« ديدى بيلك نازله سيم وزره صور صورمه بكا »
{واصف}

صَيدَلانى [ع] اسپنچيار، اجزاجى: (آلات صيدلانيه).

صَيدَلَه [ع] اسپنچيارلق، اجزاجيلق : (فن صَيدَله) .

صَيرَف
صَيرَفى [ع] امور ومصالحده متصرف ، متبصر، هر شيئك قولانى وقولپنى بيلن قورناز آدم § آقچه بوزمق، آقچه آلوب صاتمق ايله كچينن كه اليوم لسانمزده (صَرّاف) ديه معروفدر
{ محسود طبع صيرفيان كمال اولور }
{ حكمت اورتبه كوهر نظمك كزيده‌در }
{هرسكى حكمت}

صَيف [ع] ياز ، هوانك نهايت درجه‌ده صيجاق اولديغى زمان كه « شمس » ك « اسد » برجنده بولنديغى مدتدر : (موسم صيف) ، (صَيفِىّ) = ياز موسمنه متعلق ومنسوب اولان . (صَيفِيّه) = يازين اوطوريله‌جق قيرده ، يا ساحلده كائن كوشك، خانه ديمكدر .

صَيقَل [ع] پرداخت ايدن ، جلا ويرن، آدم وآلت.
{ صيقل اور او مرآته كه پرژنك المدر }
{روحىٔ بغدادى}

﴿ صِ ﴾

صِباغ | صِبغ | صِبغه [ع] بويا : (صبغهٔ حسنه) § خلقت ، فطرت : (صبغةالله) = فطرةالله ، فطرت اسلام .

صِبیان [ع] كوچوك چوجقلر . « صبی » نك جمعیدر : (صبیان مكتبی) .

{ صبیانه انجذاب دلم بركالدر }
{معلم ناجی}

صِحّت [ع] صحیحلك ، نقصانسزلق || صاغلق ، صاغلاملق : (صحت املا ، صحت بدن ، حفظالصحه ، صحت عامه) .

{ اولیه دولت جهانده برنفس صحت كبی }
{ محبی }

صِدق [ع] « كذب » مقابلی ، بر كلام ویا خبر كرچك اولمق ؛ كرچكلك ، طوغریلق : (صدق اعتقاد ، صدق افاده ، صدق بیان ، صدق نیت ، صدق تام) .

صِدّیق [ع] كثیرالصدق ، صدق تام صاحبی آدم : حضرت (ابوبكرالصدّیق) رضیالله‌عنه ، جناب (عائشهٔ صدّیقه) رضیالله عنها .

{ باخصوص اول ره تحقیقه رفیق }
{ ظلّ حق حضرت صدّیق عتیق }
{خاقانی}

صِراط [ع] یول : (صراط مستقیم) § جهنمك اوزرینه قوریلان كوپری : (جسر صراط) .

صِرف [ع]خالص ، صافی اولان ، بشقه شیئی حاوی اولمایان : (كذب صرف ، ریای صرف ، حقیقت صرفه) .

صِرم [ع] فیالاصل صادك فتحی وضمی ایله‌در . لسانمزده دری معناسنه كسر صاد ایله معروفدر . متكلمك سوزینی ، آغاجك میوه‌سنی كسمك § كون تعبیر اولنان ایشلنمش دری معناسنه‌دركه فارسی (چرم) لفظنك معربیدر .

صِغار [ع] كوچوكلر ، (صغیر)ك جمعی : (كبار وصغار) .

صِغَر [ع] كوچوكلك : (صغر سنّ) = یاش كوچوكلكی . (صغر جرم) = صوچ كوچوكلكی .

صِفت [ع] حال ، كیفیت ، صورت ، موجودیت : (صفت حسنه) ، (صفت بركزیده) § برشیئی توصیف وتعیین ایدن كلمه

وترکیب : (صفت کاشفه) § صفتلی، بو صورتده یعنی ادات تشبیه مقامنده قوللانیلدیغی حالده وصف ترکیبی شکلنی آلیر: (ملك‌صفت) = ملك یوزلی، ملك کبی (فاروق صفت) = فاروق صفتلی ، یعنی فاروق کبی دیمکدر .

{ کوزینك آغی بیاض ایدی قتی }
{ قابل وصف دکلدر صفتی }
{خاقانی}

صِفْر { [ع] بوش : (صِفرُ الیَدْ) = الی بوش § علم حسابده رقم نقطه‌سی : (صولده صفر) = حکمسز ، هیچ معناسنی افاده ایدر .

صِلَه { [ع] مملکتنه کیتمه ، ابوین ویا اقربا نزدینه اولاشمه : (صلهٔ رحم) § بخشش ، جائزه : (صلهٔ قصیده ، صلهٔ کثیره) جمعی (صِلاتْ) .

صِماخ { [ع] قولاق دلیکی، قولاق: (صماخ جان) .

صِناعَت { [ع] صنعتکارلق حالی، صنعتکارلق ، صنعت : (صناعت انشا) جمعی (صِناعاتْ) در .

(صِناعی) = صناعته منسوب، طبیعی اولمایوب صنعتله حاصل اولان شی : (عندلیب صناعی ، ازهار صناعیه) بونك جمعی (صِناعیاتْ) در .

صِنْف { [ع] بولوك، طاقم: (صنف اول ، ردیف صنفی)

صِهْر { [ع] « قرابت » کبی یاقینلق معناسنه‌در . قاین آتا ، قاین آنا ، قاین برادر، بالدیز، داماد، انشته کبی قیز ویروب آلمقله اقربادن عد اولنان ذواته اطلاق اولنور .

(صِهرِیَتْ) = بو صورتله حاصل اولان قرابت .

صِیاغَتْ { [ع] قیومجیلق: (صنعت صیاغت) .

صِیامْ { [ع] اوروجلو اولمه ، اوروجلولق : (حال صیام، شهر صیام) .

صِیانَتْ { [ع] حفظ ایتمك، ایدلمك؛ قوریمق ، قورنمق : (صیانت اطفال، صیانت حقوق ایتام، اعمانك تهلکه‌دن صیانتی) .

صیتْ { [ع] شهرت ، أون § چاتیردی پاطیردی کبی سس

{صیت عدل وصوت قهری یاییلوب هر جانبه}
{ آستان پاکنه یوز سوردی خیلی قهرمان}

صیغَه { [ع] علم صرفده فعلك آلدیغی اشکال مختلفه‌دن هربری: (صیغهٔ امر) جمعی (صِیَغْ) در .

صینْ { [ع] چین مملکتی. (چین) لفظنك معربیدر : (صینی) = چینه منسوب ، متعلق دیمکدرکه اسکی فغفوری اشیایه اطلاق اولنور. خصوصیله اوستنده طعام یئیلن« سینی» بونك محرفیدر : (اوانی صینیه) .

﴿ ص ﴾

صُبْح [ع] صباح : (صبح ومسا ، صبح كاذب ، صبح صادق ، عمود صبح) . (صُبحكاه ، صبحدم) = صباح وقتی .

{ انتظارم سكادر صبحه دك ای مهر منیر }
{ برك خاطرده اولان شبنم امید كبی }
{ نائلیٔ قدیم }

{ اسدی نسیم نوبهار آچلدی كللر صبحدم }
{ نفعی }

صُحْبَت [ع] كوريشوب قونشمق : (صحبت یاران ، آداب صحبت ، لذت صحبت) .

صُحُف [ع] (صحیفه) نك جمعیدر . بعض پیغمبران عظامه قبل التهیدن وحی صورتیله نزول ایدن رسائل جلیله یه اطلاق اولنور: (صحف ابراهیم) صحیفه لر معناسنده (صحائف) ك استعمالی غالبدر .

صُداع [ع] باش آغریسی : (دعوت صداع ، دفع صداع ، موجب صداع) .

{ شمیم نافۀ زلف نكاردر مطلب }
{ صداعه باعث اولان مشك نابی نیلرسین }
{ نجار زاده }

صُدُور [ع] « صدر » ك جمعی : (صدور عظام ، روم ایلی صدوری ، اناطولی صدوری) § ظاهر اولمق ، چیقمق : (لساندن صدور ایدن كلمات ، صدور اراده) .

{ هر نظم دلفریب كه بندن صدور ایدن }
{ لفظی جمال شاهد معنایه آن و یرر }
{ نفعی }

صُراحی [ع] شكل معروفده بلوردن معمول صو قابی .

صُرّه [ع] آقچه كیسه سی ، پاره چیقینی : (صره امینی ، صره اماتی ، صره آلای والاسی) .

صُعُوبَت [ع] كوجلك ، چتینلك : (صعوبت تحصیل ، صعوبت تسویۀ طریق) .

صُعُود [ع] یوكسكه چیقمق : (صعود دخان ، بخارك صعودی) .

{ اوج تحقیقه صعود ایتمك ایچون }
{ رفعت اربابنی تقلیده اوزن }
{ معلم ناجی }

صُغْرا [ع] « اَصغَر » ك مؤنثی § قیاس منطقینك كوچوك مقدمه سی .

{ اقتران ایله سه صغراسنه كبرای عدم }
« عاكف »

صُفْرَت [ع] صاریلق : (صُفرت چهره ، كسب صُفرت) .

صُفُوف [ع] « صَف » ك جمعی ، دیزیلر ، صیره لر: (ترتیب صفوف) ، (صفوف مرتبه) .

صُفّه { [ع] خانه‌لرده اوطه‌لردن بشقه اوطوره‌جق سدلی
كنيش محل كه تحريفله بين العوام (صوفه) دينيلير. (صُفّهٔ مزيّنه، صفهٔ واسعه).
{ اول قدر عاقل وزير و نامدار مقتيلره }
{ صحن صدر صفه‌سی اولمشدی ديوان امان }

صُكُوك { [ع] «صَكّ» ك جمعی. اوماده‌يه باقلی.

صُلْب { [ع] انسانك آرقه‌سنده‌كی بل كميكی، اوكورغه:
(صلب پدر، صلبی قيزی).

صُلْب { [ع] پك، سرت، قاتی:
(جسم صلب، اجسام صُلبه).

صُلْح { [ع] باريشمه، اويوشمه؛ باريشيقلق. اويغونلق: (صلح وصلاح، صلح خيردر، الصلح سيّد الاحكام).

صُلَحاء { [ع] صلاح صاحبی معناسنه اولان (صالح) ك جمعی،
صالح اولانلر، كناهكار اولمايانلر:
(صلحای امت، صلحای مملكت).

{ مطلقا غصّه‌دن اطلاق بيور }
{ صلحا سلكنه الحاق بيور }
{خاقانی}

صُمُوت { [ع] (سكوت) كبی صوص اولمق، صوصمق
معناسنه‌در. بعض لغت كتابلرنده فتح صاد ايله بومعنايه ياكلش كوسترلمشدر. چونكه اول صورتله بومعنايه دكل فاعل
معناسنه‌در. لسانمزده چهره‌سنی اكشيته‌رك صوصوب طوران حقنده قوللانيلان (يوزينی صومورتوب طوربيور) تعبيرينك و (صومورتمق) لفظنك بو كلمه‌دن محرف اولسی محتملدر.

صُنْع { [ع] ياپش، عمل، اثر قدرت: (صنع خدا، كمال
صنع)، (صُنعی) = ياپمه: صنعی چيچك.
{ صنع جلاله ايله نظر اول جمالی كور }
{نائلیٔ قديم}
{ ای تماشا كر صنع باری }
{ ناظر كاركه هشياری }
{نابی}

صُنُوف { [ع] «صنف» ك جمعی: (صنوف مأمورين،
صنوف اهالی).

صُور { [ع] دودك كبی چالينان بوينوز، نفير: (صور اسرافيل،
نفخ صُور).

صُوَر { [ع] (صورت) ك جمعی:
(صُوَر مختلفه، صور حسنه).

صُورَت { [ع] شكل ظاهری، قيليق: (صورت جميله)
§ حال ظاهری: (درويش اولدركه صورتده وضيع كورينورسه‌ده سيرتده رفيعدر) § رسم: (صورت مرتسمه) § طرز، كيفيت: (وظيفهٔ مأموره‌سنی حسن صورتله ايفا ايتدی) § برشيئك طبقی، عينی: (صورت لايحه).

« سن طراوت باغنك برغنجهٔ خندانيسين »
« ژاله دوشمش برك كل برآغلامش صورتليدر »
{باقی}

صُوَرِیّ [ع] صورته متعلق ، كورنيشه عائد : (علوّ صوری ، مدائح صوريّه) .

صُوف [ع] يوكْ ، اصطلاحمزده يوكْدن طوقومه ديمكدر : (انقره صوفی ، صوف خرقه) .

صُوفِیّ [ع] اهل تصوفدن اولان ويا آنلردن كبی كورينن آدم : (صوفیٔ صاف دل) جمعی (صُوفِيُون) .

صُوفِيَّه [ع] اهل تصوّف ، تصوّف طائفه‌سی : (مناجات صوفيّه ، تضرعات صوفيّه) .

﴿ ض ﴾

ضابِط [ع] (ظ) ضبط ايدیجی ، ضبطه مأمور آدم . اقلام رسميه‌ده كتبه‌يه وسلك عسكريده نفراته باش اولانلره وامور اداره وسائره‌ده ضبط وربطه وتهديدنی ايقاعه مقتدر اولان آدملره اطلاق اولنور . عسكريلر حقنده استعمالی غالبدر : (بولوك ضابطی ، طابور ضابطلری ، ضابطان عسكری ، ضابط آدم) جمعی (ضُبّاط) در . (ضبّاط عسكريه) اسلوب فارسيده (ضابطان) طرزنده‌ده جمعلنير . او تقديرده (ضابطان عسكری) ديمك ايجاب ايدر . (ضابطان عسكريه) دينيله‌مز . ياكلشدر .

ضابِطَه [ع] آسايش وراحت بلده‌يی محافظه ايله مكلّف هيئت اداره : (انتظام ضابطه ، ضابطه‌جه فوق‌العاده دقت اولنيور) § بعضاً قاعده معناسنده قوللانيلير .

ضاحِك [ع] كوليجی ، كولن : [طفل ضاحك ، صَبِيّهٔ ضاحكه] .

ضاد [ع] الفبای عثمانيده اون يدنجی حرفك اسمی . زبر وحسابده (٨٠٠) عدديته مقابلدر : [فصل الضاد ، ضاد مضمومه] .

ضارِب [ع] ضرب ايدیجی ، ايدن : [خواجهٔ ضارب] .

ضالّ [ع] ضلالتده قالان ، طريق حقی غائب ايدن ، هدايتسز وكنهكار آدم : [شخص ضالّ ، فرق ضالّه ، هم ضالّ هم مضلّ] .

ضامِنْ { [ع] (ظ) كفيل اولان آدم . (ذوضمان) معنا-
سنه‌دركه ضمان صاحبی، تضمين ايديجی ديمكدر : (حقوق خزينه‌نك ضياعنه سبب اولانلر قانوناً ضامن اولورلر) .

ضايِعْ { [ع] (ظ) الدن چيقان ، تلف اولان كه تركجه‌سی « يتيك » در : (نقد ضايع ، اشيای ضايعه) جمعی (ضايعات) .

ضَبْط { [ع] (ظ) حسن تدبير وحزم وبصيرت ايله حفظ ايتمك : (ضبط افاده ، سرد باشلی آتك ضبطی قولای دكلدر) § حسن تدبير و حزم و بصيرت ويا قوت ايله دائرهٔ تصرفه ادخال ايله‌مك : { ضبط بلاد، ضبط اراضی، ترانسوالك ضبطی }.

« اونه سوزش كه اوقوركن انسان »
« بوله ماز ضبط بكايه امكان »
« معلم ناجی »

ضَبْطِيَّه { [ع] (ظ) ضابطه هيئاتنك مرجع عموميسی اولان دائرهٔ رسميه : (امورضبطيه، مأمورين ضبطيه ، ضبطيه مأموری) .

ضَحْوَه { [ع] ارتفاع نهار معناسنه-در. حلول وظرفيت علاقه-سيله ايلك قوشلق وقتنه اطلاق اولنمشدركه كونشك هنوز افقدن يوكسلوب يايلغه باشلاديغی زماندر. صلاة اشراق هنگامی ديمكدر. اوزماندن صوكره سنه (ضحی) تعبير اولنوركه قابا قوشلق وقتی ديمكدر: (ضحوهٔ كبری) .

ضَخامَتْ { [ع] قالينلق ، قابالق ، ايريلك : (ضخامت عظام) = كميكلرك ايريلكی، قالينلغی. (ضخم) = ايری ، قالين : (ضخم العظام) = ايری كميكلی .

ضَرّ { [ع] « ضرر » ايله مترادفدر. زيان معناسنه‌در .

«ضرّ ونفع كفر ودين آخر اولورعائد سكا »
« صانع عالم غنيدر كفر ودينندن سنك »
« معلم ناجی »

ضَراعَتْ { [ع] تواضع ، تذلّل ، مسكنت كوسترمه : (تقديم ضراعتنامه ، عرض جبين ضراعت) .

ضَرْب { [ع] اورمق ، اورلق : (ضرب سيف ، ضرب سكّه ، بر رقمك ضربی) ، (ضربخانه) = آقچه ، سكّه اورمغه مخصوص محل رسمی § دوگمك ، دوگلمك : (زيد عمروی ضرب ايتدی، فلانك ضربی) § قوت، قدرت: (ضرب اليد ، ضرب دست ، ضرب نطق) ، (ضرب طبل) = طاوول چالمه . (ضرب مثل) = آتالردن قالمه مشهور سوزلری محل مناسبنده ايراد ايلمك (ضرباً) = اوره‌رق ، دوگه‌رك .

« سوزده ضرب المثل ايرادينه سوز يوق اما »
« سوز اودر عالمه سندن قاله برضرب مثل »
« نابی »

ضَرَبانْ { [ع] اورمق ، اورش : (ضربان نبض) ، (شدت ضربان ، ضربان قلب) .

ضَرْبَه { [ع] اورمه ، اورش ، دكنك ويا قيليج ايله چارپمه : (ضربهٔ شديده) جمعى (ضَرَبات) در.

ضَرَرْ { [ع] (ظ) نقصان ، زيان ، تلف ، غيب ايتمه : (نفع وضرر، كار وضرر) ، (ضرر ايتمك) تعبيرى (ضرر ايرشديرمك ، ضرره دوچار اولمق) معنالرينى احتوا وافاده ايتديكندن محل وطرز استعمالنه دقتله هانكى معنى مطلوب ايدوكى استنباط اولنمق لازم كلير.

ضَرُورَتْ { [ع] (ظ) محتاجلق ، چاره‌سزلك : (ضرورت مفرطه) ، (بالضروره) = ضرورتله، ضرورى اوله‌رق. (بالضرور) صورتنده تحرير وتلفظى يا كلشدر ، دقت ايتملى . جمعى (ضَرُورات) در .

« بلاى شاعر بى‌وايه‌در ضرورت وزن »
« لا »

ضَرُورِىّ { [ع] ضرورته منسوب ، ناچار، چاره‌سز : (امر ضرورى ، ميل ضرورى ، عمل ضرورى ، افعال ضروريه) جمعى اولان (ضروريات) = ضرورى اولان و ياپيلان شيلر ديمكدر :

« جنك آور يكتا كه يدى دفعه ضرورى »
« نفعى »

ضَرِيحْ { [ع] قبر ، مزار : (نوّرالله ضريحه) = تكرى قبرينى نورلانديره .

ضَرِيرْ { [ع] آنادن طوغمه كور.

ضَعْفْ { [ع] (ظ) درمانسزلق ، قوتسزلك : [ضعف معده، ضعف بازو ، ضعف ادراك) .

« واردر اول زمره‌ده ضعف ايمان »
« سنبلزاده وهبى »

ضَعِيفْ { [ع] (ظ) ضعف ايله متصف ، قوتسز، درمانسز اولان : (ضعف البنيه ، ضعيف البدن، قول ضعيف ، جسم ضعيف) .

ضَعْفِيَّتْ { [ع] (ضعف) معناسنه غلطات مشهوره‌دندر. محاوراتده ترك استعمالى ناقابل ، فقط انشائياتده استعمالى غير جائزدر.

ضَلالْ | [ع] طوغرى يولدن
ضَلالَتْ | چيقمق ، طوغر يلقدن شاشمق ، آزوب اكرى‌يه صاپمق : (اصحاب ضلالت ، آثار ضلال، ضلال بعيد) ، (ضلال كامل) = طريق حقدن بوتون بوتون انحراف ايله اوزاقلاشمق .

ضَمّ { [ع] (ظ) برشيئى برشيئه قاتمق ، برنسنه برنسنه‌يه قاتلمق : (ضم معاش ، يكون مصارفه يوز غروشك ضمى) § حرفى اوتره ايله اوقومق، حرف اوتره ايله اوقونمق: (ضم ضاد ، ضادك ضمى) .

ضمائر [ع] (ظ) «ضمیر» ك جمعی. ضمیرلر، دروننده‌كی سرّلر، و خاطره كلن شیلر : (كشف ضمائر، آشنای ضمائر) § اصطلاحات نحویه‌دندر، متكلّم و مخاطب وغائبه دلالت ایدن و بونلرك مقامنه قائم اولان رموزات حرفلرینه‌وحروفات تركیبلرینه دینیلیر : (مبحث ضمائر) (ضمایر) یاڭلشدر اویله یازماملی.

ضمائم [ع] (ظ) (ضمیمه) نك جمعی، قاتلمش وعلاوه اولنمش نسنه‌لر : (ضمائم عشریه) یاڭلش اوله‌رق (ضمایم) یازماملی.

ضمان [ع] (ظ) بر شیئك مثلنی ویا قیمتنی ویرمك ایچون ضرر وزیانه قارشی كفالت دیمكدر : (ضمان قوی، توجه ضمان).

ضمّه [ع] (ظ) حركات ثلاثه‌دن اوتره : (ضمّهٔ خفیفه، ضمّهٔ ثقیله).

ضمیر [ع] (ظ) قلب، درون : (مافی الضمیر، پاك ضمیر) § خاطره كلن شی : (كشف ضمیر) § اسمك یرینی طوتوب متكلم ویامخاطب ویاخود غائبه دلالت ایدن كلمه :

«ضمیر صافه اسرار دلی اعلامه حاجت نه»
«اولورمرآته صورت مرتسم رسامه حاجت نه»
«سید وهبی»

ضمیمه [ع] (ظ) برشیئه قاتیلان شی : (ضمیمهٔ فائقه).

«فلكلر آندی كلاهن بوشوقله عرشه
«ملكلر ایتدی سپاسی ضمیمهٔ اوراد
«نفعی»

ضوابط [ع] (ظ) (ضابطه) نك جمعی. قاعده‌لر، اصوللر معناسنده قوللانیلیر : (ضوابط نحویه، ضوابط اداره).

ضنك [ع] مطلقا طار نسنه، طارلق. مذكر ومؤنثده استعمالی جائزدر : (مكان ضنك، عیش ضنك).

ضوء [ع] (ظ) ضیا. آیدینلق : (ضوء شمس).

ضیاع [ع] (ظ) الدن چیقمه، یوق‌اولمه : (ضیاع جزءی. ضیاع عقل، ضیاع نقود) كسر ضاد ایله تلفظی یاڭلشدر.

ضیف [ع] مسافر، قونوق : (ضیف محترم) جمعی (ضیفان) در.

ضیق [ع] پك طار : (مكان ضیق).

﴿ ضِ ﴾

ضِحْك [ع] كولمك : (ضحك طبيعى، ضحك ضرورى).

« ضحكى قويسون ظرفا كريه‌دن اورسون دمى‌كيم »
« اولدى همبزم خوشان او لطائف كانى »
(سرورى)

ضِدّ [ع] (ظ) برشيئك خلافى ، ترسى. جمعى (اضداد) در.

(ضدّ كوتمه) = معانده ، عنادلاشمق.

(اجتماع ضدّين) = ايكى ضدك برلشمه سى.

ضِدِّيَّت [ع] (ظ) مولداتدندر. ضد اولق، مخالف بولنمق، ترسلك معناسنده قوللانيلير: (بينلرنده‌كى ضدّيت كيتدكجه تشدد ايدييور).

ضِعْف [ع] (ظ) برشيئك مقدارجه مثلى ، عين مقدارى: « ضعف قيمت، ضعف بها » ؛ « ضِعْفَين » = برشيئك مقدارجه ايكى مثلى.

ضِفْدَع [ع] قورباغـه : (عين ضِفْدَع) جمعى (ضَفادِع).

ضِلْع [ع] قابورغه كميكى ، يان : « ضلع ايسر » § شكلك برجانبى معناسنده هندسه اصطلاحاتندندر

ضِلْعِ صَحيح [ع] اصطلاحات طبيه‌دندركه كوكسك يوقارى طرفلرنده بولنوب قيقرداق واسطه‌سيله طوغريدن طوغرى يه « عَظْمِ قَصّ » دينيلن كوكس كميكنه ارتباط ايدن يدى عدد قابورغه كميكلرينه اطلاق اولنور.

ضِلْعِ كاذِب [ع] اصطلاحات طبيه‌دندركه كوكسك بطنه ملاصق يان طرفلرنده « عَظْمِ قَصّ » دينيلن كوكس كميكنه بالواسطه ارتباط ايدن بش عدد كوچوك قابورغه كميكلرينه دينيلير.

ضِمْن [ع] (ظ) برنسنه‌نك داخلى، باطنى ؛ تعبير اخرى ايله قول وفعلك ايچ يوزى: « بو معامله‌نك ضمننده بشقه‌شيلر مستتر بولنديغى » ، « ضِمْناً » = باطنى ، ايچ يوزندن، قاپالى اوله‌رق ديمكدر. « ضِمْني » = صريح اولماييوب باطنى ، قاپالى اولان حال ، شى : [{ كر } لفظى فارسيده « اويوز » معناسنه ده كلديكندن بعض ظرفا نفعينك بو مصراعنده‌كى « كر » ى او معنايه حمل ايله مشار اليهك پاشايى ضمناً تزييف ايتمش اولديغى — مجموعه — معلم ناجى].

ضِياء [ع.ظ] پارلاقلق، آيدينلق : « ضياى شمس » ، «ضياپاش»

= آیدینلاندیریجی ، نور صاچیجی ، صاچان .
« ضیا ویر کلبهٔ احزانمه ای ماه کنعانم »
« نجار زاده »

ضِیافَت [ع.ظ] فی الاصل برکیمسه مهمان ، قونوق اولمق معناسنه‌در. اصطلاحمزده برقاچ احبابی، بعض ذواتی صورت دوستانه‌ده اکرام ایله اطعام ایتمکدر : « ضیافت رسمیه ، ضیافت مکمله ، ضیافته مدعو » .

ضیفان [ع] قونوق معناسنه اولان « ضَیف » ڭ جمعی . جمع دیکری اولان « ضُیوف » زیاده قوللانیلیر .

ضیق [ع.ظ] طار اولمق، طارلق: « ضیق معاش » = کچنمه طارلغی « ضیق نفس » = کوکس طارلغی علتی § طار : « مکان ضیق ، قاره کبی ضیق بریرده » .

﴿ ضُ ﴾

ضُجْرَت [ع] ایچ صیقنتیسی ، یورك طارلغی : « ضجرت شدیده » .

ضُحی [ع] نصف نهاردن اوّل اولان قوشلق وقتی : « سورهٔ ضحی ، صلات ضحی » .
« رأیی فلك سلطنته شمس ضحادر »
« نفعی »

ضُرُوب [ع] « ضَرب » ڭ جمعی : « ضروب امثال » = ضرب مثللر ، آتالردن قالمه سوزلر.

ضُعَفاء [ع.ظ] « ضعیف » ڭ جمعی ، ضعیفلر ، خفیف الجسم ، قوتسز و یاخود فقیر ، عاجز اولان آدملر : « ضعفای امت ، صیانت ضعفا ، اطعام ضعفا » .

ضُمُور [ع] اصطلاح طبده اعضای بدندن برینه قان قسماً ویا اصلا کیده‌میوب اوعضوك حجم طبیعیدن زیاده کوچوك قالمسنه و علت سببیله برعضوك قورومسنه دینیلیر .

ضُیُوف [ع] « ضیف » ڭ دیکر جمعیدر ، مسافرلر ، قونوقلر : « اطعام ضیوف » .

﴿ طَ ﴾

طاء { [ع] الفبای عثمانیده اون طقوزنجی حرفك اسمی . حسابده (۹) عددینه علامتدر : « طاء مفتوحه » .

طائر { [ع] اوچیجی ، اوچان : « خیالات طائره ، خیال طائر » § قوش : « طائر خیال ، طائر رنکین » ، « طائر قدس » = حضرت جبرائیل علیه السلام . « طایر » طرزنده یاڭلش یازلمامل‌ی .

طائف { [ع] طواف ایدیجی ، ایدن : « طائف کعبه » . کرك بو کلمه‌ده وکرك آتیده‌کی الفاظده همزه یرینه (ی) یازمامل‌ی .

طائفه { [ع] بولوك ، کروه ، طاقم : « طائفهٔ نسا ، طائفهٔ صوفیه » § کمیلرده چالیشانلرك هپسی ، ویا هربری : « بو سفینه‌نك آلتمش نفر طائفه‌سی وار . برقاچ طائفه » ، « طایفه » صورتنده یاڭلش یازمامل‌ی :

« یتزمی بو دولت که بکا رشك ایده دائم »
« برطائفه‌کیم دعوی فضل وهنر ایلر »
« نفعی »

طائل { [ع] فائده . مطلقا سلب صورتنده قوللانیلیر : « جهد بی‌طائل » همزه‌نك یرینه (ی) یازلمامل‌ی .

طابَ ثَراه { [ع] قبری پاك ، خوش اولسون معناسنه بر جملهٔ دعائیه‌در که اکثریا سلاطین سالفه حضراتنك اسملری ذکر اولندیغی صیره‌ده قوللانیلیر .

طابخ { [ع] پیشیریجی : « طابخ عمارتخانه » § عربیده — انسانی پیشیره‌جك قدر حرارتی شدید اولدیغندن — حمی علتنه ، صتمه‌یه اطلاق اولنور .

طابع { [ع] کتاب طبع ایدیجی ، طبع ایتدیریجی : « طابع مشهور ، طابع غیور » .

طابیه { [ع] محرّفدر . اصلی (تَعْبِیَه) در . جنکده دشمنی مدافعه ایچون عسکری یرلشدیره‌جك مترس ، استحکام ، طوپ سپری دیمکدر .

طارد { [ع] طرد ایدیجی ، سوروب چیقاریجی . (طارد دیدان) = اصطلاحات طبیه‌دندر . داخلده‌کی صوغلجانلری دفع ایدیجی ، دوشوریجی علاجلره دینیلیر .

طارق { [ع] صباح کوکبی ، زهره : (لمعان طارق) .

طارم { [ف] ترکمن وعربانك قیرلرده صیریقلر دیکوب اوزرلرینی بز و یاخود چوقه ایله

اورتدكلری اوبه دیمکدر . ترکجه‌ده (دریم‌أوی) ده دیرلر § قبه ، طام ، کنبد ، کمر . فتح را ایله‌ده اوقونور : (طارم فیروزه ، طارم اخضر ، طارم نیلکون) = آسمان ، کوك .

طاری { [ع] طریان ایدیجی ، ایدن ؛ ناکهان کلیویرن : (شیرازهٔ انتظامنه خلل طاری اولان) .

طاس { [ف] آلتون ، کوموش ، باقر وسائره کبی معادندن معمول ومعروف چاناق ، قاب : (حمام طاسی) § طاس شکلنده اولان شی : (قفا طاسی) .

« آرتق یتیشیر طوپلایه‌لم . طاسی طراغی »
{ کانی }

طاعت { [ع] تکریننك امر ایتدیکنی یاپمق ونهی ایتدیکنی یاپمامق صورتیله رضاسنی تحصیله چالیشمق . بوکلمه‌ده عبادت حکمی مندمج بولندیغندن انسانه عائد اولان انقیاد معناسنده قوللانیله‌ماز . جمعی (طاعات) ، (طاعتکاه) = عبادتخانه ، مسجد :

« طاعت انس وملکدن یعنی »
« شان اعلاسی ایکن مستغنی »
{خاقانی}

طاعون { [ع] علل مستولیه‌دن (وباء) دیمکدر . ترکجه‌ده (یومورجاق) دینیلن مرض .

طاغی { [ع] حدنی تجاوز ایدیجی ، ایدن ، آزغین : (شخص طاغی ، طائفهٔ طاغیه) .

طاغیه { [ع] جبار ، متکبر ، احمق ، عنادجی آدم . آخرنده‌کی ها مبالغه ایچوندر § یلدیرم .

طاق { [ف ع] بنا کمری ، کمر : (طاق ظفر ، چارطاق) ، (طاق ابرو) = قاش . (طاق خضراء ، طاق لاجوردی ، طاق فیروزه رنك ، طاق نیلوفر) = سما ، کوك . (نه‌طاق) = طوقوز قات کوك § تك معناسنی افاده ایدر : (طاق وجفت ، طاق نعل ، طاق پای) عربی اعتباریله برنجی معناده جمعی (طاقات) در :

« اهل بهشت جنته کیرمزدی اول پری »
« تصویر اولنسه طاق در جنت اوستنه »
{عونی}

طاقت { [ع] اقتدار ، قوت . قدرت حیوانیه ، قدرت بشریه معناسنه‌در . لسانمزده اکثریا نفی مقامنده قوللانیلیر : (طاقتم قالمدی ، طاقتی یوق) ، (طاقتفرسا) = طاقت بوزیجی ، طایانلماز ، طایانلمه‌یه‌جق درجه‌ده . (علی قدر الطاقه) = کوج یتنجه‌یه قدر دیمکدر . جمعی (طاقات) .

طاقوش { [رومجه‌دن] آغاج قامه ، کراسته‌یی آچمق وآغاجلری یارمق ایچون قوللانیلان سیوری آغاج .

طاقیه { [ع] شکل معلومده یاپیلان سرپوش که لسانمزده (تقیه) دیه معروفدر . (طاق ، طاقی) = فارسیده باشه اورتیلن شی ، باشلك

پچمنه كوره ديكيلن باش كسوه‌سی معناسنيده افاده ايدر (طاقيه دوز) = طاقيه‌جی ، طاقيه ديكيجی .

طالب [ع] طلب ايديجی، ايسته‌يجی: (طالب علم ، طالب هنر ، طالب رزق) جمعی (طالبون ، طالبين) بونك مؤنثی اولان (طالبه) = اكثريا مكتبده تحصيل علم وهنر ايتمكده بولنان‌قيز معناسنده قوللانيلير. جمعی (طالبات) در .

« بن سنك آب حيات لبكك تشنه‌سی‌يم »
« طالب چشمۀ حيوان ايسه‌م انسان دكلم »
{عونی}

طالع [ع] طلوع ايديجی، ايدن، افقدن طوغوب چيقان : (كوكب طالع ، كواكب طالعه) .
§ تجلی ، اوغور ، بخت : (طالع مسعود ، طالع ناساز) .

طامات [ع] هذيان مقوله‌سی مناسبتسز، صاچمه صاپان لاقيرديلر : (طامات جهلا) .

طامع [ع] طمع ايديجی، طمعكار: (فرتوت طامع) .

طاوُوس [ع] **طاوُس** [ف] قانادی ، قويروغی منقش ، مزين هندی جسامتنده برقوشدركه حسن ونضارتيله مشهورعالمدر. عربيده جمعی (طواويس) در . حذف زياداتله (اطواس) صورتنده‌ده جمعلنير .
(طاوس آتش پر) = كونش .
(طاوس سدره) = (جبريل) عليه‌السلام .

« بكزه‌دركن دامنی طاوس قدسی بالنه »
« اش طوتاركن قامتی نورسته طوبی دالنه »
{معلم ناجی}

طاهر [ع] پيس ، بولاشيق اولمايان . پاك اولان : (لباس طاهر ، قلب طاهر ، اثواب طاهره) .

طايع [ع] برايشی كندی ايستكيله ياپان، منقاد اولان : (مقر طايع ، طايعاً اقرار) .

طبابت [ع] طبيبلك. حكيملك كه حسب‌الاقتضا جسم انسانی‌يه عارض اولان امراضی معاينه وتشخيص ايله ترتيب دوا وتعيين علاج ايله‌مكدن عبارتدر : (مسلك طبابت ، اجرای طبابت ، صنعت طبابت) .

طبّاخ [ع] آشجی ، اتمك پيشيريجی : (طباخ مشهور) .

طبايع [ع] طبيعتلر ، خويلر ، (طبيعت) ك جمعی : (اختلاف طبايع . طبايع مختلفه) .

طبخ [ع] پيشيرمك. پيشيرلمك : (طبخ طعام ، طعامك طبخی) ، (طبخ خانه) = مطبخ ، آشجی دكانی .

طَبْع [ع] طبیعت، خوی : (لطف طبع ، طبع نازك ، نزاکت طبع) § حروفات معدنیه‌یی ترتیب ایدوب یازی باصمق، اولصورتله باصلمق: (طبع کتاب ، رساله‌نك طبعی) .

طَبْعَه [ع] باصمه ، باصش: (طبعهٔ اولی ، طبعهٔ ثالثه) .

طَبَق [ع] طوپراق ویا معادندن معمول معروف قاب : (کوموش طبق ، ساقسونیا طبق ، چینی طبق) ، (طبقجه) = کوچوك طبق : (طَبَقُ الأَرض) = یر یوزی .

طَبَقَه [ع] قات : (طبقهٔ برف ، طبقهٔ ثانیه، برطبقه کاغد) جمعی (طَبَقات) : (طبقات‌الارض) .

طَبْل [ع] طاوول: (ضرب طبل) (طبلباز ، طبل زن) = طاوولجی . (طَبْلی) = طاوولە متعلق ومشابه نسنه .

طَبْلَه [ع] مدوّر، دوز برقابدرکه اوستنه اطعمه‌واشیا ومیوه کبی نسنه‌لر قونیلیر § محرّفی (طاوله) = معروف اویون تخته‌سی که اصل اسمی (نَرْد) در : (یمك طبله‌سی ، حلواجی طبله‌سی ، سمیدجی‌طبله‌سی)، (طبله‌کار) = باشنده طبله ایله کزن صاتیجی، یمك‌طبله‌سی کوتوروب کتیرن خدمتکار .

طَبِیب [ع] فی‌الاصل عمل وکارنده استاد حاذق وماهر اولان شخص دیمکدر. مؤخراً علم طبّی تحصیل ایله خسته‌لری معاینه وتداوی ایدن ذواته اطلاق اولنمشدر : (طبیب حاذق، طبیب صادق) .

«طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحّتن سویلر» {راغب}

طَبِیعَت [ع] انسانك سجیهٔ مجبوله‌سی ، یارادیلشده‌کی مزاجی، مشربی ، خویی : (طبیعت حسنه ، حسن طبیعت ، طبیعت اشیا ، طبیعت شعریه) .

طَبِیعِی [ع] طبیعته منسوب ، مقتضای طبیعت اوله‌رق: (میل طبیعی ، هوس طبیعی ، انفعالات طبیعیه) جمعی (طَبِیعِیّات) .

طَحْن [ع] اوکودمك ، اوکودلمك ؛ اوناتمك ، ایدلمك: (طحن حنطه ، آرپه‌نك طحنی) ، (طاحونه) = دکرمن (طَحّانَت) = دکرمنجیلك (طَحّان) = دکرمنجی .

طَرائِق [ع] «طَرِیقَت»ك جمعی. مسالك معناسنده قوللانیلیر : (طرائق مختلفه) .

طَرّار [ع] یان کسیجی، چارپوب قاپیجی . آثار قدیمه ده کوریلن (طرّهٔ طرار) آرتق متروکات ادبیه‌دن عد اولنیور .

طَراوَت [ع] تروتازه اوله ، تازه‌لك: (طراوت سیما، طراوت عارض) .

طَرَب [ع] بر حالت خفتدرکه انسانه شدت سرور و حزندن عارض اولور. اکثریا سرور ایله ظاهر اولدیغندن فرح، شوق، شنلك، سوینجلنمك، نغمه ایلەمك کبی معنالرده قوللانیلیر. « طَرَبناك » = شوقلی، سوینجلی « طَرَبساز » = شوق وسرور ویریجی، نغمه دوزوجی « طَرَب انگیز » = شوق و سرور قارشدیریجی « طَرَب افزا » = فرح وسرور آرتیریجی.

طَرْح [ع] آتمق، آتلق، آتوب چیقارمق: « طرح اساس، یکرمی سکزدن اون یدینك طرحی » § یاپلمش قورلمش بنا: « طرح لطیف، طرح عالی »، « طَرْح افگن » = تمل قوران، بنا یاپان § ترتیب ایتمك، یاپمق.

« برغزل طرح ایدەیم لعل لبك وصفنده »
{کاظم}

طَرْد [ع] سوروب ایراق ایتمك، ایدلمك؛ قوغمق، قوغلمق: « مملکتدن طرد، خدمتندن طرد، اوشاغك طردی ».

طَرْز [فع] شکل، هیئت، روش، اصول، اسلوب معنالرنده قوللانیلیر: « طرز معماری، طرز ایرانی، طرز تحریر، طرز جدید ».

طَرْف [ع] « طَرَف »ك جمعی. آز قوللانیلیر. عربیده اولدیغی کبی کوز، نظر معناسنده هیچ قوللانیلماز.

طَرَف [ع] صاغ، صول، اوك، آرد، اوست، آلت جهتلردن هر بری. یان: « طرف غربی، طرف عالی، طرف شرقی، شمال طرفی » « بی طَرَف » = طرفسز، کیمسەنك غیرتنی کودمەین « طَرَفدار » = برکیمسەیی یاخود بر فکری التزام ایدن: (طَرَفداری) = طرفدارلق، (طَرَفَین) = ایکی طرف. هر نەدرلو اولورسه اولسون ایکی جهت دیمکدر.

« ای طرفدار مقالات نویس (ونەده) »
« عجبا قانچ (ونەده) طرف اولنور برسنەده »
{معلم ناجی}

طَرْفه [ع] کوز قاپاقلرینی برکره ایندرمه. یاخود اویناتمه. کوز قرپمه: (طَرْفة العین، طَرْفۀ عین) = کوزك بر دفعه قرپلمسندن عبارت بر آن.

« طرفة العین ایچره اول شاه حرم »
{سلیمان}

طَرَیان [ع] بردنبره چیقمق، کلیویرمك، عارض اولمق: (طریان خلل، طریان مرض).

طَرید [ع] « مطرود » ایلەمترادفدر، طرد اولنمش: (ابلیس طرید).

طَریف [ع] تحف. غریب، نادیده: (سرپوش طریف، تحفۀ طریفه).

طَرِيق {[ع] يول. ماديّات ومعنوياتده مستعملدر: (طريق جديد، طريق مستقيم، طريق تدريس، طريق حق، اهل طريق)، (طريق خاصّ) = بر ويا برقاچ خانه‌يه مخصوص چيقماز زقاق. (طريق عام) = بر طرفدن ديكر طرفه كچيلن آچيق ايشلك يول.

طَرِيقَتْ {[ع] اوليـاى عظام و اعزّهٔ كرام طرفلرندن برر درلو اتخاذ وارائه اولنـان معنوى مسلكلرك هربرينـه اطـلاق اولنور. (طريقت عليّهٔ مولويه، محبان طريقت) بعضاً (طَرِيقَه) طرزنده‌ده قوللانيلير.

طَشْتْ {[ف] ليكن: (طشت سيمين) = كوموش ليكن (طَشْتگَرْ) = ليكن‌ياپيجى، ياپان.

طَعامْ {[ع] ييه‌جك شي، يمك: (وقت طعام، اول طعام صوكره كلام)، (طَعاميه) = يمكلك، يمك آقچه‌سى. جمعى (اَطْعِمَه).

طَعّانْ {[ع] چوق طعن ايدن، انسانك قصور وقباحتلرينى ذكر ايدرك ذم وقدح ايله‌ين: (رقيب طعّان).

طَعْمْ {[ع] بر نسنه‌نك آغزده‌كى لذّتى، چاشنيسى كه تركجه‌ده (طاد) دينيلير: (ميوهٔ خوش طَعْم).

طَعْنْ {[ع] انسانك نقايص وقبايحنى باشنه قاقارجه‌سنه ذكر وبيـان ايدرك ذم وفصلنـده بولنمق: (طعن دشمن، طعن حسـود، طعن رقيب).

«عاشقه طعن ايتمك اولماز مبتلادر نيلسون»
{نفعى}

طَعْنَه {[ع] (طعن) كبى زباندرازلق صورتيله ذم ايتمه. بو اوته‌كى كبى ايتمك ماده‌سيله قوللانيلماز (طَعْنَه‌زَنْ) = اويولده ذم وتعييب ايدن.

طَفْرَه {[ع] فى الاصل آشـاغيدن يوقارى يه صچرايوب آتلامق معناسنه‌در. اصطلاحمزده مناسبتسز، سببسز برصورتده نفسـنى اعظـام ايله وحد ناشناسانه سوزلرله آتوب طوتمق، كنديني عالى كوسترمك معناسنده قوللانيلير: (طفره فروش، طفره انداز، طفره فروشانه) § رتب علميـه‌نك ارتفاعنه‌ده اطلاق اولنور. جمعى اولان (طَفَرات) بومعناده قوللانيلير: (طفرات متواليه).

طَلاقْ {[ع] اصلنده (تخليه من القيد) معناسنه موضوعدر. اصطلاحده قادين قوجه‌سندن بوشانمه، بوش اولـه ديمكدر: (طَلاقِ ثَلاثَه) = اوچ كره بوش اوله (طلاق ويرمك) = بوشامق.

طَلاقَتْ {[ع] آچيق وكولر يوزلولك: (طلاقت وجه،

طلاقت سیما) § سربست ، دوزکون سوزلولك، فصیحلك: (طلاقت لسان، طلاقت فوق العاده) .

طَلاوَتْ { [ع] بر نسنه‌نك حسن و رونق سببیله مقبول و محبوب قلوب اولمه‌سی دیمکدر: (طلاوت نظر ، طلاوت خرام، طلاوت کلام) .

طَلَبْ { [ع] ایسته‌مك، ایسته‌نلك: (طلب علم ، طلب حق ، اماتی طلب ، آچه‌نك طلبی) ، (طَلَبْکار) = طالب ، ایستکلی .

طَلَبَه { [ع] « طالب » ك جمعی ، طالبلر ، شاکردلر . بعضاً موقع استعماله کوره مفرد حکمنی آلیر: « طلبهٔ علوم ، مکتبك بعض طلبه‌سی » اکثریا علوم دینیه و عربیه تحصیل ایتمکده بولنان مدرسه‌نشینلر حقنده ایراد اولنور .

طَلْعَتْ { [ع] چهره ، دیدار ، یوز :

« وجهی وار دینسه‌سواد خطده‌بکرفکرمه»
« شاهدمه طلعت مشکین نقاب روزکار»
{ نفعی }

« عرض طلعت ایتدی یار »
« کیتدی الدن اختیار »

طَلْق { [ع] معدنیاتدن بر جنس جوهرك اسمیدر که مشهور ومقبول قسمی جام کبی شفاف ویاپراق یاپراق تفریقی ممکن اولاندر. فارسیده « تلك » ترکجه‌ده « اورن پولی» دیرلر.

طَلِیعَه { [ع] دشمنك قوهٔ موجودهٔ‌سی مقدارینی و طرز حرکاتنی کشف ایچون ایلری‌یه سوق اولنان ایجه‌قره‌غول دیمکدر. « مقدمة الجیش » چرخه‌جی عسکرینه‌ده مجازاً اطلاق اولنور . جمعی « طَلایِع » در:

« زهی طلیعهٔ فیض سعادت طالع »
« که اولدی مظهر آثاری بنده‌وآزاد »
{ نفعی }

طَلِیق { [ع] بشاشتلی، کولر یوزلی آدم: « طلیق الوجه » § فصاحتله سربست ، دوزکون سوز سویله‌ین آدم حقنده‌قوللانیلیر : « طلیق اللسان » لسانمزده اشبو « طلیق » یرینه عربیده‌قوللانیلدیغی کبی « طَلْق » لفظی هیچ قوللانیلماز .

طَمْث { [ع] خاتون حیض کورمك معناسنه اصطلاح طبیدر .

طَمَعْ { [ع] حرص ایله ایستك ، آچ کوزلولك : « اهل طمع، طمع اسارت دائمه‌در » ، « طمع ایتمك » حرص ایله کوز آتمق ، الده ایتمکه چالیشمق «طَمَعکار» = حریص، بخیل ، جمری .

طَنّاز { [ع] دائما هرکسی هزل ومسخره‌لق ایله استهزا ایدن ، ذوقلنیجی ، حرف آتیجی آدم. اکثریا کوزللر حقنده استعمال اولنور:

« شوخ طَنّاز ؛ دلبر طَنّاز ، جلوهٔ طَنّازانه » .

« آيين شوق دلبر طنازه ناز ايمش »
{خواجه نشأت}

« بويله مست ناز پروردن قاچارمی اهل عشق »
« نشوه دار حسن اولانلر شوخ اولور طنّاز اولور »
« نائلئ قديم »

طَنْبُور { [ع] اصلنده ضم طا ايله در . معروف چالغی . (طَنْبُورانی) = طنبور چالان آدم . فارسيده مذكور سازه بطريق التشبيه قوزی قويروغی معناسنه (دُنْبۀ بَرَه) دينيلير كه (طُنْبُورَه) معرّبيدر .

طَنْطَنَه { [ع] آوازه ، ويزلتی ، كورلتی : [طنطنۀ طنبور ، طنطنۀ بلبل] § كلفت ، دارات ، كورلتيلی كوسترش : [طنطنۀ موكب ، طنطنۀ سور ، طنطنۀ ضيافت]

طَنين { [ع] طينلامه ، چينلامه : [طنين طاس ، طنين طبق ، طنين كاسه] § ويزلامه ، ويزلتی : [طنين ذباب] ، (طنين انداز) = چينلايجی ، عكس صدا حاصل ايديجی .

طَوائِف { « طائفه » نك جمعی كروهلر معناسنده قوللانيلير : [طوائف ملوك ، طوائف ناس] همزه‌نك يرينه (ی) يازلماملی .

طَواشی { [ع] خادم آغالر ديمكدر .

طَواف { [ع] برشيئك چوره‌سنی طولاشمق ، چوره‌سی طولاشلمق : [طواف كعبه ، بيت اللهك طوافی]

طَوْر { [ع] فی الاصل بر نسنه‌نك حد ومقدارنجه وطوغريجه حذاسنجه اولان شيئه وايكی نسنه آراسنده‌كی حد وفاصله‌يه دينير . اصطلاحمزده ادا ، صورت حركت وخصوصيله معنالی طاورانمه معناسنده قوللانيلير : (طور كبارانه ، طور فيلسوفانه ، طورمتواضعانه) ، [طوری چكلميور ، نه قدر طور ايدييور ، طورندن طورليور] .

طَوْع { [ع] ارادۀ ذاتيه ايله منقاد اولمق ، رضا ايله انقياد ده بولنمق : [طَوْع وكُرْه] (طَوْعاً) = بلاجبر ، كوكل رضاسيله منقاد اولەرق .

طَوْف { [ع] « طواف » ايله مترادفدر . [ايتمك] ماده‌سيله قوللانيلير :

طَوْق { [ع] بويون خلقه‌سی ، كردنلك : (طوق سيمين) § طاقت ، كوج : [طوق بشردن خارج] .

طِوِيَّت { [ع] انسانك كوكلنده كيزلی اولان امل ، قصد ، نيت : [حسن طويت] .

طَوِيل { [ع] اوزون : [طويل القامه ، مقالۀ طويله ، ذيل طويل ، طويل الذيل] ، (حرف طويل) = ضاد معجمه § عروضده

بر بحرك اسميدر : [بحر طويل]
« ماه نو كبى طويل وباريك »
(خاقانى)

طَوِيلَه [ع] فى الاصل حيوانك آياقلرينه باغلانان وياخود باغلاندقدن صوكره براوجى طوتيلوب مرعايه صاليويريلن اوزون ايپ ديمكدركه لسانمزده معروف و مستعمل اولان [طاوله ايپى] بوندن محرفدر § ينه بو مناسبتله لسانمزده حيوان باغلانان آخوره (طويله) وبين العوام تحريفله [طاوله] دينلمشدر. [طويلهٔ خر] .

طَهارَتْ [ع] تميزلك ، پاكلك: [طهارت بدن، طهارت ذيل ، طهارت لباس] .

طَهُورْ [ع] مابه التطهر اولان ، على قول ذاتنده پاك اولديغى حالده سائرلريده پاك ايدن شيئه دينير: [ماءِ طَهُورْ] فرقان كريمده وارد اولمشدر . § مبالغه ايله طاهر، زياده سيله پاك اولان : [شراب طَهُورْ] .

طَىّ [ع] فى الاصل بر نسنه يى دوروب بوكمك ، دوريلوب بوكلك معناسنه در . بو معنادن كنايه اولەرق مسافه يى دوروب كچمك وبر جماعتى كچوب كيتمك معناسنده قوللانيلير : [طى مكان ، طى مسافه ، طى بعد ، طى بلاد] § ينه اومعنى اعتباريله كويا دوروب بوكەرك آرەدن چيقارمق ، چيقارلق: [طى فقره ، طى عباره ، بر جمله نك طيّ] .

« مدحكك غايتى يوق طى لسان ايده مكر »
« ديمكه بيكده برين ناطقهٔ انسانى »
(نفعى)

طَيّارْ [ع] اوچيجى ، چوق اوچان : [ريح طيّار، برك طيّار] جمعى اولان (طَيّارات) = هوائى واردات ، بلش كلن آقچه وعطيه وسائره معناسنده قوللانيلير: (طَيّارات ايله كچينور) .

طَيِّبْ [ع] خوش، كوزل، ايى: [كلام طَيِّب ، كلمات طَيِّبه]

طَيْبَه [ع] مدينهٔ منوره ديمكدر: [اهالئ طيبه] .

« خاك طيبه توتياى ديدهٔ عشاقدر »
(اشرف)

طَيْرْ [ع] قوش . جمعى [طُيُورْ] . [منطق الطير] = قوش ديلى . (طير الدوله) = « هما » دينيلن قوش .

طَيَرانْ [ع] اوچمق : [بالونك طيرانى] .

طِ

طِبّ [ع] بدن انسانى يه عارض اولان علل وامراض مختلفه نك كيفياتندن وصورت مداواتندن بحث ايدن فن وصنعته اطلاق اولنوركه حكيملك ديمكدر: [علم طب ، مكتب فنون طبيه، كتب طبّيه ، ارباب طب].

طِباخت { [ع] آشجيلق: [صنعت طباخت] .

طِباع { [ع] طبيعت معناسنه اولان (طَبْع) ك جمعى: [طباع سليمه ، اختلاف طباع] .

طِباعَت { [ع] باصمه جيلق صنعتى: [دارالطباعه]=باصمه - خانه .

طِباق { [ع] (مطابقت) كبى بر نسـنه بر نسـنه يه اويغون اولمق، جمع اولەرق اويغونلق معناسنه در. § « طَبقه » معناسـنى ده افاده ايدر : [سپهر نُه طباق] .

طِبْق { [ع] درجه ومنزل واحوال واطوارده موافق ، فرقسز اوله : [طبق امرساميلرى وجهله ، اوماكنه نك طبقى بوراده اعمال اولنه جق]

طِحالْ { [ع] اصطلاحات طبيه دندر، اعضاى داخله دن (طالاق) ديمكدر .

طِراز { [ف] اثوابك ياقه لرينه، يك آغزلرينه ، اوكلرينه صرمه وسائره ايله ايشله نيلن علامت وزينت: [طراز رسمى ، طراز عسكرى] . § طرز ، اسلوب : (طراز انسياق) بو معنا اعتباريله وصف تركيبى اولەرق ده قوللانيلير : (شـاعر نفعى طراز) § فارسيده اولديغى كبى زينت ويرمك، دوزوب قوشـمق معنا سـنه اولان « طِرازيدَن » مصـدرندن امر حاضر اولديغى حالده وصف تركيبى صورتنده استعمال اولنور : (ديبـاجه طراز ، معنى طراز) .

طِرازَنْده { [ف] زينت ويريجى، زينتلنديريجى، دوزوب قوشيجى : (طِرازَندۀ عَروسان) .

طِرْياق { [ع] بر نوع افيونلى معجوندر كه علاج ايچون قوللانيلير . (ترياق) ماده سنه باقلى.

طِفْل { [ع] چوجـق . (طفـل معصـوم) مذكر و مؤنثى بردر. جمعى (اَطْفال) در .

طِلاء { [ع] سوريله جك وسورينه - جك مايع. فارسيده آلتون ياليديزينـه (زرطلا) دينيلير . بعضاً (زرطلا) آلتون مقامنده ده قوللانيلير. (طلا ايتمك) = سورمك. (طِلاكار) = ياليديزجى (طِلاكارى) = ياليديزجيلق (طلادوز) = صيرمه جى .

طِلِسْم { [ع] سحر نوعندن برشى. يالاندن دوزلمش، اويد - يرلمش نسنه . جمعى (طِلِسْمات) .

طِناب { [ع] قازيغه باغلانيـلان چادر ايپى :

« عرصۀ عالمده برپا بى ستون وبى طناب »
{ نفعى }

طِيب { [ع] سورينه جك كوزل، خـوش قوقولى شى : (استعمال طيب).

طین { [ع] چامور ، بالچیق : (ماء وطین) .

طینت { [ع] مایه ، سرشت ، جبلت ، اصل خلقت ، یارادیلش : (طینت ردیئه ، طینت خبیثه) .

« خلاف طینتمدر طبع احبابه کدر ویرمك »
{ قوجه راغب }

﴿ طُ ﴾

طبول { [ع] طاوولر . (طَبل) ك جمعی . (ضرب طبول)

طرفه { [ع] غریب ، نادیده ، تحف ، کولنج :

« طرفه مجنونم که پی‌درپی خیال چشم یار »
« طولانیر اطرافی سرکشته آهولر کبی »
{ نائلئ قدیم }

طرق { [ع] « طَریق » ك جمعی ، یوللر : (تسویهٔ طرق ، طرق علیه . مشایخ طرق) .

طرّه { [ع] آلینده‌کی اوزون صاچ : (طرّهٔ طرّاز) .

طعمه { [ع] ییه‌نه‌جك شی ، ییَنتی :

« مرغ هوایه طعمه اولور ماهئ بحار »
{ لا }

طغات { [ع] (طاغی) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر : (طغات مشرکین) .

طغرا { [ع] سلاطین عظام عثمانیه حضراتنك اسامئ مبجله‌لرینی حاوی اوله‌رق پنجه شکلنده ترسیم اولنان تمغای بهین معروفدر که مسکوکات عثمانیه‌نك برجهتنه ضرب وفرمان وبرات ورؤس همایونلرك بالالرینه تحریر وکافهٔ ابنیهٔ امیریه ومبانئ خیریهٔ سنیه‌نك مناسب محللرینه واکثریا قاپولرینك اوزرلرینه حك اولنور . (طغرای همایون ، طغرای غرّا) .

طغیان { [ع] حدی تجاوز ایتمه ، آزمه ، آزغینلق : (ارباب طغیان) § چوغالوب طاشقین اولمق ، طاشمق : (طغیان میاه) .

طفولت | طفولیّت | [ع] چوجوقلق : (آوان طفولیت ، حالت طفولیت) ، (طفولت) = تازه‌لك کورپه‌لك معناسنی افاده ایدر : (طفولت نباتات) .

طفیلی { [ع] اهل عراق اصطلاحنده (طفیل بن زلال الکوفی) یه نسبتله طالقاووغه اطلاق اولنمشدر . طالقاووق کروهنك پیری عد اولنان موما الیه (طُفَیل) هرولیمه یه وضیافته دعوت اولنمقسزین بی تکلف کیتدیکندن (طفیل الاعراس) یاخود (طفیل العرائس) عنوانیله تلقیب

قیلنمشیدی. بومناسبتله بریسیله دعوتسز طعامه، ضیافته کیدن آدمه‌ده (طُفَیلی) دینیلیر. (ابوالطفیل عامر بن واثله) صحابهٔ کزیننددر. اصحاب کرامك جمله‌سندن صوکره هجرتك یوزنجی، علی قول یوز یکرمنجی سنه‌سنده ارتحال دار بقا ایله‌مشدر. (رضی الله عنه)

طُلّابْ [ع] (طالِب) ك جمعی، طالبلر، شاکردلر: (زمرهٔ طلاب).

طُلُوعْ [ع] کوکب وشمس ظهور ایله‌مك معناسنه در که طوغمق تعبیر اولنور: (طلوع شمس، طلوع قمر، طلوع کوکب، برفکرك قلبه طلوعی). جمعی اولان (طُلُوعات) = اکثریا برشاعرك بردنبره قلبنه سانح اولوب انشا ایتدیکی متظومات واشعاره اطلاق اولنور.

طُمْطُراقْ [ف] دارات، عظمت، دبدبه، کوسترش: (طمطراق الفاظ).

«سوزده نظیر اولماز بکا کر اولسه عالم بریکا»
«پر طمطراق وخوش ادا نه حافظم نه محتشم»
{نفعی}

طُوبیٰ [ع] خیر وراحت، کوزللك، اییلك. بومعناده استعمالی نادردر § جنتده بر آغاجك اسمیدر. بومعناده اسلوب فارسی اوزره کسر یا ایله‌ده قوللانیلیر.

«جنت خبرین کتیردی کلزار»
«طوبایه نظیره خار دیوار»
{شیخ غالب}

طُورْ [ع] طاغ، خصوصیله حضرت (موسی) علیه السلامك مظهر تجلیات الٰهیه اولدیغی جبل مشهور که (طور سینا، طور سنین) اطلاق اولنور:

«تجلی برق اورر یر یر سواد داغ جانمدن»
«جهانده طور عشقم نور آقار هر کلستانمدن»
{اسقوبجه‌لی غالب}

طُوطی [ع] پاپاغان جنسندن السنه‌یی تقلیده مستعد و معروف برقوش: (طوطیٔ کویا).

«سخن بر طوطیٔ معجز بیاندر خامه‌م استادی»
«نفعی»

طُوفانْ [ع] هر یری احاطه ایدن چوق صو، پك زیاده یاغان یاغمور: (طوفان نوح) § (ظلام لیل) هر طرفی اورتوب قاپلادیغی جهتله بعضاً بوکا تشبیه اولنوب (طوفان الظلام) دینیر.

طُولْ [ع] اوزونلق: (طول وعرض، طول مسافه، طول عمر، یکرمی مترو طولنده)، (طولاً) = اوزونلق جهتیله، اوزونلغنه دیمکدر:

«چریدن طولدی طول وعرضی ارضك»
«عدویه قاچه‌جق یر آلتی قالدی»
{سلطان سلیمان}

طُولیٰ { [ع] زیاده . پك اوزون، (اطول)ك مؤنثی : (یدطولی)

طُومار { [ع] دوریلوب بوکلمش کاغد صحیفه‌سی ؛ ـ او صورتده بری برینه یاپشدیرلمش کاغد- لردن متشکل دفتر . (طامور) ده بو معنایه لغتدر . بو لفظلرك معنالرنده کیزله‌مك حکمی مندمجدر .

طُیُور { [ع] (طَیر)ك جمعی ، قوشلر : (طیور اهلیه) .

﴿ ظَ ﴾

ظاء { [ع] الفبای عثمانیده یکرمنجی حرفك اسمیدر . حسابده (٩٠٠) عددینه اشارتدر : (ظای مکسوره) .

ظالِم { [ع] ظلم ایدیجی، ایدن : (شخص ظالم) ، (ظالمانه) = ظالمه لایق ، یاقیشق اولان .

ظاهِر { [ع] عیان ، کورینن ، امیدانده : (علامت ظاهره ، صورت ظاهره . اثر ظاهر) . (ظاهراً) =آشکاره ، میدانده اوله‌رق || کورنیشه کوره . (ظاهر بین) = کورنیشه باقان :

« نه بیلسون یار حالك ظاهراً سینه‌کده یاره‌ك یوق »
(یحیی)

ظَرافَت { [ع] ذکی اولمغله برابر قول وفعلی خوش ونازك بولنمق ؛ ذکایه مقارن نزاکت قولیه وفعلیه ایله متصف اولمق : (ظرافت طبع ، ظرافت نادره) § حسن وجه، حسن هیئت ، یاقیشقلق ، خوشنمالق : (ظرافت قیافت ، ظرافت البسه) .

ظَرف { [ع] ایچنه برشی قونیله‌جق هرنوع قاب ، خصوصیله قهوه فنجانیله قوللانیلان قاب وایچنه مکتوب قونیلان کاغد صارغی : (ظرف ظریف ، فنجان ظرفی ، مکتوب ظرفی) . لساننمزده قوللانیلان مثلا (اوچ ماه ظرفنده عودت ایتمك اوزره) کبی تعبیرلرده‌کی (ظرفنده) ایچنده دیمکدر § فعلك زمانه یاخود مکانه دلالت ایتدیکنی کوسترن کلمه : (ظرف زمان ، ظرف مکان) جمعی (ظُرُوف) در ؛ (ظَرفیّت) = ظرفلق ، ایچنه آلمق . مثلا برشی دیکر شیئك ایچنه کیرمك . (فارسیده « دَر » ادات ظرفیتدر . ترکجه‌ده مقابلی « دَه » اداتیدر .

ظَریف { [ع] ظرافت ایله متصف، ظرافتلی، کوزل ویاقیشقلی: (رجل ظریف، ظریف برآدم، وجه ظریف، هیئت ظریفه ، محبوبهٔ ظریفه)

جمعی (ظُرَفاء) . (ظَریفانَه) = ظریفه لایق ویاقیشه‌جق صورتده : (برطور ظریفانه ، ایمای ظریفانه) .

ظَفَر { [ع] فی الاصل مطلوبه دسترس اولمق ، مقصوده طیرناق ایلشدیرمك معناسنه‌در. بومعنی مناسبتیله لسانمزده دخی دشمن اوزرینه غلبه ایتمك، آرانیلان ویاخود ایسته‌نیلن شیئ الده ایتمك معنالرنده قوللانیلیر : (طاق ظفر، نشانهٔ ظفر، قیده ظفریاب اولمق)

ظَلام { [ع] (ظُلْمَت) کبی قاراکلق: (ظلام لیل) . ظانك ضمیله غلطدر.

ظَلیل { [ع] کولکه‌لی، کولکه‌سی چوق اولان: (محل ظلیل).

(ظِلِّ ظَلیل) تعبیرنده کی (ظلّ) تأیید ایچوندر که معنای تعبیر پك کولکه یاخود قویو کولکه دیمکدر .

ظَنّ { [ع] اعتقاد غیرجازمك وجود وعدمی بیننده راجح اولان تردّد ، تعریف اخری ایله مجرد اماره دن حاصل اولان علم غیر قطعیدر که ضعیف اولورسه حدّ توهمی تجاوز ایتمز . قوی صورتیله متصور اولنجه علم وتعیینه مؤدی اولور . ترجمه‌ده « سزمه » تعبیر اولنور. (ظن غالب ، سوء ظَنّ ، حسن ظن) ، (ظن وگمان) تعبیرنده بری زائد در. (ظَنّیات) = اصلسز شبهه‌لر، تردّدلی صانمه‌لر.

ظَواهِر { [ع] «ظاهر» و(ظاهره) نك جمعی. کوزه کورینن، کوریله‌بیلن جهتلر ، شیلر : (ظواهر احوال ، ظواهر حرکات) .

ظَهْر { [ع] آرقه، صیرت: (ظهر انسان ، ظهر کتاب) ، (قوة الظَهر، قوهٔ ظَهر)= مظاهرت، طایانمه. (ظَهْرِیَّه) = سندات آرقه‌سنه یازیلان اشارت .

ظَهیر { [ع] آرقه چیقان ، یار- دیمجی . (ظهیر شهیر).

﴿ ظِ ﴾

ظِلّ { [ع] کولکه . (ظلّ الله) = حضرت پادشاه اسلام.

ظِلال { [ع] « ظلّ » لك جمعی . کولکه‌لر: (ظلال سیوف، ظلال اشجار)، (ظِلالَه) = کولکه‌لك.

﴿ ظُ ﴾

ظُرَفا { [ع] ظریفلر ، ظرافتلی آدملر. (ظریف)ك جمعی: « ظرفای زمانه »

ظُرُوف { [ع] « ظرف »ك جمعی، ظرفلر، قابلر: (ظروف مرصعه) ، (ظروف زمان ، ظروف مکان) .

ظُفُرْ { [ع] طیرناق: (قطع ظفر) جمعی (اَظفار) در .

ظُلْمْ { [ع] شیئی محلنك غیری یه وضع ایلمکدر .

ظُلُمات، ظُلَمات { [غ] قارا کلمقلر. (ظلمت)لك جمعی :

{ کون یوزندن اوتانوب آب حیات }
{ مسکنن ایتدی وراء ظلمات }
« خاقانی »

ظُلْمانی { [ع] ظلمته منسوب ، قارا کلمقلی: (مکان ظلمانی).

ظُلْمَت { [ع] قارا کلمق: (ظلمت لیل) .

ظُنُونْ { [ع] (ظَنّ) لك جمعی . صانمه‌لر : (ظنون کاذبه؛ ظنون باطله) .

ظُهْرْ { [ع] اوکله، زوال زمانی: (وقت ظُهر، بعدالظهر، صلات ظهر) .

ظُهُورْ { [ع] ظاهر وبللی اولمق، میدانه چیقمق. (ظهور روزکار، ظهوردود، ظهورعون حق).
« نَوظهور » = یکی چیقمه . جمعی اولان « ظُهُورات » = اکثریا مأمول وامید اولنمقسزین ظاهر وحاصل اولان و یاخود کلیو برن شیلر معناسنده قوللانیلیر .

﴿ عَ ﴾

عائِدْ { [ع] منصرف اولدیغی شیئه رجوع ایدن، کری دونوب کلن، دونوب کیدن . اسانمزده‌کی طرز استعماله کوره معناسنده تعلق حکمی موجوددر . (ضمیر عائد ، بکا عائد دکل ، زیده عائددر) (قاصد عائد) تعبیری کبی دونوب کلیجی معناسنده واشخاص حقنده نادراً قوللانیلیر .
« عاید » یا کلشدر .

عائِدَه { [ع] برینه عائد اولان حصه، عطیه، احسان، منفعت : (اعطای عائده، کثیرالعائده، عائدۀ جزئیه) جمعی (عائدات) = عطیه‌لر، حصه‌لر دیمکدر .

عائِلَه { [ع] خانه خلقی ، فاملیا : (عائله موجب غائله‌در)؛ (عایله) صورتنده یا کلش یازلماملی .

عابِدْ { [ع] عبادت ایدن، عبادت ایدیجی : (درویش عابد).
(عابِدانَه) = عبادت ایدیجی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

عابِرْ { [ع] عبور ایدیجی، ایدن ؛ کچیجی، کچن: (شخص عابر، اشخاص عابره) جمعی (عابِرون، عابِرین).

عاجْ { [ع] فیل دیشی ، صوم : (سبحۀ عاج) . (عاجی) = فیل دیشندن عبارت، فیل دیشنه عائد اولان .

عاجِزْ { [ع] عجز ايله متصف ، قدرتسز، بجريكسز، ايشه عقلى ويا كوجى يتمزاولان: (اشخاص عاجزه، عبد عاجز، يتيمهٔ عاجزه) ؛ (عاجِزى) = عاجز اولانه منسوب ومتعلق . (عاجِزانَه) = عاجزاولانه ياقيشه‌جق صورتده . مقام تواضعده قوللانيلان الفاظدر: (عريضهٔعاجزى، تحفهٔ عاجزانهم، داماد عاجزى) .

{عاجزم حق‌اوزره‌اوصافكده‌حالا كيم نيم}
{ عالم انديشه‌نك علامهٔ دانشورى }
« نفعى »

عاجِلْ { [ع] سرعتلى ، مهلسز، عجله و چابوق اولان : (شفاى عاجل ، امر عاجل ، مصلحت عاجله)، (عاجِلاً) = درحال، بلا امهال، همان .

عادَتْ { [ع] ايشلنه ايشلنه طبيعى ويا ضرورى حكمنه كيرمش اولان فعل وياخود حال وكيفيت، كوره‌نك : (اوراده عادت بويله‌در ، اوآدمك عادتى بودر، نه‌كوزل عادت، عادت جميله، عادت قديمه) جمعى (عادات). (عادَتاً) = عادت اوله‌رق ، كوره كوره ، كوره‌نك صورتيله . تنوينسز اوله‌رق تعقيب ويا تعزير وياخودتعجب مقامنده ايراد اولنور .

عادِلْ { [ع] عدل ايله متصف، عدالتلى، حق التزام‌ايدن، حقانيته چاليشان : (حضرت سلطان عادل، حاكم عادل، شاهد عادل) ، (عادِلانَه) = صاحب عدالت‌وطرفدار حقانيت اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

{ يعنى سلطان احمد عادل كه‌فرش درگهى }
{ عرشدن اعلى دكلسه‌چرخدن‌ادناميدر }
« نفعى »

عادى { [ع] عادت‌اوزره كورلديكى صورتده ، باياغى : (اثر عادى، آثار عاديه) .

عارْ { [ع ف] شين، عيب، نقيصه؛ چركين برفعلك ارتكابندن حاصل اولان انفعال نفس : (عار وناموس) . (بى‌عارْ) = عارسز ، حياسز، عيبدن چكنمز، اوتانماز ، شيمارق، تربيه‌سز ديمكدر .

عارِضْ { [ع] برشيئه صوكره‌دن تعلق ايدن، اصلى وقديم اولمايوب صوكره‌دن كلن : (عقلنه خفت عارض، خلجان عارض اولدى) § ياناق: (عارض كلفام) بومعناده‌اسلوب فارسى‌يه‌كوره فتح را ايله‌ده اوقونور:

« صارلمش بابكه‌دل عارضك كل‌كوروب‌ميدن »
« كياه رسته‌در كلدستهٔخودرويه باغلامش »
« نائلئ قديم »

عارِضَه { [ع] عارض اولان حالت، دوزكونسزلك، بوزوقلق كبى معنالرى افاده ايدر : (عارضهٔ جسمانيه، دوچار اولديغى عارضه، نه‌قدر عارضه‌لى‌ير، خطلرده‌عارضه‌ظهورنده) جمعى (عارِضات، عَوارِض) .

عارِف [ع] عرفان ایله متصف . صاحب معلومات وخبردار اولان : (شخص عارف)، (عارفانه) = عارف اولانه ، معلومات صاحبنه یاقیشه‌جق صورتده دیمکدر :

{ تلاش وعدوصاله سبب نه‌در بیلمم }
{ یالاڭی یوق کوزلم عذر عارفانه‌می یوق }
« خواجه نشأت »

عارِی [ع] چیپلاق، خالی، بری: (نقصاندن عاری، شبهه‌دن عاری) .

عارِیَت [ع] ایگره‌تی . موقتاً آلنان یاخود ویریلن شی: (عاریت البسه، عاریت مجوهرات) (عارِیَةً = ایگره‌تی اوله‌رق، موقت صورتیله. (عارِیّت) طرزنده‌ده لغتدر.

عازِم [ع] عزم ایدیجی یعنی بر شیئی ایشله‌مکه قطعیاً ربط قلبله قصد وتوجه ایدیجی دیمکدر : (صنعت هیکلتراشی‌یی تحصیله عازم اولدی ، بو هفته جانب جازه عازم اولدیغنی ایشتدم) .

عاشِر [ع] اوننجی: « فصل عاشر، مادهٔ عاشره » . « عاشِراً » = اوننجی اوله‌رق .

عاشِق [ع] عشق ایله متصف ، عشقه کرفتار اولان آدم: « عاشق عمر ، عاشقهٔ صادقه » ، « عاشِقانه » = عاشقه لایق صورتده ، مؤثر وینیق .

عاشُوراء [ع] شهر محرمك اوننجی کونی: « یوم عاشورا »
§ محرمك اوننجی کونی پیشیریلن معروف طعام : « طبخ عاشورا » ، « عَشُوراء ، عاشور » ده لغتدر .

عاصِف ، عاصِفه [ع] شدتله اسن روزکار، ییل : « ریح عاصف ، ظهور عاصفه » جمعی « عاصِفات ، عَواصِف ».

عاصِم [ع] عصمت ایله متصف ، کناهدن عاری اولان : « عابد عاصم » .

عاصِی [ع] عصیان ایدیجی ، امره قارشی حرکت ایله‌یجی ، کنهکار : « عبد عاصی ، بالغهٔ عاصیه » .

« شفاعت ایتسه‌ڭ اکر عاصیان کفاری »
« پرنده یللر اسیر دوزخك قیامتده »
{ لاادری }

عاطِر [ع] عطرلی، کوزل قوقولی: « ریح عاطر، نسیم عاطر » بو معناده « مُعَطَّر » زیاده قوللانیلیر § ایی قوقولو شیئی سون : « خاطر عاطر » .

عاطِف [ع] شفقتلی ، لطف ایله باقان : « امیر عاطف ، پدر عاطف » § عطف ایدیجی: { حرف عاطف ، واو عاطفه } .

عاطفت [ع] شفقت ، مرحمت ، میل ایله اسیرگه‌مك : « عاطفت عظیمه ، عاطفت سنیه » .

« لوحش‌الله زهی عاطفت حی قدیر » { نفعی }

عاطل [ع] عطالتلی ، تنبل ، بوش طوران : « جاهل عاطل » .

عافیت [ع] تندرستلك ، وجود صاغلغی : « دعای عافیت ، عافیت كامله ، كسب عافیت » .

عاقّ [ع] سركش ، معند : (ولد عاقّ) = حقوق والدینه رعایتی اولمایان چوجق .

عاقبت [ع] صوك ، نتیجه : « عاقبت امر ، عاقبت حسنه ، حسن عاقبت » § اك صوكره ، اك صوكنده : « عاقبت نائل مرام اولدی » ، « عاقبت اندیش » = صوكنی دوشونن ، درین ملاحظه‌لی . « عاقبت بین » = ایشك حاصل ایده‌جكی نتیجه‌یی كوروب بیلن .

« كار اولده كشی عاقبت اندیش كرك » { لا }

عاقد [ع] بر خصوصی التزام و تعهد ایدن ایكی طرفدن برینه اطلاق اولنوركه ایكیسنه بردن « عاقدین » دینیلیر .

عاقر [ع] قیسیر ، طوغورماز خاتون : « زوجهٔ عاقر » ذریتسز اركك اولورسه « عقیر » دینیلیر § اصلا نبات یتشدیرمه‌ین قومسال یره و بویوك قوملغه اطلاق اولنور .

عاقل [ع] عقللی ، عقل صاحبی : « طفل عاقل ، جاریهٔ عاقله » ، « عاقلانه » = عقللیجه‌سنه ، كوزی آچیق اولوب ایشنده تدبیرلی طاورانان آدمه یاقیشه‌جق صورتده دیمكدر .

عاكف [ع] بر محلده بالاختیار نفسنی حبس و توقیف ایدوب قالان آدم . جمعی (عاكفون و عكوف) در : (عابد عاكف ، درویش عاكف) . لسانمزده معانیٔ سائره‌سی معتبر ومستعمل دكلدر .

عال [ع] بلند ، یوكسك معناسنه‌در . عربیده عین معنایی افاده ایدن (علاء) لفظی قصر اولنه‌رق (علا — یاخود — علی) شكلنده قوللانیلدیغی كبی ینه عین معناده اشبو « عال » كلمه‌سی دخی استعمال اولنور. لسانمزده (عال‌العال) صورتنده قوللانیلیركه فارسیده (بالاترین) دینیلدیكی كبی یوكسكك یوكسكی ، یوجه‌نك یوجه‌سی دیمك اولور .

عالم [ع] جمیع مخلوقات : (خالق عالم) بومعنا اعتباریله «دنیا» مقامنده قوللانیلیر § احوال خصوصیه‌یی حاوی موجودیت : (عالم آب ، عالم

خواب، عالم نار) جمعی (عالَمین)در .
بوصورتله جمعلنمسی انواع واصناف اعتباریله ویاخود انسانك تغلبنه محمولدر: (رَبُّ العالَمین). (عالَم آرا)= دنیایی زینتلندیریجی (عالَم افروز) = جهانی آیدینلاندیریجی (عالَم پناه) = اهل دنیانك صیغینوب التجا ایده‌جکی محل (عالَمگیر) = جهانی طوتان، طوتیجی دیمکدر .

« عالم خراب اولوردی اگر اولشه اولمسه »
{ یحیی }

« کوکل ! اغیار ایچون ایجنمه یاره »
« گل اولماز باغ عالمده دیکنسز »
{ نیلی }

عالِم [ع] علم صاحبی، بیلیجی، بیلگیج : (فلانجه چوق عالمدر، عالم ایله جاهل بر اولماز) ، (عالِمُ الغیب ، عالِمُ الخَفیّات) = جناب الله .
(عالِمانه) = عالم اولانه یاقیشه‌جق صورتده دیمکدر .

عالِمیان [ف] عالمه منسوب معنا- سنه اولان (عالمی) نك جمعیدرکه انسانلر دیمکدر :

« عالم آکا محتاج اومستغنیٔ عالم »
« بو مسئله معلوم دل عالمیاندر »
{ نفعی }

عالَمین [ع] (عالَم) ك جمعی . اورایه باقیکز .

عالی [ع] یوکسك، بلند، رفیع : (ذات عالی ، بنای عالی ، آثار عالیه ، ابنیهٔ عالیه)، (عالی تبار) = نسلی یوجه ، صویی تمیز . (عالی جاه) = منصبی ، مقامی یوجه (عالی جناب) = ذاتی کریم ، نفسی معنیً بویوك . (عالیشان) = شانی یوکسك (عالی فطرت) = یارادیلشی ، خویی یوجه ، ایی (عالی قدر) قدر واعتباری یوکسك (عالی گهر) = مایه‌سی پاك ، تمیز (عالی همت) = همتی ، ایلگی یوکسك ، چوق دیمکدر .

« خاك اول که خدا مرتبه‌کی ایلیه عالی »
{روحی}

« شاعر نه‌در بوناله که بی احترازدر »
« آندن قلوب عالیه بر اهتزازدر ».
{معلم ناجی}

عالِیه [ع] برنسنه‌نك الڭ یوقاریسی ، یوکسك طرفی ، تپه‌سی : (جبل لبنانده کائن (عالیه) موقعی).

عام [ع] ییل ، سنه : (عام فیل) جمعی (اَعوام) در .

عامّ [ع] عمومه شامل ، عمومه عائد اولان : (اسم عام ، طریق عام ، منفعت عامّه) .

عامِر { [ع] معمور ایدیجی، ایدن: (عامرِ جوامع) دوائر امیریه‌دن بعضیلرینه وصف اوله‌رق قوللانیلان (عامره) « معمور » معناسی اعتباریله‌در : (مطبعهٔ عامره ، ترسانهٔ عامره) .

عامِل { [ع] عمل ایدیجی ، ایشله‌یجی : (علمیله عامل ، عالم عامل) § نحوده رفع ، نصب ، جر ، جزم حالاتندن برینی وقوعه کتیرن شی : (عامل قیاسی) .

عامّه { [ع] بوتون، جمله، هرکس، عموم دیمکدر : (عامهٔ ناس) ، (عامّةً) = جملةً ، هپسی، بوتونی (عامّ) ڭ جمعی اولان (عوام) = خلقڭ بایاغی ، آشاغی قسمی معناسنده قوللانیلیرکه (خواص) متابلیدر: (حلیهٔ خاقانی سلیمان چلبینڭ مولد شریفی کبی عامه‌نڭ قبول و تقدیسنه مظهر اولمش آثار مبارکه‌دندر — مجموعهٔ معلم ناجی) .

عَباء { [ع] یوکدن منسوج برنوع قالین و قابا کسوه ، لباس معروف : (قالین عبا ، عبادن قاپوت). (عباپوش) = عبا کیین: (درویش عباپوش) فخرالمرسلین علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینڭ بعضاً عبا کییدکلری واقعدر . بومناسبتله اهل بیت شریفلرینه (آل رسول) دینیلدیکی کبی (آل عبا) ده دینیر .

عَبّاس { [ع] ارسلانه اطلاق اولنور. (عبّاسی) = حضرت عبّاسه منسوب ، آنڭ اهل بیتی ، اخفادی : (خلفای عباسیّه) .

عَبَث { [ع] نفع و فائده‌سی اولمایان بوش . مناسبتسز عمل : (کار عبث ، عبثله اشتغال) عربیده اوقاتی بیهوده لعب و لهوه صرفله عبثه اشتغال ایدن کیمسه‌یه (عبیث) دینیلیر .

عَبْد { [ع] کوله ، قول : (عبد صادق، عبد عاجز، عبد آبق).

عَبَدَه { [ع] (عابد) ڭ جمعی ، عابدلر ، طاپینیجیلر : (عبدهٔ اوثان) .

عَبْعاب { [ع] سسنی دریندن چیقاروب لاقیردی‌یی قارنندن سویلر کبی کورینن آدم که (فرانسزجه‌سی (Ventriloque) (وانتریلوق) در. (عبعابیت) = او صورتله لاقیردی سویلیه بیلمك .

عَبُوس { [ع] ناخوش ، کریه ، اکشی، چاتیق: { وجه عبوس ، چهرهٔ عبوس } .

عَبْهَر { [ع] نرکس ، (زرین قدح) دینیلن چیچك: (عبهر اصفر).

عَبید { [ع] مسترقّ اولان عبدڭ جمعیدر . عابد معناسی یعنی طاپیق صورتیله قوللق ایتمك مألی مقصود

اولان عبدك جمعی « عِبادْ » كلور .
« عبـد » ك جمعی (مجدالدین فیروز آبادی) یه كوره اون درت و (ابن مالك)ه كوره اون وامام (سیوطی)یه كوره طوقوزدر .

عَبِیرْ { [ع] انواع طیبدن بر تركیب مخصوصك اسمیدر . بیاض صندل ، سنبل كوكی ، قیرمزی كل ، ترنج وایكده چیچكلری ، نارنج كبی كوزل قوقولو بعض نباتی اجزا ایله بر مقدار مسك بغایت اینجه سحق اولنه رق تركیب اولنور ایمش :

« بوله من نكهت كلزار بهار خلقتی »
« دامنك باد صبا ایله سه پرمشك وعبیر »
{نفعی}

عَتَبَه { [ع] قاپو اشیكی : {عتبهٔ علیا ، عتبهٔ فلكمرتبه } جمعی اولان (عَتَباتْ) = اكثریا (امام علی وامام حسین) رضی الله عنهما حضراتنك مشهد مقدسلرینه اطلاق اولنور : (عتبات علیه) .

عَتَه { [ع] بونامه ، بوناقلق . (كلك ، كتیرمك) ماده لریله قوللا- نیلیر (فلانه عتـه كلمش ، فلان عتـه كتیرمش) .

عَتیقْ { [ع] اسكی : (عتیق علی پاشـا) ، (طرز عتیق ، آثار عتیقه) . (بیت عتیق) = كعبهٔ معظمه . (عبد عتیق) = آزاد ایدلمش كوله . حضرت ابوبكر الصدیق رضی الله عنه دخی (عتیق) توصیف اولنور :

« ظل حق حضرت صدیق عتیق »
{خاقانی}

عِتْرَه { [ع] سورچـه : (عترهٔ واحده) جمعی (عِتَراتْ) .

عَجائِبْ { [ع] (عَجیبَه) نك جمعی ، عجیبه لر [(عجائب سبعه) مقـام تعجبده دخی ایراد اولنـور . (عجایب) یا كلشدر .

عَجائِزْ { [ع] « عجوز » ك جمـعی ، قوجه قاریلر . (عجـایز) طرزنده یازماملی .

عَجَبْ { [ع] تعجب اولنه جق شی . (عجبا) مقامنده ده استعمال اولنور : (عجب دیدیكی طوغریمیدر) .

عَجَبا { [ع] تعجب ومراقی متضمن تردد اداتیـدركه استفهام مقامنده ایراد اولنور : (عجبا كله جكمی كلمیه جكمی ؟) .

عَجْزْ { [ع] برنسنه یه قدرتی اولمامق ، كوجی یتمه مك حالی ، كوجسزلك ، كفایتسزلك : (عجز تام) .

عَجَزَه { [ع] (عاجز) ك جمـعی : (اطعام عجزه ، دارالعجزه) .

عَجَلَه { [ع] چابوقلق ، صبرسزلق ایله حركت ایتمكدركه تركجه- سی (ایومك) در : (اكثریا عجـله ایدن یا كیلیر) . (علی العجله) = عجله اوزره ، چارچابوق . بعضاً بونك یرنده یالـكز (عجله) قوللانیلیر .

عَجَم { [ع] عرب نسلندن اولما- يانلركه تركى، ايرانى، هندى واجناس سائره : جمعى (اَعْجام) در : (سلطان‌العرب والعجم) .

« او دكلدر بوقدر قدسى دم »
« غبطه ايلر سكا حسّان عجم[١] »
{معلم ناجى}

عَجَمى { [ع] لسان عربى فصاحتله متكلم اولسه دخى عرب جنسندن اولمايوب عجم جنسندن اولان آدمه اطلاق اولنور . (عَجَمى) اولورسه عاقل ، مميز ، دقيقه‌دان ديمكدر . مهارتسز ، مبتدى ، آچيق سوز سويله‌مه‌ين آدمه (اَعْجَمى) دينيركه برنجى جلدك ١٢٨ نجى صحيفه‌سنده كوسترلمشدر . (اَعْجَمى اوغلانى) سابقده يكيچرى شاكردى ، چراغى .

عَجُوز [ع] { قوجه‌قارى . عمرينك آخرنده، ياخود اكثر
عَجُوزَه [ف] { اموروده عاجز اولديغى ايچون اختيار قادينه
وصف خاص اولمشدر . هر ايكيسى قوللانيلير . (ايام‌العجوز) = لسان ناسده (حسوم) تعبير اولنان يدى كوندن عبارتدر (بَرْدُالعَجُوز)= قوجه قارى صوغوغى معروفدر . آخر فصل شتاده اولملرى باعث تسميه‌در :

« برسر كذشت كهنه‌در افسانهٔ عجوز »
{ نجّار زاده }

عَجُول { [ع] عجله‌جى ، سرعت ايديجى : (رفيق عجول)

عَجِيب { [ع] تعجبه سبب اولان شى: (شكل عجيب. اطوار عجيبه).

« آه ايله‌مه‌دن قالمدى عشقكله شكيبم »
« حيرتده قودى عالمى بوحال عجيبم »

عَجِيبَه { [ع] تعجب اوله‌جق شى ، كيفيت : (عَجِيبَهٔ طبيعت) (عجيبهٔ رؤيت) .

عَدّ { [ع] صايمق، صايلمق؛ اعتبار ايتمك، ايدلمك: (جبينى جسور عد ايتمك ، جاهلك عالم عدى) ، (تعداد) معناسنده آز قوللانيلير .

عَدالَت { [ع] كافّهٔ فضائلى جامع بر خصلت جليله‌دركه سعادت دارين آنكله حصول‌پذير اولور. تعريف مجملى جور ايتميوب نفوس وعقولده استقامتى دركار اولان امر وحالتى اجرا ايتمك ودائما هر ايشده، هر شيده وهر كس حقنده حق التزام وحقانيتى ايفايه اقدام ايله‌مك ديمكدر .

عَداوَت { [ع] دشمنلك : (عداوت شديده ، عداوت قديمه).

عَدَد { [ع] صايى : (عدد صحيح ، عدد فرد ، عدد مركب ، اللى عددى) ، (عَدَدى) = عدده منسوب ، لسان فقهده صايلان شيئه

[١] (حسّان عجم) = « افضل‌الدين خاقانى شروانى » نك عنوانيدر .

اطلاق اولنور : (عَدَدِياتِ مُتَقارِبَه)
= اصطلاحات فقهیه‌دن اولوب آحاد وافرادی بیننده قیمتجه فرق اولمایان
و (عَدَدِياتِ مُتَفاوِتَه) = احاد و افرادی بیننده قیمتجه فرق اولان معدوداته دینیلیر .

عَدَسْ { [ع] جبوباتدن مرجمك دینیلن حبه: جمعی (اَعْداس).

عَدَسَه { [ع] حکمت طبیعیه اصطلاحاتندندر. مرجمکه مشابهتی سببیله کوزك طبقهٔ بلوریه‌سنه ودوربین جاملرینه اطلاق اولنمشدر .
«عَدَسِی» = حکمت طبیعیه اصطلاحنده عدسه مشابه‌اولان شیئه‌ده دینیر.

عَدْل { [ع] (عدالت) ایله مترادفدر. اورایه باقکز : (عدل مطلق ، عدل الٓهی) .

عَدَمْ { [ع] یوقلق ، اولمامه، (عدم مسئولیت ، وجودیله عدمی مساوی) :
« وجهی وارد ینسه بنی آدمه ابنای عدم »
« عاکف »

عَدْنْ { [ع] جنت ، فردوس معناسنده قوللانیلیر . فی الاصل اقامت وتمکن ایتمك معناسنه‌در . بناءً علیه استعمال اولنان (جنت عدن، جنات عدن، بهشت عدن) تعبیرلری طوغریدر.

عَدُوّ { [ع] دشمن، خصم، بدخواه . اکثریا شدّه‌سی اسقاط اولنه‌رق واوی حرف مد حکمنده بولندیریلور: (عدوی جان، زید عمروك عدو قدیمیدر) .

عَدِيدْ { [ع] (متعدّد) کبی تك دکل، چوقلق ، صاییلیر حالده دیمکدر که . اکثریا مؤنثی قوللانیلیر: (آثار عدیده ، براهین عدیده) .

عَدِيلْ { [ع] مساوی، دنك، اش : (بی عدیل ، بی مثل) = دنکی واشی اولمایان .

عَدِيمْ { [ع] وجودی اولمایان، یوق: (عدیم الامکان) = امکانی اولمایان .

عَذابْ { [ع] اذیّت ، عقوبت ، اشکنجه : (عذاب قبر، عذاب الیم ، عذاب آخرت) .
« دوزخه کیرمز ستمکدن یانان »
« قابل جنت دکل اهل عذاب »
{ فضولی }

عَذْبْ { [ع] طاتلی، خوش: (لسان عذاب البیان، ماء عذب) .

عَذْراء { [ع] باکره ، قیز اوغلان قیز : (حضرت مریم عذرا).

عَرائِسْ { [ع] «عَرُوس» ك جمعی، کلینلر: (تزیین عرائس ، عرائس معانی) (عرایس) طرزنده یا کلش یازماملی .

عَرائِضْ { [ع] « عریضه » نك جمعی، عریضه‌لر، عرض اولنان خصوصلر : (تقدیم عرائض) همزه‌نك یرینه (ی) یازماملی .

عَرَب { [ع] آسیا قطعه‌سنڭ منتهای شرق‌جنوبیسنده كائن شبه جزیره‌ده متوطن اولان پیغمبر عظیم الشان افندیمز حضرتلرینڭ منسوب بولندقلری قوم نجیب. (عرب) لفظی اسم جنسدر. اهالیٔ بلاده تخصیص اولنمشدر. «اَعراب» = علی قول جمع ویاخود جمع صورتنده مفرد درکه بادیه نشین اولان بدویلره اطلاق اولنور. نسبتنده «اَعرابی» دینیر. قوم عرب بر قاچ قسمدر. «عرب عَرباء، عرب متعربه، عرب مستعربه، عرب مستعجمه»، «جزیرة العرب» = قوم عربڭ مملکت اصلیلری اولان و «عربستان» دینیلن شبه‌جزیره. «عربی» = عربه‌منسوب وعربلکی متبین اولان: «صرف عربی، رجل عربی، شهور عربیه، اشعار عربیه»، «عرب صاچی» = قارمه قاریشیق، حل وکشادی مشکل اولان شیلر و ایشلر حقنده ایراد اولنور.

عَربَده { [ع] غوغا، سرخوش غوغاسی: (عربدهٔ عظیمه)

عَرش { [ع] تحدید وتقدیری عقول بشریه‌دن خارج و حقیقت مقداری علم الٰهی یه منوط اولان «عرش الٰهی، عرش اعلی» دیمکدرکه حکما عندنده «فلك اعظم» دینیلیر § طاوان: «عرش البیت، عرش بیت» = خانه‌نڭ طاوانی. معانیٔ سائره‌سی معتبر ومستعمل دکلدر.

« دکل کرسی‌یه واعظ عرشه چیقسه‌ڭ آدم اولمازسین »
« ثابت »

عَرَصات { [ع] (عَرَصَه) نڭ جمعیدر. لسانمزده بو تخصیص ایله «محشر یری» معناسنده قوللانیلیر.

عَرصَه { [ع] بنادن خالی کنیش یر، میدان: (عرصهٔ واسعه).

« چاتلادی اسب قلم عرصهٔ تاریخنده »
« قاچدی صحرای جهاندن آتی یوکرك‌زاده »
« ١٢٢٤ سروری »

عَرَض { [ع] کوچوکدن بویوکه برشی کوسترمك، برشی کوسترلمك: (عرضحال، عرض حقیقت، عرض هنر).

« حسب حالك ایتمه هر نادانه عرض »
« نجّار زاده »

عَرَض { [ع] متکلمون عندنده بنفسه قیام وثباتی اولمایوب انجق جوهر ایله قائم اولان شی: (طعوم، اَلوان) کبی § انسانه عارض اولان مرض، کدر ومشغله کبی حالات.

عَرض { [ع] اڭ، اکلیلك: (طول وعرض)، (عرضاً) = اڭ جهتیله، اکنه، اکلیلکنه دیمکدر.

عَرعَر { [ع] سرو، طاغ سرویسی، دیکنلی آردیچ آغاجی.

عَرَفات [ع] حجاجك مكهٔ مكرمه جوارنده عرفه كونى نوقف ايتدكلرى موقف شريف: (جبل عرفات).

عَرَفه [ع] حجاجك جبل عرفاتده وقوف ايتدكلرى شهر ذى‌الحجه‌نك طوقوزنجى كونى: (يوم عرفه) رانك كسريله غلطدر.

عَرَق [ع] تر: (عرق جبين)، (غرق عرق) (عرقيه) = بوكدن اعمال اولنان برنوع سرپوش كه اكثريا درويشلر كيير § راقى: (عرق نوش) = راقى ايچن.

«دوشسه زلفندن عرق رخسار جانان اوستنه»
«كويا شبنم دوشر كلبرك خندان اوستنه»
«باقى»

عَرقوب [ع] فى الاصل اوكجه سيكيرى ديمكدر. عمالقه قومندن عصرنده كذب وخلف وعد ايله مشهور بركيمسه‌نك اسميدر. (عرقوبى) = بوشخصه منسوب ديمكدر. لسانمزده كذب وخلف ايله معروف ذوات حقنده قوللانيلان (مواعيد عرقوبيه) تعبيرى بوكا نسبتله‌در.

عَرَمرَم [ع] چوق عسكر، فرقهٔ كليهٔ عسكريه § شديد شى، شدتلى حال وفعل معناسنه‌در.

عَرُوس [ع] كلين: (حجرهٔ عروس) (عروسانه) = كلينه يارا-شه‌جق صورتده: (اوضاع عروسانه).

عَرُوض [ع] نظمده بيتك برنجى مصراعنك جزء اخيرى § اوزان شعردن بحث ايدن علم.

عَريش [ع] صالاش، صوندرمه، چارطاق.

عَريض [ع] اكلى، ياصى، كنيش: (عريض وعميق) = اكلى ودرين ديمكدركه اطرافلى اوزون اوزادى‌يه حكمنى حاويدر.

عَريضه [ع] كوچوكدن بويوكه كوندريلن مكتوب: (عريضهٔ چاكرانه)

عَريف [ع] (معروف) معنا-سنه‌در. اكثريا شخص حقنده قوللانيلير: (كيره‌سونده دزدار زاده ديمكله عريف جعفر بكك).

عَزائم [ع] على قول آفات وامرا-ضك شفاياب اولمسى ايچون قرائت اولنان آيات قرآنيه‌در. قول ديكره كوره افسون معناسنده اولان (عزيمت)ك جمعيدر. (عزايم) صورتنده ياكلش يازماملى.

عَزَب [ع] بكار، اركن. مؤنثى (عزبه) در. يكيچرى دورنده جهت بحريه‌يه منسوب سلاح انداز نفراته (عذب) دينيلردى. چونكه بوطائفه‌نك جمله‌سى بكار بولنديغى كبى داخل اولديغى سلك بحريده بلامدت خدمت ايتمكله مكلف واركن بولنملرى ده مشروط

ایدی . الیوم (غرب قاپوسی) دینیلن محل بونلره نسبتله یاد اولنور .

عَزرائیل { [ع] « مَلَكُ‌المَوت » قبض ارواحه مأمور اولان ملك .

عَزْل { [ع] منصبدن یعنی خدمت رسمیه‌دن چیقارمق ، چیقارلمق : (عزل قائمقام ، عزل ونصب)

عَزْم { [ع] برایش ایشله‌مکه ربط قلب ایله قطعیاً قصد وتوجه قیلمق ، علی قول برایشده جداً سعی واهتمام ایله‌مك معناسنه‌در : (علم طبّی تحصیله عزم ایتدی) . (عزم‌راه) کبی تعبیراتده کیتمك معناسنی تضمن ایدر .
(اُولُوالعَزْم) = هردرلو رنج واذیتّه صبر وثبات ایدوب اوامر قدسیهٔ الٓهیه‌یی قوللرینه تبلیغ خصوصنده جدّ واقدام کوسترن بعض پیغمبران ذی‌شان وخاصةً نبیّ آخر زمان حضراتیدر :

«عزم رزم ایلدك ارباب غزایز شمدی»
« رزمی در پیش ایده‌لم بزم مهیایرینه »
{ بکاکجی عزت }

عَزْو { [ع] نسبت ایتمك ، ایدلمك ، اسناد : (عزو نقصان ، بوفعل قبیحك اومعصومه عزوی) جمعی اولان (عَزَوِیات) = اصلی اولمدیغی حالده برینك علیهنده سویله‌نیلن کوتو ، چرکین شیلر معناسنده قوللانیلیر .

عَزیز { [ع] صاحب عزت ، عزت ایله متصف ، یوجه وبویوك دیمکدر . جناب حقك اسماء صفاتیه‌سندندر : (رب عزیز ، عبدالعزیز ، محب عزیز ، عزیزالوجود) مثالده کورلدیکی وجهله شریف ، نجیب ، بزرکوار ، پاك‌سیرت اشخاص حقنده‌ده استعمال اولنور . جمع معروفی (اَعِزّه)در : (اعزّهٔ کرامدن حضرت شعبان ولی) بعضاً اسلوب فارسیده (عَزیزان) طرزنده‌دخی جمعلنیر

« هوای نفسدن سرمایهٔ عزتدر استغنا »
« عزیز اولمازدی یوسف چکمسه دامن زلیخادن »
{ قوجه راغب }

عَزیمت { [ع] معنای اصلیسی (عَزْم) ماده‌سنده ایضاح ایدلمکله اورایه مراجعتله آکلاشیلور . لسانمزده (کیتمك) معناسنده قوللانیلیر : (جانب حجازه عزیمت ایتمك ، بروسه‌یه عزیمت ایدییور) § دعا ، افسون معناسنده‌ده استعمال اولنور : (عَزیمتخوان) = دعا ویا افسون اوقویجی . برلغت کتابنده بیان اولندیغی وجه ایله (عَزیمت) لفظی الیوم لسانمزده « عَزْم » مقامنده اصلا قوللانیلماز .

عَساكِر { [ع] (عَسْکَر) ك جمعی : (عساکر بحریه ، عساکر بریه ، عساکر شاهانه) .

عَسْجَد { [ع] خالص آلتون .

عَسَس { [ع] بر محالك محافظه‌سی ایچون كیجه كزوب طولاشان، یكیچری دورنده كیجه قول كزن ضابط . (عسس باشی) = یكیچری امراسندن ایدی .

« مست باتمكینه رهزنمی اولور بیم عسس »
« راغب »

عَسْكَر { [ع] تركجه‌سی (چری) در. دولتك محافظهٔ بلاد وقلاع ، وقایهٔ حضور و آسایش عامه ایچون مسلح ومرتب اولەرق طوتدیغی قوهٔ عمومیه‌یی تشكیل ایدن افرادك هیئت مجموعه‌سنه و هر نفرینه اطلاق اولنور : (بر بلوك عسكر ، سلام عسكری ، ادارهٔ عسكریه) .

عَسَل { [ع] بال : (شمع عسل) = بالمومی (عسل مصفی) = سوزلش ، سوزمه بال (عساله)= بال پتكی (عسال) = قوواندن بال چیقاران ، بال صاتان .

عَسیر { [ع]عسرتلی، كوچ، چتین: (امرعسیر، امور عسیره) .

« بو عدالتله بو اقبال بلند ایله سكا »
« اعتقادم بوكه هیچ اولیه برفتح عسیر »
« نفعی »

عَشاء { [ع] اقشام طعامی. جمعی (اعشیه) در : (ترتیب عشا ، مدعو عشا) (عِشاء) ایله (عَشاء) ی تفریق ایچون كوستریلمشدر.

عَشائِر { [ع] عشیرتلر ، اویماقلر . (عشیرت)ك جمعی : (اولاد عشائر) .

عَشْر { [ع] اون عدددن برینی آلمق ، طوقوزی بر علاوه ایله اون ایتمك || فرقان كریمدن اون آیت مقداری اوقومق .

عَشَرَه { [ع] اون : (عشرهٔ مبشره) جمعی (عَشَرات) : (عشرات خانه‌سی)، (معلقات سبعه، حواس خمسه، اركان عشره) كبی تعبیراتده قاعدهٔ عربه اتباع ایله هایی حذف ایتمك جائز دكلدر . سلیقه‌مز نثرده بونی ایجاب ایدییور. اما نظمده عندالاقتضا (حواس خمس ، معلقات سبع) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

عِشْق { [ع] فرط محبت ، جاندن سومك ، كوكل ویرمك. اصلی عینك كسریله‌در. (عشق اولسون) = تعبیری تعجب و تحسین مقامنده قوللانیلیر .

عَشِیّ { [ع] آخرنهار، آقشام : (بالعشیّ والآصال) = اقشام صباح دیمكدر. جمعی (عَشایا) (عَشیّه) ده عین معنایه لغتدر .

عَشیر { [ع] اونده بر : (عشیر زراع)

عَشیرَت { [ع] براصلدن منشعب اولان جماعت ، قبیله

§ بر آدمك عیال و اولاد و اقربا و متعلقاتی (عشیرت عظیمه) .

عَصا { [ع] اوزون دكنك، صوپا، باستون : (عصای موسی) .

« قلم بربلبل معجز صدادر دست كاملده »
« عصای موسینك اژدهادن فرقی وار یوقدر »
{ لا }

عَصافیر { [ع] سرچه قوشی معناسنه اولان «عصفور»ك جمعی : (لسان عصافیر) = قوش دیلی .

عَصَب { [ع] سیكیر : {عصب سمعی، عصب بصری ، مرض عصبی ، امراض عصبیه } .

عَصَبه { [ع] فی الاصل بر كیمسه نك پدری طرفندن اولان اقرباسی دیمكدر. لسان شرعده والدی ، ولدی اولمایان میته اقربادن اولمق حسبیله وارث اولان واصحاب فرائض حصه لرینی آلدقدنصوكره باقی قالانی اخذ ایدن كیمسه یه دینیر .

عَصَبیّت { [ع] اقرباسنه معاونت قیدنده بولنمق ، غیرت كودمك : (عصبیّت شدیده) .

عَصر { [عَ] دهر، زمان معناسنه در . اصطلاحده یوزسنه دن عبارت زمان طویله اطلاق اولنور : (عصر سعادت} = حضرت فخر كائنات علیه اكمل التحیّات افندیمزك زمانلری. (اون دردنجی عصر ، ایكنجی عصر هجری) § ایكندی وقتی : (صلات عصر، قبل العصر) جمعی (أعصار ، عُصور) در.

{ ضرب المثل ایرادینه بوعصرده نابی }
{ كیمسه اوله ماز ثابت افندی یه رسیده }
{ نابی }

عُصفور { [ع] سرچه قوشی. جمعی (عَصافیر) .

عَصیده { [ع] فی الاصل { بولاماج } دینیلن طعام . معروفی تازه بامیه ، اون ، ات صویی ، تره یاغی ایله طبخ اولنان بردرلو عرب طعامی. (عصیده حلواسی) = برنوع صولوجه اون حلواسی .

عَصیر { [ع] { عُصارة } ایله مترادفدر . شیره سی یاخود یاغی آلنمق ایچون صیقلمش نسنه دیمكدر. عربلر ظاهر النسب وطاهر العرق اولان آدمه (كریم العَصیر) دیرلر .

عَضُد { [ع] دیرسكدن اوموز باشنه قدر اولان عضو، بازو، قول § معین، یاردیمجی : (عضد الدوله).

عَضَله { [ع] بدن انسانده اولان سیكیرلی قابا اتكه (بالیق اتی) دینیلیر . جمعی (عَضَلات)

عَضوض { [ع] ایصیرمق صورتیله ینیله جك نسنه § محتلی زمان ، آفت ، داهیه .

عَطاء { [ع] احسان ، بخشش . (عطیّه) ایله مترادفدر : (عطای جزیل) ، (عطا بخش) = بخشش ویریجی ، ویرن .

عَطّار [ع] عطريّات ، بهارات وهر درلو خرده اشيا صاتان دكانجى : (عطّار عيّار)

عَطَالَت [ع] بوش اولمق، ايشدن قالمق، ايشسز طورمق.

عَطَايا [ع] بخششلر. (عطيه) نك جمعى : (عطاياى سنيه).

عَطْسَه [ع] آقصيريق، آقصيرمه، (عطسهٔ كثيره) .

عَطَش [ع] صوصامق ، صوسزلق: (دفع عطش)

« كمال لطف ايله لب تشنكانه روز عطش »
« جناب ساقئ كوثر صونار پيالهٔ مى »
{ لا }

عَطْشان [ع] صوصامش ، صوسز: (اشترعطشان)

عَطْف [ع] ميل ايتديرمك ، ايتديرلمك: (عطف نظر ، بر كره نظر مرحمتكزك عطفيله) § اسناد ايتمك : (مرتب كندى خطاسنى مصححه عطف ايدييور) كلمات ، تراكيب ، جمل بيننده جارى اولان عطف برنجى معنايه كوره‌در . جمعى اولان (اعطاف) = لطفلر ، شفقتلر ، كرملر معناسنده استعمال اولنور . محلنه مراجعت اولنه .

عَطُوف [ع] زياده مرحمت و شفقت ايديجى . اسيركه‌يجى : (وصىّ عطوف) ، (عَطُوفَت) = رحم وشفقت ايدوب اسيركه‌ييلك .

عَطِيّه [ع] بخشش : (عطيهٔ الٓهيه ، عطيهٔ سنيه)

عَظَائِم [ع] عظيمه‌لر، فوق العاده واقع اولان بويوك ايشلر. (عظيمه)نك جمعى : (عظائم امور) « عظايم » ياكلمشدر .

عَظْم [ع] كميك : (عظم مكسور، عظم زاده) وجود انسانده‌كى كميكلرك انواعنه متعلق اولان اصطلاحات طبيه‌نك بر لغت كتابنه عيناً وتفصيلاً درجنه مناسبت كوريله‌مه‌مشدر:

{ خضر سر چشمهٔ نظمم كه بولور تازه حيات }
{ رشحهٔ فيض نم خامه‌م ايله عظم رميم }
{ نفعى }

عَظَمَت [ع] بويوكلك، اولولق: (عظمت الٓهيه، عظمت فكر) .

عَظِيم [ع]بويوك،اولو: (بارعظيم، امر عظيم ، امورعظيمه)

عَظِيمَه [ع] بويوك ايش. اكثريا جمعى اولان (عظائم) قوللانيلير .

عَفَارِيت [ع] (عِفريت)اك جمعى، نهايت درجه‌ده شرير و خائن اولان جنلر .

عَفْو [ع] صوچندن كچمك ، كچلمك ؛ صوچى باغشلامق ، صوچ باغشلانمق : (عفو كناه، قباحتك عفوى ، عفو الٓهى ، عفو عالى) .

عَفِيف [ع] عفتلى ، قباحت و حرامدن پرهيز كار ،

چکینیجی : (زوج عفیف) مؤنثی (عَفیفه) در : (زوجهٔ عفیفه) .

عَقائِد [ع] (عَقیدَه) نك جمعی ، عقیده‌لر ، اعتقاد اولنان قضیه‌لر : (عقائد دینیه ، شرح عقائد ، عقائد قویه) ، (عقاید) یازماملی .

عَقار [ع] خانه ، خان ، دکان ، تارلا ، باغ ، بوستان کبی ملك : (اصحاب عقار) جمعی (عَقارات).

عَقارِب [ع] (عقرب) دینیلن تهلکه‌لی حیوانجقلر : (عقارب مهلکه) .

عَقارَت [ع] قیصیر اولمق ، قیصیرلق : (عقارت نسوان ، عقارت حیوان) . عینك ضمیله‌ده لغتدر .

عَقاقیر [ع]ادویه‌یه‌قاریشدیریلان نباتات کوکی دیمك اولان (عقّار) ك جمعی. مفردی قوللانیلماز.

عَقِب [ع] اوکجه. لسانمزده قافك فتحیله معروفدر. (عقبنده یتشمك) = اوکجه‌سندن یعنی آردندن آیرلیوب برلکده واصل اولمق دیمکدر.

(عَقَبکیر) = تعقیب ایدیجی ، ایدن § برآدمك آرقه‌سنه دوشوب کیفیت حالنی تفقد ایتمك معناسنی‌ده افاده ایدر.

(درعقب) = بلاتأخیر، همان دیمکدر:

{عقبندن ایریشیر فیض صباح آقشامك}
{قوجه زاغب}

عَقَبَه [ع] فی الاصل صرپ یوقوش معناسنه‌در . اصطلاحمزده تهلکه‌لی کچید معناسنی افاده ایدر . جمعی (عَقَبات) در .

عَقْد [ع] دوکومله‌مك، باغلامق: (عقدنکاح، رشته‌نك عقدی) § قورمق ، قورلق : (عقد انجمن ، مجلسك عقدی) § اصطلاح فقهده طرفینك برماده‌یی التزام وتعهد ایتملری دیمکدر که‌یکدیکره‌ارتباطندن‌عبارتدر. (عقد ثانی) = فقهجه طرفینك حین التزام وتعهدده برنجی‌ایجاب قبول ایله ارتباط ایتمیوب ایکنجی ایجابك قبول اخیر ایله ارتباطندن حاصل اولان عقد دیمکدر. مثلا‌بیع‌وشراده اولجه سویله‌نیلن‌بدله مؤخراً راضی‌اولمایوب‌ایکنجی دفعه‌ده بیان‌اولنان فیئاته‌راضی‌اولمق کبی.

عَقْرَب [ع]معروف‌مضرحیوانجق. ترکجه‌ده (قویروغی‌اوری) دینیلدیکنی مسموعات قبیلندن {غاصم} مرحوم قید ایدییور . (اوری — یاخود — اورو) لفظ ترکیبی‌فی‌الاصل قالقیق ، یوقاری دیمکدر . حقیقةً بو حیوانك دائما قویروغنی یوقاری طوتدیغنه کوره بویله‌تسمیه‌سنده مناسبت واردر: (نیش‌عقرب). (برج‌عقرب) = بروج فلکیه‌دن برینك اسمیدر . اشبو برجی تشکیل ایدن کواکب مجتمعه‌نك عقربه مشابه اولمسی سبب تسمیه‌در . کونش شهرتشرین‌اولك طوقوزنده برج‌عقربه

داخل اولور § ساعتك قيصه ابره‌سنه عقرب دينيلير .

عَقْل { [ع] تعريف مقبوله كوره (برنور روحانيدن عبارتدركه نفس انسانی آنكله علوم ضروريه ونظريه‌يی ادراك ايدر . آنك وجودی ولدك رحمده استكمال خلقتله هنوز جنين بولنديغی هنكامدن بدء ايله تدريجاً بلوغی وقتنه قدر تزايد وتكمل ايدر). انسان وديعۀ الٰهيه اولان اشبو قوۀ معنويه ايله اشيانك حسن وقبح ، نيك وبد ، كمال ونقصانه متعلق صفاتنی فرق وتميز واغراض ومصالح واموروك وجوه وكيفياتنی ادراك وتقدير ايدر. فارسيده (هُوش) و (خِرَد) تركيده (اوص) دينيلير: (عقل كامل) ، (عقل ايتمك) = خاطره كتيرمك، درخاطر ايتمك ديمكدر (عَقْلِی) = عقله منسوب ، نقل وروايتله دكل عقل ايله بولنان ياخود بيلينن خصوص ، شی : (دليل عقلی ، علوم عقليه) (عَقْلِيّات) = (نَقْلِيّات) مقابلی، عقلی اولان خصوصات .

عَقُور { [ع] هر كورديكنی قاورايوب ييرتيجی ، پاره‌لايجی حيوانه وصف اولور . اكثريا قودورمش ، قودوز كوپك حقنده ايراد اولنور : (كلب عقور) .

عَقيده { [ع] انسانك ربط قلب ايتديكی ماده ، نسنه : { عقيدۀ صحيحه ، عقيدۀ قويه } § بر نوع آغده‌لانمش واوفاق اوفاق كسيلمش رنكلی شكر .

عَقيق { [ع] يمن ديارنده بولنان معروف قيرمزی طاش: { عقيق يمانی } .

عَقيم { [ع] ذريتسز ، قيصير : { جاريۀ عقيمه ، زوجۀ عقيمه، حيوانات عقيمه } § نتيجه‌سز، فائده‌سز افعال حقنده ايراد اولنور : { تشبثی عقيم قالدی } .

عَكّام { [ع] چادر مهتری ، ابنای عربدن يوك قالديران خدمتكار. (عكّام باشی) =صرۀ همايون ايله جانب حجازه كيدوب كلن اومقوله خدمه‌نك بويوكی .

عَكْس { [ع] خلاف، مخالف. ضدّ : (ايش عكسنه كيديور) § سبب، آيدينلق ، كولكه كبی شيلرك بريرده اثر پيدا ايتمسی ، حاصل ايتديكی اثر : { اكثريا لدوس هواده هنكامۀ غروبده افق سحابدن عاری اولورسه كونشك شعاع آتشينی تپه‌لره ، قايش طاغنه قدر عكس ايدر } § ترسنه چويرمك ، دوندرمك : { داد } ك عكسی ينه { داد } اولور .

{ عكس رخكله ايله آيينه‌يی منوّر }
{ آغوش مهده رخشان بر آفتاب كوستر }
{ وجدی }

عَلاء | [ع] يوكسكلك، شان وشرف جهتيله اولولق: (اهل علا، علاءالدين) .

عَلائِق | [ع] (عَلاقه) نك جمعی ، ايليشكلر: {علائق دنيويه، قطع عَلائق } .

عَلائِم | [ع] (عَلامَت) ك جمعی ، نشانه‌لر : { علائم السما ، علائم موجوده } .

عَلاقَه | [ع] ايليشك، تعلّق، رابطه، مناسبت: { علاقۀموجوده، قطع‌علاقه ، آنك نه‌علاقه‌سی‌وار؟ } § عشق ، محبت ايله ربط قلب: { برينه علاقه ايتمش } بومعناده‌جمعی{ عَلاقات } در. {عَلاقه‌دار} = حصه‌دار، شريك:

{ ايتدم كوزللر ايچره علاقه افندمه }
{ صد آفرين طبيعت دلبر پسندمه }
{ شيخ‌الاسلام محمدشريف }

عَلّام | [ع] اك زياده ، هر شيئی بيلن. اكثريا حق‌التهيده قوللانيلير. {علّام‌الغيوب، ملك‌العلّام}.

{ علّام عوالم معالی }
{ علّامۀ علم لايزالی }
{ ضيا }

عَلامَت | [ع] برشيئك بيلنمسنه سبب اولان اثر، نشان ديمكدر : { علامت ضمّه ، علامت خير، علامت فارقه ، علامت نصرت } جمعی { عَلائم ، عَلامات } .

عَلّامَه | [ع] چوق بيلن، زياده علم‌ومعرفت صاحبی‌اولان: { عَلّامۀ تفتازانی، علّامه شيرازی، علّامۀ زمخشری } . آخرنده‌كی { ه } مبالغه ايچوندر .

{ علّامۀ علم لايزالی }
{ ضيا }

عَلانِيَت | [ع] كيزلی‌اولمايوب عالمك كوزی اوكنده اولمق، ظاهرلك، آشكارلق: { ذاتاً ميدان‌علانيتده‌ايدی}، { سرّاً وعَلانِيَةً } تشديد { يا } ايله غلط قوللانيلير .

عَلَف | [ع] حيوان يه‌جكی ، حيوان يمی كه تركجه‌سی { يولاف} در. جمعی { عُلوفه، اَعلاف، عِلاف } در . وقتيله { معائش } يرنده قوللانيلمش اولان { عُلوفه } تعبيری بونك جمعيدر .

عَلَقَه | [ع] اصطلاحات طبيه دندر. قان پختيسنه اطلاق‌اولنور. جمعی { عَلَقات } .

عَلَم | [ع] سنجاق ، بايراق : {عَلَمدار} = بايراق طوتان، طاشيان § مناره تپه‌سی ، ماهچه : { روزكارك شدّت هبوبی آيازمه جامع شريفی‌مناره‌سنك‌علمنی اوچورمشدر}.

عَلَن | [ع] {عَلانِيَت} ايله مترادفدر. ظاهر وآشكاره اولمق .

{عَلَنًا} = میدانده، كوز اوكنده اولەرق، آچیقدن آچیغه {عَلَنِی} = آشكار، میدانده آچیق. {عَلَنِیَّت} = آشكارەلك، كوز اوكنده اولمق.

{ متصور دكلدر انكاری }
{ علنیدر بو انجلا علنی }
{ معلم ناجی }

عَلٰی [ع] حرف جرّ، اوزرنده، اوزرینه، اوزره. مطلقا تركیب ایله قوللانیلیر. مثلا {عَلَی الْحِسَاب، عَلَی الْعَمْیا، عَلَی الْاِطْلاق، عَلَی الصَّبَاح، عَلٰی مَلَاءِ النَّاس، عَلَی الْعَادَه كبی.

{ علی الصباح جهان خلقی كاروباره كیدر }
{ بلاكشان محبتده كوی یاره كیدر }
{ فهیم }

(علی العاده كوزل سوز سویلمكدن عجزی پیدادر)
(سخنكولقده استعدادی فوق العاده در سوزده)

{ معلم ناجی }

عَلِیّ [ع] حضرت پیغمبرك عمّزاده لری اسدالله بن ابی طالبك اسم عالیسی § رفیع، عالی، فائق، یوكسك دیمكدر. اسم اولمدیغی تقدیرده مؤنث اولەرق قوللانیلیر: { اوامر علیه، ارادۀ علیه، دولت علیه، تحریرات علیه }.

{ شمدیدن نقش ایت شو پندی قلبكه }
{ ساده اسمك اولمسون اوغلوم علی }
{ معلم ناجی }

عَلَيْكَ [ع] سنك اوزرینه دیمكدر. (علیك السلام، علیك عون الله) كبی تركیبات عربیه ده قوللانیلیر.

عَلِيل [ع] علتلی، خستەلقلی، سقط دیمكدر. لسانمزده بو معنالردن باشقه (كور) معناسنده ده قوللانیلیر: (شخص علیل، چشم علیل، زوجۀ علیله، اشخاص علیله).

عَلِيم [ع] چوق بیلن، هرشیئی بیلن: (ربّ علیم، علیم حكیم، خلاق العلیم)، (وَفَوْقَ كُلِّ ذِی عِلْمٍ عَلِیم).

« بخش ایدر حضرت وهّاب علیم »
« سوكیلی قوللرینه قلب سلیم »
{معلم ناجی}

عَلَیْه [ع] آنك اوزرینه دیمكدر. یالكز استعمال اولندیغی تقدیرده بركیمسەنك اوزرینه توجه خصومت وتحمیل فعل وقباحت صورتنده واقع اولور. مثلا (زید عمروك علیهنده آغزینه كلنی سویلەیور، حكم لاحق مدعینك علیهندەدر، فلان كیمسەنك نه لهنده ونه علیهنده سوز سویلر). جملەلرنده كورلدیكی كبی. طرز دیكرده دخی قوللانیلیركه اوده قاعدۀ عربه كورەدر. مثلا (بناءً علیه، متفق علیه، علیه السلام). كبی بوندن باشقه مؤنثی اولان (عَلَیْهَا) جمع مذكری اولان

(عَلَيهِمْ) تثنيه‌سى بولنان (عَلَيهِما) ده استعمال اولنور. يالكز جمع مؤنثى (عَلَيهِنَّ) قوللانيلماز.

عَمّ { [ع] بابانك قرداشى كه عموجه تعبير اولنور: (عمّ مكرّم، عمّ‌زاده، ولد عمّ، عمّ اكرم). (عَمّه) = بابانك قيز قرداشى ديمكدر. فقط لسانمزده (خاله) تعبيرى زبانزد اولوب بو (عمّه) اصلا قوللانيلماز.

عَمائِمْ { [ع] (عمامه) نك جمعى، صاريقلر: (عمائم علما).

عَمْد { [ع] بر ايشه دوشونه‌رك، اوّل وآخرينى بيله‌رك باشلامق، بر ايشى حد و يقين وقصد ايله ايشله‌مك. (عَمْداً) = عمد صورتيله: (عمداً قتل).

عَمَلْ { [ع] ايش: (عمل صالح، عمل باطل) § ايش ايشله‌مه: (علميله عمل ايتمك)، (عمل كثير) = زحمتلى ايش، مشقت. (عَمَلاً) = ايشله‌يه‌رك، ايشه چاليشه‌رق. (عَمَلمانده) = ايشدن قالمش، ايشه مقتدر اولمايان، متروك. § لسانمزده (قبض) و (انقباض) ك ضدى، عكسى حالت معناسنده‌ده ايراد اولنور: (عمله اوغرامش، عمل اولمش) كبى.

عَمَله { [ع] «عامل» ك جمعى، ايشجيلر؛ دروكر، ارغاد، زنجير مقوله‌سى اشخاص. مفردى باشقه معناده قوللانيلير. بوجمع اولديغى حالده مفرد مقابلنده‌ده استعمال اولنور: (عمله يوميه‌سى).

عَمَلِى { [ع] عمله منسوب، ايشله‌مه صورتيله‌واقع اولان: (نظرى وعملى) = هم كوروب اوقومق هم ايشله‌يوب اوكرنمك صورتيله: (عملى باغچوانلق، حكمت علميه).

عَمَلِيّاتْ { [ع] بر ايشك اصول وقواعدينى اجرايه متعلق خصوصات تعبير اخرى ايله فن موجبنجه اجرا اولنان ايشلر: (عَمَلِيّاتِ جَرّاحِيّه) = (Opération اوپه‌راسيون)؛ (عَمَلِيّاتِ تُرابِيّه) = اكثريا يوللرك و خصوصيله شمن دوفرلرك تسويهٔ ابتدائيه‌لرينه اطلاق اولنور.

عَمُودْ { [ع] ديرك: (عمود قائم، عمود منقش)، (عَمُوداً) = ديرك كبى ديم ديك اوله‌رق. (عمود القوم) = برقومك ديركى، اولوسى، بويوكى، (عمودالجيش) = عسكرك ديركى، قوماندانى، سردار. (عمود فقرى، عمود فقارى) = بل كميكى كه تركجه‌سى (اوكورغه) در. اصطلاح هندسه‌ده ايكى طرفنده زاويهٔ قائمه احداث ايتمك اوزره برخط اوزرينه نازل اولان ديكر خطك وضعيتى.

عَمٰى [ع] كورلك ، كوزسزلك : (عمى طارى اولمق) ، (عماى قلب) = جهل و بلادت ، غفلت و غباوتدن منبعث حالت .

عَمِيّاً [ع] كور اولەرق ، كورجه . اسانمزده (علَى العَمِيّاً) = صورتنده قوللانيلير كه قصدى اوليەرق ، كورلك ايله ؛ دها تركجەسى كور كورينه ديمكدر .

عَمِيق [ع] درين . ماديات و معنوياتده قوللانيلير : (بحر عميق ، فكر عميق ، مطالعات عميقه) .

« بحر انديشه عميق ودر معنى كمياب »
{نفعى}

عَمِيم [ع] جملەيه شامل ، عمومى ديمكدر : (لطف عميم ، عميم الاحسان ، الطاف عميمه) :

« آفرين لطفكه اى باد نسيم »
« بوقدر آنجق اولور فيض عميم »
{نفعى}

عَنْ [ع] حرف جرّ ، تركجەده (دن) كبى . آتيده كورلديكى وجه ايله تركيب ايله قوللانيلير . (عن صميم) = دروندن (عن قريب) ياقيندن (عن قصد) = بيله بيله ، بيلەركدن . (عن يد) = الدن . (عنه) = آندن . (عنها) او قادينـدن ، ياخود بحث اولنان شيدن . (عنهما) = او ايكى ارككدن . (عنهم) آنلردن .

عَنادِل [ع] « عَندَليب » ك جمعى . بلبللر : (نغمات عنادل) ،

عَناصِر [ع] (عنصر) ك جمعى . كيميا اصطلاحنده آلتون كوموش كبى بسيط اولان يعنى اجزاى فرديەسى مركّب اولمايانشيلر ديمكدر . متقدمينك آتش ، هوا ، صو ، طوپراغى بسيط زعميله (عناصر اربعه) ديدكلرى كشفيات اخيره ايله حكمسز قالمشدر .

« آيا نيجه بر دور ايده بو چار عناصر »
« كيم آكاه نه اوّل اوله معلوم نه آخر »
{روحى}

عَنبَر [ع] معروف كوزل قوقولو شى كه محل وكيفيت حصولى حقنده روايات مختلفه موجود در . مع مافيه بعض جزائر هنديەدن ظهور و ورود ايتديكى روايتى قول راجح عد اولنور . بو ، منبهاتدن اولوب امراض واختلاجات عصبيەده وشدتلى حمالرده و (عنبرسائل) بعض التهابات غشائيەيه عائد ادويۀ طبيەده قوللانيلير . (عَنبَرِين) = عنبردن ، عنبرلى . (عنبربار) = عنبر ياغديريجى ، عنبر صاچيجى . (عنبر بوى) = عنبر قوقولو ديمكدر :

« هرنقطۀ خوب عنبرينك »
« خال سيه عذار معنى »
{انسى}

عَنْدَلِيبْ [ع] بلبل دينيلن قوش كه زمزمه ونغمات لطيفه سيله مشهور ومقبول عالمدر : (فرياد عندليب)

« خلق عالم عندليبى مرغ جانم صانديلر »
« ايتـديكى نالشـلرى آه‌وفغانم صانديلر »
{خيالى}

عَنْدَمْ [ع] اصطلاحات طبيه‌دندر بر نوع رچنه‌در . طبده مقبّض ونافع اوله‌رق شدتلى اسهالده وسيلان مخاطيده وقانى ديندیرمك خصوصنده قوللانيلير .

عَنْعَنَه [ع] بر ماده‌نك بر چوق اشخاصدن نقـل و حكايه اولنمق صورتيله متسلسلاً اطرافيله منقول اولمسى : (اوايشى عنعنه سيله آكلاتديلر) .

عَنْقَاْ [ع] اسمى معلوم جسمى موهوم بر بويوك قوش كه (سيمرغ) و (زمرد عنقـا) دخى ديرلر .

عَنْكَبُوتْ [ع] اوروميجك : (تار عنكبوت) = اوروميجك آغى . (پردهٔ عنكبوت) و (بيت عنكبوت) ده دينير . جمعى (عَنَاكِبْ) .

عَنُودْ [ع] زياده عنادجى ، حق بيله‌رك خـلافنده عنـاد ايدن كه تركجه‌سى « اونكو » لى ديمكدر : (نمرود عنود) .

عَنِيدْ [ع] (عَنُودْ) كبى پك عنادجى ، اونكولى : (جاهل عنيد ، وليد عنيد) .

عَنِيفْ [ع] خشونتلى ، سرت ، قاتى : (خطاب عنيف ، تنبيهات عنيفه) .

عَوَائِدْ [ع] (عَائِدَه) نك جمعى . معناجه « عَائِدَات » ايله فرقليدر . بونك طرز استعمالنه كوره مال وآقچـه اوله‌رق كلن شيلر ديمك ايسه‌ده معناسنده بخشش ياخود بلش صورتنده‌كى شيلر حكمى موجود در .

عَوَارِضْ [ع] (عَارِضَه) نك جمـعى . عارض اولان شيلر ، علّتلر ، بوزوقلقلر ، قضـالر ، سقطلقلر .

عَوَاصِفْ [ع] « عَاصِفْ » و « عَاصِفَه » نك جمعى . شديد روزكارلر : (هبوب عواصف) :

عَوَاطِفْ [ع] « عَاطِفَت » ك جمعى ، لطفلر ، كرملر : (عواطف عليه) .

عَوَاقِبْ [ع] « عَاقِبَت » ك جمعى ، صوكلر ، صوك نفسلر : (عواقب امور ، عواقب حسنه) .

عَوَالِمْ [ع] « عَالَمْ » ك جمعى ، عالملر ، دنيالر ، جهانلر : (عوالم علويه)

عَوَامّ [ع] (عَامّ) ك جمـعى ، (خواص) مقابلى . خلقك آشاغى قسمى ، آياق طـاقمى : (عوام ناس) ، (عوام پسند) = آحاد ناس عندنده ، خلقجه بكنيله‌جك شى .

عَوامِلْ [ع] عامل اولان كلمه‌لر ، (عامل) نحوينك جمعی: (عوامل قياسيه) .

عَوْدَتْ [ع] كری دونمك ، يرينه دونوب كلمك: (قاپلچه‌دن عودت) .

عَوْرَتْ [ع] ستری واجب اولان اعضای بدن ، آچيق براقلمسی جائز اولمايان يرلر § قادين ، زوجه .

عَوْعَوَه [ع] هاولامق ، هاولايش § بی ادبانه و نابمحل تعرضات لسانيه‌يه‌ده اطلاق اولنور : (عوعوهٔ كلاب ، عوعوهٔ كلبانه) .

عَوْق [ع] آليقويمق ، آليقونمق: (عوق وتأخير) .

عَوْن [ع] ياردیم ايتمه ، ياردیم : (عون الٰهی ، عون ونصرت) .

عَهْد [ع] سوز ويرمك ، اجراسنی اوزرينه آلمق : (عهد ايتدی) § برخصوصك اجراسيچون ويريلن سوز ، ايديلن يمين: (عهدنده ثبات ايدييور ، نقض عهد) § زمان ، دور : (عهد شباب ؛ عهد خلافت صدّيق) (عهد نامه) = ايكی حكومت بيننده صلح وآسايشه وامور سياسيه وتجاريه‌يه وسائره‌يه دائر امضا وتعاطی قيلنان مقاولات ايله دولتجه خصوصات مختلفه ايچون سياسهٔ تنظيم اولنان اوراق رسميه‌يه اطلاق اولنور :

« كر بو عهدنده وفا ايلرسه جانان ايشته بن »
{شيخ الاسلام ذكريا }

عَيّارْ [ع] هربری كزوب طولاشان ، ذكی ، قورناز ، چويك ، حيله‌كار آدم : (رجل عيّار) .

عَيّاشْ [ع] عشرته مبتلا اولان ، چوق عشرت ايدن :

« سنده عقلك واراسه برنشئه تحصيل ايتيوری »
« عالمك طعن ايتمه تريا كيسنه عياشنه »
{ سيد وهبی »

عَيانْ [ع] آشكار ، آچيق ، كوز اوكنده : (عيان اولدی ، عيان ايتدی) كسر عين ايله‌ده قوللانيلير .

عَيْبْ [ع] نقيصه ، قصور ، باعث عار اولان وچركين كورينن حال : (خلاف ادب حركت عيبدر) جمعی (عُيوب) در . (عَيب‌جو) = انسانك عيبنی آراشديروب صوران .

عَيْشْ [ع] فی‌الاصل ديرلكه دينيركه مدار حيات اولان يينه‌جك ، يئيله‌جك ، ايچيله‌جك شيدن عبارتدر . لسانمزده بو معناده آز قوللانيلير : (عيش خوش ، عيش فرح) § اكثريا جنبشله ييوب ايچوب ذوق وصفا سورمك ، اكلنمك معناسنده استعمال اولنور: (عيش ونوش عالمنده سرمركرم اولانلردن) . محاوراتده كسر ايله قوللانيلير .

عَيْن [ع] كوز : (اصابت عين) = سوء نظر ، كوز طوقونمه ،

کوز دکمه. (نور عین) = کوز نوری (انسان‌العین) = کوز ببکی § اصلی، کندیسی: (عین‌حقیقت، عین‌کیفیت)، (عیناً) = برشیئك صورتی، اورنکی دکل کنـدیسی دیمکدر: (حجتك عیناً بوطرفه ارسـالی محلنه یازلدی) § بر شـیئك اشی، طبقیسی: (بو بارداق قیریلان بارداغك عینیدر، بوقماش شو اتاریك عینیدر) § الفبای عثمانیده یکرمی برنجی حرفك اسمیدر: (حرف العین) ابجـد حسـابنده (٧٠) یتمش عددینه اشارتدر. § قایناق، پیکار. جمع مستعملی (اَعْیان) و (عُیُون) در. لـکن «اعیان» باشـقه معناده قوللا- نیلیر. مفردی آنك برنده قوللانیلماز. معنالرینـه کوره جمـع اوله‌رق قوللا- نیلیر.

« عین اعلاسنی کاه وبی‌کاه »
« غیره‌باقدیرماز ایدی‌عین‌الله »
{خاقانی}

عَیُّوق { [ع] آسمانده (کهکشان) دیدیلن کوکبك دائما صاغ طرفنده وکوکب (ثُرَیّا) نك آردنده کورینن برنجم تابانك اسمیدر. اشـبو کوکب غایتـله مرتفع کورندیکنـدن لسانمزده اکثریا مبالغـه ایله یوکسکه، یوکسکلـکه اسناد ایدیله‌جك شی بونـکله یاد اولنور. مثلا زیاده باغران آدم ایچون: (سسی عیّـوقه چیقیور) یاخود (سسنی عیّـوقه چیقاریبور) دینیلیر. کذلك وصفـوثنا خصوصنده‌ده قوللا- نیلیر: (فلانی اوقدر مدح ایتـدیلرکه عیّوقه چیقاردیلر):

« هپ کون‌ومکان عاشق یارب بونه‌حالتدر »
« عیّوقه چیقـار فریاد کویا که قیامتدر »
{اسرار دده}

﴿ ع ﴾

عِباد { [ع] «عبد» لك جمعی، جناب اللّهه نسبتله قوللر: (عباداللّه) = اللّهك قوللری. (اضعف‌العباد) = قوللرك اك ضعیفی، عاجزی.

« ای مصدر ماسوی اولان ربّ عباد »
« کیم سنسین ایدن موت وحیاتی ایجاد »
{«قورنه‌ی» دن ترجمه — ناجی}

عِبادَتْ { [ع] قوللق‌ایتمك، طاپمق، طاپنمق: (اللّهه‌عبادت، عبادت وطاعت)، (عبادت اصنام) = پوتلره طاپمق، طاپنمق‌که مجوسی ومشرکین کبی طوائف ضالّه‌نك دین باطللری دیمکدر. جمعی (عبادات) در. (عبادتخـانه) و (عبـادتکاه) = عبادت‌ایتمکه‌مخصوص محل. (عبادتکار) = عبادت ایدیجی.

عِبارَتْ { [ع] لسانمزده بر شیئك حالت مجموعه‌سی، مجموع موجـودیتی معناسـنده قوللانیلیر: (مکتوبك خلاصهٔ‌مآلی‌شوندن‌عبارتدر).

عربیده معانئ سـائره‌یی افاده ایدر .
نظمده نادراً (عبـاره) معناسـنده
قوللانیلمشدر .

عِبارَه [ع] لسان متکلّمدن سمع
سامعه عابر اولان کلام ،
یاخود برقاچ الفاظدن مرکّب تعبیرات :
(عبـارۀ مختصره ، تطویل عبـاره)
نظمده (عبارت) طرزنده اسـتعمالی
جائزدر . جمعی (عِبارات) .

عِبَر [ع] « عبرت » ك جمـعی :
(عبرِ مؤثّره ، مرآة‌العبر) .

عِبْرانی [ع] اسکی یهود لسانی ؛
اسکی یهود طائفه‌سـنه
منسوب ومتعلق اولان : (لسان عبرانی ،
کلمات عبرانیّه) بونك‌مقامنده (عِبْری)
ده قوللانیله‌بیلیر .

عِبْرَت [ع] انسان ایچون موجب
انتبـاه اوله‌جق وتربیـهٔ
نفس ، تهذیب اخلاق یولنده استفاده
اولنه‌جق وقعه ، خصوص : [عِبرَتِ
مؤثِّرَه ، عِبرَتِ‌مُجِیعَه] . (عبرت‌آلمق)
= مدار انتباه اوله‌جق شیئی‌دوشنوب
نفسجه فائده‌مند اولمق . (عبرت‌آمیز)
= کندوسـنده موجب انتباه اوله‌جق
شی بولنـان حالت . (عبرت‌بخش) =
عبرت‌ویریجی . (عبرتنما) = (عبرتنمون)
= عبرت کوستریجی ، کوسترن شی .

عِتاب [ع] آزارلامق ، ترسله‌مك ؛
خاطر وکوکل قیره‌جق
تکدیر ویاخود شدتلی سوز : (عتاب
عنیف) .
«کوز اوجیله عاشقه‌گه‌لطف‌ایدرگاهی‌عتاب»
«برسؤاله یر قوماز اول‌غمزۀ‌حاضرجواب»
{ نفعی }

عِتْرَت [ع] نسـل ، ذرّیت ،
اقربا ، عشیرت : (عترت
طاهرۀ ذات نبی) .

عِتْق [ع] قول آزاد اولمق .
آزادلق : (عِتقنامَه) =
آزاد کاغدی .

عِداد [ع] حساب ، صایی : (فلان
اهل حرفت عدادندندر) .
(بی‌عِداد) = صاییسز ، پك چوق .

عِدَّت [ع] بر خاتونك زوجندن
بوشـاندیغی صورتده یوز
کون وزوجی وفات ایتدیکی تقدیرده
یوز اوتوز کون اوله‌رق بکله‌دیکی
مدت . بومدّت کچمدکجه شرعاً قوجه‌یه
واره‌ماز : (ختام عدّت . نفقهٔ‌عدّت) .

عِذار [ع] یاکاق : (کلعذار)
= کل یاکاق .
« عذارك‌کل‌کل اولمش بوسه‌دن ، دل‌داغ‌داغ‌کدر »
(نائلئ قدیم)

عِراق [ع] (دجلَه) دن‌آشاغی
بصره‌یه قدر(شط‌العرب)ك
ایکی طرفی ، فی‌الاصـل صو کنـاری
دیمکدر ، وجه تسمیه‌سی ایکی بیـوك

نهرك. باشدن آشاغی یه جاری اولمسیدر.
(عراق عرب) = بغداد ساحه سی ، دوزلکی. (عراق عجم) = ری طرفی جبالی ، وادیلری .

عِرْض [ع] حرمت ، عصمت ، عفّت ایله حاصل اولان برحیثیّت پاکیزه در که انسانك نفسنه وحرمنه تعلّق ایدر. اهلی ایچون جاندن عزیزدر : (محافظهٔ عرض) .

«عرض اهلی اولان مجلس میدن ایدر اعراض»
{رمزی بابا}
«ایستر ایسه ك حفظ ایده عرضك خدای لم یزل»
«عرضنه اعدای بدخواهك بیله ویرمه خلل»
«لا»

عِرْفان [ع] فی الاصل بیلمك معناسنه در. طرز استعمالنه کوره استعداد فطری اثری اوله رق ظرافتله تفکّر ایدوب بیلمك دیمكدر. بوخصیصهٔ ممدوحه حلقتی مساعد اولمایانلرده علم ایله حاصل اولماز.

« نامکله در اشتهار عرفان »
« لفظکله در افتخار معنی »
{انسی}

عِرْق [ع] اصل ، صوی : (عرق کریم ، عرق اصفر ، عرق نجیب) § طامار ، کوك : (عِرْقُ النِّساء) = اصطلاحات طبیه دندر که قالچه اویلق ایله باجاقلرده حاصل اولان شدّتلی صیزی و آغری دیمكدر. (عِرْقُ الذَّهَب) = آلتون کوکی. (عِرْقُ السُّوس) = میان کوکی. جمع مستعملی (عُرُوق) .

« هیبت دبدبهٔ کوس نبی »
« کسدی عرق نسب بولهبی »
{خاقانی}

عِزّ، عِزَّت [ع] عزیز وشرفلی اولق ، عزیزلك ، عالیقدرلك : (بالعزّ والاقبال) (عزّت نفس) = نفسك دائماً علویّت ، رفعته تمایل وذلّت ، خساستدن توقی ایله مستندن عبارت برخصیصهٔ طبیعیه در که هرکسده بولنماز. § (عزّت) قدرت و غلبه معناسنده حق التّهیده قوللانیلیر : (ربّ عزّت) .

عِشاء [ع] کیجه قارا کلغنك اوّلی ، غروبدن صوکره صولر قارار دیغی وقت که ترجمه ده (یاتسو) دینیلیر : (وقت عشاء ، صلات عشاء) ، (عِشائَیْن) = آقشام ایله یاتسو زمانلری : (بَیْنَ الْعِشائَیْن) .

عِشْرَت [ع] فی الاصل ناس بربریله اختلاط و الفت ایتمك معناسنه در . لسانمزده وسیلهٔ اختلاط اولان مسکرات معناسنده قوللانیلمشدر: (عشرتخانه ، عشرتکاه) = مسکرات صاتیلان ، ایچیلن محل . (اهل اسلامك علناً استعمال عشرتدن منعی حقنده شرفصادر اولان فرمان همایون حضرت خلافتپناهی محض اصابتدر) .

عِشرُون، عِشرِين { [ع] يكرمى ، يكرمنجى .

عِشْوَه { [ع ف] كوزللرك كوكل آلداديجى نازى ، اداسى وطور، وضعى: (عِشوه‌گَر، عِشوه‌كار) = عشوه‌جى ، عشوه ايديجى، ايدن . (عِشوَه‌كارى) = عشوه‌كارلق .

عِصْمَت { [ع] فى الاصل منع ايتمك، صاقلامق معناسنه‌در. اصطلاحده نفسى عرض وناموسى محو ايده‌جك لوث فحش، شناعتدن وچرك حساست، فضاحتدن منع ايله پاك طوتمق معناسنه‌دركه. عرض پاكلكى، كناهسزلق ديمكدر. (عِصمتپناه ، اهل عصمت) = عصمت صاحبى . عرض وناموسه مغاير ايشلردن چكينن .

« شرط عصمت بوميدركيم اوله بندن صكره »
« سنى پهلو يه چكز پيرهنكدن غيرى »
{نائلئ قديم}

عِصْيان { [ع] امره انقياد ايتمه‌مك، اطاعتسزلك: (اهل عصيان)

« لطف حقدن زاهدا رندانى نوميد ايله »
« مظهر غفران اولور البته عصيان آشنا »
{فطنت}

عِطارَتْ { [ع] عطّارلق: (صنعت عطارت) .

عِطْر { [ع] كوزل قوقولو ياغ ، لوانطه وتركيب : (عطر چيچكى ، عطر شاهى) جمعى اولان

(عِطرِيّات) = كوزل قوقولو سورينه‌جك شيلر ديمكدر:

« عطر خوبيله پر اولوردى مشام »
« بوى مشك ايدى ياخود عنبر خام »
{خاقانى}

عِظامْ { [ع] (عَظيم)ك ، (عَظْم)ك جمعى . برنجى يه كوره بويوكلر، اولولر وايكنجى‌يه كوره كميكلر ديمكدر : (سلاطين عظام ، عظام رميمه) .

عِظَم { [ع] بويوكلك ، اولولق : (عظم قدر) .

عِفَّت { [ع] قبايحدن ، محرماتدن، منهياتدن پرهيز ايتمك ، صاقنمق: (اهل عفّت) = اوصورتله صاقنان ، عفتلى .

« بولمز يمزدر اكثرى ارباب عفتك »
« كوردك زمانه‌نك نيجه پرهيز كارينى »
{ثابت}

عِفرِيت { [ع] طائفهٔ جندن غايتله خبيث ، شرير ، بدكار اولان. (عِفرين) ده بو معنايه لغتدر. اما كسر عين وفا وتشديد را ايله اوقونور ايسه آرسلان ياتاغى ديمك اولور .

عِقاب { [ع] (عذاب) كبى. افعال قبيحه سببيله دوچار اولنان محنت ، اضطراب ، جزا ديمكدر :

« اوكشى چكمه‌يه بالجمله عذاب »
« نه بو دنياده نه عقباده عقاب »
{خاقانى}

عِقال { [ع] باغ ، بند ، آياق كوستكى .

عِقْد { [ع] كردنلك ، ديزى : (عِقدِ ثريا ، عِقدِ مرصع) .

عِلاج { [ع] خسته‌يه تيمار ايتمك كه دفع مرض ، علّت ايچون مدار شفا ودوا اوله‌رق بالترتيب استعمال اولنان شى ديمكدر ، (علاج قوى) ، (علاج ايتمك) = دفع مرض ايچون مدار دوا اوله‌جق شيئى ياپديروب قوللانمق .

عِلاوَه { [ع] بر شيئه صوكره‌دن قاتيلان شى : (علاوهٔ فائقه ، غزته علاوه‌سى ، علاوهٔ مقال) جمعى : (عِلاوات) .

عِلَّت { [ع] مرض ، خسته‌لق : (علّت افرنجيه ، علّت جلديه ، علّت مستوليه) . § باعث ، سبب : (حرف علّت ، علّت غائيه) ، (حروف علّت) = واو ، يا ، الف حرفلرى .

عِلَل { [ع] «علّت»ك جمعى ، خسته‌لقلر : (عِلَلِ سارِيه ، عِلَلِ مختلفه) .

عِلْم { [ع] بيلمك ، بيلنمك . مقابلى (جهل) در : (علم السّهى) حضورى و (علم عباد) حصوليدر § بر طاقم موادك ومسائل مخصوصه‌نك هيئت مجموعه‌سنه عائد اولان بيلكى‌يه‌ده

اطلاق اولنور : (علم حقوق ، علم طب) ، (عِلمِىّ) = علمه منسوب ومتعلق اولان ، (عَمَلِىّ) نك ضدى .

عِلِّيُّون | عِلِّيِّين } [ع] ارواح مؤمنين واعمال صالحينك رفع اولندينى برمقام علياى معنويدركه فوق السموات ، ياخود داخل جنات اولان بر محل مقدسدر . (ابن اثير) ك تعريفنه كوره دركاه رضايه اقرب اولان اشرف مراتب اخرويه‌در :

« فخر ايله سير ايليور اعلاى علّيين سنى »
{معلم ناجى}

« كوكده اولمشدى اوروى رنكين »
« شمع جمع حرم علّيين »
{خاقانى}

عِماد { [ع] ديرك : (عماد جسيم ، عماد رفيع) ، (دينك عمادى نمازدر) § استناد ايده‌جك ، طايانه‌جق شى : (عمادالملك) .

عِمارَت { [ع] (خَراب) ك ضدى ، شن وآباد اولمق ، معمورلق : (عمارت بلاد) § طلبهٔ علومه وفقرايه طعام طبخ وتوزيع ايديلن محل مخصوص : (حميديه عمارتى ، آياصوفيه عمارتى ، عمارت زرده‌سى) .

عِمامَه { [ع] صاريق : (عمامهٔ بيضاء) محاوراتده فتح ايله معروفدر .

عِناد [ع] مخالفتده ثبات ایتمه ، دیرنمه. ترکجه‌سی (اُوگُو ، اُونـگُو) لفظ مهجوریدر :

« ایتمز سخنده قدرمی اقرار مدعی »
« عقل سلیمی یوق دکل اما عنادی وار »
{سید وهبی}

عِنان [ع] دیزکین : (عنان امور) ، (عطف عنان) = دیزکین چویرمه ، برجهته دونمه. (عِنانریز) = دیزکین براقش ، قوشدیریجی. (عِنانکش) = دیزکین چکن. احتیاطلی کیدن. (عِنان بَرعِنان) = آت باشی برابر .

«چك عنان رخش کلکی کچمسون اعجازی ده»
« عرصهٔ معناده نیلی همعنان لازم سکا »
{نیلی}

عِنایَت [ع] فی الاصل زحمتلی بر ایشه اهتمام ایله‌مك معناسنه‌در: لسانمزده یاردیم وایلك ایتمکه اهتمام ایله چالیشمق معناسنده قوللانیلمشدر : (عنایت سنیه ، لطف وعنایت) ، (عنایتکار) = عنایت ایدیجی . جمعی (عنایات) .

عِنَب [ع] اوزوم: (بنت العنب) = شراب . (عنب الثعلب) = تلکی اوزومی . (عنب الدب) = قوجه یمش . (عِنَبه) = یاش اوزوم دانه سنك بریسی || بدنده چیقان سیویلجه ، قابارجق :

«کیتدی ذوق وطربم قالمدی کوکلمده نشاط »
« دکمدی نشئه‌سی آلامنه بنت العنبك »
{رمزی بابا}

عِنْد [ع] طرف ، یان : (بویله شیلر بنم عندمده هیچ حکمنده در) ، (عندالله) = نزد الـهیده . (من عندالله) = طرف الـهیدن دیمکدر. (عِندی) = عنده منسوب ، براساسه مستند اولمایوب کیفه تابع اولان : (عندی سوز) ، (عِندیات) = کیفه تابع اوله‌رق سویله‌نیلن سوزلر .

عِنِّین [ع] ترکجه‌سی (پولوج) در. اسباب مختلفه‌دن طولایی نسوانه تقرب ایده‌مه‌ین ارککه دینیلیر: (کونشه قارشی طوتیلان چراغ ، شوره‌زاره یاغان یاغمور ، عنین نزدنده بولنان حسنا ، کچکین سرخوشه ویریلن طعام حکمسز قالیر — مجموعهٔ معلم — ۳۱) .

عِوَج [ع] اکریلك ، چارپیقلق: (خط بی‌عوج) .

عِوَض [ع] بدل ، قارشیلق : (عوض خدمت) ، (بلا عِوَض) = حسبی ، بدلسز ، بَلَش .

عِیادَت [ع] خسته‌نك حال وخاطرینی صورمغه وارمق: (وظیفهٔ عیادت] ، (سنبلزاده وهبی برآره‌لق خسته‌لندیکندن سروری سائر بعض

شعرا ایله برابر عیادتنه کیتمش ایدی — مجموعهٔ معلم ناجی) .

عِیاذ { [ع] صیغنمق. (عیاذاً بالله) = اللّهه صیغنه‌رق .

عِیار { [ع] آلتون وکوموش کبی شیلرك درجهٔ صافیّتنك مدار تحقّقی: (خالصُ العِیار، کمعیار) § قدر وقیمت ذاتیه اعتباریله انسان حقنده ایراد اولنور : (فلانك نه عیارده بر آدم اولدیغنی هرکس بیلیر) § ساعتك انتظام حرکاتی معناسنده هم یالکز ، هم (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : (ساعتکزك عیاری طوغری‌میدر ، یکی جامع عیارینه مطابقدر) ؛ (ساعتمی عیار ایتدم)،(صاحب عیار ، عیار کیر) = ضربخانه‌ده تعیین عیاره مأمور اولان ذات، عیارجی. محاوراتده فتح ایله استعمال اولنور .

عِیال { [ع] « عیل » ك جمعی ، بر آدمك اوزرینه نفقه‌سنی واجب اولان یعنی کندیلرینی بسله‌یوب کچینه‌جکلرینی ویردیکی اشخاص که ازواج وانساب ، اتباع واولاد کبی . مفردی اصلا قوللانیلماز . (عیال)هم مفرد، هم جمع اوله‌رق استعمال اولنور. بین العوام فتح عین ایله تلفظ ایدیلیر .

عید { [ع] بایرام: (عید فطر) = رمضانك صوکنده‌کی بایرام ، شکر بایرامی: (عید اَضحی) = قربان بایرامی. (عیدگاه ، عیدگه) = بایرامه مخصوص سیر ولعبیات محللری .

عیدیّ ، عیدیّه { = بایرامه منسوب ، بایراملق : (هدیهٔ عیدیّه ، قصیدهٔ عیدیّه) .

عیسَوی { [ع] حضرت (عیسی) علیه السلامه منسوب : (دین عیسوی ، اقوام عیسویه) ، (عیسویّت) = خرستیانلق .

عِین { [ع] ایری کوزلو معناسنه اولان (عَیناء) لفظنك جمعی: (حورعین) .

﴿ عُ ﴾

عُبودیّت { [ع] بنده‌لك، قوللق: (عبودیّت جدّیه، عرض عبودیّت) .

عُبور { [ع] کچمك ، کچلمك : (مرور و عبور ، نهرك عبوری) .

عُبوس ، عُبوست { [ع] یوز اکشیلکی ، خوی ترسلکی : (عبوست وجه، ابراز عبوست) .

عُبَید { [ع] «عبد» ك بنیهٔ تصغیریدر، اسماء رجالدندر. (بنو العبید)

بر قبیله‌در. (امّ عبید) = خالی، تنها، قوراق چول .

عُتَقاء { [ع] آزادلی‌معناسنه اولان (عَتیق) ك جمعی، آزادلیلر دیمكدر .

عُتُوّ { [ع] سركشلك ایله قاریشق تكبّر، تعظّم: (عتوّ كبیر، عتوّ قبیح) .

عُجْب { [ع] كندینی دكرلی اولو صانمق، كندینی بكنمك: (عجب عجیب) .

عُدْوان { [ع] خصومت، دشمنلك: (عدوان عظیم) .

عُدُول { [ع] صاپمق، دونمك: (شهراه استقامتدن عدول ایدنلر، قولِ اوّلدن عدول ایتدی)§ (عادل) ك جمعی: (شهود عدول، شهادت عدول) .

عُذْر { [ع] بر ایشك ایشلەنلمسنه یاخود ایشلەنلەمسنه سبب اولان خصوص: (عُذر شرعی، عذر كرام ناس عندنده مقبولدر)، (عذرلنك) = مناسبتسز، یولسز عذر .

عُذوبَت { [ع] طاتلیلق، (عذوبت لسان، عذوبت افاده).

عُرْبان { [ع] (عرب) ك جمعی: بدوی اولان عربلر: (عشائر عربان، عربان بادیه) .

عُرْف { [ع] حكیم اولوالامر: (عُرفی) = عرفه منسوب.
(امر عرفی) = امر قطعی دیمكدر .
(ادارۀ عُرفیّه) = حین اقتضاده دولتك بر محلده ادارۀ ملكیۀ نظامیه‌یی تعطیل ایله قانوناً تأسیس ایده‌جكی ادارۀ عسكریه‌یه اطلاق اولنور. (عرف بلده، مجاز عرفی، حقیقت عرفیّه)، (عُرفاً) = شرعی دكل عرف ایله، عادت بلده ایله دیمكدر .

عُرَفاء { [ع] «عریف» ك جمعی، عرفان ومعلومات صاحبلری، احواله واقف اولانلر: (مجلس عرفا).

عُرُوج { [ع] یوقاری چیقمق: (عروج حضرت عیسی):

« آسمان تاریخه قیلدی سرفرو »
« روح عیسی ایتدی افلاكه عروج »
{ ۱۲۰۵ سروری }

عُرُوض { [ع] عارض اولمق: (عروض مرض) .

عُرُوق { [ع] (عِرق) ك جمعی، طامارلر، كوكلر: (عروق نابضه، عروق نباتات) .

عُرْیان { [ع] چیپلاق: (طفل عریان) (عُریانی) = صویلمش، چیپلاق ایدلمش؛ بر نوع دریسی صویلمش خوشابلق اریك .

« بن تكیۀ عشقكده اوعریان غمم كیم »
« پنهان بدن ایتمكه بر پیرهنم یوق »
{ سامی }

عُزلَت [ع] خلق ايله اختلاطايتميوب چكلمك (عزلتگزين) = كوشهٔ وحدتى اختيار ايديجى ، ايدن .

عُسر | [ع] كوجلك: (عسرت بول). (عسرت تنفس، عسرت هضم، حال عسر، عسر ويسر) .
عُسرَت

عُشّاق [ع] عاشقلر ، (عاشق) ك جمعى § موسيقىٔ شرقيده برمقامك اسميدر: (عشاق پيشروى).
« دائما عشاق اولدرمكده استغنا ايدر »
« اولديرر آخر بزى اول شوخ استغنا ايله »
{ يحيى }

عُشر [ع] اونده بر، اونده برقسم: (عشر شرعى، عشر مرزوعات) جمعى (اعشار). (اعشارى) = عشرلره منسوب ، اونلر ايله ديمكدر : (اصول اعشارى) .

عُصات [ع] « عاصى » نك جمعى ، عاصيلر ، زور بالق ايدنلر § امر الهى يه مخالفتله كناه ايشله ينلر، كنهكارلر : (عصات امت ، شفاعت عصات ، قهر وتنكيل عصات) تشديد ايله غلطدر .

عُصارَه [ع] صيقيلان شيلردن مايع حالنده چيقان نسنه . مثلا (عصارهٔ عنب) = اوزومك صويى ، شيره سى .

عُضال [ع] اطبانى امر تداوى ده عاجز براقان مرض: (داء عضال).

عُضو [ع] ال ، قول ، آياق كبى بدنك برجزءى: (عضو بصر، عضو تأنيث ، عضو تذكير ، عضو داخلى) ، (عضوى) = عضوه منسوب ، متعلق . جمعى (اعضا) .

عُطارِد [ع] كواكب سيّاره دن شمسه اك قريب اولان كوكبك اسميدركه فارسيده (دبير) ديڭيلير. اساطير ايرانيه جه كتابتك پيرى عد اولنور. بوسببله (دبير فلك) ده ديرلر. (قلم عطارد رقم) تعبير معروفيده بوندن متولددر .

عُظَماء [ع] بويوك معناسنه اولان « عظيم » ك جمعى. ظاهراً، موقعاً بويوكلر ديمكدر . (عظماى قوم ، عظماى دولت) .

عُظمى [ع] « اعظم » ك مؤنثى : (صدارت عظمى) .

عُفونَت [ع] چوروييوب فنا قوقمق: (عفونت عضله، كسب عفونت) .

عُقاب [ع] قره قوش، طاوشانجيل قوشى: (عقاب عقاب) تشديد ايله غلطدر .

عُقبى [ع] آخرت معناسنده قوللانيلير . حالبوكه معناى اصليسى (مجازات ومكافات) در « دار عقبى » تعبيرى معناى اصليسنه كوره در:

« بقا یوقسه دنیاده عقباده‌واردر »
« نم وارمی یوقدر دیمك احتمالم »
{ معلم ناجی }

عُقَدْ [ع] « عقده » نك جمعی: (حلال العُقَد) تعبیری معروفدر § اصطلاح طبده بویون ، قولتوق، قاصیق کبی بدنك بعض اقسامنده پیدا اولان بزلره اطلاق اولنور . بین‌العوام اشبو بزلردن بویونده حاصل اولانلره (یازمه ، صیراجه) قولتوق آلتنده‌کیلرینه (کوپك‌ممه‌سی) وقاصیقلرده پیدا اولانلره (خیارجق) دینیلیر.

عُقْدَه [ع] دوگم : (عقده‌کشا) = دوگم آچیجی، آچان؛ مشکل ایش بیتیرن . (حل عقده) = دوگم چوزمه. (عقدۀ درون) = کوکل دردی .

عُقَلاء [ع] (عاقل) لك جمعی : (عقلای امت ، عقلای مملکت) بعضاً مقام تهکمده مفرد اوله‌رق قوللانیلیر. مثلا (عقلا دنبلکی، عقلالق ایتمه) .

عُقُوبَت [ع] جزا ، عذاب : (عقوبت التهیه، اجرای عقوبت) جمعی (عقوبات) .

عُقُود [ع] «عقد»لك جمعی، طرفینجه قرار ویریلوب ربط وقبول اولنان خصوصلر: (عقود وعهود).

عُقُوق [ع] آنایه ، بابایه عاصی اولمق: (عقوق والدین).

عُقُول [ع] « عقل » لك جمعی : (عقول ضعیفه، اهل عقول).

عُکُوس [ع] « عکس »لك جمعی : (عکوس مرایا، دزیاده عکوس سفائن) .

عُلَمَاء [ع] «عالم» لك جمعی: (علمای امت ، علمای عاملین ، علمای دین) .

عُلُوّ [ع] یوکسکلك ، یوجه‌لك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: (علو افکار، علو همت، علو جناب).
«ای تعالی ایلدکجه ایلین حیران نبی »
«خاك‌پای ایتدی‌سکا میل علو شان نبی »
{ معلم ناجی }

عُلْوَان [ع] مکتوبك، رساله‌نك دیباجه‌سی . لسانمزده ادا، تفاخر، کوسترش معناسنده قوللانیلیر : (علوان صاتیور ، علوان طاسلایور ، بونه علوان) .

عُلُوفَه [ع] یکیچری دورنده عسکر وموظفین سائره‌یه اوقاف معینه‌ده‌ویریلن معاشه دینیلیردی: (علوفۀ سپاهیان) .

عُلُوم [ع] «علم» لك جمعی: (علوم دینیه ، تحصیل علوم ، علوم آلیه، علوم عالیه، علوم ریاضیه ، علوم طبیعیه، علوم عقلیه ، علوم نقلیه)، (دارالعلوم) = مدرسه، علم ومعرفت تحصیل اولنه‌جق محل مخصوص :

عُلْوِیّ } [ع] علوه منسوب، یوکسك. « سُفْلی » نك ضدّی : (فکر علوی، روح علوی، اثر علوی).

« خاك پایك اوله‌دن آسودگی بولماز تنم »
« عالم بالایه سوق ایلر بو علوی جان بنی »
{معلم ناجی}

عُلْوِیَّتْ } [ع] علوی‌لك، یوکسكلك، یوجه‌لك: (علویّت افکار، علویّت افعال) جمعی اولان (عُلْوِیّات) = معنوی یوکسکلکلر دیمکدر. (سُفْلِیّات) مقابلی :

« ایسترم اسمك کبی ذاتکده‌ده »
« معنیٔ علویّت اولسون منجلی »
{معلم ناجی}

عُلْیا } [ع] (اَعْلی) نك مؤنثی، پك یوکسك: (کعبهٔ علیا، عتبهٔ علیا، مهد علیا).

عُمّان } [ع] بویوك، انکین دکز: (عمّان عدم)، (بحر عمّان) = عربستانك شرق جنوبیسنده، هندوستانك طرف غربیسنده‌کی دکز:

«باد نوروزی ایله اولسون ده دریا موج موج»
« اولسون می دلده‌کی عمان سودا موج موج »
{ معلم ناجی }

عُمْدَه } [ع] طایانه‌جق طایاق، دستك، اعتماد اولنه‌جق محل، معتمد علیه: (عمدة الاکابر)، (عمدة الاسلام).

عُمْر } [ع] انسانك دنیاده یاشادیغی مدت: (عمر عزیز، عمر طویل، لذت عمر).

عُمْران } [ع] معمورلق، آبادانلق: (آثار عمران، عمران بلاد).

عُمْرَه } [ع] افعال حجدن فعل معلوم. فی الاصل زیارت معناسنه‌در: (ایفای عمره).

عُمْق } [ع] درینلك: (عمق بحر)، (عمقاً) = درینلکنه اوله‌رق.

عُمُوم } [ع] هپ، جمله: (عموم مأمورین) § شامل اوله: (عموم و خصوص)، (عموماً) = جملةً، هپ بردن: (عموماً تشکر ایتمك)، (عمومی) = عمومه منسوب، جمله‌یه متعلق: (عفو عمومی، منافع عمومیه). (عمومیّت) = عمومیلك:

(برذهن متفکر اویله عرش اعلای الوهیته قدر ایصال ایدلمش برحالك عمومیّت اعتباریله حس و تقدیر و تعریف و تصویرینه نره‌دن مقتدر اولسون؟ — نامق).

عُنّاب } [ع] معروف میوه: (دانهٔ عناب) (عنابی) = عناب رنکنده اولان.

عُنْصُر } [ع] اصل، حسب ‖ اساس، ماده معنالرنده قوللانیلیر: (عنصر خاك، عنصر اسلام، کریم العنصر).

« جهان وحدتك بر رنکه قونمش عنصر چاری »
« کل آتش، بلبل آتش، نوبهار آتش، خزان آتش »
{ نائلئ قدیم }

عُنف [ع] (رِفق) كـ ضدّى ، سرتلك ، ملايمتسزلك ، درشتلك كه تركجه‌ده (يوغونلق) تعبير اولنور :
« وعده كمز كلدى ديو عنف ايله ايلر تعجيل »
{ صفوت }

عُنفوان [ع] برشيئك تازه‌لك ، كوزللك هنكامنك ابتداسى : (عنفوانِ شباب ، عنفوان جوانى) .

عُنق [ع] بويون، كردن: (ضرب عنق) جمعى (اعناق) .

عُنقود [ع] صالقيم : (عنقود هرمى)=اوزوم صالقيمى (عِنقاد) عين معنايه لغتدر .

عُنوان [ع] اسم، وصف، لقب: (عثمانلى عنوانى) § سرلوحه، ديباجه: (عنوان كتاب) .

عُنوه [ع] زور وجبر كوسترمك، قهر ايتمك . اكثريا قوللانيلان (عَنوة)= ضرب دست ايله ، جبر وقهر ايله ديمكدر. فتح عين ايله‌ده لغتدر .

عُود [ع] اصلى آغاجدن كسيلمش تخته معناسنه‌در. اصطلاحده اينجه تخته‌دن اعمال اولنمسى مناسبتيله (لاغوته) ديدلن سازه (عُود) اطلاق اولنديغى كبى ياقيلديغى زمان كوزل قوقو نشر ايدن معروف خشب پاره‌يه دخى (عود آغاجى) ديدليلر .

عُهده [ع] دائرهٔ حق وتعلّق : (عهده‌سنه توجيه بيوريلان مأموريتك اهميتى) ، (برايشك عهده‌سندن كلمك) = حقنى ايفا ايتمك، حقيله ياپمق معناسنده بر تعبير عاميانه‌در . § اوزرينه ، بوينـنه آله ، كفالت : (العهدة على الراوى)= صدق وكذبى؛ ضعف ونقصانى راويسى اوزرينه ديمكدر .

عُهود [ع] برخصوصك اجرا- سيچون ويريلن سوز معناسنه اولان « عهد » كـ جمعى ، عهدلر، عهد نامه‌لر : (عهود مرعيه، عهود قديمه) .

عُيوب [ع] « عَيب » كـ جمعى . اورايه‌ده باقلى : (ستر عيوب) = عيبلرى اورتمك (ستّار- العيوب) = عيبلرى اورتجى اولان جناب الله : (اعاظم دين باشقه‌لرينك تنبيهيله كندى عيبلرينه مطلع اولمق آرزوسنده بولنورلردى. بزم كبى آدملر ايسه كنديلرينه نصيحت، ارائهٔ عيوبه همت ايدن ذواته هركسدن زياده بغض ايدرلر — احياء العلومدن خلاصه — سنبله) .

عُيون [ع] كوز وقايناق معناسنه اولان « عَين » كـ جمعى : (عيون ناظره ، عيون جاريه) .

﴿ غ ﴾

غائِبْ [ع] كورنمه‌ين، حاضر اولمايان ، يوق اولان : (شیء غائب ، اشیای غائبه) يالكز قوللانيلديغى كبی (اولمق ، ايتمك) ماده‌سيله‌ده استعمال اولنور .

« غائبده‌كی جفر ايله بولنماز »
« ضيا »

غائِلَه [ع] صيقنتی ويريجی ماده، كيفيت : (غائلهٔ عائله ، غائلهٔ زائله) .

غابَه [ع] ارسلان ياتاغی اولان صيق اورمان: (اسدالغابه).

غابِنْ [ع] ايشنده خدعه وحيله ايديجی، ايدن: (بايع غابن)

غابيَه [ايتاليانجه‌دن] كميلرك ديركلری اوزرنده درت كوشه ايكنجی يلكن : (غابيه سرنی، غابيه چوبوغی) .

غادِرْ [ع] غدر ايديجی ، ايدن . (غادر نفس) .

غارْ [ع] مغاره ، اين : (يارغار) =رفيق حضرت پيغمبر ابوبكر الصدّيق § دفنه آغاجی (حَبُّ الغار) = دفنه دانه‌سی .

« زيرطاق سرده‌اولمش عقل وحی آورنهان »
« ضانكه‌ايتمش كندنی غارايچره پيغمبرنهان »
﴿معلم ناجی »

غارَتْ [ع] چاپول، يغما: (غارت ايتمك) (غارتگر) = يغماجی ، چاپولجی .

غاردِيا [ايتاليانجه‌دن] نوبت ، نوبت محلی ، وارده .
(غاردِيان) = بكجی ، نوبتجی .

غارصُونْ [فرانسزجه‌دن Garçon] اوغلان ، دليقانلی § شاكرد، چراغ § بيكار، اركن، عزب § قهوه‌خانه ولوقانطه وبو مثللو محال سائره‌ده بولنان خدمتجی .

غازْ [فرانسزجه‌دن Gaz] هوا صورتنده‌اولان جسم§ تنوير ايچون قوللانيلان مولدالماء مفحم: (هوا غازی قومپانيه‌سی ، صولی غاز) .

غازَه [ع] نسوانك يوزلرينه سوردكلری دوزكون ، قيزيللق : (غازهٔ رخسار عروس) .

غازِی [ع] غزا ايديجی ، ايدن ؛ دين اوغورينه جنك‌ايدن: (غازیٔ نامدار) جمعی (غُزات) .

غاشِيَه [ع] آت طاقمندن معروف اورتو، خاشه: (غاشيه‌دار) =خاشه طوتان، آت‌اوشاغی، سايس، § عربيده « قيامت » معناسنده‌ده مستعملدر .

« برك رز پرنقش ايله كلشنده وزاندر »
« كويا كه صباغاشيه بردوش خزاندر »
{ يحيى }

غاصِبْ { [ع] صاحبنك اذنى، خبرى اولمقسزين برمالى، برشيئى حيله ويا زور ايله آلان، غصب ايدن.

غافِرْ { [ع] قوللرينه يارلغايوب مرحمت ايديجى اولان جناب حق: (غافر الذنب).

غافِلْ { [ع] غفلت ايديجى، احتياطسز، دقتسز، غفلتلى: (شخص غافل)، (غافلانه) = غافلجه سنه:
« بن چالشدم، سن اويناداك غافل »
« سن ميسين يوقسه بنمى يم عاقل »
{ فلوريان — مترجمى — ناجى }

غالِبْ { [ع] غلبه ايديجى، ايدن؛ زور وقوت ايله اوست اولان: (مزد غالب، فرقهٔ غالبه)، (غالبانه) = غالب اولانه ياقيشه جق صورتده. (غالبا) = ظن ايتديكيم وجه ايله، ظنمه كوره. (غالبا كله جك، غالبا كيتمك ايسته يور).
« وجه برّ اقتك اصحاب صفا »
« حمرتى غالب ايدى دير حتى »
{ خاقانى }

غالى { [ع] دكرندن زياده بهالى ديكدر: (قماش غالى، اشياى غاليه).

غاليا [ف] } كوزل قوقولو بر تركيب معروفدر كه (غاليه مسك) ياغى
غاليه [ع] } اطلاق اولنور. بين العوام تحريفله (قاله مس) ديرلير.
(غاليه بار) = كوزل قوقولو شى صاچان. (غاليا سى) = غاليه، عطر تركيب ايديجى، عطار:
« دواتى غاليه دان وبخور اولور قلمى »
« بنفشه زار بهشته دونر سواد رقم »
« نفعى »

غامِضْ { [ع] مبهم، آكلاشلمسى كوچ اولان كلام: (سؤال غامض، مسئلهٔ غامضه). (غامضه) = فهمى متعسر اولان ماده، كيفيت، جمعى (غوامض).

غانبوط { [انكليزجه دن] اصلى « غونبوط » آغيرطوپى حامل بويوك شالوپه.

غانِمْ { [ع] دشمندن حرب ايله طويملق مال آلان. (غانماً) = غانم اوله رق ديمكدر. جمعى (غانمين).

غاوى { [ع] غوايتله متصف، آزمش، آزغين، كمراه: (رجل غاوى): جمعى (غاوون) فرقان كريمده وارد اولمشدر.

غايَتْ { [ع] نهايت، اوج، صوك، صوك درجه: نعمت بى غايت، غايت متشكرى، غايت چركين، سپاس بى غايه) بعضاً (غايه) صورتنده استعمال اولنور § ادات مبالغه: (غايت كوزل) بعضاً ده باء مفتوحه علاوه

اولنەرق (بَغايَتْ) دينيلير، بوتقديرده صوڭ درجەده ديمك اولور.

غائِى [ع] غايته منسوب؛ صوكه عائد: (علّت غائيه) = نتيجهٔ مقصد، عمدهٔ مرام ديمكدر.

غَباوَتْ [ع] عقلجه ضعيفلك، آڭلايشسزلق، بوڭلك: (اثر غباوت، تحصيله سعى ايدييورسه‌ده غباوتى مانع اولەيور).

غَبْراء [ع] بوز رنكلى معناسنه اولان (اَغْبَر) ڭ مؤنثى دركه ارضه اطلاق اولنور: (ساحهٔ غبرا) = ير يوزى، دنيا ديمكدر:

«ياقار بربرق عالمسوز تيغك سربسر آتى»
«مثال خاروخس طوتسه عدوكرروى غبرايى»
{نفعى}

غَبْغَبْ [ع] چكه آلتى: (غبغب سيمين).

غَبْنْ [ع] معامله‌ده آلداتمق: (غبن فاحش) = بيع وشراده فساد معامله.

غَبِىّ [ع] غباوتله متصف، بوڭ: (طفل غبى).

غَثَيانْ [ع] قوصمق: (غثيان طبيعى).

غَدّارْ [ع] زياده غدر ايديجى، ايدن.

غَدْرْ [ع] (وفا) نك ضدّى، وفاسزلق، عهدينى طوتمامق؛ خيانت، فنالق ايتمك.

غَديرْ [ع] سيل ايله پيدا اولان بريكنتى صو، كول.

(غديرى) = كولده بتن نباتات.

غَرّاء [ع] آق، پارلاق: (شريعت غرّا، غرّهٔ غرّا، طغراى غرّا، شهر غرّا).

«بزه بر حليهٔ غرّا يازدڭ»
«نامڭى جبههٔ عرشه قازدڭ»
{معلم ناجى}

غَرائِبْ [ع] آشاغيده بيان اولنان (غريبه) نك جمعى: (غرائب حادثات، ومن الغرائب).

غَرابَتْ [ع] برنسنه خلاف عاده اولمق، نظر تعجبله كوريله‌جك حالده بولنمق؛ تحقلق: (شاعر حشمتك غرابت احوالنه دائر روايات).

غَرامْ [ع] برشيئه پك دوشكونلك كوسترمك، زياده كوڭل دوشكونلكى § عربيده عذاب، هلاك معناسنه مستعملدر.

غَرامَتْ [ع] دَيْن وديت كبى اداسى لازم اولان شىء واومثللو لازم الايفا نسنه‌يى اوده‌مك.

غَرانْدى [ايتاليانجه] كمينك بويوك ديركى.

غَرْبْ [ع] كونشك باتديغى جهت، كون باتيسى. (غرب شمالى) = قره يل طرفى. (غرب جنوبى) = لودوس طرفى (غرباً) = غرب طرفنده، غرب طرفندن (غَرْبِى)

= غربه منسوب : (جنوب غربی ، بلاد غربیّه) .
« ایلیه تا خسروِ صاحبقران شرق وغرب »
« اشهب زر پالهنك صبح ایله جولانكری »
{ نفعی }

غَرْس | [ع] آغاج دیكمك ، دیكلمك : (غرس اشجار ، برفدانك غرسی) .

غَرَض | [ع] مقصد : (خلقت بشردن غرض) § كین ، سوء نیّت ، اثر بد خواهی : (غرض مرضدر) ، (اثرغرض) ، (الغرض) = حاصل كلام . (غرضكار) = كینلی ، كوتو نیتی اولان آدم .

غَرْغَرَه | [ع] صویی بوغازده اویناتوب چالقامق : (كتن تخمی صوییله غرغره ایتملی) .

غَرْق | [ع] صویه باتمق : (معونه نك غرقی) § باتمش : (غرق عرق ، غرق نور) . (غَرْقاب) = صویه باتان ، باتمش اولان (غَرْقَه) = كذلك باتمش : (غرقهٔ دریای رحمت) .
« غرق خوناب دل ایتدی دیدهٔ كریان بنی »
{ فضولی }

غَریب | [ع] یابانجی ، كیمسه سز : (بو دیارك غریبیدر ؛ بو غریبه مرحمت) § تحف ، غرابتلی ، موجب تعجب اولان : (فعل غریب ، مصلحت غریبه) .
« صورارسه ك عاشق بیچاره نك حالن غریب اولدی »
{ یحیی }

« زلفك كبی بربختی سیه شخص غریبم »

غَریبنُواز | [ف] غریب ، بیچاره اولانلره اكرام ایدن ، عاجز پرور .

غَریبَه | [ع] غریب كیفیت ، تعجب اولانه جق ایش . جمعی (غَرائِب) .

غَریزَه | [ع] انسانك یارادیلشده كی خویی ، طبیعتی . (غَریزِی) = غریزه یه منسوب ، طبیعته متعلق : (غریزی برحالت ، حرارت غریزیه) .

غَریق | [ع] صویه باتمش ، صوده بوغلمش : (غریق بحر رحمت) .
« غریق لجّهٔ حیرت بوهفت كردابك »
« نه قعرینه نظر ایلر ، نه دستیار ایستر »
{ نائلیٔ قدیم }

غَریم | [ع] صاحب غرامت ، آلاجقلی .

غَریوَه | [ایتالیانجه دن] اصطلاحات بحریه دندر . كمینك باش طرفندن تیمور لنكری آصدقلری قول چنكلی .

غَزاء | [ع] دشمن ایله جنك ، غوغا . (ایتمك ، كیتمك) . ماده لریله قوللانیلیر : (اوزمان سردار اكرم خندق غزاسنه كیتمشیدی) .
« عرشه آص شمدنكرو تیغ ثریا جوهری »
« برغزا ایتدك كه خشنود ایلدك پیغمبری »
{ نفعی }

غَزالْ [ع] كيك ، قره‌جه ياو- روسى. نام‌ديكرى (آهو) در . (غَزالَه) = آهونك ديشيسى ‖ طوس قضاسنده بر قريه‌نك اسميدر . امام (ابوحامدالغزالى) عليه الرحمه حضرتلرينك مسقط رأسى اولمغله نسبتى اورايه‌در .

«فيض طينت بشقه‌در شوخئ صورت بشقه‌در»
«هرغزالى صانمه كيم دشت ختن آهوسيدر»
{قوجه‌راغب}

«اوكرندى غزالان جهان اى كوزى آهو»
«آتله‌يى، طورمه‌يى، دونوب باقمه‌يى سندن»
{كاظم}

غَزَتَه [فرانسزجه‌دن Gazétte] روزنامهٔ حوادث ، جريدهٔ شئونات ، وقايع يوميه ومسائل سيا- سيه‌يى حاوى ورقپاره . (غزته‌خانه) = بومثللو اوراق حوادثك ترتيب وطبع ايدلديكى محل ، مطبعه .

غَزَلْ [ع] فى الاصل لطيفه وصحبت ايتمك معناسنه‌در اصطلاحده برنوع شعر عاشقانه‌يه اطلاق اولنوركه اقلى درت ويا بش بيت اولور: (غَزَلْخوانْ) = غزل اوقويان . (غَزَلِيّاتْ) = غزله متعلق ، غزل طرزنده اولان شعرلر:

« زمانه‌ده غزلى كيمسه آليمور {ثابت} »
« كوزلره ويريلن تحفهٔ سلام كبى »

غَزْوَه [ع] (غَزا) كبى. جنك، دشمن اوزرينه اولان غوغا : (غزوهٔ بدر) جمعى (غَزَواتْ) .

غَسّالْ [ع] اولو ييقايجى، ييقايان. مؤنثى (غساله) در .

غَسْلْ [ع] مطلقا ييقامق، ييقانمق معناسنه‌در. لسانمزده اكثريا بالخاصه اولويى ييقامقده قوللانيلير : (غسل ميّت) .

غَشْىْ [ع] كنديندن كچمش، بايلمش: (غشى اولدم) ، (غشى ايتمك) = بى‌خود ايله‌مك، بايلتمق § كنديندن كچمه ، بايلمه ، بى خودلك : (غشى كلدى) .

« كوشهٔ چشم ايله ايتدكجه نكاه »
« غشى اولورلردى سروش درگاه »
{خاقانى}

غَصْبْ [ع] بركيمسه‌نك مالنى رضاسى اولقسزين ضبط ايتمك، آلمق : (غصب نقود ، غصب اموال ، برشيئك غصبى) .

«كوكلى غصب ايلدك دنيا حرام اولدى بكا »
« بن‌ينه لكن سكا حقم حلال اولسون ديرم »
{ خذما صفا }

غَضَبْ [ع] طارغينلق، قيزغينلق؛ طارله ، قيزمه ، اوفكه. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير : (نكاه غَضَبْ) = طارغين، اوفكه‌لى باقش (غَضْبانْ) = طارغين ، قيزغين ؛ اوفكه‌لى: (پهلوان غضبان)، (غَضَبْناكْ) = غضبلى ، طارغين .

« لطف ايله ديسه‌م روحئ زاره غضب ايلر »
{ روحئ بغدادى }

« چكدكجه چشمی حشمله شمشیر غمزه‌سن »
« عشاقه دهشت غضب قهرمان ویرر »
{ نفعی }

غَضَنْفَر { [ع] ایری ارسلان : (غَضَنْفَرانَه) = ارسلا- نجه‌سنه .

غَضُوب { [ع] غضبی چوق. زیاده قیزغین ، کوکره‌مش ، (غضنفر غضوب) .

غَفّار { [ع] قوللرینه مغفرتی چوق اولان حق: (غفارالذنوب ، حضرت غفّار) .

غَفْلَت { [ع] دقتسزلك ، احتیا- طسزلق، بیخبرلك، طالغینلق بوش بولنمق ، سهو . (علی الغفله) = غفلت اوزرینه ، آپانسزین § (غَفْلَةً) = غفلت اثری اوله‌رق ، طالغینلقله .

غَفُور { [ع] (غفّار) کبی. مغفرت ایدیجی، یارلیغایجی اولان تکثری: (ربّ غفور)، (غفورالرحیم) .

« نظر ایتدکجه آکا ربّ غفور »
« توله‌دی شرم وحیادن اول نور »
{ خاقانی }

غَفِیر { [ع] « سَتْر » معناسندن مأخوذ اولوب کثرت سببیله هرطرفی ستر واحاطه ایدیجی دیمکدر. لسانمزده یالکز قوللانیلماز . (جَمّ) لفظیله برابر استعمال اولنور : (جمّ غفیر) = جمع کثیر ، چوق اوله‌رق ، غلبه‌لك دیمکدر .

غَلاء { [ع] بهالیلق، قیمتلو کسکلکی: (قحط وغلاء، غلای اسعار) .

غَلَبَه { [ع] اوستون کلمك، دوکوشده ینوب اوسته چیقمق: (غلبهٔ کامله، اکتساب غلبه، غلبه چالدی) § انسانجه کثرت ، ازدحام ، چوقلق : (غلبه‌لك) .

غَلَط { [ع] یاڭلش: (غلط مشهور، غلط فاحش)، (غَلَطْ گو) = یالان یاڭلش سویله‌ین (غَلَطْ نُویس) = یالان یاڭلش یازان. جمعی (غَلَطات) .

غَلْطان { [ف] یووارلانیجی، یووار- لانان. فارسیده حرف (طا) اولمدیغندن اصحّی (غَلْتان) اولمق لازم کلیر. (سرغلطان ، کوی غلطان) .

غَلْطیده { [ف] یووارلانمش: (غلطیدهٔ خاك مذلّت) طوغریسی (غَلْتیده) در .

غَلّه { [ع] ذخیره ، محصول : (غَلّه فُرُوش) = ذخیره‌جی .

غَلَیان { [ع] قاینامق : (غلیان ماء) .

« طولدی آوازهٔ احمدله جهان »
« ایلدی عشق النبی غلیان »
{خاقانی}

غَلِیظ { [ع] قالین، یوغون، قابا: (لسان غلیظ ، بساط غلیظ ، طباع غلیظه ، کلام غلیظ) .

غَمّ { [ع] قایغو ، تاسه : (غَمزَده) = تاسه یه دوشمش، تاسه‌لی.
(غَمگُسار) = قایغو کیدریجی، کیدرن.
(غَمناك، غَمگین، غَمخوار) = قایغولانمش ، تاسه‌لی . (غَمدیده) = غم کورمش ، مأیوس. جمعی (غُموم) .

« چکمه غم دستگیردر الله »
{شیخ غالب}

« اللّهی سورسه‌ڭ بنی سویلتمه غم‌وار »
{حلیمگرای}

«عارفك کوڭلی خدا غمگین ایدرشاد أیله‌من»
« بندهٔ مقبولنی مولاسی آزاد أیله‌من »
{ نوعی }

غَمّاز { [ع] ترکجه‌سی (قوغیجی ، قوغولایجی) درکه بر آدمك عیوبنی، قبایحنی، نقایصنی آرایوب دیکرلرینه کوتولك ایچون سویله‌یجی، سویله‌ین دیمکدر . (غَمّازیَت) = غمازلق . (غَمّازَه) = کوز قیرپه‌رق وناز کانه چیمدیکله‌یه‌رك لطیفه ایدن کوزل قیزه اطلاق اولنور : (جاریهٔ غمّازه) .

« نیجه دل اختیاریله سور اول شوخ طنّازی »
« قوسه اوز حالنه کر غمزهٔ فتّان وغمّازی »
{ نفعی }

غَمز { [ع] قوغولامق .

غَمزَه { [ع] کوز قیرپه‌سی، کوزل کوزلرده وخصوصیله بعض کوزك قویروغنده واقع اولان لطیف قیرپه ، حرکت : (غمزهٔ فتّان، غمزهٔ فتّانه ، غمزهٔ شوخانه) .

« آفت جان دیدیلر غمزهٔ جلّادك ایچون »
{ ندیم }

غَنائِم { [ع] (غَنیمَت) ڭ جمعی : (غنائم وفیره) . (غنایم) یا ئلمشدر .

غَنّاج { [ع] زیاده نازلی ، چوق شیوه‌لی : (دخترِ غَنّاج).

غَنَم { [ع] قویون : (لحمِ غنم) = قویون اتی. جمعی (اَغنام).

غَنی { [ع] زنکین : (مرد غنی ، خاتون غنیه) .

« آدم غنی دل اولسه کدا مشرب اولمسه »
« رند اولسه بی‌حقیقت وبی مذهب اولمسه »
{ نائلئ قدیم }

« دنیایی غنی کانی تهی بحری برّ ایلر »
{ نفعی }

غَنیمَت { [ع] حربده دشمندن آلنان مال : (حصهٔ غنیمت) جمعی (غنائم) § مجازاً نعمت غیر مترقبه مقامنده‌ده قوللانیلیر : (فرصت غنیمتدر).

غَواشی { [ع] « غاشیه » نك جمعی، غاشیه‌لر، اورتولر .

غَوّاص { [ع] طالغیج : (غواص بحر علوم) .

« نم اول نادره غوّاص که اولسه نه‌قدر »
« بحر اندیشه عمیق و در معنی کمیاب »
{ نفعی }

غَوامِض { [ع] (غامِض) و (غامِضه) نك جمعی .

جمعی . او مادەلرە باقملی : (غوامض فقهیه) .

غَوایَت { [ع] آزغینلق ، طریق حقدن صاپمق: (غوایت نفس ، غوایت کلیه) .

غَوْث { [ع] فی الاصل مدد ، نصرت معناسنەدر . مددکار ، ناصر معناسندە وکبار اولیاءالله حقندە قوللانیلیر : (غوث اعظم ، غوث الواصلین) .

غَوْر { [ع] دیب ، اساس: (غور عمیق) = درین دیب (بِئرٍ عَمیقُ الغَوْر) = دیبی درین قویو. (غور مسئله) = مسئلەنك دیبی یعنی اساسی ، کنهی دیمکدر .

غَوْغا { [ف] جنك، نزاع. (غوغاجی) = خویسز ، امتزاجسز .

غَیّا { [ع] جهنمدە کائن بر قویو نك ویاخود بر درەنك آدیدر: (غَیّا قویوسی) .

غَیْب { [ع] کورنمەین ، بیلنمەین، کورینوردە اولمایان حال ، کیفیت ، شی : (عالم غیب ، عالم الغیب والخفایا) ، (ایمان بالغیب) ، (غائب ایتمك) مقامندە « غیب » ایتمك تعبیری قوللانیلماملی :

« یعنی سلطان سَرا پردۀ غیب »
« حاکم عادل بی علّت عیب »
{خاقانی}

غَیْبَت { [ع] برشخصك سوءافعال واحوالنە دائر ایشیدنجە انفعالنی موجب اولەجق صورتدە غیابندە واقعە مطابق اولەرق سوز سویلەمك کە لسانمزدە (غَیْبَت ایتمك) دینیلیر . غینك کسریلەدە عین معنایە لغتدر . محاوراتدە کسر غین ایلە مستعملدر . عربیدە اولدیغی کبی غائب اولمق معناسندە قوللانیلماز .

غَیْبُوبَت { [ع] کوزە کورنمەمك ، کورنمز اولمق: (غیبوبت ایتمە ، غیبوبت موقوتە) .

غَیْر { [ع] اوزکە، باشقە : (فلاندن غیری . زیدك غیری) § ترکجە ادات نفی وسلب اولان (دکل) مقامندە الفاظك ابتدالرینە ربط ایلەدە قوللانیلیر: (غیرمنتظم، غیرقابل) کبی.

غَیْرَت { [ع] نام وناموسە خلل ویرەجك حالاتە قارشی طویغولانمق ، دپرنمك § اهتمام ایلە چالیشمق : (تحصیل علمە غیرت ایدن آلدانماز) . (غَیْرَتکَش) = غیرت چکن ، جداً چالیشان .

غَیْظ { [ع] دم قلبك فورانندن پیدا اولان حالتدرکە شدت خشم وغضبدر، فوران حدت وغضب: (کَظم غیظ) = غضبی منع ایتمە، ینمە. (کاظم غیظ) = غضبنی منع ایدیجی.

غَیْن { [ع] الفبای عثمانیده یکرمی ایکنجی حرفك اسمیدر. ابجد حسابنده (۱۰۰۰) عددینه اشارتدر : (غین مفتوحه).

غَیُور { [ع] غیرت ایله متصف، غیرتلی : (طابع غیور)، (غَیورانه) = غیور اولانه یاقیشه جق صورتده .

﴿ غ ﴾

غِبْطه { [ع] برکیمسه نك نائل اولدیغی نعمتك زوالنی ایسته مکسزین کندیسی ده اونعمته نائل اولمغی آرزو ایتمك : (غِبْطَه فَرْما) = غبطه ویریجی.

(غِبْطَه کَش) = غبطه ایدیجی .

غِذاء { [ع] ییه جك، ایچه جکدن وجودك قوام ونماسنه مدار اولان شی : (غدای کافی، موسیقی غدای روحدر).

غِذْاء

« ایدر ازبر پری صورت کوزللر »
« غدای روحدر تازه غزللر »
{ نوعی }

غِرارَه [ع] { بویوك قیل جوال دیمکدرکه لسانمزده تحریفله (خَرار) دینیر،

غِرار [ف]

غِرام { [فرانسزجه دن Gramme] اوزان جدیده درهمی، درهم اعشاری : (بیك غرام بر کیلودر .

غِران { [فرانسزجه دن Grand] عظیم، بویوك : (غران وزیر، غران دوق).

غِرْبال { [ع] تحریفله (قالبور) دینیلن آلت :

« بودنت جسمنی سوراخ سوراخ ایتدی غربالك »
(سامی)

غِرَّه { [ع] (مغرور) کبی کبرلنمش، اصلسز، بیهوده، باطل نسنه ایله آلدانمش دیمکدر. فتح ایله ده تلفظ اولنور :

«غرّه اولمه حسنه کیم برکون ظهور خط ایله»
« دود آه عاشق غمخوار کندین کوسترر»
{فطنت}

غِرِیو { [ف]دیکسس، چیغرشمه، چیغلتی : (غِرِیوِ نسوان).

غِشّ { [ع] فی الاصل قلبده مضمر اولانك خلافنی اظهار ایله، حقد سببیله منافقانه نصیحت ایتمك معناسنده در بو مناسبتله اسائت، صفوتسزلك معنالرنده قوللانیلیر : (غِلّ وغِشّ) اسلوب فارسی اوزره فتح ایله ده اوقونور : (دل بی غش، بادۀ بی غش، زر بی غش).

غِشاء } [ع] اورتو ، پرده : (غشاء قلب ، غشاء
غِشاوه } بكارت ، غشاء دماغ ، غشاء مخاطى ، غشاوۀ غرض) جمعى (اَغْشِيَه) .

غِطا } [ع] اورتو: (غطاى بصر، غطاى رقيق) .

غِلّ } [ع] اسائت قلب ، كوكل صفوتسزلكى. اكثريا (غِش) ايله برلكده استعمال اولنور: (غل وغش) .

غِلاف } [ع] تحريفاله « قيليف » دينيلن شى، قين: (غلاف سيف ، غلاف مرصع) .

غِلْظَت } [ع] قالينلق ، قابالق : (غلظت طبيعت، غلظت قماش ، غلظت مزاج) .

غِلْمان } [ع] (غلام) ڭ جمعى ، بيغى چيقمامش كنجلر : (غلمان جنّت) .

غِمْد } [ع] قين : (غمد سيف) جمعى (اَغْماد) .

غِنا } [ع] زنكينلك ، بوللق : (غناى تام ، غناى طبع) § اوصانج : (هركون بقلوا يمكدن غنا كلدى) § نغمه ، ازكى ، ايرلامه : (بزم غنا ، اهل غنا) .

غِياب } [ع] غائب اوله ، بولنمامه، حاضر اولمامه : (حكم غيابى، حضور وغيابده). (عن الغياب) = غيابدن، كنديسى وياخود كنديسنى بيلمكسزين. (غياباً) = حاضر اوليه‌رق ، بولنمديغى حالده .

غِياث } [ع] مدد ، نصرت ، استمداد ايدنه يتشوب ياردیم ايتمك معناسنه‌در. فاعل مقامنده وناصر معناسنده قوللانيلير : (ياغياث المستغيثين) ، (غياث الدين) .

غِبَت } [ع] معناسى يوقاروده فتح غين ايله قسم مخصوصنده بيان اولنمشدر. اورايه باقلى. لسانمزده كسر ايله استعمالى معروفدر .

* غُ *

غُبار } [ع] توز : (غبار طريق ، كثرت غبار)، (غبارآلود) = توزه بولانمش. توزلو :
« پاك دامن بركل ترسين غبارمدن صاقين »
{ نائلئ قديم }

غُدُوّ } [ع] صباح وقتى : (بالغدو والآصال)= صباح وآقشام.

غُدَّه } [ع] بدنده درى ايله ات آره‌سنده حاصل اولان يومروجه‌بز. (غُدّه نَكَفيّه)= چكه‌دن قولاغك يوموشاغنه قدر اولان قسمده بعضاً اوفاق اوفاق حاصل اولان بزلره اطلاق اولنور .

غُراب { [ع] قارغه : (غراب اسود)= قوزغون قارغه (غُرابی)= قارغه‌یه منسوب. (غُرابیه) = قارغه لوقومی، بادم، فندق، دقیق وشکر ایله اعمال وطبخ اولنان قرابیه.

غُرّان { [ف] خومورداییجی ، خشم ایله حایقیریجی: (شیرغرّان).

غُرَباء { [ع] (غَریب) ك جمعی ، غریبلر ، یابانجی فقیرلر : (غربا خسته خانه‌سی) .

غُربَت { [ع] مملکتندن بشقه یرده بولنمق، غریبلك : (حال غربت) مجازاً (دیار غربت) مقامنده‌ده قوللانیلیر . (غُربتزَده) = محنت غربته دوشمش اولان .

غُرَر { [ع] «غُرّه» نك جمعی: (غرر زاهره) .

غُرفَه { [ع] چارطاق ، کوشك : (غُرفهٔ عالیه) جمعی (غُرَف) و (غُرفات) .

غُرَماء { [ع] « غَریم » ك جمعی . داینلر، آله‌جقلو اولانلر: (تقسیم غرما ، بین الغرما تقسیم) .

غُرَنده { [ف] خشم ایله کورله‌یوب خایقیریجی: (شیرغرّنده، پلنك غرّنده) .

غُروب { [ع] باتمق، اوزاقلاشوب کورنمز اولمق: (غروب شمس) ، (غروبی ساعت) = آلا تورقه ساعت .

غُرور { [ع] قوروم، بیهوده شیئه اعتمادایله آلدانوب قورلق: (دارالغرور) = دنیا .

غُرّه { [ع] آقلق، پارلاقلق. اشبو معنای اصلی اعتباریله ایکی صورتله استعمال اولنور . (۱) آتك آلننده کی بیاضلق که عربیده (صباح الخیر) دینیلیر : (غُرّهٔ مقبوله) . (۲) عربی آیك برنجی کیجه‌سی وکونی که قمر ابتدا هلال نورانی شکلنده کورنمکه باشلادیغی ایچوندر : (غرّهٔ محرم ، غرّهٔ غرا) .

غُزات { [ع] « غازی » نك جمعی. اردوی اسلامده جنك ایدنلر: (غُزات کرام) تشدید (زا) ایله اوقومق یا گلمشدر :

« غزاتك هریگانه مرد چابکدست سربازی »
{ نفعی }

غُسل { [ع] ییقانمق ، اهل اسلام ایچون عندالاقتضا تعریف شرعی‌یه کوره ییقانمق: (غسل مفروض).

غُصن { [ع] دال . اینجه‌ده اولسه قالین ده اولسه اطلاق اولنور. کوچکنه (غُصنه) دینیلیر : (غصن شجر) جمعی (غُصون، اَغصان) در. اصطلاح طبده اجزای بدنك طامار وسینیر کبی اقسامنه اطلاق اولنور .

غُصَّه { [ع] قلبه عارض اولان صیقنتی ، قایغـو ، تاسـه :
(غُصَّهٔ عاشـق) جمـی (غُصَص) .
(غصّه ناك) = قایغولی ، تاسه‌لی .

غُضْرُوفْ { [ع] قیقرداق کمیکی .

غُفْرانْ { [ع] یارلیغامه، یارلیغایوب سـتر کنـاه ایله مرحمت ایتمه : (غفران الـتّهی) :

« شو حالم اولور بلکه غفرانی جالب »
« اولور بلکه غفرانی جالب شو حالم »
{ لا }

غُلاتْ { [ع] قاینـایجی معناسـنه اولان (غالی) نك جمعی
اولوب بعض مذاهب اربابنـك مفرط طاقنه اطلاق اولنور : (غلات شیعه) تشدید لام ایله یاکلشدر .

غِلاظْ { [ع] قابا ، قالین : (اَیْمانِ غِلاظ) = بویوك یمینلر، آندلر .

غُلامْ { [ع] تویی چیقمامش دلیقانلی، کنج : (شیخ وغلام) = اختیار وکنج . جمعی (غِلْمان) :

« غـلام کمترك اسرار بی‌نوا کلش »
« قپوکدن ایله مأیوس ایا جناب فصیح »
{ اسرار دده }

غُلْغُل
غُلْغُله { [ع] کورلتی ، چیغرشمه . (غلغل صبیـان ، غلغلهٔ تکبیر) || برنجیسی مایعاتك شیشه‌دن بوشالدیغی وقت
پیـدا ایتـدیکی صـدایه‌ده دینیلیر : (غلغل مینا) .

« کوش جانمده‌در اول غلغل تکبیر هنوز »
{ لا }

غُلُوّ { [ع] حدّی تجاوز ایتمك . فارسـیده (غُلو) ازدحام معناسنه‌در .

غُمُوضْ { [ع] کلام مبهم ومغلق اولمق، سوز کوج آکلا- شیله‌جق صورتده قاپالی بولنمق :

« بیلمن وارسه سنسین نصل نسخه‌یم بن »
« بکا ویردی حیرت غمـوض مألم »
{ لا }

غُمُومْ { [ع] « غم » ك جمـعی : (دفع غموم) .

غُنْجْ { [ع] ناز ، شیوه که ترکجه‌سی (قیرتمه) در: (غنج ودَلال) .

غُنْچه { [ف] یاپراقلری هنوز آچیلما- مش ویاخود آز آچیلمش
چیچك، خصوصیله کل: (غنجه‌دهن)، (غنجهٔ امید)، (غنجهٔ آب) = حباب، یاغمور یاغار ایکن صویك یوزنده پیدا اولان‌قابارجق. چیم ایله تلفظ وتحریری غلطدر .

« آشیان سینه‌دن پرواز ایدن مرغ هوس »
« قوندی برکل دالنه مست اولدی بوی غنجه‌دن »

غُنُودَه { [ف] اویومش: (مُرْضعَهٔ غنوده، غنودهٔ خاك غفران) .

غُورْنْجاطَه { [ایتالیانجه‌دن] کمیجی اصطلاحاتندندر. کمی

دیرکاریـنـك برنجی أکینـه چاناقلق ، ایکنجیسنه (غورجاطه) دینیلیرکه غابیه چوبوغی ایله بابافینغو چوبوغی آراسی دیمکدر .

غُورَه { [ف] قوروق .

غُوزَه { [ف] قوزه : (غوزۀ پنبه) = پاموق قوزه‌سی .

غُوطَه { [ف] صویه طالمه : (غوطَه خوار ، غوطَه خور) صویه طالان :

« سیل وش ایتدی کذر مهر خیالك دلدن »
« مردم دیدۀ جام غوطه‌خور نور هنوز »
{ نائلیٔ قدیم }

غُوكْ { [ف] قورباغـه : (آواز غوك، غلغلۀ غوکان) .

غُومَنَه { [ایتالیانجه‌دن] کمیلرك باش‌طرفلرنده آصیلی بولند- یریلان تیمور لنگرلرك قالین زنجیری ، خلاطی. اینجه اولور ایسه (غومناطه) دینیلیر .

غُیُوبْ { [ع] «غَیْب»ك جمعی. او ماده‌یه باقکز. (علام‌الغیوب)

﴿ ف ﴾

فاء { [ع] الفبای عثمانیـده یکرمی اوچنجی حرفك اسمیدر. ابجد حسابنده (٨٠) صاییلیر: (فصل‌الفاء).

فائِدَه { [ع] مادی ومعنوی کسب وتحصیل اولنان شی، کار، نفع . (فائده‌ مند) = کارلی ، منفعت صاحبی. (چه فائده) = نه‌چاره .

فائِزْ { [ع] فوز بولیجی ، بولان . (فَوز) ماده‌سنه‌ده مراجعت اولنه :

« اولور نه کیمسه بودرلو سعادته فائز »
{ نفعی }

فائِضْ { [ع] فیضان‌ایدیجی، ایدن: (حضـور فائض‌النور) § بورج ایله آلنان آقچه ایچون ویریلن اجرت ، کذشته : (فائض مرکّب)، (فائضجی) = فائض ایله آقچه ویرن آدم .

فائِقْ { [ع] معنوی‌اوله‌رق اوستون اولان، فوقنده‌بولنان: (بو چوجق تحصیل وتربیه‌ده شاکردانك جمله‌سنه فائقدر ، تعظیمات فائقه) .

« هنر اقران‌ایچنده‌هرجهتدن‌فائق‌اولقدر »
{ نوعی }

فابْریقَه { [فرانسزجه‌دن Fab- rique] ماکینـه‌لر ایله ایش یاپان، اشیای مختلفه‌وجوده‌کتیرن محـل (Fabricateur) = فابریقـه ایشله‌تن ، ایشله‌ین ، دوزن .

فاتح ([ع] فتح ایدیجی ، ایدن ، آچیجی ، آچان : (فاتح الابواب ، فاتح اندلس) § سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك عنوان همایونلریدرکه (فاتح قسطنطنیه) جمله‌سندن مخففدر .

فاتحه ([ع] باشلانغج : (فاتحهٔ کلام ، فاتحهٔ کتاب) § قرآن کریمك برنجی سوره‌سی : (سورهٔ فاتحه ، فاتحهٔ شریفه). (فاتحه دیمك) = اکثریا دعا مقامنده سورهٔ شریفهٔ مذکوره‌یی اوقومق : (روح شریفنه دائما فاتحه اوقونور) وبعضاً برشیئه قطعیاً قرار ویرمك دیمکدر :

« آرتق بو ایشه فاتحه دینیلدی »

« فوتنه تاریخ معجمدر اوقو »

« فاتحه عثمان افندی روحنه »

{سروری}

فاتر ([ع] طورغون ، کیوشك ، فتورلی : (نظر فاتر ، خاطر فاتر) .

فاجر ([ع] فجور صاحبی ، کوتو ایشلر ایله مشتغل کنهکار : (شخص فاجر ، محتالهٔ فاجره) .

« غیبه ایمان کتیر ای ملحد فاجرکه سکا »

« آخرتدن خط تعلیق ایله حجت کلمز »

{ثابت}

فاجع ([ع] انسانی متأثر وددرناك ایدیجی شی : (فاجع برحال) .

فاجعه ([ع] قلبلری آجیندیروب مضطرب ومتأثر ایدن کیفیت ، مصیبت § اساساً قلبلری آجندیره‌جق صورتده مؤثر اولدیغی حالده بعض اکلنجه‌لی سوزلر وحرکتلرله قاریشق اوله‌رق ترتیب اولنان تیاترو اویونی که فرانسزجه‌سی (درام Drame) در .

فاحش ([ع] حدك خارجنده چرکین ، پك کوتو : (قول فاحش ، خطای فاحش ، کلام فاحش ، فعل فاحش ، خطیئات فاحشه) § پك چوق وفضله شی : (غبن فاحش ، فیء فاحش ، فیأت فاحشه) . عربیده اشبو معنالردن ماعدا غایتله بخیل ، ناکس آدمه اطلاق اولنور : (رجل فاحش) .

فاحشه ([ع] اصطلاح شرعده غایتله قبیح ومنکر اولان کناه دیمکدر . مثلا اقبح ذنوب اولان زنا کبی . حق تعالی حضرتلرینك نهی ایتدیکی اوفعل قبیحی ایشله‌ینه دینیلیر .

فاخته ([ف] اوکیك قوشی ، بیابانی کوکرجین که اندامی ، آوازی خوش اولدیغندن شاعران ایچون سرمایهٔ نظم اولمشدر . (باقی) نك آتیده‌کی مصراعیله (ابوالمعانی) نك بیتی برر نمونه‌در .

« سحرکه برسر سروسر افراز »

« شود فاخته بعشق یار دمساز »

{ابوالمعانی}

فاخر ([ع] فخر ایدیجی ، ایدن . بونك یرنده اکثریا (مفتخر)

قوللانيلير § كوزل، شعشعه‌لى، شانلى، احتشاملى : (لباس فاخر ، خلعت فاخره ، دائرهٔ فاخره) .

« سوز بر متاع فاخر وكيابدر ولى »
« آكا رواجى لطف شه نكته‌دان‌ويرر »
{ نفعى »

فارِسْ { [ع] آتلى، آته بينيجى : (فارس بى‌نظير) .

« كلدى اول فارس تيه لولاك »
{خاقانى}

فارِسْ { [ع] قومسال محل معناسنى افاده ايتديكى كبى (پارس) لفظنك معرّبى بولنديغى‌ده مرويدركه ديار عجمه ، خصوصيله ايرانك جنوبى شيراز ولايتنه اطلاق اولنور : (اقليم فارس) ، (فارِسى) = ديار عجمده وخصوصيله ولايت مذكوره‌ده متمكن اهالينك لسانى ديمكدر. (فارسيجه) تعبيرى پك يا گلشدر :

« قويدى آتشكدهٔ فارسه خاك »
{خاقانى}

فارِغْ { [ع] آسوده ، ايشدن واز كچيجى ، النى ايشدن چكيجى ، ايشنى بيتيروب چكيليجى .

فارِقْ { [ع] فرق ايديجى ، ايدن؛ آييريجى، آييران : (فارق خطا وصواب ، فارق نيك وبد ، علامت فارقه) .

« فارق حكمت اولملى اوّل »
« صكره اخذ ايتملى آنى نه كوزل »
{لا}

فارُوقْ { [ع] حق وباطلى فرق ايله اجراى عدالت ايتمك صفت ممتازه‌سيله شهرتياب اولان حضرت عمر رضى الله عنهك لقب شريفلريدر : (عمر الفاروق) .

« اسلام فاروق عرب اقبال پرويز عجم »
{ نفعى }

فارَه { [ع] فارسيده (موش) . تركيده (صيچان) ديتيلن مستكره حيوانجق . (فار) دخى عين معنايه لغتدر .

فاسْتَه { [فرانسزجه‌دن Faste] طنطنه ، زينت ، سوس ؛ الماسك رونقنى آرتيران يوزطرفى تراشى .

فاسِخ { [ع] فسخ ايديجى ، ايدن : (فاسخ شركت تجاريه) .

فاسِدْ { [ع] كوتو ، يا گلش ، بوزوق: (فعل فاسد) مفسد ، منافق، شقى معناسنيده افاده ايدر . بو معناده جمعى اولان (فَسَدَه) زياده قوللانيلير .

فاسِقْ { [ع] اصطلاح شرعده طاعت الٰهيدن خروج فاحش ايله چيقان؛ طريق حقدن چيقوب ارتكاب زنا وكناه ايدن آدمه اطلاق اولنور : (فاسق محروم، مؤمن فاسق) جمعى (فَسَقَه) .

فاشْ { [ع] كيزلى برماده بين الناس شايع اوله ، طويله : (فاش راز) (فاش ايتمك) = كيزلى طوتلق لازم كلن برخبرى، ماده‌يى هر كسه سويليوب يايمق .

فاصل • [ع] مادهٔ نزاعی بولیجی ، بولن، حکم وقضایه وصف اولور: (حکم فاصل) § آرالایوب آییریجی، آییران: (خط فاصل، خطوط فاصله) .

فاصله [ع] ایکی شیئك آره‌سنی آییران نسنه: (فاصلهٔ مقاله، فاصلهٔ کلام ، فاصلهٔ بیت) § آره ، آره‌لق : (بلا فاصله) = آره‌لقسز ، آره‌سی کسیلمکسزین. (فاصلهٔ صغری) = عروضده اوچ متحرك وبر ساکن حرفدن (فاصلهٔ کبری) = درت متحرکله برساکن حرفدن عبارت تفعله .

فاضل • [ع] فضل ایله متصف اولان یعنی مزیت، کرم، عاطفت، علم، معرفت جهتیله آرتقی بولنان : (مرد فاضل ، مربیهٔ فاضله) جمعی (فضلا) .

« فاضل حوصله آموز فلك »
« کامل معرفت اندوز ملك »
{خاقانی}

فاطر [ع] یارادیجی ، یارادان : (فاطر السماوات. قدرت فاطره)

فاعل [ع] ایشله‌یجی ، ایشله‌ین : (فاعل مختار) = اختیاری النده ، ایستدیکی کبی ایشله‌مکده سربست اولان. (فاعل خیر) = خیر ایشله‌ین (اسم فاعل) = علم صرف اصطلاحاتندن اولوب ایشله‌یجینك اسمی دیمکدر. (فاعلیّت) = ایشله‌یجیلك ، طبده عمل تأثیر دیمکدر .

فاقفون • [آلمانجه‌دن] اصلی (پاقفون Pakfon) در. کوموش ، توتیا ، نیکلدن مرکب بر خلیطهٔ معدنیه‌در . یوز اللی سنه اوّل چیندن المانیایه کلدیکی و اشبو پاقفون کلمه‌سی دخی چینجه اولدیغی وآلمانجه‌سی (آلفنید) کلمه‌سی ایدوکی بالتحقیق آکلاشلمشدر .

فاقه [ع] یوقسوللق ، فقیرلك : (فاقهٔ شدیده ، شدت فاقه).

فاکهه [ع] یمش، میوه : (فاکههٔ لذیذه) ، (النار فاکههٔ الشتاء) = آتش قیشك میوه‌سیدر.

فال • [ع] فکر ضعیف ورأی سخیف صاحبی آدمك برمادهٔ مأموله‌یی استخراج واستطلاع مقصدیله کتاب آچمق وکتابه ، باقله‌یه باقمق کبی مختلف صورتلرده وقوعبولان تشبثی وبویولده‌کی تشبثك کوستردیکی نتیجه: (فال آچمق، فاله باقمق ، فال خیر) .

فالیه [ایتالیانجه‌دن] طوپك آغیزلق ویلمه‌اوتی قونیلان دلیکی .

فام [ف] رنك. ترکیب ایله قوللانیلیر: (کلفام) = کل رنکلی. (زرفام) = آلتون رنکلی. (سبز فام) = یشیل رنکلی .

فاميليا [فرانسزجه‌دن Famille] أوخلق، عائله، عيال واولاد.

فانتازيه [فرانسزجه‌دن Fanta-sie] كلوب كچيجی هوس، كيف، مراق؛ طنطنه، كوسترش. اصلی عربجه (فَنْطازِيَّه) دركه مغربی و مصريلرك شنلكلرده بررسم مخصوص ايله آت قوشديرملری ديمكدر.

فانوس [ع] فنار، شيشه قاپاق § چراغ وشمعك شعله‌سنی خارجه عكس ايتديره‌جك بر حالده اوزرينه كچيريلن يكپاره، يووارلاق شيشه ياخود پورسلن قاپاق: (فانوس شمع، فانوس خيال).

فانی [ع] فنا بوليجی، بولان: (دنيای فانی، حظوظات فانيه).

« برك وباراندن بز الچكدك بوفانی كلشنك »
« ميوهٔ مقصود ايستراولسون ايستراولمسون »
{فصيح دده}

فبها [ع] پك ايی، نه كوزل مقامنده واكثريا جمل شرطيه‌ده ادات شرط ايله برلكده استعمال اولنور: (حكم عقدی برهفته‌يه قدر اجرا ايدر ايسه‌ك فبها، ايتمديككك حالده قانوناً فسخ ايتديريرم).

فتّاح [ع] آچيجی، آچان، جناب حق: (فتّاح كريم).

فتّان [ع] فنالق ياپيجی، شيطنتله آياردبجی: (شوخ فتّان، غمزهٔ فتان، چشم فتّان).

فتاوی، فتاوی [ع] (فتوی) نك جمعی: (فتاوای شريفه).

فتح [ع] آچمق، آچلمق: (فتح باب، چارشوی كبيرك فتح وكشادی) § اوستون اوقونمق، اوقولمق: (فتح‌لام ايله، لامك فتحيله).

« فتح ايله جهان نظم ونثری »
« اول خسرو كامكار معنی »
{انسی}

فتحه [ع] اوستون، اوستون اشارتی: (فتحهٔ خفيفه) جمعی (فَتَحات).

فتق [ع] يارمق، يارلمق: (فتق ورتق امور) = ايشلری ياروب بتشديرمك يعنی حل ايتمك ديمكدر § قاصيق يارغی ديدیلن علتك اسمی. قاصيغك پرده‌لری آلتنده محتبس اولان جسمك تفرق اتصال سببيله خارجه نفوذ ايتمسيدركه صور مختلفه‌ده ظاهر اولور: (علّت فتق).

فتوی [ع] سؤال مشروعه‌ويريلن جواب شرعی: (فتوای شريف) جمعی (فَتاوا) در. (باب فتوی) = شيخ‌الاسلام دائره‌سی، (فتوی امينی) = علمادن حجج واسئلهٔ شرعيه‌نك تدقيق وتصديقنه مأمور اولان ذات. (فتواخانه) = مأمور مشاراليه ايله معيتنده‌كی مأمورين شرعيه‌نك اقامتگاه رسميسی.

فتى [ع] ييكيت: (لافتى الا علی) رضی الله عنه.

«بكزر روشك حيدره برشانلی فتاسين»
{معلم ناجی}

فتيل **فتيله** [ع] بوكلش، بوكلمی معناسنه در. ايلكدن بوكيلوب انواع قنديللرك ايچنده بولنان (فتيل) كه كسر فا ايله زبانزد در. (فتيلهٔ كيسو) = صاچ اوركوسی (حجر فتيله) = طاغ كتانی § حمام كيسه‌سنی دلك ايله وجوددن چيقاريلان بوكك بوكك كيره‌ده (فتيله) دينيلير.

« انجلای رخی ياقدقده فتيل »
« سوندی قنديل زبور وانجيل »
{خاقانی}

فجر [ع] كونشك طلوعندن اول افق شرقيده ظاهر اولان قزيللغی، طاڭ يرينك آغارمسی (فجر كاذب) = شكل مستطيل ايله صباحه قارشی ظهور ايدن ضيای محدود. (فجر صادق) = ديكرندن صوكره ظهور ايله آفاقه منتشر اولان ضيادر كه شفق سوكمك دينيلير.

فجره [ع] (فاجر) ك جمعی. اورايه‌ده باقلی: (كفرهٔ فجره).

فجيع [ع] الم واضطراب ويرن، آجيقلی.

فجيعه [ع] آجيقلی كيفت، مصيبت. (فاجعه) يه‌ده باقلی.

فحاش [ع] كثيرالفحش آدم: (اوباش فحاش).

فحاوی [ع] «فحوا» نك جمعی. مفردينه باق:

« اثرك آتشين فحاويدر »
« چوق دل افروز نظمی حاويدر »
{لا}

فحشاء [ع] نقل وعقلك قبول ايتمديكی درجه‌ده حدی متجاوز قول وفعل؛ مشروع اولمايان لذائذ شهوانيه § زكات ويرمكده اولان بخل.

فحص [ع] بر شيئك ايچ يوزينی آراشديرمق، آرامق. «تفحص» بوندن مشتقدر.

فحم [ع] كومور: (فحم معدنی).

فحوی **فحواء** [ع] (معنی) ديمكدر كه كلامك سياق وسباقندن ذهنك انتقال ايده‌جكی مدلول، مألدن عبارتدر.

فخار [ع] زياده اوكونيجی، اوكونن، كنديني مدح ايديجی: (نفیٔ فخار).

فخامت [ع] اولولق، قدر وشانی رفيع اولمق. (فخامتلو) = القاب رسميه‌دندن اولوب صدر اعظم، خديو مصر، واجنبی پرنسلر حقنده قوللانيلير.

فَخْذ [ع] اویلوق، بوط ایچی. اصطلاحات طبیه دندر. قالچه ایله بالدیرك مابینی اولان عضوه «اویلوق» دینیلیر.

فَخْر [ع] اخلاق وفضائل واحوال ومناقب جهتیله نازلانوب اوگونمك، بوصورتله برآدمی دیکرلرینه تفضیل وترجیح ایتمك § مدار شرف ومفخرت، کندیسیله افتخار اولنان، اوگونیلن: (فخر ایده‌جك شی، فخرالوزراء، فخرالادبا) ، (فخرعالم) = پیغمبرمز علیه‌الصلاة وسلم افندیمز حضرتلری § تعظّم، تکبّر، اولولانمه:

« نجح، پاکیزه سخندن صکره »
« فخر عالم دیدی بندن صکره »
{خاقانی}

فَخْرِیّ [ع] فخر وشرفه منسوب؛ افتخار ایچون بلا اجرت ایفا ایدیلن وظیفه ومأموریت § او صورتله ایفای خدمت ایدن: (فخری شهبندرلك، فخری کاتب، فخری اعضا).

فَخْرِیَّه [ع] شاعرك کندینی مدح ایده‌رك، اوگونه‌رك سویله‌دیکی شعر: (حتی نفعی، معتادی اولان فخریّه‌دن سهام قضا قصائدنده دخی آیرلمدیغندن — کتابخانه — نفعی) .
جمعی (فَخْرِیّات) .

فَخُور [ع] پك فخر ایدیجی، زیاده اوگونیجی: (فرح وفخور) ، (فَخُورانَه) = فخورجه‌سنه.

فَخِیم [ع] فخامتله متصف، فخامتلی، رفیع‌القدر: (دول فخیمه)
(فَخِیمانَه) = فخیم اولانه یاقیشه‌جق صورتده، رسمیّاتده صدراعظم وخدیو مصر ایله اجنبی برنسلر حقنده قوللانیلان تعبیرات تعظیمیه دندر: (ذات سامیٔ فخیمانه‌لری) .

فِداء [ع] برشیئك اوغورینه دکرلی برشیئ بذل وترك ایتمك، برشیدن واز کچمك. بومعناده (ایتمك، ایله‌مك) ماده‌لریله قوللانیلیر: (فدا ایتدم، فدا ایلدی) § قربان معناسنده‌ده قوللانیلیر:

« سکا جانم‌ده فدا بنده فدا »
{خاقانی}
« جانی راه حقده قیلدی فدا »
{لا}

فَدائی [ع] جهاد فی سبیل‌الله ایچون فدای نفس ایدن عسکر: (حرب فدائیلری) ، (فدایی) طرزنده استعمالی غلطدر.

فَذْلَکه [ع] نتیجه، خلاصه، اجمال: (لایحه‌نك فذلکه‌ٔ مألی، فذلکه‌لی اوراق تحقیقیه).

فَر [ف] نور، ضیا: (کوزینك فری سونمش، کوزلرنده فر قالمامش) § شکوه وزینت، شان وشوکت. مضاف ویا معطوف علیه اولدیغی تقدیرده تشدید ایله استعمال اولنور: (فرّ سلطنت، فرّ دولت)،

(گُروفَرّ) = بر تعبیر فارسیدر كه قدرت ومكنت ، شان‌وشوكت دیمكدر. عوام بیننده بیله قوللانیلان (گرلی فرلی) تعبیری بوندندر كه شانلی، قدرتلی معناسنی افاده ایدر. (گر) = كاف فارسی ایله قدرت ومكنت معناسنه بر كلمهٔ فارسیه‌در. اشبو تعبیرده‌كی (فر)ی قرار معناسنه اولان (فَرّ) ظن ایدوب باشقه درلو معنی ویرمك محض خطادر. بو (گُروفَرّ) باشقه، آشاغیده ذكر اولنان (كرّ وفرّ) باشقه‌در. برنجیسی بر تعبیر فارسی ، ایكنجیسی بوتون عربیدر .

« ای خسرو جم جاه فریدون فر عالم »
{نفعی}

فَرّ [ع] فرار، قاچمق معناسنه‌در. (كَرّوفَرّ) = میدان‌جربده (چرخه) دینیلن صورتده دشمنه حمله ایدش، صالدیرش دیمكدر. (كَرّ) = لفظ عربیسی جنكده دشمن‌اوزرینه هجوم ایله استعمال سلاح ایتدكدن صوكره صف حربه رجوع ایتمك ، قاچامق صورتیله دونوب تكرار حمله ایله‌مك معناسنه‌در.

فَرائِد [ع] « فریده » نك جمعی. مفردینه باقلی .

فَرائِض [ع] « فَریضَه » نك جمعی ، مفردینه باقلی: (فرائض دینیه) § ارباب استحقاقه تركه‌نك كیفیت تقسیمنی بیلدیرن علم.

فَراخ [ع] بول، كنیش، یایوان، آچیق. مادیات‌ومعنویاتده قوللانیلیر . (حساب‌فراخ) = كنیش حساب . بونی (فرح) صورتنده یاكلش یازمامالی (فَراخ آستین) = یكی بول یعنی جوانمرد ، كریم دیمكدر (فَراخ دَسْت) = كذلك جوانمرد ، زنكین. (فَراخ‌رَو) = عجله یوریجی ، كنیش یوریین || وظیفه‌سنی وحدینی تجاوز ایدن || سفیه . مسرف. (فَراخ كام) = دولتمند، مسعود ، بختیار اولان (فَراخی) = بوللق، كنیشلك.

فَرادیس [ع] « فِردَوس » ك جمعی :

« كیم كورسه ایدر صفاكی تقدیس »
« دینسون سكا اقدس‌الفرادیس »
{لا}

فَرّاش [ع] باییجی، دوشه‌ییجی، خدمتجی § كعبهٔ معظمه‌یی سوپورن :

« هر رخام فرشی بر آیینهٔ عالم نما »
« هر كزن فراشی براسكندر كیتی‌ستان »
{نفعی}

فَراشَت [ع] كعبهٔ معظمه فرّاشلغی: (فراشت شریفه براتی، خدمت فراشت) .

فَراعِنَه [ع] (فِرعَون)ك جمعی، مصرك قدیم حكمدارلری: (فراعنهٔ مصریّه) .

فَراغ { [ع] ترك اشتغال ، ايشدن چكلمك § راحت، استرا-
حت : (كنج فراغ ، كوشۀ فراغ) § ترك ايتمك ، براقق: (فراغ وانتقال خرجى) § راحتلك ، آسوده‌لك : (فراغ بال ، فراغ خاطر).

فَراغَت { [ع] « فراغ » كبى راحت : (كوشۀ فراغت) § واز كچمه ، ال چكمه ، ايشسز قالمه : (كيتمكدن فراغت ايدييور، بوايشدن فراغت ايتدى ، حقندن فراغت ايلدى) § استغنا : (اظهار فراغت ايلدى).

فَراموُش { [ف] اونوتمه . لسا- نمزده هم يالكز، هم « ايتمك، ايلمك » ماده‌لريله قوللانيلير. نظم عجمه مخصوص اولان مخففاتى تركجه‌ده استعمال اولنماز .

فَراهَم { [ف] طوپلانمه ، طوپلو. منظوماتده نادراً قوللا- نيلمشدر :

« پيش حكمنده اوشاه رسلك »
« دامن انبياده فراهمدر »
{ نظيم }

فَربِه { [ف] سميز ، اتلى ، بسيلى: (كوسفند فربه) (فربهى) = سميزلك ، اتليلك .

فَربِيُون { [ع] اصطلاحات نباتيه- دندر . بلاد حاره‌يه مخصوص بر نباتدركه جزء مؤثرى رچينه‌لى بر ضمغدر . بعض امراضه علاج اوله‌رق قوللانيلير : (فَصيلۀ فَربِيُونِيَه) .

فَرتُوت { [ف] پك اختيار ، پير ، قوجامش، بوناق: (مرد فرتوت) ، (فَرتُوتى) = پيرلك ، بوناقلق . (فَرتُوتانَه) = بوناجه‌سنه.

فَرَج { [ع] غم وغصه‌دن، صيقنتيدن قورتلمق : (الصبر مفتاح الفرج) = صبر فرجك آناختاريدر .

فَرْج { [ع] فى الاصل آرالق، ياريق معناسنه‌در . اصطلاحده نسوانك عورت يرى ديمكدر .

فَرجام { [ف] عاقبت ، صوڭ § نفع ، فائده . لسانمزده تركيب ايله قوللانيلير : (بَدْ فَرجام) = صوڭى كوتو ، فنا . (بى‌فرجام ، نافرجام) = صوڭسز ، ياخود فائده- سز . (فرجامگاه) = قبر، مزار.

فَرَح { [ع] برسببدن طولايى زياده سوينمكله ويا برشيدن زياده حظ ايتمكله قلبده حاصل اولان انشراح لاقيدانه . (بولمق) ماده‌سيله قوللا- نيلير: (دڭز كنارنده كزيندم. فرح بولدم) . (فرحبخش) = سوينج ويريجى. (فرح اَفشان) = (فرح فَشان) = سوينج صاچيجى. (فرح آوَر) = سوينج كتيريجى. (فرح اَفزا ، فرح فَزا) = كوڭله سوينجله

آچیقلق ویریجی ، کوکلك سوینجی آرتیریجی .

فَرِحْ [ع] مسرور ، شادمان معناسنه‌در . (فَرِح)

فَرْحانْ دائما « فَخور » ایله برلکده (فرحان) بالکز قوللانیلیر: (فرح فخور) = مسروراً، مفتخراً .

« ایشته ازجمله سلامیله خطاب ایلیه‌رك »
« زیر دستان همایونی ایتدی فرحان »
{ نظیف }

فَرَحَتْ [ع] مسرّت، سوینج : (حال فرحت) .

فَرَحْناكْ [ف] فرحلی ، مسرور: (قلب فرحناك) § مقامات موسیقیه‌دن برینك اسمی : (فرحناك فصلی) .

فَرُّخْ [ف] مبارك ، اوغورلو . (فَرُّخْزادْ) = یُمن وخیرلی، سعادتلی اولان (فَرُّخی) = میمنت ، اوغورلولق :

« سفر مبارك اوله ای‌وزیر فرّخ دم »
{ نفعی }

فَرْخالْ [ف] قیویرجق ، طولاشیق اولمایان اوزون صاچ.

فَرْخُنْدَه [ف] مبارك ، مسعود، میمنتلی ، اوغورلو . (فَرْخُنْدَگی) = مباركلك ، اوغورلولق . (فَرْخُنْدَه طالِع) = طالعی خیرلی، مسعود . (فَرْخُنْدَه پای) = آیاغی اوغورلو (فَرْخُنْدَه رای) = رأیی مصیب. (فرخنده فال) = فالی مبارك ، اوغورلو .

« بر بویله دم حرّم وفرخنده خصوصا »
« کیم ماحصل مدت عمر گذراندر »
{ نفعی }

فَرْدْ [ع] تك ، اشی بولنمایان :

« قیلمه دزد اهلنی ای فرد صمد »
{خاقانی}

§ نبی‌آدمدن هر بری: (فرد آفریده) بومعناده جمعی: (افراد)در § مصراع اولمایان تك بیته (فرد) یاخود (مفرد) اطلاق اولنور § تك اولان عدد : (فردالفرد) = ایکی‌یه تقسیم اولنه‌مایان عدد .

« دکل تدبیر ایله برفرد قادر محو واثباته »
«سطور نسخهٔ تقدیره کیمدر خامه‌اویدرمش»
{ قوجه‌راغب }

فَرْدا [ف] یارین، بوکونك ایرته‌سی، اوبرکون : (اندیشهٔ فردا) = یارینی دوشونمه، دوشونش § قیامت: (تا بفردا) = قیامته قدر:

« عاقله لایق‌می فردایی فراموش ایلك »
{سنبلزاده وهبی}

فَرْدانِیَّتْ [ع] برلك ، تکلك . صفات التهیه‌دندر : (واحدسین ، سرادقات لم یزلیده فردانیتله موصوف — تضرعات — سنان پاشا) .

فَرْدِيَّت | [ف] كذلك برلك ، تكلك :

{ كنج پنهان كبی تا اوّلدن }
{ ذاتی فردیّت ایله قائم ایكن }
{ خاقانی }

فَرْز | [ف] شطرنج اویونی طاشلرندن مدبّر مقامنده اولان مهره :

« فرزی طرح ایتمكه قادر كچینیر »
{وهبی}

فَرْزانَه | [ف] حكیم ، دانشور ، ذوفنون § قیود نفسانیه‌دن عاری ، آزاده مشرب آدم.

فَرْزَنْد | [ف] اوغل : (فرزند ارجمند) .

فَرَس | [ع] آت ، باركیر . جمعی (اَفْراس) در.

فَرْسا | [ف] اسكیدیجی، بتیریجی، آشندیریجی . تركیب ایله قوللانیلیر: (جانفرسا ، طاقتفرسا ، خرد فرسا ، تحمل‌فرسا ، غم‌فرسا).

فَرْسَخ [ع] **فَرْسَنْك** [ف] | اوچ میل طولنده مسافه‌یه اطلاق اولنور: (اسكداردن قاضی كویی بر فرسخدر) مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. معنویاتده اكثریا مكرر استعمال اولنور . مثلا (فلان صنعت ترسیمده استادینی فرسخ فرسخ كچمشدر) دینیلیر .

فَرْسُودَه | [ف] آشینمش، ییرانمش ، اسكیمش : (خرقهٔ فرسوده ، جامهٔ فرسوده) عین معناده (فَرْسُود) لفظی تركیب ایله استعمال اولنور . (فَرْسُودگی) = فرسوده‌لك ، اسكیمشلك .

فَرْش | [ع] دوشه‌مك ، دوشه‌نمك ، یایمق ، یایلمق : (فرش سجاده ، حصیرك فرشی) مجازاً دخی قوللانیلیر: (فرش جبهه ، فرش جبین) § خالی، كچه . دوشك كبی یره سریله‌جك اشیا : (فرش رنكین ، فرش چمن) § زمین ، یر : (عرش وفرش).

« یوزنی ایتمش ایدی پاینه فرش »
« بوقدر عزت واجلال ایله عرش »
{خاقانی}

« شاه ملكوت عرش پایه »
« ماه جبروت فرش سایه »
{شیخ غالب}

فَرْض | [ع] صوم وصلات كبی اجراسی واجب، تركی كناه اولان اوامر الهیه . (فرض عین) = اداسی هر فرده لازم اولوب بعض افرادك اداسیله دیكرلرندن ساقط اولمایان اوامر . (فرض كفایه) = اداسی بالجمله مسلمینه لازم اولمایوب بعض افرادك اداسیله دیكرلرندن ساقط اولان اوامر § لازم، واجب معناسنده سنده واكثریا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : (فلانك كوستردیكی معاملهٔ نازكانه‌یه قارشی اعادهٔ زیارت فرض اولدی) § تقدیر ، تخمین معناسنده

(ایتمك، ایلهمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : (فرض ایده‌لم که اویله اولمش. فرض ایت که بویله سویله‌مش) (بالفرض) = مثلا مقامنده قوللانیلیر. (فرضی) = امر اعتباری. (فرضا) = طوته‌لم که، اوله که. بوتعبیرده رانك فتحیله استعمالی یاکلشدر .

« تورسك جرمنه پایان یوق ایمش فرض ایده‌لم »
« یا سنك مرحمتك چوقمی دكل پادشهم »
{ نورس قدیم }
« ایتسه بالفرض کائنات انکار »
« سنی تصدیق ایدر بوقلب سلیم »
{ لا }

فَرْضِیَّه ([ع] تنویر مدعی ایچون ایراد اولنوب حکمی قطعی اولمایان مسئلهٔ فنیّه . جمعی (فرضیات) .

فَرْط ([ع] شدّت ، حدی تجاوز ایله‌کچمك، حددن آشقینلق. (فرط وافراط) = تقدمده تجاوز ، فوق العاده‌لك. (تفریط) = تقدمده تقصیر ، کریله‌مك دیمکدر . مادیات ومعنویاتده مطلقا مرکب اولدرق قوللانیلیر : (فرط محبت، فرط ذکا، فرط تأثر ، فرط غیرت) .

« صاحب فرط ذکا اهل کرامت کیدر »
{ لا }

فَرْع ([ع] آغاجك قولی ، دالی کبی براصله ابتنا ایدن هر شی : (فرع اصله تابعدر) ، (اصل وفرع) ، (فَرْعِی ، فَرْعِیَه) = اصلی اولمایوب فرعه منسوب ومتعلق بولنان. جمعی (فروع) .

فَرْفَرَه ([ع] (وقار) مقابلی خفیف مشربلك، عقلسزلق معناسنه‌در. (فرفار) = که‌وه‌زه، خفیف مشرب آدم دیمکدر. لسانمزده بومعناده وتحریفله (فارفاره) طرزنده قوللانیلیر .

فَرْق ([ع] آییرت . باشقه لق علامتی ، ایکی شیئك آراسنده‌کی باشقه‌لق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: (کوزتپه صوینك چاملیجه صویندن فرقی یوقدر . بو سوزله او سوز بیننده چوق فرق وار) § آییرمق، آیرلق ؛ تمییز ایدلمك ، سچلمك : (بری برندن فرق اولنمیور ، نیك وبدی فرق ایتمکدن عاجز)

« وفاسز اقربانك آشنادن فرقی وار یوقدر »
{ لا }
« فرقی واردر وقار ایله کبرك »
{ لا }

فَرْق ([ع] باشك تپه‌سی ، باشده صاچك آرالقلری :

« فرق ضعفاده ظلّ حقسین »
« سلطانلغه حق بیلیر احقسین »
{ معلم ناجی }

فَرْقَد ([ع] قطب شمالی‌یه یاقین ایکی کوکبدرکه هر برینه

(فرقد) وایکیسنه بردن (فَرْقَدان) دینیر . بونلر دائما بولندقلری یردن طلوع وغروب ایدرلر :

« اولسون ارکانی مرتب اول سعادتخانه‌نك »
«قویماسون برطاشی کرقوپسه یرندن فرقدان»
{ نفعی }

فَرْما [ف] بیوریجی، امر ایدیجی معناسنه ترکیب ایله قوللانیلیر : (فَرمانفَرما) ، (حُكمفَرما).

فَرْمان [ف] امر، اراده، بیورق، یرلیغ : (فرمان الٓهی، فرمان همایون ، والیلك فرمانی، قرعه فرمانی) کویا بونك جمعی اولمق اوزره استعمال اولنان (فرامین) غلط فاحشدر .

فَرْمانبَر **فَرْمانبَرْدار** [ف] تابع فرمان ، مطیع ، منقاد معناسنه‌در. (فَرمانبَری، فَرمانبَرداری) = فرمانبرلك ، فرمانبردارلق .

« یارب بونه قدرت که سراپای ممالك »
« فرمانبر شمشیر جهانکیر ز باندر »
{عونی}

فَرْمانْدِه **فَرْمانْرَوا** **فَرْمانْفَرما** [ف] حکمی نافذ « پادشاه » ، «شهنشاه»: (فرمان فرمای اقلیم‌روم)

فَرْمایِش [ع] امر ، سپارش ، ایصمارلامه. (فرمایش شال) تعبیری معروفدر .

فَرْمُودَه [ف] امر اولنان ، بیورلمش اولان . آز قوللانیلیر : (برموجب‌فرمودهٔعالی).

فَرْوَرْدِین [ف] سنهٔ جلالیه‌نك ایلك آیی، مارت :

« باغه‌رشك‌ایتسه‌روا روضهٔ‌فردوس‌برین »
« اولقدر زینت‌وفر ویردی ینه‌فروردین »
{ باقی }

فَرْوَه [ف] کورك، مقبول‌حیوان پوستی : (فروهٔ سمور ، فروهٔ بیضا) .

فَرْهَنْك [ف] ادب، هنر، معرفت، عقل ، تمکین معنالرینی افاده ایدر § لغات فارسیه‌یی حاوی کتاب معناسنده‌ده‌قوللانیلیر: (فرهنك جهانکیری ، فرهنك شعوری) :

« نباشد اهل فضل وهیچ نداند »
« کسی که متصل فرهنك نخواند »
{ابوالمعانی}

فَرْیاد [ف] استمداد ایچون چیقاریلان دیك سس؛ یوکسك سسله باغریشمق ، چاغریشمق: (فریاد عاشقانه ، فریاد عندلیب) .

فَرِید [ع] تك ، بی نظیر ، اشی اولمایان : (فریدالزمان ، فریدالوزرا ، فرید عصر) § دیزلمش اینجی (عقـد فَرید) بر دانه نفیس

جوهره (فريد ، فريده) اطلاق اولنور.
جمعی (فَرائِد) در.

فَرِيضَه { [ع] فرض اولان اوامر
الٓهيه : (فريضهٔ حج
شريف ، فريضهٔ صوم) § لازم ،
واجب : (عالمده انسان ایچون تحصيل
علم و معرفت پك مهم فريضه‌در) §
وظيفه ، بورج : (دعای حضرت
سلطان جهان فريضهٔ ذمت اهل ايماندر)
جمعی (فَرائِض) در .

فَرِيق { [ع] بربلوك ، برقسم ناس
معناسنه اولان (فرقه) دن
معناجه فرقليدر . بوكلمه فرقه‌دن اكثر
اولان جماعت بشريه‌يه اطلاق اولنور.
§ فرقه قوماندانلغی پایه‌سی كه‌رتبهٔ اولايه
معادلدر : (فريق پاشا) ، (فَرِيقَين)
= ايكی طاقم جماعت انسانی، ايكی فرقهٔ
عسكريه : (تقابل فَرِيقَين) .

فَرِيك { [ع] كمالنی بولمش دانه ،
اوغولغه صالح بغدای
دانه‌سی : (فريك پلاوی. فريك آشی)
آناطوليده معروفدر. پك مقبول اولان
(فريك الماسی) = اولغون ، لذيذ الما
ديمكدر .

فَزا‌ی { [فی] « اَفزا » مخففی .
تركيب ايله آرتيريجی ،
آرتيران معناسنده قوللانيلير: (حيرتفزا)

فَساد { [ع] چوروملك، بوزلق.
ماديات ومعنوياتده قوللا-
نيلير : (فساد معده) § قاريشقلق §
بطلان : (قضيه‌نك فسادی) § فنالق.
(صلاح) مقابلی : (عالم كون وفساد)
= دنيا .

فَسان { [فی] بيلكی طاشی: (سنك
فسان) § حكايه ، ماصال:
(فسان وفسون ، فسان فسوس) .
« پارهٔ الماسدر سنك فسانی نيلر اول»
« چرخه چكمه بردخی شمشير والا كوهری»
{ نفعی }

فَسانَه { [فی] (افسانه) مخففی ،
حكايه ، ماصال. اوماده‌يه
باقكز .

فَسْخ { [ع] حكمسز براقق ،
بوزمق ، بوزلق : (فسخ
شركت ، فسخ مقاوله ، فسخ عقد) §
محاكم استينافيه‌نك محاكم ابتدائيه‌دن
صادر اولان احكامی قانونه توفيقاً
بوزمسی : (اعلام ابتدائينك فسخی).

فَسَدَه { [ع] (فاسد) ك جمعی ،
مفردينه‌ده باقلی.

فَسَقَه { [ع] (فاسِق) ك جمعی،
كناه ايشله‌ينلر .

فَسِيح { [ع] كنيش ، آچيق :
(صحرای فسيح ، ساحهٔ
فسيحه) ، (ميدان فسيح دهر ايچنده
اجالهٔ جوكان قضا ايله يووارلانير بر
طوب كبی آرامی منسلب وحالدن حاله
منقلب بروجودم — حسب حال جامی
— سنبلهٔ ناجی) .

فَشافَش { [فی] آتيلان اوقك
سسی : (فشافش تير)

§ خیشلتی ، شیپرتی: (فشافش دریا، فشافش خلعت، فشافش دامان) .

فَشان { [ف] (اَفشان) مخففی . ترکیب ایله صاچیجی، صاچان معناسنده قوللانیلیر : (آتش فشان ، زرفشان) .

« ای شعر ترم اشکم ایله هم جریان اول »
« سینه‌مده‌کی نیران غمه رشحه فشان اول »
{ « پارنی » دن ترجمه ـ معلم ناجی }

فَصّ { [ع] یوزوك طاشی: (فصّ نگین) جمعی (فصوص).

فَصاحَت { [ع] فی الاصل سوتك کوپوکی کیدوب خالصی قالمق ، برنسنه شائبه‌دن بری اولمق معناسنه‌در. بومناسبتله سوزك آچیق، دوزکون ، خطادن عاری اولمسنده قوللانیلمشدر . اصطلاح فن معانیده کلمه‌ده تنافر حروفدن ، غرابتدن ، قیاسه مخالفتدن وکلامده کلماتك فصاحتیله برابر ضعف تألیفدن ، تنافر کلماتدن سلامت دیمکدر § کلامده ، متکلمده اوصورتله تجلی ایدن حال : (فصاحت متکلم) ، (فصاحت پرداز) = فصاحتله سوز سویله‌ین .

فَصّاد { [ع] قانجی ، قان آلیجی : (نیشتر فصّاد) .

« درد مند کنهه خار رهك نافعدر »
« نه‌قدر انفع ایسه خسته‌یه نیش فصّاد »
{ نابی }

فَصّال { [ع] هرکسك عیب و قصورینی دیلنه طولایوب فصل وذم ایدن: (فصّال بدخصال).

فَصْد { [ع] قان آلمه : (فصد وحجامت) .

فَصْل { [ع] آییرمق ، آییرلق . (وصل مقابلی) § حق وباطل بینتی آییروب حکم ایتمك: (فصل دعوی، دعوانك فصلی) § ذم وغیبت، آدم چکیشدیرمه . بومعنالرده (ایتمك، ایله‌مك) ماده‌لریله قوللانیلیر : (حاکم دعوایی فصل ایتدی، آدم فصل ایتمکدن باشقه هنری یوق) § برشیئك دیکرلرندن آیری ، باشقه اولان قسمی : (کتابك فصل اولی ، فصل الفاء ، بر سنه درت فصلدر ، فصل ربیع) § مقامات موسیقیه‌دن هربری: (نهاوند فصلی ، حجازکار فصلی) بو معنالرده جمعی (فُصول) در § ترك عطف یعنی کلمه‌لر ، ترکیبلر ، جمله‌لر آره‌سنده عطف و تشریك ادواتی بولنمامق : (فصل الخطاب) = خطاب فاصل ، ایکی کلام بینتی فصل ایدن (اما بعد ، بعد ذا) کبی سوزلر. (فصل الجسد) = وجودك اویناق یرلری :

« کلسون بهار فصلنی سیر ایله بلبلك »
{ لا }

فَصیح { [ع] فصاحتله متصف ، دوزکون، آچیق، خطاسز سوز سویله‌ین. جمعی (فُصَحا) .

فَصيلَه ([ع] فى الاصل آدمك اقربا- سنه اطلاق اولنور . اصطلاحده خواص مميزه‌سی شرقسز بولنان نباتاتك هيئات مجموعه‌سی ديمكدر. جمعی (فَصائِل) .

فَضاء ([ع] اوجی بوجاغی بولنمايان بوشلق، كائناتك صوكسز اولان كنيشلكی : (فضاء نامتناهی ، فضاء بی‌حدّ) § كنيش محل، مكان : (فضـای فيض) § كنيش ، آچيق صحرا، اووه : (فضای محن) ، (فضا نورد) = اووه‌ده كيديجی.

«ای فضا دلتنك اولور دم بی‌تناهی اولمسه‌ك»
«كوكلك جولانكه حيرتپناهی اولمسه‌ك»
{لا}

فَضائِل ([ع] (فضيلت) ك جمعی، افرادك مدار تفوق و تميزی اولان اوصاف جميله . (فضايل) صورتنده يازلماملی : (فضائل جميله ، ارباب فضائل) .

فَضاحَت ([ع] رسوايلق، كشف عيوب ومساوی صورتيله وقوعبولان رسوايلق : (فضاحت لسانيه ، ارباب فضاحت) جمعی (فَضائِع) در . عربيده (فضائح) صورتنده تحرير اولنور .

فَضْل ([ع] (نقص) مقابلی. زياده‌لك، مزيّت ذاتيه: (صاحب فضل) § كرم ، عاطفت ، احسان : (اكر ازلده بنی قوللغه قبول ايتدكسه فضل سنك نعمت بكا — سنان پاشا)
§ علم ، هنر ، معرفت :

«كندی فضلندن اولور ممنون دل عالی‌تبار»
«ايلمز ديكرلرك فضليله اصلا افتخار»
{بو آلو-مترجمی-ناجی}

فَضَلات ([ع] (فَضْلَه) نك جمعی ، فقط (قاذورات) معناسنده‌ده قوللانيلير .

فَضْلَه [ع] زائد ، زياده، آرتيق : (فضله حاصلات، فضله اشيا).

فَضيح ([ع] رذيل ، رسوای معناسنه‌در .

فَضيحَه ([ع] رسوايلغی موجب اولان ماده ، ايش .

فَضيلَت ([ع] انسانك يارادليشنده‌كی اييلك ، ايی‌خوی ، تعبير ديكرله برشيئك ويا برشخصك خير ، حسن ، علم ومعرفت كبی برفضل جهتيله ديكره تفوق ورجحانته سبب اولان حالت: (فضيلت پرور ، صاحب فضيلت، فَضيلَتمَنْد) = فضيلتلی ديمكدر . جمعی (فضائل) .

فَطانَت ([ع] ذهن آچيقلغی، ذهنك يارادليش اقتضاسنجه بر شيئی چابوق وايی آكلامق خصوصنده‌كی استعدادی .

فَطير ([ع] اولمامش ، مرتبه‌سنی بولمامش شی || خصوصيله هنوز مايه‌لانمامش خمير : (خبزالفطير) = مايه‌سز اتمك .

فَطُوز { [ع] اووروج آچەجق نسنه .

فَطِين { [ع] فطانتلى، ذهنى برشيئى چابوق وايى ادراك ايديجى ، ايدن : (شوجوجق پك فطين، تذكرۀ فطين) .

فَظَاظَت { [ع] قابالق، بوغونلق، سرتلك ، كوتوسوز- لولك : (فظاظت لسانيه) .

فَعَّال { [ع] اوشـه‌نميوب زياده ايشله‌ين ، ايشله‌يجى، چوق چاليشان، چاليشيجى (مرد فعّال) = چاليشقان آدم (فَعَّالَانَه) = چاليشقانجه- سنه (فعّال لِمَا يُرِيدُ) = ايستديكنى ايشله‌ين جناب حق .

فَغْفُور { [ف] چين حكمدارلرينك علم مخصوصى : (فغفور چين) ، (فَغْفُورِى) = حكمدار مذكوره منسوب || چين معمولات ترابيه‌سندن اوانى‌يه اطلاق اولنور. بياض چيچكلى‌سنه (خطائى) دينيلير :

« نشئه‌اميد ايتديكك ساغرده سندن غمليدر »
« برطوقون بيك آه ديكله كاسۀ فغفوردن »
{ عالى }

فَقَار { [ع] « فَقَارَه » نك جمعى ، آرقه‌ده ياغريندن قويروق صوقمنه قدر استيف ديزيلى اولان قابورغه كميكارى . (ذُوالْفَقَار) = بدر ملحمه‌سنده اغتنام اولنوب فقاره‌لرى حاوى اولان وطرف اقدس جناب رسالتپناهيدن حضرت امام « على » رضى‌الله عنهه ويريلن قيليجك اسمى. كسر فا ايله تلفظى يا كلشدر:

« هرعلى حيدر دكل‌هر سيفه‌دينمز ذوالفقار »
{ لا }

فَقَاهَت { [ع] علم شريعتك عالمى يعنى علم فقهده رسوخ صاحبى اولمق. (فقاهتلو) = مفتيلره مخصوص عنوان رسمى .

فَقْر { [ع] يوقسوللق، زوكورتلك، محتاجلق :. (فقر دم) قانسزلق علّتى .

فَقَط { [ع] « فا » ايله (قطّ) دن مركّب ادات استدراك. بعضاً معناى حصرى ، يعنى (يالكز) معناسنى حاوى اوله‌رق قوللانيلير.

فَقِير { [ع] محتاج، عاجز، يوقسول، ديلنجى . (فَقِيرَانَه) = فقيرجه‌سنه ، يوقسول اولانه ياقيشه‌جق طرزده . بعضاً مقام تواضعده‌ده ايراد اولنور :

« بو فقيرك بعض آثارى دل زارم كبى »
« بولمامشدى جامۀ يكرنك ايله حسن نظام »
{ لا }

فَقِيه { [ع] فقاهتله متصف ، علم فقهده عالم ومتشرع اولان. جمعى (فُقَهَا)

فَكّ { [ع] آيرمه ، قوپارمه : (فكّ انتساب، مهرك فكّى)

§ قورتارمه : (رهنك فكی) § چكه: (فكّ اعلی ، فكّ اسفل) .

فَلاحْ { [ع] فوز و ظفر ، نجات و خلاص معناسنه‌در : (ابوینك خیر دعاسنی آلمایان فلاح بولماز) یالكز (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر :

« فلاح بولمدی راه طلبده بنلك ایدن »
« سكا سن اولدك اومسلكده راهزنلك ایدن »
{ لا }

فَلّاحْ { [ع] اهل فلاحت ، چفتجی ، اكینجی : (آفریقا فلاّحلری چالیشقانلقله مشهوردرلر) .

فَلاحَتْ { [ع] چفتجیلك . اكینجیلك : (آناطولی ایچون اڭ بیوك مدار عمران وسعادت فلاحتدر) فصیحی كسر (فا) ایله‌در .

فَلاخَنْ { [ف] طاش آتمغه مخصوص آلت ، صاپان : (فلاخان) صورتنده‌ده قوللانیلیر :

فَلاسِفَه { [ع] « فیلسوف » ڭ جمعی . اوماده‌یه باقلی : (فلاسفهٔ یونانیه) .

فَلاطُونْ { [معرب] اصلی (پلاطون) دركه مشهور حكیم یونانینك لقبیدر . لسانمزده هم بو صورتده ، هم (افلاطون) طرزنده قوللانیلیر . كتابمزك برنجی قسمنك یوز قرق یدنجی صحیفه‌سنه مراجعت اولنملی .

فَلاكَتْ { [ع مولّد] مصیبت ، داهیه ، بدبختلق كبی معنالری افاده ایدر . عربیده بولنمایان ، قوللانیلمایان بوكلمه نك لسانمزده (نزاكت) كبی استعمالنه احتیاج قوی واردر . (فَلاكَتزَده ، فَلاكَتدیده) = كرفتار مصیبت اولان . بونلرك جمعی (فلاكتزدكان ، فَلاكَتدیدكان) در .

فَلْجْ { [ع] (نزول) دینیلن ایتمه علتی . اعضای بدنك حركات طبیعیه‌دن محرومیتی .

فَلْسَفَه { [ع] حكمت معناسنه مستعملدر . بو مناسبتله اعاظم حكمادن هربرینك مسلوك و متخذی بولنان اصول حكیمانه‌یه اطلاق اولنور . مثلا (ابن سینانك فلسفه‌سی ، شیخ الاكبرك فلسفه‌سی ، دەقارتك فلسفه سی) كبی § حكمت اخلاق ، آداب ، طبیعیّات ، الٓهیّات قسملرندن مركّب علم مخصوص § بر شیئك ، بر علمك حكم وحقایقندن بحث ایدن علم مخصوص : (فلسفهٔ دینیه ، فلسفهٔ اخلاقیه ، فلسفهٔ تاریخیه) ، (فَلْسَفیّات) = علوم حكمیه .

فَلَقْ { [ع] صباح آیدینلغی § طوموروق .

فَلَكْ { [ع] مدارالنجوم اولان (كوك) دیمكدر . جمعی (اَفْلاك ، فُلُكْ) در ، برنجیسی قوللانیلیر . (فلك الافلاك) = فلك الاعلی ،

فلك اعظم كه متقدمينه كوره طوقوزنجى طبقهٔ سما ديمكدر § زمان ، دهر ، اجل ، دنيا كبى مختلف معنالرده و احكام وقايع و شئونك معطوف عليهى اولهرق استعمال اولنور. (فَلَكيّات) = سما ونجومدن بحث ايدن علم مخصوص.

فَم [ع] آغيز : (فم نهر) = چاى آغيزى. (فم لطيف ، فم نازك) = كوزل آغيز ، (كُلفَم) = آغيزى كل كبى اولان ، (غنجه‌فم) = آغيزى غنچه كبى اولان. نظمده تشديد ميم جائزدر . جمعى اولان (افمام) قوللانيلماز .

« بهارى تيلرز اول كلعذار غنچه فمك »
« كولوب آچلمسى بيك نوبهاره دكمزمى »
{نائلئ قديم}

فَنّ [ع] نوع ، چشيد ، درلو . بو معناده اكثريا جمعى اولان (فُنون) قوللانيلير § معارف بشريه نك عمليات ايله تحصيل ايدن قسمى || هنر وصنعت ، علومدن برشعبه: (ارباب فن ، فن جرّاحى ، فن بيطرى ، فن تشريح ، فن زراعت ، فن كيميا) جمع اولهرق ده قوللانيلير : (فنون رياضيه ، فنون طبيعيه) (فَنّاً ، بالفَنّ) = فن واسطه‌سيله فن ايله . (فَنّى) = فنّه منسوب ديمكدر : (مسائل فنّيه ، حقايق فنّيه) . (هزار فنّ) = هر شيئه آشنا اولان ، صنعتجه اجراسى كوچ شيلرى يابان ، (پُرفَن) = هر شيئى يابان ، (فن) كلمه‌سنك عربيده اولديغى كبى لسانمزده برآدمى معامله‌ده آلداتمق معناسنده استعمالى شايع دكلدر . بر لغت كتابنده او يولده تعريف ايدلمسى خطادر. لسانمزده مثلا (فلانك فندينه آلداتمامليدر) ديلير. لكن (فلانك فننه آلداتمامليدر) اصلا ديلمز . (فَنْد) = حيله . دسيسه . مكر ، دك ، معناسنه‌در .

فَناء [ع] يوق اولمق ، يوقلق . (بولمق) مصدريله قوللانيلير : (فناياب ، فناپذير) = فنا بوليجى . فنا بولان . (دار فنا) = دنيا . (آغوش فنا) = مزار . (فنافى الله) = تجريد ، علائق دنيويه‌يى كلياً قطع ودركاه احديته توجه تام ايله استغراق حالتى § أبدنك ضدى ، كوتو : (فنا شى ، فنا آدم ، فنا سوز) ، (فنالق) = كوتولك : (عالمده انسان كامل كيمسه‌يه فنالق ايتمكى خاطرندن كچيرمز. بالعكس هركسه ايلك ايتمكه چاليشير).

« فنا بقايه مقابل عدم وجوده رديف »
« جهان يوق اوله‌ده مانند شمعوار اوله‌لى »
{حالى}

« كوسترميه حق فناى عشقك »
{اكرم}

فَنْد [ف] مكر ، حيله ، دسيسه ، دك : (قادينك فندى اركككى يندى — مثل مشهور) .

فَوائِد { [ع] (فائده) نك جمعی : (فوائد کثیره) مفردینه ده باقلی .

فَواحِش { [ع] (فاحشه) نك جمعی . اومادهیه باقلی .

فَواخِر { [ع] (فاخره) نك جمعی . اومادهیه مراجعت اولنه .

فَوارِس { [ع] « فارس » ڭ جمعی . آتلولر، بینیجیلر.

فَوّارَه { [ع] قاینـاق ، فسقیه ، ایچندن صو فشقیران مصنّع بورو طرزنده شیلره اطلاق اولنور:

« آب روی فیض جویان اولسه عنوانم نه وار »
« خاك پاك معرفتـدن فشـقیرر فوّاره‌یم »
{معلم ناجی}

فَواکِه { [ع] (فاکهه)نك جمعی . میوه‌لر، یمشلر: (فواکه لذیذه) .

فَوت { [ع] برشیئك آندن صوکره حصول و ادراکی ممکن اوله‌میه‌جق صورتده الدن چیقوب کیتمه‌سی ، یتیلوب قاچیرلمه‌سی : (فوت فرصت، فوت امر) ، (ایتمك، ایله‌مك) ماده‌لریله قوللانیلیر § اولوم: (فوت ناکهانی ، فوت فجائی) .

فَوج { [ع] بولوك، طاقم، جماعت: (فوج فوج) = بولوك بولوك . (فَوجاً فَوج) = طـاقم طاقم ، آقین آقین . جمعی (اَفواج) .

فَور { [ع] عجله ، همان . (فَوراً) = سریعاً (عَلَی الفَور) = علی العجله ، بردنبره ، چار چابوق .

فَوَران { [ع] قاینامق، فشقیرمق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (فوران آب ، فوران دم ، وولقانك فورانی) .

فَوز { [ع] مقصوده ایرمك، خلاص بولمـق : (فوز ونصرت) استعمالی حسناته منحصردر .

فَوق { [ع] اوست، اوست طرف . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : (تصورك فوقنده) ، (فَوقَ الحَدّ) = حـد دن اوسـتون ، پك زیاده (فَوقَ العادَه) = عادتك اوستنده ، کورلمه‌مش . (مافَوق) = اوست ، اوستده بولنان (فَوقانی) = یوکسکده ، اوستده اولان: (بنانك قسم فوقانیسی) .

« بیك مهاجم قارشی چیقمشکن لوای خامه‌می »
« دیکدی طبع عالم سحر البیانك فوقنـه »
{معلم ناجی}

فَهّام { [ع] پك زیاده آڭلاییجی، آڭلایان ، پك ذکی.

فَهم { [ع] آڭلامق . (ایتـمك) و (اولنمـق) ماده لریله قوللانیلیر :

« فهم اولنمز نکتهٔ شرح وبیان حسن وعشق »
{جوری}
«بن نه یازدم سن نه فهم ایتدك غریب افسانه‌در»
{معلم ناجی}

فَهيم { [ع] فهم ايله متصف اولان، آلایشلی ، آلایان.
« سخن اولدرکه بلاواسطهٔ طبع سلیم »
« اوله مقبول دل نادره سنجان فهیم »
{ نفعی }

فَيّاض { [ع] زیاده فیض ویریجی، ویرن : (فیّاض مطلق، فیّاض ازل) = الله ذوالجلال .
(فَیّاضانَه) = فیّاضه لایق صورتده :
« فیّاض ازل ، موجد کل ، مصدر عالم »
{ نفعی }

فَيافي { [ع] « فیفا » نك جمعی ، صوسز چوللر، صحرالر .

فَيْصَل { [ع] حق ایله باطل بیننی فرق وتمییز ایله اولان حکم، قرار . (ویرمك ، بولمق) ماده‌لریله قوللانیلیر . عربیده ایکی نسنه آراغنی آییران شیئه‌ده اطلاق اولنور .

فَيْض { [ع] فی الاصل صو طاشوب آقمق ، برنسنه چوغالمق معناسنه‌در . معانی سائرهٔ آتیه بو معنادن استخراج اولنمشدر. نفس انسانیه‌یه واقع اولان القاآت معنویه: (فیض الٓهی ، فیض ربّانی ، فیض ازل) § تأثیر : (فیض عشق ، فیض محبت ، فیض انفاس ، فیض باران) § یمن وبرکت ، بوللق : (فیض واحسان)، (باران فیض رسان. فیض محصولات) § احاطه ، ظهور وتجلّی : (فیض استعداد، فیض حسن) § آرتمق، چوغالمق (فیض میاه ، فیض نهر) § کمال تمی وتجدد : (فیض بهار ، فیض چمن) § علم ومعرفت: (ازدیاد فیض وعرفان) § معناً ایلریله‌مك ، ترقی . (فَیضیاب) = فیض بولیجی ، بولان § کیفیت روحانیه ، صفای روحانی : (فیض عبادت ، فیض سحر) . (فَیضناك) = فیضلی . (فیض بخش) = فیض ویریجی ، فیض باغشلایجی . (فَیض رَسان) = فیض ایریشدیریجی . (فیض اَفزا) = فیض آرتیریجی . (فیض آوَر) = فیض کثیریجی. (فَیضا فَیض) = فیض ایله طولو اولان . جمعی (فُیُوض) در.
« دل زندهٔ فیض شمس تبریز »
« نی پارهٔ خامهٔ شکر ریز »
{ شیخ غالب }

فَيَضان { [ع] صویك آرتوب طاشمه‌سی، جوشمه‌سی: (فیضان میاه ، فیضان نیل ، درمنك فیضانی) .

فَيْفاء { [ع] دوز ، بیوك صحرا ؛ صوسز قوملو چول .

فَيْلَسُوف { [ع] محب حکمت ، حکیم ، ذات حکمت سمات § عقائد دینیه‌دن عاری اولان، دینسز ، دهری :
« بلکه قانون سخنده ، حل وعقد نکته‌ده »
« حکمت فکر وخیالك فیلسوف اکبری »
{ نفعی }

﴿ فِ ﴾

فِئَه [ع] طائفه ، كروه ، جماعت : (فِئَهٔ قَليلَه) اكثريا مقام استحقاف واستحقارده قوللانيلير. جمعی (فِآت).

فِتْراك [ع] آتك تركيسی ، تركی قايشی ؛ اكرك آردنده‌كی تاصمه .

فِتَن [ع] (فتنه) نك جمعی : (چشمِ پرفِتَن) .

فِتْنَه [ع] شقاق ، غوغا .

فِخام [ع] (فخيم) لك جمعی ، اولولر ، بويوكلر: (وكلای فخام) .

فِدْيه [ع] خلاص ايچون ويريلن آقچه . جان قورتارمه آقچه‌سی . (فديهٔ نجات) .

فِرار [ع] قاچيق ، صاووشمق : (فراره قدم باصمق) ، (فراری) = قاچاق : (عسكر فراريسی) .

فِراز [ف] يوقوش : (فراز و نشيب) = يوقوش اينيش § بالا ، رفيع ، يوكسك : (فراز عرش ، فراز آسمان) .

فِراسَت [ع] شدّت ادراك ، روش وحالدن سرعتله آكلامق : (اهل فراست) فتح فا ايله يا كلمشدر .

فِراش [ع] دوشك ، ياتاق : (فراش وصلت ، فراش راحت) ، (أسير فراش) = ياتاقده بولنان خسته (هم‌فراش) = زوجه.

فِراق [ع] آيريلق ، هجران : (سوزش‌فراق، دردفراق) .

فِرانق [فرانسزجه‌دن Franc] تقريباً درت بچق غروش قيمتنده برفرانسز سكه‌سی.

فِرانْماسُون (فرانسزجه دن Franc-maçon) زبانزدی (فارماسون) فرانماسونلق طريقنه داخل بولنان آدم ؛ تركجه‌ده بوزوق اعتقادلی ، منكر معناسنده قوللانيليور .

فِراوان [ف] بول ، چوق : (نقد فراوان ، عمر فراوان) .

فِرْدَوْس [ع]جنّت ، عالمده‌اوامر دينيه‌يی اجرا ايله‌رضای الٓهی‌يی تحصيل ايدن انسانلره آخرتده موعود اولان قرارگاه ابدی . (فردوس آشيان) = قبری جنت اولان § لسانمزده بوستان ، باغچه معناسنده قوللانيلماز .

فِرِسْتادَه [ف] رسول ، پيغمبر: (فِرِسْتادَگان) = پيغمبرلر § كوندرلمش : (فِرِسْتادهٔ

سوى وآلالرى قيلنان) ذاتاً نادر قوللانيلان بولفظ براز زمان صوكره بوسبتون مهجور ومتروك اوله‌جقدر.

فِرِشْتَه { [ع] مَلك : (فرشته خصلت) = ملك خويلى (فِرِشْتَكَان) = ملكلر. فانك فتحيله ده‌لغتدر.

فِرْعَوْن { [ع] قديم ملوك قبطيهٔ مصريه‌نك علم مخصوصيدركه حضرت (موسى) عليه‌السلامه ايمان ايتمه‌ين (وليد بن مصعب) بونلردندر. صاحب كبر ونخوت يعنى متكبر عنود حقنده ايراد اولنور . جمعى (فَرَاعِنَه) در.

فِرَق { [ع] (فِرْقَه) نك جمعى، براردونك اقسامى : (فرق عسكريه) .

فِرْقَت { [ع] (فِراق) كبى آيريلق :

فِرْقَتِين { (فرانسزجه‌سى Frégate) در . ايچنده ايكى يانلرينه صيره ايله طوپلر موضوع اولان بيوك برنوع سفينهٔ حربيه . برلغت كتابنده (انكليزجه‌دن) ديه كوستريليور . (قاموس فرانسوى) نك (١٠٩٠) نجى صحيفه‌سنده « عربيدن مأخوذ » دينيليور .

فِرْقَه { [ع] بولوك، برطاقم خلق § فريق رتبه‌سنى حائز بر قوماندانك معيتى افرادى : (فرقهٔ عسكريه ، فرقه مركزى) .

فِرَنْك { (فرانسزجه‌سى Français) (فرانسه‌يه منسوب، فرانسز ديمكدر . عربجه (افرنج) دن قلب وتحريف اولنمشدر .

فِرَه { (فرانسزجه‌دن Fret) تجار كميلرينه اشيا نقلى ايچون ويريلن اجرت ، نول || تجار كميسنك تماماً ويا قسماً استيجارى || بركمى يه اجرتله يوكلتيلن اشيا ، حموله . (Frétin) = باقى قالان مال ، دوكونتى ، سوپورنتى مال .

فِرِيب { [ف] آلداتمق معناسنه اولان (فِرِيفْتَن) مصدرندن فعل امردر . لسانمزده مطلقا تركيب ايله قوللانيلير . (دلفريب) = كوكل آلداتيجى . (نَكَهْفِرِيب) = (نَظَر فِرِيب) = كوز آلداتيجى. (اَبْلَهفِرِيب) = احمق آلداتيجى. (مُشْتَرى فِرِيب) آليجى آلداتان .

فِرِيفْتَه { [ف] آلداتلمش، آلدانمش : (فريفته دل) .

« يار قديم صاندم آ هرجايى بن سنى »
« ايتدى بنى فريفته وعيد وفالرك »
{ بهجت }

فِسْتَان { [يونانجه‌دن] قادينلره مخصوص برنوع لباس.

فِسْق { [ع] فنالق معناسنه‌در . اصطلاح شرعده خروج

عن الحق يعنى جناب حقك امرينى ترك ايتمك . كناه ايشلهمك ديمكدر : (فسق وفجور) ، (فسوق) جمعى .

فِصاد { [ع] قان آلمق ، طاماردن قان چیقارمق .

فِضّه { [ع] كوموش : (فضّهٔ خالصه) .

فِطام { [ع] چوجغى سوتدن كسمه : (وقت فطام) .

فِطْر { [ع] اوروج آچمق ، آچان : (عيد فطر) = رمضان بايرامى . (صدقهٔ فطر) = اوروج آينك نهايتنده جناب حقه شكر ايچون وجه مشروع اوزره ويريلن صدقه در كه (فطره) تعبير اولنور .

فِطْرَت { [ع] خلقت ، طينت يعنى يارادیلش : (مظهر اولديغى بونجه الطافه قارشى فطرتنده موجود اولان دناءتى اظهار ايتدى) § قوّهٔ فاطره مقامنده ده قوللانيلير . (فطرى) = طبيعى ، جبلّى . (فطرةً) = فطرى اولەرق ، یارادیلش جهتيله .

فِطْرَه { [ع] بالاده كى لفظ ايله بو كلمه بردر . لكن لسانمزده آيرى آيرى كوسترمكه لزوم واردر . صوم رمضانك تشكرى ايچون بايرامدن اوّل وجه شرعى اوزره فقرايه ويريلن صدقه ديمكدر .

فِطْنَت { [ع] ذهنك تعلّق ايتديكى نسنه يى ادراك خصوصنده كى جودت استعدادى كه ذهن آچيقلغى ، ذهنك هر شيئى تيز آكلايشى ديمكدر . (غَباوَت) ك ضدّى .

فِعال { [ع] (فعل) ك جمعى : (بَدْفِعال) = ايشلرى كوتو اولان

فِعْل { [ع] ايش : (فعل ممدوح ، فعل مذموم) § زمانه تعلق ومعنايه دلالت ايدن كلمه : (فعل ماضى ، فعل لازم) ، (فِعْلًا) = سوز ايله دكل ايش اولەرق ، ايش جهتيله . (فِعْلِى) = فعله منسوب : (جملهٔ فعليه) ، (فِعْلِيّات) = ايشلەنيلن ايشلر ، شيلر ديمكدر :

فِغان { [ف] اضطراب ايله باغروب چاغرمه ، فرياد .

فِقْدان { [ع] يوق اولمق ، (فقدان اشيا) .

فِقَرات { [ع] (فقره) نك جمعى : (فقرات لطيفه) .

فِقْرَه { [ع] جملهٔ كلاميه : (امر نامه نك فقرهٔ اخيره سى) § حكايه ، قصّه ، ماصال : (فقره خوان) = حكايه اوقويان ، سويلەين .

فِقْه { [ع] فى الاصل بر شيئى كركى كبى آكلايوب بيلمك معناسنه در . بعده علم دين وشريعتده علم اولمشدر . علم شريعت ، شريعتك اصول واحكامى ديمكدر : (علم فقه ، اصول فقه) .

فِگار { [ف] (اَفگار) مخففى . كتابمزك برنجى قسمنك

(١٤٦) نجی صحیفه‌سنه مراجعت اوله .

فِکْر | **فِکْرَت** [ع] دوشونمك § قوهٔ مفکّره، ذهن، خاطر: (فکرمه کلیور) § دوشونیلن شی ، دوشونجه . جمعی (اَفْکار) .

فِگَنْ | **فِگَنْدَه** [ف] برنجیسی (اَفْگَن)ك، ایکنجیسی (اَفْگَنْدَه) نك مخففیدر . معنالری برنجی قسمك (١٤٧) نجی صحیفه‌سنده کوسترلشدر. اورایه مراجعت اولنه .

فِلامَا | **فِلانْدِرَه** [ایتالیانجه‌دن] اینجه اوزون باندیره، بایراق که ترکجه سی (آلاو) اولدیغی (لهجه) ده بیان اولنیور . مزراغه وکمیلرده دیرکلرك تپه‌سنه چکیلان اکثریا اوزون بایراق دیمکدر § بیوك عسکری تعلیملرده ومهندسلرك مساحهٔ اراضی وخریطه تنظیمنده مواقعی تعیین وارائه ایچون مزراق اوجنده یره رکز ایتدکلری علامت ، نشان .

فِلُوطَه [ایتالیانجه‌دن] نیه مشابه برنوع چالغی.

فِلِزّ [ع] جواهر ارضیه ، قال اولنمامش خام معدنلر . جمعی (فِلِزّات) درکه آلتون ، کوموش ، باقر ، دمیر کبی معدنیات دیمکدر : (فلزّات تسعه) .

فِلِنْطَه [انکلیزجه‌دن] چاقماقلی قیصه آوجی تفنکی.

فِهْرِسْت [ف] | **فِهْرِس** [معرب] بر کتابك محتوی اولدیغی فصول وابوابی غایتله مجمل اوله‌رق کوسترن جدول § اسامیٔ کتبی حاوی دفتر .

فی [ع] ادات ظرف وحرف جرّ درکه ترکجه مقابلی (ده) اداتیدر . (فی‌الاَصل) = اصلنده (فی‌الحقیقه) = حقیقتده (فی‌الحال) = بوآنده . (فی‌سَبیلِ‌الله) = الله یولنده . (فیهْ) = آنك حقنده ، آکا دائر . (مُتَنازَعٌ فیهْ) = آکا دائر منازعه واقع اولان (مانَحْنُ فیه) = آکا دائر بحث ایدیلن خصوص . (فیها) = مفرد مؤنثه مخصوصدر.

فی [ع مولد] اصلی یوقاروده‌کی اداتدر . محررات رسمیه و خصوصیه‌یه اشارت اولنان تاریخ ایله برابر قوللانیلیر § لسانمزده هرنصلسه بها ، بدل معناسنده استعمالی شایع اولمش وجمعی اولمق اوزره (فیئات) لفظی اویدیرلمشدر. کسر ایله استعماله نظراً

مال ، خراج وغنيمت معناسنه اولان (فَیْ) كلمه‌سندن مأخوذ اولمسی مستبعد در . بونكله برابر لسانمزده بونلرك استعماله لزوم واحتياج واردر: (فیٔ مقطوع) ، (فيئات موضوعه) .

فیرُوز { [ع] فارسی (پیرُوز) معرّبی. سعيد ، خرّم ، ميمنتلی : (روز فيروز) = سعادتلی، سوينجلی كون . (فيروز بخت) = طالعی مسعود ، اوغورلی . (پیروز) فارسيده مظفّر، منصور، غالب، مسعود معنالرنده قوللانيلير: (فيروز مند) = غلبه ، ظفر صاحبی ، طالعی مسعود .

« هركوشه‌ده برصباح فيروز »
« هرغنجه‌ده برقبای نوروز »
{ شيخ غالب }

فیرُوزَه { [ع] فارسی (پيروزه) معرّبی . (نيشابور) دينيلن مملكت جوارنده ظهور ايدن آچيق‌مائی‌رنكلی‌ذی‌قيمت برنوع‌يوزوك طاشی. (فيروزه رنك، فيروزه فام) = مائی رنكلی : (قبهٔ فيروزه فام ، فيروزه رواق) = كوك يوزی (چشم فيروزه فام) = مائی كوز .

فیل { [ع] فارسيده (پيل) . خرطوملی جسيم‌الجثّه حيوان كه آسيانك قسم جنوبيسيله آفريقای وسطاده بولنور . ديشلری مقبولدر . (عام‌الفيل) = ولادت سنيهٔ حضرت پيغمبرينك شرف واقع اولديغی سنه (داء الفيل) = جزام نوعندن بر مرضدر .

فیلو { (فرانسزجه دن Flotte) دونما، قوهٔ بحريه؛ مفرز دونما.

فیلُورین { (فرانسزجه‌دن Florin) سكهٔ خالصه اعتباريله طوقوز غروش قيمتنده آوستريا سكّه‌سی. بوسكّه‌نك قيمتی مملكتلره كوره غايتله مختلفدر. (فيلوری) = ايتاليانجه اوستی چيچكلی برنوع وندیك آلتونی.

فیلُوقسَه‌را {] فرانسزجه سی [Phylloxera اوزوم كوتوكلرينك كوكنه عارض اوله‌رق باغلری خراب ايدن غايت كوچك برنوع بوجك كه آمريقادن سرايت اتمشدر . (فيلوقسه‌رآ) نك اصلی يونانيجه‌در . لسان يونانيده (فيلون) ياپراق و (قسه‌روس) قورو معناسنه اولوب بوايكی لفظدن متشكلدر .

فِلَه‌تو { (فرانسزجه‌سی Filet) قويون و صيغيرك آرقه كميكينك ايكی ياننده چيقاريلن اوزون ات پارچه‌سی .

فیلیغران {] Filigrane فرانسزجه دن [يا خود (فيلاغرام Filagramme) كاغدك ايچنده كورونن خطوط ونقوش .

فیمابعد [ع] بوندن صوکره ، بوندن بویله ، بر دها مقامنده قوللانیلیر . ترك استعمالی واجب اولان ترا کیبدندر .

فیئات [غ] (فی) ماده‌سنه باقلی . هم جمع هم مفرد حکمنده قوللانیلیر .

﴿ فُ ﴾

فُتاده [ف] (افتاده) نك مخففی . دوشمش ، دوشکون .

فُتوّت [ع] کرم ، سخا ، جومردلك : (اثر فتوت) . (فتوتلو) تعبیری القاب رسمیه‌دن اولوب رتبهٔ رابعه اصحابنه یازیلیر . (فتوتمند) = سخی ، کرمکار ، جومرد .

فُتوح [ع] ظفر ، نصرت : (مظهر فتوح ، موکب فتوح) بو معناده اکثریا جمعی اولان (فتوحات) قوللانیلیر § فضائل معنویه ، صفوت قلب ایله علم لدنی‌یی کشف واظهار : (روح پرفتوح) § آچمق ، اچلمق ، فرحلانمق .

فُتور [ع] ضعف ، کیوشکلك ، بزگینلك : (جسمنه عارض اولان فتور بر قاچ کون توقفه مجبور ایتدی) ، (کتیرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر . (بلا فتور) = فتورسز ، بزمکسزین .

فُجاءه [ع] ناگهانی ، آنسزین ، بردنبره ، آیا گسزین ایریشن شی . (فجاءة) ده عین معنایه لغت ایسه‌ده اوته‌کی کبی مستعمل دکلدر . (فُجأة) = بردن بره ، نا گهانی اوله‌رق . (فُجاءةً) قوللانیلماز . (فجئه) طرزنده یاگلش یازماملی . (فجئی) = « فجاءه » یه منسوب دیمکدر .

فُجّار [ع] (فاجر) ك جمعی ، فاجرلر ، گناهکارلر .

فُجور [ع] طریق حقدن آیریلوب آثام ومعاصی‌یی ارتکاب ایتمك .

فُحش [ع] حددن آشیری چرکینلك ، کوتولك که عفت وناموسه مخالف افعال واحوال دیمکدر .

فُحول [ع] لسانمزده قوللانیلمایان (فحل) ك جمعیدر . اصلنده اثنای مشاعره‌ده معارضلر ینه غلبه ایدوب تفضیل وترجیح اولنانلر دیمکدر . لسانمزده فضل وکمال وعلم ومعرفت جهتیله اقراننه فائق اولانلره اطلاق اولنور : (فحول شعرا ، فحول علما ، فحول محدثین ، فحول مفسرین) .

فُرجه [ع] یاریق ، ایکی شی بیننده‌کی آچیقلق : (فرجه

حائطه ، فرجهٔ دیوار) § شدتدن قورتلق معناسنیده افاده ایدر .

فُرْصَت { [ع] فی‌الاصل نوبت معناسنه‌در . لسانمزده ینه بومعنی مناسبتیله برخصوصك اجرا- سنه مساعد وقت وحال معناسنده و اکثریا نفی صورتنده قوللانیلیر .

فُرْقان { [ع] قرآن کریم . حق وباطل ، حلال وحرام بینی تفریق ایتدیکی ایچون بویله تسمیه ایدلمشدر . یوم بدره (یوم‌الفرقان) دینیلیر .

فُرُو { [ف] آشاغی معناسنه‌در . لسانمزده مطلقا ترکیب ایله قوللانیلیر : (فرومانده ، فرومایه ، سرفرو) .

فُرُوخْت { [ف] صاتمق معناسنه (فروختن) مصدرندن صیغهٔ ماضی اولوب صاتدی دیمکدر . لسانمزده (بیع) لفظی کبی صاتمق معناسنده قوللانیلیر .

فُرُوز { [ف] « اَفروز » مخفی ، پارلادیجی ، نورلاندیریجی . ترکیب ایله قوللانیلیر . (جهان‌فروز) = جهانی نورلاندیریجی . (انجمن‌فروز) = انجمنی تنویر ایدن . (دلفروز) = کوکل پارلادیجی یعنی قلبه شوق وفرح ویریجی . (خاطر فروز) = کذا خاطری ضیالاندیران یعنی خاطره فرح ویرن دیمکدر .

فُرُوزان { [ف] پارلایجی ، پارلایان : (شمع فروزان)

فُرُوزَنْدَه { [ف] یانیجی ، یاقیجی ، پارلایجی ، آیدینلاتیجی .

فُرُوسِیَّت { [ع] بینیجیلك ، جندیلك ‖ آت قسمنه مخصوص احوالده حاذق وماهر اولمق : (فن فروسیّت) .

فُرُوش { [ف] صاتیجی معناسنده ترکیب ایله قوللانیلیر : (نان فروش ، عشوه فروش ، چای فروش) .

« نغمسه‌مش بزم اوچ بیتی برنشیده‌فروش »
« آنك جهانه تبسم کلیر بو حالندن »
{ ناجی }

فُرُوع { [ع] دال وبوداق معناسنه اولان (فرع) ك جمعی که برشیئك اساسندن منشعب اولان اقسامی دیمکدر : (اصول وفروع) بعضاً جمع الجمع طرزنده ده قوللانیلیر : (فروعات) .

فُرُوق { [ع] باشقه‌لق معناسنه اولان (فَرق) ك جمعی : (فروق الفاظ ، فروق اجناس) .

فُرُوغ { [ف] شعله ، پرتو ، پار- لاقلق ، پارلدایش : (مهر فروغ افشان) .

فُرُومانْدَه { [ف] عاجز ، یورغون ، تاشقین . (فروماندگی) = عاجزلك ، بی‌تابلق .

فرومایه [ف] بد اصل، صویسز، اصلی آلچاق آدم .

فزود [ف] « افزود »ڭ مخففی . ترکیب ایله قوللانیلیر : (محبت فزود) = سوکی آرتیریجی ، آرتیران .

فزون [ف] « افزون » ڭ مخففی . زیاده ، چوق دیمکدر . (فزونتر) = پك چوق ، پك زیاده .

فستق [ع] لسانمزده کسر (فا) و (تا) ایله معروفدر : (شام فستغی) ، (پسته) کلمهٔ فارسیه سندن معرّبدر . (فستقی) = صاریمتراق آچیق یشیل رنك .

فسحت [ع] کنیشلك، آچیقلق. (فسحتسرای) = ساحهٔ عظیمه ، کنیش سرای: (فسحتسرای آسمان) ، (فسحتگده) = کنیش محل .

« فسحتگدهٔ سپهر ایچنده »
« دریای ضیای مهر ایچنده »
{ ناجی }

فسرده [افسرده] مخففی ، طوکمش. برنجی قسمك (١٤٣) نجی صحیفه‌سنه مراجعت اولنه.

فسوس [ف] (افسوس)ڭ مخففی. ایواه ، یازیق کبی ادات تأسف .

فسون [ف] (افسون) ڭ مخففی ، بویو. قسم اوّلك (١٠٤) نجی صحیفه‌سنه مراجعت اولنه .

فصحاء [ع] (فصیح) ڭ جمعی : (فصحای عرب، فصحای ترك) .

« اندیشه که سمسار کلام فصحادر »
{ نفعی }

فصوص [ع] (فص) ڭ جمعی، یوزوکلر .

فصول [ع] بر برندن آیری اولان قسم، پارچه معناسنی افاده ایدن (فصل) ڭ جمعی. قسملر ، بولوکلر دیمکدر : (فصول اربعه) = بهار ، یاز ، کوز، قیش موسملری.

فضلاء [ع] (فاضل) ڭ جمعی ، فضل وکمال صاحبلری : (فضلای ارباب قلم) .

« کامکار فضلا فخر موالئ عظام »
{ نفعی }

فضولی [ع] بوش بوغاز، مالایعنی ایله مشتغل ، حدّندن ، وظیفه‌سندن خارج سوز سویله‌ین ، ایشه قاریشان آدم . (فضل) ڭ جمعی اولان (فضول) = وظیفه وحدّ دن آرتق قول وفعل دیمك اولوب مفرد مقامنده قوللانیلمشدر. (ابوالفضول) = بوصورتله قول وفعلی اعتیاد ایدن آدمه اطلاق اولنور. ترکجه‌ده تحریف

ايله (فودول) دينيلير. ايشته بولفظه نسبتله (فُضولى) دينلمشدر § اصطلاح فقهده شرع شريفك وصاحبنك اذنى اولمقسزين ايشه كيريشن، بر شيئه قاريشان ديمكدر: (فضولى وضع يد، فضولى دعوايه مداخله، فضولى ضبط اموال).

فُقَراء [ع] (فقير) ك جمعى: (فقراى صابرين).

« فقرا قلبنه هركيم طوقنه »
« طوقنه سينه‌سى اللّٰه اوقنه »
{لا}

فُقَها [ع] (فقيه) ك جمعى؛ علم فقهده عالم اولانلر: (فقهاء حنفيه، فقهاء شافعيه).

فُكاهه [ع] مزاح، لطيفه؛ طبعه خوش كلن سوز ديمكدر. جمعى (فُكاهات) در.

فُكَن [ف] (اُفكَن) مخففى. قسم اولك (١٤٧) نجى صحيفه‌سنه مراجعت اولنه. ضمّ وكسرى جائزدر.

فُلان [ع] اسم بنى آدمدن، اسماى اعلامدن كنايه‌در. مؤنثى اولان (فُلانه) قوللانيلماز.

فُلس [ع] پول، منقر، آقچه: (فلس احمر) = قيزل منقر، باقير سكّه. جمعى (فُلوس).

فُلفُل [ع] قره بوبر. (دارفلفل) = دارچين تخمى دينيلن قويروقلى بوبر.

فُلك [ع] كمى، سفينه. (فُلكه) = آغيرشق كه ايپلك اكيرديكارى آلت § يووارلاق نسنه‌يه دينير. فانك ضمى وكسرى جائزدر. صندال معناسنه قوللانديغمز (فلوقه) نك اصلى بوكلمهٔ عربيه‌در.

فُلوس [ع] (فُلس) ك جمعى. باقير آقچه‌لر.

فُندُق [ع] لسانمزده كسر (فا) و (دال) ايله معروفدر. (فِندق) = يووارلاق قابوقلى قورى يمش. فارسى (پندُق) ك معربيدر.

فُنون [ع] (فَنّ) ك جمعى. (ذوفنون) = صاحب فنون، فنون آشنا ديمكدر. مفردينه ده باقيلى.

فُؤاد [ع] يورك، كوكل. (مسرورالفؤاد) = كوكلى مسرور اولان (مجروح الفؤاد) = قلبى ياره‌لى، قيريق اولان.

فُوتَه [ف] | **فُوطَه** [ع] | پشتمال، اوتلك: (ايپك فوطه).

فُورطِنَه [ايتاليانجه‌دن] كورولتى وشدت ايله اسن يل.

فورمه (فرانسزجه‌دن Format) مطبوع کتابك قطعه‌سی، هر جزئنك مقدار صحایفی § (فورم Forme) = شکل، صورت، طرز، رسم.

فوسفور (Phosphore فرانسزجه‌دن) اجسام بسیطه‌دن یانغه غایتله مستعد وقارا کلقده پارلار صاری محتراق برعنصر.

فوطوغراف [فرانسزجه دن Photographie] پرتونویس، رسم چیقارمغه مخصوص آلت معروفه § رسم، صورت.

فول [ع] بقله § (فول مصری) = حبوباتدن نخوده مشابه دوه علفی دینیلن کوچوك وقاره دانه.

فولیا [ایتالیانجه دن] اصلی (پولیا) صاری رنکلی کسکین کوزل قوقولی برلطیف چیچك. بونك صوغانی بحریون عثمانیه طرفندن ایتالیادن کتیرلمشدر. ایکی نوعدر. چیچکی یالین قات اولان شهر مارت اوائلنده، قاتمرلی اولان شهر نیسان اواخرنده آچمغه باشلار.

فولاد [ع] چلیك. فارسی (پولاد) ك معرّبی.

فولپسنپید [انکلیزجه‌دن] واپور قپودانك چرخجی‌یه ویردیکی سرعت امری.

فوندو [ایتالیانجه‌دن] فرانسزجه (Fonds) حصه سندی، اسهام عمومیه، ایراد.

فونوغراف (فرانسزجه دن Phonographe) سویله‌نیلن سوزلری وعکس ایتدیریلن صدالری ضبط وحفظ ایدوب نه زمان آرزو اولنورسه عین کلام وصدالری تکرار ایدن نو ایجاد برماکنه، صدا نویس.

فویا [ایتالیانجه‌دن] یالدیز وتل یاپراغدرکه عادی الماسلرك آلتنه قونیلوب پارلاقلغی آرتیریلور.

فیوض [ع] (فیض) ایله مترادفدر. اورایه باقیلی.

فیوضات [ع] (فیوض) ك جمعی: (فیوضات السّهیه)

فیول [ع] (فیل) ك جمعی. اورایه مراجعت اولنه.

﴿ ق ﴾

قائد [ع] یدیجی: (قائد فرس) § سرعسکر: (قائدالجیش)، (قائدالجبل) = طاغك چیقنتیسی، بورونی.

« قائدالجیشکدر امداد رسل »
« فیض تأیید سماوی یاورك »
{حمدی}

قائل [ع] سویله‌یجی، سویله‌ین: (بوسوزك قائلی مجهولدر)

§ راضی ، رضا کوسترن : (مدعی بو صورتله فصل دعوایه قائل اولدی).

« واصل نزد خدا ایلیه‌من قیل ایله قال »
« کنج وحدتده همان ساکت و قائل بردر »
{عزت ملا}

« کیمیسی قائل اولوب حقّه سوزم ایتدی قبول »
{ نفعی }

قائم { [ع] آیاقده طوریجی، طوران: (قاپوده قائم اولان نوبتجی)، (قائماً) = آیاقده طوره‌رق § برایشه مداوم و ثابت اولان آدم: (قائممقام) = اصطلاحات رسمیه‌جه بر قضانك الڭ بیوك آمری ‖ سلك عسکریده رتبه‌جه بیکباشینك فوقنده بولنان ضابط . (وکیل) مقامنده‌ده قوللانیلمشدر : (صدارت قائممقامی) .

« قائم اولدقجه بونه طاق فلك »
{خاقانی}

قائمه { [ع] فی الاصل کتابدن بر ورقه‌یه اطلاق اولنور . اصطلاحده نقد مقامنده متداول اولوب حاوی اولدیغی آقچه عائد بولندیغی محلده موجود و محفوظ اولان سند ، کاغد پاره : (بانقه قائمه‌سی) .

قاآن { [ع] (خاقان) ڭ معرّبی . توران و چین حکمدارلرینك علم مخصوصی : (قاآن چین) .

قابض { [ع] قبض ایدیجی، آلیجی: (قابض ارواح) = (مَلَكُ المَوت) = (عزرائیل) علیه السلام. (قابض مال) = تحصیلدار. پاره‌یی آلان § طبیعته بکلك کتیریجی، کتیرن: (دواء قابض، ادویهٔ قابضه).

قابل { [ع] قبول ایدیجی § آکلایشلی، استعدادلی. بو ایکنجی معناده (قابلیت) زیاده قوللانیلیر . (ناقابل) = قابلیتسز، استعدادسز . ادراکسز § ممکن معناسنده‌ده قوللانیلیر . (ناقابل) و (غیر قابل) = ممکن اولمایان ، امکانسز § (آدم) علیه السلامك بیوك اوغلنك اسمی .

« بزم نقصانمز هپ قابل اکمالدر اما »
« بولنماز نیلیم اسباب استکمال بریرده »
{ عونی }

قابلو { [فرانسزجه‌دن Cable] دکیزك آلتنه قونیلان تلغراف خطی .

قابله { [ع] (قابل) ڭ مؤنثی ، ابه قادین .

قابلیات { [ع] « قابلیت » ڭ جمعی: (قابلیات متضادّه).

قابلیت { [ع] قابللك § استعداد فطری § امکان :

« شخصك استعدادی لطف پیکرندن بللیدر »
« کیمیای قابلیت جوهرندن بللیدر »
{ نائلی قدیم }

قابینه { [فرانسزجه‌دن Cabinet] یازی یازمغه ، حساب کورمکه و سائر ایشلره مخصوص اوطه، قلم § انجمن وکلا ، هیئت وکلا : (آوستریا قابینه‌سی، انکلتره قابینه‌سی).

قاپوت { [فرانسزجه‌دن Capote] یاغمورلق ، عبا ؛ قادین مانتوسی.

قاپیتولاسیون { [Capitulation فرانسزجه‌دن] استیمان وتسلیم شرطنامه‌سی ؛ تسلیم سلاح § دولتك ملکنده دیگر دولت تبعه‌سنه بعض حقوق وامتیازات ویرن معاهدات عتیقه .

قاتل { [ع] قتل ایدن ، اولدیرن .

قادح { [ع] بر کیمسه‌نك حقنده طعن ایدن، کوتو سویله‌ین.

قادر { [ع] اسماء شریفهٔ الٓهیه‌دندر: (قادرمطلق، خداوند قادر) ، (عبدالقادر) = قادرك قولی:

«خدا قادردر ایلر سنك خارادن گهر پیدا»
{لا}

§ قدرتلی ، ثروت واقتدار صاحبی : (فلان بوایشی کورمکه قادر دکلدر).

قادمه { [ع] اردونك ایلری قره قولی ، مقدمة الجیش § قوش قانادینك اوك طرفده‌کی یلکلری ؛ اوزون توکلری : (قادمه جنبان عزیمت) تعبیری مشهوردر .

قاذوره { [ع] پیسلك، مردار یر ، مزبله . جمعی (قاذورات) .

قارابینا { [ایتالیانجه‌دن] قیصه شیشخانه تفنکی .

قارت دوویزیت { [فرانسزجه‌دن Carte de visite] زیارت کاغدی. مختصراً (قارت) ده دینیلیر .

قارتوچ { [Cartouche فرانسزجه‌دن] فشنك، خرطوج.

قارعه { [ع] فرقان کریمده وارد اولمشدر، قیامت || ناگهانی آفت، بلا ، داهیه. جمعی (قوارع): (قوارع القرآن) = شیاطین وانس وجن مضرتندن امین اولمق ایچون اوقونان آیة الکرسی و سورهٔ یس وسورهٔ ملك ومعوذتین کبی آیات کریمه.

قارناوال { (لاتینجه‌دن Carnaval) خرستیانلرك بویوك پرهیزدن اول اجرا ایتدکلری مسخره‌لقلر، شنلکلر، اتکسیمی ، آپوقوریا .

قاروره { [ع] کوزك سیاهی § ایچنه مایع شی قونیلان ظرف . علی قول صرچه‌دن معمول شیشه ؛ اوردك دینیلن سیدیك قابی.

قارون { [ع] بنی اسرائیلدن ونبی ذی‌شان (موسی) علیه‌السلامك متعلقاتندن بر ذاتك اسمیدر. نبی ذی‌شانك فیض دعاسیله فقیر ایکن زنکین اولمش ایدی. مؤخراً کنهکار اولمسی سببیله ثروت وسامانی محو اولدی نامی (فرط ثروتدن کنایه) اوله‌رق ضرب اولنور : (قارون قدر زنکین).

« گدای مفلس درگاه دولتی قارون »
{ نفعی }

قارئ [ع] اوقویجی، اوقویان: (قارئ بخاری) || فرقان کریمی علم قرائت اوزره اوقویان. اشبو کلمه‌یی (قارء) صورتنده یازمق یاکلشدر.

قاری [ع] کویده اوطوران. کویلی.

قاریولا [رومجه] یاتاقلق: (دمیر قاریوله، تخته قاریوله).

قارینه [ایتالیانجه‌دن] کمینك اوکورغه‌لرینك تملی مقامنده اولان بویوك دیب خطلی || کمی‌یی یانه یاتیروب دیبنی قالافات ایتمه.

قاسم [ع] قسم قسم آییریجی، آییران: (روزقاسم).

قاسی [ع] طاش کبی پك، قاتی: (قلب قاسی).

قاصد [ع] تاتار، اولاق § توجه ایدن.

قاصر [ع] عاجز، اکسیك، قصورلو معناسنده قوللانیلیر: (عقل قاصر) عربیده باشقه معنایی افاده ایدر.

قاصرة الطرف [ع] زوجندن باشقه‌سنه نظر ایتمه‌ین قادین. جمعی (قاصرات الطرف).

قاصف [ع] پك کورله‌یجی. کورله‌ین؛ زیاده کورولتی حاصل ایدن: (رعد قاصف، ریح قاصف).

قاصه [ایتالیانجه‌دن Casse] درونده آقچه واوراق نقدیه حفظ اولنان ساجدن ویاخود تیموردن معمول صندق.

قاضی [ع] حکم وقضا ایدیجی، ایدن؛ محکمهٔ شرعیه رئیسی، حاکم الشرع: (قاضی الحاجات) = قوللرینك حاجاتنی ویرن جناب حق. (قاضی عسکر) = مشیخت اسلامیه مرتبه‌سنك مادوننده‌کی رتبهٔ علمیه‌یی حائز اولان ذات.

قاطبه [ع] جمیع، جمله، کافّه معناسنده مستعملدر. (قاطبةً) = جمیعاً، عموماً، کافةً دیمکدر: (قاطبهٔ احوالده) = جمیع احوالده، احوالك جمله‌سنده.

قاطع [ع] کسیجی، کسن: (برهان قاطع، آلات قاطعه، قاطع طریق، سیف قاطع)، (قاطع حرارت) = (مبرّد) = صوغوتیجی.

قاعد [ع] اوطوریجی، اوطوران. (قاعداً) = اوطوردیغی حالده، اوطوره‌رق.

قاعده [ع] تمل، اساس § دستور، برشیئك وقوعنه شرط اولان خصوص وآنك تعریفی: (قاعدهٔ صرفیه، قاعدهٔ نحویه، قاعدهٔ ریاضیه. قاعدهٔ سیاسیه). (قاعده شکن) = قاعده‌یه رعایت ایتمه‌ین، قاعده‌یی بوزان § ضلع اسفل: (بر

مثلثك قاعده‌سی ، قاعده‌سندن زروه‌-
سنه قدر) .

قاف { [ع] الف‌بای عثمانیده یکرمی دردنجی حرفك اسمیدر .
ابجد حسابنده (١٠٠) عددینه اشا-
رتدر : (فصل القاف) .

قاف { [ع] برجبل محیطك اسمی § فرقان کریمده بر سورهٔ
شریفه‌درکه مفسّرین کرام معانئ عدیده
ایله تفسیر ایلمشلردر :

« لانه‌کیر قاف استغنا اولور عنقای عشق »
{لا}

قافله { [ع] قطار، کاربان، برلکده یوله کیدن جماعت. مادیات
ومعنویاتده مستعملدر : (قافلهٔ حجّاج،
قافلهٔ امواج) § زمره ، کروه ، فرقه:
(قافله‌سالار) ، (قافلهٔ شعرا) .

قافیه { [ع] کتب ادبیه‌ده مفصلاً ذکر وبیان قلندیغی وجه
ایله (قافیه) لفظ ومعنی ، یاخود
یالکز لفظ ویالکز معنی جهتیله مختلف
اولدقلری حالده مصراعلرك ، یا بیتلرك
صوکلرنده ویاخود بونلرك صوکلری
مثابه‌سنده بولنان یرلرده ـــ تلفظده
استقلالی مشروط اولمامق وکذلك کتب
ادبیه‌ده مذکورالاسامی حروف و
حرکاتدن عبارت اولمق اوزره ـــ
تکرّر ایدن شیئك مجموعنه اطلاق
اولنور : (قافیه سنج) = شاعر ،
ناظم. جمعی (قافیه سنجان) در.

قاقلّه { [ع] لسانمزده تخفیفله (قاقله) دینیلن علاجدرکه
برنبات هندی میوه‌سیدر . معده و
جکری مقوی وقیّ و غثیانه نافع بر
دوادر .

قاقم { [ع] کدی‌یه شبیه وآندن کوچوك برنوع جانور .
حیواندرکه دریسی اینجه وبیاض تویلی
ویالکز قویروغی سیاه رنکلیدر .
ملوك وکباره مخصوص اولان کورکی
قیمتدار ومشهوردر: (قاقم کورك) .

قال { [ع] سوز : (قال وحال) اکثر یا (قیل) ایله برابر
استعمال اولنور : (قیل وقال) =
بیهوده سؤال و جواب ، مالا یعنی ،
دیدی قودی .

قالب { [ع] قویومجیلرك اریتش جوهر آقتدقلری ظرف،
قالب § نمونه ، اورنك: (فس قالبی،
قوندوره قالبی، شکر قالبی). § بدن،
کووده : (قالب انسان، قالب بی‌روح،
قالب وقیافتی یرنده) فتح لام ایله تلفظی
جائزدر .

« روحدر قالب انسانه {فهیما} عرفان »
« هیکل بی‌هنران عد اولنور سنك مزار »

قالع { [ع] قلع ایدیجی، کوکندن چکوب قوپاران .

قالوریفر { (Calorifère) فرانسز-جه‌دن) ناقل حرارت
برخانه‌نك درونده هرطرفنه موضوع
بورولر واسطه‌سیله نشر حرارت ایدن صو

قاليچه { [ف] كوچوك خالى، سجاده: (قاليچهٔ رنگين) .

قاليون { [اسپانيولجه‌دن Calion] زمان قديمده اسپانيوللرك آمريقادن معدنلرى نقل ايتمك اوزره اعمال واستعمال ايلدكلرى برنوع بويوك گمى. عثمانليلر طرفندن‌ده بچه‌لرى انشا اولنه‌رق وايچلرينه جسيم طوپلر قونيله‌رق محاربات بحريه‌ده قوللانيلمشدر : (قاليونجى قشله‌سى، قاليونجيلر، قاليونجى قوللغى) .

قاماره { [ايتاليانجه‌دن] حجره، بولمه، واپور اوطه‌سى . (قاماروت) = گميلرده اوطه‌لره، بولمه‌لره باقان خدمتكار مخصوص .

قامبيو { [ايتاليانجه‌دن Cambio] (قامبيال) ده قوللانيلير. پوليچه، پوليچه كاغدى ديمكدر .

قامت { [ع] بوى : (قامت موزون) = طوغرى، لطيف بوى § آياغه قالقمق، آياقده اذان اوقومق. بومعناده اكثريا (آلمق ، و يرمك) ماده‌لريله قوللانيلير : (قامت آليور ، مؤذن قامت آلدى ؛ حالا قامت ويرييور) .

قامليا { [فرانسزجه‌دن Camélia] قامليا آغاجى ، گل گبى گوروشى غايتله لطيف قوقوسز چيچك آچان برنوع آغاج، اوآغاجك چيچكى.

قاموس { [ع] انگين، دگزك اورته‌سى ؛ بيوك دگز ، محيط اوقيانوس § مفصل لغت كتابلرى : (قاموس عثمانى، قاموس فرانسوى)،

قانال { [فرانسزجه‌دن Canal] صو يولى ، مجرا ، طريق ، جدول ، بوغاز : (سويش قنالى) .

قانچلاريه { [لاتينجه‌دن] سفارات اجنبيه معيتلرنده كى هيئت حاكمه ؛ قيود نظاميه محلى : (فرانسه قانچلاريه‌سى) .

قانع { [ع] نصيبهٔ رزقه راضى و حالندن خشنود اولوب زياده ايسته‌مه‌ين : (قانع اولمايان مسعود اوله‌ماز) جمعى (قانعين) .

قانغرن { (فرانسزجه gangrène) برعضوك ديگر اعضايه سرايت ايده‌جك صورتده چورومسى .

قانون { [ع] قاعدهٔ كليه : (قانون رياضى) § دأب، عادت، رسم : (قانون قديم) = اسكى عادت § برحكومت طرفندن اصول ادارهٔ داخليه ومصالح وامور عامه‌يه دائر تنظيم اولنوب عموم طرفندن مجبورى الاجرا طوتلمق اوزره وضع واعلان ايديلن قواعد؛ اشبو قواعدى حاوى اولان كتاب: (قانون تجارت ، قانون جزا ، حكم قانون ، دلائل قانونيه) ، (قانون شناس) = دقايق قانونيه‌يه واقف اولان § معروف برنوع ساز ، چالغى : (نغمهٔ قانون ، آهنك قانون) حكيم (فارابى) نك اثر اختراعى اولديغى مرويدر . (قانونامه)

تعبیری لزومسزدر. (قانونی) = قانونه منسوب، قانونه عائد: (حکم قانونی، احکام قانونیه).

« قانون محبت چالنیر مجلسمزده »
{نابی}

قاهِر [ع] غلبه ایدیجی، باصدیریجی: (قوهٔ قاهره، سطوت قاهرهٔ عثمانیه)، (قاهِره) = مصرك مقرّ حکومتی اولان بلده که عبیدیوندن ملك (المعزّ الدین الله) طرفندن انشا اولنمشدر. منجمین عرب نزدنده (قاهِره) اطلاق اولنان (مرّیخ) ساعتنده اساسی وضع ایدلمسی حسبیله بواسم ایله تسمیه قیلنمشدر.

قَباء [ع ف] خفتان، لباس، زوبه: (قبای آل) = قیرمزی لباس (قباجه) = انتاری، نیمتن. جمعی (اَقبیَه) در.

قَبائِل [ع] (قبیله) نك جمعی. برنسلدن منشعب اولان جماعتلر: (قبائل عرب، مشایخ قبائل).

قَباحَت [ع] فی الاصل چیرکین اولمق، چرکینلك معناسنه‌در. لسانمزده چیرکین ایش، کوتو حال، صوچ معناسنده قوللانیلیر. قانوناً معاملهٔ تکدیریه‌یی موجب اولان افعاله اطلاق اولنور.

قَبالَه [ع] التزام تمسکی، حجت قاضی.

قَبّان [ع] فارسی (کَپان)ك معرّبی: بیوك ترازو، قنطار. لسانمزده محرّفی (قاپان)در: (اون قاپانی، بال قاپانی، یاغ قاپانی)

قَبایِح [ع] (قبیحه) نك جمعی، چیرکین شیلر. اصلی (قبائح) در.

قَبر [ع] مزار، انسانك اولدکدن صوکره کومولدیکی چوقور یر:

«کل سر قبرمده طور برلحظه ای سیمین بدن»
«نوردن برسرو دیکمشلر قیاس ایتسون کورن»
{عونی}

قَبض [ع] پنجه ایله طوتمق، طوتوب آلمق: (قبض روح) § دورمك، دیوشیرمك: (قبض وبسط) § آلمق، آلنمق: (وزنه‌دن پاره‌نك قبضی، پاره‌یی قبض ایتمش) § طبیعتجه پکلك: (دفع قبض ایچون مسهل آلملی).

قَبضَه [ع] بر طوتام، برآووج شی: (برقبضه خاك) § پنجه: (قبضهٔ تصرف) § قیلیجك الده طوتیله‌جق یری: (قبضهٔ سیف)

« محیط دائرهٔ عشقدن خروج محال »
« نه‌چاره قبضهٔ تقدیر کردکارده‌یز »
{عونی}

قَبل [ع] اوّل، اوکجه. «بعد» مقابلی. تراکیب عربیه‌ده اضافتله قوللانیلیر: (قبل الطلوع) = طلوعدن اوّل (قبل الهجره) =

هجرت نبویه‌دن اول (قبل الزوال) = زوال وقتندن اول .

قبول { [ع] بر نسنه‌یی تلقی ایله درعهده ایتمك ، موافقته آلمق . مادیات و معنویاتده اکثریا (ایتمك) وبعضا (ایله‌مك) ماده‌سیله قوللانیلیر : (کتابی قبول ایتدی ، نصیحت قبول ایتمیور) § اصطلاح شرعده اشیای تصرف ایچون ایجابدن صوکره سویله‌نیلن وعقدی اتمام ایدن سوز : (ایجاب وقبول) .

« بیار درد عشق قبول ایله‌من علاج » {یحیی}

قبیح ، **قبیحه** { [ع] چرکین ، کوتو شی ، فنا ایش : (فعل قبیح ، وجه قبیح ، ارتکاب قبیحه ، افعال قبیحه) .

قبیل { [ع] جنسلری مخالف اشخاصدن مرکب جماعت ، کروه ، طاقم معناسنه‌در . لسانمزده (دن) اداتیله قوللانیلیر : (بوقبیلدن) .

قبیله { [ع] بر اصلدن اوره‌مش ، بر پدرك ذریتندن یتشمش جماعت ، عشیرت دیمکدرکه ترکجه‌سی (بوی ، اوروق ، اویماق) در . (قبیله شیخی) جمعی (قبائل) در .

قپودان { [فرانسزجه‌دن محرف] اصلی (Capitaine) « قاپیتن » واپور یاخود کمی رئیسی ، قوماندانی ، ضابطی ، سواریسی : (قپودان پاشا Capitain - pacha) .

قتل { [ع] اولدیرمك معناسنه‌در .

قتیل { [ع] (مقتول) کبی اولدیریلن کیمسه دیمکدر . جمعی (قتلی) در .

قحبه { [ع] زانیه ، فاحشه ، روسپی .

قحط { [ع] قیتلق ، قوراقلق ؛ یاغمورسزلقدن واسباب سائره‌دن محصولات و ذخائرجه فقدان ظهوری || مجازاً (یوقلق) و (آزلق) معناسنده‌ده قوللانیلیر . (قیتلق) یازلدیغی کبی (قحطلق) یازلماملی . (قحیط) = شدتلی قیتلق اولان سنه‌یه دینیلیر : (سال قحیط) .

قد { [ف] بوی : (قد وقامت) = بوی بوص .

قدح { [ع] بللوردن ، آغاجدن ، طوپراقدن یاپلمش کاسه ، قولپسز صو بارداغی || ایچنه مسکرات قونیلان کوجك بارداق . (قدح لاجوردی) = آسمان (قدح پیما) = شراب ایچن (قدح شکن) = بارداق قیران (قدح مریم) = ساقی کوزلی دینیلن چیچك (زرین قدح) = بر نوع چیچك .

قدر { [ع] قیمت ، دکر ، مقدار :

« قدر زر زرکر شناسد قدر کوهر کوهری » {لا}

آلتونك دکرینی قویومجی ، جوهرك

قیمتنی جواهرجی بیلیر . § حیثیت ، اعتبار، مزیت. (قدردان) = مزیت بیلیجی ، قیمت بیلن (قدرشناس) = قدر طانییجی ، طانییان ،

« قدروشرف شاعری شاعر بیلیر انجق »
« روح القدسك برّی سرافیله عیاندر »
{ عونی }

قَدَر [ع] تقدیر الٓهی ، قسمت ازلیّه، آلین یازیسی که (قضا وقدر) دخی دینیلیر. تعریف اصطلاحیسی ازلدن ابده قدر جاری اولان احوال وشئونك لوح محفوظده صورت ثبوتی اوزره اعیان موجوداتده عادة الله ایله وقوعه کلن حکم کلّیء الٓهیدر . عند الحکما مختلف صورتده تعریف وتفسیر اولنان اشبو قضا وقدر بیننی بعض محقّقین بر حدیث شریفدن استدلالاً تفریق ایدوب (قَدَر) = جناب حقك ازلدن ابده قدر خلق ایده‌جکی کافهٔ شئون وموجوداتی قبل الایقاع لوح محفوظه اوله‌جنی وجه ایله تقدیری ، (قضا) = مذکور مقدّراتی انفاذ ایله عدمدن حدّ فعله اخراجی دیمکدر دیدیلر . § تاب، طاقت یعنی بر شیئه کوچ یتوب قادر اولمق معنا- سنده قوللانیلیر . § مقدار ، مرتبه معناسنده دخی قوللانیلیر : (علی قدر الاستطاعه) = کوجی یتدیکی مقدارده. (علی قدر الامکان) = امکان مرتبه- سنده . (اون ایکی پارمق قدر طولی اوللی) .

« گهی خاطرمدن چیقاردی قدر »
« آتاردم سپهره صیاحه قدر »
{ عزت ملا }

قَدَرِیَّه [ع] طوائف معتزله‌دن برفرقه‌درکه قدرالٓهی‌یی انکار ایله (انسان افعالنك خالقیدر) دیرلر . (جبریّه مقابلیدر) .

قَدَّسَ [ع] مقدّس ایلسون معنا- سنده ودعا مقامنده قوللا- نیلان برصیغه‌درکه اولیاء الله حقنده ایراد اولنور . (قُدس) ماده‌سنه‌ده مراجعت اولنه .

قَدَمْ [ع] آیاق . مقیاسانده بر (قدم) = یاریم آرشون یعنی اون ایکی پارمق قدر اولان بعد طولانیدر . (قَدَملی) = اوغورلی ، یمنلو . (قدم بوس) =آیاق اوپیجی (قدمکش)=آیاق چکیجی (قدم نهاده) = آیاق قومش اولان. (قَدَمیّه) = آیاق تری ، آیاق پاره‌سی : (اجرت قدمیه) .

« تاج سر عالمدر اوکیم خاك قدمدر »
{روحی}

قَدَمَه [ع] باصاماق ، نردبان باصاماغی: (قدمهٔ اولی).

قَدِید [ع] قورودلمش ات که « باصدیرمه » دیمکدر .

لحم حیوانك قوروموشی § بعدالموت قورویوب کمیك حالنده قالان شکل ، بدنی تشکیل ایدن کمیکلرك هیئت مجموعه‌سی که (اسکلت) تعبیر اولنور .

قَدیر { [ع] اسماء الحسنیه دندر ، هر شیئه قادر اولان جناب حق :

« قدیر ومقتدر وقادر ومقدر دخی »
« علیم وعالم وعلاّم واعلم واعلی »
{ فضولی }

قَدیم { [ع] زمان جهتیله اسکی اولان شی : (عهد قدیم) ، (ازمنهٔ قدیمه) ، (محبت قدیمه) ، (من القدیم) = اسکیدن بری . (آشنای قدیم) = اسکی دوست . (عبد قدیم) = اسکی قول § اوّلنی بیلیر کیمسه بولنمایان ، اوّلی بیلنمه‌ین شی : (قدیم قدمی اوزره ترك اولنور — مجلّه) § دائم ، باقی : (کلام قدیم) = قرآن کریم دیمکدر .

« دوشه برسمت غریبه ره فکر نظمی »
« نه طریق روش تازه نه وادیء قدیم »
{ نفعی }

قُرّاء { [ع] کوزل اوقویجی ، اوقویان : (حافظ قراء) جمعی (قرائون) .

قَرائِن { [ع] (قرینه) نك جمعی . مفردینه باقیلی : (قرائن حالیه) .

قَرابَت { [ع] یاقینلق ، رحم جهتیله یاقینلق : (قرابت صهریه) = قیز آلوب ویرمك صورتیله اولان یاقینلق .

قَرابه { [ع] بویوك دستی ، صراحی ، شیشه کبی طولدیریله جق قربه ، قاب . بولفظ نادراً قوللانیلیر :

« ساقی نه دم قرابه‌سنی می نثار ایدر »
« بزمی عکوس نشئه‌سی نقش نگار ایدر »
{ اسرار دده }

قَرابین { [ع] (قُربان) ك جمعی . اورایه مراجعت اولنه .

قَرار { [ع] سکون ، آرام ، طورمق ، اکلنمك . (بی قرار) = آرامسز ، طورمق بیلمه‌ین ، بر یرده قرار ایتمه‌ین § طوراق ، طوریله‌جق یر ، قرارکاه : (مجاز کارده قرار قیلدی) § نتیجه ، حکم : (محکمه‌نك قراری بودر) ، (قراریاب) = قرار بولیجی ، بولان (قرارگیر) = قرار طوتیجی ، طوتان (قرار داده) = قرار ویرلمش ، نتیجه‌لنمش (قرار اعدادی) = دعوانك تحقیق ورؤیتنی تسهیل ایله نتیجهٔ قطعیه‌سنی حاضرلایان حکم . (قرار قرینه) = دعوانك رؤیتنی تسهیل ونتیجه‌سنی اعداد ایله برابر بونك ماهیتنی احساس ایتدیرن حکم . (قرار قطعی) = دعوایی فصل وحل ایدن حکم . (قرار موقت) = دعوی قطعیاً فصل اولنمه‌دن اوّل موقتاً

اتخاذ اولنمسی لازم کلن حکم . (قرار نامه) = مستنطق طرفندن استنطاق اولندقدن صوکره مظنون علیهك اسناد اولنان جرمده علاقه‌دار ویا بری‌الزمه اولدیغنه دائر تنظیم ایدیلن ورقهٔ رسمیه :
« جوی‌وش یوقینه بریرده قرارك‌ای دل »
« یوقسه میلك‌ینه برسرو سرافرازه‌میدر »
{ نیلی }

قَرَانْتِنَه { [ایتالیانجه‌دن] علل سار یه‌نك منی ایچون خسته‌لك بولنان محللردن کله‌جك اشخاصی تطهیر واشیایی تبخیر ایچون تعیین قلنان مدت وصورت توقیف وتوقف دیمکدر .

قَرَاوُلْ { [ف] لسانمزده معروفی (قره‌غول) درکه دشمنك حیل ودسایسندن امین اولمق ایچون اردو اطرافنی تحفظه‌مأمور ایدیلن پیاده وسواری عسکرینه وبلاد جسیمه‌ده محافظهٔ امنیت وآسایش ایچون ترتیب اولنان عسکر قوللرینه اطلاق اولنور. (قره غولخانه) = بو مثللو افراد عسکریه‌نك اقامتکاهی .

قَرْض { [ع] اودونج ویرمك ، آلمق § اودونج ویریلن وآلنان شی ، آقچه . (قرضاً) = اودونج اوله‌رق ، اودونج صورتیله . (قَرْض حَسَنْ) = فائضسز قرض دیمکدر .

قَرْن { [ع] بوینوز : (ذوالقرنین) § یوز سنه‌دن عبارت زمان : (الیوم اون دردنجی قرن هجریه‌ده بولنیورز) § تاریخ عمومینك منقسم اولدیغی دوره‌لردن هر بری § برانسانك همسنی یعنی یاشداشی دیمکدرکه بو معنی اعتباریله جمعی (اَقْرَانْ) در . (کچن قرن) تعبیری کچمش اولان یوز سنه‌دن عبارت زمان و (قرناً بعد قرن) تعبیری ده « عصراً بعد عصر » دیمك اولدیغندن آیری آیری معنالری متضمن عد اوله‌رق باشقه‌باشقه کوسترمکه لزوم یوقدر.

قَرَنْفُل { [ع] معروف کوزل قوقولو چیچك § بلاد حارّه‌یه و بالخاصّه هندستانه مخصوص بر جنس شجرك میوه‌سیدرکه اقاویهٔ حارّه‌نك اطیبیدر . بهاراتدن اشبو دانه مختلف صورتلرده استعمال اولنور . نفع و فائده‌سی مسلّمدر . (قرنفول) ده دینیلیر . لسانمزده کسر (فا) ایله معروفدر .

قَرِیبْ { [ع] یاقین ، (بعید) ك ضدی : (محل قریب ، مسافهٔ قریبه) ، (قَرِیباً) = یاقینده ، یاقین وقتده . (عن‌قریب) = یاقینده § نسب جهتیله یاقین ، خصم .

قَرِیحَه { [ع] طبیعت ، فکر : (جودت‌قریحه) = طبع وفکرك أییلکی (وسعت قریحه) = بوده کنیشلکی . (قَرِیحَهٔ صَبِیحَه) = کوزل‌قریحه (تَنْکِیٔ قَرِیحَه) = قریحه‌نك طارلغی دیمکدر .

قَرِيرُالعَين [ع] مسرور. روشن، منوّر چشم. (قريره، قارّه) = بشارت و مسرت سببيله روشن اولان كوزه اطلاق اولنور.

قَرين [ع] ياقين: (قرين احتمال، قرين تحسين، قرين قبول) § آرقداش، رفيق، همدم § حكمدارانك ياقينلرنده بولنان معيت مأمورلرندن هر برى، مابينجى: (قرين اوّل، قرين ثانى) جمعى اولان (قُرَنا) اكثريا بو معناده قوللانيلير. (سرقرين، سرقُرَنا) = باش مابينجى.

قَرينه [ع] سوزك معناى مقصوده دلالت ايدن سياق وسباق: (قرينه ايله آكلاشيلدى) § برشيئك حقيقته يقين حصولنه دليل اولان شى، اماره: (قرينهٔ قاطعه) = درجهٔ يقينه واصل اولان اماره.

قَريه [ع] كوى. جمعى (قُرى) در. نسبتنده قاعدةً (قروى) دينيلمك لازم كليركن — شاذ اوله‌رق — (قَرَوى) دينيلمشدر. لسانمزده ايسه قافك فتحه‌سى ضمه‌يه تبديل ايله (قُروى) دينيلير. (قريةالانصار) = مدينهٔ منوّره (قريةالنخل) = قريجه بوواسى ديمكدر. كسر (را) وتشديد ايله (قرِيّه) صورتنده تلفظى غلطدر: (قاضى قريه‌يى).

قَزّاز [ع] ايپكجى، ايپك صاتان: (قَزّ) = فارسى (كَژ) معرّبى كه خام ايپك ديمكدر.

قَسّام [ع] تركه‌يى تقسيم ايدن مأمور شرعى: (قسّام عسكرى، قسام كاتبى) § قسم قسم آييران، ويرن.

« حسود منكر اولور قسمت السّهى يه »
« صانور هميشه ستم عدل‌وداد قسّامى »
{نفعى}

قَسامه [ع] بر معاملهٔ شرعيه، دركه قاتلى معلوم اولمايان قتيلك بولنديغى محل اهاليسندن اللى كشى‌يه اصول شرعيه‌سى وجهله يمين ايتديرمكدن عبارتدر.

قَساوَت [ع] غم، غصّه، تاسه: (قساوت قلب) = كوكل طارلغى، صيقنتيسى. بوكلمه بالكز اولورسه (چكمك) مصدريله قوللانيلير: (قساوت چكمه الله كريمدر).

قَسْر [ع] زور ايله ايشلتمك، جبراً ايش كورديرمك. (قَسْرى) = قسره منسوب، جبر ايله: (حركات قسريه) = زور ايله وقوعبولان حركتلر.

قَسَم [ع] يمين، آند: (مع القسم) = آند ايله.

قَسْوَت [ع] غصه، كدر، صيقنتى: (قسوت قلب،

قسوت هوا)، (قسوتلی) = صیقنتیلی. (قسوت افزا) = غم ویریجی، صیقنتی آرتیریجی. (قسوت انکیز) = صیقنتی قوباریجی، قوباران. (قسوت بخش) = صیقنتی ویریجی، ویرن.

قَصائِد } [ع] (قصیده) نك جمعی: (اوچ بیك بیتدن زیاده اولان قصائدی ایچنده انسانی آغلاته جق، هیچ دکلسه متأثر ایده جك برمصراعنه تصادف اولنه ماز)

قَصّاب } [ع] حیوانلری بوغازلایان، اتصاتان صنعتکار. (قصابیه) = اجرت ذبحیه.

قَصَب } [ع] قامش کبی ساقی بوغوملی اولان هرنباته و بوغوملی اولدیغی ایچون پارمق کمیکلرینه اطلاق اولنور. (قصب السکر) = شکر قامشی (قصب الهند) = ایچی طولو و سرت هند قامشی § نفس بورولری § اینجه، لطیف کتان بزی: (قصب مصری) = وقتیله مصرده نسج اولنان کتان بزی § (قصب السبق) = عندالعرب زمان قدیمده میدان مسابقه نك منتهاسنه مرکوز اولان قارغی یی آرقداشلرینه تقدم ایله برندن چکوب آلان جندینك حالت تقدمکارانه سنه اطلاق اولنوردی. لسانمزده بوترکیب برصورتله امثالنه تفوق ایدن ارباب فضل و معرفت حقنده استعمال اولنور: (حائز قصب السبق کمالات، حائز قصب السبق اعجاز).

قَصَبَه } [ع] اصلی بلدهٔ عظیمه، شهر معناسنه در. لسانمزده معروفی قریه دن بویوك، شهردن کوچوك اولان بلده در: (مدانیه قصبه سی) جمعی (قصبات).

قَصَبَه
قَصَبات } [ع] (قصب)ك مفردی. بوغوملی نبات § نفس بوریلرندن هر بری: (قصبات الرئه) = آق جکر داخلنده ممتد اولان نفس بوریلری.

قَصْد } [ع] تصور، نیت، عزم معناسنه در. اکثریا سیئاتده قوللانیلیر: (قتل قصدیله تشهیر سلاح ایتدیکی)، (عن قصد) = عمداً، تصور وتصمیم ایله. (قصداً) = نیت ایله، مخصوصی اوله رق § توجه ایتمك، روز وجبر کوسترمك:

« خلف ایلمه وعدکده. نی اوزمه سزامی »
« قصدك بونی یاعقدن عجب ناز وادامی »

قَصْر } [ع] قیصمه، قیصه کسمه، قیصالتمه: (تلغرافنامه لرده قصر افاده لازمدر)، (قصر ید) = ال چکمك. ترك ایتمك § عروضده آخر تفعله نك قطعی.

قَصْر [ع] كوشك ، كاشانه : (كوكصو قصر همايونى ، قصر عابدين) ، (قصر جنّت) = جنت كوشكى .

« بويله بر قصر زر اندر زر بر صنعت كيم »
« رشك ايدر خامهٔ نقّاشنه صورتگر چين »
{نفعى}

قَصِيدَه [ع] اوزونجه منظومه يعنى مطلعى مصرّع واون بش بيتدن متجاوز اولەرق بر قافيەدە سويلەنيلن نظم: (قصيده كويان ايچنده مرحوم (نفعى)نك كعبنه واران يوقدر)، (قَصِيدَه كُو ، قَصِيدَه سَرا ، قَصِيدَه پَرداز) = قصيده سويلەين ، قصيده دوزن. (قَصِيد) = قصيده معناسنەدر: (بيت القصيد) = بر قصيدەنك مضمونى لطيف و نادر الك كوزل بيتى ديمكدر .

« هر تازه قصيدهٔ لطيفك »
« برشاهد شيوه كار معنى »
{انسى}

قَصِير [ع] قيصه : (قصير القامه) = بويسز ، قيصه بويلى ، (سيل قصير) = يوكسكجه يرلرى آشامايوب دوز يردن آقان سيل ، صو .

قَضَاء [ع] مقدّرات الـٰهيەنك ساحهٔ ظهوره كلمسى، حكم قدر. تفصيلاتى كتب كلاميەدە مندرجدر. بعضاً (قدر) مقامندەدە قوللانيلير: (قضاء وقدر) § قاضيلك، حاكملك: (خدمت قضاء، منصب قضاء) § امر ايله ثابت اولان شيئك مثلى تسليم و ادا ايتمك ، اودەمك : (قضاى صلات ، قضاى دين ، قضاى حاجت) § ادارهٔ امور ملكيه تقسيماتنجه اوچنجى مرتبەدە بولنان وقائممقام دينيلن مأموره تفويض قيلنان محل : (بكقوز قضاسى ، قرتال قضاسى) . اوائلدە قاضيلر معرفتيله اداره اولنمش اولمسى سبب تسميەدر . § كورنمەين، بيلنمەين يعنى قصداً وقوع بولمايوب خطادن ايلرى كلن حال ، تهلكه : (اجل قضا ، جناب الله جملەيى قضادن بلادن صاقلاسون)، (از قضا) = تصادفى اولەرق ، كورنمز بيلنمز بر حالدن (قضارا) = قصداً اوليوب خطا اولەرق . (قضازده) = قضايه اوغرامش، (قَضاءً) = قصداً اولمايوب خطا صورتيله ديمكدر .

قَضَايَا [ع] (قَضِيّه)نك جمعى: (قضاياى منطقيه) مفردينه باقلى .

قَضِيب [ع] اينجه دال، دكنك، چوبوق § اركككك آلت تناسلى .

قَضِيَّه [ع] صدق وكذبه احتمالى اولان سوز ، خصوص ، ماده: (قضيّهٔ منطقيه)، (قضيّهٔ كلّيه) = حكمى موضوعنك كافهٔ افرادينه شامل اولان ماده . مثلا (انسانلرك جملەسى ناطقدر) كبى. (قَضِيّهٔ مُحكَمه) = بر محكمەدن صادر اولوب قانوناً لايتغير حالنه كلمش اولان حكم .

قَطّ { [ع] قاتی نسنه یی اگنه کسمك معناسنه‌در : (قلمی قطّ ایتمك) .

قَطار { [ع] اصلی کسر (قاف) ایله (قِطار) درکه بر صیره‌یه دیزلمش اولان حیوان سوروسی دیمکدر. لسانمزده حیوانات واشیاده مستعملدر. (طورنه قطاری ، دوه قطاری ، آرابه قطاری ، دمیر یول قطاری) .

قَطایِف { [ع] معروف طاتلی . اصلی تویلی صاچاقلی حاولو واحرام معناسنه اولان (قَطیفَه) نك جمعیدرکه اوکا تشبیهاً ابتدا تل تل اولان طاتلی‌یه اطلاق ومؤخراً صورت معروفه‌ده پیشیریلن دیکر طاتلیلره‌ده تعمیم اولنمشدر: (تل قطایف، اکمك قطایف ، یاصدی قطایف) .

قَطَرات { [ع] (قَطْرَه) نك جمعی، طامله لر : (قطرات باران) = یاغمور طامله‌لری .

قَطْران { [ع] آردیچ ، چام آغاجلرندن چیقاریلان فنا قوقولو یاغ : (قطران صویی ، آردیچ قطرانی) = دوای نافع اوله‌رق قوللانیلیر .

قَطْرَه { [ع] طاملایان شی، یاغمور، یاغمور کبی دوکیلن شیئك طامله‌سی : (قطرۀ باران ، قطرۀ سرشك) جمعی (قَطَر ، قَطَرات) .

« خون دل کیم بادۀ صاف محبتدر بکا »
« آب روی چشمۀ خورشیددر هرقطره‌سی »
{ نائلیٔ قدیم }

قَطْع { [ع] کسمك ، کسلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (دیرکك قطعی ، دالك قطعی، قطع مناسبت ، قطع علاقه، قطع کلام، قطع زبان ، قطع بها § فصل ایدوب قرار ویرمك ، حلّ ایدوب بیتیرمك: (قطع نزاع ، قطع دعوی) § کچمك، ایلریله‌مك : (قطع مسافه ، قطع مراتب ، قطع دریا) ، (قطع نظر) = اغماض ، باقمامق ، نظر اعتباره آلمامق . (قطع طریق) = یول کسمك، یولجیلری چویروب خرسزلق ایتمك. (قطعاً) = اصلا ، هیچ بر بروقت . (قَطْعی) = کسوب آتان، تردّده محل براقمایان : (قطعی‌المفاد) ، (دلیل قطعی) ، (قَطْعیّاً) = قطعی اوله‌رق، اصلا شبهه‌لی وترددلی اولمیه‌رق . بو (قطعاً) یرنده ، اوده بونك مقامنده قوللانیله‌ماز :

« نصل سکوت ایله قطعی جواب ویرمیه‌یم »
« لاقیردی آکلامیور آکلادم سؤالندن »
{معلم ناجی}

قَطیفَه { [ع] اصلی تویلی، صاچاقلی خاولو واحرام دیمکدر . اوستی دوز، یوموشاق آز تویلی معروف قماش : (تویسز قطیفه ،

داللی قطیفه، دوز قطیفه) § بر اقلری قطیفه دینیلن قماشه شبیه بر نوع جیجك .

قَعْدَه { [ع] اوتوروش، اوتورمق: (قعدهٔ اولی ، قعدهٔ اخری) کسر قاف ایله ده لغتدر . (ذی‌القعده) = شهور عربیه‌نك شهر محرمدن اعتباراً اون برنجی آیی .

قَعْر { [ع] دیب، دیبنلك : (قعر دریا ، قعر چاه) ، (قعر نایاب) = بولنمایان دیب .

« غریق لجهٔ حیرت بو هفت کردابك »
« نه قعرینه نظر ایلر نه دستیار ایستر »
{ نائلیٔ قدیم }

قَعْقَعَه { [ع] سلاح سسی ، ایکی شیئك چارپمه‌سیله حاصل اولان صدا .

قَعُور ، قَعِیر { [ع] پك ، چوق درین : (دریای قعور ، بئر قعیر) .

قَفَاء { [ع] انسه ، باشك آرقه‌سی بوینك آرد طرفی . لسانمزده (باش) معناسنده دخی قوللانیلیر : (عَظمِ قَفا) = باش کمیکی ، باش طاسی . (قَفَا دار) = آرقداش . غیرتکش .

قَفَس { [ف] تلدن ویا دکنکدن اوریلوب یاپیلان شی که انواعی واردر : (قوش قفسی ، قفس پارمقلق ، پنجره قفسی) .

قَقْنُس ، قَقْنُوس { [ف] اساطیر شرقیه‌دن هند آطه‌لرینه مخصوص قانادلری نقشلی ، قاغه‌سی دلیکلی موهوم برقوشك اسمی . اشبو مرغ غریبك تفصیل احوالی کتب قدیمه‌ده مندرجدر .

قَلّاش { [ع] حیله‌کار، دوباره‌جی ، مفلس ، بالدیری چپلاق .

قَلْب { [ع] یورك ، کوکل : (ضربان قلب ، سرائر قلبیه) مادی ومعنوی (یورك) معناسنده قوللانیلیر § اصطلاح عسکریده ایکی جناح اورته‌سی ، مرکزی : (قلبگاه دشمن) § مغشوش : (قلب آقچه ، قلب سوز صاحبنکدر – مثل) ، (قَلْبزَن) = قلب آقچه یاپان ، ساخته‌کار . (نقد قلب) = قلب پاره § دکشدیرمك ، دوندیرمك ، چویرمك . بومعناده مادیات ومعنویاتده مستعملدر . برصنعت عادیهٔ ادبیه‌درکه بر جمله ویا کلمه‌یی ابتداسندن انتهاسنه قدر عین حروف ایله ترسنه قرائت ایتمکدن یعنی آلتنی اوستنه چویرمکدن عبارتدر . مثلا (داماد) و (ربّ فکبر) و (دام علاالعماد) کبی . (قلباً) = قلب ایله ، قلبدن اوله‌رق . (قَلْبی) = قلبه منسوب ، یورکدن ، کوکلدن : (صدای قلبی ، محبت قلبیه) .

« فقرا قلبنه هركيم طوقنه »
« طوقنه سينه‌سی الله اوقنه »
{لا}

« قلب اشكر كاهده اولدقجه حضرت منجلی »
{معلم ناجی}

قَلْع { [ع] قوپارمق ، قوپارلمق ، يرندن آيرمق ، آيرلمق : (قلع شجر ، قلع اسنان ، آغاجك قلعی) .

قَلْعَه { [ع] كرك برمملكتی محافظه ايچون اطرافنه وكرك درونده عسكر اقامه اولنمق اوزره سرحدلرده ومواقع سائره‌ده محكم ومتين بر صورتده ياپيلان حصار ، بنا : (قلعهٔ سلطانيه ، مجار قلعه‌سی) ، (قلعه بندلك) = مجازات ترهيبيه‌دن حكومتجه تعيين اولنان قلعه‌لرك برنده محبوسيت جزاسی . (قلعه‌بند) = بوجزايه محكوم اولان آدم . (موقت قلعه‌بند ، مؤبد قلعه‌بند) .

قَلَم { [ع] قامش ، يازی يازمغه مخصوص معروف آلت : (اهل قلم ، ارباب قلم) § دوائر دولتده امور ومصالحك ايجاباتنه كوره كتيبه‌نك منقسم اولديغی اوطه‌لردن هر بری : (مكتوبی قلمی ، محاسبه قلمی) ، (رتب قلميه) = قلم اربابنه مخصوص مرتبه‌لر ، پايه‌لر § مفرداتی حاوی دفترك هر برقسم مخصوصی : (سكز قلم صاتش ، اون قلم اشيا) جمعی : (اَقلام) : (اقلام اداره ، اقلام ادبا) ، (قَلَمتراش) = قلم آچمغه مخصوص آلت قاطعه (قَلَمدان) = قلم قويمغه مخصوص آلت .

« قلم برقهرمان تيغزندر دل سلحداری »
{ نفعی }

قَلَمْرَو { [ف] بر حكمدارك زير اداره‌سنده بولنان ، امری جاری اولان دائره ، اولكه .

قَلَمْزَن ، قَلَمْكَش { [ف] قلم اوريجی ، قلم چكيجی ، كاتب .

قَلَمْكار { [ف] قلم ايله ايش ايشله‌ين صنعتكار ، هنرور ، نقّاش . (قَلَمكاری) = قلمكارلق .

قَلَنْدَر { [ع] علائق دنيويه‌دن منقطع ، طريق حقّه متوجّه ، لا ابالی مشرب ، لاقيد ، مجرّد فقير ، درويش . بو كلمه لسانمزده « رند » كبی معنای اصليسندن چيقوب سوء استعماله اوغرامشدر . (قَلَندرانَه) = قلندر اولانه ياقيشه‌جق صورتده ، قلندرجه‌سنه .

قَلَنْسُوَه { [ع] كلاه ، قاووق ؛ جرّاحلرك عمليّات كلاهی .

قَلِيل { [ع] آز معناسنه در . (مقدار قليل) = آز مقدار . (قليلاً) = آز اوله‌رق .

قَلْيا { [ف] عربیده (قِلی ، قِلِی ، قِلُو) ترکجه‌ده قلیه طاشی دینیلن برنوع اکشیجه اوتلرك کولندن حاصل اولان نسنه‌درکه صابون اعمالنده قوللانیلیر.

قَلْیَه { [ف] نخود ، صوغان، جویز کبی شیلرله قاریشیق اوله‌رق پیشیریلن اتلی وسبزه‌لی طعام .

قَمَر { [ع] آی. رؤیتندن اوچنجی کیجه یه قدر (هلال) بعده نهایتنه قدر (قمر) دینیلیر : (لیلهٔ قمراء ، لیلة القمراء) = آیك تام و پارلاق کوروندیکی کیجه یه اطلاق اولنورکه (مهتاب کیجه‌سی) دینیلیر. (قَمَری) = قمره منسوب : (حساب قمری ، سَنَهٔ قَمَرِیَّه) ، (قَمَرِیَّه) = مهتاب کیجه‌لرده اوتورمق ایچون باغچه‌لرده وخانه ، کاشانه اتصالنده آغاجدن وتیموردن یاپیلان اطرافی آچیق واوستی کل صارماشیق وچیچك ایله اورتیلی قفس شکلنده‌کی محل .

قَمِیص { [ع] کوملك، خصوصیله پاموق ایپلکندن‌منسوج اولان کوملکه دینیلیر. یوکدن وسائر شیدن معمول اولانه اطلاق اولنماز § رحمده دول یاتاغنی محیط اولان اینجه دری .

قَنّاد { [ع] شکر یاپان، شکرجی: (قنّاد ادب) .

قَنادِیل { [ع] (قَندِیل) ك جمعی : (ایقاد قنادیل) .

قَناعَت { [ع] آز شیله اکتفا ایتمك ، قسمته و نصیبه راضی اولمق: (اهل قناعت مستریح اولور ، راحت قلب ایله اویور) . (قناعتکار) = قناعت صاحبی § مطلقا رضا ، موافقت معناسنه‌در : (قناعت بخش) قناعت ویریجی . (قناعت‌بخش وجدان اوله‌جق صورتده ایضاحات ویرملی) .

« رزقی ایله ایلیوب قناعت »
« سورمز یره جبههٔ ضراعت » .
{ لا }

قَنال { [فرانسزجه‌دن Canale] صو یولی، آرق || اولوق، کونك || نهر یاتاغی ، مجرا ، جدول || واسطه، طریق، بوغاز || فالیه‌دلیکی. لسانمزده اك زیاده دکزده کچید . بوغاز معناسی معتبردر : (سویش قنالی) .

قَنْبَر { [ع] امام (علی) رضی‌الله عنه افندیمز حضرتلرینك کوله‌سنك اسمی .

قَنْد { [ع] نبات شکری . شکر قامشنك طوکمش عصاره‌سی. شکر معناسنه‌اولان(کند) کلمهٔ‌فارسیه‌سندن تعریب اولنمش .

قَنْدِیل { [ع] ایچنده فتیل ایله زیتون یاغی یاقیلان قاب: (اوطه قندیلی ، قندیل کیجه‌سی) §

اساعزده باشاقده اولان متعدد چیچك وغنجه‌لر حقنده مكرر اوله‌رق ایراد اولنور. (قندیل ترسا) = خرستیانلرك كلیساده ومحال سائره‌ده صورت دائمه‌ده یاقدقلری قندیل.

«شمع رخساری دونردی ماهه»
«صانكه قندیل ایدی عرش‌اللهه»
{خاقانی}

قِنْطار [ع] اصلی كسر قاف ایله. در. ترازو ایله طارتیله‌مایان اشیایی وزن ایتمكه مخصوص بر نوع میزان. قرق درت قیه ثقلتنده بولنان وزنه بر (قنطار) اطلاق اولنور. (قنطاریه) = قنطار رسمی.

قَنْطَرَه [ع] طاشدن یاپلمش كمرلی بویوك كوپری: (قنطرهٔ حقیقت، قنطرهٔ حیات).

قَوّاش [ع] (اوقجی) دیمكدر. اوائلده اوق آتمق واوق طاقمی طاشیمق اوزره نزد كبراده بولندیریلن خدمتكاره اطلاق اولنوردی. مؤخراً چاوشلرك مادوننده اوله‌رق معیتده قوللانیلان مسلح افراده اطلاق اولنمشدر. الیوم بعض دوائر رسمیه‌ده مباشر وسفرا وقونسلوس كبی مأمورین اجنبیه معیتنده استخدام اولنان افراده تحریف وتخفیف ایله (قَواص) دینیلیور. بویله یازلمش یازماملی. جمعی (قَواسان).

قَواصِف [ع] (قاصف) ك جمعی، شدتله اسن روزكارلر.

قَواعِد [ع] (قاعده) نك جمعی: (قواعد مرعیّه، قواعد اساسیّه).

قَوافِل [ع] (قافله) نك جمعی: (قوافل امواج).

قَوافی [ع] (قافیه) نك جمعی:

«شعری رنكین كوسترن فیض قوافیدر كوكل»
{وصفی}

قَوّال [ع] اصلی فصاحت ونزاكتله چوق سوز سویله‌ین آدم. اساعزده یالكز چوق سوز سویله‌ین آدم. كوه‌زه. معناسنده معروفدر. عربیده (قَوّالَه)ده دینیلیر: (قوّال بالحق).

قَوالِب، قَوالیب [ع] (قالب) ك جمعی. قالبلر، شكل نمونه‌لری.

قَوانین [ع] (قانون) ك جمعی. مفردینه باقملی: (قوانین ریاضیّه، قوانین عسكریّه).

قَوائِم [ع] (قائمه) نك جمعی: (قوائم نقدیه).

قَوْس [ع] یای § محیط دائره‌دن بر قطعه، پارچه § منطقة البروج اوزرنده (عَقرَب) ایله (جَدی) بیننده واقع طوقوزنجی برجدر كه كونش تشرین ثانیده اشبو برجه دخول ایدر. (قَوسِ قُزَح) = علائم السماء. هواده‌كی یاغمور قطراتی آراسندن كچن شعاع شمسك مركب بولندیغی الواندن هر

برینك آیری آیری نصف ویا قوس دائره شكلنده كورنمسندن عبارت علامت سماویه. (قوسی)=قوس شكلنده، یاخود قوسه متعلق : (شكل قوسی ، خطوط قوسیه) (قوسین) = ایكی قوس : (قاب قوسین) .

« قاب قوسینی تذكرده عیان »
« غرض اول قاشی كمان ایدی همان »
{ خاقانی }

« اوقلر سهام قوس قضادن نشان ویرر »
« پیكان تیر ایسه اجل ناكهان اولور »
{ نفعی }

قَوْصَرَه { [ع] قامشدن وآغاجدن اورلمش خرما سپتكه لسانمزده = (قوصره سپتی) دینیلیر .

قَوْل { [ع] سوز : (انسانك قولی فعلنه مطابق اولملی)، (قول وقرار) = بر شیئی سوزلشوب بیتیرمك. (قول مجرّد) = دلیلسز ، برهانسز سوز. (قولاً) = سوزده، سوز اولەرق (قَوْلیّات) = بوش لاقیردیلر ، قوری سوزلر .

قَوْم { [ع] ناس ، جماعت ، امت : (قوم حبش، قوم یهود)، (قوم وقبیله) = خصم، اقربا مقامنده قوللانیلیر. (قوم محصور) = یوز نفردن آز اولان كوی خلقی. جمعی: (اَقْوام).

قَوِیّ { [ع] كوجلی ، قوّتلی : (بازوی قوی، سند قوی) § محكم ، صاغلام، طایانقلی. بو معناده مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (بنای قوی، وعد قوی، سند قوی، روابط قویّه) (قَوِیُّ البُنْیَه) = وجودی صاغلام ، طایانقلی دیمكدر :

« جهانبان قوی دولت جهانگیر ظفر یاور »
{ نفعی }

قَوِیم { [ع] طوغری ، درست: (مسلك قویم، راه قویم).

قَهّار { [ع] پك زیاده قهر و ذلیل ایدیجی ، ایدن . صفات السّنیه دندر : (ربّ قهّار، واحد القهّار) (قهّار منتقم) = تكری .

« ای قدر كوكبه قهّار حلیم »
{ نفعی }

قَهْر { [ع] تذلیل صورتیله غلبه ایتمك . (قهراً) = جبراً ، زور ایله .

قَهْرَمان { [ف]صاحب حكم، ولی‌الامر. ایش بویوریجی معناسنه‌در . لسانمزده بومعنادن زیاده شجیع ، بهادر، ییكیت آدم معناسنده قوللانیلیر . (قَهْرَمانی) = قهرمانلق (قهرمانانه)= قهرمانجه‌سنه. (قهرمانان) = ییكیتلر، بهادرلر .

قَهْقَری { [ع] ایزینه كری دونمك، بردنبره آرقه‌یه دونمك. تشدید یا ایله غلطدر. (رجعت قهقری) = عجله آردین آردین چكلمك .

قَهْقَهَه { [ع] شدتله كولمك § بورو شكلنده برنوع چیچك.

بر ایکی لغت کتابنده بوچیچکك اسم عربیسی (علیق) دیه کوسترلمش ایسه ده یا کلمشدر . (علیق) = ایکی نوعدرکه ترکجه ده برینه (بوکورتلن) دیکرینه (یابان کلی) یاخود (قوش بورنی) دینیلیر .

قَهْوَه | [ع] فی الاصل خمر، شراب، سجی معناسنه در . مؤخراً اهل کیف یمنده حاصل اولان معروف دانه یه وآنك شربتنه اطلاق ایتمشلردر . لسانمزده (قهوه خانه) معناسنده ده قوللانیلیر: (چوق قهوه ایچیور، قهوه فنجانی ، محله قهوه سی ، قهوه ده اوطورمه) .

قَیْءْ | [ع] قوصمق . (ایتمك) ماده سیله قوللانیلیر .

قَیاصِرَه | [ع] (قَیْصَر) ك جمعی: (قیاصرهٔ روم) .

قَیْس | [ع] عاشق « لیلی » اولان مشهور مجنون عامرینك عنوانی :

« ایله ادب رعایتی ای نوجنون عشق »
« قیسی مذمت ایلمه یابانه سویله »
{ نائلئ قدیم }

قَیْد | [ع] فی الاصل بوقاغی معناسنه در. انسانك قوللرینی وحیوانك سمرینی باغلادقلری باغه اطلاق اولنور . لسانمزده دخی عین معناده قوللانیلیر: (قیدك چوزلمسی) § اوراقك صورتنی دفتر مخصوصه یازمق و یازیلان شی : (قید ایتمك ، قیدده مراجعت) § باغلامه ، باغلانمه : (قید وبند) § علاقه ، ایلیشك : (بی قَیْد ، لاقَیْد) = ایلیشکسز § شرط : (قید حیات) جمعی (قیود) .

«طفل نوسودای دل کیتدکجه بیخواب اولیه ده»
«کرچه درقید اولدیغم یر قالمیور کهواره دن»
{معلم ناجی}

قَیْصَر | [ع] اسکی روما ایمپرا- طورلرینك علم مخصوصی: (قیصر آغستوس زماننده) .

قَیِّم | [ع] متولی ، جابی کبی بر وظیفه یی کوروب کوزه تن آدم || جامع خدمه سندن هر بری . بین العوام (یا) ضمه ایله تلفظ اولنور- سه ده غلطدر .

قَیُّوم | [ع] اسماء حسنادندر . تکرری .

﴿ ق ﴾

قِباب | [ع] (قُبَّه) نك جمعی ، قبه لر : (قبـاب آسمان) (نُه قِباب) = طوقوز قبه ، سماوات دیمکدر .

قِباله | [ع] ابه لك ، ابه اولق : (فن قباله) .

قِبْط | [ع] اهالئ مصرك اصلی اولان طائفهٔ قدیمه نك اسمی . (قِبطِی) = طائفهٔ مذکوره یه منسوب

آدم : (ماریهٔ قبطیّه) § لسانمزده جنکانه‌یه اطلاق اولنور . (قبطیان) = جنکانه‌لر .

قِبَل { [ع] عند . جانب ، طرف ، حضور : (من قبل الرحمن) = طرف التّهیدن . (قبل شرع شریفدن) = طرف شرعدن . (قبل حاکمده) = حاکم حضورنده .

قِبْله { [ع] عامهٔ اسلامك ادای نماز ایچون توجّهکاهی اولان کعبهٔ معظمه ، بیت‌الله § طرف جنوبی : (قبله روزکاری اسیور) § مطلقا توجه اولنان جهت ، یر : (قبلهٔ ارباب حاجت) ، (قِبله‌کاه) = کعبة‌اللّهك بولندیغی محل ، محل توجه . (قِبلتین) = بیت معظم ایله بیت مقدس . (قبله‌نما) = قبله جهتنی کوسترن برآلت . بونك مقامنده (قبله نامه) دیمك غلط فاحشدر .

« سکان حرم نیلر ایمش قبله نمایی »
{وهبی}

قِحف { [ع] بینك ظرفی اولان کمیك که باش طاسی دینیلیر . جمعی (قحوف) .

قِدَم { [ع] خدمت جهتیله اسکیلك که امثاله نسبتله تقدّم دیمکدر : (قدملی مأمورندن ، فلانك قدم واستحقاقی تبین ایتدی) § قدیملك ، اسکیلك : (حدوث وقدم) .

« حادثات فلکه اولسه نظر »
« قدم ذاتی ایجاب ایلر »
{ خاقانی }

قِدْوَه { [ع] کندیسنه اویوب آردنجه کیدیله جك کیمسه‌یه دینیلیر : (قدوة الامرا ، قدوة العلما ، قدوة الحکما) قافك حرکات ثلاثه‌سیله اوقونمسی جائزدر .

قِراءَت { [ع] اوقومق : (اصول قرائت ، قرائت کتابی ، قرائت سبعه) ، (اوائل حالنده شیخ القرا شهاب‌الدین احمد حنبلیدن قرائت سبعه ایله حفظ قرآن‌عظیم وشمس‌الدین اسکندریدن احکام مبانیٔ تجوید نظم کریم ایلیوب — ذیل عطائی جلد ثانی — صحیفه ۳۹۸) .

قِراب { [ع] قیلیج ویچاق قینی .

قِرال { [ایتالیانجه‌دن] اقوام نصرانیه حکمدارلرینك عنوانی . مؤنثی (قرالیچه) در .

قِران { [ع] (مقارنت) کبی برلشمك ، بتشمك معناسنه‌در . اکثریا سیّاراتدن ایکیسنك بربرجده برلشمه‌سنه اطلاق اولنور : (قِرانِ نیّرین ، قِرانِ کواکب) ، (صاحبقِران) = (سعدین) دینیلن (زهره ، مشتری) کوکبلرینك قراننده دنیایه کلمش وطالعی قرانه مصادف وفرخنده آدم . لسانمزده طالعی مسعود ،

قوت وشوکتی افزون حکمدار مقامنده قوللانیلیر .

قِرْبه [ع] سقاطولومی، صوقابی.

قِرْطاس [ع] صحیفه ، کاغد : (مهمات قرطاسیّه ، لوازم قرطاسیّه) .

قِرْمِز [ع] قیزیل بویا . ایکی نوعدر . بری نخود قدر قیزیل بر بوجکدرکه عربیده (دود الصبّاغین) دیرلر. آنی صیجاق صوده خاشلایوب یوڭ و ایپك منسوجاتی بویارلر. دیکری نباتی برحبّه، تخمدر. لکن رنکیجه فرقلیدر . (قرمزی) = تعبیری اوبوجکه نسبتله قیزیل دیمکدر.

قِسْط [ع] حصه، نصیب، پارچه: (قسط الیوم) =کونده‌لکه دوشن حصه § تقسیط ، جسته جسته ادا قیلنان بورجك بهر جسته‌سی .

قِسْطاس [ع] ترازو ، میزان .

قِسْم [ع] پارچه، بولوك: (قسم قسم) = بولوك بولوك ، پارچه پارچه : جمعی (اقسام) .

قِسْمَت [ع] بولمك ، آییرمق معناسنه‌در. لسانمزده نصیب، مقدّر اولان شی معناسنده قوللانیلیر . (قسمت عسکریه محکمه‌سی) = ایتام عسکریه‌یه متعلق امور ارثیه ایله‌اشتغال ایدن محل شرعی. (خارج قسمت) = تقسیم عملنده چیقان عدد .

قِسّیس [ع] کشیش ، پاپاس. (کشیش)ڭ معرّبی .

قِشْر [ع] قابوق : (قشر بادام، قشر ارض ، قشر شجر)، (حیوانات قشریه) = قابوقلی بوجکلر.

قِصاص [ع] کرك قتل وجرح صورتیله وکرك تلف وتعطیل عضو طرزنده وقوعبولان بر جنایتك فاعلنه مثلیله جزا ایتمك که شرعیدر. (قصاصاً) = قصاص اوله‌رق . قصاص صورتیله .

قِصَص [ع] (قِصّه) نك جمعی: (قصص انبیا) .

قِصّه [ع] فقره ، حکایه ، ماصال: (قصّه‌خوان) = (قصّه‌گو) = مدّاح ، ماصال سویله‌یجی، سویله‌ین . (القصّه) = « حاصلی » مقامنده قوللانلمش بر تعبیر قدیمدر . (قصّه پرداز) = حکایه ترتیب ایدن ، ماصاجی .

قِطْعه [ع] پارچه ، بولوك، جزء : (قطعهٔ ارضیه ، آفریقا قطعه‌سی، برقطعه تحریرات) § مطلعی مصرّع اولمدیغی حالده یك قافیه اولان نظم که اقلّی ایکی بیت اولور .

قِلادَه [ف] کردانلق . (لهجهٔ عثمانی) یه کوره بین‌العوام (آقار صو) تعبیر اولنور . جمعی (قلائد) .

قِلاع [ع] (قلعه) نك جمعی : (قلاع خاقانی، قلاع رصینه).

قِلافَت [ع] تحریف ایله (قَلافات) دینیلیر که کمی یی تعمیر ایچون زفتله‌مك ، کمی زفتلنمك معناسنه‌در .

قِلَّت [ع] آزلق . (کثرت) مقابلیدر. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر.

قِلیمیا [ف] «اقلیمیا» مخففی ، آلتون و کوموش اذابه اولندقدن صوکره کوپوك وچوکنتی کبی یوزنده‌ودیبنده پیدا اولان شی. محروق فلزاته دخی دینیلیر. نته‌کیم یانمش التون، یانمش کوموش بوقبیلدندر.

قِناع [ع] نقاب، باش اورتوسی، یاشماق .

قِنَّب [ع] اینجه سجیم: (فرانسز قِنَبی) .

قِوام [ع] دیرك : (قوام الدین) = دینك دیرکی § برشیئك ثبات وجودینه مدار اولان شی، نظام § تاو ، چاغ .

قِیاس [ع] برشیئ دیکر برشیله تقدیر ایتمك، برشیئ امثالیله ذهناً اولچمك: (قیاس نفس، بی‌قیاس، قیاس فقها) ، (علی غیر القیاس)= قیاسه وقاعده‌یه موافق اولمامق اوزره : (علی غیر القیاس ثابت اولان شی سائره مقیس علیه اوله‌ماز — مجله) ، (قیاسی) = قیاسه منسوب ، سمع ایله دکل قاعده‌یه تطبیق وتشبیه صورتیله بیلینن. جمعی (قیاسیّات) .

«وار قیاس ایت وسعت دریای حیرت نولدیغن»
{لا}

قِیافَت [ع] قیلیق، هیئت، شکل، صورت : (قیافت کبارانه) (علم قیافت) = اعضای خارجیه دن اوصاف باطنیه‌یی استخراج علمی . (قیافتنامه) = اشکال خارجیه‌دن استدلال ایله احوال باطنیه‌دن باحث کتاب .

قِیام [ع] آیاغه قالقمق ، آیاقده طورمق : (دعایه قیام ، نمازه قیام) ، (روز قیام) = یوم حشر ، قیامت کونی § تصدی ، مباشرت : (دعوایه قیام) .

قِیامَت [ع] عموم اولولرك دیریلمسی. یالکز اولورسه (قوپمق) ماده‌سیله قوللانیلیر (بویله یاپمقله قیامت قوپمادی یا ، بو صباح قیامتلری قوپاردی) بوصورتله استعمالنده کورولتیلی پاتیردیلی تعزیر ، آزار معناسی قصد اولنیور . (روز قیامت) = قیامت کونی . بعضاً بونك یرنده یالکز اوله‌رق (قیامت) ده دینیلیر . (قیام قیامت) = حلول قیامت .

« قدّك لباس سرخ ایله آفت دکلیدر »
« آفت دکل قیزلجه قیامت دکلیدر »
{نیلی}

قیراط [ع] قویومجیلر بیننده قوللا. نیلان کوچوك بر وزندر که یکرمی دردی بر مثقال آلتون عیارندەدر. شرعیسی بش متوسط آرپه آغیرلغیدر.

قیروان [ع] قافله ، کاروان § مغربده بر بلدەنك اسمی:

«طوتدی دهری نور عدلك قیروان تا قیروان»
{حقی}

قیل وقال [ع] اساسسز سوز ، دیدی قودی. (قال) مادەسنەدە باقیلی.

قِیَم [ع] (قیمت) ك جمعی.

قیمت [ع] بر نسنه‌نك حقیقی بهاسی ، دکری: (شو مالك قیمتی بش غروشدر) ، (ذی قیمت) = دکرلی ، بهالی § مجازاً شرف ، قدر ، اعتبار معناسندەدە قوللانیلیر: (انسانك قیمت حقیقیه‌سی حائز اولدیغی فکر ایله متناسب اولور — معلم ناجی) ، (قیمت شناس) = قیمت بیلیجیلك (قیمت ناشناس) = قیمت بیلمه‌ین.

﴿ قُ ﴾

قُبّه [ع] تپه‌سی یووارلاق بنا ، نصف کره شکلنده طاوان: (قبّهٔ فیروزه فام) و (قبّهٔ مینا) = کوك یوزی. (قبّهٔ زربفت) = سمای مُکوکَب.

« باقی قالان بو قبه‌ده بر خوش صدا ایمش »
{باقی}

قُبح [ع] چرکینلك: (حسن و قبح) ، (قبحیّات) = چرکین اولان احوال وافعال.

قُبور [ع] «قبر» ك جمعی: (زیارت قبور ، اهل قبور).

قُدرت [ع] اقتدار ، تاب ، طاقت ، کوج: (زواللی خسته‌نك یورومکه قدرتی یوق) § قوت ، تأثیر § ثروت ، غنا ، وارلق: (ذی قدرت) = زنکین ، ثروت صاحبی. (قدرت علمیه) = علمجه اولان بضاعه ، وارلق. (بی قدرت) = اقتدارسز || فقیر ، محتاج.

« سن قدرت فهمی ایله پیدا »
« بن شویلیه‌یم سن ایله اصغا »
{شیخ غالب}

قُدس [ع] پاکلك ، تمیزلك. طهارت: (روح القدس) = (جبرائیل) علیه السلام (حضیرة القدس) = جنّت. ضمّ (دال) ایله تلفظی جائزدر:

« برسلیمانم كه ربّات الحجالِ باغ قدس »
« حاملات العرش بلقیس خیالمدر نم »
{عونی}

« روح القدسك مریمه نفخ ایتدیكی روحز »
{روحیٔ بغدادی}

قُدْسِیّ [ع] قدسه منسوب ، اٰلـٰهی ، منزّه : (حدیث قدسی ، آهنك قدسی، قوۀ قدسیّه).
« اودكلدر بوقدر قدسی دم »
« غبطه ایلر سكا حسّان عجم »
{معلم ناجی}

« ایدرم قوۀ قدسیّهٔ افكارمله »
« جند ارواح رجال سخنی استخدام »
{ نفعی }

قُدِّسَ [ع] « مقدّس اولسون » معناسنه دعادركه اولیاءالله حقنده استعمال اولنور: (قُدِّسَ سرّه) = سرّی مقدّس اولسون دیمكدر . بعضاً بونك یرنده (قَدَّسَ اللهُ سِرَّه) تعبیری قوللانیلیركه « الله سرینی تنزیه وتقدیس ایلسون » دیمكدر .

قُدْسِیان [ف] سكنۀ عالم اعلی، ملائكۀ كرام .

قُدْسِیّت [ع] منزّهلك، پاكلك، معصوملق معناسنه تصرّفات خصوصیه‌دندر :
« قدسیّتی كوسترن بوشیلر »
« علویّتكه دلالت ایلر »
{اكرم بك}

قُدَماء [ع] « قدیم » ك جمعی ، اسكیلر : (قدمای مأمورین ، قدمای اطبا) .
« برتازه روشدر بوكه تعبیر لطیفی »
« رونق شكن حسن بیان قدمادر »
{ نفعی }

قُدُّوس [ع] عیوب ونقائصدن منزه وپاك اولان جناب واجب الوجودك اسماء شریفه‌سندندر.

قُدُوم [ع] خارجدن وصول معناسنه دركه لسانمزده ده (طیشاردن كلمك) دینیلیر :
« شاه دینیروركه تشریف قدومیله زمین »
« عرشه ناز ایلرسه استغناسی استغنامیدر »
{ نفعی }

قُراضَه [ع] قیرینتی . دوكوتی، كسنتی : (قراضۀ نان) = اتمك قیرینتیسی . (قراضۀ كاغذ) = كاغد پارچه‌سی. (قراضۀ سیم) = كوموش كسنتیلری ، پارچه‌ری .

قُرْآن [ع] فخر كائنات علیه اكمل التحیّات افندیمز حضرتلرینه (جبریل امین) واسطه‌سیله نازل اولان كتاب مقدسدركه امت ناجیه‌نك دینی ، دنیوی هردرلو اسباب سعادتی جامع اولدیغی ایچون بویله تسمیه بیورلمشدر. زیرا (قرآن) لفظی اصول وتعظیم ایله اوقومق معناسنه اولدیغی كبی ضم وجمع ایله‌مك معناسنی دخی افاده ایدر.

قُرآنِیّ [ع] قرآن کریمه منسوب ومتعلق: (تعبیر قرآنی، حقایق قرآنیّه).

قُرب [ع] یاقین، یاقینلق. «بعد» كِ ضدی. زمانده، مکانده، نسبتده قوللانیلیر: (قرب وجوارنده) تعبیرنده بری فضله‌در: (بحرسیاه بوغازی قربنده، قرب حضرت خالد ده مدفون)، (قربیّت) = یاقینلق معناسنه اویدورمه‌در:

«سنك لطف والاكی کوزلر امیدم»
«سنك قرب اعلاكی اوزلر خیالم»
{معلم ناجی}

قُربان [ع] جناب حقه وسیلهٔ تقرب اولان شیدر که ذبیحهٔ معروفه‌یه اطلاق اولنور: (قربان بایرامی).

«غمزه‌سی رؤیاده اولسون ایلسون قربان بنی»
{معلم ناجی}

«بولشم فیض نظر سندن سنك قربانكم»
{فضولی}

قُربَت [ع] رحم جهتیله یاقینلق، خصملق § جناب حقه یاقینلق.

قُرَّةُ العَین [ع] انسانك کوزینی آیدینلاته‌جق، کوزك آیدینلانه‌جنی شی. لسانمزده (قرّة العینم) تعبیری قوللانیلدیغی کبی (کوزمك نوری) ده دینیلیر. یالکز (قرّه) = منوّر، نورلی، پارلاق دیمکدر.

«قرّة العین خلیل ایدی اوخوب»
«آكا میراث ایدی اوجذب قلوب»
{خاقانی}

قُرحَه [ع] یاره، چیبان. فتح قاف ایله تلفظی غلطدر. جمعی (قُروح).

قُرَشِیّ
قُرَیشِیّ
[ع] «قُرَیش» قبیلهٔ معروفه‌سنه منسوب دیمکدر: (نَبِیّ قُرَشی) = خاتم الانبیا علیه اکمل التحایا افندیمز حضرتلری.

قُرص [ع] جرم، دائره؛ یووارلاق‌نسنه: (قرص شمس، قرص قمر) § مسك وعنبر ایله ترکیب ایدیلن یووارلاق توتسو.

قُرعَه [ع] تجربهٔ طالع مقصدیله مباشرت اولنان اعماله اطلاق اولنور که صور مختلفه‌ده اجرا ایدیلیر. صره‌نومروسی چکلمك صورتیله اجرا اولنان معامله دیمکدر: (قرعهٔ شرعیه) = اخذ عسکر معامله‌سی، قرعه ایله عسکره آلنمق.

قُرَناء [ع] «قرین» كِ جمعی. پادشاه عالمپناه افندیمز حضرتلرینك خدمت خصوصیهٔ شاهانه‌لرنده بولنان ذوات کرام که (مابینجی) عنوانیله‌ده یاد اولنورلر.

قُرنَه [ع] فی الاصل سیوری تومسك شی دیمکدر که حاملرده ایچی اویوق، یوواولاق

طاش تکنه‌یه اطلاق اولنور: (دوکونده زورناده ، حمامده قرنه‌ده) تعبیری مشهوردر . (قرنتین) = ایکی قرنه دیمکدرکه بعض حماملرده دیکر قرنه‌لردن بیوك اوله‌رق طاشدن اعمال اولنان وایچنه کیریلوب ییقانیلان تکنه‌یه اطلاق اولنور .

قرون { [ع] یوز سنه‌دن عبارت مدت معناسنه اولان (قرن) ڭ جمعی . (قرون اولی) = ظهور اسلامه قدر اولان ازمنهٔ قدیمه . (قرون وسطی) = ظهور اسلامدن فتح قسطنطینیه‌یه قدر کچن مدت. فتحدن صوکره کچن زمانه (قرون متأخره) دینیلیر .

قرویّ { [ع] کویلو : (معیشت قرویه) = کویلوجه کچینش ، یشایش .

قری { [ع] « قریه » نك جمعی : (قرای متجاوره) .

قریش { [ع] حجازده عرب مستعربه‌دن برقبیلهٔ مشهوره‌درکه حضرت (اسماعیل) علیه السلامك نسلندن بولندیغی مرویدر . اشبو قبیله برچوق بطون و اقسامه منقسمدر . رؤسای قریشدن « قصی بن کلاب » کعبة الله‌یه نظارت وخدمت ایتمك وظیفه‌سنی درعهده ایتدکدن صوکره قبیلهٔ مذکوره قبائل عرب بیننده زیاده شرف واعتبار بولمش ونبی معظم صلی الله علیه وسلم افندیمزك قبیلهٔ قریشده ظهوری قبیله‌نك اعتلای شهرتنه سبب اولمشدر: (صنادید قریش)=حضرت پیغمبرك نبوتنی قبول وتصدیق ایتمه‌یوب علیهنده بولنمغه جرأتله بالآخره مقهور اولان رؤسای قبیله .

« حق بیلیر حقسین اعتقادنجه »
« ای قریشی رسول رب علیم »
« ایتسه بالفرض کائنات انکار »
« سنی تصدیق ایدر بوقلب سلیم »
{ معلم ناجی }

قزح { [ع] رنك رنك خط ، دائره معناسنه‌در. (طبقهٔ قزحیّه) = کوز بیضه‌سنك رنکلی اولان قاتی. (قوس) ماده‌سنده باقلی .

قسطنطنیّه { [رومجه‌دن معرب] مقرّ سلطنت سنیه اولان استانبول شهری : (خلیج قسطنطینیه) = استانبول لیمانی .

قشور { [ع] « قشر » ڭ جمعی : (قشور اشجار) .

قصور { [ع] بر ایشی ایشله‌مکه مقتدر ایکن یاپمقدن ال چکمك : (عبادتده قصور ، عیادتده قصور ، زیارتده قصور) § خطا ، قباحت ، صوچ : (ارتکاب قصور ، قصور عظیم) § نقصان، عجز § بقیه ، فضله ؛ کری قالان : (مجیدیه‌یی بوزدیروب یمك پاره‌سنی ویر، قصورینی کتیر) .

قصور [ع] كوشك معناسنه اولان (قصر) ك جمعى : (قصور جنان).

قصوى [ع] صوڭ درجه‌ده بولنان § نهايت، غايت: (مرتبهٔ قصواده بولنان، حد قصوى).

قضاة [ع] (قاضى) نك جمعى : (قضات، نواب).

قطاع [ع] (قاطع) ك جمعى : (قطاع طريق) = يول كسيجيلر.

قطب [ع] محور ارضك نهايت نقطه‌لرى : (قطب شمالى، قطب جنوبى)، (قطبين) = ايكى قطب § برقومك، برجماعتك اولوسى، رئيسى؛ حضرت پيغمبرك خليفهٔ جليل الشانى : (قطب دوران) § مرشد، مقتدا : (قطب العارفين مولانا محمد جلال الدين) قدس سره § دكرمنك آلت طاشنده‌كى اوزون دمير § دمير قازيق دينيلن كوكب :

« قطب وزرا، آصف داناى زمانه »
{نفعى}

قطر [ع] طرف، جانب، ناحيه § بر دائره‌نك مركزندن كچوب محيطك برنقطه‌سندن ديكر نقطه‌سنه قدر اوزانان طوغرى خط : (قطر دائره).

قطن [ع] پاموق : (منسوجات قطنيه)، (قطنى) = پاموغه منسوب، پاموقدن || پاموق ايله ايپكدن يا يڭه اطلس تقليدى برنوع قماش.

قعود [ع] اوطورمق: (نمازده قعود) § اجنبى حكمدارلرك صندالى حكمرانى‌يه اوطورمسى.

قفل [ع] كليد. جمعى (قفول) در.

قفول [ع] كرى دونمك، سفردن عودت.

قلاب [ع] اوجى اكرى اولان شى، چنكال :

« طرهٔ سودا بناكك دللرك قلابيدر »
« چشم روحانى نكاهك جانلرك جذابيدر »
{معلم ناجى}

قلزم [ع] دڭيز، بالخاصه سويش ياخود شاب دڭيزى. فتح قاف ايله يا كلمشدر.

قلقل [ع] خفيف الروح، چابك‌رو § ايشه كوجه قوشار آدم § برشيئك دپرنمسيله، حركتيله حاصل اولان صدا، سس. (قلقله) = سسلنمك.

قله [ع] طاغ تپه‌سى § هرشيئك اوست طرفى، تپه‌سى. لسانمزده بلاتشديد سيورى، يوكسك بنالره اطلاق اولنور: (يانغين قله‌سى، غلطه قله‌سى، قله قپوسى). جمعى (قلل).

قلوب [ع] « قلب » ك جمعى : (محبوب القلوب) = كوكللرك سوديكى.

قمار [ع] ایکی ویا داها زیاده اشخاص بیننده آقچه ویا دیکر شی اوزرینه کاغد وزار وآلات سائره ایله اوینانیلان اویون: (قمار شرعاً حرام، قانوناً ممنوعدر)، (قمار باز) = قمار اوینایان آدم. (قمار خانه) = قمار اوینانیلان محل. فی الاصل کسر (قاف) ایله‌در.

قماش [ع] باموق، کتان، یوك وایپکدن اولان منسوجاتك کافه‌سنه وباخصوص منسوجات حریریه‌یه اطلاق اولنور. جمعی (اَقْمِشَه) در.

قمری [ع] کوکرجین نوعندن معروف قوش:
« دکل چشم کبود اول ابروانك زیر طاقنده »
« ایکی آواره قمریدر که کلمش آشیان طوتمش »
{ندیم}

قمدز [ع] تیلکی یاخود کوپك شکلنده برجانوردر که لسانمزده تحریفله (قوندوز) دینیلیر. بونك دریسندن یاپیلان کورك غایتله فاخر ومقبولدر. (قندز قوری) = قوندز خایه‌سی دینیلن دوا.

قنفذ [ع] کیرپی دینیلن اوستی دیکنلی حیوانك ارککی § فاره‌یه دینیلیر. جمعی (قنافذ).

قنوت [ع] طاعت، عبادت § صلات وتر، صلات وترده اوقونان دعا.

قوپون [فرانسزجه‌دن Coupon] اسهام وتحویلاتك هر تقسیطنك تأدیه‌سنده کسیلوب براقیلان پارچه‌سی.

قوپه [فرانسزجه‌دن Coupé] یالکز برطرفنده اوطوره‌جق یری اولان قپالی آرابه § (Coupe) ك محرفی اوله‌رق بارداق، قدح، قوپا.

قوپیه [فرانسزجه‌دن Copier] استنساخ، صورت چیقارمق، قوپیه‌جیلق.

قوردله [Cordelette فرانسزجه‌دن] ... شریت، سجیم.

قوردون [Cordon فرانسزجه‌دن] انجه ایپ، سجیم، غیطان شریت، نشان شریتی: (خرقه‌نك کناری قوردونلی، یاور قوردونی) § چیقینتیلی طاشلر صره‌سی، ریختیم: (ازمیر قوردونی منتظمدر) § قره‌غول خطی.

قورسه [فرانسزجه‌دن Corset] قادینلرك بللرینی صیق صیق انجلتوب کوکسلرینی دوزکون طوتمغه مخصوص بالنه‌لی یلك که صحتی مضردر.

قورصان [فرانسزجه‌دن محرفدر] دشمن کیلرینی اورمق ایچون انکینه چیقان سفینه؛ دکز خرسزلری وخرسزلغی مقامنده دخی دخی قوللانیلیر.

قورنيش { [Corniche فرانسزجه‌دن] صاچاق، پنجره‌لرك اوستنده پرده‌لرك مربوط اولديغى ياليديزلى آغاجلر .

قورووه‌ت { [اسپانيولجه دن] كوكرته‌سنده صيره ايله‌طوپ موضوع اولان اسكى اصولده حرب سفينه‌سى .

قوزموغرافيا { [Cosmographie يونانجه دن] علم هيئت .

قوستوم { [Costume فرانسزجه‌دن] قيافت، كسوه § تبديل البسه‌سى § برچشيد قماشدن بتون اثواب طاقمى .

قوقله { [يونانيدن محرف] اشكال مختلفه ده اعمال ايدلمش اوفاق اوفاق انسان تقليدى او يونجاقلر واشبو اويونجاقلر ايله‌اويناتيلان‌اويون: (قوقله كبى آدم) = اوفاق تفك وجودلى انسان (كيرلى قوقله) = پيس قادين .

قوله { [فرانسزجه دن محرف Colle] چريش، نشاسته: (قوله‌لى كوملك) .

قولرا { [Choléra يونانجه‌دن] امراض ساريه‌دن مهلك برخسته‌لقدركه هندستانك « غانژ » نهرى حوضه‌سنده صورت دائمه ده اجراى حكم وتأثير ايدر . (قولرين) = بونك خفيفى ياخود شدتلى وجعلى اسهال .

قوماندا { [Commandement فرانسزجه‌دن] امر ، حكم ، سپارش ، فرمان ، بيورمه .

قوماندان { [Commandant فرانسزجه‌دن] آمر، حاكم ، رئيس || بيكباشى. (Commandant enchef) = باش‌قوماندان. (آلاى قوماندانى، اردو قوماندانى).

قومانيه { [ايتاليانجه‌دن] سير وسفر ايدن كميلره درج وادّخار اولنان ذخيره ، نواله؛ يولجيلرك مأكولات ومشروباتى .

قومپانيه { [Compagnie ايتاليانجه دن] رفاقت ، طاقم ، زمره ، جماعت ، شركت : (قومپانيه‌واپورلرى، قومپانيه‌نك‌ايشى)

قومديا { [Comédie ايتاليانجه‌دن] كولنج تياترو اويونى ، مضحكه § بو اويونى اجرايه مخصوص تياترو ، اجرا ايدن تياتروجيلر طاقمى § مضحكه ترتيب وتحريرى § كولنج شى .

قوميته { [Comité فرانسزجه‌دن] مجلس شعبه‌سى § هيئت.

قوميسر { [Commissaire فرانسزجه‌دن] مأمور مخصوص، فوق‌العاده مأمور، مرخص § برقوميسيون اعضاسنك هربرى.

قومیسیون { [فرانسزجه دن [Commission
اسمارلامه ، سپارش § مجلس شعبه‌سی § صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش مجلس ، محکمه § تجارت توسطی ، دلاّلق § اجرت دلالیّه .

قومیق { [Comipue فرانسزجه‌دن] مضحکه‌یه متعلق § تحف، کولنج § تیاترو اویونلرینك مضحك نوعی § مضحکه محرری § تیاترو اویوننك مضحك شخصنی تقلید ایدن اویونجی § کولنج طور وحال § مقلّد ، صویتاری .

قونت { [فرانسزجه‌دن Comte] اجنبیلرجه (مارکی) ایله (بارون) آراسنده بر اصالت عنوانی حائز آدم .

قونتره { [فرانسزجه‌دن Contre] خلافنده ، علیهنده ، قارشی ، ضدینه ، مقابلنده معنالرینی افاده ایدر .

قونتس { [Comtesse فرانسزجه‌دن] قونتك زوجه‌سی .

قونترول { [Contrôle فرانسزجه‌دن] مقابله دفتری § قید رسمی ، قیدیّه § حکومت طرفندن برمأمور ویا دائره‌نك احوال وحرکاتی حقنده اجرا اولنان تفتیش، مراقبه § یوقلامه § کوموش وآلتون معمولاتی اوزرینه باصیلان تمغا .

قوندوکتور { [فرانسزجه‌دن [Conducteur
یول کوستریجی ، قلاغوز § ترامواي وعمومی آرابه مأموری § مدیر؛ امور نافعه مهندسی معاونی .

قونسر { [فرانسزجه‌دن Concert] موسیقی هیئتی، چالغی طاقمی:
« طوپلانوب اهل هوا هر بری برساز چالار »
« چلبی! بویله اولور بزده‌ده قونسر دیدیکك »
{ معلم ناجی }

قونسلوس { [فرانسزجه دن] (Consul) محرفدر. شهبندر (جنرال قونسلوس) = (Consul Général)= باش شهبندر. (ViceCousul) = (ویس قونسلوس) = شهبندر وکیلی .

قونسولتو { Consultation] فرانسزجه دن] = استشاره ، برقاچ اطبّانك برخسته‌یه برلکده باقق ایچون طوپلانمسی .

قونسول { [Console فرانسزجه‌دن] راف، اوستنه آیینه واشیای سائره وضع اولنان چکمجه‌لی برنوع ماصه .

قونسولید { [فرانسزجه دن [Consolidé اسهام عمومیه .

قونشمنطو { [ایتالیانجه‌دن] = Connaissement) فرانسزجه‌سی) برسفینه‌یه تحمیل اولنان اشیانك جنس ومقدارینی و صاحبلرینی

بيلديرن جدول ، مفردات جدولی و ارساليه قائمه‌سی .

قونطراتو { [ايتاليانجه‌دن] = (Contrat فرانسزجه‌سی) مقاوله‌نامه ، شرطنامه ، مقاوله سندی .

قونغره { [Congrès فرانسزجه‌دن] مسائل مهمهٔ سياسيه‌يی حل وتسويه ايچون دولتلرك مرخصلرندن مركب اوله‌رق انعقاد ايدن مجلس § مصالح عموميه يه وياعلوم ومعارف وصنايعه متعلق مذاكرات ايچون طوپلانان هيئت مخصوصه : (و يانه قونغره سی ، مستشرقين قونغره‌سی .

قونفرانس { Conférence] فرانسزجه‌دن] مذاكره § ديپلوماتلر بيننده‌مصالح دوليه‌نك قرارلشديرلمسی ايچون طوپلانان مجلس:

« قونغره چوقدر بونو ابياتمی تنظير ايچون »
« شاعران ياپسونلر ايسترلرايسه برقونفرانس »
{ نظيف }

قوّت { [ع] قدرت ، كوچ . (ضعف)مقابلی.(قوةالظهر) = آرقه ويرن قوّت ، ياردمجی ، امدادجی. (قوّت قلب) = اطمئنان. جمعی (قُویٰ): (قوای‌نفس)؛ (بالقوه) = قوّت ايله زور ايله . امثال آتيه‌ده كورلديكی‌وجه‌ايله. (قوه) صورتنده‌ده قوللانيلير: (قوّهٔ ماليه، قوّهٔ عسكريه، قوّهٔ قلميه)، (قوّهٔ باصره) =كوزده‌كی كورمك قوّتی . (قوّهٔ جاذبه) = كرهٔ ارضك اجسامی جذب ايدیجی قوّتی (قوّهٔجاذبهٔعموميه) = اجرام‌سماويه‌نك يكديكرينه اولان‌تأثير جذبيسی. (قوّهٔ حافظه) = ذهنده حفظ ايدوب اونوتمامق قوّتی. (قوّهٔ دافعه) = برشيئك ديكر شيئی بولنديغی نقطه‌دن تبعيد ايتمسی‌قوّتی. (قوّهٔ ذائقه) =آغزده‌كی طاتمق ، طادیجيلق قوّتی (قوّهٔ سامعه) = قولاقده‌كی ايشيدیجيلق قوّتی. (قوّهٔ شامّه) = بورونده‌كی قوقويی آلمق قوّتی. (قوّهٔ قدسيه) = اسرارملكوت كنديسيله منجلی اولان قوّت كه‌حضرات انبيا و اوليايه مختصدر . (قوّهٔ لامسه) = اعضای بدنده‌كی اشيای خارجيه‌نك قاتيلغنی، يوموشاقلغنی حس ايدن قوت. (قوّهٔ متخيله) = بركره حس اولنان شيئی — او شی موجود اولمديغی حالده موجود ايمش كبی — ذهنده رسم وتصوير ايتمك قوتی. (قوّهٔ متصرفه) = متخيّله واسطه‌سيله ذهنده احضار ايديلن شيلری مطلوب وجه ايله ترتيب

و صرف ایتمك قوتی . (قوّهٔ مُدرِکه) = قوای ظاهره‌دن بریله حس اولنان شیئی ذهناً دخی حس ایتمك قوتی . (قوّهٔ ممیِّزه) = باطناً محسوس اولان شیلری بری برندن فرق و تمیز ایتمك قوتی .

قُوتْ { [ع] غدا ، یینه‌جك شی . (قُوتِ لایموت) = سدّ رمق ایتمکه کافی ، اولمیه‌جك قدر غدا .

قُولَنج { [ع] فارسیدن معرّبدر . باغرساق آغریسی ، باغرساقلرده پیدا اولوب اوموز باشلرینه وسائر اعضای بدنه عارض اولان بر آغریدر .

قُوٰی { [ع] (قوت)ك جمعی : (قوای خمسهٔ ظاهره ، قوای خمسهٔ باطنه) .

قُیُودْ { [ع] (قید)ك جمعی : (قیوده لدی المراجعه) .

قُیُوداتْ { [ع] (قَید)ك جمع الجمعی ، معاملات و مخابرات رسمیه‌یی حاوی دفترلر : (قیودات عتیقه) .

﴿ كَ ﴾

کائِنْ { [ع] اولیجی ، اولان ، موجود ، وار : (ککبوزه‌ده کائن مصطفی پاشا جامع شریفی) اشبو کلمه محسوساتده قوللانیلیر .

کائِناتْ { [ع] موجودات ، عوالم ، وار اولان شیلرك جمله‌سی دیمکدر : (فخر کائنات) = پیغمبریمز علیه اکمل التحیّات افندیمز حضرتلری .

« کوکلکه خنده یوزندن یاشار حیاته کوللر »
« حیاته خنده ایدن رند کائناته کولر »
{معلم ناجی}

کَالاَوَّلْ { [ع] اولکی کبی : (کالاوّل وظیفهٔ کتابتی ایفا ایده‌جکی) کاف حرف تشبیه ، لام حرف تعریفدر .

کَأَنَّ { [ع] ادات تشبیهدر . (صانکه ، کبی) معناسنده و اکثریا مقام تعریضده قوللانیلیر : (کأنّ نبی بیلمیور) لسانمزده یالکز اولورسه بویله مشدّد وترکیب ایله اولنجه مخفف اوله‌رق قوللانیلیر : (کأن لم یکن) = « صانکه اولمدی » معناسنه اهمیتسز ، حکمتسز موقعنده ایراد اولنور :

« هر سخنك نجه کأن لم یکن »
{معلم ناجی}

کابِرْ { [ع] (کبیر) ایله مترادفدر . بویوك ، اولو : (کابراً عن کابر) = بویوکدن بویوکه .

کابُوسْ { [ع] آغیرلق ، آغیر باصمه دینیلن واویقوده عارض

اولان برحالتدرکه انسانده حرکته مجال براقماز. اکثریا صو ایچمکسزین یاتمقدن تحدث ایتدیکی ظن اولنور.

کاتِبْ [ع] کتابت ایدیجی، ایدن، یازیجی، یازان: (فلان ابی کاتبدر، بریق کاتبی، طابور کاتبی)، (مُنشی) ایله بینلرنده فرق واردر.
(کاتب ازلی) = ید قدرتی ایله لوح محفوظی یازان الله ذوالجلال حضرتلری.
(کاتب فلك) = عطارد کوکبی.
(کاتب وحی) = حضرت (عثمان) رضی الله عنه.

کاتِمْ [ع] کتم ایدیجی، ایدن؛ صاقلایجی، صاقلایان: (کاتم اسرار، الکاتب کاتم).

کاخْ [ع] قصر، کوشك || بر کوز اوطه، تك اوطه.

کاذِبْ [ع] یالانجی § حقیقی اولمایان شی، اویدورمه: (خبر کاذب، خیال کاذب، حوادث کاذبه)،
(صبح کاذب) = کونش طوغمه‌دن اوّل پیدا وبرمدت صوکره زائل اولان بیاضلق.

کارْ [ف] ایش، کوج؛ عمل، صنعت: (کارْگاه) = ایش محلی، ایش یری § نفع، تمتع، قازانج: (کار وکسب) § تأثیر، ایشلەمه.
عربیده (کارْ) ذخیره یوکلی صویه باصیق کمیلره اطلاق اولنور:
« بنم نه کارم اولور دهره التفاتمدن »
{حامد}

کارْ [ف] اواخر کلماته التحاق ایدن ادات فاعلیتدرکه (ایدیجی) معناسنی افاده ایدر:
(کُنَهْکارْ) = کناه ایشله‌یجی.
(خدمتکارْ) = خدمت ایدیجی.
(یادْکارْ) یاد ایدیجی، خاطرلایجی.

کارْ آزمُوْدَه [ف] ایش صنامش، تجربه‌لی آدم: (مردکارآزموده)، (کارْآزمُودگی) = کار آزموده‌لك.

کارْ آگاهْ [ف] ایش آکلار و ایشه واقف؛ وقوف وتجربه صاحبی. (کارْآگاهی) = کار آگاهلق.

کارْوبارْ [ف] ایش کوج؛ کسب و کار.

کارْبانْ [ف] دوه، قطر، اشك کبی حیوان قطاری § قافله، کاروان، تجار ویولجیلرك هیئت مجتمعه ایله یوله عزیمتلری.

کارْبانْسَرای [ف] شهرلرده، قصبه‌لرده یول اوزرنده یولجیلرك، مسافرلرك اقامت وبیتوتتنه مخصوص اولنق اوزره انشا ایدیلن خان.

کارْپَرْدازْ [ف] ایش دوزیجی، ایش کوریجی، کورن § ایران دولتی شهبندرلرینك عنوان رسمیسی.

کارخانه [ف] ایش محلی ، دستگاه، دکان، فابریقه .

کارد [ف] بچاق : (کارد و خنجر) .

کاردان [ف] واقف امور ؛ ایش بیلیجی ، بیلن : (کاردانی) = ایش بیلیجیلك .

کاردیده [ف] تجربه صاحبی ، ایش کورمش. کورکولی آدم. (کاردیدگی) = تجربه‌دیده‌لك، کورکولیلك .

کارزار [ف] جنك ، غوغا ، محاربه : (کارزارگاه ، فضای کارزار) = میدان حرب .

کارساز [ف] ایش دوزیجی ، ایش کوریجی .

کارشناس [ف] حکیم ، صاحب وقوف ، تجربه‌لی ، ایش آکلایجی . (کارشناسی) = کارشناسلق ، ایش آکلایجیلق. جمعی (کارشناسان) .

کارفرما [ف] ایش بیوریجی. بیوران ؛ حکمدار § (کارفرمایی) = کارفرمالق . جمعی (کارفرمایان) .

کارگاه [ف] ایش یری، نظمده تخفیف ایله (کارگه) ده دینیلیر . (کارگاه کن فکان) = دنیا و مافیهادن کنایه‌در :

« فکر بر مضمونمیدر آیینهٔ طبعمده یا »
« عکس نقش کارگاه عالم بالامیدر »
{ نفعی }

کارگذار [ف] ایش کذار ، ایش بیتیریجی، بیتیرن. (کارگذاری) = ایش کذارلق . جمعی (کارگذاران) .

کارگر [ف] ایش ایشله‌یجی ؛ ایشله‌ین § مؤثر ، نافذ. (کارگر تأثیر) تعبیرنده بری فضله‌در. یالکز (کارکر) یاخود یالکز (مؤثر) دیمك کافیدر .

کارگیر [ف] ایش طوتیجی . طوتان § متین، مستحکم، طاپانیقلی طاش بنا معناسنده قوللانیلیر: (بوتون کارگیر ، یاریم کارگیر) .

کارنامه [ف] هنر و صنعت صاحبنك برای امتحان میدانه قودیغی آثار خصوصیه، نمونه ، اورنك اوله‌رق یاپیلان رسم ، ایش . § جنکنامه ، تاریخ. لسانمزده تحریف ایله (کرنامه) طرزنده ورونقلی، ادالی، عنوانلی معناسنده قوللانیلدیغی (برهان) ده بیان اولنیور . واقعا (کرنامه‌لی) تعبیری زبانزد ایسه‌ده معناجه بینلرنده موجود اولان فرق کلی‌یه نظراً بوندن مأخوذ بولنمسی مشکوکدر .

کاروان [ف] (کاربان) معناسنده‌در. یولجی قافله‌سی،

یولجیلر قطاری . (کاروانسرای) = کاربانسرای ، خان که یولجیلرك اقامتکاهیدر .

کاریز { [ف] باغچه‌لری صولامق ایچون یر آلتنده یاپیلان صو یولی . اصل ترکجه‌سی (اوغون) در. § چرکابك آقمسی ایچون یر آلتنده یاپیلان لغم که (کریز) دینیلیر .

کأس { [ع] ایچنده صو ومشروبات سائره بولنان قاب، بارداق § فن نباتات اصطلاحنده چیچکی خارجاً احاطه ایدن یشیل قطعه، ظرف دیمکدر: (کأس وحیدالورق ، کأس جلجلی) جمعی (کؤوس وکاسات) .

کاسب { [ع] کسب ایدیجی ، قازانیجی ؛ تجارتله واخذ واعطا ایله کچینن: (الکاسب حبیب الله) = کاسب اللهك سوکیلی قولیدر.

کاست { [ف] اکسیك ، نقصان : (بی کم وکاست) = نقصانسز ، تمام. (کاسته) = اکسیلمش، ناقص اولان . بویالکز قوللانیلماز . (کاسته) نك یالکز قوللانلدیغی واقعدر .

کاسد { [ع] دکرسز، سورومسز، کچمز اولان شی : (متاع کاسد) .

کاسر { [ع] کسر ایدیجی. ایدن: (کاسرالاصنام) = پوتلری قیریجی ، حضرت (ابراهیم) علیه‌السلامك لقبی. (کاسرالحجر) = قایا قوروغی .

کاسه { [ف] ایچنه خوشاب و مشروبات سائره قونیلان یایوان، درنجه معروف قاب: (کاسه بند) = قیریق کاسه‌لری تعمیر ایدن. (کاسه گر) = کاسه یاپیجی ، یاپان . (کاسهٔ سر) = باشك کاسه‌سی ، قفا طاسی .

کاسه‌لیس { [ف] مداهن، طالقاووق، چاناق یالایجی. (کاسه‌لیسانه) = طالقاووقجه‌سنه ، مداهنجه‌سنه .

کاشانه { [ف] قیشلق وشهنشینلی خانه § صحبته مخصوص محل § حرم حجره‌سی، یاتاق اوطه‌سی § یووا معناسنه‌در : (کاشانهٔ مرغان) اسامیزده مکلف، مزین خانه معناسنده قوللانیلیر : (آطه‌نك شرق شمالیه ناظر کیرینتیلی ، چیقینتیلی بورونده کائن کاشانهٔ دلنشینك) .

کاشف { [ع] کشف ایدیجی . (صفت کاشفه) = دیکرلردن آیری ، آچیق بولندیران صفت.

کاشکی { [ف] ادات تمنیدر. دائما (کلسه، کیتسه، اولیدی، بولیدی) کبی معنای تمنی یی متضمن افعال ایله برلکده قوللانیلیر. محاوراتده (کشکه) طرزنده تلفظ اولنور . (کاش) صورتنده استعمالی کلیاً مهجوردر .

کاظِم [ع] اوفکه‌سنی ، غضبنی هضم ایدیجی؛ نفسنه کوج کیده‌جك شیئه غضب ایتمیوب تسکین نفس ایدن . جمعی (کاظمین) در.

کاغَذ [ف] / **کاغِد** [معرّب] یازی ایچون قوللانیلان ورق ، قرطاس . لسانمزده ایکنجیسی استعمال اولنور: (کاغدخانه) = کاغد یاپیلان محل || استانبول‌لیمانینك منتهاسنده کائن تنزهگاه مشهور .

کاف [ع] الفبای عثمانیده یکرمی بشنجی حرفك اسمیدر . ابجد حسابنجه (۲۰) عددینه‌اشارتدر: (کاف مکسوره) .

کافّه [ع] عموم‌وشمولی‌متضمندر. جمیع ، هپ ، جمله ، بوتون: (کافهٔ افعالی) = بوتون ایشلری . (طلبه‌نك کافه‌سی کلدی ، مسافرلرك کافه‌سی کیتدی) . (کافّةً) = جمیعاً . جمله‌سی بردن .

کافِر [ع] فی‌الاصل ستر ایدیجی دیمکدر. حقی ستر ایتدیکی ایچون‌اطلاق‌اولنمشدر. مؤمن اولمایان، نعم الهیه‌یی انکار ایدن دیمکدر : (کافر نعمت) = نانکور (کافرستان) = هندك شمال غربیسنده بر قطعه‌نك اسمی. جمعی (کفّار ، کفره) در . عجملر (فا) یی فتحه ایله اوقورلر.

کافِل [ع] درعهده ایدیجی ، آلیجی ، کفیل ومتعهد اولان : (کافل ارزاق امم) = حضرت الله .

کافُور [ع ف] هندستانك جنوب طرفلرنده‌یتیشن بر آغاجك صمغیدرکه بیاض ، آغیر قوقولو بر نسنه‌در : (کافوری) = کافوره منسوب: (شمع کافوری) = مصفی، برّاق موم .

کافی [ع] کفایت ایدیجی، ایدن؛ الویریجی، الویرن: (مقدار کافی ، درجهٔ کافیه‌ده) .

« اگرمقصود اثرسه‌مصرع برجسته‌کافیدر»
{قوجه‌راغب}

کاکُل [ف] پرچم کبی باشك تپه‌سندن صارقان || زلف کبی یاناقلره طوغری اوزانان صاچ :

« کردن بلّوره دوکمش کاکل زرتارینی »

کالا [ف] قماش، متاع. (کالای کرانبها) = چوق قیمتلی قماش . (کالَه) ده بومعنایه لغتدر.

کالبُد [ف] بدن، جسد ، قالب. فتح با ایله‌ده لغتدر :

« سوز کالبد قدر بنی آدمه جاندر »
{عونی}

کالُوش [ف] احمق ، ابله . (کالوسانه) = احمقجه‌سنه.

کام [ف] مقصود ، مرام ، امل، ایستك : (کام آلمق) =

مرامنه ایرمك، (کامبخش) = انسانك مرامنی باغشلایجی، باغشلایان (کامبین) = کام کوریجی ، مرامنه ایردیرن || بختیار، مسعود . (کامپرور) = مرام بسله‌یجی، امل حاصل ایدیجی . (کامران) = کام سوریجی ، سورن ؛ مرام ایتدیکنی حصوله کتوریجی ، صاحب دولت واقبال اولان. (کامرانی) = کامرانلق . (کامروا) = مقصودینه نائل اولان ، مرامنی حصوله کتیرن . (کامروایی) = کامروالق. (کامکار) = دولت وعزت وحشمت صاحبی : (حکمدار کامکار) ، (کامکاری) = کامکارلق. (کامور، کامیاب) = صاحب مرام ، مقصودینه ایرمش ، بختیار. (کامه) ده (کام) معناسنه‌در : (بلکامه) = املی ، مرامی چوق دیمکدر.

کامل [ع] اجزاسی تام، نقصانسز اولان ، بوتون : (عیار کامل ، وزن کامل) ، (کاملاً) = تمام ، نقصانسز اوله‌رق § علم وکمال صاحبی، ادب وتربیه‌لی: (مرد کامل، کامل بر آدم) § بحور عروضدن برینك اسمیدر : (بحر کامل) .

« انسان کامل اولمغه سعی ایله آدم اول »
{باقی}

کان [ف] معدن، معدن اوجاغی: (کان کوهر ، کان کرم ، کان مروت) (کانی) = معدنه منسوب، معدنی . مشهور (کانی) نك وفاتنه (سروری) نك سویلدیکی تاریخ مصراعی بروجه آتیدر :

« هر سوزی معدن جوهر ایدی کیتدی کانی »
{سروری}

« مکر کیم اوبر جوهره کان ایمش »
{عزت ملا}

کانون [ع] دمیردن ، باقیردن ، طوپراقدن یاپیلان آتش اوجاغی ، صوبه § (کانون اول ، کانون ثانی) = شهور رومیه‌نك مارتدن اعتباراً اوتنجی واونبرنجی آیلری .

کاو [ف] اوکوز، صیغیر: (کاو مشرب) = اوکوز خویلی (کاوبان) = صیغیرتماچ، (کاو دشتی) = یابان صیغیری .

کاوزمین [ف] اعتبار قدمایه کوره ارضی ضیرتنده کوتورن اوکوز . (کاو ارض) ده تعبیر اولنور .

کاه [ف] صامان، چوب. (که) ده دینیلیر. مثلا (کاهربا) و (کهربا) کبی (کاهدان) = صامانلق .

کاه [ف] (کاهیدن) مصدرندن صیغهٔ امردرکه « اکسیلدیجی،

اكسیلدن » معناسنده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر : (جانْگاهْ) = جان اكسیلدیجی دیمكدر. كاف فارسی ایله تلفظی یاكلشدر .

گاهْ { [ف] اداتوقتدر: (صُبحگاهْ) = صباح وقتی. (سَحَرگاهْ) = سحر وقتی . (شَبانگاهْ) = كیجه وقتی: (آه شبانگاه) § ادات مكاندر: (سَجْدَه‌گاهْ) = سجده محلی § نادراً وقت ، زمان معناسنده قوللانیلیر : (هَرْگاهْ) كبی § (بعضاً ، بعض) معناسنده‌ده قوللانیلیر. (بعضاً) مقامنده (گاهی)ده دینیلیر. (گاهیجه) تعبیری آرتق قوللانیلمیور. (ناگاهْ) = وقتسز ، آگسزین ، بردنبره . (گاهْ‌گاهْ) = وقت وقت ، بعض بعض . (گاه وبی‌گاهْ) = وقتلی ، وقتسز ، صیره‌لی ، صیره‌سز دیمكدر .

« گاه برحرف سقوطیله ایدر ناصری نار »
« گاه برنقطه قصوریله كوزی كور ایلر »
{ فضولی }

« گاهی او نگاه وحشت آثار »
« حس ایتدیریور كه برغمكوار »
{ معلم ناجی }

« كورمك ایستر دل فرقتزده هرگاه سنی »
{ نحیفی }

كاهْرُبا { [ف] صامان قاپیجی ، قاپان دیمكدر. الكتریق قوتی حائز صاری بر طاشه اطلاق اولنور. آندن سیغاره آغزلغی، چوبوق اوجی ، تسبیح كبی شیلر یاپیلیر. لسانمزده (كَهْرُبا) صورتنده تخفیف ایله قوللانیلیر .

كاهْكَشانْ { [ف] تركجه‌ده «حاجیلر یولی، صامان اوغریسی» دینیلن وكوك یوزنده كیجه‌لری بیاض یول شكلنده كورونن كوكبلرك اسمیدر. لسانمزده دائما مخفف اولان (كَهْكَشانْ) قوللانیلیر .

كاهِلْ { [ع] (كُهُولَتْ) ایله متصف یعنی آغیر، تنبل ، اختیار معناسنه‌در : (شخص كاهل ، زوجهٔ كاهله) § طورغون ، راكد : (بحر كاهل) ، (كاهِلانَه) = تنبلجه‌سنه.

كاهِنْ { [ع] صانكه غائبدن خبر ویرن فالجی ، باقیجی : (كاهن اَبْلَهفَریب) ، (كاهِنانَه) = كاهنجه‌سنه . جمعی (كَهَنَه) و (كُهّانْ) در .

كاهْوارَه { [ف] بشیك. لسانمزده اكثریا مخففی اولان (كَهْوارَه) استعمال اولنور .

كَبابْ { [ع] آتش اوزرنده قیزار-دلمش ، پیشیرلمش ات ، آلازلانمش هر درلو شی : (كستانه كبابی ، فندق كبابی ، دونر كبابی ، شیش كبابی) .

كَبَابَه { [ع] چين دیارندن کلن بر نوع دوا ، علاجدرکه غلط اولەرق (کبابیّه) دیه معروفدر. بوکا (قویروقلو بیبر) ده دیرلر . عربیده (حبّ العروس) دینیلیر .

كَبَّاد { [ع] لیمون نوعندن ، فقط ایچی صولی اولمایوب اتلی بولنان ایری بر میوه‌در . لقمه لقمه کسیلوب طاتلی پیشیریلیر .

كَبَادَه { [ف] تعلیم یایی ، گیوشك تعلیم اوقی: (کَبَادَه گَش) = کباده چکیجی ، کمانکشلکه یکی آلیشان کیمسه . (کَبَادَه گَشی) = کباده گشلك .

كَبَائِر { [ع] (کَبیرَه) نك جمعی . کبیره‌لر، چوق کناه اولان عمللر ، بیوك کناهلر : (اهل کبائر، ارتکاب کبائر) .

كَبَّان { [ع] قپان . فی‌الاصل بیوك ترازو معناسنه‌درکه (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سنك معرّبیدر.

كَبَد { [ع] قاره جکر ، (کِبْد ، کَبْد) ده دینیلیر . لکن (کَبَدْ)غلطدر. جمعی (اَکبَاد، کُبُود) در . (کَبِدالبحر) = دکزك انکین یری. (کَبِدالقوس) = یایك اورته یری .

گَبْر { [ف] مجوسی ، آتشپرست ، مشرك : (گبروترسا) .

كَبْش { [ع] درت یاشنده ارکك قویون ، قوچ . جمعی (اَکبَاش) بوکا ترکجه ده چوبانلر تحریفله (چِپِش) دیرلر .

كَبْك { [ف] کـکلك دینیلن‌قوش: (کبك خرامان)، (کَبْكِ دَرِی) = سسی کوزل بیوك کـکلك. (دَرِی) لفظی هواسی لطیف ، چمنلی طاغ اتکی || شیراز قطعه‌سنده‌برناحیه معناسنه‌در.

كَبُوتَر { [ف] کوکرجین: (کَبُوتَرِ نامه‌بَر) = مکتوب کوتورن کوکرجین . (کبوتر باز) = کوکرجین بسله‌ین ، صاتان ، (کبوتر حرم) = حرم کعبه‌ده‌بولنوب صیدی ممنوع اولان کوکرجین .

كَبُود { [ف] کوك ، کوك رنکی، مائی : (آسمان کبـود ، چشم کبود) .

كَبِير { [ع] بیوك : (جامع کبیر ، صحن کبیر ، کبیرالحجم ، کبیرالسن، امیر کبیر، ولد کبیر، سفائن کبیره) .

كَبِيرَه { [ع] بیوك کناه . جمعی (کَبَائِر) .

كَبيسَه [ع] طولديرلمش نسنه‌يه اطلاق اولنور. تأنيثى موصوفى اعتباريله‌در: (سنهٔ كبيسه) = كنديسنه بركون علاوه اولنمش سنه‌يه اطلاق اولنور. تاريخ رومينك هردرت سنه‌ده بركسور زمانى جمع ايله سنين سائره‌ده يكرمى سكز كون اولان شهر شباطك بركون زياده ايله يكرمى طقوز كون اعتبار ايدلمسى قاعدهٔ موضوعه‌سى ايجابندندر. او يوم زائده واو سنه‌يه (كبيسه) دينيلير.

كَپچَه [ف] معروف مطبخ وآشچى آلتى كه (كفچه) ده دينيلير.

كَتّانْ [ع] تركجه ده (كَتَن) دينيلير. كتن دينيلن

كَتانْ [ف] نباتك ساقندن چيقان ليف ايپلكى در كه آنك منسوجات مختلفه سى واردر. (كتان بزّى) معروفدر.

كَتائِبْ [ع] (كَتيبَه) نك جمعى. (كتايب) يازلملى.

كَتْبْ [ع] يازمق، يازلق: (كتب وتحرير).

كَتَبَه [ع] (كاتب) ك جمعى. مطلقا دوائر رسميه اقلامنده مستخدم كوچوك مأمورلره اطلاق اولنور: (كتبهٔ اقلام).

كَتْم [ع] برسوزى كيزله‌مك، برشيئى صاقلامق: (كتم راز، كتم نفوس).

كَتُومْ [ع] زياده كيزله‌يجى، آغزى پك، سرّ ويرمه‌ين.

كَتيبَه [ع] عسكر بولوكى، اردودن آيرلمش طوپلو آلاى، دشمنه چاپول ايدن يوزدن بيك نفره قدر سوارى قولى: (كَتيبَه پَرْوَرْ) = عسكر بسله‌يجى، عسكره لطف ايديجى.

كَثافَتْ [ع] صيقلق، قالينلق، چوقلق، بوغونلق: (كثافت اشجار، كثافت هوا، كثافت نفوس) § مايعاتجه قويولق، شفاف اولمامق حالى، يعنى برشيئك ايچندن آيدينلغك كچمه‌مسى.

كَثْرَتْ [ع] «قلّت» ك ضدى. چوقلق، بوللق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: (كثرتده وحدت، كثرت اولاد، كثرت نفوس، كثرت مطالعه، كثرت نقود).

كَثيرْ [ع] چوق، چوق اولان شى: (كثير الوقوع، مصالح كثيره).

كَثيفْ [ع] كثافتلى، كثافتله متصف اولان شيئه دينيلير: (هواى كثيف، ابر كثيف، ماء كثيف، اجسام كثيفه) § قويولمش مايعات، ايچندن آيدينلق كچمسى ممكن اولمايان شى.

كَجْ [ف] اكرى، چارپيق، ترس.

كجابه ، **كجاوه** [ف] محفه ، كعبهٔ معظمه يوللرنده دوه‌نك اوزرينه وضع ايله ايچنه كيريلوب اوتوريلان بر نوع تختروان‌در : (كجابهٔ شان ، كجاوهٔ اقبال).

كج‌بين [ف] شاشى، اكرى كورن، ترس مطالعه ايدن .

كج‌رأى [ف] رأيى سقيم اولان، ياكلش رأى ويرن .

كج‌رفتار [ف] ترس يوريين ، يوريشى چارپيق اولان.

كج‌رو [ف] اكرى كيدن ؛ مسلكى سقيم اولان .

كج‌فهم [ف] ترس آكلايان . جمعى (كج‌فهمان) .

كج‌كلاه [ف] كلاهى اكرى ، كلاهنى اكرى كيين . (كجه كلاه) تعبيرى بوندن غلطدر .

كج‌نظر [ف] اكرى باقشلى ، حسود .

كج‌نهاد [ف] طينتى طبيعتى بوزوق، ترس خويلى اولان .

كچكول [ف] (كشلول) كبى ديلنجى قاباغى: (كچكول فقرا) .

كحال [ع] كوز حكيمى § زياده سرمه چكيجى ، چكن .

كحل [ع] كوزه سرمه چكمك .

كحيل [ع] سرمه چكلمش ، سرمه‌لى : (عين كحيل) .

كدّ [ع] برايشك حصولى ايچون زور ، مشقت ، امك چكمك معناسنه‌در: (كدّ يمين) = صاغ ألك امكى ديمكدر كه معناى مقصود ال امكيله حاصل اولان قازانجدر .

گدا [ف] يوقسول ، ديلنجى : (گدايى) = ديلنجيلك .

كدبانو [ف] (كد) = خانه، (بانو) = قادين معناسنه‌دركه (أو قادينى) ديمك اولور. خانه امورينه نظارت ايدن بيوك قادين كه لسانمزده (كهيا قادين) دينيلير .

كدخدا [ف] صاحب خانه ديمكدر . لسانمزده تحريف ايله كتخدا ، كهيا طرزنده ياكلش قوللانيليور . اصطلاحمزده بويوك قوناقلرده امور بيتيه‌يى اداره ايدن و اصناف صنعت و تجارتدن بر طاقمك امور وخصوصاتنه باقمق اوزره طرف حكومتدن نصيب اولنان آدمه اطلاق اولنور : (حماللر كتخداسى ، قايقجيلر كتخداسى) .

كدر [ع] فى الاصل بولانيق اولمق معناسنه در . (صفوت) ك و (صفا) نك نقيضى . بو مناسبتله اضطراب ، غم ، حزن ، غصّه معناسنده قوللانيلمشدر : (كدر افزا)= كدر آرتيريجى. (كدر انكيز) =كدر قوپاريجى، قوپاران. جمعى(اكدار)در.

كَدْمَه { [ع] نشانه ، بره ، بدنده يارە وجيبان صاغالدقدن صوكره يامه كبي قالان يره دينيلير . اصطلاحات طبيه‌دندر . فتح دال ايله يا ألمشدر . بو ، ايصيروب بره‌له‌مك معناسنه اولان (كَدْم) لفظندن مأخوذدر .

كَدَه { [ف] محل ، مكان معناسنه‌در . يالكز قوللانيلماز : (آتَشْكَدَه) = آتشپرستلرك عبادتخانه‌سى (مَيْكَدَه) = عشرت محلى ، مسكرات صاتيلان محل ، ميخانه (بُتْكَدَه) = پوته طابانلرك عبادتخانه‌سى .

كَذَا { [ع] بو دخى ، بونك كبي معناسنه . (ك) حرف تشبيهى ايله (ذا) اسم اشارتندن عبارت تركيب . (كذلك) صورتنده‌ده قوللانيلير .

كَذّاب { [ع] پك يالانجى ، چوق يالان سويله‌ين .

كَذُوب { [ع] پك يالانجى ، زياده يالان سويله‌ين : (شخص كذوب بعضاً طوغرى سويله‌سه بيله بسنك ايچون نافع اوله‌ماز — (حضرت عمر) رضى الله عنه طرفندن (سعد ابن وقاص) رضى الله عنهه يازيلان مكتوبدن بر فقره) .

كَرّ { [ع] برشيدن رجوع ايتدكدن صوكره يكيدن آكا ميل وتوجه كوسترمك ديمكدر . بو لفظ يالكز شو تعبيرده قوللانيلير :

(كرّوفر) = دشمن اوزرينه هجوم ايدوب قاچامق كوستردكدن صوكره ينه دونه‌رك حمله ايتمك ، چرخه جنكى .

گَرْ { [ف] ادات شرط اولان (اگر) ك مخففى در . يالكز نظمده قوللانيلير § ادات فاعلدركه اسملرك آخرلرينه لاحق اولور . فاعليّت معناسنى افاده ايدر : (زَرْگَرْ) = قويومجى . (آهَنْگَرْ) = دميرجى . (كَفْشْگَرْ) = پاپوشجى § اويوز علّتى ديمكدر . بومعنى فارسى‌يه مخصوصدر .

كَرّات { [ع] « كرّه » نك جمعى ، دفعه‌لر ، حمله‌لر معناسنه‌در : (كرّات عديده) . (كَرّتان) = صباح واخشام (جدول كرّات) = اعدادك يكديكرينه ضربيله حاصلنى كوسترن جدول .

كَرّار { [ع] دشمن اوزرينه دونه دونه هجوم ايدن مبارزه اطلاق اولنور . امام (على) كرم الله وجهه حضرتلرينه علم خاصّدر : (حيدر كرّار) .

« نم اول حيدر كرّار معنى كيم هجوممدن »
« دليران خياله تنك اولور انديشه ميدانى »
{ نفعى }

كَرَاسْتَه { [ف] معلوم . يونلمش آغاج ، تحته ، ديرك وامثالى : (كراسته تجّارى ، كراسته جيلر) .

كَرَامَت { [ع] اولياء اللّهدن صادر اولان خارق العاده بعض

احوال واقواله اطلاق اولنور: (صاحب كرامت) . جمعی (كَرامات) .

كَرانْ { [ف] كنار، اوج، صوك . بو كلمه ده لسانمزده دائما ادات سلب اولان (بی) ایله برلكده قوللانیلیر. فارسیده اولدیغی كبی ادات انتها اولان (تا) ایله استعمالی نادردر: (بی كَرانْ) = صوكسز . (فضای بی كران، دریای بی كران)، (كران تا كران) = بر اوجدن بر اوجه. بو كلمه‌یی بومعناده كاف فارسینك كسریله اوقومق غلط فاحشدر. (كَرانَه) عینی معنایه لغتدر .

كَراهَتْ **كَراهِیَتْ** { [ع] برشیدن خوشلانمایوب ایكرنمك . (مع الكَراهَه) = كراهتله، خوشلانمیه‌رق ، ایسته‌میه‌رك .

كَرْب { [ع] غم ، غصّه ، تاسه . جمعی : (كُروبْ) .

« حسنین عشقنه رحم ایت یارب »
« مددك اوله تسلیٔ كرب »
{لا}

كَرْبَلاء { [ع] عراقده سیدالشهدا حضرت امام (حسین) رضی الله عنه افندیمزك مشهد مقدسلری اولان محل :

« جبریل وار خبر و یر سلطان انبیایه »
« دوشدی حسین آتندن صحرای كربلایه »
{كاظم}

كَرَّه { [ع] (مَرَّه) كبی دفعه ، بر شیئك تكرر ایدیشنه اطلاق اولنور .

گَرْچه { [ف] ادات شرط اولان (اگرچه) نك مخففی . اورایه باقلی .

گَرْد { [ف] طوپراق، توز: (گَرْد آلود) = توزه طوپراغه بولاشیق . (گَرْد آلودَه) = توزه طوپراغه بولاشمش ، توزلی .

گَرْدانْ { [ف] دونیجی ، دونن : (چرخ گردان، روگردان، سرگردان) .

گَرْدِشْ { [ف] دونش ، دونمه : (گردش افلاك، گردش اجرام ، گردش ایّام) كسر (كاف) ایله تلفظی غلطدر .

گَرْدَنْ { [ف] بویون: (سیم گردن)، (گَردَنْ بَسْتَه) = بوینی باغلی، مطیع، منقاد . (گَرْدَنْ بَنْد) = بویون باغی ، بویونه باغلانان شی . (گَردنفراز) = بویونی قالدیریجی ، قالدیران؛ مفتخر . (گَرْدَن دادَه) = مطیع ، تابع . (گَرْدنكَشْ) = كبر ایدیجی ، عنادجی .

گَرْدُونْ { [ف] دونیجی معناسنه‌در. بومناسبتله (فلك) ه اطلاق اولنور : (چرخ گردون) .

(گردون حشمت) = فلك كبى حشمت صاحبى . (گردون اقتدار) = فلك كبى مقتدر ، قدرت صاحبى ديمكدر.

گَردونه [ف] آرابه. تكرلكلرى دونه‌رك كيتديكى ايچون بويله تسميه ايدلمشدر: (گردونه حشمت، گردونه سوار عزّ واقبال).

كَرده [ف] (كَردن) مصدرندن اسم مفعولدر. ايتمش ايله‌مش معناسنه‌در. مطلقا تركيب ايله قوللانيلير: (تأليفكرده، ترتيب كرده).

كَرَفس [ع] تحريف ايله (كره‌ويز) دينيلن معروف سبزه.

كَرگَدَن [ف] آت قدر ودها ايريجه غايت ايله قوتلى بر بويوك جانوردركه آلننده بويوك، سيورى بر بوينوزى بولنور. اوقدر قوتليدركه فيلى كورنجه آردندن سكيرتوب ايريشيرسه بوينوزيله قارنى دشه‌رك تلف ايدر.

كَركَس [ف] آق بابا دينيلن قوش.

كَرَم [ع] نفاست، عزت، شرف؛ عاليجنابانه احسان، عنايت معناسنه‌در. (خساست) ك مقابليدر. (كرم) كلمه‌سى جناب حقه عطف اولنورسه الطاف واحسان الـٰهى قصد ايدلمش اولور. انسان حقنده وصف صورتيله ذكر اولنسه محاسن اخلاق وافعال قصد اولنور.

كَرم [ع] اوزوم چوبوغى، كوتوكى. جمعى اولان (كُروم) زياده قوللانيلير.

گَرم [ف] صيجاق. مقابلى (سرد) در: (گرم وسرد) = صيجاق وصوغوق ديمكدركه اييلك، كوتولك؛ طارلق، كنيشلك كبى حالات متقابله ده قوللانيلير: (گرم وسرد جهان)؛ (گَرمران) = آتى، دوابى پك سوريجى، سورن. (گرمخيز) = چابك وسريع اولان. (گَرم مَند) = عجله‌جى، عجول.

گَرما [ف] صيجاق: (موسم گرما) = فصل صيف، ياز.

گَرمابَه [ف] صيجاق صو حمامى، ايليجه. صيجاق صو ايله ييقانيله‌جق محل معناسنه اولديغندن دكز بانيولرينه (كرمابه) دينيله‌مز.

گرماگَرم [ف] قيزيشوب ايصنمش، زياده شوقلى اولان: (بزم گرماگرم الفت)، (گرماگرمى) = كرماكرملك، قيزيشوب ايصنمق حالى.

كَرَمكار [ف] كرم، احسان، عنايت ايديجى، ايدن. (كَرَمكارى) = كرمكارلق، احسان ايديجيلك. (كَرَمكارانه) = كرمكارجه‌سنه.

کَرَمْکُسْتَرْ { [ف] کرم دوشه‌یجی، احسان وکرم ایدیجی. (کَرَمْکُسْتَرِی) =کرمکسترلك. (کَرَمْکُسْتَرَانَه) = کرمکسترجه‌سنه.

کَرَمْپَرْوَرْ { [ف] کرم، احسان صاحبی: (کَرَمْپَرْوَرِی) = کرمپرورلك. (کَرَمْپَرْوَرَانَه) = کرمپرورجه‌سنه.

گَرْمِی { [ف] صیجاقلق، قیزغینلق: (گرمیٔ شمس، گرمیٔ الفت، گرمیٔ بازار) ذاتاً معنای مصدریتی حاوی اولان اشبو کلمه‌نك صوڭنه گویا عربی ادات مصدریت اوله‌رق برده (یت) علاوه‌سیله (گرمیّت) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر وپك لزومسز وعبثدر.

کَرَّنَای { [ف] اسکی زمانده قوللانیلان سورنا قبیلندن ایری وبد سسلی برنوع عسکر بوریسی.

کَرُّوبِیُونْ { [ع] ملائکهٔ کرامك اشرافنه اطلاق اولنور. یعنی مقرّب درگاه الٰهی اولان ملکلر دیمکدر. مفردی (کَرُّوبِیّ) واسلوب فارسی اوزره جمعی (کَرُّوبِیَانْ) در: (ذات کرّوبی صفات) تخفیفاً ایله ده جائزدر.

«صریر خامه‌می گوش ایلینجه شوق مدحکله»
«صفاسندن اولور کرّوبیان نه‌فلك سرسم»
{ نفعی }

کَرْه { [ع] خوشلانمایوب تیکسینمك، ایکرنمك. (کَرْهاً) = خوشلانمایوب ایکره‌نه‌رك، ایسته‌میه‌رك: (بو تکلیفی کرهاً قبول ایتدی).

کَرَّه { [ع] دفعه، مرّه، تکرّراتك هربری: (قاچ کرّه، بش کرّه) جمعی (کرّات): (کرّات تخته‌سی).

کَرِیمْ { [ع] کرم ایله متصف اولان، جود واحسان وعفو، سماحت صاحبی: (مرد کریم، خُلق کریم، اخلاق کریمه)، (کَرِیمَانَه) =صاحب کرم اولانه یاقیشه‌جق صورتده: (معاملهٔ کریمانه)، (قرآن کریم) تعبیرنده‌کی «کریم» معزّز، مکرّم معناسنه اولدیغی کبی (ذات کریمانه‌لری) تعبیرنده صاحب کرم معناسنی محتویدر. جمع مستعملی (کُرَمَاء، کِرَام).

کَرِیمَه { [ع] قرآن عظیم الشانك هرآیت جلیله‌سی: (آیت کریمه) § قیز چوجق: (فلانك کریمه‌سی).

کَرِیه { [ع] کراهتلی، ایکرنج؛ طبعه ناخوش گلوب ایکره‌نیلن پیس، چرکین، فنا شی: (صوت کریه، کریه‌المنظر، رایحهٔ کریهه).

کَرِیهَه { [ع] نفسه کراهت ویره‌جك جنحه، بادره.

گَزَا { [ف] ایصیریجی، ایصیران. نادراً ترکیب ایله قوللانیلیر:

(پستانگرا ، لبگرا) .

گزند { [ف] ضرر ، زیان ، الم . فی الاصل کافك ضمیله در.

کزی { [ف] خاره تقلیدی ، ایپك قاریشیق برچشید قماش .

(کز) = ایپك ، ابریشم دیمکدر .

کس { [ف] کیمسه ، کشی : (هر کس) ، (بی کس) = کیمسه سز . (بی کسانه) = کیمسه سز- جه سنه . جمعی اولان (کسان) ك استعمالی رسمیاته منحصر کبیدر. الیوم بونلردن باشقه صورتده استعمالی مهجوردر .

کساد { [ع] (رواج) ك ضدی . آلیش ویریشده طور- غونلق ؛ متاعك اعتباردن سقوطی ، سوروممسزلکی .

کسالت { [ع] اوشنمك ، تنبللك . لسانمزده بو صورتده استعمال اولندیغی کبی اصلی اوزره (کسل) طرزنده دخی قوللانیلیر.

کسب { [ع] چالیشوب قازانمق ، مادیات ومعنویاتده قوللا- نیلیر : (کسب ثروت ، کسب شهرت ، کسب قدرت ، کسب کمال ، کسب ترقی) کسر ایله ده لغتدر .

کسر { [ع] قیرمق ، قیرلق . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : (کسر خاطر ، کسر شرف ، کسر حیثیت ، کسر نفوذ ، کسر ضیا ، اعضانك کسری ، شیشه نك کسری) § سهم تامه بالغ اولمایان جزء ، اجزاء واحددن جزء غیر تام : « نصف ، عشر ، خمس » کبی . (کسر عادی ، کسر اعشاری) § اسره دینیلن اشارت قرائت که (کسره) ده تعبیر اولنور: (کسر ها ایله قسم) .

کسره { [ع] اسره ، حرفی خفیف « یی » صداسیله اوقوتدر- مق ایچون آلتـه قونیـلان حرکه : (کسرهٔ خفیفه ، کسرهٔ ثقیله) .

کسل { [ع] کیوشکلك ، اوشنمك ، آغیر طاوراتمق .

کسلان { [ع] اوشه نیجی ، اوشه نن ، تنبـل . بو کلمه نك وضع اصلیسنه مغایر اوله رق وحرف سینی حرکه لندیره رك (کسلان) طرزنده و (کسل) مقامنده استعمال ایدیشمز غلطدر .

کش { [ف] چکمك معناسنه اولان (کشیدن) مصدرندن صیغهٔ امردر . مطلقـا ترکیب ایله چکیجی ، چکن معناسنده قوللانیلیر : (دلکش ، غیرتکش ، حسرتکش ، سوداکش ، جفاکش) جمع اوله رق ده قوللانیلیر. مثلا (میکشان) کبی .

کشاف { [ع] پك زیاده کشف ایدیجی ، ایدن ؛ الـك چوق آچوب بولیجی ، بولان : (کشاف

حقایق ، کشاف مشکلات ، کشّاف قره‌غولی) .

کَشاکَش { [ف] ایکی کیمسه‌نك بر شیئی اوجلرندن طوتوب کندی طرفلرینه چکمسی که (چکشمه) تعبیر اولنور. بومناسبتله (جنك ، غوغا ، منازعه) معناسنده قوللانیلمشدر § غم ، کدر ، غصّه .

کَشان { [ف] چکمك معناسنه اولان (کَشیدَن) مصدرندن مبالغهٔ فاعلدرکه اك زیاده چکیجی ، چکن معناسنه‌در. ‖ ینه اشبو مصدردن صیغهٔ امر اولان (کش) ك بعدالترکیب جمع اولمشیدر. نصل که طوب کش مفرد (طوب کشان) جمعیدر، طوب چکنلر دیمکدر . § ادرنه ولایتی داخلنده بر قصبه‌نك اسمیدر (کشان قضاسی).

کَشان بَرْکَشان / **کَشانْ کَشانْ** | [ف] عنف ایله زور ایله چکه چکه کوتورمك دیمکدر . فارسیده (کَشکَشان) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

گَشت { [ف] سیر، تماشا معناسنه‌در. مثلا (گُلگَشت)= کل سیری دیمکدر . (گشت دشت وصحرا) ، (گَشت وگُذار) = کزمه طولاشمه .

کَشتی { [ف] سفینه، کمی : (کَشتیِ نشین) = کمیده اوطوران. (کَشتیِ نُوح) = (نوح) علیه السلامك کمیسی. (کَشتیِ غَم) = دنیادن کنایه‌در. کاف فارسی ایله تلفظی یا گلمشدر. (کَشتیبان) = عربیسی (مَلّاح) = کمیجی ، کمی رئیسی ، قپودان . (کَشتیگاه) = لیمان، کمینك تیمور آته‌جغی یر . (کَشتیگَر) = کمی یاپان ، کمی مارانغوزی .

« طوفان ایسه دنیا غمی بز کشتیٔ نوحز »
{ روحی }

کَشف { [ع] برشیئك یوزینی آچمق، قاپالی وگیزلی شیئی میدانه چیقارمق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (کشف نقاب ، کشف پرده ، کشف حقیقت ، کشف عیوب) § بر شیئك ۳عمالنه ، بربنانك انشاسنه لازم اولان مصرفی تخمین ایله حساب ایتمك: (چشمه‌نك اللی بیك غروشه انشا اولنه‌جغی کشف اولنمشدر ، کشفنامه ، کشف مضبطه سی) § اولیاءاللهك مغیّباتدن خبردار اولمسی : (کشف وکرامت) .

کَشَف { [ف] قبلومبغه دینیلن حیوان .

کَشفیّات { [ع] کشفه منسوب معناسنه اولان (کَشفی) نك جمعیدر. یکیدن میدانه چیقاریلان آثار ومواد ، بر جهتی ویا دشمنی

ترصد ومعاینه صورتیله وقوعبولان حرکات ، برشیئی انشا ایچون أولان تخمینات مقامنده قوللانیلیر : (ارباب فنك کشفیات اخیره‌سی ، مهندسلرك کشفیاتنه کوره ، ارکان حربیه هیئتنك کشفیاتی) .

کَشْك { [ف] یوغورت قورویسی . کویلی ترکلر (قوروت) و (کَش) دیرلر . عربیده (هریسه) دینیلن ودوکولمش بغدایی قایناتدقدن صوکره یوغورت قاریشیله‌رق وجوده کتیریلن طعامدرکه ترکجه‌ده (کَشْكَك) دینیلیر وایچنه یوغورت یرینه اکثریا تره‌یاغی قونیله‌رق ییلیر .

کَشْکُول { [ف] دیلنجی چاناغی . بعض درو یشلرك اللرنده طاشیدقلری آغاجدن وسائر شیلردن یاپلمش قایق شکلنده‌کی قاب : (کشکول فقرا) = برنوع طاتلی طعامدرکه دوکولمش بادام ، سود ، قایماق ، شکر ایله طبخ اولنور و اوزرینه رنده‌لنمش هندوستان جویزی قیرنتیلری و دوکولمش شام فستقی قونیلور . فقرایه نصیب اولمایان اطعمه‌دندر .

کَشْمَکَش { [ف] نزاع ، جدال ، ایتشمه .

کَشیدَه { [ف] چکمش ، چکلمش : (مدّ کشیده‌سی ، کشیده اولنان ضیافت ، قد کشیده ، قرعه کشیده‌سی ، حروف کشیده‌سی ، کشیده‌لی) ، (تلغراف کشیده ایتمك تعبیری) « تل چکمه » نك طرز منشیانه‌سی اوله‌جق اما پك مناسبتسزدر . (کشیده قامَت ، کَشیدَه قَد) = اوزون بویلو . (کَشیدَه روی) = اوزون یوزلو .

کَشیش { [ف] پاپاس ، راهب . معرّبی (قسیس) در . جمعی (کَشیشان) .

کَظیم { [ع] (کَظْم) ایله متصف اولان که حدّتنی ، غضبنی حبس ومنع ایله بللی ایتمه‌ین دیمکدر .

کَعْب { [ع] اعضا کمیکلرینك اویناق یرلری ، خصوصیله طوپوق ، آشیق § مجذوری بردفعه دها جذره ضرب ایتمك § مجد ، شرف وشان : (علوّ کعب) ، (فلانك کعبنه وارلماز) تعبیری آنك شرف وشاننه یتیشلمز ، نظیر قبول ایتمز دیمکدر § هم اکی بویی هم یوکسکلکی اولان شی ، مکعب § اویون زاری ؛ قیزك ممه‌سی آغیر شاقلانمق ، یومرولانمق کبی معنالری لسانمزده معتبر ومستعمل دکلدر .

کَعْبَه { [ع] قبلهٔ اهل اسلام اولان بیت‌الله : (طواف کعبه) .

کَفْ { [ف] کوپوك : (امواج کف فشان ، موجهٔ کف نثار) .

كَفّ { [ع] امتناع ايتمك ، كرى طورمق : (كـفّ يد) = ال چكمك ، بركيمسه‌نك حقـوق شخصيه ايچون قبل‌الدعوى مطلوبندن واز كچمسى § ال، بش پارمغى مشتمل اولان آووج، پنچه . جمعى (كُفوف)، (ظاهر كـف) = الك اوستى، صيرتى (باطن كـفّ) الك ايچى ، آيه‌سى § اصطـلاح عروضيّونده يدنجى حرف سا كنى‌اسقاط ديمكدر. مثلا (فاعلاتن، مفاعيلن) جزء لر ينـك نونلرى كبى كه اسقاطيله (فاعلات مفاعيل) قالور .

كَفّارَتْ { [ع] ذنوبى ، كناهى ، خطيئه‌يى سـتر و ازاله ايچون توسّل اولنان ، ويريلن نسنه . (كَفّارَهٔ يمين) = يمين كفـارتى . تخفيف (فا) ايله معروفدر .

كَفافْ { [ع] بر شـيئك مثلى ، مقدارى § احتياجى‌دفع ايليه‌جك قدر رزق : (كفاف نفس) كسر (كاف) ايله غلطدر .

كَفالْ { [روجه‌دن] كفاليـا ، بو يوك اكلى باشـلى بر نوع باليق .

كَفالَتْ { [ع] بوينه آلمق، برينه عائد اولان‌شيئك‌ايفاسنى درعهده ايتمك يعنى برينك حقنده لازم كلن مطالبـه‌يى ديكرى التزام وتعهـد ايلمكدر: (كفالت‌متسلسله، كفالتنامه)، (كَفالَتِ بِالتَّسْليمْ) = برمالك تسليمنه كفيـل اولمق. (كَفالَتِ بِالدَّرَكْ) = مبيع بالاستحقاق‌ضبط اولنديغى‌تقديرده اقچه‌سنى ادا وتسليمه‌ياخود بايعك نفسنه كفيل اولمقدر . (كَفالَتِ بِالمالْ) = برمالك‌اداسنه‌كفيل اولمقدر. (كَفالَتِ بِالنَّفْس) = برآدمك شـخصنه كفيل اولمقدر. (كَفالَتِ مُنَجَّزَه) = شرطه معلّق وزمان مستقبله مضـاف اولمـايان كفالت. (كَفالَتِ مُعَلَّقَه) = شرطـه معلّق اولان كفالت. (كَفالَتِ مُوَقَّتَه) = زمان موقّت ايچـون عقـد ايديلن كفالت. (كَفالَتِ نَقْديّه) = برخصو. صى تأمين ايچـون معين اولان مقـدار آقچه برمحله ده‌پوزيتو ايدلك ، ترهين اولنمق ديمكدر . اوخصـوص مطلوب درجه‌ده جريان ايدر ايسه پاره كرى‌يه آلنير . عكسى تقـديرده تضمينات بو آقچه‌دن تسويه اولنور .

كَفْچَه { [ف] كپچـه . مطبخ طاقندندر .

كَفَرَه { [ع] « كافر » ك جمـى : (كفرهٔ فجره) .

كَفْش { [ف] پاپوش ، آياق قابى . (كَفش‌دوز) = پاپوج ديكيجى. (كَفشگر) = پاپوچ پاپيجى ،

قوندوره‌جی . (كَفْشگَرْدانْ) = پاپوج چویریجی ، خدمتكار .

كَفْگیرْ { [ف] (كف) كوپوك (گیر) صیغهٔ امردر. عندالتركیب كوپوك طوتیجی دیمك اولور. كوپوك آلمغه مخصوص معلوم دلیكلی قاب .

كَفَنْ { [ع] اولویه صاریلان بز . (كَفَنْ بدوش) = كفنی صیرتنده (كَفَنْ پوش) = كفن قوشانیجی ، قوشانان . جمعی (اَكْفانْ) .

كَفَه | [ع] ترازو كوزی ، ترازونك اشیا قونیلان طبله‌سی .

كِفّه | فی‌الاصل كسر كاف ایله‌در. (كَفَّتَیْن) = ترازونك ایكی كوزی :

« سوزمك هر بری بر كوهر ذی‌قیمتدر »

« كه بهاسن چكه‌مز كفهٔ میزان فلك »

{ نفعی }

كَفیلْ { [ع] بوینه آلیجی ، آلان ؛ درعهده ایدیجی ، ایدن كه آخرك متعهد اولدیغی شیئه كندیسی‌ده متعهد اولان كیمسه دیمكدر . (كفیل بالتسلیم) = برمالك تسلیمنه (كفیل بالمال) = برمالك اداسنه (كفیل بالدّرك) = مبیع بالاستحقاق ضبط اولندقده آقچه‌سنی تأدیه‌یه یاخود بایعك نفسنه (كفیل بالنفس) = برآدمك شخصنه كفیل اولان كیمسه‌یه دینیر.

كَلالْ { [ع] یورغونلق ، بزكینلك : (كَلالْ آوَرْ) = یورغونلق كتیریجی ، كتیرن : (كلال دل) ، (كلالة) ده لغتدر .

« كلدی كلال قصّهٔ فرهاد وقیسدن »

« درد درونی سویله كوكل ناشنیده‌در »

{ فطنت }

كَلامْ { [ع] سوز : (كلام قدیم ، كلام‌الله) = قرآن عظیم‌الشان. (علم كلام) = عقائددن بحث ایدن علم شریف .

كَلْبْ { [ع] فی‌الاصل ایصیروب ییرتیجی ، پارچه‌لایجی حیوان معناسنه‌در. آرسلان، قاپلان، قورد ، كوپك كبی . بعده تخصیصاً كوپكه اطلاق اولنمشدر : (كَلْبِ عَقُورْ) = هر كوردیكنی قاورایوب ییرتان كوپك. جمعی (كِلابْ) . (كلاب محلّه) = محله كوپكلری. (كلب‌الماء) = قندز.

كَلْبَتانْ { [ع] نعلبند ودولكر آلتلرندن دمیر قیصقاج؛ چیوی سوكمك، دیش چیقارمق ایچون قوللانیلان آلات. (كَلْبَتَیْن)ده دینیلیر.

كَلَكْ { [ف] خام، اولمامش قاوون، قارپوز § شیشیرلمش طولوملر ایله یاپلمش برنوع صال كه اكثریا دجله وفرات نهرلرنده استعمال اولنور .

كَلِمْ { [ع] (كَلِمَه) نك جمعی. لاقیردیلر : (موثوق‌الكَلِمْ) = سوزلرینه اینانلمش ، اینانیلان .

کلمات [ع] کلمه‌نك دیگر جمعی : (الفاظ وکلمات ، کلمات عربیه ، کلمات فصیحه) .
« اول نادره سنجم که نکات کلامم »
« حیرت‌ده اندیشهٔ عقل حکمادر »

کلمه [ع] معنالی لفظهٔ واحده ، کرك اسم کرك فعل و حرف اولسون : (کلمهٔ بلیغه) § بعضاً بر جمله‌یه ، بر کلامه‌ده اطلاق اولنور : (کلمهٔ شهادت ، کلمهٔ توحید) ، (کلمهٔ باقیه) = کلمهٔ توحیددر . (اعلای کلمة الله) .

گلو [ف] حلقوم ، بوغاز . (گلو) ماده‌سنه‌ده باقیلی .

کلّه [ف] باش ، باشك تپه‌سی : (کلّهٔ بریان) = فرونده قیزارتیله‌رق پیشیرلمش باش . (کلّه شکری) = دیبی باش شکلنده یووارلاق تپه‌سی سیوری قالبلی شکر .

گله [ف] سوری ؛ قویون ، صیغیر و کچی سوریسی . (گله‌بان) = چوبان ، صیغیر تماج .

کلیسا [ف] معبد نصاری ، خرستیانلرك عبادتخانه‌سی . فارسیده (کلیسیا) و (کنیسا) ده دینیلیر . کسر کاف ایله یا کلمشدر .

کلیم [ع] مخاطب اولان ، مکالمه ایدیلن کیمسه . (کلیم الله) = طورسینا‌ده مظهر خطاب الٓهی اولان حضرت (موسی) علیه السلام .

«خامه‌م اول معجز طراز صد هزاران پیشه‌در»
«کیم نظیر اولماز آنکا الا کلیمك اژدری»
{نفعی}

کم [ف] ابتدادن یعنی اصلندن نقصان ، اکسیك اولان شی . (بیش) مقابلیدر : (بیش وکم) = آرتق واکسیك دیمکدر که یرینه کوره مجازاً معانی مختلفه‌ده قوللانیلیر . (کمبضاعه) = بضاعه‌سی آز . (کمبها) = بهاسی آز ، دکرسز . (کمپایه) = پایه‌سی اکسیك ، آشاغی . (کمعیار) = مغشوش ، عیاری اکسیك . (کمقدر) = قدر واعتباری آز ، عادی . (کم سوز کم اقچه صاحبنکدر — مثل) ، (کملك) = اکسیکلك ، کوتولك : (ایلکه کملك) ، (کمسال) = یاشی آز . (کمعقل) = عقلی آز ، احمق . (کمقیمت) = دکرسز . (کمگو) = آزسویله‌ین . (کمگفتار) = آزسوزلو ، آزلاقیردی ایدن . (کم‌مایه) = اصلی نسبی نقصان ، کوتو دیمکدر که آلچاق آدمه اطلاق اولنور . (کمنام) = اسم وشهرتی اولمایان ، شهرتسز . (کمیاب) = نادر ، آز بولنان :
« نادر بولنور طینت کامله‌ده قصور »
« کم مایه‌دن ایلر نه که ایلرسه ظهور »
{لا}

كَما [ع] (كـ) ايله (ما) دن مركب ادات تشبيهدر : (كَما كانْ) = اولديغى كبى . (كَما فى السابِقْ) = سابقده‌كى كبى . (كَما فى الاَوَّلْ) = اولكى كبى. (كَما ينبغى)= لايق اولديغى كبى ، (كَما هى) = اولديغى كبى .

كَمالْ [ع] برشيئك جميع اجزاسى برلى برنده موجود وتام اولمق § نقائصدن عارى ، صفات عاليه ايله متصف بولنمق § علم ، عرفان ، فضيلت . (كمالى آدم) = دكرلى، علم وفضيلت صاحبى . (سن كمال ، كمال مرحمت، كمال مروت). (عين الكمال) = اصابت عين ديمكدر . (عين) ماده‌سنه باقكز .

كَمالاتْ [ع] (كمال) ك جمعى، فضائل و صفات عاليه : (كمالاتپرور) = كمالات صاحبى .

كَمانْ [ف] ياى ، قوس : (كمان ابرو) = كمان قاشلى . (تيروكَمانْ) اوق وياى. (كَماندارْ) = ياى طوتيجى (كَمانكَشْ)= اوقجى، اوق آتمقده ماهر آدم . (كَمانكَشى) = اوق آتيجيلق ، كمانكشلك § بر نوع كيرشلى چالغى ، معروف ساز . (سينه كَمانْ) = بويوك بويلى كمان . (كَمانچه) = كوچك كمان . (كَمانى) = كمان چالان ، كمان استادى .

كَمْتَر [ف] زياده اكسيك، پك ناقص معناسنه‌در. لسانمزده عاجز، حقير ، اعتبارسز مقامنده قوللانيلير : (بَنْدۀ كَمْتَرْ) = عاجز قول، كوله . (كَمْترانَه) = عاجزانه، حقيرجه‌سنه (كَمْتَرى) = كمترلك . حقيرلك (كَمْتَرينْ) = اك زياده عاجز ، پك حقير || اك آز، پك اكسيك، اك آشاغى وعادى . مثلا (بندۀ كمترين) دينيلديكى كبى (كمترين پايه) ده دينيلير .

كَمْخا [ف] خاوسز قطيفه ، ايپكدن طوقونمش قماش .

كَمَرْ [ف] قوشاق: (كمر بَسْتَه) = قوشانمش ، قوشاق باغلامش . (كمر بند خدمت) = قوشاغى باغلى ، خدمته آماده ديمكدر § طاق ، قوس شكلنده اولان بنا : (كمر آلتى ، بوزطوغان كمرلرى) .

كَمَنْدْ [ف] ايلمك، باغ، دوگوملى ايپ || دشمن بوينه يوكسكدن آتيلان ايپ ديمكدر: (كمند زلف ، كمند محبت) :

« زلفك اسيرى باقئ بىچاره دوستم »
« بر مبتلاى بند كمند بلا ايمش »
{باقى}

كَمُّونْ [ع] تحريفله (كيميون) دينيلن معروف دانه‌در :
(كَمُّونِ بَرّى) = قره‌مان كيميونى، قره

کیمیون ؛ (کمّونِ حَبَشِی) = کفه کیمیونی .

کَمِّیَّتْ { [ع . مولّد] مقدار معناسنه‌در: (کمّیت وضعیه ، کمّیت وکیفیت) جمعی (کَمّیّات) .

کَمِینْ { [ف] پوصو: (درکمین احتیال) § اکسیك ، ناقص . (کَمِینْگاه ، کَمِینْگَه) = پوصو یری .

کَمِینَه { [ف] ناقص § عاجز ، حقیر: (بندهٔ کمینه ، کمینه التفات ، چاکر کمینه) .

کُنْ { [ف] (کَنْدَنْ) مصدرندن صیغهٔ امردر. مطلقا ترکیب ایله قازیجی معناسنده قوللانیلیر . (کُوهْکَنْ) = طاغ قازیجی. (کُورْکَنْ) = مزار قازیجی ، قازان. (سِکّه‌کَنْ) = سکّه قازیجی .

کَنارْ { [ف] نهایت ، صوڭ ، اوج: (کنار کوه ، کنار باغ) § قییی ، ساحل: (کنار آب ، دریانك کناری ، کنار کتاب ، مکتوبك کناری) ، (دَرْکَنارْ) = محررات رسمیه‌نك کنارینه یازیلان شی. (کنارگیر) = قوچی وسائره چنبری § آغوش ، قوجاق : (زیب کنار) .

کَنارَه { [ف] کنار ، اوج § قوجاق § قویون آصیلان دمیر

چنکال ، قصاب چنکلی . معرّبی (قَنّارَه) درکه سلخخانه‌یه‌ده اطلاق اولنور .

کَنائِسْ { [ع] «کَنیسَه» نك جمعی . معابد نصاری .

گَنْجْ { [ف] خزینه ، دفینه : (گنج شایکان) = ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌دن « خسرو پرویز » ڭ خزائن مشهوره‌سندن ایکنجی خزینه‌نك اسمی .

گَنْجُورْ ، گَنْجْوَرْ { [ف] خزینه‌دار ، خزینه بکجیسی ؛ کدخدا :

« سخن بر گنج بی پایان اسرار التّهیدر »
« که طبع نکته‌دانمدر اوگنجك شمدی گنجوری »
{ نفعی }

گَنْجِینَه { [ع] کذلك خزینه ، دفینه معناسنه در : (گنجینهٔ فضیلت) .

کَنْدْ { [ف] نبات شکری . (قَنْد) بونك معرّبیدر .

گَنْدُمْ { [ف] بغدای : (گَنْدُمْ گُونْ) = بغدای رنکلی . (گَنْدُمْ نُما) = یوزه کولوب آلداتان .

کَنْدَه { [ف] برشیئك کنارینه و اطرافنه قازلمش چوقورکه خندق دینیلیر . (خندق) بونك معرّبیدر .

كَنْز [ع] مال مدفون ، دفینه : (کنز قناعت، کنزعرفان)
« حق بوانباربلندی ایده کنزالبرکات »
{ سروری }

كَنَف [ع] جانب ، طرف . بو معناده یالکز جمعی اولان (اکناف) قوللانیلیر : (اطراف و اکناف) § پناه، صیغنه‌جق یر. بو معناده هیچ قوللانیلماز . فقط لسانمزده بومعنی مناسبتیله حاجت طبیعیه‌یی دفع ایده‌جك یعنی آبدست بوزه‌جق بر معناسنده قوللانیلمشدر .

كَنْعان [ع] ارض فلسطین ، حضرت (یعقوب) علیه‌السلامك دیاری . (ماه کنعان) = (یوسف) علیه‌السلام :
« خیال یوسف امیدایله یعقوب وقت‌اولدم »
« ضیا ویر کلبهٔ احزانمه ای ماه کنعانم »
{ نجار زاده }

كَنَه [ف] حیوانك دریسنه یاپیشه‌رق قاننی امن بر اوفاق بوجك .

كَنیز، كَنیزَك [ف] جاریه . نادراً قوللانیلیر.

كَنیسَه [ع] معبد نصاری . (کلیسا) نك معرّبی . جمعی (کنائس) .

كَواكِب [ع] (کَوکَب) ك جمعی: (کواکب سما، کواکب لامعه)، (کَواکِب شِناس) = منجّم .

كَوْثَر [ع] جنّتده بر ایرماغك اسمیدر : (آب کوثر ، شراب کوثر) لسانمزده یالکز بو معناده قوللانیلیر .

گَوْدَن [ف] احمق، ادراکسز .

كَوْكَب [ع] کوکده‌کی نجم : (کوکب درّی) = پارلاق کوکب . (دُرّ) کلمه‌سنك معانیٔ عدیده‌سندن بریده پارلدامقدر. (کوکب‌الحدید) = تیمور پارلتیسی .

كَوْكَبَه [ع] کوکده‌کی نجم § آتلی انسان جماعتی ، سواری آلایی : (کوکبهٔ عظیمه).
« جم رتبه شه سخن قلمرو »
« مه کوکبه پادشاه معنی »
{ نفعی }

كَوْكَبَه [ف] فوق‌العاده طنطنه، دارات، احتشام، صیت وشهرت : (کوکبهٔ اقبال) (کوکبهٔ خاقانی) .
« حبّذا کوکبهٔ سلطانی »
« درجهان شد کرم یزدانی »
{ لا }

كَوْن [ع] حدث ، وجود معناسنه‌درکه وار اولمق ، بر نسنه‌نك وارلغی ، موجوداتك هیئت مجموعه‌سی دیمکدر : (کون‌ومکان)، (کَونَین) = عالم جسمانی وروحانی : (سَیِّدُالکَونَین) = فخر کائنات علیه اطیب‌التحیات افندیمز حضرتلری :

« سلطان جهان مطاع کونین »
{ لا }
« هر گوهر نفیس که آندن ظهور ایدر »
« آرایش خزائن کون ومکان اولور »
{ نفعی }

گَوْهَر | [ف] بونك معرّبی (جَوْهَر) در. برقاچ معناده قوللانیلیر. (١) اصل، نسل، مایه، صوی: (پاك گوهر) = اصلی، نسلی تمیز، ایی. (بد گوهر) = اصلی فنا. صویسز § (٢) متکلمین اصطلاحنجه بذاته قائم اولان شی. بومبحثك تفصیلاتی (علم کلام) کتابلرنده مندرجدر § (٣) قیمتلی طاش. الماس، زمرد، یاقوت، اینجو، فیروزه کبی انواع جواهره اطلاق اولنور: (گَوْهَر بار) = جوهر یاغدیریجی، یاغدیران. (گَوْهَر پاش) = جوهر صاچیجی، صاچان. (گَوْهَر ریز) = جوهر دوکیجی، دوکن، فصاحتله تکلم ایدن ذاته اطلاق اولنور. (گَوْهَر فروش) و (گَوْهَر شناس) و (گَوْهَری) = جواهرجی، جواهر صاتان قویومجی. (گَوْهَر فشان) = و (گَوْهَر نثار) = جوهر صاچیجی، صاچان. (گَوْهَرین) = مجوهر، مرصع، جوهرلی دیمکدر: (تاریخ گوهرین) = بر بیت یاخود مصراعك یالکز نقطه‌لی حرفلری حساب اولنه‌رق سویلنیلن تاریخ. (گَوْهَر تاب) = آلتون تل ایله ایشلنمش نسوانه مخصوص باش اورتوسی، غایتله اینجه دلبند.

«قدر زر زرکر شناسد قدر گوهر گوهری»
{لا}

کَه | [ف] صامان معناسنه اولان « کاه » مخففی: (کَهرُبا) = صامان قاپیجی، صامان چکیجی.

گَه | [ف] بعض وزمان، محل ومکان معناسنه اولان (گاه) مخففی. اکثریا نظمده قوللانیلیر.

گَهان | [ف] وقت، زمان: (سَحَر گَهان) = سحر وقتی. اکثریا ادات نفی اولان (نا) ایله برلکده قوللانیلیر: (ناگَهان) = وقتسز، بردنبره، آکسزین دیمکدر. (قضای ناگهانی).

کَهانَت | [ع] غائبدن خبر ویرمك معناسنه درکه فالجیلق، باقیجیلق تعبیر اولنور. فالجی وباقیجی‌یه (کاهِن) دینیر. جمعی (کَهَنَه) در.

کَهرُبا | [ف] صامان قاپیجی. « کاهربا » مخففی. لسانمزده بوزیاده قوللانیلیر: (کهربا سیغاره‌لق، کهربا آغیزلق).

کَهف | [ع] طاغلرده اویولمش صیغینه‌جق یر، اویوق، مغاره، بویوك غار § ملجاء، پناه:

(کهف امان، اصحاب کهف)، (کهف القوم) = قومك ملجأى ، پناهى .

« بارگهی محکمهٔ عدل وداد »
« درگهی کهف الامم روزکار »
{ نفعی }

کَهْکَشانْ { [ف] « کاهکشان » مخففی . وسط سماده حاجیلر یولی ، صامان اوغریسی تعبیر اولنان کومه کواکب .

کَهْلْ { [ع] یاشنی آلمش ، صاچنه صاقالنه قیر دوشمش آدم . جمعی (کِهالْ) ، (کُهولْ) .

کَهَنَه { [ع] (کاهن) لفظ جمعی . فالجیلر . باقیجیلر : (کهنهٔ هند) .

کَهْوارَهْ { [ف] بشیك . (کاهواره) مخففی . (کَهْواره نشین) = بشیکده‌کی چوجق . (کَهْوارهٔ فَنا) = عالم فانی ، دنیا .

کِیْ { [ف] نه زمان ؟ نه‌وقت ؟ معناسنه ادات استفهامدر . دائما « تا » اداتیله ویاخود ادات مذکوره ایله برابر (کی) لفظنك اوّلنه حرف (با) علاوه اولنه‌رق نظمده قوللانیلیر : (تا کَیْ ، تا بکَیْ) = نه زمانه قدر .

کَیْ { [ف] پادشاه بلند پایه ، بویوك حکمدار معناسنه‌درکه فرس قدیم شاهلرندن ایکنجی طبقه‌ده بولنانلره مخصوص عنواندر : (کیخسرو ، کیقباد ، کیکاوس) جمعی (کَیانْ) در . (کَیانی) = کیلره منسوب . (کَیانِیانْ) = اسکی ایران شاهلری دیمکدر .

« پادشاه عادل وعالی نسب کیم پاره‌شور »
« ایتسه‌کر سرهنك دربان کیقباد وقیصری »
{ نفعی }

کَیّ { [ع] قیزغین دمیر ایله وجهنم طاشی وامثالی شیلرله بدنك بر یرینی ویا برپاره‌یی داغلامق : (عربان عندنده کیّ برنجی دوادر) .

کَیّالْ { [ع] کیله ایله اولچیجی ، اولچن : (کَیّالِیّه) = کیله‌جی اجرتی .

کَیْدْ { [ع] اسائت معناسنه‌در .

کَیْفْ { [ع] حال ، صحت ، عافیت : (کیفنی بوزمق) = راحتسز ، خسته اولمق . (کیفکز ایی‌در ، کیفکز ایی‌می ؟ کیفی نصل) ، (کیفسز) = مزاجی بوزوق ، خسته § ذوق ، سرور ، حظ : (کیفلنمك) = مسرور اولمق ، کوکل انشراح بولمق . (کیفه کیتمك) = ذوق و حظ طویمق ، خوشلانمق . (کیف قاچمق) = کدرلنمك ، جان صیقلمق § نشئه ، مسکرات تأثیرندن حاصل اولان حال ، سرخوشلق : (کیف اولمق) = سرخوش اولمق . (چوق کیفلی) = زیاده نشئه‌لی . § رأی ، اختیار . (کَیْفَ مااتَّفَقْ) = نصل تصادف ایدرسه معناسنه بر

ترکیبدر . (كَيْفَ ما يَشاء) = نصل ایسترسه ، ایستدیکی کبی معناسنه‌در .

کَیْفَر { [ف] کرك ایيلك ؛ کرك کوتولك حقنده اولسون مطلقا عوض معناسنه‌در . بوتقدیره کوره ایلکه قارشی (مکافات) ، کوتولکه قارشی (جزا ، مجازات) دیمکدر .

کَیْفِیَّت { [ع] نه‌کونا ، نصل معناسنه اولان (کَیْفَ) اسم مبهم عربیسنك صوکنه علامت مصدریت بولنان (یت) الحاقیله تشکل ایتمش برلفظدرکه نصل اولدیغی ، نصللق کبی بر معنایی افاده ایدر § ماده ، خصوص ، ایش مقامنده‌ده قوللانیلیر : (کیفیتك تقدیر ماهیتی تدقیقه محتاج دکلدر ، اخبار کیفیت) جمعی اولان (کیفیّات) اکثریا (حالات) معناسنه قوللانیلیر : (کیفیات روحانیه ، کیفیات نفسانیه .

کَیْل { [ع] حبوباتی اولچمك ؛ اولچك . لسانمزده (کیله) معروفدر . (کَیْلی) = کیل ایله اولچیلن شی .

کَیْلُوس { [ع] معده‌ده هضم اولنمش مأکولاتك حل اولنه‌رق کچدیکی باغرصاقلرده مخصوص بیاض قان طامارلری ایچنده‌کی مایع حالی .

کَیْمُوس { [ع] مأکولاتك معده‌ده هضمه خدمت ایدن افرازات ایله اختلاط ایدرك خمیر حالنده بولنمسی دیمکدر .

کَیْنُونَت { [ع] وار اولمق ، موجودیت .

کَیْوان { [ف] (زُحَل) تعبیر اولنان سیّار کوکبك اسمی : (اوج کیوان) .

﴿ كِ ﴾

کِبار { [ع] « کَبیر »ك جمعی : (صغار وکبار) = کوچوکلر ، بویوکلر (کبار مفسرین) = مفسرینك اولولری . بومعناده دائما جمع اوله‌رق قوللانیلیر ؛ نادراً صفت اوله‌رق استعمال اولنور : (اصحاب کبار) § نجیب ، تربیه‌لی ، نازك ، ظریف : (کبار آدم ، کبار ذات) ، (کِبارانَه) = کبارجه‌سنه : (وقار کبارانه ، طور کبارانه) § زنکین . بو ایکی معناده دائما مفرد حکمنده قوللانیلیر . برلغت کتابنده کوسترلدیکی کبی کویا لطافتندن کنایه اوله‌رق (نه‌کبار منظره) تعبیری اصلا قوللانیلماز .

کِبْر { [ع] بیوکلك ، بیوکلك صاتمق ، بیوکلنمك ؛ غرور ، عظمت کوسترمك : (کبرلی آدم ، کبر مذمومدر) .

کِبَرْ [ع] بیوکلك . اولولق ، « صِغَر » ڭ نقیضی : (کِبَرِ سِنّ ، کِبَرِ قدر ، کِبَرِ جسم) .

کِبْرِیاء [ع] زیادهٔ بیوکلك ، پك اولولق . صفات السّمیه‌دندر : (درکاه کبریا پناه) || بعضاً موصوف اوله‌رق قوللانیلیر : (جناب کبریا) ، (کِبْرِیائی) = کبریایه منسوب .

کِبْرِیت [ع] کوکورد : (کبریت احمر) = قرمزی کوکورد . اسکی کیمیاکرلره کوره پك آز بولنور بر اکسیر § اوجی کوکوردلو ویا سائر اجزالی خشپاره : (عادی کبریت ، شمعه‌لی کبریت) ، (کِبْرِیتی) = آچیق لیمون رنکی . قیرمزی یاقوت ویاآلتون معناسنده اصلا قوللانیلماز .

کِتاب [ع] یازی یاصلمش و یاخود یازلمش صحیفه‌لرك برآره‌یه کتیرلسیله وجوده کلن شی ، برچوق یازیلی صحیفه‌لرك هیئت مجموعه‌سی : (کتاب‌الله) = قرآن کریم (اهل کتاب) = کتب سماویه‌دن برینه ایمان ایدن اقوام . جمعی (کُتُب) .

کِتابَت [ع] یازی یازمق ، بر ماده‌یی قواعدینه موافق صورتده قلمه آلمق : (اصول کتابت ، مسلك کتابت ، وظیفهٔ کتابت) .

کِتابَه [ع] بیوك صفه ، دیوانخانه صالون کبی محللرك کرلرینه ، دیوارلرینه ، قپو باشلرینه ، چشمه و مبانیٔ سائره‌اوزرلرینه تحته‌دن‌وطاشدن یاپیلان ، آصیلان لوحه || اولوحه اوزرنده‌کی یازی . فارسیده‌کی طرز استعمالنه کوره (کتابهٔ سنك مزار) و (کتابهٔ مزار) ترکیبلرینك ایکیسی ده جائزدر .

کِتابی [ع] کتابجی ، کتاب آلوب صاتان § ذات‌شوکتسمات حضرت خلافتپناهی‌یه مخصوص کتبخانه‌لره نظارته مأمور اولان ذات : (سرکتابی ، کتابیٔ ثانی حضرت شهریاری) § اهل کتاب .

کِتْف [ع] اوموز باشلرینك آردنده اولان یاصی کمیکه دینیلیرکه ترکجه‌ده (کُورَكْ) تعبیر اولنور . کسر (تا) ایله‌ده لغتدر . (کِتْفَیْن) = ایکی کورك کمیکی .

کِتْمان [ع] کیزله‌مك ، صاقلامق . معنویاتده قوللانیلیر : (کتمان سرّ) .

کِذْب [ع] یالان‌سویله‌مك ، یالان : (ارتکاب کذب) .

« طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحتن سویلر »
{قوجه‌راغب}

کِراء [ع] طوتیلان‌برشی‌مقابلنده ویریلن اجرت ، مستأجرك ویردیکی اجرت ، اجاره : (حیوانك کراسی ، خانه‌نك کراسی) .

كرار { [ع] تكرار ، كچن بر شيئ ينه اعاده ايتمك. (كراراً) = تكرار اوله‌رق ، تكرار صورتيله : (كراراً اخطار ايتمك) .

كرام { [ع] «كريم» ك جمعى : (ذوات كرام، كرام ادبا، رجال كرام ، اعضاى كرام) .

گرامى { [ف] مكرّم ، محترم ؛ عزيز ، اولو معناسنه‌در: (نوازشنامهٔ گراميلرى) .

گران { [ف] آغير، ثقيل. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : (بارگران ، تكليف گران). (گران كلدى) دينيلير. اما (گران ويردى) دينيله‌من. ايكنجيسى خطاى فاحشدر. (گرانبار) = آغير يوكلو ، يوكى آغير || ميوه سى چوق آغاج : (درخت گرانبار) بو تعبيرك ديكر معنالرى قوللانيلماز (گرانبها) = بهاسى آغير ، قيمتلى: (قماش گرانبها ، سيف گرانبها)، (گرانجان) = آغيرجانلى، ثقيل الروح، جان صيقيجى آدم. (گرانجانى) = گرانجانلق . (گرانخواب) = آغير اويقولى. (گرانخوابى) = گرانخوابلق. (گرانخوار) = چوق يييجى، اكول. (گراندست) = الى آغير، ايشنى آغير كورن آدم. (گرانسر) = متكبّر ، كبرلى. (گرانسرشت) = آغير طبيعتلى، تنبل ، (گرانسير) = سير وحركتى آغيراولان. (گرانگوش) = قولاغى آغير ايشيدن، ياصاغير. (گرانمايه) = بهاسى آغير، قيمتدار، نفيس شى : (جوهر گرانمايه) ، (گرانى) = ثقلت ، آغيرلق.

كرپاس { [ف] معرّبى (كرباس) خام بزّ، كتان وپاموق بزّى. (كرپاسپاره) = بزّ پارچه سى.

گرج { [ف] كرج. (كرجخانه) = كرج سوندیروب صاقدقلرى محل.

گرد { [ف] مدوّر ، يووارلاق ، چپ چوره : (تاء گرد).

گرداب { [ف] دكزلرده، نهرلرده صولرك دونديكى ، چويرلديكى تهلكه‌لى محل .

كردار { [ف] عمل، فعل، مصلحت § عادت، طور ، طرز ، روش . اكثريا تركيب ايله قوللانيلير. مثلا (فاروق كردار) دينيلير كه فاروق ايشلى ياخود فاروق طورلى (معدلت كردار) = غايت عدالتلى ، عادتى عدالت اولان ديمكدر .

گردا گرد { [ف] چپ چوره ، دائراً مادار .

گِرْدْبادْ { [ف] روزكارك شدتله چورنتيسى ، قاصرغـه § يل شدتله و دونه دونه اسوب يرده‌كى توزى وطوپراغى ، بعضاً صويى وآغاج وخانه‌يى ، و حيوان واشيايى هوايه قالديرركه بين‌الناس (طلومبه) ديرلر .

گِرْدْكارْ { [ف] فعّال مطلق اولان جناب الله .

گِرِشْمَه { [ف] ناز ، عشوه ؛ دلبرك قاشنى اوينانه‌رق وكوز اوجيله باقه‌رق اوضاع شوخانه‌ده بولنشى . فصيحى كاف عربيله اولسه بيله كاف فارسى ايله اوقومق سليقهٔ عثمانى‌يه دها موافق كليور .

گِرِفْتْ { [ف] طوتمه: (اخذوكرفت) § طولاشيق ، بربرينك ايچنه كيرينتيلى چيقنتيلى شى : (كرفت يازى) § قصر اولمش قيصالمش شى: (كرفت ناى ، كرفتن) .

گِرِفْتارْ { [ع] طوتلمش، طوتساق: (گرفتار عشق) (كرفتارى) = كرفتارلق .

گِرِفْتَه { [ف] طوتلمش : (گرفتهٔ دام)، (گرفته لب) = دوداغى طوتلمش ، (گرفته دم) = نفسى طوتلمش .

گِرِهْ { [ف] دوكوم: (گره‌كشا) = دوكوم آچيجى ، مشكل حل ايديجى . (گره‌گير) = دوكوم طوتان ، دوكوملى: (زلف گره‌گير)، (گره‌بند) = اوچقور. (گره بر گره) = دوكوم دوكوم اوستنه. (گرهچه) = دوكومجك .

گِرَه‌ميد { [رومجه‌دن] قيراميط ، طاملرك اوستنى اورتوب ياغمورك خارجه آقسنى موجب اولان بالچق طوپراقدن معمول و پيشمش معلوم الشكل شى .

گِرْيانْ { [ف] آغلايجى، آغلايان: (چشم گريان)، (گريانى) = گريانلق ، آغلايجيلق .

گِرِيبانْ { [ف] ياقه. (گريبانگير) = ياقه طوتيجى، طوتان (گريبانى) = برنوع كوملك .

گِرِيزْ { [ف] فرار ايتمك ، قاچمق ‖ قاچقين ، قاچان :

« دوشمنز طبيب مشفقه بيماردن گريز »
{ نائلئ قديم }

گِرِيزانْ { [ف] قاچيجى، قاچان . (گريزانى) = گريزانلق .

گِرِيزْگاهْ { [ف] قاچاجق ير § قصائدده تغزّلدن صوكره ممدوحك وصفنه شروع ايدن بيت § قصد اولنان شيئه مناسبت پيدا ايدن سوز . بوكا يالكز (گريز) ده ديليير .

گِریزَنْدَه [ف] گریزان کبی قاچیجی .

گِرینْدَه [ف] آغلایجی: (گرینده حسرت) .

گِریوَه [ف] چیقماز یول: (گریوهٔ عشق)§ کچید، اوچوروم. فتح کاف ایله‌ده لغتدر .

گِرْیَه [ف] آغلامه ، آغلایش: (گریهٔ عاشقانه ، گریهٔ یتیمانه) ، (گریه خیزْ) = گریه قوپاریجی، قوباران. (گریه بارْ، گریه‌ریزْ) =آغلایان ، گوز یاشی دوکن. (گریه ناك) = آغلایجی ، آغلایان. (گریه فشانْ) = گوز یاشی صاچان . (گریه پاشْ) = گوز یاشی دوکیجی، دوکن .

کِسْب [ع](کَسب)ایله‌مترادفدر . (کِسْبِی) = اصلندن موجود اولمایوب کسب طریقیله استحصال قیلنان: (انسانه عقل وهبی ، علم کسبیدر).

کِسْری [ع] اسکی ایران حکمدارلرندن مشهور (نوشیروان عادل) ك لقبیدرکه اخلافی دخی بونکله تلقیب ایدلمشدر. جمعی (اَکاسِرَه) در : (اکاسرهٔ عجم) .

کِسْوَه [ع] روبه ، لباس . اسلوب فارسی اوزره (کِسْوَت) ده دینیلیر . حتی پهلوانلرك گیدکلری قالین مشیندن معمول شیئك نام صحیحی (کِسْوَتْ) در .

کِشْت [ف] اکین. (کِشْتزارْ) = تارلا، اکینلك (کِشْتکارْ) = اکینجی ، چفتجی .

کِشْنِشْ، **کِشْنیزْ** [ف] لسانمزده‌دخی کشنش دینیلن حبوبات نوعندن خوشبو تخم . عربیده (کُزبُرَه) دیرلر .

کِشْوَرْ [ف] اقلیم ، ولایت ، مملکت: (کشوردلارا)، (کشور بکشور) = مملکت بمملکت (کِشْوَرْ گُشا) = مملکت آچیجی ، آچان ، فاتح‌البلاد . (کِشْوَرْ گُشایی) = کشور کشالق . (کِشْوَرْ گیرْ) = ولایت طوتیجی ، طوتان حکمدار .
« مدار مملکتدر کامکار کشور آرادر »
{ نفعی }

کِفایَتْ [ع] یتیشمه، الویرمه؛ یتشمك ، الویرمك .

کِفْل [ع] حصّه ، نصیب § ضعف ، مثل ، نظیر . (ذُوالْکِفل) = کتب معتبره‌نك‌روایتنه کوره (بشربن ایوب)ك لقبیدرکه نبوّتی مختلف فیهادر . زنهار (کَفَلْ) اوقوماملی . زیرا (کَفَلْ) = آرد ، دیب ، قیچ معناسنه‌در .

گِل [ف] بالچق، صو ایله ایصلانمش طوپراق، لوله‌جی چاموری که عربیسی (طین) در. (گل ارمنی) = سیاهه مائل قیرمزی رنکلی و براز یوموشاق وياغلی قورو چاموردر . (گل مختوم) = (لیمنی) آطه‌سندن کتیریلن کللرك مقبولی ، قیرمزی و یاغلی جنسی .

کِلاب [ع] (کلب) ك جمعی ، کوپکلر: (عوعوهٔ کلاب).

کِلس [ع] کرج ، کرج طاشی .

کِلك [ف] قامش قلم ، یازی آلتی: (کلك هنر، کلك قدرت).

« آ نجه دستنه {نفیء} ساحر کلك اعجازی »

گِله [ف] یانوب یاقیله‌رق شکایت: (گله‌مند) = شاکی، شکایت ایدیجی § اوزوم دانه‌سی § ایکی طاغ آره‌سنده کائن یول .

کِلید [ف] فی‌الاصل (کلیداریا) آناختار معناسنه لفظ یونانیدر . فارسیده آناختار ، لسانمزده آناختارله آچیلان معروف آلت معناسنده قوللانیلمشدر . (کلید ایمان) و (کلید بهشت) = کلمهٔ شهادت .

گِلیم [ف] یوکدن طوقونمش قالین صوف: (کلیم پوش) = عبا خرقه‌کیین، درویش § دوشه‌مه، کچه : (کلیم شوی) = عبا ، کچه یيقایجی .

کِمام [ع] ایصیرمه‌مق ایچون حیوانك آغزینه باغلانان آغيزلق. بومعناده مفرددر. § آغاج چیچکلرینك قابجوغی معناسنه اولان (کُمّ) و (کِمّ) ك جمعیدر . ترکجه‌ده (طومورجوق) دینیلیر .

کِنایه [ع] سوزی قاپالی، آخر نسنه استدلال اولنه‌جق صورتده سویله‌مك یعنی برسوز سویله‌یوب دیکر شیٔ قصد ایتمك § علم بیانجه حقیقت ومجاز طرفلری متجاذب یعنی حقیقتی ومجازینی اراده ممکن اولان لفظی تکلم ایله‌مك. مثلا (طَویلُ النِّجاد) قولی کبی . (نجاد) = قیلیچ باغی دیمکدر . بو جمله‌دن قیلیچ باغنك اوزونلغی اراده اولندیغی کبی حاملنك بوینك اوزونلغی دخی قصد ایدلمش اولور . § مفهوم مخالفنی قصد ایدرك سوز سویله‌مك، تلمیحاً سرزنش ایتمك و بو یولده سویله‌نیلن سوز. بومعناده تعریض وکنایه برعد اولنور. بعضاً (کنایت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . جمعی (کنایات) .

کِه [ف] اوچ صورتله ادات اوله‌رق قوللانیلیر . (١) ادات تبیین = ماقبلنده‌کی ماده‌نك ماهیت وصفتنی مابعدنده‌کی جمله ایله بیان ایدر . (٢) ادات تفریع = ماقبلنك متفرعاتنی مابعد ایله ارائه ایدر . (٣) ادات تقلیل =

ماقبلنده‌کی کلمهٔ منفیه‌نك سبب و علتنی مابعدنده‌کی جمله‌ده کوسترر .

« ارواح که تحفهٔ خدادر »

« خاك ره شاه انبیادر »

{شیخ غالب}

«آلدانمه که شاعر سوزی البته یالاندر»

{فضولی}

کِهانْ [ع] کوچوکلر . فارسیده‌ (کوچوك معناسنه اولان (که) ك جمعی . مطلقا بویوك معناسنه اولان (مه) ك جمعی بولنان (مهان) ایله برلکده قوللانیلیر : (کهان ومهان) = صغار و کبار . بونلرك مفردلری هیچ قوللانیلماز .

کِهانَتْ [ع] کاهنلك ، فالجیلق، باقیجیلق .

کِهْتَرْ [ف] زیاده کوچوك ، (برادر کهتر)(کهتری) = زیاده کوچوکلك. (کهترین) = دها ، اك کوچوك . یالکز (کهین) = کوچوك دیمکدر .

کِیاسَتْ [ع] عقل وفطانت ، رشد وفراستله اتصاف معناسنه‌در . لسانمزده معانئ سائره‌سی معتبر دکلدر .

گِیاهْ [ف] نبات ، تازه اوت . مخففی اولان (گیه) نظمده قوللانیلیر. (گیاه شتر) = دوه تیکنی. (گیاه نمناك) = سمیز اوتی دیمکدر. فارسیده (گیا) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

گیتی [ف] دنیا، جهان: (گیتی بان) = پادشاه، حکمدار. (گیتی نورد) = سیاح عالم ، دنیایی طولاشوب کزن. (گیتی ستان) = جهان آلیجی ، فاتح جهان (گیتی فروز) = جهانی نورلاندیریجی (گیتی نما) = جهانی کوستریجی ، کوسترن. (گیتی آرای) = ایری یاپراقلی، کوزل قوقولو صدبرك کلی .

کیرْ [ف] انسان و حیواندن ارککك آلت تناسلی .

گیرْ [ف] طوتمق معناسنه اولان (گرفتن) مصدرندن صیغهٔ امردر . مطلقا ترکیب ایله طوتیجی معناسنده‌قوللانیلیر : (جهانگیر) = جهانی‌طوتیجی، طوتان. (گریبانگیر) یاقه‌یی طوتیجی (عالمگیر) = دنیایی طوتیجی ، طوتان . (پیشگیر) = سفره خاولوسی .

گیرُودارْ [ف] جنك ، غوغا : (میدان گیرودار) .

کیسْ [ع] پاره کیسه‌سی § رحمده چوجق یاتاغی . جمعی (اکیاس) در .

گیسو [ف] اوموز اوستنه صارقان اوزون صاچ : (گیسوی مشکین) ، (گیسودار) = صاچلی. (گیسو بند) = صاچ باغی ، نسوانك آلتوندن اعمال واوزرینی ترصیع ایتدیر- دکلری صاچ طراقلرینه ده اطلاق اولنور. فتح کاف ایله تلفظی یا کلمشدر.

کیسه [ف] معروف. ایچنه پاره قونیلان شی: (پاره کیسه- سی، کیسهٔ حمیت) ، (بر کیسه آقچه) = بشیوز غروشدن عبارتدر. (کیسه بر) = یان کسیجی. (کیسه دار) = کیسه طوتیجی، باب عالیده دیوان قلمی بیوك ضابطی : (رؤس همایون کیسه داری).

« جهان همت وجودك کریم کیسه پردازی »
{ نفعی }

کیلوغرام [فرانسزجه دن Kilogramme] اوزان جدیده اوقه سی، قیهٔ اعشاریه. تخفیف ایله (کیلو Kilo) ده دینیلیور.

کیلومترو [فرانسزجه دن Kilo mètre] طول مقیاس جدیدینك بیك مترودن عبارت مسافه سی.

کیش [ف] دین، مذهب، امت. یالکز قوللانیلماز. (کبر کیش) = مجوسی مذهبلی. (بی کیش) = مذهبسز.

کیله [ع] اولچك، حبوبات اولچکی. بر کیله سکز قوطی در.

کیمیاء [ع] علم موهوم که (کیمیاء کاذب) ده دینیلیر. اشبو لفظ علم موهومك حاصل ایده جکی تأثیر خارق العاده اعتباریله (اکسیر) معنا- سنده قوللانیلدیغی مثللو معادن خسیسه- یی آلتونه ، کوموشه تحویل ایتمك معناسنده ده قوللانیلیر § (اصول تحلیل اجسام) Chimie مقابلی. اجسام عضویه وغیر عضویه نك خواص اصلیه- لری دکیشمك شرطیله یکدیکری اوزرینه اجرا ایتدکلری تأثیراتدن وبو تأثیراتك تابع اولدیغی قوانیندن بحث ایدن فن (Chimie minérale) = کیمیای معدنی. (Chimie organque) = کیمیای عضوی. (کیمیاگر) = Chimiste بوفن ایله اشتغال ایدن، فن کیمیا عالمی. (کیمیوی) = Chimique = کیمیایه متعلق، کیمیوی.

« قیورقارم هم آفتاب کیمیاگر طوپمه سون »
« یوقسه بیك شوقیله اولور اولدخی برمشتری »
{ نفعی }

کین [ف] بغض، حقد: (دوه کینی).

گین [ف] ادات نسبتدر. دائما ترکیب ایله صاحب معناسنده قوللانیلیر: (غمکین) = غملی، کدرلی. (شرمکین) = صاحب شرم، محجوب، اوتانغان.

کینه { [ف] قلبده کیزله‌نن حقد ، بغض . (کینه‌خواه) = کینه ایسته‌یجی ، بغض ایدیجی ، ایدن . (کینه‌گاه) و (کینه‌گه) جنك یری ، میدان حرب .

﴿ كُ ﴾

کُبَراء { [ع] (کبیر) ك جمعی ، مناصب رفیعه ومساند عالیه اصحابی : (کُبَرٰاءِ قَوْم) = قومك بویوکلری ، ایلرو کلنلری (کُبَرٰای اُمَّت) = امتك اولولری .

کُبْریٰ { [ع] (اَکْبَر) ك مؤنثی ، زیاده بویوك اولان : (خدیجة الکبری ، غزوهٔ کبری) § حد اکبری متضمن اولان قضیهٔ منطقیه .

کُتّاب { [ع] (کاتب) ك جمعی ، اقلام دولتده مستخدم اولان یازیجیلر : (مَنْشَأ کُتّاب) ، (رَئیسُ الکُتّاب) = یکیچری دورنده باب عالی اقلامنك رئیسی اولمق اعتباریله امور خارجیه ناظری بولنان ذاتك عنوان رسمیسی ایدی .

کُتُب { [ع] (کتاب) ك جمعی : (کتب فقهیه ، کتب دینیه) ، (دارالکتب) = ایچنده موجود و محفوظ اولان کتابلری مطالعه وتتبع ایچون عمومك مراجعت ایده‌جکی محل . (کُتُبخانه) = کرك عمومی ، کرك خصوصی ایچنه کتابلر وضع وجمع اولنان بنا .

کُتْلَه { [ع] ییغین ، کومه ، طوپلو شی .

کُحْل { [ع] سرمه ، کوز قاپاقلرینك ایچ طرفنه سوریلن سیاهمسی توز : (کحل اصفهانی) .

گُداز { [ف] اریمك ، ارتمك معناسنه اولان (گُداخْتَن) یاخود (گُدازیدَن) مصدرندن صیغهٔ امردر ، وصف ترکیبی اوله‌رق اریدیجی معناسنده قوللانیلیر : (تَحَمُّل‌گُداز) = تحمل اریدیجی . (طاقت‌گُداز) = طاقتی محو ایدیجی . (جان‌گُداز) = جان اریدیجی ، اریدن . (گُدازَنْدَه) = اریدیجی ، مذکور مصدردن اسم فاعلدر .

کُدُور { [ع] (کَدَر) ك جمعی ، کوکل اضطرابلری . اکثریا جمع الجمعی اولان (کُدُورات) قوللانیلیر .

کُدُورَت { [ع] بولانیقلق . (صفوت) مقابلی : (کدورت ماء) § غم ، غصه ، تاسه : (کدورت دل) .

گُذار { [ف] کچمك معناسنه اولان (گُذاشْتَن) مصدرندن

مشتقدر ، کچمه ، کچیش معناسنده « ایتمك » ماده‌سیله‌قوللانیلیر : (گذار عمر ، کشت وگذار ، گذار ایام جوانی) § وصف ترکیبی طرزنده‌اولدیغی تقدیرده کچیریجی ، کچیرن معناسنی افاده ایدر : (دمگذار ، زمانگذار) = وقت کچیریجی ، کچیرن § ینه بومعنی مناسبتیله ایفا ، ادا مقامنده کذلك ترکیب ایله قوللانیلیر : (شکرگذار) = ادای شکر ایدیجی ، ایدن (خدمتگذار) = خدمتی ایفا ایدیجی ، ایدن (وامگذار) = بورجی ادا ایدیجی ، ایدن (کارگذار) = ایشی ایفا ایدیجی ، ایدن (سخن‌گذار) = سوزی یولیله سویله‌ین . (راهگذار ، رهگذار) = کچید ، کچه‌جك یول .

گذارنده { [ف] کچیجی ، کچن ؛ کچیریجی ؛ کچیرن : (گذارندهٔ اوقات ، گذارندهٔ ایّام) .

گذارش { [ف] کچمه ، کچیش : (گذارش حیات ، گذارش ایّام) .

گذاف { [ف] هرزه‌وهذیان‌قبیلندن باطل ، بیهوده ، بوش سوز . (گزاف) ده یازیلیر . اصلی کسر کاف ایله‌در .

گذر { [ف] کچمه ، کچیش . (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر : (گذر ایدن قطار) ، (خوش گذر) = خوش کچیجی ، کچن . (رهگذر) = کچید ، کچه‌جك یول .

« بردوش کیبدر حق بوکه معنی‌ده بوعالم »
« کیم کوز یوموب آچنجه زمانی گذر ایلر »
{ نفعی }

گذران { [ف] کچیجی ، کچن : (جهان گذران ، عمر گذران) مطلقا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلملی . (گذران‌اولان) مقامنده (گذران‌ایدن) دینیله‌مز . (گذرانی) = کچیجیلك .

گذرگاه ، گذرگه { [ف] دربند ، کچید ، یول اوغراغی : (گذرگاه یار) .

گذشتگان { [ف] (گذشته) نك جمعی ، کچمشلر . اسلاف مقامنده‌قوللانیلیر : (گذشتگان صلحا ، گذشتگان‌طریقت ، گذشتگان شعرا) مفردی بومقامده قوللانیلماز .

گذشته { [ف] کچمش : (سال گذشته ، آن گذشته) § ایشله‌مش فائض ، قرضاً آلنان آقچه‌نك فائضی : (گذشتهٔ نظامی ، گذشته‌سیله برابر مقدار دین) .

کرات { [ع] « کره » نك جمعی . کره‌لر ، یووارلاق‌اولان جسملر . تشدید (را) ایله تلفظی یاکلشدر .

کُرانْ { [ف] آل آت . ترکجه‌سی (کوران) در .

کُرْبَتْ { [ف] « کَرْبْ » ایله مترا‌دفدر . غم ، غصّه ، محنت : (کُرْبَتِ غُربَتْ) .

گُرْبُزْ { [ف] فی‌الاصل جربزه‌لی ، شجیع ، تیز فهم معناسنه‌در || اصطلاحمزده توانا ، کوسترشلی ، کنج ایریسی معناسنی مفید در .

گُرْبَه { [ف] کدی . عربیسی (سِنَور) و (سِنّارَه) و (هِرّ) در .

گُرْدْ { [ف] بهادر ، شجیع ، پهلوان ، دلاور معناسنه‌در .

گُرْزْ { [ف] اسلحهٔ عتیقه‌دن صاپی اوزون بویوك دمیر طوپوز . « گرزه » ده دینیلیر .

گُرِسْنَه | گُرِسْنَه { [ف] آج . (گُرِسنَگی) آجلق . (گُرِسنَه چشم) آج کوزلو ، حَریص ، جمری . (گُرسِنه چشمانه) = آج کوزلوجه‌سنه . (گُرسِنَه چشمی) = آج کوزلیلك .

کُرْسِیّ { [ع] فی‌الاصل تخت ، سریر معناسنه‌در . لسانمزده اوطوریله‌جق یوکسك محل وخصوصیله جامعلرده واعظلرك اوتوردقلری یوکسك سدیره اطلاق اولنور : (کرسیٔ نصیحت) § ینه بومعنی مناسبتیله مقام ، مرکز معناسنده قوللانیلیر : (کرسیٔ حکومت ، کرسیٔ اداره) § اساس ، تمل : (کرسی طاشی) .

کُرَماءْ { [ع] (کَریم) ك جمعی . اورایه باقلی .

گُرْكْ { [ف] قورد دینیلن یرتیجی حیوان .

گُرْمیخْ { [ف] اکسر ، چیوی || آغاج یاخود تیموردن بویوك قازیق .

کُرَنْكْ { [ف] آل آت .

کُرُوبْ { [ع] « کَرْبْ » ك جمعی . مفردینه باقلی .

کُرُورْ { [ع] تکرّر معناسنه‌در . برشیئك بری بری اوزرینه دفعات ایله وقوعی : (کرور اعوام ، کرور لیل‌ونهار) .

کُرُومْ { [ع] (کرم) ك جمعی ، اوزوم کوتوکاری .

گُرُوهْ { [ف] جماعت ، بولوك ، طاقم : (گروه اشقیا ، گروه جذله ، گروه سئله) (گروها گروه) = بولوك بولوك ، طاقم طاقم .

کُرَوِیّ { [ع] کره‌یه منسوب ، کره کبی . (جِسمِ کُرَوی) ، (کُرَوِیُّ الشَّکل) (کُرِیّ) ده دینیلیر .

كُرَه { [ع] يووارلاق نسنه: (كرهٔ ارض، كرهٔ شمس) تشديد را ايله تلفظى پك ياڭلشدر. زيرا (كُرَّه) = عربيده زرهك ياسنى آچوب جلالنديره‌جق شيئه دينيلديكى كبى فارسيده آت وسائر حيوان ياوريسى ديمكدر. (كُرّهٔ خر) = اشك ياوروسى.

كُرَيْوات { [ع] كره‌جكلر. (كُرَيْواتِ بيضاء) = قان ايچنده بولنان بياض كره‌جكلر. (كُرَيْواتِ حمراء) = قان ايچنده بولنان قيرمزى كره‌جكلر. طوغريسى (كُرَيّات) در.

كُرَيْوه { [ع] كره‌جك، كره‌نك مصغرى. قاعدهٔ صرفيّهٔ عربيّه اقتضاسنجه (كُرَيّه) اولمق لازم كلير ايسه‌ده بوصورتله معروفدر.

گزاف { [ف] «كذاف» ماده‌سنه باقلى.

گزيده { [ف] منتخب، سچلمش: (گزيده اسلوب، گزيده سخن).

«سعادت اول شه عاليجناب جم جاهه»
«اوله وزيرى بوكونه گزيدهٔ افراد»
{نفعى}

گزين { [ف] منتخب، سچلمش، بكه‌نلمش: (نظم گزين، گوهر گزين) § تركيب ايله سچيجى، بكه‌نيجى معناسنده قوللانيلير: (خلوت گزين) = تنهايى بكه‌نوب اختيار ايدن (عزلت گزين) = عزلتى انتخاب و اختيار ايديجى، ايدن (وحدت گزين) = يالڭزلغى اختيار ايديجى، ايدن. (گزينش) = سچمه، سچش.

گسار { [ف] ايچيجى، ييجى معناسنه منحصراً آتيده‌كى ايكى تركيب ايله قوللانيلير: (ميگسار، غمگسار).

كُسْبَه { [ع] ياغى چيقاريلان شيئك بعدالتعصير قالان پوصه‌سى.

گستاخ { [ف] حياسز، عارسز، ادبسز ديمكدر. (گستاخانه) = گستاخجه‌سنه. (گستاخى) = گستاخلق.

گستر { [ف] ياىمق، دوشه‌مك معناسنه اولان (گستردن) مصدرندن صيغهٔ امردر. تركيب ايله قوللانيلير: (ضيا گستر) = ضيا يايىجى. (كمالات گستر) = كمالات يايىجى. (عدالت گستر) = عدالت نشر ايديجى، ايدن. (گسترده) = يايلمش، دوشنمش.

گسسته { [ف] قيرلمش، قوپمش معناسنه‌در. (گسسته مهار) = يولارى قوپمش ديمكدركه باشى بوش ايستديكى يرده لاقيدانه،

سرسر یانه طولاشان آدمه اطلاق اولنور.

کَسْتَهَم [ف] ایران قدیم پهلوانلرندن ایکی مشهور ذاتك اوغللرینك اسمی:

« اول دمکه قصد جنك ایدر صحرالری کارزنك ایدر »
« دنیایی خصمه تنك ایدر اولورسه سام و کستهم »
(نفعی)

کُسُور [ع] (کَسْر) ڭ جمعی. پارچه‌لر، پارچه‌یه دلالت ایدن رقملر، مقدارلر: (بشبیك کسور غروش).

کُسُورات [ع] (کَسْر) ڭ جمع الجمعی؛ کسرك کیفیاتندن بحث ایدن قواعد حسابیه: (کسورات عادیه، کسورات اعشاریه).

کُسُوف [ع] کونش طوتلمق. قمرك کونشله ارض آره‌سنه کیره‌رك انتشار ضیایه حیلولت ایتمسی دیمکدر: (کسوف شمس، کسوف کلیٔ شمس، مدت کسوف شمس).

کُشْ [ف] (کُشْتَن) مصدرندن صیغهٔ امردر. ترکیب ایله اولدیریجی معناسنده قوللانیلیر.

گُشا [ف] (گُشادَن) مصدرندن صیغهٔ امردر. ترکیب ایله آچیجی، آچان معناسنده قوللانیلیر: (دلگشا) = کوکل آچیجی، آچان، کوکله فرحلق ویرن (ممالك گشا) = مملکتلر آچیجی، آچان که فاتح بلاد دیمکدر.

گُشاد [ف] آچمه، آچیلمه، آچیلش: (کشاد دل، کشاد خاطر)، (مکتبك رسم کشادی) § بعضاً مصدر متعدی کبی (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: (دکانی کشاد ایتدی، قاپویی کشاد ایتدی) § طاوله اویونلرندن برینك اسمی: (عثمانلی کشادی، فرنك کشادی).

گُشادَه [ف] آچیلمش، آچیق: (گشادَه دل) = کوکلی خوش، بشوش، جوانمرد، مکرم کیمسه. (گشادَه اَبرو) = کولر یوزلو. (گشاده رُوی) = آچیق یوزلو. (گشادَکی) = کشاده‌لك (گشادَه زبان) = طلیق اللسان، فصیح، بلیغ. (گشادَه دست) = جوانمرد، کریم، الی آچیق اولان (گشادَه دستی) = جوانمردلك، کرمکارلق:

« راه طلبکده بسته پایم »
« سن ایله کشاده بی‌نوایم »
« شیخ غالب »

گُشایش [ف] آچیلمه آچیقلق: (کشایش خاطر، کشایش هوا).

« خاموشیٔ ادب که کشایش‌پذیر اولور »
« بر غنچه‌در حدیقهٔ اخلاقدن قوپار »
« نائلیٔ قدیم »

گشایَندَه [ف] آچیجی، آچان .

کُشتار [ف] کسیلمش قویون ، حیوانات سائره .

کُشتَرَه [ف] دولـکرلرك، مارانغوزلرك تحته کنارلرینی دوزلتمك ایچون قوللاندقلری اوزون رنده .

کُشتَگان [ف] (کُشتَه) نك جمعی . اولدیرلمشلر : (کشتگان عشق)، (کشتگان زِنده) = شهدا .

کُشتَنی [ف] اولدیرلمکه لایق ، اوله سیجه : (کلخنیِ کُشتَنی) .

کُشتَه [ف] اولدیرلمش، مقتول .

گُشُودَه [ف] « گشادَه » کبی آچیلمش .

کُفّار [ع] (کافِر)لك جمعی، دین حقی انکار ایدن کیمسه‌لر .

گُفتار [ف] کلام، سوز : (گفتار شیرین) .

گُفت وگو [ف] (گُفت) = دیدی (گو) سویله معناسنه‌درکه قیل وقال ، دیدی قودی دیمکدر : (گفت وگوی سبکمغزان)، (گفتگو) طرزنده‌ده یازیلیر .

گُفت وشِنید [ف] بودخی دیدی قودی معناسنه‌در .

گُفتَه [ف] « گُفتَن » مصدرندن اسم مفعولدرکه سویله‌مش، سویله‌نمش دیمکدر . مقامات موسیقیه‌دن برینه تطبیق وربط ایدلمش اولان نظملره اطلاق اولنور . مثلا (بو شرقینك بسته‌سی عارف بك مرحومك، گفته‌سی‌ده نورس پاشانکدر) دینیلیر .

کُفر [ع] (ایمان) لك ضدی . نعوذ بالله وحدانیت ویا نبوّت وشریعتی انکار ایله‌مك . فی الاصل ستر معناسنه‌در . بوکلمه حقی ستر ایتدیکی ایچون انکار دین وشریعتده قوللانیلمشدر . کفر درت نوعدر : (کفر انکاری) واجب الوجودی اصلا بیلمه‌یوب اقرار واعتراف ایتمه‌مك . (کفر جحودی) = قلباً بیلوب لکن لساناً اقرار ایله‌مه‌مك . (کفر عنادی) = قلب ایله بیلوب ولسان ایله اقرار ایدوب لکن دین اسلام ایله متدین اولمامق . بوکا (کفرعاری) ده دینیلیر . (کفر نفاقی) = لسان ایله اقرار ایدوب قلب ایله معتقد اولمامق § سویکوب صایمق، طعن ودشنام ایتمك معناسنده‌ده قوللانیلیر : (کُفر باز) = کفر ایدیجی ، سویکوب صاییجی .

کُفران [ع] فی الاصل معناجه (کُفر) ایله مترادف ایسه‌ده کرك عربجه‌ده کرك لسانمزده غالباً نعمتی ، احسانی انکار ایتمك،

کوریلن لطفی اونوتمق معناسنده قوللا.
نیلیر: (کفران نعمت، کفران حق).
(کفر ایتدی) مقابلنده (کفران
ایتدی) دینیله‌مز.

کُفرِیّات } [ع] کفری موجب سوزلر.

کُفْو } [ع] مثل، مانند، اش معناسنه‌در که قدر و مرتبه.
جه بر اولمق، مساوی بولنمق دیمکدر:
(فلانك قیزی بو ذاتك کفوی دکل،
انسان تأهل ایدرکن کفوینی آرامليدر)
(کفؤ) ده لغتدر.

کُفَه } [ف] قامشدن، آغاجدن اورلمش سپد. لسانمزده
عیناً قوللانیلیر.

کُلّ } [ع] برلفظ مفرددرکه شیئك جمیع اجزاسنك شمول و
استغراق اوزره اسمیدر. ترکجه‌ده
موقع استعماللرینه کوره مقابلی هر،
هپ، بوتون، چوق لفظلریدر: (کلّ
شیء یرجع الی اصله) = هرشی اصلنه
رجوع ایدر (کُلّی) = کلّه منسوب:
(قوۀ کلّیه) = بوتون، چوق قوت
(قدرت کلّیه) = قدرت الٰهیه دیمکدر.
(کُلّیاً) = بس بوتون (کُلّیّت) =
بوتونلك، چوقلق: (جزئیّت، کلّیّت).

گُلْ } [ف] معروف خوش قوقولو چیچکدر. هربرده ازهارك
اڭ مقبولی گلدر: (کل و بلبل)،
(کُلْباغ) = کل بغچه‌سی. (کُلِ صَدْ بَرْگ)
= قاتمرلی برنوع ایری کل. (کل تر)
= تازه، طراوتلی کل (کل سرخ)
= قیرمزی کل. (کل نشاط) =
باده، سجی. (کل رعنا) = طیشی
صاری، ایچی قیرمزی برنوع کل.
(کُلبیز) = کل سرپیجی، سرپن.
(کُلخیز) = کل بیتیریجی، بیتیرن.
(کل زمین) = محل عیش وعشرت
(کل اندام) = کل بویلی، نازك،
لطیف انداملی. (برك کل، کلبرك)
= کل یاپراغی.

« ویردی کله بهار لطافت بهاره کل »
{نائلئ قدیم}
« برلاله رخ سیاه کاکل »
« سنبللر ایچنده غنجۀ کل »
« شیخ غالب »

گُلاب } [ف] کل صویی. (گلابدان) = بعض جمعیات متیمّنه‌ده
مدعوینه سرپلك اوزره ایچنه کل صویی
طولدیریلان ظرف، قاب.

گُلاج } [ف] نشاسته‌دن غایت اینجه صورتده یاپیلان طاتلی
یوفقه‌سی. (گولاج) ده دینیر.

کُلاله } [ف] قیوریجق صاچ § چیچك دسته‌سی.

کُلاه } [ف] سرپوش، قالپاق، باشه کیلن شی: (کلاه

مولوی ، مناره کلاهی ، برکلاه شکر ، کاغـد کلاهی) ، (بچه کلاه) = رفع رتبه ، علامت مأموریتی فك ایله طرد ایتمك. (کلاه ایتمك) = برینه اویون اوینامق، برینی آلداتمق. بعضاً نظمده (کُلَه) طرزنده تخفیف اولنور.

گلبانك [ف] بعض مراسمك اثنای اجراسنده اشخاص متعدده طرفلرندن دعا ویاخود آلغش طرزنده هپ برآغیزدن چیقاریلن یوکسك ، دیك سس : (کلبانك توحید ، کلبانك جنود ، کلبانك بلبلان). (گلبام) ده بو معنایه لغتدر.

« طوته دنیانی هپ کلبانك کوس نصرت آوازی »
« نفعی »

گلبدن [ف] گل بدنلی، بدنی کل کبی لطیف ونازك اولان. (گلتن) ده بومعنایه‌در.

گلبشکر [ف] گل یاپراغندن یاپیلان طاتلی، کل رچلی.

گلبن [ف] اصلی (بن گل) درکه کل دیبی دیمکدر. کل آغاجی ، کل فدانی ، کل بیتن یر معناسنده قوللانیلیر :

« افسرده اولدیمی تن کلبن طراوتك »
« ایواه صولدیمی رخ کلبرك صفوتك »
{ معلم ناجی }

کلبه [ف] تحریفله (قولیه — یاخود — قولوبه) دیدیکمز شیدرکه طار، کوچوك اوطه ، دکان ؛ کوشه ، بوجاق معناسنه‌در : (کلبهٔ فقیرانه ، کلبهٔ محنت ، کلبهٔ قناعت) :

« سن ایدك کلبهٔ احزانه قو یان یعقوبی »
« آییروب حضرت یوسف کبی کوزنوردن »
{ حالتی }

گلچهره [ف] گل چهره‌لی ، چهره‌سی کل کبی لطیف، کوزل : (جوان گلچهره ، دختر کلچهره) .

گلچین [ف] گل دیوشیریجی ، گل طوپلایجی : (گلچین باغ امل) .

گلخان **گلخن** [ف] حمامدرك ایچنی و صونی ایصتمق ایچون آتش یاقیلان محل که حمام اوجاغی دیمکدر .

(گلخانی ، گلخنی) = سرسری ، چاپقین معناسنده قوللانیلیر : (گلخنیٔ کشتنی) .

گلدان [ف] گل محفظه‌سی ، چیچکلك ؛ ایچنه چیچك قونیلان قاب .

گلدسته [ف] گل دمتی ، چیچك دسته‌سی.

گلرخ ، گلرخسار [ف] گل یاناقلی دلبر .

گلروی [ف] گل یوزلو.

گلزار **گلستان** **گلشن** } [ف] گل باغچه‌سی ، گل تارلاسی. (گلستان) سکون سین ایله‌ده تلفظ اولنور .

گلعذار } [ف] گل یاناقلی ، آل یاناقلی :

« بهاری نیلرز اول گلعذار غنچه فمك »
« گولوب آچلمسی بیك نوبهاره دگرمی »
« نائلیٔ قدیم »

گلغنچه } [ف] هنوز آچلمامش گل .

گلفام } [ف] گل رنگلی ، گل کبی رنگی قیزل اولان .

کلفت } [ع] زحمت ، لزومسزسی ، مشقت ، تعب : (کلفتلی ایش ، کلفتلی شی) § مشقتله ایش ایشله‌مك. بومعنالرده (کلفه) طرزنده ده قوللانیلیر: (وارستهٔ کلفهٔ بیاندر) § مجازاً مراسم معناسنده استعمال اولنور :

« انجق کورینور که کلفت ایتمش »
« کویا جبر طبیعت ایتمش »
« لا »
« میان اصدقاده شرط الفت ترك کلفتدر »
« عارف حکمت »

گلفشان } [ف] گل صاچیجی ، صاچان .

گلگشت } [ف] مسیره ، تفرجگاه ، گزینه‌جك گللی محل .

گلگون } [ف] گل رنگلی : (بادهٔ گلگون ، رخ گلگون) .

گلگونه } [ف] قادینلرك یوزلرینه سوردکاری گل رنگلی دوزکون .

گلنار } [ف] برنوع میوه‌سز نار آغاجی چیچکی . یاپراغی بویوك ، قاتمرلی ، قیرمزی رنگلی بر چیچك § معروف « کراس » دینیلن میوه‌نك نام دیگریدرکه اولغون حالنده آغاجده کورینشی غایتله لطیف ، نظر ربادر .

گلنخل } [ف] گل آغاجی ، گل فدانی .

گلنکبین } [ف] بال ایله یاپیلان گل مرباسی .

کلنك } [ف] قازمه ، طاش قیران اوزون دمیر آلت .

گلو } [ف] (خلقوم) کبی انسانك ویاخود حیوانك بوغازی . (گلوبند) = بوغاز صارغیسی ، بویون باغی . (گلوگیر) = بوغاز طوتان ، بوغازده قالان ، بوغازدن کوجلکله کچن شی .

کله } [ف] اظهار (ها) ایله (کلاه) مخففی . نظمده قوللانیلیر : (کلهکوشه) = کلاهك کوشه‌سی .

کلی } [ع] (کل) ماده‌سنده کوسترلدیکی وجه ایله کله

منسوب . (جزءی) مقابلی که تام ، عمومی ، شامل ، بوتون ، چوق دیمکدر : (ضرر کلّی ، خسوف کلّی ، قاعدهٔ کلّیه) ، (کُلّیاً) = بس بوتون ، یاخود چوق اوله‌رق ، چوق اولمق اوزره دیمکدر .

کُلّیات { [ع] (کل) ماده‌سنده کوستریلان (کُلّیّت)ك جمعی ، برنسنه‌نك جمیع اجزاسنی حاوی اولان هیئتی ؛ اقسام مواد واشیانك جمله‌سی : (کلّیات امور) § برشاعرك بالجمله اشعار وآثارینی ویاخود برمؤلفك بالجمله تألیفاتنی حاوی اولان مجموعه : (کلّیات نفعی ، کلّیات فضولی) .

کُلیچه { [ف] کولچه ، قرص : (کلیچهٔ آفتاب ، کلیچهٔ قمر) § سهولتله استیف ویا نقل اولنمق ایچون معدندن دوکلمش درت کوشه پارچه‌در که مؤخراً تکرار دوکیلوب اعمال اولنور : (کُلیچهٔ نحاس) = باقیر کولچه‌سی . (کلیچهٔ سیم) = بدر تام || کوموش کولچه‌سی .

گُم { [ف] ضایع ، غائب ، مفقود معناسنه‌در . ترکجه‌سی (یتك) دیمکدر .

گُمان ، گُمانه { [ف] صانعه ، ظن : (بی‌ریب وکمان) .

گُمراه { [ف] آزغین ، طوغری یولدن صاپمش . مادیّات ومعنویاتده قوللانیلیر . معنویاتده (ضالّ) معناسنی افاده ایدر . نظمده (گُمره) طرزنده تخفیفی جائزدر . (گمراهی) = کمراهلق ، ضلالت .

گُمکرده { [ف] غائب ونام ونشانی بلیرسز اولمش : (گُمکرده پی) = ایزی یوق اولمش ، اثری قالمامش .

گُمنام { [ف] نام ونشانی ضایع اولمش ، اونوتلمش . (گمنامی) = کمناملق .

کُمُون { [ع] اختفا ، کیزلنمك .

کُمَّل { [ع] « کامل »ك جمعی . بونك ده جمعی اولان (کُمَّلین) زیاده قوللانیلیر . جمع الجمع اولان (کملین) غلط اولسه بیله پك معروف ومستعملدر .

کُمَیت { [ع] قیرمزی شراب : (کمیت شوق) § خرما طوریسی آت که طونی بوزجه قیزیل ایله سیاه قاریشیق یعنی قویروغی ایله یله‌سی سیاه اولور : (کمیت خامه) .

کُن { [ع] اول ، اولسون معناسنه امر حاضر : (کن فکان) ، (کُن فَیَکون) = اولان اولدی معناسنه برترکیبدر که محو وپریشان اولمق مقامنده استعمال اولنور .

كُن { [ف] مطلقا تركيب ايله ايدیجی، ايدن معناسنده قوللانيلير .

كُنام { [ف] آرامگاه آدم § قوشلرك يووالری § اورمان، حيوانات وحشيه ياتاغی :

« سيف مسلول وغا شير كنام دولت »
« منيف »

كُنان { [ف] برنوع اسم فعلدركه مطلقا تركيب ايله ايدەرك، ياپەرق معناسنده قوللانيلير: (خَنده كنان ، رَقص كنان ، سَير كنان ، ذَوق كنان ، نَقش كنان) .

كُناه { [ف] اوامر الٰهيه يه مغاير اولان عمل، فعل، صوچ. (كُناهكار) = كناه ايشله ين . (كُناهكاری) = كناهكارلق. (كُناه پيشه) = كناه ايشلەمكی عادت ايدين. نظمده (كُنَه) طرزنده تخفيف اولنور.

« ای دوای بلای بياران »
« دستگير دل كنهكاران »
« حالتی »

« ايا شفيع گنه پيشگان دم موعود »
« سامی »

گُنبَد { [ف] قبه ، تپه‌سی يووارلاق شكلده اولان بنا : (گنبد خضرا) = آسمان، كوك.

« سبز وخرّم برفضای هر كنار جويبار »
« يامان جوده عكس كنبد خضرامیدر »
« نفعی »

كُنج { [ف] كوشه ، بوجاق : (كنج هجران ، كنج غربت ، كنج محنت) .

كُنجايِش { [ف] صيغمه، صيغشمه. (كُنجايشپَذير) = صيغان ، صيغيشان : (كنجايشپذير حوصلهٔ تحمل) .

گُنجِشك { [ف] سرچه قوشی . عربيسی (عصفور) در.

كُنجيده { [ف] صيغمش، صيغديرلمش، صيغشديرلمش.

كُنگُره { [ف] قلعه ، حصار بدنلری اوزرينه ياپيلان شرفه § هرشيئك طبقه طبقه يوكسك تپه‌سی .

كُنَنده { [ف] ياپيجی ، ياپان ؛ ايديجی ، ايدن . يالكز قوللانيلماز : (آغاز كننده) = باشلايجی ، باشلايان .

كُنوز { [ع] (كَنز) ك جمعی ، دفينه لر ، خزينه لر : (كنوز حكمت ، كنوز غيب) بعضاً جمع الجمع اولەرق (كُنوزات) ده قوللانيلير .

كُنه { [ع] بر شيئك اصلی ، جوهری ، حقيقتی : (كنه ماده ، كنه الامر) § برشيئك ديبی، نهايتی : (ايشك كنهنه وارملی ، كنهنی بولملی) .

« نجه بیك سی بلیغ ایتسه انام »
« کنـه ذاتنـه ایرشمز اوهـام »
« خاقانی »

کُنْیَه { [ع] لقب ، برآدمه (اَب ، اُمّ ، اِبن ، بِنت) کلمه‌لرینك برینی اضـافه ایده‌رك تسمیه ایتمـك : (ابن کمال ، امّ معبد) کبی § عنعنه‌سیله یازیلان اسامیٔ افراد پوصله‌سی ، دفتری .

گو { [ف] سویله‌مك معناسنه اولان (گُفْتَنْ) مصـدرندن صیغـهٔ امردر. ترکیب ایله سویله‌یجی معناسنده قوللانیـلیر : (سُخَنْگُو) = سوز سـویله‌یجی. (نادِرَه گُو) = نادره سویله‌یجی .

گُوا { [ف] شاهد ، برهان معناسنه اولان (گُواه) لـ مخفف . یالـکـز نظمده نادراً قوللانیلیر.

گُوارْ { [ف] سیکمك ، سیکیرمك معناسنه اولان (گُوارِیدَنْ) مصدرندن صیغهٔ امردر. وصف ترکیبی صورتنده سیکیریجی یعنی هضم ایدیجی معناسنده قوللانیلیر : (خُوشْگُوار ، شیرینگُوار) فارسیده (گُوارا ، گُوارانْ) دخی عین معنایه لغتدر .

گُواهْ { [ف] شـاهد . (گُواهی) = شاهدلك .

گُوبْ { [ف] (کُوفْتَنْ) مصدرندن صیغهٔ امردر . ترکیب ایله اوریجی ، اوران معناسنده قوللانیلیر : (لَـگَدْ کُوبْ) = تپه اوریجی . (پایْ کُوبْ) آیاق اوریجی . (کُوبانْ) = اوره‌رق معناسنه اولدیغی کبی (کُوبْ) لـ جمعی ده اولور. مثلا (پایْ کُوبانْ) = آیاق اوره‌رق معناسـنی افاده ایتدیکی کبی آیاق اوریجیـلر معناسـنی ده افاده ایدر .

کُوپالْ { [ف] اسـلحهٔ عتیقـه‌دن گرز کبی دمیر طوپوز .

کُوتاهْ { [ف] قصیر ، قیصه ، بویسز . (کُوتَهْ) صورتنده تخفیفی ده جائزدر. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (کوتاه بینْ) = (کوتاه نظر) = قیصه کورن ؛ غافل ، عاقبتی کورمه‌ین . (کُوتاهْتَرْ) = پك قیصـه . (کُوتاهْتَرِینْ) = اك زیاده قیصـه . (کُوتَهْ اَنْدِیشْ) = قیصه دوشونن ، یاخود صوکنی دوشونمه‌ین. (کُوتاهْبالْ) = قیصه بویلی .

کُودَكْ { [ف] چوجق. (کُودَکی) = چوجقلق . (کُودَكْ مَنِشْ) = چوجق طبیعتلی، صافدرون.

کُودَرْ { [ف] طانه ، بوزاغی دریسی . اسانزده دخی یوموشاق حیوان دریسـنه (کودری) دینیلیر. فارسـیده دری وآیاق قابی آسـتاری معناسنده (کوذر) ده لغتدر .

كُورْ { [ف] اعمى ، كوزى كور-
مه‌ين. (كُورِى) =كورلك.
(كُورَانَه) =كورجه‌سنه. (كُورَانْ)
=كورلر . (كُورْ دِلْ) = كوكلى
كور، جاهل .

گُورْ { [ف] مزار، قبر. (گُورْكَنْ)
= مزار قازيجى ، قازان .
(گُورِسْتَانْ) = مزارلق .

كُورَابْ { [ف] چولده اوزاقدن
صو كبى كورينان و
(سَرَابْ) دينيلن شى .

كُورْفَزْ { [رومجه‌دن] اصلى (قور-
فوس) ، دكزك قره
آره‌سنه كيرمك صورتيله حاصل ايتديكى
بركه تركجه‌ده (قوى) دينير.

كُوزَه { [ع] دستى، صو دستيسى.
(كُوزْ) = بارداق :
(كُوزَه كَرْ)= چوملكجى، بارداقجى.

گُوزَه { [ف] (غُوزَه) كبى پاموق،
ايپك قوزه‌سى، قوزه‌لاق.
(گُوزِينَه) = قوز حلواسى .

كُوسْ { [ع] اسكى زمانلرده محاربه
لرده آلايلرده چالنان بويوك
طاوول . (كوس رحيل) = كوج
طاوولى .

گُوسَالَه { [ف] اصلى (گَاوْسَالَه)
در. طانه، بوزاغى ديمكدر
لسانمزده حيوان گوننده دباغلانمش
درى معناسنده و (كُوسَه‌لَه) صورتنده
قوللانيلير .

گُوسْفَنْدْ { [ف] عربيسى (غَنَمْ)
= قويون .

كُوسَه { [ف] چكه‌سنده برقاچ تل
صاقالى اولان و يا هيچ
صاقالى ، بيينى اولمايان آدم : (كوسه
ميخال) ، (كَوْسَجْ ، كُوسَجْ) بونك
معربيدر .

گُوشْ { [ف] قولاق . (گوش
هوش)= دقت. (گُوشْدَارْ)
= قولاق طوتيجى ، سوزى لايقيله
ديكله‌يجى § ترقب‌وانتظار معناسنى‌ده
افاده ايدر . بو مناسبتله لسانمزده
(سوزمى كوش ايتميور) كبى تعبيرلر
استعمال اولنور .

گُوشْتْ { [ف] ات ، لحم .

كُوشِشْ { [ف] چالشمه، چالشش:
« نه كوشش ايتديكمى هپ بيلور خداى عليم »
« نفعى »

گُوشْمَالْ { [ف] قولاق بورمه ،
تأديب .

گُوشْوَارْ { [ف] كوپه (گُوشْوَارَه)
ده دينيلير .

گُوشَه { [ف] بوجاق : (گُوشَۀ
دَهَنْ) = آغزك ايكى
طرفى. (گُوشَۀ چَشْمْ) =كوز اوجى.

كُوفْتَه [ع] دوكولمش، قيلمش نسنه وخصوصيله أت . لسانمزده أت قيمه‌سيله ياپيلان طعام. (كُوفْتَه خُورْ) = لافزن .

كُوكُرْتَه [ايتاليانجه‌دن] كمينك اوستى ، انبارينك اورتوسى ، سطحى .

كُوكِرْدْ [ف] لسانمزده تحريفله (كوكورت) دينيلير . عربيسى (كِبْرِيت) در. يانغه، پارلامغه مستعد برنوع جوهر معدنيدر. برقاچ نوعدر . اك مقبولى قيرمزى و صارى رنكليسيدر (كبريت احمر) =قيرمزى كوكرد .

كُوكْنار [ف] جامك صارى اوت نوعى § خشخاش قوزه‌لاغى ، صيقلمش صويى .

كُومَه [ع] طوپراق ييغينى ، يوكسك ير . لسانمزده دخى ييغين معناسنده قوللانيلير : (كومه كومه) = ييغين ييغين .

كُونْ [ف] مقعد ، انسانك اوطوراق يرى .

گُونْ [ف] رنك معناسنه‌در . يالكز قوللانيلماز : (گُلْگُونْ) = كل رنكلى ، (گَنْدُمْ گُونْ) = بغداى رنكلى (شَفَقْ گُونْ) = كونش طوغمه‌دن اول كوكده حاصل اولان رنك كبى . (سَبْزْ گُونْ)= يشيل رنكلى (گُوناگُونْ) = رنك رنك ، درلو درلو . § طرز ، روش ، صفت . تخفيف ايله (گُونَه) ده قوللانيلير : (گُونَه گُونَه)=رنكا رنك، درلودرلو.

« كاهى كاهى كوشهٔ چشمكله قيلمازسه‌ڭ نظر »
« باقىٔ بيچاره‌نك احوالى ديكر گون اولور »
« باقى »

كُوهْ [ف] طاغ. (كوه ودشت) = صحرا و اووا . (كوه آتشفشان) = يانار طاغ (كُوهى)= طاغه منسوب : (شُكُوفَهٔ كُوهى) = طاغ چيچكى. لسانمزده (كُهْ) صورتنده تخفيفى تقديرنده مطلقا تركيبله قوللانيلير : (كُهْسار) كبى (كُوهْسار)= طاغلق ، طاغ تپه‌سى. (كُوهْكَنْ)= طاغ قازيجى، قازان. (كُوهْ كُوبْ)= طاغ اوريجى . (كُوهْنُمُونْ) = طاغ كبى كورينن . هيبتلى .

« كوكل تكميل فن عشق ايدن استاد كاملدر »
« آنك يانندە كيمدر كوهكن مجنون نه جاهلدر »
« باقى »

كُوىْ [ف] قريه، محله § زقاق: (كوى يار ، قره كوى)

« كعبهٔ كويكده جان ويرمك صفادر سوديكم »
« اصولى »

گُوىْ [ف] ايرانيلره مخصوص بر نوع اويون طوپى ، يووارلاق شى : (گوى وچوكان) § سوز: (كفت وكوى)= ديدى قودى § سويله‌يجى ، سويله‌ين . بو معناده

ترکیب ایله قوللانیلیر : (سخنگوی ، لطیفه گوی) کبی . ایکنجی اوچنجی معنالرده یالڭز تخفیفلەدە مستعملدر : (گفت وگو ، سخنگو) کبی .

گویا [ف] سویله‌یجی، سویله‌ین: (طوطیٔ گویا) § (صانکه) معناسنه ادات تشبیه . بو معناده بعضاً (که) علاوه اولنور. (گویا نصیحت ایدییور) کبی. مقام تعریضده قوللانیلیرسه (که) علاوه اولنه‌ماز . (گوییا)صورتنده استعمالی مهجوردر.

« ایلدم خامهٔ معجز دمی گویای عدم »
« عاکف پاشا »
« هرشکوفه دهن وبرك زباندر گویا »
« ذکر ایدر خالقنی حال دیلیله اشجار »
« خیالی »

گوینده [ف] سویله‌یجی،سویله‌ین:

« گویندهٔ اوصافیدر الطافنك شرمنده‌سی »
« شرمندهٔ الطافیدر عاجز صلاحی بنده‌سی »

کهان [ع] « کاهن » ڭ جمعی . اورایه باقیلمز .

گهر [ف] (گوهر) ڭ مخففی . اورایه باقلی: (گهر پاش) و(گهر فشان) = جوهر صاچیجی ، صاچان . (گهربار) = جوهر یاغدیریجی. (گهر پاره)=جوهرپارچه‌سی. (گهر ریز) = جوهر دوکیجی ، دوکن . (گهر فروش) = جوهر صاتیجی ، صاتان .

کهسار / **کهستان** [ف] (کوهسار) و(کوهستان) مخففیدر او ماده‌لره مراجعت اولنملی . ایکنجیسنك کسر سین ایله اوقونمسی جائزدر .

کهن [ف] اسکی . (کهن دیر) = یر وکوکدن کنایه‌در . (خانهٔ کهن)= اسکی او. (باغ کهن) = اسکی باغ. (کهن پیر)،(کهنسال) = اسکی ییل یعنی یاشلی ، قوجه‌مش معناسنه‌در .

کهنه [ف] اسکی: (کهنه خرقه، کهنه خیال) ، (کهن) ایله بینلرنده موقع استعمالجه فرق واردر . بو آنك یرنده قوللانیله‌بیلیر. لکن او، بونك هرقوللانیلدیغی موقعده استعمال اولنه‌ماز . (کهنه بهار) = صوڭ بهار، فصل خریف، کوزموسمی.

کهوف [ع] (کهف)ڭ جمعی. اورایه باقلی .

کهول [ع] (کهل) ڭ جمعی ، او ماده‌یه مراجعت .

کهولت [ع] صاچ وصاقاله قیر سرپمکه باشلایوب بدن و اوضاعده علائم شیخوخت ظاهر اولمق . اصطلاح طبده یکرمی بر ایله آلتمش یاش آراسنده‌کی زمان دیمکدر.

کئول [ع] اسپرتو، فرانسزجه (آلقول Talcool) کلمه‌سی (الکئول) کلمهٔ عربیه‌سنك محرفیدر.

﴿ لَ ﴾

لا } [ع] حرف نفيدر. (لايتغير) = تغیر ایتمز. (لاحول ولاقوة الا بالله) (لاعلى التعيين) = تعيين اوزره اولمامق صورتيله ،معين ومحدود اولميه‌رق .

لاابالی } [ع] ایلیشکسز؛ قیدسز، چکنمز . (لاابالیانه) = لاابالیجه‌سنه .

لأمت } [ع] آلچاقلق ، فروما یه‌لك .

لائم } [ع] لوم ایدیجی ، ایدن : (لوم لائم) .

لائمه } [ع] لوم ، سرزنش .

لابد } [ع] البته ، مطلقا ، لازم . فی‌الاصل (آیریلق یوق) معناسنه‌در. لسانمزده تخفیف دال ایله (لازمدر، واجبدر) کبی لزوم ووجوبی افاده موقعنده قوللانیلیر .

لات } [ع] زمان جاهلیتده حرم کعبهٔ معظمه‌ده موجود بربتك اسمیدر .

لاته } [فرانسزجه دن latte] لاطه . خطلدن اینجه اوزون دیرك : (بارطین لاطه‌سی ، قلم باش لاطه) .

لاجرم } [ع] شبهه‌سز ، مطلقا ، بالضروره دیمکدر . فی‌الاصل فتح میم ایله (انقطاع یوق) معناسنه‌در .

لاجورد } [ع] قویو مائی رنکلی بر طاش اسمی § قویو مائی رنك. فارسی (لاژورد) کلمه‌سنك معرّبیدر . (لاجوردی) = مائی رنکنده : (قبهٔ لاجوردی) = آسمان ، کوك .

لاحق } [ع] صوکره‌دن کلوب اولاشیجی ، اولاشان ؛ لحوق ایدیجی ، ایدن. بومناسبتله کلمه‌نك اوّلنه برحرف علاوه اولنورسه (داخل اولان) تعبیر اولندیغی کبی صوکنه علاوه اولنورسه لاحق اولان دینیلیر. § «سابق» مقابلی. (حلف) کبی بر مأمورك یرینه نصب اولنان ذات حقنده قوللانیلیر. مثلا (مدیر لاحق ، ناظر لاحق) کبی .

لاحقه } [ع] علاوه ، ضمیمه ، ذیل : (لاحقهٔ فائقه) .

لاحم } [ع] ات ییجی ، ییین : (طیور وحیوانات لاحمه) .

لاخ } [ف] ادات مکان . یالکز آتیده کوستریلان ترکیبلرده قوللانیلیر : (سنکلاخ) = طاشلق .

(دیولاخ) = جن و پری بولنان محل .

(رودلاخ) = چای محلی ، ایرماغی چوق یر .

لادن [ف] طاشلق یرلرده بر جنس چاملرده حاصل اولان زفت کبی سیاه وقوقولو برنوع صمغ . کرید لادنی مشهوردر .

لازال [ع] اکسیك اولمسون معناسنه برجملهٔ دعائیه‌در .

لازق [ع] یاپشقان ، بولاشیجی . صیوپشیق : (طین لازق) .

لازم [ع] برشیدن اصلا آیرلمایان ؛ برشیده برابر بولنمسنه ، وجودینه احتیاج اولان که ترکجه‌ده (کرك) لفظی مقابلیدر . (اولمق) و (کلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر . (لازم اولدی ، لازم کلدی ، لازم اولان ، لازم کلن) § متعدی اولمایان ، فاعلك ذاتنده قالان فعله اطلاق اولنور : (فعل لازم) ، (لازم غیر مفارق) = آیرلمسی ممکن اولمایان ، زیاده کرك . (لازم ملزوم) = بری برندن اصلا آیرلماز .

لازمه [ع] لازم اولان شی . مادی ومعنوی صورتیله قوللانیلیر : (لازمهٔ ذمت ، لازمهٔ تبریك ، لازمهٔ معینه ، انبار لازمه‌سی) .

لاژورد [ف] (لاجورد) کلمه‌سنه مراجعت اولنملی .

لاستیك [فرانسزجه‌دن Élastique] اسنه‌یشلی ، اسنك شی : (لاستیك چیزمه ، لاستیك قوندره ، لاستیك غیطان) .

لاسیما [ع] باخصوص ، خصوصیله . (ولاسیما) صورتنده دخی مستعملدر .

لاشك [ع] شبهه‌سز ، شکسز دیمکدر .

لاشه [ف] اولمش حیوان ، لش .

لاشی [ع] شی دکل ، هیچ ، جزئی . ضرورت اولمدقجه « شی » کبی همزه‌سی اسقاط اولنمامالی .

لاشقه [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریوندندر . کمی‌نك وقایغك خلاطنی کیوشه‌توب بوشه براقمق دیمکدر .

لاصق [ع] متصل کبی یاپیشیق ، بتیشیك .

لاطائل [ع] فائده‌سز ، بیهوده ، عبث .

لاطه [ایتالیانجه‌دن] محرف ، غلطدر . (قوقولاته) نك باشلقسزی دیمکدر .

لاغر [ف] زبون ، ضعیف ، قوراده ، آریق : (لاغری) = ضعیفلك ، آریقلق . اکثریا حیوان حقنده قوللانیلیر : (اسب لاغر ، گاو لاغر ، خر لاغر) .

لاف [ف] حکمسز ، بوش لاقیردی § معناسز دعوای تفاخرده بولنمق ، اصلسز اوکنمك : (لاف

وكذاف) ، (لاْفزَنْ) = كوەزە ، معناسز اوكنيجى ، اوكنن . لسانمزدە اليوم (آتمق) و(ايتمك) مصدرلريله قوللانيلير: (لاف آتمق، لاف ايتمك) = سويلنمك ، ميرلدانمق .

« كاك انصاف ايدەلم فرق ايدەلم مقدارى »
« شاعرز بز ديەرك لاف وگذافى قويەلم »
« مراد رابع »

لاكَرْدَه { [رومجەدن] آلتى پارمق پلامود باليغنك طوزلامەسى .

لاْل { [ف] ديلسز : (لال اولدى) § قيرمزى رنك : (كل لال ، شكوفۀ لال) .

لالا { [ف] اختيار ، كولە .

لالَه { [ف] معروف چيچكيدر . انواعى پك چوقدر. فارسيدە قيرمزى رنكە (لال) ديديكندن وبو چيچك اصلندە قيرمزى وقيرمزيلى اولديغندن (لالَه) تسميە اولنمشدر. خدايى نابت بر چيچك اولمسى سبب تسميە اولمق احتمالى ضعيفدر : (لالۀ كوهى ، لالۀ برّى، لالۀ شقايق ، لالۀ دلسوختە ، لالۀ دلسوز ، لالۀ خطايى ، لالۀ خودرو) § اسكى زمانلردە اسرا ومجرمينك بويونلرينە طاقيلان برنوع دمير حلقە .

لالَەرُخْ، لالَەرُخْسار { [ف] ياناغى لالە كبى قيرمزى اولان، لالە كبى آل ياناقلى .

لالَەزار { [ف] لالەلك، لالەترلاسى . لالە باغچەسى .

لالَەفام، لالَەگُونْ { [ف] لالە رنكى ، لالە رنكندە ديمكدر .

لآلى { [ع] اينجو معناسنە اولان (لؤلؤ) ك جمعى . (لآلى فشان) = اينجولر صاچيجى ، صاچان. ضم لام ايلە ياكلش تلفظ ايتمملى .

« طبعكە ياد جذبۀ مدحكلە دمبدم »
« بربحر پر خروش لآلى فشان اولور »
« نفعى »

لام { [ع] الفباى عثمانيدە يكرمى آلتنجى حرفك اسميدر . ابجد حسابنجە (٣٠) عددينە اشارتدر § حرفك شكلنە تشبيە ايلە (اكرى بوكوك) مقامندەدە قوللانيلير: (قدّ لام) .

لامْپَه { [فرانسزجەدن Lampe] محرف. قنديل ديمكدر.

لامِع { [ع] پارلدايجى ، پارلدايان.

لامُحالَه { [ع] « محالە » حيلە معناسنەدر. بوتقديرە كورە (حيلەسز) ديمكدركە جدى ، قطعى اولەرق مفهومنى تضمن ايدر .

لامِس { [ع] لمس ايديجى، ال ايلە طوقونوب يوقلايجى .

لامِسَه { [ع] حواس ظاهرەدن برشيئك قاتيلغنى، يوموشاقلغنى ، اينجەلكنى ، قالينلغنى فرق ايتدين حاسّە : (قوۀ لامسە) .

لامِع [ع] پارلدايجى، پارلدايان: (برق لامع) .

لامِعَه [ع] پارلدايان ، پارلايان شى § عربيده كوچوك چوجغك تپه‌سنده بنغلداق ديدكلرى يوموشاق يره اطلاق اولنور. پكشدكدن صوكره دينيلمز .

لانَه [ف] قوش يوواسى . اسامزده معانئ سائره‌سى معتبر دكلدر . (لانۀ زنبور) = يوموشاق يووا . (لانه كير) = يووا طوتيجى ، طوتان .

لانْدُو [فرانسزجه‌دن Landeau] اوستى اوكدن و آرقه‌دن آچيلوب قاپانير برنوع بويوك آرابه.

لاوْ [فرانسزجه‌دن Lave] يانار طاغلردن آتشين برحالده آقان مادۀ سياله ، اندفاعات بركانيه.

لَوانْطَه [فرانسزجه‌دن Lavande] عطريات مختلفه‌يه اطلاق اولنور : (لوانطه صويى ، لوانطه اوتى ، لوانطه چيچكى) .

لاهُوتْ [ع] اصلى (الله ، خالق) معناسنه لفظ عبرانى . اصطلاحده جناب حقك ذات كبريا پناهندن عبارت اولان عالم علوى ديمكدركه (عالم لاهوت) ده دينيلير. (لاهوتى) = عالم علوى‌يه منسوب ومتعلق ، الهى .

لايَتَجَزّى [ع] جزء جزء آيرلمسى قابل اولمايان: (جزء لايتجزى)

لايَتَناهى [ع] نهايتى بولنماز ، صوكسز. كسرومدها ايله تلفظى غلطدر .

لايَتَغَيَّر [ع] دگيشمز، بوزلماز، ثابت .

لايِحْ [ع] ظاهر؛ ميدانه چيقيجى، چيقان § پارلدايجى . عربجه‌ده (لائح) يازيلير.

لايِحَه [ع] بر ماده ويا دعوى حقنده تفصيلات وايضاحاتى ومدافعاتى حاوى مقامات رسميه ومحاكم نظاميه‌دن برينه تقديم ايديلن ورقه .

لايُحْصى [ع] صايپسز، حسابسز، قابل تعداد دكل .

لايُخْطى [ع] خطا ايتمز. فرانسزجه Impeccable مقابليدر. (لايخطيانه) = لايخطيجه‌سنه . (لايَخْطى) اوقومق يا كلشدر .

لايَزالْ [ع] قابل فنا وزوال اولمايان، زوالسز. حق الهيده قوللانيلير : (ربّ لايزال ، خداوند لايزال) ، (لايزالى) = لايزاله منسوب .

لايُعَدّ [ع] صايلماز، صايلمايان، صايپسز ديمكدركه بى حساب ، غايتله چوق حكمنده قوللانيلير: (لايعد جيوش، لايعد نقود).

لايَعْقِلْ [ع] ادراك ايتمز ، طالغين .

لایق { [ع] مناسب ، شایان ، یاقیشان . (اولمق) و (کورمك) مصدرلریله قوللانیلیر.

لایموت { [ع] اولمز، دائم، باقی: (جناب حیّ لایموت) فرانسزجه (L'immortel) مقابلی .

لبابت { [ع] زیرکلك ، فطانت ، اوصلیلق .

لب { [ف] دوداق: (لب شیرین، لب کلفام) § کنار. اوج: (لب دریا ، لب ساغر) ، (غنجه‌لب) = غنجه دوداقلی . (لب بلب ، لب برلب) = دوداق دوداغه. (لبالب) = آغزینه قدر طولو .

لب بسته { [ف] آغزی باغلی؛ سکوت ایدیجی، ایدن.

لبریز { [ف] طاشقین ، طاشیجی . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: لبریز شوق ، لبریز مسرت) .

لبن { [ع] سوت . جمعی (البان) (لبنی) = سوته منسوب ، متعلق. بونك جمعی (لبنیات) در.

لبیب { [ع] عاقل، ذکی، اوصلی: (ادیب لبیب) .

لبیك { [ع] بوترکیبك درت درلو معناسی روایت اولنمشدر. (١) بن سنك امر وفرمانکه اطاعت واجابت مرکزنده مرةً بعد اخری ثابت وپایدارم. (٢) بنم عزم وتوجهم هربار سنك طرفکه‌در. (٣) بنم محبت وانجذابم غیره اولمایوب دائما سکادر . (٤) اخلاصم یعنی صدق وعبودیتم دائما سکادر. اشبو ترکیب بیوروکز معناسنه ومقام اجابتده قوللانیلیر .

لجاج، لجاجت { [ع] خصومتده عناد ایتمك ، چکشمك. (لجوج)=پك عنود ومخاصم.

لحامت { [ع] اتلیلك، سمیزلك: (لحامت وجود) .

لحاظ { [ع] کوز قویروغی ، کوز اوجی.

لحظه { [ع] آن ، دقیقه : (بر لحظه توقف) § کوز اوجیله باقمق .

لحد { [ع] چوقور، خرج ایله طاش ایله یاپلمش مزار: (اطلبوا العلم من المهد الی اللحد) = علمی مهددن لحده قدر طلب ایدکز مآلنده حدیث شریفدر. حانك فتحیله ده لغتدر.

لحم { [ع] ات. جمع مستعملی (لحوم)، (لحمه) = ات پارچه‌سی .

لحن { [ع] نغمه ، ازکی : (لحن شوقانکیز) § لغت، لسان § قرائتده خطا . جمعی (الحان ، لحون)در (لاحن، لحان) = قرائتده پك خطا ایدن.

لخت { [ف] برشیئك پارچه‌سی ، پاره ، قطعه : (لخت جکر).

« ایتدکه کشت دشت ستم شاه غمزه‌سی »
« لخت جکرله ساحهٔ دلده یمکلیر »
« نیلی »

لَدُنْ [ع] علم غیب، خفایایی منکشف برحالده کوسترن، اسرار الٓهیه‌یه اطلاع کسب ایتدیرن علم.

(لَدُنّی) = لدنه منسوب (لَدُنّیات) = ایچ یوز، اسباب خفیّه، آ کلا- شلماز اسرار: (لدنیّات امور، مصلحتك لدنیّاتی).

لَدیٰ [ع] عند، نزد، یان معناسنه ظرف زمان و ظرف مکان اداتیدر. مطلقا ترکیب ایله قوللانیلیر ودالی اوستون ایله اوقونور: (لَدَی‌الحاجه، لَدَی‌الاقتضا، لَدَی‌التحقیق، لَدَی‌الوصول، لَدَی‌المطالعه).

لَذّاتْ [ع] «لَذَّتْ» ك جمعی، طاتلر، چاشنیلر.

لَذائِذْ [ع] «لَذیذَه» نك جمعی، حظ وتلذذ اولنه‌جق طاتلی شیلر: (لذائذ حیات، لذائذ دنیویه، لذائذ روحانیه).

لَذَّتْ [ع] طات، چاشنی. مادّیات و معنویاتده قوللانیلیر: (لذّت طعام، لذت علم، لذّت نان، لذّت آب) بین‌العوام بالتخصیص شکر طادینه دینیر.

«لذّت درمانی ادراك ایلمز بی‌درد اولان»
«خیالی»

لَذیذْ [ع] طاتلی، طاتی خوشه کیدن شی: (ماء لذیذ، اطعمهٔ لذیذه).

لَرْزانْ [ف] تتره‌یجی، تتره‌ین: (دست لرزان، دل لرزان)

لَرْزِشْ، لَرْزَه [ف] تترەمه، تتره‌یش: (لرزش اندام)

(لَرْزه ناك) = تتره‌یجی. تتره‌ك.

«جنبش غمزه دکل، جلوهٔ رفتار دکل»
«لرزش کارگه هر دوجهان آنجق بو»
«نائلیٔ قدیم»

لَشْکَرْ [ف] عسکر. ترکجه‌سی (چری)، (لشکرگاه) = اردو محلی (لشکر عرمرم) = چوق عسکر. (لشکرکَش) = عسکر چکیجی، چکن. (لَشْکَرْ شکاف) = عسکر یاریجی. (لَشْکَرْ شکن، لَشْکَرْ شُکوف) = آلای بوزان، عسکر بوزیجی، قهرمان.

لَطافَتْ [ع] لطیفلك. کوزللك، نظر و طبعه خوش کورنمکلك: (لطافت سیما، لطافت اندام، لطافت بیان، لطافت معنی، لطافت هوا).

لَطائِفْ [ع] (لَطیفَه) نك جمعی، طبعه خوش کلن کلاملر: (مجموعهٔ لطائف، لطائف کویان) § کوزل اولان، کوزل کوریلن شیلر، محاسن، بدایع: (لطائف طبیعت)، (لطائف‌الحیل) = خدع حربیه، جنك اویونلری.

لَطْمَه [ع] ضربه، طوقات: (لطمه خوار) = طوقات ييين .

لَطِيف [ع] فى الاصل قابا، ايرى نسنه مقابلى اوله‌رق خرده، كوچوك، اينجه شى ديمكدر. لسانمزده بومناسبتله لطافتلى، خوش، كوزل، نازك، متناسب شيئه اطلاق اولنمشدر: (وجه لطيف، مزاج لطيف. سيماى لطيف، سخن لطيف، اطعمهٔ لطيفه) § عبادينه رفق ولطفله بذل كرم وبخش منافع ايدن جناب حقك اسماء حسنا سندندر: (ربّ لطيف، عبداللطيف).

« اى ابر لطيف رنك سيّار »
« بك شعشعه‌لى نمايشك وار »
« معلم ناجى »

لَطِيفَه [ع] شاقه، جدى اوليه‌رق اكلنجه ايچون سويله‌نيلن وخوش كوريلن نكته‌لى سوز، ياخود ياپيلان شى: (لطيفه لطيف اوللى — كلام مشهور)، (لَطِيفَه پَرْداز) = لطيفه ترتيب ايديجى، ايدن. (لَطِيفَه كُو) = لطيفه سويله‌يجى، سويله‌ين. (لَطِيفَه پَرْدازى) = لطيفه دوزيجيلك. (لَطِيفَه كُوبى) = لطيفه سويله‌يجيلك.

« زهى لطيفهٔ غيبيّهٔ السّهيه »
« نفعى »

لَعْل [ع] ياقوت كبى قيرمزى بر برنوع قيمتدار جوهر. بونك مقبولى بدخشان طاغلرنده بولنديغندن (لعل بدخشانى) تعبيرى مشهوردر. ادبيات شرقيه‌ده دلبرلرك دوداغى دائما لعله تشبيه اولنمشدر. حتى (لعل) لفظى لب مقامنده قوللانيلمشدر: (لعل فام، لعل رنك. لعلكون) = قيرمزى رنكلى ديمكدر. (لعل روان) = باده، شراب:

« جانفداى لعلى‌يم بر دلبر جانپرورك »
« ايستمم بن خضرك اولسون چشمهٔ آب حيات »
« عونى »

لَعَلَّ [ع] احتمال كه، مأمولدركه، اومولوركه معناسنه ادات ترجىّ. مطلقا (لَيْتَ) ايله برلكده استعمال اولنور. لسانمزده يالكز اوله‌رق وباشقه صورتده اصلا قوللانيلماز.

لَعْن، **لَعْنَت** [ع] فى الاصل سورمك، ابعاد ايتمك، خيردن اوزاقلاشديرمق، خير و فلاح ورحمتدن محروم ايتمك معناسنه‌در. لسانمزده سب ونفرين مقامنده ايراد اولنور. (لعنتله‌مه) = آفوروز. آفوروز ايدلمش (لَعْنَةُ اللّه) = اللّهك لطف ورحمتندن مطروديت ومحروميت ديمكدر.

لَعِين [ع] ملعون، مطرود. معناسنه‌در: (شيطان لعين) § هركسك لعن ونفرين ايتديكى آدم.

لَغْزان [ف] سورچيجى، قايجى؛ سورچه‌رك، قايه‌رق.

لَغْزِيدَه [ف] سورچمش، قايمش، ييقلمش: (لغز پاى) = آياغى سورچمش، قايمش.

لَغْو [ع] بوش، باطل، بيهوده: (لغو ولهو) = بوش اكلنجه، بوش اويون. (لغوى) = لغوه منسوب، متعلق. (لغويات) = بيهوده، بوش سوزلر، ايشلر ديمكدر: (لغويات ايله اشتغال جائز دكلدر) § (لغو) = بيهوده لكى اعتباريله اورته دن قالديرمق، قالديرلق معناسنده قوللانيلير: (قوميسيونك لغوى، لغو ايديلن قضا). (يمين لغو) = اثناى كلامده من غير فكر ولا رويّة لساندن صادر اولان يمين.

لَفّ [ع] دورمك، ظرف ايچنه قويمق، (ايتمك) و (اولنمق) ماده لريله قوللانيلير: (لف ايديلن مضبطه، لف اولنان پوصله)، (لَفّاً) = « مَلْفُوفاً » كبى دورلمش، صارلمش اوله رق ديمكدر كه مصدر بمعنى مفعولدر. رسميّاتده زياده قوللانيلير. (لفّ ونشر) = عباره ده اول امرده ايكى و ياخود دها زياده شى بيان ايده رك بعده آنلردن هربرينه دائر لازم كلن معلوماتى ايراد ايلمكدر: (لفّ ونشر مرتّب، لفّ ونشر مشوّش).

لَفْظ [ع] آغيزدن معنالى ومعناسز چيقان سوز. صرفيونجه لفظ معنيدار ايسه كلمه، دكل ايسه حرفدر. (لفظاً) = لفظ جهتيله، لفظ جهتندن (لَفْظَه) = لفظ معناسنه در: (لفظهٔ جلاله).

« لفظة اللّهى آچلمش كلدر »
« خاقانى »

لَفْظِىّ [ع] لفظه منسوب: (شو مقاله ده لفظى ومعنوى كوريلن خطالر)، (تزيينات لفظيّه).

لَقَب [ع] برآدمك اسم اصليسندن باشقه صوكره دن برمناسبتله قونيلان آدى: (تاتارجق عبدالله افندى، صوفى محمد پاشا) كبى.

لَقْلَق [ع] لكلك دينيلن قوش: (آمدن لقلق) (لكلك) كلمهٔ فارسيه سندن معرّبدر § بوش، معناسز لاقيردى. آوازهٔ لكلك معناسنده و (لَقْلَقَه) صورتنده ده قوللانيلير. (لَقْلَقِيّات) = معناسز سوزلر، قورو كورلتيدن عبارت لاقيرديلر.

لَقِيط [ع] فى الاصل يردن قالديريلوب آلنان نسنه معناسنه در. بو مناسبتله كوشه باشنه، اوته يه بريه و ياخود جامع، كليسا قاپولرينه براقيلوب بولنان چوجغه اطلاق اولنور.

لَقِيطَه [ع] فى الاصل فرومايه، رذيل، حقير اركك و قادين معناسنه در. لسانمزده بالاده بيان اولنان وجه ايله اوته ده بروده

براقلمش اولان چوجق معناسنه اولان « لقیط » ك مؤنثی اولەرق قوللانیلیر .

لَکَدْ { [ف] تپه : (لَکَدْ زَنْ) = تپه اوریجی ، اوران .

(لَکَدْ خوار) = تپه ییجی ، ییین .

لَکْلَكْ { [ف] معروف بوینی اوزون ، اینجه واوزون باجاقلی قوش : (لکلك عمری لقلقه یله کچر — مثل) .

لَگَنْ { [ف] ایچنده ال ییقانان قاب § جامه‌شور ایچون قوللانیلان باقر تکنه .

لٰکِنَّ { [ع] ادات استدراکدر . اصلی (لَکِنَّ) در . لسانمزده تخفیفله قوللانیلیر . « ایسه‌ده ، ایسه‌لرده ، ایسه‌كده ، ایسه‌کزده ، ایسه‌مده ، ایسه‌كده » تعبیرلرندن صوکره (لکن) کتیریلەمز .

لَکَه { [ف] اصلی (لَكْ) در . اثواب وغیر اشیاده اولان پارچه ، یامه ، نشانه معناسنه‌در . لسانمزده بولاشدیغی شیء ، یری فنا کوسترن ، فنا ایدن نشانه ، اثر معناسنده و (لکه) صورتنده قوللانیلیر : (مرکب لکه‌سی ، یاغ لکه‌سی) ، (لَکه‌دار) = لکه‌لی ، معیوب ، متهم .

لَمْح { [ع] برشیئه چالوب آلە باقمق ، آن واحدده باقمق که منظورك ماهیتنی کوروب آکلامق ممکن اولمیه‌جق صورتده دیمکدر . لسانمزده یالکز صورت آتیه‌ده قوللانیلیر . (کلمح البصر) یا (کلمح بالبصر) ویاخود (لمح بصر) = سرعتله کوز آتوب باقه :

« عینی‌یه عمری کلدی لمح بصر قدر »
« سروری »

« حین رؤیتده آچاردی نظری »
« نکتهٔ سرّ کلمح البصری »
« خاقانی »

لَمَحَاتْ { [ع] « لمحه » نك جمعی .

لَمْحَه { [ع] شیمشکك بردفعه چاقه‌سی کبی کوزك بر دفعه چالوب آلە باقیشی . (لَمْحَةُالبصر) = کوزك بر دفعه باقیشی قدر ، پك آز : (لمحةالبصرده غائب اولدی) خلاف قیاس اولەرق وارد اولان (مَلَامِحْ) صورتنده‌کی جمعی لسانمزده اصلا قوللانیلماز .

لَمْس { [ع] ال ایله یوقلامق ، طوقونوب حس ایتك ، ایدلمك .

لَمْع { [ع] پارلامق ، ایشیلامق ، پارلدامق .

لَمَعَاتْ { [ع] (لَمْعَه) نك جمعی : (لَمَعَاتِ شمس) .

لَمَعَانْ { [ع] پارلامق ، پارلدامق : (لمعان برق) :

« دیده پیرا سواد خطکده »
« نور حکمت ایدر طورر لمعان »
« معلم ناجی »

لَمْعَه [ع] پارلتی . فی الاصل بر کرّه پارلامق دیمکدر :

«تاب رخك اولدقچه فزون شعلهٔ میدن»
«بر لمعه‌سی دنیایی یاقار برق بلاسین»
«معلم ناجی»

لَمْ يَزَلْ [ع] زوال بولماز، زوالسز، باقی : (خدای لم یزل) .

لَنْگ [ف] آقساق ، طوپال: (تیمور لنك) = مشهور طوپال جهانگیر (لَنْگی) = طوپاللق (لَنْگانَه) = طوپالجه‌سنه .

لَنْگَر [ف] واپورلرك، گمیلرك لیمانه گیردکلری وقت بر یرده طورمق ایچون دکزه آتدقلری آغیر دمیر . (لنگر اَنْداز) = دمیر آتیجی، آتان § فارسیده (لنگر) عمارت، تکیه ، خانقاه معناسنده دخی قوللانلدیغندن او مثللو محللرده فقرا ودرویشانه اطعام ایچون قوللانیلان کناری یاپوان، بیوك صحنلره (لَنگَری) دیرلر . لسانمزده یاء نسبت حذف اولنه‌رق یالکز (لنگر) دینیلیر .

لَوْ [ع] ادات شرطدر. لسانمزده اوکنه (واو) علاوه‌سیله (اولسه بیله) معناسنده قوللانیلیر : (ولو قیرمش نه یاپمق لازم کلیر) .

لَواحِقْ [ع] «لاحقه» نك جمعی. اورایه باقلی.

لَوازِمْ [ع] «لازِمَه» نك جمعی. یا کلمش اولسه‌ده جمع‌الجمع صورتیله (لَوازِماتْ) تعبیری ده قوللانیلیر .

لَوّامْ [ع] پك زیاده لوم ایدیجی، ایدن : (نفس لوّامه) .

لَوامِعْ [ع] « لامعَه » نك جمعی. اورایه باقلی .

لَوايِحْ [ع] « لایحَه » نك جمعی ، مفردینه باقلی .

لَوْث [ع] نجاست، پیسلك ، مردارلق: (لوث فحش. لوث دنائت) .

لَوْح [ع] مطلقا دوز صحیفه ، اوزرینه یازی یازیلان دوز نسنه : (لوح محفوظ) = اصطلاح شریعتده عالم علویده اولمش واوله‌جق شیلری حاوی بولنان لوح لاهوتی .

لَوْحَه [ع] تحته‌دن وسائره‌دن یاپیلان دوز صحیفه. رسملی صحیفه‌لری حاوی اوله‌رق دیواره آصیلان تحته‌لره اطلاق اولنور . بونك یرنده (تابلو) لفظ اجنبیسنی قوللانمغه اصلا لزوم یوقدر .

لَوْحَشَ الله [ع] تعظیم، استعجاب مقامنده ویا تحسین ، آفرین معناسنده استعمال اولنور . اصلی (لا اوحش الله) درکه : الله ایراق ایلسون ، وحشت ویرمسون

دیمکدر . اشعار فارسیه وعثمانیه‌ده تخفیفاً استعمالی معروفدر :

« بارك‌الله زهی دولت فتح ونصرت »
« لوحش‌الله زهی عاطفت حیّ قدیر »
« نفعی »

لَوْذَعِیّ [ع] ظریف ، فصیح ، عقللی آدم .

لَوْز [ع] بادم ، (بادام) دینیلن میوه . ایکی نوعدر . طاتلی بادم ، آجی بادم . مفردی (لَوْزَه) در . فارسیده (لَوْزِینَه) = بادم حلواسی ، بادملی حلوا . بونك معرّبی (لَوْزِینَج) در . (لَوْزِیّات) = بادملی طاتلیلر .

لَوْزَتان [ع] (لوزه) نك تثنیه‌سی ، انسانك بوغازنده پیدا اولوب شیشه‌رك بوغاز دلیکنی طیقایان و « بادمجك » دینیلن عارضه‌درکه ایکی غدّه‌دن عبارتدر .

لَوْعَه [ع] عشقدن و یا حزن و اندوه کبی حالاتدن یورکده حاصل اولان آجی ، یانیقلق ، سوزش دل : (لوعهٔ قلب) § یانوب یاقلمق . نظمده (لَوْعَت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . جمعی (لَوَعات) ،

لَوْم [ع] ذم ، هجو ، سرزنش ایتمك ، قنامق : (لوم لائم ، مستحق لوم) ، (لَوْمَه) = موجب لوم اولان خصوص ، شی .

« بنی لوم ایتمز ایدك بی پروا »
« خسته‌یم باقسه‌ك آ محتاج دوا »
« لا »

لَوْن [ع] فی الاصل برنسنه‌یی دیکر شیدن فصل وتمییز ایدن حالت وصفته اطلاق اولنورکه فارسیده (رَنْك) ترکجه‌ده (تُونْرُو) مقابلیدر . لسانمزده سیاه ، قیرمزی وامثالی کبی رنك ، بویا معناسنده قوللانیلیر : (لونی صولوق ، لونی بوزلمش ، لونی تغیر ایتدی) ، (لَوْنِ فَرَس) = آتك طونی ، رنکی . جمعی (اَلْوان) : (الوان سبعه) = یدی رنك اصلی . جمعی نوع ، صنف ، چشید معناسنده‌ده قوللانیلیر : (بوقدر الوان مال ایچندن برینی بکنمدی) .

لَوَنْد [ف] هوای نفسنه تابع اولوب سربست طور و طرز ایله تعیش ایدن تنبل ، بیکار ، زندوست ، عیّاش ، قبا طایی آدم § خدمتکار . اسکی زمانلرده ونديکليلرك ممالك شرقیه اهالیسندن اجرتله طوپلایوب آلدیغی بحریه سلاح انداز نفرینه وتشکیلات قدیمهٔ عثمانیه‌جه برصنف عسکره اطلاق اولنوردی . (لوند چفتلکی) = بشکطاش دینیلن محلك آرقه جهتنده وشیشلی موقعنك ایلروسنده وقتیله اشبو صنف عسکری ایچون مخصوصاً انشا قیلنمش اولان قشله ایله مشتملاتنك بولندیغی محلك اسمی . (لَوَنْدانَه) =

لونده یاقیشه‌جق صورتده : لوندجه‌سنه دیمکدر . (شَهلَوَنْد) = اوضاع بهر- بستانه واطوار بی باکانه‌ده بولنان بویلی بوصلی شن، کوزل کنج .

« کورر آیینهٔ ساغرده عکس روی تابانن »
« آنکچون شهلوندم ایچسه چاك ایلر کریبانن»
« حالتی »

لَهُ { [ع] آنڭ ایچون، آنڭ طرفنه، آندن یا کا معناسنه لام حرفیله هاء ضمیرندن مرکبدر. بومفرد مذکردر . مؤنثی (لَهـا) در . (لَهنْدَه) = آنك منفعتنه موافق ، آندن طرفه (عَلَیهْنْدَه) = آنك مضرتنه ، آکا مساعد اولیه‌رق دیمکدر . (له) و (علیه) ترکیبلری بعضاً ضمیرلرندن صرف نظرله مفرد کلمه کبی استعمال اولنور : (لَهکْزْدَه ، لهمزده ، عَلَیهکْزْدَه ، علیهمزده) کبی . (موصی لَه) = کندیسنه برمال وصیت اولنان . (محکوم علیه) = کندیسی اوزرینه برشی حکم اولنان .

لَهَبْ { [ع] آتشك چیقان سیوری آلوی . (لهب النّار) = آتش آلوی .

لَهَبان { [ع] آتش آلولنمك : (لهبان آتش عشق) .

لَهْجَه { [ع] لسان ، آلت تکلم اولان دیل : (فصیح اللهجه) = فصیح اللسان، کوزل سوز سویله‌ین دیمکدر § سوزك محل استعمالی اعتباریله مخارج حروف قصد اولنور § فارسیده وضع تکلم ، صوت لطیف ، لغت ، شکل وصورت معنالرنده قوللانیلیر:

« تقلید ایله اولماز بوقدر لذت کفتار »
« بولهجهٔ پاکیزه بکا داد خدادر »
« نفعی »

لَهو { [ع] فی الاصل انسانی مهم وفائده‌لی ایشندن آلیقویه‌جق شیله مشغول اولمق معناسنه‌در. بومناسبتله اویون اوینامق معناسنده قوللانیلمشدر: (لهو ولعب). (لَهویّات) = اویون ، چنك ، چغانه ، اکلنجه مقوله‌سی شیلر .

لَهیب { [ع] آتشك آلوی ، شعله‌سی ، « حرّ النّار » § آتش آلولنمك .

لَیال ، لَیالی { [ع] (لیل) ڭ جمعی، کیجه‌لر: (لیال هجران، لیال تنهایی ، لیالیٔ حسرت) .

لَیتَ { [ع] ادات تمنی؛ (کاشکی) معناسنه در . لسانمزده مصلحته ، ماده‌یه تعلق اولمایان بوش سوزلرله وقت کچیرمك موقعنده (لیت ولعلّ) صورتنده قوللانیلیر. هرایکیسی باشقه برده قوللانیلماز : (لیت ولعلّ ایله تأخیر عزیمت ایدیور، ایش لیت ولعلّه‌ده قالدی) .

لَیْل { [ع] کیجه ، کونشك غروبندن فجر صادقك یاخود ینه کونشك

طلوعنه قدر اولان مدت: (لیل محنت، ظلمت لیل) ؛ (لَیلاً) = کیجه وقتی، کیجه‌لین (لَیلُ ونهارْ) = کیجه و کوندوز (لَیلی) = کیجه‌یه منسوب، کیجه‌لك .

لَیْلاء [ع] پك قارا کلق کیجه‌که آیك صوڭ کیجه‌سی دیمکدر. کیجه‌نك طولنی، شدتنی افاده ایچون تأکید صورتیله ایراد اولنور: (لیلهٔ لیلا) .

لَیْلَه [ع] « لَیْل » کبی کیجه : (لیلهٔ قدر) = اصحّ روایته کوره رمضانك یکرمی یدنجی کیجه‌سی. (لیلة الاسری) = معراج کیجه‌سی. (لیلة البدر) = آیك اون دردنجی کیجه‌سی .

لَیلی [العامریه] مشهور مجنونك معشوقه‌سی . بعضاً اسلوب فارسی اوزره (لیلی) صورتنده ده قوللانیلیر .

لَیْن، لَیِّن [ع] یوموشاق شی . (لَیِّن الجانب) = ملایم مشرب، تعصبسز، اویغون آدم.

لَئیم [ع] آلچاق، جری آدم . (لئیم) ایله (بخیل) آراسنده فرق واردر. برنجیسی نه‌کندی بر، نه باشقه‌سنه یدیرر . ایکنجیسی کندی یر باشقه‌سنه یدیرمز. (لَئیمانه) = آلچاقجه‌سنه، جریجه‌سنه . جمعی (لئام) اسلوب فارسی اوزره جمعی (لَئیمان) در :

« دشمن ارباب دل، برنجه خر طبع ولئیم »
« نفعی »

﴿ لِ ﴾

لِئام [ع] « لئیم » ڭ جمعی، آلچاقلر، جریلر.

لِاَبْ [ع] پدر طرفندن، بابادن یاکا . (لاب قارداش) = بابا بر فقط آنا آیری قارداش .

لِباس [ع] جامه، ثوب، کیه‌جك شی : (لباس فرسوده) = اسکیمش اورویه. (لباس التقوی) = ایمان، حیا . (لباس جدید، لباس نو) = یکی اورویه . جمعی (البسه) در : (البسهٔ رسمیّه) .

لِبْرَه [Libre فرانسزجه‌دن) یوز قرق ویا یوز اللی درهم عتیق ثقلتنده براجنبی اولچك .

لِثّه [ع] دیش اتی، تخفیف ایله‌ده لغتدر .

لِجام [ع] حیوانك آغیزینه طاقیلان کم . فارسی (لِکام) ڭ معرّبیدر. جمعی (لُجُم) .

لِحاف { [ع] اورتونه‌جك شی ، يورغان § نباتاتك زاری، صارغيسی .

لِحام { [ع] لسانمزده تحريف ايله. (لهيم) ديديلير كه پاره‌لنمش ياخود پاره پاره ، آيری آيری اولان شیءٔ بر برينه ياپشديره‌جق نسنه ديمكدر. فتح لام ايله‌ده لغتدر . (لهيم) ذاتاً محرف اولديغی حالده بر ده بوندن (لهملنمك) معناسنده (تَلْهيم) لفظی ايجاد اولنمسی واوموقعده استعمال قيلنمسی جهالتدن منبعث حالات غريبه‌دندر . عربيده (لَهْم) و(تلهُّم) و(التهام) لفظلری (بر نسنه‌يی همان يوتمق) معناسنده وارد اولمشدر . بناءً عليه جاهلانه اويدورلمش اولان (تلهيم) لفظنك زنهار قوللانيلمامسی ايجاب ايدر .

لِحْيَه { [ع] صاقال . (لِحيانی) = اوزون‌قابا صاقاللی آدم. (لِحيَه‌دار) = صاقاللی . (لِحَوی) لحيه‌يه منسوب. جمعی (لِحَی) .

« طاغيليركن ديدی ارباب تماشا تاريخ »
«لحيه‌قويوپردی كوجك بتدی صقالی‌اوپونك»
« سروری »

لِذٰلِك { [ع] بونك‌ايچون، بوسببدن، بوندنطولايی.

لِسان { [ع] مدار تكلم اولان آغيزده‌كی ديل . جمعی (أَلْسِنَه ، أَلسُن، لُسُن) اكثريا برنجيسی قوللانيلير § برقومك تكلم ايتديكی لهجه ، لغت : (لسان عثمانی ، لسان عربی) ، (لسان حال) = انسانك اوضاعيله سيماسنده حاصل اولان علائمك دلالت ايتديكی معنالردن عبارتدر : (لسان حال لسان مقالدن ابلغدر) (لِساناً) = ديل ايله ، تكلم ايدرك (لسان‌الله) = قرآن كريم. (لِسان‌النار) = آتشك شعله‌سی ، آلوی :

« سوز يوق كهر السنهٔ عالمه اما »
ای‌خواجه‌لسان شعرا بشقه لساندر »
« عونی »
« ايستر ايسه‌ك آكلامق‌جهانی »
« اوكرنملی اوروپا لسانی »
« لا »

لِقاء { [ع] كورمك، راست كلوب قاووشمق § يوز، چهره . (مَهْلِقا) = آی چهره‌لی، يوزی آی كبی. (خورشيد لِقا) = كونش يوزلی، يوزی كونش كبی ، (بَدْلِقا) = چركين يوزلی. برنجی معناده لسانمزده قوللانيلماز. (لقاءالله) = قيامت كونی.

لِگام { [ف] حيوانك آغيزينه اوريلان كم. (لِجام)معربی.

لِلّٰه { [ع] الله ايچون معناسنه‌در . « ل » حرف جريله لفظهٔ جلاله‌دن مركبدر . اكثريا عربی

ترکیبلرده قوللانیلیر : (لله ورسوله ، لله درّه ، المنّة لله) .

لِمُؤَلِّفِهِ { [ع] برترکیب عربیدرکه اوّلنه التصاق ایدن لام حرف جرّی تملك واختصاص معناسنه‌در. (لمحرره ، لمترجمه ، لقائله) کبی ترکیبلرده بویله‌در .

لِواء { [ع] سنجاق ، بایراق : (لوای عثمانی، لوای اسلام، لوای ظفر) § ایکی آلای عسکردن مرکب بر هیئت عسکریه : (قرق سکزنجی ردیف لواسی قوماندانی) ، (میرلوا) = فریقك مادوننده بولنان قوماندان § تقسیمات ادارهٔ ملکیه‌جه متصرف بولنان قطعهٔ ممالك : (مرکز لوا) = متصرفك اوطوردیغی قضا ، قصبه .

« سرفراز ایتدك لواءالحمد دین احمدی »
« کافره کوستردك الحق دستبرد حیدری »
« نفعی »

لِیاقَت { [ع] یارارلق ، دکرلك، مناسب‌اولمق: (بوخدمته لیاقتم آشکار ایکن) § اقتدار، هنر، فضیلت ، کارکذارلق. (لیاقتلی مدیر، لیاقتسز برذات ، ارباب لیاقت ، لیاقت مدالیه‌سی) ، (لیاقتمند) = لیاقتلی .

« درونمده کدر وار یأس‌وامیده‌لیاقت یوق »
« نابی »

لیمان { [رومجه‌دن] اوسقومری بالیغنك قارنی بنکلی برنوعی .

لیتره { [فرانسزجه‌دن Litre] رطل، بردسیمتره مکعبندن عبارت یکی اولچك : (برلیتره‌لك قونیاق شیشه‌سی) .

لیرا { [فرانسزجه دن Lire] عالمده هر شی ایچون مدار حصول وواسطهٔ مبادله اولان آلتوندن مضروب وقیمتی معیّن پاره ، آقچه : (عثمانلی لیراسی ، فرانسز لیراسی) ، (لیرای عثمانی) یازمق یاکلشدر .

لیس { [ف] یالامق معناسنه اولان (لیسیدن) مصدرندن صیغهٔ امردرکه لسانمزده مطلقا ترکیب ایله ویالایجی، یالایان معناسنده قوللانیلیر: (کاسه‌لیس) = کاسه یالایجی ، دالقاووق ، مداهن. (کاسه‌لیسانه) = کاسه‌لیسجه‌سنه .

لیطوغرافیا { [یونانیدن] فرانسزجه‌سی Lithographe طاش باصمه‌سی دیمکدر .

لیف { [ع] خرما آغاجنك چوپی، حماملرده صابونلامق ایچون قوللانیلان شی § اجسام نامیه‌ده تل تل کورینن شی: (لیف نباتی ، لیف حیوانی) جمعی (الیاف) .

لیقه { [ع] مرکب حقه‌سنه قونیلان خام ایپك § یالدیز آلتنه سوریلان لاك ، لیقه .

لیكْ [ف] (لٰكِنْ) كبی ادات استدرا كدر. یالـكز نظمده قوللانیلیر. (لیكن) صورتنده استعمالی كلیاً مهجوردر :

« تحقیق صفا گرچه بودر، لیك بوتحقیق »
« بر وفق هوا وهوس نو هوسـاندر »
« نفعی »

لیكیداسیونْ (فرانسزجـه‌دن (Liquidation) تسویهٔ حساب ، قطع محاسـبه . تصفیهٔ حساب § تعیین قیمت .

لیمانْ [روم‌جه‌دن] دكزده یاتیق، یاته‌جق محل، قوی؛ بندر.

لیمَه [ف] پارچه ، یرتیق: (لیمَه‌لیمَه) = پارچه پارچه .

لینَتْ [ع] یوموشاقلق، ملایمت. ضدّی (خشونت) در : (لینت مزاج ، لینت طبع) .

لیوارْ [روم‌جه‌دن] ایچنده موقتاً جانلی بالیق صاقلانیلان و دكز كنارنده وصو ایچنده مخصـوصاً یاپیلان قفسلی ، دلیكلی محـل ، یاخود صندوق .

﴿ لُ ﴾

لُبّ [ع] اوز، ایچ؛ ایچلی شیئك ایچی: (لبّ الجوز) =جوز ایچی § هرشـیئك ایسی ، خالصی § عقل سـلیم ، هوش . بو معنـاده جمعی اولان (اَلْبابْ) زیاده قوللانیلیر:

« آچیلدقجه اولوالالباب اولور دمبستهٔ حیرت »
« لب اعجـاز گویی لبّ اسرار معانیـدر »
« معلم ناجی »

لُبانْ [ع] كونلوك ، كنـدیر . (لبان جاوی) = جاوه صمغی.

لُجّه [ع] دكزك انكین طرفی ، پك درین بیوك صو: (لجّهٔ غرام ، لجّهٔ مسرت) .

لحاظَه [ع] كوز اوجیـله بركره باقمه ، چالوب آلمـه نظر: (عطف لحاظهٔ مرحمت) .

لُحُودْ [ع] (لَحْدْ) ك جمـعی : (لحود اكابر) .

لُحُوقْ [ع] اولاشمق، ایریشمك، تابع اولمق . (ایتمـك) مصدریله قوللانیلیر.

لُحُومْ [ع] (لحم) ك جمـعی : (لحوم متبرّده) .

لُزُوجَتْ [ع] یاپشقانلق، طوتقال كبی برشیئه صیوانوب یاپشمق ؛ چكیلوب اوزانمق. (لُزُوجی) = لزوجتلی ، یاپشقان .

لُزُومْ [ع] لازم اولمق ، اقتضا ، ایجاب ، احتیاج : (قاصه مبایعه‌سنه لزوم كورلدی ، اشتراسنه لزوم كوستریلان آلات فنیه) ، (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلماز .

لُسْن { [ع] لسانك جمعی . اصلی ضمتیناه (لُسُن) در. دیکر جمعی اولان (اَلْسِنَه) دائما ، بونادراً قوللانیلیر: (لسن عتیقه) .

« سائر لسن عتیقه نك هپ »
« معقولاتی اولور مرتب »
« لا »

لُصُوق { [ع] یاپشمه ، بتیشك اولمه .

لُطْف { [ع] خوشلق، کوزللك : (لطف طبیعت . لطف مزاج ، لطف سیرت، لطف اخلاق) § کرم ونوازشله معامله ایتمك ، رفق و ملایمتله ایدیلن احسان و معامله : (لطفکزك محجو بی یم ، لطفکزك منتداری یم، لطفکار) § توفیق الهی مقامنده ده قوللانیلیر: (بلطفه تعالی). (لطفاً) = کرم واحسان صورتیله :

«دل نکاه لطف اومار بیلمزنه بی رحم اولدیغن»
« مردم چشمندن انسانیت امیدنده در »
« نائلی قدیم »

لُعاب { [ع] فی الاصل آغیزدن آقان صالیا معناسنه در . بال ، شکر کبی شی ایله طبخ اولنان طاتلی یه اطلاق اولنور. (لُعابی) = لعابه منسوب ومتعلق ، لزوجتلی اولان.

لُعْب { [ع] اویون . (لُعَبی) = اویونه منسوب ، متعلق . (لُعَبیّات) = اویونه متعلق شیلر ، اویونلر.

لُعْبَت { [ع] اویناتان، اویناتیلان شی، اویونجاق. (لُعْبَتگاه) = اویون محلی. (لُعْبَتباز) = اویونجی، حقه باز § کورنلرك مفتون و مجلوب اولدیغی شی . (لُعْبَةالعَین) = کوز ببکی .

لُغات { [ع] (لُغَت) ك جمعی : (لغات مستعمله) .

لُغَت { [ع] هر قومك کندینه مخصوص اولان دیلی، افادهٔ مرام ایچون قوللاندیغی اصوات، الفاظ وتعبیراتدن هر بری § الفاظ وتعبیراتك معنالرینی حاوی کتاب : (جیب لغتی)، (لغت نویس) = لغت یازیجی، یازان (لغت شناس) = لغت بیلیجی، بیلن (لُغَوی) = لغته منسوب ، لغت آکلایان. جمعی (لُغَوِیون) .

لُغْز { [ع] بیلمه جه ، یاکلتماج . اکثریا سؤال صورتیله اولدیغندن فارسیده (چِستان، چیستان) تعبیر اولنور. جمعی (اَلْغاز) در . (معما) باشقه در .

« حل ایتدیلر بولغزك سرینی کیمسه »
« لا »

لُغَوی { [ع] لغت ماده سنده کوسترلدیکی وجه ایله لغته منسوب؛ علم لغته آشنا اولان آدم:

(معنای لغوی ، کتب لغویّه) جمعی (لُغَوِیُّونْ) .

لُقّانْ } [ع] اعلی اکشی نار . تحریف ایله (لوفان) دینیلیر. (لفّان ناری).

لُقاطَه } [ع] یره آتلمش یاخود یردن آلنمش قیمتسز شی: (لقاطه چین) = لقاطه دیوشیریجی ، آرتوق طوپلایجی.

لُقَطَه } [ع] سوقاقده بولنوب آلنان وصاحبی معلوم اولمایان مال ، شی . انسانك غیریده استعمال اولنور .

لُقْمَه } [ع] برآغیز ، بریودم ، بر پارچه طعام : (لقمه‌لقمه) = پارچه پارچه ، آزار آزار. (لقمه طاتلیسی) = بهر دانه‌سی برکرّه‌ده تناول اولنان معروف یووارلاق خمیر طاتلیسی دیمکدر. § مطلقا طعام معناسی فرض اولنورسه (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : (برلکده لقمه ایتدك) ، (لقمه کوز) = پاتلاق کوز (لُقمه شمار) = لقمه صاییجی ، ییدیکی لقمه‌یی حساب ایدن خسیس آدم .

لُکْنَتْ ، لُکُونَتْ ، لُکْنُونَتْ } [ع] پلتکلك ، دیل باصیقلغی ، سوز سویلرکن دلده‌کی طوتقلق :

(او رومی دلبرك ای‌دل‌دیلنده صانمه‌وار لکنت)
(مرادنجه دیلی دونمز دهانی تنکدر غایت)
« پیر محمد عزمی »

لُوطْ } [ع] انبیاء عظامدن برپیغمبر ذی‌شان اسمیدرکه قومی خلاف شرع وطبیعت احواله منهمك اولدقلریچون قهر الٓهی یه اوغرایوب محو اولمشدر .

لُؤْلُؤْ } [ع] اینجو . (لؤلؤ لالا) = پارلاق اینجو. (لُؤلؤ بار) = اینجو یاغدیریجی، یاغدیران. (لؤلؤ پاش) و (لؤلؤ فشان) = اینجو صاچیجی ، صاچان .

«خداوندا بن‌اول‌استاد مضمون‌پرورنظمم»
«که پست ایتدی کلامم قیمت لؤلؤ لالایی »
« نفعی »

لُوجَه } [فرانسزجه‌دن] محرف اصلی (Logette لوجت) = قولبه ، کوچك اوطه، قاپوجی اوطه سی ، تیاترو حجره‌سی .

لُودُوشْ } [رومجه‌دن محرف]جنوب غربی طرفندن اسن‌یل

لُورْدْ } [انکلیزجه‌دن] انکلتره‌ده زادکاندن بر صنفه ویریلن عنوان: (لورد پالمرستون) = مشهور انکلیز باش وکیلی .

لُوشْتارْیا } [ایتالیانجه‌دن] کوچوك لوقانطه ، طعام محلی.

لُوسْتَرَه } [ایتالیانجه‌دن] قوندره بویاسی: (لوستره‌جی).

لوفر { [روجه‌دن] طعمی لذیذ اولوب اکثریا شهر اغستوس } اواخرنده ظهور ایدن برنوع بالیق .

لوقوموتیف { [فرانسزجه‌دن (Locomotif) } تیمور یول آرابه‌لرینی چکن اوجاقلی وماکنه‌لی آرابه .

لوقانطه { [ایتالیانجه‌دن] آلافرانغه بیوك آشجی دکانی .

لوله { [ف] چشمه ، موصلق ، و امثالنه طاقیلان کوچك بوری } § ماسوره ، صو اولچوسی : (بش لوله صو جاری اولان آجی چشمه) § چبوغه کچیریلن توتونلك ، طوپراق قاب : (لوله‌جیلر ، لوله‌جی چاموری) § بوری شکلنه قونیلان دورمه صاچ .

« تاریخی سلطان احمدك جاری زبان لوله‌دن »
« سید وهبی »

لونجه { [فرانسزجه‌دن] اصنافك ، تجارك مذاکره اوطه‌سی ، } اجتماعگاهی .

م

ماء { [ع] صو : (ماء جاری) = آقار صو (ماء راکد) = } طورغون صو (ماءالحیوة) = آب حیات . (مائی ، ماوی) = صویه منسوب ، صو رنکنده . جمعی (میاه) : (طغیان میاه) .

« مائی پرواز ایله قطع اولمش یشیل خارامیدر »
« نفعی »

مآب { [ع] (اوب) لفظندن اسم مکاندر ، (مرجع) کبی } رجوع ایده‌جك بر معناسنه‌در . لسانمزده ترکیب ایله قوللانیلیر : (شوکتمآب) و (فضائلمآب) کبی . بوتقدیرده شوکتك ، فضائلك رجوع ایتدیکی وجود معناسنی محتوی اولور .

مآثر { [ع] کوزل اثرلر ، نشانه‌لر ، ایشلر ، یادکارلر : (مآثر } عرفان ، عساکر نصرت مآثر ، مآثر مآثر برکزیده) لسانمزده بونك مفردی اولان (مأثره) اصلا قوللانیلماز .

مآثم { [ع] کناهلر . کناه ایتمك وکناه ایده‌جك بر معناسنه } اولان (مأثم) ك جمعی . مفردی قوللانیلماز .

مآخذ { [ع] « مأخذ » ك جمعی ، برنسنه‌نك اخذ واستخراج } اولندیغی محللر : (مأخذ علوم) .

مآل { [ع] زبده ، حاصل اولان شی § سوزك دلالت ایتدیکی خصوص ، معنی ، مفهوم : (مآل مسرت اشتمال) ، (بی مآل) = معناسز ، برشی آکلاشلماز صورتده .

« مآل اولور متوحش آنك مقالندن »
« معلم ناجی »

مائل { [ع] میل ایدیجی ، خواهشکر ، ایستکلی :

« بیکانه نکاهی قانه مائل »
« تیر غمی جانه آشنادر »
« شیخ غالب »

مائده { [ع] طعام سفره سی ؛ اوستنده طعام بولنان سفره : (مائدهٔ مسیح ، مائدهٔ سنیه) .

ماباقی { [ع] کری قالان ، آرتان ، باقی قالان . (مابقی) ده بومعنایه در .

مابعد { [ع] صوکره سی ؛ صوکی .

مابعدالطبیعه { [ع] طبیعتك غیری اولان شی ، علم الهی .

مابین { [ع] ایکی شیئك آراسی : (تألیف مابین) § أولرده حرمله سلاملق آراسنده کی اوطه : (مابین اوطه سی) § سرای پادشاهینك سلاملق دائره سی : (مابین همایون جناب ملوکانه) .

مات { [ف] مغلوبیت معناسنه در . شطرنج اویونجیلرینك اصطلاحنده شاهك اسارتنه اطلاق اولنور . اصلی فوت اولدی معناسنه عربی (مات) اولسه کرکدر .

« فکر اولنسه بوراده مات اولور اهل تدبیر »
« نفعی »

ماتقدم { [ع] کچمش ، زمان ماضی ، سابق .

ماتم { [ع] اولو ایچون ، اولمش ایچون آغلامه ؛ حزن ومصیبت زماننده کی آغلایش § حزن ، کدر ، مأیوسیت : (روزماتم) ، (ماتمزده) = مأیوس ، ناله ایدیجی . (ماتم کنان) = ماتم ایده رك . (ماتمی) = ماتمه منسوب ، ماتملی . (ماتم انکیز) = ماتم قوباریجی ، قوباران . (ماتم فزا) = ماتم آتیریجی ، آتیران . (ماتمسرا) و (ماتمکده) = محل ماتم ، بیت الحزن . برنجی معناده (ایتمك ، ایلمك) ماده لریله قوللانیلیر :

« ایل عید اکبر ایلدی بن ماتم ایلدم »
« حلیمکرای »

ماتیش { [روجه دن] صیزمش ، سرخوش .

مأبون { [ع] مفعول ؛ علت ابانته مبتلی .

مأثوره { [ع] سلفدن خلفه نقل وروایت اولنان مشهور ومعتبر خبرلر : (ادعیهٔ مأثوره) = پیغمبرمز علیه الصلاة والسلام افندیمزله صحابهٔ کرامدن منقول اولان ادعیهٔ خیریه .

مَأثوم [ع] صوچلو ، كناهلى ، كنـاهكار عد اولنمش اولان . (معصوم) مقابلى .

ماجِد [ع] مجدوشرف صاحبى ، بزركوار، كريم : (والدماجد)

ماجَرى [ع] جريان ايتمش ، كچمش ، واقع اولمش شى ، حال : (ماجراى عاشـقانه ، ماجراى محنت) .

«ماجرامز بزم‌اى دل دها چوق صو كوتورر»
«لا»
«دوكيلن صوقابنى طولدرسه ايلردى كوكل»
«ماجراى وصل ايچون دلداره صرف آب رو»
«طربزونى حلمى»

ماجِن [ع] خلقه حيله كارلق يولى اوكرتن : (مفتىٔ ماجن).

مأجور [ع] اجروثوابى ويرلمش : (امر مأجور، خدمت مأجـوره) § كرايه ويريلن شى : (مأجورك هيئت اصليه‌سـيله تسـليمى جملهٔ شرائطندندر)

ماحَصَل [ع] حاصل اولان شى ، ثمره، محصول: (ماحصل عمر) = اولاد معناسنى افاده ايدر .

« بر بويله دم حرم وفرخنده خصوصا »
« كيم ماحصل مدت عمر گذراندر »
« نفعى »

ماحَضَر [ع]مستحضراولان شى، موجود . (خيرالطعام ماحضر) = طعامك خيرليسى حاضر اولانيدر .

ماحى [ع] محـو ايديجى ، يوق ايديجى ، ايدن . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: (ماحىٔ آلام، ماحىٔ طاقت ، ماحىٔ ظلام) .

مأخَذ [ع] برشـيئك آلنديغى ، چيقارلديغى ير : (اشبو حديث شريفك مأخذى صحيح البخارى) .

« جمله‌نك اوليدر ختم رسل »
« ديديلر آنك ايچون مأخذ كلّ »
« خاقانى »

مأخوذ [ع] اخذاولنمش، آلنمش. جمى (مأخوذات) .

مادام [ع] باقى ، دائم اولدقجه معناسنه تركيبدر: (مادام الحيات) = ياشادقجه § چونكه معناسنه و (كه) اداتيله برلـكده قوللانيلير :

« مادام كه بيتميور حياتم »
« ظن ايتمـه بيتر ترنمانم »
« معلم ناجى »

مادام [فرانسزجه‌دن madame] خانم . قوجه‌لى و قوجه‌يه وارمش طول قادينلره اطلاق اولنور.

مادابول [madapolam فرانسزجه‌دن] قاچجه بياض ورنكلى بر جنس آستار، قالين پاتيسقه .

مادِح [ع] مدح ايديجى ، حسن ذكـر ايله ياد ايدن : (مادح پيغمبر) .

مادَر [ع] آنا . (مادَرى) = آنالق (مادَرانَه)= آناجه.

سنه (مادرزاد) = آنادن طوغمه .
(مادر اندر) = اوکی آنا (مادریت) بك یا کلشدر ، زنهار قوللانیلماملی .

مادموازل { mademoiselle] فرانسزجه دن] قیزلره ویریلن عنوان ، خانم قیز ، کوچك خانم دیمکدر .

مادون { [ع] آلت ، آشاغی :
« هر کسك عالمده بیك مافوقی بیك مادونی وار »
« اسعد مخلص »

ماده { [ع] مایه ، اصل ، جوهر § ایش ، امر ، خصوص § سوزك بر بندی § جسم . جمعی (مواد) :
« کوردیکك حال حزینك باعثی بر ماده در »
« کیم خدای ذوالجلال قرآنده ایتمشدر بیان »

مادی { [ع] ماده یه منسوب ، معنوی دکل ، جسمانی : (مادی ومعنوی) § مادیاتدن باشقه برشیئه اینانمایان ، دهری . بومعناده جمعی (مادیون) در . (مادیت) = مادیلك ، مادیاتدن باشقه سنه اینانماق مسلك فلسفیسی .

مادیات { [ع] مادی اولان خصوصات .

مادیان { [ف] دیشی آت ، قیصراق . (اسب مادیان) تعبیری (باب عالی قاپوسی) دیمك قدر خطادر . چونکه (مادیان) دیشی آت اولدیغی ایچون (اسب) لفظنك علاوه سنه اصلا لزوم یوقدر .

مأذون { [ع] اذن ویرلمش ، رخصتلی ؛ اجازتلی .
(مأذونیت) = مأذونلق ، اذنلی اولمه .

مار { [ف] ییلان . جمعی (ماران) عربیسی (حیه) .

مار { [ع] مرور ایدیجی ، ایدن ؛ کچیجی ، کچن . (مار الذکر) = ذکری کچن (مار البیان) = بیانی کچن . جمعی (مارین) = کچیجیلر ، یولجیلر . مفردی انجق تراکیب مذکوره ایله وجمعی اکثریا (عابرین) لفظی ایله برلکده قوللانیلیر .

مارانغوز { [ایتالیانجه دن] اینی کراسته ایله ظریف ، اهتماملی آغاج ایشلری یاپان استاد ، طوغرامه جی .

مارپیچ { [ف] ترکجه ده محرفی (مارپوچ) درکه نارکیله یه طاقیلان مشین ایله اینجه تلدن معمول اوزون بوری کبی شی .

مارت { [روجه دن] سنۀ رومیه مالیه نك برنجی آیی : (مارت قاپودن باقدیرر ، قازمه کوره ك یاقدیرر — کلام مشهور) .

مارش { (فرانسزجه دن Marche) عسکرك یورورکن آیاقلرینی

بردن انتظاملی آقمه‌لرینی تسهیل ایدن شرقی، چالغی § آرش، ایلری، کیدیش.

مارەشال (Maréchal فرانسزجه‌دن) مشیر، رتب عسکریه‌نك منتهاسی: (مارەشال مولتکه)

مارقه (فرانسزجه‌دن Marque) اشیا اوزرینه وضع اولنان علامت، اشارت، نشانه، تمغا.

مارکی (فرانسزجه‌دن Marquis) اوروپاده زادکان صنوفنك «دوق» ایله «قونت» آره‌سنده بولنان برصنف مخصوصی.

مارکیز (Marquise فرانسزجه‌دن) اوروپاده زادکاندن «مارکی» عنوانی حائز اولان ذاتك زوجه‌سی.

مارنل (ایتالیانجه‌دن) کمی طائفه‌سی، کمی نفری، کمیجی.

ماروت [ع] قرآن کریمده‌وارد اولان برملك اسمیدر. (هاروت) اسمنده اولان دیکرملکله برابر مذکوردر. تفصیلات آلمق ایسته‌ین کتب‌تفاسیره مراجعت ایتملیدر.

مارول (رومجه‌دن) استانبولده شهرمایسده حاصل اولان صلاطه‌نوعندن برسبزهٔ لطیفدرکه‌اکلی تصفیهٔ‌دم‌ایچون نافع اولمقله مشهوردر.

ماریه [ع] فی‌الاصل آق ودوز تویلی بوزاغیسی اولان اینك دیمکدر. لسان عوامده دیشی قویونه

اطلاق اولنور.

مازو [ف] برآغاجك میوه‌سیدرکه دری دباغتنده قوللانیلیر. فارسیده (مازون) ده دینیلیر.

ماساریقا (یونانجه‌دن) معده‌نك اینجه طامارلری.

ماساژ (فرانسزجه‌دن Massage) ال ایله وجودی باصه‌رق اوغمق، اوغوشدرمق. بولفظك عربیدن مأخوذ اولمسی بحثنه‌کلنجه‌واقعا عربیده (مَس) ال ایله وسائر اعضای بدن ایله دکمك، طوقونمق معناسنه‌در. (ماسّ) = طوقونیجی، دکیجی دیمکدر. لکن بونده (دَلك) کبی اوغمق، اوغوشدرمق معناسی بولنمدیغی‌قاموسده مصرحدر (ماسور Nasseur) = فرانسزجه اوغمقله، اوغوشدرمقله تداوی ایدن طبیب. لسانمزده بونك تام‌مقابلی (دَلّاك) لفظیدر. (ماسور) یرینه (طبیب دلاك) قوللانیله‌بیلیری بیله‌مم ؟.

ماسبق [ع] کچن، کچمش زمان، شی: (حکایهٔ ماسبق)

ماستیق [یونانیدن] فرانسزجه‌سی (Mastic) ساقز، ساقز راقیسی. زبانزدی «ماستیقه» در.

ماسکه (فرانسزجه‌دن Masque) نقاب، یوز اورتوسی.

ماسلف [ع] کچمش، کچن شی.

ماسواء / **ماسوى** [ع] خالقدن باشقه ، غیری مجموع اشیا . (ماسوی الله) = کذا اللهدن غیری کافهٔ موجودات ، مخلوقات ، علائق دنیویه. بعضاً یالکز (ماسوا) ده قوللانیلیر.

« ایتمز نگاه غیره اولان آشنا سکا »
« بیگانه اولدی شوقك ایله ماسوا بکا »
« نجار زاده »

مأسور [ع] اسارته دوشمش ، اسیر ایدلمش اولان .

ماسوره / **ماشوره** [ف] اوزرینه ایپلك صاریلان اینجه قامش ، مکیك ایچنه قونیلوب بز طوقونیلان ایپلك بوماغیدرکه لسانمزده سین صاده تبدیل اولنه‌رق (ماصوره) دینیلیر واشبو معنادن باشقه لوله ، اولوق مثابه‌سنده ومٔاء جارینك مقدارینی تعیین ایچون اولچك معناسنده دخی قوللانیلیر.

ماسه [ایتالیانجه‌دن] ترابزه‌نك کوچکی ، سفره § تاجر مفلسك مال موجودی ، مال غرما .

ماشاءالله [ع] « اللهك ایسته دیکی کبی » معناسنه برترکیبدر. تقدیر وتحسین موقعنده وبعضاً حیرت واستغراب مقامنده ایراد اولنور. (ماشاءالله نه کوزل ، ماشاءالله بورایه سزده کلیرمیسکز) .

ماشطه [ع] قادینلرك صاچلرینی طارایان ، کلینك چهره واندامنه زینت ویرن قادین. (مشاطه) ده بومعنایه لغتدر .

ماشی [ع] یورویجی ، یوروین ، یایان کیدن. (ماشیاً) = یوریه‌رك ، یایان اوله‌رق : (ماشیاً عزیمت) .

ماصدق [ع] تصدیق اولنان ، ایدیلن خصوص : (ماصدقنجه) = مدلولنجه . اصلی (ماصدق علیه) درکه صادق اولان شی اوزرینه دیمکدر. محاوره‌ده مضمون ، معنی مقامنده قوللانیلیر.

ماضی [ع] کچمش ، کچن زمان: (فعل ماضی، ادوار ماضیه)، (الماضی لایذکر) .

« فکر مستقبل وماضی‌یی براق عارف ایسه‌ك »
« بویله درحال زمان بر وار ایمش بر یوق ایمش »
« کانی »

ماعدا [ع] باشقه ، غیری : (کندیسنی اعاشه واتفاق ایتدکدن ماعدا حاصلاتدن یوزده بش غروش ویرمك صورتیله ترفیه وتلطیف ایدردی) .

مافات [ع] فوت اولان ، الدن کیدن شی : (جبر مافات، تلافیٔ مافات) .

مافوق [ع] بالا ، اوست طرف ، اوست طرفده بولنان :

« هر کسك عالمده بیك مافوقی بیك مادونی وار »
« اسعد مخلص پاشا »

مافی الباب { [ع] قاپو ایچنده ، داخل اولان: (غایة مافی الباب) آز قوللانیلیر .

مافی البال / **مافی الضمیر** { [ع] کوکلده اولان شی، مضمر: (بیان مافی البال، اظهار مافی الضمیر) .

ماقبل { [ع] اوك ، اوکی ؛ بر شیئك کندیندن اوّل اولان: (ماقبلنده‌کی حرف جرّ) .

مأکل { [ع] خدمتسز ، منتسز ، زحمتسز مدار معیشت ، قازانج ؛ یمکلك. (مأکله) = ینه‌جك شی || بریردن جلب اولنان ذخیره معنا. سنه‌درکه جمیعده (مآکل) در .

مأکول { [ع] اکل اولنمش ، ینلمش ، ینیلن شی .

مأکولات { [ع] « مأکول » ك جمعی ، ینیله‌جك شیلر ، یمکلر : (مأکولات ومشروباتده اعتداله رعایت) .

ماکیان { [ف] طاووق. عربیسی (دجاجه) در :

« ماننده ماکیان غرّا »
« یك بیضه هزار فخر ودعوا »
« شیخ غالب »

ماکینه { فرانسزجه‌دن (Mackine) آلت، چرخ، دولاب. (ماکینیست Mackiniste) = ماکینه‌یاپان، یا ایجاد یاخود استعمال ایدن ، ماکینه‌جی .

مال { [ع] قیمتی ، دکری اولان نسنه ؛ انسانك مالك اولدیغی اشیا ، آقچه . جمعی (اموال) در : (اموال ذاتیه ، اموال امیریه) ، (مالدار) = زنکین. (مالداری) = زنکینلك. (مالپرست) = ماله‌طاپان، حریص ، طمعکار . (بیت المال) = خزینهٔ دولت : (بیت المال مسلمین) .

مالاکلام { [ع] سوز کوتورمز، سوز قبول ایتمز دیمکدر. اصلی (مالا کلام فیه) در.

مالامال { [ف] زیاده طولو ؛ طولغون. اصلی (کثیر، فراوان) معناسنه‌در .

مالانهایه { [ع] اوجسز، بوجاقسز، صوکسز .

مالایعنی { [ع] معناسز، فائده‌سز، بوش سوز . جمعی (مالایعنیات) .

مالزمه { [ع] حوایج، لازم اولان شی معناسنده محرّف بر ترکیب عربیدر . اصلی (مالزم فیه) در، « فیه » حذف ایله تخفیف ومیمك فتحه حرکه‌سنه بدل هاء رسمیه کتیریله‌رك تحریف اولنمش وبوصورتله قوللانیلمشیدر .

مالش { [ف] سورتمه، اوغوشدرمه، اوغمه.

مالشگر { [ف] اوغوشدیریجی، سورتیجی، دلاك.

مالشگاه، مالشگه { [ف] یوز سوریله جك محل، سجده گاه دیمكدر.

مالك { [ع] ملك صاحبی، برشیئه صاحب و متصرف اولان دیمكدر: (فلانك مالك اولدیغی ثروت عظیمه، مالك اقطار و ممالك) مؤنثی (مالكه) در: (مالكهٔ دریا، مالكهٔ حسن و آن) ، (استانبول بلده‌سی اوروپانك كنار ساحلنده آسیانه قارشی قورلمش بر مالكهٔ در یادركه ماندی زیر افلاكده مرئی اولماز — شناسی).

مالكانه { [ف] اراضیٔ امیریه‌دن شرائط معینه ایله ملكیت اوزره برشخصه تملیك اولنان اراضی دیمكدر . تركیبك معنای اصلیسی « مالكجه‌سنه » دیمك اولوب شخص مذكورك كندیسنه اولصورتله تملیك اولنان اراضی‌یی ملك صاحبی كبی اداره ایده‌جكی قصدیله اطلاق اولنمشدر.

مألوف { [ع] الفت اولنمش ، الفتلنمش، آلیشلمش، خوی ایدلمش: (مألوف محبت، مألوف صحبت).

« ایتمه تعییب بو اسرار الم مألوفی »
« خواجه بالله جهان ذوقی تعب كلدی بكا »
« اسرار دده »

مألوم { [ع] الم كرفتار اولمش، الملی.

ماله { [ف] دیوار صیوامغه مخصوص آلت كه لسانمزده (مالا) دینیلیر. (مالج) بونك معربیدر.

مالی { [ف] فراوان، چوق معناسنه در. مجازاً طولو، مملو معناسنه قوللانیلیر.

مالیت { [ع — مولد] قیمت، بها، دگر.

مالی { [ع] ماله منسوب، متعلق: (امور مالیه، قوهٔ مالیه)، (مالیه) تعبیرنده موصوفی مقدردر. (دائرهٔ امور مالیه، نظارت امورمالیه) دیمكدركه دولتك واردات ومدفوعاتنه متعلق امورك رؤیتنه مأمور اولان دائرهٔ رسمیه ونظارت جلیله‌یه اطلاق اولنور. (مالیون) = فن مالی وامور ومعاملات مالیه‌ده وقوف ورسوخ تامی بولنان ارباب اختصاص دیمكدر.

مالیخولیا { [یونانجه‌دن مفرس] قره سودا ، حزن دائمی دیمكدر . لسانمزده خیال خام ، خیال باطلدن عبارت اولان تصورات مقامنده قوللانیلیر . فرانسزجه‌سی (Mélancolie) اولیشنه نظراً ایكیسنك براصلدن مأخوذ بولندیغی ظنی طوغریدر. بونك مخففلری بولنان (مالیخ، ماخولیا). لسانمزده اصلا قوللانیلماز.

مامّا { [ف] والده ، آنا ؛ خاتون. فارسیده (مام) صورتنده ده قوللانیلیر. (مامَك) = کوچك آنا . لسانمزده کوچك چوجقلره یدیریله‌جك شی مقامنده قوللانیلان (ماما) لفظنك اصلی — غلط استعمالدن صرف نظر — بو اولسه کرکدر .

مامَضی { [ع] کچمش شی؛ کچمش زمان (مَضی مامَضی) = کچن کچدی ، کچن شی کچدی کیتدی.

مامَلَكْ { [ع] مالك اولنان شی ، انسانك مالك اولدیغی اشیا ، اولانجه مالی :

« ویرزدی مامَلکنی بذل ایچون کریمه‌لئیم »
« ایدردی خدمت رندانی شوقله زهاد »
« نفعی »

مأمَن { [ع] امین اولنه‌جق، امنیتله صیغینه‌جق یر . (مأمن رضا) = کعبهٔ مکرمه‌یه اشارتدر.

مأمور { [ع] کندیسنه امر اولنمش ، بر وظیفه‌نك ایفاسنه تعیین قلنمش اولان آدم. جمعی (مأمورین) (مأموریت) = مأمورلك، خدمت ، وظیفه .

مأمول { [ع] آرزو ایدلمش ، اومولمش ، امل اولنمش شی . مصدر اوله‌رق « ایتمك » ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر : (قافله‌نك بو کون کیتمسنی مأمول ایدرم) ، (خلاف مأمول ، فوق المأمول) .

مأمون { [ع] امین قیلنمش ، قورقوسز، تهلکه‌سز: (مأمون الغائله ، مأمون العاقبه) .

مانتو { (فرانسزجه‌دن Manteau) اوستدن کییلن قولسز کنیش لباس ، قاپوت ، یاغمورلق .

مانجه { [ایتالیانجه‌دن] بیه‌جك باباغیسی ، عادیسی : (کمیجی مانجه‌سی ، کدی مانجه‌سی)

مانده { [ف] قالمش . ترکیب ایله قوللانیلیر : (پسمانده) = کری قالمش ، (درمانده) = قاپوده قالمش ، عاجز . (خاطر مانده) = خاطری قالمش، کوجنمش (عمل مانده) = ایشدن قالمش ، ایشه یاراماز . (خزینه مانده) = خزینه‌یه قالمش، مضبوط .

ماندارن { (پورتکیزجه‌دن مأخوذ Mandarin) چین کبراسنه اوروپاده ویریلن عنوان .

ماندالینه { [فرانسزجه‌دن محرف Mandarine) اصلی (ماندارینه) پورتقال جنسندن کوچك، لذتلی بر میوه .

ماندولین { (Mandoline فرانسزجه‌دن) بر نوع ساز ، چالغی .

مانع { [ع] منع ایدیجی ، ایدن ؛ کری طوردیران ؛ اسیرکین ، برشیئك عدم حصولنه سبب،

انكل : (مانع شرعی) = مشروع و مقبول اولان عذر .

« اولورمی خانه‌ده‌کی دزده پاسبان مانع »
«سیدوهبی»

« مانع رزق اولانك رزقنی الله کسر »
« لا »

مانغانز { (Manganèse فرانسزجه‌دن) برنوع سرد معدن.

ماننْد، ماننْده { [ف] ادات تشبیهدر. کبی، بکزر، نظیر.

شبیه، مثل معناسنه‌در : (ماننْد ارم).

« مانندۀ ما کیان غرا »
« یك بیضه هزار فخر ودعوا »
« شیخ غالب »

« دلدن هوس عارض آلك چیقماز »
« مانند سویدا غم خالك چیقماز »
« فصیح دده »

مانکن { (Mannequin فرانسزجه‌دن) اکثریا حاضر البسه مغازه‌لرینك قاپولرنده ، جامکانلرنده کوزیلن آغاجدن معمول مجسم انسان تصویری .

مانوره { (Manœuvre فرانسزجه‌دن) عسکر تعلیمی ، عسکره آلیشمق ایچون اجرا ایتدیریلن حرکات حربیه تقلیدی § کمیجیلك عملیاتی ، تعلیم بحری ، صنعت بحریه § حیله ، دسیسه ، دولاب ، اویون .

مأنوس { [ع] انسیت ایدلمش ، آلیشلمش § پسندیده ، مرغوب : (لفظ مأنوس ، مأنوس الاستعمال) ، (مأنوسیّت) = آلیشلمه ، آلیشلمش اوله .

مانی { [ف] مشهور چینلی برنقاشك اسمیدر . ادعای نبوّت ایتمش وملوك ساسانیاندن (بهرام شاپور)ك زماننده ایرانه کلوب مذهب باطلی نشره باشلامش اولدیغندن اعدام اولنمشدر . تصاویر لطیفه‌یی حاوی (ارتنك) یاخود (ارژنك) عنوانلی مجموعه‌سی مشهوردر .

مانی پلاتور { (Manipulateur فرانسزجه دن) تلغراف ویرمکه مخصوص آلت ، آلکتریق مفتاحی .

مانیفاطوره { [فرانسزجه دن محرف] اصلی (Manufacture مانیفاقتور) ال ویا ماکینه ایله معمولات صناعیه‌نك کلیتله اعمالی ؛ فابریقه‌ایشی ، فابریقه‌مالی .

مانیفستو { [فرانسزجه‌دن] اصلی (Manifeste مانیفست) حموله قائمه‌سی ، یوك واشیا بیانامه‌سی .

ماوراء { [ع] آرد ، کری طرف . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . (ماوراءالنهر) = ملك توران ، دریای آمو .

« خیره بخش ذی عقولدر ماوراسی حکمتك »
« لا »

ماوقع { [ع] وقوعبولمش ، واقع اولان شی .

مأوی { [ع] مسکن، یورد، وارەجق مکان، صیغنەجق یر.

ماه { [ف] آی. عربیسی (قمر): (خورشید وماه) § آی ، شهر ، سنەنك اون ایکی‌یه تقسیم اولنان اقسامندن هر بری : (ماه نیسان ، ماه ایلول) « ماه کنعان » = دیار کنعانك آیی که (یوسف) علیه‌السلامدن کنایەدر. (ماه نو) = یکی آی، هلال. (ماه روزه) = شهر رمضان ، اوروج آیی (ماه بماه) = آیدن آیه ، شهریه. (ماهیانه) = آی باشنده ویریلن اجرت . تخفیفاً (مه) صورتنده دخی قوللانیلیر .

ماهپاره { [ف] آی پارچەسی ، آی کبی کوزل یوزلیلره اطلاق اولنور ، بعضاً تخفیف ایله (مهپاره) صورتندەده قوللانیلیر .

ماه‌پیکر { [ف] یوزی آی کبی کوزل ، نورلی ، پارلاق . (مه پیکر) مخففیدر .

ماهتاب { [ف] آی آیدینلغی . بین‌العوام پك یاکلش اولەرق قوللانیلان (آی ماهتابی) تعبیری لسانه آلنماملی . § اون درت کیجەلك آی که عربیده (بدر) دینیلیر : (شب ماهتاب ، ماهتاب شب آرا) تخفیفاً (مهتاب) صورتنده ده قوللانیلیر :

« سیەطبعان اولور روشندلانك دشمن جانی »
« کەدزد تیرەروزی دائماً دلگیر ایدر مهتاب »
« بلیغ »
« کیوب برآل اتککلك هالەدن میدانه عزم ایتمش »
« سیه ده مونوی آیینی تصویر ایدر مهتاب »
« وله »

§ آی کبی پارلایان برنوع فشنك که کهرجله ، کوکرد واجزای سائره ایله اعمال اولنور § (ماهتاب ایتمك ، ماهتابه آلمق) = استهزا ، تمسخر ، اکلنمك .

ماه تابان { [ف] پارلایجی، پارلایان آی .

ماهچه { [ف] سنجاقلرك ، منارەلرك ، قبەلرك تپەلرینه آلتون ایله کوموش وسائرەدن آی شکلنده یاپیلان شی .

ماهر { [ع] مهارتلی ، معرفتلی ، صنعتنده استاد ، هنرور: (شاعر ماهر ، صانع ماهر) .

ماهروی { [ف] آی یوزلو ، یوزی آی کبی اولان کوزل . جمعی (ماهرویان) مخففی (مهرو) در .

ماه نخشب { [ف] اساطیر شرقیەدن اولەرق تلقیسی ضروری بولنان برروایته کوره « ابن مقنع » نامیله عریف «حکیم ابن عطا»

نك ماوراءالنهرده کائن (نخشب) شهری جوارنده و «سیام» طاغی اتکنده بر قویودن سیماب و سائر موادد ن بالترکیب سحر وشعبده ایله سمایه‌عکس ایتدیروب کوستردیکی ماه منوّره اطلاق اولنور. کویا اوچ فرسخ یره دکین ضیاسی عکس ایدن بو آی التمش کیجه سماده کورینور وبومدت ظرفنده بالطبع کوکده ایکی آی مشاهده اولنورمش. بو ماه مصنّعه خلق عالم متحیّر قالمش. بوکا (ماه سیام، ماه مقنّع، ماه کش) و او قویویه (چاه نخشب) دینیلیر. اشبو قویو شهر مذکوره ایکی ساعتلك مسافه‌ده ایمش. «نخشب» اك معرّبی (نَسَف) در. نسبتنده (نَخْشَبیّ) و (نَسَفِیّ) دینیر.

ماهی { [ف] بالیق. عربیسی (سَمَك): (صیدماهی) جمعی (ماهیان) در. (ماهی‌خوار) و (ماهی‌گیر) = بالیقجیل قوشی. (ماهی فروش) = بالیق صاتان، بالیقجی.

«جهان آراجهان ایچنده‌در آرایی بیلمزلر»
«شوماهیلرکه‌دریا ایچره‌در دریایی بیلمزلر»
«خیالی»

ماهِیَّت { [ع] بر شیئك اصلی، کنهی، حقیقتی: (ماهیّت اشیاء اظهار ماهیّت، ماهیّت ردیئه).

«ماهیّتی اثبات ایدن آثار عملدر»
«مقدارینه نسبتله کشی خیروشر ایلر»
«شناسی»

مایِع { [ع] صو کبی آقان وصیویق اولان شی، (صلب) مقابلی. (جسم مایع، اجسام مایعه). (مایعیت) = مایعلك، صیویقلق حالی. جمعی. (مایعات).

مایُعْرَف { [ع] بیلنمز § مندر آلتنده صاقلانان مال.

ماینا { [ایتالیانجه دن] کمیجی اصطلاحاتندندر یلکنلری قاپامه، ایندیرمه، براقمه. (قُورَه) ضدیدر.

مَأیُوس { [ع] یأسلنمش، یأسه دوشمش، نا امید معنا- سنه‌در. (مَأیوسانه) = امیدسزجه سنه. (مَأیُوسِیَّت) = مأیوسلق، امیدسزلك.

«کیمدر ای شوخ عجب مظهر لطفك بیلسه‌م»
«باقدم احوال رقیبه اوده مأیوس کبی»
«قوجه‌راغب»

مایَه { [ف] اصل، اساس، اوز: (مایهٔ خلقت، فرومایه، مایه‌سی بوزوق) § بضاعه، قدرت، ثروت: (بی‌مایه) = بضاعه‌سز، قدرتسز (مایه‌دار) = بضاعه‌لی، مقتدر. (سرمایه) = رأس‌المال

«رشح قلمی مایهٔ آسایش عالم»
«نفعی»

مَباحِث [ع] (مبحث) ك جمعی: (مباحث شتّی، مباحث علمیه، مباحث ادبیه)

مَباذ [ف] اولماز، اولیه که معناسنه‌در. وقتیله ایکنجیسی

مَبادا زیاده‌قوللانیلیردی. الیوم ایکیسی‌ده مهجوردر.

مَبادی [ع] (مبدأ) ك جمعی، باشلانغجلر: (مبادئ شهور، مبادئ کتابت)

مَبالِغ [ع] (مبلغ) ك جمعی: (مبالغ کلیه).

مَبانی [ع] (مبنی) نك جمعی، بنالر، یاپولر: (مبانئ جسیمه، مبانئ جدیده) § سوزك اساسنی تشکیل ایدن مضامین، معانی: (مبانئ کلام، مبانی الانشا).

مَبْحَث [ع] برشیئك بحث اولندیغی محل، مقاله: (مبحث امراض)

« مبحث وحدتده ایتدکجه یقینم ازدیاد »
« ایلدی شوق درون آتشینم ازدیاد »
« بسیم »

مَبْحُوث [ع] بحث اولنمش، بحثی گچمش: (مبحوث عنه، مسئلهٔ مبحوث عنها)

مَبْدَأ [ع] باشلایه‌جق زمان، برنسنه‌نك باشلادیغی زمان: (موسم صیفك مبدأی، مبدأ ومنتهی) § برشیئك باشلادیغی محل، باشلایه‌جق یر: (تیمورنولك مبدأی) § باشلانغج، اوّل: (مبدأ تعلّم، مبدأ تدرّس). (مبدأ) لفظی ادواته بتشدیکی تقدیرده همزه‌نك مرکزینی دکشدیرمکه لزوم یوقدر: (ایشك مبدأی، ایشك مبدأینی)

مَبْذُول [ع] بذل اولنمش، حسن رضاایله صرف ایدلمش § کثرتله موجود، بول، چوق: (ازمیرده بالیق پك مبذولدر، عاطفت مبذوله)، (مَبْذُولِیَّت، مَبْذُولی) = مبذوللق، بوللق:

« یاالٓهی کرمك مبذول ایت »
« خاقانی »

مَبَرّات [ع] احسان، ایلك معناسنه اولان (مَبَرّه) نك جمعیدرکه خیرات، حسنات نوعندن اولان افعال واعماله اطلاق اولنور: (جملهٔ مبرات سنیهٔ حضرت خلافتپناهیدن بولنان) مفردی هیچ قوللانیلماز.

مَبْرُود [ع] صوغومش، صوغودلمش.

مَبْرُور [ع] خیرلی، فائده‌لی، ایی اولان شی: (عمل مبرور، خدمات مبروره، مساعئ مبروره).

مَبْسُوط [ع] بسط اولنمش، یاییلمش، دوشنمش، سرلمش: (جناح مبسوط، نعم مبسوطه، افادات مبسوطه). (ضمّهٔ مبسوطه) = واوك آغیز یایوان اوله‌رق، اماله ایله تلفظی دیمکدر. (سویله‌مك) کبی.

مَبْعُوث [ع] بعث اولنمش ، کوندرلمش : (مبعوث الهی اولان پیغمبر ذی شان، تحریرات مبعوثه) § بر دولت یاخود بر ذات طرفندن برخصوص ایچون وکالةً کوندرلمش آدم .

مَبْغُوض [ع] بُغض اولنمش ، منفور، سَویلمه‌مش .

مَبْلَغ [ع] حدّ ، مقدار ، پاره کمیّتی : (خطهٔ عراقیه‌ده صنعت خط مبلغ کماله واصل ورسم و وضعده خط کوفی‌یه نسبت رونق نو حاصل اولمش — حسن خط — مصاحبهٔ اقدام) § آقچه ، آلتون . جمعی (مَبالِغ) :

« جهان مشتاقك اما اولمانجه مبلغ معلوم »
« کلوبده خاك پایه یوزلرك قابلی سورسونلر »
« اشرف »

مَبْلُوع [ع] بلع اولنمش، یوتولمش: (لقمهٔ مبلوعه) .

مَبْنی [ع] بنا یری ، اساس § بنا ، یاپی : (مبنای عظیم سلطنت که ..) شو لفظك بو معناده استعمال ایدلمش اولمسنه اعتراض ایدنلر — قاعدهٔ جواز استعماله امکان اولوب اولمدیغنی تدقیقدن صرف نظر — هر لسانك السنهٔ سائره‌دن اخذ واقتباس ایده‌جکی الفاظی ، لغاتی ایستدیکی وجه ایله استعمال خصوصنده حق تصرفی بولندیغنی بیلمه‌ینلردر .

مَبْنِیّ [ع] بنا اولنمش ، یاپلمش: (یوز اللی آرشون عرصه اوزرینه مبنی کوشك § صرفیّونجه غیر منصرف ، حرف اخیری اولدیغی کبی طوران ، اختلاف عوامل ایله تغیر ایتمه‌ین کلمه § طولایی، نظراً ، ایچون مقامنده قوللانیلیر: (بوملاحظه‌یه مبنی، بوحکمته مبنی) ، (مبنیّ علی الحکایه) = حکایه اوزرینه بنا اولنمش، حکایه‌یه مستند دیمکدر .

مَبْهُوت [ع] بهته دوشمش ، حیران اولمش، متحیّر :

« نبی بیرون ایده‌مز دائرهٔ حیرتدن »
« جبرئیل اولسه مددکار دل مبهوتم »
« عونی »

مَبْهُور [ع] هارهار صولو یان ، صولغان علتنه اوغرایان: (شخص مبهور ، اسب مبهور) .

مَبِیت [ع] کیجه‌لمك ، کیجه‌لیه‌جك محل .

مَبِیع [ع] صاتیلمش ، صاتیلان شی :

مَبِیض [ع] بیضه محلی ، یومورطه‌لق ، اوغلدروق . قادینلرده رحمك ایکی یان طرفنده بیضیّ الشکل اولوب یومورطه‌لق دینیلن عضودر . طاووق وامثالی حیواناتك یومورطلامسی کبی قادینلرك دخی یومورطه‌سی بوعضو واسطه‌سیله پیدا اولور. حیضلری کورملری بوعضودن یومورطه حصوله کلدیکنه علامتدر . بر طرفی

رحمه مربوط ، دیکر اوجی واسع و صاچاقلی اولەرق حاصل اولان یومور- طەلر مبیضی قوشاتان بر مجرا ایله رحمه کلیر. اشبو یومورطه اکر حوینات منویەدن برینه تصادف ایتمش ایسه رحمده بیویوب جنین وایتمەمش ایسه محو اولور. قادینلرده یومورطەلق ایکی دانه در. § بر چیچکده میوه اولمق شاندن اولان قطعەنك القاح فعلندن اولکی حالی .

مَتاع [ع] فی الاصل فائده و منفعتلنەجك شی معناسنەدر. اصطلاحده اقمشه ومنسوجات سائره کبی مدار تمتع وانتفاع اولان اشیا معنا- سنەدر : (تشهیر متاع ، رواج متاع ، متاع کم بها) جمعی (اَمْتِعَه) : (اَمْتِعَهٔ تجاریه) .

« هپ سندن آلیر متاع فیضی »
« ای خواجهٔ نامدار معنی »
« انسی »

مَتاعِب [ع] « مَتْعَب ، مَتْعَبَه » نك جمعی ؛ زحمت ومشقت ویرەجك یرلر، شیلر دیمکدر: (متاعب سفریه) مفردی قوللانیلماز .

مَتانَت [ع] قویلك، صاغلاملق، طایانیقلیلق: (متانت بنا، متانت افکار ، متانت قلب) .

مَتْبوع [ع] تابع اولنمش ، اویلمش معناسنه درکه حکمدار ذی‌شانه اطلاق اولنور : (متبوع مفخم) .

مَتَرَس [ف] قاپونك آردینه آچیلماماق ایچون قونیلان آغاج § موقع حربده عسکری محافظه ایچون ییغلمش طوپراق، سپر. (مِتْرَس) معرّبیدر. لسانمزده (مَتَرِس) صورتنده قوللانیلیر .

مَتْرُوك [ع] ترك اولنمش ، براقلمش: (مال متروك، متروك خانه ، اموال متروكه) .

مَتْرُوكات [ع] « مَتْرُوك » ك جمعی. اکثریا انسانك اولدکدن صوکره قالان مخلفاتی، اشیاسی حقنده قوللانیلیر : (فلانك متروکاتی بشبیك لیرا قیمتندەدر) ، (متروكات قلمیه) = بر محررك ، مصنفك یازوب اخلافنه ترك ایتدیکی آثار .

مَتین [ع] متانتلی، قوی، صاغلام، طایانیقلی . مادیّات ومعنو- یاتده قوللانیلیر : (متین آدم ، فکر متین ، قلب متین ، بنای متین) .

« بی‌اساس افکاری پامال ایله ای فکر متین »
« معلم ناجی »

مَثابَه [ع] فی الاصل ناسك بعد التفرّق مرةً بعد اخری رجوع ایدەجکلری محل معناسنەدر . لسانمزده درجه، مرتبه ، منزله، مرحله معناسنده وتشبیه ایچون قوللانیلیر .

مَثالِب [ع] انسانك شیوعندن احتراز ایتدیکی عیب

و نقيصه معناسنه اولان (مَثْلَبَه) نك جميدر كه عيوب ، نقائص ديمكدر .

مَثانَه { [ع] داخل بطنده ادرارك طوروب طوپلانديغى ظرف معناسنه دركه تركجه ده « سيديك قاووغى » دينيلير .

مَثانى { [ع] (مَثْنى) نك جمعى ، بر شيئك قاتنه اطلاق اولنور § آيت رحمت و آيت عذابه مقترن اولديغيچون قرآن كريمك مجموعنه و مرةً بعدمرةٍ تثنيه و تكرار اولنان آيته دينيلير || نمازك ركعتلرنده تكرار اولنديغى ايچون سورهٔ فاتحه‌يه اطلاق اولنور . بوبابده‌كى اقوالك اك معتبرى بونلردر : (اسرار مثانى) = اسرار قرآنيه (سبع المثانى) = سورهٔ شريفهٔ فاتحه .

مَثْقوب { [ع] ثقب اولنمش ، دلينمش : (در مثقوب)

مَثَل { [ع] شبيه ، مانند § لسان عوامده مشهور اولان و آداب و نصايحى ايما ايدن سوز : (ضرب مثل) § داستان ، قصه . (ماصال) بونك محرفيدر . آتالردن قالمه حكمتلى ، عبرتلى سوز ديمك اولان بالاده‌كى (ضرب مثل) ويا (ضرب المثل) يرينه كوره هم مثل ضرب ايتمك ، هم مثل مضروب معناسنه كلير . بناءً عليه « مثل » ده دينيله‌بيلير . (مثلاً ، مثلاً) = مثال اوله‌رق ، شونك كبى .

« بر سهى قامته بڭزر مثلا »
« ديه‌مز كيمسه ديل آچوب آكالا »
« خاقانى »

مَثْنَوى { [ع] مختلف القوافى ابيات يعنى هر بيتى باشقه قافيه‌لى اولان نظم ديمكدر : (مثنوى شريف) « مثنوىٔ معنوىٔ مولوى ميدر ، ياخود » « عالم اعجازدن بر آيت عظماميدر ؟ » « عونى »

مَثُوبَه { [ع] فى الاصل عمله مقابل اجر وجزا معناسنه‌در . لكن (ثواب) كبى اعمال خيريه‌نك اجرى ، ايلكك مكافاتى معناسنده قوللانيلير . جمعى اولان (مَثوبات) لفظنه (اجر) علاوه‌سى زائد ولزومسزدر .

مَجاذيب { [ع] « مَجْذوب »ك جمعى : (مجاذيب الٰهيه) .

مَجارى { [ع] (مَجْرى) نك جمعى ، صويك آقديغى يرلر . صو ياتاقلرى .

مَجاز { [ع] بر اوجندن ديكر اوجنه قطع مسافه ايله كچيلن يول ، كچه‌جك يرى § « حقيقت » مقابلى ، علاقهٔ مشابهت و يا ظرفيت ياخود سببيت ايله كلمه‌نك موضوع لهى اولمايان معناده استعمالى ديمكدر : (مجاز مرسل ، مجاز عقلى) ، (مَجازاً) = حقيقى دكل ، مجاز اوله‌رق (مَجازى) = مجازه منسوب ، حقيقى اولمايان : (معناى مجازى ، عشق مجازى) .

« حقیقته نظر ایت دور بین ایسه‌ڭ زاهد »
« مجاز آینه سندن ریا كورلمشدر »
« شیخ الاسلام اسعد »

مَجال [ع] طاقت، توان، قدرت، درمان، طاپانمه: (بی مجال) = مجالسز، درمانسز:
« برنكهله قومدی دردمی تقریره مجال »
« چشم مستك نیجه كویالری خاموش ایلر »
« فطنت »

مَجالِس [ع] « مَجلِس » ڭ جمعی: (مجالس اداره، مجالس ادبیه، اعضای مجالس).

مَجالی [ع] « مَجلی » نك جمعی، آیینه‌لر.

مَجامِع [ع] « مَجمَع » ڭ جمعی، جمع اولنه‌جق، طوپلانه‌جق یرلر: (مجامع ناس).

مَجامیع [ع] « مَجموعه » نك جمعی: (مجامیع موقوته)، (صحائف مجامیع).

مَجّان [ع] باد هوا، مفت، بلش. (مَجّاناً) = بلاعوض، بلش اوله‌رق، بدلسز. (مَجّانی) = مجانه منسوب: (خدمت مجانیه) = عوضسز، اجرتسز خدمت.

مَجانیق [ع] « مَنجَنیق » ڭ جمعی. آلات قدیمهٔ حربیه‌دندر.

مَجبور [ع] فی الاصل قیرلدقدن صوكره بوتونلنمش معناسنه‌در. لسانمزده زور كورمش، مضطر قالمش، زور ایله بر ایشه بر شیئه صالدیرلمش معناسنده قوللانیلیر.
(مَجبوریَت) = مجبورلق، زوره طوتلق.

مَجبُول [ع] عربیده عظیم الخلقه آدم معناسنه‌در. لسانمزده یارادلمش، طبیعت؛ طبیعتده‌كی حال معناسنده قوللانیلیر: (مجبول بولندقلری خصائل حمیده).

مَجد [ع] شان، شرف، جلالت صاحبی بولنمق؛ اولولق. مجد آنجق آبا واجداد ایله قائم اولور. یعنی نسبنده شرف وكرم اولمایان آدمه وصف اولماز ولوكه كندیسی شرفمند اولسون § اولو اولق، شرفمند اولمق.

مَجدول [ع] صاغلام، محكم شی § بوكولمش. عربیده كمیكلری متناسب ولطیف واندام وتركیبی محكم آدمه دینیلیر.

مَجذوب [ع] جذب اولنمش، چكلمش، جذبه‌دار، جذبه‌لی: (مَجذوبِ الٰهی) § دلی، دیوانه.

مَجذور [ع] جذری آلنمش عدد، برعددك مثلنه ضربندن حاصل اولان عدد. اون عددینك اونه ضربندن حاصل اولان یوز عدد كبی.

مَجذوم [ع] جذام علتنه كرفتار اولمش، مسكین.

مجروح [ع] جرح اولنمش، یاره‌لنمش . بو معناده جمعی (مجروحین) || باطل عد اولنمش، ادلّه ایله بطلانی ثابت اولمش : (بو بابده کی ادعاسنك مجروح اولدیغنه قناعت حاصل ایدلمش . .)

« شهسوارم دل مجروحی باصوب کچمه اکر »
« پایمالك بر آووج خاك ایله یکسان ایسه‌ده »
« نائلیٔ قدیم »

مجرور [ع] جرّ اولنمش، چکلمش § عربیده کسره ایله اوقونان کلمه .

مجری [ع] آقه‌جق یر، محل جریان : (مجرای ماء) = صو یولی (مجرای بول) = سیدیك یولی (مجرای طریق) = لغم .

« مجرای قلمدن دوکیلن ماء معارف »
« عونی »

مجزوم [ع] جزم اولنمش، عقلاً کسدیریلوب آکلمش، یقین حاصل ایدلمش § بلاحرکه قرائت اولنان .

مجعول [ع] یاپیلمش، دوزلمش، محدث، مصنوع : (مصادر مجعوله) .

مجلس [ع] اوتوره‌جق، طوپلانیله‌جق یر : (مجلس الفت، مجلس صحبت) § برخصوصك بین الاعضا مذاکره‌سی ایچون تخصیص اولنان مقام رسمی : (مجلس وکلا، مجلس اداره، هیئت مجلس، قرار مجلس‌). (مجلس افروز) = مجلس ضیا لاندیریجی، مجلسه رونق ویریجی . (مجلس بیع) = بازارلق ایچون برآره‌یه طوپلانش، طوپلانمه . (مجلس عقد) = بر خصوصی تعهد و التزام یعنی ایجاب و قبولك ارتباطی ایچون طرفینك طوپلاندیغی محله اطلاق اولنور . (مجلس آرا) = مجلس تزیین ایدیجی، خوش صحبت آدم .

« مجلس او مجلس می او می ساقی او ساقیدر بنه »
« یحیی »

مجلّه [ع] حکمتی حاوی صحیفه § کتاب، نامه § علم فقهك معاملات قسمندن مأخوذ موادی حاوی قانون مدنی : (مجلّهٔ جلیله) .

مجلوب [ع] جلب اولنمش، باشقه سنك طرفنه چکلمش : (مجلوب التفات) .

مجلی [ع] محل جلا، محل ظهور وتجلی؛ مرآت، آیینه : (مجلای مجلی) .

مجمع [ع] جمع اوله‌جق، طوپلانه‌جق یر : (مجمع البحرین) = ایکی دکزك برلشدیکی یر .

« جمله اصحاب ذوی الاکرامه »
« جمله اول مجمع سعد انجامه »
« خاقانی »

مجمعه [ع] طوپلامه شیلرك قید کتابی؛ بر ویا برقاچ فنه عائد طوپلانان شیلری یازمغه مخصوص کتاب، دفتر منتخبات . بو مقامده (مجموعه) زیاده قوللانیلیر .

مَجْمُوعْ [ع] طوپلانمش، برآرایه گتیرلمش شی ، طوپ . (مجموعاً) = مجموع ، طوپلی اوله‌رق .

مَجْمُوعَه [ع] انتخاب ایدلمش شیلرك یازلدیغی دفتر : (مجموعهٔ اشعار ، مجموعهٔ فنون) .

« خیال فکر اوصافکله برمجموعه درخاطر »

« نفعی »

مَجْنِيٌّ عَلَيْه [ع] کندی اوزرینه جنایت واقع اولان .

مَجُوس [ع] آتشه، آیه، گونشه، طاپان جماعت ، قوم . (مَجُوسی)= طائفهٔ مذکوره‌یه منسوب .

مَجْهُود [ع] جهد اولنمش ، چالیشلمش § قدرت ، استطاعت : (بذل مجهود) .

مَجْهُول [ع] بیلنمه‌مش، بیلنمه‌ین. (معلوم) ك ضدی . (فعل مجهول) = فاعلی معلوم اولمایان فعل (مَجْهُولِیَّت)= مجهوللك، بیلنمه‌مشلك.

مَجِيد [ع] رفیع، عالی، عزیز، محترم، اولو: (قرآن مجید) § اسماء حسنادندر : (رب مجید ، عبد المجید) .

مَحَابِس [ع] « مَحْبَس » ك جمعی .

مَحَابِب [ع] « مَحْبُوب » ك جمعی . مفردلرینه باقلی .

مَحَاذِير [ع] « مَحْذُور » ك جمعی .

مَحَارِم [ع] جناب حقك حرام قیلدیغی شیلر . مفردی (مَحْرَم) در . (محارم اللیل)= یولجیلق ایتمك جائز اولمایان قورقونج گیجه‌لر .

مَحَارِيب [ع] « محراب » ك جمعی .

مَحَاسِن [ع] خلاف قیاس اوله‌رق « حسن » ك جمعیدر . گوزللکلر : (محاسن اخلاق ، محاسن اشیا) فی الاصل وجود انسانینك گوزل اولان یرلرینه اطلاق اولنور .

مَحَاضِر [ع] « مَحْضَر » ك جمعی . او ماده‌یه باقلی .

مَحَافِل [ع] (مَحْفِل) ك جمعی : (محافل ادبا، محافل علما) مفردینه مراجعت اولنه .

مَحَاق [ع] آیك اکسیلمسی، آیك آخرنده‌کی گیجه‌لری پك قرانلق اولان اوچ گون: (حدّ محاق) میمی حرکات ثلاثه‌ایله اوقومق جائزدر.

مَحَاكِم [ع] « مَحْكَمَه » نك جمعی : (محاکم شرعیه ، محاکم نظامیه) .

مَحَالّ [ع] (مَحَلّ) ك جمعی : (محال معینه، محال مبارکه).

مَحَامِد [ع] « مَحْمَدَت » ك جمعی ، مدحلر ، ستایشلر § ایی خصلتلر، گوزل خویلر : (محامد سنیه، محامد علویه) .

مَحَبَّت [ع] مادی و معنوی تلذذ اولنان شیئه روحك

میلانی ، سَومك ، سَوكی : (محبت زوجیه ، محبت پدرانه ، محبت قلبیه) لسانمزده اکثریا موقع وصورت استعماله کوره عشق ، سودا معناسی اراده اولنور § تودّد ، دوستلق ؛ صحبت دوستانه معناسنده‌ده قوللانیلیر: (دون کیجه برقاچ احباب ایله خیلی زمان محبت ایتدك، میانه‌لرنده‌کی رابطهٔ محبت) (محبتنامه) = عشق وسودایه عائد مکتوب . ضم میم ایله تلفظی غلطدر .

مَحْبَس } [ع] محل حبس ، حبس ایدیله‌جك یر ، زندان :

« قیسه دکلدر خطراتم مقیس »
« محبس شاهین بلا در سرم »
« ناجی »

مَحْبُوب } [ع] سَویملی، سَویلمش، کوزل . مؤنثی (محبوبه) در : (محبوب القلوب) .

مَحْبُوس } [ع] حبس اولنمش . بعدالمحاکمه بریره قاپادلمش، آلیقونلمش. جمعی (مَحْبُوسِین)، (مَحْبُوسِیَّت) = محبوسلق .

مَحْجُوب } [ع] اوتانمش، اوتانان، اوتانغاچ؛ ادبلی، حیالی: (پك محجوب برچوجق) ، (مَحْجُوبَانَه) = اوتانمشجه‌سنه ، اوتانغانجه‌سنه § پرده دار ، حجابلی ، یوزی اورتولی . (مَحْجُوبِیَّت) = محجوبلق. (مَحْجُوبَه) = پرده نشین ، اوتانغان قادین.

مَحْجُور } [ع] تصرفات قولیه دن یعنی مالنده تصرفدن منع اولنمش دیمکدر . ایکی قسم اولان محجورك برنجی قسمی صبیان، مجانین، معتوهیندر . ایکنجی قسمی مقتضای شرع ایله حاکم طرفندن حجر ایدیلنلردر: (سُفَهَا) کبی .

مَحْجُوز } [ع] حجز اولنمش، داینك آله‌جغنی تأمین ایچون مدیونك بیع و فراغندن منع ایدلمش وداٸرهٔ اجرا طرفندن مهر رسمی آلتنه آلنمش اموال واملاکنه اطلاق اولنور. (کفالت محجوزه) = کفیلك اموال واملاکی اصولاً حجز اولنمق صورتیله واقع اولان کفالت دیمکدر .

مَحْدُود } [ع] حد کسلمش ، حدلنمش ، حد تعیین اولنمش ، صینیرلی. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : (محدودالجوانب عرصه) (قونیه ولایتی شرقاً آطنه ، شمالاً انقره‌ولایتلریله محدود در) (نامحدود) = حدسز ، نهایتسز .

مَحْذُور } [ع] صاقنلمش ، قورقولمش § حذر اولنه‌جق ، چکینیله‌جك شی : (محذورلی ایشلره کیریشمك خطادر ، محذوردن سالم دکل) ، (بلامَحْذُور) = محذورسز . جمعی (محذورات ، محاذیر) ، (مَحْذُورَه) = حذر اولنه‌جق شی ، داهیه ، جنك .

مَحْذُوفْ [ع] حذف اولنمش، آره‌دن چیقارلمش: (حرف محذوف، حروف محذوفه) § آخرندن ایکی طرفدن عبارت سبب خفیف اسقاط اولنمش اولان کلمه.

مَحْرَمْ [ع] تزوّجی حلال اولمایان اقربا، داخل حرم. ذکور واناثه شاملدر. جمعی (محارم). (نامحرم) = محرم دکل، تزوّجی جائز § جناب حقك حرام ایتدیکی شی § مجازاً کار واسراره واقف، خصوصیاته وشخصیاته آشنا، تکلیفسز معناسنده قوللانیلیر: (محرم وبیکانه)، (محرمانه) = محرمجه‌سنه، کیزلی اوله‌رق (محرمیت) = محرملك. جمعی اولان (محارم) اشبو معنای مجازیده قوللانیله‌ماز.

« شکل بدیع صورت انسانه قیل نظر »
« اسرار راز نامهٔ رحمانه محرم اول »
« عونی »

مَحْرُورْ [ع] غیظ وغضب یاخود اسباب سائره ایله پرحرارت وآتشلنمش اولان: (قلب محرور، دل محرور).

مَحْرُوسْ [ع] حفظ اولنمش: (ممالك محروسه) = حفظ اولنمش مملکتلر دیمکدر.

مَحْرُوقْ [ع] یانمش، یاقلمش. بو موقعده (محترق) زیاده قوللانیلیر.

مَحْرُوقَاتْ [ع] «محروق» ك جمعیدر. اودون، کومور کبی یاقیلان، یاقیله‌جق شیلر مقامنده قوللانیلیر: (محروقات شتائیه) مفردی بومعناده قوللانیلماز.

مَحْرُومْ [ع] خیردن منع ایدلمش نصیبسز، بهره سز، بدبخت قالمش اولان: (حریص محرومدر) (محرومیت) = محروملق (محرومانه) = محرومجه‌سنه.

مَحْزُونْ [ع] حزنلی، غملی، تاسه‌لی: (قلب محزون، طفل محزون)، (محزونیت) = محزونلق (محزونانه) = محزونجه‌سنه: (نالهٔ محزونانه، کریهٔ محزونانه).

مَحْسُوبْ [ع] حساب اولنمش، حسابلانمش، حسابه کچیرلمش. (محسوبیت) = محسوبلق (محسوباً) = محسوب اولمق اوزره، حسابه بورجه، آلاجغه طوتیله‌رق آلنان ویا ویریلن.

مَحْسُودْ [ع] حسد اولنمش، حسد اولنان: (محسود اقران).

« کورنجه شمدی بویله التفاتك »
« که‌قیلدی بنده‌کی محسود عالم »
« نفعی »

مَحْسُورْ [ع] اوزون اوزادی‌یه باقمقله فری کیتمش،

يورلمش طونوقلانمش كوز : (نظر محسور) بو موقعده (حَسير) ده قوللانيلير .

مَحْسُوس { [ع] حواس خمسه‌دن برى ايله حس اولنمش، آكلاشلمش. جمعى اولان (محسوسات) = كوزه كورينور شيلر معنانده قوللانيلير كه « معقولات » مقابليدر.

مَحْشَر { [ع] طوپلانه‌جق ير ، جمع اولنه‌جق ير : (محشر ارباب صنايع) § انسانلرك روز قيامتده طوپلانه‌جغى محل. § لسانمزده زياده غلبه‌لكدن، ازدحامدن كنايه اوله‌رق قوللانيلير : (بو جمعه كاغدخانه محشر كبى ايدى) .

« امر ايت اوله‌يم كر سكا بار ايسه حياتم »
« محشرده دخى حواهشك اولمازسه ديرلم »
« نورس »

مَحْشُور { [ع] حشر وجمع اولنمش، طوپلانمش .

مَحْصُود { [ع] حصاد ايدلمش ، اكينى بيچلمش .

مَحْصُور { [ع] حصر اولنمش ، اطرافى قوشادلمش، منع وتضييق ايدلمش : (دشمن محصور، قلعهٔ محصوره) .

مَحْصُول { [ع] حاصل اولان ، حصول بولان شى : (محصول قلم ، محصول غيرت، محصول قريحه ، محصول مساعى، باغچه محصولى) جمعى (محصولات) : (محصولات صناعيه، محصولات محليه) (مَحْصُولدار) = محصولى چوق، بركتلى، منبت ير.

مَحْض { [ع] فى الاصل صو قاتيلمامش، خالص وصافى سوت معناسنه‌در : (لبن محض) لسانمزده صافى ، خالص اولان هر شى حقنده قوللانيلير. (محضا) = خالص اوله‌رق ديمكدر كه آنجق، مجرد موقعنده ايراد اولنور : (محضا سايهٔ لطفكاريلرنده مسرور اولدم) .

« نور محض ايدى سعادتلى يوزى »
« خاقانى »
« شاعريتدن اثر يوق بنده انجق{ بهجتا }»
« شعر وانشا محض معتاد طبيعتدر بكا »

مَحْضَر { [ع] پيشكاه ، محل حضور § متعدد امضايى حاوى اوله‌رق برماده حقنده يازيلوب برمقام رسمى يه تقديم ايديلن ورقه ، عرضحال § محكمه سجلى ، دفتر :

« دعوايه يتر شاهد عادل بو قصيده »
« اثباته اكر لازم ايسه محضر عالم »
« نفعى »

مَحْظُور { [ع] تعبيرات شرعيه‌دن اولوب حرام ايدلمش. منع ايدلمش ديمكدر. جمعى (محظورات) (الضرورات تبيح المحظورات) = ضرورتلر ممنوع اولان شيلرى مباح قيلار — مجله (مَحْظُورَه) = منع وحرام ايدلمش اولان شيئه اطلاق اولنور .

مَحْظُوظ { [ع] فى الاصل بهره ونصيب معناسنه اولان

(حَظّ) ك اسم مفعولی اولوب بختلی، نصیبلی آدمه اطلاق اولنور. § «حظّ» لسانمزده خوشه کیتمه، خوشلانمه معناسنده قوللانیلدیغندن (محظوظ) خوشلانلمش، خوشلانمش دیمکدر.
(مَحْظُوظِیَّت) = محظوظلق.

مَحْفَظَه { [ع] ایچنده برشی صاقلانیلان ظرف، قاب، قوطی: (ساعت محفظه‌سی، کوزلك محفظه‌سی، یوزك محفظه‌سی).

«کتابك راز مکتومندن اولماز محفظه آکاه»
«ینه اخلاصی بیلمز اولسه ده اهل ریا حافظ»
«وهبی»

مِحَفَّه { [ع] دوه وقاطر اوزرینه قونیلان ایکی طرفلی اوستی قاپالی برنوع واسطهٔ نقلیه‌درکه ایچنه قارشیلقلی ایکی آدم بینر. میمك کسریله ده لغتدر.

مَحْفَل / **مَحْفِل** { [ع] جمعیتکاه، طوپلانه‌جق یر: (محفل ادبا، محفل ظرفا) § جامعلرده اطرافی پارمقلقله چویرلمش ویاخود زمیندن یوکسك یاپیلمش محل مخصوص: (مؤذن محفلی).

«محفل عدنی مقر ایتسون بلال»
«١٢٢٢ سروری»

«دونر برحافظ محفل نشین نغمه‌پردازه»
«سرآغاز ایلدکجه عندلیبان آشیان اوزره»
«نفعی»

مَحْفُوظ { [ع] حفظ اولنمش، صاقلانمش: (نقد محفوظ، اشیای محفوظه) § ازبرلنمش: چوجغك محفوظی بولنان سورهٔ شریفه‌یی سربستانه اوقویشی ...) جمعی (مَحْفُوظات).

مَحْفُوف { [ع] اطرافی قوشادلمش، چویرلمش: (المحفوف بصنوف عواطف الملك الاعلی).

مَحَكّ { [ع] اوزرینه سورته‌رك آلتونك عیاری تجربه اولنان برنوع سیاه طاش درکه بین العوام تحریف ایله (مهنك) طاشی دینیلیر. کسر میم ایله (مِحَكّ) یازی حك ایده‌جك آلت دیمك اولدیغی کبی بالاده‌کی معناده دخی تخفیف ایله قوللانیلیر.

مَحْكَمَه { [ع] دعوالرك حکم و فصلنه مخصوص محل. جمعی (مَحاكِم): (محاکم شرعیه) = نکاح، تحریر وتقسیم ترکه کبی قوانین موضوعه ایله قابل فصل اولمایان خصوصاتی شرعاً رؤیت وحل ایدن محکمه‌لر. (محاکم نظامیه) = قوانین ونظامات موضوعه ایله قابل فصل و حکم اولان دعاوی‌یی رؤیت ایدن محکمه‌لردرکه هربری درجهٔ اولی ودرجهٔ ثانیه‌یه تقسیم اولنمق اوزره (جزا) و(حقوق) نامیله ایکی نوعدر. درجهٔ اولی (بِدایَت) درجهٔ ثانیه (اِسْتِیناف) محکمه‌لریدر. بونلرك

فوقنده استانبولده بر (محكمهٔ تمييز) موجود در . مواد جزائيه‌دن جنحه وقباحتله قابل استيناف اولان حقوق دعوالرى ايكى درجه‌ده يعنى بدايةً واستينافاً ، جنايت دعوالرى حقنده‌كى حكملر قابل استيناف اولمايوب آنجق تمييزاً رؤيت اولنور :

« فلك كيرسه كف نائلى يه دامانك »
« سنكله محكمهٔ كردكاره دك كيدرز »
« نائلىٔ قديم »

مَحْكُوك { [ع] حك اولنمش ، قازنمش : (مهر محكوك . تصاوير محكوكه) .

مَحْكُوم { [ع] حكم اولنمش ، حكم آلتنه آلنمش : (محكوم زوال ، محكوم فرمان) (مَحْكُومٌ بِهِ) = حاكمك محكوم عليهه الزام ايتديكى شى . (مَحْكُومٌ عَلَيْهِ) = عليهنده حكم اولنان يعنى دعوايى غائب ايدن . (مَحْكُومٌ لَهُ) = لهنه حكم اولنان يعنى دعوايى قازانان .

مَحْكِى { [ع] حكايه اولنمش ، آكلاتلمش .

مَحَلّ { [ع] جاى ، مكان ، ير : (محل اقامت ، محل تنزه ، حكومت محليه) جمعى (مَحَالّ) .

مَحَلَّات { [ع] (مَحَلَّه) نك جمعى ، قوناق يرلرى : (محلات بلده) .

مَخْلَب { [ع] ادريس آغاجى ، قاره چقال § (عسل) كبى بال ديمكدر .

مَخْلُوج { [ع] حلّاجلانمش ، آتيلمش پاموق .

مَحْلُول { [ع] صاحبى بلاوارث وفات ايدن ملك ؛ صاحبسز معاش ومنصب § بر ماده‌نك مايعات ايچنده اريدكدن صوكره‌كى حالى . (مَحْلُولِيَّت) = محلوللك ، حل ايديلش ، اريش . جمعى (مَحْلُولَات) .

«قالوب نفىٔ معجز دمدن اورنك سخن محلول»
« سخن سنجان روم اولمشيدى هر بر عصرده طالب »
« غالب »

مَحَلَّه { [ع] بر شهر ويا قصبه‌نك باشقه باشقه اسملر ايله ياد ايديلن اقسامندن هر برينه اطلاق اولنوركه بر مسجده ويا جامع شريفه مربوط وبر امام ايله ايكى مختارى موجود ومتعدد بيوت واماكنى حاوى اولان بر دائرهٔ مملكت ديمكدر : (ماچقه محله‌سى ، سنان پاشا محله‌سى ، جهانكير محله‌سى) .

مَحْمَدَت | **مَحْمِدَت** | [ع] اوكمك ، ستايش ، مدح ، ثناى جميل § شكر وسپاس ، وظيفهٔ منّتى يعنى منّت نعمتى ادا ايتمك § ثناى جميله سبب اولان خصلت . (مَحْمَدَتْسَاز) = حمد وثنا ايدن . جمعى (مَحَامِد) .

مَحْمِل [ع] محفّه كبى دوه اوستنه چاتيلوب هر برينه بر آدم اوتورمق ايچون ايكى طرافلى ، تپه‌سى مخروطى اولان شى . آنك درونندەكى يوكه‌ده ديديلير :

« يوريدى محمل‌مه كوكبه‌سى »
« طوتدى عالملرى بانك جرسى »
« خاقانى »

مَحْمُود [ع] حمد اولنمش ، ثنا ايدلمش : (محمودالشيم) ، (مقام محمود) = جنت‌اعلى § (ابرهه) نك فيللرندن هدم كعبه ايچون كتيرديكى فيلك اسمى .

مَحْمُول [ع] حمل واسناد اولنمش § يوكلنمش § موضوع اوزرينه حمل اولنان خصوصه دلالت ايدن كلمه‌دركه مبتدانك خبرى ديمكدر. مثلا « انسان حيواندر » جمله‌سنده انسان موضوع ، حيوان محمولدر . (محمولاً) = محمول اوله‌رق ، يوكلو اولديغى حالده (مَحْمُولَه) = حموله كبى يوك ديمكدر .

مَحْمُوم [ع] حماعلتنه طوتلمش . مجازاً — محموم آدملرك صايقلامسى كبى — صاچمه صابان‌سوز سويله‌ينه‌ده اطلاق اولنور. (مَحْمُومانَه) = محموم‌جه‌سنه .

مَحْمِىّ [ع] حمايه اولنمش ، باتنه‌لو :

« محميلرى هر يرده حمايت يكى چيقدى »
« لا »

مَحْمِيَه [ع] برشيئى قوريمق ، حفظ ايتمك § محافظه‌لى بيوك شهر : (محميۀ قسطنطينيه ، محميۀ بروسه ، محميۀ ادرنه) .

مَحْو [ع] برشيئى يوق ايتمك ، ازاله ايله‌مك . (محو واثبات) = يازلمش برشيئى تصحيح ايتمك . صوفيّونك اصطلاحنده اوصاف وعادات بشريه‌نك معدوم اولمسى ديمكدر § فارسيده شيفته ، عاشق ، افتاده معناسنه‌ده قوللانلمش وشعراى عثمانيه طرفندنخى عين صورتله قبول واستعمال اولنمشدر: (محو وجود) .

« محو خاك ره شاهنشه كونيم بن »
« نه تولاّى وجود ونه تبرّاى عدم »
« عاكف پاشا »

مَحْوِيَّت [ع] مولّداتدندر . آلچاق كوكلليلك ، تواضع ، خاك برابرلك : (حال محويّت)

مَخادِيم [ع] (مَخْدُوم) ك جمعى ، اوغللر .

مَخاذِيل [ع] (مَخْذُول) ك جمعى ، خوار ، ذليل ورسواى اولان آدملر .

مَخارِج [ع] (مخرج) ك جمعى : (مخارج حروف) .

مَخازِن [ع] (مَخْزَن) ك جمعى : (مخازن علوم) .

مَخافَت [ع] قورقو ، خوف (رأس الحكمة مخافة الله) = حكمتك باشى اللّهدن قورقمقدر .

مَجْبُونْ { [ع] قحط وغلا وقتی ایچون صاقلانمش اولان شی . § ایکنجی حرفی اسقاط اولنمش وزن. « مستفعلن » دن سینك سقوطیله « مفتعلن » قالمسی کبی .

مَختُومْ { [ع] ختملنمش ، مهرلنمش : (ورقهٔ مختومه) فارسی اولان (مهر) لفظندن « ممهور » کلمه‌سنی اویدرمق وقوللانمق عبث وغلط افحشدر . § مقفل ، باغلانمش .

مَختُونْ { [ع] سنّت اولنمش . ختانی اجرا ایدلمش : (طفل مختون ، اطفال مختونه) .

مَخدُومْ { [ع] اوغل ، اولاد . فی الاصل کندیسنه خدمت اولنان دیمکدر . اولادك تربیهٔ مادیه وروحانیه‌سی پدره عائد بر خدمت مهمه اولمق اعتباریله اوغل مقامنده قوللانیلمشدر . (مَخدُومیّت) = اوغللق .

مَخذُولْ { [ع] خوار ، حقیر ، پریشان ، رسوا : (شخص مخذول) ، (مخذولاً) = حقیر ، رسوا اوله‌رق .

مَخرَجْ { [ع] خروج ایده‌جك ، چیقاجق یر : (مخرج اقلام ، مخرج خانه) § رتب علمیه‌دن استانبول طریقی مولویتلرینك ابتدا پایه‌سی : (مخرج مولویتی) § کسر عادیده چیزکینك آلتنده بولنان رقم : (مخرج مشترك ، توحید مخرج) جمعی

(مَخارِج) = آغیزدن حروفك چیقه‌جق یرلری .

مَخرُوبْ { [ع] خراب ایدلمش.

مَخرُوطْ { [ع] شکرجی کلاهی ، مناره کلاهی کبی آشاغیسی اینجه وتپه‌سی کیتدکجه کنیشله‌نن مدوّر شکل که هندسه‌جه « مثلث قائم الزاویه‌نك زاویهٔ قائمه‌سی محیط اولان ضلعلردن بری محور حکمنده اوله‌رق او مثلثك محور اطرافنده دور ایته‌سندن حاصل اولان شکل » دیمکدر : (مخروط قائم ، مخروط مائل ، مخروط ناقص) ، (مَخرُوطی) = مخروط شکلنده ، مخروطه منسوب . (مَخرُوطیّات) = مخروطی اولان شیلر .

مَخزَنْ { [ع] ایچنده اشیا وسائره حفظ اولنان یر ، اکثریا بودروم کبی یر آلتنده‌کی محله ، مغاره‌یه اطلاق اولنور . جمعی (مَخازِن) .

« امین مخزن لطف ومروتی حاتم »
« نفعی »

مَخزُونْ { [ع] خزینه‌ده حفظ اولنان شی : (نقد مخزون ، اشیای مخزونه) .

مَخصُوصْ { [ع] تخصیص وتعیین اولنمش § عمومه عائد اولمیوب خاص بولنان ، معین ومنحصر اولان : (پیام مخصوص ، دائرهٔ

مخصوصه) ، (مخصوصاً) = مخصوص اولەرق ، اعتنا ایله § عمداً، بالالتزام ، بیله بیله : (مخصوص یاپیلور) . (مَخْصُوصِیَّت) = مخصوصلق .

« کوردی مَخصوص اولدیغن میدان استغنا بکا »
« خیالی »

مَخْضُوب [ع] بویانمش : (ریش مخضوب) .

مَخْضُوع [ع] خضوع ایتمش ، باشنی اکمش .

مَخْطُور [ع] خطره ، هلاکه یاقلاشدیرلمش § فکر واندیشه . جمی (مخطورات) .

مَخْطُوط [ع] خطلنمش ، چیزیلمش .

مَخْفِی [ع] اخفا اولنمش ، کیزلی ، صاقلی . (مخفیاً) = کیزلی اولەرق .

مَخْلَص [ع] انسانك ایکنجی اسمی، اسم اصلیدن باشقه اولان اسم . مثلا ناظم مثنوی پیر اعظمك اسمی (محمد) مخلصی (جلال الدین) ایدی .

« نشأت دیدی پیران زباندن ایدوب کوش »
« مخلص آکا اسعد نه سعادت بونه شاندر »
« خواجه نشأت »

مَخْلُوط [ع] خلط اولنمش، ایچنه باشقه سی قاتیلمش ، قارشدیرلمش : (مخلوط یاغ ، مخلوط ذخیره) .

مَخْلُوق [ع] خلق اولنمش، یارادلمش . جمی (مَخلوقات) =جناب حقك یاراتدیغی مرئی وغیرمرئی بالجمله ذی روح موجودات دیمکدر .

« برشیمی وار جهانده که مخلوق حق دکل »
« خیالی »

« نه آکلارسین نه استفهام ایدرسین آکلایانلردن »
« عجب ناقابل خرشیوه سین مخلوق آخرسین »
« معلم ناجی »

مَخْلُوقه [ع] احداث کذب معنا . سندن اخذ ایله دیکر شاعر طرفندن سویلەنمش اولدیغی حالده بمدر دیو ادعا اولنان قصیده یه ، شعره اطلاق اولنور .

مَخْمُور [ع] سرخوشلقدن بایغین، خماره اوغرامش ، مست بی‌تاب اولان . (چشم مخمور) = بایغین باقشلی کوز (مَخْمورانه) = مخمورجه‌سنه (مخمورلق) = سرخوشلقدن صوکره کلن حال، سرسملك.

« داد مخموریٔ چشم نیم خوابکدن سنك »
« الامان شوخیٔ ابروی عتابکدن سنك »
« محمود ندیم پاشا »

« دیده مخمور وکریبان چاك وکاکل تارمار »
« وله »

مَخْنُوق [ع] بوغولمش، بوغوق. (مَخنوقاً) = بوغولمش اولەرق .

مَخُوف [ع] قورقونج یر || دهشتلی، قورقولی شی :

(طريق مخوف ، مخوف الافعال ، مخوف اورمان ، صيحهٔ مخوفه) .

مَدّ { [ع] اوزاتمق ، چكمك . بو مناسبتله منسوبين علميه‌نك مدت منصوبه‌لرينك تمديدينه (مدّ) تعبير اولنور . § دكز ويانهرك صولرى چوغالوب قاره‌يه طوغرى طاشمق . « جزر » مقابلى § الفك اوزرينه چكيلن شو (~) اشارته دينيلير . (مدّ نظر) = نظرى اوزاتمه ، اوزاغه باقه ؛ كوز آلیمی ، كوز ايريمى باقش :

« مدّ نور نگاه انديشه »
« شعرمك خط جدولى كورينور »
« نفعى »
« مدّ ابروسى ايدى بسم الله »
« خاقانى »

مَدّاح { [ع] پك زياده مدح ايديجى ؛ ايدن ‖ باللاند يره رق حكايه سويله‌يجى ، سويله‌ين : (مدّاح مشهور عصمت افندى) .

مَدائِن { [ع] شهر معناسنه اولان (مدينه) نك جمعى . روايته كوره اسكى ايران حكمدارلرندن (نوشيروان) مشهورك عراق عربده انشا واعمار ايلديكى شهرك اسميدر . مشهور (طاق كسرى) شهر مذكورده ايدى . ديگر روايته كوره وقتيله بابل حواليسنده معمور يدى شهر وار ايدى . آنلرك عمومنه بردن (مدائن) دينيليردى .

مَدائِح { [ع] « مَديحَه » نك جمعى : (مدائح قدسيهٔ حضرت رسالتپناهى) ، (مدائح) صورتنده تحرير و تكلمه لزوم يوقدر .

مَداخِل { [ع] « مدخل » كـ جمعى ، كيريله‌جك يرلر .

مَدار { [ع] برشيئك دونه‌جكى ، دور ايده‌جكى ير ، دائره طرزنده يول . (مدارالعين) = كوز چوقورى § وسيله ، سبب ، معين ، ياردمجى : (مداركلام ، مدار معاش) § دائره ، حلقه : (مدار سرطان) = معدل النهارك يكرمى اوچ بچق درجه بعد شماليسنده مفروض اولان دائره . (مدار جدى) = كذلك اول قدر بعد جنوبيسنده‌كى دائرهٔ مفروضه .

« بازار جواهر سخنده »
« هر لفظن ايدن مدار معنى »
« انسى »

مَدارِج { [ع] مسلك ، طريق معناسنه اولان « مَدرَجه » نك جمعى : (عارج مدارج فيض واقبال) .

مَدارِس { [ع] (مَدرَسه) نك جمعى ، طلبهٔ علومك اقامتگاهلرى :

« بو تمنى‌يى ايتمه استكثار »
« اوده آزدر بزم مدارسه آز »
« معلم ناجى »

مَدامِع | [ع] (مَدمَع) كـ جمعى ، كوز ياشلرى : (مدامع هجران) .

مَدبُوغ | [ع] دباغت اولنمش .

مَدح | [ع] اوكمك ، ستايش ايتمك ، ثنا ايتمك . (ذم) كـ نقيضى .

مَدخَل | [ع] دخول ايدەجك محل ، كيرەجك ير . مادى و معنوى صورتده قوللانيلير : (مدخل خانه، مدخل قواعد ، مدخل جغرافيا) § داخل اولمق معناسنى افاده ايتديكى جهتله قاريشمق ، دخل وتعرض ايتمك معناسندەده قوللانيلير : (فلانك بوايشده مدخلى اولديغى تحقق ايتدى) ، (ذى مدخل) = برايشده اشتراكى اولان ، مشترك بولنان .

« نەطارلمش اوپرى بونده كيمك مدخلى وار »

« واصف »

مَدخُول | [ع] دخل ايدلمش ، تعقيب وتعريض اولنمش . ديله دوشمش : (شخص مدخول) § كنديسنه بر شى كيرمش اولان : (زوجهٔ مدخول بها) = جماع اولنمش زوجه . (زوجهٔ غير مدخول بها) = هنوز جماع اولنمامش زوجه .

مَدَد | [ع] ياردم ، نصرت : (مَدَدجو) = مدد آرايجى ، آرايان (مَدَد جويانه) = مدد جو اولانه ياقيشەجق صورتده (مَدَد جويى) = مدد جولق . (مَدَد خواه) = مدد ايستەيجى ، ايستەين . (مَدَد خواهانه) = مدد خواهجەسنه . (مَدَد خواهى) = مدد خواهلق (مَدَد رسان) = مدد ايريشديريجى (مَدَد رسانى) = ياردم ايديجيلك ، (مَدَد كارانه) = مدد كارجەسنه . (مَدَد كارى) = مدد كارلق ، ياردمجيلق § الغياث ، الامان كبى ندا .

مَدرَج ، مَدرَجه | [ع] درجه ايله ، آديم آديم ايلرى كيديلن ، سلوك ايديلن طريق ، مسلك . جمعى اولان (مَدارِج) زياده قوللانيلير .

مَدرَسه | [ع] درس اوقونەجق محل ، خصوصيله طلبهٔ علومك ايچندە اقامتله درس اوقودقلرى بنا : (مدرسه نشين) = مدرسەده اوتوران ، طالب ، سوخته .

مَدعُوّ | [ع] دعوت اولنمش ، چاغيرلمش . (مَدعُوّاً) = دعوتلى اولەرق ، مدعوّ صفتيله . جمعى (مَدعُوّين) .

مَدفَن | [ع] دفن اولنەجق ير ، مزار . جمعى (مَدافِن) .

« ای ملکار ! نوردن بر عالم ایجاد ایلیك »
« مدفنمده بر سراج رحمت ایقاد ایلیك »
« لا »

مَدْفُوع { [ع] دفع اولنمش ، طیشاری چیقارلمش . جمعی (مَدْفُوعَات) = صرف ایدلمش ، ویرلمش آقچه‌لر : (صندوغك مدفوعاتی ، مدفوعات دفتری) .

مَدْفُون { [ع] دفن اولنمش ، کوملمش : (نقد مدفون ، نقود مدفونه) .

مَدْلُول { [ع] دلیل کتیرلمش شی § دلیلك حکمی ، عبارەنك سیاق وسباقی ، مألی : (مدلول کلام ، امرنامه مدلولنجه) .

مَدْمَع { [ع] موضع دمع . کوز § کوز یاشی . جمعی (مَدَامِع) .

مَدَنِی { [ع] مدینه‌یه منسوب ، شهری ، بدوی اولمایان : (مَدَنِیُّ الطَّبْع) = طبیعتی اقتضاسندن اولەرق مجتمعاً یاشامغه مجبور اولان انسان .

مَدَنِیَّت { [ع] مدنیلك ، شهریلك ، « بدویت » ك ضدی . تربیه وآداب وترقیات بشریەنك ایجاب ایتدیکی صورتده اجتماع ومعیشت دیمکدر : (جهان مدنیت ، عصر مدنیت) .

مَدْهُوش { [ع] متحیر ، دهشتلنوب قورقمش ، اورکمش ، شاشیرمش :

« خاموش نه آه ایدر نه افغان »
« مدهوش نه‌یول بیلیر نه‌ارکان »
« شیخ غالب »

مَدَى { [ع] غایت ، نهایت . فی‌الاصل مسافه معناسنه‌در .

مَدَى ٱلْأَيَّام { [ع] (مَدَى) فی‌الاصل مسافه معناسنه ایسه‌ده غایت ، انجام معناسنده قوللانیلیر . بوتقدیرده معنای ترکیب ایامك غایتنه قدر یعنی دائما دیمك اولور .

مَدَى ٱلْأَعْوَام { [ع] سنه‌لرك غایتنه قدر دیمکدر .

مَدَى ٱلْبَصَر { [ع] کوز ایریمی یعنی کوزك کوره بیلدیکی قدر دیمکدر .

مَدِیح | [ع] مدحه سبب اولان شی ، وسیلهٔ مدح .
مَدِیحَه | ایکنجیسی مدحی متضمن اولان منظومه ، مدحنامه معناسنی‌ده افاده ایدر . (مَدِیحَه‌سَنْج) = مدیحه ، مدحنامه انشاد ایدن ، مادح دیمکدر .

مَدِید { [ع] چکلمش : (خط مدید) § اوزون ، اوزامش : (مدت مدیده ، زمان مدید) ، (مدید البصر) = اوزاقدن کورن § عروضده بر بحرك اسمی : (بحر مدید) .

مَدِینَه { [ع] بویوك شهر ، خصوصیله پیغمبرمز مفخر موجودات علیه اکمل التحیات افندیمز

حضرتلرینك روضهٔ مطهره‌لرینی حاوی اولان شهر مبارك: (مدینهٔ منوره)، (مدینة السلام) = بغداد شهری . جمعی (مَدائِن، مدن، مُدن)، (مَدَنی) = شهره منسوب انسان (مَدِینی) = شهره منسوب حیوان .

مَدْیُون { [ع] بورجلو ، ویره‌جکلی: (مدیون مغبون، مدیون شکران) .

مَذابِح { [ع] «مذبح» و«مَذْبَحه»نك جمعی. حیوان بوغازلانه‌جق وقربان کسیله‌جك یرلر.

مَذاق { [ع] لذت آلمق، طاتمق، ذوق § طاداجق یر . (حُلوالمذاق) = مذاقی شیرین، طاتلی (مُرّالمذاق) = مذاقی آجی .

« تلخ ایدر آدمك البته مذاق عیشنی »
« باده‌نوش ایله بوکون ایله فکر فردا »
« لاادری »

« مذاق تلخه‌ویردی یاد لعلك بر حلاوت کیم »
« غمکله ایچدیکم بیك کاسه‌زهرابی اونوتدردی »
« نائلیٔ قدیم »

مَذاهِب { [ع] «مَذْهَب»ك جمعی. اعتقاد ماده‌سنده وعمل خصوصنده اتخاذ اولنان یوللر: (مذاهب اربعه، اختلاف مذاهب) .

مَذْبَح، مَذْبَحه { [ع] حیوان بوغازلایه‌جق، قربان کسیله‌جك یر، قناره. جمعی (مَذابِح).

مَذْبُوح { [ع] ذبح اولنمش، بوغازلانمش .

مَذْکُور { [ع] ذکر اولنمش، آکلمش: (شخص مذکور، مادهٔ مذکوره) .

« باده‌نك صور نشوهٔ فیضن دل مخموردن »
« هر نه‌دن کچدمسه کچدم کچمدم مذکوردن »
« فطین »

مَذَلَّت { [ع] خورلق، حقیرلق، ذلیل اولمق: (دوچار مذلّت) .

« بالین نازه خواجهٔ شهر ایلر اتّکا »
« خاك مذلّت اوزره یاتیر آج برغریب »
« لا »

مَذْلَقَه { [ع] آیاق قایه‌جق یر، قایپانجق محل: (مذلقهٔ حقارت) جمعی (مَذالِق) .

مَذَمَّت { [ع] قینامق، ذم ایتمك، یرمك . «محمدت»ك ضدی . ذالك کسریله‌ده جائزدر: (اهل مذمّت) .

مَذْمُوم { [ع] ذمّ اولنمش، یرلمش: (شخص مذموم، اخلاق مذمومه) .

مَذْهَب { [ع] کیده‌جك یول § مسلك، طریقه: (مذهب فلاسفه، مذهب طبیعیّون، مذهب مادّیون) § دین واعتقاد یولی . ائمهٔ مجتهدینك اتخاذ واختیار ایتدکاری مسلکلر: (مذهب حنفی، مذهب شافعی، مذهب مالکی) .

«كفت وكوچوق صددعشقده جمهوره كوره»
«حق كندكده آرا مذهب منصوره كوره»
«منيف»

«رضايه حكم قضاده موافقز اما»
«برازده مذهب انصافده مساغ آرارز»
«قوجه راغب»

مَذِیّ [ع] نسا ايله ملاعبه وتقبيل اثناسنده آلات رجوليتدن ظهور ايدن قوي بوجه مايعه اطلاق اولنور.

مَرّات [ع] (مَرّه) نك جمعی، كرّه‌لر، دفعه‌لر ديمكدر.

مَراتِب [ع] «مرتبه» نك جمعی: (مراتب رسميه، اقصای مراتب).

مَراح [ع] فرحلانه‌جق؛ تنزه، راحت ايده جك ير § مطلقا مكان، مأوی.

مَراحِل [ع] «مَرحَلَه» نك جمعی: (مراحل بعيده، مراحل پيما)، (مرحله نشين) = يولجی، سيّاح.

مَراحِم [ع] «مرحمت» ك جمعی: (مراحم سنيه).

مَرارَت [ع] آجيلق، (حَلاوَت)ك ضدی: (مرارت حيات، مرارت اسارت).

مَراسِم [ع] (مَرسَم) ك جمعی، عادتلر، قاعده‌لر، شيوه‌لر معناسنه‌در. مفردی هيچ قوللانيلماز:
«تك اولسون قواعد اخلاص برطرف»
«مانع دكل مراسمه دائر قصورمز»
«نابی»

مَراصِد [ع] «مَرصَد» ك جمعی، رصده مخصوص يرلر.

مَراعِی [ع] (مَرعی) نك جمعی، چايرلر، اوتلاق يرلری.

مَراق [ع] رقّتلنمش، تأثر، ابتلا، قره‌سودا، قريحه كبی معانیٔ مختلفه‌ده قوللانيلير:
«كرچه مهردورفيض اولقله بولدم اشتهار»
«پاينه دوشمك مراقمدرهر آقشام سايه‌وار»
«ناجی»

مَراقِد [ع] (مَرقَد) ك جمعی: (مراقد مباركه، مراقد اولياء).

مَراكِب [ع] (مَركَب)ك جمعی، دابّه، آرابه، قايق، سفينه كبی بنيله‌جك شيلر: (مراكب بحريه، مراكب بريه).

مَراكِز [ع] (مَركَز) ك جمعی: (مراكز مدنيّه، مراكز ولايت).

مَرام [ع] آرزو، مطلب، مقصد، ايستك. (مَرام بخش) = (مَرام بخشا) = بر كيمسه‌نك ايستديكنی ويرن.
«مرام ابقای نام ايتمكسه برمصرع ده كافيدر»
«عجب حيرتده‌يم بن سداسكندر خصوصنده»
«قوجه راغب»

مَراوِيح [ع] (مَروَحَه) نك جمعی، اووه‌لر، صحرالر،

بیابان یرلر. (مَراوِح) اولورسه یلپازه معناسنه اولان (مِرْوَحَه) نك جمعیدر.

مَرایا { [ع] (مرآت) ڭ جمعی ، آیینه‌لر :

« انعکاسندن اولور ماهك مرایا غرق نور »

« معلم ناجی »

مَرْبَع { [ع] بهاره مخصوص اقا- متگاه ، کاشانهٔ ربیعی . (مَرْبَع نشین) = مربعده اوتوریجی ، اوتوران .

مَرْبُوط { [ع] ربط اولنمش ، باغلانمش. (مَرْبُوطاً) = ربط اوله‌رق § عائد ، راجع ، تعلّق : (بوجمله بالاده‌کی شوجمله‌یه مربوطدر . مطبعهٔ عامره معارف نظارتنه مربوطدر) (مربوطیّت)= مربوطلق .

مَرْتَبَه { [ع] درجه، رتبه ، پایه . نظمده (مَرْتَبَت)طرزنده‌ده قوللانیلیر: (ممکن مرتبه، مرتبهٔ بالا)

مَرْثِیَه { [ع] وفات ایدنك محاسننی یاد ایده‌رك آجیوب آغلامق § بو صورتله یازیلان نظم حزین. جمعی(مَراثی) . (مَرْثِیه‌خوان) = مرثیه اوقویجی . (مرثیه‌خوانی) = مرثیه اوقویجیلق . تشدید (یا) ایله (مرثیّه) طرزنده‌استعمالی غلطدر.

« یازدیغی مرثیه‌یی نشر ایده‌من شرمندن »
« وار ایکن مرثیهٔ محتشم کاشانی »

« معلم ناجی »

مَرْج { [ع] برشیئی دیگر شیئه قاتوب قاریشدیرمق معنا- سنه‌در . لسانمزده (هَرَج) لفظیله برابر (هرج ومرج) صورتنده وناس بربرینه دوشوب قارمه قاریشیق اولمق معناسنده قوللانیلیر . عربیده اوتلو صولو چایرلق معناسنی‌ده افاده ایدر. عربیده بومعناده استعمالیده اختلاط نباتاته مبنیدر. (هَرْج) شدت حرا- تدن ویا چوق قطران سورلمکدن دوه بایغین اولمق معناسنه اولدیغندن (هَرَج) مقامنده قوللانیله‌ماز . برلغت کتابنده بوصورتله کوسترلمسی اثر غفلتدر .

مَرْجان { [ع] دکزدن چیقان معروف قیرمزی جوهر § برنوع نبات ربیعی: (مرجان تسبیح)

مَرْجِع { [ع] مکان رجوع . رجعت اولنه‌جق یر : (مرجع کل ، مرجع رسمی) جمعی (مَراجِع) .

مَرْجُمَك { [ف] انواع حبوباتدن معروف دانه: (مرجمك چورباسی) .

مَرْجُو { [ع] رجا اولنمش. نیاز ایدلمش: (شیمهٔ کریما- نه‌لردن مرجو اولان) .

مَرْجُوح { [ع] مفضول ، باشقه شيئك كنديسنه كسب رجحان ايتديكى شى § خصمندن اوّل اقامهٔ بيّنه‌يه صلاحيتى اولمايان .

مَرْجُوم { [ع] رجم اولنمش ، طاشلانمش .

مَرَح { [ع] شدت فرح ، زياده سوينج؛ حددن آشقين نشاط وسرور . (مَرَحان) = فرح، سرور معناسنه‌در .

مَرْحَبا { [ع] مسافر ومهمانه خطاباً ايراد اولنان بو كلمه (شائبهٔ اشتغالدن عارى اوله‌رق واسع وآبادان يره كلدكز ، انشراح وافتتاح قلب ايله انس والفت ايدكز ، قطعاً متوحش اولميكز) مآلنى افاده ايدر . بعضاً تعظيم واستعجاب مقامنده تحسين وآفرين معناسنه وبعضاً‌ده مقام تهكمده قوللانيلير :

« مرحبا اى جام مينای می ياقوت رنك »
« دورى كاسون سندن اوكرنسون سپهرى درنك »
« نفعى »

مَرْحَلَه { [ع] برقوناقلق مسافه ، يول ديمكدر . جمعى (مراحل) .

مَرْحَمَت { [ع] بر كيمسه‌يى اسير كه‌مك ، برينه رقت وشفقت كوسترمك، بر كيمسه حقنده قلباً آجينمق . (مَرْحَمَت بَخْش) = مرحمت ايدن (مَرْحَمَتشِعار) = عادتى مرحمت اولان (مَرْحَمَت كُسْتَر) = مرحمت ياپيجى ، ياپان . (مرحمت پرور) = مرحمت بسله‌ين ، مرحمتلى (بى مرحمت) = مرحمتسز .

مَرْحُوم { [ع] رحمتلنمش ، رحمتحقه نائل اولمش ديمكدر . هر مؤمن متوفى حقنده قوللانيلير .

مَرْد { [ف] اركك، آدم؛ بهادر، شجيع ، ييكيت . (مرد فرد) = اشى بولنمايان ييكيت آدم . (مَرْدى) = مردلك ، ييكيتلك . (مَرْدانَه) = ييكيتجه‌سنه (نامَرْد) = آدم دكل، آلچاق . جمعى (مَرْدان) = مردلر ، ييكيتلر .

« مردانه‌يوررسون‌يورى‌اى‌سرورمردان »
« مرد ايستدى ميدان »
« ناجى »

« قوت بازوكه تحسين مردسين والله مرد »
« خيالى »

مَرْدُم { [ف] انسان. (مَرْدُمى) = انسانلق . (مردم آزار) = انسان انجيديجى يعنى كوكل قيران . (مَرْدُم خوار) = انسان يجى ، ييين (مَرْدُم كُش) = انسان اولديريجى ، اولديرن . (مردم زاد)

= انسان اوغلی، بنی آدم. (مَردُمان) = انسانلر.

« اولور می ناکس آدم هیچ اصالتدن دم اورمقله »
« دکلدر مردمی قیدنده مردمزاده‌ر سوزده »
« معلم ناجی »

« مردم چشممه بیلمم نه‌فسون ایتدی فلك »
« کریه‌می ایتدی فزون اشکمی‌خون ایتدی فلك »
« یاووز سلطان سلیم »

مَردُمَك [ف] (مَردُم چَشم) کبی کوزببکی دیمکدر. عربیده (انسان العین) دینیلیر. (مَردُمَه) ده بومعناده لغتدر.

مَردُم گیاه / **مَردُم گیه** [ف] قان قورودان، یبروح الصنم، عبد السلام دینیلن نبات. (مردم گیا) ده دیرلر.

مَردود [ع] رد اولنمش، قبول اولنمایوب کری دوندیرلمش. (مَردودیت) = مردودلق.

مَرذول [ع] رذیل، رسوای ایدلمش.

مَرزبان [ف] حد، یر معناسنه اولان (مَرز) ایله (بان) لفظندن مرکبدر. حاکم، سرحد محافظی، طرفدار معناسنه‌در. خم زا ایله (مَرزبان) بونك معربیدر.

مَرزَغه [ع] باتاقلق؛ صیویق بالچیق ومتعفن صو بریکنتیسی اولان محل. (مَرزَغی) = اوکبی باتاقلق محلره متعلق، عائد: (امراض مرزغیه، ابخرهٔ مرزغیه).

مَرزَنگوش [ف] صیچان قولاغی، مرجان کوشك دینیلن کوزل قوقولو بر چیچك. (مرزنجوش) معربیدر.

مَرزوق [ع] رزقلانمش، رزقی چوق، بختیار.

مَرسوم [ع] رسم ایدلمش، رسم اولنمش؛ عرف، عادت. (مرقوم) مقامنده استعمالی متروکدر.

مَرسی [ع] لیمان: (مرسای سلامت).

مَرسین [ع] یاپراغی قوقولو بر معروف آغاج.

مَرصوص [ع] بربرینه یاناشدیرلمش، متین، صاغلام: (بنیان مرصوص).

مَرَض [ع] خسته‌لك، انسانك طبیعتی اعتدالنی غائب ایدوب وجودك افعال طبیعیه خارجنده عارضی تغیراته اوغرامسی. مادی و معنوی خسته‌لکده قوللانیلیر: (مرض مزمن، مرض موت، مرض جسمانی، مرض نفسانی) جمعی (امراض): (امراض جسمانیه، امراض روحانیه).

مَرضات [ع] خشنودلق، رضا: (طَلَباً لِمَرضاةِ الله تعالی).

مَرْضیٰ [ع] (مَریض) ك جمعی، خستهلر: (مرضای عسكریه).

مَرْضِیّ [ع] بكه‌نلمش، رضا كوسترلمش، مقبول دیمكدر: (افعال مرضیه، افعال غیر مرضیه).

مَرْطُوبْ [ع] رطوبتلی، ایصلا- دلمش، ایصلاق.

مَرْعیٰ [ع] اوتلاق، چایرلق.

مَرْعُوبْ [ع] قورقمش، زیاده اوركمش، رعب ودهشته كرفتار اولمش. (مَرْعَبَه)= انسانی قورقوتان تنها محل || ناكهانی قورقق.

مَرْعِیّ [ع] رعایت اولنمش، رعایت ایدلمش، معتبر طوتیلان: (مرعی‌الاجرا، مرعی‌الخاطر، اصول مرعیه).

مَرْغزارْ [ف] صولاق، اوتلاق، چایرلی چمنلی یر. سبزه معناسنه اولان (مَرْغ) ایله (زارْ) دن مركبدر.

مَرْغُوبْ [ع] رغبت اولنمش، بكه‌نلمش، كوزل، مقبـول: (طور مرغـوب، اطوار مرغوبه).

مَرْغُول **مَرْغُولَه** [ف] بوكلمش، اورلمش صاچ، قیوریجق صاچ: (زلف مرغول) § قوش آوازی؛ مطرب نغمه‌سی.

مَرْفُوعْ [ع] رفع اولنمش، یوقاری قالدیرلمش: (ید مرفوع) § ضمّه ایله حركه‌لنمش.

«اولورمی عاقل دیوانه مشربدن قلم مرفوع»
«نجار زاده»

مَرْقَدْ [ع] مزار، قبر معناسنده قوللانیلیر. حال بوكه معنای اصلیسی اویویه‌جق یر دیمكدر: (مرقدپاك، مرقد معظّم سیدالشهدا).

مَرْقُومْ [ع] رقم اولنمش، یازلمش § ذكری كچمش، ذكر اولنان.

مَرْكْ [ف] موت، اولوم: (مَرْكِ شادی)= سوینج اولومی. (مَرْكا مَرْكی) = وبا، طاعون، قولرا كبی عمومی اولوم؛ بلای عام.

«دنیا كورینور چشمه ظلمتكدهٔ تنك»
«یومدردی كوزل كوزلركی مرك سیه‌رنك»
«معلم ناجی»

«لازم كلیرسه ایلیه‌لم اختیار مرك»
«وولتر - مترجمی - ناجی»

مَرْكَبْ [ع] بینیله‌جك شی. بو، لسانمزده دائما (اشك) معناسنه قوللانیلیر. جمعی.

اولان (مَرَاكِبْ) بومعناده قوللانیلماز
(مَرَاكِبْ) اكثریا واپور، كمی، قایق
كبی شیلره اطلاق اولنور: (مراكب
بحریه).

مَرْكَزْ [ع] قرار ایده جك یر، مقر اداره: (مركز
سلطنت، اردو مركزی، قضا مركزی،
پارس مركز مدنیتدر) § تام دائره نك
اورته سی اولان نقطه: (مركز دائره،
مركز ارض) § راده، صورت، طرز:
(امرلری نه مركزده در؟) جمعی
(مَرَاكِزْ): (مراكز عسكریه).

« مركز دائرهٔ جاه وجلال وعظمت »
« قطب گردون جهانبانی وفرمانرانی »
« نفعی »

مَرْكُوزْ [ع] ركز اولنمش، دیكلمش، صاپلانمش.
(مَرْكُوزِیَّتْ) = مركوزلك:

« اك صیجاق كونده آنی مركوز میدان ایلرم »

مَرَمَّتْ [ع] اوكارمق، اصلاح وتعمیر ایتمك.

مَرْمَرْ [ع] معروف سرت، بیاض طاش. (صو
مرمری) = قایغاق طاشی. (رخام)
= رنكلی مرمر.

« یوموشاقدر یوزك ای صاحبهٔ خانه فقط »
« بویله مرمر كبی می اولملی مندر دیدیكك »
« معلم ناجی »

مَرْمُوزْ [ع] رمز وایما اولنمش، كیزلیجه اشارت ایدلمش.

مَرْمِیّ [ع] رمی اولنمش، آتیلمش § آلات ناریه
ایله آتیله جق شی، قورشون، كله
وسائره. جمعی (مَرْمِیَّاتْ).

« سپر ایلركلن مرمی یه عاشق بوله جانانك »
« ره جانانده جان ایثارینه آماده در سوزده »
« معلم ناجی »

مَرْوَه [ع] مكهٔ مكرمه ده بر طاغ اسمی: (صفا ایله
مروه بیننده سعی).

« شوق ایله مروهٔ مقصوده صفا كلدی بوسال »
« ١٢٨٣ تاریخ ولادت - بهجت »

مَرْوَحَه [ع] اووا، صحرا، مغازه § هر طرفندن
روزكار اسن محل.

مَرْوِی [ع] روایت اولنمش، بویله در دیه سویلنمش.

مَرَّه [ع] كره، دفعه: (مرةً واحده، مرةً بعد اخری).

مَرْهَمْ [ع] یاره اوزرینه قونیلان یوموشاق
دوا، یاغلی علاج. بین العوام تحریف
ایله (مَلْهَمْ) دینیلیر. (مرهمسا ـ ی) =
مرهم سوریجی، سورن. جمعی (مَرَاهِمْ):

« مرهم بهبود وصلكله طبیبم قیل دوا »
« مبتلای درد هجران اولدیغم بیلمزمیسین »
« حلیمگرای »

مَرْهُونْ { [ع] رهن اولنمش ، اودونج ویا عاریت اولەرق آلنان شیئك یرینه ویریلن شی: (مال مرهون) § معین ، متوقف معناسنده قوللانیلیر : (وقت مرهون، مرهون امر عالی) .

مَرِّیخْ { [ع] کواکب سیّارەدن برینك اسمی که فارسیده (بهرام) دینیلیر .

مَرِیضْ { [ع] مرضلی ، خسته . جمعی (مرضی) .

«طبیبك اولسه ده کذبی مریضك صحتن سویلر»
« قوجه راغب »

مَرْئِی { [ع] کوز ایله کوریلن شی ، کورنمش ، ظاهر.

جمعی (مَرْئِیّات) : (استانبول بلدەسی اوروپانك کنار ساحلنده آسیایەقارشی قورلمش برمالکهٔ دریادرکه مانندی زیر افلاکده مرئی اولماز ـ شناسی) .

مَرْیَمْ { [ع] حضرت (عیسی) علیه السلامك والده ـ سنك اسمی . حضرت (مریم بنت عمران) . (مریمانه) = حضرت مریم کبی ، مریمجەسنه : (عفت مریمانه) .

مَزّاحْ { [ع] لطیفەجی، شاقەجی .

مُزاحِمْ { [ع] صیقنتیلر ، محنتلر ، مشقتلر : (مزاحم کثیرەیه دوچار اولدی) .

مَزادْ { [ع] اك زیاده بدل ویرنه صاتلق اوزره برمالی چارشویه چیقارمقدن عبارت معاملەیه اطلاق اولنور . (مزاد مالی) = ذکرسز ، اوجوز کبی برمعناده قوللا ـ نیلیر. (مزاده چیقارمق) = برمالی سوق سلطانیده دلّاله ویرمك .

مَزارْ { [ع] زیارت اولنەجق محل ، انسانك اولدکدن صوکره طوپراغه کوملدیکی یر . (مزارستان) = مزارلق ، مزارلرك بولندیغی محل .

مَزارِعْ { [ع] (مَزْرَعَه) نك جمعی ، ترلالر : (مزارع منبته) .

مَزالِقْ { [ع] (مَزْلَقَه) نك جمعی. آیاق قایاجق یرلر .

مَزامِیرْ { [ع] « مزمار »ك جمعی، (داود) علیه السلامه نازل اولان (زَبُورْ) نامندەکی کتاب سماوینك سورەلری: (مزامیر داود) .

مَزایا { [ع] (مَزِیَّتْ) ك جمعی، فضائل، محاسن معناسنده قوللانیلیر. جمع سالمی اولان « مَزِیّاتْ » ایله استعمالجه بینلرنده فرق واردر . (مَزایا) = اکثریا کلامك نکات ومحاسنی موقعنده قوللانیلیر. (مَزِیّات) = هم متصف اولدیغی فضائل وحالات ممدوحه وهم نکات ومحاسن کلام مقا ـ منده استعمال اولنور. (مَزِیّات) هر

ایکی صورتله قوللانیلدیغی حالده (مَزایا)، (مَزِیّات) مقامنده قوللانیله‌ماز. بوایکی کلمه‌نك صورت وموقع استعماللرینی تعیین دقت واعتنایه محتاجدر. نکات کلامه آشنا اولمایان بر طاقم مزیتسز اصحاب قلمك صحائف مطبوعاتده (مَزِیّات) مقامنده (مَزایا) لفظنی استعمال وایراد ایتملری لسان عثمانی حقنده وقوفسزلقلرینی ارائه واثبات ایتدیکندن حقلرنده موجب مجالات اولسه کرکدر.

مَزْبَلَه { [ع] سوپرنتیلك ، پیسلك دوکیلن یر. جمعی (مَزابِل).

مَزْبُور { [ع] یازلمش . یالکز رسمیاتده (مذکور) معناسنده قوللانیلیر: (مبلغ مزبور ، جاریهٔ مزبوره).

مَزْج { [ع] ایکی شیٔ بربرینه قارشدیرمق ، قاتمق. (مَزْجاً) = مزج صورتیله، قارشدیره‌رق. (مزجی) = مزجه منسوب ، قاتوب قارشدیرمغه متعلق اولان: (ترکیب مزجی).

مَزْرَع / **مَزْرَعَه** { [ع] اکیلوب بیچیله‌جك یر، ترلا: (الدنیا مزرعة الآخره) = دنیا مزرعهٔ آخرتدر. جمعی (مَزارِع).

مَزْرُوع { [ع] زرع اولنمش ، اکیلمش. جمعی اولان (مَزْرُوعات) تخم قسمندن تارلایه اکلمش اولان شیلر دیمکدر.

مَزْلَقَه { [ع] آیاق قایه‌جق یر. جمعی (مزالق).

مَزْمُور { [ع] دودوك ، نای § مزمار ایله برابر تغنی اولنان نغمه § کتاب زبورك سوره‌لری. جمعی (مَزامیر).

مَزَه { [ف] طات، چاشنی، لذّت. (بی مَزَه) = طاتسز (خوش مَزَه) = طاتلی ، لذیذ § اکثریا ایچکی ایله ینیلن چرز مقوله‌سی شیلر معناسنده قوللانیلیر:

« دلده صفا اولمیجق عارفه »
« بی مزه‌در هم نعم روز کار »
{ نفعی }

مَزِیَّت { [ع] فضیلت ، کمال؛ انسانك دیکرلرینه قارشی باعث شرف وشانی ومدار رجحانی اولان علم، سماحت، شجاعت وسائره کبی نعمت غیرمتعدیه: (ارباب مزیت) کلام حقنده ایراد اولنورسه حسن ولطافت قصد ایدلمش اولور: مثلا (مزیت سخن) کبی.

مَزِید { [ع] آرتمق ، آرتیرمق § آرتمش . آرتیرلمش : (عمر مزید ، نعم مزیده) § اصلنه

حرف علاوه اولنمش فعل : (ثلاثی مزید ، مزید فیه) .

مَژَنگ [ف] ناخوش ، منفور ، چرکین شی ‖ مخنث .

مَسّ [ع] دگمك ، طوقنمق : (حاجت مس ایتمك) = لزوم کورنمك ، اقتضا ایلهمك .

مَساء [ع] آقشام : (صبح ومسا) جمعی (اَمسیه) .

« آمد شدصباح ومسادن نتیجه یوق »
« غم کیتسه باری بزمزه بادهکلسهده »
« نیلی »

مَساجِد (مَسجِد) ك جمعی : (مساجد شریفه) .

مَسّاح [ع] پك زیاده مساحه ایدیجی ، اولچوجی .

مَساحَه [ع] یری اولچمك § اولچو ، بعد : (فن مساحه) فی الاصل کسر میم ایله در .

مَسارّ [ع] (مسرت) ك جمعی ، سونجلر : (مسار بورونی)

مَساطِر [ع] (مِسطَر) ك جمعی ، سطر چیزمکه مخصوص آلتلر .

مَساعی [ع] سعی معناسنه مصدر میمی اولان (مَسعی) نك جمعیدر ، سعیلر ، چالیشمهلر دیمکدر . § شرف ومکرمت ، فضل ومزیت معناسنه اولان (مَسعاة) ك جمعیده (مساعی) کلیرسهده لسانمزده بونك مفردی اصلا قوللانیلمدیغی کبی (مَساعی) دخی یالکز سعیلر ، چالیشمهلر معناسنده استعمال اولنور: (مَساعیٔ جمیله ، ابراز مساعی)

مَساغ [ع] جواز ، رخصت ، اذن : (مساغ شرعی ، مساغ قانونی) .

« رضای حکم قضاده موافقز اما »
« برازده مذهب انصافده مساغ آرارز »
« قوجه راغب »

مَسافَه [ع] ایکی منزل آراسی ؛ بعد ، اوزاقلق : (آلتی ساعتلك مسافهده ، مسافهٔ بعیده) جمعی (مَسافات) : (طی مسافات) .

مَساکِن [ع] (مَسکَن) ك جمعی : (بیوت ومساکن)

مَساکین [ع] (مِسکین) ك جمعی : (انفاق مساکین)

مَسأَلَه [ع] سؤال اولنان شی . (مَسئَلَه) یه مراجعت اولنه .

مَسالِك [ع] (مَسلَك) ك جمعی ، سلوك اولنهجق یوللر : (مسالك ادبیه ، مسالك رسمیه) .

مَسامّ / **مَسامّات** [ع] برنجیسی کندیسنده دلیك بولنان یر معناسنه اولان (مَسَمّه) نك جمعیدر . ایکنجیسی جمع الجمعدر . (مسام الجسد) = انسان وحیوانك دریسنده کی غایتله کوچك تردلیکاری دیمکدر .

لسانمزده تخفیف ایله یالکز (مَسامات) قوللانیلیر .

« کیم تنلرنده راه مسامات سربسر »
« سوراخ مار مهره ربای سنان اولور »
« نفعی »

مَسامِع { [ع] (مِسمَع) ك جمعی ، ایشیده‌جك آلتلر ، قولاقلر : (مسامع شکران) .

مَسامیر { [ع] (مِسمار) ك جمعی ، میخلر ، چیویلر .

مَسانِد { [ع] (مُسنَد) ك جمعی : (مساند عالیه) .

مَساوی { [ع] کوتولك ، بدلك معناسنه اولان (سوء) ك خلاف قیاس جمعیدر . « محاسن » ك ضدی عد اولنور : (کشف مساوی ، مساوی اخلاق ، اسناد مساوی) بعض ترکیبلرده مفردی کبی ما آله نظراً صفت حکمنی آلیر . مثلا « مساوی احوال » ترکیبندن احوال کوتولکاری معناسی آکلاشیله بیله‌جکی کبی کوتو حاللر معناسیده آکلاشیلیر . (سنبلزاده وهبی) مرحومك بیت آتیسنده کوستردیکی وجه ایله ضم میم ایله (مُساوی) = (مُساوات) مصدرندن اسم فاعلدر .

« برنسنه برابرایسه غیره دی مُساوی »
« عینیله محاسن دیمه‌نك ضدی مَساوی »
« وهبی »

مَسائِل { [ع] (مَسْئَلَه) نك جمعی : (مَسائل شَتّی) = طاغنیق مسئله‌لر ، ماده‌لر : (مَسائل مُتَقدِّمه ، مَسائل مُتأخِّره) اشبو تعبیرات اصطلاحات قانونیه‌دندر .

مَسْئَلَه { [ع] صوریلان شی : (مسئلهٔ فنّیه) § خصوص ، کیفیت ، امر : (مسئلهٔ زائله ، مسئلهٔ حاضره) . (مَسأَلَه) طرزنده‌ده یازیلیر .

« عشق ایله مسئله آموز جهانز نوعی »
« نه‌بیلیر مشکلمز مفتئ دراك بزم »
« نوعی »

مَسْبُوق { [ع] سبق ایتمش ، کچمش : (مسبوق الخدمه) = خدمتی کچمش ، امکدار . (مسبوق الذکر) = ذکری کچمش . (غیرمسبوق ، نامسبوق) = کچمه‌مش ، امثالی کورلمه‌مش .

مَست { [ف] زیاده سرخوش ؛ تأثیر مسکرات ایله نه سویلدیکنی بیلمه‌ین . (سرمست ، سیه‌مست) ده دینیلیر . (مست اولمق) = زیاده استعمال مسکرات ایله کندینی بیلمیه‌جك حاله کلمك . (بدمست) = اطرافه ضارقندیلق ایدن غوغاجی ، بولاشیق سرخوش . (مَستانه) = مستجه‌سنه ، سرخوشه یاقیشه‌جق صورتده : (نعرهٔ مستانه ، نکاه

مستانه)، (مستی) = سرخوشلق .
اشعار قدیمه‌ده کورلدیکی کبی (مستانه) لفظی زمانمزده « مست » مقامنده قوللانیلمیور :

« مست نازم کیم بیوتدی بویله بی پرواسنی »
« کیم یتشدیردی بوکونه سرودن بالاسنی »
« ندیم »

مَسْتُور [ع] ستر اولنمش، قاپانمش اورتولو: (محاسن مستوره) مؤنثی اولان (مستوره) = عفتلی ، ناموسلی ، اهل عرض قادین معناسنده قوللانیلدیغی کبی تزکیهٔ شهود ایچون حاکم طرفندن سراً منسوب اولدقلری طرفه کوندریلن مهرلو ورقه‌یه اطلاق اولنور .

مَسْجِد [ع] نماز قیله‌جق یر ، کوچوك جامع : (آصمه‌لی مسجد) ، (مسجد اقصی) = قدسده‌کی جامع کبیر . (مسجد حرام) = کعبهٔ معظمه .

مَسْجُود [ع] سجده اولنمش ؛ کندیسنه طاپلمش ، جناب حق :

« قیلدی مسجود ملك اول جسدی »
« خاقانی »

مَسْجُور [ع] طاشقین صو ، دکز § آلولی آتش، قیزغین فرون :

« کاسهٔ چرخی شکست ایلدی تیر دعوات »
« جریان ایلدی هب عالمه بحر مسجور »
« فاضل »

مَسْجَن [ع] حبس یری، محبس، حبسخانه .

مَسْجُون [ع] محبوس ، زندانده بولنان .

مَسْح [ع] یاشلنی ویاخود بولاشیغی کیدرمك ایچون ال ایله سیلمه، صیغامه § علی الاطلاق برشیئه ال سوروب صیغامق .

مَسْحُور [ع] سحرلنمش، سحره اوغرامش : (مسحور حسن وآن ، مسحور چشم فتّان) .

« سوزبولوب مسحور عشق ایتدم جلال ساحری »
« معلم ناجی »

مَسْحُوق [ع] سحق اولنمش ، دوکلمش ، اون کبی توز ایدلمش .

مَسْخَرَه [ع] صویتاری، کپازه، عالمه کولنج اولان آدم: (کدی قوجاینجه فاره‌لرك مسخره‌سی اولور ـ مثل) .

مَسْخَنَه [ع . مولد] اشیا ایصیده‌جق ـ ال طاندیری کبی ـ ادوات .

مَسْدُود [ع] سد اولنمش، قاپادلمش، قاپانمش: (باب مسدود ، ابواب مسدوده) .

مَسَرَّت [ع] فرح ، سوینج . (مسرت آور) = سوینج کتیریجی ، کتیرن . (مسرت افزا) = مسرت آرتیریجی، آرتیران.

(مسرت بخشا) = مسرت باغشلایجی، باغشلایان .

مَسْرُودْ [ع] سرد اولنمش، بیان قیلنمش: (افادهٔ مسروده، بروجه مسرود) .

مَسْرُورْ [ع] سرورلی، سوینجلی، سوینمش. (مسرورّیت) = دلشادلق، سوینجلیلك .

مَسْرُوقْ [ع] چالنمش، آشیرلمش: (نقد مسروق، اموال مسروقه) .

مَسْطُورْ [ع] سطرلانمش، یازلمش: (بروجه مسطور) § «مذکور» مقامنده آرتق استعمال اولنمیور .

مَسْعَدَتْ [ع] سعادت، بختیارلق، طالع اویغونلغی: (امید مسعدت) .

مَسْعُودْ [ع] سعادتلی، بختلی، طالعی قوتلی؛ بختیار: (مرد مسعود، یوم مسعود، ایام مسعوده) . (مَسْعُودانَه) = مسعودجه‌سنه (مَسْعُودِیَّتْ) = مسعودلك .

«انسانلرك اك جاهلی بندن دها مسعود»
(«ژیلبه‌ر» دن ترجمه — ناجی)

مَسْفُورْ [ع] سفر اولنمش، یازلمش. الیوم قوللانیلمیور .

مَسْفُوعْ [ع] نظر دگمش. (مسفوع العین) = کوزی چوقورلانوب ایچری باتمش .

مَسْفُوكْ [ع] دوکولمش، آقیدلمش: (دماء مسفوکه) .

مَسْقَطْ
مَسْقِطْ [ع] دوشه‌جك یر، محل سقوط: (مسقط الرأس) و (مَسْقَطِ رأس) = انسانك طوغدیغی یر، محل ولادتی. (مسقط الطائر) = قوشك قانادی .

مَسْكَنْ [ع] ساکن اوله‌جق، اوطوریله‌جق یر؛ خانه، منزل: (مسکن کبارانه) جمعی (مَساكِنْ) .

«مسکنمدر برمعالی پرورك کاشانه‌سی»
«کوکلك سیر ایت نه‌عالیدر تماشاخانه‌سی»
«معلم ناجی»

مَسْكَنَتْ [ع] مسکینلك، فقر و ذلّت § بر نوع علّت که (جُذام) ده دینیلیر .

مَسْكُوبْ [ع] قالبه دوکلمش، آقیدلمش .

مَسْكُوكْ [ع] سکه‌لی، تداول ایتمك ایچون اوزرینه سکّه اورلمش شی. جمعی اولان (مَسْكُوكاتْ) = سکّه انواعی، آقچه‌لر، پاره‌لر دیمکدر: (مسکوکات اداره‌سی، مسکوکات عتیقه، مسکوکات عثمانیه، مسکوکات خالصه) .

مَسْكُونْ [ع] ایچنده ساکن اولنمش، اوطورلمش،

يورد ايديلمش ير: (محل مسكون ، اراضئ مسكونه) ، (غير مسكون) = انساندن خالى ، ايچنده اوطوران بولنمايان (ربع مسكون) = دنيانك قره قسمى كه اوزرنده انسان ساكندر. (اهالئ ساكنه) تعبيرى طوغرى (اهالئ مسكونه) تعبيرى خطادر.

مَسْلَخ { [ع] حيوان بوغازلايه‌جق، يوزه‌جك ير ، سلخخانه . جمعى (مسالخ).

مَسْلَكْ { [ع] معنىً طوتيله‌جق يول: (مسلك جدّيت، مسلك ادب ، مسلك تجارت، عسكرلك مسلكى) جمعى (مَسالِك) .

« بيك سنه‌لك رودكى »
« طوتدى بوخوش مسلكى »
« عالم او عالم ينه »
« اوليه‌لم مشتكى »
« معلم ناجى »

مَسْلُوبْ { [ع] سلب اولنمش ، محو ايدلمش؛ صويلمش، كيدرلمش . (مسلوب الشعور) = ديوانه ، دلى .

مَسْلُوخْ { [ع] دريسى يوزلمش.

مَسْلُولْ { [ع] قيندن چيقارلمش قيليج : (سيف مسلول) § (سلّ الرئه) دينيلن ورم خسته‌لغنه كرفتار اولان :

« تيغ توحيد ايدى ابروى رسول »
« كور ينوردى ايكى سيفِ مسلول »
« خاقانى »

مَسْمُوعْ { [ع] ايشيدلمش . (غير مسموع) = ايشيدلمامش. جمعى اولان (مَسْمُوعات) = شايع اولان ، ايشيدلن خبرلر ديمكدر.

مَسْمُومْ { [ع] آغولو، زهرلى شى § زهرلنمش، آغولانمش. (مَسْمُوماً) = زهرلنمش اولەرق : (مسموماً وفات) .

مَسْنَدْ { [ع] اوزرينه طاياينيلان ، استناد اولنان شى: (مسند نقطه‌سى) § درجه ، رتبه ، جاه ، منصب : (مسند صدارت) جمعى (مَسانِد) ، (مَسْنَدْ آرا - ى) = مسنده زينت ويريجى، ويرن. (مسند نشين)= مسند ده اوتوريجى، اوتوران:

« شهريار آسمان مسندكه اولمش تا ازل »
« سجده گاه تاجداران جهان خاك درى »
« نفعى »

مَسْنُونْ { [ع] بيلنمش بيچاق § اوزرندن عمر كچمش ، يبلانمش شى § عادت اولمش، سنّت قيلنمش، سنّت سنيّه نبويه‌دن معدود شى : (امر مسنون ختان) .

مَسْهُوفْ { [ع] (سُهاف) يعنى صوصه‌مق ، پك چوق صو ايچديكى حالده قانمامق علتنه دوچار اولان .

مَسِيحْ { [ع] حضرت (عيسى) عليه السلامك نام ديكريدر.

وجه تسمیه حقنده کوناکون روایات موجود ایسه‌ده اوجه روایت عبرانیجه (مشیح) لفظندن معرّب اولسیدر . (مَسیحی) = نبیّ مشار الیه منسوب دیمکدرکه خرستیانلره اطلاق اولنور. جمعی (مَسیحیون) در. (مَسیحا نَفَس) و (مَسیحا دَم) = مسیحا نفسلی ، نفسی مسیحا کبی :

« معجز نما براب لعلت چو مسیحا »
« تازنده کنی مردهٔ صد سالهٔ غمرا »
« مولانا »

« بن نه مسیحی نه مسیحا دمم »
« ذوقی حقیقتده آرار آدمم »
« ناجی »

« اعجاز کف کایم عمران »
« آثار دم مسیح مریم »
« حالتی »

مَسْؤُول [ع] سؤال اولنمش : کندیسندن صورلمش § بروظیفه ویا ایشدن کندیسنه سؤال توجه ایدن : (مأمور مسئول ، مدیر مسئول) § بر سببله دوچار توبیخ وجزا اولان : (امانتك ضیاعندن فلان مسئولدر) § حاجت ، طلب و استدعا ایدلمش شی : (اسعاف مسئول) (مسئولیت) = مسئوللك : (مسئولیت قانونیه ، مسئولیت معنویه ، مسئولیت جزائیه) .

مَسِیر [ع] سیر محلی ، سیرانکاه ، کزمه ، کزیله‌جك یر .

مَسِیرَه مصدر میمی اولمق اعتباریله (مسیره گاه) طرزنده استعمالی جائزدر :

« نیله‌یم سیز مسیری دل اسیر غم ایکن »
« لیلا خانم »

« شهباز فلك مسیر مضمون »
« شاهین ملك شعار معنی »
« انسی »

مَسِیل [ع] صو یك آقدیغی یر ، صویك آقوب کچدیکی یول.

مَشارِب [ع] (مشرب) ك جمعی ، مشربلر ، طبیعتلر : (مشارب القوم شتّی — لا) = طبایع قوم مختلفدر.

مَشارِق [ع] (مشرق) ك جمعی ، کواکب و موسم دکیشدکجه شمس وقمرك طلوع ایتدیکی درجه‌لر : (مشارق ومطالع) .

« دل شرق تجلاده کورر شمس هدایی »
« آرتق آکا لازم می مطالعه مشارق »
« اسرار دده »

مَشّاطَه [ع] « ماشطه » کبی نسوانك ، خصوصیله کلینك صاچلرینی طارایوب یوزینی تزیین ایدن ؛ چهره واندامنی بزه‌ین قادین :

« حاجت مشّاطه نیست روی دلارامرا »
« شیخ سعدی »

« زهی مشاطهٔ زینت فزای طبع نظم آرا »
« عروس بکر فکرم رشک رباب الحجال ایلر »
« نیلی »
« طبع عروس معنی یه مشاطه‌لق ایدر »
« اندیشه‌م آیینه ، قلمم سرمه‌دان ویرر »
« نفعی »

مَشاعِر [ع] مناسك حجك ادا اولنه‌جق موضعی معناسنه اولان « مَشْعَر »ك جمعی § حاسهٔ انسانی‌یه‌ده (مشعر) اطلاق اولندیغندن جمعی (حواس انسانیه) معناسنی‌ده افاده ایدر .

مَشاعِل [ع] « مشعَل » و « مشعله » نك جمعی. شعله، ایشیق ویره‌جك آلتلر ، قندیللر.

مَشاغِل [ع] « مشغَله » نك جمعی: (مشاغل کثیره ، حیلولت مشاغل) .

مَشاقّ [ع] (مشقت) ك جمعی: زحمتلر ، محنتلر: (مشاق حیات) .

مَشامّ [ع] بورون، بورون ایچنده قوقو آلان یر : (مشامّ جان ، تعطیر مشامّ) .

« عطر خوبیله پر اولوردی مشام »
« خاقانی »

مَشْأَمَة [ع] « میمنت »ك ضدی. فی الاصل صول جانب دیمکدر . صاغ اوغورلی وصول اوغور‑
سز عد اولندیغنه بناءً (شَأْمَت) موقعنده قوللانیلیر: (مشأمت افکار) .

مَشاهِد [ع] « مشهد » ك جمعی، شهادت یرلری، مسلمانلرك شهید اولدقلری محللر .

مَشاهِیر [ع] « مشهور » ك جمعی: (مشاهیر شعرا ، مشاهیر ریاضیون ، مشاهیرالنساء).

مَشایِخ [ع] « شیخ » ك جمع الجمعی، اختیارلر دیمکدر . اصطلاحده برمسلکك ویا محلك اولو‑لری ، بویوکلری معناسنده قوللانیلیر: (مشایخ طریقت مولویه ، مشایخ قبائل) ترکجه‌ده (مشائخ) صورتنده یازلماز .

مَشائِم [ع] « مَشْئوم » ك جمعی، اوغورسز اولان نسنه‌لر.

مَشْتاء [ع] قیشین طوره‌جق یر ، قیشلایه‌جق محل ،
مَشْتاة قیشلاق . (مشتی) صورتنده‌ده یازیلیر .

مَشْئوم [ع] شئم اولنمش ، سویگلمش .

مَشْجَر، مَشْجَرَه [ع] آغاجی چوق یر ، آغاجلق ، قورو. (شَجْراء) ده بومعنایه‌در.

« عکس تکبیر ایله طولمش درد‌لر »
« سجده ایلردی بوکا مشجره‌لر »
{ حامد }

مَشْحُون [ع] طولدیرلمش، طولو. اکثریا معنویانده قوللا. نیلیر: (قلب محبت مشحون، مشحون مسرت).

« دائما کارگه بندر اقبالی اوله »
« جنس کالای امانی ایله یارب مشحون »
« منیف »

مَشْرَب [ع] خوی، مزاج، طبیعت، خلقت: (مشرب قلندرانه، مشرب صوفیانه، مشرب لاابالیانه) جمعی (مشارب): (مشارب اقوام) لسانمزده عربیده اولدیغی کبی ایچه جك یر، ایچمك معنالرنده اصلا قوللانیلماز.

مَشْرَع [ع] یول، کچید § صو اولوغی، میزاب. جمعی (مَشارِع).

مَشْرِق [ع] کونشك طوغدیغی یر، محل طلوع. (مَشْرِقی) = مشرقه منسوب. جمعی (مَشارِق).

« مشرق » و « مغرب » کلمه لری مفرد اوله رق ذکر اولنورسه شرق وغرب جهتلری و « مَشْرِقَیْن »، « مَغْرِبَیْن » طرزنده تثنیه صیغه سیله ذکر اولنورسه صیف وشتا مطلع ومغربلری و « مشارق » و « مغارب » کبی جمع صیغه سیله ذکر اولنورسه هر کونك یاخود هر فصلك درجهٔ مطلع ومغربی دیمك اولور.

مَشْرُوب [ع] ایچلمش، ایچلمکه صالح، ایچیله جك شی. جمعی (مَشْرُوبات): (مَشْرُوبات کئولیه) = اسپرتولو ایچکیلر، راقی وامثالی کبی.

مَشْرُوح [ع] آچلمش، شرح وایضاح اولنمش: (بروجه مشروح).

مَشْرُوط [ع] شرط قیلنمش، برقید ایله باغلانمش. (مشروط له) = واقف طرفندن منافع وقفك شرط، وقف ایدلمش اولدیغی شخص ویا جهت. (مشروطه) = وقف خانه.

مَشْرُوع [ع] شرعاً جواز ویرلمش، موافق شرع کورلمش شی: (امر مشروع)، (مشروعیت) = مشروعلق: (مشروعیت استعمالنده شبهه اولمایان).

مَشْعَر [ع] حواس انسانیه دن هر بری § مناسك حج محللرینك هر بری. (مشعرالحرام) = مزدلفه قربنده برطاغ.

مَشْعَل
مَشْعَلَه [ع] قندیل، آیدینلق ویرمك ایچون ایچنده چیره وساٸره یاقیلان دمیردن معمول قاب.

(مَشْعَل کَش) = مشعله جی، مشعل چکن. جمعی (مَشاعِل).

« غم مشعلیدر بوسونمك اولماز »
« جان ویرمك اولورده دونمك اولماز »
« شیخ غالب »

« دیجور هجری مطلع نور سرور ایدر »
« آه درونی مشعلهٔ صبحگاه ایدن »
« ابن‌النجّار »

مَشْغَلَه { [ع] ایش گوج، اسباب شغل، مشغولیتی موجب اولان شی. جمعی (مَشاغِل).

مَشْغُوف { [ع] مفتون، آشفته، عقلی باشنده اولمایان دیوانه

مَشْغُول { [ع] ایشه طالمش، بر ایشله اوغراشان، الی ایشده بولنان آدم: (المشغول لایشغل) = مشغول اشغال اولنماز (مَشْغُولِیَّت) = مشغوللك، بوش طورمامازلق.

مَشْفُوع { [ع] حق شفعه‌نك تعلق ایتدیکی عقار. (مشفوع به) = شفیعك مابه‌الشفعه اولان ملکی.

مَشْق { [ع] تعلیم وتحصیل ایدلمك ایسته‌نیلن شی ایچون استادك یازدیغی ویا ویردیکی درس، نمونه: (حسن خط ایچون مشق، یازی مشقی) صنایع نفیسه درسلرینه‌ده اطلاق اولنور: (موسیقی مشقی، رسم مشقی)، (مشق ایتمك) = بر شیئی اوکرنمك ایچون چالیشوب چابالامه: (یازی مشق ایتمك، نوطه مشق ایتمك).

« مشق ایلدی پروانه وشمع وگل صدبرك »
« یانمه‌یی، یاقلمه‌یی، یاقا ییرتمه‌یی بندن »
« کاظم »

مَشَقَّت { [ع] زحمت، محنت، صیقنتی. « چکمك » ماده‌سیله قوللانیلیر: (مشقت چکیور).

مَشْکُور { [ع] شکر اولنمش، شکره شایان، ممدوح، مقبول دیمکدر: (سعیکز مشکور اولسون، مشکورالمساعی، خدمات مشکوره).

مَشْکُوك { [ع] شكّ اولنمش، شکلی، شبهه‌لی: (مشکوك‌الاحوال).

مَشْکُول { [ع] اوچ آیاغی بیلکلرینه‌قدر بیاض آت § اصطلاح عروضده شکل زحافی جاری اولان جزء دیمکدرکه حرف ثانی وسابع محذوف اولور « فاعلاتن » دن الف ونونك حذفیله قالان (فعلات) کبی.

مَشْمُول { [ع] قاپلانمش، احاطه اولنمش، محاط: (مشمول نظر التفات، مشمول نگاه مرحمت).

مَشْمُوم { [ع] مسك، عطر کبی کوزل قوقولو نسنه § قوقلانمش.

مَشْؤُوم { [ع] شأمتلی.

مَشْهَد { [ع] محل شهادت، برینك شهید دوشدیکی محل؛ مدفن ومزار: (مشهد معظّم امام حسین).

« مشهدمدن شوق کوینکله رواندر قان هنوز »
« کورمدی تیغك نم کعبه‌ده برقربان هنوز »
« معلم ناجی »

مَشْهُود [ع] كورلمش، كوريلن شى. جمعى (مشهودات): (تحرير مشهودات، سرد مشهودات)، (مَشْهُودٌ بِهِ) = شهادتله اثبات اولنه‌جق حق، بوحقك تعلق ايتديكى مال (مشهودٌ عليه) = شهادت واقعه كندى عليهنده اجرا اولنان وشهادت اقتضاسنجه حقسز ومحكوم اولمسى ايجاب ايدن آدم. (مشهودٌ له) = شهادتدن استفاده ايدن آدم وشهادتله اثبات اولنه‌جق حقك صاحبى.

مَشْهُور [ع] شهرتلى، ناملى، أوننلى: (غلط مشهور، شاعر مشهور، حكيم مشهور، اديبهٔ مشهوره).

« دل ويرمه غم عشقه كه عشق آفت جاندر »
« عشق آفت جان اولديغى مشهور جهاندر »
« فضولى »

مَشْى [ع] يورومك: (مشى و حركت)، (مَشْياً) = يورويه‌رك، يايان اوله‌رق.

مَشِيب [ع] اختيارلامق، صاچ صاقال آغارمق.

مَشِيَّت [ع] ارادت، ايستك، ديلك: (مشيّة الله) «ارادت» ايله بينلرنده‌كى فرق «مشيّت»ك اكوانه «ارادت»ك اكوان واحكامه عائد اولمسيدر. عربيده فصيحى (مشيئة) در.

« آدم اسير دست مشيّت دكلميدر »
« عالم زبون پنجهٔ قدرت دكلميدر »
« نابى »

مَشِيخَت [ع] فى الاصل (شيخ)ك جمعيدر. لكن لسانمزده مصدر اوله‌رق شيخلك مرشدلك معناسنده قوللانيلير: (مشيخت اسلاميه) = شيخ الاسلاملق، مناصب علميه‌نك منتهاسى: (مقام مشيخت، دائرهٔ مشيخت) جمعى (مَشَايِخ).

مَشِيمَه [ع] صوك، دون آشى، چوجغى آناسنك قارننده بسله‌مك ايچون قان طور به‌سى كبى چوجغك كوبكنه متصل اوله‌رق خلق اولنمش برجسمدر. چوجغك وجودنده دوران ايدن قان بوكا داخل اولوب والده‌سنك رحمى جوارنده‌كى طامارلرله ارتباطى اولمديغى حالده آنلرله مبادلات غذائيه‌ده بولنه‌رق تنفس وتغذيسنه خدمت ايدر. جنينك طوغديغى متعاقب كوبكى كسلمز يعنى مشيمه ايله ارتباطى قطع ايدلمزسه بدننده‌كى قان درحال مشيمه‌يه قاچه‌رق فوتنى موجب اولور. جمعى (مَشِيم، مَشَائِم) در.

« آبستن صفا وكدر در ليال هپ »
« كون طوغمه‌دن مشيمهٔ شبدن نه‌لر طوغار »
« رحمى »

مَشْيُوم [ع] بدننده بك يعنى خال، سيادلكه موجود اولان، بكلى آدم.

مَصّ [ع] صوریمق ، برنسنه‌یی امه امه ایچمك .

مَصابیح [ع] (مصباح) ك جمعی، چراغلر، تنویر آلتلری : (مصابیح نجوم) .

مَصاحِف [ع] (مُصحَف) ك جمعی: (مَصاحف شریفه)

مَصادِر [ع] (مَصدَر) ك جمعی، مصدرلر، نسنه صادر اولان یرلر : (مصادر الطاف ، مصادر مجهوله) .

مَصارِع [ع] (مَصرَع ومِصراع) ك جمعی : (نظمه کلنجه بونده تتابع اضافاتی اوچ درجه‌یه قدر قوللانه‌بیلیرسه‌کده مصارع وابیات ایچنده جابجا ترکجه ادوات وکلماتك بولنمسنه دقت ایتملی یز ـــ لا) .

مَصارِف [ع] (مَصرَف) ك جمعی ، خرج وصرف اولنان شیلر، مبلغلر: (مصارف ذاتیه، مصارف متفرقه ، مصارف کثیره) ، (مَصارِفات) تعبیری یاکلش ایسه‌ده لسانمزده وخصوصیله کتابت رسمیه‌ده مستعملدر .

مَصاریف [ع] (مصروف) ك جمعی: (مصاریف شهریه)

مَصافّ [ع] «مَصَفّ» ك جمعی، صف وطابور محللری وجنك ایچون طوریلان یرلر § جنك وقتال : (روز مصاف) .

مَصالِح [ع] (مَصلَحَت) ك جمعی: (مصالح رسمیه، مصالح ذاتیه) ، (اصحاب مصالح) = ابواب حکومته مراجعت ایدن ایش صاحبلری .

مَصائِب [ع] «مُصیبَت» ك جمعی ، انسانه اصابت ایدن قضالر وکدرلر : (مصائب جهان، مصائب عظیمه ، مصائب خانمانسوز) (مصایب) طرزنده یازمامالی .

مَصحوب [ع] صحبت اولنمش ، برابر آلنمش، ترفیق ایدلمش ، قوجاقلانمش . (مَصحوباً) = مصحوب اوله‌رق .

مَصدَر [ع] برشیئك چیقدیغی نشأت ایتدیکی یر ، محل صدور : (مصدر فضائل ، مصدر مکارم) § فعلك لفظ ومعنی جهتیله اصل ومأخذی اولان کلمه ، مشتقاتك آلندیغی اصل. (مَصدَری) = مصدره منسوب (مَصدَریت) = مصدرلق .

مَصدوقه [ع] طوغری سوز ، کرچك .

مَصرَع [ع] کوره‌شه‌جك یر ، کورش میدانی، پهلوانلق ایده‌جك محل. جمعی (مَصارِع) .

مَصرَف [ع] اصلی (صرف ایده‌جك یر) دیمك ایسه‌ده لسانمزده اکثریا کیسه‌دن چیقاریلان ، صرف اولنان آقچه معناسنده

ومصروف موقعنده قوللانيلير . جمعى (مَصارِف) .

مَصْرُوع { [ع] صرعه علتنه طوتلمش، صرعه‌لى . (مصروعاً) = مصروع اوله‌رق .

مَصْرُوف { [ع] صرف وخرج اولنمش، بذل ايدلمش. ماديات و معنوياتده قوللانيلير : (نقد مصروف، نقود مصروفه، مبالغ مصروفه، همت عليه‌لرى مصروف بيورلمق بابنده)، (مصروفى) و (مَصْرُوفِيَت) = مصروفلق § چويرلمش، دوندیرلمش .

« مصروف جبر خاطر اهل نيازدر »
« لطف دمادمك كرم بى نهايتك »
« نائلئ قديم »

مَصْطَبَه { [ع] فى الاصل كسر ميم ايله اولديغى حالده فتح ميم ايله معروف ومستعملدر. بعض بيوك قاپولر آراسنده وقهوه‌خانه‌وميخانه كبى يرلرده‌كى اوستنه اوطوريله‌جق سد وپيكه‌لره اطلاق اولنور : (مصطبهٔ الفت، مصطبهٔ زندان) جمعى (مَصاطِب).

« اى نائلى ترانهٔ كلككدن اولديلر »
« روحانيان مصطبهٔ انتباه مست »
« نائلئ قديم »

مَصْعَد { [ع] يوقارى چيقه‌جق ير، محل صعود . جمعى (مَصاعِد) .

مَصَفّ { [ع] صف، طابور باغلايه‌جق ير § جنك، حرب. لسانمزده يالكز جمعى اولان (مَصافّ) جنك معناسنده قوللانيلير.

مَصْفُوف { [ع] صف باغلامش صف هيئتنه كيرمش، صيره ايله ديزلمش .

مَصْقُول { [ع] صيقل اورلمش، مصقله ايله‌جلا ويرلمش، جلالنمش .

مَصْل { [ع] يوغورت صويى . « مصلِ دم » = يوغورت صويى كبى براز صارمتراق اولان قان صويى (مَصْلِ لَبَن) = سورتقه دينيلن برنوع آيران .

مَصْلَحَت { [ع] بر ايشك خيرلى اولمسنه سبب اولان شى. (مفسدت) مقابلى : (دروغ مصلحت آميز) § امر، خصوص، ايش : (مصلحت‌شِناس) = مصلحت آكلايه‌جى، آكلايان (مَصْلَحَت بين) = مصلحت كوريجى، كورن، ايش كورمكده وقوف وتجربه صاحبى اولان . (مَصْلَحَت‌كُذار) = سفير وكيلى، كوچوك ايلچينك برنده بولنان، صنوف سفرادن دردنجى صنفى تشكيل ايدن ايلچيلك هربرى .

مَصْلُوب { [ع] صلب اولنمش، آصلمش : (جانئ

مصلوب). (مصلوباً) = آصلمش اولەرق. (مَصْلُوبِیَّتْ) = مصلوبلق.

مَصْنُوعْ [ع] صانعك ياپديغى شى ، صنعت و هنر واسطەسيله ياپيلمش اولان شى . جمعى (مَصْنُوعاتْ) § دوزمه ، ياپمـه شى ، ساخته : (شكايتنامەنك مصنوع اولديغى تحقق ايتدى) .

« صانع اولان ممكن دكل مصنوعدن اولەجدا »
« فضولى »

مَصُونْ [ع] محفوظ ، صيانت اولنمش ، صاقينلمش : (بيوت و مساكن قانوناً تعرضدن مصوندر) .

مَصِيرْ [ع] فى الاصل رجوع و تحولى متضمن اولەرق يعنى برنسنه صوكرەدن باشقه درلو اولمق معناسنه اولان صيرورت مصدرندن اسم مكاندر محل صيرورت ديمكدر : (ضمير صداقت مصير) .

مَضاجِعْ [ع] « مَضْجَع » ك جمعى ، ياتەجق يرلر ، قبرلر : (مضاجع اولياء) .

مَضارّ [ع] (مضرّت) ك جمعى : (دفع مضارّ) .

مَضارِبْ [ع] محل ضرب معناسنه اولان (مَضْرَب)ك و آلت ضرب ديمك اولان (مِضْرَب)ك جمعى ، دگنك و قامچى كبى اورەجق آلتلر. بومناسبتله قانون، عود وطنبور كبى ساز انواعنى چالمق ايچون قوللانيلان شيلره دينيلير .

مَضامِينْ [ع] (مضمون) ك جمعى ، معنالر، مألّلر : (مضامين مكاتيب) .

مَضاقْ [ع] طارلق : (دفع مضاق) .

مَضْبَطه [ع] محررات رسميەدن بريسنك اسميدر !

مَضْبُوطْ [ع] ضبط اولنمش ، اله كچيرلمش ، دائرهٔ تصرفه آلنمش : (اوقاف مضبوطه ، بلاد مضبوطه ، نقد مضبوط) § يازلمش، قيد ايدلمش: (افادهٔ مضبوطه) § طوپلو ، طاغنيق اولمايان .

مَضْجَرْ [ع] كوكل طارالاجق ، صيقيلەجق ير . جمعى (مَضاجِرْ)

مَضْجَعْ [ع] ياتەجق ير، مجازاً مزار، قبر معناسنده قوللانيلير: (نورالله مضجعه) = الله ياتديغى يرى نورلاندرسون. جمعى (مَضاجِعْ) .

مَضْحَكْ [ع] كولنەجك آدم ، مسخره ، صويتارى . جمعى (مضاحك) .

مَضَرَّتْ [ع] زيان، ضررلى شى . (منفعت) ك ضدّى .

مَضْرُوبْ [ع] ضرب اولنمش، دوگلمش ، طاياق يمش: (ضارب ومضروب) § حسابك

ضرب عملياتنده مقدارينك چوغالدلمسی ایستەنیلن عدد . (مَضْرُوبٌ فیه) = کندیسنه دیکر برعددك ضرب اولندیغی عدد . (مَضْرُوبَین) = یکدیکریله ضرب اولنان ایکی عدددن هر بری .

مَضْرُورْ { [ع] ضرره دوچار اولمش ، ضرر کورمش .

مَضْرُوشْ { [ع] اوریله‌رك یاپلمش ، اورلمش شی : (چاه مضروس) .

مَضْمَضَه { [ع] صویی آغیزده چالقامق . (ضادلر ظ کبی اوقونور) : (مضمضه واستنشاق) .

مَضْمُومْ { [ع] ضمّ اولنمش ، علاوه ایدلمش § ضمّه ایله یعنی اوتری ایله اوقونان حرف .

مَضْمُونْ { [ع] اودنمش ، اودنمسی لازم کلن شی § مآل ، مفهوم ، معنی ، آکلاشیلان شی : (مضمون بیت ، مضمون عریضه ، مضمون شعر ، مضمون کلام) § نکته‌لی ، جناسلی ، صنعتلی سوز : (مضمون بکر) ، (مضمون پرداز) = مضمون ترتیب ایدیجی ، ایدن . جمعی (مضامین) .

« نوله دیوشیرسه بقایاسنی مضمونلرینك »
« خامه تحصیل کمالاتده باقی قولیدر »
« ثابت »

مَضْیَقْ { [ع] طار یر § طار ، زور ، صیق ایش : (امر مضیق) .

مَطَابِخْ { [ع] « مَطْبَخ » ك جمعی ، یمك پیشیریله‌جك محللر .

مَطَابِعْ { [ع] « مَطْبَعه » نك جمعی : (مطابع موجوده) مفردینه باقلی .

مَطَافْ { [ع] طواف ایده‌جك یر ، اطرافی دولاشیلوب زیارت اولنه‌جق محل : (مطاف انبیاء ، مطاف قدسیان) ضمّ میم ایله استعمالی پك یاکلشدر .

« میخانه‌یی سیر ایتدم عشاقه مطاف اولمش »
« تکلیف و تکلّفدن سکّانی معاف اولمش »
« شیخ غالب »

مَطَالِبْ { [ع] « مَطْلَب » ك جمعی ، طلب اولنان شیلر : (مطالب مشروعه ، نائل مطالب) .

مَطَالِعْ { [ع] « مَطْلَع » ك جمعی : (مطالع نجوم) .

مَطَائِبْ { [ع] کزیده ، سچلمش شیلر . بو لفظك مفردی یوقدر .

مَطْبَخْ { [ع] یمك پیشیریله‌جك محل : (مطبخ کدیسی) .

مَطْبَعَه { [ع] کتاب ، غزته و اوراق باصیله‌جق یر : یاکلش اوله‌رق (مطبعه‌خانه) دیمه‌ملی .

مَطْبُوخْ { [ع] طبخ اولنمش ، پیشیرلمش شی : (طعام مطبوخ) .

مَطْبُوعْ { [ع] طبع اولنمش ، باصلمش : (رساله

مطبوعه ، کتاب مطبوع) جمعی (مَطْبُوعَات) = باصلمش شیلر ، کتاب ، غزته و هر درلو اوراق سائره . (مطبوعات اداره‌سی) = غزته‌لره ، مطبعه‌لره متعلق امور ومصالحی رؤیت ایدن دائرهٔ رسمیه § حسن طبیعته موافق، لطیف، طبعه خوش کلن ، مقبول ، بکنلمش : (اندام مطبوع ، طور مطبوع ، قامت مطبوعه) .

«عجب مطبوع ودلکشدر سراپا حسن اندامی»
« نفعی »

مَطْحُون [ع] طحن اولنمش ، دگرمنده اوگودلمش .

مَطَر [ع] یاغمور . جمعی (أَمْطَار) .

مَطْرَان [ع] طائفهٔ نصارانك بویوکاری ، پسقوپوس ، متره‌پولید کبی بویوك پاپاسلری . کسر میم ایله‌ده جائزدر .

مَطَرَه [ع] قربه ، ایچنه صو قونیله‌جق قاب ، خصوصیله یول ایچون مشیندن یاپیلان صو قابی .

مَطْرَح [ع] طرح ایده‌جك یر § موقع ، ترتیبکاه . جمعی (مَطَارِح) .

مَطْرُوح [ع] طرح اولنمش ، قوریلوب یاپلمش : (قصر مطروح دلپسندی) § آتلمش ، براغلمش . حسابده بیوك عدد دن کوچك عددی چیقارمغه دینیلیر . (مطروح منه) = کندیسندن کوچك عدد طرح اولنان بیوك عدد .

مَطْرُود [ع] طرد اولنمش ، چیقاریلوب ایراق ایدلمش ، قوغلمش . (مَطْرُودِیَّت) = مطرودلق ، قوغلمقلق . جمعی (مَطْرُودِین) : (مکتبدن مطرود ، مأموریتندن مطرود) .

مَطْعُون [ع] طعن اولنمش ، ذم وتعییب ایدلمش § طاعون دینیلن علته طوتلمش . (مَطْعُوناً) = وبایه طوتیله‌رق : (مطعوناً وفات ایتدی) .

مَطْفِی [ع] اطفا ایدلمش ، سوندیرلمش . اصلی (سوگندیرلمش)

مَطْلَب [ع] طلب اولنان شی ، مرام ، مقصد § بحث ، مسئله .

مَطْلَع [ع] طلوع ایده‌جك ، باش کوستروب کورینه‌جك محل : (مطلع شمس) § برمنظومه‌نك ایلك بیت مصرعی : (حسن مطلع) = غزلده مطلعی تعقیب ایدن بیت لطیف .

« دیجور هجری مطلع نور سرور ایدر »
« آه درونی مشعلهٔ صبحگاه ایدن »
« نجار زاده »

مَطْلُوب [ع] طلب اولنان ، ایسته‌نیلن شی § برینك آلمغه حقی اولان شی ، آلاجق . جمعی (مَطْلُوبَات) .

مَطْمَح } [ع] كوز دیكیلن شی ، كوز قویيلن یر ، كوزی قالدیروب باقه‌جق محل : (مطمح نظر) جمعی (مَطَامِح) .

مَطْمُور } [ع] طوپراق آلتنه قونلمش ، كوملمش .

مَطْمُورَه } [ع] مخزن كبی یر آلتنده حبوبات و اشیای سائره صاقلامغه مخصوص محل § مزار ، قبر : (مطمورۀ فنا ، مطمورۀ نسیان) .

مَطْمُوع } [ع] طمع اولنمش ، حرص ایله آرزو اولنان هر شی .

مَطْوِی } [ع] دورلمش ، بوكلمش : (مَطْوِیاً) = بوكيله‌رك ، دور یله‌رك : (مطویاً تقدیم قلنان عرضحال) .

مَطْهَرَه } [ع] فی الاصل ایچنده ییقانیلوب كسب طهارت اولنه‌جق محل ، غسلخانه ، « مطره » كبی صو قابنه اطلاقی غالبدر . فصیحی كسر میم ایله (مِطْهَرَه) درکه ایچنه شرب ویا تطهر ایچون صو قونیلان قاب دیمكدر .

مَطِیَّه } [ع] بینمكه صالح حیوان ، بینك حیوانی ، دابه . (مَطِیَّه‌ران) = بیندیكی حیوانی یوله سوریجی ، سورن . جمعی (مَطَایا) .
« یارب نه مطیه‌یله كزر قالب عالم »
« لا »

مَظَاهِر } [ع] (مَظْهَر) ك جمعی ، اشیانك ظاهر اولدیغی محللر .

مَظْرُوف } [ع] ظرفلانمش ، ظرف ایچنه قونلمش . (مَظْرُوفاً) = ظرفلی ، قابلی اوله‌رق .

مَظَلَّه } [ع] كولكه‌لك : (مظلۀ آرام ، مظله نشین) .

مِظَلَّه } [ع] قیلدن یاپیلان بیوك چادر .

مَظِنَّه } [ع] برشیئك وجودینك ظن اولندیغی یر ، ظن كوتورن : (مظنۀ سوء) كسر ظاء ایله اولمسی سماعیدر قیاسی اولان ظانك فتحیله‌در آخرنده‌كی تاء مبالغه‌یه محمولدر (مظنة الكرامه) مقامنده (مظنۀ كرام) دیمك بوس بتون یاكلشدر . طوغریسی (مظنۀ كرامت) دیمكدر .

مَظْنُون } [ع] ظن اولنمش ، شبهه‌لی : (بو ایشك مظنون اولان نتیجه‌سی) § كندیسنه برجرم اسناد اولنمش ، برجرم واقعك فاعلی ظن ایدلمش آدم : (مظنون علیه) .

مَظْهَر } [ع] فی الاصل محل ظهور یعنی برشیئك ظاهر اولدیغی یر دیمكدر . نائل ، موفق مقامنده قوللانیلیر : (مظهر التفات اولدم ، مظهر توجه اولدم) كبی تعبیرلرك معناسی

(التفاتك ، توجهك محل ظهوری اولدم) دیمکدر . (مَظْهَرِیَّت) = مظهرلق ، موفقیت .

مَعَ { [ع] بعضلر عندنده برشیٔ شی آخره ضم ایله مك ، عندالبعض مصاحبت ومقارنت معناسنه موضوع برکلمه‌درکه (ایله) و (برابر) لفظلریله ترجمه اولنور : (مَعَ المَمْنُونِیَّه) = ممنونیّتله (مع الافتخار) = افتخار ایله (مَعَ هٰذا) = شونکله برابر . (مع فائض) = فائض ایله برابر (مع مافیه) = اویله اولقله برابر (مع زیادة) = فضله‌سیله ، بول بول . (مَعاً) = برلکده ، برابر اوله‌رق .

مَعابِدْ { [ع] (مَعْبَد) ك جمی ، عبادته مخصوص محللر : (معابد ومساجد) .

مَعابِرْ { [ع] (مَعْبَر) ك جمی ، اوستندن کچیله‌جك کمرلر ، کوپریلر : (طرق ومعابر) .

مَعاجِینْ { [ع] (معجون) ك جمی ، قواملی دوائی طاتلیلر .

مَعادْ { [ع] محل رجوع ، عودت ایدیله‌جك یر ، عالم آخرت : (مبدأ ومعاد) ، (یوم معاد) = قیامت کونی . بو معناده ضمّ میم ایله اوقومق یا کلمشدر § انصراف ایدیلن شیئه تکرار رجوع ایتمك ، کری دونمك .

« بیلمز معادی بزم فنادن کیدن دخی »
(روحی)

مَعادِنْ { [ع] (مَعْدَن) ك جمی ، آلتون وکوموش وامثالی جواهر مختلفهٔ ارضیه وبونلرك ظهور ایتدیکی محللر دیمکدر . (شبه معادن) = فلزاته بکزه‌ین معدنلر .

مَعاذْ { [ع] التجا ایده‌جك ، صیغینه‌جق محل : (معاذالله) = اللّهه صیغنمق معناسنه برترکیب عربیدرکه ایجابنه کوره متکلم ایچون صرف اولندیغی کبی مخاطب وغائب حقنده‌ده ایراد اولنور .

مَعارِجْ { [ع] (مِعْراج) ك جمی ، نردبانلر : (معارج کمال) .

مَعارِفْ { [ع] (معرفت) ك جمی : (معارف جزئیه ، معارف شتّی) ، (معارف نظارت جلیله‌سی) = معارفه عائد امور وخصوصاتی رؤیت و مکاتب رسمیه‌یی اداره ایدن دائرهٔ جلیلهٔ رسمیه . (مَعارِفْپَرْوَرْ) = معارفك ترقیسنه خدمت ایدن ، نشر معارفه چالیشان . (مَعارِفْپَرْوَرِی) = معارفپرورلك . (مَعارِفْپَرْوَرانَه) = معارفپرورجه‌سنه .

« بازارده کالای معارف صاتیلیرمی ؟ »
(واصف)

مَعاشْ { [ع] مدار تعیّش ، دیرلك ، کچینه‌جك شی ، آیلق .

(عقلِ معاش) = قازانج فکری . جمعی (مَعاشات) .

مَعاشِر [ع] (مَعشَر) ك جمعی ، جماعتلر ، کروهلر : (معاشر مسلمین) .

مَعاصی [ع] (مَعصیَت) ك جمعی ، اوامر دینیه‌یه عدم اطاعت صورتیله وقوعبولان کناهلر : (ارتکاب معاصی) .

مَعالِم [ع] (مَعلَم) ك جمعی ، عقائد دینیه‌دن معدود اولان قضایا ، مسائل § علم موضعلری که کندیسیله برشی استدلال اولنان اثرلر ، نشانه‌لر دیمکدر . یول نشانی کبی : (مَعالِمُ الخَیر ، معالِمُ الیَقین) مفردی هیچ قوللانیلماز . لسانمزده (مَظِنّه) معناسنه ایراد اولنه‌ماز .

مَعالی [ع] کسب شرف ودرجهٔ رفیعه معناسنه اولان (مَعلاة) ك جمعیدرکه اکثریا اسم اوله‌رق معنوی یوجه‌لکلر یعنی علویتـه متعلق امور ، احوال ، کیفیات معناسنده و درجات عالیات معارف مقامنده قوللانیلیر . مفردی هیچ قوللانیلماز : (میل معالی ، کسب معالی ، ذات معالی سمات ، نام معالی اتّسام) ، (معالیٔ امور) کبی ترکیبلرده (مکاسب الشرف) معناسنی افاده ایدر .

مَعانی [ع] (مَعنی) نك جمعی ، مآللر : (معانیٔ دقیقه ، معانی ومزایا) § علوم ادبیه‌دن بر علمدرکه مبادیسی مسائل نحویه ولغویه‌دن عبارت اولوب لفظك مقتضای حاله مطابقتی بیلدیرن حالاتدن بحث ایدر .

مَعایِش [ع] (مَعیشَت) ك جمعی ، کچنمکه مدار اولان نسنه‌لر . (مَعائِش) = طرزنده یازماملی .

مَعبَد [ع] عبادت ایده‌جك یر ، جامع ، مسجد : (معبد اسلام) جمعی (مَعابِد) .

مَعبَر [ع] برجهتدن دیکر جهته کچمك ایچون یاپلمش شی ، کچید ، کوپری . جمعی (مَعابِر) .

مَعبود [ع] کندیسنه عبادت اولنمش ، تکری : (معبود حقیقی اولان الله ذوالجلال) .

مَعتوه [ع] (عَتَه) کتیرمش ، بونامش آدم . فارسیده (فَرتوت) دینیلیر : (پیر معتوه) مجلّهٔ جلیله معتوهی شویله تعریف ایدییور : (اول کیمسه‌درکه فهمی قلیل ، کلامی مشوش ، تدبیری فاسد اوله) .

مَعجون [ع] افیون ، بنك ، خشخاش کبی مسکر مواد ویاخود اجزای دوائیه و بهارات ایله ترتیب اولنه‌رق قایناديلان قواملی طاتلولر §

لوكون كبى ياغلى خمير حالنده شيلر : (جامجى معجونى ، بوياجى معجونى) جمعى (مَعاجِين) .

مَعْدَلَتْ [ع] جور وعذر ايتميوب نفوس وعقولده استقامتى قائم اولان امر وحالتى اجرا ، داد و انصافى التزام ايتمك وعدل وحق ايله حكم ايلمكدر كه لسانمزده عدالت ايتمك دينيلير . (مَعْدَلَتْكُسْتَرْ) = معدلت يايجى . (مَعْدَلَتْپَرْوَرْ) = معدلت صاحبى ، معدلت حاميسى (مَعْدَلَتْپَرْوَرِى) = معدلت پروزلك . كسر دال ايله تلفظى جائزدر .

مَعْدَنْ [ع] فى الاصل كسر دال ايله‌در . بر آلتنده موجود اولان آلتون ، كوموش ، باقر وامثالى جواهر ارضيه‌نك بولنديغى بر ، كان ، اوجاق § او يله يرلردن چيقاريلان جواهر ، فلزّات : (معدن طبق ، كوموش معدنى ، معدن صويى ، اسكى معدن ، معدن كومورى) § مجازاً هر نسنه‌نك مكان اصليسنه اطلاق اولنور : (معدن الخير والكرم ، معدن مروت ، معدن عرفان) ، (مَعْدَنِى) = معدنه منسوب ، جمعى (مَعْدَنِيّات) .

« ديدۀ پرخونم ايتدك معدن الماس اشك »
« رنك روى شيشۀ پر انكسارمدن صاقين »
« نائلئ قديم »

« رخنده باده‌دن يارك كه آب وتاب اولور پيدا »
« درونمده نم برمعدن سيماب اولور پيدا »
« شيخ غالب »

مَعْدُودْ [ع] صاييلمش ، صاييلان شى § عد واعتبار اولنان .

(ايّام معدودات) = قربان بايرامنك برنجى كوننده‌ن صوكره كلن اوچ كون . برنجى كوننه (يوم النحر » دينيلير .

مَعْدِلْ [ع] عدول ايديله‌جك ير ، صاپيله‌جق محل ‖

مَعْدُولْ بعض كلمات فارسيه‌ده يازيلوب ده اوقونمايان واو ، يا حرفلرى .

مَعْدُومْ [ع] يوق . (موجود) مقابلى . (النادر كالمعدوم) = نادر اولان شى يوق كبيدر . (مَعْدُومِيَّتْ) = معدوملق ، يوقلق . جمعى (مَعْدُومات) .

مَعْذِرَتْ [ع] فى الاصل ايراد ايديلن عذر وبهانه‌يى قبول ايتمك ، معذور طوتمق معناسنه‌در . لكن لسانمزده عذر ، بهانه مقامنده قوللانيليلير : (سرد معذرت ، بيان معذرت) كسر ذال ايله‌ده تلفظى جائزدر . (مَعْذِرَتْمَنْد) = عذرلى ، عذر صاحبى (مَعْذِرَتْمَنْدِى) = عذرليلك (مَعْذِرَتْخواه) = معذور طوتلمق ايسته‌ين ، عذر ديله‌ين .

مَعْذُورْ [ع] عذرلنمش ، عذر كتيرلمش ، عذرلى اولان

(كورمك ، طوتمق) ماده‌لريله قوللا-
نيلير : (بنى معذور طوتكز ، آنى
معذور كورديلر) .

مَعْرَج [ع] مردبون (نردبان)، چيقه‌جق ير . واسطهٔ عروج اولان آلته (مِعرج) ده دينير. جمعى (مَعارِج) .

مَعْرَض [ع] محل عرض ، برشى عرض اولنوب كوريلن ير. تركجه‌سى سركى ، بازار ديمكدر . (معرض ، سركى) كلمه‌لرى موجود ايكن آنلرك يرنده عربلرك اصلا قوللانمدقلرى (مشهر) لفظنى قوللانمغه هيچ لزوم يوقدر .

مَعْرِفَت [ع] بيلمك : (معرفت حق ، معرفت نفس) (علم) ايله (معرفت) بيننده‌كى فرق (بَصائِر) ده صورت آتيه‌ده كوسترلمشدر. (معرفت برشيئ تفكّر واثرينى تدبّر ايله بيلمكدن عبارت اولمغله علمك مفهومندن اخصدر ، بونك مقابلى (انكار) وعلمك مقابلى (جهل) در. (علم) وجه كلّى ايله و (معرفت) وجه جزءى ايله بيلمكدر . بوجهتله جناب حقه معرفت اسناد اولنماز) لسانمزده‌كى صورت استعماله كوره يالكز (بيلكى) معناسنى دكل هنر، صنعت كبى معنالرى‌ده افاده ايدر .

(مَعرِفتپرور) = صاحب معرفت ، هنرلى ديمكدر. جمعى (مَعارِف) .

مَعْرَكه [ع] جنك ايديله‌جك ير، ميدان حرب . جمعى (مَعارِك)

مَعْرُوض [ع] عرض اولنمش ، نظره وقارشى‌يه قونلمش : (معروض ساحهٔ تماشا ، معروض داعيلريدر ، كونشه معروض ، بروجه معروض) جمعى اولان (مَعْرُوضات) = دائما كوچكار طرفندن بيوكاره قارشى وقوعبولان افادات شفاهيه و تحريريه‌يه اطلاق اولنور .

مَعْرُوف [ع] بيلنمش ، بيلنن شى : (شخص معروف ، ذوات معروفه) § عقلك ادراك ، شرعك تجويز وتحسين ايتديكى فعل وعمل . بونك ضدى اولان (مُنْكَر) = عقل وشرعك رد ونهى ايتديكى عمل ديمكدر . (امر بالمعروف) = معروف ايله امر (نهى عن المنكر) = منكردن نهى :

« باركاهك مركز اجراسيدر »
« امر بالمعروف ونهى منكرك »
(حمدى)

مَعْزُول [ع] عزل ايدلمش ، مأموريتندن ومنصبندن چيقارلمش . (مَعزوليت ، معزولى) = معزوللك : (معزوليت معاشى) ، (مَعزولاً) = معزول اوله‌رق، عزل

اولنه‌رق . اسلوب فارسی ایله جمعی (معزولان) عربی جمعی (معزولین).

مَعْشَرْ { [ع] جماعت ، زمره ، طائفه : (معشر انبیا ، معشر فقها ، معشر مسلمین).

مَعْشُوقْ { [ع] چوق سَوِلمش ، سَوکیلی . مؤنثی (مَعْشُوقه) در . (مَعْشُوقِیَّتْ) = معشوقلق .

مَعَصْ { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر. برعلت ویا مادهٔ مؤثره‌نك تأثیر شدیدی ایله عضلاتك طوتلسنه ، بوزلمسنه دینیلیر .

مَعْصَرْ { [ع] اوزوم وصوصام کبی شیلرك صیقیلوب صو یی ویاغی آلنه‌جق محل. (مَعْصَرَه) ده بومعنایه لغتدر .

مَعْصُورْ { [ع] صیقلمش، صو یی یاخود یاغی چیقارلمش شی

مَعْصُومْ { [ع] عصمتله متصف ، عرض وناموسه مغایر اولان فعل وعملدن چکینن § کناهسز وصوچسز § چوجق. صفت اوله‌رق استعمال اولندقده عصمتله متصف ، عصمتل معناسی اراده اولنور : (صبیٔ معصوم، طفل معصوم) . (مَعْصُومانه) = معصومجه‌سنه . (مَعْصُومِیَّتْ) = معصوملق .

مَعْصِیَتْ { [ع] اوامر دینیه‌یه اطاعتسزلك ، کناه . جمعی (مَعاصی) تشدید ایله غلطدر .

« انوار مغفرت ایدر امحای معصیت »
« اهل کمال ظلمت غیظی کظیمدر »
(نوشهرلی حکمت)

مَعْطُوفْ { [ع] عطف اولنمش ، میل ایتدیرلمش ، چویرلمش : (کوزلری سمایه معطوفدر) § اسناد اولنمش : (فلانه معطوف اولان قباحت) .

مَعْفُوّ { [ع] عفو اولنمش، صوچی باغشلانمش :

« مرآت دلده صورت اخلاصه قیل نظر »
« معفوّ در مراسمه دائر قصورمز »
« نابی »

مَعْقُودْ { [ع] عقد اولنمش ، باغلانمش، باغلی. (معقود علیه) = برعقدك اجراسندن مقصد اصلی اولان خصوص .

مَعْقُولْ { [ع] عقل ایله بیلنمش، عقله‌قریب ، عقله موافق، عقلك بکندیکی شی. (مَعْقُولات) = عقلك ادراك ایتدیکی خصوصات . (مَعْقُولِیَّتْ) = معقوللك: (امر معقول، افادهٔ معقوله) .

«ادراکاك اکر وارایسه معقول شناس اول»
« جوری »

مَعْكُوسْ { [ع] عکس اولنمش، ترسنه چویرلمش ،

ترس . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر :
(جامهٔ معکوس) ، (مَعْكُوساً) =
معکوس ، ترس اوله‌رق : (معکوساً
متناسب) .

مَعْلُولْ { [ع] علّتلنمش، علّتلی ، خسته‌لکلی . (مَعْلُولاً)
= معلول اوله‌رق . (مَعْلُولِیَّتْ) =
معلوللك ، سقطلیلق. جمعی (مَعْلُولِینْ) .

مَعْلُومْ { [ع] بللی، بیلنمش، بیلنن شی . (فعل معلوم) =
فاعلی ظاهر اولان فعل . جمعی اولان
(مَعْلُوماتْ) هم بیلنن شیلر، هم علم
وهنر معناسنه‌قوللانیلیر. (مَعْلُومِیَّتْ)=
معلوملق، میدانده اولمقلق، آشکاره‌لك.
(مَعْلُوماتفُرُوشْ) = معلومات‌صاتیجی،
صاتان دیمکدرکه مقام تزییفده
قوللانیلیر .

مَعْمُورْ { [ع] (خراب) ڭ ضدّی. شرفلی ، شنلکلی ،
ایصلی ، آبادان : (بیت معمور ، بلدهٔ
معموره، قصبهٔ معموره، شهرمعمور).

مَعْمُورَه { [ع] معمور اولان یر ، آبادان محل: (معمورهٔ
عالم ، معمورهٔ جهان) .

مَعْمُولْ { [ع] یاپلمش ، اعمال اولنمش : (کوموشدن
معمول بارداق ، فیل دیشندن معمول
باستون ، بلّوردن معمول کاسه) جمعی
اولان (مَعْمُولاَتْ) = ماکنه یاخود
ال ایله ایشله‌یه‌رك یاپلمش اشیا وسائره
دیمکدر : (معمولات صناعیه) ،
(مَعْمُولٌ بِه) = کندیسیله عمل اولنان،
دستورالعمل طوتیلان شی ، قوانین
وامثالی کبی .

مَعْنیٰ { [ع] کلمه‌نك ، کلامك دلالت ایتدیکی شی ؛ مقابلنه الفاظ
وضع اولنان صورت ذهنیه . مفهوم
بوندن اعمّدر . لسانمزده هم مقابلنه
الفاظ قونیله‌بیلن صور ذهنیه ، هم
الفاظ ایله تبیین وتبلیغه مقتدر اولنه‌
مایان افکار وحسیّات دقیقهٔ روحانیه
مقامنده قوللانیلیر : (معنای بیت ،
معنای مقصود) نظمده بعضاً اسلوب
فارسیده « معنی » طرزنده‌ده استعمال
اولنور. (مَعْناً) = ظاهراً دکل، معنی
جهتیله. (مَعْنیدارْ) = معنالی، بیهوده
وبوش دکل . (بی مَعْنی) = معناسز ،
بیهوده بوش . جمعی (مَعانی) § رؤیا
دیمکدر: (عالم معنی) .

« ای پادشه سریر دانش »
« وی خسرو بارکاه معنی »
« نفعی »

مَعْنَوِیّ { [ع] معنایه منسوب ، صوری وجسمانی‌اولمایوب
مجرد ، روحانی اولان ، مادّیات ایله
بیلنمه‌ین : (فیض معنوی، امرمعنوی،

احوال معنویه ، تأثیرات معنویه) ، (ولد معنوی) = آخرت چوجغی ، جان اولادی . جمعی (مَعْنَوِیّات) درکه معنوی اولان خصوصات دیمکدر . (مَعْنَوِیّون) = الهیّون کبیدر .

مَعُونَه ، **مَعْوُنَه** [ع] یاردیم ، امداد معناسنه‌در . لسانمزده لیمان داخلنده وقرای متجاوره ساحلنده اشیا نقلی ایچون قوللانیلان واسطۀ نقلیۀ بحریه‌یه اطلاق اولنورکه بین العوام تحریف ایله (ماوونه) دینیلیر . بومعناده مولداتدن معدوددر .

مَعْهُود [ع] عهد اولنمش، عهد اولنان. اکثریا ذکری کچن ویا معلوم اولان برشی، برشخص حقنده تهکماً قوللانیلیر : (معهود قالفه) .

مَعِیَّت [ع] برابرلك ، برلکده بولنمه ؛ رفاقت ایدیلن آدمك دوننده یعنی امری آلتنده بولنمش : (نواحی مدیرلری قضا قائممقاملرینك معیتنده‌در ، معیت مأموری ، معیت واپوری) .

مَعِیشَت [ع] مابه‌الحیاة اوله‌جق، کندیسیله کچینیلوب تعیّش اولنه‌جق نسنه‌که ترکجه‌ده (دیرلك) تعبیر اولنور وکچنمك معناسنده‌ده قوللانیلیر : (مدار معیشت ، اسباب معیشت ، وسعت معیشت ، تأمین معیشت) جمعی (مَعایِش) .

مَعِین [ع] صاف آقار صو : (ماء معین) § هندسه اصطلاحاتندندر . (شکل معین) = ایکی زاویه‌سی حاده، دیکر ایکی زاویه‌سی منفرجه اولان درت مساوی ضلعی حاوی شکل هندسیدرکه بقلوا رسمی دیمکدر . (شبه معین) = ضلعین مقابلینی هم مساوی، هم موازی اولوب ایکی ضلعی کوچك ومساوی ، دیکر ایکی ضلعی بیوك ویکدیکره مساوی اوله‌رق زاویه‌لری قائمه اولمایان شکل مستوی دیمکدر .

مَعْیُوب [ع] عیبلنمش ، عیبلی شی : (فعل معیوب ، کار معیوب، عادت معیوبه)، (معیوباً) = عیبلی ، عیبلنمش اوله‌رق .

مَغارِب [ع] (مَغْرِب) ك جمعی ، کونشك افول ایده‌جکی یعنی باطوب کورنمز اوله‌جغی یرلر .

مَغارَه [ع] طاغلرده ، قایالرده حجره طرزنده بولنان اویوق ویاریق یر، این. جمعی (مَغارات) : (مغارات صخور ، مغارات جبال) لسانمزده دیکر جمعی اولان (مغایر) هیچ قوللانیلماز .

مَغازی [ع] غازیلرك مناقبی ، داستانی ؛ غزالره دائر حکایه‌لر ، فقره‌لر : (کتاب المغازی)

= مناقب وحكايات غزاتی حاوی کتاب . (غازیء ابوالمغازی) = غزایه متعلق مناقب صاحبی غازی دیمکدر .

مَغافِر [ع] (مِغفَر) ك جمعی ، زرهلی کلاهلر ، باشلقلر : (مغافر جنکاوران) .

مَغاكْ [ف] چوقور ، حفره ، مزار : (مغاکچه) = کوچك چوقور ، چوقورجق .

مَغْبَن [ع] اصطلاحات طبیه دندر . قاصیق ، اویلق دیبی . جمعی (مَغابِن) .

مَغْبوط [ع] غبطه اولنمش ، ایمره نلمش ، قیصقانلمش : (مغبوط امثال) = امثالنه غبطه ویرن .

مَغْبون [ع] معامله ده ، آلیش ویریشده آلدانمش ، غبنه اوغرامش .

مَغْدور [ع] غدر کورمش اولان . مؤنثی : (مغدوره) در . (مَغْدورِیَّت) = مغدورلق ، مغدور اولمق .

مَغْدانُوس [یونانیجه دن] معروف خاصیتلی نبات . محرّفی (مایدانوس) بعض متصلّفین قدیمه طرفندن اشبو نباتك اسمی (معده نُوازْ) = طرزنده یازلسی خاصیتی اعتباریله اولسه کرکدر .

مَغْرِب [ع] کونشك غروب ایتدیکی ، باطوب کورنمز اولدیغی یر ، باطی § غرب طرفی ، آفریقا قطعه سنك سواحل شمالیهٔ غربیه سی . (مغرب ادنی) = طرابلس غرب (مغرب اوسط) = تونس ، جزائر (مغرب اقصی) = فاس ، مراکش . (صَلاةُالمَغرِب ، صَلاتِ مَغرِب) = آقشام نمازی . جمعی (مَغارِب) ، (مَغرِبِیّ) = مغربه منسوب ، مغربلی ، فاسلی : (مال بولمش مغربی کبی — کلام مشهور) .

مَغْرور [ع] آلدانمش ، آلدادلمش § غرورلنمش ، کبرلی ، نفسنی بکه نن . (مغروریّت) = مغرورلق (مَغرورانَه) = مغرور اولانه یاقیشه جق صورتده .

مَغْروس [ع] غرس اولنمش ، طوپراغه دیکلمش : (شجر مغروس ، اشجار مغروسه) .

مَغْروق [ع] صویه باطوب بوغلمش معناسنه (غرق) لفظندن اویدورمه براسم مفعولدر . صحیحی (غَریق) کلمه سیدر . یاکلش بر لفظی قوللانمقدن ایسه (مغروقاً وفات ایتدی) کبی جمله لرده آنی ترك ایدوب یرینه (غَریقاً) کلمه سنی استعمال ایتملیدر .

مَغْز { [ف] دماغ، بَين. (مَغزدار) = مغزلی، بین‌صاحبی، عقللی. فارسیده (مَغزینَه) ده عین معناده قوللانیلیر § لبّ، اوز، ایچ: (مغز بادام) = بادمك ایچی. (مغز فستق) = فستغك ایچی.

مَعْزٰی { [ع] قصد، مرام، فحوی. (مَغزاسنجَه) = فحوا. سنجه. الیوم مهجوردر.

مَغْسَل { [ع] غسل ایدیله‌جك یر، خصوصیله میّت ییقامغه مخصوص محل. جمعی (مَغاسِل).

مَغْسُول { [ع] غسل اولنمش، ییقانمش.

مَغْشُوش { [ع] خالص وصافی اولمایوب قاریشیق اولان § باقر ومعادن سائره ایله قاریشیق آلتون وكوموش: (ذهب مغشوش، لبن مغشوش)، (سكّهٔ مغشوشه) = كوموش وباقر ایله قاریشیق ضرب اولنمش برنوع آقچه‌در كه (متالك) دینیلیر. جمعی اولان (مَغشوشات) = اكثریا قاریشیق مسكوكات حقنده قوللانیلیر.

مَغْشِیّ { [ع] غشی اولمش، بایلمش (مَغشیّ علیه) = بایلمش، بایغین. (مَغشیّاً) = بایلمش اولدیغی حالده، بایغین اوله‌رق.

مَغْصُوب { [ع] غصب اولنمش، صاحبنك خبر واذنی اولمقسزین جبر وزور ایله ضبط واخذ ایدلمش: (مال مغصوب، اموال مغصوبه)، (مَغصوبٌ مِنْه) = اصطلاح فقهده اذن ورخصتی اولمقسزین مالی اخذ وغصب اولنان كیمسه‌یه اطلاق اولنور.

مَغْضَبَه { [ع] غضب و حدّتی موجب اولان شی.

مَغْضُوب { [ع] غضب ایدلمش اولان. (مغضوب عَلَیه) = كندیسنه غضب اولنمش، غضب كوسترلمش، دیكرك غضبنه هدف اولمش اولان.

مَغْفِرَت { [ع] تركجه‌سی (یارلغامق) كه جناب حق قوللارینك كناهلرینی عفو وبخش ایتمك دیمكدر: (مغفرت السّهیه).

مَغْفُور { [ع] یارلغانمش. جناب‌الله طرفندن كناهی عفو اولنمش. (مَغفورٌ لَه) = عین معنایی افاده ایدر.

« اوقوندقجه بوشعر دلپذیرم بزم عالمده »
« ایدر زنده‌روان عرفیٔ مرحوم ومغفوری »
« نفعی »

مَغْلَطَه { [ع] یاكلتماج، تغلیط ذهن ایده‌جك صاچمه سوز. (مَغلطه پرداز) = مغلطه ترتیب ایدیجی، ایدن. (مَغلطه پردازی) = مغلطه ترتیب ایدیجیلك.

مَغْلُوبْ [ع] غلبه اولنمش ، کندیسنه اوستون کلنمش، برقوّته قارشی زبون قالمش، صینغین : (مغلوب سودا ، مغلوب عشق)، (مَغْلُوبانَه) = مغلوب، صینغین اولانه یاقیشه‌جق صورتده . (مَغْلُوبِیَّت) = بوزغونلق ، صینغینلق، ییلغینلق .

مَغْلُوقْ [ع] کلیدلی ، کلیدلنمش .

مَغْلُولْ [ع] صوسزلقدن ایچی صیقلمش، صیقنتیلی اولان . § بویونی زنجیرلی .

مَغْمُورْ [ع] شهرت وشانی اولمایان ، نامسز § خراب . ویران . (مَعْمُورْ) ك ضدی . (مَغْمُورِیَّت) = هر ایکی معنایه کوره مغمورلق .

مَغْمُومْ [ع] غملنمش، تاسه‌لانمش، کدرلنمش: (عاشق مغموم، قلب مغموم) ، (مَغْمُومِیَّت) = مغموملق ، کدرلیلك . (مَغْمُومانَه) = مغمومجه‌سنه § مجازاً بلوطلی ، دومانلی، قاپالیٔ صیقنتیلی هوایه اطلاق اولنور : (بوکون هوا پك مغموم) .

مَفاتِحْ
مَفاتِیحْ [ع] (مِفْتاحْ) ك جمعی، آناختار، کلید آچه‌جق آلتلر : (مفاتیح الغیب) ایکنجیسی زیاده قوللانیلیر

مَفاخِرْ [ع] (مَفْخَرْ)و(مَفْخَرَتْ)ك جمعی ، مابه‌الفخر اولان شیلر ؛ کندیسیله اوگنیله‌جك خصلتلر، حالتلر : (مفاخر اسلاف ، مفاخر اسلامیه ، مفاخر عثمانیه) .

مَفارِقْ [ع] باشك تپه‌سی معناسنه اولان (مَفْرَقْ)ك جمعی، باشك اورته‌لری که صاچلرك بلوك بلوك اولدیغی یرلر دیمکدر : (مفارق انام ، مفارق رجال) .

مَفاسِدْ [ع] « مَفْسَدَتْ » ك جمعی .

مَفاصِلْ [ع] (مَفْصَلْ) ك جمعی ، بدنده کمیکلرك بربرینه مربوط بولندیغی اویناق یرلر : (رثیهٔ مفاصلیه) .

مَفْتُوتْ [ع] اوفالانمش ، پاره پاره اولمش .

مَفْتُوحْ [ع] آچلمش § ضبط وتسخیر اولنمش: (بلاد مفتوحه ، قلاع مفتوحه) § فتحه یعنی اوستون ایله اوقونان حرف : (لام مفتوحه) .

مَفْتُولْ [ع] فتیل کبی یاپلمش ، اورولمش ، بوکیلو : (کیسوی مفتول ، کاکل مفتول) .

مَفْتُونْ [ع] متحیّر ، عاشق : (مفتون لطافت، مفتون جمال، مفتون حسن وآن) ، (مَفْتُونانَه) = مفتونجه‌سنه (مَفْتُونِیَّت) = مفتونلق.

مَفْحَص { [ع] قوش يوواسی . جمعی (مَفاحِص) .

مَفْخَر { [ع] مابه‌الفخر اوله‌جق شی، فخرلنه‌جك

مَفْخَرَت { محل وحالت ‖ فخرلنمك ، اوگنیلمك : (مَفْخَرِ كائِنات) = خاتم الانبيا عليه اكمل التحايا پیغمبرمز افندمز حضرتلری . جمعی (مَفاخِر) .

مَفَرّ { قاچه‌جق یر .

مُفْرَد { [ع] قوجامان ، بیوك ، ایری . بونی (مفرت) طرزنده یازمقده معنی یوقدر .

مَفْرَق { [ع] وسط رأس كه باشك اورته‌سی، تپه‌سی دیمكدر. صاچك اطرافه یول یول آیرلدیغی یر . جمعی اولان (مَفارِق) زیاده قوللانیلیر.

مَفْرُوش { [ع] فرش اولنمش ، دوشنمش. جمعی اولان (مفروشات) = سجاده ، كلیم ، خالی ، مندر واشیای سائره معناسنده قوللانیلیر : (مَفْرُوشاتِ بَيْتِيَّه) .

مَفْرُوض { [ع] فرض قیلنمش ، فرض اولمش : (صوم مفروض ، دعای مفروض ، صلات مفروضه) § فرض اولنمش ، یوق ایكن موجود حكمنده طوتلمش : (شخص مفروض، مادهٔ مفروضه) .

مَفْرُوغ { [ع] دیكره فارغ اولنمش، ترك قیلنمش . (مَفْرُوغٌ بِهْ) = فراغ اولنان اراضئ امیریه و مسقفات ومستغلات سائره (مَفْرُوغٌ لَهْ) = بدل ایله كندیسنه برشیئك حق تصرف وتملكی فراغ اولنمش كیمسه .

مَفْرُوق { [ع] فرق ایدلمش ، آییرلمش : (لَفيفِ مَفْرُوق) = عربیده فاء الفعلی ایله لام الفعلی حروف علتدن اولان مادهٔ اصلیه .

مَفْسَدَت { [ع] (مَصْلَحَت) ك ضدی . ایشه یاره‌مامازلق كه برشیئك ویا برخصوصك تباه ویا فاسد اولمسنه سبب اولان شی دیمكدر . جمعی (مَفاسِد) .

مَفْسَقَه { [ع] محل فسق .

مَفْسُوخ { [ع] فسخ اولنمش ، حكمی ابطال ایدلمش، قالدیرلمش : (نظام مفسوخ ، مادهٔ مفسوخه) § بر برندن آییریلوب طاغیدلمش، بوزولمش : (بنای مفسوخ، سفینهٔ مفسوخه) ، (مَفْسُوخِيَّت) = مفسوخلق .

مَفْصَل { [ع] بدنده كمیكلرك بر برینه مربوط بولندیغی اویناق یر : (رئیهٔ مفصلیه) فصیحی (مَفْصِل) در. جمعی (مَفاصِل) .

مَقْصُود [ع] قان آلنمش، قان آلنان .

مَفْطُور [ع] فطرتلنديرلمش، يارادلمش : (سجايای مفطوره) .

مَفْعُول [ع] ياپلمش، ايشلنمش. (مَفْعُولِيَّت) = مفعوللك (مفعول صريح) = متعدی فعلك مفعولی (مفعول غير صريح) = لازم ومجهول فعلك مفعولی § بر فاعلك اثر فعلی اوزرنده ظاهر اولان شی.

مَفْقُود [ع] ميدانده بولنمايان، وجودی اولمايان، يوق: (بضاعه‌سی مفقود، نقودی مفقود)، (شخص مفقود) = حيات ومماتی معلوم اولمايان شخص غائب. (مَفْقُودِيَّت) = مفقودلق، يوقلق .

مَفْلُوج [ع] فلج علتنه كرفتار اولمش، وجودينك بر قسمی حركت اراديه‌دن ساقط قالمش، ايمه‌لی. (مَفْلُوجاً) = مفلوج اوله‌رق.

مَفْهُوم [ع] فهم اولنمش، اكلاشلمش § كلامدن آكلاشيلان مآل. (مَعْنی) ايله فرقليدر. اوماده‌يه‌ده باقلی .

مَقابِر [ع] (مَقْبَره) نك جمعی، مزارلقلر . (مَقْبَر) = مصدر ميمی اولوب ميتی دفن ايله‌مك معناسنه‌در .

مَقادِير [ع] (مقدار) ك جمعی: (مقادير مقرره) ، (مَقادِيرِ كيمیَوِيَّه) = اجزای مركباتك مقدار نسبيلری .

مَقارُنه (ايتاليانجه‌دن Macaroni) خوردن انجه‌دودك شكلنده ياپيلان معروف طعام .

مَقاصّ [ع] (مِقَصّ) ك جمعی، بر شيئ كسمك ايچون قوللانيلان معروف آلت . لسانمزده مفردی قوللانيلماز . (مَقاصّ) ی (مِقَصّ) توهم ايدوب غلط كوسترمك وصوكره فصيحی ميمك كسريله در ديمك عبثدر .

مَقاصِد [ع] (مَقْصَد) ك جمعی: (مقاصد خيريه) مفردينه باقلی .

مَقال [ع] كلام، سوز: (ختم مقال، حسن مقال، ايراد مقال) .

مَقاله [ع] يازلمش كلام، بند، علمی ياخود ادبی و بر مسئله‌يه دائر قلمه آلنان شی: (مقالهٔ فنيه، مقالهٔ طبيه، مقالهٔ مفصله) جمعی (مَقالات) .

« اول حرف مقالهٔ كن »
« آخر نفس لب تعين »
« لا »

مَقالِيد [ع] آناختار معناسنه اولان (مِقْلاد) ڭ جمعی. مفردی قوللانيلماز: (مقاليد محبت).

مَقام [ع] حال قيامده ايكی آياغك طوردیغی یر ، طوريله جق یر : (مقام ثبات) § جاه ، مسند ، منصب: (مقام معلای خلافت اسلاميه ، مقام جليل صدارت ، مقام ولايت ، مقام مأموريت ، مقام رسمی) § كبار اوليادن برذاتك مزاری :

« كعبة العشّاق باشد اين مقام »
« هر كه ناقص آمد اينجا شد تمام »

حضرت مولانا (محمد جلال الدين) رومينك تربۀ شريفه سی قاپوسنه معلّق بولنان لوحۀ مشهوره در § حجاز ، عشّاق ، حسينی ، صبا كبی موسيقی هوالرندن هر بری. جمعی (مَقامات): (مقامات رسميه ، مقامات عاليه ، مقامات مباركه ، مقامات موسيقيه) .

مَقامَه [ع] مجلس § جماعت معناسنه در. بونك جمعی ده (مَقامات) در : (مقامات حريری) ، (مشهور حريری مقاماتنك قرق مقامه سنی اتمام ايدنجه بصره دن بغداده كلوب بونلری سر آمدان ادبايه عرض ايدر)

مَقْبَرَه [ع] مزار ، مدفن ؛ اولولرك دفن ايدلديكی قبرستان: (مقبرۀ مخصوصه) جمعی (مَقابِر) .

(مَقْبَرَه) = لسانمزده اوته دنبری هم مزار ، مدفن وهم مزارلق ، قبرستان معناسنده قوللانيلمشدر . نصل كه (نركسی) مرحومك مثال اولان شو (يا عمر! بوتوده مقبرۀ خاك مادرمدر) عبارەسندەده اويله جه ايراد اولنمشدر. بونك يرنده (مَقْبَر) كلمه سنی قوللانمق پك ياكلمشدر . زيرا امّهات كتب لغويه ده صراحةً ذكر اولنديغی وجه ايله (مَقْبَر) = ميّتی دفن ايلەمك معناسنه مصدر ميميدر. هيچ بروجه ومناسبت ايله مزار معناسنی افاده ايده من وهيچ بروقت مزار موقعنده ايراد ايديله من. بونكله برابر بو لفظی ياكلش اولەرق بوموقعده قوللانمغه اصلا لزوم يوقدر .

مَقْبُور [ع] دفن اولنمش ، گومولمش. (مدفون) زياده قوللانيلير .

مَقْبُوض [ع] قبض اولنمش ، ال ايله آلنمش: (مقبوض سندی ، مقبوض علم وخبری) = آلنان شيئك ياخود پارەنك قبض اولنديغنی حاوی آلان آدم طرفندن ويريلن مهرلو كاغد . جمعی (مَقْبوضات) .

مَقْبُول [ع] قبول اولنمش ، تلقی ايدلمش ، بكنلمش : (مقبوله كچدی ، پك مقبولدر ، مقبول عامّه ، حركت مقبوله) ، (غيرمقبول) = بكنلەيوب كری چويرلمش ، چركين وكوتو كورلمش : (اشيای غيرمقبوله ،

افعال غیر مقبوله)، (مقبولیت) = مقبوللك، بکه‌نلمشلك.

« قیل شفاعت عارفه جدّك محمّد عشقنه »
« عرصهٔ محشرده مقبول‌الرجاسین یا حسین »
« کدخدا زاده عارف »

مَقْتَل } [ع] محلّ قتل.

مَقْتُول } [ع] قتل اولنمش، اولدیرلمش: (شخص مقتول)

مَقْدَرَت } [ع] قدرت، غنا § قوّت: (بذل مقدرت، صرف مقدرت) دالك حرکات ثلثه‌سی جائزدر.

مَقْدَم } [ع] وصول بوله، کلمه، ورود، قدوم: (مقدم بهار، مقدم یار).

« ایلدی مقدم فرخ فالی »
« پایهٔ آل قریشی عالی »
« خاقانی »

مَقْدُوح } [ع] قدح اولنمش، طعن ایدلمش: (فعل مقدوح، احوال مقدوحه).

مَقْدُور } [ع] قدرت، استطاعت، کوج: (بذل مقدور)، (مقدورالاستیفا) = اله‌کچیرلمسی ممکن (مقدورالتسلیم) = تسلیمی ممکن اولان.

« غرض عرض خلوص وبذل مقدور ایتمه‌در یوقسه »
« اولور حق اوزره مدحکده زبان ناطقه ابکم »
(نفعی)

مَقَرّ } [ع] قرارگاه، قرار ایده‌جك یر: (مقرّ سلطنت، مقرّ حکومت، مقرّ اداره).

مَقْرَمَه } [ع] نقشلی باش اورتوسی § ال بزّی، پیشکیر، خاولو، ایشلمه‌لی دستمال. فصیحی میمك کسریله‌در. محرفی (ماخراما)

مَقْرُوح } [ع] قرح اولنمش، یاره‌لنمش.

مَقْرُوض } [ع] قرض اولنمش، اودونج ویرلمش شی.

مَقْرُون } [ع] یاقینلاشدیرلمش، یاقین‌ایدلمش: (مقرون صحت، مقرون‌مساعده) § فن عروضده بر سبب ثقیل ایله بر سبب خفیفه یاقین اولان جزء: (وتد مقرون)، (مقرونیت) = مقرونلق.

مَقْسَم } [ع] تقسیم ایده‌جك یر، محل قسمت: (مقسم ارزاق) § صویك محل تقسیمی، ماصلاق، صاواق.

مَقْسُوم } [ع] قسم قسم بولنمش، تقسیم اولنمش: (مال مقسوم، اموال مقسومه) § تقسیم اولنه‌جق عدد. (مقسوم علیه) = تقسیم اولنه‌جق عددك قاچه تقسیم اولنه‌جغنی بیلدیرن عدد.

مَقْصَد } [ع] قصد اولنان شی، مرام، دیلك: (خیرلی مقصد، مقصد خیرخواهی) جمعی (مقاصد).

مَقْصُود } [ع] قصد اولنمش، طلب وعزم اولنمش، امل، ایستك.

مَقْصُور { [ع] قصر اولنمش ، قیصادلمش : (الف مقصوره) § قاصلمش ، آلیقونلمش ، تخصیص ایدلمش .

مَقْصُورَه { [ع] جوامع شریفه‌ده بعض کنار وکوشه‌لره یاپیلان اطرافی پارمقلقلی زمیندن براز یوکسك محللر دیمکدر . زیاده یوکسك اولورسه « مَحْفِل » دینیلیر .

مَقْطَع { [ع] قطع ایده‌جك یر ، بر جسمك کسیلن محلی : (اسطوانه‌نك مقطعی) § بر غزلك نهایتنده اولان بیت . (حسن مقطع) = مقطعك اوست طرفنده کوزل تنظیم ایدیلن بیت § کلام و نظمك طوراق یری . جمعی (مَقَاطِع) : (مَقَاطِعُ الأَوْدِيَه) = دره‌لرك آشاغی اوجی ، صولرك طاغلدیغی یرلر . (مقاطع الأنهار) = ایرماقلرك کچیدلری .

مَقْطُوع { [ع] قطع اولنمش ، کسیلمش : (شجر مقطوع) § (پریفقس Prixfixe) مقابلی اوله‌رق معین ، مقرّر مقامنده قوللانیلیر . (فیٔ مقطوع) = بهاسی کسیلمش ، معین . (مَقْطُوعاً) = بدلی تعیین اولنه‌رق ، گوتوری دیمکدر .

مَقْعَد { [ع] اوطوره‌جق یر || آشاغی طرف § مندر اوزرینه اورتیلن چوقه واقمشهٔ سائره‌دن معمول اوکڭ کناری صاچاقلی اورتو : (صیرمه ایشله‌مه‌لی قطیفه مقعد) تحریف ایله (ماقاط) دینیلیر .

مَقْلَب { [ع] قلب ایتمك ، برشیئك آلتنی اوستنه چویرمك § قلب ایده‌جك یر ، برنسنه‌نك صوکنی اوکڭ واوکنی صوکڭ یاپمق .

مَقْلُوب { [ع] قلب اولنمش ، آلتی اوستنه کتیرلمش ، ترسنه چویرلمش ، شکل اصلیسندن چیقارلمش § ایکی طرفدن اوقونمسی مساوی و ممکن اولان کلمه : (باب) و(موم) کبی .

مَقْلُوع { [ع] قلع اولنمش ، کوکندن سوکلمش قوپارلمش . (مَقْلُوعاً قیمت) = اصطلاح فقهده بعدالقلع اشجارك وابنیه و انقاضك دکری ، قیمتی . بونك عکسی (قائماً قیمت) در .

مَقْلُوم { [ع] یونلمش ، یونتلمش ، کسیلمش : (اظفار مقلومه) ، (مَقْلُومُ الظُّفُر) = طیرناغی کسیلمش ، یونتلمش .

مَقُول { [ع] سویله‌نلمش ، سویله‌نیلن سوز .

مَقُولَه { [ع] جنس ، نوع ، شکل ، جشید ، صوی : (حجر وشجر مقوله‌سی) .

مَقْهُور { [ع] قهر اولنمش ؛ مغلوب اولمش ، ذلته دوشمش .

مَقيس [ع] باشقه شيئه قياس اولنمش ، بڭزه‌دلمش : (بو ماده اومسئله‌يه مقيس دكلدر . باطل مقيس عليه اوله‌ماز) ضم ميم ايله تلفظی یاڭلشدر .

مَكائِد [ع] (مَكيدَت)ڭ جمعی، اورايه باقلی .

مَكاتِب [ع] « مَكتَب » ڭ جمعی: (مكاتب رشديه) .

مَكاتيب [ع] « مَكتوب » ڭ جمعی: (مكاتيب وارده ، مكاتيب رسميه) .

مَكّار [ع] اڭ زياده مكر وحيله ايديجی ، ايدن . مؤنثی (مَكّارَه) در .

مَكارِم [ع] « مَكرُمَت » ڭ جمعی، كرمدن عبارت اولان افعال پسنديده ديمكدر: (مكارم اخلاق) (مكارمپناه) = مصدر مكارم اولان. (مكارمكار ، مكارمپرور) = صاحب مكارم اولان ديمكدر. (شارح قاموس)ڭ بياننه نظراً (كَرَم) لفظنك مفرد و جمعی ، مذكر ومؤنثی مساويدر .

مَكارِه [ع] « مَكروه » ڭ جمعی، سبب استكراه اولان خصوصلر ، محن وشدائد : (مكاره دهر) مفردی بومقامده قوللانيلماز.

مَكاسِب [ع] « مَكسَب » ڭ جمعی ، قازانيله‌جق و قازانجلی يرلر: (مكاتب فيض مكاسب) عربيده اسم موقعنده وقازانج معناسنده استعمال اولنور وفلانڭ قازانجی پاك كدر مقامنده (طيب المكسب) دينيليرسه‌ده لسانمزده بوصورتله استعمالی اصلا معتبر دكلدر . تركجه‌ده اسم مكان اوله‌رق قوللانيلير .

مَكان [ع] خانه ، محل، مسكن، ير: (شرف المكان بالمكين)، (لامَكان) = مكانسز ، جناب الله . (جنت مكان) = يری جنت . جمعی (اَمكِنَه) و (اَماكِن)در: (اماكن عسكريه ، امكنهٔ رسميه) .

مَكانَت [ع] طبيعتجه « خفّت »ڭ ضدی، وقار، رزانت، آغير باشليلق كبی مزياتی جامع برصفت ممدوحه اوله‌رق قوللانيلير : (صاحب مكانت) بوكلمه عربيده اولديغی كبی « منزلت » معناسنده استعمال اولنه‌ماز.

مَكتَب [ع] فی الاصل يازی يازه‌جق ير ديمكدر . (مدرسه) معناسنه اوله‌رق درجات مختلفه‌ده تحصيل علوم وفنون ايچون رسمی و غير رسمی موجود وكشاده اولان محللره اطلاق اولنور: (مكتب ابتدائی، مكتب رشدی، مكتب اعدادی ، فيضيه مكتبی ، برهان ترقی مكتبی ، مكتب فنون حربيه) جمعی (مَكاتِب) .

« مکتب که فیض بخشیدر ابنای امتك »
« مکتب که رحله کاهیدر آیات نصرتك »
« منیف پاشا »

مَكْتُوب [ع] یازلمش، بر برندن اوزاق محللرده بولنان ایکی ذاتك یکدیکره کوندردکلری یازیلی کاغد. جمعی (مکاتیب) در. بر مملکت دروننده بولنان شخصین بیننده تعاطی قیلنان اوراقه (تَذْكَرَه) دینیلیر. (مَكْتُوبِی) = (مکتوبجی) دیمکدر که نظارت، ولایت کبی مقامات رسمیه‌ده موجود هیئات تحریریه‌نك الك بیوك آمرلرینه ویریلن عنوان رسمی: (مکتوبئ صدارتعظما، مکتوبئ نظارت، مکتوبئ ولایت، تلغراف نظارتی مکتوبجیسی).

مَكْتُوم [ع] کتم اولنمش، صاقلی، کیزلی: (مال مکتوم، اموال مکتومه، نفوس مکتومه) جمعی اولان (مَكْتُومَات) = اکثریا مأمورین طرفندن وقوع بولان «اِخْتِلَاسَات» معناسنده قوللانیلیر. مفردی (طوتمق) ماده‌سیله استعمال اولنور.

مَكْث [ع] بر یرده اکلنوب طورمه، انتظار ایله اکلنمه، توقف ایتمه. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: (مکث وآرام).

مَكْحُول [ع م] سرمه‌لنمش، سرمه چکامش، سرمه‌لی:

« کور ینوردی کوزی دائم مکحول »
« حد ذاتنده سیه چشم ایدی اول »
« خاقانی »

مَكْذُوبَه [ع] «اُكْذُوبَه» کبی یالانسوز. (مَكْذَبَه) ده عین معنایه لغتدر.

مَكْر [ع] حیله، خدعه، دوباره، سحر § برآدمی حیله ایله آلداتمق، مقصدندن انصراف ایتدیرمك. (مکر محمود) = مقصدندن صرف نظر ایتدیریلن حقنده فعل جمیل آرامق صورتیله اولان مکر (مکر مذموم) = مقصدندن صرف نظر ایتدیریلن حقنده فعل قبیح آرامق صورتیله اولان مکر.

مَگَر [ف] اوچ صورتله قوللانیلیر. (۱) عربیده‌کی (الّا) کبی ادات استثنادر. بوصورتده هانکی جمله‌یه داخل اولورسه او جمله مثبت ویا منفی بر فعل التزامی ایله ختام بولور: (خواجه افندی «مکر که بویله جواب ویریله» دیوب عودت ایلمش اولدیغنی مرویدر) کبی. بعضاً بونك مقامنه فعل التزامی حکمنده اولان بر امر غائب ویانهی غائب صیغه‌سی ایراد اولنه‌بیلیر: (مگر که صورت مخصوصه‌ده آرانوب بولنمش اولسون — اکرم بك) بومعناده نثرده همان دائما «که» ایله قوللانیلیر. نظمده «که» کتیرلمکسزین ده قوللانیله‌بیلیر § (۲) ادات استغراب

ومفاجاة اولور . بوتقديرده داخل اولديغى جمله بر روايت صيغه‌سيله ختام بولور : (بن آنى اوصلى صانيردم مگر چابقين ايمش) بوصورت استعمالنده دخى « مگر » نظمده تأخير اولنه‌بيلير . لكن كنديسندن صوكره (كه) ويا (كيم) ايراد اولنه‌ماز § (٢) بالخاصه نظمده ظن، تخمين اداتى اوله‌رق استعمال اولنور، بوصورتده (غالبا ، بس بللى) معناسنى افاده ايدر . بالاده‌كى كبى بو تقديرده دخى تأخيرى جائزدر لكن ينه (كه) و (كيم) ايله برلكده ايراد ايديله‌مز.

« مگر كيم پنجهٔ سيمينه برمهپاره ياصلانمش »

مصراع مشهورنده‌كى (كيم) خلاف اصول وزائد غير مقبولدر . اليوم (شيخ غالب) مرحومك :

« قالمشمى مگر دينلمدك سوز ؟ »

مصراعنده واقع اولديغى كبى (مگر) مقام استفهامده ايراد واستعمال اولنيور. بوكا نسبتله (مگرسه) تعبيرى پك عاميانه قاليرـ هيچ سوز كوتورمز.

مَكْرُمَتْ { [ع] فعل كرم كه شرف وعزت ، جود وسخا كبى احوال پسنديده‌يى محتو يدر .

(مَكْرُمَتْلُو) = مدرس پايه‌سنك عنوان رسميسى .

مَكْرُوهْ { [ع] طبعاً خوش كورلمه‌ين، ايكره‌نيلن § حرام اولمايوب فقط دها خفيف مرتبه‌ده شرعاً ممنوع بولنان شى : (عذر اولمدقجه قائماً تبول دخى مكروهدر — كتاب الطّهاره) جمعى (مَكْرُوهَاتْ).

مَگَسْ { [ف] سينك. (مَگَسْگِير) = اوروجك، اوروجك آغى (مَگَسْرَانْ) = سينك‌سوريجى، سينكلك ، يلپازه . (مَگَسْوَارْ) = سينك طرزنده ، سينك كبى. (مَگَسِ اَنْگَبِينْ) = بال سينكى يعنى آرى.

مَكْسَبْ { [ع] قازانيله‌جق ، قازانجلى يرـ محل كسب: (مكتب فيض مكسب) لسانمزده قازانمق، قازانج معناسنده قوللانيلماز .

مَكْسُوبْ { [ع] كسب اولنمش، قازانلمش ؛ تحصيل ايله صوكره‌دن پيدا ايدلمش: (صنعت مكسوبه ، ثروت مكسوبه) .

مَكْسُورْ { [ع] كسر اولنمش ، قيرلمش، قيريق: (كاسهٔ مكسور) § اسره ايله اوقونان حرف: (كاف مكسوره) .

مَكْسُوفْ { [ع] كسفلنمش يعنى كونشك ضياسى كسلمش، كونش طوتلمش ديمكدر :

« جان ودلنك مهر ومهى اولمه پرنور »
« دائم برى مخسوف اوله آنك برى مكسوف»

« روحى »

مَكْشُوفْ } [ع] كشف اولنمش، میدانه چیقارلمش، آچیق بولنمش، ظاهرده: (اراضئ مكشوفه).

مَكْفُولٌ بِهْ } [ع] (مَكْفُولْ) = «كَفَلْ» دن اسم مفعولدر. اصطلاح فقهده (مكفول به) = كفيل اولان كيمسه نك تسليمنه ياخود اداسنه متعهد اولديغى شيدركه كفالت بالنفسده (مكفول عنه) ايله (مكفول به) برشيدن عبارتدر.

مَكْفُولٌ عَنْهْ } [ع] كنديسنه كفالت اولنان شخص ديمكدر.

مَكْفُولٌ لَهْ } [ع] كفالت خصوصنده طالب وداين اولان آدم يعنى كفالتله آله جغى تأمين قيلنمش اولان آلاجقلى ديمكدر.

مَكْمَنْ } [ع] پوصو. جمعى (مَكَامِنْ).

مَكْمُونْ } [ع] صاقلى.

مَكْنُوزْ } [ع] يره كوملمش، دفن ايدلمش § خزينه يه صاقلانمش، صاقلى.

مَكْنُونْ } [ع] ديزلمش، ديزيلى: (درّ مكنون) نظمده تخفيف را جائزدر § مستور، صاقلى، كيزلى:

« سويلمز سويلمز امّا در مكنون سويلر »
« امانى »

مَكُّوكْ } [ف] اورته سى دليك ايكى باشى سيورى

مَكِّيكْ } جولهه «چولاه» آلتيدركه آرالغنه ايپلك صارلمش ماصوره قونيلوب گريلمش ديكر ايپلكلرك آراسندن آتلمق صورتيله كچيريلەرك بزّ وقماش طوقونور.

مَكِيدَهْ } [ع] مكر، حيله ايتمك § حيله، خدعه، دوباره.

مَكِيلْ } [ع] اولچمك معناسنه در. اصطلاح فقهده كيله ايله اولچيلن شى ديمكدر. جمعى (مَكِيلَاتْ) = كيله ايله اولچيلن حبوبات وامثالى.

مَكِينْ } [ع] ساكن، متمكن؛ مكان طوتوب اوطوريجى، اوطوران: (شرف المكان بالمكين) = مكانك شرفى مكين ايله در § محكم، مكانتلى، وقارلى.

مَكِينَتْ } [ع] «مكانت» كبى طبع ومشوارجه (خفّت) ك ضدّى. تمكين، وقار، آغير باشليلق.

مَكْيُولْ } [ع] كيله وامثالى اولچك ايله اولچولمش.

مَلَا } [ع] صحرا، اووه.

مَلَأْ } [ع] جماعت، كروه: (على ملاء الناس)، (ملاء اعلى) = اشراف ملائكه وارواح رسل كرام. اشبو كلمه نك معانئ سائره سى لسانمزده قوللانيلماز.

مَلاّخ [ع] كميجى. جمى (مَلاّحين)، (مَلاّحان) طرزنده ده جمعلنير.

مَلاحَت [ع] آليملى كوزللك، كوزل يوزلولك. لسانمزده (طوزليلق) معناسنده اصلا قوللانيلماز.

مَلاحِم [ع] «ملحمه» نك جمى. غوغا وجنك ايديلن محللر: (ملاحم كبرى).

مَلاذ [ع] صيغينه‌جق ير، پناه: (ملاذ مسلمين).

مَلاعِب [ع] (مَلعَب) ك جمى، اويون اويناناجق يرلر. (مَلاعِبُ الرِّيح) = عر بلرجه مداخل روزكاره اطلاق اولنور § (ملعبه) نك جمى، اويونجاقلر: (ملاعب اطفال).

مَلاعين [ع] «ملعون» ك جمى، لعنته سبب اولانلر: (ملاعين مشركين).

مَلال، مَلالَت [ع] اوصانمق، صيقنتيلى اوصانج.

مَلام [ع] ذمّ ولوم اولنمش: (مَلامى) = ملامه منسوب. جمى (مَلاميون).

مَلامَت [ع] آزارلامق، قينامق؛ عتاب وسرزنش ايتمك. (مَلامَتزَده) = لوم وعتاب اولنمش آدم.

مَلاهى [ع] (ملهى) و (مَلهات) ك جمى، آلات لهو ولعب، چالغى واويون طاقمى. مفردلرى اصلا قوللانيلماز.

مَلائك ، **مَلائِكه** [ع] «مَلَك» ك جمى، فرشته‌لر، ملكلر. (مَلائك پى) = قدومى ميمنتلى، آياغى اوغورلو: (ملائكهٔ كرام).

مَلبوس [ع] كيلمش، لباس، روبه. جمى اولان (مَلبوسات) زياده قوللانيلير: (ملبوسات عسكريه).

مَلجاء [ع] صيغينه‌جق ير، التجا كاه: (ملجاء فقراء، ملجأ بيچاركان)

« الآينه شاهنشه دوران كه جنابى »
« دولتله اوله ملجاء ومأواى زمانه »
« نفعى »

مَلحَمه [ع] عظيم القتال اولان محاربه، جنك شديده اطلاق اولنور: (نيكبولى ملحمهٔ كبراسى).

مَلحود [ع] لحد ايچنه قونلمش، لحده كوملمش.

مَلحوظ [ع] كوز اوجنى جلب ايتمش، نظر دقتى دعوت ايلمش؛ ملاحظه ايدلمش، خاطره كلمش: (بوايشده فنالق ملحوظ دكلدر). جمى (مَلحوظات).

مَلَخ [ف] چكركه . (ملخ آبی) = « تكه » دينيلن دكز بوجكيدركه قاينار صوده خاشلانيلنجه قيب قيرمزى اولور .

مَلْزُوم [ع] باشقه شی كنديسنه لازم قيلنمش : (لازم وملزوم قبيلندن) ، (مَلْزُومِيَّت) = ملزوملق ، ملزوم ومقتضى اولمقلق .

مَلْساء [ع] آياق قايه‌جق دوز شی ، بر : (صخرهٔ ملساء ، ساحهٔ ملساء) ، (ارض ملساء) = اوزرنده اوت بتمه‌ين طوپراق ، اوتسز یر § بادهٔ خوشگوار ، شراب ، سُجى : (خمر ملساء) .

مَلْصُوق [ع] بيتشديرلمش ، قاووشديرلمش ، الصاق ايدلمش .

مَلْعَب [ع] اويون اويناية‌جق ير . جمعی (مَلاعِب) .

مَلْعَبَه [ع] اويونجاق : (ملعبهٔ صبيان) .

مَلْعَنَت [ع] لعن ونفرينه سبب ومحل لعن اولان شی ، صفت ، معانئ سائره‌سی لسانمزده قوللانيلماز . لعينلك وخبيثلك .

مَلْعُون [ع] لعنتلنمش ، لعن و نفرينه سبب اولمش ؛ خير دنيوى واخرويدن محروم : (شيطان ملعوندر) .

مَلْفُوظ [ع] تلفظ اولنمش ، سويلنمش ، اوقونمش : (های ملفوظه) ، (غير ملفوظ) = تلفظ اولنمايان : (های غير ملفوظه) ، (مَلْفوظات) = آغيزدن چيقان سوزلر .

مَلْفُوف [ع] لفّ اولنمش ، بر ظرف ايچنه قونلمش ، بر كاغد ايله برلكده كوندرلمش كاغد . (مَلْفوفاً) = ملفوف اوله‌رق . جمعی اولان (مَلْفوفات) = بر تحريرات ويا تذكره ايله برلكده وبر ظرف درونده كوندريلن اوراق متفرعه ديمكدر .

مَلْقُوط [ع] يردن قالديريلوب آلنمش شی ، (لُقَطَه) § كوشه باشنه ، جامع شريف وكليسا قاپوسنه براقلمش چوجق ، (لَقيط) .

مَلَك [ع] فرشته ، آسمانياندن يعنی عالم علوى‌يه منسوب مخلوقاتدن هر بری . « مَلَك » لفظيله مادی ومعنوی حسن مطلق اراده اولنور : (مَلَك مشرب ، مَلَك خو ، مَلَك رو) ، (مَلَكُ‌المَوت) = «عزرائيل» عليه‌السلام . (مَلَكى) = ملكه منسوب ومتعلق ؛ عصمت ، پاكلك . جمعی (مَلائِك ، مَلائِكَه) .

مَلِك [ع] ملك صاحبی ، حاكم ، حكمدار . جمع مستعملی (مُلوك) در .

مَلَكَه [ع] نفس انسانيه‌ده‌كی صفت راسخه يعنی افعال

مکروه‌ایله نفسده حاصل اولان ممارسه، آلیشقلقدن عبارت بر کیفیتدرکه کویا صاحبنك مملوکی اولمشدر. سریع‌الزوال اولورسه «ملکه» دینمز. «حالت» دینیلیر. جمعی (ملکات) در: (ملکاتِ فاضله) = «سخاوت، شجاعت، عفت، عدالت» (ملکاتِ ردیئه) = «حسد، بغض، بخل، حرص، کذب، غضب، کبر، حیاسزلق».

مَلَکُوتْ { [ع] عز و سلطنت، عظمت § شارح «قاموس» ك بیانه کوره اهل تحقیق ملکی عالم ظاهرده، ملکوتی عالم باطنده استعمال ایتمشلردر. صوکنده‌کی واو ایله تاء زائده مبالغه ایچوندر. ملك عظیم معناسنه‌در. (مَلَکُوتی) = عالم علوی‌یه منسوب. اسلوب فارسی اوزره جمعی (مَلَکُوتیانْ) درکه عالم ملکوته منسوب اولانلر دیمکدر.

«میلك بو خاکدانه جهالت دکلیدر»
«ای خواجه عالم ملکوتی علیم ایسه‌ك»
«نائلیٔ قدیم»

«شاه ملکوت عرش پایه»
«ماه جبروت فرش سایه»
«شیخ غالب»

مَلَلْ { [ع] «ملال» کبی اوصانج، اوصانمقله حاصل اولان جان صیقنتیسی.

مَلْمُوسْ { [ع] لمس اولنمش، ال ایله طوقونلمش. جمعی (مَلْمُوسات).

مَلَوانْ { [ع] کیجه ایله کوندوز: (مادام الملوان) = کیجه وکوندوز دائم اولدقجه.

«سنسین ای فاضل ستوده سیر»
«ادب آموز اذکیای زمان»
«متعلملرك دییور یر یر»
«یاشاسون ماتعاقب الملوان»
«معلم ناجی»

مَلُولْ { [ع] ملال کتیرمش، اوصانمش، جانی صیقلمش. (مَلُولانَه) = ملولجه‌سنه.

مَلُومْ { [ع] ملوم اولنمش، عتاب وآزار ایدلمش.

مَلْهُوبْ { [ع] آلولنمش، آلولی.

مَلْهُوفْ { [ع] تاسه‌لانمش، محزون.

«نه‌دن بیلمم بنی ملهوف و بی‌آرام ایدر بلبل»
«اکرم»

مَلِیحْ { [ع] ملاحتله متصف، جاذبه‌لی دلبر، آلیملی کوزل. لسانمزده (طوزلو) معناسنده قوللانیله‌ماز.

مَلِیسا { [ع] اوفاق یاپراقلی، یاپراقلری تویلی، بیاض واوفاق اویا کبی چیچك آچار ویاپراغی ادویه جمله‌سندن بر فدان.

مَلِكْ [ع] صاحب ملك معناسنه ، اسماء حسناء الٓهیه دندر .

مَماتْ [ع] اولوم : (حیات وممات) .

مَمالِكْ [ع] « مملکت » لك جمعی : (ممالك عثمانیه ، ممالك اجنبیه) .

مَمالیكْ [ع] (مَمْلُوك) لك جمعی ، کوله‌لر .

مَمْدُوحْ [ع] مدح اولنمش ، ثنا ایدلمش ، اوگلمش : (اثر ممدوح ، فعل ممدوح ، مسالك ممدوح ، آثار ممدوحه) ، (مَمْدُوحِیَّتْ) = ممدوحلق .

« نه وجود بی نظیرك کبی برممدوح اولور »
« نه بنم کبی ثنا کاره فلك اقران بولور »
« نفعی »

مَمْدُودْ [ع] مدّ اولنمش ، چکلمش ، اوزادلمش : (ظلّ ممدود ، الف ممدوده) .

« اولمسه بسمله رسمی ممدود »
« جنس اشیاده اولورمیدی وجود »
« خاقانی »

مَمَرّ [ع] مرور ایدیله‌جك ، کچیله‌جك یر ، کچید ، جاده ، یول : (ممرّ ناس) .

مَمْزُوجْ [ع] مزج اولنمش ، قاریشدیرلمش .

مَمْسُوحْ [ع] مسح اولنمش ، ال ایله صیغانمش .

مَمْسُوخْ [ع] مسخ اولنمش ، صورتی دها چرکین باشقه بر صورته چویرلمش دیمکدرکه من طرف الله اولور .

مَمْشی [ع] آیاق یولی .

مَمْصُوصْ [ع] مصّ اولنمش ، صورلمش ، املمش .

مَمْلَحَه [ع] طوز حاصل اولان ، طوز پیدا ایدن یر دیمکدرکه ترکجه‌سی (طوزله) در .

مَمْلَکَتْ [ع] قصبه‌دن بیوك شهر ، بلده . جمعی (مَمالِكْ) .

مَمْلُو [ع] طولدیرلمش ، طولو . اصلی اوزره (مملوء) طرزنده‌ده یازیلیر .

مَمْلُوحْ [ع] طوزلانمش ، طوزلو § طوزلامه . جمعی (مَمْلُوحات) = طوزلو ، طوزلامه شیلر .

مَمْلُوكْ [ع] مالکك تحت تصرفنده بولنان شی ، قول ، کوله : (عبد مملوك) ، (مَمْلُوکِیَّتْ) = مملوکلك ، کوله‌لك .

مَمْلُولْ [ع] ملال ویرمش ، اوصانلمش .

مَمْنُوعْ [ع] منع اولنمش ، یساق ایدلمش ، اجراسنه اذن وجواز ویرلمه‌مش : (قمار اویناماق شرعاً حرام ، قانوناً ممنوعدر) ،

(مَمْنُوعِيَّتْ) = ممنوعلق : (ممنوعيت شرعیه ، ممنوعيت قانونیه) جمعی (مَمْنُوعَاتْ) .

مَمْنُونْ [ع] ایيلك ایدیله‌رك قابی سویمش، سویندیرلمش، کوکلی خوش ایدلمش . (مَمْنُونِيَّتْ) = ممنونلق ، حالت شادئ دل.

« ممنونی یز صبانك کلدکجه کوی یاره »
« تطییب خاطر ایلر اوغرار بوخاکساره »
« فصیح دده »

مَمْهُورْ [ع . مولد] مهرلنمش معناسنه فارسی (مهر) لفظندن اویدورلمش بر اسم مفعولدرکه غلط فاحشدر . بونك یرینه صحیحی اولان (مختوم) کلمه‌سی قوللانلملیدر .

مَمْهُورَه [ع] « مهر » ی یعنی بدل نکاحی ویرلمش قادین

مَمُورَانْدُومْ Memorandum) (مموراندوم) برمسئلهٔ سیاسیه‌نك حلی مجملاً حاوی لایحه ، مخطره ، بیاننامه .

مَنْ [ع] کیم ، کیم که، اوکیمسه که معنالرینه براداتدر. تراکیب عربیه‌ده قوللانیلیر . لسانمزده یالکز (امروفرمان حضرت من له الامرکدر) ترکیبنده استعمال اولنور .

مَنّ [ع] نعمت ویرمك ، ایيلك ایتمك : (موجب من ومسار اولدی) § ایدیلن ایيلکی تعداد ایله باشه قاقق، تحمیل منت ایتمك § بعض یرلرده رطوبتله اشجار اوزرنده پیدا اولان شیدرکه (قدرت حلواسی) تعبیر اولنور § بطمان .

« یری وار آدمه منّ ایلسه سلوای عدم »
« عاکف پاشا »

مَنَابْ [ع] برینك یرینه قائم اولق § نیابت ، وکالت محلی : (نائب مناب حکومت) .

مَنَابِرْ [ع] « مِنبَر » ك جمعی . مفردینه باقلی : (منابر جوامع شریفه) .

مَنَابِعْ [ع] « منبع » ك جمعی ، صو قایناقلری، پیکارلر : (منابع انهار ، منابع موثوقه) مادی ومعنوی قوللانیلیر .

مَنَاتْ [ع] قبل الاسلام « هذیل» و « خزاعه » قبیله‌سنك طاپدقلری بتك آدی: (لات ومنات)

مَنَادِیلْ [ع] « مَندِیل »ك جمعی، یوز سیلمکه مخصوص بز پارچه‌لری .

مَنَارْ / **مَنَارَه** [ع] موضع نور معناسنه‌در. اذان اوقومغه مخصوص محل معناسنده ولسانمزده کسر میم ایله قوللانیلیر . جمعی (مَنَائِر) ، (مَنَار) = یوللره دیکیلن نشانه‌لر ، حدود علامتلری معناسنی ده افاده ایدر .

مَنازِل { [ع] (مَنْزِل) كـ جمعى ، قوناقلر : (منازل ومساكن) ، (منازل قمر) = برجلر.

مَناسِك { [ع] « مَنْسَك » كـ جمعى : (مَناسِك حَجّ) = طواف كعبه ، رمى جمار ، صفا ايله مروه بيننده سعى ، عرفاتده وقوف ، قربان كسمك ، احرام كيمك كبى حجّه متعلق اعمال وعبادات ديمكدر. مفردى قوللانيلماز: [طقسان سكز تاريخنده قضاسى حالنده اداء مناسك حج وطواف وزامله عزيمتن حرم محترمده ايقاف ايدوب سنهٔ مزبوره ذى القعده سنده منفصل ومسند حكومتلر ينه بك زاده افندى واصل اولدى — ذيل شقايق جلد ثانى — صحيفه ٤٤١] .

مَناسِم { [ع] « مَنْسِم » كـ جمعى ، اثرلر ، علامتلر § يوللر ، مسلكلر . مفردى استعمال اولنماز .

مَناشير { [ع] (مَنْشور) كـ جمعى ، وزارت ومناصب عاليه ايچون ديوان هايوندن تسطير وتبليغ قيلنان براتلر ، فرمانلر .

مَناصِب { [ع] « مَنْصِب » كـ جمعى ، دولتك باشلوجه خدمتلرى ، مأموريتلرى : (اصحاب مناصب ، مناصب عاليه) .

مَناطِق { [ع] (مَنْطِقه) نك جمعى ، قوشاقلر ، كمرلر : (مناطق معتدله ، مناطق مجهوله) .

مَناظِر { [ع] (مَنْظَره) نك جمعى ، اشيا وامكنه نك كورونشلرى: (مناظر لطيفه، مناظر مدهشه، مناظر طلوع)، (فَنِّ مَناظِر)= اجسامك ابعاد ومقاديرينى رؤيت ايدلديكى وجه ايله متناسباً رسم ايتمك اصولندن بحث ايدن فن .

مَناظِم { [ع] صيره ، ديزى ، بريره ديزلمش معناسنه اولان (مَنْظَم) كـ جمعى ، صيره‌لر ، ديزيلير : (ناظم مناظم امور) مفردى قوللانيلماز .

مَناعَت { [ع] صرپلق ، كوچلك ، ال ايريشمه‌مكلك: (مناعت موقع) .

مَناعِف { [ع] طاغلرك سيورى سيورى تپه‌لرى : (مناعف جبال) .

مَنافِذ { [ع] (مَنْفَذ) كـ جمعى ، نفوذ ايده‌جك يرلر، ايكى اوجى آچيق دليكلر .

مَنافِع { [ع] (مَنْفَعَت) كـ جمعى : (منافع بيشمار ، منافع عامّه ، منافع عظيمه) .

مَناقِب { [ع] (مَنْقَبه) نك جمعى، فضائل وحسناته متعلق افعال واوصاف : (مناقب چهاريار، كثيرالمناقب ، مناقب اوليا)

« سنسك اوصف شكن گیم یازلسه مناقبك »
« هر مختصر روایتی بر داستان اولور »
« نفعی »

مَنَال { [ع] یتشمك ، نائل اولمق § نائل اولنان شی ، ملك ، مال : (مال ومنال) اکثریا بویله مال ایله برلکده قوللانیلیر .

مَنَام { [ع] اویقو ، رؤیا : (عالم منام) = رؤیا عالمی . § یاتاق اوطه‌سی . (مَنَامَه) = دوشك ، یاتاق ، یاتاجق شی .

مَنَّان { [ع] قوللرینه انعام واحسان ایدن جناب اللّهك اسماء حسناسندندر : (حضرت منّان)
« ایلسون ذاتکی منّان مجیب »
« قصر فردوسده همبزم حبیب »
« م ناجی »

مَنَّانَه { [ع] مالی ایچون تزوج اولنمش قادین . دائماقوجه‌سنی باشنه قاقوب منّتی آلتنده بولندیر دیغی ایچون بویله تسمیه اولنمشدر .

مَنَاهِج { [ع] (مِنْهَاج) ك جمعی ، آچیق یوللر . جمع دیکری (مَنَاهیج) در .

مَنَاهِی { [ع] (مَنْهیات) کبی (مَنْهی) نك جمعی شرعاً ممنوع اولان افعال که ایشله‌مسی کناه عد اولنور : (ارتکاب مناهی) .

مَنْبَع { [ع] صویك چیقدیغی ، قایناديغی یر ، پیکار ، قایناق : (قره‌قولاق صوینك منبعی برطاغك اتکنده‌ . قورولق ایچنده‌در) § تشبیهاً برشیئك محل ظهوروخروجی معناسنده استعمال اولنور : (منبع سعادت ، منبع حوادث) جمعی (مَنَابِع) .
« دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا »
« منبع جودینی یوقسه المزله قاپارز »
« عزت ملا »

مَنْثُور { [ع] صاچلمش ، طاغلمش ، پراکنده : (درمنثور) § منظوم اولمایان ، وزنسز ، قافیه‌سز سوز : (شعر منثور) .
(عطاسی مدحکی تزیین ایچون اول کنج کوهردن)
(چیقاردم سلکه دیزدم برطبق لؤلؤ منثوری)
« نفعی »

مَنْجا { [ع] محل نجات ، نجات بولمق . (مَنْجَات) = خلاص ونجات بولمق .

مَنْجَنِك [ف] | **مَنْجَنِیق** [ع] | آلات عتیقهٔ حربیه‌دن بربیوك صاپان ایدی که اسکی محاربه‌لرده دشمن طرفنه ، دشمن وحصارلرینه غایتله بیوك طاشلر آتمق ایچون قوللانیلیردی . عربیسنك جمعی جمعی (مَنْجَنِیقَات ، مَجَانِیق) در (مَنْجِنِیق) طرزنده‌ده استعمالی جائزدر .

مَنْجُوق { [ع] سنجاق وسنجاق باشنه طاقیلان دکیرمی شی ، ماهچه ، علم : (زرمنجوق) § چتر ، شمسیه .

مَنْحُوت [ع] نحت اولنمش ، تراش ایدلمش ، آلت قاطعه ایله یونلمش شی : (بت ، صنم ، تصویر) کبی § (کَلِمَهٔ مَنْحُوتَه) = عربیده ایکی کلمه‌دن ترتیب اولنمش کلمه‌یه اطلاق اولنور .

مَنْحُوس [ع] نحس ایله متصف ، اوغورسز ؛ اوغورسزلق ایله نظر اعتباردن دوشمش اولان : طالع منحوس .

مَنْد [ف] صاحب معناسنده بر اداتدر. کلماتك آخرینه الحاق اولنور. مثلا (خِرَدْمَنْد) = صاحب عقل، عقللی. (سُودْمَنْد) = منفعتلی، فائده‌لی . (دَرْدْمَنْد) = دردلی ، خسته. (دَرْدْمَنْدی) = دردلیلك .

مَنْدُوب [ع] ایشلنمسی شرعاً مستحسن ، مستحب . (عمل مندوب) = فعل مستحب وجمیل دیمکدر. فی‌الاصل (مندوب‌الیه) درکه ایشله‌مسنه دعوت اولنان امردر . معنای مفصود آ کلاشیلدیغی جهتله صوکره صله حذف اولنه‌رق یالکز (مندوب) قالمشدر . § محاسنی تعداد اولنه‌رق آغلانیلان میّت .

مَنْدِیل [ع] ال ، یوز ، بورون سیله‌جك یمنی ، یاغلق ، دستمال. فصیحی کسر میم ایله‌در. جمعی (مَنادِیل) .

مَنْذُور [ع] نذر اولنمش، آداغمش

مَنْزِل [ع] محل نزول ، یوللرده‌کی قوناجق یر ، خانه : (منزل لطیف ، برباب منزل) پوسته تاتارلرینك اثناهی راهده حیوان دکیشدیردکاری محل دیمك اولان (مَنْزِلخانَه) تعبیرنده‌کی (خانه) زائد ایسه‌ده تأکید حکمنده قوللانیلیر. § مسافه ، آتیم : (قورشون منزلی ، طوپ منزلی) § بنات النعش دینیلن یدی کوکب . جمعی (مَنازِل) .

مَنْزِلَت [ع] درجه، رتبه، پایه؛ قدر واعتبار : (عالی منزلت ، بلند منزلت . منزلت علویه ، علوّ منزلت) § قوناق یری ، موضع نزول ، خانه، محل . بومعناده اکثریا (مَنْزِلَه) صورتنده و (دَرَکَه) مقامنده استعمال اولنور ومعناسنده شائبهٔ پستی واستحقار مندمج بولنور : (انهماك شهوات انسانی منزلهٔ بهیمیّته ایندیرر).

مَنْزُول [ع . مولد] کندیسنه نزول اصابت ایتمش ، اینمه دینیلن علته طوتلمش آدم . بونی (مفلوج) مقامنده قوللانمقدن ایسه (مَفْلُوج) ی حقیله بونك یرنده قوللانمق البته دها صوابدر .

مَنْسُوب [ع] نسبت اولنمش ، معنیً مربوط متعلق ،

انتسابلی (مَنْسُوبِیَّت) = منسوبلق ، انتساب . (مَنْسُوبِین) = منسوبلر ، منتسبلر § نسبی مشتمل شعر . عربیده اولدیغی کبی اشبوکلمه لسانمزده صاحب نسب معناسنده اصلا قوللانیلماز .

مَنْسُوج { [ع] نسج اولنمش ، طوقونلمش ، اورلمش : (ایپکدن منسوج قماش) جمعی اولان (مَنْسُوجات) = طوقونلمش ، طوقومه قماشلرك هرنوعنه اطلاق اولنور : (منسوجات حریریه، منسوجات قطنیه)

مَنْسُوخ { [ع] نسخ اولنمش ، حکمی قالدیرلمش : (آیات منسوخه) .

مَنْسِیّ { [ع] اونودلمش ، عقلدن چیقمش ، متروك . جمعی (مَنْسِیّات) .

« نامنه ویردی بقامنسیّات »
« فکرت »

مَنِش { [ف] خوی ، طبیعت . لسانمزده یالکز قوللانیلماز : (بَدمَنِش) = کوتوخویلو .

« ستر ایچون زاهد آلوده منش باده سنی »
« پرده ایلر درمیخانه یه سجاده سنی »
« ثابت »
« میان کفت وکوده بدمنش ایهام ایدر قبحن »
« قوجه راغب »

مَنْشَأ { [ع] برشیئك نشأت ایتدیکی ، ظهوره کلدیکی یر ، محل نشأت : (بروقعه نك مَنْشَأی ، مَنْشَأنی ، مَنْشَأینه ، مَنْشَأینك) ، (مَنْشَأ کُتّاب) = اقلام عسکریه کتبه سنك محل نشأتی ، مکتب مخصوصی .

« خاك حرمی منشأ اقبال اکابر »
« جیب کرمی کیسهٔ ارباب رجادر »
« نفعی »

مَنْشُور { [ع] نشر اولنمش ، طاغیدلمش ، یاییلمش § رتبهٔ وزارت ومشیری توجیهی حاوی دیوان همایوندن اسطار قیلنان فرمان عالی : (رسم قرائت منشور همایون) § هم قاعده لری هم یان وجهلرینك ضلع مجسملری موازی ومساوی اولان شکل هندسی .

« هزار شکر جناب خدایه کیم کوردم »
« فروغ کوکب اقبالك اولدیغن منشور »
« نابی »

مَنْصِب { [ع] اصل، بنیاد، مرجع § برشیئك نصب اولندیغی محل. بومعنی مناسبتیله ایلری کلن رتبه لی دولت مأموریتی ، خدمتی ، مسندی مقامنده استعمال اولنمشدر . « شارح قاموس » اشبو جاه ، مأموریت معناسنه مولد بولندیغنی بیان ایدییور . جمعی (مَنَاصِب) : (مناصب قلمیه ، مناصب عالیه) .

« قدرك نجه معلوم اولورکیم سکا نسبت »
« ادنا کورینور منصب اعلای زمانه »
« نفعی »

مَنْصُوب [ع] نصب اولنمش، تعیین ایدلمش: (معزول ومنصوب) جمعی (مَنْصُوبِین) § رکز ایدلمش، دیکلمش: (ترلانك کوشه‌سنه منصوب اولان ستون اوزرنده‌کی لوحه) § نصب ایله یعنی صوکنده‌کی حرفی مفتوح اوقونان کلمه: (معمول منصوب).

مَنْصُوبه [ع] شطرنجده (نرد)ك منقسم اولدیغی اویونلرك یدنجیسی، بند آچماز || تدبیر، اویون. (مَنْصُوبه‌باز) = حیله‌کار، دوباره‌جی.

مَنْصُور [ع] نصرته‌مظهر اولمش، یاردیم کورمش. معناسنده امداد معنوی، نصرت الٰهیه ایله غالب ومظفر حکمی موجود در: (عساکر منصورهٔ اسلامیه) دور محمود خانیده یکیچری اوجاغنك لغوندن صوکره احداث بیورلمش اولان ایلك نظام عسکرینه (عساکر منصورهٔ محمدیه) عنوانی ویرلمشیدی.

« کشیده پیشگهکده لوای خیرالانام »
« اولور نه جانبه عزم ایتسه اول لوا منصور »
« نابی »

مَنْصُوص [ع] نصّ ایله ثابت، مدلّل، مستبان اولمش: (احکام منصوصه) معانئ سائره‌سی معتبر ومستعمل دکلدر.

مَنْضُود [ع] بر بری اوزرینه دیزیلی، نظاملی، استیفلی اولان: (متاع منضود) § صیق بیتمش آغاج:

« دامانی مقام طلح منضود »
« ناجی »

مَنْطِق [ع] نطق، کلام § فکرك صحیح و فاسدینی تمیزه ومعلوماتدن مجهولاته توصله خدمت، تعبیر اخری ایله حقیقته تعلق ایتمسی اعتباریله صورت تفکردن بحث ایدن علم. (مَنْطِقِی) = منطقه منسوب، علم منطقه آشنا. (مَنْطِقِیّات) = علم منطقه عائد مسائل. (مَنْطِقِیُّون) = علم منطق علماسی.

مَنْطُوق [ع] سویلنمش، معنی، مآل: (برمنطوق فرمان همایون، امرنامه‌نك منطوقنجه).

مَنْظَر / **مَنْظَره** [ع] نظر ایتمك، باقمق § شکل وقیافت وهیئتندن نظر تعلق ایده‌جك یر، کورونش: (منظر لطیف، حسن منظر، منظر حسن، منظرهٔ حسنه، منظرهٔ بدیعه، منظرهٔ سما، منظرهٔ شاعرانه)، (خوش منظر) = کورونشی کوزل. عربیده (مَنْظَرِیّ) و (مَنْظَرانِیّ)=خوب منظر، کوسترشلی اولان آدم. فارسیده (منظرچشم)= کوزببکی دیمکدر.

« بردر هنوز منظره‌سی نجه هر برك »
« هر برده ایلیور بنی تعقیب كوزلرك »
« معلم ناجی »

« خوبلرده سن پری پیكر ملك منظر كبی »
« جان عشاقه كورنمز بر بلا كوردكمی هیچ »
« نوعی »

مَنْظُورْ [ع] نظر اولنمش، باقلمش، كورلمش : (منظور اكابر ، منظور عالی ، آفاق منظوره ، كواكب منظوره) .

« منظورك اولان شكسته بندم »
« شمدی كیمه بسته‌سین افندم »
« شیخ غالب »

مَنْظُومْ [ع] نظم اولنمش ، دیزلمش : (درّ منظوم) § وزنلی ، قافیه‌لی سوز : (هر منظوم اولان سوز شعر اولمدیغی كبی هر شعرك‌ده منظوم اولمسی لازم كلمز) جمله‌سی پك طوغریدر.

« عقد كوهر كبی منظوم اوله‌طبعه‌وارد »
« چكمیه ناظم اولان زحمت قید تنظیم »
« نفعی »

مَنْظُومَه [ع] منظوم اولان سوز، مزیات راجحه‌یی حائز ایسه « شعر »ده عد اولنور. جمعی (مَنْظُومات) § سیّالهٔ برقیه تنظیمی ایچون مرتب اولان الواح واطباق .

مَنْعْ [ع] برشیئ یاپمقدن آلیقو- یمق ، كری طوردیرمق ، یاپدیرمامق ، یساق ایتمك :

« حریص اولور كیشی پك منع اولندیغی فعله »
« عزت ملا »

مَنْفَذْ [ع] نفوذ ایده‌جك، ایشلیه- جك یر ، دلیك : (منفذ ریاح) جمعی (مَنافِذ) .

مَنْفَرْ [ع] نفرت ایده‌جك یر ، قاچوب كری طوره‌جق محل.

مَنْفَسْ [ع] نفس آله‌جق ، نفس ویره‌جك یر .

مَنْفَعَتْ [ع] نفع، فائده: (جلب منفعت ، منفعت عظیمه) جمعی (مَنافِع) .

مَنْفُورْ [ع] كندیسندن اوركلمش، قاچلمش، نفرت اولنمش، ایكره‌نلمش .

مَنْفِی [ع] نفی جزاسنه دوچار ایدلمش ، بولندیغی محلدن دیكر مملكته كوندرلمش . (مَنْفِیّاً) = منفی اوله‌رق § نفی ادواتندن بریله تركیب اولنمش. (مُثْبَت) ك ضدّی : (جملهٔ منفیّه) .

مَنْفی [ع] محلّ نفی ، نفی اولنیلان، سوریلن یر: (منفای مجرمین)

مَنْقَبَتْ [ع] سبب افتخار اوله‌جق فضائل ومزیاتی وصف وثنا یوللو سویله‌نیلن سوز ، فقره : (مَنْقَبَت‌خوان) = منقبت اوقویجی ، اوقویان § بعضاً (مَنْقَبَه) طرزنده‌ده قوللانیلیر: (منقبهٔ ولادت سنیهٔ رسالتپناهی) قافك كسریله‌زبانزددر. جمعی (مَناقِب).

« منقبت خوان رشیدالوزرادر خامه‌م »
(جودت پاشا)
« زهی دستور آصف منقبت پاشای حیدردل »
(نفعی)

مَنْقُور [ع] دلنمش ، اویلمش دیمکدر. محرفی (مانغیر) درکه دردی بر آقچه قیمتنده اسکی زمان پاره‌سیدر .

مَنْقُوش [ع] نقش اولنمش ، رسم ایله ایشلنمش ، زینتلندیرلمش .

مَنْقُوض [ع] نقض اولنمش ، بوزولمش، حکمی ابطال قیلنمش : (اعلام منقوض ، حجت منقوضه) .

مَنْقُوط [ع] نقطه‌لنمش، اوزرینه نقطه قونلمش، نقطه‌لی: (تاریخ منقوط) = بر بیتك یاخود مصراعك نقطه‌لی حرفلری ابجد حسابنجه طوپلانوب صاییله‌رق سویلنمش اولان تاریخ :

« خلقه تاریخی منقوط ایله ایتدم اشراب »
« شربتی صوندی شکرزاده‌یه ساقی اجل »
(۱۲۰۲ سروری)

مَنْقُوع [ع] اصطلاح طبده صوده قابنادلمش ، قاینار صوده خاشلانمش نباتك صویی. جمعی اولان (مَنْقُوعات) = بوصورتله خاشلانمش نباتات مؤثره‌نك صولری .

مَنْقُول [ع] نقل اولنمش ، آغیزدن آغیزه روایت ایدلمش: (منقولات تاریخیه ، تاریخده بویله منقولدرکه) § بر یردن باشقه یره قالدیرلمش ، کوتورلمش: (اموال منقوله)، (اشیای منقوله) = تعریف فقهیسی برمحلدن آخر محله نقلی ممکن اولان‌شیلردرکه اراضئ موقوفه وامیریه اوزرنده بولنان ابنیه واشجار دخی بو جمله‌یه داخلدر . جمعی (مَنْقُولات) .

مَنْکُوب [ع] کندیسنه نکبت توجه ایتمش، فرط محنت ومشقته اوغرادلمش، اعتباردن اسقاط ایله مصیبته دوچار ایدلمش : (منکوب روزکار) .

مَنْکُوحَه [ع] نکاحلی قادین آدمك نکاحلی حرمی زوجه‌سی .

مَنْکُوس [ع] باش آشاغی چویرلمش ، آلتی اوست ایدلمش ترس دونمش § علتی نکس ایتمش، خسته‌لق ایبلشمش‌ایکن یکیدن باشلامش .

مَنْگُوش [ف] کوپه : (کوش اعتبارینه منگوش اولان) .

« در نظمم چرخه منکوش اولسه بیلمز روزکار »
« شعر نفعی‌میدر اول یا کوکب‌شعرامیدر »
(نفعی)

مَنُوط [ع] تعلیق اولنمش، ربط ایدلمش ، متوقف معنا سنه‌در : (امر والالرینه منوطدر ، منوط رأی عالیلریدر) .

مَنُون [ع] دهر، زمان، روزكار. (مَنُون) = (مَنَانَه)
...كبى مالى ايچون تزوج اولنوب دائما
...وجه‌سنك باشنه قاقيقدن خالى قالمايان
...ادين معناسنى ده افاده ايدر ايسه‌ده
...ساعزده بومعناده ايكيسى ده قوللانيلماز.
(رَيبُ المَنُون) = حادثهٔ دهر، حادثهٔ
...يام ديمكدر. بوراده (رَيب) شبهه
...كل حادثه معناسنه‌در.

مَنْوِى [ع] قصد اولنان شى، مقصود، مرام، نيت: (منوىٔ ضمير).

مَنَوِىّ [ع] منى‌يه منسوب، نطفه‌يه متعلق: (حوينات مَنَوِيه).

مَنْهَج [ع] آچيق، كنيش يول: (منهج سداد، منهج صواب).

مَنْهُوب [ع] نهب وغارت اولنمش چاپول ويغما ايدلمش: (مال منهوب، اشياى منهوبه، نقد منهوب، اموال منهوبه).

مَنْهِىّ [ع] نهى اولنمش، منع وحرام ايدلمش: (شرعاً ...شراب ايچمك منهيدر) جمعى (مَنْهِيّات).

مَنِىّ [ع] مادهٔ توليد اولان بياض صو، نطفه كه كافهٔ حيواناتك ...مادهٔ تكوينيدر.

مَنِيَّه [ع] موت، اولوم.

مَنِيع [ع] ال ايريشمز، وارلماز، كوچ، صارپ. اكثريا محل و مكان حقنده ايراد اولنور: (ارض منيع، جبل منيع، موقع منيع، مواقع منيعه).

مَوَات [ع] روحسز، جانسز: (جماد) كبى § مالكى اولمايان واوزرنده كيمسه منتفع اولمايان غير مزروع طوپراق: (ارض موات)، (مَواتى) = مواته منسوب.

مَوَاثِيق [ع] «ميثاق» ك جمعى، عهد و پيمانلر: (تأييد مواثيق).

مَوَّاج [ع] پك زياده طالغه‌لانيجى، طالغه‌لانان: (بحر مواج، ضياى مواج).

« نور موّاج معانى سوزمده برق اوران»
« يا لباسى نظممك برآتشين خاراميدر»
« نفعى »

مَوَاجِب [ع] يكيچرى دورنده معاش، شهريه، علوفه معناسنده قوللانيلمش بر تعبيردركه اليوم كلياً مهجوردر.

مَوَادّ [ع] «مادّه» نك جمعى، اكثريا (مَسائل) مقامنده قوللانيلير: (مواد مختلفه، مواد قانونيه، مواد حقوقيه).

مَوارِد { [ع] (مَوْرِد) ڭ جمعى . مفردينه باقڭز .

مَواسِم { [ع] (مَوْسِم) ڭ جمعى. برمدتك ، بر سنه‌نك معين اولان قسملرى: (مواسم حيات)، (مواسم اربعه) = بهار ، ياز، كوز، قيش موسملرى .

مَواشى { [ع] « ماشِيَه » نك جمعى كه قويون ، كچى ، صيغير و امثالى حيواناته اطلاق اولنور . مفردى هيچ قوللانيلماز .

مَواضِع { [ع] (مَوْضِع) ڭ جمعى، قونيله‌جق يرلر.

مَواطِن { [ع] (موطن) ڭ جمعى، توطن ايديلن محللر. (مواطن الحرب) = جنك محللرى ، ميدانلرى .

مَواعِد { [ع] (مَوْعِد) ڭ جمعى، وعده محللرى.

مَواعِظ { [ع] (مَوْعِظَه) نك جمعى. نصيحتلر، اوگودلر: (مواعظ حكيمانه، مواعظ صوفيانه).

مَواعيد { [ع] « ميعاد »ڭ جمعى، وعدلر موقعنده قوللانيلير. مفردى بومعناده استعمال اولنماز.

مواقِع { [ع] «مَوقع» ڭ جمعى ، يرلر: (مواقع حربيه، مواقع بعيده ، مواقع مبهمه) .

مَواقِف { [ع] « مَوْقِف » ڭ جمعى ، طوره‌جق و اكلنه‌جك يرلر: (شمندوفر مواقفى).

مَواكِب { [ع] (مَوْكِب) ڭ جمعى، عسكر آلايلرى كروهلرى .

مَوالى { [ع] «مُلّا» نك جمعى : (موالئ كرام) .

مَوالِيد { [ع] (مَوْلُود) ڭ جمعى (مواليد ثلثه) = حيوا نات ، نباتات ، معدنياتدن عبارتدر .

مَوانِع { [ع] «مانِعَه» نك جمعى بر شيئك كرى قالمسنه سبب اولان نسنه‌لر : (موانع قويه ، موانع نا كهظهور) .

مَواهِب { [ع] (مَوْهِبَه) نك جمعى ، بخش واحسان اولنان شيلر، نعمتلر: (مواهب السنيه).

مَوْت { [ع] اولوم : (موت احمر = قاتلى اولوم كه مقتوليت (موت ابيض) = ناكهانى ، فجأة اولوم .

مَوْتى { [ع] (مَيِّت) ڭ جمعى اولولر :
«لقاسى كولديرر موتايى برشكل غريب آنجق
«اداسى اولديرر انسانى اما بونده در حكمت
« نفعى »

مَوْثوق { [ع] اينانلمش ، اعتماد اولنمش ، كرچك

(خبر موثوق ، روایت موثوقه) ، (مَوْثُوقُ الْكَلِم) = سوزلرینه ایناٹلمش، اینانیلیر. (مَوْثُوقاً) = کرچك اوله‌رق ، اینانیله‌رق .

مَوْج { [ع] طالغه : (موج چمن، موج دریا)، (موجاموج) = بتون طالغه، بك طالغه‌لی (موج خیز) = طالغه قالدیریجی ، قالدیران . (موجزن) = طالغه اوریجی، اوران. جمعی (امواج) .

« باد نوروزی ایله اولسونده دریا موج موج »
« اولسون می دلده کی عمان سودا موج موج »
« م ناجی »

مَوْجُود { [ع] وار اولان . (ناموجود) = موجود دکل ، یوق . (موجودیت) = موجودلق، وارلق. (موجودین) = وار اولانلر. دیکرجمعی اولان (موجودات) = وار اولان شیلرك جمله‌سی، مخلوقات، اشیا .

« اولدیلر کتم عدمدن موجود »
« بوقدر ملك و ملك بولدی وجود »
« خاقانی »

مَوْجَه { [ع] طالغه . « موج » کبی : (موجۀ دریا) فی‌الاصل (موج واحد) یعنی برطالغه معناسنه‌در . جمعی (موجات) در .

(مَوْجَةُ الشَّباب) = عنفوان شباب ، کنجلك چاغی .

« درکار اولور تلاطم دریای اشتیاق »
« برموجه کیم او جبهۀ براقدن قوپار »
« نائلی قدیم »

مَوَدَّت { [ع] « محبّت » کبی سومك : (آرزوی مودّت، بیان مودّت، تأیید مودّت) ضم میم ایله تلفظی یاکلشدر .

مَوْدُود { [ع] ودّ اولنمش ، سولمش، محبت کوسترلمش ، دوست ایدینلمش :

« خطیب منبر طه مخاطب یسن »
« ادیب مکتب اوحی مقرّب مودود »
« ثابت »

مَوْدُوع { [ع] ودیعه قیلنمش ، امانت براقلمش، احاله اولنمش : (مودوع عهدۀ کفایتکز بولنان وظیفه ، وظائف مودوعه) .

مَوْرِد { [ع] وارد اوله‌جق ، واره‌جق یر . جمعی (موارد) .

مَوْرُوث { [ع] ارثاً قالمش، وفات ایدندن انتقال ایتمش: (مال موروث ، اموال موروثه) .

« کیمدر بزی منع ایلیه‌جك باغ جناندن »
« موروث پدردر کیردرز خانه بزمدر »
« نابی »

مَوْرُود { [ع] وارلمش، واریلان یر. بونی غلط اوله‌رق

ورود ایتمش ، کلن معناسنده قوللانوب (اوراق مورودە) دیمك طوغری دکلدر. طوغریسی واران معناسنه اولان (وارِدْ) ایله (اوراق وارده) دیمکدر.

مَوْزُونْ { [ع] وزنلنمش، وزن ایله طارتیلمش، طار- تیلان شی . جمعی (مَوْزُونات) § فن عروضجه وزنلی، وزنه موافق: (کلام موزون ، اقوال موزونه) § بو بجه متناسب ، معتدل ، درست ، کوزل : (قامت موزون ، موزون اللحیه) .

« ناسخنور مصرع موزونی ناموزون اوقور »
« ندیم »

« اورعنا قامت موزون اورفتار خوش آینده »
« نفعی »

مَوْسِمْ { [ع] وقت ، علامت § برشیئك وقت معیّنی ، هنکامی : (موسم حجّ ، موسم کل، موسم لاله) . § سنه‌نك درت قسمندن هر بری : (موسم بهار، موسم صیف، موسم خریف ، موسم شتا) جمعی (مَواسِم) : (مواسم اربعه) .

« سیره چیق فصل بهار اولدقجه »
« موسم کشت و کذار اولدقجه »
« نابی »

مَوْسُومْ { [ع] وسمه‌لنمش ، نشانلی ، علامتلی § اسم قونلمش، تسمیه قیلنمش: (مخدوم نجابت موسوم) .

مَوْصِلْ { [ع] الکیری ، ایکی شیئك بیتیشوب قاووشدیغی محل.

مَوْصُوفْ { [ع] وصف اولنمش، وصفلنمش ، ممدوح § برصفت ایله برابر ترکیبده بولنوب معنی کندیسنه راجع اولان اسم .

مَوْصُولْ { [ع] وصل اولنمش بیتشدیرلمش. اولاشدیرلمش § کندیسنه باشقه شی واصل اولمش : (اسم موصول، اسم موصول مشترك ، اسم موصول مختص) .

مَوْضِعْ { [ع] برشی وضع اولنه‌جق ، قونیله‌جق یر § موقع، جای، مکان، یر. (مَوْضِعِي) = بریره عائد ، بریره مخصوص . جمعی (مَواضِع) .

مَوْضُوعْ { [ع] وضع اولنمش ، قونلمش : (ظرف ایچنه موضوع ، صندوقه موضوع ، کلمه‌نك معنای موضوعی) § ترتیب وتنظیم اولنمش ، قرارلاشدیریلوب یاپلمش : (نظامات موضوعه ، قواعد موضوعه ، موضوع اولان قرانته مدتی) § کندیسندن بحث اولنان شی، مقصود اولان ماده : (موضوع بحث ، علم صرفك موضوعی) § منطقده مبتدایه دینیلیر : (موضوع و محمول) ، (احادیث موضوعه) = طرف حضرت رسالتپناهیدن صادر اولمایوب صوکره دن بعضلرك کذباً وضع ونسبت ایلدکاری اقواله اطلاق اولنور .

مَوْضُوعَات [ع] قضيهٔ مسلّمه معناسنه اولان (موضوعه) نك جمعيدر . ماهيّات مقامنده قوللانيلير: (موضوعات العلوم) = طاشكبريلي مرحومك براثر بهيّ . مفردى قوللانيلماز .

مَوْطِن [ع] توطن اولنان ير، يرلشيلوب اوطوريلان محل. جمعى (مَوَاطِن) .

« عازم موطن بقايم بن »

« ناجى »

مَوْعِد [ع] موضع وعده كه سوز ويريلن ير ديمكدر : (موعد تلاقى) .

مَوْعِظَه [ع] تأثر ورقت دروني موجب اوله جق صورتده ثواب وعقابه متعلق سوز سويلهمك ، اوگود ويرمك § بوصورتله سويلهنيلن سوز ، بيان ايديلن وعظ ، اوگود : (موعظهٔ عالمانه ، موعظهٔ مرشدانه) .

مَوْعُود [ع] وعد اولنمش ، سوز ويرلمش: (لطف موعود ، اذن موعود ، الطاف موعوده) § وعدهسى ، حلولى معيّن ، مقرر : (اجل موعود) .

مَوْفُور [ع] وفرتلى، چوغالمش، چوغالدلمش ، چوق : (نقد موفور ، مال موفور ، حضور مكارم موفور) .

مَوْقِع [ع] برشيئك طورديغى، بولنديغى ، واقع اولديغى ير : (موقع حرب ، موقع جنايت ، موقع مأموريت ، موقع سؤال) § مطلقا محل، مكان، ير: (موقع مناسب، موقع لطيف) ، (موقعنده) = يرنده ، تام صيرهسنده ، بجا . جمعى (مواقع).

« اضطراب نابهنگام ايستمز تحصيل كام »

« موقعنده بى تكلف كار كندين كوسترر »

« قوجه راغب »

مَوْقِف [ع] محل توقف، طورهجق ير ، طوراق : (تراموای موقفى ، شمندوفر موقفى) جمعى (مَوَاقِف) .

مَوْقُوت [ع] وقتلنمش، وقتى تعيين اولنمش، معيّن الوقت اولان شيئه وصف اولور: (رسالهٔ موقوته، جريدهٔ موقوته، وظيفهٔ موقوته) فرقان كريمدن اقتباساً اشبو كلمهيى ابتدا مرحوم جودت پاشا استعمال ايتمشدر. او زمانه قدر بونك يرنده (مُوَقَّت) لفظى قوللانيليردى .

مَوْقُود [ع] ايقاد اولنمش، ياقلمش .

مَوْقُوف [ع] وقف اولنمش : (اراضئ موقوفه ، مستغلات موقوفه) § توقيف اولنمش، آليقونلمش . قانوناً (موقوف) ايله (محبوس) آرهسنده فرق اولوب (موقوفيّت) قبل الحكم ، (محبوسيّت) بعد الحكم اولور. § متوقف، وابسته،

محتاج. (مَوْقُوفاً) = موقوف اوله‌رق.

« نفخهٔ کام وشمیم کام دل موقوفدر »
« زلف عنبر بارینه، کیسوی مشك افشانه»
« نائلیٔ قدیم »

مَوْكِبْ { [ع] آتلی، پیاده‌دن مرکب جماعت، کروه: (موکب حج) § طاقم طاقم، آلای آلای عسکر، عسکر آلایله کیدیش: (موکب ظفر، موکب همایون) جمعی (مَواكِبْ).

مَوْكُولْ { [ع] بر ینك عهده‌سنه براقیلان، سپارش ایدیلن شی: (امر موکول)، (مَوْكُولٌ اِلَيْهِ) = عهده‌سنه براقیلان آدم.

مَوْلِدْ { [ع] انسانك طوغدیغی یر. لسانمزده بوکلمه اسم زمان اوله‌رق تخصیصاً ولادت مقدسهٔ حضرت پیغمبری زمان ایچنه، (میلاد) تعبیری ده حضرت (عیسی) علیه السلامك زمان ولادتنه اطلاق اولنمشدر: (مولد شریف، مولد آلای والاسی).

مَوْلُودْ { [ع] یکی طوغمش چوجق، مطلقا یاورو:

« بلند پایه معظم سریر لولا کا »
« ایا کزیدهٔ مخلوق وزبدهٔ مولود »
« ثابت »

مَوْلَوِيَّتْ { [ع] مولالق، ملالق رتبه‌سی ودائرهٔ حکومتی. (مولویت) پایه‌سی مدرسلکك فوقنده بر رتبهٔ علمیه‌در: (ادرنه مولویتی).

مَوْلَوِيّ { [ع] غوث اعظم، پیر معظم حضرت مولانا (محمد جلال الدین) رومی‌یه منسوب، پیر مشارالیهك طریقت علیه‌سی منتسبلرندن هر بری. حضرت پیره « مولانا » دینلدیکی جهتله منتسبلرینه‌ده « مولوی » دینلمشدر:

« عالم معنی که خورشید جهان آرا کبی »
« دوراید رکیرمش سماعه آنده روح مولوی »
« نفعی »
« فیض استعداد ذاتن کورکیم ایتمش تا ازل »
« جذبه‌سی خورشید وماه آسمانی مولوی »
« وله »

مَوْلىٰ { [ع] خداوند، مالك، صاحب، منعم: (مولای متعال) = جناب الله. § ولی، دیکرك امورنده ولایتی اولان: (ولیّ نکاح، ولیّ یتیم) § قول آزاد ایدن، معتق § معین، مربی. جمعی (مَوالِي)، (مَوْلانا) = صاحبمز، افندیمز دیمکدر. بوتعبیر یالکز اوله‌رق قوللانیلیرسه اکثریا حضرت پیر جلیل القدر (محمد جلال الدین) رومی اراده اولنور. بعضاً ده اقرانه خطاباً (مولانا. نه حالده‌سك) و (مولانا، کورنمز اولدك نره‌ده ایدك) طرزنده لطیفه کونه استعمال اولنور:

« بندهٔ مقبولنی مولاسی آزاد ایلمز »
« نوعی »

مَوْهِبَه [ع] بخشش ، عطیه ، احسان ، ویرگی : (موهبهٔ السّنیه) جمعی (مَواهِب) نظمده (مَوْهِبَت) صورتنده‌ده قوللانیلمشدر :

« حارس مملکت ودین ومدار اسلام »
« مظهر مکرمت وموهبت سبحانی »
« نفعی »

مَوْهُوب [ع] هبه اولنمش ، باغشلانمش : (مال موهوب، اموال موهوبه) ، (مَوْهُوبٌ لَهُ) = هبه‌یی قبول ایدن آدم . § انعام اولنمش ، داد حق : (موهوب من عندالله اولدقلری اخلاق حمیده) .

مَوْهُوم [ع] وهم اولنمش ، شك و تردد اولنان شیئك طرف مرجوحنه صاپلمش § خارجده وجودی اولمایان ، تخیل ایدیلن ، خیالدن عبارت اولان : (ذکاوت موهومه ، اعتراض موهوم) .

مَهْ [ف] (ماه) مخففی ، آی . بو صورتله نظمده استعمالی غالبدر .

مَهابَت [ع] هیبت ، جلال ، عظمت ؛ بیوك کورنمك ویاخود کورلمك ایله کورنلرك قلبنده پیدا اولان حرمتله قاریشیق قورقو حسی : (مهابت مقام) :

« بر نظر قیلدی مهابتله آکا »
« اریبوب اولدی او کوهر دریا »
« خاقانی »

مَهار [ف] مطلقا یولار ، خصوصیله دوه‌نك بروننه کچیریلن آغاج خلقه‌درکه یولاری آکا مربوطدر : (کُسِسته مَهار) = (اوزلمش، یپرایوب انجلمش یولار) دیمکدر . سینك اوّلی ضمّ ایله اوقومق جائزدر .

مَهارَت [ع] استادلق ، بر شیده تجربه وادمان ، سعی ودوام ایله پیدا اولان رسوخ ، وقوف تام : (مهارت کامله اصحابندن ، مهارت قلمیه ، صنعتنجه اظهار مهارت ایلدی) .

مَهالِك [ع] « مَهْلَکه » نك جمعی ، تهلکه‌لی محللر .

مَهامّ [ع] « مهمّ » لك جمعی ، اهمیتلی اولان خصوصات وامور عظیمه دیمکدر : (مهامّ امور دولت ، مهامّ مصالح سلطنت) ، (مَهامّ شِناس) = کاردان ، پك مقتدر ایش اهلی .

مَهْبِط [ع] اینه جك یر ، یوقاریدن آشاغی‌یه اینیله‌جك محل : (مَهْبِطِ الهام ، مَهْبِطِ انوار) .

مَهْبِل [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . فرجك آغزندن رحمه قدر اولان یوله دینیلیر . جمعی (مَهابِل) .

مَهْپاره [ف] « ماهپاره » نك مخففی ، آی پارچه‌سی

دیمکدر که پك کوزل دلبرلر حقنده ایراد اولنور .

مَهْپَرَسْت [ف] « ماهپرست »ك مخفی ، آیه طاپان ، عاشق معناسنه‌در .

مَهْتاب [ف] « ماهتاب » ك مخفی ، آی آیدینلغی . اوماده‌یه مراجعت ایتملی : (شب مهتاب) = آی آیدینلغی اولان کیجه . (مهتابی) = تماشای ماهتاب ایچون یاپیلان کوچك و اطرافی آچیق کوشك که « قمریه » ده دینیلیر . (مهتابیه) = « معاینهٔ خرده‌بینیه » کبی جاهلانه اویدورلمش غلطاتك الك عادیلرندندر .

« کردن لب جوده سر وسیماب »
« کویا که بوغاز ایچنده مهتاب »
« شیخ غالب »

مَهْتُوك [ع] هتك اولنمش ، ییرتلمش : (مهتوك ایدیٔ تعرض اولان پردهٔ ناموسی) .

مَهْجُوّ [ع] هجواولنمش ، شعراً ذم ایدلمش آدم .

مَهْجُور [ع] هجراولنمش ، ترك قیلنمش ، برطرفه براقلمش : (مهجور التفات ، لفظ مهجور ، الفاظ مهجوره) .

« کوردیکندن کیمسه‌لر عالمده مهجور اولمسون »
« راغب پاشا »

مَهْچه [ف] « ماهچه » مخفی ، سنجاق باشنه ، مناره تپه‌سنه قونیلان آی شکلنده‌کی شی ، علم :

« قیلدی رونقدار عید ایامکی »
« مهچهٔ رایات پرتو کسترك »
« احمد حمدی »

مَهْد [ع] بشیك . فارسیسی (کهواره) : (مهدراحت ، مهدصفا ، مهدمدنیت) ، (اهل اسلام مهددن لحده قدر تحصیل علم ایله مأموردر) ، (مهد آرای وجود اولمق) = دنیایه کلمك . جمعی (مهود) .

مَهْر [ع] حین تزوجده ویریلن بدل نکاح : (مهرمعجل) = اثنای عقدده آغیرلق نامیله قیز طرفنه ویریلن آقچه . (مهر مؤجل) = نکاحك فسخنده ویاخود زوجك وفاتی وقوعنده خاتونه ویرلمك اوزره اثنای عقدده تعیین قیلنان مقدار مبلغ . جمعی (مهور ، امهار) .

مَهَرَه [ع] « ماهر » ك جمعی ، مهارتله متصف اولانلر ، استاذلر : (مهرهٔ ارباب قلمدن ، مهرهٔ قلمکاراندن) .

مَهْرُوی [ف] « ماهرو » نك مخفی ، یوزی آی کبی کوزل : (مهروی ملکخو) جمعی (مهرویان) .

مَهْزُومْ [ع] بوزولمش، مغلوب: (جندمهزوم) معناجه مترادفی اولان (مُنْهَزِمْ) زیاده قوللانیلیر.

مَهْلْ [ع] بر خصوصده عجله و شدت کوسترمیوب رفق وتأنی ایله زمان ویرمك، تأخیراچون ویریلن مهلت: (مهل معیّن).

مَهْلِقَا [ف] (ماه لقا) نك مخففی، یوزی آی کبی جاذبه‌لی کوزل.

مَهْلَکه [ع] تهلکه‌لی محل، هلاك اوله‌جق یر § هلاك اولمق، اولمك. جمعی (مَهالِك).

مَهْما اَمْکَنْ [ع] هر نه که ممکن اولورسه، ممکن اولدیغی قدر معناسنده بر ترکیب عربیدر: (مهما امکن تسکینِ خلجانه چالشملیدر).

مَهْمُوزْ [ع] حروف اصلیه‌سندن بری همزه اولان کلمهٔ عربیه: (مهموزالفاء، مهموزالعین، مهموزاللام)، (مَهْمُوزَه) = چودارده خسته‌لق سببیله حاصل اولان بر نوع منطار.

مَهْوارْ [ف] (ماهوار) مخففی، آی کبی معناسنه اولدیغی مثللو فارسیده آیلق، معاش شهری معناسنی ده افاده ایدر، نصل که (مَهْوارَه) ده معاش، آیلق معناسنه لغتدر.

مَهُوبْ
مَهِيبْ [ع] کندیسندن خوف وحذر ایدیلن هیبتلی، عظمتلی آدم. ایکنجیسی ضم میم ایله‌ده لغتدر.

مَهْوَشْ [ف] «ماهوش» ك مخففی، آی کبی دیمکدر.

مَهِینْ [ع] خوار و حقیر، ضعیف شی.

مَیْ [ف] شراب، ایچکی، ترکجه‌سی (سُجی) : (مَیِ ناب) = خالص، صافی، قاتقیسز شراب (مَی آشام، میخوار، میکسار) = شراب ایچن. (میفروش) = شراب صاتان، میخانه‌جی.

مَیادینْ [ع] «میدان» ك جمعی، آچیق وکنیش محللر: (میادین ظفر، میادین حرب).

مَیّالْ [ع] دها، پك میل ایدیجی، ایدن؛ پك زیاده ایستكلی، آرزولی، استعدادلی: (میّال هوی وهوس، میّال لهو ولعب، میّال اعتلا).

مَیامِنْ [ع] علی غیر القیاس (یُمن) ك جمعی، اوغورلر، برکتلر: (عید میامن بدید).

مَیِّتْ
مَیْتْ [ع] اولو، اولمش انسان. جمعی (اَمْوات) و (مَوْتی) در. (مَیْتَه) = بوغاز- لانمه‌دن کندیلکندن اولمش حیوان لاشه‌سی.

مَیخانَه { [ف] شراب وسائردرلو مسکرات صاتیلان ، ایچیلن یر ، دکان .

مَیخوارْ، مَیخوارَه { [ف] شراب ایچن، عیّاش

مَیخوشْ { [ف] طاتلی ایله اکشی آراسنده برچاشنیدرکه اکشیمترك ، اکشیمسی‌ده دینیله‌بیلیر . بو (مایخوش) ك مخففی‌در .

مَیْدانْ { [ع] کنیش ، آچیق یر ، آچیقلق محل : (آت میدانی ، اوق میدانی ، میدان حرب ، میدان انتشار) ، (میدان ایسته‌مك) = اذن و مساعده ومهل دیله‌مك (میدانه چیقمق) = ظاهر وآشکار اولمق (میدانه چیقارمق) = اظهار واخراج ایتمك (میدانه قومق) = گوسترمك واثبات ایتمك (میدانه کتیرمك) = بیوتوب یتشدیرمك (میدانده) = آشکاره ، بللی .

« آب حیوان طولو دیزکین کیردی آت‌میداننه »
« تاریخ — لاادری »

مَیْسَرَه { [ع] موقع حربده‌متحشد اردونك صول جناحی ، صول طرفنده بولنان فرقهٔ عسکریه : (میمنه ومیسره) .

مَیْسُورْ { [ع] قولایلانمش، قولایلا- تلمش . (مَیسورَه) = قولای اولان ماده ، خصوص .

« خدا یکانا بو کمترین دعا گویڭ »
« فقیر نابیٔ محنت مآب نامیسور »
« نابی »

مَیْبَع { [ع] اریبوب آقمق، صیویق اولمق .

مَیْکَدَه { [ف] میخانه‌کبی شراب وباشقه درلو ایچکی صاتیلان محل ، دکان .

مَیْگُونْ { [ع] شراب کبی آچیق قیرمزی رنك : (لب میگون) .

مَیْلْ { [ع] اگیلمك ، اگیلمه : (بنانك صاغ جهتنه میلی وار ، دیوارك میلی) § محبت، توجه، آرزو ، ایستك : (میل دل ، میل درون) .

« ای تعالی ایلدکجه ایلین حیران بنی »
« خاك‌پای‌ایتدی سکا میل‌علوّشان‌بنی »
« معلم ناجی »

مَیَلانْ { [ع] « مَیْل » کبی اگیلمك § محبت، خواهش‌طبیعت : (میلان قلب) .

مَیْمَنَتْ { [ع] « نُحس » ك ضدی ، یُمن ، سعد ، برکت، اوغورلیلق .

مَیْمَنَه { [ع] موقع حربده متحشد اردونك صاغ جناحی ، صاغ طرفنده بولنان فرقهٔ عسکریه .

مَیْمُونْ { [ع] یُمنلنمش ، مبارك ، برکتلی، اوغورلی .

مَیْمُونْ { [ف] برنوع حیواندرکه عربیده (نَسناس) دیرلر . ترکجه ده (مایمون) دینیلیر .

میوه [ف] یمش، آغاجلرده حاصل اولان ینیله‌جك شی: (میوۀ دل) = اولاد (میوۀ خشك) = قورو یمش، «میوه‌خوش» تعبیری عامیانه‌سی بونك غلطیدر. (میوۀ تر) = تازه یمش (میوه دار) = یمش ویرن، میوه‌لی (میوه فروش) = مناو، میوه صاتان.

م

مائه [ع] یوز عددی. (مائتین) = ایکی یوز. جمعی (مأت) = یوزلر: (آحاد، عشرات، مأت).

مبزع، مبضع [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر. حجامت زنبرکی، نیشتر.

مبول، مبوله [ع] اوردك دینیلن سیدیك قابی دیمکدر

مترس [معرب] اصلی فارسی (مترس) که سپر، استحکام دیمکدر.

مثال [ع] مانند، کبی دیمکدر: (مثال کعبه، مثال مرآت) § نمونه، اورنك، اش: (بی‌مثال) = اشسز، اورنکسز. (مثال امتثال) = براورنك که طبقیسی یاپلمغه شایان. § اخلاق وادابه دائر قصه. بومعناده (مثل) زیاده‌قوللانیلیر: (ایراد مثل) § فرمان، برات عالی: (مثال‌واجب‌الامتثال) § رؤیا. بو معناده دائما (عالم) لفظنه اضافتله قوللانیلیر: (عالم مثال) § برمسئله‌یی ایضاح ایله مخاطبه ایجه تفهیم ایچون ایراد اولنان کلام: (ممکن اولدقجه هر لغتك هر معناسی ایچون آیری آیری مثال کتیرمیدر).

مثقال [ع] وزن، مقدار § بر بچق درهم وزن، یکرمی قیراط مقدار. § برطاقم قامش پارچه‌لرینی یان یانه دیزمك صورتیله وجوده کتیرلمش اولان برنوع آغیز چالغیسنك اسمی (مثقال) دکل (موسیقار) در.

مثقب [ع] برشیئ دله‌جك آلت، بورغوکه بین‌العوام تحریف ایله (مائقب) دینیلیر.

مثل [ع] کبی، اش، نظیر، شبیه: (مثلی کورلمه‌مش) = نظیرسز، اشسز (برمثلی، ایکی‌مثلی) = مقدارجه مساوی برقاتی، ایکی قاتی دیمکدر. (مثللی) تعبیرینك طوغریسی (مثلی) اولسه بیله اوته‌کینك ترکیله بریکینك قبول استعمالی پك مشکلدر.

مجرد [ع] کمیك قازیمغه مخصوص جراح بیچاغی، قازییه‌جق آلت.

مِجَسْطِى [يونانجه‌دن معرب] حكماى يونانيه‌دن (بطلميوس)ك فنون رياضيه‌دن هندسه حقنده تصنيف ايتديكى كتاب ، (كتاب مجسطى) .

مِجْمَرْ [ع] ايچنده توتسو ، عود آغاجى ياقيلان آلت ، بخوردان . (مَجْمَرَه) ده دينير .

« خوشبو اوقدر سلسلهٔ شاهد خلق »
« كيم هرشكن پرخمى بر مجمر عالم »
« نفعى »

مِحْرابْ [ع] جوامع ومساجد شريفه ده قبله طرفنى كوسترن امامك نمازه طوردیغى ير ، قبله علامتى :

« دلا صحن حريم كعبه‌ده محرابى نيلرسين »
« لا »
« كچوب اول قاشلرى يا محرابه »
« لطف ايله ديرلر ايدى اصحابه »
« خاقانى »

مِحْراقْ [ع] حكمت طبيعيه اصطلاحاتندندر . حرارت وضيانك مقعر يعنى چوقور بر آيينه‌نك يوزندن وصداطالغه‌لرينك كوپرى كرى كبى منحنى برحائلدن عكس ايله بونقطه مقابلنده واقع اوله‌رق اجتماع ايلدكلرى ديكر نقطه ديمكدر : (مِحْراقِ مُزْدَوَجْ ، مِحْراقِ حَقيقى ، مِحْراقِ ظاهرى ، مِحْراقِ اَصْلى) .

مُحْقِنْ ، مُحْقِنَه [ع] اصطلاح طبده حقنه ، احتقان طلومبه‌سى ، شرينغه آلتى ديمكدر .

مِحَنْ [ع] « محنت »ك جمعى : (محن ومشاق) .

مِحْنَتْ [ع] بلا ، غم ، كدر ، مصيبت ، تاسه كبى قلباً وقالباً اضطرابى موجب اولان حالته اطلاق اولنور . اصلنده تجربه معناسنه‌در . برنجى معناده مجاز طريقيله استعمال اولنور :

« محنتى كنديمه ذوق ايتمه‌در عالمده هنر »
« غم وشادئ فلك بويله كلور بويله كيدر »
« واصف »

مِحْوَرْ [ع] چرخ كبى دونن شيلرك اورته‌سندن كچن ودورانه سبب اولان تيمور ويا آغاج اوق : (محورمطلوب ، محورحركت ، ايشك محور لايق) § براوجى قطب شماليه ، ديكر اوجى قطب جنوبيه منتهى اولمق اوزره مركزدن مرورى فرض اولنان خط موهوم : (محورارض ، محورعالم) .

مِدادْ [ع] مركب ، يازى يازمغه مخصوص سياه وياخود باشقه رنكلى مايع . معانئ سائره‌سى معتبرومستعمل دكلدر : (امدادالمداد) = مرحوم « معلم ناجى » نك براثرينك اسمى .

« شميم زلف جانانى كوزل وصف ايلدك فطنت »
« مكر تقطير اولنمشدر مدادك بوى سنبلدن »

مِدْحَتْ [ع] مدح ، ستایش ، اوگمك § سبب مدح اولان حال . (مِدْحَتْكَرْ) = مدح ایدیجی ، ایدن (مِدْحَتْكَرِی) = مدح ایدیجیلك .

« بنده اول‌مور قدر طاقت یوق »
« حاصلی مدحتکه قدرت یوق »
« خاقانی »

مِرْآتْ [ع] آینه : (مرأت‌عالم) ترکجه‌سی (کوزکو) در. جمعی (مَرایاء) .

« حسنکه ممکن‌می حیران اولمامق اهل نظر »
« دستکه مرآت آلوب ای نورچشمم باقسه‌ك آه »
« سید وهبی »

مِرارْ [ع] « مَرَّه » نك جمعی ، کره‌لر ، دفعه‌لر دیمکدر : (مِراراً وَكِراراً) .

مِرارَه [ع] اصطلاح طبده جوف بطنده قره‌جکره مربوط اود کیسه‌سی دیمکدر .

مِرْصادْ [ع] اطرافی کوزه‌ته‌جك محل ، ترصد ایده‌جك یر ، رصدگاه ؛ مکان وآلات رصد .

مِرْصَدْ [ع] مرصاد کبی کوزه‌ته‌جك محل وآلات. جمعی (مَراصِدْ) .

مِرْقاتْ [ع] « نردبان » مردیون : (مِرقاتِ علوم) .

مِرْوَحَه [ع] یلپازه : (مِرْوَحَه جنبان) = یلپازه صاللایجی ، صاللایان . (مِرْوَحَه جنبانی) = مروحه جنبانلق . جمعی (مَراوِح) ، (مِرْوَح) = عین معنایه لغتدر .

مِزاجْ [ع] طبع ، طبیعت ، خوی : (لَیِّن‌المزاج) ، (نامِزاج) = خسته (مِزاجْدانْ) = مزاج بیلیجی ، بیلن . (مِزاجْگیرْ) = مزاج طوتیجی ، مزاجه کوره خدمت ایدن . § وجود بشرده وظائف عضویه‌دن برینك سائرلری اوزرینه غلبه‌سندن حاصل اولان کیفیت : (مزاج دموی ، مزاج عصبی ، مزاج صفراوی ، مزاج بلغمی یاخود لنفاتی) جمعی (أَمْزِجَه) .

مِزاحْ [ع] لطیفه ، شاقا ایتمك . (مَزّاحْ) = لطیفه‌جی ، شاقاجی . ضم میم ایله عین معنایه لغتدر : (مُزاحِ غزته‌سی) .

مِزْراقْ [ع] اوزون قارغی : (مزراق چواله صیغماز — مثل مشهور) ، (مزراقلی) = قارغیلی .

مِزْمارْ [ع] نای نوعندن یاصیسیجه لطیف و مؤثر صدالی دودوك . (مِزْمارْزَنْ) = مزمار

چالان ، دودوکجی § بوغازده نفس یولی ، خنجره . جمعی (مَزامیر) .

مِزْواجَه [ع] کوچك کوچك چیچکلردن مرکب و کندیسنده هم اعضای تأنیث هم اعضای تذکیر بولنان چیچك. (نرکس چیچکی) کبی . (مِزْواجِ زائِدْ) و (مِزْواجِ مُساوی) و (مِزْواجِ مُسْتَلْزِمْ) و (مِزْواجِ مُنْفَرِدْ) و (مِزْواجِ مُهْمَل) اصطلاحات نباتیه دندر .

مِسْطَرْ [ع] سطر چیزه جك جدول || سطر چیزمکه مخصوص اوستی صیره صیره ایپلکلر کریلمش مقوا آلت. اشبو آلت کاغدك آلته قونیلوب اوستنه الکزدیریلنجه ایپلکلر کاغد ده اثر براقیر ، صوکره اوچیز کیلره یازیلیر :

« شعرمك حبل متین فیض تار مسطری »
« نفعی »

مِسْكْ [ع] « مشك » ك معربی. برنوع آهونك کوبکنده پیدا اولان معروف کوزل قوقولی ماده .

مِسْکی [ع] مسکه منسوب، مسك ایله معطر. (مِسْکِیُّ الْخِتام) اولمق = احسن صورتله انجامه ایریشمك.

مِسْکینْ [ع] هیچ برشیئه مالك اولمایان، فرط ضرورتدن حرکته مجالی قالمایان . « فقیر » ایله بینلرنده فرق موجود اولوب (مسکین) دها محتاج ، دها آشاغی دیمکدر . § ذلیل ، ضعیف ، تنبل ، عاجز و مقهور ؛ « جُذام » یعنی مسکینلك علتنه مبتلی ، مجذوم. (مِسْکینانَه) = مسکینجه سنه ، تنبلجه سنه . جمعی (مَساکین) .

مِسْمارْ [ع] چیوی ، میخ : (مِسْماری) = میخ شکلنده اولان شی. جمعی (مَسامیر) .

مِسْمَعْ / **مِسْمَعَه** [ع] قولاق ، اُذن § خسته نك داخل صدرنده کی اصوات مرضیه یی دیکلەمکه مخصوص بر نوع آلات طبیه .

مِسْواكْ [ع] دیشلری تمیزلەمکه مخصوص لیفلی برآغاج، طبیعی دیش فورچه سی. جمعی (مَساویك) .

مِشْرَبَه [ع] صو ایچمك ایچون قوللانیلان قاب ، صو قابی. بین العوام تحریف ایله (ماشرابا) دینیلیر .

مِشْکاةْ [ع] ایچنه موم ، لامبه و یا قندیل قومق ایچون دیوارده مخصوصاً یاپیلان کوچك حجره ، باجه . (مِشْکوة) صورتنده ده یازیلیر.

مِشْوارْ [ع] روش ، طور ، طرز: (اطوار ومشوار).

مِصْباح [ع] چراغ ، قنديل . (مصباح المسحور) = صباحلامش ، ضياسى سونوك قنديل . § صباح وقتى شراب ايچه‌جك بيوك كاسه . بومعناده (مصبح) ده دينيلير .

« قيلدى مصباح دعادن لمعان تاريخى »
« انورينك ايده پرنور مزارين مولى »
« ١٢٠٩ سرورى »

مِصْداق [ع] بر شيئ تصديق ايدن نسنه‌يه اطلاق اولنور . دليل ، برهان كبى . (مصداقنجه) = مدلولنجه ، مقتضاسنجه .

مِصْر [ع] بيوك شهر ، بلده ، مملكت . جمعى (اَمْصار) § آفريقانك منتهاى شرق شماليسنده كائن ديار معروف ؛ امّ الدنيا .

مِصْراع ، مِصْرَع [ع] قاپو قانادى § موزون بر بيت ايكى مصراعدن مركبدر . بر مصراع ياريم بيت ديمكدر : (مصراع اول ، مصراع ثانى) ، (مصراع آزاده) = تك مصرع (مصراع برجسته) = بلا كلفت سويله‌نيلن لطيف مصرع .

« اكرمقصود اثرسه مصرع برجسته كافيدر »
« عجب حيرتده‌يم بن سدّ اسكندر خصوصنده »
« قوجه راغب »

مِصْطَبَه [ع] پيكه ، سد : (مِصْطَبَه نشين) = پيكه‌ده اوطوران . جمعى (مَصاطِب) .

مِصْعاد [ع] آلت صعود ، نردبان . فرانسزجه (Ascenseur آسانسور) كلمه‌سنك عثمانليجه مقابلى .

مِصْقَله [ع] آلت صيقل ، قيليچ ، آينه ، جام كبى شيلرك پاسنى ، كيرينى تميزليه‌جك وآنلره جلا ويره‌جك آلت . بين العوام تحريف ايله (ماصقالا) دينيلير .

« هر لمعه‌سى برمصقلهٔ ژنك زدادر »
« نفعى »

مِضْراب [ع] اوره‌جق آلت ، خصوصيله طنبور ، عود ، قانون كبى سازلرى چالمغه مخصوص آلت ، زخمه :

« ايدرمى ساز سينه‌مدكه برمضرابدن فرياد »
« قوجه راغب پاشا »

مِضْمار [ع] « ظ » آت قوشديره‌جق ، يارشديره‌جق ير ، قوشو ميدانى : (تك وتاز مضمار سخنوريده يكانه ..) جمعى (مَضامير) .

مِطْحَن ، مِطْحَنَه [ع] دگرمن . فارسيسى (آسياب) آثار قديمه‌ده مستعملدر .

مِطْرَق ، مِطْرَقَه [ع] دميرجى چكيچى ، طوقماق . محرفى (ماطراق) جمعى (مَطارِق) آثار قديمه‌ده مستعملدر .

مِطْهَره [ع] ايچنه صو قونيلان مشين قاب . (مَطَهَره) دينيلن معروف صو قابى .

مِعاء { [ع] باغیرصاق . جمعی (اَمعاء) . (مِعاء رَقیق)
=براوجی معده یه ، اوته کی اوجی قالین باغیرصاقلرك باش طرفنده بولنوب (مِعاء اَعوَر) دینیلن باغیرصاغه مربوط اینجه ودوز باغیرصاق . (مِعاء غَلیظ) = اینجه باغیرصاقلرك آشاغی اوجنه مربوط (معاء اعور) دن مقعده قدر اوزایان قالین و بوغوملی باغیرصاق .

مِعْبَر { [ع] صویی کچمکه واسطه وآلت عبور اولان قایق ، کلك ، صال ، کوپری کبی شی . اکثریا کوپری معناسنده قوللانیلیر . جمعی (مَعابِر) .

مِعْجَر { [ع] نسوانه مخصوص بر نوع باش اورتوسی :

« موی کیسوی ملکدر تارو پود جامه سی »
« پارهٔ پیرامن خور جناندر معجری »
« نفعی »

مِعْدَه { [ع] ینیلن شیلرك باغیرصاقلره اینمه دن اول کیتدیکی طولوم شکلنده کی کیسه ، قورساق . جمعی (مِعَد ، مِعَد) .

مِعْراج { [ع] مردیون « نردبان » § چیقه جق بر § عروج : (مِعراج النّبی) = فخر کائنات علیه اجمل التحیات افندمز حضرتلرینك لیلهٔ مبارکهٔ معلومه ده عالم علوی یه عروج
بیورملری صورتیله واقع وظاهر اولا… معجزهٔ کبری : (لیلهٔ معراج ، ش… معراج) .

« شب معراجده کی وحدت ایچون…
« بی جهت کوردیکك اول طلعت ایچون…
« خاقانی »

مِعْشار { [ع] اونده بر ، عندالبع… عشر عشیره دینیرکه … تقدیرده بیکده بر دیمکدر .

مِعْصار { [ع] اوزوم ، صوصا… وامثالی شیلری صیقو…

مِعْصَر { صوینی ، یاغنی چیقارم… مخصوص منکنه کبی… آلت . (مَعصَره) بو مثللو شیلری… صیقه جق محل .

مِعْمار { [ع] اعمار ایدیجی ، ف… انشا مهندسی ، بنا استاد…
(مِعماری) = معماره منسوب ومتعلق… (فَنِّ مِعماری) = معمارلغه عائد ع… وصنعت . (اُصولِ مِعماری) = بنانك… انشاسنجه اولان طرز ، نوع ، چشید… (مِعماران) = معمارلر ، ابنیه استادلری…

مِعْیار { [ع] عیار آلتی ، برشیئك… درجهٔ خالصیتی آکلامق… ایچون قوللانیلان آلت :

« هنر لطف کلام حقی بیلمکدر محلنده…
« حقیقتده بودر اهل ذلك معیار اذعانی…
« نفعی »

مِغفَر [ع] اسکی زمانده جنکاورانك اثنای حربده باشلرینه قویدقلری دمیر کلاه ، طاس . ترکجه‌سی (توغلغه)در . هیئت اطفائیه افرادینك باشلرنده‌کی سرپوش بوکا نمونه‌در .

مِفتاح [ع] آناختار . جمع (مَفاتیح) .

مِفصَد [ع] قان آله‌جق آلت ، نیشتر .

مِقدار [ع] برشیئك قدری ، کمیّتی ، اندازه‌سی § غنا ، قوّت ، قدرت . (ایکی درهم مقداری ، یوز آرشون مقداری ، دین معلوم المقدار ، کیشی مقدارینی بیلملی) § پارچه ، جزء (برمقدار کاغد ، برمقدار شی) جمع (مَقادیر) .

مِقراض [ع] کسه‌جك آلت ، مقاص . (مقراض تشریحی) = آغزی قوس واری ترتیب واعمال ایدلمش یایلی برنوع مقراضدرکه باغچیلرك وباغچوانلرك قوللاندقلری مقاص دخی بوشکلده‌در .

مِقرَمه [ع] نقشلی باش اورتوسی ، مندیل وخاولی و دستمال کبی یوز سیله‌جك شی دیمکدر . بین الناس فتح میم ایله زبانزددر . محرفی (ماخراما) .

مِقَطّه [ع] اوزرنده قلم قط اولنان کمیك آلت . محرفی (ماقته) .

مِقلاد [ع] کلید دیلی ، آناختار § خزینه . جمع (مَقالید) . جمعی زیاده قوللانیلیر .

مِقلَب [ع] کتاب جلدینك قولاغی یعنی کتاب قابنك صول طرفنده واقع قطعهٔ زائده‌یه اطلاق اولنورکه بونك اوجی اوقونه‌جق صحیفه‌لرك بللی اولمسی ایچون آرالرینه صوقیلور . مجلدات قدیمه‌نك اکثرنده موجوددر .

مِقناطیس [یونانجه‌دن معرب] برقوهٔ جاذبهٔ طبیعیه‌درکه الکتریق قوتنك طرز دیکرده تجلیسندن عبارت بولندیغنی نظریات جدیده کوستریبور . دلك ایله رجنه وجامده مثبت ومنفی ایکی صورتده ظاهر اولور . بین العوام تحریف ایله (میخلادیز) دینیلیر . (حجر مقناطیسی) دینیلن حدیدی برماده دمیری جذب ایتمك خاصه‌سنی حائزدر : (حزمهٔ مقناطیسیه ، سیالهٔ مقناطیسیه ، جریان مقناطیسی ، مبحث المقناطیس) .

مِقیاس [ع] قیاس ایده‌جك ، ایکی شیئك آراسنی تقدیر ایلیه‌جك آلت § میزان ، اولچو ؛ خریطه ایله رسملرده ابعاد تقدیری ایچون ترتیب اولنان نسبت طویله : (مقیاس الحراره ، مقیاس الهوا ، مقیاسلی خریطه) .

مِكْثار ، مِكْثير [ع] چوق سويله ين ، سوزى اوزاتان ، گوه‌زه .

مِكْحال ، مِكْحَل [ع] كوزه سرمه چكه‌جك ميل ، سرمه خلالى .

مِكْنَت [ع] قوت ، قدرت ، گوج ، زور .

مِكْيال [ع] كيله نوعندن حبوبات اولچكى .

مِلاحَت [ع] كميجيلك : (صنعت ملاحت) .

مِلَّت [ع] دين ، شريعت : (بزجه دين وملّت بردر) § بر يرده بولنان جماعت ، كروه (ملّت اسلاميه) برمملكتده طوغان ياخود ساكن اولان و برحكومته تابع بولنان افرادك هيئت مجموعه‌سى مقامنده و فرانسزجه (Nation) « ناسيون » كلمه‌سى مقابلنده (ملّت) و (امّت) كلمه‌لرينى قوللانمق طوغرى اوله‌ماز . (قاموس عثمانى) نك ايكنجى جلدينك اون سكزنجى صحيفه‌سنده (امّت) كلمه‌سى ايچون مندرج تفصيلاته كوره اوموقعده يالكز (قَوْم) لفظى قوللا- نيلملى ومثلا عثمانليلر ايچون (قوم عثمانى) دينلمليدر . اك صحيحى بودر . (مِلّتپَروَر) = ملتنى سون .

« صاحبيچون نه بيوك دولتدر »
« زينت حافظهٔ ملّتدر »
« معلم ناجى »

« كوپريلى پاشالرك‌ده همت مردانه‌سى
« خاطر ملّتده طوتمشدر مكان جاودان

مِلْح [ع] طوز . فارسيده (نَمَك) طوز صورتنده اولان ادويه (ملح اسرب ، ملح نشادر) جمـ مشهورى (اَمْلاح) .

مِلْقَط [ع] فى الاصل يردن بر شى طوتوب آله‌جق آلت معناسنه‌در . اصطلاح طبده چوجق آله‌ جق ماشه كه منكنه تعبير ايدرلر . قابله‌لرك كوج طوغان چوجغى آلمق ايچون قوللاندقلرى آلت مخصوصه .

مِلْك [ع] انسانك النده وتحت تصرفنده بولنان مال ، شى معناجه مالدن اعمدر . (مِلْكِ يَمِين) = جاريه ، كوله ديمكدر . بوراده‌كى (يَمين غلبه معناسنه اولوب جاريه وكوله‌نك غلبهٔ اسلام ايله ضبط اولنديغى ايچون دينلمشدر . مجازاً صاتون آلنان كوله ، جاريه حقنده‌ده ايراد اولنور § وقف اولميه‌رق ، ملكيّت وجه ايله تصرف اولنان اراضى وابنيه . نظمده (مِلْكَت) طرزنده استعمالى جائزدر .

مِلَل [ع] « ملّت » ك جمعى ، قوملر (ملل مختلفه ، ملل قديمه) .

مِلّی [ع] ملّته منسوب ویا مخصوص: (عید ملّی ، ملّی بر اویون، سرپوش ملّی ، آداب ملّیه ، حسیّات ملّیه) .

مِلّیّت [ع] برملّته منسوب و مخصوص اولان ودیکر بر ملّت ایله بینلرنده فرق حاصل ایدن احوال وخصوصاتك هیئت مجموعه‌سی دیمکدر .

مِن [ع] حرف جرّدر . ترکجه مقابلی (دن) اداتیدر . (مِنَ القَدیم) = قدیمدن بری (مِن بَعد) = بوندن صوکره (مِنَ الاَزَل) = ازلدن بری (مِنَ البابِ اِلَی المِحراب) = قاپودن محرابه قدر ، قاپو قاپامه‌جه‌سنه یعنی هپسی ، جمله‌سی (من طرف الله) = الله طرفندن (من کل وجه ، من کل الوجوه) = هروجه ایله .

مِنبَر [ع] جامع شریفده خطیبك چیقوب خطبه اوقودیغی مردیونلی یوکسك یر . جمعی (مَنابِر) .

« بویله آغاز ایلسون شمدنکیرو القابکه »
« جامع نه قبهٔ کونك خطیب منبری »
« نفعی »

مِنّت [ع] برینه ایلك ایتمك ، احسان ایله‌مك § ایدیلن لطف واحسانی برر برر تعداد ایله باشه قاقمق، امتنان § نعمت ، احسان.

(مِنّتدیده) = نعمت، ایلك کورمش.

(مِنّتکَش) = منت چکیجی، چکن.

(مِنّت شِناس) = ایلك طانیان ، شاکر نعمت (مِنّتدار) = نعمت و احسانه مظهر، ممنون ومتشکر اولان (مِنّتداری) = منتدارلق .

« هیچ اولمدی اول نبیّ صابر »
« منتکش نعمت اکابر »
« لا »

مِنسَر [ع] ییرتیجی قوش غاغه‌سی. جمعی (مَناسِر) .

مِنشار [ع] دستره ، بیچقی . (مِنشاری) = دستره وبیچقی‌یه متعلق ، دستره شکلنده ، دیش دیش . جمعی (مَناشِر) .

« جالنه ذکریا اوکونه عاشق ایدی »
« که آه ایتمدی شق ایتدی جسمنی منشار »
(ضیائی)

مِنَصّه [ع] کلینی زیب وزینتله اوطورتدقلری صندالیه ، کلینٔ صندالیه‌سی ویا فراش مرتفع ، قاریوله: (منصه پیرای ناز، جلوه‌نمای منصهٔ اقبال) .

مِنطَق **مِنطَقه** [ع] قوشاق، کمر؛ نطاق § خط استوادن اعتباراً ارضك شمالی و جنوبی درجات معینه‌یه تقسیم

اولنان اقسامندن هر بری، هر بردائره. (منطقهٔ بارده) = قطب طرفی (منطقهٔ حاره) = خط استوا طرفی (منطقهٔ معتدله) = ایکی منطقه آره‌سی، حرارت وبرودتی اعتدال اوزره اولان جهات. (منطقهٔ فاصله) = ایکی حدی، طرفینی آییران خط فاصل. (منطقة البروج) = (حمل، ثور. جوزاء، سرطان، اسد، سنبله، میزان، عقرب، قوس، جدی، دلو، حوت) دینیلن اون ایکی برجك بولندقلری دائرهٔ فلکیه‌درکه کونش دائرهٔ « منطقة البروج » ایله دائرهٔ (معدل النهار) ك نقطتین متقاطعینه کلدیکی زمان ارضك هر طرفنده لیل ونهار متساوی اولور. بوایکی محل تقاطعه (اعتدالین نقطه‌لری) دینیلیر. شمس (حمل) برجندن کچدیکی زمان (اعتدال ربیعی) و (میزان) برجندن کچدیکی زمان (اعتدال خریفی) نقطه‌لرنده بولنور. (منطقه) یی ضم میم ایله تلفظ ایتمك غلط فاحشدر.

مِنطیق [ع] بلیغ، دوزکون سوز سویله‌ین آدم.

مِنقار [ع] اوفاق قوش غاغه‌سی § طاش یونتمغه مخصوص قلم، طاشجی قلمی. جمعی (مناقر).

مِنقَله [ع] کاغد اوزرینه زاویه ترسیم ومساحه ایچون قوللانیلان نصف دائره شکلنده بر مهندس آلتی.

مِنَن [ع] (منت) ك جمعی. مفردینه باقلی:

« آنی حفظ ایلیه ذوالفضل ومنن »
(خاقانی)

مِنوال [ع] چولهه‌لرك (جولاه) دستکاه آللرندن اوستنه بز صاردقلری سلمن آغاجی § مجازاً طور، طرز، دستور، صورت معناسنده قوللانیلیر: (برمنوال مشروح) = طرز مشروح اوزره دیمکدر.

مِنهاج [ع] آچیق وکنیش یول: (منهاج سلامت) جمعی (مناهج).

« اضطراب ظلمت عشق مجازیدن نه باك »
« شعلهٔ دل شمع منهاج حقیقتدر بکا »
(بهجت — خذما صفا)

مِه [ف] بیوك، اولو. جمعی (مهان) در. مفردی قوللانیلماز. جمعی دائما (کهان) لفظیله برابر قوللانیلیر: (کهان ومهان) = صغار وکبار.

مِهاد { [ع] بساط ، فراش ، دوشك . (بِئْسَ المِهاد) = شدتلی دوشك ، جهنم .

مِهتَر { [ف] زیاده ، پك بویوك ، اولو . (مِهتَری) = بویوكك ، اولولق .

مِهذار { [ع] بیهوده ، صاچمه سویله ین . (كلّ مكثار مهذار) = هرچوق سویله ین صاچمه لار .

مِهر { [ف] كونش § عشق ، محبت ، شفقت معناسنه در :

« اول مهر دل افروز ایله جان بر یره كلسه »
« آینه ایله آینه دان بر یره كلسه »
(عونی)

مِهربان { [ف] شفقتلی ، مرحمتلی ، دوست . (مِهربانی) = شفقتلیلك ، دوستلق .

« بر بی وفا كه هر دم اسیران عشقنه »
« داروی صحتی اجل مهربان ویرر »
(نفعی)

مِهرجان [معرب] } فصل خریف ، صوك بهار . اسكی ایرا- نیلرك ایكی
مِهرگان [ف]
عید عظیمندن برینك اسمیدر كه كونشك برج (میزان) ه تحویل سیر ایتدیكی زمانه مصادفدر ، دیكری (نوروز) در .

مِهماز / **مِهمیز** { [ف ع] سواریلرك چزمه لرینك اوكچه لرینه حیوانه دورتمك ایچون طاقدقلری مختلف الشكل تیمور پارچه سیدر كه تحریف ایله (ماهمیز) دینیلیر . عربیده ایكنجیسی (مِهمَز) طرزنده قوللانیلیر . جمعی (مَهامِز) در . عربیده اوكندیره یه (مِهمَزَه) دیرلر .

مِهمان { [ف] مسافر ، قونوق . اسلاف شعرادن بعضلری نظمده (میهمان) طرزنده قوللانمشلر- در . زمانمزده بو مسامحه تجویز اولنه ماز . (مِهمانپرور) = قونوق بسله ین ، مسافره رعایت و اكرام ایدن . (مِهمانپروری) = قونوغه رعایت و اكرام ایدیجیلك (مِهمانخانه) = مسافر خانه كبی قونوغك اقامتنه مخصوص محل . (مِهماندار) = مسافر طوتیجی ، كندیسنه قونوق كلن || طرف دولتدن مسافرین اجنبیه نزدینه صورت رسمیه- ده مأموراً كوندریلن ذات (مِهمانداری) = مهماندارلق || مهمانداره منسوب . (مِهماننواز) = قونوغی اوخشایان یعنی اكرام و رعایتله تطییب ایدن . (مِهماننوازی) = مسافر پرورلك . (مِهماننوازانه) = مسافر پرور اولانه یاقیشه جق صورتده . بر لغت كتابنده (نُواز) فتح نون ایله (نَواز) كوستر- لمشدر . حال بوكه ضم نون ایله قرائتنده

هیچ بأس یوقدر. زیرا (نُواز) لفظی (نُواختن) ویاخود (نُوازیدن) مصدرندن مشتقدر. صیغۀ امر ویا اسم فاعل مرخم اولدیغی حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. (مهمانی) = مسافرلك، قونوقلق.

مِهین [ف] بیوك، اولو. (مهینه) ده دینیلیر.

مِأت [ع] «مائه» نك جمعی. یوز عددلری § عصرلر، دهرلر: (عشرات مآت).

میاسموس [فرانسزجه‌دن محرف] اصلی (میاسم Miasme) درکه چورومکده اولان مواد نباتیه وحیوانیه‌دن انتشار ایدن متعفن بخار دیمکدر، بخارات منتنه.

میان [ف] اورته، وسط § بل، کمر طاقیلان یر. (میانجی) = اورته‌یه یعنی آره‌یه کیرن، توسط ایدن (میان بسته) = بلی باغلی، ایش کورمکه حاضر. (میان بند) = قوشاق، کمر. (میاندار) = آره طوتان، آره‌یه کیرن، دلّال.

میانه [ف] وسط، اورته § کردنلك اورته سنده کی بویوك اینجو § موسیقی کارلرینك اورته خانه‌سی § قوامی کلمش، پیشکینلك رادەسنی بولمش: (حلوا میانه‌سی).

میاه [ع] «ماء» کلمه‌سنك جمعیدر. صولر: (فیضان میاه، میاه جاریه).

میثاق [ع] عهد، آند، آندلاشمه: (روز میثاق) = روز ازل.

میخ [ف] قازیق، چیوی: (خط میخ) = قدیم آثوری یازیسی (میخ قدم) = آیاغی قیریق.

میر [ف] بك، (امیر) کلمۀ عربیه‌سنك مفرسی، مخففی اوللی: (میر الای، میر لوا، میر میران)، (میر کلام) = فصیح، کوزل سوز سویله‌ین.

میراث [ع] وفات ایتمش اولانك ورثه‌سنه، متعلقاتنه قالان اموالی. جمعی (مواریث)، (میراثخور) = میراث ییین، میراث یدی.

میران [ف] «میر» ك جمعی، بکلر. (میرمیران) = رتب قلمیه‌دن اولی صنف ثانیسنه، رتب عسکریه‌دن میرلواغه معادل بر رتبۀ رسمیه‌درکه حائز بولنانلره (پاشا) دینیلیر.

میرزا **مِرزا** [ف] اصلی (میرزاده) در. ایرانیلره مخصوص عنوان اصالت اولان اشبو کلمه بر اسمك آخرینه

کثیریلیرسه نسبجه بیوکلکه دلالت ایدر، اسمك آولنده بولنورسه علی العاده (افندی) دیمك اولور: (حیدر میرزا، میرزا حسین).

میزاب { [ع] اولوق، ناودان: (میزاب باران).

میزان { [ع] ترازو، طارتی آلتی § بر برجك اسمیدر که (سنبله) ایله (عقرب) برجلری بیننده‌در. کونش ایلولك طوقوزنده اشبو برجه انتقال ایدر § عملیات حسابیه‌نك طوغری اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون باشقه‌جه یاپیلان حسابه اطلاق اولنور. (میزان الحراره) = حرارتك درجه‌سنی بیلدیرن بر آلت، ترمومترو. (میزان الهوا) = هوانك درجهٔ تضییقنی بیلدیرن بر آلت، بارومترو.

میزبان { [ف] خانه، قوناق صاحبی ‖ ضیافت ویرن، مسافری اطعام ایدن. (میز) = سفره، مائده دیمکدر، (بان) = ادات مالکیتدر. (میزبانی) = قوناق صاحبلکی، ضیافت ویریجیلك. جمعی (میزبانان)، (میزمان) = بونك مترادفیدر.

میس { [انکلیزجه‌دن Miss] اره وارمامش قیز عنوانی، مادموازل، خانم قیز. (Mistress مستریس) = انکلتره ده زادکاندن اولمایان قوجه‌یه وارمش قادینلره ویریلن عنوان.

میسیونر { Missionnaire] فرانسزجه‌دن] بر مأموریت مخصوصه‌یی حائز آدم § نشر دینه مأمور راهب، پاپاس.

میش { [ف] (کوسفند) کبی قویون دیمکدر. نادراً قوللانیلمشدر.

میشین { [ف] دباغت اولنمش قویون دریسی. لسانمزده دخی (مشین) دیه معروفدر. (میش) ك آخرینه علاوه اولنان (ی) حرف نسبت و (نون) تأکید در.

میعاد { [ع] یکدیکره وعد ایتمك، مواعده § زمان وعد، وعد اولنان محل، مکان. (یوم میعاد) = قیامت کونی.

میغ { [ف] قره بولوط؛ کثیف دومان، سیس (میغناك) = بولوطلی، دومانلی.

میقات { [ع] برایش ایچون تعین اولنان وقت؛ هنکام § زمان، مکان وعد § حجاجك احرامه کیردکلری محل. (میقاتی) = مکهٔ مکرمه‌ده موسم حجی بکلمك ایچون قالان آدم.

میقادو { [ژاپونجه‌دن Mikado] ژاپونیا ایمپراطورلرینك عنوان رسمیسی.

میقروب (Microbe فرانسز- جه‌دن) کوز ایله کورلمسی ممکن اولمایوب انجق خرده‌بین واسطه‌سیله کوریلن حیوانجق که عربیسی (خُوَیْن) در .

میل [ع] کوزه سرمه چکمکه مخصوص آلت § یوللره تعیین مسافه ایچون دیکیلن نشان § هرمملکتده مقدار طولی مختلف بولنان مسافه اولچوسی . (میل بحری) = عموماً (١٨٢٥) متروردر § ایکنه ، اوق ، اوقلاغو ، دیرك کبی اوزونجه ودکرمی اولان وچرخك مرکز دورانی بولنان محور .

میلاد [ع] زمان ولادت ، خصوصیله (عیسی) علیه‌السلامك زمان ولادت نبوتپناهیلری : (میلاد عیسی یورطوسی) ، (میلادی) = میلاده منسوب : (تاریخ میلادی ، سنهٔ میلادیه) .

میلدیو (Mildiou طرزنده تلفظ اولنان انکلیزجه Mildew لفظی) درکه اوزوم کوتوکلرنده پیدا اولان پاس خسته‌لغی دیمکدر .

میلیار (Milliard فرانسزجه- دن) بیك میلیون دیمکدر .

میلیغرام (Milligramme فرانسزجه‌دن) اوزان جدیده درهمنك بیکده برقسمی .

میلیمتره (Millimètre فرانسز- جه‌دن) ذراع اعشارینك بیکده برقسمی .

میلیون (Million فرانسزجه- دن) بیك کرّه بیك دیمکدر .

میلورد (انکلیزجه‌در . اولسانده مایلورد دیه تلفظ اولنور) انکلیز لوردلرینه خطاب ایچون قوللانیلان عنوان ، لقب § پك زنکین آدم .

مینا [ف] شیشه ، صیرچه ؛ تخصیصله شراب شیشه‌سی § قیومجیلرك کوموش ومعدنیات سائره اوزرینه نقش ایتدکاری رسملی ؛ رسمسز و دزلو دزلو رنکلی دوز و پارلاق صیرچه‌یه اطلاق اولنورکه بین‌العوام (مینه) دینیلیر .

مینارنك / **مینافام** [ف] صیرچه رنکلی ، کوك مائیسی : (قبهٔ مینا رنك فلك ، آسمان مینافام) .

میناکار [ف] مینا ایشله‌ییجی ، ایشله‌ین قیومجی . (میناکاری) = میناکارلق ، میناجیلق .

مینو [ف] شیشه ، صیرچه § زمرد ، زبرجد § فلك ، عالم علوی ، جنت . (مینوی خاك) = قبر ، مزار .

﴿ مُ ﴾

مُباحْ [ع] اباحه اولنمش، ایشلنمسی جائز کورلش ؛ ثواب و کناهی اولمایان نه حلال ونه حرام فعل، شی. جمعی (مُباحات) : (ضرورت مس ایدنجه محظور مباح اولور — املا بحثی — معلم ناجی).

مُباحِثْ [ع] برشیدن بحث ایدیجی، ایدن. جمعی (مُباحِثین).

مُباحَثَه [ع] بحث ایتمك، بحث ایدیشمك ؛ برکیمسه ایله قارشیلقلی بحثه کیریشمك : (مباحثهٔ ادبیه ، مباحثهٔ موسیقیه) جمعی (مُباحَثات) .

مُبادَرَتْ [ع] بر شیٔ اجرایه سرعت ، غیرت ایله باشلامق . (مُبادِر) = اولصورتله اجرایه باشلایان .

مُبادَلَه [ع] بر شیٔ دیکر برشی ایله دکشمك ، برشی دیکر برشیله دکشدیرلك : (مبادلهٔ اشیا ، قوائمك نقد ایله مبادله‌سی) .

مُبارَاتْ [ع] شریك و یا زوجه ایله صلحاً مفارقت ایله‌مك ، آیرلق § معارضه ، معاملهٔ متقابله‌ده بولنمق . (مُبارا) طرزنده استعمالی عجمانه‌در .

مُبارِزْ [ع] قارشیلقلی طوتشان جنکجی، غوغاجی، بهادر.

مُبارَزَه [ع] قارشیلقلی طوتشمه، ایکی کیشی آره‌سنده سلاح ایله وقوع بولان چارپیشمه § جنك ، غوغا، صواش . فرانسزجه‌سی (Duel) در . نظمده (مبارزت) صورتنده استعمالی جائزدر .

مُبارَكْ [ع] تبرك اولنمش؛ مقدس، مقدس ، خیرلی ، خجسته، اوغورلی کورلش وعندالناس منافی ظاهر وشایان تعظیم اولان : (روز مبارك ، لیلهٔ مبارکه) ، (مُبارَکی)= مبارکه منسوب .

مُباشِرْ [ع] بر ایشه باشلایجی ، باشلایان § محکمه لرده جلب وتبلیغ ایشلرنده قوللانیلان آدم یعنی مدعی ومدعی علیهه ومدعی شخصی ومظنون علیهه وشاهدلره جلبنامه کوتوروب آنلری ایام مخصوصه‌سنده دعوتله محکمه حضورینه جیقاران مأمور مخصوص. تعیین اولندیغی ایشی بالذات ایفا ایدن معناسنده استعمالی مهجوردر: (مباشر اجرتی، مباشر حسین افندی) .

مُباشَرَتْ [ع] برایشه بالذات باشلامق ، بر ایشه باشلایوب اقدام ایتمك .

مُباعَدَتْ [ع] بربرندن اوزاقلاشمق، ایراغ اولمق § بربرینه محبت ایتمیوب صوغوق واوزاق طورمق ، استکراه .

مُبالاتْ [ع] فی الاصل قایيرمق معناسنه‌در . لسانمزده برخصوصده اعتنالی طاورانمق ، تقید کوسترمك ؛ دقت وملاحظه ایله غصّه‌لانمق معناسنده قوللانیلیر: (مُبالاتکار) = مبالاتلی ، مبالات ایله طاورانان . (مُبالاتکارانَه) = مبالاتکار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . (عدم مبالات) = مبالاتسزلق ، قیدسزلق دیمکدر.

مُبالَغه [ع] حدّی آشیروب طاشیرمق ، برخصوصده قطعاً تقصیرا یتمیوب زیاده‌سیله جد وجهد ایتمك ، نقصان وقصوردن خالی اولوب کمال وافراطه تقرب ایله‌مك § کلامده برشیٔ افراط مرتبه‌ده بیوتمك ، محال کورینه‌جك صورتده بیان ایتمك . (مبالغه‌جی) = دائما اوصورتده سوز سویله‌ین .

« غم یوقدی ایچمده بویله غم یوق »
« حوری‌می دیدم مبالغه‌م یوق »
(خذما صفا)

مُباهاتْ [ع] نازلانمق، تفاخر ایتمك . اسم اوله‌رق (فخر) معناسنده قوللانیلیر :

« وار ایسه برهنرك عرض ایله اثبات ایله »
« اولماز محض مباهات بو دعوایه دلیل »
(قوجه راغب)

مُباهی [ع] مفتخر ، فخر ایدیجی، ایدن .

مُبایَعَه [ع] صاتون آلمق . جمعی (مُبایَعات) .

مُبایِنْ [ع] مخالف، ضدّ، فرقلی، آره‌لی، آیری: (بوکونکی افاده‌سی دونکی مطالعاتنه کلیاً مبایندر).

مُبایَنَت [ع] بربرندن آیرلق ، جدا اولمق § آیریلق ، باشقه‌لق ، اختلاف ، ضدیّت، فرق ، بر برینه بکنزه‌مه‌یش : (فقره‌لرك بیننده‌کی مباینت) .

مُبْدی [ع] ابدا ایدیجی ، ایدن یعنی نمونه‌سز اوله‌رق یارادان تکری : (مبدیٔ کائنات) .

مُبْتَداء [ع] باشلانلمش § کلامك باشی اولان کلمه (خبر) مقابلی. مثلا (پوسته کیتدی) جمله‌سنده (پوسته) لفظی مبتدا و (کیتدی) لفظی خبردر. (مُبْتَدَاٌ بِهْ) = کندیسیله باشلانیلان .

مُبْتَدِعْ [ع] اهل بدعت؛ یکی شیلر ایجاد ، یکیدن برشی پیدا ایدیجی ، ایدن .

مُبْتَدی [ع] یکی باشلامش ، برشیٔ اوکرنمکه یکی باشلایان، عجمی، شاکرد . (مُبْتَدِیانَه) = عجمیجه‌سنه . عربی جمعی (مُبْتَدِئین) فارسی جمعی (مُبْتَدِیان) .

مُبتَذَل [ع] ذلیل، خوار؛ قوللانیله قوللانیله اعتبارزدن دوشمش، دائما قوللانیلان اعتبارسز شی. اشخاص و اشیاده قوللانیلیر: (شخص متبذل، کلمات متبذله).

مُبتَسِم [ع] ابتسام ایدیجی، لطیف وخفیف صورتده کولومسه‌ین: (شوح مبتسم).

مُبتَلِع [ع] برشیئ یودیجی، یودان. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. (مُبتَلَع) = یودلمش.

مُبتَلی [ع] ابتلالی، برشیئه کرفتار ودوشکون اولان: (مبتلای عشق، مبتلای مرض).

مُبتَنی [ع] ابتنا ایدیجی، ایدن؛ قوریلی، قورلمش اولان. معنویاتده (مستَنَد) کلمه‌سی مقامنده قوللانیلیر: (نه کونا اسبابه مبتنی اولدیغی آکلاشلمدقجه).

مُبتَهِج [ع] مسرور، شادان اولان؛ سوینن: (مُبتَهِجُ القَلب) = کوکلی مسرور، سونجلی اولان.

مُبَجَّل [ع] تبجیل وتکریم اولنمش، حرمت کوسترلمش، مکرّم: (مرشد مبجّل).

(محمود ومحمّد ومبجّل)
(محبوب خدا نبیّ مرسل)
(ضیا)

مُبدِع [ع] ابداع ایدیجی، نمونه‌سز برشی وجوده کتیریجی؛ یارادان: (مبدع کائنات) § نظیری کورلمه‌مش شعر سویله‌یجی، سویله‌ین: (ناظم مبدع).

مُبَدِّل [ع] تحویل ایدیجی، دکشدیریجی، دکشدیرن.

مُبَدَّل [ع] تحویل اولنمش، دکشمش، دکشدیرلمش: (اسهام مبدّله، تحویلات مبدله).

مُبَذِّر [ع] تبذیر ایدن، نابمحل صرف واسراف ایله‌ین.

مُبَرّاء [ع] بری، عاری؛ منزّه، سالم، پاك معنالرنده قوللانیلیر: (فلانك کلامی شائبهٔ اغراضدن مبرّادر).

«مأل نظم ونثری آکلاشلمقدن مبرّادر»
«مجدّد شاعرك طرز بیانی ساده درسوزده»
(م ناجی)

مُبرِد، مُبَرِّد [ع] صوغودیجی، صوغودان. (مُبَرَّد) = صوغودلمش.

مُبرِز [ع] ابراز ایدیجی، ایدن؛ میدانه چیقاران.

مُبرَز [ع] ابراز اولنمش، میدانه قونلمش: (اوراق مبرزه)

مُبرِم [ع] ابرام ایدیجی، برماده‌نك اجراسنی صوك درجه‌ده اصرار ایله رجا ایدن § ثقیل، کرانجان، معناسز سوزلر سویله‌ین آدم.

مُبرَم ابرام اولنمش یعنی تأخیری، دفعی غیر ممکن اولان: (بلای مبرم، احتیاج مبرم).

مُبَرْهَن [ع] برهانلى ، برهان ايله اثبات قلنمش .

مُبَشِّر [ع] تبشير ايديجى؛ مژده ويريجى ، ويرن . جمعى (مبشِّرين) در. (مبشر) ده بومعنايه لغتدر لكن لسانمزده بوزياده قوللانيلير.

مُبَشَّر [ع] تبشيراولنمش، كنديسنه مژده ويرلمش : (عشرهٔ مبشَّره) . (مُبشَر) ده بومعنايه لغت ايسه ده لسانمزده قوللانيلماز .

مُبَصِّر [ع] كوروب كوزه تيجى § كمركلرده محافظهٔ اشيا ورسوم معينه يى استيفا وظيفه سيله مكلّف كوچك مأمور : (مبصر تذكره سى) § مكتبلرده شاكردانك احوال وحركاتنى دائما نظر تفتيش وتدقيقده بولنديرمغه وانضباطنه مأمور اولان آدم : (سرمبصّر) .

مُبْضِع [ع] اصطلاح فقهده كارى تماماً كنديسنه عائد اولمق اوزره بركيمسه يه سرمايه ويرن آدم .

مُبْطِل [ع] ابطال ايديجى، ايدن؛ عملدن واجراى فعلدن منع ايله يجى، منع ايله ين: (مبطل حس اولان علاج) .

مُبْطَل [ع] ابطال اولنمش، حكمسز براقلمش: (سندات مبطله)

مُبَطِّن [ع] كيندار، ايچندن پازار لقلى § قارنى ضعيف ، چوكوك اولان .

مُبْطِى [ع] آغير طاورانوب كچ كالن، آغير حركت ايدن.

مُبَعِّد [ع] تبعيد ايديجى ، اوزاقلانديريجى : (قوهٔ مبعّده) = مركز ارضدن كلن تأثير.

مُبَلِّغ [ع] تبليغ ايديجى، ايدن؛ خبر ويرن: (بعض تنبيهاتى مبلغ اولان تذكرهٔ بهيه لرى) .

مُبْهِج [ع] سوينج ويرن ، فرح بخش ايدن .

مُبَهِّج [ع] كوزللشديرن ، كوزل ايدن .

مُبْهَم [ع] ابهام اولنمش، آكلاشلميه جق صورتده قونلمش: (مبهم المآل ، مآلى مبهم برمنظومه) . (مبهمات) = مبهم اولان خصوصات.

مُبَيِّض [ع] تبييض ايدن آغاردان؛ مسوده يى بياضه چكن كاتب . جمعى (مبيِّضين) = اقلام رسميه ده مسوداته باقه رق بياض يازان كتبه.

مُبَيَّض [ع] بياضه چكلمش ، تبييض اولنمش شى : (اوراق مبيضه ، تذاكر مبيضه) .

مُبِيع [ع] صاتلمش شى .

مُبِين [ع] بيان و عيان ايله يجى ، ايله ين § خير ايله شر وحق ايله باطل بيننى تفريق ايديجى، ايدن : (دين مبين ، كتاب مبين) .

مُبَيِّن [ع] تبيين ايديجی، ايدن؛ آشكاره قيلان، آچيغه چيقاران، بيلديرن: (اشيانك اثباتی مبين بوصله).

مُبَيَّن [ع] تبيين اولنمش، ميدانه چيقارلمش، عيان ايدلمش.

مُتَابِع [ع] بر كيمسه يه بر شيئه اويوبيجی، اويان. (متابعين) = متابعلر، اويانلر.

مُتَابَعَت [ع] اتباع ايتمك، اويمق: (امرينه متابعت، اثرينه متابعت).

مُتَأَثِّر [ع] تأثر ايديجی، ايدن؛ قلبه حزن وانفعال ويره جك طويغو ايله ايچله نيجی، ايچله نن (مُتَأَثِّرانه) = متأثر اولانه ياقيشه جق صورتده.

مُتَأَخِّر [ع] تأخر ايدن، صوكره يه كری يه قالان. (مُتَأَخِّرين) = صوڭ زمانلرده كلنلر: (متأخرين حكما).

مُتَأَدِّب [ع] تأدب ايدن، ادبله نن؛ ادبنی طاقينان، ادب دائره سنده حركت وعمل ايدن. جمعی (مُتَأَدِّبين)، (مُتَأَدِّبانه) = ادبلی، تربيه لی اولانه ياقيشه جق صورتده.

مُتَأَدِّی [ع] ادا ايديجی، ايدن؛ اوده يجی، اوده ين.

مُتَأَذِّی [ع] اينجنمش، اذا كورمش.

مُتَارِك [ع] متاركه ايديجی، بر نسنه يی حالی اوزره ترك ايدوب براقيجی: (طرفين متاركين).

مُتَارَكَه [ع] ترك ايديشمك كه بر نسنه يی حالی اوزره براقمق ديمكدر. اصطلاحده طرفين محاربينك بعض شروط ايله مواقع حربيه نك كافه سنده وياخود برقسمنده مدت معينه ويا غير معينه ايچون حركات عسكريه نك تعطيلی حقنده عقد ايتدكلری مقاوله يه اطلاق اولنور.

مُتَأَسِّف [ع] تأسف ايديجی، كدر طويیجی: اسفله نن، كدر طويان. (مُتَأَسِّفانه) = متأسف اولانه ياقيشه جق صورتده. (مُتَأَسِّفاً) = متأسف اوله رق.

مُتَأَكِّد [ع] تأكد ايديجی، تأكيد وتكرار اولنان.

مُتَأَلِّف [ع] تألف ايديجی، آلشمش، آلشقين.

مُتَأَلِّم [ع] تألم ايديجی، اضطرابلی، الملی، كدرلی. (متألمانه) = المليجه سنه، كدرلی اولانه ياقيشه جق صورتده.

مُتَأَمِّل [ع] تأمل ايديجی، دقتله درين دوشونن. (متأملانه) = متأملجه سنه.

مُتَأَنِّی [ع] تأنی ايديجی، ايدن؛ ايشنده عجله ايتميوب بصيرت

ایله حرکت ایدن، آغیرجه طاورانان.
(متأنیانه) = متأنی اولانه لایق صورتده .

مُتَأَهِّل [ع] تأهل ایدن، کندینه زوجه آلان ، زوجه‌لی اولان. (اهل) = زوج وزوجه‌دن هربرینه اطلاق اولنور. فقط قوجه‌لی قادینه (متأهله) دینیلمز (ذات الزوج) دینیلیر .

مُتَأَیِّد [ع] تأید ایدیجی، ایدن؛ قوت ومتانت کسب ایله‌ین.

مُتَبَادِر [ع] تبادر یعنی بردن بره ظهور ایدیجی ، آنسزین خاطره طوغان ، ذهنه کلن.

مُتَبَادِل [ع] بربرینك یرینه بدل اولان، نوبت ایله بربرینه بدل قیلنان .

مُتَبَارِز [ع] تبارز ایدیجی، ایدن؛ قارشی قارشی‌یه طوروب بربریله جنك وصاواش ایدن. (مُتَبارِزین) = قارشیلقلی غوغا ایدنلر، جنکجیلر.

مُتَبَاعِد [ع] اوزاقلاشیجی ، اوزاقلاشان .

مُتَبَاقِی [ع مولد] باقی قالان ، کری‌یه قالان .

مُتَبَاکِی [ع] تباکی ایدن، آغلار کبی کورینن، تقلید صورتیله یعنی ساخته آغلایان .

مُتَبَالِه [ع] ابله کبی کورینن ، ابلهلك بونلك طوری طاقینان .

مُتَبَاهِی [ع] تباهی وتفاخر ایدن. (مُباهی) زیاده قوللانیلیر.

مُتَبَایِن [ع] آیری ، باشقه ؛ بربرینه اویماز یعنی ضد اولان: (افعال متباینه ، اقوال متباینه).

مُتَبَحِّر [ع] تبحر ایدن ، علم و معرفتده دریا کبی توسع وتعمق ایدن، علامه : (مُتَبَحِّرانه) = متبحر اولانه لایق صورتده . جمعی (مُتَبَحِّرین) .

مُتَبَخْتِر [ع] تبختر ایدن ، کبر وعظمتله صالنوب یوروین.

مُتَبَخِّر [ع] تبخر ایدن ، بوغو حالنه کلن ، دومانی چیقان § دومانلانان ، توتسوله‌نن .

مُتَبَدِّع [ع] اهل سنت ایکن اهل بدعت اولان آدم.

مُتَبَدِّل [ع] تغیر ایدن ، دکیشن.

مُتَبَرِّد [ع] تبرد ایدن ، صوغویان : (ماء متبرد) .

مُتَبَرِّع [ع] تبرع ایدن ، اوزرینه اعطاسی واجب اولمایان شیئ ویرن ؛ برینه یاخود بر یره برشی ترك وبخش ایدن .

مُتَبَرِّك [ع] تبرك ایدن، مبارك یعنی اوغورلی عد ایدن (مُتَبَرِّکاً) = اوغورلی عد اولنه‌رق.

مُتَبَرِّی [ع] تبری ایدن، بری اولان ؛ یوز چویرن.

مُتَبَسِّطْ [ع] يايلمش، سريلمش اولان.

مُتَبَسِّمْ [ع] تبسم ايدن، خفيف و لطيف طرز ايله گولومسه‌ين. (مُتَبَسِّمانَه) = اوصورتده گولومسه‌ينه ياقيشه‌جق يولده.

مُتَبَصْبِصْ [ع] تبصبص ايدن، يالطاقلانان؛ نفسنه ذلت وحقارتی قبول درجه‌سنده طالقاووقلق ايدن. (مُتَبَصْبِصانَه) = متبصبصجه‌سنه، جمعی (مُتَبَصْبِصِين).

مُتَبَصِّرْ [ع] تبصّر ايدن يعنی بصيرتلی، گوزی آچيق اولان؛ هرشيئه نظر دقتله باقوب گرگی گبی تفکر وملاحظه ايده‌رك احتياط اوزره وعاقلانه حركت ايدن. (مُتَبَصِّرانَه) = متبصر اولانه لايق صورتده.

مُتَّبِعْ [ع] اتباع وموافقت ايدن، اويوب تابع اولان.

مُتَبَكِّمْ [ع] سوز سويلر ايكن طوتيلوب قالان.

مُتَبَلِّرْ [ع] بلورلانيجی، بلّورلانان. اصطلاح كيميويده صولی ايكن اشكال هندسيه اوزره يعنی نوبت شكری كبی قاتيلانمش شيئه دينيلير.

مُتَبَلِّلْ [ع] ايصلانان، ئملنمش اولان شی.

مُتَبَوِّلْ [ع-مولد] تبوّل ايدن، بول ايدن.

مُتَبَيِّنْ [ع] تبين ايدن، آچيغه چيقان، آشكار اولان. استعمالی معنوياته منحصردر.

مُتَتابِعْ
مُتَتالِی
[ع] بر بری آردنجه كلن، پی‌درپی اولان: (متتابع الورود، متتالی الظهور).

مُتَتَبِّعْ [ع] تتبع ايدن، آردينه دوشوب آراشديران يوقلايان. معنوياتده قوللانيلير.

مُتَتَوِّجْ [ع] تتوج ايدن، باشنه اكليل كيين.

مُتَثَبِّتْ [ع] ثبات ايدن، ثبات كوسترن، ثابت اولان.

مُتَجاسِرْ [ع] جسارتله‌نن، جسارت ايدن، كوزينه كسديروب آتيلان. (مُتَجاسِرانَه) = جسارت ايدن آدمه ياقيشه‌جق صورتده.

مُتَجانِبْ [ع] تجانب ايدن، چكينن، صاقينان.

مُتَجانِسْ [ع] برجنسدن اولان، ديگرلريله جنس واحدده بولنان.

مُتَجاوِرْ [ع] قومشو اولان، بربرينه ياقين بولنان، همجوار اولان: (بلاد متجاوره)، (زوايای متجاوره) = متمم كوشه‌لر.

مُتَجاوِزْ [ع] تجاوز ايدن، حدّی گچن: (سنی سكسانی متجاوز ايدی) § معامله‌ده حدّ معروفی

تجاوز ایدن ، طاشقینلق کوسترن . (متجاوزانه) = حدّ معروفی تجاوز ایدنه لایق صورتده .

متجاهِل [ع] تجاهل ایدن ، جاهل کبی کورینن ؛ بیلمزلکه اوران، بیلمز کبی طاوراننان: (عارف متجاهل) ، (متجاهلانه) = متجاهل اولانه لایق صورتده .

متجبِّر [ع] تجبر ایدن ، کبرلنوب شدت ایله حرکت ومعامله ایدن ، (متجبرانه) = متجبر اولانه لایق صورتده .

متجدِّد [ع] تجدد ایدن، اسکی ایکن یکیله نن، یکی اولان.

متجرِّد [ع] تجرد ایدن، صویننان، چیبلاق اولان: (قشردن متجرد ، لباسدن متجرد) § متأهل اولمایان ، قادینی بولنمایان ، بکار : (متجردانه یاشایور) § اغیاردن قطع علاقه ایله کندی کندینه اشتغال ایدن، یاخود علائق دنیویه یی کلیاً ترك ایله جناب اللّهه متوجه اولان .

متجزّی [ع] تجزّی ایدن ، جزء جزء اولان ، جزءلره آیریلان .

متجسِّد [ع] جسد صاحبی اولان ، جسدلنن : (جنین متجسد ، حشرات متجسده) .

متجسِّس [ع] تجسس ایدن ، مراقله دقتله آراشدیران. (متجسسانه) = متجسس اولانه یاقیشه جق صورتده . جمعی (متجسسین).

متجسِّم [ع] تجسم ایدن، جسم پیدا ایدن، جسمله نن، جسملنمش :

« آنده ایتدکجه تجلّی بو اثر »
« متجسم کورینور پیغمبر »
(م ناجی)

متجعِّد [ع] بوکلوم بوکلوم ، قیوریق قیوریق، قیوریم قیوریم اولان .

متجلِّد [ع] تجلّد ایدن، تکلف ایله جلادت کوسترن ؛ عناد و سرکشلك صورتیله جرأتلی طاوراننان . (متجلدانه) = متجلد اولانه یاقیشه جق صورتده .

متجلّی [ع] تجلّی ایدن، ظاهر و عیان اولان، کورینن .

مُجمِّد [ع] طوکان ، طوکمش اولان : (ماء متجمد ، اجساد متجمده ، انهار متجمده) . (منجمد) لفظی زیاده قوللانیلیر .

متجمِّع [ع] تجمع ایدن .

متجمِّل [ع] زینتلنوب بزنمش اولان ، تجملاتی موجود اولوب طوناننان ، سوسله نن .

مُتَجَنِّب [ع] تجنب ایدن، قاچینوب اوزاق طوران، صاقینان، چکینن. (مُجتَنِب) زیاده قوللانیلیر.

مُتَجَنِّن [ع] تجنن ایدن، شعورینه خلل کلن.

مُتَجَوِّز [ع] جائز اولمایان شیئی جائز کورن § سوزی مجاز صورتیله سویله‌ین.

مُتَجَهِّز [ع] تجهیز اولنمش، لوازمی ترتیب واحضار قیلنمش اولان؛ دونانوب آراسته ومنتظم بولنان.

مُتَحابّ [ع] بربرینه دوست اولان، محبتلی بولنان: (دول متحابّه) = یکدیکرینی سووب دوست اولان دولتلر.

مُتَحارِب [ع] قارشیلقلی جنك وحرب ایدیجی، ایدن: (جیوش متحاربه، دولتین متحاربین).

مُتَحاشی [ع] تحاشی ایدن، صاقینان؛ احتراز ایله قاچینیجی، قاچینان. (مُتَحاشیانه) = قاچینیرجه‌سنه، قاچینانه لایق بر صورتده.

مُتَحالِف [ع] تحالف ایدن، خصمیندن ایکیسنه‌ده یمین ویرن.

مُتَحامِق [ع] کندینی احمق کبی کوسترن: (اوضاع متحامقانه).

مُتَحَتِّم [ع] درجهٔ وجوبده بولنان، واجب ولازم اولان.

مُتَحَیِّر [ع] پختیلانان، چوکنتی و پختی براقان: (دماء متحیّره).

مُتَحَجِّر [ع] طاش اولان، طاش کسیلن.

مُتَحَدِّب [ع] قانبور اولان، قانبورلاشان.

مُتَحَدِّث [ع] حادث یعنی یوق ایکن پیدا اولان، میدانه کلن، ظهور ایدن.

مُتَّحِد [ع] اتحاد ایدن؛ برلشن: (ممالك متحده)، (متحداً) = برلکده، برابر اوله‌رق.

مُتَحَدِّر [ع] اینشه طوغری اینن، سرعتله آشاغی‌یه نزول ایدن. (مُنحَدِر) زیاده قوللانیلیر.

مُتَحَذِّر [ع] حذر اوزره بولنان، دقتلی طاورانان، صاقینان.

مُتَحَرِّك [ع] قیملدانان، حرکت ایدن: (بخارله متحرك لوقوموتیف) § حرکه‌سی اولوب ساکن اولمایان، حرکه‌لی: (حرف متحرك)، (متحرك ایسه مشدداً تلفظ اولنور — مجموعهٔ معلم — ناجی).

مُتَحَرِّم [ع] عزت نفس وعلوّ جناب سائقه‌سیله ناسزا شیلردن احتراز ایدن، صاقینان.

متحرّی [ع] آراشدیران، تفتیش ایدوب یوقلایان، دقتله یوقلایوب آرایان.

متحسّر [ع] الدن کیدن ویا الده ایدلمسی آرزو اولنان شی ایچون حسرت چکن، کدر ایدن. (متحسّرانه) = متحسر اولانه یاقیشیر صورتده: (عاشق متحسر، والدهٔ متحسره).

متحسّس [ع] تحسس ایدن، § حسّ ایدن، طویغولانان، لسانمزده ایکنجی معناده قوللانیلیر: (هرسوزدن، هرشیدن متحسس اولور، شاعر متحسس).

متحشّد [ع] تحشد ایدن، بیریکن، طوپلانان: (جنود متحشده).

متحصّل [ع] حاصل اولان، حصوله کلن: (شهرك جوارندهکی باتاقلقلردن متحصل تعفنات هوایی اخلال ایدییور).

متحصّن [ع] صیغینان، تحصن ایدن.

متحفّظ [ع] تحفظ ایدن، قورینوب صاقینان.

متحقّد [ع] حقد وکینی اولان.

متحقّق [ع] تحقق ایدن، کرچك وصحیح اولدیغی آکلاشیلان

متحکّم [ع] تحکم ایدن، حاکملك طاقینان. (متحکّمانه) = تحکم ایدنه یاقیشهجق صورتده.

متحلّل [ع] جزء جزء اولوب ارین، آیریلان.

متحلّی [ع] تحلی ایدن، زینتلنوب طونانان، مزیّن ودوزکون اولان.

متحمّض [ع] اکشیلك پیدا ایدن، اکشیین.

متحمّل [ع] تحمل ایدن، یوکلنن.

متحوّل [ع] دکیشن، باشقه دزلو اولان.

متحیّر [ع] حیرتده قالان، حیران اولان. (متحیّرانه) = حیرتده قالانه یاقیشهجق صورتده.

متحیّز [ع] تحیز ایدن، یرطوتان؛ اعتبار وحیثیت کسب ایتمش وموقع مخصوص طوتمش اولان. عربی جمعی (متحیّزین) فارسی جمعی (متحیّزان) در: (متحیزین مأمورینندن، متحیزان بلده).

متخاشی [ع] خشیت کوسترن، قورقوب چکینن.

متخاصم [ع] تخاصم ایدن، قارشیلقلی دعوی وخصومت ایدن. جمعی (متخاصمین).

مُتَخالِف [ع] بربرینه اویمایان ، یکدیگره موافق اولمایان . تخالف ایدن .

مُتَخَدِّر [ع] اورتولنش ، اورتو طوتنان؛ کیمسه‌یه کورنمه‌ین ، اهل پرده .

مُتَّخِذ [ع] اتخاذ ایدیجی، قبول ایدن .

مُتَّخَذ [ع] اتخاذ اولنمش، قبول قیلنمش. (اصول متخذه) = طوتیلان یول ، قاعده .

مُتَخَرِّش [ع] طیرمالانان، طیرمیق بیین .

مُتَخَشِّع [ع] خشوع کوسترن، خشوع ایله طاورانان .

مُتَخَشِّن [ع] خشونتلی، درشت اولان؛ سردلك کوسترن

مُتَخَشّی [ع] خوف و خشیت کوسترن، حرمته قاریشیق برصورتده قورقان .

مُتَخَصِّص [ع] اختصاص کسب ایدن، یالکز برشیئه منسوب ومخصوص اولان؛ برشیده خصوصیت پیدا ایله‌ین : (امراض عینیه طبیب متخصصی) .

مُتَخَضِّر [ع] یشیللنش ، یشیل رنك پیدا ایدن .

مُتَخَطِّر [ع] خاطرینه کتیرن ، خاطرلایان .

مُتَخَطّی [ع] آتلایوب کچن، حدّی تجاوز ایدن § خطا و قباحت ایشله‌ین ، یاکیلان .

مُتَخَفِّف [ع] آیاغه‌لابچین، پوطین، چزمه کبی قونجلی برقاب کیین § خفیفلنش ، خفیف اولان .

مُتَخَلِّد [ع] بریرده دائمی صورتده قالان، دائمی وابدی اولان.

مُتَخَلِّص [ع] خلاص اولان ، قورتیلان § مخلص طاقان، صوکره‌دن براسم دها آلان.

مُتَخَلِّق [ع] تخلق ایدیجی، اخلاقلانان ، خوی ایدینن : (متخلق بولندیغی شیم برکزیده) .

مُتَخَلِّل [ع] آره‌لغه کیرن § خللپذیر اولان .

مُتَخَلّی [ع] بوش قالان ، بوشالان .

مُتَخَوِّف [ع] قورقو پیدا ایدن، قورقان .

مُتَخَیِّل [ع] خیال قوران ، خیاله آلان؛ قوهٔ متخیله‌سنده برشی تصور ایدن ، ذهنده خیال ایله مشغول اولان. (قوهٔ مُتَخَیِّلَه) = بالفعل وفی الواقع خارجاً محسوس اولمایان شیلرك ادراك وتصویری ایچون ذهنده موجود اولان قوهٔ باطنه‌یه ، استعداد طبیعی‌یه اطلاق اولنور .

مُتَداخِل [ع] بربرینه داخل اولان ، بربری ایچنه کیرن؛ تأخر ایدوب بیریکن.

مُتَدارِك [ع] تدارك وپیدا ایدن؛ یتشوب اولاشان § اصطلاح عروضده ایکی حرف ساکن

بيننده ایکی حرف متحرك واقع اولان قافیه‌یه دینیلیر: (متفاعلن) بحری.

مُتَدافِعْ [ع] ایتیشن، قاقیشان § یکدیکره اجرای تأثیر ایدن § دشمنی دفع ایدن. (متدافعاً) = متدافع اوله‌رق.

مُتَداوِلْ [ع] الدن اله کزن، هرکسك النده بولنوب پاره کبی مستعمل اولان § الدن اله کزدیریلن، استعمال ایدیلن. مصدری فی‌الاصل متعدیدر، فقط لسانمزده لازم اوله‌رق قوللانیلیر: (مسکوکات متداوله، نقود متداوله).

مُتَداوِی [ع] تداوی ایدن، بر خسته‌یه علاج ودوا ویرن: (طبیب متداوی).

مُتَدائِرْ [ع] متعلق معناسنده قوللانیلان «دائر» لفظی ایله مترادفدر.

مُتَدَبِّرْ [ع] عاقبتی، حقیقتی تفکر وملاحظه ایدیجی، ایدن. (مُتَدَبِّرانَه) = متدبرجه‌سنه.

مُتَدَرِّسْ [ع] درس آلان، درس اوقویه‌رق تحصیله چالیشان.

مُتَدَنّی [ع] تدنی ایدن، آشاغیلایان، کریله‌ین.

مُتَدَیِّنْ [ع] دیندار، صوفی، احکام دینیه‌یه رعایت وتطبیق حرکت ایدن § بورج ایدینن، بورجلانان.

مُتَذَبْذِبْ [ع] قرارسز، نظامسز اولان؛ ایکی شی آراسنده بیقرار اولوب اوته بری حرکت ایدن.

مُتَذَكِّرْ [ع] تذکر ایدن، خاطره کتیرن، بر ایشه دائر سویله‌شن.

مُتَذَلِّلْ [ع] کندینی ذلیل کوسترن، خور وحقیر طوتان، اظهار ذلت ایله‌ین، (مُتَذَلِّلانَه) = تذلل ایدنه یاقیشه‌جق صورتده.

مُتَذَوِّقْ [ع] بر شیئك دفعاتله طادینی طادان § ذوق وصفا ایدن.

مُتَراخی [ع] کری چکیلن، کری طوران؛ گیوشك طاورانان، یواش حرکت ایدن: (فلان وظیفه‌سنجه پك متراخی بولنیور).

مُتَرادِفْ [ع] یکدیکره تابع اولان، برینك آردی صره کیدن § برمعناده اولان ایکی ویا دها زیاده لفظ: (کلمات مترادفه).

مُتَراضی [ع] قارشیلقلی بربرندن راضی وخشنود اولان.

مُتَرافِعْ [ع] مرافعه ایدن، فصل دعوی وخصومت ایچون حاکمه مراجعت ایدن.

مُتَراكِمْ [ع] بیریکن، ییغیلوب طوپلانان، بربری اوزرینه جمع اولان: (ماء متراکم، نقود متراکمه، اوراق متراکمه).

مترتب ([ع] برسببله متعلق ، عائد اولان § برشیئك نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل وواجب اولان.

مترجِم ([ع] ترجمه‌ایدن، برلسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن. (ترجمان) شفاهاً ، بو تحریراً ترجمه ایدن دیمکدر. جمعی (مترجِمین) در . تشدید جیم ایله غلطدر .

مترجَم ([ع] ترجمه اولنمش ، بر لساندن لسان دیکره نقل ایدلمش : (مترجم بر حکایه ، صورت مترجمه) .

مترجّی ([ع] امید ایدن، امید ایله رجا ایله‌ین، اومان.

مترحِّل ([ع] بریردن بریره کوچن، نقل مکان ایله‌ین .

مترحِّم ([ع] برکیمسه‌نك حالنه آجییان، مرحمت ایدن. (مترحمانه) = مترحم اولانه لایق صورتده .

متردِّد ([ع] تردد ایدن ، ذهناً برشیئه قرار ویره‌مه‌ین. (متردِّدانه) = مترددجه‌سنه .

مترسِّب ([ع] دیبنه چوکن ، طورطولانان .

مترسِّم ([ع] ترسم‌ایدن، ارتسام ایله‌ین .

مترشِّح ([ع] تر نصل چیقارسه آنك كبی قابدن طیشاری چیقان ، صیزوب تره‌ین § مجازاً ایشیدیلن معناسنده‌ده قوللانیلیر: (ماء مترشح ، معلومات مترشحه) .

مترصِّد ([ع] ترصّد ایدن، دقتله کوزه‌تن . (مترصدانه) = ترصد ایدنه لایق صورتده .

مترفِّع ([ع]یوقاریلایان، یوکسلن § اولولق کوسترن.

مترفِّه ([ع] رفاه بولان ، وسعت حاله نائل‌اولان. (مترفِّهاً) = مترفه اوله‌رق ، رفاهلی بر حالده اوله‌رق .

مترقِّب ([ع] ترقّب ایدن، امید ایله منتظر بولنان ، بکله‌ین : (نعمت غیر مترقبه) .

مترقِّص ([ع] بردوزی‌یه‌یوقاری چیقوب آشاغی‌یه اینن، بر دوزی‌یه صاللانوب رقص وحرکت ایدن : (آلات مترقّصه) .

مترقّی ([ع] ایلریله‌ین ، ایلری کیدن ؛ اولکی حالدن‌دها ایی برحاله کلن. (مترقّیانه) = ایلری کیدنه یاقیشه‌جق برصورتده .

مترکِّب ([ع] ترکب‌ایدن، دیکر شی‌ایله‌قاریشوب‌امتزاج ایدن .

مترنِّح ([ع] سرخوشلقدن ویا باشقه بر حالتدن طولایی ایکی طرفه صاللانوب یوروین .

مترنِّم ([ع] ترنم ایدن ، نغمات لطیفه‌ایله‌اجرای آهنك‌ایدن.

مُتَزاحِم [ع] تزاحم ایدن، کثرتدن وغلبه‌لکدن صیقیشان، غلبه‌لك ایله صیقنتی‌یه طوتیلان.

مُتَزایِد [ع] تزاید ایدن، زیاده اولان، آرتان.

مُتَزَبِّد [ع] کوپوکله‌نن، کوپورن § قایناقلانان، قایماق باغلایان: (ماء متزبد، لبن متزبد).

مُتَزَقِّم [ع] تزقم ایدن، زحمتله وتکلف ایله یوتان.

مُتَزَلْزِل [ع] تیره‌نن، زینغلدایان، صارصلان، ایرغالانان، صاللانان: (ارض متزلزل، بنای متزلزل).

مُتَزَلِّق [ع] آیاغی قایان، سورچن: (پای متزلق).

مُتَزَوِّج [ع] تزوج ایدن، نکاح ایله آلان، زوجه ایدینن.

مُتَزَهِّد [ع] اختیار زهد ایله‌ین، زاهد اولان.

مُتَزَهِّر [ع] پارلایان § چیچکله‌نن، چیچکلی.

مُتَزَیِّن [ع] زینت ایله دونانان، بزه‌نن، سوسله‌نن.

مُتَسائِل [ع] دیله‌نن، دیلنجیلك ایدن. جمعی (متسائلین)، (متسائلانه) = دیلنجی جه‌سنه.

مُتَسابِق [ع] بر برینی یاریشوب کچمکه چالیشان، بر بریله یاریشان.

مُتَساقِط [ع] بر برینی متعاقب دوشن، بربری آردنجه دوکیلوب دوشن: (قطرات متساقطه).

مُتَسالِق [ع] طیرمانیجی § اوچیجی، اوچان: (طیور متسالقه).

مُتَسامِح [ع] تسامح ایدن، مسامحه کوسترن، غفلت واهمال ایله معامله ایله‌ین.

مُتَساوِی [ع] تساوی ایدن، تناقص و تزایددن بری اوله‌رق بر درجه‌ده بر مقدارده برحالده بولنان: (متساوی الاضلاع).

مُتَسَبِّب [ع] تسبب ایدن، سبب اولان؛ برشیئك تلفنه سبب اولان شخصه دینیلیر: (متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز — مجلهٔ جلیله).

مُتَسَتِّر [ع] تستر ایدن، اورتونن؛ صاقلانوب کیزلنن.

مُتَسَجِّد [ع] سجده ایدن، سجده‌یه قاپانان.

مُتَسَخِّن [ع] ایصیتیجی، ایصینان، قیزوب صیجاق اولان.

مُتَّسِع [ع] وسعت کسب ایدن، کنیشله‌نن.

مُتَسَکِّن [ع] کسب سکون ایدن، یاتیشان § تسکین ایدیجی، یاتیشدیریجی: (دریای متسکن، ادویهٔ متسکنه).

مُتَسَلِّح [ع] سلاح قوشانان، سلاحلانان: (جیوش متسلحه).

مُتَسَلْسِل [ع] تسلسل ایدن ، زنجیر خلقه‌لری کبی آراسز بربرینه اولاشوب کیدن : (جبال متسلسله ، کفالت متسلسله) .

مُتَسَلِّط [ع] تسلط ایدن ، صاتاشان .

مُتَسَلِّم [ع] تسلّم ایدن ، تسلیم اولنان شیء اخذ وقبض ایدن § قدیماً قضالرده مستخدم بعض مأمورلره اطلاق اولنوردی .

مُتَسَلِّی [ع] تسلّی بولان، کوکلنده کی غم وکدری نصیحت، تلطیف ، تبشیر کبی بعض اسباب ایله دفع ایدن .

مُتَّسِم [ع] وسمه‌لی ، علامتلی .

مُتَسَمِّم [ع] تسمم ایدن .

مُتَسَیِّب [ع] تسیّب ایدن، قید- سز طاورانان ، قید- سزلق کوسترن. (مُتَسَیِّبانه) = تسیب ایدنه لایق صورتده .

مُتَشابِه [ع] بربرینه بکزه‌ین . جمعی (مُتَشابِهات) : (مُتَشابِهاتِ قرآنیّه) = مخفی المعنی وتأویله محتاج اولان آیات کریمه (مُحْکَماتِ قرآنیّه) = معناسی صریح اولان آیات کریمه دیمکدر .

مُتَشارِك [ع] بربریله اورتاق اولان، مشارکت ایدن.

مُتَشاعِر [ع] تشاعر ایدن ، شاعر طوری طاقینان، شاعرلك طاسلایان ، شاعر دکل ایکن شاعرلك ادعاسنده بولنان. (متشاعرانه) = اویولده طاورانانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (مُتَشاعِرین) .

« یوق منکر اولور طبعمه ارباب سخنده »
« وار ایسه بر ایکی متشاعر سفیهادر »
(نفعی)

مُتَشَأِّم [ع] تشأم ایدن، اوغور- سز عد ایدن، اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی صانان .

مُتَشاوِر [ع] بربریله مذاکره ایدن، یکدیکره طانیشان.

مُتَشاكِل [ع] تشاکل ایدن ، بربرینه اویغون وموافق اولان § بحور عروضدن (فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن) وزننده اولان بحر.

مُتَشَبِّث [ع] تشبث ایدن، ایشه یاپیشان ، ایشی طوتوب باشلایان .

مُتَشَبِّك [ع] تشبّك ایدن ، اجزاسی بالیق آغی کبی بربرینه کچوب صوقشان ، شبکه شکلنده بولنان .

مُتَشَبِّه [ع] مشابه اولان ، آکدیران ، بکزه‌ین .

مُتَشَتِّت [ع] طاغیلان، پریشان اولان، طاغنق بولنان: (امور متشتته).

مُتَشَجِّر [ع ـ مولد] آغاجلانان قابا اوت.

مُتَشَجِّع [ع] شجیع کورینن، ساخته شجاعت کوسترن.

مُتَشَخِّص [ع] شخص حالنه کلن، تجسم ایدن § شخصنی درخاطر ایدن. شخصنی طانیان § شخصی فرق اولنمش، علاماتی بیلنمش اولان.

مُتَشَدِّد [ع] تشدد ایدن، شدتله‌نن؛ ایشنی سرد وشدتلی طوتان § قاتیلاشمش، طایانقلی اولان.

مُتَشَرِّع [ع] شرع شریفه موافق عمل وحرکتده بولنان|| علم شریعتده عالم وماهر اولان.

مُتَشَرِّف [ع] تشرف ایدن، شرف کسب ایدن، شرفله‌نن.

مُتَشَعِّب [ع] شعبه پیدا ایدن، شعبه‌له‌نن § چتاللی، داللی، بوداقلی اولان.

مُتَشَعِّر [ع] صاچلی، قیللی، قیلی چوق اولان.

مُتَشَعْشِع [ع] شعشعه پیدا ایدن، شعشعه‌لانان.

مُتَشَفِّی [ع] تشفی ایدن، شفا بولان.

مُتَشَكِّر [ع] تشکر ایدیجی؛ نعمته، احسانه، ایلکه قارشی شکر وثناده بولنان. (مُتَشَكِّرانه) = تشکر ایدنه یاقیشه‌جق صورتده.

مُتَشَكِّك [ع] شك وشبهه‌ده قالان، شکدن قورتیله‌مایان.

مُتَشَكِّل [ع] تشکل ایدن، شکل وصورته کیرن، شکلله‌نن.

مُتَشَكِّی [ع] شکایت ایدن، اشتکا ایله‌ین.

مُتَشَلْشِل [ع] شارل شارل آقوب چاغلایان، یوکسکدن آتیله‌رق آقان.

مُتَشَمِّس [ع] تشمس ایدن، کونشه چیقان، کونش اوران § اطبانك تعبیرلری وجه ایله «کونش بانیوسی» یاپان معناسنده قوللانیله‌بیلیر.

مُتَشَوِّش [ع] تشوش ایدن، قارمه قاریشیق اولان.

مُتَشَوِّق [ع] تشوق ایدن، اظهار شوق ایله‌ین. (متشوقانه) = متشوق اولانه یاقیشه‌جق صورتده:

«کوردیکنجه متشوق اولسه»
«حاصلی حسنمه عاشق اولسه»
(خاقانی)

مُتَشَيِّخ [ع] اختیارلانان، قوجالان § اختیار کبی

کورینن ، اختیار یاخود شیخ طوری طاقینان .

مُتَشَیِّع [ع] تشیع ایدن ؛ شیعی مذهبنه داخل اولان . جمعی (مُتَشَیِّعین) .

مُتَصاحِب [ع] تصاحب ایدن ، صاحب چیقان ، صحابت کوسترن .

مُتَصادِف [ع] تصادف ایدن ، آرامقسزین راست کلن .

مُتَصادِم [ع] بربرینه چارپان ، بربریله چارپیشان .

مُتَصاعِد [ع] یوقاری طوغری چیقان ؛ یوکسلن .

مُتَصَدِّر [ع] تصدر ایدن ، باش طرفده اوطوران .

مُتَصَدِّق [ع] تصدق ایدن ، صدقه‌ویرن § صادق اولدیغی تبین ایدوب آکلاشیلان.

مُتَصَدّی [ع] آخره تجاوز و تعرض ایدن § برایشه اقدام ودوام ایله شروع ایله‌ین .

مُتَصَرِّف [ع] تصرف ایدن ، دیله‌دیکنی یاپمق صورتیله بالاقتدار اداره و استعمال ایله‌ین § فاعل مختار اولمق اوزره ضبط وتملك ایدن ، مالك ، صاحب بولنان § اسرافدن صاقینوب اقتصاد ایدن ، اقتصاده رعایتله آرتیران § برلوانك ، سنجاغك ادارهٔ ملکیه‌سنه باارادهٔ سنیه منصوب بولنان مأمورك عنوان رسمیسی.

« متصرف اودر اشیایه تمام »
« نه خواص آراده هرگز نه عوام »
(خاقانی)

مُتَصَعِّب [ع] کوچ اولان ، کوجلشن .

مُتَصَعِّد [ع] « متصاعد » کبی یوقاری‌یه چیقان .

مُتَّصِف [ع] اتصاف ایدن ، بر شی ایله صفتلانان ، کندیسنه بر صفت اسناد اولنان . حسنیاتده استعمالی غالبدر: (خصائل جمیله ایله متصف بولندقلری جمله‌جه مسلمدر) .

مُتَّصِل [ع] اولاشیق ، بتیشك اولان ؛ اولاشان، قاووشان. (مُنفَصِل) ڭ ضدی: (حروف متصله ، بیوت متصله) § دائما ، هر زمان ، بر دوزی‌یه معناسنده‌ده قوللانیلیر: (متصل شکایت ایدر طورر ، متصل پاره ایستر) ، (متصلاً) = متصل ، بتیشك اوله‌رق ، بر دوزی‌یه.

مُتَصَلِّب [ع] کسب صلابت ایله‌ین، صلابتلی اولان، قاتیلاشان : (مایعات متصلبه) § دیانتده تعصب وغیرت کوسترن . (مُتَصَلِّبانه) = متصلب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُتَصَلِّف [ع] حدندن، اقتدارندن خارج فضل و ظرافت ادعاسنده بولنان ؛ لیاقتسز بر

صورتده‌اوگنوب تفاخر ایدن. (مُتَصَلِّفانَه) = متصلف اولانه لایق طرزده. جمعی (مُتَصَلِّفین).

مُتَصَوِّرْ { [ع] تصور ایدیجی، ذهنده صورت ویرن؛ ذهنده بر شیئك صورت و ماهیتنی خیال ایدن.

مُتَصَوَّرْ { [ع] تصور اولنمش، ذهنده صورت ویرلمش، صورتلندیرلمش: (امور متصوّره).

مُتَصَوِّفْ مُتَصَوِّفَه { [ع] تصوف اهلی، ظاهراً وباطناً آداب شریعتله متحلی اولقله حصوله کلن و اثر فیض پیغمبریدن عبارت بولنان حالتی حائز اولان. (مُتَصَوِّفانَه) = متصوفه‌سنه، جمعی (مُتَصَوِّفین).

مُتَضادّ { [ع] بربرینه ضد اولان، بربرینك مخالفی وعکسی بولنان: (امور متضاده).

مُتَضاعِفْ { [ع] تضاعف ایدن، بر قاچ مثلی آرتان، ایکی قات و یا دها زیاده چوغالان: (آلام متضاعفه، اشواق متضاعفه، نقد متضاعف).

مُتَضَرِّرْ { [ع] ضرره، زیانه اوغرایان؛ ضرر کورن.

مُتَضَرِّعْ { [ع] تذلل ایله یالواران، قصور ونقصانی بیلوب کندیسنی آشاغی طوته‌رق نیاز ایدن. (مُتَضَرِّعانَه) = تضرع ایدنه لایق صورتده.

مُتَضَمِّنْ { [ع] تضمن ایدن، حاوی، مشتمل اولان: (رساله‌نك متضمن اولدیغی مواد، مکتوبك متضمن اولدیغی فقرات).

مُتَطابِقْ { [ع] تطابق ایدن، بر برینه اویان، اویغون کلن.

مُتَطاوِلْ { [ع] اوزون اولان، اوزانان § اوزاتمق صورتیله یوکسلن.

مُتَطَبِّبْ { [ع] کندیسنه طبیب سوسی ویرن، ذاتاً طبیب ویاخود فن طبّه آشنا دکل ایکن طبیبلك طاسلایان.

مُتَطَرِّبْ { [ع] طربلانان، شوقه کلن، سوینج و نغمه وتغنی ایله صچرایوب اوینایان.

مُتَطَهِّرْ { [ع] تطهّر ایدن؛ مادی و معنوی تمیزلنن. پاك اولان: (قلب متطهر).

مُتَطَيِّرْ { [ع] تطيّر ایدن، اوغورسز عد ایدن، اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی ظن ایله‌ین.

مُتَظاهِرْ { [ع] تظاهر ایدن، بر برینه کورینن، طرفیندن ظهور ایدن.

مُتَظَلِّلْ { [ع] کولکه‌ده اوتوران، کولکه‌لنن § حمایه

آلتنده بولنان . (مستظلّ) زیاده قوللانیلیر .

مُتَظَلِّمْ [ع] تظلم ایدن .

مُتَظَاهِرْ [ع] زوج زوجه‌سنه « ظهار » ایدن، نکاحی اخلال ایدن اقوالدن برینی سویلدین § بری طرفندن مظاهرت اولنان، تصاحب ایدیجیسی موجود اولان .

مُتَعَادِلْ [ع] بر برینه عدیل اولان، بر برینه دنك کلن .

مُتَعَارِضْ [ع] حکمجه بر برینه ضد ، مخالف اولان .

مُتَعَارِفْ [ع] هرکسك بیلدیکی، طانمش، مشهور دیمکدر

مُتَعَاسِرْ [ع] صربلانوب گوج اولان ، گوجلشن . (مُتَعَسِّر) زیاده قوللانیلیر .

مُتَعَاشِرْ [ع] بربریله خوش کچینن، همدم اولوب انسیت ایدن .

مُتَعَاظِمْ [ع] نظرده بیوین ، بیوك کورینن: (امواج متعاظمه) .

مُتَعَاقِبْ [ع] تعاقب ایدن ، بر برینك آردی صیره ، فاصله‌سز بر بری آردنجه اولان . (متعاقباً) = آره‌سز اوله‌رق، آردنجه همان .

مُتَعَالْ [ع] عالی، بلند ، یوکسك، یوکسلمش. حق التهیده قوللانیلان صفات قدسیه‌دندر: (جناب ربّ متعال) ؛ اصلی (متعالی) در . فقط او ، بونك یرنده قوللانیلماز :

« ناظر اولسه‌ڭ آ کا آینه مثال »
« کورینور عارض لطف متعال »
(خاقانی)

مُتَعَالِی [ع] تعالی ایدن، یوکسك اولان، یوکسلن : (قدر متعالی، روح متعالی) اکثریا معنویاتده استعمال اولنور .

مُتَعَامِی [ع] کورمز کبی کورینن، کورمه‌مزلکه اوران ، کورمزلنن .

مُتَعَاهِدْ [ع] معاهده ایدن ، بربریله عهدلشن .

مُتَعَبِّدْ [ع] قوللق ایدن ، عبادته تکلفله سعی واهتمام ایله‌ین .

مُتَعَبِّسْ [ع] صورتی اکشیتن ، اکشی یوز کوسترن ، عبوس الوجه اولان . (مُتَعَبِّسانه) = اکشی صورتلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُتَعَجِّبْ [ع] تعجب ایدن ، شاشان ، شاشیران . (مُتَعَجِّبانه) = متعجبجه‌سنه، شاشقین شاشقین دیمکدر.

مُتَعَجِّلْ [ع] عجله ایدن. هرشیئك (چابك) چابوق اولوب بتمسنی ایسته‌ین .

مُتَعَدِّد [ع] تعدد ایدن ، بردن زیاده اولوب صاییلان ، برقاچ دانه اولان: (سفائن متعدده).

مُتَعَدّی [ع] تعدّی ایدن، حقسز ایش ایشله‌ین § فاعلندن مفعول بهه تجاوز ایدن فعل : (فعل متعدی) .

مُتَعَذِّر [ع] کوجلشن ، ممکن اولمایان، محال اولان § برماده حقنده عذر وسبب بیان ایدن.

مُتَعَرِّبه [ع] خالص وحقیقی عرب اولمیوب صوکره‌دن عربه دخیل ومختلط اولان: (عرب متعرّبه).

مُتَعَرِّض [ع] تعرض ایدن ، طاقیلان ، ال آتان ، ایلیشن ، صاتاشان .

مُتَعَرّی [ع] صویونان، چیپلاق اولان § بر شیدن قطع علاقه ایدن .

مُتَعَسِّر [ع] کوچ وچتین اولان، کوجلشن: (امر متعسر، (امور متعسره) .

مُتَعَصِّب [ع] تعصّب ایدن ، امور دینیه ودنیویه‌ده ثباتکارانه حرکت کوسترن . جمعی (متعصبین) ، (متعصبانه) = تعصب کوسترنه یاقیشه‌جق صورتده .

مُتَعَطِّر [ع] عطر یاخود سائر امثالی کوزل قوقولو شیلر سوزینن، عطریّات ایله قوقولانان.

مُتَعَظِّم [ع] بیوکلك صاتان ، عظمتفروشلق کوسترن، کبر ایدوب قورولان .

مُتَعَفِّف [ع] تکلف ایله عفت کوسترن؛ التزام عفتله قبایحدن ومحرّماتدن چکینن .

مُتَعَفِّن [ع] تعفّن ایدن، بوزولوب فنا قوقان .

مُتَعَقِّل [ع] تعقل ایدن ، جزئی ملاحظه ایله آکلایان .

مُتَعَلِّق [ع] تعلق ایدن، مناسبت وایلیشکی اولان، یاپیشوب ایلیشن وایلیشك حاصل ایدن § بر کیمسه‌یه قرابت ویاخود دیکر مناسبت وصورت ایله ایلیشکی بولنان. بونك جمعی اولان (متعلقات) = اقربا و خویشان معناسنده قوللانیلیر .

مُتَعَلِّل [ع] تعلّل ایدن ، بهانه سرد ایده‌رك بر ایشك اجراسنی تأخیر ایله‌ین ؛ بهانه و عذر ایله وقت کچیرن .

مُتَعَلِّم [ع] تعلّم ایدن ، تحصیل علم ایدن ، اوقویوب اوکره‌نن. (متعلمانه) = تعلم وتحصیل ایدنه لایق صورتده : [محرری هم متعلّم ، هم معلّمدر. تعلمدن ، تعلیمدن هیچ بر وقت خالی قالمق ایسته‌مز — مجموعهٔ معلم حقنده — ناجی] .

مُتَعَلِّی [ع] تعلی ایدن ، یوکسك اولان ، یوکسلن .

مُتَعَمِّد [ع] بر شیئه عزم ذهنی ایله قصد وشروع ایلهین ، تعریف قانونیسی ایقاع ایتمش اولدیغی جرمی قبل الاجرا ذهننده تصور وتصمیم ایدن دیمکدر . (مُتَعَمِّداً) = ذهنده بالتصوّر قصد واجرا صورتیله ، متعمّد اولەرق .

مُتَعَمِّق [ع] درینه کیدن، درینلك پیدا ایدن ، درینلشن . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : (معلم متعمق ، فیلسوف متعمق) .

مُتَعَمِّی [ع] کور اولان. کورلك طورنده بولنان .

مُتَعَنِّد [ع] عناد ایدن، قولندن فعلندن دونمهین. (متعندانه) = متعندجهسنه .

مُتَعَوِّج [ع] تعوج ایدن ، اگری اولان، اگریلن، اگریلوب چارپیلان: (شجر متعوج) .

مُتَعَهِّد [ع] تعهد ایدن، اوزرینه آلان ، بر شیء التزام ایلهین . جمعی (مُتَعَهِّدین) .

مُتْعَه [ع] نکاح موقت مقامنده مصطلحدر .

مُتَعَیِّش [ع] تعیش ایدن، دیرلکی اولوب کچینن، یاشایان .

مُتَعَیِّن [ع] تعین ایدن، عیان و آشکار اولان § میدانه چیقوب معروف ، بللی باشلی اولان آدم. اسلوب فارسی اوزره جمعی اولان (مُتَعَیِّنان) = ایلری کلن ، معروف ذوات معناسنده قوللانیلیر : (متعینان بلده) .

مُتَغَافِل [ع] تغافل ایدن، غافل کورینن ، غافل کبی طاورانان . (مُتَغَافِلانه) = کندینی غافل کوسترنه یاقیشهجق صورتده .

مُتَغَدِّی، مُتَغَذِّی [ع] تغذّی ایدن، غدالانان ، بسلهنن .

مُتَغَرِّب [ع] غربته چیقان .

مُتَغَرِّد [ع] تغرّد ایدن، آهنك لطیف ایله نغمه پرداز اولان ، کوزل آواز ایله اوتن. اکثریا قوشلر حقنده ایراد اولنور : (بلبل متغرد ، طیور متغرده) .

مُتَغَزِّل [ع] غزل سویلهین ، غزل یازان .

مُتَغَلِّب [ع] تغلب ایدن .

مُتَغَلِّف [ع] غلافلانمش، غلافلی، قین ایچنده بولنان ، (مُتَغَمِّد) = دخی قینلی ، اورتولی دیمکدر .

مُتَغَنِّی [ع] تغنی ایدن ، خوش آواز ایله برشی اوقویان، اسکی ترکجه تعبیره کوره ایرلایان .

مُتَغَيِّب [ع] غائب اولان، كورنمز اولان .

مُتَغَيِّر [ع] تغير ايدن ، باشقه درلو اولان، باشقه‌لاشان، برحالدن ديكر حاله كچن .

مُتَفاخِر [ع] تفاخر ايدن ، فخرلنوب باشنه سنه قوريلان ، قوروم صاتان .

مُتَفاضِل [ع] فضل ومزيت ادعاسيله ياريشه چيقان، تفوق دعواسنده بولنان § فضله ، آرتق قالان .

مُتَفاوِت [ع] تفاوت ايدن ، بربرندن فرقلى اولان، اوصاقجه بر بريله غير متناسب بولنان : (درجات متفاوته) .

مُتَفَأِّل [ع] فال آچان ، فال طوتان § خيره يوران اثر خير عد ايدن .

مُتَفَحِّص [ع] تفحص ايدن ، برنسنه‌نك ايچ يوزينى وحقيقتنى دقتله آراشديران .

مُتَفَخِّر [ع] تفخر ايدن، قوريلوب بيوكلك صاتان، اوكونن. (مُتَفَخِّرانَه) = تفخر ايدنه‌لايق صورتده .

مُتَفَرِّج [ع] تفرج ايدن، دفع غم وكسب فرح ايچون قيره چيقان ، سيره وكزمكه كيدن .

مُتَفَرِّح [ع] كسب فرح ايدن، فرحلانان .

مُتَفَرِّد [ع] تفرد ايدن ، تك اولان ، اقران وعديلى اولمايان .

مُتَفَرِّس [ع] تفرس ايدن، بر شيء وجه مصيب اوزره ادراك ايدن ، سزن .

مُتَفَرِّع [ع] تفرع ايدن ، بر اصلدن آيرلمش اولان، داللانان . جمعى اولان (مُتَفَرِّعات) = (تَفَرُّعات) معناسنده قوللانيلير.

مُتَفَرْعِن [ع] فرعون طورى طاقينان .

مُتَفَرِّغ [ع] تفرغ ايدن، فارغ اولان ، واز كچن.

مُتَفَرِّق [ع] آيريلوب طاغيلان، پراكنده وطاغنيق بولنان ، بربرندن آيرى وباشقه باشقه اولان : (مصارف متفرقه ، اوراق متفرقه) اكثريا موصوفى محذوف اوله‌رق يالكز (مُتَفَرِّقَه) قوللانيلير . مثلا (شهرى اللى غروش متفرقه‌سى بولنديغى) ، (متفرقه‌قوميسيونى) كبى تعبيرات معلومدر .

مُتَفَسِّح [ع] فسحت كسب ايدن، بوللاشان، كنيشله‌ين.

مُتَفَسِّخ [ع] تفسخ ايدن، اجزاى مركبه‌سى بوزولوب چوروموش ويرلرندن آيرلش اولان يعنى لاشه كبى بوزولوب تويلرى دريدن،

دریسی اتلرندن واتلری کمیکدن دوکیلن متعفن جسم یاخود شی .

مُتَفَطِّن [ع] تفطن ایدن، سرعتله آکلایوب فرقنه واران.

مُتَّفِق [ع] بربرله اویوشوب برلشن : (دول متفقه)، جمعی (مُتَّفِقین) .

مُتَّفَقٌ عَلَیه [ع] اوزرینه اتفاق ایدلمش اولان .

مُتَفَقِّد [ع] آرایوب صوران، آراشدیران .

مُتَفَقِّه [ع] فقه تحصیل ایدن، فقیه اولان. جمعی (مُتَفَقِّهین) .

مُتَفَکِّر [ع] تفکر ایدن ، دوشونن؛ برشیٔ ایچه دوشونوب طاشینان. جمعی (مُتَفَکِّرین)، (قوۀ مُتَفَکِّرَه) = ذهن انسانیده موجود اولان دوشونمك قوتی ، بوکا (قوۀ مُفَکِّرَه) ده دینیلیر.

مُتَفَکِّك [ع] حماقتدن دائما طالغین ، سولپوك ، صالق اولان .

مُتَفَنِّن [ع] تفنن ایدن ، فنون آشنا ، فنوندن بهره دار اولان § کلامده ودیکر برشیده درلو درلو صنعت ومهارت کوسترن .

مُتَفَوِّض [ع] تفوض ایدن ، عهده یه آلان § اراضی ومستقفاتك حقوق تصرفیه سنی صاتون آلان .

مُتَفَوِّق [ع] تفوق ایدن، اوسته چیقان، اوستون اولان.

مُتَفَهِّم [ع] تکلفله آکلایان ، ادراك ایدن .

مُتَقابِل [ع] قارشی قارشی یه اولان، قارشیلقلی بولنان، ایکی جهتدن کلوب قارشیلاشان : (زوایای متقابله ، معاملۀ متقابله ، لشکر متقابل) .

مُتَقارِب [ع] بربرینه یاقین کلن، یکدیکره یاقلاشان § فن عروضده درت کره (فعولن ، فعل) وزنندن عبارت اولان بحرك اسمی .

مُتَقاصِر [ع] برشیٔ یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمایان، بالالتزام ایشنده قصور کوسترن. § قیصه لق کوسترن.

مُتَقاضی [ع] تقاضی ایدن ، مدیونی صیقشدیروب بورجی ایسته ین : (دائن متقاضی) .

مُتَقاطِر [ع] قطره قطره دوکیلن، طاملایان .

مُتَقاعِد [ع] اختیار تقاعد ایدن، مأموریتدن وخدمتدن چکیلوب چراغ اولان. جمعی (مُتَقاعِدین)

مُتَقَبِّض [ع] برسببله جانی صیقیلوب چهره سی بوزلمش اولان

آدم § دوریلوب طوپلانوب بریره كلن § اصطلاح طبده عضلاتدن مربوط اولدیغی اعضایی تحریك ایتمك اوزره طوپلانوب بوزیلن عضله یه اطلاق اولنور.

مُتَقَبِّل [ع] اصطلاح فقهده بر نسنه‌یی رد ایتمیوب قبول ایدن ، برشیء التزام ایله اوستنه آلان دیمكدر .

مُتَقَدِّس [ع] تقدس ایدن ، زیاده پاك وطاهر اولان.

مُتَقَدِّم [ع] تقدم ایدن، اوكه كچن ، ایلری كچن ؛ اول اولان § اصطلاح فقهده دفع مضرت ایچون اولجه تنبیه ایدن، بیلدیرن دیمكدر. اشبو لفظی (تقدیم ایدن) معناسنده و (مُقَدَّم) مقامنده قوللانمق غلط قبیحدر . او مقامده (مقدّم). قوللانیلملیدر. جمعی اولان (مُتَقَدِّمِین) = اوّل كلنلر ، اسكیدن كلوب كچنلر معناسنده قوللانیلیر . یالكز ایراد اولنور ایسه امم سالفه دیمك اولور . (متقدمین ادبا ، متقدمین علما) صورتنده قوللانیلیر ایسه اسكیدن كلوب كچن ادبا ، علما دیمكدر .

مُتَقَرِّب [ع] تقرب ایدن، یاقلاشان ، یاقینلاشوب یاناشان . جمعی (مُتَقَرِّبِین) .

مُتَقَرِّر [ع] تقرر ایدن ، قرار بولان ؛ یرلشوب قوت بولان .

مُتَقَرِّح [ع] اصطلاح طبده اجزای فردیه‌نك چوریوب بوزولمسیله بیوین یاره‌یه دینیلیر.

مُتَقَشِّع [ع] اصطلاح طبده بلغمی سهولتله چیقارتان علاج، بلغمی چیقاروب توكورن خسته دیمكدر.

مُتَقَلِّد [ع] تقلّد ایدن، طاقینان، قوشانان § بوینه، اوزرینه آلان .

مُتَقَلِّص [ع] تقلّص ایدن ، چكیلوب طوپلانوب بوزولن ؛ اصطلاح طبده اعضاسنی تحریك ایچون طوپلانوب بوزولن عضله‌یه یعنی اته دینیلیر: (عضلات متقلّصه) .

مُتَقَلِّل [ع] آز، آزالمش اولان، قلت بولان .

مُتَقَوِّس [ع] چار پیلوب پای شكلنه كیرن ، پای كبی اگیلن ، اگریلن .

مُتَّقِی [ع] اتّقا ایدن ، كناهدن صاقینان ، اللّهدن قورقوب منهیاتدن چكینن ، عابد ، زاهد.

مُتَقَیِّح [ع] اصطلاح طبده ایرینلنن ، ایرینلی یاره وچیبان.

مُتَقَیِّد [ع] تقید ایدن ، وظیفه‌سنده قیدلی بولنان ، دقتلی طاورانان .

مُتَّكَاء [ع] اتّكا اولنه‌جق ، یاصلانیله‌جق، طایانیله‌جق شی § قولتوق آلتنه طایادقلری

تیموردن وآغاجدن معمول قیصه عصا یاخود یاصدیق وامثالی :

« نهال تازه رس کلبنی صبا لطف ایت »
« شکسته ایلمه کیم متّکای بلبلدر »
(فصیح دده)

مُتَکاثِرْ [ع] تکاثر ایدن ، چوغالان .

مُتَکاثِفْ [ع] کثافت پیدا ایدن؛ اجزاسی صیقلاشوب قویولانان ، قالینلاشان : (بخار متکاثفه) .

مُتَکاسِلْ [ع] تکاسل ایدن ، ایشنده تنبلجه‌سنه گیوشك طاورانان ، قیدسز اولان ، اوشنن .

مُتَکافی [ع] بربرینه کفو اولان، مساوی بولنان ، برابرلشن : (نسبت متکافیه) ، (مُتَکافیاً) = متکافی اوله‌رق: (مُتَکافیاً مُتَناسِب) = حکمت طبیعیه اصطلاحاتندن اولوب مناسبتی اولان ویا نسبت اولنان شیئك تزایدیله برشیئك نقصان بولمسی وبالعکس مناسبتی بولنان شیئك تناقصیله برشیئك تزاید ایتمسی کبی نسبت معکوسه اوزرینه مرئی ومحسوس اولان کیفیت دیمکدر. مثلا (بعدی آرتدقجه ضیانك ویا برجسم منیرك کوچك کورنمسی وکذا بعد آرتدقجه صدانك آزالمسی) کبی .

مُتَکَبِّرْ [ع] تکبر ایدن، نفسنی بیوك کورن ، کبرلنن . (مُتَکَبِّرانَه) = تکبر ایدنه‌لایق صورتده . جمعی (مُتَکَبِّرِینْ) .

مُتَکَثِّرْ [ع] چوغالیجی، چوغالان ، آرتان .

مُتَکَدِّرْ [ع] کدرلنن ، جانی صیقیلان ، تاسه‌لی ، قایغولی : (قلب متکدّر) § توز ، طورطو ایله بولانیق اولان ، بولانان: (ماء متکدّر) .

مُتَکَرِّرْ [ع] تکرر ایدن ، بردن زیاده وقوع بولان ، برقاچ کرّه واقع اولان : (افادات متکرره) .

مُتَکَرِّهْ [ع] کراهتله کورن، تیکسینن ، ایکره‌نن . § خوشلانمدیغی کیمسه‌یه چهره‌سنی اکوب طارغینلق کوسترن .

مُتَکَسِّرْ [ع] قیریلان ، پاره‌لانان ، پاره پاره اولان : (کاسهٔ متکسر) .

مُتَکَفِّلْ [ع] تکفل ایدن ، کفالت ایدن، کفیل اولان . جمعی (مُتَکَفِّلِینْ) .

مُتَکَلِّسْ [ع] اصطلاحات کیمیویه‌دندر. طبیعت اصلیه‌سی دکیشوب کیرجه منقلب اولان، کیرجلنمش شیئه دینیلیر .

مُتَکَلِّفْ [ع] تکلف ایدن ، کلفتلی وزحمتلی ایش طوتان .

مُتَكَلِّم [ع] تكلم ایدن، سویله‌ین § علم کلامه واقف اولان، علم کلام اربابندن بولنان. جمعی اولان (مُتَكَلِّمین) = اهل سنتك عقائد دینیه علماسی مقامنده قوللانیلیر.

مُتَكَمِّل [ع] تکمل ایدن، نقصانی قالمایوب کمال بولان.

مُتَكَوِّن [ع] وجوده کلن، وجود بولان، موجود اولان.

مُتَّكی [ع] اتکا ایدن، طایانان، سویکنن.

مُتَلاحِق [ع] تلاحق ایدن، بربرینه قاتیلان، قاتیشان.

مُتَلاشی [ع ـ مولد] تلاش ایدن، اضطراب ایله تلاشلی، مضطربانه عجله ایدن. (مُتَلاشیانه) = تلاش ایدنه یاقیشه‌جق صورتده.

مُتَلاصِق [ع] بربرینه بیتیشك، بربریله برلشمش اولان: (خطوط متلاصقه).

مُتَلاطِم [ع] تلاطم ایدن، چارپیشان؛ دکز طالغه‌لری کبی بربرینه اوروشان: (امواج متلاطمه) § زیاده چالقالانوب طالغه‌لانان: (دریای متلاطم).

مُتَلافی [ع] تلافی ایدن، الدن کیدن شیء صوکره‌ینه تدارك واستحصال ایدن.

مُتَلاقی [ع] تلاقی ایدن، بربرینه قارشی کاوب بولوشان، قارشیلاشوب بربریله کوریشن.

مُتَلاهی [ع] لهوه متعلق شیلرله اوغراشوب اوینایان، لهو ولعب ایله وقت کچیرن.

مُتَلالی [ع] شمشك کبی چاقوب پارلدایان. (مُتَعالی) کبی (مُتَلالْ) صورتنده‌ده استعمالی ممکندر.

مُتَلَبِّس [ع] تلبس ایدن، لباسلی اولان، کیینن.

مُتَلَثِّم [ع] تلثم ایدن، یوزینی لثام ایله اورتن، یوزینه پچه طوتونان. جمعی (مُتَلَثِّمین) = افریقای شمالینك قبائل برابره ساکن اولان جهت غربیه‌سنده وقتیله اجرای حکومت ایتمش اولان رؤسای مرابطینه اطلاق اولنور.

مُتَلَجْلِج [ع] دیلی چیکنه‌یه‌رك سوزی آکلاشیلیر آکلاشیلماز بر صورتده سویله‌ین، درست وآچیق لاقیردی ایده‌مه‌ین.

مُتَلَذِّذ [ع] تلذذ ایدن، لذت بولان؛ بر شیئك قوهٔ ذائقه‌یه تأثیرندن خشنود اولان ویا حواس خمسه‌دن برینه ویاخود ذهنه تأثیرندن طات طویان.

مُتَلَزِّج [ع] لزوجتلی یعنی یاپشقان اولان؛ چکلدکجه اوزانوب یاپشان.

مُتَلَطِّف [ع] تلطف ایدن ، لطف ایله نازکانه معامله ایدن ، رفق وملایمتله طاورانان .

مُتَلِّف [ع] اتلاف ایدن، بلالزوم تلف واسراف ایله‌ین .

مُتَلَفِّظ [ع] تلفظ ایدن، اصواتی آغیزدن لفظ حالنده چیقاران . (متکلّم) مقامنده قوللا- نیله‌مز .

مُتَلَقِّب [ع] کندینه لقب اتخاذ ایدن ، لقب طاقینان.

مُتَلَقِّی [ع] تلقی ایدن ؛ ادراك و اعتقاده کوره قبول ایدن؛ برشیئ قارشیلایوب آلان .

مُتَلَمِّذ [ع] تلمذ ایدن، شاکرد اولوب اوکرنمکه چالیشان. (مُتَلَمِّذانه) = شاکردلکه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (مُتَلَمِّذین)

مُتَلَمِّع [ع] تلمع ایدن، پارلدایان: (سیف متلمع) .

مُتَلَوِّث [ع] تلوث ایدن ، بولا- شوب مردار اولان ؛ کیرلنوب پاسلانمش ، پیسلنمش اولان.

مُتَلَوِّن [ع] تلوّن ایدن، رنکدن رنکه کیرن ، رنك رنك اولان § بر حالده طورمیوب حالدن حاله انتقال ایدن ، طبیعتی ثباتسز و قرارسز اولان، اویناق مزاجلی بولنان.

مُتَلَهِّف [ع] تلهّف ایدن ، بر نسنه ایچون آه دریغ وتحسر چکوب قایغو طویان، تاسه‌لانان.

مُتَلَیِّن [ع] لینت حاصل ایدن ؛ کیوشه‌یوب یومشایان ، یومشاق اولان . (مُتَخَشِّن) ایله (مُتَقَبِّض) ك ضدی .

مُتَمَاثِل [ع] بربرینك مثل و نظیری اولان § حسابده بلا کسر تقسیم قبول ایدن .

مُتَمَاجِد [ع] مجدینی شرفنی یاد ایله افتخار ایدن، بربریله مجد وعظمت دعواسنده اولان .

مُتَمَادِی [ع] تمادی ایدن ، زیاده اوزون اولان، اوزایان؛ بلافاصله دوام ایدن. (مُتَمَادِیاً) = دائما ، آرقه سی کسیلمیه‌رك ، بلا انقطاع دیمکدر .

مُتَمَارِض [ع] تمارض ایدن، خسته کبی کورینن ، یالاندن خسته اولان .

مُتَمَالِك [ع] نفسنه مغلوب اولمایان، نفسنی ضبطه مقتدر یعنی کندینه مالك اولان: (درویش متمالك).

مُتَمَایِز [ع] تمایز ایدن ، رتب قلمیه‌دن ثانیه رتبه‌سنك برنجی صنفنه اطلاق اولنور که رتب سیفیه‌جه میرالایه معادلدر .

مُتَمَایِل [ع] تمایل ایدن، برطرفه میل کوسترن ، برجهته اکیلوب یاتان ؛ خواهش وترجیح و

استعداد كبی برسببله برينه ميل والتفات كوسترن. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير.

مُتَمَتِّع [ع] تمتع ايدن، فائده بولان، كار ايدن، منفعت كورن.

مُتَمَثِّل [ع] تمثل ايدن، برشيئه اش اولەجق حاله وصورته كيرن § برسوزی مثل اولەرق ايراد ايدن.

مُتَمَدِّح [ع] تمدح ايدن، كنديني اوكن، اوكونن. (مُتَمَدِّحانَه) = اوكونن آدمه مناسب كوريله جك صورتده. جمعی (متمدحين).

مُتَمَدِّن [ع] تمدّن ايدن، مدنيتی قبول ايدن.

مُتَمَرِّد [ع] تمرّد ايدن، كبر و عناد ايله حركت ايدن، ديك باشلی اولان، ديك كلن: (مُتَمَرِّدانَه) = متمرّدجەسنه. جمعی (مُتَمَرِّدين).

مُتَمَسْخِر [ع] تمسخر ايدن، مسخرەلق ايدن، مسخرەلانان § مسخرەلقله استهزا ايدن، ذوقلنن. (مُتَمَسْخِرانَه) = متمسخرجەسنه.

مُتَمَسِّك [ع] تمسك ايدن، اهتمام ايله طوتنان، برشيئ صاليويرمەمك اوزره قوتله طوتان: (شريعت مطهرەيه متمسك) اكثريا معنوياتده قوللانيلير.

مُتَمَكِّن [ع] تمكن ايدن، مكان طوتان، برمحلده اوطوران § حركات ثلثەيی قبول ايدن كلمه.

مُتَمَلِّق [ع] تملق ايدن، برآدمه مزاجكيرانه اوضاع و كفتار ايله صوقيلوب يالطاقلانان.

مُتَمَلِّك [ع] تملك ايدن، ملك ايدينن، تحت تصرفه آلان.

مُتَمِّم [ع] تتميم ايدن، تاملايان § اصطلاح هندسەده بر قوس ويا زاويەنك نصف دائرەيه واقع اولان تفاضلی ديمكدر.

مُتَمَّم [ع] تتميم ايدلمش، تاملانمش، اكسيكی قالمامش.

مُتَمَنِّي [ع] تمنی ايدن، آرزو ايلەين، ديلەين.

مُتَمَنّٰى [ع] تمنی اولنمش، اميد ايله آرزو ورجا ايدلمش، ديلەنلمش. تركجه ادات خبر اولان (در) كبی آخرينه بر ادات لاحق اولمدقجه صوكی (ی) يازلميدر.

مُتَمَوِّج [ع] طالغەلانان، طالغه طالغه اولان: (بحر متموج، چنزار متموج).

مُتَمَوِّل [ع] تموّل ايدن، چوق مال صاحبی اولان، مالدار وزنكين بولنان. (مُتَمَوِّلانَه) = متمولجەسنه. جمعی (مُتَمَوِّلين).

مُتَمَهِّد [ع] تمهد ايدن، يايلوب دوشەنن، يرلشن.

مُتَمَيِّز { [ع] تميز ایدن ، معنیً امثالندن آیریلان ، امثالی آره‌سندن آیریلوب باشقه بر موقع طوتان ، ممتاز اولان ، سچلن . عربی جمعی (مُتَمَيِّزِين) اسلوب فارسی اوزره جمعی (مُتَمَيِّزان) .

مُتَمَيِّع { [ع] صیویق اولان ، صیویقلاشان ، مایع حالنه کلن ، صولانوب آقان .

مُتَنادِر { [ع] نادر اولان ، پك آز بولنان .

مُتَنادِي { [ع] بربرینه ندا ایدن ، دیك سس ایله بربرینی چاغیران .

مُتَناسِب { [ع] تناسب اوزره بولنان ، بربرینه مناسب واویغون اولان ؛ انداملی ، کوسترشلی ، کوزل . (مقادیر متناسبه) = نسبتلری بردوزی‌یه وموافق اولان کمیتلر .

مُتَناسِل { [ع] تناسل ایدن ، بر برندن طوغوب اوره‌ین اصطلاحده برچیچکك کوبکندن چیقان دیکر یاوروچیچکه دینیلیر .

مُتَناصِر { [ع] بربرینه یاردیم ایدن ، یاردیملاشان .

مُتَناظِر { [ع] بربرینه ناظر اولان ، بربرینه باقان : (خانه‌لرك پنجره‌لری متناظر بولندیغندن ..)

مُتَنافِر { [ع] تنافر ایدن ، بربرندن نفرت ایدن ، یادرغایان ، ایگره‌نن .

مُتَنافِي { [ع] تنافی ایدن ، بربرینه ضد اولان .

مُتَناقِص { [ع] تناقص ایدن ، آزالان ، اکسیلن .

مُتَناقِض { [ع] تناقض ایدن ، بربرینی بوزوب نقض ایدن ، بربرینه اویمایان .

مُتَناكِح { [ع] تناکح ایدن ، نکاحلاشان ، بربریله شرعاً عقد نکاح ایدن زوج وزوجه .

مُتَناوِب { [ع] نوبتله ، تکرار تکرار کلن ؛ برامری نوبتله اجرا ایدن .

مُتَناوِل { [ع] تناول ایدن ، آلوب ییین . جمعی (مُتَناوِلِین) .

مُتَناوِم { [ع] اویور کبی کورینن ، یالاندن اویویان .

مُتَناهِي { [ع] تناهی ایدن ، نهایت بولان . (غیر متناهی ، نامتناهی) = نهایتی اولمایان ، اوجی بوجاغی بولنمایان ، صوکسز : (فضای نامتناهی ، عدد نامتناهی) .

مُتَنَبِّت { [ع] تنبت ایدن ، یردن بیتن ، اوت کبی یردن اوریروب چیقان .

مُتَنَبِّه { [ع] تنبّه ایدن ، عقلنی باشنه طوپلایان ، انتباه حاصل ایدوب اوصلانان .

مُتَنَبِّج { [ع] اصطلاح طبده اوفورلمش ، شیشمش اولان قطعهٔ بدن دیمکدر .

مُتَنَبّى [ع] يالاندن دعواى نبوّت ايدن ، بو نام ايله مشتهر بر مشاعر عربى دخى واردر عنوانى (ابو الطيب احمد) در .

مُتَنَخْنِخ [ع] بوغازنى خيرلدا-دوب نفس آلان ، كوكسنده‌كى طوپلو بلغم سببيله خيرلتى ايله صولويان .

مُتَنَخِّم [ع] اصطلاحات طبيه-دندر . بلغم چيقاران آدم ديمكدر .

مُتَنَزِّل [ع] تنزل ايدن، آشاغى اينن ، آشاغيلايان § كندى قدر وحيثيتندن آشاغى عد اولنه‌جق طرزده معامله‌ده بولنان ، آلچاق كوكللى طاورانمق صورتيله لطف كوسترن. (مُتَنَزِّلاً) = متنزل اوله‌رق (مُتَنَزِّلانه) = متنزلجه‌سنه .

مُتَنَزِّه [ع] تنزه ايدن ، كسب انشراح ايچون فرحلى و آچيق يرلرده كزين .

مُتَنَشِّر [ع] طاغيلان ، ياييلان، خبر كبى طاغيلوب طويبلان. (مُنْتَشِر) زياده قوللانيلير .

مُتَنَصِّح [ع] نصيحت قبول ايدن ، اوكود ديكله-يوب اوصلانان .

مُتَنَصِّر [ع] تنصّر ايدن .

مُتَنَعِّم [ع] تنعم ايدن ، نعمت بولوب راحت ايدن ، ناز ونعمتله ورفاه ايله پرورده اولمش ، نازلى ياشامش اولان. جمعى (مُتَنَعِّمين).

مُتَنَغِّم [ع] نغمه‌پردازلق ايدن ، ايرلايان. جدّيات و مد-حيّاتده قوللانيلماملى .

مُتَنَفِّذ [ع] نفوذ واعتبارى جارى اولان ، نفوذلى بولنان . جمعى (مُتَنَفِّذان) .

مُتَنَفِّر [ع] تنفر ايدن ، نفرت ايدوب ايكره‌نن، تيكسينن؛ استكراه ايله چكينوب قاچنان .

مُتَنَفِّس [ع] تنفس ايدن، صولوق آلان، صولويان: (فرد متنفس) § يورغونلق آلان ، ديكله-نوب راحت ايدن .

مُتَنَقِّد [ع] تنقد ايدن، اوكورتله-ين، اوروندەلەين، سچوب آييران . (مُنْتَقِد) زياده قوللانيلير ، اورايه‌ده باق .

مُتَنَقِّل [ع] بر يردن ديكر بر يره كوچن ، نقل ايدن. (مُنْتَقِل) زياده قوللانيلير .

مُتَنَكِّر [ع] تنكّر ايدن ، بيلنميه‌جك وطانلميه‌جق قيافته وصورته كيرن . (مُتَنَكِّراً) = متنكر اوله‌رق .

مُتَنَوِّر [ع] تنوّر ایدن، آیدینلق اولان، نورلانان، پارلدایان.

مُتَنَوِّع [ع] تنوع ایدن، نوعلنن، نوع نوع، کونا کون، درلو درلو اولان: (مباحث متنوعه).

مُتَنَوِّم [ع] اویوقلایان، اویویان؛ رؤیا کورن.

مُتَواتِر [ع] تواتر بولان، شایع اولان. (مُتَواتِراً) = تواتر درجه‌سنی بوله‌رق، هرکس عندنده معلوم و مصدق اوله‌رق § اصطلاح عروضده کندیسنده متحرك بین‌الساکنین واقع اولان قافیه‌یه اطلاق اولنور.

مُتَواجِه [ع] مواجهه ایدن، بربریله قارشی‌قارشی‌یه اولان. (مُتَواجِهاً) = قارشی قارشی، یوز یوزه اوله‌رق.

مُتَوارِث [ع] توارث ایدن، برندن دیکرینه ارثاً انتقال ایدن، برندن دیکرینه میراث قالان.

مُتَوارِد [ع] توارد ایدن، بر برینك آردنجه وارد اولان، یتیشوب کلن: (اوراق متوارده).

مُتَوارِی [ع] تواری ایدن، آرقه‌ده قالوب کوزه کورنمه‌ین، آرقه‌یه کیزلنن.

مُتَوازِی [ع] یان یانه، برچرپیده اولان؛ اصلا انحراف وتباعد ایتمه‌مك اوزره بر پرده‌ده بولنان: (خطوط متوازیه).

مُتَواصِل [ع] بربرینه واصل و بتیشیك اولان، بر برینه اولاشوب قاووشان: (خطوط متواصله).

مُتَواضِع [ع] تواضع ایدن، آلچاق کوکللیلك ایدن؛ کندیسندن قدر و پایه‌جه کوچك و آشاغی بولنانلره قارشی کبر ایتمیوب نفسنی آشاغی طوتان، محویت کوسترن. (مُتَواضِعانه) = متواضع اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جمعی (مُتَواضِعین).

مُتَوافِر [ع] توافر ایدن، چوق اولان، چوغالان.

مُتَوافِق [ع] توافق ایدن، بربرینه اویان، اویغون اولان.

مُتَوالِی [ع] توالی ایدن، بربرینی ولی ایدن، آردی کسیلمه‌ین، بربری آردنجه اولان. (مُتَوالِیاً) = متوالی اوله‌رق، بردوزی‌یه.

مُتَوَتِّر [ع] کریلن، کرکین اولان: (اعصاب متوتره).

مُتَوَثِّق [ع] بر ایشی اعتماد ایله طوتان، بر ایشه متانتله یاپشان.

مُتَوَجِّد [ع] وجده کلن، حاللنن. (مُتَواجِد) = ساخته،

يابمه اولەرق توجد ايدن ديمكدركه استعمالى اندردر .

مُتَوَجِّع [ع] آغرييان، آغريلانان : (عضو متوجع) برمصيبت سببيله دردناك اولان، معنىً آجى‌طويان معناسنده استعمالى غالبدر: (قلب متوجع ، روح متوجع) .

مُتَوَجِّه [ع] توجه ايدن، يوزنى بر جهته دونديرن ، بر جهته طوغرى يوكيلوب‌دونن: (قبله‌يه متوجه ، سمت شماله متوجه) § برينه التفات؛ رفق ولطف ايله معامله ايدن. (مُتَوَجِّهاً) = متوجه اولەرق .

مُتَوَحِّش [ع] وحشتلنن، يادرغايوب قاچان، اوركوب قورقان .

مُتَوَدِّد [ع] محبت كوسترن ، دوستلق ايدن، كنديني سوديرن .

مُتَوَرِّع [ع] اهل ورع، متقى، پرهيزكار اولان ؛ منهياتدن وموجب كناه اولان حالاتدن صاقنوب اجتناب ايدن . (مُتَوَرِّعانه) اهل ورع اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُتَوَرِّم [ع] تورم ايدن، شيشلر وقوغوقلر پيدا ايله‌ين ؛ لسان عوامده (ورم) دينيلن آق جكرك علت وخيمه‌سنه‌طوتلمش اولان آدم . (مُتَوَرِّماً) = ورم علتنه طوتيله‌رق .

مُتَوَسِّط [ع] توسط ايدن ، واسطه اولان، آره‌يه كيرن . جمعى (مُتَوَسِّطين) § اورته ، نه بيوك نه كوچك ايكيسى آراسى : (مُتَوَسِّطُ القامه) .

مُتَوَسِّع [ع] توسع ايدن ، وسعتلنن ، كنيشله‌ين .

مُتَوَسِّل [ع] توسل‌ايدن، وسيله بولوب معنىً طوتنان ، صاريلان . (مُتَوَسِّلاً) = متوسل اوله‌رق .

مُتَوَشِّح [ع] جواهر ايله زينتلنن، طاقوب طاقشديران.

مُتَوَصِّل [ع] واصل اولان ، قاووشان § مناسبت وقرابت پيدا ايدن .

مُتَوَضِّح [ع] توضح ايدن ، وضوح پيدا ايدن ، واضح اولان .

مُتَوَطِّن [ع] توطن‌ايدن، وطن طوتان ، يورد ايدينن.

مُتَوَغِّل [ع] مشغول اولان ، ايشه‌طالان، اوصانمقسزين ايشله‌ين : (نه‌ايله متوغلدر ؟) .

مُتَوَفّى [ع] فوت اولمش، وفات ايتمش ، اولمش . بونك مؤنثى (مُتَوَفّاة) در . (متوفيه) ياكلشدر . طوغريسنى يازملى .

مُتَوَقِّر [ع] توقر ايدن، وقار پيدا ايدن ، وقارلانان.

مُتَوَقِّعْ { [ع] توقع ایدن ، امید ایدن، رجا قیلان، اومان.

مُتَوَقِّفْ { [ع] توقف ایدن ، اکلەنن ، طوران § تعلق ایدن ، مربوط ومنوط اولان ، اوبولنمدقجه اولامایان . بومعناده زیاده قوللانیلیر : (نهارك حلولی شمسك طلوعنه متوقفدر) .

مُتَوَقِّی { [ع] توقی یعنی کندینی وقایه ایدن ، صاقنان ، چکینن .

مُتَوَکِّلْ { [ع] توکل ایدن ، هر خصوصده جناب حقه اعتماد وانقیاد تام ایله تسلیمیت کوسترن. (مُتَوَکِّلاً) = متوکل اولەرق، تکرییه توکل وانقیاد واعتماد ایدەرك دیمکدرکه برایشه، برشیئه عزم وشروع زماننده قوللانیلیر : (متوکلاً علی الله) . (مُتَوَکِّلانَه) = متوکل اولانه یاقیشەجق صورتده .

مُتَوَلِّدْ { [ع] تولد ایدن ، حقیقی ومجازی طوغان ، نشأت ایدن ، حاصل اولان .

مُتَوَلِّهْ { [ع] توله ایدن ، وله کتیرن ، عقلی باشندن کیدوب سرسم وحیران اولان: (عاشق متوله) .

مُتَوَلِّی { [ع] تولیت صاحبی بولنان، بر وقفك شرائطی وجهله امور وخصوصاتنه نظارت وواردات ومصارفاتی اخذ واداره ایدن .

مُتَوَهِّمْ { [ع] توهم ایدن، چکینن، وهم ایدن ؛ خطا و یاکلش ظن ایدوب قورقان، اورکن. (مُتَوَهِّمانَه) = متوهمجەسنه . جمعی (مُتَوَهِّمِین) .

مُتَهاجِمْ { [ع] تهاجم ایدن، بربرینه هجوم ایدن . (مهاجم) کبی یالکز هجوم ایدن معناسندەده قوللانیلیر . (مُتَهاجِمانَه) = متهاجمجەسنه . جمعی (مُتَهاجِمِین) .

مُتَهاجی { [ع] بربرینی هجو وذم ایدن. یالکز هجو ایدن معناسنده دخی مستعملدر .

مُتَهارِمْ { [ع] اختیار کبی کورینن، مسن اولمدیغی حالده یالاندن اختیارلق طور وحرکتی کوسترن .

مُتَهافِتْ { [ع] پروانه کبی برشیئك اوزرینه بالاختیار و خواهش ایله دوشن ، چارپان ؛ بر شیئه آتیلوب اوچان .

مُتَهالِكْ { [ع] تهالك ایدن، عجله وصبرسزلق ایله میل ایدن، بالاختیار نفسنی تهلکەیه دوشورن . (مُتَهالِکانَه) = متهالك اولانه سزا برصورتده .

مُتَهاوِنْ { [ع] ایشنی مهمسەمیوب کیوشك وآغیر طاورانان ، ایشنده قیدسز وتنبل بولنان.

مُتَهَجّى [ع] حروف هجایی صیره‌سیله تلفظ ایدن. هجاله‌ین.

مُتَهَدّی [ع] تهدّی ایدن، هدایت بولان، دلالت وارشاد ایله هدایتلنوب طوغری یوله کیدن § اهدا ایدن، هدیه کوندرن.

مُتَهَزِّز [ع] تتره‌ین، دپره‌نن، زینغیردایان.

مُتَهَكِّم [ع] تهکّم ایدن، خشم ایله اوفکه ایله استهزا ایدن، تزییف ایله قاریشیق اثر غضب کوسترن. (مُتَهَكِّمانه) = تهکم ایدنه یاقیشه‌جق صورتده.

مُتَّهَم [ع] تهمت اسناد اولنان، اتهام اولنمش، تهمتلی ظن اولنان.

مُتَهَوِّر [ع] تهوّر ایدن، برشیئك صوکنی دوشونمه‌یوب بردنبره حدّت وشدّت کوسترن، بر ایشه بی‌پروا صالدیروب حدتله نزاعه وغوغایه کیریشن. (مُتَهَوِّرانه) = تهوّر ایدنه لایق صورتده. (مُتَهَوِّراً) = متهور اوله‌رق.

مُتَهَيِّج [ع] تهییج ایدن، دپره‌نوب حرکت ایدن: (قلب متهیج).

مُتَهَيِّئ [ع] تهیؤ ایدن، صورت لازمه‌یه کیروب حاضر بولنان، حاضرلانمش اولان: (متهیئ عزیمت، متهیئ حرکت).

مُتَيَبِّس [ع] یبوست پیدا ایدن، قورویان، قورو اولان.

مُتَيَسِّر [ع] تیسر ایدن، قولایلقله حصوله کلن، قولای اوله‌رق انجامه ایریشن.

مُتَيَقِّظ [ع] تیقظ ایدن، اویانیق وکوزی آچیق بولنان؛ بصیرت ودقت ایله حرکت ایدن (مُتَيَقِّظانه) = او صورتله حرکت ایدنه لایق طرزده.

مُتَيَقِّن [ع] تیقن ایدن، یقیناً بیلن، برشیئ بلاشبهه آکلایوب بیلن.

مُتَيَمِّم [ع] تیمّم ایدن، آبدسته بدل وجه شرعی اوزره طوپراق ایله اجرای طهارت ایدن یعنی صو بولنمایان محلده یوزینی ودیرسکه وارنجه قدر اللرینی پاك طوپراق ایله مسح ایله‌ین.

مُتَيَمِّن [ع] تیمّن ایدن، برشیئ میمنتلی واوغورلو صایان.

مُتَيَمَّن [ع] تیمّن اولنمش، میمنتلو عد اولنوب کندیسندن خیر اومولمش، مبارك، اوغورلو اولان.

مُثَاب [ع] ثوابه نائل اولمش، ثواب قازانمش اولان.

مُثَابَرَت [ع] بر شیئه مداومت ایتمك، دوام اوزره مشغول اولمق معناسنه‌در. اکثریا

(مبادرت ، ابتدار) كلمه‌لری مقامنده قوللانیلیر : (شقهٔ تناوری تحریرینه مثابرت اولندی) .

مُثْبِت [ع] اثبات ایدیجی، ایدن: (اوراق مثبته) .

مُثْبَت [ع] اثبات اولنمش، ثبوت بولمش § یازیلوب قید ایدلمش اولان : (بوافاده‌نك صحتی ادلهٔ قاطعه ایله مثبتدر) .

مُثَبِّت [ع] تثبیت ایدیجی، ثابت قیلان ، پایدار ایدن .

(مُثَبَّت) = ثابت قیلنمش ، استقرار بولمش معناسنه‌در . بونلر بالاده کیلرك مقامنده قوللانیله‌ماز .

مُثَقِّب [ع] تثقیب ایدیجی، ایدن، دلن. (مُثَقَّب) = دلنمش.

مُثَلَّث [ع] اوچلندیرلمش § اوچ قات، اوچلو؛ اوچ کوشه‌لی برشکل هندسی .

مُثَلَّثات [ع] اوچ کوشه‌لی معناسنه اولان (مُثَلَّث)ك جمعیدر . مثلثلرك خواص وکیفیاتندن بحث ایدن فنه اطلاق اولنور: (مثلثات مستویه ، مثلثات کرویه) .

مُثْمِر [ع] میوه‌لی، میوه‌ویریجی، میوه دار معناسنه در : (اشجار مثمره ، اشجار غیر مثمره) § نفوذلی ، فائده‌لی، تأثیرلی، نتیجه‌لی معناسنده‌ده قوللانیلیر : (سعی وغیرتی مثمر اولمدی، آنك کلامی مثمر دکلدر)، (غیر مثمر) = فائده‌سز ، تأثیرسز.

مُثَمَّن [ع] سکز قات ، سکز کوشه‌لی § سکز مصراعلی قطعه وبند § سکز ضلعی حاوی شکل هندسی § ثمن مقابلنده فروخت اولنمش شی .

مُثَنّات [ع] « مُثَنّی » کلمه‌سنك جمعی ، ایکی نقطه‌لی حرفك صفتیدر : (تاء مثنات ایله) .

مُثَنّی [ع] ایکی قات ، ایکیلی § ایکی نقطه‌لی § تثنیه‌لی ، تثنیه‌لنمش .

مُثُول [ع] حرمةً ایاقده طورمق .

مُجاب [ع] کندیسنه جواب ویرلمش ، جواب قبول آلمش اولان .

مُجادَله [ع] جدللشمك، آتیشوب طوتشمق ، ایتیشوب اوغراشمق § الزام خصم ایچون برمسئلهٔ علمیه‌ده منازعه‌یه کیریشمك ، نزاع ایتمك : (دفع مجادله، مجادلهٔ قلمیه) .

مُجاز [ع] اجازت ویرلمش، کندینه اذن و رخصت ویرلمش : (مجاز طلبهٔ علومدن) § جائز کورلمش، مباح طوتلمش : (بویله یاپمق شرعاً مجازدر) .

مُجازات [ع] عمله کوره یعنی کرك ایلکه وکرك کوتولکه مقابل برکیمسه‌یه جزا ایتمك دیمکدر § قانون اصطلاحنده مجرمه

ارتکاب ایتدیکی جرمه مقابل و یریلن جزا معناسنه‌در . (مُجازات اِنْتباهیَّه) کبی .

مُجازَفه [ع] اصطلاح‌فقهده وزنسز، کیلسز طوپدن کوتوری صاتمق دیمکدر .

مُجاسَرَتْ [ع] جسارت ایتمك ، جرأتلی بولنمق. (مجاسر) = جرأتلی بولنان .

مُجالَسَتْ [ع] برآراده اوطور- مق، برلکده‌اوطورمق. (مجالسه) صورتنده قوللانیلماز .

مُجامَعَه [ع] جماع ایتمك. (مجامعت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مُجامَلَه [ع] برآدم ایله دوست اولوب صورتا التفات طرزنده کوزل معامله ایدشمك، حسن معاشرتده بولنمق .

مُجانَبَتْ [ع] برشیدن صاقنمق ، چکلمك ، چکنمك ؛ بر کیمسه‌دن یانلایوب اوزاقلاشمق.

مُجانِسْ [ع] (مُتَجانِسْ) کبی بکَزه ین ، هم‌جنس اولان.

مُجانَسَتْ [ع] هم جنس اولمق ، بر جنسدن بولنمق ، بکَزه‌مك معناسنه‌در.

مُجاوَبه [ع] برینه یاخود سؤاله جواب‌ویرمك § مکتوبلا- شمق، مکتوب ایله جواب ویریشمك.

مُجاوِرْ [ع] قوکشو، قوکشولق ایدن § حرمین محترمین جوارنده اختیار اقامت‌واعتکاف‌ایدن.

مُجاوَرَتْ [ع] قوکشولق، قوکشو اولمق §حرمین‌الشریفین جوارنده ساکن بولنمق .

مُجاهِدْ [ع] دشمن‌ایله‌جنك ایدن، جهاد ایدن : (مجاهد فی‌سبیل‌الله) ، (مُجاهِدانَه) = مجاهد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (مُجاهِدینْ) § برایشه بر شیئه جهد ایدن ، چالیشان ، غیرت کوسترن .

مُجاهَدَه [ع] جهد ایله غیرتله چالیشمق § نفسی یَمکه، هوسات و حظوظاتدن محروم ایتمکه اوغراشمق : (مجاهدهٔ نفس) .

مُجْبِرْ [ع] اجبار ایدیجی ، ایدن؛ زورلایجی ، زورلایان : (قوهٔ مُجْبِرَه) = اجبار ایدن ، زور- لایان قوّت .

مُجْتَبی [ع] اجتبا اولنمش، آیریلوب سچلمش، برکزیده بولنان: (رسول مجتبی ، نبیّ مجتبی) :

« بحق احمد مختار ومجتبی‌که اودر »
« وجود انجم و افلاکه علّت ایجاد »
« نفعی »

مُجْتَرِنْ [ع] کثرت عمل وتجربه ایله صنعتندهماهر اولان: (طبیب مجترن ، جرّاح مجترن) .

مُجْتَرَّه { [ع] اصطلاحات فنیه‌دن اولوب دوه ، اینك ، قویون كبی گویش گتیرن حیوانات قسمنه اطلاق اولنور .

مُجْتَمِعْ { [ع] طوپلانجی طوپلانان.

مُجْتَنِبْ { [ع] اجتناب ایدن ، صاقنان ، چكینن .

مُجْتَنِحْ { [ع] برطرفه اكیلوب میل ایدن . سجده‌ده اللرینی یره وضع ایله دیرسكارینی آچه‌رق قوللرینی قاناد شكلنده طوتان .

مُجْتَبیٰ { [ع] اجتبا اولنمش، دیو- شیرلمش ، طوپلانلمش.

مُجْتَهِدْ { [ع] اجتهاد ایدن، چالیشوب صرف مقدرت ایدن § كتاب وسنتدن واحادیث شریفه‌دن استخراج حكم شرعی امرنده بذل مقدرتله بر مذهب وطریق كوسترن ذوات شریفه‌نك. ائمهٔ دینك هر بری. جمعی (مُجْتَهِدینْ) .

مُجِدّ { [ع] جدّ وسعی ایدیجی ، ایدن؛ برایشده غیرتله چالیشان.

(مُجِدّانَه) = مجد اولانه یاقیشیر صورتده .

مُجَدَّدْ { [ع] تجدید اولنمش، یكیلنمـ- یرلمش . (مُجَدَّداً) = یكیلنمك صورتیله ، یكی باشدن .

مُجَدِّدْ { [ع] تجدید ایدیجی، ایدن؛ یكیلندیریجی، یكیلندیرن.

(مُجَدِّدانَه) = مجدد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (مُجَدِّدینْ) .

« مآل نظم ونثری آكلاشلمقدن مبرّادر »
«مجدد شاعرك طرز بیانی ساده‌در سوزده»
(م ناجی)

مُجَدَّرْ { [ع] چیچك چقارمش ، چیچك بوزوغی آدم.

مُجَرَّبْ { [ع] تجربه اولنمش ، دگنمش ؛ تجربه ایله ماهیتی معلوم اولمش شی یاخود آدم . جمعی (مُجَرَّباتْ) .

مُجَرِّبْ { [ع] تجربه‌ایدن، دگین، صاحب تجربه، كاردیده؛ دقایق اموره واقف اولان . عربی جمعی (مُجَرِّبینْ) فارسی جمعی (مُجَرِّبانْ).

مُجَرَّدْ { [ع] تجرید اولنمش، عریان ایدلمش، صویلمش، چیبلاق § منفرد ، یالكز ، نفسنی علائق دنیویه‌دن قطع ایله جناب اللهه توجه ایدن § اهل تجرید ، بیكار ، متأهل اولمایان § عندالحكما عقول ونفوس كبی ماده‌دن عاری اولان شی ، ارباب شریعت عندنده ملائكه‌وارواح دیمكدر § بر اسمك حال اصلی اوزره بولنمسنه اطلاق اولنور : (ثلاثی مجرّد) § مطلقا ، بهمه‌حال مقامنده‌ده‌قوللانیلیر: (مجرد كلمیسك) جمعی اولان (مُجَرَّداتْ) = جسمانیتدن عاری ، روحانی شیلر دیمكدر :

«سروری جوهر کلدن ایدر تاریخن استنباط»
«موفقدر مجرد عقل عاشر نقل فتواده»
(عاشر افندینك مشیختنه ـ سروری)

مُجْرِمْ { [ع] صاحب جرم، ارتکاب جرم ایدن ، کناهکار § اوامر قانونیه‌یه مغایر حرکتده بولنوب طوتیلان ومحکمه‌یه کوتوریلن صوچلی آدم . جمعی (مُجْرِمِينْ) .

مُجَسَّمْ { [ع] تجسیم اولنمش ، جسملندیرلمش ، جسملی ، کووده‌لی اولان یعنی ابعاد ثلثه‌یی مشتمل بولنان: (نور مجسّم) § قابارتمه رسم ، شکل : (کرهٔ مجسمه) .
« سکا ای نور مجسّم نجه تشبیه ایده‌یم »
« یوغیکن وجه شبه تازه نهال چمنی »
(ابن کمال)

مُجَعَّدْ { [ع]قیوریم قیوریم قیویرلمش، بوکلم بوکلم لوله‌لوله ایدلمش: (زلف مجعد) .

مُجَفْ { [ع] جوفلی، ایچی بوش، مجوّف : (حمام مجفی) = ایچی بوش دیواری .

مُجَفِّفْ { [ع] تجفیف ایدیجی ، قورودیجی. (مُجَفَّفْ) = صویی چکلمش ، نمی قالمامش ، قورومش .

مُجَلّى { [ع] جلا ویرلمش، آچیلوب پاك ایدلمش، جلالی، پارلاق: (مرآت مجلی) . (مُجَلّا) طرزنده‌ده قوللانیلیر .

مُجَلّى { [ع] آچوب تمیزله‌یجی، جلا ویریجی ، جلاجی . جمعی اولان (مُجَلِّيات) = چیبان ، سیویلجه کبی شیلری دفع ایدوب جلده طراوت وحلاوت ویرن ادویه‌یه اطلاق اولنور .

مُجَلِّدْ { [ع] تجلید ایدن ، کتاب جلدله‌ین ، کتاب قابی یاپان صنعتکار . جمعی (مُجَلِّدِينْ) .

مُجَلَّدْ { [ع] تجلید اولنمش، جلدلنمش ، قاب کچیرلمش، بر جلدلی کتاب . جمعی (مُجَلَّدَاتْ) = جلدلنمش اولان شیلر، جلدلی کتابلر.

مُجْمَلْ { [ع] اجمال اولنمش، قیصالدلمش ، قیصه ، خلاصه ، مختصر . (مُجْمَلاً) = قیصه اوله‌رق ، قیصه کسه‌رك ، قیصالدرق .

مُجَوِّدْ { [ع] قرآن عظیم الشانی تجوید اوزره اوقویان ، حسن تلاوت ایدن ، علم تجویده آشنا اولان .

مُجَوَّرْ { [ع] تجویر اولنمش ، جویرلمش دیمکدر . مطبوخاتدن کوفته‌یه مشابه اولوب (مجور) دینیلن طعامك نامی بوندن محرفدر . مذکور طعام قیزغین یاغ ایچنده جویریله‌رك پیشیرلدیکی ایچون بویله تسمیه قیلنمشدر .

مُجَوَّزْ { [ع] تجویز اولنمش ، جائز کورلمش .

مُجَوَّف [ع] تجويف اولنمش ، اویوق، ایچی بوش شی.

مُجَوْهَر [ع] الماس کبی ذیقیمت طاشلر ایله تزیین اولنمش ؛ الماسلی طاقم مقامنده‌ده قوللانیلیر § نقطه‌لی اولان حرف ، نقطه‌لی حروفی حساب ایدیله‌رك سویله‌نیلن تاریخ . بو لفظ (جَوْهَر) و (جَواهِر) مقامنده قوللانیله‌ماز .

جمعی اولان (مُجَوْهَرات) = الماسلی و باشقه درلو ذیقیمت طاشلی طاقملر مقامنده قوللانیلیر.

مُجَهَّز [ع] تجهیز اولنمش ، لوازمی ترتیب واحضار قیلنمش ، دوناتمش .

مُجَهِّز [ع] تجهیز ایدیجی ، ایدن؛ دونادان .

مُجیب [ع] اجابت ایدن، قبول ایدن ، مطلوبی اسعاف وارزان قیلان، جواب ویرن: (جناب حق مجیب‌الدعواتدر) .

« ایلسون ذاتکی منّان مجیب »
« قصر فردوسده همبزم حبیب »
(معلم ناجی)

مُجیز [ع] اجازت‌ویریجی، اذن ویرن : (فاتح جامع شریفی مجیز درسعاملرندن) .

مُحابا [ع] (مُحابات) مصدرندن (تا) نك اسقاطیله‌یاپیلمش برکلمه‌در ، هروقت « بی » اداتیله و دوشونمه‌دن ، قیدسز واحترازسز اوله‌رق، صاقنمقسزین معناسنده قوللانیلیر . (مُحابات) = فی‌الاصل بر کیمسه‌یه میل‌وتوجه ایله‌بالخاصه مساعده ویاردیم ایتمك معناسنه‌در . اصطلاح فقهده بر شیئ ثمن مثلندن نقصانه بیع ایتمك‌دیمکدرکه مساهله‌ومسامحه معناسنی تضمن ایدر . (محاباة فی‌البیع) .

« یاسمندر در سنك پروانه‌در یا پرچمك »
« آتش رخساردن ایتمز محابا پرچمك »
(بهجت‌ـ‌خذما صفا)

مُحاجات [ع] بیلمه‌جه سویله‌شمك صورتیله ذکاوتده امتحان ومسابقه معناسنه‌در .

مُحاذات [ع] قارشی طورمه ، مقابل اولمه .

مُحاذی [ع] برحذاده ، قارشو، مقابل بولنان .

مُحارِب [ع] حرب ایدیجی ، جنك ایدن : (لشکر محارب ، فرقهٔ محاربه) ، (طَرَفَینِ مُحارِبَیْن) = حرب ایدن ایکی‌طرف.

مُحارَبه [ع] حربلشمك ، جنك ایتمك ، حرب ، غوغا . جمعی (محاربات) .

مُحاسِب [ع] حساب کورن ، حساب ایدن ؛ امور حسابیه‌یه آشنا اولان .

مُحاسَبه [ع] حسابلاشمق ، برینك حسابنه باقمق

§ بر دائره‌نك معاملات حسابیه‌سیله اشتغال ایدن مأمورین و کتبه‌سنه مخصوص قلم اوطه‌سی : (مالیه محاسبه‌سی ، خارجیه محاسبه‌سی) جمعی (مُحاسَبات) : (دیوان محاسبات) .

مُحاصِر [ع] شهر و قلعه و استحکام کبی بر محلك اطرافنی صاروب قوشادوب صیقشدیران . جمعی (مُحاصِرین) .

مُحاصَرَه [ع] بر محل ویا قلعه‌نك ویاخود دشمنك جوانب واطرافنی احاطه ایتمك ، قوشاتوب تضییق ایتمك ، دخول و خروجی منع ایله ضبط وفتحنه سعی ایله‌مك .

مُحاضَرَه [ع] معلومات مستحضره یعنی خاطرده طوتیلان حاله موافق ومقامه مناسب ادبی ، تاریخی ، هوائی کلام وحکایه واخبار واشعار دیمکدر § برآدم حقنی اظهار وحفظ ایچون دیکریله مجادله ایتمك معناسنه‌در . بومعنی اعتباریله (فنّ محاضره) اطلاق اولنمشدر که ایکی کیمسه‌نك قیاس وادله ایله صورت جدل ومباحثه‌لرینی متضمندر . جمعی (مُحاضَرات) .

مُحاط [ع] احاطه اولنمش ، اطرافی قوشادلمش ، چوره‌سی آلنمش : (خندق ایله محاط بر قلعه) رسمیاته مخصوص اولان (محاطِ علم) تعبیرینی (محاطعلم) صورتنده متصل یازمالی .

مُحافِظ [ع] حفظ ایدیجی ، صاقلایجی ؛ حائز اهمیت اولان بلده و قلعه‌لرك حفظنه مأمور اولان بیوك ذاته ویریلن عنوان : (بوغاز محافظی ، قافلهٔ حج محافظی) .

مُحافَظه [ع] حفظ ایتمك ، صاقلامق ؛ ضرر وخلل شائبه‌سنی دفع ایله قوریمق ، باراندیرمق : (محافظهٔ عرض ، محافظهٔ ناموس ، محافظهٔ مال) .

مُحاق [ع] آیك صوکنده‌کی اوچ کیجه‌یه اطلاق اولنور . بو مدتده قمر کونشله برابر طلوع ایلدیکندن هیچ کورنمز ، کونشك نور قمری محق ومحو ایله‌مسی سببیله بویله اطلاق اولندی . بوکلمه‌یی میمك حرکات ثلثه‌سیله اوقومق جائزدر .

مُحاکَمَه [ع] دفع خصومت و فصل دعوی ایچون حضور حاکمده حکملشمك ، مرافعه ایتمك ؛ مدعی اولان آدم خصمنی حاکم حضورینه دعوت ایله‌یوب حکم ایدشمك . جمعی (مُحاکَمات) .

مُحال [ع] اولماز شی ، اولمیه‌جق شی ؛ وقوعی ممکن اولمایان باطل شی : (امر محال) جمعی (مُحالات) .

مُحالٌ بِهْ [ع] اصطلاح فقهده برینه حواله اولنان ماله دینیر . (مُحالٌ عَلَیهْ) = حواله‌یی قبول ایدن کیمسه (مُحالٌ لَهْ) = داین ، آلاجقلی اولان کیمسه دیمکدر .

مُحاوَرَه { [ع] جواب ويرمك ؛ ایکی کیمسه قارشیلقلی لاقیردی ایتمك، جوابلاشمق، قونوشمق. نظمده (مُحاوَرَت) صورتنده‌ده قوللا-نیلیر . جمعی (مُحاوَرات) .

مُحِبّ { [ع] محبت ایدیجی، ایدن ؛ دوست وخیرخواه اولان: (محبّ صادق) ، (مُحِبّانه) = محب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُحْتاج { [ع] احتیاجی اولان ، حاجتی بولنان، احتیاجلی: (محتاج معاونت، محتاج صدقه ، نانپاره‌یه محتاج) جمعی (مُحْتاجین) .

مُحْتال { [ع] حیله کار ، مکّار ، دوباره‌جی ، حیله‌جی ، آدم . مؤنثی (مُحْتاله) .

مُحْتَبِس { [ع] احتباس ایدیجی ، قاپانوب طیقانیجی، حبس ایدیجی .

مُحْتَجِب { [ع] احتجاب ایدن ، اورتولو بولنان .

مُحْتَرِز { [ع] احتراز ایدن ، صا-قینان، چکینن. (مُحْتَرِزانه) = صاقینه‌رق ، صاقینرجه‌سنه . بنه بو معنایی افاده ایدن (مُحْتَذِر) هیچ قوللانیلماز .

مُحْتَرِس { [ع] احتراس ایدن ، صاقینان. نادراً استعمال اولنور .

مُحْتَرِص { [ع] احتراص ایدن ، امل شدیدی اولان ، حرص ایله ایسته‌دیکی شیئ تحصیله سعی واقدام ایدن .

مُحْتَرِق { [ع] احتراق ایدن ، طوتشوب یانان؛ یانیق، آتشله یانمش وتأثیرلی اولان : (بیت محترق ، شاعر محترق ، قلب محترق) .

« آه ایدرمیدم سنی تحریر ایدرکن ای خطاب »
« محترق بر شاعرك تفسیر آهی اولمسه‌ك »
(م ناجی)

مُحْتَرَم { [ع] احترام اولنمش ، کندیسنه تعظیم ایدلمش، حرمت کوسترلمش اولان : (محب محترم، ذوات محترمه ، هیئت محترمه) .

« داور پرشوکت وپراحتشام »
« محترم و محتشم روزکار »
(نفعی)

مُحْتَسِب { [ع] ایام قدیمه‌ده بلدیه رئیسی ، شهر امینی مقامنده بولنور بر مأمور ایدی . (محتسب ، احتساب اغاسی) .

مُحْتَشِد { [ع] احتشاد ایدن، بر یره بیریکن. (متحشد) زیاده قوللانیلیر .

مُحْتَشَم { [ع] احتشاملی، طنطنه‌لی، دبدبه‌لی ؛ زیب وزینته مستغرق اتباع وخدمه‌سی بولنان.

« دخی اول محتشمان ازلی »
« عمر وحضرت عثمان وعلی »
(خاقانی)

مُحْتَصِد [ع] احتصاد ایدن ، اکین بیچن، اکینجی.

مُحْتَضَر [ع] حاضرلانمش ، موته حاضر اولان. دیکریله معناجه مترادفدر .

مُحْتَضِر [ع] احتضار ایدن ، موته پك زیاده یاقلاشان، اولوم درجه‌سنده بولنان .

مُحْتَطِب [ع] احتطاب ایدن ، اودون طوپلایان § باطه‌لق نامیله اودون کسیلن قورو ویا اورمان .

مُحْتَقِر [ع] احتقار ایدن ، حقیر کورن ، حقارت ایدن.

مُحْتَقِن [ع] احتقان ایدن § اصطلاح طبده هجوم دمله بر عضوك یا عضله‌نك شیشمه‌سی دیمکدر .

مُحْتَكِر [ع] احتکار ایدن ؛ یدنده‌کی مالی، ذخیره‌یی، شیئ وقت مضایقه‌ده آغیر بهایه چیقمه‌سنه انتظاراً صاتمایوب صاقلایان کیمسه که (مطره‌باز) ده دینیلیر . شرعاً ونظاماً ممنوعدر . (مُحْتَكِرانه) = محتکر اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (مُحْتَكِرِین) .

مُخْتَلِج [ع] احتلاجه اوغرامش ، زانغر زانغر تترەین، تترەمە علتنه طوتیلان .

مُحْتَمَل [ع] احتمالنمش ، ممکن ، اوله بیلن ، اولور شی .

(مُحْتَمَلات) = ممکنات حکمنده‌در . لامدن اوّل بولنان میمك کسری ایله تلفظی غلطدر .

مُحْتَوِی [ع] احتوا ایدن، بر شیئ جامع وحاوی اولان، ایچنه آلان : (کتابك محتوی اولدیغی ابواب وفصول) جمعی اولان (مُحْتَوِیات) = مندرجات مقامنده‌در.

مُحَجَّل [ع] حجله یه اوطوردلمش § آیاغی سکیلی ، بیاضلی آت.

مُحَدَّب [ع] قانبورلاشدیرلمش، قانبور؛ اصطلاح طبده اوستی یومرو وتومسکلی یعنی دوربین جامی کبی قبه‌لی اولان شی: (مُحَدَّبُ الطَّرَفَین) = حکمت طبیعیه اصطلاحنده ایکی طرفی تومسکلی ، قبه‌لی دوربین جامنه دینیلیر .

مُحْدَث [ع] صوکره‌دن چیقمه، نو ظهور شی ؛ اوجه یوق ایکن صوکره‌دن احداث اولنان: (چورلیدن سیلوری یه قدر محدث اولان پوسته سوریجیلکی ایچون) .

مُحْدِث [ع] احداث ایدن ، بر شیئ صوکره‌دن ویکیدن پیدا ایله‌ین .

مُحَدِّث [ع] سیدالانام علیه الصلوة والسلام افندیمز حضرتلرینك احادیث شریفه‌لرینی نقل و روایت ایتمش اولان ذات محترم . جمعی (مُحَدِّثِین) .

مُحَدَّث [ع] تحدیث اولنمش ، خبر ویرلمش ، لسان شکران ایله نقل وبیان قیلنمش .

مُحَدَّد [ع] تحدید اولنمش ، حدودی کسلمش § بیله‌نوب کسکین ایدلمش اولان .

مُحَدِّد [ع] تحدید ایدن، حدّ تعیین‌ایدن، حدود کسن § بیله‌یجی ، کسکین ایدیجی .

مُحَدِّر [ع] قابارتیجی ، قابارتوب شیشیریجی: (ضربهٔ محدّره).

مُحَرِّر [ع] تحریر ایدن ، یازیجی؛ یازان . تخصیصاً غزته و رساله یازانلره اطلاق معروفدر . جمعی (مُحَرِّرین) .

مُحَرَّر [ع] یازلمش : (تذکره‌ده محررالاسم ، بروجه‌محرر) جمعی اولان (مُحَرَّرات) = رسمی وغیر رسمی مکتوبلر مقامنده قوللانیلیر.

مُحْرِز [ع] احراز ایدن، کندینه آلان ، قازانان .

مُحْرَز [ع] احراز اولنمش. اکثریا بومعناده‌قوللانیلیر § اصطلاح فقهده دکزده‌کی بالیق ویاغمور صویی کبی کیمسه‌نك مالی اولمایان وهرکس ایچون انتفاعی مباح اولان برشیئك اله کچیرلمسنه اطلاق اولنور .

مُحَرِّش [ع] تحریش ایدیجی ، اصطلاح طبده یاره‌آچار-جه‌سنه طیرمالایجی ، کیدیشدیریجی شی دیمکدر .

مُحَرِّض [ع] تحریض ایدیجی ، حرصلاندیریجی، حرصلا-ندیران . (مُحَرِّضانَه) = تحریض ایدنه لایق صورتده .

مُحَرَّف [ع] تحریف اولنمش ، تغییر ایدلمش ؛ حرفلری قاریشمش، بوزلمش. جمعی (مُحَرَّفات).

مُحَرِّق [ع] تحریق ایدن ، زیاده یاقان § زیاده صوصاتمق صورتیله انسانی یاقان .

مُحْرِق [ع] احراق ایدن، یاقان؛ زیاده تأثیر ایدن ، قلبه حرارت ویرن : (صدای محرق ، ادویهٔ محرقه) بوکلمه زیاده قوللانیلیر .

مُحَرِّك [ع] تحریك‌ایدن ، حرکت ایتدیرن ، قیملداتان : (قوهٔ محرکه) .

مُحَرَّم [ع] تحریم قیلنمش، حرام اولمش ؛ شهور عربیه‌نك برنجی آیی . زمان جاهلیتده بوآیده محاربه تحریم اولنمغله آنك ایچون بویله تسمیه اولنمشدر : (مُحَرَّمُ‌الحَرام) ، (مُحَرَّمیّه) = سال جدید بخششی ‖ تبریك سال ایچون سویلنیلن قصیده . جمعی (مَحارِم ، مَحاریم، مُحَرَّمات) در.

مُحَرَّمات [ع] «محرم» ك جمعى، شرعاً حرام اولان شيلر ديمكدر.

مُحْسِن [ع] هر كسه ايلك ايديجى، كرم واحسان ايدن.

مُحَسِّن [ع] تحسين ايديجى، كوزللنديريجى.

مُحَسَّنات [ع] تحسين اولنمش، كوزللنمش، كوزللك ايله مفطور معناسنه اولان (مُحَسَّن) ك جمعى دركه مفردى هيچ قوللانيلماز. بوكله لسانمزده نفع جهتيله بكه‌نلمش، خيرلى فائده‌لى، كوزل شيلر مقامنده قوللانيلير: (محسّنات عديده).

مُحَشِّى [ع] تحشيه ايديجى، حاشيه يازان. (محشّى) = تحشيه اولنمش، حاشيه يازلمش ديمكدر.

مُحَصِّل [ع] تحصيل ايديجى، استحصال ايدن § اوائلده طشره‌ده شمديكى قائمقام ومديرلر درجه‌سنده استخدام قيلنان مأمورين ملكيه‌يه ويريلن عنوان رسمى ايدى.

مُحَصَّل [ع] تحصيل اولنمش، حاصل ايدلمش § حاصلى، خلاصه ديمكدر.

مُحْصِن [ع] حرامدن صاقينيجى، صاقينان آدم.

مُحْصَنات [ع] حرامدن صاقينمش، عفيفه، اهل عصمت خاتونلر. صادك كسريله ده لغتدر.

مُحْضِر [ع] احضار ايديجى، ايدن، حضوره كتيرن، محكمه مباشرى، مدعى ومدعى عليهى محكمه‌يه جلب ايدن مأمور.

مُحِقّ [ع] احقاق ايدن، حقى يرينه كتيرن ياخود ويرن § حقلى اولان، مخاصمه‌ده حق صاحبى بولنان كيمسه § طوغرى، معقول، مصيب. (مُحِقّانه) = محقجه‌سنه.

مُحَقِّر [ع] تحقير ايدن، خوار وحقير طوتان. (مُحَقِّرانه) = تحقير ايديجى‌يه مناسب صورتده.

مُحَقَّر [ع] تحقير اولنمش، خوار وحقير طوتلمش، ذليل اولمش، حقارت كورمش.

مُحَقِّق [ع] تحقيق ايدن، حقيقتى، طوغريبى آرايوب ميدانه چيقاران § سوزى دليل ايله اثبات ايدن § صوفيون عندنده مرتبهٔ كشف الٓهى‌يه واصل اولوب كنديسنه كافهٔ اشيانك حقيقتى عيان ومنكشف اولان ذات شريف ديمكدر. (مُحَقِّقانه) = محقق اولانه ياقيشه‌جق صورتده. جمعى (مُحَقِّقين).

مُحَقَّق [ع] تحقيق اولنمش، طوغريلغى آكلاشلمش، حقيقت وصحتى ثابت اولمش.

مُحْكَم { [ع] متانت ويرلش ، صاغلام، طايانقلى، قوتلى. تركجه‌سى (بَرْك) در .

مُحَكَّم { [ع] تحكيم اولنمش ، برلشمش § اصطلاح فقهده خصمينك فصل دعوى وخصومت ايچون رضالريله حاكم نصب ايتدكلرى آدمه اطلاق اولنور .

مُحْكَمَات { [ع] اوامر ونواهئ صريحه‌يى مشتمل اولان ومعانيسى قطعاً تأويله محتاج اولمايان آيات كريمهٔ قرآنيه. (مُتَشابِهات) مقابلى .

مُحَلِّل { [ع] تحليل ايدن، برشيئك اجزاسنى آيران ، برشيئ جزء جزء ايدن § اصطلاح طبده مرض اثرى اولان شيشلرى ، يومرولرى كوچلدوب محو و ازاله ايدن ويا بر التهابى ازاله ايتمكه مدار اولان دوا ، علاج ديمكدر .

مُحَلِّلات { [ع] اصطلاحات طبيه‌دندر ، اخلاطى آقيتان، يومرولرى و مرض اثرى شيشلرى كوچلدوب محو وازاله وياخود التهاباتى دفع ايدن ادويه‌يه اطلاق اولنور .

مُحَلّى { [ع] زينتلنمش ، دونانمش؛ تزيين ايدلمش، دونادلمش.

مُحَمَّد { [ع] خاتم الانبيا رسول كبريا پيغمبرمز افنديمز حضرتلرينك اسم شريفلريدر كه مكرراً حمد وثنا اولنمش ديمكدر .

(مُحَمَّدى) = حضرت پيغمبره منسوب، متعلق: (اذان محمّدى، شريعت محمّديه) § مسلمان ، مؤمن مقامنده‌ده قوللانيلير. بومعناده جمعى (مُحَمَّدِيُون) :

« انتسابم فقط محمّده در »
« بويله ديوان حشره‌دك كيدرم »
« بر « محمّد » ديرم سكوت ايدرم »
« نبى ايسترسه آتشه آتسون »
« آغلادرسه « محمّد » آغلاتسون »
« معلم ناجى »

مُحَمَّس، مُحَمَّص { [ع] آتش اوزرنده قيزديريلوب قاورولمش دانه‌يه وقهوه‌يه دينيلير .

مُحَمِّص { [ع] قاوورىجى آلت ، تاوه § قهوه و امثالنى قاووران ، قاووروب صاتان .

مُحَمَّض { [ع] حامضلانمش ، پاسلانمش .

مُحَنّى { [ع] اكرى ، چارپيق ، بوكيك ، طولامباج § حنالانمش، حنا قونمش: (يد محنّى).

« كورينن ماه نو صانمه‌ك فلكده »
« نكارك اول محنّى پرچميدر »
(مصاحب شمسى پاشا)

مُحَنَّط [ع] تحنیط اولنمش، حنوط دینیلن طیب ایله تعطیر ایدلمش میّت. (مُحَنِّط) = میّتی تحنیط ایدیجی دیمکدر.

مُحَوِّل [ع] تحویل ایدیجی، دکیشدیریجی، دکیشدیرن، باشقه‌حاله قویان. اکثریا حق التهیده قوللانیلیر: (جناب محوّل الحول والاحوال).

مُحَوَّل [ع] تحویل اولنمش، دکشدیرلمش، باشقه درلو ایدلمش § حواله قیلنمش، سپارش اولنمش، اصمارلانمش: (عهدهٔ استیهالکزه محول اولان خدمت) بومقامده حواله ایدلمش، اصمارلانمش دیمکدر. (سوریه‌ولایتی اموالنه محول یوز بیك‌غروشدر) جمله‌سنده‌ده حواله قیلنمش، سپارش اولنمش دیمکدر.

مُحَیِّر [ع] حیرت ویریجی، حیران ایدیجی، شاشیردان: (محیر عقول، محیرالعقول).

مُحیط [ع] احاطه ایدن، اطرافی چویرن، قوشاتان § کرهٔ ارضی احاطه ایدن بیوك دکز، طیش دکز: (بحر محیط کبیر) § هندسه اصطلاحنده برشکلك درت جانبنی احاطه ایدن خط:

« محیط دائرهٔ عشقدن خروج محال »
« نه چاره قبضهٔ تقدیر کردکارده‌یز »
(عونی)

مُحیل [ع] اصطلاح‌فقهده بورجنی آخرك ذمتنه احاله و نقل ایدن دیمکدر.

مُحْیی [ع] احیا ایدیجی، حیات ویریجی، جانلاندیریجی. اسماء حسنادندر § برشیئك اصلاحیله قوای مادیه و معنویه‌سنی آرتیریجی معناسنده‌ده استعمال اولنور: (محییٔ ملك ودولت).

مُخّ [ع] کمیکده‌کی ایلیك؛ اصطلاح طبده باش کمیکی درونده بولنمق اعتباریله بینه وکوزك بیاض و سیاهنی جامع اولان شحمه‌یه دینیلیر § هر شیئك لب ومغزی، خالص اوزی مقامنده ایراد اولنور. جمعی اولان (مِخاخ، مِخَخَه) قوللانیلماز (مُخّ شَوکی) = عمود فقری دینیلن صیرت کمیکی ایچنده بینك‌قویروغی مثابه‌سنده اولان مردار ایلیك دیمکدر.

مُخابَرَه [ع] خبرلشمك، ایکی کیمسه بربرینه خبر ویرمك، خبر کوندرمك: (مخابره مأموری) = تلغراف ماکنه‌سنی استعمال ایدن ذات. جمعی (مُخابَرات): (مخابرات تلغرافی، مُخابَراتِ تَلغرافیه) بونلرك هانکیسی طوغری دینیلیر ایسه لسان عثمانی‌یه عائد اولمق اعتباریله ایکیسیده طوغریدر دیرز.

مُخادِع { [ع] خدعه‌جی، حیله‌کار، آلداديجی.

مُخادَعه { [ع] خدعه ایتمك ، حیله ایله آلداتمق . نظمده (مخادعت) صورتنده‌ده استعمالی جائزدر.

مُخادَنت { [ع] دوستلق، صدق ایله یارلق، محبلك .

مُخاصِم { [ع] خصومت ایدیجی ، دعواده طرفیندن بری.

مُخاصَمه { [ع] ایکی کیمسه بربرینه خصومت ایتمك ، بری برینه خصم اولوب چکشمك . جمعی (مخاصمات) .

مُخاط { [ع] بلغم، سوموك. اصطلاح طبیدر . (مخاط الشیطان) = یازین وقت ظهرده هواده شعاع شمسدن اوروجك آغی کبی اوزون اوزون وتل تل قایناپه‌رق کورینن خطوط موهومه‌یه دینیلیر .

مُخاطِب { [ع] خطاب ایدیجی، توجیه کلام ایدن ، سوز سویله‌ین .

مُخاطَب { [ع] کندیسنه خطاب اولنان، سوز سویله‌نن آدم § صرف اصطلاحنده متکلمك قارشیسنده‌کی کیمسه‌یه خطاباً استعمال ایلدیکی شکل فعله دینیرکه مطلقا (سن) و (سز) ضمیرلرینی تضمن ایدر § (معاتب) مقامنده استعمالی نابجادر.

مُخاطَبه { [ع] خطابلاشمق، خطاب ایدشمك، قارشی قارشی‌یه سویلشمك § (معاتبه) مقامنده یعنی چکشمه معناسنده استعمال اولنماملیدر. جمعی (مخاطبات) .

مُخاطَره { [ع] تهلکه ، قورقو § بر مهلکه‌یه القای نفس ایله‌مك، تهلکه‌لی قورقولی احواله کرفتار اولمق .

مُخالَصت { [ع] بر یله خلوص وصفوت اوزره بولنمق، دوستانه وخالصانه معامله ایتمك .

مُخالَطه { [ع] اختلاط ، امتزاج ایتمك § قاریشوب کیریشمك .

مُخالِف { [ع] خلاف اوزره بولنان، اویغون اولمایان ، ضد اولان ، اویمایان : (اصوله مخالف ، قانونه مخالف ، اکثریته مخالف) .

مُخالَفت { [ع] قارشی کلمك ، اویغون کلمه‌مزلك ، اویمامقلق ، ضد اولمق .

مُخبِر { [ع] اخبار ایدیجی ، خبر ویریجی ، ویرن : (مخبر صادق ، غزته مخبری) .

مُختار { [ع] اختیار اولنمش ، سچلمش : (قول مختار) § فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندیمز حضرتلرینك دیکر اسم شریفیدر: (احمد مختار) § کندی اختیار و اراده‌سی وجهله عمل وحرکت ایده‌جك

اولان ، حركت ايدن : (فاعل مختار) § شهرلرده منسوب اولديغى محله‌نك ، طشره‌لرده كويلرك امور وخصوصاتنه نظارت ايدن ذاتلره اطلاق اولنور : (محله مختارى ، قريه مختارى ، مختار اوّل ، مختار ثانى) جمعى (مُختاران).

مُخْتَرِع [ع] اختراع ايدن ، امثالى كورله‌مين يكى برشيئ وجوده كتيرن، يكى شى چيقاران: (تلسز تلغرافك مخترعى (مارقونى) نامنده برايتاليالىدر) § يالان دوزيجى ، يالان اويديريجى .

مُخْتَرَع [ع] اختراع اولنمش ، اوّلدن يوق ايكن يكى چيقارلمش § اويديرلمش ، اويديرمه شى ، سوز . جمعى اولان (مُختَرَعات) = يكى چيقارلمش، يوقدن ياپلمش شيلر || اويديرمه ، دوزمه يالانلر معناسنده ايكى صورتله‌ده قوللانيلير . مثلا (مخترعات مدنيه‌دندر) و (مخترعات ابلهفريبانه قبيلندندر) دينيلير .

مُخْتَصّ [ع] اختصاص ايتمش، خاصةً منتسب اولمش. جمعى (مُختَصّين) .

مُخْتَصَر [ع] اختصار اولنمش ، قيصالدلمش ، قيصه . (مُختَصَراً) = قيصالته‌رق ، قيصه اوله‌رق .

مُخْتَطِف [ع] اختطاف ايدن ، قاپوب آلان § كوز قاماشديران : (اشعهٔ مختطفه) .

مُخْتَفِى [ع] اختفا ايدن ، صاقلانان .

مُخْتَلّ [ع] بوزوق، بوزولمش، قاريشيق ، انتظامسز : (مختل الصحه ، مختل الشعور) .

مُخْتَلِس [ع] اختلاس ايدن ، قاپان ، چالان § تعريف قانونيسى اموال اميريه‌يى بلاقيد آلوب صرف ايدن ، ذمته كچيرن .

مُخْتَلِط [ع] اختلاط ايدن ، قاريشوب كوريشن § مركب ، قاريشيق : (عضلهٔ مختلطه) = بويونك آرقه‌سنده‌كى عضلهٔ مركبه .

مُخْتَلِف [ع] اختلاف ايدن ، بربرينه اويمايان، اويوشمايان ، برحالده طورمايان ؛ باشقه باشقه درلو درلو اولان : (امثلهٔ مختلفه ، مواد مختلفه) .

مُخْتَلَف [ع] اختلاف اولنمش ، بربرينه اويمامش ، اويوشمامش: (مُختَلَف فيه) = كنديسنده اختلاف اولنمش شى : (قول مختلف فيه ، مسئلهٔ مختلف فيها) .

مُخْتَمِر [ع] اختمار ايدن كه اتمك خميرى كبى مايه‌لنن، اكشيوب اوزلنن § شراب كبى قاينايوب قاباران، كمالنى بولان § باشنه اورتو قويان ، چاره بورونن . برنجى وايكنجى معنالرده قوللانيلير .

مُخْتَنِق [ع] اختناق ايدن، تنفس ايده‌ميوب بوغولمش اولان، بوغولان .

مُخَجَّل، مُخْجِل [ع] خجالتده براقان، اوتاندیران. برنجیسی زیاده قوللانیلیر.

مُخَدِّر [ع] اصطلاح طبده اوجاع واضطراباتی تسکین ایدیجی، اویوشدیریجی علاج دیمکدر. جمعی اولان (مُخَدِّرات) = اویوشدیریجی ادویه مبحثی دیمکدر.

مُخَدَّر [ع] اورتو طوتمش، اهل پرده، اورتولی، قاپالی بولنوب ناسه کورنمه‌ین. مؤنثی (مُخَدَّرَه) درکه اهل پرده، عفتلی، اورتولی قاپالی قیز یا قادین دیمکدر.

مُخَدَّرات [ع] «مخدره» نك جمعی، اهل پرده قیزلر، قادینلر دیمکدر.

مُخَدِّش [ع] تخدیش ایدن، قاشندیران، طیرمالایان علاج.

مُخْرِب، مُخَرِّب [ع] خراب ایدن، خرابلاندیران، بوزان، پریشان ایدن. جمعلری (مُخْرِبین، مُخَرِّبین).

مُخْرَج [ع] اخراج اولنمش، طیشاری چیقارلمش؛ برشیئك عینی، صورتی چیقارلمش. (مکتبدن مخرج، صورت مخرجه).

مُخَرِّش [ع] طیرمالایوب قاشندیریجی، قازییجی، آزدیریجی

مُخَصِّص [ع] تخصیص ایدن، خاص قیلان.

مُخَصَّص [ع] تخصیص اولنمش، خاص قیلنمش. تعیین ایدلمش: (معاش مخصص) جمعی اولان (مُخَصَّصات) = تخصیص قیلنمش اولان شیلر دیمکدر.

مُخَضَّب [ع] بویانمش شی، خصوصیله حنا قونمش صاچ وال.

مُخْطِر [ع] اخطار ایدن، خاطره کتیرن: (مخطر ایام شباب).

مُخْطِرَه [ع] بر شیئی خاطره کتیرمك ایچون یازیلان ورقه، اخطار پوصله‌سی || مذکره نوعندن ورقهٔ رسمیه.

مُخَطِّط [ع] تخطیط ایدن، چیزن، رسم ایدن.

مُخَطَّط [ع] تخطیط اولنمش، چیزلمش || چیزیکلی، یول یول چیزکی چیزکی یاپلمش شی.

مُخْطِی [ع] یاکلدیجی، خطایه دوشوریجی، دوشورن § یاکیلیجی، خطا ایدیجی § تعریف شرعیسی کناه اولان فعلی ارتکاب ایله طریق ناصوابه سلوك ایدن دیمکدر.

مُخَفِّف [ع] تخفیف ایدن، خفیفلندیرن: (اسباب مخففه، مخفف جزا).

مُخَفَّف [ع] تخفیف اولنمش، خفیفلندیرلمش: (جزای مخفف).

مُخِلّ { [ع] اخلال ایدیجی ، ایدن؛ خلل ویرن، بوزان: (مخل ادب ، مخل ناموس ، مخل نظام ، مخل فصاحت) .

مُخَلْخِل { [ع] هوایی ایجلدیجی ، خفیفلندیریجی.

مُخَلِّد { [ع] تخلید ایدن، باقی‌ودائم قیلان .

مُخَلَّد { [ع] تخلید اولنمش ، بقا و ودوام‌اوزره طوران؛ باقی، دائم اولان : (مخلد فی‌النار) .

مُخْلِص { [ع] اخلاص ایدیجی ، خلوص کوستریجی ، ریا وغرضدن خالی اولان دوست وکوله . (مُخْلِصانَه) = مخلص اولانه لایق صورتده .

مُخَلِّص { [ع] تخلیص ایدن ، قور- تاران . (مُخَلَّص) = قورتارلمش .

مُخَلَّف { [ع] آدمك وفاتنده کیروده قالانلره براقدیغی شی ، ترکه. دائما بونك جمعی اولان (مُخَلَّفات) قوللانیلیر که متوفانك کیرو قالان اشیاسی ، متروکاتی دیمکدر .

مُخَلّیٰ { [ع] تخلیه ایدلمش ، بوشا- لدلمش .

مُخَلّی { [ع] تخلیه‌ایدیجی، بوشالدیجی، بوشالدان . (مُخَلِّیةُ‌الهواء) = حکمت طبیعیه اصطلاحاتندن‌اولوب بر محل محدودك هواسنی بوشالتمق ایچون قوللانیلان آلته اطلاق اولنور.

مُخَمَّر { [ع] تخمیر اولنمش ، یوغو- رلمش § مایه‌لندیرلمش ، مایه‌لنوب قابارمش اولان § شراب کبی قاینایوب قوام‌درجه‌سنی بولمش شی.

مُخَمَّس { [ع] تخمیس ایدلمش ، بشلندیرلمش ، بشه بالغ ایدلمش || اصطلاح عروضده هربندی بش مصراعدن مرکب اولان نظم || هندسه اصطلاحنده بش ضلع ایله محدود یعنی بش کوشه‌لی اولان شکل دیمکدر .

مُخَمَّن { [ع] تخمین اولنمش ، قیمت تقدیر ایدلمش ، ظن ایله بویله‌در بوقدر دینلمش: (قیمت‌مخمنه).

مُخَمِّن { [ع] تخمین ایدیجی، ایدن ؛ ظن ایله رأی ویرن، قیمت تقدیر ایدن ، بها بیچن : (قویومجی مخمنی ، املاك مخمنی ، بیت‌المال مخمنی) .

مُخَنِّق { [ع] بوغیجی ، بوغمق صورتیله هلاك ایدیجی.

مُخَيِّر { [ع] تخییر ایدن ، ایکی شی بیننك تعیین و تفریقنی اختیاره براقان .

مُخَيَّر { [ع] تخییر ایدلمش ، ایکی شیدن برینك اختیاری عهده‌سنه براقلمش § بکنمدیکی صورتده آلمق ، بکنمدیکی حالده رد اولنمق شرطیله مشتری‌یه امانةً تسلیم اولنان شی § اصطلاح‌فقهده خیاراتدن بریله

برشيئ قبول وعدم قبول خصوصنده كنديسنه صلاحيت ويرلمش آدم ديمكدر.

مُخِيف [ع] اخافه ايديجى ، قورقوديجى : (اوضاع مخيفه ، قيافت مخيفه) .

مُخَيَّل [ع] تخييل ايدلمش، ذهنده خيال اولنمش ، خياله كتيرلمش : (حكايهٔ مخيّله) جمعى (مُخَيَّلات) دركه خيالى اولان شيلر ديمكدر : (مخيلات عزيز افندى) .

مُداخَلَه [ع] ايشه قاريشمق ، ال صوقمق، كيريشمك. جمعى (مُداخَلات) .

مُدارا / **مُدارات** [ع] حسن معامله ايتمك، صلح وائتلاف اوزره بولنمق ، اداره ايله قوللانوب رعايتكار طاورانمق ؛ سؤ ظن ، غضب وبغض اثرى كوسترميوب التفات ايله يوزه كولمك. (مُداراة) عربيده (مُدارا) لسان عثمانى ايله فارسيده قوللانيلير .

مُدافِع [ع] قارشى قويوب دفع ايديجى ، ايدن . جمعى (مُدافِعين) .

مُدافَعَه [ع] دشمنك هجومنى دفع ايتمك ، كنديني حفظ ايچون دشمنه قارشى قويمق § مدعينك دعواسنى دفع ايده‌جك بردعوى سرد ايله‌مك . (مُدافَعَة) = مدافعه صورتيله .

مُدام [ع] سوركلى ، دواملى ؛ دائم ، باقى ، هر زمان § خمر ، شراب ؛ سجى : (مست مدام) تعبيرى مشهوردر . (مُدامَه) دخى شراب ، خمر ديمكدر .

مُدانى [ع] قريب ، ياقين § نظير، اش. دائما ايكنجى معناده (بى) اداتيله قوللانيلير: (بى مُدانى) = نظيرسز ، اشى يوق ديمكدر : (علامهٔ بى مدانى ، شاعر بى مدانى) فتح ميم ايله ياكلش اوقوماملى .

مُداوات [ع] خسته‌يه باقمق ، علاج ويرمك ، دوا ايتمك . نظمده (مُداوا) صورتنده اسلوب فارسى اوزره قوللانيلمسى جائزدر :

« نافع اولماز مرض عشقه مداواى حكيم »
(نوعى)

مُداوَله [ع] الدن اله كزديرمك، دور ونقل ايتمك ، دور اولمق : (مداولهٔ افكار) .

مُداوِم [ع] دوام ايديجى ، ايدن ؛ دائما كلن. جمعى (مُداوِمين) .

مُداوَمَت [ع] برايشه دوام ايله سعى وجهد واقدام ايتمك ؛ آره ويرميوب دائما كلمك .

مُداهِن [ع] مداهنه ايديجى، يوزه كوليجى ، انسانى يوزينه قارشى يالاندن مدح ايديجى ،

(مداهنانه) = مداهنـه ایدنه لایق صورتده .

مُداهَنَه { [ع] قلبـده‌کی آثارك خلافنه اولەرق یالاندن اظهار خلوص ومحبت ایتمك، ریا کارانه یوزینه کولوب مخاطبی مدح ایله‌مك ، نظمده (مداهنت) طرزنده‌ده قوللانیلیر .

مُدایَنَه { [ع] اودونج آلوب ویرمك، بورج ایدشمك .

مُدْبِر { [ع] نظر عالمدن دوشمش، هرکس یوزینه باقماز اولمش طالعسز ، بدبخت .

مُدَبَّر { [ع] مولاسی کندی وفاتی آزادینـه شرط قیلمش اولان عبد ، قول .

مُدَبِّر { [ع] تمشیت امور ایچـون چاره وتدبیر ایدن، حـل ورؤیت مصالح ایچـون عاقبت اندیشانه تدارك لوازم وترتیب اسـباب ایله‌ین : (مدبّر امور، مدیر مدبّر)، (مُدَبِّرانه) = مدبر اولانه یاقیشه‌جق صورتده . سبك فارسیده جمعی (مُدَبِّران) عربی جمعی (مُدَبِّرِین) ، (مُدَبِّرانِ فَلَك) = سبعهٔ سیاره .

مُدَّت { [ع] زمان ، وقت: (مدت حیات ، مدت مأموریت)

§ زمانك برجزئی ، بر مقـداری؛ بر شیئك باقی اولدیغی زمان جزئی . جمعی اولان (مُدَد) قوللانیلماز . (مُدَّتِ عِدَّت) = قادینك بعدالطلاق ازدواجدن شرعاً ممنوع اولدیغی ایام دیمکـدر . مطلقه ایچـون اوچ آی ، طول قادین ایچون درت آی اون کون، گبه قادینلر ایچـون وضع حمل ایدنجـه‌یه قدردر . (مُدَّتِ اِسْتِئناف) = مواد جزائیه‌دن قباحت‌وجنحه‌ده‌اون، مواد حقوقیه‌ده آلتمش برکوندر . (مُدَّتِ اِعْتِراض) = حکم غیابیلر ایچون‌مواد جزائیه‌دن قباحتده اوچ و جنحـه‌ده بش ، مواد حقوقیـه‌ده اوتوز برکوندر . (مُدَّتِ تَمْییز) = مواد جزائیـه‌ده سـکز ، مواد حقوقیـه ده طقسـان کوندر . اصطلاح فقهده سـیر معتدل ایله اون سـکز سـاعتلك یاخود اوچ کونلك مسـافه‌یه (مدت سفر بعید) اطـلاق اولنور .

« مدت دور فلك بردمدر آدم برنفس »
(باقی)

مُدَّخَر { [ع] ادّخار اولنمش ، بیریکدیرلمش ، طوپلا- نیلوب صـاقلانلمش : (مدّخر اولان ذخائر متنوعه، نقود مدّخره ، اموال مدّخره) .

مُدَّخِر { [ع] ادّخار ایدن ، بیریکدیرن ، طوپلاپوب صاقلایان .

مُدِرّ { [ع] ادرار ویرن، آقیدان دوا ؛ سوتی وقانی وادراری زیاده آقیدیجی اولان علاج. (مُدِرّات) = بومقوله ادویه‌یه اطلاق اولنور . (مُدْرِر) یاڭلشدر.

مُدَرِّس | [ع] تدریس ایدن ، تخصیص ایله جوامع شریفه ده ومدرسه‌لرده طلبهٔ علومه درس اوقوتان § (مدرس پایه‌سی) صورت رسمیه‌ده توجیه اولنور بررتبهٔ علمیه‌در . طرز استعمالجه (مُعَلِّم) ایله فرقلیدر . جمعی (مُدَرِّسین) .

مُدْرِك { [ع] ادراك ایدن، آڭلایان § یتیشن، اولاشان. (قوّهٔ مُدْرِكه) = انسانده حقایق اشیایی ادراك ایدن قوّت ، عقل. مثلا (مدركه آرا) صورتنده (قوّه) لفظی بولنمقسزین ده قوللانیله‌بیلیر . (مُدْرَكات) = « مدركه » نك جمعی اولوب عقول دیمكدر .

مُدَّعی { [ع] ادّعا ایدن ، دعواجی؛ حضور حاكمده حقنی بر كیمسه‌دن طلب ایدن آدم :

« مدعی فاش ایتمسون ای دل محبت‌مهرینی »
« عرض حال ایتدكده مخفی نامهٔ جانانه باص »
(شمسی پاشا)

مُدَّعِیِ عُمُومی { [ع] محاكم جزائیه‌ده مجرمین علیهنده حقوق عمومیه نامنه اقامهٔ دعوی ایدن دولت طرفندن منصوب مأمور.

مُدَّعیٰ { [ع] مدعینك دعوی ایتدیكی شی، ادعا اولنان ماده .

مُدَّعیٰ عَلَیْه { [ع] كندیسندن حضور حاكمده حق طلب ایدیلن ، علیهنده اقامهٔ دعوی اولنان آدم .

مُدَّعیٰ بِه { [ع] سبب دعوی اولان خصوص، مدعینك دعوی ایتدیكی شی .

مُدَّعیِ شَخْصی { [ع] محاكم نظامیه‌ده قانونك جرم دیو تعریف ایتدیكی بر فعلك وقوعندن ضرردیده اولدیغی ایچون فاعلندن ضرر وزیان دعوی ایدن آدم.

مُدْغَم | [ع] ادغام اولنمش، بری برینك ایچنه درج ایدلمش ایكی حرف متجانسدن برنجیسی . ایكنجیسنه (مُدْغَمٌ فیه) دینیلیر .

مُدَقِّق { [ع] تدقیق ایدیجی ، حقیقتی دقتله آراشدیریجی، قیلی قرق یارارجه‌سنه نظر دقتدن كچیرن، اینجه آرایان § اینجلدوب اوفالدیجی اولان . (مُدَقِّقانه) = مدقق اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (مُدَقِّقین).

مُدَلَّل { [ع] دلیل ایله ثابت اولمش، دلیل ایله اثبات ایدلمش

اولان . (مُدَلَّلاً) = دلیل ایرادیله اثبات اولنەرق .

مُدَمَّر { [ع] تدمیر اولنمش ، محو وهلاك ایدلمش : (اشقیای مدمّره) .

مُدْمِن { [ع] ادمان ایدن، دوام صورتیله ملکه وائتلاف حاصل ایدن : (مدمن خمر) .

مُدُن { [ع] شهر دیمك اولان (مدینه) نك جمعی، شهرلر، بلدەلر : (مدن جسیمه) .

مُدَوَّر { [ع] تدویر اولنمش ، دوندیرلمش ، چویرلمش § تکرلك کبی ، یووارلاق ، دکرمی : (قارپوز مدوردر) .

مُدَوِّر { [ع] تدویر ایدیجی ، ایدن؛ دوندیرن، چویرن: (مُدَوِّرِ فَخِذ) = اصطلاح طبی، اویلوق کمیکنك یوقاری اوجنده موجود اولان ایکی چیقندینك هر بری .

مُدَوِّن { [ع] تدوین ایدن ، جمع ایدوب بر یره کتیرن . اکثریا برعلم و فنه متعلق مسائلی جمع وتوضیح ایله کتاب شکلنه افراغ ایدنلره اطلاق اولنور .

مُدَوَّن { [ع] جمع و ترتیب ایله کتاب شکلنه قونلمش، مجلداته درج ایدلمش دیمکدر . جمعی اولان (مُدَوَّنات) = مرتب کتابلر معناسنده دها زیاده قوللانیلیر .

مُدْهِش { [ع] ادهاش ایدن ، دهشته دوشورن ، دهشت ویرن: (مدهش برفورطنه ، مدهش برقاصرغه) .

مُدَهِّش { [ع] تدهیش ایدن. (مدهش) ایله مترادفدر. لکن اوته‌کی چوق قوللانیلیر.

مُدَهَّن { [ع] تدهین ایدلمش ، کوزل قوقولو یاغ سورلمش : (لباس مدهن) .

مُدَهِّن { [ع] تدهین ایدن، کوزل قوقولو یاغ سورین .

مُدیر { [ع] اداره ایدیجی، ایدن، چکوب چویرن: (بیت المال مدیری ، دائره مدیری، مدیر امور، تحریرات مدیری) § تقسیمات ادارهٔ ملکیه‌جه الك کوچك شعبه عد اولنان محلك سرکارنده بولنان مأمور رسمی : (ککبوزه قضاسنه ملحق دکزلی ناحیه‌سی مدیری) § ایراد ایله مصرفی قارشیلاشدیردقدن ماعدا تسویهٔ احتیاجاتدن فضله قالمسنه چالیشان ممسك ، مقتصد ذات § دوندیریجی، دوندیرن آلت :

«برصقوللی صدراعظم کلدی کیم دولتده هیچ»
«کلمه‌مشدر اویله برذات مدیر وکاردان»

مُذاب { [ع] اذابه اولنمش. اریدلمش، اریمش : (لعل مذاب).

« نظم رنکینمی کیم یازسه مداد سیهن »
« کوستررعکس صفا کستری یاقوت مذاب »
(نفی)

مُذاكَرَه [ع] بر شيئك كيفيت ومقتضاسنى سويلشمك: (مذاكره‌جى ، درس مذاكره‌سى ، مذاكره اوطه‌سى) جمعى (مُذاكَرات).

مُذال [ع] اصطلاح عروضده بحر بسيط و بحر كاملك آخر بيتده‌واقع وبرحرف‌زياده قيلنمش وتدينه اطلاق اولنور.

مُذَبْذَب [ع] تردد ده قالمش ، برحالده بر محلده قرار ايده‌مه‌مش ، قرارسز قالمش.

مُذَبْذِب [ع] ايكى امرك بيننده تردد ايديجى، قرارسز اولان، برطرفه برشيئه قرار ويره‌مه‌ين.

مُذَكَّر [ع] اركك || اركككه دلالت‌ايدن كلمه، صيغه. «مؤنث» مقابلى : (جمع مذكر ، مفرد مذكر).

مُذَكِّر [ع] تذكير ايديجى ، خاطره كتيريجى ، ياد ايتديرن. آ نديران § ذكر وتسبيح ايديجى ، ايدن.

مُذَكِّرَه [ع] دوائر رسميه ده برخصوصه عائد اوله‌رق بلا القاب يازيلان ورقه. محاوراتده فتح كاف ايله استعمالى معروفدر.

مُذِلّ [ع] اذلال ايدن ، ذلته دوشورن ، ذليل قيلان . اسماء حسنادندر.

مُذَلِّل [ع] تذليل ايدن ، ذليل وحقير ايله‌ين.

مُذَمَّم [ع] اخلاق وافعالجه چوق كوتو، چركين، كستاخ، بد آدم.

مُذْنِب [ع] كناهكار ، كناه ايشله‌ين. جمعى (مُذْنِبين).

مُذَوِّب [ع] اريديجى، اريدن. (مُذَوَّب) = اريدلمش.

مُذَهَّب [ع] تذهيب اولنمش ، آلتون‌ياالديز سورلمش، ياالديزلانمش : (كتاب مذهّب).

مُذَهِّب [ع] تذهيب ايديجى، كتاب صحيفه‌لرينى و يازى لوحه‌لرينى ياالديزلايان صنعتكار، مجلّد.

مُذَيَّل [ع] تذييل ايدلمش، ذيل اوله‌رق يازيلمش، علاوه قيلنمش، ذيللى § پك مستعمل، مبتذل شى. (مُذَيَّلاً) = ذيللنمش اوله‌رق: (ترجمهٔ حال ايله مذيّل اولان بومطالعه‌نامه وقتيله اسبوعى مجاميع ادبيه‌دن برينه درج ايدلمش اولديغى حالده اشعار منتخبه اوزمان هنوز نشر ايديله‌مه‌مشيدى - نائلئ قديم حقنده - عصمت).

مُرّ [ع] آجى. (حُلو) مقابلى : (مرّالمذاق) ، (الحق مرّ) = حق آجيدر § آجى علاج، برنوع يمن صمغى: (مُرّ صافى) = مرّ مصفى، اوچ نوع وغايتله آجيدر.

مُرابَحَه { [ع] متاعی زیاده كار ایله صاتمق § اقراض و استقراض ، ادانه واستدانه اولنان آقچه‌یی برمقدار ضم ایله آلوب ویرمك § فائض ایله پاره اقراض ایتمك . (مرابحه‌جی) = او صورتله پاره اقراض ایدن .

مُرابِطْ { [ع] انابه ایدیجی، قلبنی حقه ربط ایدن، طریقته منتسب ، درویش § اسكی زمانده مغرب جهتنده سرحدی دشمنه قارشی محافظه‌یه ملازمت ایدن عسكری طائفه‌سی . جمعی (مُرابِطین) .

مُرابَطَه { [ع] باغلامق ، دشمن هجوم ایده‌جك سرحدلرده طوروب بكله‌مك ،

مُراجَعَتْ { [ع] كری دونمك ، رجعت ایتمك، بریره رجوع ایله‌مك § حجت ودستورطوتیلان شیئه ویا بركیمسه‌یه دونوب آندن استفاده ویاخود آنكله استشاره ایتمك، كتابه وقیوده باقمق .

مُرادِفْ { [ع] (مترادف) كبی دیكر بركلمه‌ایله معناسی بر اولان§رفیق، یولداش.(مُرادَفَتْ)ده بومعناده لغتدر .

مُراسَلَه { [ع] مكاتبه، مخابره كبی خبرلشمك ، طرفین بر برینه مكتوب كوندرمك، مكتوبلاشمق. § قاضینك نوّاب نصبی حقنده‌كی تحریراتی: (مراسلهٔ شرعیّه) جمعی (مُراسَلاتْ) = مكتوبلر معناسنده قوللانیلیر .

مُراعاتْ { [ع] حفظ ایتمك ، كوزتمك، كوزاوجیله باقمق؛ رعایت ایتمك، صاینی . (مراعات نظیر) یاخود (مراعات النظیر) = تضاد صورتنده اولمیه‌رق معنی جهتیله متناسب اولان ایكی ویا دهازیاده لفظی عباره‌ده جمع ایتمكدن عبارت برصنعت ادبیه‌دركه بوكا تناسب، توفیق، ائتلاف، تلفیق ، جمعیت‌ده دینیلیر .

مُرافَعَه { [ع] حضور حاكمده دعوایه طورشمق ، مدعی‌علیهی فصل‌دعوی ایچون حضور حاكمه جلب ایتمك ، حضور حاكمده رفع دعوی ایله‌مك .

مُرافَقَتْ { [ع] بركیمسه‌یه‌یولداش اولمق، یول آرقه‌داشلغی ویولداشلق . (مُرافِق) = یولداش ، آرقه‌داش دیمكدر .

مُراقِبْ { [ع] مراقبه ایدیجی ، برشیئ حفظ وحراست ایدن § ماسوادن قطع علائق ایله قلباً وفكراً جناب اللّٰهه توجه ایتمك ونفسی احوال وافعال دنیویه‌دن حراست ایتمك:

« اوروب وحدتدن ای شیخ مراقب دم آچمازسین »
(سروری)

مُراقَبَه { [ع] كوز آلتنده بولندیرمق ، نظرده طوتمق، برشیئ حفظ وحراست ایتمك § (مراقبهٔ صوفیّه) = ماسوادن قطع تعلّقاله قلباً

جناب حقه توجه ایتمك ، علم السّهی
جمیع احوالی محیط اولدیغنی دوشونوب
عبادته دوام ایله نفسی حراست ایلهمك .
(جیب مراقبه) = درویشلره مخصوص
بول قوللی حرقه نك باشه چكیلن یاقه سی .
(سربجیب مراقبه) تعبیری مشهوردر .

مُراهِق [ع] اصطلاحات فقهیه دندر . شرعاً سنّ
بلوغه یعنی اون ایکی یاشنه ایروبده بالغ
اولمایان ارككـ چوجغه اطلاق اولنور .
منتهای سنّ بلوغ اولان اون بش یاشنه
قدر بالغ اولمدیغی حالده ینه (مراهق)
دینیلیر . (مُراهِقه) = طوقوز یاشنه
واروبده بالغ اولمایان قیز چوجغه دینیلیر .
كذلك اون یاشنه قدر بالغ اولمازسه ینه
(مُراهِقه) عد اولنور . (مُراهَقه) =
چوجق سنّ بلوغه یاقلاشمق دیمكدر .

مُراهَنه [ع] طرفین بر ماده ایچون بحث طوتشوب
هانكی طرف بحثی غائب ایدرسه ویرمك
اوزره اوگدل یعنی بحث بدلی رهن
قویمق دیمكدر .

مُرائی [ع] ریاكار ، هر شیئ كوسترش ایچون یاپان ،
قول وفعلی خلقه كوسترشدن عبارت
اولان ، سوزی اوزینه اویمایان ایكی
یوزلی آدم . (مُرائیانه) = مرائی
اولانه یاقیشه جق صورتده .

مُرَبَّع [ع] تربیع اولنمش ، درده ابلاغ ایدلمش §
درت ضلعی ودرت زاویهٔ قائمه یی حاوی
شكل هندسی § درتلهمه یعنی باغداش
قورهرق اوتوروش : (مُرَبَّع نشین)
= باغداش قوروب اوتوران § هر
بندی دردر مصراعدن یاخود ایكی
بیتدن مركب اولان نظم .

مُرَبّی [ع] تربیه ایدیجی ، چوجقلرك تعلیم وتربیه سنی
درعهده ایدن . مؤنثی (مُرَبِّیَه) در .
« یازمش الطاف شهنشاهی مربّی سخنه »
« شاه اویس ایله یازان منقبت سلمانی »
(نفعی)

مُرَبّیٰ [ع] تربیه اولنمش § شكر ایله قایناد یلوب
قوامنه كلدكدن صوكره طوكدیرلمش
میوه صویی طاتلیسی : (قیزلجق مربّاسی ،
آیوا مربّاسی) بومعناده جمعی (مُرَبَّیات)
در .

مُرَتَّب [ع] ترتیب ایدلمش ، دیزلمش ، یرلی یرینه
قونلمش ، حاضر ایدلمش . جمعی اولان
(مُرَتَّبات) = معیّن ومخصّص اولان
شیلر مقامنده قوللانیلیر .

مُرَتِّب [ع] ترتیب ایدن ، یرلی یرینه قویان ، دیزن §
مطبعه لرده حروفی دیزه رك كتاب
وغزته كبی مطبوعاتك سطور وصحائفنی
وجوده كتیرن صنعتكار : (سرمرتّب)

= بر مطبعه ده چالیشان مرتبلرك باشی. جمعی (مُرَتِّبین) .

مُرْتَبِطْ { [ع] ارتباط ایدن ، باغلانان ، عائد اولان :

« تن مرتبط اولسه ده زمینه »
« جان چیقمه ده رب العالمینه »
« معلم ناجی »

مُرْتَجَلْ { [ع] بالبداهه سویلنمش ، سویله‌نیلن سوز .

مُرْتَجِلْ { [ع] ارتجال ایدن ، سوزی دوشونمکسزین یعنی حاضر جوابلق طرزنده سویله‌ین ، دفعةً سوز سویلر حاضر جواب آدم . (مُرْتَجِلاً) = مرتجل اوله‌رق .

مُرْتَجیٰ { [ع] ارتجا اولنمش ، امید ایدلمش ، اومولان شی .

مُرْتَجی { [ع] امید ایدیجی ، اوموجی ، اومان .

مُرْتَحِلْ { [ع] ارتحال ایدن ، دنیادن آخرته کوچن § نقل مکان ، کوچ ایدن .

مُرْتَدّ { [ع] ارتداد ایدن ، دین اسلامی ترك ایله باشقه دین قبول ایتمش اولان .

مُرْتَزِقْ { [ع] ارتزاق ایدن ، رزقلانان ، رزق آلان . (اهل مرتزقه) = علوفه خوار ، وظیفه‌لی خدمهٔ اوقاف .

مُرْتَسِمْ { [ع] ارتسام ایدن ، رسمی چیقان ، رسم اولنان ، مرسوم اولان :

« اولور مرآته صورت مرتسم رسامه حاجتنه »
(سید وهبی)

مُرْتَشی { [ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر . ارتشا ایدن ، رشوت آلان ، رشوتی قبول ایدن یعنی ترویج مقصد ایچون بغیر حق اوته‌کندن بریکندن اموال واشیا وآقچه آلان آدم دیمکدر .

مُرْتَضیٰ { [ع] ارتضا ایدلمش ، تقدیر وانتخاب ایدلمش ، بکنیلوب سچلمش § امام ﴿علی﴾ کرم الله وجهه حضرتلرینك لقب شریفلری : (علی المرتضی) ، (مُرْتَضَوی) = حضرت علی یه منسوب دیمکدر . طوغریسی (مرتضیٰ) اولمقدر .

« راضی شدهٔ حکم قضا مرتضوی یز »
(شیخ غالب)
« تیغکه نوله عین ایلرسه روح مرتضی »
« برغزا ایتدك كه خشنود ایلدك پیغمبری »
(نفعی)

مُرْتَعِشْ { [ع] ارتعاش ایدن ، تتره‌ین . (مُرْتَعِد) ده بومعنایه لغتدر .

مُرْتَفِعْ { [ع] ارتفاع ایدن ، یوکسکه چیقان ، یوکسلن § یوکسك ، یوجه : (حصار مرتفع ، جبال مرتفعه) .

مُرْتَقی { [ع] ارتقا ایدن ، یوقاری چیقان ، یوکسلن §

ایلرولەین ، ایلرو کیدن ، حسن حاله کیرن . ایکنجی معناده (مُتَرَقّی) زیاده قوللانیلیر .

مُرْتَكِب [ع] ارتکاب ایدن، کوتو ایشلری یعنی کناه ، رذالت ، قباحت کبی احوالی اجرا ایدن § مأموریتنی سؤ استعمال ایلەین . جمعی (مُرْتَكِبین) .

« عالمی سن یکیدن فتح ایتدك »
« قومدك مرتکب شغل ذمیم »
(نفعی)

مُرَتِّل [ع] ترتیل ایدن، قرآن کریمی آهسته آهسته تجوید وتعظیم ایله اوقویان .

مُرْتَهِن [ع] اصطلاح فقهده تأمین مطلوبات ایچون مدیوندن رهن آلان کیمسەیە اطلاق اولنور .

مُرْتَهَن [ع] داین طرفندن ویریلن شیئه مقابل رهن اولەرق آلیقونیلان شی .

مُرَجَّب [ع] ترجیب ایدلمش، هیبتی حس اولنەرق تعظیم وتکریم اولنمش: (رجب المرجّب) بوندن باشقه یرده هیچ قوللانیلماز.

مُرَجِّح [ع] ترجیح ایدن ، اوستون طوتان، زیاده شایان اعتبار صایان .

مُرَجَّح [ع] ترجیح اولنمش زیاده شایان اعتبار عد ایدلمش، اوستون طوتلمش. (مُرَجَّحیّت) =مرجحلق .

مُرْجِئَه [ع] عملی رتبەده نیتدن واعتقاددن تأخیر ایدن وایمان قول بلا عملدر دیین — فرق ضالەدن — برفرقەنك عنوانی .

مُرَخَّص [ع] ترخیص ایدلمش، رخصت ویرلمش ، مأذون § رخصتنامەیی حائز اولان ، ایلچی . اکثریا بر دولت طرفندن مأذونیت کامله ایله دیکر دولت نزدینه ویاخود بر مجلس مکالمەیە کوندریلن سفیره ویا مأمور مخصوصه اطلاق اولنور. جمعی (مُرَخَّصین) .

مُرَخَّم [ع] ترخیم اولنمش ، قاعدهٔ عربیه اوزره صرف اخیری اسقاط ایدلمش اسم .

مُرْخِیَه [ع] اصطلاحات طبیه دندر. مسهلاتك خفیف، یالکز کیوشتیجی قسمنه اطلاق اولنور.

مُرْد [ف] (مُردَن) مصدرندن وفات ایتمش ، اولمش ، کبرمش دیمکدر . لسانمزده (مرد اولدی) تعبیری « کبردی » مقامنده واکثریا حیوان حقنده قوللانیلیر.

مُرْدار [ف] پیس ، ایکرنج . (پاك، تمیز) ك ضدی: (مردار ایلیك) .

مُرْداسَنْج } [ف] ترکجه ده « مرده سنك »
مُرْداسَنْك } دینیلن قلای و قورشوندن معمول
برجوهردرکه ادویه ده استعمال اولنور .

مُرَدَّف } [ع] ترديف ايدلمش ، آردى صيره يوريدلمش § آردى صيره ايراد اولنمش § رديفلى (غزل مردّف) .

مُرْدَگان } [ف] « مُرْدَه » نك جمعيدر ، اولمشلر ، گبرمشلر .

مُرْدَه } [ع] اولمش ، جانى چيقمش ، گبرمش ، اولو :

« شمسيا مرده ايدر احيا »
« لطفله سويله‌سه اوعيسى‌دم »
(شمسى پاشا)

مُرْدَه‌دِلْ } [ف] كوڭلى اولمش ، طو يغوسز ، اولو يوركلى :

« فرط الطافيله اولدى دركهى جاى امان »
« فيض انفاسيله بولدى مرده دللر تازه‌جان »

مُرْدَه‌سَنْك } [ف] نام صحيحى بالاده ذكر اولنان (حامض اسرب) دركه قالاى وقور-شوندن اعمال اولنور .

مُرْدَه‌شُوى } [ف] اولو يیقا- يان . عربجه‌سى (غَسّال) .

مُرْسِل } [ع] ارسال ايدن ، كوندرن : (مرسل مكتوب) .

مُرْسَل } [ع] ارسال ايدلمش ، كوندرلمش § طرف حقدن كوندرلمش پيغمبر . (مُرْسَلٌ اِلَيْه) = كنديسنه بر شى كوندرلمش اولان .

« محبوب خدا نبىّ مرسل »
(ضيا)

مُرْسَلات } [ع] « مُرْسَلَه » نك جمعى ، كوندريلن مكتوبلر || ملائكهٔ كرام .

مُرْسَلَه } [ع] مكتوب ، ورقپاره || كوندريلن ديكر شى .

مُرْسَلِين } [ع] « مُرْسَل » اڭ جمعى ، پيغمبرلر . (سَيِّدُالْمُرْسَلِين) = مرسلينك سيدى ، بيوكى اولان پيغمبريمز عليه‌الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى .

مُرَسَّم } [ع] ترسيم اولنمش ، رسم ايدلمش . رسمى ياپلمش . (مُرَسِّم) = ترسيم ايدن ، رسمنى ياپان .

مُرَشَّح } [ع] تربيه اولنمش § عباره‌ده مشبه بهه ملايم ايراد اولنان شى . دائما بو معناده مستعملدر .

مُرْشِد { [ع] ارشاد ایدن ، امر دینده طوغری یولی کوسترن . (مُرْشِدانَه) = مرشده لایق صورتده : (نصایح مرشدانه) جمعی (مُرْشِدِین) .

مُرَصَّص { [ع] ترصیص اولنمش ، لحیملنمش || قالایلانمش ، اوزرینه قالای سورلمش شی .

مُرَصَّع { [ع] ترصیع ایدلمش ، اوزرینه الماس وجواهر سائره اوطورته‌رق تزیین ایدلمش : (مرصع نشان عثمانی ، مرصع نشان امتیاز، مرصع سیف) § ایکی فقره‌دن هر برینی تشکیل ایدن الفاظك وزن و قافیه جهتیله بر برینه توافقندن عبارت بر صنعت ادبیه .

مُرْضِع { [ع] ارضاع ایدن ، چوجق امزیرن ، امزیکلی خاتون . بونده ارضاع ایله وصفك حقیقتی قصد اولنورکه چوجغك اصل والده‌سنه‌ده اطلاق اولنه بیلیر .

مُرْضِعَه { [ع] دایه ، سود آنا ، سود ننه . بونده ارضاع ایله وصفك مجازی مقصود در . ماضیده چوجق امزیرمش . استقبالده دخی امزیرمك شانندن اولان خاتون دیمکدر .

مُرْغ { [ف] قوش . (مُرْغِ الهی) = روح انسانی . (مُرْغِ روز ، مُرْغِ زَر ، مُرْغِ زَرّین بال ، مُرْغِ زَرّین پَر) = کونش . (مُرْغاب) = اوردك ، قاز کبی صویه مألوف اولان قوش . (مُرْغانَه) = قوش یومورطه‌سی . (مُرْغان) = (مُرْغ) ك جمعی ، قوشلر . (مُرْغانِ سِدْرَه) = ملائکهٔ کرام . (مُرْغِ باغ ، مُرْغِ بام ، مُرْغِ چَمَن ، مُرْغِ خوشخوان ، مُرْغِ سَحَر ، مُرْغِ شَب آهَنك ، مُرْغِ شَبخوان ، مُرْغِ شَبخیز ، مُرْغِ صبح) = بلبل دینیلن قوش دیمکدر . (مُرْغِ زَرّین) = سوکاون . (مُرْغِ سلیمان) = هدهد و چاوش قوشی دینیلن قوش . (مُرْغِ شَب آویز ، مُرْغِ حَق کُو) = کیجه‌لری ایکی آیاغیله آغاجدن باش آشاغی‌یه آصیله‌رق آواز بلند ایله حق حق دیه فریاد ایدن قوش که « اسحق قوشی » دینیلیر . (مُرْغِ شَب ورُوز) = آی وکونش . (مُرْغِ طَرَب) = خوانده . (مُرْغَك) = کوچك قوش ، قوشجغز (مُرْغِ نامه بَر) = کوکرجین (مُرْغِ دِل) = قوش یورکلی ، قورقاق . (مُرْغزار) = قوش یاتاغی ، قوشی چوق محل :

« جان مرغی آرمیده دکلدر رمیده‌در »
(خیالی)

مُرَفِّه { [ع] ترفیه ایدیجی ، رفاه حاله نائل ایدن : (مرفه تبعه ورعایا) .

مُرَفَّه { [ع] ترفیه اولنمش ، رفاه بولمش ، راحتلنمش سعهٔ حاله نائل اولمش . (مرفهاً) = رفاه وراحت وسعهٔ حال ایله ، مرفه اوله‌رق .

مُرَقَّع { [ع] ترقیع ایدلمش ، بر برینه یاپشدیریلوب یاماً نمش ، یاما اورلمش ، یامالی : (لباس مرقع) § درویشلرك كیدكلری دلق وخرقه كبی یامالی اولان لباس . جمعی اولان (مرقعات) = اکثریا اکلمه خطاط یازیلری ، مشق کاغدلری مقامنده قوللانیلیر .

مُرَقَّق { [ع] انجه‌لنمش ، یوفقه ، اینجه : (فتحهٔ مرققه) ، (حروف مرققه) .

مُرَقَّم { [ع] ترقیم ایدلمش ، یازلمش ؛ رقملی ، یازیلی : (جدولده مرقم مقادیره نظراً) .

مُرَكَّب { [ع] ترکیب اولنمش ، برقاچ شیئك بر برینه قاریشدیرلمسیله حاصل اولمش ، بردن زیاده و درلو شیلر برلشدیریلوب قاریشدیرلمش : (جهل مرکب ، فائض مرکب ، فصیلهٔ مرکبه) جمعی (مرکبات) = مرکب اولان شیلر § یازی یازمق ایچون قوللانیلان سیاه و یاخود باشقه رنکلی مایع انواعی : (مرکب حقه‌سی) .

مُرَكِّب { [ع] ترکیب ایدن § ترکیبه داخل اولان .

مُرْوارِيد { [ف] اینجی . فتح میم ایله تلفظی یاکلشدر :

« کوروب بوسلك مروارید پرتابی جابندن »
« عجبدر خاکه صالمازسه فلك عقد ثریایی »
(نفعی)

مُرُوَّت { [ع] مردلك ، انسانیت § شان انسانیته لایق اولان أیلکی اجرا ایتمك ، أیلك : (مروته اندازه اولماز) ، (مروتمند) = مروت صاحبی ، مروتلی . (مروت کورمك) = ابوینك اولادی حقنده موجب شرف و خیر اوله‌جق بر امرك اجراسنی مشاهده‌یه نائلیتلری دیمکدر .

مُرَوِّج { [ع] ترویج ایدیجی ، رواج ویریجی ، طرفکیر : (مروج آمال) ، (مروَّج) = ترویج اولنمش ، رواجلاندیرلمش دیمکدر .

مُرَوِّح { [ع] رایحه ویرن ، قوقولاندیران § راحت ویرن ، راحتلندیرن . (مروَّح) = کوزل قوقو ایله قوقولاندیرلمش ، راحتلندیرلمش .

مُرُود { [ع] کچمك ، کیتمك ، کچوب کیتمك : (یولدن

مرور ، مرور دهور) § بر ياندن كچوب ديكر ياندن چيقمق : (صويك بورودن ، ترنك تونلدن مروري) كبي . (مرور زمان) = انقضاى مدت معينه ، قانوناً معين اولان مدتك ختامپذير اولمسى . (مُرورِيه) = اجرت مرور . (مرور تذكرهسى) = بر مملكتدن ديكر مملكته كيتمك ايچون بر سنه مدت معتبر اولمق شرطيله اصحاب مراجعته اصولى وجه ايله صورت رسميهده ويريلن يول كاغدى . معناجه (عُبور) ايله فرقليدر .

« آرهدن بيك بوقدر سال مرور ايتمش ايكن »
« دل خستهسده حاكمدر او تأثير هنوز »
(م ناجى)

مُرَوَّق [ع] ترويق ايدلمش ، سوزيلوب طورولدلمش .

مُرَهِّب [ع] ترهيب ايديجى ، قورقوديجى .

مُرِيد [ع] امر ايديجى ، ايدن . اوصاف السّهيهدندر § بر شيخه انتساب ايدوب هنوز مرتبهٔ سلوكه وارمامش اولان اهل طريق ، درويش . بو معناده جمعى (مُريدان) .

مُزاح **مُزاحَه** [ع] لاغ ، لطيفه ، شاقه : (مُزاحگو) = شاقه ، لطيفه سويلهين . (مُزاحگويانه) = لطيفه سويلهينه ، شاقهجى اولانه لايق صورتده .

مُزاحَف [ع] فن عروض اصطلاحاتندندر ، زحافلى ، كنديسنه عيب زحاف عارض اولمش ، ركن غير سالم : (شعر مزاحف) .

مُزاحِم [ع] زحمت و صيقنتى ويرن ، آيقيرى كلن ، چاپارز .

مُزاحَمَه [ع] زحمت و صيقنتى ويرمه ، صيقشديرمه § غلبهلك ، ازدحام ، اوشنتى .

مُزارَعَه [ع] اكينجيلك صورتيله معامله ايتمك § اصطلاحات فقهيهدن اولوب برطرفدن اراضى ديكرطرفدن سعى وزراعت اولمق وحاصلات آرهده تقسيم اولنمق اوزره عقد ايديلن شركت ديمكدر : (مزارعه سندى) .

مُزاوَجَه [ع] ازدواج ايتمك ، بربرينه واروب اش اولمق ، جفت اولمق .

مُزايَدَه [ع] مزاد ايتمك ، بر مالى كيم زياده ويرر ايسه اوكا ويرمك اوزره صاتيلغه چيقارمق .

مُزْجات [ع] شيء قليل ، آز معناسنهدر . فى الاصل تام الصلاح اولمايان نسنه ديمكدر : (بضاعهٔ مزجات) .

مُزَخْرَف [ع] زينتلى ، يالديزلى ، غير خالص ، قلب ، مغشوش .

مُزَخْرَفات [ع] « مزخرف » ك جمعى اولوب لسانمزده

چوروك ، پیس ، سو پرتی ، مردار شیلر معناسنده قوللانیلیر.

مُزْد [ف] اجرت، کرا. (مُزْدوَرْ) (مُزْدوَر) = اجرتله مستخدم، اجیر معناسنه «مُزْد» ایله «وَرْ» لفظلرندن مرکبدر. فتح ایله یاگلش اوقومامالی.

مُزْداد [ع] زیاده‌لنمش، چوغالمش، آرتمش.

مُزْدَحِم [ع] غلبه‌لك، ازدحاملی، بیغلمش. (مُزْدَحَمگاه) = غلبه‌لك محل.

مُزْدَلِفَه [ع] کعبهٔ معظمه‌ده (عَرَفات) ایله (مِنا) آره‌سنده برموضع مبارك.

مُزَرْکَش [ف] آلتون صیرمه ایله‌ایشله‌مه‌لی: (پردهٔ مزرکش، سجادهٔ مزرکش).

مُزْعِج [ع] ازعاج ایدیجی، راحتسز ایدن، اوصاندیران.

مُزَعْفَر [ع] زعفرانلانمش، زعفران کبی صاری صاری رنکلی، زعفران ایله بویانمش: (چلاو مزعفر) = پرنجی زعفران ایله تلوین ایدلمش برنوع پلاو.

مُزَکّیٰ [ع] تزکیه ایدلمش، حال صلاحه کتیرلمش § پاك ایدلمش.

مُزَکّی [ع] تزکیه‌ایدیجی، ایدن؛ معایبدن بری قیلیجی ، اصلاح ایدیجی: (مزکی النفوس).

مُزَلَّف [ع. مولد] نوخط، هنوز صاقال باشی چیقمغه باشلامش اولان.

مُزْمِن [ع] اوزرندن زمان کچمش، اسکیمش. اصطلاح طبده مدت مرض قرق کونی تجاوز ایتدیکی تقدیرده (مزمن) عد اولنور، قرق کوندن اول زائل اولان مرضه (حادّ) دینیلیر: (علت مزمنه).

مُزَوَّج [ع] تزویج ایدلمش، چفتلندیرلمش: (نباتات مزوّجه).

مُزَوِّر [ع] تزویر ایدن، یالانی ترویج ایچون تلله‌یوب پوللایان، عیّار § یالان شاهدی. (مزورانه) = مزور اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جمعی (مزورین).

مُزَوَّر [ع] تزویر اولنمش، تلله‌نوب پوللاندیرلمش یالان وساخته شی: (مادهٔ مزوّره).

مُزَوّیٰ [ع] زاویه‌لی، کوشه‌لی.

مُزْهَرَه [ع] انواع ریاحین ایله مزیّن محل، چیچکلرله دونادلمش باغچه. جمعی (مَزاهِر).

مُزِیل [ع] ازاله ایدیجی، بر نسنه‌یی یرندن یوق‌ایدیجی، ایدن: (مزیل اللون) = رنکی غائب ایدن.

مُزَيِّفْ { [ع] تزييف ايديجى ، ايدن § قلب اولمق اوزره
كوسترن ، قلبه چيقاران . (مُزَيِّفانَه)
= تزييف ايديجى يه لايق صورتده .

مُزَيِّنْ { [ع] تزيين ايديجى ، زينتلەيجى ، سوسلەين .

مُزَيَّنْ { [ع] تزيين ايدلمش ، زينتلنمش ، سوسلى :
(نوادر آثارعتيقه ايله مزيّن برصالون ،
مزيّن بر اوطه ، اسلوب مزيّن ،
تعبيرات مزيّنه) جمعى (مُزَيَّنات) .

مُژْدَگانى { [ف] مژده ايله سوينوب مقابلنده ويريلن بخشش ،
هديه ، مژده بخشش . (مُژْدَگانَه) ده
دينيلير :
« نويد لطفيدر ارباب شوقه مژدۀ اكبر »
« او اكبر مژده يه ارواح كمتر مژدگانيدر »
(ناجى)

« نفعى يم انديشۀ نعتيله اولدم كامياب »
« نامرامان جهانه مژدكانيدر سوزم »

مُژْدَه { [ف] بشارت ، سوينج خبرى . (مژده رس ،
مژده رسان) = مژده ايرشديرن ،
مژده ويرن ، مژده جى . (مژده فرما)
= عين معناده لغتدر . (مژده رسانى)
= مژده جيلك .

مُژْگان { [ف] « مژه » نك جمعى . كيرپيكلر ، كوز قاپاغنده
بولنان قيللر . مفرد مقامنده ده قوللا-
نيلير . فى الاصل (ژ) نك فتحيله در .
صوكره دن سكون ايله استعمال اولنمشدر .
بو كلمه فارسيده (مژگانها) طرزنده
جمع الجمع اوله رق قوللانيلديغى كبى لسا-
نمزده دخى (مژكانلر) صورتنده دخى
استعمالنده بأس كورلمه مشدر :
« ويرمه اى آرام جان بيهوده زحمت تيغكه »
« جسمدن تجريد ايدر برجنبش مژكان نى »
(م ناجى)

مُژَه { [ف] كيرپيك ، كوز قاپاغى قيلى . اصلى (مژ) . (مژك)
= كاف ادات تصغير اولوب كيرپيكجك
ديمكدر .
« غمزه ك سؤاله باشلاسه عشاقه هر مژه ك »
« گويا لسان حاله بر ترجمان اولور »
(نفعى)

مُسابَقَتْ { [ع] يارشمق ، برندن ايلرى يه كچمك ، ايلرى
بولنمق ، اوستون اولمق : (مسابقه
امتحانى ، اجراى مسابقت) .

مُسارَعَتْ { [ع] سرعت ، عجله ايتمك ، اصل تركجه سى
« ايومكدر » . « ايودرمك » =
تسريع ، تعجيل ايتمك « ايوگن » =
= تيز ، سريع ، عجول معناسنه در .
(ايوى) = عجله « ايوبدى » =
عجله جى ، عجول ديمكدر . (مسارعة)
= سرعتله ، عجله اولنه رق .

مُساعِد {[ع] موافق، الویرشلی، اویغون: (هوا مساعد دکل).

« امکان مساعد اولمدی تعدیل حسرته »
« هپ کوزلرك کورنمه‌ده‌در چشم حیرته »
(خیال معقب ـ ناجی)

مُساعَدَه {[ع] یارلق ایتمك، رفق ایله معاونت ایتمك، رخصت ویرمك، مانع اولمامق، الویرشلی بولنمق. نظمده (مُساعدت) طرزنده استعمالی جائزدر.

مُساعَفَه {[ع] ایش بیترمکه موافقت کوسترمك، معاونت ایچون مساعده ایتمك.

مُسافِر {[ع] باشقه محلدن کلوب موقتاً بر محلده اوطوران، مهمان، یولجی، قونوق § کوزك ایچنده پیدا اولان بیاض بر نقطه، لکه. (مسافرخانه) = مهمانلره، یولجیلره، قونوقلره مخصوص محل، اوتل || صورت رسمیه‌ده مسافر قبولنه مخصوص قوناق.

مُسافَرَت {[ع] بر محلدن دیکر محله کوچمك، موقتاً برمکاندن مکان آخره نقل ایتمك، قونوقلق.

مُسافَعَه {[ع] معانقه کبی بر برینك بویوننه صارلمق § (فیسیولوجی) = «علم وظائف الاعضا» اصطلاحنده کوزك هر بعد ده بولنان اشیایی کوره‌بیلمك خاصه‌سی.

مُساقات {[ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر. بر طرفدن اشجار، دیکر طرفدن تربیه اولمق و حاصل اولان میوه آره‌ده تقسیم قیلنمق اوزره عقد ایدیلن شرکته اطلاق اولنور.

مُسالَمَت {[ع] باریشقلق، خوش کچنمك، صلح اوزره بولنمق: (مسالمت عمومیه).

مُسامَحَه {[ع] بر خصوصده دقتسز طاورانوب رفق و سهولتله معامله ایتمك، اثر تکاسل و مساعده کوسترمك، کوریله‌جك شیئه قارشی کوز یومق. جمعی (مُسامَحات).

مُسامَرَه {[ع] کیجه صحبتی، کیجه‌لری الفت و صحبت ایتمك که (صُحبَتِ شَبانَه) ده دینیلیر. جمعی (مُسامَرات).

مُساوات {[ع] مساویلك، برابرلك؛ برشیئك دیکر شی ایله هر صورتله برلکی، بر اولشی: (مساوات اوزره تقسیم)، (مُساواةً) = مساوی اوله‌رق.

مُساوِی {[ع] صفت مساوات ایله متصف اولان؛ برابر، بر حالده یعنی طبق، عینی بولنان: (مرتبه‌لری مساوی، مساوی درجه‌ده) § علم ریاضی اصطلاحنجه (=) شو وجه ایله رسم اولنان ایکی کوچك خطدن عبارت علامت دیمکدر. بو اشارت ایکی طرفنه یازیلان ماده‌نك،

كميتك بر برينه مساوى اولمسنه دلالت ايدر. مثلا ٦ + ٣ = ٩ يازيلنجه التى ايله اوچ عددينك مجموعى طوقوز عددينه مساوى ديمك اولور .

مُساهَلَه [ع] قولايلق كوسترمك، صيقى طاوراميوب سهولتله معامله ايتمك .

مُسَبِّب [ع] سبب اوليجى، اولان؛ سببى حصوله كتيرن : (مُسَبِّبُ الاسباب ، مُسَبِّبِ حقيقى) = بالجمله اسبابى موجب اولان جناب واهب الآمال ، تكرى .

مُسَبِّتات [ع] حركت حيوانيه يى تقليل ويا قطع ايديجى، طوكديروب بايغين ايدن علاجلر . مفردى بومقامده قوللانيلماز .

مُسَبِّح [ع] تسبيح ايديجى، ايدن؛ سبحان الله دين . جمعى (مُسَبِّحين ، مُسَبِّحان) : (مسبحان ملاء اعلى) و (مسبحان فلك) = ملائكهٔ كرام . (مُسَبِّحه) = شهادت پارمغى .

« تنزل ايلم انشايه ايلسهم بلكه »
« مسبحان فلك ورد ايدرذى انشامى »
(نفعى)

مُسَبَّع [ع] يديدن عبارت ، يدى يه منقسم ، يديلى § فن عروض اصطلاحنده يدى مصراعدن يعنى اوچ بچق بيتدن مركب نظم § هندسه اصطلاحنده يدى ضلع ايله محدود اولان شكل .

مُسْتَأْجِر [ع] استيجار ايديجى، ايدن؛ كرا ايله طوتيجى، طوتان : (دكانك مستأجرى ، حمام مستأجرى) جمعى (مستأجرين) .

مُسْتَأْجَر [ع] كرا ايله طوتيلان، استيجار اولنان شى .

مُسْتَأْجَرٌ فيه [ع] اجيرك عقد اجاره ايله التزام ايلديكى عملى ايفا ايچون مستأجر طرفندن كنديسنه تسليم اولنان شى . بونلر اصطلاحات فقهيه دندر .

مُسْتَأْجَل [ع] وقت معينه قدر امهال وتأخير اولنان .

مُسْتَأْذِن [ع] استيذان ايديجى، اذن ايسته ين .

مُسْتَأْصِل [ع] استيصال ايديجى، كوكندن قوپاريجى، قوپاران . (مستأصَل) = استيصال اولنمش ، كوكندن قوپارلمش .

مُسْتَأْمَن [ع] امين قيلنمش، امان ويرلمش، معاهده آلتنه كيرمش آدم .

مُسْتَأْمِن [ع] استيمان ايديجى ، ايدن ؛ امان ديله ين .

مُسْتَأْنِف [ع] استيناف ايدن، يكيدن باشلايان § بدايت محكمه سندن ويريلن قرار وحكمى قبول ايتميوب مافوقنده كى محكمه يه مراجعتله فسخ ايتديرمك استدعاسنده

بولنان. (مستأنف عليه) = استينافاً اقامهٔ دعوی ایدن کیمسه‌نك خصمی .

مُسْتَبان { [ع] بیان اولنمش ؛ آشکار، عیان اولان.

« بوکلام هاتفی ویردی کشایش ذهنمه »
« حکمت بد رنکیٔ عالمده اولدی مستبان »

مُسْتَبِد { [ع] کیفی حرکت ایدن. (مستبدانه) = مستبد اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَبْدَل { [ع] استبدال ایدلمش، دکشدیرلمش. اکثریا عسکر حقنده قوللانیلیر : (افراد مستبدله ، نفرات مستبدله) .

مُسْتَبْدِل { [ع] استبدال ایدیجی، ایدن ، دکشدیرن § بدل ، عوض آلیجی اولان .

مُسْتَبْرِئ { [ع] استبرا ایدیجی ، ایدن؛ اثر بولدن بری اولان .

مُسْتَبْشِر { [ع] استبشار ایدن ، مژده ویرن § بشارتله سوینن ، دلشاد اولان .

مُسْتَبْضِع { [ع] اصطلاح فقهده نفی کندینه یعنی ویرنه عائد اولملق اوزره سرمایه‌ویریلن شخصه اطلاق اولور .

مُسْتَبْعَد { [ع] استبعاد ایدلمش ، بعید عد اولنمش ، دائرهٔ امکان‌واحتمالدن اوزاق کورلمش .

مُسْتَتِر { [ع] استتار ایدن، اورتو آلتنده کیزلی ، صاقلی

اولان . (مختفی) ایله بینلرنده فرق واردر . (مختفی) اکثریا اجسامده قوللانیلیر .

مُسْتَثْقِل { [ع] استثقال ایدن، ثقیل عد ایدن § قوغارجه‌سنه معامله ایدن آدم .

مُسْتَثْقَل { [ع] استثقال ایدلمش، ثقیل عد ایدلمش ، کندیسنه قوغیلورجه‌سنه معاملهٔ بارده کوسترلمش، ثقیل‌الروح، کرانجان آدم.

مُسْتَثْنی { [ع] استثنا ایدلمش ، آییرلمش ؛ فوق‌العاده یعنی اصول و عادتدن خارج طوتلمش اولان : (هر قاعده‌نك بر مستثناسی واردر) جمعی (مستثنیات) .

مُسْتَجاب { [ع] طلبی‌قبول اولنمش، اجابت‌ایدلمش.(مستجاب الدعوه) = دعاسی مقبول دیمکدر.

مُسْتَجْمِع { [ع] برآرایه طوپلایان، حاوی، شامل، طوپلی اولان : (مستجمع کمالات) .

مُسْتَجْوِب { [ع] استجواب ایدن، جواب ایسته‌ین .

مُسْتَجْهِل { [ع] استجهال ایدن ، جاهل عد ایدن ، کیمسه‌یی بکنمه‌ین .

مُسْتَحاثه { [ع] نوعی منقطع‌اولوب طوپراق آلتنده معدن کسیلمش ، تحجر ایتمش مواد حیوانیه ونباتیه‌یه اطلاق اولنور .

مُسْتَحَبّ [ع] مقبول ومرغوب اولان، ترکنده کناه اولمیوب ایشلهمهسنده ثواب بولنان عملدرکه پیغمبرمز علیه اکمل التحیّات افندیمز حضرتلری طرفندن ثوابی بیان وبعضا دخی اجرا بیورلمشدر .

مُسْتَحْسَن [ع] استحسان ایدلمش، بکهنلمش ، مقبول و ممدوح وکوزل عد ایدلمش : (اسلوب مستحسن ، عادت مستحسنه) .

مُسْتَحْصِل [ع] استحصال ایدن، حصوله کتیرن، الده ایدن .

مُسْتَحْصَل [ع] استحصال اولنمش، حصوله کتیرلمش . جمعی (مُسْتَحْصَلات) = معمولات کیمویه .

مُسْتَحْضِر [ع] استحضار ایدن، حاضرلایان .

مُسْتَحْضَر [ع] استحضار اولنمش، حاضرلانمش، حضوره کتیرلمش § ذهننده موجود ، حاضر اولان . جمعی (مُسْتَحْضَرات) .

مُسْتَحْفِظ [ع] قلعه وحصار و مملکت محافظهسنه مخصوص عسکر § ردیفلکدن صوکره خدمت عسکریه ایله مکلف اولان صنف افرادی : (افراد مستحفظه) جمعی (مُسْتَحْفِظین) .

مُسْتَحْفَظ [ع] محافظه وحمایه اولنمش ، محفوظ و مأمون اولان .

مُسْتَحِقّ [ع] استحقاقلی، حق قازانمش ، حق لیاقتی بولنان، لایق اولان: (مستحق عاطفت) جمعی (مُسْتَحِقّین) حانك فتحیله تلفظی یاکلشدر .

مُسْتَحْقَر [ع] استحقار ایدلمش، حقارت کورمش ، خوار ، حقیر .

مُسْتَحْقِر [ع] استحقار ایدن، حقیر طوتان، حقارت ایلهین .

مُسْتَحْلَب [ع] اصطلاح طبده سوت حالنه کتیرلمش، سوت کبی بیاض وسوبیه طرزنده یاپلمش اولان ادویهیه اطلاق اولنور.

مُسْتَحْكَم [ع] استحکام ویرلمش، قوت ومتانت ویرلمش، قوتلی طایانقلی برحاله قونلمش: (بنای مستحکم، طاق مستحکم، ابنیهٔ مستحکمه) § اطرافنه قلعه واستحکامات یاپیلهرق محافظه ایدلمش محل: (مواقع مستحکمه).

مُسْتَحِیل [ع] وقوعی ممکن اولمایان، حد امکاندن خارج ومحال اولان : (امر مستحیل ، امور مستحیله) .

مُسْتَحِیی [ع] استحیا ایدن ، اوتانان ، اوتانغان .

مُسْتَخْبَرْ { [ع] استخبار ایدلمش، خبر آلنمش . جمعی (مُسْتَخْبَرَاتْ) .

مُسْتَخْدَمْ { [ع] استخدام ایدلمش، خدمتده قوللانلمش، قوللانیلان . جمعی (مُسْتَخْدَمِينْ) .

مُسْتَخْرِجْ { [ع] استخراج ایدن، چیقاران § عبارەدن مأل چیقارمق اقتدارینی حائز اولان ، طالب .

مُسْتَخْرَجْ { [ع] استخراج ایدلمش، چیقارلمش § برکتاب ویا صحیفەدن آلنمش چیقارلمش بند ، فقره .

مُسْتَخِفّ { [ع] استخفاف واستهزا ایدن، آشاغی وباياغی طوتەرق اکلەنن. (مُسْتَحْقِر) معناجه بوندن قوتلیدر .

مُسْتَخْلِصْ { [ع] استخلاص ایدن، برنسنەیی قورتاران. (مُسْتَخْلَصْ) = استخلاص ایدلمش ، قورتارلمش .

مُسْتَخْلِفْ { [ع] استخلاف ایدن، کندی یرینه کچیرن. (مُسْتَخْلَفْ) = کندی یرینه کچیرلمش، دیکرینك یرینه قونلمش .

مُسْتَدَامْ { [ع] دوامی طلب ایدلمش؛ دائم، باقی، برقرار اولان.

مُسْتَدْرِكْ { [ع] استدراك ایدن ، آکلامق ایستەین.

مُسْتَدْعِی { [ع] استدعا ایدن ، حکومته عرضحال ایدن، استدعانامه ویرن : (اشبو قرارك مستدعی‌یه تفهیمی) .

مُسْتَدْعَی { [ع] استدعا اولنمش، طلب ودعوی ایدیلن خصوص . جمعی (مُسْتَدْعَيَاتْ) .

مُسْتَدَلّ { [ع] استدلال اولنمش، دلیل ایله آکلاشلمش. (مُسْتَدِلّ) یاکلمشدر. طوغری یازمغه، طوغری سویلەمکه چالیشملی.

مُسْتَدِیرْ { [ع] دائره شکلنه کیرمش، دگیرمی، یووارلاق .

مُسْتَدِیمْ { [ع] دوامنی طلب ایدن؛ دائم، باقی ابدی اولان.

مُسْتَدِینْ { [ع] استدانه ایدن ، اودونج آقچه آلان ، بورج ایدینن .

مُسْتَذِلّ { [ع] استذلال ایدن ، برینی ذلیل کورن ، ذلیل عد ایدن .

مُسْتَرَاحْ { [ع] محل استراحت ، راحت ایدەجك یر § آبدستخانه .

مُسْتَرْجِی { [ع . مولّد] رجا اولنمش، رجا اولنەرق مأمول بولنان .

مُسْتَرْحِمْ { [ع] استرحام ایدن، یالواران، نیاز مرحمت ایدن. (مُسْتَرْحِمَانَه) = نیاز رحم ایدنه یاقیشەجق صورتده .

مُسْتَرْحَم [ع] استرحام ایدلمش، یالوارلمش، نیازاولنمش.

مُسْتَرْخی [ع] سولپوك، صارقیق، گیوشك، تنبل آدم.

مُسْتَرْشِد [ع] استرشاد ایدن، طلب هدایت ایدن؛ ارشاد ایدلمسنی یعنی طوغری یولك كوسترلمسنی طلب ایدن. (مُسْتَرْشِدانه) = مسترشد اولانه لایق صورتده. جمعی (مُسْتَرْشِدین).

مُسْتَرْشی [ع] استرشا ایدن، رشوت ایستهین.

مُسْتَرَق [ع] استراق ایدلمش، چالنمش، آچیقدن آلنمش: (خَمْسۀ مُسْتَرَقه) = سنۀ جلالیه‌نك صوكنه علاوه اولنان بش كونه اطلاق اولنور.

مُسْتَرْهِن [ع] استرهان ایدن، رهن ایستهین.

مُسْتَرِیح [ع] استراحت ایدن، راحت بولان، كوكلی راحتده اولان. (مُسْتَرِیحانه) = مستریح اولانه لایق صورتده.

مُسْتَزاد [ع] استزاده ایدلمش، زیاده‌لندیرلمش § فن عروض اصطلاحنجه بحر هزج اوزانندن (مفعول مفاعیل فعولن) یاخود (مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل) وزننده سویلنمش مصراعلره (مفعول فعولن) ویا (مفعول مفاعیلن) جزءلرینه مساوی برر پارچه ضم ایتمك صورتیله سویله‌نیلن نظم. اوپارچه‌لره (زیاده) دینیلیر.

مُسْتَسْعَد [ع] استسعاد ایدلمش، میمنتلی، اوغورلی طوتلمش.

مُسْتَسْقی [ع] استسقا علتنه كرفتار اولان، بدننك برطرفنده ویاخود قارنده صو بیریكن آدم § قوراقلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقان.

مُسْتَشار [ع] استشاره ایدلمش، ایش طانیشیلوب قونو-شلمش. بعض دوائر رسمیه‌ده نظارتك كندیلریله استشاره ایده‌جكلری معاونلری حكمنده بولنان مأمورلرك عنوان رسمیسی: (خارجیه مستشاری).

مُسْتَشْفی [ع] استشفا ایدن، شفاجو.

مُسْتَشْرِق [ع. مولد] استشراق ایدن، اقوام شرقیه‌یه متعلق علوم وادبیاتك تتبع وتدقیق ایله مشغول اولان غربلی، اوروپالی. جمعی (مُسْتَشْرِقین).

مُسْتَشْهَد [ع] استشهاد ایدلمش، شاهد طوتلمش. جمعی (مُسْتَشْهَدات). بوكلمه آثار فصحا حقنده استعمال اولنور.

مُسْتَصْحِب [ع] استصحاب ایدن، یاننه آلان، یاننده

بولنديران. (مستصحباً) = يانـنه آلەرق، يانده بولنەرق.

مُسْتَضِىء [ع] استضائه ايدن، ضيا آلان، ضيالانان: (قمر كونشدن مستضيدر).

مُسْتَطاب [ع] استطاب ايدلمش، خوش وكوزل كورلمش، بكنلمش: (كتاب مستطاب).

مُسْتَطْرِف [ع] استطراف ايدن، طرفه ونادیده وتحف عد ايدن، كوزل كوسترن.

مُسْتَطِيل [ع] استطاله ايدن، اوزايان § درت زاويهٔ قائمه ايله ايكى اوزون ايكى قيصه درت ضلع متقابلى حاوى، اوزونجه ودرت كوشه‌لى شكل هندسى. (مستطيل الرأس) = باشى ايلرى اوزون آدم.

مُسْتَظْرَف [ع] حاوى، محتوى، محيط كبى ايچنه آلان، اطرافنى قوشادان، قوشاتمش اولان.

مُسْتَظِلّ [ع] كولكه‌ده اوطوران، كولكه‌لنن § حمايه آلتنده بولنان، صيغنمش سايه‌لنمش اولان.

مُسْتَظْهِر [ع] استظهار ايدن، طايانان، آرقه‌ويرن. معنوياتده قوللانيلير.

« جعفر كبى چوقمى ذوالجناحين اولسه‌م »
« مستظهرم اللّهمه، پيغمبرمه »
(م ناجى)

مُسْتَعار [ع] استعاره ايدلمش، عاريت اولەرق آلنمش. اصطلاح فقهده بلابدل منفعتى تمليك اولنان شى ديمكدركه آلان كيمسه‌مالى اولمديغى حالده صاحبنك اذنى بولنديغى مدتجه آنى قوللانير وصاحبى ايستديكى زمان كرى ويرر. (مستعارٌ منه) = كنديسندن عاريت اولەرق برشى آلنمش اولان:

« نمايانْدر لباس قابليّت مستعار اولماز »
(نجّار زاده)

مُسْتَعان [ع] كنديسندن ياردیم طلب اولنمش، اولنان جناب الله: (ربّ مستعان، يامستعان).

مُسْتَعْجَل [ع] عجله اولنسى، تيز ياپلسى ايسته‌نلمش؛ اهميتى جهتيله چابك اولنسى مطلوب اولان. (مستعجلاً) = مستعجل اولەرق، عجله صورتيله ياپيله‌رق. (مستعجِل) = عجله ايله تيز اولنسنى ايسته‌ين.

مُسْتَعِدّ [ع] استعدادلى، قابليتلى، برشيئ قبول واتصافه طبيعى آماده بولنان، استعداد وذهن وفراست صاحبى اولان. (مستعدّانه) = مستعد اولانه ياقيشه‌جق صورتده. فارسى جمعى (مستعدّان) عربى جمعى (مستعدّين).

مُسْتَعْرِب [ع] اصلاً عربى اولمديغى حالده صوكره

دن عربه داخل اولمش ، عربلاشمش اولان .

مُسْتَعْطِف [ع] استعطاف ایدن ، شفقت طلب ایدن . (مُسْتَعْطِفانَه) = استعطاف ایدنه مناسب گوریله جك صورتده .

مُسْتَعْفِی [ع] استعفا ایدن ، بر خدمتدن یا برمأموریتدن عفو ایدلمسنی ایسته ین § نیاز عفو ایدن ، صوچنك عفونی طلب ایدن.

مُسْتَعْلِی [ع] استعلا ایدن ، یوکسلن § اوسته چیقان ، اوستون ، غالب اولان . (حُرُوفِ مُسْتَعْلِیَه) = تجوید اصطلاحنجه حین تلفظده بعضلرنده لسان دماغه یوکسلن وبعضلرنده صوت یوقاریدن خروج ایدن یدی حرفه اطلاق اولنور که (خ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ق) حرفلرندن عبارتدر .

مُسْتَعْمِر [ع] استعمار ایدن ، معمور وآباد ایله ین .

مُسْتَعْمَر [ع] استعمار اولنمش ، معمور ایدلمش ، شنلندیرلمش . (مُسْتَعْمَرَه) = بر دولت طرفندن صورت مخصوصه ده مهاجرین سوق واسکانیله آباد ایدلمش ، شنلندیرلمش اولان قطعهٔ اراضی دیمکدر که فرانسزجه سی (قولونی Colonie) در . جمعی (مُسْتَعْمَرات) .

مُسْتَعْمِل [ع] استعمال ایدن ، قوللانان .

مُسْتَعْمَل [ع] استعمال ایدلمش ، قوللانلمش : (لفظ مستعمل ، کلمات مستعمله ، لباس مستعمل) .

مُسْتَعِیر [ع] استعاره ایدن ، عاریت آلان .

مُسْتَعِین [ع] استعانه ایدن ، یاردیم ایسته ین . (مستعیناً بالله) .

مُسْتَغاث [ع] استغاثه ایدیلن ، کندیسندن عون ومدد طلب اولنان ، جناب الله .

مُسْتَغْرِب [ع] استغراب ایدن ، غریب گورن .

مُسْتَغْرَب [ع] استغراب ایدلمش ، غریب گورلمش ، غرابتلی بولنان شی .

مُسْتَغْرِق [ع] غرق اولمش ، غرق اولان : (مستغرق سرور ، مستغرق دیون ، مستغرق حزن) § استغراقلی ، کندینی بیلمه یه جك قدر طالغین ، دوشونگن . محاوراتده اکثریا ونظمده بعضاً فتح را ایله قوللانیلیر :

« نیجه امی که کتابخانهٔ حق »
« اولدی تألیفی ایله مستغرق »
(خاقانی)

مُسْتَغْفِر [ع] استغفار ایدن ، اللّهدن مغفرت دیله ین : (فلان تائب ومستغفر اولدی) .

مستغلات [ع] « مستغل » ك جمعی . مسقفاتدن یعنی اوستی اورتولو عقاراتدن ماعدا حاصلات وايراد كتيرن شيلره اطلاق اولنور كه مؤسسات خيريه‌نك ادامه و اداره‌سی ايچون اقتضا ايدن وارداتی كتيرمك اوزره وقف ايدلمش ترلا و اراضی و سائره ديمكدر. مفردی هيچ قوللانيلماز.

مستغنی [ع] استغنا ايدن، محتاج اولمايان § چكينن، تنزل ايتمه‌ين، نازلانان . (مستغنيانه) = مستغنی اولانه لايق صورتده .

« بنده مستغنی طبيعت ، تونهالم سايه‌دار »
(م ناجی)

مستغيث [ع] استغاثه ايدن ، عون ومدد ديله‌ين . جمعی (مستغيثين) : (ياغياث المستغيثين).

مستفاد [ع] استفاده اولنمش ، آكلاشلمش § فائده صورتيله حاصل اولمش ، قازانلمش :

(وزير نكته‌دان ، دستور اهل علم وصاحب‌دل)
(كه غالبدر ذكاده فكری عقل مستفاد اوزره)
(نفعی)

مستفتی [ع] استفتا ايدن، فتوی ايسته‌ين ، شرعاً بر مشكلك حل وبيان ايدلمسنی طلب ايله‌ين.

مستفرغ [ع] استفراغ ايتديريجی، چيقاريجی علاج.

مستفيد [ع] استفاده ايدن ، فائده‌لنن، فائده‌بولان. اسلوب فارسی اوزره جمعی (مستفيدان).

مستفيض [ع] استفاضه ايدن، فيض آلان ، فيض بولان ، فيضله‌نن . معنوياتده استعمالی غالبدر .

مستقبِل [ع] استقبال ايدن ، قارشيلايان . جمعی (مستقبلين) .

« مستقبليم اشك خروشان ايله جگرك »
(ناجی)

مستقبَل [ع] استقبال ايدلمش ، قارشيلانمش § زمان آتی § علم صرف اصطلاحنده آتی‌يه دلالت ايدن فعل ديمكدر . اكثريا برنجی ، ايكنجی معنالرده قوللانيلير .

مستقر [ع] استقرار ايديجی، ايدن ؛ برقرار اولان.

مستقرِض [ع] استقراض ايدن، اودونج پاره آلان، بورج ايدن . جمعی (مستقرضين) .

مستقرَض [ع] استقراض اولنمش، بورج واودونج آلنمش شی: (مبلغ مستقرض، مبالغ مستقرضه) جمعی (مستقرضات) .

مستقل [ع] استقلال صاحبی ، باشلی باشنه اولان ، بر يره مربوط وتابع اولمايان. (مستقلاً) = مستقل اوله‌رق ، باشلی باشنه اولمق صورتيله .

مُسْتَقِيم [ع] استقامتله متصف، استقامت صاحبی، طوغری اولان: (مستقیم آدم، طریق مستقیم، خط مستقیم، خطوط مستقیمه)، (مُسْتَقِيمانه) = مستقیم اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَكْبِر [ع] استکبار ایدن، نفسنی بیوك كورن، بیوكلنن .

مُسْتَكْرِه [ع] استکراه ایدن، مردار كورن، تیکسینن .

مُسْتَكْرَه [ع] استکراه ایدلمش، مردار كورلمش، تیکسینلنمش .

مُسْتَكْرِی [ع] استکرا ایدن، کرا ایله طوتان . (مستأجر) زیاده قوللانیلیر .

مُسْتَكْشِف [ع] استکشاف ایدن، کشف ایتمکه چالیشان .

مُسْتَلَذّ [ع] استلذاذ اولنمش، خوش و لذیذ كورلمش شی . جمعی (مُسْتَلَذّات) = کندیسندن لذت آلنان شیلر .

مُسْتَلْزِم [ع] استلزام ایدن، لازم کوسترن، ایجاب ایدن، باعث، سبب : (مستلزم جزا، مستلزم تقدیر) .

مُسْتَمِدّ [ع] استمداد ایدن، مدد یعنی یاردیم ایسته‌ین .

مُسْتَمِرّ [ع] استمرار ایدن، بر دوزی‌یه اوزایوب کیدن، برقرار اولان، متصل، دائم . (مُسْتَمِرّاً) = مستمر اوله‌رق، بر دوزی‌یه، دائما .

مُسْتَمِع [ع] استماع ایدن، ایشیدن، دیکله‌ین . (مُسْتَمِعاً) = مستمع اوله‌رق، ایشیده‌رك . جمعی (مُسْتَمِعِين) .

مُسْتَمْلَك [ع] استملاك اولنمش، اولنان ؛ صاتین آلنان ملك . (مُسْتَمْلَكَه) = بر دولت جانبندن صورت مخصوصه‌ده تملك و تصرف اولنان قطعهٔ اراضی دیمکدر . جمعی (مُسْتَمْلَكات) فرانسزجه‌سی (Possession پوسسیون) .

مُسْتَمَنْد [ف] متألم، اندوهناك، غملی، تاسه‌لی . غم، کدر، تاسه معناسنه اولان (مُسْت) لفظیله صاحب معناسنی افاده ایدن (مَنْد) اداتندن مرکبدر . مجازاً حاجتمند معناسنده قوللانیلیر . جمعی (مُسْتَمَنْدان) فتح تا ایله یا کلمش اوقومالی :

« کران کلمز وقاری اهل فیضك مستمندانه »
« سبوی باده مخموران شوقه بار دوش اولماز »
(قوجه‌راغب)

مُسْتَنِدْ { [ع] اسـتناد ایدن ، بر نسنه‌یی سند طوتوب آنکا طایانان. (مستنداً) = مستند اوله‌رق.

مُسْتَنْسِخْ { [ع] استنساخ ایدن ، یازلمش برشیئك صورتنی نسخه‌سنی چیقاران ، قوپیـه ایدن : (مستنسخ ماکنه‌لر) .

مُسْتَنْطِقْ { [ع] استنطاق ایدن ، صوروب جواب ایسته‌ین § جرائمك فاعللرینی میدانه چیقارمق ایچـون نظاماً لازم کلن تحقیقـات ومعاملاتی ایفـا ایدن محاکم عدلیـه‌یه منسوب مأمور مخصوص : (مستنطق قرارنامه‌سی) .

مُسْتَنِیرْ { [ع] استنار ایدن ، نور آلان، ضیادار، پارلاق.

مُسْتَوْجِبْ { [ع] سزاوار، لایق § « موجب » کبی سبب ، وسیله ، باعث .

مُسْتَوْدَعْ { [ع . مولد] محافظه ایتمـك اوزره برمالی قبول ایدن آدم . اصطـلاحات فقهیه‌دندر .

مُسْتَوْدِعْ { [ع] برینـه برشیٔ امانةً تسلیم ایدن § ودیعه وضع اولنان یر .

مُسْتَوْفِی { [ع] طولغون، کافی ، یته‌جك درجـه ده : (مسـتوفی معـاش) (مُسْتَوْفِی) = استیفا ایدیجی دیمکدرکه زمان قدیمده اموال امیریه‌یی تحصیل ایدنلرك عنوانی ایدی . ایرانده الیومْ او مثللو مأمورلرك عنوان رسمیسیدر .

مُسْتَوْلِی { [ع] اسـتیلا ایدن، بر مملکتی برمحلی قوهٔ غالبه ایله ضبط ایدن § سرایت ایدن ، بر یری یاییـلوب قاپلایان ، طاغیـلان : (مرض مستولی ، امراض مستولیه ، نزلهٔ مستولیه) .

مُسْتَوِی { [ع] دوز ، طوغری ، یایغین: (خط مستوی، اشکال مستویه) ، (سطح مستوی) = دوز یر .

مُسْتَهْجَنْ { [ع] چرکین ، کوتو، فنا کورلمش؛ قبیح ، معیوب ، ناسزا اولان : (ذکری مستهجن) .

مُسْتَهْزِئْ { [ع] اسـتهزا ایدن ، مسـخره لغه آلان ، ذوقلنن ، اکلنن . (مُسْتَهْزِیانه) = انسـانی اسـتهزا ایدیجی اولانه لایق صورتده .

« آز اولور دوستی مستهزینك »
(خذما صفا)

مُسْتَهْلِكْ { [ع] اسـتهلاك ایدن ، صرف ایتمك صورتیله توکتوب بیتیرن .

مُسْتَهْلَكْ { [ع] استهلاك ایدلمش، صرف ایتمك صورتیله توکدلمش، بیتیرلمش: (ارزاق مستهلکه).

مُسَجَّع [ع] سجعلنديرلمش ، سجعلى . عباره‌ده هر جمله‌نك صوكى بر برينه اويغون الفاظ ايله مرتب ديمكدر: (عبارهٔ مسجعه).

مُسَجَّل [ع] سجله قيد ايدلمش، دفتره كچيرلمش، تسجيل قيلنمش : (وقوعات مسجّله) .

مُسَحَّر [ع] سحر ايدلمش ، مفتون . فى الاصل ايچى بوشالدلمش ، قوف شى معناسنه‌در .

مُسَخِّر [ع] تسخير ايدن، اطاعته كتيرن ، الده ايدن .

مُسَخَّر [ع] تسخير ايدلمش ، ضبطله الده ايدلمش § اطاعته كتيرلمش ، مجلوب ، منقاد § اصطلاحات قانونيه‌ده محكمه‌يه كلمه‌ين مدعى عليه ايچون محاكمهٔ غيابيه اثناسنده تعيين اولنان وكيل ديمكدر : (وكيل مسخّر) .

مُسَخَّن [ع] تسخين ايدلمش ، قيزديرلمش ، ايصيدلمش.

مُسَدَّس [ع] تسديس ايدلمش ، آلتيلو ياپلمش، آلتى يه ابلاغ اولنمش § آلتى‌يه تقسيم ايدلمش، آلتى ضلع ايله محدود شكل هندسى § فن عروض اصطلاحنده هر بيتى آلتيشر مصراعدن مركب منظومه ديمكدر .

مُسَرَّج [ع] اگر اورلمش ، اگرلنمش ، اگرلى : (اسب مسرّج) .

مُسْرِف [ع] اسراف ايدن ، حددن آشقين ولزومسز اوله‌رق صرف وتلف ايدن. (مُسْرِفانه) = مسرفجه‌سنه .

مُسَطَّح [ع] تسطيح ايدلمش ، دوزلنمش ، ياصى : (كرهٔ مسطّحه) .

مُسَطَّر [ع] تسطير اولنمش ، يازلمش .

مُسْعِد [ع] اسعاد ايديجى ، مسعود وبختيار ايدن . (مُسْعَد) = اسعاد ايدلمش ، مسعود وبختيار قيلنمش .

مُسَقَّف [ع] تسقيف ايدلمش ، اوستى اورتولمش، طاوانلى بنا ، طام . جمعى اولان (مُسَقَّفات) = اصطلاحات فقهيه‌دن اولوب مستغلاتدن ماعدا خانه ، خان ، دكان كبى اوستى اورتولى اولان وقف محللر ، بنالر ديمكدر .

مُسَقّى [ع] سقى ايدلمش ، صولانمش § تحريف ايله (موصاقه) دينيلن طعامدركه اوزرينه قيمه قونيلوب ات صويى دوكيله‌رك پيشيرلمش سبزه ديمكدر .

مُسْكِت [ع] اسكات ايديجى ، سكوت ايتديرن ، صوصديران ، آغز قاپادان: (جواب مسكت ، سؤال مسكت) .

مُسْكِرْ { [ع] سكر ویریجی ، ویرن، سرخوش ایدن:
(کلّ مسکر حرام) = هر مسکر اولان شی حرامدر. جمعی (مُسْكِرات) = سکر ویریجی شیلر، مشروبات کئولیه، سرخوش ایدن ایچکیلرك کافه سی دیمکدر.

مُسَكِّنْ { [ع] تسکین ایدن ، سکون حالنه کتیرن ، یاتشدیران § اصطلاح طبده آلام و اوجاعی ازاله ایدن ، طوردیران علاج ودوادهکی خاصه‌یه اطلاق اولنور.

مُسَلَّحْ { [ع] تسلیح ایدلمش . (مُسَلَّحاً) = سلاحلی اوله‌رق .

مُسَلْسَلْ { [ع] اجزاسی زنجیر واری بربرینه متصل اولان ، زنجیرلمه باغلی بولنان § بر دوزی‌یه ، آرقه آرقه ، صیره‌لامه .

« اول قدر کاکل دلداره صارلدی دل کیم »
«شش جهتدن کوزمه زلف مسلسل کورینور»
(نجّار زاده)

مُسَلِّطْ { [ع] تسلیط ایدن، برینی دیکری اوزرینه صا. تاشدیران .

مُسَلَّطْ { [ع] تسلیط اولنمش ، برینك اوزرینه دوشمش، صاتاشمش ، ایلیشمش ، متعرض .

مُسْلِمْ { [ع] دین مبین اسلام اوزره بولنان، اهل اسلام اولان. جمعی (مُسْلِمینْ) : (امامُ المُسلِمینْ) = خلیفهٔ ذی‌شان اسلام اولان ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی . مؤنثی (مُسْلِمَه) جمعی (مُسْلِماتْ) .

مُسَلَّمْ { [ع]تسلیم اولنمش،طاپشیرلمش، ویرلمش § طوغری اولدیغی اعتراف ایدلمش § بلا اعتراض انقیاد ایدلمش ، بویون اکلمش. جمعی اولان (مُسَلَّماتْ) = صحتی تسلیم اولنمش ، آشکار بولنمش اولان خصوصات ؛ مخاطبك اعتراف ایتدیکی قضیه‌لر دیمکدر.

« آ کا مخصوص ومسلمدر هم »
« مو بمو جمله امور عالم »
(خاقانی)

مُسَلِّمْ { [ع] تسلیم ایدن، طاپشیران، ویرن § اسکی زمانده بر قضانك ، برشهرك امور اداره‌سنه و ضبط و ربطنه طرف دولتدن مأمور اولان و شمدیکی قضا قائمقاملری مرتبه‌سنده بولنان ذواته دینیلیردی .

مُسْلِمانْ { [ف] اسلام دیننده بولنان هرفرده اطلاق اولنور.
لسانمزده محاوراتده تلفظی بو صورتده واستعمالی مفرد حکمنده‌در . نظمده فتح سین وسکون لام ایله قوللانیلیر . (مُسْلِمانانْ) طرزنده جمعلنیر. بوکلمه‌نك اسلوب فارسی اوزره (مُسْلِمْ) ك جمعی اولدیغی بیان ایدنلر بولندیغی کبی عکسنی

ادعا ایدنلر دخی موجود اولدیغندن اصلنی تعیین ایچون پك جدی تتبعات وتدقیقات مخصوصه اجراسی اقتضا ایدر.

مُسَمَّط { [ع] اصطلاح عروضده بیتلری اکثریتِ اوزره قافیه‌لی درت جزءدن متشکل اولان نظم دیمکدر.

مُسَمّٰی { [ع] تسمیه ایدلمش، اسم ویرلمش، آد قونلمش : (مسمّی بالنقیض) = نقیضی، ضدی، عکسی ایله تسمیه اولنمش دیمکدر.

« اندوه ایسه اسم بی‌مسمی »
(معلم ناجی)

مُسِنّ { [ع] یاشلی . مؤنثی (مسنه) .

مُسْنَد { [ع] اسناد ایدلمش، نسبت ایدلمش § علم نحو اصطلاحنده دیگر برکلمه‌یه اسناد ایله ایراد اولنان کلمه، کلام، خبر . (مُسْنَدٌ اِلَیْه) = نحوده محل اسناد اولان کلمه، مبتدا . (خَطِّ مُسْنَد) = قدیماً یمنده مستعمل یازی .

مُسَوِّد { [ع] تسوید ایدن، قلمه آلان، انشا ایدن، کاتب . جمعی (مُسَوِّدین) .

مُسْوَدَّه
مُسَوَّدَه { [ع] برماده حقنده مؤخراً تبییض ایدلمك وآندن اوّل ایجاب حاله کوره محو واثبات اولنمق اوزره قلمه آلنان ورقه‌یه اطلاق اولنور . بونك بومعناده استعمالی مجازاً‌در . معنای اصلیسی «سیاهلانمش» دیمکدر . بولفظلرك هر ایکیسی‌ده استعمال اولنمش ایسه‌ده برنجیسی دها زیاده قرین صوابدر، دها چوق قوللانیلیر . برنجینك جمعی (مُسْوَدّات) ایکنجینك جمعی (مُسَوَّدات) در .

مُسْهِل { [ع] اسهال ایدیجی، معده‌وباغرصاقلری تطهیر ایدن علاج . جمعی (مُسْهِلات) .

مُسَیَّب { [ع] ایشنده اهمال ایدن، ایشنه باقمایان، تنبل، اوشنکن .

مُشابِه { [ع] بکزه‌یجی، بکزه‌ین؛ برشیئك نظیری، اشی .

مُشابَهَت { [ع] مشابهلك، بکزه‌مك، نظیر اولمق : (ایکی یازینك یکدیکره مشابهتی) .

مُشاتَمَه { [ع] سویکشمك، بربرینه سویکوب صایمق .

مُشاجَرَه { [ع] نزاع ایدشمك، چکشمك؛ آغاج ایله اورشمك .

مُشار { [ع] اشارت اولنمش، کوسترلمش : (مُشارٌ بِالأنامِل، مُشارٌ بِالبَنان) = پارماقله اشارت اولنان، کوستریلن، مشهور، معروف دیمکدر . (مُشارٌ اِلَیْه) =

کندیسنه اشارت اولنمش ، اولنان ، اسمی یوقاریده کچن . اشبو تعبیر رسمیاتده استانبول پایه‌لیلر ایله فریقلر، رتبهٔ اولی رجالی ، روم ایلی بکلر بکی پایه‌لیلری و بونلرك مافوقی بولنانلر حقلرنده وخصوصیاتده مزیتلی ذوات حقنده قوللانیلیر .

مُشارِكْ { [ع] اورتاق اولیجی ، اشتراك ایدیجی، ایدن.

مُشارَكَتْ { [ع] اورتاقلاشمق ، برینه شریك اولمق، اورتاقلق .

مُشاعْ { [ع] اشاعه اولنمش § اصطلاح فقهده حصص شایعه‌یی حاوی اولان شی دیمکدر .

مُشاعَرَه { [ع] شعر سویلشمك، ایکی شاعر بر برینه قارشی شعر سویله‌مك .

مُشافَهَه { [ع] یوز یوزه ، آغز آغزه سویلشمك لاقیردی ایتمك .

مُشاكَلَه { [ع] بربرینه اویغون کلمك؛ شکلجه براولمق، بکزه‌مك .

مُشاوِرْ { [ع] استشاره ومذاکره ایدیجی، ایدن : (حقوق مشاوری ، طبیب مشاور) جمعی (مُشاوِرِینْ) .

مُشاوَرَه { [ع] مشورت ایتمك ، مذاکره صورتیله‌عقل ورأی طانشمق. نظمده (مشاورت) صورتنده‌ده قوللانیلیر. فرانسزجه‌سی (Consultation) قونسولتاسیون در . جمعی (مشاورات) : (مشاورات قانونیه ، مشاورات طبّیه).

مُشاهِدْ { [ع] مشاهده ایدیجی ، کوز ایله کوریجی . جمعی (مُشاهِدِینْ) .

مُشاهَدَه { [ع] بر شیئ کوز ایله کورمك ، رؤیت . جمعی (مُشاهَداتْ) ، (مُشاهَدْ) = کوز ایله کورلمش دیمکدر .

مُشاهَرَه { [ع] آیلقله طوتمق . (مشاهرةً) =آیلقلی اوله‌رق .

مُشَبَّكْ { [ع] تشبیك ایدلمش ، اجزاسی بالیق آغی و پنجره قفسی کبی اورلمش .

مُشَبَّهْ { [ع] تشبیه‌ایدلمش، بکزه‌دلمش § معادل، شبیه، بکزر . (صِفَتِ مُشَبَّهَه) = فعلدن مشتق اسم فاعل . اسم فاعل ایله بینلرنده‌کی فرق اسم فاعلده حدوث ، صفت‌مشبهه‌ده ثبوت‌معناسی بولنمسیدر. یعنی اسم فاعللرك مدلولی اورمق ، کولمك کبی افعال و احوال نوعندن اولان وصفت مشبهه‌لرك مدلولی ایسه طارلق، کنیشلك کبی اوصاف نوعندن بولنان شیلردر .

مُشَبَّهٌ بِهِ [ع] كنديسنه بكزر، ملتبس اولان .

مُشْت [ف] تحريفله «موشته» دينيلير كه يومروق، توقات ديمكدر § مجازاً آووج معناسنده ده قوللانيلير . (مُشْتزَن) = يومروق اوران، پهلوان :

« هله اينسون برايكى مشت كران اكسه‌سنه »
« نه آغير باشلى اولور باق اوسبكسر ديديكك »
(معلم ناجى)

مُشْتاق [ع] اشتياقلانمش، اشتياقلى، آرزو صاحبى .
(مُشْتاقانَه) = مشتاق اولانه ياقيشه‌جق صورتده . جمعى (مُشْتاقين) اسلوب فارسى اوزره (مُشْتاقان) صورتنده‌ده جمعلنير .

مُشْتَبِه [ع] اشتباه ايدیجى، شبهه‌لنن ، شبهه‌لى .

مُشْتَدّ [ع] اشتداد ايتمش، شدت بولمش، شدتلنمش :

« نه‌در كوكلده بوسودا كه دائما مشتد »
(صفا)

مُشْتَرَك [ع] اشتراك اولنمش، اورتاقلاشه تصرف و استعمال اولنان شى : (ملك مشترك، مال مشترك) § برقاچ شيئه ويا شخصه متعلق : (مشترك المنفعه) ، (مشترك الميزان) = داخل قياس، اولچويه كلير.

مُشْتَرِك [ع] مهموم، كندى كندينه سويله‌نن آدم.

(فَريضَةُ الْمُشْتَرَكَه) = ميراثه متعلق بر مسئلهٔ شرعيه‌در .

مُشْتَرى [ع] سيّاراتدن بركوكب اسميدركه نام ديكرى (بِرْجيس) در . اهل تنجيم عندنده بوكا « سعد اكبر » ، « قاضئ فلك » دينيلير § اشترا ايدن، صاتين آلان. جمعى (مُشْتَرين) .

« معرفت التفاته تابعدر »
« مشتريسز متاع ضايعدر »
(معلم ناجى)

مُشْتَرى [ع] اشترا اولنمش، صاتين آلنمش : (عبد مشترى، مال مشترى، ملك مشترى).

مُشْتَعِل [ع] اشتعال ايدن، ياليكلايان ، پارلايوب آلولنن .

مُشْتَغِل [ع] اشتغال ايدن، مشغول اولان، ايش ايله اوغراشان .

مُشْتَق [ع] اشتقاق ايتمش، بينلرنده معنى وتركيب جهتيله مناسبت وصيغه جهتيله مغايرت اولمق اوزره ديكر كلمه‌دن اخراج اولنمش كلمه . جمعى (مُشْتَقّات) .

مُشْتَكى [ع] اشتكا ايدیجى، شكايت ايدن § وقوع بولان برجرمدن كنديسنى متضرر عد ايده‌رك برمستنطق ويامحكمه حضورنده

دعوای شخصی اقامه ایدن. (مُشتکیانَه) = مشتکی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُشْتَکی { [ع] اشتکا ایدلمش ، شکایت اولنمش: (مادهٔ مشتکی)، (مُشتکیٰ عَنه) = کندیسندن شکایت اولنان کیمسه .

مُشْتَمِل { [ع] اشتمال ایدن، بوربیوب اورتمش ، ایچنه آلمش، قاپلامش اولان .

مُشْتَمَلات { [ع] بر شیئه تابع و ومتعلق اولان نسنه‌لر، لسانمزده برخانه‌نك لواحق وبربنانك فرعلری معناسنده قوللانیلیر. مفردی اولان (مُشتَمَل) قوللانیلماز .

مُشْتَه { [ف] خنجر، بیچاق قبضه‌سی کبی آووج ایله طوتیله‌جق شی § سراج و پاپوچجی اصنافنك قوللاندقلری آغاجدن ویاخود معدندن معمول وصاپی کندوسندن یعنی یکپاره اولان طوقماق .

مُشْتَهِر { [ع] اشتهار ایتمش ، شهرت بولمش : (فضل وکمال ایله مشتهر) .

مُشْتَهِی { [ع] اشتهالی، ایستکلی، آرزو ایدیجی.

مُشْتَهیٰ { [ع] اشتها ایدلمش ، ایسته‌نلمش . (مُشتَهِیات) = اشیای مرغوبه، آرزو ایدیلن شیلر.

مُشْتی { [ع] بر آووج ، آووج طولوسی مقداری .

مُشَجَّر { [ع] اوزرینه آغاج و دال بوداق رسملری نقش اولنمش قماش § آغاج کبی داللی بوداقلی رسم .

مُشَخَّص { [ع] تشخیص ایدلمش، طانلمش § شخص حالنه کتیرلمش ، تجسم ایتدیرلمش .

مُشَدِّد { [ع] تشدید ایدیجی ، شدتلندیریجی ، شدت ویرن : (مشدّد جزا ، اسباب مشدده).

مُشَدَّد { [ع] تشدید ایدلمش ، شدتلندیرلمش ، شدت ویرلمش § شدّه‌لی، اوزرینه شو (ّ) اشارت قونلمش : (حروف مشدده ، حرف مشدّد) .

مُشَرَّح { [ع] تشریح اولنمش ، آچلمش .

مُشْرِف { [ع] برشیئه اوستدن باقوب مطلع اولان § یوکسك یره چیقان ، یوکسلن § مائل ومستعد ویاقین اولان. لسانمزده یالکز صوك معناده قوللانیلیر: (مُشرِفِ خَراب).

مُشَرَّف { [ع] شرفلنمش، شرفلندیرلمش، کندیسنه شرف ویرلمش: (ادرا کیله مشرف اولدیغمز شهر صیام) .

مُشْرِك { [ع] اشراك ایدن، جناب حقه شریك قوشان . جمعی (مُشرِکین) .

مُشْط { [ع] طاراق. فارسیسی (شانَه) در. § چولحه.

لرك طاراق دیدکلری آلت . جمعی (امشاط ، مشاط) ، (مشط القدم) = آیاق پارمقلریله آیاق بیلکنک آره‌سنده بولنان و آیاق طاراغی دینیلن محل . (مشط الید) = ال پارمقلریله ال بیلکنك آره‌سنده بولنان وال طاراغی دینیلن محل . (مشطه) = بالخاصه صاچ طاراغی .

مشعر [ع] اشعار ایدن، یازمق صورتیله بیلدیرن .

مشعشع [ع] شعشعه‌لی، پارلاق، کوسترشلی .

مشفق [ع] شفقت ایدن، اسیرکه‌یوب مروت کوسترن، شفقتلی: (اب مشفق، والدهٔ مشفقه) ، (مشفقانه) = مشفق اولانه یاقیشه‌جق صورتده : (التفات مشفقانه ، اوضاع مشفقانه) .

مشك [ف] « مسك » دینیلن کوزل قوقولو شی که دیار (چین وختن) ده یتیشن آهولرك نافیدر . (مشك) بونك معربیدر . کسر میم ایله‌ده لغتدر. حتی محاوراتده اکثریا کسرمیم ایله (مسك) دینیلیر. (مشك افشان ، مشك فشان) = مسك صاچیجی ، صاچان . (مشکبار) = مسك یاغدیران ، تعطیر ایدن ، مسك قوقولی . (مشك آلود) = مشکه بولاشمش ، مسکلی . (مشکفام) = مسك رنکلی، سیاه . (مشکفروش) = مسك صاتان، عطار، مسك یاغجیسی . (مشکین) = مسکلی ، مسك قوقولی؛ سیاه رنکلی شی . (مشکین چاه ، مشکین چه) = بعض کوزللرك یوزلرنده بولنان سیاه بن . (مشکین سنان) = اوزون سیاه کیرپیك . (مشکین کلاه) = دلبرلرك سیاه صاچلری . (مشك بید) = سلطانی سوکود آغاجی که چیچکی کوزل قوقار . عجم سوکودی ده‌دیرلر. بونامی عود آغاجنه عطف ایدنلرده وار ایسه‌ده طوغری دکلدر .

«کوزمدن مردم آسا خال روی دلربا چیقماز»
«سویداوش دلمدن فکر زلف مشکسا چیقماز»
(نیلی)

مشکك [ع] تشکیك اولنمش، شکه دوشورلمش ، شکلو ، شبهه‌لی اولان .

مشکك [ف] عربیده (سعد) دینیلن ومعالجاتده قوللانیلان برنوع اوتك کوکیدر که غایتله کوزل قوقار .

مشکل [ع] اشکاللی، کوچ، چتین، قولایك ضدی : (امر مشکل، مصالح مشکله)، (غیر

مشكل) = مشكل دكل ، قولاى ديمكدر. جمعى (مُشكِلات) = موانع، كوج وچتين اولان شيلر ، ايشلر : (حَلّالِ مُشْكِلات) = مشكللرى حلّ ايديجى، آچيجى ديمكدر. كافك ضميله تلفظى غلطدر.

مُشَكَّل { [ع] تشكيل ايدلمش ، شكللنديرلمش ، شكل ويرلمش § ايرى ، قوجامان ، شكلى كوسترشلى : (مشكّل برآدم).

مُشْكِل پَسَنْد { [ف] مشكل بكنيجى، كوج چتين شيدن خوشلانان ، اولور اولماز شيئ بكنمه‌ين، هرشيئ كوجلكله بكه‌نن آدم . جمعى (مُشكِل پَسَندان) ، (مُشْكِل پَسَندانَه) = مشكل پسند اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُشْكِلْتَرْ { [ف] پك مشكل، پك كوج. (مُشْكِلتَرين) = اڭ مشكل ، اڭ چتين: (مشكلترين امور) .

مُشْكِل كُشاى { [ف] مشكل آچيجى ، آچان يعنى مشكل اولان مسئله‌لرى ، شيلرى حل وتسويه ايدن ديمكدر . جمعى (مُشكِل كُشايان) .

مُشْكين { [ف] مسكدن، مسكلى، مسك قوقولى § سياه رنكلى ، قاب قاره شى :

« زير لعلنده او خال مشكين »
« برحبش دلبريدر جانه يقين »
(نيلى)

مُشَمَّس { [ع] كونشه سرلمش ، كونشه‌طوتلمش،قوروتمق ايچون كونشه طوتلمش ياخود قوتلمش|| كونش دكمش ، كونش اورمش . (زلف زرّين) ياخود (كيسوى زرتار) مقامنده (كيسوى مشمش) كبى معناسز برتعبيرك مجهول برذات طرفندن استعمال ايدلديكنى بعض لغات كتابلرنده‌كى تنبيه واخطاردن آكلادم. بوقدر معناسز، مناسبتسز تعبيراتى قوللانان مطلقا اسلوب لسان عثمانى‌يه وادبيات شرقيه‌يه واقف اولمايان عجزهٔ مقلّدينندن برى اولمليدر.

مُشَمَّع { [ع] تشميع ايدلمش ، اريمش بال مومنه‌باتيرلمش بز. بين‌العوام تحريف ايله (موشامبا) دينيلير. (مُشمّعِ طِبّى) = اصطلاح طبده اوزرينه مؤثر برتركيب دوائى سوريله‌رك احضار اولنان علاجلى بزّ ويا كاغدلر ديمكدركه لسان ناسده ياقى ديه معروفدر . (مُشمّعِ تِجارى) = باليه‌لره صاريلان زفتلى قالين بز .

مُشْمَئِزّ { [ع] صيقيلان، برشيدن استكراه ايله جانى صيقيلان ، نفرت ايدن .

مُشَنَّف { [ع] كوپه طاقلمش ، كوپه ايله مزيّن اولان.

مُشَوَّش { [ع] تشويش ايدلمش، قارمه‌قاريشيق، بوزوق دوزن :

« ديده پرآب، دل‌پرآتشدر »
« ظاهر و باطنم مشوشدر »
(حالتی)

مُشَوِّق { [ع] تشويق ايدن ، شوق و غيرته كتيرن ، غيرتلنديرن . جمعی (مُشَوِّقين) .

مُشَوَّك { [ع] ديكنلی. (مُشَوَّكه) = ديكنلی آغاج .

مُشْهِد { [ع] اشهاد ايدن، شاهد كتيرن .

مُشَيَّد { [ع] تشييد ايدلمش ، يوكسك ومتين ياپلمش : (مشيّدالاركان) .

مُشَيِّد { [ع] بنايی رفيع ومتين انشا ايدن .

مُشير { [ع] فی‌الاصل اشارت ايدنجی معناسنه‌در. معنای اصطلاحيسی امور دولتده امر واشارت ايدن ديمكدر . سلك عسكريده الك يوكسك رتبه‌يی احراز ايدن ذاته اطلاق اولنور . (مُشيرانه) = مشيرجه‌سنه، مشيره ياقيشه‌جق صورتده ديمكدر . (مُشيريت ، مُشيری) = مشيرلك . (رتبهٔ مشيريت) = مراتب ملكيه‌دن « وزارت » رتبه‌سنه معادلدر. اسلوب فارسی اوزره (مُشيران) صورتنده جمعلنير : (مشيران عظام) .

«دلير صف‌شكندر اردشير شير افكندر»
« مشير مؤتمندر مستشار كار فرمادر »
(نفعی)

مُصاب { [ع] اصابت ايتمش ، هدف اتخاذ ايله اورلمش ديمك ايسه ده مصيبته اوغرامش ، قضازده وياخود سقط اولمش، خسار وضرر كورمش معناسنده قوللانيلير: (قحط ايله مصاب اولان اهالی) جمعی (مُصابين) .

مُصابَره { [ع] صبر وتحمل ايتمك. نظمده (مصابرت) . صورتنده استعمالی جائزدر .

مُصاحِب { [ع] صحبت ايدیجی ، ايدن § سلاطين‌عظام حضراتنك خدمت وصحبت سنيه‌لريله شرفياب اولان ذوات‌وبندكان : (باش مصاحب حضرت شهرياری ، مصاحب حضرت پادشاهی) فارسی جمعی (مُصاحبان) .

مُصاحَبَت | مُصاحَبَه { [ع] بربريله همدم اولمق ، صحبت ايتمك، قونشمق: (مصاحبت دوستانه) .

مُصادَرَه { [ع] جريمه صورتيله بر شخصك اموال و اشياسنی ضبط ايتمك: (اشخاص يدنده

طوتیلان اشیای ممنوعه نظاماً مصادره اولنور) .

مُصادِف { [ع] راست کلن ، اوکنه چیقان، قارشی کلن : (مصادف نظر دقت) .

« اولدقجه مصادف بکا جانانلانیور »
« حالا بنی اطوارینه عاشق‌صانیور »
(م ناجی)

مُصادَفه { [ع] راست کلمك ، تصادف ایتمك ، اوکنه چیقمق .

مُصادَقت { [ع] صدق ایله دوستلق ایتمك، دوستلاشمق، طوغری معامله‌ده بولنمق : (آثار مصادقت) .

مُصادَمه { [ع] ایکی شی بر برینه چارپمق ، چارپشمق ، اوروشمق : (مصادمهٔ سفائن) جمعی (مُصادَمات) : (مصادمات بحریه) = اشبو تعبیر دکز محاربه وغوغالری حکمنی متضمندر .

مُصارِع { [ع] کورش طوتیجی، کورشیجی، پهلوان : (مصارع مشهور قاره پوماق) .

مُصارَعه { [ع] ایکی شخص بر بریله کورشمك ، کورش طوتمق .

مُصافات { [ع] بربریله خالصانه دوستلق ایتمك، مودت صافیه‌ده بولنمق .

مُصافحه { [ع] اثنای تلاقیده ایکی آدم بربرینك اللرینی طوتمق یعنی دوستانه ال طوتشمق معناسنه‌در . سنن سنیهٔ حضرت پیغمبریدن اولان مصافحه‌یی عادات غربیه‌دن اولق ظن واعتباریله اجرا ایتمك پك بیوك اثر جهالتدر . غربیونك عادت عربه اتباع ایتدکاری متحققاتدندر .

مُصالِح { [ع] اصطلاحات فقهیه‌دندر . مصالحه ایدن ، عقد صلح ایدن . (مُصالَح علیه) = صلح ایچون ویریله‌جك شی که « بدل صلح » دینیلیر . (مُصالَح عنه) = ادعا وطلب اولنان شی که « مدعی به » دیمکدر .

مُصالَحه { [ع] صلح ایدشمك ، ایکی طرف غوغا ونزاعی ترك ایدرك بارشمق ، اوزلاشمق ، اویوشمق معناسنه‌در .

مُصاهَرت
مُصاهَره { [ع] قیز آلدرق داماد اولمق صورتیله خصملق، کویکولکله قرابت دیمکدر .

مُصایَفه { [ع] یازلغنه پازارلق ایتمك، یاز کلنجه مقاوله ایدوب قیشه قدر اجرتله طوتمق معناسنه‌در . ییللغه طوتمغه (مُعاوَمه) آیلغه طوتمغه (مُشاهَره) برکونلکه طوتمغه (مُیاوَمه) دینیلیر .

مُصَبَّغ { [ع] بو یانمش ، بو یالی دیمکدر .

مُصَحِّح { [ع] تصحیح ایدیجی ، ایدن، درجهٔ صحته ایردیرن. اکثریا مطبعه‌لرده ترتیب سهولرینی تصحیح ایدن ذواته اطلاق اولنور . جمعی (مُصَحِّحین) .

« ایکی تاریخ رعنا یازدی کلك کوهرافشانی »
« بو دیوانه مصحح ذائق فرسوده افکارك »
(شیخ ذائق)

مُصَحَّح { [ع] تصحیح ایدلمش ، صحت اوزره دوزلدلمش ، یاکلشی طوغرودلمش : (مصحح بر نسخه ، مصحح برورقه) .

مُصْحَف { [ع] قرآن عظیم الشانه اطلاق اولنور. فی الاصل صحیفه‌لنمش ، صحف حاوی یازی ولوحه معناسنه‌در . جمعی (مَصاحِف) : (مصاحف شریفه) .

مُصَحَّف { [ع] تصحیف اولنمش ، خطاءً تغییر اولنمش § حرفلرینك نقطه‌لری تبدیل اولنه‌رق معناسی بوس بتون دکشدیرلمش کلمه وکلام .

مُصَدَّر { [ع] تصدیر ایدلمش، دیباجه‌لنمش. (فضولی) نك:

«منشیٔ حکمت که چکمش خامهٔ حکمت نکار»

مصراعیله مصدر اولان قصیده‌سی..)

مُصَدِّع { [ع] تصدیع ایدن ، باش آغریدان ، باش آغریسی ویرن . (مُصَدَّع) = تصدیع ایدلمش .

مُصَدِّق { [ع] برشیٔ طوغریدر کرچکدر دیه تصدیق ایدیجی ، ایدن ؛ کلامك صحتنی تأیید ایدن .

مُصَدَّق { [ع] تصدیق ایدلمش، کرچکدر دینلمش ، صحتی تأیید قیلنمش § رسماً تصدیق اولنمش ، مهر کبی بر علامت تصدیق وضع ایدلمش .

مُصِرّ { [ع] اصرار ایدیجی ، بر فکر ورأیده و یاخود بر خصوص وماده‌ده آیاق دیره‌یوب عناد ایدن ، سوزندن دونمه‌ین . (مُصِرّانه) = عناد واصرار ایدنه مناسب کوریله‌جك صورتده .

مُصَرَّح { [ع] تصریح ایدلمش ، آچیقدن آچیغه بیان قیلنمش ، صریح وعیان کوسترلمش . (مُصَرَّحاً) = مصرح اوله‌رق .

مُصَرَّع { [ع] تصریع ایدلمش ، مصراعلندیرلمش دیمکدر که برنجی بیتی هم قافیه ایکی مصراعدن مرکب اولان نظمه اطلاق اولنور : (قصیده — مطلع مصرع اوله‌رق اون بشدن زیاده برقافیه اوزره سویلنلمش بیتی حاوی اولان شعردر — مجموعهٔ معلم ناجی ٥٧) .

مُضرِف { [ع . مولده] اصطلاح طبده هجوم دم واخلاط ایله دوچار مرض اولان عضوی شفایاب ایتمك ایچون قوللانیلان قوری حجامت، خردل كاغدی و یاقیسی كبی شیلره اطلاق اولنور كه هجومی صرف وتحویله خدمت ایدر .

مُصطَبِر { [ع] اصطبار ایدن ، صیقنتی یه صبر و تحمل ایدوب طایانان .

مُصطَفیٰ { [ع] اصطفا ایدلمش ، گزیده ، سچلمش § مفخر موجودات علیه اكمل التحیات افندیمز حضرتلرینك دیكر اسم شریفلری : (محمّد المصطفی) ، (مُصطَفَوی) = مصطفایه منسوب دیمكدر :

« صانمه‌ك بزی كیم بسته دل نفس غوی یز »
« خاك قدم آل عبا مصطفوی یز »
(شیخ غالب)

مُصطَلَح { [ع] تعبیرات غریبه واصطلاحات وكلمات مغلقه دن مركب وساده لكدن كلیاً عاری تكلفلی عباره وافاده یه اطلاق اولنور. (مُصطَلَحی) و (مُصطَلِح) = اصطلاح پرداز ، اومثللو تعبیرات غریبه ومغلقه ایله سوز سویله ین دیمكدر .

مُصَغَّر { [ع] تصغیر ایدلمش ، كوچلمش ، كوچك یاپلمش § اسم تصغیر حالنه قونلمش.

مُصَفَّف { تصفیف ایدلمش، صف صف دیزلمش ، صف حالنه قونلمش .

مُصَفّیٰ { [ع] تصفیه ایدلمش، صافی اوطوری قیلنمش، سوزلمش: (عسل مصفی ، ماء مصفی) .

« محبت بزمنك نوش ایتمه ین جام مصفاسین »
« چكر كردون دونك كونده یوزبیك دردلو غوغاسین »
(شمسی پاشا)

« بر باده كه شربت مصفی »
« مانندهٔ سركه بالدن احلی »
(اكرم)

مُصَلَّب { [ع] صلابت ویرلمش ، قاتیلاشدیرلمش § خاچ، صلیب كبی چاپراز وخاچ رسمنده اولان شی .

مُصلِح { [ع] اصلاح ایدیجی ، ایدن ؛ نسنه‌نك نقایص وعیوبنی ازاله ایله ایی حاله كتیرن § غوغامز اصلاحه غیرت ایدن ، صلح ایله دوزلتمكه چالیشان. جمعی (مُصلِحون) = دعوالری ، دعواجیلری صلح ایله فصل ایدوب باریشدیرانلر .

مُصَلّی { [ع] نماز قیلان ، نمازه دوام ایدن : (فلان پك مصلی ومتقی آدمدر) .

مُصَلّیٰ { [ع] فی الاصل نماز قیله‌جق محل دیمكدر. اسانمزده اكثریا جنازه نمازی قیلمغه مخصوص اوستی آچیق محل معناسنده قوللانیلیر: (مصلا طاشی) .

مُصَمَّت [ع] ایچی بوش، قوف اولمایان شی: (حروف مصمته) = (م ، ر ، ب ، ن ، ف ، ل) حرفلرندن ماعدا اولان حرفلر .

مُصَمَّم [ع] تصمیم ایدلمش ، صورت قطعیه‌ده نیت اولنمش، اجراسنه قطعیاً قرار ویرلمش دیمکدر : (سور ختانك بو هفته اجراسی مصممدر) .

« ایشتمکله مجرد لطف طبعڭ »
« ادای مدحڭ اولمشدی مصمم »
(نفعی)

مُصَنَّع [ع] تصنیع ایدلمش ، هنر ومعرفتله اوسته‌لقلی یاپلمش، صنعتلی شی § ساخته اوله‌رق یاپلمش ، اویدورلمش : (کرهٔ مصنعه، مصنع برساعت ، بوروایت مصنعدر).

مُصَنِّف [ع] بکیدن کتاب تألیف ایدن ، کتاب یاپان : (مصنف صاحب اقتدار) جمعی (مصنفین) .

مُصَنَّف [ع] تصنیف ایدلمش ، یاپلمش کتاب . جمعی (مصنفات) = یاپلمش کتابلر : (مصنفات اسلاف) .

مُصَوِّت [ع] تصویت ایدن ، سسلنن ، سسی چیقان شی : (حروف مصوته) .

مُصَوِّر [ع] تصویر ایدن ، صورت ویرن ، صورته قویان § ترسیم ایدن . رسام : (مُصَوِّرانه) = تصویر ایدیجی یه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی عربی (مصورین) فارسی (مصوران) .

مُصَوَّر [ع] تصویر ایدلمش ، صورت‌ویرلمش، صورتی یاپلمش § ترسیم ایدلمش ، رسملی : (مصور غزته ، جریدهٔ مصوره) .

« سنسن اول‌روح‌مصورکه‌اولور همواره »
« یاد مجموعهٔ حسنکله پریشان دللر »
(نائلی قدیم)

مُصیب [ع] اصابت ایدن ، اطوغریجه‌واروب ایریشن، راست کلن : (سهم مصیب) § فعل وقولده صوابه تصادف ایدن : (قرار مصیب ، مطالعهٔ مصیبه) .

مُصیبت [ع] انسانه اصابت‌ایدن قضا ، بلا ، فلاکت ، درد: (مُصیبت‌زَده) = مصیبته دوچار اولمش دیمکدر. جمعی (مَصائِب) .

مُصَیقَل [ع] مصقله ایله جلا لانمش، جلالی، پارلاق.

مُضادّ [ع]ضد ، مخالف‌اولان؛ تأثیرینه قارشی قویان : (مضاد تعفن) .

مُضارِب [ع] دوگوش ایدن ، دوگوشن § اصطلاحات فقهیه‌جه شرکت‌مضاربه‌ده سرمایه‌یی قوللانوب تجارت ایتمك اوزره چالیشان دیمکدر .

مُضارَبه [ع] دوگوشمك ، اوروشمق § اصطلاح فقهده برطرفدن سرمایه ، دیکرطرفدن سعی وعمل اولمق اوزره عقد ایدیلن شرکته اطلاق اولنور : (شرکت مضاربه) بوده ایکی درلودرکه برینه (مضاربهٔ مطلقه) دیکرینه (مضاربهٔ مقیّده) دینیلیر .

مُضارِع [ع] فی الاصل شریك ، شبیه معناسنه‌در . اصطلاحده حال ویا استقباله دلالت ایدن شکل فعله اطلاق اولنور : (صیغهٔ مضارع ، مضارع صیغه‌سی) ، (مُضارَعَت) = مضارع اولمق حالی ، مضارعلك : (مضارعت حرفی) § بحور عروضدن بربحرك اسمی . لسانمزده (شریك ، شبیه) معناسنده اصلا قوللانیلماز .

مُضاعَف [ع] ایکی ویا زیاده قات ایدلمش ، قات قات آرتیرلمش ، برمثلی ویا امثالی اوزرینه زیاده‌لشدیرلمش : (حساب مضاعف ، قید مضاعف) بومعناده (مضاعفه) ده قوللانیلیر : (اصول مضاعفه) § اصطلاحات صرفیه‌جه عین الفعلی ایله لام الفعلی برجنسدن وحروف صحیحه‌دن اولان ویا مادهٔ اصلیه‌سنده بر جنسدن ایکی حرف بولنان فعل ثلاثی یه اطلاق اولنور : (فعل مضاعف) .

مُضاف [ع] اضافه اولنمش ، طاقلمش ، ملحق : (بکقوز قضاسنه مضاف آق بابا قریه‌سی) § اصطلاح نحوده دیکر بر اسمه علاوه واسناد اولنمش اسم دیمکدر . جمعی اولان (مُضافات) = اکثریا ملحقات مقامنده قوللانیلیر . (مُضاف الیه) = اصطلاح نحوده کندیسنه دیکر کلمه طاقلمش اسم دیمکدر .

مُضاهات [ع] بر شیئه بکزه‌مك ، شبیه اولمق ، مشابهت .

مُضاهی [ع] شبیه ، مانند ، بکزه‌ییجی .

مُضایَقه [ع] ضرورت ، فقر ، صیقنتی ، طارلق ؛ طارلاشمق ، طارده قالمق : (مضایقهٔ شدیده) .

مُضْحِك [ع] گولدیریجی ، گولدیرن ، تحف .

مُضْحِکَه [ع] گولنه‌جك کلام ویا شی ، تیاترولرده اوینانیلان گولنج اویون ، قومدی . جمعی (مُضْحِکات) .

مُضِرّ [ع] اضرار ایدن ، ضرر ویرن ، ضرره صوقان ، ضرری موجب اولان ، ضررلی : (مضرّ صحّت ، حیوانات مضرّه) .

مُضْطَجِع [ع] یان اوسنی یاتان ، یان طرفنه اوزانان .

مُضْطَرّ [ع] اضطرارلانمش ، چاره‌سز قالمش ، ناچار ، مجبور دیمکدر . (قالمق) ماده قوللانیلیر .

مُضطَرِب } [ع] چالقانوب بی‌قرار اولان ، چالقانان § مادی و معنوی راحتسز اولان : (مضطرب الحال ، دیش آغریسی انسانی فوق‌العاده مضطرب ایدر) ، (مُضطَرِبانَه) = مضطرب اولانه مناسب کوزیله‌جك صورتده .

مُضَعَّف } [ع] تضعیف اولنمش ، برقات دها آرتمش ، برمثلی زیاده‌لشمش .

مُضِلّ } [ع] اضلال ایدن، ضلالته دوشورن، طوغری‌یولدن چیقاروب اگری یوله صاپدیران : (ابلیس کبی هم ضالّ هم مضلّ) .

مُضمَحِلّ } [ع] پریشان ، نابود اولان .

مُضمَر } [ع] اضمار ایدلمش، درونده کیزلنمش، خاطرده مکتوم اولان شی، سرّ . جمعی (مُضمَرات) .

مُضیء } [ع] اضائه ایدن ، ضیا ویرن ، ضیالاندیران : (اجرام مضیئه) .

مُضَیِّع } [ع] اضاعه ایدن، ضایع قیلان ، تلف ایدن .

مُضیِّق } [ع] طارلاتیجی ؛ ضیق ، طار محل .

مُطابِق } [ع] طبق طبقنه ، اویغون اولان؛ آیری غیری بولنمایان

مُطابَقَت } [ع] اویغون اولمق ، اویغون بولنمق ، اویغونلق : (صفت ایله موصوف بیننده مطابقت لازمدر) .

مُطاع } [ع] کندیسنه اطاعت ، انقیاد اولنمش : (حکم جهان مطاع) .

مُطالَبَه } [ع] طلب ایتمك § برینك ذمتنده‌کی حقنی ایسته‌مك. جمعی (مُطالَبات) .

مُطالِع } [ع]مطالعه‌ایدن، اوقویان. جمعی (مُطالِعین) .

مُطالَعَه } [ع] برشیئه واقف اولمق ایچون متصل نظر و تفکّر ایتمك معناسنه‌درکه لسانمزده بو صورتله حصوله کلن وقوف ، رأی و تدبیر و ملاحظه مقامنده قوللانیلیر : (بوماده حقنده‌کی مطالعه‌کزی بیان ایدك) § یازی‌یه وکتابه باقمق، کتاب اوقومق‌معناسنده‌ده‌قوللانیلیر: (مطالعهٔ آثار ادبیه ، ارباب مطالعه) جمعی اولان (مُطالَعات) هر ایکی معنایه کوره قوللانیلیر .

مُطاوِع } [ع] طوع ایله دیکره اویجی، دیکره اویوب انقیاد کوستریجی ، کوسترن : (فعل مطاوع) = معلوم صیغه‌سنده اولدیغی حالده برفعل متعدینك مجهولی صیغه‌سی معناسنی افاده ایدن فعل دیمکدر : (قیرلدی ، یاپلدی) کبی .

مُطاوَعَت } [ع] امره اویمق ، اطاعت ایتمك، انقیاد کوسترمك ، اویوب کیتمك .

مُطايَبَه { [ع] لطيفه‌لشمك ، لطيفه ايتمك ، مزاح . جمعى اولان (مُطايَبات) = مضحكات قبيلندن لطائف ، حكايات ديمكدر .

مُطْبِق { [ع] برشيء تماماً اورتوب بوروين نسنه‌يه اطلاق اولنور . دائما آرتوب آيرلمايان مرض حمّايه‌ده (حمّاى مُطْبِقَه) دينير . ديلى اوست دماغه قاپادان حرفلره (حروف مطبقه) دينيليركه (ص ، ض ، ط ، ظ) حرفلرندن عبارتدر .

مُطَبَّق { [ع] تطبيق اولنمش || قاپاق كبى قاپانمش .

مُطْرِب { [ع] اطراب ايدن ، شوق‌ويرن ، شنلنديرن : (نغمات مطربه ، الحان مطربه) § خواننده ، اصول موسيقى يه توفيقاً شرقى ، غزل ، الـهى اوقويان .

مُطَّرِد { [ع] نسق واحد ده ، بر طرزده ، بر دوزى يه اولان : (امثلهٔ مطّرده) § برقاعدهٔ كليه‌يه مطابق وممائل اولان: (معاملهٔ مطّرده) ، (مُطَّرِداً) = اطّرادلى اوله‌رق ، اطراد اوزره .

مُطَرَّز { [ع] طرازلانديرلمش ، كنار ايشلنمش ، كنارى زينتلى ، ايشله‌ملى .

مُطَرّى { [ع] طراوتلى ، رونقلى ، تازه : (گل مطرى) .

مُطْعِم { [ع] اطعام ايديجى ، طعام يديريجى ، فقرا پرور .

مُطْفِى { [عَ] اطفا ايدن ، سونديرن . (مُطْفِئُ الجَمر) = بردالعجوزك آلتنجى كونى .

مُطَلْسَم { طلسملى ، افسونلى .

مُطَّلِع { [ع] اطّلاع ايدن ، كسب وقوف ايدن ، آڭلايان ، واقف ، خبردار ديمكدر .

مُطْلَق { [ع] اطلاق اولنمش ، صالى‌ويرلمش ، باشى بوش براقلمش : (مُطْلَقُ العِنان) = يولارى براقلمش ، آزاده سر ديمكدر . § بلاشرط وقيد يعنى سربست مختار حكمنى افاده ايدركه (مقيّد) مقابلى ديمك اولور § مطلقا ، البته مقامنده دخى قوللانيلير .

مُطَلَّقَه { [ع] تطليق ايدلمش ، طلاق ويرلمش . قوجه‌سندن بوشانمش قادين .

مُطْلَقا { [ع] مطلق اوله‌رق ، بهمه حال ، هرنه‌وجه ايله اولور ايسه‌اولسون معناسنى‌افاده ايدر :

« مطلقا غصه‌دن اطلاق بيور »
« صلحا سلكنه الحاق بيور »
(خاقانى)

مُطَلّى { [ع] طلالانمش ، اوزرينه يالديز سورلمش ، يالديز قاپلانمش ، يالديزلى .

مُطْمَئِنْ [ع] ربط قلب ايله سكون حاصل ايدن، اطمئنان اوزره اولان.

مُطَمِّثْ [ع] اصطلاح طبده طائفهٔ نسانك عادت طبيعيه‌لرينك ظهوری ايچون قوللانيلان ادويه‌يه اطلاق اولنور.

مُطَنْطَنْ [ع] طنطنه‌لی، دبدبه‌لی، كوسترشلی : (ضيافت مطنطنه ، سور مطنطن) .

مُطَوَّلْ [ع] تطويل ايدلمش ، اوزادلمش ، اوزون : (كلام مطول، عبارهٔ مطوّله) جمعی (مُطَوَّلاتْ) .

مُطَهِّرْ [ع] تطهير ايديجی ، مادی ومعنوی تميزله‌يوب پاك ايديجی .

مُطَهَّرْ [ع] تطهير ايدلمش ، مادی ومعنوی تميزلنمش، پاكلنمش : (قلب مطهّر ، روضهٔ مطهّره ، لباس مطهّر) .

مُطَيَّبْ [ع] تطييب ايدلمش ، كوكلی خوش ايدلمش ، خشنود : (مطيّب الخاطر) § كوزل قوقولی نسنه سورلمش ، طيبلنمش .

مُطِيعْ [ع] اطاعت ايديجی ، انقياد ايدن ، ويريلن نصيحت وامری حسن صورتله تلقی وقبول ايدرك حكمنی اجرا ايله‌ين : (ولد مطيع) .

مُظاهِرْ [ع] ياردم ايديجی ، آرقه ويريجی : (ناظر كمالات مظاهر) .

مُظاهَرَتْ [ع] ياردم ايتمك ، ياردم صورتيله طايانمق ، آرقه ويرمك : (مظاهرت ماديه ، مظاهرت معنويه) .

مُظَفَّرْ [ع] مطلوبنه ظفرياب اولان، نائل مرام اولان، مقصودينه ايرن § محاربه‌ده غالب اولان، دشمنه غلبه ايدن: (جند مظفر، عساكر مظفره) (مُظَفَّرانَه) = مظفر اولانه ياقيشه‌جق صورتده . (مُظَفَّراً) = مظفر اوله‌رق. غلبه چاله‌رق. (مُظَفَّرِيَّتْ) = مظفرلك ، مقصودينه ايرمك ودشمنه غلبه چالمق حالی .

مُظْلِمْ [ع] ظلمتلی ، قارانلق : (ابر مظلم، سحائب مظلمه)

مُعاتَبَه [ع] عتاب ايتمك ، طارلمق ، آزارلامق .

مُعاتَبْ [ع] عتاب اولنمش ، تكدير قيلنمش ، آزارلانمش .

مُعادْ [ع] اعاده ايدلمش ، كری چويرلمش ، دونديرلمش .

مُعاداتْ [ع] بربرينه عداوت ايتمك ، دشمنلك كوسترمك ، دشمنلكده بولنمق . فارسيده (مُعادا) طرزنده دخی استعمال اولنور .

مُعادِل [ع] عديل ، شبيه ، نظير ، مساوى ، برابر ، اش معناسنه‌در : (شوشكل بوشكلك معادليدر) .
« برمعالى جهانيدر حيدر »
« اوزكه هارون بى معادلدر »
« حضرت على حقنده ـ معلم ناجى »
مُعادَله [ع] برشيئه مساوى ، نظير ، شبيه اولمق ؛ برابرلك § علم جبرده برمساوى علامتنك طرفينده ايكى مساوى كميّتدن عبارت اولان هيئته اطلاق اولنور . جمعى (مُعادَلات) .
مُعاذَرَه [ع] عذر ، بهانه سرد ايتمك ، يالاندن عذر كوسترمك .
مُعار [ع] اعاره اولنمش ، اصطلاح فقهده عاريت اولان ماله دينيلير .
مُعارِض [ع] مخالفت ايدن ، قارشى كلن ، نزاعه كيريشن .
مُعارَضه [ع] عدول وانصراف ايتمك ، مخالفت ايتمك ، غوغا ايتمك ، بوغشمق : (منع معارضه)
مُعارَفه [ع] بيلشمك ، طانيشمق ، آشنا چيقمق ، آشنالق : (معارفهٔ سابقه) .
مُعارَكه [ع] بربريله جنك ايتمك ، صاواشمق .
مُعاشَرَت [ع] بربريله خوش كچنمك ، همدم اولمق ، محبتله صحبت واختلاطده بولنمق : (طرز معاشرت ، آداب معاشرت) .
مُعاشَقَه [ع] بربرينه اظهار عشق ايتمك ، بربرينى سَومك .
مُعاصِر [ع] همم عصر ، همم زمانه ديمكدر . يعنى بريله بر زمانده ، بر عصرده بولنمش اولان ، بولنان . جمعى (معاصرين) .
مُعاف [ع] عفو اولنمش ، واز كچلمش . اصلى (مُعافى) در . مفاعله بابندن اسم مفعولدر . مصدرى (مُعافات) در . عجملر آخرنده‌كى يادن مقلوب اولان الفى اسقاط ايتمشلردر . (صاف) كلمه‌سى كبى كه اصلى « صافى » در . § مستثنا ، امتيازلى معناسنده دخى قوللانيلير : (ويركودن معاف) فتح ميم ايله اوقومق غلطدر .
مُعافِيَّت [ع] معافلق ، امتيازليلق ، مستثنالق : (معافيّت فرمانى ، معافيت جرم ، معافيت جزا) § اصطلاح طبده بعض خسته‌لرك مرضدن قطعاً متأثر اولمامالرى حالنه اطلاق اولنور .
مُعاقَبَه [ع] برينى جزا وعقوبته كرفتار ايتمك ، عقاب ايلمك .
مُعاقِد [ع] بربريله عقد مقاوله ، عهد وپيمان ايدن § اصطلاح فقهده برعقدك حصولنه بادى اولان ايكى طرفدن هربرى ديمكدر .

مُعاقَدَه [ع] عقدلشمك، عقد ومقاوله ايتمك، عهد وپيمان ايلەمك.

مُعالَجَه [ع] خستەيە علاج ويرمك، خستەيى تيمار ايتمك. جمعى (مُعالَجات).

مُعامَلَه [ع] بربريله ايش ياپمق، اخذ واعطا ايلەمك، صور سائره ايله عمل ايتمك: (بينلرنده جارى اولان معامله) § طور، طور قوللانمه: (حسن معاملەسى جملەيى ممنون ايدييور) § ربح، فائض: (معاملەجى) = فائض ايله پاره ويرن. جمعى (معاملات).

مُعانِدْ [ع] عناد ايديجى، حق وخيرى قبول ايتميوب خلافنده ثبات كوستريجى، ضد بولنان.

مُعانَدَه [ع] عناد ايتمك، حق وخيرى قبول ايتميوب خلافنه وضدينه كيتمك؛ برفكر ويا خصوص ايچون — حقلى حقسز — اصرار ايلەمك.

مُعانَقَه [ع] بربرينك بوينه صارلمق.

مُعاوَدَتْ [ع] كرى دونمك، عودت ايتمك.

مُعاوَضَه [ع] برشيئ ديكر بر شيئه بدل، عوض اولەرق ويرمك § اصلى اولمديغى حالده جلب منفعت ودفع مضرت ايچون صورت مخصوصەده مذاكره ايله ياپيلان صنيعه، حيلەلى ايش.

مُعاوِنْ [ع] معاونت ايديجى، ايدن، ياردمجى، ياردم ايدن: (عساكر معاونه) § بعض نظّار ومأمورينك رفيقى: (مدير معاونى، شوراى دولت معاونلرندن).

« رواج دين مبينه معاون ومقدم »
« امور شرع شريفه مقيّد ومنقاد »
(نفعى)

مُعاوَنَتْ [ع] ياردم ايتمك، اعانەدە بولنمق: (معاونت نقديه، معاونت حميتكارانه) جمعى (مُعاوَنات).

مُعاهِدْ [ع] برى ايله عهد ايديجى، ايدن. جمعى (مُعاهِدين).

مُعاهَدَه [ع] بربريله عهدلشمك، پيمان ايتمك § حقوق طبيعيه ويا عاداته مستنداً بين الدول جارى اولان حقوق، وظائف متقابلەيى حاليله تصديق ويا بعض مرتبه توسيع وياخود تحديد ايلەمكله برابر او حقوق، وظائفه واجب الاجرا حكمنى ويرمك مقصديله بر ويا دها زياده دولتلر آرەسنده تنظيم وعقد وتعاطى اولنان سنداته اطلاق اولنور. جمعى (مُعاهَدات)

مُعايَدَه [ع] بايراملاشمق، بايرامده بربرينى تبريك ايتمك: «رسم معايده».

مُعايَنَه [ع] برشيئك حقيقتنى آكلامق ايچون نظر دقتدن كچيرلمسى، برشيئ شك وشبهەدن

بری اوله‌جق صورتده باقوب یوقلامه : (معاینه قومیسیونی ، معاینهٔ فنیه ، معاینهٔ رسمیه ، معاینهٔ طبیه) .

مُعَبِّر [ع] رؤیا تعبیر ایدن ، رؤیایی ظاهراوزرینه تأویل ایدن ، دوش یوران. جمعی (مُعَبِّرِین) .

مُعْتاد [ع] اعتیاد اولنمش ، عادت ایدینلمش. (برمعتاد) = عادت ایدینلدیکی اوزره ، اعتیاد اولندیغی وجه ایله . § اعتیاد ایدن ، ایدینن .

« ای کوکل وصلت دمن صاقن کتورمه خاطره »
« آشنای هجر ایکن وصلتله معتاد اولمسون »
(شمسی پاشا)

« خیلی مشکلدر کشی ترك ایلمك معتادینی »
« خیالی »

مُعْتَبَر [ع] اعتبارلانمش ، اعتبارلی ، شرفلی ، حیثیتلی ، خاطری صاییلیر : (تجّار معتبره) اشخاصه مخصوص اوله‌رق جمعی (مُعْتَبَرانْ) در (اوراق معتبره) = اعتبارلی ، قیمتلی ، دکرلی کاغدلر دیمکدر .

مُعْتَدّ [ع] صایلمش. (مُعْتَدٌّ بِهْ) = اصطلاح فقهده بهانك اختلافنی موجب برتفاوتسز مثلی بولنان شیئه دینیلیر .

مُعْتَدِل [ع] اعتداللی ، متناسب ، حدّ واسلوبی موافق بولنان ؛ تعبیر دیکر ایله ایکی حالت بیننده متوسط حالتله متصف اولان ، افراط وتفریطدن عاری اوله‌رق اورته لامه بولنان : (هواسی معتدل. شتاسی معتدل ، اقالیم معتدله)

« شاعر دیمك اهل دل دیمکدر »
« خوش مشرب ومعتدل دیمکدر »
(شیخ غالب)

مُعْتَذِر [ع] اعتذار ایدن ، عذر دیله‌ین ، برعذر بیانیله استعفای قصور ایدن .

مُعْتَرِض [ع] اعتراض ایدن . (جُمْلهٔ مُعْتَرِضَه) = کلامك سبکنه لازم اولمیوب انجق فائدهٔ زائده قصدیله داخل ایدیلن عباره‌یه دینیلیر . جمعی (مُعْتَرِضِین) § اصطلاح قانونده غیاباً علیهنده صادر اولان حکمك مغایر نظام ویولسز اولدیغندن بحثله حکمی ویرن محکمه حضورنده حکم لاحقك فسخ ایدلمسنی طلب ایدن کیمسه‌یه (معترض) اطلاق اولنور . (مُعْتَرَضٌ فیهْ) = اعتراض اولنان حکم ، اعلام ، شی (اشارت معترضه) = طرفلری ، مقدارلری ، جمله‌لری تفریق ایچون قوللانیلان شو { } [ ] ( ) کبی علامات فارقه‌نك هربرینه اطلاق اولنور .

مُعْتَرِف [ع] اعتراف ایدن ، کتم ایتمیوب اقرار ایدن ، برفعلك حقیقتنی بیلوب سویله‌ین .

مُعْتَرَف [ع] اعتراف اولنمش ، کتم ایدلمیوب سویلنمش : (مادهٔ معترفه) .

مُعْتَزِلْ { [ع] اعتزال ایدن ،

مُعْتَزِلَه { [ع] افعال عبادی کندی قدرتلرینه اسناد ایدوب قدری انکار ایدن بر فرقه‌درکه فرق سبعهٔ ضالّه‌دن بریدر . اشبو فرقهٔ ضالّه‌یه (قدریّه) ده دینیلیر. مذهب حقدن اعتزاللری سبب تلقیب اولمشدر.

مُعْتَسِفْ { [ع] اعتساف ایدن ، غدر ایدن .

مُعْتَصِمْ { [ع] اعتصام ایدن ، بر شیءال ایله ایچه طوتان § معاصیدن چکینن، کناهدن قورونان.

مُعْتَقْ { [ع] اعتاق اولنمش ، قوللقدن ، کوله‌لکدن آزاد ایدلمش .

مُعْتَقِدْ { [ع] اعتقاد ایدیجی ، بر شیئك صحتنه قلباً قرار ویروب اینانان ، عقیده‌سی دوزکون اولان ؛ معنویاته ایمان ایدن، دیندار .

مُعْتَقَدات { [ع] اعتقاد اولنان خصوصات ، عقائد. مفردی قوللانیلماز .

مُعْتَكِفْ { [ع] اعتکاف ایدن ، بر یرده اعتکاف ایدوب ذکرالله ایله مشغول اولان § رمضان شریفده جامع درونده وجه شرعی اوزره اجرای عبادت ایدن .

مُعْتَلّ { [ع] علتلی ، کندیسنده حرف علتدن یعنی (و) ، (ی) ، (ا) حرفلرندن بری بولنان عربی کلمه (معتلّ الفاء) = ثلاثیسنك ایلك حرفی (معتلّ العین) = ثلاثیسنك اورته حرفی (معتلّ اللام) = ثلاثیسنك صوڭ حرفی حروف علّتدن بری بولنان کلمه‌یه اطلاق اولنور .

مُعْتَمَدْ { [ع] اعتماد ایدلمش ، قلباً امنیت اولنمش. (معتمد الدوله، اعتمادالدوله) کبی عنوانلر زمان قدیمدنبری حکومات اسلامیه‌ده اعاظم وزرایه رسماً توجیه اولنان عنوانلردن اولوب الیوم ایرانده بو مثللو عنوانلر قوللانیلمقده‌در . § الیوم لساننزده انشا آته وعمله‌یه نظارت ایدن امین آدمه دینیلیر . (مُعْتَمَدٌ عَلَيْهِ) = کندیسنه اعتماد اولنان .

مُعْتَنیٰ { [ع] اهمیتلی ، اعتنا اولنمش، دقت ایدلمش شی.

مُعْجِبْ { [ع] اعجاب ایدن، تعجب ایتدیرن . (مُعَجِّب) ده بومعنایه لغتدر . (مُعْجِبَه) = تعجب اولنه‌جق خصوص ، شی دیمکدر .

مُعْجِزْ { [ع] اعجاز ایدن ، عاجز قیلان، عجزه‌دوشورن § بلاغتجه طوق بشردن خارج برمرتبه‌ده اولان کلام : (قرآن معجز بیان ، قلم معجز رقم) ، (مُعْجِزْ نُما) = خارق العاده ، معجزه کبی شیلر کوسترن.

مُعْجِزَه { [ع] پیغمبران عظام حضراتندن صادراولان

خارق العاده افعال واقوالك هر برینه دینیلیر . جمعی (معجزات) .

مُعَجَّل { [ع] تعجیل اولنمش ، عجله ایدلمش § وعده سز ، مدتسز ، درحال اجرا ، ادا ، ایفاسی لابد اولان . (معجّلاً) = معجل اوله رق (مهر معجّل) = نکاحی عقد اولندقدن صوکره منکوحه یه اعطاسی مشروط بولنان آقچه درکه آغیرلق ، جهاز قیمتی دیمکدر . بونك قسم دیکری (مهر مؤجّل) درکه زوجك وفاتنه قدر تأخیر تأدیه سی جائزدر .

مُعَجَّله { [ع] اوقات معینه سی حلولنده اخذ اولنه جق ایراد وعوائده مقابل بروجه پیشین تأدیه اولنان بدل ، آقچه دیمکدر .

مُعْجَم { [ع] اعجام ایدلمش ، نقطه لانمش ، نقطه لی : (حروف معجمه) ، (تاریخ معجم) = نام دیکری (تاریخ جوهرین ، تاریخ مجوهر ، تاریخ جوهردار) درکه یالکز نقطه لی حرفلر حساب اولنمق صورتیله بولنمش اولان تاریخلر دیمکدر :

« تاریخ سال بدأ نی معجم یازوب دیدم »
« حزنی رقمله ایتدی مورخلکه هوس »
(سروری)

مُعَدّ { [ع] اعداد اولنمش ، حاضر-لانمش : (معدّ للاستغلال) = کرایه ویرلك ایچون حاضرلانمش .

مُعَدِّل { [ع] تعدیل ایدیجی ، معتدل قیلان ؛ ایکی طرفی عین حالده بولندیران ، برسیاقده ایدن § اعتدال حالنه کتیرن . (معدّل النهار) = آسمانده شرقدن غربه طوغری مفروض بر دائره درکه قطب شمالیده محسوس اولدیغی حالده قطب جنوبیده کورلمز . کونش دائرهٔ (معدّل النّهار) اوزرنده سیرایتدیکی زمان کرهٔ ارضك هرطرفنده لیل ونهار متساوی اولور . کونش سنه ده ایکی دفعه بودائره اوزرنده سیرایدر . بری حمل برجنك ابتداسنده ، دیکری ده سنبله برجنك صوکنده در . دائرهٔ مذکوره کرهٔ ارضده مفروض اولان (خطّ استوا) یه محاذیدر .

مُعْذِب { [ع] عذاب ویریجی ، اذا ایدیجی ؛ اذیت ایدن . (موذب) بونك غلطیدر .

مُعَذِّب { [ع] تعذیب ایدیجی ، عذاب واشکنجه ایدن ، انجیدن .

مُعَذَّب { [ع] تعذیب واشکجه ایدلمش ، عذابه طوتلمش ، راحتسز ، مضطرب . (معذّب اولمق) = کوکل اوزلمك ، صیقنتیده قالمق .

مُعْرِب { [ع] اصطلاح نحوده کلمات عربیه نك اعرابندن بحث ایدن کتابه دینیلیر : (معرب - العوامل) .

مُعْرَبْ [ع] اصطلاح نحوده اعراب ایدلش، اعراب قبول ایدن کلمهٔ عربیه دیمکدر .

مُعَرَّبْ [ع] تعریب ایدلش ، عربجه لاشدیرلش . فی‌الاصل عربی اولمیوب صوکره‌دن عرب لسانه آلنه‌رق قاعده و شیوهٔ عربه کوره قوللانیلان کلمه‌یه اطلاق اولنور .

مُعْرِضْ [ع] اعراض ایدن ، یوز چویرن ، باشقه طرفه دونن .

مُعَرِّضْ [ع] تعریض ایدن ، کنایه صورتیله ادارهٔ کلام ایدن . فی‌الاصل صبیانی سنّت ایدن سنّتجی دیمکدر .

مُعَرِّفْ [ع] تعریف ایدن ، بر شیئ اطرافیله آکلاتان § جوامع شریفه وتکیه‌لرده اصحاب خیراتك اسملرینی دعای خیر ایله یاد وبیان ایدن مؤذن ودرویش .

مُعَرَّفْ [ع] تعریف اولنمش ، اطرافیله بیلدیرلش § حرف تعریفلی : (مُعَرَّف بِاللّام) .

مُعَرِّقْ [ع] اصطلاح طبده عرقلاندیریجی ، ترله‌تیجی ، ترکتیریجی علاجك هربرینه اطلاق اولنور .

مُعَرّیٰ [ع] صویولمش، چیپلاق ایدلمش ، عاری، بری .

(مُعَرِّیَه) = اتلری کمیکدن آییرمغه مخصوص جرّاح آلتی .

مُعِزّْ [ع] اعزاز ایدیجی، عزتله‌ییجی، عزت واکرام ایله‌یجی ، جناب الله : (یامعزّ یا کریم).

مُعَزَّزْ [ع] تعزیز ایدلمش ، عزتلندیرلش . دکرلی ، محترم . (مُعَزَّزاً) = عزتلی ومحترم اوله‌رق ، اکرام اولنه‌رق .

مُعَسْكَرْ [ع] اردوکاه ، اردو مرکزی ، اردو قوریلان محل .

مُعَسَّلْ [ع] بال ایله تربیه اولنمش ، باللی ادویه ومشروبات .

مُعَشِّرْ [ع] تعشیر ایدن ، عشر طوپلایان مأمور ؛ محصولاتك اونده برینی آلان .

مُعَشَّرْ [ع] تعشیر ایدلمش ، اونه تقسیم قلنمش، اونده بری آلنمش § اون ضلع ایله محدود اولان شکل هندسی § هربندی هم قافیه اوله‌رق سکز مصراع ایله بربیتدن مرکب منظومه‌یه دینیلیرکه (ترکیب بند) نوعندندر .

مُعْضِلْ [ع] عسیر ، مشکل ؛ کوچ ، چتین . جمعی (مُعْضِلات) : (معضلات امور) اکثریا جمعی قوللانیلیر :

« فیخُمان بی مثال حلّال کلّ مشکلات »
« شیخ بسطامی خصال آگاه کنه معضلات »

مُعَطَّر [ع] تعطیر ایدلمش، کوزل قوقولانمش ، عطرلی : (هوای معطر ، زلف معطر ، (معطرساز) = برشیئ کوزل قوقولاندیران.

مُعَطِّس [ع] آقصیرتیجی، آقصیرق ویریجی دوا ، شی .

مُعَطَّل [ع] تعطیل ایدلمش ، حالیله براقلمش، متروك § طوردیرلش، عملدن قالمش، ایشله‌مز.

مُعْطی [ع] اعطا اولنمش ، ویرلمش اولان .

مُعَظَّم [ع] تعظیم ایدلمش ، بیوك طانمش، حرمتلی طوتلمش: (سلطان معظم ، دول معظمه) .

مُعْظَم [ع] اعظام ایدلمش ، بیودلمش، بیوك کورنمش. جمعی (مُعْظَمات) = بیوك واهمیتلی کورلمش اولان خصوصات . اکثریا جمعی قوللانیلیر .

مُعَقِّب [ع] تعقیب ایدیجی، ایدن؛ بر شیئك آردندن کلن ، آردینه دوشن . جمعی (معقّبین) .

مُعَقَّب [ع] تعقیب اولنمش ، آردی صیره کلنمش ، آردینه دوشولمش .

مُعَقَّد [ع] تعقید ایدلمش ، دوگوملنمش § عقده‌لی، آ کلاشلمسی مشکل ، غیر واضح کلام .

مُعَلَّق [ع] تعلیق ایدلمش ، آصلمش ، آصیلی: (قبه‌یه معلّق فنار) § هواده طوران، هیچ بریره مربوط اولمایان : (کرهٔ ارض فضاده معلّقدر ، حجر معلّق) جمعی اولان (مُعَلَّقات) = زمان جاهلیّتده مشاهیر شعرای عرب طرفندن جدار کعبهٔ شریفه‌یه تعلیق ایدلمش اولان قصائد مشهوره‌یه اطلاق اولنور : (معلّقات سبعه) .

« میدانده سنك قدرتك ای قادر مطلق »
« طوردیرمه‌ده سین ثابته‌لر کوکده معلّق »
(خذما صفا)

مُعَلِّل [ع] تعلیل ایدن ، علّت وبهانه سرد ایدن آدم .

مُعَلَّل [ع] تعلیل ایدلمش، علّتلی اوله‌رق کوسترلمش § علّت و سبب بیان ایدلمش ، بر علّت وسببه مبنی اولان: (مُعَلَّل بالأغراض).

مُعَلِّم [ع]تعلیم ایدیجی، اوکره‌تن، خواجه، استاد : (مکتب معلمی ، فرانسزجه معلمی ، معلم ناجی) جمعی (مُعَلِّمین) : (دارالمعلمین) = معلّم ، خواجه اولمق ایسته‌ینلرك دوام ایده‌جکی مکتب . مؤنثی (مُعَلِّمَه) آنك جمعی‌ده (مُعَلِّمات) در : (دارالمعلمات)

= معلّمه اولمق ایستهینلره مخصوص
مکتب . (مُعَلِّمینْ) ایله (خواجگان)
و (مدرسین) بیننده فرق واردر .
(معلمین) لك برنده دیکرلری قوللا-
نیلهماز .
« بزه کوستر نهدر لسان عرب »
« سن معلّملرك معلّمیسین »
(معلم ناجی)
مُعَلَّم [ع] تعلیم ایدلمش، اوکره-
تلمش ، تعلیملی : (معلّم
عسکر ، معلّم برنفر ، معلّم برآت) .
مُعلِن [ع] اعلان ایدن، آشکار
ایدن ، عمومه بیلدیرن ،
خبر ویرن .
مُعَلّی [ع] عالی ، بلند ، یوجه ،
یوکسك : (عرش معلّی ،
طاق معلّی ، باب معلّی) .
« قدریکك عرش معلادن معلّی پایهسی »
(ذاتی)
مُعَمَّر [ع] چوق یاشامش ،
چوق عمر سورمش ،
اوزون عمرلی . جمعی (مُعَمَّرینْ) .
مُعَمَّم [ع] عمامهلنمش. عمامهلی،
باشی صاریقلانمش، صاریقلی
اولان.
مُعَمّی [ع] لغز نوعی ، بیلمهجه،
یاکلتماج . اسلاف شعرا
عندنده اهمیتی معلوم واکثریا منظوم
اولان معمانك قواعد مخصوصهسی

واردر § معناسی مبهم سوزهده اطلاق
اولنور : (فلانك سوزلری معمی
قبیلندندر) .
مُعَنْبَر [ع] کوزل قوقمق ایچون
عنبر سورلمش ، عنبر ایله
تطییب ایدلمش، عنبرلی : (باد معنبر،
زلف معنبر) .
«نهدن طویدی معنبر زلفکی جانا عجب بیلسهم»
«بونشهاز خود کلستانده پریشان سنبلهزنبق»
(شمسی پاشا)
مُعَنِّد [ع . مولد] عنادجی ،
اونکول ، دیك باش ،
سوزندن دونمهیوب عناد ایله دیدیکنی
یاپان .
مُعَنْوَن [ع] عنوانلانمش ، بر
عنوان ایله طانمش ،
عنوانلی . (معنون) یاکلشدر .
مُعَوَّج [ع] اگرلمش، اگریدلمش،
اگری بوگری، چارپیق:
(خط معوّج ، حشب معوّج، طبیعت
معوّجه) ، (مُعَوَّجه) = انبیغك دوه
بوینی کبی اگری شیشهسی .
مُعَوَّذ [ع] قلاده کچیریلهجك بر،
محل تعویذ . (معوذتان)
= تعویذی متضمن اولان سورۀ شریفه
فلق ایله سورۀ ناسه اطلاق اولنور ،
(معوذتین) ده دینیلیر .
مُعَوِّق [ع] عوق وتأخیر ایدن،
اویالاندیروب اکلندیرن.
(مُعَوَّق) = عوق وتأخیر ایدلمش.

مُعَيَّب { [ع] تعييب اولنمش ، عيبلانمش، فنا وچركين كورلمش . جمعی (مُعَيَّبات) = تعييب ايديلن وچركين وكوتو كوريلن حالات وخصوصات . اكثريا جمعی قوللانيلير.

مُعِيد { [ع] برشيئ اعاده ايديجی، كری چويريجی. مدرسين وطلبهٔ علوم اصطلاحنده طالبك درسنی بر دها تفسير وتقرير ايله اعاده ايدن ديمكدركه مذاكره‌جی مقامنده‌در .

مُعِير { [ع] اصطلاح‌فقهده برشيئ اعاره ايدن، عاريت اوله‌رق ويرن كيمسه‌يه دينير .

مُعِين { [ع] اعانه ايديجی ، ياردیم ايدن. اسماء الحسنييه‌دندر : (يامعين ، الله معيندر) § ياردیمجی : (فلانك معينی وار، آنك معينی‌چوق، زواللی آدمك هيچ معينی يوق) .

مُعَيَّن { [ع] تعيين‌ايدلمش، تخصيص اولنمش ، بللی : (وقت معيّن ، اوقات معيّنه) جمعی اولان (مُعَيَّنات) = علی‌الدوام ويريله‌جك اولان شيلر معناسنده واكثريا ارزاق عسكريه مقامنده قوللانيلير: (معيّنات عسكريه) .

مُعَيِّن { [ع] تعيين ايديجی ، بللی ايدن .

مُغ { [ف] آتشپرست ، مجوسی . اصلی (مُوغ) در .

مُغابَنَه { [ع] آلدادشمق ، ايكی آدم بربرينی آلداتمق.

مُغالَبَه { [ع] غالب اولمق ايچون اوغراشمق § غلبه‌ايتمك، اوست كلمك .

مُغالَطَه { [ع] برآدمی ياكلتمق ايچون ويا كلده‌جك صورتده سوز سويله‌مك § طوغری‌يه شبيه مقدماتدن‌مركب قياس، سفسطه.

مُغان { [ف] « مُغ »‌ك جمعی . آتشپرستلر ، مجوسيلر . (پيرِ مُغان) = ميخانه‌جيلرك اسكيسی، اختيارى .

مُغانَه { [ف] آتشپرستلرك رسومی ، آدابی ، آيينی ديمكدر .

مُغايِر { [ع] ضد كليجی، باشقه‌لق ويريجی، باشقه‌لاشديران؛ اويغون اولميوب ضد وعكسی بولنان: (مغاير حكم نظام ، مغاير حقيقت) .

مُغايَرَت { [ع] اختلاف، غيريلق، ضدلق ، باشقه‌لق : (مغايرت افكار ، مغايرت مشرب) .

مُغْبَچَه { [ف] مجوسی چوجغی § ساقی ، ميخانه‌جی چراغی. جمعی (مُغْبَچگان) اسلاف‌شعرا نظمده (چ) حرفنی بعضاً تشديد صورتيله قوللانمشلر ايسه‌ده زمانمزده بوكبی مساعات ادبيه تجويز اولنميور .

مُغْبَرّ { [ع] توزلانمش ، غبارلی § خاطری‌قيرلمش، كوجنمش، طارغين .

مُغْتَرِب [ع] اغتراب ایدن ، غربته چیقان § غروب ایدن .

مُغْتَرِق [ع] اغتراق ایدن، صوده بوغولان .

مُغْتَصِب [ع] اغتصاب ایدن ، غصب صورتیله یعنی زور ایله آلان .

مُغْتَنِم [ع] اغتنام ایدن ، غنیمت صورتیله آلان § غنیمت بیلن .

مُغْتَنَم [ع] اغتنام ایدلمش ، غنیمت صورتیله آلنمش .

مُغَدّی [ع] غدالاندیریجی ، بسله‌یجی .

مُغَرِّد [ع] تغرید ایدن ، آواز بلند والحان دلپسند ایله بر صورت لطیفه‌ده نغمه‌پرداز اولان خواننده‌یه وقوشه اطلاق اولنور .

مُغْرَق [ع] اغراق ایدلمش ، معناسی مبهم‌سوز § صوده بوغولمش .

مُغْشی [ع] اورتولمش، بورونمش، غشاوه‌لی . فتح غـین و تشدید شین ایله‌ده لغتدر .

مُغْضِب [ع] اغضاب ایدیجی ، غضبلاندیران، قیزدیران.

مُغَطّی [ع] اورتولمش ، پرده‌لنمش ، اوستی اورتیلی: (مغطی‌الجناح) .

مُغْفَل [ع] اغفال ایدلمش، غفلته دوشورلمش، آلدادلمش.

مُغْفِل [ع] اغفال ایدیجی، ایدن، غفلته‌دوشورن، آلداتان.

مُغْگَدَه [فا] آتشپرستلرك ، مجوسیلرك عبادتخانه‌سی § میخانه .

مُغْلَق [ع] اغـلاق ایدلمش ، آكلاشلماز صورتده قاپالی سویله‌نلمش ؛ عباره‌سی چتین ، الفاظی مشتبه ، قاپالی سوز : (مغلق برجمله، افادهٔ مغلقه) § ایش حقنـده ایراد اولنور ایسـه (زورلی ، پروزلی) معناسی قصد ایدلمش اولور. فی‌الاصل (قاپانمش ، قاپالی) دیمکدر :

« خوبلر ایلدیلر شیوه کتابن ازبر »
« فن حسن ایچره ولی باب وفا مغلقدر »
(نوعی)

مُغَلّی [ع] غلیان‌حالنه‌کتیرلمش، ایچه قایناد‌لمش. اصطلاح طبده پاپادیه ، اخـلامور ، خطمی چیچکلرك قایناد‌لمش صولرینـه اطلاق اولنور .

مُغْمَد / **مُغَمَّد** [ع] اورتولی ، غلافلی ؛ قینینه قونلمش . (مغمد- الجناح) = اصطلاح‌فنده اوست طرفی قابوق کبی، آلت طرفی اینجه زار کبی قانادلری اولان حشرات صنفی .

مُغْنی [ع] غنا ویریجی ، مستغنی ایدیجی، کافی § اغنا ایدن، زنکین ایدن : (مغنی‌الکتاب) ، (ویا

بالعكس مفسّرك مفسَّردن مغنى اولما -
مسيدر — مجموعهٔ معلم — ناجى) .

مُغَنّى { [ع] تغنى ايدن ، مطرب ، خوانـنده ، كوزل سس و اصـول موسـيقى ايله غزل و شرقى اوقو يان . مؤنثى (مُغَنِّيه) § كوزل سسله اوتن قوش .

« نغمه سـاز اولدى مغنيلر كبى دل بلبلى »
« كوشنه‌چونكيم صبادن‌ايردى پيغام‌بهار »
(شمسى پاشا)

مُغَيَّب { [ع] تغييب ايدلمش ، حواس ظاهره‌دن‌مستور ونابديد اولان، غائب. جمعى (مُغَيَّبات) = حواس ظاهره‌يه منكشف اولمايان احوال لدنيه واسرار حكميه . (مُغَيَّبه) = اوقبيلدن معدود اولان برشى.

مُغيث { [ع] امداد ، معـاونت ، ياردیم ايدیجى ، ايدن.

مُغَيَّر { [ع] تغيير ايدلمش ، باشقه. لاشديرلمش ، باشقه درلو ايدلمش .

مُغَيْلان { [ع] دوه ديكنى ، بريهٔ حجازده كثرتله بيتن ديكنلى بر نوع اوت . اصـلى (امّ غيـلان) در . (مُغَيْلانزار ، مُغَيْلانكاه ، مُغَيْلانسـتان) = دوه ديكنى بيتن ير ، ديكنلك ديمكـدر . دنيادن كنايه اوله‌رق دخى قوللانيلير.

مُفاجات / **مُفاجَه** { [ع] آ كسزين واقع اولمق ، آ كسزين ايرشمك. بعضا نظمده حرف تانك حذفيله اسـلوب عجمـانه ده و (مفاجاى) صورتنده قوللانيلديغى كورلمشدر .

مُفاخَرَه { [ع] برينه قارشى تعداد فضائل ومزيات ايده‌رك فخر ايتمـك ، اوكونمك ، بوبورلنمك . نظمده (مُفاخَرَت) صورتنـده ده قوللانيلير .

مُفاد { [ع] سويله‌نيلن سـوزدن آكلاشيلان معنى ، مأل، شى : (مفاد اشعار سامئ داور يلرى قرين ايقـان عاجزى اولدى) فتح ميم ايله تلفظى يا كلشدر .

مُفارِق { [ع] آيريلان، آيريلير. (غير مفارق) = منفك اولماز ، آيرلماز : (بو ، آنك لازم غير مفارقيدر) .

مُفارَقَت { [ع] بربرندن آيرلمق، آيريلوب كيتمك. اكثر يا زوج و زوجـه نك بربرندن آيرلملرنده استعمال اولنور .

مُفاغَمَه { [ع] اوپمك § اصطلاح طبـده شريانلرك آغيز آغيزه كلسى ديمكدر .

مُفاوَضَه { [ع] ايكى شـخص بر ايشـده اورتاق اولمق § بر ايشى تفويض و احاله ايتمـك ، اضمارلامق . (شركت مفاوضه) =

ایکی کیمسه اموالده، تصرفده مساوات اوزره واحدهما آخره وکیل وکفیل اولەرق شریك اولمق. (مُفاوَضَة) = مفاوضه صورتیله.

مُفت [ف] بدلسز، بادهوا، بلش.

مُفَتِّت [ع] تفتیت ایدن، ریزه ریزه ایدن. اوفالدان. (مُفَتِّتات) = مثانەده حاصل اولان طاشلری قیروب اوفالدەجق ادویه‌یه اطلاق اولنور.

مُفَتِّح [ع] تفتیح ویرن، معدەیی آچیجی، گگیرمه کتیریجی علاج § چیبان دشیجی آلت § آچیجی، قاپالی برشیئ آچان: (یامفتح الابواب).

مُفْتَخِر [ع] افتخار ایدن، فخرلەنن، اوگونن. (مُفْتَخِرانَه) = مفتخر اولانه یاقیشەجق صورتده.

مُفْتَرِس [ع] افتراس ایدن، پنچه آتوب ییرتان. اکثریا ییرتیجی حیوان حقنده ایراد اولنور: (قاپلان مفترسدر).

مُفْتَرِق [ع] افتراق ایدیجی، آیریلان، طاغیلان.

مُفْتَری [ع] افترا وبهتان ایدن، یالان اولەرق آدمه کوتولك اسناد ایدن، قاره سورن. جمعی (مُفْتَرِیات) = یالان اولەرق وقوعبولان کوتو اسنادات. تشدید (یا) ایله یاءِ لمشدر.

مُفَتِّش [ع] تفتیش ایدن، کرکی کبی صوروب آراشدیران. برشیئك ایچ یوزینی وحقیقتنی آراشدیروب آکلامغه چالیشان § دولتجه ویاخود منسوب اولدیغی ادارەجه تعیین قیلنان احوال ومعاملاتی تفتیش وظیفەسیله مکلف مأمورمخصوص: (عدلیه مفتشی، ملکیه مفتشی، تلغراف مفتشی، مطبعەلر مفتشی. مفتش عمومی).

مُفْتَضِح [ع] رسوای عالم اولمش، فضاحتی میدانه چیقمش، رذیل آدم.

مُفْتَقِر [ع] افتقار ایدن، احتیاج وضرورت ایچندەبولنان، محتاج ویوقسول اولان § خضوع ایدن، بویون بوکوب تواضع کوسترن.

مُفَتَّل [ع] تفتیل اولنمش، بوکلمش، فتیل کبی بوکیلی: (کاکل مفتل)، (مُفَتِّل) = بوکیجی، بوکن.

مُفَتِّن [ع] فتنەکار، فتنەیەدوشورن، آچیق کوز آدم.

مُفْتی [ع] افتا ایدن، فتوی ویرن؛ مسائل فقهیه‌نك جواب شرعیسنی بیان ایدن مأمور رسمی.

مُفْحِم [ع] افحام ایدن، مباحثەده اسکات ایدن، سوز دیمکه قدرت براقمایان.

مُفْحَم [ع] افحام ایدلمش ، سوز سویله‌مکدن عاجز قالمش ، اسکات اولنمش .

مُفَخَّم [ع] تفخیم ایدلمش ، تعظیم اولنمش ، اولو طانمش : (متبوع مفخّم ، دول مفخّمه) § قالین تلفظ اولنان حرف .

مُفَرِّح [ع] تفریح ایدن ، فرحلاندیران ، فرح ویرن :
« دائما بویله مفرحمی بو جای دلکشا »
« هرزمان آب وهواسی بویله روح افزامیدر »
(نفعی)

مُفْرَد [ع] یالکز ، تك § اشخاص واشیادن یالکز برشیئه ، بر شخصه دلالت ایدن کلمه : (مفرد مذکر غائب) § مصرّع اولمیان یعنی آخر بر مصراع ایله هم قافیه اولمایوب تك قالان بیت . بوکا (فَرْد) ده دینیلیر . جمعی اولان (مفردات) = اهمیتلی یاخود عادی آیری آیری قید وذکر اولنان شیلره اطلاق اولنور : (مفردات دفتری ، مفردات طبّ) ، (مفردات امور) = جزئیّات مصالح ، اوفاق تفك ایشلر .

مُفَرِّد [ع] تفرید ایدن ، امر و نهی الٰهی یی کاملاً اجرا ایتمك ایچون اختیار عزلت و دائما ذکرالله ایله اشتغال ایدن عالم ذات .

مُفْرِز [ع] اصطلاحات ریاضیه‌دندر . اعدادی وجمله‌لری یکدیکرندن تفریق ایتمکه مخصوص علامته اطلاق اولنورکه شو (,) در . (اشارت مفرزه) ده دینیلیر .

مُفْرَز [ع] افراز ایدلمش ، آیرلمش بلوك ، پارچه : (قشله‌دن مفرز بردائره ، فرقهٔ مفرزه ، عرصهٔ مفرزه) .

مُفَرَّس [ع] اسان فارسی‌یه اخذ و قبول اولنمش کلماته دینیلیر .

مُفَرَّش [ع] تفریش ایدلمش ، دوشه‌نلمش .

مُفْرِط [ع] افراط ایدن ، حد اعتدالی تجاوز ایدن : (جسور مفرط) § پك شدتلی ، فوق العاده : (ذکای مفرط ، عشق مفرط ، محبت مفرطه ، مرحمت مفرطه ، غباوت مفرطه) .

مُفَرِّط [ع] تفریط ایدن ، نقصان ایشله‌ین ، تقصیر کوسترن .

مُفَسِّر [ع] تفسیر ایدن ؛ برکتابك معناسنی و عباراتنی شرح وایضاح ایدن § بالخاصه قرآن کریمك معانئ منیفه‌سنی شرح واتیان ایدن ذات . جمعی (مُفَسِّرِین) اسلوب فارسی اوزره (مُفَسِّرَان) صورتنده ده جمعلنیر .

مُفَسَّر [ع] تفسیر ایدلمش ، معناسی ایضاح صورتیله بیان قیلنمش : (تفسیرده قاعده

مفسَّرك مفسِّردن مستغنی ویا بالعکس مفسّرك مفسِّردن مغنی اولمامسیدر — مجموعهٔ معلم — ناجی) .

مُفَصَّل [ع] تفصیل ایدلمش ، اوزون اوزادی‌یه بیان اولنمش، اطرافیله کوسترلمش، آکلادلمش : (مکتوب مفصل ، عریضهٔ مفصله ، لایحهٔ مفصله) ، (مفصلاً) = تفصیللی اوله‌رق، اوزون اوزادی‌یه بیان اولنه‌رق .

مُفَضَّض [ع] فضّه‌لی ، گوموشلنمش ، گوموش قابلانمش : (سیف مفضض) .

مُفَضَّل [ع] تفضیل اولنمش ، باشقه‌لردن زیاده کندیسنده مزیت اثباتیله ترجیح ایدلمش ، فضل وشرفی زیاده اولان آدم .

مُفْطِر [ع] افطار ایدن، اوروج بوزان .

مُفَكِّر [ع] تفکر ایدن، دوشونن § دوشوندیرن . هم لازم هم متعدیدر . (قوّهٔ مفکِّره) = حواس باطنه‌دن دوشونمك قوتی .

مُفْلِح [ع] فلاح بولان، خوف وبلادن مصون ودائما رفاه و راحتله دمکذار اولان . جمعی (مفلِحون ، مفلِحین) .

مُفْلِس [ع] افلاس ایدن، پاره‌سز پولسز قالان، سرمایه‌سنی غائب ایدن . (مُفْلِساً) = مفلس اوله‌رق . (مُفْلِسانَه) = مفلسجه‌سنه . عربی جمعی (مُفْلِسین) فارسی جمعی (مُفْلِسان) در § معاملات تجاریه‌دن متولد تعهداتنی ایفا ایده‌مه‌ین تاجره نظاماً (مُفْلِس) دینیلیر . قانون تجارت حکمنجه بر تاجرك مفلس اولمسی اوچ صورتله اولور . (۱) حقیقی افلاس . (۲) تقصیراتلی افلاس . (۳) حیله‌لی افلاس . (مُفْلِسِ حیله‌کار) قانوناً پرانغه‌بند اولور .

مُفْنِی [ع] افنا ایدن، یوق ایدن.

مُفَوِّض [ع] تفویض ایدن ، احاله وسپارش ایدن .

مُفَوَّض [ع] تفویض ایدلمش ، احاله وسپارش قیلنمش، اوستنه براقلمش: (عهدهٔ حصافتکزه مفوض اولان وظیفه‌یی) .

مُفِید [ع] افاده ایدیجی ، ایدن § فائده ویرن ، فائده‌لندیرن : (مفید بر رساله ، مقالهٔ مفیده) ، (مختصر مفید) = حشویاتدن عاری واساس مقصدی محتوی دیمکدر. (مفید اولمق) = تأثیر حاصل ایتمك، کارکر اولمق : (بر فائده‌یی مفید اولماز) .

مُفِیض [ع] افاضه ایدن، فیض بخش ایدن، فیضلندیرن. اوصاف الٓهیه‌دندر .

مُقابِل { [ع] قارشی ، بر شیئك قارشیسنده بولنان ، بر شیئه بدل وقارشی اولان .

مُقابَلَه { [ع] بربرینه قارشی کلمك ، یوز یوزه اولمق ، قارشیلاشمق . (فلان فلانه مقابله ایتدی) کبی تعبیراتدن (قارشیلق ویرمك) معناسی چیقارمق طوغری دکلدر . معنای مقصودینه قارشی کلدیکنی بیاندن عبارتدر . چونکه (قارشیلق ویرمك) تعبیرندن برینه قارشی سوز سویله‌مك معناسی چیقارکه بوکلمه بویله بر معنایی اصلا احتوا ایتمز . § یازیلی اوراقی قارشیلقلی اوقویوب تطبیق ایتمك : (مقابله‌جی) = اقلام دوائرده اوراق مبیضه‌یی مسوداتیله قارشیلقلی اوقویوب تطبیق ایدن مأمور . (مُقابَلَه بِالْمِثْل) = برینك اجرا ایتدیکی برمعامله‌یه قارشی عین معامله‌یی یاپمق دیمکدر . همزه ایله (مقابلهٔ بالمثل) دیمك یاکلشدر .

مُقارَبَه { [ع] یاقینلاشدیرمق ، بربرینه یاقین ایتمك ، یاقینلق . (مُقارَبَت) صورتنده دخی قوللانیلیر .

مُقارِن { [ع] یاقینلاشان ، قرین ، یاقین اولان : (بوجواب مقارن حق وصوابدر) .

« لفظ رنکینه‌ده اولمازسه مقارن نظمم »
(نفعی)

مُقارَنَت { [ع] یاقین اولمق ، یاقینلاشمق ، برلکده بولنمق . اشخاص واشیاده قوللانیلیر § اقتران ، ایکی کوکبك بر برجده اجتماعی : (مُقارَنَتِ نَیِّرَین) .

مُقاسَمَه { [ع] بولشمك : تقسیم ایدوب پایلاشمق § یمین ، قسم ایدشمك ، آندلاشمق . (مُقاسِم) = بونك فاعلیدر .

مُقاطَعَه { [ع] بربرندن کسلمك ، کسشمك ، قطع علاقه ایتمك § اعشاری جانب میریدن برینه تخصیص اولنوب آخره بیعی جائز اولمایان اراضی . (مُقاطَعَهٔ زَمین) = اوزرینه باغ ، باغچه ، خانه وابنیهٔ سائره یاپمق ایچون بروقف اراضی وعرصه‌نك کراسی اولمق اوزره جانب وقفه هرسنه مقطوعاً ویریلن آقچه‌یه اطلاق اولنور . جمعی (مُقاطَعات) .

مُقاوَلَه { [ع] قول ایدشمك ، سویلشمك ؛ برشیئك نه کبی شرائط ایله نصل یاپیله‌جغنی قرار آلتنه آلمق . (مقاوله‌نامه) = قرار آلتنه آلنان ویا پازارلق ایدیلن برشی ایچون تنظیم اولنان سند دیمکدر . جمعی (مُقاوَلات) : (مقاولات محرری) = بومثللو تنظیم قلنان سندات واوراقی صورت رسمیه‌ده تسجیل وتصدیق ایدن مأمور .

مُقاوِمْ [ع] قارشی قویجی ، قارشی طوروجی. طایانجی .

مُقاوَمَتْ [ع] قارشی طورمق، قارشی قویمق، طایانمق. (تاب آور مقاومت) تعبیر خاییده‌سی آرتق قوللانیلمایور .

مُقایَسَه [ع] ایکی شیئی بربرینه قیاس ایله تقدیر ایتمك ، اولچوله‌مك .

مُقْبِلْ [ع] بختلی ، طالعلی ، اعتبارلی ، فارسی جمعی (مُقْبِلان) عربی جمعی (مُقْبِلین) .

مُقَبِّلْ [ع] تقبیل ایدن ، اوپن . (مُقَبَّل) = اوپلمش .

مُقْتَبِسْ [ع] اقتباس ایدن ، استفاده صورتیله آلان.

مُقْتَبَسْ [ع] اقتباس اولنمش، استفاده صورتیله آلنمش. جمعی (مُقْتَبَسات) = باشقه یرلردن استفاده صورتیله اقتباس واخذ ایدلمش اولان معلومات متنوعه .

مُقْتَحِمْ [ع] اقتحام ایدن، کوکس کرن ، ایشدن یورولمق بیلمیان .

مُقْتَدِرْ [ع] اقتدارلی ، کوجلو قوتلی،الندن ایش کلن ، معلوماتلی . (مقتدر اولمق) = یاپه بیلمك . جمعی (مُقْتَدِرین) .

مُقْتَدی [ع] اقتدا ایدن ، تابع اولان ، اویان .

مُقْتَدی [ع] اقتدا ایدلمش ، اویلمش؛ امام کبی کندیسنه اویلمقده اولان ، دائما اوکده وایلروده بولنان : (مقتدای ارباب قلم) .

مُقْتَرِبْ [ع] اقتراب ایدن ، یاقلاشان . (مُتَقَرِّب) زیاده قوللانیلیر .

مُقْتَرِنْ [ع] اقتران ایدن ، یاقلاشان ، یاقین کلن .

مُقْتَصِدْ [ع] اقتصاد ایدن ، اعتدال اوزره بولنان § اداره وتصرف ایدن ، اوصورتله کچینن ، اقونومی یه رعایت ایدن .

مُقْتَضی [ع] اقتضا ایدن ، لازم کلن ، لزوم کوسترن .

مُقْتَضا [ع] اقتضا لانمش ، اقتضا ایتمش ؛ برشیئك ایجاب واقتضاسی ، نتیجه‌سی § دوائر رسمیه‌اقلامنده نظامه واصول‌وقاعده‌یه توفیقاً مصالح وامور رسمیه اوزرینه یازیلان درکنار .

مُقْتَطِفْ [ع] اقتطاف ایدن ، طوپلایان ، دوشیرن .

مُقْتَطَفْ [ع] اقتطاف‌اولنمش ، طوپلانمش ، دوشیرلمش. جمعی (مُقْتَطَفات) .

مُقْتَفی [ع] اقتفا ایدن ، آردی صره کیدن .

مُقْتَفا [ع] اقتفا اولنمش، آردی صیره کیدلمش .

مُقَدِّر [ع] تقدیر ایدن ، قبل‌الایجاد هرشیئك نصل اوله‌جغنی وکافهٔ مخلوقاتك قدرینی لوح محفوظه ثبت وتعیین ایدن جناب الله § قیمت بیچن، برشیئك دکرینی سویله‌ین § بکه‌نن ، برشیئك قدرینی بیلن .

مُقَدَّر [ع] تقدیر اولنمش ، قسمت، جناب حق طرفندن قبل‌الایجاد نصل اوله‌جغی لوح محفوظه ثبت ایدیلن شی : (المقدر لایتغیر ، نصیب مقدر) § قیمت بیچلمش ، دکری کوسترلمش : (قیمت مقدره‌لی) § بکه‌نلمش، قدری بیلنمش: (خدمات مقدره‌سنه مکافاةً) § لفظاً ذکر اولنمایوب معنیً منفهم اولان ، عباره‌یه ذهناً علاوه ایدیلن لفظ : (فاعل مقدر، سؤال مقدر) جمعی (مُقَدَّرات) = مقدر اولان احوال : (مقدرات الٓهیه ، احکام مقدرات) اصطلاح فقهده (مُقَدَّرات) = کیل ویا وزن وصایی ایله ویاخود ذراع ایله مقداری تعیین اولنان شیلره اطلاق اولنور .

مُقَدَّس [ع] تقدیس ایدلمش ، هردرلو نقایص وقبایحدن پاك ، مطهر ، عزیز اولان : (امر مقدس ، کتاب مقدس) ، (بیت مقدس) = قدس شریف ومسجد اقصی . (کتب مقدسه) = کتب سماویه . بو لفظك معناسی اعتباریله بر طرز لاقیدانه ده هر یرده استعمالی جائز دکلدر .

« دهرك اولقده سخن سنجانی »
« او مقدس اثرك حیرانی »
(حلیهٔ خاقانی حقنده معلم ناجی)

مُقْدِم [ع] اقدام ایدیجی، ایدن؛ غیرت وثبات ایله چالیشان. (مُقْدِمانه) = مقدمجه‌سنه :

« رواج دین مبینه معاون ومقدم »
(نفعی)

مُقَدِّم [ع] تقدیم ایدیجی، ایدن؛ عرض ایله‌ین، اوکه کچیرن، ایلری کتیرن: (مقدم تذکرهٔ عاجزی) بو کلمه‌نك یرنده (متقدم) کلمه‌سنی قوللانمق پك یاکلشدر .

مُقَدَّم [ع] تقدیم ایدلمش، اوکه کچیرلمش، ایلری چکلمش § اولجه ، اسکیدن ، کچمش زمانده اولان : (بوندن مقدم وارد اولان نامهٔ والالری) ، (مقدماً) = مقدم اوله‌رق ، اولدن . § ایکی قضیه‌دن عبارت اولان کلامك قضیهٔ اولاسی . (مقدم‌العین) = کوز پیکاری ، کوشه‌سی .

مُقَدَّمات [ع] « مقدمه » نك جمعی: (مقدمات‌علوم).

مُقَدِّمه [ع] اوکه کچیجی، کچن؛ ایلریده بولنان § مطالب سائره‌نك قولایلقله آکلاشلمسی ایچون کتابك اولنه یازیلان مقالهٔ مخصوصه ،

باشلانغج . (مُقَدِّمَةُ الجَیش) = ایلری‌یه سوق اولنان عسکرکه (پیشدار) ده دینیلیر . نصل که اردونك کریسنده قالان عسکره ده (دمدار) اطلاق اولنور . (مُقَدِّمَةُ العِلْم) = شروعك صحتی کندیسنه توقف ایدن شی . (مقدمه یاپمق) = سویله‌نیله‌جك ماده‌یه قاپو آچمق ایچون ابتدا سویله‌نیلن مناسبتلی سوز .

مُقِرّ { [ع] اقرار ایدن ، واردر ، اوت اویله‌در دیین : (بورجنی مقر اولان مدیون) ، (مُقَرّ) = اقرار اولنمش : (مُقَرٌّ بِه) مقرّك اقرار ایتدیکی شی . (مُقَرٌّ لَه) = مقرّك ذمتنده حق اولدیغنی خبر ویردیکی وکندیسنه بورج اقرار اولنان کیمسه‌یه دینیلیر .

مُقَرِّب { [ع] یاقلاشدیریجی ، جذب ایدیجی .

مُقَرَّب { [ع] تقریب ایدلمش ، یاقلاشدیرلمش § همدم . (مقرب الٰهی) انبیای عظام وملائکهٔ کرام واولیاءاللهه اطلاق اولنور . جمعی (مُقَرَّبین) در § ملائکهٔ کرامدن زمرهٔ مخصوصه‌یه داخل اولان ملك مقامنده قوللانیلان جمعی اکثریا (مُقَرَّبون) در .

مُقَرِّح { [ع] یاره آچان علاج . جمعی (مُقَرِّحات) = یاره آچمغه مخصوص اولان تأثیرلی علاجلر .

مُقَرِّر { [ع] برماده‌یی تقریر ایدن ، قرار مذاکراتی بیان ایدن § رمضان شریفده حضور همایون حضرت پادشاهیده علم تفسیردن درس تقریر ایدن ذوات . جمعی (مُقَرِّرین) .

مُقَرَّر { [ع] قرارلاشمش ، ثبوت بولمش ، نیت وتقریر ایدلمش اولان شی . جمعی (مُقَرَّرات) = قرارلشدیریلان ، تقریر اولنان خصوصات دیمکدر .

مُقْرِض { [ع] اقراض ایدن ، بورج ویرن .

مُقَرِّض { [ع] تقریض ایدن ، بر تألیفی بر کتابی مدح یولنده یازی یازان . جمعی (مُقَرِّضین) .

مُقَرْنَس { [ع] اوزری نردبان هیئتنده اولان چاتمه طاوان ، قبه : (سقف مقرنس ، طاق مقرنس) ، (سیف مقرنس) = اوائلده « قرق نردبان » تعبیر اولنان وآغیز طرفی قدمه قدمه اولان قیلیجه اطلاق اولنوردی . بوکلمه طاغدن بورون کبی چیقان سیوری وقالفیق ویوکسك هورکوجلی دوه معنالرینه اولان (قرناس) یاخود (قِرناس) لفظندن مشتقدر .

مُقَسَّطْ [ع] تقسیط ایدلمش ، تقسیطلی، پارچه پارچه وعدەلی . (مُقَسَّطاً) تقسیطلنمش ، تقسیطلی اولەرق .

مُقْسِمْ [ع] یمین ایدن، آند ایچن § یمین ایدەجك یر ، محل قسم .

مُقَسِّمْ [ع] تقسیم ایدن، قسم قسم آییران، پارچه پارچه بولن.

مُقَسَّمْ [ع] تقسیم ایدلمش ، قسم قسم آییرلمش، بولنمش . معانیٔ سائرەسی لسانمزده قوللانیلماز.

مُقَسّی [ع] قسوت ویریجی ، قسوتلی، صیقنتیلی، طار.

مُقَشَّرْ [ع] قابوغی یاخود دریسی صویولمش، ایچ: (جوز مقشّر ، بادام مقشّر) .

مُقَصِّرْ [ع] تقصیر ایدن، برشیٔ یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمایان یاخود مقتدر اولمدیغندن ترك ایدن ، قصورلی ، صوچلی . (مُتَقاصِرْ) ایله مترادفدر .

مُقَطِّبْ [ع] اصطلاح طبده بوروشدیریجی، یاپشقان شیئه اطلاق اولنور .

مُقَطَّرْ [ع] تقطیر ایدلمش ، قطره قطره دوکلمش ، طاملادلمش § انبیقدن چکلمش: (ماء مقطّر) .

مُقَطَّعْ [ع] آیری آیری کسلمش، پارچه پارچه یاپلمش : (حروف مقطّعه) = آیری آیری یازیلان ، متصل اولمایان حرفلر .

مُقَطَّعاتْ [ع] « مقطّع » ك جمعی. قطعه‌قطعه اولان شعرلره ، نظملره اطلاق اولنور.

مُقَعَّرْ [ع] چوقور او یوق ، چوکوك اولان : (سطح مقعّر (مُقَعَّریَّتْ) = چوقورلق .

مُقَفَّلْ [ع] کلیدلنمش، کلیدلی : (باب مقفّل) .

مُقَفّیٰ [ع] قافیەلنمش ، قافیەلی : (شعر مقفّی ، هرسوزی مقفّی) .

مُقَلِّدْ [ع] برشیٔ طاقان، قوشادان، بوینه آصان § اصله بکزتمك ایچون اجرای عمل ایدن ، قول وفعلده برینه بکزەمکه چالیشان، تقلید یاپان ، مضحك ، مسخره آدم . (مُقَلِّدانه) = مقلدجەسنه . جمعی (مُقَلِّدینْ) .

مُقَلَّدْ [ع] طاقیلمش، قوشادلمش ، بوینه آصلمش § عمل کندیسنه بکزەدلمش .

مُقْلَه [ع] آق وقارەسی ایله برابر کوزك تمامنه اطلاق اولنور. بونکله برابر یالکز کوز ببکی مقامنده ایراد ایدیلیر .

مُقْمِر / **مُقْمِرَه** [ع] مهتابلى ، آيدينلقلى اولان كيجه : (شب مقمر ، ليلهٔ مقمره) بونى (مُقَمَّر) طرزنده اوقومق غلط فاحشدر .

مُقْنِع [ع] اقناع ايدن، قانع قيلان، قانديران : (شاهد مقنع ، افادهٔ مقنعه ، كلام مقنع) .

مُقْنِعَه [ع] فن حيوانات اصطلاحنده قوربغه ياوورولرينك يومورطه‌دن چيقدقلرى ايلك حالته اطلاق اولنور .

مُقَنْقَد [ع] كذلك فن مذكور اصطلاحنده يوموشاق ديكنلر ايله مستور اولان حيوانه دينيلير .

مُقَنَّن [ع] قانون ، قاعده حكمنه قونلمش ، واجب ، مقرر ، معتاد ديمكدر : (مقنن اولان ارزاق ، اجرت مقننه) ، جمعى اولان (مُقَنَّنات) = تخصيصات معتاده مقامنده قوللانيلير .

مُقَوَّس [ع] اكرلمش ، قوسلنمش ، ياى شكلنده : (طاق مقوّس ، ابروى مقوس) .

مُقَوِّم [ع] تقويم ايدن ، اكرى يى طوغرلدان ، تنظيم ايدن § قوامه كتيريجى .

مُقَوِّى [ع] قوت ويرن قوتلندرن؛ قانه وسيكرلره وساتر اعضاى بدنه قوت ويرن علاج . بو معناده جمعى (مُقَوِّيات) = قوت ويريجى ادويه .

مُقَوّى تقويه اولنمش ، كنديسنه قوت ويرلمش § كاغد خميرندن بر كاغدك اللى ، يوز ودها زياده قالينلغنده ترتيب ايدلمش قالين وطيانقلى كاغد .

مُقَيِّد [ع] تقييد ايدن ، مطلق براقمايوب قيد التنده طوتان § اوراق صورتلرينى ، خلاصه ونومرولرينى دفتره قيد ايدن ، دفترجى : (اوراق مقيّدى) جمعى (مُقَيِّدين) .

مُقَيَّد [ع] تقييد ايدلمش ، مطلق براقلمايوب قيدلنمش ، دقتلى واهتماملى طوتلمش : (چوجغى بوراده براقه‌جغم سن مقيّد اول) § بوقاغى‌يه اورلمش، باغلانمش § دفتره قيدايدلمش، يازلمش : (سجلده مقيّد حركات مذمومه‌سى ..)

مُقِيم [ع] اقامت ايدن، برمحلده اوطوران: (آقسرايده مقيم، سفير مقيم) .

مُقِىء [ع] قى ويريجى، استفراغ ايتديريجى ، قوصديريجى شى، دوا. جمعى (مُقَيِّئات) = بومثللو ادويه‌يه اطلاق اولنوركه ايكى درلودر : (مُقَيِّئاتِ نَباتيه ، مُقَيِّئاتِ مَعدَنيه) .

مُكابَرَه [ع] كندى كلامنك عدم صحت وبطلاننى و كلام خصمك صحتنى بيلديكى حالده نزاع، عناد ايتمك § كندينى بيوك كورمك ،

تكبر ايتمك . اكثريا برنجى معناسنده قوللانيلير .

مُكاتَبَه { [ع] مكتوبلاشمق ، يازى ايله مخاطبه‌ده بولنمق § اصطلاح فقهده اسيرك كنديسنى كتابته كسديرمه‌سنه يعنى مقرر اولان شرط وصورتك اداسيله آزاد اولمق اوزره صاحبنه نفسنك بهاسنى ياز- ديرمه‌سنه اطلاق اولنوركه اسيرك نفسنى صاحبندن صاتون آلمسى ديمكدر. بويله اولان اسيره (مُكاتِب) وجاريه‌يه (مُكاتَبه) دينيلير .

مُكارى { [ع] دابه‌سنى كرايه‌ويرن، يولجى‌واشيا نقلنى درعهده ايدن قاطرجى ودوه‌جى وامثالنه اطلاق اولنور. براصطلاح فقهيدركه لسانمزده فتح ميم ايله غلط مشهوردر : (مكارى باركيرى) .

مُكاشَفَه { آشكار ايتمك ، ميدانه چيقارمق § برخصوصى كشف طريقيله بيلمك كه اولياء اللهك قلوبنده امور غيبيه‌نك ظاهر اولمسى ديمكدر .

مُكافاتْ { [ع] برينك سعى وعملنى تقديراً كنديسنه ويريلن شى ، عوض ، اجر : (جناب حق مكافاتنى احسان ايدر) ، (توزيع مكافات) § برينك مستحسن اولان وضع وفعلنه مقابل عوض وبدل ويرمك معناسنده (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير.

(مُكافاةً) = عوض ؛ بدل اوله‌رق.

مُكافى { [ع] كفو اوليجى ؛ اولان؛ مساوى ؛ برابر بولنان: (قَطعِ مُكافى) = هندسه اصطلاحنده بر بيضينك برقوس كبيرينه اطلاق اولنور .

مُكالَمَه { [ع] سويلشمك؛ لاقيردى ايتمك § دولتين بيننده معاهده عقدى ايچون طرفين مأمورلرينك مذاكره ايتمه‌سى ؛ سويلشمه‌سى . جمعى (مُكالَمات) .

مُكِبّ { [ع] بر ايشه ك ؛ برخصوصك اوزرينه دوشن ؛ برشيئه حصر نفس ايله دوام واقدام ايدن .

مُكْتَحِل { [ع] اكتحال ايدن ؛ كوزلرينه سرمه چكن.

مُكْتَرِب { [ع] كدرلى ؛ غملى؛ تاسه‌لى ؛ قايغولى .

مُكْتَسِب { [ع] اكتساب ايدن؛ برشيئ قازانان .

مُكْتَسَب { [ع] اكتساب اولنمش؛ قازانلمش: (معلومات مكتسبه) .

مُكْتَفى { [ع] اكتفا ايدن ؛ كافى عد ايله قناعت ايله ين.

مُكْثِر { [ع] چوغالتان § چوق مال صاحبى اولان .

مُكَحَّل { [ع] سرمه‌لنمش؛ سرمه‌لى. (مُكحَلَه) = سرمه‌دان سرمه قوطوسى .

« اوقدرتدن مکحّل کوزلره دلبسته آهولر »
(واصف)

مُکَدَّر [ع] تکدیر ایدلمش ؛ آزارلانمش § بولاندیرلمش ؛ بولانیق : (ماء مکدّر) § کدرلی ؛ غملی ؛ تاسه‌لی ؛ قایغولی .

مُکَدِّر [ع] تکدیر ایدن § کدر ، قایغو ویرن § بولاندیران .

مُکَذِّب [ع] تکذیب ایدن ، یالان چیقاران .

مُکَرِّر [ع] ایکی دفعه و دها زیاده تکرار ایدن § قانوناً جرمدن معدود اولان بر فعلی بردن زیاده ارتکاب ایدن .

مُکَرَّر [ع] تکرار ایدلمش . ایکی و دها زیاده کرّه یاپلمش § برقاچ کرّه تصفیه اولنمش . انبیقدن چکلمش : (قند مکرّر) ، (مُکَرَّراً) = مکرر اوله‌رق ، دفعات ایله دیمکدر .

مُکْرِم [ع] اکرام ایدن ، آثار حرمت و رعایت کوسترن ، مهماننواز . (مُکرِمانَه) = مکرمجه‌سنه .

مُکْرَم [ع] اکرام ایدلمش ، حقنده آثار حرمت کوسترلمش اولان ، کرم ایله متصف .

مُکَرَّم [ع] تکریم اولنمش ، حرمت ایدلمش . شرفلی ، معتبر ، اولو : (دستور مکرّم ، مکهٔ مکرّمه) ، (مُکَرَّماً) = مکرم اوله‌رق .

« سلطان کرم پیشه خداوند مکرّم »
« شاهنشه جم پایه جهانداور عالم »
(نفعی)

مُکَسِّر [ع] قیران ، بر شیئ پارچه‌لایان .

مُکَسَّر [ع] قیرلمش ، طاغیدلمش ، غیرمنتظم : (جمع مکسّر) .

مُکْرَه [ع] اصطلاح فقهده اکراه واجبار اولنان کیمسه‌یه اطلاق اولنور .

مُکَعَّب [ع] اصطلاحات ریاضیه‌دندر . طاوله زاری کبی درت کوشه‌لی و التی ، بویی ، یوکسکلکی بر اولان جسم تعبیر دیکرله بربرینه مساوی التی عدد مربع ایله محدود شکل . § بر عددی کندی مثلنه ضرب ایله حاصل اولان عددی برکرّه دها عین عدده ضرب ایتدکده حاصل اوله‌جق رقم : (جذر مکعب) .

مُکَلَّف [ع] تکلیف اولنمش . برشیئك اجراسی کندیسندن مطلوب یعنی شرعاً و قانوناً کندیسنه امر واقع اولان ، عهده‌سنه مادی ومعنوی تودیع قیلنان وظیفه‌یی ایفایه مجبور بولنان کیمسه § کلفت ایله ، تکلفله تزیین ایدلمش ، ترتیب قیلنمش ، طنطنه‌لی ، سوسلی ، کوسترشلی : (مکلف برقصر ، مکلف برضیافت) .

مُكَلَّل { [ع] باشنه اكليل قونلمش § مزين، سوسلى.

مُكَمَّل { [ع] تكميل اولنمش، اكسيكسز، نقصانسز، هر صورتله تمام ومرتبهٔ كمالده اولان.

مُكَمِّل { [ع] تكميل ايدن، بيتيروب تمام ايدن: (كرك تكرار لفظى، كرك تكرار معنوى برقاعده‌يه ويا برفائده‌يه مستند اولورسه مخل فصاحت اولماز. بالعكس مكمّل فصاحت اولور — مجموعهٔ معلم — ناجى).

مُكَنّى { [ع] كنيه‌لنمش، كنيه‌لى.

مُكَوْكَب { [ع] اجرام ايله دونانمش، پارلاق.

مُكُوْر { [ع] «مكر» ك جمعى، حيله‌لر، خدعه‌لر، دوزنلر.

مُكَوِّن { [ع] تكوين ايدن، احداث وايجاد ايله‌ين: (مكوّن عوالم).

مُكَوَّن { [ع] تكوين ايدلمش، احداث وايجاد اولنمش.

مُكَوَّنات { [ع] (مكوَّن) ك جمعى در كه مخلوقات موجودات مقامنده قوللانيلير: (خالق مكوّنات).

مُكَيَّس { [ع] كيسه‌لنمش، كيسه كبى برحال وشكلده طوپلانوب قالمش شى معناسنه اصطلاح فنيدر: (حيوانات مكيّسه).

مُكَيِّف { [ع] مسكر اولان، كيف ويريجى ونشوه‌لنديريجى شى. جمعى اولان (مُكَيِّفات) = زياده قوللانيلير.

مُلّا { [ع] مدرسلكك فوقنده بر رتبهٔ علميه بولنان مولوينى حائز ذاته اطلاق اولنور: (مكه ملّاسى، غلطه ملّاسى) § عالم، فاضل، فقيه ديمكدر: (ملّا جامى، ملّا لطفى)، (ملّاى روم) = پير معظم مولانا (محمد جلال الدين رومى) قدس سره العالى حضرتلرينك لقب شريفلريدر. بونى (منلا) صورتنده يازمق پك معناسز وعبثدر.

مُلابَسَه { [ع] اختلاط، الفت ايتمك § مناسبت، مقارنت، جهت معنالرينى افاده ايدر. (ملابست) صورتنده دخى قوللانيله بيلير.

مُلاحَظَه { [ع] كوز اوجيله باقمق، باقشمق § بصر بصيرتله برايشك حقيقتنه نظر ايتمك، صرف ذهن ايله درين دوشونمك. جمعى (مُلاحَظات).

مُلازِم { [ع] دوام ايدن، آيرلمايان؛ بر ايشه كيرمكه نامزد اوله‌رق مداومت اوزره بولنان آدم: (مجلس قلمى ملازملرى) § مراتب عسكريه‌ده يوزباشيدن بردرجه آشاغى

اولان ضابطك عنوانی : (ملازم اول، ملازم ثانی) عربی جمعی (مُلازمین) فارسی قاعده‌سنجه جمعی (مُلازِمان).

مُلازَمَتْ [ع] معیته دوام ایتمك ، برینك معیتنده بولنمق؛ عجمیلك خدمتی § مادونده بولنانك مافوقنه زیارت ایچون دوامی. (مُلازَمَة) = ملازمت صورتیله ، معاشسز اوله‌رق.

مُلاصِق [ع] التصاقلی ، بتیشیك ؛ یاپیشیق : (جارملاصق)

مُلاصَقَه [ع] التصاق ایتمك ، بیتیشمك ، اولاشمق ، یاناشمق .

مُلاطَفَه [ع] لطیفه ایتمك ، لطیفه‌لشمك ، شاقه ایدشمك. لسانمزده بوكلمه عربیده اولدیغی كبی لطف واحسان ایتمك معناسنده اصلا قوللانیلماز :

مُلاعَبَه [ع] اویناشمق، اوینایوب اكلنمك . (مُلاعِب) = اویناشان ، اوینایان .

مُلاقات [ع] یوزیوزه بولشمق، قاووشمق، كوروشمك § عین صورتله رسماً قونوشمق .

مُلاقی [ع] یوزیوزه بولشان ، قارشیلاشوب قاووشان ، كوریشن .

مُلامَسَه [ع] ال ایله یاپشوب طوتمق ، یوقلامق § برشیئه ال اوروب طوقونمق ویاخود آچوب ایچینی كورمه‌رك یالكز اوزاوروتوسی وقاپی اوستندن ال ایله یوقلامق صورتیله بیع وشرا معامله‌سیدر كه (تغریر) اقسامندن اولمغله شرعاً منهیدر .

مُلایِم [ع] موافق ، اویغون : (بو صورت عقله ملایم كلیور) § نرم، یوموشاق، طورغون : (مشربی ملایم، ملایم خویلی) ، (بو كون هوا ملایمدر) § لینت ویریجی دوا .

« ملایم طبیع وخوش ذات وسخندان وسخنپرور »
(نفعی)

مُلایَمَت [ع] موافقت، اویغونلق § یوموشاقلق ، یاواشلق ، طورغونلق ، نازكلك § یوموشاقلق نتیجه‌سی لینت خفیفه‌كه (قَبض) ك ضدی دیمكدر .

مُلتَبِس [ع] التباسلی ، شبهه‌لی ؛ بكزه‌ین .

مُلتَجی [ع] التجا ایدن، خارجدن كلوب صیغینان .

مُلتَجا [ع] صیغینه‌جق یر ، پناه ، مرحمت ، ملاذ : (ملتجا فقرا) .

« جانشین غوث اعظم ملتجای مخلصین »
« دینسه لایق ذاتنه بالله قطب العارفین »

مُلتَحِق [ع] التحاق ایدن، آرقه‌سنه طاقیلان ، قاتیلان .

مُلتَزِم [ع] التزام ایدن ، كندی اوزرینه لازم قیلان ،

آلان ، درعهده ایدن § واردات دولتدن بعضیلرینك مثلا اعشارك تحصیلنی — کندی حسابنه اولەرق — خزینەیه آقچەاعطاسیله ویاخود کفیل ارائەسیله اوزرینه آلان آدمه اطلاق اولنور . (مُلتَزِمانَه) = التزام ایدر - جەسنه ، صحابتکارانه دیمکدر . جمعی (مُلتَزِمین) .

« بر ایکی ملتزمی ایلدی حواله بکا »
« که اشترا کله ایتمشلر التزام ستم »
(نفعی)

مُلتَزَم { [ع] التزام واستصحاب ایدلمش، لزوملی‌عد اولنمش، مطلوب اولان .

مُلتَصِق { [ع] التصاق ایدن ، قاووشان ، بیتیشن .

مُلتَفِت { [ع] التفات ایدن، حسن توجه ایله آشنالق کوسترن، لطف‌ونزاکتله معامله ایدن. (مُلتَفِتانَه) = ملتفتجەسنه .

مُلتَفَت { [ع] التفات ایدلمش ، کندیسنه حسن توجه ایله آشنالق کوسترلمش ، تلطیفکارانه معامله اولنمش .

مُلتَفّ { [ع] بربری اوزرینه ویا ایچنەصارلمش، قاریشمش: (اَشجارِ مُلتَفّةُ السّاق) .

مُلتَقِط { [ع] التقاط ایدن ، دیوشیروب آلان ، یرده‌کی شیء طوپلایان .

مُلتَقِم { [ع] التقام ایدن، یوتان.

مُلتَقیٰ { [ع] ایکی شیئك التقا ایتدیکی، برلشدیکی ، بولشدیغی ، قاووشدیغی محل : (مُلتَقَی‌الأبحُر) = دکیزلرك قاووشوب برلشدیکی یر .

مُلتَقی { [ع] التقا ایدن، قاووشان، برلشن ، بولشان .

مُلتَمِس { [ع] ارزو ایدن ، برشیء توصیه ورجا صورتیله طلب ایدن .

مُلتَمَس { [ع] ارزو ایدلمش ، اجراسی ارزو اولنان ماده ، توصیه وطلب اولنان شی . جمعی (مُلتَمَسات) .

« اشعاره طبع ایکی سنه سعی ایدوب آکا »
« غایتله اولدی سمت تواریخ ملتمس »
(سروری)

مُلتَمِع { [ع] التماع ایدن، پارلدایان.

مُلتَوی { [ع] اکرلمش، بوکلمش، اکری بوکری .

مُلتَهِب { [ع] التهاب ایدن ، آلولنن، آلولی § شیشوب - قیزاران ؛ اصطلاح‌طبده اعضای بدندن برینك التهاب پیدا ایده‌رك قیزاروب آتش کبی حرارتلی اولمسی دیمکدر.

مُلتَئِم { [ع] اصطلاح طبده التیام بولان ، اوکولان یاره دیمکدر .

مُلْجِی { [ع] الجا ایدن ، مضطر و مجبور ایدن : (اکراه ملجی) .

مُلْحِدْ { [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك ایدن . (مُلْحِدانَه) = ملحد اولانه مناسب کوریله‌جك صورتده . جمعی (مُلْحِدین) .

مُلْحَقْ { [ع] الحاق ایدلمش ، قاتلمش : (کبکبوزه‌یه ملحق دکزلی ناحیه‌سی) § آخرینه کتیرلمش ، علاوه اولنوب بیتشدیرلمش :

« اوله غفرانه حقك ملحق »
(خاقانی)

مُلْحَقات { [ع] « مُلْحَق » ك جمعی ، اکثریا ولایاته تابع اولان الویه ، قضالره ونواحی ، قرایه دینیلیر: (قارتال قضاسی استانبول ولایتی ملحقاتندندر) .

مُلَحَّمْ { [ع] اتلنمش ، ایری کووده‌لی ، شیشمان آدم .

مُلَخَّصْ { [ع] تلخیص ایدلمش ، خلاصه اولنمش ، خلاصه‌سی آلنمش ، اجمال .

مُلْزِمْ { [ع] الزام ایدن ، قاندیران؛ سکوته مجبور ایدن ، صوصدیران : (جواب ملزم) .

مُلْزَمْ { [ع] الزام ایدلمش ، سکوته مجبورایدلمش ، صوصدیرلمش .

مُلْصَقْ { [ع] الصاق اولنمش ، قاووشدیرلمش ، بیتشدیرلمش .

مُلَطِّفْ { [ع] تلطیف ایدن ، مظهر لطف ایدن § اصطلاح طبده دوران دمك سرعتی آزالتان وحرارت غریزیه‌نك تزایدینی تخفیف و فرط تنبهی ازاله ایدن دوا دیمکدر . (لیمو ناطه) کبی . جمعی اولان (مُلَطِّفات) = اومثللو ادویه‌نك هیئت مجموعه‌سنه اطلاق اولنور .

مُلْغی { [ع] الغا ایدلمش ، فسخ وابطال قیلنمش؛ قالدیرلمش .

مُلَفَّفْ { [ع] تلفیف ایدلمش ، ایچنه دورلمش ، قونلمش .

مُلَقَّبْ { [ع] تلقیب ایدلمش ، لقبلانمش ، اصل اسمندن باشقه بر صفتی مشعر اوله‌رق برلقب طاقلمش .

مُلْك { [ع] زیر تصرفده بولنان مال غیر منقول . اصطلاح فقهده اوچ صورتله ذکر اولنور . (مُلْكِ مُطْلَق) ، (مُلْكِ مُقَیَّد) ، (مُلْكِ مُوَرَّخ) § مستقلاً ید تصرفه آلنان شی ، مملکت . (مُلْكی) = ملکه منسوب ، اداره‌یه متعلق دیمکدر : (ملکی وعسکری ، مأمورین ملکیه) . (مُلْكیت) = املاکك وقف اولمیه‌رق صورت مطلقه و مستقله‌ده تصرف

اولنمسی. (دارالملك) = پای تخت ، مقر حکومت دیمکدر.

مُلْكدار { [ع] حکمدار ، ملك صاحبی ، پادشاه .

(مُلْكداری) = پادشاهلق ، حکمدارلق .

مُلَمَّع { [ع] تلمیع ایدلمش ، پارلاق: (مرغ ملمع بدن) کونش دیمکدر § آلاجه آلاجه ، رنك رنك ، قاریشق شی. لسانمزده بومعنی توسیع وتغییر اولنه‌رق عادتا ملوّث ، مردار ، بولاشیق معناسنده قوللانلمقده‌در : (کندنی بیلمز درجه‌ده سرخوش ، اوستی باشی ملمع) § فن عروض اصطلاحنده هر مصراعی باشقه لسان ایله یعنی ایکی ویا اوچ لسان مزج ایدیله‌رك سویلنمش شعره اطلاق اولنور .

بومعناده جمعی (مُلَمَّعات) : (شیخ سعدینك ملمعاتی) .

مُلَوَّث { [ع] بولاشدیروب مردار ایدلمش ، بولاشیق ، پیس . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر .

مُلُوخْیا { [یونانیدن معرب] اوزون وانجه یاپراقلی ومطبوخی ابه‌کومه‌جی یه مشابه برنوع سبزه‌نك اسمیدرکه‌زبانزدی (مُلُخیه) .

مُلُوك { [ع] (مَلِك) ك جمعی . پادشاهلر ، حکمدارلر : (کلام‌الملوك ملوك‌الکلام) = حکمدارلرك سوزی سوزك حکمدارلریدر .

(الملوك ملهمون) = پادشاهلر الهام اولنمشلردر. (مُلُوکانَه) = ملوکجه‌سنه حکمدارلره لایق صورتده .

مُلَوَّن { [ع] تلوین اولنمش، رنکا رنك ، رنکلی ، بویالی.

مُلْهِم { [ع] الهام ایدن، قلبه فیض صورتیله‌القا وتلقین ایدن ، جناب حق .

مُلْهَم { [ع] الهام ایدلمش ، قلبه فیض صورتیله القا وتلقین اولنمش: (شاعر ملهم) جمعی(مُلْهَمُون): (الملوك ملهمون) .

مُلَیِّن { [ع] تلیین ایدیجی ، یوموشاتیجی ، یوموشاقلق یعنی لینت ویریجی. (قابِض) ك ضدی.

مُلَیَّن { [ع] تلیین ایدلمش ، یوموشاتلمش ، لینتلی .

مُماثِل { [ع] مشابه ، موافق ، بکزه‌ین ، آ کدیران : (احوال مماثله) .

مُماثَلَه { [ع] مشابهت ، موافقت ، بکزه‌مه ، آ کدیرمه .

مُمارَسَه { [ع] چالیشوب آلیشمق چالیشه‌رق مهارت کسب ایتمك ، استادلق. (مُمارَسَت) طرزنده ده قوللانیلیر .

مُماسّ { [ع] طوقونان ، طوقونور اولان . هندسه‌اصطلاحنده برشکلك محیطنه ملاقی اوله‌رق ایکی جهتده استقامتی‌اوزره هرنه‌قدراخراج

اولنسه شكلك محيطنى اصلا قطع ايتمه‌ين خط ديمكدر : (تمام مماس) .

مماشات [ع] امور ومصالحى تسويه واداره ايچون برطريق اختياريله كيتمك § فكره خدمت ايدر صورتده حركتله خوش كچنمك ، امتزاج يولنده حسن معامله ايتمك ، اويصاللق كوسترمك .

مماطله [ع] وعده‌يى ، بورجى ليت ولعلّ ايله اوزاتوب كجيكديرمك .

ممانعت [ع] منع ايتمك، اسير كه‌مك؛ برايشك ياپلامسنه سعى ايتمك ، برفعلى ياپديرمامق ايچون آرقورى كلمك .

ممتاز [ع] امتيازلانمش ، امتيازلى § سچلمش ، سچمه : (شاعر ممتاز ، ممتاز الاقران) .

ممتثل [ع] امتثال ايدن ، امره اطاعت وانقياد ايدن .

ممتحن [ع] امتحان ايدن ، ده‌نه‌ين § صوروب سويلتمك ويازديرمق وياخود ياپديرمق صورتيله برشخصك علمى ، فنى ، صناعى معلومات مكتسبه‌سنك درجه‌سنى آكلامق اوزره تجربه ايدن آدم .

ممتد [ع] امتداد ايدن ، كرك مسافه وكرك زمان جهتيله اوزانوب كيتمش اولان ، دوام ايدن .

ممتزج [ع] امتزاج ايدن، بربرينه اويان ، اويغون كلن : (الوان ممتزجه) § هركس ايله اويوشوب خوش كچينن : (نه‌قدر ممتزج آدم) .

ممتلى [ع] امتلايه اوغرامش ، معده طولغونلغنه كرفتار اولان . § طولمش ، طولو اولان .

ممتنع [ع] امتناع ايدن ، كرى طوران ، چكينن § ممكن اولمايان، امكانسز بولنان : (ممتنع الحلّ) = اجزاى فرديه‌سى آيرلماز ، اريمز اولان . (ممتنع التحصيل) = تحصيلى ، الده ايدلسى ممكن اولمايان .

ممثّل [ع] تمثيل ايدن ، مثل كتيرن ، مثال اوله‌رق ايراد ايدن § برشيئك صورتنى نقش ايدن . بو معناده اكثريا (طابع) مقامنده قوللانيلير: (بو كتابك ممثّلى فلاندر) .

ممثَّل [ع] تمثيل ايدلمش ، مثال كتيرلمش § صورتى نقش ايدلمش ، طبع قيلنمش .

ممجّد [ع] تمجيد ايدلمش ، ثنا ايله تعظيم ايدلمش ، عظمتله شرفلنديرلمش .

ممدّ [ع] امداد ايدن ، ياردم ايدن، اوزاتان: (ممدّحيات) .

ممسك [ع] امساك ايدن، نفسنى ضبط ايدن § الى صيق ، بخيل ، خسيس ، جمرى معناسنده قوللانيلير .

مُمَسَّكْ { [ع] مسكلنمش ، مسك ایله تربیه ایدلمش، مسك قوقولی .

مُمْضِی { [ع] امضا ایدن ، مکاتیب واوراقه اسمنی یازان .

مُمْضَی { [ع] امضا ایدلمش، امضا۔ لانمش : (ممضی ورقه) .

مُمْکِنْ { [ع] قدرت داخلنده ، حد امکانده اولان ؛ قدرت یتوب یاپیله بیلن، یاپیلمسنه قدرت یتیشن . (مُمْکِنات) = ممکن اولان شیلر. (غیرممکن) = ممکن اولمایان، امکانسز بولنان . (ممکنسز . ممکنی یوق) تعبیرلری غلطدر . قوللانماملی:

« کتاب ممکنات اسرار حق بی دهن سویلر» (نابی)

مُمِلّ { [ع] املال ایدن ، اوصانج ویرن ، اوصاندیران : (اطناب ممل) .

مُمَهِّدْ { [ع] تمهید ایدن ، یایوب دوشه ین : (ممهد بنیان۔ الدولة والاقبال) .

مُمَهَّدْ { [ع] تمهید اولنمش ، یاییلوب دوشنمش، تسویه اولنمش.

مُمْهِل ، مُمَهِّل { [ع] امهال ایدن ، مهلت ویریجی ، ویرن .

مُمِیتْ { [ع] اماته ایدن ، اولدورن. اسماء حسنادندر .

مُمَیِّزْ { [ع] تمیز ایدن، آییران، سچن : (ممیز نیك وبد) § دوائر رسمیه اقلامنده اوراق رسمیه‌یی تدقیق وتصحیح ایتمکله مکلف ضابط : (محاسبه قلمی ممیزی) .

مُمَیَّزْ { [ع] تمیز ایدلمش ، آییرلمش ، سچلمش .

مُناجات { [ع] فی الاصل بر کیمسه یه فیسلدامق معناسنه‌در . لسانمزده درگاه الٰهی‌یه دعا ، نیاز ایتمك ، یالوارمق معناسنده قوللانیلیر که بومثللو دعا ونیازه مناجات اطلاقی اخفا جهتیله اولدیغی قاموس کبیرده مذکوردر: (مناجات صوفیانه).

مُنادَمَه { [ع] مجلس عشرتده همدم اولمق ، ندیملك ایتمك، صحبت ایلك § برآره‌ده بولنوب قونشمق ، اگلنمك . (مُنادَمَت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُنادِی { [ع] ندا ایدیجی، چاغریجی § دلال . (مُنادَی) = ندا ایدلمش ، چاغرلمش .

مُنازِع { [ع] نزاعجی، غوغاجی، چکیشیجی .

مُنازَعٌ فیه { [ع] سبب نزاع وباعث خصومت اولان خصوص : (منازع فیه اولان عرصه ماده‌سی ، مسئلهٔ منازع فیها) .

مُنازَعَه { [ع] غوغا ، خصومت، چکیشمك .

مُناسِب { [ع] یاقیشق آلان ، یاقیشان ، یاراشان ، لایق ، اویغون .

مُناسِبَتْ [ع] مناسبلك. اویغو- نلق ، یاقیشانلق § قرابت ، رابطه ، تعلق. (مُناسِباتْ) = روابط ، علائق رسمیه معنالرنده قوللانیلیر : (قطع مناسبات) .

مُناصَفَه [ع] یاری یاری یه بولشمك ، مساوات اوزره ایکی یه تقسیم . (مُناصَفَةً) = یاری یاری یه بولشمك صورتیله ، یاری یاری یه اوله‌رق .

مُناطَحَه [ع] بوینوزلی حیوانلر بر برینه اوروشمق معناسنه‌در که ترکجه‌ده طوس اوروشمق ، سوسشمك تعبیر اولنور .

مُناظِرْ [ع] مناظره ایدن. جمعی (مُناظِرینْ) .

مُناظَرَه [ع] اظهار صواب مقصدیله بحثده ایکی طرفدن بصیرت اوزره نظر ایدشمك. (فنّ مناظره) = قوانین مباحثه‌دن باحث اولان فن که ایراد اولنان دلائل ومسائلی تدقیق ایله مناسبت وعدم مناسبتنی ارائه ایده‌رك جواب ویرمك اصولی دیمکدر .

مُنافَرَتْ [ع] برسببله ایکی کیمسه بر برندن نفرت ایتمك ، نفرت ایدشمك .

مُنافَسَه [ع] حسد ، رقابت کبی اغراض نفسانیه‌دن منبعث معارضه ، نزاع . جمعی (مُنافَساتْ) .

مُنافِقْ [ع] شرك وکفرینی ستر وکتم ایدوب صورتا ایمان واسلام اظهار ایله‌ین مشرك § اوزی وسوزی طوغری اولمایان وطرفینه القاء نفاق وبرودته چالیشان ایکی یوزلو آدم. (مُنافِقانَه) = منافقجه‌سنه . جمعی (مُنافِقینْ) .

مُنافَقَه [ع] ستر کفر ایله صورتا اظهار اسلام ایتمك ، ایکی یوزلیلك .

مُنافی [ع]ضد ، غیری، عکسی، باشقه ، اویماز اولان : (حکم نظامه منافی ، اصوله منافی ، ادابه منافی) .

مُناقَشَه [ع] فی‌الاصل برکیمسه- نك محاسبه‌سنده کرکی کبی تدقیق واستقصا ایله‌مك معناسنه‌در. لسانمزده چکشمك ، نزاع ایتمك معنا- سنده‌قوللانیلیر. بعضلرك بونی(مباحثه) معناسنده قوللانملری پك خطا وبی‌معنا- در . جمعی (مُناقَشاتْ) .

مُناقَصَه [ع] نقصانلاشدیرمق ، مبایعه اولنه‌جق شیلری ویرمك ایسته‌ین تاجرلرك بربرینه قارشی تنزیل فیئات وتنقیص بها ایتملریدر که (مزایده) نك ضدّی دیمکدر: (کافهٔ مبایعات وانشاآت رسمیه‌ده اصول مناقصه جاریدر) .

مُناقِض [ع] بربرینی نقض ایدن، بوزان، مخالف بولنان: (فعلی قولنی مناقض) .

مُناقَضه [ع] بر سوزی اولکی سوزك مألنه مغایر اولەرق سویلەمك، ایکی سوزك معنا- سی بربرینه مخالف اولمق .

مُناقَلە [ع] فی الاصل بربرینه نوبتله فقره نقل ایتمك، سوز سویلەمك معناسنەدر. اصطلاح رسمیده موازنهٔ مالیهٔ مصدقەنك اقسام مرتبەسندن بر برینه حسب الایجاب مقادیر ومبالغ نقل ایدلمسی دیمکدر . جمعی (مناقلات) درکه لسانمزده مراسلات ومواردات معناسنەده قوللا- نیلدیغی واردر : (مناقلات تجاریه). و (مناقلات بحریه) کبی .

مُناکَحە [ع] نکاح ایتمك، نکاحله قادین آلمق . جمعی (مُناکَحات) .

مُناوَبە [ع] نوبتلشمك، نوبتله واقع اولمق . (مناوبةً) = مناوبه صورتیله، نوبت ایله .

مُناوَلە [ع] برشیء ال اوزادوب ویرمك، صونمق . (مداوله) مقامنده قوللانیلملی .

مُنبِت [ع] انبات ایدن، یردن فیشقیروب بیتن § برکتلی، فیضلی، چوق محصولات ویرن : (ارض منبت، اراضیٔ منبته) .

مُنبَسِط [ع] انبساط ایدن، یاییلان § توسع ایدن، کنیشلەنن : (استعداد منبسط) § کوکلی آچیق، فرحلی اولان .

مُنبَعِث [ع] انبعاث ایدن، ایلری کلن، نشأت ایدن .

مُنَبِّه [ع] تنبیه ایدن، آگاه ایلەین، اویاندیران: (منبهلی ساعت) § اصطلاح طبده افعال حیاتیەیی موقتاً وآز وقتده تزیید وتشدید ایدن ادویەنك هر برینه اطلاق اولنور . جمعی (مُنَبِّهات) = ادویهٔ منبهەیی حاوی وآنلرك کیفیت وصورت استعما- لندن باحث اولان فصل مخصوص دیمکدر .

« طوریوب یکمکدەدر ساعت بساعت دهر دون »
« رعد ایله آگاه منبهدر بوطاس سرنگون »
(بقایی)

مُنتَبِه [ع] انتباه ایدن، آگاه، اویانق، خبیر .

مُنتِج [ع] انتاج ایدن، نتیجه ویرن، حاصل ایدن : (سفاهت منتج سفالتدر) .

مُنتَحِر [ع] انتحار ایدن، کندینی اولدیرن . جمعی (مُنتَحِرِین) .

مُنتَحِل [ع] انتحال ایدن، باشقه- سنك شیء حقنده بندر دیه ادعا ایدن، بنمسەین . اکثریا باشقەسنك شعرینی بنمسەینلر حقنده قوللانیلیر .

مُنْتَخِب [ع] انتخاب ایدن، آییروب سچن .

مُنْتَخَب [ع] انتخاب ایدلمش ، سچلمش ، کزیده : (آثار منتخبه) جمعی (مُنْتَخَبات) .

مُنْتَسِب [ع] انتساب ایدن ، تعلق پیدا ایدن . جمعی (مُنْتَسِبِین) .

مُنْتَشِر [ع] انتشار ایدن ، یاییلان : (بوی منتشر ، روایح منتشره ، کتب منتشره) .

مُنْتَصِب [ع] انتصاب ایدن ، دیرك کبی دیکیلی طوران : (عمود منتصب) .

مُنْتَصِح [ع] نصیحت قبول ایدن. ویریلن نصیحته تطبیق حرکت ایدن ، اوگود دیکله ین .

مُنْتَصِف [ع] ایکی‌یه بولنمش ، یاری اولمش ، یاری ، نصف : (منتصف شهر رجب) ، (منتصف سنه) = ییلك اورته‌سی.

مُنْتَظِر [ع] انتظار ایدیجی ، ایدن ، بکله ین ، کوزله ین: (منتظر عاطفت ، منتظر مرحمت) جمعی (مُنْتَظِرِین) .

مُنْتَظَم [ع] انتظاملی ، نظام تحتنده ، نظامه کیرمش ، ایی صورتده ، دوزکون : (منتظم برفابریقه، عساکر منتظمه). (منتظماً) = منتظم اوله‌رق .

مُنْتَفِخ [ع] انتفاخ ایدن، قاباران، شیشن : (بطن منتفخ).

مُنْتَفِع [ع] انتفاع ایدن ، فائده ومنفعت کورن. (مُنْتَفَعٌ بِه) = کندیسیله انتفاع اولنان ، فائده کوریلن شی .

مُنْتَقِد [ع] انتقاد ایدن؛ ادبی، فنی ، صنائی آثاری تدقیق ایده‌رك ایی وفنا جهتلرینی بالمحاکمه کوسترن . (مُنَقِّد) ایله مترادفدر .

مُنْتَقِش [ع] انتقاش ایدن ، نقش اولنان .

مُنْتَقِل [ع] انتقال ایدن ، بر یردن دیکر یره کوچن، طاشینان § دنیادن آخرته کوچن ، وفات ایدن § موروث، وفات ایدندن قالمش، دور اولمش: (پدرندن منتقل) § بر شیدن دیکر شیئ آکلایان ، قرینه ایله آکلایان ، ادراکلی : (منتقل برآدم) .

مُنْتَقِم [ع] انتقام آلان ، اوج آلان ، اخذ ثار ایدن . اسماء حسنادندر . (منتقم حقیقی) = جناب الله . (مُنْتَقِمانه) = منتقمجه‌سنه .

« منتقمدر براسمی مولانك »

(لا)

مُنْتَمِی [ع] انتما ایدن ، منسوب ومتعلق اولان .

مُنْتِن [ع] انتان ایدن ، متعفن ، پیس قوقان شی .

مُنْتَهِب [ع] انتهاب ایدن ، نهب وغارت ایدن، یغماجی.

مُنْتَهِز [ع] انتهاز ایدن ، فرصتی غنیمت بیلن ، فرصت دوشورن .

مُنْتَهِی [ع] نهایت بولان، غایته ایرن : (منتهی صنف) § بر یره چیقاری اولان ، بر یرده نهایت بولان : (بو یول فلان یره منتهیدر) .

مُنْتَهَی [ع] نهایت بولمش ، غایته وصوکه ایرمش: (منتهای تحصیل) § غایت ، صوك : (منتهای طریق، منتهای مقصد ، منتهای عمر).

مُنْجَذِب [ع] انجذاب ایدن ، چکیجی برشیئه طوغری چکیلن ، جذب ایدیلن : (گهپارهٔ منجذب، روح منجذب، قلب منجذب).

مُنْجَرّ [ع] انجرار ایدن، چکیلوب کتیریلن § براوجه ، بر نتیجه یه واصل اولان .

مُنْجِز [ع] انجاز ایدن ، وعدی یرینه کتیرن .

مُنْجَلِی [ع] انجلا ایدن، آچیلوب روشن اولان ، عیان ، آچیق :

« منجلی آیینهٔ دلده نقوش کائنات »
« ایش اومرآت مصفایه جلا ویرمکده‌در »
« رفع ایدنجه ماسوایی نور حق ایلر ظهور »
« مقصد انجق قلبه بویله انجلا ویرمکده‌در »
(یاووز سلیم خان)

مُنَجِّم [ع] علم نجومه آشنا اولان، نجومك سیر وحرکتندن احکام چیقاران ، کواکبك احوالنی ضبط وتقویم ایدن . (منجمانه) = منجم اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی (منجمین) .

مُنْجَمِد [ع] انجماد ایدن، طوكان، طوكمش: (ماء منجمد، بحر منجمد ، طبیعت منجمده) .

مُنْجِی [ع] انجا ایدن ، نجات ویرن ، قورتاران .

مُنْحَدِر [ع] انحدار ایدن ، اینشه طوغری آین : (سیل منحدر) .

مُنْحَرِف [ع] انحراف ایدن ، اگیلوب میلله‌نن ؛ چارپیق ، اگری § هندسه اصطلاحنجه اضلاع اربعه‌سی یکدیکره مساوی وموازی اولمایان اشکاله اطلاق اولنور . (منحرف المزاج) = مزاجی فنالغه دونمش ، کیفسز ، خسته .

مُنْحَصِر [ع] انحصار ایدن، بر حد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌ین ، دائرهٔ تعلقی معین ومحدود اولان ؛ برشیئه مخصوص ، باشقه شیئه شمولی اولمایان . (منحصراً)

= منحصر اولەرق ، باشقه شیئه شمولی اولمیەرق .

مُنْحَطّ [ع] انحطاط وتنزلده وتنزلدەاولان، آشاغیلامش بولنان .

مُنْحَلّ [ع] انحلال ایتمش، حل اولوب آچیلمش، آچیق: (منحل مأموریت ، منحل معاش) § چوزولمش، اریيوب صولانمش. جمعی (منحلات) .

مُنْحَنی [ع] انحنا ایدن، اگیلن، اگریلن، بوگیلن، چارپیق اگری : (خطّ منحنی) .

مُنْخَسِف [ع] انخساف ایدن ، کولکه یه تصادفله ظلمتده قالان ، مظلم کورینن : (ماه منخسف) § کور اولوب ظلمتده قالان: (عین منخسف) قمرك طوتلمشی حقنده استعمالی غالبدر .

مُنْخَفِض [ع] انخفاض ایدن ، آلچاقلانان : (قدر منخفض) .

مُنْدَبّ [ع] یاره ، جرحه ایکن قابوق باغلایوب اوکلمش قاپانمش دیمکدر .

مُنْدَرِج [ع] اندراج ایدن ، بر شی ایچنده موجود وداخل اولان : (دستورده مندرج نظامات ، غزتەده مندرج مقالات) جمعی اولان (مندرجات) = بر کتابك ویازلمش باشقه برشیئك مواد محتویەسی مقامنده قوللانیلیر .

« خاقان عثمانی نسب کیم مندرج ذاتنده هپ »
« اسلام فاروق عرب اقبال پرویز عجم »
(نفعی)

مُنْدَرِس [ع] اثری قالمامق اوزره بوزولوب محو اولان : (بنای مندرس ، وقف مندرس ، اوقاف مندرسه) جمعی (مندرسات) = ییقیلوب محو اولمش اولان خرابەلر.

مُنْدَفِع [ع] دفع وطرد اولنمش، صاوولوب کیدرلمش . جمعی اولان (مندفعات) = قوندوز، خردل کبی قابارتیجی علاجلرك چیقار- دیغی جراحت .

مُنْدَمِج [ع] برشیئك ایچنه یرلشن، ایچنه دوریلوب صاریلان .

مُنْذِر [ع] بر خصوصك تبلیغیله تحذیر و تخویف ایدن ، خبر ویروب قورقوتان . (مبشر) ك ضدی .

مُنْزَجِر [ع] زجر ومنع ایدلمش، آلیقونلمش .

مُنْزِل [ع] انزال ایدن، ایندیرن: (منزل قرآن) .

مُنْزَل [ع] انزال اولنمش ، ایندیرلمش : (کتاب منزل) = فرقان کریم. (کتب منزله) = کتب سماویه .

مُنَزِّل [ع] تنزيل ايدن، آشاغى ايندیرن .

مُنَزَّل [ع] تنزيل ايدلمش، آشاغى ايندیرلمش .

مُنْزَلِق [ع] قایغان، قایپاق .

مُنْزَوِی [ع] انزوا ايدن ، بر بوجاقده اوطوران : (درویش منزوی) ، (مُنْزَوِیانَه) = منزویجه‌سنه .

« قیلدك اعدای طریقی هیبتکله منزوی »
(نسیب مولوی)

مُنَزَّه [ع] تنزیه‌وتقدیس ايدلمش، جمیع قبایحدن و نقایصدن بری وپاك اولان :

« اقتضا ایتدی منزه ذاتی »
« سبب خلقت موجوداتی »
(خاقانی)

مُنْسَجِم [ع] انسجاملی ، یاغمور کبی بردوزی‌یه آقان، دوزگون اولان : (کلام منسجم) .

مُنْسَدّ [ع] قاپانمش، طیقانمش، قاپالی : (باب منسدّ) .

« ایتدی عدالك اوقدر راه ضلالی منسد »
« خاطره یول بوله‌مز وسوسهٔ شیطانی »
(نفعی)

مُنْسَلِب [ع] انسلاب ايدن ؛ سلب‌اولنمش، گیدرلمش.

مُنْسَلِك [ع] سالك اولان ، بر مسلك ویول طوتان .

مُنْشِد [ع] انشاد ايدن ، شعر اوقویان .

مُنْشَرِح [ع] انشراحلی ، کوکلی آچیق، فرحلی، سوینجلی؛ مسرور ، شادان: (منشرح‌الفؤاد).

مُنْشَعِب [ع] انشعاب ايدن ، شعبه‌لنن ، قول آتوب دال بوداق صالان .

مُنْشَعِل [ع] انشعال ايدن ، (مُشْتَعِل) کبی شعله‌لی، آلولی ، پارلایان .

مُنْشَقّ [ع] شق‌اولمش، یارلمش، آیرلمش .

مُنْشِی [ع] انشا ايدن ، یاپان ، وجوده کتیرن § حسن کتابته ، علوم ادبیه‌یه آشنا اولان . معناجه (کاتب) دن فرقلیدر . کاتبه نسبتله (منشی) ده زیاده وقوف و رسوخ تصور اولنور . (مُنْشِیانَه) = منشی‌یه لایق صورتده : (تعبیرات منشیانه) .

مُنْشَآت [ع] انشا ايدلمش مسوده‌لر ، مکتوب و تذکره وسائره‌قبیلندن یازلمش کاغدلری حاوی مجموعه‌یه اطلاق اولنور : (منشآت عاکف پاشا) .

مُنْصَبّ [ع] انصباب ايدن ، دوکیلن ، ایرماغك دکزه دوکلدیکی یر : (طونه‌نك منبعندن منصبنه قدر طولی ..) .

مُنْصَرِف [ع] انصراف ايدن ، کری دونن ، باشقه

سمته دونن § عربیده تصریف و اعراب قبول ایدن کلمه. (غیرمنصرف) بونك خلافیدر:

« قبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار »
« کندك کبی عاشقلرکی صائمه وفادار »
(پارنی ـ مترجمی ناجی)

مُنْصِف [ع] انصاف ایدن ، معاملهٔ عادلانه‌ده بولنان، نفسنه روا کورمدیکی شیئی باشقه‌سنه یاپمایان. (مُنْصِفانَه) = منصفجه‌سنه، اهل انصافه لایق صورتده : (معاملهٔ منصفانه) .

مُنْضِج [ع] یوموشادیجی، کماله ایردیریجی .

مُنْضِجات [ع] یاره‌نك التهابنی ازاله‌ایله‌ایرینی آقیدیجی ادویه‌یه اطلاق اولنور .

مُنْضَمّ [ع] انضمام ایدن ، ضمّ اولنمش. قاتلمش، علاوه، لاحق : (رأیی منضم ، رسم منضم) .

مُنْطَبِع [ع]انطباع‌ایدن، باصیلان، طبع ونقش اولنان .

مُنْطَبِق [ع] مطابق ، اویغون اولان ؛ اویان .

مُنْطَفِی [ع] انطفا ایدن ، یانار ایکن سونیجی اولان ، سونمش ، سونك .

مُنْطَلِق [ع] صالیویریلوب کیدن؛ قورتلمش، آزاد اولان.

مُنْطَوِی [ع] دوریلوب بوکلمش، دیوشیریلوب صارلمش اولان .

مُنْظَلِم [ع] انظلام ایدن .

مُنْعَدِل [ع]عدول‌ایدن، طوغری یولدن صاپوب جایان .

مُنْعَدِم [ع] یوق اولان .

مُنْعَزِل [ع] عزل نفس ایتمش اولان .

مُنْعَطِف [ع] بر طرفه اگیلوب دونن ، تمایل وتوجه ایدن ، میل کوسترن .

مُنْعَقِد [ع] انعقاد ایدن ، عقد اولنان ، باغلانان؛ قرار ویریلوب ایکی طرفدن قبول اولنان : (منعقد اولان نکاح، مقاولهٔ منعقده).

مُنْعَکِس [ع] انعکاس ایدن، مقابلنه طوغری کری دونن ، بریره عکس ایدن، چارپان : (صدای منعکس ، ضیای منعکس)، (بونلر قندیلك ضیای منعکسیله ظلمت آمیز برمنظرهٔ غریبه تشکیل ایدر— معلم ناجی) .

مُنْعِم [ع] انعام ایدیجی، نعمت ویریجی، ویرگولی: (جناب منعم حقیقی) .

مُنْفَجِر [ع] انفجارایدن، آچیلان، سوکن . (شفق) کبی: (صبح منفجر) § یردن قاینایوب چیقان ، آقان : (عین منفجر) .

مُنْفَرِج [ع] انفراج ایدن ، آچیلان ، زیاده آچیق،

کنیش . (زاویهٔ منفرجه) = هندسه ده زاویهٔ قائمه‌دن بیوك اولان زاویه دیمکدر § کوکلی آچیلان ، غم وغصه سی زائل اولان .

مُنفَرِد { [ع] انفراد ایدن ، یالکز ، تك اولان ؛ باشلی باشنه ، آیری بولنان . اشخاص واشیاده قوللانیلیر (منفرداً) = یالکزجه ، آیریجه ، تك اوله‌رق : (منفرداً عزیمت ، منفرد برکلبه ، چارهٔ منفرد) .

مُنفَرِق { [ع] انفراق ایدن ، آیریلان : (خطّ منفرق) .

مُنفَسِح { [ع] فسحت بولان ، بوللاشان ، کنیشله‌نن : (مکان منفسح) .

مُنفَسِخ { [ع] انفساخ ایدن ، بوزیلان ؛ ابطال ایدیلن ، قالدیریلان : (نکاح منفسخ) .

مُنفَصِل { [ع] انفصال ایدن ، آیریلان ، یرندن آیریلان ؛ عزل اولنان ، معزول اولان . (مُنفَصِلاً) = منفصل یعنی معزول اوله‌رق . بو معناده جمعی (مُنفَصِلین) § بیتیشك اولمایان ، آیری بولنان : (ضمیر منفصل ، حروف منفصله) .

مُنفَعِل { [ع] انفعال ایدن ، متأثر اولان ، جانی صیقیلوب کوجه‌نن ، کوکلی قیریلوب کوسن ، کوسمش ، کوجنمش اولان . (مُنفَعِلاً) = منفعل اوله‌رق . (مُنفَعِلانه) = کوجنمشجه‌سنه . کوسمشجه‌سنه . § اصطلاح طبده عملدن قالمش ، معطّل معناسنی افاده ایدر .

مُنفِق { [ع] انفاق ایدیجی ، برینه نفقه ویریجی ، ویرن .

مُنفَكّ { [ع] انفکاك ایدن ، آیریلان ، یرندن آیریلوب قوپان .

(غیر منفكّ) = آیرلمایان ، آیرلماز اولان .

مُنفَهِم { [ع] فهم وادراك اولنان ، آکلاشیلان .

مُنقَاد { [ع] باش اکوب انقیاد واطاعت ایتمش ، مطیع اولان :

« بز کلام ناقلی یز نرده اوصاحب کفتار »
« آکا تسلیم ایده‌لم امر ینه منقاد اوله‌لم »
(مراد رابع)

مُنقَبِض { [ع] یکلکه ، انقباض بطنه اوغرامش § قبض ایدیجی ، یکلك ویریجی علاج § ایچی صیقنتیلی ، طوتغون ، نشئه‌سز .

مُنَقَّح { [ع] تنقیح ایدلمش ، فضله سی و لزومسزی آییرتلامش ، تمیزله‌نوب دوزلدلمش : (شعر منقّح ، افادهٔ منقحه) ، (ایی کوتو برمضمونی استادانه برلسان ، منقّح وطمطراقلی برطرز بیان ایله سلك نظمه چکمك مراقنده‌در — نائلئ قدیم — عصمت) .

« سروری ایتدی دیوانی منقّح »
(۱۲۲۰ سروری)

مُنقَرِض { [ع] انقراض بولان ، اثری قالمامق اوزره
يتوب كيدن .

مُنقَسِم { [ع] قسم قسم بولونن ، بولوك بولوك اولان .

مُنَقَّش { [ع] نقش ايدلمش ، نقشلانمش ، نقشلی ،
درلو بويالی ، ايشله‌مه‌لی .

مُنقَضی { [ع] انقضی ايدن ، تمام اولان ، آردی كسيلوب
توكنن ، بيتن : (مدت منقضيه) .

مُنَقَّط { [ع] تنقيط ايدلمش ، نقطه‌لانمش ، نقطه‌لی .

مُنقَطِع { [ع] انقطاع ايدن ، كسيلن ، كسيلوب آردی اولمايان .

« اويله مستثنی كوزلسين كيم سكا يوقدر بدل »
« سندن ای جان منقطع قيلماز بنی الآ اجل »
(فضولی)

مُنقَلِب { [ع] انقلاب ايدن ، باشقه برحاله دونن ، طرز ديكره
جويريلن ، دكيشن :

« اولسه جهولانه جهان دشمنم »
« منقلب اولماز ينه فكرم بنم »
(معلم ناجی)

مُنكِر { [ع] انكار ايدن ، اويله دكلدر دين ، قبول
ايتمه‌ين ، طانيمايان . (مُقِرّ) ك ضدّی :
(منكر دين ، منكر حق ، منكر
حقيقت) § دينسز . (مؤمن) ك
ضدّی : (منكر دين ، منكر وحدانيت) .
جمعی (مُنكِرين) .

« دوران نه بيلور قدر در نظمی زيرا »
« اول دور ايده‌لی منكر ارباب بيانْدر »
(نفعی)

مُنكَر { [ع] انكار ايدلمش ، رد اولنمش § منفور ، چركين ،
ايكرنج ، عقلك تقبيح وشرعك تحريم
ايتديكی شی ، نامشروع . (معروف) ك
ضدّی : (نهی عن المنكر) = شرعك
قبول ايتمديكی شيدن نهی . § قبرده
سؤال ايدن ملكلردن هر بری (غير
منكر) = مسلّم ، رد اولنمامش .
(مُنكَرات) = قبيح ونامشروع اولان
شيلر .

مُنَكَّر { [ع] تنكير ايدلمش ، نكره قيلنمش ، تعريف
ايدلمه‌مش ؛ بيلنمز حاله قونلمش .

مُنكَسِر { [ع] انكسار ايدن ، كسر اولنان ، قيريلان ،
قيريق : (شيشهٔ منكسر ، قلباً منكسر ،
شعاع منكسر ، اوانئ منكسره) ،
(مُنكَسِراً) = منكسر . قيريق اوله‌رق .

مُنكَسِف { [ع] انكساف ايدن ، كسوفه اوغرايان ،
ظلمته طوتيلان . كونشك طوتلمسی
حقنده استعمال اولنور : (شمس
منكسف) .

مُنكَشِف { [ع] انكشاف ايدن، آچيلان: (شكوفهٔ منكشف ، ازهار منكشفه) § آچيغه چيقان ، آشكار، نمايان اولان: (هر شي ضدّيله منكشف اولور) § مجهول ايكن بولنمش ، كشف اولنمش، ميدانه چيقارلمش اولان: (اراضئ منكشفه).

مُنَوِّر { [ع] تنوير ايدن ، نورلانديران ، روشن ايدن .

مُنَوَّر { [ع] تنوير ايدلمش، نورلانديرلمش، نورلي: (فكر منوّر ، افق منوّر ، افكار منوره ، آفاق منوره ، مدينهٔ منوره ، قلب منور) . (مُنَوَّرِيت) = منورلك.

مُنَوِّم { [ع] او يوتيجي ، اويقو ويرن، اويوتان دوا .

مُنْهَدِل { [ع] آشاغي يه صاركيق ، ليويرلش ، صارقمش ، صارقيق .

مُنْهَدِم { [ع] ييقلمش، ييقيلان: (باغچه نك ديواري منهدم اولدي) .

مُنْهَزِم { [ع] انهزام ايدن هزيمته اوغراياں ، بوزولان ، صينغين، صينيق. (مُنْهَزِماً) = منهزم اولەرق، بوزولەرق. جمعي (مُنْهَزِمين) .

مُنْهَمِك { [ع] انهماك ايدن ، برشيئه دوام اوزره شدتله ميل ايدن ، برايشه كيريشوب دواملي صورتده اوغراشان. مذموماتده استعمالي غالبدر : (عشرته منهمك).

مُنيب { [ع] انابه ايدن ، ترك معاصي ايله حقه رجوع ايدن .

مُنْيه { [ع] آرزو ، مقصود ، تمنّي اولنان شي. جمعي (مُنَى) مفردي نادراً قوللانيلمشدر .

مُنير { [ع] اناره ايدن ، نورلاندیران، ضيا ويرن ، پارلاق، نورلي اولان : (شمس منير ، كواكب منيره ، وجه منير) .

« انتظارم سكادر صبحه‌دك اي مهر منير »
« بزك خاطرده اولان شبنم اميد كبي »
(نائلي قديم)

مُنيف { [ع] بلند ، رفيع ، بيوك، يوجه : (قانون منيف ، منطوق منيف) .

مُوى { [ف] قيل. (موبمو) = قيل قيل ، آيري آيري ، كمال دقتله (سَرمو) = قيل باشي ، جزئي ، براز ديمكدر. (مُوچينَه) = قيل قوپارمغه مخصوص آلت ، جنبيز. (مُوبَند) = صاچ باغي . (موي بند) ده دينيلير . اصلي (بندمو) اولوب علم اولملغله مضاف اليه تقديم قيلنمشدر.

مُواجَهه { [ع] يوزلشمه ، يوز يوزه‌اولمه : (مظنونلرك مواجهه‌سي لازمدر) § حضور، اوك:

(مواجهۀ ناسده ، خلق مواجهه سنده) ،
(مُواجَهَةً) = مواجهه صورتیله ، بالمواجهه .
« سویلدم بالمواجهه تاریخ »
« خط وجهك یاقشدی صالح بك »
(۱۲۱۹ سروری)

مُؤاخات [ع] قارداشلق ایدشمك ، بربرینی قارداش ایدنمك .

مُؤاخِذ [ع] مؤاخذه ایدیجی ، ایدن .

مُؤاخَذه [ع] صوچه مقابل عتاب ، عقاب ، تأدیب وتعزیر ایتمك . (Critique) مقابلی اوله‌رق (تنقید) و (انتقاد) مقامنده دخی قوللانیلیر . جمعی (مُؤاخَذات).

مُوارَدَه [ع] دیکریله کلمه ، کلوب کیتمه . جمعی (مُوارَدات) = کلوب کیدن شیلر .

مُوازِن [ع] وزنجه مساوی ؛ بر آغیرلقده § اقتدار واعتبار جهتیله کفو ، معادل اولان . اکثریا برنجی معناده قوللانیلیر .

مُوازَنه [ع] ایکی شیء وزنجه بربرینه قیاس ایتمك ، ایکی نسنه وزنجه بربرینه مساوی اولمق § اقتدار واعتبار جهتیله درجۀ متساویه‌ده بولنمق . لسانمزده‌کی صورت استعمالنه کوره‌دخی بوکلمه‌ده بر (نسبت متساویه) معناسی موجوددر: (موازنۀ دولیه ، موازنۀ مالیه)، (مُوازَنات) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُوازی [ع] یکدیکریله برلشمدیکی حالده بر حذاده ، برصیره‌ده قارشی قارشی بولنان . هندسه اصطلاحاتندندر : (اون کیلو متره طولنده‌کی برمسافه‌ده روس وژاپون مفرزه‌لری ایکی موازی خط اوزرنده بولنیور — اقدام).

مُواسات [ع] فی الاصل برینه یارلق ومالاً بدناً مدد کارلق ایتمك ، معاونتده بولنمق معناسنه‌در. لسانمزده مأمورین دولتدن وفات ایدنلرك ایتام وارامله معاش باغلانمق صورتیله وقوع بولان معاونت معناسنده قوللانیلیر . نظمده اسلوب فارسی اوزره (مواسا) طرزنده استعمالی جائزدر .

مُواصَلت [ع] وارمق ، اولاشمق ، قاووشمق . (واصل اولمه ، وصول بولمه) تعبیرلریله استعمالجه بینلرنده فرق واردر . بونلر اشخاص واشیاده و (مواصلت) یالکز شخص حقنده قوللانیلیر .

مُواضَعَه [ع] مقصد اصلیسنی کتم ایتمك نیتیله تصنع ایله وخلاف حقیقت حرکت ومعامله‌ده بولنمق . (مُواضَعَةً) = مواضعه صورتیله ، صورت حقیقیه‌ده اولیه‌رق .

مُواظِب [ع] مواظبت ایدیجی ، ایشنه تقیدایله ملازمت ودوام ایدن .

مُواظَبَت { [ع] آیرلماق اوزره برایشی تعهد والتزام واوکا اقدام تام ایله دوام ایتمك .

مُواعَدَه { [ع] وعده‌لشمك ، سوزلشمك ، سوز ویرمك .

مُوافِق { [ع] مناسب، مساعد ، اویغون : (موافق مصلحت) .

مُوافِقَت { [ع] مساعدلك ، مناسبلك ، اویغونلق § راضی اولمه ، اویغون بولنمه ، اوزلاشمه : (موافقت طرفین ایله) .

مُوالات { [ع] دوستلق، محبت : (تأیید بنیان موالات)

مُوانِس { [ع] موانست ایدیجی ، ایدن ؛ انیس اولان .

مُوانَسَت { [ع] آلیشه‌رق الفت وانسیت ایتمك : (موانست دائمه) .

مُوبَد
مُوبِذ { [ف] مجوسیلرك بیوك مذهب مأموری ، عالمی § حکیم ، فیلسوف § صاحب عقل وتدبیر اولان آدم. جمعی (مُوبِذان) معرّبی (مُوبَذ) در .

مُؤَبَّد { [ع] تأیید ایدلمش ، دائم وباقی قیلنمش. (مؤبَّداً) = الی الابد ، عمری اولدقچه ، مؤبد اوله‌رق .

مُؤْتَفِك { [ع] ترسنه دونن ، آلت اوست اولان . (مُؤتَفِکات) = قوم لوطك زیر وزبر اولان بلده‌لری .

مُؤْتَلِف { [ع] الفتلنمش، اویوشوب آلیشمش ؛ ائتلاف ایدن ، آلیشان .

مُؤْتَمَن { [ع] اعتماد وامنیت اولنان آدم : (مستشار مؤتمن)

« مشیر مؤتمندر مستشار کار فرمادر »

(نفعی)

مُؤَثِّر { [ع] تأثیر ایدیجی، اثر ایدن، ایشله‌ین : (دوای مؤثر، مؤثر علاج ، نصیحت مؤثره ، شعر مؤثر) § عامل ، ایشله‌یوب اثر براقان : (اثردن مؤثره انتقال) .

« الهی حکمت ایجادی کیم کیمدن سؤال ایتسون »

« مؤثر پرده پوش کبریا - آثار حیرتده »

(معلم ناجی)

« بك مؤثردی صدای هاتفی یاخود که بن »

« حال استغراق ایله اولمش ایدم پك ناتوان »

مُوجِب { [ع] ایجاب ایدن، لازم کتیرن، واجب قیلان، باعث ، سبب : (موجب مفخرت ؛ اسباب موجبه) .

مُوجَب { [ع] ایجاب ایتمش ، لازم کتیرمش، واجب قیلمش : (مُوجَبَنجه) = ناظر ، والی کبی سرکرده بولنان مأمورین دولت طرفندن معاملات و مقررات

رسمیه‌نك تنسیب وتصدیق قلندیغنه دائر اوراقك ظهر و یا زیرینه ایدیلن اشارت مخصوصه . بونی کسر جیم ایله یاکلش اوقومامالی .

مُوجِبَه [ع] اعمال حسنه و سیئه‌دن آخرتجه مکافات ویا مجازاتی مستلزم اولان کبیره‌یه اطلاق اولنور § موضوع ایله محمول ویا مقدم ایله تالی بیننده نسبت ثبوتیه بولنان قضیه .

مُوجِد [ع] ایجاد ایدن، وجوده کتیرن ؛ بر شیٔ یوق ایکن یاپان : (موجد حقیقی ، موجد کائنات) = الله ، تکری .

مُوجِر [ع] ایجار ایدن ، کرایه ویرن آدم : (خانه‌نك موجری طرفندن) .

مُوجَر [ع] ایجار ایدلمش، کرایه ویرلمش شی .

مُوجَز [ع] ایجاز واختصار صورتیله ترتیب ایدلمش، قیصالدلمش .

مُوجِز [ع] ایجاز اوزره . مختصر ، قیصه . کلام حقنده ایراد اولنور .

مُؤَجَّل [ع] تأجیل اولنمش ، کری‌یه براقلمش، مهلت تعیین ایدلمش : (مهر مؤجل) = نکاحی حل و فسخ اولندیغی وقت منکوحه‌یه تأدیه‌سی لازم کلن مبلغ معیّن . (مُؤَجَّلاً) = مؤجل اوله‌رق، صوکره‌یه براقلمق صورتیله .

مُوَجَّه [ع] توجیه اولنمش ، یوزی برجهته دوندرلمش ؛ مقبول ، مناسب ، اویغون .

مُوَحِّد [ع] توحید ایدن ، جناب حقی بردر دیین، تکرینك وحدانیتنه ایمان واعتقاد ایدن . (مُوَحِّدانه) = موحّدجه‌سنه . جمعی (مُوَحِّدین) .

مُوحِش **مُوَحِّش** [ع] ایحاش وتوحیش ایدن ، خشیت ویرن، اورکودن، قورقونج : (موحش برحیوان ، موحش برصدا ، موحش برموقع) .

مُؤَخَّر [ع] تأخیر ایدلمش ، صوکره‌یه کری‌یه براقلمش، کچکدیرلمش . (مؤخراً) = مؤخر اوله‌رق ، صوکره‌دن .

مُؤَدَّب [ع] تأدیب ایدلمش ، ادبلندیرلمش ؛ آداب اوگرنمش ، تربیه‌لی ، ادبلی .

مُؤَدِّب [ع] تأدیب ایدن، ادب اوکره‌تن ، ادبلندیرن:

« ای مؤدّب سن ادب ویرمه بو اهل وحدته » ،

« ابسم اول زیرا که بیلمز عشق آدابك ادیب»

(لا)

مُودِع [ع] ایداع ایدن ، امانت اوله‌رق ویرن ،

مالنك حفظنى ديكره توديع ايدن آدم. اصطلاحات فقهيه دندر.

مُودَع { [ع] اصطلاح فقهده كنديسنه وديعه . امانت براقيلان آدم ديمكدر .

مودَه { (فرانسزجه‌دن Mode) البسه واشياى سائره‌جه وقت وقت دكيشن طرز نوين، اصول ظرافت ، نو ايجاد قيافت : (صوك موده ، موده بورونى) .

مُؤَدِّى { [ع] تأديه ايدن ، ادا ايدن، اوده‌ين § سبب، باعث ، موجب : (مؤدىٔ نزاع) .

مُؤَدّٰى { [ع] تأديه اولنمش ، ادا قيلنمش ، اودنمش § معنى ، مفهوم ، مآل ، آ كلاشيلان شى : (مؤداى كلام ، مكتوبك مؤداسى) .

مُؤَذِّن { [ع] تأذين ايدن . اذان اوقويان. جمعى (مُؤَذِّنين).

مُؤْذِى { [ع] ايذا ايدن. انجيدن. اذيت ويرن. جمعى اولان (مُؤْذِيات) = پيره ، تخته‌بتى، سينك، سيورى سينك ، تاتارجق كبى حشراته دينيلير .

مُور { [ف] قارنجه . (مُورْچَه) = كوچوك قارنجه .

(مُورانَه) = قارنجه‌يه كوره ، قارنجه‌يه مناسب صورتده : (هديهٔ مورانه) جمعى (موران) .

« بر اولور ايليجك عدلى ظهور »
« در لطفنده سليمان ايله مور »
(خاقانى)

مُورِث { [ع] ايراث ايدن ، حصوله كتيرن، ويرن: (مورث فتور، مورث مضرت، مورث خسار) لسانمزده ميراث براقان معناسنده قوللانيلماز .

« برمراد اولمغه برآلت ايمش »
« مورث دولت ايمش رفعت ايمش »
(خاقانى)

مُوَرِّخ { [ع] تاريخ يازان ، وقايع ماضيه‌يى ضبط وقيد ايدن : (مورخ مشهور نعيما) جمعى (مُوَرِّخين) § بروقعه ايچون منظوم تاريخ سويله‌ين ، اوصورتده تاريخ سويله‌مكده ماهر اولان : (سرورىٔ مورّخ) .

مُوَرَّخ { [ع] تاريخلنمش ، زمان وقوعى تعيين ايدلمش ، يوم وشهر وسنهٔ انشاسى قيد اولنمش : (فلان تاريخ ايله مورخ مكتوب) ، (مُوَرَّخاً) = تاريخلنمش ، تاريخلى اوله‌رق .

مُوز { [ع] قالين قابوقلى ، يشيل رنكلى عربستانده ، بلاد حاره‌ده حاصل اولان برنوع ميوه‌در . قرق اللى دانه‌سى بردالده يتيشن اشبو ميوه‌نك خام ايكن قابوغى يشيل اولور. كمال ايردكجه صاريلاشير قويولاشير .

اولغون ایکن قابوغی بر طرفندن طوتجه پك قولای صویلیر ولطیف بر رایحه نشر ایدر . کویا اشبو میوه‌نك هر هانکی میوه نیتیله اکل اولنور ایسه دماغه آنك لذتی بخش ایده‌جکی حقنده‌کی روایت پك عامیانه‌در .

مُوَزِّع { [ع] توزیع ایدن ، طاغیتان ، یرلی یرینه ایلتوب اولاشدیران : (پوسته موزعی ، غزته موزعی) جمی (مُوَزِّعِین) .

مُوزَه { [فرانسزجه‌دن](Musée) آثار عتیقه ومواد علمیه وفنیه‌نك وضع وحفظ وتشهیرینه مخصوص دائره . (موزه) لفظی ذاتاً مکان معناسنی حاوی ایکن آخرینه (خانه) کلمه‌سنی علاوه ایتمك عبثدر .

مُوزَه { [ف] چیزمه ، ادك . (مُوزَه دوز) = چیز . مه‌جی ، چیزمه دیکیجی . (مُوزَه‌دوزی) = چیزمه‌جیلك . (مُوزَه‌دوزان) = چیزمه‌جیلر .

مُوژَه { [ف] غم ، بلا ، مصیبت ، قایغو ، تاسه .

مُوسانی { [ف] صاچ وصاقال تراش ایدیلن استره . (اوسطوره) . (مُو) = قیل (سای) = دخی سورمك ، سورتمك وسوره سوره ازوب کیدرمك معناسنه اولان (ساییدن) مصدرندن مشتق اسم فاعل

مرخمدر وصف ترکیبی طرزنده استعمال اولنور : (مشکسای ، جبهه سای ، جبین سای ، موسای) کبی .

مُؤَسِّس { [ع] تأسیس ایدن ، وضع اساس ایدن ، عمل قویان که مقصد بر شیئی یکیدن یاپوب وجوده کتیرن ؛ میدانه چیقاران دیمکدر : (مؤسس دولت ، مؤسس قانون ، مؤسس مکتب) جمی (مُؤَسِّسِین) .

مُؤَسَّس { [ع] تأسیس ایدلمش ، اساس قونلمش ، عملی قورلمش ، عملدن یاپلمش . جمی اولان (مُؤَسَّسات) = آثار ، مبانی ، اماکن معناسنده قوللانیلیر : (مؤسسات خیریه ، مؤسسات عسکریه ، مؤسسات تجاریه) .

مُوَسِّع { [ع] توسیع ایدن ، کنیشلندیرن .

مُؤَسِّف { [ع] کدر وبریجی ، اسفلندیریجی ، اسف ویرن .

مُوَسْوِس { [ع] وسوسه ویریجی ، وسوسه‌لی ، مراقلی آدم .

مُوسی { [سریانیدن] « طور سینا » ده کندیسنه تجلیٔ الٰهی واقع اولان پیغمبر ذیشانك اسمی . بو کلمه‌نك سریانیجه‌ده تابوت

معناسنه اولان (مو) ایله صو معناسنه اولان (سا) کلمه‌سندن مرکب اولدیغی وپیغمبر مشار الیهك نیل اوزرنده وبر تابوت ایچنده بولندیغی ایچون بو اسم ایله تسمیه قلندیغی جملهٔ روایاتدندر. روایت دیکره کوره لسان (قبط) ده (مو) = صو و (شا) = شجر معناسنه اولوب مشارالیه صوده آغاجلره یاقین بر یرده بولندیغی ایچون (موشا) تسمیه ایدلمش و مؤخراً بالتعریب (موسی) دینلمشدر . نظمده اسلوب فارسی اوزره (مُوسی) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُوسیقار ، مُوسیقال [ف] ایریلی اوفاقلی اون بش یکرمی عدد اینجه قامش پارچه‌لری بر اوجدن دیکر اوجه قدر کیتدکجه قیصالمق صورتیله وفشنکلك شکلنده دیزیله‌رك اعمال اولنان برنوع دودوك . نظمده برنجیسی زیاده ، ایکنجیسی آز قوللا- نیلمشدر . لسان ناسده تحریف ایله (موشقال) دینیلیر وصیره‌سیله دیزلمش شیلر ایچون ده تشبیه صورتیله (موسقال قامشی کبی) تعبیری قوللانیلیر . § غاغاسنده بولنان برچوق دلیکلردن روزکار طوقندقجه درلو سسلر ظهور ایدن موهوم بر قوشك اسمیدرکه اساطیر فرسیه‌دندر . کویا حکمای متقدمینك موسیقی بوندن استخراج ایتمش اولدقلری روایتی ده او جمله‌دندر.

مُوسیقی [ع] اصلی سریانیدر. علم الحان ، اصوات موزونه‌دن باحث اولان علم : (آلات موسیقیه ، موسیقیٔ عثمانی ، موسیقی شناس) بعضاً حذف یا ایله (موسق) صورتنده‌ده قوللانیلیر . فرانسزجه (Musique موزیك) کلمه‌سنك بوندن آلنمش اولمسی قویاً محتملدر .

مُوش [ف] فاره ، صیچان . (مُوشَك) = صیچان یاوروسی .

مُوشخوار ، مُوشگیر [ف] صیچان ییین ، صیچان طوتان ، چایلاق قوشی .

مُوَشَّح [ع] توشیح وتزیین ایدلمش ، زینتلی ، مصنع § فن عروض اصطلاحنده مصراعلرینك برنجی حرفلری صیره‌سیله آلنوب یازیلنجه برکلمه ویا برکلام حاصل اولان نظم .

مُوشکاف [ف] قیل یاران ، قیلی قرق یاران ، مدقق . دقت نظر صاحبندن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر . (مُوشکافانه) = موشکافه یاقیشه‌جق صورتده (مُوشکافی) = قیل یاریجیلق ، مدققلك . جمعی (مُوشکافان) .

«ضمیری موشکاف حکمة الاشراق وجدانی
(نفعی)

مُوصِلْ { [ع] ایصال ایدن ، اولاشدیرن، واردیران، ایرشدیرن : (موصل مکتوب ، موصل پیام ، تلغراف موصلی) .

مُوصِلَه { [ع] رجال علمیه یه مخصوص پایه‌لردن بری : (موصلهٔ سلیمانیه ، موصلهٔ صحن) .

مُوصِی { [ع] وصی نصب ایدن ، وصیت ایدن . مؤنثی (موصیه) در .

مُوصًی { [ع] وصی نصب ایدلمش ، وصیت قیلنمش . (موصی به) = وصیت اولنان شی (موصی له) = کندیسنه برشی وصیت اولنان آدم دیمکدر .

مُوَصِّی { [ع] توصیه ایدن ، بر ایشی برینه وصیت وسپارش ایدن . (موصّی) = توصیه اولنمش ، اولنان .

مُوَضِّح { [ع] توضیح ایدن ، واضح وعیان قیلان .

مُوَضَّح { [ع] توضیح ایدلمش ، عیان قیلنمش ، آچیق صورتده کوسترلمش . (موضّحاً) = واضح اوله‌رق ، آشکار صورتده .

مُوَظَّف { [ع] توظیف ایدلمش ، کندیسنه وظیفه ویرلمش ، وظیفه کوسترلمش § ارزاق اعطاسیله وظیفه‌لندیرلمش ، وظیفه‌لی ، معاشلی : (عساکر موظفه ، موظف مأمورین ، خدمهٔ موظفه ، مأمورین موظفه) ، (موظّفاً) = موظف یعنی معاشلی اوله‌رق . جمعی (موظّفین) .

مُوَفِّق { [ع] توفیق احسان ایدن ، ولی التوفیق اولان جناب حق : (جناب موفق الامور) .

مُوَفَّق { [ع] توفیق الٰهی یه مظهر اولمش ، ارادهٔ ازلیه کندی مقصدینه توافق ایتمش ، ایشی اویمش ، اویغون اولان . (موفّقیت) = موفقلق . جمعی (موفّقیات) .

مُوفی { [ع] ایفا ایدیجی ، ایدن ، اوده‌ین .

مُوَقَّت { [ع] توقیت ایدلمش ، هر وقت ایچون اولمایوب معین بر زمان ایچون یاپلمش ، وقت تعیین ایدلمش . (موقّتاً) = موقت اوله‌رق ، براز زمان ایچون .

مُوَقِّت { [ع] توقیت ایدیجی ، کونشی رصد ایدوب بر کونك ساعت ودقیقه‌لرینی تعیین ایدن آدم . (موقّتخانه) = موقّته مخصوص اولوب درونده خارجدن هر کسك کوره‌جکی صورتده عیارلانمش ساعتلر بولنان اوطه‌یه دیرلر .

مُوَقَّر { [ع] توقیر ایدلمش ، آغیرلانمش ، محترم ، وقارلی ،

آغیر طورلی . (مُوَقَراً) = موقر اولەرق .

مُوقِظْ { [ع] ایقاظ ایدن ، اویاندیران ، جانلاندیران

مُؤَكِّدْ { [ع] تأكید ایدن ، بر شیء تكرار ایله قوت ویرن . قوتلندیرن .

مُؤَكَّدْ { [ع] تأكید ایدلمش ، تكرار اولنوب قوت ویرلمش ، قوتلندیرلمش : (تبلیغات مؤكّده) . (مُؤَكّداً) = مؤكد اولەرق ، تكرار ایدلمك صورتیله .

مُوَكِّلْ { [ع] اصطلاح فقهده توكیل ایدن یعنی كندی ایشنی رؤیت ایچون باشقەسنی كندی یرینه اقامه ، وكیل ایدن .

مُوَكَّلْ { [ع] توكیل اولنمش ، وكیل براقلمش ، وكیل اولان .

مُوَكَّلٌ بِهْ { [ع] موكّل طرفندن وكیله تفویض اولنان ایش .

مُوَلِّدْ { [ع] تولید ایدن، طوغوران § طوغورتان ، قابله .

مُوَلِّدُ الْحُمُوضَه { [ع] اجسام بسیطه دندر . صویك اونده طوقوزی ، هوانك بشده برجزءی كندیسندن عبارت رنكسز، رایحەسز ، طاتسز بر نوع غازدركه ثقلتی هوای نسیمیدن براز آغیردر . یانمق ، یاقمق خاصەسنی حائزدر . بوغازك بولنمدیغی یرده آتش وموم یانماز . قابل تغیر اولان شیلرك بوزولمسی ، اكشیمەسی ، كوفلنمەسی هپ بوغازك آنلرله امتزاجندن نشأت ایدر . تنفس واسطەسیله قانه داخل اولەرق قانك رنكنی قیرمزی ایدر . هواده اشبو غاز بولنمایوبده یالكز (آزوت) غازی بولنسه فعل تنفس اجرا ایدیلەمز، ذوالحیاتك كافەسی هلاك اولور .

مُوَلِّدُ الْمَاءْ { [ع] اجسام بسیطه دندر . صویك اونده برجزئندن عبارت رنكسز، رایحەسز وقابل اشتعال برنوع غازدر . تنفسه غیر صالحدر . امثالنه نسبتله غایتله خفیفدر . (مولدالحموضه) ایله بالامتزاج صو حاصل ایدر .

مُوَلَّدْ { [ع] طوغمش ، موجود دكل ایكن صوكرەدن پیدا اولمش . اكثریا صوكرەدن اویدورلمش ، حاصل اولمش الفاظ وكلمات حقنده ایراد اولنور . مثلا (فلاكت ، نزاكت) لفظلری كبی كه مولّددر . جمعی (مُوَلَّدَاتْ) = طوغمش چوجقلر § صوكرەدن حاصل اولمش، اویدورلمش لغات .

مُؤَلِّفْ { [ع] تألیف ایدن، امتزاج ایتدیرن § كتاب وجوده كتیرن، كتاب یاپان. جمعی (مُؤَلِّفِينْ) .

مُؤَلَّف { [ع] تأليف اولنمش ، كتـاب اولەرق وجوده كتيرلمش ، يازلمش كتاب . جمعی (مُؤَلَّفات) = يازلمش اثرلر ، يازلمش كتابلر .

مُؤَلِّم | **مُؤْلِم** | [ع] الم ويرن ، اينجيدن ، آجيتان . برنجيسی زياده قوللانيلير : (مؤلم برخبر ، بر وقعهٔ مؤلمه) .

مُؤَلَّم { [ع . مولد] الملنديرلمش ، الملی ، كدرلی : (قلب مؤلم) .

مُوم { [ع] بالدن چيقان يوموشاق ماده . شمع ، چراغ صورتيلەده قوللانيلير . انواعی موجود در : (بال مومی ، مهر مومی ، ياغ مومی ، اسپرمچت مومی) .

مُؤْمِن { [ع] ايمان ايدن ، اينانان ، قلب ايله تصديق ولسان ايله اقرار ايدن . جمعی (مُؤْمِنين) : (اميرالمؤمنين) مفرد مؤنثی (مُؤْمِنَه) جمع مؤنثی (مُؤْمِنات) در .

مُومَا اِلَيْه { [ع] ايما ايدلمش ، يوقاريده كنديسنه اشارت اولنمش ، اسمی كچمش اولان . بو تعبير رسميّاتده مأمورينـدن اولی صنف اولی رتبەسی مادوننده بولنانلر وخارجدن صاحب اعتبار وحيثيت اولانلر حقنده و (مرقوم ، مزبور) مقامنده قوللانيلير .

مُومِيا { [ف] كويا اينجيلجه وبدنه سوريلنجه هردرلو درده دوای نافع اولان وجريحەيی التيامپذير ايدن بر نوع صو ايمش . (برهان قاطع) ك روايتنه نظراً بو آب موهومك عملی ومعـدنيسی اولورمش § اسكی مصريلرك انواع دهن وبهارات ايله تحنيط ايتدكلری أولمش انسان وحيوان قوروسی .

مُومِيان { [ف] قيل بللی ، بلی قيل كبی اينجه اولان . آثار اسلافده پك چوق تصادف اولنان بو كبی خيالات بارده اليوم متروك حكمندەدر . زمانمزده قيل بللی ، اوق قاشلی ، نقطه آغيزلی ، سروی بويلی بر كوزل تخيل ايدەجك شاعر يوقدر .

مُؤَنَّث { [ع] ديشی . (مُذَكَّر) مقابلی : (مفرد مؤنث ، جمع مؤنث) .

مُونِس { [ع] اينـاس ايدن ، آليشـديران ، انسيت ايتديرن § آليشق ، انسيتلی ، انيس : (مونس روح ، مونس قلب) .

« ذوق اهلنه جهانده بن ايلردم افتخار »
« كيم بزم صفاده مونس جانم نديمدر »

مُؤَوِّل { [ع] تأويل ايدن ، معنای ظاهريدن عـدول ايله باشقه معنايه حمل ايدن . لسانمزده رؤيا تعبير ايدن معناسنده قوللانيلماز .

مُؤَوَّلْ [ع] تأويل ايدلمش . معناى ظاهريدن عدول ايله باشقه معنايه حمل اولنمش .

مُوِيتابْ [ف] قيل طوقويان ، قيلدن شى اورن صنف صنعتكار كه بين العوام تحريف ايله (موطاف) دينيلير .

مُؤَيِّدْ [ع] تأييد ايدن ، قوتلنديرن . متانت ويرن : (مؤيّد السلطنه) .

مُؤَيَّدْ [ع] تأييد ايدلمش ، قوتلنديرلمش ، متانت ويرلمش ، قوى : (مؤيّد من عندالله) .

« حقدن بزه سلطان مؤيّدسين افندم »
« سن احمد ومحمود ومحمّد سين افندم »
« شيخ غالب »

مُويِنَه [ف] كورك . (مو يينه دوز) = كوركجى .

مُويَه [ف] سوزشله آغلامه ، خنچقره خنچقره آغلايش .

مُهابْ [ع] كنديسندن قورقولان ، اوركولن ، هيبتلى .

مُهاجاتْ [ع] بربرينى هجو ايتمك ، هجو ايدشمك .

مُهاجِرْ [ع] هجرت ايديجى ، ايدن ؛ مملكتنى ترك ايدوب عيال واولاديله برابر ديكر مملكته كوچوب كيدن . رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلريله برابر مكهٔ مكرمه دن مدينهٔ منوره يه كوچن ذوات كرامدن هر برينه اطلاق اولنور . جمعى (مُهاجرين) : (مهاجرين وانصار) .

مُهاجَرَتْ [ع] بر يردن ديكر بر يره كوچمك ، خانه دن واقربادن آيرلق صورتيله باشقه محله كوچوب كيتمك .

مُهاجَمَه [ع] هجوم ايتمك ، صالديرمق ؛ بربرى باصديرمق اوزره يوروش ايتمك . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : (مهاجمهٔ آلام ، مهاجمهٔ جيوش) جمعى (مُهاجَمات) .

« كوكل كه كعبهٔ تحقيقه واصل اولمشدر »
« جهان مهاجمه ايتدكجه سومناته كولر »
(معلم ناجى)

مُهادَنَتْ [ع] مصالحه كبى باريشمق ، باريشق اولمق

مُهايا [ع] اصطلاح فقهده تقسيم قبول ايته ين برشيئى نوبتله قوللانمق معامله سنه اطلاق اولنور كه ايكى نوعدر . برى (زماناً مُهايئه) ديكرى (مكاناً مهايئه) در .

مُهْتَدى [ع] اهتدا ايدن ، هدايت بولان ، دين حقه كيرن ، باشقه ديندن دين اسلامه كلمش اولان : (صنعت طباعتى استانبولده ايلك دفعه تطبيق واجرا ايدن مهتدى ابراهيم افنديدر) .

مُهْتَزّ [ع] اهتزاز ايدن ، تتره ين : (صداى مهتز) § سرور وفرحدن حركته كلن .

مُهَذِّب [ع] تهذیب ایدن ، زوائدی طرح وطی ایله اصلاح ایدن ، خالص وپاك قیلان . اكثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر : (مهذّب اخلاق) .

مُهْر [ف] اوستنده اسملر محكوك اولوب مكتوبلره ، سندلره ودیكر اوراقه باصیلان معدنی ویاحجری شیئه اطلاق اولنور كه جمله‌جه معلومدر : (مهرسلیمان ، مهررسمی ، مهرذاتی) سكون ها ایله‌ده لغتدر . (مُهْردار) = نظار ، ولاة كبی بیوك ذواتك معیتلرنده اوراق رسمیه‌یی مهرله‌مكه مأمور اولان آدم :

« پادشه‌معدنده‌بولدی‌مهرینه‌لایق‌گهر »
١٢١٣
« معدن امینی یوسف ضیا پاشانك صدارتنه تاریخ — سروری »

مُهْرَه [ع] یومرو ، طوب كبی یووارلاق شیلر § فقره ، صرتده‌كی اوكورغه كمیكلرینك هربری § مجلّی دكز بوجگی قابوغی § كاغد وسائره جلالامق ایچون قوللانیلان بلّور طوپ . (خَرْ مُهْرَه) = قاطر بونجوغی (مُهْرَهٔ زَرْ) = كونش (زَرْ مُهْرَه) = مصقله ، جلا ویره‌جك آلت . (مُهْرَه دارْ) = مهره‌لی ، جلالی .

« حرفیدر مجموعهٔ اسرار دیوان كمال »
« نقطه‌سیدر مهرهٔ داغ‌درون انوری »
(نفعی)

مُهْلَت [ع] بر شیئك اجراسی ایچون وعده‌دن صوكره ویریلن زمان ، میدان ، مدت معینه . (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : (ایفای تعهدات ایچون ویریلن مهلت قرین انقضا اولدی) .

مُهْلِك [ع] هلاك ایدیجی ، تلف ایدیجی ، اولدیریجی ، اولدیرن : (علّت مهلكه ، مرض مهلك) .

« گرچه‌مهلك‌برتأثروار‌دل‌حسّاسده »
« اشتكا ایتمزعجم‌طرزنده‌سینه‌م‌یاره‌دن »
(معلم ناجی)

مُهَلْهَل [ع] ظریف ، لطیف لباس § گوزل شعر ، سوز .

مُهَلْهِل [ع] برشیٔ‌نازك‌ولطیف یاپان ، نازك و لطیف سوز سویله‌ین .

مُهِمّ [ع] همّ وغم ویریجی ، غصه‌ایله دوشوندیریجی ، تاسه‌لاندیریجی § اهمیتلی ، لازم ، تأخیری جائز اولمایان شی : (امور مهمه ، مسائل‌مهمه ، امرمهم ، اوراق مهمه) جمع‌اولان (مُهِمّات) = محتاج ومقتضی بولنان شیلرمعناسنده واكثریا

عسکر وحرب ایچون لازم اولان اسلحه وجبخانه حقنده قوللانیلیر: (مهمّات حربیه، مهمّات عسکریه ، مهمّات قرطاسیه) ، (مُهِمْتَر) = زیاده مهم (مُهِمْتَرِین) = پك ، اڭ مهم .

مُهِمَّه [ع] مهم ومعتنا اولان شی، ایش : (مهمّهٔ اداره ، مهمّه قلمی ، مهمّهٔ لسانیه) .

مُهْمَل [ع] اهمال ایدلمش، بوشلا نلمش ، حالی اوزره برا قیلمش ، ترك ایدلمش : (امور مهمله) § نقطه‌سز حرف : (تاریخ مهمل) § معناسز ، برمعنایه دلالت ایتمه‌ین کلمه. جمعی (مُهْمَلات) .

مُهْمِل [ع] اهمال ایدن، بوشلایان، حالی اوزره براقان ، ترك ایدن : (مأمور مهمل) .

مُهَنْدِس [ع] فن هندسه‌یه آشنا اولان، یرلری وبنالری اولچوب خریطه‌سنی یاپان . جمعی (مُهَنْدِسِین) ، (مُهَنْدِسْخانه) = علوم ریاضیه وفنون سائره تعلیم اولنوب مهندس یتشدیرمکه مخصوص بولنان مکتب || بعض دوائر رسمیه ده مهندسلرك مأموراً بولندقلری محل ، اوطه .

مُهُود [ع] « مَهْد » ڭ جمعی . کهواره‌لر ، بشیکلر .

مُهَوِّل [ع] قورقوویرن . قورقوتان ، قورقونج .

مُهَيَّا [ع] تهیئه اولنمش، حاضرلانمش ، آماده ، مرتب: « صبح اولدی مهیامی صبوحم ساقی » (م ناجی)

مُهِيب [ع] هیبتلی ، قورقونج: (هیکل مهیب) .

مُهَيِّج [ع] هیجان ویرن .

مُهَيْمِن [ع] قوللرینی خوف وخشیتدن امین ایدن تکری . اسماء الحسنادندر .

مُهِين [ع] اهانت ایدن ، تحقیر ایله‌ین، آشاغیلاتان .

مُهَيِّئ [ع] تهیئه ایدن، حاضرلایان .

مُیاوَمَه [ع] کونده‌لك ایله معامله وپازارلق ایتمك .

مُیَسِّر [ع] قولایلقله حصوله کتیرن، برشیئك اجراسنی قولایلاتان : (میسّرالامور)

مُیَسَّر [ع] تیسیر ایدلمش، قولایلقله حصوله کتیرلمش ، قولایلانمش : (جناب حق آمالمزی میسر ایتسون) .

﴿ نَ ﴾

ن [ع] الفبای عثمانینك یكرمی سكزنجی حرفی. ابجد حسابنجه اللی عددینه اشارتدر .

نا [ف] ادات نفی. دكل، اولمایان لفظلری حكمنده در. عربی وفارسی صفاته لاحق اولور: (نابالغ) = بالغ دكل، بالغ اولمایان. (ناقابل) = قابل دكل، قابل اولمایان. (نا اهل) = اهل دكل، اهل اولمایان. (نامسموع) = مسموع دكل، ایشیدلەمش. ادات سلب اولان (بی) ایله بینلرنده کی فرق استعماله دقت ایتملیدر. (بی) صفاتك غیری اسما ومصادر واسمای جامدەیه داخل اولور . (نا) برقاچ موضعده خلاف قاعده اولەرق (بی) کبی استعمال اولنور: (ناهنجار) = قاعدەیه مخالف، یولسز (ناتوان) = درمانسز، قوتسز.

نای [ف] قامشدن یاپیلان معروف ساز، دودوك بونك بطال، منصور، کرفت، چغرتمه کبی برقاچ نوعی واردر. اکثریا مخفف اولەرق (نی) طرزنده قوللانیلیر. (نای ترکی) = سورنا «ظورنا» . روایت دیکره کوره خطا وختن ترکلرینه مخصوص بر بچق آرشون طولنده بر بوری . (نای انبان) ك مخففی اولان (نا انبان) = طلوم بوریسی، غایدا دیمکدر. § ادات مکان اولور، اواخر کلماته لاحق اولمق صورتیله قوللانیلیر: (تنکنا) = طاریر (پهنا) = اکلی، کنیش یر.

«نایك که چیقار زمزمه سوراخلرندن»
«بلبللر اوتر صانکه کلك شاخلرندن»
(نائلی قدیم)

نااستوار [ف] محکم و صاغلام اولمایان، متانتسز، چوروك .

ناآشنا [ف] آشنا اولمایان، بیلنمەین، یابانجی . بعضاً نظمده (ناشنا) صورتنده تخفیف اولنور.

نا امید [ف] امیدسز، مأیوس . (نا امیدی) = امیدسزلك، مأیوسیت .

نا اهل [ف] اهل دكل، اهلیتسز. جمعی: (نا اهلان)

ناب [ع] آزی دیشی، آغزك صوکنده کی دورت بیوك دیش.

ناب [ف] صرف، صافی، خالص، براق: (آب ناب، لعل ناب، شراب ناب، درّ ناب) .

نابت [ع] یردن بیتن، یردن چیقوب نشو ونما بولان: (خدایی نابت، قوۀ نابته) .

نابجا { [ف] محلسز ، يولسز ، مناسبتسز . يرنده دكل .

نابديد { [ف] كورنمز ، بلبرسز ، غائب . (بديد)ك ضدى :

« نابديد اولدى بليرسز يوق اولاندر نابود »
(تحفهٔ وهبى)

نابرجا { [ف] « نابجا » كبى محلسز ، مناسبتسز ، يولسز .

نابض { [ع] نبضان ايديجى ، اوريجى : (عروق نابضه) ، (نابضه) = نبض طامارى .

نابع { [ع] نبعان ايدن ، يردن چيقوب فيشقران ، قاينايان ، آقان .

نابغه { [ع] عظيم الشان آدم § فصيح ومشهور اولان ، قومى ايچنده خارق العاده اولەرق ظهور ايله تفرد ايدن شاعر : (نابغة الزمان) جمعى (نوابغ) .

نابقاعده { [ف] قاعده يه اويمايان ، قاعده يه مغاير بولنان ، قاعدەسز :

« باقدم سطور نسخهٔ آفاقه سرتسر »
« يك حرف نابقاعده يوقدر ميانەده »
(نابى)

نابكار { [ف] ايشه كلمز ، ايشلەمز ، خيرسز ، يارامازد : (مرد نابكار) .

نابمحل { [ف] محلسز ، يولسز ، يرنده ومناسب دكل .

نابود { [ف] معدوم صرف ، يوق اولان ؛ موجود دكل ، غائب :

« مظهر حق ايكن اول صنع جليل »
« دخى نابود ايدى جبرائيل »
(خاقانى)

نابهنجار { [ف] رسم وقاعدەيه مغاير ، يولسز اولان .

نابينا { [ف] كوزسز ، آنادن طوغمه كور . مجازاً (بصيرتسز) مقامندەده قوللانيلير .

(نابينايى) = كورلك . (نابينايان) = كورلر .

ناپاك { [ف] پاك اولمايان ، كيرلى ، پيس ، مردار . جمعى (ناپاكان) (ناپاكى) = كيرليلك ، مردارلق .

ناپسند { [ف] مقبول اولمايان ، بكنلمەين ، چركين .

ناپيدا { [ف] ظاهر اولمايان ، كورنمەين ، كيزلى . (پيداوناپيدا) = بللى بليرسز .

ناتراش { [ف] تراش اولنمامش ، يونلمامش ،

ناتراشيده { قابا § ادب ، نزاكت بيلمەين ، تربيەسز آدم .

ناتمام { [ف] تمام دكل ، اكسيك ، نقصان .

ناتوان [ف] قوتسز ، درمانسز ، كوجسز . (ناتوانی) = ناتوانلق ، قوتسزلك ، كوجسزلك .

ناجذ [ع] آزی دیشلرینك نهایتنده‌كی آلتلی اوستلی صوك درت دیش . جمعی (نواجذ) .

ناچسبان [ف] یاقیشیق آلمایان ، لایق اولمایان .

ناجی [ع] نجات بولان ، قورتیلان § عقوبات اخرویه‌دن خلاص اولان : (فرقهٔ ناجیه ، امت ناجیه ، معلم ناجی) .

« ناجی بن ایسه‌م نجات هیهات »
(ناجی)

ناچار [ف] چاره‌سز ، ضروری ، چاره‌سی اولمایان فقیر ، دوشكون . (ناچاری) = ناچارلق .

ناچیز [ف] برشی دكل ، هیچ حكمنده ، دگرسز . اشخاص واشیایه وصف اوله‌رق قوللانیلیر: (تحفهٔ ناچیز ، بندهٔ ناچیز ، شكوفهٔ ناچیز ، هدیهٔ ناچیز) ، (ناچیزانه) = ناچیز اولانه یاقیشه‌جق صورتده . (ناچیزی) = ناچیزلك .

ناحق [ف] حقسز ، حق وعدله موافق اولمایان § بیهوده ، عبث .

ناحیه [ع] جانب ، كنار ، طرف ، یان § تشكیلات ادارهٔ ملكیه‌جه قضایه تابع اوله‌رق طرف دولتدن منصوب بر مدیر ایله اداره اولنان محل ، مملكت . جمعی (نواحی) .

ناخدا [ف] كمیجی ، كمی قپودانی . اصلی اضافتله (ناوخدا) دركه تكنه صاحبی دیمكدر .

ناخشنود [ف] خشنود اولمایان ، راضی دكل .

ناخلف [ف] شرف و حیثیت خصوصنده پدرینك اجدادینك اثرینه اقتفا ایتمه‌ین وسفاهتی رذالتی ارتكاب و اجرا ایدن خیرسز اولاد .

ناخن [ف] طیرناق . (ناخن آفتاب) = آتش . (ناخن خامه) = قلمك اوجی ، بورونی . (ناخن بدندان) = یأس وكدر یاخود بهت وحیرت سببیله طیرناغی دیشلری آره‌سنه قیصدرمش اولان . (ناخن بر ، ناخن برای ، ناخن گیر) = طیرناق كسمكه مخصوص چاقی ویاخود مقراص .

ناخواست [ف] طلب اولنمامش ، ایسته‌نله‌مش § اختیارسز ، طلبسز .

ناخواه [ف] ایسته‌مه‌ین ، رضا كوسترمه‌ین . (خواه ناخواه) = ایستر ایسته‌مز .

ناخوش [ف] خوش اولمایان ، طبیعته ومزاجه خوش کلمه‌ین ، ایگرنج ، چرکین. (ناخوشی) = ناخوشلق ، فنالق ، ایگرنجلك .

نادان [ف]جاهل ، بیلمز ، بیلمه‌ین. (نادانی) = نادانلق ، جهالت ، بیلمه‌مك . بوکلمه بین العوام درشت سوزلو ، خشین خویلی اولان اشخاص حقنده ایراد اولنور .

« نادانلر ایدر صحبت نادانله تلذذ »
(لا)
« سوز کوهردر نه بیلیر قدرینی نادان کوهرك »
(باقی)

نادر [ع] ندرتلی ، آز بولنان ، آزاولان : (نادرالوجود ، آثار نادره) ، (النادر کالمعدوم) = آز بولنان شی یوق کبیدر .

نادرست [ف] درست دکل ؛ صاغلام ، طوغری ، صحیح اولمایان : (طبع نادرست ، سخن نادرست ، تن نادرست) ، (نادرستی) = نادرستلك ، عدم صحت.

نادره [ع] نادر اولان شی ، هر زمان واقع اولمایان خصوص وعجیبه . (نادره دان) = نادره بیلن ، اهل عرفان وظرافت ، عالم ظریف (نادره سنج) و (نادره گو) = نادره سویله‌ین ، نادر سوز سویله‌ین ظریف آدم (نادره کار) = نادر ، صنعتلو شیلر یاپان استاد :

« نازدن چشمنی خاموش کورن هرمژه سن »
« ترجمان نکه نادره پرداز صانیر »
(نائلی قدیم)
« حاصلی شمدی بنم نادره سنج عالم »
« ایدر اقرار بوکا کامل اولان اذعانی »
(نفعی)

نادم [ع] ندامت ایدن ، پشیمان اولان. (نادمانه)=ندامت کوسترنه لایق صورتده (نادمیت) = نادملك ، پشیمانلق .

نادی [ع] ندا ایدیجی ، هایقیران ، چاغیران § مجلس ، انجمن : (نادی عرفان) .

نادیده [ف] کورلمه‌مش ، امثالسز : (نادیده براثر ، نادیده بر قیافت) .

نار [ع] آتش ، اود : (نار فرقت ، نارحسرت ، اجزای ناریه ، صنایع ناریه ، افواه ناریه) ، (اهل نار) = اهل جهنم ، طامو عذابنه مستحق اولانلر (نار ابیض ، نار بیضا) = دمیرك پك قیزغینی . (ناری) = ناره منسوب ، جهنمی || جن ، پری .

« ویردی برقه سحاب ایچنده قرار »
« صانکه خاکستر ایچره صاقلادی نار »
(حالتی)

نار { [ف] ایچی قیرمزی ، طاتلی صولی ، نحوده مشابه دانه‌لرله مملو اولان قالین قابوقلی ویووارلاق معروف میوه . اصلی (انار) در . لسانمزده مخفف اوله‌رق قوللانیلیر : (نار دانه‌سی ، نارچیچکی) ، (نار بن) = نار آغاجی . (نار دنك) = نار پکمزی .

نارچیل { [ف] بیوك ، یووارلاق هندستان جوزی . معربی (نارجیل) در . اصلی هند لسانده (نارگل) ویاخود (نارگیل) لفظی اولدیغی وقابوغندن یاپیلسی مناسبتیله لوله‌سنه تنباکو قونیلوب ایچیلن آلته (نارکیله) دینیلدیکی مرویدر .

ناردین { [ف] سنبل رومی دینیلن چیچك .

نارسا { [ف] یتشمه‌مش ، اولغون دکل ، خام § مناسب ، مستعد اولمایان . (نارسایی) = خاملق ، عدم مناسبت ، عدم استعداد .

نارسیده { [ف] مراهق ، بلوغه ایرمه‌مش چوجق : (طفل نارسیده) § یتشمه‌مش ، خام میوه : (امرود نارسیده) .

نارنگ { [ف] ترنج دینیلن میوه . معربی (نارنج) در . (نارنجی) یاخود (نارنگی) = ترنجه منسوب ، ترنجی رنك || ماندارین دینیلن میوه دیمکدر .

ناروا { [ف] روا دکل ، روا اولمایان ؛ لایقسز .

ناز { [ف] شیوه ، عشوه ، ادا ؛ کوزللرك طبیعته خوش کلن وجذب قلب ایدن وضع و طوری : (چوق ناز عاشق اوصاندیریر — کلام مشهور) بو کلمه (ایتمك ، چکمك) ماده‌لریله قوللانیلیر . (ناز پرور) = ناز ایدن ، نازلی . (ناز پرورانه) = نازلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده (ناز پروری) = نازپرورلك ، نازلیلق (ناز پرورد ، ناز پرورده) = ناز ونعیم ایله بویودلش ، تربیه ایدلمش اولان .

« منت نازم کیم بویوتدی بویله‌بی‌پرواسنی »
« کیم یتشدیردی بوکونا سرودن بالاسنی »
« ندیم »

« ناز ایلسون سپهره اوکیم بی‌نیاز اولور »
« قوجه راغب »

نازك { [ف] رقیق ، یوفقه ؛ اینجه ، لطیف : (شعر نازك ، سخن نازك) § نازلی ، ادبلی ، ظریف ؛ آدابه رعایت وکمال لطافت ایله التفاتلی معامله ایدن آدم . بوکلمه لسانمزده کسر (زا) ایله قوللانیلیر . (نازکانه) = نازك اولانه یاقیشه‌جق صورتده (نازکی) = نازکلك (نازك اندام) = نازك انداملی ، لطیف طورلی . (نازك

بَدَنْ) = نازك بدنلی ، لطیف وجودلی (نازُكْ مِزاجْ) = نازك خویلی ، طبیعتلی . (نازُكْتَرْ) = پك نازك ، ظریف ولطیف اولان . (نازُكْتَرِینْ) = دها نازك ، اڭ نازك . (نازُكْ تَنْ) = نازك وجودلی ، تنی یوموشاق اولان ، خورمعامله یه طایانامایان .

« بویدن خوش ، رنكدن پاكیزه درنازك تنك »
« بسله مش قوینده كویا كیم كل رعناسنی »
(ندیم)

نازِلْ { [ع] نزول ایدن ، یوقاریدن آشاغی اینن : (نازل اولان باران) § منزله ، برمحله اینن ، قونان : (فلان مسافرخانه یه نازل اولدی) .

نازِلَه { [ع] بلا ، داهیه ، محنت § اعضای بدندن برطرفك تعطیل حس وحركتی موجب اولان علّت ، نزول ، اینمه § نزله دینیلن خسته لك .

نازَنْدَه { [ف] ناز ایجی ، نازلا - نیجی ، نازلانان :

« جهان آرایش ازهار كلزار ایله نازنده »
« زمین فیض لطافتله سپهر دامتنان اوزره »
(نفعی)

نازَنِینْ { [ف] نازلی ، خوش ادالی ، سوكیلی .

ناس { [ع] اسم جنسدر . بنی آدم ، خلق ، انسانلر : (بین الناس ، علی ملأ الناس) ، (خیرالناس من ینفع الناس) = ناسك خیرلیسی ناسه نفعی اولاندر . (الناس علی سلوك ملوكهم) .

ناسازْ { [ف] دوزنسز ، اویغون اولمایان ، غیرموافق : (بخت ناساز ، چرخ ناساز) ، (ناسازی) = دوزنسزلك ، اویغو - نسزلق (ناسازْكارْ) = یوقاریده كی معنالری افاده ایتدیكی كبی اویغونسز ، مناسبتسز ایشلره صالدیران آدم معناسنی ده تضمین ایدر (ناسازْكارِی) = ناساز كارلق .

ناسِجْ { [ع] نسج ایدن ، طوقویان ، طوقویجی .

ناسِخْ { [ع] نسخ ایدن ، ابطال ایدن : (آیت ناسخه) § كتاب وامثالی یازلمش شیلرك نسخه سنی یازان ، چیقاران .

ناسَزا { [ف] لایق دكل ، لایق اولمایان ، مناسبتسز .

ناسُفْتَه { [ف] دلنمه مش ، دلیكسز : (درناسفته) = دلیكسز اینجی .

ناسَنْجِیدَه { [ف] طارتلمامش ، وزن اولنمامش . صوكی دوشونلمكسزین سویله نیلن سوز ، نتیجه سی كوزه تلمكسزین یاپیلان ایش حقنده ایراد اولنور .

ناسُوتْ { [ع] جسمانیت ، بشریت ؛ عالم اجساد ، دنیا .

(لاهوت) مقابلی : (عالم ناسوت) . (ناسوتی) = دنيايه، بشريته منسوب ومتعلق . (ناسوتيان) = انسانلر .

ناسور [ع] ايچی فاسد اولوب سيلانی منقطع اولمايان ياره ودليك : (ناسور دمعی ، ناسور شرجی، ناسور بولی) بونلر اصطلاحات طبيه دندر. بونك محرفی (ناصور)در. « خراش ايلر خيالی سينه لرده زخم ناسوری » (نفعی)

ناسی [ع] نسيان ايدیجی ، اونوتيجی ، اونوتان .

ناشاد [ف] شاد اولمايان، غملی، تاسه لی : (دل ناشاد ، خاطر ناشاد)، (ناشادی) =ناشادلق، غمليلق .

ناشايسته [ف] لايق اولمايان ، لايق دكل .

ناشد [ع] شعراوقويان، يازان، شاعر .

ناشر [ع] نشر ايدن ، صاچان، طاغيدان ، يايان : (ناشر عدالت ، ناشرانوار، ناشرلوای عدل، ناشر رايات ظفر) § كتاب ورساله واوراق مطبوعه نشر ايدن .

ناشز [ع] دائماقالقمش. قابارمش، آتان شريان ، طمار .

ناشسته [ف] يیقانمامش ، پاك اولمايان:(جامهٔ ناشسته)

ناشكيب [ف] صبرسز، تحملی اولمايان ، چابك اوصانان: (دلدادهٔ ناشكيب) نظمده نادراً (ناشكيبا)طرزنده قوللانيلديغی ده واقعدر . (ناشكيبی) = صبرسز- لق ، تحملسزلك .

ناشكفته [ف] آچلمامش ، ياپراقلری آچلمايوب هنوز طومروق حالنده بولنان : (كل ناشكفته) بعضاً تخفيف ايله (نشكفته) صورتنده دخی قوللانيلير : (غنچهٔ نشكفته) .

ناشناس [ف] جاهل § بيلمز ، طانيماز. بومعناده وصف تركيبی صورتنده قوللانيلير : (قيمت ناشناس، حدناشناس، وظيفه ناشناس، نعمت ناشناس ، حق ناشناس) .

ناشنيده [ف] ايشيدلمه مش ، طويولمامش: (سخن ناشنيده ، نشيدهٔ ناشنيده ، فقرهٔ ناشنيده) .

ناشی [ع] نشأت ايدن ، ايلری كلن، وجود بولان، طولايی.

ناصاف [ف] صاف ، خالص اولمايان ؛ مغشوش ، قاريشق اولان .

ناصب [ع] نصب ايدیجی ، ركز ايدیجی ، بر يره ديكيجی : (ناصب اعلام ، ناصب الويه) § عربيده حرفی منصوب يعنی اوستون اوقوتيجی . جمعی (نواصب) .

ناصح [ع] نصیحت ایدن، اوگود ویرن: (ناصح غیر عامل)، (ناصحانه) = اوگود ویریجی یه یاقیشه جق صورتده. (ناصح الجیب) = قلبی غل وغشدن پاك وتمیز، صافدل آدم.

«خوب صورتلردن ای ناصح بنی منع ایتمه کیم»
«پرتو خورشید انوار حقیقتدر مجاز»
(فضولی»

ناصر [ع] یاردیمجی، یاردیم ایدن، مددکار: (ناصر دین ودولت) جمعی (ناصرین).

ناصواب [ف] طوغری دکل، مناسب وحقلی اولمایان: (جواب ناصواب).

ناصیه [ع] آلین، انسانك قاشلرندن یوقاری قیلسز اولان آچیقلق: (ناصیه سای) = آلینی یره سورن (ناصیه پیرای) = آلینی بزه ین، آلینه زینت ویرن. (ناصیهٔ حال) = کورونش، چهره نك کوسترشی دیمکدر: (فلانك ذکاوتی ناصیهٔ حالندن آکلاشیلیور) جمعی (نواصی).

ناضج [ع] اولغون، یتشمش، پیشمش؛ نصاب وقوامنی بولمش. (ات ومیوه حقنده قوللانیلیر) § عربیده رأی وتدبیری متین آدمه (نضیج الرأی) دینیلیر.

ناطح [ع] طوس اوریجی حیوان.

ناطر [ع] بکجی، باغ وباغچه بکله ین § حمام معتمدی، حمامك صویونیلان محلنده خدمت ایدن آدم.

ناطق [ع] نطق ایدیجی، سویله یجی: (انسان حیوان ناطقدر) § بیان ایدیجی، بیلدیریجی، حاوی: (سندك ناطق اولدیغی مقدار).

«مخترع طرز بدایع اثر»
«ناطق اسرار التهی عمر»
- (نفعی) نك خاتمی -

ناطقه [ع] سوز: (زیب ناطقهٔ رقیت) § قوهٔ دراکه، انسانی حیواناتدن تمیز ایدن مزیت معنویه: (نفس ناطقه، قوهٔ ناطقه)

«حمد حکك غایتی یوقطی لسان ایده مکر»
«دیمکه بیکده برین ناطقهٔ انسانی»
(نفعی)

ناطقه پرداز | **ناطقه پیرا** [ف] سوز ترتیب ایدیجی و سوز بزه یجی معناسنه درکه فصاحت وبلاغتله افادهٔ مرام ایدن؛ کوزل، درست، سربست سوز سویله ین آدم دیمکدر.

ناطور [ع] باغ بکجیسی، حمام صویجیسی. (ناطر) ایله مترادفدر. لسانمزده ایکیسی ده ایکنجی معناده مستعملدر.

ناظِر [ع] نظر ایدن ، باقان : (صحرایه ناظر ، دریایه ناظر ، عیون ناظره) § اصطلاحات رسمیه‌ده برادارەنك ویاخود دائره‌نك كافهٔ امور ومعاملاتنه نظارت ایدن اك بیوك مأموری: (صحیه ناظری، مالیه ناظری ، مصارفات عسكریه ناظری ، صوناظری، تمغا ناظری، نفوس ناظری) قوللانیلان جمعی (نُظّار) در .

« ناظر مالیه غالب فی رجب بش طغسان اوچ »

(صلاحی)

« بر وجهه ناظر اول كه نظیری بولنمیه »

(نائلی قدیم)

ناظِم [ع] نظم ایدن ، دیزن ، ترتیبنه قویان، صیره‌لایوب نظام ویرن: (ناظم امور) § شعر سویله‌ین، شاعر: (ناظم مثنوی، ناظم قصیده ، ناظم غزل) مع‌مافیه (شاعر) ایله (ناظم) بیننده‌كی فرقه دقت ایتمك كركدر. زیرا هر موزون ومقفی سوز سویله‌ینه (ناظم) دینیلیر، اما شاعر دینیله‌مز . جمعی (ناظمین) .

« رافع رایت دین وایمان »

« ناظم سلسلهٔ امن وامان »

(خاقانی)

ناعِم [ع] تروتازه ونرم ولطیف سبزه ونسنه‌یه دینیلیر : (قصیر وعصبی اولان چكه‌سی سمین وناعم برخط ایله كردننه مربوط ایدی — معلم ناجی) . § مدیه، استریدیه، صالیانغوس كبی كیكسز وقابوقلی حیواناته صفت اوله‌رق قوللانیلیر : (حیوانات ناعمه) جمع اولان (ناعمات) = اومثللو حیواناتك احوال وكیفیاتندن بحث ایدن مبحث علم حیواناته اطلاق اولنور .

ناعُورَه [ع] باغچه‌لرده‌كی صو دولابی، دوندكجه سسی اطرافه عكس ایدن بوستان دولابی. بومعناده (ناعور) ده دینیلیر . § باغچه صولانیلان بیوك واوزون آغیزلی قوغه . جمعی (نواعیر) .

نافْ [ف] كوبك § وسط ، اورته : (نافِ زمین) = مكهٔ مكرمه (نافِ شب) = كیجه یاریسی.

« سودای خال عارض دلبرله نائلی »

« ناف غزال مهر كریبان دریده‌در »

(نائلی قدیم)

نافِجَه [ع] مسك كوبكی . (نافه) نك معرّبی .

نافِخْ [ع] نفخ ایدیجی، اوفوریجی: (نافخ صور قیامت) .

نافِذْ [ع] نفوذ ایدن ، ایشله‌یوب اوته‌یه كچن § نفوذلو ، تأثیرلی ، كندیسنه اطاعت اولنان . مادیات ومعنویاتده مستعملدر : (سهم نافذ ، امر نافذ، حكم نافذ) ، (نافذ الكلم) = سوزلری كچن ، اجرا اولنان آدم .

نافِر { [ع] نفرت ایدیجی، ایدن§ اورکك ، قورقاق .

نافَرْجام { [ف] نتیجه‌سز . فائده‌سز، عاقبتی خیرسز، بوش: (بخت نافرجام ، طالع نافرجام ، کار نافرجام) .

« گه اسیر غربت ایلرگه انیس غم بنی »
« شاشمثیم بیلمم نه یاپسه‌م بخت نافرجامه بن »
(نورس)

نافِع { [ع] منفعتلی ، فائده‌لی : (امر نافع، تشبثات نافعه) ، (امور نافعه) = تیموریوللر ، طرق ومعابر انشا آتی کبی مملکتك فوائد مادیه‌سنه متعلق خصوصات دیمکدرکه دولتجه برنظارت مخصوصه ایله اداره ایتدیریلور. § شفالی، یارار: (دوای نافع ، علاج نافع) § اسماءالحسناندر . بوتقدیرده (عبدالنافع) صورتنده اسم اوله‌رق قوللانیلیر . حضرت پیغمبر علیه السلام افندمزك کوله‌سنك اسمیدر .

« نافع اولماز مرض عشقه مداوای حکیم »
(نوعی)

نافِلَه { [ع] واجب اولمایان، من غیر وجوب ولزوم اجرا قیلنان فعل وعمل : (نافله نمازی) بومعنایه کوره جمعی (نَوافِل) § فائده ومنفعتی اولمایان، بیهوده ، هبا ، بوش : (نافله اختیار زحمت ایتدی، نافله چالیشدی) .

« کوسدم سکا بن نافله یالوارمه بارشمم »
(واصف)

نافه { [ف] مسك آهوسی دینیلن حیوانك کوبکندن چیقان مسك : (نافهٔ مشك ختن) § محبوبه‌نك صاچی § دریسندن کورك یاپیلان حیوان پوستلرینك قارنی آلتنده‌کی قسم مقبولنه اطلاق اولنور : (نافهٔ سمور ، نافهٔ وشق) .

« اول غزال حرمه نافه صفت »
« خال مشکینی ویرردی زینت »
(خاقانی)

نافی { [ع] نفی وانکار ایدیجی ، رد ودفع ایله‌یجی، سوروب تبعید ایدن : (لام نافیه) .

نافوره { [ع] حکمت طبیعیه اصطلاحاتندندرکه هوانك صو اوزرینه تضییقندن حاصل اولان آثاری ارائه ایدن فسقیه‌یه مشابه برنوع آلته اطلاق اولنور .

ناقابِل { [ف] قابل دکل ، ممکن اولمایان § قابلیتسز ، اهلیتسز : (مرد ناقابل، شخص ناقابل) بومعنایه کوره جمعی (ناقابِلان) .

ناقِد { [ع] نقد ایدن ، کوتویی ایبدن آییران § آقچه‌نك قلب اولوب اولمدیغنی تجربه ومعاینه ایدن آدم :

« ملّانه عجب بیلمه‌سه اما بوعجبدر »
« هیچ اولیه برناقد کالای زمانه »
(نفعی)

ناقِص { [ع] نقص ایله متصف، تام دکل ، اکسیك :

(فعل ناقص) = لام الفعلنده حروف علتدن يعنى واو ، يا ، الف حرفلرندن برى بولنان فعل . (قطع ناقص) = قطوع مخروطياتدن « بيضى » دينيلن شكل . (ناقص العيار) = عيارى نقصان ، اكسيك ، بوزوق . § اصطلاحات رياضيه‌جه طرح وتنزيل علامتى اوله‌رق (—) شو وجه ايله چيزيلن قيصه خط ديمكدر :

« ناقص اولمازفيض ذاتى تلخئ ايامدن »
« باده تلخ اولدقجه آرتار نشئه سى قوتلنير »
(قوجه راغب)

ناقِض } [ع] نقض ايديجى، بوزيجى، ابطال ايدن ، بوزان .

ناقِل } [ع] نقل ايدن ، بر يردن بريره طاشيان : (ناقل حرارت ، ناقل اشيا ، اجسام ناقله) § حكايه ، روايت ايدن :(ناقل اخبار)، (ناقل مجلس) = برمجلسده سويله‌نيلن سوزلرى ديكر محلده نقل وروايت ايدن منافق ، سوز آلوب كوتورن فنا اخلاقلى آدم .

ناقُور } [ع] انواعنه شامل اولمق اوزره دودوك ، بورو .

ناقُوش } [ع] خرستيان كليسالرنده معلق اولوب اوقات لازمه‌ده چالينان چاك § اسطوانه شكلنده وچاكه مشابه شيشه‌دن معمول كيمياكر آلتى :

« آلدك هزار بتكده‌يى مسجد ايلدك »
« ناقوس يرلرنده اوقوتدك اذانلرى »
(مرثيه ـ باقى)

ناقَه } [ع] ديشى دوه : (ناقهٔ ليلى) § عربيده سيويلجه‌يه ده اطلاق اولنور .

ناك } [ف] تركجه‌ده‌كى (لو) و (لى) اداتلرى كبى براسمك آخرينه علاوه اولندقده تكيف واتصاف حالتنه دلالت ايدر برآدات فارسيدر : (غمناك) = غملى (كدرناك) = كدرلى (دردناك) = دردلى (فرحناك) = فرحلى (طربناك) = طربلى ديمكدر .

ناكام } [ف] مرامنه نائل اولمايان، محروم ، مأيوس: (بندهٔ ناكام ، عاشق ناكام) ، (ناكامى) = ناكاملق ، محروميت .

ناگاه } [ف] آگسزين، بردن بره ، وقتسز. (ناگه) طرزنده تخفيفله‌ده قوللانيلير . (گاه وناگاه) = وقتلى وقتسز .

ناكَس } [ف] بخيل ، ذليل ، خسيس ، فرومايه ، آلچاق . (ناكسانه) = بخيلجه ، فرومايه‌جه، آلچاقجه‌سنه (ناكسى) = خسيسلك ، فرومايه‌لك ، آلچاقلق . جمعى (ناكسان) .

ناگوار / **ناگواره** } [ف] معده‌ده هضم اولنمايان، بطى الهضم § آجى، اكل وشربه صالح اولمايان : (شراب ناگوار) .

ناگهان / **ناگهانی** { [ف] (ناگاه) ایله مترادفدر. آ کسزین ، بردنبره ، آبا کسز دیمکدر : (بلای ناکهانی ، قضای ناکهانی) .

« خوف شمشیری جهانه یادمرگ ناکهان »
« فیض جودی کائناته فتح باب روزکار »
(نفعی)

نال { [ف] مزمار ، دودوك § قامش قلم § قلمك ایچندهکی اینجه تل § قامش § ایکلهین، ایکلتی.

نالان { [ف] ایکلهیجی، ایکلهین: (بلبل نالان، عاشق نالان).

نالایق { [ف] لایق دکل ، لایق اولمایان ، لایقسز .

نالش { [ف] ایکلهمه، ایکلتی ایتمه، ایکلهیش : (نالش عندلیب ، نالش عاشق غریب ، نالش نای) ترکجه (ایتمك ، ایلهمك) ماده لریله قوللانیلماز :

« ایله ای کریهٔ نالش قرینم ازدیاد »
(معلم ناجی)

ناله { [ف] فریاد ، ایکلتی: (نالهٔ دل ، نالهٔ نی ، نالهٔ بلبل ، نالهٔ عشّاق)، (ناله زن ، نالهسنج)= ناله ایدیجی ، فریاد ایدن. (ناله زنی ، نالهسنجی) = فریاد ایدیجیلك . (ناله کنان) = فریاد ایدرك دیمکدر . ناله ایدیجی معناسنه اولان (ناله کن)ك جمعیده بویله کلیر :

« وجدمی تزیید ایدن همدردلر الحانیدر »
« ناله سنج اولدقجه نی ایلر انینم ازدیاد »
(معلم ناجی)

نام { [ف] اسم، آد: (ندیم نامنده برشاعر کلمش) § شهرت، شان ، اوك : (فلان چوق نامليدر ، نام وشانی وار) ، (ناملی) = شهرتلی ، مشهور دیمکدر. (نامدار) = آدلی ، شانلی ، شهرتلی . (نام آور ، نامور) = آدی چیقمش ، مشهور آدم : (والیٔ نامدار ، ادیب نامور) ، (نامجوی) = نامآرایان، جسور، بهادر. (نامزد) = نشانلی ، یاووقلو § برخدمت ویا مأموزیت ایچون اسمی ذکر اولنوب نصب وتعیینی تصمیم ایدلمش اولان .

« شهسوار نامور ، رایت کشای صفدری »
(نفعی)

نامبارك { [ف] مبارك اولمایان ، میمنتسز، اوغورسز:

« نامبارك قدمی نیل وفراتی قوروتور »
(لا)

نامتصور { [ف] متصور اولمایان ، تصور وخیاله کلهمش اولان .

نامتناهی { [ف] متناهی دکل ، نهایتسز ، صوکی اولمایان : (فضای نامتناهی ، فیض نامتناهی) .

نامحدود [ف] حدودی اولمایان. حدسز، پایانی یوق: (شوق نامحدود).

نامحرم [ف] محرم اولمایان، اختلاطی وانسیتی حرام اولان § بیکانه یابانجی. (نامحرمیت) = غلطات مستعمله‌دندر.

نامحصور [ف] حصر ایدلمه‌مش، محصور دکل، پایانی اولمایان.

نامرد [ف] مرد اولمایان، بخیل، انسانیتسز، آلچاق (نامردانه) = نامردجه‌سنه، آلچاقجه‌سنه (نامردی) = آلچاقلق.

نامرضی [ف] رضایه موافق اولمایان: (فعل نامرضی، حال نامرضی).

نامزاج [ف] مزاجسز، کیفسز، خسته. (نامزاجی) = مزاجسزلق، خسته‌لك.

نامزد [ف] « نام » ماده‌سنده کوسترلدیکی وجه ایله نشانلی، یاووقلو § برخدمت ویامأموریت ایچون اسمی ذکر وقید اولنوب نصبی تصمیم قیلنان.

نامسبوق [ف] سبق ایتمه‌مش، کچمه‌مش: (مثلی نامسبوق).

نامسموع [ف] ایشیدلمه‌مش، ایشیدلمه‌ین: (افسانهٔ نامسموع، دروغ نامسموع).

نامطبوع [ف] مقبول وطبیعته موافق اولمایان، طبعه خوش کلمه‌ین: (طور نامطبوع، وضع نامطبوع، شعر نامطبوع، سخن نامطبوع) § باصلمامش. بومعناده (غیرمطبوع) تعبیری زیاده قوللانیلیر.

نامعدود [ف] معدود اولمایان، صاییسز، چوق: (نقد نامعدود).

نامعقول [ف] عقله موافق اولمایان، عقلجه قبول وتجویز اولنمایان.

نامعلوم [ف] معلوم اولمایان، بیلنمه‌ین.

نامقبول [ف] مقبول اولمایان، قبول اولنمایان، بکنلمه‌ین.

ناملایم [ف] ملایم اولمایان، مناسبتسز، یاقیشقسز، اویغونسز § درشت، سرت.

نامناسب [ف] مناسب اولمایان، مناسبتسز واویغونسز اولان.

ناموافق [ف] موافق دکل، اویغون اولمایان، اویمایان.

نامور [ف] (نامدار) کبی شانلی، شهرتلی، مشهور.

ناموزون [ف] موزون اولمایان، آهنکسز، وزنسز: (شعر ناموزون).

ناموس [ع ف] (اصلی یونانیدر) قاعده، قانون، اصول،

شريعت § ادب ، حيا ، عرض ، عفت ، عصمت ، نزاهت ، استقامت ، وقار ، تمكين كبی كافهٔ فضائل انسانيه‌يی جامع وحاوی برصفت متمايزه‌دركه آنكله متصف بولنانلر هريرده ممتاز ومحترم عد اولنورلر . بوعالم فانيده هرشی سعی ايله نقد ايله صوكره‌دن اكتساب اولنه‌بيلير . يالكز (ناموس) اولنه‌ماز، مستثنادر . آنك ايچون جوهر ناموسی الدن چيقارمامغه صوك درجه‌ده چاليشمليدر . زيرا غائب ايديلور ايسه بردها دردست ايديله‌مز . (ناموس‌پرور، ناموسكار) = ناموسلی (ناموسكارانه، ناموس‌پرورانه) = ناموسلی اولانه‌ياقيشه‌جق صورتده § عربيده محرم راز ، صاحب اسرار معناسنی‌ده افاده ايدر . نته‌كيم (جبرائيل) عليه السلامه (ناموس اكبر) اطلاق اولنور . سببی‌ده سائر ملائكهٔ كرامدن زياده اسرار وحيه واقف اولمسيدر .

نامِ مُستَعار { [ف] كندی آدندن باشقه اولەرق عاريةً قوللانيلان اسم .

نامَه { [ف] مكتوب ، بر طرفدن ديكر طرفه يازيلوب كوندريلن كاغد . بو كلمه زمانمزه كلنجه‌يه قدر بسيط اولەرق چوق قوللانيليردی . شمدی اوصورتله نادراً استعمال اولنيور . اكثريا تركيب وصفی طرزنده قوللانيلور : (كرم‌نامه ، محبت‌نامه ، التفات‌نامه ، تشكرنامه ، توصيه نامه ، امرنامه) § داستان ، حكايه طرزنده يازيلان وياخود صورت مخصوصه‌ده بر بحثه دائر اولان كتاب ورساله وسائره : (شهنامه ، معرفتنامه ، سالنامه ، شفيقنامه ، نظامنامه ، شرطنامه ، مقاوله‌نامه) ، (نامه بَر) = مكتوب كوتورن كتيرن ، موصل مكتوب (نامه آوَر) ده بومعنايی افاده ايدر . (نامه رَسان) = مكتوب ايريشديرن ، مكتوب اولاشديران . (نامه رَسانی) = نامه رسانلق .

نامِهربان { [ف] مهربان اولمايان ، وفاسز ، محبتسز ، شفقتسز : (دلبر نامهربان) . (نامِهربانی) = نامهربانلق .

نامی { [ع] نشوونما بولان ، بويوين ، آرتان .

نامی { [ف] معروف ، متعين ، مشهور معناسنه‌دركه تركجه‌ده قوللانيلان « آدلی شانلی » و« اوكلی » تعبيرينه مقابل طوتيله‌بيلير : (نام نامی) .

نامِيَه { [ع] قوت نما . حيوانات ونباتاتده‌كی بويومك وآرتمق خاصه‌سی ، آرتمقلق قوتی : (قوهٔ ناميه) .

« كلزاری فيض ناميه انجم نظيرايدوب »
« دوندی نهال ايله شجر شعله باره كل »
(نائلیٔ قديم)

نان { [ف] اتمك ، بغداى وديكر حبوباتاونندن ياپيلان غداى عمومى. (نان ونمك)= طوز واتمك. (نانپاره)= اتمك پارچه سى: (محتاج نانپاره) || كچنمك ايچون برشخصه ويريلن وظيفه ، جراقلق ، مدار معاش معناسندەدە استعمال اولنور . « اتمك آقچه سى » معناسنى حاوى ظن اولنمامليدر. (نانبز) = اتمكجى، اتمك پيشيريجى كه عربيسى (خبّاز) در . (نان تلخ) = بيات ، قورو، كوفلى اتمك . (نان جوين) = آرپه اتمكى. (نان جوى) = ديلنجى ، طالب دنيا (نان حلال) = كسب وزراعتله حاصل اولان معيشت (نان خواه) = اتمك ايستەين ، ديلنجى :

« تنده قدرت نردن اولسون نعمت جانشكرينه »
« بيك ديلم اولسه يتشمز برديلم نان شكرينه »
(سرورى)

نانكور { [ف] يديكى اتمكك ، كورديكى لطف واحسانك قدرينى بيلمەين وشكرينى ادا ايتمەين ناكس ، آلچاق كه عربيسى « كافر نعمت » ديمكدر. بين العوم تحريف ايله (نامكور) دينيلير ،

نانو { [ف] چوجغى اويوتمق ايچون سويلەنيلن ازكيلى نغمه ، ننى : (نانوى محبت) .

ناو { [ف] مطلقا ايچى قوووق ، اويوق، طولانى شيئه اطلاق اولنور . بومناسبتله قايق وكوچك كمى يەدە دينيلير .

ناودان { [ف] اولوق، صويولى: (ناودان خامه) .

ناورد { [ف] جنك ، غوغا ، صاواش . (ناوردگاه) = جنك ميدانى .

ناوك { [ف] تيركبى اوق ديمكدر. فى الاصل زنبورك ايله آتيلان اوق معناسنەدر : (ناوك مژكان). (ناوك سحرى) = سحر وقتنده ايديلن بد دعا . (ناوك قلبى) = درون دلدن چكيلن آه انكسار .

ناوه { [ف] چامور وخمير تكنه سى.

ناوى { [ف] « ناو » ه منسوب ، اوزون ايچى اويوق شى . اصطلاحات بحريەدندر . اوچ ديركلى كمى ديمكدر .

ناهب { [ع] نهب ايديجى، غارت ويغما ايدن .

ناهد / **ناهده** { [ع] ممەلرى هنوز بويومكه باشلامش ، ترنج ممەلى قيزه دينير .

ناهق { [ع] اشك كبى آكيريجى، اشك سسلى ديمكدر .

ناهمتا { [ف] اش دكل، مساوى ومشابه اولمايان .

ناهى { [ع] نهى ايديجى، منع ايدن.

ناهید [ف] کواکب سیّاره‌دن (زهره) دینیلان کوکبك اسمی .

نای [ف] قامیش § قامیشدن یاپیلان معروف دودوك که اکثریا مولویخانه‌لرده وطریقهٔ مولویه‌یه منتسب اولانلر طرفندن چالنیر. (نایزن) = نای چالان استاد ، درویش . بومعناده تخفیف ایله (نی) صورتنده‌ده قوللانیلیر § ادات محل اوله‌رق قوللانیلیر: (تنکنای ، پهنای) اکثریا بومعناده دخی تخفیف ایله (تنکنا ، پهنا) طرزنده استعمال اولنور. (نای انبان، نا انبان) = طولوم بوروسی ، غایدا . بوکا (نای مشك) ده دینیلیر. (کرّه نای) = یکیچری زماننده قوللانلمش ایری واوزون برنوع بورو (نای کلو) = حلقوم ، بوغاز . (نا) ماده‌سنه‌ده مراجعت اولنه .

« دوربین نی دستنه آل سیر ایت نیمش »
« نیه خلق ایتدی دیمه حضرت مولی نایی »
(لا)

« برچندن یارادوب حضرت مولی نایی »
« خلقه بیلدیرمك ایچون حضرت مولانایی »
(لا)

نایاب [ف] نادر، امثالسز، آز بولنور ویا بولنماز اولان.

نائب [ع] وکیل ، قائممقام : (نائب حکومت ، نائب مناب) § محاکم شرعیه‌ده طرف سلطانیدن حکمه مأذون اولان ، قاضی وکیلی : (باب نائبی ، سلوری نائبی) ، (آیاق نائبی) = یکیچری زماننده استانبول قاضیسی طرفندن مأموراً چارشو وبازارلری طولاشوب شرع وقانون خلافنده احوال ومعاملاتی منع ایدن نائبلره اطلاق اولنوردی. جمعی (نوّاب)

نائبه [ع] بلا ، مصیبت ، قضا. لسانمزده قوللانیلان جمعی (نوائب) در .

نائبه [ع] « نائب »ك مؤنثی اولور : (فله‌منك نائبهٔ حکومتی) § نوبتلی ، نوبت یاپان : (حمّای نائبه) .

نائره [ع] آتش، شعله ، یالیك: (نائرهٔ حرب ، نائرهٔ غضب ، نائرهٔ عشق) .

نائل [ع] مرادینه ایریجی ، ایرمش ، مطلوبی النه کچمش ، ایسته‌دیکی شیئی الده ایدن : (نائل مرام ، نائل وصلت ، نائل مکافات، نائل التفات) ، (نائلیت) = نائل اولمق ، ایرمك معناسنه و (نیل) مقامنده مستعمل مولّداتدندر .

« دیدیلر خلق جهان فوتنه آنك تاریخ »
« نائل جنت اوله نائلئ نادره فن »
(م ناجی)

نائم [ع] اویوجی ، اویویان، اویقوده بولنان : (طفل نائم ، صبیهٔ نائمه) .

نَبات [ع] یردن بیتن هر نوع اوت ، سبزه ، چالی ، آغاجه اطلاق اولنور که ذی حیات موالیدك ایکنجیسیدر . (نَبات شَکَری) = غلطی « نوبت شکری » درکه (قَنْد ، مُقَنْد) ده دینیلیر . اریدیلوب کسدیرلدکدن صکره اوتلرله تربیه وتصفیه ایدلمش وطوکدیرلمش شکر دیمکدر . جمعی (نَباتات) : (نباتات باغچه‌سی) ، (علم نباتات) = کافهٔ اجناس نباتاتك احوال وکیفیات واجزا وقطعات ووظائف حیاتیه‌سندن علی المفردات بحث ایدن علم (نَباتی) = نباتاته منسوب ، متعلق دیمکدر || علم نباتات اهلی ، عالمی معناسنده‌ده قوللانیلیر . بومعناده جمع اولەرق (نَباتیون) ده دینیلیر .

نَبّاش [ع] مزاری قازوب اولونك کفننی چیقاران ، کفن صویجی .

نَبالَت [ع] ذکا ، نجابت ، کرم جهتیله عالیقدر اولمق § عظمت ، اولولق : (علامت نبالت ایکیدر . غضب حالنده حلم ، قدرت زماننده عفو — معلم ناجی) .

نَباهَت [ع] شرف ، شان ، شهرت که اوك ، اوکلو دیمکدر .

نَبْت [ع] یردن بتمه ، چیملنمه ، بویومه ، اوت بتوب یتشمه . (نَبات) معناسنده قوللانیله‌ماز .

نَبْذَه [ع] آز نسنه ، شیء قلیل ، جزءی مقدار ، برپارچه .

نَبَرْد [ف] جنك ، قتال ، دوکشمه ، صاواش . (نَبَرْد آزما) = چوق جنك کورمش ، جنکده تجربه‌لی آدم (نَبَرْد پیشه) = جنکی صنعت ایدنمش ، جنکجی (نَبَرْدگاه) = جنك محلی ، غوغا میدانی دیمکدر .

نَبْش [ع] کومیلی شیء اشمه ، اشه‌له‌مه ، میدانه چیقارمه § برشیء آخرشیدن کشف وعیان ایتمك ، استخراج حدیث ایله‌مك .

نَبْض [ع] طمار آتمق ، طمارك اوینامه حالی ؛ باخصوص اکثریا اطبانك خسته‌لری معاینه اثناسنده یوقلادقلری بیلك طمارینك حرکتی . (نبض آشنا) = نبضدن آکلایان ، هرمزاجك اقتضاسنی فرق ایدن . (نَبَضان) = طمار آتمق . (نَبْضَه) = طمارك برکره آتمه‌سی .

« نبض امید حیاتمدن طبیبان چکدی ال »
« دردعشقه ایله‌ین یوق‌می دوا اللّٰه ایچون »

نَبَط [ع] عرب وسریان قوملری آره‌سنده اولان امم قدیمه‌یه اطلاق اولنور : (فلاحت نبطیه) .

نَبْع ، نَبَعان [ع] یردن صو قاینامق ، پیکار فیشقیرمق .

نَبَوِیّ { [ع] نبی‌یه یعنی حضرت پیغمبر علیه‌السلام افندمزه منسوب ومتعلق اولان : (حدیث نبوی ، هجرت نبویه) .

نَبِیّ { [ع] پیغمبر ، طرف الٰهیدن قوللره تبلیغ احکام ایدن ذات شریف : (نبیّ ذی‌شان ، نبیّ آخرزمان) علیه‌الصلوة والسلام .

« کورینوردی اونبیّ عربی »
(خاقانی)

نَبِیذ { [ع] خرماشیره‌سی ، خرما شرابی .

نَبِیر ، نَبِیرَه { [ع] اوغل اولادی ، طورون ، حفید ، حفیده دیمکدر .

نَبِیسَه { [ع] قیز اولادی ، حفیده مقامنده قوللانیلیر .

نَبِیل { [ع] نبالتله متصف ، ذکی ، شرفلی ، اوکلو .

نَبِیه { [ع] شریف ، نجیب ، نامدارآدم . مؤنثی (نبیهه) .

نَتَایِج { [ع] نتیجه‌نك جمعی . فی‌الاصلی (نتائج) در : (نتایج حسنه حصولی‌قویاً مأمولدر) .

نَتِیجَه { [ع] برشیدن چیقارلمش ، حاصل ایدلمش ، آخره ایریشمش شی ، نهایت ، اوج ، صوك : (نتیجهٔ کلام) = سوزك صوکی ، خلاصه‌سی (نتیجه پذیر) = انجام بولمش ، صوکه ایرمش دیمکدر . § منطقده حد اوسط اسقاط ایدلدکدن صوکره صغری ایله کبرانك اقترانندن حاصل اولان قضیه‌یه اطلاق اولنور .

« خلاصهٔ خبربی‌تردد اشعاری »
« نتیجهٔ قلم بی تکلف احسانی »
(نفعی)

نَثَّار { [ع] صاچیجی ، طاغیدیجی .

نَثْر { [ع] « نثار » کبی صاچمق § منظوم اولمایان سوز یعنی وزنسز ، قافیه‌سز یازیلان شی .

نَثْرَه { [ع] بورونك دماغه قریب اوجی ، ککرز § اوست دوداغك اوستنده بورونك ایکی دلیکی اورته‌سنه طوغری اولان چوقور § فن هیئتده منازل قمردن برمنزلك اسمی .

نَجَابَت { [ع] صوی پاکلکی ، عرق تمیزلکی ؛ اصلی ونسلی تمیز اولمه .

نَجَات { [ع] قورتلمق ، خلاص اولمق § سلامت ، قورتلش . (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : (النجاة فی‌الصدق) = نجات طوغریلقده‌در .

نَجَّاد { [ع] یورغانجی ، یورغانجیلق صنعتنده ماهر ، دوشك ، مندر ، یاصدیق کبی مفروشاته عائد اشیایی یاپان وصاتان آدم . فرانسزجه (تاپیسیه Tapissier,ère) لفظنك مقابلی .

نَجَّار { [ع] دولکر ، طوغرامه‌جی . (نجّار زاده) = « شیخ رضا » اولیاء اللّهدن بشکطاشده

سنان پاشا جامع شریفی قربنده تکیه وتربه‌سی بولنان ذات عالیهمتدر .

« رضا دیوانڭ طبعیله رونق کلدی آفاقه »
« باصلدی پنج دفتر نعت ونطق ابن نجّارك »
(شیخ ذائق)

نَجاسَتْ [ع] پیسلك، مردارلق، ترس .

نَجاشی [ع] حبش حکمدارلرینك عنوان مخصوصی .

نَجْد « ارض مرتفع » دیمکدرکه جزیرة العربده ارض تهامه‌نك خلافی بولنان قطعهٔ ارضه اطلاق اولنور :

« امی ایدی کرچه قیلدی کندی »
« عاجز بلغای نجد وکندی »
(لا)

نَجْدَتْ [ع] شجاعت ، بهادرلق § دیکرلرك عاجز قالدقلری امور عظیمه‌یی اجرای نفوذ ایله تمشیته مقتدر اولمق : (اثنای حربده تعطیل عقل ایله استعمال نجدتدن احتراز ایدلملیدر. چوق یرده عقل نجدته محتاج اولمقسزین تسویهٔ امور ایدر . حال بوکه نجدت هیچ بروقت عقلدن مستغنی اوله‌ماز — افلاطون) .

نَجْس [ع] پیس ، مردار ؛ پیسلك ، مردارلق . (طاهر) ڭ ضدی .

نَجَفْ [ع] تپه ، تومسك محل دیمکدر : (نجف اشرف) =(امام علی) رضی الله عنه حضرتلرینك مشهدی اولان قصبه (نجف طاشی)= قصبهٔ مذکوره‌ده چیقان الماسه شبیه ، طبیعی بلّور کبی برنوع مقبول بیاض طاش .

نَجْل [ع] یاورو، اوغل، چوجق : (نجل نجیب) .

نَجْم کوکب ، اختر § بالخاصه (اولکر) دیمکدرکه نام دیکری عربیده (ثُرَیّا) فارسیده (پَرْوینْ) در . انجق بومعناده مطلقا (النجم) صورتنده ایراد ایلمك لازمدر. جمعی (اَنْجُمْ ، اَنْجامْ ، نُجومْ) کلیر . برنجی ، اوچنجیسی قوللانیلیر . ایکنجیسی هیچ قوللانیلماز : (علم نجوم ، انجم سپاه) .

نَجیب [ع] صویی تمیز ، نسلی پاك ، اصیل . لسانمزده انسانه وصف اولنور : نجیب برذات ، نجل نجیب) جمعی (نُجَبا) .

نَجیس [ع] اوکلماز علّت § نجاستلی ، پیس ، مردار .

نَجیل [ع] اصیل کبی معروف النسب، نسلی پاك ، مشهور کیشی اوغلی : (نجل نجیل) .

نَحاریر [ع] (نحریر) ڭ جمعی که ارباب علم وقلمك متبحرلری ، امور دیده‌لری دیمکدر .

نَحافَتْ [ع] آریقلق، ضعیفلك، اینجه‌لك ، یوفقه‌لق : (نحافت بدن) .

نَحْت [ع] یونمق، اویمق § ایکی ویا دها زیاده کلمه‌دن بر

كلمه وجوده كتيرمك كه لسان عربده
جاريدر. مثلا (الحمدلله ، بسم الله) يرينه
(حمدله ، بسمله) ديمك كبى .

نَحْر [ع] بوغازلامه ، كسمه :
(يوم النحر) = ذى الحجه نك
اونجى ، قربان بايرامنك ايلك كونى.

نَحْس [ع] اوغورسزلق، ميمنتسز-
لك . (سَعد) ك ضدى:
(نحس اكبر) = زحل (نحس اصغر)
= مريخ (نَحْسَيْنِ فَلَك) = زحل
ومريخ ديمكدر .

نَحْل [ع] بال آريسى. جمعى (نُحُول).

نَحْنَحَه [اوكسورمك، بوغازده
بلغم طيقانوب خيرلتى ايله
صولومق .

نَحْو [ع] كلمه لرك روابطنه متعلق
قواعددن باحث اولان علم.
(نَحْوِىّ) = علم نحوه منسوب ومتعلق:
(نحوىٔ مشهور، قواعد نحويه) جمعى
اولان (نَحْوِيُون) = علماى نحو، علم
نحوارباب ديمكدر. § طرف، جهت،
سمت . لسانمزده بومعناده يالكز
جمعى اولان (اَنْحاء) قوللانيلير: (اطراف
وانحا ، انحاى صحرا) .

نَحِير [ع] بوغازلانمش. كسيلمش:
(اشتر نحير) .

نَحِيف [ع] ضعيف ، چليمسز،
آريق : (جسم نحيف ،
شخص نحيف) .

نَخْچِير [ف] آولامق || آهو
وامثالى آو حيوانى ، آو.
(نَخْچيرْگير ، نَخْچيرْوانْ) = آوجى
(نَخْچيرْگاه) = آو محلى، آولاق .
(ج) ايله ده يازيلير :
«شيرلر دكه كمند افكنه نخچير اولماز»
(نيلى)

نَخْل [ع] خرما آغاجى. (فَصيلَهٔ)
(نَخْلِيَه) = خرما انواعى §
اسكى زمانده بال مومندن وياخود
كوموشدن مخصوصاً ياپيله رق كلينك
اوكنده كوتوريلن ميوه وشكوفه
وذى قيمت اشجار ايله مزين آغاجه
اطلاق اولنوردى . (نَخْلْبَنْد) = بال
مومندن آغاج وميوه شكللرينى ياپان
صنعتكار، استاده دينيليردى . لسان
عوامده قوللانيلان (نَقْل) - (نخل) ك
محرفى ، غلطيدركه تشبيه صورتيله
ميوه سى وچيچكى چوق اولان آغاج
وفدان حقنده ايراد اولنور. § آغاج
وچيچك فدانى معناسنده ده قوللانيلير:
(نخل كل ، نخل ياسمن) . (نَخْلِ
تابُوت) = وقتيله ايرانده پير اوله رق
وفات ايدنلرك تابوتى اوزرينه قونيلان
برنوع آرايش، اكليل كه (نخل ماتم) ده
دينيلير. (نَخْلِ طور) = موسى عليه-
السلامك وادى ايچنده اوزرنده تجليات

انوار الهیه‌یی مشاهده ایتدیکی شجر مقدس. (نخل مریم)=عیسی علیه‌السلامك زمان تولدنده حضرت مریمك اوجاع حملدن مضطرب اوله‌رق صحراده سایه‌سنه التجا ایتدیکی خرما آغاجی (نخله) = برفدان، برعدد خرما آغاجی.

«نخل بلندینی کوریجك سایه‌دار اولوب»
«جان دوشدی بریره، دل بی‌تاب بریره»
(نائلی قدیم)

«نخل نازم بیله‌مم طوغریسنی هانکیسی راست»
«سروه بکزتدی عجم قدیکی عربان بانه»
(سروری)

نخلزار | [ف] خرمالق دیمکدر.
نخلستان | علی‌الاطلاق فدانلق، آغاجلق معناسنده‌ده قوللانیلیر.

نخوت | [ع] کبر، عظمت § بویوکلك طاسلامق. بویوکلنمك، قورولمق. (نخوت پیشه) = عادتی نخوت اولان، کبرلی، عظمتلی. (نخوتفروش) = عظمت صاتان، متکبر دیمکدر:

«دوشردی منظرهٔ چار طاق نخوتدن»
«بو حسن ایله نظر ایتسه‌یدی آفتاب سکا»
(نائلی قدیم)

نحوه | [ع] چورك اوتی نوعی: (نحوهٔ هندی).

نخیز | [ع ف] پوصو. (نخیزگاه) = پوصو یری، صاقلانه‌جق محل.

نخیل | [ع] خرما آغاجی. § «نخله» جمعی‌ده اولورکه اوتقدیرده خرما آغاجلری دیمکدر.

ندامت | [ع] پشیمان اولمق، «کاشکی ایتمیه ایدم» دیمك. (ایتمك، کتیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: (ندامت ایتدی، ندامت کتیردی) § پشیمانلق: (حس ندامت، کریهٔ ندامت) (ندامتکار) = نادم، پشیمان اولان. (ندامتکارانه) = ندامتکار اولانه یاقیشه‌جق صورتده (ندامتکاری) = ندامتکارلق.

ندب | [ع] اوکلمش یاره‌نك، چیبانك یری قاتیلاشوب بکلشمك § یاره‌نك، چیبانك اوکلمه‌دن صوکره اثری قالمق. (ندبه) = یاره یری، یاره اثری. اصطلاحات طبیه‌دندر.

ندرت | [ع] آز بولنمق، آز اولمق، آزلق حالی: (برشیئك ندرتی قیمتی آرتیرر).

ندم | [ع] پشیمان اولمق، ندامت ایتمك. سکون دال ایله‌ده لغتدر.

ندیم | [ع] همدم، هم صحبت اولان؛ برلکده عیش وعشرت وصحبت ایدن:

«سعادت ایله ندیم اوله‌لی پدر خانه»
«نه مرجمك کورراولدی کوزم نه ترخانه»
(نفعی)

نَذْر [ع] آند ، وعد ایتمك ، آدامق § شرط و تعلیقه مقارن وعد ، آدانلمش شی، آداق. فی الاصل برکیمسه واجب اولمایان برشیئ کندی نفسی اوزرینه واجب قیلمق دیمکدر . جمعی (نُذور) .

نَذیر [ع] برینه برشیئك قورقونج اولدیغنی خبر ویره رك کندیسنی قورقوتوب آگاه ایدیجی یعنی انذار ، تنذیر ایدیجی معناسنه در . (بَشیر) مقابلی. انسانلری تنذیر ایله طریق حقه سوق ایدن پیغمبران عظام حضراتنه وخاصةً پیغمبریمز علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینه اطلاق اولنور .

نَذیره [ع] نذر ایچون ادا اولنان شی، آداق .

نَر [ف] ذکور جنسندن اولان، ارکك : (شیرِ نَر) = ارکك ارسلان (اَنگشتِ نَر) = باش پارمق.

نَرْجِس (معرّب) اصلی فارسی (نرگس) درکه معروف چیچکدر .

نَرْخ [ف] غلطی (نارق) درکه حکومتجه اشیایه رسماً وضع اولنان قیمت، بها دیمکدر. اصلی کسر نون ایله در : (نرخ پوصله سی، اتمكك نرخی قرق پاره در) .

نَرْد [ف] طاوله اویونی. (تختهٔ نَرْد) = طاوله تخته سی (مهرهٔ نَرْد) = طاوله طاشی. (نَرْدباز) = طاوله اوینایان (نَرْدبازی) = طاوله اوینایجیلق . عربیده دخی قوللانیلمشدر. حتی (نَرّاد) = زیاده طاوله اویونی بیلن ، طاوله اوینامقده ماهر دیمکدر.

نَرْدُبان [ف] محرّفی (مَرْدیوَن)، باصه مق باصه مق یوقاری چیقیلن و یاخود آشاغی اینیلن شی که ترکجه ده (باصقیچ) دینیلیر: (طاش نردبان، آصمه نردبان، تخته نردبان)

نَرْگِس [ف] تحریرلی ، قویو صاری رنکلی معروف برچیچك . شعرای قدیمه کوزلرك کوزلرینه تشبیهاً پك چوق ایراد واستعمال ایتمشلردر .

نَرْم [ف] یوموشاق ، لطیف، ملایم : (شمع نرم) = یوموشاق موم . (نَرمی) = یوموشاقلق، ملایمت . (نرم دل) = قلبی رقتلی، شفقتلی، یوفقه . (نرم لگام) = باشی سرداولمایان، یوموشاق باشلی آت.

« بستر نرم اوزره خواب خفتگان سنگین اولور »

(قوجه راغب)

نَرَه ، نَرَّه [ف] « نَر » ایله مترادفدر ، ارککه معناسنه در :

« اونرّه شیر دلیر و داور عالم »

(نفعی)

نَرِيمْ } [ف] رستمك جدّى اولان سامك پدرينك اسمى § پهلوان ، شجيع ، بهادر معناسنه‌در .
نَرِيمانْ }

(نَرِيمانى) = پهلوانلق، بهادرلق .

(اوشهسوار نريمان شكوه ذى‌شان كيم)
(نفعى)

نَزاكَتْ [مولّد] نازكلك ، انجه‌لك، ظرافت، قابا اولمامق حالى. فارسى (نازُك) لفظندن لسانمزده اويدورلمش اولان بوكلمه‌نك افاده ايتديكى معناى لطيف اوقدر نازكدركه آنك يرنده هانكى لفظى استعمال ايتسه‌ك قابا دوشر، اولطافتى حاوى اوله‌ماز . آنك ايچون لسانمزده استعمالى الزمدر : (نزاكت بدن ، نزاكت طور، نزاكت افاده)

نَزاهَتْ [ع] عيبدن برى اولمق، پاكلك ، تميزلك . معنوياتده قوللانيلير : (نزاهت افاده، نزاهت اسلوب)

نَزْدْ [ف] عند ، قرب ، يان ، اوك : (امريقا حكومتى نزدنده مقيم سفير ، نزد عقلاده) .

نَزْدِيكْ [ف] قريب ، ياقين ، اوزاغك ضدّى : (دور ونزديك) .

نَزْعْ [ع] برشيئى يرندن چكوب قوپارمق ، سوكمك ، سلب ايتمك . (حالت نزع) = جان تندن قوپمق ، جان چكشمك حالى .

نَزْفْ [ع] قان چوق آقمق ، خصوصيله بوروندن چوق قانامق .

نَزْلَه [ع] بر كرّه اينمك وآقمق معناسنه‌در . اصطلاحده زكام علّتى ، بورونه اينمه معناسنده قوللانيلير : (نزلهٔ مستوليه ، نزلهٔ صدريه) جمعى (نَوازِلْ) .

نَزِيهْ [ع] نزاهتله متصف ، پاك ، تميز . مؤنثى (نَزِيهَه) .

نِژادْ [ف] عرق ، اصل ، نسب ، صوى : (عالى نژاد ، پاك نژاد) .

نَسّاءْ [ع] اويلوق باشندن طيرناغه قدر اولاشان بر طمار ، قالچه طمارى : (عرق النساء) .

نَسّابْ [ع] علم انسابه آشنا § نسب شجره‌سى ، سلسله نامه ترتيب ايدن .

نَسّاجْ [ع] نسج ايديجى ، طوقو- يجى ، چولها § اوريجى ، اورمه‌جى .

نَسَبْ [ع] سلسلهٔ اجداد، نسل ، نژاد ، صوى : (الفضل بالأدب لا بالأصل والنسب) = فضل ادبله‌در اصل ونسبله دكل . جمعى (أَنْسابْ) : (علم انساب) .

« حقه منّت اوشه ذوالحسبك »
« يعنى پيغمبر عالى نسبك »
(خاقانى)

نَسْتَرَن | **نَسْتَرِن** | [ف] اغستوس گلی ، يبانی گل . بياضنه « يبانی آق گل » صاری يسنه « يبانی صاری گل » دینیلیر. (نَسْتَرْ) صورتنده تخفيفی جائزدر .

نَسْج { [ع] طوقومق ، طوقونلق؛ اورمك ، اورلمك : (نسج قماش ، قماشك نسجی) § سوزه تناسق وتناسبله زينت وحسن نظام ويرمك : (نسج كلام) § وجودده اولان انسجه: (نسج اسفنجی، نسج جحروی).

نَسْخ { [ع] ابطال، بوزمق، برشی ديكر برشيئك حكمنی بوزمه § باشقه صورته قویمه، تبدیل صفت § تناسخه دونمه § خواجه (عمادالدين ياقوت مستعصمی) نك ايجاد ايتديكی خط معروف كه اشبو كتابده كی خطدر. (نَسْخ) كلمه سنك بر كتابك عينی يازمق، صورتنی چيقارمق معناسنی دخی افاده ايتمسی (خطّ نسخ) دينلمه سنه سبب اولمش وكثرت استعمال ايله «خط» حذف اولنه رق يالكز (نسخ) دينلمكده بولنمشدر. (نَسْخی) = نسخه منسوب ديمكدر .

نَسْر { [ع] آق بابا دينيلن قوشك اسمی كه فارسيده (كَرْكَسْ) دينيلير. قارتال وقره قوشدن دها بويوكدر § منطقة البروجدن قطب شماليده كائن ايكی صورت كوكبيه دركه (كوكس)ه شبيه اولملری سبب تسميه اولمشدر . بری زمینه نازل شكلنده اولديغی ايچون (نَسر واقِع) دیگری هواده اوچار صورتنده بولنديغندن (نسر طائر) دينلمشدر. (كركس كوكبی)ده ديرلر.

نَسْرِين { [ف] وان گلی ، مصر گلی. ايكی نوعدر. بری (گل مسكی) ديگری (گل عنبری) .

« بازوی لطيفی شاخ سيمين »
« كويا كه خميری برك نسرين »
(شيخ غالب »

نَسْطُورِیّ | **نَسْطُورِيَّه** | [ع] اقوام نصارادن برطائفۀ قديمه دركه مذهبلری اورتو- دوقسدر

نَسْغ { [ع] آغاجلرك صويی ، آغاجلره صو يورومه : (نسغ نازل ، نسغ صاعد) .

نَسْف { [ع] بنايی تملدن ييقمق ، سوكمك || اساسندن قالديروب يوق ايتمك : (حذف ونسف).

نَسَق { [ع] ديزی، صيره ، ترتيب، نظام ، اسلوب : (نسق واحد ، يكنسق) ، (نَسَقساز) = ترتيب وتنظيم ايديجی ، نظام ويرن .

نَسْل { [ع] ذرّيت، اولاد واحفاد، دول دوش : (نسل آدم) جمعی (اَنْسال) .

نَسْناس { [ع] جسيم الجثه برنوع (مايمون) Orang-outang اورانغوتان) بولفظ (مالايی) لسانده

اورمان آدمی دیمکدر. § نصفی انسان شکلنده تك كوزلو، بر‌ال وآیاقلی صچرایه‌رق یورر برمخلوق اساطیریدر.

نَسْی [ع] اونوتمه، اونوتش. لسانمزده یالکز قوللانیلماز صورت آتیه‌ده استعمال اولنور: (نَسْیاً مَنْسِیّاً) = بوس بتون اونوتلمش، خاطردن چیقارلمش.

نَسَب [ع] صوی پاك، اصلی تمیز، معروف آدم اولادی § قصیده آره‌سنده محبوبه‌یه عائد تصویرات ایله غزل سویله‌مك.

نَسْج، نَسِیجه [ع] نسج اولنمش، طوقونمش قماش، شی: (نسیجهٔ عنکبوت).

نَسِیم [ع] روزکارك خفیف، لطیف اسمه‌سی: (نسیم صبا، نسیم صبح) § خوش، ملایم اسن روزکار: (نسیم نوبهار)، (هوای نسیمی) = کرهٔ ارضی احاطه ایتمش اولان تنفسه قابل هوا.

« اوقشا اطفال بهاری ای نسیم دلنواز »
« بحری تنظیر ایلسون اولقده صحرا موج موج »
(معلم ناجی)

نَشْأَت [ع] یکیدن پیدا اولمه، بر یردن ظهور ایتمه، ایلری کلوب یتشمك. (نشئت) طرزنده یازماملی. (نَشْأَهٔ اولی) = روحك بدنه دخولی (نَشْأَهٔ اخری) = روحك بدندن خروجی «نشئه» نك اصلی، فصیحی بویله‌در:

« برنیم نشئه صای بوجهانك بهارینی »
« برساغر کشیده‌یه طوت لاله زارینی »
(ندیم)

نَشاسْتَج [ع] «نشاسته» نك معرّبی، بغدای اوزی.

نَشاط [ع] فرح، سرور، شادلق، سوینج: (نشاط اَنکیز) = نشاط قوپاران. (نشاط اَفزا) = نشاط آرتیران (نشاط آوَر) = نشاط کتیرن (نشاط بخش) = نشاط باغشلایان.

نَشْر [ع] یایمق، طاغتمق: (نشر رایحه، نشر اوراق) § شایع قیلمق، بیلدیرمك: (نشر حوادث، نشر علوم) § دیرلمك، حیات بولمق: (حشر ونشر). (لفّ ونشر) = عباره‌ده کلماتی ترتیب اوزره درج ایتمك. جمعی (نُشُور) در. (نَشْرِیّ) = نشره منسوب، شایع قیلنه‌جق وقیلنان شی. بو قوللانیلماز. فقط بونك جمعی اولان (نَشْرِیّات) = اکثریا غزته ایله باصیلان شیلر معناسنده قوللانیلیر:

« نشرایت کمالك عالمه اهل کمال ایسه‌ك »
« روشندر اشتهار ضیا آفتابده »
(هرسکلی حکمت)

نَشْف [ع] سونكر كبی صویی چكوب ایچمك ، آلمق؛ رطوبتی جذب ایله اوته طرفه ویرمك.

نَشْو [ع] پیدااولمه. وجوده كلمه، بیتوب چیقمه: (نُشُوًّا) = بیتوب بویومه. سوروب چیقمه.

نَشْوان [ع] « سكران » كبی مست، سرخوش.

نُشُور [ع] زیاده نشر ایدن ، طاغیدان، یایان: (معالی نشور).

نَشْوَه [ع] كیف، بادهومكیفات سائره تأثیری و اسباب ذوق و سرور ایله چاقر كیف اولمق حالی، جزئی سرخوشلق : (نشوه‌یاب) = منشرح، كیفلی (نشوه‌بخش) = نشوه ویرن (نشوه‌دار) = نشوه طوتان، كیفلی (نشوه‌مند) = نشوه‌لی، كیف حالنده اولان.

نَشْئَه [ع] « نشوه » كبی كیف وانبساطلی اولمق . فصیحی (نَشأه) در. (نشئه‌یاب) = منبسط، كیفلی.

«غرض برنشأه‌تحصیل ایلمكدر بزم عالمده»
(شیخ الاسلام یحیی)

« برآتشپاره طوغدی دخت رزدن نشئه نامنده »
« فهیم »

نَشِيد / **نَشِيدَه** [ع] سویله‌نیلن منظومه، شعر، غزل، وامثالی. (نشیده‌خوان) = شعر اوقویان. (نشیده‌خوانی) شعر اوقویجیلق.

نَصّ [ع] خبر، دلیل، حجت، برهان‌معنالرنده قوللانیلیر. فی الاصل بیان واظهارایتمك‌معناسنه‌در: (نص قاطع، نص قانونی) § معانیٔ صریحه‌یی‌حاوی اولان آیات‌قرآنیه‌دن دلیل مقامنده ایراد اولنان آیت. جمعی (نُصُوص) : (نصوص‌قاطعهٔ‌قرآنیه).

« ایلشدی آنك الحق صانع »
« تیغ مژ كانی نص قانع »
(خاقانی)

نَصَارٰی [ع] « نَصْرانی » نك جمعی ، عیسویلر ، خرستیانلر دیمكدر.

نَصَائِب [ع] « نصیبه » نك جمعی، دیكیلی طاشلر.

نَصَائِح [ع] « نصیحت » ك جمعی، نصیحتلر، اوكودلر. اصلی (نصائح) در: (نصایح پدرانه).

نَصْب [ع] برشیٔ بریره دیكمك ماديات ومعنویاتده قوللانیلیر: (نصب خیام، نصب رایات، نصب‌نكاه) § بركیمسه‌یی برخدمته تعیین ایتمك، قویمق: (عزل ونصب)، (مدعی علیه طرفندن نصب اولنان آووقات) § دیكلمش شی، دیرك، بت، میل، نشان، حدود طاشی كبی شیلر. بومعناده جمعی (اَنْصاب) § اصطلاح نحوده حرفك فتحه ایله یعنی اوستون اوقونمه‌سی: (حالت نصبنده)

§ اصطلاح عروضده قافیهٔ شعرك فساددن سالم وبناسنك تام اولمسی .

نَصْر [ع] یاردیم ، یاردیمده بولنمق .

نَصْرانِی [ع] خرستیان ، «بیت‌المقدس» مضافاتندن اولوب حضرت (عیسی) علیه‌السلامك اقامت ایتدیکی (ناصِرَه) قریه‌سنه منسوب دیمکدر. نبیّ مشارالیه ایله اتباعنه وبعده اقوام وافراد عیسویه‌یه اطلاق اولنمشدر. (نَصْرانِیَّت) = نصرانیلك، خرستیانلق.

نَصَفَت [ع] عدالت ، انصاف خاصه‌سی ؛ دادگرلك . کسر نون ایله غلطدر .

نَصُوح [ع] مبالغه ایله نصیحت ایدیجی، اوگود ویریجی § صادق ، قصد ونیتله مقرّر اولان . (بیضاوی) یه کوره (نصوح) ابنیهٔ مبالغه‌دندر. توبه ایله نفسنه نصح ایدن تائبك صفتیدر . بعده مبالغهً اسناد مجازی طریقیله توبه‌یه وصف اولمشدر : (توبهٔ نصوح) = توبهٔ صادقه .

نَصِیب [ع] حصه، بهره، قسمت، پای . (نَصِیبدار) = بهره‌منده، حصه‌دار (نَصِیبداش) = حصه‌ده برابر .

نَصِیبَه [ع] یوللره نشان ایچون دیکیلن میل ، طاش .

نَصِیحَت [ع] فارسیسی (پند) ترکجه‌سی (اوگود) در . (ایتمك ، ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. جمعی (نصائح) . (نَصِیحَت آمیز) = نصیحت بولنده ، نصیحت ایله قاریشیق (نَصِیحَت پَذِیر) = نصیحت قبول ایدن ، اوگود طوتان .

نَصِیر [ع] یاردیمجی ، یاردیم ایدن :

«غم یمه ، ایّدك اللّه‌تعالی ونصیر» (نفعی)

نَضْر / **نَضارَت** [ع] (نَضْرَت) کبی تازه‌لك ، طراوت ، لطافت ، رونق معنا ـ سنه‌در .

نَطْرُون [ع] قویومجی بوره‌سی، بوراق، بارود ابیض، صودا دینیلن شی.

نَطْس [ع] تارلایی سوروب تمیزله‌مك، اوتلری آییروب قوروتمق ‖ تخم اکیلمك ایچون تکرار سوروولوب حاضرلانمش ترلا.

نَطْع [ع] یره سریلن مشین وسختیان سفره، بساط § شطرنج بزی . (نطع زمین) = یر یوزی . کسر نون ایله‌ده لغتدر .

نَطُوق [ع] فصاحتله، سربست، کوزل ، چوق سوز سویله‌ین آدم : (لساننده طوتوقلق

اولدیغی حالده پك چوق نطوقلری لال ایده‌جك سوزلر سویلردی — عونی بك مرحوم حقنده — معلم ناجی)،

نَظارَت { [ع] برشیئه باقمه ، باقش § ناظرلق مقامی ، دائره‌سی: (تمغا نظارتی، ضو نظارتی).

نَظارَه / **نَظّارَه** { [ع] برشیئه باقمه، تماشا. ایكنجیسی اکثریا نظمده قوللانیلیر. فی الاصل برشیئه نظر ایدنلر دیمکدر :

« غمزه‌ك کبی هم نکتهٔ راز دله محرم »
« نظارهٔ عاشق کبی هم رازکشا سین »
(نائلیٔ قدیم)

«افندی فصل بهار اولدی لاله‌زاره بیور»
«نکاه لطف ایله نرکسلره نظاره بیور»
(ثابت)

نَظافَت { [ع] تمیزلك، پاکلك . یالکز مادیاتده قوللانیلیر: (نظافت بدن، نظافت لباس)، (النظافة من الایمان) = نظافت ایماندندر .

نَظائِر { [ع] «نظیر» و«نظیره»نك جمعی : (ارجح النظائر).

نَظَر { [ع] برشیئه باقیق § باقمه، باقش : (نظر مرحمت ، عطف نظر، حسن نظر) § کوز : (نور نظر) § تأمل وملاحظه معناسنده قوللانیلیر : (فکر ونظر ، جای نظر) § اصابت عین که کوز دکمك تعبیر اولنور . بومعناده (کلمك ، اوغرامق ، دکمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : (نظر دکدی ، نظره کلدی ، نظره اوغرامش)، (امعان نظر) = باقوب سوزمه (نظراً) = باقیمه کوره ، باقه‌رق . (نظر انداز) = کوز آتیجی، باقیجی ، باقان (نظرگاه) = نظر ایدیلن یر (نظری) = نظره منسوب ، عملسز ، صرف علمی . (نَظَریّات) = کورکو ایله اولان ، علمی اولمایان شیلر .

نَظْم { [ع] دیزمك معناسنه‌در § مجازاً منظوم یعنی موزون سوز مقامنده قوللانیلیر. (نَثر) مقابلی. برنجی معناده (ایتمك) ماده‌سیله استعمال اولنور .

« یا نظم دلاویزله برجوی مسلسل »
« یا معنیٔ رنگینله برلاله ستاندر »
« نفعی »

نَظیر { [ع] مثل ، ماننـد ، اش . (بی نَظیر) = اشسز ، اشی اولمایان :

« کلزاری فیض نامیه انجم نظیر ایدوب »
« دوندی نهال ایله شجر شعله پاره کل »
(نائلی قدیم)

نَظیرَه { [ع] برشاعرك شعرینه مشابه اولمق اوزره عین وزن وقافیه‌ده سویله‌نیلن منظومه‌یه دینیلیر . (نَظیره‌گو) = نظیره سویله‌ین .

« انکشت خطا اوزاتمه اویله »
« بش بیتنه برنظیره سویله »
(شیخ غالب)

نَظیم [ع] صیره صیره ، دیزی دیزی اولان شی :
« آفرین اول سخن آرای نظامی طبعه »
« که اوله فکری بوکونه دُر اعجاز نظیم »
(نفعی)

نَظیف [ع] نظافتله متصف ، تمیز ، پاك ، طاهر .

نَعْت [ع] بر شیئ حسن صورتله مدح ایتمك || خصوصیله مدح و ثنای حضرت رسالتپناهی بی حاوی سویله‌نیلن شعر : (نعت شریف) جمعی (نُعُوت)، (نَعْت گُو) = نعت شریف سویله‌ین شاعر (نَعْت خوان) = جمعه کونلری جوامع شریفه‌ده ، بعض کره تکیه‌لرده نعت اوقویان :
« نعتگوی خواجهٔ آخر زمانیدر سوزم »
(نفعی)

نَعْرَه [ع] کسکزدن اولان شدتلی سس ، خایقیرمه ، باغیرمه . بین العوام تحریفله (ناره) دینیر : (نعرهٔ مستانه) ، (نعره اَنْداز) = نعره آتیجی .
« نعرهٔ الله ایله ضبط ایله‌یك هر یرلری »
« انبیا ارواحیدر غازیلرك رهبرلری »

نَعْش [ع] فی الاصل ایچنده میت اولان تابوته اطلاق اولنور . سه‌ده لسانمزده مطلقا جنازه معناسنده ده قوللانیلیر : (نعش غفران نقش) . (بَنات نَعْش ، بنات النعش) = قطب شمالی جهتنده دب اکبر دینیلن برج .
« میدانه کلدی نعش رقیب نمیمه ساز »
« قیلدم حضور قلب ایله عمرمده برنماز »
(ثابت)

نَعْل [ع] تحریف ایله (نال) دینیلن شی که آغاج آیاق قابی ، خصوصیله حیوانلرك آیاقلرینه چاقیلان تیمورقاب دیمکدر . ترکجه‌ده (طاقاو) دینیلیر . (نَعْلچَه) = یمنی ، چیزمه کبی آیاق قابلرینه اوریلان خفیف تیمور پارچه‌لرینه اطلاق اولنور . بوده بین الناس تحریف اولنه‌رق (نالچا) دیه زبانزد در . (نَعْلبَنْد) = حیوانلرك آیاقلرینه نعل طاقان آدم که (طاقاوجی) ده دینیلیر . (نَعْلتراش) = آغاج آیاق قابی یاپان صنعتکار .
« طوقنسه عرصهٔ هیجاده نعلی کرسنکه »
« عدویه هر شرری برجحیم ایدر ایقاد »
« نفعی »

نَعْلَین [ع] معروف آغاج آیاق قابی . محرفی (نالین) .
بو ، (نَعْل) ك تثنیه‌سیدر که ایکی نعل دیمکدر . لسانمزده مفردی بومعناده قوللانیلماز .

نَعَم [ع] حرف جواب ، اوت ، پك ایی دیمکدر که (لا) نك

ضدیدر : (لاونعم) = رد وقبول ،
اوت ویوق § درت آیاقلی حیوانلره
دینیر .

« یوقسه ایدردم گهر وصفکی »
« زیور کوش نعم روز کار »
(نفعی)

نَعْناع [ع] تحریف ایله (نانَه)
دینیلن معروف نبات ،
نَعْنَع قوقولی اوت : (نعنع
صویی ، نعناع معجونی)

نَعوذُ بِالله [ع] الله صیغینیرز ،
صیغیندق معناسنده
ترکیب عربیدر .

« دوشدی یوله زیده اولدی همراه »
« بر حال ایله کیم نعوذبالله »
(فضولی)

نَعیب [ع] قارغه‌نك وآنك کبی
سسی چیرکین قوشلرك
آواز سامعه خراشی : (نعیب غراب)

نَعیم [ع] جنت ، فردوس :
(دارالنعیم) § جناب حقك
قوللرینه بخش ایتدیکی نعمتلر : (نعیم
السّهی) § باعث رفاه وراحت اولان
صفالی شیلر ، خوش دیرلکلر : (نعیم
دنیا) ، (نازونعیم ایچنده بویومش) :

« غریب شهر دیار محبتك بر اولور »
« یاننده کلخن غم ، کلشن نعیم طرب »
(نائلی قدیم)

نَغْمَه [ع] ازگی ، آهنکلی کوزل
سس : (نغمۀ حزین ، نغمۀ
عندلیب) جمعی (نَغَم) و (نَغَمات) در:
(نغمات عشق) . (نَغْمَه پَرداز ،
نَغْمَه ساز) = تغنی ایدیجی ، نغمه
سویله‌ین (نغمه خوان) = ازگی
اوقویان .

« دلدی یورکم نغمه‌ی خنجری نه‌دربو »
(سید وهبی)
« رقص ایلسون مستانه‌لر مطربلر ایتدکجه نغم »
(نفعی)

نَفائِس [ع] « نَفیس ، نَفیسَه »
نك جمعی . مفردینه باقیلی:
(نفائس آثار ادبیه) ، (نفایس)
طرزنده یازمامیلی .

نَفاذ [ع] نفوذ ایتمك ، کچمك ،
ایشله‌یوب اوته‌طرفه کچمك §
امروحکم جاری اولمق ، سوزی کچمك :

« نفاذ حکمی اوغایتده کیم مراد ایتسه »
« کمال حسن ارادتله الفت اضداد »
(نفعی)

نَفاسَت [ع] نفیسلك ، قیمتلیلك ،
لطیف ومرغوب اولمق ،
خوشه کیتمك حالی : (نفاست اطعمه ،
نفاست اقمشه) .

نَفْت [ف] یردن قاینایوب چیقان
بر نوع یاغ که معروفدر :
(نفت یاغی) ، (نَفتی) = نفت رنکنده ،
یشیل ایله قهوه رنکندن مرکب بررنك .
(نِفط) = بونك معرّبیدر .

نَفْث [ع] توکروکله اوفورمك ،
اوفله‌مك . (نَفْثُ الدَّم) =

اصطلاح طبیدر ، خنجره ایله نفس بوریلرینی داخلاً ستر ایدن غشاء مخاطینك قاپانمه‌سیله دوكولن قانی توكورمك دیمكدر .

نَفْح [ع] كوزل قوقو یاییلمق § یل اسمك .

نَفْحَه [ع] رائحهٔ طیبه ، كوزل قوقو § یلك بركره اسمه‌سی ، براسیم یل . جمعی (نَفَحات) .

« نفحهٔ كام وشمیم كام دل موقوفدر »
« زلف عنبر بارینه ، كیسوی مشك افشانه »
(نائلئ قدیم)

نَفْخ [ع] اوفورمك : (نفخ روح) ، (نفخ صور) = قیامت قوپه‌سی .

« روح القدسك مریمه نفخ ایتدیكی روحز »
(روحئ بغدادی)

نَفْخَه [ع] اوفوروك § قارین شیشكینلكی . نونك ضم وكسری ایله‌ده لغتدر .

« بیك نهال پرشكوفه قاپلامش اطرافنی »
« نفخهٔ رحمانه دوندرمش هوای صافنی »
« م ناجی »

نَفَر [ع] فرد ، انسان § ضابطلك صفتی حائز اولمایان عسكردن هربری : (دومن نفری) جمعی (نَفَرات) .

نَفْرَت [ع] برشیدن اوركمك ، قاچنمق § برشیئه چیركین ، ایكرنج كوروب چكینمك ، تیكسینمك .

(نفرت بخش) = انسانه نفرت ویریجی ، ویرن .

نَفْرین [ف] سب ، لعنت ، بد دعا دیمكدر : (نفرین خوان) = سویكوب صایان ، بد دعا ایدن (نفرین كنان) = نفرین ایدرك .

نَفْس [ع] جان ، روح ، جوهر ذات . لسانمزده بعضاً اصلنده اولدیغی كبی مؤنث اعتبار اولنور : (نفس ناطقه) دینیلیر . بعضاً ده مذكر اعتبار ایدیلیر : (نفس نفیس) طرزنده قوللانیلیر . § جسد ، شخص : (عظیم النفس) ، (نفسه كفیل) = شخصه كفیل دیمكدر . § هوی وهوس ، شهوات : (كور نفس ، نفسی قیرمق) بومعنالرده جمعی (نُفوس وأَنفُس) در § كندیسی ، لوا حقدن عاری ، یالكز معناسنده قوللانیلیر : (نفس ادرنه ، نفس قصبه) § بر شیئك حقیقتی ، هرشیئك عینی ، جوهری .
(نَفْسِ مُتَكَلِّم) = متكلمك كندی .

(نفس أَمّارَه) = انسانی قبایح ولذاته دنیویه‌یه شدتله سوق ایدن قوهٔ طبیعیه . (امّاره) = زیاده‌سیله امر ایدن دیمكدر .

(نفس لَوّامَه) = وقوع وارتكاب معاصیدن طولایی كندینی زیاده‌سیله لوم ایدن ارادهٔ انسانیه . (نفس مُطْمَئِنَّه) = صفات ذمیمه‌دن مطهر وپاك واخلاق

برگزیده ایله متصف اوله رق قرب الٰهی یه
اطمئنان حاصل ایتمش اولان اراده .
(نفس ناطقه) = روح انسانی .
معقولات ومنقولاتك/مناسباتنی حس
وتفهم ایتمكه مستعد اولان جوهر ذاتی .
(نفس كلّ) = عرشدن كنایه‌در .
(نفوس قدسیّه) = ارواح ابرار
واخیار ، ملائكه (بالنفس) = بالذات
(نَفسَ الأمر) = حدّ ذات ، یعنی
ماده‌نك كنه وحقیقتی ، اصلی . (نفسی
یتمك) = مجاهده ایله هوا وهوسنه
غلبه ایتمك دیمكدر .

نَفَس { [ع] صولوق : (ضیق نفس) § آن ، زمان : (نفس
واپسین) = صوك نفس . (نفس
ایتمك) = دعا اوقویوب برینك یوزینه
اوفله‌مك . جمعی (أنفاس) : (انفاس
معدودهٔ حیات) .

«حق پرستم عرض اخلاص ایتدیكم درگاه بر»
« برنفس توحیددن آیرلمدم الله بر »
(معلم ناجی)

« چرخ مردم كشدر ای دل ترك بیداد ایتسه »
« واپسیندر برنفس اهل دلی شاد ایتسه »
(نائلئ قدیم)

نَفْسانی { [ع] نفسه منسوب ومتعلق : (امل نفسانی ، انفعالات
نفسانیه) ، (نَفْسانیَّت) = یوركده‌كی
گوتولك .

نَفْط { [ع] « نفت » ك معرّبی . بو نام ایله معروف یاغ . (نفط معدنی)
= یردن قاینایان ، یاخود قویودن
چیقاریلان نفت . (نفط نباتی) = چام
آغاجندن یاخود ساقزندن تقطیر قیلنان
نفت كه (تره‌منتی) ده دینیلیر . عربیده
كسر نون ایله افصحدر .

نَفْع { [ع] منفعت ، فائده ، كار ، تجارت : (نفع وضرر)
تركجه‌سی (آصی) لفظ مهجوریدر .
(آصیلانمق) = كار ایتمك ، منفعت
كورمك معناسنه‌در .

نَفَقه { [ع] اولاد وعیالی ونفسی
گچندیره‌جك ، حوائجه وتعیشه
صرف اولنه‌جق ارزاق واشیا وآقچه .
جمعی (نَفَقات) .

نَفْی { [ع] برشیئ یرندن آییرمق ، برشی یرندن آییرلق ، اجلا §
سلب ، انكار : (ادات نفی) ، (نفی
ملك) = برشی حقنده اقراری اولان
كیمسه‌نك اوشیئ بمدر دیمه‌دن اول آخر
بر كیمسه‌نك مالی اولدیغنی اخبار واقرار
ایتمه‌سی .

نَفیر { [ع] جنگه كیرن فرقه ، جماعت رجال . (نَفیر عام)
بتون خلقك جنگه سورلمه‌سی . (یوم
نفیر) = حجّاجك (مینا) دن (مكّهٔ
مكرّمه) یه عودتی كونی .

نَفیر { [ف] بعض فقرا ودرویشانك
بللرنده طاشیدقلری بوینوز
بوری ، كره نایك كوچكی كه (یوف
بوریسی) دیه معروفدر § فریاد ، ناله ،
چیغلتی .

نَفِيس [ع] هر كسك رغبتنى جلب ايدن وخوشنه كيدن قيمتلى ، لطيف ، پسنديده ، مطبوع ، كوزل شى : (نفس نفيس ، نفيس ميوه‌لر ، اطعمهٔ نفيسه ، كتب نفيسه) ، (نَفِيسَه) = نفيس اولان ، نفيس عد اولنان شى ديمكدر .

نَقّاب [ع] نقب ايديجى ، دليك آچيجى ، دليجى :

« كاه اولور نقّاب چابكدست فكرى طبعمك »
« كنج پر كوهر آرار كن بر توكنمز كان اولور »
(نفعى)

نَقابَت [ع] نقيبلك ، شرافت ، اولولق .

نَقّاد [ع] نقد ايدن ، آقچه‌نك خالصنى قلبندن تفريق ايدن

§ برشيئك اييسنى كوتوسندن سچوب آييران ، ماهر ، دقيقه‌بين : (فكر نقّاد ، طبع نقّاد) :

« نوله نقّاد ديسه‌ك باقى‌يه انصاف بودر »
« كه بزم نقرهٔ انديشه‌مز آنك پوليدر »
(ثابت)

نَقّارَه [ع] تحريف ايله (نغاره - ياخود - ناره) دينيلير كه آلات قديمهٔ موسيقيه‌دن طبل ، ترانپت كبى برچالغيدر : (جفته نقّاره) نظمده شدّه‌سز استعمالى جائزدر .

« چالندى بام فلكده نقّارهٔ دولت »
« پر ايتدى دبدبهٔ مژده كوش ايّامى »
(نفعى)

نَقّاش [ع] ياغلى بويا ايله ايشله‌ين ، نقش اوران ، بوياجى : (نقّاش اصنافى ، نقّاش باشى ، نقّاش طابيه‌سى) .

« ميل ايدر جنّت عالم ، مكراى حورلقا »
« آنده نقّاش ازل حسنكى تصوير ايتدى »
(ذاتى)

نَقّال [ع] برشيئ نقل وحكايه ايدن ، چوق نقل ايدن .

نَقاهَت [ع] خسته‌لكدن يكى قالقمه ، مرضك دفعيله خسته‌نك هنوز ضعيف وناتوان بولنشى : (حال نقاهت) .

نَقائِض [ع] (نَقِيضَه) نك جمعى . مفردينه مراجعت ايتملى .

نَقَب [ع] بيوك دليك آچمق ، (نَقَبزَن) = دليك آچان .

نَقد [ع] مسكوك آقچه ، آلتون وكموش مسكوكات ، پاره .

(نَقداً) = نقد ، پاره اوله‌رق . جمعى (نُقُود) در . مجازاً دخى استعمال اولنور . مثلا (نقد جان) كبى .

« نيله اولسون كوهر وصلك خريدارى كوكل »
« نقد جانه چارسوى عشقده رغبت مى وار »
(فطنت)

نَقدينَه [ع] حاضر ورايج آقچه . اكثريا مجازاً قوللانيلير : (نقدينهٔ غيرت ، بذل نقدينهٔ همت) .

نَقر [ع] اويمق ، طاش ويا آغاج اوزرينه يازى ، رسم ، نقش حكّ ايتمك : (صنعت نقر) .

نَقَرات [ع] شرقی بندلرینك باغی ، هر اوچ مصراعده تكرر ایدن دردنجی مصراع ، پَرْسنك.

نَقْش [ع] بر شیئ یاغلی بویا ایله بویامق ، برقاچ درلو رنك ایله تزیین ایتمك : (نه كوزل نقش ایتمش) § او صورتله یاپیلان شی : (نقش جدار ، نقش سقف) § رنكامیز تل ایپلك ، ابریشم ایله ایشلەمه صنعتی : (نقش درسی ، نقش معلمه‌سی) مجازاً رنك ، آل ، حیله معناسنده‌ده قوللانیلیر . (نقش برآب) = دوامسز ، ثباتسز شی (نقش جبین) = سر نوشت ، آلین یازیسی (نَقْشْبَنْد) = قماشلرك نقشلرینی باغلایوب ایپك تللر ایله دستكاهه احضار ایدن استاد ، رسام . (نَقْشْبَنْدی) = نقشبندلك ؛ طرق علیه‌دن شیخ (محمد بهاء الدین) نقشبندی حضرتلرینك طریقهٔ صوفیه‌سنه منسوب اولان درویش .

« شكل عذار یار كبی نقش دلفریب »
« لوح ضمیره یازمدی صورتكر خیال »
(باقی)

نَقْص [ع] ناتماملق ، نقصان ، اكسیكلك .

نَقْض [ع] بوزمق ، بوزلق § بوزله ، قیرله ، سوكوب یقمه : (نقض بنا) بو مقامده جمعی اولان (اَنْقاض) دها واسع معنی ایله قوللانیلیر. (نقض سِنّ) = چوریيوب قیریلان دیشك چوقورنده قالان كوك پارچه‌سی .

نَقْع [ع] ادویهٔ نباتیه‌دن برینی صوده قایناتمق یاخود قاینار صو ایچنه بر مقدار آتوب بر چاریك ساعت قدر براقدقدن یعنی ایچه خاشلا- ندقدن صوكره صوینی آلمق . چای ، اخلامور ، خطمی دینیلن قوری اوتلرك یاپلدیغی كبی .

نَقْل [ع] برشیئ یرندن قالدیروب دیكر بر یره كوتورمك ، كوچورمك: (نقل مهمات ، نقل یكون ، اشیانك نقلی) § روایت ، تقریر ، حكایه: (نقل سر كذشت ، نقل كیفیت ، نقل ماجری) ، (نَقْلاً) = روایةً ، روایت اوله‌رق ، نقل صورتیله § خانه تبدیل ایتمك ، كوچ ایتمك ، طاشنمق: (نقل مكان) § اهل عشرتك اثنای شربده یدكاری مزه . بو معناده غلط اوله‌رق ضم نون ایله مستعمل ومعروفدر. (نَقْلبَنْد) = حكایه جمع ایدن . حكا- یه‌جی ، رومانجی .

نَقَلَه [ع] « ناقل » ك جمعی . روایت ایدنلر ، خبرویرنلر.

نَقْلی [ع] نقل وروایته منسوب ومتعلق ، عقل ایله بیلنمه‌ین. (عَقْلی) مقابلی .

نَقْلیّات [ع] نقل وروایته متعلق اولان ، عقلی اولمایان خصوصات : (عقلیّات ونقلیّات) §

نقل وسوق اولنان لوازم واشیا وسائره معناسنده‌ده قوللانیلیر : (نقلیّات عسکریه ، شمندوفر نقلیّاتی ، پوسته نقلیّاتی) .

نَقْلِیَّه { [ع] طاشیمه ، طاشنمه ، کوچه پاره‌سی : (اجرت نقلیه ، مصارف نقلیه) .

نَقِیّ { [ع] پاك ، خالص ، تمیز .

نَقِیب { [ع] بر جماعتك باشی ، احوالنه نظارت ایدن کدخداسی . (نقیب الاشراف) = شرفا وسادات کرامك امور وخصوصاتنه نظارته رسماً مأمور اولان ذات . (نقیب الاشراف قائممقامی) = طشره‌لرده بو وظیفه ایله موظف اولان ذوات § تکیه‌لرده شیخ وکیلی بولنان ذات . جمعی (نُقَبَاء) .

نَقِیر وقِطْمِیر { [ع] بر شیئك کافهٔ تفصیلاتیله ، مشتملات ومتعلقاتیله ، ایگنه‌دن ایپلیگه قدر تفرعاتیله مقامنده ایراد اولنور . (نقیر) = خرما چکردکنك ظهرنده‌کی اوفاق چوقورینه دینیلیرکه جزءی شی معناسنی افاده ایدر . (قطمیر) = دخی اوچکردکه یاپیشیق اینجه قابوق معناسنه‌در .

نَقِیصَه { [ع] اکسیکلك ، عیب ، قصور . جمعی (نَقَائِص) ، (نَقِیصه‌دار) = قصورلی ، عیبلی ، اکسیکلی اولان .

نَقِیض { [ع] برشیئك ضدّی ، عکسی اولان واوشیئك حکمنی رفع ایدن ، بوزان . (مسمّی بالنّقیض) = ضدیله تسمیه اولنمش دیمکدر .

نَقِیضَه { [ع] ضدّلق؛ برنسنه‌نك حکمنه ومعناسنه متناقض شی .

نَقِیع { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . اجزای نباتیهٔ دوائیه‌یی قاینار صو ایله خاشلایوب آلنان خاصه‌لی صویه دینیلیر .

نَقِیعِیَّه { [ع] اصطلاحده کوز ایله رؤیتی ممکن اولمیوب خرده‌بین ایله کوریله بیلن حیوانات صنفنه اطلاق اولنور .

نَقِیه { [ع] خسته‌لکدن هنوز قالقمش اولان ، حال نقاهتده بولنان .

نَکَال { [ع] اشکنجه ، عقوبت ، جزای شدید .

نَکْبَت { [ع] مصیبت ، مشقت . جمعی (نُکُوب ، نَکَبَات) .

نَکِرَه { [ع] نحویّون اصطلاحنده دلالت مخصوصه‌سی مجهول اولان اسم . « معرفه » نك ضدی § مجهول ، مبهم ، تحف ، غریب : (نَکِرَه‌گو) = تحف ، غریب ، کولنج شی سویلەین .

نَكير { [ع] «جهل» كبی بيلمه‌مك § «معروف» ڭ ضدی، بيلنمه‌ين شی § سؤال وجواب ملكلرندن برينك اسمی : (منكر ونكير) .

نَم { [ف] رطوبت ، ياشلق ، ايصلاقلق ، چيك ، (نمناك) = نملی ، ياش .

نَمّ { [ع] برينك كلامنی ديكرينه نقل ايله طرفينی بربرينه دوشورمك معناسنه‌دركه تركجه‌ده قوغيجيلق ايتمك تعبير اولنور .

نَماء { [ع] بركتلنوب چوغالمق ، آرتمق، بويومك معناسنه‌در. (نشوونما) = (نشوء) پيدا اولوب بويومك ، يتشمك معناسنه اولمغله تأييد ايچون اقامه قيلنان (نما) ايله برلكده نبات كبی يتشوب بويومك معناسنی افاده ايدر § ربح ، فائض معناسنده ده قوللانيلير : (نمادار) = فائضلی ، فائده‌لی .

« تك همان ايله پژمرده نهال املم »
« كچدم ای ابر كرم نشوونمادن كچدم »
(نابی)

نَماز { [ف] اهل اسلام ايچون بش وقتده اداسی فرض اولان عبادتدركه عربيسی (صلات) در . (نماز شام) = آقشام نمازی (نمازگاه) = اكثريا شهر خارجنده ، قيرده وسد اوزرنده محراب وضعيله نمازقيلنمق ايچون ياپيلان محل . (بی نماز) = نمازسز، تارك صلات ، نماز قيلمايان . (بی نماز عذری) = شايان قبول اولميه‌جق صورتده سرد اولنان بهانه .

نَمّام { [ع] نمّ ايديجی ، قوغوجی .

نَمايِم { [ع] (نميمه) نك جمعی . اورايه مراجعت اولنه .

نَمَد { [ف] كچه، كبه، عبا، يوكدن معمول دوكه اورتو . (نمد پاره) = كچه پارچه‌سی . (نمد زين) = آت اكری اوزرينه قونيلان يوكدن تكلتی . (نمد پوش) = عبالی ، عبا كينمش اولان . (نمدين) = صرف كچه‌دن ، بتون بتون كبه‌دن ، عبادن .

« خوارباقمه هر نمد پوشه صاقن ای محتشم »
« هركدايی خضركور هرشخصه درويشانه باق »
(اصولی)

نَمِر { [ع] پلنك ، قاپلان . كسر نون ايله ده لغتدر . جمعی (نمر) در .

نَمرود { [ع] مشاهير جبابرهٔ قديمه‌دن حضرت (ابراهيم) عليه السلامی آتشه القا ايدن شخص .

نَمَك { [ف] ملح، طوز : (حق نان ونمك) = طوزو اتمك حقی معناسنه‌دركه شكران نعمت مقامنده قوللانيلير . (بی نمك) = طوزسز (نمكدان) = طوزلق ||

دلبرك دوداغندن كنايه اولەرق دخی ایراد اولنور. (نمكين) = طوزلو ‖ طادی یرنده، لذتلی : (لب نمكين) ، (نمك بحرام، نمك حرام) = كفران نعمت ایدن ، نانكور . (نمكسود) = طوزلانمش ‖ باصدیرمه (نمكشناس) = طوزطانیان ، یعنی ایپلك بیلن ، شاكر نعمت دیمكدر .

نمل **نمله** [ع] قارنجه، مور. ایكنجسی بدن انسانی‌یه عارض اولان قارنجه‌لانمه علتنه‌ده اطلاق اولنور .

نميقه [ع] مكتوب، نامه، شقه، یازلمش كاغد : (نميقهٔ مخلصی) ، (ترقیم نمیقه) بونك جمعی اولان (نمائق) اصلاقوللانیلماز .

نميم [ع] فیسلتی ، جیزرتی § (نمام) كبی سعایت ایدن، قوغوجی .

نميمه [ع] آغیز قاره‌سی، نفاق. (نمیمه ساز، نمیمه كار) = منافق ، قوغوجی .

ننگ [ف] ناموس، عار، حیا، حجاب § صیت ، شهرت: (پردهٔ ننك) ، (نام وننك) = اسم وشهرت (بی ننك) = حیاسز ، ناموسسز .

نو [ف] یكی ، تازه ، طراوتلی. (طرزنو) = یكی طرز (نونیاز) = ایشه یكی باشلایان، یكی مشق آلان (نوراه) = یكی یولجی (نو ایجاد) = یكیدن وجوده كتیرلمش، اوّل یوق ایكن صوكره‌دن یاپلمش .

نوای [ف] نغمه ، لحن، آواز، سس. كرك انسان وكرك حیوان سسنه اطلاق اولنور : (نوای بلبل، نوای نی) ، (خوش نوا) = كوزل سسلی: (مطرب خوش نوا) ، (نواساز) = خواننده ، چالغیجی § مقامات موسیقیه‌دن بری: (فصل نوا)، (نوادن باشلامه) تعبیری مشهوردر . (نوای خسروانی) مشهور باربدك خسرو پرویزك مجلسنده اوقودیغی برلحن § رزق ، ذخیره ، نواله . (بی‌نوا) = عاجز، یوقسول، آچ‌صوسز: (درویش بی نوا) .

نوائب [ع] « مصیبت » معناسنه اولان (نائبه) نك جمعی: (نوائب دهر) .

نوائر [ع] « نائره » نك جمعی ، شعله‌لر . مفردینه ده مراجعت اولنه .

نوات [ع] علی‌الاطلاق چكردك معناسنه‌در . قول ضعیفه كوره خرما چكردكی دیمكدر. تصغیرنده (نویت) دینیلیر .

نَواجِذْ { [ع] آزی دیشلری معناسنه اولان (ناجِذ)ڭ جمعی .

نَوّاحْ { [ع] میّت ایچون اجرتله نوحه وفریاد ایدن آدم . مؤنثی (نَوّاحَه) در .

نَواحی { [ع] « ناحیه » نك جمعی . جانبلر ، یانلر ، بوجاقلر : (نواحیٔ بدن) § کویدن بیوك اولوب دولت طرفندن منصوب برمدیرك زیر اداره‌سنده بولنان محل ، دیار : (قری ونواحی) .

نَوادِرْ { [ع] « نادِرَه » نك جمعی ، آز بولنان‌شیلر : (نَوادِرُ الْکَلام) .

نَوادی { [ع] مجلس معناسنه اولان (نادی) نك جمعی : (نوادیٔ ادبا) .

نَوازْ { [ف] ترکیب‌ایله اوقشایجی ، تلطیف ایدیجی معناسنده قوللانیلیر . (نُواز) ماده‌سنه مراجعت اولنه .

نَوازِشْ { [ف] تلطیف ، التفات ، اوقشامه . (نُوازِش) ماده‌سنه مراجعت اولنه .

نَوازِلْ { [ع] «نازِلَه» و« نَزْلَه » نك جمعی . § آفات . مفردینه مراجعت ایتملی .

نَواصی { [ع] « ناصیَه » نك جمعی ، جبهه‌لر ، آلینلر .

نَوافِلْ { [ع] « نافِلَه » نك جمعی . فرض ، واجبدن ماعدا اجرا قیلنان عبادتلره دینیلیر .

نَواقِصْ { [ع] « نُقْصان » ڭ جمعی ، اکسیکلر .

نَواقیسْ { [ع] « ناقوس » ڭ جمعی ، چاڭلر ، چنغراقلر : (طنین نواقیس) .

نَوالْ { [ع] بهره ، نصیب § لطف ، احسان ، عطا ، کرم : (دریانوال) = لطف واحسانی دڭز کبی چوق ونهایتسز اولان دیمکدر .

نَوالَه { [ع] نصیب ، قسمت ‖ ییه‌جك ، ینتی : (نَوالَه‌چین) = قسمتنی آلان ، ییه‌جك طوپلایان .

نَوامیسْ { [ع] عربیده قانون معناسنه‌اولان (ناموس)ڭ جمعی ، قانونلر ، شریعتلر دیمکدر . لساننمزده مفردی اصلا بومعناده قوللانیلماز .

نَواهی { [ع] (نهی) ڭ جمعی ، نهی اولنمش ، منع قیلنمش شیلر ، منهیّات : (اوامر ونواهی) .

نَو آیینْ { [ف] یکی اسلوب ‖ اسلوب جدید احداث ایدن .

نَوْبارَه، نَوْباوَه { [ف] ترفنده، یکی یتشمش میوه، سبزه. مجازاً ده قوللانیلیر.

نَوْبَتْ { [ع] دور، صیره § صیره ایله ادا اولنان وظیفه، خدمت: (نوبتجی) § برخدمته صیره ایله برقاچ کیشی دوام ایتمه § مدت خدمت § فرجه، فرصت § بعض امراضده آره صیره وقوعبولان حال بحران: (صتمه نوبتی، خستەنك نوبتی زیاده) § اوقات معینەده بعض محال رسمیەده چالینان موسیقه. (بِالْمُناوَبه) = نوبت ایله، صیره ایله (نوبتخانه) = اسکی زمانده مهتریری (نَوْبَتْزَنْ) = نوبت چالان مهتر. (سَرْنَوْبَتْ، نوبتجی) = حماملرده دلاکلرك صیره ایله ادای خدمت ایتملرینه باقان آدم.

نَوْبَرْ { [ف] ترفنده میوه، چیچك § ممەلری یکی بویومکه باشلامش قیز.

نَوْبَنَوْ { [ف] یکیدن یکی‌یه، تازەدن تازه‌یه.

نَوْبَهارْ { [ف] ایلك بهار، یازدن اوّل اولان موسم که (مارت، نیسان، مایس) آیلرندن عبارتدر.

نَوْپَیْدا { [ف] یکی حاصل اولان، یکی یتیشن.

نَوْجُوانْ { [ف] دلیقانلی، تازه، کنج. (نَوْجُوانی) = دلیقانلیلق، کنجلك.

نَوْحْ { [ع] میّت اوزرینه فریاد ایله آغلامق، صاغوصاغمق § کوکرجین نغمه ایله اوتمك: (نوح کبوتر، نوح حمامه).

نَوْحَه { [ع] نوح کبی ماتم، فریاد ایله؛ ازکی ایله آغلامق، صاغو. جمعی (نوحات)، (نَوْحَه گَرْ) = اولویه آغلایان (نَوْحَه گَری) = نوحه ایدیجیلك.

نَوْخیز { [ف] کنج، جوان. (نَوْخاسْتْ) ده بومعناده لغتدر § یکی یتشمش، یکی چیقمش، تازه: (خط نوخیز، نهال نوخیز).

نَوَرْدْ { [ف] دورمك، قیوبرمق، طی مسافه ایتمك معناسنه اولان (نَوَرْدِیدَنْ) مصدرندن مشتق اولوب لسانمزده دائما ترکیب ایله قوللانیلیر: (رَهْ نورد) = یوله کیدن، یول یورین. (صحرانورد) = صحرایه کیدن.

« اوره نورد سبکرو که کلسه رفتاره »
« نه صاعقه ایریشور کردینه نه برق ونه باد »
(نفعی)

نَوْرَسْ { [ف] یکی یتشمش، تازه، کورپه: (جوان نورس، شاخ نورس، نهال نورس).

« آلمشدر اولان عقلمزی بربت نورس »
« کیم عشقی می کهنه کبی هوش ربادر »
(نفعی)

نَوْرُسْتَه { [ف] یکی بتمش، یکی یتشمش : (نهال نورسته)

نَوْرَسْم { [ف] یکی چیقمه قیرمه‌لی قاپوت، یکی رسم اوست لباسی .

نَوْرَسیدَه { [ف] یکی ایریشمش، کنج ، تازه . جمعی (نَوْرَسیدَگانْ) = یکی ایریشنلر ، یتیشنلر : (نورسیدگان ادبا) .

« هر نورسیده شاخ کل آلدی الینه جام مل »
(نفعی)

نَوْرُوزْ { [ف] یکی کون دیمکدر که سنهٔ شمسیه‌نك برنجی ومارت رومینك سکزنجی ویا طقوزنجی کونیدر . کونش اوکون (حمل) برجنه دخول ایدر. تساویٔ لیل ونهار وقوع بولور . (نَوْرُوزِیَّه) = غلط مشهور قبیلندن اولوب شمسك حمل برجنه دخول ایتدیکی آنده یتلمك اوزره عطری ، مقوی ، معدوی مواددن ترتیب اولنان معجونه، طاتلی یه اطلاق اولنور .

نَوْزادْ { [ف] یکی طوغمش، یکی طوغان: (طفل نوزاد ، بکای نوزاد) .

نَوْزَمینْ { [ف] یکی یولده ، یکی یول ، یکی چشید .

نَوْشُکُفْتَه { [ف] یکی آچلمش، چیچك کبی یکی آچیلان : (غنچهٔ نوشکفته) .

« بلبل گلزار عشقم سینهٔ پرداغله »
« نوشکفته غنچهٔ دل آشیانمدر بنم »
(نفعی)

نَوْع { [ع] کونا ، قسم ، چشید، درلو : (نَوْع نَوْع) = درلو درلو ، کونا کون § صنف . جنسدن اخصدر: (نوع بشر) ، (نوعاً) = برمقدار ، جزءی، نوع جهتیله . (نَوْعَمّا) = برنوع ایله ، برصورتله ، بعض مرتبه . (نَوْعِی) = نوعه منسوب ومتعلق .

نَوْعَرُوسْ { [ف] یکی کلین ، هنوز قوجه‌یه وارمش قیز . جمعی (نَوْعَرُوسانْ) .

نَوْكْ { [ف] اوج، کوشه ، برشیئك سیوری یری: (نوك خامه) ضم نون ایله‌ده لغتدر :

« ای کلنهال طوغریسی سایه‌کده خارغم »
« کچدی درونه نوك دیکندن زیاده‌جه »
(واصف)

نَوْکارْ { [ف] یکی ایشه باشلایان، عجمی .

نَوْل { [ع ف] کمی کراسی ، حموله نقل اجرتی. محرفی (ناولون، ناولین) .

نَوْم { [ع] خواب ، اویقو . (بَیْنَ النَّوْم وَالْیَقَظَه) = اویقو ایله اویانیقلق آره‌سی دیمکدر .

نَوْمِيدْ [ف] امیدسز ، مأيوس دیمکدر . (نا اُمیدْ) ك مخففیدر. (نَوْمیدانَه) = مأيوسانه ، امیدسزجه‌سنه . (نَوْمیدی) = امیدسزلك ، مأيوسیّت .

نَوْنِهالْ [ف] تازه‌فدان، آغاجك تازه سورکونی. اکثریا تشبیه صورتیله قامت بالای دلبرانه اطلاق اولنور :

« بنده مستغنی طبیعت نونهالم سایه‌دار ».
(معلم ناجی)

نَوْهَوَسْ [ف] یکی هوسلی ، مبتدی، عجمی . جمعی (نَوْهَوَسانْ) .

نَوِينْ [ف] یپ یکی ، یکی شی، یکی اولمه : (طرزنوین) .

نَهارْ [ع] کونشك طلوعندن غروبنه قدر کچن زمان که لسانمزده (کون، کوندوز) دینیلیر: (لَیْل ونَهارْ) = کیجه و کوندوز (نصفِ نَهارْ) = اوکله ، کوندوز اورته‌سی (نَهاری) = کوندوزه منسوب ومخصوص، کوندوزلك دیمکدر.

نَهْبْ [ع] غارت، یغما، صویمه ، آقین ، چاپول .

نَهْجْ [ع] طوغری یول، آچیق یول § طرز ، منوال ، اسلوب : (بر نَهْجِ شرعی) .

نَهْرْ [ع] صویك دره‌دن زیاده وچوق اوله‌رق آقدیغی یر، چای، ایرماق: (طونه نهری، سقاریه نهری ، نهر جسیم ، فرات نهری) جمعی (اَنْهارْ) در. جمع دیکری اولان (نُهُورْ) قوللانیلماز . (نَهْرِی) = نهره منسوب دیمکدر: (ماهئ نهری، ادارۀ نهریّه) .

نَهَنْگْ [ف] عربیده « تمساح » دینیلن ومصرده (نیل) کنارلرنده چوق ظهور ایدن (کلر) ه مشابه وعظیم‌الجثه جانورآبی. کسر نون ایله معروف ایسه‌ده یاکلشدر .

نَهْیْ [ع] منع ایله‌مك ، یاساق ایتمك ، برینی برشیدن آلیقویمق ، یاپدیرمامق . (امر) ك ضدّی: (امرونهی) ، (نهی عن‌المنکر) = ممنوعات شرعیه‌دن نهی دیمکدر.

نَهِيبْ [ع] دهشت ، قورقو § یغماجی ، چاپولجی .

نَهِيقْ [ع] « نَهق » دن مشتق، اشك آوازی، آکیرمه‌سی: (نهیق حمار) .

نَیْ [ف] « نای » مخففی. اورایه مراجعت اولنه .

نَیِّرْ [ع] نورلو، پارلاق، ایشیق: (نیّر اعظم) = کونش (نیّر اصغر) = آی (نَیِّرَیْنْ) = شمس وقمر.

نَيرَنْج { [ع] فارسی « نیرنك » ك معرّبی. طلسم معناسنه‌در. جمعی (نیرنجات) .

نَيزار ، نِيستان { [ف] قامشلق ، سازلق محل .

نَيزَن { [ف] نی چالان. (نایزن) ك مخففی . (نگاه نیزنانه) = نیزن کبی یان باقش .

نَيشَكَر { [ف] شکر قامشی که عصاره‌سندن شکر حاصل اولور .

نَيل { [ع] نائل اولمه ، مطلوبه ایریشمه ، مقصده ایرمه : (نیل مرام) .

« نه‌درجرمم ؟ دیمش خوبانه (نیلی) »
« آلان‌سز کوکلی هم ویرمه‌ین سز »

﴿ نِ ﴾

نِباخ { [ع] کوپك هاولامسی ، اورومه‌سی .

نِبال { [ع] اوق معناسنه اولان (نبل) ك جمعی . مفردی قوللانیلماز .

نِثار { [ع] صاچمق ، سرپمك : (کوهر نثار) = کوهر صاچان (درّ نثار) = اینجی صاچان (پرتونثار) = نورصاچان ، آیدینلا-تان (بدایع نثار) = بدیعه‌لر صاچان. § دوکونده سرپیلن پاره .

نِجاد { [ع] قیلیج باغی ، حمائل سیف . (طویل النّجاد) = اوزون بویلی آدم .

نِحرير { [ع] عالم ، فطین ، ماهر ، اموردیده ، حقایق آکاه آدم . ارباب علم و قلمك مشاهیری حقنده‌ایراداولنور : (نحریر بی‌نظیر)

نِداء { [ع] چاغیرمق ، باغیرمق § سس: (ندای هاتف) ، (حرف‌ندا) = (یا ، آ ، آی) کبی خطابی متضمن اولان حرفلرله اسما وصفاته الحاق اولنان الف حرفی : (یا حافظ ، باقسه‌ڭ‌آ ، ای خواجه ، سرورا ، داورا) کبی .

نِزار { [ف] زبون ، ضعیف ، نحیف، آریق: (جسم‌نزار).

« تنم نزارکوروب قاچه ای‌رمیده‌غزال »
« تصور ایت‌که هیولای روح مجنونم »
(نائلیٔ قدیم)

نِزاع { [ع] خصومت ایتمه ، چکشمه ، آغیز غوغاسی . (نزاع لفظی) = اساسسز ، مألسز ، چکه یاریشدرمه . (قطع نزاع) = غوغایی یاتشدیرمق ، صلح ایتمك .

« دامنك‌پرخون‌ایدن شمشیرمهر کدرفلك »
« فارغ‌اول‌بزدن‌سنکله‌یوق‌نزاعی کیمسه‌نك »
(نائلیٔ قدیم)

نژاد { [ف] اصل ، نسل ، حسب ، صوى : (عالى نژاد ، پاك نژاد) .

نساء { [ع] قادينلر. قادين معناسنه اولان (امرأه) نك لفظنك غيرى اوله‌رق جمعيدر : (طائفهٔ نساء) .

نسبت { [ع] تعلق ، مناسبت ، قرابت، ياقينلق § مقاديرك بربرينه نظراً واقع اولان قدروقيمتلرى § لغارتمه جدولنده مقيد بولنان اعداد متناسبه : (نسبت عدديه ، نسبت هندسيه) ، (نسبتلى) = متناسب (نسبةً) = نسبت صورتيله ، بربرينه باقه‌رق. (نسبى) = ديكر شيئه نسبتلى، نسبت ايله : (ياء نسبى) .

نسوان { [ع] « نساء » كبى (امرأه) نك جمعى ، قادينلر . جمع ثالثى اولان (نسون) قوللانيلماز .

نسوى { [ع] نسايه منسوب ومتعلق ديمكدر .

نسيان { [ع] اونوتمق ، ياضعف حافظه و ياخود غفلت سببيله برشيئى خاطردن چيقارمق .

نشادور { [ف] نشادر . فتح نون ايله‌ده لغتدر . (ملح نشادور) = نشادر روحى .

نشاسته { [ف] بغدايك اوزى . (نشا) ده بو معنايه لغتدر : (نشاسته حلواسى) .

نشان { [ف] علامت، اثر § هدف، آماج ، تفنك و اوق يرى § حسن خدمت وصداقت اربابنه مكافات اوله‌رق طرف دولتدن درجات مختلفه‌ده ويريلن معروف علامات مخصوصه : (نشان امتياز ، نشان افتخار ، نشان ذى‌شان عثمانى) هدف معناسنده (نشانگاه) تعبيرى‌ده قوللانيلير. (نشانجى) = يكيچرى دورنده طغرا كش ، توقيعى || آتيجى ، آنديغى قورشونى هدفه اصابت ايتديرن . (نشانلانمق) = گويكى اوله‌جق ذات طرفندن كلين اوله‌جق قيزه نامزدلك علامتى اوله‌رق كونديريلن ذى قيمت هديه‌نك رسم قبولى .

نشانه { [ف] بو دخى علامت ، اثر ، اماره ، هدف : (نشانهٔ عاطفت ، نشانهٔ ظفر) .

نشتر { [ف] قان آلمق ، چيبان ويارِه آچمق ايچون قوللانيلان كوچك بچاق . (نيشتر) مخففى . اورايه باقلى .

نشيب { [ف] اينيش . يوقوش معناسنه اولان (فراز) مقابلى : (نشيب وفراز) = اينيش ويوقوش. (نشيبگاه) = چوقور ير.

نشيمن { [ف] اوتوره‌جق ير . (نشيمنگاه ، نشيمنگه)

= مأوى ، يورد ، طوراق .
« بن سليمانم فهيا كشور اشعارده »
« عرش بلقيس سخن شمدى نشيمندر بكا »
(خواجه فهيم)

نِشين { [ف] اوطورمق معناسنه اولان (نِشَستَن) = مصدرندن امر حاضردر . وصف تركيبى صورتنده و اوتوريجى ، اوتوران معناسنده قوللانيلير : (كوشه نشين ، پوست نشين ، مدرسه نشين ، حلوت نشين) ، (نِشيننده) = اوتوريجى ، مصدر مذكورك اسم فاعليدر .

نِصاب { [ع] فى الاصل هر شيئك اصلى ، اساسى ، مرجعى معناسنه در . لسانمزده مقدار ، درجۀ كافيه ، حصّه معناسنده قوللانيلير : (نصاب كمال ، نصاب علم) ‖ عرف شرعيده مالدن شو مقداره اطلاق اولنور كه مال آكا بالغ اولدقده زكاتى واجب اولور . مثلا كوموش ايكى يوز درهمه ودوه بش عدده ايريشنجه زكاتلرى ويرلمك لازم كلير . بوتقديرده كوموشك نصابى ايكى يوز درهم ، دوه نك نصابى بش رأسدر .

نِصف { [ع] برشيئك يارليسى ، ياريم ، بچق : (نصف قطر) ، (نصف نهار) و (نصف النهار) = اوگله وقتى . (نصف الليل) = كيجه ياريسى .

نِصفِيَّت { [ع] ياريملق حالى ، يارى يارى يه : (نقودى نصفيت اوزره تقسيم) ، (نِصفِيَه) = برشيئك ايكيده برقسمى ‖ ياريملق ناى ، قيصه ناى .

نِطاخ { [ع] طوس اورمه ، اورروشوب غوغا ايتمه .

نِطاق { [ع] نسوان عربه مخصوص برنوع لباس ، فوطه ، قوشاق ، كمر § مِنطَقَه ، قوشاقيرى : (نطاقُ الجَوزاء) ، (ذات النطاقَين) = اسماء بنت ابى بكر رضى الله عنهمانك لقبيدر . ليلۀ هجرت سنه ده حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم ايله ابوبكر الصديق رضى الله عنهك غار مشهورى حين تشريفلرنده بلنده بولنان نطاقنى ايكى يه بولوب بر پارچه سنى كنديلرينه طعام سفره سى و ديكر پارچه سنى ده قربه يه باغ باغلمش اولمسى سبب تلقيبيدر .

نِظام { [ع] برشيئك ثبات ودوامنه مدار اولان نسبه يه ، حالته اطلاق اولنور . بوندن ماعدا ديزى ، دوزكونلك ، حسن ترتيب ، قاعدۀ مطرده ، قانون عرفى ، وزير معنالرينى ده افاده ايدر : (دستور مكرم نظام العالم) (نظاماً) = قانونه كوره . (نظامى) = نظامه منسوب ، قانون وقاعده يه متعلق . (محاكم نظاميه) = نظام محكمه لرى (عساكر نظاميه) = نظام

و انتظام تحتنده بولنان عسكرلر. جمعی (نِظامات) .

نِعال [ع] (نَعل) ڭ جمعی . مفردینه باقلی . (صفِ نعال) = آیاق قابلری یری، پاپوشلق.

نِعمَ [ع] نه کوزل معناسنه فعل مدح . (بِئسَ) مقابلی : (نعم المطلوب، نعم التصادف) .

نِعَم [ع] (نِعمَت) ڭ جمعی : (ولیّ النِعَم) .

نِعمَت [ع] خوش دیرلك ، ایيلك، رفاه وراحته مدار اولان حال ومال ، آزوق || فرح ، مسرّت، عافیت . (نعمت الٓهیه) = جناب حقك عبادینه بخش ایتدیکی هردرلو اسباب عیش ورفاه . (ولیّ نعمت) تعبیرینه حرف تعریف الحاق ایدیلنجه (ولیّ النعمه) طرزنده یازمق لازم کلیر . اولکی کبی یازیلیرسه غلط اولور. یعنی (ولیّ النعمت) یازیله‌ماز.

« قناعت دامنن الدن براقمه نعمت ایسترسه‌ڭ »

(قوجه راغب)

نِفاس [ع] قادینك چوجق طوغورمق حالی، لحوصه‌لق § قادین حیض کورمك معناسنه‌در که قان ظهوری دیمکدر : (سیلان نفاس).

نِفاق [ع] ایکی یوزلیلك ، دین خصوصنده ریا کوسترمك؛ بربریله بوزیشوب خصم اوله‌جق حال وحرکتده بولنمق. شرعاً وعقلاً منفور ومذمومدر .

«نفاق ایتمشلر اما معنوی همّت بیورمشلر»

(وحیی)

نِقاب [ع] پچه، یوز اورتوسی، یاشماق : (نقاب جمال ، رفع نقاب) .

« نقابن ایلمسون رفع کورمدك چوقدن»

« اونور دیده‌یه شاید نظر اصابت ایدر»

(سید وهبی)

نِقابَت [ع] نقیبلك .

نِقاط [ع] « نُقطَه » نك جمعی ، اوماده‌یه باقلی : (نقاط عسکریه، نقاط حربیه ، نقاط مهمه) محاورانده (نُقاط) صورتنده استعمالی معروفدر .

نِقرِس / **نِقرِیس** [ع] آیاق پارمقلرنده، طوپوقلرده، مفصللرده، پیدا اولان برنوع شدید وجعلی علّت . جمعی (نَقارِیس) .

نِقض [ع] بنا ییقنتیسی، بوزنتیسی. جمعی (اَنقاض) .

نِقمَت [ع] معامله‌ٔ شدیده ایله، عقوبتله جزا دیمکدر . جمعی (نِقَم، نِقَمات) .

نِکات [ع] (نُکتَه) نك جمعی، نکته‌لر، فهم وادراکی

كمال عقل وفراسته متوقف اولان معانئ دقيقه، نازك ماده‌لر: (نكات ومضامين) ضم نون ايله يا كلمشدر .

نِكاح { [ع] تزوج ايتمك، قادين آلمق معاملهٔ شرعيه‌سی: (عقد نكاح، حبالهٔ نكاح) .

نِگار { [ف] نقش ، رسم ، صورت، صنم: (نگارخانهٔ چين) § تصوير كبی كوزل ، محبوبه ، دلبر ، (نگارخانه) و (نگارستان) = نقش ، رسم ، صنم ايله مزين خانه || رسم وصورت سركيسی .

نِگارنده { [ف] رسام ، مصور معناسنه‌در .

نِگاشته { [ف] نقش اولنمش ، رسم ايدلمش ، يازلمش: (نگاشتهٔ صحائف تواريخ) .

نِكال { [ف] آتشپاره ، آتشلی كومور پارچه‌سی .

نِگاه { [ف] نظر ، كورمه ، باقش . تخفيف ايله (نگه) صورتنده ده قوللانيلير: (نگاه مستانه)، (آهو نگاه) = آهو باقشلی (نگهفروز) = نظری ، كوزی نورلانديريجی . (نگاهبان) و (نگهبان) = باقيجی ، كوزه‌تيجی ، بكجی . (نگهبانی) = بكجيلك . (نگاهدار ، نگهدار) = صاقلاييجی ، حامی ، حافظ ، بكجی .

(نگه انداز) = نظر ايديجی ، عطف نظر ايدن .

«فسون كرشمه‌سنك لب كزيده مفتونی»
«نگه تغافلنك دلربوده حيرانی»
(نائلئ قديم)

«غرق ايلدكجه حزنه نكاهك نكاهمی»
«تعقيب ايدردی كريه وفرياد آهمی»
(معلم ناجی)

نِگران { [ف] باقيجی ، باقان :

«زيرا نه ديمكدر بوكه رندان ايله واعظ»
«بر برده طوروب جام هلاله نگراندر»
(نفعی)

نِكو { [ف] (نيكو) مخففی ، اوكلمه‌يه باقيلی . (نكوخواه) = ايليك ايسته‌ين ، خير ديله‌ين .

نِگون { [ف] آلت اوست ، زيروزبر اولمش ، ترس دونمش: (سرنگون) باشی آشاغی ، آلتی اوستنه كلمش . (نگون طشت) = قبهٔ آسمان (نگونسار) = باشی آشاغی ديمكدر . نظمده تخفيف ايله (نگوسار) ده دينيلير .

نِگين { [ف] مهر ، خاتم ، يوزوك: (فص نگين ، نقش نگين) (نگينساى) = حكاك ، مهرقازيجی .

نِمال { [ع] (نمل) ك جمعی ، قارينجه‌لر .

نِمْر { [ع] قاپلان. فارسیسی (پَلَنك). جمعی (اَنْمار، نُمُور، نِمار)، (نِمِره) = دیشی قاپلان.

نِهاد { [ف] اصل، بنیاد، بنیه، خلقت: (بدنهاد) = اصلی کوتو، یارادیلیشی کوتو.

نِهادَه { [ف] قونمش، قونلمش: (فرونهاده) = آشاغی قونلمش، آشاغی‌ایدلمش، طرح‌ایدلمش.

« بضاعه قالماز ایدی افتخار مخدومه »
« فرونهاده اولنسه افندی زاده‌لکی »
(قوجه راغب)

نِهال { [ف] تازه، دوزکون‌فدان، آغاجك کورپه سورکونی. (نِهالِسْتان) = فدانلق، قورولق.

نِهالَه { [ع] فدان § آوجی‌قورقولغی § دوشه‌مه، دوشنه‌جك شی § لسانمزده سفره‌ده صحنلرك آلتنه قونیلان مشین‌اوستنه ایشله‌مه‌لی آلتلق معناسنده قوللانیلیر. بومعناده (نهالی) یاکلشدر.

نِهان { [ف] کیزلی، صاقلی. (نِهانی) = کیزلیلك، صاقلی اولمقلق. (نِهان پَیْکَران) = ملائکهٔ کرام (نِهانخانَه) = خلوت، مخزن، سرداب، مغاره، بودروم.

نِهاوَنْد { [ف] عراق‌عجمده مشهور بربلده § اوشهره نسبتله موسیقی‌ده برمقام اسمی. (نِهاوَنْدی) نهاونده منسوب.

نِهایَت { [ع] غایت، اوج، صوك. (نِهایَه) طرزنده‌ده قوللانیلیر. (بی‌نهایه) = اوجسز، صوکسز. (نهایة النهایه) = صوکك صوکی، اك صوك. (الی‌النهایه) = صوکه قدر.

« اوصاف خدایه غایت اولماز »
« فیض سخنه نهایت اولماز »

نَهَنْك { [ف] یاکلشدر. طوغریسی (نهنك) در. او ماده‌یه مراجعت ایتملی.

نِیابَت { [ع] نائبلك خدمتی، قاضی‌وکیللکی § نائبلك محلی.

نِیّات { [ع] « نیّت » ك جمعی: (نیّات خیریه).

نِیاخ، نِیاحَت { [ع] میّت اوزرینه آغلایوب باغیرمه، فریاد ایتمه.

نِیاز { [ف] رجا ایتمك، یالوارمق § حاجت، احتیاج، خواهش. (نِیازمَنْد) = محتاج، رجا ایدیجی. (بی نِیاز) = مستغنی، احتیاجسز. (نِیازی) = نیازه منسوب، نیاز ایدیجی، طلبکار. (نیازمَنْدان) = حاجت صاحبلری، رجاجیلر.

« آزادكان قيد امل سرفراز اولور »
« نازايلسون سپهره اوكيم بی نيازاولور »
(قوجه راغب)

نيام { [ف] غلاف ، قين ، قيليچ ، خنجر ، بيچاق كبی سلاحلرك قابی .

نيام { [ع] اويقو || اويويانلر معنا- سنی ده افاده ايدركه او تقديرده (نائم) ك جمعی اولور .

نيّت { [ع] بر شيئه قصد وعزم ايتمه ، قورمه : (حسن نيّت) جمعی (نيّات) .

نيران { [ع] آتش معناسنه اولان (نار) ك جمعی : (نيران هجران) § جهنّم ، طامو : (عذاب نيران) « نور » ك جمع ديكری (نيران) كلير ايسه ده لسانمزده او معناده اصلا قوللانيلماز :

« سوديكم وصلك قدرو يرمز بكا لذت جنان »
« آتش هجران قدر ياقمز هله نيران بنی »
(لا)

نيرنك { [ف] معرّبی (نيرنج) در . سحر ، افسون ، حيله ، كوز باغجيلق § رسم ، طاسلاق شی . (نيرنكساز) = حيله كار ، مكّار ، حقه باز .

نيرو { [ف] قوت ، قدرت ، زور ، كوج . (نيرومند) = كوجلی ، قوتلی ، زورلی . (نيرومندی) = كوجليلك ، قوتليلك .

نيزه { [ف] ميزراق . (نيزه دار) = ميزراقلی . (نيزك) = كوچك ميزراق ، سونكو .

« نای نيزه كاتب كردونك اولدی خامه سی »
« صفحهٔ ميدانده ايتدی قامت بدخواهی لام »
(عبدالغنی نادری)

« هر حمله ده هجوم دليران نيزه دار »
« خيل عدويه اول قدر آفت رسان اولور »
(نفعی)

نيسان { [ف] سنهٔ روميهٔ ماليه نك ايكنجی آيی . برنجيسی شهر (مارت) در .

نيستی { [ف] عدم ، يوقلق . (هستی) مقابلی . فارسيده (نيست) = يوق ديمكدر : (نيستی وهستی) = يوقلق وارلق . (عالم نيستی) = يوقلق عالمی .

نيش { [ف] ايكنه ، ايبر ، ديكن كبی اوجی سيوری شی : (نيش زنبور) § زهر ، آغو : (نيش عقرب) .

« خوش كوشهٔ ذوق ايدی صفا اهلنه عالم »
« نوش آخری نيش اولماسه سور آخری ماتم »
(روحیٔ بغدادی)

نيشتر { [ف] بك سيوری معناسنه- در . لسانمزده مخففاً (نشتر) دينيلير . جيبان دشمكه ، آشی آشيلا- مغه مخصوص چاقی كبی كوچك واوجی سيوری وكسكين بر آلتدر .

نیك [ف] ایی دیمکدر: (نیك و بد) = ایی و کوتو . جمعی (نیکان) = اییلر . (نیکبخت) = بختی ایی ، بختیار . (نیك اختر) = ایی کوکبلی، طالعی ایی. (نیك خصلت) = ایی خویلی. (نیك اندیش)= اییلك دوشونن . (نیکخو)= ایی خویلی . (نیك خواه)=اییلك ایستهین. (نیکفال) = فالی ایی اولان ، (نیك فرجام) = صوکی ایی، خیرلی. (نیك منظر) = کوسترشلی، کورینشی ایی. (نیك نام) = حسن شهرت، ایی آدلی ، ایی اوکلو. (نیکنامی)= ایی آدلیلق. (نیکنهاد) = اصلی ، خلقتی ایی ، خوش مشرب (نیکی) = اییلك . (نیك کردار) = افعالی ایی .

نیکو [ف] ایی، صالح . (نیکو- بخت) = ایی طالعلی . (نیکوکار) = ایی ایشلی ، ایشلری طوغری وایی اولان .

« برك کل کبی اولوردی نیکو »
« ترله دکه اوعذار خوشبو »
(خاقانی)

نیل [ع] مصر دیارنده کائن مشهور بیوك ایرماق. (نیل ابیض) = نیلك باشی (نیل ازرق) = حبش دیارندن کچن قسمی، حبش نیلی (نیل زنج) = سودانده جواله نهری .

نیل [ف]چیوید اوتی. (نیله) = چیوید . (نیلج) معربیدر. (نیلفام، نیلگون)= چیویدرنکنده، لاجوردی، مائی اولان . (نیلی) = کذا چیوید رنکلی، مائی (نیلی بحر، نیلی پرده ، نیلی حقه) = آسمان ، کوك یوزی .

نیلوفر [ف] ریاحین انواعندن مائی برچیچکدر . میاه راکدهده نابت اولور . طلوع شمس ایله آچیلیر، غروب ایله قاپانیر. فارسیده (نیلو برك، نیلوپر)ده اطلاق اولنور. ترکجه تحریف ایله (لوفر) چیچکی دینیلیر .

نیم [ف] نصف، یاری، یاریم : (نیم پخته)= یاری پیشمش، یاری چیك نسنهیه اطلاق اولنور . (نیمتن) = لسانمزده تحریف ایله (منتان) دینیلن، وجودك قسم علیاسنی سترایدن معروف لباس . (نیم نگاه) = کوز اوجیله باقش، یاری باقیش، لحاظه .

« نیم باز ایتمش رخن زیر نقاب طرهدن »
« رونی همکوردم اول مهپارهنك همکورمدم»
(ثابت)

نیمه { [ف] نصف، یاریم. (نیمه‌روز) = گون اورته‌سی، یاریم گون.
(دونیمه) = ایکی یاریم، ایکی پارچه.
(نیمه نیمه) = یاریم یاریم، پارچه پارچه.

﴿ نُ ﴾

نبوّت { [ع] نبیلك، پیغمبرلك : (نبوّت قدسیّهٔ محمّدیه)،
(قبل النبوّه) = نبوّتدن اوّل .
(نبوّت‌پناه) = رسول ، پیغمبر ، صاوه‌جی .
« اوله‌لی تحت نبوّتده مقیم »
« جلوه‌کاهیدی آنك عرش‌عظیم »
(خاقانی)

نتوء { [ع] اصطلاح طبده بعض کمیکلرك اوزرنده پیدا اولان یومرو وچیقنتی‌یه اطلاق‌اولنور.

نثاره { [ف] صاچیلان شی ، صاچنتی || ریزهٔ طعام، یمك دوکونتیسی.

نجوم { [ع] (نجم) ك جمعی . کیجه‌لری کوك یوزنده پارلدایان جرملر ، کوکبلر : (نجوم زاهره) ، (علم نجوم) = اجرام مذکوره‌نك احوال وحرکاتندن وقایع کونیه‌یی استخراجه سبب اولان علم کاذب. (نجومی) = نجومه منسوب، علم نجوم اربابی ، منجّم .

نحاس { [ع] باقر دینیلن معدن . (نحاسی)=باقره منسوب، متعلق : (اوانئ نحاسیه ، سکّهٔ نحاسیه) .

نحبه { [ع] فصل نزاع ایچون چکیلن قرعه .

نحوست { [ع] نحسلك، میمنتسز- لك، اوغورسزلق : (نحوست طالع) .

نخاع { [ع] اوکورغه کمیکلرینك ایچنده بولنان مرداریلیك: (نخاع شوکی) = اصطلاح طبده صیرت کمیکی درونده بولنان ومردار ایلیك دینیلن قطعه دیمکدر. (شوك) = دیکن معناسنه‌در، اوکورغه کمیکلری اوزرنده دیکن کبی سیوریلمش کمیکجکلر بولنمسی مناسبتیله (شوکی) دینلمشدر .

نخبه { [ع] سچلمش، آییردلانمش، هرشیئك کزیده‌سی ، منتخبی.

نخست { [ف] ایلك ، برنجی ، اولکی ، ابتدا کی :
(نخستزاد ، نخستزاده) = اوّل طوغان، ایلك طوغمش اولان.

نخستین { [ف] برنجی، اولکی، ایلك : (طفل نوزادك فریاد نخستینی) .

نخود [ف] حبوباتدن معروف دانه. عربیسی (حمص) در. قاوورولمش نخوده (لبلبی) دینیلیر . نخودك طعام ایله پیشیریلوب ییلمسی نافعدر . (نخودی) = نخود رنکنه مشابه برونك .

ندبه [ع] میتك محاسننی ذکر ایده‌رك آغلایش، آغلامه.

ندماء [ع] « ندیم » ك جمعی . همدم اولانلر ، مصاحبلر . (ندیم) کلمه‌سنده باقلی .

نذور [ع] « نذر » ك جمعی: (نذور وصدقات) .

نزل [ع] قوناجق ، اینه‌جك یر § مهمات ، قونوق ایچون احضار اولنان طعام. (نزل امینی) = قوناقجی باشی . اوائلده سفره کیدن اوردونك قونه‌جغی یرلری واورالرده ییه‌جك وایچه‌جکلرینی احضار ایتمکه مأمور اولان ذاته دینیلیردی .

نزول [ع] قونمق، اینمك، اینه: (نزول باران)، (نزول حجاج) = حاجیلرك مکهٔ مکرمه جوارنده (منا) دینیلن محله قونملری .

« او کیجه واقعه‌ده کوردی رسول »
« تا سنرا پرده‌سنه ایتدی نزول »
(خاقانی)

نزهت [ع] صفوت، طراوت ، سرور § کوکل آچه‌جق محله چیقمق ، تفرج ایتمك ، کسب صفا ایله‌مك. (نزهتفزا) = کوکل فرحلنی ویرن ، صفای خاطرك آرتمه‌سنه سبب اولان . (نزهتگاه ، نزهتگه) = مسیره ، سیر محلی ، کوکله صفا ویره‌جك یر .

نسخ [ع] « نسخه » نك جمعی ، یازلمش کتاب صورتلری : (تکمیل نسخ ایتمك) = علوم آلیه درسلرینی کاملاً اوقویوب بیترمك .

نسخه [ع] یازیلی شی ، یازلمش کتاب : (نسخهٔ کبری ، نسخهٔ نفیسه) § کتاب ، رساله ویا بر قاچ صحیفه‌یی حاوی اوراقك عینی ، صورتی :

« ایلدم کلشنده تحقیق ریاضیات صنع »
« اولدی اوراق کلستان نسخهٔ حکمت بکا »
(نیلی)

نسغ [ع] آصمه کبی آغاجلر کسیلنجه ترشح ایدن مایع ، صو . (نسغ نباتی) = نباتاتك قانی حکمنده بولنان مایع معناسنه اصطلاح فنیدر .

نشابه [ع] تمرنلی اوق . جمعی (نشاب) .

نشاره [ع] طالاش ، یونغه ؛ یچقی طالاشی .

نشور [ع] نشر ایتمك ، یایمق ، طاغتمق § بعد الموت

دیرلمك : (یَوْمِ نُشُورْ) = قیامت گونی .

نُصّاح { [ع] (ناصِح) ڭ جمعی ، اوگود ویرنلر .

نُصّار { [ع] (ناصِر) ڭ جمعی ، یاردیم ایدیجیلر .

نُصْح { [ع] نصیحت ویرمك § نصیحت ، اوگود : (نصح وپند)

نُصَراء { [ع] « نَصیر » ڭ جمعی .

نُصْرَت { [ع] یاردیم ایتمك § عون ، یاردیم : (نصرت التهیه) معنویاتده استعمالی غالبدر .

« قنده عزم ایلرسه اولسون فتح ونصرت رهبری »
(نفعی)

نُصُوص { [ع] (نَصّ) ڭ جمعی . مفردینه مراجعت اولنه : (نصوص قرآنیه) .

نُصَیْرِیّ { [ع] « نُصَیره » منسوب دیمکدرکه بو نام ایله معروف طائفهٔ باطنیه نڭ هر بر فردینه اطلاق اولنور .

نُطْفَه { [ع] طوری ، صافی صو . بومعنایه کوره جمعی (نطاف) § انسانڭ منیسی ، بلنك صوینی . جمعی (نُطَف) . لسانمزده ایکنجی معناده قوللانیلیر :

« نطفه دن حاصل ایتدی انسانی »
« یازدی آب اوزره صورت جانی »
(حالتی)

نُطْق { [ع] معناسی آڭلاشیلان حروفله لاقیردی سویله مك ؛ کلام ، سوز :

« رضا دیوانڭ طبعیله رونق کلدی آفاقه »
« باصلدی پنج دفتر نعت ونطق ابن نجارڭ »
(شیخ ذائق)

نُظّار { [ع] (ناظِر) ڭ جمعی : (هیئت نظّار ، رئیس نظّار) ، (نظّار کرام) .

نُعاس { [ع] اعصابه عارض اولان رخاوت ، اویوشقلق ، اویوقلامه ، امیزغنمه .

نُعْمان { [ع] دم ، قان ، (شقایق النعمان) = کلینجك چیچکی ؛ حمرتندن طولایی بویله تسمیه اولنمشدر § = امام اعظم حضرتلرینڭ اسم شریفلریدر : (نعمان ابن ثابت) رضی الله عنه .

نُعُوت { [ع] « نَعْت » ڭ جمعی : (نعوت وقصائد) مفردینه باقملی .

نُعُوظ { [ع] آلت رجولیته مخصوص انتصاب علتی که ذکری دائما قوام اوزره بولندیرر .

نُعُومَت { [ع] یوموشاقلق ، نرملك

نُفُوذ { [ع] کچمه ، ایشلەمه ، جاری اولمه ، تأثیر . فی الاصل برنسنه دیکر نسنه یه طوقنوب ایشله‌دکدن صوڭره اوته طرفه کچمك معناسنه‌در : (نفوذ هوا ، نفوذ کلام) مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . (صاحب نفوذ) = مرعی الخاطر ، سوزی کچر .

نُفور [ع] اوركوب قاچمق ، طاغلمق. بومناسبتله حجّاجك (منا) دن مكهٔ مكرمه يه طوغرى شتاب ايله روان اولملرينه اطلاق اولنور .

نُفوس [ع] جان، شخص معناسنه اولان (نَفس) ك جمعى. جانلر، شخصلر ديمكدر: (نفوس زكيه، نفوس تذكره‌سى، نفوس اداره‌سى ، تحرير نفوس) ، (نفوس قدسيّه) = ارواح ابرار ، ملائكه .

نُقَباء [ع] (نَقيب) ك جمعى : (شرفا ونقبا) .

نُقْبه [ع] مجرى، دليك . معانئ سائره‌سى معتبر ومستعمل دكلدر .

نُقْره [ع] اريمش اريدلمش گوموش پارچه‌سى : (نقرهٔ خام) = خالص گوموش § كوچك چوقور، چوقور: (نقرهٔ قفا) = اكسه چوقورى .

« نوله نقّاد ديسه‌ك باقى‌يه انصاف بودر »
« كه بزم نقرهٔ انديشه‌مز آنك پوليدر »
(ثابت)

نُقْصان [ع] اكسيكلك ، ناتمام اولمق : (نقصان عقل، نقصان تربيه) § اكسيك ، ناتمام : (آقچه‌نك نقصانى) ، (نُقصانيّت) = غلط فاحش ، (نُقصانى) صورتنده استعمالى ده خطادر. بونلرى قوللانمامالى.

(نقصان فاحش) = برشيئك دكرينك درتده برى نسبتنده ويا دها زياده واقع اولان نقصانه اطلاق اولنور .

(نقصان يَسير) = برشيئك دكرينك درتده برينه بالغ اولمايان نقصانه دينيلير:

« باقمه نقصانمه احسان ايله »
« عفو وغفرانمى فرمان ايله »
(خاقانى)

نَقْض [ع] بنا ييقمتيسى . كسر نون ايله ده لغتدر. لسانمزده جمعى اولان (اَنقاض) قوللانيلير .

نُقَط [ع] (نُقطه) نك جمعى . (بى نُقَط) = نقطه‌سز، نقطه‌لرى اولمايان .

« يازلسون بى نقط حرف ايله تاريخ »
« ملازمدر سرورئ هنرور »
(سرورى)

نُقْطه [ع] بعض حرفلرك اوستنه، اورته‌سنه ، آلتنه قونيلان شو (.) اشارت، بنك: (برنقطه ، ايكى نقطه ، اوچ نقطه) § رياضياتده برخطك نهايتى، اوجى § موقع منفرد § موقعنده يالكز بكله‌ين نوبتجى نفر. (نقطهٔ زرّين) = كونش .

نُقود [ع] پاره معناسنه (نَقد)ك جمعى : (كثرت نقود ، فقدان نقود) .

نُقوش [ع] (نَقش) ك جمعى . رسملر، نقشلر: (نقوش

لطیفه ، نقوش و تصاویر) .
« منجلی آیینهٔ دلده نقوش کائنات »
« ایش اوص آت مصفایه جلاویرمکده در »
(یاووز سلطان سلیم)

نُقُولْ { [ع] روایت و حکایه معناسنه اولان (نَقْل) ڭ جمعی : (نقول صحیحه ، اصح نقول) .

نُكَتْ { [ع] (نُكْتَه) نك جمعی .

نُكْتَه { [ع] فهم وادراکی ذکاوته ، ظرافته متوقف وعباره نك اصل مألندن باشقه اولان لطیف معنی ؛ تعبیر اخری ایله هرکسك ادراك ایده‌مدیکی قابالی معنایی حاوی کلام بدیع . (نُكْتَه‌دانْ) = نکته بیلن ، ظریف ، عارف . (نُكْتَه‌دانی) = نکته‌دانلق ، ظرافت ، (نُكْتَه شناسْ) = نکته آکلایان . (نُكْتَه شناسی) = نکته شناسلق . (نُكْتَه گو) = نکته‌لی سوز سویله‌ین . (نُكْتَه گویی) = نکته سویله‌یجیلك . (نُكْتَه بینْ) = نکته‌یی کورن ، ظریف ، ذکی آدم . (نُكْتَه پردازْ) = نکته‌لی سوز ترتیب وایراد ایدن . (نُكْتَه پردازی) = نکته پردازلق . (نُكْتَه آمیزْ) = نکته قاریشدیران .

« هر بیت بلیغ پرخیالك »
« برکلشن نکته‌دار معنی »
(انسی)
« بن نکته شناسم ، بنی رمّال می صاندك »
(خیالی)

نُكْسْ { ایلکه یوزطوتان خسته‌نك علتی کری تپمك ، خسته‌لکی اوسته‌له‌مك .

نُكُولْ { [ع] خوف واندیشه سببیله قاچنمه ، کری دونمه .

نُكْهَتْ { [ع] فی الاصل آغیز قوقوسی دیمکدر . عربیده لسان ایله ، آغیز ایله حاصل اولان آثام واوزاردن کنایه اوله‌رق ده قوللانیلدیغی کتب معتبره‌ده کوستریلیور . رائحهٔ طیبه یعنی کوزل قوقو معناسنه دلالت ایتدیکنه دائر هیچ براشارت یوقدر . بناءً علیه بوکلمه‌یی بعض لغات کتابلرنده کوستردیکی وجه ایله کوزل قوقو دیه دکل یالکز (قوقو) معناسنده قوللانمق ایجاب ایدر :
« اعدایه مدار قلمم رشحهٔ سمدر »
« احبابه شمیم سخنم نکهت جاندر »
(نفعی)

نُمای { [ف] کورنمك ، کوسترمك معناسنه اولان (نُمودن) مصدرندن امر حاضر صیغه‌سیدر . لسانمزده دائما وصف ترکیبی صورتنده و کوستریجی معناسنده استعمال اولنور : (جهان‌نما ، رهنما ، قبله‌نما) .

« مثال بحر درونکده صاقلایوب کهرك »
« هنرنمالغه میل ایتمه وار ایسه هنرك »
(سید وهبی)

نمایان [ف] ظاهر ، عیان ، گورینیجی ، گورینن :
« بدنی اولسه نمایان او شهك »
« یورکی اوینار ایدی مهرومهك »
(خاقانی)

نمایش [ف] گوسترش، گورینش. (نمایشگاه) = محل نمایش، کوسترش یری. (نمایش آب) = سراب، کونشك چوراق یره عکسیله صوکبی کورینشی :
« مژکانی که نیم جنبش ایلر »
« بیك جند بلا نمایش ایلر »
(شیخ غالب)

نماینده [ف] اسم فاعل ، کوستریجی، کورینیجی .

نمو [ع] اوت کبی بتوب بویومك، برکتلنمك .

نمود [ف] (نمودن) مصدرندن مشتقدر . مطلقا ترکیب ایله وکوستریجی، کوسترن معناسنده قوللانیلیر : (رونمود، سعادتنمود) .

نمودار [ف] کورینیجی، کورینن § اورنك، نمونه .

نموده [ف] گورنمش، گوسترلمش، گوزوکمش .

نموذج [ع] «نمونه» ویا «نموده» نك معرّبی . اورنك ، مثال معناسنه‌در . (أنموذج) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

نمون [ف] دائما وصف ترکیبی صورتنده وکوستریجی معناسنده قوللانیلیر : (چهره‌نمون ، رهنمون، نمونه‌نمون) .

نمونه [ف] مثال، اورنك، چشید: (نمونهٔ بهشت ، نمونهٔ نزاکت، نمونهٔ امتثال) .

نوّاب [ع] (نائب) ك جمعی ؛ قاضی وکیللری، طشره‌لرده بولنان مأمورین شرعیه دینکدر : (مکتب نوّاب) .

نواز [ف] التفات ایتمك، اوقشامق معناسنه اولان (نواختن) مصدرندن صیغهٔ امردر . لساننمزده دائما وصف ترکیبی صورتنده واوقشایيجی، تلطیف ایدیجی معناسنده قوللانیلیر . فتح نون ایله‌ده جائز ایسه‌ده ضم نون ایله استعمالی سلیقهٔ مخصوصه‌مزه دها موافق ، دها خوش کلیر : (بنده نواز ، غریب نواز ، دلنواز ، مهماننواز ، خاطر نواز).

نوح [ع] بر پیغمبر ذی‌شانك اسم شریفیدر : (طوفان نوح)، (سفینهٔ نوح) = مجمع اجناس طوائف .

نور [ع] قارا کلغك ضدّی ، آیدینلق، ایشیق: (نورقر،

نور ایمان، نور نبوّت)، (نوردیده) = کوز نوری ، عزیز وحبیب اولان معناسنده قوللانیلیر . (نور مبین ، نورنخستین)= پیغمبرمز علیه اکمل التحایا افندیمزه دینیلیر . (ضیاء) نوردن اقوادر. (جبل النور، جبل نور) = مکهٔ مکرمه‌ده « حرا » دینیلن طاغ .

(ذوالنّورَین) = حضرت پیغمبر علیه الصلاة والسلام افندیمزك ایکی کریمهٔ پاکیزه‌لرینی تزوّج ایتدیکی ایچون حضرت (عثمان بن عفّان) رضی الله عنهه لقب اولمشدر . (نورٌ علیٰ نور)= دها ایی، دها مقبول معناسنده قوللانیلیر . جمعی (اَنوار ، نیران) در . لسانمزده ایکنجیسی باشقه معناده مستعملدر :

« نور دیده‌م اولدی دیده‌مدن نهان »

نُور اَفشان | **نُور فَشان** [ف] نور صاچیجی، صاچان : (ماه‌نور افشان)، (نُورپاش) ده بومعناده قوللانیلیر.

نُورانی [ع] نوره منسوب ، نورلی، پارلاق: (شهراه نورانی، وجه نورانی)، (نُورانیّت) = نورانیلك، پارلاقلق: (نورانیّت سیما).

نُوش [ف] ایچمك . بومعناده (ایتمك، ایله‌مك)ماده‌لریله قوللانیلیر § (نُوشیدَن) مصدرندن فعل امردر. دائما وصف ترکیبی صورتنده و ایچیجی معناسنده قوللانیلیر :

(می نوش) = شراب ایچن. (عیش ونوش) = ییوب ایچمه، عمرسورمه.

« بزم دردك جامنی نوش ایلمز نامرد اولان »
(خیالی)

نُوشابَه [ف] «آب حیات» معناسنه‌در .

نُوشانُوش [ف] متّصل ایچمك، طورمایوب دوام اوزره ایچمه : (بزم نوشانوش، بانك نوشانوش)

نِوِشت [ف] یازمق معناسنه اولان (نُوِشتَن) مصدرندن فعل ماضیدر . مطلقا ترکیب ایله قوللانیلیر : (سَرنُوِشت) = باشه یازیلان، باش یازوسی، تقدیر الٰهی.

نُوِشتَه [ف] یازلمش ، محرّر ، (مکتوب، یازیلی شی. بونك جمعی اوله‌رق کوستریلن (نُوِشتَجات) غلطدر .

« ماه ایچره نوشته اسم اعظم »
(شیخ غالب)

نُوشدارُو [ف] تریاق، پادزهر. کنایه‌اوله‌رق شرابه‌ده دینیلیر .

نُوشین [ف] لذیذ ، شیرین ، طاتلو: (خواب نوشین، جام نوشین) .

نُوکَر [ف] عبد، قول، کوله . (نُوکَری) = قوللق ، کوله‌لك .

نُونْ [ع] حروف عثمانیه‌نك یکرمی سکزنجیسی اولان حرفك اسمی § بالیق : (ذوالنّون) = حضرت (یونس) علیه‌السلام .

نُوِیدْ [ف] بشارت ، مژده ، ترکجه‌سی (موطلی صاوه) که سوینجلی ، ایی خبر دیمکدر : (نوید فتوح، نوید ظفر) بومعناده فتح نون ایله یاکلش قوللانملی. چونکه (نَوید) = فریاد ایله آغلامه معناسنه‌در .

« نوید لطفیدر ارباب شوقه مژدۀ اکبر »
« او اکبر مژده‌یه ارواح کمترمژدکانیدر »
(معلم ناجی)

نُوِیسْ [ف] یازمق معناسنه اولان (نُوِیسْتَن) مصدرندن فعل امردر . لسانمزده دائما وصف ترکیبی طرزنده و یازیجی، یازان معنا- سنده قوللانیلیر : (وقعه‌نویس) = مورّخ رسمی، تاریخ یازان . (خوش نویس) = کوزل یازان، ایی یازان. (دورنویس)= اوزاق یازان، تلغراف.

(نُوِیسَنْدَه) = یازیجی معناسنه‌ایسه‌ده قوللانیلماز .

نُهْ [ف] طوقوز : (نُه‌طاق)= طوقوز کمر دیمکدرکه طوقوز قات کوکدن کنایه‌در . (نُه قُبَّه) = طوقوز قبّه که ینه کوکلر دیمکدر .

« بویله آغازایلسون شمدنکر والقابکه »
« جامع نه قبّۀ کونك خطیب منبری »
(نفعی)

نُهُفْتَه [ف] کیزلنمش ، کیزلی ، صاقلی .

نُهُمْ [ف] تاسع، طوقوزنجی : (فلك نهم) زمانمزده‌اولکی قدر قوللانلیور .

نُهیٰ [ع] ترکجه « اوص » و « یاساغ » معناسنه اولان (نُهیه) نك جمعی : (اُولُوالنُّهی) = اصحاب عقل وامر دیمکدر .

نُیُوبْ [ع] آزی دیشی معناسنه اولان (ناب) ك جمعی.

﴿ وَ ﴾

وَ [ع] الف عثمانیده یکرمی طوقوزنجی حرف . ابجد حسابنجه (٦) عددینه اشارتدر . ادات عطف اولەرق قوللانیلیر .

وَا [ع] عربیده ادات ندبه‌در . (نُدْبَه) = میّتك محامد ومحاسننی یاد وتعداد ایده‌رك آغلامق معناسنه‌در . اصطلاحده علی‌الاطلاق اوجاع وفجایع سببیله ایدیلن فریاد وناله‌یه دینیلیر . اشبو اداتك لاحق اولدیغی الفاظك آخرلرینه مدّ صوت ایچون الف علاوه اولنور. لسانمزده

اشبو اداتی حاوی اولەرق قوللانیلان تعبیرات عربیه‌یلك آزدر. مثلا (وا اسفاه ، واویلا ، حیفا ، واحسرتا) کبی . ترکجه‌ده بونك یرنده (واه ، وای ، ای واه) اداتلری قوللانیلیر وبونلر بعضاً شدت وتأیید ایچون مکرر اولەرق ایراد ایدیلیر .

وابسته } [ف] باغلی ، متوقف ، منوط : (موافقتلرینه وابسته‌در) .

واپسین } [ف] کری یه قالان ، کریده‌کی ، صوڭ : (نفس واپسین) = صوڭ نفس .

« چرخ مردم کشدر ای دل ترك بیداد ایتسه‌ده »
« واپسیندر برنفس اهل دلی شاد ایتسه‌ده »
(نائلیء قدیم)

واپور } [فرانسزجه Vapeur] بخار ایله متحرك معروف کمی :

« دلده آتش ، سرده دود واشکیم ، دودیده چرخ »
« جسم عاشق صورتا واپور شکلن کوسترر »
(مخلص پاشا)

واثق } [ع] وثوقلو ، اینانیلیر ، اعتماد اولنور : (امید واثق) .

واجب } [ع] براقلمسی جائز اولمایان ، یاپلمسی لازم اولان : (واجب الادا) § دیناً فرض مثابه‌سنده اولوب ترکی کناه اولان امر الهی . جمعی (واجبات) = اجراسی لازم اولان خصوصات . (واجب الوجود) = ذات اجل واعلاسی وجودینی مقتضی اولان جناب الله .

« شکری تکرار ایلمك واجب دکلمی دمبدم »
(نفعی)

واجبه } [ع] « وجیبه » ایله مترادفدر. اورایه مراجعت اولنه .

واجد } [ع] وجوده کتیریجی ، فاطر § غنی ، زنکین .

واخ } [ع] چول ایچنده چمنزار محل : (واخ کبیر) جمعی (واحات) .

واحد } [ع] بر ، تك : (واحد قیاسی) § اسماء حسنادندر ، تکری : (عبد الواحد) ، (واحداً بعد واحد) = بری برندن صوکره ، برر برر .

« حق بودر ارکان ایچنده واحد کالالفسین »
« ایسترز کیم بر کونك بیك ایلیه مولاسنك »
(حالتی)

وادی } [ع] طاغلر ، تپه‌لر وبایرلر آره‌لرنده‌کی آچیق ، آیریق یرلره دینیلیرکه دره ودره بویلری دیمکدر. جمعی (اوداء ، اودیه) در. (وادیء ایمن) = حضرت (موسی) علیه السلامك مظهر مناجات قدسیه اولدیغی جبل (طور) ك قربنده‌کی دره‌در .

§ اسانعزده يول ، طرز ، طوتش كبى باشقه برمعناده دها قوللانيلير . مثلا (اول واديده فائق الاقران ايدى) دينيلير كه اويولده ، اوطرز اوزره ديمكدر .

« وادئ ايمن اولسون كورينن »
(ناجى)

« نه طريق روش تازه نه وادئ قديم »
(نفعى)

وار [ف] التى درلو قوللانيلير . (١) ادات تشبيهدر : (ديوانه وار، قصاب‌وار، آواره‌وار، سبحه‌وار، لاله‌وار) § (٢) كبى، اش: (دائره‌وار) بو ايكى معناده فرقلرى غايتله دقته محتاجدر. § (٣) عادت، رسم، طرز: (وارينه كوره) ، (وارخود) = كندى عادتى، طرزى . § (٤) كرّه، دفعه : (يك وار، دووار، چندوار) = بركرّه ، ايكى كرّه ، قاچ كرّه ديمكدر . § (٥) لياقت ، مناسبت معناسنده قوللانيلير. مثلا شاهه لايق انجويه (درّ شاهوار) و اشكون، يورغه آته (اسب رهوار) دينيلير. § (٦) صاحب، مالك معناسنه‌در : (اميد وار) .

وارِث [ع] ميراثجى ، كنديسنه باشقه‌سندن ميراث قالمش اولان آدم . جمعى (وَرَثَه) .

« شاه جم كوكبه سلطان سليم »
« وارث مملكت هفت اقليم »
(نفعى)

وارِد [ع] ورودايدن، ايريشن، كلن: (وارداولان امرنامه، اشياى وارده) § سانح كبى قلبه طوغان، عقله كلن: (وارد خاطر) جمعى اولان (وارِدات) = ماديا‌تده خزينهٔ دولته ياخود بركيمسه‌يه كلن نقود وحاصلات نقديه معناسنده ؛ معنوياتده عقله كلن شيلر حقنده و « سانحات » مقامنده قوللانيلير :

« باشلادقچه بن سوزه باشلارهجومه واردات »
« شويله‌كيم طاقت كتيرمز آنى تقريره زبان »
« نفعى »

وارَسته [ف] آزاده ، § عارى، برى: (وارستهٔ بيان) (وارَستگى) = وارسته‌لك، آزاده‌لك.

وارون [ف] ترس، آرقورى، ترسنه دونمش، اوغور-

وارونه سز : (چرخ وارون ، بخت وارون ، طالع وارون، سپهروارونه، كنبد وارونه).

وارى [ف] ادات تشبيهدر، كبى مقامنده قوللانيلير : (خاچ وارى ، فرنك وارى ، مقرا- صوارى، طلومبه‌جى وارى ، پهلوان وارى، كل‌وارى) .

واريوش [روميه‌دن] طاش قيرمغه مخصوص ودميردن معمول طوپوز. كوچكى بش وبرايكى قيه، بيوكى اون قيه ثقلتنده‌در .

وازو [ايتاليانجه‌دن] ذيقيمت كاسه ، ساقسى، قاب . فرانسزجه‌سى (واز Uase) در.

واژگون | [ف] معکوس ، منحوس ، ترس ،

واژگونه | اوغورسز : (طالع واژگون ، بخت واژگونه) .

واسِطَه { [ع] ایکی شیٔ بربرینه بیتشدیرن، اولاشدیرن شیء § آره‌یه گیرن، اورته‌ده بولنان، میانجی آدم . (بالواسطه) = طولاییسیله، آرد آره‌دن. جمعی (وسائط)در.

« سوز واسطهٔ رابطهٔ عالماندر »
(عونی)

واسِع { [ع] وسعتلی، بول، گنیش: (صحرای واسع ، واسع برمیدان) § علمی جمله اشیایی محیط وکثیرالاحسان ، زرقی جمیع مخلوقاته شامل ورحمتی بی‌پایان اولان جناب حقك اسماء حسناسندندر. (عبدالواسع)

واصِف { [ع] وصف ایدیجی ، اوگوجی ؛ برشیئك حال وصفتنی ایی صورتده بیان ایدن : (واصف ولی‌نعمت، واصف جانان).

واصِل { [ع] وصول بولان ، اولاشان، یتیشن، ایریشن، واران: (فلان مملکتنه واصل اولدی، کمی هنوز لیمانه واصل اولمدی) جمعی (واصِلین) = حقه ایرنلر: (غوث‌الواصلین) .

واضِح { [ع] عیان ، آشکار ، آچیق، بللی : (واضِحاً) = بللی، آچیق اوله‌رق. جمعی (واضِحات) = (بَدیهیّات) کبی آشکار اولان شیلر دیمکدر . (ایشته حرف ایله حرف شکلنده اولان کلمه‌نك فرقی بوتمثیلدن واضحاً اکلاشیلیر ـ معلم ناجی) .

واضِع { [ع] وضع ایدیجی، قویجی، قویان : (واضع اسم ، واضع قانون ، واضع امضا) جمعی (واضعین)، (واضع الید) = برشیئه ال سورن ، ال قویان : (آقچه‌یه واضع الید اولان بالجمله مأمورینـدن کفالات لازمه آلنیر) .

واعِظ { [ع] وعظ ونصیحت ایدن، دین ودنیایه دائر جماعته اوگود ویرن .

وافِر { چوق ، بول : (ارزاق وافره آلمش) § بحور عروضدن بربحرك اسمی .

وافی { [ع] تمام ، الویریجی ، یتیجی . بومعناده اکثریا (کافی) کلمه‌سیله برابر قوللانیلیر : (بوقدر کافی ووافیدر) § سوزنده، ایشنده وفا گوسترن، وفادار اولان .

واقِع { [ع] وقوعبولان ، ظهور ایدن : (واقع حال، تجارت واقعه) § موجود، بولنان: (اومصراعده واقع حشویات) بومعناده‌معنویاتده قوللانیلیر . (کائن) کبی مادیاتده استعمال اولنه‌ماز . (واقعا ، فی‌الواقع)

= حقیقتده ، اولدیغی کبی ، طوغریسی دیمکدر .

واقِعَه { [ع] رؤیا ، دوش : (واقعه‌مده کوردیکم شیلری اونوتیورم) § ماده ، باشه کلن مصیبت ، مشقت . جمعی (واقِعات)

« اوکیجه واقعه‌ده کوردی رسول »
« تاسراپرده‌سنه ایتدی نزول »
(خاقانی)

« بر واقعه‌در بو قلبه عائد »
« اولماز صانیرم بیانی زائد »
(ناجی)

« خبرك یوق‌می واقعاتمدن »
(وله)

واقِفْ { [ع] خبردار ، وقوف صاحبی ؛ هرشیئ آکلایوب بیلن ، ایشه آکاه اولان : (واقف احوال ، واقف اسرار ، واقف خفایا) § وقف ایدیجی ، فی‌سبیل‌الله خیریاپان : (شرط واقف) § وقفه‌ده آیاقده طوران . اوچنجی معناسی عربی‌یه عائددر .

« طویمسون ذوق فراغ دل ناکامی فلك »
« خصم دیرینه‌مزی واقف راز ایتمیه‌لم »
(جوری)

والا { [ف] عالی ، رفیع ، یوکسك ، یوجه معناسنه‌در (بالا) نك مرادفیدر : (قامت والا ، والا قد ، والاجاه ، والئ والاشان) ، (والایی) = والالق ، یوکسکلك ، یوجه‌لك .

«چراغ‌رأیه‌دراول‌شمع بزم‌افروزقدسی کیم»
«آکا ایتمش قدر فانوس مینا چرخ والایی»
(نفعی)

والِدْ { [ع] پدر، بابا: (والدماجد)

والِدَه { [ع] مادر، آنا : (والدهٔ مشفقه ، قاین والده ، اوکی والده) .

والِدَیْن { [ع] آنا بابا دیمکدر . (اَبَوَیْن) کبی .

وَالله { [ع] = (جناب الله) ك اسم شریفنه قسم ایدرم که = معناسنی حاوی بیوك یمین ، آند .

والِهْ { [ع] وله کتیرمش ، حیرتده قالمش ، حیران ، سرسم .

والی { [ع] طرف حضرت پادشاهیدن با فرمان همایون بر ولایتك ضبط وربطنه واداره‌سنه مأمور اولان ذاته دینیلیر . (والیلك) = والی ایله اداره اولنان دیار ، ولایت || والی مأموریتی . جمعی (وُلات) .

وامْ { [ع] بورج ، اودونج آلنان پاره . (وامخواه) = آلاجقلی ، اولجه بورج اوله‌رق ویردیکی پاره‌یی کری ایسته‌ین . (وامدار ، وامی) = بورجلی ، بورجی بولنان ، مدیون .

وامِق { [ع] محبت ایدیجی ، سویجی || مشاهیر عشاق عربدن بر ذاتك اسمیدرکه محبوبهٔ مشهوره (عَذْرا) نك عاشقی ایدی .

واو { [ع] الفبای عثمانیده یکرمی طوقوزنجی حرفك اسمیدر: (واوعاطفه ، فصل الواو) ، (واوی) = واوه منسوب ، اصلنده حروف هجادن واو حرفی بولنان کلمه .

واویلا { [ع] فریاد ، چیغلق ، بایغره . (وا) ماده‌سنه‌ده باقلی .

واه { [مشترك] استغراب ، تحیّر ، تأسف مقاملرنده استعمال اولنان براداتدر . بعضاً مکرّر اوله‌رق ایراد ایدیلیر : (واه واه) کبی .

واهب { [ع] هبه‌ایدن ، باغشلا- یان : (واهب الآمال ، واهب العطایا) .

« واهب الادراك مندادایلسون اذعانکی »
(معلم ناجی)

واهمه { [ع] محسوساته عائد معانیٔ جزئیه‌یی ادراك وتعبیر اخری ایله قلبه موجود ومرامك غیری شـك وتردّدی موجب تصوراتی القا ایدن قوهٔ ذهنیه‌یه اطلاق اولنورکه تعبیر عامیانه ایله (خولیا ، قورنتی) دیمکدر :

« سنسین اوسخنور جکردر »
« بی واهمه شهسوار معنی »
(انیسی)

واهی { [ع] باطل ، اساسسز ، بیهوده ، بوش : (افکار واهیه ، آمال واهیه) جمعی اولان (واهیات) = بوش شیلر دیمکدر .

« فریاد آنك دکلی واهی »
« بلبل‌ده بیلیرمی آه وواهی »
(لا)

وای { [ف] تحسّر ، تعجّب ، فرقت ، تأسف محللرنده قوللانیلیر لفظ مشترکدر . (وای افندم وای ، وای آنام ، وای نه‌وقت کلدك) .

وایه { [ف] بهره ، نصیب ، حصه ، پای : (وایه‌دار) = بهره‌لی ، حصه‌لی . (وایه‌مند) = بهره ، حصه ، پای صاحبی . (بی‌وایه) = بهره‌سز ، نصیبسز ، محروم . (سایهٔ احسان وایه) = بهره‌سی ، نصیبی احسان اولان سایه دیمکدر .

وباء { [ع] دهشتلی بر مرض ساریدرکه لسان عوامده (یومورجق) وبدنده پیدا اولان یومرو یومرو آثارینه (طاعون) دینیلیر . (قولرا) کبی امراض مستولیه‌دندر.

وبال { [ع] شدت ، ثقلت ؛ اصطلاحده سوء عاقبت ، عذاب ، کناه معناسنه‌در . (وبالی بوینده) تعبیری مشهوردر .

وبر { [ع] کدی‌یه مشابه آق طاوشان ، عربستان طاوشانی . جمعی (وبور) .

وبر { [ع] اصطلاحات نباتیه‌دندر. ایصیرغان کبی بعض اوت

ویاپراقلرك اوزوندەكی اینجه دیكنجكلره دینیلیر.

وَتَد { [ع] آغاجدن یاپیلان قازیق، یره قاقیله‌جق اوجی سیوری آغاج پارچه‌سی. (عَظمِ وَتَدی) = اكسه كمیكی § عروضده اوچ حرفدن مركب اولان جزء نظم. جمعی (اَوتاد): (اوتادالارض) = طاغلر. (اوتادالفم) = دیشلر.

وَتَر { [ع] یای چله‌سی، كیریش. بومناسبتله ساز كیریشلرینه‌ده اطلاق اولنور. § قوس دائره‌نك ایكی اوجی بیننه وصل اولنان خط مستقیم § عضله‌نك قالین سیكیری. جمعی (اَوتار).

وَتیرَه { [ع] مسلك، اسلوب، طرز، یول: (وتیرۀ نجات، وتیرۀ سلامت) جمعی (وَتائر).

وَثائق { [ع] (وَثیقه) نك جمعیدر. همزه‌نك یرینه (ی) یازماملی، «وثیقه» یه باقملی: (وثائق شرعیه، وثائق رسمیه، وثائق قویه).

وَثَن { [ع] طاشدن وآغاجدن یاپیلمش صنم، بت (پوط) جمعی اولان (اَوثان) زیاده قوللانیلیر.

وَثیقَه { [ع] اعتماد واحتجاجه صالح وصحیح سند، تمسّك، ورقه: (سبب تحریر وثیقۀ لطائف وموجب تسطیر انیقۀ ظرائف بودركه — نابی).

وَجائِب { [ع] (وَجیبه) نك جمعی. اورایه باقملی، همزه‌نك یرینه (ی) یازماملی.

وَجاهَت { [ع] ایری یوزلیلك، هیبتلی كوزللك § عزت، شرف. كسر واو ایله یاكلشدر.

وَجْد { [ع] غلبۀ عشق واشتیاق روحانی ایله حالت بیهوشی وبیخودی‌یه دوچار اولمق، فرط ذوق وشوق روحانی ایله عقل كیدوب كندیندن كچمك حالی. محاوراتده (كلمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. (وَجد آوَر) = وجد كتیریجی. (وَجد افزا) = وجد آرتیریجی.

« نه آكلادك بو سماع وجوندن صوفی »
« بو تكیه‌ده سكا هیچ وجد وحال كلدی می؟ »
(نائلئ قدیم)

وَجَع { [ع] آغریبوب آجیمق؛ آغری، صیزی. جمعی (اَوجاع)، (وَجَعِ بَطن) = قارن آغریسی، قورو بورتی (وَجَعِ مَفاصِل) = بدنك اویناق یرلرنده پیدا اولان صیزی كه (روماتیزمه) نك بر نوعیدر.

وَجْنَه { [ع] انسانك یوزنده یومروجه اولان یركه یاناق دیمكدر. واوك حركات ثلثه‌سیله تلفظی جائزدر. جمعی (وَجَنات). (وَجنی) = اصطلاحات طبیه‌دندر، یاناغه عائد شی دیمكدر.

وَجْه { [ع] چهره، يوز: (وجه منوّر، وجه ناپاك)(وَجْهاً) = چهره‌جه : (اوغلى باباسنه وجهاً پك مشابهدر) § جهت، طرز، طريق، اسلوب، سبب، مناسبت: (وجه‌احسن) = اك ايى، اك سلامتلى طرز ويول. (وجهاً من‌الوجوه) = هيچ بروجه ايله، هيچ برسبب ومناسبت ايله ، اصلا. نفى ورد مقامنده ايراد اولنور. (بَروَجْهِ بالا) = يوقاريده كوستريلن طرزده . (بَروَجْهِ زير) =آشاغيده كوستريلن يولده. (بَروَجْهِ پيشين)= پشين اوله‌رق ، پشين صورتيله . (ذُوالوَجْهَين) = ايكى جهتلى ، ايكى يوزلى. جمعى اولان (وُجوه) = يوزلر، سبب ومناسبتلر معناسنده قوللانلديغى كبى بربلده‌نك اشراف و اعيانى ويوزه كلن بيوكلرى مقامنده دخى ايراد اولنور : (وجوه مملكت، وجوه واعيان بلده) .

« بروجهه ناظر اول كه نظيرى بولنميه »
« برزلفه بسته اول كه اسيرى بولنميه »
(نائلئ قديم)

« چشممدن اكرچه نقش عالم چيقدى »
« بروجه ايله تصوير جمالك چيقماز »
(فصيح دده)

وَجْهَه { [ع] بوده (يوز) معناسنه‌در : (وجهۀ پاك رسول) § جهت ، طرف ، جانب ، سمت : (وجهۀ عزيمت) .

وَجيبَه { [ع] واجب اولان خصو… انسانك بويونه بور… اولان شى: (وجيبۀ ذمت) .

وَجيز { [ع] مختصر، حشوسز… قيصه . سوزه وصف… اوله‌رق قوللانيلير : (كلام وجيز).

وَجيع { [ع] آغرى، صيزى‌ا… مضطرب اولان § آغرى… صيزى كبى اضطرابى موجب اولان‌شى… (حال وجيع، حالت وجيعه) .

وَجيه { [ع] قدر ومنزلت، شا… وشهرت صاحبى، شريف… آدم. جمعى (وُجَهاء) در. شوكلمه‌نك… معناى صريحنه نظراً (وجهاى بلده… ديمك لازم كلير ايكن نصلسه(وَجه) ا… جمعى اولان (وجوه) لفظى بومقامد… قوللانلمش اولديغندن اليوم (وجو… واعيان، وجوه بلده، وجوه مملكت… كبى تعبيرات زبانزددر . § ياقيشقلى… كوزل معناسنى افاده ايدر: (وجه‌وجيه… § مناسب، شايان، لايق معناسند… قوللانيلير : (توجيه وجيه) .

وَحْدانيَّت { [ع] وحدانيلك… برلك، بى نظيرلك… حق الٰهيده ايراداولنور: (وحدانيّت… الٰهيّه) .

« اقتضا ايلر او وحدانيّت »
« واقعا كبر وجلال وعظمت »
(خاقانى)

وَحْدَت { [ع] يالكزلق، يالكز… قالمق، تنهالق، خلوت…

(کثرتده وحدت)، (وحدت گزین) = اختیار وحدت ایدن، خلوته چکیلن. (وَحدَتگاه) = یالکز قالنه جق یر. صوفیونك (وحدت ایتمك) تعبیرلری بر کوشه یه چکیلوب ذکرالله ایله مشغول اولمق دیمکدر. بعضلرك ظن ایتدکلری کبی یاتوب اویومق دیمك دکلدر. § برلك، تکلك، بر اولمق: (وحدت وجود، وحدت الهیه) .

«شب معراجده کی وحدت ایچون»
«بی جهت کوردیکك اول طلعت ایچون»
(خاقانی)

وَحش | وَحِش [ع] انساندن اورکوب قاچان یبانی حیوان. (اهلی. انسی) مقابلی. جمعی اولان (وحوش) زیاده قوللانیلیر. معانیٔ سائره سی لسانمزده معتبر ومستعمل دکلدر.

وَحشَت [ع] خالی، قورقونج یر، تنهالق: (عالم وحشت) § خشیت، قورقو، اورککلك، یبانیلك. (وَحشَت انگیز) = وحشت قوپاریجی، اورکوتیجی، قورقونج. (وَحشَت آور) = وحشت کتیریجی، کتیرن. (وَحشَت آباد) = انسانه پك زیاده قورقو ویره جك، اورککلك کتیره جك یر. (وَحشَتگاه، وَحشَتناك) ده عین معناده قوللانیلیر.

وَحشی [ع] اسم جنس اولان (وَحش) ك مفردیدر. اهلی وآلیشیق اولمایان، یبانی: (حیوانات وحشیه)، (حمار وحشی) = یبانی اشك § لسانمزده (مَدَنی) مقابلی اوله رق هنوز تمدّن ایتمه مش انسان معناسنده ده قوللانیلیر: (آفریقا وحشیلرندن بری، اقوام وحشیه) .

«اویله وحشی او پری چهره که امکان اولسه»
«عاشق زاره کورنمزدی خیالنده بیله»
(عونی)

وَحل [ع] ایچنه حیوان باتان صویوق چامور، بالچیق، باتاق. (وَحلگاه) = باتاقلق. جمعی (وُحول، اَوحال) .

وَحی [ع] قبل التهیدن پیغمبران عظام علیهم الصلوة والسلام حضراتنه فیض طریقیله بیلدیریلن اوامر ونواهی. (وَحی) انبیای عظامه (اِلهام) اولیای کرامه مخصوصدر. (وَحیِ مُنَزَّل) = قرآن کریم. (امین وحی) = «جبرائیل» علیه السلام.

«پیمانه کش ادا اولورمی»
«وحی دله آشنا اولورمی»
(شیخ غالب)

وَحید [ع] یالکز، تك، اشسز: (ربّ وحید، وحید عصر، وحید الزمان) .

وَخامَت [ع] لسانمزده کوجلك، آغیرلق، اویغونسزلق،

فنالق، ضرر، سوء تأثیر کبی معنالرده قوللانیلیر : (وخامت هوا ، وخامت عاقبت) فی الاصل طعامك هضمی ویا برشخصك تحملی گوچ اولوب آغیرلق ویرمك وتأثیرات مضره ایراث ایلەمك معناسنەدر که ترکجەده بومعناده اصلا قوللانیلماز .

وَخیم [ع] وخامتله متصف ، گوچ ، آغیر ، فنا ، تهلکەلی، ضررلی: (مسلك وخیم العاقبه).

وُدّ [ع] محبت ، دوستلق : (ودّ ومخالصت) .

وِداد [ع] سومك ، دوستلق معناسنەدر . واوك حرکات ثلثەسیله لغتدر : (اظهار آثار وداد ایتدیکی) .

« براقه دامنن الدن محبتك که اولور »
« قولك تقربی مولاسنه ودادی قدر »
(عزت ملا)

وَداع [ع] ایکی ودها زیاده اشخاصك اثنای مفارقتده یکدیکریله اسنلشمەسی یعنی بربرینی خدایه امانت ایدوب حقلرنده نیاز سلامت ایلەمسی دیمکدر. § بوصورتله اجرا قیلنان رسم مخصوص که ترکجەده (اسن) دینیلیر. (وداعلاشمق) = اسنلشمك ، بربرینه دعا ایدەرك آیریلوب کیتمك .

وَدایع [ع] « وَدیعه » نك جمعی. اصلی (ودائع) در .

حفظ اولنمق اوزره امانةً براقیلان شیلر دیمکدر .

وَدود [ع] عباد صالحینی حقند... ودّ ورفقی ، رضا ورحمتی... چوق اولان جناب حقك اسماء حسنا... سندندر : (یاودود ، عبدالودود)

وَدیع [ع] اصطلاح فقهده... باشقەسنك مالنی حفظ... ایتمکی درعهده ایدن آدمه اطلاق اولنور

وَدیعه [ع] امانت ؛ اصطلا... فقهده برکیمسەیه حفظ... ایچون تودیع اولنان مال ، شی دیمکدر جمعی (وَدایع) در . (ودیعةالله) = روح ، جان || جماعت ، خلق ، ناس

وَر [ف] صاحب معناسنه اداتدر عربی وفارسی اسملرك آخرینه... لاحق اولور : (پیشەور) = صنعت صاحبی . (بهرەور) = نصیبلو حصه صاحبی (سخنور) = صاحب کلام ، ادیب ، سوز اری (جانور) = جان صاحبی ، جانلو ، قوتلی (نامور) = ناملی ، شهرتلی . (دانشور) = علم صاحبی ، بیلکیچ .

وَراء [ع] آرقه ، اکسه ، آرد... معناسنەدر . مادیات و... معنویاتده قوللانیلیر : (ورای پرده ... ورای جبل ، ورای باب ، عقلك ورا... سنده) بعضاً (ماوراء) صورتنده...

دخی قوللانیلیر : (ماوراءالنهر) = آسیای وسطی ، ترکستان :

« تفرج ایتمکه دل بیخودانه نائلیا »
« ورای عالم حیرتده بردیار ایستر »
(نائلیٔ قدیم)

« خیره‌بخش ذی‌عقولدرماوراسی حکمتك »

وَرَاثَتْ { [ع] وفات ایدن بر آدمك مال متروکنه شرعاً صاحب ومتصرف اولمق ، ارث . اصلی واوك کسریله‌در .

وَرَثَه { [ع] (وارث) ك جمعی . اوکلمه‌یه باقلی : (بین‌الورثه صلحاً حل ماده ایدلمسی) .

وَرْد { [ع] فی‌الاصل هر آغاجك چیچکنه دینیلیر . لکن فارسی ایله ترکجه‌ده یالکز (گل) حقنده استعمال اولنور : (ورد رعنا ، ورد ناز) ، (شجرالورد) = گل آغاجی (ماءالورد) = گل صویی (وَرْدی) = گله منسوب ومتعلق : (فصیلهٔ وردیه) .

وَرْدانه { [ف] طوتیله‌جق یرلری یعنی ایکی اوجلری اینجه ، اورته‌سی یوغون اوقلاغو ؛ آشجیلرك خمیر آچارکن قوللاندقلری وتحریف ایله (مردانه) دیدکاری آلت .

وَرْزِش { [ف] چالیشمه ، سعی ایتمه . (وَرْزِشکار) = ساعی ، چالیشقان . (وَرْزِشکاری) = چالیشقانلق .

وَرْطَه { [ع] قویو کبی اویوق ودرین یر § هلاکی موجب اوله‌جق تهلکهٔ عظیمه ، مخاطره‌لی حال .

وَرَع { [ع] تقوی ، جناب حقدن قورقوب ایشلەمسی حرام وکناه اولان افعال واحوالدن صاقنمق ، پرهیز ایتمك : (اهل ورع) .

وَرَق { [ع] برك ، یاپراق : (ورق گل) ، (اوراق ساقطه) § کاغد ، صحیفه : (ورق کتاب) ، (ورقپاره) = کاغد پار‌چه‌سی ، پوصله ، اوفاق تذکره § کاغد کبی اینجه آلتون ، کوموش ومعادن سائره یاپراغی : (آلتون ورق ، ورق زرّین ، ورق سیمین) جمعی (اوراق) : (اوراق ازهار ، اوراق سبز) :

« ای ورق خوان مزایای مقال »
« سبق آموز دبستان کمال »
« نابی »

وَرْقاء { [ع] آچیق بوز رنك § یبانی گوگرجین . جمعی (وُرْق) .

وَرَقَه { [ع] تك یاپراق ، تك کاغد . لسانمزده هر یازیلی کاغده (ورقه) اطلاق اولنور : (ورقهٔ صحیحه) = تمغای رسمی‌یی حاوی سندلك کاغد .

وَرَك { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . بدنده اویلوق اوستی ، قالچه یاخود قایناق محلی دیمکدر .

وَرَمْ [ع] اصطلاح طبده بدنك بر طرفنده هر نه سببله اولورسه اولسون سیوریلوب چیقان وخلقی اولمایان یومرو ، شیش دیمکدر. جمعی (اَوْرام) در . § تعبیر عمومی یه کوره آق جکرك خرابیسنی موجب اولان اوفاق شیشلر دیمکدرکه بردرد دوا ناپذیردر. بوکا (اینجه خسته‌لق)ده دیرلر. اصطلاح طبده بوعلت مدهشه یه (سِلُّ الرِّئَه) دینیلیر . § بوعلته مصاب اولان خستهٔ نا امیدده اطلاق اولنور.

وَرٰی [ع] خلق، ناس: (احقر الوری) = ناسك اك حقیری (افقرالوری) = خلقك اك فقیری.

وَرِیدْ [ع] بویونك ایکی طرفنده اولان طمارلردن هر بری. بونلره (وَرِیدان) دینیلیر . معروف اولان جمعی (اَوْرِدَه) در § اصطلاح طبده درونده سیاه قان دوران ایدن طمار. (حَبْلُ الوَرِید) = شاخ طماری.

وِزارَتْ [ع] وزیرلك ، رتب ملکیه وقلمیه‌نك منتهاسی اولان رتبهٔ جلیله § وزیرلك خدمتی. (وِزارَتِ عُظْمٰی) = صدر اعظملق.

« شمع جهانسرای وزارت که شعله‌سی »
« مشعلفروز انجمن خسروان اولور »
(نفعی)

وَزانْ [ف] اسیجی، اسن. مطلقا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلی: (وزان اولان شمال روزکاری) .

وَزّانْ [ع] چوق وزن ایدن ، قنطارجی .

وَزْنْ [ع] طارتمق، طارتیلمق ؛ ترازوویا قنطارایله برشیئك آغیرلنی مقدارینی آڭلامق. بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله‌قوللانیلیر.§ طارتی، آغیرلق؛ اخذ واعطاده برشیئ طارتمق ایچون قوللانیلان معین آغیرلقلر ، درهملر§ علم عروضده هربحرك اجزای مستقله‌سندن هربری، شعر اولچوسی. جمعی(اَوْزان) ، (وَزْنی) = اصطلاح فقهده طارتیلان شی دیمکدر .

وَزْنَه [ع] طارتی یری ، میزان ویا صندوق محلی § اولچو، طارتی. (وَزْنَه دار) = بردائره ویا ادارهٔ رسمیه‌ده آقچه‌یی طارتوب وصایوب آلان ، ویرن .

وَزِیدَنْ [ف] یل اسمك: (وزیدن بادسموم) .

وَزِیرْ [ع] رتبهٔ وزارتی احراز ایتمش اولان ذات. (وَزِیرانَه) = وزیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده (وَزِیرِ اَعْظَمْ) = صدر اعظم دیمکدر. جمعی (وُزَرا) .

وَسائِدْ [ع] « وِسادَه» نك جمعی. مفردینه باقیلی .

وَسائِطْ [ع] «واسطه» نك جمعى: (وسائطِ نقليه) = نقل ايچون قوللانيلان آرابه، تراموای، شمندوفر، قايق، معونه ودها بومثللو واسطه‌لر ديمكدر.

وَسائِلْ [ع] «وَسيله» نك جمعى: (وسائل جميله، وسائل مناسبه).

وَساطَتْ [ع] واسطه اولق، آره‌يه كيرمك، ميانجيلق.

وَساوِسْ [ع] (وَسْوَسَه) نك جمعى، شبهه‌لر، قورنتيلر: (وساوس شيطانيه).

وَسَخْ [ع] كير، پاس، پيسلك، مردارلق: (وسخ الاذن)

وَسَطْ [ع] برشيئك ايكى طرفندن اورته‌سى، اورته: (وسط سما) = كوكك اورته‌سى (وسط الرأس) = باشك اورته‌سى (وسط الحال) = اورته حالده، اورته حاللى (وسط القامه) = اورته بويلو (وَسَطِى) = وسطه منسوب، اورته‌يه عائد. جمعى (اَوْساطْ)

وَسْمْ [ع] داغلامق، تمغالامق§ يوزده وبدنده اولان داغ، نشانه. جمعى (وُسُوم).

وَسْمَه [ع] چيويت ياپراغى ووراستيق ايله وجوده داغ، تمغا، نشانه ياپمق. (وَسْمَه‌دار) = داغلى، تمغالى.

وَسْواسْ [ع] شيطان، ابليس§ (وَسْوَسه) معناسنى‌ده افاده ايدر: (وسواس الخناس).

وَسْوَسَه [ع] شيطانك ويانفسك نفع وخيرى اولمايان شيئ خاطره القاسيله قلبى شبهه‌يه، مراقه وانديشه‌يه دوشورمه‌سى، قورنتى.

وَسيعْ [ع] ميدانلى، وسعتلى، كنيش: (اراضئ وسيعه، صحراى وسيع).

وَسيلَه [ع] كنديسيله برشيئه رغبتله توصل اولنه‌جق نسنه، دها صريح تعبيرايله برشى تحصيلنه ياخود برشيئه واصل اولمغه واسطه وآلت اولان شى، فرصت، بهانه، سبب: (وسيلهٔ جميله)، (وسيله‌جو) = وسيله آرايجى. (وسيله‌خواه) = وسيله ايسته‌ين.

وَسيمْ [ع] كوزل، خوش‌چهره معناسنه‌در§ تمغالانمش، تمغالى، علامتلى، نشانه‌لى شى معناسنى‌ده افاده ايدر:

«قيدتحريرم ايله پاى سخن در زنجير»
«داغ فرمانم ايله جبهۀ انديشه وسيم»
(نفعى)

وَشْ [ف] ادات تشبيهدر. كبى مقامنده اسملرك آخرينه علاوه اولنه‌رق قوللانيلير: (ماه‌وَش، مَهْوَش) = آى كبى (پَرى‌وَش) = پرى كبى (غُنْچه‌وَش) = غنچه كبى.

« بلبل وش ایدر سخنسرایی »
(لا)

وَشَق { [ع ف] تیلکی یه مشابه بر جانور و آنك دریسندن یاپیلان کورك که قاره‌قولاغك سرد نوعیدر. بین‌العوام تحریفله (باشاق) دینیلیر.

وَشْم { [ع] بدنده برقسمی ایکنه‌له‌یوب متأثر ایتدکدن صوکره اوزرینه چیویت بویاسی دوگه‌رك لاجورد رنکنده یاپیلان شکل، تمغا، نشان. جمعی (وُشوم، وِشام) حضرت پیغمبرك لسان شریفلرندن بونك راغب وفاعللری حقنده لعنت صادر اولمشدر. بناءً علیه اهل اسلام ایچون اجراسی اصلا جائز اولمایان شیلردندر.

وَصّاف { [ع] زیاده وصف ایدیجی، برشیئی پك چوق اوگوجی:

« ای خداوندمزك وصّافی »
« سکا حق ویرمش اوقلب صافی »
(معلم ناجی)

وَصایا { [ع] «وَصیّت» ك جمعی. اکثریا «تَوصیه» نك جمعی حکمنده قوللانیلیر: (وصایای لازمه‌نك اجراسی).

وَصایَت { [ع] وصیلك، وصیّت اولنان شیئك اجراسنه مأمور بولنمقلق. کسر واو ایله‌ده جائزدر. لسانمزده بولفظ (وصیّت) معناسنده قوللانیلماز.

وَصْف { [ع] مدح ایتمك. اوگمك: (وصف وثنا) § برشیئك کیفیتنی تعریف وبیان معناسنی افاده ایدر: (ذکر اوصاف) § برشیئ صفتلامق معناسنه‌درکه اوشیئك علائم وکیفیاتنی تعداد وبیان ایتمك دیمکدر. (وصف ترکیبی) = براسمك آخرینه بر امر حاضر فارسی الحاقیله یاپیلان ترکیب: (حیرت افزا) = حیرت آرتیران (دلکشا) = کوکل آچیجی، آچان. (وَصْفی) = وصفه منسوب، متعلق.

« عجبمی کفت وکو بسیار اولورسه وصف خالنده »
« بیلمز اصلی، چوق سوز سویلنیر عنبر خصوصنده »
(نیلی)

وَصْل { [ع] برشیئ دیکر شیئه اولاشدیرمق، یتشدیرمك § برشی دیکر برشیئه اولاشمق، قاووشمق § بومناسبتله (وُصلت، وِصال) کبی سودیکنه، سوکیلیسنه قاووشمه معناسنده‌ده قوللانیلیر. (لیلة‌الوصل) = آیك صوك کیجه‌سنه اطلاق اولنور. زیرا برآیی دیکر آیه قاووشدیرر.

« وعدهٔ وصلنی اقرار ایده‌مز نازندن »
(نیلی)

وَصیّ { [ع] یتیم قالمش چوجقلرك موروثاً انتقال ایدن املاك

واموالنی اداره‌یه مأمور اولان کیمسه. § امام (علی) کرم الله وجهه افندمز حضرتلرندن کنایه اوله‌رق ده قوللانیلیر. جمعی (اَوصِیاء) در. (وَصِیِ مُختار) = اصطلاح فقهده متوفانك حال حیاتنده نصب ایتدیکی وصی (وَصِیِ مَنسوب) = حاکمك یتیم ایچون نصب ایتدیکی وصی.

وَصِیّت [ع] برآدم وفات ایتمزدن اول کندیسندن قاله‌جق اموالك صورت تقسیم وتوزیعنی ویاخود سائر کونا یاپیله‌جق شیلرك طرز اجراسنی برینه سپارش ایتمك § قبل الوفات برینك بو یولده واقع اولان سپارشی. (وَصِیّتنامه) = برآدمك وصیتنی حاوی ورقه.

وَضاعَت [ع] فرومایه‌لك، آلچاقلق.

وَضع [ع] قویمق، قونلق: (آقچه‌نك قاصه‌یه وضعی، خرقه‌یی صندوغه وضع، وضع امضا، وضع اساس) § ترتیب وتنظیم ایتمك، ایدلك: (وضع قانون، قانون وضع ایتمك) § طور، طرز، طورش § بریره براقق. آشاغی‌یه براقق: (وضع حمل) = کبه انسان ویا حیوان یاوروسنی آشاغی‌یه براقق، طوغورمق دیمکدر.

« دستگیرم اولدی توفیق خدا کلدم هله »
« وضع ایدنجه شاهراه شهر اسلامبوله پای »
(سروری)

« آدم اودرکه ایتمیه تغییر وضعنی »
« اقبال وبخت کندینه‌یار اولمش اولمامش »
(سید وهبی)

وَضعِیَّت [ع مولد] قونش، طورش، قورولش: (وضعیّت موقعیه، شو رسمده‌کی وضعیت پك لطیفدر).

وَضیح [ع] « واضح » کبی عیان، آشکار، ظاهر، بللی.

وَضیع [ع] فرومایه، عادی، آلچاق: (شریف ووضیع)

وَطَر [ع] امر، حاجت، ایش: (قضاء وطر) = دفع حاجت ایتمك.

وَطَن [ع] مسقط رأس، انسانك طوغدیغی یر، یورد: (حبّ وطن ایماندندر)، (وطن ثانی) = صوکره‌دن توطن اولنان یر. جمعی (اوطان).

وَطْواط [ع] طاغ قیرلانغجی نوعندن ابابیل قوشی § یاراسه دینیلن قوش که نام دیکری (خفّاش) در § ضعیف، قورقاق، کوه‌زه آدم.

وَطْی [ع] آیاق آلتنه آلمق، چیکنه‌مك § جماع ایتمك.

وَظائف [ع] « وَظیفه » نك جمعی: (وظائف رسمیه، وظائف انسانیه) مفردینه‌ده باقلی.

وَظيفَه { [ع] بركيمسه ايچون هرگون اعطاسی معين اولان اجر عمل، ايش اجرتی، علوفه: (وظيفه خوار) = وظيفه ييـين، علوفه‌لی، اجرت آلان. § برينك عهده‌سنه توديع ايدلمش اولان امور، خصوصات، ايشلر: (وظيفهٔ مأموريتنی ايفا، وظيفهٔ نظيفهٔ انسانيه) § قيد، تقيّد معناسنده قوللانيلير. (وظيفه شناس) = وظيفه‌سنی طانيان (وظيفه ناشناس) = وظيفه‌سنی طانيمايان.

(وظيفهٔ مقدّسه) = تعبيری يالكز امر دينه متعلق خصوصاتده قوللانيلمق ايجاب ايدر.

وَعْد { [ع] برشيئك قبول واجراسنی سوز ايله بيلديرمك، بويولده بركيمسه‌يه سوز ويرمك. خيرده استعمالی مشروطدر: (خلف وعد اثر لئامتدر)، (الوعد كالدّين) = وعد بورج كبيدر.

« كوكل كه بونجه بت بی ثباته كولمشدر »
« كولمسه‌يوب بكا وعد ايتديكك ثباته كولر »
(معلم ناجی)

وَعْدَه { [ع] برشيئك اجراسی ايچون تعيين اولنان مهل، مدت، وقت: (وعده‌سی حلول ايدنجه تقسيطی ويرملی) § بين العوام اجل معناسنده‌ده قوللانيلير: (بيچاره‌نك وعده‌سی كلمش).

« وعده‌سندن وفا اومار عاشق »
« آلدانير اول پری‌يه انساندر »
(اسرار دده)

وَعْظ { [ع] بركيمسه‌يه قلبنی يوموشاده‌جق صورتده ثواب وعقابه دائر سوز سويله‌مك، اوگود ويرمك § بوصورتله سويله‌نيلن سوز، نصيحت: (وعظ شيخلرندن).

وَعيد { [ع] تنذير، جزا وعد ايتمك، بركيمسه‌يی فنالغه متعلق وعد ايله قورقوتمق. شرّده استعمال اولنور. خلف وعيد كرم عد اولنور. زيرا وعيد اثر غضبدر، غضب ساكن وزائل اولنجه وعيدك زوالی‌ده طبيعيدر كه نتيجه محض كرمدر.

وَغاء { [ع] جنك، غوغا، صاواش. كسر واو ايله يا كلمش تلفظ ايتمه‌لی: (شهسوار ميدان وغا).

« اول صف شكن شير صلابت كه هجومی »
« دهشت فكن قلب دليران وغادر »
(نفعی)

وَغَيْرُه { [ع] آندن غيری، آندن باشقه ديمكدر. (و) حرف عطفيله (غير) لفظی و (ه) ضمير غائب مفرد مذكردن عبارت بر تركيب عربيدر. مفرد مؤنثنده (وغيرها) تثنيه‌سنده (وغيرهما) جمعنده (وغيرهم) دينيلير.

وَفاء { [ع] عهدده، دوستلقده، محبتده ثبات ايتمك؛ تعهد

ایدیلن شیئ صادقانه وکاملاً اجرا ایله‌مك ؛ سوزی یرینه کتیرمك . (وفا پرور ، وفادار) = وفالی ، سوزنده ومحبتنده ثابت اولان . (بی‌وفا) = وفاسز . (وفاکار) = پك صادق دوست . § وافیلك ، کفایت ایتمه : (بومقدار وفا ایتمیور)

وفات [ع] تسلیم روح ایتمك ، اولمك . بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: § اولمه، اولوم: « سرورینك وفاتی باعث حزن اولدی احبابه » (عزت ملا)

وفد [ع] سفارتله ویا برخدمت مخصوصه ایله حضور حکمداره کوندرلمك § بر نسنه مرتفع ، یوکسك اولمق معناسنه‌در . بومناسبتله اصطلاحده (ورود) معناسی قصد اولنمشدر . مثلا (نزد مکارم وفد) تعبیرندن مکرمتلرك محل ورودی استنباط اولنور . بونکله برابر مکرمتلرك محل مرتفعی معناسی‌ده قصد اولنسه خطا ایدلمش اولماز .

وفرت [ع] چوقلق ، بوللق : (وفرت مال)

وفق [ع] اویمه ، اویغون کلمه : (بروفق دلخواه) = کوکلك ایستدیکنه اویغون اولمق اوزره (بروفق مرام) = مقصده موافق اولمق اوزره § برکیمسه‌نك امید واملنه کوره اویغون دعالر ، حرفلر یازیلی اشکال مختلفه‌ده نسخه ، حمائل دیمکدر :

« تحقیق صفا کرچه بودر، لیك بوتحقیق »
« بروفق هوا وهوس نوهوساندر »
(نفعی)

وفیر [ع] « کثیر » ایله مترادفدر ، چوق : (مال وفیر ، اموال وفیره ، سنین وفیره) .

وفیق [ع] وفاق ایدیجی ، اویغون اولیجی ، اویغون آرقه‌داش ،

وقاحت [ع] کستاخلق ، حیاسزلق ، ادبسزلك ، اوتانمازلق .

وقاد [ع] پك آلولی ، پارلاق ، آتشین شی . فهم وادراکده آتش کبی سریع التوقد اولان ذهن وقلبه وصف اولور : (ذهن وقاد ، فکر وقاد ، قلب وقاد) . (مدرسین کرام خدمتنده اعمال ذهن وقاد وفتیل ضمیر کبریت قبولن قدح زناد اجتهاد ایله ایقاد ایتدکدن صکره — ذیل عطائی جلد ثانی — صحیفه ٤٨٩) .

وقار [ع] آغیر باشلیلق ، آغیر مشربلیلك ، تمکینلی بولنش . (خفت) ك ضدی : (وقار آمرانه ، وقار ادیبانه) .

وقایع [ع] فی الاصل حادثهٔ شدیده ، صاواش معناسنه اولان (واقعه) و (وقیعه) نك جمعی .

اصطلاحمزده واقع اولان، ظهور ایدن
شیلر، حاللر، خصوصلر دیمکدر.

وَقْت [ع] زماندن برمدت ؛ بر مقدار مفروض. اصل
ترکجه‌سی (چاغ) لفظیدر. زمان
ماضیده اکثریت استعمالی قیدی لسان
عربه عائد اولمق کرکدر. لسانمزده
اشبو قیده اصلا لزوم یوقدر. بز بو
لفظی یرینه کوره ماضی‌ده‌ده ؛ حالده‌
ده ، استقبالده‌ده قوللانیرز. مثلا
(وقت فرصت، وقت ضرورت، وقت
حاجت) تعبیرلری کبی حالده استقبا-
لده‌ده عائد ومتعلق اوله‌بیلیرلر. (وقت
ظُهر) = اوکله زمانی (وقتنده) =
چاغنده، موسمنده، صیره‌سنده
(وقتیله) = زمان سابقده (وقتا که)
= بروقتده که، برزمانده که معناسنده
برترکیبدر. (بی‌وَقْت) = زمانسز،
صیره‌سز، مناسبتسز (وقت حضر)
= صلح وآسایش زمانی (وقت سَفَر)
= جنك وغوغا زمانی (وقت فجر)
= شافعی زمانی (وقت عصر) =
ایکندی زمانی (وقت‌وقت) = نوبت
نوبت، آره صیره. (وقتاً مِنَ الأوقات)
= زمانلردن بر زمان، بر آرالق.
(وقتی اولمامق) = مضایقه، طارلق
(وقت بولمق) = اختلاس زمان ایتمك،
زمانی بوش قالمق. (وقت کچیرمك) =
بوشنه اکلنمك || مخصوصاً کچکدیرمك،
کری‌یه براقمق (وقتی کلمك) = حد
کماله، حد غایته ایرمك (وقت وحال)
= امکان قدرت، سعه. جمعی (أوقات):
(اوقات خمسه).

وَقِسْ [ع] وار قیاس ایت دیمکدر:
(وقس علیه البواقی)،
(وقس علی هذا) = بوکا قیاس ایله.

وَقْع [ع] نفوذ، اعتبار، حیثیت،
تمکین، آغیرلق: (وقع
ووقار صاحبی).

وَقْعَه [ع] اصطلاحمزده حادثه،
وقوعبولان شی معناسنه‌در.
فی‌الاصل جنکده ایکی طرفك دفعات
ایله چارپشمه‌سی دیمکدر: (وقعهٔ
خیریه) = یکیچریلرك الغاسی ماده‌سی.
(وقعه‌نویس) = طرف دولتدن ضبط
وقایعه مأمور اولان ذات؛ مورخ رسمی.

وَقْف [ع] طوردیرمق، آلیقویمق:
(وقف نظر، وقف نکاه،
وقف کوش) § اصطلاح فقهده اصلا
صاتلمامق، بخش اولنمامق ومنافعی
انواع بر وخیردن بر جهته عائد اولمق
شرطیله برمالی، برملکی علی وجه التأبید
فی سبیل الله توقیف وتخصیص ایتمك
دیمکدر: (وقف خانه، وقف اراضی)،
(وقفنامه) = (وَقْفِیّه) = واقف
طرفندن وقفك شرائطنی حاوی اوله‌رق
صورت شرعیه‌ده تنظیم ایدلمش و
ایتدیرلمش اولان حجت، سند.

(وقفیت) = ملکك وقف اولمق كیفیتی. (ملکیت) ك ضدی. جمعی (اوقاف): (اوقاف ملحقه، اوقاف مندرسه).

وقواق | [ف] قورقاق آدم § هند دیارنده برشجرك اسمی § چین اولكه‌سنده بربلده‌نك اسمی.

وقود | [ع] كومور، اودون كبی یاقیلوب آتش اوله‌جق شیلر.

وقوقه | [ع] كوپكلرك اولومه‌سی، قوربغه كبی بعض حیوانلرك وقوشلرك اوتوشمه وچاغرشمه‌سی: «آب پاكه نه‌ضرر وقوقهٔ قوربغه‌دن» (لا)

وقور | [ع] تمكینلی، وقارلی، آغیر طاورانوب كندینی هیبتلی كوسترن. (ذی‌وقار) = وقار صاحبی (وقورانه) = وقار صاحبی اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

وقیه | [ع] درتیوز درهمه‌مساوی اولان طارتی كه تحریف ایله (اوقه) تعبیر اولنور. (وقیهٔ اعشاری) = اوچیوز اون ایكی درهم عتیقدر.

وقیعه | [ع] حادثهٔ شدیده، جنك وجدال § فصل، ذم، غیبت.

وكالت | [ع] وكیللك، وكیل اولمق. (وكالت عظمی) = صدراعظملق. (وكالتپناه) = صدر اعظم حقنده عباره‌آره‌سنده قوللانیلان تعبیرات تعظیمیه‌دندر. (وكالتپناهی) = صدر اعظمه منسوب و متعلق. (وكالةً) = وكالت صورتیله، وكیل اوله‌رق (وكالتنامه) = وكالت‌سندی. برینك وكیل نصب اولندیغنی حاوی سند. (وكالت دوریه) = مكرر ومؤكد وكیللك. (دعوی وكالتی) = اووقاتلق؛ اشخاصه متعلق دعاوی‌یی محاكم شرعیه ونظامیه‌ده وكیل اوله‌رق رؤیت ومرافعه ایتمك مسلكی.

وكر، وكره | [ع] قوش یوواسی. جمعی (وكرات). (وكرهٔ طیور).

وكیل | [ع] حافظ معناسنده حق تسمیه‌ده قوللانیلیر: (حسبنا الله ونعم الوكیل) § وكالتله متصف اولان، كندینه باشقه‌سی طرفندن ایشی تفویض اولنوب اوایشده آنك یرینه قائم اولان آدم: (نكاح وكیلی، قونسوس وكیلی، تجار وكیلی، دعوی وكیلی)، (وكیل مسخر) = محكمه‌یه احضار اولنه‌مایان مدعی علیه ایچون حاكم طرفندن نصب اولنان وكیله اطلاق اولنور. (وكیل خرج) = برخانه‌نك خرج ومصرفنه نظارت ایدن آدم.

وَلاء { [ع] صاحبيّت ، قرابت § شرعاً عتقدن، دوستلقدن حاصل اولان قرابت حكميه: (وَلا كارانه) = محبانه، دوستانه ديمكدر.

« برولا پرور انصافشعار اولسه دخی »
« نظم اشعارده همكوكبۀ خاقانی »
(معلم ناجی)

وَلايَت { [ع] فی الاصل دوست، صديق، معين، نصير اولمق معناسنه‌در. اصطلاحده آشاغيده كوستريلن (وَلِیّ) كلمه‌سنك مناسبت معناسی جهتيله جناب اللّهه صورت معنويه‌ده تقرب ايتمك يعنی ولیّ الله اولمق معناسنده قوللانيلير: (شاه ولايت) = « حضرت علی » كرّم الله وجهه.

وَلَد { [ع] اوغل، ياورو: (وَلَدِ صُلبی) = اوز اوغل. (وَلَدِ مَعنَوی) = آخرتلك، آخرت چوجغی (وَلَدِ زِنا) = غير مشروع صورتده پيدا اولمش پيچ، مفسد، فتنه‌كار. (بِلا وَلَد) = اوغلسز، ذرّيتسز ديمكدر. جمعی اولان (اَولاد) كلمه‌سی لسانمزده مفرد مقامنده‌ده استعمال وهم اوغلانه هم قيزه اطلاق اولنور.

وَلَو { [ع] ايسه ديمكدر. (واو) حرف عطفی ايله (لَو) حرف امتناعدن عبارت ولسانمزده كلمۀ واحده كبی مستعمل برتركيب عربيدر.

وَلوَلَه { [ع] فی الاصل (وَلْوال) كبی غم، تاسه ايله فرياد ايده‌رك آغلامق معناسنه‌در. لسانمزده شماته، چاغرشمه، كورولتی، پاطيرتی معناسنده قوللانيلير. (ولوله اَنداز) = ولوله ويريجی.

وَلَه { [ع] فرط حزن، شدّت وجد ايله حاصل اولان حيرت، سرسملك، شاشقينلق. (كتيرمك، كلمك) ماده‌لريله قوللانيلير. لسانمزده (قورقمق) معناسنده هيچ قوللانيلماز.

وَلَهُ { [ع] بوده آنكدر معناسنده بر تركيب عربيدركه بعضاً قوللانيلير.

وَلْهان { [ع] وله كتيرمش: شاشمش، شاشيرمش، سرسم.

وَلْی { [ع] فی الاصل برنسنه‌يه پك ياقين اولمق معناسنه‌در. بومناسبتله برشی ديكر شيئك آرقه‌سی صيره كلمك، تعقيب ايتمك معناسنده قوللانيلير: (بربرينی ولی ايدن امواجك شدّتی).

وَلِیّ { [ع] مالك، صاحب، معين، صديق، نصير. معنالرنده قوللانيلير: (ولیّ نعمت، ولیّ النعم، ولیّ الامر) § ايكی وياخوددها زياده شيئك بينلرينه اجنبی تخلل ايتميه‌جك مرتبه‌ده شدت تعلق وقربيت كسب ايتمسنه دينيلير. بومناسبتله من حيث الدين والاعتقاد جناب اللّهه قربيت معنويه

كسب ايدن عبد صالحه اطلاق اولنور :
(وَلِىُّ اللّٰه) = اومرتبهٔ معنويه يه وصول
ايله اللّٰهه قلباً وقالباً دوست وصديق
اولان ذات شريف :

« اى ولىّ النعمتم عفو ايله جرم بنده يى »
(سرورى)

« دستيم لطف ودلى كان جود »
« كندى ولىّ النعم روز كار »
(نفعى)

وَلِى { [ف] فارسيده قوللانيلان (وليكن) ك مخففيدر .
وقتيله لكن، اما مقامنده نظم عثمانيده
قوللانيليردى. اليوم متروك حكمنده در:

« خوبلر ايلديلر شيوه كتابن ازبر »
« فن حسن ايچره ولى باب وفا مغلقدر »
(نوعى)

وَلِيد { [ع] يكى طوغمش چوجق. § مطلقا صبى ، چوجق
§ عبد ، كوله . بومعنالرده جمعى
(وِلْدان) در. (وَلِيدَه) = جاريه .
بونك جمعى (وَلائِد) در .

وَلِيك وَلِيكِن { [ف] ادات استدراك اولان (ولكن) ك طرز عجمانه سيدر. بونلر لسانمزده اليوم قوللانيلميور.
(معلم ناجى) مرحوم بونلرك نثرده
تركنى ، نظمده مسامحه صورتيله
استعمالنى تجويز ايدييوردى .

وَلِيمَه { [ع] مطلقا ضيافت معناسنه در. لكن استعمال معروفه كوره
(طعام العروس) كه دوكون طعامى
يعنى ازدواج دوكوننده ياپيلان ضيافت
ديمكدر: (وليمه جمعيتى) جمعى (وَلائِم).

وَهّاب { [ع] زياده هبه ايدن، زياده باغشلايان جناب حق :
(عبدالوهّاب) .

« بخش ايدر حضرت وهّاب عليم »
« سوكيلى قوللرينه قلب سليم »
(معلم ناجى »

وَهّاج { [ع] زياده آلولى، يانوب يالينلايان: (سراج وهّاج)

وَهّام { [ع] زياده شبهه، قوروننى ايدن .

وَهْب { [ع] ويرمك، بخش ايتمك، عطا. (وَهْبِى) = كنديسنه
ويرلمش ، بخش ايدلمش ، خداداد
معناسنه در . يعنى چاليشمق صورتيله
قازانلمش اولميوب من طرف الله كنديسنه
ويرلمش ديمكدر. (كَسْبِى) نك ضدّى.

وَهَلُمَّ جَرًّا { [ع] « هلم جر » ماده سنه باقلى .

وَهْلَه { [ع] هر شيئك اوّلى . ابتداسى، ابتداى امر § بر
شيئك برنجى كرّه سى. (وَهْلَهٔ اولى)
= برنجى كره . (وَهَلَة) = ابتداى
امرده ، بردن بره .

وَهم [ع] قلبه، ذهنه مرادك غيری عارض وشك وترددہ باعث اولان خاطرۂ باطله؛ سببسز قورقو. جمعی (اَوهام): (حكيم وهمدن عبارت اولان بوعلته ينه امور وهميه ايله مداوات ايدلمك لازم كله‌جكنی دوشوندی. — «طبقات الاطبا» دن — مجموعۂ معلم ناجی).

وَهمناك [ف] قورقاق، قورقش § قورقولو، قورقونج.

وَهمِی [ع] وهمه منسوب ومتعلق؛ حقيقتده موجود اولميوب مفروض بولنان: (خط وهمی)؛ (وَهمِيات) = اصلسز شيلر، قورونتيلر.

وَهن [ع] سستت، ضعيف اولمق؛ گيوشكلك، فتور.

وَيل [ع] حيف، دريغ، واى، يازيق معنالرنده كلمۂ تفجيعدر كه بر مصيبت حدوثنده ايراد اولنور § خسار وهلاك معناسنی ده افاده ايدر § جهنمده، طاموده بر دره‌نك، ياخود بر قويونك اسمی.

❁ وِ ❁

وِتر [ع] جفت اولمايان، يالكز، تك: (صلاة وِتر) = تك ركعتلی اولديغی ايچون ياتسو نمازندن صوكره قيلنان اوچ ركعت نمازه ديدلير § قربان بايرامندن بر كون اول اولان عرفه كوننه اطلاق اولنور. سنه‌ده بر كون عرفه اولديغی ايچون. زيرا رمضان بايرامنك عرفه‌سی يوقدر.

وِثاق [ع] قالين قوتلی باغ، بند § عهد، پيمان § «وثيق» ك جمعی.

وِجاع [ع] «وَجَع» ك جمعی، آغريلر. جمع ديكری اولان (اَوجاع) زياده قوللانيلير.

وِجاه [ع] يوزلشمك، يوز يوزه كلمك. (وِجاهاً) = وجاه صورتيله، يوز يوزه اوله‌رق. (غِياباً) ضديدر.

وِجدان [ع] حكم درونی، معيار ضمير، كوكل شهادتی كه ايلكی فنالقدن، ايی‌يی كوتودن، حقی باطلدن، محاسنی مساويدن تميزه مدار اولان محاكمات عقليه‌نك قلبده حاصل ايتديكی حس علوئ طبيعی ديیه تعريف اولنه بيلير. فی الاصل (بولمق) معناسنه‌در. فقط لسانمزده اومعنی اصلا معتبر ومستعمل دكلدر. (صاحب وجدان) = وجدانلی، اوحس علوی‌يه مالك اولان (وِجدانسز) = قلبی فنالغی، حقسزلغی، كوتولكی قبول ايدن؛ او حس علويدن محروم اولان.

(وِجدانی) = وجدانه منسوب ، درونی : (قناعت وجدانیّه) ، (وِجداناً) = وجدان جهتندن، قلباً . (وِجدانیّات) = وجدانه عائد احوال وکیفیات .

وِحام { [ع] کبه قادینلرك آش یرمه حالتی . نسوانك بو حالتده ایکن کومور، چامور، طوپراق، کیره‌میت کبی درلو درلو مناسبتسز شیلر ییدکاری واقعدر .

وِداج { [ع] بوینده بر طمارك اسمی . اصطلاح طبده (وَرید وِداجی) دیه معروفدر .

وِرد { [ع] هرکون قرائتی وظیفه اتخاذ اولنان قرآن کریمدن برمقداره، برجزءه دینیلیر. بومناسبتله هرکون اوقونان ادعیهٔ مأثوره ومناجاتهده اطلاق اولنمشدر : (ورد زبان) = وظیفهٔ معتادهٔ لسان کبی بر معنایی افاده ایدرکه مقصد دائما دیلده موجود اولدیغنی بیاندر. جمعی (أوراد).

وِسادَه / **وِساد** { [ع] یاصدیق، باش یاصدیغی § یاصدانه‌جق مندر، سریر وسائره . (عَریضُ الوِساد) = تنبروز، تنبل آدمه اطلاق اولنور.

وِسام { [ع] «وسیم» ك جمعی . مفردینه باقلی .

وِشاح { [ع] طوپجی عسکرینك طاقدقلری قایشلر کبی بویوندن آشاغی قولتوغه طوغری قوشانیلان واوستی صیرمه وجواهرله مصنع ومرصع بولنان برنوع زینتلی حمائل .

وِشام { [ع] «وشم» ك جمعی . مفردینه باقلی .

وِشنه { [ف] محرّفدر. طوغریسی صحیحی (وِشنی) درکه قیزلق، قیرمزی دیمکدر. لسانمزده کراسه مشابه، طعمی اکشی، قویو قیرمزی رنکلی اولان برمیوه‌یه اطلاق اولنور. (وِشناب) = وشنه شربتی.

وِصال { [ع] دوسته اولاشمق، یاره قاووشمق : (بزم وصال، صبح وصال) .

« وعدهٔ وصلنی اقرار ایده‌رك نازندن »
« صدوصال اولسون اونوشیوهٔ انکاره فدا »
(نیلی)

وِعاء { [ع] قاب، محفظه، ظرف § اصطلاح طبده بدنده بولنان قانك قابی دیمك اولان طمارلرك هربرینه اطلاق اولنور. جمعی (اَوعیَه) در. (وِعائیّت) = قاب حالنده اولمق .

وِفاق { [ع] موافقت، اویغونلق، اویغون اولمق: متحد بولنمق. (نِفاق) ك ضدی .

وِقایَه { [ع] بر شیئ قایرمق ، اسیرگه‌مك، ضرر وزیاندن حفظ ایتمك. نظمده (وِقایَت) طرزنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

وِلادَت / **وِلاد** { [ع] طوغورمق، وضع حمل ایتمك : (ولادی) = طوغورمغه متعلق، عائد § طوغمق ، طوغش . (تاریخِ وِلادَت) فتح واو ایله زبانزد ایسه‌ده یا کلشدر .

وِلایَت { [ع] والی اولمق، والینك اداره‌سنه ویریلن اولکه. جمعی (وِلایات) .

« شهریار بحر وبر سلطان سلیمان ولی »
« اول که محض عدلدر ذات وَلایَت پروری »
« خالی آندن اولمسون یارب وِلایَت تاابد »
« کیم وَلایتدن دکل خالی صفای جوهری »
(فضولی)

وِهاد { [ع] درین ، چوقور یر معناسنه اولان (وهده) نك جمعی . مفردی قوللانیلماز .

ویران { [ف] خراب ، ییقیق ، ییقلمش . (آباد) ك ضدی : (خانهٔ ویران ، قصر ویران، دل ویران) ، (ویرانی) = خراب اولمه ، ییقیقلق .

« بو خراباتده ثابت اوله مم جانانم »
« دل ویرانمی یاپسه‌كده ییقلسه‌م کیتسه‌م »
(ثابت)

ویرانه { [ع] ییقیق بنا § خراب اولمش ، ییقلمش محل .

﴿ وُ ﴾

وُثْقی { [ع] زیاده محکم ، زیاده قوی ، پك صاغلام : (عُروةُالوُثقی) = « عروه » دستی ، ابریق کبی شیلرك طوته‌جق یری ، قولپی دیمکدر که بوندن صاغلام ، طاپانقلی قولپ معناسی چیقار. بوتعبیر دین مبین اسلامدن کنایه‌اوله‌رق ایراد اولنور .

وُثوب { [ع] صچرامق، آتلامق.

وُثوق { [ع] اعتماد ایتمك، اطمئنان کوسترمك ، ایناغق .

وُجوب { [ع] ثبوت وتمکن وجه ایله لازم، واجب اولمق § ترکی وعدمی ممکن اولمامق: (مرتبهٔ وجوبده کورینن) ، (وُجوبی) = وجوبه منسوب و متعلق : (فعل وجوبی) .

وُجود { [ع] برشی وار اولمق ، بولنمق ، وارلق § مجازاً بدن ، جسم ، کووده معناسنده استعمال اولنور . (وجوده کلمك) = حاصل اولمق . (وجودی یوق)

= اصلسز ، يالان . (وجود ويرمك)
= بولنمايان بر شيء وار كبى فرض ايتمك .

وُجُوه [ع] « وَجه » ك جمعى ، چهره‌لر، يوزلر: (وجوه صبيانده پيدااولان چيبانلر) § اشراف ومعتبران مملكت ، برمحلك معتبراولان وايلرى كلن آدملرى : (وجوه‌بلده)، (بِالوُجُوه) = وجوه ايله ، اسباب متعدده ايله ، هر يوزدن . (من كل‌الوجوه) = هر وجه ايله ، هر صورتله ديمكدر .

وُحُوش [ع] « وَحش » ك جمعى . يبانى حيوانلر : (وحوش وطيور) .

وُرُود [ع] كلمك. كلوب يتشمك. اشخاص واشياده قوللانيلير: (مكتوب ورودايتمدى، اورادن ورود ايدن پاكت) .

وَرَيق [ع] ياپراجق ، كوچك نبات ياپراغى . جمعى (وُرَيقات) .

وُزَراء [ع] « وزير » ك جمعى . (شَيخُ الوُزَراء)=وزيرلرك اك قدمليسى اولان ذات .

وُسطى [ع] « أوسَط » ك مؤنثى، اورته معناسنه در . (آسياى وسطى ، آفريقاى وسطى) § اورته پارمغه‌ده اطلاق اولنور . (صَلاتِ وُسطى) = اقواى اقواله كوره ايكندى ياصباح ياخود جمعه نمازيدر . (وُسطانى) اورته‌لامه .

وُسع [ع] طاقت. قدرت، كوچ § غنا ، ثروت، بوللق : (وسع بشر) .

وُسعَت [ع] گنيشلك، بوللق: (باغك وسعتى، وسعت صحراء، دريانك وسعتى، وسعت معيشت) § قدرت ، قوت ، طاقت .

وُشُوم [ع] (وشم) ك جمع ديكريدر. مفردينه باقملى.

وُصلَت [ع] « وصال » ايله مترادفدر ، بر شيئه اولاشمق ، قاووشمق .

وُصُول [ع] اولاشمق، وارمق، ايريشمك ، كلمك . اشخاص واشيا حقنده و (بوللق) ماده‌سيله قوللانيلير: (امانتك وصولنه دائر خبر آلامدم ، مكتوبك وصول بولمش اوله‌جغى شبهه‌سزدر) .

وُضوء [ع] آبدست آلمق ، آبدست : (نقض وضوء)

« هپ خياليله كچر عمرم زلال لعلنك »
« صو بولنمزسه تيمّم ايله جائزدر وضو »
(طربزونى حلمى)

وُضوح [ع] ظاهر ، عيان ، آشكاراولق، آچيقلق: (وضوح بيان ، وضوح افاده) .

وُفود [ع] ورود ايتمه ، كلمه ، كلش . (ورود) زياده قوللانيلير .

وُفُوز [ع] چوق اولمق، چوقلق، بوللق .

وُقُود [ع] آتش آلولنمك، آتش یالینلامق .

وُقُوع [ع] حصول بولمق، پیدا اولمق ، میدانه چیقمق ، حدوث ، ثبوت : (وقوع حال ، نادرالوقوع) .

وُقُوعات [ع] «وقعه» نك جمعی، اکثریا احوال جاریهٔ دائمه‌نك خارجنده ونظامك خلافنده ظهور ایدن خصوصات ، کیفیات مقامنده قوللانیلیر : « وقوعات یومیه ، وقوعات محلیه » .

وُقُوف [ع] بیلمك، بیلنمك ، بیلش : (کسب وقوف، اهل وقوف) ، (وُقُوفدار) = بیلکیج، معلوماتلی § بولندیغی حال ویاخود محلده طورمق: (سِنِّ وقوف) = حدّ کمال که توقف ایده جك مرتبه دیمکدر.

وُکَلاء [ع] (وکیل) ك جمعی: (وکلای فخام دولت ، هیئت وکلا ، مجلس خاص وکلا) .

وُلات [ع] « والی » نك جمعی: (ولات عظام) تشدید لام ایله قوللانمق خطادر .

وُلُوج [ع] «دخول» گبی گیرمك معناسنه‌در : (ولوج وخروج) .

وُلُوع [ع] برشیئه‌زیاده حریص اولمق، دوشکونلك، حرص شدید . فتح واو ایله‌ده (حریص) معناسنه‌در .

وُولقان [فرانسزجه Volcan] یانار طاغ دیمکدر .

﴿ هـ ﴾

ه [حرف] الفبای عثمانینك اوتوزنجی حرفی . ابجد حسابنجه (۵) عددینه اشارتدر .

هاء [ع] (ه) حرفنك اسمی . (های رسمیه) = کلمه‌نك صوکنده اوقونمایان وفتحه علامتی اولان ها حرفی .

هائِل [ع] قورقو ویریجی ، قورقونج : (موت هائل) .

هائِله [ع] درام ، تأثیرلی تیاترو منظومه‌سی . (ترازه‌دی Tragédie) ترجمه‌سی .

هابیل [ع] (آدم) علیه‌السلامك اوغللرندن برینك اسمی .

هاتِف [ع] سسلنیجی ، سس ویریجی، چاغریجی . بو مناسبتله غائبدن ندا ایدن ملك معناسنده قوللانیلیر . (هاتِفانه) = هاتفه یاقیشه‌جق صورتده :

« پك مؤثردی صدای هاتفی یاخود که بن
« حال استغراق ایله اولمش ایدم پك ناتوان

هاجسه [ع] خاطره كلن خصوص ، قلبه عارض اولان اندیشه . جمعی اولان (هواجس) چوق قوللانیلیر: (هواجس نفسانیه) .

هادم [ع] هدم ایدیجی، ییقیجی: (هادم اللذات) = ملك الموت ، عزرائیل علیه السلام .

هادی [ع] هدایت ایدیجی ، طوغری یول كوستریجی. بو معناده حق الهیده قوللانیلیر : (عبدالهادی) = هادینك قولی § دلیل ، رهبر ، مرشد مقامنده‌ده ایراد اولنور :

« ای صاحب معراج حبیب وهاب »
« هادیٔ سبل شاه رسل عرش جناب »
(نظیم)

« هادیٔ وادیٔ دین بدرقهٔ اهل یقین »
« پیرو مجتهدین حضرت شیخ الاسلام »
(نفعی)

هارون [ع] انبیای اسرائیلیه‌دن (موسی) علیه السلامك بیوك برادری اولان پیغمبرك اسمی. § خلفای عباسیه‌دن مشهور بر ذاتك اسمی . (هارون الرشید) § لسان عبرانیده محب ، دوست دیمك اولدیغی مرویدر :

« بر معالی جهانیدر حیدر »
« اوزكه هارون بی معادلدر »
(معلم ناجی)

هاروت [ع] (ماروت) ك رفیقی اولان ملك . (ساحر) معناسنده قوللانیلیر . (هاروتی) = ساحره منسوب .

« نیجه بیل ایسته‌سه سحر اوكره‌تیر هاروته اندیشه‌م »
(نفعی)

« جلوهٔ حسنك فریب غمزهٔ جادو فنك »
« بایزیدی برهمن، جبریلی هاروت ایلسون »
(نائلیٔ قدیم)

هاضم [ع] هضم ایدیجی . سیندیریجی .

هاضمه [ع] معده‌ده موجود اولان اریدوب سیندیریجی قوته دینیلیر .

هالك [ع] هلاك اولیجی، فانی، زائل .

هاله [ع] قمرك اطرافنده بعضاً حلقه كبی پیدا اولان نورانی دائره كه تركجه‌ده (آی آغیلی) تعبیر ایدرلر : (هالهٔ ماه) .

هامش [ع] كتابك ، مكتوبك كناری § دركنار . مولداتندر .

هامون [ف] بیوك صحرا ، دوز اووا . (هامون نورد) = قیرده ، اوواده كزن ، یولجی .

« اخترله دوشنمه صحن هامون »
« الماس چاقیل طاشندن افزون »
(شیخ غالب)

هامه [ع] باشك تپه‌سی ، قفا طاسی : (هامه پیرای

تعظیم) § آلین § بایقوش . لسانمزده برنجی معناده قوللانیلیر .

هامّه { [ع] فی الاصل (دابّه) معناسنه‌در. بوقوللانیلماز فقط جمعی اولان (هوامّ) لسانمزده سینك ، تحته قوروسی، چیان، کلر، ییلان ، عقرب کبی حشرات ارض معناسنده استعمال اولنور .

هاوَن { [ف] ایچنده بر شی دوگیلوب ازیلان آغاجدن، برنجدن ، طاشدن معمول آلت که لسانمزده (هاوان) دینیلیر: (ضارمساق هاوانی) ، (هاوان طوپی) .

هاوِیَه { [ع] جهنّم ، طامو . قرآن کریمده وارد اولمشدر .

های { [ف] « وای ، ای واه » کبی ادات تأوّه .

هایاهای { [ف] اهل ماتمك نوحه‌سی ، ناله وفریادی .

هایاهوی، های‌هوی { [ف] ارباب طربك ، مسرور وشاد اولانلرك شماته‌سی § واویلا ، چیغلق :

« رضا بوتکیهٔ حالتفزاده شیخ اوله‌لی »
« برایتدی عالی کلبانك های وهوی نشاط »
« نجّار زاده »

هَباء { [ع] هوایه قالقان غایتله اوفاق توزکه شعاع شمس ایله کوریله‌بیلیر و « ذرّه » دینیلیر . بلافائده ، بیهوده تلف وبرهوا اولان واسراف اولنان شی معناسنده قوللانیلیر: (هباءً منثور) .

هَبَنَّقه { [ع] بین العرب حماقتله مشهور (یزیدبن ثروان) ك لقبیدر . (هبنّقه) کمال حماقتندن « غائب اولورم » اندیشه‌سیله کردننه دائما برقلاده تعلیق ایدر ایمش . بر کیجه هبنّقه اویورکن برادری آنك کردننده‌کی قلاده‌یی چیقاروب کندی بوینونه طاقمش . صباحلین هبنّقه اویاندقده قلاده‌یی برادرینك کردننده گورنجه (یا اخی انت انا فمن انا) یعنی (قارداشم سن بنم فقط بن کیمم) دیه نفسندن اشتباه ایله استکناه ایتمش ، ایشته بو سببه مبنی حماقتله مثل اولمش .

هَتْك { [ع] پرده کبی شیلری بوزمق ، ییرتمق : (هتك عرض ، هتك ناموس) .

هَجاء { [ع] برآدمی نظم ایله ذمّ وهجو ایتمك . (هجاگو) = هجو ایدن ، ذمّ یولنده نظم سویله‌ین . بومعناده هانك کسری ایله‌ده تلفظی جائزدر § برلفظی حروفیله تقطیع یعنی حروفنی سین ، لام ، الف ، میم دیه تعداد ایتمك § بر متحرك حرفدن عبارت اولان صوت . (حروف هجاء) = الفبا ترتیبی اوزره حرفلر .

هَجْر [ع] پك سويلن آدمدن ، شيدن آيرلمق ؛ دوستلغى الفتى قطع وترك ايتمك § آيريلق . (وصل) مقابلى . كسر ها ايله استعمالى غالب ومشهوردر .

هَجْمَه [ع] شدّت معناسنه‌در . مثلا (هجمة الشتاء) = شدّت برد (هجمة الصيف) = شدّت حرارت مقامنده ايراد اولنور . (حمّا هجمه‌سى) = حمانك شدّتى ديمكدر .

هَجِين [ع] قوشويه قوللانيلان، يوك قالديرمايان بر جنس دوه (هُجّان) = هجين صاحبى ، دوه‌جى .

هَدَايَا [ع] « هَدِيّه » نك جمعى: (هداياى نفيسه) .

هَدَر [ع] بوش يره كيتمه ، يازيق اولمه § باطل ، ضايع ، ناچيز اولان : (فلانك مالى هدر اولدى) .

هَدَف [ع] اوق، وياقورشون آتيلنجه اورمق ايچون ديكيلن آماج ، نشانكاه . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : (هدف غرض، هدف مرمى) .

هَدْم [ع] خراب ايتمه، ييقمه : (هدم بنا) .

هَدِيّه [ع] تحفه ، ارمغان ، تقدمه ، بلاش ويريلن ويا كوندريلن شى : (هديّهٔ بهيّه) ، (هديهٔ دندان) = ديش كراسى .

هَذَيَان [ع] عبث ، بيهوده ، معناسز ، بوش سوز سويلمه‌مك ، صايقلامق § بو يولده سويله‌نيلن سوز . (هَذَيانِ مُرتَعِش) = سرخوشلقدن ايلرى كلن تتره‌مه‌لى صايقلامه علّتى .

هَر [ف] تعميم اداتيدر . هپ ، بتون : (هركس، هرير) اشبو ادات منحصراً مفرده داخل اولور . مثلا هرمحلده ، هركسده) ديتيلير . (هرمحللرده ، هركسلرده) دينلمز . بو يله سويله‌ين كورلسه لسا- نمزك عجميسى ، يبانجيسى عد اولنور . (هَرْبار) = هردفعه ، دائما (هر چَنْد) = هرنه‌زمان ، قاچان. بوتعبير اليوم متروك حكمنده‌در . (هرگاه ، هردم) = هروقت ، دائما ديمكدر.

هَرْآيِنَه / **هَرْآيِنِه** [ف] ناچار، ضرورى، هر حالده ، البته معناسنه‌در. برنجيسى نظمده قوللانيلير .

هَرَب [ع] قاچمق ‖ شدت حزن.

هَرْج [ع] قاريشقلق . دائما (مَوْج) كلمه‌سيله برابر ايراد اولنور. (هرج مرج) = قارمه قاريش ، آلت اوست، طارمه طاغين ديمكدر .

هَرجايى { [ف] سرسرى ، ثباتسز، قرارسز ، وفاسز. (هرجايىلك) = ثباتسزلق ، وفاسزلق . (هرجايى منكشه) = آچيق قويو بر قاچ رنكلى قوقوسز كوزل برچيچك.

هَرزَه { [ف] باطل، ياوه ، عبث، بيهوده ، بوش سوز (هرزه خا-ى) و (هرزه خوار) و (هرزه لا-ى) و (هرزه كو-ى) = معناسز ، بوش سوز سويله‌يجى، سويله‌ين ديمكدر . (هَرزَه وكيل) = هرايشه قاريشوب لافزنلك ، بوش بوغازلق ايدن آدم . (هرزه وكيل كائنات) تعبيرى مشهوردر .

« ترياكئ هرزه خواب منحوس »
« آتشلر ايچنده پير ققنوس »
(شيخ غالب)

هَرگاه { [ف]هروقت، هرپرده ، دائما ديمكدر .

هَرگز { [ف] اصلا ، قطعا ، هيچ بر وقت ، هيچ برصورتله .

هَرَم { [ف] قوجامق ، قوجالمق ، پير اولمق . (هنكام هَرَم) = زمان پيرى ، قوجه‌لق وقتى .

« هنكام هرمده سويلشدر »
« پير اولديغى دمده سويلشدر »
(شيخ غالب)

هَرَمان { [ع] (هِرَم) لفظندن تثنيه‌در. مصرده طاشدن معمول و آثار عتيقه‌دن ايكى بنايه اطلاق اولنور .

هَزار { [ف] بيك عددى . (هَزاران) = بيكلر . (هَزار بار) = بيك كرّه . (هزار پا) = قرق آياق ديديلن حيوانجق . (هَزار پاره) = بيك پارچه (هزار فَنّ) = چوق معرفتلى ، پك هنرلى صنعتكار § بلبل ديديلن قوشك اسم ديكرى : (آواز هزار ، زمزمهٔ هزار) جمعى اولان(هزاران) بومعناده مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير :

« كولوب كللر آچلدقجه هزاران آغلاسون كولسون »
(جودت پاشا)

« هزاران اولسه كل بر بلبل شيدا يرين طوتماز »
(قوجه راغب)

هَزَج { [ع] خوش سس ايله شرقى و بسته ترنم وتغنى ايتمك § الفاظى متدارك ومتقارب اولان منتظم كلام . اجزاسى متقارب اولمق مناسبتيله بحور عروضدن برينه (بحر هزج) اطلاق اولنمشدر .

هَزل { [ع] لطيفه ، شاقه طرزنده سويله‌نن بيهوده سوز § لطيفه ايتمك، مسخره‌لق ايتمك. (جِد) كـ ضدى . جمعى (هَزليات) : (سرورينك هزلياتى) ، (هَزلگو) = اويولده سوز سويله‌ين (هَزلگويى) = هزل سويله‌يجيلك (هَزل) ايله

(هجو) بيننده فرق واردر . (هزل) = دائما جديتدن عاری ، اكثريا كولنج و (هجو) = اكثريا جدّی و دائما موجب حدت وعبرت اوله‌جق صورتده سويله‌نيلير .

هَزيمَت { [ع] حربده بوزغونلق، صينمق ، عسكرك صاواشده بوزوله‌سی: (دشمنك هزيمتی، هزيمت اعدا) .

هَسْتی { [ف] وار اولق، وارلق ، وجود . (نيستی) مقابلی:

« نام هستی‌می نه‌در حلّ معمای عدم »
(عاكف پاشا)

هَشْت { [ف] سكز عددی : (هشت بهشت) = سكز جنّت (هشت پا-ی) = آختاپوت (هَشْتُم) و (هشتمين) = سكزنجی (هَشْتاد، هَشْتَد) = سكسان .

هَضْم { [ع] معده‌ده يئيلن ايچيلن شيلری اريتمك، سيندیرمك § مناسبتسز وكوچه كيده‌جك بر حاله دوچار اولنجه جبر نفس ايله صبر ، تحمل ايتمك .

هَفْت { [ف] يدی عددی: (هفت اقليم) = اعتبار قدمايه كوره يدی اقليمه منقسم اولان دنيا . (هفت پيكر، هفت اختر) = كواكب سبعه ، افلاك. (هفت تنان) = اصحاب كهف || قطب، غوث ، اخيار، اوتاد ، ابدال ، نقبا ، نجبا دينيلن رجال الله . (هفتم ، هفتمين) = يدنجی (هفتاد) = يتمش .

« نه شه شهنشه صاحبقران هفت اقليم »
« كه طوتدی عالمی طغرای فتحله نامی »
(نفعی)

هَفْتَه { [ف] يدی كوندن عبارت اولان مدت . عربيسی (اسبوع) .

هَفَوات { [ع] (هَفْوَه) نك جمعی: (هفوات لسانيه) .

هَفْوَه { [ع] آياق قايوب سورچمه § ياكلمه ، ياكلشلق § ذله ، كناه .

هٰكَذا { [ع] بوده آنك كبی، بو دخی معناسنه تركيب .

هَلاك { [ع] اولمك ، اولمه، تلف اولمق. فنا صورتده وفات ايتمك معناسنی حاويدر . آنك ايچون انبيای عظام عليهم السلام و اكابر حقلرنده استعمال اولنماز :

« نه سر آزاده‌ايدرسين نه هلاك ايلرسين »
« قالدی بی‌چاره كوكل خوف ورجا بيننده »
(عونی)

هَلاهِل { [ع] هيچ بر صورتله علاجی بولنه‌مايان سمّ قاتل ، آغو .

هَلُمَّ جَرّاً { [ع] « هلمّ » و « جرّاً » لفظلرندن عبارت بر

تركيب عربيدركه چك بری کتیر دیمکدر. لسانمزده « وقس على هذا » مقامنده ، دائما واو عاطفه ایله قوللانیلیر.

هَمَه { [ع] پرنج، نخود ، فصولیه کبی حبوباتك قاینامه سیله حاصل اولان قایماق کبی شی که لسانمزده تحریفله (هلمه) دیه معروفدر .

هَلْيُونْ { [ع] قوش قونماز دینیلن نبات. فارسیده (مارچوبه) دینیلیر. (فَصِيلَهٔ هَلْيُونِيَّه) فن نباتات اصطلاحاتندندر .

هَمّ { [ع] حزن ، غم ، اندیشه، تاسه . جمعی (هُمُوم) : (هجوم هموم) .

هَم { [ف] اوچ صورتله قوللانیلیر. (۱) ادات عطف. ایکی شیء برحکمده ویا ایکی حکمی بریرده جمع ایدر : (هم سویلیور هم کولیور) « هم » مکرراً ایراد ایدیلنجه بعضاً ایکنجیسنه تأکید ایچون (دخی) مخففی اولان (ده) علاوه ایدیلیر . (هَم) مفرداً ایراد اولنورسه تنبیهی حاوی اولور : هم بویله کوتو لاقیر- دیلری نیچون سویله ملی) بو طرز استعمالده دخی (ده) علاوه اولنه بیلیر § (۲) ادات اشتراك . عربی، فارسی اسملرك اوّلنه کتیریلیر. بوتقدیرده اسملر وصفیته تحول ایدر : (هَمْراه) = یولداش ، برلکده وبریوله کیدن. (هَمْنام) = اسملری بر (هَمْ خانه) = بر خانه ده ، بر أوده اوطوران § (۳) ادات اقتران . کذلك عربی ، فارسی اسملرك اوّلنه کتیریلیر : (هَمْ زَبان ، هَمْ زانو) کبی . اشبو اداتك اشتراك و اقتران طرزنده استعماللری بیننده کی فرقه دقت ایتملیدر .

« هم سویلیه‌مم‌ده هم بکنمم »
(شیخ غالب)

هَمارَه { [ف] همیشه ، دائما ، هر وقت . (هَموارَه) مخففیدر.

هَمال { [ف] قرین ، نظیر، شریك، اش ، اورتاق : (بی‌هَمال) = نظیرسز ، اشی یوق . ضمّ ها ایله ده جائزدر .

هَمانْ { [ف] (هَم) ایله (آن) دن مرکبدر . لسانمزده حصر ، تقریب ، استعجال ، استمرار اداتی اولەرق قوللانیلیر : (هر شی تمام ، همان او قالدی) ، (همان ایکیسی برکبیدر) ،(باقنوب طورمه همان ایچ) ینه بومعناده اولان (همین) بوس بتون مهجوردر . (هَمانا) ده هیچ قوللا- نیلماز :

« همان عین محمّدله علیدر شمس ومولانا »
(شیخ نظیف)

« کاعذارم سن همان صاغ اول فدا جانلر سکا »
(لا)

هَمْ آشِیانْ [ف] بریووادە ، بر محلده برلکده بولنان.

هَمْ آغُوشْ [ف] قوجاق قوجاغه ، صارماش طولاش .

هَمْ آوازْ [ف] سسی بربرینه اویغون ، آهنکلی ‖ برلکده صحبت ایدن، آرقداش .

هَمْ آهَنْكْ [ف] بر آهنکده بولنان ، بر برینه اویغون آهنك ایدن .

هَمْبازْ [ف] برابر اوینایان ، شریك ، اورتاق .

هَمْبَزْمْ [ف] مجلس آرقداشی ، مجلسده برابر بولنان .

هَمْبُو [ف] برقوقوده ، برقوقولی ، قوقوسی بر :

« نافۀ مشك ختن زلفکه اولماز همبو »

(رشدی)

هَمْپای [ف] آیاقداش، آرقداش.

هَمْپایَه [ف] رتبه‌جه بر ، پایه‌جه برابر ، کفو . جمعی (هَمْپایَگانْ).

هَمْ پیشَه [ف] صنعتی بر ، بر صنعتده بولنان .

هَمْتا [ف] مثل ، مانند ، نظیر ، اش . اکثریا (بی) ادات سلبیله برابر قوللانیلیر: (بی‌هَمْتا) = نظیرسز ، اشسز : (ادیب بی‌همتا) .

« ای صدر سخن پیشه بونی سنده بیلورسك »

« کیم سوزده بولنماز بکا همتای زمانه »

(نفعی)

هَمَجْ [ع] سیوری سینك کبی اوفاق بر نوع سینك . (قاموس) ترکجه‌ده (یاوسی) دینیلدیکنی کوستریور ، قویون ، کچی ، اشك کبی حیوانلرك یوزینه کوزینه قونار. § احمق ، چولپه ، شاشقین آدملره دینیلیر. (الناس اما عالم اومتعلّم والباقی همج) = ناس یا علم اوگره‌دیجی ، یاخود اوگره‌نیجی اولور. باقیسی احمق، شاشقین مقوله‌سیدر .

هَمْجِنْسْ [ف] جنسی بر ، بر جنسدن ، برصویدن دیمکدر .

هَمْجِوارْ [ف] بر جوارده ، قومشو § حدودی ، سینوری بر.

هَمْحالْ [ف] برحاللی، باشقه‌سنك حالیله کندی حالی بر اولان،

هَمْخانَه [ف] برخانه‌ده اوطوران، آرقداش .

هَمْخوابْ [ف] برابر اویویان ، یاتان. یاتاق آرقداشی، زوجه .

« تنهالغه‌می کتیرمدك تاب »

« کیم ایلدك آرزوی همخواب »

(فضولی)

هَمْدَرْدْ [ف] درد و محنتی بر اولان، درد اورتاغی .

هَمْدَسْتْ [ف] ال اله و يرن ، قوت و قدرتده برابر اولان § شريك ، متفق . (هَمْدَسْتِي) = اورتاقلق ، متفقلك . جمعی (هَمْدَسْتَان) .

هَمْدَمْ [ف] محرم ، قرين ، مصاحب ، نديم ، آرقداش . (هَمْدَمِی) = همدملك .

«كوكل غم كونلرين تنها كچيرمه ايسته بر همدم»
(فضولی)

هَمْرَازْ [ف] سرداش ، محرم اسرار ، محرم دوست . (هَمْرَازِی) = سرداشلق ، دوستلق .

هَمْرَاهْ [ف] يولداش ، يول آرقداشی . (هَمْرَاهِی) = يولداشلق . جمعی (هَمْرَاهَان) نظمده (هَمْرَه) طرزنده تخفيفی جائزدر :

« همراهم ايدك بو يولده ای ماه »
« همراهی قويوب كيدرمی همراه »
(فضولی)

هَمْرَأْی [ف] رأی وفكری بر اولان ، بر رأيده بر سوزده بولنان .

هَمْرَنْكْ [ف] بر رنكده ، رنكی بر § برمشرب ومزاجده خويی بر اولان .

هَمْزَادْ [ف] ياشداش ، ياشی بر § توأم ، ايكيز .

هَمْزَانُو [ف] يان يانه اوطوران ، دیز ديزه اوطوروب قونوشان .

هَمْزَبَانْ [ف] برلسان قوللانان ، بر برينك لساننده آكلايان ، متفقاً سوز سويله ين .

هَمْزَه [ع] مخرجندن صيقنتی ايله خروج ايتديكی ايچون بو اسم ايله تسميه ايديلن شو (ء) اشارتدر . بعض كلماتده دندان اوزرينه و بعضلرنده الف ، واو ، يا حرفلری ايله های رسميه اوزرينه و بعض كلمه لرده بلامركز صوكنه قونيلير . عربيده الف اصليه يه دينيلير . فارسی كلمه لرك ها و يا حرفلری اوزرينه ده وضع ايديلير . مثلا (سئله ، مائی ، سئوال ، شیء ، سبحهٔ زمردين ، جزء ، پايهٔ والا) كبی .

هَمْسَالْ [ع] ياشداش ، ياشيت . (هَمْسِن) ده بو معنايه در .

هَمْسَايَه [ف] قومشو . (هَمْسَايَكِی) قومشولق .

« اينسه ده كوكدن اولسه همسايه »
« ايله مم التجا مسيحا يه »
(ناجی)

هَمْسَبَقْ [ف] درس آرقداشی ، برابر درس اوقويان .

هَمْسَرْ [ف] اركككك زوجهٔ منكوحه سی ، نكاحلی قادينی .

هَمْشَهْرِی [ف] بر مملكتلی ، بر بلده اهاليسندن بولنان افرادك هر بری . لسان عوامده (آرقداش ، يولداش) حكمنده قوللانيلير .

همشیره [ف] قیز قارداش :

« شیوهٔ کفتاری همشیره‌ڭ می اوکرتدی سکا »
« هر سوزڭ شیرین زبانم جانمه جان اولدی هپ »
(ندیم)

همصحبت [ف] بر بریله صحبت ایدن، برابر قونوشان.

همعصر [ف] معاصر ، بر وقتده بولنان، برزمانده یتیشن.

همعنان [ف] دیزکینی بر ، آت باشی برابر اولان ، یان یانه برلکده بولنان.

« سرعت سیرندن اظهردرکه رخش همتم »
« همعنان سابقون اولمق تمناسنده‌در »
(معلم ناجی)

همکیش، هم‌مذهب [ف] دینداش، بردین ومذهبده بولنان.

هم‌مشرب [ف] اخلاق، اطوار، اوضاع و طبیعتلری بر برینه موافق اولانلرك هر بری ؛ طبیعتی موافق اولان.

همنام [ف] آداش ، ایکیسی بر آد ایله مسمی اولانلر.

همنشین [ف] برابر اوطوروب قالقان، تکلیفسز آرقداش.

هموار [ف] سطح مستوی، دوز یر، برچیر پیده اولان شی: (دشت هموار) ، (ناهموار) = دوز، طوغری دکل، چاریق، اکری.
§ همیشه ، دائما . آز قوللانیلیر :

« چرخ ناهمواردن هموار شکوا اوزره‌یز »
(حالتی)

همواره [ف] دائما ، هر زمان ، علی الدوام . یالکز نظمده قوللانیلیر .

« سنسن اول روح مصور که اولور همواره »
« یاد مجموعهٔ حسنکله پریشان دللر »
(نائلیٔ قدیم)

همه [ف] جمله ، هپ ، بتون معناسنه‌در. الیوم مهجوردر.

همیان [ف] هگبه ، طغارجق ، چانطه ، بیوك کیسه .
(همیانچه) = کیسه ، کوچك طوربه، چانطه .

همیشه [ف] دائما ، هر زمان ، علی الدوام .

« همیشه دلبر موزون خرامه میل ایلر »
« بلایه اوغرامشز طبع شاعرانه ایله »
(نیلی)

هنجار [ف] قاعده ، رسم، یول || مجازاً طرز ، روش ، اسلوب معناسنه‌در . کسر ها ایله‌ده لغتدر. لسانمزده دائما ادات نفی اولان (نا) ایله برلکده قوللانیلیر :
(ناهنجار) = قاعده‌سز ، یولسز.

هندسه [ع] اجسامك کیفیات امتدادیه‌سندن بحث ایدن علم: (مبادیٔ هندسه، اصول هندسه، هندسهٔ حلیه ، هندسهٔ رسمیه ، هندسه خانه) ، (اندازه) لفظ فارسیسندن

معرّبدر . (هَندَسی) = هندسه‌یه منسوب و متعلق : (بحث هندسی ، مسائل هندسیّه) .

هَنْگام { [ف] وقت ، زمان که چغتایجه‌سی (سای)در . § موسم ، فصل : (هنکام فرصت) = فرصت زمانی . (هنگام بهار) = بهار موسمی . (هنگام جوانی) = کنجلك چاغی ، زمانی . (نابهنگام) = وقتسز ، موسمسز .

هَنْگامَه { [ف] معرکه § غوغا ، ولوله ، کورولتی . (هَنْگامَه گیر) = غوغاجی ، کورولتیجی .

هُنوز { [ف] الآن ، حالا ، شمدی‌یه قدر ، بوآنه‌دك دیمکدر : (هنوز کیتمدی . هنوز اوقومغه باشلامدی) .

«پیش چشممده‌دراول جند جهانکیر هنوز»
«کوش جانمده‌در اول غلغل تکبیر هنوز»
(معلم ناجی)

هَواء { [ع] یر ایله کوك آره‌سی ، جَوّ § کرّه ارضی محیط اولان وتنفس اولنان جسم لطیف و سیّال که (هوای نسیمی)ده دینیلیر : (هوای لطیف : کشایش هوا) اعتبار قدمایه کوره عناصر اربعه‌دن بریدر § هرمکانك جوفنده بولنان ساکن ، خفیف یل ، روزکار : (یاتاق اوطه‌سنك هرکون پنجره‌لری آچیلوب هواسی تبدیل ایدلملی) § موسیقیده اصولنه توفیقاً ترتیب وترنم اولنان نغمه‌لی مقام ، ازگی . (باد هوا) = مجاناً ، پاره‌سز ، بلش . (هوادار) = روزکارلی ، آچیق محل || طرفدار ، دوست . (سنبلی هوا) = بولوطلی ، یاغمورسز هوا . (هَوائی) = هوایه منسوب ، آچیق مائی || هوایه آتیلان فشنك || باطل ، معناسز سوز . (هَوا پَرَست) = هوا و هوسنه تابع سرسری . (هَوا خواه) = محب ، دوست ، یار .

هَواجِس { [ع] (هاجِسَه) نك جمعی ، القاآت شیطانیه اوله‌رق قلبده پیدا اولان دوشونجه‌لر ، قورونتیلر : (هواجس نفسانیه) .

هَوادِج { [ع] نسوانك رکوبنه مخصوص برنوع محفه معناسنه اولان (هَوْدَج) ك جمعی .

هَوام { [ع] «هامّه» نك جمعی . سینك ، تحته قوروسی ، پیره ، قارنجه ، بوجك ، کهله ، ییلان ، چیان ، عقرب کبی حشرات ارض معناسنده استعمال اولنور . (هَوامِ جَرَبی) = اویوزعلتی بوجکی . (العوام کالهوام) = عوام هوام کبیدر .

هَوان { [ع] خوار ، ذلیل اولمق || ذلت ، خوارلق .

هَوْدَج { [ع] قادینلرك رکوبنه مخصوص ، اوستی قبه‌لی برنوع محفه .

هَوَسْ [ع] زیاده میل، آرزو، شوق . (هَوَسْكار) و (هَوَسْناك) = هوس ایدیجی ، هوسلی . (نَوْهَوَس) = ایلك شوق ایله بر شی یاپمق ، بر ایش كورمك ایسته‌یوبده اوغراشان؛ اویولده مشكلات كوروب ثبات ایده‌مه‌ین. (هَوَسْكارانه) = هوسلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده . (هَوَسْكاری) = هوسكارلق .

هَوْل [ع] قورقو ، خوف ، دهشت : (هول دریا) جمعی (اَهْوال) در . (هَوْلناك) = قورقونج، قورقولو: (صیحهٔ هولناك) ، (اَبُوالهَوْل) = مصرده هرمان جوارنده جسیم ، یكپاره برطاشه تراشیده ایدلمش انسان باشی صورتی .

هَوی [ع] ابتلا، اشتیاق، عشق؛ نفس امّاره‌نك بر شیئه میلی ، دوشكونلكی : (اهل هوی) (هَوی وهَوَس) = شهوات وحظوظات نفسانیه (هوایه اویمق) = نفس امّاره‌نك میلانته تابع اولمق دیمكدر. (هَوائی) = هوی و هوسنه مغلوب ودوشكون آدم. جمعی (اَهْواء) در. (هَواء) ایله (هَوی) بیننده املا ومعناجه اولان فرقه دقت ایتملی .

« افندی طعن ایدنك عقلی وارمی مجنونه »
« كروه اهل هوی ایچره برمی بیك دلی وار »
(قوجه راغب)

هَیْئات [ع] « هَیْئَت » ك جمعی، مفردینه باق.

هَیاكِل [ع] « هَیْكَل » ك جمعی: (هیاكل قدیمه ، هیاكل اعصار) مفردینه باقملی .

هَیْبان [ع] هیبتلی، قورقونج ؛ هركسه خوف وحذر ویرن.

هَیْبَت [ع] فی‌الاصل بركیمسه‌نك ویا برشیئك فی ذاته عظمتلی، جلاللی یاخود قورقونج اولمسندن صاقنوب قورقمق معناسنه‌در . عظمت، دهشت، جلال ایله یاخود اولولق ایله قورقو ویرمه معناسنده قوللانیلیر : (هیبت سلطنت ، هیبت شهریاری ، هیبت دریا ، هیبت كوه قاف) .

« هیبت دبدبهٔ كوس نبی »
« كسدی عرق نسب بولهبی »
(خاقانی)

هَیْجاء [ع] جنك ، حرب، غوغا ، صاواش: (میدان هیجاء).

« بوله برمرتبه نصرت سپهسالار منصورك »
« ایدنجه عرصهٔ هیجاده غازیلر تك وتازی »
(نفعی)

هَیَجان [ع] فی‌الاصل بر نسنه توزكبی یرندن قوپوب توزیمق توزتمق معناسنه‌در. اصطلاحده تلاش ، اضطراب ، تحرّك معناسنده قوللانیلیر كه قلب وذهنك حال سكونتدن چیقوب شدتله اوینامه‌سی حالتی دیمكدر: (هیجان روح ، هیجان قلب، هیجان اذهان) .

هَيضَه [ع] اصطلاح طبده (قولرا) دينيلن مرض وبائی .

هَيكَل [ع] اعاظمدن ، مشاهیر- دن برذاتك ابقای نام کثیرالمحاسنی ایچون مرمردن ویامعدندن اعمال ایتدیریلوب بر محله رکز اولنان شکلی ، صورتی . یاخود بیوك ، مشهور بروقعه‌یی و برذاتی یاد وتذکار ایچون کذلك طاشدن ویا معدندن اعمال ایله برمحله رکز اولنان ستون ، عمود § ایری جثه‌لی صنم ، یاخود صورت ، شکل § بیوك ، یوکسك بنا . هند ، چین بتخانه‌لری کبی (هَیکَل تِراش) = مرمردن ویاخود معادن سائره‌دن هیکل یاپان ، باخصوص طاشی نحت ایله هیکل اعمال ایدن دیمکدر .

هَیُولا [ع] هرشیئك ماده‌سی ، ماهیتی ، اصلی ؛ برماده- نك خیالی یعنی ذهنده متصور شکلی . حکمای متقدمینه کوره صورت جسمیه‌نك محلی اولان جوهر اوّل ، متکلمینه کوره حقایق اشیا دیمکدر ، صوفیّونه کوره روحانی وجسمانی اوله‌رق ایکی قسمدر . برنجیسنه « روح اعظم » ایکنجیسنه « طبیعت کلیّه » دینیلیر § خیال ذهنی کبی وجودی یوق حکمنده بولنان جانسز ، قدرتسز ، درمانسز آدمه اطلاق اولنور . بو لفظك یونانجه‌دن معرّب اولدیغی مرویدر . (هَیُولائی) هیولایه منسوب .

« تنم نزار کوروب قاچه ای رمیده غزال »
« تصور ایت که هیولای روح مجنونم »
(نائلیٔ قدیم »

هَیهاتْ [ع] ادات استبعاد در . نه قدر اوزاق معناسنده قوللانیلیر . اکثریا استفهامی متضمن اولان جمل مثبته‌نك آخرلرینه کتیریلیر . بعضاً جمله‌نك ابتداسنه‌ده کتیریله بیلیر . لسانمزده حیف ، دریغ ، تحسّر مقامنده قوللانیلماز . عربیده قول راجحه کوره (ت) فتح ایله اوقونور :

« جانان او ایسه نجات هیهات »
« ناجی بن ایسه‌م حیات هیهات »
(معلم ناجی)

هَیئَتْ [ع] شکل ، صورت ، قیافت § برشیئك وضع جبلیسنه کوره اولان حال ، شان ، کیفیت . محسوسات ومعقولاته شاملدر : (هیئت وکلا) (علم هیئت) = کواکب ثابته‌نك هیئت و اوضاعنی وکواکب سیّارهٔ اصلیه وتابعه‌وشمس وکرهٔ ارض ایله اجرام مختلفهٔ سائره‌نك حرکت وحجم و مراتب و ابعادینی بیلدیرن علم . (هَیئَت شِناس) = علم هیئت عالمی ، خواجه‌سی . جمعی (هَیئات) .

﴿ هـ ﴾

هِبَه { [ع] باغشلامه ، اصطلاح فقهده بلاعوض برمالى باشقه سنه بخش وترك ايتمك ديمكدر. جمعى (هِبات) در. (هِبَه‌نامه) = بوصورتله برينه برشى باغشلامق ايچون يازيلان سند (هبهٔ مضافه) = اصطلاح فقهده فلان وقتدن اعتباراً شونى سكا هبه ايتدم ديه زمان مستقبله اضافه اولنان هبه‌يه اطلاق اولنوركه باطلدر.

هِتْر { [ع] معناسز وفائده‌سز سوز ، يالان § امر عجيب ، داهيه . بين العوام عجيب وبعيد الاحتمال اولان شيلرى سويله‌ين حقنده و يالان سويله‌يور مقامنده ايراد اولنان (قيطير آتيور) تعبيرنده‌كى (قيطير) لفظى بونك محرفيدر .

هِجْر | [ع] فرقت ، آيريلق ، آيرلمق ايله كوكلده
هِجْران | حاصل اولان كدر ، آجى. (وصل) مقابلى.
بونى (ياره ، بره) معناسنده قوللانمق يك عيبدر :

« تلخئ هجر ايله تاريخ ديدم »
« جان شيرينى ويردى فرهاد »
(١٢٠٤ سرورى)

هِجْرَت { [ع] بولنيلان محلى ترك ايله خانه وخانماندن آيرلمق، تعبير اخرى ايله برمملكتدن قطع علاقه ايله باشقه برمملكته كوچمك: (هِجْرَتِ نَبَوِيّه) = خاتم الانبيا عليه اكمل التحايا افنديمز حضرتلرينك مكهٔ مكرمه‌دن مدينهٔ منوره‌يى تشريف بيورملرى ديمكدركه مبداء تواريخ اسلاميه‌در.

هِجْرِى { [ع] هجرت نبويه‌يه و ياخود هجره منسوب و متعلق اولان : (تاريخ هجرى، سنهٔ قمريهٔ هجريه ، سنهٔ شمسيهٔ هجريه) .

هَجْو { [ع] برينى نظم ايله ذمّ و قدح ايتمك ، تعبير اخرى ايله بركيمسه‌نك عيوب وقبايحنى منظوم اوله‌رق ذكر وتعداد ايله‌مك. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير. فى الاصل (هِجاء) لفظى كبى (ها) نك فتحيله‌در .

(هَجْوِيّه) = تعبيرى هجو طرزنده سويله‌نيلن منظومه‌يه اطلاق يعنى (اُهْجِيّه) و (اُهْجُوّه) مقامنده استعمال اولنور.

(هَجْوِيّات) = هجوه متعلق اشعار و منظومات .

« بوكوندن عهدم اولسون كيمسه‌يی هجو ايتمه‌يم الّا »
« ويريدك كر اجازت هجو ايدردم بخت ناسازی »
(نفعی)

هِدايَتْ [ع] طوغری يول ، حق يولی. تعبير ديكرله مطلوبه ايصال ايتمك شانندن اولان راه نجاته دلالت وارشاد ايتمك ، طريق حقه كيتمك معناسنه‌در. (بولمق) و (ايريشمك) ماده‌لريله قوللانيلير.

« رهنما لازم دكلدر اولمسون رهزن همان »
« خضره محتاج اولمامق محض هدايتدر بكا »
(راغب پاشا)

هِرّ [ع] كدی. (هِرّه) = ديشی كدی. (هُرَيْرَه) = كديجك، كدی ياوروسی. (أَبُوهُرَيْرَه) = كبار اصحابدن (عبدالرحمن بن صخر) رضی‌الله عنه ، بركون حضرت پيغمبر صحابیٔ مشار اليهك اتكنده بر اوفاق كدينك ياتديغنی كورنجه (يا ابا هريره) تعبير نوازشكارانه‌سيله خطاب بيوردقلرندن آندن صوكره مشار اليه كنيهٔ مذكوره ايله شهرتياب اولدی .
(هِرّه نامَه) = مرحوم پرتو پاشانك بر اثر لطيفيدر .

هِراسْ [ف] قورقو : (هِراس جان) معناجه (خَوف) بوندن اقوادر . زيرا (هِراسيدَنْ) = بليكلمك معناسنه‌دركه شاشيروب بوزولمق، اوركوب چكينمك ديمكدر.
(هِراسانْ) = قورقوجی ، قورقان.
(هِراسا) ياخود (هِراسَه)= قورقوته‌جق آلت ، باغ وبوستان ومزروعات ترلالرينه طيور وحيوانات اوركوب قاچسون زيان ايتمسون ديه انسان شكل وقيافتنده ياپيلوب ركز ايديلن قورقولق ديمكدركه اصل تركجه‌سی (اويوق)در.

« هراسان اولمسه كلدن دل ناشادك ای بلبل »
« نه‌لر ايلردی خاره آه آتشزادك ای بلبل »
(مفتی بهائی)

هَرَمْ [ع] مصرده فرعون تپه‌لری ديمكله مشهور آثار عتيقه‌نك هر بری. جمعی (أَهْرامْ) در. (هَرَمی) = هرمه منسوب ، هرم شكلنده ديمكدر .

هِزَبْر / **هِزْبَر** [ع] ايری ، يوغون ، شديد ، قوی معناسنه در § شدتلی ، قوتلی اولمسی حسبيله آرسلانه اطلاق اولنور. جمعی (هَزابِر) در . انجق لسانمزده اسلوب فارسی اوزره (هِزَبْرانْ) صورتنده‌ده جمعلنير: (هزبران ميدان وغا) . (هِزَبْرانَه) =آرسلانه‌وشجيع آدمه ياقيشه‌جق صورتده .

هِلالْ [ع] يكی آی. قول معتبره كوره اوچ كيجه‌لك آيه قدر دينيلير : (رؤيت هِلال) = يكی

آیی كورمك § یكی آی شكلده اولان
قاش : (ابروی هلال) ، (هلال
ابرو) = هلال قاشلی. (هِلالی) =
هلاله منسوب .

«هلال عیدی شهر ایچره نه كورمش وار نه طوتمش وار»
(یحیی)

هِمَّت { [ع] قوه‌دن فعله چیقا-
رلمسی قصد واراده اولنان
خصوصك، تعبیر دیكرله فعله چیقارلمسی
قصد قلبی ایله تصمیم قیلنان شیئك حصولنه
جهد قوی وشوق تام ایله چالیشمق ؛
بو یولده اولان میل طبیعی واقدام تام
§ لطف وكرم : (علوّ همّت) =
قصد شدید ، عزم قوی ، فتوت فائقه
معنالرینی محتویدر. جمعی (هِمَم) در .
بعضاً جمع‌الجمع اولەرق (هِمَمات)
صورتنده‌ده قوللانیلیر ، بو تقدیرده
معناجه زیاده‌لك قصد اولنور .

« دم مسیحدن ایتسه‌ك رجای همت دیر »
« بو دیر كهنه‌ده بزده دعایه محتاجز »
(قوجه‌راغب)

« بخشش آموز همم حوصله سوز خسّت »
(نفعی)

هِنْدی { [ع] آسیا قطعه‌سنك طرف
جنوبیسنده كائن (هِنْد)
دینیلن خطهٔ جسیمه‌یه منسوب دیمكدر.
(تَمْر هندی) = « تَمْر » = خرما دیمك
اولوب خطهٔ مذكوره‌ده ، خصوصیله
(كجرات) طرفلرنده حاصل اولان
اكشی ، قاره برنوع میوه‌یه اطلاق
اولنور كه تسكین حرارت ایچون صو
ایله ازیلوب ایچیلیر § خطهٔ مذكوره‌ده
یتیشن برنوع ایریجه طاووق. مؤخراً
اكثر ممالكده اوره‌تلمشدر : (هندی
طوله‌سی) § كشكول بدست سئوال
اولەرق سمت سمت طولاشان بعض
درویشلره ده (هِنْدی) دینیلیر .
(هندیلر تكیه‌سی) = استانبولده
سلطان احمد جوارنده مذكور درویشانه
مخصوص درگاه .

هِنْدِباء { [ع] بو نام ایله معروف
نبات . صلاطه طرزنده
تناولی اعضای هضمیه‌نك ضعفیتنه
وضعفیتدن منبعث امراضه نافعدر .

هیچ { [ف] معدوم ، لاشیٔ ،
اصلا ، یوق : (او ،
نم ایچون هیچدر ، فلان هیچ حكمنده-
در) ، (هیچه صایمق) = لاشی عد
ایتمك § بعضاً قلیل ، بعض ، براز
معناسنده قوللانیلیر : (هیچ اوذاتی
كوردیككز واری ؟) § نفی ونهیه
مخصوص ادات تأكید اولەرق استعمال
اولنور . (هیچی) = هیچلك ، یوقلق
(هیچا هیچ) = هیچ یوق ، بوم بوش .

« نسخه‌ك مرض عشقه فسون ایله مدی هیچ »
« ای شیخ كراماتفروش ازده صوین ایچ »
(لا)

﴿ هُ ﴾

هُبُوبْ [ع] يل اسمك، روزكار اسمه‌سی : (هبوب رياح ، هبوب باد صبا) .

هُبُوطْ [ع] يوقاريدن آشاغی‌يه اينمك ، اينش: (هبوط آدم) عليه‌السلام .

هُجْنَتْ [ع] سوزك عيبی، قصوری، قباحتی ، محذوری: (هجنت كلام ، هجنت نظم) ، (كلامه عارض اوله‌بيله‌جك هجنتلرك الك فناسی على الاطلاق تعقيد در — معلم ناجی).

هُجُومْ [ع] بردن بره اوسته آتلمق ، صالديرمق ، صچرامق، يوريمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: (هجوم اعدا، هجوم امواج، هجوم دم، هجوم غم، اردونك هجومی)، (ايتمك) ماده‌سيله‌ده قوللانيلير : (هجوم ايدن فرقه) .

« يكتا سوار عرصهٔ دوران كه دشمنه »
« خوف هجومی تفرقهٔ خائنان و يرر »
(نفعی)

هُدْبْ [ع] كيرپيك § دستمال، دستار § مندر كنارنده اولان صاچاق ، پوسكول . جمعی (اَهْداب) .

هُدْهُدْ [ع] چاوش قوشی ، ايبك ديديلن معروف قوش

« ای نامه‌رس ماه لقادن می كلورسك ؟ »
« ای هد هد اميد سبادن می كلورسك؟ »
(نابی)

هُدیٰ [ع] « هدايت » ايله مترادفدركه طوغری يوله دلالت وارشاد ايتمك وحق يولی بولوب كوسترمك وكيتمك ديمكدر .

« نظم قرآن كبی ای انجم رخشان هدی »
« سزی استاد فلك ايتمدی تنظير هنوز »
(معلم ناجی)

هُرْمُزْ **هُرْمُزْدْ** [ف] شهور شمسيه‌دن برنجی ماهك وهرماه شمسينك ايلك كوننك آدی § ايام مذكوره ده موكل فرض اولنان ملكك اسمی § « مشتری » كوكبنك نام ديكری § (بهمن ابن اسفنديار) ك اوغلنك آدی § دريای عمّان كنارنده كائن برشهرك اسمی. (هرمس ، هرمست) صورتنده‌ده يازيلير .

هُشْيارْ [ف] هوش صاحبی ، عقلی باشنده ، عقللی ، اوصلی معناسنه‌در . (هُوشيار) ك مخففيدر . (هُشيارانه) = عقلليجه‌سنه . (هُشياری) = عقلليلق ،

اوصلیلق . فارسیده (هشوار) طرزنده‌ده قوللانیلیر :

« هشیار ایله هشیار اولورز مست ایله مستز »

(جوری)

هُلام { [ع] اصطلاح طبده اساسی برمادهٔ نباتیه ویاحیوانیه دن عبارت اولوب دائما شکرلی اولان وطوکدقده پالوده کبی تتره‌ین دوایه اطلاق اولنور. ایکی نوعدر، برنجیسی (هُلامِ نَباتی) = درکه اساسی نشاسته یاخود « پکدین » دینیلن مادهٔ نباتیه‌در . ایکنجیسی (هُلامِ حَیوانی) = درکه اساسی (ژه‌لاتین Gélatine) دینیلن وات وکمیکاری قایناتمقله پیدا اولان طوتقالمسی برمادهٔ حیوانیه‌در .

(هُلامی) = هلامه منسوب ، « ژه - لاتین » نوعندن اولان .

هُلْب { [ع] پك قالین قیل ، قویروق ویله‌قیلی ، خصوصیله طوموز قیلی § قیل فورچه ، قیل قلم .

هُمای { [ف] اساطیر ایرانیه دندر . کویاچین جزائرینه مخصوص بر قوش اسمیدرکه بین العوام جنت قوشی دیه معروفدر . کویا بو قوشك سایه‌سی هرکیمك باشی اوزرینه تصادف ایدرسه نائل اقبال اولورمش : (هما کبی اسمی وار جسمی یوق) ، (هما پرواز) = هما کبی یوکسك اوچان ، پك بالا - دن دم اوران .

هُمام { [ع] همتلو ، عزم قوی صاحبی ، جوانمرد ، بیوك آدم : (امام همام) اکثریا رجاله وصف اوله‌رق قوللانیلیر .

هُمایون { [ف] عالی ، مسعود ، مبارك ، خجسته ، قوتلو ، اوغورلو : (همایون بخت) = طالعی یوجه ، اوغورلو . (ذات همایون ، مابین همایون ، اندرون همایون ، فرمان همایون ، دیوان همایون ، نامهٔ همایون) بوکلمه (هُما) ایله ادات نسبت اولان (یُون) دن مرکبدر .

هُموم { [ع] غم ، کدر . تاسه معناسنه اولان (هَمّ) ك جمعی : (هجوم هموم) .

هُنَر { [ف] معرفت ، صنعت دیمکدرکه برشیده فکر وهمت ایله تحصیل اولنان وقوف وملکه‌نك ثمره‌سی ویاخود فکراً دوشونمك وجسماً ایشله‌مك صورتیله وجوده کتیریلن شی دیه تعریف اولنه‌بیلیر : (اهل هنر) = هنر صاحبی ، هنرلی . (هنر پیشه ، هنرمند ، هُنَرْوَر) = هنرلی، معرفت وصنعت صاحبی دیمکدر . (هنرور) لفظی فرانسزجه (آرتیست Artiste) کلمه‌سنه معادلدر . (هنروری) = آرتیستلك ، هنرورلك . (هنرمندی) = هنرمندلك .

« نه قدر بیلمسه‌ده خلق هنرمندی طانیر »

(شیخ غالب)

هوَ [ع] ضمير غائب مفرد مذكر، او. لسانمزده يالكز بعض تراكيب مخصوصه يه داخل بولنمق مناسبتيله قوللانيلير : (هوالباقى ، هوالمعين ، كما هو حقه) ، (هوَ هوَسنَه) = عينى عيننه ، الى الفنه ديمكدر .

هو [ع] « هو » ضميرينك وقف حالى يعنى واوينك سكون اوزره بولنشى. اسم الله مقامنده استعمال اولنمشدر . بعضاً « يا » حرف نداسى علاوه اولنه رق (ياالله) كبى (ياهو) دينيلير :

« عمرك افزون اوله برهو چكملم » ·
« ايدهلم صوكره دعاىٔ تصميم »
(نفعى)

هوش [ف] شعور، عقل، فكر كه تركجه سى (اوص) لفظيدر : (بى هوش) = عقلسز، عقلى كيتمش، بايغين . (باهوش) = عقلى باشنده ، عقللى . (هوشمند) = عقل صاحبى . (هوشربا) = عقل قاپيجى، قاپان . (هوشربوده) = عقلى قاپيلمش ، عقلى آلنمش . بو ايكيسى نظمده (هشربا ، هشربوده)طرزنده مخففاً ده قوللانيله بيلير . (هوشمندى) = عقل صاحبلكى ، اوصليلق .

« لاابالى وضع راحت بخشه مانعدر خرد »
« بونده حسرتكش اولور ذوق جنونه هوشلر »
(قوجه راغب)

هوشيار [ف] عقلى كنديسنه يار اولان ، عقللى ، اويانيق . (هوشيارى) = هوشيارلق . بونك مخففى اولان (هشيار) زياده قوللانيلير .

« اويله مست ايت بزى اى ساقىٔ روح افزا كيم »
« هوشيار اولميهلم صبح قيامتده بيله »
(عونى)

هوى [ف] آه § نفس § ادات خطاب § قورقو. لسانمزده ايكى صورتله مستعملدر. برنجيسى (يا) ادات نداسى علاوه وآخرنده كى (ى) حذف اولنه رق مخاطب مجهول ويا مستوره قارشى ايراد اولنور : (ياهو. بكا باقسه كزآ) كبى. ايكنجيسى (هاى) لفظيله برلكده و (هاى هوى) طرزنده سوينجلى ، اكلنجه لى شماته وكورولتى معناسنده قوللانيلير.

هويّت [ع] جناب الله عظيم الشانك وارلق صفت قدسيهٔ صمدانيه سى § ماهيت ، حقيقت، بر شيئك نه آندن عبارت اولسى كيفيتى. مصادر مجعوله دندر. عربيده (او) ديمك اولان (هوَ) ضميريله تركجه ده كى (لق، لك) كبى علامت مصدريت اولان (يت) اداتندن مركبدركه

صرف ترکجه‌سی (اوُلِقْ) دیمکدر .
ثبوت وجود مقامنده وماهیت حقیقیه یعنی بو اودر معناسنده‌استعمال‌اولنور: (هویّت‌ماده) ، (حتی مشارٌالیهك هویت شاعریتی حقنده اوزونجه برده مطالعه نامه قلمه آلمشیدم — نائلیٔ قدیم حقنده — عصمت) .

هُوَیْدا | [ف] ظاهر ، بللی ، آشکار .

« قدرکه پردهٔ خلوتسرای حکمتدر »
« نه ماوراسی‌هویدا ، نه‌پرده‌داری بدید »
(نائلیٔ قدیم)

هُوَیْضَه | [ع] قولرا اسهالی .

﴿ یَ ﴾

ی | [ع] الفبای عثمانیده اوتوز برنجی حرف. ابجد حسابنجه (١٠) عددینه اشارتدر.

یاٰ | [ع] ادات ندا ، ای . کلمات وترکیبات عربیه‌ده قوللانیلیر: (یا الله جل جلاله ، یارب عم نواله ، یا حبیب‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم ، یا علی کرم‌الله وجهه) .

یاٰ | [ف] ادات‌ترديد وتخییر اوله‌رق قوللانیلیر . (یاخود) مخففی.

یاٰء | [ع] « ی » حرفنك اسمی : (فصل‌الیاء ، یای تحتانی).

یاٰبْ | [ف] « بولمق » معناسنه‌اولان (یافتَن) مصدرندن مشتق فعل امردر . دائما ترکیب ایله بولیجی معناسنده قوللانیلیر : (شرفیاب ، شفایاب، کامیاب، ظفریاب، فیضیاب)، (نایاب) = بولنمایان .

یاٰباٰنْ | [ف] اصلی (بی آبان) اولان (بِیاٰباٰن) ك مخففیدر . ایصسزیر ، چول ، صحرا . (یاٰباٰنی) = یابانه منسوب ، ایصسز یرده چولده یاشایان ، وحشی : (غول یابانی) ، (یابان آدمی) = نسناس ، اورانغ اوتان دینیلن مایمون .

یاٰبِسْ | [ع] قوراق ، قوری ؛ نملی ، یاش اولمایان . (راطب) ك ضدّی : (هوای‌یابس) = رطوبتسز ، قوری هوا . (دوای یابس) = قوریلق ویرن علاج . (رطب ویابس) = یاش قوری یعنی قارمه قاریشیق ، مناسبتلی مناسبتسز دیمکدر .

یاٰدْ | [ف] خاطر، خاطره کتیرمه ، آکمه :

« کیمسه‌دن امید استمداد کلمز یادمه »
« ای بنم فریادرس ربّم یتش امدادمه »
(لا)

یاٰدْداٰرْ | [ف] خاطرده طوتیجی ، طوتان ، اونوتمایان .

یادداشت { [ف] خاطرده طوتیلان ، وسیلهٔ تخطر اولان شی ، برگذار .

یادِ دَست { الی آچمه ، بین العوام (یادَس) دینیلن اویون که بربرینی آلداتمق صورتیله نتیجه‌یی قازانمق ایچون الاله ویریلوب بحث طوتشمقدن عبارتدر .

یادْ زِشت { [ف] چرکین ، کوتو آچمه که برکیمسه علیهنده ذم وغیبتده بولنمق دیمکدر .

یادْگار { [ف] تحفه ، برگذار ، ویرن ذاتی خاطره کتیرمکه وسیله اولمق اوزره ویریلن وآلنان هدیه. ترکجه‌سی (تانشوغ) : (یادگار مودّت ، یادگار اخوت) § بین‌العوام معجز، باش بلاسی کبی برمعناده دخی استعمال اولنور .

یار { [ف] دوست، معین، سوکیلی ، سَویلن : (دیکنسز کل ، قصورسز یار اولماز — مثل) ، (یار غار) = « ابوبکر الصدیق » رضی الله عنه ، حضرت مفخر موجودات علیه اکمل التحیّات افندیمزك مکرمهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه حین هجرتلرنده کفّار قریشك انظار تجسسندن اختفا ایچون برغار ایچنده متواری بولندقلری اوچ کون رفاقت سنیهٔ رسالتپناهیلرنده بولنملرندن کنایه‌در . (چهار یار) = (ابوبکر ، عمر ، عثمان ، علی) رضی‌الله عنهم حضراتی (یارانه) = دوستجه‌سنه . (یاری) = دوستلق ، معینلك . (زلف یاره طوقونمق) = ایما ایله اینجتمك ، قوجندرمق ، جمعی (یاران) .

« یارك خدنك غمزه‌سی سینه‌دلر کچر »
« صبرایله جور ومحنته سردن نه‌لر کچر »
(ساقزلی ادهم)

« طالع اولسون مساعدیاریار اولسون هله »
(یحیی)

یارا { [ف] قدرت، طاقت، مجال ، کوج : (یارای طبیعت) بونك اصلی (یاری) در . آخرنده‌کی الف حرف (یا) یه بدلدر . (بسی) ایله (بسا) کبی . معنای حقیقیسی یاردیمدن حاصل اولان قدرت دیمك ایسه‌ده علی الاطلاق قدرت وطاقت معناسنده استعمالی معروفدر . برده آخرنده‌کی الف (الف ندا) عد اولنه‌رق بعضاً نظمده اسلوب عجمانه‌ده دوستنه، آرقداشنه خطاب مقامنده (یارا) یعنی (ای یار) دیه قوللانیلیر .

« کیمده‌وار یارای عرض مدعا ای تندخو »
« آه حسرتدن تمنّالر بدیدار اولسه »
(قوجه راغب)

یارَبّ { [ع] (یاربی) نك مخففی . (ای بنم تکریم) دیمکدر . نیاز ، استرحام ، تفجع ، استغراب کبی

معنالره دلالت ایدر . تخفیف ایله
(یاربّ) طرزنده استعمالی غالبدر.

یارَه [ف] قاذینلرك قوللرینه طاقدقلری بیله‌زیك § بر
دوای مسهل اسمی § (یارا) معناسنده
دخی قوللانیلیر . بدنده آچلمش ،
پیدا اولمش (جَریحَه) یعنی یاریق دیمك
اولان (یاره) ترکجه (یارمق)
مصدرندن مشتق اولدیغندن (یارهٔ دل)
کبی ترکیبلر یاپلمشدر ، قوللانلملی .

یَأْس [ع] امیدسزلك ، فتور؛ برامل ومرامك حصولندن
قطعیاً وکلیاً قطع امید ایتمك واول املی
بوس بتون خاطردن چیقارمق صورتیله
انسانده پیدا اولان حالت .

یاسَمَن ، یاسَمین [ف] بواسم ایله معروف خوش
قوقولی چیچك .

یافْتَه [ف] « یافْتَن » مصدرندن اسم مفعولدرکه بولمش دیمکدر.
بومعناده ترکیب ایله قوللانیلیر :
(شرفیافته ، حصولیافته ، شهرتیافته)
§ یازی ، یازیلی حجّت ، تذکره ،
ورقه معناسنه‌در. بومناسبتله لسانمزده
اوته‌ده بری ده دیوارلره وادویه
وعطریات شیشه‌لریله قوطو کبی شیلر
اوزرینه یاپشدیریلان مطبوع یاخود
ال یازیسیله محرر اعلان ورقه‌لرینه
اطلاق اولنور .

یافَث [ع] (نوح) علیه السلامك بیوك اوغلی . حین تفرقده
عراق عربدن بحر خزرك شمالیله شمال
غربیسنه هجرت وانتقال ایتمش وترك
طائفه‌سی بعض طوائف سائره ایله
برابر آنك نسلندن ظهور ایله‌مشدر.

یاقُوت [ع] جواهر نفیسه‌دن بواسم ایله معروف قیمتدار
طاش . درت نوعی واردر. قیرمزی ،
مائی ، صاری ، بیاض اولور . اما
قیرمزی اولانی زیاده مقبولدر. (یاقوتِ
خام) = لب دلبردن کنایه‌در. (یاقوتِ
رَوان) = قانلی کوز یاشی ‖ قیرمزی
شراب. (یاقوتِ سَربَسته) = دلبرك
آغزی ، قاپالی دوداغی (یاقوتِ مُذاب)
= کوز یاشی ‖ قیرمزی شراب ‖ قان
(یاقوتِ رُمّانی) = رنکی نار دانه‌سی
کبی طاتلی قیرمزی وشفّاف برنوع
یاقوتدرکه یواقیتك اك قیمتداریدر .
بوکا (یاقوت احمر) و (یاقوت ناروان)
ده دینیلیر. (یاقوتِ زَرد) = صاری
یاقوت ، کونشدن کنایه اوله‌رق‌ده
قوللانیلیر . (یاقوتِ کَبود) = کوك ،
مائی یاقوت . (یاقوتِ جگری) =
قیرمزیلغی سیاهه مائل برنوع یاقوت
(یاقوت کرکانی) = عراق عجمده
(استرآباد) ولایتنك مرکزی اولان
(کرکان) معرّبی (جُرجان) شهرنده
معدنی بولنان برنوع ذی قیمت طاش.

یال { [ف] بویون، بویون کوکی که اوموزه یاقین ، بیتیشکدر. اکثریا قول وقاناد معناسنه اولان (بال) ایله (یال وبال) صورتنده وتناسب اندام ، بوی بوص معناسنده قوللانیلیر :

« اویال وبال، اوتمایل، اوشیوهٔ رفتار »

(ندیم)

یاله { [ف] صیغر، اوکوز بوینوزی.

یاور { [ف] یاردیمجی ، امداد ایدیجی: (یاور حرب) ، (یاوری) = یاورلك: (یاوریٔ طالع).

« جهانبان قوی دولت جهانکیر ظفریاور »

(نفعی)

یاوه { [ف] عبث ، معناسز ، فائده‌سز ، صاچمه صاپان ، بوش سوز: (یاوه‌گو) = یاوه سویله‌ین. (یاوه‌گویی) = یاوه‌گولق .

« عجزمه برحجّت آلوردم اکر اهل اولسه‌لر »

« روزکارك یاوه سنجان فضیلت کستری »

(نفعی)

یاهو { [ع] محلنده کوسترلدیکی وجه ایله (هو) ضمیرینك وقف حالنده ایکن اوکنه یا حرف نداسی علاوه اولنمشدر. ضمیرك جناب حقه راجع اولدیغی وارستهٔ اشتباهدر. منحصراً (یا الله) مقامنده استعمال اولنور. (یاهو ، نره‌ده‌سك ، یاهو بکا باقسه‌ك آ) صورتنده ایراد اولنان (هو) اشبو (هو) ضمیری اولمایوب فارسی ادات خطاب اولان (هوی) ك مخففیدر که اوتقدیرده (یا) حرف نداسیله (هو) ادات خطابندن مرکب اولور .

یباب { [ع] خراب ، ویران ، ییقیق، بوزوق، چوروك: (ارض یباب) اکثریا (خراب) ایله برلکده قوللانیلیر : (خراب ویباب) .

یبان { [ف] « یابان » مخففی که اصلی (بیابان) در. صحرا، چول، ایصسز یر دیمکدر. (یبانی) = یبانه منسوب، وحشی، نسناس: (یبان طوموزی، یبان کچیسی، یبان اوردکی)

یبروح الصنم { [ع] بین الناس تحریفله (عبد السلام) یاخود انسان کوکی دینیلن برنوع نباتدرکه فارسیده (مردم گیا) دینیلیر. اشبونباتك کوکی شکل طبیعی‌یه تماماً مشابه اولمق اوزره برجفت انسان شکلنده‌در . ارککی ایله دیشینك قوجاغنده برده چوجق بولنور . طوپراغك ایچنده باشلری آشاغی وبربرینه صارلمش برحالده بولنورلرکه لیفلری صاچ مشابه‌سنده قالور .

یتامی { [ع] « یتیم » ك جمعی. جمع دیکری اولان (ایتام) چوق قوللانیلیر .

يَتيم { [ع] يكانه ، فرد ، يالڭيز ، تك ، اشسز ديمكدر: (درّ يتيم) = بيوك دانه‌لى اشى بولنماز اينجو § باباسى وفات ايتمش چوجق ياخود هم باباسى هم آناسى أولمش چوجق. اكثريا يالڭيز باباسى وفات ايدن چوجغه ديئيلير. (يَتيمُ الطَّرَفَيْن) = بابا واناسى اولمايان چوجغه اطلاق اولنور .

يَثْرِب { [ع] مدينهٔ منوره‌نك اسمى. يائى همزه‌يه ابدال ايله (أَثْرِب) ده دينيلير . نسبتنده (يَثْرِبِىّ) و (أَثْرِبِىّ) دينير .

يَخْ { [ف] بوز . (يَخْپاره) = بوز پارچه‌سى . (يَخْبَسْته) = بوز باغلامش ، بوز كسيلمش ، بوز طوتمش . (يَخْاوَر) = بوزلو صو ، شربت . (يَخْچَه) = طولو ، تگرك .

يَخْنى { [ف] پيشمش تربيه‌لى ات. يخنيلرك انواعى واردر. مثلا (دوگون يخنيسى ، صارمساقلى يخنى، صوغانلى يخنى، طاتلولى يخنى، ميدانوسلى يخنى) ، (پاپاس يخنيسى) = صوغان وميدانوس وزيتون ياغى ايله پيشيرلمش وايچنه بهارات قونلمش باليق يمكى . (يخنى قاپان زقاغى) = استانبولده بايزيد جوارنده ميداندن بايزيد حمامنه طوغرى بريول .

يَد { [ع] ال. عربيده اولديغى كبى اكثريا مؤنث اعتبار اولنه‌رق صفتى تأنيث ايديلير: مثلا (يد عليا ، يد بيضا ، يد مؤيده) دينيلير . (ذى اليَد) = ذى مدخل ، الى ايشك ايچنده ، بر شيئه تصرفى ثابت اولان (يَدًا بيَد) و (يداً بيَدٍ) = الدن اله ، طوغريدن طوغرى‌يه. (يَدَيْن) = ايكى ال (ذواليَدَيْن) = ايكى اليده برال كبى يعنى صول اليده صاغ ال كبى قوللانه بيلمك حالى . (يَدِ بَيْضاء) = بياض ال ، (موسى) عليه السلامك معجزهٔ سنيه‌لرندن كنايه‌در. نبىّ مشاراليه يدعليالرينى قولتوغى آلتنه صوقوب چيقاردقجه پارل پارل پارلار ايدى . مجازاً كرامات وخارق‌العاده حالات حقنده ايراد اولنور . (يَدِ طُولى)= اوزون ال. فن ومعرفتده وهنر وصنعتده كمال رسوخ ومهارتدن كنايه اوله‌رق قوللانيلير. جمعى (أَيْدِى) جمع الجمعى (أَيادِى) دركه لسانمزده ايكيسيده استعمال اولنور. § قدرت، قوّت، معاونت معناسنى افاده ايدر : (يَدُالله) = قدرة الله (يَدُالرِّيح) = روزكارك كمال قوتى ديمكدر :

« سيف يدالله اولوب آشكار »
« كچدى قليجدن فتن روزكار »
(صبرئ شاكر)

« مار ایسه عدو یزید بیضای کلیمز »

(روحی)

یَراعَه { [ع] بردانه قامش ، یونولمامش قامش قلم : (یراعهٔ باهرالبراعه) جمعی (یَراع).

یَرْحَمُكَ اللّٰه { [ع] آقصیرانلره قارشی (الله سکا رحمت ایتسون) معناسنده ایراد اولنان برجملهٔ دعائیه‌در .

یَرَقان { [ع] صاریلق علتی § اکینه اوران صاری علتی . (یرقان ثقیل، یرقان خبیث) اصطلاحات طبیه‌دندر. نظمده سکون (را) جائزدر.

یَرْلیغ { [ف] حکم وامر جناب پادشاهی‌یی حاوی اولان برات، فرمان. نامه : (یرلیغ بلیغ) بولفظ ماوراءالنهر خلقی لساندن اولوب فارسیده دخی قوللانیلمشدر. مرحوم احمد وفیق پاشانك بیانه کوره اصلی ترکجه (جارلیغ) در . « فرهنك شعوری » یه نظراً چغتایجه‌سی «اولچار» در.

یَزْدان { [ف] معبود، یارادیجی، تکری : (یزدان بی زوال) = دائم وباقی اولان الله (یَزْدانی) = (الٓهی) کبی اللّهه منسوب ومتعلق : (عون یزدانی) .

یَزْدِجِرْد { [معرّب] فارسیده « یزدگرد » دینیلیر. ایران‌قدیم حکمدارلرندن (بهرام گور) ك باباسی و مشهور (نوشیروان) ك طورونی اسمی .

یَسار { [ع] سعه ، رفاه ، غنا ، زنکینلك : (اصحاب یساردن، ثروت و یسار صاحبی) § صول، « صاغ) طرفك مقابلی: (یمین ویسار) = صاغ وصول (جانب یسار) = صول طرف (دست یسار) = صول ال. (یَساری) = صوله‌منسوب، صولاق ، چولاق دیمکدر . صاحب (قاموس) ه کوره کسر یا ایله افصحدر:

« تاریخی حرف معجمه تعلیق ایدوب دیدم »

« جف القلم یساریٔ خطّاط کتدی آه »

(۱۲۱۳ — سروری)

یَسْر { [ع] قولای، قولایلق . (یُسُر) ده بومعنایه‌لغتدر.

یَسیر { [ع] (قلیل) کبی آز معناسنده‌در : (شئ یسیر، مدت یسیره) § قولای معناسنی‌ده افاده ایدر : (امر یسیر) اکثریا بومعناده قوللانیلیر :

«غیری یه مشکل اولان سانکه اولور امر یسیر»

(نفعی)

یَشْم [ف]
یَشْب [معرّبی] } دمیر معدنی قاریشیق طمارلی، یشیله مائل بر طاش اسمی .

اعلاسی (خطای) و (کاشغر) طرفلرنده چیقار وآتشده یانماز وبیاضی یشیلندن

زیاده مقبول ایمش . بوکا (یشف ، یصب ، یصف) ده دینیلیور .

یعسوب } [ع] آریلرك باشی ، بیوکی . بو ، قوواندن نره یه کیدرسه آریلرك جمله سی آرقه سندن کیدر . § بر قومك رئیسی ، اولوسی . جمعی (یعاسیب) .

یعقوب } [معرّب] « یوسف » علیه السلامك باباسی اولان پیغمبر مشهورك اسم شریفی § اساقف نصارادن مذهب مخصوص صاحبی برپسقپوسك نامی . (یعقوبیّ) = شرق خرستیانلرندن مذهب مذکوره سالك اولانلرك هر برینه اطلاق اولنور .

یعنی } [ع] زحمتلی برایشه اوغراشوب چالشمق معناسنه اولان (عنی) فعلندن صیغهٔ مضارع مفرد مذکر غائبدر . ماقبلنده کی جمله نك حکمنی تفسیر وایضاح ایده جك اولان جمله نك اوّلنه کتیریلیر . متکلّم صیغه سی اولان (اعنی) مقامنده قوللانیلیر . مقام استعماله کوره (دیمك که ، شویله که) معناسنی افاده ایدر .

یغما } [ف] غارت ، چاپول (ایتمك) ماده سیله قوللانیلیر . (یغمائی) = یغمایه منسوب (خوان یغما) = فقرا ومحتاجین ایچون ترتیب اولنان مائده ، طعام سفره سی .

(یغماگر) = یغماجی ، چاپولجی . (یغماگری) = چاپولجیلق (یغماگران) = چاپولجیلر .

یقطین } [ع] خیار ، قباق ، قاوون ، قارپوز کبی ساقی اولمایوب یره اوزانوب یاتان نبات .

یقظان } [ع] « بیدار » کبی اویانیق معناسنه در . فتح قاف ایله اویانیقلق معناسنده استعمالی خطادر .

یقظه } [ع] اویانیقلق ، اویانیق اولمق . (بین النوم والیقظه) = اویقو ایله اویانیقلق آره سی ، آره سنده .

یقین } [ع] برشیئ شکسز ، شبهه سز اوله رق اعتقاد قوی وصحیح ایله بیلمك ، درك ایتمك معناسنه درکه علمك صفاتندندر : (کسب یقین) = یقین حاصل ایتمك (یقیناً) = اصلا شك وشبهه اولمیه رق (یقینی) = یقینه منسوب ، تخیّلی ، خیالی دکل . (یقینیات) = بوس بتون شك وشبهه دن عاری اولان معلومات . ترکجه ده کی (قریب) معناسنه اولان (یاقین) باشقه در . معناجه فرقلی اولدیغی کبی املاجه اولان فرقنه ده دقت ایتملی . عربی (یقین) ایله ترکجه (یاقین) ی فرق ایتمه ین ایچون سوزمز یوقدر .

« ای نکهدار آسمان وزمین »
« نور بخش قلوب اهل یقین »
(حالتی)

یَكْ [ف] تك، بر. (یَكْ بِیَكْ) = بربر، تك تك. (یكدن) = بغتةً، دفعةً.

یَكانْ یَكانْ [ف] برر برر : (یكان یكان تعداد ایدلدی).

یَكانَه [ف] اشسز، تك، تكین: (جوهر یكانه ، استاد یكانه) ، (یَكانَكی) = اشسزلك، تكلك، برلك. (یكانه گوی) = جناب حقه بردر دیین، مؤمن موحّد.

یَكایَكْ [ف] بربر، تك تك § آنسزین، ناگاه.

یَكْبارْ، یَكْبارَه [ف] بردفعه، بر کرّه. بونلرك استعمالی نظمه مخصوصدر.

یَكْپارَه [ف] برپارچه یعنی پارچه‌سز، بتون دیمکدر.

یَكْپای [ف] برآیاقلی، طوپال دیمکدر.

یَكْتا [ف] یالكز، اشسز، تك : (درِ یكتا) = تك، اشسز اینجو.
« ای صدر جهان صفدر یکتای زمانه »
« محتاج در دولتك ابنای زمانه »
(نفعی)

یَكْتَنَه [ف] یالكز باشنه، تنها معناسنه‌در :
«سوردجه خصمه یکتنه باقماز سلاح وجوشنه»
«بر قالماز اصلا دشمنه الا بیابان عدم»
(نفعی)

یَكْجِهَتْ [ف] متفق، متحد، موافق معناسنه‌در. (یَكْجِهَتی) = موافقت، طرفکیرلك.

یَكْچَشْمْ [ف] تك گوزلو، صوقور آدم. (یَكْچَشْمی) = تك کوزلولك، صوقورلق.

یَكْدانَه [ف] اشی اولمایان، مثلی بولنمایان شی : (جوهر یکدانه).

یَكْدَسْتْ [ف] الی بر، براللی، متفق، متحد.

یَكْدِلْ **یَكْدِلَه** [ف] متفق، کوکللری بر، ریا ونفاقدن عاری اولان (یَكْدِلی) = کوکل برلکی.

یَكْدَمْ [ف] بردم ، برنفس ، برآن. (یَكْدَمَه) = برآنده کچیجی، سورگسز.

یَكْدیگَرْ [ف] بر بر ینی ، برطرف دیکرطرفی. (یکدیگره) بدل (یکدیگرینه) دیمك؛ یازمق یا کلشدر. دقت ایتملی.

یَكْرانْ [ف] جنسی معلوم ، دکولی، صوی آت. قول ضعیفه کوره یله‌سی ، قویروغی

آق یاخود رنكی صاری ایله قیرمزی بیننده ال آت .

یَكْرَنْك { [ف] بررنكده، دوز رنكلی § ساده. ثابت، بی ریا ، مخلص ، غیر متلون ادم . (یَكْرَنْكِی) = صدق و خلوص . ریاسزلق .

یَكْرُوزَه { [ف] بركونلك § فانی، زائل شی .

یَكْزَبَانْ { [ف] بردیللی، آغزی بر ، لسانی اویغون موافق . (یَكْزَبَانِی) = آغیز برلكی .

یَكْسَالْ ، یَكْسَالَه { [ف] بر سنه‌لك ، مدتی برسنه‌دن عبارت : (طفل یكساله) .

یَكْسَانْ { [ف] مساوی، برنسقده، برابر § هرزمان ، دائما، بردوزی‌یه : (خاك ایله یكسان) = طوپراق ایله برابر، خراب، ییقیق دیمكدر. فارسیده (یكسون، یكسونه) ده عین معنایه لغتدر.

« یكسان ایسه یانكده سون سومیان سنی »
« خوبانه بو معامله‌دن چوق زیان اولور »
(نفعی)

یَكْسَرْ ، یَكْسَرَه { [ف] برباشدن بر باشه ، یالكز باشنه § دفعةً ، ناكاه ، آنسزین .

یَكْشَنْبِه { [ف] بازار كونی ، یوم الاحد .

یَكُونْ { [ف] برابر معناسنه‌در. لسانمزده حاصل جمع ، مجموع حساب، صاییلرك طوپلانمشی معناسنده قوللانیلیر. (جمعاً یكون) = برقلم طوپدن اوله‌رق .

یَكَّه تاز { [ف] دشمنه یالكز صالدیران شجیع بهادر، قهرمان . (یَكَّه سُوار) = یالكز بینیجی، تك آتلی. تشدید كاف ایله ده قوللانیلیر :

« رخش اندیشه‌مله آلدم بن بومیدانی حلیم »
« یكه‌تاز سمت عرفان اولدیغم بیلمزمیسین »
(حلیمكرای)

یَلْ { [ف] فارسیده معانیء مختلفه‌یی افاده ایدن بوكلمه‌نك برمعنا- سی‌ده (باشقه نسنه‌یه ایلیشیك، آصیلی اوله‌رق حاصل اولمش شی) در. بو مناسبتله لسانمزده حیوانك بوینونده‌كی صاچلره اطلاق اولنور. تحریفله (یَلَه، یَلِی) دینیلیر . اوكوز بوینوزی معنا- سنه اولان (یاله) یی (یله) ظن ایتمك عبث، خطادر. بومثللو الفاظك تدقیق اولندقجه اصللری بولنمق ممكندر. بو كلمه‌نك معانیء سائره‌سی لسانمزده قوللانیلماز .

یَلْدا { [ف] علی الاطلاق غایتله اوزون قاره‌شیئه وخصوصاً كوز فصلنك صوكی وقیش موسمنك ابتداسی اولان (اربعین) ك ایلك اوزون كیجه‌لرینه دینیركه اطول لیالیء سالدر. كونش بوزمان (قوس) برجندن (جدی) برجنه تحویل ایدر. دائما

(شَبْ) كلمه‌سنه اضافتله قوللانيلير . (شب يلدا) = قيشك اڭ اوزون كيجه‌سى .

يَلَه { [ف] فارسيده يدى درلو معناده قوللانيلير ايسه‌ده لسانمزده بونلرك اكثرى معتبر ومستعمل دكلدر. (١) اوتلاغه صالنمش حيوان سوروسى (٢) شديدالصوله، قوتلى، صالديريجى: (شيرِ يلَه) (٣) قوشيجى، سكيرديجى : (اَسْبِ يلَه) .

يَمّ { [ع] دريا، انكين دڭز : (جوش يمّ) اكثريا تخفيف ايله قوللانيلير .

« اوچ كمى يول بولدى كمسز تث كبى قوشدى يمه »
(تاريخ ـ سرورى)

« ماحصل كان ويم روزكار »
(نفعى

يَمامَه { [ع] اهلى گوگرجين || عربستانده برديار .

يَمانى { [ع] يمنه منسوب. تخفيف يا ايله استعمالى ده طوغريدر. چونكه بوبابده اختلاف واردر . (شعراى يمانىّ) = عربستانك طرف جنوبيسنده بولنان يمن جهتندن طوغان بر ستاره‌نك اسمى .

يَمَنى { [ع] يمن ديارينه منسوب. اوائلده يمندن كلن قيرمزى رنكلى شيلرك جمله‌سنه (يَمَنى) دينيلير ايمش . اليوم باشه باغلانيلان، الده قوللانيلان يازمه بز ايله برنوع رنكلى آياق قابنه تخصيصاً (يمنى) دينيليور.

يَمين { [ع] صاغ . « صول » ڭ مقابلى: (طرف يمين، جهت يمين)، (يمين ويسار) = صاغ وصول. § صاغ ال : (كدِ يمين)= ال امكى ديمكدر . معناى مطلوب ال امكيله قازانيلان شيدر. § قسم ، آند ، بو معناده (ايتمك، ايله‌مك) ماده‌لريله‌ده قوللانيلير: (يمين ايدرمى، يمين ايتدى، يمين ايله) جمع مستعملى (ايمان) در: (ايمان غليظه) .

« تيغكه نوله يمين ايلرسه روح مرتضى »
« برغزا ايتدك كه خشنود ايلدك پيغمبرى »
(نفعى)

يَنابيع { [ع] « ينبوع» ڭ جمعى، آيازمه‌لر، پيكارلر .

يَنْبَغى { [ع] شايان، لازم كلير . مطلقا (كما) ايله برلكده (كما ينبغى) طرزنده ولازم كلديكى، لايق وجه ايله معناسنده قوللانيلير : (بالجمله مأمورينك كما ينبغى ايفاى وظيفه‌يه اقدام ايله‌ملرى) .

يَنْبوع { [ع] منبع ، آيازمه ، پيكار، قايناق :

« اولسه سينه‌سى ينبوع حكم »
« لوحه يازمازدى بواحوالى قلم »
(خاقانى)

يَواقيتْ [ع] « ياقوت »كـ جمعى. مفردينه باقلى : (درر ويواقيت) .

يَوْمْ [ع] (روز) كبى گون . جمعى (ايّام) : (يوم القيمه، يوم القيام ، يوم الحشر، يوم الميزان ، يوم الدين ، يوم السؤال ، يوم الجواب، يوم القرار ، يوم الوعد ، يوم الجزا ، يوم الحساب ، يوم العهد ، يوم الميثاق ، يوم الواقعه، يوم القارعه، يوم العوض ، يوم الجمع، يوم الفصل، يوم الموعود ، يوم الميعاد ، يوم الفزع الاكبر) = جمله‌سى قيامت گونى ديمكدر. بونلر اسلوب فارسى اوزره (يوم قيام، يوم ميثاق) طرزنده‌ده قوللانيلير. (اليوم) = بوكون، حالا، شمديكى حالده . (يوم شكّ) = آيك، خصوصيله رمضان شريف آينك اثبات اولنه‌مايان كونى. (فى يومنا)= كونمزده، زمانمزده، حالا. (كلّ يوم) = هركون . (يوماً من الايّام) = كونلردن بركون . (يوماً فيوماً) = كوندن كونه، كيتدكجه . (يومى) = كونه منسوب ، كونده ، هركونلك (اجرت يوميه، يوميه) = بركونلك اولان شى، خصوصيله اجرت، كونده‌لك: (اوسته يوميه‌سى ، رنجبر يوميه‌سى ، يوميه دفترى) .

يَهُودْ [ع] يهودى، بنى اسرا- ئيلدن يعنى (يعقوب) عليه السلامك بيوك اوغلى اولان (يهودا) نك نسلى، ذرّيتى : (طائفهٔ يهود) .

﴿ ى ﴾

يِسا [ايتاليانجه‌دن] اصلى « هيسا » ياخود (ايسا) اولوب عتيق ونديك لساننده چكمك فعلندن صيغهٔ امر مقامنده قوللانيلمش. لسانمزده دخى اكثريا ايى، خلاصى، كوركى چكمك ايچون ايراد اولنوره

﴿ یُ ﴾

یُبُوسَت { [ع] قورولق، قوراقلق. «رطوبت» ك ضدی: (یُبُوسَتِ هَوا) .

یُسْر { [ع] آسانلق، قولایلق . «عسر» ك ضدی . § زنكینلك . (یسر) و (یسرت) ده عین معنایه لغتدر .

یُسْری { [ع] صول طرف. «یمنی» مقابلی: (جهت یسری).

یُمْنی { [ع] صاغ طرف معناسنه اولان (یَمِین) ك مؤنثی : (جهت یمنی، ید یمنی) .

یُوسُف { [ع] فریاد ، ناله § یعقوب علیه‌السلامك اوغلی اولان پیغمبر ذی‌شانك اسم شریفیدر . (حسنِ یوسف) = پنبه وآل رنكنده اوفاق وكوزل بر چیچكك اسمی .

یُونُس { [ع] بر پیغمبر جلیل‌الشانك اسم شریفیدر || غایتله جسیم اولمق شاندن بولنان بر نوع بالیق، (یونس بالیغی) .

صوك

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/msiosmn2v4mehm

3 1761 08123915 4